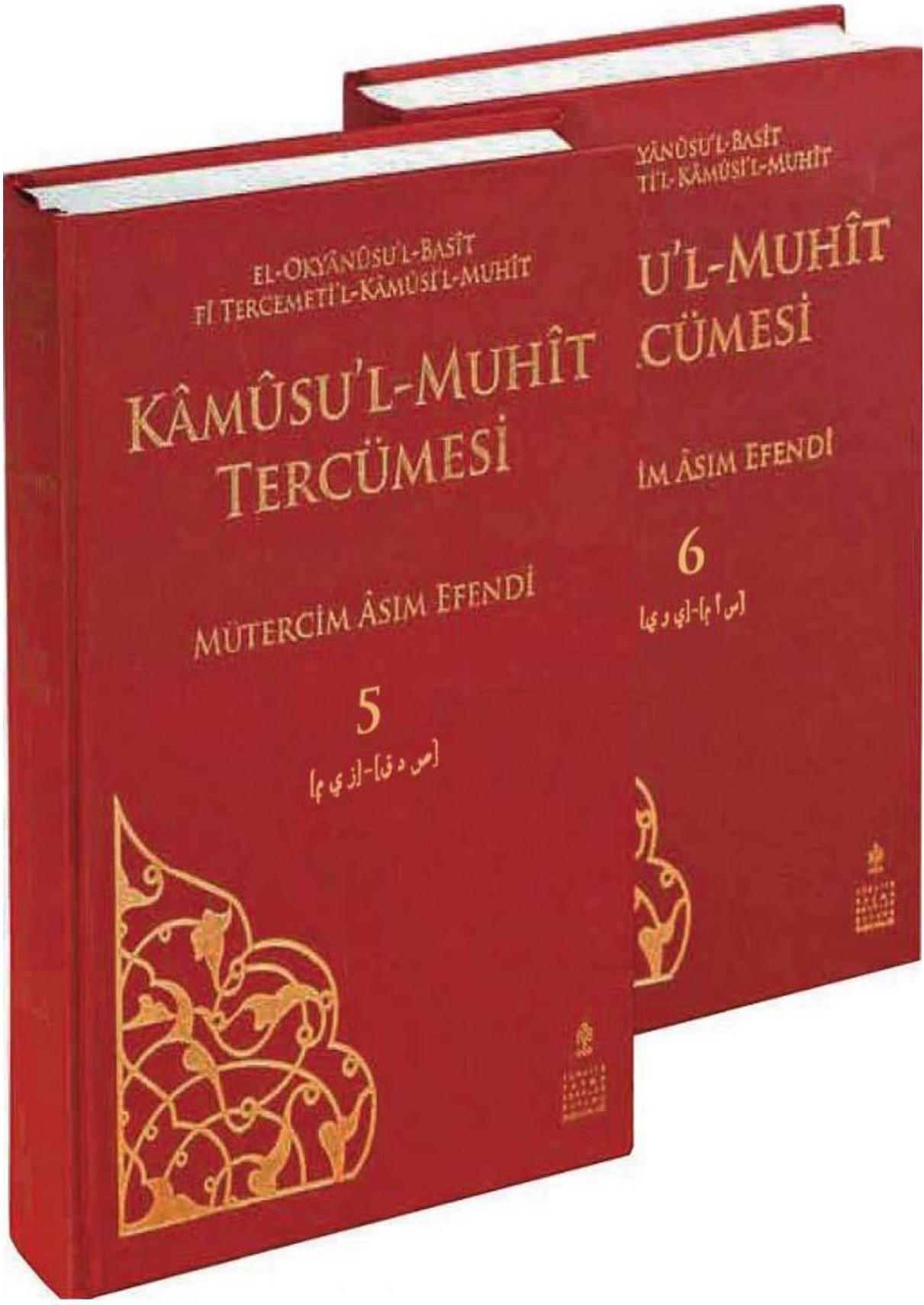
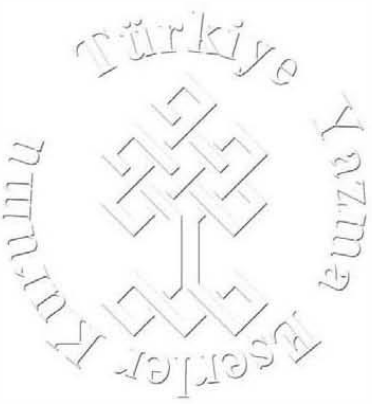

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETÎ'L-KÂMÛSÎ'L-MUHÎT
KÂMÛSU'L-MUHÎT
TERCÜMESİ
MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ
5
[ص د ق]-[ز ي م]
YÂNÛSU'L-BASÎT
TÎ'L-KÂMÛSÎ'L-MUHÎT
U'L-MUHÎT
CÜMESİ
İM ÂSIM EFENDİ
6
[ص ا م]-[ي د ي]

Eserler Kurumu
Türkiye Yazma

el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ

6. CİLT

[س أ م]-[ي و ي]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1

Edebiyat ve Sanat Serisi : 1
Sözlük Dizisi : 1

Kitabın adı : el-OKYÂNÛSU'L-BASÎT fî TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT
KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ
6. Cilt [س أ م]-[ي و ي] ; (6 Cilt)

Müellifi : MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ (1755-1820)

Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Eyyüp Tanrıverdi
Dicle Üniversitesi
Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı

Editör : Mustafa Koç

Arşiv Kayıt : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi,
Hamidiye Koleksiyonu, No. 1377-1378-1379

Kitap tasarım : Abdusselam Ferşatoğlu

Yapım : Fotografika Ltd. Şti.

Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027

Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2014

Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Mütercim Âsım Efendi
el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît
Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, 6. Cilt (6 Cilt)

1. Mütercim Âsım, 2. Kâmûs, 3. Arapça Sözlük, 4. Fîrûzâbâdî,
5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı, 7. Osmanlı Türkçesi

ISBN: 978-975-17-3687-1 (6. Cilt) / 978-975-17-3665-9 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No:5 34116 Fatih / İstanbul
Tel. : +90 (212) 511 36 37
Faks : +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ
(1755-1820)

6. CİLT

[س أ م]-[ي و ي]

Yayına Hazırlayanlar
Mustafa Koç
Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER (Cilt 6)

BĀBU'L-MĪM 5035
Faslu's-sīni'l-mühmele 5035
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 5057
Faslu'ṣ-ṣādi'l-mühmele 5070
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 5082
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 5087
Faslu'ẓ-ẓāʾi'l-muᶜceme 5096
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 5100
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 5131
Faslu'l-fāʾ 5140
Faslu'l-ḳāf 5150
Faslu'l-kāf 5178
Faslu'l-lām 5195
Faslu'l-mīm 5213
Faslu'n-nūn 5214
Faslu'l-vāv 5232
Faslu'l-hāʾ 5244
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 5263
BĀBU'N-NŪN 5267
Faslu'l-hemze 5267
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 5284
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 5299
Faslu's-sāʾi'l-müsellese 5302
Faslu'l-cīm 5307
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 5318
Faslu'l-ḫāʾi'l-muᶜceme 5337
Faslu'd-dāli'l-mühmele 5345
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muᶜceme 5361
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 5364
Faslu'z-zāyi'l-muᶜceme 5379
Faslu's-sīni'l-mühmele 5387
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 5403
Faslu'ṣ-ṣādi'l-mühmele 5412
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 5416
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 5422
Faslu'ẓ-ẓāʾi'l-muᶜceme 5427
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 5429
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 5453
Faslu'l-fāʾ 5460
Faslu'l-ḳāf 5469
Faslu'l-kāf 5484
Faslu'l-lām 5495
Faslu'l-mīm 5508
Faslu'n-nūn 5524
Faslu'l-vāv 5526
Faslu'l-hāʾ 5535
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 5542
BĀBU'L-HĀ 5547
Faslu'l-hemze 5547
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 5552
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 5557
Faslu's-sāʾi'l-müsellese 5560
Faslu'l-cīm 5560
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 5564
Faslu'd-dāli'l-mühmele 5564
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muᶜceme 5567
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 5568
Faslu'z-zāyi'l-muᶜceme 5570
Faslu's-sīni'l-mühmele 5571
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 5576
Faslu'ṣ-ṣ ādi'l-mühmele 5581
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 5581
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 5582
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 5583
Faslu'l-fāʾ 5588
Faslu'l-ḳāf 5595
Faslu'l-kāf 5597
Faslu'l-lām 5600
Faslu'l-mīm 5602
Faslu'n-nūn 5607
Faslu'l-vāv 5611
Faslu'l-hāʾ 5617
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 5618
BĀBU'L-VĀVİ VE'L-YĀʾ 5619

Faslu'l-hemze 5619
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 5642
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 5661
Faslu's̱-s̱āʾi'l-müsellese 5665
Faslu'l-cīm 5675
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 5691
Faslu'l-ḫāʾi'l-muʿceme 5721
Faslu'd-dāli'l-mühmele 5735
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muʿceme 5749
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 5754
Faslu'z-zāyi'l-muʿceme 5783
Faslu's-sīni'l-mühmele 5790
Faslu'ş-şīni'l-muʿceme 5814
Faslu'ṣ-ṣādi'l-mühmele 5830
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muʿceme 5842
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 5850
Faslu'ẓ-ẓāʾi'l-muʿceme 5861
Faslu'l-ʿayni'l-mühmele 5863
Faslu'l-ġayni'l-muʿceme 5900
Faslu'l-fāʾ 5917
Faslu'l-ḳāf 5930
Faslu'l-kāf 5954
Faslu'l-lām 5967
Faslu'l-mīm 5985
Faslu'n-nūn 6003
Faslu'l-vāv 6027
Faslu'l-hāʾ 6045
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 6057
BĀBU'L-ELİFİ'L-LEYYİNET 6061
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ 6081
NOTLAR 6082

el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ

6. CİLT

[س أ م]-[ي و ي]

BĀBU'L-MĪM
(بَابُ الْمِيمِ)

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س أ م]

اَلسَّأْمُ [es-seʾm] (sīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

اَلسَّأَمُ [es-seʾem] (fethateynle) ve

اَلسَّأْمَةُ [es-seʾmet] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) ve

اَلسَّآمَةُ [es-seʾāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-de) ve

اَلسَّآمُ [es-seʾām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir nesneden bıkıp usanmak maʿnāsınadır ki bezmek ve bīzār olmak taʿbīr olunur; yukālu: سَئِمَ الشَّيْءَ وَمِنْهُ سَأْمًا وَسَأَمًا وَسَأْمَةً وَسَآمَةً وَسَآمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَلَّ

اَلسَّؤُومُ [es-seʾūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Usanık ve bıkkın adama denir ki bezgin ve bīzār taʿbīr olunur.

اَلْإِسْآمُ [el-isʾām] (إِكْرَامٌ [kirām] vezninde) Bir adamı bir nesneden bıktırıp usandır-mak ve bezdirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَسْأَمْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ سَؤُومًا

[س ت ه م]

اَلسُّتْهُمُ [es-suthum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznin-de) Kıçı büyük adama denir; yukālu: رَجُلٌ سُتْهُمٌ أَيِ الْكَبِيرُ الْعَجُزِ

[س ج م]

اَلسُّجُومُ [es-sucūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلسِّجَامُ [es-sicām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Göz yaşı azca akmak, ʿalā-kavlin çok ak-mak maʿnāsınadır; yukālu: سَجَمَ الدَّمْعُ سُجُومًا وَسِجَامًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَالَ قَلِيلًا أَوْ كَثِيرًا

اَلسَّجْمُ [es-secm] (رَجْمٌ [recm]vezninde) ve

اَلسُّجُومُ [es-sucūm] (هُجُومٌ [hucūm] veznin-de) ve

اَلسَّجَمَانُ [es-secemān] (fetehātla) Müteᶜaddīdir, göz yaşı akıtmak ve bu-lut yağmur akıtmak maᶜnāsına; yukālu: سَجَمَتِ الْعَيْنُ وَالسَّحَابَةُ الْمَاءَ سَجْمًا وَسُجُومًا وَسَجَمَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا قَطَرَ دَمْعُهَا وَسَالَ قَلِيلًا أَوْ كَثِيرًا وَيُقَالُ سَجَمَ الرَّجُلُ الدَّمْعَ Ve

سَجْمٌ [secm] ve

سُجُومٌ [sucūm] Bir işten oyalanıp gecik-mek ve ağır deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَجَمَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَبْطَأَ

اَلْإِسْجَامُ [el-iscām] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّسْجِيمُ [et-tescīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) ve

اَلتَّسْجَامُ [et-tescām] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vez-ninde) Bir adam göz yaşını akıtmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَسْجَمَ الرَّجُلُ الدَّمْعَ وَسَجَّمَهُ تَسْجِيمًا وَتَسْجَامًا إِذَا صَبَّهُ

اَلسَّجَمُ [es-secem] (fethateynle) Belli ve āşikāre olan suya denir; yukālu: بِالْأَرْضِ سَجَمٌ أَيْ مَاءٌ بَيِّنٌ Ve akan göz yaşına denir. Ve söğüt ağacının yaprağına denir.

اَلْأَسْجَمُ [el-escem] أَزْيَمُ [ezyem] vezninde ve mürādifidir ki böğürmez olan deveye denir.

اَلسَّاجُومُ [es-sācūm] Bir güne boya adıdır. Ve bir derenin ismidir.

اَلسَّجُومُ [es-secūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْمِسْجَامُ [el-miscām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki sağılırken paçalarını gerip başını yukarı dikip tutar ola. Ve bu ifrāt-ı idrārı mūcibdir; yukālu: نَاقَةٌ سَجُومٌ وَمِسْجَامٌ إِذَا فَشَّحَتْ رِجْلَيْهَا عِنْدَ الْحَلْبِ وَسَطَعَتْ بِرَأْسِهَا

[س ح م]

اَلسَّحَمُ [es-seḥam] (sīn'in ve ḥā-yı mühme-lenin fethiyle) ve

اَلسُّحْمَةُ [es-suḥmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-de) ve

اَلسُّحَامُ [es-suḥām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Siyāhlığa denir, سَوَادٌ [sevād] maᶜnāsına.

اَلْأَسْحَمُ [el-esḥam] أَسْوَدُ [esved] vezninde ve mürādifidir ki siyāh nesneye denir. Ve boynuza denir, قَرْنٌ [ḳarn] maᶜnāsına. Ve bir sanem adıdır. Ve şol kana denir ki ᶜArablar bir mādde zımnında ᶜahd ve yemīn eylediklerinde ellerini ona daldırır-lar. Ve sehāba ıtlāk olunur. Ve meme düğ-mesine ıtlāk olunur ki memenin başında olan hurde dānedir, siyāhça olur, حَلَمَةُ الثَّدْيِ [ḥalemetu'ṣ-ṣedy] maᶜnāsına. Ve hamr tu-lumuna ıtlāk olunur.

اَلسَّحَمُ [es-seḥam] (fethateynle) Bir şe-cer adıdır. Ve demire denir, حَدِيدٌ [ḥadīd] maᶜnāsına.

اَلسُّحُمُ [es-suḥum] (zammeteynle) Demirci çekiçlerine denir.

ذُو سُحَيْمٍ [Ẕū Suḥaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vez-ninde) Bir mevziᶜ adıdır. Ve Suḥaym b. Tubbaᶜ ismidir ki şehzāde-i Yemen idi. Ve

سُحَيْمٌ [Suḥaym] Musellem b. Muṣaḫḫare eḍ-Ḍabbī feresinin ismidir. Ve eᵓimme-i lügatten bir zātın ismidir.

اَلسَّحْمَاءُ [es-saḥmāᵓ] (سَوْدَاءُ [sevdāᵓ] vezni-nde) Dübüre ıtlāk olunur. Ve bir şecer adı-dır. Ve Şerīk b. es-Saḥmāᵓ ashābdandır; سَحْمَاءُ [Saḥmāᵓ] vālidesinin ismidir, pederi ᶜAbde b. Muġīṯ idi.

أَبُو سَحْمَةَ [Ebū Saḥmet] (طَلْحَةُ [ṭalḥat] vez-ninde) Bāhile kabīlesinden bir rācizin künyesidir. Ve Saḥme bint Kaᶜb, Ḳuḍāᶜa

kabīlesi nesebindendir.

سُحْمَةُ [Suḥmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir recül adıdır. Ve Cezʾ b. Ḫālid'in feresi ismidir.

سُحَمُ [Suḥam] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Nuʿmān b. Munẕir'in feresi ismidir.

سُحَامَةُ [Suḥāmet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] veznin-de) Yemāme'de Kuleyb kabīlesi yurdun-da bir su adıdır.

سَحَامَةُ [Seḥāmet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznin-de) Bir muhaddis ismidir.

سُحَامٌ [Suḥām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Yemen'de bir kazā adıdır. Ve Felc nām mahalde bir vādī adıdır. Ve bir kelbin ismi olan سُخَامٌ [Suḫām] ḫā-yı muʿceme iledir, Cevherī mühmele vehm eylemiştir.

اَلْإِسْحَامُ [el-isḥām] (hemzenin kesriyle) Bulut yağmur yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْحَمَتِ السَّمَاءُ إِذَا صَبَّتْ مَاءَهَا

اَلْأُسْحُمَانُ [el-usḥumān] (أُفْعُوَانٌ [ufʿuvān] vezninde) Bir şecer adıdır.

اِسْحِمَانُ [isḥimān] (زِبْرِقَانُ [zibriḳān] vez-ninde) Bir dağın ismidir; bunda hemzenin zammı hatādır. Ve siyāh nesneye denir.

[س خ م]

اَلسَّخَمُ [es-seḫam] (sīn'in ve ḫā-yı muʿcemenin fethiyle) Siyāhlığa denir; yukālu: بِهِ سَخَمٌ أَيْ سَوَادٌ

اَلْأَسْخَمُ [el-esḫam] أَسْوَدُ [esved] vezninde ve mürādifidir; yukālu: شَيْءٌ أَسْخَمُ أَيْ أَسْوَدُ

اَلسَّخِيمَةُ [es-seḫīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vez-ninde) ve

اَلسُّخْمَةُ [es-suḫmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-de) Bir adamın hakkında kalbin kararma-sına ve hıkd ve kīneye denir; yukālu: بِهِ لِفُلَانٍ سَخِيمَةٌ وَسُخْمَةٌ أَيْ حِقْدٌ

اَلْمُسَخَّمُ [el-musaḫḫam] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bir adamın hakkında kīn tut-muş kimseye denir; yukālu: هُوَ مُسَخَّمٌ بِفُلَانٍ أَيْ بِهِ سَخِيمَةٌ

اَلتَّسَخُّمُ [et-tesaḫḫum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bir kimseye bir adamın kalbi karar-ıp kīn ve ʿadāvet bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَخَّمَ فُلَانٌ عَلَيْهِ إِذَا تَحَقَّدَ

اَلتَّسْخِيمُ [et-tesḫīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimse hakkında bir adamı darıltmak maʿnāsınadır; yukālu: سَخَّمَ بِصَدْرِهِ إِذَا أَغْضَبَهُ Ve bir nesneyi siyāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَخَّمَ اللهُ وَجْهَهُ أَيْ سَوَّدَهُ Ve suyu ısıt-mak maʿnāsınadır; yukālu: سَخَّمَ الْمَاءَ إِذَا سَخَّنَهُ Ve et kokmak maʿnāsınadır; yukālu: سَخَّمَ اللَّحْمُ إِذَا أَنْتَنَ

اَلسُّخَامُ [es-suḫām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلسُّخَامِيُّ [es-suḫāmiyy] ve

اَلسُّخَامِيَّةُ [es-suḫāmiyyet] (yā-yı müşedde-de ile) Bāde-i hoş-güvāra denir. Ve

سُخَامٌ [suḫām] Kömüre ıtlāk olunur. Ve tencere karasına denir; yukālu: طَلَاهُ بِالسُّخَامِ أَيْ بِسَوَادِ الْقِدْرِ Ve kuşun yelekleri altında olan yumuşak tüylere denir; yukālu: وَجْهُ الْغُلَامِ لَيِّنٌ كَالسُّخَامِ وَهُوَ الرِّيشُ اللَّيِّنُ تَحْتَ رِيشِ الطَّيْرِ Ve kutnī ve atlas gibi yumuşak ve mülāyim kumaşa ve sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ سُخَامٌ أَيْ لَيِّنُ الْمَسِّ

اَلسَّخْمَاءُ [es-saḫmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vez-ninde) Cā-be-cā sehl ve galīz olan kara taşlık tepeye denir.

[س د م]

اَلسَّدَمُ [es-sedem] (fethateynle) Gamgīn olmak, ʿalā-kavlin nedāmetle gamgīn ol-mak yāhūd hüzn ve endūha mukārin gayz ve gazab peydā eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: سَدِمَ الرَّجُلُ سَدَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ الْهَمُّ أَوْ مَعَ نَدَمٍ أَوْ غَيْظٌ مَعَ حُزْنٍ Ve bir nesneye pek düşkün harîs olmak maʿnâsınadır; yukālu: سَدِمَ بِالشَّيْءِ إِذَا لَهِجَ بِهِ وَحَرَصَ Ve

سَدَمٌ [sedem] فَحْلٌ مَسْدُومٌ [faḥlun mesdūm] maʿnâsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلسَّادِمُ [es-sādim] ve

اَلسَّدْمَانُ [es-sedmān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Gamgîn yâhûd nedâmete mukârin gamgîn yâhûd hüzn ve endûha mukârin gayz-nâk adama denir.

اَلْمَسْدُومُ [el-mesdūm] فَحْلٌ سَدَمٌ [faḥlun sedem] maʿnâsınadır.

اَلسَّدِمُ [es-sedim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمُسَدَّمُ [el-museddem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) مَسْدُودٌ [mesdūd] ve سَدَمٌ [sedem] gibi esrimiş deveye denir, ʿalâ-kavlin dişi deve sürüsüne salıverilip beynlerinde esriyip gezmekle nâkalar kösnüdükte soy olmamakla dişilere aşmasın diye içlerinden ihrâc olunan erkek deveye denir yâhûd dişiye aşmaktan memnûʿ olan deveye denir ne güne memnûʿ olursa olsun; yukālu: فَحْلٌ مَسْدُومٌ وَسَدِمٌ وَسَدَمٌ وَمُسَدَّمٌ أَيْ هَائِجٌ أَوِ الَّذِي يُرْسَلُ فِي الْإِبِلِ فَيَهْدِرُ بَيْنَهَا فَإِذَا ضَبِعَتْ أُخْرِجَ عَنْهَا اسْتِهْجَانًا لِنَسْلِهِ أَوِ الْمَمْنُوعُ مِنَ الضِّرَابِ بِأَيِّ وَجْهٍ كَانَ Ve

سَدِمٌ [sedim] ve

مُسَدَّمٌ [museddem] Fışkırıp atılır olan suya denir.

اَلسَّدُمُ [es-sedum] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) ve

اَلسَّدَمُ [es-sedem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve

اَلسُّدُمُ [es-sudum] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) Bunlar da dik dik fışkırıp atılır olan suya denir; cemʿleri أَسْدَامٌ [esdām] ve سِدَامٌ [sidām] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; ʿalâ-kavlin müfredi ve cemʿleri berâberdir; yukālu: مَاءٌ مُسَدَّمٌ وَسَدِمٌ وَسَدَمٌ وَسُدُمٌ أَيْ مُنْدَفِقٌ

اَلسَّدِيمُ [es-sedīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kesîrü'z-zikr olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَدِيمٌ أَيْ كَثِيرُ الذِّكْرِ Ve cevv-i semâda olan yufkaca sise ve dumana denir, ʿalâ-kavlin mutlakan dumana ve sise denir.

اَلسُّدْمُ [es-sudm] (sīn'in zammıyla) ve

اَلسُّدُمُ [es-sudum] (zammeteynle) Dolmuş yâhûd üzeri toprakla örtülüp belirsiz olmuş kuyuya denir; yukālu: رَكِيَّةٌ سُدْمٌ وَسُدُمٌ أَيْ مُنْدَفِنَةٌ

اَلسَّدْمُ [es-sedm] (رَدْمٌ [redm] vezninde) Kapıyı sedd eylemek maʿnâsınadır; yukālu: سَدَمَ الْبَابَ سَدْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَدَمَهُ

اَلْمُسَدَّمُ [el-museddem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Salma deveye denir. Ve şol deveye denir ki sırtı yağır olmakla bir müddet havutu alınıp boş kalarak yağırı kapanıp sağalmış ola.

اَلسَّدِمُ [es-sedim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ḳays-ı Mecnûn ve Ferhâd gibi şedîdü'l-ʿaşk olan ʿâşık-ı âşüfteye denir; yukālu: عَاشِقٌ سَدِمٌ أَيْ شَدِيدُ الْعِشْقِ

سَدُومُ [Sedūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Cevherî, Lût ʿaleyhi's-selâm kavminin karyesi olmak üzere resm edip galat eylemiştir, savâb olan سَذُومُ [Seẕūm] olmaktır zâl-ı muʿceme ile; ve minhu'l-meselu: "أَجْوَرُ مِنْ قَاضِي سَذُومَ" Ve ʿinde'l-baʿz سَذُومُ [Seẕūm] Ḥimṣ eyâletinde bir beldedir. Şârih der ki ehl-i tahkîkin beyânına göre سَذُومُ [Seẕūm] ẕâl-ı muʿceme ile سَدُومُ [Sedūm] muʿarrebidir. Mütercim der ki سَدُومُ [Sedūm] Lût kavmine mahsûs altı kasabanın birisidir. Onda bir kādî var idi, cevr ile meseldir; cevrinden biri budur ki bir gün huzûruna iki kimse gelip biri

āherden daʿvā eyledi ki "Benim bunun zimmetinde bin dirhem hakkım vardır." Müddeʿī ʿaleyh dahi ikrār edip "Lākin beş seneden sonra müstehak olacaktır, sizden niyāz ederim ki beş sene tamāmında ben mezbūr bin dirhemi edā için getirdiğimde belki bu adamı bulamam, kerem edip bunu beş sene habs eyleseniz ki o vaktte hāzır bulayım" Pes müddeʿī ʿaleyhin bu sözüyle müddeʿī merkūmu beş sene habs eylemiştir. İntehā.

[س ر م]

اَلسَّرْمُ [es-serm] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kelb kısmını igrā eylemeğe mahsūs zecr kelimesidir; yukālu: سَرْمًا سَرْمًا إِذَا هَيَّجَهُ

اَلسُّرْمُ [es-surm] (sīn'in zammıyla) Karında olan doğru bağırsağın ucuna denir ki makʿadın iç halkasıdır, fazalāt ondan hurūc eder.

اَلسَّرَمُ [es-serem] (fethateynle) Dübür ağrısına denir.

اَلسُّرْمَانُ [es-surmān] (sīn'in zammıyla حُمْرَانُ [ḥumrān] vezninde) Bir cins arı ismidir ki pek habīs ve mūzī olur, eşek arısı dedikleridir.

اَلتَّسْرِيمُ [et-tesrīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Pāre pāre kesmek maʿnāsınadır; yukālu: سَرَّمَهُ إِذَا قَطَّعَهُ

اَلْمُتَسَرِّمَةُ [el-muteserrimet] (مُتَوَرِّمَةٌ [muteverrimet] vezninde) Bölük bölük develere denir; yukālu: جَاءَتِ الْإِبِلُ مُتَسَرِّمَةً أَيْ مُتَقَطِّعَةً

[س ر ج م]

اَلسَّرْجَمُ [es-sercem] (cīm'le جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Pek uzun nesneye denir, tavīl maʿnāsına.

[س س م]

اَلسَّاسَمُ [es-sāsem] (sīn'in fethiyle عَالَمٌ [ʿālem] vezninde) Bir cins siyāh şecer ismidir, ʿalā-kavlin abanoz ağacıdır yāhūd شِيزَى [şīzā] dedikleri şecerdir yāhūd bir ağaçtır ki ondan yay düzülür. Müʾellif شِيزَى [şīzā] kelimesini آبنوس [ābinūs] yāhūd سَاسَمٌ [sāsem] yāhūd haşeb-i cevzdir diye resm eylemiştir, zāhiren saç ağacıdır.

[س ر ط م]

اَلسَّرْطَمُ [es-serṭam] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلسِّرْطِمُ [es-sirṭim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Uzun nesneye denir. Ve şol adama denir ki belīg ve fasīh olmakla kelāmı beyān ve fesāhat üzere edā eder ola; yukālu: رَجُلٌ سِرْطِمٌ أَيِ الْبَيِّنُ الْقَوْلِ فِي كَلَامِهِ Ve şol tenū-mend ve ʿazīmü'l-hilkat adama denir ki boğazı vāsiʿ ve serīʿü'l-belʿ ve ekūl ola; yukālu: هُوَ سِرْطِمٌ أَيِ الْوَاسِعُ الْحَلْقِ السَّرِيعُ الْبَلْعِ مَعَ جِسْمٍ وَخَلْقٍ

[س ط م]

اَلسِّطَامُ [es-siṭām] (sīn'in kesriyle) Āteş küreği taʿbīr olunan demir küreğe denir ki onunla āteş ölçerilir. Ve kapı tırkazına ve mandalına denir. Ve şīşe tıkacına denir. Ve kılıcın ağzına denir.

اَلسَّطْمُ [es-saṭm] (sīn'in fethiyle) Bu dahi kılıcın ağzına denir.

اَلْأُسْطُمَّةُ [el-usṭummet] (طُرْطُبَّةٌ [ṭurṭubbet] vezninde) Bir kavm ve cemāʿatin vasat ve eşrāfına yāhūd bir maslahatları zuhūrunda merciʿ ve mecmaʿları olan kārgüzār ve maslahat-bīnleri olan adama denir; yukālu: أُسْطُمَّةُ الْقَوْمِ أَيْ وَسَطُهُمْ وَأَشْرَافُهُمْ أَوْ مُجْتَمَعُهُمْ

اَلسُّطُمُ [es-suṭum] (zammeteynle) أُصُولٌ

[uṣūl] maʿnāsınadır ki أَصْلٌ [aṣl]ın cemʿidir; yukālu: عَادَتِ الْأَشْيَاءُ فِي سُطُمِهَا أَيْ أُصُولِهَا Bunun müfredi سِطَامٌ [siṭām]dır.

اَلسَّطْمُ [es-saṭm] (لَطْمٌ [laṭm] vezninde) Kapıyı berkitmek maʿnāsınadır; yukālu: سَطَمَ الْبَابَ سَطْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَدَمَهُ

اَلْإِسْطَامُ [el-isṭām] (hemzenin kesriyle) Āteş ölçerecek kösegiye denir; yukālu: حَوَّلَ النَّارَ بِالْإِسْطَامِ أَيْ بِالْمِسْعَارِ Ve ʿAbdullāh b. Aṣrem nām kimsenin kılıcı ismidir.

[س ع د م]

بَنُو سَعْدَمٍ [Benū Saʿdem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Benū Mālik b. Ḥanẓale kabīlesinden bir batndır, mīm'i zāʾiddir.

[س ع م]

اَلسَّعْمُ [es-saʿm] (sīn'in fethiyle) Deve yürümesinden bir güne yürüyüş ismidir ki tīz tīz yürümek olacaktır; yukālu: سَعَمَ الْبَعِيرُ سَعْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَهُوَ ضَرْبٌ مِنْ سَيْرِ الْإِبِلِ

اَلسَّعُومُ [es-seʿūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tīz tīz yürür olan nākaya denir.

سُعَيْمٌ [Suʿaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ashābdan Mirdās b. ʿUḳfān'ın ceddi ismidir.

اَلْمِسْعَامُ [el-misʿām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde ʿalā-kavlin مُشْعَانٌ [muşʿān] veznin-de) Sürʿatle akan seylāba denir; yukālu: سَيْلٌ مِسْعَامٌ أَيْ سَرِيعٌ

[س غ م]

اَلسَّغْمُ [es-saġm] (sīn'in fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Cimāʿ eylemek, ʿalā-kavlin inzālden hoşlanmayıp hemān sokup çekmek maʿnāsınadır; yukālu: سَغَمَ جَارِيَتَهُ سَغْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا أَوْ هُوَ أَنْ لَا يُحِبَّ الْإِنْزَالَ فَيُدْخِلَ ثُمَّ يُخْرِجَ Ve

سَغْمٌ [saġm] دَغْمٌ [daġm] gibi رَغْمٌ [raġm] lafzını teʾkīden īrād olunur; yukālu: رَغْمًا لَهُ دَغْمًا سَغْمًا Ve bu teʾkīd olduğu için vāv'dan mücerred olur.

اَلسَّغِيمُ [es-seġim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bed-gıdā adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَغِيمٌ أَيِ السَّيِّئُ الْغِذَاءِ

اَلْمُسَغَّمُ [el-musaġġam] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلْمُسْغَمُ [el-musġam] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Hoş-gıdā adama denir ki dāʾimā nefāyis ekl eder; yukālu: هُوَ مُسَغَّمٌ وَمُسْغَمٌ أَيِ الْحَسَنُ الْغِذَاءِ Ve etli cānlı ve ter ü tāze ve nāzük-beden oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ مُسَغَّمٌ وَمُسْغَمٌ أَيْ مُمْتَلِئُ الْبَدَنِ نَعْمَةً

اَلْإِسْغَامُ [el-isġām] (hemzenin kesriyle) Oğlan etli cānlı, ter ü tāze ve nāzük-beden olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُسْغِمَ الْغُلَامُ عَلَى الْمَجْهُولِ وَكَذَا سُغِمَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَانَ مُسْغَمًا Ve bir adamı āzürde-dil eylemek ve hātırına dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْغَمَ فُلَانًا إِذَا أَبْلَغَ قَلْبَهُ الْأَذَى

اَلتَّسْغِيمُ [et-tesġīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yudum yudum içirmek maʿnāsınadır; yukālu: سَغَّمَهُ الْمَاءَ إِذَا جَرَّعَهُ إِيَّاهُ

سَيْغَمٌ [Seyġam] (ضَيْغَمٌ [ḍayġam] vezninde) Bir beldedir.

[س ق م]

اَلسَّقَامُ [es-seḳām] (ḳāf'la سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلسَّقَمُ [es-seḳam] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve

اَلسُّقْمُ [es-suḳm] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) Hastalığa denir; yukālu: سَقَامٌ وَسَقَمٌ بِهِ وَسُقْمٌ أَيْ مَرَضٌ Müʾellif *Baṣāʾir*'de مَرَضٌ [maraḍ]ı taʿmīm eylemiştir ki cismānī ve nefsānī olur, lākin سُقْمٌ [suḳm] cismānīye mahsūstur. Ve

سَقَمٌ [seḳam] (fethateynle) ve

سُقْمٌ [suḳm] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) ve سَقَامَةٌ [seḳāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Masdar olurlar, hasta olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَقِمَ الرَّجُلُ وَسَقُمَ سَقَمًا وَسُقْمًا وَسَقَامَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا مَرِضَ

اَلسَّقِيمُ [es-seḳīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, hastaya denir, bīmār maʿnāsına; cemʿi سِقَامٌ [siḳām] gelir, كِرَامٌ [kirām] gibi.

سُقَامٌ [Suḳām] (غُرَابٌ [ġurāb] ve سَحَابٌ [seḥāb] veznlerinde) Bir vādī adıdır.

سَقْمَانُ [Saḳmān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلسَّوْقَمُ [es-sevḳam] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir cins ulu ağacın ismidir.

اَلسَّقَمُونِيَا [es-seḳamūniyā] (sīn'in fethi ve yā-i tahtiyyenin tahfīfi ve kasr ile) Bir nebāt adıdır ki içinden süt gibi yelmeşik rutūbet istihrāc ve tecfīf olunur, o rutūbete dahi سَقْمُونِيَا [seḳamūniyā] denir, Türkīde mahmūde otu ve rutūbetine mahmūde taʿbīr olunur; be-gāyet müshildir, miʿde ve ahşāya muhālefeti müshilāt-ı sāʾireden ekserdir, bināʾenʿaleyh sādece istiʿmāl olunmayıp fülfül ve zencebīl ve anason gibi eşyā-i muʿattirāt-ı muslihāt ile istiʿmāl olunur. Altı şaʿīre mikdārından yirmiye kadar muslihler ile istiʿmāli mirre-i safrāyı ve eḳāṣī-i bedenden lüzūcāt-ı redīʾeyi cāzib ve bir cüzʾ mahmūde bir cüzʾ تُرْبُذٌ [turbuẕ] u tāze süt ile ʿale'r-rīk şürb karında bir dāne soğulcan komayıp bi'l-cümle ihrāc eylemekte ʿacībü'l-eser ve mücerrebdir. Mütercim der ki *Mufredāt*'ta سَقْمُونِيَا [seḳamūniyā] Yūnānī olup ʿArabīsi مَحْمُودَةٌ [maḥmūdet] olmak üzere mersūmdur, hattā pek müshil olmakla şāʿir işbu beyt-i hezl-āmīzi tefevvüh eylemiştir. "عَوَاقِبُ الصَّبْرِ فِيمَا قَالَ قَائِلُهُمْ || مَحْمُودَةٌ قُلْتُ أَخْشَى أَنْ تَخَرِّينَا"

[س ق ط م]

اَلسِّقْطِمُ [es-siḳṭim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Fāreye denir.

[س ك م]

اَلسَّيْكَمُ [es-seykem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Yapça yapça ve adımları sık sık yürüyen zaʿīf adama denir. Ve bir recül adıdır.

اَلسَّكْمُ [es-sekm] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adam سَيْكَمٌ [seykem] olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَكَمَ فُلَانٌ سَكْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ سَيْكَمًا

[س ل م]

اَلسَّلْمُ [es-selm] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir kulplu kovaya denir, sakkā kovası gibi; cemʿi أَسْلُمٌ [eslum], gelir أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve سِلَامٌ [silām] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve masdar olur, yılan sokmak maʿnāsına; yukālu: سَلَمَتْهُ الْحَيَّةُ سَلْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَدَغَتْهُ Şārihin beyānına göre selāmetine tefeʾüldür. Ve سَلَمَ [selem] dedikleri ağaçla deriyi dibāgat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَمَ الْجِلْدَ سَلْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَبَغَهُ بِالسَّلَمِ Ve kova eskiyip yeprimekle ʿamelinden fārig olup termīm ve ihkām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَلَمَ الدَّلْوَ إِذَا فَرَغَ مِنْ عَمَلِهَا وَأَحْكَمَهَا

اَلسِّلْمُ [es-silm] (sīn'in kesriyle ve fethiyle) Barışmaya denir, صُلْحٌ [ṣulḥ] maʿnāsınadır, müzekker ve müʾennes olur; yukālu: خُذُوا بِالسِّلْمِ أَيْ بِالصُّلْحِ Şārihin beyānı üzere teʾnīsi nakīzi olan حَرْبٌ [ḥarb] lafzına haml iledir. Ve

سِلْمٌ [silm] Musālaha eden kimseye de ıtlāk olunur, niteki حَرْبٌ [ḥarb] muhārebe eden kimseye de ıtlāk olunur; tekūlu: أَنَا سِلْمٌ لِمَنْ

سَالَمَنِي وَحَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَنِي أَيْ مُصَالِحٌ وَمُحَارِبٌ Ve

سِلْمٌ [silm] سَلَامٌ [selām] maʿnāsınadır ki inkıyād ve itāʿat eylemektir. Ve إِسْلَامٌ [islām] maʿnāsınadır ki müslim olmaktır. Kāle'ş-şārih ve bihi kuriʾe kavluhu taʿālā: ﴿أُدْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ وَفُسِّرَ بِالْإِسْلَامِ

اَلسَّلَمُ [es-selem] (fethateynle) سَلَفٌ [selef] maʿnāsınadır ki büyūʿ envāʿından bir nevʿin ismidir; yukālu: عَقَدَ عَقْدَ السَّلَمِ أَيِ السَّلَفِ

Müʾellif سَلَفٌ [selef]i سَلَمٌ [selem] ile ve سَلَمٌ [selem]i سَلَفٌ [selef] ile taʿrīf eyledi. Ḳudūrī'nin beyānına göre سَلَفٌ [selef] ve سَلَمٌ [selem] lügatte iki bedelin birinin taʿcīlini ve āherin teʾcīlini mutazammın ʿakdden ʿibarettir. Ve ʿörf-i şerʿde semenin taʿcīlini ve müsemmen olan mālın teʾcīlini mūcib ʿakdde mahsūs oldu; şürūt ve evsāfı kütüb-i fıkhiyyede mebsūttur. Ve

سَلَمٌ [selem] İnkıyād ve istislām maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ﴾ أَيِ الْإِسْتِسْلَامَ وَالْإِنْقِيَادَ Ve

سَلَمٌ [selem] Bir şecer ismidir. Bu şecer mugaylān ağacı envāʿındandır, Mışır dikeni ve سَنْطٌ [senṭ] ağacı taʿbīr olunur, yemişine قَرَظٌ [ḳaraẓ] denir ki palamut olacaktır, onunla deri dibāgat olunur; müfredi سَلَمَةٌ [selemet]tir. Ve

سَلَمٌ [selem] تَسْلِيمٌ [teslīm]den ism olur ki Hazret-i Bārī taʿālānın emr ve hükmüne rızā ve inkıyāddan ʿibārettir. Ve esīrliğe denir; yukālu: أَخَذَهُ بِالسَّلَمِ أَيِ الْأَسْرِ Ve esīr ve giriftāra denir; yukālu: هُوَ سَلَمٌ أَيْ أَسِيرٌ

اَلْمَسْلُومَاءُ [el-meslūmāʾ] (mīm'in fethi ve elifin meddiyle) Zikr olunan سَلَمٌ [selem] nām ağaçları çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَسْلُومَاءُ أَيْ كَثِيرَةُ السَّلَمِ

اَلسَّلِمَةُ [es-selimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Taşa denir; cemʿi سِلَامٌ [silām]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve her yeri ter ve nāzük ve latīf olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَلِمَةٌ أَيِ النَّاعِمَةُ الْأَطْرَافِ Ve

سَلِمَةُ [Selimet] Esāmīdendir: Selime b. Ḳays el-Cermī ve Selime b. Ḥanẓale es-Suḥaymī sahābelerdir. Ve Benū Selime, Enṣār'dan bir batndır. Ve Selime b. Kehlāʾ, Becīle kabīlesi nesebindendir. Ve Selime b. el-Ḥāriṣ, Kinde kabīlesi nesebindendir. Ve Selime b. ʿAmr b. Ẕuhl ve Selime b. Ġaṭafān b. Ḳays ve ʿUmeyre b. Ḫufāf b. Selime ve ʿAbdullāh b. Selime el-Bedrī el-Uḥudī ve ʿAmr b. Selime el-Hemdānī ve ʿAbdullāh b. Selime el-Murādī ricāl-i muhaddisīndendir. Pes Cevherī'nin ʿArabda Enṣār'dan batn olan Selime'den gayrı Selime yoktur kavli hatādır. Şārih der ki Cevherī Benū Selime'yi inkār eylemiştir.

سَلَمَةٌ [Selemet] (fetehātla) Ashābdan kırk nefer yāhūd o mikdār zevāt ismidir. Ve otuz nefer yāhūd o kadar muhaddisīn ismleridir. Ve Seleme el-Ḫayr ve Seleme eş-Şerr iki maʿrūf kimsedir. Ve Ummu Seleme bint Umeyye ki ümmehāt-ı müʾminīndendir ve Umm Seleme bint Yezīd ve Umm Seleme bint Ebī Ḥakīm yāhūd bu Umm Suleym yāhūd Umm Suleymān'dır, sahābiyyelerdir.

اَلسَّلَامُ [es-Selām] (sīn'in fethiyle) Nakz ve ʿayb ve fenāʾ ve zevāl şāʾibesinden sālim ve münezzeh olan dāʾim ve bākī Hak celle ve ʿalā hazretlerinin esmā-i hüsnāsındandır. Fi'l-asl masdardır. Ve

سَلَامٌ [selām] سَلَامَةٌ [selāmet] gibi masdardır, ʿuyūb ve āfāttan berīʾ ve sālim olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلِمَ مِنَ الْعُيُوبِ وَالْآفَاتِ سَلَامًا وَسَلَامَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَرِئَ Ve beyne'l-

İslām olan سَلَامٌ عَلَيْكُمْ bu maʿnādandır ki selāmetle duʿā eylemektir, ism olarak dahi istiʿmāl olunur. Ve

سَلَامٌ [selām] Yılan sokmuş kimseye denir, سَلِيمٌ [selīm] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve Sumeysāṭ nām kalʿa kurbünde bir mevziʿ adıdır. Ve Mekke-i mükerreme'nin ismidir. Ve Ḥicāz'da bir dağın adıdır. Ve قَصْرُ السَّلَامِ [Ḳaṣru's-Selām] Raḳḳa'da Hārūn-ı Reşīd'in bir köşkü ismidir. Ve bir şecer adıdır; bunda sīn'in kesriyle de zebān-zededir. Letāʾiftendir ki bir aʿrābīye bir adam tahiyyet kasdıyla اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ dedikte, aʿrābī cevābında وَالْجَنْجَاتُ عَلَيْكَ dedi. O adam: "Yāhū bu ne güne cevābdır!" diye iʿtirāz eyledikte "سَلَامٌ [selām] ve جَنْجَاتٌ [ceşcāş] iki güne acı ağaçlardır, sen birisini bana havāle eyledin, ben dahi sana dīgerini tafvīz eyledim" diye cevāb eyledi. Ve

سَلَامٌ [Selām] Esāmīdendir: ʿAbdullah b. Selām el-Ḥibr ve birāderi Seleme b. Selām ve ve yeğeni Selām ve Selām b. ʿAmr ve sahābelerdir. Ve Ebū ʿAlī el-Cubbāʾī, Muḥammed b. ʿAbdullāh b. Selām'dır. Ve Muḥammed b. Mūsā b. Selām es-Selāmī ki ceddine mensūbdur, muhaddistir.

دَارُ السَّلَامِ [Dāru's-Selām] Cennet-i aʿlādır ki dāhil olanlar āfāttan ve naʿīmi inkızāsından sālim olurlar; tekūlu: أَللَّهُمَّ أَدْخِلْنَا دَارَ السَّلَامِ أَيِ الْجَنَّةَ

نَهْرُ السَّلَامِ [Nehru's-Selām] Nehr-i Dicle'dir.

مَدِينَةُ السَّلَامِ [Medīnetu's-Selām] Baġdād-ı behişt-ittisāmdır; muhaddisīnden Ḥāfıẓ Muḥammed b. Nāşir ve ʿAbdullāh b. Mūsā ve şuʿarādan Muḥammed b. ʿAbdullāh es-Selāmiyyūn, Baġdād'a mensūblardır.

اَلسَّلِيمُ [es-selīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve اَلْمَسْلُومُ [el-meslūm] Bunlar da سَلَامٌ [selām] gibi yılan sokmuş kimseye ıtlāk olunur. Ve bu tefeʾül kabīlindendir; yukālu: رَجُلٌ سَلَامٌ وَسَلِيمٌ وَمَسْلُومٌ أَيْ لَدِيغٌ

سِلَامٌ [Silām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir su ismidir.

سُلَامٌ [Sulām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

سُلَيْمٌ [Suleym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Suleym b. Manṣūr, Ḳaysu ʿAylān kabīlesinden münşaʿib bir kabīle pederidir, kezālik Cuẕām'dan bir kabīle pederidir. Ve on beş sahābe ismidir. Ve Ummu Suleym bint Milḥān ve Ummu Suleym bint Suḥaym sahābiyyelerdir.

ذَاتُ السُّلَيْمِ [Ẕātu's-Suleym] Bir mevziʿdir.

دَرْبُ سُلَيْمٍ [Derbu Suleym] Baġdād dervāzelerinden bir dervāzedir.

سُلَيْمَةُ [Suleymet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir recül ismidir.

أَبُو سُلْمَى [Ebū Sulmā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Zuheyr nām şāʿirin pederidir.

أَبُو سَلْمَى [ebū selmā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) وَزَغٌ [vezaġ] dedikleri alaca kelerin künyesidir.

سَلْمَانُ [Selmān] (sīn'in fethiyle) Bir dağın adıdır. Ve Murād kabīlesinden bir batndır; ʿUbeyde es-Selmānī onlardandır, zamān-ı saʿādette İslām'a gelip lākin şeref-yāb-ı sohbet olmadı. Ve sāʾir baʿzı muhaddisīn-i Selmāniyyīn dahi onlardandır, Hatīb Selmānī gibi. Ve Selmān b. Selāme ve İbn Şumāme ve İbn Ḫālid ve İbn Ṣaḫr ve İbn ʿĀmir ve İbnu'l-İslām el-Fārisī ashābdandır. Ahīr Selmān-ı Fārisī hazretleridir.

أَبُو سَلْمَانَ [ebū selmān] Bok böceğinin künyesidir.

اَلسُّلَّمُ [es-sullem] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Merdivene denir; müʾennestir ve baʿzen müzekker olur, دَرَجَةٌ [derecet] ve مِرْقَاةٌ [mirḳāt] gibi; cemʿi سَلَالِيمُ [selālīm] ve سَلَالِمُ [selālim] gelir; yukālu: صَعِدَ عَلَى السُّلَّمِ أَيِ الْمِرْقَاةِ Şārih der ki cāy-ı selāmet olan mahall-i fevkānīye teslīm eylediği için ıtlāk olundu. Ve

سُلَّمٌ [sullem] Üzengiye ıtlāk olunur; yukālu: جَعَلَ بِالْفَرَسِ سُلَّمًا أَيْ غَرْزًا Ve Zebbān b. Seyyār'ın feresi ismidir. Ve عَانَةُ [ʿĀnet] dedikleri kevākibin sağ tarafının aşağı semtinde niçe kevkeblere ıtlāk olunur ki merdiven şeklindedir. Ve

سُلَّمٌ [sullem] Sebeb maʿnāsına müstaʿmeldir ki bir nesneye mūsil olan vesīledir; yukālu: إِتَّخَذَهُ سُلَّمًا أَيْ سَبَبًا

اَلسَّلَامَةُ [es-selāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) سَلَامٌ [selām] gibi ʿuyūbdan ve āfetten berī ve pākīze olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلِمَ الرَّجُلُ عَنِ الْعَيْبِ وَالْآفَةِ سَلَامًا وَسَلَامَةً Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَجَا وَبَرِئَ مِنْهَا

سَلَامَةُ [Selāmet] Esāmīdendir: Selāme b. ʿUmeyr b. Ebī Sulāme sahābedir. Ve Seyyār b. Selāme muhaddistir. Ve Selāme bintu'l-Ḥurr el-Ezdiyye ve Selāme bint Maʿḳil el-Ḫuzāʿiyye ve Selāme ki ḥāḍine-i İbrāhīm b. Hazret-i Muṣṭafāvīdir, ʿaleyhime's-selām sahābiyyelerdir.

اَلتَّسْلِيمُ [et-teslīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Āfetten mahfūz ve berī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَّمَهُ اللهُ تَعَالَى مِنَ الْآفَةِ أَيْ وَقَّاهُ إِيَّاهَا Ve bir nesneyi bir adama tapşırmak maʿnāsınadır; tekūlu: سَلَّمْتُهُ إِلَى فُلَانٍ إِذَا أَعْطَيْتَهُ إِيَّاهُ Ve rızā maʿnāsınadır ki Ḫudā-yı müteʿālin hükm ve kazā ve kaderine rāzī olup emrine boyun sunup her ne zuhūr ederse hayren ve şerren kabūl-i tāmmla kabūl eylemekten ʿibārettir; yukālu: هُوَ فِي التَّسْلِيمِ أَيْ فِي الرِّضَى Ve سَلَامٌ [selām] maʿnāsınadır ki murād tahiyyettir, سَلَامٌ عَلَيْكُمْ diye selām vermektir ki tahiyyet ve selāmetle duʿā eylemekten ʿibārettir; yukālu: سَلَّمَهُ أَيْ قَالَ لَهُ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ

اَلتَّسَلُّمُ [et-tesellum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Teslīm olunan nesneyi ahz ve kabz eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: سَلَّمْتُهُ إِلَيْهِ فَتَسَلَّمَهُ أَيْ أَعْطَيْتُهُ فَتَنَاوَلَهُ Ve İslām'a gelmek maʿnāsınadır; yukālu: كَانَ كَافِرًا ثُمَّ تَسَلَّمَ أَيْ أَسْلَمَ

اَلْإِسْلَامُ [el-islām] (hemzenin kesriyle) İtāʿat ve inkıyād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْلَمَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَادَ Ve müslümān olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْلَمَ الْيَهُودِيُّ أَيْ صَارَ مُسْلِمًا Ve bir adamı maḫẕūl eylemek maʿnāsınadır ki hemzesi selb içindir; yukālu: أَسْلَمَ الْعَدُوَّ إِذَا خَذَلَهُ Ve tapşırmak, tefvīz maʿnāsınadır; yukālu: أَسْلَمَ أَمْرَهُ إِلَى اللهِ تَعَالَى أَيْ سَلَّمَهُ Ve meşgūl ve derkār olduğu nesneyi terk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَسْلَمْتُ عَنْهُ إِذَا تَرَكْتَهُ بَعْدَمَا كُنْتَ فِيهِ

اَلتَّسَالُمُ [et-tesālum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbiriyle sulh edip selāmetleşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَالَمَا إِذَا تَصَالَحَا Ve tekūlu'l-ʿArab: هُوَ لَا يَتَسَالَمُ خَيْلَاهُ أَيْ لَا يَقُولُ صِدْقًا فَيُسْمَعَ مِنْهُ Yaʿnī "Filānın iki fırka süvārī sipāhı birbiriyle sulh eylemez" demektir ki filān kelāmı rāst söylemez ki istimāʿ ve kabūl ola diyecek mevkiʿde īrād olunur, zīrā iki süvārī ʿaskeri birbiriyle musālaha eyledikte yekdīgere kasd ve hücūm eylemeyerek ʿalā-hālihimā yollarına giderler. Pes kelām-ı mezbūr iki sözü bir araya gelmez ve birbirine uymaz,

kezzābdır demekten kināye olur, zīrā iki sözü birbirine münāfir ve müsādim olan kimse kezzābdır.

اَلْمُسَالَمَةُ [el-musālemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile sulh eylemek maʿnāsınadır, birbirinin şerrinden sālim olurlar; yukālu: سَالَمَا إِذَا صَالَحَا

اَلْإِسْتِلَامُ [el-istilām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) ve

اَلْإِسْتِلْآمُ [el-istilʾām] (إِسْتِفْعَالٌ [istifʿāl] vezninde) Hāssaten hacer-i esvedi lems eylemek maʿnāsınadır ki ziyāret eylemek taʿbīr olunur, öpmek ile yā el sürmek ile olur; yukālu: إِسْتَلَمَ الْحَجَرَ يَعْنِي الْأَسْوَدَ إِسْتِلَامًا وَاسْتَلْأَمَهُ اِسْتِلْآمًا إِذَا لَمَسَهُ إِمَّا بِالْقُبْلَةِ أَوْ بِالْيَدِ

Şārihin beyānına göre سَلِمَةٌ [selimet] ten meʾhūzdur ki hacer maʿnāsınadır yāhūd سَلَامٌ [selām]dan meʾhūzdur ki tahiyyet maʿnāsınadır. Ve إِسْتِفْعَالٌ [istifʿāl] de لَأْمَةٌ [leʾmet]ten meʾhūzdur ki dirʿ ve silāh maʿnāsınadır, gūyā ki onun ziyāreti ʿazābdan harez ve vikāye olur. Ve İbn Aʿrābī ictimāʿ maʿnāsına olan مَلْأَمَةٌ [melʾemet]ten meʾhūzdur dedi. Ve إِسْتِفْعَالٌ [istifʿāl]de istiʿmāli kalīldir. İntehā. Ve

إِسْتِلَامٌ [istilām] Ekinin sünbülesi zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلَمَ الزَّرْعُ إِذَا خَرَجَ سُنْبُلُهُ Ve sulh edişmek maʿnāsınadır ki müşāreket içindir; ve minhu yukālu: لَا هُوَ يُسْتَلَمُ عَلَى سَخَطِهِ أَيْ لَا يُصْطَلَحُ عَلَى مَا يَكْرَهُهُ

اَلْأُسَيْلِمُ [el-useylim] (musaggar bünyesiyle) Serçe parmakla adsız parmak beyninde olan damara denir.

اَلْإِسْتِسْلَامُ [el-istislām] İmtisāl ve inkıyād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَسْلَمَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَادَ Ve aslā şaşıp sapmayarak muttasıl yolun vasatından gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَسْلَمَ ثَكَمَ الطَّرِيقِ إِذَا رَكِبَهُ وَلَمْ يُخْطِئْهُ

اَلتَّمَسْلُمُ [et-temeslum] (تَمَفْعُلٌ [temefʿul] vezninde ki bāb-ı mahsūstur) Bir kimse Muslim ismiyle tesmiye olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَانَ فُلَانٌ يُسَمَّى مُحَمَّدًا ثُمَّ تَمَسْلَمَ أَيْ سُمِّيَ بِمُسْلِمٍ

أُسَالِمُ [Usālim] (hemze-i mazmūme ile) Serāt ülkesinde bir dağın adıdır.

مَدِينَةُ سَالِمٍ [Medīnetu Sālim] Endelus'te bir şehrdir.

اَلسَّلَامِيَّةُ [es-Selāmiyyet] (sīn'in fethiyle) Şelmāʾ nām mahall yanında Benī Ḥazn yurdunda bir suyun adıdır. Ve bir başka suyun adıdır.

سَلَّامٌ [Sellām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ṣaʿīd ülkesinde bir karyedir.

خَيْفُ سَلَّامٍ [Ḫayfu Sellām] Mekke kazāsında bir nāhiyedir. Ve Sellām b. Silm ve İbn Suleym ve İbn Suleymān ve İbn Ebī Sellām ve İbn Şuraḥbīl ve İbn Ebī ʿAmre ve İbn Miskīn ve İbn Ebī Muṭīʿ muhaddislerdir. Ve Sellām b. Ebi'l-Ḥakīk ve Sellām b. Muḥammed b. Nāhiḍ ve Saʿd b. Caʿfer b. Sellām ve Muḥammed b. Sellām el-Bīkendī ki muhaddislerdir; teşdīd ve tahfīflerinde ihtilāf olunmuştur.

سَلَمْيَةُ [Selemyet] (sīn'in ve lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Ḥimṣ kurbünde bir beldedir; muhaddisīnden ʿAṭīk es-Selemānī ona mensūbdur ve سَلَمَانِيٌّ [Selemāniyy] fetehātladır.

ذُو سَلَمٍ [Ẕū Selem] (fethateynle) Bir mevziʿdir. Ve Ẕū Selem b. Şedīd b. Ṣābit ezvā-i Yemen'dendir.

سَلْمَى [Selmā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Necd diyārında bir mevziʿ adıdır. Ve Ṭāʾif şehrinde bir kulenin ismidir. Ve Ṭayyiʾ

kabīlesine mahsūs bir dağın adıdır ki Medīne'nin şarkīsinde vāki‘dir. Ve bir kabīle adıdır. Ve bir nebāt ismidir. Ve iki sahābe ismidir. Ve on altı sahābiyyenin ismidir.

أُمُّ سَلْمَى [Ummu Selmā] Ebū Rāfi‘ cenāblarının zevcesidir.

سُلْمَى [Sulmā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Esāmīdendir: Sulmā b. ‘Abdullāh b. Sulmā ve Sulmā b. Ġiyāṯ ve Sulmā b. Munḳiẕ ve Ebū Sulmā el-Ḳatebānī ‘alā-kavlin bu سَكْرَى [sekrā] veznindedir, muhaddislerdir.

اَلسَّلَامَانِ [es-selāmān] (sīn'in fethiyle ve tesniye bünyesiyle) Bir şecer adıdır. Ve Benī Şeybān yurdunda bir su adıdır. Ve bir recül ismidir.

سَلَّامَةُ [Sellāmet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] veznin-de) Bint ‘Āmir'dir ki mu‘teka-i Hazret-i ‘Āʾişe'dir. Ve Sellāme el-Muġanniye şol mutribedir ki ‘Abdurraḥmān b. ‘Abdullāh b. Ebī ‘Ammār ki tābi‘īnden ‘ubbād-ı ehl-i Mekke'dendir, mezbūreye ta‘aşşuk eylemişti. Ve ‘Abdurraḥmān ifrāt-ı ‘ibādetinden قِسٌّ [ḳiss] ile mülak-kab olmakla mezbūreyi kendisine izāfetle Sellāmetu'l-Ḳiss ıtlāk eylediler.

اَلسَّلَّامِيَّةُ [es-Sellāmiyyet] (شَدَّادِيَّةٌ [şeddādiyyet] vezninde) Mavṣil kazāsında bir karyedir; ‘Abdurraḥmān b. ‘İsmet nām muhaddis ve niçe muhaddisler oradandır.

اَلسُّلَامَى [es-sulāmā] (حُبَارَى [ḥubārā] vez-ninde) Devenin bakanağında olan kemiğe denir. Ve insānın ellerinde ve ayakların-da olan küçük kemiğe denir ki parmak uzunluğunda ve ondan kısarak olur; cem‘i سُلَامَيَاتٌ [sulāmeyāt] gelir mīm'in fethi ve yā'nın tahfīfiyle. Müʾellif طُولُ عِظَامٌ صِغَارٌ إِصْبَعٍ أَوْ أَقَلُّ فِي الْيَدِ وَالرِّجْلِ ‘ibāretiyle resm ey-lemekle öylece terceme olundu, lākin sāʾir ümmehātta ve kütüb-i teşrīhte meşrūh olduğu üzere سُلَامَى [sulāmā] parmak ke-miği olacaktır, gerek elin ve gerek ayağın olsun. Her parmakta üçer سُلَامَى [sulāmā] olur ki ince ve uzunca kemiklerdir, ag-lazları sevāfil ve edakkları evāhirdir. Pes müʾellifin فِي الْيَدِ وَالرِّجْلِ kavli zikrü'l-küll ve irādetü'l-cüzʾ kabīlinden olur. Ve سَكَارَى [sekārā] vezninde سَلَامَى [selāmā] cenūb tarafından esen yele vasf olur ki bu diyārlarda kıble yeli ve kıble lodosu ta‘bīr olunur.

اَلسَّلِيمُ [es-selīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yılan sokmuş kimseye denir ki zikr olun-du, ‘alā-kavlin ölümcül yaralıya denir; yukālu: رَجُلٌ سَلِيمٌ أَيْ لَدِيغٌ أَوْ جَرِيحٌ اَلَّذِي أَشْفَى عَلَى الْهَلَكَةِ Ve atın ve beygirin tırnaklarının iç yüzünden çevresinde kıl biten yer ile tırnağın cevfi beynine gelen yerine denir. Ve āfāt ve emrāzdan berīʾ ve sālim ola-na denir; cem‘i سُلَمَاءُ [sulemāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] gibi.

سَالِمٌ [Sālim] (lām'ın kesriyle) ‘Abdullāh b. ‘Ömer b. Ḫaṭṭāb'ın veledi ismidir. Cevherī سَالِمٌ [sālim] lafzını göz ile burun aralığın-da olan deri ile tefsīri galat ve ‘Abdullāh b. ‘Ömer'in beytiyle istişhādı bātıldır. Şārih der ki beyt-i mezbūr budur: "يُدِيرُونَنِي فِي سَالِمٍ وَأُرِيغُهُ || وَجِلْدَةُ بَيْنِ الْعَيْنِ وَالْأَنْفِ سَالِمُ" Pes ‘Abdullāh سَالِمٌ [sālim]i kelām-ı muhabbe-tinden zikr olunan deri menzilinde kılmış-tır, lākin beyt-i merkūm Zuheyr'in olup ‘Abdullāh onunla temessül eylediği şey-himin tashih-kerdesi olmakla Cevherī'nin kelāmı galat ve butlāndan sālim olur.

ذَاتُ أَسْلَامٍ [ẕātu eslām] (hemze-i meftūha ile) سَلَمٌ [selem] ağacı inbāt eden arza ıtlāk

olunur.

سَلْمٌ [Selm] (sīn'in fethiyle) Esāmīdendir: Selm b. Zerīr ve İbn Cunāde ve İbn İbrāhīm ve İbn Caʿfer ve İbn Ebi'd-Dubāl ve İbn ʿAbdurraḥmān ve İbn ʿAṭiyye ve İbn Ḳuteybe ve İbn Ḳays muhaddislerdir.

بَابُ سَلْمٍ [Bābu Selm] Işfahān'da bir mahalledir, kezālik Şīrāz'da bir mahalledir; *Kitābu'l-Kināye* müʾellifi Ebū Ḫalef Muḥammed b. ʿAbdulmelik es-Sulemī eṭ-Ṭaberī onların birinden olmak muhtemeldir. Ve kitāb-ı merkūm fıkh-ı Şāfiʿī fenninde be-gāyet bedīʿdir.

سُلَّمِيٌّ [Sullemiyy] (سُكَّرِيٌّ [sukkeriyy] vezninde) İbn Cendel'dir ki ferddir, yaʿnī bu ismde yektādır.

سُلْمَانِينُ [Sulmānīn] (sīn'in zammıyla) Bir mevziʿdir.

ذُو السَّلُومَةِ [Ẕu's-Selūmet] (صَبُورَةٌ [ṣabūret] vezninde) Benī Elhān b. Mālik'ten bir kimsedir.

سَلُّومَةُ [Sellūmet] (تَنُّورَةٌ [tennūret] vezninde) Bint Ḥureyṯ b. Zeyd'dir ki ʿAdiyy b. Riḳāʿ nām şāʿirin zevcesidir.

ذِي تَسْلَمَ [Ẕī teslem] (تَسْمَعُ [tesmeʿu] vezninde) Bir kelimedir ki mahall-i yemīnde istiʿmāl olunur; tekūlu: لَا بِذِي تَسْلَمَ مَا كَانَ كَذَا أَيْ لَا وَاللهِ ٱلَّذِي يُسَلِّمُكَ بِذِي تَسْلَمَانِ ve tesniyede تَسْلَمُونَ ve cemʿinde تَسْلَمُونَ ve müfred müʾennesinde تَسْلَمِينَ ve cemʿinde تَسْلَمْنَ denir. Kezālik إِذْهَبْ بِذِي تَسْلَمُ وَاذْهَبَا بِذِي تَسْلَمَانِ وَاذْهَبُوا بِذِي تَسْلَمُونَ derler, إِذْهَبْ بِسَلَامَتِكَ maʿnāsına. Ve ذُو kelimesi ancak تَسْلَمُ kelimesine muzāf olur, niteki لَدُنْ kelimesi ʿāmil oldukta ancak غُدْوَةٌ kelimesini nasb eylemeğe hāstır.

Mütercim der ki *Muġni'l-Lebīb*'de mersūm olduğu üzere ʿArabın إِذْهَبْ بِذِي تَسْلَمُ kavllerinde bāʾ harfi zarfiyyet içindir ve ذِي [ẕī] زَمَنٌ [zemen]-i mahzūfun sıfatıdır ve sāhib maʿnāsınadır, bu cihetle mevsūf nekre olur, إِذْهَبْ فِي وَقْتٍ صَاحِبِ سَلَامَةٍ sebkinde olur ki "Mazinne-i selāmet olan vaktte git" demek olur. Ve ʿinde'l-baʿz ذُو [ẕū] ٱلَّذِي maʿnāsına olmakla mevsūf-ı mahzūf maʿrife olur. Ve cümle iʿrābdan mahalli olmayarak sıla olmakla إِذْهَبْ فِي الْوَقْتِ الَّذِي تَسْلَمُ فِيهِ demek olur, lākin ذُو hemān Ṭayyiʾ lügatinde ٱلَّذِي maʿnāsına olmakla bu kavli tazʿīf eylediler. Ve baʿzılar إِذْهَبْ بِذِي تَسْلَمُ kavlini بِالشَّانِ الَّذِي يُقَالُ لَكَ فِيهِ تَسْلَمُ ʿibāretiyle tefsīr eylediler. Ve baʿzılar yine ذُو [ẕū] sāhib maʿnāsına olup mukadder ٱلْأَمْرُ lafzının sıfatı olmakla إِذْهَبْ بِالْأَمْرِ الَّذِي هُوَ صَاحِبُ سَلَامَتِكَ teʾvīlindedir dediler. Ve Sībeveyhi لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ بِذِي تَسْلَمُ kavlini لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ بِذِي تَسْلَمُ سَلَامَتِكَ ʿibāretiyle beyān eylemiştir. Ve fiʿl-i müstakbel masdar takdīrindedir. Ve bu ʿAraba mahsūs yemīn kelimātındandır ki lisānımızda "Başın için işlemem" taʿbīri bu kabīldendir. İntehā.

سَلَّامٌ [Sellām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir. Ve Ḫuṭayʾe nām şāʿirin dirʿ vasfında nazm eylediği işbu: "جَدْلَاءُ مُحْكَمَةٌ مِنْ صُنْعِ سَلَّامٍ" mısrāʿında سَلَّامٌ [Sellām] lafzından murādı Dāvūd ʿaleyhi's-selāmdır, مِنْ صُنْعِ دَاوُدَ demeği murād edip lākin kāfiye muvāfık olmadığından سُلَيْمَانُ lafzına intikāl ve ona dahi vezn mutāvaʿat eylememekle سَلَّامٌ kelimesine irticāl eyledi.

Mütercim der ki müʾellifin bu tevcīhi Ḥafīd Efendi merhūmun tasarrufāt-ı mahsūsaları kabīlindendir. Latīfe: Bir kebīrü'l-enf kimsenin yanında bir adam bir gün "Havā hoşça değildir" demiş. Hemān o kimse şiddet-i infiʿālle terk-i

meclis edip gitmiş. Sebebini suʾāl eylediklerinde, "Benim enfime taʿrīz eyledi, zīrā havā deniz bahsine müteʿalliktir, denizde ise kayık olmakla bunun enfi kayık gibi kebīrdir diye beni hezl etti!" demiş.

سُلَيْمَانُ [Suleymān] (sīn'in zammıyla) Esāmīdendir ki bir peygamber-i zī-şānın ism-i şerīfidir. Müʾellif *Baṣāʾir*'de ism-i aʿcemī olmasını tercīh eylemiştir. Ve Suleymān b. Ebī Suleymān ve İbn Şured ve İbn ʿAmr ve İbn Mushir ve İbn Hāşim ve İbn Ukeyme ashābdandır. Ve Ummu Suleymān iki sahābiyyedir.

مُسْلِمٌ [Muslim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Yirmi kadar sahābe ismidir.

مَسْلَمَةُ [Meslemet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Esāmīdendir: Mesleme b. Maḫled ve İbn Eslem ve İbn Ḳays ve İbn Hānī ve İbn Şeybān sahābelerdir.

مُسْلِمٌ [Muslim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde)

مُسَلَّمٌ [Musellem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde)

سَلَمٌ [Selem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde)

سَلْمٌ [Selm] (عَدْلٌ [ʿadl] vezninde)

مُسْلِمَةُ [Muslimet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde)

مَسْلَمَةُ [Meslemet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde)

أَسْلَمُ [Eslem] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde)

سَالُمُ [Sālum] (آنُكُ [ānuk] vezninde)

سُلَيْمَةُ [Suleymet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

اَلسُّلَالِمُ [es-Sulālim] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Ḫayber kılāʿından bir kalʿanın adıdır.

سَلَمُونُ [Selemūn] (قَلَمُونُ [ḳalemūn] vezninde) Beş mevziʿ ismidir. Müʾellif, Museylimetu'l-Keẕẕāb isminden sükūt eyledi, zāhiren istihcānla savn-ı lisāna mebnīdir.

[س ل ت م]

اَلسِّلْتِمُ [es-siltim] (tā-yı fevkiyye ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Āfet ve dāhiye maʿnāsınadır. Ve gül-ı beyābānīye denir. Ve pek kıtlık yıla denir. Ve şol kocaman deveye denir ki bütün dişleri gidip ve alt dudağı bir derecede sarkmış ola ki yukarı çekmeğe kādir olmaya. Ve

سِلْتِمٌ [siltim] Nāçīz nesne maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا أَصَابَ سِلْتِمًا أَيْ شَيْئًا

[س ل ج م]

اَلسَّلْجَمُ [es-selcem] (cīm'le جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Şalgam taʿbīr olunan maʿrūf sebze ismidir. Bunda ş̲ā-yı müsellese ile ثَلْجَمٌ ve şīn-i muʿceme ile شَلْجَمٌ demek cāʾiz değildir yāhūd lügat-i redīʾedir. Ve

سَلْجَمٌ [selcem] Gerimli ve uzun ata ve uzun temrene denir. Ve uzun adama denir. Ve yaşlı olup tünd ve şedīd olan erkek deveye denir; cemʿi سَلَاجِمُ [selācim] gelir. Ve sık ve kalın ve gür sakala denir. Ve çeneleri uzun olan başa denir. Ve suyu çok köhne kuyuya denir.

اَلسُّلَاجِمُ [es-sulācim] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Uzun adama denir. Ve yaşlı olarak yavuz erkek deveye denir; bunun da cemʿi سَلَاجِمُ [selācim] gelir sīn'in fethiyle.

[س ل خ م]

اَلْمُسْلَخِمُّ [el-musleḫimm] (ḫā-yı muʿceme ile مُشْمَعِلٌّ [muşmeʿill] vezninde) Müdemmig ve mütekebbir kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْلَخِمٌّ أَيْ مُتَكَبِّرٌ

[س ل ع م]

اَلسِّلْعَامُ [es-silʿām] (ʿayn-ı mühmele ile ضِرْغَامٌ [ḍirġām] vezninde) Büyük karınlı, boğazının deliği bol adama denir; yukālu: رَجُلٌ سِلْعَامٌ أَيِ الْوَاسِعُ الْحَلْقِ الْعَظِيمُ الْبَطْنِ Ve uzun burunlu adama denir. Ve burnu ince ve uzun kurda denir.

أَبُو سِلْعَامَةَ [ebū silʿāmet] (sīn'in kesriyle) Kurdun künyesidir.

[س ل ق م]

اَلسَّلْقَمُ [es-selḳam] (ḳāf'la جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Arslana denir. Ve çenesi pek ve şedīd olan deveye denir. Ve uzun burunlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَلْقَمٌ أَيِ الطَّوِيلُ الْأَنْفِ

اَلسُّلَاقِمُ [es-sulāḳim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bu dahi arslana denir.

اَلسَّلْقَمَةُ [es-selḳamet] صَلْقَمَةٌ [ṣalḳamet] vezninde ve mürādifidir ki azı dişleri birbirine sürmek maʿnāsınadır; yukālu: سَلْقَمَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى صَلْقَمَ Ve rībe ve sū-i zann eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَلْقَمَهُ إِذَا رَابَهُ

اَلسِّلْقَامَةُ [es-silḳāmet] (sīn'in kesriyle) Dişi kurda denir.

[س ل ه م]

اَلسَّلْهَمُ [es-selhem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Çelimsiz ince arık adama denir; yukālu: غُلَامٌ سَلْهَمٌ أَيْ ضَامِرٌ Ve uzun adama denir. Ve hastalıktan yenice kurtulup kalkmış adama denir; yukālu: هُوَ سَلْهَمٌ أَيْ نَاقِهٌ مِنَ الْمَرَضِ Ve Meẕḥic kabīlesinden bir cemāʿat adıdır.

سِلْهِمٌ [Silhim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْمُسْلَهِمُّ [el-muslehimm] (مُشْمَعِلٌّ [muşmeʿill] vezninde) Levni mütegayyir olmuş nesneye denir.

اَلْإِسْلِهْمَامُ [el-islihmām] (إِشْمِعْلَالٌ [işmiʿlāl] vezninde) Bir nesnenin levni mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْلَهَمَّ لَوْنُهُ إِذَا تَغَيَّرَ

[س م م]

اَلسَّمُّ [es-semm] (sīn'in fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Deliğe denir; yukālu: أَضْيَقُ مِنْ سَمِّ الْإِبْرَةِ أَيْ ثَقْبِهَا Ve bu maʿnādandır ki ʿArablar أَصَابَ سَمَّ حَاجَتِهِ derler, "Maksad ve matlabın deliğini buldu" ki isābet eyledi demek olur. Ve

سُمُومُ الْإِنْسَانِ [semūmu'l-insān] ve

سِمَامُ الْإِنْسَانِ [simāmu'l-insān] Beden-i insānīde olan deliklerden ʿibārettir ki ağız ve burun ve kulak ve sāʾir deliklerdir. Ve

سَمٌّ [semm] Ağuya denir, zehr maʿnāsına. Bu iki maʿnāda sīn'in harekāt-ı selāsıyla da lügattir; cemʿi سُمُومٌ [sumūm] gelir ve سِمَامٌ [simām] gelir sīn'in kesriyle. Ve

سَمٌّ [semm] (sīn'in fethiyle) Katır boncuğu makūlesi nesnelere denir ki denizden çıkar. Ve at kısmının genzinde olan iki damarın her birine denir; ikisine سَمَّانِ [semmān] denir.

سَمُّ الْفَأْرِ [semmu'l-feʾr] Sıçan otuna denir.

سَمُّ الْحِمَارِ [semmu'l-ḥimār] دِفْلَى [diflā] ismidir ki ağu ağacı dedikleri şecerdir, Fārisīde har-zehre denir.

سَمُّ السَّمَكِ [semmu's-semek] Şecere-i māhī-zehredir ki balık otu dedikleri dārūnun nebātıdır, بُوصِيرٌ [būṣīr] demekle maʿruftur; mefāsıl ağrılarına ve kalça ve arka ağrılarına ve nikris ʿilletine nāfiʿdir. Ve müstaʿmel olan kışrıdır, dövüp suya bıraksalar ekl eden balıklar sarhoş olup suyun yüzüne çıkarlar. Ve yaprağında

kuvvet ve dühniyyet olmakla çerāglarda fitil yerine yakarlar. Ve

سَمٌّ [semm] lafzı masdar olur, bir adama zehr içirmek maʿnāsına; yukālu: سَمَّهُ سَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَاهُ السَّمَّ Ve taʿāma yā şarāba zehr katmak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّ الطَّعَامَ إِذَا جَعَلَ السَّمَّ فِيهِ Ve şīşenin ağzını tıkamak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّ الْقَارُورَةَ إِذَا سَدَّهَا Ve iki kimseyi barıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّ بَيْنَهُمَا إِذَا أَصْلَحَ Ve bir nesneyi ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّ الشَّيْءَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve bir nesneyi bir kimseye mahsūs kılmak ve mahsūs olmak maʿnāsına müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: سَمَّ النِّعْمَةَ إِلَيْهِ فَسَمَّتْ هِيَ أَيْ خَصَّهَا فَخَصَّتْ Ve bir māddenin künh ve gavrına nazar edip dikkat ve imʿānla yoklamak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّ الْأَمْرَ إِذَا سَبَرَهُ وَنَظَرَ غَوْرَهُ

اَلْمَسَامُّ [el-mesāmm] (mīm'in fethiyle) مَسَمَّةٌ [mesemm]in cemʿidir ki mevziʿ-i semm maʿnāsınadır, kendide delik olan yere denir. مَسَامُّ الْجَسَدِ [mesāmmu'l-cesed] bu maʿnādandır ki bedende olan menāfizdir, murād beşerede olan hafī ve hurde menfezlerdir ki ʿarak ve buhār onlardan tereşşüh ve hurūc eder; o deliklere سُمُومٌ [sumūm] ve mevkiʿlerine مَسَامُّ [mesāmm] denir; yukālu: هَذَا دَوَاءٌ يُفَتِّحُ مَسَامَّ الْجَسَدِ أَيْ ثُقَبَهُ Pes etıbbānın مَسَامَّاتٌ [mesāmmāt] taʿbīrleri cemʿü'l-cemʿ sūretinde olur ve tahfīfi galattır.

اَلسَّامَّةُ [es-sāmmet] (عَامَّةٌ [ʿāmmet] vezninde) خَاصَّةٌ [ḫāṣṣat] maʿnāsınadır; yukālu: عَرَفَ ذَلِكَ الْعَامَّةُ وَالسَّامَّةُ أَيِ الْخَاصَّةُ Ve ölüme ıtlāk olunur. Ve zehr-nāk hayvāna denir ve bu لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmir] kabīlindendir. Ve

سَامُّ أَبْرَصَ [sāmmu ebraṣ] ki سَمُّ أَبْرَصَ [semmu ebraṣ] dahi denir, bir nevʿ zehr-nāk iri ve alaca kelerdir, "ب،ر،ص" māddesinde beyān olundu.

أَهْلُ الْمَسَمَّةِ [ehlu'l-mesemmet] (سَهْلُ الْمَذَمَّةِ [sehlu'l-meẕemmet] vezninde) Kişinin hāssa ve ekārib ve müteʿallakātına ıtlāk olunur.

اَلسَّمُومُ [es-semūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Issı yele denir ki sam yeli taʿbīr olunur, ekserī gündüz hübūb eder, semmiyyetli olmakla dokunduğunu berbād eder; cemʿi سَمَائِمُ [semāʾim] gelir; yukālu: أَصَابَتْهُ السَّمُومُ أَيِ الرِّيحُ الْحَارَّةُ

اَلْمَسْمُومُ [el-mesmūm] Bād-ı semūm estiği güne denir; tekūlu: سُمَّ يَوْمُنَا عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَسْمُومٌ وَيُقَالُ يَوْمٌ سَامٌّ وَمُسِمٌّ عَلَى زِنَةِ اسْمِ الْفَاعِلِ أَيْ ذُو سَمُومٍ

اَلسَّمْسَمُ [es-semsem] (زَمْزَمٌ [zemzem] vezninde) ve

اَلسُّمَاسِمُ [es-sumāsim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Tilkiye denir, ثَعْلَبٌ [ṯaʿleb] gibi. Ve

سَمْسَمٌ [semsem] Ağuya denir, سَمٌّ [semm] maʿnāsına. Ve küçük cüsseli kurda denir, ʿalā-kavlin mutlakan kurda denir. Ve bir kumsal adıdır. Ve

سُمَاسِمٌ [sumāsim] Hafīfü'r-rūh ve latīf ve serīʿ insān ve hayvāna denir. Ve bir kuş adıdır.

اَلسَّمْسَامُ [es-semsām] (ثَرْثَارٌ [ṯarṯār] vezninde) Kurda denir. Ve سُمَاسِمٌ [sumāsim] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir.

اَلسِّمْسِمُ [es-simsim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Şırlağan yağının dānesine denir ki tahrīfle susam taʿbīr olunur, Fārisīde guncid denir; lüzūcetli ve miʿdeyi ve femi müfsid yaʿnī ağızda rāyiha-yı kerīheyi mūristir,

muslihi ʿaseldir, munhazım olanı bedeni müsemmin ve yaprağının matbūhuyla naṭūl şaʿrı muslih ve mutavvildir. Ve berrī nevʿi ki Fārisī taʿbīr ile cebleheng demekle maʿrūftur, bu diyārlarda cebel-i Hindī dedikleridir, efʿalde خَرْبَقٌ [ḫarbaḳ] dedikleri dārūya karībdir. Gāh olur ki ondan nısf-ı dirhemini bir dirheme dek meflūca iskā eylemekle halās bulurlar, lākin bir dirhemini istiʿmāl hatar-nāktır; müfredi سِمْسِمَةٌ [simsimet]tir hā'yla. Mütercim der ki bu maʿnādan meʾhūz olarak ehl-i tasavvuf beyninde سِمْسِمَةٌ [simsimet] ıstılahlarındandır; şol maʿrifet-i dakīkadan ʿibārettir ki gāyet-i hafāda dakīk olur, ʿibāretten işāretle idrāk olunmaz. Ve

سِمْسِمٌ [simsim] جُلْجُلَانٌ [culculān] ismidir ki kişniş dedikleri tohumdur. Ve bir nevʿ hayye ismidir. Ve bir kumsal adıdır; meftūh olan سَمْسَمٌ [Semsem] musahhafı değildir.

اَلسُّمْسُمُ [es-sumsum] (sīn'lerin zammıyla ve baʿzen meksūr olur yāhūd Cevherī kesr ile takyīdinde galat eyledi) Kızıl karıncalara denir; müfredi سُمْسُمَةٌ [sumsumet]tir. Şārih der ki zammla ve kesr ile olduğunu niçe eʾimme-i lügat sebt eyledi. Ve

سُمْسُمٌ [sumsum] Çabuk ve çālāk adama denir.

اَلسَّمْسَمَةُ [es-semsemet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tilki kısmı ling ile yelmek maʿnāsınadır; yukālu: سَمْسَمَ الثَّعْلَبُ إِذَا عَدَا

اَلسَّمَامُ [es-semām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلسُّمْسُمَانُ [es-sumsumān] ve

اَلسُّمْسُمَانِيُّ [es-sumsumāniyy] (sīn'lerin zammıyla) Bunlar da hafīfü'r-rūh latīf ve serīʿ insān ve hayvāna denir.

اَلسَّمَامَةُ [es-semāmet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Adamın şahs ve sevādına denir, kālbüd maʿnāsına; yukālu: هُوَ بَهِيُّ السَّمَامَةِ أَيِ الشَّخْصِ Ve at kısmının gerdanında tüyden bir dāʾire ismidir ki makbūl nişānedir. Ve harābe binādan kalmış müşahhas esere denir. Ve bayrağa denir, لِوَاءٌ [livāʾ] maʿnāsına. Ve talʿat-ı insānīye denir; yukālu: هُوَ حُسْنُ السِّمَامَةِ أَيِ الطَّلْعَةِ

اَلسُّمَّةُ [es-summet] (sīn'in zammıyla) Hurmā yaprağından dokunmuş sofraya denir ki hurmā kestikleri vaktte onu ağacın altına bast ederler, tā ki dökülenler ona vākiʿ ola; cemʿi سُمَمٌ [sumem]dir, صُرَدٌ [ṣurad] gibi. Ve karābet maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا سُمَّةٌ أَيْ قَرَابَةٌ

اَلسِّمَّةُ [es-simmet] (sīn'in kesriyle ve fethiyle) İnsānın dübürüne denir.

سُمُّوَيْهِ [Summūyeh] (sīn'in ve mīm-i müşeddedenin zammıyla) İsmāʿīl b. ʿAbdullāh nām hāfızın lakabıdır.

اَلْأَسَمُّ [el-esemm] (fethateynle) Delikleri daracık burna vasf olur; yukālu: أَنْفٌ أَسَمُّ أَيِ الضَّيِّقُ الْمَنْخِرَيْنِ

اَلْمِسَمُّ [el-misemm] (mīm'in kesriyle مِسَنٌّ [misenn] vezninde) Dest-res olduğu taʿāmı kudreti yetiştiği mikdārı ekl eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِسَمٌّ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ

سُمًّى [Summā] (رُبًّى [rubbā] vezninde) Ḥicāz'da bir vādī ismidir.

اَلسَّمَّانُ [es-semmān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir nebāttır.

اَلسُّمَّانُ [es-Summān] (sīn'in zammıyla) Cebel-i Serāt'ta bir karyedir.

سَمَائِمُ [Semāʾim] (sīn'in fethiyle) Şuḥār kurbünde bir beldedir.

[س ن غ م]

اَلسِّنَّغْمُ [es-sinnaġm] (nūn-ı müşeddede ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) رَغْمٌ [raġm] lafzına ittibāʿan zikr olunur; yukālu: رَغْمًا لَهُ سِنَّغْمًا ʿAlā-kavlin bu şīn-i muʿceme iledir.

[س ن ب م]

سَنْبَمُو [Senbemū] (sīn'in ve bā'nın fethiyle) Mışır diyārında iki karyedir.

[س ن م]

اَلسَّنَامُ [es-senām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Devenin hörgücüne denir; cemʿi أَسْنِمَةٌ [esnimet] gelir. Ve

سَنَامُ الْأَرْضِ [senāmu'l-arḍ] Yerin ortasına ıtlāk olunur. Ve

سَنَامٌ [Senām] Başra ile Yemame beyninde bir dağın adıdır. Ve Māvān ile Rebeẕe beyninde bir dağ adıdır. Ve Başra'da bir dağın adıdır ki Deccāl ile berāberce yürüyeceği menkūldür.

اَلْإِسْنَامُ [el-İsnām] (hemzenin kesriyle) Benī Esed yurdunda bir dağın adıdır. Ve حَلِيٌّ [ḥaliyy] dedikleri nebātın yemişine denir; müfredi إِسْنَامَةٌ [isnāmet]tir.

اَلْمُسْنِمَةُ [el-musnimet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) إِسْنَامٌ [isnām] dediği nebāt inbāt eden yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُسْنِمَةٌ إِذَا كَانَتْ تُنْبِتُ الْإِسْنَامَ

اَلسُّنُّمُ [es-sunnum] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Sığıra denir, بَقَرَةٌ [baḳarat] maʿnāsına.

سَنُومٌ [Senūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلسَّنَمَةُ [es-senemet] (fetehātla) Otun uçlarında sünbüle misālinde olan çiçeğine denir.

اَلسَّنَمُ [es-senem] (fethateynle) Deve büyük hörgüçlü olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَنِمَ الْبَعِيرُ سَنَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ سَنِمًا

اَلتَّسْنِيمُ [et-tesnīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Deveyi semirtip hörgücünü büyütmek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّمَ الْكَلَأُ الْبَعِيرَ إِذَا عَظَّمَ سَنَامَهُ Ve kapı başlı doldurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَنَّمَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir nesnenin üzerine ve üst tarafa çıkmak maʿnāsına müstaʿmeldir, yukālu: سَنَّمَ الشَّيْءَ إِذَا عَلَاهُ Ve

تَسْنِيمُ الْقَبْرِ [tesnīmu'l-ḳabr] تَسْطِيحٌ [tasṭīḥ] mukābilidir ki kabrin üzerini hörgüç şeklinde kümmī yapmaktan ʿibārettir; yukālu: سَنَّمَ الْقَبْرَ ضِدُّ سَطَّحَهُ Ve

تَسْنِيمٌ [tesnīm] Cennette bir suyun ismidir ki cennetin guref ve kusūrları üzerinden cereyān eder ki her birine uğrayıp güzerān eder, ʿalā-kavlin bir çeşmedir ki ehl-i cennet üzere yukarıdan aşağıya cārī olur.

اَلْإِسْنَامُ [el-isnām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deveyi semirtip hörgücünü büyütmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَمَ الْبَعِيرَ بِمَعْنَى سَنَّمَهُ Ve toz ve tütün makūlesi yukarı havāya ağmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَمَ الدُّخَانُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve āteşin ʿalevi pek ʿazīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَمَتِ النَّارُ إِذَا عَظُمَ لَهِيبُهَا

اَلسَّنِيمُ [es-senim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Boylanıp uçlarında çiçeği çıkmış nebāta denir. Ve hörgücü büyük deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ سَنِيمٌ أَيْ عَظِيمُ السَّنَامِ

أَسْنُمَةُ [Esnumet] (hemzenin fethi ve nūn'un zammıyla) yāhūt

ذَاتُ أَسْنُمَةٍ [Ẕātu Esnumet] Ṭaḥfe kurbünde bir tepenin adıdır.

اَلتَّسَنُّمُ [et-tesennum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bu dahi bir nesnenin üzerine çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَنَّمَهُ إِذَا عَلَاهُ Ve bir

adamı tagallüble ansızın tīz-dest tutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَنَّمَهُ إِذَا أَخَذَهُ مُغَافَصَةً

اَلْمُسَنَّمُ [el-musennem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Havutu alınıp minbaʿd rükūbdan āzāde olmuş deveye denir.

اَلسَّنِيمَاتُ [es-Senimāt] (فَرِحَاتٌ [feriḥāt] vezninde) Benī Numeyr yurdunda bir niçe uzun uzadı alçak dağlara ıtlāk olunur.

[س و م]

اَلسَّوْمُ [es-sevm] (نَوْمٌ [nevm] vezninde) ve

اَلسُّوَامُ [es-suvām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir metāʿı satılık eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: سُمْتُ بِالسِّلْعَةِ أَسُومُ بِهَا سَوْمًا وَسُوَامًا إِذَا عَرَضْتَهَا لِلْبَيْعِ Ve satılık metāʿa kıymet artırmakla pahaya çıkarmak maʿnāsınadır; tekūlu: سُمْتُ بِالسِّلْعَةِ إِذَا غَالَيْتَهَا Müʾellif burada iktisār eylemiştir, zīrā sāʾir usūlde mersūm olduğu üzere سَوْمٌ [sevm] tarafeynden tahakkuk eder, ibtidā سَوْمُ الْبَائِعِ [sevmu'l-bāʾiʿ]dir ki metāʿını satılık eylemekle paha taʿyīn eylemektir, sāniyā سَوْمُ الْمُشْتَرِي [sevmu'l-muşterī]dir ki almağa tālib olup başka paha ʿarz eylemektir; yukālu: سَامَ الْبَائِعُ سِلْعَتَهُ وَسَامَهَا الْمُشْتَرِي Müʾellifin serd eylediği ikinci maʿnā: "لَا يَسُومُ الرَّجُلُ عَلَى سَوْمِ أَخِيهِ" hadīsinden meʾhūzdur ki bāyiʿ ile müşterī beyninde karār vākiʿ olmuş iken hāricden bir kimse kendi almak için karār-kerdeden zāʾid kıymet ʿarz eylemekten ʿibārettir. Ve

سَوْمٌ [sevm] Bir düzeye āb-ı revān gibi mürūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَامَتِ الْإِبِلُ أَوِ الرِّيحُ إِذَا مَرَّتْ وَاسْتَمَرَّتْ Ve davar otlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَامَتِ الْمَالُ إِذَا رَعَتْ Ve bir adama renc ve mihnetli bir iş teklīf eylemek, ʿalā-kavlin renc ve mihnete giriftār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَامَهُ الْأَمْرُ إِذَا كَلَّفَهُ إِيَّاهُ Ve bu ekserī ʿazāb ve şerr ve zulm makūlesi hālātta istiʿmāl olunur. Ve

سَوْمٌ [sevm] Kuş bir nesne üzerine dönüp dolaşmak maʿnāsınadır; yukālu: سَامَتِ الطَّيْرُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا حَامَتْ

اَلْمُسَاوَمَةُ [el-musāvemet] (مُكَالَمَةٌ [mukālemet] vezninde) ve

اَلسِّوَامُ [es-sivām] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bu dahi bir metāʿa kıymet artırmakla pahaya çıkarmak maʿnāsınadır; tekūlu: سَاوَمْتُ بِالسِّلْعَةِ إِذَا غَالَيْتَ Müʾellif bunda dahi iktisār eylemiştir, zīrā ümmehāt-ı sāʾirenin beyānlarına göre مُسَاوَمَةٌ [musāvemet] ibtidā bāyiʿ satılık metāʿına bir paha taʿyīn edip sonra müşterī ondan azca paha ʿarz eylemektir. Bu vetīre ile paha söyleşerek beynlerinde karār-dāde olur, bundan lisānımızda pazarlaşmak ile taʿbīr olunur; تَسَاوُمٌ [tesāvum] dahi bu maʿnāyadır.

اَلْإِسْتِيَامُ [el-istiyām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) مُسَاوَمَةٌ [musāvemet] maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَمْتُ بِالسِّلْعَةِ وَعَلَيْهَا إِذَا غَالَيْتَهَا Ve satılık metāʿın pahasını suʾāl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَمْتُهُ السِّلْعَةَ وَعَلَيْهَا إِذَا سَأَلْتَهُ سَوْمَهَا Yaʿnī "Ona paha taʿyīn eylemesini taleb eyledim."

اَلسِّيمَةُ [es-sīmet] (sīn'in kesriyle) ve

اَلسُّومَةُ [es-sūmet] (sīn'in zammıyla) İsmlerdir, taʿyīn ve tesmiye olunan pazara denir ki murād kıymetidir; yukālu: إِنَّهُ لَغَالِي السِّيمَةِ وَالسُّومَةِ أَيِ السَّوْمِ

اَلتَّسْوِيمُ [et-tesvīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adama renc ve mihnetli bir iş teklīf eylemek yāhūd mihnetli bir işe giriftār kılmak maʿnāsınadır; yukālu: سَوَّمَهُ الْأَمْرَ إِذَا كَلَّفَهُ إِيَّاهُ أَوْ أَوْلَاهُ إِيَّاهُ Ve ata nişān için damga basmak maʿnāsınadır; yukālu: سَوَّمَ الْفَرَسَ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهِ سِيمَةً أَيْ عَلَامَةً Ve bir ada-

mı her ne işlerse işlesin diye kendi başına ve kendi hâline komak maʿnâsınadır; yukâlu: سَوَّمَ فُلَانًا إِذَا خَلَّاهُ وَسَوَّمَهُ لِمَا يُرِيدُهُ Ve bir adamı bir kimse kendi mâlına hâkim edip her vechile tasarrufunu ona tapşırmak maʿnâsınadır, çiftlik kethudâsı gibi; yukâlu: سَوَّمَهُ فِي مَالِهِ إِذَا حَكَّمَهُ Ve davarı kendi başına müseyyeb otlağa salıvermek maʿnâsınadır; yukâlu: سَوَّمَ الْخَيْلَ إِذَا أَرْسَلَهَا Ve bir kavmi şeb-hûn eylemekle ahvâllerini tebâh ve berbâd eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: سَوَّمَ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا أَغَارَ فَعَاثَ فِيهِمْ

اَلسَّوَامُ [es-sevâm] (سَحَابٌ [seḥâb] vezninde) ve

اَلسَّائِمَةُ [es-sāʾimet] Kendi başına otlağa salıverilmiş develere denir; yukâlu: لَهُ سَوَامٌ وَسَائِمَةٌ أَيْ إِبِلٌ رَاعِيَةٌ Müʾellifin deveye tahsîsi ʿArab tāʾifesine nisbetledir, yoksa cemîʿ-i mâşiye vü dâbbede câriydir, meger evvel vazʿı deveye olup baʿdehu müttesiʿ olmuş ola.

اَلْإِسَامَةُ [el-isâmet] (hemzenin kesriyle) Develeri kendi başına otarmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَسَامَ الْإِبِلَ إِذَا أَرْعَاهَا Ve kuyunun ağzını tevsîʿ için yer kazmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَسَامَ الْحُفْرَةَ عَلَى الرَّكِيَّةِ إِذَا حَفَرَهَا Ve bir nesneye havâle-i nazar eylemek maʿnâsına müstaʿmeldir; yukâlu: أَسَامَ إِلَيْهِ بِبَصَرِهِ أَيْ رَمَاهُ بِهِ

اَلسِّيمَةُ [es-sîmet] (sîn'in kesriyle) ve

اَلسُّومَةُ [es-sûmet] (sîn'in zammıyla) ve

اَلسِّيمَاءُ [es-sîmāʾ] (sîn'in kesri ve medd ve kasr ile) ve

اَلسِّيمِيَاءُ [es-sîmiyāʾ] (elifin meddiyle) ʿAlâmet ve nişân maʿnâsınadır; yukâlu: فِيهِ سِيمَةُ الصَّلَاحِ وَسُومَتُهُ وَسِيمَاهُ وَسِيمَاؤُهُ وَسِيمِيَاؤُهُ أَيْ عَلَامَتُهُ Şârih der ki ʿilm-i sîmiyâ ile mütedâvil olan سِيمِيَا lafz-ı ʿİbrânî olan شيم به muʿarrebidir ki âlet maʿnâsınadır.

اَلْمُسَوَّمَةُ [el-musevvemet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde ki) İşbu ﴿حِجَارَةً مِنْ طِينٍ مُسَوَّمَةً﴾ kerîmesinde vâkiʿdir. Baʿzı müfessirîn عَلَيْهَا أَمْثَالُ الْخَوَاتِيمِ ve baʿzılar مُعَلَّمَةً بِعَلَامَةٍ يُعْلَمُ أَنَّهَا ve baʿzılar بَيَاضٍ وَحُمْرَةٍ ʿibâretiyle tefsîr eylediler, yaʿnî şol taşlardır ki üzerlerinde mühr misâli nakşlar var idi ki min-ʿindillâh olduğuna ʿalâmât idi yâhûd ak ve kırmızı alaca idi yâhû onlarda dünyâ hıcâresinden olmadıklarını muʿallem bir güne ʿalâmet ve nişâne var idi. Ve bunlar تَسْوِيمٌ [tesvîm] in maʿnâ-yı evvelinden meʾhûzdur ki nişâne kılmak maʿnâsınadır.

اَلسَّامَةُ [es-sâmet] (حَالَةٌ [ḥâlet] vezninde) Kuyunun ağzını tevsîʿ için kazılan hufreye denir; cemʿi سِيَمٌ [siyem]dir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve dağlarda olan şol damara denir ki dağın asl tînetine muhâlif ola. Ve altına ve gümüşe ʿalâ-kavlin maʿdenlerde olan altın ve gümüş damarlarına denir; cemʿi سَامٌ [sâm]dır. Ve ağacın özdeğine denir. Ve ʿArabistân'da bir mevziʿdir. Ve Yemen'de iki karye adıdır. Ve Başra'da bir mahalle adıdır ki Benû Sâme dahi derler. Ve Sâme b. Luʾeyy b. Ġâlib, Kaʿb'ın birâderidir ki ricâl-i neseb-i Muṣṭafavî'dendir, ʿaleyhi's-selâm; muhaddisinden İbrâhîm b. el-Ḥaccâc es-Sâmî ve bir cemâʿat-i Başriyyûn ona mensûblardır.

اَلسَّامُ [es-sâm] (حَالٌ [ḥâl] vezninde) خَيْزُرَانُ [ḫayzurân] ağacına denir. Ve Huẕeyl yurdunda bir dağın adıdır. Ve İsm-i İbn Nûḥ ʿaleyhi's-selâmdır. Ve kayalarda su irkilecek halkî oyma çukura denir.

سِيمُوِيَّةُ [Sîmûyet] (sîn'in kesri ve mîm'in zammıyla) Ashâbdandır, fi'l-asl Belḫāʾ

şehrindendir, Naṣrānī iken İslām'a geldi.

اَلْمَسَامَةُ [el-mesāmet] (مَلَامَةٌ [melāmet] vezninde) Şol enli ve kalın tahtaya denir ki kapının alt eşiğine vaᶜ olunup kapının kāᶜidesi onun üzerinde olur. Ve mihaffenin önünde olan kalın değneğe denir.

اَلسَّوَامُ [es-sevām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Atın gözleri altında olan iki çukura denir; ikisine سَوَامَانِ [sevāmān] derler.

سُوَامٌ [suvām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir kuş adıdır.

يَسُومُ [Yesūm] (يَقُولُ [yeḳūlu] vezninde) Cibāl-i Ferḳad'a muttasıl bir dağdır ki hemān onda ok ve yay düzdükleri نَبْعٌ [nebᶜ] ve شَوْحَطٌ [şevḥat] ağaçları bitip ve o ağaçlarda maymun gürūhu īvā ederler.

[س ه م]

اَلسَّهْمُ [es-sehm] (sīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Hazz ve nasīb maᶜnāsınadır; cemᶜi سُهْمَانٌ [suhmān] ve سُهْمَةٌ [suhmet] gelir sīn'lerin zammıyla; yukālu: لَهُ فِي هَذَا سَهْمٌ أَيْ حَظٌّ Ve kumar okuna denir ki onunla mukāraᶜa olunur, yeleksiz ve temrensiz sāde olur; cemᶜi سِهَامٌ [sihām] gelir. مُقَارَعَةٌ [muḳāraᶜat] maᶜnāsına, مُسَاهَمَةٌ [musāhemet] bundandır. Ve

سَهْمٌ [sehm] نَبْلٌ [nebl] kelimesinin müfredidir ki ᶜArabī oka denir, Fārisīde tīr denir, zīrā نَبْلٌ [nebl] kelimesinin lafzından müfredi yoktur. Şārihin beyānına göre bunun da cemᶜi lafzından سِهَامٌ [sihām]dır. Ve

سَهْمُ الْبَيْتِ [sehmu'l-beyt] Türkīde dahi ok taᶜbīr olunan direğe denir ki onu sakf altına uzatıp sāᵓir direkleri ve ağaçları onun üzerine üstüvār ederler. Ve

سَهْمٌ [sehm] Muᶜāmelāt ve mesāhātta altı arşın mikdāra ıtlāk olunur; yukālu: ضَرَبَ الْمَسَّاحُ بِسَهْمِهِ فِي الْأَرْضِ وَهُوَ مِقْدَارُ سِتِّ أَذْرُعٍ فِي مُعَامَلَاتِ النَّاسِ وَمِسَاحَاتِهِمْ Ve arslan tutacak kulübenin kapısı üzere vaᶜ ettikleri musannaᶜ taşa denir ki arslan o kulübe kapısından içeri girip zenberekle vaᶜ olan tuᶜmeye yapıştıkta kapan tahtası gibi o taş düşüp kapıyı sedd eder. Ve

سَهْمٌ [Sehm] Ḳureyş'ten bir kabīle adıdır ki Benū Sehm ile müteᶜāreftir; kezālik Bāhile kabīlesinden bir kabīle adıdır.

اَلسُّهُمُ [es-suhum] (zammeteynle) Güneşin pertevinden havāda iplik iplik tahayyül olunan hurde nesnelere denir ki ıssı günlerde mütehayyel olur, çocuklar şeytān ᶜarabası taᶜbīr ederler. Ve harāret-i gālibe maᶜnāsınadır. Ve ᶜākıl ve hakīm kārgüzārlara denir; yukālu: هُمْ سُهُمٌ أَيْ عُقَلَاءُ حُكَمَاءُ عُمَّالٌ

اَلسُّهْمَةُ [es-suhmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Hısımlığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا سُهْمَةٌ أَيْ قَرَابَةٌ Ve behre ve nasīb maᶜnāsınadır; yukālu: لَهُ فِي هَذَا سُهْمَةٌ أَيْ نَصِيبٌ

اَلسَّهَامُ [es-sehām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi ıssı günlerde havāda iplik iplik mütehayyel olan nesnelere denir, مُخَاطُ الشَّيْطَانِ [muḫāṭu'ş-şeyṭān] maᶜnāsına. Ve yaz günlerinde havānın āteşīn ıssısına denir ki insān ve hayvānı ᶜalev gibi çalıp berbād eder, niteki bādiyede vākiᶜdir; yukālu: فِي يَوْمِنَا هَذَا سَهَامٌ وَهُوَ حَرُّ السَّمُومِ وَوَهَجُ الصَّيْفِ وَيُقَالُ سُهِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ السَّهَامُ

اَلسُّهَامُ [es-suhām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde ve fethle de cāᵓizdir) Bedene ᶜārız olan arıklığa ve bozukluğa denir, sam yeli çalmış gibi; yukālu: بِهِ سُهَامٌ أَيْ ضُمْرٌ وَتَغَيُّرٌ

سِهَامٌ [Sihām] (كِتَابٌ [kitāb] ve سَحَابٌ [seḥāb] veznlerinde) Yemen'de bir vādī

adıdır. Baʿzı nüshada وَيُفْتَحُ lafzı aşağıda mersūm olmakla tugyān-ı kalemdir, mahalli buradır.

اَلسُّهُومُ [es-suhūm] (هُجُومٌ [hucūm] vezninde) Bir kimse yā bir hayvān arıklayıp levn ve bedeni mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَهَمَ الرَّجُلُ وَسَهُمَ سُهُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْخَامِسِ إِذَا ضَمُرَ وَتَغَيَّرَ لَوْنُهُ وَبَدَنُهُ Ve çehre türş ve ʿabūs olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَهَمَ وَجْهُهُ إِذَا عَبَسَ وَيُقَالُ بِوَجْهِهِ سُهُومٌ أَيْ عُبُوسٌ

اَلسُّهَامُ [es-suhām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Deveye mahsūs bir maraz adıdır. Şārihin beyānına göre burada وَبِالضَّمِّ lafzı sākıttır. Ve maraz-ı mezbūr deveyi ıssı çalmaktan ʿārız olur.

اَلْمَسْهُومُ [el-meshūm] سُهَامٌ [suhām] ʿilletine uğramış deveye denir.

اَلْمُسَهَّمَةُ [el-musehhemet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) سُهَامٌ [suhām] ʿilletine uğramış develere denir; yukālu: بَعِيرٌ مَسْهُومٌ إِذَا أَصَابَهُ السُّهَامُ وَيُقَالُ إِبِلٌ مُسَهَّمَةٌ إِذَا أَصَابَهَا السُّهَامُ

اَلسَّاهِمَةُ [es-sāhimet] Arıklayıp zebūnlanmış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَاهِمَةٌ أَيْ ضَامِرَةٌ

اَلسَّهُومُ [es-sehūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tavşancıl kuşuna denir.

سَهْمُ الرَّامِي [Sehmu'r-Rāmī] Bir kevkeb adıdır.

ذُو السَّهْمِ [Ẕu's-Sehm] Muʿāviye b. ʿĀmir'in lakabıdır; ganāyimden ihrāz eylediği sehm ve hissesini dāʾimā kurenāʾ ve ashābına iʿtā eylediği için mülakkab oldu.

ذُو السَّهْمَيْنِ [Ẕu's-Sehmeyn] Kurz b. el-Ḥāriṣ el-Leysī lakabıdır.

اَلْمُسَهَّمُ [el-musehhem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) سِهَامٌ [sihām] şeklinde çubuklu nesc olunmuş kumaşa denir.

اَلْمُسْهَمُ [el-mushem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Hecīn olan ata denir ki iki baştan ʿArabī ve كَحِيلٌ [keḥīl] olmayandır, boz at taʿbīr olunur. Ve şol kimseye denir ki derd-i ʿaşk u muhabbetten vücūdu nāl-i kalem gibi kalmış ola; yukālu: رَجُلٌ مُسْهَمٌ الْجِسْمِ أَيْ ذَاهِبُهُ فِي الْحُبِّ Ve

مُسْهَمٌ [mushem] Zikri ātī إِسْهَامٌ [ishām]dan nādir olarak ism-i fāʿil olur.

اَلْإِسْهَامُ [el-ishām] (hemzenin kesriyle) Sözü çoğaltıp uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْهَمَ الرَّجُلُ فَهُوَ مُسْهَمٌ كَأَسْهَبَ فَهُوَ مُسْهَبٌ وَمَعْنًى زِنَةً Bunlar nevādirdendir, zīrā kıyās olan hā'nın kesriyle olmaktır.

سَاهِمٌ [Sāhim] Kinde kabīlesine mahsūs bir feres ismidir.

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ م]

اَلشَّأْمُ [eş-Şeʾm] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla ve baᶜzen tahfīfen elife kalble) Kıblenin sol tarafında vākiᶜ bilādın yaᶜnī ülkenin ismidir; kıblenin مَشْأَمَةٌ [meşʾemet] inde yaᶜnī sol cānibinde vukūᶜu bāᶜis-i tesmiyedir, niteki Yemen ülkesi yemīn-i kıblede olmakla Yemen ıtlāk olundu. Ve baᶜzılar dediler ki Benī Kenᶜān'dan bir kavm o ülkeye teşeʾʾüm yaᶜnī sol taraflarında vākiᶜ olmakla ona ᶜazm ve irtihāl ettikleri için شَامٌ [Şām] tesmiye olundu. Ve ᶜalā-kavlin Sām b. Nūḥ ᶜaleyhime's-selām oraya nāzil olup ābādān eylemekle ismiyle müsemmā oldu, zīrā Sām, Süryānīde şīn-i muᶜceme iledir yāhūd شَامَةٌ [şāmet]ten meʾhūzdur ki خَالٌ [ḫāl] maᶜnāsınadır. Ülke-i merkūmenin arzı cābe-cā خَالٌ [ḫāl] gibi ak ve kızıl ve siyāh olmakla ism-i mezbūr ile tesmiye olundu. Pes kavl-i ahīrlere göre mehmūz olmaz. Ve شَامٌ [Şām] müʾennestir أَرْضٌ [arḍ] teʾvīliyle ve baᶜzen müzekker olur. Şārih der ki Zemaḫşerī sāʾir ahālī-i şark gibi Hüseynī māddesinden ehl-i Şām'a bugz ve ᶜadāvetleri olmakla *Esās*'ta هُوَ مِنْ أَهْلِ الشَّأْمِ وَالشَّأْمُ عَنِ الْقِبْلَةِ وَهُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ᶜibāretiyle taᶜrīz ve izdirāʾ eylemiştir.

اَلشَّأْمِيُّ [eş-Şeʾmiyy] (hemze ile aslı üzeredir) ve

اَلشَّآمِيُّ [eş-Şeʾāmiyy] (سَحَابِيٌّ [seḥābiyy] vezninde) ve

اَلشَّآمُ [eş-Şeʾām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) İsm-i mensūblardır. Lafz-ı ahīr تِهَامٍ [Tihām] ve يَمَانٍ [Yemān] gibidir. Şārih der ki شَامٌ [Şām] lafzında kavleyn-i ahīreyne göre شَامِيٌّ [Şāmiyy] hemzesiz olmak lāzımdır.

اَلْأَشْأَمُ [el-eşʾem] (hemzenin kesriyle) Şām ülkesine gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْأَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الشَّامَ

اَلتَّشَأُّمُ [et-teşeʾʾum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Şām'a nisbetlenmek maᶜnāsınadır ki "Ben Şāmlıyım" demekten ᶜibārettir; yukālu: تَشَأَّمَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَسَبَ إِلَى الشَّامِ Ve sol tarafa ᶜazīmet eylemek ve sol tarafa yatmak ve sola dönmek maᶜnālarınadır; yukālu: تَشَأَّمَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ نَحْوَ شَمَالِهِ Ve bir nesneyi uğursuz ᶜadd ve ittihāz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَأَّمُوا بِهِ مِثْلَ تَطَيَّرُوا

اَلتَّشْئِيمُ [et-teşʾīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adamı Şām tarafına tesyīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَأَّمَهُ إِذَا سَيَّرَهُ إِلَى الشَّامِ

اَلشُّؤْمُ [eş-şuʾm] (şīn'in zammıyla) Uğursuzluk maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ شُؤْمٌ أَيْ ضِدُّ الْيُمْنِ Şārih der ki ᶜArablar bir semte giderken sol taraftan merʾī olan cānveri tetayyür eylemekle uğursuza شَؤُومٌ [şeʾūm] ıtlākı ondan münşaᶜib olmuştur. İntehā. Ve

شَؤُومٌ [şeʾūm] Siyāh develere denir. Ve ak tüylü develere denir. Bu iki maᶜnāda lafzından müfredi yoktur.

اَلشَّأْمُ [eş-şeʾm] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir adamı uğursuzluğa uğratmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَأَمَهُمْ وَعَلَيْهِمْ شَأْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَرَّ عَلَيْهِمُ الشُّؤْمَ

اَلشَّائِمُ [eş-şāʾim] Bir adamı uğursuzluğa uğratıcı kimseye denir.

اَلشَّآمَةُ [eş-şeʾāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Uğursuz olmak maᶜnāsınadır; yukālu:

شَؤُمَ فُلَانٌ عَلَيْهِمْ شَآمَةً وَشُئِمَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ صَارَ شُؤْمًا عَلَيْهِمْ

مَا أَشْأَمَهُ [mā eşʾemehu] Fiʿl-i taʿaccübdür, filān ne ʿaceb uğursuzdur demektir.

اَلْمَشْؤُومُ [el-meşʾūm] (مَذْمُومٌ [meẕmūm] vezninde) ve

اَلْمَشُومُ [el-meşūm] (مَقُولٌ [meḳūl] vezninde) Uğursuz, bed-ahter ve menhūs kimseye denir.

Mütercim der ki *Durretu'l-Ġavvāṣ* nām kitābında Ḥarīrī demiştir ki bilā-hemz مَقُولٌ [meḳūl] vezninde مَشُومٌ [meşūm] demek evhāmdandır, savāb olan مَشْؤُومٌ [meşʾūm] olmaktır, مَذْمُومٌ [meẕmūm] vezninde; yukālu: شُئِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَشْؤُومٌ وَيُقَالُ شَأَمَ فُلَانٌ أَصْحَابَهُ إِذَا مَسَّهُمْ بِشُؤْمٍ مِنْ قِبَلِهِ Yaʿnī "Yārān ve hem-demlerine uğursuzluğu sirāyet ettirdi." Ve Şihāb şerhinde dedi ki kelām-ı mezbūrun muktezāsı مَشُومٌ [meşūm] fāʿil maʿnāsına olmaktır, niteki مَسْتُورٌ [mestūr] سَاتِرٌ [sātir] maʿnāsınadır. Ve Şerīf-i Murtaḍā kavli üzere bu ʿArab istiʿmāli değildir, zīrā ʿArablar bi'n-nefs bed-baht olana مَشُومٌ [meşūm] ve gayrıda bed-bahtlığı sārī ve lāhık olana شَائِمٌ [şāʾim] derler, kaldı ki مَشْؤُومٌ [meşʾūm] مَضْرُوبٌ [maḍrūb] vezninde ve مَشُومٌ [meşūm] مَقُولٌ [meḳūl] vezninde ikisi de sahīhtir, nihāyet vezn-i sānī hilāf-ı efsahtır. Ve mādde-i merkūme شَأْمَةٌ [şeʾmet] ten meʾhūzdur ki sol cānibe denir, niteki uğurluluk maʿnāsına olan يُمْنٌ [yumn] يَمْنَةٌ [yemnet]ten meʾhūzdur ki sağ tarafa denir, zīrā ʿArablar hayr ve menfaʿati يَمِينٌ [yemīn]e ve şerr ve mazarratı شِمَالٌ [şimāl] e nisbet ederler, hattā فُلَانٌ عِنْدِي بِالْيَمِينِ derler, "Filānın yanımda vakʿ ve hürmeti vardır" maʿnāsına ve فُلَانٌ عِنْدِي بِالشِّمَالِ derler, "Filān yanımda bī-ʿizz ve haysiyettir" diyecek yerde. Ve müfessirīn ashāb-ı meymene ile ashāb-ı meşʾemenin tefsīri husūsunda ekāvīl-i ʿadīdeleri olmakla mahallerinde meşrūhtur. İntehā.

اَلْأَشَائِمُ [el-eşāʾim] أَشْأَمُ [eşʾem] lafzının cemʿidir, أَيَامِنُ [eyāmin] mukābilidir ki أَيْمَنُ [eymen] kelimesinin cemʿidir, uğursuzlar ve nā-mübārekler demektir; ve yukālu: طَائِرٌ أَشْأَمُ أَيْ جَارٍ بِالشُّؤْمِ وَيُقَالُ جَرَى لَهُمُ الطَّائِرُ الْأَشْأَمُ وَالطَّيْرُ الْأَشَائِمُ Zīrā ʿArablar kuş ile tefeʾül ve tetayyür ederler.

اَلشُّومَى [eş-şūmā] (طُوبَى [ṭubā] vezninde) أَشْأَمُ [eşʾem] lafzından müʾennestir, sol ele vasf olur; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْيَدِ الشُّومَى ضِدُّ الْيُمْنَى

اَلشَّأْمَةُ [eş-şeʾmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْمَشْأَمَةُ [el-meşʾemet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) يَمْنَةٌ [yemnet] ve مَيْمَنَةٌ [meymenet] mukābilidir ki sol cānib demektir.

اَلشِّئْمَةُ [eş-şiʾmet] (şīn'in kesriyle) Tabīʿat maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ الشِّئْمَةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Niteki hemzesiz dahi lügattir.

اَلْمُشَاءَمَةُ [el-muşāʾemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adamı yā bir nesneyi sol tarafa almak maʿnāsınadır; tekūlu: شَائِمْ بِأَصْحَابِكَ عَلَى الْأَمْرِ أَيْ خُذْ بِهِمْ ذَاتَ الشِّمَالِ

[ش ب م]

اَلشَّبَمُ [eş-şebem] (fethateynle) Soğuk maʿnāsınadır; yukālu: يَوْمٌ شَدِيدُ الشَّبَمِ أَيِ الْبَرْدِ Ve masdar olur, soğuk olmak maʿnāsına; yukālu: شَبِمَ الْمَاءُ شَبَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَرَدَ

اَلشَّبِمُ [eş-şebim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Üşümüş adama denir, ʿalā-kavlin karnı aç olarak üşümüş adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَبِمٌ أَيْ بَرْدَانُ أَوْ مَعَ الْجُوعِ Ve ölüme denir, مَوْتٌ [mevt] maʿnāsına. Ve ağuya

denir, سَمٌّ [semm] maʿnāsına. Bunlara bürūdetlerinden nāşī ıtlāk olundu.

اَلشَّبِمَةُ [eş-şebimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznin-de) Semiz bakaraya denir; yukālu: بَقَرَةٌ شَبِمَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ

شَبَامٌ [Şebām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir nebāt adıdır.

اَلشِّبَامُ [eş-şibām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Anasını emmesin diye oğlak ağzına arku-ru geçirdikleri ağaca denir ki esnek taʿbīr olunur. Ve

شِبَامٌ [Şibām] Bir kabīle ve Şām'da bir mevziʿ ve Yemen'de kabīle-i Hemdān yurdunda bir dağ ve cebel-i Kevkebān tahtında Ḥimyer kabīlesine mahsūs bir belde ve Ẕemermer yanında Benī Ḥabīb kabīlesine mahsūs bir belde ve Ḥaḍramevt eyāletinde bir belde ismleridir. Ve

شِبَامٌ [şibām] Nisvānın yüzlerine tutundukları peçenin bağına denir ki iki taraflı iki dāne olmakla شِبَامَانِ [şibāmān] derler, en-selerinden birbirine bend ederler.

اَلشِّبِمُّ [eş-şibemm] (خِدَبٌّ [ḫidebb] veznin-de) Bu dahi oğlak ağzına vurulan esneğe denir.

اَلشَّبْمُ [eş-şebm] (şīn'in fethiyle) Oğlak ağzına esnek geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَبَمَ الْجَدْيَ شَبْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ الشِّبَمَّ فِي فِيهِ

اَلتَّشْبِيمُ [et-teşbīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) شَبْمٌ [şebm] maʿnāsınadır; yukālu: شَبَّمَ الْجَدْيَ بِمَعْنَى شَبَمَ

اَلْمُشَبَّمُ [el-muşebbem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) تَشْبِيمٌ [teşbīm]den ism-i mefʿūldür; ve minhu'l-meselu: "تَفْرَقُ مِنْ صَوْتِ الْغُرَابِ وَتَفْرِسُ الْأَسَدَ الْمُشَبَّمَ" Yaʿnī "Karga āvāzından korkup ve ağzı esnek-li arslanı sayd edersin." Mesel-i mezbūr şeyʾ-i hakīrden havf ve haşyet edip emr-i hatīre ikdām ve iktihām eden kimse hak-kında darb olunur. Bir bedeviyye hatun bir ağzı bağlı arslan sayd ve zabt edip baʿdehu karga āvāzı işitmekle havf eyle-dikte kelām-ı mezbūru tefevvüh eylediler.

[ش ب ر م]

اَلشُّبْرُمُ [eş-şubrum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] ve جَعْفَرٌ [caʿfer] veznlerinde) Bodur kişiye de-nir. Ve قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde bahīl ve nākese denir. Ve Kūfe kurbünde Benī ʿİcl cemāʿati yurdunda bir suyun adıdır. Ve meşe ağaçlarından bir dikenli ağaç adıdır ki vebāʾ ve tāʿūna nāfiʿdir. Ve bir başka nebāt adıdır ki mercimeğe şebīh dāneleri olur ve kökü süt ile memlūʾ ve galīz olur, varakı ve lebeni ve semeri bi'l-cümle müshildir, lākin lebenini istiʿmāl hatar-nāktır, müstaʿmel olan köküdür; bir gün bir gece tāze süt içre nakʿ ve sütü üç defʿa tecdīd baʿdehu ihrāc edip tecfīf eyledik-ten sonra hindibā ve rāziyāne ʿusāresine tekrār nakʿ ve üç gün ʿalā-hālihi terk edip baʿde't-tecfīf terebbüd ve helīlec ve صَبِرٌ [ṣabir] ile berāber ondan kurslar düzüp istiʿmāl edeler, bu sūret-i ıslāh olundu-kta devā-yı fāʾik ve dārū-yı rāʾik olur. Bu nebāt Türkīde ağaç sütleğeni dedikleridir, Mısrīler ona şerbet-i Ḥicāzī taʿbīr ederler.

اَلشُّبْرُمَةُ [eş-şubrumet] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Kediye denir, سِنَّوْرٌ [sinnevr] maʿnāsına. Ve urgandan ve iplikten dağı-lıp ayrılan tellere denir.

اَلْمُشْبَرِمُ [el-muşebrem] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Bu dahi urgandan ve iplikten ayrılan tellere denir.

[ش ت م]

اَلشَّتْمُ [eş-şetm] (كَتْمٌ [ketm] vezninde) ve اَلْمَشْتَمَةُ [el-meştemet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) ve

اَلْمَشْتَمَةُ [el-meştemet] (tā'nın zammıyla) Sövmek maʿnāsınadır; yukālu: شَتَمَهُ شَتْمًا وَمَشْتَمَةً وَمَشْتُمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا سَبَّهُ

اَلْمَشْتُومُ [el-meştūm] ve

اَلشَّتِيمُ [eş-şetīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sövülmüş adama denir; müʾennesi مَشْتُومَةٌ [meştūmet] ve شَتِيمٌ [şetīm]dir, müzekkeri gibi. Ve

شَتِيمٌ [şetīm] Bed-manzar ve zişt-peyker kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ شَتِيمٌ أَيْ كَرِيهُ الْوَجْهِ Ve azgın çehreli arslana denir.

اَلشَّتِيمَةُ [eş-şetīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İsmdir, sövüş ve düşnām maʿnāsınadır.

اَلْمُشَاتَمَةُ [el-muşātemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلتَّشَاتُمُ [et-teşātum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Sövüşmek maʿnāsınadır; yukālu: شَاتَمَا وَتَشَاتَمَا أَيْ تَسَابَّا Şārih der ki مُشَاتَمَةٌ [muşātemet] ekserī vāhid için istiʿmāl olunur, fe-yukālu: شَاتَمَهُ أَيْ شَتَمَهُ

اَلْمُشَتَّمُ [el-muşettem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلشَّتَّامَةُ [eş-şettāmet] (جَبَّانَةٌ [cebbānet] vezninde) Bunlar da azgın ve ʿabūs çehreli arslana denir.

اَلشَّتَامَةُ [eş-şetāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Bed-çehre olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَتُمَ الرَّجُلُ شَتَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ شَتِيمًا

شُتَيْمٌ [Şuteym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Ṣaʿlebe'dir ki Ḍabbe kabīlesinden bir kabīle pederidir yāhūd savāb olan شُيَيْمٌ [Şuyeym] olmaktır yā-yı tahtiyye ile. Ve Şuteym b. Ḫuveylid el-Fezārī şāʿirdir.

اَلْأُشْتُومُ [el-Uştūm] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Tinnīs kazāsında bir hisār ismidir.

[ش ج م]

اَلشُّجُمُ [eş-şucum] (zammeteynle) Mināre gibi uzun ve habīs ve dāhiye ve ʿifrīt olanlara denir ki hayye vasfıdır; müfredi gayr-i mesmūʿdur.

اَلشَّجَمُ [eş-şecem] (fethateynle) Helāk maʿnāsınadır; yukālu: شَجِمَ الرَّجُلُ شَجَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

[ش ج ع م]

اَلشَّجْعَمُ [eş-şecʿam] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Arslana denir. Ve uzun nesneye denir. Ve insānın cesedine yāhūd gerdanına denir.

[ش ح م]

اَلشَّحْمُ [eş-şaḥm] (şīn'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) İç yağına denir; ve tekūlu'l-ʿArab: لَقِيتُهُ بِشَحْمٍ كُلَاهُ أَيْ فِي حَالِ نَشَاطِهِ Yaʿnī filāna neşāt ve inbisātı hālinde mülākī oldum diyecek yerde لَقِيتُهُ بِشَحْمٍ كُلَاهُ derler. كُلَى [kulā] böbreğe denir ki eser-i kuvvet-i bedendir. Ve

شَحْمٌ [şaḥm] Masdar olur, bir adama iç yağı yedirmek maʿnāsına; yukālu: شَحَمَهُ شَحْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَطْعَمَهُ

اَلشَّحْمَةُ [eş-şaḥmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde tā-yı tahsīsle) شَحْمٌ [şaḥm]dan bir pāreye denir. Ve bir kuş ismidir. Ve ʿAraba mahsūs bir laʿib adıdır. Ve

شَحْمَةُ الْأَرْضِ [şaḥmetu'l-arḍ] Mantara ıtlāk olunur. Kezālik ak kurtçağızlara denir ki çamurlukta olur, ʿalā-kavlin yer solucanı dedikleridir. Ve

شَحْمَةُ الْأُذُنِ [şaḥmetu'l-uẕun] Kulağın yumuşağına denir ki küpe geçirecek yeridir. Ve

شَحْمَةُ الْمَرْجِ [şaḥmetu'l-merc] Hātem çiçeğine denir. Ve

شَحْمَةُ الْحَنْظَلِ [şaḥmetu'l-ḥanẓal] Ebū cehl karpuzunun çekirdeklerinden gayrı içinde olan etine denir, ağaç kavununun eti gibi. Ve

شَحْمَةُ الرُّمَّانِ [şaḥmetu'r-rummān] Narın çekirdekleri arkasında olan sarıca ince zara denir, hurdları beynini fasl eder.

أَبُو شَحْمَةَ [Ebū Şaḥmet] ʿAbdurraḥmān b. ʿÖmer el-Ḫaṭṭāb künyesidir. Ve ʿAbbās b. Muḥammed b. Ebī Şaḥme muḥaddistir.

اَلشَّحِيمُ [eş-şeḥīm] (لَحِيمٌ [leḥīm] vezninde) Semiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَحِيمٌ أَيْ سَمِينٌ

اَلشَّحَامَةُ [eş-şeḥāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Semiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَحُمَ الرَّجُلُ شَحَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ شَحِيمًا

اَلْمُشَحِّمُ [el-muşaḥḥim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Hānesinde iç yağı çok olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشَحِّمٌ أَيِ الْكَثِيرُ الشَّحْمِ فِي بَيْتِهِ

اَلْمُشْحِمُ [el-muşḥim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Develeri semiz adama denir.

اَلشَّحِمُ [eş-şeḥim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şırası azca olan etli üzüme vasf olur; yukālu: عِنَبٌ شَحِمٌ أَيْ قَلِيلُ الْمَاءِ Ve iç yağına müştehī adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَحِمٌ أَيْ مُشْتَهِي الشَّحْمِ

اَلشَّحَمُ [eş-şeḥam] (fethateynle) İç yağına iştihā-kār olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَحِمَ الرَّجُلُ شَحَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ شَحِمًا

اَلشَّاحِمُ [eş-şāḥim] ve

اَلشَّحَّامُ [eş-şaḥḥām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İç yağı satıcısına denir.

[ش خ م]

اَلشَّخْمُ [eş-şaḫm] (şīn'in fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلشُّخُومُ [eş-şuḫūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Taʿām bozulup fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَخَمَ الطَّعَامُ وَشَخِمَ وَشَخُمَ شَخْمًا وَشُخُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا فَسَدَ

اَلتَّشْخِيمُ [et-teşḫīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Taʿāmı fāsid ve tebāh eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: شَخَّمْتُ الطَّعَامَ أَيْ أَفْسَدْتُهُ

اَلْإِشْخَامُ [el-işḫām] (hemzenin kesriyle) Sütün rāyihası bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْخَمَ اللَّبَنُ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ

اَلْأَشْخَمُ [el-eşḫam] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ak kıla denir; شَعْرٌ أَشْخَمُ أَيْ أَبْيَضُ Ve çayırsız ve çemensiz bāgçeye denir; yukālu: رَوْضٌ أَشْخَمُ أَيْ لَا نَبْتَ فِيهِ Ve şol yağız eşeğe denir ki çehresinin ve burnunun siyāhı sāʾir cesedinden ziyāde ola; yukālu: حِمَارٌ أَشْخَمُ أَيْ أَدْغَمُ

اَلشُّخُمُ [eş-şuḫum] (zammeteynle) Genizleri tutuk kimselere denir ki aslā rāyiha almazlar gerek tīb ve gerek habīs olsun.

اَلْإِشْخِيمَامُ [el-işḫīmām] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Otların tāzesi kurusuna karışmak maʿnāsınadır ki baʿzı yeri tāze ve baʿzı yeri kuru olmaktan ʿibārettir; yukālu: إِشْخَامَّ النَّبْتُ إِذَا اخْتَلَطَ الرَّطْبُ بِالْيَابِسِ

[ش د ق م]

اَلشَّدْقَمُ [eş-şedḳam] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلشُّدَاقِمُ [eş-şudāḳim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Arslana denir. Ve avurdu geniş adama denir; yukālu: شَدْقَمٌ أَيْ وَاسِعُ الشِّدْقِ Ve

شَدْقَمٌ [Şedḳam] Bir deve buğurunun ismidir ki Nuʿmān b. Munẕir'in idi, إِبِلٌ شَدْقَمِيَّاتٌ onun neslindendir.

[ش ذ م]

اَلشَّذَامُ [eş-şeẕām] (ẕāl-ı muʿceme ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Tuza denir, مِلْحٌ [milḥ] maʿnāsına. Ve ʿakrebin ve arının iğnesine denir.

اَلشَّيْذُمَانُ [eş-şeyẕumān] (şīn'in fethi ve ẕāl'ın zammıyla) Kurda denir, ذِئْبٌ [ẕiʾb] maʿnāsına.

اَلشَّيْذُمَانَةُ [eş-şeyẕumānet] (hā'yla) Genç ve revende nākaya denir.

[ش ر م]

اَلشَّرْمُ [eş-şerm] (şīn'in fethiyle) Bir şecer adıdır. Ve deryānın engin yerine, ʿalā-kavlin körfezine denir; yukālu: إِضْطَرَبَتِ السَّفِينَةُ فِي شَرْمِ الْبَحْرِ أَيْ فِي لُجَّتِهِ أَوْ فِي خَلِيجِهِ Şārih der ki vazʿ-ı māddeye maʿnā-yı sānī mülāyimdir. Ve

شَرْمٌ [şerm] Pek çok çayıra denir ki kesretinden nāşī davar kısmı hemān başlarından otlayıp aşağılarına muhtāc olmaya. Ve

شَرْمٌ [Şerm] Bir mevziʿ adıdır, شَرْمَاءُ [Şermāʾ] dahi derler, صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde. Ve

شَرْمٌ [şerm] Masdar olur, yarmak maʿnāsına; yukālu: شَرَمَ الشَّيْءَ شَرْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَقَّهُ Ve burnun ucunu kesmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَمَ أَنْفَهُ إِذَا قَطَعَ أَرْنَبَتَهُ Burada مَا بَيْنَ الْأَرْنَبَةِ nüshaları galattır. Ve bir adama mālından bir mikdārca ifrāz ve tahsīs eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَرَمَ لَهُ مِنْ مَالِهِ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلا

اَلشَّرْمَاءُ [eş-Şermāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) شَرْمٌ [Şerm] dedikleri mevziʿ-i mezkūra denir. Ve iki deliği bir olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَرْمَاءُ أَيْ مُفْضَاةٌ

اَلشَّرَمُ [eş-şerem] (fethateynle) Burun ucu kesik olmak maʿnāsınadır.

اَلْأَشْرَمُ [el-eşrem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Burnunun ucu kesilmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْرَمُ أَيْ بَيِّنُ الشَّرَمِ مَشْرُومُ الْأَنْفِ Bu cihetten sergerde-i Ḥabeşe olan Ebrehe'ye Eşrem ıtlāk olunur idi, Fīl vakʿasında taşın birisi burnunun ucuna rāst gelip katʿ eylemişti; varıp meliklerine vakʿayı ihbār eyledikte fi'l-hāl o dahi helāk oldu.

اَلشُّرْمَةُ [eş-Şurmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلشَّرَمَةُ [eş-Şeremet] (fetehātla) Şihr kurbünde bir mevziʿdir.

اَلشَّرُومُ [eş-şerūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلشَّرِيمُ [eş-şerīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) شَرْمَاءُ [şermāʾ] gibi iki deliği bir olmuş ʿavrete denir. Ve

شَرِيمٌ [şerīm] Ferce ıtlāk olunur, yarık olduğu için.

اَلشَّارِمُ [eş-şārim] Nişānın bir köşesini yaran oka denir; yukālu: سَهْمٌ شَارِمٌ إِذَا كَانَ يَشْرِمُ جَانِبَ الْغَرَضِ

اَلتَّشْرِيمُ [et-teşrīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi pek yarmak ve yarık yarık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَّمَهُ إِذَا شَقَّقَهُ Ve şikār yaralı olarak kaçıp kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَّمَ الصَّيْدُ إِذَا انْفَلَتَ جَرِيحًا

اَلتَّشَرُّمُ [et-teşerrum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yarılıp pāre pāre olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَرَّمَ الشَّيْءُ إِذَا تَمَزَّقَ وَتَشَقَّقَ

[ش ر ذ م]

اَلشِّرْذِمَةُ [eş-şirẕimet] (şīn'in ve ẕāl-ı muʿcemenin kesriyle) Azca cemāʿat-i insānīye denir; yukālu: جَاءَتْ شِرْذِمَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ قَلِيلٌ Ve sefercelden ve sāʾir nesnelerden bir pāreye ve bir bölüğe denir; cemʿi شَرَاذِمُ [şerāẕim] ve شَرَاذِيمُ [şerāẕīm] gelir. Ve

شَرَاذِمُ [şerāẕim] Köhne ve pāre pāre cāmelere ıtlāk olunur; yukālu: ثِيَابٌ شَرَاذِمُ أَيْ أَخْلَاقٌ مُتَقَطِّعَةٌ

[ش ط م]

اَلشَّطْمُ [eş-şaṭm] (خَطْمٌ [ḫaṭm] vezninde) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَطَمَ الْمَرْأَةَ شَطْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَكَحَهَا

[ش ظ م]

اَلشَّيْظَمُ [eş-şeyẓam] (ẓā-yı muʿceme ile حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Genç olup uzun ve tenū-mend olan deveye ve ata ve insāna denir; cemʿi شَيَاظِمَةٌ [şeyāẓimet]tir, müʾennesi شَيْظَمَةٌ [şeyẓamet]tir. Ve kocaman büyük kirpiye denir. Ve bir recül adıdır. Ve arslana denir.

اَلشَّيْظَمِيُّ [eş-şeyẓamiyy] (حَيْدَرِيٌّ [ḥayderiyy] vezninde) شَيْظَمٌ [şeyẓam] ile maʿnāyı evvelde mürādiftir. Ve darb-ı lisāna mālik talākatli fesāhatli sühanver adama denir; yukālu: هُوَ شَيْظَمِيٌّ أَيْ مِقْوَلٌ فَصِيحٌ Ve sinirleri kavī ve iri ve yüksek yapılı ata denir. Ve arslana denir.

اَلتَّشَيْظُمُ [et-teşeyẓum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir kimse hakkında haddi mütecāviz sözler ile havāle ve şer-gīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَيْظَمَ عَلَيْهِ بِالْكَلَامِ إِذَا تَخَطْرَفَ

[ش ع م]

اَلشَّعْمُ [eş-şaʿm] (şīn'in fethiyle) Nās beynlerini ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَعَمَ بَيْنَهُمْ شَعْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصْلَحَ

اَلشُّعْمُومُ [eş-şuʿmūm] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Pek uzun adama denir.

[ش ع ث م]

شَعْثَمٌ [Şaʿşem] (şā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) İbn Ḥayyān'dır ki Mısır fethinde hāzır olmuştur. Ve Şaʿşem b. Aṣīl muhaddistir. Ve Ẕuʾeyb b. Şaʿşem ʿalā-kavlin İbn Şaʿşen'dir ashābdandır. Ve Muhelhil nām emir ve şāʾirin "بِيَوْمِ الشَّعْثَمَيْنِ" kavlinde شَعْثَمَيْنِ kelimesini gerçi tefsīr eylememişler, lākin zāhiren bir mevziʿ adıdır ki onda bir vakʿa vākiʿ olmuştur. Şārih der ki hulāsa-i akvāl-i ehl-i edeb budur ki شَعْثَمَانِ [Şaʿşemān] iki kimsedir ki Muhelhil yedinde maktūl oldular. Baʿzılar dedi ki biri Şaʿşem ve biri Şuʿayş idi ki Muʿāviye b. ʿĀmir'in oğullarıdır, taglīb olunmuştur. Ve Muhelhil-i merkūmun kavlinden murādı işbu: "فَلَوْ نُبِشَ الْمَقَابِرُ عَنْ كُلَيْبٍ || فَيُخْبِرَ بِالزَّنَائِبِ أَيَّ زِيرِ || بِيَوْمِ الشَّعْثَمَيْنِ لَقَرَّ عَيْنًا || وَكَيْفَ لِقَاءُ مَنْ تَحْتَ الْقُبُورِ" Ve زَنَائِبُ [zenāʾib]den murād يَوْمُ الزَّنَائِبِ [yevmu'z-zenāʾib]dir ki Harbu'l-Besūs vakʿasıdır, mezbūr شَعْثَمَيْنِ [Şaʿşemeyn] dedikleri kimseleri Muhelhil, Kuleyb'in intikāmına katl eyledi.

[ش غ م]

اَلشُّغْمُومُ [eş-şuġmūm] (ġayn-ı muʿceme ile عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ve

اَلشِّغْمِيمُ [eş-şiġmīm] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Uzun boylu, hūb-endām ve hoş-sīmā adama denir. Bu sıfatta olan sāʾir hayvāna da ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ شُغْمُومٌ وَشِغْمِيمٌ وَامْرَأَةٌ شُغْمُومَةٌ وَشِغْمِيمٌ أَيْ طَوِيلٌ مَلِيحٌ

اَلشَّغِمُ [eş-şeġim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Harīs ve şereh-mend kimseye denir.

اَلْمَشْغُومُ [el-meşġūm] Sütü çok olan nākaya denir.

[ش ق م]

اَلشَّقْمُ [eş-şaḳm] (şīn'in ve ḳāf'ın fethiyle) Bir cins hurmā ismidir, ʿalā-kavlin بُرْشُومٌ [burşūm] dedikleri nevʿidir; müfredi شَقْمَةٌ [şaḳmet]tir.

[ش ك م]

اَلشُّكْمُ [eş-şukm] (şīn'in zammıyla) ve اَلشُّكْمَى [eş-şukmā] (بُهْمَى [buhmā] veznin-de) İsmlerdir, ʿivaz ve cezāʾ maʿnāsınadır. Ve vergiye denir, عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] maʿnāsına. Şārih der ki bu mādde ʿivaz ve mücāzāt olarak iʿtā eylemeye mevzūʿdur ve baʿzen ıtlāk ve takyīd ʿalākasıyla hemān iʿtā maʿnāsına da istiʿmāl olunur, niteki müʾellifin ʿibāresi ona telmīhtir. İntehā.

اَلشَّكْمُ [eş-şekm] (şīn'in fethiyle) Bir ada-ma bir nesne mukābilinde ʿivaz ve cezā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَكَمَهُ شَكْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَزَاهُ Ve

شَكْمٌ [şekm] Ve

شَكِيمٌ [şekīm] Isırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَكَمَهُ شَكْمًا وَشَكِيمًا إِذَا عَضَّهُ Ve

شَكْمٌ [şekm] Rüşvet vermek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki شَكِيمَةٌ [şekīmet] ile ağzını bend eder; yukālu: شَكَمَ الْوَالِيَ إِذَا رَشَاهُ

اَلْإِشْكَامُ [el-işkām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama bir nesne mukābilinde ʿivaz ve mükāfāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْكَمَهُ إِذَا جَازَاهُ

اَلشَّكِيمَةُ [eş-şekīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vez-ninde) أَنَفَةٌ [enefet] ve إِنْتِصَارٌ [inṭisār] sıfa-tına ıtlāk olunur ki şedīd ve şehmü'n-nefs adamın bir kimse cenbinden kendi tarafı-na derkār olan zulm ve kahr ve istīlā gibi vazʿını katʿā hazm ve tahammül etmeyip ibā ve imtināʿ ve şiddetle mukābele ve mukāvemet eylemesinden ʿibārettir. Ve bu شَكِيمَةٌ [şekīmet]-i feresten meʾhūzdur; yukālu: فُلَانٌ ذُو شَكِيمَةٍ أَيْ ذُو أَنَفَةٍ وَانْتِصَارٍ مِنَ الظُّلْمِ Ve serkeş ve şedīdü'n-nefs ve sāhib-i ʿār u hamiyyet olmakla aslā ferd-i vāhide ser-fürū ve inkıyād etmez olan adama شَدِيدُ الشَّكِيمَةِ [şedīdu'ş-şekīmet] ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ شَدِيدُ الشَّكِيمَةِ أَيْ أَنِفٌ أَبِيٌّ لَا يَنْقَادُ Ve

شَكِيمَةٌ [şekīmet] ʿAhd ve peymāna ıtlāk olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا شَكِيمَةٌ أَيْ عَهْدٌ Ve istikbār ve tereffuʿ maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو شَكِيمَةٍ أَيْ ذُو شَمَمٍ Burada فَهْدٌ وَسَمٌّ nüs-haları galattır. Ve bir nesneye benzemeye ıtlāk olunur; yukālu: لَهُ بِهِ شَكِيمَةٌ أَيْ شَبَهٌ Ve tabʿ ve tabīʿat maʿnāsınadır. Ve gemden atın ağzına arkuru giren demire denir ki feʾs-i licām yaʿnī gem damağı dedikleri çatal demir onda olur ve suluk ve iki ta-raflı dizgin ona geçirilir, Türkīde ağızlık taʿbīr olunur; başı sert ve serkeş atlara ka-lın ve kavī ederler; cemʿi شَكَائِمُ [şekāʾim] ve شُكُمٌ [şukum] gelir zammeteynle ve شَكِيمٌ [şekīm] gelir hā'sız, zikr olunan maʿānī bundan meʾhūzdur.

اَلشَّكَمُ [eş-şekem] (fethateynle) Acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: شَكِمَ الرَّجُلُ شَكَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاعَ

اَلشَّكِمُ [eş-şekim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Arslana ıtlāk olunur.

اَلشَّكِيمُ [eş-şekīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdar ki zikr olundu. Ve

شَكِيمُ الْقِدْرِ [şekīmu'l-ḳidr] Kazanın kulpu-na ıtlāk olunur.

شُكَامَةٌ [Şukāmet] (ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde)

شُكَيْمٌ [Şukeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

مِشْكَمٌ [Mişkem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

[ش ل م]

اَلشَّالَمُ [eş-şālem] ve

اَلشَّوْلَمُ [eş-şevlem] ve

اَلشَّيْلَمُ [eş-şeylem] (şīn'lerin ve lām'ların fethiyle) زُوَانٌ [zuvān]] ismidir ki buğday aralıklarında olur. Ve bu ʿinde'l-ekser delice dedikleridir ki شَيْلَمٌ [şeylem] ve زُوَانٌ [zuvān] şeyʾ-i vāhiddir. Ve ʿinde'l-ekall شَيْلَمٌ [şeylem] karamuk dedikleridir.

اَلشِّلَّمُ [eş-şillem] (قِنَّبٌ [ḳinneb] vezninde) Kıvılcıma denir; ve minhu yukālu: فُلَانٌ يَتَطَايَرُ شِلَّمُهُ أَيْ شَرَارُهُ مِنَ الْغَضَبِ

شَلَّمٌ [Şellem] (بَقَّمٌ [baḳḳam] vezninde) ve

شَلِمٌ [Şelim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

شَلَمٌ [Şelem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Beytu'l-Maḳdis ismidir ki Harem-i Ḳuds-i şerīf olur, كَتِفٌ [ketif] vezninden mā-ʿadā ismeyn ʿucme ve vezn-i fiʿl ʿilletleriyle gayr-i munsarıftır. Ve ʿİbrānīde şehr-i merkūmun ismi أُورَشْلِيمُ [Üreşlīm] dir. Şārihin beyānına göre شَلَّمُ [Şellem] ve sāʾiri Ḳuds şehrinin ismidir.

شَلَامٌ [Şelām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Vāsiṭ ile Başra beyninde bir baṭīḥadır.

[ش م م]

اَلشَّمُّ [eş-şemm] (şīn'in fethi ve mīm'in teşdīdiyle) ve

اَلشَّمِيمُ [eş-şemīm] (şīn'in fethiyle) ve

اَلشِّمِّيمَى [eş-şimmīmā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde ve bu Zemaḫşerīden menkuldür) Koklamak maʿnāsınadır ki kuvā-yı hams-i zāhireden burunda olandır; tekūlu: شَمِمْتُ الرَّيْحَانَ أَشَمُّهُ بِالْفَتْحِ وَشَمَمْتُهُ أَشُمُّهُ بِالضَّمِّ شَمًّا وَشَمِيمًا وَشِمِّيمَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ رِيحَهُ بِحِسِّ الْأَنْفِ

اَلتَّشَمُّمُ [et-teşemmum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَلْإِشْتِمَامُ [el-iştimām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّشْمِيمُ [et-teşmīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi gereği gibi koklamak maʿnāsınadır; tekūlu: تَشَمَّمْتُهُ وَاشْتَمَمْتُهُ وَشَمَّمْتُهُ بِمَعْنَى شَمِمْتُهُ Şārih der ki burada شَمَّيْتُهُ nüshası galattır, lākin تَظَنِّي dedikleri gibi bunda dahi tahfīfen mīm-i ahīreyi bā'ya kalb etmek muttaridedir ve emsāli vākiʿdir.

اَلْإِشْمَامُ [el-işmām] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye bir nesneyi koklatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَمَّهُ الطِّيبَ إِذَا جَعَلَهُ يَشَمُّهُ Ve kibr ve dimāgdan nāşī başını yukarı tutarak gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَمَّ الرَّجُلُ إِذَا مَرَّ رَافِعًا رَأْسَهُ Ve bir nesneden ʿudūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَمَّ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ Ve

إِشْمَامٌ [işmām] Ehl-i tecvīd ıstılāhında bir harfe zamme yāhūd kesre iẕāḳa eylemekten ʿibārettir, şöyle ki o harekeler kemāl-i zaʿftan mesmūʿ ve muʿteddün bihā olmaya ve eger eşʿārda olursa vezne kesr ve halel ʿārız olmaya.

Şārih der ki إِشْمَامٌ [işmām] رَوْمٌ [revm]den ekall olur, zīrā رَوْمٌ [revm] ihtilās-ı hareke olmakla hareke-i hafiyye olup işitilmeğe kābil olur ve إِشْمَامٌ [işmām] mücerred dudakla zamme yā kesre işāret olmakla işitilmeğe kābil olmaz. Pes إِشْمَامٌ [işmām] olunan harfe pek zaʿīf olduğundan müteharrik denilmez, sākin yā şebīh bi's-sākin ıtlāk olunur ve eşʿārda taktīʿ ve vezni ihlāl eylemez, niteki işbu: "مَتَى أَنَامُ لَا يُؤَرِّقْنِي الْكَرِي || لَيْلًا وَلَا أَسْمَعُ أَجْرَاسَ الْمَطِي"

beytinde لَا يُؤَرِّقُنِي kelimesinde vākiʿdir ki meczūmü'l-ḳāf'tır. İntehā. Ve

إِشْمَامٌ [işmām] Sünnet eden kimse sünnet mevziʿini dibinden budamayıp hemān bir mikdārcasını katʿ eylemek maʿnāsınadır, gerek oğlan ve gerek kız olsun; yukālu: أَشَمَّ الْحَجَّامُ الْخِتَانَ وَالْخَافِضَةُ الْبَظْرَ إِذَا أَخَذَا مِنْهُمَا قَلِيلا

اَلْمُشَامَّةُ [el-muşāmmet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلتَّشَامُّ [et-teşāmm] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Koklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: شَامًّا وَتَشَامًّا إِذَا شَمَّ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ Ve

مُشَامَّةٌ [muşāmmet] Bir adama pek sıkı yakın olup serāʾir ve ahvāline nazar ve ıttılāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: شَامِمْهُ عَلَى الْأَمْرِ أَيِ انْظُرْ مَا عِنْدَهُ وَقَارِبْهُ وَادْنُ مِنْهُ

اَلشَّمَّامُ [eş-şemmām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Türkīde yıllıgıç ve شَمَّامٌ [şemmām] muharrefi şamama ve Fārisīde destenbūye dedikleri nesnedir ki ebū cehl kavunu tarzında küçük ve kırmızı ve yeşil ve sarı alaca ve muhattat olur; rāyihası bārid ve ratb olup dimāgı müleyyin ve nevmi cālib ve ekli telyīn-i tabīʿatte müʾessirdir.

اَلشَّمَّامَاتُ [eş-şemmāmāt] شَمَّامَةٌ [şemmāmet] in cemʿidir ki جَبَّانَةٌ [cebbānet] veznindedir, تَشَمُّمْ [teşemmum] olunan rīh-i tayyibeye denir.

اَلشَّمِيمُ [eş-şemīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yüksek nesneye denir; yukālu: بِنَاءٌ شَمِيمٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ

اَلْمَشْمُومُ [el-meşmūm] Misk dedikleri ʿıtra ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ رَائِحَةُ الْمَشْمُومِ أَيِ الْمِسْكِ

اَلشَّمَمُ [eş-şemem] (fethateynle) Yakınlık maʿnāsınadır; yukālu: فِي دَارِهِ شَمَمٌ أَيْ قُرْبٌ Ve ıraklık maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فِي دَارِهِ شَمَمٌ أَيْ بُعْدٌ Ve dağda olan yüksekliğe denir; yukālu: فِي الْجَبَلِ شَمَمٌ أَيِ ارْتِفَاعٌ Ve burnun düz ve üslūb ve endāmı hoş ve latīf olarak قَصَبَةٌ [ḳaṣabet] inin yüksek ve yumuşağının dikçe olmasına denir, ʿalā-kavlin burnun yumuşağı قَصَبَةٌ [ḳaṣabet]inin hoş ve latīf düzlüğüne vārid olmak yaʿnī yukarıdan yumuşağına gelince سَبِيكَةٌ [sebīket] gibi hüsn ve letāfetle çekimli ve akıntılı hemvār olup ve قَصَبَةٌ [ḳaṣabet]in yüksekliği ذَلَفٌ [ẕelef] dediklerinden ziyādece olmasına denir. Ve ذَلَفٌ [ẕelef] burun küçük ve yumuşağı düz ve قَصَبَةٌ [ḳaṣabet] basıkça olmağa denir. Ve ʿinde'l-baʿz شَمَمٌ [şemem] burun ince ve uzun olup yumuşağının ucu akıntılı olmağa denir ki doğan burunlu olmak taʿbīr olunur; yukālu: فِي أَنْفِهِ شَمَمٌ وَهُوَ ارْتِفَاعُ قَصَبَةِ الْأَنْفِ وَحُسْنُهَا وَاسْتِوَاءُ أَعْلَاهَا وَانْتِصَابُ الْأَرْنَبَةِ أَوْ وُرُودُ الْأَرْنَبَةِ فِي حُسْنِ اسْتِوَاءِ الْقَصَبَةِ وَارْتِفَاعُهَا أَشَدُّ مِنِ ارْتِفَاعِ الذَّلَفِ أَوْ أَنْ يَطُولَ الْأَنْفُ وَيَدِقَّ وَتَسِيلَ رَوْثَتُهُ Şārih der ki شَمَمٌ [şemem] bu maʿnālarda masdar dahi olur. İntehā. Ve

شَمَمٌ [şemem] Tekebbürlük eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَمَّ الرَّجُلُ شَمَمًا إِذَا تَكَبَّرَ Ve sınanmak ve yoklanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شُمَّ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اخْتُبِرَ

اَلْأَشَمُّ [el-eşemm] Burnu vasf-ı mezkūr üzere olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشَمُّ أَيْ فِي أَنْفِهِ شَمَمٌ Ve ʿār ve hamiyyet sāhibi seyyid ve zī-şān adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَشَمُّ أَيْ سَيِّدٌ ذُو أَنَفَةٍ Ve başları yüksek omuza vasf olur; yukālu: مَنْكِبٌ أَشَمُّ أَيِ الْمُرْتَفِعُ الْمُشَاشَةِ

شَمَامٌ [Şemām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

بُرْقَةُ شَمَّاءَ [Burḳatu Şemmāʾ] Bir cebel-i

maʿrūftur.

اَلشَّمَاشِمُ [eş-şemāşim] (şīn-i ūlānın fethiyle) Hurmā kesildikten sonra salkımda kalan tāze hurmā bakiyyelerine denir.

أُشْمُومُ [Uşmūm] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Mışır iklīminde iki belde adıdır.

[ش ن م]

اَلشَّنْمُ [eş-şenm] (şīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Tırmalamak maʿnāsınadır; yukālu: شَنَمَ وَجْهَهُ شَنْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَشَ Ve bir nesne ile gövdenin derisini yarıp yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَى فَشَنَمَ إِذَا خَرَقَ طَرَفَ الْجِلْدِ

اَلشُّنُمُ [eş-şunum] (zammeteynle) Kulağı kesik insān ve hayvānlara denir.

اَلشِّنِّمُ [eş-şinnem] (قِنَّبٌ [ḳinneb] vezninde) شِلِّمٌ [şillem] maʿnāsınadır ki kıvılcıma denir; yukālu: يَتَطَايَرُ شِنَّمُهُ أَيْ شِلَّمُهُ

[ش ن ت م]

شَنْتَمٌ [Şentem] (جَنْدَلٌ [cendel] vezninde) Ebū ʿĀṣim yāhūd Ebū Saʿīd es-Sehmī'dir ki ashābdandır, ʿalā-kavlin شَنْيَمٌ [Şenyem] dir yā-yı tahtiyye ile.

[ش خ م]

اَلشِّنَّخْمُ [eş-şinnaḫm] (ḫā-yı muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Semiz, semīn maʿnāsınadır.

[ش ن ع م]

اَلشِّنَّعْمُ [eş-şinnaʿm] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Pek uzun adama denir.

[ش ن غ م]

اَلشِّنَّغْمُ [eş-şinnaġm] (ġayn-ı muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) رَغْمٌ [raġm] kelimesine itbāʿ ve müzāveceten īrād olunur; yukālu: رَغْمًا لَهُ شِنَّغْمًا إِتْبَاعٌ ʿAlā-kavlin sīn-i mühmele iledir.

[ش ن ق م]

اَلشِّنَّقْمُ [eş-şinnaḳm] (ḳāf'la جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Azca nesneye denir, şeyʾ-i kalīl maʿnāsına.

[ش ه م]

اَلشَّهْمُ [eş-şehm] (سَهْمٌ [sehm] vezninde) ve اَلْمَشْهُومُ [el-meşhūm] (mīm'in fethiyle) Pek zīrek ve zekiyyü'l-fuʾād, tīz-fehm ve āteşīn-zihn ve çīre-mizāc adama denir; cemʿi شِهَامٌ [şihām] gelir; yukālu: رَجُلٌ شَهْمٌ وَمَشْهُومٌ أَيْ ذَكِيُّ الْفُؤَادِ مُتَوَقِّدٌ Ve cünbüşlü neşātlı cüst ve tüvānā ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ شَهْمٌ أَيْ سَرِيعٌ نَشِيطٌ قَوِيٌّ Ve evāmir ve ahkāmı nāfiz, mesmūʿu'l-kelām seyyid ve serkāra vasf olur; bunun cemʿi شُهُومٌ [şuhūm]dur; yukālu: هُوَ شَهْمٌ أَيْ سَيِّدٌ نَافِذُ الْحُكْمِ Ve şol taşa denir ki arslan saydı için yaptıkları kulübenin kapısı üzere vazʿ olunur, arslan içeri girip tuʿmeye yapıştıkta zenberekli musannaʿ olmakla hemān düşüp kapıyı sedd eder ve ona mühmele ile سَهْمٌ [sehm] dahi denir. Ve Şehm b. Murre, Muḥārib kabīlesinden bir şāʿirdir. Ve Şehm b. Miḳdām, Şevrī şeyhidir. Ve Şehm b. ʿAbdullāh ve Seleme b. Şehm muhaddislerdir. Ve Ebū Şehm Yezīd b. Ebī Şeybe sahābedir. Ve

شَهْمٌ [şehm] Masdar olur, ata zecr ve āzār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَهَمَ الْفَرَسَ شَهْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا زَجَرَهُ Ve

شَهْمٌ [şehm] ve

شُهُومٌ [şuhūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir adamı korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: شَهَمَ فُلَانًا شَهْمًا وَشُهُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَفْزَعَهُ

اَلشَّهَامَةُ [eş-şehāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet]

vezninde) Bir kimse شَهْمٌ [şehm] olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَهُمَ الرَّجُلُ شَهَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ شَهْمًا وَكَذَا الْفَرَسُ

اَلشِّهَامُ [eş-şehām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) سِعْلَاةٌ [siʿlāt] maʿnāsınadır ki koncoloza denir.

اَلشَّيْهَمَةُ [eş-şeyhemet] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Kocakarıya denir.

اَلشَّيْهَمُ [eş-şeyhem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Büyük kirpiye denir yāhūd erkeğine yāhūd erkeği nevʿinden okları iri olanına denir.

[ش ه س ب ر م]

اَلشَّاهِسْبَرَمُ [eş-şāhisberem] (hā'nın kesri ve bāʾ ve rā'nın fethalarıyla) شَاهِسْفَرَمُ [şāhisferem] dahi denir fā'yla. Reyhāna denir ki fesleğen taʿbīr olunan şükūfedir. Şārihin beyānına göre şāh-isperem muʿarrebidir, sultānī fesleğen dedikleridir.

[ش ي م]

اَلشِّيمَةُ [eş-şīmet] (şīn'in kesriyle) Hūy ve tabīʿat maʿnāsınadır; mehmūzen dahi lügattir; yukālu: هُوَ حَسَنُ الشِّيمَةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Ve yerden kazılan toprağa denir.

اَلتَّشْيِيمُ [et-teşeyyum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir veled hūy ve tabīʿatte pederine çekmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَيَّمَ فُلَانٌ أَبَاهُ إِذَا أَشْبَهَهُ فِي الشِّيمَةِ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve duhūl maʿnāsınadır; yukālu: تَشَيَّمَ الشَّيْءُ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ Ve saç ve sakala kır serpmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَشَيَّمَهُ الشَّيْبُ إِذَا عَلَاهُ

اَلشَّامَةُ [eş-şāmet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Bedende şol nişān ve noktaya denir ki sāʾir aʿzānın levnine muhālif ola, Türkīde ben ve benek ve Fārisīde ḫāl denir; cemʿi شَامٌ [şām] ve شَامَاتٌ [şāmāt] gelir. Ve Muḥammed b. Muḥammed ve Muḥammed b. İsmāʿīl eş-Şāmātiyyān muhaddislerdir. Şārih der ki Zemaḫşerī شَامَةٌ [şāmet]i et ben ile tefsīr eylemiştir. Ve شَامَاتُ [Şāmāt] Neysābūr'un nevāhī-i erbaʿasından bir nahiyedir, merkūmlar oraya mensūblardır. İntehā. Ve

شَامَةٌ [şāmet] Bedende olan siyāh esere denir, leke gibi ki halkī ve ʿarızī olur; kezālik arzda olan cā-be-cā siyāh esere ıtlāk olunur; cemʿi شَامٌ [şām] gelir. Ve siyāh nākaya denir. Ve ʿArabların "مَا لَهُ شَامَةٌ وَلَا زَهْرَاءُ" dedikleri bu maʿnādandır ki "مَا لَهُ نَاقَةٌ سَوْدَاءُ وَلَا بَيْضَاءُ" demektir. Ve

شَامَةٌ [şāmet] Ayın safhasında olan siyāh lekeye denir ki كَلَفٌ [kelef] taʿbīr olunur. Ve bilād-ı Şām hemze ile "ش،أ،م" māddesinde beyān olundu. Ve إِبْنُ شَامٍ [İbn Şām] bir muhaddistir, ismi İbrāhīm b. Muḥammed b. Aḥmed b. Hişām'dır, شَامٌ [Şām] mezbūr Hişām'ın lakabıdır. Ve إِبْنُ الشَّامَةِ [İbnu'ş-Şāmet] Yaḥyā eş-Şeḳafī'dir ki muhaddistir. Ve Ẕu'ş-Şāme, Ḫālid b. Caʿfer el-Bermekī lakabıdır, mukaddemā başında bir büyük ḫāl olmakla mülakkab olmuştu, kezālik Muḥammed b. ʿÖmer b. el-Velīd b. ʿUḳbe'nin lakabıdır. Ve

شَامَةُ [Şāmet] Mekke'de bir dağın adıdır, lākin bu mütekaddimīnin tashīfidir, savāb olan شَابَةُ [Şābet] olmaktır bā-yı muvahhade ile ve cemīʿ-i kütüb-i muhaddisīnde mīm'le vākiʿdir.

اَلْمَشِيمُ [el-meşīm] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) ve

اَلْمَشُومُ [el-meşūm] (مَقُولٌ [meḳūl] vezninde) ve

اَلْمَشْيُومُ [el-meşyūm] (مَعْيُوبٌ [maʿyūb] vezninde) ve

اَلْأَشْيَمُ [el-eşyem] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznin-de) Bedende benleri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَشِيمٌ وَمَشُومٌ وَمَشْيُومٌ وَأَشْيَمُ أَيْ بِهِ شَامَاتٌ

اَلْمَشِيمَةُ [el-meşīmet] (مَكِيلَةٌ [mekīlet] vez-ninde) Mahall-i veled ismidir, yaʿnī şol yufka zar gibi deriye denir ki rahimde döl onun içinde tekevvün edip tevellüdünde ekserī berāberce çıkar, Türkīde döl ya-tağı ve eş ve sonra çıkana son taʿbīr olu-nur; cemʿi مَشِيمٌ [meşīm]dir hā'sız ve مَشَائِمُ [meşāʾim]dir; ve minhu's-secʿu: "لَيْسَ بِمَفْطُومٍ عَنْ شِيمَةٍ ، مَفْطُورٍ عَلَيْهَا فِي الْمَشِيمَةِ" أَيْ فِي مَحَلِّ الْوَلَدِ

اَلشَّيْمُ [eş-şeym] (ضَيْمٌ [ḍaym] vezninde) Kı-lıcı kına komak maʿnāsınadır; yukālu: شَامَ سَيْفَهُ يَشِيمُهُ شَيْمًا إِذَا غَمَدَهُ Ve kılıcı kından sıyır-mak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: شَامَ سَيْفَهُ إِذَا اسْتَلَّهُ Ve teveccühü ne semtedir ve nereye yağdırır diye şimşeğe nazar ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: شَامَ الْبَرْقَ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ أَيْنَ يَقْصِدُ وَأَيْنَ يُمْطِرُ Ve kızın fercine āleti ke-mā yenbagī idhāl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَامَ أَبَا عُمَيْرٍ إِذَا نَالَ مِنَ الْبِكْرِ مُرَادَهُ [Ve] أَبُو عُمَيْرٍ [ebū ʿumeyr] zeke-rin künyesidir. Ve bir adamın ayakları-nı toza toprağa bulamak maʿnāsınadır; yukālu: شَامَ فُلَانًا إِذَا غَبَّرَ رِجْلَيْهِ بِالشِّيَامِ Ve bir adamın beşeresinde siyāh benekler belir-mek maʿnāsınadır; yukālu: شَامَ فُلَانٌ إِذَا ظَهَرَتْ بِجِلْدَتِهِ الرَّقْمَةُ السَّوْدَاءُ Ve

شَيْمٌ [şeym] ve

شُيُومٌ [şuyūm] Cenkte sıdk ve samīmle düşmana hamle ve hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَامَ الرَّجُلُ شَيْمًا وَشُيُومًا إِذَا حَقَّقَ الْحَمْلَةَ فِي الْحَرْبِ Ve duhūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَامَ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ Ve süvārī kimse atı eştirmek için ayakları ile karnını tepmek maʿnāsınadır; yukālu: شَامَ فِي الْفَرَسِ سَاقَهُ إِذَا رَكَلَهُ بِهَا Ve bir nesneyi bir nesne içre gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: شَامَ الشَّيْءَ فِي الشَّيْءِ إِذَا خَبَأَهُ فِيهِ Ve bir nesneyi takdīr ve tahmīn eylemek maʿnāsınadır; شَيْمٌ [şeym]-i berk maʿnāsından meʾhūzdur; tekūlu: شِمْ مَا بَيْنَهُمَا عَلَى الْأَمْرِ أَيْ قَدِّرْهُ

اَلْإِشْآمُ [el-işʾām] (إِكْرَامٌ [kirām] vezninde) ve

اَلْإِنْشِيَامُ [el-inşiyām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Bunlar da dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْأَمَ الشَّيْءَ فِي الشَّيْءِ وَانْشَامَ إِذَا دَخَلَ Ve

إِنْشِيَامٌ [inşiyām] Bir kimse manzūrun ileyh olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْشَامَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مَنْظُورًا إِلَيْهِ

اَلتَّشْيِيمُ [et-teşyīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi duhūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّمَ فِيهِ إِذَا دَخَلَ Ve bir kimse ellerini başına yāhūd sevbine dolayıp cenk eyle-mek maʿnāsınadır ki kalkan yerine başı-nı yā sevbini tutarak hamle eylemekten ʿibārettir; yukālu: شَيَّمَ يَدَيْهِ فِي رَأْسِهِ أَوْ ثَوْبَهُ إِذَا قَبَضَ عَلَيْهِ يُقَاتِلُهُ

اَلْإِشْتِيَامُ [el-iştiyām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَامَ فِيهِ إِذَا دَخَلَ

اَلشَّيَامُ [eş-şeyām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Düz ve mülāyim arza denir.

اَلشِّيَامُ [eş-şiyām] (şīn'in kesri ve fethiy-le) Toprağa denir. Ve fāreye denir; cemʿi شِيمٌ [şīm] gelir şīn'in kesriyle, مِيلٌ [mīl] vezninde.

بَنُوأَشْيَمَ [Benū Eşyem] (أَحْمَدُ [aḥmed] vez-ninde) Bir kabīledir. Ve Ṣıla b. Eşyem tābiʿīndendir.

اَلْأَشْيَمَانِ [el-Eşyemān] (tesniye bünyesiy-le) İki mevziʿdir.

اَلشَّيَمُ [eş-şeyem] (fethateynle) Şol arza

denir ki aslā kazılıp sökülmemekle hilkati üzere salābetle kalmış ola, Türkīde por taʿbīr olunur.

شُيَيْمٌ [Şuyeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ve şīn'in kesriyle de zebān-zededir) Ebū ʿĀṣim eṣ-Ṣaḥābī ismidir, ʿalā-kavlin nūn ve tā-i fevkiyye ile شَنْتَمٌ [Şentem]dir. Ve Şuyeym Ebū Meryem el-Bekrī tābiʿīndendir. Ve ʿUrve b. Şuyeym, Hazret-i ʿOs̱mān'ın kātillerindendir.

اَلشَّيْمَاءُ [eş-şeymāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَشْيَمُ [eşyem] lafzından müʾennesdir, bedeninde شَامَةٌ [şāmet]leri olan hatuna denir. Ve

شَيْمَاءُ [Şeymāʾ] Murdiʿa-i Hazret-i Muṣṭafavī olan Ḥalīme-i Saʿdiyye'nin kızıdır ki radāʿan uht-i Hazret-i Nebevī'dir, ʿaleyhi's-selām.

اَلشِّيْمُ [eş-şīm] (şīn'in kesriyle) Bir nevʿ balık ismidir, müfredātta it balığı ile ve Yūnus balığı ile müfesserdir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص أ م]

اَلصَّأَمُ [eṣ-ṣaʾem] (ṣād'ın ve hemzenin fethiyle) Suyu pek çok içmek maʿnāsınadır; yukālu: صَئِمَ الرَّجُلُ صَأَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ

اَلصَّائِمُ [eṣ-ṣāʾim] Susuza denir; yukālu: هُوَ صَائِمٌ أَيْ عَطْشَانُ

اَلصَّأْمُ [es-ṣaʾm] (ṣād'ın fethiyle) Delālet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَأَمَ الْجَيْشَ عَلَيْهِ صَأْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَلَّهُمْ عَلَيْهِمْ

[ص ت م]

اَلصَّتْمُ [es-ṣatm] (كَتْمٌ [ketm] vezninde ve fethateynle) Galīz ve şedīd nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ صَتْمٌ أَيْ غَلِيظٌ شَدِيدٌ Ve kühūlet derecesinin nihāyetine bālig olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَتْمٌ أَيْ بَالِغٌ أَقْصَى الْكُهُولَةِ Ve tāmm ve kāmil maʿnāsınadır; yukālu: أَلْفٌ صَتْمٌ أَيْ تَامٌّ

اَلصُّتْمُ [eṣ-ṣutm] (ṣād'ın zammıyla) صَتْمٌ [ṣatm] lafzının cemʿidir; yukālu: أَمْوَالٌ صُتْمٌ أَيْ تَامَّةٌ Ve

حُرُوفٌ صُتْمٌ [ḥurūfun ṣutm] حُرُوفٌ ذُلُقٌ [ḥurūfun ẕulḳ] ıtlāk olunan nūn ve fāʾ ve lām ve mīm ve rāʾ ve bā-yı muvahhadeden mā-ʿadā harflere ıtlāk olunur.

اَلصَّتِيمَةُ [eṣ-ṣatīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلصُّتْمَةُ [eṣ-ṣutmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Pek kayaya denir.

اَلصُّتَامُ [eṣ-ṣutām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İri ve yumru başa denir; yukālu: هَامَةٌ صُتَامٌ أَيْ ضَخْمَةٌ

اَلتَّصَتُّمُ [et-teṣattum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-

de) Pek seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَتَّمَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا شَدِيدًا

اَلْمُصَتَّمُ [el-muṣattam] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Mükemmel maʿnāsınadır; yukālu: أَعْطَيْتُهُ شَيْءٌ مُصَتَّمٌ أَيْ مُكَمَّلٌ ve tekūlu: أَلْفًا مُصَتَّمًا أَيْ مُكَمَّلا Ve ötesi çıkmaz dipsiz dereye ve sokağa denir; yukālu: وَادٍ وَزُقَاقٌ مُصَتَّمٌ أَيْ لَا مَنْفَذَ لَهُ

اَلْأُصْتُمَّةُ [el-uṣtummet] (hemzenin ve tā'nın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) أُصْطُمَّةٌ [uṣṭummet] vezninde ve mürādifidir ki bir nesnenin göm ve engin yerine denir.

[ص ح م]

اَلصُّحْمَةُ [eṣ-ṣuḥmet] (ṣād'ın zammıyla) Elvāndan sarıya māʾil siyāhlığa denir, ʿalā-kavlin cüzʾīce siyāha māʾil bozluğa yāhūd akçıl kırmızılığa denir; yukālu: بِهِ صُحْمَةٌ أَيْ سَوَادٌ إِلَى الصُّفْرَةِ أَوْ غُبْرَةٌ إِلَى سَوَادٍ قَلِيلٍ أَوْ حُمْرَةٌ فِي بَيَاضٍ

اَلْأَصْحَمُ [el-aṣḥam] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) صُحْمَةٌ [ṣuḥmet]ten vasftır; müʾennesi صَحْمَاءُ [ṣaḥmāʾ]dır.

اَلْإِصْحِيمَامُ [el-iṣḥīmām] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Ot koyu yeşil olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِصْحَامَّ النَّبْتُ إِذَا اشْتَدَّتْ خُضْرَتُهُ Ve ot sararmak maʿnāsına olmakla zıdd olur, ʿalā-kavlin baʿzı yeri koyu yeşil ve baʿzı yeri sarı olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِصْحَامَّ النَّبْتُ إِذَا اصْفَارَّتْ أَوْ خَالَطَ سَوَادَ خُضْرَتِهِ صُفْرَةٌ Ve yağmur munkatıʿ olmakla yerin nebātı mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِصْحَامَّتِ الْأَرْضُ إِذَا تَغَيَّرَ نَبْتُهَا وَأَدْبَرَ مَطَرُهَا Ve ekini soğuk çalmak, ʿalā-kavlin kurumağa başlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِصْحَامَّ الزَّرْعُ إِذَا ضَرَبَهُ قُرٌّ أَوْ بَدَا فِي الْيُبْسِ

اَلصَّحْمَاءُ [eṣ-ṣaḥmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Tozu çok sahrāya denir, مُغْبَرَّةٌ [muġberret] maʿnāsına ki فَيْفَاءُ مُغْبَرَّةٌ demektir. Ve bir otun ismidir.

أَصْحَمَةُ [Aṣḥamet] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) İbn Baḥr'dır ki melik-i Ḥabeşe Necāşī'dir; zamān-ı saʿādette şerefyāb-ı İslām oldu. Şārihin beyānına göre mazhar-ı sohbet olmamakla tābiʿīdir, üzerine salātu'l-gāʾib edā olunmuştur.

اَلْإِصْطِحَامُ [el-iṣṭiḥām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Ayak üzere dikilip direk gibi durmak maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَحَمَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَصَبَ قَائِمًا

[ص خ م]

اَلْإِصْطِخَامُ [el-iṣṭiḫām] (ḫā-yı muʿceme ile) إِصْطِحَامٌ [iṣṭiḥām] vezninde ve mürādifidir; yukālu: إِصْطَخَمَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى اصْطَحَمَ

اَلصَّخْمُ [eṣ-ṣaḫm] (ṣād'ın fethiyle) Güneş çalıp yakmak maʿnāsınadır; yukālu: صَخَمَتْهُ الشَّمْسُ صَخْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَفَحَتْهُ

اَلصَّخْمَاءُ [eṣ-ṣaḫmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Baʿzı yeri mülāyim ve baʿzı yeri galīz olan kara taşlık tepeye denir.

[ص د م]

اَلصَّدْمُ [eṣ-ṣadm] (هَدْمٌ [hedm] vezninde) Bir pek nesneyi kendi gibi bir pek nesneye vurup çarpmak maʿnāsınadır; yukālu: صَدَمَ الْحَجَرَ بِالْحَجَرِ صَدْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ Ve bir adama bir müşkil iş isābet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَدَمَهُ أَمْرٌ شَدِيدٌ إِذَا أَصَابَهُ Ve öte kakıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: صَدَمَهُ إِذَا دَفَعَهُ

اَلْمُصَادَمَةُ [el-muṣādemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Tokuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: صَادَمَهُ إِذَا ضَارَبَهُ

اَلْإِصْطِدَامُ [el-iṣṭidām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Çarpışmak ve tokuşmak maʿnāsınadır; yukālu: صَادَمَهُ فَاصْطَدَمَا

اَلتَّصَادُمُ [et-teṣādum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi tokuşmak maʿnāsınadır, deryāda iki kayığın birbirine çatıp tokuştuğu ve dalgaların tokuştuğu gibi; yukālu: تَصَادَمَا إِذَا تَضَارَبَا Ve sıkışmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَصَادَمُوا إِذَا تَزَاحَمُوا

اَلصِّدَامُ [eṣ-ṣidām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir maraz adıdır ki devābb kısmının başlarına ʿārız olur. Bunda ṣād'ın zammı sahīh değildir, gerçi edvāʾ cümlesinden olmakla kıyās olan mazmūm olmaktır, صُدَاعٌ [ṣudāʿ] ve دُوَارٌ [duvār] gibi. Ve

صِدَامٌ [Ṣidām] Ḳays b. Nuşbe ve Zufer b. el-Ḥāriş ve Laḳīṭ b. Zurāre'nin feresleri ismidir. Ve bir recül adıdır.

اَلْمِصْدَمُ [el-Mişdem] (مِنْبَرٌ [minber] veznide) Bir recül adıdır.

اَلصَّدْمَةُ [eṣ-ṣadmet] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] veznide) نَزْعَةٌ [nezʿat] maʿnāsınadır ki alın üstünün dazlığına denir; yukālu: بِهِ صَدْمَةٌ أَيْ نَزْعَةٌ Ve binā-i merre olur, bir kerre kakmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَعَهُ بِصَدْمَةٍ أَيْ بِدَفْعَةٍ وَاحِدَةٍ

اَلْأَصْدَمُ [el-aṣḍam] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Alnının üzeri daz adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَصْدَمُ أَيْ أَنْزَعُ

اَلصَّدْمَتَانِ [eṣ-ṣadmetān] (ṣād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla ve kesriyle) جَبِينَانِ [cebīnān] maʿnāsınadır ki iki taraflı alna denir, iki tulun taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin iki tarafına denir ki kulaklara doğru yerleridir.

[ص ذ م]

صَذُومُ [Ṣaẕūm] (ẕāl-ı muʿceme ile) سَذُومُ [Seẕūm] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: هَذَا قَضَاءٌ صَذُومَ وَسَذُومَ وَلَا يُقَالُ بِالدَّالِ الْمُهْمَلَةِ

[ص ر م]

اَلصَّرْمُ [eṣ-ṣarm] (ṣād'ın fethi ve zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ilişik komayarak kesip ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَمَهُ صَرْمًا وَصُرْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ قَطْعًا بَائِنًا Kezālik mütekellimin sözünü ve ağacın yemişini kesmek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَمَ فُلَانًا إِذَا قَطَعَ كَلَامَهُ وَيُقَالُ صَرَمَ النَّخْلَ وَالشَّجَرَ إِذَا جَزَّهُ Ve meks ve ārām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَمَ فُلَانٌ عِنْدَنَا شَهْرًا إِذَا مَكَثَ Ve kesilmek maʿnāsına lāzım olur; yukālu: صَرَمَ الْحَبْلُ إِذَا انْقَطَعَ Ve

صَرْمٌ [ṣarm] Gön taʿbīr olunan işlenmiş deriye denir; çerm-i Fārisī muʿarrebidir.

اَلْإِصْطِرَامُ [el-işṭirām] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] veznide) Bu dahi kaʿt maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَرَمَهُ إِذَا قَطَعَهُ

اَلْإِنْصِرَامُ [el-inṣirām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznide) Kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْصَرَمَ الْحَبْلُ إِذَا انْقَطَعَ

اَلْإِصْرَامُ [el-işrām] (hemzenin kesriyle) Hurmā kesimi vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْرَمَ النَّخْلُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُصْرَمَ Ve bir kimse fakīr ve sāhib-i ʿayāl olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْرَمَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَصْرَمَ

اَلصِّرَامُ [eṣ-ṣarām] (ṣād'ın fethi ve kesriyle) Hurmā kesimi vaktine denir; yukālu: حَانَ صِرَامُ النَّخْلِ وَصِرَامُهُ أَيْ أَوَانُ إِدْرَاكِهِ فَيُقْطَعُ

اَلصَّرِيمَةُ [eṣ-ṣarīmet] عَزِيمَةٌ [ʿazīmet] vezninde ve mürādifidir ki bir hācete sıdk ve samīmle kasd ve teveccüh eylemekten ʿibārettir; yukālu: لَهُ بِهَا صَرِيمَةٌ أَيْ عَزِيمَةٌ Ve bir işi katʿ eylemeğe denir ki ismdir; yukālu: فُلَانٌ ذُو صَرِيمَةٍ فِي الْأُمُورِ أَيْ يَقْطَعُهَا Ve büyük kumluktan ayrılmış parçaya denir. Ve ekini biçilmiş tarlaya denir; yukālu: نَزَلُوا

بِالصَّرِيمَةِ أَيِ الْأَرْضِ الْمَحْصُودِ زَرْعُهَا Ve bir mevziᶜ adıdır. Ve geceden bir bölüğe denir.

اَلصَّرِيمُ [eṣ-ṣarīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) صَرِيمَةٌ [ṣarīmet] gibi büyük kumluktan ayrılmış parçaya denir; ve minhu kavluhum: "أَفْعَى صَرِيمٍ" Oranın engereği şedîd olmakla darb-ı meseldir. Ve

صَرِيمٌ [ṣarīm] Sabāh vaktine ıtlāk olunur geceden munkatıᶜ olduğu için. Ve geceye ıtlāk olunmakla zıdd olur. Ve geceden bir bölüğe denir; yukālu: مَضَى صَرِيمٌ مِنَ اللَّيْلِ وَصَرِيمَةٌ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ Ve anasını emmesin diye oğlak ağzına geçirilen esneğe denir. Ve siyāh topraklı por yere denir ki aslā nebāt inbāt eylemeye. Ve bir mevziᶜ ve bir recül ismleridir. Ve

صَرِيمٌ [ṣarīm] Kesilmiş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ صَرِيمٌ أَيْ مَجْذُوذٌ مَقْطُوعٌ Ve tekūlu'l-ᶜArab: جَاءَ صَرِيمَ سَحْرٍ أَيْ خَائِبًا آيِسًا Burada سَحْرٌ [saḥr] sīn'in fethiyle akciğere denir ki öyken taᶜbīr olunur, niteki "Ben ondan nevmīd oldum" diyecek yerde إِنْقَطَعَ مِنْهُ سَحْرِي derler, zīrā maksūd olan nesneye nefsin taᶜalluku sebebiyle adamın öykeni mesābesinde olur. Ve öykenin inkıtāᶜı helākı müstelzimdir.

اَلصَّارِمُ [eṣ-ṣārim] Kesici keskin kılıca ıtlāk olunur; yukālu: ضَرَبَهُ بِالصَّارِمِ أَيِ السَّيْفِ الْقَاطِعِ Ve celādetli hiddetli bahādıra vasf olur; yukālu: رَجُلٌ صَارِمٌ أَيْ مَاضٍ شُجَاعٌ Ve arslana denir.

اَلصَّرُومُ [eṣ-ṣarūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi seyf-i kātıᶜa denir. Ve bir nesneyi kesmek husūsunda kavī ve muktedir adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَرُومٌ أَيْ قَوِيٌّ عَلَى الصَّرْمِ Ve şol nākaya denir ki havzdan sāᵓir develer suyu içip gidip o vechle havuz hālī kalmadıkça suya takarrüb eylemez ola.

اَلصَّرَامَةُ [eṣ-ṣarāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Kılıç kesici olmak ve bir adam celādetli, dilīr ve bahādır olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَرُمَ السَّيْفُ صَرَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ صَارِمًا وَيُقَالُ ضَرُمَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ صَارِمًا

اَلصُّرَامُ [eṣ-ṣurām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi bir nesneyi katᶜ husūsunda kavī ve tüvānā adama denir. Ve

صُرَامٌ [ṣurām] Cenk ve harb esmāsındandır. Ve āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur. Ve تَغْزِيرٌ [taġzīr]den sonra memede bākī kalan süte denir ki lede'l-ihtiyāc bi'z-zarūre sağılır. Ve تَغْزِيرٌ [taġzīr] hayvān zaᶜīf olduğundan gün aşırı sağmağa denir; ve minhu'l-meselu: "حُلِبَتْ صُرَامُ" Bu mesel "ᶜÖzr ve bahāne nihayetine bālig oldu" diyecek yerde darb olunur. Şārih der ki baᶜzılar bunu قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde zabt eylediler.

بَنُوصَرِيمٍ [Benū Ṣarīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir cemāᶜattir.

اَلتَّصَرُّمُ [et-teṣarrum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Celādetlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَصَرَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَجَلَّدَ Ve pāre pāre kesilmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَصَرَّمَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَطَّعَ

اَلْمُصَرَّمَةُ [el-muṣarremet] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) Şol nākaya denir ki memesinin delikleri kurumakla sütü çıkmamak için memesi kesilmiş ola. Ve bu hālet ona kuvveti mūristir. Ve gāh olur ki memesine bir ᶜillet ᶜārız olmakla dağladıklarından sütü munkatıᶜ olur, ona dahi مُصَرَّمَةٌ [muṣarremet] denir.

اَلصِّرْمَةُ [eṣ-ṣirmet] (ṣād'ın kesriyle) Yirmiden otuza kadar yāhūd elliye ve kırka kadar yāhūd ondan kırka kadar yāhūd ondan yirmi mā-beyninde olan deve bölüğüne denir. Ve bulut pāresine denir. Ve

صِرْمَةُ [Ṣirmet] Esāmīdendir: Ṣirme b. Ḳays ve Ṣirme b. Enes yāhūd İbn Ebī Enes ve Ṣirme yāhūd Ebū Ṣirme el-ʿUzrī ashābdandır. Ve Ṣirme, Ḍareme nām kimsenin pederidir ki ḍād māddesinde mersūmdur.

اَلصِّرْمُ [eṣ-ṣirm] (ṣād'ın kesriyle) Darb ve sınf maʿnāsınadır; tekūlu: أَخَذْتُ صِرْمًا مِنْهُ أَيْ صِنْفًا Ve cemāʿat-i insānīye ıtlāk olunur; cemʿi أَصْرَامٌ [aṣrām] ve أَصَارِمُ [eṣārim] ve أَصَارِيمُ [eṣārīm] ve صُرْمَانُ [ṣurmān] gelir ṣād'ın zammıyla. Ve naʿlçeli çizmeye denir.

اَلْأَصْرَمَانِ [el-aṣremān] (tesniye bünyesiyle) Göçegen kuşuyla kargaya ıtlāk olunur. Ve leyl ve nehāra ıtlāk olunur. Ve kurt ile kargaya ıtlāk olunur.

اَلْمَصْرِمُ [el-maṣrim] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Sahrāda şol teng yere denir ki yağmur yağdıkta sel suyu etrāfına yayılmadığından serīʿü's-seyl ola.

اَلْمِصْرَمُ [el-miṣram] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İğ yapan adamın iğ perdāht eylediği küçük orak şeklinde ālete denir; yukālu: هُوَ حَدِيدٌ كَالْمِصْرَمِ وَهُوَ مِنْجَلُ الْمَغَازِلِيِّ

اَلصَّرْمَاءُ [eṣ-ṣarmāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Susuz beyābāna denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الصَّرْمَاءِ أَيْ مَفَازَةٌ لَا مَاءَ بِهَا Ve sütü az olan nākaya denir; cemʿi صُرْمٌ [ṣurm] gelir, قُفْلٌ [ḳufl] vezninde.

اَلصَّيْرَمُ [eṣ-ṣayrem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Reʾy ve tedbīri metīn ve üstüvār olan adama denir ki seyf-i kātıʿ gibi tedbīriyle umūr ve mesālihi katʿ eder; yukālu: هُوَ صَيْرَمٌ أَيِ الْمُحْكَمُ الرَّأْيِ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve bir gün bir gecede hemān bir öğün taʿām ekl eylemeğe denir; yukālu: هُوَ يُوَاظِبُ الصَّيْرَمَ أَيِ الْوَجْبَةَ ve yukālu: هُوَ يَأْكُلُ الصَّيْرَمَ أَيْ مَرَّةً وَاحِدَةً

اَلْأَصْرَمُ [el-aṣrem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْمُصْرِمُ [el-muṣrim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Fakīrü'l-hāl, kesīrü'l-ʿayāl adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَصْرَمُ وَمُصْرِمٌ أَيْ فَقِيرٌ كَثِيرُ الْعِيَالِ

صَرَامِ [ṣarāmi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) صُرَامٌ [ṣurām] gibi cenk ve harb esmāsındandır.

صُرَيْمٌ [Ṣureym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

صِرْمَى [Ṣirmā] (ذِكْرَى [ẕikrā] vezninde) Esāmīdendir.

أَصْرَمُ اَلشَّقَرِيُّ [Aṣrem eş-Şeḳariyy] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) ve أَصْرَمُ [Aṣrem] yāhūd أُصَيْرِمُ الْأَشْهَلِيُّ [Uṣayrim el-Eşheliyy] ki ismi ʿAmr b. Ṣābit'tir, ashābdandır.

اَلصَّرْمَةُ [eṣ-ṣarmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) صَرْمٌ [ṣarm] lafzından ismdir, kesmeğe denir. Bu mülābese ile öfkesi mütemādī sürüp gider olmakla gazabdan rücūʿu batāʾet üzere olan adama mübālagaten ıtlāk olunur; gūyā ki magzūbunu temādī-i gazabı sebebiyle katʿ ve izāle eder, zīrā öfkesi çabuk mündefiʿ olan kimsenin magzūba o kadar zararı olmaz; yukālu: هُوَ صَرْمَةٌ مِنَ الصَّرَمَاتِ أَيْ بَطِيءُ الرُّجُوعِ مِنْ غَضَبِهِ

[ص ط م]

اَلْأُصْطُمَّةُ [el-uṣṭummet] أُسْطُمَّةٌ [usṭummet] vezninde ve mürādifidir ki bir nesnenin göm ve cemʿiyyetli yerine denir, deryānın engini gibi, ʿalā-kavlin vasatına denir; yukālu: أُصْطُمَّةُ الشَّيْءِ وَأُسْطُمَّتُهُ أَيْ مُعْظَمُهُ وَمُجْتَمَعُهُ أَوْ وَسَطُهُ

[ص ط ك م]

اَلْأُصْطُكْمَةُ [el-uṣṭukmet] (hemzenin ve ṭā'nın zammıyla) Külde pişmiş ekmeğe

denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا أُصْطُكْمَةً أَيْ خُبْزَةَ الْمَلَّةِ

[ص ق م]

اَلصَّيْقَمُ [eṣ-ṣayḳam] (ḳaf'la حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bed-rāyiha nesneye denir, cīfe gibi; yukālu: هُوَ صَيْقَمٌ أَيِ الْمُنْتِنُ الرَّائِحَةِ

[ص ك م]

اَلصَّكْمُ [eṣ-ṣakm] (ṣād'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi vurup öte kakmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَكَمَهُ صَكْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ وَدَفَعَهُ Ve at serkeşlikle gemini azıya alıp başını doğruluğuna zoraki uzatmak maᶜnāsınadır, güyā ki rākibini eslemeyip galebe etmek kasdında olur; yukālu: صَكَمَ الْفَرَسُ عَلَى لِجَامِهِ إِذَا عَضَّهُ ثُمَّ مَدَّ رَأْسَهُ كَأَنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يُغَالِبَ

اَلصَّكْمَةُ [eṣ-ṣakmet] (صَدْمَةٌ [ṣadmet] vezninde) Şiddetle dokunup çarpılmağa denir; yukālu: صَرَعَهُ بِالصَّكْمَةِ أَيْ بِالصَّدْمَةِ الشَّدِيدَةِ

اَلصَّوَاكِمُ [eṣ-ṣavākim] Nevāᵓib ve mesāᵓibe ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُمُ الصَّوَاكِمُ أَيِ النَّوَائِبُ

اَلصُّكَّمُ [eṣ-ṣukkem] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) أَخْفَافٌ [aḫfāf] maᶜnāsınadır ki خُفٌّ [ḫuff]un cemᶜidir, devenin tabanına denir; müfredi صَاكِمٌ [ṣākim]dir.

[ص ل م]

اَلصَّلْمُ [eṣ-ṣalm] (ṣād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kesmek maᶜnāsınadır, ᶜalākavlin kulağı ve burnu diplerinden kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: صَلَمَهُ صَلْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ أَوْ قَطَعَ أُذُنَهُ وَأَنْفَهُ مِنْ أَصْلِهِ

اَلتَّصْلِيمُ [et-taṣlīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) صَلْمٌ [ṣalm] maᶜnāsınadır; yukālu: صَلَّمَهُ بِمَعْنَى صَلَمَهُ

اَلْأَصْلَمُ [el-aṣlem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Kulakları dibinden kezālik burnu dibinden kesilmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَصْلَمُ أَيْ مَقْطُوعُ الْأُذُنَيْنِ وَكَذَا مَقْطُوعُ الْأَنْفِ Ve pireye ıtlāk olunur, بُرْغُوثٌ [burġūṣ] maᶜnāsına. Ve ᶜarūziyyūn ıstılāhında صَلْمٌ [ṣalm] ᶜilleti cārī olan cüzᵓe ıtlāk olunur. Ve

صَلْمٌ [ṣalm] Mısrāᶜın āhir-i eczāsı olan vetid-i mefrūkun iskātından ᶜibārettir, bahr-i serīᶜ vü medīde tahsīs eder. Meselā bahr-i serīᶜde āhir-i eczāsı olan mefᶜūlātun cüzᵓünün āhir cüzᵓü olan vetid-i mefrūk ki lāt lafzıdır, hazf olunup mefᶜū kalmakla yerine faᶜlun vazᶜ olunur, niteki işbu: "قَالَتْ وَلَمْ تَقْصِدْ لِقِيلِ الْخَنَا || مَهْلًا فَقَدْ أَبْلَغْتَ أَسْمَاعِي" beytinde vākiᶜdir, pes burada nüshalarda tahrīf-i kalem-i nüssāh vākiᶜ olmuştur, zīrā asl ᶜibāre "اَلْأَصْلَمُ مَا جَرَى فِيهِ الصَّلْمُ وَهُوَ أَنْ يَكُونَ الْوَتِدُ الْمَفْرُوقُ مِنْ آخِرِ الْجُزْءِ سَاقِطًا" ᶜunvānıyla olmaktır.

اَلْمُصَلَّمُ [el-muṣallem] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Şol adama denir ki kulakları pek hurde olmakla güyā ki halkī diplerinden kesilmiş ola; yukālu: رَجُلٌ مُصَلَّمُ الْأُذُنَيْنِ كَأَنَّهُ مَقْطُوعُهُمَا خِلْقَةً

اَلصَّلَامَةُ [eṣ-ṣalāmet] (ṣād'ın harekāt-ı selāsıyla) Nāstan bir gürūh ve fırkaya denir; yukālu: جَاءَتْ صَلَامَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ فِرْقَةٌ

اَلصُّلَّامُ [eṣ-ṣullām] (زُنَّارٌ [zunnār] ve شَدَّادٌ [şeddād] veznlerinde) سِدْرٌ [sidr] yemişi olan ᶜArabistān kirazının çekirdeğinin özüne denir ki meᵓkūldür.

اَلصَّيْلَمُ [eṣ-ṣaylem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Emr-i şedīd maᶜnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي صَيْلَمٍ أَيْ أَمْرٍ شَدِيدٍ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve kılıca denir. Ve bir gün bir gecede bir öğün taᶜām eylemeye denir, صَيْرَمٌ [ṣayrem] gibi; yukālu: هُوَ يَأْكُلُ الصَّيْلَمَ أَيِ الصَّيْرَمَ وَالْوَجْبَةَ

اَلصُّلْمَةُ [eṣ-ṣulmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde)

Tolgaya denir; yukālu: جَاءَ وَفِي رَأْسِهِ صُلْمَةٌ أَيْ مِغْفَرٌ

اَلصَّلَمُ [eṣ-ṣalem] (fethateynle) Yavuz ve tünd ve şedīd adamlara denir, gūyā ki صَالِمٌ [ṣālim]in cemᶜidir.

اَلْإِصْطِلَامُ [el-iṣṭilām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznninde) Bir nesneyi bi-tamāmihi dibinden kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِصْطَلَمَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ

اَلصَّيْلَمَةُ [eṣ-ṣaylemet] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) İstīsāl eden vakᶜa ve hādiseye denir; yukālu: وَقْعَةٌ صَيْلَمَةٌ أَيْ مُسْتَأْصِلَةٌ

[ص ل خ م]

اَلْإِصْلِخْمَامُ [el-iṣlihmām] (ḫā-yı mucceme ile إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiᶜrār] vezninde) Ayak üzere mīl gibi dikilip durmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِصْلَخَمَّ الرَّجُلُ إِذَا اصْطَخَمَ Ve darılmak ve öfkelenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِصْلَخَمَّ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

اَلصِّلِخَامُ [eṣ-ṣilḫām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznninde) Uzun yāhūd metīn ve şedīd ve dayangan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ صِلْخَامٌ أَيْ طَوِيلٌ أَوْ صُلْبٌ شَدِيدٌ

اَلصَّلْخَمُ [eṣ-ṣalḫam] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] veznninde) ve

اَلصِّلَّخْمُ [eṣ-ṣillaḫm] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] evznninde) ve

اَلْمُصْلَخِمُّ [el-muṣlaḫimm] (مُسْبَطِرٌّ [musbeṭirr] vezninde) Tünd ve şedīd ve işlek ve nāfiz adama denir. Ve

صَلْخَمٌ [ṣalḫam] ve

مُصْلَخِمٌّ [muṣlaḫimm] Sarp dağa denir; yukālu: جَبَلٌ صَلْخَمٌ وَمُصْلَخِمٌّ أَيْ مُمْتَنِعٌ

[ص ل خ د م]

اَلصَّلَخْدَمُ [eṣ-ṣalaḫdem] (شَمَرْدَلٌ [şemerdel] vezninde) Yavuz ve şedīd deveye denir.

[ص ل د م]

اَلصِّلْدِمُ [eṣ-ṣildim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Arslana denir. Ve tırnağı pek ve metīn olan ata denir.

اَلصُّلَادِمُ [eṣ-ṣulādim] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] veznninde) صِلْدِمٌ [ṣildim] maᶜnāsınadır.

اَلصِّلْدَامُ [eṣ-ṣildām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznninde) Bu dahi tırnağı pek ve metīn ata denir; müᵓennesi صِلْدَامَةٌ [ṣildāmet]tir.

[ص ل ق م]

اَلصَّلْقَمَةُ [eṣ-ṣalḳamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Dişleri birbirine vurup gıcırdatmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَلْقَمَ الْبَعِيرُ إِذَا قَرَعَ بَعْضَ أَنْيَابِهِ بِبَعْضٍ

اَلصَّلْقَمُ [eṣ-ṣalḳam] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Dişlerini birbirine vurup gıcırdatıcı insān ve hayvāna denir. Ve arslana denir. Ve iri ve dızman deveye denir.

اَلصِّلْقِمُ [eṣ-ṣilḳim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Pek yaşlı kocakarıya denir; yukālu: تَزَوَّجَ صِلْقِمًا أَيْ عَجُوزَةً كَبِيرَةً Ve yumru ve dızman deveye denir.

اَلصِّلْقَامُ [eṣ-ṣilḳām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznninde) Arslana denir. Ve iri deveye denir.

اَلصَّلَاقِيمُ [eṣ-ṣalāḳīm] (ṣād'ın fethiyle) Başlara denir, رُؤُوسٌ [ruᵓūs] maᶜnāsına. Ve azı dişlere denir, أَنْيَابٌ [enyāb] maᶜnāsına; müfredi صَلْقَامٌ [ṣalḳām] yāhūd صُلْقُومٌ [ṣulḳūm]dur.

[ص ل ه م]

اَلصِّلْهَامُ [eṣ-ṣilhām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznninde) Arslana denir. Ve dilīr ve cerīᵓ adama denir; yukālu: رَجُلٌ صِلْهَامٌ أَيْ جَرِيءٌ

اَلْإِصْلِهْمَامُ [el-iṣlihmām] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiᶜrār] vezninde) Bir nesne sulb ve metīn olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِصْلَهَمَّ الشَّيْءُ إِذَا صَلُبَ

[ص م م]

اَلصَّمَمُ [eṣ-ṣamem] (fethateynle) ve **اَلصَّمُّ** [eṣ-ṣamm] (idgāmla) Sağır olmak maʿnāsınadır, adama ve kulağa müsned olur; yukālu: صَمَّ الرَّجُلُ يَصَمُّ بِفَتْحِهِمَا وَصَمِمَ بِإِظْهَارِ التَّضْعِيفِ نَادِرًا صَمًّا وَصَمَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْسَدَّتْ أُذُنُهُ وَثَقُلَ سَمْعُهُ وَكَذَا يُقَالُ صَمَّتِ الْأُذُنُ إِذَا انْسَدَّتْ Ve

صَمٌّ [ṣamm] Şīşenin ağzını tıkamak maʿnāsınadır; yukālu: صَمَّ الْقَارُورَةَ إِذَا سَدَّهَا Ve taşla vurmak maʿnāsınadır; yukālu: صَمَّهُ بِحَجَرٍ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ Ve صَمُّ الصَّدَا [ṣammu'ṣ-ṣadā] helāk olmaktan kināyedir; yukālu: صَمَّ صَدَاهُ أَيْ هَلَكَ Burada صَدَا [ṣadā] mutlak savt maʿnāsınadır. Kezālik ʿArabların "صَمَّتْ حَصَاةٌ بِدَمٍ" kavlleri cenkte kanın kesret üzere akmasından kinayedir, yaʿnī kan şol derecede çok aktı ki yere taş ilkā olunsa yer üzere isābet eylemeyip kana düşmekle sesi mesmūʿ olmaz; ve minhu kavlu İmriʾilkays: "صَمِّي ابْنَةَ الْجَبَلِ" أَوِ الْمُرَادُ اَلصَّدَى أَوِ الصَّخْرَةُ [Ve] صَدَى [ṣadā] dağ semtlerinde ve kubbe içre münʿakis olan sese denir.

Mütercim der ki *Mustaḳṣā*'da bu vechile mersūmdur ki "صَمِّي اِبْنَةَ الْجَبَلِ" emsāldendir; "Ey cebelin kızı, sağır olasın!" demektir. Aslı İmruʾulḳays'ın işbu: "بُدِّلْتُ مِنْ وَائِلٍ وَكِنْدَةَ عُدْوَانَ || وَفَهْمًا صَمِّي ابْنَةَ الْجَبَلِ" kavlinden meʾhūzdur. Burada إِبْنَةُ الْجَبَلِ [ibnetu'l-cebel]den murād çakıl taşlarıdır ki murād kanın vech-i mezkūr üzere kesretle insibāb ve cereyānını istemektir yāhūd dağdan ʿaks eden sadādır ki yankı taʿbīr olunur, yaʿnī şerr ve fitne bir mertebeye bālig oldu ki gırīv ve kavga ve hengāmeden kelām-ı mezbūr ile sadāya hitāb olunur oldu, zīrā gırīv ve feryādın kesretinden sadā mesmūʿ olmaktan kalır. Ve baʿzılar صَخْرَةٌ [ṣaḫret] ile tefsīr eylemiştir ki kayalardan dahi صَدَا [ṣadā] münʿakis olur. Ve baʿzılar yavuz hayye ile beyān eyledi, ona göre صَمِّي kelimesi لَا تُجِيبِي الرُّقْيَ maʿnāsıyla müʾevvel olur. Ve baʿzılar dāhiye ile tefsīr eylediler. Hulāsa emr-i fazīʿ vü şedīd hudūsü mevkiʿinde darb olunur. İntehā.

اَلْإِصْمَامُ [el-işmām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sağır olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَمَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى صَمَّ Ve müteʿaddī olur; yukālu: أَصَمَّهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ جَعَلَهُ أَصَمَّ Ve şīşenin ağzına tıkaç düzmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصَمَّ الْقَارُورَةَ إِذَا جَعَلَ لَهَا صِمَامًا Ve bir adamı sağır bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَمَّهُ إِذَا صَادَفَهُ أَصَمَّ Ve إِصْمَامُ الدُّعَاءِ [işmāmu'd-duʿāʾ] nush ve levm ve tevbīhini istimāʿ ve kabūl eylemez adamlara tesādüf eylemekten kināye olur; yukālu: أَصَمَّ دُعَاؤُهُ إِذَا وَافَقَ قَوْمًا صُمًّا لَا يَسْمَعُونَ عَذْلَهُ

اَلْأَصَمُّ [el-eṣamm] Vasftır, kulağı sağır adama denir; cemʿi صُمٌّ [ṣumm] ve صُمَّانٌ [ṣummān] gelir ṣād'ların zammıyla. Ve pek ve kunt ve kavī taşa vasf olur; yukālu: حَجَرٌ أَصَمُّ أَيْ صُلْبٌ مُصْمَتٌ Ve zamān-ı Cāhiliyye'de māh-ı recebi أَصَمُّ [eṣamm] ile tavsīf ederler idi, zīrā eşhür-i hurumdan olmakla onda dād ve feryād ve istimdād taʿbīrātı olan يَا لَفُلَانٍ ve يَا صَاحِبَاهُ edāları mesmūʿ olmaz idi. Ve

أَصَمُّ [eṣamm] Şol kimseye ıtlāk olunur ki kendiden hayr ve menfaʿat meʾmūl olmayıp lākin ülfet ve meveddeti dahi fedā olunmaya, güyā ki kendisine nidā olunup lākin işitmez ola; yukālu: رَجُلٌ أَصَمُّ إِذَا كَانَ لَا يُطْمَعُ فِيهِ وَلَا يُرَدُّ عَنْ هَوَاهُ Ve rukye ve efsūn kār etmez olan yılana vasf olur; yukālu: حَيَّةٌ أَصَمُّ أَيْ لَا تَقْبَلُ الرُّقَى Ve evliyāullāhtan Ḥātim nām zātın lakabıdır ki Ḥātim-i Eṣamm

ile maʿrūftur. Şārih der ki bir gün istiftāʾ zımnında huzūruna bir hatun gelip hılāl-i mükālemede o hatundan bir habeka-i nāgehānī zuhūr eylemekle Ḥātim o anda kendisine sağırlık peydā eyledi, tā ki hatun fazla savtını istimāʿ eylediğini hiss ile şermende olmaya. Ve min-baʿd o minvāl üzere تَصَامُمٌ [teṣāmūm] edip nās kendisini hakīkī أَصَمُّ [eṣamm] iʿtikād ederler idi.

اَلتَّصَامُمُ [et-teṣāmum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Sağırlık göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَامَّ فُلَانٌ عَنِ الْحَدِيثِ أَيَ أَرَى أَنَّهُ أَصَمُّ

اَلصِّمَامُ [eṣ-ṣimām] ve

اَلصِّمَامَةُ [eṣ-ṣimāmet] ve

اَلصِّمَّةُ [eṣ-ṣimmet] (ṣād'ların kesriyle) Şīşe tıkacına denir; tekūlu: سَدَدْتُ فَمَ الْقَارُورَةِ بِالصِّمَامِ وَالصِّمَامَةِ وَالصِّمَّةِ أَيِ السِّدَادِ

اَلصَّمَّاءُ [eṣ-ṣammāʾ] (ṣād'ın fethiyle) أَصَمُّ [eṣamm] lafzından müʾennestir, kunt ve katı olan som kayaya denir; yukālu: صَخْرَةٌ صَمَّاءُ أَيْ صُلْبَةٌ مُصْمَتَةٌ Ve semiz nākaya, ʿalā-kavlin gebe olanına denir; cemʿi صُمٌّ [ṣumm] gelir ṣād'ın zammıyla. Ve miʿdeden sonra taʿām vardığı ince bağırsağın ucuna denir ki pek olur. Mütercim der ki bu bağırsağa ehl-i teşrīh إِثْنَى عَشَرِي [işnā ʿaşeriyy] ıtlāk ederler, zīra tūlü sāhibinin isbaʿ-ı vustāsıyla on iki parmak mikdārıdır. Ve ona بَوَّابٌ [bevvāb] dahi ıtlāk ederler; esfel-i miʿdenin deliğinde dāhil olur, burası sāʾir yerlerinden saht olur. Ve

صَمَّاءُ [ṣammāʾ] Toprağı kalın arza vasf olur. Ve dāhiye-i şedīdeye ıtlāk olunur. Ve إِشْتِمَالُ الصَّمَّاءِ [iştimālu'ṣ-ṣammāʾ] sevble aʿrābın büründükleri gibi bürünmektir ki ihrāmı sağ cānibinden sol kolunun ve sol omuzunun üzerinden getirip baʿdehu arkadan sol kolunun ve sol omuzunun üzerinden atmakla tamāmen bürünmekten ʿibārettir ki elleri ve ayakları ve cümle aʿzāsı mesdūd olur, ʿalā-kavlin izār ve ihrām makūlesinden yalnızca bir kat sevbi bürünmekten ʿibārettir, şöyle ki eğninde ondan gayrı sevb olmayıp ve onun bir cānibini kaldırıp menkib-i āheri üzere atıp lākin bedenini tamāmen setr edemediğinden baʿzı ʿavret yeri zāhir ola; yukālu: إِشْتَمَلَ فُلَانٌ اَلصَّمَّاءَ وَهُوَ أَنْ يَرُدَّ الْكِسَاءَ مِنْ قِبَلِ يَمِينِهِ عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى وَعَاتِقِهِ الْأَيْسَرِ ثُمَّ يَرُدَّ ثَانِيَةً مِنْ خَلْفِهِ عَلَى يَدِهِ الْيُمْنَى وَعَاتِقِهِ الْأَيْمَنِ فَيُغَطِّيهِمَا جَمِيعًا أَوِ الْإِشْتِمَالُ بِثَوْبٍ وَاحِدٍ لَيْسَ عَلَيْهِ غَيْرُهُ ثُمَّ يَضَعُهُ مِنْ أَحَدِ جَانِبَيْهِ فَيَضَعُهُ عَلَى مَنْكِبِهِ فَيَبْدُو مِنْهُ فَرْجُهُ Şārih der ki taʿrīf-i sānī fukahāʾ kavlidir, iki taʿrīfte dahi mahzūr olmakla nehy-i nebevī sādır olmuştur, zāhiren kavl-i evvel salāt hāletine mebnīdir. Ve إِشْتِمَالُ الصَّمَّاءِ [iştimālu'ṣ-ṣammāʾ] terkībi إِشْتَمَلَ الشَّمْلَةَ الصَّمَّاءَ teʾvīlindedir.

صَمَامٍ [ṣamāmi] (قَطَامٍ [ḳaṭāmi] vezninde) Dāhiye-i şedīdeye denir; ve minhu kavluhum: صَمِّي صَمَامٍ أَيْ زِيدِي يَا دَاهِيَةُ Yaʿnī "Ey āfet ve dāhiye, sen ziyāde ol." Zīrā müştedd oldukta gūyā ki sahra-i sammāʾ gibi ondan āvāze zuhūr eylemez olur.

صَمَامٍ صَمَامٍ [ṣamāmi ṣamāmi] (mükerreren kezālik قَطَامٍ [ḳaṭāmi] vezninde) Epsem epsem demek mahallinde īrād olunur ki ism-i fiʿl-i emr olur; yukālu: صَمَامٍ صَمَامٍ أَيْ تَصَامُّوا فِي السُّكُوتِ

اَلصَّمَّانُ [eṣ-ṣammān] ve

اَلصَّمَّانَةُ [eṣ-ṣammānet] (ṣād'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Kumsal yanında olan pek ve taşlık yere denir. Ve

صَمَّانُ [Ṣammān] ʿĀlic nām mahalde bir mevziʿ adıdır.

اَلصِّمَّةُ [eṣ-ṣimmet] (ṣād'ın kesriyle) Şişe tıkacına denir ki zikr olundu. Ve dilīr ve bahādıra denir. Ve arslana denir. Ve Dureyd nām şāʿirin pederi ismidir; mezbūrun birāderiyle kendisine صِمَّتَانِ [Ṣimmetān] derler idi. Ve erkek hayyeye denir. Ve dişi kirpiye denir.

اَلصِّمُّ [eṣ-ṣimm] (ṣād'ın kesriyle) Bu dahi bahādıra ve arslana denir.

اَلصَّمْصَمَةُ [eṣ-ṣamṣamet] (زَمْزَمَةٌ [zemzemet] vezninde) Dişi kirpi seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: صَمْصَمَتِ الصِّمَّةُ إِذَا صَاتَتْ Ve tasmīm fi'l-emr maʿnāsınadır; yukālu: صَمْصَمَ فِي الْأَمْرِ بِمَعْنَى صَمَّمَ Ke-mā se-yuzkeru.

اَلصَّمِيمُ [eṣ-ṣamīm] (ṣād'ın fethiyle) Bir ʿuzvun kıvāmı yaʿnī o ʿuzvu hāmil olan kemiğe denir, incik kemiği gibi; yukālu: ضَرَبَهُ فَأَصَابَ صَمِيمَهُ أَيِ الْعَظْمَ الَّذِي بِهِ قِوَامُ الْعُضْوِ Ve her nesnenin hālisine denir; yukālu: صَمِيمُ الْحَرِّ وَالْبَرْدِ هُوَ صَمِيمُهُ أَيْ بُنْكُهُ وَخَالِصُهُ Ve [ṣamīmu'l-ḥarrri ve'l-berd] harāret ve bürūdetin eşeddine ıtlāk olunur ki hālisi olacaktır; yukālu: جَاءَ فِي صَمِيمِ الْحَرِّ وَصَمِيمِ الْبَرْدِ أَيْ فِي أَشَدِّهِ Ve yumurtanın kuru olan taşra kabuğuna denir. Ve haseb ve nesebi magşūş olmayarak televvün ve telāʿub makūlesi maʿāyibden sāf ve āzāde adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ صَمِيمٌ أَيْ مَحْضٌ Ve bunun müfred ve cemʿi berāberdir.

اَلتَّصْمِيمُ [et-taṣmīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir işe yāhūd bir nesneye katʿā nükūl eylememek vech üzere ʿazīmet-i sādıka ile ʿazīmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَمَّمَ فِي الْأَمْرِ وَالشَّيْءِ إِذَا مَضَى Ve bir nesneyi dişiyle salıvermemek vech üzere ısırıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: صَمَّمَ الشَّيْءَ إِذَا عَضَّ فَنَيَّبَ Ve kılıç kemiğe erişip kemiği dahi kesmek maʿnāsınadır; ve eger en ve oynak yerine rāst gelip birbirinden ayırırsa تَطْبِيقٌ [taṭbīḳ] denir; yukālu: صَمَّمَ السَّيْفُ إِذَا أَصَابَ الْمَفْصِلَ وَقَطَعَهُ أَوْ طَبَّقَ Şārih der ki nüshalarda galat vardır, zīrā cemīʿ-i usūlde صَمَّمَ السَّيْفُ إِذَا مَضَى فِي الْعَظْمِ وَقَطَعَهُ فَإِذَا أَصَابَ الْمَفْصِلَ وَقَطَعَهُ يُقَالُ طَبَّقَ ʿibāretiyle mersūmdur. Ve nüshalarda وَصَمَّمَ السَّيْفُ إِذَا أَصَابَ الْمَفْصِلَ وَقَطَعَهُ وَطَبَّقَ ʿunvānıyla merkūmdur, vākıʿā māddesinde طَبَّقَ اَلتَّطْبِيقُ إِصَابَةُ السَّيْفِ اَلْمَفْصِلَ ʿunvānıyla müsebbet olmakla şārihin tashīhi asvebdir. İntehā. Ve

تَصْمِيمٌ [taṣmīm] Ata sāhibi ʿalefi dirīg eylemeyip dāʾimā ʿalef ekline muktedir eylemekle semirip karın kasık bağlamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَمَّمَ الرَّجُلُ اَلْفَرَسَ اَلْعَلَفَ إِذَا أَمْكَنَهُ مِنْهُ فَاحْتَقَنَ فِيهِ الشَّحْمُ وَالْبِطْنَةُ Ve bir adama bir lakırdıyı yā bir kıssayı ezberletmek maʿnāsınadır; yukālu: صَمَّمَ صَاحِبَهُ الْحَدِيثَ إِذَا أَوْعَاهُ إِيَّاهُ

اَلصَّمَمُ [eṣ-ṣamem] (fethateynle) ve

اَلصَّمْصَامُ [eṣ-ṣamṣām] ve

اَلصَّمْصَامَةُ [eṣ-ṣamṣāmet] (ṣād'ların fethiyle) ve

اَلصِّمْصِمُ [eṣ-ṣimṣim] (زِبْرِجٌ [zibric] veznide) ve

اَلصُّمَصِمُ [eṣ-ṣumeṣim] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

اَلصُّمَاصِمُ [eṣ-ṣumāṣim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

اَلصُّمَاصِمَةُ [eṣ-ṣumāṣimet] (عُلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Fütürsuz, şevkli, ʿazīmet-i sādıka sāhibi, dilīr ve mikdām ve tüvānā adama ve ata denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ صَمَمٌ وَصَمْصَامٌ وَصَمْصَامَةٌ وَصِمْصِمٌ وَصُمَصِمٌ وَصُمَاصِمٌ وَصُمَاصِمَةٌ أَيْ مُصَمِّمٌ Ve

صَمْصَامٌ [ṣamṣām] Katʿā bir nesneden yüzü

dönmez ve eğilip bükülmez olan kesici kılıca denir, صَمْصَامَةٌ [ṣamṣāmet] dahi denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالصَّمْصَامِ وَالصَّمْصَامَةِ أَيْ بِالسَّيْفِ الَّذِي لَا يَنْثَنِي Ve

صَمْصَامٌ [Ṣamṣām] ʿAmr b. Maʿdīkereb hazretlerinin kılıcı ismidir. Ve

صِمْصِمٌ [ṣimṣim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Kalın gövdeli bodura denir. Ve kılıç gibi işlek ve dilīr ve mikdām adama denir; yukālu: هُوَ صِمْصِمٌ أَيْ جَرِيءٌ مَاضٍ

اَلصِّمْصِمَةُ [eṣ-ṣimṣimet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde ve ṣād'ların fethiyle) Bir kavm ve cemāʿatin müteʿayyen reʾīs ve zī-şānına denir; yukālu: هُوَ صِمْصِمَةُ الْقَوْمِ أَيْ وَسَطُهُمْ يَعْنِي سَيِّدُهُمْ Ve cemāʿat-i insānīye denir; cemʿi صِمْصِمٌ [ṣimṣim]dir hā'sız. Ve

صُمَصِمٌ [ṣumeṣim] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

صُمَاصِمٌ [ṣumāṣim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Arslana denir.

اَلصَّمْصَمُ [eṣ-ṣamṣam] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Pek bahīl ve cimri kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ صَمْصَمٌ أَيْ بَخِيلٌ جِدًّا

اَلصُّمَيْمَاءُ [eṣ-ṣumeymāʾ] (غُبَيْرَاءُ [ġubeyrāʾ] vezninde) غَرَزٌ [ġarez] dedikleri nebāta şebīh bir nebāt ismidir.

اَلْأَصَمَّانِ [el-Eṣammān] (tesniye bünyesiyle) Bilād-ı Benī ʿĀmir b. Ṣaʿṣaʿa'da iki mevziʿe ıtlāk olunur. Biri Eṣammu'l-Celḥāʾ ve birisi Eṣammu's-Semure'dir, bilād-ı mezbūre sonra Benū Kilāb yurdu olmuştur.

[ص ن م]

اَلصَّنَمُ [eṣ-ṣanem] (ṣād'ın ve nūn'un fethiyle) Rāyiha bed ve çirkīn olmak maʿnāsına masdar ve ism olur; yukālu: صَنِمَتِ الرَّائِحَةُ صَنَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَبُثَتْ Ve kul cinsi büyüyüp kuvvetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: صَنِمَ الْعَبْدُ إِذَا قَوِيَ Ve

صَنَمٌ [ṣanem] Müşrikīnin perestiş ettikleri puta denir, وَثَنٌ [veṯen] maʿnāsına. Ve صَنَمٌ [ṣanem] lafzı şemen muʿarrebidir ki Fārisīdir. Mütercim der ki baʿzılar صَنَمٌ [ṣanem] ile وَثَنٌ [veṯen] beynini fark eylediler, صَنَمٌ [ṣanem]i cevāhir-i maʿdiniyye-i müzābeden düzülmüş puta ve وَثَنٌ [veṯen] i ahcār ve ahşābdan sāhte puta tahsīs eylediler.

اَلصَّنِمُ [eṣ-ṣanim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kavī ve zūr-mend köleye denir; yukālu: عَبْدٌ صَنِمٌ أَيْ قَوِيٌّ

اَلصَّنَمَةُ [eṣ-ṣanemet] (fetehātla) Kuş yeleğinin bütün kamışına denir. Ve āfet ve dāhiyeye denir, صَلَمَةٌ [ṣalemet] lafzında lügattir.

اَلصَّنَمَانُ [eṣ-Ṣanemān] (fetehātla) Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır.

اَلتَّصْنِيمُ [et-taṣnīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Sūret düzmek maʿnāsınadır; yukālu: صَنَّمَ الرَّجُلُ إِذَا صَوَّرَ Ve nākaya hoşça takayyüd ve tīmār eylemekle sütünü çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: صَنَّمَ النُّوقَ إِذَا غَزَّرَهَا

اَلصَّنِمَاتُ [eṣ-ṣanimāt] (فَرِحَاتٌ [ferīḥāt] vezninde) صَنِمَةٌ [ṣanimet]in cemʿidir, sütü çok nākaya denir.

بَنُوصُنَامَةَ [Benū Ṣunāmet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Eşʿar kabīlesinden bir batndır.

صُنْمٌ [Ṣunm] (ṣād'ın zammıyla) Bir mevziʿ adıdır.

إِقْلِيمُ الْأَصْنَامِ [İḳlīmu'l-Aṣnām] Endelus ülkesinde bir eyālet adıdır.

بَنُوصُنَيْمٍ [Benū Ṣuneym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir batndır.

[ص ه م]

اَلصِّهْمِيمُ [eṣ-ṣihmīm] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Seyyid ve şerīf ve ʿālī-şān adama denir; yukālu: هُوَ صِهْمِيمٌ أَيْ سَيِّدٌ شَرِيفٌ Ve böğürmez olan deveye, ʿalā-kavlin bedhūy olanına denir; yukālu: جَمَلٌ صِهْمِيمٌ أَيْ لَا يَرْغُو أَوِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ مِنْهُ Ve şol cesūr ve dilīr ve mikdām adama denir ki murād eylediği nesneden aslā dönmeyip ve sapmayıp sebāt ve ısrār ile ikdām eder ola; yukālu: رَجُلٌ صِهْمِيمٌ إِذَا كَانَ لَا يُثْنَى عَنْ مُرَادِهِ Ve hālis nesneye denir ki gerek hayrda ve gerek şerde olsun; yukālu: هُوَ صِهْمِيمٌ أَيْ خَالِصٌ Ve bakıcıya verilen bahşişe denir, حُلْوَانُ كَاهِنٍ [ḥulvānu kāhin] maʿnāsına.

اَلتَّصَهْمُمُ [et-teṣahmum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) صِهْمِيمٌ [ṣihmīm] adama yaʿnī seyyid ve ʿālī-şān kimseye şebīh vazʿ ve ʿamel ve hareket eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَصَهْمَمَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ عَمَلَ الصِّهْمِيمِ

اَلصِّيَهْمُ [eṣ-ṣiyehm] (قِمَطْرٌ [ḳimaṭr] vezninde) ve

اَلصِّيَّهْمُ [eṣ-ṣiyyehm] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Cüssesi kalın, iri ve şedīd adama ʿalā-kavlin dāʾimā başını yukarı tutar olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ صِيَهْمٌ وَصِيَّهْمٌ أَيْ غَلِيظٌ ضَخْمٌ شَدِيدٌ أَوْ رَفَّاعٌ لِرَأْسِهِ Müʾennesi صِيَهْمَةٌ [ṣiyehmet] ve صِيَّهْمَةٌ [ṣiyyehmet]tir.

[ص و م]

اَلصَّوْمُ [eṣ-ṣavm] (نَوْمٌ [nevm] vezninde) ve

اَلصِّيَامُ [eṣ-ṣiyām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Oruç tutmak maʿnāsınadır; yukālu: صَامَ الرَّجُلُ يَصُومُ صَوْمًا وَصِيَامًا إِذَا أَمْسَكَ عَنِ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ وَالْكَلَامِ وَالنِّكَاحِ وَالسَّيْرِ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre صَوْمٌ [ṣavm] imsāk ve sükūn ʿani'l-fiʿl maʿnāsına mevzūʿdur. Ve ʿörf-i şerʿde taʿām ve şarāb ve cimāʿdan niyyete mukārin ḫayṭ-ı ebyazdan ḫayṭ-ı esvede kadar imsāk eylemekte istiʿmāl olundu. İntehā. Ve

صَوْمٌ [ṣavm] Ölümü tatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; ifrāt-ı cūʿ u ʿaṭaştan magşiyyun ʿaleyh olup helāk derecesine varmak tasavvuruna mebnīdir; yukālu: صَامَ مَنِيَّتَهُ إِذَا ذَاقَهَا Ve devekuşu çımkırmak maʿnāsına müstaʿmeldir, o hılālde sükūn ve tevakkuf eylediği için; yukālu: صَامَ النَّعَامُ إِذَا رَمَى بِذَرْقِهِ Ve

صَوْمٌ [ṣavm] Devekuşunun necisine denir, ism-i mefʿūl maʿnāsınadır. Ve

صَوْمٌ [ṣavm] Bir bed-manzar şecerin ismidir. Ve şecer-i mezbūrun altında gölgelenmek maʿnāsınadır; yukālu: صَامَ الرَّجُلُ إِذَا تَظَلَّلَ بِالصَّوْمِ Ve nısf-ı nehār vakti olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki şems o derecede tevakkuf eder gibi tahayyül olunur, niteki tefsīr-i ātī müşʿirdir; yukālu: صَامَ النَّهَارُ إِذَا قَامَ قَائِمُ الظَّهِيرَةِ Ve samt ve sükūt maʿnāsınadır, niteki işāret olundu; yukālu: صَامَ الرَّجُلُ إِذَا صَمَتَ Ve yel sākin olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَامَتِ الرِّيحُ إِذَا رَكَدَتْ Ve

صَوْمٌ [ṣavm] Şehr-i ramazāna ıtlāk olunur, hāl ve mahal ʿalākasıyla; yukālu: جَاءَ شَهْرُ الصَّوْمِ أَيْ شَهْرُ رَمَضَانَ Ve kiliseye denir; yukālu: اَلنَّصْرَانِيُّ فِي صَوْمِهِ أَيْ بِيعَتِهِ Ve

صَوْمٌ [ṣavm] صَائِمٌ [ṣāʾim] olan adama ıtlāk olunur; müfred ve cemʿi berāberdir, masdar-ı aslī olmak hasebiyle; yukālu: رَجُلٌ صَوْمٌ وَقَوْمٌ صَوْمٌ أَيْ صَائِمٌ

اَلصَّائِمُ [eṣ-ṣāʾim] ve

اَلصَّوْمَانُ [eṣ-ṣavmān] (عَطْشَانُ [ʿaṭşān] vezninde) ve

اَلصَّوْمُ [eṣ-ṣavm] (قَوْمٌ [ḳavm] vezninde)

Oruçlu adama denir; cemʿi صُوَّامٌ [ṣuvvām] ve صُيَّامٌ [ṣuyyām] gelir, رُمَّانٌ [rummān] vezninde ve صُوَّمٌ [ṣuvvem] ve صُيَّمٌ [ṣuyyem] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde ve صِيَّمٌ [ṣīm] gelir ṣād'ın kesriyle, yāʾ mücāvereti için ve صِيَامٌ [ṣiyām] gelir, كِتَابٌ [kitāb] veznin-de ve صَيَامَى [ṣayāmā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde.

اَلصَّوَامُ [eṣ-ṣavām] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) Susuz kır yere denir; yukālu: أَرْضٌ صَوَامٌ أَيْ يَابِسَةٌ لَا مَاءَ بِهَا

اَلْمَصَامُ [el-meṣām] ve

اَلْمَصَامَةُ [el-meṣāmet] (hāʾyla) At duracak yere denir, ahır gibi; yukālu: هَذَا مَصَامُ الْفَرَسِ وَمَصَامَتُهُ أَيْ مَوْقِفُهُ

[ص ي م]

اَلصِّيَّمُ [eṣ-ṣiyyem] (قِنَّبٌ [ḳinneb] vezninde) Gövdesi dernekli ve tıknaz ve pek şedīd insān ve hayvāna denir.

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUʿCEME

(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ب ث م]

اَلضَّبْثَمُ [eḍ-ḍabṯem] (ṯā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلضُّبَاثِمُ [eḍ-ḍubāṯim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Arslana denir. Ve Ḍabṯem b. Ebī Yaʿḳūb tābiʿīndendir.

[ض ب ر م]

اَلضُّبَارِمُ [eḍ-ḍubārim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

اَلضُّبَارِمَةُ [eḍ-ḍubārimet] (عُلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Arslana denir. Ve düşman üzere dilīr ve bī-pervā bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ ضُبَارِمٌ وَضُبَارِمَةٌ أَيْ جَرِيءٌ عَلَى الْأَعْدَاءِ

[ض ث م]

اَلضَّيْثَمُ [eḍ-ḍayṯem] (ṯā-yı müsellese ile حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Arslana denir.

[ض ج م]

اَلضَّجَمُ [eḍ-ḍacem] (fethateynle) Ağız yāhūd avurt yāhūd dudak yāhūd çene yā boyun eğri olmak maʿnāsınadır; kezālik kuyu ve yara makūlesinde dahi müstaʿmeldir, masdar ve ism olur; yukālu: ضَجِمَ فَمُهُ أَوْ شِدْقُهُ وَكَذَلِكَ الْبِئْرُ وَالْجُرْحُ ضَجَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَوِجَ ve yukālu: فِي فَمِهِ ضَجَمٌ أَيْ عِوَجٌ

اَلْأَضْجَمُ [el-aḍcem] Vasftır, ضَجَمٌ [ḍacem] ile muttasıf kişiye denir. Ve Ḍubayʿatu Aḍcem bir kabīledir, pederlerine muzāf olmuştur, mezbūr gej-dehān olduğu için mülakkab olmuştu. Ve bu, قَيْسُ قُفَّةَ [Ḳaysu Ḳuffet] dedikleri gibidir.

اَلتَّضَاجُمُ [et-teḍācum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-

ninde) İhtilāf maᶜnāsınadır; yukālu: تَضَاجَمَ الْأَمْرُ بَيْنَهُمْ إِذَا اخْتَلَفَ

اَلْمُتَضَاجِمُ [el-muteḍācim] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Ağzı eğri gej-dehān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَضَاجِمٌ أَيْ مُعْوَجُّ الْفَمِ

اَلضُّجْمَةُ [eḍ-ḍucmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir bed rāyiha böcek ismidir.

[ض ج ع م]

ضُجْعُمٌ [Ḍucᶜum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] ve جَعْفَرٌ [caᶜfer] veznlerinde) Bir batn pederinin ismidir, ahālīsine ضَجَاعِمُ [Ḍacāᶜim] ve ضَجَاعِمَةٌ [Ḍacāᶜimet] derler ḍād'ların fethiyle; nisbet için āhirine hāᵓ ziyāde olundu. Mezbūrlar selefte mülūk-i Şām idiler.

[ض خ م]

اَلضَّخْمُ [eḍ-ḍaḫm] (ḍād'ın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) ve

اَلضَّخَمُ [eḍ-ḍaḫam] (fethateynle) ve

اَلْأَضْخَمُ [el-aḍḫam] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde ve mīm'in teşdīdiyle cāᵓizdir. Şārihin beyānına göre teşdīd hālet-i vakfta eşᶜāra mahsūstur, zīrā baᶜzı ᶜArab mā-kabli müteharrik olan harf üzere vakf eyledikte onu müşedded eder) ve

اَلضُّخَامُ [eḍ-ḍuḫām] (غُرَابٌ [ġurāb] veznide) İri ve kaba ve ᶜazīm olan şeyᵓe denir, ᶜalā-kavlin ᶜazīmü'l-cirm kesīrü'l-lahm olan insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ ضَخْمٌ وَضَخَمٌ وَأَضْخَمُ وَأَضْخَمُ وَضُخَامٌ أَيْ عَظِيمٌ أَوْ عَظِيمُ الْجِرْمِ كَثِيرُ اللَّحْمِ Şārih der ki bunlar bi'l-cümle vasftır. Ve vezn-i evvelin cemᶜi ضَخْمَاتٌ [ḍaḫmāt] gelir, kezālik ḫā'nın sükūnuyla, zīrā sıfattır, ᶜayn'ın tahrīki isme mahsūstur. İntehā.

اَلضَّخَمُ [eḍ-ḍaḫam] (عَوَجٌ [ᶜavec] vezninde) ve

اَلضَّخَامَةُ [eḍ-ḍaḫāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Bir nesne ضَخْمٌ [ḍaḫm] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَخُمَ ضَخْمًا وَضَخَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ ضَخْمًا

اَلضَّخْمُ [eḍ-ḍaḫm] (ḍād'ın fethiyle) Vasftır ki zikr olundu. Ve vāsiᶜ yola ıtlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ ضَخْمٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve ağır suya vasf olur ki hoş-güvār olmaz; yukālu: مَاءٌ ضَخْمٌ أَيْ ثَقِيلٌ Ve Benū ᶜAbduḍaḫm selefte ᶜArab-ı ᶜāribeden bir cemāᶜat idi, hālen münkarizlerdir.

اَلْأُضْخُومَةُ [el-uḍḫūmet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) ᶜArab nisvānının büyük göstermek için kıçlarına bağladıkları boğçaya denir, عُظَامَةٌ [ᶜuẓẓāmet] maᶜnāsınadır.

اَلْمِضْخَمُ [el-miḍḫam] (مِنْبَرٌ [minber] veznide) Sademāt ve darebātı şedīd adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِضْخَمٌ أَيْ شَدِيدُ الصَّدْمِ وَالضَّرْبِ Ve şān ve şeref-i ᶜazīm sāḥibi aᶜyān ve serkāra denir; yukālu: هُوَ مِضْخَمٌ بَيْنَ قَوْمِهِ أَيْ سَيِّدٌ شَرِيفٌ ضَخْمٌ

اَلضِّخَمَّةُ [eḍ-ḍiḫammet] (خِدَبَّةٌ [ḫidebbet] vezninde) Bedeni döşekli, hoş-manzar ve nāzük-ten hatuna denir.

[ض ر م]

اَلضَّرَمُ [eḍ-ḍarem] (fethateynle) Pek acıkmak, ᶜalā-kavlin pek açlıktan yāhūd sāᵓir ᶜārızadan yanıp yakılmak maᶜnāsınadır; iştiᶜāl-i nār maᶜnāsından meᵓhūzdur; yukālu: ضَرِمَ الرَّجُلُ ضَرَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ جُوعُهُ أَوْ حَرُّهُ Ve ifrāt-ı hışm u gazabdan pür-āteş olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَرِمَ عَلَيْهِ إِذَا احْتَدَمَ غَضَبًا Ve sofrada olan taᶜāmdan katᶜā terk eylememek üzere taᶜāma āteş gibi girişmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَرِمَ فِي الطَّعَامِ إِذَا جَدَّ فِي أَكْلِهِ لَا يَدْفَعُ مِنْهُ شَيْئًا Ve āteş ᶜalevlenmek

maʿnāsınadır; yukālu: ضَرِمَتِ النَّارُ إِذَا اشْتَعَلَتْ

التَّضَرُّمُ [et-teḍarrum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir adama pek öfkelenip pür-āteş olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَرَّمَ عَلَيْهِ إِذَا احْتَدَمَ غَضَبًا Ve āteş ʿalevlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَضَرَّمَتِ النَّارُ إِذَا اشْتَعَلَتْ

اَلْإِضْرَامُ [el-iḍrām] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّضْرِيمُ [et-taḍrīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِسْتِضْرَامُ [el-istiḍrām] Āteşi tutuşturup ʿalevlendirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَمَ النَّارَ وَضَرَّمَهَا وَاسْتَضْرَمَهَا إِذَا أَوْقَدَهَا

اَلْإِضْطِرَامُ [el-iḍṭirām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi āteş ʿalevlenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَمَ النَّارَ فَاضْطَرَمَتْ Ve saç ve sakala gereği gibi kır serpmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِضْطَرَمَ الْمَشِيبُ إِذَا اشْتَعَلَ

اَلضِّرَامُ [eḍ-ḍirām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Āteş ʿalevlendirecek odun kırıklarına denir yāhūd zaʿīf ve yumuşak olanlarına yāhūd kendide āteş koru olmayanına yāhūd ʿalevli oduna denir, Türkīde bunlara tutruk ve kösegi taʿbīr olunur ve ona ضِرَامَةٌ [ḍirāmet] dahi denir, hā'yla; tekūlu: أَشْعَلَ النَّارَ بِالضِّرَامِ وَالضَّرَامَةِ أَيْ دُقَاقِ الْحَطَبِ أَوْ مَا ضَعُفَ وَلَانَ أَوْ مَا لَا جَمْرَ لَهُ أَوْ مَا اشْتَعَلَ مِنَ الْحَطَبِ

اَلضَّرِمُ [eḍ-ḍarim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Aç adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ ضَرِمٌ أَيْ جَائِعٌ Ve tavşancıl kuşunun yavrusuna denir. Ve pek yüğrük devende ata vasf olur; yukālu: فَرَسٌ ضَرِمٌ أَيْ عَدَّاءُ

اَلضَّرَمَةُ [eḍ-ḍaremet] (fetehātla) Ucu yanmakla āteşli olan hurmā dalına yāhūd yavşan taʿbīr olunan ota denir ki tutruk ederler. Ve āteş koruna denir yāhūd mutlakan āteşe denir, nār maʿnāsına. Ve ʿArablar hānede bir kimse yoktur diyecek yerde مَا بِالدَّارِ نَافِخُ ضَرَمَةٍ derler, yaʿnī "bir āteş üfleyici yoktur" ki ferd-i vāhid yoktur demekten kināyedir.

ضَرْمَةُ [Ḍarmet] (حَمْزَةُ [ḥamzet] vezninde) İbn Şirme'dir ki ṣād-ı meksūre iledir, Hāşim b. Ḥarmele'nin ceddidir.

اَلضُّرْمُ [eḍ-ḍurm] (ḍād'ın zammı ve kesriyle) Bir hoş-bū şecer adıdır; semeri bellūṭa ve çiçeği saʿter çiçeğine şebīh ve ondan ittihāz olunan ʿasel envāʿından efdal olur. ʿAlā-kavlin iṣṭuḫudus ismidir ki lafz-ı Yūnānīdir, Türkīde karabaş dedikleri nebāttır.

اَلضِّرَامَةُ [eḍ-ḍirāmet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Şecer-i بُطْمٌ [buṭm] ismidir ki sakız ağacı dedikleridir.

ضِرْيَمٌ [ḍiryem] (حِذْيَمٌ [ḥiẕyem] vezninde) Bir cins şecerin zamkıdır.

اَلضَّيْرَمُ [eḍ-ḍayrem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Harīk maʿnāsınadır ki yanmış nesneye denir. Şārih der ki ümmehāt-ı sā'irede أَمِيرٌ [emīr] vezninde mersūmdur.

ضُرَيْمَةُ [Ḍureymet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Yemen'de bir hisār adıdır.

[ض ر ز م]

اَلضِّرْزِمُ [eḍ-ḍirzim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلضَّرْزَمُ [eḍ-ḍarzem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Koca nākaya denir, ʿalā-kavlin gençlikten henüz bir mikdārca bakiyyesi kalmış olanına denir yāhūd yaşlı olup sütü azca olanına denir. Ve

ضِرْزِمٌ [ḍirzim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Pek sokucu yılana denir; yukālu: أَفْعَى ضِرْزِمٌ أَيْ شَدِيدُ الْعَضِّ

اَلضَّرْزَمَةُ [eḍ-ḍarzemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Pek ısırmak maʿnāsınadır;

yukālu: ضَرْزَمَهُ إِذَا عَضَّهُ شَدِيدًا

[ض ر س م]

ضِرْسَامٌ [Ḍirsām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Bir maʿrūf suyun adıdır.

اَلضِّرْسَامَةُ [eḍ-ḍirsāmet] (ضِرْغَامَةٌ [ḍirġāmet] vezninde) Sölpük ve leʾīm ve aslā işe yaramaz çolpa adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضِرْسَامَةٌ أَيْ رِخْوٌ لَئِيمٌ فَسْل

[ض ر ض م]

اَلضَّرْضَمُ [eḍ-ḍarḍam] (ḍād-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Arslana denir. Ve mutlakan yırtıcı cānverin erkeğine denir.

[ض ر ط م]

اَلضِّرْطِمُ [eḍ-ḍirṭim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) İri karınlı insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ ضِرْطِمٌ أَيِ الضَّخْمُ الْبَطْنِ

اَلضُّرَاطِمِيُّ [eḍ-ḍurāṭimiyy] (ḍād'ın zammıyla) İri ve taslak yakışıksız ferce denir.

[ض ر غ م]

اَلضَّرْغَمُ [eḍ-ḍarġam] (ġayn-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلضِّرْغَامُ [eḍ-ḍirġām] (جِرْيَالٌ [ciryāl] vezninde) ve

اَلضِّرْغَامَةُ [eḍ-ḍirġāmet] (جِرْيَالَةٌ [ciryālet] vezninde) Arslana denir. Ve

ضِرْغَامَةٌ [ḍirġāmet] Bahādır ve dil-āvere ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ ضِرْغَامَةٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve kavī ve tüvānā buğura ve aygıra ıtlāk olunur. Ve yavuz adama ıtlāk olunur, recül-i şedīd maʿnāsına. Baʿzı nüshada وَالْوَحْلُ الشَّدِيدُ ʿibāretiyle mersūm olmakla şiddetli özlü çamur demek olur, lākin nüsha-i ūlā asvebdir.

اَلضَّرْغَمَةُ [eḍ-ḍarġamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلتَّضَرْغُمُ [et-teḍarġum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Arslanlanmak maʿnāsınadır ki arslan gibi bahādırlık eylemekten ʿibārettir; yukālu: ضَرْغَمَتِ الْأَبْطَالُ وَتَضَرْغَمَتْ إِذَا فَعَلَتْ فِعْلَ الضِّرْغَامِ وَتَشَبَّهَتْ بِهِ

[ض غ م]

اَلضَّغْمُ [eḍ-ḍaġm] (لَغْمٌ [laġm] vezninde) Isırmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin ön dişler ile ısırmaktan yavaşça ısırmak yāhūd hoşlandığı nesneyi ağzını doldurarak kavrayıp ısırmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَغَمَ الشَّيْءَ وَضَغَمَ بِهِ ضَغْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَضَّهُ أَوْ عَضًّا دُونَ النَّهْشِ أَوْ هُوَ أَنْ يَمْلَأَ فَمَهُ مِمَّا هَوَى إِلَيْهِ

اَلضُّغَامَةُ [eḍ-ḍuġāmet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Isırıp bırakılan şeyʾe denir ki ısırıklı nesne olur; yukālu: هُوَ ضُغَامَتُهُ أَيْ مَا مَضَغَهُ وَلَفَظَهُ

اَلضَّيْغَمُ [eḍ-ḍayġam] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Dāʾimā ısırmak şānından olan insān ve hayvāna denir. Ve arslana denir, ضَيْغَمِيٌّ [ḍayġamiyy] dahi denir yā-yı nisbetle.

[ض م م]

اَلضَّمُّ [eḍ-ḍamm] (ḍād'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Bir nesneyi bir şeyʾe yanaştırıp koşmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَمَّهُ إِلَيْهِ ضَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَبَضَهُ إِلَيْهِ

اَلْإِنْضِمَامُ [el-inḍimām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Mutāviʿdir, bir nesne bir şeyʾe yanaşıp koşulmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَمَّهُ إِلَيْهِ فَانْضَمَّ

اَلتَّضَامُّ [et-teḍāmm] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine yanaşıp koşulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَامُّوا حَتَّى تَتَامُّوا مِائَةَ رَجُلٍ

اَلْمُضَامَّةُ [el-muḍāmmet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneyi bir şeyʾe koşmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَامَّهُ إِلَيْهِ أَيْ ضَمَّهُ ve

tekūlu: ضَامَّنِي صَاحِبِي إِلَى أَمْرِ كَذَا أَيْ ضَمَّهُ

اَلْإِضْطِمَامُ [el-iḍṭimām] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir kimse bir nesneyi kendi nefsine zamm eylemek ma'nāsınadır ki kendi kabüllenmekten 'ibārettir; yukālu: إِضْطَمَّ الشَّيْءَ إِذَا ضَمَّهُ إِلَى نَفْسِهِ Ve kaplamak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِضْطَمَّ عَلَيْهِ إِذَا اشْتَمَلَ

اَلضُّمَامُ [eḍ-ḍumām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Şol nesneye denir ki onunla bir nesne bir şey'-i āhere zamm ve ilhāk olunur.

اَلضِّمُّ [eḍ-ḍimm] ve

اَلضِّمَامُ [eḍ-ḍimām] (ḍād'ların kesriyle) Dāhiye-i şedīdeye denir. Ve bunun ṣād-ı mühmeleden musahhaf olması maznündur ve ṣād-ı mühmele ile savābdır.

اَلْإِضْمَامَةُ [el-iḍmāmet] (hemze-i meksüre ile) Cemā'ate ıtlāk olunur; cem'i أَضَامِيمُ [eḍāmīm] gelir, cemā'āt ma'nāsına; ve minhu yukālu: فَرَسٌ سَبَّاقُ الْأَضَامِيمِ أَيْ جَمَاعَاتِ الْخَيْلِ Mütercim der ki lisānımızda sīpāre ta'bīr olunan etfāl cüz'lerine إِضْبَارَةٌ [iḍbāret] ıtlāk eyledikleri bu mülābese iledir.

اَلضَّمُومُ [eḍ-ḍamūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) İki uzun tepe aralığından gelen dereye denir.

اَلضَّمْضَمُ [eḍ-ḍamḍam] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Dargın adama denir, غَضْبَانُ [ġaḍbān] ma'nāsına. Ve hışm-nāk arslana denir. Ve cür'etli, dilīr ve pür-dil adama denir. Ve cesīm ve tenū-mend kimseye denir; yukālu: هُوَ ضَمْضَمٌ أَيْ جَرِيءٌ وَكَذَا جَسِيمٌ Ve Ḍamḍam b. el-Ḥāriṣ ve Ḍamḍam b. Ḳatāde ashābdandır. Ve Ḍamḍam b. Ḥavs ve Ḍamḍam b. Zur'a ve Ḍamḍam el-Mulūkī Ebu'l-Muşennā muhaddislerdir.

اَلضُّمَاضِمُ [eḍ-ḍumāḍim] (عُلَابِطٌ ['ulābiṭ] vezninde) ve

اَلضُّمْضُمُ [eḍ-ḍumeḍim] (عُلَبِطٌ ['ulebiṭ] vezninde) Bunlar da arslana ve cerī' ve dilīr adama denir.

اَلضَّمْضَمَةُ [eḍ-ḍamḍamet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adam kendi nefsini teşcī' ve takviyetle bahādırlık eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَمْضَمَ فُلَانٌ إِذَا شَجُعَ قَلْبُهُ Ve māl-ı mevcūdun mecmū'unu süpürüp almak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمْضَمَ الْمَالَ إِذَا أَخَذَهُ كُلَّهُ Ve arslan haykırmak ma'nāsınadır; yukālu: ضَمْضَمَ الْأَسَدُ إِذَا صَوَّتَ

اَلضِّمَامُ [eḍ-Ḍimām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir. Ḍimām b. Ṣa'lebe ve Ḍimām b. Zeyd b. Ṣevābe ashābdandır.

اَلضَّمْضَامُ [eḍ-ḍamḍām] (ثَرْثَارٌ [ṣerṣār] vezninde) Gördüğü ve eli yetiştiği nesneyi kabüllenir olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَمْضَامٌ إِذَا كَانَ يَحْتَوِي عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

اَلضَّمَّةُ [eḍ-ḍammet] (ḍād'ın fethiyle) Koşuya ıtlāk olunur, atları birbirine zamm eylediği için; yukālu: إِسْتَبَقُوا فِي الضَّمَّةِ أَيِ الْحَلْبَةِ

[ض و م]

اَلضَّوْمُ [eḍ-ḍavm] (نَوْمٌ [nevm] vezninde) ضَيْمٌ [ḍaym] lafzında lügattir ki zulm ma'nāsınadır; yukālu: ضَامَ يَضُومُ ضَوْمًا لُغَةٌ فِي ضَامَ يَضِيمُ ضَيْمًا

[ض ه ز م]

اَلضِّهْزِمُ [eḍ-ḍihzim] (zāy-ı mu'ceme ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Le'īm ve kem-māye kimseye denir; yukālu: هُوَ ضِهْزِمٌ أَيْ لَئِيمٌ

[ض ي م]

اَلضَّيْمُ [eḍ-ḍaym] (ḍād'ın fethiyle) Bir kimsenin hak ve matlūbunu naks eylemek ma'nāsınadır; yukālu: ضَامَهُ حَقَّهُ يَضِيمُهُ ضَيْمًا إِذَا انْتَقَصَهُ Ve zulm ve bīdād ma'nāsınadır

ki ismdir, cemʿi ضُيُومٌ [ḍuyūm] gelir; yukālu: مَا هَذَا الضَّيْمُ أَيِ الظُّلْمُ Ve bu fi'l-asl masdar olup baʿdehu ism olarak istiʿmālle cemʿlendi.

اَلْإِسْتِضَامَةُ [el-istiḍāmet] Bu dahi bir adama cevr edip hakkını eksik vermek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَضَامَهُ حَقَّهُ إِذَا انْتَقَصَهُ

اَلْمَضِيمُ [el-meḍīm] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) ve

اَلْمُسْتَضَامُ [el-musteḍām] Hakkı tenkīs ile cevr olunmuş adama denir; yukālu: هُوَ مَضِيمٌ وَمُسْتَضَامٌ أَيْ مُنْتَقَصٌ حَقُّهُ

اَلضِّيمُ [eḍ-ḍīm] (ḍād'ın kesriyle) Dağın bir köşe ve nāhiyesine denir. Ve Serāt'ta bir mevzʿ-i maʿrūf yāhūd bir vādī yāhūd bir cebel adıdır.

ضُيَيْمٌ [Ḍuyeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Muleyḥ el-Fehmī'dir ki ricālāt-ı ʿArabdandır.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ṭ-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ح م]

اَلطَّحْمَةُ [eṭ-ṭaḥmet] (ṭā'nın harekāt-ı selāsı ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir büyük ve çok nesnenin bir uğurdan yürüyüp gelen gömüne denir, çayın ve sel suyunun talazı ve gecenin birden āfāka çöküp basan karanlığı gibi; yukālu: أَتَتْهُمْ طَحْمَةُ الْوَادِي أَوِ السَّيْلُ أَوِ اللَّيْلُ أَيْ دُفْعَتُهُ Ve cemāʿat maʿnāsınadır; yukālu: طَرَقَتْهُمْ طَحْمَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ

أَبُوطَحْمَةَ [Ebū Ṭaḥmet] (طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde) ʿAdiyy b. Ḥārişe'nin künyesidir ki şürefā-yı ʿArabdandır.

اَلطُّحَمَةُ [eṭ-ṭuḥamet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Çok develere denir. Ve cenk ve maʿrekesi şedīd olan bahādıra denir ki birden şihāb gibi hamle edip aslā rū-gerdān olmaya; yukālu: هُوَ طَحْمَةٌ أَيْ شَدِيدُ الْعِرَاكِ

اَلطَّحْمَاءُ [eṭ-ṭaḥmā'] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā'] vezninde) ve

اَلطَّحْمَةُ [eṭ-ṭaḥmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nebāt ʿalā-kavlin ayrık dedikleri nebāt adıdır.

اَلْمَطْحُومُ [el-maṭḥūm] Dolu nesneye denir; yukālu: إِنَاءٌ مَطْحُومٌ أَيْ مَمْلُوءٌ

اَلطَّحُومُ [eṭ-ṭaḥūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ʿUnf ve şiddetle birden atılıp yürür olan nesneye denir, seyl ve mevc gibi; yukālu: شَيْءٌ طَحُومٌ أَيْ دَفُوعٌ

[ط ح ر م]

اَلطَّحْرَمَةُ [eṭ-ṭaḥremet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: طَحْرَمَ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve yaya kiriş

takmak maʿnāsınadır; yukālu: طَحْرَمَ الْقَوْسَ إِذَا وَتَرَهَا

اَلطِّحْرِمَةُ [eṭ-ṭiḥrimet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Nesne maʿnāsınadır; yukālu: مَا عَلَيْهِ طِحْرِمَةٌ أَيْ شَيْءٌ

[ط ح ل م]

اَلطِّحْلِمَةُ [eṭ-ṭiḥlimet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Bir parça buluta denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طِحْلِمَةٌ أَيْ غَيْمٌ

[ط خ م]

اَلطَّخْمَةُ [eṭ-ṭaḫmet] (ḫā-yı muʿceme ile تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Keçi sürüsüne denir.

طِخْمَةُ [Ṭiḫmet] (ṭā'nın kesriyle) Ḫavşeb nām tābiʿīnin pederi ismidir.

اَلطُّخْمَةُ [eṭ-ṭuḫmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Burnun önünde olan siyāhlığa denir.

اَلْأَطْخَمُ [el-aṭḫam] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Şol koça denir ki başı siyāh ve sāʾir aʿzāsı kumral ola; yukālu: كَبْشٌ أَطْخَمُ أَيْ رَأْسُهُ أَسْوَدُ وَسَائِرُهُ كَدِرٌ Ve yağız ata denir ki burnu ve dudakları semti ziyādece siyāh ola. Ve insānın ve dābbenin burunları önüne denir. Ve şol tāb u tarāveti çekilmiş ete denir ki levni bozulup pastırma gibi karamtık olmuş ola; yukālu: لَحْمٌ أَطْخَمُ أَيْ جَافٌّ يَضْرِبُ إِلَى سَوَادٍ

اَلطَّخِيمُ [eṭ-ṭaḫīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) أَطْخَمُ [aṭḫam] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: لَحْمٌ طَخِيمٌ أَيْ أَطْخَمُ

اَلْإِطْخِمَامُ [el-iṭḫimām] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Et kuruyup pastırma gibi karamtık olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْخَمَّ اللَّحْمُ إِذَا صَارَ أَطْخَمَ

اَلطُّخُومُ [eṭ-ṭuḫūm] تُخُومٌ [tuḫūm] vezninde ve mürādifidir ki sınır ve hudūdlara denir.

اَلطَّخْمُ [eṭ-ṭaḫm] (ṭā'nın fethiyle) ve اَلطَّخَامَةُ [eṭ-ṭaḫāmet] (فَخَامَةٌ [faḫāmet] vezninde) Tekebbürlük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَخَمَ الرَّجُلُ طَخْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَطَخُمَ طَخَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا تَكَبَّرَ

طُخَيْمٌ [Ṭuḫaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Ebi'ṭ-Ṭaḫmā'dır ki şāʿirdir.

[ط خ ر م]

اَلطُّخَارِمُ [eṭ-ṭuḫārim] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Dargın ve öfkeli adama denir; yukālu: رَجُلٌ طُخَارِمٌ أَيْ غَضْبَانُ

[ط ر م]

اَلطِّرْمُ [eṭ-ṭirm] (ṭā'nın kesri ve fethiyle) Gömeç balına denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا طِرْمًا أَيْ شَهْدًا Ve kaymağa denir, زُبْدٌ [zubd] maʿnāsına. Ve kovanlarda dolmuş bala yāhūd bal ile dopdolu kovana denir. Ve

طِرْمٌ [ṭirm] Masdar olur, kovanlar balla dopdolu olmak maʿnāsına; yukālu: طَرِمَتْ بُيُوتُ الزَّنَابِيرِ طِرْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَتْ مِنَ الطِّرْمِ

اَلطُّرَامَةُ [eṭ-ṭurāmet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Baʿzı dişlere çökmüş خُضْرَةٌ [ḫuḍret] e denir; yukālu: بِأَسْنَانِهِ طُرَامَةٌ أَيْ خُضْرَةٌ Ve dişlerin aralığına sokuşmuş taʿām parçalarına denir ki hılāl ile ihrāc olunur.

اَلْإِطْرَامُ [el-iṭrām] (hemzenin kesriyle) Dişlerin üzerleri yeşillenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْرَمَتْ اَسْنَانُهُ إِذَا رَكِبَتْ عَلَيْهَا الْخُضْرَةُ Ve dişlerin aralıklarında taʿām bakiyyesi kalmakla ağzın taʿmı ve rāyihası bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْرَمَ فُوهُ إِذَا تَغَيَّرَ لِلطُّرَامَةِ

اَلطُّرْمَةُ [eṭ-ṭurmet] (ṭā'nın harekāt-ı selāsı ve rā'nın sükūnuyla) Üst dudağın ortasında olan yive denir.

اَلطَّرْمَةُ [eṭ-ṭarmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ciğere denir, كَبِدٌ [kebid] maʿnāsına.

اَلطُّرْمُ [eṭ-ṭurm] (ṭā'nın zammıyla) Ocağa

denir, طُرْمَةٌ [ṭurmet] dahi denir hā'yla. Ve bir şecer adıdır.

اَلطَّرَمُ [eṭ-ṭaram] (fethateynle) Kovandan bal sızıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرِمَ الْعَسَلُ طَرَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَ مِنَ الْخَلِيَّةِ

اَلتَّطَرُّمُ [et-teṭarrum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Sözü tutkun tutkun söylemek maʿnāsınadır. Ve ʿinde'l-baʿz karışık ve şürīde söylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَطَرَّمَ فِي كَلَامِهِ إِذَا الْتَاثَ

اَلتَّطْرِيمُ [et-teṭaryum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Çamura bulaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَطْرَيَمَ فِي الطِّينِ إِذَا تَلَوَّثَ

اَلطَّرْيَمَةُ [eṭ-ṭaryemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Su bozulup yosunlanmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْيَمَ الْمَاءُ إِذَا خَبُثَ وَعَرِمَضَ Ve bir nesne kat kat olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْيَمَ الشَّيْءُ إِذَا طَبَّقَ أَيْ صَارَ طَبَقًا عَلَى طَبَقٍ

اَلطِّرْيَمُ [eṭ-ṭiryem] (حِذْيَمٌ [ḥiẕyem] veznide) Bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] maʿnāsına. Ve sık ve kalın sehāba denir; ve minhu yukālu: طَارَ طِرْيَمُهُ إِذَا احْتَدَّ Yaʿnī "Pek hışm ve gazaba geldi" demekten kināye olur.

[ط ر ث م]

اَلطَّرْثَمَةُ [eṭ-ṭarṯemet] (ṯā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gazabdan yāhūd kibr ve dimāgdan başı yere dikip epsem ve hāmūş durmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْثَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَطْرَقَ مِنْ غَضَبٍ أَوْ تَكَبَّرَ

[ط ر ح م]

اَلطُّرْحُومُ [eṭ-ṭurḥūm] (ḥā-yı mühmele ile عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Uzun, tavīl maʿnāsınadır. Ve bir yerde çok durmakla mütegayyir olmuş suya denir; yukālu: مَاءٌ طُرْحُومٌ أَيْ آجِنٌ

[ط ر خ م]

اَلْمُطْرَخِمُّ [el-muṭraḫimm] (ḫā-yı muʿceme ile مُشْمَعِلٌّ [muşmeʿill] vezninde) Yanı üzere yatmış adama denir, مُضْطَجِعٌ [muḍṭaciʿ] maʿnāsınadır. Ve dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطْرَخِمٌّ أَيْ غَضْبَانُ Ve hod-bīn ve mütekebbir adama denir. Ve her yanı uygun, esbāb-ı endāmı tamām tāze ve dil-ber civāna denir; yukālu: شَابٌّ مُطْرَخِمٌّ أَيِ الْحَسَنُ التَّامُّ

اَلْإِطْرِخْمَامُ [el-iṭriḫmām] (إِشْمِعْلَالٌ [işmiʿlāl] vezninde) Gözün nuru fersiz ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْرَخَمَّ الرَّجُلُ إِذَا كَلَّ بَصَرُهُ Ve gece muzlim olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْرَخَمَّ اللَّيْلُ إِذَا اسْوَدَّ

[ط ر س م]

اَلطَّرْسَمَةُ [eṭ-ṭarsemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimse başını aşağı eğip sākit ve epsem durmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْسَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَطْرَقَ Ve cenkten yā gayrı nesneden korkup kıçınlamak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْسَمَ عَنِ الْقِتَالِ وَغَيْرِهِ إِذَا نَكَصَ

[ط ر ش م]

اَلطَّرْشَمَةُ [eṭ-ṭarşemet] (şīn-i muʿceme ile) Gece karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْشَمَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

[ط ر غ م]

اَلْإِطْرِغْمَامُ [el-iṭriġmām] (ġayn-ı muʿceme ile إِفْعِلَّالٌ [ifʿillāl] vezninde) Mütekebbir ve hod-bīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْرَغَمَّ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

[ط ر ه م]

اَلْمُطْرَهِمُّ [el-muṭrehimm] (مُشْمَعِلٌّ [muşmeʿill] vezninde) Henüz başına yular geçirilmemiş güre ve ʿacemī deveye

denir ki serkeşlik eder; yukālu: بَعِيرٌ مُطْرَهِمٌّ أَيْ مُصَعَّبٌ لَمْ يَمْسَسْهُ حَبْلٌ Ve kadd ü kāmeti muʿtedil yāl ü bāl sāhibi tāze civāna denir.

اَلْإِطْرِهْمَامُ [el-iṭrihmām] (إِشْمِعْلَالٌ [işmiʿlāl] vezninde) Civān yāl ü bāl sāhibi mevzun-kāmet kopmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْرَهَمَّ الشَّابُّ إِذَا صَارَ مُطْرَهِمًّا

[ط س م]

اَلطُّسُومُ [eṭ-ṭusūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznin-de) Mahv ve nābūd olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَسَمَ الشَّيْءُ طُسُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا انْطَمَسَ

اَلطَّسْمُ [eṭ-ṭasm] (رَسْمٌ [resm] vezninde) Müteʿaddīdir, mahv ve nābūd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: طَسَمْتُهُ إِذَا طَمَسْتَهُ

اَلطَّسَمُ [eṭ-ṭasem] (fethateynle) İmtilāʾ ol-mak maʿnāsınadır; yukālu: طَسِمَ الرَّجُلُ طَسَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتْخَمَ Ve toz ve duman bas-mağa denir; yukālu: مَا هَذَا الطَّسَمُ أَيِ الْغُبْرَةُ Ve karanlığa denir, ظَلَامٌ [ẓalām] maʿnāsına.

اَلْأُطْسُمَّةُ [el-uṭsummet] (hemzenin zam-mıyla) أُسْطُمَّةٌ [usṭummet] vezninde ve mürādifidir ki bir nesnenin göm yerine denir, deryānın engin yeri gibi.

اَلطَّوَاسِيمُ [eṭ-ṭavāsīm] (ṭā'nın fethiyle) Ḳurʾān-ı kerīmde طسم sūreleridir, bunda ve طَوَاسِينَ [ṭavāsīn] ve حَوَامِيمُ [ḥavāmīm] sūrelerinde savāb olan ذَوَاتُ [ẕevāt] keli-mesiyle cemʿ olup ve ذَوَاتُ [ẕevāt] müf-redlerine muzāf olarak ذَوَاتُ طسم ve ذَوَاتُ حَامِيم denmektir, niteki "ح،م" ve طس māddesinde beyān olundu. Müʾellif orada yalnız حَامِيم [ḥāmīm]e müteʿallik kelām beyān eyledi, lākin mütercim hakīr, Şihāb'dan nefīs makāle nakl ve tahrīr eylemiştir.

اَلطُّسَامُ [eṭ-ṭusām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلطَّسَامُ [eṭ-ṭasām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلطَّسَّامُ [eṭ-ṭassām] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Çok toza denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي طُسَامِ الْغُبَارِ وَطَسَامِهِ وَطَسَّامِهِ أَيْ فِي كَثِيرِهِ

طَسْمٌ [Ṭasm] (رَسْمٌ [resm] vezninde) ʿĀd kavminden bir kabīledir ki hālen münkarizlerdir.

اَلطُّسَيْمُ [eṭ-ṭuseym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) طَسْمٌ [ṭasm]-ı mezbūrdan musaggardır, bu maʿnādandır ki ʿArablar bir adamın bir mahalle yāhūd bir kār ve meşgaleye te-reddüd ve iştigāli beyhūde ve bātıl ve lā-ṭāʾil olup katʿā bir menfaʿat ucuna dest-res olmasa "أَوْرَدَهُ مِيَاهَ طُسَيْمٍ" derler, zīrā kabīle-i mezbūre münkariz ve muzmahill olmuş-tur, tasgīri tahkīr içindir.

[ط ع م]

اَلطَّعَامُ [eṭ-ṭaʿām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Buğdaya ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ يَحْتَكِرُ فِي الطَّعَامِ أَيْ فِي الْبُرِّ Şārih der ki deve kısmına مَالٌ [māl] ıtlākı gibi طَعَامٌ [ṭaʿām] dahi buğday-da gālib olmuştur. İntehā. Ve

طَعَامٌ [ṭaʿām] Mutlakan ekl olunacak şeyʾe denir; cemʿi أَطْعِمَةٌ [aṭʿimet] gelir, cemʿü'l-cemʿi أَطْعِمَاتٌ [eṭʿimāt] gelir. Ve

طَعْمٌ [ṭaʿm] (ṭā'nın fethiyle) ve

طَعَامٌ [ṭaʿām] Masdar olurlar, nesne ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَعِمَهُ طَعْمًا وَطَعَامًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَهُ Ve

طَعْمُ الشَّيْءِ [ṭaʿmu'ş-şeyʾ] O nesnenin tat ve mezesine denir ki çāşnī dahi derler, kuvvet-i zāʾika ile maʿlūm olan keyfiyyet-tir, acılık ve tatlılık ve bunların miyānesi olan tat ve meze gibi gerek taʿām ve ge-rek şarābda olsun; cemʿi طُعُومٌ [ṭuʿūm] ge-

lir; yukālu: طَعْمُهُ حُلْوٌ أَوْ مُرٌّ Ve iştihā olunan taʿāma denir; yukālu: أَحْضَرَ طَعْمًا وَهُوَ مَا يُشْتَهَى مِنَ الطَّعَامِ Ve iştihāya medār olan şeyʾe denir, meselā taʿāmın lezzeti ve halāveti ve iʿtidāli gibi. Ve ağaç aşıyı kabūl edip tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْعَمَ الْغُصْنَ فَطَعِمَ طَعْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ وَصَلَ بِهِ غُصْنًا فَقَبِلَ الْوَصْلَ Ve doymak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا يَطْعَمُ آكِلُ هَذَا أَيْ مَا يَشْبَعُ Ve bu bāb-ı sālistendir, zīrā müʾellif كَيَمْنَعُ lafzıyla takyīd eyledi.

اَلْإِطْعَامُ [el-iṭʿām] (hemzenin kesriyle) Bir adama taʿām yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْعَمَهُ إِذَا صَيَّرَهُ يَطْعَمُ Ve hurmā ağacının yemişi yetişmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَطْعَمَ النَّخْلُ إِذَا أَدْرَكَ ثَمَرُهُ Ve ağacı aşılamak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْعَمَ الْغُصْنَ إِذَا وَصَلَ بِهِ غُصْنًا مِنْ غَيْرِ شَجَرِهِ

اَلطَّاعِمُ [eṭ-ṭāʿim] ve

اَلطَّعِمُ [eṭ-ṭaʿim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Taʿām husūsunda hoş-hāl olan adama denir ki vüsʿati olmakla taʿāmı firāvān ve nefīs olan adam olacaktır; yukālu: رَجُلٌ طَاعِمٌ وَطَعِمٌ أَيْ حَسَنُ الْحَالِ فِي الْمَطْعَمِ Ve

طَاعِمٌ [ṭāʿim] Taʿāmdan müstagnī olmuş adama denir; tekūlu: أَنَا طَاعِمٌ عَنْ طَعَامِكُمْ أَيْ مُسْتَغْنٍ

اَلْمِطْعَمُ [el-miṭʿam] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şedīdü'l-ekl adama denir; müʾennesi مِطْعَمَةٌ [miṭʿamet]tir.

اَلْمُطْعَمُ [el-muṭʿam] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Vāsiʿu'r-rızk adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مُطْعَمٌ أَيْ مَرْزُوقٌ

اَلْمِطْعَامُ [el-miṭʿām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Hānedān ve mizyāf ve mīzebān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِطْعَامٌ أَيْ كَثِيرُ الْأَضْيَافِ وَالْقِرَى

اَلطُّعْمَةُ [eṭ-ṭuʿmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Yiyecek nesneye denir ki yiyinti taʿbīr olunur, Fārisīde hūrāk denir; cemʿi طُعَمٌ [ṭuʿam] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Ve taʿām ziyāfetine denir; yukālu: إِتَّخَذَ لِاخْوَانِهِ طُعْمَةً أَيْ دَعْوَةً Ve cihet-i kesb ü maʿāşa denir; yukālu: فُلَانٌ عَفِيفُ الطُّعْمَةِ أَيْ نَقِيُّ الْمَكْسَبِ Ve

طُعْمَةُ [Ṭuʿmet] Esāmīdendir: Ṭuʿme b. Ubeyriḳ sahābedir. Ve Ṭuʿme b. ʿAmr el-Kūfī muhaddistir.

اَلطِّعْمَةُ [eṭ-ṭiʿmet] (ṭā'nın kesriyle) Binā-i nevʿdir, sīret-i ekl-i taʿām maʿnāsınadır ki yiyiş taʿbīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَخَبِيثُ الطِّعْمَةِ أَيِ السِّيرَةِ فِي الْأَكْلِ

اَلطُّعْمُ [eṭ-ṭuʿm] (ṭā'nın zammıyla) Tatmak maʿnāsınadır; yukālu: طَعِمَهُ طُعْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَاقَهُ Ve bir nesneye güç yetmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَعِمَ عَلَيْهِ إِذَا قَدَرَ Ve طُعْمِ طَعَامُهُ denir. Ve kudret maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَذَا لَيْسَ فِي طُعْمِهِ أَيْ قُدْرَتِهِ Ve işbāʿ eden taʿāma ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ طَعَامُ طُعْمٍ أَيْ يُشْبِعُ مَنْ أَكَلَهُ Şārihin beyānına göre mevsūfun sıfatına izāfeti kabīlindendir, صَلَاةُ الْأُولَى gibi.

اَلتَّطَعُّمُ [et-teṭaʿʿum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir şeyʾi tatıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَطَعَّمَ مِنْهُ إِذَا ذَاقَ Ve fi'l-meselu: "تَطَعَّمْ تَطْعَمْ" أَيْ ذُقْ حَتَّى تَشْتَهِيَ فَتَأْكُلَ Yaʿnī "Hele bir kerrecik tadıp çāşnīsini gör ki hazz eylediğinden sana ekl eylemeğe şevk ve iştihā hāsıl olsun." Bu mesel bir işe mübāşeret eylemekten endīşe ve teʾehhür eden kimseye teşvīk ve igrā zımnında īrād olunur.

اَلطَّعُومُ [eṭ-ṭaʿūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلطَّعِيمُ [eṭ-ṭaʿīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ekle salāhiyyeti olan kurbānlık hayvāna

denir ki ne arık ve ne semiz ola; yukālu: جَزُورٌ طَعُومٌ وَطَعِيمٌ أَيْ بَيْنَ الْغَثَّةِ وَالسَّمِينَةِ Bunların teʾnīsleri ذَبِيحَةٌ [ẕebīḥat] iʿtibārıyladır.

اَلتَّطْعِيمُ [et-taṭʿīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi ağaca aşı vurmak maʿnāsınadır; yukālu: طَعَّمَ الْغُصْنَ إِذَا وَصَلَ بِهِ غُصْنًا مِنْ غَيْرِ شَجَرِهِ Ve semizlikten kemiklere ilik yürümek maʿnāsınadır; yukālu: طَعَّمَ الْعَظْمُ إِذَا أَمَخَّ Bunda sülāsī nüshası galattır.

اَلْإِطْعَامُ [el-iṭṭiʿām] (ṭā'nın teşdīdiyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Hurmā koruğu tatlılanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطَّعَمَ الْبُسْرُ إِذَا صَارَ لَهُ طَعْمٌ Ve tekūlu'l-ʿArab: هُوَ لَا يَطَّعِمُ أَيْ لَا يَتَأَدَّبُ وَلَا يَنْجَعُ فِيهِ مَا يُصْلِحُهُ Yaʿnī filān kendisine medār-ı fevz ü ıslāh olacak nush ve irşād ve ʿibret teʾsīr eylememekle hergiz huşyār ve müteʾeddib olmaz diyecek mahalde īrād olunur.

اَلْمُطَعِّمُ [el-muṭaʿʿim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) ve

اَلطَّعُومُ [eṭ-ṭaʿūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْمُطَّعِّمُ [el-muṭṭaʿim] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl]den ism-i fāʿil bünyesiyle) Semiz olmakla kemikleri ilikli olan deveye denir; müzekker ve müʾennese vasf olur; yukālu: بَعِيرٌ وَنَاقَةٌ مُطَعِّمٌ وَطَعُومٌ وَمُطَّعِّمٌ أَيْ بِهَا نَقِيٌّ Ve

مُطَعِّمٌ [muṭaʿʿim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Şol süte ıtlāk olunur ki tulumdan ona taʿm ve rāyiha-i tayyibe siryet eylemiş ola; yukālu: لَبَنٌ مُطَعِّمٌ إِذَا أَخَذَ فِي السِّقَاءِ طَعْمًا وَطِيبًا

اَلْمُسْتَطْعَمُ [el-mustaṭʿam] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) At kısmının dudaklarına ıtlāk olunur.

اَلْمُطْعَمَةُ [el-muṭʿamet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) ve

اَلْمُطْعِمَةُ [el-muṭʿimet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Yaya ıtlāk olunur.

اَلْإِسْتِطْعَامُ [el-istiṭʿām] Taʿām taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَطْعَمَهُ إِذَا طَلَبَ الطَّعَامَ Ve kavlu ʿAlī radıyallāhu ʿanhu: "إِذَا اسْتَطْعَمَكُمُ الْإِمَامُ فَأَطْعِمُوهُ" أَيْ إِذَا اسْتَفْتَحَ فَافْتَحُوا عَلَيْهِ Yaʿnī "İmām kırāʾatte hasr olup sizden feth taleb ederse feth eyleyesiz" demektir, gūyā ki kırāʾati imām efendinin ağzına idhāl ederler.

اَلتَّطَاعُمُ [et-teṭāʿum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

اَلْمُطَاعَمَةُ [el-muṭāʿamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Erkek güvercin çiftleşmeğe mübāşeretten mukaddemce ağzını dişi güvercinin ağzına idhāl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki öpüşüp işe tavtiʾe ederler ve birbirinin ağzına tuʿme verir gibi bir garīb muʿāmele ederler; yukālu: تَطَاعَمَتِ الْحَمَامَتَانِ وَطَاعَمَتَا إِذَا أَدْخَلَ فَمَهُ فِي فَمِ أُنْثَاهُ

مُطْعِمٌ [Muṭʿim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) İbn ʿAdī'dir ki eşrāf-ı Ḳureyş'tendir.

اَلْمُطْعِمَةُ [el-muṭʿimet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Boğazın başına denir ki yumruca ettir, غَلْصَمَةٌ [ġalṣamet] maʿnāsına ki miʿdeye taʿām ondan revān olur.

اَلْمُطْعِمَتَانِ [el-muṭʿimetān] (مُحْسِنَتَانِ [muḥsinetān] vezninde) Kuş kısmının ayaklarında ileri duran birbirine mukābil iki parmağa ıtlāk olunur. Şārih der ki bu cevārih-i tuyūra mahsūstur ki pençesinin zikr olunan parmaklarıyla ahz-ı tuʿme eder.

اَلطَّعُومَةُ [eṭ-ṭaʿūmet] (صَبُورَةٌ [ṣabūret] vezninde) Boğazlayıp ekl eylemek için hānede alıkonulan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ طَعُومَةٌ إِذَا حُبِسَتْ لِتُؤْكَلَ

طُعَيْمٌ [Ṭuʿaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

[ط غ م]

اَلطَّغَامُ [eṭ-ṭaġām] (ġayn-ı muʿceme ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Fürū-māye ve erzāl ve sefile kimselere denir; yukālu: هُوَ طَغَامَةٌ مِنَ الطَّغَامِ أَيْ وَغْدٌ مِنَ الْأَوْغَادِ Ve kemter ve nā-muʿteber kuşlara denir; öüfredleri طَغَامَةٌ [ṭaġāmet]tir. Ve ahmak ve bī-magz kimseye denir.

اَلطُّغُومَةُ [eṭ-ṭuġūmet] ve

اَلطُّغُومِيَّةُ [eṭ-ṭuġūmiyyet] (ṭā'ların zammıyla) Masdarlardır, humk ve denā'et maʿnālarınadır.

اَلطَّغَمُ [eṭ-ṭaġam] (fethateynle) Deryāya denir. Ve çok suya denir.

اَلتَّطَغُّمُ [et-teṭaġġum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznnde) Bir nesneyi bilen adam onu bilmezlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَطَغَّمَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ إِذَا تَجَاهَلَ

[ط ل م]

اَلطُّلْمَةُ [eṭ-ṭulmet] (ṭā'nın zammıyla) Ekmeğe denir; yukālu: جَاءَ وَفِي يَدِهِ طُلْمَةٌ أَيْ خُبْزَةٌ

اَلطُّلَّامُ [eṭ-ṭullām] (زُنَّارٌ [zunnār] veznnde) تَنُّومٌ [tennūm] ismidir ki habbü'ş-şāhdānecdir, Türkīde kendir ve kenevir tohumu dedikleridir, varakına esrār ve varaku'l-hayāl derler.

اَلطَّلَمُ [eṭ-ṭalam] (fethateynle) Misvākı terk eylemekten nāşī dişlere ʿārız olan kīr ve pāsa denir; yukālu: طَلَمٌ أَيْ وَسَخٌ عَلَا فِي أَسْنَانِهِ مِنْ تَرْكِ السِّوَاكِ

اَلطُّلْمُ [eṭ-ṭulm] (ṭā'nın zammıyla) Üzerine tabh olunan ekmeği yaydıkları sofraya denir.

اَلطَّلْمُ [eṭ-ṭalm] (ṭā'nın fethiyle) Tabh olunan ekmekleri dizip düzeltmek maʿnāsınadır; yukālu: طَلَمَ الْخُبْزَةَ طَلْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَوَّاهَا وَعَدَّلَهَا

اَلتَّطْلِيمُ [et-taṭlīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznnde) Henüz tabh olmuş ekmeği soğutmak için el ile vurup taplamak maʿnāsınadır; yukālu: طَلَّمَ الْخُبْزَةَ إِذَا ضَرَبَهَا بِالْيَدِ Ve minhu kavlu Ḥassān radıyallāhu anhu: "يُلَطِّمُهُنَّ بِالْخُمُرِ النِّسَاءُ" أَيْ تَمْسَحُ النِّسَاءُ الْعَرَقَ عَنْهُنَّ بِالْخُمُرِ Yaʿnī "Dā'imā cenk ve gārete meşgūl olduğumuzdan yüğrük küheylān atlarımız her zamān ʿarak-nāk olmakla nisvānlar onları elleriyle ısı ekmek tebrīd eder gibi خِمَارٌ [ḫimār]larıyla okşayarak terlerini silip tervīh ederler. Baʿzılar lām'ın takdīmiyle يُلَطِّمُهُنَّ rivāyet eylemeleriyle zaʿīf yāhūd merdūddur. Şārih der ki تَطْلِيمٌ [taṭlīm] mesh-i ʿarak maʿnāsına müstaʿmeldir, niteki *Lisānu'l-ʿArab*'da وَطَلَّمَ الْعَرَقَ عَنْ جَبِينِهِ أَيْ مَسَحَهُ ʿibāretiyle mersūmdur. İntehā.

[ط ل ح م]

اَلطِّلْحَامُ [eṭ-Ṭilḥām] (ḥā-yı mühmele ile قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلطُّلْحُومُ [eṭ-ṭulḥūm] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznnde) Bir yerde çok durmaktan mütegayyir olmuş suya denir; yukālu: مَاءٌ طُلْحُومٌ أَيْ آجِنٌ

[ط ل خ م]

اَلطُّلْخُومُ [eṭ-ṭulḫūm] (ḫā-yı muʿceme ile) طُلْحُومٌ [ṭulḥūm] vezninde ve mürādifidir.

اَلْإِطْلِخْمَامُ [el-iṭliḫmām] إِطْرِخْمَامٌ [iṭriḫmām] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: إِطْلَخَمَّ الرَّجُلُ وَاللَّيْلُ بِمَعْنَى اطْرَخَمَّ

اَلطِّلْخَامُ [eṭ-ṭilḫām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznnde) Dişi fīle denir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve طِلْحَامٌ [ṭilḥām] lafzında lügattir.

[ط م م]

اَلطَّمُّ [eṭ-ṭamm] (ṭā'nın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) ve

اَلطُّمُومُ [eṭ-ṭumūm] (عُمُومٌ [ᶜumūm] veznin-de) Su çoğalıp kabarmakla her yeri basıp bürümek maᶜnāsınadır; yukālu: طَمَّ الْمَاءُ طَمًّا وَطُمُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَمَرَ Ve doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَمَّ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve kuyuyu örtüp düpdüz belirsiz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَمَّ الرَّكِيَّةَ طَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا دَفَنَهَا وَسَوَّاهَا Ve bir nesne pek çoğalmakla kabarıp yücelmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: طَمَّ الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ حَتَّى عَلَا وَغَلَبَ Ve başın bir mikdār yerini tıraş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَمَّ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Şārih der ki *Esās*'ta إِذَا غَضَّ مِنْهُ ᶜibāretiyle mübeyyen olmakla tamām tıraş eylemek olur. Ve

طَمٌّ [ṭamm] Saçı kırkmak, ᶜalā-kavlin örüp tortop başta bükmek maᶜnāsınadır; yukālu: طَمَّ شَعْرَهُ إِذَا جَزَّهُ أَوْ عَقَصَهُ Ve kuş ağacın tepesi-ne konmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَمَّ الطَّائِرُ الشَّجَرَةَ إِذَا عَلَاهَا Ve

طَمٌّ [ṭamm] ve

طَمِيمٌ [ṭamīm] Cüst ve çālāk olmak, ᶜalā-kavlin rūy-i zemīnde seyr ve seyāhat etmek yāhūd āhestece seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: طَمَّ الرَّجُلُ وَالْفَرَسُ طَمًّا وَطَمِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا خَفَّ أَيْ أَسْرَعَ أَوْ ذَهَبَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَوْ عَدَا عَدْوًا سَهْلًا

اَلطَّامَّةُ [eṭ-ṭāmmet] Kıyāmete ıtlāk olunur, cümle üzere gālib ve müstevlī olduğu için yukālu: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ هَوْلِ الطَّامَّةِ أَيِ الْقِيَامَةِ Ve dāhiyeye ıtlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ بِالطَّامَّةِ أَيْ بِالدَّاهِيَةِ

اَلطِّمُّ [eṭ-ṭimmet] (ṭā'nın kesriyle) Suya ıtlāk olunur, ᶜalā-kavlin suyun yüzünde olan hār u hāşāk ve sā'ir nesneye denir yāhūd mevcin ve sel suyunun alıp gö-türdüğü selintiye denir. Ve deryāya ıtlāk olur. Ve ᶜaded-i kesīre denir. Ve kuyuyu kapayıp örttükleri toprağa denir. Ve ᶜaceb maᶜnāsınadır. Ve taᶜaccüb olunacak ᶜacīb nesneye denir. Ve devekuşunun erkeğine denir. Ve büyük zekere denir. Ve cinsi pāk yüğrük ata denir.

اَلطَّمِيمُ [eṭ-ṭamīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi soyu pāk yüğrük ata denir; yukālu: فَرَسٌ طِمٌّ وَطَمِيمٌ أَيْ جَوَادٌ

اَلْإِطْمَامُ [el-iṭmām] (hemzenin kesriyle) Kılları ve tüyleri kırkmak zamānı yaklaş-mak maᶜnāsınadır; yukālu: أَطَمَّ شَعْرُهُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُجَزَّ

اَلْإِسْتِطْمَامُ [el-istiṭmām] إِطْمَامٌ [iṭmām] maᶜnāsınadır.

اَلتَّطْمِيمُ [et-taṭmīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Kuş ağacın dalına konmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَمَّمَ الطَّائِرُ إِذَا وَقَعَ عَلَى غُصْنٍ

اَلطِّمْطِمُ [eṭ-ṭimṭim] ve

اَلطِّمْطِمِيُّ [eṭ-ṭimṭimiyy] (ṭā'ların kesriyle) ve

اَلطُّمْطُمَانِيُّ [eṭ-ṭumṭumāniyy] (ṭā'ların zam-mıyla) Lisānında ᶜucme olmakla kelāmı ke-mā yenbagī beyān edemez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ طِمْطِمٌ وَطِمْطِمِيٌّ وَطُمْطُمَانِيٌّ أَيْ فِي لِسَانِهِ عُجْمَةٌ Ve

طُمْطُمَانِيَّةُ حِمْيَرَ [ṭumṭumāniyyetu Ḥimyer] Kabīle-i Ḥimyer lügatinde olan baᶜzı kelimāt-ı münkereden ᶜibārettir ki kelām-ı ᶜacemīye şebīh olur, meselā طَابَ الْهَوَاءُ di-yecek yerde طَابَمْ هَوَاءُ derler.

اَلطُّمَّةُ [eṭ-ṭummet] (ṭā'nın zammıyla) İnsān necisine ıtlāk olunur, عَذِرَةٌ [ᶜaẕiret] maᶜnāsına. Ve bir küme kuru otluk parça-

sına denir.

[ط و م]

اَلطُّومَةُ [eṭ-ṭūmet] (ṭā'nın zammıyla) Ölüme denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الطُّومَةُ أَيِ الْمَنِيَّةُ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve dişi kablumbağaya denir.

[ط ه م]

اَلْمُطَهَّمُ [el-muṭahhem] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẕẕam] vezninde) Şişman adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطَهَّمٌ أَيِ السَّمِينُ الْفَاحِشُ السِّمَنِ Ve bedeni nahīf ve dakīk olan adama denmekle zıdd olur, pes bināsı selb için olur; yukālu: رَجُلٌ مُطَهَّمٌ أَيِ النَّحِيفُ الْجِسْمُ الدَّقِيقُهُ Ve tāmm ve kāmil olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُطَهَّمٌ أَيْ تَامٌّ وَيُقَالُ أَغْيَدُ مُطَهَّمُ الْحُسْنِ أَيْ تَامَّةٌ Ve hüsn ü cemālde fāyık olan mahbūbe denir; yukālu: غُلَامٌ مُطَهَّمٌ أَيِ الْبَارِعُ الْجَمَالِ Ve yüzü şişkin adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطَهَّمٌ أَيِ الْمُنْتَفِخُ الْوَجْهِ Ve yüzü değirmi ve topaç adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُطَهَّمٌ أَيِ الْمُدَوَّرُ الْوَجْهِ الْمُنْتَفِخُهُ

اَلتَّطَهُّمُ [et-teṭahhum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) İğrenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَهَّمَ الطَّعَامَ إِذَا كَرِهَهُ Ve tevahhuş eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: فُلَانٌ يَتَطَهَّمُ عَنَّا أَيْ يَسْتَوْحِشُ

اَلتَّطْهِيمُ [et-taṭhīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Ürkmek maᶜnāsınadır; yukālu: طَهَّمَ مِنْهُ إِذَا نَفَرَ Ve iri ve dahāmetli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَهَّمَ الشَّيْءُ إِذَا ضَخُمَ وَيُقَالُ فِيهِ تَطْهِيمٌ أَيْ ضِخَمٌ

اَلطَّهْمُ [eṭ-ṭahm] (ṭā'nın fethiyle ve zammıyla) Nās ve halk maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَا أَدْرِي أَيُّ الطَّهْمِ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ هُوَ

اَلطَّهِمَةُ [eṭ-ṭahimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Yüzünün eti çelimsiz olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ طَهِمَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ لَحْمِ الْوَجْهِ

اَلطُّهْمَةُ [eṭ-ṭuhmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) صُحْمَةٌ [ṣuḥmet] maᶜnāsınadır ki elvāndandır, mahallinde zikr olundu; yukālu: فِي لَوْنِهِ طُهْمَةٌ أَيْ صُحْمَةٌ

طَهْمَانُ [Ṭahmān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde ve عُثْمَانُ [ᶜuṯmān] vezninde zebān-zededir) Nebiyy-i ekrem sallallāhu ᶜaleyhi ve sellem hazretlerinin köleleridir. Ve Saᶜīd b. el-ᶜĀṣ'ın dahi kölesi ismidir ki ikisi de sahābelerdir, ᶜalā-kavlin ismleri Ẕekvān'dır. Ve İbrāhīm b. Ṭahmān eᵓimme-i eslāftandır. Müᵓellif عَلَى إِرْجَاءٍ فِيهِ ᶜibāretiyle takyīd eylemekle zāhiren Murciᵓe'den olduğunu īmā eylemiştir.

[ط ي م]

اَلطَّيْمُ [eṭ-ṭaym] (ṭā'nın fethiyle) Hak celle ve ᶜalā bir adamı bir nesneye mecbūl ve meftūr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَامَهُ اللهُ عَلَى الْخَيْرِ يَطِيمُ طَيْمًا أَيْ جَبَلَهُ Ve bir adam güzel ᶜamelli nīgū-kār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَامَ الرَّجُلُ إِذَا حَسُنَ عَمَلُهُ

FASLU'Z-ZĀ'İ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ أ م]

اَلظَّأْمُ [eẕ-ẓaʾm] (ẓā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Güft ü gū ve çığıltı ve şamata maᶜnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الظَّأْمُ أَيِ الْكَلَامُ وَالْجَلَبَةُ Ve bir adamın zevcesinin eniştesine denir ki bacanak taᶜbīr olunur; yukālu: هُوَ ظَأْمُهُ أَيْ سِلْفُهُ Ve

ظَأْمٌ [ẓaʾm] Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ظَأَمَ الْمَرْأَةَ ظَأْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا

اَلْمُظَاءَمَةُ [el-muẓāʾemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) İki adam iki hemşīre almak maᶜnāsınadır ki birbirine bacanak olmaktan ᶜibārettir; yukālu: ظَاءَمَ فُلَانًا إِذَا تَزَوَّجَ كُلٌّ مِنْهُمَا أُخْتًا

[ظ ع م]

اَلظِّعَامُ [eẓ-ẓiᶜām] (ẓā'nın kesriyle) ظِعَانٌ [ẓiᶜān] maᶜnāsınadır ki mahfeye denir.

[ظ ل م]

اَلظُّلْمُ [eẓ-ẓulm] (ẓā'nın zammıyla) Bir nesneyi mahalline vazᶜ eylemeyip mahall-i mahsūsunun gayrıya vazᶜ eylemeğe denir ki ismdir; yukālu: فِعْلُكَ هَذَا ظُلْمٌ أَيْ وَضْعُ الشَّيْءِ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ Ve bundan masdar-ı hakīki ẓā'nın fethiyledir, ke-mā se-yuzkeru.

Müᵓellif, *Başāᵓir*'de demiştir ki ظُلْمٌ [ẓulm] māddesi ظُلْمَةٌ [ẓulmet]ten meᵓhūzdur, vazᶜu'ş-şeyᵓi fī-gayri mevziᶜihi maᶜnāsınadır. Vazᶜ-ı mezbūr yā ziyāde ile yā noksān ile yā vaktinden yā mekānından ᶜudūl ile olur. Ve ظُلْمٌ [ẓulm] üç güne olur: biri beyne'l-insān ve beynallāhi taᶜālā olur, bunun aᶜzamı küfr ve şirk ve nifaktır; sānī beyne'z-zālim ve beyne'n-nās olur; sālis beyne'z-zālim ve beyne nefsihi olur. Kaldı ki ظُلْمٌ [ẓulm]ün envāᶜ-ı selāsesi fi'l-hakīka zulm li'n-nefstir, zālim bir zulme ibtidār eyledikte ibtidā nefsine zulm etmiş olur, niteki: ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ اللهُ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ kerīmesi onu nātıktır. İntehā.

اَلظَّلْمُ [eẓ-ẓalm] (ẓā'nın fethiyle) Masdar-ı hakīkīdir, bir şeyᵓi mevkiᶜ-i mahsūsunun gayrıya vazᶜ eylemek maᶜnāsınadır, meselā ᶜadl ve ihsān yerine bir adama cevr ve bīdād eylemek gibi; yukālu: ظَلَمَهُ ظَلْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَعَلَ لَهُ الظُّلْمَ Ve bir adamın hakkına zulm eylemek maᶜnāsınadır ki hakkını vermeyip yā noksān verip yāhūd mālını gasb eylemekten ᶜibārettir; yukālu: ظَلَمَهُ حَقَّهُ إِذَا فَعَلَ لِحَقِّهِ الظُّلْمَ Ve naks maᶜnāsına müstaᶜmeldir; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَلَمْ تَظْلِمْ مِنْهُ شَيْئًا﴾ أَيْ وَلَمْ تَنْقُصْ Ve mevkiᶜi olmayan mahalde yer kazmak maᶜnāsınadır; yukālu: ظَلَمَ الْأَرْضَ إِذَا حَفَرَهَا فِي غَيْرِ مَوْضِعِ حَفْرِهَا Ve hayvānı ᶜilleti yok iken zebh eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ظَلَمَ الْبَعِيرَ إِذَا نَحَرَهُ مِنْ غَيْرِ دَاءٍ Ve derenin ve çayın suyu mukaddemā hergiz uğramadığı yerlere varmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ظَلَمَ الْوَادِي إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ مِنْهُ مَوْضِعًا لَمْ يَكُنْ بَلَغَهُ قَبْلَهُ Ve henüz uyup yoğurt olmazdan mukaddem tulumun sütünü bir adama içirmek maᶜnāsınadır;yukālu: ظَلَمَ الْوَطْبَ إِذَا سَقَى مِنْهُ اللَّبَنَ قَبْلَ أَنْ يَرُوبَ Ve erkek eşek gebe olan kancık eşeğe aşmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ظَلَمَ الْحِمَارُ الْأَتَانَ إِذَا سَفَدَهَا وَهِيَ حَامِلٌ Ve leben idrāk eylemezden evvel halka içirmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ظَلَمَ الْقَوْمَ إِذَا سَقَاهُمُ اللَّبَنَ قَبْلَ إِدْرَاكِهِ Şārih der ki lebenin idrākinden murād yoğurt olması olmakla maᶜnā-yı evvel ile müttehid olur. Ezherī dedi ki gerçi bize bu misāl böylece rivāyet olundu lākin vehmdir, savāb olan

ظَلَمَ الْوَطْبَ وَظَلَمَ اللَّبَنَ إِذَا سَقَى مِنْهُ قَبْلَ أَنْ يَرُوبَ ᶜunvānıyla olmaktır. İntehā. Ve

ظَلْمٌ [ẓalm] Gece karanu olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ظَلِمَ اللَّيْلُ ظَلْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمَ Ve

ظَلْمٌ [ẓalm] Kara denir, ثَلْجٌ [ṣelc] maᶜnāsına. Ve Huẕeyl et-Taġlebī kılıcının ismidir. Ve

ظَلْمٌ [ẓalm] Dişin āb u tāb ve safā ve revnakına ıtlāk olunur ki şiddet-i beyāzından dişlere mezc ve sirāyet eylemiş siyāhlık nümāyişinde tahayyül olunur, kılıcın suyu ve cevheri gibi; yukālu: تَبَسَّمَتْ عَنْ أَسْنَانٍ ذَوَاتِ ظَلْمٍ وَهُوَ مَاءُ الْأَسْنَانِ وَبَرِيقُهَا وَهُوَ كَالسَّوَادِ دَاخِلَ عَظْمِ السِّنِّ مِنْ شِدَّةِ الْبَيَاضِ كَفِرِنْدِ السَّيْفِ Ve

ظَلْمٌ [ẓalm] Menᶜ maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَا ظَلَمَكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيْ مَا مَنَعَكَ

اَلظَّالِمُ [eẓ-ẓālim] ve

اَلظَّلُومُ [eẓ-ẓalūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde ism-i fāᶜillerdir) Zulm ve bīdād edici sitem-kāra denir.

اَلتَّظَلُّمُ [et-teẓallum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi bir adamın hakkına yā mālına zulm eylemek maᶜnāsınadır ki hakkını vermeyip yā mālını gasb eylemekten ᶜibārettir; yukālu: تَظَلَّمَهُ حَقَّهُ إِذَا ظَلَمَهُ إِيَّاهُ Ve bir adam zulmü kendi nefsine isnād eylemek maᶜnāsınadır ki ona ben zulm ettim demekten ᶜibārettir; yukālu: تَظَلَّمَ الرَّجُلُ إِذَا أَحَالَ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِهِ Ve zālimin zulmünden şikāyet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَظَلَّمَ مِنْهُ إِذَا شَكَى مِنْ ظُلْمِهِ

اَلْإِظْلَامُ [el-iẓẓilām] (teşdīd-i ẓā'yla إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) ve

اَلْإِنْظِلَامُ [el-inẓilām] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bir kimse tavᶜ ve ihtiyārıyla yāhūd nāçārī zālimin zulmüne boyun sunup yüklenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِظَّلَمَ الرَّجُلُ وَانْظَلَمَ إِذَا احْتَمَلَ الظُّلْمَ

اَلتَّظْلِيمُ [et-taẓlīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir kimseyi zulm ve bīdāda nisbet eylemek maᶜnāsınadır ki o zālimdir demekten ᶜibārettir; yukālu: ظَلَّمَ فُلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الظُّلْمِ

اَلْمَظْلِمَةُ [el-maẓlimet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) ve

اَلظُّلَامَةُ [eẓ-ẓulāmet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Mazlūm hakkına denir ki zālimden dād ve tazallüm eylediği nesneden ᶜibārettir; yukālu: عِنْدَ فُلَانٍ مَظْلِمَتِي وَظُلَامَتِي أَيْ مَا تَظَلَّمْتُهُ

اَلظِّلَامُ [eẓ-ẓilām] (ẓāy'ın kesriyle) ve

اَلْمُظَالَمَةُ [el-muẓālemet] (مُكَالَمَةٌ [mukālemet] vezninde ki مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] ten masdarlardır) Bir adama zulm eylemek maᶜnāsınadır; ve minhu yukālu: أَرَادَ ظِلَامَهُ وَمُظَالَمَتَهُ أَيْ ظُلْمَهُ

اَلظُّلْمَةُ [eẓ-ẓulmet] (ẓāy'ın zammıyla ve zammeteynle) ve

اَلظَّلْمَاءُ [eẓ-ẓalmāᵓ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāᵓ] vezninde) ve

اَلظَّلَامُ [eẓ-ẓalām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Karanlığa denir; yukālu: عَلَتِ الظُّلْمَةُ وَالظَّلْمَاءُ وَالظَّلَامُ وَهُوَ ذَهَابُ النُّورِ Şārih der ki nūr ile zulmet beynlerinde tekābülü'l-ᶜadem ve'l-meleke vardır, zīrā ظُلْمَةٌ [ẓulmet] عَدَمُ النُّورِ عَمَّا مِنْ شَأْنِهِ أَنْ يَسْتَنِيرَ ile muᶜarreftir, niteki müᵓellif ᶜindinde dahi marzī budur. Ve baᶜzılar nūra münāfī ᶜarz ile taᶜrīf eylemekle ona göre tekābül-i tezādd olur, niteki mevt ve hayāt dahi bu resmedir. İntehā. Ve

ظَلْمَاءُ [ẓalmāᵓ] Sıfat olur; yukālu: لَيْلَةٌ ظَلْمَاءُ أَيْ شَدِيدَةُ الظُّلْمَةِ وَيُقَالُ لَيْلٌ ظَلْمَاءُ وَهُوَ شَاذٌّ كَمَا حُكِيَ لَيْلٌ قَمْرَاءُ Bunlarda لَيْلٌ [leyl] لَيْلَةٌ [leylet] makāmına vazᶜ olunmuştur.

اَلظُّلْمَةُ [eẓ-ẓalmet] (ẓāy'ın fethiyle) Bu dahi şedīdü'z-zulmet olan geceye denir. Ve ظَلْمَةٌ [ẓalmet] aslı ظَلْمَاءُ [ẓalmāʾ] olmakla zevāʾidi tarh olunmuştur; yukālu: لَيْلَةٌ ظَلْمَةٌ أَيْ شَدِيدَةُ الظُّلْمَةِ

اَلْإِظْلَامُ [el-iẓlām] (hemzenin kesriyle) Karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَظْلَمَ اللَّيْلُ إِذَا صَارَ مُظْلِمًا Ve karanlığa girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَظْلَمَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الظَّلَامِ Ve dişin āb u tāb ve revnakı ziyāde olmakla inci gibi parıldamak maʿnāsınadır; yukālu: أَظْلَمَ الثَّغْرُ إِذَا تَلَأْلَأَ Ve bir kimse zulme duş olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَظْلَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَ ظُلْمًا Şārih der ki burada ظُلْمٌ [ẓalm] ẓāy'ın fethiyledir ki dişin āb u tābına denmekle bir adamın dişlerinin āb u tāb ve lemeʿānına duş olmak demek olur, niteki أَضَاءَ الرَّجُلُ derler, أَصَابَ ضَوْءًا maʿnāsına; ve minhu kavlu'ş-şāʿir: "إِذَا مَا اجْتَلَى الرَّائِي إِلَيْهَا بِطَرْفِهِ || غُرُوبَ ثَنَايَاهَا أَضَاءَ وَأَظْلَمَا"

اَلْمُظْلِمُ [el-muẓlim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şerr ve şūru kesīr olan güne ıtlāk olunur; yukālu: يَوْمٌ مُظْلِمٌ أَيْ كَثِيرُ الشَّرِّ Ve

مُظْلِمٌ [muẓlim] ve

مِظْلَامٌ [miẓlām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Be-gāyet çepreşik ve düşvār işe ıtlāk olunur ki cihet-i güşāyişi ve semt-i teşebbüs ü temşīti maʿlūm olmaya; yukālu: أَمْرٌ مُظْلِمٌ وَمِظْلَامٌ إِذَا كَانَ لَا يُدْرَى مِنْ أَيْنَ يُؤْتَى Ve pek siyāh saça vasf olur; yukālu: شَعْرٌ مُظْلِمٌ أَيْ حَالِكٌ Ve şol nebāta vasf olur ki pek sebz ve mutarrā olmakla karamtık görünür ola ki pek koyu yeşil olur; yukālu: نَبْتٌ مُظْلِمٌ أَيْ نَاضِرٌ يَضْرِبُ إِلَى السَّوَادِ مِنْ خُضْرَتِهِ

اَلظَّلَمُ [eẓ-ẓalem (fethateynle) Gecede ve gündüzde adamın basarını sedd eden şahs ve sevādın evveline yaʿnī ibtidā görünen cüzʾüne yā cüzʾīsine denir; ve minhu tekūlu: لَقِيتُهُ أَدْنَى ظَلَمٍ أَوْ ذِي ظَلَمٍ أَيْ أَوَّلَ كُلِّ شَيْءٍ أَوْ حِينَ اخْتَلَطَ الظَّلَامُ أَوْ أَدْنَى ظَلَمٍ، اَلْقُرْبُ أَوِ الْقَرِيبُ Yaʿnī "Karanu kavuştuğu vaktte yāhūd her karīb olan şeyʾin karībinden akreb olan yāhūd her karīb olan nesnenin şahsından akreb olarak mülākī oldum." Ve

ظَلَمٌ [ẓalem] Karaltıya ıtlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُ ظَلَمَهُ أَيْ شَخْصَهُ وَسَوَادَهُ Ve dağa denir. Cemʿleri ظُلُومٌ [ẓulūm] gelir ẓāy'ın zammıyla. Ve bir mevziʿ adıdır.

ظِلَمٌ [Ẓilem] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Ḳabeliyye'de bir vādī adıdır.

اَلظُّلَمُ [eẓ-ẓulem] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Her aydan şol üç gecelere denir ki دُرَعُ [duraʿ] dedikleri gecelerden ki eyyām-ı bīḍ gecelerinin ʿakibinde gelen üç gecedir, sonra olur, pes leyālī-i bīḍ ile dokuz gece olurlar; tekūlu: بِتُّ عِنْدَهُ فِي لَيَالِ ظُلَمَ وَهُوَ ثَلَاثُ لَيَالٍ يَلِينَ الدُّرَعَ

اَلظَّلِيمُ [eẓ-ẓalīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Devekuşunun erkeğine denir; cemʿi ظِلْمَانٌ [ẓilmān] gelir ẓāy'ın kesri ve zammıyla. Şārihin beyānına göre ʿinde iʿtikādi'l-ʿArab deve olmadığından nāşī gūyā ki mazlūm olduğuna mebnīdir. Ve

ظَلِيمٌ [ẓalīm] Arz-ı mazlūmenin yaʿnī mahalli olmayan yerde kazılan arzın toprağına denir; yukālu: نَقَلَ الظَّلِيمَ أَيْ تُرَابَ أَرْضٍ مَظْلُومَةٌ الْأَرْضِ الْمَظْلُومَةِ Şārih der ki şol arza ıtlāk olunur ki onda kuyu yāhūd havuz hafr oluna ki mukaddemā hergiz hafr olunmamış ola. Ve

ظَلِيمَانِ [Ẓalīmān] (tesniye bünyesiyle) İki kevkeb ismidir. Ve

ظَلِيمٌ [Ẓalīm] ʿAbdullāh b. Saʿd'ın kölelerindendir ki tābiʿīdir. Ve Necd ülkesinde bir vādī ismidir. Ve ʿAbdullāh b. ʿÖmer b.

el-Ḫaṭṭāb'ın feresi adıdır. Ve Muʾerric-i Sedūsī ve Feḍāle b. Hind'in feresleri ismidir.

ظُلَيْمٌ [Ẓuleym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yemen'de bir mevziʿ adıdır. Ve Ẓuleym b. Ḥuṭayṭ muhaddistir. Ve Ẓuleym b. Mālik recül-i maʿrūftur. Ve Ẓū Ẓuleym Ḥavşeb b. Ṭiḫme tābiʿīdir.

اَلظِّلَامُ [eẓ-ẓilām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve lām'ın teşdīdiyle lügattir. Ve

ظِلَمٌ [ẓilem] عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve

ظَالِمٌ [ẓālim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Bir nevʿ nebāttır ki uzun filizleri olur.

ظِلْمَةُ [Ẓilmet] (ẓāy'ın kesriyle ve zammıyla) Huẕeyl kabīlesi nisvānından bir fāhişenin ismidir ki "أَفْوَدُ مِنْ ظِلْمَةَ" meselinin menşeʾidir. Müddet-i ʿömrünü zinā ve fücūr ile imrār edip tamām ʿacūz olup ʿamel-mānde kaldıkta bir keçi tekesi iştirā edip dāʾimā onu keçilerine çekip temaşā eylemekle safā-yāb olur idi.

كَهْفُ الظُّلْمِ [Kehfu'ẓ-Ẓulm] (ẓāy'ın zammıyla) Bir recül-i maʿrūf adıdır.

اَلْمُظَلَّمُ [el-muẓallem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kartal kuşuna denir. Ve kargaya denir. Ve şol nebāta denir ki mukaddemā yağmur isābet eylemeyen yerde nābit ola.

اَلظِّلَامُ [eẓ-ẓilām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cüzʾī nesneye denir, şeyʾ-i yesīr maʿnāsına; ve minhu yukālu: نَظَرَ إِلَيَّ ظِلَامًا أَيْ شَزْرًا Yaʿnī "Bana gözünün kuyruğuyla yā açmazdan nazar eyledi."

مَظْلُومَةُ [Maẓlūmet] Yemāme'de bir mezraʿa adıdır.

مُظْلِمٌ [Muẓlim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Medāyin kurbünde bir sābāṭ adıdır. Ve سَابَاطٌ [sābāṭ] altından yol geçen köşke ve menzile denir.

أَظْلَمُ [Aẓlem] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Benī Suleym arzında bir dağın adıdır. Ve arz-ı Ḥabeşe'de bir dağın adıdır; onda bakır maʿdeni vardır. Ve Baṭnu'r-Rumme nām mahalde bir mevziʿ adıdır. Ve Ẕātu Ceyş nām mahalde bir siyāh dağın adıdır. Ve

أَظْلَمُ [aẓlem] Efʿal-i tafdīldir, ziyādesiyle zālime denir; ve minhu yukālu: لَعَنَ اللهُ أَظْلَمِي وَأَظْلَمَكَ أَيِ الْأَظْلَمَ مِنَّا

[ظ ن م]

اَلظَّنَمَةُ [eẓ-ẓanemet] (fetehātla) Kere yağı çıkmadık bir içim süte denir; tekūlu: سَقَانِي ظَنَمَةً أَيْ شَرْبَةً مِنَ اللَّبَنِ الَّذِي لَمْ تَخْرُجْ زُبْدَتُهُ

FASLU'L-ᶜAYNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب م]

اَلْعَبَامُ [el-ᶜabām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Söz bilmez ᶜāciz ve sakīl ve nādān kimseye denir; yukālu: هُوَ عَبَامٌ أَيْ عَيِيٌّ ثَقِيلٌ

اَلْعَبَامَاءُ [el-ᶜabāmāᵓ] (ᶜayn'ın fethiyle) Ahmak ve bī-magz adama denir.

اَلْعَبَامَةُ [el-ᶜabāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] veznnde) Bir kimse ahmak olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَبُمَ الرَّجُلُ عَبَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ عَبَامَاءَ

اَلْعِبَمُّ [el-ᶜibemm] (هِجَفٌّ [hiceff] vezninde) Dızman ve tenū-mend olarak uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ عِبَمٌّ أَيْ طَوِيلٌ عَظِيمٌ جَسِيمٌ

اَلْعُبَامُ [el-ᶜubām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Çok suya denir; yukālu: مَاءٌ عُبَامٌ أَيْ كَثِيرٌ

[ع ب ث م]

عَبْثَمٌ [ᶜAbṯem] (sā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ع ت م]

اَلْعَتْمُ [el-ᶜatm] (كَتْمٌ [ketm] veznnde) Bir işe yā bir yere girişip ᶜazm ve mübāşeret eylemişken ondan ferāgat eylemek maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin murād eylediği işi işlemekten tevakkuf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَتَمَ عَنْهُ عَتْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَفَّ بَعْدَ الْمُضِيِّ فِيهِ أَوِ احْتَبَسَ عَنْ فِعْلِ شَيْءٍ يُرِيدُهُ Ve gecikmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَتَمَ قِرَاهُ إِذَا أَبْطَأَ Ve gecenin bir bölüğü geçmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَتَمَ اللَّيْلُ إِذَا مَرَّ مِنْهُ قِطْعَةٌ Ve kıl yolmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَتَمَ الشَّعْرَ إِذَا نَتَفَهُ Ve nāka yatsı vakti sağılmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَتَمَتِ الْإِبِلُ عَتْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا حُلِبَتْ عِشَاءً

اَلتَّعْتِيمُ [et-taᶜtīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi bir işe yāhūd bir yere girişip ᶜazm ve mübāşeret eylemişken ferāgat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَتَّمَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ بَعْدَ الْمُضِيِّ فِيهِ Ve gecikmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَتَّمَ قِرَاهُ إِذَا أَبْطَأَ ve minhu yukālu: مَا عَتَّمَ أَنْ فَعَلَ كَذَا أَيْ مَا لَبِثَ Ve bir nesneden kıçınlamak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَلَ عَلَيْهِ فَمَا عَتَّمَ أَيْ مَا نَكَصَ Ve عَتَمَةٌ [ᶜatemet] vaktinde yola gitmek yāhūd develeri o vaktte suya getirmek yāhūd sudan geri getirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَتَّمَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ فِي الْعَتَمَةِ أَوْ أَوْرَدَ أَوْ أَصْدَرَ فِيهَا Ve kuş adamın başı üstünde ıraklaşmayıp kanatlarını kakarak dolaşıp çevrenmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَتَّمَ الطَّائِرُ إِذَا رَفْرَفَ عَلَى رَأْسِ الْإِنْسَانِ وَلَمْ يَبْعُدْ

اَلْإِعْتَامُ [el-iᶜtām] (hemzenin kesriyle) Oyalanıp gecikmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْتَمَ قِرَاهُ إِذَا أَبْطَأَ Ve gecenin bir bölüğü savuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْتَمَ اللَّيْلُ إِذَا مَرَّ مِنْهُ قِطْعَةٌ Ve عَتَمَةٌ [ᶜatemet] vaktinde yola gitmek yāhūd develeri suya götürmek yāhūd suvarıp geri götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْتَمَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ فِي الْعَتَمَةِ أَوْ أَوْرَدَ أَوْ أَصْدَرَ فِيهَا Ve nāka yatsı vaktinde sağılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْتَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا حُلِبَتْ عِشَاءً

اَلْإِسْتِعْتَامُ [el-istiᶜtām] Bu dahi yatsı vaktinde nāka sağılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْتَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا حُلِبَتْ عِشَاءً Ve nākanın memesinde süt irkilmek için sağmasını gecenin bir vaktine kadar teᵓhīr eylemek maᶜnāsınadır. Ve bu ᶜamel magribden mukaddemce bir mikdār sütünü sağıp baᶜdehu boşlayıp yataklarında yatırırlar tā ki gecenin bir vaktine dek tekrār süt memelerinde irkilir baᶜdehu kaldırıp yine sağarlar; yukālu: إِسْتَعْتِمُوا نَعَمَكُمْ حَتَّى تُفِيقَ أَيْ

أَخَّرُوا حَلْبَتَهَا حَتَّى يَجْتَمِعَ لَبَنُهَا Ve إِفَاقَةٌ [ifāḳat] iki sağım aralığında süt birikmeğe denir.

اَلْعَتَمَةُ [el-ʿatemet] (fetehātla) Şafak-ı magrib battıktan sonra gecenin sülüs-i evvelîne denir, ʿalā-kavlin ʿişā-i āhire namāzının vaktine denir ki yatsı vakti taʿbīr olunur; yukālu: أَتَانِي عَتَمَةَ اللَّيْلِ أَيْ ثُلُثَ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ Ve بَعْدَ غَيْبُوبَةِ الشَّفَقِ أَوْ وَقْتَ صَلَاةِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ hayvān memesinde ibtidā sağıldıktan sonra عَتَمَةٌ [ʿatemet] vaktine kadar irkilen süte denir ki tekrār o vaktte sağılır. Ve gecenin karanlığına denir. Ve akşamdan sonra develerin yayılmadan rücūʿuna denir. Ve ʿArabların قَمْرَاءُ أَرْبَعٍ عَتَمَةُ رُبَعٍ kavlleri maʿnā-yı sānī-i mezkūrdan meʾhūzdur, قَدْرُ مَا يَحْتَبِسُ فِي عَشَائِهِ maʿnāsıyla müʾevveldir. قَمْرَاءُ [ḳamrāʾ] حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde mehtāb geceye denir. Ve رُبَعٌ [rubaʿ] صُرَدٌ [ṣurad] vezninde rebīʿ zamānında doğan deve yavrusudur ki henüz süt emer ola. Mütercim der ki bu taʿbīrat-ı ʿArabdandır, tafsīli budur ki ʿArablar ay إِبْنُ لَيْلَةٍ [ibnu leylet] yaʿnī bir gecelik oldukta عَتَمَةُ سُخَيْلَةٍ حَلَّ أَهْلُهَا بِرُمَيْلَةٍ derler. رُمَيْلَةٌ [rumeylet] رَمْلٌ [reml] kelimesinden musaggardır. Murādı hilālin o gece mekṣi kuzu kısmının ikinci emmesi beyninde olan mikdārca demektir, zīra ibtidā anasını bir ağız emdirdikten sonra bağlayıp baʿdehu anasını sağıp sonra kuzuyu tekrār salıverip emzirtirler. أَهْلُهَا zamīri geceye rāciʿdir, zīrā o gece karanlık olmakla herkes olduğu kumlukta ki murād menzilidir, ārām ederler. Ve ay iki gecelik oldukta حَدِيثُ أَمَتَيْنِ بِكَذِبٍ وَمَيْنٍ derler, zīrā o gece iki hānenin cāriye ve hādimeleri birbiriyle hāric-i dārda buluşup lākin hemān cüzʾīce konuşabilirler, zīrā henüz gurūb-ı hilāle kadar hānelerinin hizmetlerine meşgūl olurlar. Ve üçüncü gece oldukta حَدِيثُ فَتَيَاتٍ غَيْرِ مُؤْتَلِفَاتٍ derler, kızlar vech-i mezkūr üzere o mikdārca birbiriyle mehtābda konuşup sohbet ederler. Ve dördüncü gecede قَمْرَاءُ أَرْبَعٍ، عَتَمَةُ رُبَعٍ لَا جَائِعٍ وَلَا مُرْضِعٍ derler, zīrā ayın mikdār-ı meksi deve köşeğinin ikinci emmesi hengāmının mikdārıncadır ki mukaddemā bir ağız emdiğinden cāyiʿ olmayıp ve şibaʿ gelince emmediğinden murziʿ dahi değildir.

اَلْعَاتِمَاتُ [el-Ātimāt] Şol kevkeblere ıtlāk olunur ki kurak senede havā yüzü pus ve duman olmakla pertev ve ziyāları donuk olur.

اَلْعُتُمُ [el-ʿutm] (ʿayn'ın zammıyla ve zammeteynle Yabanī zeytūn ağacına denir.

اَلْعَيْتُومُ [el-ʿaytūm] (فَيْصُومٌ [ḳayṣūm] vezninde) Ayağı ağır künd ve kāhil deveye denir. Ve iri ve dızman adama denir.

عُتْمٌ [ʿUtm] (ʿayn-ı mazmūme ile) Bir recūl adıdır. Ve bir feres ismidir.

اَلْعَتُومُ [el-ʿatūm] صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki yatsı vakti erişmedikçe süt vermez ola.

اَلْعَاتِمُ [el-ʿātim] (كَاتِمٌ [kātim] vezninde) Vaktsiz geç gelen mihmāna vasf olur; yukālu: جَاءَنَا ضَيْفٌ عَاتِمٌ أَيْ بَطِيءٌ مُمْسٍ

[ع ث م]

اَلْعَثْمُ [el-ʿaṯm] (ʿayn'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Sınmış kemik eğri sarılmak maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin ele mahsūstur; yukālu: عَثَمَ الْعَظْمُ الْمَكْسُورُ عَثْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْجَبَرَ عَلَى غَيْرِ اسْتِوَاءٍ وَيَخْتَصُّ بِالْيَدِ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekūlu: عَثَمْتُ الْعَظْمَ أَوِ الْيَدَ الْمَكْسُورَ إِذَا جَبَرْتَهُ عَلَى غَيْرِ اسْتِوَاءٍ Ve dikişi seyrek ve gevşek dikmek maʿnāsınadır; yukālu: عَثَمَتِ الْمَرْأَةُ الْمَزَادَةَ إِذَا خَرَزَتْهَا غَيْرَ مُحْكَمَةٍ Ve yara üzere deri bi-

tip nasırlanmakla onulmaktan kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَثَمَ الْجُرْحُ إِذَا أَكْنَبَ وَأَجْلَبَ وَلَمْ يَبْرَأْ بَعْدُ

اَلْإِعْثَامُ [el-iʿṯām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi dikişi seyrek ve gevşek dikmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْثَمَتِ الْمَرْأَةُ الْمَزَادَةَ بِمَعْنَى عَثَمَتْ

اَلْعَثْمَثُمُ [el-ʿaṯemṯem] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Arslana denir. Ve gerimli yavuz ve şedīd erkek deveye denir; müʾennesi عَثَمْثَمَةٌ [ʿaṯemṯemet]tir.

اَلْإِعْتِئَامُ [el-iʿtiṯām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimseden istiʿānetle intifāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَثَمَ بِهِ إِذَا اسْتَعَانَ وَانْتَفَعَ Ve bir nesneye el sunmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَثَمَ بِيَدِهِ إِذَا أَهْوَى بِهَا

اَلْعَيْثُومُ [el-ʿayṯūm] (قَيْصُومٌ [ḳayṣūm] vezninde) Sırtlana denir. Ve fīl dedikleri cānvere denir; müzekker ve müʾennesine ıtlāk olunur.

اَلْعَيْثَامُ [el-ʿayṯām] (ʿayn'ın fethiyle) Bir şecer adıdır. Müfredātta شَجَرُ الدُّلْبِ [şeceru'd-dulb] ile müfesserdir ki çınar ağacıdır ve ʿinde'l-baʿz ak kavak ağacıyla mübeyyendir. Ve

عَيْثَامٌ [ʿayṯām] Bedevīlerin çekirgeden tertīb ettikleri taʿāma denir.

اَلْعَيْثَمِيُّ [el-ʿayṯemiyy] (حَيْدَرِيٌّ [ḥayderiyy] vezninde) Yaban eşeğine denir hımār-ı vahş maʿnāsına.

عَثْمَةُ [ʿAṯmet] (حَمْزَةُ [ḥamzet] vezninde) Esāmīdendir: Suveyd b. ʿAṯme tābiʿīdir. Ve ʿAṯme el-Cuhenī sahābedir.

عَثَّامٌ [ʿaṯṯām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Muhaddistir. Ve ʿAṯṯām b. ʿAlī muhaddistir.

مَسْجِدُالْعَيْثَمِ [Mescidu'l-ʿAyṯem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Mısır'da Cāmiʿ-i ʿAmr b. el-ʿĀṣ kurbünde bir mesciddir.

اَلْعُثْمَانُ [el-ʿuṯmān] (سُلْطَانٌ [sulṭān] vezninde) Toy kuşunun yavrusuna denir. Ve ejdehā yavrusuna da denir. Ve hayyeye ʿalā-kavlin yavrusuna denir. Ve

أَبُو عُثْمَانَ [ebū ʿuṯmān] حَيَّةٌ [ḥayyet]in künyesidir. Ve ʿOṯmān yirmi nefer sahābe-i kirām ismleridir.

عَثَّامَةُ [ʿAṯṯāmet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) İbn Ḳays'tır ki sahābedir.

عَثْمٌ [ʿAṯm] (ʿayn'ın fethiyle) İbnu'r-Rebʿa'dır ki sahābedir.

عُثَيْمٌ [ʿUṯeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Keṯīr'dir ki tābiʿīdir. Ve ʿUṯeym b. Bisṭām muhaddistir.

[ع ث ل م]

عَثْلَمَةُ [ʿAṯlemet] (ʿayn'ın ve lām'ın fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

[ع ج م]

اَلْعُجْمُ [el-ʿucm] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْعَجَمُ [el-ʿacem] (fethateynle) ʿArabın hilāfıdır ki ʿArab sınfından mā-ʿadā sınf-ı insānīye denir, Türkī ve Hindī ve Īrānī ve sāʾirleri gibi; cümlesine عُجْمٌ [ʿucm] ve عَجَمٌ [ʿacem] denir, عُرْبٌ [ʿurb] ve عَرَبٌ [ʿarab] mukābilidir; yukālu: هُوَ مِنَ الْعُجْمِ وَالْعَجَمِ أَيْ لَيْسَ مِنَ الْعَرَبِ

اَلْأَعْجَمُ [el-aʿcem] (أَسْلَمُ [eslem] vezninde) ʿArabdan olmayan kimseye denir; müfred ve cemʿi berāberdir; yukālu: رَجُلٌ وَقَوْمٌ أَعْجَمُ أَيْ لَيْسَ بِعَرَبِيٍّ Ve kelāmı fesāhat ve beyān üzere edāya muktedir olmayan adama denir, أَعْجَمِيٌّ [aʿcemiyy] dahi denir ki mübālagaten nefsine mensūbdur; yukālu: رَجُلٌ أَعْجَمُ وَأَعْجَمِيٌّ إِذَا كَانَ لَا يُفْصِحُ الْكَلَامَ Ve dilsize ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ أَعْجَمُ أَيْ أَخْرَسُ

Ve Ziyād nām şāʿirin lakabıdır. Ve şol dalgaya denir ki pārelenmeyip bütün olmakla suyu serpilip saçılmaya ve gürültüsü ve faşırtısı işitilmeye ona bahrī lisānında ulu kum taʿbīr olunur olunur; yukālu: مَوْجٌ أَعْجَمُ إِذَا كَانَ لَا يَتَنَفَّسُ فَلَا يَنْضَحُ مَاءً وَلَا يُسْمَعُ لَهُ صَوْتٌ

بَنُو الْأَعْجَمِ [Benu'l-Aʿcem] ʿArabdan iki batndır.

اَلْعَجَمِيُّ [el-ʿacemiyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) Cinsi عَجَمٌ [ʿacem] olan adama denir ki عَجَمٌ [ʿacem] cinsinden olan adam olacaktır, her ne kadar ʿArab] gibi ehl-i beyān ve fesāhat olursa da; cemʿi عَجَمٌ [ʿacem] gelir, عَرَبٌ [ʿarab] ve عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] ve رُومٌ [rūm] ve رُومِيٌّ [rūmiyy] gibi; yukālu: هُوَ عَجَمِيٌّ أَيْ جِنْسُهُ الْعَجَمُ وَإِنْ أَفْصَحَ

اَلْعَجْمِيُّ [el-ʿacmiyy] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ʿĀkıl ve mümeyyiz dakīkaşinās adama denir; ihtibār maʿnāsındandır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: رَجُلٌ عَجْمِيٌّ أَيْ عَاقِلٌ مُمَيِّزٌ

اَلْإِعْجَامُ [el-iʿcām] (hemzenin kesriyle) Sözü ʿucmeye vardırmak maʿnāsınadır ki kelāmı fesāhat ve beyānla edā edemeyip maksūdu iglāk ve ibhām eylemekten ʿibārettir; yukālu: أَعْجَمَ الْكَلَامَ إِذَا ذَهَبَ بِهِ إِلَى الْعُجْمَةِ Ve yazıyı noktalamak maʿnāsınadır ki عُجْمَةٌ [ʿucmet] ve ibhāmı nokta ve hareke ve iʿrāb vazʿıyla izāle eylemektir. Bināsı selb içindir; yukālu: أَعْجَمَ الْكِتَابَ إِذَا نَقَطَهُ

اَلْعَجْمُ [el-ʿacm] (رَجْمٌ [recm]vezninde) Bu dahi yazıyı noktalamak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَمَ الْكِتَابَ عَجْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَقَطَهُ Cevherī'nin sülāsīden vürūdunu nehy ve inkār eylemesi vehmdir. Şārih der ki Cevherī, Ezherī'ye ve sāʾir baʿzı eʾimmeye mütābaʿat eyledi ve müʾellif İbn Sīde'ye muvāfakat eyledi. Ve kaldı ki ifʿāl bābı selb için geldiği gibi baʿzı sülāsī bābı dahi gelir mā-nahnu fīhte olduğu gibi. İntehā. Ve

عَجْمٌ [ʿacm] (نَجْمٌ [necm] vezninde) Kuyruk sokumuna denir; ʿayn'ın zammıyla da lügattir; yukālu: أَصَابَ بِعَجْمِهِ أَيْ بِأَصْلِ ذَنَبِهِ Ve hurde deveye denir, müzekker ve müʾennese ıtlāk olunur; cemʿi عُجُومٌ [ʿucūm]dur. Ve

عَجْمٌ [ʿacm] ve

عُجُومٌ [ʿucūm] (فُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir nesneyi ısırmak yāhūd ağızda ekl için yāhūd pekliğini, yumuşaklığını bilmek için çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَمَ الشَّيْءَ عَجْمًا وَعُجُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَضَّهُ أَوْ لَاكَهُ لِلْأَكْلِ أَوْ لِلْخِبْرَةِ Ve sınamak ve denemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَمَ فُلَانًا إِذَا رَازَهُ Ve kılıcı tecribe için beri öte salmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَجَمَ السَّيْفَ إِذَا هَزَّهُ تَجْرِبَةً Ve tekūlu'l-ʿArab: مَا عَجَمَتْكَ عَيْنِي مُنْذُ كَذَا أَيْ مَا أَخَذَتْكَ Yaʿnī "Filān müddetten beri gözüm seni kavrayıp tutmadı" ki göremedim demekten kināyedir. Ve bu ısırmak maʿnāsındandır, yoksa gözüm tutmadı ki sana iʿtimādım kalmadı demek değildir. Kezālik bir kimse çeşmāşinālığı olan adam için bunu gözüm ısırıyor bileceğim gibidir diyecek yerde جَعَلَتْ عَيْنِي تَعْجُمُهُ derler. Ve sınamak maʿnāsından meʾhūz olarak sığır kısmı boynuzunu tecribe ve imtihān için ağaca darb eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: اَلثَّوْرُ يَعْجُمُ عَنْ قَرْنِهِ إِذَا ضَرَبَ بِهِ الشَّجَرَةَ يَبْلُوهُ Ve fī'l-hadīsi: أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ نَهَانَا النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْ نَعْجُمَ النَّوَى" أَيْ إِذَا طُبِخَ التَّمْرُ لِلدِّبْسِ يُطْبَخُ عَفْوًا بِحَيْثُ لَا يَبْلُغُ الطَّبْخُ النَّوَى فَيُفْسِدُ طَعْمَ الْحَلَاوَةِ أَوْ لِأَنَّهُ قُوتٌ لِلدَّوَاجِنِ فَلَا يُنْضَجُ لِئَلَّا يَذْهَبَ طَعْمُهُ Yaʿnī

hurmā pekmez eylemek için tabh olundukta şiddetle tabh olunmayıp āhestece ve sehlce tabh oluna, tā ki çekirdeğine nüfūz ve sirāyet eylemekle çekirdeğin taʿmı pekmeze çıkıp lezzetini tagyīr eylemeye yāhūd çekirdeği hāne-perver olan deve ve koyun kısmının kūt ve ʿalefleri olmakla pek tabh ve inzāc olundukta çekirdeğe dahi nüfūz ve teʾsīr eylemekle taʿmı fāsid ve kendisi mütefettit olduğundan o hayvānlar onu kabūl ve ekl eylemeyip ve gayrı tuʿmeleri olmamakla aç ve muztarib kalırlar. Burada dahi عَجْمٌ [ʿacm] ısırmak maʿnāsındandır, gūyā ki tabh çekirdeği ısırmış olur ki teʾsīrinden kināyedir.

اَلتَّعْجِيمُ [et-taʿcīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi yazıyı noktalamak maʿnāsınadır, إِعْجَامٌ [iʿcām] ve عَجْمٌ [ʿacm] gibi selb içindir; yukālu: عَجَّمَ الْكِتَابَ إِذَا نَقَطَهُ

اَلْإِسْتِعْجَامُ [el-istiʿcām] Sözden ʿacz sebebiyle hamūş olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْجَمَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ يَعْنِي مِنَ الْعَجْزِ ve tekūlu: سَأَلْتُهُ فَاسْتَعْجَمَ مِنَ الْجَوَابِ أَيْ عَجزَ وَسَكَتَ Ve uyku basmakla kırāʾate kādir olmayıp dem-beste kalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْجَمَ الْقِرَاءَةَ إِذَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهَا لِغَلَبَةِ النُّعَاسِ

اَلْعَجَمُ [el-ʿacem] (fethateynle) ve

اَلْعُجَامُ [el-ʿucām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Çekirdeğe denir نَوَى [nevā] maʿnāsınadır. Mütercim der ki إِعْجَامُ كِتَابٍ [iʿcāmu kitāb] bu maʿnādan dahi meʾhūz olmak baʿīd değildir, zīr nokta çekirdeğe müşākildir.

اَلْعُجْمَةُ [el-ʿucmet] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle) Kelāmı fesāhat ve beyān üzere edā edemeyip taʿkīd ve ibhāmla tekellüme denir ki dil tutkunluğu taʿbīr olunur. Ve kum yığınına yāhūd çok kumluğa denir.

اَلْمُعْجَمُ [el-muʿcem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Kilīdlenmiş kapıya ıtlāk olunur; yukālu: بَابٌ مُعْجَمٌ أَيْ مُقْفَلٌ

اَلْعَجْمَاءُ [el-ʿacmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Behīmeye ıtlāk olunur, tekellüme kādir olmadıkları için. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "جُرْحُ الْعَجْمَاءِ جُبَارٌ" أَيْ جُرْحُ الْبَهِيمَةِ هَدَرٌ Ve şol kumsala ıtlāk olunur ki onda aslā ağaç kısmı olmaya; yukālu: رَمْلَةٌ عَجْمَاءُ أَيْ لَا شَجَرَ بِهَا Ve Yemāme'de bir vādī adıdır. Ve salāt-ı nehāra ıtlāk olunur, onlarda cehr ile kırāʾet bulunmadığı için; ve minhu'l-hadīsu: "صَلَاةُ النَّهَارِ عَجْمَاءُ"

اَلْعَجَّامُ [el-ʿaccām] (شَدَّادٌ [şeddād] veznninde) Büyük yarasa kuşuna denir. Ve dağ kırlangıcına denir.

اَلْعَوَاجِمُ [el-ʿavācim] Dişlere ıtlāk olunur, ısırmak maʿnāsındandır; müfredi عَاجِمَةٌ [ʿācimet]tir; tekūlu: لَمْ تَبْقَ فِي فَمِي مِنَ الْعَوَاجِمِ أَيِ الْأَسْنَانِ

اَلْمَعْجَمُ [el-maʿcem] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznninde) Nefs ve zāt maʿnāsına müstaʿmeldir, tecribe maʿnāsından meʾhūzdur, imtihāngāh-ı havādis ü umūr olduğuna mebnīdir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ صُلْبُ الْمَعْجَمِ أَيْ عَزِيزُ النَّفْسِ

اَلْمَعْجَمَةُ [el-maʿcemet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Semizliğe ve kuvvet-i bedene ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ ذَاتُ مَعْجَمَةٍ أَيْ قُوَّةٍ وَسِمَنٍ وَبَقِيَّةٍ عَلَى السَّيْرِ

حُرُوفُ الْمُعْجَمِ [ḥurūfu'l-muʿcem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Hurūf-ı ebīcād mukattaʿātıdır. Burada مُعْجَمٌ [muʿcem] ifʿāl bābından masdardır, مُدْخَلٌ [mudḫal] ve مُخْرَجٌ [muḫrec] gibi. Pes hurūf-ı muʿcem iʿcām şānından olan hurūf demek olur ki eksere mahmūl olur. Lākin müʾellif *Baṣāʾir*'de hurūf-ı muʿcem ki hurūf-ı mukattaʿadır, mevsūlenin delālet eyledi-

ğine dāll olmadıkları için مُعْجَمٌ [muᶜcem] ıtlāk olundu diye tevcīh eylemiştir. Şārih der ki ve bu حُرُوفُ الْخَطِّ الْمُعْجَمِ teʾvīlindedir, مَسْجِدُ الْجَامِعِ ve صَلَاةُ الْأُولَى kabīlindendir ki مَسْجِدُ الْجَامِعِ ve صَلَاةُ السَّاعَةِ الْأُولَى takdīrindedir.

اَلْعَجْمَةُ [el-ᶜacmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Çekirdekten yetişmiş hurmā ağacına denir. Ve pek ve yalçın kayaya denir; cemᶜi عَجَمَاتٌ [ᶜacemāt] gelir fetehātla.

اَلْعَجُومَةُ [el-ᶜacūmet] (صَبُورَةٌ [ṣabūret] vezninde) Seyr ve sefer husūsunda tüvānā olan nākaya denir.

اَلْعَجَمْجَمَةُ [el-ᶜacemcemet] (سَفَرْجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) عَجُومَةٌ [ᶜacūmet] maᶜnāsınadır; yukālu: نَاقَةٌ عَجُومَةٌ وَعَجَمْجَمَةٌ أَيْ قَوِيَّةٌ عَلَى السَّفَرِ

اَلْمَعْجُومُ [el-Maᶜcūm] Cārūd ile mülakkab Bişr b. el-Muᶜallā nām kimsenin kılıcı ismidir.

ذَاتُ الْعَجْمِ [Ẕātu'l-ᶜAcm] (رَجْمٌ [recm] vezninde) Ḥanẓale b. Evs es-Saᶜdī feresinin ismidir. Ebu'l-ᶜAcmāʾ eş-Şeybānī tābiᶜīdir.

[ع ج ر م]

اَلْعِجْرِمُ [el-ᶜicrim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir katı böcek ismidir ki ağaçlarda olur. Ve cüssesi galīz ve semīn ve şedīd olan topaç bodura denir; bunda ᶜayn'ın fethiyle de lügattir.

اَلْعُجْرُمُ [el-ᶜucrum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznide) Yavuz ve şedīd erkek deveye denir; müʾennesi عُجْرُمَةٌ [ᶜucrumet]tir.

ذَاتُ الْعُجْرُمِ [Ẕātu'l-ᶜUcrum] Bir mevziᶜdir.

اَلْعُجَارِمُ [el-ᶜucārim] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] veznide) ve

اَلْعَجْرَمُ [el-ᶜacrem] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] ve قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznlerinde) Tünd ve şedīd adama denir. Ve

عُجَارِمٌ [ᶜucārim] Kavī ve şedīd zekere ıtlāk olunur.

اَلْعَجَارِمُ [el-ᶜacārim] (ᶜayn'ın fethiyle) Dābbe kısmının uylukları ile zekerlerinin dipleri beyninde olan bığırt bığırt yumruca yere denir ki üç taraftan gelen bığırtların mecmaᶜıdır.

اَلْمُعَجْرَمُ [el-muᶜacrem] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Düğümleri çok çubuğa denir; yukālu: قَضِيبٌ مُعَجْرَمٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْعُقَدِ Ve devenin hörgücüne denir. Ve mutlakān ᶜukdelenmiş muᶜakkad nesneye denir, kum yığını gibi; yukālu: رَمْلٌ مُعَجْرَمٌ أَيْ مُعَقَّدٌ

اَلْعَجْرَمَةُ [el-ᶜacremet] (ᶜayn'ın harekāt-ı selāsıyla) Yüz mihār deveye denir, ᶜalākavlin iki yüz yāhūd elli ile yüz mābeyninde olana denir. Ve

عُجْرَمَةٌ [ᶜucremet] (ᶜayn'ın zammıyla) Bir şecer adıdır; ᶜayn'ın kesriyle de zebānzededir; cemᶜi عُجْرُمٌ [ᶜucrum] ve عِجْرِمٌ [ᶜicrim] gelir ᶜayn'ın zammı ve kesriyle. Ve

عُجْرُمَةُ [ᶜUcrumet] Bir recül adıdır.

اَلْعَجْرَمَةُ [el-ᶜacremet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürᶜatle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: عَجْرَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ع ج س م]

اَلْعَجْسَمَةُ [el-ᶜacsemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Cüst ve çabukluğa denir; yukālu: بِهِ عَجْسَمَةٌ أَيْ خِفَّةٌ وَسُرْعَةٌ

[ع ج ل م]

اَلْعَجَالِمُ [el-ᶜAcālim] (ᶜayn'ın fethiyle) Ehl-i Yemen'den bir kavm ve tāʾifedir; nisbetlerinde عَجْلَمِيٌّ [ᶜAclemiyy] denir.

[ع ج ه م]

اَلْعُجْهُومُ [el-ᶜuchūm] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vez-

ninde) Su kuşlarından bir kuşun ismidir.

[ع د م]

اَلْعُدْمُ [el-ʿudm] (ʿayn'ın zammı ve zammeteynle) ve

اَلْعَدَمُ [el-ʿadem] (fethateynle) Yavı kılmak, fikdān maʿnāsınadır ve māl fikdānında gālib olmuştur. Ve fikdān gerek ibtidā-yı emrden bulmamak ve gerek yok ve yavı kılmaktan eʿammdır; yukālu: عَدِمَهُ عَدَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَقَدَهُ Ve bir nesneyi terk edip gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: مَا يَعْدِمُنِي هَذَا الْأَمْرُ أَيْ مَا يَعْدُونِي

اَلْإِعْدَامُ [el-iʿdām] (hemzenin kesriyle) Yok eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْدَمَهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ عَدِيمًا Ve bir nesneyi bulmamak maʿnāsınadır ki o nesne ona yok olmaktan ʿibārettir; tekūlu: أَعْدَمَنِي الشَّيْءُ أَيْ لَمْ أَجِدْهُ Bunda müsnedün ileyh mütekellim olup lākin merciʿi yine şeyʾ olur. Ve

إِعْدَامٌ [iʿdām] ve

عُدْمٌ [ʿudm] (ki ʿayn'ın zammıyla) Şāzz olarak ifʿālden masdar gelmiştir, yokluğa düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْدَمَ الرَّجُلُ إِعْدَامًا وَعُدْمًا إِذَا افْتَقَرَ Şārih der ki bu terkīb أَفْحَشَ إِفْحَاشًا وَفُحْشًا ve أَيْسَرَ يُوسِرُ إِيسَارًا وَيُسْرًا kabīlindendir ki böylece istiʿmāl olundular ve fi'l-hakīka ism-i masdarlardır, masdar mevkiʿinde müstaʿmellerdir. İntehā. Ve

إِعْدَامٌ [iʿdām] Menʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَعْدَمَ فُلَانًا إِذَا مَنَعَهُ

اَلْعَدِمُ [el-ʿadim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Fakīr ve bī-nevāya denir; cemʿi عُدَمَاءُ [ʿudemāʾ] gelir, عُلَمَاءُ [ʿulemāʾ] vezninde; yukālu: رَجُلٌ عَدِمٌ أَيْ فَقِيرٌ

اَلْعَدْمَاءُ [el-ʿadmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznninde) Otsuz çıplak arza vasf olur; yukālu: أَرْضٌ عَدْمَاءُ أَيْ بَيْضَاءُ Ve başı ak olup sāʾir yerleri muhālif olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ عَدْمَاءُ أَيْ بَيْضَاءُ الرَّأْسِ وَسَائِرُهَا مُخَالِفٌ لَهُ

اَلْعَدَائِمُ [el-ʿadāʾim] (ʿayn'ın fethiyle) Tāze hurmādan bir nevʿdir ki Medīne'de cümlenin evāhirinde yetişir.

اَلْعَدِيمُ [el-ʿadīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bön ve ahmak adama denir. Ve mecnūna ıtlāk olunur, maʿdūmü'l-idrāk olduklarına mebnīdir. Ve fakīr ve bī-nevāya denir.

اَلْعَدَامَةُ [el-ʿadāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Ahmak olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدُمَ الرَّجُلُ عَدَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ عَدِيمًا أَيْ أَحْمَقَ

اَلْإِنْعِدَامُ [el-inʿidām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde ki) Mütekellimūn وُجِدَ فَانْعَدَمَ ʿunvānıyla sebt ederler, lahn ve hatādır. Şārih der ki zīrā bāb-ı إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] ʿilāc ve teʾsīre muhtass olmakla عَدِمَ ve أَعْدَمَ māddelerine mutāviʿ olmak mümkin değildir, عَلِمَ فَانْعَمَلَ cāʾiz olmadığı gibi, lākin gerek mütekellimūn ve gerek fukahāʾ kitāblarında istiʿmāl eylemeleriyle sahīha gibi şāyiʿ olmuştur. Ve hatā-i müstaʿmel savāb-ı mehcūrdan evlā ve fehme akrebdir.

عَدَامَةُ [ʿAdāmet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Benū Cuşem yurdunda bir su adıdır.

اَلْمَعْدُومُ [el-maʿdūm] (مَعْلُومٌ [maʿlūm] vezninde) مَوْجُودٌ [mevcūd] mukābilidir; ve minhu هُوَ يَكْسِبُ الْمَعْدُومَ أَيْ مَجْدُودٌ يَنَالُ مَا يُحْرَمُهُ غَيْرُهُ Yaʿnī "O bir baht ve ikbāl sāhibi adamdır ki gayrın mahrūm olduğu nesnelere nāʾil olur." Müʾellif bununla işbu hadīse işāret eylemiştir: Kāle fi'n-*Nihāye*: وَفِي حَدِيثِ الْمَبْعَثِ قَالَتْ لَهُ خَدِيجَةُ لَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ "خَدِيجَةُ إِنَّكَ مَجْدُودٌ تَكْسِبُ الْمَعْدُومَ وَتَحْمِلُ الْكَلَّ" İbn Esīr bu maʿnādan başka iki maʿnā dahi beyān eylemiştir. Birisi budur ki "Nāsın

muhtācun ileyh olup bir tarīkle zafer-yāb olmadıkları şeyᵓ-i maᶜdūmu kendilere kesb ve iᶜtā edersin" demektir. Sānī مَعْدُومٌ [maᶜdūm]dan murād fakīr kimsedir ki şiddet-i ihtiyācından nefsi مَعْدُومٌ [maᶜdūm] mesābesinde olmakla "Fakīre mal kesb edersin" demek olur. Pes تَكْسِبُ kelimesi teᵓvīl-i evvele göre mefᶜūl-i vāhide müteᶜaddī olur ki مَعْدُوم kelimesidir. Ve sānī ve sālise göre mefᶜūleyne müteᶜaddī olur, كَسِبْتُ زَيْدًا مَالا derler, Zeyd'e māl kazanıp iᶜtā eyledim maᶜnāsına. Pes sānīye göre "Sen nāsa ᶜindlerinde olan şeyᵓ-i maᶜdūmu iᶜtā edersin" demek olur ki mefᶜūl-i evvel mahzūf olur. Ve sālise göre "Fakīre māl iᶜtā edersin" demek olur ki mefᶜūl-i sānī mahzūf olur.

[ع ذ م]

اَلْعَذْمُ [el-ᶜaẕm] (ᶜayn'ın fethi ve ẕāl-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Isırmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin öfke ile dürüşt dürüşt nesne ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَذَمَ الْفَرَسُ عَذْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَضَّ أَوْ أَكَلَ بِجَفَاءٍ Ve bir adama levm ve ᶜitāb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَذَمَهُ إِذَا لَامَهُ Ve defᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَذَمَ عَنْ نَفْسِهِ إِذَا دَفَعَ Ve sövmek, sebb ve düşnām maᶜnāsınadır; yukālu: عَذِمَهُ عَذْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَتَمَهُ ve minhu yukālu: هِيَ تَعْذَمُ زَوْجَهَا أَيْ تَشْتِمُهُ إِذَا سَأَلَهَا الْوَطْءَ فِي الدُّبُرِ

اَلْعَذِيمَةُ [el-ᶜaẕīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İsmdir, levm ve ᶜitāb maᶜnāsınadır; cemᶜi عَذَائِمُ [ᶜaẕāᵓim]dir. Ve

عَذِيمَةٌ [ᶜaẕīmet] Şol hurmā ağacına denir ki hurmā verip lākin çekirdeği olmaya.

اَلْعَذَّامُ [el-ᶜaẕẕām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Pirenin ismidir, بُرْغُوثٌ [burġūṯ] maᶜnāsına; cemᶜi عُذُمٌ [ᶜuẕum] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلْعُذَّامُ [el-ᶜuẕẕām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) حَمْضٌ [ḥamḍ] envāᶜından bir şecer adıdır; müfredi عُذَّامَةٌ [ᶜuẕẕāmet]tir.

عَذَمٌ [ᶜAẕem] (fethateynle) Yemen'de bir vādī adıdır. Ve bir nebāt adıdır.

عَذَامَةُ [ᶜAẕāmet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْعَذَمْذَمُ [el-ᶜaẕemẕem] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Keyl-i cüzāf maᶜnāsınadır ki alınacak nesnenin mecmūᶜunu birden silip süpüren ölçeğe denir. Ve mevt-i kesīr maᶜnāsınadır ki maᶜāzallāh müteneffis ibkā eylemeye.

[ع ر م]

اَلْعُرَامُ [el-ᶜurām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ᶜAskerin hiddet ve şiddet ve kesretine denir; yukālu: فِي هَذَا الْجَيْشِ عُرَامٌ أَيْ حِدَّةٌ وَشِدَّةٌ Ve عُرَامُ الْعَظْمِ [ᶜurāmu'l-ᶜaẓm] eti kemirilmiş kemiğe denir; yukālu: عُرَامٌ أَيْ عَظْمٌ عَلَيْهِ بَقِيَّةُ لَحْمٍ Ve عُرَامُ الشَّجَرِ [ᶜurāmu'ş-şecer] kabuğu soyulmuş ağaca denir. Ve عَوْسَجٌ [ᶜavsec] dedikleri ağacın kavlayıp düşen kabuğuna denir. Ve عُرَامُ الرَّجُلِ [ᶜurāmu'r-recul] kişinin bed-hūyluğuna ve çetinliğine ve küstāhlığına denir; yukālu: بِهِ عُرَامٌ أَيْ شَرَاسَةٌ وَأَذًى Ve

عُرَامٌ [ᶜurām] ve

عَرَامَةٌ [ᶜarāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Masdar olurlar, bed-hūy ve bed-mizāc olup dāᵓimā nāsı kavlen ve fiᶜlen āzürde eder olmak maᶜnāsına; yukālu: عَرَمَ الرَّجُلُ وَعَرُمَ عَرَامَةً وَعُرَامًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالْخَامِسِ إِذَا اشْتَدَّ Ve oğlan ele avuca sığmayıp okta sapanda durmaz potur ve havāyī olmak yāhūd hīz ve küstāh olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَمَ الصَّبِيُّ عَلَيْنَا وَعَرُمَ إِذَا أَشِرَ وَمَرِحَ وَبَطِرَ

أَوْ فَسَدَ

اَلْعَارِمُ [el-ʿārim] ve

اَلْعَرِمُ [el-ʿarim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bed-hūy ve küstāh maʿnāsınadır. Ve pek bārid güne ıtlāk olunur; yukālu: يَوْمٌ عَارِمٌ أَيْ نِهَايَةٌ فِي الْبَرْدِ Ve

عَارِمٌ [ʿĀrim] Munẕir b. el-Aʿlem nām kim-senin feresi ismidir. Ve

سِجْنُ عَارِمٍ [Sicnu ʿĀrim] Şol zindāndır ki Muḫtār b. ʿAbīd eṣ-Ṣeḳafī, Kūfe'ye ʿazīmeti hılālde berāber gitmesin diye ʿAbdullāh b. ez-Zubeyr, Muḥammed b. el-Ḥalīfe'yi onda habs eylemiştir.

اَلْعَرْمُ [el-ʿarm] (ʿayn'ın fethiyle) Kemiğin etini soymak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَمَ الْعَظْمَ عَرْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَزَعَ مَا عَلَيْهِ مِنْ لَحْمٍ Ve meme emmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَمَ الصَّبِيُّ أُمَّهُ إِذَا رَضَعَهَا Ve deve ağaç dallarını otlayıp kemirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَمَتِ الْإِبِلُ الشَّجَرَ إِذَا نَالَتْ مِنْهُ Ve bir adama küstāhāne bed muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَمَ فُلَانًا إِذَا أَصَابَهُ بِشَرَاسَةٍ Ve

عَرْمٌ [ʿarm] Yağlılığa denir; yukālu: فِيهِ عَرْمٌ أَيْ دَسَمٌ Ve çömlek içre kalan bakiyyeye denir.

اَلتَّعَرُّمُ [et-teʿarrum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bu dahi kemiğin etini soymak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرَّمَ الْعَظْمَ إِذَا نَزَعَ مَا عَلَيْهِ مِنْ لَحْمٍ

اَلْعَرَمُ [el-ʿarem] (fethateynle) Kemik ve biryān makūlesinin rāyihası yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرِمَ الْعَظْمُ عَرَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَتِرَ Ve

عَرَمٌ [ʿarem] Bir nesnede olan aklı kara-lı alacalığa denir, ʿalā-kavlin aklı karalı hurde hurde benekliliğe denir. Ve koyun kısmının dudağında olan aklığa denir, عُرْمَةٌ [ʿurmet] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عَرَمٌ [ʿarem] Ete denir, لَحْمٌ [laḥm] maʿnāsına.

اَلْعُرْمَةُ [el-ʿurmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bu dahi bir nesnede olan aklı karalı alaca-lığa yāhūd aklı karalı hurde hurde benek-liliğe denir. Ve koyun kısmının dudağında olan aklığa denir.

اَلْأَعْرَمُ [el-aʿrem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) عُرْمَةٌ [ʿurmet]li koyuna denir; müʾennesi عَرْمَاءُ [ʿarmāʾ]dır; yukālu: ضَأْنٌ أَعْرَمُ وَنَعْجَةٌ عَرْمَاءُ إِذَا كَانَ بِهِ عُرْمَةٌ Cemʿi عُرْمٌ [ʿurm] gelir ʿayn'ın zammıyla. Ve

عُرْمٌ [ʿurm] Bağırtlak kuşunun yumurtala-rına denir, aklı karalı hurde hurde benekli olduğu için. Ve

أَعْرَمُ [aʿrem] Mutlakan iki renkli nesneye denir. Ve abraş hayvāna denir. Ve koyun ile keçi karışık sürüye denir. Ve hitānsız adama denir; cemʿi عِرْمَانٌ [ʿirmān]dır ʿayn'ın kesriyle ve cemʿü'l-cemʿi عَرَامِينُ [ʿarāmīn]dir.

اَلْعَرْمَاءُ [el-ʿarmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَعْرَمُ [aʿrem] lafzından müʾennestir. Ve alaca hayyeye denir.

اَلْعَرَمَةُ [el-ʿaremet] (fetehātla) Tabh olunan şeyʾin rāyihasına denir; yukālu: سَطَعَتْ عَرَمَةُ الطَّبِيخِ أَيْ رَائِحَتُهُ Ve dövüldükten sonra sa-vurmak için yığılmış harmana denir. Ve kum yığılan mahalle denir. Ve Dehnāʾ nām mahalle mülāsık bir pek yerin ismi-dir ki Yemāme türābında ʿĀriḍ dedikleri dağa mukābildir.

اَلْعَرِمَةُ [el-ʿarimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Baʿzı derenin önüne arkuru gelen sedd ve bende denir, belen gibi; cemʿi عَرِمٌ [ʿarim]

dir hā'sız yāhūd عَرِمٌ [ᶜarim] lafzı cemᶜdir, müfredi yoktur yāhūd عَرِمٌ [ᶜarim] suyu habs için dereler içre yapılan sedd ve bende denir. Ve köstebek dedikleri kör sıçanın erkeğine denir. Ve şiddetli yağmura denir. Ve bir derenin ismidir. Ve bi-kullin fussire kavluhu taᶜālā: ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ﴾

اَلْعُرْمَانُ [el-ᶜurmān] (عُرْيَانٌ [ᶜuryān] vezninde) İçinde yağmur suyu irkilip durulan çukura ve halkī oyma nukreye denir; müfredi عَرِيمٌ [ᶜarīm]dir, أَمِيرٌ [emīr] vezninde. Burada عَرَمٌ nüshaları galattır. Kezālik أَعْرَمُ dahi müfredidir.

عَرْمَى وَاللهِ [ᶜarmā vallāhi] (ᶜayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) أَمَا وَاللهِ terkībinde lügattir ki hılf ve kasem mevkiᶜinde īrād olunur, حَرْمَى وَاللهِ [ḥarmā vallāhi] gibi. عَرْمٌ [ᶜarm] maᶜnāsından meᵓhūz olmakla etim ve kemiğim soyulsun, şöyle işlemezsem mevkiᶜindedir; meselā yekūlūne: عَرْمَى وَاللهِ لَأَفْعَلَنَّ كَذَا

عَارِمَةُ [ᶜĀrimet] Bir arz-ı maᶜrūfenin ismidir.

عَرْمَانُ [ᶜArmān] (سَحْبَانُ [seḥbān] vezninde) Bir kebīle pederidir.

اَلْعَرِيمُ [el-ᶜarīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Āfet ve dāhiye maᶜnāsınadır.

عَارِمٌ [ᶜĀrim]

عُرَامٌ [ᶜUrām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

عَرَّامٌ [ᶜArrām] (حَمَّامٌ [ḥammām] vezninde) Esāmīdendir.

عُرَيْمَةُ [ᶜUreymet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Benī Fezāre'ye mahsūs bir kumluk adıdır.

اَلتَّعْرِيمُ [et-taᶜrīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّمَهُ بِهِ إِذَا خَلَطَهُ

اَلْعَرَمْرَمُ [el-ᶜaremrem] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Şedīd şeyᵓe denir. Ve çok ᶜaskere denir; yukālu: جَيْشٌ عَرَمْرَمٌ أَيْ كَثِيرٌ

عَوَارِمُ [ᶜAvārim] Bir niçe alçak dağların ve suların ismidir.

[ع ر ت م]

اَلْعَرْتَمَةُ [el-ᶜartemet] (ᶜayn'ın ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle) Burnun mukaddemine denir yāhūd burnun direğiyle dudağın aralığına denir yāhūd burnun önünde üst dudağın ortasında olan dāᵓireye denir; ve minhu yukālu: فَعَلَهُ عَلَى عَرْتَمَةِ أَنْفِهِ أَيْ عَلَى رَغْمِ أَنْفِهِ

[ع ر ج م]

اَلْعُرْجُومُ [el-ᶜurcūm] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Yavuz ve şedīd nākaya denir.

اَلْإِعْرِنْجَامُ [el-iᶜrincām] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Fāsid ve tebāh olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْرَنْجَمَ الشَّيْءُ إِذَا فَسَدَ

[ع ر د م]

اَلْعُرْدُمَانُ [el-ᶜurdumān] (عُنْفُوَانٌ [ᶜunfuvān] vezninde) Vücūdu taslak ve şedīd yāhūd boynu yoğun adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُرْدُمَانٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْجَافِي أَوِ الْغَلِيظُ الرَّقَبَةِ

اَلْعَرْدَمُ [el-ᶜardem] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Kemikleri ve sinirleri iri ve cüssesi ᶜazīm olup eti azca olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَرْدَمٌ أَيْ ضَخْمٌ تَارٌّ غَلِيظٌ قَلِيلُ اللَّحْمِ Ve mutlakan şedīd insān ve hayvāna denir. Ve boyuna denir; yukālu: هُوَ غَلِيظُ الْعَرْدَمِ أَيِ الْعُنُقِ

اَلْعَرْدَمَةُ [el-ᶜardemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Şiddet ve salābet maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ عَرْدَمَةٌ أَيْ شِدَّةٌ وَصَلَابَةٌ

اَلْعِرْدَامُ [el-ᶜirdām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Ucunda püskül gibi salkımları olan

şāha denir.

[ع ر ز م]

اَلْعَرْزَمُ [el-ʿarzem] (zā-yı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Sıkı ve topaç ve şedīd olan insān ve hayvāna denir. Ve bir recül ʿalemidir; Kūfe'de Cebbāne-i ʿArzem dedikleri namāzgāh ona muzāftır, ʿAbdulmelik b. Meysere el-ʿArzemī oraya nāzil olmuştur ve o muhaddistir. Ve

عَرْزَمٌ [ʿarzem] Arslana denir.

اَلْعَرَازِمُ [el-ʿurāzim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) ve

اَلْعِرْزَامُ [el-ʿirzām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznin-de) ve

اَلْعِرْزَمُّ [el-ʿirzemm] (قِرْشَبٌّ [ḳirşebb] vez-ninde) Bunlar da arslana denir.

اَلْإِعْرِنْزَامُ [el-iʿrinzām] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Bir nesne büzülüp tortop olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَنْزَمَ الشَّيْءُ إِذَا تَجَمَّعَ وَتَقَبَّضَ

اَلْعِرْزِمُ [el-ʿirzim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Koca hayyeye denir.

[ع ر ص م]

اَلْعَرْصَمُ [el-ʿarṣam] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) Ekūl ve inhan adama denir. Ve şūh ve şātır ve şen adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَرْصَمٌ أَيْ أَكُولٌ وَكَذَا نَشِيطٌ

اَلْعِرْصَمُّ [el-ʿirṣamm] (قِرْشَبٌّ [ḳirşebb] vez-ninde) Çelimsiz incerek adama denir; yukālu: رَجُلٌ عِرْصَمٌّ أَيِ الضَّئِيلُ الْجِسْمِ Ve gövdesi dernekli kavī ve şedīd adama denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ عِرْصَمٌّ أَيْ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْبَضْعَةِ Ve arslana denir.

اَلْعِرْصَامُ [el-ʿirṣām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznin-de) ve

اَلْعُرَاصِمُ [el-ʿurāṣim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Bunlar da arslana denir.

اَلْعُرْصُومُ [el-ʿurṣūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vez-ninde) Bahīl ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ عُرْصُومٌ أَيْ بَخِيلٌ

[ع ر ه م]

اَلْعُرْهُومُ [el-ʿurhūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Mantara denir. Ve hurmā salkımının sapına denir. Ve vücūdu sımsıkı dolgun ve ter ve nāzük şeyʾe denir, gerek insān ve gerek sāʾir nesne olsun.

اَلْعُرَاهِمُ [el-ʿurāhim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) عُرْهُومٌ [ʿurhūm] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir. Ve iri ve dızman deveye denir; müʾennesi عُرَاهِمَةٌ [ʿurāhimet]tir, ʿalā-kavlin ikisi de müʾennese ıtlāk olunur, müzekkere ıtlāk olunmaz. Ve arslana denir.

اَلْعَرْهَمُ [el-ʿarhem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْعِرْهَمُّ [el-ʿirhemm] (قِرْشَبٌّ [ḳirşebb] vez-ninde) Bunlar da arslana denir.

[ع ز م]

اَلْعَزْمُ [el-ʿazm] (ʿayn'ın fethi ve zammı ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْمَعْزَمُ [el-maʿzem] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) ve

اَلْمَعْزِمُ [el-maʿzim] (مَجْلِسٌ [meclis] veznin-de) ve

اَلْعُزْمَانُ [el-ʿuzmān] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْعَزِيمُ [el-ʿazīm] ve

اَلْعَزِيمَةُ [el-ʿazīmet] (ʿayn'ların fethiyle) Bir nesneyi işlemeğe katʿī rabt-ı kalble kasd ve teveccüh kılmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin bir işte cidd ve saʿy ve ihtimām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَزَمَ عَلَى الْأَمْرِ وَعَزَمَهُ عَزْمًا وَعُزْمًا وَمَعْزَمًا وَمَعْزِمًا وَعُزْمَانًا وَعَزِيمًا وَعَزِيمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَرَادَ فِعْلَهُ وَقَطَعَ عَلَيْهِ أَوْ جَدَّ فِي

الْأَمْرِ Ve yukālu: عَزَمَ الْأَمْرُ نَفْسُهُ أَيْ عُزِمَ عَلَيْهِ Ve bu mübālagaten kalb kabīlindendir, kekavlihim: هَلَكَ الرَّجُلُ وَإِنَّمَا هُوَ أَهْلِكَ Ve عَلَى lafzıyla ant vermek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَزَائِمُ Ve عَزَمَ عَلَى الرَّجُلِ إِذَا أَقْسَمَ عَلَيْهِ [ʿazāʾim] okumak maʿnāsınadır; yukālu: عَزَمَ الرَّاقِي إِذَا قَرَأَ الْعَزَائِمَ

أُولُو الْعَزْمِ [ulu'l-ʿazm] Rüsül-i kirāmdan şol peygamber-i ʿālī-şānlardır ki Hazret-i Hak celle ve ʿalānın kendilerden ahz-i ʿahd ü mīsāk eylediği evāmir-i ʿaliyye-i rabbāniyyenin temşīt ve icrāsı bābında ʿazm ve cidd ve ihtimām eylediler. Baʿzılar dedi ki أُولُو الْعَزْمِ [ulu'l-ʿazm] Nūḥ ve İbrāhīm ve Mūsā ve Muḥammed ʿaleyhimu's-salātu ve's-selāmdır. Ve Zemaḫşerī dedi ki أُولُو الْعَزْمِ [ulu'l-ʿazm] cidd ve sebāt sāhibi olan peygamber-i zīşānlardan ʿibārettir ki ahkām-ı ilāhiyyeyi teblīgde cidd ve ikdām edip kavminin renc ve eziyyetlerine sabr ve sebāt ve tahammül eylediler. Pes Zemaḫşerī'ye göre de maʿdūd ve muʿayyen olmaz. Ve ʿinde'l-baʿz Nūḥ ve İbrāhīm ve İsḥāḳ ve Yaʿḳūb ve Yūsuf ve Eyyūb ve Dāvūd ve ʿĪsā ʿaleyhimü's-selāmdır. Şārih der ki ve ʿinde'l-baʿz Ādem ve İbrāhīm ve Mūsā ve Dāvūd ve Suleymān ve ʿĪsā ve Muḥammed ʿaleyhimu's-salātu ve's-selāmdır.

اَلْعَزَائِمُ [el-ʿazāʾim] عَزِيمَةٌ [ʿazīmet]in cemʿidir, efsūna denir, rukye maʿnāsına; gūyā ki maraza şifā-yāb olmak için yemīn verilir yāhūd cinci hācelerin zuʿmlerince rūhāniyyūna yemīn verilir. Ve baʿzılar dedi ki عَزَائِمُ [ʿazāʾim] āyāt-ı Ḳurʾāniyyeden ʿibārettir ki āfāt ve emrāz ashābına şifāʾ ve ifākat recāsına kırāʾet olunur, hakkında eser vārid olan havāss-ı āyāt-ı kerīme gibi.

اَلْإِعْتِزَامُ [el-iʿtizām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّعَزُّمُ [et-teʿazzum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bunlar da عَزْمٌ [ʿazm] maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَزَمَهُ وَعَلَيْهِ وَتَعَزَّمَهُ بِمَعْنَى عَزَمَهُ Ve

إِعْتِزَامٌ [iʿtizām] Seğirtmekte ve yürümekte ve sāʾir ʿamelde fütūr ve rehāvetsiz kasd-ı dāʾim üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَزَمَ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الْقَصْدَ فِي الْحُضْرِ وَالْمَشْيِ وَغَيْرِهِ Ve at kısmı seğirtirken dizgini eslemeyip dikine sertlik edip kendi başına gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِعْتَزَمَ الْفَرَسُ إِذَا مَرَّ جَامِحًا

اَلْعَوْزَمُ [el-ʿavzem] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Gençlikten henüz bakiyye-i kuvvet kalmış yaşlı nākaya denir. Ve kocakarıya denir. Ve bodur hatuna denir.

اَلْعَزُومُ [el-ʿazūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) عَوْزَمٌ [ʿavzem] ile iki maʿnā-yı evvelde mürādiftir.

اَلْعَزَّامُ [el-ʿazzām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْمُعْتَزِمُ [el-muʿtezim] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Arslana ıtlāk olunur.

اَلْمُعَزِّمُ [el-muʿazzim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Efsūn-gere denir; yukālu: هُوَ مُعَزِّمٌ أَيِ الرَّاقِي

اَلْعَزِيمُ [el-ʿazīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pek seğirtmeğe denir, ʿadv-i şedīd maʿnāsına. Baʿzı nüshada teşdīd-i vāv ile اَلْعَدُوُّ الشَّدِيدُ ʿunvānıyla olmakla o dahi mümkindir.

أُمُّ الْعِزْمِ [ummu'l-ʿizm] ve

عِزْمَةُ [ʿizmet] ve

أُمُّ عِزْمَةَ [ummu ʿizmet] (ʿayn'ların kesriyle) İnsānın dübürüne ıtlāk olunur.

اَلْعَزْمُ [el-ʿazm] (ʿayn'ın fethiyle) Kuru

üzüm cibresine denir; cemʿi غُزُمٌ [ʿuzum] dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلْعَزْمِيُّ [el-ʿazmiyy] (yā-yı nisbetle) Kuru üzüm cibresi satan adama denir. Ve ʿahd ve peymānına sāhib-vefā olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَزْمِيٌّ أَيِ الْمُوفِي بِالعَهْدِ

اَلْعُزْمَةُ [el-ʿuzmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir adamın kavm ve kabīle ve ʿaşīret ve akribāsına denir; cemʿi عُزَمٌ [ʿuzem] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: هُوَ مِنْ عُزْمَةِ فُلَانٍ أَيْ مِنْ أُسْرَتِهِ وَقَبِيلَتِهِ

اَلْعَزَمُ [el-ʿazem] (fethateynle) Şol adamlara denir ki dostlukları münāfıkāne ve hercāyī olmayıp sahīh ve samīm ve sāfī ola; müfredi عَازِمٌ [ʿāzim]dir; yukālu: هُمْ عَزَمٌ وَهُوَ عَازِمٌ أَيِ الْمُصَحِّحُونَ لِلْمَوَدَّةِ

اَلْعَزْمَةُ [el-ʿazmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) حَقٌّ [ḥaḳḳ] maʿnāsınadır ki حُقُوقٌ [ḥuḳūḳ] un müfredidir; ve minhu mā-fī hadīsi's-zekāti: "عَزْمَةٌ مِنْ عَزَمَاتِ اللهِ" أَيْ حَقٌّ مِنْ حُقُوقِهِ أَيْ وَاجِبٌ مِمَّا أَوْجَبَهُ

اَلْعَزَائِمُ [el-ʿazāʾim] عَزِيمَةٌ [ʿazīmet]in cemʿidir ki efsūna denir. Ve عَزَائِمُ [ʿazāʾim]-i ilāhī Bārī Ẕü'l-Celāl hazretlerinin emr ve īcāb eylediği ferāʾizden ʿibārettir; ve minhu hadīsu İbn Mesʿūd: "إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخَصُهُ كَمَا يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى عَزَائِمُهُ" أَيْ فَرَائِضُهُ الَّتِي أَوْجَبَهَا وَأَمَرَنَا بِهَا

[ع س م]

اَلْعَسَمُ [el-ʿasem] (fethateynle) Elde ve ayakta bileğin oynak yerinden rūh ve kuvvet zāʾil olmakla kuruyup el yāhūd ayak bir yana eğri olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسِمَ الرَّجُلُ عَسَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبِسَ مَفْصِلُ رُسْغِهِ وَتَعَوَّجَ مِنْهُ يَدُهُ أَوْ قَدَمُهُ فِي يَدِهِ أَوْ قَدَمِهِ عَسَمٌ ve

اَلْأَعْسَمُ [el-aʿsem] Sıfat-ı mezbūre üzere olan kişiye denir; müʾennesi عَسْمَاءُ [ʿasmāʾ] dır.

اَلْإِعْسَامُ [el-iʿsām] (hemzenin kesriyle) Eli kurutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَمَ يَدَهُ إِذَا أَيْبَسَهَا Ve göz ʿilletli olmakla dāʾimā yaşı akar olmak yāhūd çirk ve çapaklı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَمَتْ عَيْنُهُ إِذَا ذَرَفَتْ أَوْ غَمَضَتْ

اَلْعَسْمُ [el-ʿasm] (رَسْمٌ [resm] vezninde) Tamaʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَهُ عَسْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَمِعَ Ve yukālu: هَذَا الْأَمْرُ لَا يُعْسَمُ فِيهِ أَيْ لَا يُطْمَعُ فِي مُغَالَبَتِهِ وَقَهْرِهِ

عَسْمٌ [ʿasm] ve

عُسُومٌ [ʿusūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Kesb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَ الرَّجُلُ عَسْمًا وَعُسُومًا إِذَا كَسَبَ Ve göz ʿilletli olmakla dāʾimā yaşarıp akmak yāhūd çirk ve çapak tutmak yāhūd kapakları yumuk ve basık olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَتْ عَيْنُهُ إِذَا ذَرَفَتْ أَوْ غَمَضَتْ أَوِ انْطَبَقَتْ أَجْفَانُهَا بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ Ve bir işte çalışıp dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَ فِي الْأَمْرِ إِذَا اجْتَهَدَ Ve bī-pervā nās içre hücūm ile girişip karışmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَ فُلَانٌ وَسَطَ الْقَوْمِ إِذَا اقْتَحَمَ حَتَّى خَالَطَهُمْ غَيْرَ مُكْتَرِثٍ فِي حَرْبٍ كَانَ أَوْ لَا

اَلْعُسُومُ [el-ʿasūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْعَاسِمُ [el-ʿāsim] ʿAyāli için emek çekip kesb ü kār eder olan adama denir. عُسُومٌ [ʿasūm]un cemʿi عُسُمٌ [ʿusum]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: هُوَ عَسُومٌ وَعَاسِمٌ أَيْ كَادٌّ لِعِيَالِهِ Ve

عَسُومٌ [ʿasūm] Evlādı çok nākaya denir.

اَلْعُسُومُ [el-ʿusūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Azlığa denir; yukālu: بِهِ عُسُومٌ أَيْ قِلَّةٌ

اَلْعَسْمَةُ [el-ʿasmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Cüzʾīce yiyeceğe denir; yukālu: مَا ذَاقَ إِلَا

عَسْمَةً أَيْ أَكْلَةً

اَلْمَعْسِمُ [el-maʿsim] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Pek azca curʿaya ıtlāk olunur ki ona tamaʿ olunmaz; yukālu: مَا فِي قِدْحِكَ مَعْسِمٌ أَيْ مَغْمَزٌ أَيْ مَطْمَعٌ

اَلْعَسْمِيُّ [el-ʿasmiyy] (ʿayn'ın fethiyle) Islāh-ı umūr u mesālih eden kār-güzār adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَسْمِيٌّ أَيْ مُصْلِحٌ لِأُمُورِهِ Ve umūru taʿvīc eden adama denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ عَسْمِيٌّ أَيْ مُعَوِّجٌ لِأُمُورِهِ Ve dubaracı, firībā adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عَسْمِيٌّ أَيْ مُخَاتِلٌ

اَلْإِعْتِسَامُ [el-iʿtisām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Eski papuç yā çizme alıp giymek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَسَمَ النَّعْلَ أَوِ الْخُفَّ إِذَا أَخَذَهُ خَلَقًا فَلَبِسَهُ Ve koyunlar doğurduktan sonra çoban gelip kuzuların her birini analarına sevk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَسَمَتِ الشَّاةُ إِذَا وَضَعَتْ وَأَتَى الرَّاعِي فَأَلْقَى إِلَى كُلِّ وَاحِدَةٍ وَلَدَهَا

اَلْعَسَمَةُ [el-ʿasemet] (fetehātla) ve

اَلْعُسُومُ [el-ʿusūm] (zammeteynle) Kuru ekmek kırıklarına denir.

اَلْعَسَمَانُ [el-ʿasemān] (fetehātla) Davar kısmı ling ile yelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَمَتِ الدَّابَّةُ عَسَمَانًا إِذَا خَبَّ

اَلْأَعْسَامُ [el-aʿsām] (hemzenin fethiyle) Cism ve hilkat maʿnāsına müstaʿmeldir; عَسَمَةٌ [ʿasemet] lafzından cemʿdir; yukālu: ثَوْبٌ بَعِيرٌ حَسَنُ الْأَعْسَامِ أَيِ الْجِسْمِ وَالْخِلْقَةِ Ve bu أَخْلَاقٌ kabīlindendir.

ذُوعَيْسَمٍ [Ẕū ʿAysem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) İbn Aʿreb'dir ki akyāl-i Yemen'dendir.

بَنُوعُسَامَةَ [Benū ʿUsāmet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir kabīledir.

عَاسِمٌ [ʿĀsim] Bir mevziʿdir, ʿalā-kavlin ʿĀlic nām mevziʿde bir kum yığınının adıdır. Ve

عُسَامَةُ [ʿUsāmet] Bir recül adıdır.

[ع س ج م]

اَلْعَسْجَمَةُ [el-ʿascemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çabukluk maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ عَسْجَمَةٌ أَيْ خِفَّةٌ وَسُرْعَةٌ

[ع ش م]

اَلْعَشَمُ [el-ʿaşem] ve

اَلْعَشَمَةُ [el-ʿaşemet] (ʿayn'ın ve şīn-i muʿcemenin fethiyle) Tamaʿ maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ عَشَمٌ وَعَشَمَةٌ أَيْ طَمَعٌ Ve

عَشَمٌ [ʿaşem] ve

عُشُومٌ [ʿuşūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Kurumak maʿnāsınadır; yukālu: عَشِمَ الشَّيْءُ عَشَمًا وَعُشُومًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبِسَ

اَلتَّعَشُّمُ [et-teʿaşşum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) عَشَمٌ [ʿaşem] maʿnāsınadır; yukālu: تَعَشَّمَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى عَشِمَ

اَلْعَشَمَةُ [el-ʿaşemet] (fetehātla) Zaʿf ve hüzālden vücūdu değnek gibi kurumuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَشَمَةٌ أَيِ الْيَابِسُ هُزَالًا Ve pīr-i fānīye denir, müzekker ve müʾennese ıtlāk olunur; ʿalā-kavlin beli bükülmüş, yapça yapça adımları sıkı atarak yürür olan pīre denir. Ve kuru ekmeğe denir.

اَلْعَيْشَمُ [el-ʿayşem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ve

اَلْعَشَمُ [el-ʿaşem] (fethateynle) Kuru ekmeğe vasf olur; yukālu: خُبْزٌ عَيْشَمٌ وَعَشَمٌ أَيْ يَابِسٌ أَوْ فَاسِدٌ

اَلْأَعْشَمُ [el-aʿşem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Muhtelit iki levnle mütelevvin olan nesneye denir. Ve pek yaşlı ʿamel-mānde insāna denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْشَمُ إِذَا كَانَ قَدْ عَسَا كِبَرًا Ve rutūbet görmeyip dāʾimā toz ve

toprakla ālūde olmak sebebiyle kurumuş ağaca denir. Ve şol ağaca denir ki kuru yerleri ratbından ekser ola.

اَلْعَشْمَاءُ [el-ʿaşmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol arza denir ki onda tozdan ve topraktan kurumuş ağaçlar ola.

اَلْعَيْشُومَةُ [el-ʿayşūmet] (ʿayn'ın fethiyle) سَخْبَرٌ [saḫber] dedikleri şecere şebīh bir şecer adıdır. Ve sararıp kurumuş nebāta denir; cemʿi عَيْشُومٌ [ʿayşūm]dur hā'sız.

اَلْعُشُمُ [el-ʿuşum] (zammeteynle) Bir cins ağaçtır; müfredi عَاشِمٌ [ʿāşim] ve عَشِمٌ [ʿaşim]dir, كَتِفٌ [ketif] vezninde.

عَشْمٌ [ʿAşm] (ʿayn'ın fethiyle) Bir mevziʿdir.

عَشَمٌ [ʿAşem] (fethateynle) Beyne'l-Haremeyen bir mevziʿdir.

اَلْعَشْمُ [el-ʿaşm] (ʿayn'ın fethiyle) Deve semirmeğe yüz tutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَشَمَ بَعِيرُكَ عَشْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ فِيهِ السِّمَنُ

عَاشِمٌ [ʿĀşim] ʿĀlic nām mahalde bir kum yığınının adıdır.

[ع ش ر م]

اَلْعَشْرَمُ [el-ʿaşrem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Huşūnetli ve şiddetli nesneye denir.

اَلْعَشَرَّمُ [el-ʿaşerrem] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Şehāmetli, nāfiz ve kār-güzār adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَشَرَّمٌ أَيْ شَهْمٌ مَاضٍ Ve arslana denir. Ve bir adamın ismidir.

اَلْعُشَارِمُ [el-ʿuşārim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Arslana denir.

[ع ص م]

اَلْعَصْمُ [el-ʿaşm] (ʿayn'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Çalışıp kesb ü kār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَمَ الرَّجُلُ عَصْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اكْتَسَبَ Ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَمَ الشَّيْءَ إِذَا مَنَعَهُ ve yukālu: عَصَمَهُ الطَّعَامُ إِذَا مَنَعَهُ مِنَ الْجُوعِ Ve hıfz ve sıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَمَهُ إِذَا وَقَاهُ Ve bir nesneye el ile yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: عَصَمَ إِلَيْهِ إِذَا اعْتَصَمَ بِهِ Ve kırbaya عِصَامٌ [ʿişām] eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَمَ الْقِرْبَةَ إِذَا جَعَلَ لَهَا عِصَامًا

اَلْإِعْصَامُ [el-iʿṣām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kırbaya عِصَامٌ [ʿişām] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَمَ الْقِرْبَةَ بِمَعْنَى عَصَمَهَا Ve atın üzerinde sābit ve muhkem oturamayıp yeniçeri oturuşu gibi eyer kaşına yapışarak oturmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَمَ الرَّاكِبُ إِذَا لَمْ يَثْبُتْ عَلَى ظَهْرِ الْخَيْلِ Ve bir adama yapışacak nesne düzüp hāzırlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَمَ فُلَانًا إِذَا هَيَّأَ لَهُ مَا يَعْتَصِمُ بِهِ Ve el ile yapışıp salıvermemek üzere tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَمَ بِفُلَانٍ إِذَا أَمْسَكَ بِهِ Ve rākib düşmeyim diye atın yelesine yapışıp kavramak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَعْصَمَ بِالْفَرَسِ إِذَا أَمْسَكَ بِعُرْفِهِ Kezālik devenin rākibi havut iplerinden birine yapışıp tutmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَعْصَمَ بِالْبَعِيرِ إِذَا أَمْسَكَ بِحَبْلٍ مِنْ حِبَالِهِ

اَلْعَصِيمُ [el-ʿaşīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tere denir, عَرَقٌ [ʿaraḳ] maʿnāsına. Ve deve uyluğuna yapışmış vesah ve çirke denir. Ve devenin tüyü döküldükten sonra dipleri̇nden sürüp çıkan siyāh tüylere denir. Ve her şeyʾin bakiyyesine denir. Ve hidāb ve hınnā makūlesi nesnelerin yerinde kalan eser ve nişānesine denir.

اَلْعُصْمُ [el-ʿuşm] (ʿayn'ın zammıyla ve zammeteynle) Bu dahi bir nesneden kalan eser ve nişāna denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنَ الْخِضَابِ إِلَا

عَصِيمٌ وَعُصْمٌ أَيْ بَقِيَّةٌ وَأَثَرٌ

اَلْعِصْمَةُ [el-ʿişmet] (ʿayn'ın kesriyle) İsmdir, menʿ maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي عِصْمَتِهِ أَيْ فِي مَنْعِهِ Ve kılādeye denir; ʿayn'ın zammıyla da lügattir; cemʿi عِصَمٌ [ʿişam] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve cemʿü'l-cemʿi أَعْصُمٌ [aʿṣum]dur, kezālik cemʿü'l-cemʿi عِصَمَةٌ [ʿişamet] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve sīga-i müntehā-yı cümūʿu أَعْصَامٌ [aʿṣām] gelir.

أَبُو عَاصِمٍ [ebū ʿāṣim] Kavutun künyesidir; tekūlu: أَطْعَمَنَا أَبَا عَاصِمٍ أَيْ سَوِيقًا Ve ekşi aş taʿbīr olunan taʿāmın künyesidir; yukālu: أَطْعَمَهُ أَبَا عَاصِمٍ أَيْ سِكْبَاجًا

اَلْإِعْتِصَامُ [el-iʿtiṣām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneye el ile yapışıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَصَمَ بِهِ إِذَا أَمْسَكَهُ بِيَدِهِ Ve korunmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِعْتَصَمَ بِاللهِ أَيِ امْتَنَعَ بِلُطْفِهِ مِنَ الْمَعْصِيَةِ Yaʿnī "Hudā-yı müteʿalin lutfuna temessükle meʿāsīden korunup mahfūz oldu."

اَلْأَعْصَمُ [el-aʿṣam] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Şol ceyrana ve āhūya denir ki iki kollarında yāhūd birinde beyāz olup sāʾir bedeni siyāh yāhūd kızıl ola; müʾennesi عَصْمَاءُ [ʿaṣmāʾ]dır.

اَلْعَصَمُ [el-ʿaṣam] (fethateynle) Āhū yā dağ keçisi أَعْصَمُ [aʿṣam] olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَصِمَ الظَّبْيُ وَالْوَعِلُ عَصَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَعْصَمَ

اَلْعُصْمَةُ [el-ʿuṣmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan ismdir, āhūnun ve ceyranın أَعْصَمُ [aʿṣam]lığına denir.

اَلْعِصَامُ [el-ʿişām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sürmeye ıtlāk olunur, gözün nūrunu hıfz eylediği için; yukālu: فِي عَيْنِهَا عِصَامٌ أَيْ كُحْلٌ Ve at ve deve makūlesi hayvānın kuyruğunun incerek yerine denir, cemʿi أَعْصِمَةٌ [aʿṣimet]tir. Ve ʿİṣām b. Şehber, Nuʿmān b. Munẕir'in derbānıdır; ve minhu kavluhum: "مَا وَرَاءَكَ يَا عِصَامُ" Zemaḫşerī *Mustaḳṣā*'da bunu mesel olarak sebt eylemiştir, bir nesneden istihbār mevkiʿinde īrād olunur. Merkūm ʿİṣām hasta olup ve mevti ircāf olunmuşken ifākat bulup Nuʿmān huzūruna geldikte ona kelām-ı mezbūr ile istifsār eylemiştir. İntehā. Ve mine'l-emsāli: "كُنْ عِصَامِيًّا وَلَا تَكُنْ عِظَامِيًّا" Bu meselin menşeʾi şāʿirin işbu: "نَفْسُ عِصَامٍ سَوَّدَتْ عِصَامَا | | وَعَلَّمَتْهُ الْكَرَّ وَالْإِقْدَامَا" beytidir. Murād ʿİṣām-ı Ḫāricidir, ʿArab ona Ḫāricī ıtlāk ettikleri sābıka-i devlet ü haşmeti yok iken kendi kiyāset ve rüşd ve ikbāliyle hurūc eylediğine mebnīdir. Pes beyt-i mezbūrun mefhūmu ʿİṣām-ı mezbūr mukaddemā eser-i siyādetten bī-behre iken nefsinin istiʿdād ve kiyāset ve reşādı kendisini merkez-i siyādete iblāg edip ve kendisine kerr ve harb ve ikdāmı taʿlīm eyledi. Ve "كُنْ عِصَامِيًّا وَلَا تَكُنْ عِظَامِيًّا" kavli "Şeref ve şān senin kendi müktesebin ve māye-i zātın olsun, ʿizām-ı rüfāt kabīlinden olan ābāʾ ve ecdād ile olmasın!" Yaʿnī zādelikle tafra-fürūş-ı ʿizz ü şeref olmak muʿteber değildir, makbūl olan şeref kesbīdir. Ve

عِصَامٌ [ʿişām] Hevdecin ve mihaffenin bağına denir. Ve kova ve kırba ve matara makūlesinin bağına denir. Ve çuval ve garāre makūlesinin kulpuna denir; cemʿi أَعْصِمَةٌ [aʿṣimet] ve عُصُمٌ [ʿuṣm] gelir ʿayn'ın zammıyla ve عِصَامٌ [ʿişām] gelir müfredinin lafzı üzere دِلَاصٌ, [dilāṣ] ve فُلْكٌ [fulk] gibi.

اَلْمِعْصَمُ [el-miʿṣam] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kolda bilezik geçirecek yere denir, ʿalā-kavlin ele denir, cemʿi مَعَاصِمُ [meʿāṣim]dir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَيَّا الْمَعَاصِمِ وَهِيَ مَوَاضِعُ السِّوَارِ أَوِ الْأَيْدِي Ve

مِعْصَمٌ [miʿṣam] Keçinin ismidir. Ve sağmak için çağıracak kelimāttandır ki مِعْصَمْ مِعْصَمْ diye çağırırlar, āhirleri sākindir.

اَلْعَصُومُ [el-ʿaṣūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْعَيْصُومُ [el-ʿayṣūm] (قَيْصُومٌ [ḳayṣūm] vezninde) Ekūl ve pür-hor adama denir.

اَلْعَوَاصِمُ [el-ʿAvāṣim] Bir niçe bilād yaʿnī bir eyālettir ki şehr-i Antākiye onun kasabasıdır. Şārih der ki عَوَاصِمُ حَلَبَ [ʿAvāṣimu Ḥaleb] ıtlāk olunur, gūyā ki Ḥaleb şehrinin havālīsinde muhāfızlarıdır.

عَاصِمٌ [ʿĀṣim] Huẕeyl bilādında bir mevziʿdir.

اَلْعَاصِمِيَّةُ [el-ʿĀṣimiyyet] Reʾsu ʿAyn kurbünde bir karyedir.

اَلْعَاصِمَةُ [el-ʿĀṣimet] Medīne ve şehre ıtlāk olunur.

اَلْعُصْمُ [el-ʿUṣm] (ʿayn'ın zammıyla) Yemen'de Benū Zebīd cemāʿatine mahsūs bir hisār adıdır. Ve Huẕeyl kabīlesi yurdunda bir dağın adıdır.

عَاصِمٌ [ʿĀṣim] ve

أَعْصَمُ [Aʿṣam] ve

مُعْتَصِمٌ [Muʿtaṣim] ve

مُسْتَعْصِمٌ [Mustaʿṣim] ve

مَعْصُومٌ [Maʿṣūm] ve

عُصْمٌ [ʿUṣm] (ʿayn'ın zammıyla) ve

عُصَيْمٌ [ʿUṣaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

عُصَيْمَةُ [ʿUṣaymet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Esāmīdendir.

اَلْغُرَابُ الْأَعْصَمُ [el-ġurābu'l-aʿṣam] Şol kargadır ki ayakları ve burnu kızıl ola yāhūd kanadında ak yelek ola.

اَلْأَعْصَامُ [el-aʿṣām] (hemzenin fethiyle) Köpek kısmının boyunlarında olan yularlara denir; müfredi عُصْمَةٌ [ʿuṣmet] tir ʿayn'ın zammıyla ve عِصَامٌ [ʿiṣām]dır ʿayn'ın kesriyle

[ع ض م]

اَلْعَضْمُ [el-ʿaḍm] (ʿayn'ın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Yayın kabzasına denir; cemʿi عِضَامٌ [ʿiḍām]dır ʿayn'ın kesriyle. Ve yaba taʿbīr olunan parmaklı ağaca denir ki onunla harman savrulur; cemʿi أَعْضِمَةٌ [aʿḍimet] ve عُضْمٌ [ʿuḍm] gelir ʿayn'ın zammıyla. Ve at ve deve kısmının kuyrukları sokumuna denir. Ve dağ keçisine denir. Ve çiftçilerin ucuna saban demiri geçirdikleri tahtaya denir ki saban eneği taʿbīr olunur. Ve dağlarda olan şol damara ve hatta denir ki dağın sāʾir levnine muhālif ola.

اَلْعِضَامُ [el-ʿiḍām] (ʿayn'ın kesriyle) Bu dahi at ve deve kısmının kuyruk sokumlarına denir.

اَلْعَضُومُ [el-ʿaḍūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dayanıklı sulb ve metīn nākaya denir.

اَلْعَيْضُومُ [el-ʿayḍūm] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) Ekūl ve inhan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَيْضُومٌ أَيْ أَكُولٌ Ve kavrayıp ısırıcı hayvāna denir; yukālu: جَمَلٌ عَيْضُومٌ أَيْ عَضُوضٌ

[ع ط م]

اَلْعُطْمُ [el-ʿuṭm] (ʿayn'ın zammıyla) Atılmış ve hallāclanmış yüne denir, صُوفٌ مَنْفُوشٌ maʿnāsına. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْعُطُمُ [el-ʿuṭum] (zammeteynle) Helāk olan nesnelere denir; müfredi عَطِيمٌ [ʿaṭīm] ve عَاطِمٌ [ʿāṭim]dir; yukālu: قَوْمٌ عُطُمٌ أَيْ هَلْكَى

[ع ظ م]

اَلْعِظَمُ [el-ʿiẓam] (ʿayn'ın kesri ve ẓā-yı muʿcemenin fethiyle) Ululuğa denir ki ismdir, Fārisîde büzürgī denir; yukālu: بِهِ عِظَمٌ وَهُوَ خِلَافُ الصِّغَرِ Ve

عِظَمٌ [iẓam] ve

عَظَامَةٌ [ʿaẓāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Masdarlardır, ulu olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَظُمَ الشَّيْءُ عِظَمًا وَعَظَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ضِدُّ صَغُرَ

اَلْعَظِيمُ [el-ʿaẓīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْعُظَامُ [el-ʿuẓām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْعُظَّامُ [el-ʿuẓẓām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Sıfatlardır, ulu ve büzürg nesneye denir.

اَلتَّعْظِيمُ [et-taʿẓīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ulu etmek ve ululamak maʿnālarınadır; yukālu: عَظَّمَهُ إِذَا فَخَّمَهُ وَكَبَّرَهُ Ve mezbūhu kemik kemik pārelemek maʿnāsınadır; yukālu: عَظَّمَ الشَّاةَ إِذَا قَطَّعَهَا عَظْمًا عَظْمًا

اَلْإِعْظَامُ [el-iʿẓām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ulu eylemek ve ululamak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْظَمَهُ بِمَعْنَى عَظَّمَهُ Ve bir nesneyi büyük görmek ve büyük bilmek ve büyük tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْظَمَهُ إِذَا رَآهُ عَظِيمًا Ve köpeğe kemik yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْظَمَ الْكَلْبَ عَظْمًا إِذَا أَطْعَمَهُ إِيَّاهُ

اَلْإِسْتِعْظَامُ [el-istiʿẓām] Bu dahi bir nesneyi büyük görmek ve büyük bilmek ve büyük tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْظَمَهُ إِذَا رَآهُ عَظِيمًا Ve bir nesnenin gömünü almak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْظَمَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ مُعْظَمَهُ Ve tekebbürlük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْظَمَ فُلَانٌ إِذَا تَكَبَّرَ

اَلتَّعَظُّمُ [et-taʿaẓẓum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi büyüklenip kibr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَظَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

اَلْعُظْمُ [el-ʿuẓm] (ʿayn'ın zammıyla) İsmdir, kibr ve nahvet maʿnāsınadır. Ve bir nesnenin gömüne denir; ʿayn'ın fethiyle de lügattir; yukālu: أَخَذَ عُظْمَهُ أَيْ مُعْظَمَهُ أَيْ أَكْثَرَهُ

اَلتَّعَاظُمُ [et-teʿāẓum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesne ʿazīm görünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَاظَمَهُ إِذَا عَظُمَ عَلَيْهِ Ve yukālu: هُوَ أَمْرٌ لَا يَتَعَاظَمُهُ شَيْءٌ أَيْ لَا يَعْظُمُ شَيْءٌ بِالْإِضَافَةِ إِلَيْهِ Yaʿnī "O bir emr-i ʿazīmdir ki ona nisbetle hiçbir nesne ʿazīm olmaz."

اَلْعَظَمَةُ [el-ʿaẓamet] (fetehātla) ve

اَلْعُظَّامَةُ [el-ʿuẓẓāmet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) ve

اَلْعَظَمُوتُ [el-ʿaẓamūt] (جَبَرُوتٌ [ceberūt] vezninde) Sīga-i mübālagalardır, kibr ve nahvet ve zehv maʿnāsınadır; lākin ʿazamet-i Bārī-i Ẕü'l-Celāl vasf-ı mezkūr ile sıfatlanmak cāʾiz değildir. Ve bununla kaçan ʿibāddan birisi vasflansa hakkında kadh ve zemîmedir, zîra murād kibr ve tecebbürdür ki sıfāt-ı şeytāniyyedendir ve ammā ʿazamet-i Rabbānī keyf ve hadd ve temsîl havsalasına güncîde değildir, hemān ʿazīm olduğunu iʿtikād eylemek vācibdir. وَاللهُ هُوَ الْعَظِيمُ وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ Ve

عَظَمَةُ اللِّسَانِ [ʿaẓametu'l-lisān] Dilin kalın olan yerinden ʿibārettir ki ilerisidir. Ve

عَظَمَةُ السَّاعِدِ [ʿaẓametu's-sāʿid] Pazının dirsek yanında balık eti olan kaba yerinden ʿibārettir; zîrā سَاعِدٌ [sāʿid] iki mikdārdır, biri dirsek yanıdır ki balık eti ve sinirli et olan yeridir ve birisi el ayasının ötesidir ki ona أَسَلَةٌ [eselet] derler.

اَلْعَظِيمَةُ [el-ʿaẓīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْمُعْظَمَةُ [el-muʿẓamet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet]

vezninde) Şedāʾid ü nevāzil-i zamāndan nāzile-i şedīdeye ıtlāk olunur; yukālu: نَزَلَتْ بِهِ عَظِيمَةٌ وَمُعْظَمَةٌ أَيْ نَازِلَةٌ شَدِيدَةٌ

اَلْعَظْمُ [el-ʿaẓm] (ʿayn'ın fethiyle) Kemiğe denir, Fārisīde ustuḫān derler; cemʿi أَعْظُمٌ [aʿẓum]dur, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve عِظَامٌ [ʿiẓām]dır ʿayn'ın kesriyle ve عِظَامَةٌ [ʿiẓāmet]tir, āhirindeki hā-i teʾnīs cemʿ içindir. Ve

عَظْمٌ [ʿAẓm] Bir mevziʿ adıdır. Ve

عَظْمُ الرَّحْلِ [ʿaẓmu'r-raḥl] Semerin edevāt ve esbābsız ahşābından ʿibārettir. Ve

عَظْمُ الْفَدَّانِ [aẓmu'l-feddān] Ucuna saban demiri geçirdikleri tahtadır ki saban eneği taʿbīr olunur.

اَلْعَظْمِيُّ [el-ʿaẓmiyy] (غَرْبِيٌّ [ġarbiyy] vezninde) Beyāza māʾil güvercin kuşuna ıtlāk olunur.

ذُوالْعَظْمِ [Ẕu'l-ʿAẓm] Kaʿb b. Nuʿmān eş-Şeybānī lakabıdır.

ذُوعُظْمٍ [Ẕū ʿUẓm] (ʿayn'ın zammıyla) Ḫayber nevāhīsinden bir nāhiyedir.

اَلْعَظْمُ [el-ʿaẓm] (عَزْمٌ [ʿazm] vezninde) Köpeğe kemik yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَظَمَ الْكَلْبَ عَظْمًا إِذَا أَطْعَمَهُ الْعَظْمَ

اَلْعَظْمَةُ [el-ʿaẓmet] (ʿayn'ın fethiyle) Bir adamın kemiğine vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَظَمَ فُلَانًا عَظْمَةً إِذَا ضَرَبَ عِظَامَهُ

عَظْمُ وَضَّاحٍ [ʿaẓmu vaḍḍāḥ] yāhūd

عُظَيْمُ وَضَّاحٍ [ʿuẓaymu vaḍḍāḥ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Arablara mahsūs bir laʿib adıdır.

اَلْإِعْظَامَةُ [el-iʿẓāmet] (hemze-i meksūre ile) ve

اَلْعُظْمَةُ [el-ʿuẓmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْعِظَامَةُ [el-ʿiẓāmet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْعُظَّامَةُ [el-ʿuẓẓāmet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Nisvān-ı ʿArabın büyük görünmek için kıçlarına bağladıkları boğçaya denir, zīrā beyne'l-ʿArab sağrılı ʿavret makbūledir.

عَظَامِ [ʿAẓāmi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Şām'da bir mevziʿ adıdır.

اَلْعَظِمَةُ [el-ʿaẓimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلْمَعْظُومَةُ [el-maʿẓūmet] Ālāt-ı kebīreden hazz edip hoşlanır olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَظِمَةٌ وَمَعْظُومَةٌ أَيْ مُشْتَهِيَةٌ لِلْأُيُورِ الْعَظِيمَةِ

اَلْعَظَمُ [el-ʿaẓam] (fethateynle) Yolun cāddesine ıtlāk olunur; yukālu: يَذْهَبُ مِنْ عَظَمِ الطَّرِيقِ أَيْ مِنْ جَادَّتِهِ

اَلْمَعْظُومُ [el-maʿẓūm] Şol deve köşeğine denir ki min-baʿd anasını emmesin diye lisānında olan kemiği kesr olunmuş ola.

اَلْعَظَمَاتُ [el-ʿaẓamāt] (fetehātla) Kavmin eşrāf ve sādātına ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ عَظَمَاتُ الْقَوْمِ أَيْ سَادَاتُهُمْ

[ع ظ ر م]

اَلْعِظْرِمُ [el-ʿiẓrim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Hāssaten arslan necisine denir.

[ع ظ ل م]

اَلْعِظْلِمُ [el-ʿiẓlim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Karanu geceye denir; yukālu: جَاءَ فِي الْعِظْلِمِ أَيِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ Ve bir şecerin ʿusāresine denir, ʿalā-kavlin bir nebāt adıdır ki onunla nesne boyanır yāhūd وَسْمَةٌ [vesmet] dedikleridir. Müfredātta عِظْلِمٌ [ʿiẓlim] çivit otuyla müfesserdir ki çivit onun ʿusāresidir.

اَلتَّعَظْلُمُ [et-teʿaẓlum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc]

vezninde) Gece pek karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَظْلَمَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

اَلْعَظْلَمَةُ [el-ʿazlemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Karanlık, zulmet maʿnāsınadır.

اَلْعِظْلَامُ [el-ʿizlām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Havā yüzüne çöken sisliğe ve pusluğa ve dumanlığa denir.

[ع ف ه م]

اَلْعُفَاهِمُ [el-ʿufāhim] (فَاْيلَ عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Tüvānā ve celd ve çālāk nākaya denir. Ve refāhiyyetli hoş ve güzel dirliğe denir; yukālu: لَهُ عُفَاهِمٌ أَيْ رَفَاهِيَةُ الْعَيْشِ Ve pek seğirtmeğe denir, ʿadv-i şedīd maʿnāsına.

[ع ق م]

اَلْعُقْمُ [el-ʿuḳm] (ʿayn'ın zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) Kısırlık maʿnāsınadır; nisvānın rahimlerinde bir هَزْمَةٌ [hezmet] ve ʿārıza olduğundan hāmil olmazlar; yukālu: بِهَا عُقْمٌ وَهِيَ هَزْمَةٌ تَقَعُ فِي الرَّحِمِ فَلَا تَقْبَلُ الْوَلَدَ Mütercim der ki müʾellif sebeb-i عُقْمٌ [ʿuḳm]u yalnız rahime ʿazv eylemiştir, erkek tarafından dahi olur, *Teẕkire*'de Dāvūd yüz kadar esbāb sebt eylemiştir, fe'lyurācaʿ. Ve عُقْمٌ [ʿuḳm] vasfı dişiye mahsūs değildir, erkeğe de vasf olur, ke-mā se-yuzkeru, niteki عُقْرٌ [ʿuḳr] dahi böylecedir.

اَلْعَقَمُ [el-ʿaḳam] (fethateynle) ve

اَلْعَقْمُ [el-ʿakm] (ʿayn'ın fethi ve zammıyla) Hatun kısır kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَقِمَتِ الْمَرْأَةُ وَعَقَمَتْ وَعَقُمَتْ عَقَمًا وَعَقْمًا وَعُقْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَيُقَالُ عُقِمَتْ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَانَتْ عَقِيمًا ve

عَقْمٌ [ʿaḳm] (ʿayn'ın fethiyle) Müteʿaddī olur, kısır kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَقَمَهَا اللهُ عَقْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ جَعَلَهَا عَقِيمًا Ve bir adamın mefāsıl-ı aʿzāsı kuruyup ʿamel ve hareketten kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عُقِمَتْ مَفَاصِلُهُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ إِذَا يَبِسَتْ Ve sākit ve hamūş olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَقِمَ الرَّجُلُ عَقْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَكَتَ

اَلْإِعْقَامُ [el-iʿḳām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kısır kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْقَمَهَا اللهُ إِذَا جَعَلَهَا عَقِيمًا

اَلْعَقِيمُ [el-ʿaḳīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْعَقِيمَةُ [el-ʿaḳīmet] (hā'yla) Haml kabūl eylemeyen rahime denir; yukālu: رَحِمٌ عَقِيمٌ وَعَقِيمَةٌ أَيْ مَعْقُومَةٌ Ve kısır kalmış hatuna vasf olur; cemʿi عَقَائِمُ [ʿaḳāʾim] ve عُقْمٌ [ʿuḳm] gelir ʿayn'ın zammıyla; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَقِيمٌ أَيْ مَعْقُومٌ Şārih der ki رَحِمٌ [raḥīm] müʾennes olmakla vasfı teʾnīsine nazaran müʾennes ve lafzı iʿtibārıyla müzekker olur. Ve مَرْأَةٌ [merʾet] vasf-ı hāss olmakla müzekkeren vārid olur. İntehā. Ve

عَقِيمٌ [ʿaḳīm] Veledi olmayan er kişiye de vasf olur. Bunun cemʿi عُقَمَاءُ [ʿuḳamāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde ve عِقَامٌ [ʿiḳām] gelir ʿayn'ın kesriyle ve عَقْمَى [ʿaḳmā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde; yukālu: رَجُلٌ عَقِيمٌ إِذَا كَانَ لَا يُولَدُ لَهُ Ve ʿArabların اَلْمُلْكُ عَقِيمٌ kavlleri mülk ve saltanat bābında neseb nāfiʿ olmadığına mebnīdir, zīrā mülk ve saltanat talebi zımnında eb ve veled ve aḫ ve ʿamm gibi ekārib katl ve itlāf olunur. Ve

رِيحٌ عَقِيمٌ [rīḥun ʿaḳīm] Lākih olmayan yaʿnī sehāb peydā eylememekle sebeb-i ʿādī-i emtār olmayan yele ıtlāk olunur; yukālu: رِيحٌ عَقِيمٌ أَيْ غَيْرُ لَاقِحٍ Ve

حَرْبٌ عَقِيمٌ [ḥarbun ʿaḳīm] Şedīd olan cenge ıtlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْعَقَامُ [el-ʿaḳām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi veledi olmayan kişiye denir. Ve عَقِيمٌ [ʿaḳīm] gibi harb ve kıtāle vasf olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve bed-hūy adama

vasf olur; yukālu: رَجُلٌ عَقَامٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ Ve bir vechle berʾ ve ifākat bulmayan derd ve ʿillete vasf olur ve bunda ʿayn'ın zammı efsahtır; yukālu: دَاءٌ عَقَامٌ وَعُقَامٌ إِذَا كَانَ لَا يَبْرَأُ Ve genç olup yavuz ve şedīd olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَقَامٌ أَيْ بَازِلٌ شَدِيدَةٌ

اَلْعُقَامُ [el-ʿuḳām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) **عَقِيمٌ** [ʿaḳīm] ve عَقَامٌ [ʿuḳām] gibi pek tünd ve şedīd olan harb ve kıtāle vasf olur ki istīsāl-i ʿasker eder; yukālu: حَرْبٌ عَقِيمٌ وَعَقَامٌ وَعُقَامٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve şiddet ve mihnetli güne vasf olur; yukālu: يَوْمٌ عُقَامٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve

عُقَامٌ [ʿuḳām] Bir cins balık adıdır. Ve bir nevʿ deniz yılanına denir ki أَسْوَدُ [esved] ıtlāk olunan kara yılanı gāh u bī-gāh denizin kıyısına varıp safīr eyledikte عُقَامٌ [ʿuḳām] denizden taşra çıkıp bir zamān birbirine sarmaşıp koçuştuktan sonra ayrılıp her biri yerlerine giderler.

اَلْمَعَاقِمُ [el-meʿāḳim] (mīm'in fethiyle) At kısmının arka kemiğinin muʾahharında فَرِيدَةٌ [ferīdet] ıtlāk olunan omurga kemikleri ile kuyruk sokumu beyninde olan kaburgalara denir. Ve مَعَاقِمُ الْخَيْلِ [meʿāḳ imu'l-ḫayl] atın mefāsılına denir, müfredleri مَعْقِمٌ [maʿḳim]dir, مَنْزِلٌ [menzil] vezninde.

اَلْعَقْمُ [el-ʿaḳm] ve

اَلْعَقْمَةُ [el-ʿaḳmet] (ʿayn'ların fethi ve kesriyle) Kırmızı bürüncek çara denir ki nisvān örtünürler, ʿalā-kavlin mutlakan kırmızı sevbe denir. Ve

عِقْمَةٌ [ʿiḳmet] (ʿayn'ın kesriyle) Alaca kumaşa denir.

اَلْعُقْمِيُّ [el-ʿuḳmiyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) Şeref ve kerem ve hasebi kadīm olan kişi-zādeye denir; yukālu: هُوَ عُقْمِيٌّ أَيْ قَدِيمُ الشَّرَفِ وَالْكَرَمِ Ve garīb ve gāmiz ve istihrācı güç kelāma denir; bunda kesr ile de lügattir; yukālu: كَلَامٌ عُقْمِيٌّ أَيْ غَرِيبٌ غَامِضٌ

اَلتَّعَاقُمُ [et-teʿāḳum] تَعَاقُبٌ [teʿāḳub] veznin-de ve mürādifidir.

اَلْإِعْتِقَامُ [el-iʿtiḳām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Kuyuyu kazarken suya karīb oldukta yanında müceddeden bir küçük muhtasar kuyu dahi kazmak maʿnāsınadır, evvelki kuyunun suyu acı mıdır tatlı mıdır bilmek için, eger tatlı ise bakiyyesini dahi hafr edip tevsīʿ eyleye.

اَلْمُعَاقَمَةُ [el-muʿāḳamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Muhāsame maʿnāsınadır; yukālu: عَاقَمَهُ إِذَا خَاصَمَهُ

اَلتَّعْقِيمُ [et-taʿḳīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) İskāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَقَّمَهُ إِذَا أَسْكَتَهُ

عَقْمَةُ [ʿAḳmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir vādī adıdır. Ve

عَقْمَةُ الْقَمَرِ [ʿaḳmetu'l-ḳamer] Ayın ʿavdetinden ʿibārettir, zāhiren matlaʿdan her bār tulūʿu olacaktır.

عَقَامَةُ [ʿAḳāmet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir recül adıdır. Ve ʿAbdullāh b. Muḥammed b. ʿAlī b. Ebī ʿAḳāme fukahā-i Şāfiʿiyye'dendir.

اَلْعُقَيْمُ [el-ʿUḳaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Ziyād'dır ki tābiʿīdir.

[ع ق ر م]

عَقْرَمَى [ʿAḳremā] (عَقْرَبَى [ʿaḳrebā] veznin-de) Yemen'de bir mevziʿ adıdır.

[ع ك م]

اَلْعَكْمُ [el-ʿakm] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Metāʿı bir sevble çekip bağlamak maʿnāsınadır, yük dengini şeritlemek gibi; yukālu: عَكَمَ الْمَتَاعَ عَكْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا

شَدَّهُ بِثَوْبٍ Ve

عَكْمٌ [ᶜakm] Adamın bedeninde yanın iç yüzüne denir; yukālu: إِشْتَكَى عَكْمَهُ أَيْ دَاخِلَ جَنْبِهِ Ve bir adamın ziyāretinden memnūᶜ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عُكِمَ الرَّجُلُ عَنْهُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ صُرِفَ عَنْ زِيَارَتِهِ Ve muntazır olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَمَ إِلَيْهِ إِذَا انْتَظَرَ Ve bir kimse üzere yürüyüp hamle eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَمَ عَلَيْهِ إِذَا كَرَّ Ve bir arz ve mahalle kasd ve tevecküh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَمَ الْأَرْضَ كَذَا إِذَا يَمَّمَهَا Ve gerilenmek, teᶜehhür maᶜnāsınadır; yukālu: مَا عَكَمَ عَنْ شَتْمِهِ أَيْ مَا تَأَخَّرَ Ve deve semirip gövdesi kat kat yağ bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ وَحَمَلَتْ شَحْمًا عَلَى شَحْمٍ

اَلْإِعْكَامُ [el-iᶜkām] (hemzenin kesriyle) Bir adama metāᶜını sarıp bağlamak husūsunda yardım eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْكَمَهُ إِذَا أَعَانَهُ عَلَى الْعَكْمِ

اَلْعِكْمُ [el-ᶜikm] (ᶜayn'ın kesriyle) Metāᶜı sarıp bağladıkları şerit makūlesi bağa denir. Ve yük dengine denir; cemᶜi أَعْكَامٌ [aᶜkām]dır; ve minhu yukālu: هُمَا عِكْمَا عَيْرٍ أَيْ عِدْلَاهُ Ve bir arka yükü nesneye denir ki boğça edip sırtına yüklenirler, كَارَةٌ [kāret] maᶜnāsına, Fārisīde püştvāra denir; cemᶜi عُكُومٌ [ᶜukūm] gelir. Ve kuyu makarasına ve çarhına denir. Ve şol nihālī makūlesi çite denir ki nisvān tāᵓifesi ona zahīrelerini vazᶜ ederler.

اَلْعِكَامُ [el-ᶜikām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dahi metāᶜ sarıp bağlayacak şerit makūlesine denir; cemᶜi عُكُمٌ [ᶜukm]dür ᶜayn'ın zammıyla.

اَلتَّعْكِيمُ [et-taᶜkīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi deve semirip kat kat yağ bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَّمَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ وَحَمَلَتْ شَحْمًا عَلَى شَحْمٍ

اَلْعُكْمَةُ [el-ᶜukmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Karın köşesine denir; yukālu: مَا بَقِيَ فِي بَطْنِ الدَّابَّةِ عُكْمَةٌ إِلَّا امْتَلَأَتْ أَيْ زَاوِيَةٌ

اَلْعَكُومُ [el-ᶜakūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dönüp sapacak yere denir. Ve bir defᶜa oğlan ve bir defᶜa kız doğuran hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَكُومٌ أَيْ مِعْقَابٌ

اَلْإِعْتِكَامُ [el-iᶜtikām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Yük denklerini kaldırıp yüklettmek için berāberleştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَمُوا إِذَا سَوَّوْا بَيْنَ الْأَعْدَالِ لِيَحْمِلُوهَا Ve tortop birikmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَمَ الشَّيْءُ إِذَا ارْتَكَمَ

عُكَيْمٌ [ᶜUkeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْمِعْكَمُ [el-miᶜkem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Gövdesinin eti sımsıkı tıknaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِعْكَمٌ أَيْ مُكْتَنِزُ اللَّحْمِ

[ع ك ر م]

عِكْرِمَةُ [ᶜikrimet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde maᶜrife olarak yaᶜnī gayr-i munsarıf olarak kezālik harf-i taᶜrīfle) Dişi güvercine, ᶜalākavlin dişi kumruya denir. Ve ᶜİkrime b. Ḥafṣa b. Ḳays ᶜAylān bir kabīle pederidir.

اَلْعِكْرِمُ [el-ᶜikrim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Gecenin sevād ve zulmetine denir; yukālu: عَلَا عِكْرِمُ اللَّيْلِ أَيْ سَوَادُهُ

اَلْعُكَارِمُ [el-ᶜUkārim] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Beliyy kabīlesinden bir kabīledir.

[ع ل م]

اَلْعِلْمُ [el-ᶜilm] (ᶜayn'ın kesriyle) Bilmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَلِمَهُ عِلْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَرَفَهُ

Müᵓellif *Baṣāᵓir*'de مَعْرِفَةٌ [maᶜrifet]i إِدْرَاكُ الشَّيْءِ بِتَفَكُّرٍ وَتَدَبُّرٍ لِأَثَرِهِ ᶜunvānıyla taᶜrīf edip

ve عِلْمٌ [ʿilm]i hakk-ı maʿrifetle taʿrīf ve عِلْمٌ [ʿilm] eʿamm olduğunu tansīs eylemiştir. Ve Rāġib'in beyānına göre مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] in mukābili إِنْكَارٌ [inkār] ve عِلْمٌ [ʿilm]in mukābili جَهْلٌ [cehl]dir. Ve مَعْرِفَةٌ [maʿrifet] bi't-tefekkür bilmek olmakla يَعْرِفُهُ اللهُ kavli Hak taʿālāya nisbeti cāʾiz olmaz, belki يَعْلَمُهُ اللهُ demek lāzımdır, zīrā عِلْمٌ [ʿilm] bir şeyʾin hakīkatini bilmekten ʿibārettir, gerek huzūrī olsun ʿilm-i ilāhī gibi ve gerek husūlī olsun, ʿilm-i ʿibād gibi. Ve عِلْمٌ [ʿilm] vech-i dikkat üzere bilmeye de ıtlāk olunur, شُعُورٌ [şuʿūr] ve فِطْنَةٌ [fiṭnat] gibi, kemā se-yuzkeru. Ve müʾellifīnin iʿtikād-ı cāzim ü mutābık ile de taʿrīfleri maʿnā-yı lügavīden müstefāddır, niteki *Mufredāt*-ı Rāġib'de bi'l-işāre meşrūhtur. İntehā. Ve

عِلْمٌ [ʿilm] Bir adam fī-nefsihi bilir olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلِمَ هُوَ فِي نَفْسِهِ إِذَا كَانَ يَعْلَمُ

Şārih der ki muktezā-yı sibāk bu dahi سَمِعَ bābından olmaktır, lākin savāb olan bāb-ı hāmisten olmasıdır, zīrā misāl-i mezbūr lāzımdır, fī-nefsihi ʿālim oldu maʿnāsınadır. Çün sıfat-ı ʿilm müzāvele ve mümāresetle zātında garīz olmakla ʿālimiyyet hāsıl olur, pes bāb-ı rābiʿden bāb-ı hāmise menkūl olmuş olur. İntehā. Ve

عِلْمٌ [ʿilm]شُعُورٌ[şuʿūr] ve تَفَطُّنٌ [tefaṭṭun] maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَلِمَ بِهِ إِذَا شَعَرَ Pes bu maʿnāda bā ile sılalanır. Ve bir nesneyi itkān ve ihkām eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki عِلْمٌ [ʿilm]in lāzımıdır; yukālu: عَلِمَ الْأَمْرَ إِذَا أَتْقَنَهُ

اَلْعَالِمُ [el-ʿālim] ve

اَلْعَلِيمُ [el-ʿalīm] عِلْمٌ [ʿilm] ile muttasıf olan kimsedir, dānā maʿnāsına; cemʿi عُلَمَاءُ [ʿulemāʾ] gelir, شُعَرَاءُ [şuʿarāʾ] gibi ve عُلَّامٌ [ʿullām] gelir, جُهَّالٌ [cuhhāl] gibi. Şārih der ki عُلَمَاءُ [ʿulemāʾ] عَالِمٌ [ʿālim] ve عَلِيمٌ [ʿalīm]in cemʿidir ve عُلَّامٌ [ʿullām] yalnız عَالِمٌ [ʿālim]in cemʿidir. عَالِمٌ [ʿālim]de sıfat-ı ʿilm meleke ve garīze olmakla bāb-ı hāmise nakl ile عَلِيمٌ [ʿalīm] maʿnāsına olmakla cemʿ-i teksīri onunla müttehid oldu.

اَلتَّعْلِيمُ [et-taʿlīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْعِلَّامُ [el-ʿillām] (ʿayn'ın kesriyle كِذَّابٌ [kiẕẕāb] vezninde) Öğretmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّمَهُ الْعِلْمَ تَعْلِيمًا وَعِلَّامًا إِذَا صَيَّرَهُ يَتَعَلَّمُ Ve sipāhī cenkte kendi kendisini iʿlān için bir mahsūs dil-āverlik nişānı kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّمَ نَفْسَهُ إِذَا وَسَمَهَا بِسِيمَا الْحَرْبِ

اَلْإِعْلَامُ [el-iʿlām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi öğretmek ve bildirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَمَهُ الْعِلْمَ بِمَعْنَى عَلَّمَهُ Ve cenkte ata mülevven yün asmak maʿnāsınadır ki murād onunla kendi atı olduğunu bildirmek için ʿalāmet kılmaktır; yukālu: أَعْلَمَ الْفَرَسَ إِذَا عَلَّقَ عَلَيْهِ صُوفًا مُلَوَّنًا فِي الْحَرْبِ Kezālik cenkte kendiye dil-āverlik nişānı vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَمَ نَفْسَهُ إِذَا وَسَمَهَا بِسِيمَا الْحَرْبِ

اَلتَّعَلُّمُ [et-teʿallum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Öğrenmek maʿnāsınadır ki tedrīcle bilir olmaktan ʿibārettir; yukālu: عَلَّمَهُ الْعِلْمَ فَتَعَلَّمَهُ Ve bir işi itkān ve ihkām eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَعَلَّمَ الْأَمْرَ إِذَا أَتْقَنَهُ

اَلْعَلَّامَةُ [el-ʿallāmet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) ve

اَلْعَلَّامُ [el-ʿallām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْعُلَّامُ [el-ʿullām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) ve

اَلتِّعْلِمَةُ [et-tiʿlimet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] veznin-de) ve

اَلتِّعْلَامَةُ [et-tiʿlāmet] (tā'nın kesriyle) Ziyādesiyle ʿālim ve dānā adama denir; yukālu: هُوَ عَلَّامَةٌ وَعَلَّامٌ وَعُلَّامٌ وَتِعْلِمَةٌ وَتِعْلَامَةٌ أَيْ عَالِمٌ جِدًّا Şārih der ki عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] teki hā' tevkīd-i mübālaga içindir, gūyā ki ʿilm ve dānişte dāhiye olduğunu irādeye mebnīdir. İntehā. Ve

عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] ve

عَلَّامٌ [ʿallām] ʿİlm-i nesebde māhir adama denir; yukālu: هُوَ عَلَّامَةٌ وَعَلَّامٌ أَيْ نَسَّابَةٌ

اَلْمُعَالَمَةُ [el-muʿālemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bāb-ı mugālebede müstaʿmeldir, bilgiçlik husūsunda yarış-mak maʿnāsınadır; yukālu: عَالَمَهُ فَعَلَمَهُ كَنَصَرَهُ أَيْ غَلَبَهُ عِلْمًا

اَلْعُلْمَةُ [el-ʿulmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْعَلَمُ [el-ʿalem] (fethateynle) ve

اَلْعَلَمَةُ [el-ʿalemet] (fethateynle) Üst dudak-ta olan yarıklığa ʿalā-kavlin bir tarafında olan yarıklığa denir; yukālu: بِهِ عُلْمَةٌ وَعَلَمٌ وَعَلَمَةٌ أَيْ شَقٌّ فِي شَفَتِهِ الْعُلْيَا أَوْ فِي أَحَدِ جَانِبَيْهَا Ve

عَلَمٌ [ʿalem] (fethateynle) Bu maʿnāda mas-dar olur; yukālu. عَلِمَ الرَّجُلُ عَلَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي شَفَتِهِ عُلْمَةٌ

اَلْأَعْلَمُ [el-aʿlem] Vasftır, üst dudağı yāhūd bir tarafı yarık adama denir, niteki أَفْلَحُ [eflaḥ] alt dudağı yarık olana denir; ve minhu yukālu: اَلْأَعْلَمُ غَيْرُ الْأَفْلَحِ

اَلْعَلْمُ [el-ʿalm] (ʿayn'ın fethiyle) Bir nesne-ye ʿalāmet ve nişān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَمَهُ عَلْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا وَسَمَهُ Ve bir adamın üst dudağını yarmak ve ya-rık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَمَ شَفَتَهُ عَلْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَقَّهَا

اَلْعَلَامَةُ [el-ʿallāmet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez-ninde) ve

اَلْأُعْلُومَةُ [el-uʿlūmet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Nişāne maʿnāsınadır; عَلَامَةٌ [ʿalāmet]in cemʿi عَلَامٌ [ʿalām]dır, hā'sız; yukālu: عَلَامَةُ الْخَيْرِ وَأُعْلُومَتُهُ أَيْ سِمَتُهُ بِهِ Ve

عَلَامَةٌ [ʿalāmet] İki arz beyninde olan fasl ve sınıra denir. Ve yollarda nişān için mansūb olan mīl ve menāra denir ki semt ve maksad onunla maʿlūm olur.

اَلْعَلَمُ [el-ʿalem] (fethateynle) Bu dahi iki arzı fāsıl olan sınıra denir. Ve yollarda mansūb olan mīl ve menāre gibi nişāna denir. Ve uzun dağa ʿalā-kavlin mutla-kan dağa denir, cemʿi أَعْلَامٌ [aʿlām] ve عِلَامٌ [ʿilām] gelir ʿayn'ın kesriyle. Ve sevb ve kumaşta olan damgaya denir ki nişān için ederler. Ve sancağa denir, رَايَةٌ [rāyet] maʿnāsına. Ve bayrağa denir, sancak emīr nişānı ve bayrak sā'ir sergerde nişānı ol-duğu için. Ve bir kavm ve cemāʿatin sey-yid ve zī-şānına denir, cemʿi أَعْلَامٌ [aʿlām] gelir.

اَلْمَعْلَمُ [el-maʿlem] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Mazinne maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مَعْلَمُ الْخَيْرِ أَيْ مَظِنَّتُهُ Ve şol eser ve nişāna denir ki onunla bir nesneye istidlāl olunur, yol nişānı gibi.

اَلْعُلَّامَةُ [el-ʿullāmet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vez-ninde) Bu dahi vesīle-i istidlāl olan eser ve nişāna denir.

اَلْعَلْمُ [el-ʿalm] (ʿayn'ın fethiyle) Bu dahi عَلَمٌ [ʿalem] ve عَلَامَةٌ [ʿalāmet] maʿnāsınadır.

اَلْعَالَمُ [el-ʿālem] (lām'ın fethiyle) Mecmūʿ-ı mahlūkata ıtlāk olunur, ʿalā-kavlin batn-ı feleğin hāvī olduğu yaʿnī zīr-i felek-i kamerde mevcūd olan cümle-i

cevāhir ü aʿrāza denir. Şārih der ki fi'l-asl mā-yuʿlemu bihi'ş-şeyʾ maʿnāsınadır; mahlūkāta ki māsivā-yı ilāhīdir, ıtlākı mücidi olan zāt-ı ecell ü aʿlāyı bilmeğe delālette vesīle olduğuna mebnidir; cemʿi عَالَمُونَ [ʿālemūn] gelir. Ve işbu عَالَمٌ [ʿālem] ile يَاسَمٌ [yāsem] lafzından gayrı fāʿal vezni elif ve nūn'la cemʿlendiği gayr-i vākiʿdir ve cemʿiyyeti envāʿ ve asnāf iʿtibārıyladır, ʿālem-i insān ve ʿālem-i āb ve ʿālem-i nār gibi yāhūd eşref-i mahlūkāt olan insānın taglībine mahmūldür.

اَلتَّعَالُمُ [et-teʿālum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesneyi herkes bilişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَالَمَهُ الْجَمِيعُ أَيْ عَلِمُوهُ

اَلْأَيَّامُ الْمَعْلُومَاتُ [el-eyyāmu'l-maʿlūmāt] Māh-ı zi'l-hiccenin ibtidā on gününden ʿibārettir ki āhiri yevmü'n-nahrdır.

اَلْعُلَامُ [el-ʿulām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْعُلَّامُ [el-ʿullām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Çakır doğana denir. Ve atmaca kuşuna denir. Ve

عُلَّامٌ [ʿullām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Kınaya denir, حِنَّاءٌ [ḥinnāʾ] maʿnāsına.

اَلْعُلَامِيُّ [el-ʿulāmiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Cüst ve çālāk ve reşīd ve zekī adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُلَامِيٌّ أَيْ خَفِيفٌ ذَكِيٌّ

عَلَّامٌ [ʿAllām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْعَيْلَمُ [el-ʿaylem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Deryāya denir. Ve küre-i arzı hāmil olan suya denir ki murād küre-i māʾ olur, gerçi hāmil değildir, lākin öylece mütehayyeldir. Ve etli cānlı, ter ve nāzük-beden mahbūba denir. Ve kurbağaya denir. Ve suyu çok ʿalā-kavlin suyu çorak kuyuya denir. Ve bir recülün ismidir. Ve erkek sırtlana denir ki عَيْلَامٌ [ʿaylām] dahi denir.

اَلْعَلْمَاءُ [el-ʿalmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Zırha denir, دِرْعٌ [dirʿ] maʿnāsına.

اَلْإِعْتِلَامُ [el-iʿtilām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَلَمَهُ أَيْ عَلِمَهُ Ve su akmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَلَمَ الْمَاءُ إِذَا سَالَ

عُلَيْمٌ [ʿUleym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

عَلَمَيْنُ الْعُلَمَاءِ [ʿAlemeynu'l-ʿUlemāʾ] (evvelde ʿayn'ın ve lām'ın fethiyle) Şām'da bir arzın ismidir.

عَلَمُ السَّعْدِ [ʿAlemu's-Saʿd] (fethateynle) Dūme kurbünde bir dağın adıdır.

[ع ل ث م]

عَلْثَمٌ [ʿAlṯem] (ṯā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ع ل ج م]

اَلْعُلْجُومُ [el-ʿulcūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznninde) Hurmālığı çok bostāna denir. Ve erkek kurbağaya denir. Ve pek çok suya denir. Ve gecenin zulmetine denir. Ve denizin dalgasına denir. Ve kene taʿbīr olunan böceğe denir. Ve kara yağız āhūya denir. Ve erkek devekuşuna denir. Ve koyun koçuna denir. Ve dağ keçisine denir. Ve koca öküze denir. Ve kaz kuşunun erkeğine denir. Ve bir cins ak kuş adıdır. Ve yavuz ve şedīd deveye ʿalā-kavlin güzīde ve aʿlāsına denir; cemʿleri عَلَاجِيمُ [ʿalācīm]dir.

اَلْعَلْجَمُ [el-ʿalcem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Uzun şeyʾe denir.

اَلْمُعْلَنْجِمُ [el-muʿlencim] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Dertop kum yığınına denir; yukālu: رَمْلٌ مُعْلَنْجِمٌ أَيْ مُتَرَاكِمٌ

[ع ل ذ م]

اَلْعَلْذَمِيُّ [el-ʿalẕemiyy] (ẓāl-ı muʿceme ile عَلْقَمِيٌّ [ʿalḳamiyy] vezninde) Şol ekūl ve harīs adama denir ki eline geçtiği nesneyi bi't-tamām ekl eder ola; yukālu: رَجُلٌ عَلْذَمِيٌّ أَيْ حَرِيصٌ يَأْكُلُ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ

[ع ل ق م]

اَلْعَلْقَمُ [el-ʿalḳam] (ḳāf'la جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Ebū cehl kavununa denir, حَنْظَلٌ [ḥanẓal] maʿnāsına. Ve mutlakan acı ve telh nesneye denir. Ve acı olan سِدْرٌ [sidr] yemişine denir. نَبِقَةٌ [nebiḳat]-ı murre maʿnāsına. Ve pek acı suya denir; yukālu: شَرِبَ عَلْقَمًا وَهُوَ أَشَدُّ الْمَاءِ مَرَارَةً

اَلْعَلْقَمَةُ [el-ʿalḳamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Acı olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلْقَمَ الشَّيْءُ إِذَا كَانَ مُرًّا Ve taʿāma acı nesne katmakla acıtmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلْقَمَ طَعَامَهُ إِذَا أَمَرَّهُ Ve

عَلْقَمَةُ [ʿAlḳamet] Esāmīdendir: ʿAlḳame el-Ḥaṣiyy ve ʿAlḳame b. ʿAbede el-Faḥl ve ʿAlḳame b. ʿUlāşe şāʿirlerdir. Ve

عَلْقَمَةُ [ʿAlḳamet] Maġrib'de bir belde adıdır.

اَلْعَلَاقِمَةُ [el-ʿAlāḳimet] (ʿayn'ın fethiyle) Bulbeys kurbünde bir şehr adıdır.

عَلْقَمَاءُ [ʿAlḳamāʾ] (ʿayn'ın fethiyle) Bir mevziʿdir.

[ع ل ك م]

اَلْعُلْكُومُ [el-ʿulkūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Yavuz ve şedīd deveye ve sāʾir hayvāna denir; müzekker ve müʾennesine denir.

اَلْعُلْكُمُ [el-ʿulkum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلْعُلَاكِمُ [el-ʿulākim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) ve

اَلْمُعَلْكَمُ [el-muʿalkem] (مُزَعْفَرٌ [muzaʿfer] vezninde) عُلْكُومٌ [ʿulkūm] maʿnāsınadır. Ve عَلَاكِمٌ[ʿulākim] lafzının cemʿi عَلَاكِمُ [ʿalākim] gelir ʿayn'ın fethiyle.

عَلْكَمٌ [ʿAlkem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْعَلْكَمَةُ [el-ʿalkemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Devenin hörgücü büyük olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلْكَمَ الْبَعِيرُ إِذَا عَظُمَ سَنَامُهُ

[ع ل ه م]

اَلْعِلْهَمُّ [el-ʿilhemm] (قِرْشَبٌّ [ḳirşebb] vezninde) ve

اَلْعِلَّهُمُّ [el-ʿillehm] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] veznin-de) ve

اَلْعُلَاهِمُ [el-ʿulāhim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Pek iri ve dızman deveye denir.

[ع م م]

اَلْعَمُّ [el-ʿamm] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Pederin birāderine denir ki ʿamuca taʿbīr olunur, cemʿi أَعْمَامٌ [aʿmām] ve عُمُومَةٌ [ʿumūmet] gelir ʿayn'ın zammıy-la ve أَعُمٌّ [eʿumm] gelir hemzenin fethi ve ʿayn'ın zammıyla ve cemʿü'l-cemʿi أَعْمُمُونَ [aʿmumūn] gelir izhār-ı tazʿīfle; müʾennesi عَمَّةٌ [ʿammet]tir; tekūlu: هَذَا عَمِّي أَيْ أَخُو أَبِي وَيُقَالُ هُمَا ابْنَا عَمٍّ وَلَا يُقَالُ ابْنَا خَالٍ وَتَقُولُ ابْنَا خَالَةٍ لا ابْنَا عَمَّةٍ Zīrā iki birāder yekdīgerinin oğluna göre عَمٌّ [ʿamm] olup ve oğulları birbirine nisbetle ʿamm-zāde olurlar lākin dayının oğluna nisbet dayının kız karındaşının oğlu teyze-zāde olur, kezālik iki kız kar-deş yekdīgerin oğluna teyze olup ve oğul-ları birbirine teyze-zāde olurlar, lākin عَمَّةٌ [ʿammet]in oğluna عَمَّةٌ [ʿammet]in kardeşi oğlu dayı-zāde olur.

Mütercim der ki baʿzı usūlde إِبْنَا عَمَّةٍ

sūretini resm eylemişler, meselā Zeyd'in kız kardeşini ʿAmr tezevvüc ve ʿAmr'ın kız kardeşini Zeyd tezevvüc edip her birinden evlād hāsıl olsa, Zeyd'in kız kardeşi Zeyd'in oğluna ve ʿAmr'ın kız kardeşi ʿAmr'ın oğluna عَمَّةٌ [ʿammet] olur ve kendiler إِبْنَا عَمَّةٍ olurlar, baʿdehu kelām menʿ-i ıtlākīde değildir, belki menʿ-i cevāzdadır diye teʾvīl eylediler. Ve şārihin beyānına göre عَمٌّ [ʿamm] şümūl maʿnāsından meʾhūzdur ki şümūl-ı übüvvet olacaktır. İntehā. Ve

عَمٌّ [ʿamm] Cemāʿat-i kesīreye denir. Ve otluğun ve çayır makūlesinin mecmūʿuna denir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve Ḥaleb ile Anṭākiye beyninde bir karye adıdır; ʿUkkāşe el-ʿAmmī nām şāʿir oradandır. Ve

عَمَّةٌ [ʿammet] Uzun hurmā ağaçlarına denir; bunda zammla da lügattir. Ve bir kabīle pederi olan Mālik b. Ḥanẓale'nin lakabıdır, kabīle halkına عَمِّيُّونَ [ʿAmmiyyūn] derler. Ve baʿzılar dedi ki عَمٌّ [ʿamm]a nisbette عَمَّوِيُّونَ [ʿAmmeviyyūn] denir, fark için gūyā ki عَمِّي [ʿammī] lafzına mensūbdur. Ve

عَمَّ [ʿamm] Başa dülbend sarınmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَّ رَأْسُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ عَمًّا أَيْ لُفَّتْ عَلَيْهِ الْعِمَامَةُ

اَلْعُمُومَةُ [el-ʿumūmet] (ʿayn'ın zammıyla) Masdardır, ʿamuca olmak maʿnāsına; tekūlu: مَا كُنْتَ عَمًّا وَلَقَدْ عَمِمْتَ عُمُومَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ صِرْتَ عَمًّا

اَلْمُعَمُّ [el-muʿamm] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın fethi ve kesriyle) Kesīrü'l-aʿmām yāhūd kerīmü'l-aʿmām adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَمٌّ وَمُعِمٌّ أَيْ كَثِيرُ الْأَعْمَامِ أَوْ كَرِيمُهُمْ

اَلتَّعَمُّمُ [et-teʿammum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bir adamı عَمِّي [ʿammī] diye çağırmak ve ʿammī demek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَمَّمَتْهُ النِّسَاءُ إِذَا دَعَوْنَهُ عَمًّا Ve başa sarık sarınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَمَّمَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ الْعِمَامَةَ

اَلْإِسْتِعْمَامُ [el-istiʿmām] Bir adamı ʿamuca edinmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَعْمَمْتُهُ إِذَا اتَّخَذْتَهُ عَمًّا Ve başa عِمَامَةٌ [ʿimāmet] sarınmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعَمَّ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ الْعِمَامَةَ

عِمٌّ [ʿİmm] (ʿayn'ın kesriyle) Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır; meftūhu'l-ʿayn olan عَمٌّ [ʿAmm] mezkūr değildir.

اَلْعِمَامَةُ [el-ʿimāmet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznninde) Cenkte başa giyilen tolgaya denir, مِغْفَرٌ [miġfer] maʿnāsına. Ve zırh külāhına denir ki ışık taʿbīr olunur, بَيْضَةٌ [beyḍat] maʿnāsına. Ve başa sarılan sarığa denir, cemʿi عَمَائِمُ [ʿamāʾim] ve عِمَامٌ [ʿimām] gelir ʿayn'ın kesriyle. Ve ʿArablar filān emn ve refāh ve āsāyiş buldu diyecek yerde أَرْخَى عِمَامَتَهُ derler, zīrā irhā-i ʿimāmet safā ve inbisāt hengāmında olur. Ve

عِمَامَةٌ [ʿimāmet] Sal taʿbīr olunan şeyʾe denir ki ağaçları çatıp bağladıktan sonra kayık gibi üstüne binip onunla bahr ve nehri ʿubūr ederler; yukālu: عَبَرَ النَّهْرَ عَلَى الْعِمَامَةِ وَهِيَ عِيدَانٌ مَشْدُودَةٌ يُعْبَرُ عَلَيْهَا

اَلْإِعْتِمَامُ [el-iʿtimām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Bu dahi sarık sarınmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَمَّ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ الْعِمَامَةَ Ve süt köpüklenmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِعْتَمَّ اللَّبَنُ إِذَا أَرْغَى Ve ot uzayıp karār ve kemālini bulmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki min baʿd ẕübūle yüz tutar; yukālu: إِعْتَمَّ النَّبْتُ إِذَا اكْتَهَلَ

اَلْعَامَّةُ [el-ʿāmmet] (teşdīd-i mīm'le yāhūd savāb olan tahfīfle olmaktır) عِمَامَةٌ [ʿimāmet] gibi sala denir ki kayık gibi bi-

nip nehri öte geçerler. Kavl-i ahīre göre عَامَةٌ [ʿamet]عَوْمٌ[ʿavm]den meʾhūz olur. Ve

عَامَّةٌ [ʿāmmet] (teşdīd ile) خَاصَّةٌ [ḫāṣṣat] mukābilidir; yukālu: عَامَّةُ النَّاسِ ضِدُّ الْخَاصَّةِ

اَلتَّعْمِيمُ [et-taʿmīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamın başına عِمَامَةٌ [ʿimāmet] sarmak maʿnāsınadır; yukālu: عُمِّمَ رَأْسُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ لُفَّتْ عَلَيْهِ الْعِمَامَةُ Ve bir kimse kavmine seyyid ve reʾīs kılınmak maʿnāsınadır, zīrā عِمَامَةٌ [ʿimāmet] ʿArabın tācı menzilesindedir; yukālu: عُمِّمَ فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سُوِّدَ Ve süt köpüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَّمَ اللَّبَنُ إِذَا أَزْغَى

اَلْعِمَّةُ [el-ʿimmet] (ʿayn'ın kesriyle) Binā-i nevʿdir, sarık sarınmak heyʾet ve hāletine denir ki sarınış taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ حَسَنُ الْعِمَّةِ أَيِ الْإِعْتِمَامِ

اَلْعَمِيمُ [el-ʿamīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kesīr ve müctemiʿ olan şeyʾe denir; cemʿi عُمُمٌ [ʿumum]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: شَيْءٌ عَمِيمٌ أَيْ كَثِيرٌ مُجْتَمِعٌ Ve bir mevziʿ adıdır. Ve kedi otunun kurusuna denir. Ve bir kavm ve cemāʿatin samīm ve hālis olan kişi-zādesine denir; yukālu: هُوَ عَمِيمُ الْقَوْمِ أَيْ صَمِيمُهُمْ

اَلْعَمَمُ [el-ʿamem] (fethateynle) عَمِيمٌ [ʿamīm]in maʿnā-yı evvelinden ismdir, çokluğa ve firāvānlığa denir; yukālu: فِيهِ عَمَمٌ أَيْ كَثْرَةٌ وَاجْتِمَاعٌ Ve insānın ve sāʾirin bünye ve hilkatlerinde olan büyüklüğe ve iriliğe denir. Ve mutlakan tāmm ve ʿāmm olan nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ عَمَمٌ أَيْ تَامٌّ عَامٌّ Ve خَاصَّةٌ [ḫāṣṣat] mukābili olan عَامَّةٌ [ʿāmmet]ten ism-i cemʿ olur. Ve herkese hayr ve menfaʿati şāmil olan hayrlı neffāʿ adama denir, مِعَمٌّ [miʿamm] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْعَمِيمَةُ [el-ʿamīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْعَمَّاءُ [el-ʿammāʾ] (جَمَّاءُ [cemmāʾ] vezninde) Uzun boylu, bālā-bülend nesneye denir, müzekkerinde أَعَمُّ [eʿamm] denir; yukālu: جَارِيَةٌ وَنَخْلَةٌ عَمِيمَةٌ وَعَمَّاءُ أَيْ طَوِيلَةٌ وَرَجُلٌ وَنَخْلٌ أَعَمُّ أَيْ طَوِيلٌ Cemʿi عُمٌّ [ʿumm]dur ʿayn'ın zammıyla.

اَلْأَعَمُّ [el-eʿamm] Vech-i mezkūr üzere عَمَّاءُ [ʿammāʾ] lafzının müzekkeridir. Ve kalın şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ أَعَمُّ أَيْ غَلِيظٌ

اَلْيَعْمُومُ [el-yaʿmūm] (يَغْفُورٌ [yaʿfūr] vezninde) Uzun ota denir; yukālu: نَبْتٌ يَعْمُومٌ أَيْ طَوِيلٌ

اَلْعُمُمُ [elʿumum] (zammeteynle) عَمِيمٌ [ʿamīm] lafzından cemʿdir, ʿāmm ve tāmm ve kāmil olan eşyāya denir; ve minhu yukālu: اِسْتَوَى عَلَى عُمُمِهِ أَيْ تَمَامِ جِسْمِهِ وَمَالِهِ وَشَبَابِهِ

اَلْعُمُومُ [el-ʿumūm] (هُجُومٌ [hucūm] vezninde) Cümleye şāmil olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَّ الشَّيْءُ عُمُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَمَلَ الْجَمَاعَةَ

اَلْعَمُّ [el-ʿamm] (ʿayn'ın fethiyle) Müteʿaddīdir, şāmil kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَّهُمْ بِالْعَطِيَّةِ عَمًّا إِذَا أَشْمَلَهُمْ

اَلْمِعَمُّ [el-miʿamm] (mīm'in kesriyle) عَمَمٌ [ʿamem] gibi herkese birr ve hayrı şāmil, hayrlı, neffāʿ adama denir; yukālu: هُوَ عَمَمٌ وَمِعَمٌّ أَيْ خَيِّرٌ يَعُمُّ بِخَيْرِهِ وَعَقْلِهِ

اَلْعُمِّيَّةُ [el-ʿummiyyet] (ʿayn'ın zammıyla ve kesriyle) Büyüklüğe denir; yukālu: بِهِ عُمِّيَّةٌ أَيْ كِبَرٌ

اَلْعَمَاعِمُ [el-ʿamāʿim] (جَمَاجِمُ [cemācim] vezninde) Perākende cemāʿate denir.

اَلْعُمِّيُّ [el-ʿummiyy] (ʿayn'ın zammıyla قُمِّيٌّ [ḳummiyy] vezninde) عَامٌّ [ʿāmm] maʿnāsınadır; niteki قُصْرِيٌّ [ḳuṣriyy] خَاصٌّ

[ḫāṣṣ] maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ عُمِّيٌّ أَيْ عَامٌّ وَقُصْرِيٌّ أَيْ خَاصٌّ

اَلْمُعَمَّمُ [el-muʿammem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol ata ıtlāk olunur ki sarık sarınmış gibi başı beyāz olup boynunda beyāzlık olmaya yāhūd tamām nāsıyesi sakar olup ve menbitine kadar inmiş ola; yukālu: فَرَسٌ مُعَمَّمٌ أَيِ الْأَبْيَضُ الْهَامَةِ دُونَ الْعُنُقِ أَوِ ابْيَضَّتْ نَاصِيَتُهُ كُلُّهَا ثُمَّ انْحَدَرَ الْبَيَاضُ إِلَى مَنْبِتِ النَّاصِيَةِ

اَلْعَمْعَمَةُ [el-ʿamʿamet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir emīrin ʿaskeri azaldıktan sonra yine çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمْعَمَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ جَيْشُهُ بَعْدَ قِلَّةٍ

عَمَّى [ʿAmmā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) Bir hatunun adıdır.

عَمَّانُ [ʿAmmān] (قَبَّانُ [ḳabbān] vezninde) Şām'da bir belde adıdır.

مُعْتَمٌ [Muʿtem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bir recül adıdır.

[ع ن د م]

اَلْعَنْدَمُ [el-ʿandem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) İki kardeş kanı dedikleri dārū ismidir, ʿalā-kavlin بَقَّمٌ [baḳḳam] ismidir.

[ع ن م]

اَلْعَنَمُ [el-ʿanem] (fethateynle) Ḥicāz'a mahsūs bir şecer adıdır ki kızıl yemişleri olur, mahbūbenin kınalı parmakları uçlarını ona teşbīh ederler, ʿalā-kavlin ḫarnūb-ı Şāmī ağacının dalları uçlarına denir. Ve şol ḫuyūṭa denir ki bağlarda kerevit yapılan asmaların kolları ona sarılır. Ve mugaylān ağacının dikenine denir; müfredi عَنَمَةٌ [ʿanemet]tir. Ve

عَنَمَةٌ [ʿanemet] وَزَغٌ [vezaġ] dedikleri kelerden bir nevʿa denir. Ve bir recül adıdır.

اَلْإِعْنَامُ [el-iʿnām] (hemzenin kesriyle) Hayvān عَنَمٌ [ʿanem] dediği şecer-i mezbūru otlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَمَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا رَعَتِ الْعَنَمَ

اَلْعَنْمَةُ [el-ʿanmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İnsānın dudağında olan yarığa denir; yukālu: فِي شَفَتِهِ عَنْمَةٌ أَيْ شَقَّةٌ

اَلْعَنْمِيُّ [el-ʿanmiyy] (غَرْبِيٌّ [ġarbiyy] vezninde) Gül-i al gibi kırmızı ve hūb ve hoş-manzar çehre-i maḥbūba denir; tekūlu: رَأَيْتُ غُلَامًا لَهُ وَجْهٌ عَنْمِيٌّ أَيْ حَسَنٌ أَحْمَرُ

اَلْعَيْنُومُ [el-ʿaynūm] (قَيْصُومٌ [ḳayṣūm] vezninde) Erkek kurbağaya denir.

عَيْنَمٌ [ʿAynem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْمُعَنَّمُ [el-muʿannem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kınalı parmak ucuna denir; yukālu: بَنَانٌ مُعَنَّمٌ أَيْ مَخْضُوبٌ

[ع و م]

اَلْعَوْمُ [el-ʿavm] (نَوْمٌ [nevm] vezninde) Suda yüzmek maʿnāsınadır; yukālu: عَامَ فِي الْمَاءِ يَعُومُ عَوْمًا إِذَا سَبَحَ Ve deve ve gemi bir düzeye yürüyüp gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَامَتِ الْإِبِلُ وَالسَّفِينَةُ إِذَا سَارَتْ

اَلْعُومَةُ [el-ʿūmet] (ʿayn'ın zammıyla) Bir böcek adıdır; cemʿi عُوَمٌ [ʿuvem]dir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Bu böcek siyāh yüzük kaşına şebīh olur, dāʾimā suda yüzüp gezer.

اَلْعَامُ [el-ʿām] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Yıla denir, Fārisīde sāl denir; cemʿi أَعْوَامٌ [aʿvām]dır; ve yukālu: مَرَّ عَلَيْهِ عَامٌ أَيْ سَنَةٌ وَيُقَالُ سِنُونَ عُوَّمٌ تَوْكِيدًا Şārih der ki عَامٌ [ʿām] عَوْمٌ [ʿavm] den meʾhūzdur, şems tamām-ı seneye dek on iki burcda عَوْمٌ [ʿavm] ve seyr eylediğine mebnīdir. İntehā. Ve

عَامٌ [ʿām] Nehāra ıtlāk olunur. Şārih der ki bu galattır, savāb olan عِيَامٌ [ʿiyām]

olmaktır.

اَلْمُعَاوَمَةُ [el-muʿāvemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Ağaç bir sene yemiş verip bir sene hālī kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاوَمَتِ النَّخْلَةُ إِذَا حَمَلَتْ سَنَةً وَلَمْ تَحْمِلْ سَنَةً Ve ecīr ve hizmet-kārı yıllık ile tutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاوَمَ فُلَانًا إِذَا عَامَلَهُ بِالْعَامِ Ve şol مُعَاوَمَةٌ [muʿāvemet] ki hakkında nehy-i şerʿī vārid olmuştur, murād bu senelik ekini bir adamın sene-i ātiyede hāsıl olacak ekinine mukābil beyʿ eylemektir yāhūd medyūnun zimmetinde deyn mütekarrer olmakla mikdār-ı deyni üzere biraz meblag ziyāde edip vaʿdesini bir sene sonraya teʾhīr eylemekten ʿibārettir. Müʾellif bununla işbu hadīse işāret eylemiştir. Kāle fi'n-*Nihāye* fī hadīsi'l-beyʿ: نَهَى عَنِ الْمُعَاوَمَةِ" وَهِيَ بَيْعُ ثَمَرِ النَّخْلِ وَالشَّجَرِ سَنَتَيْنِ" أَنْ تَبِيعَ وَثَلَاثًا فَصَاعِدًا Ve kāle fī *Lisāni'l-ʿArab* أَنْ تَبِيعَ زَرْعَ عَامِكَ بِمَا يَخْرُجُ مِنْ قَابِلٍ فِي أَرْضِ الْمُشْتَرِي Ve kāle'l-Ezherī: أَنْ تَبِيعَ زَرْعَ عَامِكَ أَوْ ثَمَرَ نَخْلِكَ أَوْ شَجَرِكَ لِعَامَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةٍ Ve kāle'l-müʾellif: أَنْ تَبِيعَ زَرْعَ عَامِكَ أَوْ أَنْ تَزِيدَ عَلَى الدَّيْنِ شَيْئًا وَتُؤَخِّرَهُ

اَلتَّعْوِيمُ [et-taʿvīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi ağaç bir sene meyve verip bir sene boş kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّمَتِ النَّخْلَةُ إِذَا حَمَلَتْ سَنَةً وَلَمْ تَحْمِلْ سَنَةً Ve biçilmiş ekin saplarını tutam tutam edip birbirinin üzerine komak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّمَ الْحَصْدَ إِذَا وَضَعَهُ قَبْضَةً قَبْضَةً

اَلْعَامَةُ [el-ʿāmet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Sahrāda karşıdan zuhūr eden süvārın tepesine denir ki ibtidā göze görünür, ʿalā-kavlin başında sarık olmadıkça عَامَةٌ [ʿāmet] ıtlāk olunmaz. Ve sarılmış sarık dolamına denir. Ve طَوْفٌ [ṭavf] maʿnāsınadır ki nehrlerde üzerine binip sal gibi ʿubūr ettikleri nesneye denir ki bir niçe tulumları birbirine çatıp bend ederler, Türkīde kelek taʿbīr olunur. Müʾellif "ع،م،م" māddesinde bunu sal ile beyān eylemişti, zīrā sal ağaçlardan ve kelek tulumlardan olur. Ve

عَامَةٌ [ʿāmet] Demet olmuş ekin sapına denir; cemʿi عَامٌ [ʿām]dır.

عَائِمٌ [ʿāʾim] Bir putun adıdır.

عُوَامٌ [ʿUvām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿdir.

عُوَيْمٌ [ʿUveym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: ʿUveym b. Sāʿide el-Huẕelī ve ʿUveym el-Enṣārī sahābelerdir.

اَلْعَوَّامُ [el-ʿavvām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Suda yüzer gibi hemvār yüğrük ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ عَوَّامٌ أَيْ سَابِحٌ Ve

عَوَّامٌ [ʿAvvām] Ashābdan Hazret-i Zubeyr'in pederi ismidir.

اَلْمُسْتَعَامُ [el-musteʿām] Deryāda merkūb olan merkebe denir, gemi ve kayık ve sal ve kelek makūlesine şāmildir.

[ع ي م]

اَلْعَيْهَمُ [el-ʿayhem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Şedīd nesneye denir. Ve çabuk ve revende nākaya denir. Ve fīl dedikleri hayvānın erkeğine denir. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْعَيْهَامَةُ [el-ʿayhāmet] (ʿayn'ın fethiyle) Bu dahi çabuk nākaya denir.

اَلْعَيْهَمَانُ [el-ʿayhemān] (ʿayn'ın ve hā'nın fethiyle) Şol adama denir ki gece ile yürümeyip yol üzerinde uyuyup kalır ola, uykucu çolpa şahs olacaktır; yukālu: هُوَ عَيْهَمَانٌ أَيْ لَا يُدْلِجُ وَيَنَامُ عَلَى ظَهْرِ الطَّرِيقِ

اَلْعَيْهَمِيُّ [el-ʿayhemiyy] (حَيْدَرِيٌّ [ḥayderiyy] vezninde) İri ve uzun nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ عَيْهَمِيٌّ أَيْ ضَخْمٌ طَوِيلٌ

اَلْعَيْهُومُ [el-ʿayhūm] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] veznin-

de) Bir cins ağacın köküne denir. Ve kızıl ve düpdüz musaykal sahtiyāna denir. Ve bir mevziᶜ adıdır.

اَلْعَيْهَمَةُ [el-ᶜayhemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَيْهَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

عَهْمَةُ [ᶜAhmet] (حَمْزَةُ [ḥamzet] vezninde) Bir recül ᶜalemidir.

[ع ي م]

اَلْعَيْمَةُ [el-ᶜaymet] (ᶜayn'ın fethiyle) Hāssaten süte olan şehvet ve ārzūya denir; tekūlu: بِي عَيْمَةٌ أَيْ شَهْوَةٌ إِلَى اللَّبَنِ Ve susuzluğa denir; yukālu: بِهِ عَيْمَةٌ أَيْ عَطَشٌ Ve

عَيْمٌ [ᶜaym] ve

عَيْمَةٌ [ᶜaymet] Bu maᶜnālarda masdar olurlar; yukālu: عَامَ الرَّجُلُ يَعِيمُ وَيَعَامُ عَيْمًا وَعَيْمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ بِهِ عَيْمَةٌ

اَلْعَيْمَانُ [el-ᶜaymān] (عَطْشَانُ [ᶜaṭşān] vezninde) Süte pek müştehī adama denir; müᵓennesi عَيْمَى [ᶜaymā]dır; ve yukālu: رَجُلٌ عَيْمَانُ أَيْمَانُ إِذَا ذَهَبَتْ إِبِلُهُ وَمَاتَتِ امْرَأَتُهُ Yaᶜnī "Develeri helāk olup sütten mahrūm kalıp ve süt sağan zevcesi vefāt eyledikte." Zīrā bedevīlerin süt sağmak ve su götürmek gibi hizmetlerini nisvānları temşīt ederler.

اَلْإِعَامَةُ [el-iᶜāmet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Süte muhtāc kılmak maᶜnāsınadır. Ve bu maᶜnāda lāzım olur; yukālu: أَعَامَهُ اللهُ أَيْ تَرَكَهُ بِغَيْرِ لَبَنٍ فَأَعَامَ هُوَ أَيْ بَقِيَ بِلَا لَبَنٍ Ve bir kavmin mevāşīleri helāk olup sütleri azalmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَامُوا إِذَا قَلَّ لَبَنُهُمْ

اَلْعِيمَةُ [el-ᶜīmet] (ᶜayn'ın kesriyle) Mālın yaᶜnī devenin güzīde ve aᶜlālarına denir; yukālu: أَعْطَاهُ مِنَ الْعِيمَةِ أَيْ مِنْ خِيَارِ الْمَالِ

اَلْإِعْتِيَامُ [el-iᶜtiyām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Mālın güzīdesini almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَامَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْعِيمَةَ

اَلْعَيَامُ [el-ᶜayām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Nehār maᶜnāsınadır; tekūlu: سِرْنَا الْعَيَامَ كُلَّهُ أَيِ النَّهَارَ

اَلْمُعِيمُ [el-muᶜīm] (مُقِيمٌ [muḳīm] vezninde) Uzun seneye denir ki murād şiddet ve mihnetli olan nesnedir; yukālu: عَامٌ مُعِيمٌ أَيْ طَوِيلٌ

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ت م]

اَلْغَتْمُ [el-ġatm] (كَتْمٌ [ketm] vezninde) Havânın be-gâyet ıssılığına denir ki insân ve hayvânı bunaltıp helâk eylemek derecesinde ola; tekūlu: وَقَعَنَا غَتْمٌ أَيْ شِدَّةُ الْحَرِّ يَكَادُ يَأْخُذُ بِالنَّفَسِ

اَلْغُتْمَةُ [el-ġutmet] عُجْمَةٌ [ᶜucmet] vezninde ve mürâdifidir ki lisânda olan tutkunluktur; yukālu: فِيهِ غُتْمَةٌ أَيْ عُجْمَةٌ فِي النُّطْقِ

اَلْأَغْتَمُ [el-aġtem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Lisânında ᶜucme olmakla aslâ bir kelâmı fesâhat ve beyânla edâya muktedir olmayan adama denir, henüz lisân ile ülfet eden ᶜabîd ve imâᵓ gibi, cemᶜi غُتْمٌ [ġutm] gelir ġayn'ın zammıyla. Ve غُتْمَةٌ [ġutmet]le nisbetle غُتْمِيٌّ [ġutmiyy] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ غُتْمِيٌّ أَيْ أَغْتَمُ Ve

غُتْمِيٌّ [ġutmiyy] Pek koyu olduğundan kaba döktükte haşırtısı olmayan süte ıtlâk olunur; yukālu: لَبَنٌ غُتْمِيٌّ أَيْ ثَخِينٌ لَا صَوْتَ لِصَبِّهِ

حِيَاضُ غُتَيْمٍ [ḥiyāḍu ġuteym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ölüm elkâbındandır; yukālu: وَقَعَ فِي حِيَاضِ غُتَيْمٍ أَيْ مَاتَ

اَلْإِغْتَامُ [el-iġtām] (hemzenin kesriyle) Bir adamı usandırınca kadar ziyâretine mülâzemet eylemek maᶜnâsınadır; yukālu: أَغْتَمَ الزِّيَارَةَ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهَا حَتَّى يُمَلَّ

اَلْإِغْتِتَامُ [el-iġtitām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Tohme ve imtilâᵓ olmak maᶜnâsınadır; yukālu: إِغْتَتَمَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَمَ

[غ ث م]

اَلْأَغْثَمُ [el-aġṯem] (sā-yı müsellese ile أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Beyâzı sevâdına gâlib olan saça denir; yukālu: شَعْرٌ أَغْثَمُ إِذَا غَلَبَ بَيَاضُهُ عَلَى سَوَادِهِ

اَلْغُثْمَةُ [el-ġuṯmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Elvândan karamtık bozluğa ve ona şebîh levne denir; yukālu: فِي لَوْنِهِ غُثْمَةٌ أَيْ وُرْقَةٌ وَنَحْوُهَا

اَلْغَثْمُ [el-ġaṯm] (ġayn'ın fethiyle) Bir adama birden vâfir ve nefîs ve aᶜlâ mâl vermek maᶜnâsınadır; yukālu: غَثَمَ لَهُ غَثْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَ لَهُ دُفْعَةً مِنَ الْمَالِ جَيِّدَةً

اَلْغَثِيمَةُ [el-ġaṯīmet] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Bir türlü taᶜâm adıdır ki bedevîler çekirgeden yaparlar.

اَلْغَثِمَةُ [el-ġaṯimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Şîrdân ve kırkbayır dedikleri nesneye denir ki ahşâ-i hayevâniyyedendir.

اَلْمَغْثُومُ [el-maġṯūm] Kendisine baᶜzı nesne katılmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَغْثُومٌ أَيْ مُخَلَّطٌ

اَلْغُثْمُ [el-ġuṯm] (ġayn'ın zammıyla) Peynir mâyesi dedikleri nesnedir ki meᵓkûldür, قِبَاتٌ [ḳibāt] maᶜnâsına ki قِبَةٌ [ḳibet]in cemᶜidir, إِنْفَحَةٌ [infeḥat] dahi denir, lâkin şârih bunu da فَحِثٌ [feḥiṯ] ile tefsîr eylemiştir ki kırkbayır ve şîrdân dedikleridir. Müᵓellifin غُثْمَةٌ [ġuṯmet]i onunla beyânı şârihe muvâfıktır.

اَلْغَيْثَمَةُ [el-ġayṯemet] (بَيْطَرَةٌ [bayṭaret] vezninde) Şûrîş ve fitne ve kıtâl maᶜnâsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْغَيْثَمَةُ أَيِ الْقِتَالُ وَالْإِضْطِرَابُ

[غ ج م]

اَلْغُجُومُ [el-ġucūm] (ġayn'ın zammıyla) غُمُوجٌ [ġumūc] maklûbudur ki غَمْجٌ [ġamc] cemᶜidir, tatlı olmayan suya denir. Ḥanẓale b. Muṣîḥ nâm şâᶜirin şiᶜrinde غُجُومٌ [ġucūm] ᶜunvânında vârid olmuştur.

[غ ذ م]

اَلْغَذْمُ [el-ġaẕm] (ġayn'ın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) غَثْمٌ [ġaṯm] maʿnāsınadır ki bir adama defʿaten māl-ı nefīs vermektir; yukālu: غَذَمَ لَهُ مِنْ مَالِهِ غَذْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى غَثَمَ Ve bir nesneyi şereh ve hırsla harıl harıl yemek, ʿalā-kavlin ādābla yemeyip dökerek saçarak küstāhāne yemek maʿnāsınadır; yukālu: غَذِمَهُ وَغَذَمَهُ غَذْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ بِنَهْمَةٍ أَوْ بِجَفَاءٍ وَشِدَّةٍ

اَلْإِغْتِذَامُ [el-iġtiẕām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznınde) غَذْمٌ [ġazm] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: إِغْتَذَمَهُ بِمَعْنَى غَذِمَهُ Ve deve köşeği anasının sütünü hep emmek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَذَمَ الْفَصِيلُ مَا فِي ضَرْعِ أُمِّهِ إِذَا شَرِبَ جَمِيعَهُ

اَلْمُتَغَذِّمُ [el-muteġaẕẕim] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ve

اَلْغُذَمُ [el-ġuẕem] (زُفَرٌ [zufer] vezninde) Ekūl ve inhan adama denir ki sığır gibi her şeyʾi ekl eder.

اَلْإِغْذَامُ [el-iġẕām] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْغَنْذَمَةُ [el-ġanẕemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bu dahi deve köşeği anasının hep sütünü emmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْذَمَ الْفَصِيلُ مَا فِي ضَرْعِ أُمِّهِ وَغَنْذَمَهُ إِذَا شَرِبَ جَمِيعَهُ

اَلْغُذَّامَةُ [el-ġuẕẕāmet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Deve merʿāsından حَمْضٌ [ḥamḍ] nevʿinden bir nebattır; cemʿi غُذَّامٌ [ġuẕẕām] dır hā'sız.

اَلْغَذَمُ [el-ġaẕem] (fethateynle) Bu dahi bir ot adıdır.

اَلْغَذِيمَةُ [el-ġaẕīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznınde) Zikr olunan otu bitiren arza denir. Ve geniş kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ غَذِيمَةٌ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve bu maʿnādandır ki أَلْقِ فِي غَذِيمَةٍ derler, فُلَانٍ مَا شِئْتَ أَلْقِ فِي رَحْبِ بَاعِهِ وَصَدْرِهِ maʿnāsına, yaʿnī be-gāyet kerīm ve müteḥammil ve deryā-dil olmakla her ne teklīf ve niyāz edersen lutf ve taḥammül eder. Ve

غَذِيمَةٌ [ġazīmet] غُذْمَةٌ [ġuzmet] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْغَذْمَةُ [el-ġaẕmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kelime maʿnāsınadır; tekūlu: مَا سَمِعْتُ مِنْهُ غَذْمَةً أَيْ كَلِمَةً Ve masdar olur, be-gāyet sebze ve nebātı çok yere uğramak maʿnāsınadır; yukālu: غَذَمُوا بِالْغُذْمَةِ غَذْمَةً إِذَا أَصَابُوهَا

اَلْغُذْمَةُ [el-ġuẕmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Elvāndan karamtık bozluğa denir; yukālu: فِي لَوْنِهِ غُذْمَةٌ أَيْ غُبْرَةٌ كَدِرَةٌ Ve bir pāre māla denir; yukālu: أَعْطَاهُ غُذْمَةً مِنَ الْمَالِ أَيْ قِطْعَةً مِنْهُ Ve çok süte denir; bunda fetehātla da cāʾizdir; cemʿi غُذَمٌ [ġuẕem] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] veznınde ve غَذَمٌ [ġaẕem] gelir, جَبَلٌ [cebel] vezninde. Ve

غُذْمَةٌ [ġuẕmet] Çayırı ve çimeni hadden bīrūn arza denir, غَذِيمَةٌ [ġaẕīmet] dahi denir; yukālu: وَقَعُوا فِي غُذْمَةٍ مِنَ الْأَرْضِ وَغَذِيمَةٍ أَيْ وَاقِعَةٍ مُنْكَرَةٍ يَعْنِي مِنَ الْبَقْلِ وَالْعُشْبِ

ذُوغُذُمٍ [Ẕū Ġuẕum] (zammeteynle) Bir mevziʿ yāhūd bir cebel adıdır.

اَلْغَذَائِمُ [el-ġaẕāʾim] Kesret ve cemʿiyyetten birbiri üzere kat kat bingeşmiş nesnelere denir; müfredi غَذِيمَةٌ [ġaẕīmet]tir.

اَلتَّغَذُّمُ [et-teġaẕẕum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznınde) Taʿāmı tatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَذَّمَ الشَّيْءَ إِذَا تَطَعَّمَهُ

[غ ذ ر م]

اَلْغَذْرَمَةُ [el-ġaẕremet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi keyl ve veznsiz oranlayıp marda satmak maʿnāsınadır; yukālu: غَذْرَمَ الشَّيْءَ أَيْ غَذْمَرَهُ أَيْ بَاعَهُ جُزَافًا Ve söz karışmak maʿnāsınadır; yukālu: غَذْرَمَ

الْكَلَامُ إِذَا اخْتَلَطَ

اَلْغُذَارِمُ [el-ġuẕārim] (عُلابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Çok suya denir; yukālu: مَاءٌ غُذَارِمٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve keyfe-ma'ttefak ölçüye denir; yukālu: كَيْلٌ غُذَارِمٌ أَيْ جُزَافٌ

اَلتَّغَذْرُمُ [et-teġaẕrum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Aslā irkilmeyip ve tereddüd ve telaᶜṣum eylemeyip hemān yemīn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَغَذْرَمَ الرَّجُلُ يَمِينًا إِذَا حَلَفَ بِهَا وَلَمْ يَتَتَعْتَعْ

[غ ر م]

غَرْمَى [Ġarmā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır. Ve

غَرْمَى [ġarmā] Harf-i istiftāh olan أَمَا maᶜnāsına bir kelimedir ki yemīn maᶜnāsında istiᶜmāl olunur; yukālu: غَرْمَى وَجَدِّكَ كَمَا يُقَالُ أَمَا وَجَدِّكَ Niteki mühmele ile غَرْمَى [ᶜarmā] ve ḥā ile حَرْمَى [ḥarmā] dahi bu maᶜnāya müstaᶜmeldir, niteki māddelerinde zikr olundu.

اَلْغَرْمَى [el-ġarmā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Eşek eyegülü girān-cān ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ غَرْمَى أَيْ ثَقِيلَةٌ

اَلْغَرَامُ [el-ġarām] (ġayn'ın fethiyle) Bir şeyᵓe pek düşükünlüğe denir, hırs ve vülūᶜ maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ غَرَامٌ أَيْ وُلُوعٌ Ve şerr-i dāᵓim maᶜnāsınadır. Ve helāk maᶜnāsınadır. Ve ᶜazāb maᶜnāsınadır, kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا﴾ أَيْ دَائِمًا أَوْ هَلَاكًا

اَلْمُغْرَمُ [el-muġrem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Derd-i ᶜaşka giriftār olan āşüfteye denir; yukālu: هُوَ مُغْرَمٌ أَيْ أَسِيرُ الْحُبِّ Ve sıklet-i deyne giriftār olan adama denir; yukālu: هُوَ مُغْرَمٌ أَيْ أَسِيرُ الدَّيْنِ Ve bir nesneye pek düşkün, harīs olan adama denir; yukālu: هُوَ مُغْرَمٌ بِهِ أَيْ مُولَعٌ Kāle'ş-şārih yukālu: أُغْرِمَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مُغْرَمٌ

اَلْغَرِيمُ [el-ġarīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Borçluya denir; yukālu: هُوَ غَرِيمٌ لَهُ أَيْ مَدْيُونٌ Ve alacak sāḥibine denmekle zıdd olur; yukālu: هُوَ غَرِيمُهُ أَيْ دَائِنُهُ

اَلْغَرَامَةُ [el-ġarāmet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ve

اَلْغُرْمُ [el-ġurm] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) ve

اَلْمُغْرَمُ [el-muġrem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Edāsı lāzım olan nesneye denir, deyn ve diyet gibi; yukālu: عَلَيْهِ غَرَامَةٌ وَغُرْمٌ وَمُغْرَمٌ وَهُوَ مَا يَلْزَمُ أَدَاؤُهَا

اَلْإِغْرَامُ [el-iġrām] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّغْرِيمُ [et-taġrīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir kimse zimmetinde mütekarrer olup edāsı lāzım olan nesneyi ödetmek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَغْرَمْتُهُ وَغَرَّمْتُهُ إِذَا جَعَلْتَ مُؤَدِّيًا Zemaḫşerī *Muḳaddimetu'l-Edeb*'de "be-tāvān efkendeş hāste-rā" ᶜibāretiyle tefsīr eylemekle ona mālı ödetti demek olur. Ve *Miṣbāḥ*'ta أَغْرَمَهُ إِذَا جَعَلَهُ غَارِمًا ᶜibāretiyle mersūm olmakla onu medyūn etti demek olur, pes bu iki maᶜnāya da vārid olmuş olur.

اَلْغُرْمُ [el-ġarm] (ġayn'ın fethiyle) ve

اَلْغَرَامَةُ [el-ġarāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Zimmetine edāsı lāzım gelen nesneyi ödemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَرِمَ الدِّيَةَ غَرْمًا وَغَرَامَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَدَّاهَا

[غ ر ش م]

اَلْإِغْرِنْشَامُ [el-iġrinşām] (şīn-i muᶜceme ile إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Bir adamın zaᶜf ve hüzālden gövdesinin eti solup karnı incelip içeri geçmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِغْرَنْشَمَ الرَّجُلُ إِذَا ذَبَلَ لَحْمُهُ وَخَمُصَ بَطْنُهُ

[غ ر ط م]

اَلْغُرْطُمَانِيُّ [el-ġurṭumāniyy] (ṭā-yı mühmele ile عُنْفُوَانِيّ [ʿunfuvāniyy] vezninde) Hübçehre dil-ber delikanlıya denir; yukālu: فَتًى غُرْطُمَانِيٌّ أَيِ الْحَسَنُ الْوَجْهِ

[غ ر ق م]

اَلْغَرْقَمُ [el-ġarḳam] (ḳāf'la جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Haşefe-i zekere denir.

[غ ز م]

غُوزَمُ [Ġūzem] (كُورَةٌ [küret] vezninde) Şehr-i Herāt kazāsında bir karyedir.

[غ س م]

اَلْغَسْمُ [el-ġasm] (ġayn'ın ve sīn'in fethiyle) Havā yüzüne ʿārız olan karanlığa kezālik toz ve pus ve dumanlığa denir; tekūlu: مَا هَذَا الْغَسْمُ أَيِ السَّوَادُ وَاخْتِلَاطُ الظُّلْمَةِ وَالْهَبْوَةُ وَالْغَبَرَةِ

اَلْغُسُومُ [el-ġusūm] (هُجُومٌ [hucūm] veznince) Gece pek karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَسَمَ اللَّيْلُ غُسُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَظْلَمَ

اَلْإِغْسَامُ [el-iġsām] (hemzenin kesriyle) غُسُومٌ [ġusūm] maʿnāsınadır; yukālu: أَغْسَمَ اللَّيْلُ بِمَعْنَى غَسَمَ

اَلْأَغْسَامُ [el-aġsām] (hemzenin fethiyle) ve

اَلْغُسَمُ [el-ġusem] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bulut pārelerine denir; yukālu: فِي السَّمَاءِ أَغْسَامٌ وَغُسَمٌ أَيْ قِطَعٌ مِنْ سَحَابٍ

[غ ش م]

اَلْغَشْمُ [el-ġaşm] (ġayn'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَشَمَهُ الْوَالِي غَشْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ظَلَمَهُ Ve

غَشْمُ [Ġaşm] Serāt arzında bir vādī adıdır. Ve develere sağ ve ʿalīl demeyip cümlesine birden katran sürmek maʿnāsınadır; yukālu: غَشَمَ الْإِبِلَ غَشْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَنَأَهُ يَصُبُّهُ عَلَى صَحِيحِهِ وَسَقِيمِهِ Ve oduncu gece vakti iyisine ve kötüsüne bakmayıp bī-teʾemmül keyfe-mā ittefak odun eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: غَشَمَ الْحَاطِبُ إِذَا احْتَطَبَ لَيْلًا فَقَطَعَ كُلَّ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ بِلَا نَظَرٍ وَفِكْرٍ

اَلْغَشَمُ [el-ġaşem] (fethateynle) İsmdir, develeri sahīh ve sakīm demeyip cümlesini birden katranlamağa denir.

غَيْشَمٌ [Ġayşem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْغَشَمْشَمَةُ [el-ġaşemşemet] ve

اَلْغَشَمْشَمِيَّةُ [el-ġaşemşemiyyet] (fetehātla) Cürʾet ve ikdām ve şecāʿat maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو غَشَمْشَمَةٍ وَغَشَمْشَمِيَّةٍ أَيْ ذُو جُزْأَةٍ وَمَضَاءٍ

اَلْمِغْشَمُ [el-miġşem] (مِنْبَرٌ [minber] veznince) ve

اَلْغَشَمْشَمُ [el-ġaşemşem] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Şol dilīr ve dil-āvere denir ki bir kimseden istiʿānet etmeyip hemān kendi başına saldırıp kasd eylediği nesneden her ne kadar mühvil ve hatar-nāk ise de aslā yüz dördürmez ola; yukālu: هُوَ مِغْشَمٌ وَغَشَمْشَمٌ إِذَا كَانَ يَرْكَبُ رَأْسَهُ فَلَا يَثْنِيهِ عَنْ مُرَادِهِ شَيْءٌ

[غ ض ر م]

اَلْغَضْرَمُ [el-ġaḍrem] (ḍād-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] ve زِبْرِجٌ [zibric] veznlerinde) Şol galīz yere denir ki toprağı çok ve yumuşak ve yapışkan ola. Ve şol özlü kızıl kuru balçığa denir ki cā-be-cā çatlamış ola, ʿalā-kavlin küfegi taş gibi ve kireç gibi yumuşak olup yürürken ayak gömülür olan yere denir.

[غ ط م]

اَلْغِطَمُّ [el-ġiṭamm] (هِجَفٌّ [hiceff] vezninde) ve

اَلْغِطْيِمُّ [el-ġiṭyemm] (قِرْشَبٌّ [ḳirşebb] vezninde) ve

اَلْغَطَمْطَمُ [el-ġaṭamṭam] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) ʿAzīm deryāya denir. Ve

غِطَمٌّ [ġiṭamm] Deryā-dil ve havsala-dār, kalbi geniş adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غِطَمٌّ أَيْ وَاسِعُ الْأَخْلَاقِ Ve cemʿ-i kesīre ıtlāk olunur.

اَلْغَيْطَمُ [el-ġayṭamm] (mīm'in teşdīdiyle) Koyu süte denir.

[غ ل م]

اَلْغَلَمُ [el-ġalem] (fethateynle) ve

اَلْغُلْمَةُ [el-ġulmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir adamın şehvet-i cimāʿiyyesi gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَلِمَ الصُّوفِيُّ غَلَمًا وَغُلْمَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غُلِبَ شَهْوَةً Ve

غُلْمَةٌ [ġulmet] Hāssatan buğur ve aygır kısmı haşarı olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَلِمَ الْبَعِيرُ إِذَا هَاجَ مِنَ الْغُلْمَةِ

اَلْإِغْتِلَامُ [el-iġtilām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) غَلَمٌ [ġalem] maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَلَمَ الرَّجُلُ وَالْبَعِيرُ بِمَعْنَى غَلِمَ

اَلْغَلِمُ [el-ġalim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْغِلِّيمُ [el-ġillīm] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

اَلْمِغْلِيمُ [el-miġlīm] (مِنْدِيلٌ [mindīl] vezninde) İsm-i fāʿillerdir, şehvet-i cimāʿiyyesi gālib adama denir; müʾennesi غَلِمَةٌ [ġalimet]tir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde ve مُغْتَلِمَةٌ [muġtelimet] ve مِغْلِيمَةٌ [miġlīmet] ve مِغْلِيمٌ [miġlīm] ve غِلِّيمَةٌ [ġillīmet] ve غِلِّيمٌ [ġillīm]dir, سِكِّيتَةٌ [sikkītet] ve سِكِّيتٌ [sikkīt] veznlerinde.

اَلْإِغْلَامُ [el-iġlām] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bir adamı şehvete getirmek maʿnāsınadır; maʿcūn-ı mukavvī gibi; yukālu: أَغْلَمَهُ الشَّيْءُ إِذَا هَيَّجَ غُلْمَتَهُ

اَلْغُلَامُ [el-ġulām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bıyığı terlemiş çār-ebrū haddine varmak üzere olan oğlana denir, ʿalā-kavlin tevellüdü günden civān olunca kadar غُلَامٌ [ġulām] ıtlāk olunur. Ve kühūlet kertesine varmış adama denmekle zıdd olur; cemʿi أَغْلِمَةٌ [aġlimet] ve غِلْمَةٌ [ġilmet] ve غِلْمَانٌ [ġilmān] gelir ġayn'ların kesriyle; müʾennesi غُلَامَةٌ [ġulāmet]tir.

اَلْغُلُومَةُ [el-ġulūmet] ve

اَلْغُلُومِيَّةُ [el-ġulūmiyyet] ve

اَلْغُلَامِيَّةُ [el-ġulāmiyyet] İsmlerdir, غُلَامٌ [ġulām]lığa denir.

اَلْغَيْلَمُ [el-ġaylem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Göz kuyularda olan su menbaʿına denir. Ve cimāʿa müştehiye olan kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ غَيْلَمًا أَيْ مُغْتَلِمَةً Ve kurbağaya denir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve erkek kablumbağaya denir. Ve başının ortası yassı saçı çok delikanlıya denir, nefsine nisbetle غَيْلَمِيٌّ [ġaylemiyy] denir. Ve baʿzılar yaʿnī Leyṯ-i Luġavī غَيْلَمٌ [ġaylem] مُسْطٌ [muşṭ] ve مِدْرًى [midrā] maʿnālarına da gelir diye sebt eylediler, lākin musahhaftır, savāb olan fā'yla فَيْلَمٌ [feylem] olmaktır. Ve

غَيْلَمٌ [ġaylem] Kes ve kimse maʿnāsına müstaʿmel olur; yukālu: مَا بِالدَّارِ غَيْلَمٌ أَيْ أَحَدٌ

غُلَيْمٌ [Ġuleym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Sām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selāmdır.

تَغْلَمُ [Taġlem] (تَمْنَعُ [temneʿu] vezninde) Bir arzın ismidir.

تَغْلَمَانِ [Taġlemān] (tesniye olarak) Bir mevziʿ adıdır.

[غ ل ص م]

اَلْغَلْصَمَةُ [el-ġalṣamet] (ġayn'ın ve ṣād'ın

fethiyle) Baş ile boyun beyninde olan ete denir, Türkīde süksün eti derler sīn'lerin zammıyla, ʿalā-kavlin küçük dil ile kızıl öykenin kavuştuğu yerde olan yumrucaya denir yāhūd boğaz deliğinin başına denir, şevārib ve حَرْقَدَةٌ [ḥarḳadet]iyle ki Türkīde ünük başı taʿbīr olunur yāhūd lisānın köküne denir; yukālu: إِشْتَكَى غَلْصَمَتَهُ وَهُوَ اللَّحْمُ بَيْنَ الرَّأْسِ وَالْعُنُقِ أَوِ الْعُجْرَةُ عَلَى مُلْتَقَى اللَّهَاتِ وَالْمَرِيءِ أَوْ رَأْسُ الْحُلْقُومِ بِشَوَارِبِهِ وَحَرْقَدَتِهِ أَوْ أَصْلُ اللِّسَانِ Ve **غَلْصَمَةٌ** [ġalṣamet] سَادَةٌ [sādet] ve شُرَفَاءُ [şurefāʾ] maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve gürūh ve cemāʿat maʿnāsınadır. Ve masdar olur, zikr olunan غَلْصَمَةٌ [ġalṣamet]i kesmek maʿnāsınadır; yukālu: غَلْصَمَهُ إِذَا قَطَعَ غَلْصَمَتَهُ Ve bir adamın غَلْصَمَةٌ [ġalṣamet]inden tutmak maʿnāsınadır; yukālu: غَلْصَمَهُ إِذَا أَخَذَ بِغَلْصَمَتِهِ Ve şeref ve taʿayyün maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ فِي غَلْصَمَةٍ مِنْ قَوْمِهِ أَيْ فِي شَرَفٍ وَعَدَدٍ Yaʿnī "Kavmi içre sayılır şerīf ve zī-şāndır."

ذُو الْغَلْصَمَةِ [Ẕu'l-Ġalṣamet] Ḥarmele b. ʿAbdullāh el-ʿİclī lakabıdır ki fāris ve şāʿirdir, غَلْصَمَةٌ [ġalṣamet]i ur tarzında büyük idi.

اَلْمُغَلْصَمَاتُ [el-muġalṣamāt] (مُدَحْرَجَاتٌ [mudaḥrecāt] vezninde) مُغَلْصَمَةٌ [muġalṣamet]in cemʿidir ki boynu bağlı hatuna ıtlāk olunur; yukālu: هُنَّ مُغَلْصَمَاتٌ أَيْ مَشْدُودَاتُ الْأَعْنَاقِ Yaʿnī "Gerdanları çevre ve gerden-bend makūlesi pīrāye ile bağlı olan mahbūbelerdir."

[غ م م]

اَلْغَمُّ [el-ġamm] ve

اَلْغَمَّاءُ [el-ġammāʾ] (ġayn'ların fethi ve mīm'lerin teşdīdiyle) ve

اَلْغُمَّةُ [el-ġummet] (ġayn'ın zammıyla) Gussa ve endūh maʿnāsınadır. غَمٌّ [ġamm] lafzının cemʿi غُمُومٌ [ġumūm] gelir; yukālu: غَمَّ أَخَذَهُ الْغَمُّ وَالْغَمَّاءُ وَالْغُمَّةُ أَيِ الْكَرَبُ Ṣārih der ki غَمٌّ [ġamm] māddesi setr ve tagtiʾe maʿnāsına mevzūʿdur, hüzn ve endūha ıtlākı sürūr-ı kalbi setr ettiğine mebnīdir. İntehā. Ve

غَمٌّ [ġamm] Masdar olur, bir adamı gussanāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَمَّهُ غَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحْزَنَهُ Ve dābbenin ağzına ve burnuna غِمَامَةٌ [ġimāmet] geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: غَمَّ الْحِمَارَ وَغَيْرَهُ إِذَا أَلْقَمَ فَمَهُ وَمِنْخَرَيْهِ الْغِمَامَةَ Ve bir nesneyi örtüp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: غَمَّ الشَّيْءَ إِذَا غَطَّاهُ Ve gün ziyādesiyle ıssı olmak maʿnāsınadır; tekūlu: غَمَّ يَوْمُنَا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ Ve

غَمٌّ [ġamm] Pek ıssı güne ıtlāk olunur ki vasf bi'l-masdardır; yukālu: يَوْمٌ غَمٌّ وَلَيْلَةٌ غَمٌّ أَيْ ذُو حَرٍّ Ve setr maʿnāsından olarak hilāl sehāb-ı rakīk ile mestūr olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: غُمَّ الْهِلَالُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا حَالَ دُونَهُ غَيْمٌ رَقِيقٌ Ve bir haber başı örtülü mübhem ve ser-beste olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: غُمَّ الْخَبَرُ عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اسْتَعْجَمَ

اَلْإِغْتِمَامُ [el-iġtimām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) ve

اَلْإِنْغِمَامُ [el-inġimām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Gussa-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَمَّهُ فَاغْتَمَّ وَانْغَمَّ Ve

إِغْتِمَامٌ [iġtimām] Ot çoğalıp boylanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَمَّ النَّبْتُ إِذَا طَالَ وَكَثُرَ Ve

إِنْغِمَامٌ [inġimām] Örtünüp bürünmek maʿnāsınadır; yukālu: غَمَّهُ أَيْ غَطَّاهُ فَانْغَمَّ

اَلْإِغْمَامُ [el-iġmām] (hemzenin kesriyle) Gam-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَغَمَّكَ لِي وَمَا أَغَمَّكَ بِي وَمَا أَغَمَّكَ عَلَيَّ أَيْ مَا أَحْزَنَكَ Ve havā pek ıssı olmak maʿnāsınadır;

yukālu: أَغَمَّ يَوْمُنَا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ Ve havā bulutlu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغَمَّتِ السَّمَاءُ إِذَا صَارَتْ ذَا غَمَامَةٍ

اَلْغَامُّ [el-ġāmm] ve

اَلْمُغِمُّ [el-muġimm] (mīm'in zammıyla) İsm-i fāʿillerdir, غَمٌّ [ġamm] gibi pek ıssı vakte denir; yukālu: يَوْمٌ غَمٌّ وَغَامٌّ وَمُغِمٌّ أَيْ ذُو لَيْلَةٌ غَمٌّ وَغَمًى كَحَتًى وَغَمَّةٌ: حَرٍّ أَوْ ذُو غَمٍّ ve yukālu:

اَلْغُمَّةُ [el-ġummet] (ġayn'ın zammıyla) Başı örtülü mübhem işe denir; yukālu: أَمْرٌ غُمَّةٌ أَيْ مُبْهَمٌ Ve tulum makūlesi nesnenin dibine denir.

اَلْمَغْمُومُ [el-maġmūm] Sehābla mestūr hilāle denir; yukālu: غُمَّ الْهِلَالُ فَهُوَ مَغْمُومٌ إِذَا حَالَ دُونَهُ غَيْمٌ رَقِيقٌ Ve mübhem ve ser-beste habere denir. Ve zükāma uğramış adama denir.

اَلْغَمَّى [el-ġammā] (حَتًى [ḥattā] vezninde ve medd ile) ve

اَلْغُمِّيُّ [el-ġummiyy] (ġayn'ın zammıyla) ve

اَلْغُمِّيَّةُ [el-ġummiyyet] (ġayn'ın zammıyla) Havā açıklık olmamakla hilālin mestūrluğuna denir; yukālu: صُمْنَا لِلْغَمَّى وَالْغُمَّاءِ وَالْغُمِّيِّ وَالْغُمِّيَّةِ أَيْ صُمْنَا عَلَى غَيْرِ رُؤْيَةِ الْهِلَالِ

اَلْغَمَامَةُ [el-ġamāmet] سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde ve mürādifidir, ʿalā-kavlin beyāz buluta denir; cemʿi غَمَامٌ [ġamām] ve غَمَائِمُ [ġamāʾim]dir. Ve Ebū Dāvūd el-İyādī nām kimsenin yāhūd baʿzı mülūk-i Ālu Munẕir'in feresi ismidir. Ve

غَمَّامٌ [Ġamām] Caʿfer-i Ṭayyār'ın kılıcı ismidir.

اَلْمُغَمِّمُ [el-muġammim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Suyu çok buluta ve denize denir; yukālu: غَيْمٌ وَبَحْرٌ مُغَمِّمٌ أَيْ كَثِيرُ الْمَاءِ

كُرَاعُ الْغَمِيمِ [Kurāʿu'l-Ġamīm] (kāf'ın zammıyla ve أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ḥaremeyn beyninde Mekke'ye iki konak mesāfede bir vādī adıdır; ġayn'ın zammıyla زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde olan rivāyet vehmdir, zīrā زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde diyār-ı Ḥanẕale'de bir başka vādī adıdır. Ve

غُمَيِّمٌ [Ġumeyyim] (ġayn'ın zammı ve yā-yı müşeddedenin kesriyle) Benī Saʿd yurdunda bir suyun adıdır.

اَلْغُمَامُ [el-ġumām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Zükām ʿilletine ıtlāk olunur, شَامَّةٌ [şāmmet] i sedd ve setr eylediği için.

اَلْمُغِمَّةُ [el-muġimmet] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Otu firāvān yere ıtlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ مُغِمَّةٌ أَيْ كَثِيرَةُ النَّبَاتِ

اَلْغَمَمُ [el-ġamem] (fethateynle) Cebhe ve kafāyı saç inip bürümeğe denir.

اَلْأَغَمُّ [el-eġamm] Saçı inip cebhe ve vech ve kafāsını bürümüş adama denir; yukālu: هُوَ أَغَمُّ الْوَجْهِ وَالْقَفَا Ve kaplayı sehāba denir ki aslā fürcesi olmaya; yukālu: سَحَابٌ أَغَمُّ أَيْ لَا فُرْجَةَ لَهُ

اَلْغَمْغَمَةُ [el-ġamġamet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Öküzler bir nesneden belinleyip korktukları vaktte böğürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: غَمْغَمَتِ الثِّيرَانُ إِذَا صَاتُوا عِنْدَ الذُّعْرِ Ve bahādırlar cenkte haykırıp gürüldemek maʿnāsınadır; yukālu: اَلْأَبْطَالُ تُغْمْغِمُ إِذَا صَاتُوا عِنْدَ الْقِتَالِ Ve sözü vāzıh ve āşikāre söylemeyip mübhem ve müşevveş söylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَمْغَمَ الْكَلَامَ إِذَا لَمْ يَبِنْ

اَلتَّغَمْغُمُ [et-teġamġum] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahi sözü beyān edemeyip mırıl mırıl söylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَمْغَمَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَبِنْ كَلَامَهُ

اَلْغَمِيمُ [el-ġamīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

Koyulmak için āteşte ısıtılmış süte denir; yukālu: سَقَانا غَمِيمًا أَيْ لَبَنًا قَدْ سُخِنَ حَتَّى يَغْلُظَ Ve kuru otun altında nābit tāze ota denir.

اَلْغُمَّى [el-ġummā] (رُبَّى [rubbā] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve bir karye adıdır. Ve şol emr-i şedīde denir ki semt-i sülūk u teşebbüsü ve cihet-i selāmeti müşkil ve mestūr ola; ġayn'ın fethiyle de lügattir.

اَلْغَمَّى [el-ġammā] (ġayn'ın fethi ve kasr ile) Cenkte ᶜaskeri basıp ihāta eden toza ve dumana ve şiddet ve mihnete ıtlāk olunur.

اَلْغُمُومُ [el-ġumūm] (ġayn'ın zammıyla) Hurde ve hafī olan yıldızlara ıtlāk olunur; غَامٌّ [ġāmm] müfredidir.

اَلْمُغَامَّةُ [el-muġāmmet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) İki adam birbirini gam-nāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَامَمْتُهُ أَيْ غَمَمْتُهُ وَغَمَّنِي

اَلْغِمَامَةُ [el-ġimāmet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Şol torba makūlesine denir ki ᶜaleften menᶜ için onunla devenin ve sāᵓir davarın ağızlarını bururlar. Ve nākanın gözlerini yā burnunu bağlayacak bağa ve sargıya denir. Ve çocuğun hıtān yerinin derisine denir; bunda ġayn'ın zammıyla da lügattir.

[غ ن ت م]

غُنْتُمٌ [Ġuntum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) İbn Tevvābe eṭ-Ṭāᵓī'dir ki muhaddistir.

[غ ن م]

اَلْغَنَمُ [el-ġanem] (fethateynle) Koyun cinsine mevzūᶜ ismdir. Ve müᵓennestir, lafzından müfredi yoktur, شَاةٌ [şāt] müfredidir, zükūr ve ināstan her birine ve muhtelit olduklarında mecmūᶜuna ıtlāk olunur; cemᶜi أَغْنَامٌ [aġnām] ve غُنُومٌ [ġunūm] ve أَغَانِمُ [eġānim] gelir. Ve tesniye kılınıp غَنَمَانِ [ġanemān] denir iki sürü irādesiyle; yukālu: رَاحَ عَلَى فُلَانٍ غَنَمَانِ أَيْ قَطِيعَانِ Şārih der ki غَنَمٌ [ġanem] lafzının musaggarı غُنَيْمَةٌ [ġuneymet]tir, zīrā şol esmā-i cümūᶜ ki lafzından vāhidi olmayıp ve insāndan gayrı için ola lā-cereme ona teᵓnīs lāzımdır. Ve غَنَمٌ [ġanem] غَنِيمَةٌ [ġanīmet]ten meᵓhūzdur, ālet-i difāᶜı olmayıp ve zātında sehl ve rām hayvān olmakla gūyā ki cümleye ganīmet olur. Ve bu ism-i ᶜayn olmakla masdardan ahzı hilāf-ı meşhūrdur.

اَلْمُغْنَمَةُ [el-muġnemet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) ve

اَلْمُغَنَّمَةُ [el-muġannemet] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) Firāvān koyuna denir; yukālu: غَنَمٌ مُغْنَمَةٌ وَمُغَنَّمَةٌ أَيْ كَثِيرَةٌ

اَلْغَنِيمُ [el-ġanīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَغْنَمُ [el-maġnem] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) ve

اَلْغَنِيمَةُ [el-ġanīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْغُنْمُ [el-ġunm] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) Düşmandan alınan doyumluk mālına denir, فَيْءٌ [feyᵓ] maᶜnāsına. Mütercim der ki Muṭarrizī *Muġrib*'de فَيْءٌ [feyᵓ] ve غَنِيمَةٌ [ġanīmet] ve نَفْلٌ [nefl] beynlerini Ebū ᶜUbeyde'den rivāyetle bu resme fark eylemiştir ki غَنِيمَةٌ [ġanīmet] ehl-i şirkten harb kāᵓim olduğu hālde ᶜanveten ahz olunan māla denir. Bunun hükmü baᶜde't-tahmīs bākīsi gānimīne tahsīs olunur. Ve فَيْءٌ [feyᵓ] baᶜde'l-harb zafer-yāb olunan māldır ki tahmīs olunmayıp kāffe-i müslimīnin hakkı olur. Ve نَفْلٌ [nefl] guzāta sehmlerinden zāᵓid iᶜtā olunan māla denir ki meselā ser-ᶜasker başı beylik mālı kātilindir diye terhīs eylese gāzīnin katl eylediği kāfirin mālı kendinin olup sehmine maᶜdūd ol-

maz. Pes bu ıtlākāt-ı şerʿiyyeden olur. İntehā.

اَلْغُنْمُ [el-ġunm] (ġayn'ın zammı ve fethiyle) ve

اَلْغَنَمُ [el-ġanem] (fethateynle) ve

اَلْغَنِيمَةُ [el-ġanīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْغُنْمَانُ [el-ġunmān] (ġayn'ın zammıyla) Düşmandan doyumluk almak maʿnāsınadır; yukālu: غَنِمَ الْغَازِي غُنْمًا وَغَنَمًا وَغَنِيمَةً وَغُنْمَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَ فَيْئًا Ve

غُنْمٌ [ġunm] (ġayn'ın zammıyla) Bir nesneye renc ve meşakkatsiz nāʾil olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: غَنِمَ الشَّيْءَ غُنْمًا إِذَا فَازَ بِهِ بِلَا مَشَقَّةٍ Ve ʿalā-kavlin maʿnāyı evvelde غُنْمٌ [ġunm] فَيْءٌ [feyʾ] lafzı gibi ismdir, غَنِيمَةٌ [ġanīmet] maʿnāsına ki doyumluğa denir ve ġayn'ın fethiyle masdardır.

اَلْغُنَامَى [el-ġunāmā] (قُصَارَى [ḳuṣārā] vezninde) Gāyet-i istifāde maʿnāsınadır. Bu veznlerde olan kelimeler māddesinin nihāyetine delālet eder; yukālu: غُنَامَاكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيْ قُصَارَاكَ يَعْنِي مَبْلَغُ جُهْدِكَ وَالَّذِي تَتَغَنَّمُهُ

اَلتَّغْنِيمُ [et-taġnīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adama ganīmet bahş ve inʿām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَنَّمَهُ كَذَا إِذَا نَفَّلَهُ إِيَّاهُ

اَلْإِغْتِنَامُ [el-iġtinām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) ve

اَلتَّغَنُّمُ [et-teġannum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Bir nesneyi ganīmet bilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَنَمَهُ وَتَغَنَّمَهُ إِذَا عَدَّهُ غَنِيمَةً

غَنَّامٌ [Ġannām] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) Esmādandır: Ġannām Ebū ʿİyāḍ ve Ġannām b. Evs el-Beyāḍī sahābelerdir. Ve bir devenin ismidir.

غَنْمٌ [Ġanm] (ġayn'ın fethiyle) İbn Ṣaʿleb b. Vāʾil'dir ki bir kabīle pederidir.

غُنَيْمٌ [Ġuneym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Ḳays'tır ki tābiʿidir.

غَنَامَةُ [Ġanāmet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir hatunun adıdır.

يَغْنَمُ [Yaġnem] (يَمْنَعُ [yemnaʿu] veznide) İbn Sālim b. Ḳanber'dir. Ve Ḳanber, gulām-ı Hazret-i Ḥaydar'dır. Ve Abdullāh b. Maġnem ki مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznindedir, sohbetinde ihtilāf olundu.

غُنَيْمَاةٌ [Ġuneymāt] (ġayn'ın zammıyla) Bir mevziʿdir.

غَنَمَةُ [Ġanemet] (fetehātla) İbn Ṣaʿlebe b. Teymullāh'tır.

[غ ي م]

اَلْغَيْهَمُ [el-ġayhem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) غَيْهَبٌ [ġayheb] gibi zulmet maʿnāsınadır.

[غ ي م]

اَلْغَيْمُ [el-ġaym] (ġayn'ın fethiyle) Buluta denir, sehāb maʿnāsına; yukālu: دُونَ الْهِلَالِ غَيْمٌ أَيْ سَحَابٌ Ve gayz ve kīne maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لِفُلَانٍ فِي قَلْبِهِ غَيْمٌ أَيْ غَيْظٌ Ve deve kısmına mahsūs قُلَابٌ [ḳulāb] marazı gibi bir maraz adıdır, lākin غَيْمٌ [ġaym] helāk eylemez, pek susuz kalmaktan yüreği muhterik olur. Ve

غَيْمٌ [ġaym] Pek susayıp yürek yanmak maʿnāsınadır; yukālu: غَامَ الرَّجُلُ يَغِيمُ غَيْمًا إِذَا عَطِشَ وَحَرَّ جَوْفُهُ Ve havā bulutlu olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَامَتِ السَّمَاءُ إِذَا صَارَتْ فِيهَا سَحَابَةٌ

اَلْمَغْيُومُ [el-maġyūm] غَيْمٌ [ġaym] ʿilletine uğramış deveye denir.

اَلْغَيْمَانُ [el-ġaymān] (عَطْشَانُ [ʿaṭşān] veznide) Susuzluktan yüreği yanmış adama

denir; müʾennesinde غَيْمَى [ġaymā] denir. Ve Ġaymān b. Ḫuşeyl, İmām Mālik hazretlerinin ceddidir.

ذُوغَيْمَانَ [Ẕū Ġaymān] Ezvāʾ taʿbīr olunan mülūk-i Ḥimyer'den bir melik lakabıdır.

اَلْإِغَامَةُ [el-iġāmet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) ve

اَلْإِغْيَامُ [el-iġyām] (aslı üzere) ve

اَلتَّغْيِيمُ [et-taġyim] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّغَيُّمُ [et-teġayyum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Havā bulutlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغَامَتِ السَّمَاءُ وَأَغْيَمَتْ وَغَيَّمَتْ وَتَغَيَّمَتْ بِمَعْنَى غَامَتْ Ve

إِغْيَامٌ [iġyām] Bir mahalde mukīm olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَغْيَمَ الْقَوْمُ إِذَا أَقَامُوا يَعْنِي كَالْغَيْمِ Ve bir adama susuzluk uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْيَمَ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَهُمْ غَيْمٌ أَيْ عَطَشٌ Ve

تَغْيِيمٌ [taġyīm] Gecenin zulmeti siyāh bulut gibi basıp çökmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: غَيَّمَ اللَّيْلُ إِذَا جَاءَ كَالْغَيْمِ

مَغَامَةُ [Meġāmet] (mīm'in fethiyle) Endelus ülkesinde bir belde adıdır.

FASLU'L-FĀʾ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف أ م]

اَلْفَأْمُ [el-feʾm] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Suya kanmak maʿnāsınadır; yukālu: فَأَمَ مِنَ الْمَاءِ فَأْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَوِيَ Ve hayvān ağzını ot ile dopdolu eylemek maʿnāsına hasāʾistendir; yukālu: فَأَمَ الْبَعِيرُ إِذَا مَلَأَ فَاهُ مِنَ الْعُشْبِ

اَلْفَأْمُ [el-feʾem] (fethateynle) فَأْمٌ [feʾm] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: فَئِمَ الْبَعِيرُ فَئَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى فَأَمَ Ve devenin yağrınısı tavlılıktan yağ bağlamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَئِمَ حَارِكُ الْبَعِيرِ إِذَا امْتَلَأَ شَحْمًا

اَلتَّفَأُّمُ [et-tefeʾʾum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi hayvān ağzını ot ile dopdolu eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَأَّمَ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى فَأَمَ

اَلْإِفْآمُ [el-ifʾām] (إِكْرَامٌ [kirām] vezninde) Devenin semerine bir mikdār dahi ziyāde eylemekle bolaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْأَمَ الْقَتَبَ إِذَا وَسَّعَهُ وَزَادَ فِيهِ

اَلتَّفْئِيمُ [et-tefʾīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) إِفْآمٌ [ifʾām] maʿnāsınadır; yukālu: فَأَمَ الْقَتَبَ بِمَعْنَى أَفْأَمَهُ

اَلْمُفْأَمُ [el-mufʾem] (مُكْرَمٌ [mukrem] veznide) ve

اَلْمُفَأَّمُ [el-mufeʾʾem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Tevsīʿ olunmuş semere denir.

اَلْفُؤَمُ [el-fuʾem] (صُرَدٌ [ṣurad] veznide) Pāre pāre ve rīze rīze maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعُوهُ فُؤَمًا أَيْ قِطَعًا قِطَعًا

اَلْفِئَامُ [el-fiʾām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cemāʿat-i insānīye denir; lafzından vāhidi yoktur. Ve mihaffe minderine denir; cemʿi

فُؤُمٌ [fuʾum] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلْمِفْأَمُ [el-mifʾem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِفْآمُ [el-mifʾām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznin-de) Yağrınısı şahm ile dopdolu olan deve-ye denir.

[ف ج م]

اَلْأَفْجَمُ [el-efcem] (cīm'le أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Avurdu kalın adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَفْجَمُ أَيْ فِي شِدْقِهِ غِلَظٌ

[ف ح م]

اَلْفَحَمُ [el-feḥam] (fā'nın ve ḥā'nın fethiy-le) ve

اَلْفَحْمُ [el-faḥm] (لَحْمٌ [laḥm] vezninde) ve

اَلْفَحِيمُ [el-feḥīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kömüre denir; müfredi فَحْمَةٌ [faḥmet]tir, cemʿi فِحَامٌ [fiḥām] gelir fā'nın kesriyle ve فُحُومٌ [fuḥūm] gelir. Ve

فَحْمَةُاللَّيْلِ [faḥmetu'l-leyl] Gecenin evveli yāhūd pek karalığı yāhūd gurūb-ı şems ile insānın uykuya vardığı vaktin mā-beynine ıtlāk olunur. Ve bu yaz gecelerine mahsūstur; tekūlu: أَتَيْتُهُ عِنْدَ فَحْمَةِ اللَّيْلِ أَيْ أَوَّلِهِ أَوْ أَشَدِّ سَوَادِهِ أَوْ مَا بَيْنَ غُرُوبِ الشَّمْسِ إِلَى نَوْمِ النَّاسِ Ve

فَحْمَةُ السَّحَرِ [faḥmetu's-seḥar] Şafak-ı subh vaktinden ʿibārettir ki henüz sevādı olur. Ve

فَحْمَةُ بْنُ جُمَيْرٍ [faḥmetu'bnu cumeyr] Nısfu'l-leyle ıtlāk olunur. Ve

فَحْمٌ [faḥm] Masdar olur, فَحْمَةُ اللَّيْلِ [faḥmetu'l-leyl] vaktinde şarāb içmek maʿnāsına; yukālu: فَحَمَ الرَّجُلُ فَحْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَرِبَ فِي فَحْمَةِ الْعِشَاءِ Ve cevāba muktedir olmayıp dem-beste kalmak maʿnāsınadır; yukālu: فَحَمَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يُطِقْ جَوَابًا

اَلْإِفْحَامُ [el-ifḥām] (hemzenin kesriyle) فَحْمَةٌ [faḥmet]-i leyl vaktinde yola gitmeyip o vakti savuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْحِمُوا عَنْكُمْ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ لَا تَسِيرُوا فِي فَحْمَتِهِ Bu-nun bābı selb içindir. Ve gam ve keder makūlesi ʿārıza şāʿiri şiʿr inşādından alı-koymak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْحَمَ الْهَمُّ الشَّاعِرَ إِذَا مَنَعَهُ مِنْ قَوْلِ الشِّعْرِ Ve şāʿiri hamūş ve dem-beste bulmak maʿnāsınadır; yukālu: هَاجَاهُ فَأَفْحَمَهُ أَيْ صَادَفَهُ مُفْحَمًا يَعْنِي لَا يَقُولُ الشِّعْرَ Ve çocuk soluğu kesilince kadar ağla-mak maʿnāsınadır; yukālu: أُفْحِمَ الصَّبِيُّ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا بَكَى حَتَّى انْقَطَعَ نَفَسُهُ [Ve] إِفْحَامٌ [ifḥām]-ı mücādil bundan meʾhūzdur.

اَلتَّفْحِيمُ [et-tefḥīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bu dahi فَحْمَةٌ [faḥmet]-i leyl vaktin-de yola gitmeyip o vakti savuşturmak maʿnāsınadır; bunun da bābı izāle için-dir; tekūlu: فَحِّمُوا عَنْكُمْ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ لَا تَسِيرُوا فِي فَحْمَتِهِ Ve bir nesneyi siyāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَحَّمَهُ إِذَا سَوَّدَهُ

اَلْفُحُومُ [el-fuḥūm] ve

اَلْفُحُومَةُ [el-fuḥūmet] (fā'ların zammıyla) Pek siyāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَحُمَ الشَّيْءُ فُحُومًا وَفُحُومَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اسْوَدَّ

اَلْفَاحِمُ [el-fāḥim] ve

اَلْفَحِيمُ [el-feḥīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pek siyāh nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فَاحِمٌ وَفَحِيمٌ أَيْ أَسْوَدُ Ve

فَاحِمٌ [fāḥim] Bağırgan koça denir, فَحِمٌ [feḥim] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve cārī olmayıp sākin olan suya denir; yukālu: مَاءٌ فَاحِمٌ أَيْ سَاكِنٌ لَا يَجْرِي

اَلْمُفْحَمُ [el-mufḥam] (مُكْرَمٌ [mukrem] vez-ninde) Sözden ʿāciz olup hamūş olan ada-ma denir; yukālu: رَجُلٌ مُفْحَمٌ أَيْ عَيِيٌّ Ve eşʿār

söylemeye muktedir olmayan adama denir; yukālu: هُوَ مُفْحَمٌ إِذَا كَانَ لَا يَقْدِرُ أَنْ يَقُولَ شِعْرًا

اَلْفَحْمُ [el-faḥm] (fā'nın fethiyle) ve

اَلْفُحَامُ [el-fuḥām] ve

اَلْفُحُومُ [el-fuḥūm] (fā'ların zammıyla) Çocuk ağlamaktan soluğu kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: فَحَمَ الصَّبِيُّ وَفَحِمَ فَحْمًا وَفُحَامًا وَفُحُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا بَكَى حَتَّى انْقَطَعَ نَفَسُهُ وَيُقَالُ فُحِمَ الصَّبِيُّ عَلَى الْمَجْهُولِ Ve koç bağırmak maʿnāsınadır; yukālu: فَحَمَ الْكَبْشُ Ve إِذَا صَاحَ

فُحُومٌ [fuḥūm] Kuyunun suyu cārī olmayıp durgun olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَحَمَتِ الْقَلِيبُ فُحُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَكَنَ مَاؤُهَا

اَلْفَحِمُ [el-feḥim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) فَاحِمٌ [fāḥim] gibi bağırgan koça denir; yukālu: كَبْشٌ فَاحِمٌ وَفَحِمٌ أَيْ صَيَّاحٌ

اَلْإِفْتِحَامُ [el-iftiḥām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Akşam vakti şarāb içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَحَمَ الرَّجُلُ إِذَا اغْتَبَقَ

[ف خ م]

اَلْفَخَامَةُ [el-feḫāmet] [ḫā-yı muʿceme ile كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) İri ve dızman olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَخُمَ الشَّيْءُ فَخَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا ضَخُمَ

اَلْفَخْمُ [el-faḫm] (ضَخْمٌ [ḍaḫm] vezninde) Vasftır, iri ve dızman şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ فَخْمٌ أَيْ ضَخْمٌ Ve kadr ve şānı ʿazīm adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ فَخْمٌ أَيْ عَظِيمُ الْقَدْرِ Ve fesāhat ve belāgatle mümtāz ve zī-şān kelāma vasf olur; yukālu: كَلَامٌ فَخْمٌ أَيْ جَزْلٌ

اَلتَّفْخِيمُ [et-tefḫīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Taʿzīm ve tebcīl maʿnāsınadır; yukālu: فَخَّمَهُ إِذَا عَظَّمَهُ Ve

تَفْخِيمُ الْحُرُوفِ [tefḫīmu'l-ḥurūf] Harfleri imāle eylemeyip kaba ve kalın telaffuz eylemektir; yukālu: فَخَّمَ الْحُرُوفَ إِذَا تَرَكَ الْإِمَالَةَ فِيهَا Şārihin beyānına göre تَفْخِيمٌ [tefḫīm] ehl-i Ḥicāz ve إِمَالَةٌ [imālet] Benū Temīm edālarıdır, lākin ʿilm-i tecvīdde تَفْخِيمٌ [tefḫīm] تَرْقِيقٌ [terḳīḳ] mukābili olmak üzere meşrūhtur.

اَلْفُخَمِيَّةُ [el-fuḫamiyyet] (جُهَنِيَّةٌ [cuheniyyet] vezninde) Taʿazzüm ve tekebbür ve istiʿlāʾ maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْفُخَمِيَّةُ أَيِ التَّعَظُّمُ وَالْإِسْتِعْلَاءُ

اَلْفَيْخَمَانُ [el-feyḫamān] (زَعْفَرَانٌ [zaʿferān] vezninde) Şol ʿazīmü'ş-şān adama denir ki retk u fetk-ı umūr-ı cumhūr dest-i reʾy ü tedbīrine müfevvaz olmakla cemīʿ-i mesālih onun hall ü ʿakdiyle sūret bulup kendisiz aslā bir maslahat katʿ ve temşīt olunmaya; yukālu: رَجُلٌ فَيْخَمَانٌ أَيْ مُعَظَّمٌ يُصْدَرُ عَنْ رَأْيِهِ وَلَا يُقْطَعُ أَمْرٌ دُونَهُ

[ف د م]

اَلْفَدْمُ [el-fedm] (fā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Şol belīd ve künd-zihn ve nādān ve sakīl ve çolpa ve salkı adama denir ki söz bilmediğinden cemād gibi durup sıkletinden gayrı nesne bilmeye; yukālu: هُوَ فَدْمٌ أَيْ عَيِيٌّ عَنِ الْكَلَامِ فِي ثِقَلٍ وَرَخَاوَةٍ وَقِلَّةِ فَهْمٍ Ve galīzü'l-vücūd, taslak ve bedendām ahmak adama denir; cemʿleri فِدَامٌ [fidām] gelir fā'nın kesriyle; müʾennesi فَدْمَةٌ [fedmet]tir; yukālu: هُوَ فَدْمٌ أَيْ غَلِيظٌ جَافٌ Ve pek koyu kırmızı boyanmış olan أَحْمَقُ Ve alā-kavlin kırmızılığı şedīd olmayan sevbe denir. Baʿzı nüshada مُفْدَمٌ [mufdem] ʿunvānında mersūmdur, مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde ve *Nihāye*'de dahi öylecedir ve *Lisānu'l-ʿArab*'da ikisi dahi müsebbettir; fe-yukālu: ثَوْبٌ فَدْمٌ وَمُفْدَمٌ أَيْ مُشْبَعٌ حُمْرَةً أَوْ مَا حُمْرَتُهُ غَيْرُ شَدِيدَةٍ Ve

فَدْمٌ [fedm] Masdar olur, ibrīk ve bardak

makūlesinin ağzına bezden süzgü bağlamak maʿnāsına; yukālu: فَدَمَ فَمَ الْإِبْرِيقِ فَدْمًا وَفَدَمَ عَلَيْهِ بِالْفِدَامِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَضَعَ الْفِدَامَ عَلَيْهِ

اَلْفَدَامَةُ [el-fedāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلْفُدُومَةُ [el-fudūmet] (fā'nın zammıyla) Bir kimse فَدْمٌ [fedm] olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَدُمَ الرَّجُلُ فَدَامَةً وَفُدُومَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ فَدْمًا

اَلْفِدَامُ [el-fidām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْفَدَامُ [el-fedām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْفَدَّامُ [el-feddām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْفَدُّومُ [el-feddūm] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Şol nesneye yaʿnī bez pāresine denir ki ʿacem ve mecūs tāʾifesi su içtikleri vaktte ibrīk süzgüsü gibi onu ağızlarına bend ederler. Ve bardak ve ibrīk makūlesinin ağzına bağladıkları süzgüye denir.

اَلْمُفَدَّمُ [el-mufeddem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلْمُفْدَمُ [el-mufdem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Ağzında süzgü olan kaba denir; yukālu: إِبْرِيقٌ مُفَدَّمٌ وَمُفْدَمٌ إِذَا كَانَ عَلَيْهِ مِصْفَاةٌ

اَلتَّفْدِيمُ [et-tefdīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) İbrīk makūlesinin ağzına bezden süzgü eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: فَدَّمْتُ الْإِبْرِيقَ إِذَا جَعَلْتَ عَلَيْهِ مِصْفَاةً Ve mecūsī su içerken ağzına süzgü gibi nesne tutmak maʿnāsınadır; yukālu: فَدَّمَ الْمَجُوسِيُّ فَاهُ إِذَا وَضَعَ الْفِدَامَ عَلَيْهِ

اَلْفِدَامُ [el-fidām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) غِمَامَةٌ [ġimāmet] maʿnāsınadır ki davarı ʿaleften menʿ için ağzına geçirdikleri torba makūlesine denir.

[ف د غ م]

اَلْفَدْغَمُ [el-fedġam] (ġayn-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Her yanı uygun, güzel, tenū-mend adama denir. Ve hūb ve dil-ber dolgun yüze denir. Ve suyuna kanmış mümteliʾ sebzeye denir.

اَلْفَدْغَمَةُ [el-fedġamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adam dolgun güzel yüzlü olmak maʿnāsınadır; yukālu: فُدْغِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا مُلِئَ وَجْهُهُ

[ف ر م]

اَلْفَرْمُ [el-ferm] ve

اَلْفَرْمَةُ [el-fermet] (fā'ların fethiyle) ve

اَلْفِرَامُ [el-firām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nisvānın ferclerini tazyīk eyledikleri dārūya denir, şāb gibi.

اَلْفَرْمَاءُ [el-fermāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznide) ve

اَلْمُسْتَفْرِمَةُ [el-mustefrimet] Fercini ʿilācla tazyīk eden karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَرْمَاءُ وَمُسْتَفْرِمَةٌ إِذَا كَانَتْ تُضَيِّقُ فَرْجَهَا بِالْفَرْمِ أَيِ الدَّوَاءِ الَّذِي يَتَضَيَّقُ بِهِ الْفَرْجُ

اَلْفِرَامَةُ [el-firāmet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْفِرَامُ [el-firām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nisvānın fercine tutundukları bez pāresine denir ki perde bezi taʿbīr olunur, seyelānı menʿ için tutunurlar, ʿalā-kavlin hayz paçavrasına denir.

اَلْإِفْتِرَامُ [el-iftirām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Hatun فِرَامَةٌ [firāmet] tutunmak maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَمَلَتِ الْفِرَامَةَ

فَرْمَاءُ [fermāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Gerçi Cevherī bir mevziʿ ile tefsīr eylemiş lākin sehvdir, savāb olan ḳāf'la olmaktır,

kezālik istişhād için inşād eylediği beyt-te dahi tashīf eylemiştir. Şārih der ki İbn Ḥabīb fā'yla tansīs eylemiştir.

اَلْإِفْرَامُ [el-ifrām] (hemzenin kesriyle) Doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَمَ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ

اَلْأَفْرَمُ [el-efrem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Dişleri gedik adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَفْرَمُ أَيِ الْمُتَحَطِّمُ الْأَسْنَانِ Ve bir recül ismidir ki Mışır'da bir cāmiʿ binā eylemiştir.

[ف ر ج م]

اَلْإِفْرِنْجَامُ [el-ifrincām] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Et kısmının yüzü pişip özü henüz çiğ kalmak maʿnāsınadır ki tatarı pişmek taʿbīr olunur; yukālu: إِفْرَنْجَمَ اللَّحْمُ إِذَا تَشَيَّطَ مِنْ أَعْلَاهُ وَلَمْ يَنْشَوِ

[ف ر ز م]

اَلْفُرْزُومُ [el-furzūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Şol değirmi haşebe denir ki papuççular üzerinde iş keserler, kütük taʿbīr ederler, ʿalā-kavlin ḳāf iledir.

[ف ر ص م]

اَلْفَرْصَمَةُ [el-ferṣamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi kırıp kesmek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْصَمَهُ إِذَا كَسَرَهُ وَقَطَعَهُ Ve bu lügat, Ruʾbe nām şāʿirin şiʿrinde vārid olmuştur.

[ف ر ض م]

اَلْفِرْضِمُ [el-firḍim] (ḍād-ı muʿceme ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Yaşlı koca koyuna denir, ʿalā-kavlin kırık boynuzluya denir. Ve dişleri ufanmış koyuna da denir. Ve Mehere b. Ḥaydān kabīlesinden bir batn ismidir, ḳāf ile قِرْضِمٌ musahhaftır, Ve Ẕehben nām sahābīnin pederi ismidir.

اَلْفِرْضِمِيُّ [el-firḍimiyy] (زِبْرِجِيٌّ [zibriciyy] vezninde) ʿAzīmü'l-heykel olup yere pek pek basan deveye denir.

[ف ر ط م]

اَلْفُرْطُومُ [el-furṭūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Çizmenin sivri burnuna denir.

اَلْمُفَرْطَمَةُ [el-mufarṭamet] (مُدَحْرَجَةٌ [mudaḥrecet] vezninde) Burnu sivri çizmelere ve mestlere denir; yukālu: خِفَافٌ مُفَرْطَمَةٌ أَيْ ذَاتُ فُرْطُومٍ

اَلْفَرْطَمَةُ [el-ferṭamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çizmeye burun yamamak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْطَمَ الْخَفَّافُ الْخِفَافَ إِذَا رَقَعَهَا بِالْفُرْطُومِ Zāhiren eslef papuççular burunlu kesmeyi bilmeyip sonradan yamarlar olar. Müʾellif der ki Cevherī gerçi bu māddeyi fā ile resm eyledi, lākin savāb olan ḳāf ile olmaktır.

[ف ر ق م]

اَلْفَرْقَمُ [el-ferḳam] (ḳāf'la جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Adamın zekeri başına denir.

اَلْمُفَرْقَمُ [el-muferḳam] (مُزَعْفَرٌ [muzaʿfer] vezninde) Sakalı geç ağaran kara koca adama denir ki zātında bed-gıdā ve dürüşthor ola.

[ف س ح م]

اَلْفُسْحُمُ [el-fusḥum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Sīnesi kalkan gibi geniş olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُسْحُمٌ أَيِ الْوَاسِعُ الصَّدْرِ Ve zeker başına denir. Ve Fusḥum bint ʿAbdullāh b. Ubeyy ve Fusḥum bint Evs b. Ḥavlī sahābiyyelerdir. Ve Zeyd b. el-Ḥāriṯ bint Fusḥum ashābdandır; Fusḥum bunun vālidesidir.

[ف ص م]

اَلْفَصْمُ [el-faṣm] (fā'nın fethi ve ṣād-ı mühmelenin sükūnuyla) Kırmak maʿnāsınadır;

yukālu: فَصَمَهُ فَصْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ Ve binā' yıkılmak ma'nāsınadır; yukālu: فُصِمَ الْبَيْتُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا انْهَدَمَ

اَلْإِنْفِصَامُ [el-infişām] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: فَصَمَهُ فَانْفَصَمَ أَيْ كَسَرَهُ فَانْكَسَرَ Ve kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: إِنْفَصَمَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَطَعَ

اَلتَّفَصُّمُ [et-tefaṣṣum] (تَفَعُّلٌ [tefa'ul] vezninde) Bu dahi kırılmak ma'nāsınadır; yukālu: تَفَصَّمَ الشَّيْءُ إِذَا تَكَسَّرَ

اَلْإِفْصَامُ [el-ifṣām] (hemzenin kesriyle) Hummā mahmūmu salıvermek yāhūd yağmur açılmak ma'nāsınadır ki kat' ma'nāsındandır; yukālu: أَفْصَمَتِ الْحُمَّى أَوْ أَفْصَمَ الْمَطَرُ إِذَا أَقْلَعَ

اَلْفَصِيمُ [el-feṣīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İri baltaya ıtlāk olunur, fā'il ma'nāsınadır; yukālu: فَأْسٌ فَصِيمٌ أَيْ ضَخْمَةٌ

اَلْأَفْصَمُ [el-efṣam] Kırık nesneye denir; yukālu: خَلْخَالٌ أَفْصَمُ أَيْ مُنْفَصِمٌ

[ف ط م]

اَلْفَطْمُ [el-faṭm] (خَتْمٌ [ḫatm] vezninde) Kesmek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَمَهُ فَطْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Ve çocuğu süt emmekten ayırmak ma'nāsınadır ki sütten kesmek ta'bīr olunur; yukālu: فَطَمَ الصَّبِيَّ إِذَا فَصَلَهُ عَنِ الرَّضَاعِ

اَلْمَفْطُومُ [el-meftūm] ve

اَلْفَطِيمُ [el-feṭīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Memeden kesilmiş sabīye denir; cem'i فُطُمٌ [fuṭum] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلْفِطَامُ [el-fiṭām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İsmdir, çocuğun sütten kesilmesine denir.

اَلْفَاطِمُ [el-fāṭim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Yavrusu bir yaşına varmış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ فَاطِمٌ إِذَا بَلَغَ حُوَارُهَا سَنَةً

اَلْإِفْطَامُ [el-ifṭām] (hemzenin kesriyle) Kuzunun memeden kesilecek vakti gelip çatmak ma'nāsınadır; yukālu: أَفْطَمَتِ السَّخْلَةُ إِذَا حَانَ أَنْ تُفْطَمَ

اَلْفَاطِمُ [el-fāṭim] ve

اَلْمَفْطُومَةُ [el-meftūmet] ve

اَلْفَطِيمُ [el-feṭīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Memeden kesilmiş kuzuya denir.

فَاطِمَةُ [Fāṭimet] Yirmi sahābiyye ismidir. Ve şol فَوَاطِمُ [Fevāṭim] ki hadīste ya'nī أَعْطَى النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلِيًّا حُلَّةً سِيَرَاءَ وَقَالَ شَقِّقْهَا خُمُرًا بَيْنَ الْفَوَاطِمِ" hadīsinde vārid olmuştur, murād Fāṭimatu'z-Zehrā' ve vālide-i Hazret-i Murtaḍā olan Fāṭima bint Esed ve Fāṭima bint Ḥamza'dır yāhūd Fāṭima bint 'Utbe b. Rebī'a'dır. Ve şol فَوَاطِمُ [Fevāṭim] ki tevlīd-i Hazret-i Muṣṭafavī hizmetiyle şeref-yāb oldular, yedi nefer Fāṭima'lardır: biri Ḳureşiyye ikisi Ḳaysiyye ve ikisi Yemāniyye ve biri Ezdiyye ve biri Ḫuzā'iyye'dir.

اَلْإِنْفِطَامُ [el-infiṭām] (إِنْفِعَالٌ [infi'āl] vezninde) Kesilmek ma'nāsınadır; yukālu: فَطَمَهُ فَانْفَطَمَ إِذَا قَطَعَهُ فَانْقَطَعَ Ve bir adam menhī olduğu nesneden nehy ve men'i kabūl eylemekle ondan fārig olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: إِنْفَطَمَ عَنْهُ إِذَا انْتَهَى عَنْهُ

اَلتَّفَاطُمُ [et-tefāṭum] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] vezninde) Bir adamın memeden kesilmiş kuzuları ve oğlakları yine analarına koşuşup üşüşmek ma'nāsınadır; yukālu: تَفَاطَمَ الْقَوْمُ إِذَا لَهِجَ بَهْمُهُمْ بِأُمَّهَاتِهَا بَعْدَ الْفِطَامِ

فُطَيْمَةُ [Fuṭaymet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir mevzi' adıdır. Ve bir a'rābiyye ismidir ki bir dāsitān sāhibesidir.

[ف ع م]

اَلْفَعَامَةُ [el-fe'āmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] veznin-

de) ve

اَلْفُعُومَةُ [el-fuʿūmet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Dopdolu olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَعُمَ السَّاعِدُ وَالْإِنَاءُ فَعَامَةً وَفُعُومَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا امْتَلَأَ Ve kızın yāl ü bāl ve endāmı tamām hadd-i kemālini bulup bilekleri ve baldırları dolgun olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَعُمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اسْتَوَى خَلْقُهَا وَغَلُظَ سَاقُهَا

اَلْفَعْمُ [el-faʿm] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Vasftır, dolu nesneye denir, فَعْمَلٌ [faʿmel] dahi denir lām ziyādesiyle ki eblag olur; yukālu: إِنَاءٌ فَعْمٌ أَيْ مُمْتَلِئٌ

اَلْفَعِمَةُ [el-feʿimet] (فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde) Maʿnā-yı sānīden vasftır, yāl ü bāli resīde-i kemāl olup bilekleri ve baldırları kabak dolması gibi dolgun mahbūbeye denir.

اَلْإِفْعَامُ [el-ifʿām] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّفْعِيمُ [et-tefʿīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Doldurmak maʿnāsınadır; yukālu:أَفْعَمَ الْإِنَاءَ وَفَعَّمَهُ إِذَا مَلَأَهُ Ve

إِفْعَامٌ [ifʿām] Misk ve tīb derūn-ı hāneyi rāyiha-i tayyibe ile kaplamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَفْعَمَ الْمِسْكُ الْبَيْتَ إِذَا طَيَّبَهُ Ve bir adamı pür-gazab eylemek maʿnāsınadır yāhūd dimāgını rāyiha-i tayyibe ile leb-rīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْعَمَ فُلَانًا إِذَا أَغْضَبَهُ أَوْ مَلَأَ أَنْفَهُ رَائِحَةً

اَلْفَعْمُ [el-faʿm] (fā'nın fethiyle) Bu dahi doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: فَعِمَ الْإِنَاءَ وَفَعَمَهُ فَعْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا مَلَأَهُ Ve

فَعْمٌ [faʿm] Bir şecer ʿalā-kavlin gül taʿbīr olunan çiçek ismidir, وَرْدٌ [verd] maʿnāsına.

فَعْوَعَمٌ [Feʿavʿam] yāhūd

فَعْمَعَمٌ [Feʿamʿam] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِفْعِيعَامُ [el-ifʿīʿām] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Kap gereği gibi dolup taşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِفْعَوْعَمَ الْإِنَاءُ وَالْحَوْضُ إِذَا امْتَلَأَ وَفَاضَ

[ف غ م]

اَلْفَغْمُ [el-faġm] (fā'nın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْفُغُومُ [el-fuġūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Hoş rāyiha dimāgı ālūde edip tutmak maʿnāsınadır; yukālu: فَغَمَهُ الطِّيبُ فَغْمًا وَفُغُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَدَّ خَيَاشِيمَهُ Kezālik rāyiha-i tayyibe südde-i bedeniyyeleri açmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فَغَمَتْهُ الرَّائِحَةُ السُّدَّةَ إِذَا فَتَحَتْهَا Ve

فَغْمٌ [faġm] Öpmek maʿnāsınadır; yukālu: فَغَمَ الْمَرْأَةَ إِذَا قَبَّلَهَا Ve meme emmek maʿnāsınadır; yukālu: فَغَمَ الْجَدْيُ أُمَّهُ إِذَا رَضَعَهَا Ve

فَغْمٌ [faġm] Lisān ile ve hılāl ile diş aralıklarından çıkarılan taʿām bakiyyesine denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "كُلُوا الْوَغْمَ وَاطْرَحُوا الْفَغْمَ" اَلْوَغْمُ مَا تَسَاقَطَ مِنَ الطَّعَامِ وَالْفَغْمُ مَا تُخْرِجُهُ مِنْ خَلَلِ أَسْنَانِكَ

اَلْمُفَاغَمَةُ [el-mufāġamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi öpmek maʿnāsınadır; yukālu: فَاغَمَ الْمَرْأَةَ إِذَا قَبَّلَهَا

اَلْفَغَمُ [el-feġam] (fethateynle) Bir nesneye pek hırsla düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَغِمَ بِالشَّيْءِ فَغَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَهِجَ وَحَرَصَ Ve dāʾimī bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَغِمَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ وَلَزِمَهُ

اَلْإِفْغَامُ [el-ifġām] (hemzenin kesriyle) Doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْغَمَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ وَفَغَّمَهُ إِذَا مَلَأَهُ بِرِيحِهِ ve yukālu: أَفْغَمَ مَكَانَهُ إِذَا مَلَأَهُ

اَلْإِنْفِغَامُ [el-infiġām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Mezkūmdan zükām açılmak

maʿnāsınadır; yukālu: إِنْفَغَمَ الزُّكَامُ إِذَا انْفَرَجَ

اَلْفُغْمُ [el-fuġm] (fā'nın zammıyla ve zammeteynle) Ağzın mecmūʿuna denir ki dişleri ve lisānı ve avurdu hāvīdir, ʿalā-kavlin çeneler ile bilece eneğe denir; ve minhu yukālu: أُخِذَ فُلَانٌ بِفُغْمِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ شَقَّ عَلَيْهِ Yaʿnī "Pek renc ve meşakkate giriftār oldu."

اَلْمُفْغَمُ [el-mufġam] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bir nesneye igrāʾ ve teşvīk olunmakla ona düşkün olan adama denir; yukālu: هُوَ مُفْغَمٌ بِهِ أَيْ مُغْرًى بِهِ يَعْنِي حَرِيصٌ عَلَيْهِ

[ف ق م]

اَلْفَقْمُ [el-feḳam] (fā'nın ve ḳāf'ın fethiyle) Dolmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقِمَ الْإِنَاءُ فَقَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ Ve

فَقَمٌ [feḳam] ve

فَقْمٌ [faḳm] (ḳāf'ın sükūnuyla) Bir adamın üst dişleri ilerice olmakla alt dişlere rāst kapanmayıp aşırı olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقِمَ الرَّجُلُ فَقَمًا وَفَقْمًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا كَانَتْ ثَنَايَاهُ الْعُلْيَا مُتْقَدِّمَةً فَلَا يَقَعُ عَلَى السُّفْلَى Ve

فَقَمٌ [feḳam] (fethateynle) Taşkın sürür ve neşātla poturlanmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقِمَ الرَّجُلُ إِذَا أَشِرَ وَبَطِرَ Ve bir adamın mālı tükenmek yāhūd çoğalmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فَقِمَ مَالُهُ إِذَا نَفِدَ أَوْ كَثُرَ Ve

فَقَمٌ [feḳam] ve

فَقْمٌ [faḳm] (ḳāf'ın sükūnuyla) ve

فُقُومٌ [fuḳūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir mādde istikāmet üzere olmayıp kec ü mec olmak maʿnāsınadır ki netīce ve encāmı rāst ve dürüst gelmez; yukālu: فَقِمَ الْأَمْرُ فَقَمًا وَفَقْمًا وَفُقُومًا إِذَا لَمْ يَجْرِ عَلَى اسْتِوَاءٍ Ve bir iş ʿazīm ve düşvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقِمَ الْأَمْرُ إِذَا عَظُمَ Ve

فَقَمٌ [feḳam] (fethateynle) Bıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكَلَ حَتَّى فَقِمَ أَيْ بَشِمَ

اَلْأَفْقَمُ [el-efḳam] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Üst dişleri ilerice olmakla alt dişlerinden aşırı olan adama denir. Ve

أَفْقَمُ [Efḳam] Bir recül adıdır. Ve rāst ve dürüst olmayıp kec ü mec olan işe ıtlāk olunur; yukālu: أَمْرٌ أَفْقَمُ أَيْ أَعْوَجُ

اَلْفَقَامَةُ [el-feḳāmet] (فَخَامَةٌ [feḫāmet] vezninde) Bu dahi bir mādde rāst ve dürüst olmayıp kec ü mec olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقُمَ الْأَمْرُ فَقَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا لَمْ يَجْرِ عَلَى اسْتِوَاءٍ Ve bir mādde ʿazīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقُمَ الْأَمْرُ إِذَا عَظُمَ

اَلتَّفَاقُمُ [et-tefāḳum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi bir mādde büyüyüp düşvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَاقَمَ الْأَمْرُ إِذَا عَظُمَ

اَلْفَقْمُ [el-faḳm] (fā'nın fethiyle ve zammıyla) Çeneye denir, ʿalā-kavlin çenelerin birine denir,;ikisine فَقْمَانِ [faḳmān] denir. Ve kelb kısmının burnunun ucuna denir. Ve masdar olur, bir adamın çenesinden kavrayıp tutmak maʿnāsına; yukālu: فَقَمَهُ فَقْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ بِفَقْمِهِ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَقَمَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا

اَلتَّفَقُّمُ [et-tefaḳḳum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir adamın çenesinden kavrayıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَقَّمَهُ إِذَا أَخَذَ بِفَقْمِهِ

اَلْمُفَاقَمَةُ [el-mufāḳamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَاقَمَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

اَلْفُفْمُ [el-fuḳum] (zammeteynle) Ağıza denir, فَمٌ [fem] maʿnāsına.

فُقَيْمٌ [Fuḳaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Kināne kabīlesinden bir cemāʿattir, nisbetinde فُقَمِيٌّ [Fuḳamiyy] denir, عُرَنِيٌّ

[ᶜureniyy] gibi; cemāᶜat-i mezbūre Cāhiliyye'de eşhür-i hurumu teᵓhīr eden tāᵓifedir. Ve

فُقَيْمٌ [Fuḳaym] Dārim kabīlesinden bir cemāᶜatin dahi ismidir, bunun nisbeti فُقَيْمِيٌّ [Fuḳaymiyy] denir kıyās üzere.

اَلْفَقِمُ [el-feḳim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dāᵓimā hasımlarına gālib olan şīr-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَقِمٌ فَهِمٌ إِذَا كَانَ يَعْلُو الْخُصُومَ [Ve] فَهِمٌ [fehim] kelimesi müzāvece içindir, niteki لَقِمٌ لَهِمٌ dahi derler.

[ف ل م]

اَلْفَيْلَمُ [el-feylem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] veznin-de) ᶜAzīmü'l-heykel adama denir, fīl gibi; yukālu: رَجُلٌ فَيْلَمٌ أَيْ عَظِيمٌ Ve korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَيْلَمٌ أَيْ جَبَانٌ Ve saçı çok ve gür adama denir. Ve vāsiᶜ kuyuya denir. Ve tarağa denir, مُشْطٌ [muşṭ] maᶜnāsına. Ve meşin sofraya denir. Ve çok tortuya ve posaya denir, zeyt ve şırlağan tortusu gibi.

اَلْإِفْتِلَامُ [el-iftilām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Burun kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَلَمَ أَنْفَهُ إِذَا جَدَعَهُ

اَلتَّفَيْلُمُ [et-tefeylum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Oğlan semirip irilenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَيْلَمَ الْغُلَامُ إِذَا سَمِنَ وَضَخُمَ

[ف ل ق م]

اَلْفَلْقَمُ [el-felḳam] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Vāsiᶜ nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فَلْقَمٌ أَيْ وَاسِعٌ

[ف ل ه م]

اَلْفَلْهَمُ [el-felhem] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Nisvān fercine denir. Ve vāsiᶜ kuyuya denir. Şārih der ki فَلْهَمٌ [felhem] cullāh mekiğine denir. Müᵓellif bu maᶜnādan sükūt eyledi.

[ف م م]

اَلْفَمُ [el-fem] (fā'nın harekāt-ı selāsıyla) Ağıza denir, Fārisīde dehen derler. Ve فَمٌ [femm] aslda فَوَهٌ idi. Ve baᶜzen mīm'i müselleseten müşedded olur, niteki "ف،و،ه" māddesinde meşrūhtur. Şārih der ki teşdīd-i mīm eşᶜārda yaᶜnī zarūrete mahsūstur. Ve

فَمٌّ [fem] Deriyi bir kerre dibāgat eylemeğe denir ki bir ağız dibāgat taᶜbīr olunur; yukālu: فَمَّ مِنَ الدِّبَاغِ أَيْ مَرَّةً مِنْهُ

فُمَّ [fumme] (fā'nın zammı ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) ثُمَّ [ṯumme] kelimesinde lügattir ki harf-i ᶜatftır; yukālu: جَاءَ زَيْدٌ فُمَّ عَمْرٌو أَيْ ثُمَّ عَمْرٌو

[ف و م]

اَلْفُومُ [el-fūm] (fā'nın zammıyla) Sarmısağa denir; tekūlu: أَكَلْتُ فُومًا أَيْ ثُومًا Ve buğdaya denir. Ve nohuta denir. Ve ekmeğe denir, خُبْزٌ [ḫubz] maᶜnāsına. Ve mutlakan kendiden ekmek yapılan hubūbāta denir. Ve mutlakan münᶜakid nesneye denir, gerek soğandan ve sarmısaktan ve gerek büyük lokmadan olsun.

اَلْفَامِيُّ [el-fāmiyy] فُومٌ [fūm] satıcı adama denir, فُومِيٌّ [fūmiyy] kelimesinden mugayyerdir; yukālu: هُوَ فَامِيٌّ أَيْ بَائِعُ الْفُومِ

اَلْفَيُّومُ [el-Feyyūm] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Mışır diyārında bir belde adıdır.

أَفَامِيَةُ [Efāmiyet] (سَحَابِيَةٌ [seḥābiyet] vezninde) Şām ülkesinde bir belde adıdır.

فَامِيَةُ [Fāmiyet] ᶜIrāḳ'ta bir karye ismidir.

فَامِينُ [Fāmīn] Buḫārā kazāsında bir karyedir.

اَلْفُومَةُ [el-fūmet] (fā'nın zammıyla) Ekin

sünbülesine denir. Ve iki parmak aralığına kıstırılıp götürülen şeyᵓe denir; yukālu: هُوَ عَلَى قَدْرِ فُومَةٍ وَهِيَ مَا تَحْمِلُهُ بَيْنَ إِصْبَعَيْكَ

اَلْفُومُ [el-fuvem] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Mehmūz olan فُؤَمٌ [fuᵓem] maᶜnāsınadır ki pāre pāre demektir; yukālu: قَطَعَهُ فُومًا أَيْ فُؤَمًا

[ف ه م]

اَلْفَهْمُ [el-fehm] (وَهْمٌ [vehm] vezninde) Ve

اَلْفَهَمُ [el-fehem] (fethateynle) ve

اَلْفَهَامَةُ [el-fehāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) ve

اَلْفَهَامِيَةُ [el-fehāmiyet] (fā'nın fethiyle ve yā'nın tahfīfiyle) Anlamak maᶜnāsınadır, Fārisīde şināhten mürādifidir; yukālu: فَهِمَ الْكَلَامَ فَهْمًا وَفَهَمًا وَفَهَامَةً وَفِهَامَةً وَفَهَامِيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمَهُ وَعَرَفَهُ بِالْقَلْبِ

اَلْفَهِمُ [el-fehim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Tīz-fehm olan fetānetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَهِمٌ أَيْ سَرِيعُ الْفَهْمِ

اَلْإِسْتِفْهَامُ [el-istifhām] Bir nesneyi anlamak istemek maᶜnāsınadır.

اَلْإِفْهَامُ [el-ifhām] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّفْهِيمُ [et-tefhīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Anlatmak maᶜnāsınadır; tekūlu: إِسْتَفْهَمَنِي الشَّيْءَ فَأَفْهَمْتُهُ وَفَهَّمْتُهُ إِيَّاهُ Ve إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] bābından إِنْفَهَمَ ᶜunvānı lahn ve hatādır.

اَلتَّفَهُّمُ [et-tefehhum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Tedrīcle anlamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَهَّمَهُ إِذَا فَهِمَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

فَهْمٌ [Fehm] (سَهْمٌ [sehm] vezninde) Bir kabīle pederidir ki İbn ᶜUmeyr b. Ḳays b. ᶜAylān'dır.

[ف ي م]

اَلْفَيِّمُ [el-feyyim] (yā'nın teşdīdiyle كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) Şedīd ve tüvānā adama denir; cemᶜi فُيُّومٌ [fuyyūm]dur; yukālu: رَجُلٌ فَيِّمٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْفَيْمَانُ [el-feymān] (fā'nın fethiyle) ᶜAhd maᶜnāsınadır; peymān-ı Fārisī muᶜarrebidir; yukālu: بَيْنَنَا فَيْمَانٌ أَكِيدٌ أَيْ عَهْدٌ

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ت م]

اَلْقَتَامُ [el-ḳatām] (tā-yı fevkiyye ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Toza denir; yukālu: إِرْتَفَعَ الْقَتَامُ أَيِ الْغُبَارُ

اَلْقُتْمَةُ [el-ḳutmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Elvāndan bozluğa denir; yukālu: بِهِ قُتْمَةٌ أَيْ لَوْنٌ أَغْبَرُ Ve

قُتْمَةٌ [ḳutmet] Bir kerīhü'r-rāyiha nebāt adıdır.

اَلْقَمَتَةُ [el-ḳatemet] (fetehātla) Rāyiha-i kerīheye denir; yukālu: بِهِ قَتَمَةٌ أَيْ رَائِحَةٌ كَرِيهَةٌ

اَلْأَقْتَمُ [el-aḳtem] ve

اَلْقَاتِمُ [el-ḳātim] Siyāh nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَقْتَمُ وَقَاتِمٌ أَيْ أَسْوَدُ

اَلْإِقْتِتَامُ [el-iḳtitām] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Kararmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَتَمَ الشَّيْءُ إِذَا اسْوَدَّ

اَلْقُتُومُ [el-ḳutūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Toz kalkıp havāya ağmak maʿnāsınadır; yukālu: قَتَمَ الْغُبَارُ قُتُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ارْتَفَعَ

حِيَاضُ قُتَيْمٍ [ḥiyāḍu ḳuteym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ölümden kināyedir, حِيَاضُ غُتَيْمٍ [ḥiyāḍu ġuteym] gibi ve bu toz toprak maʿnāsındandır; yukālu: أَوْرَدَهُ حِيَاضَ قُتَيْمٍ أَيِ الْمَوْتَ

[ق ث م]

اَلْقَثْمُ [el-ḳaṯm] (ḳāf'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir adama defʿaten nefīs māl vermek maʿnāsınadır; yukālu: قَثَمَ لَهُ مِنَ الْمَالِ قَثْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَنَمَ Ve māl cemʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَثَمَ الْمَالَ قَثْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَ Ve çakıldak bulaştırıp murdār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَثَمَهُ بِالْجَعْرِ قَثْمًا إِذَا لَطَخَهُ بِهِ

قُثَمُ [ḳuṯem] (زُفَرُ [zufer] vezninde) İbn ʿAbbās b. ʿAbdulmuṭṭalib'dir ki sahābīdir. Ve

قُثَمُ [ḳuṯem] قَاثِمٌ [ḳāṯim] lafzından maʿdūldür, kesīrü'l-ʿatāʾ adama denir; yukālu: هُوَ قُثَمُ أَيِ الْكَثِيرُ الْعَطَاءِ Ve mahzā tarīk-i birr ü hayra sarf ve ʿayāline infāk için kesb ü cemʿ-i māl eden adama denir; yukālu: هُوَ قُثَمُ أَيْ جَمُوعٌ لِلْجَبْرِ وَالْعِيَالِ Ve tarīk-i şerr ü nā-marzīye sarf için cemʿ-i māl eden kimseye denmekle zıdd olur; yukālu: فُلَانٌ قُثَمُ أَيْ جَمُوعٌ لِلشَّرِّ Ve

قُثَمُ [ḳuṯem] Erkek sırtlanın ismidir, murdārlık maʿnāsındandır.

اَلْقَثُومُ [el-ḳaṯūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi hayr için ve ʿayāl için cemʿ-i māl eden adama denir.

قَثَامِ [ḳaṯāmi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Dişi sırtlana denir. Ve cāriyeye ıtlāk olunur ki sebb ve terzīl edatıdır, يَا قَثَامِ derler, يَا ذَفَارِ gibi. Ve ganīmet-i kesīreye denir.

اَلْإِقْتِثَامُ [el-iḳtiṯām] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) İstīṯāl maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَثَمَهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ Ve çok māl almak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَثَمَ مَالًا كَثِيرًا إِذَا أَخَذَهُ Ve bir nesnenin cümlesini silip süpürüp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَثَمَ الشَّيْءَ إِذَا اجْتَرَفَهُ Ve biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَثَمَهُ إِذَا جَمَعَهُ

اَلْقُثْمَةُ [el-ḳuṯmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Elvāndan bozluğa denir; yukālu: بِهِ قُثْمَةٌ أَيْ غُبْرَةٌ Ve murdārlığa denir ki ismdir. Ve

قُثْمَةٌ [ḳuṯmet] ve

قَثَمٌ [ḳaṯem] (fethateynle) Çakıldak bulaşmakla murdār olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَثِمَ الشَّيْءُ وَقَثُمَ قُثْمَةً وَقَثَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا تَلَطَّخَ بِالْجَعْرِ

اَلْقَشْمُ [el-ḳaşm] (حَسْمٌ [ḥasm] vezninde) ve
اَلْقَشَامَةُ [el-ḳaşamet] (قَسَامَةٌ [ḳasāmet] vezninde) Boz renkli olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشُمَ الشَّيْءُ قَشْمًا وَقَشَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اغْبَرَّ

[ق ح م]

اَلْقُحُومُ [el-ḳuḥūm] (ḥā-yı mühmele ile قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir kimse önünü ardını fikr ve teʾemmül edip gözetmeyerek bir işe saldırmak ve atılıp girmek maʿnāsınadır, mütehevvir dil-āverlerin bī-pervā cenge girdikleri gibi; yukālu: قَحَمَ فِي الْأَمْرِ قُحُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِنَفْسِهِ فِيهِ فَجْأَةً بِلَا رَوِيَّةٍ
اَلتَّقْحِيمُ [et-taḳḥīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı bir işe قُحُومٌ [ḳuḥūm] ettirmek maʿnāsınadır; tekūlu: قَحَّمْتُهُ إِذَا أَدْخَلْتَهُ فِي الْأَمْرِ مِنْ غَيْرِ رَوِيَّةٍ Ve at rākibini yüzü üzere atıp yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحَّمَهُ الْفَرَسُ إِذَا رَمَاهُ عَلَى وَجْهِهِ
اَلْإِقْحَامُ [el-iḳḥām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı bī-endīşe bir işe saldırtmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَقْحَمْتُهُ بِمَعْنَى قَحَّمْتُهُ Ve nās kuraklığa uğramakla otlu sulu ābādān mahalle varmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْحَمَ أَهْلُ الْبَادِيَةِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَجْدَبُوا فَحَلُّوا الرِّيفَ Ve dābbeyi nehre sokmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْحَمَ فَرَسَهُ النَّهْرَ إِذَا أَدْخَلَهُ فِيهِ Mütercim der ki müʾellifīnin haşv gibi zāʾid kelimeye مُقْحَمٌ [muḳḥam] taʿbīrleri bundan meʾhūzdur.
اَلْإِنْقِحَامُ [el-inḳiḥām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve
اَلْإِقْتِحَامُ [el-iḳtiḥām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bunlar da bī-mülāhaza bir işe saldırıp girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْحَمْتُهُ فَانْقَحَمَ وَاقْتَحَمَ Ve
إِقْتِحَامٌ [iḳtiḥām] Bir nesneyi hakīr ʿadd eylemek maʿnāsınadır ki horsunmak taʿbīr olunur; yukālu: إِقْتَحَمَهُ إِذَا احْتَقَرَهُ Ve yıldız batmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَحَمَ النَّجْمُ إِذَا غَابَ Ve hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَحَمَ الْمَنْزِلَ إِذَا هَجَمَهُ Ve buğur kendiliğinden nākaya kasd eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِقْتَحَمَ الْفَحْلُ الشَّوْلَ إِذَا هَجَمَهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يُرْسَلَ فِيهَا
اَلْقَحْمَةُ [el-Ḳaḥmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yemen'de bir beldedir.
اَلْقُحْمَةُ [el-ḳuḥmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, bī-mülāhaza bir işe saldırışa denir; yukālu: هُوَ رَكِبَ الْقُحْمَةَ أَيِ الْإِقْتِحَامَ Ve mehleke ve hatar-nāka denir; yukālu: هُوَ فِي قُحْمَةٍ أَيْ مَهْلَكَةٍ Ve kurak ve kıtlık yıla denir; cemʿleri قُحَمٌ [ḳuḥam] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: وَقَعُوا فِي قُحْمَةٍ أَيْ سَنَةٍ شَدِيدَةٍ وَقَحْطٍ Ve
قَحْمُ الطَّرِيقِ [ḳaḥmu'ṭ-ṭarīḳ] Yolun sarp ve suʿūbetli yerlerine denir; yukālu: رَكِبُوا قَحْمَ الطَّرِيقِ أَيْ مَصَاعِبَهُ Ve
قَحْمُ الشَّهْرِ [ḳaḥmu'ş-şehr] Ayın āhir üç gecesinden ʿibārettir; yukālu: بَقِيَ قَحْمُ الشَّهْرِ أَيْ ثَلَاثُ لَيَالٍ آخِرَهُ
اَلتَّقَحُّمُ [et-teḳaḥḥum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi at rākibini yüzü üzere atıp yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَحَّمَ الْفَرَسُ بِرَاكِبِهِ إِذَا رَمَاهُ عَلَى وَجْهِهِ
اَلْمُقْحَمُ [el-muḳḥam] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Zaʿīf ve bī-mecāle denir; yukālu: رَجُلٌ مُقْحَمٌ أَيْ ضَعِيفٌ Ve şol deveye denir ki bir senede hem altı ve hem yedi yaş dişlerini dişemiş ola ki bir senede iki güne yaşa duhūl ve ḳuḥūm etmiş olur; yukālu: بَعِيرٌ مُقْحَمٌ إِذَا أَثْنَى وَأَرْبَعَ فِي سَنَةٍ فَأَقْحَمَ سِنًّا عَلَى سِنٍّ Ve bādiyede neşʾet eden bedevīye denir.
اَلْقَحْمُ [el-ḳaḥm] (فَحْمٌ [faḥm] vezninde) ve

اَلْقَحُومُ [el-ḳaḥūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Pek yaşlı kocaya denir; nüʾennesi قَحْمَةٌ [ḳaḥmet]tir; yukālu: رَجُلٌ قَحْمٌ وَقَحُومٌ وَامْرَأَةٌ قَحْمَةٌ أَيِ الْكَبِيرُ السِّنِّ جِدًّا Ve

قَحُومٌ [ḳaḥūm] Tīz tekerlenip nüzūl eden çarha ve makaraya denir; yukālu: مَحَالَةٌ قَحُومٌ أَيْ سَرِيعَةُ الْإِنْحِدَارِ

اَلْقَحَامَةُ [el-ḳaḥāmet] (ḳāf'ın fethiyle) ve

اَلْقُحُومَةُ [el-ḳuḥūmet] (ḳāf'ın zammıyla) Maʿnā-yı evvelden ismlerdir, pek kocalığa denir. Ve bunlar fi'l-asl masdarlardır, kendilerden fiʿl tasarruf olunmadı, ism mevziʿinde istiʿmāl olundular; yukālu: بِهِ قَحَامَةٌ وَقُحُومَةٌ أَيْ كِبَرُ سِنٍّ جِدًّا

اَلْقَحْمُ [el-ḳaḥm] (ḳāf'ın fethiyle) Sālik bir düzeye eşitirip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَحَمَ الْمَفَاوِزَ قَحْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَوَاهَا Ve bir nesneye varıp çatmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحَمَ إِلَيْهِ إِذَا دَنَا

اَلْقَاحِمُ [el-ḳāḥim] Pek siyāh nesneye denir; yukālu: أَسْوَدُ قَاحِمٌ أَيْ فَاحِمٌ

اَلْمِقْحَامُ [el-miḳḥām] (مِقْدَامٌ [miḳdām] veznin-de) Hemān kendiliğinden nākaya saldırıcı buğura denir.

اَلْأَقْحَمَةُ [el-aḳḥamet] Nüshalarda hemzenin ve ḥā'nın fethiyle أَقْمَحَةٌ [aḳmeḥat] ile müfesser olarak mersūmdur; أَقْحَمَةٌ ʿunvānı ise mahallinde sābit değildir. Şārih dahi taʿarruz eylememiştir, meger ki أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde ola ki قَمِيحَةٌ [ḳamīḥat]ın cemʿidir, zürūrāt ve süfūfāt makūlesine denir ve أَقْمَحَةٌ lafzı ondan maklūb ola, ihtimālāt-ı sāʾireye zafer-yāb olunmadı.

قَحْمٌ [Ḳaḥm] (لَحْمٌ [laḥm] vezninde) Bir recül adıdır.

[ق ح ذ م]

قَحْذَمٌ [Ḳaḥẕem] (ẕāl-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ق ح ز م]

قَحْزَمٌ [Ḳaḥzem] (zāy-ı muʿceme ile) Bir recül adıdır.

اَلْقَحْزَمَةُ [el-ḳaḥzemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sarf ve tahvīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَحْزَمَهُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا صَرَفَهُ

اَلتَّقَحْزُمُ [et-teḳaḥzum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) İlişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَحْزَمَ فِي أَمْرِهِ إِذَا نَشِبَ

[ق خ م]

اَلْقَيْخَمُ [el-ḳayḫam] (ḫā-yı muʿceme ile حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Etrāfından yüksek ve mürtefiʿ olan şeyʾe denir.

اَلْقَيْخَمَانُ [el-ḳayḫamān] فَيْخَمَانٌ [feyḫamān] ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ق د م]

اَلْقَدَمُ [el-ḳadem] (fethateynle) ve

اَلْقُدْمَةُ [el-ḳudmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْقِدَمُ [el-ḳidem] (عِنَبٌ [ʿineb] veznin-de) Sābıka fi'l-emr maʿnāsınadır ki bir husūsta sāʾirleri sebk ve takaddümlük eser ve hāletinden ʿibārettir; yukālu: لَهُ قَدَمٌ وَقُدْمَةٌ وَقِدَمٌ فِي هَذِهِ الْخِدْمَةِ أَيْ سَابِقَةٌ Ve

قَدَمٌ [ḳadem] (fethateynle) Hayr ve birr ve hasene cihetinde derece ve mertebe sāhibi adama denir; nüʾennesi قَدَمَةٌ [ḳademet] tir; yukālu: هُوَ قَدَمٌ فِي الْخَيْرِ أَيْ لَهُ مَرْتَبَةٌ فِيهِ Ve ayağa denir, رِجْلٌ [ricl] maʿnāsına. Ve قَدَمٌ [ḳadem] lafzı müʾennestir; Cevherī'nin tezkīr ile وَاحِدُ الْأَقْدَامِ taʿbīri sehvdir, savāb olan وَاحِدَةُ الْأَقْدَامِ olmaktır hā'yla; cemʿi أَقْدَامٌ [aḳdām] gelir. Şārih der ki ʿuzv teʾvīliyle tezkīri cāʾizdir.

Müʾellif lām bābında رِجْلٌ [ricl]i اَلْقَدَمُ أَوْ مِنْ أَصْلِ الْفَخِذِ إِلَى الْقَدَمِ ʿibāretiyle taʿrīf edip burada قَدَمٌ [ḳadem]i اَلرِّجْلُ ʿunvānıyla taʿrīfi garībdir. Ekser-i ehl-i lügat رِجْلٌ [ricl]i kalça başından tabana kadar ve baʿzıları tabanı dahi idhāl edip ve قَدَمٌ [ḳadem]i yalnız topuktan aşağı ile ve ekseri taban ile taʿrīf eylemişlerdir, niteki *Muġrib*'de ve *Miṣbāḥ*'ta musarrahtır. Ve Zemaḫşerī, *Muḳaddime*'de keff-i pāy ile tefsīr eyledi ki ayak ayası demektir, pes bu dahi taban olur. Bunlara göre ehadühümāyı āherde istiʿmāl mecāz olur. İntehā. Ve

قَدَمٌ [Ḳadem] Bir kabīle adıdır. Ve bir mevziʿ ismidir. Ve bahādıra ıtlāk olunur. Müfred ve cemʿi ve teʾnīs ve tezkīri müsāvīdir; yukālu: رَجُلٌ قَدَمٌ وَامْرَأَةٌ قَدَمٌ مِنْ رِجَالٍ وَنِسَاءٍ ve yukālu: هُمْ ذَوُو الْقَدَمِ أَيِ قَدَمٍ إِذَا كَانَا جَرِيئَيْنِ Ve ammā mā-cāʾe fi'l-hadīsi ellezī fī sifati'n-nāri ennehu sallallāhu ʿaleyhi ve sellem kāle: "لَا تَسْكُنُ جَهَنَّمُ حَتَّى يَضَعَ رَبُّ الْعِزَّةِ فِيهَا قَدَمَهُ" أَيْ حَتَّى يَجْعَلَ اللهُ الَّذِينَ قَدَّمَهُمْ لَهَا مِنَ الْأَشْرَارِ فَهُمْ قَدَمُ اللهِ لِلنَّارِ كَمَا أَنَّ الْأَخْيَارَ قَدَمُ اللهِ إِلَى الْجَنَّةِ أَوْ وَضْعُ الْقَدَمِ مَثَلٌ لِلرَّدْعِ وَالْقَمْعِ أَيْ يَأْتِيهَا أَمْرٌ يَكُفُّهَا عَنْ طَلَبِ الْمَزِيدِ Yaʿnī burada قَدَمٌ [ḳadem]den murād takdīm olunan nesne olmakla maʿnā Rabbü'l-ʿizzet hazretleri vefk-ı murādı üzere cehenneme takdīm ve idhāl eyleyeceği eşrārı bi't-tamām vazʿ ve idhāl eylemedikçe cehennemin ﴿هَلْ مِنْ مَزِيدٍ﴾ diyerek fevret ve sevreti sākin olmaz. Ve baʿzılar dedi ki وَضْعُ قَدَمٍ bir nesneyi kalʿ ve kamʿ eylemekten kināye olmakla emr-i ilāhī şeref-vürūd edip cehennemi mezīd-i talebinden menʿ ve nehy edince kadar sākin olmaz demektir. Şārih der ki hadīs müteşābihāttan olmakla ehl-i tahkīkin bunda ekāvīl-i kesīresi vākiʿdir.

اَلْقُدْمَةُ [el-ḳudmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Sābıka fi'l-emr maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve ism olur, dilīrlik ve dil-āverlik maʿnāsına; yukālu: بِهِ قُدْمَةٌ أَيْ جُرْأَةٌ

اَلْقِدَمُ [el-ḳidem] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Bu dahi sābıka fi'l-emr maʿnāsınadır. Ve

قِدَمٌ [ḳidem] ve

قَدَامَةٌ [ḳadāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Masdar olur, bir nesne kadīm ve dīrīn olmak maʿnāsına ki حَادِثٌ [ḥādiṯ] olmak mukābilidir; yukālu: قَدُمَ الشَّيْءُ قَدَامَةً Ve قِدَمٌ [ḳidem] bu maʿnāda ism olur, kadīmliğe denir; yukālu: بِهِ قِدَمٌ أَيْ ضِدُّ حُدُوثٍ

اَلْقَدِيمُ [el-ḳadīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْقُدَامُ [el-ḳudām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Vasflardır, zamān cihetiyle eski ve çoktanki nesneye denir, dīrīn maʿnāsına ki حَادِثٌ [ḥādiṯ] mukabilidir; cemʿi قُدَمَاءُ [ḳudemāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde ve قُدَامَى [ḳudāmā] gelir, قُصَارَى [ḳuṣārā] vezninde ve قَدَائِمُ [ḳadāʾim] gelir.

اَلْقُدْمُ [el-ḳudm] (ḳāf'ın zammıyla ve zammeteynle) Bu dahi dilīr ve bahādıra ıtlāk olunur ki cenkte ʿaskere takaddüm eder; yukālu: رَجُلٌ قُدْمٌ وَقُدُمٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve

قُدُمٌ [ḳudum] (zammeteynle) İleri ileri takaddüm eylemeğe denir; ve minhu yukālu: هُوَ يَمْشِي الْقُدُمَ إِذَا مَضَى فِي الْحَرْبِ يَعْنِي إِذَا تَقَدَّمَ سَائِرَهُ

اَلْقَدْمُ [el-ḳadm] (هَدْمٌ [hedm] vezninde) ve

اَلْقُدُومُ [el-ḳudūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Takaddüm eylemek maʿnāsınadır ki bir kimsenin önüne geçmekten ʿibārettir; yukālu: قَدَمَ الْقَوْمَ قَدْمًا وَقُدُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَقَدَّمَهُمْ Ve

قَدْمٌ [ḳadm] Dilīrlik ve cürʾet eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: قَدَمَ فُلَانٌ وَقَدِمَ قَدْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ بِمَعْنَى أَقْدَمَ

اَلتَّقْدِيمُ [et-taḳdīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bu dahi öne geçmek maʿnāsınadır ki nefsini takdīm etmiş olur; yukālu: قَدَّمَ الْقَوْمَ أَيْ تَقَدَّمَهُمْ Şārih der ki musannifīnin مُقَدِّمَةٌ [muḳaddimet] taʿbīrlerini baʿzıların مُتَقَدِّمَةٌ [muteḳaddimet] maʿnāsıyla tefsīrleri bun-dandır. Ve

تَقْدِيمٌ [taḳdīm] Bir adamı ileri sürüp öne geçirmek maʿnāsınadır; tekūlu: قَدَّمْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ مُقَدِّمًا Ve

تَقْدِيمُ يَمِينٍ [taḳdīmu yemīn] Bi-ʿaynihi yemīn eylemekten ʿibārettir ki yemīni hükm üzere takdīm etmiş olur; tekūlu: قَدَّمْتُ يَمِينًا أَيْ حَلَفْتُ

اَلْإِسْتِقْدَامُ [el-istiḳdām] Bu dahi تَقَدُّمٌ [teḳaddum] maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْدَمَ الْقَوْمَ أَيْ تَقَدَّمَهُمْ Ve dilīr ve kesīrü'l-ikdām olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْدَمَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ قَدُومًا

اَلْإِقْدَامُ [el-iḳdām] (hemzenin kesriyle) Dilīrlik eylemek maʿnāsınadır ki nefsini ileri geçirmek lāzımıdır; yukālu: أَقْدَمَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا شَجُعَ Ve bir adamı ileri geçirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَقْدَمْتُهُ بِمَعْنَى قَدَّمْتُهُ Ve

إِقْدَامُ يَمِينٍ [iḳdāmu yemīn] تَقْدِيمٌ [taḳdīm] gibi bi-ʿaynihi yemīn eylemekten ʿibārettir; tekūlu: أَقْدَمْتُ يَمِينًا إِذَا حَلَفْتَ

اَلْقُدُمُ [el-ḳudum] (zammeteynle) ve

اَلْقُدُمِيَّةُ [el-ḳudumiyyet] (yā-yı müşeddede ile) ve

اَلْيَقْدُمِيَّةُ [el-yaḳdumiyyet] (yā-yı tahtiyye-nin fethi ve dāl'ın zammıyla) ve

اَلتَّقْدُمِيَّةُ [et-taḳdumiyyet] (tā-yı fevkiyye-i meftūha ile) ve

اَلتَّقْدُمَةُ [et-taḳdumet] (dāl'ın zammıyla) İlerilik maʿnāsına olup baʿdehu cenk-te düşman ʿaskerine sā'irden mukaddem hamle ve ikdām eylemekte istiʿmāl olun-du; yukālu: هُوَ يَمْشِي الْقُدُمَ وَالْقُدُمِيَّةَ وَالْيَقْدُمِيَّةَ وَالتَّقْدُمِيَّةَ وَالتَّقْدُمَةَ إِذَا مَضَى فِي الْحَرْبِ *Nihāye*'de bunlar تَقَدُّمٌ فِي الشَّرَفِ ve تَبَخْتُرٌ maʿnālarıyla müfesserdir.

اَلْمِقْدَامُ [el-miḳdām] ve

اَلْمِقْدَامَةُ [el-miḳdāmet] (mīm'lerin kesriy-le) ve

اَلْقَدُومُ [el-ḳadūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْقَدِمُ [el-ḳadim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Mutlakan dilīr olup pek ikdām sāhibi ada-ma denir.

اَلتَّقَدُّمُ [et-teḳaddum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Dilīr ve mikdām olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَدَّمَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ قَدُومًا Ve öne geç-mek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَدَّمَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ مُقَدِّمًا Ve bir adama bir nesne ile emr ve vasiyyet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki maslahat üzere takdīm eylemiş olur; yukālu: تَقَدَّمَ إِلَيْهِ فِي كَذَا أَيْ أَمَرَ وَأَوْصَاهُ بِهِ

اَلْمُقَدِّمَةُ [el-muḳaddimet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) مُتَقَدِّمَةٌ [muteḳad-dimet] maʿnāsına müstaʿmeldir, niteki tasrīfi zikr olundu. Bu maʿnādandır ki ʿas-kerin ileri giden bölüğüne ki çarkacı taʿbīr olunur, مُقَدِّمَةُ الْجَيْشِ [muḳaddimetu'l-ceyş] ıtlāk olunur. Ve İmām Ṣaʿleb dāl'ın fet-hiyle rivāyet eyledi ki başbuğ tarafından takdīm olunmuş olur; teʾnīsi طَائِفَةٌ [ṭā'ifet] ve جَمَاعَةٌ [cemāʿat] iʿtibārıyladır; yukālu: هُمْ مُقَدِّمَةُ الْجَيْشِ وَمُقَدَّمَتُهُ عَلَى قَوْلِ ثَعْلَبٍ أَيْ مُتَقَدِّمُوهُ Ve مُقَدِّمَةُ الْإِبِلِ [muḳaddimetu'l-ibil] sā'ir nākalardan mukaddem döl tutup ve intāc eden nākalara ıtlāk olunur. Ve مُقَدِّمَةُ الشَّيْءِ [muḳaddimetu'ş-şeyʾ] o nesnenin evveline

ıtlāk olunur, مُقَدِّمَةُ الْكِتَابِ [muḳaddimetu'l-kitāb] gibi. Ve alındaki perçeme ıtlāk olunur, نَاصِيَةٌ [nāṣiyet] maʿnāsına. Ve alına ıtlāk olunur, جَبْهَةٌ [cebhet] maʿnāsına. Ve saçı bir güne taramağa denir; yukālu: إِمْتَشَطَتِ الْمَرْأَةُ الْمُقَدِّمَةَ وَهِيَ ضَرْبٌ مِنَ الْإِمْتِشَاطِ

اَلْقَادِمَةُ [el-ḳādimet] ve

اَلْقُدَامَى [el-ḳudāmā] (قُصَارَى [ḳuṣārā] vezninde) Bunlar da مُقَدِّمَةُ الْجَيْشِ [muḳaddimetu'l-ceyş] maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ قَادِمَةُ الْجَيْشِ وَقُدَامَاهُ أَيْ مُتَقَدِّمَتُهُ Ve

قَادِمَةٌ [Ḳādimet] Semerin ön kaşına denir. Ve Benī Ḍubīne yurdunda bir su adıdır.

مُقْدِمُ الْعَيْنِ [muḳdimu'l-ʿayn] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

مُقَدَّمُ الْعَيْنِ [muḳaddemu'l-ʿayn] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Gözün burundan tarafa ucuna denir ki gözün pınarı taʿbīr olunur. Ve

مُقَدَّمُ الْوَجْهِ [muḳaddemu'l-vech] Yüzün manzaraya gelen yerinden ʿibārettir; cemʿi مَقَادِيمُ [meḳādīm] gelir. Ve

مُقَدِّمُ الرَّحْلِ [muḳdimu'r-raḥl] ve

مُقَدَّمُ الرَّحْلِ [muḳaddemu'r-raḥl] ki مُحْسِنٌ [muḥsin] ve مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] veznlerindedir, semerin ön kaşına denir.

اَلْقَادِمُ [el-ḳādim] İnsānın başına ıtlāk olunur ki aʿzānın mukaddemidir; cemʿi قَوَادِمُ [ḳavādim]dir. Ve ineğin ve nākanın göbekten tarafa olan iki ön memelerine قَادِمَانِ [ḳādimān] ıtlāk olunur. Ve

قَادِمٌ [ḳādim] قُدُومٌ [ḳudūm]-ı ātīden ism-i fāʿildir, seferden vatanına ʿavdet edip gelen adama denir; cemʿi قُدُمٌ [ḳudum] gelir, عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde ve قُدَّامٌ [ḳuddām] gelir, زُنَّارٌ [zunnār] vezninde. Ve قَادِمُ الرَّحْلِ [ḳādimu'r-raḥl] semerin ön kaşına denir. Ve bir recül ismidir. Ve bir küçük dağın adıdır.

اَلْقَوَادِمُ [el-ḳavādim] ve

اَلْقُدَامَى [el-ḳudāmā] (خُبَارَى [ḫubārā] vezninde) Kuş kanadının ön tarafında vāḳiʿ dört ʿalā-kavlin on ʿaded yeleklere denir, خَوَافِي [ḫavāfī] mukabilidir; müfredi قَادِمَةٌ [ḳādimet]tir.

اَلْمِقْدَامُ [el-miḳdām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Kesīrü'l-ikdām adama denir ki zikr olundu. Ve bir hurmālık adıdır. Ve Miḳdām b. Maʿdīkereb ashābındandır.

اَلْقُدُومُ [el-ḳudūm] (هُجُومٌ [hucūm] veznide) ve

اَلْقِدْمَانُ [el-ḳidmān] (حِرْمَانٌ [ḥirmān] vezninde) Seferden ʿavdet edip vatana gelmek maʿnāsınadır; yukālu: قَدِمَ مِنْ سَفَرِهِ قُدُومًا وَقِدْمَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا آبَ

اَلْقَدُومُ [el-ḳadūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznide) Dülgerlerin keser taʿbīr ettikleri ālete denir. Ve bu müʾennestir, cemʿi قَدَائِمُ [ḳadāʾim] ve قُدُمٌ [ḳudum] gelir zammeteynle. Ve Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır. Ve Naʿmān nām mahalde bir mevziʿ adıdır. Ve Medīne'de bir cebel adıdır. Ve Serāt diyārında bir sarp belen adıdır. Ve bir mevziʿ adıdır ki orada Hazret-i İbrāhīm ʿalā-nebiyyina ve ʿaleyhi't-teslīm iḫtitān eylediler. Ve baʿzen dāl'ı müşedded kılınır. Şārihin beyānına göre mevziʿ-i mezbūr Şām diyārındadır. Ve

قَدُومٌ [Ḳadūm] Devs bilādında bir dağda bir sarp yokuş adıdır. Ve Yemen'de bir hisār adıdır.

اَلْقَيْدُومُ [el-ḳaydūm] (قَيْصُومٌ [ḳayṣūm] vezninde) ve

اَلْقَيْدَامُ [el-ḳaydām] (قَيْدَارٌ [ḳaydār] veznin-

de) Bir nesnenin sadrına ve evveline denir; yukālu: قَيْدُومُ الشَّيْءِ وَقَيْدَامُهُ أَيْ مُقَدَّمُهُ وَصَدْرُهُ Ve

قَيْدومُ الْجَبَلِ [ḳaydūmu'l-cebel] Dağın burun gibi ileriye çıkan sivri ucuna denir. Ve

قَيْدُومٌ [ḳaydūm] ve

قَيْدَامٌ [ḳaydām] Öne denir, قُدَّامٌ [ḳuddām] maʿnāsına.

قُدَّامٌ [ḳuddām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Cihāt-ı sitteden ön cihetine denir, وَرَاءَ [verāʾ] mukābilidir. Ve bu müʾennestir, baʿzen müzekker olur; musaggarı قُدَيْدِيمَةٌ [ḳudeydīmet] ve قُدَيْدِيمٌ [ḳudeydīm]dir hā'yla ve hā'sız. Şārih der ki bünye-i ūlā şāzdır, zīrā rubāʿīnin musaggarında hāʾ lāhık olmaz ve harf-i meddi mutazammın olmakla فُعَيْعِيلٌ [fuʿayʿīl] üzere tasgīr olundu. İntehā. Ve

قُدَّامٌ [ḳuddām] جَزَّارٌ [cezzār] maʿnāsınadırki kurbān zebh eden kimsedir; zāhiren kurbānı zebh ederken önünde yatırır olması bāʿis-i ıtlāktır. Ve

قُدَّامٌ [ḳuddām] قَادِمٌ [ḳādim] lafzından cemʿ olur ki seferden ʿavd ve vürūd eden kimselere denir; yukālu: هَؤُلَاءِ الْقَادِمُونَ وَالْقُدَّامُ أَيِ الْآئِبُونَ مِنَ السَّفَرِ Ve pādişāha ıtlāk olunur. Ve bir kavmin seyyid ve aʿyānına kezālik sāʾirden ʿālī-şān olan adama ıtlāk olunur.

اَلْمُقْدِمَةُ [el-muḳdimet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

اَلْمُقَدَّمَةُ [el-muḳaddemet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) مُقْدِمٌ [muḳdim] ve مُقَدَّمٌ [muḳaddem] gibi semerin ön kaşına denir.

اَلْقَدْمُ [el-ḳadm] (ḳāf'ın fethiyle) Bir güne kırmızı beze denir.

قُدَمُ [Ḳudem] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Yemen'de bir küçük kabīle adıdır. Ve bir mevziʿ ismidir; ondan aʿlā bezler çıkar, ثِيَابٌ قُدَمِيَّةٌ ona mensūbdur.

قَدَامِ [Ḳadāmi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) ʿUrve b. Sinān el-ʿAbdī ve ʿAbdullāh b. el-ʿAclān en-Nehdī fereslerinin ismidir. Ve bir kancık kelbin adıdır.

قَدُومَى [Ḳadūmā] (هَيُولَى [heyūlā] vezninde) Cezīre'de yāhūd Bābil türābında bir mevziʿ adıdır.

اَلْقِدِّيمُ [el-ḳiddīm] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

اَلْقَدَّامُ [el-ḳaddām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) قُدَّامٌ [ḳuddām] gibi pādişāha ıtlāk olunur. Ve bir kavmin seyyid ve sergerdesine denir. Ve nāstan şeref ve şānla ʿālī ve mütekaddim olan adama denir.

قَادِمٌ [Ḳādim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde)

مُقَدَّمٌ [Muḳaddem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde)

مِقْدَامٌ [Miḳdām] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vezninde)

قُدَامَةُ [Ḳudāmet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Esāmī-i nāstandır. Ve Ḳudāme b. Ḥanẓale ve İbn ʿAbdullāh ve İbn Mālik ve İbn Maʿḍūn ve İbn Milḥān sahābelerdir.

اَلْأَقْدَمُ [el-aḳdem] Arslana ıtlāk olunur.

اَلْقَدَمِيَّةُ [el-ḳademiyyet] (عَرَبِيَّةٌ [ʿarabiyyet] vezninde) Bir güne sahtiyāna denir.

اَلْقُدُمِيَّةُ [el-ḳudumiyyet] (ḳāf'ın ve dāl'ın zammıyla) Salınmağa denir; yukālu: يَمْشِي الْقُدُمِيَّةَ أَيْ يَتَبَخْتَرُ

قَدُومَةُ [Ḳadūmet] (صَبُورَةٌ [ṣabūret] vezninde) Bir sarp yokuşun adıdır.

ذُوأَقْدَامٍ [Ẕū Aḳdām] (hemze-i meftūha ile) Bir dağdır.

اَلْقَدِمُ [el-ḳadim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْقَدِمَةُ [el-ḳadimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznin-de) Kara taşlık tepenin dürüşt ve galīz olan yerine denir.

[ق د ح م]

اَلْقِدَحْمَةُ [el-ḳidaḥmet] (ḳāf'ın kesriyle قِمَطْرَةٌ [ḳimaṭret] vezninde ki) صَرَّحَتْ بِقِدَحْمَةَ kavllerinde vākiᶜdir وَضَحَتِ الْقِصَّةُ بَعْدَ الْتِبَاسٍ maᶜnāsınadır, yaᶜnī mültebis ve müştebih olan kıssa ve vākıᶜa maᶜnāsına istiᶜmāl ederler, niteki bu maᶜnāda صَرَّحَتْ جِدَّاءُ وَبِجِدَّاءَ بِجِدَّبِجِدَّانَ dahi derler, niteki "ج،د،د" māddesinde zikr olundu. صَرَّحَتْ lafzının fāᶜili kıssadır. Şārihin beyānına göre asl vazᶜı tārümār ve perākende maᶜnāsınadır.

[ق ذ م]

اَلْقِذَمُّ [el-ḳiẕemm] (ḳāf'ın kesri ve ẕāl-ı muᶜcemenin fethiyle هِجَفٌّ [hiceff] veznin-de) Serīᶜ ve şedīd adama denir. Ve cevād ve miᶜtāᵓ olan seyyid ve zī-şāna denir; yukālu: رَجُلٌ قِذَمٌّ أَيْ سَيِّدٌ مِعْطَاءٌ

اَلْقُذَمُ [el-ḳuẕem] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Bu dahi قِذَمٌّ [ḳiẕemm] maᶜnāsınadır.

اَلْقُذُمُ [el-ḳuẕum] (zammeteynle) Batmış ve belirsiz olmuş kuyulara denir.

اَلْقَذْمُ [el-ḳaẕm] (جَزْمٌ [cezm] vezninde) Bir adama defᶜaten māl-ı nefīs vermek maᶜnāsınadır; yukālu: قَذَمَ لَهُ مِنَ الْمَالِ قَذْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى قَثَمَ لَهُ

اَلْقُذْمَةُ [el-ḳuẕmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-de) Bir yudum suya denir, جُرْعَةٌ [curᶜat] maᶜnāsına.

اَلْقَذَمُ [el-ḳaẕem] (fethateynle) Suyu yu-dum yudum içmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَذِمَ قُذْمَةً وَقَذَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَرَعَ جُرْعَةً

[ق ر م]

اَلْقَرَمُ [el-ḳarem] (fethateynle) Ete pek iştihālı ārzū-mend olmak maᶜnāsınadır; baᶜdehu sāᵓir nesneden dahi istiᶜmāli şāyiᶜ ve kesīr olup hattā maᶜşūk ve mahbūbe olan şevk ve ārzūda dahi istiᶜmāl olun-du; yukālu: قَرِمَ إِلَى اللَّحْمِ قَرَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّتْ شَهْوَتُهُ إِلَيْهِ ve tekūlu: قَرِمْتُ إِلَى لِقَائِكَ قَرَمًا إِذَا اشْتَقْتَ إِلَيْهِ

اَلْقَرْمُ [el-ḳarm] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Döl için hıfz ve ihtiyār olunan erkek deveye denir, ᶜalā-kavlin henüz ip ve yular geçirilmemiş erkek deveye denir; cemᶜi قُرُومٌ [ḳurūm] gelir. Ve seyyid ve zī-şān adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ قَرْمٌ مِنَ الْقُرُومِ أَيْ سَيِّدٌ

اَلْأَقْرَمُ [el-aḳrem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) قَرْمٌ [ḳarm] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir. Ve Cevherī'nin اَلْأَقْرَمُ فِي الْحَدِيثِ لُغَةٌ مَجْهُولَةٌ kavli hatādır. Şārih der ki murād işbu hadīstir; ᶜan Dukeyn b. Saᶜīd kāle: "أَمَرَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عُمَرَ أَنْ يُزَوِّدَ النُّعْمَانَ بْنَ مُقَرِّنٍ الْمُزَنِيَّ وَأَصْحَابَهُ فَفَتَحَ غُرْفَةً لَهُ فِيهَا تَمْرٌ كَالْبَعِيرِ الْأَقْرَمِ" Ebū ᶜUbeyd dedi ki أَقْرَمٌ [aḳrem] kelimesi bu maᶜnāda benim maᶜlūmum değildir, be-nim maᶜlūmum olan بَعِيرٌ مُقْرَمٌ olmaktır. Pes Cevherī, Ebū ᶜUbeyd'in kelāmına nazar ve iᶜtinā eylemiştir. Ve Ebū ᶜUbeyd ise imām-ı celīlü'ş-şāndır. Ve

أَقْرَمُ [Aḳrem] Esāmīdendir: ᶜAbdullāh yāhūd ᶜUbeydullāh b. Aḳrem ashābdandır.

اَلْقُرْمُ [el-ḳurm] (ḳāf'ın zammıyla) Bir şe-cer adıdır ki cevf-i bahrda nābit olur, gıl-zat ve beyāzlıkta çınara şebīh olur.

اَلْإِقْرَامُ [el-iḳrām] (hemzenin kesriyle) Er-kek deveyi binmeyip ve kullanmayıp hemān döl için hıfz ve terbiye eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَمَ الْفَحْلَ إِذَا جَعَلَهُ قَرْمًا

اَلْقَرْمُ [el-ḳarm] (صَرْمٌ [ṣarm] veznin-de) Bir nesnenin kabuğunu gidermek

maʿnāsınadır; yukālu: قَرَمَهُ قَرْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَشَرَهُ Ve sövmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَمَ فُلَانًا إِذَا سَبَّهُ Ve ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَمَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ Ve

قَرْمٌ [ḳarm] ve

قُرُومٌ [ḳurūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

مَقْرَمٌ [maḳrem] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

قَرَمَانٌ [ḳaremān] (fetehātla) Memeden kesilip ibtidā ot yemeğe başlayan hayvān ot yemek, ʿalā-kavlin fersiz zaʿīf zaʿīf yemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَمَ الْبَعِيرُ قَرْمًا وَقُرُومًا وَمَقْرَمًا وَقَرَمَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَاوَلَ الْحَشِيشَ وَذَلِكَ فِي أَوَّلِ أَكْلِهِ أَوْ هُوَ أَكْلٌ ضَعِيفٌ Ve

قَرْمٌ [ḳarm] Habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَمَ فُلَانًا إِذَا حَبَسَهُ Ve devenin burnundan ayırmayarak biraz deri kesip yine yerine yapıştırmak yāhūd burnundan yukarıca yerden kesmek tā ki yular geçirecek yere düşmekle yular onun üzerine gelip rām ve zebūn eyleye. Baʿzılar dedi ki onu nişān ve ʿalāmet için ederler ve o nişāna de قَرْمٌ [ḳarm] derler; yukālu: قَرَمَ الْبَعِيرَ إِذَا قَطَعَ مِنْ أَنْفِهِ جِلْدَةً لَا تَبِينُ وَجَمَعَهَا عَلَيْهِ أَوْ قَطَعَ جِلْدَةً مِنْ فَوْقِ خَطْمِهِ لِيَقَعَ عَلَى الْمَوْضِعِ الْخِطَامِ لِيَذِلَّ أَوْ إِنَّمَا تَكُونُ هَذِهِ لِلسِّمَةِ وَذَلِكَ السِّمَةُ تُسَمَّى بِذَلِكَ أَيْضًا Ve

قَرْمٌ [ḳarm] Kumar okları üzere olan nişāna denir.

اَلْقُرْمَةُ [el-ḳurmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere devenin burnundan kesilen derinin yerine denir.

اَلْقِرَامُ [el-ḳirām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) قُرْمَةٌ [ḳurmet] maʿnāsınadır. Ve al perdeye ve duvağa denir, ʿalā-kavlin yünden alaca ve münakkaş işlenmiş ince nihālīye denir ki kapılara perde ederler yāhūd be-gāyet ince zara ve çarşafa denir.

اَلْقَرْمَةُ [el-ḳarmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْقُرْمَةُ [el-ḳurmet] ve

اَلْقُرَامَةُ [el-ḳurāmet] (ḳāf'ların zammıyla) Bunlar da vech-i mezkūr üzere devenin burnundan kesilen derinin yerine denir. Ve

قَرْمَةٌ [ḳarmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kumar okları üzere vazʿ olunan nişāna denir. Ve döşek çarşafına denir.

اَلتَّقَرُّمُ [et-teḳarrum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bu dahi memeden kesilip henüz ot yemeğe başlayan hayvān ot yemek yāhūd fersiz yapça yapça yemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَرَّمَ الْبَعِيرُ إِذَا تَنَاوَلَ الْحَشِيشَ وَذَلِكَ فِي أَوَّلِ أَكْلِهِ أَوْ أَكَلَ ضَعِيفًا

اَلْقَرْمَاءُ [el-ḳarmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Burnunda قَرْمٌ [ḳarm]-ı mezkūr olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَرْمَاءُ إِذَا كَانَ بِهَا قَرْمٌ

اَلتَّقْرِيمُ [et-taḳrīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Taʿlīm-i ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّمَهُ إِذَا عَلَّمَهُ الْأَكْلَ

اَلْمِقْرَمُ [el-miḳrem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِقْرَمَةُ [el-miḳremet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) قِرَامٌ [ḳirām] maʿnāsınadır ki zikr olunan perde yāhūd zardır. Ve döşek çarşafına denir ki içine döşek sarılır. Mütercim der ki yüz silecek mendile مِقْرَمَةٌ [miḳremet] taʿbīri mīm'in kesriyledir, lisān-ı nāsta mīm'in fethiyle mütedāvildir ve bu müvelleddir.

اَلْقُرَامَةُ [el-ḳurāmet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vez-ninde) Tennūra ve fırına yapışmış ekmek parçasına denir; yukālu: مَا أَطْعَمَنِي قُرَامَةً وَهِيَ مَا الْتَزَقَ مِنَ الْخُبْزِ بِالتَّنُّورِ Ve ʿayb ve nakīsa maʿnāsınadır; yukālu: مَا بِهِ قُرَامَةٌ أَيْ عَيْبٌ Ve

devenin göğsünde olan tabak gibi değirmi mühreye denir.

اَلْقِرْمِيَّةُ [el-ḳirmiyyet] (ḳāf'ın kesriyle) Devenin burundalığının dibinde olan düğüme denir.

قَرْمَانُ [Ḳarmān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde ve baʿzen rā'yı meftūh olur) Rūm ülkesinde bir iklīm adıdır, hālen Anadolu'da Ḳaramān eyāleti olacaktır ki fetehātla zebān-zededir.

قَرَمَى [Ḳaremā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde ve medd ile) Yemāme'de Benī İmriʾulḳays b. Zeydumenāt cemāʿati yurdunda bir mevziʿdir. Ve beyne'l-Ḥaremeyn bir mevziʿin dahi ismidir.

قَرَمُونِيَّةُ [Ḳaremūniyet] (ḳāf'ın fethiyle) Maġrib'de bir eyālet adıdır.

بَنُوقُرَيْمٍ [Benū Ḳureym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir cemāʿattir.

قَارِمٌ [Ḳārim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْإِسْتِقْرَامُ [el-istiḳrām] Erkek deve hāssaten döl için ittihāz ile perverde olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَمَ بَكْرُهُ أَيْ صَارَ قَرْمًا

اَلْمُقْرَمُ [el-muḳrem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Şol erkek deveye denir ki kullanılmayıp hemān döl için hıfz ve perverde ola, قَرْمٌ [ḳarm] gibi; yukālu: فَحْلٌ مُقْرَمٌ إِذَا كَانَ لَا يُحْمَلُ عَلَيْهِ وَلَا يُذَلَّلُ وَإِنَّمَا هُوَ لِلْفِحْلَةِ

مَقْرُومٌ [Maḳrūm] Esāmīdendir: Rebīʿa b. Maḳrūm eḍ-Ḍabbī şuʿāradandır.

قِرِمٌ [Ḳirim] (إِبِلٌ [ibil] vezninde yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir belde-i maʿrūf adıdır. Murād Baḥr-i Siyāh sāhilinde Ḳırım ülkesidir ki sābıkan Tatar Ḫān hükümetgāhı idi, hallasahallāhu taʿālā ʿan yedi men istevlā ʿaleyhā.

[ق ر د م]

اَلْقَرْدَمُ [el-ḳardem] (dāl-ı mühmele ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Söz bilmez ʿāciz ve sakīl adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَرْدَمٌ أَيْ عَيِيٌّ

اَلْقَرْدَمَانَى [el-ḳardemānā] (ḳāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) كَرَوْيَا [kerevyā] ismidir ki anasona şebīh olur, karaman kimyonu ve tatlıca ot taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin yabanī nevʿine denir ki tīz kokusu olur, geyik kimyonu ve geyik sırası taʿbīr olunur. Ve lügat-i mezbūre Rūmiyyedir.

اَلْقُرْدُمَانِيُّ [el-ḳurdumāniyy] (ḳāf'ın zammı ve yā'nın teşdīdiyle ki mensūbdur) Ḫaftān taʿbīr olunan pamuklu kalın cāmeye denir ki cenklerde pehlivānlar zırh altından giyerler, Fārisīde kebr denir kāf-ı ʿarabīnin fethi ve bā'nın sükūnuyla, ḳazāgend dahi derler. ʿAlā-kavlin bir güne silāh ismidir ki selefte ekāsire-i ʿAcem hazīnelerine vazʿ ve iddihār ve hīn-i hācette istiʿmāl ederler idi yāhūd sevb-i kürdvānī tarzında kalın zırha denir yāhūd tolgaya yāhūd tolgalı zırh külāhına denir ki ışık taʿbīr olunur. Ve lafz-ı mezbur muʿarrebdir. Şārih der ki ekser-i eʾimme kerdumānd-i Fārisīden muʿarrebdir dediler ki kāf'ın fethiyledir, "kerd" māzīdir "işledi" maʿnāsına ve "mānd" kezālik māzīdir "kaldı" maʿnāsına. Baʿde't-terkīb maʿmūl-ı metrūk maʿnāsına istiʿmālle ekāsire-i Aacem hazīnelerine mahsūsaten ıtlāk eylediler, baʿdehu taʿrīb ve tahfīfle قُرْدُمَانِيٌّ [ḳurdumāniyy] dediler. Ve kürdvānī bir kesim libāstır ki kalın olur, Ekrād'a mahsūstur.

[ق ر د ح م]

اَلْقِرْدَحْمَةُ [el-ḳirdaḥmet] (ḳāf'ın kesri ve fethi ve dāl-ı meftūḥa ile) Perākende ve tārümār maʿnāsınadır; yukālu: ذَهَبُوا بِقِرْدَحْمَةَ

Ve أَوْ ذَهَبُوا قِرْدَحْمَةَ أَيْ تَفَرَّقُوا

قِرْدَحْمَةُ [ḳirdaḥmet] قِدَحْمَةُ [ḳidaḥmet] maᶜnāsınadır ki zikr olundu.

[ق ر ذ ح م]

اَلْقِرْذَحْمَةُ [el-ḳirẕaḥmet] (ẕāl-ı muᶜceme ile قِرْدَحْمَةُ [ḳirdaḥmet] gibi قِدَحْمَةُ [ḳidaḥmet] maᶜnāsınadır; yukālu: صَرَحَتْ بِقِرْذَحْمَةَ وَبِقِرْذَحْمَةَ بِمَعْنَى قِدَحْمَةَ

[ق ر ز م]

اَلْقُرْزُومُ [el-ḳurzūm] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] veznin-de) فُرْزُومٌ [furzūm] maᶜnāsınadır ki papuç-çu kütüğüne denir.

اَلْقِرْزَامُ [el-ḳirzām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznin-de) Dūn ve kemter şāᶜire denir, kaldırım şāᶜiri gibi; yukālu: شَاعِرٌ قِرْزَامٌ أَيْ دُونٌ

اَلْمُقَرْزَمُ [el-muḳarzem] (مُزَعْفَرٌ [muzaᶜfer] vezninde) Hakīr ve leʾīm ve fürū-māyeye denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَرْزَمٌ أَيْ حَقِيرٌ لَئِيمٌ

اَلْقَرْزَمَةُ [el-ḳarzemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Perīşān ve kabūle nā-şāyān şiᶜr tefevvüh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يُقَرْزِمُ شِعْرَهُ أَيْ يَجِيءُ بِهِ رَدِيئًا

[ق ر ش م]

اَلْقُرْشُومُ [el-ḳurşūm] (şīn-i muᶜceme ile عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) ve

اَلْقِرْشَامُ [el-ḳirşām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznin-de) ve

اَلْقُرَاشِمُ [el-ḳurāşim] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vez-ninde) Büyük keneye denir, قُرَادٌ عَظِيمٌ maᶜnāsına. Ve

قُرْشُومٌ [ḳurşūm] Bir şecer adıdır ki may-mun kısmı onda īvā ederler. Ve baᶜzılar dedi ki قَرَاشِيمُ [ḳarāşīm] خَيَاشِيمُ [ḫayāşīm] vezninde şol kenelere denir ki رِمْثٌ [rimṯ] dedikleri ot nevᶜinden bir nevᶜ ot vardır ki iki kat tabak tarzında olur ve onda bir ak böcek zuhūr edip giderek kene olur; müf-redi قُرَاشِمٌ [ḳurāşim]dir ḳāf'ın zammı ve fethiyle.

اَلْقِرْشَمُّ [el-ḳirşemm] (إِرْدَبٌّ [irdebb] veznin-de) Sulb ve şedīd nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قِرْشَمٌّ أَيْ صُلْبٌ شَدِيدٌ Ve koca kelere denir.

اَلْقِرْشَامَةُ [el-ḳirşāmet] (قِرْطَاسَةٌ [ḳirṭāset] vezninde) Atmaca kuşuna denir; yukālu: صَادَ بِالْقِرْشَامَةِ أَيِ الْبَاشِقِ Ve bir böcek adıdır.

اَلْقُرَاشَمَاءُ [el-ḳurāşemāʾ] (ḳāf'ın zammıyla) Bir otun ismidir.

[ق ر ص م]

اَلْقَرْصَمَةُ [el-ḳarṣamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kesip kırmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرْصَمَهُ إِذَا كَسَرَهُ وَقَطَعَهُ

[ق ر ض م]

قِرْضِمٌ [Ḳirḍim] (ḍād-ı muᶜceme ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Mehre b. Ḥaydān kabīlesinden bir kabīle pederinin adıdır yāhūd قِرْضِمٌ [Firḍim]dir fā'yla.

اَلْقَرْضَمَةُ [el-ḳarḍamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimse alabildiği ve gözü gördüğü nesneleri almak maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يُقَرْضِمُ كُلَّ شَيْءٍ أَيْ يَأْخُذُهُ Ve kes-mek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرْضَمَهُ إِذَا قَطَعَهُ

قُرَاضِمُ [Ḳurāḍim] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Medīne'de bir mevziᶜ adıdır.

[ق ر ط م]

اَلْقِرْطِمُ [el-ḳirṭim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Aspur tohumuna denir, kulunç ᶜilletine nāfiᶜ ve balgam-ı lezici müshil ve ısı suyunu tāze sağılmış süte dökmek sütü mücemmid ve müstaḥlebi ile başı ve be-deni üç defᶜa gasl kehleyi ve bedende olan huşūneti dāfiᶜ ve çehreyi muhassin ve lüb-bü cimāᶜı mukavvī kezālik müstahlebi ile

ihtikān balgamı müshildir.

اَلْمُقَرْطَمَةُ [el-muḳarṭamet] (مُدَحْرَجَةٌ [mudaḥrecet] vezninde) Şol çizmelere denir ki burunlarına minkār tarzında yama vurulmakla burnu sivri ola; yukālu: خِفَافٌ مُقَرْطَمَةٌ أَيْ مُرَقَّعَةٌ مُلَكَّمَةٌ فِي جَوَانِبِهَا Müfredi مُقَرْطَمٌ [muḳarṭam]dır. Cevherī'nin bunu fā ile resm eylemesi sehvdir. Şārih der ki İmām Leyṯ fā ile sebt eylemiştir.

اَلْقَرْطَمَةُ [el-ḳarṭamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْطَمَهُ إِذَا قَطَعَهُ

قِرْطِمَةٌ [Ḳirṭimet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Endelus'te bir belde adıdır. Ve

قِرْطِمَةٌ [ḳirṭimet] Güvercin kuşunun burunları diplerinde olan iki noktanın birine denir ki delik şeklinde olur; ikisine قِرْطِمَتَانِ [ḳirṭimetān] denir.

اَلْقُرْطُمَانُ [el-ḳurṭumān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) هُرْطُمَانٌ [hurṭumān] ismidir ki çatalca ve hürle dedikleri galledir yāhūd جُلْبَانٌ [culbān] ismidir ki burçak dedikleri galledir.

[ق ر ع م]

اَلْقِرْعَامَةُ [el-ḳirʿāmet] (ḳāf'ın kesriyle) Gereği gibi irilenip kemāl ve mikdārını bulmuş hurmā ve sāʾir ağaca denir; yukālu: نَخْلَةٌ وَشَجَرَةٌ قِرْعَامَةٌ أَيْ ضَخْمَةٌ تَامَّةٌ

[ق ر ق م]

اَلْقِرْقِمُ [el-ḳirḳim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Zekerin başına denir, حَشَفَةٌ [ḥaşefet] maʿnāsına.

اَلْمُقَرْقَمُ [el-muḳarḳam] (مُزَعْفَرٌ [muzaʿfer] vezninde) Süt ḫırası dedikleri cura çocuğa denir ki büyümez olur, Fārisīde şīr-zede derler ki süt vurgunu demektir.

اَلْقَرْقَمَةُ [el-ḳarḳamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çocuğun tuʿmesine ihtimām eylemeyip olur olmaz nesne yedirmekle bed gıdā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْقَمَ الصَّبِيَّ إِذَا أَسَاءَ غِذَاءَهُ

[ق ز م]

اَلْقَزَمُ [el-ḳazem] (ḳāf'ın ve zā-yı muʿcemenin fethiyle) Bir kimse denīʾ ve hakīrü'l-vücūd olmak maʿnāsınadır ki denāʾet-i zāhire vü bātınayı cāmiʿ olmaktan ʿibarettir; ʿalā-kavlin devābb ve mevāşī kısmında قَزَمٌ [ḳazem] hurde ve sagīrü'l-cism olmak ve insānda ahlākı buhl ve denāʾet ve irtikāb makūlesi evsāfla hakīr ve kemter olmaktan ʿibārettir; yukālu: قَزِمَ الرَّجُلُ قَزَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ الدَّنَاءَةُ وَالْقَمَاءَةُ أَوْ هُوَ صِغَرُ الْجِسْمِ فِي الْمَالِ وَصِغَرُ الْأَخْلَاقِ فِي النَّاسِ Ve

قَزَمٌ [ḳazem] Fürū-māye ve sefile ve rüzāl-i nāsa denir. fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cemʿi ve müzekker ve müʾennesi müsāvīdir Ve ʿinde'l-baʿz tesniye ve müʾennes ve cemʿi dahi gelir, vasfiyyet iʿtibārıyla; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ وَرِجَالٌ وَنِسَاءٌ قَزَمٌ وَيُقَالُ رَجُلَانِ قَزَمَانِ وَامْرَأَةٌ قَزَمَةٌ وَرِجَالٌ أَقْزَامٌ وَقُزَامَى وَقُزْمٌ بِضَمَّتَيْنِ وَنِسَاءٌ قَزَمَاتٌ Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ʿAlī kerremallāhu vechehu fī zemmi ehli'ş-Şām: "جُفَاةٌ طَغَامٌ عَبِيدٌ أَقْزَامٌ Ḥ Ve

قَزَمٌ [ḳazem] İşe yaramaz kötü ve kemter māla denir. Ve bir kimse rezīl ve nākes ve bed-gevher olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَزِمَ الرَّجُلُ قَزَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ قَزَمًا Ve bodurluğa denir ki ismdir; yukālu: بِهِ قَزَمٌ أَيْ قِصَرٌ

اَلْقَزْمُ [el-ḳazm] (ḳāf'ın fethiyle) ve

اَلْقَزِمُ [el-ḳazim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْقُزُمُ [el-ḳuzum] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) ve

اَلْقَزَمُ [el-ḳazem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde)

Nākes ve bī-māye ve kemter şahsa denir ki insān molozu taᶜbīr olunur; müᵓennesi hā'yladır.

اَلْقِزَامُ [el-ḳizām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Leᵓīm ve nākes kimselere denir; yukālu: قَوْمٌ قِزَامٌ أَيْ لِئَامٌ

اَلْقُزَامُ [el-ḳuzām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Elinden bir kimse kurtulup halās olmaz olan kimseye denir, mübrim dilenci gibi. Ve ölüme ıtlāk olunur.

اَلْقَزِمُ [el-ḳazim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْقَزَمُ [el-ḳazem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Cüssesi hurde ve cura olarak leᵓīm olup aslā bir işe yaramaz olan kimseye denir; cemᶜi قُزُمٌ [ḳuzum] gelir, عُنُقٌ [ᶜunuḳ] vezninde ve أَقْزَامٌ [aḳzām] gelir.

اَلْقَزَمَةُ [el-ḳazemet] (fetehātla) Bodur adama denir. Ve müzekker ve müᵓennese ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ قَزَمَةٌ أَيْ قَصِيرٌ وَقَصِيرَةٌ

اَلْقَزْمُ [el-ḳazm] (عَزْمٌ [ᶜazm] vezninde) ᶜAyblamak maᶜnāsınadır; yukālu: قَزَمَهُ قَزْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَابَهُ

قُزْمَانُ [Ḳuzmān] (ثُعْبَانٌ [ṣuᶜbān] vezninde) İbnu'l-Ḥāriṣ el-ᶜAbsī nām münāfıktır ki Fahr-i ᶜālem sallallāhu ᶜaleyhi ve sellem hazretleri onun hakkında "إِنَّ اللهَ لَيُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ" buyurdular.

[ق س م]

اَلْقَسْمُ [el-ḳasm] (ḳāf'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bölmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَسَمَ الْمَالَ قَسْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَزَّأَهُ Ve hādise-i zamān bir kavm ve cemᶜiyyeti bölük bölük perākende ve perīşān kılmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَسَمَ الدَّهْرُ الْقَوْمَ إِذَا فَرَّقَهُمْ Ve

قَسْمٌ [ḳasm] Vergiye ıtlāk olunur, عَطَاءٌ [ᶜaṭāᵓ] maᶜnāsına; fi'l-asl masdar olmakla cemᶜi yoktur. Ve reᵓy ve fikr ve endīşeye ıtlāk olunur, mülāzeme yāhūd sebebiyyet ᶜalākasıyla; yukālu: هُوَ سَدِيدُ الْقَسْمِ أَيِ الرَّأْيِ Ve şekk ve gümān maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki endīşe münkasım olur; yukālu: مَا فِيهِ قَسْمٌ أَيْ شَكٌّ Ve yağmura ve suya ıtlāk olunur; مَقْسُومٌ [maḳsūm] iᶜtibārıyla. Ve kadr ve tahmīn eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; mülāzeme ᶜalākasıyla, ᶜalā-kavlin bir işi işleyip işlememek beyninde tereddüde düşmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَسَمَ أَمْرَهُ قَسْمًا إِذَا قَدَّرَهُ أَوْ لَمْ يَدْرِ مَا يَصْنَعُ فِيهِ Müᵓellif işbu kadr maᶜnāsını tekrār eylemiştir, meger biri ismiyyete mahmūl ola. Ve

قَسْمٌ [Ḳasm] Bir mevziᶜ adıdır. Ve hūy ve hulk maᶜnāsınadır. Ve deᵓb ve ᶜādet maᶜnāsınadır. Bu iki maᶜnāda kesr ile de lügattir. Ve kalbe lāyıh olan bir hātıra maznūn iken baᶜzı emārāt ve delāᵓil ile kuvvet bulup yakīn ve hakīkate münkalib olmağa denir; tekūlu: قُلْتُهُ كَذَا بِقَسْمِ ظَنِّي وَهُوَ أَنْ يَقَعَ فِي قَلْبِكَ الشَّيْءُ فَتَظُنَّهُ ثُمَّ يَقْوَى ذَلِكَ الظَّنُّ Ve حَصَاةُ الْقَسْمِ [ḥaṣātu'l-ḳasm] şol hurde çakıllara denir ki bir kab içre vazᶜ edip üzerlerine onları örtecek kadar su koyup o vazᶜ üzere herkese su tevzīᶜ ederler ve bu ᶜameli seferde bulunup su kalīl olan mahalde icrā ederler; yukālu: إِقْتَسَمُوا الْمَاءَ بِحَصَاةِ الْقَسْمِ وَهِيَ حَصَاةٌ تُلْقَى فِي إِنَاءٍ ثُمَّ يُصَبُّ فِيهِ مِنَ الْمَاءِ مَا يَغْمُرُهُ

اَلتَّقْسِيمُ [et-taḳsīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi bölmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَسَّمَ الْمَالَ إِذَا جَزَّأَهُ Ve nevāᵓib-i zamān bir zümreyi perākende ve perīşān kılmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَسَّمَ الدَّهْرُ الْقَوْمَ إِذَا فَرَّقَهُمْ

اَلْقِسْمُ [el-ḳism] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْمِقْسَمُ [el-miḳsem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمَقْسَمُ [el-maḳsem] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] veznin-

de) ve

اَلْأُقْسُومَةُ [el-uḳsūmet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Hisse ve nasīb maʿnāsınadır. قِسْمٌ [ḳism] lafzının cemʿi أَقْسَامٌ [aḳsām] ve cemʿü'l-cemʿi أَقَاسِمُ [eḳāsim] gelir; tekūlu: أَعْطَيْتُهُ قِسْمَهُ وَمِقْسَمَهُ وَمَقْسَمَهُ وَأُقْسُومَتَهُ أَيْ نَصِيبَهُ Ve هَذَا يَنْقَسِمُ قِسْمَيْنِ kavllerinde masdar irāde olunursa ḳāf'ın fethiyle olup ve hisse ve nasīb yāhūd şeyʾ-i maksūmdan cüzʾ murād olursa ki ism olur, ḳāf'ın kesriyle olur.

اَلْقَسِيمُ [el-ḳasīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi behre ve nasīb maʿnāsınadır; cemʿi أَقْسِمَاءُ [aḳsimāʾ] gelir, نَصِيبٌ [naṣīb] ve أَنْصِبَاءُ [enṣibāʾ] gibi. Ve

قَسِيمٌ [ḳasīm] Bir nesneyi bölüştüren adama denir, مُقَاسِمٌ [muḳāsim] maʿnāsınadır; cemʿi أَقْسِمَاءُ [aḳsimāʾ] ve قُسَمَاءُ [ḳusemāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde. Ve ikiye taksīm olunan nesnenin bir bölüğüne denir ki ehadühümā āhere nisbet قَسِيمٌ [ḳasīm]dir; yukālu: هُوَ قَسِيمُهُ أَيْ شَطْرُهُ Ve قَسَامَةٌ [ḳasāmet]ten ki hüsn maʿnāsınadır, vasf olur, güzel ve hūb ve dil-ber mahbūba denir, gūyā ki her endāmına eczā-i hüsn ü cemāl maksūm olmuştur; cemʿi قُسْمٌ [ḳusm]dur ḳāf'ın zammıyla, müʾennesi قَسِيمَةٌ [ḳasīmet]tir; yukālu: غُلَامٌ قَسِيمٌ أَيْ جَمِيلٌ

اَلْإِنْقِسَامُ [el-inḳisām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bölünmek maʿnāsınadır; yukālu: قَسَمَهُ فَانْقَسَمَ

اَلْمُقَاسَمَةُ [el-muḳāsemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: قَاسَمَهُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ كُلٌّ قِسْمَهُ

اَلْقُسَامَةُ [el-kusāmet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Māl-ı sadakaya ıtlāk olunur, beyne'l-fukarāʾ maksūm olduğu için. Ve taksīm-i māl eden adamın kendi için reʾs-i māldan ifrāz eylediği nesneye denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "إِيَّاكُمْ وَالْقُسَامَةَ" وَهِيَ مَا يَعْزِلُهُ الْقَسَّامُ لِنَفْسِهِ Ve bu ecr-i muʿayyenden başka olandır ki hālen kısmet kātibleri hılāl-i tahrīrde tesādüf eyledikleri baʿzı nefīs nesneleri ihtilās ederler, işte o قُسَامَةٌ [ḳusāmet]tir ve harāmdır, niteki *Nihāye*'de musarrahtır. İntehā.

اَلْمُقَسَّمُ [el-muḳassem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Tasalı adama denir, gūyā ki kalbi gam ve tasadan pāre pāre olur; yukālu: رَجُلٌ مُقَسَّمٌ أَيْ مَهْمُومٌ Ve hüsn ü cemāl sāhibi dil-ber mahbūba denir, gūyā ki eczā-i cemāl her endāmına maksūmdur; yukālu: هُوَ مُقَسَّمٌ أَيْ جَمِيلٌ

اَلْقَسَامَةُ [el-ḳasāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Güzel olmak maʿnāsınadır; eczā-i hüsnün her aʿzāsına maksūm olması tasavvuruyla قِسْمٌ [ḳism]den mutasarrıftır; yukālu: قَسُمَ الْغُلَامُ قَسَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ جَمِيلا Ve ism olur, beyne'l-ʿadüvv ve'l-müslimīn vākiʿ olan sulh ve salāha denir ki her taraf ondan hisse-yāb olur; cemʿi قَسَامَاتٌ [ḳasāmāt] gelir; yukālu: وَقَعَ بَيْنَ الْعَدُوِّ وَالْمُسْلِمِينَ قَسَامَةٌ أَيْ هُدْنَةٌ Ve

قَسَامَةٌ [ḳasāmet] Şol cemāʿate denir ki bir nesne hakkında yemīn edip onu ahz edeler yāhūd onun hakkında şehādet edeler; yukālu: هُمْ قَسَامَةٌ وَهِيَ جَمَاعَةٌ يُقْسِمُونَ عَلَى الشَّيْءِ وَيَأْخُذُونَهُ أَوْ يَشْهَدُونَ

Mütercim der ki müʾellif bunda pek īcāz eyledi, zīrā قَسَامَةٌ [ḳasāmet] hilf maʿnāsına olan إِقْسَامٌ [iḳsām]dan ism olarak mutlak yemīn maʿnāsınadır, baʿdehu şol yemīne ıtlāk olundu ki evliyā-i katīl üzere taksīm olur, meselā bir karye türābında bir kimsenin mülkü olmayan hālī mahalde cerīhan bir katīl bulunup kātili nā-maʿlūm olmakla veresesi ahālī-i karyeden iddiʿā eyledikte

veliyy-i maktūl ihtiyār eylediği elli adama yemīn verip ve eger elli adam bulunmaz ise yemīn verilen kimselere elli yemīn tamamına dek yemīn tekrīr olunur. Ve yine beyyine olmayarak meselā kurbünde ʿadāveti zāhir olan ʿAmr üzere bi'd-delāle daʿvā eyleseler, evliyā-i katīl işbu ʿAmr, Zeyd'i katl eyledi diye elli tamāmına dek yemīn ederler. İşte bu iki sūrette yemīn eden cemāʿate de قَسَامَةٌ [ḳasāmet] ıtlāk olundu. Eger müddeʿīler yemīn ederlerse diyete müstehak olurlar ve eger müttehemūn ederlerse diyet lāzım gelmez, niteki kütüb-i fıkhiyyede meşrūhtur; ve minhu: حَكَمَ الْقَاضِي بِالْقَسَامَةِ İntehā. Ve

قَسَامَةٌ [ḳasāmet] Hüsn ü cemāl maʿnāsına ism olur; yukālu: بِهِ قَسَامَةٌ أَيْ حُسْنٌ

اَلْقَسَمُ [el-ḳasem] (fethateynle) ve

اَلْمُقْسَمُ [el-muḳsem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Yemīn billāh maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre قَسَمٌ [ḳasem] ism ve مُقْسَمٌ [muḳsem] مُخْرَجٌ [muḫrec] gibi masdardır; yukālu: أَقْسَمَ بِاللهِ قَسَمًا وَمُقْسَمًا أَيْ يَمِينًا Ve

مُقْسَمٌ [muḳsem] ism-i mekān olur, mevziʿ-i yemīn maʿnāsınadır.

اَلْإِقْسَامُ [el-iḳsām] (hemzenin kesriyle) Yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْسَمَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَفَ

اَلْإِسْتِقْسَامُ [el-istiḳsām] Bir kimseden yemīn taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْسَمَهُ بِهِ إِذَا طَلَبَ عَنْهُ الْقَسَمَ Şārih vāv ile وَبِهِ nüshasını tahtiʾe eylemiştir. Ve müʾellif bölüşmek maʿnāsından sākit olmuştur.

اَلتَّقَاسُمُ [et-teḳāsum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbiriyle andlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاسَمَا إِذَا تَحَالَفَا Ve bir nesneyi bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاسَمَا الْمَالَ إِذَا اقْتَسَمَا بَيْنَهُمَا

اَلْقَسِمَةُ [el-ḳasimet] (ḳāf'ın fethi ve sīn'in kesri ve fethiyle) Bu dahi hüsn ü cemāl maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ قَسَامَةٌ وَقَسِمَةٌ أَيْ حُسْنٌ Ve yüze denir, vech maʿnāsına, ʿalā-kavlin nāzırın nazarına mukābil gelen yerine yāhūd üzerinde biten kıllara yāhūd burna yā burnun iki taraflı semtine yāhūd burnun ortasına yāhūd kaşın üst tarafına yāhūd yanakların ʿayān olan yerlerine yāhūd iki gözün aralığına yāhūd yüzün yukarı tarafına yāhūd yanağın yukarı tarafına yāhūd göz yaşı aktığı yere yāhūd iki yanak ile burnun aralıklarına denir. Ve

قَسِمَةٌ [ḳasimet] ʿAttārın tablasına ve kutusuna denir; yukālu: كَأَنَّهُ قَسِمَةُ الْعَطَّارِ أَيْ جَوْنَتُهُ

اَلْقَسِمُ [el-ḳasim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْقَسِيمَةُ [el-ḳasīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bunlar da ʿattārın tablasına ve kutusuna denir ki için tīb vazʿ ederler. Ve

قَسِيمَةٌ [ḳasīmet] Çarşıya denir, سُوقٌ [sūḳ] maʿnāsına.

اَلْقَسُومِيَّاتُ [el-Ḳasūmiyyāt] (ḳāf'ın fethiyle) Bir mevziʿdir.

اَلْقَسَامِيُّ [el-ḳasāmiyy] (سَحَابِيٌّ [seḥābiyy] vezninde) Şol adama denir ki bezleri ibtidā dürüsüyle dürüp büke tā ki kıvrımı onun üzerine mukarrer olup kalır ola, zāhiren bu kumaşçılarda ve bezcilerde olur; yukālu: طَوَى الْقَسَامِيُّ ثِيَابَهُ وَهُوَ مَنْ يَطْوِيهَا أَوَّلَ طَيِّهَا حَتَّى تَنْكَسِرَ عَلَى طَيِّهَا Şārih der ki hüsn maʿnāsına olan قَسَامَةٌ [ḳasāmet]e mensūbdur, zīrā bez evvelki dürüsü üzere bükülüp kaldıkta buruşmayıp güzel olur. Ve

قَسَامِيٌّ [ḳasāmiyy] Şol ata denir ki bir taraftan beş yaşına varıp ve bir taraftan رَبَاعِيَةٌ [rebāʿiyet] dişini henüz bırakmakla رَبَاعٌ

[rebāᶜ] ola; yukālu: فَرَسٌ قَسَامِيٌّ أَيْ أَفْرَحَ مِنْ جَانِبٍ وَهُوَ مِنْ جَانِبٍ رَبَاعٌ Ve bir feres-i maᶜrūf ismidir. Ve iki nesne beyninde olan şeyᵓe denir.

اَلْقَسَامُ [el-ḳasām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Güzelliğe denir; yukālu: بِهِ قَسَامٌ أَيْ جَمَالٌ Ve şiddetli ıssılığa ᶜalā-kavlin yaz günlerinde nısf-ı nehār ıssılığının evveline yāhūd güneşin tulūᶜu vaktine denir ki o vaktte güneş be-gāyet hoş-manzar olur. Ve Benū Caᶜde'ye mahsūs bir feres adıdır.

قَسَامِ [Ḳasāmi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Suveyd b. Şeddād el-ᶜAbşemī kısrağının ismidir.

اَلْأَقَاسِيمُ [el-eḳāsīm] (أُقْسُومَةٌ [uḳsūmet]in cemᶜidir, beyne'l-ᶜibād nahnu kasemnā kilerinden maksūm olan rūzī ve kısmet ve nasīblere denir; tekūlu: رَضِينَا أَقَاسِيمَنَا وَهِيَ الْحُظُوظُ الْمَقْسُومَةُ بَيْنَ الْعِبَادِ

قَسَامَةُ [Ḳasāmet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Esāmīdendir: Ḳasāme b. Zuheyr ve Ḳasāme b. Ḥanẓale sahābelerdir.

قَاسِمٌ [Ḳāsim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Esāmīdendir. Ve beş nefer sahābe ismleridir.

قَسِيمٌ [Ḳasīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

قُسَيْمٌ [Ḳuseym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bunlar da ismdir.

مِقْسَمٌ [Miḳsem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Berīre nām hatunun zevci ismidir ki Muġīṯ demekle maᶜrūftur.

[ق س ح م]

قُسْحُمٌ [Ḳusḥum] (ḥā-yı mühmele ile قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) İbn Ḥuẕām b. eṣ-Ṣadif'tir. Ve bu fā'yla فُسْحُمٌ musahhafı değildir.

[ق ش م]

اَلْقَشْمُ [el-ḳaşm] (ḳāf'ın fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Taᶜām yemek, ᶜalā-kavlin çok yemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَمَ الطَّعَامَ قَشْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ أَوْ أَكْثَرَ أَكْلَهُ Ve taᶜāmı üğürtleyip hoş ve latīf olanını ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَمَ الطَّعَامَ إِذَا نَقَّى مِنْهُ الرَّدِيءَ وَأَكَلَ طَيِّبَهُ Ve hurmā yaprağını zenbīl ve hasır ve sepet makūlesi nesne örmek için yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَمَ الْخُوصَ إِذَا شَقَّهُ لِيَسُفَّهُ Ve

قَشْمٌ [ḳaşm] Bāgçeye cārī su mecrāsına denir. Ve ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَمَ الرَّجُلُ قَشْمًا إِذَا مَاتَ Ve bu maᶜnā Kurāᶜ-ı Luġavī'den menkūldür.

اَلْقِشْمُ [el-ḳişm] (ḳāf'ın kesriyle) Sirişt ve tabīᶜat maᶜnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْقِشْمِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Ve derede yāhūd bāgçede olan daracık su akıntısına denir yāhūd mutlakan su akıntısına denir; cemᶜi قُشُومٌ [ḳuşūm] gelir. Ve cism ve beden maᶜnāsınadır; yukālu: صَغِيرُ الْقِشْمِ أَيِ الْجِسْمِ Ve şekl ve heyᵓete denir. Ve pişip kızartılmış ete denir. Ve iç yağına denir. Ve bir nesnenin asl ve bünyādına denir; yukālu: قَوِيُّ الْقِشْمِ أَيِ الْأَصْلِ

اَلْقَشْمُ [el-ḳaşem] (fethateynle ve şīn'in sükūnuyla) Şol ak hurmā koruğuna denir ki lezīz olmakla henüz erişip kemālini bulmazdan mukaddem ekl olunur ola; tekūlu: أَكَلْتُ قَشْمًا وَهُوَ الْبُسْرُ الْأَبْيَضُ الَّذِي يُؤْكَلُ قَبْلَ إِدْرَاكِهِ وَهُوَ حُلْوٌ *Ṣiḥāḥ* mütercimi bunu ak buğday ile terceme eylemekle zāhiren nüshasında بُسْرٌ [busr]ü musahhafan بُرٌّ [burr] ᶜunvānında bulmuştur.

اَلْقَشَامُ [el-ḳaşām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) İşe yaramaz olmakla matrūh olan yüne ve yapağıya denir.

اَلْقُشَامُ [el-ḳuşām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde)

Hurmā ağacına āfet isābet eylemekle koruğu ratb olmazdan mukaddem dökülmeğe denir; yukālu: أَصَابَ النَّخْلَ قُشَامٌ إِذَا انْتَفَضَ قَبْلَ اسْتِوَاءِ بُسْرِهِ Ve tepsi ve sofra makūlesinde kalan döküntü taʿām bakiyyesine denir ki ekle salāhiyyeti olmaya, قُشَامَةٌ [ḳuşāmet] dahi denir. Ve bir recül adıdır.

اَلْقَشِيمُ [el-ḳaşīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kuru sebzeye denir; cemʿi قُشْمٌ [ḳuşm]dur ḳāf'ın zammıyla.

اَلْمَقْشَمُ [el-maḳşem] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) قَشْمٌ [ḳaşm] kelimesinden ism-i mekāndır, mevziʿ-i ekl maʿnāsına; ve minhu yukālu: مَا أَصَابَتِ الْإِبِلُ مِنْهُ مَقْشَمًا أَيْ لَمْ تُصِبْ مِنْهُ مَرْعًى Ve ölüme denir ki ism olur.

[ق ش ع م]

اَلْقَشْعَمُ [el-ḳaşʿam] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Koca kişiye denir. Ve koca kerkes kuşuna denir. Ve iri nesneye denir. Ve arslana denir. Ve Rebīʿa b. Nizār'ın ki ebū kabiledir, lakabıdır yāhūd bu إِرْدَبٌّ [irdebb] veznindedir.

أُمُّ قَشْعَمٍ [ummu ḳaşʿam] Cenk ve kıtālin künyesidir. Ve ölümün künyesidir; yukālu: حَمَلَتْ بِهِ أُمُّ قَشْعَمٍ أَيِ الْمَنِيَّةُ Mütercim der ki "إِلَى حَيْثُ أَلْقَتْ رَحْلَهَا أُمُّ قَشْعَمِ" mısrāʿında mevt murāddır. Ve dāhiyenin künyesidir. Ve sırtlanın ve örümceğin künyesidir. Ve karınca yuvasına ıtlāk olunur.

اَلْقُشْعُمَانُ [el-ḳuşʿumān] (ḳāf'ın ve ʿayn'ın zamme ve fethalarıyla) ve

اَلْقِشْعَامُ [el-ḳişʿām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Büyük ve erkek kerkes kuşuna denir.

اَلْقِشْعَامَةُ [el-ḳişʿāmet] (قِرْطَاسَةٌ [ḳirṭāset] vezninde) Kapan ve fak taʿbīr olunan tuzağa denir; yukālu: نَشِبَ الْعُصْفُورُ بِالْقِشْعَامَةِ أَيْ بِالْفَخِّ

اَلْقُشْعُومُ [el-ḳuşʿūm] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Hurde cüsseli cura adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُشْعُومٌ أَيِ الصَّغِيرُ الْجِسْمِ Ve kene taʿbīr olunan böceğe denir.

[ق ص م]

اَلْقَصْمُ [el-ḳaṣm] (ḳāf'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi kırıp ayırmak, ʿalā-kavlin mutlakan kırmak maʿnāsınadır, her ne kadar ayrılmazsa da; yukālu: قَصَمَهُ قَصْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ وَأَبَانَهُ أَوْ كَسَرَهُ وَإِنْ لَمْ يَبِنْ Ve bir adam murād ve maksadına varmaksızın geldiği yerden yaʿnī yoldan geri dönmek maʿnāsına müstaʿmeldir ki katʿ-ı ʿazīmet eder; yukālu: قَصَمَ فُلَانٌ إِذَا رَجَعَ مَنْ حَيْثُ جَاءَ يَعْنِي وَلَمْ يُتِمَّ إِلَى حَيْثُ قَصَدَ

اَلْإِنْقِصَامُ [el-inḳişām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّقَصُّمُ [et-teḳaṣṣum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesne kırılıp ayrılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّمَهُ فَانْقَصَمَ وَتَقَصَّمَ

اَلْقَصَمُ [el-ḳaṣam] (fethateynle) Ön dişler yarısından kırılmağa denir. Ve

قَصَمٌ [ḳaṣam] Çekirge yumurtalarına denir; müfredi قَصَمَةٌ [ḳaṣamet]tir.

اَلْأَقْصَمُ [el-aḳṣam] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ön dişleri yarısından kırılıp gitmiş adama denir; yukālu: هُوَ أَقْصَمُ الثَّنِيَّةِ أَيْ مُنْكَسِرُهَا فَهُوَ بَيِّنُ الْقَصَمِ

اَلْقَصْمَاءُ [el-ḳaṣmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Taşra boynuzu kırık olan keçiye denir, niteki عَضْبَاءُ [ʿaḍbāʾ] iç boynuzu kırık olanına denir; cemʿi قُصْمٌ [ḳuṣm] gelir ḳāf'ın zammıyla.

اَلْقَصْمُ [el-ḳaṣm] ve

اَلْقَصْمَةُ [el-ḳaṣmet] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla) Kırıntıya ve ufantıya denir; ve minhu'l-hadīsu: "إِسْتَغْنُوا وَلَوْ عَنْ قِصْمَةِ السِّوَاكِ" يَعْنِي مَا انْكَسَرَ مِنْهُ إِذَا اسْتِيكَ بِهِ Yaʿnī "Nāstan

istignā edesiz her ne kadar taleb ve suʾāl edeceğiniz nesne misvāk başından ayrılan teller dahi olursa da, onu dahi cerr ve suʾāl dāᶜiyesinde olmayasız." Ve işbu قِضْمَةٌ [ḳismet] ve قُضْمَةٌ [ḳuşmet] kelimelerinde ḳāf'ın kesr ve zammı Ṣaġānī rivāyetidir ve fethi İbn ᶜAdīs'in *Bāhir* nām kitābından menkūldür. Ve

قَضْمَةٌ [ḳaşmet] (ḳāf'ın fethiyle) Merdiven pāyesine denir; yukālu: هَذِهِ الدَّرَجَةُ ثَلَاثُونَ قَضْمَةً أَيْ مِرْقَاةً

اَلْقَصِمُ [el-ḳaşim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Tīz kırılır olan nesneye denir, gevrek gibi; yukālu: شَيْءٌ قَصِمٌ أَيْ سَرِيعُ الْإِنْكِسَارِ

اَلْقُصَمُ [el-ḳuşam] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Uğradığı ve dokunduğu nesneyi kırıp ufatır olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُصَمُ إِذَا كَانَ يَحْطِمُ مَا لَقِيَ

اَلْقَصِيمَةُ [el-ḳaşīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İri meşe ağaçları bitiren kumsala denir, ᶜalā-kavlin birbirine çatık sık meşe ağaçlığına denir; cemᶜi قَصِيمٌ [ḳaşīm]dir ve cemᶜü'l-cemᶜi قُصْمٌ [ḳuşm]dur ḳāf'ın zammıyla ve قَصَائِمُ [ḳaşāʾim]dir. Ve

قَصِيمَةُ [Ḳaşīmet] Bir mevziᶜ adıdır.

قَصِيمٌ [Ḳaşīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Beyne'l-Yemāme ve'l-Başra bir mevziᶜ adıdır. Ve başka bir mevziᶜ adıdır ki Baṭnu Felc nām mahalden giden yol onun ortasından geçip gider.

اَلْقَصْمُ [el-ḳaşm] (ḳāf'ın fethiyle) Eski pamuğa denir, ᶜalā-kavlin eski pamuk ağacına denir.

اَلْقِصْمُ [el-ḳişm] (ḳāf'ın kesri ve yāhūd fethiyle) Otlanmış otun yerde kalan köküne denir; cemᶜi أَقْصَامٌ [aḳşām]dır.

اَلْقَيْصُومُ [el-ḳayşūm] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) Bir nebāt adıdır ki erkek ve dişi nevᶜleri olur, Türkīde ayvadana derler, devāyī nebattır; be-gāyet merāretli olur, menfaᶜat uçlarıyla çiçeğindedir, sıtma tutam adamın bedenini onunla ovmak şiddet-i ḳuşaᶜrīreyi dāfiᶜ ve buhūru ehvāmı ṭārid ve tāzesinin meshūkunu şürb ᶜusr-i nefes ve ᶜusr-i bevl ve hayz ve ᶜırk-ı nesā ᶜilletlerine nāfiᶜ ve sürᶜat-ı inbāt-ı şaᶜr ve katl-i دِيدَانٌ [dīdān] husūsunda bāhirü'l-menāfiᶜdir.

[ق ص ل م]

اَلْقِصْلَامُ [el-ḳişlām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Şol erkek deve ve sāʾir hayvāna denir ki her şeyʾi ısırıp kesr ve katᶜ eder ola.

[ق ض م]

اَلْقَضْمُ [el-ḳaḍm] (ḳāf'ın fethi ve ḍād-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Dişin uçlarıyla nesne yemek, ᶜalā-kavlin kuru nesne yemek maᶜnāsınadır ki çatırtılı patırtılı olur, kuru simit ve gevrek gibi; yukālu: قَضِمَ الرَّجُلُ قَضْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَ بِأَطْرَافِ أَسْنَانِهِ أَوْ أَكَلَ يَابِسًا Ve minhu'l-meselu: "يُبْلَغُ الْخَضْمُ بِالْقَضْمِ" أَيِ الشَّبْعَةُ تُبْلَغُ بِالْأَكْلِ بِأَطْرَافِ الْفَمِ Yaᶜnī "Dişlerin uçlarıyla azca azca yiyerek şibaᶜ hāsıl olur." Vusūl ve bülūgu baᶜīd olan maksada yapça yapça tedrīci ᶜazm ve tahammül ile erişilir diyecek mahalde īrād olunur.

اَلْقَضَامُ [el-ḳaḍām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْقَضِيمُ [el-ḳaḍīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَقْضَمُ [el-maḳḍam] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) ve

اَلْقُضْمَةُ [el-ḳuḍmet] (لُقْمَةٌ [luḳmet] vezninde) Isırıp yiyecek nesneye denir ki yiyinti taᶜbīr olunur; yukālu: مَا ذُقْتُ قَضَامًا وَقَضِيمًا وَمَقْضَمًا وَقُضْمَةً وَهُوَ مَا يُقْضَمُ عَلَيْهِ Ve

مَقْضَمٌ [maḳḍam] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Diş uçlarıyla nesne yiyecek mahalle denir, niteki مَخْضَمٌ [maḫḍam] ağız doldurarak nesne yiyecek mahalle denir. Bir aʿrābī Mekke'ye gelip ʿamm-zādesine mihmān oldukta إِنَّ هَذِهِ بِلَادُ مَقْضَمٍ وَلَيْسَتْ بِبِلَادِ مَخْضَمٍ dedi. Murādı Mekke'nin zād ve zahīresinin kılletini yāhūd ehl-i Mekke'nin ashāb-ı riyāzat olduklarını kināyedir.

اَلْقَضَمُ [el-ḳaḍam] (fethateynle) Kılıca denir. Ve قَضِيمٌ [ḳaḍīm] kelimesinden cemʿ olur ki üzerine kāgıd gibi yazı yazılan ak tirşeye denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

قَضَمٌ [ḳaḍam] Masdar olur, dişler çatlamak yāhūd kararıp çürümekle uçları gediklenip ufanmak maʿnāsınadır; yukālu: قَضِمَ الرَّجُلُ وَقَضِمَتْ أَسْنَانُهُ قَضَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْصَدَعَتْ أَوْ تَكَسَّرَتْ أُطْرَافُهُ وَتَفَلَّلَتْ وَاسْوَدَّتْ

اَلْأَقْضَمُ [el-aḳḍam] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْقَضِمُ [el-ḳaḍim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dişleri çatlak yāhūd çürüyüp siyāhlanmakla uçları fersūde olmuş adama denir; müʾennesi قَضْمَاءُ [ḳaḍmāʾ]dır. Ve dişe dahi vasf olur. Ve

قَضِمٌ [ḳaḍim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ağzı sınık köhne kılıca denir.

اَلْقَضِيمُ [el-ḳaḍīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi ağzı sınık köhne kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ قَضِمٌ وَقَضِيمٌ أَيْ عَتِيقٌ مُتَكَسِّرُ الْحَدِّ Ve heybeye denir, عَيْبَةٌ [ʿaybet] maʿnāsına. Ve ak ve sāde sahīfeye denir, ʿalā-kavlin ne güne deriden olursa olsun ki ona yazı yazılır, selefte onlara yazarlar idi; yukālu: رَقَمَهُ عَلَى الْقَضِيمِ أَيِ الصَّحِيفَةِ الْبَيْضَاءِ يَعْنِي مِنَ الْجِلْدِ كَمَا ذُكِرَ أَوْ أَيِّ أَدِيمٍ كَانَ Ve meşin sofraya denir, قَضِيمَةٌ [ḳaḍīmet] dahi denir. Ve haytları tasma olan hasıra denir. Ve davar arpasına denir ki yem taʿbīr olunur; yukālu: قَضَمَتِ الدَّابَّةُ قَضِيمَهَا أَيْ شَعِيرَهَا Ve gümüşe ıtlāk olunur, فِضَّةٌ [fiḍḍat] maʿnāsına.

اَلْقُضَّامُ [el-ḳuḍḍām] (زُنَّارٌ [zunnār] veznin-de) Deve merʿāsı olan şūr otluktan bir nevʿin ismidir yāhūd طَحْمَاءُ [ṭaḥmāʾ] dedikleridir. Ve pek boy sürüp uzamakla yemişi hafīf ve kalīl olan hurmā ağacına denir ki kuvvetini boyuna verir; cemʿi قَضَاضِيمُ [ḳaḍāḍīm]dir.

اَلْإِقْضَامُ [el-iḳḍām] (hemzenin kesriyle) Deve çenelerini titreyip oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْضَمَ الْبَعِيرُ إِذَا قَقْقَفَ لَحْيَيْهِ Ve zamāne kaht olmakla celeb-keşān zahīreyi azca getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْضَمَ الْقَوْمُ إِذَا امْتَارُوا شَيْئًا قَلِيلًا فِي الْقَحْطِ

اَلْإِسْتِقْضَامُ [el-istiḳḍām] إِقْضَامٌ [iḳḍām] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِسْتَقْضَمَ الْقَوْمُ بِمَعْنَى أَقْضَمُوا

اَلْمُقَاضَمَةُ [el-muḳāḍamet] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneyi tedrīcle azca azca almak maʿnāsınadır; yukālu: قَاضَمَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ يَسِيرًا بَعْدَ شَيْءٍ Ve müşterī nesneyi yük yük almayıp deste deste ve tutam tutam götürecek mikdārı almak maʿnāsınadır; yukālu: قَاضَمَهُ الْمُشْتَرِي إِذَا اشْتَرَاهُ رِزْمًا رِزْمًا دُونَ الْأَحْمَالِ

[ع ض ع م]

اَلْقَضْعَمُ [el-ḳaḍʿam] (ʿayn-ı mühmele ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Pek yaşlı koca adama denir.

اَلْقِضْعِمُ [el-ḳiḍʿim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Koca nākaya denir.

[ق ط م]

اَلْقَطْمُ [el-ḳaṭm] (فَطْمٌ [faṭm] vezninde) Bir nesneyi ısırmak, ʿalā-kavlin taʿmını yāhūd keyfiyyetini bilmek için dişlerin uçlarıy-

la āhestece tutup tatmak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَمَهُ قَطْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَضَّهُ أَوْ تَنَاوَلَهُ بِأَطْرَافِ أَسْنَانِهِ فَذَاقَهُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَمَهُ إِذَا قَطَعَهُ

اَلْقَطْمُ [el-ḳaṭam] (fethateynle) Bir nesneye iştihā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَمَ الْفَحْلُ الضِّرَابَ وَالرَّجُلُ النِّكَاحَ أَوِ اللَّحْمَ أَوْ غَيْرَهُ قَطْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَهَاهُ

اَلْقَطِمُ [el-ḳaṭim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasftır, bir nesneye müştehī ve ārzū-mend olan şahsa denir.

اَلْقَطَامِيُّ [el-ḳaṭāmiyy] (ḳāf'ın fethi ve zammı ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْقَطَامُ [el-ḳaṭām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Çakır cinsine denir, ʿalā-kavlin ete alışıp dadanmışına denir. Müʾellifin أَوِ اللَّحِمُ مِنْهُ kavli كَتِفٌ [ketif] veznindedir. Ve

قَطَامِيٌّ [ḳaṭāmiyy] Gözü pek göreğen adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَطَامِيٌّ أَيِ الْحَدِيدُ الْبَصَرِ Ve sayd ve şikāra doğan gibi refʿ-i reʾs eden şahsa denir. Ve pek keskin nebīz ve şarāba denir; yukālu: سَقَاهُ قَطَامِيًّا أَيْ نَبِيذًا شَدِيدًا Ve Kelb kabīlesinden bir şāʿir lakabıdır, ismi Ḥuṣayn b. Ḥammāl ve künyesi Ebu'ş-Şarḳī idi. Ve Taġlib kabīlesinden bir şāʿirin dahi lakabıdır ki ismi ʿUmeyr b. Şuyeym idi.

اَلْمِقْطَمُ [el-miḳṭam] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Yırtıcı kuşun pençesine denir; yukālu: أَخَذَهُ الْقَطَامُ بِمَقْطَمِهِ أَيْ بِمِخْلَبِهِ

اَلْمُقَطَّمُ [el-Muḳaṭṭam] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Mısır'da Ḳarāfe üzere havāle bir dağın ismidir.

اِبْنُ أُمِّ قَطَامٍ [İbn Ummu Ḳaṭām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Selefte Kinde kabīlesinin emīleri idi.

اَلْقِطْيَمُّ [el-ḳiṭyemm] (إِرْدَبٌّ [irdebb] veznin-

de) Adama salıcı erkek deveye denir ki adamcıl taʿbīr olunur; yukālu: فَحْلٌ قِطْيَمٌّ أَيْ صَؤُولٌ

قَطَامِ [Ḳaṭāmi] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in kesr üzere bināsıyla) Bir hatun ismidir. Ehl-i Necd bunu gayr-i munsarıf mecrāsına icrā ederler. Şārih der ki ehl-i Ḥicāz mutlakan فَعَالِ [faʿāli] vezninde olan ismi kesr üzere mebnī ederler, فَاعِلَةٌ [fāʿilet]ten maʿdūl olduğu için ve harf-i taʿrīf idhāl eylemezler ve cemʿ kılmazlar, ammā ehl-i Necd gayr-i munsarıf mecrāsına icrā ederler, عُمَرُ [ʿumer] kelimesi gibi; yekūlūne: هَذَا قَطَامُ بِالرَّفْعِ Ve bu zikr olunan ihtilāf āhirinde harf-i rāʾ olmadığı sürettedir, قَطَامِ [ḳaṭāmi] ve رَقَاشِ [raḳāşi] gibi ve eger حَضَارِ [ḥaḍāri] ve سَفَارِ [sefāri] ve جَعَارِ [caʿāri] gibi āhirinde rāʾ olursa ehl-i Necd, ehl-i Ḥicāz ile müttefiklerdir.

قُطَامَةُ [Ḳuṭāmet] (ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] veznide) Bir recül adıdır.

اَلْقَطِيمَةُ [el-ḳaṭīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) Taʿmı bozulmuş süte denir. Ve ekmek ve sāʾir nesne kırıntısına denir. Ve avuç dolusu buğdaya denir.

[ق ع م]

اَلْقَيْعَمُ [el-ḳayʿam] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Kediye denir, سِنَّوْرٌ [sinnevr] maʿnāsına. Ve kocaman iri deveye denir.

اَلْقَعْمُ [el-ḳaʿm] (ḳāf'ın fethiyle) Kedi mavlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَعِمَ الْقَيْعَمُ قَعْمًا إِذَا صَاحَ

اَلْقَعَمُ [el-ḳaʿam] (fethateynle) Baʿzı adamın kıynaklarında olan eğriliğe ve yumruluğa denir ki taşra çıkık olarak bir tarafa eğri olmaktan ʿibārettir; yukālu: قَعَمٌ فِي أَلْيَتَيْهِ أَيْ مَيْلٌ وَارْتِفَاعٌ Ve bir kimse bir maraza uğra-

mak maʿnāsınadır; yukālu: قَعِمَ الرَّجُلُ قَعَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ دَاءٌ

اَلْإِقْعَامُ [el-iḳʿām] (hemzenin kesriyle) Güneş yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَمَتِ الشَّمْسُ إِذَا ارْتَفَعَتْ Ve bir adamı yılan sokup der-sāʿat helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَمَتْهُ الْحَيَّةُ إِذَا لَسَعَتْهُ فَقَتَلَتْهُ Ve bir kimseye bir ʿillet uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أُقْعِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ دَاءٌ

اَلْقُعْمَةُ [el-ḳuʿmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Mālın yaʿnī deve kısmının güzīdesine denir; yukālu: قُعْمَةُ الْمَالِ أَيْ خِيَارُهُ

[ق ع ض م]

اَلْقَعْضَمُ [el-ḳaʿḍam] (ḍād-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde ve زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Zaʿīf ve zebūn adama denir, ʿalā-kavlin dişleri dökülmüş kocaya denir.

[ق ل م]

اَلْقَلَمُ [el-ḳalem] (fethateynle) Kamışa denir, ʿalā-kavlin yonulmuş olanına denir, hālen yazı yazacak kaleme قَلَمٌ [ḳalem] ıtlākı buna mebnidir; cemʿi أَقْلَامٌ [aḳlām] dır ve قِلَامٌ [ḳilām]dır ḳāf'ın kesriyle. Ve bu katʿ maʿnāsından meʾhūzdur. Ve

قَلَمٌ [ḳalem] Yeleksiz oka ıtlāk olunur, زَلَمٌ [zelem] maʿnāsına. Ve mikrāza denir, جَلَمٌ [celem] maʿnāsına. Şārih der ki iki tarafı iʿtibārıyla قَلَمَانِ [ḳalemān] dahi denir, niteki جَلَمَانِ [celemān] ve مِقْرَاضَانِ [miḳrāḍān] dedikleri gibi. Ve

قَلَمٌ [ḳalem] Dul hatunun dulluğu zamānının uzamasına denir ki tezevvücden maktūʿa olur; yukālu: مَلَّتْهَا قَلَمُ أَيْمَتِهَا أَيْ طُولُهَا Ve kumar okuna denir.

اَلْمُقَلَّمَةُ [el-muḳallemet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Dul hatuna ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُقَلَّمَةٌ أَيْ أَيِّمٌ Ve tekūlu'l-ʿArab: أَلَفٌّ مُقَلَّمَةٌ أَيْ كَتِيبَةٌ شَاكَةُ السِّلَاحِ Yaʿnī "Ālāt ve eslihaları tīz bir ʿaskerdir."Güyā ki mecmūʿu mızrak yalmanı gibi yonulup tahdīd olunmuştur.

اَلْقَلْمُ [el-ḳalm] (صَرْمٌ [ṣarm] vezninde) Tırnak ve kamış makūlesi sert nesneyi kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَمَ الظُّفُرَ وَغَيْرَهُ قَلْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ

اَلتَّقْلِيمُ [et-taḳlīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) قَلْمٌ [ḳalm] maʿnāsınadır; yukālu: قَلَّمَهُ بِمَعْنَى قَلَمَهُ

اَلْقُلَامَةُ [el-ḳulāmet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Kesintiye denir; tekūlu: لَمْ يُغْنِ عَنِّي قُلَامَةَ ظُفُرٍ وَهِيَ مَا سَقَطَ مِنْهُ

اَلْمَقَالِمُ [el-meḳālim] (مَظَالِمُ [meẓālim] vezninde) مِقْلَمٌ [miḳlem] lafzından cemʿdir ki kesecek yere denir. Bu cihetle mızrağın boğumlarına مَقَالِمُ [meḳālim] ıtlāk olunur ki kargıda pek zāhirdir; yukālu: مَقَالِمُ رُمْحِهِ كَثِيرَةٌ أَيْ كُعُوبُهُ

اَلْمِقْلَمُ [el-miḳlem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Devenin zekeri gılāfına denir.

اَلْمِقْلَمَةُ [el-miḳlemet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Kalem-dāna denir, ālet menziline münezzeldir; yukālu: وَضَعَ الْقَلَمَ بِالْمِقْلَمَةِ وَهِيَ وِعَاؤُهُ

اَلْقُلَّامُ [el-ḳullām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) قَاقُلَّى [ḳāḳullā] ismidir ki حَمْضٌ [ḥamḍ] nevʿinden deve otu ve misk otu dedikleri nebāttır.

اَلْإِقْلِيمُ [el-iḳlīm] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) أَقَالِيمُ [eḳālīm]-i sebʿanın müfredidir ki yedi iklīm takdīr olunan küre-i arzdan bir hisse-i maktūʿadır, Fārisīde kişver denir. Ve Mışır'da bir mevziʿ adıdır.

إِقْلِيمِيَّةُ [İḳlīmiyet] (yā-yı muhaffefe ile) Rūm diyārında bir beldedir.

قَلَمُونُ [Ḳalemūn] (fethateynle) Dimaşḳ türābında bir mevziᶜ adıdır.

دَيْرُ الْقَلَمُونِ [Deyru'l-Ḳalemūn] Belde-i Feyyūm türābında bir mevziᶜdir.

أَبُو قَلَمُونَ [ebū ḳalemūn] Rūm kumaşlarından bir çeşit kumaşın adıdır, türlü türlü renklerde nümāyiş eder, hālen canfes dedikleridir ki cān-fezā muharrefidir.

اَلْقَالِمُ [el-ḳālim] (ظَالِمٌ [ẓālim] vezninde) Ergen adama denir; yukālu: هُوَ قَالِمٌ أَيْ عَزْبٌ Cemᶜi قَلَمَةٌ [ḳalemet]tir fetehātla.

قَلَمِيَّةُ [Ḳalemiyyet] (عَرَبِيَّةٌ [ᶜarabiyyet] vezninde) Rūm diyārında bir ülke adıdır.

إِقْلِيمِيَا [İḳlīmiyā] (hemzenin kesriyle) İsm-i Bint-i Ādem ᶜaleyhi's-selāmdır. Ve

إِقْلِيمِيَا [iḳlīmiyā] Altının ve gümüşün dibine çöken çöküğüne denir ki sebk olundukta yüzüne çıkar, ᶜalā-kavlin zevb olunurken çıkan duhānına denir. Müfredātta bu güne mersūmdur ki إِقْلِيمِيَا [iḳlīmiyā] Yūnānīde şol nesnedir ki altın ve gümüş ve bakır makūlesi ecsād-ı müteṭarriḳa zevb olundukta köpük ve çökük gibi fevkinde ve tahtında müctemiᶜ ve münᶜakid olur, tahtında olan dahi köpük nevᶜindendir. Ve ᶜamelīsi dahi olur ki nukre ile göz taşından düzülür yāhūd إِقْلِيمِيَا [iḳlīmiyā] altın ve gümüş cinsi maᶜdenden henüz zuhūr ve cism-i hacerden müfterak oldukta cevherlerinden hāsıl olan köpüktür.

أَقْلَامٌ [Aḳlām] (hemze-i meftūha ile) İfrīkiyye diyārında bir belde adıdır. Ve Fāris ülkesinde bir dağın ismidir.

[ق ل ح م]

اَلْقُلْحُومُ [el-ḳulḥūm] (ḥā-yı mühmele ile زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ᶜAzīmü'l-hilkat adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُلْحُومٌ أَيْ عَظِيمُ الْخَلْقِ

اَلْقِلْحَمُّ [el-ḳilḥamm] (إِرْدَبٌّ [irdebb] vezninde) Fī-nefsihi müteᶜazzim ve müdemmig adama denir. Ve pīr ve sāl-horde adama denir; yukālu: هُوَ قِلْحَمٌّ أَيْ مُتَعَظِّمٌ فِي نَفْسِهِ وَكَذَا مُسِنٌّ

اَلْقِلْحَامَةُ [el-ḳilḥāmet] (قِرْطَاسَةٌ [ḳirṭāset] vezninde) Pek yaşlı pīr-i fānīye denir; yukālu: شَيْخٌ قِلْحَامَةٌ أَيْ هَرِمٌ

اَلْإِقْلِحْمَامُ [el-iḳliḥmām] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiᶜrār] vezninde) Pek pīr-i fānī olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْلَحَمَّ الرَّجُلُ إِذَا هَرِمَ

[ق ل خ م]

اَلْقِلَّخْمُ [el-ḳillaḫm] (ḫā-yı muᶜceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) İri ve dızman erkek deveye denir.

[ق ل ذ م]

اَلْقَلْذَمُ [el-ḳalẕem] (ẕāl-ı muᶜceme ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bol ve sulu ferce denir; yukālu: حِرٌّ قَلْذَمٌ أَيْ وَاسِعٌ كَثِيرُ الْمَاءِ

اَلْقَلَيْذَمُ [el-ḳaleyẕem] (سَمَيْدَعٌ [semeydaᶜ] vezninde) Suyu çok kuyuya denir.

[ق ل ز م]

اَلْقَلْزَمَةُ [el-ḳalzemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yutmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلْزَمَهُ إِذَا ابْتَلَعَهُ Ve lüᵓm ve hasāset maᶜnāsınadır; yukālu: قَلْزَمَةٌ أَيْ لُؤْمٌ بِهِ Ve gırīv ve feryād maᶜnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْقَلْزَمَةُ أَيِ الصَّخَبُ

اَلتَّقَلْزُمُ [et-teḳalzum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bu dahi yutmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَلْزَمَهُ إِذَا ابْتَلَعَهُ Ve bir kimse buhl ve denāᵓet ve hıssettinden ölmek maᶜnāsınadır ki buhlü önüne helāk olmaktan ᶜibārettir; yukālu: تَقَلْزَمَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ بُخْلًا

اَلْقُلْزُمُ [el-Ḳulzum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznin-de) ᶜAmr b. Maᶜdīkereb'in kılıcı ismidir.

Ve Mışır ile Mekke beyninde cebel-i Ṭūr'a karīb bir belde adıdır. بَحْرُ الْقُلْزُمِ [Baḥru'l-Ḳulzum] ki Suveys denizi dedikleri ona muzāftır, zīrā şehr-i mezbūr bahr-i mesfūrun bir ucunda vākiʿdir yāhūd kendisine dāhil ve rākib olanların ekserini ibtilāʿ eylediği için bahr-i mezbūra قُلْزُمٌ [ḳulzum] ıtlāk eylediler. Şārih der ki şehr-i Ḳulzum hālen harābedir, yerine Suveys binā olundu. Ve bahr-i merkūmda firʿavn maʿa-cünūdihi gark olundu, bu dahi vech-i tesmiye olur.

[ق ل ع م]

اَلْقِلْعَمُّ [el-ḳilʿamm] (اِرْدَبٌّ [irdebb] vezninde) Pek yaşlı pīr adama denir; yukālu: شَيْخٌ قِلْعَمٌ أَيْ مُسِنٌّ

اَلْقَلْعَمُ [el-ḳalʿam] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Kocakarıya denir.

قِلْعَمٌ [Ḳilʿam] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Bir recül ʿalemidir.

[ق ل ه م]

اَلْقَلْهَمَةُ [el-ḳalhemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يُقَلْهِمُ أَيْ يُسْرِعُ

قَلْهَمٌ [Ḳalhem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ق ل ه ذ م]

اَلْقَلَهْذَمُ [el-ḳalehẕem] (ẕāl-ı muʿceme ile سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Cüst ve sebükpā adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَلَهْذَمٌ أَيْ خَفِيفٌ Ve bahr-i ʿazīme denir.

[ق ل ه ز م]

اَلْقَلَهْزَمُ [el-ḳalehzem] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Orta boylu adama denir, ʿalākavlin başı ve kulakları altındaki sivri kemikleri iri ve yumru adama denir. Ve bodur kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَلَهْزَمٌ أَيْ مَرْبُوعٌ أَوِ الضَّخْمُ الرَّأْسِ وَاللِّهْزِمَتَيْنِ وَكَذَا قَصِيرٌ Ve kurumu yakışıklı, güzel endāmlı ata denir.

[ق م م]

اَلْقِمَّةُ [el-ḳimmet] (ḳāf'ın kesri ve mīm'in teşdīdiyle) Başın tepesine denir, Fārisīde tārek derler; yukālu: ضَرَبَ قِمَّةَ رَأْسِهِ أَيْ أَعْلَاهُ Ve her şeyʾin tepesine ve yukarısına ıtlāk olunur. Ve cemāʿat-i insānīye denir. Ve iç yağına denir, شَحْمٌ [şaḥm] maʿnāsınadır; yukālu: قِمَّةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ أَكَلُوا قِمَّةً أَيْ شَحْمًا Ve semizliğe denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْقِمَّةُ أَيِ السِّمَنُ Ve cism ve bedene denir; yukālu: أَلْقَى عَلَيْهِ قِمَّتَهُ أَيْ بَدَنَهُ Ve boya denir; yukālu: هُوَ حَسَنُ الْقِمَّةِ أَيِ الْقَامَةِ

اَلْقُمَامَةُ [el-ḳumāmet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Bu dahi cemāʿat-i insānīye denir. Ve süpürüntüye denir; cemʿi قُمَامٌ [ḳumām] dır; yukālu: جَمَعَ قُمَامَةَ الْبَيْتِ أَيْ كُنَاسَتَهُ Ve

قُمَامَةُ [Ḳumāmet] Bir Naṣrāniyye hatun ismidir ki Ḳuds-i şerīfte bir kilise binā edip ve ismiyle müsemmā oldu. Ve Vaḳḳāṣ b. Ḳumāme bir şāʿirdir. Ve Ebū Ḳumāme Cebele b. Muḥammed muhaddistir.

اَلْقُمَّةُ [el-ḳummet] (ḳāf'ın zammıyla) Arslanın ağzıyla ahz eylediği nesneye denir.

اَلْقَمُّ [el-ḳamm] (ḳāf'ın fethiyle) Süpürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَّ الْبَيْتَ قَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَنَسَهُ Ve hayvān yerde olan otun mecmūʿunu otlamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَمَّتِ الشَّاةُ إِذَا أَكَلَتْ مَا عَلَى الْأَرْضِ Ve insān sofrada ve sinide olan taʿāmın cümlesini süpürüp yemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَمَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَى الْخِوَانِ Ve buğur deve nākaların mecmūʿuna aşıp döle komak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَمَّ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا لَقَحَهَا

كُلَّهَا Ve kurumak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَّ الشَّيْءُ إِذَا جَفَّ

اَلْمِقَمَّةُ [el-miḳammet] (mīm'in kesriyle) Süpürgeye denir. Ve çatal tırnaklı hayvānın dudağına ıtlāk olunur, yerden nesneyi dudaklarıyla süpürerek alıp ekl ettikleri için. Ve bu maʿnāda mīm'in fethiyle de cāʾizdir.

اَلْإِقْتِمَامُ [el-iḳtimām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi sofrada olan taʿāmın mecmūʿunu süpürüp yemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَمَّ مَا عَلَى الْخِوَانِ إِذَا أَكَلَهُ Ve bir işe dürüşüp çalışmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَمَّ الشَّيْءَ إِذَا عَالَجَهُ Ve şaşıp sapmayarak bir nesneye doğruca söykenip dayanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَمَّ الشَّيْءَ إِذَا اعْتَمَدَهُ فَلَمْ يُخْطِئْهُ Ve yük dengi henüz yere inip karārlaşmaksızın silkmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَمَّ الْعِدْلَ إِذَا انْتَسَفَهُ قَبْلَ أَنْ يَسْتَقِرَّ فِي الْأَرْضِ

اَلْمِقَمُّ [el-miḳamm] (mīm'in kesriyle) Sofrada olan taʿāmı süpürüp hora geçirir olan ekūl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِقَمٌّ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ مَا عَلَى الْخِوَانِ

اَلْإِقْمَامُ [el-iḳmām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi buğur nākaların mecmūʿuna aşıp döle komak maʿnāsınadır; yukālu: أَقَمَّ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا لَقَحَهَا كُلَّهَا

اَلْقَمِيمُ [el-ḳamīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kuru ota ve çayıra denir.

اَلتَّقَمُّمُ [et-teḳammum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Süpürüntüler araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَتَبَّعَ الْكُنَاسَاتَ Ve bir nesnenin üzerine çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمَّمَ الشَّيْءَ إِذَا تَسَنَّمَهُ

اَلتَّقَمْقُمُ [et-teḳamḳum] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahi bir nesne üzerine çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمْقَمَ الشَّيْءَ إِذَا تَسَنَّمَهُ Ve su içre dalıp gark olunca kadar gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمْقَمَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْمَاءِ وَغُمِرَ حَتَّى غَرِقَ Ve buğur çökmüş nāka üzere aşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمْقَمَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا عَلَاهَا بَارِكَةً لِيَضْرِبَهَا

اَلْقَمْقَامُ [el-ḳamḳām] (ḳāf'ın fethi ve zammıyla) Seyyid ve ʿālī-şān adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَمْقَامٌ أَيْ سَيِّدٌ Ve emr-i ʿazīm maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي قَمْقَامٍ مِنَ الْأَمْرِ أَيْ عَظِيمٍ Ve deryāya denir, ʿalā-kavlin engin yerine denir. Burada takdīm ve teʾhīr vardır, zīrā nüshalarda وَالْبَحْرُ وَالْعَدَدُ الْكَثِيرُ أَوْ مُعْظَمُهُ ʿunvānında mersūmdur ki tugyān-ı kalem-i nāsihtir. Ve ʿaded-i kesīre denir; yukālu: عَدَدٌ قَمْقَامٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve hurde keneye ve sakırgaya denir ki davara yapışır. Ve bir nevʿ kehleye denir ki kılların diplerine yapışır. Mütercim der ki kütüb-i tıbbiyyede قَمْقَامٌ [ḳamḳām] kırkayak dedikleri böcek ile müfesserdir ki ayakları çok, kehle gibi bir hurde böcektir, saça sakala üşüp kılların diplerine yapışır; sebebi ve ʿilācı kütüb-i mezbūrede meşrūhtur.

اَلْقُمْقُمَانُ [el-ḳumḳumān] (ḳāf'ların zammıyla) ve

اَلْقُمَاقِمُ [el-ḳumāḳim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bunlar da deryānın engin yerine denir.

اَلْقَمْقَمَةُ [el-ḳamḳamet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi biriktirip bir araya getirmek maʿnāsınadır yāhūd bir kimseye hurde keneler musallat eylemek maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: قَمْقَمَ اللهُ عَصَبَهُ أَيْ جَمَعَهُ وَقَبَضَهُ أَوْ سَلَّطَ عَلَيْهِ الْقِرْدَانَ الصِّغَارَ Maʿnā-yı evvel dahi bed-duʿādır ki "Hak taʿālā sinirlerini kıvırıp büzsün" demektir.

اَلتَّقْمِيمُ [et-taḳmīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi kurutmak maʿnāsınadır; tekūlu: قَمَّمْتُهُ إِذَا جَفَّفْتَهُ

اَلْقُمْقُمُ [el-ḳumḳum] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Destîye denir, جَرَّةٌ [cerret] maʿnāsına. Ve maʿrūf kabın ismidir, gümgüm muʿarrebidir ki Fārisîdir, murād güğüm taʿbīr olunan destî gibi büyük kaptır ki ibrîkin büyük karındaşıdır. Şārih der ki قُمْقُمَةٌ [ḳumḳumet] taʿbīr olunan şîşe ki gülāb makūlesi korlar, bundan müsteʿārdır. Ve

قُمْقُمٌ [ḳumḳum] Boğaza ıtlāk olunur, حُلْقُومٌ [ḥulḳūm] maʿnāsına.

اَلْقِمْقِمُ [el-ḳimḳim] (ḳāf'ların kesriyle) Kuş yeleğine denir. Ve kuru hurmā koruğuna denir.

قُمَيْقِمٌ [Ḳumeyḳim] (musaggar bünyesiyle) Bir suyun adıdır.

اَلْقَيْقَمُ [el-ḳayḳam] (حَيْدَرٌ [ḥayder] veznince) Boğazının deliği geniş adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَيْقَمٌ أَيْ وَاسِعُ الْحَلْقِ

[ق ن م]

اَلْقَنَمَةُ [el-ḳanemet] (ḳāf'ın ve nūnu'un fethiyle) Mütegayyir olmuş zeytūn yağı makūlesinin bed ve bozuk rāyihasına denir; tekūlu: لِلزَّيْتِ قَنَمَةٌ أَيْ خُبْثُ رِيحٍ

اَلْقَنِمَةُ [el-ḳanimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Zikr olunan bed-rāyiha nesne bulaşmakla fenā kokan ele vasf olur; yukālu: يَدُهُ قَنِمَةٌ إِذَا كَانَتْ بِهَا قَنَمَةٌ

اَلْقَنَمُ [el-ḳanem] (fethateynle) Kırba ve tulum makūlesi bed kokmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنِمَ السِّقَاءُ قَنَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَمِهَ Ve cevz içi fāsid olmak maʿnāsınadır ki taşra Türkîsinde kakırcamak taʿbīr olunur; yukālu: قَنِمَ الْجَوْزُ إِذَا فَسَدَ Ve deve ve at ve sāʾir nesne ıslanmakla gövdesine toz çöküp kirlenmek maʿnāsınadır; yukālu: قَنِمَ الْإِبِلُ وَالْفَرَسُ وَنَحْوُهُ إِذَا أَصَابَهُ النَّدَى فَرَكِبَهُ الْغُبَارُ فَاتَّسَخَ

اَلْأُقْنُومُ [el-uḳnūm] (أُسْلُوبٌ [uslūb] veznince) Asl maʿnāsınadır; cemʿi أَقَانِيمُ [eḳānīm] dir. Ve lafz-ı mezbūr Rūmîdir. Şārih der ki Naṣārā'nın ekānīm-i selāse taʿbīrleri ki usūl-ı selāse demektir, bu maʿnādandır.

[ق و م]

اَلْقَوْمُ [el-ḳavm] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İsm-i cemʿdir, bi'l-maʿiyye ricāl ve nisāʾ cemāʿatine ıtlāk olunur, ʿalākavlin ricāl cemāʿatine mahsūstur yāhūd nisvān bi't-tebeʿiyye dāhil olur. Ve قَوْمٌ [ḳavm] lafzı müzekker ve müʾennes olur; cemʿi أَقْوَامٌ [aḳvām] ve cemʿü'l-cemʿi أَقَاوِمُ [eḳāvim] ve أَقَاوِيمُ [eḳāvīm] gelir ki vāv yā'ya mübeddeldir.

Şārih der ki قَوْمٌ [ḳavm] fi'l-asl masdardır, cemāʿate ıtlākı mehemmāta kıyāmları tasavvuruna mebnîdir. Ve ʿinde'l-baʿz قَائِمٌ [ḳāʾim] lafzının cemʿidir, زَوْرٌ [zevr] ve زَائِرٌ [zāʾir] ve صَوْمٌ [ṣavm] ve صَائِمٌ [ṣāʾim] gibi, lākin müʾellife göre رَهْطٌ [raht] ve نَفَرٌ [nefer] gibi ism-i cemʿdir, müfredi رَجُلٌ [recul] ve إِمْرُؤٌ [imruʾ]dur. Ve tezkīr ve teʾnīsi cāʾizdir, zîrā vāhidi olmayan esmā-i cümūʿ insān için olursa tezkīr ve teʾnīsi cāʾizdir. Ve musaggarında her hālde قُوَيْمٌ [ḳuveym] denir, رُهَيْطٌ [ruhayt] gibi. Ve ʿalāmet-i teʾnīsi hemān fiʿlde ilhāk olunur. Ve eger esmā-i cümūʿ insānın gayrı için olursa musaggarında hāʾ ilhāk olunur. Mütercim der ki işbu: ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ اَلْمُرْسَلِينَ﴾ kerîmesinde sāhib-i *Keşşāf* ve Ḳāḍî اَلْقَوْمُ ibāretiyle sebt eylemeleriyle zāhiren جَمَاعَةٌ [cemāʿat] maʿnāsını iʿtibār eylediler.

اَلْقَوْمُ [el-ḳavm] (kezālik نَوْمٌ [nevm] veznince) ve

اَلْقَوْمَةُ [el-ḳavmet] (نَوْمَةٌ [nevmet] vezninde)

ve

اَلْقَامَةُ [el-ḳāmet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) ve

اَلْقِيَامُ [el-ḳiyām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde ki aslı قِوَامٌ [ḳivām] idi) Ayak üzere kalkıp durmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَامَ الرَّجُلُ يَقُومُ قَوْمًا وَقَوْمَةً وَقَامَةً وَقِيَامًا إِذَا انْتَصَبَ Ve bir işe mübāşeret eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَامَتِ الْمَرْأَةُ تَنُوحُ أَيْ طَفِقَتْ Ve bir iş rāst ve muᶜtedil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَامَ الْأَمْرُ إِذَا اعْتَدَلَ Ve bāʾ harfiyle قِيَامٌ [ḳiyām]-ı aᶜzāʾ ki müteᶜaddī olur, derd-nāk eylemek maᶜnāsına müstaᶜmel olur; tekūlu: قَامَ بِي ظَهْرِي أَيْ أَوْجَعَنِي Yaᶜnī "Vecaᶜından oturamayıp beni kaldırdı." Sāʾir aᶜzāda dahi bu resmedir. Ve er ᶜavretin meʾūnet-i lāzimesini görüp cümle-i umūrunda üzerine nāzır ve sābit ve mütevellī olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَامَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ وَعَلَيْهَا إِذَا مَانَهَا وَقَامَ بِشَأْنِهَا Ve su donmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَامَ الْمَاءُ إِذَا جَمَدَ Ve dābbe pek yorgunluktan gidemeyip durmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَامَتِ الدَّابَّةُ إِذَا وَقَفَتْ Ve pazar rāyic olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki pazar durmak ve kızışmak taᶜbīr olunur; yukālu: قَامَتِ السُّوقُ إِذَا نَفَقَتْ Burada müʾellif zikr olunan قِيَامٌ [ḳiyām]-ı zahr misālini tekrār eylemiştir. Ve satılık nesne müşterī üzere kıymet-i maᶜlūme karār-dāde olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki filānın üzerinde şu pahaya durdu taᶜbīr olunur; yukālu: قَامَتِ الْأَمَةُ مِائَةَ دِينَارٍ إِذَا بَلَغَتْ قِيمَتُهَا Müʾellif burada قِيَامٌ بِشَأْنِ الْمَرْأَةِ maᶜnāsını tekrār eylemiştir.

اَلْقَائِمُ [el-ḳāʾim] (ism-i fāᶜildir) Ayakta duran adama denir; cemᶜi قُوَّمٌ [ḳuvvem] ve قُيَّمٌ [ḳuyyem] gelir, رُكَّعٌ [rukkaᶜ] veznlerinde ve قُوَّامٌ [ḳuvvām] ve قُيَّامٌ [ḳuyyām] gelir, رُمَّانٌ [rummān] veznlerinde. Ve

قَائِمُ السَّيْفِ [ḳāʾimu's-seyf] Kılıcın kabzasına ıtlāk olunur. Ve

قَائِمٌ [ḳāʾim] Bir nesne üzere sābit ve müdāvim olan adama ıtlāk olunur; ve minhu kavlu Ḥakīm b. Ḥizām kāle: بَايَعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ لَا أَخِرَّ إِلَّا قَائِمًا أَيْ أَنْ لَا أَمُوتَ إِلَّا ثَابِتًا عَلَى الْإِسْلَامِ

اَلْقِوَامُ [el-ḳivām] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet]ten masdardır, bir kimse ile bilece kāʾim olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: قَاوَمْتُهُ قِوَامًا إِذَا قُمْتَ مَعَهُ Ve

قِوَامٌ [ḳivām] İsm olur, fi'l-asl masdar-ı sülāsīdir, bir işin ve bir nesnenin nizāmı ve medār-ı sebāt u ᶜimādına denir ki o iş ve o nesne onunla sūret-i vücūd ve sebāt bulur; vāv'ı yā'ya ibdālle قِيَامٌ [ḳiyām] dahi denir; yukālu: هُوَ قِوَامُ ذَلِكَ الْأَمْرِ وَقِيَامُهُ أَيْ نِظَامُهُ وَعِمَادُهُ وَمِلَاكُهُ

اَلْقَوْمَةُ [el-ḳavmet] (نَوْمَةٌ [nevmet] vezninde) Binā-i merredir, bir kerre kalkıp durmak maᶜnāsınadır; ve minhu: مَا بَيْنَ الرَّكْعَتَيْنِ قَوْمَةٌ أَيْ قِيَامٌ وَاحِدٌ Şārihin beyānına göre burada رَكْعَتَيْنِ [rekᶜateyn]den murād rükūᶜ ve sücūddur.

اَلْمُقَامُ [el-muḳām] (مُرَادٌ [murād] vezninde) İsm-i mekāndır, قِيَامٌ [ḳiyām]da iki ayağın durduğu yere denir; yukālu: لَمْ يَنْفَكَّ عَنْ مُقَامِهِ أَيْ مَوْضِعِ قَدَمَيْهِ Ve إِقَامَةٌ [iḳāmet] maᶜnāsına masdar-ı mīmī olur; yukālu: لَا مُقَامَ لَكَ بِهِ أَيْ لَا إِقَامَةَ لَكَ

اَلْإِسْتِقَامَةُ [el-istiḳāmet] Rāst ve muᶜtedil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَامَ الْأَمْرُ إِذَا اعْتَدَلَ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir nesneye paha ve kıymet takdīr ve taᶜyīn eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِسْتَقَمْتُ مَبِيعٌ السِّلْعَةَ إِذَا ثَمَّنْتَهُ Burada tezkīr-i zamīr [mebīᶜ] yāhūd شَيْءٌ [şeyʾ] tasavvuruyladır.

اَلْإِقَامَةُ [el-iḳāmet] (hemzenin kesriyle ki aslı إِقْوَامٌ idi, vāv'ın harekesi mā-kabline nakl olunduktan sonra vāv elife kalb olunmakla iltikā-i sākineyn vākiʿ olduğundan ʿinde'l-Ḫalīl elif-i sāniye ve ʿinde'l-Āḫfeş elif-i ūlā hazf olunup mahzūfa bedel āhirine hāʾ ziyāde kılındı, اِسْتِقَامَةٌ [istiḳāmet] kelimesinde dahi böylecedir. Ve baʿzen izāfet hālinde hā'yı hazf olunur) ve

اَلْقَامَةُ [el-ḳāmet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde ki ism-i masdardır) Masdar mevkiʿine münezzeldir, bir yerde dāʾimī durmak maʿnāsınadır ki mukīm olmak taʿbīr olunur; yukālu: أَقَامَ بِالْمَكَانِ إِقَامَةً وَقَامَةً إِذَا دَامَ بِهِ Ve bir nesneyi dāʾim ve sābit eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَامَ الشَّيْءَ إِذَا أَدَامَهُ Ve bir adamı yerinden ayağa kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقَامَ فُلَانًا ضِدُّ أَجْلَسَهُ Ve eğri nesneyi doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقَامَ دَرْأَهُ إِذَا أَزَالَ عِوَجَهُ

اَلتَّقْوِيمُ [et-taḳvīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi eğriyi doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: قَوَّمَ دَرْأَهُ إِذَا أَزَالَ عِوَجَهُ وَعَدَّلَهُ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve

تَقْوِيمٌ [taḳvīm] Bir nesneye kıymet taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: قَوَّمْتُ السِّلْعَةَ إِذَا ثَمَّنْتَهُ

اَلْمَقَامَةُ [el-meḳāmet] (mīm'in fethiyle) Meclis maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا مَقَامَةُ فُلَانٍ أَيْ مَجْلِسُهُ Ve kavm ve cemāʿat maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ مَقَامَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ

اَلْمُقَامَةُ [el-muḳāmet] (mīm'in zammıyla) مُقَامٌ [muḳām] gibi إِقَامَةٌ [iḳāmet]ten masdardır, إِقَامَةٌ [ikāmet] maʿnāsına; yukālu: لَا مُقَامَ وَلَا مُقَامَةَ لَهُ أَيْ لَا إِقَامَةَ لَهُ Ve ikisi de ism-i mekān olurlar; yukālu: هَذَا مُقَامُ الْحَيِّ وَمُقَامَتُهُمْ أَيْ مَوْضِعُ إِقَامَتِهِمْ

اَلْقَامَةُ [el-ḳāmet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) ve

اَلْقَيْمَةُ [el-ḳaymet] ve

اَلْقَوْمَةُ [el-kavmet] (ḳāf'ların fethiyle) ve

اَلْقُومِيَّةُ [el-ḳūmiyyet] (ḳāf'ın zammıyla) ve

اَلْقَوَامُ [el-ḳavām] (ḳāf'ın fethiyle) İnsānın boyuna denir. قَامَةٌ [ḳāmet]in cemʿi قَامَاتٌ [ḳāmāt] ve قِيَمٌ [ḳiyem] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: هُوَ طَوِيلُ الْقَامَةِ وَالْقَيْمَةِ وَالْقَوْمَةِ وَالْقُومِيَّةِ وَالْقَوَامِ أَيِ الشَّطَاطِ Ve

قَامَةٌ [ḳāmet] Kuyudan su çekecek makaraya denir, cemīʿ-i esbāb ve edevatıyla; cemʿi قِيَمٌ [ḳiyem] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve Necd ülkesinde bir dağın adıdır.

اَلْقَوِيمُ [el-ḳavīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْقَوَّامُ [el-ḳavvām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kāmeti hūb ve mevzūn adama denir. قَوِيمٌ [ḳavīm]in cemʿi قَوَّامٌ [ḳivām]dır, جِبَالٌ [cibāl] gibi; yukālu: هُوَ قَوِيمٌ وَقَوَّامٌ أَيْ حَسَنُ الْقَامَةِ Ve

قَوِيمٌ [ḳavīm] Doğru nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قَوِيمٌ أَيْ مُسْتَقِيمٌ

اَلْقِيمَةُ [el-ḳīmet] (ḳāf'ın kesriyle) Bir nesnenin değerine ve pahasına denir, aslı vāv'dır, zīrā paha metāʿın makāmına kāʾim olur; cemʿi قِيَمٌ [ḳiyem] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve

قِيمَةٌ [ḳīmet] Sebāt ve devām maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: مَا لَهُ قِيمَةٌ إِذَا لَمْ يَدُمْ عَلَى شَيْءٍ

مَاأَقْوَمَهُ [mā aḳvemehu] Doğruluk maʿnāsından fiʿl-i taʿaccübdür. Ve bu şāzzdır, zīrā تَقْوِيمٌ [taḳvīm] māddesinden mebnīdir, mezīdden ise fiʿl-i taʿaccüb مَا أَشَدَّ تَقْوِيمَهُ demektir. Şārih der ki قَوِيمٌ [ḳavīm] lafzından iʿtibār ile tecvīz eylediler, niteki مَا أَشَدَّهُ ve مَا أَفْقَرَهُ derler ki إِفْتَقَرَ ve إِشْتَدَّ māddelerindendir, lākin شَدِيدٌ ve فَقِيرٌ lafzla-

rına iʿtibār eylediler.

اَلْقَوَامُ [el-ḳavām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ʿAdl maʿnāsınadır. Ve bir adamın medār-ı maʿāşı olan nesneye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ قَوَامُهُ وَهُوَ مَا يُعَاشُ بِهِ

اَلْقُوَامُ [el-ḳuvām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir marazdır ki koyun kısmının ayaklarına ʿārız olmakla aslā yatmayıp dāʾimā ayakta durur.

اَلْقُومِيَّةُ [el-ḳūmiyyet] (ḳāf'ın zammıyla) Bu dahi قِوَامُ الْأَمْرِ [ḳivāmu'l-emr] maʿnāsınadır ki bir nesnenin medār-ı vücūd u sebātıdır.

اَلْقَائِمَةُ [el-ḳāʾimet] Davar kısmının bir ayağına denir; cemʿi قَوَائِمُ [ḳavāʾim]dir. Ve kitābdan bir varakaya ıtlāk olunur. Ve

قَائِمَةُالسَّيْفِ [ḳāʾimetu's-seyf] قَائِمٌ [ḳāʾim] gibi kılıcın kabzasına ıtlāk olunur. Ve

عَيْنٌ قَائِمَةٌ [ʿaynun ḳāʾimet] Şol göze ıtlāk olunur ki görmesi zāʾil olup lākin hadekası sahīh ve sālim ola; yukālu: عَيْنٌ قَائِمَةٌ إِذَا كَانَ قَدْ ذَهَبَ بَصَرُهَا وَالْحَدَقَةُ صَحِيحَةٌ

اَلْقَيُّومُ el-Ḳayyūm] ve

اَلْقَيَّامُ [el-Ḳayyām] (ḳāf'ların fethi ve yā'ların teşdīdleriyle) Bedʾ ve evvel ve hudūstan münezzeh ve müberrā ezelī ve kadīm olan Hazret-i Rabb-i müteʿāl'in esmā-i hüsnāsındandır. Ve karaʾe ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu: "اَلْحَيُّ الْقَيَّامُ" وَهُوَ لُغَةٌ Şārihin beyānına göre قَيُّومٌ [ḳayyūm] فَيْعُولٌ [feyʿūl] ve قَيَّامٌ [ḳayyām] فَيْعَالٌ [feyʿāl] veznindedir, aslları قَيْوَامٌ ve قَيْوُومٌ idi. Kāle'l-Beyḍāvī اَلدَّائِمُ الْقِيَامِ بِتَدْبِيرِ الْخَلْقِ وَحِفْظِهِ Ve kāle İbnu'l-Kemāl اَلْقَائِمُ بِذَاتِهِ الْمُقَوِّمُ لِغَيْرِهِ

اَلْقُوَيْمَةُ [el-ḳuveymet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir saʿat-i zamānīye ıtlāk olunur; yukālu: مَضَتْ قُوَيْمَةٌ مِنْ نَهَارٍ أَيْ سَاعَةٌ

اَلْقَوَائِمُ [el-Ḳavāʾim] Huẕeyl kabīlesi yurdunda bir niçe dağlara ıtlāk olunur.

اَلْقَائِمُ [el-Ḳāʾim] Selefte Surre-men-reʾā nām kasabada bir ʿimāret adıdır. Ve Ḳāʾim bi-emrillāh, ʿAbbāsiyyeden Ebū Caʿfer ʿAbdullāh b. Aḥmed nām halīfenin lakabıdır.

مُقَامَى [Muḳāmā] (حُبَارَى [ḥubārā] veznide) Yemāme'de bir karyedir.

اَلْمِقْوَمُ [el-miḳvem] (مِنْبَرٌ [minber] veznide) Saban kulpuna denir ki çift süren ona yapışır.

اَلْمُقَوَّمُ [el-Muḳavvem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Ḳays b. Mekşūḥ el-Murādī kılıcının adıdır.

اَلْإِقْتِيَامُ [el-iḳtiyām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Burun kesmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَامَ أَنْفَهُ إِذَا جَدَعَهُ

[ق ه م]

اَلْقَهَمُ [el-ḳahem] (fethateynle) Taʿāma iştihāsız olmak maʿnāsınadır ki gönlü istemez olmaktır; yukālu: قَهِمَ الرَّجُلُ قَهَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ شَهْوَتُهُ لِلطَّعَامِ Burada kıllet ʿademden kināyedir.

اَلْإِقْهَامُ [el-iḳhām] (hemzenin kesriyle) İgmāz ve müsāmaha eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْهَمَ فِي الشَّيْءِ إِذَا أَغْمَضَ Ve bir nesneden iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْهَمَ عَنْهُ إِذَا كَرِهَهُ Ve taʿāma iştihāsız olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْهَمَ عَنِ الطَّعَامِ إِذَا لَمْ يَشْتَهِهِ Ve taʿāma müştehī olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْهَمَ إِلَى الطَّعَامِ إِذَا اشْتَهَاهُ Ve bu رَغْبٌ [raġb] māddesi gibidir ki عَنْ ve إِلَى ile sılalandıkta mukābil maʿnāya dāl olur. Ve havā ayaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْهَمَتِ السَّمَاءُ إِذَا انْقَشَعَ الْغَيْمُ عَنْهَا

قَهْمٌ [Ḳahm] (فَهْمٌ [fehm] vezninde) İbn Cābir'dir ki Hemdān kabīlesinden bir

batn pederidir. Ve ʿArabda bundan mā-ʿadā فَهْمٌ [Ḳahm] ile müsemmā batn yoktur, mā-ʿadāsı fā'yladır. Ve Ḳahm b. Hilāl b. en-Nehhās ve Nehhās b. Ḳahm muhaddislerdir.

[ق ه ط م]

اَلْقِهْطِمُ [el-ḳihṭim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Fürū-māye olarak şamatacı çağırgan adama denir ki şaltak taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ قِهْطِمٌ أَيْ لَئِيمٌ ذُو الصَّخَبِ Ve bir recül ʿalemidir.

[ق ه ق م]

اَلْقِهْقَمُّ [el-ḳihḳamm] (إِرْدَبٌّ [irdebb] vezninde) Eline giren nesneyi girdāb gibi yutar olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قِهْقَمٌّ أَيِ الَّذِي يَبْتَلِعُ كُلَّ شَيْءٍ

FASLU'L-KĀF

(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ت م]

اَلْكَتْمُ [el-ketm] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

اَلْكِتْمَانُ [el-kitmān] (kāf'ın kesriyle) Bir sözü ve haberi gizlemek ve saklamak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَمَ الْحَدِيثَ كَتْمًا وَكِتْمَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَتَرَهُ وَأَخْفَاهُ Ve iki mefʿūle de taʿdiye eder; yukālu: كَتَمَهُ إِيَّاهُ إِذَا سَتَرَهُ

اَلتَّكْتِيمُ [et-tektīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) كَتْمٌ [ketm] maʿnāsınadır; yukālu: كَتَّمَهُ بِمَعْنَى كَتَمَهُ

اَلْإِكْتِتَامُ [el-iktitām] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) كَتْمٌ [ketm] maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَتَمَهُ بِمَعْنَى كَتَمَهُ Ve sararmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَتَمَ الشَّيْءُ إِذَا اصْفَرَّ

اَلْمُكَاتَمَةُ [el-mukātemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) كَتْمٌ [ketm] maʿnāsınadır; yukālu: كَاتَمَهُ بِمَعْنَى كَتَمَهُ

اَلْكِتْمَةُ [el-kitmet] (kāf'ın kesriyle) İsmdir, haberi saklamağa denir.

اَلْكَتُومُ [el-ketūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْكُتَمَةُ [el-kutemet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Sırrı pek ketm eden adama denir. Ve

كَتُومٌ [ketūm] Şol nākaya ıtlāk olunur ki gebe olmuş iken kuyruğunu kaldırmamakla gebeliğini bildirmez ola; cemʿi كُتُمٌ [kutum]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve şol yaya denir ki ağacında aslā çatlak eseri olmayıp dürüst ola.

اَلْكَاتِمُ [el-kātim] (ism-i fāʿildir) كَتْمٌ [ketm] edici maʿnāsınadır. Ve مَكْتُومٌ [mektūm] maʿnāsına istiʿāl olunur ki mübālagaten

كَاتِمٌ [kātim] ile vasflanır; yukālu: سِرٌّ كَاتِمٌ أَيِ مَكْتُومٌ Ve dikiciye denir, خَارِزٌ [ḫāriz] maʿnāsına.

اَلْمِكْتَامُ [el-miktām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Bu dahi gebeliğini bildirmeyen gebe nākaya denir.

اَلْكُتُومُ [el-kutūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Gebe nāka kuyruğunu kaldırmamakla gebeliğini bildirmez olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَمَتِ النَّاقَةُ كُتُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَتْ كَتُومًا Ve yay ketūm olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَمَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَارَتْ كَتُومًا Ve

كِتَامٌ [kitām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

كَتُومٌ [ketūm] Tulumun dikişi sık ve muhkem olmakla aslā içindeki sızmaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَتَمَ السِّقَاءَ كِتَامًا وَكُتُومًا إِذَا أَمْسَكَ اللَّبَنَ وَالشَّرَابَ

اَلْكَتِيمُ [el-ketīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْكَاتِمُ [el-kātim] ve

اَلْكَاتِمَةُ [el-kātimet] Bunlar da ağacında çatlak olmayıp dürüst olan yaya vasf olur, كَتُومٌ [ketūm] gibi; yukālu: قَوْسٌ كَتِيمٌ وَكَتُومٌ وَكَاتِمٌ وَكَاتِمَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا صَدْعَ فِي نَبْعِهَا Ve

كَتِيمٌ [ketīm] Sık ve muhkem tulum dikişine denir ki aslā bir nesne sızıp çıkmaya; yukālu: خَرَزَ السِّقَاءَ كَتِيمٌ أَيْ لَا يَنْضَحُ Ve böğürmez olan erkek deveye ıtlāk olunur; yukālu: جَمَلٌ كَتِيمٌ أَيْ لَا يَرْغُو

اَلْأَكْتَمُ [el-ektem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Karnı büyük ʿalā-kavlin pek tok adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْتَمُ أَيْ عَظِيمُ الْبَطْنِ أَوْ شَبْعَانُ

اَلْكَتَمُ [el-ketem] (fethateynle) ve

اَلْكُتْمَانُ [el-kutmān] (kāf'ın zammıyla) Bir nebāt adıdır ki kınaya katılıp onunla saç ve sakal hidāb olunur, bir müddet rengi sābit olup kalır; kökünün matbūhuyla mürekkeb gibi yazı yazılır. Bu nebāt وَسْمَةٌ [vesmet] olacaktır ki çivit otudur.

مَكْتُومٌ [Mektūm] ve

كَتِيمٌ [Ketīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

كُتَيْمَةُ [Kuteymet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Esāmīdendir. Ve

مَكْتُومٌ [Mektūm] Ġanī b. Aʿṣur kabīlesine mahsūs bir aygırın adıdır. Ve ʿAbdullāh yāhūd ʿAmr b. Ḳays b. Umm Mektūm el-Muʾezzin el-Aʿmā sahābīdir.

اَلْمَكْتُومَةُ [el-mektūmet] Bir nevʿ dühn ismidir ki içine zaʿferān yāhūd كَتَمٌ [ketem] dedikleri nebāt-ı mezkūru mezcle tertīb ederler, kırmızı olur. Ve

مَكْتُومَةُ [Mektūmet] Zemzem kuyusunun ismidir.

كُتْمَى [Kutmā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Bir dağın adıdır.

كُتْمَةُ [Kutmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir mevziʿdir.

تُكْتَمُ [Tuktem] (muzāriʿ-i müʾennes-i mechūl bünyesiyle) Bir hatun ismidir. Ve Zemzem kuyusunun ismidir, Curhum vakʿasından sonra mektūm kalmıştı.

اَلْكَتْمَةُ [el-ketmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kelime maʿnāsınadır; yukālu: مَا رَاجَعْتُهُ كَتْمَةً أَيْ كَلِمَةً

كُتَمُ [Kutem] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir belde adıdır.

[ك ث م]

اَلْكَثْمُ [el-keṯm] (kāf'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Hıyār makūlesi sertçe nesneyi ağızda ısırıp koparmak maʿnāsınadır; yukālu: كَثَمَ الْخِيَارَ وَنَحْوَهُ كَثْمًا Ve tirkeş makūlesi nesneyi söküp bozmak maʿnāsınadır; yukālu: كَثَمَ الْكِنَانَةَ إِذَا نَكَثَهَا Ve

iz sürmek maʿnāsınadır; yukālu: كَثَمَ الْأَثَرَ Ve bir adamı bir nesneden sarf ve tahvīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَثَمَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا صَرَفَهُ Ve biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: كَثَمَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir nesneye pek yakın varmak maʿnāsınadır; yukālu: كَثِمَهُ كَثْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَنَا مِنْهُ Ve oyalanıp gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: كَثَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ

اَلْإِكْثَامُ [el-ikṣām] (hemzenin kesriyle) Pek yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْثَمَكَ الصَّيْدُ أَيْ قَارَبَكَ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْثَمَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve gizlenip saklanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْثَمَ فِي بَيْتِهِ إِذَا تَوَارَى

اَلْأَكْثَمُ [el-ekṣem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Karnı geniş adama ve pek tok adama denir, niteki tāʾ ile أَكْتَمُ [ektem] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: رَجُلٌ أَكْثَمُ أَيِ الْوَاسِعُ الْبَطْنِ وَالشِّبْعَانُ Ve tarīk-i vāsiʿa denir. Ve iri ve yumru ferce denir. Ve Ekṣem b. el-Cūn sahābīdir. Ve Ekṣem b. Ṣayfī hukkām-ı ʿArabdandır. Ve Yaḥyā b. Ekṣem el-Ḳāḍī el-ʿAllāme maʿrūf zāttır; Meʾmūn Ḫalīfe mutʿayı ibāha etmiş iken menʿ ve sarf eden zāttır, rahimehullāhu taʿālā.

اَلتَّكَثُّمُ [et-tekeṣṣum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Tevakkuf maʿnāsınadır; yukālu: تَكَثَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَقَّفَ Ve mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَثَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ Ve eğilip iki bükülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَثَّمَ إِذَا تَثَنَّى Ve bir nesneye perdelenip gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَثَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَارَى

اَلْإِنْكِثَامُ [el-inkiṣām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Mahzūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْكَثَمَ الرَّجُلُ إِذَا حَزِنَ

اَلْمُكَاثَمَةُ [el-mukāṣemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneye pek yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: كَاثَمَهُ إِذَا قَارَبَهُ Ve muhālata maʿnāsınadır; yukālu: كَاثَمَهُ إِذَا خَالَطَهُ

اَلْكَثَمَةُ [el-keṣemet] (fetehātla) Meşrūbdan kanmış hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ كَثَمَةٌ أَيِ الرِّيَّا مِنْ شَرَابٍ وَغَيْرِهِ Ve iri mantara denir.

اَلْكَاثِمَةُ [el-kāṣimet] Bu dahi iri mantara denir; yukālu: كَمْأَةٌ كَاثِمَةٌ وَكَثَمَةٌ أَيْ غَلِيظَةٌ

اَلْكَثَمُ [el-keṣem] (fethateynle) Şikār sayyādın tüleğine gelmeye denir; yukālu: رَمَاهُ عَنْ كَثَمٍ أَيْ عَنْ كَثَبٍ

[ك ث ح م]

اَلْكُثْحُمَةُ [el-kuṯḥumet] (ḥā-yı mühmele ile قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Kuru otluk ufantısına denir; yukālu: كُثْحُمَةٌ مِنْ دَرِينٍ أَيْ حُطَامٌ مِنْ يَبِيسٍ Ve kısa ve top kıvırcık sakala denir.

اَلْكُثْحُمُ [el-kuṯḥum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Sakalı kısa ve top ve kıvırcık olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُثْحُمُ اللِّحْيَةِ وَلِحْيَةٌ كُثْحُمَةٌ وَهِيَ الَّتِي كَثُفَتْ وَقَصُرَتْ وَجَعُدَتْ

[ك ث ع م]

اَلْكَثْعَمُ [el-keṯʿam] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Ferci iri ve yumru olan ʿavrete denir. Ve kaplana yāhūd pars dedikleri cānvere denir.

[ك ح م]

اَلْكَحْمَةُ [el-kaḥmet] (شَحْمَةٌ [şaḥmet] vezninde) Ehl-i Yemen lügatinde göze denir, عَيْنٌ [ʿayn] maʿnāsınadır. Şārih der ki savāb olan عِنَبٌ [ʿineb] olmaktır ki üzümdür.

[ك خ م]

اَلْكَيْخَمُ [el-keyḫam] (ḫā-yı muʿceme ile حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Ulu ve ʿazīm maʿnāsınadır. Ve bununla mülk ve salta-

nat vasflanır; yukālu: مُلْكٌ وَسُلْطَانٌ كَيْخَمٌ أَيْ عَظِيمٌ

اَلْكَخْمُ [el-kaḫm] (kāf'ın fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) Bir adamı öte kakıp yerinden ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَخَمَهُ كَخْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ عَنْ مَوْضِعِهِ

[ك د م]

اَلْكَدْمُ [el-kedm] (هَدْمٌ [hedm] vezninde) Ağız ucuyla kavrayıp ısırmak, ʿalā-kavlin bir demir nesne ile dürtüp berelemek maʿnāsınadır; yukālu: كَدَمَهُ كَدْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَضَّهُ بِأَدْنَى فَمِهِ أَوْ أَثَّرَ فِيهِ بِحَدِيدَةٍ Ve avı sürüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: كَدَمَ الصَّيْدَ إِذَا طَرَدَهُ

اَلْكَدْمَةُ [el-kedmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bereye ve nişāna denir; yukālu: فِي بَدَنِهِ كَدْمَةٌ أَيْ وَسْمٌ وَأَثَرَةٌ Ve bedende yara ve çıban makūlesi sağaldıktan sonra kalan yamaya denir.

اَلْكَدَمَةُ [el-kedemet] (fetehātla) Hareket maʿnāsınadır; yukālu: مَا بِهِ كَدَمَةٌ أَيْ حَرَكَةٌ

اَلْكَدِمَةُ [el-kedimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) İri cüsseli dişi koyuna denir; yukālu: نَعْجَةٌ كَدِمَةٌ أَيْ غَلِيظَةٌ

اَلْكُدُمَّةُ [el-kudummet] (دُجُنَّةٌ [ducunnet] vezninde) Şedīd ve galīzü'l-cüsse adama denir, cāmūs gibi.

اَلْكُدَامُ [el-kudām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Otlanmış çayır köküne denir, yerde kırılıp örselenip kalmakla yağmuru gördükte yeşerip zuhūra başlaya. Ve ihtiyār adama denir. Ve Yemen'de bir mevziʿ adıdır.

كَدَّامٌ [Keddām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İbn Becīle el-Māzinī'dir ki fürsān-ı ʿArabdandır.

كِدَامٌ [Kidām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

كُدَيْمٌ [Kudeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

مُكَدَّمٌ [Mukeddem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

اَلْمَكْدَمُ [el-mekdem] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Matlab maʿnāsına müstaʿmeldir, niteki كَدْمٌ [kedm] taleb maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: "كَدَمَ فِي غَيْرِ مَكْدَمٍ" أَيْ طَلَبَ فِي غَيْرِ مَطْلَبٍ Yaʿnī "Olmayacak nesne taleb eyledi." Ve mesel-i sā'irdir.

اَلْكُدَمُ [el-kudem] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir cins çekirgedir ki siyāh ve başları yeşil olur.

اَلْمُكَدَّمُ [el-mukeddem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Isırılmakla gövdesi berelenmiş insān ve hayvāna denir; yukālu: حِمَارٌ مُكَدَّمٌ أَيْ مُعَضَّضٌ

اَلْإِكْدَامُ [el-ikdām] (hemzenin kesriyle) Tutsak gereği gibi muhkem bende çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: أُكْدِمَ الْأَسِيرُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اسْتُوثِقَ مِنْهُ

اَلْمُكَادَمَةُ [el-mukādemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir dābbe yerden otu bitamāmihi otlamayıp baʿzı yerini koparıp dişlemek maʿnāsınadır ki gerisini berelеyip bırakır; yukālu: اَلدَّابَّةُ تُكَادِمُ الْحَشِيشَ إِذَا لَمْ تَسْتَمْكِنْ مِنْهُ

اَلْكُدَامَةُ [el-kudāmet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Ekl olunmuş nesnenin bakiyyesine denir ki murād dişlendikten sonra kalan bakiyyedir; yukālu: بَقِيَتْ مِنْهُ كُدَامَةٌ وَهِيَ بَقِيَّةُ الشَّيْءِ الْمَأْكُولِ

[ك ر م]

اَلْكَرَمُ [el-kerem] (fethateynle) Nefāset ve ʿizzet ve şeref maʿnāsınadır ki lü'm ve hasāset mukābilidir; yukālu: بِهِ كَرَمٌ أَيْ ضِدُّ لُؤْمٍ

Mü'ellif *Baṣā'ir*'de dedi ki kerem ile hazret-i Bārī ʿazze şānuhu sıfatlandık-

ta ihsān ve inʿām ve lutfu murād olur ve insān vasflansa ondan zāhir olan ahlāk-ı hamīde ve efʿāl-i pesendīde murād olur ve eseri zuhūr eylemedikçe كَرِيمٌ [kerīm] ıtlāk olunmaz, pes kerem usūl cihetinden olmayıp zātī ve nefsī olur. Ve baʿzılar dedi ki كَرَمٌ [kerem] حُرِّيَّةٌ [ḥurriyyet]le mümāsildir, lākin حُرِّيَّةٌ [ḥurriyyet] mehāsin-i sagīre vü kebīreye ıtlāk olunur ve كَرَمٌ [kerem] hemān mehāsin-i kebīreye mahsūstur, techīz-i guzāt zımnında infāk-ı māl gibi ve bī-keslere dest-gīr olmak ve zuʿafāya terettüb eden diyet ve tekālīfi tahammül eylemek gibi. Ve işbu: ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ أَتْقَاكُمْ﴾ āyet-i kerīmesinde kemāl-i veraʿ u takvā ile muttasıf oluna أَكْرَمُ [ekrem] ıtlāk olunduğunun vechi budur ki كَرَمٌ [kerem] efʿāl-i mahmūdeden ʿibāret olup ve efʿāl-i mahmūdenin enfes ve eʿazzı kendisiyle eşref-i vücūh kasd olunan fiʿl olup ve eşref-i vücūh kendisiyle vech ü rızā-yı ilāhī kasd olunan vech olmakla bir kimse mehāsin ve efʿāliyle vech ü rızā-yı ilāhīye kāsıd ve tālib olsa o kimse tuḳā ve kemāliyle muttasıf olsa, lā-cereme etḳā ve ekrem olur ve gāh olur ki كَرَمٌ [kerem] ile eşyā-yı sāʾire de vasflanır. İntehā.

اَلْكَرَامَةُ [el-kerāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] veznince) ve

اَلْكَرَمُ [el-kerem] (kezālik fethateynle) ve

اَلْكَرَمَةُ [el-keremet] (fetehātla) Bir kimse kerem sıfatıyla muttasıf olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرُمَ الرَّجُلُ كَرَامَةً وَكَرَمًا وَكَرَمَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ كَرِيمًا

اَلْكَرِيمُ [el-kerīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْكَرِيمَةُ [el-kerīmet] (hā'yla) ve

اَلْكَرِمَةُ [el-kerimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznince) ve

اَلْمُكْرَمُ [el-mukrem] ve

اَلْمُكْرَمَةُ [el-mukremet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) ve

اَلْكُرَامُ [el-kurām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْكُرَّامُ [el-kurrām] ve

اَلْكُرَّامَةُ [el-kurrāmet] (رُمَّانٌ [rummān] ve رُمَّانَةٌ [rummānet] veznlerinde) Sıfatlardır, kerem ile muttasıf adama denir. Ve كَرِيمٌ [kerīm]in cemʿi كُرَمَاءُ [kuremāʾ] ve كِرَامٌ [kirām] gelir kāf'ın kesriyle ve كَرَائِمُ [kerāʾim] gelir, gayr-i kıyās üzere ve رُمَّانٌ [rummān] vezninde كُرَّامٌ [kurrām]ın cemʿi كِرَامُونَ [kirāmūn] gelir. Şārihin beyānına göre كَرِيمَةٌ [kerīmet] lafzına hāʾ mübālaga içindir. İntehā. Ve

كَرَمٌ [kerem] lafzı ki masdardır, mübālagaten vasf olur, müfred ve cemʿi ve müzekker ve müʾennesi müsāvī olur; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ كَرَمٌ وَرِجَالٌ وَنِسَاءٌ كَرَمٌ أَيْ كَرِيمٌ وَتَقُولُ الْعَرَبُ كَرَمًا أَيْ أَدَامَ اللهُ كَرَمًا لَكَ Ve bu حَمْدًا ve سُقْيًا māddeleri gibi fiʿli mehcūren muzmerdir. Ve

كَرَمٌ [kerem] Arz-ı tayyibeye vasf olur; yukālu. أَرْضٌ كَرَمٌ أَيْ كَرِيمَةٌ طَيِّبَةٌ وَيُقَالُ أَرْضٌ وَأَرْضَانِ وَأَرْضُونَ كَرَمٌ Zīrā vech-i mezkūr üzere vasf bi'l-masdardır. Ve tekūlu'l-ʿArabu: أَفْعَلُ كَذَا وَكَرَامَةً لَكَ بِالْفَتْحِ وَكُرْمًا وَكُرْمَةً وَكُرْمَى وَكُرْمَةَ عَيْنٍ وَكُرْمَانًا بِضَمِّ الْكَافَاتِ وَلَا يُظْهِرُونَ لَهُ فِعْلا Yaʿni أُكْرِمُكَ كَرَامَةً وَكُرْمًا demezler, masdar ile fiʿlden istignā ederler, أَفْعَلُ كَذَا حُرْمَةً وَكَرَامَةً takdīrindedir, yaʿnī "Bu işi mahzā sana hürmeten ve ikrāmen ederim" demektir, niteki أَفْعَلُ كَذَا حُبًّا وَكَرَامَةً لَكَ dahi derler. Ve نُعَامَى عَيْنٍ ve نَعْمَةَ عَيْنٍ ve نَعْمَ عَيْنٍ dahi derler, "Senin gözlerin aydın yaʿnī memnūn ve münbasıt olacağın için ederim" demektir; ve لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ لَا حُبًّا وَلَا كَرَامَةً وَلَا كَرَمًا dahi der-

ler, pes أَفْعَلُ كَذَا terkībi mütekellim-i müstakbel olup fiʿl-i mahzūf أُكْرِمُكَ olur.

اَلْمَكْرَمَانُ [el-mekremān] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Hulk ve meşrebi vāsiʿ mütehammil ve kerīm ve raʾūf adama ıtlāk olunur; yukālu: يَا مَكْرَمَانُ لِلْكَرِيمِ الْوَاسِعُ الْخُلُقِ وَيُقَالُ رَجُلٌ مَكْرَمَانٌ

اَلْمُكَارَمَةُ [el-mukāremet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bāb-ı mugālebede müstaʿmeldir, كَرَمٌ [kerem] bābında yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: كَارَمَهُ فَكَرَمَهُ كَنَصَرَهُ أَيْ عَارَضَهُ فِي الْكَرَمِ فَغَلَبَهُ

اَلْإِكْرَامُ [el-ikrām] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hürmet ve taʿzīm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْرَمَهُ وَكَرَّمَهُ إِذَا عَظَّمَهُ وَنَزَّهَهُ Ve

إِكْرَامٌ [ikrām] Evlād-ı kirām sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْرَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِأَوْلَادٍ كِرَامٍ Ve

تَكْرِيمُ السَّحَابِ [tekrīmu's-seḥāb] Bulut pek çok yağmurlu olmak maʿnāsından ʿibārettir; yukālu: كَرَّمَ السَّحَابُ وَيُقَالُ كُرِّمَ السَّحَابُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا غَزُرَ مَاؤُهُ

اَلْكَرِيمُ [el-kerīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Keremli adama denir ki zikr olunur. Ve ʿavf ve semḥi gālib adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ كَرِيمٌ أَيْ صَفُوحٌ Ve كَرِيمٌ [kerīm] lafzının tesniyesinde كَرِيمَانِ [kerīmān] denir, ʿörf-i şerʿde hacc ve cihāda ıtlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: "خَيْرُ النَّاسِ مُؤْمِنٌ بَيْنَ كَرِيمَيْنِ" أَيْ بَيْنَ الْحَجِّ وَالْجِهَادِ أَوْ مَعْنَاهُ بَيْنَ فَرَسَيْنِ يَغْزُو عَلَيْهِمَا أَوْ بَعِيرَيْنِ يَسْتَقِي عَلَيْهِمَا وَأَبَوَانِ كَرِيمَانِ مُؤْمِنَانِ Şārih der ki gerçi مُؤْمِنَانِ[muʾminān] كَرِيمَانِ [kerīmān] lafzını tefsīrdir lākin siyākın muktezāsı أَوْ بَيْنَ أَبَوَيْنِ مُؤْمِنَيْنِ olmaktır, zīra *Nihāye*'de بَيْنَ أَبَوَيْنِ مُؤْمِنَيْنِ أَوْ بَيْنَ أَبٍ مُؤْمِنٍ وَابْنٍ مُؤْمِنٍ ʿibāretiyle mersūmdur. İntehā. Ve şol كَرِيمٌ [kerīm] ki işbu ﴿وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا﴾ āyet-i kerīmesinde vākiʿdir, kesīr maʿnāsınadır, zīra rızk-ı kesīr kalīlden eşreftir. ﴿وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا﴾ āyetinde vākiʿ كَرِيمٌ [kerīm] sehl ve mülāyim maʿnāsınadır; zīrā kavl-i mülāyim kavl-i galīzden eşreftir.

اَلْمِكْرَامُ [el-mikrām] (مِنْعَامٌ [minʿām] vezninde) Pek çok kerem ve lutf eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِكْرَامٌ أَيْ مُكْرِمٌ لِلنَّاسِ

اَلْكَرَامَةُ [el-kerāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Kerem maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve ʿazīzlik maʿnāsınadır; tekūlu: لَهُ عَلَيَّ كَرَامَةٌ أَيْ عَزَازَةٌ Ve

كَرَامَةٌ [kerāmet] Küp ve destī kapağına denir. Ve minhu حُبًّا وَكَرَامَةً Niteki "ح،ب،ب" māddesinde beyān olundu. Ve

كَرَامَةٌ [Kerāmet] Şeyh-i İmām Buḫārī olan Muḥammed b. ʿOs̱mān'ın ceddi ismidir. Ve Kerāme b. Ṣābit el-Enṣārī sohbetinde ihtilāf olundu. Ve

كَرَامَةٌ [kerāmet] Bulut pek çok yağmurlu olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرُمَ السَّحَابُ كَرَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَثُرَ مَاؤُهُ Ve tarla gübrelenmekle ekini neşv ve nemālı ve bereketli olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرُمَتْ أَرْضُهُ إِذَا دَمَلَهَا فَزَكَا زَرْعُهَا

اَلْإِسْتِكْرَامُ [el-istikrām] Kerīm nesneyi taleb eylemek yāhūd bir nesneyi kerīm bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكْرَمَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ كَرِيمًا أَوْ وَجَدَهُ كَرِيمًا

اَلتَّكَرُّمُ [et-tekerrum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَلتَّكَارُمُ [et-tekārum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nā-sezā nesneden sakınıp perhīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَرَّمَ عَنْهُ وَتَكَارَمَ عَنْهُ إِذَا تَنَزَّهَ Gūyā ki şeyn ve nakīsayı mūcib hālāttan ihtirāz ve tebāʿud ile nefsine ikrām edip mükerrem oldu.

اَلْمَكْرُمُ [el-mekrum] ve
اَلْمَكْرُمَةُ [el-mekrumet] (mīm'lerin fethi ve rā'ların zammıyla) ve
اَلْأُكْرُومَةُ [el-ukrūmet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) İsmlerdir, fiʿl-i kerem maʿnāsınadır; عَوْنٌ [ʿavn]dan مَعُونَةٌ [meʿūnet] ve عَجَبٌ [ʿaceb]den أُعْجُوبَةٌ [uʿcūbet] ism oldukları gibi. Şārihin beyānına göre evvelkilerin cemʿi مَكَارِمُ [mekārim] ve أُكْرُومَةٌ [ukrūmet]in أَكَارِيمُ [ekārīm]dir; ve minhu yukālu: إِنَّ أَجَلَّ الْمَكَارِمِ اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ Ve
مَكْرُمَةٌ [mekrumet] Toprağı pāk ve münbit olan arza vasf olur; yukālu: أَرْضٌ مَكْرُمَةٌ أَيْ كَرِيمَةٌ
اَلْكَرْمُ [el-kerm] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yaş üzüme denir عِنَبٌ [ʿineb] maʿnāsına; ve fi'l-hadīsi: "لَا تُسَمُّوا الْعِنَبَ اَلْكَرْمَ فَإِنَّمَا الْكَرْمُ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ" Maʿlūm ola ki üzüme كَرْمٌ [kerm] ıtlākı şırasından ittihāz olunan hamr, kerem ve sehā hasletine muharrik ve sāʾik olduğuna mebnīdir. Fi'l-asl vasf olarak كَرَمٌ [kerem] ıtlāk olunmuştu fethateynle, baʿdehu tahfīfen rā'yı iskān kılındı. Kaldı ki كَرَمٌ [kerem]-i hakīkī Hazret-i Kerīm-i Vehhāb celle şānuhu sıfatıdır, baʿdehu müʾmin ve müslim sıfatıdır. Ve vech-i mezkūr üzere mübālagaten mevsūf makāmına kāʾim oldu. Pes Nebiyy-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerinin عِنَبٌ [ʿineb]e كَرْمٌ [kerm] tesmiyesinden nehy eylemeleri hakīkate mahmūl olmayıp belki vech-i ātīye remz ve işārettir, yaʿnī كَرْمٌ [kerm] māddesinden müştakk ve meʾhūz olan ism ile müsemmā işbu nevʿ-i ʿineb ism-i mezbūr ile tesmiyeye lāyık değildir, belki ona müslim ve müttakī ve müʾmin kısmı ehakk ve evlādır, husūsan Hazret-i Bārī ʿazze şānuhu ismiyle müşārekete gayret ve ʿasabiyyet muktezāsı bir vechle teʾhīl eylemek revā değildir, lā-siyyemā ondan menhī olan hamr ittihāz olunur olmakla ism-i merkūma bir türlü münāsib değildir, belki جَفْنَةٌ [cefnet] ve حَبَلَةٌ [ḥabelet] ve زَرْجُونٌ [zercūn] gibi ismler ile tesmiye eylemek münāsibdir, pes كَرْمٌ [kerm] māddesinden meʾhūz ism ancak müslim ve müʾmine lāyıktır; فَإِنَّمَا الْكَرْمُ الرَّجُلُ الْمُسْلِمُ kavl-i şerīfi فَإِنَّمَا الْمُسْتَحِقُّ لِلْإِسْمِ الْمُشْتَقِّ مِنَ الْكَرَمِ اَلْمُسْلِمُ sebkindedir. Hulāsāsı ıtlākı nehy olmayıp istihkākı nehy olur. Şārih der ki bu māddelerde ʿinebden murād üzümün asmasıdır ki tevek taʿbīr olunur ve hālen elsine-i nāsta كَرْمٌ [kerm] üzüm bağında müstaʿmeldir. Ve
كَرْمٌ [kerm] Kılādeye denir; yukālu: جَاءَتْ وَفِي عُنُقِهَا كَرْمٌ أَيْ قِلَادَةٌ Ve molozdan ve taşlardan pākīze olan arza ıtlāk olunur. Ve boğmak taʿbīr olunan gerdanlıktan bir nevʿin ismidir. Baʿzılar dedi ki بَنَاتُ كَرْمٍ [benātu kerm] bir güne nisvān pīrāyesidir ki Cāhiliyye'de ittihāz ve istiʿmāl ederler idi. Cemʿi كُرُومٌ [kurūm] gelir.
كَرَمٌ [Kerem] (fethateynle) Bir mevziʿ adıdır.
كَرْمَى [Kermā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Tekrīt kazāsında bir karye adıdır.
كَرْمَانُ [Kermān] (kāf'ın fethiyle ve baʿzen kāf'ı meksūr olur yāhūd kāf'ın kesri lahndır) Īrān'da Fāris ile Sicistān beyninde bir iklīm-i ʿörfī adıdır. Ve Ġazne ile Mekrān kurbünde bir belde adıdır. Ve Kirmānī b. ʿAmr ki kāf'ın kesriyledir, muhaddistir.
اَلْكَرْمَةُ [el-Kermet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve Ṭabes kazāsında bir karye adıdır. Ve

كَرْمَةٌ [kermet] Şol cevz tarzında değirmice kemiğe denir ki kalça başında uyluğun nihāyetinde olur.

كُرْمَةُ [Kurmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Yemāme'de bir nāhiye adıdır.

اَلْكَرِيمَةُ [el-kerīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) Adamın burnuna ıtlāk olunur; yukālu: كَرِيمَتُكَ أَيْ أَنْفُكَ Ve mutlakan şerīf olan ʿuzva ıtlāk olunur; أُذُنٌ [uẕun] ve عَيْنٌ [ʿayn] ve يَدٌ [yed] gibi.

اَلْكَرِيمَتَانِ [el-kerīmetān] (tesniye bünyesiyle) İnsānın iki gözüne ıtlāk olunur.

كَرَمٌ [Kerem] (جَبَلٌ [cebel] vezninde)

كِرَامٌ [Kirām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

كَرِيمٌ [Kerīm] (عَزِيزٌ [ʿazīz] vezninde)

كَرِيمَةُ [Kerīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde)

كُرَيْمٌ [Kureym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

مُكَرَّمٌ [Mukerrem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde)

مُكْرَمٌ [Mukrem] (مُجْمَلٌ [mucmel] veznide) Esāmī-i nāstandır.

كَرَّامٌ [Kerrām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bu dahi esāmīdendir: Muḥammed b. Kerrām ki Kerrāmiyye tāʾifesinin reʾīs ve muktedālarıdır ve onlar Müşebbihe tāʾifesidir ki Ḫudā-yı müteʿāl cevherdir, ʿarş üzere mümāss ve müstakarrdır derler, taʿālallāhu ʿan zālike ʿuluvven kebīren.

اَلتَّكْرِمَةُ [et-tekrimet] (tā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) تَكْرِيمٌ [tekrīm] maʿnāsınadır ki تَفْعِيلٌ [tefʿīl]den masdar-ı sānīdir. Şārihin beyānına göre bu şevāzdandır, zīrā تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezni muʿtelle mahsūstur. Ve *Miṣbāḥ*'ta تَكْرِيمٌ [tekrīm]den ism olmak üzere mersūmdur. Ve

تَكْرِمَةٌ [tekrimet] İsm olur, yastığa denir, وِسَادَةٌ [visādet] maʿnāsına.

كُرَمِيَّةُ [Kuremiyyet] (صُرَدِيَّةٌ [ṣuredīyyet] vezninde) Bir karye adıdır.

كَرَمِينِيَّةُ [Keremīniyyet] (fethateynle ve yā'nın teşdīdiyle ve tahfīfiyle yāhūd كَرْمِينَةُ [Kermīnet] Buḫārā eyāletinde bir belde adıdır.

[ك ر ت م]

اَلْكِرْتِيمِ [el-kirtīm] (tā-yı fevkiyye ile قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Baltaya denir; yukālu: كَسَرَهُ بِالْكِرْتِيمِ أَيْ بِالْفَأْسِ

اَلْكُرْتُومُ [el-kurtūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznide) Düz ve yalçın taşa denir. Ve etrāfından yüksek olan uzun uzadı arza denir. Ve Benū ʿUẕre'ye mahsūs bir harre adıdır.

[ك ر ث م]

كَرْثَمَةُ [Kerṯemet] (kāf'ın ve ṯā-yı müsellesenin fethiyle) İbn Cābir b. Herrāb'dır ki Benī Sāme b. Luʾey nesebi ricālindendir.

[ك ر د م]

اَلْكَرْدَمُ [el-kerdem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznide) Bodur adama denir. Ve bahādıra denir; yukālu: هُوَ كَرْدَمٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve Kerdem b. Sufyān ve Kerdem b. Ebi's-Senābil yāhūd Kerdem b. Ebi's-Sāʾib'dir. Ve Kerdem b. Ḳays sahābelerdir. Ve Kerdem b. Şuʿbe, Dureyd b. eṣ-Ṣimme'nin kātilidir.

اَلْكُرْدُومُ [el-kurdūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznide) Bu dahi bodura denir.

اَلْكَرْدَمَةُ [el-kerdemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bodur adamın seğirtmesi gibi seğirtmek, ʿalā-kavlin bir yan üzere yengeç gibi seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْدَمَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدْوَ الْقَصِيرِ أَوْ عَلَى جَنْبٍ وَاحِدٍ Ve ʿaskeri bir araya getirip yasamak maʿnāsınadır; yukālu: كَرْدَمَ الْقَوْمَ إِذَا جَمَعَهُمْ

وَعَبَّأَهُمْ

اَلتَّكَرْدُمُ [et-tekerdum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesneden havfla seğirtip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَرْدَمَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا فَزَعًا

[ك ر ز م]

اَلْكَرْزَمُ [el-kerzem] (zā-yı muᶜceme ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Baltaya denir. Ve kısa burunlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَرْزَمٌ أَيْ قَصِيرُ الْأَنْفِ Ve bir recül adıdır.

اَلْكِرْزِيمُ [el-kirzīm] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Bu dahi baltaya denir. Ve beliyye-i şedīdeye denir; cemᶜi كَرَازِيمُ [kerāzīm]dir.

اَلْكُرْزُمُ [el-kurzum] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Kesīrü'l-ekl kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كَرْزَمٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْأَكْلِ

اَلْكَرْزَمَةُ [el-kerzemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Öğle vakti taᶜām yemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرْزَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ نِصْفَ النَّهَارِ Ve

كَرْزَمَةُ [Kerzemet] Bir recül adıdır.

[ك ر س م]

اَلْكَرْسَمَةُ [el-kersemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Başı yere eğip sākit ve epsem durmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرْسَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَزِمَ وَأَطْرَقَ

[ك ر ش م]

اَلْكَرْشَمَةُ [el-kerşemet] (kāf'ın ve şīn-i muᶜcemenin fethiyle) Yüze denir, vech maᶜnāsına.

اَلْكُرْشُومُ [el-kurşūm] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Çirkīn yüzlü adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُرْشُومٌ أَيْ قَبِيحُ الْوَجْهِ

[ك ر ص م]

اَلْكَرْصَمَةُ [el-kerṣamet] (ṣād-ı mühmele ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Cenkte düşmana mukābil olup hamle eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرْصَمَ فُلَانٌ إِذَا وَاجَهَ الْقِتَالَ وَحَمَلَ عَلَى الْعَدُوِّ

[ك ر ك م]

اَلْكُرْكُمُ [el-kurkum] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Zaᶜferāna denir. Ve sakıza denir. Ve aspur dedikleri nebāta denir; onlardan birer kıtᶜaya كُرْكُمَةٌ [kurkumet] denir hā'yla.

اَلْكُرْكُمَانُ [el-kurkumān] (عُنْفُوَانٌ [ᶜunfuvān] vezninde) Rızk ve rūzī maᶜnāsınadır; yukālu: أَكَلَ كُرْكُمَانَهُ أَيْ رِزْقَهُ

[ك ز م]

اَلْكَزْمُ [el-kezm] (zā-yı muᶜceme ile عَزْمٌ [ᶜazm] vezninde) İçli nesneyi ön dişler ile kırıp yemek için içini çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَزَمَ الشَّيْءَ بِمُقَدَّمِ فِيهِ كَزْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهُ وَاسْتَخْرَجَ مَا فِيهِ لِيَأْكُلَهُ

اَلْكَزِمُ [el-kezim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Korkak adama denir ki her nesneden heybetlenip havf eder; yukālu: رَجُلٌ كَزِمٌ أَيْ هَيْبَانُ

اَلْكُزَمُ [el-kuzem] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) nuġar dedikleri kuş ismidir ki bülbül kuşudur.

اَلْكَزَمُ [el-kezem] (fethateynle) Buhl ve hisset maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ كَزَمٌ أَيْ بُخْلٌ Ve şiddet-i ekl maᶜnāsınadır. Ve burun kısalığına kezālik parmakların kısalığına denir. Ve atın dudakları kalın olarak kısa olmağa denir, zāhiren bunlar masdardır.

اَلْأَكْزَمُ [el-ekzem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasf-ı mezkūr üzere olan ata ve buruna denir; müᵓennesinde كَزْمَاءُ [kezmāᵓ] denir; yukālu: فَرَسٌ وَأَنْفٌ أَكْزَمُ وَيَدٌ كَزْمَاءُ أَيْ قَصِيرٌ Ve

أَكْزَمُ [ekzem] Bahīle denir; yukālu: هُوَ أَكْزَمُ الْبَنَانِ أَيْ بَخِيلٌ

اَلْكَزُومُ [el-kezūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kocalıktan dişleri dökülmüş nākaya denir.

اَلْإِكْزَامُ [el-ikzām] (hemzenin kesriyle) İnkıbāz maʿnāsınadır; yukālu: أَكْزَمَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ Ve taʿāmı bıkmak derecesinde çoğa gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْزَمَ عَنِ الطَّعَامِ إِذَا أَكْثَرَ حَتَّى لَا يَشْتَهِيَ

اَلتَّكْزِيمُ [et-tekzīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ayağın parmakları tabandan tarafa eğilip kıvrık olmak maʿnāsınadır; yukālu: فِي رِجْلِهِ تَكْزِيمٌ أَيْ تَقْفِيعٌ

اَلتَّكَزُّمُ [et-tekezzum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Fākiheyi kabuğuyla yemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَزَّمَ الْفَاكِهَةَ إِذَا أَكَلَهَا مِنْ غَيْرِ أَنْ يُقَشِّرَهَا

اَلْكَزْمَةُ [el-kezmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bedende sıkı ve dernekli olan yağa denir; yukālu: شَحْمَةٌ كَزْمَةٌ أَيْ مُكْتَنِزَةٌ

[ك س ع م]

اَلْكُسْعُومُ [el-kusʿūm] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Ḥimyer lügatinde hımāra denir, mīm'i zāʾidedir.

[ك س م]

اَلْكَسْمُ [el-kesm] كَسْبٌ [kesb] vezninde ve mürādifidir ki emek çekip kazanç eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَسَمَ الرَّجُلُ لِعِيَالِهِ كَسْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَبَ Ve cengi kızıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَمَ الْحَرْبَ إِذَا أَوْقَدَهَا Ve bir nesneyi el ile hurde hurde ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَمَ الشَّيْءَ إِذَا فَتَّتَهُ Ve

كَسْمٌ [kesm] Çok kuru otluğa denir. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْكَيْسُومُ [el-keysūm] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) ve

اَلْيَكْسُومُ [el-yeksūm] (يَعْفُورٌ [yaʿfūr] vezninde) ve

اَلْأُكْسُومُ [el-uksūm] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Tāb u tarāvetli yāhūd çayırı çimeni çok ve sık bāgçeye ve merg-zāra denir; yukālu: رَوْضَةٌ كَيْسُومٌ وَيَكْسُومٌ وَأُكْسُومٌ أَيْ نَدِيَّةٌ أَوْ مُتَرَاكِمُ النَّبْتِ Ve أُكْسُومٌ [uksūm]un cemʿi أَكَاسِمُ [ekāsim] gelir.

أَبُو يَكْسُومَ [Ebū Yeksūm] (يَعْفُورٌ [yaʿfūr] vezninde) Ḳurʾān-ı mübīn'de mezkūr olan fīlin sāhibidir, yaʿnī Ebrehe'nin hedm-i Kaʿbe kasdıyla celb ve istishāb eylediği fīlin sāhibi olan kimsedir.

كَيْسَمٌ [Keysem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ʿArabdan bir batn pederidir, halkına كَيَاسِمُ [Keyāsim] derler, hālen münkarizlerdir.

اَلْكَسُومُ [el-kesūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Her umūrda işlek ve kār-güzār adama denir ki maslahat eri taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ كَسُومٌ أَيْ مَاضٍ فِي الْأُمُورِ

[ك ش ا ج م]

كُشَاجِمُ [Kuşācim] (şīn-i muʿceme ve cīm'le عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bir recül ismidir. Şārih der ki bu bir şāʿirin lakabıdır ve her harfi bir sanʿata dālldir, kāf kitābet ve şīn şiʿr ve elif edeb ve cīm nücūm ve mīm mūsīkāya dālldir. Mezbūr işbu sanāyiʿi cāmiʿ olduğundan Kuşācim ile mülakkab oldu ve her kimde sanāyiʿ-i mezbūre mücteminʿ ise ona da ıtlāk olunur.

[ك ش م]

اَلْكَشْمُ [el-keşm] (kāf'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Pars dedikleri cānvere denir, فَهْدٌ [fehd] maʿnāsına. Ve

كَشْمٌ [keşm] Masdar olur, burnu dibinden kesmek maʿnāsına; yukālu: كَشَمَ أَنْفَهُ كَشْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ بِاسْتِيصَالٍ

اَلْأَكْشَمُ [el-ekşem] Bu dahi parsa denir. Ve

hilkati nākıs olan adama denir, kezālik hasebinde noksān olan adama denir.

اَلْكَشَمُ [el-keşem] (fethateynle) Bir kimsenin hilkati kezālik hasebi noksān olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَشِمَ الرَّجُلُ كَشَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي خَلْقِهِ نُقْصَانٌ وَكَذَا فِي الْحَسَبِ

اَلْكَاشِمُ [el-kāşim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Encudān-ı Rūmī ismidir ki horoz gözü taʿbīr olunan nebāttır.

[ك ص م]

اَلْكُصُومُ [el-kuṣūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir nesneden arka verip geri dönmek yāhūd maksada varmayıp hemān geldiği yerden dönüp geri gelmek maʿnāsınadır; yukālu: كَصَمَ الرَّجُلُ كُصُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَلَّى وَأَدْبَرَ أَوْ رَجَعَ مِنْ حَيْثُ جَاءَ وَلَمْ يَتِمَّ إِلَى مَقْصِدِهِ

اَلْكَصْمُ [el-kaşm] (خَصْمٌ [ḫaşm] vezninde) ʿUnf ve şiddetle bir adamı öte kakmak maʿnāsınadır; yukālu: كَصَمَ فُلَانًا كَصْمًا إِذَا دَفَعَهُ بِشِدَّةٍ

[ك ظ م]

اَلْكَظْمُ [el-kaẓm] (kāf'ın fethi ve ẓā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Öfkeyi izhār eylemeyip hazm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَظَمَ الْغَيْظَ كَظْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَدَّهُ وَحَبَسَهُ Ve kapıyı kapamak maʿnāsınadır; yukālu: كَظَمَ الْبَابَ إِذَا أَغْلَقَهُ Ve nehr ve ark ve baca makūlesini sedd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَظَمَ النَّهْرَ وَالْخَوْخَةَ إِذَا سَدَّهُمَا

اَلْكُظُومُ [el-kuẓūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Deve geviş getirmekten fārig olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَظَمَ الْبَعِيرُ كُظُومًا إِذَا أَمْسَكَ عَنِ الْجِرَّةِ Ve bir kimse hamūş ve epsem olmak maʿnāsınadır; yukālu: كُظِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سَكَتَ

اَلْكَظِيمُ [el-keẓīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **اَلْمَكْظُومُ** [el-makẓūm] Gamgīn adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَظِيمٌ وَمَكْظُومٌ أَيْ مَكْرُوبٌ

اَلْكَظَمُ [el-keẓam] (fethateynle) Boğaza denir, ʿalā-kavlin ağıza yāhūd boğurtlağa denir ki soluğun mahrecidir; yukālu: أَخَذَ بِكَظَمِهِ وَهُوَ الْحَلْقُ أَوِ الْفَمُ أَوْ مَخْرَجُ النَّفَسِ Şārih der ki Ḫalīl ve sāʾirlerin kavlleri üzere كَظَمٌ [keẓam] ẓāy'ın sükūnuyla mahrec-i nefese denir, ẓāy'ın harekesi hemān bir şiʿrde vākiʿdir, sāʾir maʿnālar bundan ahz ve tasvīg olunmuştur.

اَلْكُظَّمُ [el-kuẓẓam] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) Sākit ve epsem adamlara denir, كَاظِمٌ [kāẓim]in cemʿidir; yukālu: قَوْمٌ كُظَّمٌ أَيْ سَاكِتُونَ

اَلْكِظَامَةُ [el-kiẓāmet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznninde) Derenin ağzına denir. Ve nisvānın mesānesine denir. Ve şol kuyuya denir ki yanında olan kuyuya ondan lagm ve kārīz ile su geçer ola. Ve terazi başının halkasına denir ki keffelerin ipleri ona bend olunur. Ve yayın üst köşesi ucuna bağlanan tasmaya denir ki tonç taʿbīr olunur. Ve terazinin başında olan mismāra yāhūd zikr olunan halkasına denir. Ve devenin burnuna bağladıkları ipe denir. Ve şol sinire denir ki ok yeleğine yāhūd yelek geçecek ince yerine sarılır.

اَلْكَظِيمَةُ [el-keẓīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) Bu dahi birbirine zīr-i zemīnden lagm ve kārīz geçen kuyuya denir. Ve su tulumuna denir.

اَلْكِظَامُ [el-kiẓām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesnenin ağzı bağına denir; ve minhu yukālu: أَخَذَ بِكِظَامِ الْأَمْرِ أَيْ بِالثِّقَةِ

كَاظِمَةُ [Kāẓimet] Bir mevziʿ adıdır.

[ك ع م]

اَلْكَعْمُ [el-kaʿm] (kāf'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Deve ısırmasın yāhūd nesne yemesin diye ağzını bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: كَعَمَ الْبَعِيرَ كَعْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَدَّ فَاهُ لِئَلَّا يَعَضَّ أَوْ يَأْكُلَ Ve

كَعْمٌ [kaʿm] ve

كُعُومٌ [kuʿūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Öpmek maʿnāsınadır; yāhūd kemāl-i şevk ü şerehinden dudakları ağzına alarak öpmek maʿnāsınadır; yukālu: كَعَمَ الْمَرْأَةَ كَعْمًا وَكُعُومًا إِذَا قَبَّلَهَا أَوْ الْتَقَمَ فَاهَا فِي الْقُبْلَةِ

اَلْمَكْعُومُ [el-mekʿūm] ve

اَلْكَعِيمُ [el-keʿīm] Isırmasın yāhūd nesne yemesin diye ağzı bağlanmış deveye denir.

اَلْكِعَامُ [el-kiʿām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin ağzını bağladıkları bağa denir.

اَلْمُكَاعَمَةُ [el-mukāʿamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi öpmek yāhūd dudaklarını ağzına alarak öpmek maʿnāsınadır; yukālu: كَاعَمَ الْمَرْأَةَ إِذَا قَبَّلَهَا أَوِ الْتَقَمَ فَاهَا فِي الْقُبْلَةِ Ve Mahbūbla bir libās içre sarmaşıp yatmak maʿnāsınadır; yukālu: كَاعَمَ الْمَرْأَةَ إِذَا ضَاجَعَهَا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ Bu mādde ne raʿnā şīve ve maʿnāları müştemildir.

اَلْكِعْمُ [el-kiʿm] (kāf'ın kesriyle) Silāhın ve sā'ir nesnenin kabına ve gılāfına denir; cemʿi كِعَامٌ [kiʿām]dır kāf'ın kesriyle ve كُعُومٌ [kuʿūm]dur kāf'ın zammıyla. Ve

كُعُومُ الطَّرِيقِ [kuʿūmu'ṭ-ṭarīḳ] Yolların ağızlarına ıtlāk olunur.

كَيْعُومٌ [Keyʿūm] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) Bir recül adıdır.

[ك ع س م]

اَلْكَعْسَمُ [el-kaʿsem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Yaban eşeğine denir.

اَلْكُعْسُومُ [el-kuʿsūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Hımār-ı ehlīye denir; ikisinin de cemʿleri كَعَاسِمُ [keʿāsim] ve كَعَاسِيمُ [keʿāsīm] gelir.

اَلْكَعْسَمَةُ [el-kaʿsemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneden arka çevirip kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: كَعْسَمَ الرَّجُلُ إِذَا وَلَّى هَارِبًا

[ك ل م]

اَلْكَلَامُ [el-kelām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Söze denir, قَوْلٌ [ḳavl] maʿnāsına, müfīd olsun gayr-i müfīd olsun, ʿalā-kavlin bi-nefsihi müktefī olan söze denir ki isnādı mutazammın tām ve müfīd olan sözden ʿibārettir, pes قَوْلٌ [ḳavl]den ahass olur; yukālu: أَتَى بِكَلَامٍ طَيِّبٍ وَهُوَ الْقَوْلُ أَوْ مَا كَانَ مُكْتَفِيًا بِنَفْسِهِ

Mütercim der ki *Miṣbāḥ*'ta mersūmdur ki كَلَامٌ [kelām] fi'l-hakīka nefs-i mütekellimde kā'im maʿnādır, ona ʿibāretle delālet ve işāretle tenbīh olunur, niteki işbu: "إِنَّ الْكَلَامَ لَفِي الْفُؤَادِ وَإِنَّمَا || جُعِلَ اللِّسَانُ عَلَى الْفُؤَادِ دَلِيلا" beytinde musarrahtır, ve zikri ātī كَلْمٌ [kelm] māddesinden müştaktır ki cerh ve teʾsīr maʿnāsınadır, niteki Cāmī evā'il-i *Şerh-i Kāfiye*'de bast eylemiştir.

اَلْكُلَامُ [el-kulām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Toprağı kalın yere denir. Ve Ṭaberistān kazāsında bir karye adıdır.

اَلْكَلِمَةُ [el-kelimet] (kāf'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Lafza-i vāhideye denir, gerek ism ve gerek fiʿl olsun; yukālu: نَطَقَ بِكَلِمَةٍ فَصِيحَةٍ أَيْ بِلَفْظَةٍ Ve

كَلِمَةٌ [kelimet] Kasīdeye ıtlāk olunur. كَلِمَةٌ [kelimet]in cemʿi كَلِمٌ [kelim]dir hā'sız.

اَلْكِلْمَةُ [el-kilmet] (kāf'ın kesriyle) Bu dahi

lafza-i vāhide maʿnāsınadır; cemʿi كِلَمٌ [kilem]dir, كِسْرَةٌ [kisret] ve كِسَرٌ [kiser] gibi.

اَلْكَلْمَةُ [el-kelmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bu dahi كَلِمَةٌ [kelimet] maʿnāsınadır; cemʿi كَلِمَاتٌ [kelimāt] gelir, pes üç lügat olmuştur.

اَلْكَلِمَةُ الْبَاقِيَةُ [el-kelimetu'l-bāḳiyet] Yaʿnī işbu: ﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً﴾ āyet-i kerīmesinde vākiʿ كَلِمَةٌ [kelimet]-i bākiyeden murād kelime-i tevhīddir, Hazret-i Bārī ʿazze şānuhu onu Hazret-i İbrāhīm'in aʿkābında ibkā eylemiştir.

كَلِمَةُ اللهِ [kelimetullāh] ʿĪsā ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selāmdır, kendileriyle ve kelāmlarıyla intifāʿ olunduğu hasebiyle ıtlāk olundu yāhūd hilkat ve fıtratı bilā-eb hemān كُنْ emr-i şerīfiyle vücūd bulduğuna mebnīdir. Mütercim der ki yāhūd kelām-ı ilāhī ile ihtidā olunduğu gibi kendisiyle ihtidā olunduğuna mebnīdir. Müʾellifin zikr eylediği vech-i sānīye Hazret-i Ādem ile vech-i eblag üzere iʿtirāz olunur. Bu bābda kütüb-i sūfiyyede vücūh-ı mukniʿa mersūm olmakla fe'lyurācaʿ.

اَلتَّكْلِيمُ [et-teklīm] ve

اَلْكِلَّامُ [el-killām] (كِذَّابٌ [kiẕẕāb] vezninde) Bir adama söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَلَّمَهُ تَكْلِيمًا وَكِلَّامًا إِذَا حَدَّثَهُ Ve yaralamak maʿnāsınadır; yukālu: كَلَّمَهُ إِذَا جَرَحَهُ

اَلتَّكَلُّمُ [et-tekellum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَلَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَدَّثَ

اَلتَّكَالُمُ [et-tekālum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Baʿde'l-müfārakat birbiriyle cevāblaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَالَمَا إِذَا تَحَدَّثَا بَعْدَ تَهَاجُرٍ

اَلتِّكْلَامُ [et-tiklām] ve

اَلتِّكْلَامَةُ [et-tiklāmet] (tā'ların kesri ve kāf'ların sükūnuyla ve kāf'ların kesri ve lām'ların teşdīdleriyle de lügattir) ve

اَلْكَلْمَانِيُّ [el-kelmāniyy] (سَلْمَانِيٌّ [selmāniyy] vezninde ve lām'ın fethiyle de lügattir) ve

اَلْكِلِّمَانِيُّ [el-killimāniyy] (kāf'ın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) ve

اَلْكِلِمَّانِيُّ [el-kilimmāniyy] (kesreteynle ve mīm'in teşdīdiyle ve bu iki ahīrenin nazīrleri yoktur) Cümlesi her kelāmı ceyyid ve pākīze ve münakkah fasīh ve sühanver adama denir. Baʿzılar dedi ki كِلمانِيٌّ [killimāniyy - kilimmāniyy] ki kesreteynle ve mīm'in teşdīdiyle çok sözlü pür-güy adama denir; müʾennesi كِلِّمَانِيَّةٌ [killimāniyyet]tir.

اَلْكَلْمُ [el-kelm] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yaraya denir, جُرْحٌ [curḥ] maʿnāsınadır; cemʿi كُلُومٌ [kulūm]dur ve كِلَامٌ [kilām]dır kāf'ın kesriyle yukālu: وَضَعَ الْمِرْهَمَ عَلَى كَلْمِهِ أَيْ جُرْحِهِ Ve

كَلْمٌ [kelm] Masdar olur, yaralamak maʿnāsına; yukālu: كَلَمَهُ كَلْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَحَهُ

اَلْمَكْلُومُ [el-meklūm] ve

اَلْكَلِيمُ [el-kelīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yaralıya denir; yukālu: هُوَ مَكْلُومٌ وَكَلِيمٌ أَيْ مَجْرُوحٌ

[ك ل ث م]

اَلْكُلْثُومُ [el-kulṯūm] (ṯā-yı müsellese ile زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Yüzü ve yanakları etli ve dolgun adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُلْثُومٌ أَيِ الْكَثِيرُ لَحْمِ الْخَدَّيْنِ وَالْوَجْهِ Ve fīl taʿbīr olunan hayvāna denir, ʿalā-kavlin büyük nevʿine denir, zinde-fīl maʿnāsınadır. Ve sancak şukkasına denir. Ve Kulṯūm b. el-Ḥuṣayn ve Kulṯūm b. ʿAlḳame ve Kulṯūm b. Hedm b. İmriʾulḳays ashābdandır.

Merkūm Kulṯūm b. Hedm, Enṣār'dan şol zāttır ki Fahr-i ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri Medīne'ye hicret buyurduklarında ibtidā ona nezīl olup hānesinde dört gün ikāmetten sonra Ebū Eyyūb el-Enṣārī hānesine nakl eylediler.

أُمُّ كُلْثُومٍ [Ummu Kulṯūm] Bintu Resūlillāh ʿaleyhime's-selāmdır ve radıyallāhu ʿanhā. Mütercim der ki müʾellif Hazret-i Mūsā'nın hemşīresi ismi olan Kulṯum zikrinden sükūt eyledi. Cennette Meryem ve Āsiye gibi onun dahi tezevvücüyle Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām mevʿūd olmuştur, niteki *Cāmiʿu's-Ṣaġīr*'de mezkūrdur.

اَلْكَلْثَمَةُ [el-kelṯemet] (kāf'ın ve ṯā'nın fethiyle) Yüz dürük olmayarak etlice ve dolgunca olmağa denir ki mehāsindendir; yukālu: فِي وَجْهِهِ كَلْثَمَةٌ وَهِيَ اجْتِمَاعُ لَحْمِ الْوَجْهِ بِلَا جُهُومَةٍ

اَلْمُكَلْثَمَةُ [el-mukelṯemet] (مُزَعْفَرَةٌ [muzaʿferet] vezninde) Dürük olmayarak yüzü etlice ve dolgunca olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُكَلْثَمَةٌ أَيْ بِوَجْهِهَا كَلْثَمَةٌ

[ك ل ح م]

اَلْكِلْحِمُ [el-kilḥim] (ḥā-yı mühmele ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Toprağa denir.

[ك ل د م]

اَلْكَلْدَمُ [el-keldem] (dāl-ı mühmele ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Salābetli nesneye denir, صُلْبٌ [ṣulb] maʿnāsınadır.

اَلْكُلْدُومُ [el-kuldūm] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Bodura denir.

[ك ل س م]

اَلْكَلْسَمَةُ [el-kelsemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adam zimmetinde olan hukūku tekāsülünden nāşī edā eylemeyip uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: كَلْسَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَادَى كَسَلًا عَنْ قَضَاءِ الْحُقُوقِ Ve sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: كَلْسَمَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي سُرْعَةٍ Ve kasd ve teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَلْسَمَ إِلَيْهِ إِذَا قَصَدَ

[ك ل ش م]

اَلْكَلْشَمَةُ [el-kelşemet] (kāf'ın ve şīn-i muʿcemenin fethiyle) Kocakarıya denir; yukālu: تَزَوَّجَ كَلْشَمَةً أَيْ عَجُوزًا

[ك ل ص م]

اَلْكَلْصَمَةُ [el-kelṣamet] (ṣād-ı mühmele ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneden havfla kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: كَلْصَمَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ هَارِبًا

[ك م م]

اَلْكُمُّ [el-kumm] (kāf'ın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) Cāmenin yenine denir. Fārisīde āstīn derler; cemʿi أَكْمَامٌ [ekmām] ve كِمَمَةٌ [kimemet] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde. Mütercim der ki zāhiren söbüce nesneye nāsın kümmī-şekl dedikleri işbu kumm-i libās şekline teşbīhe mebnīdir.

اَلْكِمُّ [el-kimm] (kāf'ın kesriyle) Hurmā yemişinin ve sāʾir ağaç çiçeğinin üzerinde olan kaba denir ki kapçık taʿbīr olunur; cemʿi أَكِمَّةٌ [ekimmet] ve أَكْمَامٌ [ekmām] ve كِمَامٌ [kimām] gelir kāf'ın kesriyle.

اَلْكِمَامَةُ [el-kimāmet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) كِمٌّ [kimm] maʿnāsınadır.

اَلْكُمُّ [el-kumm] (kāf'ın zammıyla) ve

اَلْكُمُومُ [el-kumūm] (عُمُومٌ [ʿumūm] vezninde) Ağacın çiçekleri kapçıklanmak maʿnāsınadır; yukālu: كُمَّتِ النَّخْلَةُ كُمًّا وَكُمُومًا Ve tāze deve yavrusu kuvvet bulunca kadar sāhibinin şefkatinden nāşī çul makūlesiyle örtülüp bürün-

mek maʿnāsınadır; yukālu: كُمَّ الْفَصِيلُ إِذَا أُشْفِقَ عَلَيْهِ فَسُتِرَ حَتَّى يَقْوِيَ

اَلتَّكَمِّي [et-tekemmī] (تَشَفِّي [teşeffī] veznin-de) Gaşy ve ihāta olunmak maʿnāsınadır; yukālu: اَلْقَوْمُ تُكُمُّوا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُغْمِيَ عَلَيْهِمْ وَغُطُّوا Şārih der ki aslı تَكَمُّمٌ [tekem-mum] idi, mīm-i ahīre yā'ya mübeddel oldu. Müʾellif bunu muʿtell bābında dahi sebt eyledi. Ve *Esās*'ta تَكَمُّمٌ ʿunvānında mersūmdur.

اَلْإِكْمَامُ [el-ikmām] (hemzenin kesriyle) Libāsa yen eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكَمَّ الْقَمِيصَ إِذَا جَعَلَ لَهُ كُمَّيْنِ Ve ağacın çiçeği kapçıklanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكَمَّتِ النَّخْلَةُ إِذَا خَرَجَتْ أَكْمَامُهَا

اَلتَّكْمِيمُ [et-tekmīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) إِكْمَامٌ [ikmām] maʿnāsınadır; yukālu: كَمَّمَتِ النَّخْلَةُ بِمَعْنَى أَكَمَّتْ

اَلْكِمَامُ [el-kimām] ve

اَلْكِمَامَةُ [el-kimāmet] (kāf'ın kesriyle) Deve ısırmasın diye ağzına bağladıkları bağa denir.

اَلْكَمُّ [el-kemm] (kāf'ın fethiyle) Bir nes-neyi örtüp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَمَّ الشَّيْءَ كَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَطَّاهُ Ve bir nesnenin ağzını kapamak maʿnāsınadır; yukālu: كَمَّ الْحُبَّ إِذَا سَدَّ رَأْسَهُ Ve nās birikmek maʿnāsınadır; yukālu: كَمَّ النَّاسُ إِذَا اجْتَمَعُوا

اَلْكَمْكَامُ [el-kemkām] (ثَرْثَارٌ [serşār] vez-ninde) Bir türlü sakıza denir, ʿalā-kavlin Yemen'e mahsūs ضِرْوٌ [ḍirv] dedikleri şecerin قِرْفٌ [ḳirf]ına yaʿnī kışrına denir. Müfredātta zamkı ile müfesserdir ki حَصَى لُبَانٍ muharrefi ʿasel-bend dedikleri buhūr olacaktır. Ve

كَمْكَامٌ [kemkām] Topaç gövdeli bodura denir; müʾnnesi كَمْكَامَةٌ [kemkāmet]tir.

اَلْكُمَّةُ [el-kummet] (kāf'ın zammıyla) De-ğirmi olan baş kisvetine denir, başı örttü-ğü için; yukālu: جَاءَ وَفِي رَأْسِهِ كُمَّةٌ أَيْ قَلَنْسُوَةٌ مُدَوَّرَةٌ

اَلتَّكَمْكُمُ [et-tekemkum] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Zikr olunan baş kisvetini giy-mek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَمْكَمَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ الْكُمَّةَ Ve bürünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَمْكَمَ فِي ثِيَابِهِ إِذَا تَغَطَّى

اَلْمِكَمَّةُ [el-mikemmet] (mīm'in kesriyle) مِذَبَّةٌ [miẕebbet] vezninde) Şol kese tarzın-da torbaya denir ki eşeğin ağzına geçirir-ler. Ve ekincilerin sürgü tahtası dedikleri ālete denir ki tarlaya tohum saçtıktan son-ra üzerini onunla topraklayıp düzeltirler.

اَلْأَكِمَّةُ [el-ekimmet] (hemzenin fethi ve kāf'ın kesriyle) كِمَامٌ [kimām] lafzının cemʿidir ki zikr olundu. Bu münāsebetle atların yem torbalarına ıtlāk olunur.

[ك م]

كَمْ [kem] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūn üzere binasıyla) İsm-i nākıs-ı mübhem-dir. İki vech üzere müstaʿmeldir: biri ʿadedin mikdārından suʾāl için olur ki istifhāmiyyedir, ne kadardır ve kaç nesne-dir maʿnāsına ki Fārisīde çend mürādifidir ve biri haberiyye olur, keşīr maʿnāsına. Ve istifhāmiyye oldukta mā-baʿdini temeyyü-ziyyet üzere mansūb eder, meselā كَمْ رَجُلًا عِنْدَكَ gibi ki "Senin yanın da kaç adam vardır?" demektir. Ve haberiyye oldu-kta رُبَّ kelimesinin ʿameli gibi yaʿnī mā-baʿdini mecrūr eder; كَمْ دِرْهَمٍ أَنْفَقْتَ gibi ki "Sen çok akçe verdin" demektir. Ve gāh olur ki mā-baʿdi merfūʿ olur, كَمْ رَجُلٌ كَرِيمٌ قَدْ أَتَانِي gibi. Ve baʿzılar dedi ki كَمْ kelimesi basīt değildir, belki kāf-ı teşbīhle مَا [mā]-i istifhāmiyyeden mürekkebdir, elifi hazf

olunduktan sonra tahfīf için mīm'i iskān olundu. Ve كَمْ [kem] kelimesi gāh olur ki ism-i tāmm olur, bu sürette āhiri müşedded olup munsarıf olur ve hemān mikdār maᶜnāsına olur; tekūlu: أَكْثَرَ مِنَ الْكَمِّ وَالْكَمِّيَّةِ Kāle'ş-şārih اَلْكَمِّيَّةُ اَلْمَقَادِيرُ الَّتِي يُسْتَفْهَمُ عَنْهَا بِكَمْ وَالْكَيْفِيَّةُ الَّتِي يُسْتَفْهَمُ عَنْهَا بِكَيْفَ

[ك ن م]

اَلْكَنْمَةُ [el-kenmet] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Yaraya denir; yukālu: بِيَدِهِ كَنْمَةٌ أَيْ جِرَاحَةٌ

كَانِمٌ [Kānim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Sūdāndan yaᶜnī zengī tāᵓifesinden bir sınf adıdır.

اَلْكَانِمِيُّ [el-Kānimiyy] Bir şāᶜir-i meşhūrdur, tāᵓife-i mezkūredendir.

[ك و م]

اَلْكَوْمُ [el-kevm] (نَوْمٌ [nevm] vezninde) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَامَ الْمَرْأَةَ يَكُومُ كَوْمًا إِذَا نَكَحَهَا Kezālik aygır kısrağa aşmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَامَ الْحِصَانُ الْفَرَسَ إِذَا نَزَا عَلَيْهَا Ve

كَوْمٌ [kevm] Nisvānın fercine ıtlāk olunur.

اَلْكُومَةُ [el-kūmet] (kāf'ın zammıyla) Tepeli toprak yığınına denir.

اَلتَّكْوِيمُ [et-tekvīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Toprağı küme küme yığmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَوَّمَ التُّرَابَ إِذَا جَعَلَهُ كُومَةً كُومَةً أَيْ قِطْعَةً قِطْعَةً وَرَفَعَ رَأْسَهَا

اَلْكُومُ [el-kūm] (kāf'ın zammıyla) Bir bölük deveye denir.

اَلْكَوْمَاءُ [el-kevmāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Hörgücü büyük nākaya denir.

اَلْكَوَمُ [el-kevem] (fethateynle) Nāka كَوْمَاءُ [kevmāᵓ] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَوِمَتِ النَّاقَةُ كَوَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ كَوْمَاءَ

اَلْأَكْوَمُ [el-ekvem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Yüksek nesneye denir; yukālu: تَلٌّ أَكْوَمُ أَيْ مُرْتَفِعٌ

اَلْأَكْوَمَانِ [el-ekvemān] (tesniye bünyesiyle) İnsānın memelerinin altı yanlarına denir.

كَامُ فَيْرُوزَ [Kāmu Feyrūz] Fāris ülkesinde bir mevziᶜ adıdır.

اَلْمُكَامَةُ [el-mukāmet] (mīm'in zammıyla) Cimāᶜ olunmuş hatuna denir; إِكْوَامٌ [ikvām] dan ism-i mefᶜūldür; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُكَامَةٌ أَيْ مَنْكُوحَةٌ

كُومَةُ [Kūmet] (kāf'ın zammıyla) Bir hatun ismidir.

اَلْإِكْتِيَامُ [el-iktiyām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Ayağın parmaklarının uçları üzere oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِكْتَامَ الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِ الرِّجْلِ

اَلْكِيمِيَاءُ [el-kīmiyāᵓ] (kāf'ın kesriyle) İksīre denir yāhūd şol dārūya denir ki maᶜdenīye yaᶜnī toz ve şāb ve tengār ve güherçile ve būre ve nişadır makūlesine haml ve terkīble felek-i şemsīde yaᶜnī ᶜamelini altında yāhūd felek-i kamerīde yaᶜnī gümüşte icrā eder. Hulāsası eczāsını hall ve ᶜakd ile terkīb eyledikten sonra onunla bakırı altın yāhūd gümüş ederler.

Mütercim der ki müᵓellif إِكْسِيرٌ [iksīr]i māddesinde كِيمِيَا ile tefsīr edip ve burada ibtidā كِيمِيَا [kimiyā]yı إِكْسِيرٌ [iksīr] ile beyān eyledi, baᶜdehu harf-i terdīd ile ihtilāfgūne sebt eyledi. Zeyl-i terdīd ise إِكْسِيرٌ [iksīr]in maᶜnāsıdır. Ve كِيمِيَاءُ [kimiyāᵓ] ᶜinde'l-ekser Yūnānīdir, hīle ve hazk ile memzūc sanᶜat maᶜnāsınadır, muᶜarrebi medd iledir. Ve müᵓellif kīmiyā-gerān ıstılāhıyla tefsīr eylemiştir, zīrā onlar eşyā-i mezkūreye maᶜdenī ve maᶜādin-i sebᶜanın her birine seyyārenin biriyle

taʿbīr ederler. Ve ʿinde'l-baʿz خِيمِيَا [ḫimiyā] muʿarrebidir ki yine Yūnānīdir, بَرْءُ السَّاعَةِ [berʾu's-sāʿat] maʿnāsınadır; ve ʿalā-kavlin كِيمِيَة muʿarrebidir ki ʿİbrānīdir, مِنَ اللهِ maʿnāsınadır. Ve kaldı ki ʿilm-i cefrin ve kīmiyānın fī-nefsi'l-emr sıhhatinde şübhe yoktur, lākin istihrāclarında gāyet suʿūbet vardır, mümteniʿ derecesindedir, ʿinde'l-muhakkikīn tebdīl-i sūret-i nevʿiyye kabīlindendir. Ve sūret-i nevʿiyyenin tebeddülünü bu hakīr müşāhede eylemiştir. Bir sazlığın baş tarafından sülüsānına kadar hayye olup henüz kuyruk tarafı saz olarak reʾye'l-ʿayn manzūrum olmuştur, lākin fenn-i mezbūrun istihsālı zühd ve veraʿ ve nüfūs-ı kudsiyye ile irtibata ve mükāşefeye yāhūd taʿlīm-i üstād-ı kāmile mevkūftur, yoksa beyhūde mübāşeret mahzā sevdā-yı hām ve ifnā-yı ʿömr ü māldır, el kīri ile yüz karalığından gayrı māyesi kalmaz, Hak celle ve ʿalā kimseyi bu mekre mübtelā eylemeye.

[ك ه م]

اَلْكَهْمُ [el-kehm] (وَهْمٌ [vehm] vezninde) Şedāʾid bir adamın gözünü korkutup cürʾet ve ikdāmdan füru-mānde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَهَمَتْهُ الشَّدَائِدُ كَهْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَبَّنَتْهُ عَنِ الْإِقْدَامِ

اَلْإِكْهَامُ [el-ikhām] (hemzenin kesriyle) Gözün nūru zaʿīf ve fersiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْهَمَ بَصَرُهُ إِذَا كَلَّ وَرَقَّ

اَلْكَهَامُ [el-kehām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Kesmez kör kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ كَهَامٌ أَيْ كَلِيلٌ Ve tekellümden ʿāciz lisāna vasf olur; yukālu: لِسَانٌ كَهَامٌ أَيْ عَيِيٌّ Ve künde ve ayağı ağır kabran ata vasf olur; yukālu: فَرَسٌ كَهَامٌ أَيْ بَطِيءٌ Ve ʿamel-mānde koca ve üftāde adama vasf olur; yukālu: رَجُلٌ كَهَامٌ أَيْ مُسِنٌّ لَا غَنَاءَ عِنْدَهُ ve yukālu: قَوْمٌ كَهَامٌ Yaʿnī müfred ve cemʿe vasf olur.

اَلْكَهِيمُ [el-kehīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) كَهَامٌ [kehām] maʿnāsınadır.

كَيْهَمٌ [Keyhem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bir recül adıdır.

[ك ه ك م]

اَلْكَهْكَمُ [el-kehkem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) Bāzincān ismidir ki maʿrūf sebzedir. Ve pek yaşlı koca adama denir. Ve her nesneden heybetlenip havf ve tevahhuş eden adama denir, كَهْكَامَةٌ [kehkāmet] dahi denir, ثَرْثَارَةٌ [ṣerṣāret] vezninde.

[ك ي م]

اَلْكِيمُ [el-kīm] (kāf'ın kesriyle) Ḥimyer lügatinde sāhib maʿnāsınadır.

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللَّامِ)

[ل أ م]

اَللُّؤْمُ [el-luʾm] (lām'ın zammı ve hemzenin sükûnuyla) Bir kimse alçak ve nâkes ve füru-māye olmak maʿnâsınadır; yukâlu: لَؤُمَ الرَّجُلُ لُؤْمًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ضِدُّ كَرُمَ

اَللَّئِيمُ [el-leʾīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, nâkes ve denīʾ ve füru-māye kimseye denir; cemʿi لِئَامٌ [liʾām] gelir lām'ın kesriyle ve لُؤَمَاءُ [luʾemāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde ve لُؤْمَانٌ [luʾmān] gelir lām'ın zammıyla.

اَلْإِلْآمُ [el-ilʾām] (hemzenin kesriyle) Bir adamın leʾīm evlâdı olmak yâhûd leʾīmler hasletini izhâr eylemek maʿnâsınadır ki leʾīmlik eylemekten ʿibârettir; yukâlu: أَلْأَمَ الرَّجُلُ إِذَا وَلَدَ اللِّئَامَ أَوْ أَظْهَرَ خِصَالَهُمْ Ve çatlak nesneyi kenetleyip bitiştirmek maʿnâsınadır; yukâlu: أَلْأَمَ الْقُمْقُمَ إِذَا شَدَّ صُدُوعَهُ Ve ıslâh eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: أَلْأَمَ فُلَانًا إِذَا أَصْلَحَهُ

اَلْمَلْأَمَانُ [el-melʾemān] (mīm'in ve hemzenin fethiyle) ve

اَلْمَلْأَمُ [el-melʾem] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَللَّأْمَانُ [el-leʾmān] (lām'ın fethi ve zammıyla) Bi't-tabʿ lüʾm ve denāʾetle muttasıf kimseye denir; yukâlu: يَا مَلْأَمَانُ وَيَا مَلْأَمُ وَيَا لَأْمَانُ وَلُؤْمَانُ أَيْ يَا لَئِيمُ

اَللَّأْمُ [el-leʾm] (lām'ın fethiyle) Bir adamı lüʾm ve hıssete nisbet eylemek maʿnâsınadır ki filân leʾīmdir demekten ʿibârettir; yukâlu: لَأَمَهُ لَأْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى اللُّؤْمِ Ve oka لُؤَامٌ [luʾām] dedikleri yelek geçirmek maʿnâsınadır; yukâlu: لَأَمَ السَّهْمَ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهِ رِيشًا لُؤَامًا Ve ıslâh eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: لَأَمَ فُلَانًا إِذَا أَصْلَحَهُ Ve

لَأْمٌ [leʾm] Şahs ve kâlıba denir. Ve bir recül ismidir. Ve لُؤَامٌ [luʾām] dedikleri yelek geçirilmiş oka denir.

اَلتَّلْئِيمُ [et-telʾīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْمُلَاءَمَةُ [el-mulāʾemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi ıslâh eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: لَاءَمَهُ وَلَاءَمَهُ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve

مُلَاءَمَةٌ [mulāʾemet] Muvâfakat maʿnâsınadır; yukâlu: لَاءَمَهُ إِذَا وَافَقَهُ

اَلْإِلْتِيَآمُ [el-iltiʾām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّلَأُّمُ [et-teleʾʾum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلتَّلَاءُمُ [et-telāʾum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Fâsid nesne ıslâh olmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِلْتَأَمَ الشَّيْءُ وَتَلَأَّمَ وَتَلَاءَمَ إِذَا انْصَلَحَ

اَلْمَلْأَمُ [el-melʾem] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمِلْأَمُ [el-milʾem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِلْآمُ [el-milʾām] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vezninde) لَئِيمٌ [leʾīm] olanları maʿzûr tutup yaʿnî lüʾmlerini birer ʿözr ve bahâne ile üzerlerinden defʿ ile vikâye eder olan adama denir; yukâlu: هُوَ مَلْأَمٌ وَمِلْأَمٌ وَمِلْآمٌ أَيْ يُعْذِرُ اللِّئَامَ

اَللَّأْمَةُ [el-leʾmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Zırha denir, دِرْعٌ [dirʿ] maʿnâsına; cemʿi لَأْمٌ [leʾm] gelir, تَمْرٌ [temr] gibi ve لُؤَمٌ [luʾem] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] gibi.

اَلْإِسْتِلْآمُ [el-istilʾām] لِئَامٌ [liʾām] olan kabîleden tezevvüc eylemekle leʾīm kayınlar peydâ eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: إِسْتَلْأَمَ أَصْهَارًا أَيِ اتَّخَذَهُمْ لِئَامًا وَتَزَوَّجَ فِي

اللِّئَامِ Ve zırh giymek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلْأَمَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ اللَّأْمَةَ Ve bir adamın leʾīm pederi olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلْأَمَ فُلَانُ الْأَبَ أَيْ لَهُ أَبٌ سَوْءٌ

اَللُّؤَامُ [el-luʾām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Şol kuş yeleğine denir ki birbirine mülāʾim ola, yaʿnī kuş kanadını devşirdikte iç yüzü öbür yeleğin arkasına gelen yelektir ki sık ve muhkem olmakla makbūldür. Ve

لُؤَامٌ [luʾām] Hācet maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ لُؤَامٌ أَيْ حَاجَةٌ

اَللِّئْمُ [el-liʾm] ve

اَللِّئَامُ [el-liʾām] (lām'ların kesriyle) Misl ve mānend maʿnāsınadır; cemʿi أَلْآمٌ [elʾām] gelir, أَمْثَالٌ [emṡāl] gibi ve لِئَامٌ [liʾām] gelir lām'ın kesriyle ki لِئْمٌ [liʾm]in cemʿidir; yukālu: هُوَ لِئْمُهُ وَلِئَامُهُ أَيْ مِثْلُهُ وَشِبْهُهُ Ve

لِئْمٌ [liʾm] Nās beyninde vākiʿ barışıklığa ve sulh ve ittifāka ıtlāk olunur; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ لِئْمٌ أَيْ صُلْحٌ وَاتِّفَاقٌ Ve bala denir عَسَلٌ [ʿasel] maʿnāsına.

اَللُّمَةُ [el-lumet] (lām'ın zammı ve mīm'in tahfīfiyle) Bir nesnenin misl ve müşākil ve muvāfıkına denir; ve minhu kavlu ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu: "وَقَدْ زُوِّجَتْ شَابَّةً شَيْخًا فَقَتَلَتْهُ أَيُّهَا النَّاسُ لِيَنْكِحِ الرَّجُلُ لُمَتَهُ مِنَ النِّسَاءِ وَلِتَنْكِحِ الْمَرْأَةُ لُمَتَهَا مِنَ الرِّجَالِ" أَيْ شَكْلَهُ وَمِثْلَهُ Ve bunun aslı لُؤَمٌ idi āhirinde olan hāʾ vasatından mahzūf olan hemzeden ʿivazdır.

اَللُّؤَمَةُ [el-luʾemet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol kimseye denir ki kendisi halka ikrām ve ihsāndan bī-behre olmakla sāʾirin lutf ve ihsānını istibʿād vechiyle hikāye eder ola; yukālu: رَجُلٌ لُؤَمَةٌ إِذَا كَانَ يَحْكِي مَا يَصْنَعُ غَيْرُهُ يَعْنِي أَنَّهُ لَئِيمٌ لَا يُعْطِي وَيَحْكِي مُسْتَبْعِدًا صَنِيعَةَ الْكَرِيمِ Ve

لُؤَمَةٌ [luʾemet] Çiftçilerin biʾl-cümle yat ve yarağına denir, saban ve demiri ve sāʾiri gibi. Ve şol metāʿ-ı nefīse denir ki pek hūb ve fāhir olmakla gayra ne bahş ve ne iʿāre olunur ola; yukālu: مَتَاعٌ لُؤَمَةٌ أَيْ يُبْخَلُ بِهِ لِحُسْنِهِ

اَلْمُلَأَّمُ [el-muleʾʾem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Zırhlı ve cevşenli adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُلَأَّمٌ أَيْ مُدَرَّعٌ

[ل ب م]

اَللَّبَمُ [el-lebem] (lām'ın ve bā'nın fethiyle) Arkada kürek kemiği seğrimek maʿnāsınadır; tekūlu: لَبِمَ كَتِفِي لَبَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اخْتَلَجَ

[ل ت م]

اَللَّتْمُ [el-letm] (كَتْمٌ [ketm] vezninde) Bir nesne ile bir kimsenin boğazına dürtmek maʿnāsınadır; yukālu: لَتَمَ مَنْحَرَهُ لَتْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَهُ Ve vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَتَمَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve atmak maʿnāsınadır; yukālu: لَتَمَ السَّهْمَ إِذَا رَمَاهُ

اَللَّتَمُ [el-letem] (fethateynle) Yaraya denir, cirāhat maʿnāsına.

مِلْتَمٌ [Miltem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

لَتِيمٌ [Letīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

لَاتِمٌ [Lātim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

مُلَاتِمَاتُ [Mulātimāt] (mīm'in zammı ve tā'nın kesriyle) Ezd kabīlesinden münşaʿib bir kabiledir; ahālīsine neseblerinden suʾāl olundukta bizlere Benū Mulātem derler diye cevāb ederler tā'nın fethiyle, pes مُلَاتِمٌ [Mulātim] cedlerinin ismi olur.

[ل ث م]

اَللَّثْمُ [el-leṯm] (lām'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Deve tabanıyla taşları ufatmak maʿnāsınadır; maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur; yukālu: لَثَمَ الْبَعِيرُ الْحِجَارَةَ بِخُفِّهَا لَثْمًا

مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهَا Ve muşt ile bir adamın ağzına yā burnuna vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَثَمَ أَنْفَهُ إِذَا لَكَمَهُ Ve hatun ağzına yaşmak tutunmak maʿnāsınadır; yukālu: لَثَمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا شَدَّتِ اللِّثَامَ عَلَى فَمِهَا Ve mahbūbenin ağzını öpmek maʿnāsınadır; yukālu: لَثِمَ فَاهَا وَلَثَمَ لَثْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا قَبَّلَهَا

اَلْمَلْثُومُ [el-melṣūm] Taş kesmekle mecrūh olan tabana denir; yukālu: خُفٌّ مَلْثُومٌ أَيْ مَرْثُومٌ

اَللِّثَامُ [el-liṣām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nisvānın ağızlarına tutundukları nikāba denir ki yaşmak taʿbir olunur; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَى فَمِهَا لِثَامٌ أَيْ نِقَابٌ

اَلْإِلْتِثَامُ [el-iltiṣām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّلَثُّمُ [et-teleṣṣum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Hatun yaşmaklanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَثَمَتِ الْمَرْأَةُ وَتَلَثَّمَتْ إِذَا شَدَّتِ اللِّثَامَ عَلَى فَمِهَا

اَللِّثْمَةُ [el-liṣmet] (lām'ın kesriyle) Binā-i nevʿdir, yaşmak tutunuşuna denir; yukālu: هِيَ حَسَنَةُ اللِّثْمَةِ أَيِ الْإِلْتِثَامِ

اَللَّيْثَمِيَّةُ [el-leyṣemiyyet] (حَيْدَرِيَّةٌ [ḥayderiyyet] vezninde) Hatun yaşmağı çabuk tutunmağa denir.

[ل ج م]

اَللِّجَامُ [el-licām] (cīm'le كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dābbe ağzına vurulan uyana denir, ligām-ı Fārisī muʿarrebidir. Ve

لِجَامٌ [Licām] Bisṭām b. Ḳays'ın feresi ismidir ki Benu'n-Nehīm cemāʿatinden ahz eylemişti. Ve

لِجَامٌ [licām] Nisvānın hayz bezine ıtlāk olunur ki at uyanı gibi çekip bend ederler. Ve deveye mahsūs bir damga adıdır; cemʿi لُجُمٌ [lucum] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve أَلْجِمَةٌ [elcimet] gelir, أَسْنِمَةٌ [esnimet] vezninde. Ve ʿArablar "Filān maslahatından susuz ve yorgun bī-tāb ve tüvān ʿavd ve insirāf eyledi" diyecek yerde فُلَانٌ لَفَظَ لِجَامَهُ جَاءَ وَقَدْ قَرَضَ رِبَاطَهُ derler, niteki derler, dāmdan halās bulan āhū gibi "Cemīʿ-i kuyūdātını katʿ edip geldi" diyecek yerde; yukālu: لَفَظَ فُلَانٌ لِجَامَهُ أَيِ انْصَرَفَ مِنْ حَاجَتِهِ مَجْهُودًا مِنَ الْإِعْيَاءِ وَالْعَطَشِ

اَلتَّلَجُّمُ [et-teleccum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Hatun hayz bezi tutunmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَجَّمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا شَدَّ فَرْجَهَا اللِّجَامُ

اَلْإِلْجَامُ [el-ilcām] (hemzenin kesriyle) Atı uyanlamak yāhūd لِجَامٌ [licām] dedikleri damga ile damgalamak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْجَمَ الدَّابَّةَ إِذَا أَلْبَسَهَا اللِّجَامَ أَوْ وَسَمَهَا بِهِ Ve su içinde olan adamın ağzına kadar bürüyüp çıkmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَلْجَمَهُ الْمَاءُ إِذَا بَلَغَ فَاهُ

اَللُّجَمُ [el-lucem] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir cānver adıdır, ʿalā-kavlin سَامُّ أَبْرَصَ [sāmmu ebraṣ] dedikleri kelerin ismidir yāhūd kurbağalara denir; müfredi لُجْمَةٌ [lucmet]tir, غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde.

اَللُّجُمُ [el-lucum] (zammeteynle) لُجَمٌ [lucem] maʿnāsınadır.

اَللَّجَمُ [el-lecem] (fethateynle) ve

اَللُّجَامُ [el-lucām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kendisinden teşeʾüm olunan şeyʾe denir.

اَللُّجْمَةُ [el-lucmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Havāʾ maʿnāsınadır. Ve tepesi yassı dağa denir. Ve derenin bir nāhiyesine denir.

اَللَّجَمَةُ [el-lecemet] (fetehātla) Davarın çehresinde uyan vurulan yere denir.

اَللَّجْمُ [el-lecm] (رَجْمٌ [recm] vezninde) Esvāb dikmek maʿnāsınadır; yukālu: لَجَمَ الثَّوْبَ لَجْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَاطَهُ

اَلتَّلْجِيمُ [et-telcīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi su ağıza kadar bürüyüp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: لَجَّمَهُ الْمَاءُ إِذَا بَلَغَ فَاهُ

رَوْضَةُ أَلْجَامٍ [Ravḍatu Elcām] yāhūd

رَوْضَةُ آجَامٍ [Ravḍatu Ācām] Medīne-i münevvere kurbünde bir merg-zār ismidir.

مُلْجَمٌ [Mulcem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bir recül adıdır.

[ل ح م]

اَللَّحْمُ [el-laḥm] (lām'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla ve fethiyle) Ete denir Fārisīde gūşt denir; cemʿi أَلْحُمٌ [elḥum] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve لُحُومٌ [luḥūm] gelir ve لِحَامٌ [liḥām] gelir ve لُحْمَانٌ [luḥmān] gelir lām'ın zammıyla. Ve her nesnenin üzerine ve içine ıtlāk olunur; yukālu: لَحْمُ التَّمْرِ أَيْ لُبُّهُ Ve

لَحْمٌ [laḥm] Masdar olur, bir işi muḥkem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: لَحَمَ الْأَمْرَ لَحْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحْكَمَهُ Ve kemikten et soymak maʿnāsınadır; yukālu: لَحَمَ الْعَظْمَ إِذَا عَرَقَهُ Ve kuyumcu kırık nesneyi yapıştırmak maʿnāsınadır ki lehimlemek taʿbīr olunur; yukālu: لَحَمَ الصَّائِغُ الْفِضَّةَ إِذَا لَأَمَهَا Ve bir adama et yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: لَحَمَهُ لَحْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَطْعَمَهُ اللَّحْمَ Ve bir yerde ilişip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: لَحِمَ الرَّجُلُ لَحْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِبَ فِي الْمَكَانِ Ve katl olunmak maʿnāsınadır; yukālu: لُحِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا قُتِلَ

اَللَّحْمَةُ [el-laḥmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Et parçasına denir, لَحْمٌ [laḥm]den ahasstır.

اَللُّحْمَةُ [el-luḥmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Hısımlığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا لُحْمَةٌ أَيْ قَرَابَةٌ Ve nesc olan sevbin argacına denir ki arış mukābilidir; yukālu: هَذِهِ لُحْمَةُ الثَّوْبِ وَهِيَ مَا سُدِيَ بِهِ بَيْنَ سَدَى الثَّوْبِ Ve

لُحْمَةُ الْبَازِي [luḥmetu'l-bāzī] Doğana sayd ettiği şikārdan verilen et pāresine denir. Bu iki maʿnāda lām'ın fethiyle de cāʾizdir; yukālu: هَذِهِ لُحْمَةُ الْبَازِي أَيْ مَا يُطْعَمُهُ مِمَّا يَصِيدُهُ Ve

لُحْمَةُ جِلْدَةِ الرَّأْسِ [luḥmetu cildeti'r-reʾs] Baş derisinin iç yüzüne denir ki ete mücāvir olur.

اَلْمَلْحَمَةُ [el-melḥamet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) ʿAzīmü'l-kıtāl olan vakʿaya ve cenk ve āşūba denir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ مَلْحَمَةٌ أَيْ وَقْعَةٌ عَظِيمَةُ الْقَتْلِ

اَللَّحِمُ [el-leḥim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Arslana denir. Ve gövdesi etli tenū-mend adama denir. Ve eti pek sevip çok ekl eder olan adama denir. Ve şol hāneye ıtlāk olunur ki onda nāsın fasl ve gıybeti çok vākiʿ olur ola; ve bihi fussire'l-hadīsu: "إِنَّ اللهَ يُبْغِضُ الْبَيْتَ اللَّحِمَ" وَهُوَ الَّذِي يُغْتَابُ فِيهِ النَّاسُ كَثِيرًا Ve dāʾimā et ekl eder yāhūd ondan pek hoşlanır olan doğan makūlesine denir; yukālu: بَازٌ لَحِمٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ اللَّحْمَ أَوْ يَشْتَهِيهِ

اَلْمُسْتَلْحِمُ [el-mustelḥim] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Arslana denir.

اَللَّحِيمُ [el-leḥīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi gövdesi etli tenū-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَحِمٌ وَلَحِيمٌ أَيِ الْكَثِيرُ لَحْمِ الْجَسَدِ Ve et sāhibine denir; yukālu: رَجُلٌ لَحِيمٌ أَيْ ذُو لَحْمٍ Ve bir nesnenin muvāfık ve müşākiline denir; yukālu: هَذَا لَحِيمُ هَذَا أَيْ وَفْقُهُ وَشَكْلُهُ Ve maktūle denir, قَتِيلٌ [ḳatīl] maʿnāsına.

اَللَّحَامَةُ [el-leḥāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adamın gövdesi etli olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَحُمَ الرَّجُلُ لَحَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ لَحِيمًا Ve et yemeği pek sever olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَحُمَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ قَرِمًا إِلَى اللَّحْمِ

اَللَّحَمُ [el-leḥam] (fethateynle) لَحَامَةٌ

[leḥāmet] maʿnāsınadır yukālu: لَحِمَ الرَّجُلُ لَحَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى لَحُمَ

اَللَّاحِمُ [el-lāḥim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] veznin-de) Bu dahi şol doğana denir ki dāʾimā et ekl eder ola yāhūd etten pek hoşlanır ola; cemʿi لَوَاحِمُ [levāḥim]dir. Ve

لَاحِمٌ [lāḥim] ذُو لَحْمٍ [ẕū laḥm] maʿnāsınadır, niseb üzere لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tamir] gibi. Ve et yediren adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَاحِمٌ أَيْ ذُو لَحْمٍ وَكَذَا مُطْعِمُ اللَّحْمِ

اَلْمُلْحِمُ [el-mulḥim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Dāʾimā nāsa et itʿām eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُلْحِمٌ أَيْ مُطْعِمُ اللَّحْمِ

اَلْمُلْحَمُ [el-mulḥam] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) İtʿām olunan adama denir. Ve bir cins beze denir. Şārihin beyānına göre arı-şı ipek olup argacı ipek olmayandır. Ve

مُلْحَمٌ [mulḥam] Sonradan bir kavme mül-hak olan adama denir; yukālu: هُوَ مُلْحَمٌ بِهِمْ أَيْ مُلْصَقٌ

اَللَّحَّامُ [el-laḥḥām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Et satıcıya denir.

اَلْمُتَلَاحِمَةُ [el-mutelāḥimet] (ḥā'nın kesriy-le) Şol baş yarığına denir ki ete teʾsīr edip lākin baş kemiği üzere سِمْحَاقٌ [simḥāḳ] dediği yufka zara erişmemiş ola; yukālu: شَجَّةٌ مُتَلَاحِمَةٌ إِذَا أَخَذَتْ فِي اللَّحْمِ وَلَمْ تَبْلُغِ السِّمْحَاقَ Ve şol hatuna denir ki fercinin iki taraf-lı etleri sık olmakla be-gāyet daracık ola, ʿalā-kavlin ferci bitişik olanına denir ki aslık taʿbīr olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُتَلَاحِمَةٌ أَيْ ضَيِّقَةُ مَلَاحِمِ الْفَرْجِ أَوْ رَتْقَاءُ

اَلْإِلْحَامُ [el-ilḥām] (hemzenin kesriyle) Bir adam bir kimseye kudret bulup sebb ve düşnāmla ʿırz ve nāmūsuna halel vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَمَ عِرْضَ فُلَانٍ إِذَا أَمْكَنَهُ مِنْهُ يَشْتِمُهُ Ve davar yolda durup dar-ba muhtāc olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَمَتِ الدَّابَّةُ إِذَا وَقَفَتْ وَلَمْ تَبْرَحْ فَاحْتِيجَتْ إِلَى الضَّرْبِ Ve cullāh beze argaç atıp dokumak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَمَ الثَّوْبَ إِذَا نَسَجَهُ Ve minhu'l-meselu: "أَلْحِمْ مَا أَسْدَيْتَ" أَيْ تَمِّمْ مَا بَدَأْتَ Yaʿnī "Arış attığın beze argaç dahi at ki bez kāmil olsun." Bu mesel şürūʿ ettiğin işi nākıs komayıp ikmāl ve itmām kıl di-yecek yerde darb olunur. Ve

إِلْحَامٌ [ilḥām] Bir adamın hānesinde et çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَمَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ فِي بَيْتِهِ اللَّحْمُ Ve ekin dānelenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَمَ الزَّرْعُ إِذَا صَارَ فِيهِ حَبٌّ

أَبُو اللَّحَّامِ [Ebu'l-Laḥḥām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Tağlib kabīlesinden bir şāʿirdir.

اَلْإِسْتِلْحَامُ [el-istilḥām] Yol izlemek ʿalā-kavlin yolun pek geniş olanını izleyip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلْحَمَ الطَّرِيقَ إِذَا تَبِعَهُ أَوْ تَبِعَ أَوْسَعَهُ Ve yol bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلْحَمَ الطَّرِيقُ إِذَا اتَّسَعَ Ve cenkte düşman ortasına düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أُسْتُلْحِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا رُوهِقَ فِي الْقِتَالِ

اَلْمُلَاحَمُ [el-mulāḥam] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Pek bükülmüş ipe denir; yukālu: حَبْلٌ مُلَاحَمٌ أَيْ شَدِيدُ الْفَتْلِ

نَبِيُّ الْمَلْحَمَةِ [Nebiyyu'l-melḥamet] (وَفِيُّ الْمَرْحَمَةِ [vefiyyu'l-merḥamet] vezninde) Esmā-i nebeviyyedendir, ʿaleyhi's-salātu ve's-selām, نَبِيُّ الْقِتَالِ [nebiyyu'l-ḳitāl] maʿnāsınadır. Baʿzılar نَبِيُّ الصَّلَاحِ وَتَأْلِيفِ النَّاسِ كَأَنَّهُ يُؤَلِّفُ أَمْرَ الْأُمَّةِ ʿibāretiyle tefsīr eylediler. Maʿnā-yı evvele göre kıtāl-ı müşrikīnle meʾmūr peygamberdir demek-tir. Ve sānīye göre مَلْحَمَةٌ [melḥamet] ke-limesi ihkām ve ıslāh maʿnāsından iʿtibār olunmakla umūr u ahvāl-i nāsı ıslāh ve

ihkām ve beynlerini teʾlīf ve teʾnīs emriyle mebʿūs peygamber demek olur.

اَلْإِلْتِحَامُ [el-iltiḥām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yara onulmakla ağzı bitişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَحَمَ الْجُرْحُ لِلْبُرْءِ إِذَا الْتَأَمَ Ve cenk kızışıp şiddet bulmak maʿnāsınadır ki لُحْمَةٌ [luḥmet] gibi iki sipāh birbirine girişmekten ʿibārettir; yukālu: إِلْتَحَمَتِ الْحَرْبُ إِذَا اشْتَدَّتْ

[ل ح س م]

اَللِّحَاسِمُ [el-leḥāsim] (lām'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Daracık derelerin suları akacak yerlerine denir; لُحْسُمٌ [luḥsum] müfredidir, قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde.

[ل خ م]

اَللَّخْمُ [el-laḫm] (lām'ın fethi ve ḫāyı muʿcemenin sükūnuyla) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: لَخَمَهُ لَخْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve çehreye tabanca vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَخَمَهُ إِذَا لَطَمَهُ Ve

لَخْمٌ [Laḫm] Yemen'de bir kabīlenin adıdır. Ve

لَخْمٌ [laḫm] Bir adamın yüzü etli ve kalın olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَخَمَ الرَّجُلُ لَخْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَثُرَ لَحْمُ وَجْهِهِ وَغَلُظَ Ve bunun fiʿl ve tasarrufu mehcūr ve gayr-i müstaʿmeldir.

اَللُّخْمُ [el-luḫm] (lām'ın zammıyla) Deniz balıklarından bir cins balık ismidir ki كَوْسَجٌ [kevsec] dedikleri balık olacaktır.

اَللَّخْمَةُ [el-laḫmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Vücūda ʿarız olan fütūr ve sıklete denir; yukālu: بِهِ لَخْمَةٌ أَيْ ثِقَلُ نَفْسٍ وَفَتْرَةٌ

اَللَّخَمَةُ [el-leḫamet] (fetehātla) ve

اَللُّخَمَةُ [el-luḫamet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Sakīl ve girān-cān adama ednir; yukālu: رَجُلٌ لَخَمَةٌ وَلُخَمَةٌ أَيِ الثَّقِيلُ الْجِبْسُ Ve

لَخَمَةٌ [leḫamet] (fetehātla) Dağın sırtından aşan yokuş yola denir. Ve Ḥicāz'da bir vādī ismidir.

اَللِّخَامُ [el-liḫām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şamarlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاخَمَهُ لِخَامًا أَيْ لَاطَمَهُ لِطَامًا Şārihin tansīsi üzere وَكَسَحَابٍ اَلْفِطَامُ nüshaları galattır, savāb olan وَكَكِتَابٍ اَللِّطَامُ olmaktır, niteki meʾhazı olan *Muḥkem*'de öylece mazbūttur.

اَللَّخَامَةُ [el-leḫāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Bu dahi bir adamın yüzü etli ve galīz olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَخُمَ الرَّجُلُ لَخَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَثُرَ لَحْمُ وَجْهِهِ وَغَلُظَ [Ve] لَخْمٌ [laḫm] gibi bundan dahi emsile-i muhtelife mutasarrıf değildir, efʿāl-i mehcūredendir.

[ل خ ج م]

اَللَّخْجَمُ [el-laḫcem] (cīm'le جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Karnı vāsiʿ deveye denir. Ve açık yola denir; yukālu: طَرِيقٌ لَخْجَمٌ أَيْ وَاضِحٌ Ve ferci bārid ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَخْجَمٌ أَيِ الْبَارِدَةُ الْفَرْجِ

[ل د م]

اَللَّدْمُ [el-ledm] (هَدْمٌ [hedm] vezninde) Yüze sille vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَدَمَ وَجْهَهُ لَدْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَطَمَهُ Ve bir adama yā bir nesneye patırtısı çatırtısı işitilir ağır nesne ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَدَمَهُ بِالصَّخْرَةِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve yırtık yamamak maʿnāsınadır; yukālu: لَدَمَ الثَّوْبَ إِذَا رَقَعَهُ ve kavluhum: رَجُلٌ فَدْمٌ ثَدْمٌ لَدْمٌ إِتْبَاعٌ

اَللَّادِمُ [el-lādim] لَدْمٌ [ledm] lafzından ism-i fāʿildir; cemʿi لَدَمٌ [ledem]dir fethateynle, خَادِمٌ [ḫādim] ve خَدَمٌ [ḫadem] gibi.

اَلتَّلْدِيمُ [et-teldīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi libās yırtığını yamamak

maʿnāsınadır; yukālu: لَدَّمَ الثَّوْبَ بِمَعْنَى لَدَمَهُ

اَلْإِلْتِدَامُ [el-iltidām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Muztarib olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَدَمَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَرَبَ Ve nāyiha karı, nevha ederken elleriyle sînesine vurunmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَدَمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا ضَرَبَتْ صَدْرَهَا فِي النِّيَاحَةِ

اَلتَّلَدُّمُ [et-teleddum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Libās eskiyip yırtıklanmakla meremmetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَدَّمَ الثَّوْبُ إِذَا أَخْلَقَ وَاسْتَرْقَعَ Ve müteʿaddī olur, köhne libāsı meremmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَدَّمَ ثَوْبَهُ إِذَا رَقَعَهُ

اَللَّدِيمُ [el-ledīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Eski sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ لَدِيمٌ أَيْ خَلَقٌ

اَللِّدَامُ [el-lidām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yamalara ve pînelere denir ki onlar ile yırtık sevb ve çizme makūleleri yamanır. Şārih der ki لِدَامٌ [lidām] fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cemʿ ıtlāk olunur.

اَللَّدَمُ [el-ledem] (fethateynle) Karābetlerde olan hürmetlere denir; müfredi لَادِمٌ [lādim]dir, karābeti hürmet yama gibi birbirine vasl ve ıslāh eylediğine mebnī ıtlāk olundu; ve yekūlūne: اَللَّدَمَ اللَّدَمَ إِذَا أَرَادُوا تَوْكِيدَ الْمُحَالَفَةِ أَيْ حُرْمَتُنَا حُرْمَتُكُمْ وَبَيْتُنَا بَيْتُكُمْ Yaʿnī ʿArablar tehāluf ve teʿāhüdleri hînde اَللَّدَمَ اللَّدَمَ derler, yemînlerini ve ʿahdlerini onunla teʾkīd ederler, ʿırz ve nāmūsta ve sāʾir umūr ve ahvālde katʿā teklīf ve mugāyeretimiz yoktur, birbirimiz ile birlikteyiz demektir.

اَلْمِلْدَمُ [el-mildem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِلْدَامُ [el-mildām] (مِصْبَاحٌ [mişbāḥ] vezninde) Çekirdek kıracak taşa denir. Ve

مِلْدَمٌ [mildem] Vücūdu şişman ahmak ve nādān ve sakīl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِلْدَمٌ أَيِ الْأَحْمَقُ الثَّقِيلُ اللَّحِيمُ

أُمُّ مِلْدَمٍ [ummu mildem] Hummā ʿārızasının künyesidir, latmetten yāhūd yama gibi yapışıp ilişmekten meʾhūzdur; yukālu: أَخَذَتْهُ أُمُّ مِلْدَمٍ وَهِيَ الْحُمَّى

اَلْإِلْدَامُ [el-ildām] (hemzenin kesriyle) Bir adamı muttasıl sıtma tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْدَمَتْ عَلَيْهِ الْحُمَّى إِذَا دَامَتْ

اَللُّدْمَةُ [el-ledmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir haberin ve bir lakırdının ucuna ve köşesine ıtlāk olunur yama gibi; yukālu: لُدْمَةٌ مِنْ خَبَرٍ أَيْ طَرَفٌ مِنْهُ

لُدْمَانُ [Ledmān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir maʿrūf suyun adıdır.

مُلَادِمٌ [Mulādim] (مُلَازِمٌ [mulāzim] vezninde) Bir recül adıdır.

[ل ذ م]

اَللَّذْمُ [el-leẕm] (lām'ın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesneden ʿacebe gelmek maʿnāsınadır; yukālu: لَذِمَهُ الشَّيْءُ لَذْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَعْجَبَهُ Ve bir yerde pāyidār olup durmak maʿnāsınadır; yukālu: لَذِمَ بِالْمَكَانِ إِذَا لَزِمَهُ

اَلْإِلْذَامُ [el-ilẕām] إِلْزَامٌ [ilzām] vezninde ve mürādifidir; yukālu: أَلْذَمَ فُلَانٌ بِفُلَانٍ إِذَا لَزِمَهُ Ve bir nesneye pek düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُلْذِمَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أُولِعَ

اَلْمُلْذَمُ [el-mulẕem] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bir nesneye pek düşkün adama denir; yukālu: هُوَ مُلْذَمٌ بِهِ أَيْ مُولَعٌ

اَللُّذْمَةُ [el-luẕemet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Aslā hānesinden taşra çıkmayıp dāʾimā hāne-nişīn olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ لُذْمَةٌ أَيْ لَا يُفَارِقُ بَيْتَهُ

[ل ز م]

اَللَّزْمُ [el-lezm] (lām'ın fethi ve zāy-ı muᶜcemenin sükūnuyla) ve

اَللُّزُومُ [el-luzūm] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَللِّزَامُ [el-lezām] ve

اَللَّزَامَةُ [el-lezāmet] (lām'ların fethiyle) ve

اَللُّزْمَةُ [el-luzmet] ve

اَللُّزْمَانُ [el-luzmān] (lām'ların zammıyla) Bir şeyᵓ bir nesneden aslā münfekk olmayıp onunla sābit ve dāᵓim olmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَزِمَهُ لُزْمًا وَلُزُومًا وَلَزَامًا وَلَزَامَةً وَلُزْمَةً وَلُزْمَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ثَبَتَ وَدَامَ مَعَهُ

اَلْمُلَازَمَةُ [el-mulāzemet] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) ve

اَللِّزَامُ [el-lizām] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) لُزُومٌ [luzūm] maᶜnāsınadır; yukālu: لَازَمَهُ مُلَازَمَةً وَلِزَامًا بِمَعْنَى لَزِمَهُ

اَلْإِلْتِزَامُ [el-iltizām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) مُلَازَمَةٌ [mulāzemet] maᶜnāsınadır; yukālu: إِلْتَزَمَهُ بِمَعْنَى لَازَمَهُ Ve إِلْزَامٌ [ilzām] kelimesine mutāviᶜ olur, bir nesneyi kendi üzerine lāzım edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْزَمَهُ الشَّيْءَ فَالْتَزَمَهُ Ve bir adamın boynuna sarmaşıp der-āgūş eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِلْتَزَمَهُ إِذَا اعْتَنَقَهُ Şārih der ki مُلْتَزِمٌ [multezim]-i Kaᶜbe-i muᶜazzama bundan meᵓhūzdur.

اَلْإِلْزَامُ [el-ilzām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir adama lāzım kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْزَمَهُ الشَّيْءَ فَالْتَزَمَهُ

اَللُّزْمَةُ [el-luzemet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol şeyᵓe denir ki işlediği nesneden yapışkan otu gibi ayrılmaz ola; yukālu: هُوَ لُزْمَةٌ أَيْ إِذَا لَزِمَ شَيْئًا لَا يُفَارِقُهُ

اَللِّزَامُ [el-lizām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ölüme ıtlāk olunur. Ve hisāb-ı yevm-i kıyāmete ıtlāk olunur. Ve bir nesneye pek lāzım ve mülāzım olana denir; yukālu: هُوَ لِزَامُهُ أَيْ مُلَازِمُهُ جِدًّا Ve فَيْصَلٌ [fayṣal] maᶜnāsınadır ki iki nesne miyānını fāsıl olandır, iki tarafa dahi mülāzım olur.

اَللَّزِمُ [el-lezim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi فَيْصَلٌ [fayṣal] maᶜnāsınadır.

اَللَّازِمُ [el-lāzim] (ism-i fāᶜildir) ve minhu ضَرْبَةٌ لَازِمٌ أَيْ لَازِبٌ Ve Veṣīl er-Riyāḥī yāhūd Bişr b. ᶜAmr b. Uheyb feresinin ismidir.

لَزَامِ [lezāmi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) لَازِمَةٌ [lāzimet] maᶜnāsınadır; yukālu: سُبَّةٌ لَزَامِ أَيْ لَازِمَةٌ وَكَذَا ضَرْبَةٌ لَزَامِ

اَلْمُلَازِمُ [el-mulāzim] مُدَاوِمٌ [mudāvim] vezninde ve müradifidir. Ve muᶜānik maᶜnāsınadır.

اَلْمِلْزَمُ [el-milzem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Cendere ve mengene taᶜbīr olunan ālete denir ki mücellidler ve kumaşçılar kullanırlar, Fārisīde tahta-câme derler.

اَللَّزَمُ [el-lezem] (fethateynle) Bir nesneyi fasl ve temyīz eylemeğe denir; yukālu: لَزِمَهُ لَزَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَصَلَهُ

[ل س م]

اَللَّسَمُ [el-lesem] (fethateynle) Mahzā ᶜacz-i kelāmdan nāşī sükūt eylemek maᶜnāsınadır; ᶜakl ve reşād cihetiyle olan sükūta ıtlāk olunmaz; yukālu: لَسِمَ الرَّجُلُ لَسَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَكَتَ عِيًّا لَا عَقْلًا

اَلْإِلْسَامُ [el-ilsām] (hemzenin kesriyle) Bir adama delīl telkīn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْسَمَهُ حُجَّتَهُ إِذَا لَقَّنَهُ Ve bir adama bir nesneyi ilzām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْسَمَهُ الطَّرِيقَ إِذَا أَلْزَمَهُ إِيَّاهُ Ve bir kimseye bir nesneyi tattırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَا أَلْسَمْتُهُ أَيْ مَا أَذَقْتُهُ Ve nesne taleb

eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْسَمَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ

اَلْإِسْتِلْسَامُ [el-istilsām] Bu dahi nesne taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلْسَمَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ

اَللُّسُومُ [el-lusūm] لُزُومٌ [luzūm] vezninde ve mürādifidir; yukālu: لَسِمَهُ لُسُومًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ لَزِمَهُ لُزُومًا

اَللَّسَامُ [el-lesām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Tadacak cüzʾī nesneye denir ki tadımlık taʿbīr olunur.

اَللَّسْمُ [el-lesm] (حَسْمٌ [ḥasm] vezninde) Tatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَسَمَ لَسَامًا أَيْ مَا ذَاقَ شَيْئًا

[ل ض م]

اَللَّضْمُ [el-laḍm] (lām'ın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) ʿUnf ve ilhāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَضَمَهُ لَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَنَفَ عَلَيْهِ وَأَلَحَّ

[ل ط م]

اَللَّطْمُ [el-laṭm] (lām'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) El ayasıyla bir adamın yüzüne yā bedeninin safhasına şamar vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَطَمَهُ لَطْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ خَدَّهُ أَوْ صَفْحَةَ جَسَدِهِ بِالْكَفِّ مَفْتُوحَةً Ve minhu'l-meselu: "لَوْ ذَاتُ سِوَارٍ لَطَمَتْنِي" Yaʿnī "Kāşkī bana tabanca vuran kolları bilezikli bir kadın olaydı" ki murād eşrāf-ı dūdmāndan bir hatun olaydı demektir, bir hatuna küfʾ ve ʿadīli olmayan fürū-māyeden bir ʿavret sille vurmakla kelām-ı mezbūru tefevvüh eyledi; bir adama edānīden biri isāʾet edip yāhūd zebāndırāzlık eyledikte īrād olunur. Ve

لَطْمٌ [laṭm] Yapıştırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَطَمَهُ بِهِ أَيْ أَلْصَقَهُ

اَلْمُلَاطَمَةُ [el-mulāṭamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَللِّطَامُ [el-liṭām] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bu dahi لَطْمٌ [laṭm] maʿnāsınadır; yukālu: لَاطَمَهُ مُلَاطَمَةً وَلِطَامًا بِمَعْنَى لَطَمَهُ Ve müşāreket için olur.

اَلْمَلْطَمَانِ [el-melṭamān] (مَقْعَدَانِ [maḳʿadān] vezninde) مَلْطَمٌ [melṭam] lafzından tesniyedir ki ism-i mekāndır, iki yanağa ıtlāk olunur.

اَللَّطِيمُ [el-leṭīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir yanağı sakar olan ata denir; cemʿi لُطْمٌ [luṭm]dur lām'ın zammıyla; yukālu: فَرَسٌ لَطِيمٌ أَيِ الْأَبْيَضُ الْمُلَطَّمِ Ve koşu atlarından dokuzuncu ata denir ki mecmūʿu on olur. Ve misk taʿbīr olunan ʿıtra denir. Ve mutlakan nisvānın zülüflerine süründükleri tīb ve ʿıtra denir. Ve bir buğur deve ismidir. Ve Rebīʿa b. Mukeddem ve Fuḍāle b. Hind el-Ġāḍirī fereslerinin ismidir. Ve

لَطِيمٌ [leṭīm] Babası ve anası vefāt eylemiş oğlana denir, niteki يَتِيمٌ [yetīm] babası vefāt eylemiş olana ve عَجِيٌّ [ʿaciyy] غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde anası vefāt eylemiş olana denir; yukālu: غُلَامٌ لَطِيمٌ إِذَا مَاتَ أَبَوَاهُ وَغُلَامٌ يَتِيمٌ إِذَا مَاتَ أَبُوهُ وَعَجِيٌّ إِذَا مَاتَتْ أُمُّهُ Şārih der ki burada nüshalar müşevveştir, savāb olan وَاللَّطِيمُ مَنْ مَاتَ أَبَوَاهُ وَالْيَتِيمُ مَنْ مَاتَ أَبُوهُ وَالْعَجِيُّ مَنْ مَاتَتْ أُمُّهُ ʿunvānında olmaktır. Ve

لَطِيمٌ [leṭīm] Şol deve yavrusuna denir ki ʿādet-i ʿArab üzere Süheyl yıldızı doğduktа çoban onun iki kulağından tutup Suheyl yıldızına karşı "Bunu gördün mü? Ḫudā hakkı için min-baʿd sana bir katre süt emmek yoktur!" diyerek yüzüne tabanca vurup anasından ayırıp ve anasının bütün memelerini bend eyleye. Ve mükerreren لَطِيمٌ لَطِيمٌ koyunu sağmak için çağıracak asvāttandır.

اَللِّطِيمَةُ [el-leṭīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Bu dahi misk taᶜbīr olunan tībe denir. Ve misk konulan kaba yāhūd misk çarşı-sına denir, ᶜalā-kavlin bir mahalden misk celb eden kāfileye denir.

اَلتَّلَطُّمُ [et-telaṭṭum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Çehre bozarmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَطَّمَ وَجْهُهُ إِذَا ارْبَدَّ

اَلتَّلْطِيمُ [et-telṭīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Mektūbu mühürlemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَطَّمَ الْكِتَابَ إِذَا خَتَمَهُ

اَلْمُلَطَّمُ [el-mulaṭṭam] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Leᵓīm ve nākese ıtlāk olunur.

اَلْمِلْطَمُ [el-milṭam] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Heybeye toz ve toprak bulaşmasın diye al-tına ferş ettikleri meşine denir.

اَلْإِلْتِطَامُ [el-iltiṭām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Birbirine tabanca vuruşmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِلْتَطَمَ الْقَوْمُ إِذَا لَطَمَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ve deryānın mevcleri birbirine çarpılmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِلْتَطَمَتِ الْأَمْوَاجُ إِذَا ضَرَبَ بَعْضُهَا بَعْضًا

اَللَّاطِمُ [el-Lāṭim] ve

اَلْمُلَاطِمُ [el-Mulāṭim] (مُلَازِمٌ [mulāzim] vez-ninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ل ع ث م]

اَللَّعْثَمَةُ [el-laᶜṯemet] (ṯā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلتَّلَعْثُمُ [et-telaᶜṯum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vez-ninde) Bir işte ᶜacele ve ikdām eylemeyip tevakkuf ve teᵓennī kılmak ᶜalā-kavlin irkilip teᵓemmül ve tabassur eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَعْثَمَ فِي الْأَمْرِ وَتَلَعْثَمَ إِذَا تَمَكَّثَ فِيهِ وَتَوَقَّفَ وَتَأَنَّى أَوْ نَكَصَ عَنْهُ وَتَبَصَّرَهُ

[ل ع م]

اَللَّعَمُ [el-leᶜam] (fethateynle) Ağızdan akan salyara denir.

[ل ع ذ م]

اَللَّعْذَمَةُ [el-laᶜẕemet] (ẕāl-ı muᶜceme ile لَعْثَمَةٌ [laᶜṯemet] vezninde ve mürādifidir.

اَللَّعْذَمِيُّ [el-laᶜẕemiyy] (جَعْفَرِيٌّ [caᶜferiyy] vezninde) Harīs adama denir.

اَلتَّلَعْذُمُ [et-telaᶜẕum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vez-ninde) Nesne ekl eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا تَلَعْذَمْنَا شَيْئًا أَيْ مَا أَكَلْنَا

[ل ع س م]

اَلتَّلَعْسُمُ [et-telaᶜsum] تَلَعْثُمٌ [telaᶜṯum] vez-ninde ve mürādifidir; yukālu: تَلَعْسَمَ فِي أَمْرِهِ بِمَعْنَى تَلَعْثَمَ

[ل غ م]

اَللُّغَامُ [el-luġām] (ġayn-ı muᶜceme ile غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Devenin ağzı köpüğüne denir.

اَللَّغْمُ [el-laġm] (رَغْمٌ [raġm] vezninde) Deve ağzından köpük saçmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَغَمَ الْجَمَلُ لَغْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَمَى بِلُغَامِهِ Ve bir adama yakīn-kerdesi olmaya-rak meşkūk ve mübhemce bir nesneden salık vermek maᶜnāsınadır; yukālu: لَغَمَ فُلَانٌ إِذَا أَخْبَرَ صَاحِبَهُ بِشَيْءٍ لَا عَنْ يَقِينٍ

اَلْمَلَاغِمُ [el-melāġim] (mīm'in fethiyle) مَلْغَمَةٌ [melġamet]in cemᶜidir, ağzın çevre-lerine ıtlāk olunur ki mevāziᶜ-i لُغَامٌ [luġām] dır.

اَلتَّلَغُّمُ [et-telaġġum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Ağız etrāfına nesne sürünmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَغَّمَ بِالطِّيبِ إِذَا جَعَلَهُ فِي الْمَلَاغِمِ Ve tekellüm ederken ağzın etrāfını oynatmak maᶜnāsınadır ki murād oralarını oynatarak tekellüm eylemektir; yukālu: تَلَغَّمُوا بِالْكَلَامِ إِذَا حَرَّكُوا مَلَاغِمَهُمْ بِهِ

اَللَّغْمَاءُ [el-laġmāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] veznin-

de) Çehresi sakar olan koyuna denir.

اَللَّغَمُ [el-leġam] (fethateynle) Azca tīb ve ʿıtra denir. Ve lisānın kasaba ve ʿurūkuna denir. Ve müʾessir ve muhaddeş olan erācīf ve ekāzībe denir.

[ل غ ذ م]

اَللَّغْذَمِيُّ [el-laġzemiyy] (zāl-ı muʿceme ile جَعْفَرِيٌّ [caʿferiyy] vezninde) ve

اَلْمُتَلَغْذِمُ [el-mutelaġzim] (مُتَدَحْرِجٌ [mutedaḥric] vezninde) Şedīdü'l-ekl adama denir.

[ل ف م]

اَللِّفَامُ [el-lifām] (fā'yla كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Burun ucunun üzerinde olan nikāba denir ki murād buruna kadar tutundukları yaşmak olacaktır, niteki ağıza kadar tutulana لِثَامٌ [liṯām] denir.

اَللَّفْمُ [el-lefm] (lām'ın fethiyle) Hatun لِفَامٌ [lifām] tutunmak maʿnāsınadır; yukālu: لَفَمَتِ الْمَرْأَةُ لَفْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَّ لِفَامَهَا وَهُوَ مَا عَلَى طَرَفِ الْأَنْفِ مِنَ النِّقَابِ Ve kızın burnuna küpe ve devenin burunsalık geçirmek maʿnāsınadır; tekūlu: لَفَمْتُهُ إِذَا حَزَمْتَهُ

اَلتَّلَفُّمُ [et-teleffum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ve

اَلْإِلْتِفَامُ [el-iltifām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi hatun yaşmak tutunmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَفَّمَتِ الْمَرْأَةُ وَالْتَفَمَتْ إِذَا شَدَّتْ نِقَابَهَا Ve

تَلَفُّمٌ [teleffum] Bir adam sargının ucunu ağzından getirip yaşmak gibi sarınmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَلَفَّمَ بِعِمَامَتِهِ إِذَا تَلَثَّمَ

[ل ق م]

اَللَّقَمُ [el-leḳam] (lām'ın ve ḳāf'ın fethiyle) ve

اَللُّقَمُ [el-luḳam] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Yolun göm ve muʿzam yerine yāhūd vasatına denir; yukālu: أَخَذُوا لَقَمَ الطَّرِيقِ وَلُقَمَهُ أَيْ مُعْظَمَهُ أَوْ وَسَطَهُ

اَللَّقْمُ [el-laḳm] (lām'ın fethiyle) Sürʿatle nesne yemek maʿnāsınadır; yukālu: لَقِمَهُ لَقْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَهُ سَرِيعًا Ve yolun ve sāʾir nesnenin ağzını tutmak maʿnāsınadır; yukālu: لَقَمَ الطَّرِيقَ وَغَيْرَهُ لَقْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَدَّ فَمَهُ

اَلْإِلْتِقَامُ [el-iltiḳām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَقَمَهُ إِذَا ابْتَلَعَهُ

اَلتِّلْقَامُ [et-tilḳām] ve

اَلتِّلْقَامَةُ [et-tilḳāmet] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] ve قِرْطَاسَةٌ [ḳirṭāset] veznlerinde ve kesreteynle ve ḳāf'ın teşdīdiyle) Lokmayı büyük kaldıran adama denir; yukālu: رَجُلٌ تِلْقَامٌ وَتِلْقَامَةٌ وَتِلِقَّامٌ وَتِلِقَّامَةٌ أَيْ عَظِيمُ اللُّقَمِ

اَللُّقْمَةُ [el-luḳmet] (lām'ın zammıyla ve fethiyle) Yutmak için tehyiʿe olunan tuʿmeye denir.

اَللَّقِيمُ [el-leḳīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yutulmuş nesneye denir.

اَلْإِلْقَامُ [el-ilḳām] (hemzenin kesriyle) Deve esnā-yı meşyinde aralık aralık yelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْقَمَ الْبَعِيرُ إِذَا عَدَا فِي أَثْنَاءِ مَشْيِهِ

لُقَيْمٌ [Luḳaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

لُقْمَانُ [Luḳmān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] veznin-de) Esāmīdendir. Ve maʿrūf Loḳmān-ı Ḥekīm'in nübüvveti bābında ihtilāf olundu. Ve Loḳmān b. Şeybe b. Muʿayṭ ashābdandır. Ve Loḳmān b. ʿĀmir el-Ḥimṣī muhaddistir.

اَلْحِنْطَةُ اللُّقَيْمِيَّةُ [el-ḥinṭatu'l-luḳaymiyyet] (زُبَيْرِيَّةٌ [zubeyriyyet] vezninde) Bir nevʿ buğdaydır ki lokma gibi iri olur, Serāt ül-

kesinde nābit olur yāhūd Ṭā'if kazāsında Luḳaym nām karyeye mensūbdur.

اَلتَّلَقُّمُ [et-telaḳḳum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Su kesretinden nāşī karında beri öte oynayıp guruldamak maʿnāsınadır; yukālu: يَتَلَقَّمُ الْمَاءُ فِي بَطْنِهِ أَيْ يَتَقَبْقَبُ مِنْ كَثْرَتِهِ

[ل ك م]

اَللَّكْمُ [el-lekm] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yumruk ile vurmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin bir adamın göğsüne vurmak yāhūd öte kakmak maʿnāsınadır; yukālu: لَكَمَهُ لَكْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِالْيَدِ مَجْمُوعَةً أَوْ لَكَزَهُ أَوْ دَفَعَهُ

اَلْمُلَكَّمَةُ [el-mulekkemet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) El ile darb olunarak yapılmış ekmek kursuna denir; yukālu: قُرْصَةٌ مُلَكَّمَةٌ أَيْ مَضْرُوبَةٌ بِالْيَدِ

اَلْمِلْكَمُ [el-milkem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمُلَكَّمُ [el-mulekkem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَللَّكَّامُ [el-lekkām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol çizmeye denir ki be-gāyet pek ve muhkem olmakla yürürken taşları rīze rīze eder ola; yukālu: خُفٌّ مِلْكَمٌ وَمُلَكَّمٌ وَلَكَّامٌ أَيْ صُلْبٌ يَكْسِرُ الْحِجَارَةَ Burada خُفٌّ [ḫuff] deve tabanı olmak dahi cāʾizdir. Ve

مُلَكَّمٌ [mulekkem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol çizmeye de denir ki burnuna yāhūd bir tarafına zāʾid yama vurulup uzatılmış yā büyütülmüş ola.

جَبَلُ اللُّكَامِ [Cebelu'l-Lukām] (غُرَابٌ [ġurāb] ve رُمَّانٌ [rummān] veznlerinde) Şām'da bir dağdır ki Ḥamā ve Şeyzer ve Efāmiye kasabalarına müsāmit olup ve bir ucu çekilip Ṣahyūn ve Şuġr ve Bekās kasabalarına uğrayıp Anṭākiye kazāsında müntehī olur.

مَلْكُومٌ [Melkūm] (mīm'in fethiyle) Mekke'de bir suyun adıdır.

[ل م م]

اَللَّمُّ [el-lemm] (lām'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Cemʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَمَّ الشَّيْءَ لَمًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ وَيُقَالُ لَمَّ اللهُ شَعَثَهُ أَيْ قَارَبَ بَيْنَ شَتِيتِ أُمُورِهِ Yaʿnī "Hazret-i Ḫudā onun perīşān olan umūrunu derneştirip müctemiʿ eyleye" ki hayr duʿādır; ve yukālu: إِنَّ دَارَنَا لَمُومَةٌ أَيْ تَجْمَعُ النَّاسَ وَتَرُبُّهُمْ وَتُصْلِحُهُمْ Ve konmak maʿnāsınadır; yukālu: لَمَّ بِهِ إِذَا نَزَلَ

اَلْمِلَمُّ [el-milemm] (mīm'in kesriyle) مِجَنٌّ [micenn] vezninde) Şol hānedāna denir ki dāʾimā kavmini yāhūd ʿaşīret ve akribāsını başına cemʿ edip ikrām ve ihsān eder ola; yukālu: رَجُلٌ مِلَمٌّ إِذَا كَانَ يَجْمَعُ الْقَوْمَ أَوْ عَشِيرَتَهُ وَيَعُمُّهُمْ بِمَعْرُوفِهِ Ve şeyʾ-i şedīde denir; yukālu: شَيْءٌ مِلَمٌّ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْمُلِمُّ [el-mulimm] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bülūga yaklaşmış oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ مُلِمٌّ إِذَا قَارَبَ الْبُلُوغَ

اَللَّمَمُ [el-lemem] (fethateynle) Deliliğe denir; yukālu: بِهِ لَمَمٌ أَيْ جُنُونٌ Ve sıgār-ı zünūb maʿnāsınadır. Şārih der ki müʾellif gerçi جُنُونٌ [cunūn] ile tefsīr eyledi, lākin mādde kurb maʿnāsından olmakla cünūna karīb yāhūd cinn dokunmasına karīb bir hālet ile tefsīr olunmak asveb idi, pes buna göre lisānımıza çalık taʿbīr olan hālet olur. Ve sıgār-ı zünūb maʿnāsı dahi kurb maʿnāsındandır, güyā ki başlı günāh olmayıp günāha karīb bir maʿnā demektir; ve minhu taʿālā: ﴿اَلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ﴾ أَيْ صِغَارَ الذُّنُوبِ Ve kāle'r-Rāġib وَهُوَ مُقَارَبَةُ الْمَعْصِيَةِ وَيُعَبَّرُ بِهِ عَنِ الصَّغِيرَةِ Ve

لَمَمٌ [lemem] Maʿnā-yı evvelde ism ve

masdar olur; ve yukālu: مَلْمُومٌ أَيْ بِهِ لَمَمٌ

اَلْإِلْمَامُ [el-ilmām] (hemzenin kesriyle) Zünūb-ı sıgāra mübāşeret eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَلَمَّ الرَّجُلُ إِذَا بَاشَرَ اللِّمَمَ Ve konmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلَمَّ بِهِ إِذَا نَزَلَ Ve oğlan bülūg deresine yaklaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلَمَّ الْغُلَامُ إِذَا قَارَبَ الْبُلُوغَ Ve bir nesne bir şeyᵓe yaklaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلَمَّتِ النَّخْلَةُ إِذَا قَارَبَتِ الْإِرْطَابَ Ve efᶜāl-i mukābereden كَادَ maᶜnāsına istiᶜmāl olunur; yukālu: أَلَمَّ يَفْعَلُ كَذَا أَيْ كَادَ يَفْعَلُ كَذَا Ve minhu'l-hadīsu: "وَإِنَّ مِمَّا يُنْبِتُ الرَّبِيعُ مَا يَقْتُلُ حَبَطًا أَوْ يُلِمُّ" أَيْ يَقْرُبُ مِنْ ذَلِكَ

اَلْإِلْتِمَامُ [el-iltimām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi konmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِلْتَمَّ بِهِ إِذَا نَزَلَ Ve ziyāret eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِلْتَمَّهُ إِذَا زَارَهُ

اَلْمَلْمُومُ [el-melmūm] Mecnūna denir. Ve مُلَمْلَمٌ [mulemlem] maᶜnāsınadır, ke-mā se-yecīᵓu.

اَللَّمَّةُ [el-lemmet] (lām'ın fethiyle) Cinn dokunmaktan olan çarpıklığa denir; yukālu: أَصَابَتْهُ مِنَ الْجِنِّ لَمَّةٌ أَيْ مَسٌّ أَوْ قَلِيلٌ Ve şiddet maᶜnāsınadır.

اَلْعَيْنُ الْآمَّةِ [el-ᶜaynu'l-lāmmet] Bed-nazar göze denir ki neye nazar ederse isābet eder ola, ᶜalā-kavlin mutlakan şerr ve fezaᶜ ve mess ve mühvil makūlesi hāletlerden havf eder olan göze denir ki kayın taᶜbīr olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu'd-duᶜāᵓi: "أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ شَرِّ كُلِّ سَامَّةٍ وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ" أَيِ الْمُصِيبَةِ بِسُوءٍ أَوْ هِيَ كُلِّ مَا يَخَافُ مِنْ فَزَعٍ وَشَرٍّ Ve kāle fi'n-*Nihāye*: أَيْ ذَاتُ لَمَمٍ وَلِذَلِكَ لَمْ يَقُلْ "مُلِمَّةٍ" وَأَصْلُهَا مِنَ "أَلْمَمْتُ" لِتُزَاوِجَ قَوْلَهُ "سَامَّةٍ"

اَللُّمَّةُ [el-lummet] (lām'ın zammıyla) Yār ve sāhib ve hem-deme denir yāhūd hem-sefer olan yār ve refīke denir. Ve bir adamın mūnis ve elūfu olan nesneye ve kimseye denir; müfred ve cemᶜe ıtlāk olunur; tekūlu: هُوَ وَهُمْ لُمَّتِي أَيْ صَاحِبِي أَوْ أَصْحَابِي فِي السَّفَرِ وَمُونِسِي

اَللِّمَّةُ [el-limmet] (lām'ın kesriyle) Tokmak darbından yayılıp dağılmış kazık tepesine denir. Ve kulak yumuşağından aşağı sarkan saça denir; cemᶜi لِمَمٌ [limem] gelir عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde ve لِمَامٌ [limām] gelir lām'ın kesriyle.

ذُو اللِّمَّةِ [Ẕu'l-Limmet] ᶜUkāşe b. Miḥṣan feresinin ismidir, radıyallāhu ᶜanhu.

اَللِّمَامُ [el-limām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) لِمَّةٌ [limmet]in cemᶜidir lām'ın kesriyle, nüzūl ve nezle maᶜnāsına ismdir, baᶜdehu bir adamı gün aşırı ziyārette istiᶜmāl olundu; ve minhu yukālu: هُوَ يَزُورُنَا لِمَامًا أَيْ غِبًّا

اَلْمُلَمْلَمُ [el-mulemlem] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Kalᶜa güllesi ve top yuvalağı gibi sımsıkı yusyuvalak müdevver nesneye denir, مَلْمُومٌ [melmūm] dahi denir; yukālu: شَيْءٌ مُلَمْلَمٌ وَمَلْمُومٌ أَيْ مُجْتَمِعٌ مُدَوَّرٌ مَضْمُومٌ

اَلْمُلَمْلَمَةُ [el-mulemlemet] (مُدَحْرَجَةٌ [mudaḥrecet] vezninde) Fīl hortumuna denir.

يَلَمْلَمُ [Yelemlem] (yā-yı tahtiyye-i meftūha ile) yāhūd

أَلَمْلَمُ [Elemlem] (hemze ilediri) yāhūd

يَرَمْرَمُ [Yeremrem] Mekke'ye iki merhale mesāfede bir dağın adıdır ki huccāc-ı Yemen'in mīkātıdır.

لَمْ [lem] (lām'ın fethiyle)

لَمَّا [lemmā] (lām'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) ve

اَلَمْ [elem] ve

أَلَمَّا [elemmā] (hemze ziyādesiyle) Hurūf-ı cāzimedir. لَمْ kelimesi nefy-i māzī için

mevzūᶜdur; yukālu: لَمْ يَفْعَلْ ذَلِكَ Ve

لَمَّا [lemmā] Kelimesi bir niçe maᶜnāya delālet eder, evvelā hīn ve vakt maᶜnāsına olur; tekūlu: لَمَّا جَاءَ الْقَوْمُ قَاتَلْنَاهُمْ أَيْ حِينَ جَاءَ الْقَوْمُ Ve لَمْ [lem] maᶜnāsına olur; tekūlu: آتِيكَ وَلَمَّا أَصِلْ إِلَيْكَ أَيْ لَمْ أَصِلْ إِلَيْكَ Ve إِلَّا [illā] maᶜnāsına olur ki istisnā için olur; tekūlu: سَأَلْتُكَ لَمَّا فَعَلْتَ أَيْ إِلَّا فَعَلْتَ ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ﴾ أَيْ مَا كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ve kezā kavluhu taᶜālā: ﴿وَإِنْ كُلٌّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ أَيْ مَا كُلٌّ إِلَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا ve kırāᵓatu ᶜAbdullāh ﴿إِنَّ كُلٌّ لَمَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ﴾ الآية Pes Cevherī'nin لَمَّا kelimesi إِلَّا maᶜnāsına maᶜrūf değildir diye inkārı ceyyid değildir.

اَللُّمْلُومُ [el-lumlūm] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Gürūh ve cemāᶜat maᶜnāsınadır.

أَلُمَّ [elumme] هَلُمَّ [helumme] vezninde ve onda lügattir; tekūlu: أَلُمَّ إِلَيْنَا أَيْ هَلُمَّ كَمَا سَيُذْكَرُ فِي مَادَّتِهِ

لِمَ [lime] (lām'ın kesri ve mīm'in feth üzere bināsıyla) Bir harftir ki onunla bir nesne istifhām olunur, aslı مَا [mā]-i istifhāmiyye olup üzerine lām-ı cārre dāhil ve elifi tahfīf olundu. Ve vakf hālinde āhirine hāᵓ ilhākıyla لِمَهْ dahi dersin, pes ondan Türkīde niçin ile taᶜbīr olunur; tekūlu: لِمَ ذَهَبْتَ Yaᶜnī "Niçin gittin?"

اَللَّمْلَمُ [el-lemlem] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Çok ve yığınak nesneye denir; yukālu: جَيْشٌ لَمْلَمٌ أَيْ كَثِيرٌ مُجْتَمِعٌ

اَللَّمْلَمَةُ [el-lemlemet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi yuvarlak eylemek maᶜnāsınadır, top yuvalağı ve küre gibi; yukālu: لَمْلَمَ الْحَجَرَ إِذَا أَدَارَهُ

[ل و م]

اَللَّوْمُ [el-levm] (نَوْمٌ [nevm] vezninde) ve

اَللَّوْمَى [el-levmā] (kasr ile) ve

اَللَّائِمَةُ [el-lāᵓimet] (نَافِلَةٌ [nāfilet] vezninde) İsmlerdir, ᶜazl ve ᶜitāb ve serzeniş maᶜnāsınadır ki Türkīde kınamak taᶜbīr olunur; yukālu: إِسْتَحَقَّ اللَّوْمَ وَاللَّوْمَى وَاللَّائِمَةَ أَيِ الْعَذْلَ Ve

لَوْمٌ [levm] ve

مَلَامٌ [melām] ve

مَلَامَةٌ [melāmet] (mīm'lerin fethiyle) Masdarlardır, kınamak maᶜnāsınadır; yukālu: لَامَهُ عَلَى كَذَا يَلُومُهُ لَوْمًا وَمَلَامًا وَمَلَامَةً إِذَا عَذَلَهُ Ve

لَوْمٌ [levm] Korkuya denir. Ve kesilmek maᶜnāsınadır; yukālu: لِيمَ بِهِ إِذَا قُطِعَ

اَلْمَلِيمُ [el-melīm] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) ve

اَلْمَلُومُ [el-melūm] (مَقُولٌ [meḳūl] vezninde) Levm ve ᶜitāb olunmuş adama ve levm ve ᶜitāba müstehak olana denir. Mütercim der ki bunlar ism-i mefᶜūllerdir, ism-i fāᶜil لَائِمٌ [lāᵓim]dir. Ve bu mādde vāvī iken yāᵓī gibi مَلِيمٌ [melīm] gelmek kıyāsa muhāliftir, شَوْبٌ [şevb] māddesinden مَشِيبٌ [meşīb] gibi, şāzdır niteki *Şāfiye* şerhinde meşrūhtur.

اَلْإِلَامَةُ [el-ilāmet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Bu dahi levm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَلَامَهُ بِمَعْنَى لَامَهُ Ve levm ve ᶜitāb olunacak iş işlemek maᶜnāsınadır; ᶜalā-kavlin levm ve ᶜitāba sezā iş sāhibi olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلَامَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى مَا يُلَامُ عَلَيْهِ أَوْ صَارَ ذَا لَائِمَةٍ

اَلتَّلْوِيمُ [et-telvīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Pek levm ve serzeniş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَوَّمَهُ إِذَا لَامَهُ مُبَالَغَةً Ve lām harfi yazmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَوَّمَ الْكَاتِبُ لَامًا إِذَا كَتَبَهَا

اَلْإِلْتِيَامُ [el-iltiyām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde)

Mutāviʿdir, levm ve ʿitābı kabūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَامَهُ فَالْتَامَ أَيْ قَبِلَ مِنْهُ اللَّوْمَ

اَللَّوَّامُ [el-luvvām] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) ve

اَللُّوَّمُ [el-luvvem] ve

اَللُّيَّمُ [el-luyyem] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] veznlerinde) لَائِمٌ [lāʾim] lafzından cemʿlerdir; yukālu: رَجُلٌ لَائِمٌ وَقَوْمٌ لُوَّامٌ وَلُوَّمٌ وَلُيَّمٌ

اَللَّوَمُ [el-levem] (fethateynle) Nāsa çok levm ve ʿitāb eylemeğe denir.

اَلْمُلَاوَمَةُ [el-mulāvemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلتَّلَاوُمُ [et-telāvum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznninde) Birbirine levm ve ʿitāb edişmek maʿnāsınadır; tekūlu: لَاوَمْتُهُ أَيْ لُمْتُهُ وَلَامَنِي وَيُقَالُ تَلَاوَمْنَا كَذَلِكَ

اَلْإِسْتِلَامَةُ [el-istilāmet] Levm ve ʿitābı mūcib iş peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلَامَ الرَّجُلُ إِلَيْهِمْ إِذَا أَتَاهُمْ بِمَا يَلُومُونَهُ

اَللُّومَةُ [el-lūmet] (lām'ın zammıyla) Şol adama denir ki dāʾimā halk ona levm ve serzeniş eder ola; yukālu: رَجُلٌ لُومَةٌ أَيْ مَلُومٌ Ve tevakkuf ve intizār maʿnāsınadır; tekūlu: لِي فِيهِ لُومَةٌ أَيْ تَلَوُّمٌ

اَللُّومَةُ [el-luvemet] (هُمَزَةٌ [humezet] veznnde) Dāʾimā nāsı levm ve taʿyīr eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ لُومَةٌ أَيْ لَوَّامٌ

اَللَّوْمَةُ [el-levmet] (نَوْمَةٌ [nevmet] vezninde) ve

اَللَّامَةُ [el-lāmet] Mūcib-i levm olan işe denir; yukālu: جَاءَ بِلَوْمَةٍ وَلَامَةٍ أَيْ مَا يُلَامُ عَلَيْهِ Ve

لَوْمَةٌ [levmet] Gömeç balına denir. Ve korkuya denir.

اَلتَّلَوُّمُ [et-televvum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznnde) Bir nesneye muntazır olup durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَوَّمَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَمَكَّثَ وَانْتَظَرَ Bunda تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] تَجَنُّبٌ [tecennub] için olmakla melāmetten ictināben ʿacele eylemeyip zuhūr-ı emre muntazır olur.

اَللَّامُ [el-lām] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Korkuya denir, aslı لَوْمٌ dir, لَامَةٌ [lāmet] gibi; yukālu: لَهُ لَامٌ وَلَامَةٌ وَلَوْمٌ أَيْ هَوْلٌ Ve insānın şahs ve kālıbına denir; tekūlu: رَأَيْتُ لَامَهُ أَيْ شَخْصَهُ Ve yakınlık, kurb maʿnāsınadır. Ve şedīd şeyʾe denir. Ve hurūf-ı hecādan bir harftir, otuz maʿnāya delāletle vārid olur. Harf-i cerr olanı yirmi iki maʿnāya gelir: 1) Lām-ı istihkāktır; nahvu: اَلْحَمْدُ لله 2) Lām-ı ihtisāstır; nahvu: اَلْمِنْبَرُ لِلْخَطِيبِ 3) Lām-ı temlīktir; nahvu:وَهَبْتُهُ لِزَيْدٍ 4) Şibh-i temlīktir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا﴾ 5) Lām-ı taʿlīldir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ ve minhu eyzan kavlu İmriʾilkays: "وَيَوْمَ عَقَرْتُ لِلْعَذَارَى مَطِيَّتِي" أَيْ مِنْ أَجْلِ الْعَذَارَى 6) Lām-ı tevkīdü'n-nefydir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَمَا كَانَ اللهُ لِيُطْلِعَكُمْ﴾ 7) maʿnāsına olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا﴾ أَيْ إِلَيْهَا 8) عَلَى maʿnāsınadır; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا﴾ أَيْ فَعَلَيْهَا ve nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ﴾ أَيْ عَلَى الْأَذْقَانِ 9) فِي maʿnāsınadır; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ أَيْ فِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ 10) عِنْدَ maʿnāsınadır; ke-kavlihim: كَتَبْتُهُ لِخَمْسٍ خَلَوْنَ أَيْ عِنْدَ خَمْسٍ مَضَيْنَ أَوْ بَقِينَ Ve buna lām-ı tarīḫ dahi denir. 11) بَعْدَ maʿnāsınadır; ke-kavlihi taʿālā: ﴿أَقِمِ الصَّلَوةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ﴾ أَيْ بَعْدَهُ 12) مَعَ maʿnāsınadır; ke-kavli'ş-şāʿir: "فَلَمَّا تَفَرَّقْنَا كَأَنِّي وَمَالِكًا لِطُولِ اجْتِمَاعٍ لَمْ نَبِتْ لَيْلَةً مَعَا" أَيْ مَعَ طُولِ اجْتِمَاعٍ 13) Harf-i cerr olan مِنْ maʿnāsınadır; ke-kavlihim: سَمِعْتُ لَهُ صُرَاخًا أَيْ مِنْهُ 14) Teblīg maʿnāsınadır; ke-kavlike: قُلْتُ لَهُ أَيْ بَلَّغْتُهُ 15) عَنْ maʿnāsınadır; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا

sayrūrettir ki lām-ı ʿākıbet ve lām-ı meʾāl dahi derler; ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا﴾ أَيْ إِنَّمَا مَآلُهُ وَعَاقِبَتُهُ وَمَصِيرُهُ الْعَدَاوَةُ ve ke-kavli'ş-şāʿir: "فَلِلْمَوْتِ تَغْذُو الْوَالِدَاتُ سِخَالَهَا || كَمَا لِخَرَابِ الدَّهْرِ تُبْنَى الْمَسَاكِنُ" 17) Lām-ı kasem ü taʿaccübdür, yaʿnī taʿaccüb maʿrizinde kaseme delālet eder. Ve bu lām ism-i celāle mahsūstur; ke-kavli'ş-şāʿir: "لِلَّهِ يَبْقَى عَلَى الْأَيَّامِ ذُو حَيَدٍ" 18) Kasemden mücerred olan lām-ı taʿaccübdür; ve yustaʿmelu fī kavlihim: لِلَّهِ دَرُّهُ Ve nidāʾ makāmında dahi istiʿmāl olunur; ke-kavlike: يَا لِلْمَاءِ بِكَسْرِ اللَّامِ Ve ammā şāʿirin işbu: "يَا أَيُّ يَا قَوْمُ لِلْمَاءِ أَدْعُوكُمْ || يَنْفَكُّ يُحْدِثُ لِي بَعْدَ النُّهَى طَرَبَا" beytinde vākiʿ lām'lar cārredir, lākin müstegāsün bih ile müstegāsün leh beynlerini fark için evvelki lām'ı meftūh eylediler. 19) Lām-ı taʿdiyedir; ke-kavlike: مَا أَضْرَبَ زَيْدًا لِعَمْرٍو 20) Lām-ı tevkīddir ki lām-ı zāʾidedir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿نَزَّاعَةً لِلشَّوَى﴾ ve nahvu kavlihi taʿālā: ﴿يُرِيدُ اللهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ﴾ 21) Lām-ı tebyīndir; ke-kavlike: سَقْيًا لِزَيْدٍ ve kavluhu taʿālā: ﴿وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ﴾

Mütercim-i hakīr der ki müʾellif yirmi ikinci maʿnādan sükūt eyledi, zāhiren kalem-i nüssāhtan sākıt olmuştur. Ve *Muġni'l-Lebīb* tertībi üzere zikr eylemekle ondan lāmü'l-milk üçüncü rütbede müsebbettir, ke-kavlihi taʿālā: ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ Ve *Baṣāʾir*'de lāmu's-sıla dahi mersūmdur. İntehā. Ve cāzim olan lām-ı emrdir; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي﴾

Ve ʿāmil olmayan lām yedidir: 1) Lām-ı ibtidādır; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ﴾ 2) Lām-ı zāʾidedir; ke-kavli'ş-şāʿir: "أُمُّ الْحُلَيْسِ لَعَجُوزٌ شَهْرَبَهْ" 3) Lām-ı cevābdır ki لَوْ ve لَوْلَا kelimelerine ve kaseme cevāb vākiʿ olandır; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا﴾ ve kavlihu taʿālā: ﴿وَلَوْلَا دَفْعُ اللهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ﴾ ve kavlihu taʿālā: ﴿تَاللهِ لَقَدْ آثَرَكَ اللهُ عَلَيْنَا﴾ 4) Harf-i şart üzere īzān için dāhil olan lām'dır, yaʿnī ʿakibinde gelen cevāb-ı kaseme mebnī olup şarta mebnī olmadığını iʿlām için dāhil olur ve ona lām-ı muvattiʾe ve lām-ı müʾzine dahi derler; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ﴾ 5) Lām-ı taʿrīftir; nahvu: اَلرَّجُلُ 6) Esmā-i işārete dāhil olan lām'dır; nahvu تِلْكَ Şārih der ki تِلْكَ lafzında tāʾ hāʾ maʿnāsınadır ve lām ذَا maʿnāsınadır ve kāf müşārünilāyhādır, müʾennese işārettir. İntehā. 7) Cārre olmayan lām-ı taʿaccübdür; ke-kavlike لَظَرْفَ زَيْدٌ

اَللَّامِيَّةُ [el-Lāmiyyet] Yemen'de bir kasaba ismidir.

[ل ه م]

اَللَّهْمَ [el-lehm] (وَهْمٌ [vehm] vezninde ve hā'nın fethiyle) Bir nesneyi hemān bir defʿada yutmak maʿnāsınadır, yukālu: لَهِمَ الشَّيْءَ لَهْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْتَلَعَهُ بِمَرَّةٍ

اَلتَّلَهُّمُ [et-telehhum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَلْإِلْتِهَامُ [el-iltihām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) لَهْمٌ [lehm] maʿnāsınadır; yukālu: تَلَهَّمَهُ وَالْتَهَمَهُ بِمَعْنَى لَهِمَهُ Ve

إِلْتِهَامٌ [iltihām] Yavru anasının memesinde olan sütü hep emmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَهَمَ الْفَصِيلُ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا اسْتَوْفَاهُ Ve levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُلْتُهِمَ لَوْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا تَغَيَّرَ

اَللَّهِمُ [el-lehim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَللُّهَمُ [el-luhem] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَللُّهُومُ [el-lehūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde)

ve

اَلْمِلْهَمُ [el-milhem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Ekūl ve inhan adama denir.

اَللِّهَمُّ [el-lihemm] (خِدَبٌّ [ḫidebb] veznin-de) Pek fikr ve rüşd ve endīşe sāhibi lebīb ve dānā olarak kerīm ve ʿazīmü'l-kifāye ve kesīrü'l-ʿatā adama denir; cemʿi لِهَمُّونَ [lihemmūn]dur; yukālu: هُوَ لِهَمٌّ أَيْ رَغِيبُ الرَّأْيِ جَوَادٌ عَظِيمُ الْكِفَايَةِ Ve bahr-i ʿazīme denir. Ve soyu pāk ve be-gāyet yüğrük ata denir, kezālik soyu pāk ve her husūsta sāʾiri sābık adama denir. Ve Lihemm b. Celḥab, Cedīs kabīlesinden ve fī-zātihi sābık ve cevād bir kimsedir.

اَللِّهْمِمُ [el-lihmim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَللِّهْمِيمُ [el-lihmīm] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde ve zammıyla lügattir) Bunlar da zikr olu-nan لِهَمٌّ [lihemm] maʿnālarınadır.

أُمُّ اللُّهَيْمِ [ummu'l-luheym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Dāhiyenin ve hummānın ve ölümün künyeleridir, halkı belʿ ettikleri için ve onlara لُهَيْمٌ [luheym] dahi denir.

اَللُّهْمُومُ [el-luhmūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vez-ninde) Sütü çok nākaya denir. Ve vāsiʿ ya-raya denir; yukālu: جُرْحٌ لُهْمُومٌ أَيْ وَاسِعٌ Baʿzı nüshada ḫā ile خُرْجٌ ʿunvānında merkūm olmakla o dahi mülāyimdir. Ve nisvānın fercine denir. Ve yağmuru çok buluta de-nir. Ve ʿaded-i kesīre denir. Ve ʿazīm ʿas-kere denir. Ve kesīrü'l-hayr adama denir.

اَللُّهَامُ [el-luhām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi ʿazīm ʿaskere denir.

اَلْإِلْهَامُ [el-ilhām] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yutturmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْهَمَهُ الشَّيْءَ إِذَا أَبْلَعَهُ Ve Hudā-yı müteʿāl bi-tarīki'l-feyz ʿabdin kalbine bir nesneyi ilkā ve telkīn eylemek maʿnāsınadır, maʿnā-yı mezbūrdan meʾhūzdur; yukālu: أَلْهَمَهُ اللهُ خَيْرًا أَيْ لَقَّنَهُ إِيَّاهُ

اَلْإِسْتِلْهَامُ [el-istilhām] Ḫudā-yı müteʿālden matlūb olan nesneyi kalbe ilhām eyleme-üi niyāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلْهَمَهُ اللهَ الشَّيْءَ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُلْهِمَهُ

اَللِّهْمُ [el-lihm] (lām'ın kesriyle) Koca öküze denir. Ve mutlakan yaşlı hayvāna de-nir; cemʿi لُهُومٌ [luhūm] gelir.

مَلْهَمٌ [Melhem] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Hurmālığı çok bir mevziʿ adıdır.

يَوْمُ مَلْهَمٍ [yevmu melhem] Benū Temīm ile Ḥanīfe meyānında vākiʿ olan harb ve kıtālden ʿibārettir.

اَللُّهْمَةُ [el-luhmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Sevīkten bir avuç nesneye denir ki bir atımlık taʿbīr olunur.

اَللُّهَيْمُ [el-luheym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Vāsiʿ tencereye denir.

[ل ه ج م]

اَللَّهْجَمُ [el-lehcem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) Büyük kāseye denir. Ve çiğnenmiş meslūk vāsiʿ yola denir; yukālu: طَرِيقٌ لَهْجَمٌ أَيْ وَاسِعٌ مُذَلَّلٌ

اَلتَّلَهْجُمُ [et-telehcum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesneye düşkün, harīs ol-mak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَهْجَمَ بِهِ إِذَا أُولِعَ بِهِ Ve yol çiğnenmiş, açık ve belli ve işlek olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَهْجَمَ الطَّرِيقُ إِذَا اسْتَبَانَ وَأَثَّرَ فِيهِ السَّابِلَةُ

[ل ه ذ م]

اَللَّهْذَمُ [el-lehẕem] (ẕāl-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Keskin temrene denir. Ve vāsiʿ ferce denir.

اَللَّهْذَمَةُ [el-lehẕemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet]

vezninde) ve

اَلتَّلَهْذُمُ [et-telehẕum] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: لَهْذَمَهُ وَتَلَهْذَمَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve

تَلَهْذُمٌ [telehẕum] Ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَهْذَمَهُ إِذَا أَكَلَهُ

[ل ه ز م]

اَللِّهْزِمَتَانِ [el-lihzimetān] (lām'ın ve zāy-ı muʿcemenin kesriyle) لِهْزِمَةٌ [lihzimet]ten tesniyedir, kulak altında çenelerin nihāyet buldukları yerde olan iki taraflı sivri kemiklere denir ki kulak tozlarına mücavirlerdir; cemʿi لَهَازِمُ [lehāzim] gelir.

اَللَّهْزَمَةُ [el-lehzemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adamın zikr olunan kemiklerini kesmek maʿnāsınadır; yukālu: لَهْزَمَهُ إِذَا قَطَعَ لِهْزِمَتَيْهِ Ve sakala kır sepmek maʿnāsınadır; yukālu: لَهْزَمَ الشَّيْبُ خَدَّيْهِ إِذَا خَالَطَهُمَا

اَللَّهَازِمُ [el-Lehāzim] (lām'ın fethiyle) Benū Teymullāh b. Ṣaʿlebe'nin lakabıdır.

[ل ه س م]

اَللَّهَاسِمُ [el-lehāsim] (lām'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Daracık derelerin su akıntılarına denir; müfredi لُهْسُمٌ [luhsum]dur, قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde.

[ل ي م]

اَللِّيمُ [el-līm] (lām'ın kesriyle) Barışmağa denir, sulh maʿnāsına. Ve bir adama kadd ü kāmette ve şekl ü şemāʾilde şebīh olana denir; yukālu: هُوَ لِيمُهُ أَيْ شِبْهُهُ فِي قَدِّهِ وَشَكْلِهِ وَخَلْقِهِ

لِيمَةُ [Līmet] (lām'ın kesriyle) Sāhil-i Bahr-i ʿUmān'da bir karye adıdır.

اَللَّيْمُونُ [el-leymūn] (lām'ın fethiyle) Semer-i maʿrūftur ve gāhca nūn'u sākıt olup لَيْمُو [leymū] derler. Ekşi nevʿinin tabīʿatında bād-zehriyyet olmakla sümūmun mecmūʿuna mukāvim ve her bābda menfaʿati ʿazīm ve kesīrdir. Şārihin beyānına göre Fārisīden yāhūd Yūnānī'den muʿarrebdir.

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م ر ه م]

اَلْمَرْهَمُ [el-merhem] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Maᶜrūftur ki yara üzere vazᶜ olunan devāyī mürekkebdir, Türkīde em taᶜbīr olunur. Cevherī bunu "ر،ه،م" māddesinde zikr eylemekle vehm eylemiştir, zīrā ᶜArablar مَرْهَمْتُ الْجُرْحَ derler, eger mīm'i zāᵓid olaydı elbette رَهَمْتُ الْجُرْحَ derler idi. Şārih der ki müᵓellif kendileri "ر،ه،م" māddesinde sebt ve meᵓhaz iştikākını dahi beyān eylediler.

[م ل م]

اَلْمَلَمُ [el-melem] (fethateynle) Leᵓīm ve deniyyü'n-nefs adama denir; yukālu: هُوَ مَلَمٌ أَيْ لَئِيمٌ

[م و م]

اَلْمُومُ [el-mūm] (mīm'in zammıyla) Maᶜrūftur ki Türkīde dahi mūm derler, شَمْعٌ [şemᶜ] maᶜnāsına. Sāhib-i *Nihāye*'nin beyānına göre Fārisīden muᶜarrebdir. Ve

مُومٌ [mūm] Cullāh mekiğine denir. Ve papuççu ālātından bir ālettir. Ve بِرْسَامٌ [birsām] ᶜilletine denir ki māddesinde beyān olundu; yukālu: بِهِ مُومٌ أَيْ بِرْسَامٌ Ve beden-i sıbyānda tekevvün eden pek şedīd çiçek ᶜārızasına denir.

اَلْمَمُومُ [el-memūm] (مَقُولٌ [meḳūl] veznide) بِرْسَامٌ [birsām] ᶜilletine kezālik şedīd çiçek ᶜilletine uğramış adama denir; yukālu: مِيمَ الرَّجُلُ مُومًا فَهُوَ مَمُومٌ إِذَا أَصَابَهُ بِرْسَامٌ أَوْ أَشَدُّ الْجُدَرِيِّ

مَامَةُ [Māmet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Esāmīdendir: Kaᶜb b. Māme cevād-ı maᶜrūftur.

[م ه ي م]

مَهْيَمْ [mehyem] (مَرْيَمْ [meryem] veznide) Kelime-i istifhāmdır, مَا حَالُكَ وَشَانُكَ maᶜnāsınadır. Baᶜzılar مَا وَرَاءَكَ ve baᶜzılar أَحَدَثَ لَكَ شَيْءٌ ᶜibāretiyle tefsīr eylediler; yukālu: مَهْيَمْ أَيْ مَا حَالُكَ وَشَانُكَ Yaᶜnī "Hāl ve şānın nicedir, ne ᶜalemde ve ne hāldesin?" yāhūd "Hāne ve ᶜaşīretin ne hāldedir, iyiler hoşlar mıdır?" yāhūd "Havādis-i dehrden sana bir hādise erişti mi, sağ ve esen misin?" Hulāsası hāl ve keyfiyyetten suᵓāl ve istifhāmdır. Şārih der ki İbn Mālik, *Tavḍīḥ*'te dedi ki مَهْيَمْ [mehyem] ism-i fiᶜl-i emrdir, أَخْبِرْنِي maᶜnāsınadır. Ve Muberred *Kāmil*'de مَالْخَبَرُ ᶜunvānıyla tefsīr eyledi. Ve Zemaḫşerī *Muḳaddime*'de "çi haber" ile beyān eyledi. Ve Suheylī dedi ki مَهْيَمْ [mehyem] lafzı Yemāniyyedir, aslı مَهْ يَا مَنْ أَوْ يَا مقبل idi, baᶜdehu īcāz ve tahfīf edip مَهْيَمْ [mehyem] dediler, niteki أَيُّ شَيْءٍ kelimesinde أَيْشٍ derler. Ve مَهْ [meh] ism-i fiᶜl-i emrdir, boşla ve ferāgat eyle maᶜnāsınadır. Ve baᶜzılar aslı مَا هِيَ يَا مَنْ idi dediler; zamīr-i müᵓennes حَالٌ [ḥāl] ve قِصَّةٌ [ḳiṣṣat]a rāciᶜdir.

مَهْمَا [mehmā] (mīm'in fethiyle) Evāhir-i kitābda hurūf-ı leyyine bahsinde mersūmdur.

[م ي م]

مَيْمَةُ [Meymet] (mīm'in fethiyle) Işfahān eyaletinde bir nāhiye adıdır.

اَلْمِيمُ [el-mīm] (kesr ile) Hurūf-ı muᶜcemden bir harf-i maᶜlūmdur. Şārih der ki lām gibi تَمْوِيمٌ [temvīm] fiᶜlinden tasarruf olunur, mīm yazmak maᶜnāsına.

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن أ م]

اَلنَّئِيمُ [en-neʾīm] (نَسِيمٌ [nesīm] vezninde) İnlemek, nāle ve zārī kılmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin sıkıntı ve ıkıntı ile katı katı solumak maʿnāsınadır yāhūd pek yapça seslenmek yāhūd zaʿīf zaʿīf dermānsız seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَأَمَ الرَّجُلُ نَئِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا أَنَّ أَوْ هُوَ كَالزَّحِيرِ أَوْ صَوْتٌ خَفِيٌّ أَوْ ضَعِيفٌ Ve yay çinremek maʿnāsınadır; yukālu: نَأَمَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve arslan gümürdenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَأَمَ الْأَسَدُ إِذَا صَاتَ Ve āhū melemek maʿnāsınadır; yukālu: نَأَمَ الظَّبْيُ إِذَا صَوَّتَ

اَلنَّأْمَةُ [en-neʾmet] نَغْمَةٌ [naġmet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: لَهُ نَأْمَةٌ طَيِّبَةٌ أَيْ نَغْمَةٌ Ve sese denir; yukālu: سَمِعْتُ نَأْمَتَهُ أَيْ صَوْتَهُ وَيُقَالُ أَسْكَنَ اللهُ نَأْمَتَهُ وَيُقَالُ نَامَّتَهُ مُشَدَّدَةً أَيْ أَمَاتَهُ İkincide نَامَّةٌ [nāmmet] dahi savt maʿnāsınadır, niteki māddesinde mübeyyendir.

[ن ت م]

اَلْإِنْتِئَامُ [el-intitām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Fevvāre gibi bir adamın ağzından kabīh ve nā-sezā sözler boşanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَئَمَ فُلَانٌ بِقَوْلِ سُوءٍ أَيِ انْفَجَرَ بِالْقَوْلِ الْقَبِيحِ Ve lafz-ı mezbūr gūyā ki نَئَمَ fiʿlinden إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl]dir.

[ن ث م]

اَلنَّثْمُ [en-neṯm] (ṯā-yı müsellese ile لَثْمٌ [leṯm] vezninde) ve

اَلْإِنْتِثَامُ [el-intiṯām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bed ve nā-sezā söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَثَمَ فُلَانٌ نَثْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَانْتَثَمَ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْقَبِيحِ

[ن ج ر م]

نَجِيرَمُ [Necīrem] (nūn'un ve rā'nın fethi ve cīm'in kesriyle) Başra'da bir mahalle adıdır; ondan vāfir ʿulemāʾ zuhūr eyledi.

[ن ج م]

اَلنَّجْمُ [en-necm] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yıldıza denir; cemʿi أَنْجُمٌ [encum] ve أَنْجَامٌ [encām] ve نُجُومٌ [nucūm gelir ve نُجُمٌ [nucum] gelir zammeteynle; yukālu: طَلَعَ النَّجْمُ أَيِ الْكَوْكَبُ Ve muʿarref bi'l-lām olarak اَلنَّجْمُ [en-Necm] Ülker yıldızının ʿalemidir ki Fārisīde Pervīn denir; yukālu: كَبَدَ النَّجْمُ أَيِ الثُّرَيَّا

Mütercim der ki Ülker on bir yıldızı müştemildir, altısı merʾīdir, yedincisiyle hiddet-i basar imtihān olunur, Fahr-i Enām ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri mecmūʿunu rüʾyet ve taʿdād ederler idi, niteki *Şifā-i Şerīf*'te meşrūhtur. Ve

نَجْمٌ [necm] Sākı olmayıp kabak ve hıyār teveği gibi yere yayvan ve münbasit olan nebāta denir; yukālu: بِالْأَرْضِ نَجْمٌ كَثِيرٌ أَيْ نَبَاتٌ عَلَى غَيْرِ سَاقٍ Ve mahdūd ve muʿayyen olan vakte ıtlāk olunur, zīrā ʿArablar evkātı نَجْمٌ [necm] ile tahdīd ederler. Ve

نَجْمُ [Necm] [muʿarref olarak] Bir recül adıdır. Ve asl ve bünyād maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ نَجْمٍ صِدْقٍ أَيْ مِنْ أَصْلِ صِدْقٍ Ve vakt-i muʿayyende edā olunacak ʿulūfe ve vazīfeye ıtlāk olunur.

اَلتَّنَجُّمُ [et-teneccum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Seher ʿarızāsından yāhūd ʿaşk derdinden tā-be-sabāh uyumayıp yıldızlara bakıp yatmak maʿnāsınadır ki beyne'ş-şuʿarāʾ encüm-şümār olmak taʿbīr olunur; yukālu: تَنَجَّمَ الرَّجُلُ إِذَا رَعَى النُّجُومَ مِنْ سَهَرٍ أَوْ عِشْقٍ

اَلْمُنَجِّمُ [el-muneccim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ]

vezninde) ve

اَلْمُتَنَجِّمُ [el-muteneccim] ve

اَلنَّجَّامُ [en-neccām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol kimsedir ki bi-hasebi's-seyr ve'l-mevākīt nücūma nazar eder ola, yaʿnī nücūmun tulūʿ ve gurūb ve ṣāʾir evzāʿı fennine āşinā olmakla ahvālini zabt ve takvīm eder ola, müneccimbaşı efendi maʿlūmdur; yukālu: هُوَ مُنَجِّمٌ وَمُتَنَجِّمٌ وَنَجَّامٌ أَيْ يَنْظُرُ فِي النُّجُومِ بِحَسَبِ مَوَاقِيتِهَا وَسَيْرِهَا

اَلنُّجُومُ [en-nucūm] ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde ve mürādifidir; yukālu: نَجَمَ الشَّيْءُ نُجُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ظَهَرَ وَطَلَعَ Ve nesneyi ceste ceste edā eylemek maʿnāsınadır ki vakt-i madrūb u muʿayyen maʿnāsından yāhūd vakt-i muʿayyende edā olunacak vazīfe maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: نَجَمَ الْمَالَ إِذَا أَدَّاهُ نُجُومًا

اَلْإِنْجَامُ [el-incām] (hemzenin kesriyle) Zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَمَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ وَطَلَعَ Ve yağmur ve soğuk ve hummā makūlesi nesne mündefiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَمَ الْمَطَرُ وَغَيْرُهُ إِذَا أَقْلَعَ

اَلتَّنْجِيمُ [et-tencīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi vakt vakt ceste ceste edā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَّمَ الْمَالَ إِذَا أَدَّاهُ نُجُومًا

اَلنَّجْمَةُ [en-necmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve fetehātla) Bir nebāt-ı maʿruftur; ʿalā-kavlin cīm'in sükūnuyla başka ve fethiyle başka bir nebattır. Müfredātta نَجْمَةٌ [necmet] ayrık ile müfesserdir.

ذُوالنَّجْمَةِ [ẕu'n-necmet] Hımārın lakabıdır, nebāt-ı merkūmdan hoşlandığı için.

اَلْمَنْجَمُ [el-mencem] (مَفْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Maʿden maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ مَنْجَمُ الْبَاطِلِ وَالضَّلَالِ أَيْ مَعْدِنُهُ Ve açık yola denir, şāh-rāh maʿnāsına.

اَلْمِنْجَمُ [el-mincem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Terazinin dilini geçirdikleri arkuru demire denir.

اَلْمَنْجِمَانِ [el-mencimān] (مَجْلِسَانِ [meclisān] vezninde) ve

اَلْمِنْجَمَانِ [el-mincemān] (مِنْبَرَانِ [minberān] vezninde) Ayağın iki yanlarında olan sivrice kemiklere denir ki iki ayak bir araya düzce götürüldükte birbirine mukābil olur, buna göre murād her ayağın tabanının iki tarafında olan kemikler olur ki أَخْمَصُ [aḫmaṣ]ın üst ve alt taraflarında olan tümsekçe kemiklerdir; yukālu: إِشْتَكَى مَنْجِمَاهُ وَمِنْجَمَاهُ وَهُمَا عَظْمَانِ نَابِتَانِ مِنْ نَاحِيَتَيِ الْقَدَمِ Şārih der ki *Lisānu'l-ʿArab*'ın beyānına göre topuk kemiği olur ki yumru kemiklerdir.

اَلنِّجَامُ [en-Nicām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir vādī yāhūd bir mevziʿ adıdır.

[ن ح م]

اَلنَّحْمُ [en-naḥm] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

اَلنَّحِيمُ [en-neḥīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلنَّحَمَانُ [en-neḥamān] (fetehātla) Boğaz ayırtlayıp تَنَحْنُحٌ [tenaḥnuḥ] eylemek maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin زَحِيرٌ [zeḥīr] gibidir ki sıkıntı ve ıkıntı ile katı katı boğazını solutup hırıldatmaktan ʿibārettir, balgam ihrācı için yāhūd bu زَحِيرٌ [zeḥīr] den ziyādedir; yukālu: نَحَمَ الرَّجُلُ نَحْمًا وَنَحِيمًا وَنَحَمَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَحْنَحَ أَوْ هُوَ كَالزَّحِيرِ أَوْ فَوْقَهُ Ve pars dedikleri cānver ürümek maʿnāsınadır; yukālu: نَحَمَ الْفَهْدُ إِذَا صَوَّتَ

اَلنَّحَّامُ [en-naḥḥām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Çok تَنَحْنُحٌ [tenaḥnuḥ] eden adama denir, yukālu: رَجُلٌ نَحَّامٌ أَيْ كَثِيرُ النَّحِيمِ Ve bahīl ve cimriye denir, kendiden nesne taleb

olundukta تَنَحْنُحٌ [tenaḥnuḥ] eder olduğu için; yukālu: رَجُلٌ نَحَّامٌ أَيْ بَخِيلٌ Ve arslana denir. Ve Suleyk b. es-Suleke'nin feresi adıdır. Ve ashābdan Nuʿaym b. ʿAbdullāh el-Ḳureşī lakabıdır, hakkında Mefḫar-ı enām ʿaleyhi's-selām hazretleri: "دَخَلْتُ الْجَنَّةَ فَسَمِعْتُ نَحْمَةً مِنْ نُعَيْمٍ" buyurdukları için telkīb olundu. نَحْمَةٌ [naḥmet] سَعْلَةٌ [saʿlet] maʿnāsınadır ki murād تَنَحْنُحٌ [tenaḥnuḥ] savtıdır. Ve baʿzılar dedi ki mūmāileyhin lakabı نُحَامٌ [Nuḥām]dır, غُرَابٌ [ġurāb] vezninde. Ve

نَحَّامٌ [Naḥḥām] Bir fāris yaʿnī bir cündī lakabıdır.

نَحَمٌ [neḥam] (fethateynle) نَعَمٌ [neʿam] kelimesinde lügattir ki kelime-i tasdīktir. Şārihin beyānına göre bu lügat-i Saʿdiyye'dir, عَنْ lafzında حَنْ dedikleri gibi.

اَلنُّحَامُ [en-nuḥām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ördeğe şebīh bir kuş adıdır, murād angut taʿbīr olunan kuştur. Cevherī nūn'un fethi ve ḥā'nın teşdīdiyle takyīd eylemekle vehm eylemiştir. Şārih der ki Suheylī dahi Cevherī gibi zabt eylemiştir.

اَلنِّحَمُّ [en-niḥamm] (خِدَبٌّ [ḫidebb] vezninde) Şiddetle تَنَحْنُحٌ [tenaḥnuḥ] eden kimsedir.

اَلْإِنْتِحَامُ [el-intiḥām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) إِعْتِزَامٌ [iʿtizām] maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَحَمَ عَلَى كَذَا وَكَذَا إِذَا اعْتَزَمَ عَلَيْهِ

[ن خ م]

اَلنَّخْمَةُ [en-naḫmet] (nūn'un fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلنُّخَامَةُ [en-nuḫāmet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Öksürüp ve ahırdıkta göğüsten ve boğazdan çıkan balgama ve burundan akam sümüğe denir, نُخَاعَةٌ [nuḫāʿat] maʿnāsına. Ve

نَخْمَةٌ [naḫmet] Hüsn ü cemāl maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ نَخْمَةٌ عَجِيبَةٌ أَيْ حُسْنٌ

اَلنَّخْمُ [en-naḫm] (nūn'un fethi ve ḫā'nın sükūnuyla ve fethiyle de cāʾizdir) Öksürüp yā ahırmakla göğüsten yāhūd boğazdan balgam defʿ eylemek yā burundan defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَخِمَ الرَّجُلُ نَخْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَفَعَ بِشَيْءٍ مِنْ صَدْرِهِ أَوْ مِنْ أَنْفِهِ Ve ırlayıp oynamak ʿalā-kavlin pek güzel ırlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَخَمَ الرَّجُلُ نَخْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَعِبَ وَغَنَّى أَوْ هُوَ أَجْوَدُ الْغِنَاءِ

اَلتَّنَخُّمُ [et-tenaḫḫum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi ahırmakla balgam defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَخَّمَ الرَّجُلُ إِذَا دَفَعَ بِشَيْءٍ مِنْ صَدْرِهِ أَوْ مِنْ أَنْفِهِ

اَلنَّخُومُ [en-Neḫūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mışır ülkesinde bir sancak adıdır.

اَلنَّخَمُ [en-neḫam] (fethateynle) Taʿab ve iʿyā maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ نَخَمٌ أَيْ إِعْيَاءٌ Şārihin beyānına göre masdar dahi olur, bāb-ı rābiʿden.

[ن د م]

اَلنَّدَمُ [en-nedem] (fethateynle) ve

اَلنَّدَامَةُ [en-nedāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Peşīmān olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدِمَ عَلَيْهِ نَدَمًا وَنَدَامَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسِفَ Ve

نَدَمٌ [nedem] Eser ve nişāna denir.

اَلتَّنَدُّمُ [et-teneddum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi peşīmān olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَدَّمَ عَلَيْهِ إِذَا أَسِفَ

اَلنَّادِمُ [en-nādim] ve

اَلنَّدْمَانُ [en-nedmān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Peşīmān adama denir. نَدْمَانٌ

[nedmān]ın cemʿi نَدَامَى [nedāmā] gelir سَكَارَى [sekārā] ve نَادِمٌ [nādim]in cemʿi نِدَامٌ [nidām] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve نُدَّامٌ [nuddām] gelir زُنَّارٌ [zunnār] vezninde. Ve

نَدْمَانٌ [nedmān] نَدِيمٌ [nedīm] maʿnāsınadır ki hem-bezm-i şarāb olan adama denir. Bunun cemʿi نَدَامَى [nedāmā] gelir ve نِدَامٌ [nidām] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve gāh olur ki نَدْمَانٌ [nedmān] نَدِيمٌ [nedīm]den cemʿ olur.

اَلنَّدِيمُ [en-nedīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلنَّدِيمَةُ [en-nedīmet] (hā'yla) Hem-kadeh olan kimseye denir; cemʿi نُدَمَاءُ [nudemāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde; yukālu: هُوَ نَدِيمُهُ أَيْ مُنَادِمُهُ Pes mutlak musāhibe نَدِيمٌ [nedīm] ıtlākı tevessüʿ vechiyledir. Ve Muḥammed b. Ḥasen b. Nedīme Ebū Bekr eṣ-Ṣaydelānī'dir ki İmām Semʿānī şeyhidir.

اَلْمُنَادَمَةُ [el-munādemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلنِّدَامُ [en-nidām] (قِتَالٌ [ḳıtāl] vezninde) Bir adama bezm-i şarābda hem-dem olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَادَمَهُ مُنَادَمَةً وَنِدَامًا إِذَا جَالَسَهُ عَلَى الشَّرَابِ

اَلنَّدْمُ [en-nedm] (nūn'un fethiyle) Zīrek ve reşīd ve zarīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَدْمٌ أَيْ كَيِّسٌ ظَرِيفٌ

اَلْإِنْتِدَامُ [el-intidām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Kolay ve sühūletli olmak maʿnāsınadır; yukālu: خُذْ مَا انْتَدَمَ أَيْ مَا تَيَسَّرَ

[ن ر م]

نَرِيمَانُ [Nerīmān] (nūn'un fethiyle) Bir recül ʿalemidir ki aʿcemīdir.

نَيْرَمَانُ [Neyremān] (nūn'un fethiyle) Hemedān kazāsında bir karye adıdır.

[ن ز م]

اَلنَّزْمُ [en-nezm] (عَزْمٌ [ʿazm] vezninde) Pek ısırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزَمَهُ نَزْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَضَّهُ شَدِيدًا

اَلْمِنْزَمُ [el-minzem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dişe denir, سِنٌّ [sinn] maʿnāsına.

اَلنَّزِيمُ [en-nezīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir bağ ve bir tutam sebzeye denir. Ve bu māddeleri gerçi İbn ʿAbbād *Muḥīṭ* nām kitābında sebt eyledi lākin bunların mecmūʿunda savāb olan bā-i muvahhade ile olmaktır.

[ن س م]

اَلنَّسَمُ [en-nesem] (fethateynle) Nefesü'r-rūh maʿnāsınadır ki bedende cānın soluğundan ʿibārettir, hayāt ve rāhatı mūcib hālettir ki murād soluk alıp vermektir; tekūlu: رَاحَةُ الرُّوحِ فِي نَسَمِهَا أَيْ فِي نَفَسِهَا Ve nefesü'r-rīh maʿnāsınadır ki rüzgārın neflenip āheste ve hoş ve mülāyim esmesinden ʿibārettir; cemʿi أَنْسَامٌ [ensām] gelir; tekūlu: وَجَدْتُ نَسَمَ الرِّيحِ أَيْ نَفَسَهَا Ve bozulmuş ve cāddelikten çıkmış eski yola denir. Ve süt ve yağlı zefīr kokusuna denir. Ve bir cins kuş adıdır ki tüylerinin üzerleri yeşil olur, be-gāyet sürʿatle pervāz eder; müfredi نَسَمَةٌ [nesemet]tir.

اَلنَّسَمَةُ [en-nesemet] (fetehātla) نَسَمٌ [nesem] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir ki rūhun nefeslenmesinden ʿibārettir; yukālu: نَسَمُ الرُّوحِ وَنَسَمَتُهُ أَيْ نَفَسُهُ Ve insāna denir; cemʿi نَسَمٌ [nesem] gelir hā'sız ve نَسَمَاتٌ [nesemāt] gelir fetehātla. Şārih der ki نَسَمٌ [nesem] ve نَسَمَةٌ [nesemet] nefes-i rūh maʿnāsına olup baʿdehu nefs ve rūh ve zāt maʿnāsında istiʿmāl olundu. Bu mülābese ile insāna dahi ıtlāk olundu; yukālu: وَاللهِ

بَارِئُ النَّسَمَةِ وَالنَّسَمَاتِ أَيْ نَفْسِ الرُّوحِ أَوِ النُّفُوسِ أَوِ الْإِنْسَانِ Ve

نَسَمَةٌ [nesemet] Memlūk ve memlūkeye ıtlāk olunur; yukālu: أَعْتَقَ نَسَمَةً أَيْ مَمْلُوكًا أَوْ مَمْلُوكَةً Ve

نَسَمَةٌ [nesemet] Pek pek solumağa denir ki zīk-ı nefesten münbaʿis olur ki ʿillettir; yukālu: أَصَابَهُ نَسَمَةٌ أَيْ رَبْوٌ

اَلنَّسِيمُ [en-nesīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi rüzgārın nefeslenmesine denir ki hoş ve āheste ve mülāyim esmesinden ʿibārettir; tekūlu: وَجَدْتُ نَسِيمَ الرِّيحِ أَيْ نَفَسَهَا Mütercim der ki نَسِيمٌ [nesīm] hoş ve latīf rüzgārda dahi istiʿmāl olunur, niteki *Ṣiḥāḥ*'ta ve *Muḳaddime*'de meşrūhtur, ke-mā kāle'ş-şāʿir: "نَسِيمُ الصَّبَا بَلِّغْ سَلَامِي إِلَيْهِمْ" Ve

نَسِيمٌ [nesīm] ve

نَسْمٌ [nesm] (رَسْمٌ [resm] vezninde) ve

نَسَمَانٌ [nesemān] (fetehātla) Rüzgār esmek maʿnāsınadır; yukālu: نَسَمَتِ الرِّيحُ نَسْمًا وَنَسِيمًا وَنَسَمَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَبَّتْ Ve

نَسِيمٌ [nesīm] Cāna denir; yukālu: فُلَانٌ ثَقِيلُ النَّسِيمِ أَيِ الرُّوحِ Ve tere ıtlāk olunur, عَرَقٌ [ʿaraḳ] maʿnāsına. Ve

نَسْمٌ [nesm] (رَسْمٌ [resm] vezninde) Deve tabanıyla yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَمَ الْبَعِيرُ بِخُفِّهِ نَسْمًا إِذَا ضَرَبَ Ve bir nesne mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَمَ الشَّيْءُ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلنَّيْسَمُ [en-neysem] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Bu dahi rüzgārın nefeslenmesine denir. Ve cādde olmayan eski yola denir.

اَلنَّسَامَةُ [en-nesāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Yer çepelli merç olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَمَتِ الْأَرْضُ نَسَامَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَزَتْ

اَلنَّسْمُ [en-nesem] (fethateynle) Bu dahi bir nesne mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسِمَ الشَّيْءُ نَسَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلتَّنَسُّمُ [et-tenessum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Soluk almak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَسَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَفَّسَ Ve rüzgār istişmām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَسَّمَ النَّسِيمَ إِذَا تَشَمَّمَهُ Ve bir mekān rāyiha-i tayyibe ile muʿattar olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَسَّمَ الْمَكَانُ بِالطِّيبِ إِذَا أَرِجَ Ve teʾennī ve tedrīcle taleb ü tahsīl-i ʿilm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَسَّمَ الْعِلْمَ إِذَا تَلَطَّفَ فِي الْتِمَاسِهِ

اَلْمَنْسِمُ [el-mensim] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Devenin tabanına denir; yukālu: مَنْسِمُ الْبَعِيرِ أَيْ خُفُّهُ Şārihin beyānına göre bakanağına ıtlāk olunur. Ve eser ve ʿalāmet maʿnāsınadır; tekūlu: وَجَدْتُ مَنْسِمًا مِنَ الْأَمْرِ أَيْ عَلَامَةً Ve yola denir; tarīk maʿnāsına. Ve teveccüh ve sülūk edecek semt ve ve cihete denir; yukālu: إِلَى أَيْنَ مَنْسِمُكَ أَيْ مَذْهَبُكَ وَوَجْهُكَ

اَلْمُنَسِّمُ [el-munessim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Muhyi'n-nesemāt maʿnāsınadır ki hakīkī Hazret-i Bārī-i müteʿāldir; mecāzen memlūk āzād eden ve müstahikkīne idrār-ı maʿāş eden adamlara ıtlāk olunur.

اَلْأَنَاسِمُ [el-enāsim] (hemzenin fethiyle) Nās maʿnāsınadır; gūyā ki نَسَمَةٌ [nesemet] in cemʿi olan أَنْسَامٌ [ensām]ın cemʿidir.

اَلتَّنْسِيمُ [et-tensīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir işe ibtidā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَسَّمَ فِي الْأَمْرِ إِذَا ابْتَدَأَ Ve kul āzād eylemekle ihyā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَّمَ النَّسَمَةَ أَيْ أَحْيَاهَا وَأَعْتَقَهَا

اَلنَّاسِمُ [en-nāsim] (قَاسِمٌ [ḳāsim] vezninde) Ölümcül hastaya denir; yukālu: مَرِيضٌ نَاسِمٌ

أَيْ أَشْفَى عَلَى الْمَوْتِ

[ن ش م]

اَلنَّشْمُ [en-neşm] (nūn'un ve şīn-i muᶜcemenin fethiyle) Bir cins ağaç ismidir ki ondan yay düzülür.

اَلتَّنْشِيمُ [et-tenşīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Et bozulmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَّمَ اللَّحْمُ إِذَا تَغَيَّرَ Ve bir nesneye şürūᶜ ve ibtidā kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَّمَ فِي الْأَمْرِ إِذَا ابْتَدَأَ Ve bir şerr ve kerīheye ilişip uğraşmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَّمَ فِي الشَّرِّ إِذَا أَخَذَ وَنَشِبَ Ve yer çepelli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَّمَتِ الْأَرْضُ إِذَا نَزَّتْ Ve bülend ve ᶜālī eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَّمَ اللهُ ذِكْرَهُ أَيْ رَفَعَهُ

اَلتَّنَشُّمُ [et-teneşşum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Bu dahi bir işe başlamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَشَّمَ فِي الْأَمْرِ إِذَا ابْتَدَأَ Ve teᵓennī ve telattufla ᶜilm taleb ve tahsīl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَشَّمَ الْعِلْمَ إِذَا تَلَطَّفَ فِي الْتِمَاسِهِ

اَلنَّشَمُ [en-neşem] (fethateynle) Öküz aklı karalı benekli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشِمَ الثَّوْرُ نَشَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِيهِ نُقْطَةٌ بِيضٌ وَسُودٌ

اَلنَّشِمُ [en-neşim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Aklı karalı alaca öküze denir.

اَلْمَنْشِمُ [el-menşim] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde ve مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) ᶜItr aksāmından bir türlü hoş-bū dānedir ki be-gāyet sengīn olmakla ezmesi müşkül olur. Baᶜzılar قُرُونُ السُّنْبُلِ [ḳurūnu's-sunbul] ile tefsīr eylediler ki semmü's-sāᶜattir, fi'l-hāl helāk eder, müfredātta bīş aksāmından olmak üzere mersūmdur ve baᶜzen sünbül-i Hindī köklerinin aralıklarında bulunur. Ve

مَنْشِمٌ [Menşim] Mekke'de bir ᶜattāre hatun ismidir, pederine Vecīh derler idi. ᶜArablar mukātele murād ettiklerinde onun ᶜıtrıyla taᶜattur edip cenge teveccüh ve müşāberet ederler idi, beynlerinde kıtāl müştedd ve maktūl kesīr olur idi ve bu keyfiyyeti hāssasından ᶜadd ederler idi. Bināᵓenᶜaleyh: "أَشْأَمُ مِنْ عِطْرِ مَنْشِمٍ" beyne'l-ᶜArab mesel olmuştur. Ve

مَنْشِمٌ [menşim] Bir nevᶜ yemiş ismidir ki siyāh ve bed rāyiha olur. Ve bir mevziᶜ adıdır. Ve حَبُّ الْبَلَسَانِ [ḥabbu'l-belesān] ismidir.

[ن ص م]

اَلنَّصَمَةُ [en-neṣamet] (nūn'un ve ṣād'ın fethiyle) Sūret maᶜnāsınadır ki murād müşriklerin perestiş eyledikleri sūrettir.

[ن ض م]

اَلنَّضْمُ [en-naḍm] (nūn'un fethi ve ḍād-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Özlü ve tokça buğday denir; müfredi نَضْمَةٌ [naḍmet]tir; yukālu: بِهِ نَضْمٌ كَثِيرٌ أَيْ حِنْطَةٌ حَادِرَةٌ سَمِينَةٌ

[ن ظ م]

اَلنَّظْمُ [en-naẓm] (nūn'un fethi ve ẓā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Dizmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَظَمَ اللُّؤْلُؤَ نَظْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَلَّفَهُ وَجَمَعَهُ فِي سِلْكٍ Ve

نَظْمٌ [naẓm] مَنْظُومٌ [manẓūm] maᶜnāsına gelir ki dizilmiş nesneye denir; yukālu: لَهُ نَظْمٌ أَيْ مَنْظُومٌ Ve çekirge sürüsüne denir. Ve Cevzāᵓ sūretinde üç kevkebin ismidir. Mütercim der ki kütüb-i heyᵓette نِظَامٌ [Niẓām] ᶜunvānıyla mersūm ve saç ayağı şeklinde birbirine mütekārib üç hafī kevkeb ile musavverdir. Ve

نَظْمٌ [Naẓm] Bir mevziᶜ adıdır. Ve Ül-

ker dedikleri top yıldızlara ıtlāk olunur. Ve Deberān dedikleri kevkebe denir. Ve masdar olur, balık ve keler kısmı cevflerinde أُنْظُومَتَانِ [unẓūmetān] peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَظَمَتِ السَّمَكَةُ أَوِ الضَّبُّ إِذَا أَتَى بِأُنْظُومَتَانِ

اَلنِّظَامُ [en-niẓām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) نَظْمٌ [naẓm] gibi masdardır, dizmek maʿnāsınadır; yukālu: نَظَمَ اللُّؤْلُؤَ نَظْمًا وَنِظَامًا إِذَا أَلَّفَهُ وَجَمَعَهُ فِي نَظْمٍ Ve

نِظَامٌ [niẓām] Diziye ıtlāk olunur, inci dizisi ve tesbīh dizisi gibi; cemʿi نُظُمٌ [nuẓum] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve bir işin sebāt ve kıyāmına medār ve sebeb olan nesneye ve hālete ıtlāk olunur; cemʿi أَنْظِمَةٌ [enẓimet] gelir ve أَنَاظِيمُ [enāẓīm] gelir; yukālu: هُوَ نِظَامُ أَمْرِهِ أَيْ مِلَاكُهُ Ve sīret ve hedy ve tarīkat maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve deʾb ve ʿādet maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve

نِظَامَا السَّمَكَةِ [niẓāma's-semeket] أُنْظُومَتَانِ [unẓūmetān] maʿnāsınadır, ke-mā seyuzkeru. Ve

نِظَامٌ [niẓām] Dertop münʿakid olan kumluğa denir.

اَلتَّنْظِيمُ [et-tanẓīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi dizmek maʿnāsınadır; yukālu: نَظَّمَ اللُّؤْلُؤَ بِمَعْنَى نَظَمَهُ Ve balık ve keler kısmı karınlarında أُنْظُومَتَانِ [unẓūmetān] peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَظَّمَتِ السَّمَكَةُ وَالضَّبُّ بِمَعْنَى نَظَمَتْ

اَلْإِنْتِظَامُ [el-intiẓām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّنَظُّمُ [et-tenaẓẓum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Dizilmek maʿnāsınadır; yukālu: نَظَمَ اللُّؤْلُؤَ فَانْتَظَمَ وَتَنَظَّمَ Ve

إِنْتِظَامٌ [intiẓām] Müteʿaddī olur, mızrağı bir yandan sancıp öbür yandan çıkarmakla güyā ki iki yanını habbe dizer gibi mızrağa dizmek yāhūd ahşāsını dizmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْتَظَمَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا اخْتَلَّهُ

اَلنِّظَامَانِ [en-niẓāmān] (nūn'un kesriyle) ve

اَلْإِنْظَامَانِ [el-inẓāmān] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْأُنْظُومَتَانِ [el-unẓūmetān] (hemzenin zammıyla) Balığın ve kelerin karınlarından yağdan iki uzun rişte dir ki kuyruklarından tā kulaklarına kadar uzun olup cā-be-cā yumurtaları onlarda dizili olur.

اَلْإِنْظَامُ [el-inẓām] (hemzenin kesriyle) Balık ve keler karınlarında zikr olunan yumurta dizisi peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْظَمَتِ السَّمَكَةُ وَالضَّبُّ بِمَعْنَى نَظَمَتْ

اَلْأَنْظَامُ [el-enẓām] (hemzenin fethiyle) Vech-i mezkūr üzere dizili olan yumurtalara denir. Ve toplanıp münʿakid olan kumluğa denir. Ve boncuk ve tesbīh dizisine denir.

اَلنَّاظِمُ [en-nāẓim] ve

اَلْمُنَظِّمُ [el-munaẓẓim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) ve

اَلْمُنْظِمُ [el-munẓim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Karnında zikr olunan yumurta dizisi peydā eden balığa ve kelere denir.

اَلنَّظِيمُ [en-neẓīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol dağ aralığında olan dere yoluna denir ki onda sıra sıra su gölcükleri ola. Ve şol kuyulara denir ki nesak-ı vāhid üzere sıra sıra olup birbirine su gölcükleri ola. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلنَّظِيمَةُ [en-Neẓīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلنَّظَّامُ [en-Naẓẓām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Mütekellimīnden İbrāhīm b. Seyyār el-Muʿtezilī lakabıdır. Ve Muḥammed

b. ʿAbdulcebbār eş-Şāʿir el-Endelusī lakabıdır.

نِظَامٌ [Niẓām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Aʿşā el-Hemedānī ki ismi ʿAbdurraḥmān b. ʿAbdullāh b. el-Ḥāriş'tir ceddinin ismidir. Ve mezbūr Aʿşā şāʿir-i meşhūrdur.

[ن ع م]

اَلنَّعِيمُ [en-neʿīm] (nūn'un fethiyle) ve اَلنُّعْمَى [en-nuʿmā] (nūn'un zammıyla) ve اَلنِّعْمَةُ [en-niʿmet] (nūn'un kesriyle) Hoş dirliğe ve refāh ve rāhata ve nizām-ı hāl ü māla denir. نِعْمَةٌ [niʿmet] kelimesinin cemʿi نِعَمٌ [niʿam] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve أَنْعُمٌ [enʿum] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde; yukālu: هُوَ فِي نَعِيمٍ وَنُعْمَى وَنِعْمَةٍ أَيْ فِي خَفْضٍ وَدَعَةٍ وَمَالٍ Ve

نِعْمَةٌ [niʿmet] Ferah ve meserret maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي نِعْمَةٍ أَيْ مَسَرَّةٍ Ve yed-i beyzā-i sālihaya denir; نُعْمَى [nuʿmā] dahi denir, طُوبَى [ṭubā] vezninde, yaʿnī şol hālis ve samīm bahşiş ve ihsān ve ʿatiyyeye denir ki nefīs ve firāvān olmakla nāʾil olan adamın umūr ve ahvāline sālih ve müfīd olur; cemʿi أَنْعُمٌ [enʿum] gelir ve نِعَمٌ [niʿam] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve نِعِمَاتٌ [niʿimāt] gelir kesreteynle ki ehl-i Ḥicāz bu güne itbāʿ ederler ve نِعَمَاتٌ [niʿamāt] gelir ʿayn'ın fethiyle; yukālu: نَالَ مِنْهُ النِّعْمَةَ وَالنُّعْمَى أَيِ الْيَدَ الْبَيْضَاءَ الصَّالِحَةَ Mütercim-i *Ṣiḥāḥ* bunu cevārihten olan يَدٌ [yed] zann eylemiştir. ʿArablar samīm ve hālis nesneye بَيْضَاءُ [beyḍāʾ] ıtlāk ederler.

اَلتَّنَعُّمُ [et-tenaʿʿum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Nāz ve niʿmet ve refāh ve maʿīşetle hoş-dil olup perverişlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَفَّهَ Bundan ism نَعْمَةٌ [naʿmet]tir nūn'un fethiyle. Ve yalın ayak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى حَافِيًا Ve bir mekān mizāca muvāfık ve mülāyim gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَتَيْتُ أَرْضَهُمْ فَتَنَعَّمَتْنِي أَيْ وَافَقَتْنِي Ve bir adamı bir yerde taleb edip araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ فُلَانًا بِالْمَكَانِ إِذَا طَلَبَهُ Ve dābbeyi ilhāh ve ikdāmla sürmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ الدَّابَّةَ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهَا سَوْقًا دَائِمًا Ve piyāde yürüyüp ayaklarını kullanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَعَّمَ قَدَمَيْهِ إِذَا ابْتَذَلَهُمَا

اَلنَّعْمَةُ [en-naʿmet] (nūn'un fethiyle) تَنَعُّمٌ [tenaʿʿum]un maʿnā-yı evvelinden ismdir, refāh ve rāhatla olan dirliğe denir; yukālu: هُوَ فِي النَّعْمَةِ أَيِ الرَّفَاهِ

اَلنِّعْمَةُ [en-niʿmet] (nūn'un kesriyle) ve اَلْمَنْعَمُ [el-menʿam] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Masdarlardır, nāz ve naʿīm içre hoş-hāl olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَعِمَ الرَّجُلُ وَنَعَمَ نَعْمَةً وَمَنْعَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَنَعِمَ عَيْشُهُ إِذَا رَفُهَ وَيُقَالُ هَذَا مَنْزِلٌ يَنْعَمُهُمْ بِالْحَرَكَاتِ الثَّلَاثِ وَيُقَالُ يُنْعِمُهُمْ كَيُكْرِمُهُمْ أَيْ كَثِيرُ النِّعْمَةِ مُوَافِقٌ

اَلتَّنَاعُمُ [et-tenāʿum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tenaʿʿum ve tereffüh maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاعَمَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَنَعَّمَ

اَلْمُنَاعَمَةُ [el-munāʿamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) تَنَعُّمٌ [tenaʿʿum] maʿnāsınadır; yukālu: نَاعَمَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَعَّمَ Ve bir adamı müreffeh ve münaʿʿam kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاعَمَهُ إِذَا رَفَّهَهُ Ve ipi muhkem bükmek maʿnāsınadır; tekūlu: نَاعِمْ حَبْلَكَ أَيْ أَحْكِمْهُ

اَلتَّنْعِيمُ [et-tenʿīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı niʿmetlendirip refāh ve rāhatta kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَعَّمَهُ إِذَا رَفَّهَهُ Ve bir yere yalın ayak varmak maʿnāsınadır; yukālu: نَعَّمَهُمْ إِذَا أَتَاهُمْ حَافِيًا Ve bir adamın cevābında نَعَمْ [neʿam] demek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَّمَ فُلَانًا إِذَا قَالَ لَهُ نَعَمْ

Ve

تَنْعِيمٌ [Tenʿīm] Mekke'ye üç yā dört mīl mesāfede bir mevziʿ ismidir, beyt-i şerīfe helāl olan etrāf-ı mahallerin akrebidir; sağ tarafında Cebel-i Nuʿaym ve sol cānibinde Cebel-i Nāʿim nām dağlar olmakla تَنْعِيمٌ [Tenʿīm] ile tesmiye olundu, onda olan vādīnin ismi نَعْمَانُ [Naʿmān]dır.

اَلنَّاعِمَةُ [en-nāʿimet] ve

اَلْمُنَاعِمَةُ [el-munāʿimet] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın kesriyle) ve

اَلْمُنَعَّمَةُ [el-munaʿʿamet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Nāz ve naʿīmle perverde olan hoş-ʿayş ve hoş-gıdā hatuna denir; yukālu: جَارِيَةٌ نَاعِمَةٌ وَمُنَاعِمَةٌ وَمُنَعَّمَةٌ أَيْ حَسَنَةُ الْعَيْشِ وَالْغِذَاءِ Ve

نَاعِمٌ [nāʿim] ve

مُنَاعِمٌ [munāʿim] ve

مُتَنَاعِمٌ [mutenāʿim] Ter ü tāze ve hemvār ve müstakīm nebāta denir; yukālu: نَبْتٌ نَاعِمٌ وَمُنَاعِمٌ وَمُتَنَاعِمٌ أَيْ سَوَاءٌ Ve

نَاعِمٌ [nāʿim] Nerm ve latīf nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ نَاعِمٌ أَيْ لَيِّنٌ Ve

نَاعِمَةٌ [nāʿimet] Bāgçeye ve merg-zāra denir, رَوْضَةٌ [ravḍat] maʿnāsına.

اَلتَّنْعِيمَةُ [et-tenʿīmet] (tā-yı meftūha ile) Bir şecer adıdır ki yaprakları be-gāyet ter ve nāzük ve mutarrā olur, hālen bu diyārlarda gül-i ibrīsīm dedikleri olacaktır.

اَلْمُنَعَّمُ [el-munaʿʿam] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bu dahi nerm ve latīf ve nāzük nesneye denir; yukālu: كَلَامٌ مُنَعَّمٌ أَيْ لَيِّنٌ

اَلنُّعْمَى [en-nuʿmā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Niʿmet ve naʿīm ve yed-i beyzā-i sāliha maʿnālarınadır ki ānifen zikr olundular. Ve نُعَامَى [nuʿāmā] ve نُعَامٌ [nuʿām] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلنَّعْمَاءُ [en-naʿmāʾ] (nūn'un fethi ve medd ile) Bu dahi نِعْمَةٌ [niʿmet] gibi yed-i beyzā-i sāliha maʿnāsınadır ki tafsīl olundu.

اَلْإِنْعَامُ [el-inʿām] (hemzenin kesriyle) Niʿmet ihsān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْعَمَ اللهُ النِّعْمَةَ عَلَيْهِ وَأَنْعَمَهُ بِهَا أَيْ أَحْسَنَ Ve bir adamı mesrūr ve ferah-nāk eylemek maʿnāsına gelir; ve minhu yukālu: أَنْعَمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا أَيْ أَقَرَّ بِكَ عَيْنَ مَنْ تُحِبُّهُ أَوْ أَقَرَّ عَيْنَكَ بِمَنْ تُحِبُّهُ Yaʿnī "Senin dīdārınla sevdiğin adamın gözünü rūşen eylesin" yāhūd "Senin gözünü sevdiğin kimsenin dīdārıyla rūşen eylesin." Niteki sülāsīden ve bāb-ı rābiʿden نَعِمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا وَنَعِمَكَ عَيْنًا dahi bu makāmda īrād olunur. Ve bunların iʿrābları ʿan-karīb meşrūhtur. Ve

إِنْعَامٌ [inʿām] Ziyāde kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَنْعَمَ أَنْ يُحْسِنَ أَيْ زَادَ Ve bir nesnede mübālaga eylemek maʿnāsınadır, إِمْعَانٌ [imʿān] gibi; yukālu: أَنْعَمَ فِي الْأَمْرِ إِذَا بَالَغَ Ve bir yere yalın ayak varmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْعَمَهُمْ إِذَا أَتَاهُمْ حَافِيًا Ve bir nesneyi ter ve nāzük ve tāb u tarāvetli kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu kavluhum: أَنْعَمَ اللهُ صَبَاحَكَ أَيْ جَعَلَهُ ذَا نُعُومَةٍ وَلِينٍ وَطَرَاءَةٍ Şārih der ki bunda emr sīgasıyla أَنْعِمْ صَبَاحًا Ve أَنْعِمْ مَسَاءً ve tahfīfle عِمْ صَبَاحًا dahi derler, sabāhın hayrlı olsun makāmında.

اَلنَّعِيمُ [en-neʿīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Niʿmet maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve naʿīm-i ilāhī Ḫudā-yı muteʿālın mahlūka ihsān eylediği ʿatiyyeden ʿibārettir; yukālu: مَا زَالَ عَلَيْكَ نَعِيمُ اللهِ أَيْ عَطِيَّتُهُ

اَلنُّعْمَةُ [en-nuʿmet] (nūn'un zammıyla) إِنْعَامٌ [inʿām] gibi gözü aydın kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَعِمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا وَنَعِمَكَ نُعْمَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ أَقَرَّ اللهُ بِكَ عَيْنَ مَنْ تُحِبُّهُ أَوْ

أَقَرَّ عَيْنَكَ بِمَنْ تُحِبُّهُ ve yukālu: نَعْمَ عَيْنٍ وَنَعْمَةُ عَيْنٍ وَنَعَامُ عَيْنٍ وَنَعِيمُ عَيْنٍ بِفَتْحِ النُّونَاتِ وَنُعْمَى عَيْنٍ وَنُعَامَى عَيْنٍ وَنُعَامُ عَيْنٍ وَنُعْمُ عَيْنٍ وَنُعْمَةُ عَيْنٍ بِضَمِّ النُّونَاتِ وَنِعْمَةُ عَيْنٍ وَنِعَامُ عَيْنٍ بِكَسْرِ النُّونَاتِ أَيْ أَفْعَلُ ذَلِكَ إِنْعَامًا لِعَيْنِكَ وَإِكْرَامًا Yaʿnī "Ben bu işi sana mahzā muhabbet ve itāʿatimden nāşī işledim tā ki müşāhede eyledikte dīdelerin rūşen ola." Ve bunların cümlesi mehcūren muzmer olan fiʿl ile mansūblardır.

Mütercim der ki *Nihāye*'de Muṭarrif نَعِمَ أَنْعَمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا terkībini tecvīz eylemeyip عَيْنًا اللهُ terkībini tasvīb eylemiştir, lākin Zemaḫşerī بِكَ lafzında bā'yı taʿdiye ve عَيْنًا kelimesini mefʿūl olan kāf'tan temyīz eylemekle tevcīh ve tashīh eyledi. Pes maʿnā نَعَّمَكَ اللهُ عَيْنًا demektir ki نَعَّمَ عَيْنَكَ وَأَقَرَّهَا sebkindedir. Ve أَقَرَّ بِكَ عَيْنَ مَنْ تُحِبُّهُ maʿnāsına göre نَعِمَ müteʿaddī olmakla عَيْنًا lafzı mefʿūlü olup ve tenvīn muzāfun ileyhten ʿivaz olur. Ve vech-i mezkūr üzere baʿzen cārrı hazf ve fiʿli īsālle نَعِمَكَ عَيْنًا dahi derler. Ve أَنْعَمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا kavlinde maʿnā-yı evvele göre bāʾ harfi zāʾide olur. Ve إِنْعَامٌ [inʿām] naʿīme dāhil olmak maʿnāsına da gelmekle bu maʿnā murād olursa bāʾ zāʾide olmayıp taʿdiye için olur, Muṭarrif terkīb-i evvelde temeyyüzü fāʿil üzere muntasab tahayyül eylemekle istinkār eylemiştir.

اَلنَّعَمُ [en-neʿam] (fethateynle) Ağaç yeşerip tāb u tarāvetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَعِمَ الْعُودُ نَعَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اخْضَرَّ وَنَضَرَ Ve bir adam hoş-dil ve münbasit olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَعَّمَهُ تَنْعِيمًا فَنَعِمَ بِذَلِكَ نَعَمًا أَيْ قَالَ لَهُ نَعْمْ فَسُرَّ بِذَلِكَ

اَلنَّعَامَةُ [en-neʿāmet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Devekuşuna denir. Müʾennestir ve müzekker olur; نَعَامٌ [neʿām] ondan ism-i cinstir, müfred ve cemʿe ıtlāk olunur; ve minhu'l-meselu: "أَنْتَ كَصَاحِبَةِ النَّعَامَةِ" Aslı budur ki nisvān-ı ʿArabdan biri bī-kes ve bī-nevā olmakla umūr ve husūsunu ʿaşīret ve cīrānları taʿahhüd ederler idi. Bir gün sahrāda geşt ü güzār ederken bir devekuşu gördü ki صُعْرُورٌ [ṣuʿrūr] dedikleri samg-ı galīzi ekl eylemekle boğazında tıkanıp kaldığından harekete bī-mecāl olmuş yatar. Hemān varıp ahz ve yaşmağıyla bir ağaca bend eyledikten sonra min-baʿd bir tarafa nakl ve irtihāl husūsunda cīrānımın develerine ihtiyācım kalmadı, bār u büngāhımı buna tahmīl ederim diyerek memnūnen obaya gelip lisān-ı istignā ile "مَنْ كَانَ يَحُفُّنَا وَيَرُفُّنَا فَلْيَتَّرِكْ" Yaʿnī "Bu ana kadar umūrumu taʿahhüd ve bana ʿavn ve ihsān edenler, min-baʿd ferāgat eylesinler!" diye bülend āvāz ile nidā eyledi. Baʿdehu çadırını yıkıp esās u resāsını ne hāl ise neʿāmeti bend eylediği şecer yanına īsāl etti. Meger neʿāmet boğazında kalan gussayı yutup ve bir takrīble benden halās olmuş olmakla şimdi mezbūre bu hāli gördükte hayrān ve nādim ve peşīmān olup kaldı, Payas'a pirince giderken evdeki bulgurdan çıktı. Hem neʿāmetten mahrūm ve hem ehl ve kabīlenin iʿānetinden meʾyūs oldu. Mesel-i mezbūr iʿtimād olunmayacak nesneye iʿtimād ile haybet ve hüsrāna dūçār olan kimse hakkında darb olunur. Mütercim der ki Rāġib'in beyānına göre deveye teşbīhle bu kuşa نَعَامَةٌ [neʿāmet] ıtlāk eylediler ki نَعَمٌ [neʿam] lafzından ahz ve deveden başka olduğundan tagyīr-i sūretle نَعَامَةٌ [neʿāmet] dediler. Ve

نَعَامَةٌ [neʿāmet] ve

نَعَامٌ [neʿām] Beyābāna denir. Ve şol ağaca denir ki kuyunun iki cānibinde olan mīller

üzere arkuru korlar ki dolap oku taʿbīr olunur. Ve

نَعَامَةُ [Neʿāmet] Yedi reʾs feres ismidir ki Ḥāriṣ b. ʿAbbād ve Ḫālid b. Naḍle el-Esedī ve Mirdās b. Muʾāẕ el-Cuşemī feresidir ki bu صَمْعَرٌ [Ṣamʿar] nām kısrağın dişi dölüdür. Ve ʿUyeyne b. Evs el-Mālikī ve Musāfiʿ b. ʿAbdulʿazīz ve el-Munfecir el-Ġuberī ve Ḳarrāṣ el-Ezdī feresleridir. Ve

نَعَامَةٌ [neʿāmet] Ayağa yāhūd tabana ıtlāk olunur. Ve dağ tepesinde sāyebān gibi binā olunmuş salaç makūlesine denir ki suʿūd edenlere istirāhat için binā ederler. Ve نَعَامَةُ الْفَرَسِ [neʿāmetu'l-feres] atın dimāgına yāhūd ağzına denir. Ve yola denir, tarīk maʿnāsına. Ve nefs ve zāt maʿnāsınadır. Ve ferah ve sürūr maʿnāsınadır. Ve ikrām maʿnāsınadır. Ve çabuk ve müstaʿcil olan peyk ve sāʿīye denir. Ve kuyunun içinde domalıp duran yerli kayaya denir. Ve baldırda incik kemiğine denir. Ve zulmet maʿnāsınadır. Ve cehl ve nādānī maʿnāsınadır. Ve beyābānda ʿalāmet için nasb olunan nişāna denir. Ve kuyu üzere durup halka su çekip veren adama denir. Ve dimāgı ihāta eden ince deriye denir. Ve Necd ülkesinde bir mevziʿ adıdır. Ve

نَعَامَةٌ [neʿāmet] Cemāʿat-i insānīye denir; ve minhu kavluhum: شَالَتْ نَعَامَتُهُمْ Niteki "ش،و،ل" māddesinde beyān olundu. Ve

نَعَامَةٌ [neʿāmet] Ḥīre ülkesinde hükümrān olanların ʿalem-i mahsūsudur, تُبَّعٌ [tubbaʿ]-ı Yemen ve نَجَاشِي [necāşī]-i Ḥabeşe gibi. Ve Beyhes nām kimsenin lakabıdır. Ve Ebū Neʿāme, Ḳaṭarī b. el-Fucāʾe lakabıdır. Ve Neʿāme eḍ-Ḍabbī ashābdandır.

اَلنَّعَمُ [en-neʿam] (fethateynle ve baʿzen ʿayn'ın iskānıyla) Deve ve koyun kısmına denir, baʿzılar deveye tahsīs eylediler; cemʿi أَنْعَامٌ [enʿām] gelir ve cemʿü'l-cemʿi أَنَاعِيمُ [enāʿīm] gelir. Rāġib'in beyānına göre نَعَمٌ [neʿam] deveye mahsūstur, zīrā ʿinde'l-ʿArab aʿzam-ı niʿmettir, lākin cemʿi olan أَنْعَامٌ [enʿām] deve sığır ve koyun kısmına ıtlāk olunur, lākin içlerinde deve olmadıkça ıtlāk olunmaz.

اَلنَّعَامُ [en-neʿām] ve

اَلنَّعَائِمُ [en-neʿāʾim] (nūn'ların fethiyle) Menāzil-i kamerden bir menzil ismidir, نَعَامَةٌ [neʿāmet] sūretindedir.

اَلنُّعَامَى [en-nuʿāmā] (قُصَارَى [ḳuṣārā] vezninde) Cenūb yeline ʿalā-kavlin cenūb ile sabā beyninden hübūb eden yele denir, ʿArabistān'da rutūbet ve tarāvete sebeb oldukları için.

نِعْمَ [niʿme] ve بِئْسَ [biʾse] kelimeleri ki efʿāl-i medh ü zemm kısmındandır, نِعْمَ [niʿme] medh ve بِئْسَ [biʾse] zemm içindir. Bunlarda dört lügat var: 1) نَعِمَ [neʿime] dir nūn'un fethi ve ʿayn'ın kesri ki عَلِمَ [ʿalime] vezninde. 2) نِعِمَ [niʿime]dir kesreteynle. 3) نِعْمَ [niʿme]dir nūn'un kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla. 4) [نَعْمَ] nūn'un fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla. بِئْسَ [biʾse] kelimesi dahi bu minvāl üzeredir. Ve bunlar mutasarrıf değillerdir. Ve ʿArablar إِنْ فَعَلْتَ فَنِعْمَتْ derler, vakfen ve vaslen āhirinde olan tāʾ harfi sākinen sābit olur, zīrā tā-i teʾnīstir; فَبِهَا kelimesinde zamīr muʿayyen olan خَصْلَةٌ [ḫaṣlet] lafzına rāciʿdir فَبِالْخَصْلَةِ وَنِعْمَتْ هِيَ sebkindedir. Ve gāh olur ki نِعْمَ kelimesine مَا lāhık olup onunla sıladan iktifā olunur ve baʿzen ʿayn'ı meftūh olur; tekūlu: دَقَقْتُهُ دَقًّا نِعِمَّا بِكَسْرِ النُّونِ وَالْعَيْنِ أَيْ نِعْمَ مَا دَقَقْتُهُ

Mütercim der ki نِعْمَ الرَّجُلُ زَيْدٌ ve نِعْمَ رَجُلًا زَيْدٌ

derler, "Zeyd iyi ve güzel kimsedir" demektir Ve بِئْسَ الرَّجُلُ زَيْدٌ ve بِئْسَ رَجُلًا زَيْدٌ derler, "Zeyd kötü ve yaramaz kimsedir" demektir. Ve işbu "مَنْ تَوَضَّأَ لِلْجُمُعَةِ فَبِهَا وَنِعْمَتْ" hadīsinin tefsīrinde İbn Eṯīr dedi ki وَنِعْمَتِ الْفَعْلَةُ وَالْخَصْلَةُ هِيَ takdīrindedir, mahsūs bi'l-medh mahzūftur ve bā-i فَبِهَا fiʿl-i muzmere müteʿallik olmakla فَبِهَذِهِ الْخَصْلَةِ أَوِ الْفَعْلَةِ يُنَالُ الْفَضْلَ sebkindedir. Ve yine İbn Eṯīr dedi ki نِعِمَّا aslında نِعْمَ مَا idi, idgām olunup نِعِمَّا dediler, bunda olan مَا kelimesi ne mevsūledir ne mevsūfedir, belki شَيْءٌ teʾvīlinde olmakla نِعِمَّا بِالْمَالِ kavli نِعْمَ شَيْئًا اَلْمَالُ takdīrindedir ve bāʾ harfi zāʾidedir. Ve Zemaḫşerī ﴿إِنَّ اللهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ﴾ āyet-i kerīmesinin tefsīrinde demiştir ki نِعِمَّا kelimesinde olan مَا muhtemeldir ki mansūb olup يَعِظُكُمْ kelimesine mevsūf olmakla نِعْمَ شَيْئًا يَعِظُكُمْ بِهِ takdīrinde ola yāhūd merfūʿ olup يَعِظُكُمْ kelimesine mevsūl ola ki يَعِظُكُمْ kendisinin sılası olur, pes نِعْمَ الشَّيْءُ الَّذِي يَعِظُكُمْ بِهِ takdīrinde olur. Ve mahsūs bi'l-medh mahzūf olmakla نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ ذَاكَ الْمَأْمُورُ بِهِ demek olur, lākin kütüb-i nahviyyede mukarrerdir ki نِعْمَ kelimesinin fāʿili muzher oldukta elbette lām-ı cins ile muhallā yāhūd muhallā bi-lāmi'l-cins olana muzāf olur. Bu sūrette مَا [mā]-i mevsūlenin fāʿil olması cāʾiz olmaz meger ki مَا burada اَلَّذِي maʿnāsına olup ve muʿarref bi-lāmi'l-cins gibi ibhāmı müştemil olmakla teʾvīl oluna. Ve İbn Hişām dedi ki مَا [mā] nekire-i tāmme ve temeyyüzdür ve cümle onun sıfatıdır ve fāʿil müstetirdir, نِعْمَ هُوَ شَيْئًا يَعِظُكُمْ بِهِ takdīrindedir. Ve baʿzılar مَا [mā] maʿrife-i mevsūledir dediler. İntehā.

اَلنُّعْمَانُ [en-nuʿmān] (nūn'un zammıyla) Kana denir, دَمٌ [dem] maʿnāsına; شَقَائِقُ النُّعْمَانِ [şaḳāʾiḳu'n-nuʿmān] ki gelincik çiçeğidir, humretinden nāşī ona muzāf olmuştur yāhūd emīr-i Ḥīre Nuʿmān b. el-Munẕir onu himāyet eylemekle kendisine muzāf oldu.

مَعَرَّةُ النُّعْمَانِ [Maʿarratu'n-Nuʿmān] (مَضَرَّةُ النُّعْمَانِ [maḍarratu's-suʿbān] vezninde) Şām ülkesinde bir beldedir, Nuʿmān b. Beşīr radıyallāhu ʿanhu hılāl-i seferde oraya uğradıkta oğlu vefāt edip oraya defn eylediğinden kendiye muzāf oldu.

اَلنُّعْمَانُونَ [en-Nuʿmānūn] Otuz nefer ashāb-ı kirāmdır ki hep Nuʿmān ismiyledir.

اَلْأَنْعُمَانِ [el-Enʿumān] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın zammıyla) İki vādīdir yāhūd Enʿum ile ʿĀḳil dedikleri dağlara taglīben ıtlāk olunmuştur.

اَلنَّعَائِمُ [en-Neʿāʾim] (nūn-ı meftūha ile) Nevāhī-i Medīne'de bir mevziʿdir.

نَعْمَايَا [Naʿmāyā] (nūn'un fethi ve āhirde yā-yı tahtiyye ile) Bir cebel adıdır.

اَلْأَنْعُمُ [el-Enʿum] (أَفْلُسٌ [eflus] vezninde) ʿĀliye-i Medīne'de bir mevziʿdir.

نُعْمٌ [Nuʿm] (nūn'un zammıyla) Raḥabetu İbn Mālik b. Ṭavḳ kazāsında bir mevziʿdir. Ve bir hatun ve dört mevziʿ ismidir.

بُرْقَةُ نُعْمِيٍّ [Burḳatu Nuʿmiyy] (غُرْفَةُ تُرْكِيٍّ [ġurfetu turkiyy] vezninde) بُرَقٌ [buraḳ]-ı ʿArabdan bir بُرْقَةٌ [burḳat]tır.

اَلنُّعْمَانِيَّةُ [en-Nuʿmāniyyet] Mışır'da bir karyedir. Ve Vāsıṭ ile Baġdād miyānında bir beldedir. Bunların her birinde kil taʿbīr olunan çamurun maʿdeni vardır. Ve Sincār kazāsında bir karye adıdır.

نَعْمَانُ [Naʿmān] (سَحْبَانُ [seḥbān] vezninde) Cebel-i ʿArafāt arkasında bir vādī ismidir ki Naʿmānu'l-Erāk demekle maʿrūftur, onda misvāk ağaçları nābit olur. Ve Kūfe

kurbünde bir vādī adıdır. Ve arz-ı Şām'da Nehr-i Furāt'a karīb bir vādī ismidir. Ve تَنْعِيمٌ [Tenʿīm] dedikleri mahalde bir vādī ve başka iki mevziʿ adıdır. Ve Naʿmān b. Ḳarād ve Yaʿlā b. en-Naʿmān tābiʿīlerdir.

نَاعِمٌ [Nāʿim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

مُنَعِّمٌ [Munaʿʿim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) ve

نُعْمَانُ [Nuʿmān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) ve

نُعْمَى [Nuʿmā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) ve

نُعَيْمٌ [Nuʿaym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

أَنْعُمٌ [Enʿum] (أَفْلُسٌ [eflus] vezninde) ve

تَنْعُمُ [Tenʿum] (تَنْصُرُ [tenṣuru] vezninde) Esāmī-i ricāldendir. Ve

نُعَيْمٌ [Nuʿaym] On altı nefer sahābe ismidir.

يَنْعَمُ [Yenʿam] (يَمْنَعُ [yemnaʿu] vezninde) Bir kabīle adıdır.

نُعَيْمَانُ [Nuʿaymān] (musaggar bünyesiyle) Esāmīdendir: Nuʿāymān b. ʿAmr ashāb-ı Bedr'dendir; pek mezzāḥ ve latīfeci hoştabʿ olmakla Mefhar-ı enām ʿaleyhi's-selām hazretlerini ekserī hende-nāk ederler idi. Ez-cümle bir gün emīr-i ʿasker Ebū Bekr radıyallāhu ʿanhu hazretleriyle bir gazāya bi'l-maʿiyye ʿāzim olup esnā-i rāhta ashābdan Suveybiṭ b. Ḥarmele'yi memlūkumdur diyerek bir takrīb ile bir aʿrābīye on mihār genç dişi deveye beyʿ ve teslīm eyledi. Hazret-i Ebū Bekr istimāʿ eyledikte develeri yedinden ahz ve aʿrābīye redd ile Suveybiṭ'i tahlīs eyledi. Fahr-i ʿālem aleyhi's-selām hazretleri ve sāʾir ashāb-ı kirām bu kıssadan vāfir zamān hande eylediler.

اَلتَّنَاعُمُ [et-Tenāʿum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir batn ismidir.

اَلْمَنْعُمُ [el-menʿum] (ʿayn'ın zammıyla) Müʾellifin kāʿidesi üzere mīm meftūh olur. Ve şārihin tashīhine göre مِنْبَرٌ [minber] veznindedir, süpürgeye denir.

نَعَمْ [neʿam] (fethateynle ve baʿzen ʿayn'ı meksūr olur) Ve Muʿāfā b. Zekeriyyā en-Nehrevānī nakli üzere نَعَامْ [neʿām] ki işbāʿladır, onda lügattir, بَلَى [belā] kelimesi gibi harf-i cevābdır, lākin نَعَمْ [neʿam] kelimesi cevāb-ı vācibde müstaʿmeldir, Türkīde evet ve Fārisīde ārī maʿnāsınadır; لَا ve نَعَمْ maʿlūmdur. Şārih der ki نَعَمْ [neʿam] lafzı harftir, mülahhas-ı istiʿmāli budur ki haberden sonra zikr olunursa tasdīk ve إِفْعَلْ ve لَا تَفْعَلْ kelimātından sonra olursa vaʿd ve istibhāmdan sonra olursa iʿlām için olur.

نُعَامَاكَ [nuʿāmāke] قُصَارَاكَ [ḳuṣārāke] veznninde ve mürādifidir ki "nihāyet-i saʿy ü ikdāmın" demek olur. Cā-be-cā zikr olunmuştur ki bu veznde olan māddeler gāyete delālet eder, gūyā ki fiʿl-i mezbūr nihāyet-i saʿy u ikdāmınla nāʾil olacağın niʿmettir demeği tahayyül eder yāhūd nihāyet-i niʿmetin fiʿl-i mezbūrdur, eger işlemez isen niʿmetin nākıs olmuş olur demektir; yukālu: نُعَامَاكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيْ قُصَارَاكَ

اَلْمِنْعَامُ [el-minʿām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznninde) Mübālaga üzere inʿām ve ihsān sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِنْعَامٌ أَيْ مِفْضَالٌ

[ن غ م]

اَلنَّغَمُ [en-neġam] (nūn'un ve ġayn-ı muʿcemenin fethi ve baʿzen sükūnuyla) Gizli söze denir, kelām-ı hafī maʿnāsına; müfredi نَغَمَةٌ [neġamet]tir. Ve

نَغْمٌ [naġm] ve

نَغْمَةٌ [naġmet] (ġayn'ların süknuyla) Irlamak maʿnāsınadır, Fārisīde serāyīden mürādifidir; yukālu: نَغَمَ الْمُطْرِبُ فِي الْغِنَاءِ وَنَغِمَ نَغْمًا وَنَغْمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَكَلَّمَ فِيهِ Musikīde olan نَغْمَةٌ [naġmet] bundan ismdir. Ve

نَغْمٌ [naġm] Meşrūbu azca içmek maʿnāsınadır; yukālu: نَغَمَ فِي الشَّرَابِ نَغْمًا بِمَعْنَى نَغَبَ

اَلنُّغْمَةُ [en-nuġmet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznide) Bir içim suya ve sāʾir meşrūba denir, جُرْعَةٌ [curʿat] maʿnāsına; cemʿi نُغَمٌ [nuġam] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; ve yukālu: نَغَمَ نَفَسًا Yaʿnī "Pek az olmakla bir solukta içti."

اَلتَّنَغُّمُ [et-tenaġġum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Bu dahi ırlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَغَّمَ فِي الْغِنَاءِ بِمَعْنَى نَغَمَ

[ن ق م]

اَلنِّقْمَةُ [en-niḳmet] (nūn'un kesri ve fethiyle) ve

اَلنَّقِمَةُ [en-neḳimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznide) ʿUkūbetle olan cezāʾ ve mükāfāta denir; cemʿi نَقِمٌ [neḳim] gelir, كَلِمٌ [kelim] vezninde ve نِقَمٌ [niḳam] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve نَقِمَاتٌ [neḳimāt] gelir, كَلِمَاتٌ [kelimāt] vezninde; yukālu: حَلَّتْ بِهِ النِّقْمَةُ وَالنَّقِمَةُ وَهِيَ الْمُكَافَاةُ بِالْعُقُوبَةِ

اَلنَّقْمُ [en-naḳm] (nūn'un fethiyle) ve

اَلتِّنِقَّامُ [et-tiniḳḳām] (تِكِلَّامٌ [tikillām] eznide) ʿUkūbetle cezā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَمَ مِنْهُ وَنَقِمَ نَقْمًا وَتِنِقَّامًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا عَاقَبَهُ Ve bir işi kerīh ve nā-hoş görmek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَمَ الْأَمْرَ إِذَا كَرِهَهُ Ve tīz tīz ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَمَهُ إِذَا أَكَلَهُ سَرِيعًا

اَلْإِنْتِقَامُ [el-intiḳām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ʿUkūbetle cezā eylemek maʿnāsınadır ki ahz-i kīne eylemek taʿbīr olunur; yukālu: إِنْتَقَمَ مِنْهُ إِذَا عَاقَبَهُ

اَلنَّقَمُ [en-neḳam] (fethateynle) Yolun ortasına denir.

اَلنَّاقِمِيَّةُ [en-Nāḳimiyyet] Raḳāşi bint ʿĀmir'in lakabıdır.

نَاقِمٌ [Nāḳim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Bir batn pederi olan ʿĀmir b. Saʿd b. ʿAdiyy nām kimsenin lakabıdır; Raḳāşi-i mezbūrenin pederidir. Ve

نَاقِمٌ [nāḳim] ʿUmān şehrine mahsūs bir cins hurmā ismidir.

نُقْمٌ [Nuḳm] (nūn'un zammıyla) Yemen'de bir karye adıdır.

اَلنَّقِيمَةُ [en-neḳīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) Nefs ve zāt maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مَيْمُونُ النَّقِيمَةِ أَيِ النَّقِيبَةِ Şārihin beyānına göre aslı نَقِيبَةٌ [neḳībet]tir.

نُقْمَى [Nuḳmā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

نَقَمَى [Neḳamā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Nevāhī-i Medīne'de bir mevziʿdir.

[ن ك م]

اَلنَّكْمَةُ [en-nekmet] (تَمْرَةٌ [temret] veznide) ʿAzīm olan nekbet ve musībete denir; yukālu: أَصَابَتْهُ النَّكْمَةُ أَيِ النَّكْبَةُ وَالْمُصِيبَةُ الْفَادِحَةُ

[ن م م]

اَلنَّمُّ [en-nemm] (nūn'un fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Nās beynine nakl-i kelāmla fesād ilkā edip birbirine düşürmek maʿnāsınadır ki koğuculuk eylemek taʿbīr olunur; yukālu: نَمَّ الْحَدِيثَ نَمًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَهُ إِشَاعَةً لَهُ وَإِفْسَادًا وَوَرَّشَ بَيْنَ النَّاسِ وَأَغْرَى Ve yalanla sözü düzüp koşmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَمَّ الْكَلَامَ

إِذَا زَيَّنَهُ بِالْكَذِبِ Ve misk rāyihası dağılmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَمَّ الْمِسْكُ إِذَا سَطَعَ Ve

نَمٌّ [nemm] Vasf olur, koğucuya denir; cemᶜi نَمُونَ [nemmūn] ve أَنِمَّاءُ [enimmāᵓ] gelir, müᵓennesi نَمَّةٌ [nemmet]tir.

اَلنَّمُومُ [en-nemūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلنَّمَّامُ [en-nemmām] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) ve

اَلْمِنَمُّ [el-minemm] (مِجَنٌّ [micenn] vez-ninde) Bunlar da koğucuya denir. نَمُومٌ [nemūm]un cemᶜi نُمٌّ [numm] gelir nūn'un zammıyla.

اَلنَّمِيمَةُ [en-nemīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vez-ninde) İsmdir, koğuculuğa denir. Şārihin beyānına göre نَمِيمٌ [nemīm] dahi denir hā'sız; yukālu: هُوَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ أَيْ بِرَفْعِ الْحَدِيثِ Ve ok kuburunun sesine ıtlāk olunur. Ve yazı yazarken kalemden mesmūᶜ olan cı-zırtıya denir. Ve fısıltı fısfısına ıtlāk olu-nur ki iki adam fısıltı ederken dudakları-nın fıs fıs ötmesinden ᶜibārettir.

اَلنَّامَّةُ [en-nāmmet] (mīm'in teşdīdiyle) Āhestece hiss ve hareket maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ نَامَّةٌ أَيْ حِسٌّ وَحَرَكَةٌ Ve hayāt-ı nefs maᶜnāsına müstaᶜmeldir; ve minhu yukālu: أَسْكَتَ اللهُ نَامَّتَهُ أَيْ أَمَاتَهُ Niteki hemze ile نَأْمَةٌ [neᵓmet] dahi müstaᶜmeldir.

اَلنَّمَّامُ [en-nemmām] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Bir hoş-bū nebāt adıdır, Türkīde mar-sama derler, reyāhīn envāᶜındandır; bevl ve hayzı müdirr ve rahimden ölmüş cenīni ve solucanları muhric ve kehleyi mühlik ve sikencebīn ile bir miskālini şürb bi'l-hāssa arı sokmuş kimseye nāfiᶜdir.

اَلنَّمْنَمَةُ [en-nemnemet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Yaldızlamak ve nakş ve tezyīn ey-lemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَمْنَمَهُ إِذَا زَخْرَفَهُ وَنَقَشَهُ Ve rüzgār toprağın yüzünü yazı ya-zılmış tarzında alay alay yol yol eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَمْنَمَتِ الرِّيحُ التُّرَابَ إِذَا خَطَّتْهُ وَتَرَكَتْ عَلَيْهِ أَثَرًا كَالْكِتَابَةِ

اَلنِّمْنِمُ [en-nimnim] ve

اَلنِّمْنِيمُ [en-nimnīm] (nūn'ların kesriyle) Rüzgārın toprağın yüzüne yazı nakşı gibi yol yol bast eylediği eser ve nişāna denir.

اَلنُّمْنُمُ [en-numnum] (هُدْهُدٌ [hudhud] vez-ninde ve فِلْفِلٌ [filfil] vezninde ki nūnların kesriyle olur) Genç ve tāze kimselerin tırnaklarında olan beyāza denir; müfredi نُمْنُمَةٌ [numnumet] ve نِمْنِمَةٌ [nimnimet]tir.

اَلنِّمَّةُ [en-nimmet] (nūn'un kesriyle) Kehle-ye ᶜalā-kavlin karıncaya denir.

اَلنُّمِّيُّ [en-nummiyy] (قُمِّيٌّ [ḳummiyy] vez-ninde) Hıyānet ve ᶜayb maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ نُمِّيٌّ أَيْ خِيَانَةٌ وَعَيْبٌ Ve çeki taşına denir. صَنْجَةُ الْمِيزَانِ [ṣancetu'l-mīzān] maᶜnāsına. Ve düşmanlık, ᶜadāvet maᶜnāsınadır. Ve tabīᶜat ve sirişt maᶜnāsınadır. Ve pula ve mangıra denir ki bakırdan olur, ᶜalā-kavlin kurşun ile yāhūd bakır ile magşūş olan akçeye denir; nüfredi نُمِّيَّةٌ [nummiyyet]dir hā'yla, cemᶜi نَمَامِيٌّ [nemāmiyy] gelir. Ve insānın asl ve māye ve cevherine denir; yukālu: هُوَ كَرِيمُ النُّمِّيِّ وَهُوَ جَوْهَرُ الْإِنْسَانِ وَأَصْلُهُ Ve kes ve kimse maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَا بِالدَّارِ نُمِّيٌّ أَيْ أَحَدٌ

اَلنُّمِّيَّةُ [en-nummiyyet] (hā'yla) Müᵓennestir ki zikr olundu. Ve üveyik kuşuna denir, فَاخِتَةٌ [fāḫitet] maᶜnāsına.

[ن و م]

اَلنَّوْمُ [en-nevm] (لَوْمٌ [levm] vezninde) ve

اَلنِّيَامُ [en-niyām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Imızganmak yāhūd uyumak maʿnāsınadır; yukālu: نَامَ الرَّجُلُ يَنَامُ نَوْمًا وَنِيَامًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَعَسَ أَوْ رَقَدَ Ve kızın baldırı etli ve dolgun olmakla halhāl çıkırdamaz olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَامَ الْخَلْخَالُ إِذَا انْقَطَعَ صَوْتُهُ مِنِ امْتِلَاءِ السَّاقِ Ve pazar kāsid olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَامَتِ السُّوقُ إِذَا كَسَدَتْ Ve yel dinmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَامَتِ الرِّيحُ إِذَا سَكَنَتْ Ve āteş sönmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَامَتِ النَّارُ إِذَا هَمَدَتْ Ve deryā limanlamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَامَ الْبَحْرُ إِذَا هَدَأَ Ve sevb eskimek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَامَ الثَّوْبُ إِذَا أَخْلَقَ Ve bir adam dergāh-ı Hakk'a tevāzuʿ ve ibtihāl ve meskenet ʿarz eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَامَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَاضَعَ لِلَّهِ Ve hayvān ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَامَتِ الشَّاةُ إِذَا مَاتَتْ Ve إِلَى harfiyle bir nesneye yāhūd bir kimseye sükūn ve ārāmiş ve üns ve itmīnān bulmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki bütün bütün ona nefsi yatıp rām olmak ve onunla avunup kalmaktan ʿibārettir; yukālu: نَامَ إِلَيْهِ إِذَا سَكَنَ وَاطْمَأَنَّ

اَلنِّيمَةُ [en-nīmet] (nūn'un kesriyle) İsmdir, uykuya denir. Ve bir gecelik geçinecek kūt ve gıdāya ıtlāk olunur, lüzūm ʿalākasıyla; yukālu: مَا لَهُ نِيمَةُ لَيْلَةٍ أَيْ بِيتَةٌ

اَلنَّائِمُ [en-nāʾim] İsm-i fāʿildir; cemʿi نِيَامٌ [niyām] gelir nūn'un kesriyle ve نُوَّمٌ [nuvvem] ve نُيَّمٌ [niyyem] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] veznlerinde ve نُوَّامٌ [nuvvām] ve نُيَّامٌ [nuyyām] gelir, رُمَّانٌ [rummān] veznlerinde ve نَوْمٌ [nevm] gelir, قَوْمٌ [ḳavm] veznninde yāhūd bu ism-i cemʿdir, قَوْمٌ [ḳavm] gibi; müʾennesi نَائِمَةٌ [nāʾimet]tir, cemʿi نُوَّمٌ [nuvvem]dir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde.

اَلنُّؤُومُ [en-neʾūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلنُّؤُومَةُ [en-nuvemet] (هُمَزَةٌ [humezet] veznninde) ve

اَلنُّوَمُ [en-nuvem] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Vasflardır, mübālagayı mutazammınlardır, müʾennesinde dahi نَؤُومٌ [neʾūm] denir, صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde.

اَلْإِنَامَةُ [el-ināmet] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّنْوِيمُ [et-tenvīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Uyutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَامَهُ وَنَوَّمَهُ إِذَا أَرْقَدَهُ Ve

إِنَامَةٌ [ināmet] Katl maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَنَامَهُ إِذَا قَتَلَهُ Ve kaht ve şiddet nāsı kırıp geçirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَنَامَتِ السَّنَةُ النَّاسَ إِذَا هَشَمَتْهُمْ Ve bir adamı nāʾim bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَامَ فُلَانًا إِذَا وَجَدَهُ نَائِمًا

نَوْمَانُ [nevmān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde ki vasftır) Çok uyur olan adama denir. Ve bunun istiʿmāli nidāya mahsūstur; yukālu: يَا نَوْمَانُ أَيْ كَثِيرُ النَّوْمِ

اَلْمَنَامُ [el-menām] ve

اَلْمَنَامَةُ [el-menāmet] (mīm'lerin fethiyle) İsm-i mekānlardır, hāb-gāh maʿnāsına; yukālu: هَذَا مَنَامُهُ وَمَنَامَتُهُ أَيْ مَوْضِعُ نَوْمِهِ Ve

مَنَامَةٌ [menāmet] Kadifeye ıtlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ عَلَى الْمَنَامَةِ أَيِ الْقَطِيفَةِ Ve sed ve seki taʿbīr olunan sofaya ıtlāk olunur, hāb-gāh olduğu için; yukālu: أَتَيْتُهُ وَهُوَ قَاعِدٌ عَلَى الْمَنَامَةِ أَيِ الدُّكَّانِ

اَلْمُنَاوَمَةُ [el-munāvemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bāb-ı mugālebede istiʿmāl olunur, uyku husūsunda yarışmak maʿnāsına; tekūlu: نَاوَمَنِي فَنُمْتُهُ نَوْمًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ غَلَبْتُهُ

اَلْإِسْتِنَامَةُ [el-istināmet] Bu dahi bir ada-

ma alışıp onunla karār ve ārāmiş bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَامَ إِلَيْهِ إِذَا سَكَنَ وَاطْمَأَنَّ Ve muvāzaʿa ile uyur şeklinde olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَامَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَى النَّوْمَ مِنْ نَفْسِهِ كَاذِبًا

اَلنُّوَمَةُ [en-nuvemet] (nūn'un zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Vasftır ki zikr olundu. Ve mübālaga sīgası olur. Ve

اَلنَّوِيمُ [en-nevīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Uykucu adama denir. Ve mugaffel yāhūd bīnām u nişān adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ نُوَمَةٌ وَنَوِيمٌ أَيْ مُغَفَّلٌ أَوْ خَامِلٌ

اَلنُّوَامُ [en-nuvām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Uyku basmağa ve uyku ağırlığına denir; yukālu: يَأْخُذُهُ نُوَامٌ أَيْ يَعْتَرِيهِ النَّوْمُ

اَلتَّنَاوُمُ [et-tenāvum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Muvāzaʿaten uyur şeklini göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاوَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَى النَّوْمَ مِنْ نَفْسِهِ كَاذِبًا

اَلتَّنَوُّمُ [et-tenevvum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) İhtilām olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَوَّمَ الرَّجُلُ إِذَا احْتَلَمَ

اَلنَّائِمَةُ [en-nāʾimet] Ölüme ıtlāk olunur, مَنِيَّةٌ [meniyyet] maʿnāsına. Şārih der ki burada مَنِيَّةٌ [meniyyet] nüshaları muharreftir, savāb olan مَيِّتَةٌ [meyyitet] olmaktır ki ölü demek olur, niteki cüsseye نَامِيَةٌ [nāmiyet] ıtlāk olunur. Ve

نَائِمَةٌ [nāʾimet] Yılana ıtlāk olunur; حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına.

اَلنِّيمُ [en-nīm] (nūn'un kesriyle) Bu dahi kadifeye denir; yukālu: نَامَ عَلَى النِّيمِ أَيِ الْقَطِيفَةِ

اَلْمُسْتَنَامُ [el-mustenām] (mīm'in zammıyla) Şol oturaklı yere ıtlāk olunur ki onda su irkilir ola.

مُنِيمٌ [Munīm] (مُنِيبٌ [munīb] vezninde) ve

نَامِينُ [Nāmīn] (آمِينُ [āmīn] vezninde) Birer mevziʿ adıdır.

اَلنَّامَةُ [en-nāmet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Nisvān fercinin kāʿidesine yaʿnī sāhasına denir ki oturak yeridir.

نَوْمَانُ [nevmān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Bir nebāt adıdır.

[ن ه م]

اَلنَّهَمُ [en-nehem] (fethateynle) ve

اَلنَّهَامَةُ [en-nehāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Pek aç gözlülükle ekl ve şürbe ziyādesiyle düşkün olup şibaʿ ve gınā gelmez kertesinde harīs ve müştehī olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَهِمَ فِي الطَّعَامِ نَهَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَنُهِمَ عَلَى الْمَجْهُولِ وَهُوَ إِفْرَاطُ الشَّهْوَةِ فِي الطَّعَامِ وَأَنْ لَا يَمْتَلِئَ عَيْنُ الْآكِلِ وَلَا يَشْبَعَ Ve bir nesneye pek düşkün ārzū-mend olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَهِمَ بِكَذَا إِذَا أُوْلِعَ بِهِ

اَلنَّهِمُ [en-nehim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلنَّهِيمُ [en-nehīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

اَلْمَنْهُومُ [el-menhūm] Aslā doymak bilmeyen aç gözlü harīs ve şereh-mend adama denir. Ve

مَنْهُومٌ [menhūm] Bir nesneye pek düşkün ārzū-mend adama denir; yukālu: هُوَ مَنْهُومٌ بِكَذَا أَيْ مُولَعٌ بِهِ

اَلنَّهْمَةُ [en-nehmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hācet maʿnāsınadır; yukālu: قَضَى نَهْمَتَهُ أَيْ حَاجَتَهُ Ve bir nesneye der-kār olan şehvet-i tāmme ve himmet-i bāligaya denir; yukālu: إِسْتَوْفَى مِنْهُ نَهْمَتَهُ أَيْ بُلُوغَ هِمَّتِهِ وَشَهْوَتِهِ Ve نَأْمَةٌ [neʾmet] maʿnāsınadır ki gümürdenmeğe denir; yukālu: سَمِعْتُ نَهْمَةَ الْأَسَدِ وَالرَّجُلِ أَيْ نَأْمَتَهُ Ve نَهْمٌ [nehm] ve نَهِيمٌ [nehīm] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلنَّهْمُ [en-nehm] (وَهْمٌ [vehm] vezninde) Zīk-ı nefesle katı katı solumak maʿnāsınadır; yukālu: نَهَمَ الرَّجُلُ نَهْمًا مِنَ الْبَابِ

الثَّانِي إِذَا نَحَمَ Ve

نَهْمٌ [nehm] ve

نَهِيمٌ [nehīm] Haykırarak tehdīd ile zecr ve āzār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَهَمَهُ نَهْمًا وَنَهِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَ عَلَيْهِ وَتَوَعَّدَهُ وَزَجَرَهُ Ve

نَهْمٌ [nehm] ve

نَهِيمٌ [nehīm] ve

نَهْمَةٌ [nehmet] Deveye yürümek için āzār ile haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَهَمَ إِبِلَهُ نَهْمًا وَنَهِيمًا وَنَهْمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالثَّانِي إِذَا زَجَرَهَا بِصَوْتٍ Ve çakıl taşı makūlesini fiske ile bir kimseye atmak maʿnāsınadır; yukālu: نَهَمَ بِالْحَصَى إِذَا خَذَفَهُ

اَلْمِنْهَامُ [el-minhām] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol devedir ki zecr ile müncezir olup gider ola; Cemʿi مَنَاهِيمُ [menāhīm] gelir.

اَلنَّهَامُ [en-nehām] ve

اَلنَّهَامِيُّ [en-nehāmiyy] (nūn'ların harekāt-ı selāsı ve yā-yı nisbetle) Demirciye denir, حَدَّادٌ [ḥaddād] maʿnāsına. Ve dülgere denir.

اَلْمَنْهَمَةُ [el-menhemet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Dülger işleyecek mevziʿe denir.

اَلنِّهَامِيُّ [en-nihāmiyy] (nūn'un kesriyle) Baʿzıların kavline göre papaza denir, rāhib ve sāhib-i deyr maʿnāsına; nūn'un zammıyla da lügattir. Ve sehl ve āsān yola denir; yukālu: طَرِيقٌ نِهَامِيٌّ أَيْ سَهْلٌ

نِهْمٌ [Nihm] (nūn'un kesriyle) İbn Rebīʿa'dır ki bir batn pederidir.

نُهْمٌ [nuhm] (nūn'un zammıyla) Bir şeytān yāhūd Muzeyne kabīlesine mahsūs bir sanem adıdır ki ʿAbdunuhm dedikleri kimseleri onunla tesmiye eylediler.

نُهَمُ [Nuhem] (زُفَرُ [zufer] vezninde) İbn ʿAbdullāh b. Kaʿb b. Rebīʿa b. ʿĀmir b. Ṣaʿṣaʿa bir batndır.

اَلنُّهَامُ [en-nuhām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir güne kuş adıdır, ʿalā-kavlin baykuşa denir. Ve keşīşe denir, rāhib maʿnāsına.

اَلنَّهَّامُ [en-nehhām] (شَدَّادٌ [şeddād] veznninde) ve

اَلنَّهَّامَةُ [en-nehhāmet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Arslana denir. Ve

نَهَّامٌ [nehhām] Açık ve vāzıh yola denir.

اَلْمُنَاهَمَةُ [el-munāhemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adam ile bilece haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاهَمَهُ إِذَا أَخَذَ مَعَهُ فِي النَّهِيمِ أَيِ الصَّوْتِ

[ن ي م]

اَلنِّيمُ [en-nīm] (nūn'un kesriyle) Niʿmet-i tāmme maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ نِيمٌ أَيْ نِعْمَةٌ تَامَّةٌ Ve kendisiyle üns ve ārām ve itmīnān olunan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نِيمٌ أَيْ يُسْتَنَامُ إِلَيْهِ وَيُونَسُ بِهِ Ve bir şecer adıdır ki ondan kavata ve çanak ittihāz olunur. Ve yumuşak ve latīf ve mülāyim nesneye denir, hissī olsun, sevb gibi ve maʿnevī olsun, ʿayş ve zindegānī gibi. Ve yel esip uğramakla kumluk üzere zāhir olan yol yol tarīkalara denir. Ve eski kürke denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ نِيمٌ أَيْ فَرْوٌ خَلَقٌ

مَنِيمُونُ [Menīmūn] (mīm'in fethiyle) Mışır'da bir kazā ismidir.

نَجَزَ النُّونُ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و أ م]

اَلْوِئَامُ [el-viʾām] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) ve **اَلْمُوَاءَمَةُ** [el-muvāʾemet] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) Bir adama muvāfakat eylemek yāhūd mübāhāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَاءَمَهُ وِآمًا وَمُوَاءَمَةً إِذَا وَافَقَهُ أَوْ بَاهَاهُ Ve minhu'l-meselu: "لَوْلَا الْوِئَامُ لَهَلَكَ الْأَنَامُ" وَفُسِّرَ بِالْمَعْنَيَيْنِ الْأَوَّلُ ظَاهِرٌ وَالثَّانِي لَيْسُوا يَأْتُونَ بِالْجَمِيلِ خُلُقًا وَإِنَّمَا يَفْعَلُونَهُ مُبَاهَاةً وَتَشَبُّهًا Yaʿnī muvāfakat maʿnāsına göre nāsın birbiriyle üns ve ülfette ve sāʾir muʿāmelātta muvāfakatları olmasa maslahatları muzmahil ve kendileri telef ve perīşān olurlar. Ve sānīye göre ehl-i kerem ki lutf ve ihsānı ʿan-tabʿ ederler ve cibilletinde mekārim olmayanlar onlara teşebbüh ve tebāhī cihetiyle ederler. Eger bu makūleler vech-i mezkūr üzere taklīd ile sāʾire mübāhāt eyleseler reşk ve hasedlerinden helāk olurlar. Mütercim der ki baʿzı ümmehātta fahr ve mübāhāt maʿnāsına işbu "لَوْلَا الْوِئَامُ لَهَلَكَ اللِّئَامُ" ʿunvānıyla mersūmdur.

اَلتَّوْأَمَانِ [et-tevʾemān] (tā-yı fevkiyye-i meftūha ile) İkiz olan iki velede denir, her birine تَوْأَمٌ [tevʾem] denir; müʾennesi تَوْأَمَةٌ [tevʾemet]tir, cemʿi تَوَائِمُ [tevāʾim] dir, قَشْعَمٌ [ḳaşʿam] ve قَشَاعِمُ [ḳaşāʿim] gibi ve تُؤَامٌ [tuʾām]dır, غُرَابٌ [ġurāb] vezninde; yukālu: هُمَا تَوْأَمَانِ وَهَذَا تَوْأَمٌ وَهَذِهِ تَوْأَمَةٌ Cevherī işbu تَوْأَمٌ [tevʾem] māddesini tāʾ faslında zikr eylemekle vehm eylemiştir. Şārih der ki müʾellif bunu tāʾ faslında dahi zikr eyledi, zīra baʿzılar tā'nın asliyye olmasına ve baʿzılar vāv'dan münkalib zāʾide olmasına zāhib oldular; kavl-i sānīye göre muvāfakat maʿnāsından meʾhūz olur. İntehā. Ve Ṣāliḥ b. Nebhān ki مَوْلَى التَّوْأَمَةِ [Mevle't-Tevʾemet] demekle maʿrūftur, tābiʿīndendir. Ve

تَوْأَمَانِ [tevʾemān] Bir cins ot adıdır ki sagīr ve semeri kemmūna şebīh olur.

اَلْإِتْآمُ [el-itʾām] (hemzenin kesriyle) İkiz doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتْأَمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتِ اثْنَيْنِ فِي بَطْنٍ

اَلْمُتْئِمُ [el-mutʾim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznince) İkiz doğuran hatuna denir.

اَلْمُتَوَائِمُ [el-mutevāʾim] Mutevāfık ve mütenāsib maʿnāsınadır; yukālu: غَنَّى الْمُطْرِبُ غِنَاءً مُتَوَائِمًا أَيْ مُتَوَافِقًا وَمُتَنَاسِبًا لَمْ تَخْتَلِفْ أَلْحَانُهُ

اَلْمُوَأَّمُ [el-muveʾʾem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Büyük başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوَأَّمٌ أَيِ الْعَظِيمُ الرَّأْسِ Ve zişt-hilkat ve bed-manzar adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوَأَّمٌ أَيْ مُشَوَّهُ الْخَلْقِ

اَلتَّوْئِيمُ [et-tevʾīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hak taʿālā bir adamı çirkīn ve bed-hilkat kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَأَّمَهُ اللهُ تَوْئِيمًا أَيْ شَوَّهَ خَلْقَهُ

تَوْأَمُ [Tevʾem] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Ḥabeş kabāʾilinden bir kabīle adıdır.

اَلْوَأْمُ [el-veʾm] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Be-gāyet ıssı ve germ-nāk eve denir, gerek kara ev olsun ve gerek sobalı ve ocaklı makūlesi olsun; yukālu: بَيْتٌ وَأْمٌ أَيْ دَفِيءٌ

اَلْوَأَمَةُ [el-veʾemet] (fetehātla) Şol adama denir ki bir işi işleyip ve gayrın işlediğini hikāye eder ola, yaʿnī sāʾire de bunu benim gibi eder yāhūd etti diye nakl eder ola; yukālu: رَجُلٌ وَأَمَةٌ أَيْ يَعْمَلُ وَيَحْكِي مَا يَصْنَعُ غَيْرُهُ

اَلْمُوَأَّمَةُ [el-muʾevvemet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Tepesiz olan tolgaya denir.

[و ث م]

اَلْوَثْمُ [el-veṯm] (vāv'ın ve ṯā-yı müsellesenin sükûnuyla) Bir nesneyi tuz gibi dövüp ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: وَثَمَهُ وَثْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ وَدَقَّهُ Ve at tırnağıyla yeri vurup sökmek maʿnāsınadır; yukālu: وَثَمَ الْفَرَسُ الْأَرْضَ إِذَا رَجَمَهَا بِحَوَافِرِهِ Ve

وَثْمٌ [veṯm] ve

وِثَامٌ [viṯām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ayağı taş kesip kanatmak maʿnāsınadır; yukālu: وَثَمَتِ الْحِجَارَةُ رِجْلَهُ وَثْمًا وَوِثَامًا إِذَا أَدْمَتْهَا Ve

وَثْمٌ [veṯm] ve

وَثِيمَةٌ [veṯīmet] Biriktirmek maʿnāsınadır; tekūlu: ثِمْ لِلْوَثِيمَةِ بِالْأَمْرِ أَيِ اجْمَعْ لَهَا

اَلْوَثِيمَةُ [el-veṯīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Taşlara denir,حِجَارَةٌ[ḥicāret] maʿnāsına. Ve otluk kümesine ve buğday kümesine denir. Ve Veṯīme b. Mūsā muhaddistir.

اَلْوَثِيمُ [el-veṯīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Gövdesi sımsıkı tıknaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَثِيمٌ أَيِ الْمُكْتَنِزُ لَحْمًا

اَلْوَثَامَةُ [el-veṯāmet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-de) Tıknaz gövdeli olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَثُمَ الرَّجُل وَثَامَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ وَثِيمًا

اَلْمِيثَمُ [el-mīṯem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Metânet ve istihkāmından yeri şiddetle çiğner olan çizmeye ve deve tabanına denir; yukālu: خُفٌّ مِيثَمٌ أَيْ شَدِيدُ الْوَطْءِ Ve bir recül adıdır.

اَلْوَثَمُ [el-veṯem] (fethateynle) Azlık, kıllet maʿnāsınadır; yukālu: وَثِمَتْ أَرْضُنَا وَثَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ نَبَاتُهَا ve yukālu fi't-taʿaccubi: مَا أَوْثَمَهَا أَيْ مَا أَقَلَّ رِعْيَهَا

اَلْمُوَاثَمَةُ [el-muvāṯemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Ayakları bir yere biriktirip kendiyi atar gibi pertāv ederek seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: وَاثَمَ فِي الْعَدْوِ إِذَا ضَابَرَ كَأَنَّهُ يَرْمِي بِنَفْسِهِ

[و ج م]

اَلْوَجِمُ [el-vecim] (cīm'le كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْوَاجِمُ [el-vācim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Şiddet-i hüzn ü gamdan çehresi münkabız olup başını yere dikip hamūş ve epsem duran adama denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ وَهُوَ وَجِمٌ وَوَاجِمٌ أَيْ عَبُوسٌ مُطْرِقٌ لِشِدَّةِ الْحُزْنِ

اَلْوَجْمُ [el-vecm] (رَجْمٌ [recm] vezninde) ve

اَلْوُجُومُ [el-vucūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznin-de) Gayz ve infiʿālden nāşī sükût edip durmak maʿnāsınadır; yukālu: وَجَمَ الرَّجُلُ وَجْمًا وَوُجُومًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَكَتَ عَلَى غَيْظٍ Ve bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: وَجَمَ الشَّيْءَ إِذَا كَرِهَهُ Ve bir adamın göğsüne vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَجَمَ فُلَانًا إِذَا لَكَزَهُ Ve

وَجْمٌ [vecm] Çolpa ve kemter adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَجْمٌ أَيْ رَدِيءٌ Ve yukālu: هُوَ وَجْمُ سُوءٍ أَيْ رَجُلُ سُوءٍ Yaʿnī "Yaramaz ve bed-kār ve bed-kirdār kimsedir." Ve

وَجَمٌ [vecem] (fethateynle) Cā-be-cā tepeler üzere taşlardan yığılmış oyuğa enir ki yol bilmek için yapılan oyuklardan aglaz ve atvel olur ve bunlar ʿĀd kavminden kalmıştır; cemʿi أَوْجَامٌ [evcām]dır. Baʿzılar dedi ki أَوْجَامٌ [evcām] şol binālara denir ki sahrālarda onlar ile cihet ve cānib idrāk ve istidlāl olunur. Ve

وَجْمٌ [vecem] Havftan nāşī sükût eylemek maʿnāsına olur; tekūlu: لَمْ أَجِمْ عَنْهُ أَيْ لَمْ

أَسْكُتْ عَنْهُ فَزَعًا

اَلْوَجِيمُ [el-vecīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ وَجِيمٌ أَيْ شَدِيدُ الْحَرِّ

اَلْوَجْمَةُ [el-vecmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yirmi dört sāᶜatte bir öğün yemek yemeğe denir, وَجْبَةٌ [vecbet] gibi; yukālu: يَأْكُلُ وَجْمَةً أَيْ وَجْبَةً Ve bir mevziᶜ adıdır.

اَلْوَجَمَةُ [el-vecemet] (fetehātla) ᶜĀrlanacak sıfat ve haslete denir; yukālu: يَتَوَقَّى الْوَجَمَةَ أَيِ الْمَسَبَّةَ

اَلْأَوْجَمُ [el-evcem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Kumluğun göm ve firāvān yerine denir.

اَلْوَجَمُ [el-vecem] (fethateynle) Bahīl ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ وَجَمٌ أَيْ بَخِيلٌ Ve leᵓīm ve fürū-māye olarak hafīfü'l-cism adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَجَمٌ أَيِ الْخَفِيفُ الْجِسْمِ اللَّئِيمُ

اَلْمِيجَمَةُ [el-mīcemet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Tokmağa denir, كُذِينٌ [kuẕīn] maᶜnāsına; مِيجَنَةٌ [mīcenet] dahi denir. Müᵓellif, Fārisī ile tefsīr eyledi. Ve كُذِينٌ [kuẕīn] gezīn muᶜarrebidir.

اَلْوَجِيمَةُ [el-vecīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Āfete uğramış ᶜalef ve hubūbāta denir.

[و ح م]

اَلْوَحَمُ [el-veḥam] (vāv'ın ve ḥā-yı mühmelenin fethiyle) Gebe hatunlar aş yermek maᶜnāsınadır ki türlü türlü nesnelere iştihā eder, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: وَحِمَتِ الْحُبْلَى كَوَرِثَ يَوْرَثُ وَوَجِلَ يَوْجَلُ وَحَمًا وَهُوَ شِدَّةُ شَهْوَةِ الْحُبْلَى لِمَأْكَلٍ Ve

وَحَمٌ [veḥam] Hatunun aş yerdiği nesneye de denir. Ve cimāᶜa ve mutlakan her nesneye ārzū ve iştihāᵓ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَحِمَ الْجِمَاعَ وَغَيْرَهُ إِذَا اشْتَهَى Ve kuş uçarken kanatları seslenmeğe denir; tekūlu: سَمِعْتُ وَحَمَ الطَّيْرِ أَيْ حَفِيفَهُ

اَلْوِحَامُ [el-viḥām] (كِتَابٌ [kitāb] ve سَحَابٌ [seḥāb] veznlerinde) Maᶜnā-yı evvelden ismdir, gebe nisvānın aş yerme hāletine denir; yukālu: بِهَا وِحَامٌ أَيْ شَهْوَةٌ عَلَى الْحَبَلِ Mütercim der ki kütüb-i tıbbiyyede meşrūh olduğu üzere bunun sebebi meselā hāmil olan hatunun ṭamṣı bedeninde kalıp halt-ı redī olmakla ibtidā-yı hamlde muhālif nesneler arzū eder, kömür ve çamur makūlesine dahi iştihā eder, baᶜdehu ṭamṣ cenīne gıdā olmakla o hālet zāᵓil olur. Ve bu hālet baᶜzı adamlara dahi olur, kimi toprak ve kimi kiremit yemeğe mübtelā olur, ona dahi وِحَامٌ [viḥām] denir, sebebi tabīᶜī-i muᶜtāda muhālif ahlāt-ı rediyyedir.

اَلْوَحْمَى [el-vaḥmā] (سَكْرَى [sekrā] veznince) Aş yeren gebe hatuna denir; cemᶜi وَحَامَى [veḥāmā] gelir وِحَامٌ [viḥām] gelir vāv'ın kesriyle ve سَكَارَى [sekārā] vezninde.

اَلتَّوْحِيمُ [et-tevḥīm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Aş yeren hatun için ᶜādet-i ᶜArab üzere koyun boğazlayıp gönlü istediğini kendisine yedirmek maᶜnāsınadır; تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] izāle içindir, bedeviyyeler ekserī ete aş yerler imiş; yukālu: وَحَّمَ فُلَانَةً إِذَا ذَبَحَ لَهَا وَأَطْعَمَهَا مَا تَشْتَهِي Ve kırılmış asma çubundan su tereşşüh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَحَّمَ الْعُودُ إِذَا نَظَفَ مِنْهُ الْمَاءَ مَكْسُورًا

اَلْوَحِيمُ [el-veḥīm] وَجِيمٌ [vecīm] veznince ve mürādifidir ki pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ وَحِيمٌ أَيْ وَجِيمٌ

[و خ م]

اَلْوَخْمُ [el-vaẖm] (vāv'ın fethi ve ẖā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) ve

اَلْوَخِمُ [el-veẖim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْوَخِيمُ [el-veẖīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْوَخُومُ [el-veḫūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Hazmı güç sakīl ve kesīf adama denir; cemʿi وَخَامَى [veḫāmā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve وِخَامٌ [viḫām] gelir vāv'ın kesriyle ve أَوْخَامٌ [evḫām] gelir. وَخَامَى [veḫāmā] ve وِخَامٌ [viḫām], كَتِفٌ [ketif] vezninde olan وَخِمٌ [veḫim]in ve وَخِيمٌ [veḫīm]in cemʿidir. Ve أَوْخَامٌ [evḫām] evvelin ve sānīnin cemʿidir; yukālu: رَجُلٌ وَخْمٌ وَوَخِمٌ وَوَخِيمٌ أَيْ ثَقِيلٌ

اَلْوَخَامَةُ [el-veḫāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

اَلْوُخُومَةُ [el-vuḫūmet] ve

اَلْوُخُومُ [el-vuḫūm] (vāv'ların zammıyla) Bir kimse sakīl ve nā-güvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَخُمَ الرَّجُلُ وَخَامَةً وَوُخُومَةً وَوُخُومًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ وَخِيمًا Kezālik taʿām hazmı güç ve sakīl ve nā-güvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَخُمَ الطَّعَامُ إِذَا كَانَ وَخِيمًا

اَلْوَخَامُ [el-veḫām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْوَخُومُ [el-veḫūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْوَخِمَةُ [el-veḫimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلْوَخْمَةُ [el-vaḫmet] (حَمْزَةٌ [ḥamzet] vezninde) ve

اَلْوَخِيمَةُ [el-veḫīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْمُوخِمَةُ [el-mūḫimet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

اَلْمَوْخَمَةُ [el-mevḫamet] (مَحْمَدَةٌ [maḥmedet] vezninde) Havāsı ağır ve fenā olmakla merʿāsı devābba yaramaz olan arza denir; yukālu: أَرْضٌ وَخَامٌ وَوَخُومٌ وَوَخِمَةٌ وَوَخْمَةٌ وَوَخِيمَةٌ وَمُوخِمَةٌ وَمَوْخَمَةٌ إِذَا كَانَتْ لَا يَنْجَعُ كَلَؤُهَا

اَلْوَخِيمُ [el-veḫīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sakīl adama denir ki zikr olundu. Ve sakīl olmakla mizāca sālih ve muvāfık ve nāfiʿ olmayan taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ وَخِيمٌ أَيْ لَا يُوَافِقُ

اَلتَّوَخُّمُ [et-tevaḫḫum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْإِسْتِيخَامُ [el-istīḫām] Bir taʿāmı sakīl ve nā-güvār bulmak ve sakīl ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَخَّمَ الطَّعَامَ وَاسْتَوْخَمَهُ إِذَا لَمْ يَسْتَمْرِئْهُ

اَلتُّخَمَةُ [et-tuḫamet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bir ʿillet adıdır ki sakīl ve nā-muvāfık taʿām eklinden ʿārız olur. Ve eşʿārda ḫā'nın sükūnuyla gelmiştir. Lisānımızda tohme olmak ve imtilā olmak taʿbīr olunur. Cemʿi تُخَمٌ [tuḫam] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve تُخَمَاتٌ [tuḫamāt] gelir. Bunun aslı وُخَمَةٌ [vuḫamet]tir.

اَلتَّخْمُ [et-taḫm] (tā'nın fethiyle aslı وَخْمٌ idi) Tohme olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخِمَ الرَّجُلُ وَتَخِمَ تَخْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا أَتْخَمَ

اَلْإِتِّخَامُ [el-ittiḫām] (hemzenin ve tā-yı müşeddenin kesriyle) Bu dahi tohme ve imtilā olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّخَمَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَخِمَ Bunu aslı إِوْتَخَمَ idi.

اَلْإِتْخَامُ [el-itḫām] (hemzenin kesriyle) Tohme eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَتْخَمَ فُلَانًا الطَّعَامُ إِذَا صَيَّرَهُ مُتْخَمًا Ve bunun aslı أَوْخَمَ idi.

اَلْمَتْخَمَةُ [el-metḫamet] (مَصْنَعَةٌ [maṣnaʿat] vezninde) Tohme olmağa bāʿis olan taʿāma denir; yukālu: هُوَ مَتْخَمَةٌ أَيْ يُتَّخَمُ مِنْهُ

اَلْمُوَاخَمَةُ [el-muvāḫamet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bāb-ı mugālebedendir, tohme olmakta yarışmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَاخَمَنِي فَوَخَمْتُهُ كَوَعَدْتُهُ أَيْ كُنْتُ أَشَدَّ تُخَمَةً مِنْهُ Aʿrāb

kısmının ʿacāyib mübāhaseleri olur.

اَلْوَخَمُ [el-veḫam] (fethateynle) Bāsūra şebīh bir ʿillettir ki nākanın fercinde hādis olur.

اَلْوَخَمَةُ [el-veḫamet] (fetehātla) وَخَمٌ [veḫam] ʿilletine uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ وَخَمَةٌ أَيْ بِهَا وَخَمٌ

[و د م]

وَدْمٌ [Vedm] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir recül ʿalemidir. Ve Taġlib kabīlesinden münşaʿib Kelb kabīlesinden bir batn adıdır. Ve Cuşem b. Vedm b. Beliyy, Ḳuḍāʿa nesebinin ricālindendir.

[و ذ م]

اَلْوَذَمُ [el-veẕem] (vāv'ın ve ẕāl-ı muʿcemenin fethiyle) Fazl ve ziyāde maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ وَذَمٌ أَيْ زِيَادَةٌ Ve siğile denir ki bedende çıkar, ثُؤْلُولٌ [ṣuʾlūl] maʿnāsınadır. Ve hāye ile bilece zekere denir. Ve şol siğil taʿbīr olunan dāneciklere denir ki nākanın rahiminde zuhūr edip dölden menʿ eder. Ve kovanın köşeleriyle ağacının aralığında bend eyledikleri tasmalara denir. Ve bir recül adıdır. Ve masdar olur, kovanın zikr olunan tasmaları kopmak maʿnāsınadır; yukālu: وَذِمَتِ الدَّلْوُ وَذَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَ وَذَمُهَا

اَلْإِيذَامُ [el-īẕām] (إِكْرَامٌ [kirām] vezninde) Kovaya وَذَمٌ [veẕm] bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْذَمَ الدَّلْوَ إِذَا شَدَّهَا بِالْوَذَمَةِ Ve bir kimse kendi üzerine haccı vācib kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْذَمَ الْحَجَّ إِذَا أَوْجَبَهُ عَلَى نَفْسِهِ

اَلْوَذَمَةُ [el-veẕemet] (fetehātla) Bağırsağa ve işkenbeye denir; cemʿi وِذَامٌ [viẕām] gelir vāv'ın kesriyle.

اَلْوَذِيمَةُ [el-veẕīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Beytullāhi'l-harāma gönderilen hediyye ve bergüzāra denir; cemʿi وَذَائِمُ [veẕāʾim] gelir.

اَلتَّوْذِيمُ [et-tevẕīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kelbin muʿallem olduğu bilinmek için boynuna kayıştan kılāde geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: وَذَّمَ الْكَلْبَ إِذَا شَدَّ فِي عُنُقِهِ سَيْرًا لِيُعْلَمَ أَنَّهُ مُعَلَّمٌ Ve ziyāde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَذَّمَ عَلَى الْخَمْسِينَ إِذَا زَادَ Ve bir nesneyi kıyma kıyma kesip doğramak maʿnāsınadır; yukālu: وَذَّمَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَّعَهُ تَقْطِيعًا

اَلْوَذْمَاءُ [el-veẕmāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Doğurmaz olan hayvāna denir, عَاقِرٌ [ʿāḳir] maʿnāsına.

اَلْوَذَائِمُ [el-veẕāʾim] Menzūr olan emvāle denir; tekūlu: مَا لِي وَذَائِمُ أَيْ كُلُّهُ مَنْذُورٌ فِي سَبِيلِ اللهِ

[و ر م]

اَلْوَرَمُ [el-verem] (fethateynle) ʿUzv-ı bedende bir ʿārıza sebebiyle tahaddüs eden şişe denir; yukālu: بِيَدِهِ وَرَمٌ أَيْ نُتُوءٌ وَانْتِفَاخٌ Ve masdar olur, şişmek maʿnāsına; yukālu: وَرَمَ جِلْدُهُ يَرِمُ كَوَرِثَ يَرِثُ إِذَا انْتَفَخَ Ve وَرَمُ أَنْفٍ [veremu enf] darılmaktan kināyedir; yukālu: وَرِمَ أَنْفُهُ إِذَا غَضِبَ Ve nebāt dolgun ve boylu olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَرِمَ النَّبْتُ إِذَا سَمَقَ

اَلتَّوَرُّمُ [et-teverrum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bu dahi aʿzā şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَرَّمَ جِلْدُهُ إِذَا انْتَفَخَ

اَلتَّوْرِيمُ [et-tevrīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir ʿuzvu vurup şişirmek maʿnāsınadır; tekūlu: وَرَّمْتُهُ إِذَا صَيَّرْتَهُ ذَا وَرَمٍ Ve öfkelendirmek maʿnāsınadır; tekūlu: وَرَّمْتُ أَنْفَهُ إِذَا أَغْضَبْتَهُ Kezālik تَوْرِيمُ أَنْفٍ [tevrīmu enf] tekebbür ve taʿazzum maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu:

وَرَّمَ بِأَنْفِهِ إِذَا شَمَخَ وَتَكَبَّرَ

اَلْإِيرَامُ [el-īrām] (hemzenin kesriyle) Nākanın memesi şişmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْرَمَتِ النَّاقَةُ إِذَا وَرِمَ ضَرْعُهَا

اَلْأَوْرَمُ [el-evrem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Nās maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin çok nāsa denir. Ve cemʿiyyetli ʿazīm ʿaskere yāhūd cerād gibi pek münteşir ve mebsūt olan ʿaskere denir. Ve

أَوْرَمُ الْكُبْرَى [Evremu'l-Kubrā] ve

أَوْرَمُ الصُّغْرَى [Evremu'ṣ-Ṣuġrā] ve

أَوْرَمُ الْبَرَاكِمَةِ [Evremu'l-Berāmiket] ve

أَوْرَمُ الْجَوْزَاءِ [Evremu'l-Cevzāʾ] Ḥaleb kazāsında dört karyedir. أَوْرَمُ الْجَوْزَاءِ [evremu'l-cevzāʾ] dedikleri karyede aʿācīb-i dehrden bir uʿcūbe vardır ki o karyeye mücāvir olan karyelerden karye-i mezbūre tarafına gece içre nazar olundukta onda olan heykelde āteş şuʿlesi müşāhede olunur. Kaçan heykel-i merkūma gelindikte aslā āteşe ve şuʿleye müteʿallik hālet meşhūd olmaz. Şārih der ki bunun nazīri el-ʿuhdetu ʿale'n-nākil Mışır'da olan ehrāmın yukarısından nazar olunsa aşağıda saf-ender-saf kubūr müşāhede olunur ve aşağı indikte kubūrdan eser ve nişāne görünmez.

اَلْمَوْرِمُ [el-mevrim] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Ağızda diş bitecek yere ıtlāk olunur, ibtidā bitmeğe başladıkta verem-nāk olduğu için.

اَلْمُوَرَّمُ [el-muverrem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şişman adama denir.

[و ز م]

اَلْوَزْمُ [el-vezm] (عَزْمٌ [ʿazm] vezninde) Borç ödemek maʿnāsınadır; yukālu: وَزَمَ الدَّيْنَ يَزِمُ وَزْمًا إِذَا قَضَاهُ Ve azca nesne yanına o kadarca nesne cemʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَزَمَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ قَلِيلًا إِلَى مِثْلِهِ Ve bir nesneye gedik gedmek maʿnāsınadır; yukālu: وَزَمَهُ إِذَا ثَلَمَهُ Ve minhu yukālu: وُزِمَ فُلَانٌ فِي مَالِهِ وَزْمَةً عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ أَيْ ذَهَبَ مِنْهُ شَيْءٌ Ke-mā se-yuzkeru. Yaʿnī "Mālından bir mikdār gitmekle rahnelendi." Ve yirmi dört sāʿatte bir öğün taʿām yemek maʿnāsınadır; yukālu: يَزِمُ الرَّجُلُ أَيْ يَأْكُلُ فِي الْيَوْمِ مَرَّةً إِلَى غَدٍ Ve bir bağ otluğa ve sebzeye denir. Ve mikdār maʿnāsınadır, وَزْمَةٌ [vezmet] gibi. Ve tavşancıl kuşu kendi yuvasında cemʿ eylediği ete denir. Ve vaktinde zuhūr eden şeyʾe denir.

اَلتَّوْزِيمُ [et-tevzīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznide) Bir adam yirmi dört sāʿatte bir öğün yemeğe nefsini alıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَّمَ نَفْسَهُ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ وَزْمًا

اَلْوَزِيمَةُ [el-vezīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) Bu dahi bir bağ sebzeye denir.

اَلْوَزِيمُ [el-vezīm] وَزِيمَةٌ [vezīmet] maʿnāsınadır. Ve keler ve çekirge makūlesinin pastırmasına denir ki kurutup dövdükten sonra yağla halt edip bedevīler ekl eder. Ve tencerede kalan çorba bakiyyesine denir. Ve her şeyʾin bakiyyesine denir. Ve biryāna ve kebāba denir, شِوَاءٌ [şivāʾ] maʿnāsına.

اَلْوَزْمَةُ [el-vezmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mikdār maʿnāsınadır, وَزْمٌ [vezm] gibi; yukālu: قَلِيلُ الْوَزْمِ وَالْوَزْمَةِ أَيِ الْمِقْدَارِ وَمِنْهُ وُزِمَ فُلَانٌ فِي مَالِهِ وَزْمَةً Ke-mā zukire.

اَلْوِزَامُ [el-vizām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sürʿat maʿnāsınadır.

اَلْوَزَّامُ [el-vezzām] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) Gövdesi etli mülahham adama denir.

اَلْمُتَوَزِّمُ [el-mutevezzim] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Ayağını yere pek pek basarak yürür

olan adama denir.

اَلْمُتَوَزِّمُ [el-mutevezzem] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Arza ıtlāk olunur.

اَلْوَازِمُ [el-Vāzim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) İbn Zerr eṣ-Ṣahābī'dir.

[و س م]

اَلْوَسْمُ [el-vesm] (رَسْمٌ [resm] vezninde) Bedene basılmış dāga denir; cemʿi وُسُومٌ [vusūm]dur; yukālu: وَسَمَ أَثَرَ بِجَنْبِ الدَّابَّةِ الْكَيِّ Ve

وَسْمٌ [vesm] ve

سِمَةٌ [simet] (وَعْدٌ [vaʿd] ve عِدَةٌ [ʿidet] veznlerinde) Masdar olurlar, dāglamak ve damgalamak maʿnāsına; yukālu: وَسَمَهُ وَسْمًا وَسِمَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَوَّاهُ Ve

سِمَةٌ [simet] Nişān için hayvāna basılmış damgaya denir ki günāgün sūret üzere olur, وِسَامٌ [visām] dahi denir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; yukālu: مَا سِمَةُ دَابَّتِكَ وَوِسَامُهَا وَهُوَ مَا وُسِمَ بِهِ الْحَيَوَانُ مِنْ ضُرُوبِ الصُّوَرِ Şārih der ki Kūfiyyūn'a göre إِسْمٌ [ism] lafzının aslı وِسْمٌ dir, maʿnā-yı mezbūrdandır.

اَلْمِيسَمُ [el-mīsem] (mīm'in kesriyle) Dağlağıya denir; cemʿi مَوَاسِمُ [mevāsim] ve مَيَاسِمُ [meyāsim] gelir; yukālu: وَسَمَ دَابَّتَهُ بِالْمِيسَمِ أَيْ بِالْمِكْوَاةِ Ve

مِيسَمٌ [mīsem] İsm olur, yaʿnī dāg ve damganın ismi olur. Ve dil-berin çehresinde olan hüsn ü cemāl eserine ve ānına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَاتُ مِيسَمٍ أَيْ عَلَيْهَا أَثَرُ الْجَمَالِ Ve ashābdan Muslim b. Ḫayşene'nin ism-i kadīmidir; Fahr-i enām ʿaleyhi's-selām hazretleri istihcān edip Muslim ile tesmiye buyurdular.

اَلْمَوْسِمُ [el-mevsim] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) İsm-i zamāndır, vakt-i ʿalāmet maʿnāsınadır, huccācın beher sene hengām-ı ictimāʿlarında gālib oldu; yukālu: حَانَ مَوْسِمُ الْحَجِّ أَيْ مُجْتَمَعُهُ

اَلتَّوْسِيمُ [et-tevsīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznnde) Huccāc mevsim-i hacca hāzır olmak maʿnāsınadır ki o hengāmda müctemiʿ olmaktan ʿibārettir; yukālu: وَسَّمَ الْحَاجُّ إِذَا شَهِدَ الْمَوْسِمَ

اَلتَّوَسُّمُ [et-tevessum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznnde) Bir nesneyi ʿalāmetlerinden zann-ı sahīhle idrāk eylemek maʿnāsınadır, fetānet ve firāset gibi; yukālu: تَوَسَّمَ الشَّيْءَ إِذَا تَخَيَّلَهُ وَتَفَرَّسَهُ Ve evvel-i bahār yağmuruyla nābit olan çayır araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَسَّمَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ كَلَأَ الْوَسْمِيِّ

اَلْوَسْمَةُ [el-vesmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْوَسِمَةُ [el-vesimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznnde) Çivit yaprağına denir, وَرَقُ النِّيلِ [varaḳu'n-nīl] maʿnāsına, ʿalā-kavlin bir başka nebāt adıdır ki yaprağıyla hidāb olunur ve kuvvet-i muhallile sāhibidir.

اَلْوَسَامَةُ [el-vesāmet] ve

اَلْوَسَامُ [el-vesām] (vāv'ların fethiyle) Hüsn ü cemāl ve ān sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَسُمَ الْغُلَامُ وَسَامَةً وَوَسَامًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ صَاحِبَ الْجَمَالِ

اَلْوَسِيمُ [el-vesīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hūb ve hoş-likā dil-bere denir; cemʿi وُسَمَاءُ [vusemāʾ] gelir كُرَمَاءُ [kuremāʾ] gibi, müʾennesi وَسِيمَةٌ [vesīmet]tir.

أَسْمَاءُ [Esmāʾ] (hemze-i meftūha ile) Esāmī-i nisvāndandır; zikr olunan وَسَامَةٌ [vesāmet]ten meʾhūzdur, aslı وَسْمَاءُ [vesmāʾ] idi, فَعْلَاءُ [faʿlāʾ] vezninde.

اَلْمُوَاسَمَةُ [el-muvāsemet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bāb-ı mugālebedendir, hüsn ü cemāl bābında yarışmak maʿnāsınadır;

yukālu: وَاسَمَهُ فِي الْحُسْنِ فَوَسَمَهُ أَيْ غَلَبَهُ فِيهِ

اَلْوَسْمِيُّ [el-vesmiyy] (رَسْمِيٌّ [resmiyy] vezninde) Evvel-i bahārda yağan yağmura denir, yeri nebātla وَسْمٌ [vesm] eylediği için; yukālu: أَصَابَ الْأَرْضَ الْوَسْمِيُّ أَيْ مَطَرُ الرَّبِيعِ الْأَوَّلِ

اَلْمَوْسُومَةُ [el-mevsūmet] Evvel-i bahār yağmuru yağmış arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَوْسُومَةٌ أَيْ أَصَابَهَا الْوَسْمِيُّ

مَوْسُومٌ [Mevsūm] Mālik b. el-Cullāḥ nām kimsenin feresi ismidir. Ve

مَوْسُومَةٌ [mevsūmet] Şol zırha denir ki aşağısından yukarısına kadar günāgün nakş ve zīnetle ārāste ola; yukālu: دِرْعٌ مَوْسُومَةٌ أَيْ مُزَيَّنَةٌ بِالشِّيَةِ مِنْ أَسْفَلِهَا

[و ش م]

اَلْوَشْمُ [el-veşm] (vāv'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Bedende iğne ile açılan şekle denir ki bir ʿuzvu iğneleyip müteʾessir eyledikten sonra üzerine çivit ekip gömgök bir şekl ederler, Türkīde naʿl ve döğün taʿbīr olunur, hālen yeniçerilerin cümlesinde lāzime-i māhiyet olmuştur; cemʿi وُشُومٌ [vuşūm] gelir ve وِشَامٌ [vişām] gelir vāv'ın kesriyle; yukālu: بِيَدِهَا وَشْمٌ وَهُوَ غَرْزُ الْإِبْرَةِ فِي الْبَدَنِ وَذَرُّ النِّيلَجِ عَلَيْهِ Ve

وَشْمٌ [veşm] Masdar olur, bedene naʿl kesmek maʿnāsına; yukālu: وَشَمَتْهَا الْوَاشِمَةُ وَشْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَرَزَتْ عُضْوَهَا بِالْإِبْرَةِ ثُمَّ ذَرَّتْ عَلَيْهِ النِّيلَجَ Ve

وَشْمٌ [veşm] Henüz uç gösterip bitmeye başlamış nebāta ıtlāk olunur; yukālu: فِي الْأَرْضِ وَشْمٌ مِنَ النَّبَاتِ وَهُوَ شَيْءٌ تَرَاهُ مِنْهُ أَوَّلَ مَا يَنْبُتُ Ve

وَشْمٌ [Veşm] Yemāme kurbünde bir belde adıdır.

اَلتَّوْشِيمُ [et-tevşīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bu dahi naʿl kesmek ve döğün açmak maʿnāsınadır; yukālu: وَشَّمَتْهَا الْوَاشِمَةُ بِمَعْنَى وَشَمَتْهَا

اَلْإِسْتِيشَامُ [el-istīşām] Bedenine naʿl kesmeyi istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْشَمَ فُلَانٌ إِذَا طَلَبَ الْوَشْمَ

اَلْوُشُومُ [el-Vuşūm] (vāv'ın zammıyla) Bir mevziʿ adıdır. Ve وَشْمٌ [veşm] lafzından cemʿdir ki zikr olundu. Bu maʿnā ile وُشُومُ الْمَهَاةِ [vuşūmu'l-mehāt] āhū kısmının kollarında olan hutūta ıtlāk olunur.

ذُوالْوُشُومِ [Ẕu'l-Vuşūm] ʿAbdullāh b. ʿAdī el-Burcumī feresinin ismidir.

اَلْإِيشَامُ [el-īşām] (hemzenin kesriyle) Bağın koruğu alacalanmağa başlamak, ʿalākavlin tamām pişip olmak yāhūd yumuşayıp hoş ve latīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ الْكَرْمُ إِذَا ابْتَدَأَ يُلَوِّنُ أَوْ تَمَّ نُضْجُهُ أَوْ لَانَ وَطَابَ Ve kızın memeleri belirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا بَدَا ثَدْيُهَا Ve saç ve sakalda kır çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ الشَّيْبُ فِيهِ إِذَا كَثُرَ Ve bir adama sebb ve taʿyīr ile ʿırz ve nāmūsuna dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ فِي عِرْضِهِ إِذَا عَابَهُ وَسَبَّهُ Ve davar henüz bitmeğe başlamış çayırlığa uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا صَادَفَتْ مَرْعًى مُوشِمًا Ve şimşek āhestece çakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ الْبَرْقُ إِذَا لَمَحَ خَفِيفًا Ve bir işe şürūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ فُلَانٌ يَفْعَلُ كَذَا أَيْ طَفِقَ Ve bir şeyʾe teʾemmül ile bakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَمَ فِيهِ إِذَا نَظَرَ

اَلْوَشْمَةُ [el-veşmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yağmur katresine ıtlāk olunur; tekūlu: مَا أَصَابَتْنَا وَشْمَةٌ أَيْ قَطْرَةُ مَطَرٍ Ve kelime maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: مَا عَصَيْتُهُ وَشْمَةً أَيْ كَلِمَةً

اَلْوَشِيمَةُ [el-veşīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Şerr ve ʿadāvet maʿnāsınadır.

اَلْمُتَّشِمَةُ [el-Mutteşimet] (مُتَّفِقَةٌ [muttefiḳat] vezninde) "هُوَ أَعْظَمُ فِي نَفْسِهِ مِنَ الْمُتَّشِمَةِ" meselinin menşe'idir. Ve o bir ᶜavrettir ki kendisine güzel ve latîf görünmek için makᶜadına naᶜllar kesmişti. Ve مُتَّشِمَةٌ [mutteşimet]in aslı مُوْتَشِمَةٌ tir.

[و ص م]

اَلْوَصْمُ [el-vaṣm] (vāv'ın fethi ve ṣād'ın sükûnuyla) Bir nesneyi sürᶜatle bağlamak maᶜnâsınadır; yukâlu: وَصَمَهُ وَصْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَّهُ بِسُرْعَةٍ Ve bir nesneyi ayırmaksızın yarmak maᶜnâsınadır; yukâlu: وَصَمَ الْعُودَ إِذَا صَدَعَهُ مِنْ غَيْرِ بَيْنُونَةٍ Ve ᶜayb-nâk eylemek maᶜnâsınadır; yukâlu: وَصَمَ الشَّيْءَ إِذَا عَابَهُ Ve

وَصْمٌ [vaṣm] Şâhta olan düğmeye denir; yukâlu: فِي الْعُودِ وَصْمٌ أَيْ عُقْدَةٌ Ve ᶜar ve ᶜayb maᶜnâsınadır; cemᶜi وُصُومٌ [vuṣûm] gelir. Ve

وَصْمٌ [Vaṣm] Yemen'de bir karye adıdır.

اَلْوَصَمُ [el-veṣam] (fethateynle) Hastalığa denir; yukâlu: أَصَابَهُ وَصْمٌ أَيْ مَرَضٌ

اَلتَّوْصِيمُ [et-tevṣîm] (تَفْعِيلٌ [tefᶜîl] vezninde) Derd-nâk eylemek maᶜnâsınadır; yukâlu: وَصَّمَتْهُ الْحُمَّى أَيْ آلَمَتْهُ Ve

تَوْصِيمٌ [tevṣîm] Kesel ve fütûr maᶜnâsınadır ki vücûda ᶜârız olur. Müᵓellifin sebkine göre ism olur, lâkin işbu "أَصْبَحَ ثَقِيلًا مُوَصَّمًا" hadîsi muktezâsı masdar olur.

اَلتَّوَصُّمُ [et-tevaṣṣum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Derd-nâk olmak maᶜnâsınadır; yukâlu: وَصَّمَتْهُ الْحُمَّى فَتَوَصَّمَ أَيْ آلَمَتْهُ فَتَأَلَّمَ

اَلْوَصْمَةُ [el-vaṣmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bedene ᶜârız olan kırıklığa ve kesel ve fetrete denir; tekûlu: عَرَضَ لِي وَصْمَةٌ أَيْ كَسَلٌ وَفَتْرَةٌ

اَلْوَصِيمُ [el-veṣîm] (أَمِيرٌ [emîr] vezninde) Serçe parmakla adsız parmağın aralığına denir.

[و ض م]

اَلْوَضَمُ [el-veḍam] (vāv'ın ve ḍād-ı muᶜcemenin fethiyle) Et toprağa bulaşmasın diye altına vazᶜ olunan tahta ve kütük ve hasır makûlesine denir ki eti onun üzerine korlar; cemᶜi أَوْضَامٌ [evḍâm] ve أَوْضِمَةٌ [evḍimet] gelir; ve minhu yekûlûne: تَرَكَهُمْ لَحْمًا عَلَى وَضَمٍ أَيْ أَوْقَعَهُمْ فَذَلَّلَهُمْ وَأَوْجَعَهُمْ Yaᶜnî onları pâymâl ve hâkisâr eyledi, zîrâ وَضَمٌ [veḍam] üzerinde olan lahm âşikâre meydânda olmakla herkese ahz eylemesi âsân olur.

اَلْوَضْمُ [el-vaḍm] (هَضْمٌ [haḍm] vezninde) Eti zikr olunan وَضَمٌ [veḍam] üzere komak maᶜnâsınadır yâhûd ete وَضَمٌ [veḍam] yapmak maᶜnâsınadır; yukâlu: وَضَمَ اللَّحْمَ وَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَضَعَهُ عَلَى الْوَضَمِ أَوْ عَمِلَ لَهُ وَضَمًا

اَلْإِيضَامُ [el-îḍâm] (hemzenin kesriyle) وَضْمٌ [vaḍm] maᶜnâsınadır; yukâlu: أَوْضَمَ اللَّحْمَ بِمَعْنَى وَضَمَهُ وَيُقَالُ أَوْضَمَ لَهُ

اَلْوَضِيمَةُ [el-veḍîmet] (سَفِينَةٌ [sefînet] vezninde) Şol gürûh-ı insânîye denir ki iki yüz yâhûd üç yüz nefer adamı müştemil ola; yukâlu: جَاءَتْ وَضِيمَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ صِرْمٌ فِيهِمْ مِائَتَا إِنْسَانٍ أَوْ ثَلَاثُمِائَةٍ Ve bir kavme nezîl ve mihmân olan bir mikdârca cemâᶜate denir. Ve mâtem taᶜâmına denir; yukâlu: أَطْعَمُوا الْوَضِيمَةَ أَيْ طَعَامَ الْمَأْتَمِ Ve bir küme otluğa denir.

اَلْإِسْتِيضَامُ [el-istîḍâm] Bir adama zulm eylemek maᶜnâsınadır; yukâlu: إِسْتَوْضَمَهُ إِذَا ظَلَمَهُ

اَلتَّوَضُّمُ [et-tevaḍḍum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Cimâᶜ eylemek maᶜnâsınadır; yukâlu: تَوَضَّمَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[و ط م]

اَلْوَطْمُ [el-vaṭm] (vāv'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Ayakla basıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: وَطَمَهُ وَطْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَطِئَهُ Ve perdeyi salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: وَطَمَ السِّتْرَ إِذَا أَرْخَاهُ

[و ظ م]

اَلْوَظْمَةُ [el-vaẓmet] (vāv'ın fethi ve ẓā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Töhmet maʿnāsınadır.

[و ع م]

اَلْوَعْمُ [el-vaʿm] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Dağda olan şol damara denir ki dağın sāʾir levnine muhālif ola; cemʿi وِعَامٌ [viʿām] gelir vāv'ın kesriyle. Ve

وَعْمٌ [vaʿm] Masdar olur, kelime-i duʿā vü tahiyyettir ki hoş ve şen ve ābādān ol demektir; yukālu: وَعَمَ الدِّيَارَ وَوَعِمَهَا كَوَعَدَ وَوَرِثَ وَعْمًا أَيْ قَالَ لَهَا أَنْعِمِي عِمْ صَبَاحًا وَمَسَاءً وَظَلَامًا Yaʿnī "Sabāhın ve akşamın ve gecen hayr ve hoş olsun. Şārih der ki baʿzılar bunu أَنْعِمْ lafzından muhaffef olmak üzere beyān eylediler.

[و غ م]

اَلْوَغْمُ [el-vaġm] (vāv'ın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Nefs ve zāt māʿnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْوَغْمِ أَيِ النَّفْسِ Ve sakīl ve nā-tırāş ve ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَغْمٌ أَيْ ثَقِيلٌ أَحْمَقُ Ve harb ve kıtāl maʿnāsınadır. Ve öç ve intikām maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَ وَغْمَهُ أَيْ تِرَتَهُ Ve derūnda cāygīr olan hıkd ve kīneye denir; yukālu: فِي قَلْبِهِ لَهُ وَغْمٌ أَيْ حِقْدٌ ثَابِتٌ فِي صَدْرِهِ Ve kahr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَغَمَهُ وَغْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَهَرَهُ Ve bir adama min-gayri tahkīk bir haber nakl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَغَمَ بِالْخَبَرِ بِمَعْنَى لَغَمَ

اَلْوَغْمُ [el-veġam] (fethateynle) Bir adama kīn ve ʿadāvet bağlamak maʿnāsınadır. Ve küsmek taʿbīr olunan infiʿālde dahi müstaʿmeldir; yukālu: وَغِمَ عَلَيْهِ وَغَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَقَدَ

اَلتَّوَغُّمُ [et-tevaġġum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Hışma gelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَغَّمَ عَلَيْهِ إِذَا اغْتَاظَ

[و ق م]

اَلْوَقْمُ [el-vaḳm] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Kahr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَمَهُ وَقْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَهَرَهُ Ve bir adamı tezlīl ve hākisār eylemek yāhūd pek çirkīn redd ile redd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَمَهُ إِذَا أَذَلَّهُ أَوْ رَدَّهُ أَقْبَحَ الرَّدِّ Ve bir adamı pek mahzūn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَمَهُ إِذَا حَزَنَهُ أَشَدَّ الْحُزْنِ Ve rākib dābbeyi tevkīf için yularını yā dizginini ʿunf ve zor ile çekmek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَمَ الدَّابَّةَ إِذَا جَذَبَ عِنَانَهَا لِيَقِفَ Ve tencerenin kaynaması dinmek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَمَتِ الْقِدْرُ إِذَا سَكَنَ غَلَيَانُهَا Ve yer çiğnenip otları otlanmak maʿnāsınadır; yukālu: وُقِمَتِ الْأَرْضُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أُكِلَ نَبَاتُهَا وَوُطِئَتْ

اَلْوِقَامُ [el-viḳām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kılıca denir. Ve kamçıya ve değneğe denir. Ve ipe denir; yukālu: رَبَطَهُ بِالْوِقَامِ أَيِ الْحَبْلِ وَضَرَبَهُ بِالْوِقَامِ أَيِ السَّيْفِ وَالسَّوْطِ وَالْعَصَا

وَاقِمٌ [Vāḳim] (رَاقِمٍ [rāḳim] vezninde) Medīne'de bir kulenin ismidir. حَرَّةُ وَاقِمٍ [Ḥarretu Vāḳim] merkūm kulenin bir tarafında vākiʿ kara taşlıktır ki ona muzāf olmuştur.

اَلتَّوَقُّمُ [et-tevaḳḳum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Lisānla korkutmak, zecr ve teheddüd

maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّمَهُ إِذَا تَهَدَّدَهُ Ve kasd ve taʿammüd maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّمَهُ إِذَا تَعَمَّدَهُ Ve bir nesnede mübālaga edip uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّمَ فِيهِ إِذَا أَطْنَبَ Ve şikār öldürmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّمَ الصَّيْدَ إِذَا قَتَلَهُ Ve bir sözü gereği gibi ahz ve isgā edip ezberlemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّمَ الْكَلَامَ إِذَا تَحَفَّظَهُ وَوَعَاهُ

اَلْإِيقَامُ [el-īḳām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kahr ve tezlīl ve hākisār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَمَهُ بِمَعْنَى وَقَمَهُ

[و ك م]

اَلْوَكْمُ [el-vekm] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) وَقْمٌ [vaḳm] gibi davar yeri çiğneyip bütün otlarını otlamak maʿnāsınadır; yukālu: وُكِمَتِ الْأَرْضُ وَكْمًا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُكِلَ نَبَاتُهَا وَوُطِئَتْ Ve bir adamı mahzūn ve gam-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَمَهُ وَكْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَزَنَهُ Ve makhūr ve hākisār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَمَهُ إِذَا قَمَعَهُ Ve gam-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَمَ الرَّجُلُ كَوَرِثَ يَرِثُ Ve اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ lafzında kāf'ı meksūr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُمْ يَكِمُونَ السَّلَامَ أَيْ يَقُولُونَ اَلسَّلَامُ عَلَيْكِمْ بِكَسْرِ الْكَافِ ʿArablar bununla iʿcāma taʿrīz ederler.

اَلْوَكْمَةُ [el-vekmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yırtıcı cānver yatakları olan meşeye ve büke denir, غَيْضَةٌ مُسْبَعَةٌ [ġayḍatun musbeʿat] maʿnāsınadır. Burada غَلِيظَةٌ مُشْبَعَةٌ nüshaları galat-ı mahzdır.

[و ل م]

اَلْوَلْمُ [el-velm] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla ve fethiyle) Kolana denir, حِزَامٌ [ḥizām] maʿnāsına. Ve bukağıya denir; yukālu: فِي رِجْلِهِ وَلْمٌ أَيْ قَيْدٌ Ve şol ipe denir ki devenin göğüs bağından geçirip arkuru bir ucunu getirip kolanına bend ederler, tā ki kolan ve göğüslük mazbūt ola.

اَلْوَلِيمَةُ [el-velīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznince) Düğün taʿāmına denir, ʿalā-kavlin mutlakan ziyāfet taʿāmına denir; tekūlu: شَهِدْتُ الْوَلِيمَةَ أَيْ طَعَامَ الْعُرْسِ أَوْ هُوَ كُلُّ طَعَامٍ صُنِعَ لِدَعْوَةٍ وَغَيْرِهَا

اَلْإِيلَامُ [el-īlām] (hemzenin kesriyle) وَلِيمَةٌ [velīmet] tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْلَمَ الرَّجُلُ إِذَا صَنَعَ الْوَلِيمَةَ Ve bir adamın ʿakl ve ahlākı nākıs ve perīşān olmayıp tām ve müctemiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْلَمَ فُلَانٌ إِذَا اجْتَمَعَ خُلُقُهُ وَعَقْلُهُ Baʿzı nüshada خَلْقُهُ kelimesi ḫā'nın fethiyle mazbūt olmakla ona göre hilkat ve endāmı ve ʿakl ve idrāki tām ve mazbūt olmak demek olur.

اَلْوَلْمَةُ [el-velmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nesnenin tamāmiyyet ve cemʿiyyetine denir. Ve

وَلْمَةُ [Velmet] Endelus diyārında bir hisār adıdır.

[و ن م]

اَلْوَنِيمُ [el-venīm] (vāv'ın fethiyle) Sinek necisine denir; tekūlu: بِالذُّبَابِ وَنِيمٌ أَيْ خُرْءُ الذُّبَابِ

اَلْوَنَمَةُ [el-venemet] (fetehātla) وَنِيمٌ [venīm] maʿnāsınadır.

اَلْوَنْمُ [el-venm] (vāv'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

اَلْوَنِيمُ [el-venīm] (vāv'ın fethiyle) Sinek sıçmak maʿnāsınadır; yukālu: وَنَمَ الذُّبَابُ وَنْمًا وَوَنِيمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَلَحَ

[و ه م]

اَلْوَهْمُ [el-vehm] (سَهْمٌ [seh] vezninde) Hatarāt-ı kalbden olan hātıraya denir ki

kalbe şöyle bir iş gelme taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin şekk ve tereddüd olunan nesnenin mercūh tarafına denir ki rācih tarafı yakındır; cemʿi أَوْهَامٌ [evhām] gelir; yukālu: فِي قَلْبِهِ وَهْمٌ وَهُوَ مِنْ خَطَرَاتِ الْقَلْبِ أَوْ مَرْجُوحُ طَرَفَيِ الْمُتَرَدَّدِ فِيهِ Ve

وَهْمٌ [vehm] Tarīk-i vāsiʿa denir. Ve iri ve ʿazīmü'l-heykel adama denir. Ve dahāmet ve kuvvet sāhibi olarak rām ve zelūl olan erkek deveye denir. Bunların cemʿi أَوْهَامٌ [evhām] ve وُهُومٌ [vuhūm] gelir ve وُهُمٌ [vuhum] gelir zammeteynle. Ve

وَهْمٌ [vehm] Masdar olur, kalbe murādın gayrı ʿārız olan hātıraya yāhūd meşkūkun taraf-ı mercūhuna sapmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَمَ فِي الشَّيْءِ وَهْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَهَبَ وَهْمُهُ إِلَيْهِ Hukemānın وَهْمٌ [vehm] ve وَاهِمَةٌ [vāhimet] taʿbīr ettikleri kuvvet-i dimāgiyye bundandır. Ve o havāss tarīklerinden mütemādī olmayarak mahsūsātta mevcūd olan maʿānī-i cüzʾiyyeyi idrāk eden kuvvetten ʿibārettir.

اَلْوَهَمُ [el-vehem] (fethateynle) Hisābda galat eylemek maʿnāsınadır ki yanlış saymaktır; yukālu: وَهِمَ فِي الْحِسَابِ وَهَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلِطَ

اَلْإِيهَامُ [el-īhām] (hemzenin kesriyle) Hisābda yanılmakla bir mikdārını iskāt eylemek maʿnāsınadır ki eksik hisāb eylemek taʿbīr olunur; yukālu: أَوْهَمَ كَذَا مِنَ الْحِسَابِ Baʿzılar dedi ki أَوْهَمَ ve وَهَمَ [vehe-me] وَعَدَ [veʿade] vezninde ve وَهِمَ [vehi-me] وَرِثَ [veriṣe] vezninde bir maʿnāyadır ki iskāt fi'l-hisāb maʿnāsınadırlar. Ve

إِيهَامٌ [īhām] Bir adamı vehm ve gümāna düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْهَمَهُ غَيْرُهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْوَهْمِ Ve bir kimseye töhmet ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْهَمَهُ إِذَا أَدْخَلَ عَلَيْهِ التُّهَمَةَ

اَلتَّوَهُّمُ [et-tevehhum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Zann ve gümān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَهَّمَ كَذَا إِذَا ظَنَّ

اَلتَّوْهِيمُ [et-tevhīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı vehme düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَّمَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْوَهْمِ

اَلتُّهَمَةُ [et-tuhemet] (tā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) İsmdir, zann ve tevehhüm olunan sıfat ve haslete denir. Aslı vāv ile وُهَمَةٌ idi, pes lisān-ı nāsta hā'nın sükūnuyla تُهْمَةٌ [tuhmet] galat olur; yukālu: هُوَ صَاحِبُ تُهَمَةٍ وَهِيَ مَا يُتَّهَمُ عَلَيْهِ

اَلْإِتْهَامُ [el-ithām] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) ve

اَلْإِتِّهَامُ [el-ittihām] (tā-yı müşeddede ile إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adama töhmet ilkā eylemek maʿnāsınadır ki töhmetli kılmak taʿbīr olunur; yukālu: أَتْهَمَهُ وَاتَّهَمَهُ إِذَا أَدْخَلَ عَلَيْهِ التُّهَمَةَ [Ve] أَتْهَمَ lafzının aslı أَوْهَمَ idi. Ve

إِتِّهَامٌ [ittihām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimse töhmetli olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتْهَمَهُ فَاتَّهَمَ

اَلْمُتَّهِمُ [el-muttehim] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ve

اَلتَّهِيمُ [et-tehīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Töhmetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَّهِمٌ وَتَهِيمٌ Mütercim der ki أَيْ ذُو تُهَمَةٍ تَهِيمٌ [tehīm] kelimesinin meʾhazı gerçi burada müsebbet olmayıp lākin İbn Kemāl *Şerḥ-i Miftāḥ*'ta demiştir ki تُهَمَةٌ [tuhemet] رُطَبَةٌ [ruṭabet] vezninde ismdir; ve hā'nın sükūnuyla masdardır, pes تَهِيمٌ [tehīm] lafzı ondan mutasarrıf olmuş olur.

[و ي م]

اَلْوَيْمَةُ [el-veymet] (vāv'ın fethiyle) Töh-

met maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ وَيْمَةٌ أَيْ تُهَمَةٌ Ve koğuculuğa denir, نَمِيمَةٌ [nemīmet] maʿnāsına. Ve

وَيْمَةُ [Veymet] Ṭaberistān eyāletinde bir belde adıdır. Ve Endelus ülkesinde bir sancak adıdır yāhūd o وَيْمِيَةُ [Veymiyet]tir.

FASLU'L-HĀʾ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ر م]

اَلْهَبْرَمَةُ [el-hebremet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çok yemek maʿnāsınadır; yukālu: هَبْرَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ كَثِيرًا Ve çok söylemek maʿnāsınadır; yukālu: يُهَبْرِمُ الْكَلَامَ أَيْ يُكْثِرُ

[ه ت م]

اَلْهَتْمُ [el-hetm] (كَتْمٌ [ketm] vezninde) Bir adamın ağzına vurup ön dişlerini diplerinden düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: هَتَمَ فَاهُ هَتْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَلْقَى مُقَدَّمَ أَسْنَانِهِ

اَلْإِهْتَامُ [el-ihtām] (hemzenin kesriyle) هَتْمٌ [hetm] maʿnāsınadır; yukālu: أَهْتَمَ فَاهُ بِمَعْنَى هَتَمَ

اَلْهَتَمُ [el-hetem] (fethateynle) Ön dişler diplerinden kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: هَتِمَ الرَّجُلُ هَتَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْكَسَرَتْ ثَنَايَاهُ

اَلْأَهْتَمُ [el-ehtem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ön dişleri diplerinden kırılmış adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَهْتَمُ أَيِ الْمُنْكَسِرَةُ الثَّنَايَا Ve

أَهْتَمُ [Ehtem] Sinān b. Ḫālid'in lakabıdır, kabīle-i Kulāb vakʿasında vurulmakla ön dişleri şikest olmuştu.

اَلْهَيْتَمُ [el-heytem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] veznide) Deve merʿāsından olan حَمْضٌ [ḥamḍ] envāʿından bir şecer adıdır, هَيْثَمٌ [heyŝem] dahi derler ŝā-yı müsellese ile.

اَلتَّهَتُّمُ [et-tehettum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznide) Kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَتَّمَ الشَّيْءُ إِذَا تَكَسَّرَ

اَلْهَتِيمَةُ [el-hetīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) حَمْضٌ [ḥamḍ] taʿbīr olunan şūr otun hurdesine denir.

هَاتِمٌ [Hātim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve هُتَيِّمٌ [Huteym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

اَلْهُتَامَةُ [el-hutāmet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Kırılmış nesnenin kırıntısına ve ufantısına denir, كُسَارَةٌ [kusāret] maʿnāsına.

اَلتَّهْتِيمُ [et-tehtīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bir adamı zaʿīf ve bī-mecāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا زَالَ يُهَتِّمُهُ بِالضَّرْبِ أَيْ يُضَعِّفُهُ

اَلتَّهَاتُمُ [et-tehātum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbirinden daʿvā-yı bātıl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَاتَمَا إِذَا تَهَاتَرَا

[ه ث م]

اَلْهَثْمُ [el-heṯm] (hā'nın fethi ve ṯā-yı mü-sellesenin sükūnuyla) Bir nesneyi dövüp ezmek maʿnāsınadır; yukālu: هَثَمَ الشَّيْءَ هَثْمًا Ve bir ada-ma güzīde māldan bir mikdārını defʿaten vermek maʿnāsınadır; yukālu: هَثَمَ لَهُ مِنْ مَالِهِ إِذَا قَثَمَ

اَلْهَيْثَمُ [el-heyṯem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) هَيْتَمٌ [heytem] dedikleri şecer adıdır. Ve kerkes ve tavşancıl kuşlarının yavrularına denir. Ve kızıl kum tepesine denir yāhūd yumuşak olan kum tepeye denir. Ve Ḳāʿa ile Zubāle beyninde bir mevziʿ adıdır. Ve bir recül adıdır.

اَلْهُثْمُ [el-huṯum] (zammeteynle) Obrulup dökülür olan kum yığınlarına denir.

[ه ث ر م]

اَلْهَثْرَمَةُ [el-heṯremet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çok söylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَثْرَمَ الْكَلَامَ إِذَا أَكْثَرَهُ

[ه ج م]

اَلْهُجُومُ [el-hucūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Ansızın bir adama saldırıp yetişmek, ʿalā-kavlin bir yere destūrsuz girmek yāhūd girmek maʿnāsınadır; yukālu: هَجَمَ عَلَيْهِ هُجُومًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَغْتَةً أَوْ دَخَلَ بِغَيْرِ إِذْنٍ أَوْ دَخَلَ Ve

هُجُومٌ [hucūm] Müteʿaddī olur; yukālu: هَجَمَ فُلَانًا إِذَا أَدْخَلَهُ Ve binā yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: هَجَمَ الْبَيْتُ إِذَا انْهَدَمَ Ve

هَجْمٌ [hecm] (رَجْمٌ [recm] vezninde) ve هُجُومٌ [hucūm] Göz içeri batmak maʿnāsınadır; yukālu: هَجَمَتْ عَيْنُهُ هَجْمًا وَهُجُومًا إِذَا غَارَتْ Ve memede olan sütün cümlesini sağmak maʿnāsınadır; yukālu: هَجَمَ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا حَلَبَهُ Ve nesne sākin ve epsem olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَجَمَ الشَّيْءُ إِذَا سَكَنَ وَأَطْرَقَ Ve

هَجْمٌ [hecm] Tard eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَجَمَ فُلَانًا هَجْمًا إِذَا طَرَدَهُ Ve

هَجْمٌ [hecm] Büyük kāseye denir; fetha-teynle de lügattir, cemʿi أَهْجَامٌ [ehcām]dır. Ve Fezāre kabīlesi yurdunda bir su adıdır. Ve

هَجْمٌ [hecm] Tere denir, عَرَقٌ [ʿaraḳ] maʿnāsına. Ve terlemek maʿnāsına masdar olur; yukālu: هَجَمَتْهُ الْهَوَاجِرُ أَيْ أَسَالَتْ عَرَقَهُ

اَلْإِهْجَامُ [el-ihcām] (hemzenin kesriyle) Ansızın bir adamı bir yere idhāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَمَ فُلَانًا إِذَا أَدْخَلَهُ يَعْنِي بَغْتَةً Ve memede olan sütü bi'l-cümle sağ-mak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَمَ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا حَلَبَهُ Ve develeri yataklarına götürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَمَ الْإِبِلَ إِذَا أَرَاحَهَا Ve bir nesneyi sākin kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَمَ اللهُ تَعَالَى الْمَرَضَ عَنْهُ فَهَجَمَ أَيْ أَقْلَعَهُ وَفَتَرَ

اَلْهَجُومُ [el-hecūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bagteten hücūm eder olan adama denir.

Ve şol şedīd rüzgāra denir ki uğradığı hāneleri ve ثُمَامٌ [s̱umām] dedikleri otları kalᶜ ve berbād eder ola. Ve Ebū Ḳatāde Ḥāriṯ b. Ribᶜī radıyallāhu ᶜanhu hazretlerinin kılıcı adıdır.

اَلْإِنْهِجَامُ [el-inhicām] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bu dahi binā çöküp yıkılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْهَجَمَ الْبَيْتُ إِذَا انْهَدَمَ

اَلْإِهْتِجَامُ [el-ihticām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi memede olan sütü hep sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِهْتَجَمَ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا حَلَبَهُ

اَلْمَهْجُومُ [el-mehcūm] İpleri çözülüp direkleri birbirine çatılmış çadıra denir; yukālu: بَيْتٌ مَهْجُومٌ إِذَا كَانَ قَدْ حُلَّتْ أَطْنَابُهُ فَانْضَمَّتْ أَعْمِدَتُهُ

اَلْهَجِيمَةُ [el-hecīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Uyumuş süte denir ki yoğurt olur yāhūd yoğurt gibi koyulanmış süte denir yāhūd yayıkta henüz çalkanmamış olanına denir yāhūd yayıkta çalkanıp gerçi henüz yoğurt olmayıp lākin yoğurt olmağa başlamış ola.

اَلْهَجْمَةُ [el-hecmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Evveli kırk ᶜaded olan deve sürüsüne denir, murād kırktan aşağı olmayıp kırk ve ziyāde ola, ᶜalā-kavlin yetmiş ile yüz mihār mā-beyni ola yāhūd yetmişten yüze karīb mikdāra bālig ola.

هَجْمَةُ الشِّتَاءِ [hecmetu'ş-şitāᵓ] Eyyām-ı şitānın şiddet-i berdinden ᶜibārettir. Ve

هَجْمَةُ الصَّيْفِ [hecmetu'ṣ-ṣayf] Yaz eyyāmının şiddeti-i harr ve germiyyetinden ᶜibarettir; tekūlu: نَحْنُ فِي هَجْمَةِ الشِّتَاءِ أَوِ الصَّيْفِ أَيْ فِي شِدَّةِ بَرْدِهِ أَوْ حَرِّهِ

إِبِنَا هُجَيْمَةَ [İbnā Huceymet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Fürsān-ı ᶜArabdan iki fāris-i maᶜrūftur.

بَنُوالْهُجَيْمِ [Benu'l-Huceym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ᶜArabdan bir batndır.

اَلْهَيْجُمَانُ [el-Heycumān] (hā'nın fethi ve cīm'in [zammıyla]) Bir recūl adıdır.

اَلْهَيْجُمَانَةُ [el-heycumānet] (hā'yla) Şehdāne inciye denir. Ve erkek örümceğe denir. Ve ᶜAnber b. ᶜAmr'ın kızı ismidir.

[ه ج د م]

هِجْدَمٌ [hicdem] (hā'nın kesri ve dāl'ın fethiyle) إِجْدَمٌ [icdem] kelimesinde lügattir ki at kısmını yürütüp eştirmek için zecr ve ikdām kelimesidir. Menkūldür ki en evvel ata rākib olan Hazret-i Ādem'in oğlu Ḳābīl idi ki kātil-i Hābīl'dir, kasd için Hābīl üzere hamle ettikte altında olan ata zecr ve ikdām için هِجِ الدَّمَ demekle giderek tahfīf olunup هِجْدَمْ dediler. Şārih der ki o vaktte lisān Süryānī olmakla هِجِ الدَّمَ terkībi meger hikāye olup giderek tahfīf ve zecr edātı olmuş ola.

[ه ج ع م]

اَلْهَجْعَمَةُ [el-hecᶜamet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Cürᵓet ve ikdām maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ هَجْعَمَةٌ أَيْ جُرْأَةٌ وَإِقْدَامٌ

[ه د م]

اَلْهَدْمُ [el-hedm] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bināyı yıkıp vīrān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَدَمَ الْبِنَاءَ هَدْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَضَهُ Ve bir adamın vurup belini kırmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَرَبَهُ فَهَدَمَهُ أَيْ كَسَرَ ظَهْرَهُ Ve

هَدْمٌ [hedm] Heder ve bātıl olan deme ıtlāk olunur, مَهْدُومٌ [mehdūm] maᶜnāsınadır; fethateynle de lügattir; yukālu: دَمُهُ هَدْمٌ أَيْ هَدَرٌ Ve gemide baş çegzinip yıkılmak maᶜnāsınadır; yukālu: هُدِمَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ

إِذَا أَخَذَهُ الْهُدَامُ

اَلتَّهْدِيمُ [et-tehdīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bināyı yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: هَدَّمَ الْبِنَاءَ بِمَعْنَى هَدَمَهُ

اَلْهِدْمُ [el-hidm] (hā'nın kesriyle) Yeprimiş eski libāsa denir, ʿalā-kavlin yamalı olanına yāhūd yünden olan eski kilim ve keçe makūlesine mahsustur; cemʿi أَهْدَامٌ [ehdām] gelir ve هِدَمٌ [hidem] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve pek koca pīr-i fānīye ıtlāk olunur. Ve eski çizmeye ıtlāk olunur. Ve bir recül adıdır.

اَلْهَدِمُ [el-hedim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Muhannes ve hīz kimseye denir; tekūlu: لَا تُعَاشِرْ فُلَانًا فَإِنَّهُ هَدِمٌ أَيْ مُخَنَّثٌ

اَلْهَدَمُ [el-hedem] (fethateynle) Bir arzın adıdır. Ve kuyunun etrāfından yıkılıp kuyu içre düşmüş taşlara ve topraklara denir. Ve

هَدَمٌ [hedem] ve

هَدَمَةٌ [hedemet] (fetehātla) Masdar olurlar, nāka pek kösnümek maʿnāsına, şöyle ki hemān bī-muhāba buğurun önüne çöker ola; yukālu: هَدِمَتِ النَّاقَةُ هَدَمًا وَهَدَمَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّتْ ضَبَعَتُهَا

اَلْهَدِيمُ [el-hedīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yerde geçen seneden kalmış ot bakiyyesine denir.

اَلْهَدِمَةُ [el-hedimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Pek kösnük olan nākaya denir; cemʿi هَدَامَى [hedāmā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve هِدَمَةٌ [hidemet] gelir, قِرَدَةٌ [ḳiredet] vezninde.

اَلْمُهْدِمُ [el-muhdim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) هِدَمَةٌ [hedimet] maʿnāsınadır.

اَلتَّهَدُّمُ [et-teheddum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْإِهْدَامُ [el-ihdām] (إِكْرَامٌ [kirām] vezninde) Bunlar da nāka pek kösnümek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَدَّمَتِ النَّاقَةُ وَأَهْدَمَتْ إِذَا اشْتَدَّتْ ضَبَعَتُهَا Ve

تَهَدُّمٌ [teheddum] Bir adama ifrātla hışma gelip alabanda vererek tahvīf ve tehdīd eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَهَدَّمَ عَلَيْهِ غَضَبًا إِذَا تَوَعَّدَهُ

اَلْهُدَامُ [el-hudām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Gemi içre ʿārız olan baş dönmesine denir; yukālu: أَخَذَنِي فِي السَّفِينَةِ هُدَامٌ أَيْ دُوَارٌ

اَلْهَدْمَةُ [el-hedmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Çisinti yağmura denir; yukālu: أَمْطَرَتِ السَّمَاءُ هَدْمَةً أَيْ مَطَرَةً خَفِيفَةً Ve birden verilen bir bölük deveye denir.

اَلْمَهْدُومَةُ [el-mehdūmet] Matar-ı hafīf yağmış arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَهْدُومَةٌ أَيْ أَصَابَتْهَا الْهَدْمَةُ

ذُو مِهْدَمٍ [Ẕū Mihdem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde ve مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznlerinde) Akyāl-i Ḥimyer'den ezvāʾ taʿbīr olunan mülūkun birinin lakabıdır. Kezālik Ḥabeş mülūkundan birinin lakabıdır.

ذُو الْأَهْدَامِ [Ẕu'l-Ehdām] (hemze-i meftūha ile) Mutevekkil b. ʿİyāḍ nām şāʿirin lakabıdır. Ve Nāfiʿ nām kimsenin lakabıdır ki Ferezdaḳ nām şāʿir onu hicv eyledi.

اَلتَّهَادُمُ [et-tehādum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirinden daʿvā-yı bātıl edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَادَمُوا إِذَا تَهَادَرُوا

اَلْمُتَهَدِّمَةُ [el-muteheddimet] Pek koca karıya ve sāʾir dişi hayvāna ıtlāk olunur; yukālu: عَجُوزٌ وَنَابٌ مُتَهَدِّمَةٌ أَيْ فَانِيَةٌ

اَلْهَنْدَامُ [el-hendām] (hā'nın fethiyle) Endām-ı Fārisī muʿarrebidir. Ve Fārisīde endām bedene ve aʿzānın yaraşıklığına ve heyʾet ictimāʿ ve letāfetine denir.

اَلْمُهَنْدَمُ [el-muhendem] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) هَنْدَامٌ [hendām]-ı mezkūrdan mutasarrıftır, mikdārınca ıslāh olunup düzülmüş koşulmuş, yaraşığını bulmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُهَنْدَمٌ أَيْ مُصَلَّحٌ عَلَى مِقْدَارٍ وَيُقَالُ لَهُ هَنْدَامٌ

[ه ذ م]

اَلْهَذْمُ [el-heẕm] (hā'nın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Sürʿatle kesmek maʿnāsınadır; yukālu: هَذَمَهُ هَذْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ بِسُرْعَةٍ Ve sürʿatle taʿām yemek maʿnāsınadır; yukālu: هَذَمَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ بِسُرْعَةٍ

اَلْهَيْذَامُ [el-heyẕām] (hā'nın fethiyle) Ekūl adama denir. Ve dilīr ve bahādıra denir. Ve bir recūl adıdır.

اَلْهُذَامُ [el-huẕām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi bahādıra denir. Ve keskin kılıca denir.

اَلْمِهْذَمُ [el-mihẕem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi keskin kılıca denir.

اَلْهَيْذَمُ [el-heyẕem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Çabuk ve çālāk adama denir.

هُذْمَةُ [Huẕmet] (hā'nın zammıyla) İbn Lāṭim'dir ki Muzeyne kabīlesinin nesebi ricālindendir.

هَذَمٌ [Heẕem] (fethateynle) İbn ʿAttāb'dır ki Ṭayyiʾ kabīlesinin nesebi ricālindendir. Ve Saʿd b. Huẕeym ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznninde bir kabīlenin pederidir, asl pederinin ismi Zeyd idi, lākin Huẕeym nām bir ʿabd-i esvedin terbiyesinde neşv ü nemā bulmakla kendide gālib oldu.

[ه ذ ر م]

اَلْهَذْرَمَةُ [el-heẕremet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Tīz tīz söylemek ve tīz tīz okumak maʿnāsınadır; yukālu: يُهَذْرِمُ الْكَلَامَ وَالْقِرَاءَةَ أَيْ يُسْرِعُ

اَلْهُذَارِمُ [el-huẕārim] ve

اَلْهُذَارِمَةُ [el-huẕārimet] (hā'ların zammıyla) Tīz tīz söyleyip tīz tīz okur olan adama denir.

اَلْهَذْرَمَى [el-heẕremā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla ki aslı فَعْلَلَى [faʿlelā] veznindedir) Şamatacı, şaltak, edebsiz, gavgacı, fitne-engīz ʿavrete denir; yukālu: إِنَّهَا لَهَذْرَمَى الصَّخَبِ أَيْ كَثِيرَةُ الْجَلَبَةِ وَالشَّرِّ وَالصَّخَبِ

[ه ذ ل م]

اَلْهَذْلَمَةُ [el-heẕlemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Tīz tīz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هَذْلَمَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى فِي سُرْعَةٍ

[ه ر م]

اَلْهَرَمُ [el-herem] (fethateynle) ve

اَلْمَهْرَمُ [el-mehrem] ve

اَلْمَهْرَمَةُ [el-mehremet] (mīm'lerin ve hā'ların fethiyle) Pek pīr ve sāl-horde olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرِمَ الرَّجُلُ هَرَمًا وَمَهْرَمًا وَمَهْرَمَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلَغَ أَقْصَى الْكِبَرِ

اَلْهَرِمُ [el-herim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pek pīr ve sāl-horde adama denir; cemʿi هَرِمِينَ [herimīn] ve هَرْمَى [hermā] gelir, قَتْلَى [ḳatlā] vezninde; müʾennesi هَرِمَةٌ [herimet] ve cemʿi هَرِمَاتٌ [herimāt] kezālik هَرْمَى [hermā] gelir.

اَلْإِهْرَامُ [el-ihrām] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّهْرِيمُ [et-tehrīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznninde) Pek pīr-i fānī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْرَمَهُ الدَّهْرُ وَهَرَّمَهُ أَيْ جَعَلَهُ هَرِمًا

اَلْهُرْمَانُ [el-hurmān] (hā'nın zammıyla) ʿAkl ve hūş maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ هُرْمَانٌ أَيْ عَقْلٌ

اَلْهَرَمَانِ [el-Heremān] (hā'nın ve rā'nın fethiyle ki هَرَمٌ [herem] lafzından tesniye-

dir) Mışır'da iki kadīm bināya ıtlāk olunur ki onları Hazret-i İdrīs ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-salātu ve's-selām tūfāndan ʿulūmu hıfz ve vikāye için binā eylediler, yaʿnī kitāblarını onda vazʿ ve hıfz eylediler. ʿAlā-kavlin Sinān b. el-Muşelşel binā eyledi yāhūd eslāftan baʿzı kimseler ki murād selātīn-i Mışr'dır, binā eyledi, fenn-i nücūm delāletiyle tūfān-ı Nūḥ ʿaleyhi's-selām zuhūrunu idrāk eylemekle tıbb ve sihr ve nīrencāt ve tılsım makūlesi fünūnu onda vikāye yaʿnī cidārlarına resm eyledi.

Ve Mışır'da bunlardan mā-ʿadā niçe ehrām-ı sıgār vardır. Şārih der ki meşhūru Hazret-i İdrīs binā-kerdesidir. Ve Ṣābiʾe tāʾifesinin zuʿmüne göre birinde Şīṯ ʿaleyhi's-selām kabri ve birinde oğlu Ṣābī kabri vardır ve kurblerinde Ebu'l-Hevl nām şahsın kabri vardır; el-hāsıl aʿceb-i ʿacāʾib bir māddedir, hakīkati ʿilmullāha muhavveldir.

Mütercim der ki İbn Kemāl merhūmun tahkīk-ı tılasm bābında teʾlīf eylediği risālede bu ʿibāretle mersūmdur ki Fāṭimiyyūn'dan el-Ḥākim Bi-emrillāh Mışır'ı fethi ve teshīr eyledikte baʿzı künūz feth olup içinde bir adam sūreti bulundu ki adına Ebu'l-Hevl derler idi; felāsife-i Mışr'dan biri vazʿ edip tılsımla müʾekkel ervāhı var idi, serikadan ve gāʾibden sorsalar haber verir idi ve nutk eder idi. Ḥākim Bi-emrillāh emr eyledi ki "Gece ile kimse hāne ve dükkānını kapamasın, açık bıraksın; her kimin eşyāsı zāyiʿ olursa zāminim." dedi. Halk dahi imtisāl eyledi. O gece dört yüz dükkāndan metāʿ ve nukūd sirkat oldu. Yarınki gün sāhibleri hākime geldiler. O dahi Ebu'l-Hevl'i getirtip birer birer sordukta kim aldığını ve hālen kanda olduğunu bi'l-cümle haber verdi. Pes adamlar gönderip cümlesini buldular, getirtip eşyāyı birer birer sāhiblerine verdi ve dört yüz sāriki katl etti. Bundan sonra bir ferd uğruluğa cürʾet etmeyip dükkānlar ve hāneʿ ve hānlar gece gündüz açık kalırdı. Ḥākim bi-Emrillāh fevtinden sonra baʿde-zamān bir uğru bir takrīble fırsat bulup Ebu'l-Hevl'i uğurlayıp pāreledi. Bu hikāyeye göre müʾellifin zikr eylediği başka olur.

إِبْنُ هَرْمَةَ [ibn hermet] (حَمْزَةٌ [ḥamzet] vezninde) Koca kişinin ve koca ʿavretin en sonra olan veledine denir ki ihtiyār dölü taʿbīr olunur. Ve bir şāʿirin künyesidir.

بِئْرُ هَرْمَةَ [Biʾru Hermet] Ḥazmu Benī ʿAvāl dedikleri mahalde bir kuyudur.

اَلْهَرْمُ [el-herm] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nebāt ve bir şecer adıdır, ʿalā-kavlin semiz otuna denir; müfredi هَرْمَةٌ [hermet]tir.

يَوْمُ الْهَرْمِ [yevmu'l-herm] Eyyām-ı ʿArabdan bir yevm-i maʿrūftur.

ذُو الْهَرْمِ [Ẕu'l-Herm] Ṭāʾif'te bir māl ismidir ki ʿAbdulmuṭṭalib'in yāhūd Ebū Sufyān'ın idi.

اَلْهَوَارِمُ [el-hevārim] (hā'nın fethiyle) Şol develere denir ki هَرْمٌ [herm] dedikleri nebāt-ı mezkūru otlamakla çeneleri altında olan tüyleri ağarmış ola; yukālu: إِبِلٌ هَوَارِمُ إِذَا كَانَتْ تَأْكُلُ الْهَرْمَةَ فَتَبْيَضُّ مِنْهَا عَثَانِينُهَا

اَلْهَرِمُ [el-herim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Nefs ve zāt maʿnāsınadır. Ve ʿakl ve hıred maʿnāsınadır. Ve Ebū Zaʿne nām şāʿirin lakabıdır.

اَلْهَرِمَةُ [el-herimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde)

Dişi arslana denir.

اَلتَّهْرِيمُ [et-tehrīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kocaltmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّمَهُ الدَّهْرُ بِمَعْنَى أَهْرَمَهُ Ve taʿzīm ve tevkīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّمَهُ إِذَا عَظَّمَهُ Ve kıyma kıymak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّمَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَّعَهُ قِطَعًا صِغَارًا

هَرَمِيٌّ [Heremiyy] (حَرَمِيٌّ [ḥaremiyy] vezninde) İbn ʿAbdullāh'tır ki ashābdandır.

هَرِمٌ [Herim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Esāmīdendir: Herim b. Ḥayyān ve Herim b. Ḥanbeş ve Herim b. Ḳuṭbe ve İbn ʿAbdullāh ve İbn Mesʿade sahābelerdir.

هِرْمٌ [Hirm] (hā'nın kesriyle) İbn Heniyy b. Beliyy'dir ki Ḳuḍāʿa kabīlesinin nesebi ricālindendir.

هُرَيْمٌ [Hureym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Sufyān'dır ki muhaddistir.

اَلْهَرْمَى [el-hermā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Kuru oduna denir.

اَلْهَرُومُ [el-herūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bed-hūy ve bed-kirdār olan habīse ʿavrete denir.

ذُو أَهْرَمَ [Ẕū Ehrem (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلتَّهَارُمُ [et-tehārum] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Pīr olmayan kimse muvāzaʿaten pīrlik sūreti göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَارَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَى أَنَّهُ هَرِمٌ

[ه ر ث م]

اَلْهَرْثَمَةُ [el-herṯemet] (ṯā-yı müsellese ile) عَرْتَمَةٌ [ʿartemet] vezninde ve mürādifidir ki burnun ilerisine denir. Ve kelb kısmının burun deliklerinin aralığına olan siyāha denir. Ve bir recül adıdır. Ve arslana denir.

اَلْهَرْثَمُ [el-herṯem] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْهُرَاثِمُ [el-hurāṯim] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bunlar da arslana denir.

[ه ر ش م]

اَلْهِرْشَمُّ [el-hirşemm] (şīn-i muʿceme ile قِرْشَبٌّ [ḳirşebb] vezninde) Küfegi taşı gibi yumuşak ve gevşek taşa denir. Ve toprağı yumuşak dağa denir.

اَلْهِرْشَمَّةُ [el-hirşemmet] (hā'yla) Sütü çok koyuna ve keçiye denir. Ve pek yere denmekle maʿnā-yı evvel ile zıdd olur.

[ه ر ط م]

اَلْهُرْطُمَانُ [el-hurṭumān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Hubūbāttan bir nevʿ galledir ki arpa ile buğday beyninde mütevassıt olur, ishāl ve suʿāle nāfiʿdir; müfredātta burçak envāʿından fiğ ve merdümek ve besīle dedikleri dāne ile müfesserdir.

[ه ز ل]

اَلْهَزْمُ [el-hezm] (عَزْمٌ [ʿazm] vezninde) Gövdeyi yāhūd hıyār ve kavun makūlesini el ile pek basıp sıkmakla ezip çukurlatıp yer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَزَمَ الشَّيْءَ هَزْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَمَزَهُ بِيَدِهِ فَصَارَتْ فِيهِ حُفْرَةٌ Ve bir adama arkasından vurmakla kıynakları aralığı içeri batıp göbeği taşra uğramak maʿnāsınadır; yukālu: هَزَمَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ فَدَخَلَ مَا بَيْنَ وَرِكَيْهِ وَخَرَجَتْ سُرَّتُهُ Ve yay çinremek maʿnāsınadır; yukālu: هَزَمَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve bir adamın hakkını cevr edip kesr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَزَمَ لَهُ حَقَّهُ إِذَا هَضَمَهُ Ve ʿaskeri bozup sındırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَزَمَ الْعَدُوَّ إِذَا كَسَرَهُمْ وَفَلَّهُمْ Ve kuyu kazmak maʿnāsınadır; yukālu: هَزَمَ الْبِئْرَ إِذَا حَفَرَهَا Ve

هَزْمٌ [hezm] Obruk, çukur yere denir. Ve yağmursuz yufka buluta vasf olur; yukālu:

سَحَابٌ هَزْمٌ أَيْ رَقِيقٌ بِلَا مَاءٍ Ve māʾil kılınmak maʿnāsınadır; tekūlu: هُزِمْتُ عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ عُطِفْتُ

اَلْإِنْهِزَامُ [el-inhizām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Bir nesne el ile pek basılıp sıkılmakla ezilip çukurlanmak maʿnāsınadır; yukālu: هَزَمَهُ فَانْهَزَمَ

اَلْهَزْمَةُ [el-hezmet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nesnede el ile basılıp sıkılmakla peydā olan eziklik çukuruna denir; cemʿi هَزْمٌ [hezm]dir hā'sız ve هُزُومٌ [huzūm] gelir. Ve

هَزْمَةُ [Hezmet] Esāmīdendir: Sehm b. Musāfir b. Hezme, Yemen'de bir sipehsālār idi.

اَلتَّهَزُّمُ [et-tehezzum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bu dahi yay çinremek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَزَّمَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve değnek yāhūd sehāb tarāka ile çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَزَّمَتِ الْعَصَا وَالسَّحَابُ إِذَا تَشَقَّقَتْ مَعَ صَوْتٍ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve tulum ve kırba kuruyup büklüm büklüm kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَزَّمَتِ الْقِرْبَةُ إِذَا يَبِسَتْ وَتَكَسَّرَتْ

اَلْهَزِيمَةُ [el-hezīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) ve

اَلْهِزِّيمَى [el-hizzīmā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] veznin-de) İsmlerdir, ʿasker bozgunluğuna denir; yukālu: وَقَعَتْ عَلَى الْجَيْشِ هَزِيمَةٌ وَهِزِّيمَى أَيِ انْهِزَامٌ

اَلْهَزَائِمُ [el-hezāʾim] (عَزَائِمُ [ʿazāʾim] veznin-de) Suyu çok kuyulara denir; müfredi هَزِيمَةٌ [hezīmet]tir. Ve arık ve zebūn dābbelere denir.

اَلْإِهْتِزَامُ [el-ihtizām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bulut yağmur dökerken tarāka ve raʿd ile çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَزَمَتِ السَّحَابَةُ بِالْمَاءِ إِذَا تَشَقَّقَتْ مَعَ صَوْتٍ Ve boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَزَمَ الشَّاةَ إِذَا ذَبَحَهَا Ve bir nesneye sürʿatle koşup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَزَمَهُ إِذَا ابْتَدَرَهُ وَأَسْرَعَ إِلَيْهِ Ve minhu'l-meselu: "إِهْتَزِمُوا إِلَى ذَبِيحَتِكُمْ" أَيْ بَادِرُوا إِلَى ذَبْحِهَا قَبْلَ هُزَالِهَا Yaʿnī "Kurbānlarınızı zebh eylemeğe şitāb ve sürʿat eyleyesiz, zīrā durdukça mehzūl olur." Bu mesel fırsatı igtināam eylemek mevkiʿinde darb olunur. Ve at seğirtirken seğirtmesinin harıltısı zāhir ve mesmūʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَزَمَ الْفَرَسُ إِذَا سُمِعَ صَوْتُ جَرْيِهِ

اَلْهَزَمُ [el-hezem] (fethateynle) Yay çınırtısına ve tınkırtısına denir.

اَلْهَزِيمُ [el-hezīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Gök gürültüsüne denir, raʿd maʿnāsına. Ve seğirtirken āvāzı şiddetle zuhūr eden gürültülü ata denir. Ve buluttan şiddetle yarılıp boşanan sağanaklı muttasıl yağmura denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمُتَهَزِّمُ [el-mutehezzim] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bu dahi gök gürültüsüne denir.

اَلْهَزُومُ [el-hezūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek çınırdayıp tınkırdayıcı yaya denir; yukālu: قَوْسٌ هَزُومٌ أَيْ مُرِنَّةٌ بَيِّنَةُ الْهَزَمِ

اَلْهَزِمَةُ [el-hezimet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Şiddetle kaynar olan tencereye denir ki harıltısı zuhūr eder; yukālu: قِدْرٌ هَزِمَةٌ أَيْ شَدِيدَةُ الْغَلَيَانِ

اَلْهَزِمُ [el-hezim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi buluttan şiddetle çatlayıp boşanan sağanaklı yağmura denir, هَزِيمٌ [hezīm] gibi; yukālu: غَيْثٌ هَزِمٌ وَهَزِيمٌ إِذَا كَانَ لَا يَسْتَمْسِكُ Ve rām ve yavaş ata denir; yukālu: فَرَسٌ هَزِمٌ أَيْ طَيِّعٌ

اَلْهَازِمَةُ [el-hāzimet] Āfet ve dāhiyeye denir.

هُزَمُ [Huzem] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Ümmu'l-müʾminīn Meymūne bint Ḥāriṣ

b. Ḥazn b. Buceyr'in ceddinin ceddi ismidir.

بَنُو الْهُزَمِ [Benu'l-Huzem] Bir batndır.

اَلْهَيْزَمُ [el-heyzem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Sulb ve şedīd nesneye denir. Ve arslana denir. Ve bir recül adıdır.

مِهْزَمٌ [Mihzem] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

مُهَزَّمٌ [Muhezzem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

مِهْزَامٌ [Mihzām] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) ve

هَزَّامٌ [Hezzām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

اَلْهُزُومُ [el-huzūm] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Fecr tulūʿuyla zulmet-i leyl çatlayıp açılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَزَمَ اللَّيْلُ هُزُومًا إِذَا صَدَعَ لِلصُّبْحِ

اَلْمِهْزَامُ [el-mihzām] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde) Şol ağaca denir ki etfāller onun başını yakıp birbirini tutuşturup kaçırarak mülāʿabe ederler. Ve āteş karıştıracak kösegiye denir. Ve kısa değneğe denir.

هُزَيْمٌ [Huzeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yemāme'de niçe hurmalıklar ve niçe karyeler ismidir. Ve Saʿd b. Leyṯ el-Ḳuḍāʿī lakabıdır. Ve Huzeym b. Esʿad, Ḥaḍramevt nesebi ricālindendir. Ve

ذُو هُزَيْمٍ [Ẕū Huzeym] Yemen'de bir beldedir.

اَلْهُزُومُ [el-Huzūm] (hā'nın zammıyla) Liḥyān kabīlesi bilādından bir beldedir.

أَبُو الْمُهَزَّمِ [Ebu'l-Muhezzem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Yezīd yāhūd ʿAbdurraḥmān b. Sufyān'dır ki tābiʿīdir.

[ه س م]

اَلْهَسْمُ [el-hesm] (hā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) هَشْمٌ [heşm] lafzında lügattir ki zikr olunur; yukālu: هَسَمَهُ هَسْمًا لَغَةٌ فِي هَشَمَهُ

اَلْهُسُمُ [el-husum] (zammeteynle) حُسُمٌ [ḥusum] lafzında lügattir ki dāg ve yakı vuran kimselere denir.

هَوْسَمُ [Hevsem] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Ṭaberistān arkasında bir beldedir.

[ه ش م]

اَلْهَشْمُ [el-heşm] (hā'nın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Kuru nesneyi ufatıp hurd eylemek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin kabak gibi içi boş nesneyi ufatmak yāhūd hāssaten başı ve kemiği kırıp ufatmak maʿnāsınadır yāhūd yüzü ve burnu yāhūd mutlakan her nesneyi ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: هَشَمَهُ هَشْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَهُوَ كَسْرُ الشَّيْءِ الْيَابِسِ أَوِ الْأَجْوَفِ أَوْ كَسْرُ الْعِظَامِ وَالرَّأْسِ خَاصَّةً أَوِ الْوَجْهِ وَالْأَنْفِ أَوْ كُلِّ شَيْءٍ

اَلْمَهْشُومُ [el-mehşūm] ve

اَلْهَشِيمُ [el-heşīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) هَشْمٌ [heşm] olunmuş nesneye denir.

اَلْإِنْهِشَامُ [el-inhişām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne kırılıp ufanmak maʿnāsınadır; yukālu. هَشَمَهُ فَانْهَشَمَ Ve hayvān zebūnlayıp ʿamel-mānde olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْهَشَمَتِ الْإِبِلُ إِذَا خَارَتْ وَضَعُفَتْ

اَلتَّهَشُّمُ [et-teheşşum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) إِنْهِشَامٌ [inhişām] maʿnāsınadır; yukālu: هَشَّمَهُ فَتَهَشَّمَ Ve müteʿaddī olur, kırıp ufatmak maʿnāsına; yukālu: تَهَشَّمَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve bir adama taʿzīm ve ikrām eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَهَشَّمَ فُلَانًا إِذَا أَكْرَمَهُ وَعَظَّمَهُ Ve nākanın memesini sağmak ʿalā-kavlin bütün avuçla sağmak maʿnāsınadır; yukālu. تَهَشَّمَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا أَوْ هُوَ الْحَلْبُ بِالْكَفِّ كُلِّهَا Ve rüzgār kuru otluğu hurd haşhāş

ve berbād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَشَّمَتِ الرِّيحُ الْيَبِيسَ إِذَا كَسَّرَتْهُ Ve rahm ve şefkat niyāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَشَّمَهُ إِذَا اسْتَعْطَفَهُ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; yukālu: تَهَشَّمَ عَلَيْهِ أَيْ تَعَطَّفَ Ve hayvān zebūnlayıp nā-tüvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَشَّمَتِ الْإِبِلُ إِذَا خَارَتْ وَضَعُفَتْ

اَلْإِهْتِشَامُ [el-ihtişām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi sağmak yāhūd parmaklar ile sağmayıp bütün avuçla sağmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَشَمَ النَّاقَةَ بِمَعْنَى تَهَشَّمَهَا Ve bir kimseye hazm-ı nefs ile evzāʿına tahammül edip zebūnluk göstermek maʿnāsınadır; tekūlu: إِهْتَشَمْتُ نَفْسِي لَهُ أَيِ اهْتَضَمْتُهَا لَهُ

اَلتَّهْشِيمُ [et-tehşīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adama taʿzīm ve ikrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَشَّمَهُ إِذَا أَكْرَمَهُ وَعَظَّمَهُ

هَاشِمٌ [Hāşim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) İbn ʿAbdumenāf'tır ki Ebū ʿAbdulmuṭṭalib'dir, ismi ʿAmr'dır, en evvel tiridi merkūm هَشْمٌ [heşm] eylediğinden nāşī mülakkab oldu.

اَلْهَاشِمَةُ [el-hāşimet] Şol baş yarığına denir ki kemikleri ufatmış ola, ʿalā-kavlin başın kemiğini kırıp lākin فَرَاشٌ [ferāş] dedikleri yufka kemiğe teʾsīr ve ibāne eylememiş ola yāhūd kemikleri kırmakla kemikler dağılıp ihrāc olunup o yufka kemikler dahi ayrılmış ola; yukālu: شَجَّةٌ هَاشِمَةٌ إِذَا كَانَتْ هَشَمَتِ الْعَظْمَ أَوْ هَشَمَتِ الْعَظْمَ وَلَمْ يَتَبَايَنْ فَرَاشُهُ أَوْ هَشَمَتْهُ فَنَفِشَ وَأُخْرِجَ وَتَبَايَنَ فَرَاشُهُ

اَلْهَشِيمُ [el-heşīm] مَهْشُومٌ [mehşūm] maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve şol kuru otluğa denir ki pārelenip rīze rīze olur ola, ʿalā-kavlin mutlakan kuru otluğa denir; yukālu: رَعَتِ الْمَاشِيَةُ الْهَشِيمَ وَهُوَ نَبْتٌ يَابِسٌ مُتَكَسِّرٌ أَوْ يَابِسُ كُلِّ كَلَإٍ Ve her şeyʾin kurusuna denir. Ve bedeni zaʿīf ve zebūn ve nā-tüvān adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَشِيمٌ أَيِ الضَّعِيفُ الْبَدَنِ

اَلْهَشِيمَةُ [el-heşīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Ağaçları kurumuş arza denir. Ve şol kuru oduna denir ki oduncu onu her ne vech üzere olursa ahz eylemek mümkin ola. Bu maʿnādandır ki filān be-gāyet sehī ve kerīmdir, sāʾilden hergiz nesne dirīg eylemez bi-eyyi hāl ona ihsān eder diyecek yerde مَا هُوَ إِلَّا هَشِيمَةُ كَرَمٍ derler.

اَلْهُشُمُ [el-huşum] (zammeteynle) Toprağı gevşek ve yumuşak dağlara denir. Ve süt sağan kimselere denir; هَاشِمٌ [hāşim] müfredidir.

اَلْهَشِمُ [el-heşim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Civān-merd adama denir.

اَلْهِشَامُ [el-hişām] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Civān-merdliğe denir; yukālu: بِهِ هِشَامٌ أَيْ جُودٌ Ve

هِشَامٌ [Hişām] On beş sahābe ismidir. Ve otuz muhaddis adıdır.

هُشَيْمٌ [Huşeym] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Beşīr'dir ki muhaddistir.

اَلْمِهْشَامُ [el-mihşām] مِفْتَاحٌ [miftāḥ] veznin-de) Çabuk sınıp zebūnlayan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِهْشَامٌ أَيْ سَرِيعُ الْهُزَالِ

اَلْهَشْمَةُ [el-heşmet] (hā'nın fethiyle) Dağın yumuşak topraklı olup küfegi taşlık olan yerinin toprakları ve taşları hurd olup dağılmasına denir.

اَلْهَشَمَةُ [el-heşemet] (fetehātla) Dağ keçisine denir; cemʿi هَشَمَاتٌ [heşemāt] gelir.

هَيْشَمٌ [Heyşem] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ve

مُهَشِّمٌ [Muheşşim] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

اَلْهَاشِمِيَّةُ [el-Hāşimiyyet] Kūfe eyāletinde bir beldedir, Seffāḥ Halīfe'nin binā-kerdesidir. Ve Reyy kazāsında bir beldedir. Ve tarīk-i Mekke'de Ḫuzeyme şarkīsinde bir suyun adıdır.

مُهَشَّمَةٌ [Muheşşemet] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) Yemāme'de bir kasabadır.

اَلْهَشَمْشَمَةُ [el-heşemşemet] (سَفَرْجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) Arslana denir.

[ه ص م]

اَلْهَصْمُ [el-haşm] (hā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Kırmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَصَمَهُ هَصْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ

اَلْهَيْصَمُ [el-heyşam] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bir nevᶜ taştır ki be-gāyet yalçın ve düz olur, ondan hokka ittihāz olunur. Ve kavī ve şedīd adama denir. Ve arslana denir.

اَلْهُصَمُ [el-huşam] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلْمِهْصَمُ [el-mihşam] (مِنْبَرٌ [minber] veznide) ve

اَلْهَصَّامُ [el-haşşām] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) ve

اَلْهَصَمْصَمُ [el-heşamşam] (غَشَمْشَمٌ [ġaşemşem] vezninde) Bunlar da arslana denir.

اَلْهَيْصَمِيَّةُ [el-Heyşamiyyet] (حَيْدَرِيَّةٌ [ḥayderiyyet] vezninde) Muᶜtezilī olan Kerrāmiyye tāᵓifesinden bir fırkadır ki Muḥammed b. el-Heyşam nām kimsenin etbāᶜ ve eşyāᶜıdır.

[ه ض م]

اَلْهَضْمُ [el-haḍm] (hā'nın fethi ve ḍād-ı muᶜcemenin sukūnuyla) Miᶜdede olan taᶜāmı sinirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَضَمَ الدَّوَاءُ الطَّعَامَ هَضْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَهَكَهُ Mütercim der ki esātīn-i etıbbāᵓ bu māddede kuvve-i hāzıma tefrīᶜ eylediler. Tavzīhi budur ki tabīᶜat-ı insānīde yedi kuvvet taᶜyīn eylediler; dördü huddām ve üçü mahdūmdur dediler. Huddām-ı erbaᶜa هَاضِمَةٌ [hāḍimet] ve جَاذِبَةٌ [cāẕibet] ve مَاسِكَةٌ [māsiket] ve دَافِعَةٌ [dāfiᶜat]tır. Ve mahdūm-ı selāse نَامِيَةٌ [nāmiyet] ve غَاذِيَةٌ [ġāẕiyet] ve مُوَلِّدَةٌ [muvellidet]tir, mecmūᶜuna tabāyiᶜ-i sebᶜ denir. هَاضِمَةٌ [hāḍimet] bir kuvvettir ki gıdāyı bir hāle tagyīr eder ki mugtedīden bi'l-fiᶜl bir cüzᵓ olmağa sālih olu.vVe onun beş mertebesi vardır, niteki mahallinde meşrūhtur. Ve

هَضْمٌ [haḍm] Ansızın bir adama hücūm eylemek yāhūd yüksek mahalden üzerine ansızın inmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: هَضَمَ عَلَيْهِمْ إِذَا هَجَمَ أَوْ هَبَطَ Ve bir adama hakkını yā mālını gasb ve müsādere ile zulm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَضَمَ فُلَانًا إِذَا ظَلَمَهُ وَغَصَبَهُ

اَلْإِهْتِضَامُ [el-ihtiḍām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznide) ve

اَلتَّهَضُّمُ [et-tehaḍḍum] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bunlar da bir adamın mālını gasbla zulm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِهْتَضَمَهُ وَتَهَضَّمَهُ إِذَا ظَلَمَهُ وَغَصَبَهُ

اَلْهَضِيمُ [el-heḍīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mālı magsūb olan mazlūma denir. Ve

هَضِيمٌ [heḍīm] Şol hatuna denir ki karnı düz ve böğürleri latīf ve yanlarının etleri azca olmakla nihāl-i serv-i sehī gibi ola ve ona sülün karınlı taᶜbīr olunur. Ve öylesi karına da vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَضِيمٌ أَيْ أَخْمَصُ الْبَطْنِ وَلَطِيفُ الْكَشْحِ وَأَقَلُّ انْجِفَارِ الْجَنْبَيْنِ ve yukālu: بَطْنٌ هَضِيمٌ أَيْ أَخْمَصُ Ve şol açılmadık hurmā çiçeğine denir ki henüz kapçığı

içre olup gonca gibi birbiri içinde girişmiş ola; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ﴾ أَيْ مُنْهَضِمٌ مُنْضَمٌّ فِي جَوْفِ الْجُفِّ Ve kamıştan olan nāy ve düdük makūlesine denir, مَهْضُومَةٌ [mehḍūmet] dahi derler, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْهَضِيمَةُ [el-heḍīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İsmdir, gasb cihetiyle olan zulm ve bīdāda denir.

اَلْهَضَّامُ [el-heḍḍām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْهَاضُومُ [el-hāḍūm] ve

اَلْهَضُومُ [el-heḍūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Hāzım-ı taʿām olan devāya denir, cevāriş maʿnāsına. Ve bezl ve infāk-ı māl eder olan kerīm ve civān-merde denir. Ve

هَضُومٌ [heḍūm] Yed-i kerīmeye dahi vasf olur; yukālu: يَدٌ هَضُومٌ أَيْ تَجُودُ بِمَا لَدَيْهَا Cemʿi هُضُمٌ [huḍum] gelir zammeteynle. Ve

هَضَّامٌ [haḍḍām] ve

هَضُومٌ [hedūm] Arslana denir.

اَلْهَضَمُ [el-heḍam] (fethateynle) Bir adam sülün karınlı olarak böğürleri latīf ve yanlarının etleri azca olmakla haddeden çekilmiş gibi mevzūn ve sehī olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَضِمَ الْغُلَامُ هَضَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَمَصَ بَطْنُهُ وَلَطُفَ كَشْحُهُ وَقَلَّ انْجِفَارُ جَنْبَيْهِ Ve at kısmında eyegüleri doğru olup ve karnının yukarı yanları meydānlı olmayıp iki taraflı birbirine kavuşuk gibi dernekli olmak yāhūd eyegüleri düz ve doğru olup karnının yukarı yanları içeri geçik olmaktan ʿibārettir. Ve bu maʿāyibdendir, bu sūrette karnı azca ve önü meydānsız olur, bileği karınlı ve bileği önlü taʿbīr olunur.

اَلْأَهْضَمُ [el-ehḍam] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasf-ı mezkūr üzere olan ata ve adama denir; müʾennesinde هَضْمَاءُ [haḍmāʾ] ve هَضِيمٌ [heḍīm] denir, niteki zikr olundu; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَضْمَاءُ وَهَضِيمٌ إِذَا كَانَتْ أَخْمَصَ الْبَطْنِ وَأَلْطَفَ الْكَشْحِ مَعَ قِلَّةِ انْجِفَارِ الْجَنْبَيْنِ Ve

أَهْضَمُ [ehḍam] Ön dişleri galīz olan adama denir. Ve هَضِيمٌ [heḍīm] gibi sülün karna denir.

اَلْمَهْضُومُ [el-mehḍūm] Bu dahi haddeden çekilmiş gibi sülün karna denir.

اَلْهَاضِمُ [el-hāḍim] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Gevşekçe nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ هَاضِمٌ أَيْ فِيهِ رَخَاوَةٌ

اَلْمَهْضُومَةُ [el-mehḍūmet] ve

اَلْمُهَضَّمَةُ [el-muhaḍḍamet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Kamıştan olan nāy ve düdük makūlesine denir; yukālu: قَصَبَةٌ مَهْضُومَةٌ وَمُهَضَّمَةٌ وَهَضِيمٌ لِلَّتِي يُزْمَرُ بِهَا

اَلْهَضْمُ [el-haḍm] (hā'nın fethi ve kesriyle) Alçak oturaklı arza denir. Ve derenin ortasına denir. Ve tebhīr olunacak buhūra denir; cemʿi أَهْضَامٌ [ehḍām] ve هُضُومٌ [huḍūm] gelir.

أَهْضَامُ تَبَالَةَ [Ehḍāmu Tebālet] (hemze-i meftūha ile) Tebāle nām şehrin karyelerine ıtlāk olunur.

بَنُو مُهَضَّمَةَ [Benū Muhaḍḍamet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Bir cemāʿattir.

اَلْمَهْضُومَةُ [el-mehḍūmet] Bir nevʿ tīb ismidir ki misk ve ban ile terkīb ederler.

اَلْهَضِيمَةُ [el-heḍīmet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Meyyit için müretteb olan taʿāma denir; cemʿi هَضَائِمُ [heḍāʾim] gelir. ʿArabistān'da ʿādettir ki meyyit vākiʿ olan hāneye iki üç gün ahbāblar ve komşular taʿām irsāl ederler, niteki Resūl-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri Caʿfer-i Ṭayyār'ın şehādeti haberi geldik-

te hānesine taʿām gönderdiler.

اَلْهُضَيْمِيَّةُ [el-Huḍaymiyyet] (زُبَيْرِيَّةٌ [zubeyriyyet] vezninde) Bir mevziʿ ismidir.

اَلْإِهْضَامُ [el-ihḍām] (hemzenin kesriyle) Devenin kulun dişleri düşüp gayrı dişleri bitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْضَمَتَ الْإِبِلُ لِلْإِجْذَاعِ وَالْإِسْدَاسِ إِذَا ذَهَبَتْ رَوَاضِعُهَا وَطَلَعَ غَيْرُهَا

هِضَيْمٌ [Hiḍyem] (حِذْيَمٌ [ḥiẕyem] vezninde) Bir vādī ismidir.

[ه ط م]

Mütercim der ki müʾellif "ه،ط،م" māddesinden sükūt eyledi ki hā'nın fethi ve ṭā-i mühmelenin sükūnuyladır. Suyūṭī *Durr-i Neşīr* nām kitābında sebt ve sürʿat-i hazm ile tefsīr eylemiştir ve *Nihāye*'de dahi bu ʿibāretle mersūmdur. Ve fī hadīsi Ebī Hureyre fī şarābi ehli'l-cenneti: "إِذَا شَرِبُوا مِنْهُ هَطَمَ طَعَامَهُمْ" Ve kāle İbnu'l-Eşīr: اَلْهَطْمُ سُرْعَةُ الْهَضْمِ وَأَصْلُهُ اَلْحَطْمُ وَهُوَ الْكَسْرُ فَقُلِبَتِ الْحَاءُ هَاءً Pes müʾellif lügat-i asliyye olmadığına bināʾen sebt eylememiş olur. Ve kāle Şeyhü'l-İslām Zekeriyyā fī *Ḥāşiyeti'l-Beyḍāvī* اَلْأَهْطَمَانِ قِيلَ هُمَا جَبَلَانِ

[ه ق م]

اَلْهَقَمُ [el-heḳam] (hā'nın ve ḳāf'ın fethiyle) Pek acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: هَقِمَ الرَّجُلُ هَقَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ جُوعُهُ

اَلْهَقِمُ [el-heḳim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pek acıkmış adama denir.

اَلْهِقَمُّ [el-hiḳamm] (هِجَفٌّ [hiceff] vezninde) Ekūl adama denir. Ve deryāya ıtlāk olunur.

اَلْهَيْقَمُ [el-heyḳam] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Denizin gürültüsüne denir. Ve lokma yutarken boğazdan zuhūr eden savtı hikāye olur. Ve uzun erkek devekuşuna denir. Ve vāsiʿ denize denir.

اَلتَّهَقُّمُ [et-tehaḳḳum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Kahr ve hākisār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَقَّمَهُ إِذَا قَهَرَهُ Ve büyük büyük lokma yutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَقَّمَ الطَّعَامَ إِذَا ابْتَلَعَهُ لُقَمًا عِظَامًا

اَلْهَيْقَمَانِيُّ [el-heyḳamāniyy] (حَيْدَرَانِيٌّ [ḥayderāniyy] vezninde) Pek uzun adama denir.

[ه ك م]

اَلتَّهَكُّمُ [et-tehekkum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Kuyu ve sāʾir binā çöküp yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَتِ الْبِئْرُ وَنَحْوُهَا إِذَا تَهَدَّمَتْ Ve istihzā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَهُ إِذَا اسْتَهْزَأَهُ Ve peyderpey mızrak dürtmek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَهُ إِذَا طَعَنَهُ مُتَدَارِكًا Ve salınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَخْتَرَ Ve bir adama pek öfkelenip hışma gelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَ عَلَيْهِ إِذَا اشْتَدَّ غَضَبُهُ Ve fevt olan nesneye peşīmānlık edip teʾessüf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَ عَلَى الْأَمْرِ الْفَائِتِ إِذَا تَنَدَّمَ Ve tākat getirilmeyecek derecede ifrāt üzere yağmur yağmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَ الْمَطَرُ إِذَا مَطَرَ كَثِيرًا لَا يُطَاقُ Ve tarab ve tegannī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّمَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَنَّى

اَلْأُهْكُومَةُ [el-uhkūmet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) İsmdir, hezl ve istihzāʾ maʿnāsınadır.

اَلتَّهْكِيمُ [et-tehkīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimse için tarab ve tegannī eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: هَكَّمْتُ لَهُ إِذَا غَنَّيْتَ لَهُ

اَلْمُسْتَهْكِمُ [el-mustehkim] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Hod-bīn ve mütekebbir adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَهْكِمٌ أَيْ مُتَكَبِّرٌ

اَلْهَكِمُ [el-hekim] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dāʾimā beyhūde ve mālāyaʿnīye girişip

dürüşür olan şirrīr ve bed-kār ve herze-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ هَكِمٌ أَيْ شِرِّيرٌ مُقْتَحِمٌ عَلَى مَا لَا يَعْنِيهِ

[ه ل م]

اَلْهَلِيمُ [el-helīm] (أَلِيمٌ [elīm] vezninde) Yapışkan şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ هَلِيمٌ أَيْ لَاصِقٌ

اَلْهِلِمَّانُ [el-hilimmān] (kesreteynle ve mīm'in teşdīdiyle) Çok nesneye denir, ekmek olsun ve sāᵓiri olsun.

اَلْهَيْلَمَانُ [el-heylemān] (hā'nın fethi ve lām'ın fethi ve zammıyla) هِلِمَّانٌ [hilimmān] maᶜnāsınadır.

اَلْهُلَامُ [el-hulām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Derisiyle pişmiş buzağı biryānına denir, ᶜalā-kavlin ekşi aş dedikleri taᶜāmın yağı süzülmüş ve tebrīd olunmuş suyuna denir, *Tuḥfetu'l-Muᵓminīn* tercemesinde bu güne mersūmdur ki هُلَامٌ [hulām] agziye envāᶜındandır, buzağı emsālini su ve tuz ile kaynatıp suyu mütekātır olunca bir mahalde derk ederler. Ve bi-hasebi'l-iktizāᵓ bukūl-i hārre yāhūd bukūl-i bārideyi sirke ile kaynatıp sirkeden çıktıktan sonra lahm-ı mezbūru o sirke ile kaynatırlar. Efᶜāli, izāfe olunan bukūlün mizācına tābiᶜdir.

اَلْهُلُمُ [el-hulum] (zammeteynle) Dağ geyiklerine denir ki çopur taᶜbīr olunur.

اَلْهِلَّمُ [el-hillem] (قِنَّبٌ [ḳinneb] vezninde) Salkı ve sölpük adama denir; müᵓennesi هِلَّمَةٌ [hillemet]tir.

اَلْإِهْتِلَامُ [el-ihtilām] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Bir nesneyi gidermek maᶜnāsınadır; yukālu: إِهْتَلَمَ بِهِ أَيْ ذَهَبَ بِهِ

هَلُمَّ [helumme] (hā'nın fethi ve lām'ın zammı ve mīm-i müşeddedenin feth üzere bināsıyla) İsm-i fiᶜl-i emrdir, beri gel demektir, تَعَالَ [teᶜāle] maᶜnāsınadır. Aslı هَا لُمَّ idi ki; hāᵓ harf-i tenbīhtir ve لُمَّ kelimesi "ل،م،م" māddesinden ki cemᶜ eylemek maᶜnāsınadır. Fiᶜl-i emr olmakla ضُمَّ نَفْسَكَ إِلَيْنَا Yaᶜnī "Sen kendini bize yanaştır" ki murād bizim yanımıza gel demek olur, baᶜdehu fi'l-asl أُلْمَمْ olmak hasebiyle lām'da yine sükūn takdīriyle elif hazf olunup kelime-i basīte gibi istiᶜmāl olundu. Müfred ve cemᶜi ve müzekker ve müᵓennesi müsāvīdir. Ve bu Ḥicāziyyūn ᶜindindedir ki gayr-i mutasarrıftır. Ve Benū Temīm رُدَّ kelimesinin mecrāsına icrā ederler, هَلُمَّ ve هَلُمَّا ve هَلُمُّوا ve هَلُمِّي ve هَلُمْنَ derler. Ve ehl-i Necd dahi Ḥicāziyyūn gibidir. Ve lāzım ve müteᶜaddī olur, ﴿هَلُمَّ إِلَيْنَا﴾ ve ﴿هَلُمَّ شُهَدَاءَكُمْ﴾ gibi ki beri getirin demektir. Ve gāh olur ki lām'la sılalanıp هَلُمَّ لَكَ denir, ﴿هَيْتَ لَكَ﴾ gibi. Ve nūn-ı müsakkale lāhık olup هَلُمَّنَّ derler ve müᵓennesinde mīm meksūr ve cemᶜinde mazmūm olur. Ve tesniye müzekker ve tesniye müᵓennesinde هَلُمَّانِ derler ve cemᶜ-i müᵓennesinde هَلُمْنَانِ denir, nūn-ı ahīrenin tahfīfiyle. Ve bir kimse sana هَلُمَّ إِلَى كَذَا وَكَذَا dese cevābında إِلَامَ أَهَلُمُّ dersin hemzenin ve hā'nın fethiyle, yaᶜnī "Nereye geleyim?" demektir, aslı إِلَى مَ أَلُمُّ idi إِلَى مَا kelimesinden muhaffeftir; hāᵓ hāli üzere terk olunur. Kezālik هَلُمَّ كَذَا deseler, cevābında لَا أَهَلُمُّهُ dersin. Ve gāh olur ki yalnız hemze mazmūm olur ve baᶜzen hemze ve lām mazmūm olur ve baᶜzen hemze mazmūm ve lām meksūr olur, لَا أُعْطِيكَهُ maᶜnāsına.

Şārih der ki *Lisānu'l-ᶜArab*'da mersūm olduğu üzere هَلُمَّ kelimesi ᶜinde'l-Başriyyīn vech-i mezkūr üzere hā-i tenbīh ile لُمَّ

kelimesinden mürekkebdir. Ve ʿinde'l-Kūfiyyīn هَلْ ile أُمَّ kelimesinden mürekkebdir, baʿdehu kelime-i müfrede gibi istiʿmāl olundu. Ehl-i Ḥicāz ʿindinde ism-i fiʿl-i emr olmakla gayr-i mutasarrıftır. Ve Temīm ve ehl-i Necd ʿindinde fiʿl olmakla رُدَّ kelimesi gibi mutasarrıftır, hā'yı zāʾiddir. Ve ehl-i Ḥicāz ʿindinde ona nūn-ı sakīle ve hafīfeden birisi dāhil olmaz, lākin Temīm ve Necdiyyūn ʿindinde dāhil olur. Ve هَلُمَّ kelimesi أَعْطِ maʿnāsına da gelir ve daʿvet için istiʿmāl olunur, meselā bir adamı taʿāma daʿvet maʿrizinde هَلُمَّ لَكَ derler. Pes müʾellifin هَلُمَّ إِلَى كَذَا وَكَذَا kavli تَعَالَ maʿnāsınadır. Ve هَلُمَّ كَذَا kavli أَعْطِ maʿnāsına olmakla cevābında لَا أَهَلُمُّهُ denir لَا أُعْطِيكَهُ maʿnāsına.

اَلْهَلْمَمَةُ [el-helmemet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلْإِهْلَامُ [el-ihlām] (إِكْرَامٌ [kirām] vezninde) Bir adamı هَلُمَّ [helumme] diye yanına çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: هَلْمَمَ بِهِ وَأَهْلَمَ بِهِ إِذَا دَعَاهُ

اَلْهَلَمُ [el-helem] (fethateynle) هَلُمَّ [helumme] lafzının cevābıdır ki هَلُمَّ diye yanına daʿvet eden adama itāʿatle cevābdır, varayım ve geleyim demektir, نَعَمْ [neʿam] gibi, yukālu: جَادَ بِهَلَمِهِ إِذَا أَطَاعَهُ

أَهْلُمُ [Ehlum] (آنُكُ [ānuk] vezninde) Ṭaberistān'da bir beldedir.

[ه ل د م]

اَلْهِلْدِمُ [el-hildim] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Yamaları belli olan yamalı kilime denir. Ve kalın ve yoğun keçeye denir; yukālu: بَسَطَ لَهُ الْهِلْدِمَ أَيِ الْكِسَاءَ الظَّاهِرَ الرِّقَاعِ وَكَذَا اللِّبْدَ الْجَافِي الْغَلِيظَ

[ه ل ق م]

اَلْهِلْقِمُ [el-hilḳim] (ḳāf'la زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Yaşlı ʿavrete denir. Ve kavī ve zūrmend adama denir. Ve avurtları vāsiʿ adama denir.

اَلْهِلْقَمُّ [el-hilḳamm] (إِرْدَبٌّ [irdebb] vezninde) Şol seyyid ve zī-şān ser-kāra denir ki kavminin diyet ve garāmet ve sāʾir tekālīf-i şākka yüklerini kendisi müteḥammil olur ola; yukālu: رَجُلٌ هِلْقَمٌّ أَيْ سَيِّدٌ ضَخْمٌ ذُو الْحَمَالَاتِ Ve ekūl adama denir.

اَلْهِلْقَامَةُ [el-hilḳāmet] (قِرْطَاسَةٌ [ḳirṭāset] vezninde) ve

اَلْهُلَقِمُ [el-huleḳim] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

اَلْهِلْقَامُ [el-hilḳām] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Bunlar da ekūl adama denir. Ve

هِلْقَامَةٌ [hilḳāmet] İri ve uzun adama denir. Ve arslana denir. Ve bir recūl adıdır.

[ه م م]

اَلْهَمُّ [el-hemm] (hā'nın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Hüzn ve endūh maʿnāsınadır; cemʿi هُمُومٌ [humūm] gelir; yukālu: أَخَذَهُ هَمٌّ أَيْ حَزَنٌ Ve derūnda ʿazm ve tasmīm olunan husūsa denir; yukālu: لَهُ هَمٌّ عَظِيمٌ وَهُوَ مَا هَمَّ بِهِ فِي نَفْسِهِ Burada هَمَّ بِهِ terkībi kasd ve ʿazm maʿnāsınadır; gerçi müʾellif bu maʿnāyı burada zikr eylemedi lākin *Baṣāʾir*'de resm eylemiştir, ke-mā fī kavlihi taʿālā: ﴿وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا﴾ اَلْآيَة Ve ondan ism هِمَّةٌ [himmet]tir hā'nın kesriyle; cemʿi هِمَمٌ [himem]dir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve

هَمٌّ [hemm] ve

مَهَمَّةٌ [mehemmet] (fetehātla) Mahzūn ve gam-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَّهُ الْأَمْرُ هَمًّا وَمَهَمَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَزَنَهُ Ve

هَمٌّ [hemm] Eritmek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَّ الشَّحْمَ إِذَا أَذَابَهُ وَيُقَالُ هَمَّ السُّقْمُ جِسْمَهُ أَيْ أَذَابَهُ وَأَذْهَبَ لَحْمَهُ Ve memeden süt sağmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَّ اللَّبَنَ إِذَا حَلَبَهُ Ve nākaya sütünün pek kesreti zahmet ve ıztırāb vermek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَّ الْغُزْرُ النَّاقَةَ إِذَا جَهَدَهَا Ve haşerāt-ı arz taʿbīr olunan cānverler yeryüzünde gezip yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَّتْ خَشَاشُ الْأَرْضِ هَمًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَبَّتْ

اَلْإِهْمَامُ [el-ihmām] (hemzenin kesriyle) Bu dahi mahzūn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهَمَّهُ الْأَمْرُ إِذَا حَزَنَهُ Ve pīr-i fānī olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهَمَّ الشَّيْخُ إِذَا صَارَ هِمًّا

اَلْإِهْتِمَامُ [el-ihtimām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Mahzūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهَمَّهُ الْأَمْرُ فَاهْتَمَّ أَيْ حَزَنَهُ فَاغْتَمَّ Şārih der ki bir işe kıyām ve ikdām eylemek maʿnāsına mütedāvil olan إِهْتِمَامٌ [ihtimām] bu maʿnānın lāzımıdır.

اَلْإِنْهِمَامُ [el-inhimām] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Yağ makūlesi nesne erinmek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَّ الشَّحْمُ فَانْهَمَّ أَيْ أَذَابَهُ فَانْذَابَ Ve pīr-i fānī olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْهَمَّ الشَّيْخُ إِذَا صَارَ هِمًّا

اَلْهَامَّةُ [el-hāmmet] (mīm'in teşdīdiyle) Mutlakan dābbeye denir; cemʿi هَوَامُّ [hevāmm] gelir, zikr olunduğu üzere دَبِيبٌ [debīb] maʿnāsına olan هَمٌّ [hemm] lafzındandır. Şārihin beyānına göre mahūf olan haşerāt-ı arzda şāyiʿ oldu, keler ve yılan ve ʿakreb gibi, niteki ذَاتُ السَّمِّ[ẕātu's-semm] olanlara mahsūstur.

اَلتَّهَمُّمُ [et-tehemmum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi cüst ü cū eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَمَّمَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ وَتَجَسَّسَهُ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir adamın başını bitlemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَمَّمَ رَأْسَهُ إِذَا فَلَاهُ

اَلْهَامُومُ [el-hāmūm] Zaʿf ve hüzālden erimiş olan deve hörgücüne denir.

اَلْهُمَامُ [el-humām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Hörgüçten erimiş yağa denir. Ve kardan eriyip akan suya denir. Ve ʿazīmü'l-himmet ve kaviyyü'l-ʿazīmet padişaha ve vālīye denir; yukālu: مَلِكٌ هُمَامٌ أَيْ عَظِيمُ الْهِمَّةِ Ve nefsinde bahādır olup sehī ve civān-merd olan seyyid ve zī-şān adama denir ve bu ricāle mahsūs vasftır, cemʿi هِمَامٌ [himām] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; yukālu: رَجُلٌ هُمَامٌ أَيْ سَيِّدٌ شُجَاعٌ سَخِيٌّ Ve

هُمَامٌ [humām] Arslana denir. Ve Zebbān b. Kaʿb'ın feresi ismidir.

اَلْهَمْهَامُ [el-hemhām] (ثَرْثَارٌ [ṯerṯār] vezninde) Bu dahi bahādır ve sehī ve kerīm olan zī-şān adama denir. Ve arslana denir.

اَلْهِمَّةُ [el-himmet] (hā'nın kesri ve fethiyle) Zamīrde fiʿle çıkarılması kasd ve irāde olunan husūsa denir. Ve meyl-i tabʿ ve şevk ve hevā maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ هِمَّةٌ صَادِقَةٌ وَهِيَ مَا هُمَّ بِهِ مِنْ أَمْرٍ لِيُفْعَلَ وَكَذَا الْهَوَى

اَلْهِمُّ [el-himm] ve

اَلْهِمَّةُ [el-himmet] (hā'ların kesriyle) Pīr-i fānīye denir; cemʿi أَهْمَامٌ [ehmām] gelir, müʾennesi dahi هِمَّةٌ [himmet]tir, cemʿi هِمَّاتٌ [himmāt] gelir ve هَمَائِمُ [hemāʾim] gelir gayr-i kıyās üzere.

اَلْهُمُومَةُ [el-humūmet] (hā'nın zammıyla) ve

اَلْهَمَامَةُ [el-hemāmet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Masdarlardır, pek pīr-i fānī olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَّ الرَّجُلُ هُمُومَةً وَهَمَامَةً إِذَا صَارَ هِمًّا

لَاهَمَامِ [lā hemāmi] (harf-i nefy ile ve قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) لَا أَهُمُّ maʿnāsınadır ki

kasd ve ʿazm eylemem demektir; yukālu: لَا هَمَامِ أَيْ لَا أَهُمُّ بِذَلِكَ وَلَا أَفْعَلُهُ Ve

هَمَامِ [hemāmi] (kezālik قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) يُهَمْهِمُ maʿnāsına müstaʿmeldir ki هَمْهَمَةٌ [hemhemet]ten fiʿl-i müstakbeldir; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: جَاءَ زَيْدٌ هَمَامِ أَيْ يُهَمْهِمُ Şārihin beyanına göre işbu هَمَامِ [hemāmi] kelimesi ʿazm ve kasd maʿnāsına olan هَمٌّ [hemm] ve هِمَّةٌ [himmet] maʿnāsına ki masdarlardır, ism-i fiʿldir; pes لَا هَمَامِ kavli لَا هِمَّةَ demektir. *Esās*'ta لَا هَمَامِ لِي ʿibāretiyle mersūm olmakla müʾellif sılayı īrād eylemekle tenkīs eylemiştir yāhūd kalem-i nāsih iskātıdır. Kezālik هَمْهَمَةٌ [hemhemet]ten dahi ism-i fiʿl olur; lākin usūl-i sāʾirede هَمْهَامِ [hemhāmi] ʿunvānında mersūmdur. Ve هَمْهَامِ [hemhāmi] kalmadı, tükendi maʿnāsına da ism-i fiʿl olarak müstaʿmeldir, ke-mā se-yuzkeru.

هَمُّكَ [hemmuke] (hā'nın fethi ve mīm-i müşeddedenin zammıyla) ve

هِمَّتُكَ [himmetuke] (hā'nın kesriyle) حَسْبُكَ ve نَاهِيكَ maʿnāsına müstaʿmeldir ki sana kifāyet eder demektir; yukālu: هَذَا رَجُلٌ أَقْصَى هَمُّكَ وَهِمَّتُكَ مِنْ رَجُلٍ أَيْ حَسْبُكَ Ve bunlar هَمِّكَ وَهِمَّتُكَ sebkindelerdir.

اَلْهَمِيمُ [el-hemīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلتَّهْمِيمُ [et-tehmīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) İsm olarak تَمْتِينٌ [temtīn] gibi, zaʿīf yağmura denir; yukālu: فِي السَّمَاءِ هَمِيمٌ وَتَهْمِيمٌ أَيْ مَطَرٌ ضَعِيفٌ Ve

هَمِيمٌ [hemīm] Şol süte denir ki yayık tulumuna cemʿ olunup lākin henüz yoğurt olmaksızın şürb oluna.

اَلْهَمُومُ [el-hemūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sağanaklı çok yağmur inzāl eden buluta denir; yukālu: سَحَابٌ هَمُومٌ أَيْ صَبُوبٌ لِلْمَطَرِ Ve güzel ve latīf yürüyüşlü nākaya denir. Ve suyu çok kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ هَمُومٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ الْمَاءِ Ve yel estikçe beri öte salınan sazlığa ve kamışlığa denir.

اَلْهَمْهَمَةُ [el-hemhemet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Sözü pek yapça söylemek maʿnāsınadır, şöyle ki muhātab işitip lākin meʾāl ve mefhūmunu fehm eylemeye, Türkīde mırıldanmak taʿbīr olunur; yukālu: هَمْهَمَ الْكَلَامَ إِذَا أَخْفَاهُ Ve çocuğu uyutmak için ninni çalmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمْهَمَتِ الطِّفْلَ إِذَا نَوَّمَتْ بِصَوْتِهَا Ve hüzn ve gamdan göğüste savt tıkanmakla hırıldamak maʿnāsınadır; yukālu: يُهَمْهِمُ الزَّئِيرُ إِذَا رَدَّدَ فِي صَدْرِهِ مِنَ الْهَمِّ Ve sığır ve fīl makūlesi hayvānlar gümürdenmek maʿnāsınadır. Ve mutlakan boğuk ve tıkanık sesle seslenmek maʿnāsınadır. Ve bir recül adıdır.

اَلْهِمْهِيمُ [el-himhīm] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) ve

اَلْهُمْهُومُ [el-humhūm] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Arslana denir. Ve

هِمْهِيمٌ [himhīm] Göğsünde āvāzını terdīd eden hımāra denir.

اَلْهَمَاهِمُ [el-hemāhim] (hā'nın fethiyle) Hümūm ve gumūm maʿnāsınadır.

اَلْهَمَّامُ [el-hemmām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Koğucuya ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَمَّامٌ أَيْ نَمَّامٌ Ve

هَمَّامٌ [Hemmām] Esāmīdendir: Hemmām b. el-Ḥāriṣ ve İbn Zeyd ve İbn Mālik sahābelerdir. Ve eyyām-ı berdin üçüncü gününe ıtlāk olunur ki bürūdete tasmīm günü olacaktır; yukālu: هَذَا يَوْمُ الْهَمَّامِ أَيِ الْيَوْمُ الثَّالِثُ مِنَ الْبَرْدِ Mütercim der ki هَمَّامٌ [hemmām] ʿazm maʿnāsına olan هَمٌّ [hemm] māddesinden dahi فَعَّالٌ [faʿʿāl] olur, ke-mā fi'l-hadīsi: "أَصْدَقُ الْأَسْمَاءِ حَارِثٌ وَهَمَّامٌ" لِأَنَّهُ مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ يَهُمُّ بِأَمْرٍ

اَلْهَمَّامِيَّةُ [el-Hemmāmiyyet] Vāsiṭ kazāsında bir beldedir ki Hemmāmu'd-Devle Manṣūr b. Dubeys nām kimsenin binā-kerdesidir.

اَلْهَمْهَامَةُ [el-hemhāmet] (ثَرْثَارَةٌ [serṯāret] vezninde) ve

اَلْهُمْهُومَةُ [el-humhūmet] (عُصْفُورَةٌ [ʿuṣfūret] vezninde) ʿAzīm olan deve sürüsüne denir, عَكَرَةٌ [ʿakeret]-i ʿazīme maʿnāsına.

اَلْإِسْتِهْمَامُ [el-istihmām] Bir adam kendi kavminin maslahatları zımnında derd ve mihnete uğramak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَهَمَّ فُلَانٌ إِذَا عُنِيَ بِأَمْرِ قَوْمِهِ

هَمْهَامٍ [hemhāmi] (hā'nın fethi ve āhirinin kesr üzere bināsıyla) Bir nesne kalmadı, tükendi maʿnāsına müstaʿmeldir, meselā bir kimse أَبَقِيَ شَيْءٌ عِنْدَكَ Yaʿnī "Yanında bir nesne kalmadı mı?" diye suʾāl eylese cevābında هَمْهَامٍ derler, لَمْ يَبْقَ شَيْءٌ maʿnāsına. Şārih der ki kelime-i mezbūre ism-i fiʿldir.

[ه ن م]

اَلْهَيْنَمَةُ [el-heynemet] (hā'nın ve nūn'un fethi ve beynehumā yā'nın sükūnuyla) Pek yapça seslenmek ve yapça söylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَيْنَمَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَاتَ خَفِيًّا Ve

هَيْنَمَةٌ [heynemet] Bir nevʿ ot adıdır.

اَلْهَيْنَمُ [el-heynem] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Pamuğa denir, قُطْنٌ [ḳuṭn] maʿnāsına.

اَلْهِنَّمَةُ [el-hinnemet] (هِلَّعَةٌ [hilleʿat] vezninde) Nisvān-ı ʿArabın teshīr için efsūn eyledikleri boncuğa denir. Ve bed-hilkat ve çirkīn bodura denir.

اَلْهَنَمُ [el-henem] (fethateynle) Hurmāya denir, ʿalā-kavlin bir cins hurmā ismidir.

اَلْهَيْنُومُ [el-heynūm] (حَيْزُومٌ [ḥayzūm] vezninde) Pek yapça söylenmekle fehm olunmayan kelāma denir; yukālu: نُطْقُهُ هَيْنُومٌ وَهُوَ كَلَامٌ لَا يُفْهَمُ

بَنُو هِنَّامٍ [Benū Hinnām] (قِنَّاءٌ [ḳinnāʾ] vezninde) Cinn kabāʾilinden bir kabīledir.

[ه و م]

اَلْهَوْمُ [el-hevm] (قَوْمٌ [ḳavm] vezninde) Yerin iç yüzüne denir, بُطْنَانُ الْأَرْضِ [buṭnānu'l-arḍ] maʿnāsına.

هَوْمُ الْمَجُوسِ [hevmu'l-mecūs] Bir devā-i maʿrūftur ki Fārisīde murāniye derler, mesānede olan taşı müfettit ve bevli idrārda müʾessirdir. Müfredātta هَوْمُ الْمَجُوسِ [hevmu'l-mecūs] sākı bir dāne ve ince ve katı ve çiçeği sarı ve karamtık ve yāsemīne şebīh ve varakı hurde bir şecerdir, erguvān-ı zerd envāʿındandır diye mersūmdur. Ve baʿzılar ʿAcem diyārına mahsūs bir güne yāsemīndir dediler. Ve *Burhān*'da yāsemīne şebīh bir şecerdir, Mecūs tāʾifesi zemzeme hengāmında onun çubuğundan ellerinde tutmak āyīnlerinden olmakla kendilerine muzāf oldu diye mübeyyendir.

اَلتَّهْوِيمُ [et-tehvīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّهَوُّمُ [et-tehevvum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Uyuklayan adam başını beri öte salmak maʿnāsınadır; yukālu: هَوَّمَ الرَّجُلُ وَتَهَوَّمَ إِذَا هَزَّ رَأْسَهُ مِنَ النُّعَاسِ

اَلْهَوَّامُ [el-hevvām] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Arslana denir.

اَلْهَامُ [el-Hām] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

اَلْهَامَةُ [el-Hāmet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Mışır çölünde bir küre adıdır.

اَلْهَوْمَةُ [el-hevmet] (حَوْمَةٌ [ḥavmet] veznin-de) Beyābāna denir.

اَلْهُوَامُ [el-huvām] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) هُيَامٌ [huyām] maʿnāsınadır ki ʿaşk ve muhabbetin şiddetinden ʿāşıka ʿārız olan āşüfteliğe denir; yukālu: بِهِ هُوَامٌ أَيْ هُيَامٌ

اَلْأَهْوَمُ [el-ehvem] (أَهْوَنُ [ehven] vezninde) Başı büyük adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَهْوَمُ أَيِ الْعَظِيمُ الْهَامَةِ Mütercim der ki müʾellif baş maʿnāsına olan هَامَةٌ [hāmet]-i yāʾiyye olan "ه،ي،م" māddesinde resm eyleyip burada zikr eylememiştir. *Nihāye*'de ve sāʾir meʾhazlarda vāviyyede ve kiminde vāviyye ve yāʾiyyede dahi zikr eylemişler, hattā تَهْوِيمٌ [tehvīm] ve تَهَوُّمٌ [tehevvum] tahrīk-i هَامَةٌ [hāmet] maʿnāsına olmak üzere tasrīh eylemişler, ke-mā fi'l-*Esās*: أَهْوَمُ Pes هَوَّمُوا وَتَهَوَّمُوا أَيْ هَزُّوا هَامَهُمْ مِنَ النُّعَاسِ [ehvem] lafzı هَامَةٌ [hāmet]ten olmuş olur. Müʾellif تَهْوِيمٌ [tehvīm] ve أَهْوَمُ [ehvem] māddelerinde gūyā ki işāret eylemiş olur.

[ه ي م]

اَلْهَيْمُ [el-heym] (hā'nın fethiyle) ve

اَلْهَيَمَانُ [el-heyemān] (fetehātla) ʿĀşık olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَامَ الرَّجُلُ يَهِيمُ هَيْمًا وَهَيَمَانًا إِذَا أَحَبَّ امْرَأَةً

اَلْهِيمُ [el-hīm] (hā'nın kesriyle) Susuz develere denir; yukālu: إِبِلٌ هِيمٌ أَيْ عِطَاشٌ Müfredi أَهْيَمُ [ehyem]dir.

اَلْهُيَّامُ [el-huyyām] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) ʿUşşāḳ maʿnāsınadır; müfredi هَائِمٌ [hāʾim]dir. Ve kalbi vesvese-nāk olan kimselere denir; yukālu: هُوَ هَائِمٌ أَيْ مُوَسْوِسٌ وَهُمْ هُيَّامٌ أَيْ مُوَسْوِسُونَ

اَلْهَيَامُ [el-heyām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şol kumluğa denir ki pek yumuşak olmakla aslā durmayıp dāʾimā inip akar ola yāhūd hurde ve kuru topraklı kumsala denir ki bir katre düştüğü anda yutup çeker ola. Ve hā'nın zammıyla da lügattir.

اَلْهَائِمُ [el-hāʾim] ve

اَلْهَيُومُ [el-heyūm] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mütehayyir adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَائِمٌ وَهَيُومٌ أَيْ مُتَحَيِّرٌ

اَلْهَيْمَانُ [el-heymān] عَطْشَانُ [ʿaṭşān] veznin-de ve mürādifidir. Ve هَيْمَاءُ [heymāʾ] marazına uğramış deveye denir; cemʿi هِيَامٌ [hiyām]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde.

اَلْهُيَامُ [el-huyām] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ʿAşkın şiddetinden nāşī ʿāşıka ʿārız olan cünūna şebīh hālete denir ki sersemlik, āşüftelik taʿbīr olunur; yukālu: بِهِ هُيَامٌ وَهُوَ كَالْجُنُونِ مِنَ الْعِشْقِ

اَلْهَيْمَاءُ [el-heymāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] veznin-de) Susuz çöle ve beyābāna ıtlāk olunur. Ve cihet ve cānibi bulunmayan beyābāna dahi denir, يَهْمَاءُ [yehmāʾ] maʿnāsına. Ve deve kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki pek çoktan irkilip duran su içmekle ʿārız olur.

اَلْهَامَةُ [el-hāmet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Her şeyʾin yaʿnī her hayvānın başına denir; cemʿi هَامٌ [hām]dır, hā'sız. Ve

هَامَةٌ [hāmet] Gece kuşlarından صَدَى [ṣadā] dedikleri kuş ismidir, meşhūru baykuştur.

Mütercim der ki *Nihāye*'de "لَا عَدْوَى وَلَا هَامَةَ" hadīsinde هَامَةٌ [hāmet]ten murād tāʾir-i mezbūr olmak üzere meşrūhtur. ʿArablar selefte zuʿm ederler idi ki intikāmı alınmayan maktūlun rūhu هَامَةٌ [hāmet] olup hemīşe أُسْقُونِي diye çağırır imiş, intikāmı alındıkta uçup gider imiş. Ve هَامَةٌ [hāmet] tuyūr-ı leylden bir tāʾir ʿalā-kavlin بُومَةٌ [būmet]tir, ve ʿinde'l-baʿz

her meyyitin kemikleri yāhūd rūhları هَامَةٌ [hāmet] olmak üzere zuʿm ve onunla teşeʾüm ederler imiş, baʿdehu şerʿ tarafından nefy olundu. İntehā. Ve

هَامَةٌ [hāmet] Bir kavmin reʾīs ve ser-kārına ıtlāk olunur. Ve ata denir.

اَلْمُسْتَهَامُ [el-mustehām] (مُسْتَدَامٌ [mustedām] vezninde) Āşüfte ve hayrān gönüle denir, ʿāşık gönülü gibi; yukālu: قَلْبٌ مُسْتَهَامٌ أَيْ هَائِمٌ

اَلتَّهَيُّمُ [et-teheyyum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Hūb ve latīf yürümek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَهَيَّمُ أَيْ يَمْشِي مِشْيَةً حَسَنَةً

هُيَيْمَاءُ [Huyeymāʾ] (musaggar bünyesiyle) Mucāşiʿ kabīlesi yurdunda bir su adıdır; kasr ile de zebān-zededir.

هَيْمُ اللهِ [heymullāh] أَيْمُ اللهِ [eymullāh] vezninde ve mürādifidir ki kaseme mevzūʿ kelimāttandır; hāʾ hemzeden mübeddeledir.

اَلْإِهْتِيَامُ [el-ihtiyām] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam kendi nefsi için kesb ü kār tarīkalarına dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يَهْتَامُ لِنَفْسِهِ أَيْ لَا يَحْتَالُ

اَلْأَهْيَمُ [el-ehyem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Nücūm görünmez olan geceye vasf olur; yukālu: لَيْلٌ أَهْيَمُ أَيْ لَا نُجُومَ فِيهِ

FASLU'L-YĀʾİ'T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ت م]

اَلْيُتْمُ [el-yutm] (yā'nın zammı ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) ve

اَلْيَتَمُ [el-yetem] (fethateynle) Yalnızlık, infirād maʿnāsınadır; yukālu: يُتْمٌ وَيَتَمٌ أَيِ انْفِرَادٌ Asl mevzūʿ-ı mādde bu maʿnādır. Ve baʿzılar dediler ki يُتْمٌ [yutm] ve يَتَمٌ [yetem] bir tıflın pederi vefāt eylemekle pedersiz kalmağa denir ve bu benī ādeme mahsustur ve behāʾim ve hayvānātta vālidesiz kalmaktan ʿibārettir. Baʿzın bundan murādı bu maʿnāya mevzūʿ olup infirād maʿnāsı bundan meʾhūzdur demektir. Hulāsā insānda yetīmlik baba tarafından ve hayvānda ana tarafından olur. Ve

يُتْمٌ [yutm] (yā'nın zammı ve fethiyle) Masdar olurlar, tıfl yetīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: يَتَمَ الصَّبِيُّ وَيَتِمَ يُتْمًا وَيَتْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا فَقَدَ أَبَاهُ

اَلْيَتِيمُ [el-yetīm] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yalnız, ferd ve yegāne olan nesneye denir; yukālu: هُوَ يَتِيمٌ أَيْ فَرْدٌ Ve nazīri kem-yāb olan nesneye ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ يَتِيمٌ أَيْ عَزِيزٌ نَظِيرُهُ Ve

يَتِيمٌ [yetīm] ve

يَتْمَانُ [yetmān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Pederi vefāt eylemiş nā-bālig sabīye denir, bālig oldukta ism-i yetīm ondan zāʾil olur; cemʿi أَيْتَامٌ [eytām] ve يَتَامَى [yetāmā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve يَتَمَةٌ [yetemet] gelir fetehātla ve مَيْتَمَةٌ [meytemet] gelir, مَشْيَخَةٌ [meşyeḫat] vezninde; yukālu: طِفْلٌ يَتِيمٌ وَيَتْمَانُ إِذَا لَمْ يَبْلُغِ الْحُلُمَ وَقَدْ فَقَدَ أَبَاهُ

اَلْإِيتَامُ [el-ītām] (hemzenin kesriyle) Ha-

tunun veledi yetīm kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَيْتَمَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَ أَوْلَادُهَا يَتَامَى

اَلْمُوتِمُ [el-mūtim] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Evlādı yetīm kalmış hatuna denir; cemʿi مَيَاتِيمُ [meyātīm]dir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُوتِمٌ وَنِسْوَةٌ مَيَاتِيمُ

اَلْيَتَمُ [el-yetem] (fethateynle) Bir işte kusūr ve fütūr üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: يَتِمَ الرَّجُلُ يَتَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَصَّرَ وَفَتَرَ Ve yolda yorulmakla ağır ağır yürüyüp oyalanmak maʿnāsınadır; yukālu: يَتِمَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا وَأَبْطَأَ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir.

اَلْيَتَمُ [el-yetm] (yā'nın fethiyle) Hemm ve hüzn maʿnāsınadır; yukālu: فِي قَلْبِهِ يَتْمٌ أَيْ هَمٌّ

اَلْيَتَائِمُ [el-Yetāʾim] (yā-yı tahtiyyenin fethiyle) Bādiyede niçe kumluklardır ki birbirinden munkatıʿ ve münferidlerdir; ʿalākavlin vech-i mezkūr üzere niçe cibāle ıtlāk olunur.

اَلْيُتَيِّمُ [el-Yuteyyim] (teşdīd-i yā'yla صُغَيِّرٌ [ṣuġayyir] yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir dağın adıdır.

[ي ر م]

يَارَمُ [Yārem] (هَاجَرُ [hācer] vezninde) Işfahān kazāsında bir karye adıdır. Ve bir mevziʿ-i āher adıdır, niteki Ebū Temmām şiʿrinde zikr eyledi.

[ي س م]

اَلْيَاسَمُونَ [el-yāsemūn] (sīn-i meftūha ile) Maʿrūf çiçektir ki Türkīde yāsemīn taʿbīr olunur, envāʿı olur, latīf çiçektir, müfredi يَاسِمٌ [yāsim]dir, صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde yāhūd هَاجَرُ [hācer] ve عَالَمٌ [ʿālem] veznindedir ve bunun عَالَمُونَ [ʿālemūn] lafzından gayrı nazīri yoktur. Ve baʿzılar ʿindinde Fārisīden muʿarreb olmakla cemʿ mecrāsına cārī olmaz. Ve yāsemīnin beyāz ve sarı nevʿi olur, istişmāmı pīr ve sāl-hordelere nāfiʿ ve sudāʿ-ı balgamīye ve zükām ʿārızasına müfīd ve kuru olan meshūkunun zürūru şaʿr-ı esvedi mübeyyiz ve meshūk olan çiçeğinin suyundan bir ükıyyesini üç gün mütevāliyen şürb rahimden akan demi katʿ eylemekte mücerrebdir.

[ي ل م]

اَلْأَيْلَمَةُ [el-eylemet] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Deprenip kımıldamağa denir, hareket maʿnāsına. Ve sese denir; tekūlu: مَا سَمِعْتُ لَهُ أَيْلَمَةً أَيْ صَوْتًا Ve bu أَفْعِلَةٌ [efʿilet] veznindedir, فَيْعَلَةٌ [feyʿalet] vezninde değildir, yaʿnī zāʾid olan hemzesidir.

يَلَمْلَمُ [yelemlem] (fethateynle) "ل،م،م" māddesinde zikr olundu.

[ي م م]

اَلْيَمُّ [el-yemm] (yā'nın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Deryāya denir, bahr maʿnāsına. Ve يَمٌّ [yemm] kelimesinin ne cemʿ-i mükesseri ve ne cemʿ-i sālimi gelir. Ve

يَمٌّ [yemm] Yabanī güvercine denir, hamām-ı vahşī maʿnāsına. Ve

يَمٌّ [Yemm] Eşter Naḫaʿī kılıcının adıdır. Ve Necd ülkesinde bir su adıdır. Ve

يَمٌّ [yemm] Masdar olur, deryāya ilkā olunmak maʿnāsına; yukālu: يُمَّ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَيْمُونٌ أَيْ طُرِحَ فِي الْيَمِّ Ve deniz taşmakla sāhil deniz içre kalmak maʿnāsınadır; yukālu: يُمَّ السَّاحِلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا غَلَبَهُ الْبَحْرُ فَطَمَا عَلَيْهِ

اَلْيَمَامُ [el-yemām] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ve

اَلْيَمَمُ [el-yemem] (fethateynle) Bunlar da yabānī güvercine denir, hamām-ı vahşī maʿnāsına.

اَلتَّيَمُّمُ [et-teyemmum] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Gereği gibi kasd ve āhenk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَيَمَّمَهُ إِذَا تَوَخَّاهُ وَتَعَمَّدَهُ Aslı تَأَمُّمٌ idi, yāʾ hemzeden mübeddel oldu. Ve ʿörf-i şerʿde ābdest bedeli vech-i meşrūʿ üzere tahāret-i şerʿiyye kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki yüzü ve elleri dirseğe varınca toprakla mesh eylemekten ʿibārettir, kasd-ı saʿīdi mutazammındır; yukālu: تَيَمَّمَ الْمَرِيضُ إِذَا مَسَحَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ بِالتُّرَابِ

اَلتَّيْمِيمُ [et-teymīm] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznide) Bu dahi kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: يَمَّمَهُ إِذَا قَصَدَهُ Ve hastaya teyemmüm ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: يَمَّمَ الْمَرِيضَ لِلصَّلَاةِ إِذَا مَسَحَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ بِالتُّرَابِ فَتَيَمَّمَ هُوَ

اَلْيَمَامَةُ [el-yemāmet] ve

اَلْيَمَامُ [el-yemām] (yā'ların fethiyle) Kasd ve ʿamd maʿnāsınadır. Ve

يَمَامَةُ [Yemāmet] Zerḳāʾ ile mülakkaba şol kızın ismidir ki üç günlük mesāfede olan nesneyi görür idi; gözü gök olduğundan زَرْقَاءُ [Zerḳāʾ] ıtlāk olunmuştu: "أَبْصَرُ مِنْ زَرْقَاءَ" meselinin menşeʾidir. Ve

يَمَامَةُ [Yemāmet] Cevv dedikleri ülkenin ismidir ki Medīne ile Mekke'nin şarkī vasatından Baṣra ve Kūfe'ye on altı merhaleye dek arzdan ʿibārettir; mezbūreye mensūb ve ismiyle müsemmādır. Ülke-i mezbūr arz-ı Ḥicāz'ın sāʾirlerinden ezyed ve ekser hurmālıkları müştemildir. Ve Museylimetu'l-Kezzāb orada daʿvā-yı nübüvvet eyledi. Nisbetinde يَمَامِيٌّ [Yemāmiyy] denir. Ve

يَمَامٌ [yemām] ve

يَمَامَةٌ [yemāmet] Ön cihete denir, أَمَامٌ [emām] maʿnāsına; tekūlu: إِمْضِ يَمَامِي وَيَمَامَتِي أَيْ أَمَامِي Zāhiren bunlarda dahi yāʾ hemzeden mübeddeledir.

اَلْمُيَمَّمُ [el-muyemmem] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Hemīşe metālib ve āmāline zafer-yāb olan adama denir; yukālu: هُوَ مُيَمَّمٌ أَيْ ظَافِرٌ بِمَطَالِبِهِ

يَمَّى [Yemmā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) Baṭīḥa'da bir nehrin adıdır, latīf ve nāzük balıkları olur.

اَلْيَمَّةُ [el-Yemmet] (yā'nın fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

بَنُويَمٍّ [Benū Yemm] ʿArabdan bir batndır.

[ي ن م]

اَلْيَنَمُ [el-yenem] (yā'nın ve nūn'un fethiyle) بِزْرُ قَطُونَا [bizru ḳaṭūnā] ismidir ki karnı yarık tohumu dedikleri dārūdur; müfredi يَنَمَةٌ [yenemet]tir. Ve bir başka otun dahi ismidir ki yaralarda istiʿmāl olunur, Türkīde kılıç otu ve yara otu dedikleridir.

[ي و م]

اَلْيَوْمُ [el-yevm] (قَوْمٌ [ḳavm] vezninde) Maʿrūftur ki gün taʿbīr olunur, Fārisīde rūz denir; cemʿi أَيَّامٌ [eyyām]dır, aslı أَيْوَامٌ idi. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre يَوْمٌ [yevm] tulūʿ-ı fecrden gurūb-ı şemse kadar ve نَهَارٌ [nehār] tulūʿ-ı şemsten muʿteberdir. İntehā. Ve yukālu: أَيْوَمُ كَلَيْلٍ أَلْيَلَ وَيَوْمٌ يَوِمٌ كَكَتِفٍ وَيَوْمٌ وَوِمٌ كَكَتِفٍ أَيْضًا Vāv yā'dan mübeddeledir. Ve يَوْمٌ ذُو أَيَّامٍ وَيَوْمٌ ذُو أَيَاوِيمَ أَيْ شَدِيدٌ أَوْ آخِرُ يَوْمٍ فِي الشَّهْرِ Yaʿnī şiddet ve mihnetli gün yāhūd selḫ günü demektir. Ve ʿArablar أَيَّامُ اللهِ derler, نِعَمُ اللهِ maʿnāsına ki hāliyyet ve mahalliyyet iʿtibārıyladır; tekūlu: ذَكَرَهُمْ بِأَيَّامِ اللهِ أَيْ بِنِعَمِهِ تَعَالَى

اَلْمُيَاوَمَةُ [el-muyāvemet] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) ve

اَلْيِوَامُ [el-yivām] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Günlük ile muʿāmele eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: يَاوَمَهُ مُيَاوَمَةً وَيِوَامًا إِذَا عَامَلَهُ بِالْأَيَّامِ

يَامٌ [Yām] (حَامٌ [ḥām] vezninde) Yemen'de bir kabīle adıdır. Ve Nūḥ ʿaleyhi's-selām hazretlerinin oğlunun adıdır ki tūfānda gark oldu.

يَوْأَمٌ [Yevʾem] (حَوْأَبٌ [ḥavʾeb] vezninde) Ḥabeş kabāʾilinden bir kabīle adıdır.

[ي ه م]

اَلْيَهَمُ [el-yehem] (fethateynle) Deliliğe denir; yukālu: بِهِ يَهَمٌ أَيْ جُنُونٌ

اَلْأَيْهَمُ [el-eyhem] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ʿAkl ve fehm ve idrākten bī-behre adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَيْهَمُ أَيْ لَا عَقْلَ لَهُ وَلَا فَهْمَ Ve dayıncak düz ve yalçın taşa denir. Ve sarp dağa denir. Ve sağır adama denir; yukālu: هُوَ أَيْهَمُ أَيْ أَصَمُّ Ve çöl sahrāya denir, بَرِّيَّةٌ [berriyyet] maʿnāsına. Ve bahādıra denir. Ve esāmīdendir: Cebele b. el-Eyhem āhir-i mülūk-i Ġassān'dır.

اَلْأَيْهَمَانِ [el-eyhemān] (tesniye bünyesiyle) ʿİnde ehli'l-bādiye sel suyu ile esrimiş adamcıl deveye ıtlāk olunur. Ve ʿinde'l-hāḍıra yaʿnī ehl-i emsār ʿindinde sel suyu ile yangına ıtlāk olunur; yukālu: أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْأَيْهَمَيْنِ أَيِ السَّيْلِ وَالْجَمَلِ الْهَائِجِ الصَّؤُولِ عِنْدَ أَهْلِ الْبَادِيَةِ وَالسَّيْلِ وَالْحَرِيقِ عِنْدَ الْحَاضِرَةِ

اَلْيَهْمَاءُ [el-yehmāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Cihet ve cānibi bulunmayan beyābāna denir; yukālu: فَلَاةٌ يَهْمَاءُ أَيْ لَا يُهْتَدَى فِيهَا Ve pek kaht ve şedīd seneye denir ki aslā ferec ve inşirāhı nāyāb ola.

نَجَزَ الْمِيمُ بِعَوْنِ اللهِ الْكَرِيمِ

BĀBU'N-NŪN
(بَابُ النُّونِ)

ن

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ن]

اَلْأَبْنُ [el-ebn] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Töhmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبَنَهُ بِشَيْءٍ أَبْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اتَّهَمَهُ Ve bir adamı yüzüne karşı ʿayblamak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَنَهُ إِذَا عَابَهُ فِي وَجْهِهِ Ve yarada kan durmaktan kararmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَنَ الدَّمُ فِي الْجُرْحِ إِذَا اسْوَدَّ

اَلْمَأْبُونُ [el-meʾbūn] Töhmet olunmuş adama denir ki gerek hayr ve gerek şerr cihetiyle olsun; yukālu: هُوَ مَأْبُونٌ بِخَيْرٍ أَوْ شَرٍّ Ve eger mutlak zikr olunursa şerr ile müttehem demek olur; yukālu: هُوَ مَأْبُونٌ أَيْ مُتَّهَمٌ بِشَرٍّ Zāhiren hayrda töhmet zann ve gümān maʿnāsına haml olunur.

اَلتَّأْبِينُ [et-teʾbīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamı yüzüne karşı ʿayblamak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَّنَهُ إِذَا عَابَهُ فِي وَجْهِهِ Ve pişirip yemek için devenin damarından fasd eylemek maʿnāsınadır ki ehl-i bādiye kaht eyyāmında ederler; yukālu: أَبَّنَ الرَّجُلُ إِذَا فَصَدَ عِرْقَ الْبَعِيرِ لِيُؤْخَذَ دَمُهُ فَيُشْوَى وَيُؤْكَلَ Ve vefāt eylemiş adamın mehāsin ve evsāfını yād ederek medh ve senā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبَّنَهُ إِذَا مَدَحَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ Ve ize uymak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَّنَهُ إِذَا اقْتَفَى أَثَرَهُ Ve bir nesneye muntazır olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَّنَهُ إِذَا تَرَقَّبَهُ

اَلتَّأَبُّنُ [et-teʾebbun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi ize uymak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَبَّنَهُ إِذَا اقْتَفَى أَثَرَهُ

اَلْأُبْنَةُ [el-ubnet] (hemzenin zammıyla) Ağaç dalında olan düğmeye denir; yukālu:

عُودٌ كَثِيرُ الْأُبْنَةِ أَيِ الْعُقْدَةِ Ve ʿayb ve nakīsa maʿnāsınadır; ʿillet-i maʿhūde bundan meʾhūzdur; yukālu: فِي حَسَبِهِ أُبْنَةٌ أَيْ عَيْبٌ Ve recül-i ḫaṣīf maʿnāsınadır ki hasāfet sāhibi yaʿnī ʿakl ve rüşdü metīn ve müstahkem adama denir. Şārih der ki خَصِيفٌ [ḫaṣīf]in buraya münāsebeti yoktur, خَيْضَفٌ [ḫayḍaf] olmak aglebdir ki ضَرُوطٌ [ḍarūṭ] demektir. İntehā. Ve

أُبْنَةٌ [ubnet] Devenin boğazında olan yumruca ete denir. Ve hıkd ve kīne maʿnāsınadır; yukālu: فِي قَلْبِهِ أُبْنَةٌ أَيْ حِقْدٌ

اَلْأَبِنُ [el-ebin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Koyu ve galīz olan taʿām ve şarāba denir.

اَلْإِبَّانُ [el-ibbān] (hemzenin kesri ve bā'nın teşdīdiyle) Bir nesnenin vaktine, ʿalā-kavlin evvel hengāmına denir; yukālu: إِبَّانُ فِعَّالٌ الشَّيْءِ أَيْ حِينُهُ أَوْ أَوَّلُهُ Şārih der ki vezni [fiʿʿāl]dır, baʿzılar nūn'u ziyādeye haml ile vezni فِعْلَانٌ [fiʿlān] olmak üzere resm eylediler ki "أ،ب،ب" māddesinden olur.

اَلْآبِنُ [el-ābin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Kuru taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ آبِنٌ أَيْ يَابِسٌ

أَبَانٌ [Ebān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Esāmīdendir: Ebān b. ʿAmr ve İbn Saʿīd ashābdandır. Ve niçe muhaddis ismleridir. Ve أَبَانٌ [ebān] kelimesi munsarıftır, فَعَالٌ [feʿāl] veznindedir. Ve

أَبَانٌ [Ebān] Ḥācir şarkīsinde bir dağın adıdır ki onda hurmālık ve su vardır. Ve Benī Fezāre yurdunda bir dağın adıdır.

ذُو أَبَانٍ [Ẕū Ebān] Bir mevziʿdir.

أَبَانَانِ [Ebānān] İki dağa ıtlāk olunur, birine Mutābiʿ ve birine Ebān denir, baʿdehu taglīb olundu.

اَلْإِبَانَةُ [el-ibānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir kelimedir ki cemīʿ-i ashāb u yārān maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ فِي إِبَانَتِهِ أَيْ فِي كُلِّ أَصْحَابِهِ

أُبْنَى [Ubnā] (hemzenin zammıyla لُبْنَى [lubnā] vezninde) Bir mevziʿdir.

أُبَيْنٌ [Ubeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Sufyān'dır ki muhaddistir.

دَيْرُ أَبُّونٍ [Deyru Ebbūn] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde yāhūd أَبُّونٌ [Ebyūn] ki أَفْيُونٌ [efyūn] veznindedir) Cezīre-i İbn ʿÖmer'de bir manastırdır; ona karīb bir uzun uzadı ʿimāret vardır, onda bir mezār-ı ʿazīm olmakla Nuḥ peygamberin ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām kabri olmak üzere menkūldür.

[أ ت ن]

اَلْأَتَانُ [el-etān] (tā-yı fevkiyye ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Dişi eşeğe denir, hā'yla أَتَانَةٌ [etānet] lügat-i kalīledir; cemʿi آتُنٌ [ātun]dur, hemzenin meddi ve tā'nın zammıyla عَنَاقٌ [ʿanāḳ] ve أَعْنُقٌ [aʿnuḳ] gibi ve أُتُنٌ [utun] gelir zammeteynle ve أُتْنٌ [utn] gelir tā'nın sükūnuyla ve مَاتُونَاءُ [mātūnāʾ] gelir. Şārihin beyānına göre bu ism-i cemʿdir. Ve

أَتَانٌ [etān] Kuyu başında su çeken adamın durduğu yere denir. Bu iki maʿnāda hemzenin kesriyle de lügattir. Ve mihaffenin kāʿidesine yaʿnī döşeği olan ağaca denir ki tahtalar onun üzerine yapılır. Ve

أَتَانُ الضَّحْلِ [etānu'ḍ-ḍaḥl] Dibi yakın kuyunun ağzında olan şol kayaya denir ki üzeri yosun bağlayıp düz ve dayıncak ola, ʿalā-kavlin su içre olan şol kayaya denir ki nısfı su içre ve nısfı taşrada ola.

اَلْأَتْنُ [el-etn] (hemzenin fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

اَلْأُتُونُ [el-utūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir

yerde sābit ve mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتَنَ بِالْمَكَانِ أَتْنًا وَأُتُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ وَثَبَتَ

اَلْأَتَنَانُ [el-etenān] (fetehātla) Adımı sık sık atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَتَنَ الرَّجُلُ أَتَنَانًا إِذَا قَارَبَ الْخَطْوَ

اَلْأَتُّونُ [el-ettūn] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde ve baʿzen muhaffef olur) Ekmekçi ve kireççi makūlesinin fırınlarına ve hammām külhanına denir; cemʿi أُتُنٌ [utn] gelir ki hemzenin zammıyla ve أَتَاتِينُ [etātīn] gelir ki müşeddedenin cemʿidir.

اَلْأَتْنُ [el-etn] (hemzenin fethiyle) يَتْنٌ [yetn] maʿnāsınadır ki yeni doğan çocuğun ayakları başından mukaddem zuhūr eylemeğe denir ki ters doğmaktır, niteki māddesinde mersūmdur. Ve hatun çocuğu ters doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتَنَتِ الْمَرْأَةُ أَتْنًا بِمَعْنَى يَتَنَتْ

اَلْأُتُنُ [el-utun] (zammeteynle) Yüce yerlere denir.

اَلْإِيتَانُ [el-ītān] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Bu dahi çocuğu menkūs doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتَنَّتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى أَيْتَنَتْ أَيْ وَلَدَتِ الْوَلَدَ مَنْكُوسًا وَهُوَ أَنْ يَخْرُجَ رِجْلَاهُ قَبْلَ يَدَيْهِ

[أ ث ن]

اَلْأَثِيثُ [el-eṯīn] (ṯā-yı müsellese ile أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Köklü nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَثِيثٌ أَيْ أَصِيلٌ

أَثَانُ [Eṯān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) İbn Nuʿaym'dır ki tābiʿīdir.

اَلْأُثُنَّةُ [el-uṯnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Sık ve çatılkı mugaylān ağaçlığına denir, niteki o resme سِدْرٌ [sidr] ağaçlığına عِيصٌ [ʿīṣ] denir; cemʿi أُثُنٌ [uṯen] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

اَلْأُثُنُ [el-uṯun] (zammeteynle) Put ve sanem maʿnāsına olan وَثَنٌ [veṯen] lafzından cemʿ olur. وَثَنٌ [veṯen] lafzının cemʿi zammeteynle وُثُنٌ [vuṯun] olup baʿdehu vāv'ı hemzeye ibdālle أُثُنٌ [uṯun] derler; ve minhu karaʾe cemāʿātun mine'l-kurrāʾi: "إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلَّا أُثُنًا" اَلْآيَةُ

[أ ج ن]

اَلْآجِنُ [el-ācin] (cīm'le صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Levn ve taʿmı mütegayyir olmuş suya denir; yukālu: مَاءٌ آجِنٌ أَيِ الْمُتَغَيِّرُ الطَّعْمِ وَاللَّوْنِ

اَلْأَجْنُ [el-ecn] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

اَلْأَجَنُ [el-ecen] (fethateynle) ve

اَلْأُجُونُ [el-ucūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Suyun taʿm ve levni mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجَنَ الْمَاءُ وَأَجِنَ أَجْنًا وَأَجَنًا وَأُجُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَلَوْنُهُ Ve

أَجْنٌ [ecn] Çırpıcı bez çırpmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجَنَ الْقَصَّارُ الثَّوْبَ أَجْنًا إِذَا دَقَّهُ

اَلْأَجْنَةُ [el-ecnet] (hemzenin harekāt-ı selāsıyla) وَجْنَةٌ [vecnet] maʿnāsınadır ki yanağa denir.

اَلْإِجَّانَةُ [el-iccānet] (hemzenin kesri ve cīm'in teşdīdiyle) ve

اَلْإِيجَانَةُ [el-īcānet] (yā-yı tahtiyye ile) ve

اَلْإِنْجَانَةُ [el-incānet] (nūn'la) Maʿrūf kabdır; cemʿi أَجَاجِينُ [ecācīn]dir. Şārihin beyānına göre büyük tas ve tegār ve leğençe dedikleri kablar olacaktır. Zemaḫşerī *Muḳaddime*'de yalnız tas ile tefsīr eyledi. Ve baʿzı nüshada yā-yı tahtiyye ile إِيجَانَةٌ yerinde lām'la إِلْجَانَةٌ mersūmdur, cümlesinin aslı إِجَّانَةٌ [iccānet]tir teşdīd-i cīm'le.

[أ ح ن]

اَلْإِحْنَةُ [el-iḥnet] (hemzenin kesri ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Hıkd ve kīne maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ بِهِ إِحْنَةٌ أَيْ حِقْدٌ Ve öfkeye denir, gazab maʿnāsına; cemʿi إِحَنٌ [iḥan] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

اَلْأَحْنُ [el-aḥn] (hemzenin fethiyle) Masdardır, bir kimseye hıkd ve kīn bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَحِنَهُ أَحْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve darılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحِنَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ

اَلْمُؤَاحَنَةُ [el-muʾāḥanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Muhāsame ve muʿādāt maʿnāsınadır; yukālu: آحَنَهُ إِذَا عَادَاهُ

[أ خ ن]

اَلْآخِنِيُّ [el-āḫiniyy] (ḫā-yı muʿceme ile عَاخِنِيٌّ [ʿāḫiniyy] vezninde) Bir çeşit çubuklu alacanın ismidir. Ve alçak keten bezine denir.

اَلْآخِنِيَّةُ [el-āḫiniyyet] (صَاحِبِيَّةٌ [ṣāḥibiyyet] vezninde) Yaylara denir, قِسِيٌّ [ḳisiyy] maʿnāsına.

[أ د ن]

اَلْمُؤْدَنُ [el-muʾden] (hemze-i sākine ve dāl-ı mühmele-i meftūha ile مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bodura denir; vāv ile مُودَنٌ lafzında lügattir.

[أ ذ ر]

اَلْآذَرْيُونُ [el-āẕeryūn] (hemzenin meddi ve ẕāl-ı muʿcemenin fethiyle) Bir türlü sarı çiçektir ki ortasında kadife havı gibi siyāh havı olur, Türkīde küçüğüne kara göz ve büyüğüne ay çiçeği derler; mizācı hārr ve ratbdır, ʿAcemler nezāresinden pek hoşlanıp iʿtibār ederler ve yapraklarını hāneleri içre nesr ederler, pek hoş-būy olmaz. Şārihin beyānına göre āzergūn-ı Fārisī muʿarrebidir ki āteş renkli demektir.

[أ ذ ن]

اَلْإِذْنُ [el-iẕn] (hemzenin kesriyle ve fethateynle) ve

اَلْأَذَانُ [el-eẕān] ve

اَلْأَذَانَةُ [el-eẕānet] (hemzelerin fethiyle) Bilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَذِنَ بِالشَّيْءِ إِذْنًا وَأَذَنًا وَأَذَانًا وَأَذَانَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمَ بِهِ ve minhu kavluhu taʿālā: أَيْ ﴿فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللهِ﴾ كُونُوا عَلَى عِلْمٍ ve yukālu: فَعَلَهُ بِإِذْنِي أَيْ بِعِلْمِي Ve إِذْنٌ [iẕn] ve

أَذِينٌ [eẕīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir adama bir nesne zımnında destūr vermek maʿnāsınadır ki izn vermek taʿbīr olunur. Bundan ism إِذْنٌ [iẕn]dir, hemze-i meksūre ile destūr ve icāze maʿnāsınadır; yukālu: أَذِنَ لَهُ فِي الشَّيْءِ إِذْنًا وَأَذِينًا إِذَا أَبَاحَهُ لَهُ

اَلْأَذِينُ [el-eẕīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) إِذْنٌ [iẕn] gibi bilmeğe denir; tekūlu: فَعَلَهُ بِإِذْنِي وَأَذِينِي أَيْ بِعِلْمِي Ve kulağa denir, أُذُنٌ [uẕun] gibi. Ve

أَذِينٌ [eẕīn] أَذَانٌ [eẕān] maʿnāsınadır ki namāz için nidā-yı maʿhūddur. Ve müʾezzine denir. Ve muhaddisīnden Muḥammed b. Caʿfer'in pederinin ceddi ismidir. Ve bir kavmin zaʿīm ve maslahat-güzārına denir; yukālu: هُوَ أَذِينُ الْقَوْمِ أَيْ زَعِيمُهُمْ Ve kefīl maʿnāsınadır. Ve şol mahalle denir ki her taraftan ona ezān sesi gelir ola; tekūlu: نَحْنُ فِي مَكَانٍ أَذِينٍ إِذَا كَانَ يَأْتِيهِ الْأَذَانُ مِنْ كُلِّ نَاحِيَةٍ Ve

اِبْنُ أَذِينٍ [İbnu Eẕīn] Ebū Nuvās'ın nedīmi idi.

اَلْإِيذَانُ [el-īẕān] (hemzenin kesriyle) Bildirmek maʿnāsınadır; yukālu: آذَنَهُ الْأَمْرَ وَبِالْأَمْرِ إِذَا أَعْلَمَهُ Ve bir hoş nesne bir adama ʿaceb vermek maʿnāsınadır; yukālu:

آذَنَهُ الشَّيْءُ إِذَا أَعْجَبَهُ Ve menᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: آذَنَهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve otlar cā-be-cā kurumağa başlamak maᶜnāsına müstaᶜmeldir, güyā ki kurumaya yüz tuttuğunu lisān-ı hālle iᶜlām eder; yukālu: آذَنَ الْعُشْبُ إِذَا بَدَا يَجِفُّ فَبَعْضُهُ رَطْبٌ وَبَعْضُهُ يَابِسٌ Ve bir kimsenin kulağına vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: آذَنَهُ إِذَا أَصَابَ أُذُنَهُ Ve ezān okumak maᶜnāsınadır; yukālu: آذَنَ الْمُؤَذِّنُ بِمَعْنَى أَذَّنَ

اَلتَّأْذِينُ [et-teʾzīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Çok iᶜlām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَذَّنَ الْأَمْرَ إِذَا أَكْثَرَ إِعْلَامَهُ Ve bir kimsenin kulağını burmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَذَّنَ فُلَانًا إِذَا عَرَكَ أُذُنَهُ Ve bir adama su makūlesi şürbe vermeyip şürbden redd ve menᶜ eylemek maᶜnāsınadır, bināsı izāle içindir ki selb-i izn ve destūr eder; yukālu: أَذَّنَهُ إِذَا رَدَّهُ عَنِ الشُّرْبِ فَلَمْ يَسْقِهِ Ve ayakkabıya ve sāʾir nesneye kulak geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَذَّنَ النَّعْلَ وَغَيْرَهَا إِذَا جَعَلَ لَهَا أُذُنًا Ve

تَأْذِينٌ [teʾzīn] İsm olur, ezān maᶜnāsına; tekūlu: سَمِعْتُ تَأْذِينَهُ أَيْ أَذَانَهُ Ve ezān okumak maᶜnāsınadır; yukālu: أَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ بِالصَّلَاةِ إِذَا أَعْلَمَ بِهَا

اَلْإِسْتِيذَانُ [el-istīẕān] Destūr dilemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْذَنَهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الْإِذْنَ

اَلْأَذَنُ [el-eẕen] (fethateynle) Bir hoş sözü hoşlanıp taᶜaccüb ederek dinlemek ᶜalā-kavlin mutlakan dinlemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَذِنَ إِلَيْهِ وَأَذِنَ لَهُ أَذَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَمَعَ مُعْجِبًا أَوْ عَامٌّ Ve meşāmma taᶜāmın rāyihası gelmekle iştihā ve ārzū kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَذِنَ لِرَائِحَةِ الطَّعَامِ إِذَا اشْتَهَاهُ

اَلْأُذْنُ [el-uẕn] (hemzenin zammıyla) ve

اَلْأُذُنُ [el-uẕun] (zammeteynle) Maᶜrūftur ki kulağa denir. Ve bu müʾennestir; cemᶜi آذَانٌ [āẕān] gelir medd ile; ve tekūlu'l-ᶜArab: لَبِسْتُ أُذُنَيَّ لَهُ أَيْ أَعْرَضْتُ عَنْهُ أَوْ تَغَافَلْتُ Yaᶜnī "Ben kulaklarımı onun cihetinden örttüm" derler ki ondan iᶜrāz ettim yāhūd tegāfül eyledim demekten kināyedir; ve yukālu: جَاءَ فُلَانٌ نَاشِرًا أُذُنَيْهِ أَيْ طَامِعًا Ve

أُذُنٌ [uẕun] Her nesnenin el ile yapışacak kabzasına ve kulpuna ıtlāk olunur; tekūlu: أَخَذَ مِنْ أُذُنِ الْكُوزِ ve yukālu: خُذْ مِنْ أُذُنِهِ أَيْ مَقْبِضِهِ Ve أَيْ عُرْوَتِهِ

أُذُنٌ [Uẕun] Benū Bekr b. Kilāb yurdunda bir dağın adıdır. Ve sözü isgā ve kabūl eden adama ıtlāk olunur ki söz esler ve söz dinler adam taᶜbīr olunur; müfred ve cemᶜi müsāvīdir; yukālu: فُلَانٌ أُذُنٌ أَيْ مُسْتَمِعٌ قَابِلٌ لِمَا يُقَالُ لَهُ وَيُقَالُ هُمْ أُذُنٌ Ve

أُذُنَا الْقَلْبِ [uẕune'l-ḳalb] (tesniye bünyesiyle) Yüreğin yukarısında olan iki taraflı iki küçük nesneden ᶜibārettir ki kulakları yerindedir. Ve

أُذُنٌ [Uẕun] yāhūd

أُمُّ أُذُنٍ [Ummu Uẕun] Semāve türābında bir siyāh kayalık adıdır ki ondan değirmen taşı katᶜ ederler.

ذُو الْأُذُنَيْنِ [Ẕu'l-Uẕuneyn] Enes b. Mālik radıyallāhu ᶜanhu hazretlerinin lakabıdır, kelimāt-ı Hazret-i Nebevī'yi gereği gibi istimāᶜ ve hıfz eylediği için mülakkab oldu yāhūd mizāh ve mutāyebe-i Nebevī cihetiyle mülakkab oldu.

اَلْأُذَانِيُّ [el-uẕāniyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) ve

اَلْآذَنُ [el-āẕen] (آدَمُ [ādem] vezninde) Kulakları büyük ve uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ أُذَانِيٌّ وَآذَنُ أَيْ عَظِيمُ الْأُذُنِ طَوِيلُهَا ve yukālu: نَعْجَةٌ أَذْنَاءُ وَكَبْشٌ آذَنُ أَيْ عَظِيمَةُ الْأُذُنَيْنِ

اَلْأَذْنُ [el-eẕn] (hemzenin fethi ve ẕāl'ın sükūnuyla) Kulağa vurmak yā dokunmak

maʿnāsınadır; yukālu: أَذَنَهُ أَذْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصَابَ أُذْنَهُ Ve kulak ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: أُذِنَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا اشْتَكَى أُذْنَهُ

أُذَيْنَةُ [Uẕeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) ʿAmālīḳ tāʾifesinden bir padişāh adıdır. Ve bir vādī ismidir.

بَنُوأُذُنٍ [Benū Uẕun] (hemze-i mazmūme ile) Bir batndır.

أُذُنُ الْحِمَارِ [uẕunu'l-ḥimār] Bir nebāttır ki havuç gibi iri kökü olur, hulv olmakla ekl olunur.

آذَانُ الْفَأْرِ [āẕānu'l-feʾr] (medd ile) Bir nebāttır, bārid ve ratbdır, kavrulmuş arpa unuyla zımādı gözde olan veremi tahlīl eder. Bunu müfredātta merzengūş ile beyān eylemişler. Vākıʿā Fārisīde dahi merzengūş sıçan kulağı demektir, Türkīde tahrīfle mercanguş derler.

آذَانُ الْجَدْيِ [āẕānu'l-cedy] لِسَانُ الْحَمَلِ [lisānu'l-ḥamel] dedikleri nebāttır ki sinirli yaprak taʿbīr olunur.

آذَانُ الْعَبْدِ [āẕānu'l-ʿabd] Çoban düdüğü dedikleri nebāttır.

آذَانُ الْفِيلِ [āẕānu'l-fīl] قُلْقَاسٌ [ḳulḳās] dedikleri sebzedir ki Şām'da maʿrūftur.

آذَانُ الدُّبِّ [āẕānu'd-dubb] بُوصِيرٌ [būṣīr]dir ki katır kuyruğu ve sığır kuyruğu dedikleri tebāttır. Ve Türkīde ayı kulağı dediklerine حَالِبِيٌّ [ḥālibiyy] denir.

آذَانُ الْقِسِّيسِ [āẕānu'l-ḳissīs] Kaya koruğundan bir nevʿdir ki kadeh-i Meryem ve cumʿa göbeği ve saksı güzeli dedikleridir.

آذَانُ الْأَرْنَبِ [āẕānu'l-erneb) خُذْنِي مَعَكَ [ḫuẕnī maʿak] ıtlāk ettikleri yapışkan otudur ki tavşan kulağı ve dul ʿavret yaprağı taʿbīr ederler.

أُذُنُ الشَّاةِ [uẕunu'ş-şāt] Bir güne nebāttır, müfredātta لَصِيقِيٌّ[leṣīḳiyy] ile müfesserdir.

اَلْأَذَانُ [el-eẕān] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) İsmdir, vech-i maʿrūf üzere kelimāt-ı maʿhūde ile cemāʿat-i müslimīni namāza daʿvet için nidāya denir. Şārih der ki إِيذَانٌ [īẕān] makāmına da kāʾim olur, إِعْلَامٌ [iʿlām] maʿnāsına. Ve *Miṣbāḥ*'ta تَأْذِينٌ [teʾẕīn]den ism olmak üzere mersūmdur, كَلَامٌ [kelām] ve جَهَازٌ [cehāz], تَكْلِيمٌ [teklīm] ve تَجْهِيزٌ [techīz]den ism olduğu gibi. İntehā. Ve

أَذَانٌ [eẕān] إِقَامَةٌ [iḳāmet] maʿnāsınadır ki cemāʿat imāmla farza kıyām için ikāmet getirmekten ʿibārettir.

اَلتَّأَذُّنُ [et-teʾeẕẕun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَذَّنَ الرَّجُلُ إِذَا أَقْسَمَ Ve bildirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَذَّنَ الْأَمْرَ إِذَا أَعْلَمَهُ Ve emīr olan adam nāsa aʿlā savtla bir mādde zımnında nehy ve tehdīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَذَّنَ الْأَمِيرُ فِي النَّاسِ إِذَا نَادَى فِيهِمْ يَتَهَدَّدُ

اَلْمِئْذَنَةُ [el-miʾẕenet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Ezān okuyacak mevziʿe yāhūd mināreye denir; yukālu: أَذَّنَ فِي الْمِئْذَنَةِ أَيْ مَوْضِعِ الْأَذَانِ أَوِ الْمَنَارَةِ Ve savmaʿaya ıtlāk olunur.

إِذَنْ [iẕen] (hemzenin kesri ve ẕāl'ın fethiyle) Bir kelimedir ki cezāʾ ve cevābda zikr olunur; إِنْ كَانَ الْأَمْرُ كَمَا ذَكَرْتَ teʾvīlindedir, yaʿnī bir adam آتِيكَ اللَّيْلَةَ yaʿnī "Bu gece sana gelirim" dese, cevābında إِذَنْ أُكْرِمَكَ derler ki "Vākıʿa dediğin gibi gelirsen ben de sana ikrām ederim" demektir. Ve gāh olur ki hemzesini hazf edip ذَنْ derler ve eger إِذَنْ üzere vakf edersen nūn'unu elife tebdīlle إِذَا dersin.

اَلْآذِنُ [el-āẕin] حَاجِبٌ [ḥācib] vezninde ve mürādifidir ki selātīn perde-dārına ve der-

bānına denir.

اَلْأَذَنَةُ [el-eẕenet] (fetehātla) Habbe ve dānenin yaprağına denir, gerek gılālde ve gerek meyvelerde olsun ki ibtidā çıkan hurde yapraklarıdır; yukālu: خَرَجَتْ أَذَنَةُ الْحَبِّ أَيْ وَرَقُهُ Ve hurde develere ve koyunlara ıtlāk olunur. Ve samana denir, تِبْنٌ [tibn] maʿnāsına; cemʿi أَذَنٌ [eẕen]dir hā'sız. Ve

أَذَنَةٌ [eẕenet] Sebeb-i iştihā olan taʿām rāyihasına denir; yukālu: هَذَا طَعَامٌ لَا أَذَنَةَ لَهُ أَيْ لَا شَهْوَةَ لِرِيحِهِ Ve

أَذَنَةُ [Eẕenet] Ṭarsūs kurbünde bir şehr adıdır, hālen elifin meddiyle ve dāl-ı mühmele ile آذَنَة [Adana] dedikleridir. Şārihin beyānına göre Ebū Suleym Eẕene nām kimse binā-kerdesidir. Ve

أَذَنَةُ [Eẕenet] Mekke kurbünde bir dağ adıdır.

آذِينُ [Āẕīn] (آمِينُ [āmīn] vezninde) Esāmīdendir: Manṣūr b. Āẕīn ve ʿAlī b. Ḥasen b. Āẕīn muhaddislerdir.

أَذُونٌ [Eẕūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Reyy kazāsında bir mevziʿdir.

اَلْأَذَنَاتُ [el-Eẕenāt] (fetehātla) Ḥimā Feyd nām mahalde birkaç küçük tepelerdir, Feyd ile mā-beyni on mīl mikdāra karībdir; müfredi أَذَنَةُ [Eẕenet]tir.

اَلْمُؤْذَنَةُ [el-muʾẕenet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Bir kuş adıdır. Ve Suleymān b. Uẕunān muhaddistir.

[أ ر ن]

اَلْأَرَنُ [el-eren] (fethateynle) ve

اَلْأَرِينُ [el-erīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْإِرَانُ [el-irān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cünbüşlenip neşātlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرِنَ الرَّجُلُ أَرَنًا وَأَرِينًا وَإِرَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ

اَلْأَرِنُ [el-erin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَرُونُ [el-erūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şen ve şād ve neşāt-mend adama denir. Ve

أَرُونٌ [erūn] Ağuya denir; yukālu: سَقَاهُ أَرُونًا أَيْ سَمًّا Ve fīl beynisine denir ki semm olmakla ekl eden helāk olur; cemʿi أُرُنٌ [urun] dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

أَرُونُ [Erūn] Ṭaberistān'da bir belde adıdır.

اَلْإِرَانُ [el-irān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cenāze gasl ettikleri teneşir tahtasına ʿalā-kavlin tābūta denir. Ve kılıca denir. Ve vahşī cānver yatağına denir; cemʿi أُرُنٌ [urun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve bir mevziʿ ismidir ki ona bakar nisbet olunur. Ve

شَاةُ أَرَانٍ [şātu erān] (izāfetle) Erkek sığırın lakabıdır, ineği taleb eder olduğu için. Ve bu شَاةٌ [şāt] غَنَمٌ [ġanem] ve مَعِزٌ [meʿiz] ve بَقَرٌ [baḳar]dan eʿamm olan kavl ve lügate mebnīdir.

اَلْمِيرَانُ [el-mīrān] (مِيزَانٌ [mīzān] vezninde) Bu dahi vahşī cānver yatağına denir; cemʿi مَآرِينُ [meʾārīn] gelir, مَصَابِيحُ [meṣābīḥ] gibi.

اَلْمُؤَارَنَةُ [el-muʾārenet] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) ve

اَلْإِرَانُ [el-irān] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Fahr ve mübāhāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آرَنَهُ مُؤَارَنَةً وَإِرَانًا إِذَا بَاهَاهُ Ve boğa inek istemek maʿnāsınadır ki ineğe kızmasından ʿibārettir; yukālu: آرَنَ الثَّوْرُ الْبَقَرَةَ إِذَا طَلَبَهَا

اَلْأُرْنَةُ [el-urnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Tāze çayır peynirine denir; yukālu: أَطْعَمَنِي أُرْنَةً أَيْ جُبْنًا رَطْبًا Ve içecek şarāba denir. Ve bir cins dāne ismidir ki süt içre tarh olundukta katılanıp peynir olur. أُرَانَى [urānā]

dahi derler, حُبَارَى [ḥubārā] vezninde, kezālik أُرَيْنٌ [ureyn] dahi denir, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ve ona أُرَبَى [urebā] dahi denir bā-yı muvahhade ile.

اَلْأَرْنُ [el-ern] (قَرْنٌ [ḳarn] vezninde) Isırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَنَهُ أَرْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَضَّهُ

اَلْأَرِينُ [el-erīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Heder ve bātıl maʿnāsınadır; yukālu: دَمُهُ أَرِينٌ أَيْ هَدَرٌ Ve mekān maʿnāsınadır. Ve bir mevziʿ adıdır.

أَرَنُ [Eren] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Bir belde adıdır.

أُرَيْنَةُ [Ureynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Medīne'de bir nāhiye adıdır.

أُرَيْنِيَّةٌ [Ureyniyyet] (زُبَيْرِيَّةٌ [zubeyriyyet] vezninde) Ḍariyye kurbünde Ġaniyy kabīlesine mahsūs bir su adıdır.

أَرُونٌ [Erūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

خَيْفُ الْأَرِينِ [Ḫayfu'l-Erīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

أُرَيْنَةُ [Ureynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Birer mevziʿlerdir.

أَرِنٌ [Erin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ʿUmeyr b. Cebel el-Becelī feresinin adıdır.

أَرَّانُ [Errān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Āẕerbaycān ülkesinde bir iklīm-i ʿörfī yaʿnī bir memleket adıdır. Ve Ḳazvīn eyāletinde bir kalʿa ismidir. Ve Muḍar kabīlesi diyārında medīne-i Ḥarrān adıdır.

اَلْأَرَانِيَّةُ [el-erāniyyet] (سَحَابِيَّةٌ [seḥābiyyet] vezninde) حَمْضٌ [ḥamḍ] eşcārından tavīlü's-sāk olan şecere denir.

[أ س ن]

اَلْآسِنُ [el-āsin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Taʿm ve levni mütegayyir olmuş suya denir; yukālu: مَاءٌ آسِنٌ أَيْ آجِنٌ

اَلْأَسَنُ [el-esen] (fethateynle) ve

اَلْأُسُونُ [el-usūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Suyun taʿm ve levni mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسَنَ الْمَاءُ وَأَسِنَ أَسَنًا وَأُسُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ طَعْمُهُ وَلَوْنُهُ Ve

أَسَنٌ [esen] Kuyuya giren adama kuyunun bed rāyihasından bayılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسِنَ الرَّجُلُ أَسَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَخَلَ الْبِئْرَ فَأَصَابَتْهُ رِيحٌ مُنْتِنَةٌ فَغُشِيَ عَلَيْهِ

اَلْأَسْنُ [el-esn] (hemzenin fethiyle) Bir adamın makʿadına tepme vurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسَنَ لَهُ أَسْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا كَسَعَهُ بِرِجْلِهِ Ve bir nesneyi ibkā eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَسَنْتُ لَهُ أَيْ أَبْقَيْتُ لَهُ

اَلتَّأَسُّنُ [et-teʾessun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Geçen evkātı tezekkür eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَسَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَذَكَّرَ الْعَهْدَ الْمَاضِي Ve bir husūsta oyalanıp eğlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَسَّنَ فُلَانٌ إِذَا أَبْطَأَ وَاعْتَلَّ Ve bir kimse pederinin hūyuyla hūylanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَسَّنَ أَبَاهُ إِذَا أَخَذَ أَخْلَاقَهُ Ve su mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَسَّنَ الْمَاءُ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلْأُسُنُ [el-usun] (zammeteynle) Hūy maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ أُسُنٌ كَرِيمٌ أَيْ خُلُقٌ Ve Yemen'de bir vādī adıdır. Ve kolan ve urgan makūlesinin bir katına denir. Ve bedende şahm bakiyyesine yaʿnī kuvvet bakiyyesine denir; yukālu: سَمِنَتْ نَاقَتُهُ عَلَى أُسُنٍ أَيْ عَلَى بَقِيَّةِ شَحْمٍ Cemʿi آسَانٌ [āsān] gelir.

اَلْإِسْنُ [el-isn] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْأُسُنُّ [el-usunn] (عُتُلٌّ [ʿutull] vezninde) Bunlar da şahm ve kuvvet bakiyyesine denir.

اَلْأَسِينَةُ [el-esīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kiriş katlarından bir kata denir; cemʿi أَسَائِنُ [esāʾin]dir. Ve şol yalın kat tasmaya denir ki birkaç kat edip kolan yā dizgin ederler, murād bunların da bir katıdır.

إِسْنَى [İsnā] (hemzenin kesri ve fethiyle) Ṣaʿīd-i Mışr'da bir beldedir, *Muhimmāt* nām kitābın ve sāʾir baʿzı müʾellefāt sāhibi ʿallāme ʿAbdurraḥīm b. Ḥasen el-İsnāʾī el-Faḳīh eş-Şāfiʿī oradandır.

[أ ش ن]

اَلْأُشْنَةُ [el-uşnet] (hemze-i mazmūme ve şīn-i muʿceme ile) Bir nesnedir ki pelīd ve çam ağaçlarında tekevvün edip onlara sarmaşır, ağaç kökünden kavlamış yufka kabuğa şebīh ve beyāz ve hoş-būy olur, Türkīde ağaç yosunu taʿbīr olunur.

أُشْنَى [Uşnā] (حُسْنَى [ḥusnā] vezninde) Ṣaʿīd-i Mışr'da bir karyedir. Ve bu mühmele ile أُسْنَى [Usnā] değildir.

أُشْنُونَةُ [Uşnūnet] (hemzenin zammıyla) Endelus'te bir hisārdır.

اَلْأُشْنَانُ [el-uşnān] (hemzenin zammı ve kesriyle) Maʿrūftur ki çoğan dedikleri nebāta denir, cereb ve ḥikke ʿilletlerine nāfiʿ ve cālī ve münakkī ve dem-i hayzı müdirr ve rahimden cenīni hayyen ve meyten müskıttır.

اَلتَّأَشُّنُ [et-teʾeşşun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) أُشْنَانُ [uşnān] ile el yaykamak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَشَّنَ الرَّجُلُ إِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ بِالْأُشْنَانِ Ve beyʿine niçe muhaddisler mensūblardır, Muḥammed b. Aḥmed b. Hilāl er-Raḳḳī el-Uşnānī gibi.

[أ ص ن]

اَلْأُصَيَّانُ [el-uṣayyān] (musaggar bünyesiyle) أُصَيْلَانٌ [uṣaylān] kelimesinde lügattir ki أَصِيلٌ [aṣīl] kelimesinin musaggarıdır, ikindi ile akşam aralığı olan vakte denir; tekūlu: لَقِيتُهُ أُصَيْنَانًا أَيْ أُصَيْلَالا

[أ ظ ن]

إِظَانُ [İẓān] (ẓā-yı muʿceme ile كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevziʿdir.

[أ ف ن]

اَلْأَفْنُ [el-efn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Vaktsiz süt sağmak maʿnāsınadır ve bu hayvānı ifsād eder; yukālu: أَفَنَ النَّاقَةَ أَفْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَلَبَهَا فِي غَيْرِ حِينِهَا Ve yavru anasının memesinde olan sütü hep emmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَنَ الْفَصِيلُ إِذَا شَرِبَ مَا فِي الضَّرْعِ كُلَّهُ Ve nākanın sütü az olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفِنَتِ النَّاقَةُ أَفْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ لَبَنُهَا Ve Hudā-yı müteʿāl bir adamı مَأْفُونٌ [meʾfūn] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفَنَهُ اللهُ أَفْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ مَأْفُونًا

اَلْأَفِنَةُ [el-efinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Sütü azca olan nākaya denir.

اَلْمَأْفُونُ [el-meʾfūn] ʿAkl ve reʾy ve idrāki zaʿīf ve vāhī sebük-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَأْفُونٌ أَيِ الضَّعِيفُ الرَّأْيِ وَالْعَقْلِ Zikr olunan أَفَنَ الْفَصِيلُ māddesindendir, gūyā ki ʿakl ve idrāki bi'l-külliyye menzūʿ olmuştur. Ve beyhūde lāf u güzāfla temeddüh eden fodula denir; yukālu: رَجُلٌ مَأْفُونٌ أَيْ مُتَمَدِّحٌ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ Ve şol taʿāma denir ki zāhiren pek hoş görünüp lākin hayr ve salāh ve menfaʿati olmaya; yukālu: أُفِنَ الطَّعَامُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَفْنًا فَهُوَ مَأْفُونٌ وَهُوَ الَّذِي يُعْجِبُكَ وَلَا خَيْرَ فِيهِ

اَلْأَفِينُ [el-efīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi reʾy ve ʿakl ve rüşdü vāhī sebük-magz adama denir; ve minhu'l-meselu: "إِنَّ الرَّقِينَ يُغَطِّي أَفْنَ الْأَفِينِ" Yaʿnī "Zīnet-i zāhire ahma-

kın humkunu setr eder." Ve

أَفِينٌ [efīn] Beyhūde yere lāf u güzāfla temeddüh eden fodula denir. Ve çürük cevze denir. Ve deve köşeğine denir.

اَلْأَفْنُ [el-efn] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla ve fethateynle) Cevz çürük olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفِنَ الْجَوْزُ أَفْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ أَفِينًا Ve

أَفْنٌ [efn] Bir nebāt adıdır ki أَفَانَى [efānā] dahi denir, سَكَارَى [sekārā] vezninde; bunu it üzümü dedikleri nebātla beyān ederler.

اَلْإِفَّانُ [el-iffān] (teşdīd-i fā'la) إِبَّانٌ [ibbān] vezninde ve mürādifidir ki bir nesnenin vakt ve zamānına yāhūd evvel-i hengāmına denir; yukālu: أَخَذَهُ بِإِفَّانِهِ أَيْ بِإِبَّانِهِ

اَلتَّأَفُّنُ [et-teʾeffun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznide) Eksilmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَفَّنَ الشَّيْءُ إِذَا تَنَقَّصَ Ve bir adam muttasıf olmadığı rüşd ve reviyyet hulkuyla tahalluk gösterip beyhūde zīreklik izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَفَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّقَ بِمَا لَيْسَ فِيهِ وَتَدَهَّى Ve bir işin ötesini yoklayıp araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَفَّنَ أَوَاخِرَ الْأُمُورِ إِذَا تَتَبَّعَهَا

[أ ق ن]

اَلْأُقْنَةُ [el-uḳnet] (حُقْنَةٌ [ḥuḳnet] vezninde) Taştan yapılmış eve denir; cemʿi أُقَنٌ [uḳan]dır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Şārihin beyānına göre kuş kısmına mahsūstur ki kümes olacaktır.

اَلْإِيْقَانُ [el-iʾḳān] إِيقَانٌ [īḳān] vezninde ve mürādifidir, ke-mā se-yecīʾu; yukālu: آقَنَ الْأَمْرَ لُغَةٌ فِي أَيْقَنَ

[أ ك ن]

اَلْأُكْنَةُ [el-uknet] (hemzenin zammıyla) وُكْنَةٌ [vuknet] maʿnāsınadır ki kuş yuvasına denir.

أُكَيْنَةُ [Ukeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) İbn Zeyd et-Temīmī et-Tābiʿī'dir.

[أ ل ن]

أَلِينُ [Elīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir.

[أ م ن]

اَلْأَمْنُ [el-emn] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْآمِنُ [el-āmin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) İsmlerdir, korkusuzluğa denir ki derūnda havftan eser olmayıp sākin ve āsūde olmasından ʿibārettir; yukālu: هُوَ فِي أَمْنٍ مِنْهُ وَآمِنٍ وَهُوَ ضِدُّ الْخَوْفِ Zāhiren صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde آمِنٌ [āmin] كَاهِلٌ [kāhil] ve حَارِكٌ [ḥārik] gibi ismdir yāhūd mübālagadır. Ve

أَمْنٌ [emn] ve

أَمَانٌ [emān] (سَلَامٌ [selām] vezninde) ve

أَمَنٌ [emen] (fethateynle) ve

أَمَنَةٌ [emenet] (fetehātla) ve

إِمْنٌ [imn] (hemzenin kesriyle) Masdarlardır, korkusuz āsūde olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمِنَ الرَّجُلُ أَمْنًا وَأَمَانًا وَأَمَنًا وَأَمَنَةً وَإِمْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ خَافَ

اَلْآمِنُ [el-āmin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلْأَمِينُ [el-emīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kalbinde havf ve endīşe olmayıp āsūde-dil olan adama denir. Ve

أَمِينٌ [emīn] Gadr ve hıyānet nakīsasından meʾmūn olan mevsūk ve muʿtemed adama denir. Ve kavī ve zūr-mend adama denir, kuvvetine iʿtimād olunduğu için; yukālu: رَجُلٌ أَمِينٌ أَيْ قَوِيٌّ Ve مُؤْتَمِنٌ [muʾtemin] maʿnāsınadır ki ism-i fāʿildir, bir nesneyi bir kimseye inanıp iʿtimād eden adama denir ki onun hakkında sāf-

dil olur; yukālu: رَجُلٌ أَمِينٌ أَيْ مُؤْتَمِنٌ Ve مُؤْتَمَنٌ [muʾtemen] maʿnāsınadır ki ism-i mefʿūldür, muʿtemedün ʿaleyh adama denir, bu sūrette zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ أَمِينٌ أَيْ مُؤْتَمَنٌ Ve

أَمِينٌ [Emīn] Esmā-i sıfāt-ı ilāhiyyeden bir ism-i şerīftir. Şārih der ki ism-i ilāhī مُؤْمِنٌ [Muʾmin]dir, ʿibādını zulmden ve evliyāʾ ve mutīʿlerini ʿazābdan emīn edici maʿnāsınadır, meger ki burada أَمِينٌ [emīn] آمِنٌ [āmin] maʿnāsına ola ki ism-i fāʿildir.

اَلْأُمَنَةُ [el-umenet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde ve fetehātla) Şol adama denir ki her husūsta ona herkes emn ve iʿtimād eder ola; yukālu: هُوَ أُمَنَةٌ وَأَمَنَةٌ أَيْ يَأْمَنُهُ كُلُّ أَحَدٍ فِي كُلِّ شَيْءٍ

اَلْأَمْنُ [el-emn] (hemzenin fethiyle) Bir adamı bir nesne üzere emīn kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَنَهُ عَلَى كَذَا أَمْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَعَلَهُ أَمِينًا عَلَيْهِ Ve

أَمْنٌ [emn] Dīn ve hulk ve hūy maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: مَا أَحْسَنَ أَمْنَكَ أَيْ دِينَكَ وَخُلُقَكَ Ve bunda fethateynle de lügattir. Ve vüsūk ve iʿtimād maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَمِنَ أَنْ يَجِدَ صَحَابَةً أَيْ مَا وَثِقَ أَوْ مَا كَادَ Pes kavl-i sānīye göre kurb maʿnāsına olur.

اَلتَّأْمِينُ [et-teʾmīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِئْتِمَانُ [el-iʾtimān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِسْتِيمَانُ [el-istīmān] Bunlar da bir adamı bir nesne üzere emīn kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَّنَهُ عَلَى كَذَا وَائْتَمَنَهُ وَاسْتَأْمَنَهُ بِمَعْنَى أَمِنَهُ عَلَيْهِ Şārih der ki إِسْتِيمَانٌ [istīmān] emān taleb eylemek ve emāna dāhil olmak maʿnālarına da gelir. İntehā. Ve

تَأْمِينٌ [teʾmīn] Bir adamı emn ve emān üzere kılmak ve emān vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَمَّنَهُ إِذَا جَعَلَ فِي الْأَمْنِ

اَلْأَمَانَةُ [el-emānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Bir adam emīn ve muʿtemed olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمُنَ الرَّجُلُ أَمَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ أَمِينًا Ve أَمَانَةٌ [emānet] bu maʿnāda ism olur; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْأَمَانَةِ أَيْ لَيْسَ فِيهِ خِيَانَةٌ Ve emīn kimse ʿuhdesine vedīʿa kılınan nesneye denir; yukālu: أَدَّى أَمَانَتَهُ أَيْ وَدِيعَتَهُ Mütercim der ki *Hidāye* şerhi *Nihāye*'de mestūrdur ki أَمَانَةٌ [emānet] وَدِيعَةٌ [vedīʿat]tan eʿammdır, zīrā māl-ı mudārebe ve ʿāriye ve bidāʿa ve māl-ı şeriket makūlesine أَمَانَةٌ [emānet] ıtlāk olunur, وَدِيعَةٌ [vedīʿat] ıtlāk olunmaz. İntehā. Ve kavluhu taʿālā: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ اَلْآيَة، أَيِ الْفَرَائِضَ الْمَفْرُوضَةَ أَوِ النِّيَّةَ الَّتِي يَعْتَقِدُهَا فِيمَا يُظْهِرُهُ بِاللِّسَانِ مِنَ الْإِيمَانِ وَيُؤَدِّيهِ مِنْ جَمِيعِ الْفَرَائِضِ فِي الظَّاهِرِ لِأَنَّ اللهَ تَعَالَى إِئْتَمَنَهُ عَلَيْهَا وَلَمْ يُظْهِرْهَا لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ Pes bir kimse lisānla izhār eylediği tevhīd ve tasdīki kalbinde dahi izmār ve iʿtikād eylese emāneti edā eylemiş olur. Ve eger zāhirde tasdīk ve tevhīd edip bātında tekzīble nifāk ederse emāneti hāmil olup edā eylemez olur. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre baʿzılar emāneti kelime-i tevhīd ile ve baʿzılar ʿadālet ile ve baʿzılar hurūf-ı teheccī ile ve baʿzılar ʿakl ile tefsīr eylediler. Ve kavl-i ahīr mürecceahtır, zīrā maʿrifet-i tevhīd ve sāʾiri onunla mütehassıl olur. Ve "ح،م،ل" māddesinde müʾellif insāndan murād kāfirdir ve haml-i emānetten murād hıyānettir diye dakīka beyān eylemişti. Ve baʿzılar ʿindinde tabīʿiyye ve ihtiyāriyyeye şāmil tāʿat-ı ilāhīdir, lākin agleb olan ʿakl ve teklīftir. Ve ibāʾ ve imtināʿdan murād ibā-i tabīʿīdir ki ʿadem-i liyākat u kābiliyyetlerinden

ʿibārettir. Ve haml-i insāndan murād nevʿ-i insānın fıtratlarında merkūz olan kābiliyyet ve istiʿdādlarıdır. Ve zalūm ve cehūl olmaları kuvvet-i gazabiyye ve şeheviyyelerinin gālib olmasına mebnīdir. Kāle lisānu'l-gayb: "Āsumān bār-ı emānet ne-tuvānist keşīd" Kurʿa-i ʿışk be-nām-ı men-i dīvāne zedend" İntehā.

اَلْأَمَنَةُ [el-emenet] (fetehātla) bu dahi hıyānet mukābilidir ki ismdir; yukālu: بِهِ أَمَنَةٌ أَيْ لَيْسَ فِيهِ خِيَانَةٌ

اَلْأُمَّانُ [el-ummān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bu dahi vasftır, emīn ve muʿtemed maʿnāsınadır.

اَلْإِيمَانُ [el-īmān] (hemzenin kesriyle) Bir adamı söylediği sözde tasdīk eylemek maʿnāsınadır ki inanmak taʿbīr olunur, gūyā ki hilāftan muhātabı emīn eder ve tasdīk-i şerʿīde kendi nefsini ʿikābdan emīn eder; yukālu: آمَنَ بِهِ إِيمَانًا إِذَا صَدَّقَهُ Ve vüsūk ve iʿtimād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آمَنَهُ إِذَا وَثِقَهُ Ve huzūʿ ve meskenet izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آمَنَ لَهُ إِذَا أَظْهَرَ لَهُ الْخُضُوعَ Ve şerīʿati kabūl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: آمَنَ فُلَانٌ إِذَا قَبِلَ الشَّرِيعَةَ Ve bir adamı emn ve emān üzere kılmak maʿnāsınadır; yukālu: آمَنَهُ بِمَعْنَى أَمَّنَهُ

اَلْأَمِنُ [el-emin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Nefsine emīn ve sālim olmak için bir kimseden istīcār ile zīr-i penāhında olan adama denir; yukālu: هُوَ أَمِنٌ لَهُ أَيْ مُسْتَجِيرٌ لَهُ لِيَأْمَنَ عَلَى نَفْسِهِ

اَلْأَمُونُ [el-emūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bünye ve terkībi kunt ve kavī ve mevsūk olan nākaya denir ki fütūr ve ʿişār gāʾilesinden meʾmūn olur; yukālu: نَاقَةٌ أَمُونٌ أَيْ وَثِيقَةُ الْخَلْقِ Cemʿi أُمُنٌ [umun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

الآمَنُ [el-āmen] (medd ile أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Mālın hālis ve eşrefine ıtlāk olunur ki ibtizālden emīn olur; tekūlu: أَعْطَيْتُهُ مِنْ آمَنِ مَالِي أَيْ مِنْ خَالِصِهِ وَشَرِيفِهِ

آمِينَ [Āmīn] (hemzenin meddi ve kasrıyla ve baʿzen memdūdun mīmi müşedded olur ve İmām Vāḥidī, *Basīṭ* nām tefsīrinde imāle olunmasını dahi zikr eyledi) Esmā-i ilāhiyyeden bir ism-i şerīftir, ʿalā-kavlin ism-i fiʿl-i emrdir; اَللَّهُمَّ اسْتَجِبْ maʿnāsına yāhūd كَذَلِكَ فَلْيَكُنْ maʿnāsına yāhūd كَذَلِكَ فَافْعَلْ maʿnāsınadır. Ve ʿAbdurraḥmān b. Āmīn yāhūd Yāmīn tabīʿīdir.

Mütercim der ki *Miṣbāḥ*'ta mersūmdur ki آمِينَ [āmīn] asl kasr iledir, meddi işbāʿiyyedir, zīrā ʿArabī evzānında فَاعِيل yoktur, baʿdehu ism-i fiʿl olup اَللَّهُمَّ اسْتَجِبْ maʿnāsına vazʿ olundu ve teşdīdi hatādır; ve tekūlu: أَمَّنْتُ عَلَى الدُّعَاءِ تَأْمِينًا إِذَا قُلْتَ عِنْدَهُ آمِينَ Ve Rāġib صَهْ ve مَهْ gibi ism-i fiʿl olmasını tansīs eyledi. Ve baʿzılar esmā-i ilāhiyyeden dediler, lākin Ebū ʿAlī el-Fesevī dedi ki bu kāʾilin bundan murādı آمِينَ [āmīn] lafzında Hak taʿālaya rāciʿ zamīr var demektir, zīrā اِسْتَجِبْ maʿnāsınadır. Ve Şeyh Raḍī dedi ki آمِينَ [āmīn] قَابِيلُ [ḳābīl] ve هَابِيلُ [hābīl] evzān-ı Süryāniyyedendir, إِفْعَلْ [ifʿal] maʿnāsına ki Hak taʿālā dergāhına duʿā ve niyāzdır, niteki İbn ʿAbbās maʿnāsını suʾāl eylediğinde Hazret-i Resūlulullāh ʿaleyhi's-salātu ve's-selām böyle buyurdular. Ve āhiri أَيْنَ ve كَيْفَ gibi feth üzere mebnī oldu. Ve gāhca elifi tahfīfen hazf olunur, كَرِيمٌ [kerīm] vezninde أَمِينٌ [emīn] olur. Ve fi'l-asl نَذِيرٌ [neẕīr] ve نَكِيرٌ [nekīr] gibi masdar olup sonra ism-i fiʿl olmak dahi baʿīd

değildir.

اَلْأُمَّانُ [el-ummān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Vasftır ki zikr olundu. Ve ümmī maᶜnāsınadır ki yazı yazmayan ve yazı bilmeyen adama denir. Şārih der ki bu "أ،م،م" māddesindendir, niteki mahallinde zikr olundu. Ve

أُمَّانٌ [ummān] Ekincilere denir, زُرَّاعٌ [zurrāᶜ] maᶜnāsına.

اَلْمَأْمُونِيَّةُ [el-Meᵓmūniyyet] ve

اَلْمَأْمَنُ [el-Meᵓmen] (مَفْعَلٌ [maḳᶜad] vezninde) ᶜIrāḳ'ta iki beldedir.

آمِنَةُ [Āminet] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] vezninde) Bint Vehb'dir ki Nebiyy-i ekrem sallallāhu ᶜaleyhi ve sellem hazretlerinin vālidelerinin ismidir, radıyallāhu ᶜanhā. Ve yedi sahābe adıdır. Ve Ebū Āmine el-Fezārī sahābedir yāhūd bu Ebū Yāmine'dir. Ve Āmene b. ᶜĪsā fetehātla İmām Leyṯ'in kātibidir ki muhaddistir.

أُمَيْنٌ [Umeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Umeyn el-Ḥirmāzī ve Umeyn el-ᶜAbsī ve Umeyn b. ᶜAmr el-Meᶜāfirī ve Ebū Umeyn el-Behrānī ve Ebū Umeyn ki sāhib-i Ebī Hureyre'dir, rüvāttandır.

[أ ن ن]

اَلْأَنُّ [el-enn] (hemzenin fethi ve nūn'un teşdīdiyle) ve

اَلْأَنِينُ [el-enīn] (طَنِينٌ [ṭanīn] vezninde) ve

اَلْأُنَانُ [el-unān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلتَّأْنَانُ [et-teᵓnān] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Dert ve elemden nāşī inlemek ve nāle kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنَّ الْمَرِيضُ Ve أَنَّا وَأَنِينًا وَأُنَانًا وَتَأْنَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَأَوَّهَ [enne] kelimesi ki fiᶜl-i māzidir, كَانَ ve ثَبَتَ maᶜnāsına istiᶜmāl olunur; ve minhu kavluhum: لَا أَفْعَلُهُ مَا أَنَّ فِي السَّمَاءِ نَجْمٌ أَيْ مَا كَانَ Ve bu emsālden olmakla mutasarrıf değildir. Ve أَنٌّ [enn] Kezālik masdardır, dökmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنَّ الْمَاءَ أَنًّا إِذَا صَبَّهُ

اَلْأُنَانُ [el-unān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْأَنَّانُ [el-ennān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْأُنَنَةُ [el-unenet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Çok inleyip nālān olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أُنَانٌ وَأَنَّانٌ وَأُنَنَةٌ أَيْ كَثِيرُ الْأَنِينِ Müᵓennesi أَنَانَةٌ [unānet]tir.

اَلْآنَّةُ [el-ānnet] (hemzenin meddiyle) Koyun kısmına ıtlāk olunur, niteki خَانَّةٌ [ḫānnet] nāka kısmına ıtlāk olunur. Ve baᶜzılar cāriye ile tefsīr eylediler, taᶜab-ı hizmetten nālān olduğu için; yukālu: مَا لَهُ خَانَّةٌ وَلَا آنَّةٌ أَيْ نَاقَةٌ وَشَاةٌ أَوْ نَاقَةٌ وَأَمَةٌ

أُنُنٌ [unen] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Güvercine şebīh bir kuş adıdır, savtından nāle ve enīn tahayyül olunur, gūyā ki uh uh diye öter.

اَلْمَئِنَّةُ [el-meᵓinnet] (مَظِنَّةٌ [meẓinnet] vezninde) Lāyık ve çesbān maᶜnāsınadır; yāhūd مُخْلَقَةٌ [muḫleḳat] maᶜnāsınadır ki mahall-i liyākat demektir; yukālu: إِنَّهُ لَمَئِنَّةٌ أَنْ يَكُونَ كَذَا أَيْ خَلِيقٌ أَوْ مُخْلَقَةٌ Ve bu, kelime-i tahkīk olan أَنَّ kelimesinden mutasarrıf مَفْعَلَةٌ [mefᶜalet]tir, جَدِيرٌ بِأَنْ يُقَالَ فِيهِ إِنَّهُ كَذَا sebkindedir. Kezālik إِنَّهُ مَئِنَّةٌ لِلْخَيْرِ derler ki hakkında إِنَّهُ لَخَيْرٌ demeğe mahal ve sezā kimsedir demektir. Ve bu أَنَّ kelimesinden meᵓhūz değildir, zīrā أَنَّ harftir, belki terkīb-i mezkūrun maᶜnāsından meᵓhūzdur.

اَلتَّأَنُّنُ [et-teᵓennun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) ve

اَلتَّأْنِينُ [et-teᵓnīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Cehd ile bir adamı hoşnūd eylemek

maʿnāsınadır; bināsı izāle içindir; tekūlu: تَأَنَّيْتُهُ وَأَنَّيْتُهُ إِذَا تَرَضَّيْتَهُ

بِئْرُ أَنَّى [Biʾru Ennā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde yāhūd هُنَا [hunā] vezninde yāhūd أَنِي [Enī] ki بَنِى [benī] veznindedir) Benū Ḳurayẓa kuyularından bir kuyudur.

أَنَّى [ennā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) حَيْثُ ve كَيْفَ ve أَيْنَ maʿnālarınadır. Ve harf-i şart olur; tekūlu: أَنَّى تَكُنْ أَكُنْ

إِنَّ [inne] (hemzenin kesriyle ve nūn'un teşdīdiyle) ve

أَنَّ [enne] (hemzenin fethiyle) Hurūf-ı müşebbehe bi'l-fiʿl aksāmındandır, ismlerini nasb ve haberlerini refʿ ederler. Ve gāh olur ki إِنَّ [inne] ki hemzenin kesriyledir, ismini ve haberini maʿan nasb eder, ke-kavli'ş-şāʿir "إِذَا اسْوَدَّ جُنْحُ اللَّيْلِ فَلْتَأْتِ وَلْتَكُنْ خُطَاكَ خِفَافًا إِنَّ حُرَّاسَنَا أُسْدَا" || Burada حُرَّاس ismi ve أُسْدَا haberidir, ikisi de mansūbdur. Ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ قَعْرَ جَهَنَّمَ سَبْعِينَ خَرِيفًا" Ve gāh olur ki kendinden sonra vākiʿ olan mubtedā haberiyyet üzere merfūʿ olup ismi zamīr-i şān mahzūf olur; ke-kavlihi ʿaleyhi's-selām: "إِنَّ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ الْمُصَوِّرُونَ" وَالْأَصْلُ إِنَّهُ Ve meksūre ile haber teʾkīd olunur. Ve gāhca tahfīf olunup إِنْ [in] denir. Bu sūrette kalīlen iʿmāl ve kesīren ihmāl olunur. Ve ʿinde'l-Kūfiyyīn tahfīfi cāʾiz değildir. Ve meksūr olan إِنَّ [inne] نَعَمْ [neʿam] maʿnāsına harf-i cevāb olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "بَكَرَتْ عَلَيَّ عَوَاذِلِي || يَلْحَيْنَنِي وَأَلُومُهُنَّهْ || وَيَقُلْنَ شَيْبٌ قَدْ عَلا كَ وَقَدْ كَبِرْتَ فَقُلْتُ إِنَّهْ" أَيْ نَعَمْ ||

Ve إِنَّ [inne] māddesinin hemzesi dokuz mevziʿde meksūr olur: 1) Lafzen yāhūd maʿnen ibtidā-i kelāmda vākiʿ oldukta; nahvu: إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ 2) Harf-i tenbīh olan أَلَا kelimesinden sonra; nahvu: أَلَا إِنَّ زَيْدًا قَائِمٌ 3) İsm-i mevsūle sıla vākiʿ olursa; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوأُ بِالْعُصْبَةِ﴾ 4) Kaseme cevāb olursa gerek ism ve haberinde lām olsun gerek olmasın; nahvu: قَوْلُ (5 وَاللهِ إِنَّهُ لَقَائِمٌ وَإِنَّهُ قَائِمٌ māddesiyle mahkī yaʿnī makūl-i kavl olursa; nahvu: ﴿قَالَ اللهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ﴾ Ve baʿzılar bu sūrette meftūh olmasına zāhib oldular. Ve İmām Ferrāʾ ʿindinde قَوْلُ māddesinden hikāye olursa meksūr ve tefsīr olursa meftūh olur. 6) Vāv-ı hāliyyeden sonra olursa; nahvu: جَاءَ زَيْدٌ وَإِنَّ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ 7) İsm-i ʿayndan haber olursa; nahvu: زَيْدًا إِنَّهُ ذَاهِبٌ Ve İmām Ferrāʾ bu kavle muhālefet eyledi. 8) Lām-ı muʿallakadan mukaddem olursa; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَاللهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ﴾ 9) حَيْثُ kelimesinden sonra olursa; nahvu: إِجْلِسْ حَيْثُ إِنَّ زَيْدًا جَالِسٌ Ve kaçan انَّ māddesinin mā-baʿdini teʾvīl bi'l-masdar kılmak lāzım gelirse hemzesi meftūh olur be bu لَوْ kelimesinden sonra oldukta olur; nahvu: لَوْ أَنَّكَ قَائِمٌ لَقُمْتُ

Ve meftūh olan أَنَّ [enne] meksūrenin ferʿidir. Pes meksūr olan إِنَّمَا kelimesi gibi أَنَّمَا dahi hasr maʿnāsını müfīd olur, yaʿnī hükmü mezkūr için isbāt ve māʿadādan nefy ifāde eder. Ve işbu: ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ kerīmesinde iki nevʿ dahi müctemiʿ oldu. Evvelki إِنَّمَا kelimesi ki meksūredir, kasru's-sıfa ʿale'l-mevsūf olup ve ikinci أَنَّمَا ki meftūhadır; kasru'l-mevsūf ʿale's-sıfa içindir ki "ilāh" sıfat-ı vahdete maksūrdur. Ve baʿzı nahviyyūnun maʿnāyı hasr hemān meksūreye münhasırdır demeleri merdūddur.

Ve meftūh olan أَنَّ [enne] لَعَلَّ maʿnāsına harf-i tereccī olur, ke-kavlike: إِئْتِ السُّوقَ أَنَّكَ تَشْتَرِي لَحْمًا أَيْ لَعَلَّكَ تَشْتَرِي Kīle ve minhu

kirāʾetu men kareʾe: ﴿وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ Āyet-i merkūmede مَا kelimesi istifhāmiyyedir, mubtedādır ve يُشْعِرُكُمْ haberidir iki mefʿūle müteʿaddīdir. Çünkü müşrikler iḳtirāḥ ettiğimiz āyet nāzil olursa elbette īmān ederiz diye eymān-ı galīze eylemeleriyle müʾminūn āyāt-ı merkume nüzūlünü temennī eylediler tā ki īmān eyleyeler; ona mebnī Hak celle ve ʿalā buyurdular ki āyāt-ı muḳtereḥaları nāzil oldukta īmān eylemeyeceklerini size ne şeyʾ iʿlām eyledi. Pes hasebe'z-zāhir münāsib olan īmānlarını inkārdır, yoksa ʿadem-i īmānlarını inkār değildir. Ona bināʾen baʿzılar لَا harfini zāʾid iʿtibār eylediler ve baʿzılar لَعَلَّ maʿnāsınadır dediler, lākin sāhib-i *Keşşāf* istifhām nefy maʿnāsına olmakla ʿadem-i ʿilmlerini ihbārdır maʿnā sizler vākiʿde ve ʿilm-i ilāhīde olanı ve onların īmān getirmeyeceklerini bilmezsiniz demektir.

إِنْ [in] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Beş güne müstaʿmeldir: 1) Şartiyye olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ﴾ ve ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ﴾ Ve baʿzen لَا [lā]-i nāfiyeye mukārin olmakla nūn lām'a kalb olunup إِلَا derler, hafīfü'l-fehm olanlar bunu إِلَا [illā]-i istisnāʾiyye zann ederler; ke-kavlihi taʿālā: ﴿إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللهُ﴾ ve kavlihi taʿālā: ﴿إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ﴾ 2) Nāfiye olur; مَا [mā] maʿnāsına. Bu sūrette baʿzen cümle-i ismiyyeye dāhil olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ﴾ أَيْ مَا الْكَافِرُونَ Ve baʿzen cümle-i fiʿliyyeye dāhi olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَى﴾ أَيْ مَا أَرَدْنَا Pes nühāttan baʿzıların إِنْ kelimesi إِلَا [illā]-i istisnāʾiyye ve لَمَّا kelimelerinden mukaddem vākiʿ olmadıkça nāfiye olmaz deyip ve işbu: ﴿إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ﴾ kerīmesiyle istidlālleri işbu: ﴿إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ﴾ kerīmesiyle ve ﴿قُلْ إِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ مَا تُوعَدُونَ﴾ kerīmesiyle merdūd olur. 3) Müşeddede olan إِنَّ [inne] kelimesinden muhaffef olur. Bu sūrette cümleteyn yaʿnī baʿzen cümle-i ismiyye ve baʿzen fiʿliyye üzere dāhil olur. Cümle-i ismiyyeye dāhil oldukta iʿmāl ve ihmāl ʿani'l-ʿamel olur; yaʿnī Baṣriyyūn ʿindinde ʿāmil olur; nahvu kavlihi taʿālā: "وَإِنْ كُلًّا لَمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ عَلَى قِرَاءَةِ الْحَرَمِيِّينَ وَأَبِي بَكْرٍ" Ve Kūfiyyūn ʿindinde ʿameli cāʾiz değildir; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَإِنْ كُلٌّ لَمَّا جَمِيعٌ لَدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ Ve cümle-i fiʿliyyeye dāhil oldukta ihmāli yaʿnī ʿadem-i iʿmāli vācib olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً﴾ Ve şol yerde ki zikr olunan إِنْ kelimesinden sonra lām-ı meftūḥa vākiʿ ola; onun aslı lā-mahāle müşeddede olan إِنَّ kelimesidir. 4) Zāʾid olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "مَا إِنْ أَتَيْتُ بِشَيْءٍ أَنْتَ تَكْرَهُهُ" 5) Baʿzen قَدْ maʿnāsına olur ki tahkīk için olur; kīle minhu kavluhu taʿālā: ﴿إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرَى﴾ أَيْ قَدْ نَفَعَتْ ve kavlihi taʿālā: ﴿وَاتَّقُوا اللهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ve kavlihi taʿālā: ﴿لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللهُ آمِنِينَ﴾ ve kezālike kavlu'ş-şāʿir: "أَتَغْضَبُ إِنْ أُذْنَا قُتَيْبَةَ حُزَّتَا" أَيْ قَدْ حُزَّتَا Ve bundan başka mutlakan muhakkaku'l-vākiʿ olan fiʿl mevkiʿlerinin cümlesinde قَدْ maʿnāsına olur. Ve ʿinde'l-baʿz bunlar müʾevveldir. Müʾellif إِذْ maʿnāsına da geldiğinden sākit olmuştur.

أَنْ [en] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) İsm olur ve harf olur. İsm olanı iki nevʿdir: Baʿzı nühātın kavlinde zamīr-i mütekellim olur, meselā أَنْ فَعَلْتُ derler, "Ben işledim" maʿnāsına. Ve ekser ʿindinde vasl hālinde nūn'un fethiyledir ve vakf hālinde elif ilhākıyla أَنَا derler. Ve

zamīr-i muḫātab olur, أَنْتَ ve أَنْتِ ve أَنْتُمَا ve أَنْتُمْ ve أَنْتُنَّ gibi ki ʿinde'l-cumhūr zamīr أَنْ lafzıdır, tāʾ harf-i hitābdır, şeyʾ-i vāhid gibi kılınmıştır.

Ve harf olan أَنْ kelimesi dört nevʿ üzeredir: Evvelā masdariyyet harfi olup fiʿl-i muzāriʿi nasb eder. Ve bu iki mahalde vākiʿ olur; evvelā ibtidā-i kelāmda vākiʿ ve medhūlü masdar ile müʾevvel olmakla mubtedā hükmünde olup mahallen merfūʿ olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ﴾ أَيْ صَوْمُكُمْ Sāniyā yakînden başka maʿnāya dāll olan bir kelimeden sonra vākiʿ olur; kezālik mahallen merfūʿ olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ﴾ Pes burada fāʿil olmakla mahallen merfūʿ olur, خُشُوعُ قُلُوبِهِمْ teʾvīlindedir. Ve gāh olur ki mahallen mansūb olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَى﴾ اَلْآيَة Burada كَانَ kelimesinden haber olmakla mahallen mansūbdur. Ve baʿzen mahallen mecrūr olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾ Burada قَبْل kelimesine muzāfün ileyh olmakla mahallen mecrūrdur. Ve gāh olur ki zikr olunan أَنْ kelimesi dāhil olduğu fiʿl-i muzāriʿi cezm eder; ke-kavli'ş-şāʿir: "إِذَا مَا غَدَوْنَا قَالَ وِلْدَانُ أَهْلِنَا || تَعَالَوْا إِلَى أَنْ يَأْتِنَا الصَّيْدُ نَخْطِبُ" Ve baʿzen dāhil olduğu fiʿl-i muzāriʿ merfūʿ olur; ke-kirāʾeti İbn Muḥayṣin "لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمُّ الرَّضَاعَةَ" بِرَفْعِ الْمِيمِ وَهِيَ مِنَ الشَّوَاذِّ Ve baʿzen müşeddede olan أَنَّ kelimesinden muhaffef olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَرْضَى﴾ Ve müfessire olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ﴾ يَعْنِي إِصْنَعْ Ve baʿzen zāʾid olup hemān teʾkīdi müfīd olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا﴾ Ve أَنَّ kelimesi şartiyye olur, meksūre gibi. Bu sürette nefy için olur, meksūre gibi. Ve إِذْ maʿnāsına olur; kīle ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ﴾ أَيْ إِذَا جَاءَهُمْ Ve لِئَلَا maʿnāsına olur; kīle ve minhu: ﴿يُبَيِّنُ اللهُ لَكُمْ أَنْ تَضِلُّوا﴾ أَيْ لِئَلَّا تَضِلُّوا Lākin savāb olan burada أَنْ masdariyyedir; كَرَاهَةَ أَنْ تَضِلُّوا teʾvīlindedir.

[أ و ن]

اَلْأَوْنُ [el-evn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) Rāhat ve huzūr ve ārām maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى أَوْنٍ أَيْ دَعَةٍ وَسَكِينَةٍ Ve rıfk ve sühūlet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آنَ عَلَى نَفْسِهِ يَؤُونُ أَوْنًا إِذَا رَفَقَ Ve āheste ve ağır ağır yürümek maʿnāsınadır; tekūlu: إِمْشِ عَلَى الْأَوْنِ أَيْ رُوَيْدًا ve tekūlu: أَنْتُ أَؤُونُ أَوْنًا Ve

أَوْنٌ [evn] Hurcun ve heybenin bir gözüne denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي أَوْنِ الْخُرْجِ أَيْ أَحَدِ جَانِبَيْهِ Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْآيِنُ [el-āyin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Refāh ve rāhat ve huzūr sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ آيِنٌ أَيْ رَافِهٌ وَادِعٌ Bunun müʾennesi آيِنَةٌ [āyinet]tir ki cemʿi أَوَائِنُ [evāʾin] ve آيِنَاتٌ [āyināt] gelir; ve minhu yukālu: بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَكَّةَ ثَلَاثُ لَيَالٍ أَوَائِنَ أَيْ رَوَافِهَ وَعَشْرُ لَيَالٍ آيِنَاتٍ أَيْ وَادِعَاتٍ Yaʿnī "Mekke ile bizim mā-beynimiz rāhat üç yāhūd on merhaledir."

اَلتَّأْوِينُ [et-teʾvīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Eşek yiyip içip karnı yük dengi gibi dolup kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوَّنَ الْحِمَارُ إِذَا أَكَلَ وَشَرِبَ حَتَّى امْتَلَأَ بَطْنُهُ فَصَارَ كَالْعِدْلِ Ve bir adam hadd ve mikdārından tecāvüz eylemeyip hālince teʾennī ve meskenet üzere hareket eylemek maʿnāsınadır, rıfk ve sühūlet maʿnāsındandır; tekūlu: أَوِّنْ عَلَى قَدْرِكَ أَيِ اتَّئِدْ عَلَى نَحْوِكَ

اَلتَّأَوُّنُ [et-teʾevvun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) تَأْوِينٌ [teʾvīn] ile maʿnā-yı evvelde

mürādiftir; yukālu: تَأَوَّنَ الْحِمَارُ بِمَعْنَى أَوَّنَ

اَلْأَوَانُ [el-evān] (سَحَابٌ [seḥāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Vakt ve hīn maʿnāsınadır; cemʿi آوِنَةٌ [āvinet]tir, زَمَانٌ [zamān] ve أَزْمِنَةٌ [ezminet] gibi ve baʿzen آوِنَةٌ [āvinet]in vāv'ı yā'ya mübeddel olur kesre için ve minhu yukālu: فُلَانٌ يَصْنَعُهُ آوِنَةً وَآيِنَةً إِذَا كَانَ يَصْنَعُهُ مِرَارًا وَيَدَعُهُ مِرَارًا Yaʿnī "Bir kerre işler ve bir kerre terk eder" ki vakt vakt işler demektir, niteki ahyānen işler taʿbīr olunur. Ve

أَوَانٌ [evān] Kaplumbağalara denir, سَلَاحِفُ [selāḥif] maʿnāsına; müfredi mesmūʿ değildir.

ذُو أَوَانٍ [Ẕū Evān] Medīne'de bir mevziʿdir. Ve أَوَانٌ [evān] dahi bir mevziʿdir.

اَلْإِيوَانُ [el-īvān] (hemzenin kesriyle) Büyük suffeye denir ki أَزَجٌ [ezc] dedikleri kemerli tūlānī binā gibi olur; cemʿi إِيوَانَاتٌ [īvānāt] gelir ve أَوَاوِينُ [evāvīn] gelir ve إِوَانٌ [ivān] dahi denir yā'sız كِتَابٌ [kitāb] vezninde, bunun cemʿi أُونٌ [ūn] gelir hemzenin zammıyla. Ve

إِيوَانٌ [īvān] Atın uyanına denir ki başına geçirdikleridir, uyan ve başlık taʿbīr olunur; bunun cemʿi إِيوَانَاتٌ [īvānāt]tır. Mütercim der ki uyan lafzı إِيوَانٌ [īvān] muharrefi olmak melhūzdur.

ذُو إِيوَانٍ [Ẕū Īvān] Akyāl-i Yemen'den birinin lakabıdır.

أَوَانَى [Evānā] (سَكَارَى [sekārā] veznnde) Baġdād kazāsında bir karyedir; aʿlāmdan Yaḥyā b. el-Ḥuseyn ve Yaḥyā b. ʿAbdullāh el-Evāniyyān oradandır. Ve nevāhī-i Mavṣil'de bir karye adıdır.

أَوَايِنُ [Evāyin] (hemzenin fethiyle) Bir belde adıdır.

[أ ه ن]

اَلْإِهَانُ [el-ihān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hurmā salkımının çöpüne denir, عُرْجُونٌ [ʿurcūn] maʿnāsına.

اَلْآهَنُ [el-āhen] (هَاجَرُ [hācer] vezninde) Hāzır ve mevcūd olan māl-ı kadīme denir; yukālu: أَعْطَاهُ مِنْ آهَنِ مَالِهِ أَيْ مِنْ تِلَادِهِ وَحَاضِرِهِ Şārih der ki savāb olan صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde olmaktır, عَاهِنٌ [ʿāhin] lafzından mübeddeldir.

[أ ي ن]

اَلْأَيْنُ [el-eyn] (زَيْنٌ [zeyn] vezninde) Yorulmak ve renc ve zahmet çekmek maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre ʿinde'l-ekser mutasarrıftır; fe-yukālu: آنَ الرَّجُلُ يَئِينُ أَيْنًا إِذَا أَعْيَا Ve yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına. Ve رجلٌ maʿnāsınadır; muktezā-yı mādde ayak maʿnāsı olmaktır. Ve nüshaların muktezā-yı zabtı er kişi demektir. Ve yüklenmiş yüke denir حِمْلٌ [ḥiml] maʿnāsına. Ve vakt maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ فِي أَيْنٍ غَيْرِ مُنْقَسِمٍ أَيْ حِينٍ Ve masdar olur; bir nesnenin vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: آنَ آنُهُ يَئِينُ أَيْنًا أَيْ حَانَ وَوَقْتُهُ ve yukālu: آنَ أَيْنُكَ وَيُكْسَرُ لِلْيَاءِ وَآنَ آنُكَ بِمَدٍّ الْأَلِفِ يَعْنِي بِقَلْبِ الْيَاءِ أَلِفًا أَيْ حَانَ حِينُكَ

أَيْنَ [eyne] (كَيْفَ [keyfe] vezninde) Mekāndan suʾāle delālet eder, yaʿnī zarf-ı mekāndır; istifhāmı mutazammındır; yukālu: أَيْنَ زَيْدٌ أَيْ فِي أَيِّ مَكَانٍ تَقُولُ فِي جَوَابِهِ فِي الدَّارِ Bundan Türkīde kanda ve nerede ile taʿbīr olunur.

أَيَّانَ [eyyāne] (hemzenin fethi ve kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Zamāndan suʾāle delālet eder ki zarf-ı zamāndır, ne vaktte demektir; yukālu: أَيَّانَ تَرْجِعُ أَيْ أَيَّ حِينٍ Ve Aḥmed b. Muḥammed b. Eyyān ed-Deştī muhaddis-i

müteʾahhirdir.

اَلْآنُ [el-ān] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) İçinde hāzır olduğun vaktin ismidir, zarf-ı gayr-i mütemekkindir, maʿrife vākiʿ olmuştur. Ve buna elif ve lām taʿrīf için dāhil olmadı, zīrā mevzūʿu olan vakt-i hāzırda müşāriki yoktur ki taʿyīni mūcib ola, pes اَلنَّجْمُ ve اَلذِّي gibi olur; yukālu: اَلْآنَ آنَكَ أَيْ هَذَا الْوَقْتُ وَقْتُكَ Ve gāh olur ki lām'ı meftūh kılıp tahfīfen hemzeleri hazf eder; kekavli'ş-şāʿir: "فَبَحْ لَانَ مِنْهَا بِالَّذِي أَنْتَ بَائِحُ Ḥ Şārihin beyānına göre harf-i taʿrīfi ʿahd-i huzūrī içindir; اَلْآنَ [el-ān] demek şimdiki vaktte demektir. Mütercim der ki lafza-i celālede olan elif ve lām dahi kabīl-i evvelden olmak eslemdir, zīrā Hak celle ve ʿalā aʿrefü'l-maʿāriftir.

FASLU'L-BĀʾİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب أ ن]

اَلتَّبَأُّنُ [et-tebeʾʾun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) İze uymak, تَأَبُّنٌ [teʾebbun] maʿnāsınadır; tekūlu: تَبَأَّنْتُ الطَّرِيقَ وَالْأَثَرَ إِذَا تَأَبَّنْتَهُمَا

[ب ب ن]

اَلْبَبْنِيُّ [el-bebniyy] (bā'nın fethiyle) بَبْنٌ [Bebn] lafzına mensūbdur, muhaddisīnden Muḥammed b. Bişr b. Bekr el-Bebnī nisbetidir. Şārihin beyānına göre بَبْنٌ [Bebn] Bāẕeġīs ile Seraḫs beyninde bir kasabadır.

[ب ت ن]

بُتَانٌ [Butān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ṭureyṯīṯ aʿmālinden bir karyedir; Ebu'l-Faḍl el-Butānī el-Faḳīh ez-Zāhid ondandır.

بِتَّانٌ [Bittān] (bā'nın kesri yāhūd fethi ve tā'nın teşdīdiyle) Ḥarrān kazāsında bir karyedir; Aḥmed b. Cābir el-Bittānī el-Muneccim oradandır. Ve Muḥammed b. el-Muhennā ibn el-Bātinnī ki tā-yı meksūre ve nūn-ı müşeddede iledir, baʿzı muhaddisīnden semāʿ-ı hadīs eyledi. Müʾellif nisbetinde sükūt eylemiştir.

[ب ث ن]

اَلْبَثْنَةُ [el-beṯnet] (bā'nın fethi ve kesri ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Düz ve mülāyim arza denir. Ve kaymağa denir, زُبْدَةٌ [zubdet] maʿnāsına. Ve bedeni pālūze gibi ter ve nerm ve nāzük dil-ber mahbūbeye denir; yukālu: جَارِيَةٌ بَثْنَةٌ أَيْ حَسْنَاءُ بَضَّةٌ Ve nāz ve naʿīm içre hoş-hālliğe ve tāb u tarāvete denir; yukālu: هُوَ فِي بَثْنَةٍ أَيْ نَعْمَةٍ فِي نِعْمَةٍ Ve

بَسْنَةُ [Beşnet] Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır.

اَلْبَسْنِيَّةُ [el-beşniyyet] (غَرْبِيَّةٌ [ġarbiyyet] vezninde) Bir cins aʿlā buğdaya denir ki karye-i mezkūrede hāsıl olur. Ve mülāyim kumluğa denir; cemʿi بِسَنٌ [bişen]dir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

اَلْبُسُنُ [el-buşun] (zammeteynle) Bāgçelere ve merg-zārlara denir.

بُسَيْنَةُ [Buşeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) ʿUẕre kabīlesinden bir hatun adıdır ki Cemīl nām şāʿirin mahbubesi idi. Ve Baṣra ile Baḥreyn beyninde bir mevziʿ adıdır.

أَبُو بُسَيْنَةَ [Ebū Buşeynet] Bir şāʿirdir.

بَسْيُونُ [Beşyūn] (صَهْيُونُ [ṣahyūn] vezninde) Mışır'da bir beldedir.

بُسَّانُ [Buşşān] (رُمَّانُ [rummān] vezninde) Esmādandır: Yūsuf b. Buşşān muhaddis-i Mışrīdir.

[ب ح ن]

اَلْبَحْوَنُ [el-baḥven] (ḥā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Birbiri üzerine yığılmış kum yığınına denir. Ve sürʿatle adımı sık sık atarak yürür olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَحْوَنٌ إِذَا كَانَ يُقَارِبُ فِي مِشْيَتِهِ وَيُسْرِعُ Ve bir nevʿ hurmā ismidir. Ve bir recül adıdır.

اَلْبَحْوَنَةُ [el-baḥvenet] (hā'yla) Bodur hatuna denir. Ve karınlı kırbaya denir. Ve bir recül adıdır.

اَلْبَحْنَانَةُ [el-baḥnānet] (bā'nın fethiyle) Büyük kavsara sepetine denir. Ve āteşten sıçrayan büyük kıvılcıma denir.

اَلْبَحْنَاءُ [el-baḥnāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] veznin-de) Bu dahi büyük kavsara sepetine denir.

بُحَيْنَةُ [Buḥaynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Esmādandır: ʿAbdullāh b. Buḥayne sāhābedir; Buḥayne mezbūrun validesidir, pederi Mālik b. Mālik'tir.

[ب ح ث ن]

اَلْبَحْثَنَةُ [el-baḥşenet] (ṣā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir husūsta ağır ve gevşek deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: بَحْثَنَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَرَاخَى فِيهِ

[ب خ ن]

اَلْبَخْنُ [el-baḫn] (bā'nın fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Pek uzun adama denir.

اَلْإِبْخِينَانُ [el-ibḫīnān] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vez-ninde) ve

اَلْإِبْخِيَانُ [el-ibḫīnān] (إِدْهِيمَامٌ [idhīmām] vezninde) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْخَأَنَّ الرَّجُلُ وَابْخَانَّ إِذَا مَاتَ Ve

إِبْخِيَانٌ [ibḫīnān] (إِدْهِيمَامٌ [idhīmām] veznin-de) Nāka sütünü sağan adama apışını ayı-rıp germek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْخَأَنَّتِ النَّاقَةُ إِذَا تَمَدَّدَتْ لِلْحَالِبِ

اَلْإِبْخِنَانُ [el-ibḫinān] (إِسْوِدَادٌ [isvidād] vez-ninde) Uyumak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْخَنَّ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ Ve ayakta dikilip durmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: إِبْخَنَّ الرَّجُلُ إِذَا انْتَصَبَ قَائِمًا Ve nāka sütünü sağan adama gerilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْخَنَّتِ النَّاقَةُ إِذَا تَمَدَّدَتْ لِلْحَالِبِ

[ب خ د ن]

اَلْبَخْدَنُ [el-baḫden] (dāl-ı mühmele ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Vücūdu nerm ve nāzük kıza denir. Ve bir hatun ismidir.

[ب د ن]

اَلْبَدَنُ [el-beden] (fethateynle) Başdan ve ellerden ve ayaklardan mā-ʿadā gövde-ye denir, ʿalā-kavlin ʿuzv maʿnāsınadır

yāhūd zebh olunmuş devenin gövdesine mahsūstur ki sāʾirde mecāz olur; yukālu: هُوَ ضَعِيفُ الْبَدَنِ وَهُوَ مِنَ الْجَسَدِ مَا سِوَى الرَّأْسِ وَالشَّوَى أَوِ الْعُضْوُ أَوْ خَاصٌّ بِأَعْضَاءِ الْجَزُورِ Ve

بَدَنٌ [beden] Yaşlı pīr adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ بَدَنٌ أَيْ مُسِنٌّ Ve kısa zırha ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ بَدَنٌ أَيْ دِرْعٌ [Ve] بَدَنٌ [beden] lafzının cemʿi أَبْدَانٌ قَصِيرَةٌ [ebdān]dır. Ve koca dağ keçisi tekesine denir; bunun cemʿi أَبْدُنٌ [ebdun] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde. Ve

بَدَنٌ [beden] Bir adamın haseb ve nesebine ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ كَرِيمُ الْبَدَنِ أَيِ النَّسَبِ وَالْحَسَبِ

اَلْبَادِنُ [el-bādin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلْبَدِينُ [el-bedīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمُبَدَّنُ [el-mubedden] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) İri gövdeli tenū-mend adama denir; müʾennesinde kezālik بَادِنٌ [bādin] ve بَادِنَةٌ [bādinet] ve بَدِينٌ [bedīn] denir; cemʿi بُدُنٌ [budun] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve بُدَّنٌ [budden] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde.

اَلْبُدْنُ [el-bedn] (bā'nın fethi ve zammı ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلْبَدَانُ [el-bedān] ve

اَلْبَدَانَةُ [el-bedānet] (bā'ların fethiyle) Tenū-mend olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدُنَتِ الْمَرْأَةُ وَبَدَنَتْ بَدْنًا وَبَدَانًا وَبَدَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَتْ بَادِنَةً

اَلتَّبْدِينُ [et-tebdīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Pīr ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدَّنَ الرَّجُلُ تَبْدِينًا إِذَا أَسَنَّ وَضَعُفَ Ve zırh giydirmek maʿnāsınadır; yukālu: بَدَّنَ فُلَانًا إِذَا أَلْبَسَهُ دِرْعًا

اَلْمِبْدَانُ [el-mibdān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol dābbeye denir ki az ʿalef ve tīmār ile çabuk semirip kuvvetlenir ola; yukālu: فَرَسٌ مِبْدَانٌ أَيْ شَكُورٌ سَرِيعُ السِّمَنِ

اَلْبَدَنَةُ [el-bedenet] (fetehātla) Şol ibil ve bakara denir ki kurbān eylemek için Mekke'ye hedy olunur. Ve bu ganem cinsinden أُضْحِيَّةٌ [uḍḥiyyet] gibidir, yaʿnī kurbānlık koyuna أُضْحِيَّةٌ [uḍḥiyyet] ıtlāk olunduğu gibi Mekke'ye hedy olunan kurbānlık deveye ve sığıra بَدَنَةٌ [bedenet] ıtlāk olunur. Müzekker ve müʾennesi müsāvīdir; cemʿi بُدُنٌ [budun] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde; vech-i tesmiye dahāmetidir.

بَادَنُ [Bāden] (هَاجَرُ [hācer] vezninde) Buḫārā kazasında bir karye adıdır; Ebū ʿAbdullāh el-Bādenī eş-Şāʿir el-Mucevvid oradandır.

[ب ذ ن]

اَلْبَأْذَنَةُ [el-beʾzenet] (zāl-ı muʿceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adam bildiği nesneyi inkār ve ısrār ile teşeddüd eylemeyip meskenet ve huzūʿla ikrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَأْذَنَ الْأَمْرَ إِذَا عَرَفَ الْأَمْرَ وَأَقَرَّ بِهِ وَاسْتَخْذَى İşbu بَأْذَنَةٌ [beʾzenet] māddesi mehmūz olmakla evvel-i faslda zikr olunmak hakīk idi, lākin ehl-i lügat burada zikr eylemeleriyle onlara iktifā olundu.

بَاذَانُ الْفَارِسِيُّ [Bāẕānu'l-Fārisiyy] (شَادَانٌ [şādān] vezninde ki) Yemen'de أَبْنَاءٌ [Ebnāʾ] taʿbir olunan Fārisiyyü'l-asl kimselerden idi, zamān-ı Hazret-i Muṣṭafavī'de şerefyāb-ı İslām oldu; mukaddemā Kisrā tarafından Yemen'de vālī idi.

[ب ر ن]

اَلْبَرْنِيُّ [el-berniyy] (شَرْقِيٌّ [şarḳiyy] vez-

ninde) Bir cins maʿrūf hurmā ismidir, envāʿının bihteridir; "ber-i nīk"-i Fārisī muʿarrebidir, iyi ve aʿlā meyve demektir. Ve ʿAlī b. ʿAbdurraḥmān b. el-Eşḳar el-Bernī ve Sittu'l-Edeb bintu'l-Muẓaffer b. el-Bernī rüvāt-ı hadīstendir.

اَلْبَرْنِيَّةُ [el-berniyyet] (شَرْقِيَّةٌ [şarḳiyyet] vezninde) Saksıdan düzülmüş bir güne kaba denir, *Muḳaddimetu'l-Edeb*'de büyük küp ile müfesserdir. Ve henüz piliç olan horoza denir; cemʿi بَرَانِيُّ [berāniyy] gelir.

يَبْرِينُ [Yebrīn] (yā-yı tahtiyye ile) yāhūd

أَبْرِينُ [Ebrīn] (hemze ile) Aḥsāʾ nām mevziʿ karşısında bir mahal adıdır.

أَبْرِينَةُ [Ebrīnet] (hemzenin fethi ve kesriyle) Merv kazāsında bir karye adıdır.

بُرَيْنُ [Bureyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn ʿAbdullāh Ebū Hind ed-Dārī'dir ki ashābdandır.

[ب ر ث ن]

اَلْبُرْثُنُ [el-burṯun] (ṯā-yı müsellese ile قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) İnsānın parmaklarıyla keffine denir ki pençe taʿbīr olunur. Kezālik arslan pençesine denir, ʿalā-kavlin mutlakan yırtıcı cānverin çıynağına denir ki insānın parmakları mesābesindedir. Ve

بُرْثُنُ [Burṯun] Bir kabīle adıdır. Ve ʿAbdurraḥmān b. Ummu Burṯun tābiʿīdir.

بُرْثُنُ الْأَسَدِ [Burṯunu'l-Esed] Merṯed b. ʿAles nām kimsenin kılıcı ismidir. Ve

بُرْثُنٌ [burṯun] Deveye mahsūs bir güne damga ismidir; بِرْثَانٌ [birṯān] dahi denir, قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde.

[ب ر ذ ن]

اَلْبِرْذَوْنُ [el-birẕevn] (ẕāl-ı muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Dābbeye denir ki envāʿına şāmildir. Müʾennesi بِرْذَوْنَةٌ [birẕevnet] ve cemʿi بَرَاذِينُ [berāẕīn]dir. Şārih der ki cemīʿ-i ümmehātta بِرْذَوْنٌ [birẕevn] esb-i Türkī ile mübeyyendir ki semer beygiri olacaktır.

اَلْمُبَرْذِنُ [el-muberẕin] (ism-i fāʿil bünyesiyle) بِرْذَوْنٌ [birẕevn] sāhibine denir.

اَلْبَرْذَنَةُ [el-berẕenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adamı kahr ve galebe ile hākisār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْذَنَهُ إِذَا قَهَرَهُ وَغَلَبَ عَلَيْهِ Ve cevābdan ʿāciz ve dem-beste olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرْذَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا عَنِ الْجَوَابِ Ve بِرْذَوْنٌ [birẕevn] gibi yürümek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْذَنَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشْيَ الْبِرْذَوْنِ

[ب ر ز ن]

اَلْبِرْزِينُ [el-birzīn] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Şol maşrabaya denir ki ibtidā zuhūr eden hurmā tomurcuğunun kışrından ittihāz ederler.

[ب ر ش ن]

اَلْبَرَاشِنُ [el-burāşin] (şīn-i muʿceme ile عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Gözünü belertip dike dike bakan adama denir; yukālu: رَجُلٌ بُرَاشِنٌ إِذَا كَانَ يَمُدُّ نَظَرَهُ وَيُحِدُّهُ

بُرْشَانُ [Burşān] (بُرْهَانٌ [burhān] vezninde) Bir kabīle adıdır.

[ب ر ط ن]

اَلْبَرْطَنَةُ [el-berṭanet] بَرْطَمَةٌ [berṭamet] vezninde ve mürādifidir ki bir nevʿ laʿib ismidir.

[ب ر ه ن]

اَلْبُرْهَانُ [el-burhān] (bā'nın zammıyla) Delīl ve huccet maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ بِالْبُرْهَانِ أَيِ الْحُجَّةِ Şārih der ki بُرْهَانٌ [burhān] ʿinde'l-baʿz zamān ve müddet maʿnāsına

olan بُرْهَةٌ [burhet]ten meʾhūzdur, sebāt ve istimrārı mutazammın olmadığı için, pes nūn'u zāʾidedir. Ve ʿinde'l-baʿz "ب،ر،ه" māddesindendir ki sıhhat baʿde'l-ʿillet ve katʿ maʿnālarınadır. Ve ʿinde'z-Zemaḫşerī بَرَهْرَهَةٌ [berehrehet] māddesindendir ki merʾe-yi beyzāya denir, vuzūh ve inkişāfı mutazammın olduğu için, niteki سُلْطَانٌ [sulṭān] zīnet maʿnāsına olan سَلِيطٌ [selīṭ] lafzından meʾhūzdur, ināre ve izāʾet münāsebetiyle. İntehā. Ve

بُرْهَانُ [Burhān] Esāmīdendir: Burhān b. Suleymān es-Semerḳandī muhaddistir. Ve

بُرْهَانُ [Burhān] Nühāttan ʿAmr b. Mesʿūd'un ceddi ismidir.

اَلْبَرْهَنَةُ [el-berhenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir māddeye delīl ve burhān ikāme eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْهَنَ عَلَيْهِ إِذَا أَقَامَ عَلَيْهِ الْبُرْهَانَ Şārih der ki Zemaḫşerī'nin *Esās*'ta beyānına göre بَرْهَنَ ʿunvānı müvelleddir, savāb olan أَبْرَهَ olmaktır, جَاءَ بِالْبُرْهَانِ maʿnāsına.

إِبْنُ بَرْهَانَ [İbn Berhān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) ʿAbdulvāḥid en-Naḥvī ve Ḥuseyn b. ʿÖmer el-Muḥaddiṯ künyeleridir. Ve Aḥmed b. ʿAlī b. Berhān el-Fakīh, İmām Ġazālī ashābındandır; ʿāmmī olan adamın mezheb-i vāhid ile mütekayyed olması lāzım olmadığına zāhib olup ve bunu İmām Nevevī tercīh eyledi. Ve

بَرْهَانٌ [Berhān] Meşāyıh ve sulehādan Muḥammed b. ʿAlī ed-Dīneverī lakabıdır.

[ب ز ن]

اَلْبِزْيَوْنُ [el-bizyevn] (zā-yı muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) ve

اَلْبُزْيُونُ [el-buzyūn] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) İnce dībāya denir, سُنْدُسٌ [sundus] maʿnāsına.

اَلْمُبَازَنَةُ [el-mubāzenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) İzhār-ı hakk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَازَنَ بِالْحَقِّ أَيْ جَاءَ بِهِ

اَلْأَبْزَنُ [el-ebzen] (hemzenin harekāt-ı selāsı ve zāy'ın fethiyle) İçinde igtisāl olunan havuza denir. Ve gāhca bakırdan büyük kazan tarzında düzüp içinde igtisāl ederler.

Mütercim der ki āb-zen muʿarrebidir ki Fārisīdir, adam boyunca ve ondan kısaca demirden yāhūd bakırdan masnūʿ tābūt şeklinde bir zarftır ki üzerinde kapağı olur, tabībler hastayı onun içine yatırıp başını o delikten taşra çıkarırlar ve üzerine matbūhlar ve iktizāsına göre edviye-i hārre ile kaynamış su döküp gasl ve tīmār ederler, baʿdehu mutlakan küçük havuza dahi ıtlāk olunur. İntehā.

Ve ehl-i Mekke, Ṣafā yanında olan çeşmenin suyu gelip biriktiği mahalle Bāzān ıtlāk ederler, gūyā ki "ābzān" demeği murād ederler ki maksūdları "āb-zen" demektir. Pes "Bāzān", āb-zen muharrefi olan ābzān muharrefi olur. Ve mahall-i merkūm havuza şebīh olmakla ābzen ıtlāk olunmuştur. Ve baʿzı ʿulemā-i ʿasr lahn-ı mezbūru baʿzı kitāblarında tashīh ile ve عَيْنُ بَازَانَ مِنْ عُيُونِ مَكَّةَ ʿibāretiyle sebt eyledikleri manzūrumuz oldukta mādde-i merkūmeden muharref olduğunu kendilere tenbīh eylediğimizde mütenebbih oldular. Şārih der ki müʾellifin takrīr eylediği Ṣafā'ya muttasıl merdivenle inilir mecrāyı ʿayndır, Bāzān nām emīrin binā-kerdesi olmak üzere meşhūrdur.

اَلْإِبْزِينُ [el-ibzīn] (hemzenin kesriyle) إِبْزِيمٌ [ibzīm] vezninde ve mürādifidir ki ke-

mer ve kolan makūlesinin tokasına denir; cemʿi أَبَازِينُ [ebāzīn]dir.

بُزَيْنٌ [Buzeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-de) Esāmīdendir: Hişām b. Buzeyn muhaddistir.

بُزَانٌ [Buzān] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Işfahān kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden Muṭahhar b. ʿAbdulvāḥid ve Ebu'l-Ferec el-Buzāniyān ondandır.

أُبْزُونٌ [Ubzūn] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Bir şāʿir-i ʿUmānī ismidir.

بُزَانَةُ [Buzānet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Esferāʾin kazāsında bir karyedir.

بُزْيَانُ [Buzyān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Merv şehrinde bir mahalledir.

[ب س ن]

بَسَنٌ [besen] (bā'nın ve sīn'in fethiyle) حَسَنٌ [ḥasen] kelimesine itbāʿan zikr olunur; yukālu: حَسَنٌ بَسَنٌ

اَلْإِبْسَانُ [el-ibsān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın hūyu ve tabīʿatı güzel olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْسَنَ الرَّجُلُ إِذَا حَسُنَتْ سَجِيَّتُهُ Şārih der ki işbu سَجِيَّتُهُ nüshaları galattır, savāb olan سَحْنَتُهُ olmaktır ki bir adamın sūret ve üslūb ve kıyāfeti güzel olmak demektir, vākıʿā usūl-i sāʾirede şārihin kavline muvāfık müsebbettir.

اَلْبَاسِنَةُ [el-bāsinet] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] vezninde) Çiftçilerin saban demirine denir. Ve ehl-i sanʿatın ālāt ve edevātına denir ki avadanlık taʿbīr olunur. Ve keten tarantısından dokunmuş kalın büyük çuvala denir; cemʿi بَآسِنُ [beʾāsin]dir, مَحَاسِنُ [meḥāsin] vezninde.

بَاسِيَانُ [Bāsiyān] (sīn'in kesriyle) Ḫūzistān'da bir beldedir.

بَيْسَانُ [Beysān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Şām diyārında bir karyedir, niteki sīn bābında zikr olundu.

[ب س ت ن]

اَلْبُسْتَانُ [el-bustān] (bā'nın zammıyla) Būstān-ı Fārisī muʿarrebidir ki koku mahalli demektir; cemʿi بَسَاتِينُ [besātīn] ve بَسَاتُونَ [besātūn]dur. Ve Yūsuf b. ʿAbdulḫāliḳ el-Bustānī tahdīs eylemiştir. Ve

بُسْتَانُ ابْنُ عَامِرٍ [Bustānu İbn ʿĀmir] Mekke kurbünde bir mevziʿdir ki Naḫle-i Yemāniyye ile Naḫle-i Şāmiyyenin mevkiʿ-i ictimāʿıdır. Ve

بُسْتَانُ إِبْرَاهِيمَ [Bustānu İbrāhīm] Kabīle-i Esed bilādında bir mevziʿdir. Ve

بُسْتَانُ الْمُسَنَّاةِ [Bustānu'l-Musennāt] Baġdād dāru'l-hilāfesinde bir bāgçedir.

[ب ش ن]

بَاشَانُ [Bāşān] (şīn-i muʿceme ile) Herāt kazāsında bir karyedir.

[ب ش ت ن]

بَاشْتَانُ [Bāştān] Neysābūr'da bir karyedir.

بَشْتَنَةُ [Beştenet] (bā'nın fethiyle) Endelus'te Ḳurṭuba kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden İbnu'l-Beştenī Hişām b. Muḥammed oradandır.

[ب ص ن]

بُصَانٌ [buṣān] (ṣād-ı mühmele ile غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

بُصَّانٌ [buṣṣān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Şehr-i rebīʿu'l-āhirin ism-i kadīmidir; cemʿi بُصَانَاتٌ [buṣānāt] ve أَبْصِنَةٌ [ebṣinet] gelir.

بَصَنَّى [Beṣannā] (fethateynle ve teşdīd-i nūn'la) Bir karyedir, onda aʿlā perdeler

ve nihālīler işlenir, sütūr-i Beşanniyye maʿrūftur.

[ب ط ن]

اَلْبَطْنُ [el-baṭn] (bā'nın fethiyle) Bedende karna denir, Fārisīde şikem derler. Ve bu müzekkerdir, cemʿi أَبْطُنٌ [ebṭun] ve بُطُونٌ [buṭūn] ve بُطْنَانٌ [buṭnān] gelir bā'nın zammıyla; yukālu: إِعْتَلَّ بَطْنُهُ وَهُوَ خِلَافُ الظَّهْرِ Ve

بَطْنٌ [baṭn] قَبِيلَةٌ [ḳabīlet]ten küçük olan obaya denir, ʿalā-kavlin فَخِذٌ [feḫiẕ]den küçük ve عِمَارَةٌ [ʿimāret]ten büyük olanına denir. Bunun cemʿi أَبْطُنٌ [ebṭun] ve بُطُونٌ [buṭūn]dur. Ve

بَطْنٌ [baṭn] Her nesnenin içerisine denir; yukālu: بَطْنُ الشَّيْءِ أَيْ جَوْفُهُ Ve kuşun yeleğinin uzun olan şakkına denir ki devşirdikte içeride kalır; cemʿi بُطْنَانٌ [buṭnān]dır. Ve

بَطْنٌ [Baṭn] Yirmi mevziʿ adıdır. Ve masdar olur, karna vurmak maʿnāsına; yukālu: بَطَنَهُ وَبَطَنَ لَهُ بَطْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَ بَطْنَهُ Ve

بَطْنٌ [baṭn] ve

بُطُونٌ [buṭūn] (ḳuʿūd [ḳuʿūd] vezninde) Gizli olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَطَنَ الشَّيْءُ بَطْنًا وَبُطُونًا إِذَا خَفِيَ Ve bir nesneyi bilmek maʿnāsına müstaʿmeldir ki iç yüzüne muttaliʿ olmaktan ʿibārettir; yukālu: بَطَنَ خَبَرَهُ إِذَا عَلِمَهُ Ve bir adamın umūr ve esrārına dāhil ve mahrem-i havāssından olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَطَنَ مِنْ فُلَانٍ إِذَا صَارَ مِنْ خَوَاصِّهِ

ذُو الْبَطْنِ [ẕu'l-baṭn] Necis ve recīʿe ıtlāk olunur; yukālu: أَلْقَى ذَا بَطْنِهِ أَيْ رَجِيعَهُ Ve karında olan velede ıtlāk olunur; yukālu: أَلْقَتِ الْمَرْأَةُ ذَا بَطْنِهَا أَيْ وَلَدَتْ ve yukālu: أَلْقَتِ الدَّجَاجَةُ ذَا بَطْنِهَا أَيْ بَاضَتْ Ve emsāldendir ki "اَلذِّئْبُ يُغْبَطُ بِذِي بَطْنِهِ" derler, zīrā kurt kısmı dāʾimā insān ve mevāşī kısmına şevk ve celādetle seğirtip hücūm eder olmakla her ne kadar aç olursa da tok zann olunur. Bu mesel iç yüzü mükedder ve menkūb iken zāhir-i hālinin tecemmülüne nazaran reşk ve gıbta olunan kimse hakkında īrād olunur.

اَلْبَطِنُ [el-beṭin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pek zengin potur ve taşkın adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَطِنٌ أَيْ أَشِرٌ مُتَمَوِّلٌ Ve karnından gayrıya himmeti olmayan ʿabdü'l-batn adama denir, ʿalā-kavlin doymak bilmeyen ekūl ve inhana denir; yukālu: رَجُلٌ بَطِنٌ إِذَا كَانَ هَمُّهُ بَطْنُهُ أَوْ هُوَ الرَّغِيبُ لَا يَنْتَهِي مِنَ الْأَكْلِ

اَلْمِبْطَانُ [el-mibṭān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Bu dahi doymak bilmeyen adama denir.

اَلْبَطِينُ [el-beṭīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Büyük karınlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَطِينٌ أَيْ عَظِيمُ الْبَطْنِ Ve ırak yere denir; yukālu: مَكَانٌ بَطِينٌ أَيْ بَعِيدٌ Ve Muḥammed b. el-Velīd b. ʿAbdulmelik b. Mervān'ın feresi adıdır. Ve bir hāricī lakabıdır. Ve Muslim b. Ebī ʿİmrān nām muhaddis-i celīlin lakabıdır.

اَلْبَطَانَةُ [el-beṭānet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adam büyük karınlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَطُنَ الرَّجُلُ بَطَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ بَطِينًا Şārih der ki بَطَانَةٌ [beṭānet] ekūl olmak maʿnāsına da gelir ve bundan ism بِطْنَةٌ [biṭnet]tir, bā'nın kesriyle ki kesret-i ekl maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: "اَلْبِطْنَةُ تُذْهِبُ الْفِطْنَةَ"

اَلْمُبَطَّنُ [el-mubaṭṭan] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Karnı çelimsiz aç arık olan adama denir ki sülün karınlı taʿbīr olunur, bināsı izāle içindir; yukālu: رَجُلٌ مُبَطَّنٌ أَيْ ضَامِرُ الْبَطْنِ Ve sırtı ve karnı beyāz olan ata denir, gūyā ki sırtıyla karnına beyāz astar çekilmiş ola ve bu بِطَانَةٌ [biṭānet]tendir;

yukālu: فَرَسٌ مُبَطَّنٌ أَيْ أَبْيَضُ الظَّهْرِ وَالْبَطْنِ

اَلْمَبْطُونُ [el-mebṭūn] Karın ağrısına uğramış adama denir.

اَلْبَطَنُ [el-beṭan] (fethateynle) Karın ağrısına denir; yukālu: بُطِنَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَصَابَهُ الْبَطَنُ ve yukālu: إِذَا اشْتَكَى بَطْنُهُ فَهُوَ مَبْطُونٌ أَيْ دَاءُ الْبَطْنِ

اَلتَّبْطِينُ [et-tebṭīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamın karnına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: بَطَّنَهُ إِذَا ضَرَبَ بَطْنَهُ Ve cāmeye astar çekmek maʿnāsınadır; yukālu: بَطَّنَ الثَّوْبَ إِذَا جَعَلَ لَهُ بِطَانَةً Ve deveye kolan çekmek maʿnāsınadır; yukālu: بَطَّنَ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَّ بِطَانَهُ Ve tıraş olduktan sonra sakalın çene ve enek altlarından ustura ile yāhūd mikrāz ile almak maʿnāsınadır; tekmīl-i mehāsindir; yukālu: بَطَّنَ لِحْيَتَهُ إِذَا أَخَذَ شَعْرَهَا مِنْ تَحْتِ الذَّقَنِ وَالْحَنَكِ Şārih der ki burada لا [lāʾ]-i nāfiye idhāliyle أَنْ لَا يُؤْخَذَ nüshaları galattır. Vākıʿā *Nihāye*'de ve sāʾir ümmehātta أَنْ يُؤْخَذَ ʿunvānında mersūmdur.

اَلْبَاطِنُ [el-bāṭin] Gizli nesneye denir; cemʿi بَوَاطِنُ [bevāṭin]dir. Şārih der ki esmā-i hüsnādan olan بَاطِنٌ [Bāṭin] ism-i şerīfi hemīn ظَاهِرٌ [Ẓāhir] ism-i şerīfiyle müzdevicen zikr olunur. أَوَّلُ [Evvel] ve آخِرُ [Āḫir] ve مُقَدِّمٌ [Muḳaddim] ve مُؤَخِّرٌ [Muʾaḫḫir] gibi; idrāk-ı ebsārdan mahcūb maʿnāsınadır. Mütercim der ki Şākir Aḥmed Paşa cūziye bi'l-hayr esmā-i hüsnā şerhinde bu resme nazm ve beyān eylemiştir:

Nūr-ı ez-Zāhir etse dilde bürūz
Ola el-Bātın ismi feyz-efrūz

Zāt-ı pāki bilindi bi'l-āsār
Muhtecibdir velī ʿani'l-ebsār

Sunʿu olmuş hemīşe zātına dāll
Maʿrifet künh-i zātın emr-i muhāl

Zāhirun ʿinde müʾminin ʿabedeh
Bātınun ʿan münāfikin cehadeh

اَلْإِسْتِبْطَانُ [el-istibṭān] Bir adamın dāhil-i umūruna muttaliʿ ve vākıf olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْطَنَ أَمْرَهُ إِذَا وَقَفَ عَلَى دِخْلَتِهِ

اَلْبِطَانَةُ [el-biṭānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Rāz ve serīreye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ بِطَانَتُهُ أَيْ سَرِيرَتُهُ يَعْرِفُ Ve bir kazā ve kūrenin ve bir memleketin vasatına denir. Ve bir adamın umūr ve ahvāline mahrem ve hem-rāz olan hāssa ve hem-demine denir; yukālu: هُوَ بِطَانَتُهُ أَيِ الدَّاخِلُ الْوَلِيجَةِ مِنْ خَوَاصِّهِ Ve libāsın astarına denir; yukālu: بَطَنَ ثَوْبَهُ بِبِطَانَةٍ حَسَنَةٍ وَهِيَ خِلَافُ الظِّهَارَةِ Ve

بِطَانَةُ [Biṭānet] Hāric-i Medīne'de bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِبْطَانُ [el-ibṭān] (hemzenin kesriyle) Cāmeye astar geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْطَنَ الثَّوْبَ إِذَا جَعَلَ لَهُ بِطَانَةً Ve deveye kolan çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْطَنَ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَّ بِطَانَهُ

اَلْبَاطِنُ [el-bāṭin] Gizliye denir ki zikr olundu. Ve bir nesnenin iç yüzüne denir. Ve çukur yere denir; cemʿi أَبْطِنَةٌ [ebṭinet]tir ve cemʿ-i kesreti بُطْنَانٌ [buṭnān]dır bā'nın zammıyla. Ve galīz yerde olan su akıntısına denir; cemʿi بُطْنَانٌ [buṭnān]dır.

بِطَانٌ [Biṭān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir çirkīn keçi adıdır. Ve bir feres ismidir. أَبُو الْبَطِينِ [Ebu'l-Beṭīn] dahi derler idi, ikisi de Muḥammed b. Velīd'in idi. Ve

بِطَانٌ [biṭān] Devenin semerine çekilen

kolana denir; cemʿi أَبْطِنَةٌ [ebṭinet] ve بُطْنٌ [buṭn] gelir bā'nın zammıyla. Ve

بِطَانٌ [Biṭān] Şuḳūḳ ile Taġlibiyye meyānında bir mevziʿ adıdır. Ve Huẕeyl bilādında bir mevziʿ adıdır. Ve Yemen'de bir belde adıdır.

عَرِيضُ الْبِطَانِ [ʿarīḍu'l-biṭān] Refāh ve vüsʿatle hoş-hāl ve āsūde-bāl olan adama ıtlāk olunur, zīrā tavlı semiz devenin kolanı ʿarīz ve kebīr olur; yukālu: فُلَانٌ عَرِيضُ الْبِطَانِ أَيْ رَخِيُّ الْبَالِ

اَلْبِطْنَةُ [el-biṭnet] (bā'nın kesriyle) Māl ve ikbāl dolgunluğu sebebiyle ifrāt üzere ferah ve meserret taşkınlığına ıtlāk olunur, maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur; yukālu: نَزَتْ بِهِ الْبِطْنَةُ أَيِ الْبَطَرُ وَالْأَشَرُ Ve imtilā-i taʿāma denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْبِطْنَةُ أَيْ الْكِظَّةُ

بُطَيْنٌ [Buṭayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir şāʿirdir. Ve menāzil-i kamerden bir menzil adıdır. Saç ayağı şeklinde müselles üç hurde kevkebden ʿibārettir ki hamel sūretinin batnında vākiʿdir.

ذُو الْبُطَيْنِ [Ẕu'l-Buṭayn] Usāme b. Zeyd'in lakabıdır, radıyallāhu ʿanhu.

اَلْبَاطِنَةُ [el-Bāṭinet] Sāhil-i Baḥr-i ʿUmān'da bir karyedir. Ve Baṣra'da ve Kūfe'de hānelerin ve çarşıların cemʿiyyet-gāhlarına بَاطِنَةٌ [bāṭinet] ıtlāk ederler, murād şehrin dāhili ve göm olan yeridir, niteki hāricine ضَاحِيَةٌ [ḍāḥiyet] ıtlāk ederler.

[ب ع ك ن]

اَلْبَعْكَنَةُ [el-baʿkenet] (bā'nın ve kāf'ın fethiyle) Yürümesi güç olan sarp kumsala denir; yukālu: رَمْلَةٌ بَعْكَنَةٌ أَيْ تَشْتَدُّ عَلَى الْمَاشِي

[ب غ د ن]

بَغْدَانُ [Baġdān] بَغْدَادُ [Baġdād] lafzında lügat-i sābiʿadır, niteki māddesinde beyān olundu.

اَلتَّبَغْدُنُ [et-tebaġdun] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Baġdād şehrine dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَغْدَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ بَغْدَانَ

[ب ق ن]

اَلْإِبْقَانُ [el-ibḳān] (ḳāf'la إِكْرَامٌ [kirām] vezninde) Bir adam hısb ve refāh ve vüsʿat-i hāl üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْقَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْصَبَ جَنَابُهُ Ve Aḥmed b. Beḳanne ki bā'nın ve ḳāf'ın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyledir, Endelus'te ʿAleviyyūn'dan Benū Ḥamūd devletinin vezīri idi.

[ب ك ن]

اَلْمَبْكُونَةُ [el-mebkūnet] (el-mebkūnet) (مَلْعُونَةٌ [melʿūnet] vezninde) Hor ve zelīle ʿavrete denir.

[ب ل ن]

اَلْبَلَّانُ [el-bellān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde ki) Hammāma denir, "ب،ل،ن" māddesinde zikr olundu.

[ب ل س ن]

اَلْبُلْسُنُ [el-bulsun] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Mercimeğe denir, عَدَسٌ [ʿades] gibi. Ve hubūbāttan bir başka galle ismidir ki mercimeğe şebīh olur; müfredi بُلْسُنَةٌ [bulsunet] tir.

اَلْبَلَسَانُ [el-belesān] (fetehāṭla) Pelesenk agacına denir, "ب،ل،س" māddesinde zikr olundu.

[ب ل ق ن]

بُلْقِينُ [Bulḳīn] (bā'nın zammı ve ḳāf'ın kesriyle ve غُرْنِيقٌ [ġurnīḳ] vezninde) Mısır'da bir karyedir; ʿAllāmetu'd-dünyā sāhibimiz Ömer b. Reslān el-Faḳīhu'ş-Şāfiʿī el-Bulḳīnī oradandır.

[ب ل ه ن]

اَلْبُلَهْنِيَةُ [el-bulehniyet] (bā'nın zammı ve lām'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Refāhiyet ve vüsʿat-ı maʿīşet ve nizām-ı hāl maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي بُلَهْنِيَةٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ سَعَةٍ وَرَفَاهِيَةٍ Müʾellif bunu "ب،ل،ه" māddesinde dahi zikr eylemiştir.

[ب ن ن]

اَلْبَنَّةُ [el-bennet] (bā'nın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Hoş ve güzel rāyihaya denir. Ve bed ve müntin rāyihaya denir; cemʿi بِنَانٌ [binān]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; tekūlu: شَمِمْتُ مِنْهُ بَنَّةً طَيِّبَةً وَبَنَّةً مُنْتِنَةً أَيْ رَائِحَةً Ve āhū kısmının hāssatan kığının rāyihāsına denir. Ve

بَنَّةُ الْجُهَنِيُّ [Benne el-Cuheniyy] Sahābedir yāhūd bu yāy-ı tahtiyye iledir. Ve

بَنَّةُ [Bennet] Kābul kazāsında bir mevziʿ adıdır. Ve Baġdād kazāsında bir karyedir. Ve Endelus'te bir hısn adıdır.

اَلْمُبِنُّ [el-mubinn] (إِبْنَانٌ [ibnān] lafzından ism-i fāʿildir) Kığıları rāyihası olan āhū yatağına denir; yukālu: كِنَاسٌ مُبِنٌّ أَيْ ذُو بَنَّةٍ

بُنَّةُ [Bunnet] (bā'nın zammıyla) Muhaddisīnden Eyyūb b. Suleymān er-Rāzī ceddinin ismidir.

اَلْبَنُّ [el-benn] (bā'nın fethiyle) Bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَنَّ بِالْمَكَانِ بِنًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ بِهِ

اَلْإِبْنَانُ [el-ibnān] (hemzenin kesriyle) بَنَّ [benn] maʿnāsınadır; yukālu: أَبَنَّ بِالْمَكَانِ بِمَعْنَى بَنَّ

اَلْبَنَانُ [el-benān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Parmaklara ʿalā-kavlin uçlarına denir; müfredi بَنَانَةٌ [benānet]tir; yukālu: بَنَانُهَا مُخَضَّبَةٌ أَيْ أَصَابِعُهَا أَوْ أَطْرَافُهَا Ve Benū Esed yurdunda bir suyun ve bir dağın adıdır. Ve Necd'de bir mevziʿ adıdır.

بُنَانٌ [Bunān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿdir. Ve muhaddisīnden bir cemāʿat ismleridir.

بَنَّانٌ [Bennān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Dīnār b. Bennān muhaddistir yāhūd bu yā-yı tahtiyye iledir. Ve Ḥarb b. Bennān ve Bennān b. Yaʿkūb el-Kindī muhaddislerdir yāhūd bu tā-yı fevkiyye iledir.

اَلْبَنَانَةُ [el-benānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) بَنَانٌ [benān] müfredidir ki zikr olundu. Ve bir mevziʿin ve bir kasrın ismidir.

اَلْبُنَانَةُ [el-bunānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Çayırı ve çimeni çok merg-zāra denir. Ve ʿArabdan bir cemāʿat ismidir; muhaddisīnden Ṣābit el-Bunānī onlara mensūbdur. Ve Baṣra'da bir mahalle adıdır; Saʿd b. Luʾeyy b. Ġālib'in ümm-i veledi olan بَنَانَةُ [Bunānet]le mensūbdur ve Ṣābit-i merkūm orada dahi sākin olmuştur.

اَلتَّبْنِينُ [et-tebnīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Koyunu yabana salıvermeyip besiye bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: بَنَّنَ الشَّاةَ إِذَا ارْتَبَطَهَا لِيُسَمِّنَهَا

اَلْبَنِينُ [el-benīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sāhib-i temkīn ʿākıl ve dānā ve ehl-i sebāt adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَنِينٌ أَيْ مُتَثَبِّتٌ عَاقِلٌ Ve ʿAbdulġanī b. Benīn muhaddistir.

اَلْبُنِّيُّ [el-bunniyy] (قُمِّيٌّ [ḳummiyy] vezninde) Bir nevʿ balık adıdır, Nīl nehrinde olur. Ve Mūsā b. Hārūn nām muhadisin ve başka bir adamın lakablarıdır, gūyā ki بُنٌّ [bunn] lafzına mensūbdur.

اَلْبُنُّ [el-bunn] (bā'nın zammıyla) Bir nesnedir ki مُرِّيٌّ [murriyy] dedikleri turşu gibi taʿām yedirmek için ittihāz olu-

nur ki murād bir türlü salata yāhūd turşu olacaktır. Şārih der ki Ḥekīm Dāvūd'un beyānına göre بُنٌّ [bunn] Yemen diyārına mahsūs bir şecerin semeridir, bunduk mikdārı dāneleri olur, kabuğu soyuldukta yarısından iki pāre olur; tecfīf-i rutūbāt ve suʿāl ve balgamı ve nezelātı izāle ve feth-i südde için mücerrebdir; hālen kahve ağacı dedikleridir ki semerine kahve ıtlāk olunur, zuhūru karībü'l-ʿahd olmakla müʾellifin ʿasrında müteʿaref değil idi. Ve hālen ʿArabistān'da dövülmüş kahveye بُنٌّ [bunn] ıtlāk ederler. Evāʾilde ehl-i Yemen onun yaprağından ve dānelerinden turşu ve salata makūlesi yaparlar idi. Mütercim der ki Kātib Çelebi merhūm *Cihānnümā*'da tafsīlen zikr eylemiştir. Ve

بُنٌّ [Bunn] Esāmīdendir: Ebu'l-Ḳāsim b. el-Bunn ve Aḥmed b. ʿAlī el-Bunn muhaddislerdir.

اَلْبِنُّ [el-binn] (bā'nın kesriyle) Bedende kat kat semizlik eserine ve kuvvetine denir; ve minhu yukālu: بِنٌّ عَلَى بِنٍّ أَيْ طِرْقٌ عَلَى طِرْقٍ أَيْ قُوَّةٌ مِنَ الشَّحْمِ وَالسِّمَنِ عَلَى قُوَّةٍ Ve müteʿaffin ve bed-būy mahalle denir; yukālu: مَكَانٌ بِنٌّ أَيِ الْمُنْتِنُ الرَّائِحَةِ

بَنْ [ben] (bā'nın fethi ve nūn-ı muhaffefenin sükūnuyla) بَلْ kelimesinde lügattir ki idrāb içindir.

اَلْبَنْبَانُ [el-benbān] (ثَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) İşe denir, ʿamel maʿnāsına. Ve kötü ve kem söze denir; yukālu: أَتَى بِالْبَنْبَانِ أَيِ الْمَنْطِقِ الرَّدِيءِ Ve Temīm yurdunda bir su adıdır.

بُنَيْنٌ [Buneyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn İbrāhīm el-Ḳureşī'dir ki muhaddistir.

[ب و ن]

اَلْبَوْنُ [el-Bevn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) Yemen ülkesinde iki memleket adıdır, birine بَوْنٌ [Bevn]-i Aʿlā ve birine بَوْنٌ [Bevn]-i Esfel derler, Ḳurʾān-ı mübīnde mezkūr olan biʾr-i muʿattala ve kasr-ı müşeyyedin her biri birinde vākiʿdir. Ve

بَوْنٌ [bevn] Masdar olur, fazl ve meziyyet cihetiyle āhere rācih ve gālib olmak maʿnāsına; yukālu: بَانَهُ يَبُونُهُ بَوْنًا مِثْلَ بَانَهُ يَبِينُهُ بَيْنًا أَيْ طَالَهُ فِي الْفَضْلِ وَالْمَزِيَّةِ

اَلْبُونُ [el-būn] (bā'nın zammı ve fethiyle) İki nesne arasında olan mesāfeye denir; yukālu: بَيْنَهُمَا بُونٌ بَعِيدٌ أَيْ مَسَافَةٌ بَعِيدَةٌ Ve bilād-ı Muzeyne'de bir mevziʿ adıdır. Ve Yemen'de bir belde ve Herāt kazāsında bir karye adıdır.

تَلُّ بُونَى [Tellu Būnā] (شُورَى [şūrā] veznnde) Kūfe'de bir karyedir.

اَلْبُوَانُ [el-buvān] (bā'nın zammı ve kesriyle) Çadırın ve alaçığın direğine denir; cemʿi أَبْوِنَةٌ [ebvinet]tir, أَجْوِبَةٌ [ecvibet] veznnde ve بُونٌ [būn] gelir bā'nın zammıyla ve بُوَنٌ [buven] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

بَانَةُ [Bānet] (دَانَةٌ [dānet] vezninde) Bint Behz b. Ḥakīm'dir ki bir dāsitānlı hatundur. Ve ʿAmr b. Bāne el-Muġannī nevādir ve garāʾib sāhibi bir kimse idi.

اَلْبُوْنَةُ [el-bevnet] (bā'nın fethiyle) Küçük kızcağıza denir, bint-i sagīr maʿnāsına.

بُونَةُ [Būnet] (bā'nın zammıyla) İfrīḳiyye'de bir beldedir. Şārihu'l-*Muvaṭṭaʾ* Mervān b. Muḥammed el-Būnī ve Şeyhu't-tarīka Aḥmed b. ʿAlī el-Būnī oradandır. Ve bir vādī adıdır. Ve Velīd b. İbbān b. Būne muhaddistir. Ve ʿAbdulmelik b. Būnuh ki bā'nın ve nūn'un zammıyladır, bir şeyh-i Endelusīdir; İbn Diḥye ondan rivāyet-i hadīs eyledi.

بُوَانَةُ [Buvānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Yenbuᶜ verāsında bir yastım dağın adıdır. Ve Benū Cuşem yurdunda bir su adıdır. Ve Benū ᶜUḳayl yurdunda dahi bir su adıdır.

شِعْبُ بَوَّانَ [Şiᶜbu Bevvān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Fāris ülkesinde bir mevziᶜ adıdır ki cinān-ı erbaᶜ-ı dünyeviyyenin biridir; dīgerleri Ġūṭa-i Dimaşḳ ve Soġd-ı Semerḳand ve Ubulle-i Baṣra'dır.

بُوَانَاتُ [Būvānāt] (bā'nın zammıyla) Yine Fāris diyārında bir mevziᶜdir.

اَلْبَانُ [el-Bān] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Mışır'da bir karyedir. Ve Neysābūr'da bir karyedir. Ve bir şecer ismidir ki semerinin dāneleri olur, ondan latīf dühn ittihāz olunur. Bu şecer bādiye eşcārındandır ve ᶜArabistān bilādında dahi bāgçelerde yetiştirilmişlerdir; düz ve doğru ve varakı söğüt varakına şebīh olur, dānesine حَبُّ الْبَانِ [ḥabbu'l-bān] ve فُسْتُقُ الْهَاوِيَةِ [fustuḳu'l-hāviyet] ve Fārisīde tohm-ı gāliye derler. Ve şecerine Türkīde sorkun ağacı ve ban ağacı derler. Şuᶜarā-yı ᶜArab kadd-i mahbūbu ona teşbīh ederler. Dānesini sirke ile tılā bereş ve nemeş ve kelef ve ḥaşaf ve behak ve cereb ve seᶜafe ve takaşşür-i cild ᶜārızasına nāfiᶜ ve sirke ile şürb ciğerin ve ṭıḥālin salābetine müfīddir. Ve bir miskālini şürb hāssatan kayᵓ-i balgamīye müᵓessirdir.

ذُو الْبَانِ [Ẕu'l-Bān] Bir mevziᶜ adıdır. Ve bir cebel ismidir.

أَبْوَانُ [Ebvān] (hemze-i meftūha ile) Dimyāṭ kazāsında bir karyedir. Ve Ṣaᶜīd diyārında iki karyedir.

اَلْبُوَيْنُ [el-Buveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziᶜdir.

بَانُوِيَةُ [Bānūyet] (nūn'un zammıyla) ᶜAbdulbākī nām imām-ı nahvīnin pederi ismidir. Ve Ṭāhir b. Ebī Bekr nām muhaddisin ceddi ismidir.

[ب ه ن]

اَلْبَيْهَنُ [el-beyhen] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) نَسْتَرَنٌ [nesteren] ismidir ki Mışır gülü dedikleri ak ve latīf çiçektir.

اَلْبَهْنَانَةُ [el-behnānet] (bā'nın fethiyle) Tayyibetu'n-nefs ve'r-rāyiha olan ᶜalākavlin tekellümde ve sāᵓir ᶜāmelde nerm ve mülāyim ve rıfk ve letāfet üzere olan hatuna denir. Ve sebük-rūh ve dāᵓimā şen ve handān olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَهْنَانَةٌ أَيِ الطيِّبَةُ النَّفْسِ وَالرَّائِحَةِ وَاللَّيِّنَةُ فِي عَمَلِهَا وَمَنْطِقِهَا وَكَذَا الضَّحَّاكَةُ الْخَفِيفَةُ الرُّوحِ

بَهَانِ [Behāni] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir ᶜavret ismidir.

اَلْبَاهِينُ [el-bāhīn] Bir nevᶜ hurmā ismidir, yāhūd bir cins hurmā ağacıdır ki her dem bahārdır, her mevsimde yeni çiçekleri ve cā-be-cā mübsire ve murtıbe ve müsmire dalları eksik olmaz.

اَلْبَهْوَنِيَّةُ [el-behveniyyet] (بَهْمَنِيَّةٌ [behmeniyyet] vezninde) Kermāniyye ile ᶜArabiyye beyninde olan deveye denir ki murād bu iki cinsten mütevellid olandır, بُخْتِيٌّ [buḫtiyy] taᶜbīr olunur ki بُخْتُ نُصَّرَ [buḫtu nuṣṣar]a mensūbdur.

[ب ه ك ن]

اَلْبَهْكَنُ [el-behken] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Ter ü tāze ve nāzük-beden civāna denir; müᵓennesi بَهْكَنَةٌ [behkenet]tir. Ve şebāba dahi vasf olur; yukālu: غُلَامٌ وَشَابٌّ بَهْكَنٌ وَجَارِيَةٌ بَهْكَنَةٌ أَيْ غَضٌّ وَيُقَالُ شَبَابٌ بَهْكَنٌ

اَلتَّبَهْكُنُ [et-tebehkun] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Kıçı büyük karı بَهْكَنَةٌ [behkenet]

revişiyle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَهْكَنَتِ الْعَجْزَاءُ فِي مِشْيَتِهَا إِذَا مَشَتْ مِشْيَةَ الْبَهْكَنَةِ

[ب ه م ن]

اَلْبَهْمَنُ [el-behmen] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] veznin-de) Bir nebāt köküdür ki galīz turp köküne şebīh ve ekserī eğri olur; ahmer nevᶜi olur ki kızıl behmen derler ve ak nevᶜi olur ki ak behmen taᶜbīr olunur. ᶜAşşāblar katᶜ ve tecfīf ederler; hafakān-ı bāride nāfiᶜ ve kalbi be-gāyet mukavvī ve takviyet-i cimāᶜda müᵓessirdir. Ve

بَهْمَنُ [Behmen] Bir recül ismidir ki murād kudemā-yı mülūk-i Īrān'dan birinin ismidir ki Behmen b. Esfendiyār b. Kuştāsb'dır.

بَهْمَنْمَاهْ [behmenmāh] Şühūr-i Fārisiyyeden on birinci ayın ismidir ki evvelkisi ferverdīn-māh 2) ürdibihişt-māh 3) hurdād-māh 4) tīr-māh 5) murdād-māh 6) şehriver-māh 7) mihr-māh 8) ābān-māh 9) āzer-māh 10) dey-māh 11) behmen-māh 12) isfendermüz-māh olacaktır.

[ب ي ن]

اَلْبَيْنُ [el-beyn] (زَيْنٌ [zeyn] vezninde) Azdāddandır, cüdālık, firkat maᶜnāsınadır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ بَيْنٌ أَيْ فُرْقَةٌ Ve vuslat maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَطَّعَ بَيْنُهُمَا أَيْ وَصْلُهُمَا Ve ism olur, niteki şimdi zikr olundu. Ve zarf-ı mütemekkin olur, yaᶜnī zarf-ı mübhem olup ikiye ve ziyādeye yāhūd bunların nāᵓibine izāfetle maᶜnāsı mütebeyyin olur. Kāle'ş-şārih kavluhu taᶜālā: ﴿لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ﴾ عَلَى قِرَاءَةِ الرَّفْعِ فَهُوَ الْإِسْمُ بِمَعْنَى الْوَصْلِ وَعَلَى قِرَاءَةِ النَّصْبِ فَهُوَ ظَرْفٌ Ve

بَيْنٌ [beyn] Iraklığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا بَيْنٌ أَيْ بُعْدٌ Ve iki nesne aralığında olan halel ve vasata denir ki aralık taᶜbīr olunur, meselā جَلَسَ بَيْنَ الْقَوْمِ derler, جَلَسَ وَسْطَهُمْ maᶜnāsına. Ve لَقِيَهُ بُعَيْدَاتِ بَيْنٍ derler; بُعَيْدَاتٌ [buᶜaydāt] musaggar bünyesiyle ve بَيْنٌ kelimesine muzāf olarak أَحْيَانًا maᶜnāsınadır ki "Mülākātın aralığını bir zamān açtıktan sonra mülākī olup baᶜdehu yine açıp sonra yine mülākī oldu" demektir. Ve

بَيْنٌ [beyn] ve

بَيْنُونَةٌ [beynūnet] (كَيْنُونَةٌ [keynūnet] veznin-de) Müfārakat maᶜnāsınadır; yukālu: بَانُوا بَيْنًا وَبَيْنُونَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَارَقُوا Ve

بَيْنٌ [beyn] ve

بَيْنُونَةٌ [beynūnet] ve

بُيُونٌ [buyūn] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Cüdā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَانَ الشَّيْءُ بَيْنًا وَبَيْنُونَةً وَبُيُونًا إِذَا انْقَطَعَ ve yukālu: بَانَتِ الْمَرْأَةُ عَنِ الرَّجُلِ إِذَا انْفَصَلَتْ عَنْهُ بِطَلَاقٍ

اَلْبِينُ [el-bīn] (bā-yı meksūre ile) Nāhiye maᶜnāsınadır. Ve iki arz aralığında olan fasl ve sınıra denir. Ve galīz yüksek yere denir. Ve göz erimi mesāfeye denir. Ve Necrān kurbünde bir mevziᶜ adıdır. Ve Ḥīre kurbünde ve Medīne kurbünde birer mevziᶜ adıdır. Ve Fīrūzābād-ı Fāris kazāsında bir karye adıdır. Ve Baġdād ile Defāᶜ aralığında bir nehr adıdır.

اَلْإِبَانَةُ [el-ibānet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] veznin-de) Kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَانَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir nesneyi vāzıh ve ᶜayān kılmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَبَنْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَوْضَحْتَهُ Ve vāzıh ve ᶜayān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَانَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّضَحَ Ve ayırmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَرَبَهُ فَأَبَانَ رَأْسَهُ مِنْ جَسَدِهِ أَيْ فَصَلَهُ Ve kızı kocaya vermek maᶜnāsınadır ki pederi hānesinden fasl ve ibᶜād eder; yukālu: أَبَانَ بِنْتَهُ إِذَا زَوَّجَهَا

اَلْبَائِنُ [el-bāᵓin] ᶜAkd-i cedīde ihtiyāc vec-

hiyle mutallaka olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَائِنٌ أَيْ مُنْفَصِلَةٌ عَنْ زَوْجِهَا بِطَلَاقٍ Ve şol adama denir ki sütü sağacağı hayvānın solundan gelip sağmağa başlar ola, niteki مُعَلِّي [muʿallī] sağından gelen adama denir. Ve kirişten pek ırak yaʿnī pek meydānlı olan yaya denir, بَائِنَةٌ [bāʾinet] dahi denir; yukālu: قَوْسٌ بَائِنٌ وَبَائِنَةٌ إِذَا بَانَتْ عَنْ وَتَرِهَا كَثِيرًا Ve dibi ırak olan geniş kuyuya denir.

اَلْبَائِنَةُ [el-bāʾinet] Tatlīkaya sıfat olur, hā'sız vasf olmaz; şol talāka denir ki zevc istircāʿ-ı mutallakaya mālik olmayıp ʿakd-i cedīde muhtāc ola; yukālu: تَطْلِيقَةٌ بَائِنَةٌ أَيْ ذَاتُ بَيْنُونَةٍ Ve bu ﴿عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ kabīlindendir.

اَلْبَيَانُ [el-beyān] (عَيَانٌ [ʿayān] vezninde) Belli ve vāzıh ve āşikāre olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَانَ الشَّيْءُ يَبِينُ بَيَانًا إِذَا اتَّضَحَ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekūlu: بِنْتُ الشَّيْءَ أَبِينُ أَيْ أَوْضَحْتُهُ وَعَرَفْتُهُ Ve zekāʾ ve fıtnata mukārin bir maʿnā ve maksūdu ifsāh ve izhār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: فَهِمْتُ الْكَلَامَ بِبَيَانِهِ أَيْ إِفْصَاحِهِ مَعَ ذَكَاءٍ Şārihin beyānına göre بَيَانٌ [beyān] vuzūh ve zuhūr maʿnāsına ism dahi olur.

اَلْبَيِّنُ [el-beyyin] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Vasftır, vāzıh ve āşikāre nesneye denir; cemʿi أَبْيِنَاءُ [ebyināʾ] gelir, هَيِّنٌ [heyyin] ve أَهْيِنَاءُ [ehyināʾ] gibi. Ve fasīh ve sühanver adama denir; cemʿi أَبْيِنَاءُ [ebyināʾ] ve أَبْيَانٌ [ebyān] ve بُيَنَاءُ [buyenāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde; yukālu: رَجُلٌ بَيِّنٌ أَيْ فَصِيحٌ

اَلتَّبْيِينُ [et-tebyīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi vāzıh ve āşikāre olmak ve vāzıh ve āşikāre kılmak maʿnālarına lāzım ve müteʿaddī olur; tekūlu: بَيَّنْتُهُ أَيْ أَوْضَحْتُهُ وَبَيَّنَ الشَّيْءُ إِذَا اتَّضَحَ Ve bir adam kızını kocaya vermek maʿnāsınadır; yukālu: بَيَّنَ بِنْتَهَا إِذَا زَوَّجَهَا Ve ağacın henüz yaprakları belirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيَّنَ الشَّجَرُ إِذَا بَدَا وَرَقُهُ وَظَهَرَ أَوَّلَ مَا يَنْبُتُ Ve hayvānın boynuzu tümüp zuhūr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيَّنَ الْقَرْنُ إِذَا نَجَمَ

اَلتَّبْيِينُ [et-tebyīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve اَلْإِسْتِبَانَةُ [el-istibānet] Bunlar da vāzıh ve ʿayān kılmak ve vāzıh ve ʿayān olmak maʿnālarına müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: تَبَيَّنْتُهُ وَاسْتَبَنْتُهُ أَيْ أَوْضَحْتُهُ وَتَبَيَّنَ الشَّيْءُ وَاسْتَبَانَ إِذَا اتَّضَحَ

اَلتِّبْيَانُ [et-tibyān] (tā'nın kesri ve fethiyle) بَيَانٌ [beyān] gibi masdardır. Ve vāzıh ve āşikāre kılmak maʿnāsınadır. Ve bunda tā'nın kesri şāzdır, zīrā masādır tā'nın fethiyle تَفْعَالٌ [tefʿāl] üzere gelir; yukālu: بَانَ الشَّيْءُ بَيَانًا وَتِبْيَانًا إِذَا أَوْضَحَهُ

اَلْمُبِينُ [el-mubīn] (mīm'in zammıyla) مُعِينٌ [muʿīn] vezninde) ve

اَلْمُبْيِنُ [el-mubyin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) إِبَانَةٌ [ibānet]-i reʾsten ism-i fāʿildir.

اَلْمُبَايَنَةُ [el-mubāyenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Cüdā olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَايَنَهُ إِذَا هَاجَرَهُ

اَلتَّبَايُنُ [et-tebāyun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Ayrılışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَايَنَا أَيْ تَهَاجَرَا

اَلْبَيُونُ [el-beyūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) بَائِنٌ [bāʾin] gibi dibi derin geniş kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ بَائِنٌ وَبَيُونٌ أَيِ الْبَعِيدَةُ الْقَعْرِ الْوَاسِعَةُ

غُرَابُ الْبَيْنِ [ġurābu'l-beyn] ʿArablar bununla firāk ve hicrāna tetayyür ederler, murād ala kargadır yāhūd burnu ve ayakları kızıl olan kargadır ki ekin kargası dedikleridir. Ammā siyāh kargaya ki kuzgun dedikleridir, ona حَاتِمٌ [ḥātim] ıtlāk ederler, katʿı firākı hatm ve īcāb eder zuʿmunda olduk-

ları için.

بَيْنَ بَيْنَ [beyne beyne] (mükerreren nūn'ların feth üzere binālarıyla) İyi ile kötü arasında miyāne olan nesne demektir; yukālu: هَذَا الشَّيْءُ بَيْنَ بَيْنَ أَيْ بَيْنَ الْجَيِّدِ وَالرَّدِيءِ Bunlar iki ism olup baʿdehu ism-i vāhid kılınıp ve āhirleri feth üzere mebnī oldu. Ve hemze-i بَيْنَ بَيْنَ dedikleri hemze-i muhaffefe olacaktır, yaʿnī hemzenin harekesine muvāfık ve mülāyim olan harf-i ʿillet beyninde kılınmıştır. Meselā eger hemze meftūh ise hemze ile elif beyninde telaffuz olunur, سَأَلَ gibi ve eger meksūr ise hemze ile yāʾ beyninde olur سِئِمَ gibi ve eger mazmūm ise hemze ile vāv miyānında olur, لُؤُمَ gibi. Şārih der ki hemze-i بَيْنَ بَيْنَ katʿā ibtidāda vākiʿ olmaz, zīrā sākin gibi zaʿīftir ve zaʿfından nāşī بَيْنَ بَيْنَ ıtlāk olundu.

بَيْنَا [beynā] (elif-i maksūre ile aslı بَيْنَ idi, nūn'un fethiyle işbāʿ olunmakla elif tahaddüs eyledi) ve

بَيْنَمَا [beyne-mā] (kelimesi ki مَا ziyāde olunmuştur) İkisi de kelimāt-ı ibtidādandır; yukālu: بَيْنَا نَحْنُ كَذَا وَبَيْنَمَا نَحْنُ كَذَا إِذْ حَدَثَ كَذَا Yaʿnī "Biz o esnāda iken nāgāh şöyle bir iş zuhūr eyledi." Aşmaʿī dedi ki بَيْنَا kelimesinin mevziʿine بَيْنَ lafzı vazʿ olunmak sahīh olursa mā-baʿdi mecrūr olur, ke-kavli'ş-şāʿir: "بَيْنَا تَعَنُّفِهِ الْكُمَاةَ وَرَوْغِهِ || يَوْمًا أُتِيحَ لَهُ جَرِيءٌ سَلْفَعُ" Ve Aşmaʿī'den mā-ʿadā nühāt بَيْنَا ve بَيْنَمَا kelimelerinin mā-baʿdlarını mubtedā ve haber olmak üzere merfūʿ kıldılar.

اَلْكَوَاكِبُ الْبَيَانِيَّاتُ [el-kevākibu'l-beyāniyyāt] (bā'nın fethiyle) Şol kevkeblerdir ki menāzilden olmamakla onlara şems ve kamer nāzil olmazlar, Ḳuṭb ve Cedy ve Ferḳadān gibi.

بَيَّانٌ [Beyyān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esmādandır. Ebū ʿAlī b. Beyyān sāhib-i kerāmāt zāhid-i maʿrūftur.

بَيَّانَةُ [Beyyānet] (جَبَّانَةٌ [cebbānet] vezninde) Maġrib'de bir karyedir; Ḥāfiẓu'l-*Musned* Ḳāsim b. Aṣbaġ el-Beyyānī oradandır ve Muḥammed b. Suleymān el-Muḳrī o karyenin beldesine mensūbdur ki Merrākeşī'dir.

بَيَانٌ [Beyān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Endelus'te Baṭalyevs kazāsında bir mevziʿdir. Ve Yūsuf b. el-Mubārek el-Bīnī ki bā'nın kesriyledir, muhaddistir.

بَيْنُونُ [Beynūn] (جَيْحُونُ [ceyḥūn] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır.

بَيْنُونَةُ [Beynūnet] Baḥreyn kazāsında bir karyedir. Ve

بَيْنُونَةُ الدُّنْيَا [Beynūnetu'd-Dunyā] ve

بَيْنُونَةُ الْقُصْوَى [Beynūnetu'l-Ḳuṣvā] Benī Saʿd şıkkında iki karyedir.

بَيْنَةُ [Beynet] (قَيْنَةٌ [ḳaynet] vezninde) Beyne'l-Ḥaremeyn Vādi'r-Ruveyşe'de bir mevziʿdir; Kuşeyyir nām şāʿir onu işbu: "أَلَا شَوْقَ لَمَّا هَيَّجَتْكَ الْمَنَازِلُ || بِحَيْثُ الْتَقَتْ مِنْ بَيْنَتَيْنِ الْعَيَاطِلُ" beytiyle medh ve senā eylemiştir. Ve tesniye iʿtibār eylemiştir, tarafānı tasavvuruyla.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-TĀʾİ'L-FEVKİYYE
(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت أ ن]

اَلتَّتَاؤُنُ [et-tetāʾun] (tā-yı fevkiyye ve hemze ile تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Hîle ve hudʿa eylemek maʿnāsınadır, تَتَاوُنٌ [tetāvun] gibi; yukālu: تَتَاءَنَ الرَّجُلُ الصَّيْدَ تَتَاؤُنًا وَتَتَاوَنَ تَتَاوُنًا إِذَا خَدَعَهُ وَاحْتَالَهُ يَعْنِي جَاءَهُ مِنْ هُنَا مَرَّةً وَمِنْ هُنَا مَرَّةً

[ت ب ن]

اَلتِّبْنُ [et-tibn] (tā'nın kesriyle ve fethiyle) Samana denir. Ve şerîf ve civân-merd olan zī-şān adama denir; yukālu: هُوَ تِبْنٌ أَيْ سَيِّدٌ سَمْحٌ وَشَرِيفٌ Ve sibāʿdan kurda denir. Ve şol büyük kāseye denir ki yirmi adama kifāyet eder ola; yukālu: شَرِبَ تِبْنًا مِنَ اللَّبَنِ وَهُوَ قَدَحٌ يُرْوِي الْعِشْرِينَ

اَلتَّبْنُ [et-tebn] (tā'nın fethiyle) Davara saman vermek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَنَ الدَّابَّةَ تَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَطْعَمَهَا التِّبْنَ

اَلتَّبَنُ [et-teben] (fethateynle) ve

اَلتَّبَانَةُ [et-tebānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Rüşd ve fetânetli zīrek olmak maʿnāsınadır ki dekāyık-ı umūra ıttılāʿa kudretten ʿibārettir; yukālu: تَبِنَ الرَّجُلُ تَبَنًا وَتَبَانَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَطِنَ

اَلتَّبِنُ [et-tebin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Hurde-bīn zīrek ve dānā adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَبِنٌ أَيْ فَطِنٌ دَقِيقُ النَّظَرِ Ve eliyle her nesneyi oynar olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَبِنٌ أَيْ يَعْبَثُ كُلَّ شَيْءٍ

اَلتَّتْبِينُ [et-tetbīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi fetânetli zīrek ve hurde-bīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَّنَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَبِنَ

اَلتَّبَّانُ [et-tebbān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Saman satıcıya denir. Ve Mūsā b. Ebī ʿOşmān et-Tebbān ve İsmāʿīl b. el-Esved et-Tebbān muhaddislerdir.

اَلتُّبَّانُ [et-tubbān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ʿAvret-i mugallaza yerini setr edecek küçük serāvīle denir ki tahrīfle tuman ve iç don taʿbīr olunur; yukālu: صَلَّى فِي تُبَّانٍ أَيْ سَرَاوِيلَ صَغِيرٍ يَسْتُرُ الْعَوْرَةَ الْمُغَلَّظَةَ Mütercim der ki muʿarrebātta ten-bān-ı Fārisī muʿarrebi olmak üzere mersūmdur, bedeni hıfz edici maʿnāsına olup baʿdehu serāvīl-i mezbūrda ʿalem oldu. Ve Muḥammed b. Tubbān muhaddistir.

اَلْإِتِّبَانُ [el-ittibān] (tā-yı müşeddede ile إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Ayağa tuman giymek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّبَنَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ التُّبَّانَ

تُبَانٌ [Tubān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) yāhūd رمان [rummān] vezninde tā'nın kesriyle de zebān-zededir) Tubbaʿ el-Ḥimyerī lakabıdır; ona Esʿadu Tubbān dahi derler idi; Beyt-i şerîfi ibtidā iksā eden budur. Ve Ḥuseyn b. ʿAlī b. Tubān et-Tubānī ki غُرَابٌ [ġurāb] veznindedir, muhaddistir; bunu nūn'la تُنَانٌ zabt edenler vehm eylediler.

تَوْبَنُ [Tevben] (فَوْفَلٌ [fevfel] vezninde) Nesef kazāsında bir karyedir; ʿallāme Ebū Bekr b. Muḥammed b. Aḥmed ve Loḳmān b. ʿĪsā ve Caʿfer b. Muḥammed el-Muḥaddiṣūn et-Tevbeniyyūn oradandır.

تَبْنِينُ [Tebnīn] (tā'nın fethiyle) Bir beldedir; muhaddisînden Eyyūb b. Ebī Bekr b. Ḫuṭlubāʾ et-Tebnīnī ondandır.

[ت ر ن]

تُرَنُ [Turen] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Yemen'de bir mevziʿdir.

اَلتُّرْنَى [et-turnā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Fāhişe demektir; ʿArablar sebb ve düşnām

mevkiʿinde cevārī kısmına ve fāhişeye تُرْنَى [turnā] ve harām-zādeye إِبْنُ تُرْنَى [ibnu turnā] taʿbīr ederler. Ve bu "ر،ن،و" maddesinde meʾhūz olmak cāʾizdir, zīrā رُنِيَتِ أُدِيمَ النَّظَرُ الْمَرْأَةُ derler mechūl bünyesiyle,e إِلَيْهَا maʿnāsına. Müʾellif bunu "ر،ن،و" māddesinde dahi sebt eyledi. Ve *Lisānu'l-ʿArab*'da baʿzılar vezni فُعْلَى [fuʿlā] dediler, fācire maʿnāsına ve baʿzılar تُفُعِّلَ [tufuʿʿile] dediler, fiʿl-i müstakbel-i mechūl olup baʿdehu fācirede ʿalem olmuştur.

[ت ف ن]

اَلتَّفَنُ [et-tefen] (tā'nın ve fā'nın fethiyle) Kīre denir; yukālu: فِي ثَوْبِهِ تَفَنٌ أَيْ وَسَخٌ

[ت ق ن]

اَلْإِتْقَانُ [el-itḳān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi muhkem ve üstüvār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَتْقَنَ الْأَمْرَ إِذَا أَحْكَمَهُ

اَلتِّقْنُ [et-tiḳn] (tā'nın kesriyle) Sirişt ve tabīʿat maʿnāsınadır; yukālu: اَلْكَرَمُ مِنْ تِقْنِهِ أَيْ طَبِيعَتِهِ Ve uz ve üstāz adama denir; yukālu: هُوَ تِقْنٌ أَيْ حَاذِقٌ Ve selefte bir tīr-endāz adıdır ki tīr-endāzlığı darb-ı meseldir. Şārih der ki *Mustaḳṣā*'da "أَرْمَى مِنِ ابْنِ تِقْنٍ" ʿunvānıyladır, ismi ʿAmr olmak üzere mersūmdur. Ve

تِقْنٌ [tiḳn] Kuyunun dibinde kalan müteʿaffin kara balçığa denir. Ve arkların ve cedvellerin ve su akıntılarının diplerine çöken balçığa denir.

اَلتَّتْقِينُ [et-tetḳīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Çamurlu su ile tarla suvarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَّنُوا أَرْضَهُمْ إِذَا سَقَوْهَا بِالْمَاءِ الْخَاثِرِ لِتَجُودَ

[ت ك ر ن]

تَاكُرُنَّى [Tākurunnā] (zāmmeteynle ve nūn'un teşdīdi ve kasr ile) Endelus'te bir karyedir.

[ت ل ن]

اَلتُّلُنَّةُ [el-tulunnet] (zammeteynle ve feth-i tā'yla da lügattir) Eğlenip kalmağa denir, لُبْثٌ [lubṯ] maʿnāsına. Ve hācet maʿnāsınadır; tekūlu: بِهِ تُلُنَّتِي أَيْ حَاجَتِي

اَلتُّلُونُ [et-tulūn] ve

اَلتُّلُونَةُ [et-tulūnet] (tā'ların zammıyla) تُلُنَّةٌ [tulunnet] maʿnāsınadır.

تَلَانُ [telān] (tā'nın ve nūn'un fethiyle) اَلْآن [el-ān] maʿnāsınadır ki şimdi ve henüz maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre aslı اَلْآن idi, tahfīf olunup لَانَ oldu, hemze bedeli tāʾ idhāl olundu.

[ت ن ن]

اَلتِّنُّ [et-tinn] (tā'nın kesri ve nūn'un teşdīdiyle) Misl ve kırn ve hemtā maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ تِنُّ فُلَانٍ أَيْ مِثْلُهُ وَقِرْنُهُ

اَلتِّنِّينُ [et-tenīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) تِنٌّ [tinn] maʿnāsınadır.

اَلْإِتْنَانُ [el-itnān] (hemzenin kesriyle) Baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتَنَّ الرَّجُلُ إِذَا بَعُدَ Ve maraz çocuğu büyütmeyip hīre, cura komak maʿnāsınadır; yukālu: أَتَنَّ الْمَرَضُ الصَّبِيَّ إِذَا قَصَعَهُ فَلَا يَشِبُّ

تَنَّةُ [Tennet] (جَنَّةٌ [cennet] vezninde) Esmādandır: Ṭalḥa b. İbrāhīm b. Tenne muhaddistir.

اَلتِّنِّينُ [et-tinnīn] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Ejdehāya denir; yukālu: رَأَيْتُ فِي الْبَادِيَةِ تِنِّينًا أَيْ حَيَّةً عَظِيمَةً Ve felekte ejdehā şeklinde şol beyāz hafī şekle ıtlāk olunur ki cesedi burūc-ı sittede, kuyruğu yedinci burctadır. Ve kuyruğu ince ve siyāh ve büklümdür. Ve şekl-i mezbūr kevākib-i seyyāre tenak-

kulü gibi tenakkul eder, Fārisīde ona Heştenber derler,

Cevherī felekte bir mevziᶜ olmak üzere tefsīr eylemekle vehm eylemiştir, lākin müᵓellif dahi beyānda ikmāl eylememiştir, zīrā kütüb-i riyāziyātta meşrūh olduğu üzere تِنِّينٌ [tinnīn]-i felek reᵓs ve zeneb ᶜukdeleri olan medār ve memerre ıtlāk olunur ki mā-beynleri altışar burc iᶜtibār olunmuştur. Ve şems ve kamer o ᶜukdeteynde dakīka-i vāhidede müctemiᶜ olsalar küsūf ve husūf vākiᶜ olur. Ve reᵓsīnden iᶜtibār ile zeneb yedinci burca müntehīdir. Bundan başka kutb-ı şimālīye dolanmış bir ejdehā sūreti dahi vardır, lākin murād sūret-i evveldir. Ve

تِنِّينٌ [Tinnīn] İbrāhīm b. el-Mehdī lakabıdır. Pek semiz olmakla mülakkab olmuştu. Ve akyāl-i Yemen'de Şuraḥbīl b. ᶜAmr'ın kılıcı ismidir.

اَلتِّينَانُ [et-tīnān] (tā'nın kesriyle) Sibāᶜdan kurda denir. Ve bir nesnenin örneğine denir; yukālu: هُوَ عَلَى تِينَانِهِ أَيْ مِثَالِهِ Zāhiren bunun aslı تِنَّانٌ [tinnān]dır, teşdīd ile دِنَّارٌ [dinnār] ve دِينَارٌ [dīnār] gibi.

اَلْمُتَانَّةُ [el-mutānnet] (nūn'la مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Mukāyese maᶜnāsınadır; yukālu: تَانَّ بَيْنَهُمَا إِذَا قَايَسَ

اَلتَّتْنَتَةُ [et-tentenet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznince) Bir adam eski yārān ve asdikāsını terk edip sāᵓire yār ve hem-dem olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَتْنَتَ الرَّجُلُ إِذَا تَرَكَ أَصْدِقَاءَهُ وَصَاحَبَ غَيْرَهُمْ

[ت و ن]

اَلتُّونُ [et-tūn] (tā'nın zammıyla) Çocukların paçavradan yaptıkları topa denir ki onunla oynarlar. Ve Ḫorāsān'da bir beldedir ki Ḳāyin kurbündedir; aᶜlāmdan İsmāᶜīl b. Ebī Saᶜd et-Tūnī ve Aḥmed b. Muḥammed b. Aḥmed et-Tūnī oradandır.

تُونَةُ [Tūnet] Selefte Dimyāṭ kurbünde bir cezīre idi, hālen su basmakla magmūrdur; aᶜlāmdan ᶜÖmer b. Aḥmed ve ᶜAmr b. ᶜAlī ve Sālim b. ᶜAbdullāh ve ᶜAbdulmuᵓmin b. Ḫalef et-Tūniyyūn oradandır.

اَلتَّتَاوُنُ [et-tetāvun] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Mehmūz olan تَتَاؤُنٌ [tetāᵓun] maᶜnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: تَتَاوَنَ الصَّيْدَ بِمَعْنَى تَتَاءَنَ

اَلْأَتُونُ [el-etūn] Külhana denir, niteki "أ،ت،ن" māddesinde zikr olundu.

[ت ه ن]

اَلتَّهَنُ [et-tehen] (fethateynle) Uyumak maᶜnāsınadır; yukālu: تَهِنَ الرَّجُلُ تَهَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَامَ

اَلتَّهِنُ [et-tehin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) İsm-i fāᶜildir, nāᵓim maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ تَهِنٌ أَيْ نَائِمٌ

[ت ي ن]

اَلتِّينُ [et-tīn] (tā'nın kesriyle) Maᶜrūftur ki incire denir. Kemālini bulmuş tāze incir bi'l-cümle fākihelerin ahmed ve atyebidir; gıdāsı kesīr ve nefh ve rīhi kalīl ve cāzib ve muhallil ve südde-i kebid ve tıhāli müfettih ve müleyyindir. Ve mevādd-ı ᶜafineyi taraf-ı cilde dāfiᶜ olmakla iksārı müvellid-i kehledir. Ve

تِينٌ [Tīn] Şām'da bir dağın adıdır. Kezālik Şām'da bir mescidin ismidir. Ve Ġaṭafān yurdunda bir dağın adıdır. Ve Dimaşḳ şehrinin ismidir.

طُورُ تَيْنَاءَ [Ṭūru Teynāᵓ] (tā'nın fethi ve kesriyle ve elifin meddi ve kasrıyla) طُورُ سَيْنَاءُ lafzında lügattir.

اَلتِّينَةُ [et-tīnet] (tā'nın kesriyle) Dübür ve makʿada denir. Ve bir su adıdır. Ve ʿĪsā b. İsmāʿīl nām muhaddisin lakabıdır.

اَلتَّيَّانُ [et-teyyān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İncīr satıcıya denir; üdebādan *Kitābu'l-Mevʿib* sāhibi Temmām b. Ġālib b. ʿAmr et-Teyyānī ona mensūbdur.

اَلتِّينَانِ [et-Tīnān] (tā'nın kesriyle) Benī Neʿāme diyārında iki dağa ıtlāk olunur. Ve

تِينَانٌ [tīnān] Müfred olarak kurda denir, ziʾb gibi, niteki "ت،ن،ن" māddesinde zikr olundu.

تِينَاتٌ [Tīnāt] (tā'nın kesriyle) Baḥr-i Şām'da bir liman adıdır.

FASLU'Ş-ṢĀʾİ'L-MÜSELLESE
(فَصْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَة)

[ث أ ن]

اَلتَّثَاؤُنُ [et-teṯāʾun] (hemze ile) ve

اَلتَّثَاوُنُ [et-teṯāvun] (vāv ile تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) تَثَاؤُنٌ [tetāʾun] ve تَثَاوُنٌ [tetāvun] gibi hīle ve hudʿa eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَثَاءَنَ الصَّيْدَ وَتَثَاوَنَ بِمَعْنَى تَثَاءَنَ وَتَثَاوَنَ

[ث ب ن]

اَلثَّبْنُ [eṯ-ṯebn] (غَبْنٌ [ġabn] vezninde) ve

اَلثِّبَانُ [eṯ-ṯibān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sevbin ucunu kıvırıp dikmek maʿnāsınadır ki uzun oldukta ederler, ʿalā-kavlin bir nesneyi bir zarfa yāhūd ön eteğine koyup kucakta götürüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَنَ الثَّوْبَ ثَبْنًا وَثِبَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ثَنَى طَرَفَهُ وَخَاطَهُ أَوْ يُقَالُ ثَبَنَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ فِي الْوِعَاءِ وَحَمَلَهُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَكَذَا إِذَا لَفَقَ عَلَيْهِ حُجْزَةَ سَرَاوِيلِهِ مِنْ قُدَّامَ

اَلتَّثَبُّنُ [et-teṯebbun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ثَبْنٌ [ṯebn] maʿnāsınadır.

اَلثَّبِينُ [eṯ-ṯebīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلثِّبَانُ [eṯ-ṯibān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلثُّبْنَةُ [eṯ-ṯubnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İçine nesne koyup götürmek için eteğin bükülen yerine denir.

اَلْإِثْبَانُ [el-iṯbān] (hemzenin kesriyle) İçine nesne koyup götürmek için eteği zarf gibi bükmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَثْبَنْتُ فِي ثَوْبِي إِذَا جَعَلْتَ فِيهِ ثَبِينًا

اَلْمَثْبَنَةُ [el-meṯbenet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vez-ninde) Nisvānın ayna ve sāʾir edevātını vazʿ edeceği torbaya denir.

ثَبِنَةُ [Ṯebinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Bir mevziʿdir, Saʿd b. Ṣubbān ki رُمَّانٌ [rummān]

veznindedir, muhaddistir.

[ث ت ن]

اَلتَّتْنُ [eṣ-ṣeten] (ṣā'nın ve tā'nın fethiyle) Et bozulup kokmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَتِنَ اللَّحْمُ تَتَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنْتَنَ Ve diş etleri sölpümek maᶜnāsınadır ki o vakt bed rāyiha peydā eder; yukālu: تَتِنَتِ اللِّثَةُ إِذَا اسْتَرْخَتْ

اَلتَّتِنَةُ [eṣ-ṣetinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Sölpümüş diş etine denir; yukālu: لِثَةٌ تَتِنَةٌ أَيْ مُسْتَرْخِيَةٌ

[ث ج ن]

اَلثَّجْنُ [eṣ-ṣecn] (ṣā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla ve fethiyle) Pek ve dürüşt ve sarp olan yola denir; yukālu: أَخَذُوا فِي ثَجْنٍ أَيْ فِي طَرِيقٍ فِي غِلَظٍ وَحُزُونَةٍ

[ث خ ن]

اَلثُّخُونَةُ [eṣ-ṣuḫūnet] (ṣā'nın ve ḫā-yı muᶜcemenin zammıyla) ve

اَلثَّخَانَةُ [eṣ-ṣeḫānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

اَلثِّخَنُ [eṣ-ṣiḫan] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) Bir nesne kalın ve pek ve sıkı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَخُنَ الشَّيْءُ ثُخُونَةً وَثَخَانَةً وَثِخَنًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا غَلُظَ وَصَلُبَ

اَلثَّخِينُ [eṣ-ṣeḫīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, kalın ve pek ve sımsıkı nesneye denir. Ve halīm ve mütehammil adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ثَخِينٌ أَيْ حَلِيمٌ

اَلْإِثْخَانُ [el-iṣḫān] (hemzenin kesriyle) Düşmanın cerh ve katlinde ifrāt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَثْخَنَ فِي الْعَدُوِّ إِذَا بَالَغَ فِيهِمُ الْجِرَاحَةَ Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿حَتَّى إِذَا أَثْخَنْتُمُوهُمْ﴾ أَيْ غَلَبْتُمُوهُمْ وَكَثُرَ فِيهِمُ الْجِرَاحُ Ve bir adamı pek dövmekle süst ve bī-mecāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَثْخَنَهُ إِذَا أَوْهَنَهُ

اَلْإِسْتِثْخَانُ [el-istiṣḫān] Bir adamı uyku basmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَثْخَنَ مِنْهُ النَّوْمُ أَيْ غَلَبَهُ

اَلْمُثْخَنَةُ [el-muṣḫanet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) İri gövdeli ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُثْخَنَةٌ أَيْ ضَخْمَةٌ

[ث د ن]

اَلثَّدَنُ [eṣ-ṣeden] (fethateynle) Etin rāyihası bozulmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَدِنَ اللَّحْمُ ثَدَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ Ve bir adamın vücūduna et basıp şişmanlık gelmekle ağırlaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَدِنَ فُلَانٌ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهُ وَثَقُلَ

اَلثَّدِنُ [eṣ-ṣedin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمُثَدَّنُ [el-muṣedden] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Mülahham olmakla bedeni sakīl olmuş adama denir.

اَلتَّثْدِينُ [et-teṣdīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi bir adam mülahham olmakla vücūdu ağırlaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثُدِّنَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهُ وَثَقُلَ

اَلثَّدِنَةُ [eṣ-ṣedinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلْمُثْدَنَةُ [el-muṣdenet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Hilkatinde noksān olan ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ثَدِنَةٌ وَمُثْدَنَةٌ أَيْ نَاقِصَةُ الْخَلْقِ Ve

اَلْمُثَدَّنَةُ [el-muṣeddenet] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) Çirkīn ve bedheyᵓet vechiyle mülahhame olan ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُثَدَّنَةٌ أَيْ لَحِمَةٌ فِي سَمَاجَةٍ

اَلْمُثَدَّنُ [el-muṣedden] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Hilkatinde noksān olan adama denir; ve fī hadīsi Ẕi'ṣ-Ṣudeyye: "إِنَّهُ مُثَدَّنُ الْيَدِ" أَيْ مُخْدَجُهَا مَقْلُوبٌ مِنْ مُثَنَّدٍ Mersūm Ẕu'ṣ-Ṣudeyye, İmām ᶜAlī kerremallāhu vechehu üzerine hurūc eden Ḫavāricin

reʾīsleri idi, ismi Termele idi, kolu pek kısa olup hemān ثَدْيٌ [sedy] mikdārında olmakla Ẕu'ş-Şudeyye ile mülakkab olmuştu. Nebiyy-i Ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri mersūmun hurūc edip ve tuʿme-i Ẕu'l-Fiḳār olacağını Cenāb-ı Murtaḍā'ya iʿlām eylemişler idi. Vākıʿā tahkīm māddesinde bagy ve hurūc edip delālet-i Ẕu'l-Fiḳār ile ʿāzim-i dārü'l-bevār oldu. Hadīs-i merkūmda vākiʿ مُثَنَّدٌ [muşedden] مُثَنَّدٌ [muşenned] lafzından maklūbdur ki ثُنْدُوَةٌ [şunduvet] ten meʾhūzdur. Ve ثُنْدُوَةٌ [şunduvet] erkek adam memesine denir. Şārih der ki baʿzı muhaddisīn maklūb olmadığına zāhib oldular, zīrā مُثَنَّدٌ [muşedden] vech-i mezkūr üzere nākısü'l-hilkat demektir, mesfūr ise nākısü'l-yed idi. Ve burada ذِي الْيَدَيْنِ nüshaları galat-ı mahzdır.

[ث ر ن]

اَلثَّرَنُ [eş-şeren] (fethateynle) Bir adam dostlarına ve komşularına renc ve āzār eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرِنَ الرَّجُلُ ثَرَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا آذَى صَدِيقَهُ وَجَارَهُ

[ث ف ن]

اَلثَّفِنَةُ [eş-şefinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Devenin çöktükte yere gelen aʿzāsına denir, göğsü ve dizleri ve uylukları dipleri gibi; cemʿi ثَفِنَاتٌ [şefināt] gelir. Ve ثَفِنَةُ الْإِنْسَانِ [şefinetu'l-insān] adamın dizine denir ki sākı ile feḫizi kavuşup biriktiği yerden ʿibārettir. Müʾellif اَلرُّكْبَةُ وَمُجْتَمَعُ السَّاقِ وَالْفَخِذِ ʿibāretiyle īrād eylemekle مُجْتَمَعٌ kavli ʿatf-ı tefsīrdir, zīrā رُكْبَةٌ [rukbet]i māddesinde ihtilāf üzere taʿrīf eyledi. Ve ثَفِنَةُ الْخَيْلِ [şefinetu'l-ḫayl] at kısmının bacaklarında uyluklarının iç tarafından kavuştuğu yere denir. Ve sayıya denir; ʿaded maʿnāsına. Ve gürūh ve cemāʿat-i insānī maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَتْ ثَفِنَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve sepetin ve kavsaranın aşağılarından iki köşelerine denir. Ve şol nākaya denir ki sütünü sağan adama ثَفِنَةٌ [şefinet] leriyle vurup çarpar ola.

اَلثَّفَنُ [eş-şefen] (fethateynle) Bir maraz adıdır ki devenin ثَفِنَةٌ [şefinet]lerinde tahaddüs eder. Ve Muslim b. Şefine yāhūd İbn Şaʿbiyye muhaddistir.

اَلْمِثْفَانُ [el-miṯfān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol erkek deveye denir ki ثَفِنَةٌ [şefinet]i yanlarına ve karnına dokunur ola; yukālu: جَمَلٌ مِثْفَانٌ إِذَا أَصَابَتْ ثَفِنَتُهُ جَنْبَهُ وَبَطْنَهُ

اَلثَّفْنُ [eş-şefn] (sā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Öte kakmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَفَنَهُ ثَفْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ Ve bir adama tābiʿ olmak ʿalā-kavlin ensesinden gelmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَفَنَهُ إِذَا تَبِعَهُ أَوْ أَتَاهُ مِنْ خَلْفِهِ Ve deve bir adamı ثَفِنَةٌ [şefinet]leriyle vurup çarpmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَفَنَتِ النَّاقَةُ إِذَا ضَرَبَتْ بِثَفِنَاتِهَا

اَلثَّفَنُ [eş-şefen] (fethateynle) El kesret-i ʿamelden dürüştlenip gılzat peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَفِنَتْ يَدُهُ ثَفَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلُظَتْ مِنَ الْعَمَلِ

اَلْإِثْفَانُ [el-iṯfān] (hemzenin kesriyle) Kesret-i ʿamel eli galīz edip nasırlandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَثْفَنَ يَدَهُ الْعَمَلُ إِذَا أَغْلَظَهَا

ذُو الثَّفِنَاتِ [Ẕu'ş-Şefināt] (fā'nın kesriyle) ʿAlī b. el-Ḥuseyn b. ʿAlī lakabıdır ki Zeynulʿābidīn hazretleridir. Baʿzılar ʿindinde ʿAlī b. ʿAbdullāh b. el-ʿAbbās lakabıdır ki hulefā-yı ʿAbbāsiyye'nin pederleridir. Beş yüz kök zeytūn ağacı olup küllü yevm her birinin altında iki rekʿat namāz kılmak ʿādeti olmakla secde aʿzāsı devenin

döşü gibi galīz ve dürüşt olmuştu. Kezālik reʾīs-i Ḫavāric olan ʿAbdullāh b. Vehb lakabıdır, tūl-i sücūd onun ثَفِنَاتٌ [s̲efināt] ında teʾsīr eylemekle nasırlandırmıştı.

اَلْمُثَافَنَةُ [el-mus̲āfenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adamla dāʾimā hem-nişīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَافَنَهُ إِذَا جَالَسَهُ وَلَازَمَهُ

اَلْمُثَافِنُ [el-mus̲āfin] (مُلَازِمٌ [mulāzim] vezninde) ve

اَلْمُثْفِنُ [el-mus̲fin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bir adama dāʾimā hem-nişīn olan kimseye denir.

[ث ك ن]

اَلثُّكْنَةُ [eṯ-ṯuknet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kılādeye denir. Ve sancağa denir. Ve kabr ve mezāra denir. Ve yerde olan çukur āteş ocağına denir. Ve bir nesneyi setr edecek kadar çukura denir. Ve güvercin sürüsüne denir. Ve kalbde menvī olan niyyete denir, gerek īmān ve gerek küfr cihetinden olsun. Ve devenin boynuna taʿlīk eyledikleri alaca yün pāresine denir. Ve ser-ʿasker sancağı altına denir ki ʿaskerin cemʿiyyetgāhlarıdır, her ne kadar onda bayrak ve sancak dahi yok ise de sūret-i sāniyede ser-ʿaskerin çevre ve dāʾiresi olur; cemʿi ثُكَنٌ [ṯuken]dir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Kāle'ṣ-ṣārih ve minhu'l-hadīsu: "يُحْشَرُ النَّاسُ عَلَى ثُكَنِهِمْ" وَهُوَ جَمْعُ الثُّكْنَةِ أَيِ الرَّايَةِ أَيْ عَلَى مَا مَاتُوا عَلَيْهِ وَأَدْخَلُوا فِي قُبُورِهِمْ مِنَ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ أَوِ الثُّكْنَةُ مَرْكَزُ الْأَجْنَادِ وَمُجْتَمَعُهُمْ عَلَى لِوَاءِ صَاحِبِهِمْ

ثَكَنٌ [S̲eken] (fethateynle) Bir dağın adıdır.

اَلْأُثْكُونُ [el-uṯkūn] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Hurmā salkımının çöpüne denir, ʿalā-kavlin salkımına denir.

[ث م ن]

اَلثُّمْنُ [eṯ-ṯumn] (ṯā'nın zammıyla ve zammeteynle) ve

اَلثُّمِينُ [eṯ-ṯemīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nesnenin sekiz cüzʾünden bir cüzʾüne denir, ʿalā-kavlin küsūrun yaʿnī eczā-i semāniyenin her bir kesrine muttariden ıtlāk olunur; ثُمْنٌ [ṯumn] lafzının cemʿi أَثْمَانٌ [eṯmān] gelir; yukālu: هَذَا ثُمْنُ ذَاكَ وَثُمُنُهُ وَثَمِينُهُ أَيْ جُزْؤٌ مِنْ ثَمَانِيَةٍ أَوْ يَطَّرِدُ ذَلِكَ فِي هَذِهِ الْكُسُورِ Mütercim der ki sekizinciye ثَامِنٌ [ṯāmin] denir. İşbu āhād aʿdādı niseb üzeredirler, meselā ثَامِنٌ [ṯāmin] ذِي ثَمَانٍ [ẕī ṯemān] demektir ve تَاسِعٌ [tāsiʿ] ki dokuzuncu demektir, ذِي تِسْعٍ [ẕī tisʿ] ve عَاشِرٌ [ʿāşir] ki onuncudur ذِي عَشْرٍ [ẕī ʿaşr] demektir.

اَلثَّمْنُ [eṯ-ṯemn] (ṯā'nın fethiyle) Bir nesnenin sekizde birini almak maʿnāsınadır; yukālu: ثَمَنَهُمْ ثَمْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ ثُمْنَ مَالِهِمْ Ve bir cemāʿatin sekizincisi olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَمَنَهُمْ ثَمْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَانَ ثَامِنَهُمْ

اَلثَّمَانِي [eṯ-ṯemānī] (يَمَانِي [yemānī] vezninde) Sekiz ʿadedin ismidir. Ve bu mensūb değildir, yaʿnī elifi yā-i nisbetten bedel değildir, ʿalā-kavlin fi'l-asl ثُمْنٌ [ṯumn] lafzına mensūbdur ki vech-i merkūm üzere yedi ʿadedi sekiz eden cüzʾden ʿibārettir ki ثَمَانٍ [ṯemān]ın ثُمْنٌ [ṯumn]udur, tagyīr-i niseb tarīkasıyla evvelini meftūh edip ve yā-yı nisbetin birini hazf ve onun bedeline elif ilhāk eylediler, niteki يَمَنٌ [yemen] e nisbette يَمَانِي [yemānī] deyip vetīre-i mezkūre üzere kıldılar. Pes ثَمَانٌ [ṯemān]ın yā'yı ʿinde'l-izāfe sābit olup قَاضِي kelimesinin yā'yı sābit olduğu gibi; tekūlu: ثَمَانِيَ نِسْوَةٍ وَثَمَانِيَ مِائَةٍ كَمَا تَقُولُ قَاضِي عَبْدِ اللهِ Ve refʿ ve cerr hāletlerinde maʿa't-tenvīn sākıt ve

nasb hālinde sābit ve munsarıf olur. Ve ammā Aʿşā nām şāʿirin: "فَلَقَدْ شَرِبْتُ ثَمَانِيًا وَثَمَانِيَا || وَثَمَانِ عَشْرَةَ وَاثْنَتَيْنِ وَأَرْبَعَا" beytinde ki ثَمَانِيَ عَشْرَةَ vākiʿ olmuştur hakkı ثَمَانَ عَشْرَةَ olmaktır, yā'nın hazf olunduğu طِوَالُ الْأَيْدِ lügati üzeredir ki hakkı طِوَالُ الْأَيْدِي olmaktır.

اَلْمُثَمَّنُ [el-muṯemmen] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Sekiz renkli ve sekiz köşeli nesneye denir; yukālu: شَكْلٌ مُثَمَّنٌ إِذَا جَعَلَ لَهُ ثَمَانِيَةَ أَرْكَانٍ Ve mesmūm adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُثَمَّنٌ أَيْ مَسْمُومٌ Ve mahmūm kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُثَمَّنٌ أَيْ مَحْمُومٌ

اَلثِّمْنُ [eṯ-ṯimn] (ṯā'nın kesriyle) Sekiz günde bir kerre suvarılan devenin sekizinci gününe denir ki o gün suvarılır.

اَلْإِثْمَانُ [el-iṯmān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın devesi sekiz günde bir su içmek maʿnāsınadır; yukālu: أَثْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِبِلُهُ ثِمْنًا Ve bir cemāʿat sekiz nefer olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَثْمَنَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا ثَمَانِيَةً Ve iştirā olunan metāʿın pahasını vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَثْمَنَهُ سِلْعَتَهُ وَأَثْمَنَ لَهُ إِذَا أَعْطَاهُ ثَمَنَهَا

اَلثَّمَنُ [eṯ-ṯemen] (fethateynle) Bir nesnenin kıymetine ve pahasına denir; cemʿi أَثْمَانٌ [eṯmān] ve أُثْمُنٌ [eṯmun] gelir; yukālu: أَعْطَى ثَمَنَهُ وَهُوَ مَا اسْتَحَقَّ بِهِ ذَلِكَ الشَّيْءُ

اَلثَّمَانُونَ [eṯ-ṯemānūn] Seksen ʿadedin ismidir; ve minhu'l-meselu: "أَحْمَقُ مِنْ صَاحِبِ ثَمَانِينَ ضَأْنٍ" Aslı budur ki bir aʿrābī kisrāyı ʿAceme bir husūs zımnında müjde eylemekle o dahi mukābilinde benden ne dilersen hāsıldır diye terhīs eyledikte seksen ʿaded koyun iltimās eylediğine mebnī hamākatte darb-ı mesel oldu. Ve

ثَمَانِينَ [Ṯemānīn] Bir belde adıdır ki Nuḥ ʿaleyhi's-selām binā eyledi; kaçan sefīneden hurūc eylediklerinde seksen nefer adam müstashabları olmakla onu binā ve īvā eylediler. ʿÖmer b. Ṯābit eṯ-Ṯemānīnī en-Naḥvī oraya mensūbdur.

ثَمِينَةُ [Ṯemīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir belde yāhūd bir arz ismidir. Cevherī ثَمَانِيَةُ [Ṯemāniyet] ile resm eylemekle sehv eylemiştir.

اَلثَّمَانِي [eṯ-ṯemānī] (ṯā'nın fethiyle) Bir otun ismidir. Ve bir yerde sekiz sahre-i ʿazīme adıdır ki ثَمَانِي [ṯemānī] ile maʿrūftur.

اَلْمَثَامِنُ [el-Meṯāmin] (mīm'in fethiyle) Benī Ẓālim b. Numeyr yurdunda bir mevziʿ adıdır.

[ث ن ن]

اَلثِّنُّ [eṯ-ṯinn] (ṯā'nın kesri ve nūn'un teşdīdiyle) Şol kuru otluğa denir ki kesretinden birbiri üzere bingeşip müterākim ola; ʿalā-kavlin kararmış ağaç dallarına denir, sebzevāttan ve sāʾir otluklardan kararmış olanına ıtlāk olunmaz.

اَلثِّنَانُ [eṯ-ṯinān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Birbirine sarmaşmış sık ve firāvān nebāta denir.

ثُنَانُ [Ṯunān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلثُّنَّةُ [eṯ-ṯunnet] (ṯā'nın zammıyla) Kasığa denir, عَانَةٌ [ʿānet] maʿnāsına, ʿalā-kavlin kasık ile göbeğin beyninde olan yufka deriye denir. Ve at kısmının bileklerinin ensesinde olan saçak gibi tüye denir; cemʿi ثُنَنٌ [ṯunen]dir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

اَلْإِثْنَانِ [el-iṯnān] (hemzenin kesriyle) Bir nesne çürüyüp yeprimek maʿnāsınadır; yukālu: أَثَنَّ الْهَرِمُ إِذَا بَلِيَ

[ث و ن]

اَلثُّوَيْنَاءُ [eṯ-ṯuveynāʾ] (هُوَيْنَاءُ [huveynāʾ] vez-

ninde) Ekmek açılan hamur yuvalağı altına saçtıkları una denir, tahtaya yapışmasın için saçarlar. Türkīde urva taʿbīr olunur; yukālu: يَلْزَمُ الثُّوَيْنَاءُ لِلْخَبَّازِ وَهُوَ الدَّقِيقُ يُفْرَشُ تَحْتَ الْفَرَزْدَقِ إِذَا طُلِمَ

اَلتَّثَاوُنُ [et-teṯāvun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) تَثَاؤُنٌ [teṯāʾun] gibi aldatmak ve hīle ve hudʿa etmek maʿnāsınadır; yukālu: تَثَاوَنَ لِلصَّيْدِ بِمَعْنَى تَثَاءَنَ

[ث ي ن]

اَلثِّينُ [eṯ-ṯīn] (ṯā'nın kesriyle) Deryādan inci çıkaran dalgıca denir; yukālu: هُوَ ثِينٌ أَيْ مُسْتَخْرِجُ الدُّرَّةِ مِنَ الْبَحْرِ Ve inci delici üstāzā denir; yukālu: فُلَانٌ ثِينٌ أَيْ مُثْقِبُ اللُّؤْلُؤِ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-CĪM

(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ن]

اَلْجُؤْنَةُ [el-cuʾnet] (cīm'in zammı ve hemzenin sükūnuyla) ʿAttār sepetine ve tablasına denir ki üzerine meşin kaplayıp içine eşyāʾ korlar. Ve bu mehmūzü'l-asldır, İbn Ḳurḳūl rivāyeti üzere hemzesi telyīn olunup جُونَةٌ [cūnet] dahi denir; cemʿi جُؤَنٌ [cuʾen]dir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

[ج ب ن]

اَلْجُبْنُ [el-cubn] (cīm'in zammı ve zammeteynle) ve

اَلْجُبُنُّ [el-cubunn] (عُتُلٌّ [ʿutull] vezninde) Maʿrūftur ki peynire denir ki sütten çalınır; muhaddisīnden Aḥmed b. Mūsā ve İsḥāḳ b. İbrāhīm el-Cubniyyān beyʿine mensūblardır. Ve ammā Muḥammed b. Aḥmed el-Cubnī Dimaşḳ şehrinde سُوقُ الْجُبْنِ [sūḳu'l-cubn] dedikleri çarşıya mensūbdur, onda olan mescidin imāmı idi.

اَلتَّجَبُّنُ [et-tecebbun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Süt peynir gibi pek galīz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَبَّنَ اللَّبَنُ إِذَا صَارَ كَالْجُبْنِ

اَلْجَبَانُ [el-cebān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْجَبَّانُ [el-cebbān] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) ve

اَلْجَبِينُ [el-cebīn] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Korkak, bī-zehre adama denir. جَبَانٌ [cebān] kelimesinin ki سَحَابٌ [seḥāb] veznindedir, cemʿi جُبَنَاءُ [cubenāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde; müʾennesi جَبَانٌ

[cebān] ve جَبَانَةٌ [cebānet] ve جَبِينٌ [cebīn] dir hā'sız ve hā'yla; yukālu: رَجُلٌ جَبَانٌ وَجَبَّانٌ وَجَبِينٌ وَامْرَأَةٌ جَبَانٌ وَجَبَانَةٌ وَجَبِينٌ أَيْ هَيُوبٌ لِلْأَشْيَاءِ لا يَقْدِرُ عَلَيْهَا Ve ʿArablar filān be-gāyet kerīm ve civān-merd adamdır diyecek yerde هُوَ جَبَانُ الْكَلْبِ derler, zīrā mihmānların kesret-i tevārüdünden enīs olmakla aslā ürümeyip hamūş dururlar.

اَلْجَبَانَةُ [el-cebānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] veznin-de) ve

اَلْجُبُنُ [el-cubn] (cīm'in zammıyla) ve

اَلْجُبُنُ [el-cubun] (zammeteynle) Bir adam korkak ve bī-zehre olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَبُنَ الرَّجُلُ جَبَانَةً وَجُبْنًا وَجُبُنًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ جَبَانًا

اَلْإِجْبَانُ [el-icbān] (hemzenin kesriyle) Bir adamı korkak bulmak maʿnāsınadır, yāhūd korkak saymak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْبَنَهُ إِذَا وَجَدَهُ جَبَانًا أَوْ حَسِبَهُ جَبَانًا

اَلْإِجْتِبَانُ [el-ictibān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) إِجْبَانٌ [icbān] maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَبَنَهُ بِمَعْنَى أَجْبَنَهُ Ve sütü peynir çalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَبَنَ اللَّبَنَ إِذَا اتَّخَذَهُ جُبْنًا

اَلتَّجْبِينُ [et-tecbīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bir adamı korkaklığa nisbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُجَبِّنُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ يُرْمَى بِالْجُبْنِ

اَلْجَبِينَانِ [el-cebīnān] (cīm'in fethi ve tesni-ye bünyesiyle) Cebhenin iki uçlarına denir ki iki taraftan cebheyi takvīs ederek kaşlar ile başta kıl bittiği yerin mā-beyninden ʿibārettir, onun mā-verāsına صُدْغٌ [ṣudġ] denir ki tulun taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin نَاصِيَةٌ [nāṣiyet] hizāsından cebhenin üzerin-de kıl bitmeğe başlayan yerden iʿtibār ile bir tulundan öbür tuluna varınca yerin her ucuna جَبِينٌ [cebīn] denir; cemʿi أَجْبُنٌ [ec-bun] ve أَجْبِنَةٌ [ecbinet] ve جُبُنٌ [cubun] gelir zammeteynle.

اَلْجَبَّانُ [el-cebbān] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) ve

اَلْجَبَّانَةُ [el-cebbānet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Makbereye denir. Ve sahrāya denir. Ve toprağı soy münbit arza, ʿalā-kavlin yüksekçe düz ve hemvār yere de-nir. Mütercim der ki işbu جَبَّانَةٌ [cebbānet] kelimesinde tāʾ vahdetiyyedir. İmām Ḫalīl ʿindinde katʿ maʿnāsına olan جَبٌّ [cebb] ve جُبُوبٌ [cubūb] māddesinden meʾhūz فَعْلَانُ [faʿlān] veznindedir, sahrāya ve beyābāna mevzūʿdur, hāliyyet ve ma-halliyyet ʿalākasıyla makbereye de ıtlāk olunur, hālen sahrāda olan namāzgāh-ı ʿīd ve mevtāya da ıtlākı bu mülābese ile-dir. Ve sāʾirlerinin ʿindinde işbu "ج،ب،ن" māddesinden فَعَّالٌ [faʿʿāl] veznindedir ki niseb üzeredir.

جَبُونٌ [Cebūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

جَبَانٌ [Cebān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ḫārezm eyāletinde bir karyedir.

جَابَانُ [Cābān] Ebū Meymūn'dur ki sahābedir.

[ج ح ن]

اَلْجَحَنُ [el-ceḥan] (cīm'in ve ḥā-yı müh-melenin fethiyle) Çocuğun gıdāsı bed ve nā-hoş olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَحِنَ الصَّبِيُّ جَحَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ غِذَاؤُهُ

اَلْجَحِنُ [el-ceḥin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Gıdāsı nā-hoş sabīye denir. Ve büyü-mez olan cura süt vurgunu oğlana denir. Ve zaʿīf ve hurde nebāta denir. Ve kene taʿbīr olunan böceğe denir, قُرَادٌ [ḳurād] maʿnāsına.

اَلْإِجْحَانُ [el-icḥān] (hemzenin kesriy-

le) Çocuğun gıdāsını nā-hoş kılmak maᶜnāsınadır ki yaramaz nesneler ile beslemekten ᶜibārettir; yukālu: أَجْحَنَ الصَّبِيَّ إِذَا أَسَاءَ غِذَاءَهُ Ve fakr u fākadan yāhūd buhl ve hıssetten nāşī ehl ve ᶜayālinin nafaka ve maᶜāşını müzāyaka ile görmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْحَنَ الرَّجُلُ إِذَا ضَيَّقَ عَلَى عِيَالِهِ فَقْرًا أَوْ بُخْلا

اَلْجَحْنُ [el-caḥn] (cīm'in fethiyle) إِجْحَانٌ [icḥān] ile maᶜnā-yı sānīde mürādifidir; yukālu: جَحَنَ الرَّجُلُ جَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ بِمَعْنَى أَجْحَنَ

اَلتَّجْحِينُ [et-tecḥīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi جَحْنٌ [caḥn] maᶜnāsınadır; yukālu: جَحَّنَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى جَحَنَ

جَحْوَانُ [Caḥvān] (سَلْمَانُ [selmān] veznin-de) Bir recül adıdır.

اَلْمُجْحَنُ [el-mucḥan] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bu dahi boysuz zaᶜīf ota denir.

اَلْجُحْنَةُ [el-cuḥnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-de) Bu dahi keneye denir, قُرَادٌ [ḳurād] maᶜnāsına.

اَلْجُحَيْنَاءُ [el-cuḥaynāᵓ] (musaggar bünye-siyle) Dāᵓimī gerekli nesneye denir; ve minhu yukālu: جُحَيْنَاءُ الْقَلْبِ وَلُوَيْجَاؤُهُ أَيْ مَا لَزِمَهُ Ve لُوَيْجَاءُ [luveycāᵓ] ki cīm'ledir, "ح،و،ج" māddesinde zikr olunmuştur.

جَيْحُونُ [Ceyḥūn] (cīm'in fethiyle) Nehr-i Ḫārezm'dir ki Amuya dedikleri nehr-i ᶜazīmdir; öte yakasına Māverāünnehr ıtlāk olunur.

جَيْحَانُ [Ceyḥān] (cīm'in fethiyle) Şām ile Rūm ülkesi beyninde bir nehrdir. Ve bu cihān muᶜarrebidir, hālen Cihān Suyu taᶜbīr ettikleri nehrdir ki Adana kurbünden cereyān eder.

[ج خ ن]

اَلْجُخُنَّةُ [el-cuḫunnet] (cīm'in ve ḫā-yı muᶜcemenin zammı ve teşdīd-i nūn'la) Cimāᶜ hālinde bedlik etmekle hazz olunmayan ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جُخُنَّةٌ أَيْ رَدِيئَةٌ عِنْدَ الْجِمَاعِ

[ج د ن]

اَلْجَدَنُ [el-ceden] [fethateynle] Güzel sese denir, hüsn-i savt maᶜnāsına. Ve Yemen'de bir ova yāhūd bir dere yā bir mevziᶜ adıdır.

ذُوجَدَنٍ [Ẕū Ceden] Yemen'de Ḥimyer mülūkundan birinin lakabıdır ki o ᶜAbs b. Yeşraḥ b. Ḥāriṯ b. Ṣayfī b. Sebeᵓ'dir, melike-i milket-i Sebā olan Bilḳīs'in ceddidir, be-gayet hüsn-i sūrete mālik idi ve Yemen'de ibtidā tarab ve tegannī eden budur.

جَدَّانُ [Ceddān] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) İbn Cedīle'dir ki Rebīᶜa'dan bir batn pederidir.

اَلْإِجْدَانُ [el-icdān] (hemzenin kesriyle) Baᶜde'l-fakr zengin olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْدَنَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَغْنَى بَعْدَ فَقْرٍ

[ج ذ ن]

اَلْجِذْنُ [el-ciẕn] (cīm'in kesri ve ẕāl-ı muᶜcemenin sükūnuyla) جِذْلٌ [ciẕl] maᶜnāsınadır ki ağaç tomruğuna ve kütüğe denir. Ve bir nesnenin köküne ve aslına denir; yukālu: جِذْنُهُ قَوِيٌّ أَيْ أَصْلُهُ

جَوْذَنَةُ [Cevẕenet] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Ebu'ṭ-Ṭifl eṣ-Ṣahābī muᶜtakasının adıdır, ᶜalā-kavlin ismi Cevne'dir, ẕāl'sız. Ve Cevẕān yāhūd İbn Cevẕān sahābedir.

[ج ر ن]

اَلْجُرُونُ [el-curūn] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde)

Bir işe dāʾimā verziş ve idmānla rüsūh bulup mahāret peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَرَنَ فُلَانٌ جُرُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَعَوَّدَ الْأَمْرَ وَمَرَنَ Ve sevb makūlesi kesret-i istiʿmālden fersūde olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَنَ الثَّوْبُ وَالدِّرْعُ إِذَا انْسَحَقَ وَلَانَ Ve un öğütmek maʿnāsınadır; yukālu: جَرَنَ الْحَبَّ إِذَا طَحَنَهُ

اَلْجَارِنُ [el-cārin] Yılan yavrusuna denir. Ve işlek kadīm yola denir; yukālu: طَرِيقٌ جَارِنٌ أَيْ دَارِسٌ

اَلْجُرْنُ [el-curn] (cīm'in zammıyla) Harman yerine denir. Ve taştan oyulmuş büyük dibek şeklinde kurnaya ve maslak dedikleri oymaya denir ki ondan ābdest alınır; hamām kurnasına ʿArabistān'da جُرْنٌ [curn] ıtlākı bundandır; tekūlu: تَوَضَّأْتُ مِنَ الْجُرْنِ وَهُوَ حَجَرٌ مَنْقُورٌ يُتَوَضَّأُ مِنْهُ Ve muhaddisīnden ʿAmr b. el-ʿAlāʾ el-Yeşkurī lakabıdır.

اَلْجَرِينُ [el-cerīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi harman yerine denir. Ve öğütülmüş una denir ki ne güne gallenin olursa olsun.

اَلْمِجْرَنُ [el-micren] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi harman yerine denir. Ve pek ekūl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِجْرَنٌ أَيْ أَكُولٌ جِدًّا

اَلْإِجْرَانُ [el-icrān] (hemzenin kesriyle) Hurmāyı harman yerinde biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْرَنَ التَّمْرَ إِذَا جَمَعَهُ فِي الْجَرِينِ

اَلْجِرَانُ [el-cirān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin boynunun önünde boğazlanacak yerinden boğazı çukuruna kadar yere denir; cemʿi جُرُنٌ [curun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve

جِرَانُ الْعَوْدِ [Cirānu'l-ʿAvd] [ʿayn'ın fethiyle] Nemir kabīlesinden bir şāʿirin lakabıdır, ismi ʿĀmir b. Ḥāriṯ'tir. Cevherī ismini Mustevrid olmak üzere resm eylemekle galat eyledi. Ve bāʿis-i telkībi taht-ı nikāhında olan iki hatununa işbu: "خُذَا حَذَرًا يَا جَارَتَيَّ فَإِنَّنِي || رَأَيْتُ جِرَانَ الْعَوْدِ قَدْ كَادَ يَصْلَحُ" beytini inşād eylediğidir, yaʿnī mezbūr ʿavd dediği yaşlı koca devenin boğazı derisinden kamçı ittihāz eylemişti, nisvānlarını darb ve teʾdīb için. Ve beyt-i merkūmun mefhūmu zevcelerini tehdīdi hāvīdir.

اَلْإِجْتِرَانُ [el-ictirān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Hurmā yāhūd galle için جَرِينٌ [cerīn] ittihāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَرَنَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ جَرِينًا

جَيْرُونُ [Ceyrūn] (جَيْحُونُ [ceyḥūn] vezninde) Dimaşḳ şehrinde bir mevziʿ adıdır.

اَلْجِرْيَانُ [el-ciryān] (cīm'in kesriyle) جِرْيَالٌ [ciryāl] vezninde ve mürādifidir ki kırmızı boyaya denir.

اَلْمُجَرَّنُ [el-mucerren] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Pek çok kullanılmak ile sertliği gidip mülāyim olmuş kamçıya denir; yukālu: سَوْطٌ مُجَرَّنٌ إِذَا كَانَ قَدْ مَرَنَ قِدُّهُ وَلَانَ

[ج ر ع ن]

اَلْإِجْرِعْنَانُ [el-icriʿnān] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) إِرْجِعْنَانٌ [irciʿnān] lafzından maklūb ve o maʿnāyadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: إِجْرَعَنَّ وَهُوَ قَلْبُ إِرْجَعَنَّ

[ج ز ن]

جَازَانُ [Cāzān] (zā-yı muʿceme ile) Bir vādī adıdır.

اَلْجَزْنُ [el-cezn] (cīm'in fethiyle) Tomruğa ve iri yarmaya denir; yukālu. حَطَبٌ جَزْنٌ أَيْ جَزْلٌ Cemʿi أَجْزُنٌ [eczun] gelir.

[ج س ن]

اَلْجُسْنَةُ [el-cusnet] (cīm'in zammı ve sīn'in sükūnuyla) Bir nevʿ balık adıdır ki çatal

boynuzları olur.

اَلْجُسَّانُ [el-cussān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Def çalan çengīlere denir; müfredi جَاسِنٌ [cāsin]dir; yukālu: هُمْ جُسَّانٌ أَيِ الضَّارِبُونَ الدُّفُوفَ

اَلْإِجْسِينَانُ [el-icsīnān] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Bir nesne taş gibi pek ve saht olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْسَأَنَّ الشَّيْءُ إِذَا صَلُبَ

[ج ش ن]

اَلْجَوْشَنُ [el-cevşen] (şīn-i muʿceme ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Göğüse denir; yukālu: ضَرَبَ جَوْشَنَهُ أَيْ صَدْرَهُ Ve cenk esbābından zırha denir; yukālu: خَرَجَ وَعَلَيْهِ جَوْشَنٌ أَيْ دِرْعٌ Mütercim-i hakīr der ki Fārisīde جَوْشَنٌ [cevşen] zırh tarzında bir güne giyim adıdır, gerçi zırh tarzında olur; lākin zırh yalnız halkalardan olur, ammā جَوْشَنٌ [cevşen] halka halka olup aralıklarına ufak ufak tenekeler nasb olunur. İntehā. Muhaddisīnden ʿAbdulvehhāb b. Revvāc ibnu'l-Cevşenī, جَوْشَنٌ [cevşen] ʿamelîne mensūbdur. Ve kudemādan Ḳāsim b. Rebīʿa el-Cevşenī ceddi olan Cevşen'e mensūbtur. Ve ʿUyeyne b. ʿAbdurraḥmān b. Cevşen el-Cevşenī el-Ġaṭafānī muhaddistir. Ve

جَوْشَنُ اللَّيْلِ [cevşenu'l-leyl] Gecenin vasatına yāhūd sadrına ve evveline ıtlāk olunur; yukālu: مَضَى جَوْشَنُ اللَّيْلِ أَيْ وَسَطُهُ أَوْ صَدْرُهُ

اَلْمَجْشُونَةُ [el-mecşūnet] İşi çok olup aslā işsiz güçsüz durmaz olan şen ve şīr-merd hatuna denir; yukālu: هِيَ مَجْشُونَةٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ الْعَمَلِ النَّشِيطَةُ

اَلْجُشْنَةُ [el-cuşnet] (cīm'in zammıyla) ve

اَلْجُشُنَّةُ [el-cuşunnet] (دُجُنَّةٌ [ducunnet] vezninde) Bir kuş adıdır.

ذُو الْجَوْشَنِ [Ẕu'l-Cevşen] Şuraḥbīl b. Ḳurṭ el-Aʿver eṣ-Ṣaḥābī lakabıdır. İbtidā ʿArabda cevşen telebbüs eden merkūmdur, ona binā'en onunla mülakkab oldu yāhūd göğsü pek yumru olduğundan yāhūd kisrā-yı ʿAcem kendisine cevşen iʿtā eylediğinden mülakkab oldu.

[ج ع ن]

اَلْجَعْنُ [el-caʿn] (cīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Beden sölpüklenip derisi buruşup burtarmak maʿnāsınadır. Ve bundan fiʿl tasarrufu mehcūrdur. جَعْوَنَةُ [caʿvenet] lafzı ki cīm'in ve ʿayn'ın fethiyle bir recūl ismidir, ondan meʿhūzdur. Ve

جَعْوَنَةُ [caʿvenet] Semiz bodura denir; yukālu: رَجُلٌ جَعْوَنَةٌ أَيْ قَصِيرٌ سَمِينٌ Baʿzı nüshada bunlar صَبُورَةٌ [ṣabūret] vezninde mazbūttur.

اَلْإِجْعَانُ [el-icʿān] (hemzenin kesriyle) Gövdenin eti katılanıp galīz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَلَّجَ لَحْمُهُ وَاشْتَدَّ

[ج ع ث ن]

اَلْجَعْثَنُ [el-caʿṯen] (cīm'in ve ṯā-yı müsellesenin kesriyle) صِلِّيَانٌ [ṣilliyān] dedikleri otun köklerine denir. Ve Ferezdaḳ nām şāʿirin kız karındaşı ismidir.

اَلتَّجَعْثُنُ [et-tecaʿṯun] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesne buruşup dertop olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَعْثَنَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ وَتَجَمَّعَ

اَلْمُجَعْثَنُ [el-mucaʿṯen] (مُزَعْفَرٌ [muzaʿfer] vezninde) Gövdesi dernekli topaç adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجَعْثَنُ الْخَلْقِ أَيْ مُجْتَمِعُهُ

اَلْجُعَاثِنُ [el-Cuʿāṯin] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Yemen'de bir kabīledir.

[ج ف ن]

اَلْجَفْنُ [el-cefn] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Göz kapağına denir; cemʿi أَجْفُنٌ [ecfun] ve أَجْفَانٌ [ecfān] ve جُفُونٌ [cufūn] gelir. Ve kılıç kınına denir; bunda cīm'in kesriyle de lügattir; yukālu: وَضَعَ السَّيْفَ فِي جَفْنِهِ أَيْ فِي غِمْدِهِ Ve asmanın kökü-ne ʿalā-kavlin çubuklarına denir yāhūd bir nevʿ üzüm ismidir. Ve

جَفْنٌ [cefn] Bir adam nefsini medānis ve rezāʾilden tenzīh ve tasfiye eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَفَنَ نَفْسَهُ جَفْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ظَلَفَهَا مِنَ الْمَدَانِسِ Ve

جَفْنٌ [cefn] Bir cins hoş-bū şecer adıdır. Ve Ṭāʾif'te bir mevziʿ adıdır. Ve deveyi boğazlayıp etini çanaklar içre nāsa itʿām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَفَنَ النَّاقَةَ إِذَا نَحَرَهَا وَأَطْعَمَ لَحْمَهَا فِي الْجِفَانِ

اَلْجَفْنَةُ [el-cefnet] (تَمْرَةٌ [temret] veznin-de) Kerīm ve civān-merd adama denir; yukālu: هُوَ جَفْنَةٌ أَيْ كَرِيمٌ Ve küçük kuyuya denir. Ve çanağa ve kavataya denir, قَصْعَةٌ [ḳaṣʿat] maʿnāsına; cemʿi جِفَانٌ [cifān] dır cīm'in kesriyle ve جَفَنَاتٌ [cefenāt]tır fetehātla. Ve

جَفْنَةُ [Cefnet] Yemen'de bir kabīle adıdır.

اَلتَّجْفِينُ [et-tecfīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِجْفَانُ [el-icfān] (hemzenin kesriyle) Çok cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَفَنَ الرَّجُلُ وَأَجْفَنَ إِذَا جَامَعَ كَثِيرًا

جُفَيْنَةُ [Cufeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Bir hammār yaʿnī meyhāneci adamın ismidir. "عِنْدَ جُفَيْنَةَ الْخَبَرُ الْيَقِينُ" meselinin menşeʾidir. Ve bunda جُهَيْنَةُ demek sahīh değildir ve baʿzılar ʿindinde sahīhtir, zīrā aslı budur ki Kilāb kabīlesinden Ḥuṣayn b. ʿAmr b. Muʿāviye b. ʿAmr, Benī Cuheyne'den Aḫnes nām kimse ile geşt ü güzār ederek bir mahalle nüzūl eyle-diler. İkisi dahi fettāk olmakla Cuhenī, Ḥuṣayn-ı Kilābī'yi katl ve mālını ahz ey-ledi. Ḥuṣayn'ın Ṣaḫre nām kız karındaşı her mevsim-i ʿArabda karındaşına nüdbe edip girye ve zārī eder idi, ʿale'l-ʿāde bir mevsimde dahi girye ve efgān ederken Aḫnes güş ettikte işbu "تُسَائِلُ عَنْ حُصَيْنٍ كُلَّ رَكْبٍ || وَعِنْدَ جُفَيْنَةَ الْخَبَرُ الْيَقِينُ" beytini inşād eylemekle kelām-ı mezbūr mesel oldu.

[ج ل ن]

جَلَنْ [celen] (fethateynle) İki kanatlı kapı-nın birisinin örtülürken zuhūr eden sav-tından hikāyedir, niteki بَلَقْ [belaḳ] diğer kanadının savtından hikāyedir. Pes جَلَنْ بَلَقْ [celen belaḳ] ikisinin birden kapandığının savtlarından hikāye olur.

[ج ل ح ن]

اَلْجِلْحِنُ [el-cilḥin] (ḥā-yı mühmele ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْجِلْحَانُ [el-cilḥān] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vez-ninde) Pek bahīl ve nākes şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ جِلْحِنٌ وَجِلْحَانٌ أَيْ ضَيِّقٌ بَخِيلٌ

[ج م ن]

اَلْجُمَانُ [el-cumān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İnciye denir, ʿalā-kavlin inci şeklin-de gümüşten düzülmüş düğmeye ve ko-zaya denir; müfredi جُمَانَةٌ [cumānet]tir; yukālu: سَالَ الْعَرَقُ مِنْ وَجْهِهِ كَالْجُمَانِ أَيِ اللُّؤْلُؤِ أَوْ هَنَوَاتٌ أَشْكَالُ اللُّؤْلُؤِ مِنْ فِضَّةٍ Ve nisvān-ı ʿArab zīnetlerinden bir güne zīnete denir ki sahtiyānı at peçesi gibi dilim dilim tir-şe eyledikten sonra hasır gibi nesc edip ve elvān boncuklar üstüvār edip hamāʾil gibi takınırlar ve bellerine kemer edip kuşanır-

lar. Ve üzeri gümüşlenmiş yāhūd gümüş ile yaldızlanmış boncuğa da denir. Ve bir erkek devenin adıdır. Ve bir dağın ismidir. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. Cumān muhaddistir.

جُمَانَةُ [Cumānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir hatun adıdır. Ve bir kumluk adıdır. Ve Ṭufeyl b. Mālik'in feresi ismidir.

اَلْجُمْنُ [el-Cumn] (cīm'in zammıyla) ve

اَلْجُمُنُ [el-Cumun] (zammeteynle) Yemāme şıkkında bir dağın adıdır.

جُمَّيْزٌ [Cummeyn] (قُبَّيْطٌ [ḳubbeyṭ] veznninde) Ebu'l-Ḥāriṣ el-Medīnī ismidir ki muhaddistir; gerçi bunu muhaddisūn nūn'la zabt eylediler, lākin savāb olan zā-yı muᶜceme ile جُمَّيْزٌ [Cummeyz] olmaktır, hattā Ebū Bekr b. Muḳsim işbu: "إِنَّ أَبَا الْحَارِثِ جُمَّيْزَا || قَدْ أُوتِيَ الْحِكْمَةَ وَالْمَيْزَا" neşīdesinde tasrīh eyledi.

[ج م ه ا ن]

جُمْهَانُ [Cumhān] (عُثْمَانُ [ᶜuṯmān] veznninde) Tābiᶜīnden bir muhaddis ismidir.

[ج ن ن]

اَلْجَنُّ [el-cenn] (cīm'in fethi ve nūn'nun teşdīdiyle) ve

اَلْجُنُونُ [el-cunūn] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] veznninde) Bir nesneyi setr ve nihān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَّهُ اللَّيْلُ وَجَنَّ عَلَيْهِ جَنًّا وَجُنُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَتَرَهُ وَكُلُّ مَا سُتِرَ عَنْكَ فَقَدْ جُنَّ عَنْكَ Müᵓellifin *Baṣā'ir*'de beyānına göre جَنٌّ [cenn] māddesi setr maᶜnāsına mevzūᶜ olup maᶜānī-i sāᵓire ondan münşaᶜibdir. Ve

جَنٌّ [cenn] Rahimde cenīn mestūr olmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَّ الْجَنِينُ فِي الرَّحِمِ جَنًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَتَرَ Ve

جَنٌّ [cenn] ve

جُنُونٌ [cunūn] Delirmek maᶜnāsınadır ki ᶜakl mestūr olur; yukālu: جُنَّ الرَّجُلُ جَنًّا وَجُنُونًا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَ مَجْنُونًا Ve

جِنٌّ [cinn] (cīm'in kesriyle) ve

جُنُونٌ [cunūn] ve

جِنَانٌ [cinān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Gece muzlim olmak yāhūd karanu kavuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَّ اللَّيْلُ جِنًّا وَجُنُونًا وَجِنَانًا إِذَا أَظْلَمَ أَوِ اخْتَلَطَتْ ظُلْمَتُهُ وَارَاهُ yukālu: جِنُّ اللَّيْلِ وَجُنُونُهُ وَجِنَانُهُ أَيْ ظُلْمَتُهُ أَوِ اخْتِلَاطُ ظُلْمَتِهِ Ve

جُنُونٌ [cunūn] Yerin otları bi'l-cümle çiçek açmak maᶜnāsınadır; yukālu: جُنَّتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَخْرَجَتْ زَهْرَهَا وَنَوْرَهَا

اَلْإِجْنَانُ [el-icnān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi karanlık basıp bir nesneyi setr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَنَّهُ اللَّيْلُ إِذَا سَتَرَهُ Ve meyyiti tekfīn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَنَّ الْمَيِّتَ إِذَا كَفَّنَهُ Ve pinhān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَنَّ عَنْهُ إِذَا اسْتَتَرَ Ve bir adamı deli eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَنَّهُ اللهُ فَهُوَ مَجْنُونٌ فَلَا تَقُلْ مُجَنٌّ كَمَا يُقَالُ أَحَبَّهُ فَهُوَ مَحْبُوبٌ Ve gebe hatun cenīni rahimde setr ve kabz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَنَّتِ الْحَامِلُ الْجَنِينَ أَيْ سَتَرَهُ فِي الرَّحِمِ

اَلْجِنُّ [el-cinn] (cīm'in kesriyle) Gecenin zulmetine yāhūd ihtilātına denir ki zikr olundu. Ve جِنُّ النَّاسِ [cinnu'n-nās] ve جَنَانُ النَّاسِ [cenānu'n-nās] ki سَحَابٌ [seḥāb] veznindedir, müctemaᶜ-ı nāsın göm ve firāvān olan yerine denir, dāhil olanı setr eylediği için; tekūlu: لَقِيتُهُ فِي جِنِّ النَّاسِ وَجَنَانِهِمْ أَيْ مُعْظَمِهِمْ Ve

جِنٌّ [cinn] Melāᵓikeye ıtlāk olunur, mestūr oldukları için, جِنَّةٌ [cinnet] dahi denir.

Müᵓellif *Baṣā'ir*'de dedi ki جِنٌّ [cinn]

hakkında iki güne makāle vardır: Birisi budur ki جِنٌّ [cinn] mutlakan havāssın mecmūᶜundan müstetir olan rūhāniyyūna ıtlāk olunur ki إِنْسٌ [ins] mukābili olur. Bu sūrette melāᵓike ve şeyātīn dāhil olur. Pes melāᵓike ile cinn beyninde ᶜumūm ve husūs-ı mutlak vardır. Her melāᵓik cinndir ve her cinn melāᵓike değildir. Sānī جِنٌّ [cinn] rūhāniyyūnun baᶜzına ıtlāk olunur, zīrā rūhāniyyūn üç kısmdır, ahyārdır ki melāᵓikedir ve eşrārdır ki şeyātīndir ve evsāttır ki ahyār ve eşrārı müştemildir, cinn tāᵓifesidir. Pes burada müᵓellif kavl-i evvel üzere tefsīr eyledi. Mütercim der ki işbu cinn mebhasının tafsīli Bedreddīn es-Subkī merhūmun *Ākāmu'l-Mercān fī Ahkāmi'l-Cānn* nām kitābında meşrūhtur. İntehā. Ve

جِنٌّ [cinn] Bir nesnenin tāzeliği ve nevzuhūrluğu hengāmına ıtlāk olunur, zīrā hüsn ve bedāᶜati hāleti olmakla kulūbü meftūn eder; yukālu: جِنُّ الشَّبَابِ وَغَيْرِهِ أَيْ أَوَّلُهُ Ve جِنُّ النَّبْتِ [cinnu'n-nebt] nebāt kısmının çiçeklerinden ᶜibārettir; yukālu: وَحِدْثَانُهُ أَعْجَبَنِي جِنُّ النَّبْتِ أَيْ زَهْرُهُ وَنَوْرُهُ Ve ᶜArablar لَا خَفَاءَ فِيهِ, جِنَّ بِهَذَا الْأَمْرِ derler, maᶜnāsına.

اَلْجَنَنُ [el-cenen] (fethateynle) Kabr ve mezāra, kezālik kefene ve meyyite ıtlāk olunur; setr maᶜnāsından meᵓhūzlardır; cemᶜi أَجْنَانٌ [ecnān]dır.

اَلْجَنَانُ [el-cenān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Sevb ve libāsa ıtlāk olunur, vücūdu setr eylediği için. Ve geceye ıtlāk olunur yāhūd karanuluğa denir. Ve bir nesnenin içerisine denir ki göze görünmez; yukālu: هُوَ فِي جَنَانِهِ أَيْ جَوْفِهِ Şārih der ki burada nüshalarda وَجَوْفُ مَا لَمْ تَرَ ᶜibāretiyledir ki merᵓī olmayan şeyᵓin cevfi demek olur. Vasf-ı mezkūr ise جَوْفٌ [cevf]in mülāyimidir, meger مَا lafzı maᶜrife-i ᶜāmme iᶜtibāriyle جَوْفُ الشَّيْءِ الَّذِي maᶜnāsına haml ile ve لَمْ تَرَ sebkinde ola ki ᶜadem-i rüᵓyet-i cevfin sıfatı olur yāhūd izāfetü'ş-şeyᵓ ilā-sifatihi kabīline tekellüf oluna. Ve

جَنَانٌ [Cenān] Bir dağın adıdır. Ve harīm-i hāneye denir. Ve yüreğe ve kalbe, ᶜalākavlin mahall-i sırr olan gönüle denir; yukālu: فُلَانٌ ضَعِيفُ الْجَنَانِ أَيِ الْقَلْبِ أَوْ هُوَ رَوْعُهُ Ve cāna ıtlāk olunur, رُوحٌ [rūḥ] maᶜnāsına; cemᶜi أَجْنَانٌ [ecnān] gelir.

جَنَّانٌ [Cennān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: ᶜAbdullāh b. Muḥammed b. el-Cennān muhaddistir. Ve Ebu'l-Velīd b. el-Cennān edīb ve mutasavvıftır.

جِنَانٌ [Cinān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mahbūbe kızın ismidir ki Ebū Nuvās el-Ḥakemī eşᶜārında onunla teşbīb eder idi. Ve Raḳḳa'da bir mevziᶜ adıdır. Ve بَابُ الْجِنَانِ [Bābu'l-Cinān] Ḥaleb şehrinde bir mahalledir. Ve Muḥammed b. Aḥmed es-Simsār ve Nūḥ b. Muḥammed el-Cināniyyān muhaddislerdir. Ve

جِنَانٌ [cinān] جَنَّةٌ [cennet] lafzından cemᶜ olur. Ve ᶜAmr b. Ḥalef b. Cinān mukrī ve muhaddistir.

اَلْإِسْتِجْنَانُ [el-isticnān] Gizlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَجَنَّ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ Ve delirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أُسْتُجِنَّ فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَ مَجْنُونًا Ve bir adamı şevk ve cünbüş ve taraba getirmek maᶜnāsınadır; yukālu: اِسْتَجَنَّهُ إِذَا اسْتَطْرَبَهُ

اَلْجَنِينُ [el-cenīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Rahimde olan velede denir; bi-maᶜnā mefᶜūldür; cemᶜi أَجِنَّةٌ [ecinnet] ve أَجُنٌّ [ecunn] gelir أَجِلَّةٌ [ecillet] ve أَفْلُسٌ [eflus] veznlerinde. Ve mutlakan mestūr ve nihān

olan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ جَنِينٌ أَيْ مَسْتُورٌ

اَلْمِجَنُّ [el-micenn] ve

اَلْمِجَنَّةُ [el-micennet] (mīm'lerin kesriyle ve cīm'lerin fethiyle) ve

اَلْجُنَانُ [el-cunān] ve

اَلْجُنَانَةُ [el-cunānet] (cīm'lerin zammıyla) Kalkana denir, تُرْسٌ [turs] maʿnāsına, sātir olduğu için; ve tekūlu'l-ʿArab: قَلَبَ فُلَانٌ مِجَنَّهُ أَيْ أَسْقَطَ الْحَيَاءَ وَفَعَلَ مَا شَاءَ أَوْ مَلَكَ أَمْرَهُ وَاسْتَبَدَّ بِهِ Yaʿnī "Hayāʾ ve hicābı bertaraf edip bī-pervā dilediğini işler oldu" yāhūd "Zimām-ı umūru yed-i gayrda iken şimdi hod-be-hod umūrunu kabza-i irāde vü istiklāline aldı" diyecek yerde īrād olunur. Ve

مِجَنٌّ [micenn] وِشَاحٌ [vişāḥ] maʿnāsınadır ki nisvān-ı ʿArab zīnetlerindendir.

اَلْجُنَّةُ [el-cunnet] (cīm'in zammıyla) Bir nesneyi setr ve vikāye eden şeyʾe denir; yukālu: هُوَ جُنَّةٌ لَهُ أَيْ يَقِيهِ Ve şol makreme ve mendil makūlesine denir ki nisvān onunla sırtından mā-ʿadā önünü ve ensesini ve yüzünü ve göğsünün iki yanlarını bürüyüp örterler ve بُرْقُعٌ [burḳuʿ] gibi onda iki gözlük olur.

اَلْجِنِّيُّ [el-cinniyy] (cīm'in kesriyle) جِنٌّ [cinn] yāhūd جِنَّةٌ [cinnet] lafzına mensūb demektir. Şārihin beyānına göre murād cinn sınfından yāhūd cemāʿatinden vāhid demektir ki رُومٌ [rūm] ve رُومِيٌّ [rūmiyy] gibi olur; yukālu: رَأَيْتُ جِنِّيًّا أَيْ وَاحِدًا مِنَ الْجِنِّ أَوِ الْجِنَّةِ Ve ʿAbdusselām b. ʿÖmer ve Ebū Yūsuf el-Cinniyyān rivāyet-i hadīs eylediler.

اَلْجِنَّةُ [el-cinnet] (cīm'in kesriyle) Cinn sınfının tāʾife ve cemāʿatine denir; yukālu: هُوَ مِنَ الْجِنَّةِ أَيْ مِنْ طَائِفَةِ الْجِنِّ Pes جِنٌّ [cinn] lafzından ahass olur, tāʾ vahdet-i cinsiyyeye dāll olur. Ve

جِنَّةٌ [cinnet] جُنُونٌ [cunūn]dan ism olur, delilik maʿnāsına; yukālu: بِهِ جِنَّةٌ أَيْ جُنُونٌ Ve

جِنَّةٌ [cinnet] جِنٌّ [cinn] gibi, melāʾikeye ıtlāk olunur.

اَلْمَجَنَّةُ [el-mecennet] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) Tāʾife-i cinn makarrı arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَجَنَّةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْجِنِّ Ve Mekke kurbünde bir mevziʿ adıdır; baʿzen mīm'i meksūr olur. Ve delilik, جُنُونٌ [cunūn] maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ مَجَنَّةٌ أَيْ جُنُونٌ

اَلتَّجَنُّنُ [et-tecennun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznide) ve

اَلتَّجَانُّ [et-tecānn] (teşdīd-i nūn'la تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Delirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَنَّنَ زَيْدٌ وَتَجَانَّ إِذَا صَارَ مَجْنُونًا Ve

تَجَنُّنٌ [tecennun] Yerin nebātı bi'l-cümle çiçek açmak maʿnāsınadır. Ve bu, taḫarrüc ve teʾeşşüm bābındandır; yukālu: تَجَنَّنَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَخْرَجَتْ زَهْرَهَا وَنَوْرَهَا Ve

تَجَنُّنٌ [tecennun] ve

تَجَانُنٌ [tecānun] Deli olmayan adam musannaʿ delilik sūreti göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَنَّنَ عَلَى فُلَانٍ وَتَجَانَنَ إِذَا أَرَى مِنْ نَفْسِهِ الْجُنُونَ

اَلْمَجْنُونُ [el-mecnūn] Deliye denir, dīvāne maʿnāsına; yukālu: أَجَنَّهُ اللهُ فَهُوَ مَجْنُونٌ ke-mā zukire, lākin sülāsī-yi mechūlden vārid olmakla bu şāzz olmamak muttaridedir.

اَلْجَانُّ [el-cānn] (teşdīd-i nūn'la) جِنٌّ [cinn] lafzından ism-i cemʿdir, lākin Zemaḫşerī'nin *Muḳaddime*'de ve müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre جَانٌّ [cānn] أَبُو الْجِنِّ [ebu'l-cinn]dir, niteki آدَمُ [Ādem] أَبُو الْبَشَرِ [ebu'l-beşer]dir. Ve baʿzılar ʿindinde جَانٌّ [cānn] bir kavm-i

mahsūstur, insāndan mukaddem halk olundular. Ve

جَانٌّ [cānn] Bir nevʿ hayye ismidir ki gözleri siyāh olur, ekserī hānelerde devr eder ve bir kimseyi āzürde eylemez.

اَلْمَجْنُونَةُ [el-mecnūnet] Pek uzun hurmā ağacına ıtlāk olunur; yukālu: نَخْلَةٌ مَجْنُونَةٌ أَيْ طَوِيلَةٌ

اَلْجَنَّةُ [el-cennet] (cīm'in fethiyle) Hurmā ve sāʾir eşcārı müştemil bāgçeye denir, eşcār ve zılāliyle arzı setr eylediği için; cemʿi جِنَانٌ [cinān]dır, كِتَابٌ [kitāb] veznide; tekūlu: دَخَلْنَا الْجَنَّةَ وَهِيَ حَدِيقَةٌ ذَاتُ النَّخْلِ وَالشَّجَرِ

اَلْجَنِينَةُ [el-cenīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) Taylasān şeklinde kenārları zincefli bir güne sevbe denir ki nisvān-ı ʿArab telebbüs ederler.

اَلْجُنُونُ [el-cunun] (zammeteynle) Aslı جُنُونٌ [cunūn] idi ki deliliğe denir; tahfīfen vāv'ı hazf olunmuştur.

جَنُّونَةٌ [Cennūnet] (خَرُّوبَةٌ [ẖarrūbet] veznide) Muhaddisīnden Yūsuf b. Yaʿḳūb el-Kinānī lakabıdır.

جَنُّونٌ [Cennūn] (خَرُّوبٌ [ẖarrūb] vezninde) Esmādandır: Cennūn el-Mavṣılī, Ġassān b. Rebīʿa'dan rivāyet-i hadīs eyledi.

أَجِنَّكَ [ecinneke] (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) مِنْ أَجْلِ أَنَّكَ maʿnāsınadır; yaʿnī terkīb-i mezkūrdan muhsatardır, وَيْلِمَّةَ kelimesi gibi; yukālu: مِنْ أَجِنَّكَ كَذَا أَيْ مِنْ أَجْلِ أَنَّكَ كَذَا

اَلْجَنَاجِنُ [el-cenācin] (زَلَازِلُ [zelāzil] veznide) Göğüste olan kaburgalara denir; müfredi جِنْجِنٌ [cincin]dir ve جِنْجِنَةٌ [cincinet]tir cīm'lerin kesri ve fethiyle ve جُنْجُونُ [cuncūn]dur cīm'in zammıyla.

اَلْمَنْجَنُونُ [el-mencenūn] ve

اَلْمَنْجَنِينُ [el-mencenīn] (mīm'lerin fethiyle) Su dolabına denir ki davar ile yāhūd su ile dönüp su çekilir, bāgçelerde ve nehrlerde olan dolap olacaktır. Ve bu müʾennestir. Mütercim der ki Zemaẖşerī harman dövecek çarh ile beyān eylemiştir. Ve *Şāfiye* şerhinde Çārperdī vezni فَنْعَلُولٌ [fenʿalūl] ve فَنْعَلِيلٌ [fenʿalīl] yāhūd فَعْلَلُولٌ [faʿlelūl] ve فَعْلَلِيلٌ [faʿlelīl] olduğunu tafsīl ve muʿarreb olunmasını tasrīh eylemiştir. Ve teʾnīsi zāhiren آلَةٌ [ālet] teʾvīline mebnīdir.

جُنَيْنَةُ [Cuneynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznide) ʿAḳīḳ-i Medīne'de bir mevziʿdir. Ve Necd diyārında Ḍariyye ile Ḥazn-i Benī Yerbūʿ mā-beyninde bir merg-zār adıdır. Ve Vādi'l-Ḳurā ile Tebūk beyninde bir mevziʿ adıdır.

اَلْجُنَيْنَاتُ [el-Cuneynāt] Dāru'l-hilāfe-i Baġdād'da bir mevziʿ adıdır.

أَبُو جِنَّةَ [Ebū Cinnet] (cīm'in kesriyle) Esed kabīlesinden bir şāʿirdir ki Ẕu'r-Rumme nām şāʿirin dayısı idi.

ذُو الْمِجَنَّيْنِ [Ẕu'l-Micenneyn] (mīm'in kesriyle) ʿUteybe el-Huẕelī lakabıdır, dāʾimā iki kalkan taşır idi.

اَلْمُتَجَنِّنَةُ [el-mutecenninet] (مُتَفَنِّنَةٌ [mutefenninet] vezninde) Şol arza denir ki otluğu gür ve firāvān olmakla her bölüğü bir semte zāhib olmakla güyā ki tecennün eylemiştir; yukālu: أَرْضٌ مُتَجَنِّنَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثُرَ عُشْبُهَا حَتَّى ذَهَبَ كُلَّ مَذْهَبٍ

بَيْتُ جِنٍّ [Beytu Cinn] (cīm'in kesriyle) Cebelu's-Selc tahtında bir karye adıdır; nisbetinde جِنَانِيٌّ [Cināniyy] denir cīm'in kesriyle

[ج و ن]

اَلْجَوْنُ [el-cevn] (cīm'in fethiyle) Şiddet-i hudretinden karamtık olan pek koyu yeşil ota denir. Ve kırmızı nesneye denir. Ve ak nesneye denir. Ve kara nesneye denir. Ve gündüze denir, نَهَارٌ [nehār] maʿnāsına; cemʿi جُونٌ [cūn]dur cīm'in zammıyla. Ve

جَوْنٌ [cevn] Yağız ata ve deveye denir. Ve Mervān b. Zinbāʿ el-ʿAbsī ve Ḫāriş b. Ebī Şimr el-Ġassānī ve Ḥasīl eḍ-Ḍabbī ve Ḳatb b. Suleyṭ en-Nehdī ve Mālik b. Nuveyre el-Yerbūʿī ve İmruʾulḳays b. Ḥucr ve ʿAlḳame b. ʿAdiyy ve Muʿāviye b. ʿAmr b. el-Ḫāriş fereslerinin ismidir. Ve Cevn b. Katāde ashābdan yāhūd tābiʿīndendir. Ve

جَوْنٌ [cevn] Masdar olur, kararmak maʿnāsına; yukālu: جَانَ وَجْهُهُ يَجُونُ جَوْنًا إِذَا اسْوَدَّ

اَلْجَوْنَانِ [el-cevnān] (cīm'in fethi ve tesniye bünyesiyle) Yayın iki köşesine denir; yukālu: جَوْنَا الْقَوْسِ أَيْ طَرَفَاهُ Ve Ebū ʿİmrān ʿAbdulmelik b. Ḥabīb el-Cevnī ve oğlu ʿAvīd muhaddislerdir.

اَلْجَوْنَةُ [el-cevnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Güneşe denir; yukālu: طَلَعَتِ الْجَوْنَةُ أَيِ الشَّمْسُ Ve kırmızı nesneye denir. Ve kömüre denir. Ve Mekke ile Ṭāʾif beyninde bir karye adıdır.

اَلْجُونَةُ [el-cūnet] (cīm'in zammıyla) At kısmında olan yağızlığa denir. Ve ʿattār tablasına denir. Bunun aslı mehmūzdur; cemʿi جُوَنٌ [cuven]dir, صُرَدٌ [ṣured] vezninde. Ve küçük dağa denir.

اَلْجُونِيُّ [el-cūniyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) Bir nevʿ bağırtlak kuşuna denir ki karnı ve kanatları siyāh olur.

اَلتَّجَوُّنُ [et-tecevvun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) ʿArūs kapısını şetāret için kireç makūlesiyle ağartmak maʿnāsınadır. Kezālik meyyit kapısını mātem için karartmak maʿnāsınadır ki ʿādet-i ʿArabdandır; yukālu: تَجَوَّنَ بَابَ الْعَرُوسِ إِذَا بَيَّضَهُ وَتَجَوَّنَ بَابَ الْمَيِّتِ إِذَا سَوَّدَهُ

جُوَيْنٌ [Cuveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ḫorāsān ülkesinde bir eyālet adıdır. Ve Seraḫs kazāsında bir karyedir.

اَلْجَوْنَاءُ [el-cevnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Güneşe denir, şems maʿnāsına; yukālu: طَلَعَتِ الْجَوْنَاءُ أَيِ الشَّمْسُ Ve tencereye denir. Ve siyāh tüylü nākaya denir; zikr olunan جَوْنٌ [cevn] lafzından meʾhūzdur.

اَلْمُجَوْجَنُ [el-mucevcen] (مُجَوْهَرٌ [mucevher] vezninde) Kokmuş suya denir; yukālu: مَاءٌ مُجَوْجَنٌ أَيْ مُنْتِنٌ

جُوَانٌ [Cuvān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

جُوَيْنٌ [Cuveyn (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

اَلْجَوْنَيْنُ [el-Cevneyn] (cīm'in ve nūn'un fethiyle) Baḥreyn kazāsında bir karyedir.

اَلْجَوَّانَةُ [el-cevvānet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Dübüre denir إِسْتٌ [ist] maʿnāsına.

جَاوَانُ [Cāvān] Ekrāddan bir oymak adıdır. Ḥille-i Mezyediyye'de mütemekkin olurlar; fukahādan Muḥammed b. ʿAlī el-Cāvānī onlardandır.

[ج ه ن]

جُهَيْنَةُ [Cuheynet] (musaggar bünyesiyle) Bir kabīledir. Ve "عِنْدَ جُهَيْنَةَ الْخَبَرُ الْيَقِينُ" meseli "ج،ف،ن" māddesinde zikr olundu. Ve

جُهَيْنَةُ [Cuheynet] Ṭaberistān ülkesinde bir kalʿadır. Ve Mavṣil kazāsında bir karyedir; tesānīf-i kesīre sāhibi Ḥuseyn b. Naṣr b. Muḥammed el-Cuheynī oradandır.

اَلْجُهْنَةُ [el-cuhnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Evāhir-i leylin ibtidāsına denir. جُهْمَةٌ [cuhmet] maʿnāsına.

اَلْجُهَانَةُ [el-cuhānet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Tāze kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ جُهَانَةٌ أَيْ شَابَّةٌ

اَلْجَهْنُ [el-cehn] (cīm'in fethiyle) Yüzün eti galīz olmağa denir.

اَلْجُهْنُ [el-cuhn] (cīm'in zammıyla) Deniz kıyısına bir ok atımı mesāfe kadar karīb olan körfeze denir ki sāhil muttasıl olmaya ve eger muttasıl olursa [şiʿb] denir.

اَلْجُهُونُ [el-cuhūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir nesne pek karīb olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَهَنَ الشَّيْءُ جُهُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَرُبَ وَدَنَا

جَيْهَانُ [Ceyhān] (cīm'in fethiyle) Bir recül adıdır.

نَهْرُ جِهَانٍ [Nehru Cihān] "ج،ح،ن" māddesinde zikr olundu.

[ج ي ن]

جَيَّانُ [Ceyyān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Endelus'te bir beldedir; kudemā-i aʿlāmdan İbn Mālik ve Ebū Ceyyān oradandır, ikisi de imāmu'l-ʿArabiyyedir. Ve Ebū Ceyyān baʿzen pederinin ceddi olan Ḥayyān'a nisbet olunur ki ḥā-yı mühmele iledir. Ve

جَيَّانُ [Ceyyān] Iṣfahān kazāsında bir karyedir; Ṭalḥa b. el-Aʿlem el-Ḥanefī ondandır. Ve Mūsā b. Muḥammed b. Ceyyān ve Muḥammed b. Ḫalef b. Ceyyān muhaddislerdir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ن]

اَلْحَبَنُ [el-ḥaben] (fethateynle) Bir marazdır ki insānın karnında ʿārız olmakla karın şişip kabarır, beyne'l-etıbbā' istiskā dedikleri ʿillettir; yukālu: بِهِ حَبَنٌ وَهُوَ دَاءٌ فِي الْبَطْنِ يَعْظُمُ مِنْهُ

اَلْحَبْنُ [el-ḥabn] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla ve fethiyle) İstiskā ʿilletine mübtelā olmak maʿnāsınadır; yukālu: حُبِنَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ وَحَبِنَ حَبَنًا وَحَبَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve إِذَا أَصَابَهُ حَبَنٌ

حَبِنٌ [ḥabn] Pür-gazab olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَبِنَ عَلَيْهِ حَبَنًا إِذَا امْتَلَأَ غَضَبًا

اَلْأَحْبَنُ [el-aḥben] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) İstiskā ʿilletine uğramış adama denir; müʾennesi حَبْنَاءُ [ḥabnā']dır.

اَلْحِبْنُ [el-ḥibn] (ḥā'nın kesriyle) Maymun dedikleri cānvere denir. Ve bir güne kabarcık ismidir ki kan çıbanı gibi bedende zuhūr eder. Ve mutlakan bedende zuhūr edip şişip irinlenen sivilce ve yara makūlesine denir. Ve kan çıbanına denir; cemʿi حُبُونٌ [ḥubūn] gelir.

اَلْحِبْنَةُ [el-ḥibnet] (ḥā'nın kesriyle) Bu dahi sivilce ve yara makūlesine denir. Ve kan çanağına denir.

اَلْحَبْنُ [el-ḥabn] (ḥa'nın fethiyle) Şecer-i دِفْلَى [diflā] ismidir ki ağu ağacı dedikleridir, halk ona zakkūm ağacı derler.

اَلْحَبِينُ [el-ḥabīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi şecer-i mezbūra denir.

اَلْحَبْنَاءُ [el-ḥabnā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] veznin-de) Büyük karınlı ʿavrete denir; yukālu:

إِمْرَأَةٌ حَبْنَاءُ أَيِ الضَّخْمَةُ الْبَطْنِ Ve Muġīre ve Yezīd ve Ṣaḫr nām birāderlerin vālideleri ismidir ki üçü de şāʿir idi; pederleri ʿAmr b. Rebīʿa'dır. Ve yumurtlamaz olan güvercine denir; cemʿi حُبْنٌ [ḥubn]dur ḥā'nın zammıyla. Ve etli topaç ayağa vasf olur.

حُبَيْنَةُ [ḥubeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) ve

أُمُّ حُبَيْنٍ [ummu ḥubeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir cins cānvere denir, Türkīde kertenkele dedikleridir ki kelere şebīh ve iri ve karnı büyük olur; dāʾimā başını yukarı kaldırarak gider, taşlık yerlerde ve makberelerde kesīr olur. Ve أُمُّ حُبَيْنٍ [ummu ḥubeyn] lafzı maʿrifedir, baʿzen lām-ı taʿrīf dāhil olur, lākin baʿde'l-hazf şāzz olmak üzere nekre olmaz.

اَلْمُحْبَئِنُّ [el-muḥbeʾinn] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmeʾinn] vezninde) Dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْبَئِنٌّ أَيْ غَضْبَانُ

حَبَوْنَنٌ [Ḥabevnen] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bir recül ʿalemidir. Ve bir vādī ismidir.

حَبُّونَةُ [Ḥabbūnet] (سَمُّورَةُ [semmūret] vezninde) Ḳāsim el-Birzālī nām muhaddisin ceddi ismidir. Ve ʿAbdulvāḥid b. Ḥasen b. Ḥubeyn ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir, muhaddistir, ʿalā-kavlin nūn'la حُنَيْنٌ [Ḥuneyn] dir.

[ح ت ن]

اَلْحَتْنُ [el-ḥatn] (ḥā'nın fethi ve kesri ve tā'nın sükūnuyla) Misl ve hemtā maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ حَتْنُهُ أَيْ مِثْلُهُ وَقِرْنَهُ ve yukālu: هُمَا حَتْنَانِ أَيْ سِيَّانِ فِي الرَّمْيِ Pes ok atışmakta olan berāberlikte istiʿmāl gālib olmuştur. Ve bātıl ve beyhūde maʿnāsınadır; yukālu: أَتَى بِالْحَتْنِ أَيِ الْبَاطِلِ

اَلْحَتَنُ [el-ḥaten] (fethateynle) Dağların uçlarına denir. Ve

حَتَنٌ [ḥaten] Masdar olur, bir nesne saht ve şedīd olmak maʿnāsına; yukālu: حَتِنَ الْحَرُّ حَتَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ

اَلْحَاتِنُ [el-ḥātin] Şol güne denir ki evvel ve āhiri ıssılıkta yeksān ola; yukālu: يَوْمٌ حَاتِنٌ إِذَا اسْتَوَى أَوَّلُهُ وَآخِرُهُ حَرًّا

اَلْمُحْتَتِنُ [el-muḥtetin] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Her yeri besberāber olan düz ve hemvār nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُحْتَتِنٌ أَيْ مُسْتَوٍ لَا يُخَالِفُ بَعْضُهُ بَعْضًا

اَلْحَتْنَاءُ [el-ḥatnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Tüysüz kavlak deveye denir.

اَلْحُتْنَانُ [el-ḥutnān] (ḥā'nın zammıyla) حُتْنَالٌ [ḥutnāl] vezninde ve mürādifidir ki zarūrī ve nāçār maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ عَنْهُ حُتْنَانٌ أَيْ حُتْنَالٌ أَيْ بُدٌّ وَفِرَاقٌ

اَلْحَتَنَى [el-ḥatenā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Atılan okların yeksānlığına denir; yukālu: وَقَعَتِ النَّبْلُ حَتَنَى أَيْ مُتَسَاوِيَةً

اَلْإِحْتَانُ [el-iḥtān] (hemzenin kesriyle) Ok atan adamın hep attığı oklar bir yere uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَتْ سِهَامُهُ فِي مَوْضِعٍ وَاحِدٍ

اَلتَّحَاتُنُ [et-teḥātun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Berāberleşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَاتَنُوا فِي الْأَمْرِ إِذَا تَسَاوَوْا

حَوْتَنَانُ [Ḥavtenān] (ḥā'nın fethiyle) Bir belde adıdır.

[ح ث ن]

حُثُنٌ [Ḥuṯun] (ḥā'nın ve ṯā-yı müsellesenin zammıyla) Huẕeyl bilādında bir mevziʿ adıdır.

[ح ج ن]

اَلْحَجْنُ [el-ḥacn] (ḥa'nın fethi ve

cīm'in sükūnuyla) Ağacı eğip bükmek maʿnāsınadır; yukālu: حَجَنَ الْعُودَ حَجْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَطَفَهُ Ve bir adamı bir işten çevirip alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: حَجَنَ فُلَانًا عَنِ الشَّيْءِ إِذَا صَدَّهُ وَصَرَفَهُ Ve çevgānla bir nesneyi kendisine doğru çekmek maʿnāsınadır; bāgçevānların keke ile ağacın dalını çektikleri gibi; yukālu: حَجَنَهُ إِذَا جَذَبَهُ بِالْمِحْجَنِ

اَلتَّحْجِينُ [et-taḥcīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi ağacı eğip bükmek maʿnāsınadır; yukālu: حَجَّنَ الْعُودَ إِذَا عَطَفَهُ Ve

تَحْجِينٌ [taḥcīn] Deveye mahsūs bir güne damga ismidir ki eğrice olur.

اَلْإِحْتِجَانُ [el-iḥticān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi مِحْجَنٌ [miḥcen] ile beriye çekmek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَجَنَهُ إِذَا جَذَبَهُ بِالْمِحْجَنِ Ve mālı kabz ve temellükle deruhde eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِحْتَجَنَ الْمَالَ إِذَا ضَمَّهُ وَاحْتَوَاهُ

اَلْحَجَنُ [el-ḥacen] (fethateynle) Eğriliğe denir; yukālu: بِهِ حَجَنٌ أَيِ اعْوِجَاجٌ Ve bir nesneye buhl ve dınnet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَجِنَ عَلَيْهِ وَبِهِ حَجَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَنَّ Ve mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَجِنَ بِالدَّارِ إِذَا أَقَامَ Ve

حَجَنٌ [ḥacen] Kene taʿbīr olunan böceğe denir. Ve davar kısmına ʿārız olan kötürümlüğe denir; yukālu. فِي دَابَّتِهِ حَجَنٌ أَيْ زَمَنٌ

اَلْحُجْنَةُ [el-ḥucnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Eğriliğe denir; yukālu: بِهِ حُجْنَةٌ أَيِ اعْوِجَاجٌ Ve

حُجْنَةُ الثُّمَامِ [ḥucnetu'ṣ-ṣumām] Yaban darısı dedikleri otun yaprağına ıtlāk olunur. Ve bunda fetehātla da zebān-zededir. Ve

حُجْنَةُ الْمِغْزَلِ [ḥucnetu'l-miġzel] İğin başında olan eğrice demire denir.

اَلتَّحَجُّنُ [et-teḥaccun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Eğilmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَجَّنَ الشَّيْءُ إِذَا اعْوَجَّ

اَلْمِحْجَنُ [el-miḥcen] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِحْجَنَةُ [el-miḥcenet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Çevgāna ve bāgçevānların keke taʿbīr ettikleri ucu eğri ağaca denir. Ve mutlakan eğri nesneye denir. Ve Miḥcen b. el-Edraʿ ve Miḥcen b. Ebī Miḥcen ashābdandır.

اَلْحَجْنَاءُ [el-Ḥacnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Muʿāviye el-Bekkāʾī feresinin ismidir. Ve bir ucu aşağı cebheye doğru māʾil olan kulağa denir, ʿalā-kavlin her birinin bir uçları cebheye doğru birbirine mukābil māʾil olana denir; yukālu: أُذُنٌ حَجْنَاءُ أَيِ الْمَائِلَةُ أَحَدِ طَرَفَيْهَا قِبَلَ الْجَبْهَةِ سُفْلًا أَوِ الَّتِي أَقْبَلَتْ أَطْرَافُ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى قِبَلَ الْجَبْهَةِ

اَلْأَحْجَنُ [el-aḥcen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْحَجِنُ [el-ḥacin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Uçları büklüm büklüm sarkık ve kıvırcık saça denir; yukālu: شَعْرٌ أَحْجَنُ وَحَجِنٌ أَيْ مُتَسَلْسِلٌ مُسْتَرْسِلٌ رَجِلٌ جَعْدُ الْأَطْرَافِ Ve

حَجِنٌ [ḥacin] Kene dedikleri böceğe denir.

اَلْإِحْجَانُ [el-iḥcān] (hemzenin kesriyle) ثُمَامٌ [ṣumām] dedikleri otun yaprağı zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْجَنَ الثُّمَامُ إِذَا خَرَجَتْ حُجْنَتُهُ

اَلْحَجُونُ [el-ḥacūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tenbel ve kāhil adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَجُونٌ أَيْ كَسْلَانُ Ve Maʿlāt-ı Mekke'de bir dağın adıdır. Ve bir mevziʿin ismidir. Ve

حَجُونٌ [ḥacūn] Şol gazveye denir ki hasm tarafını igfāl için ibtidā asl maksūd olan ciheti izmār ve sāʾir semti izhār eyledikten sonra bagteten cihet-i maksūda tahavvül

ve ʿazm oluna, ʿalā-kavlin baʿīd ve tavīl olan gazveye ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ يَغْزُو الْغَزْوَةَ الْحَجُونَ وَهِيَ كُلُّ غَزْوَةٍ يُظْهِرُ غَيْرَهَا ثُمَّ يُخَالِفُ إِلَى ذٰلِكَ الْمَوْضِعِ أَوْ هِيَ الْبَعِيدَةُ الطَّوِيلَةُ

حُجَيْنٌ [Ḥuceyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbnu'l-Muṯennā'dır ki muhaddistir.

أَحْجَنُ [Aḥcen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Esāmīdendir: Leheb b. Aḥcen bir kabīledir ki fenn-i ʿiyāfe ile maʿrūflardır.

اَلْحَوْجَنُ [el-ḥavcen] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Kırmızı güle denir, verd-i ahmer maʿnāsına, حَوْجَمٌ [ḥavcem] dahi denir.

حَجْنٌ [Ḥacn] (ḥā'nın fethiyle) İbni'l-Murakkaʿ'dır ki sahābedir.

حُجَيْنَةُ [Ḥuceynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Esmādandır.

[ح ج ش ن]

حَجْشَنَةُ [Ḥacşenet] (ḥā'nın ve şīn-i muʿcemenin fethiyle) Muhaddisīnden Yaḥyā b. el-Faḍl el-Mavṣilī ceddinin ismidir.

[ح ذ ت]

اَلْحُذْنُ [el-ḥuẕn] (ḥā'nın zammı ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Don uçkurluğuna denir, حُجْزَةٌ [ḥuczet] maʿnāsına.

اَلْحُذُنَّةُ [el-ḥuẕunnet] (عُتُلَّةٌ [ʿutullet] vezninde) Bodura denir. Ve kulağı küçük adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُذُنَّةٌ أَيِ الصَّغِيرُ الْأُذُنِ Ve şol deveye denir ki küçükten قُعْدَةٌ [ḳuʿdet] ittihāz olunmakla edevāt ve eskāl tahmīl ederek kullanılmakla hörgücü eriyip basık kalıp ve karnı dahāmet peydā eylemekle topaç kalmış ola. Ve Yemāme kurbünde bir mevziʿ adıdır.

اَلْحُذُنَّتَانِ [el-ḥuẕunnetān] (عُتُلَّتَانِ [ʿutulletān] vezninde) İnsānın iki kıynaklarına denir. Ve iki hāyelere denir. Ve iki kulağa denir.

[ح ر ن]

اَلْحِرَانُ [el-ḥirān] (ḥā'nın kesri ve zammıyla) Dābbe حَرُونٌ [ḥarūn] olmak maʿnāsınadır ki eştirmek ve seğirtmek murād olundukta hırçınlık ve önegülük edip eşmeyip ve seğirtmeyip geri geri gitmek ve seğirtirken hemān duruvermekten ʿibārettir ki tahrīfle harınlık taʿbīr olunur. Ve bu ẕātu'l-ḥāfir olan mahsūstur, at ve katır gibi; yukālu: حَرَنَتِ الدَّابَّةُ وَحَرُنَتْ حِرَانًا وَحُرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا اسْتُدِرَّ جَرْيُهَا وَقَفَتْ Burada اسْتُدِرَّ إِذَا lafzı mechūl sīgasıyladır. Ve bāyiʿ ve müşterīden her biri metāʿın pahasında ne aşağı inmek ve ne yukarı çıkmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَرَنَ فِي الْبَيْعِ إِذَا لَمْ يَزِدْ وَلَمْ يَنْقُصْ Ve pamuk atmak maʿnāsınadır; yukālu: حَرَنَ الْقُطْنَ حِرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَدَفَهُ

اَلْحَرُونُ [el-ḥarūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Vasftır, harınlık eden dābbeye denir. Ve şol şikāra denir ki aslā dağın dorusundan ayrılmaz ola. Ve Muslim b. ʿAmr el-Bāhilī yāhūd Şeḳīḳ b. Cerīr el-Bāhilī feresinin ismidir. Ve Ḥabīb b. el-Muhelleb nām kimsenin lakabıdır.

اَلْمَحَارِينُ [el-meḥārīn] (mīm'in fethiyle) Gömeç ballarına denir. Ve bal gömecine yapışıp ayrılmayan arılara denir, tā ki bal sağan elinde olan ağaçla kendisini koparıp defʿ eyleye. Ve pamuk çekirdeklerine denir; müfredi مِحْرَانٌ [miḥrān]dır, مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezninde.

حَرَّانُ [Ḥarrān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Meşīşī bir şāʿirdir. Ve Şām diyārında bir beldedir; nisbetinde حَرْنَانِيٌّ [Ḥarnāniyy] denir nūn ziyadesiyle, حَرَّانِيٌّ denmez her ne kadar kıyās ise de.

بَنُوحِرِنَّةَ [Benū Ḥirinnet] (kesreteynle ve teşdīd-i nūn'la) Bir batndır.

حُرَيْنٌ [Ḥureyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ismidir.

[ح ر د ن]

اَلْحِرْدَوْنُ [el-ḥirdevn] (dāl'la جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) حِرْذَوْنٌ [ḥirẕevn] lafzına lügattir, ẕāl-ı muʿceme ile.

[ح ر ذ ن]

اَلْحِرْذَوْنُ [el-ḥirẕevn] (ẕāl-ı muʿceme ile) حِرْدَوْنٌ [ḥirdevn]dir ki erkek kelere denir yāhūd başka bir cānverin adıdır. Müfredātta حِرْذَوْنٌ [ḥirẕevn] Süryānī olarak Türkīde kertenkele dedikleri cānver ile müfesserdir.

[ح ر س ن]

اَلْحَرَاسِنُ [el-ḥarāsin] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesriyle) Bir nevʿ balık ismidir.

اَلْحَرَاسِينُ [el-ḥarāsīn] (ḥā'nın fethiyle) Arık ve zebūn develere denir; müfredi yoktur. Ve kurak kıtlık senelere denir.

[ح ز ن]

اَلْحَزْنُ [el-ḥazn] (ḥā'nın fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla ve fethateynle) Gam ve endūha denir; cemʿi أَحْزَانٌ [aḥzān] dır; yukālu: أَخَذَهُ حَزْنٌ وَحَزَنٌ أَيْ هَمٌّ Ve ḥā'nın zammıyla حُزْنٌ [ḥuzn] masdar olur, bir adamı gam-gīn eylemek maʿnāsına; yukālu: حَزَنَهُ الْأَمْرُ حُزْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ حَزِينًا Ve

حَزَنٌ [ḥazen] (fethateynle) Kezālik masdar olur, gam-gīn olmak maʿnāsına; yukālu: حَزِنَ الرَّجُلُ حَزَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ حَزِينًا

اَلتَّحَزُّنُ [et-teḥazzun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلتَّحَازُنُ [et-teḥāzun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

اَلْإِحْتِزَانُ [el-iḥtizān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bunlar da gam-nāk olmak maʿnāsına; yukālu: تَحَزَّنَ الرَّجُلُ وَتَحَازَنَ وَاحْتَزَنَ إِذَا صَارَ حَزِينًا Ve

تَحَزُّنٌ [teḥazzun] Bir adama bir nesne zımnında acıyıp derd-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَزَّنَ عَلَيْهِ إِذَا تَوَجَّعَ

اَلْحَزْنَانُ [el-ḥaznān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) ve

اَلْمِحْزَانُ [el-miḥzān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Bāb-ı rābiʿden ism-i fāʿillerdir, gam-gīn adama denir.

اَلْإِحْزَانُ [el-iḥzān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimseyi gam-gīn kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْزَنَهُ إِذَا جَعَلَهُ حَزِينًا Baʿzılar dedi ki أَحْزَنَهُ [aḥzenehu] جَعَلَهُ حَزِينًا maʿnāsınadır ve حَزَنَهُ حُزْنًا [ḥazenehu ḥuznen] جَعَلَ فِيهِ الْحُزْنَ maʿnāsınadır; temkīn ve takrīri mutazammındır. Ve

إِحْزَانٌ [iḥzān] Galīz ve dürüşt ve sert yere uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْزَنَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي الْحَزْنِ

اَلْمَحْزُونُ [el-maḥzūn] ve

اَلْحَزِينُ [el-ḥazīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْحَزِنُ [el-ḥazin] (كَتِفٌ [ketif] ve نَدُسٌ [nedus] veznlerinde ki bāb-ı evvelden vasflardır) ve

اَلْمُحْزَنُ [el-muḥzen] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde ki إِحْزَانٌ [iḥzān]dan ism-i mefʿūldür) Gam-gīn adama denir. Evvellerin cevmʿi حِزَانٌ [ḥizān] gelir, كِرَامٌ [kirām] vezninde ve حُزَنَاءُ [ḥuzenāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde.

عَامُ الْحُزْنِ [ʿāmu'l-ḥuzn] (ḥā'nın zammıyla) Ümmü'l-müʾminīn Ḫadīce el-Kubrā radıyallāhu ʿanhā ile ʿammü'n-Nebī

ʿaleyhi's-selām Ebū Ṭālib'in vefāt eyledikleri senedir ʿaleyhi's-selām hazretleri pek mahzūn olmalarıyla ıtlāk eylediler.

اَلْحُزَانَةُ [el-ḥuzānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Selefte ʿArab tāʾifesi ʿAcem üzere ibtidā kudūmlerinde hasebe'ş-şart ve'l-muʿāhede müstehak oldukları sābıkaya denir ki hāne ve mezraʿa ve tarla makūlesi emlāktan ʿibāret idi, beynlerinde bu vech üzere karār-dāde olmuştu; حُزُونَةٌ [ḥuzūnet]-i arzdan meʾhūzdur. Ve

حُزُونَةٌ [ḥuzūnet] Bir adamın ehl ve ʿayāline denir, levāzım ve umūrları için mütehazzin ve mütezaccir olduğu tasavvuruna mebnīdir; ve minhu: فُلَانٌ لَا يُبَالِي إِذَا شَبِعَتْ خِزَانَتُهُ أَنْ تَجُوعَ حُزَانَتُهُ

اَلْحَزُونُ [el-ḥazūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bed-hūy koyuna denir.

اَلْحَزْنُ [el-ḥazn] ve

اَلْحَزْنَةُ [el-ḥaznet] (ḥā'ların fethi ve zā'ların sükūnuyla) Sert ve galīz yere denir; yukālu: أَرْضٌ حَزْنٌ وَحَزْنَةٌ أَيْ غَلِيظَةٌ خِلَافُ سَهْلَةٍ Ve

حَزْنٌ [Ḥazn] Ġassān kabīlesinden bir cemāʿattır. Ve bilād-ı ʿAraba ıtlāk olunur ki ʿArabistān taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin bilād-ı ʿArabda iki حَزْنٌ [Ḥazn] nām mahall vardır, biri Zubāle ile Necd beyninde olan arzdır ve biri Benī Yerbūʿ yurdunda bir mevziʿdir ki düz ovaları ve niçe mergzārları müştemildir; ve minhu kavluhum: مَنْ تَرَبَّعَ الْحَزْنَ وَتَشَتَّى الصَّمَّانَ وَتَقَيَّظَ الشَّرَفَ فَقَطْ أَخْصَبَ Yaʿnī "Bir adam bahār mevsiminde Ḥazn ve kış faslında Ṣammān ve yaz eyyāmında Şeref nām mahallerde ārām eylese aslā cedb ve kılletten āzürde olmayıp hısb ve rehā ile imrār-ı eyyām eder." Ve Ḥazn b. Ebī Vehb ashābdandır.

اَلْحُزَنُ [el-ḥuzen] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Dürüşt ve galīz dağlara denir; müfredi حُزْنَةٌ [ḥuznet]tir, صُبْرَةٌ [ṣubret] ve صُبَرٌ [ṣuber] gibi. Ve bir dağın ismidir.

حَزِينٌ [Ḥazīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Necd diyārında bir suyun adıdır. Ve bir recül ismidir.

حَزَانٌ [Ḥazān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

حُزَانَةُ [Ḥuzānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznninde) ve

حُزَيْنٌ [Ḥuzeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

اَلتَّحْزِينُ [et-taḥzīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Rikkat-i savtla Ḳurʾān-ı kerīm okumak maʿnāsınadır ki kulūbe müʾessir olur, hazīn hazīn okumak taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ يَقْرَأُ بِالتَّحْزِينِ أَيْ يُرَقِّقُ صَوْتَهُ

[ح س ن]

اَلْحُسْنُ [el-ḥusn] (ḥā'nın zammıyla) Güzelliğe denir; cemʿi مَحَاسِنُ [meḥāsin] gelir gayr-i kıyās üzere; yukālu: بِوَجْهِهِ حُسْنٌ أَيْ جَمَالٌ Ve

حُسْنٌ [ḥusn] Masdar olur, güzel olmak maʿnāsına; yukālu: حَسُنَ الْغُلَامُ وَحَسَنَ حُسْنًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَ جَمِيلا

اَلْحَاسِنُ [el-ḥāsin] ve

اَلْحَسَنُ [el-ḥasen] (fethateynle) ve

اَلْحَسِينُ [el-ḥasīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْحُسَانُ [el-ḥusān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْحُسَّانُ [el-ḥussān] (رُمَّانٌ [rummān] veznninde) İsm-i fāʿillerdir, güzel nesneye denir. حَاسِنٌ [ḥāsin] bāb-ı evveldendir, ذُو حُسْنٍ [ẕū ḥusn] maʿnāsınadır. حَسَنٌ [ḥasen] ve حَسِينٌ [ḥasīn] ve حُسَانٌ [ḥusān] kelimelerinin cemʿi حِسَانٌ [ḥisān] gelir ḥā'nın kes-

riyle. Ve رُمَّانٌ [rummān] vezninin حُسَّانُونَ [ḥussānūn] gelir. Müʾennesi حَسَنَةٌ [ḥasenet] ve حَسْنَاءُ [ḥasnāʾ] ve حُسَّانَةٌ [ḥussānet]tir, رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde. Ve حَسَنَةٌ [ḥasenet] ve حَسْنَاءُ [ḥasnāʾ] kelimelerinin cemʿi حِسَانٌ [ḥisān] ve حُسَّانَةٌ [ḥussānet]in cemʿi حُسَّانَاتٌ [ḥussānāt] gelir: وَلاَ تَقُلْ رَجُلٌ أَحْسَنُ فِي مُقَابَلَةِ امْرَأَةٌ حَسْنَاءُ Yaʿnī gerçi حَسْنَاءُ [ḥasnāʾ] kelimesinin hasebe'l-kıyās müzekkeri أَحْسَنُ [aḥsen] olmaktır, lākin mehcūrdur, niteki أَمْرَدُ [emred] kelimesinin müʾennesi مَرْدَاءُ iken mehcūr olmuştur; ve lihāzā: إِمْرَأَةٌ حَسْنَاءُ derler, mukābilinde رَجُلٌ أَحْسَنُ demezler ve غُلَامٌ أَمْرَدُ derler, mukābilinde جَارِيَةٌ مَرْدَاءُ demezler, belki efʿal-i tafdīl irādesiyle هُوَ الْأَحْسَنُ derler; cemʿi أَحَاسِنُ [eḥāsin]dir; ve minhu أَحَاسِنُ الْقَوْمِ أَيْ حِسَانُهُمْ

اَلْحُسْنَى [el-ḥusnā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) İsmdir, güzelliğe ve iyiliğe denir ki iyi ʿamel ve hasletten ʿibārettir; yukālu: فِيهِ الْحُسْنَى أَيْ ضِدُّ السُّوآى

Müʾellif *Baṣāʾir*'de حُسْنٌ [ḥusn] ve حَسَنَةٌ [ḥasenet] ve حُسْنَى [ḥusnā] beynlerini şu vechile fark eylemiştir ki حُسْنٌ [ḥusn] aʿyān ve ahdāsa şāmildir. Ve حَسَنَةٌ [ḥasenet] vasf olur, kezālik aʿyān ve ahdāsa şāmil olup ve eger ism olursa hemān ahdāsa ıtlāk olunur. Ve حُسْنَى [ḥusnā] yalnız ahdāsa ıtlāk olunur, aʿyāna ıtlāk olunmaz. İntehā. Ve

حُسْنَى [ḥusnā] ʿĀkıbet-i hasene maʿnāsınadır. Ve dīdār-ı ilāhī ile şerefyāb olmak niʿmetine denir; yukālu: يَسُرُّنَا الْحُسْنَى أَيِ الْعَاقِبَةُ الْحَسَنَةُ وَالنَّظَرُ إِلَى اللهِ تَعَالَى Ve aʿdā üzere fevz ve zafer maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve şehādet niʿmetine ıtlāk olunur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ﴾ اَلْآيَة Ve حُسْنَى [ḥusnā] lafzının cemʿi حُسْنَيَاتٌ [ḥusneyāt] ve حُسَنٌ [ḥusen] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

اَلْمَحَاسِنُ [el-meḥāsin] (mīm'in fethiyle) Gayr-i kıyās üzere حُسْنٌ [ḥusn] lafzının cemʿidir ki zikr olundu, güyā ki müfredi مَحْسَنٌ [maḥsen] tahayyül olunmuştur. Ve مَحَاسِنُ [meḥāsin] مَحْسَنٌ [maḥsen] lafzından ki مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde ism-i mekāndır, cemʿ olur vücūd-ı insānīde mevkiʿ-i hüsn ü cemāl olan yerlere denir. Ve ʿinde'l-baʿz bu maʿnāda müfredi yoktur; yukālu: أُنْظُرْ إِلَى مَحَاسِنِ بَدَنِهِ أَيِ الْمَوَاضِعِ الْحَسَنَةِ

اَلْمُحَسَّنُ [el-muḥassen] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Güzellenmiş maʿnāsınadır ki murād حُسْنٌ [ḥusn] üzere mecbūl demektir; yukālu: وَجْهٌ مُحَسَّنٌ أَيْ حَسَنٌ

اَلتَّحْسِينُ [et-taḥsīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Güzel kılmak maʿnāsınadır; yukālu: حَسَّنَهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ حَسَنًا

اَلْإِحْسَانُ [el-iḥsān] (hemzenin kesriyle) İyilik eylemek ve bir nesneyi iyi ve güzel eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْسَنَهُ ضِدُّ أَسَاءَهُ Ve bir nesneyi iyi ve gereği gibi bilmek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُحْسِنُ الشَّيْءَ أَيْ يَعْلَمُهُ Ve حَسَنٌ [ḥasen] dedikleri yüksek kum yığını üzere oturmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْسَنَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ عَلَى الْحَسَنِ

اَلْمُحْسِنُ [el-muḥsin] ve

اَلْمِحْسَانُ [el-miḥsān] Dāʾimā nāsa iyilik eden adama denir.

اَلْحَسَنَةُ [el-ḥasenet] (fetehātla) İyiliğe ve iyi hālete ve iyi nesneye denir, niteki ānifen fark ve beyān olundu; yukālu: فِيهِ حَسَنَةٌ أَيْ ضِدُّ سَيِّئَةٍ Cemʿi حَسَنَاتٌ [ḥasenāt] gelir. Ve

حَسَنَةُ [Ḥasenet] Bir hatun ismidir. Ve İṣṭaḫr kazāsında bir karye adıdır. Ve tarīk-i Yemen'de Ṣaʿde ve ʿAsser beynlerinde niçe dağlara ıtlāk olunur. Ve Eceʾ

nām cebelin bir rüknüne denir.

اَلْحُسَيْنِيُّ [el-ḥuseyniyy] (musaggar bünyesiyle ve elifin kasrı ve meddiyle) قُصَارَى [ḳuṣārā] maʿnāsına müstaʿmeldir ki nihāyet-i cehd ve meblag-ı mesāʿī demektir; yukālu: حُسَيْنَاهُ أَيْ يَفْعَلَ ذَلِكَ أَيْ قُصَارَاهُ Bu makūle terākib kesīrdir, niteki yukarılarda māddelerinde sebt olundu. Her bir māddenin nihāyet iʿtibārıyla maʿnāları melhūz olur, meselā māddede hüsn ve lutfun derece-i gāyeti şöyle eylemektir, eger eylemezse bed ve fenā olur demek olur.

اَلْإِسْتِحْسَانُ [el-istiḥsān]Beğenmek ve pesend eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْسَنَهُ إِذَا عَدَّهُ حَسَنًا

اَلْحَسَنُ [el-Ḥasen] (fethateynle) ve

اَلْحُسَيْنُ [el-Ḥuseyn] (musaggar bünyesiyle) İki cebel yāhūd iki uzun kumsal adıdır. حَسَنٌ [Ḥasen] dediklerinin yanında Bisṭām b. Ḳays medfūndur. Cemʿ olundukta taglīben حَسَنَانِ [Ḥasenān] denir. Ve

حَسَنٌ [Ḥasen] ve

حُسَيْنٌ [Ḥuseyn] Ṭayyiʾ kabīlesinden iki batndır. Ve esmā-i ricāldendir. Ve

حَسَنٌ [ḥasen] (fethateynle) Mutlakan zātında hüsnle muttasıf hūb ve pesendīde şeyʾe denir. Ve Endelus'te bir hisār adıdır. Ve Yemāme'de bir karyedir. Ve bir hoşmanzar şecer adıdır ki أَلَاءٌ [elāʾ] dedikleri şecer olacaktır. Ve kolda dirsekten ötecede olan karaca kemiğine denir; bunda zammla da lügattir. Ve yüksek kum yığınına denir.

اَلْحِسْنَةُ [el-ḥisnet] (ḥā'nın kesriyle) Dağın bir cānibinden domalıp çıkan yüksek yerine denir; cemʿi حِسَنٌ [ḥisen] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde.

حَسِينَةُ [Ḥasīnet] (خَدِيجَةُ [ḫadīcet] vezninde) ve

حُسَيْنَةُ [Ḥuseynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) ve

مُحَاسِنٌ [Muḥāsin] (مُزَاحِمٌ [muzāḥim] vezninde) ve

مُحَسَّنٌ [Muḥassen] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

مُحْسِنٌ [Muḥsin] (مُعْلِنٌ [muʿlin] vezninde) ve

حَسِينٌ [Ḥasīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esāmīdendir. Ve

حُسَيْنَةُ [Ḥuseynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) ʿAbdulmelik b. Mervān'ın mürcilesi olan hatunun ismidir. Ve Ḥuseyne b. el-Maʿrūr, tahdīs eyledi.

أَحْسَانُ [Aḥsān] (hemze-i meftūha ile) ʿAden kurbünde bir iskele adıdır.

اَلْحَسَنِيُّ [el-Ḥaseniyy (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) Maʿdin-i Nuḳre kurbünde bir kuyu adıdır. Ve Meʾmūn Ḫalīfe'nin vezīri olan Ḥasen b. Sehl'in kasrı adıdır.

اَلْحَسَنِيَّةُ [el-Ḥaseniyyet] (عَرَبِيَّةٌ [ʿarabiyyet] vezninde) Mavṣil eyāletinde bir belde adıdır.

اَلْحُسَيْنَاءُ [el-ḥuseynāʾ] (musaggar bünyesiyle) Bir şecerdir ki kısa yaprakları olur.

اَلْأَحَاسِنُ [el-Eḥāsin] Yemāme'de niçe dağlara ıtlāk olunur.

اَلتَّحَاسِينُ [et-teḥāsīn] تَحْسِينٌ [taḥsīn] lafzından cemʿdir ki تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde ismdir, güzel olan şeyʾe denir; ve minhu: كِتَابُ التَّحَاسِينِ خِلَافُ الْمَشْقِ Yaʿnī sürʿat ve kıllet-i mübālātla yazılmayıp teʾennī ve riʿāyetle nizām ve kāʿide üzere yazılan yazıdır, hattāt yazıları gibi.

حَسْنُونَ [Ḥasnūn] (ḥā'nın fethi ve zammıyla) Mukrī olan Nemmār'ın ismidir, Hubeyre'nin ashābındandır. Ve Ḥaşnūn el-Bennāʾ ve Ḥasnūn b. eş-Ṣayḳal el-Mışrī ve Ebū Naṣr b. Ḥasnūn ve Ebu'l-Ḥusn ki ḥā'nın zammıyla Ṭāvūs b. Aḥmed'dir muhaddislerdir. Ve Ummu'l-Ḥasen Kemāl bintu'l-Ḥāfiẓ ʿAbdullāh b. Aḥmed es-Semerḳandī ve Ummu'l-Ḥasen Kerīme bint Aḥmed el-İṣbahāniyye muhaddislerdir. Ve Ḥusn ki zammladır, İmām Aḥmed'in ümm-i veledidir. Ve Ḥasen b. ʿAmr, Ṭayyiʾ kabīlesi ricālindendir. Ve birāderi Ḥasn ki ḥā'nın fethi ve sīn'nin sükūnuyladır, ferdlerdir, yaʿnī hemnāmları yoktur.

[ح ش ت ن]

حُشْتَنُ [Ḥuşten] (şīn-i muʿceme ile جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Yaʿḳūb b. İsḥāḳ b. Muḥammed b. Ḥuşten el-Ḫorāsānī nām muhaddisin pederinin ceddi ismidir.

[ح ش ن]

اَلْحَشَنُ [el-ḥaşen] (fethateynle) Süt zefīrinden olan kīre denir; tekūlu: بِيَدِي حَشَنٌ أَيْ وَسَخٌ مِنْ دَسَمِ اللَّبَنِ Ve masdar olur, tuluma hayli müddet süt konup aralıkta tathīr olunmadığından çirklenip bedrāyiha bağlamak maʿnāsına; yukālu: حَشِنَ السِّقَاءَ حَشَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ اسْتِعْمَالُهُ بِحَقْنِ اللَّبَنِ فِيهِ فَأَرْوَحَ وَلَزِقَ بِهِ وَسَخُهُ

اَلْإِحْشَانُ [el-iḥşān] (hemzenin kesriyle) Tuluma vāfir zamān süt koyup aralıkta tathīr eylememekle çirklendirip kokutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْشَنَ السِّقَاءَ إِذَا أَكْثَرَ اسْتِعْمَالَهُ بِحَقْنِ اللَّبَنِ فِيهِ فَأَرْوَحَ وَلَزِقَ بِهِ وَسَخُهُ

اَلْحِشْنَةُ [el-ḥişnet] (ḥā'nın kesriyle) Hıkd ve kīne maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ لِفُلَانٍ حِشْنَةٌ أَيْ حِقْدٌ

اَلْمُحَاشَنَةُ [el-muḥāşenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Birbirine sövmek maʿnāsınadır; yukālu: حَاشَنَهُ إِذَا سَابَّهُ

اَلتَّحَشُّنُ [et-teḥaşşun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Emek çekip kesb ü kār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَشَّنَ الرَّجُلُ إِذَا اكْتَسَبَ

اَلْمُحْشَئِنُّ [el-muḥşeʾinn] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmeʾinn] vezninde) Dargın adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْشَئِنٌّ أَيْ غَضْبَانُ

[ح ص ن]

اَلْحَصَانَةُ [el-ḥasānet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Binā ve mekān pek sarp olmak maʿnāsınadır, şöyle ki ona ilticā edene el erişmeyip emīn ve āsūde ola; yukālu: حَصُنَ الْبِنَاءُ وَالْمَكَانُ حَصَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا مَنُعَ

اَلْحَصِينُ [el-ḥasīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sarp ve menīʿ mahalle ve bināya denir; yukālu: مَكَانٌ حَصِينٌ وَقَلْعَةٌ حَصِينَةٌ أَيْ مَنِيعٌ Ve muhkem ve metīn zırha ıtlāk olunur, vücūdun hısnı olduğu için; yukālu: دِرْعٌ حَصِينٌ وَحَصِينَةٌ أَيْ مُحْكَمَةٌ

اَلْإِحْصَانُ [el-iḥṣān] (hemzenin kesriyle) Bir mekānı kalʿa gibi sarp ve menīʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْصَنَهُ إِذَا جَعَلَهُ حَصِينًا Ve zevc zevcesini nā-mahremden hıfz ve sıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْصَنَ الْبَعْلُ زَوْجَتَهَا إِذَا عَصَمَهَا ve yukālu: أَحْصَنَ فُلَانًا التَّزَوُّجُ إِذَا عَصَمَهُ Ve hatun kendisi harāmdan sakınmak maʿnāsınadır ki nefsini hıfz etmiş olur; yukālu: أَحْصَنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَفَّتْ Ve tezevvüc eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَحْصَنَ الرَّجُلُ أَوِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَزَوَّجَ

اَلتَّحْصِينُ [et-taḥṣīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir binā ve mekānı sarp ve menīʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَصَّنَهُ بِمَعْنَى

أَحْصَنَهُ Ve zevceyi harāmdan hıfz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَصَّنَهَا الْبَعْلُ إِذَا عَصَمَهَا

اَلْحِصْنُ [el-ḥişn] (ḥā'nın kesriyle) Şol sarp ve menīʿ ve muhkem mevziʿe denir ki derūnuna vusūl kābil olmaya; cemʿi حُصُونٌ [ḥuṣūn] gelir ve أَحْصَانٌ [aḥṣān] gelir ve حِصَنَةٌ [ḥişanet] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] veznin-de. Ve

حِصْنٌ [ḥişn] Yeni aya ıtlāk olunur, هِلَالٌ [hilāl] maʿnāsına. Burada هَلَاكٌ nüshaları galattır. Ve silāha ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ حِصْنُهُ أَيْ سِلَاحُهُ Ve

حِصْنٌ [Ḥişn] Yirmi bir mevziʿ ismidir. Ve Benū Ḥişn, Fezāre'den bir cemāʿattır. Ve

حِصْنٌ [Ḥişn] Esmā-i ricāldendir.

اَلْحَصَانُ [el-ḥaṣān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Nā-mahremden perhīz üzere olan hatuna denir yāhūd mütezevviceye denir ki ʿiffet lāzımıdır; cemʿi حُصُنٌ [ḥuṣun] gelir zammeteynle ve حَصَانَاتٌ [ḥaṣānāt] gelir ḥā'nın fethiyle; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَصَانٌ أَيْ عَفِيفَةٌ أَوْ مُتَزَوِّجَةٌ Ve

حَصَانٌ [ḥaṣān] Şeh-dāne inciye ıtlāk olunur.

اَلْحُصْنُ [el-ḥuṣn] (ḥā'nın harekāt-ı selāsıyla) Hatun ʿafīfe ve pāk-dāmen olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَصُنَتِ الْمَرْأَةُ حُصْنًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ حَصَانًا

اَلْحَاصِنُ [el-ḥāṣin] ve

اَلْحَاصِنَةُ [el-ḥāṣinet] ve

اَلْحَصْنَاءُ [el-ḥaṣnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) ʿAfīfe ve perhiz-kār hatuna denir; cemʿi حَوَاصِنُ [ḥavāṣin] ve حَاصِنَاتٌ [ḥāṣināt] gelir.

اَلْمُحْصِنَةُ [el-muḥṣinet] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ve

اَلْمُحْصَنَةُ [el-muḥṣanet] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) ʿAfīfe ve perhīz-kār hatuna denir. Evvel nefsini إِحْصَانٌ [iḥṣān] eylediği için ve sānī zevc إِحْصَانٌ [iḥṣān] eylediği içindir, ʿalā-kavlin mütezevviceye yāhūd hāmile ıtlāk olunur, tezevvüc ve haml hāletleri dahi sebeb-i إِحْصَانٌ [iḥsān]dır.

اَلْحَوَاصِنُ [el-ḥavāṣin] Gebe hatunlara denir; müfredi حَاصِنَةٌ [ḥāṣinet]tir; yukālu: نِسْوَةٌ حَوَاصِنُ أَيْ حَبَالَى

اَلْمُحْصَنُ [el-muḥṣan] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Harāmdan nefsi mahfūz olan kişiye denir. Ve mütezevvic kişiye denir. Ve bu مُسْهَبٌ māddesi gibi nevādirdendir.

اَلْحِصَانُ [el-ḥişān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Aygır ata denir, gūyā ki rākibine ḥışn olur, ʿalā-kavlin şol aygıra denir ki pek soy ve kerīm olmakla nutfesi sıyānet olunup her ata çekilmez ola; cemʿi حُصُنٌ [ḥuşun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: رَكِبَ الْحِصَانَ وَهُوَ الْفَرَسُ الذَّكَرُ أَوِ الْكَرِيمُ الْمَصُونُ بِمِائِهِ

اَلتَّحَصُّنُ [et-teḥaṣṣun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) At nutfesi maṣūn soy aygır olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَصَّنَ الْفَرَسُ إِذَا صَارَ حِصَانًا بَيِّنَ التَّحَصُّنِ وَالتَّحْصِينِ

اَلْمِحْصَنُ [el-miḥṣan] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kilīde ıtlāk olunur; قُفْلٌ [ḳufl] maʿnāsına. Ve zenbīle ıtlāk olunur; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْمِحْصَنِ أَيِ الزِّبِيلِ Ve Miḥṣan b. Vaḥvaḥ ashābdandır.

أَبُو الْحِصْنِ [ebu'l-ḥişn] (ḥā'nın kesriyle) ve

أَبُو الْحُصَيْنِ [ebu'l-ḥuṣayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tilkiye ıtlāk olunur ki künyesidir ثَعْلَبٌ [ṯaʿleb] maʿnāsına.

أَبُو الْحَصِينِ [Ebu'l-Ḥaṣīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ʿOṯmān b. ʿĀṣim'ın künyesidir ki tābiʿīdir. Ve Ebu'l-Ḥaṣīn ʿAbdullāh b. Aḥmed, İmām Neseʾī şeyhidir. Ve Ebu'l-

Ḥaṣīn el-Vādiʿī ve Muḥammed b. İsḥāḳ b. Ebī Ḥaṣīn muhaddislerdir.

حِصْنٌ [Ḥiṣn] (ḥā'nın kesriyle) ve

حُصَيْنٌ [Ḥuṣayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

حَصِينٌ [Ḥaṣīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

اَلْحَصَانِيَّاتُ [el-ḥaṣāniyyāt] (ḥā'nın fethiyle) Kuşlara ıtlāk olunur.

اَلْأَحْصِنَةُ [el-aḥṣinet] (أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde) Ok temrenlerine denir.

حِصْنَانُ [Ḥiṣnān] (ḥā'nın kesriyle) Bir belde adıdır. Ve Vādī-i Liyye nām mahalde bir kalʿa adıdır; nisbetinde حِصْنِيٌّ [Ḥiṣniyy] denir, حِصْنَانِيٌّ denmez, nūn'ların ictimāʿını istiskāl ettikleri için.

[ح ض ن]

اَلْحَضْنُ [el-ḥaḍn] (ḥā'nın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) İnsānın koltuğu altından böğüre varınca kadar yere denir, ʿalā-kavlin göğüs ve iki pazı ile mābeynlerinden ʿibārettir ki kucak taʿbīr olunur; yukālu: أَخَذَ الصَّبِيُّ فِي حِضْنِهِ وَهُوَ مَا دُونَ الْإِبْطِ إِلَى الْكَشْحِ أَوِ الصَّدْرُ وَالْعُضْدَانِ وَمَا بَيْنَهُمَا Ve bir nesnenin cānib ve nāhiyesine denir; cemʿi أَحْضَانٌ [aḥḍān]dır; yukālu: إِعْتَشَّ الطَّائِرُ فِي حِضْنِ الْأَكَمَةِ أَيْ فِي جَانِبِهَا وَنَاحِيَتِهَا Ve sırtlan inine denir, وِجَارُ الضَّبُعِ [vicāru'ḍ-ḍabuʿ] maʿnāsına. Ve

حِضْنُ الْجَبَلِ [ḥiḍnu'l-cebel] Dağın çevresine denir ki yöre taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin dibine denir; yukālu: صَادَ الصَّيْدَ فِي حِضْنِ الْجَبَلِ وَهُوَ مَا أَطَافَ بِهِ أَوْ أَصْلُهُ Bu iki maʿnāda ḥā'nın zammıyla da lügattir.

اَلْحَضَنُ [el-ḥaḍan] (fethateynle) Fīl kemiğine denir, عَاجٌ [ʿāc] maʿnāsına. Ve Necd vilāyetinde bir dağın adıdır; ve minhu'l-meselu: "أَنْجَدَ مَنْ رَأَى حَضَنًا" Yaʿnī "Ḥaḍan nām dağı gören müsāfir Necd ülkesine gelmiş olur." Ve

حَضَنٌ [Ḥaḍan] Taġlib kabīlesinden münşaʿib bir kabīle adıdır.

اَلْأَعْنُزُ الْحَضَنِيَّةُ [el-aʿnuzu'l-Ḥaḍaniyyet] Zikr olunan حَضَنٌ [Ḥaḍan] dedikleri cebele yāhūd kabīleye mensūb keçiler demektir, pek siyāh yāhūd pek kızıl tüylü olur.

اَلْحَضْنُ [el-ḥaḍn] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) ve

اَلْحِضَانَةُ [el-ḥiḍānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Çocuğu kucağa almak yāhūd beslemek maʿnāsınadır; yukālu. حَضَنَ الصَّبِيَّ حَضْنًا وَحِضَانَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ فِي حِضْنِهِ أَوْ رَبَّاهُ Ve

حَضْنٌ [ḥaḍn] ve

حِضَانٌ [ḥiḍān] ve

حِضَانَةٌ [ḥiḍānet] (كِتَابٌ [kitāb] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) ve

حُضُونٌ [ḥuḍūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Kuş yumurtaları kanatları altına alıp basmak maʿnāsınadır; yukālu: حَضَنَ الطَّائِرُ بَيْضَهُ حَضْنًا وَحِضَانًا وَحِضَانَةً وَحُضُونًا إِذَا رَخَّمَ عَلَيْهِ لِلتَّفْرِيخِ Ve

حَضْنٌ [ḥaḍn] İhsānı bir kimseden āhere sarf eylemek maʿnāsınadır ki ona vermeyip gayra vermekten ʿibārettir. Ve bu, nāhiye maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: حَضَنَ مَعْرُوفَهُ عَنْ جِيرَانِهِ إِذَا كَفَّهُ وَصَرَفَهُ Ve

حَضْنٌ [ḥaḍn] ve

حَضَانَةٌ [ḥaḍānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznnde) Bir adam bir kimseyi bir nesneden bertaraf edip onda kendisi müstakil olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَضَنَ فُلَانًا عَنْ كَذَا حَضْنًا وَحَضَانَةً إِذَا نَحَّاهُ عَنْهُ وَاسْتَبَدَّ بِهِ دُونَهُ Ve bir adamı işinden alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: حَضَنَهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا حَبَسَهُ وَمَنَعَهُ

اَلْإِحْتِضَانُ [el-iḥtiḍān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi çocuğu kucağa almak yāhūd beslemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَضَنَ الصَّبِيَّ بِمَعْنَى حَضَنَهُ Ve bir kimseyi işinden alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَضَنَهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا حَبَسَهُ وَمَنَعَهُ

اَلْمَحْضَنُ [el-maḥḍan] (مَفْعَلٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمَحْضِنُ [el-maḥḍin] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Kuşun yumurta basacak mevziʿe denir ki folluk taʿbīr olunur.

اَلْحَاضِنَةُ [el-ḥāḍinet] Etfāli terbiye eden dāye hatuna denir, niteki ricālden olana lala taʿbīr olunur. Müʾellif lafz-ı Fārisīyle tefsīr eylemiştir. Ve

حَاضِنَةٌ [ḥāḍinet] Kısa salkımlı hurma ağacına denir, ʿalā-kavlin salkımları zuhūr ve kapçıklarından ayrılmış olarak çöpleri kısa olanına denir.

اَلْحَضُونُ [el-ḥaḍūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir memesi dīgerinden büyük olan koyuna ve nākaya ve ʿavrete denir. Ve hāyesinin biri āherinden büyük olan kişiye denir. Ve dudağının birisi dīgerinden büyük olan ferce denir.

اَلْحِضَانُ [el-ḥidān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Koyun ve nāka ve ʿavret حَضُونٌ [ḥaḍūn] olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَضُنَتْ حِضَانًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَتْ حَضُونًا

اَلْإِحْضَانُ [el-iḥḍān] (hemzenin kesriyle) Bir adamı horlamak ve hor görmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْضَنَهُ وَأَحْضَنَ بِهِ أَيْ أَزْرَى بِهِ Ve bir adamın hakkını iletmek maʿnāsınadır ki koltuğa çalıp götürmekten ʿibārettir; yukālu: أَحْضَنَ بِحَقِّي أَيْ ذَهَبَ بِهِ

اَلْحَوَاضِنُ [el-ḥavāḍin] حَاضِنَةٌ [ḥāḍinet]in cemʿidir ki zikr olundu; ve yukālu: لِلْأَثَافِيِّ سُفْعٌ حَوَاضِنُ أَيْ جَوَاثِمُ [Ve] سُفْعٌ [sufʿ] lafzına ki demir saç ayaklarına denir حَوَاضِنُ [ḥavāḍin] lafzını vasf ederler, جَوَاثِمُ [cevāṯim] maʿnāsını murād ederler, küle ve āteşe göğüs verip durduğu için.

اَلْمِحْضَنَةُ [el-miḥḍanet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Saksıdan düzülmüş dibi yakın yayvanca çanağa denir ki onda güvercin bastırırlar; bunda da folluk taʿbīr olunur.

حُضَيْنٌ [Ḥuḍayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ebū Sāsān Ḥuḍayn b. el-Munẕir tābiʿīdir.

اَلْحُضْنَةُ [el-ḥuḍnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, yumurta basıklığına denir. Bu mülābese ile mazlūmluğa ve magdūrluğa ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: أَصْبَحَ فُلَانٌ بِحُضْنَةِ سُوءٍ إِذَا أَصَابَتْهُ هَضِيمَةٌ فَلَمْ يَنْتَصِرْ Yaʿnī "Zulm isābet edip intikāmını almadı."

[ح ف ن]

اَلْحَفْنُ [el-ḥafn] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi parmaklar bitişik olduğu hālde iki avuçla almak, ʿalā-kavlin iki el ile kendisine doğru sıyırıp çekmek maʿnāsınadır; yukālu: حَفَنَ الشَّيْءَ حَفْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ بِرَاحَتَيْهِ وَالْأَصَابِعُ مَضْمُومَةٌ أَوْ جَرَفَهُ بِكِلْتَا الْيَدَيْنِ Ve azca ʿatiyye vermek maʿnāsınadır; yukālu: حَفَنَهُ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلًا

اَلْحَفْنُ [el-ḥafen] (fethateynle) Ayaklarını toprak savurur gibi döndürerek yürümeğe denir.

اَلْحُفْنَةُ [el-ḥufnet] (ḥā'nın zammı ve fethiyle) Bir avuç dolu nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ حُفْنَةً مِنْهُ أَيْ مِلْءَ الْكَفِّ Şārih der ki مِلْءَ الْكَفَّيْنِ olmak lāzımdır. Ve

حُفْنَةٌ [ḥufnet] Çukura ıtlāk olunur. Ve kayalarda olan halkī oymaya denir ki su irkilir; cemʿi حُفَنٌ [ḥufen]dir, صُرَدٌ [ṣurad]

vezninde.

اَلْإِحْتِفَانُ [el-iḥtifān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam iki elini bir kimsenin dizlerinin iç yüzüne sokup kaldırıp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَنَ فُلَانًا إِذَا جَعَلَ يَدَيْهِ تَحْتَ رُكْبَتَيْهِ وَأَخَذَهُ بِمَأْبِضِهِ ثُمَّ احْتَمَلَهُ Ve ağacı yerden çekip koparmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَنَ الشَّجَرَ إِذَا اقْتَلَعَهُ مِنَ الْأَرْضِ Ve bir nesneyi kendi nefsi için almak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَنَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ لِنَفْسِهِ

اَلْمِحْفَنُ [el-miḥfen] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Avucuyla bir nesneyi çok ahz eder olan adama denir.

اَلْحَفَّانُ [el-ḥaffān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) "ح،ف،ف" māddesinde zikr olundu.

حُفَيْنَةُ [ḥufeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde ki) "وَعِنْدَ حُفَيْنَةَ الْخَبَرُ الْيَقِينُ" meselinin menşeʾidir, "ج،ه،ن" māddesinde güzerān eyledi. Şārih der ki bunda üç güne ihtilāf vardır, niteki müʾellif zikr eyledi.

بَنُو حُفَيْنٍ [Benū Ḥufeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir batndır.

[ح ف ت ن]

حَفَيْتَنُ [Ḥafeyten] (سَمَيْدَعٌ [semeydaʿ] vezninde) Bir arz ismidir.

[ح ق ن]

اَلْحَقْنُ [el-ḥaḳn] (ḥāʾnın fethi ve ḳāfʾın sükūnuyla) Alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: حَقَنَهُ حَقْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ Ve katl olunacak adamın demini irāka eylemeyip katlden āzāde kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki إِهْدَارٌ [ihdār] mukābilidir; yukālu: حَقَنَ دَمَ فُلَانٍ إِذَا أَنْقَذَهُ مِنَ الْقَتْلِ Ve yağını çıkarmak için sütü tuluma komak maʿnāsınadır ki murād tāzesini eskisi üzere tulumda biriktirmektir, tā ki tamām oldukta yayıp yağını çıkarırlar; yukālu: حَقَنَ اللَّبَنَ فِي السِّقَاءِ إِذَا صَبَّهُ لِيُخْرِجَ زُبْدَتَهُ

اَلْمَحْقُونُ [el-maḥḳūn] ve

اَلْحَقِينُ [el-ḥaḳīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Alıkonmuş, mahbūs maʿnāsınadır.

اَلْإِحْتِقَانُ [el-iḥtiḳān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَقَنَهُ إِذَا حَبَسَهُ Ve bir adamın bevli muhtebes olmakla hukne istiʿmāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَقَنَ الْمَرِيضُ إِذَا احْتَبَسَ بَوْلُهُ فَاسْتَعْمَلَ الْحُقْنَةَ Şārih der ki fiʾl-asl bevl ihtibāsında istiʿmāl olunur idi, baʿdehu inkıbāzda dahi etıbbāʾ istiʿmāl eylediler. Ve bāgçenin etrāf ve cevānibi mürtefiʿ olmakla içerisine havāle ve müşrif olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَقَنَتِ الرَّوْضَةُ إِذَا أَشْرَفَتْ جَوَانِبُهَا عَلَى سَرَارِهَا

اَلْحُقْنَةُ [el-ḥaḳnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir vecaʿdır ki batn-ı insāna ʿārız olur; cemʿi أَحْقَانٌ [aḥḳān]dır. Şārihin beyānına göre rīhin yāhūd tabīʿatın inkıbāzından mütehaddis vecaʿ olacaktır.

اَلْحُقْنَةُ [el-ḥuḳnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Fiʾl-asl ihtibās-ı bevl için baʿdehu inkıbāz için esfelden istiʿmāl olunan devāya denir. lisānımızda dahi hukne taʿbīr olunur ve āletine şırınga taʿbīr olunur.

اَلْحَاقِنَةُ [el-ḥāḳinet] Miʿdeye denir. Ve bedende boyun çenberiyle köprücük kemiklerinin aralığına yāhūd karnın aşağısına denir; ve minhuʾl-meselu: "لَأُلْحِقَنَّ حَاقِنَةٌ بِذَوَاقِنِكَ" [Ve] حَوَاقِنُ [ḥavāḳin] حَاقِنَةٌ [ḥāḳinet]in ve ذَوَاقِنُ [ẕevāḳin] ذَاقِنَةٌ [ẕāḳinet] in cemʿidir. ذَاقِنَةٌ [ẕāḳinet] taht-ı ذَقَنٌ [ẕeḳan]a denmekle senin حَاقِنَةٌ [ḥāḳinet]lerini ذَاقِنَةٌ [ẕāḳinet]lerine yapıştırırım demektir; kahr ve galebe ile tehdīd mevkiʿinde īrād olunur.

اَلْمِحْقَنُ [el-miḥḳan] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-

de) Süt müctemiᶜ olan tuluma denir. Ve tulumun ağzına vazᶜ ettikleri huniye denir ki onunla tuluma süt korlar.

اَلْمِحْقَانُ [el-miḥkān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol adama denir ki dāᵓimā habs-i bevl edip tebevvül eyledikte mīzāb gibi iksār eder ola. Istılāhımızda ona saḳḳāᵓ taᶜbīr olunur, niteki āher şıkkına hammāl taᶜbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مِحْقَانٌ إِذَا كَانَ يَحْقِنُ الْبَوْلَ فَإِذَا بَالَ أَكْثَرَ

اَلْإِحْقَانُ [el-iḥkān] (hemzenin kesriyle) Tulumda sütün envāᶜını biriktirmek maᶜnāsınadır ki tā ki eskisi tāzesine katılmakla hoş ola; yukālu: أَحْقَنَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ أَنْوَاعَ اللَّبَنِ حَتَّى يَطِيبَ

اَلْحَاقِنُ [el-ḥāḳin] Şol yeni aya denir ki arkası aşağıya doğru yatık ve uçları yukarı semte māᵓil ola; yukālu: طَلَعَ الْهِلَالُ حَاقِنًا وَهُوَ الَّذِي ارْتَفَعَ طَرَفَاهُ وَاسْتَلْقَى ظَهْرُهُ Ve

حَاقِنٌ [ḥāḳin] Tuluma süt cemᶜ eden adama denir; ve minhu'l-meselu: "أَنَا مِنْهُ كَحَاقِنِ الْإِهَالَةِ" أَيْ حَاذِقٌ بِهِ Yaᶜnī "Ben o husūsta üstāz ve hāzıkım" diyecek yerde īrād olunur, zīrā tulumun yağını tuluma çeken kimse gereği gibi bürūdet bulduğunu teyakkun eylemedikçe çekmez, zīrā ıssı olursa tulum muhterak olur.

[ح ل ن]

اَلْحُلَّانُ [el-ḥullān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Lām bābında zikr olundu.

[ح ل ز ن]

اَلْحَلَزُونُ [el-ḥalezūn] (ḥā'nın ve lām'ın fethi ve zā-yı muᶜcemenin zammıyla) Merᶜālarda olur bir nevᶜ böcek ismidir, sadef envāᶜındandır, kabuklu sümüklü böcek dedikleridir; miᶜdeye pek sālihtir ve kuduz kelb daladığı yere nāfiᶜ ve evrām-ı müzmineyi tahlīl ve cirāhātı onultmak bābında müfīddir. Ve sadef-i mahrūku cereb ve behak ᶜilletlerini dāfiᶜ ve esnānı cālī ve zımādı bātın-ı lahmdan dikenleri cāzib ve sirke ile cebhe ve asdāga tılā ruᶜāfı kātıᶜdır.

[ح ل ق ن]

اَلْحُلْقَانَةُ [el-ḥulḳānet] ve

اَلْحُلْقَانُ [el-ḥulḳān] (ḥā'ların zammıyla) Göyünmeğe başlamış hurmā koruğuna denir yāhūd sülüsānı ratb olmuşuna denir; yukālu: بَدَا فِي النَّخْلِ حُلْقَانَةٌ وَحُلْقَانٌ وَهُوَ الْبُسْرُ بَدَا فِيهِ النُّضْجُ أَوْ بَلَغَ الْإِرْطَابَ ثُلُثَيْهِ

اَلْحَلْقَنَةُ [el-ḥalḳanet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Hurmā koruğu حُلْقَانٌ [ḥulḳān] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَلْقَنَ الْبُسْرُ إِذَا صَارَ حُلْقَانًا Baᶜzılar nūn'unun ziyādesine zāhib oldular.

[ح م د ن]

حَمْدُونَةُ [Ḥamdūnet] (ḥā'nın fethiyle) Hārūn-ı Reşīd'in duhteri ismidir. Ve Ḥamdūne b. Ebī Leylā muhaddistir.

[ح م ن]

اَلْحَمْنُ [el-ḥamn] ve

اَلْحَمْنَانُ [el-ḥamnān] (ḥā'ların fethiyle) Kene taᶜbīr olunan böceğin hurde nevᶜine denir; müfredleri حَمْنَةٌ [ḥamnet] ve حَمْنَانَةٌ [ḥamnānet]tir. Ve

حَمْنَانٌ [ḥamnān] Ṭāᵓif üzümünden bir nevᶜ üzüme denir ki kumla üzümü gibi pek hurde olur, ᶜalā-kavlin iri üzüm dāneleri aralığında olan hurde dāneye denir.

اَلْمَحْمَنَةُ [el-maḥmenet] (مَقْعَدَةٌ [maḳᶜadet] vezninde) ve

اَلْمُحْمِنَةُ [el-muḥminet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Hurde kenesi çok yere denir;

yukālu: أَرْضٌ مَحْمَنَةٌ وَمُحْمِنَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْحَمْنِ

حَمْنَنُ [Ḥamnen] (قَرْدَدُ [ḳarded] vezninde) İbn ʿAvf'tır ki sahābīdir. Ve Semmāk b. Maḫreme b. Ḥumeyn ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir, Kūfe'de bir mescid binā eylemiştir, maʿrūftur.

حَمْنَةُ [Ḥamnet] (طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde) Esmā-i nisvāndandır. Ḥamne bint el-Muʿazzebe şol cāriyedir ki şeref-yāb-ı İslām olup lākin bir kāfirin taht-ı temellükünde olmakla İslām'a geldiği için dāʾimā işkence ve taʿzīb eder idi. Ebū Bekr eṣ-Ṣiddīḳ radıyallāhu ʿanhu vākıf oldukta iştirā ve iʿtāk eylediler, niteki Bilāl radıyallāhu ʿanhu hazretlerini dahi öylece eylediler. Ve Ḥamne bint Caḥş ve Ḥamne bint Ebī Sufyān sahābiyyelerdir.

حُمَيْنَةُ [Ḥumeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bint Ṭalḥa'dır ki sahābiyyedir.

اَلْحَوَامِينُ [el-ḥavāmīn] (ḥā'nın fethiyle) Sarp olmayan pek ve galīz yerlere denir; müfredi حَوْمَانَةٌ [ḥavmānet]tir; ve minhu: حَوْمَانَةُ الدَّرَّاجِ [Ḥavmānetu'd-Derrāc] ki bir mevziʿdir.

اَلْحَوْمَانُ [el-ḥavmān] (ḥā'nın fethiyle) Bādiyeye mahsūs bir nebāt adıdır.

[ح ن ن]

اَلْحَنِينُ [el-ḥanīn] (أَنِينٌ [enīn] vezninde) Şevk ve ārzū maʿnāsınadır, ananın veledine olan şevk ve ārzūsu gibi; yukālu: بِهِ حَنِينٌ إِلَيْهِ أَيْ شَوْقٌ Ve şiddet-i bükāʾ ve tarab ve iştiyāk maʿnāsınadır; yaʿnī şiddet-i ārzū ve iştiyāktan nāşī pek ağlamak ʿalā-kavlin hüznden yāhūd ferahtan nāşī nāle ve zārī kılmak maʿnāsınadır, nākanın yavrusundan cüdā oldukta şevkle rikkatli hazīn nāle eylediği gibi; yukālu: حَنَّ الرَّجُلُ حَنِينًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَطْرَبَ أَيِ اشْتَاقَ ve yukālu: مَا هَذَا الْحَنِينُ أَيْ شِدَّةُ الْبُكَاءِ وَالطَّرَبِ أَوْ صَوْتُ الطَّرَبِ عَنْ حُزْنٍ أَوْ فَرَحٍ Ve

حَنِينٌ [ḥanīn] Yay çinremek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَنَّتَ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ

اَلْحَانُّ [el-ḥānn] حَنِينٌ [ḥānīn]den ism-i fāʿildir, müştāk ve ārzū-mend maʿnāsınadır.

اَلْإِسْتِحْنَانُ [el-istiḥnān] Bu dahi müştāk ve ārzū-mend olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَنَّ إِلَيْهِ إِذَا تَشَوَّقَ

اَلتَّحَانُّ [et-teḥānn] (teşdīd-i nūn'la) إِسْتِحْنَانٌ [istiḥnān] maʿnāsınadır; yukālu: تَحَانَّ إِلَيْهِ إِذَا اشْتَاقَ

اَلْحَانَّةُ [el-ḥānnet] ve

اَلْمُسْتَحِنُّ [el-musteḥinn] Nākaya ıtlāk olunur.

اَلْحَنَّانَةُ [el-ḥannānet] (شَدَّادَةُ [şeddādet] vezninde) Yaya ıtlāk olunur, قَوْسٌ [ḳavs] maʿnāsına, ʿalā-kavlin pek tınkırdayıcı yaya denir. Ve şol hatuna denir ki evvelki zevcini hanīn ve tahazzün ederek yād ve teʾessüf eder ola. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَا تَتَزَوَّجَنَّ حَنَّانَةً وَلَا مَنَّانَةً" فَالْحَنَّانَةُ هِيَ الَّتِي كَانَ لَهَا زَوْجٌ قَبْلُ فَتَذْكُرُهُ بِالْحَنِينِ وَالتَّحَزُّنِ

اَلْحَنَانُ [el-ḥanān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Rahmet ve reʾfet maʿnāsınadır; yukālu: حَنَّ عَلَيْهِ حَنَانًا إِذَا رَحِمَ عَلَيْهِ Ve rızk ve rūzī maʿnāsınadır. Ve bereket maʿnāsınadır. Ve heybet ve vakār maʿnāsınadır. Ve rikkat-i kalb maʿnāsınadır. Ve şerr-i tavīl maʿnāsınadır.

حَنَانَ اللهِ [ḥanānallāh] (āhirin nasbıyla) مَعَاذَ اللهِ [meʿāẕallāh] maʿnāsına müstaʿmeldir, mahzūfu'l-fiʿl masdardır, إِسْئَلْ حَنَانَ اللهِ sebkindedir ki "Bu ʿamelden Hak taʿālānın rahmetiyle baʿīd ve mahfūz olmağı niyāz

ederim" demektir.

حَنَانَيْكَ [ḥanāneyke] (tesniye bünyesiyle) لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ [lebbeyke ve saᶜdeyke] gibi tekrārı muzatammındır, "Bana merreten baᶜde uhrā yaᶜnī dāᵓim rahm ve reᵓfet kıl" maᶜnāsınadır; yukālu: حَنَانَيْكَ أَيْ تَحَنَّنْ عَلَيَّ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى وَحَنَانًا بَعْدَ حَنَانٍ

اَلْحَنَّانُ [el-ḥannān] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Bir şeyᵓe pek şevk ve hanīn eden adama denir; yukālu: هُوَ حَنَّانٌ إِلَيْهِ أَيْ يَشُوقُ إِلَيْهِ Ve

حَنَّانٌ [Ḥannān] ᶜAzīmü'r-rahmet olan Hak celle ve ᶜalā hazretlerinin esmā-i hüsnāsındandır, رَحِيمٌ [Raḥīm] maᶜnāsına. Şārih der ki bu حَنِينٌ [ḥanīn] māddesinden değildir, belki حَنَانٌ [ḥanān] māddesindendir ki rahmet maᶜnāsınadır; فَاللهُ حَنَّانٌ أَيْ رَحِيمٌ Ve baᶜzılar dedi ki حَنَّانٌ [Ḥannān] kendiden iᶜrāz edene ikbāl ve telattuf edici demektir. Ve

حَنَّانٌ [ḥannān] Şol oka denir ki parmak aralığında fır fır döndürüldükte fırıltısı zuhūr eder ola. Ve açık ve vāzıh yola denir, şāhrāh maᶜnāsına. Ve Cuheyne kabīlesinden bir şāᶜir ismidir. Ve ᶜArabda bir feres-i maᶜrūf adıdır. Ve Esed b. Nuvās'ın lakabıdır. Ve şol deveye denir ki pek sürᶜatinden hanīn ve nāle ederek gider ola; yukālu: خِمْسٌ حَنَّانٌ أَيْ بَائِصٌ لَهُ حَنِينٌ مِنْ سُرْعَتِهِ

أَبْرَقُ الْحَنَّانِ [Ebraḳu'l-Ḥannān] Bir mevziᶜdir. Ve Muḥammed b. İbrāhīm b. Sehl el-Ḥannānī muhaddistir.

اَلْحِنَّانُ [el-hinnān] (ḥā'nın kesri ve nūn'un teşdīdiyle) حِنَّاءٌ [ḥinnāᵓ] lafzında lügattir ki kınaya denir.

اَلْحِنُّ [el-Ḥinn] (ḥā'nın kesriyle) Cinn tāᵓifesinden bir kabīle ve cemāᶜat ismidir, aslā beyāzı olmayan siyāh kelb onlardandır, ᶜalā-kavlin cinn tāᵓifesinin zuᶜafāsına denir yāhūd kelblerine denir yāhūd ins ile cinn beyninde bir cins mahlūk ismidir. Kāle'ş-şārih fi'n-*Nihāye* ve fī hadīsi ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhu: "إِنَّ هَذِهِ الْكِلَابَ الَّتِي لَهَا أَرْبَعَةُ أَعْيُنٍ مِنَ الْجِنِّ" وَهُمْ حَيٌّ مِنَ الْجِنِّ مِنْهُمُ الْكِلَابُ السُّودُ الْبُهْمُ أَوْ سَفِلَةُ الْجِنِّ وَضُعَفَاؤُهُمْ أَوْ كِلَابُهُمْ أَوْ خَلْقٌ بَيْنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ

اَلْحَنُّ [el-ḥann] (ḥā'nın fethiyle) Mihrübānlık eylemek maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin cünün maᶜnāsınadır. Ve menᶜ ve sarf eylemek maᶜnāsına masdardır; tekūlu: حُنَّ عَنِّي شَرَّكَ حَنًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ كُفَّهُ وَاصْرِفْهُ وَيُقَالُ حَنَّهُ حَنًّا إِذَا صَدَّهُ وَصَرَفَهُ

بَنُو حُنٍّ [Benū Ḥunn] (ḥā'nın zammıyla) ᶜUẕre kabīlesinden bir cemāᶜattir.

اَلْحِنَّةُ [el-ḥinnet] (ḥā'nın kesriyle ve fethiyle) Deliliğe denir; yukālu: بِهِ حِنَّةٌ أَيْ جِنَّةٌ

اَلْمَحْنُونُ [el-maḥnūn] Masrūᶜ yāhūd mecnūn maᶜnāsınadır, Ḥinn dedikleri cinn tāᵓifesi dokunmuş demek olur; yukālu: رَجُلٌ مَحْنُونٌ أَيْ مَصْرُوعٌ أَوْ مَجْنُونٌ

اَلتَّحَنُّنُ [et-teḥannun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] veznin-de) Terahhum ve taᶜattuf maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَنَّنَ عَلَيْهِ إِذَا تَرَحَّمَ

حَنَّةُ [Ḥannet] (ḥā-yı meftūha ile) Vālide-i Hazret-i ᶜĪsā olan Meryem cenāblarının vālidesi ismidir. Ve

حَنَّةُ الرَّجُلِ [ḥannetu'r-recul] Kişinin zevcesine ıtlāk olunur; yukālu: هِيَ حَنَّتُهُ أَيْ زَوْجَتُهُ Ve

حَنَّةُ الْبَعِيرِ [ḥannetu'l-beᶜīr] Devenin böğürmesinden ᶜibārettir. Ve

حَنَّةُ [Ḥannet] ᶜAmr-ı Ṣaḥābī vālidesinin ismidir. Ve Ḥamd b. ᶜAbdullāh nām muᶜabbirin ceddi ismidir. Ve Muḥammed b. Ebi'l-Ḳāsim b. ᶜAlī nām muhaddisin ceddi ismidir. Ve Hibetullāh b.

Muḥammed b. Hibetullāh nām muhaddisin ceddi ismidir.

اَلْحَنُونُ [el-ḥanūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol yele denir ki eserken nāka gibi sızlayarak eser ola; yukālu: رِيحٌ حَنُونٌ أَيْ لَهَا حَنِينٌ كَالْإِبِلِ Ve şol seyyibe hatuna denir ki evvelki zevcinden kalmış veledini görüp gözetsin diye ere varmış ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَنُونٌ أَيْ مُتَزَوِّجَةٌ رَقَّةً عَلَى وَلَدِهَا لِيَقُومَ الزَّوْجُ بِهِمْ

اَلْحَنُّونُ [el-ḥannūn] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Kına çiçeğine denir, فَاغِيَةٌ [fāġiyet] maʿnāsına, ʿalā-kavlin her şecerin çiçeğine denir.

اَلتَّحْنِينُ [et-taḥnīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ağaç çiçek açmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنَّنَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا نَوَّرَتْ Ve cenkte hemtāsı üzere hamle etmişken korkup geri kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمَلَ فَحَنَّنَ أَيْ هَلَّلَ وَكَذَبَ يَعْنِي رَجَعَ وَجَبُنَ

حَنُّونَةُ [Ḥannūnet] (تَنُّورَةٌ [tennūret] vezninde) Yūsuf b. Yaʿḳūb'un lakabıdır ki Zuġbe'den rivāyet-i hadīs eyledi. Ve ammā ʿAlī b. Ḥuseyn b. Ḥanneveyh tahtiyye iledir, عَمْرَوَيْهِ [ʿamraveyh] gibi.

اَلْإِحْنَانُ [el-iḥnān] (hemzenin kesriyle) Yay tınkırdatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحَنَّ الْقَوْسَ إِذَا صَوَّتَهَا Ve hatā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحَنَّ الرَّجُلُ إِذَا أَخْطَأَ

حُنَيْنٌ [Ḥuneyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ṭāʾif ile Mekke beyninde bir mevziʿ ismidir. Eger onunla mevziʿ murād olursa munsarıf ve buḳʿa murad olursa memnūʿ olur. Ve bir cebel adıdır. Ve

حُنَيْنٌ [Ḥuneyn] Bir çizmeci ismidir. "رَجَعَ بِخُفَّيْ حُنَيْنٍ" meselinin menşeʾidir. Bir aʿrābī, mezbūra gelir, bir çift çizmeye müşterī olup pazarlaştıkta pek nākıs paha vermekle münfaʿil olur. Pes aʿrābīye fend ve mekīde kasdıyla çizmenin bir tekini güzergāhı olan tarīka taʿlīk edip bir tekini dahi bir mikdārca ileriye ilkā eyledi. Aʿrābī yurduna doğru ʿazīmetle evvelki tekini gördükte Ḥuneyn'in çizmesine ʿaceb müşābihtir, bir teki dahi olsaydı alırdım diyerek mürūr edip gitti. Vaktā ki ileriye vardıkta öbür tekini dahi görmekle ganīmet bilip hemān devesini oraya bend ve ʿavdet eyledi. Ḥuneyn ise kemīnde tilki gibi müterassıd idi, hemān sıçrayıp deveye süvār ve bir tarafa ılgar eyledi. Bu cānibden aʿrābī çizmeyi alıp geri geldikte gördü ki "Deve gördün mü? Yeden çeksin cezāsını!" meseli rū-nümündur. Pes çizmeleri alıp piyādece hāʾiben kabīlesine rücūʿ ve bu kıssa şüyūʿ bulmakla "رَجَعَ بِخُفَّيْ حُنَيْنٍ" kelāmı mesel oldu, hācetten tehī-dest ʿavdet eden kimse hakkında darb olunur. Ve Muḥammed b. el-Ḥuseyn ve İsḥāḳ b. İbrāhīm el-Ḥuneyniyyān muhaddislerdir.

حَنِينٌ [ḥanīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

حِنِّينٌ [ḥinnīn] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde ve harf-i taʿrīfle de) Selefte cumāde'l-ūlā ve cumāde'l-uhrā aylarının ismleridir, evvel evvelin ve sānī sānīnin ismidir; cemʿi أَحِنَّةٌ [eḥinnet] gelir ve حُنُونٌ [ḥunūn] gelir ve حَنَائِنُ [ḥanāʾin] gelir.

يُحَنَّةُ [Yuḥannet] (yā'nın zammı ve ḥā'nın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) İbn Reẕbe'dir ki Eyle nām beldenin melikidir, Nebiyy-i Ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri onunla ehl-i Cerbā ve ehl-i Eẕruḥ üzere musālaha eylediler, yaʿnī Eyle ve Cerbā ve Eẕruḥ ahālīsi senede birer mikdār māl vermek üzere ʿakd-i sulh eyledi.

اَلْحَنْحَنَةُ [el-ḥanḥanet] (زَلْزَلَةٌ [zelze-

let] vezninde) Rahm ve işfāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَنْحَنَ عَلَيْهِ إِذَا أَشْفَقَ

اَلْحَنَنُ [el-ḥanen] (fethateynle) Bok böceğine denir, جُعَلٌ [cuᶜal] maᶜnāsına.

حُنٌّ [Ḥunn] (ḥā'nın zammıyla) ᶜUẕre kabīlesinden bir cemāᶜat adıdır.

حَنَانَةُ [Ḥanānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir çoban adıdır.

حَنِينَاءُ [Ḥanīnāᵓ] (ḥā'nın fethiyle) Şām'da bir mevziᶜ adıdır.

حِنَّا [Ḥinnā] (ḥā'nın kesri ve nūn'un şeddesiyle) Esmādandır: ᶜAlī b. Aḥmed b. Ḥinnā ve Aḥmed b. Muḥammed b. Aḥmed b. Ḥinnī ki ḥā'nın [kesri] ve nūn'un teşdīdiyledir muhaddislerdir.

بَنُو حِنَّا [Benū Ḥinnā] Küttāb-ı Mışr'dandır.

[ح و ن]

اَلتَّحَوُّنُ [et-teḥavvun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Zelīl ve hākisār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ وَهَلَكَ

حَوْنَةُ [Ḥavnet] (طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde) Demīme bint Sābiṭ'in lakabıdır.

[ح ي ن]

اَلْحِينُ [el-ḥīn] (ḥā'nın kesriyle) Dehr ve zamān maᶜnāsınadır; ᶜalā-kavlin vakt-i mübhem yaᶜnī mutlakan vakt maᶜnāsınadır ki cemīᶜ-i ezmāna sālih olur, gerek tavīl ve gerek kasīr olsun, gerek sene ve gerek ezyed olsun ᶜalā-kavlin kırk sene müddete mahsūstur yāhūd yedi yāhūd iki seneye yāhūd altı aya yāhūd iki aya mahsūstur yāhūd her sabāh ve akşama ıtlāk olunur. Ve yevm-i kıyāmete ıtlāk olunur, سَاعَةٌ [sāᶜat] gibi. Ve ecel ve müddet maᶜnāsınadır; ve kavhulu taᶜālā: ﴿فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّى حِينٍ﴾ أَيْ حَتَّى تَنْقَضِيَ الْمُدَّةُ الَّتِي أُمْهِلُوهَا Cemᶜi أَحْيَانٌ [aḥyān] ve cemᶜü'l-cemᶜi أَحَايِينُ [eḥāyīn] gelir; ve kavluhu: ﴿وَلَاتَ حِينَ﴾ أَيْ لَيْسَ حِينَ Müᵓellif tāᵓ bābında bunu tafsīl eyledi. Hulāsası bunda üç mezheb vardır: Biri لَاتَ fiᶜli māzīdir, نَقَصَ maᶜnāsınadır. Sānī aslı لَيِسَ idi yā'nın kesriyle عَلِمَ vezninde, yāᵓ elife kalb olunduktan sonra sīn tā'ya ibdāl oldu. Sālis لَا [lā]-i nāfiye ve tā-i teᵓnīs için tā-i ثَمَّتَ gibi yāhūd لَا [lā]-i nāfiye ve tā حِينَ lafzının evveline ziyāde kılınmıştır, zīrā İmām'da yaᶜnī mushaf-ı Hazret-i ᶜOṣmān'da muttasılan mersūmdur. Ve حِينَ lafzına ihtisāsı kavlini Şeyh Raḍī redd eylemiştir. Ve ᶜArablar iki vaktin beynini yaᶜnī bir nesnenin olduğu vaktle beyānı vaktinin beynini tebaᶜᶜüd murād ettiklerinde حِينَ kelimesini إِذْ kelimesine muzāf edip حِينَئِذٍ derler.

اَلتَّحْيِينُ [et-taḥyīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Vakt taᶜyīn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَيَّنَهُ إِذَا جَعَلَهُ حِينًا Kezālik nākayı bir gün bir gecede sağmak için tevkīt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَيَّنَ النَّاقَةَ إِذَا جَعَلَ لَهَا فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ وَقْتًا يَحْلُبُهَا Ve Hak taᶜālā bir adamı reşād ve istikāmetten bī-behre kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَيَّنَهُ اللهُ إِذَا لَمْ يُوَفِّقْهُ لِلرَّشَادِ

اَلتَّحَيُّنُ [et-teḥayyun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi nākayı sağmak için tevkīt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَيَّنَ النَّاقَةَ بِمَعْنَى حَيَّنَهَا Ve bir adam reşād ve tevkīften mahrūm olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَيَّنَهُ اللهُ فَتَحَيَّنَ

اَلْحِينُ [el-ḥīn] ve

اَلْحِينَةُ [el-ḥīnet] (ḥā'ların kesriyle) İsmlerdir, nākayı bir gün ve bir gecede bir vakt-i muᶜayyende sağmağa denir; yukālu: كَمْ حِينَةُ نَاقَتِكَ أَيْ مَتَى وَقْتُ حَلْبِهَا ve yukālu: كَمْ حِينَتُهَا أَيْ كَمْ حِلَابُهَا Ve

حِينَةٌ [ḥīnet] Bir gün ve bir gecede bir öğün taʿām yemeğe denir; ḥā'nın fethiyle de lügattir; yukālu: هُوَ يَأْكُلُ الْحِينَةَ أَيْ مَرَّةً فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ Ve حِينٌ [ḥīn] maʿnāsınadır, vakt demektir, lākin bu ahasstır; yukālu: مَا أَلْقَاهُ إِلا الْحِينَةَ بَعْدَ الْحِينَةِ أَيِ الْحِينَ بَعْدَ الْحِينِ

اَلْحَيْنُ [el-ḥayn] (زَيْنٌ [zeyn] vezninde) ve اَلْحَيْنُونَةُ [el-ḥaynūnet] (كَيْنُونَةٌ [keynūnet] vezninde) Bir şeyʾin vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: حَانَ حِينُهُ يَحِينُ حَيْنًا وَحَيْنُونَةً إِذَا قَرُبَ وَآنَ Ve ekinin sünbülesi kurumak maʿnāsınadır ki hasādı karīb olur; yukālu: حَانَ السُّنْبُلُ إِذَا يَبِسَ Ve helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَانَ فُلَانٌ إِذَا هَلَكَ ve yukālu: اَلدَّيْنُ حَيْنٌ أَيْ هَلَاكٌ Ve mihnet ve beliyye maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْحَيْنِ أَيِ الْمِحْنَةِ Ve reşād ve tevfīkten bī-behre olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَانَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يُوَفَّقْ لِلرَّشَادِ Ve bu helāk-ı maʿnevī ve mihnet-i bātınīdir.

اَلْمُحَايَنَةُ [el-muḥāyenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Vakt tahdīdiyle muʿāmele kılmak maʿnāsınadır, niteki sāʿatle muʿāmeleye مُسَاوَعَةٌ [musāvaʿat] denir; yukālu: عَامَلَهُ مُحَايَنَةً مِثْلَ مُسَاوَعَةٍ

اَلْإِحْيَانُ [el-iḥyān] (hemzenin kesriyle) Bir müddet ikāmet ve ārām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْيَنَ فُلَانٌ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ يَعْنِي حِينًا Ve nākanın sağması vakti yāhūd yükletmesi vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَيَتِ الْإِبِلُ إِذَا حَانَ لَهَا أَنْ تُحْلَبَ أَوْ يُعْكَمَ عَلَيْهَا Ve bir adama kasd ve taleb eylediği nesnenin husūlü yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْيَنَ الْقَوْمُ إِذَا حَانَ لَهُمْ مَا حَاوَلُوهُ

اَلْإِحَانَةُ [el-iḥānet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحَانَهُ اللهُ إِذَا أَهْلَكَهُ

اَلْحَائِنُ [el-ḥāʾin] Ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَائِنٌ أَيْ أَحْمَقُ

اَلْحَائِنَةُ [el-ḥāʾinet] Mühlik olan hādise ve nāzileye denir; cemʿi حَوَائِنُ [ḥavāʾin]dir; yukālu: نَزَلَتْ بِهِمْ حَائِنَةٌ أَيْ نَازِلَةٌ مُهْلِكَةٌ

اَلْحَانُوتُ [el-ḥānūt] "ح،ن،ت" māddesinde mesbūktur.

اَلْحَانِيَّةُ [el-ḥāniyyet] Bādeye denir, hamr maʿnāsına.

اَلْحَانَةُ [el-ḥānet] Meyhāneye denir; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي الْحَانَةِ يَشْرَبُ الْحَانِيَّةَ أَيْ فِي مَوْضِعِ بَيْعِ الْخَمْرِ يَشْرَبُ الْخَمْرَ Mütercim der ki Muṭarrizī *Maḳāme-i Ġūṭiyye* şerhinde dedi ki حَانَةٌ [ḥānet] حِينٌ [ḥīn]den meʾhūzdur, helāk maʿnāsına ve meyhāne mühlike-i ʿırz u māl olmakla bununla tesmiye olundu, onun için hamra حَانِيَّةٌ [ḥāniyyet] dediler ve nisbetinde حَانَوِيٌّ [ḥāneviyy] dahi dediler.

حِينَى [Ḥīnā] (ضِيزَى [ḍīzā] vezninde) Bir belde adıdır.

اَلْمِحْيَانُ [el-miḥyān] (مِقْيَاسٌ [miḳyās] vezninde) مِيقَاتٌ [mīḳāt] murādifidir ki vakt ve hīn maʿnāsınadır; yukālu: حَانَ مِحْيَانُهُ أَيْ حِينُهُ

حَيَّانُ [Ḥayyān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esmādandır: ʿAbdullāh b. Muḥammed b. Caʿfer b. Ḥayyān el-Ḥayyānī ki muhaddistir, ceddine mensūbdur. Kezālik Ḥāfiẓ Ebu'ş-Şeyḫ ʿAbdullāh b. Muḥammed b. Caʿfer b. Ḥayyān el-Ḥayyānī el-Isbahanī tesānīf-i kesīre sāhibidir. Ve bunun hafīdi Muḥammed b. ʿAbdurrezzāḳ el-Ḥayyānī ve ʿUbeydullāh b. Hārūn el-Ḥayyānī muhaddislerdir. Ve Ebū Ḥayyān en-Naḥvī müteʾahhirīndendir.

نَجَزَ بِتَوْفِيقِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḪĀ'İ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ن]

اَلْخَبْنُ [el-ḫabn] (غَبْنٌ [ġabn] vezninde) ve

اَلْخِبَانُ [el-ḫibān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Uzun libās makūlesini kasmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَبَنَ الثَّوْبَ وَغَيْرَهُ خَبْنًا وَخِبَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَفَهُ وَخَاطَهُ لِيَقْصُرَ Ve zahīreyi kaht endīşesine mebnī saklamak maᶜnāsınadır; yukālu: خَبَنَ الطَّعَامَ إِذَا غَيَّبَهُ وَخَبَأَهُ لِلشِّدَّةِ Ve

خَبْنٌ [ḫabn] Ehl-i ᶜarūz ıstılāhında ikinci harfi iskāt eylemekten ᶜibārettir, meselā mustefᶜilun cüzᵓünden sīn'i iskāt eylemek gibi ki mefāᶜilun cüzᵓüne menkūl olur; maᶜnā-yı evvelden meᵓhūzdur, lākin kütüb-i ᶜarūzda sebeb-i hafīfin sānīsine mahsūs olmak üzere müsebbettir.

اَلْخُبْنَةُ [el-ḫubnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kucakta götürülen nesneye denir; yukālu: أَكَلَ وَاتَّخَذَ خُبْنَةً وَهِيَ مَا تُحْمَلُ فِي الْحِضْنِ Ve bir mevziᶜ adıdır.

اَلْخَبَنَاتُ [el-ḫabenāt] (fetehātla) خَبَنَاتٌ [ḫanebāt] maᶜnāsınadır ki gadr ve fesādāt demektir; yukālu: إِنَّهُ لَذُو خَبَنَاتٍ أَيْ خَبَنَاتٍ

اَلْخَبُونُ [el-ḫabūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ölüme ıtlāk olunur, nā-bedīd eylediği için; yukālu: خَبَنَتْهُ خَبُونٌ أَيْ غَيَّبَتْهُ مَنِيَّةٌ يَعْنِي مَاتَ كَمَا يُقَالُ شَعَبَتْهُ شَعُوبٌ

اَلْخُبْنُ [el-ḫubn] (ḫā'nın zammıyla) Tulumun ve dağarcığın ağzıyla ip geçirecek kulpunun aralığına denir.

اَلْخُبُنُّ [el-ḫubunn] (عُتُلٌّ [ᶜutull] vezninde) ve

اَلْمُخْبَئِنُّ [el-muḫbeᵓinn] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmeᵓinn] vezninde) Tıknaz ve topaç gövdeli adama denir.

اَلْخَابِنُ [el-ḫābin] Katı ve şedīd nesneye denir. Ve derūnunda vakti için yalan söz tehyiᵓe ve ketm eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خَابِنٌ إِذَا كَانَ يَخْبِنُ الْكَذِبَ وَيَعِدُّهُ

اَلْإِخْبَانُ [el-iḫbān] (hemzenin kesriyle) Serāvīl kıvırcığında nesne gizlemek maᶜnāsınadır ki murād libās eteğini kıvırıp içinde nesne bükmektir; yukālu: أَخْبَنَ الرَّجُلُ إِذَا خَبَأَ فِي خُبْنَةِ سَرَاوِيلِهِ شَيْئًا

خُبَانٌ [Ḫubān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Yemen'de bir vādī adıdır.

[خ ب ع ث ن]

اَلْخُبَعْثِنَةُ [el-ḫubaᶜṯinet] (ṯā-yı müsellese ile قُذَعْمِلَةٌ [ḳuẕaᶜmilet] vezninde) Yumru gövdeli şedīd adama denir. Ve arslana denir, خُبَعْثِنٌ [ḫubaᶜṯin] dahi denir قُذَعْمِلٌ [ḳuẕaᶜmil] vezninde. Ve

خُبَعْثِنٌ [ḫubaᶜṯin] Sıkı ve tıknaz insān ve hayvāna denir.

اَلْخَبَعْثَنُ [el-ḫabaᶜṯen] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Arslana denir.

[خ ت ن]

اَلْخَتْنُ [el-ḫatn] (ḫā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Oğlanı ve kızı sünnet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَتَنَ الْوَلَدَ خَتْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَ غُرْلَتَهُ Ve kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَتَنَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ

اَلْخَتِينُ [el-ḫatīn] ve

اَلْمَخْتُونُ [el-maḫtūn] Sünnet olmuş oğlana denir; kıza kezālik خَتِينٌ [ḫatīn] ve hā'yla مَخْتُونَةٌ [maḫtūnet] denir.

اَلْخِتَانُ [el-ḫitān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْخِتَانَةُ [el-ḫitānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmlerdir; yukālu: كُنَّا فِي خِتَانِ فُلَانٍ وَخِتَانَتِهِ Ve

خِتَانٌ [ḫitān] Zekerde sünnet mevziʿine de ıtlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: "إِذَا الْتَقَى الْخِتَانَانِ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ" أَيْ مَوْضِعُ الْخَتْنِ Ve

خِتَانَةٌ [ḫitānet] Sünnetçilik hirfetine denir.

اَلْخَتَنُ [el-ḫaten] (fethateynle) Bir adamın güveyisine denir dāmād maʿnāsına, ʿalā-kavlin bir adamın zevcesi tarafından olan hısımına denir, kayınata ve kayın gibi; cemʿi أَخْتَانٌ [aḫtān], müʾennesi خَتَنَةٌ [ḫat-net]tir; yukālu: هَذَا خَتَنُ فُلَانٍ أَيْ صِهْرُهُ أَوْ هُوَ كُلُّ مَنْ كَانَ مِنْ قِبَلِ الْمَرْأَةِ كَالْأَبِ وَالْأَخِ Müʾellif [ṣihr]i dāmād ile ve enişte ile beyān eylemişti. Ve

خَتَنٌ [Ḫaten] Muhaddisînden Muḥammed b. el-Ḥasen el-Esterābādī lakabıdır, fukahā-i Şāfiʿiyye'den Ebū Bekr el-İsmāʿīlī ḫateni olmakla öylece müteʿāref oldu.

اَلْخُتُونُ [el-ḫutūn] ve

اَلْخُتُونَةُ [el-ḫutūnet] (ḫā'ların zammıyla) مُصَاهَرَةٌ [muṣāheret] maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا خُتُونٌ وَخُتُونَةٌ أَيْ مُصَاهَرَةٌ Ve evlenmek maʿnāsınadır; yukālu: خَتَنَ فُلَانٌ خُتُونًا وَخُتُونَةً إِذَا تَزَوَّجَ

اَلْمُخَاتَنَةُ [el-muḫātenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseye kız verip kız almak-la hısımlık peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَاتَنَهُ إِذَا تَزَوَّجَ إِلَيْهِ Burada تَزَوَّجَ [tezev-vece] ve صَاهَرَ maʿnāsını mutazammın olmakla إِلَى ile sılalandı.

خُتَنُ [Ḫuten] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Bir bel-dedir; müteʾahhirînden ʿAlī b. Muḥammed el-Ḫutenī oradandır. Bu belde Türkistān bilādındandır.

اَلْخَتَنَةُ [el-ḫatenet] (fetehātla) Kaynanaya denir; yukālu: هَذِهِ خَتَنَةُ فُلَانٍ أَيْ أُمُّ زَوْجَتِهِ

اَلْخَاتُونُ [el-hātūn] Kelime-i aʿcemiyyeden merʾe-i şerīfe demektir, Türkīde kadın on-dan muharreftir.

[خ د ن]

اَلْخِدْنُ [el-ḫidn] (ḫā'nın kesriyle) ve

اَلْخَدِينُ [el-ḫadīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir adamın yār ve sāhibine denir; tekūlu: هُوَ خِدْنِي وَخَدِينِي أَيْ صَاحِبِي Ve bir kimseye zāhirī ve bātınī her umūrunda hem-dem ve gam-güsār olan adama denir; yukālu: هُوَ خِدْنُهُ وَخَدِينُهُ أَيْ يُخَادِنُهُ فِي كُلِّ أَمْرِهِ ظَاهِرٍ وَبَاطِنٍ

اَلْخُدَنَةُ [el-ḫudenet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Çok dost tutan adama denir; yukālu: رَجُلٌ خُدَنَةٌ أَيْ يُخَادِنُ النَّاسَ كَثِيرًا

خَدَّانٌ [Ḫaddān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İbn ʿĀmir'dir ki Esed b. Ḫuzeyme nesebi-nin ricālindendir.

[خ د ع ن]

اَلْخُدْعُونَةُ [el-ḫudʿūnet] (عُصْفُورَةٌ [ʿuṣfūret] vezninde) Kabak taʿbīr olunan sebzeden bir dilime ve bir kıtʿaya denir.

[خ ذ ن]

اَلْخُذُنَّتَانِ [el-ḫuẕunnetān] (ḫā'nın ve ẕāl-ı muʿcemenin zammı ve nūn-ı müşeddede-nin fethiyle) İnsānın iki kıynağına yāhūd iki hāyesine yāhūd iki kulağına denir; ḥā-yı mühmele de lügattir.

اَلْخُذَانِيَةُ [el-ḫuẕāniyet] (ḫā'nın zammı ve yā'nın tahfīfiyle) İri gövdeli celd ve tüvānā erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ خُذَانِيَةٌ أَيْ ضَخْمٌ جَلْدٌ

[خ ر ب ا ن]

خَرْبَانُ [ḫarbān] (سَحْبَانُ [seḥbān] vezni-nde) Kelime-i Fārisiyyedir, hāfızu'l-hımār demektir ki eşekçi demek olur. Bununla baʿzı kimseler müsemmā ve müştehir ol-dular, ez-cümle Ḫarbān b. ʿUbeydullāh ve

es-Serī b. Sehl b. Ḫarbān ve Ḳāḍī Aḥmed b. İsḥāḳ b. Ḫarbān muhaddislerdir.

[خ ر ش ن]

خَرْشَنَةٌ [Ḫarşenet] (şīn-i muʿceme ile خَرْدَلَةٌ [ḫardelet] vezninde) Rūm diyārında bir beldedir, *Ṭirāzu'l-Muẕehheb* nām kitāb-ı taʿrībde hālen Anadolu'da belde-i Amasiyye olmak üzere mersūmdur; bānīsi olan Ḫarşene b. Rūm b. Sām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selām ile müsemmādır. Ve ona selefte Seyfu'd-devle Ḥamdānī gazā etmekle Mutenebbī bir kasīde ile vasf eylemiştir, bu beyitler ondandır:

حَتَّى أَقَامَ عَلَى أَرْبَاضِ خَرْشَنَةٍ
تَشْقَى بِهِ الرُّومُ وَالصُّلْبَانُ وَالْبِيَعُ
لِلسَّبْيِ مَا نَكَحُوا وَالْقَتْلِ مَا وَلَدُوا
وَالنَّهْبِ مَا جَمَعُوا وَالنَّارِ مَا زَرَعُوا

[خ ر ط ن]

اَلْخَرَاطِينُ [el-ḫarāṭīn] (ḫā'nın fethiyle) Yer solucanı ve yer bağırsağı dedikleri uzun kurtçağızlardır ki çamurlarda olur; müdirr ve muhallil ve mesānede olan taşları müfettit ve yerakān ʿilletine nāfiʿdir.

[خ ز ن]

اَلْخَزْنُ [el-ḫazn] (ḫā'nın fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Mālı bir mekān-ı muhrizde hıfz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَزَنَ الْمَالَ خَزْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحْرَزَهُ Ve

خَزْنٌ [ḫazn] ve

خُزُونٌ [ḫuzūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Et bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: خَزَنَ اللَّحْمُ خَزْنًا وَخُزُونًا إِذَا تَغَيَّرَ Şārih der ki bu إِدِّخَارٌ [iddiḫār]ın maʿnā-yı lāzımıdır. Ve *Miṣbāḥ*'ta "خ،ن،ز" māddesinden maklūb olmak üzere mersūmdur.

اَلْإِخْتِزَانُ [el-iḫtizān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi mālı mekān-ı muhrizde hıfz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَزَنَ الْمَالَ إِذَا أَحْرَزَهُ Ve yolun yakın olanına sülūk eylemek maʿnāsınadır; gūyā ki akrebini ihrāz eder; yukālu: إِخْتَزَنَ طَرِيقًا إِذَا أَخَذَ أَقْرَبَهُ

اَلْخَزَنُ [el-ḫazen] (fethateynle) ve

اَلْخَزَانَةُ [el-ḫazānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] veznin-de) Bunlar da et bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: خَزِنَ اللَّحْمُ خَزَنًا وَخَزُنَ خَزَانَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلْخَزِينُ [el-ḫazīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bo-zulmuş ete denir; yukālu: لَحْمٌ خَزِينٌ أَيْ مُتَغَيِّرٌ

اَلْخِزَانَةُ [el-ḫizānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmdir, ḫāzinliğe denir. Ve māl-ı mahzūn vazʿ olunan mekāna denir ki lisānımızda hazīne taʿbīr olunur. Ve bunda ḫāʾ meftūh olmaz. Müʾellif وَلَا يُفْتَحُ kavliyle taʿbīr-i latīf eylemiştir; yukālu: خَزَنَ الْمَالَ فِي الْخِزَانَةِ أَيْ مَكَانِ الْخَزْنِ Ve insānın gönlüne ıtlāk olu-nur; yukālu: إِجْعَلْهُ فِي خِزَانَتِكَ أَيْ قَلْبِكَ

اَلْمَخْزَنُ [el-maḫzen] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Bu dahi māl hazīnesine denir; Türkīde mağaza مَخْزَنٌ [maḫzen] muharrefidir.

اَلْخَزَّانُ [el-ḫazzān] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) ve

اَلْخَازِنُ [el-ḫāzin] Lisāna ıtlāk olunur, hazīne-dār-ı zamāʾir-i kalbiyye olduğuna mebnīdir; yukālu: إِحْفَظْ خَزَّانَكَ وَخَازِنَكَ أَيْ لِسَانَكَ Ve

خَزَّانٌ [ḫazzān] Şol tāze hurmaya denir ki āfetten içerisi kararmış ola.

اَلْمَخَازِنُ [el-meḫāzin] مَخْزَنٌ [maḫzen]in cemʿidir. Ve

مَخَازِنُ [meḫāzin] Menzil-i maksūda akreb olan yollara ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذُوا

مَخَازِنَ الطَّرِيقِ أَيْ مَخَاصِرَهُ

اَلْإِخْزَانُ [el-iḫzān] (hemzenin kesriyle) Baᶜde'l-fakr zengin olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْزَنَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَغْنَى بَعْدَ فَقْرٍ Ve ᶜAlī b. Aḥmed ve Aḥmed b. Mūsā el-Ḫāziniyyān muhaddislerdir.

[خ س ن]

اَلْإِخْسَانُ [el-iḫsān] (hemzenin kesriyle) Bir kimse ᶜazīz iken zelīl olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْسَنَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ بَعْدَ عِزٍّ

[خ ش ن]

اَلْخَشِنُ [el-ḫaşin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **اَلْأَخْشَنُ** [el-aḫşen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasflardır, sert ve dürüşt nesneye denir; cemᶜi خِشَانٌ [ḫişān]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; müᵓennesi خَشِنَةٌ [ḫaşinet] ve خَشْنَاءُ [ḫaşnāᵓ]dır; yukālu: شَيْءٌ خَشِنٌ وَأَخْشَنُ أَيْ أَحْرَشُ

اَلْخَشَانَةُ [el-ḫaşānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

اَلْخَشْنُ [el-ḫaşn] (ḫā'nın fethiyle) ve

اَلْمَخْشَنَةُ [el-maḫşenet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) ve

اَلْخُشُونَةُ [el-ḫuşūnet] (ḫā'nın zammıyla) ve

اَلْخُشْنَةُ [el-ḫuşnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir nesne sert ve dürüşt olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَشُنَ الشَّيْءُ خَشَانَةً وَخَشْنًا وَمَخْشَنَةً وَخُشُونَةً وَخُشْنَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve tekūlu'l-ᶜArab: هُوَ خَشِنُ الْجَانِبِ ضِدُّ لَانَ وَأَخْشَنُهُ وَذُو خُشْنَةٍ وَخُشُونَةٍ أَيْ صَعْبٌ لَا يُطَاقُ Yaᶜnī filān kes yāhūd filān at zabt ve tahammülü muhāl derecesinde sert ve serkeştir, niteki mukābilinde sehlü'l-ᶜatf ve leyyinü'l-cānib taᶜbīr olunur.

اَلْإِخْشِيشَانُ [el-iḫşīşān] (إِعْشِيشَابٌ [iᶜşīşāb] vezninde) ve

اَلتَّخَشُّنُ [et-teḫaşşun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir nesne pek sert ve dürüşt olmak yāhūd sert libās giymek yāhūd sert söyler olmak yāhūd bulgur ve bulamaç makūlesi huşūnetli dirlikle geçinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْشَوْشَنَ الشَّيْءُ وَالرَّجُلُ وَتَخَشَّنَ إِذَا اشْتَدَّتْ خُشُونَتُهُ أَوْ لَبِسَ الْخَشِنَ أَوْ تَكَلَّمَ بِهِ أَوْ عَاشَ عَيْشًا خَشِنًا Bunların mecmūᶜunda إِخْشِيشَانٌ māddesi eblagdır, vāv kelimesi tenvīᶜ içindir.

اَلْمُخَاشَنَةُ [el-muḫāşenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir adam ile sert muᶜāmele eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَاشَنَهُ ضِدُّ لَايَنَهُ

اَلْإِسْتِخْشَانُ [el-istiḫşān] Bir nesneyi dürüşt bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَخْشَنَهُ إِذَا وَجَدَهُ خَشِنًا

اَلتَّخْشِينُ [et-taḫşīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adamı gücendirip öfkelendirmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَشَّنَ صَدْرَهُ إِذَا أَوْغَرَهُ

اَلْخَشْنَاءُ [el-ḫaşnāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Bir nevᶜ sebzedir ki pek yeşil ola, gerçi sertçe dokunulup lākin ağızda mülāyim ve semiz otu gibi lüzūcetli olur. Ve Ḫaşnāᵓ bint Vebret, Kelb b. Vebre'nin hemşīresidir. Ve yat ve yarakları kesīr olan ᶜaskere ıtlāk olunur; yukālu: كَتِيبَةٌ خَشْنَاءُ أَيْ كَثِيرَةُ السِّلَاحِ Ve

أَبُو الْخَشْنَاءِ [Ebu'l-Ḫaşnāᵓ] ᶜAbbād b. Ḥuseyb künyesidir ki ehl-i ahbārdandır.

اَلْمُخَشَّنَةُ [el-muḫaşşenet] Semizliği çirkīn ve taslak olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُخَشَّنَةٌ أَيْ ذَمِيمَةُ الطِّرَقِ

اَلْأَخْشَنُ [el-aḫşen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Demīmü'l-hāl yaᶜnī hāl ve maᶜāş ciheti nā-mülāyim ve suᶜūbetli adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَخْشَنُ أَيْ دَمِيمُ الْحَالِ Ve

أَخْشَنُ [Aḫşen] Sedūs kabīlesinden bir tābiᶜī ismidir ki mevsūktur. Ve Edhem b.

Muḥriz eş-Şāʿir el-Fārisī et-Tābiʿī ceddinin ismidir.

خُشَيْنٌ [Ḫuşeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Cābir b. Ḫuşeyn, Fezāre nesebinin ricālindendir. Ve Ḫuşeyn b. en-Nemir, Ḳuḍāʿa nesebinin ricālindendir ki Ebū Ṣaʿlebe el-Ḫuşenī rahṭıdır. Ve Muḥammed b. ʿAbdusselām ve Muṣʿab b. Muḥammed b. Mesʿūd ve pederi şārih-i *Kitāb-ı Sībeveyhi* ve Ḥasen b. Yaḥyā ve Mesleme b. ʿAlī eş-Şāmiyyān el-Ḫuşeniyyūn aʿlām ve muhaddisīndir. Ve Ebū Ḫuşeyne ez-Ziyādī ki جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznindedir ve Ebū Ḫuşeyne Ḥācib b. ʿAmr muhaddislerdir.

مُخَاشِنٌ [Muḫāşin] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) ve

خَشِنٌ [Ḫaşin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

خَشَّانٌ [Ḫaşşān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde ve bunda ḫā'yı meksūr ederler) Esāmī-i ricāldendir.

[خ ص ن]

اَلْخَصِينُ [el-ḫaṣīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Küçük baltaya denir. Ve bu müʾennestir, müzekker dahi olur; cemʿi خُصُنٌ [ḫuṣun] dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve أَخْصَنُ [aḫṣan] dır, أَجْبَلُ [ecbel] vezninde; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْخَصِيْنِ أَيْ بِالْفَأْسِ الصَّغِيرَةِ [Ve] فَأْسٌ [feʾs] lafzı müʾennestir.

[خ ض ن]

اَلْخَضْنُ [el-ḫaḍn] (ḫā'nın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir adam dābbesine darılmakla öfkesinden üzerine hücūm edip bedeninden ısırmak maʿnāsınadır; yukālu: خَضَنَ النَّاقَةَ خَضْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهَا وَعَضَّ مِنْ بَدَنِهَا Ve bir adamdan insāniyyet munsarıf olmak maʿnāsınadır; yukālu: خُضِنَتْ عَنْهُ الْمُرُوءَةُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا صُرِفَتْ

اَلْمِخْضَنُ [el-miḫḍan] (مِنْبَرٌ [minber] veznide) Dābbe kısmının üzerine pek varmakla zelūl ve mehzūl eder olan adama denir.

اَلْمُخَاضَنَةُ [el-muḫāḍanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Zenān tāʾifesiyle lāg ve mülāʿabe eyleme maʿnāsınadır; yukālu: بَاتَ يُخَاضِنُهَا أَيْ يُغَازِلُهَا Ve birbirine fuhş söylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَاضَنُوا إِذَا تَرَامَوْا بِقَوْلِ الْفُحْشِ

[خ ف ن]

اَلْخَفْنُ [el-ḫafn] (ḫā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Karın sölpümek maʿnāsınadır; yukālu: خَفَنَ بَطْنُهُ خَفْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَرْخَى

اَلْخَيْفَانُ [el-ḫayfān] (كَيْوَانٌ [keyvān] veznide) Çekirgeye denir.

اَلْخَفَّانُ [el-ḫaffān] حَفَّانٌ [ḥaffān] vezninde ve mürādifidir ki devekuşunun yavrusuna denir.

[خ ق ن]

خَاقَانُ [Ḫāḳān] (ḳāf'la) Bir recül ʿalemidir. Ve Türkistān padişahlarının ʿalem-i mahsūsudur, kayser-i Rūm ve rāy-ı Hind gibi.

اَلتَّخْقِينُ [et-taḫḳīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznide) خَاقَانُ [ḫāḳān]dan mutasarrıftır, Türk tāʾifesi bir adamı hakan nasb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَقَّنَهُ التُّرْكُ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَيْ مَلَّكُوهُ وَرَأَّسُوهُ

[خ م ن]

اَلْخَمْنُ [el-ḫamn] (أَمْنٌ [emn] vezninde) Bir nesne hakkında zann ve hads ile yāhūd vehm ile söz söylemek maʿnāsınadır ki oranlamak taʿbīr olunur, meselā bir nesnenin tūlü endāze ile maʿlūm değil iken zann

ve kıyāsla otuz endāzedir demek gibi; yukālu: خَمَنَ الشَّيْءَ خَمْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَالَ فِيهِ بِالْحَدْسِ أَوِ الْوَهْمِ

اَلتَّخْمِينُ [et-taḫmīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) خَمْنٌ [ḫamn] maʿnāsınadır; yukālu: خَمَّنَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى خَمَنَهُ

اَلْخَمَّانُ [el-ḫammān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Fersiz zaʿīf mızrağa denir; yukālu: رُمْحٌ خَمَّانٌ وَقَنَاةٌ خَمَّانَةٌ أَيْ ضَعِيفٌ Ve nāsın sefile ve füru-māye makūlesine denir; yukālu: هُمْ خَمَّانُ النَّاسِ أَيْ خُشَارَتُهُمْ وَرَدِيئُهُمْ

اَلْخَامِنُ [el-ḫāmin] خَامِلٌ [ḫāmil] vezninde ve mürādifidir ki bī-nām u nişān adama denir; yukālu: هُوَ خَامِنُ الذِّكْرِ أَيْ خَامِلُهُ

اَلْخَمَنُ [el-ḫamen] (fethateynle) Cīfe makūlesinin bed rāyihasına denir; yukālu: فِيهِ خَمَنٌ أَيْ نَتْنٌ

خِمَانٌ [Ḫimān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bilād-ı Ḳuḍāʿa'da bir niçe dağlara ıtlāk olunur.

[خ ن ن]

اَلْخَنُّ [el-ḫann] (ḫā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: خَنَّ الْجِذْعَ خَنًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir adamın mālını almak maʿnāsınadır; yukālu: خَنَّ مَالَهُ إِذَا أَخَذَهُ Ve kaptan bir nesneyi azca azca çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: خَنَّ الْجُلَّةَ إِذَا اسْتَخْرَجَ مِنْهَا شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ Ve bir adamın harīmini ve hānümānını pāymāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَنَّ الْقَوْمَ إِذَا وَطِئَ مَخَنَّتَهُمْ

اَلْمَخَنَّةُ [el-meḫannet] (مَحَبَّةٌ [maḥabbet] vezninde) Bir adamın harīmine denir. Ve derenin daracık ve kısık yerine denir. Ve uçurum su akıntısından dereye su dökülecek yere denir. Ve yolun ağzına denir. Ve hāne ve sarayın vasatına denir. Ve ev önüne ve avluya denir. Ve burna ʿalā-kavlin ucuna denir. Ve genizden söyleyişe denir; yukālu: يَتَكَلَّمُ بِالْمَخَنَّةِ أَيْ بِالْغُنَّةِ Ve açık yola denir; yukālu: أَخَذُوا فِي مَخَنَّةٍ أَيْ مَحَجَّةٍ بَيِّنَةٍ Ve merʿānın güzīde yerine denir. Ve nesne yiyecek yere denir; ve minhu yukālu: فُلَانٌ مَخَنَّةٌ لِفُلَانٍ أَيْ مَأْكَلَةٌ لَهُ

خَنَّةُ [Ḫannet] (ḫā'nın fethiyle) Uht-ı Yaḥyā b. Ekşem'dir ki Muḥammed b. Naṣr el-Mervezī nām fakīhin halīlesidir.

اَلْخُنَّةُ [el-ḫunnet] (ḫā'nın zammıyla) Sünnet mevziʿinde kesilecek deriye denir, غُرْلَةٌ [ġurlet] maʿnāsına. Ve genizden söylemeğe denir, غُنَّةٌ [ġunnet] maʿnāsına, ʿalā-kavlin غُنَّةٌ [ġunnet]e şebīh yāhūd ondan ziyāde yāhūd ondan akbeh vechle söylemeğe denir.

اَلْأَخُنُّ [el-eḫann] (fethateynle) Genizden söyleyen adama denir; cemʿi خُنٌّ [ḫunn] dur ḫā'nın zammıyla.

اَلْخَنِينُ [el-ḫanīn] (أَنِينٌ [enīn] vezninde) Genizden ağlamak yāhūd genizden gülmek gibi ağlamak yāhūd gülmek maʿnāsınadır; yukālu: خَنَّ الرَّجُلُ خَنِينًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَكَى أَوْ ضَحِكَ كَالْبُكَاءِ أَوِ الضَّحِكِ فِي الْأَنْفِ

اَلْمِخَنُّ [el-miḫann] (mīm'in kesriyle مِسَنٌّ [misenn] vezninde) Uzun adama denir. Ve bu مَخْنٌ [maḫn] musahhafı değildir.

مَخْنٌ [maḫn] (mīm'in fethiyle) مِخَنٌّ [miḫann] maʿnāsınadır.

اَلْخَنَانُ [el-ḫanān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Refāh ve vüsʿat-i maʿāş maʿnāsınadır; yukālu: عَيْشُهُ بِالْخَنَانِ أَيْ بِالرَّفَاهِيَةِ

اَلْخِنَانُ [el-ḫinān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çocuk sünnetine denir, خِتَانٌ [ḫitān] maʿnāsına.

اَلْخُنَانُ [el-ḫunān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde)

Bir marazdır ki kuş kısmının boğazında hādis olur. Kezālik bir maraz adıdır ki gözde ʿārız olur. Ve deveye ʿārız olan zükām ʿilletine denir. Ve

زَمَنُ الْخُنَانِ [zemenu'l-ḫunān] ʿİnde'l-ʿArab bir zamān-ı maʿrūftur ki Munẕir b. Māʾussemāʾ devrinde ʿillet-i merkūmeden katı vāfir develer helāk olmuştur.

اَلْخَنْخَنَةُ [el-ḫanḫanet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kelāmı genizden hım hım ederek mübhemce söylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَنْخَنَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يُبِنْ فِي كَلَامٍ فَيُخَنْخِنُ فِي خَيَاشِيمِهِ

اَلْخِنُّ [el-ḫinn] (ḫā'nın kesriyle) Boş gemiye denir; yukālu: رَكِبُوا الْخِنَّ أَيِ السَّفِينَةَ الْفَارِغَةَ

اَلْإِخْنَانُ [el-iḫnān] (hemzenin kesriyle) Mecnūn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخَنَّهُ اللهُ أَيْ أَجَنَّهُ فَهُوَ مَخْنُونٌ أَيْ مَجْنُونٌ Ve bu gayr-i kıyās üzeredir.

اَلْخُنَنَةُ [el-ḫunenet] (ḫā'nın zammıyla) حُمَمَةٌ [ḥumemet] vezninde) İri gövdeli koca öküze denir.

اَلْمِخَنَّةُ [el-miḫannet] (مِجَنَّةٌ [micennet] vezninde) ve

اَلْمُخَنَّنَةُ [el-muḫanninet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Hısb ve rehāʾ üzere olan seneye denir; yukālu: سَنَةٌ مِخَنَّةٌ وَمُخَنَّنَةٌ أَيْ مُخْصِبَةٌ

اَلْإِسْتِخْنَانُ [el-istiḫnān] Taʿaffün eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَخَنَّتِ الْبِئْرُ إِذَا أَنْتَنَتْ

[خ و ن]

اَلْخَوْنُ [el-ḫavn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) ve

اَلْخِيَانَةُ [el-ḫiyānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْخَانَةُ [el-ḫānet] ve

اَلْمَخَانَةُ [el-meḫānet] (مَقَالَةٌ [maḳālet] vezninde) Emānete gadr eylemek maʿnāsınadır; خَانَهُ يَخُونُهُ خَوْنًا وَخِيَانَةً وَخَانَةً وَمَخَانَةً إِذَا خَانَهُ الْعَهْدُ وَالْأَمَانَةُ أَيْ اؤْتُمِنَ فَلَمْ يَنْصَحْ فِي الْعَهْدِ وَالْأَمَانَةِ ve yukālu: Ve

خَوْنٌ [ḫavn] Zaʿf maʿnāsınadır; yukālu: فِي ظَهْرِهِ خَوْنٌ أَيْ ضَعْفٌ Ve fersiz bakmak maʿnāsınadır; yukālu: خَانَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَهُ فَتْرَةً

اَلْإِخْتِيَانُ [el-iḫtiyān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi emānet ve ʿahde gadr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَانَهُ بِمَعْنَى خَانَهُ *Mufredāt*-ı Rāġib'da إِخْتِيَانٌ [iḫtiyān] خِيَانَةٌ [ḫiyānet]le kasd ve mürāvede etmek maʿnāsına mersūmdur.

اَلْخَائِنُ [el-ḫāʾin] ve

اَلْخَائِنَةُ [el-ḫāʾinet] (bunda tāʾ mübālaga içindir) ve

اَلْخَوُونُ [el-ḫaʾūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْخَوَّانُ [el-ḫavvān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) خِيَانَةٌ [ḫiyānet]ten ism-i fāʿillerdir. خَائِنٌ [ḫāʾin] lafzının cemʿi خَانَةٌ [ḫānet] gelir ve خَوَنَةٌ [ḫavenet] gelir fetehātla ve خُوَّانٌ [ḫuvvān] gelir, رُمَّانٌ [rummān] vezninde.

اَلتَّخْوِينُ [et-taḫvīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı hıyānete nisbet eylemek maʿnāsınadır ki filān hāʾindir demekten ʿibārettir; yukālu: خَوَّنَهُ إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْخِيَانَةِ Ve bir nesneyi eksiltmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَوَّنَهُ وَخَوَّنَ مِنْهُ إِذَا نَقَصَهُ Ve bir nesneyi görüp gözetmek maʿnāsınadır, gūyā ki hıyānetten mahfūz eder; bināsı izāle içindir; yukālu: خَوَّنَهُ إِذَا تَعَهَّدَهُ

اَلتَّخَوُّنُ [et-teḫavvun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَوَّنَهُ إِذَا نَقَصَهُ Ve bir nesneyi görüp gözetmek maʿnāsınadır; bināsı tecennüb içindir; yukālu: تَخَوَّنَهُ إِذَا تَعَهَّدَهُ

خَائِنُ الْعَيْنِ [ḫāʾinu'l-ʿayn] Arslana ıtlāk olunur, fütūr ile nazar eylediği için.

خَائِنَةُ الْأَعْيُنِ [ḫāʾinetu'l-aʿyun] Nā-mahreme açmazdan uğurlayın bakmağa denir yāhūd rîbe ve hıyānet nazarıyla bakmağa denir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ﴾ اَلْآيَة وَهِيَ مَا يُسَارَقُ مِنَ النَّظَرِ إِلَى مَا لا يَحِلُّ أَوْ أَنْ يَنْظُرَ بِرِيبَةٍ اَلنَّظْرَةَ الْخَائِنَةَ أَوْ خِيَانَةَ Beyḍāvī ʿibāretiyle tefsīr eylemekle isnād-ı mecāzī olur, zīrā fi'l-hakīka خَائِنٌ [ḫāʾin] nāzırdır ve sānīye göre خَائِنَةٌ [ḫāʾinet] kelimesi masdar olur, عَافِيَةٌ [ʿāfiyet] ve كَاذِبَةٌ [kāẕibet] gibi.

اَلْخُوَانُ [el-ḫuvān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْخِوَانُ [el-ḫivān] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Siniye ve tepsiye ve sofraya denir ki üzerine taʿām vazʿ ve ekl olunur, إِخْوَانٌ [iḫvān] dahi lügattir, hemze-i meksūre ile; ve minhu'l-hadīsu ey hadīsu'd-dābbeti: "حَتَّى إِنَّ أَهْلَ الْإِخْوَانِ لَيَجْتَمِعُونَ فَيَقُولُ هَذَا يَا مُؤْمِنُ وَهَذَا يَا كَافِرُ" Ve خِوَانٌ [ḫivān] kelimesinin cemʿi أَخْوِنَةٌ [aḫvinet] ve خُونٌ [ḫūn] gelir ḫā'nın zammıyla. Şārihin beyānına göre Fārisīden muʿarrebdir.

اَلْخَوَّانُ [el-ḫavvān] (شَدَّادٌ [şeddād] ve رُمَّانٌ [rummān] veznlerinde) Selefte şehr-i rebīʿu'l-evvel ismidir; cemʿi أَخْوِنَةٌ [aḫvinet] tir.

اَلْخَوَّانَةُ [el-ḫavvānet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Dübür ve makʿada ıtlāk olunur.

خُونٌ [Ḫūn] (ḫā'nın zammıyla) Esāmīdendir: ʿİṣām b. Ḫūn ve Aḥmed b. Ḫūn muhaddislerdir.

خَيْوَانُ [Ḫayvān] (أَيْوَانٌ [eyvān] vezninde) Yemen'de bir beldedir.

خِينُ [Ḫīn] (ḫā'nın kesriyle) Īrān'da bir beldedir.

اَلْخَانُ [el-ḫān] Dükkāna denir, حَانُوتٌ [ḥānūt] maʿnāsına yāhūd dükkān sāhibine denir. Ve tüccār sākin olduğu mahalle denir ki lisānımızda dahi ḫān taʿbīr olunur. Şārihin beyānına göre bunlar Fārisīden muʿarreblerdir, niteki eve "ḫāne" derler.

[خ ي ن ي ن]

خَيْنِينُ [Ḫaynīn] (ḫā'nın fethiyle) Ṭūs kazāsında bir karyedir; Muẓaffer b. Manṣūr nām fakīh ü edīb oradandır.

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ن]

اَلدُّبْنَةُ [ed-dubnet] (dāl'ın zammıyla) Büyük lokmaya denir; yukālu: خُذْ دُبْنَةً أَيْ لُقْمَةً كَبِيرَةً

اَلدِّبْنُ [ed-dibn] (dāl'ın kesriyle) Koyun ağılına denir.

[د ث ن]

اَلتَّدْثِينُ [et-tedṯīn] (ṯā-yı müsellese ile تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kuş yakın yakın yerlere tīz tīz konarak uçup gitmek maʿnāsınadır, yaralı kuş gibi; yukālu: دَثَّنَ الطَّائِرُ إِذَا طَارَ وَأَسْرَعَ السُّقُوطَ فِي مَوَاضِعَ مُتَقَارِبَةً Ve ağaçta yuva edinmek maʿnāsınadır; yukālu: دَثَّنَ الطَّائِرُ فِي الشَّجَرِ إِذَا اتَّخَذَتْ عُشًّا

اَلدَّثْنَةُ [ed-deṯnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Azca suya denir.

دَثِينَةُ [Deṯinet] (فَرِحَةٌ [ferīḥat] vezninde) Ashābdan Zeyd cenāblarının pederi ismidir.

دَثِينٌ [Deṯīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلدُّثَيْنَةُ [ed-Duṯeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Benī Seyyār b. ʿAmr cemāʿati yurdunda bir mevziʿ yāhūd bir su ismidir. Mukaddemā ismi دُفَيْنَةُ [Dufeynet] olmakla teşeʾʾum edip دُثَيْنَةُ [Duṯeynet] dediler.

[د ج ن]

اَلدَّجْنُ [ed-decn] (dāl'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kara bulut duman gibi yeryüzünü yāhūd āfāk ve aktārı tutup kaplamak maʿnāsınadır; yukālu: نَحْنُ فِي دَجْنٍ مُنْذُ أَيَّامٍ وَهُوَ إِلْبَاسُ الْغَيْمِ الْأَرْضَ أَوْ أَقْطَارَ السَّمَاءِ Ve **دَجْنٌ** [decn] Çok yağmura denir; cemʿi أَدْجَانٌ [edcān] gelir ve دُجُونٌ [ducūn] ve دُجُنٌ [ducun] gelir zammeteynle ve دِجَانٌ [dicān] gelir; ve mine'l-evveli yukālu: يَوْمُ دَجْنٍ عَلَى الْإِضَافَةِ وَيَوْمٌ دَجْنٌ عَلَى النَّعْتِ وَكَذَلِكَ لَيْلَةُ دَجْنٍ وَلَيْلَةٌ دَجْنٌ وَيُقَالُ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ دُجُنَّةٌ كَخُزُقَّةٍ Ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِدْجَانُ [el-idcān] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan kaplayı bulutlu yāhūd çok yağmurlu güne girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْجَنَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الدَّجْنِ Ve yağmur ve hummā makūlesi ʿārıza dāʾimī olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْجَنَ الْمَطَرُ وَالْحُمَّى إِذَا دَامَا Ve bulut muttasıl yağmur yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْجَنَتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَ مَطَرُهَا Ve gün kaplayı dumanlı ve bulutlu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْجَنَ الْيَوْمُ إِذَا صَارَ ذَا دَجْنٍ

اَلْإِدْجِيجَانُ [el-idcīcān] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bu dahi gün kaplayı dumanlı ve bulutlu olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِدْجَوْجَنَ الْيَوْمُ بِمَعْنَى أَدْجَنَ

اَلدُّدُجُنُّ [ed-ducunn] (عُثُلٌّ [ʿutull] vezninde) ve

اَلدُّدُجُنَّةُ [ed-ducunnet] (خُزُقَّةٌ [ḫuzuḳḳat] vezninde ve dāl'ların kesriyle de cāʾizdir) Karanlığa denir, zulmet maʿnāsına. Ve şol kaplayı sehāba denir ki muzlim olup yağmuru olmaya. دُجُنَّةٌ [ducunnet]in cemʿi دُجُنٌّ [ducunn]dur, عُثُلٌّ [ʿutull] gibi. Ve ʿinde'l-baʿz دُجُنَّةٌ [ducunnet] hā'yla zulmete ve دُجُنٌّ [ducunn] kaplayı sehāba denir yāhūd دُجُنَّةٌ [ducunnet] muzlim sehāba denir; nūn'un tahfīfiyle de cāʾizdir. Ve kat kat kara bulutun āfāk ve etrāfı kaplamasına denir; tekūlu: وَقَعْنَا فِي دُجُنَّةٍ مُنْذُ أَيَّامٍ وَهِيَ إِلْبَاسُ الْغَيْمِ وَتَكَاثُفُهُ

اَلْمِدْجَانُ [el-midcān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-

ninde) Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ مِدْجَانٌ أَيْ مُظْلِمَةٌ

اَلدُّجُونُ [ed-ducūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَجَنَ بِالْمَكَانِ دُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ Ve kuş ve koyun ve sāʾir hayvān ava alışmak maʿnāsınadır ki ekti olmak taʿbīr olunur; yukālu: دَجَنَتِ الْحَمَامُ وَالشَّاةُ وَغَيْرُهُمَا إِذَا أَلِفَتِ الْبُيُوتَ

اَلدَّاجِنُ [ed-dācin] Ava alışık ekti hayvāna denir; cemʿi دَوَاجِنُ [devācin]dir; ism menziline münezzeldir. Ve dolaba koşulan erkek deveye denir, دَجُونٌ [decūn] dahi denir, صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde; yukālu: جَمَلٌ دَاجِنٌ وَدَجُونٌ أَيْ سَانٍ

اَلْمَدْجُونَةُ [el-medcūnet] Dolap çekmeğe alıştırılmış nākaya denir.

اَلدَّجَّانَةُ [ed-deccānet] (جَبَّانَةٌ [cebbānet] vezninde) ve

اَلدَّيْدَجَانُ [ed-deydecān] (دَيْدَبَانٌ [deydebān] vezninde) Metāʿ yüklenir olan deveye denir.

اَلدُّجْنَةُ [ed-ducnet] (هُجْنَةٌ [hucnet] veznide) Pek çirkin siyāhlığa denir; yukālu: بِهِ دُجْنَةٌ أَيْ أَقْبَحُ السَّوَادِ

اَلْأَدْجَنُ [el-edcen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, pek çirkīn siyāha denir; müʾennesi دَجْنَاءُ [decnāʾ]dır; yukālu: رَجُلٌ أَدْجَنُ وَامْرَأَةٌ دَجْنَاءُ أَيْ أَقْبَحُ سَوَادًا

اَلْمُدَاجَنَةُ [el-mudācenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) مُدَاهَنَةٌ [mudāhenet] eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَاجَنَهُ إِذَا دَاهَنَهُ

اَلدَّاجِنَةُ [ed-dācinet] Āfāk ve aktārı müstevʿib olan yağmura denir, دِيمَةٌ [dīmet] gibi; yukālu: مَطَرَةٌ دَاجِنَةٌ أَيْ مُطْبِقَةٌ

دَاجُونُ [Dācūn] Remle kazāsında bir karyedir; Ebū Bekr el-Muḳrī oradandır.

أَبُودُجَانَةَ [Ebū Ducānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Simāk b. Ḥareşe'nin künyesidir ki sahābīdir.

دُجْنَى [Ducnā] (dāl'ın zammı yāhūd kesri ve kasr ile ve baʿzen medd ile) Şol arzın ismidir ki Hazret-i Ādem ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām onun türābından halk olundu; ʿalā-kavlin ḥā-yı mühmele iledir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "خَلَقَ اللهُ آدَمَ مِنْ دُجْنَى وَمَسَحَ ظَهْرَهُ بِنَعْمَانِ السَّحَابِ" وَهِيَ أَرْضٌ بَيْنَ مَكَّةَ وَالطَّائِفِ

دُجَيْنٌ [Duceyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Ṣābit'tir ki künyesi Ebu'l-Ġuṣn ve lakabı Cuḥā'dır, هُدَى [hudā] vezninde yāhūd جُحَى [Cuḥā] başka kimsedir. Ve جُحَى [Cuḥā] ʿArabın Naṣreddīn Ḫoca'sıdır, letāʾifi pek çoktur.

[د ح ن]

اَلدَّحَنُ [ed-deḥan] (dāl'ın ve ḥā-yı mühmelenin fethiyle) Bir adam domalıç karınlı bodur olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَحِنَ الرَّجُلُ دَحَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَ بَطْنُهُ فِي قِصَرٍ

اَلدَّحِنُ [ed-deḥin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلدِّحْوَنَّةُ [ed-diḥvannet] (dāl'ın kesriyle قِثْوَلَّةٌ [ḳiṣvellet] vezninde) ve

اَلدِّحَنَّةُ [ed-diḥannet] (خِدَبَّةٌ [ḫidebbet] vezninde) ve

اَلدِّحِنَّةُ [ed-diḥinnet] (kesreteynle) Domalıç karınlı bodura denir. Ve

دِحَنَّةٌ [diḥannet] خِدَبَّةٌ [ḫidebbet] vezninde) Tümsek yere denir. ve

دَحِنٌ [deḥin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dubaracı, mütelāʿib, habīs ve bed-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ دَحِنٌ أَيْ خِبٌّ خَبِيثٌ

دَحْنَةُ [Daḥnet] (حَمْزَةُ [ḥamzet] vezninde) Aḥmer nām şāʿirin ceddi ismidir.

دُحَيْنٌ [Duḥayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Zubeyb'dir ki tābiʿīdir.

دُحْنَى [Duḥnā] (دُجْنَى [ducnā] vezninde) Ānifen "د،ج،ن" māddesinde zikr olundu.

[د خ ن]

اَلدُّخْنُ [ed-duḫn] (dāl'ın zammı ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Habb-ı جَاوَرْسٌ [cāvers] ismidir ki karaca darı ve sūret darısı dedikleri hurde darıya denir. Baʿzı diyārda ona cīm-i mazmūme ile cuvaz darı taʿbīr ederler, ʿalā-kavlin ondan hurde ve emles bir güne galledir; bārid ve yābis ve kābızdır.

اَلدُّخَانُ [ed-duḫān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلدَّخَنُ [ed-deḫan] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) ve

اَلدُّخَّانُ [ed-duḫḫān] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) Tütüne denir, عُثَّانٌ [ʿuṯān] maʿnāsına; cemʿi أَدْخِنَةٌ [edḫinet] ve دَوَاخِنُ [devāḫin] ve دَوَاخِينُ [devāḫīn] gelir.

إِبْنَادُخَانٍ [İbnā Duḫān] Ġaniyy ve Bāhile kabīlelerine ıtlāk olunur.

اَلدَّخَنُ [ed-deḫan] (fethateynle) Taʿāma tütün sinmekle taʿmı tütünsü olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَخِنَ الطَّعَامُ دَخَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ دُخَانٌ فَأَخَذَ رِيحَهُ Ve bir kimse bed-hūy ve tīre-derūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَخِنَ خُلُقُهُ إِذَا سَاءَ وَخَبُثَ Ve bir nesnenin levni karamtık boz olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَخِنَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَدْخَنَ Ve

دَخَنٌ [deḫan] Derūnda olan hıkd ve kīneye ıtlāk olunur; yukālu: بِهِ لِفُلَانٍ دَخَنٌ أَيْ حِقْدٌ Ve bed-hūyluğa ıtlāk olunur; yukālu: بِهِ دَخَنٌ أَيْ سُوءُ الْخُلُقِ Ve tekūlu'l-ʿArab: "هُدْنَةٌ عَلَى دَخَنٍ" Yaʿnī musālaha sūretinde bir mütārekedir ki samīmi musāfāt değildir ki baʿzı garaz ve ʿillet zımnında münʿakid olmuştur. Ve

دَخَنٌ [deḫan] Kılıcın namlusunda olan cev-here ıtlāk olunur, فِرِنْدُ السَّيْفِ [firindu's-seyf] maʿnāsına. Ve ʿakl ve dīn ve hasebde olan tagayyüre ıtlāk olunur; yukālu: فِي عَقْلِهِ أَوْ دِينِهِ أَوْ حَسَبِهِ دَخَنٌ أَيْ تَغَيُّرٌ Ve yanan āteş içre odun atmakla şuʿlesi tebāh olup tütmek maʿnāsınadır; yukālu: دَخِنَتِ النَّارُ دَخَنًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا أُلْقِيَ عَلَيْهَا حَطَبٌ فَأُفْسِدَتْ لِيَهِيجَ لَهَا دُخَانٌ Ve nebāt yāhūd dābbenin levni karamtık boz olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَخِنَ النَّبْتُ وَالدَّابَّةُ إِذَا صَارَتْ أَلْوَانُهُمَا كُدْرَةً فِي سَوَادٍ

اَلدَّوَاخِنُ [ed-devāḫin] Ocaklarda ve kül-hanlarda olan bacalara denir ki tütün ora-dan taşra hurūc eder, tütünlük ve buḫārī taʿbīr olunur; دَاخِنَةٌ [dāḫinet] müfredidir.

اَلدُّخْنَةُ [ed-duḫnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Elvāndan karamtık bozluğa denir; yukālu: بِهِ دُخْنَةٌ أَيْ كُدْرَةٌ فِي سَوَادٍ Ve odaları tütsüledik-leri tütsüye denir.

اَلْأَدْخَنُ [el-edḫan] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Levni karamtık boz olan nesneye denir; دَخْنَاءُ [daḫnāʾ] müʾennesidir.

اَلدَّخْنَانُ [ed-daḫnān] سَخْنَانٌ [saḫnān] vez-ninde ve mürādifidir ki pek ıssı güne vasf olur; yukālu: يَوْمٌ دَخْنَانٌ أَيْ سَخْنَانٌ

اَلدَّخْنَاءُ [ed-daḫnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) yāhūd

دُخْنَانٌ [duḫnān] (ثُعْبَانٌ [ṯuʿbān] vezninde) Bir güne serçe kuşuna denir ki karamtık boz olanıdır.

أَبُو دُخْنَةَ [ebū duḫnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-de) Bir kuştur.

اَلْمِدْخَنَةُ [el-midḫanet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Micmereye denir; yukālu: طَيِّبَهُ

بِالْمِدْخَنَةِ أَيْ بِالْمِجْمَرَةِ

اَلدَّخْنُ [ed-daḫn] (dāl'ın fethiyle) ve

اَلدُّخُونُ [ed-duḫūn] (فُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Āteş tütmek maʿnāsınadır; yukālu: دَخَنَتِ النَّارُ دَخْنًا وَدُخُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا ارْتَفَعَ دُخَانُهَا Ve

دُخُونٌ [duḫūn] Havāya toz ağmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَخَنَ الْغُبَارُ دُخُونًا إِذَا سَطَعَ

اَلْإِدْخَانُ [el-idḫān] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّدْخِينُ [et-tedḫīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِدِّخَانُ [el-iddiḫān] (teşdīd-i dāl'la إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bunlar da āteş tütmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْخَنَتِ النَّارُ وَدَخَّنَتْ وَادَّخَنَتْ إِذَا ارْتَفَعَ دُخَانُهَا ve

إِدِّخَانٌ [iddiḫān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Ekinin dāneleri pekişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِدَّخَنَ الزَّرْعُ إِذَا اشْتَدَّ حَبُّهُ

اَلدُّخْنَةُ [ed-duḫnet] (dāl'ın zammıyla) Bu dahi otun ve dābbenin levni karamtık boz olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَخُنَتِ النَّبْتُ وَالدَّابَّةُ دُخْنَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَتْ أَلْوَانُهُمَا كُدْرَةً فِي سَوَادٍ

دُخَيْنٌ [Duḫayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn ʿĀmir'dir ki tābiʿīdir.

[د خ ش ن]

اَلدَّخْشَنُ [ed-daḫşen] (şīn-i muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Yumru gövdeli yavuz erkek deveye denir. Ve kalın gövdeli adama denir.

دُخْشُنٌ [Duḫşun] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bir recül adıdır.

[د د ن]

اَلدَّدَنُ [ed-deden] (dāl'ların fethiyle) Laʿib ve lehv maʿnāsınadır, niteki دَدٌ [ded] ve دَدَا [dedā] قَفَا [ḳafā] vezninde ve دَيَدَا [deyedā] ve دَيَدَانٌ [deyedān] ki fetehātladır, bu maʿnāyadır, niteki dāl bābında zikr olundu.

اَلدَّدَانُ [ed-dedān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Aslā hayr ve menfaʿate yaramayan cemād makūlesi şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ دَدَانٌ أَيْ لَا غَنَاءَ عِنْدَهُ يَعْنِي لَا مَنْفَعَةَ مِنْهُ لِأَحَدٍ Ve kesmez künd kılıca denir. Ve pek kesici kılıca denmekle zıdd olur.

اَلدَّيْدَنُ [ed-deyden] ve

اَلدَّيْدَانُ [ed-deydān] ve

اَلدَّيْدَدَانُ [ed-deydedān] (dāl'ların fethiyle) Āyīn ve ʿādāta denir; yukālu: دَيْدَنُهُ وَدَيْدَانُهُ وَدَيْدَدَانُهُ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا أَيْ عَادَتُهُ

اَلدَّيْدَبُونُ [ed-deydebūn] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Bā-yı muvahhade bābında mezkūrdur. Cevherī vehminden nāşī burada zikr eyledi.

[د ر ن]

اَلدَّرَنُ [ed-Deren] (fethateynle) Maġrib'de Berber-zemīnde bir dağın adıdır. Ve kīr ve pāsa denir yāhūd masdardır, kīrlenmek maʿnāsınadır; yukālu: دَرِنَ الثَّوْبُ دَرَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَسِخَ Ve bulaşmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرِنَتْ يَدُهُ بِالشَّيْءِ إِذَا تَلَطَّخَتْ

اَلْإِدْرَانُ [el-idrān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi kīrlenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْرَنَ الثَّوْبُ بِمَعْنَى دَرِنَ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekūlu: أَدْرَنْتُ الثَّوْبَ Ve deve دَرِينٌ [derīn] dedikleri ot kurusunu otlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْرَنَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَعَتِ الدَّرِينَ

اَلدَّرِنُ [ed-derin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kīrli nesneye denir.

اَلْمِدْرَانُ [el-midrān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Pek kīrli nesneye denir; müzekker ve müʾennese ıtlāk olunur.

اَلدَّرِينُ [ed-derīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve اَلدُّرَانَةُ [ed-durānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Çürüyüp rîze rîze olmuş otluk kurusuna denir, gerek حَمْضٌ [ḥamḍ] ve şecer ve gerek çayır ve sebze olsun.

اَلْمِدْرَانُ [el-midrān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dāʾimā دَرِينٌ [derīn] dedikleri otluk kurusunu otlayan geyiğe denir; yukālu: ظَبْيٌ مِدْرَانٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ الدَّرِينَ

اَلْمُدْرِنُ [el-mudrin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Kuru oduna denir; yukālu: حَطَبٌ مُدْرِنٌ أَيْ يَابِسٌ

اَلْإِدْرَوْنُ [el-idrevn] (فِرْعَوْنُ [firʿavn] vezninde) Davar yemliğine denir, مَعْلَفٌ [maʿlef] maʿnāsına. Ve tavîle ipine denir ki davar bağlanır, آرِيٌّ [āriyy] dahi denir. Ve kīr ve pāsa denir. Ve vatan maʿnāsınadır. Ve asl ve bünyād maʿnāsınadır.

اَلدَّرَانُ [ed-derān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Tilkiye denir.

دُرْنَى [Durnā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır; dāl'ın fethiyle de zebān-zededir, nisbetinde دُرْنِيٌّ [Durniyy] denir. Ve Durnā bint ʿAbʿabe bir şāʿirdir.

أُمُّ دَرَنٍ [ummu deren] (fethateynle) Dünyānın künyesidir.

أُمُّ دَرِينٍ [ummu derīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kurak yerin künyesidir, أَرْضٌ مُجْدِبَةٌ maʿnāsına.

دَارِينُ [Dārīn] (rā'nın kesriyle) Baḥreyn türābında bir mevziʿdir; misk-i Dārī ona mensūbdur, iskele olmakla oradan çıktığından nisbet olunur.

دُرَيْنَةُ [Dureynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir ahmak adamın ismidir. Ve Şiḳatu'd-devle ʿAlī b. Muḥammed ed-Dureynī, Dimaşḳ'ta Medrese-i Şiḳatiyye vākıfıdır ki tahdīs ve rivāyet eyledi.

دُرَّانَةُ [Durrānet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Bir hatun ismidir.

اَلدَّرِنُ [ed-derin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kīrli pāslı nesneye denir ki zikr olundu. Bu maʿnādandır ki ʿArablar filânın elleri dāʾimā hayr ve ihsāna mülāsıktır diyecek yerde يَدَاهُ دَرِنَتَانِ بِالْخَيْرِ وَأَيْدِيهِمْ دِرَانٌ وَهُوَ دَرِنُ الْيَدَيْنِ derler, zīrā verilen akçenin elbette ele kīri bulaşır.

[د ر ب ن]

اَلدَّرَابِنَةُ [ed-derābinet] (dāl'ın fethiyle) "Derbān" kelimesinin cemʿidir ki Fārisīden muʿarrebdir, kapıcıya denir, بَوَّابٌ [bevvāb] maʿnāsına.

[د ر ج ن]

اَلدَّرْجَنَةُ [ed-dercenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Nāka veledinden nefret ettikten sonra yakılmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرْجَنَتِ النَّاقَةُ عَلَى وَلَدِهَا إِذَا رَئِمَتْهُ بَعْدَ نِفَارٍ

[د ر خ م ن]

اَلدُّرَخْبِينُ [ed-duraḫbīn] (ḫā-yı muʿceme ile شُرَحْبِيلُ [şuraḥbīl] vezninde) Āfet ve dāhiye maʿnāsınadır. Ve batīʾü'l-hareke adama denir, niteki mīm'le دُرَخْمِينُ [duraḫmīn] dahi bu maʿnālaradır.

[د ر ق ن]

اَلدُّرَاقِنُ [ed-durāḳin] (ḳāf'ın عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde ve baʿzen rā'yı müşedded olur) Kaysı ve zerdali dedikleri meyveye denir, مِشْمِشٌ [mişmiş] maʿnāsına; zerdalinin çekirdeği acı olur. Ve şeftaliye denir, خَوْخٌ [ḫavḫ] maʿnāsına. Ve bu lügat-i Şāmiyyedir. Müfredātta دُرَاقِيٌّ [durāḳiyy] dedikleri bir güne şeftali دُرَاقِنُ [durāḳin] muʿarrebi olmak üzere mersūmdur.

[د ش ن]

اَلدَّشْنُ [ed-deşn] (dāl'ın fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Vermek maᶜnāsınadır; yukālu: دَشَنَ الشَّيْءَ دَشْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْطَى

اَلتَّدَشُّنُ [et-tedeşşun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Almak maᶜnāsınadır; yukālu: تَدَشَّنَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ

دَاشَانُ [Dāşān] Bir belde adıdır.

اَلدَّاشِنُ [ed-dāşin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) دَشْنٌ [deşn] kelimesinden muᶜarrebdir, bununla henüz telebbüs olunmamış yeni libās ve henüz meskūn olmamış yeni hāne murād ederler. Mütercim der ki zāhiren Fārisīden muᶜarreb olmak gerektir, zīrā deşn Fārisīde ehl-i pazarın ibtidā pazarlığına denir ki istiftāh muharrefi sifteh taᶜbīr ederler, pes maᶜnā-yı mezbūrdan bundan meᵓhūz olur.

دَشْنَى [Deşnā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Mışır ülkesinden Ṣaᶜīd-i Aᶜlā kazāsında bir beldedir; fakīh ve müttakī Aḥmed b. ᶜAbdurraḥmān ed-Deşnāvī oradandır.

[د ع ن]

اَلدَّعْنُ [ed-daᶜn] (dāl'ın fethiyle) Şol çit taᶜbīr olunan nesneye denir ki hurmā çubuklarını şerit ile örüp hasır şeklinde ederler, üzerine hurmā sererler.

اَلدَّعِنُ [ed-deᶜin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمُدْعَنُ [el-mudᶜan] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bed-hūy ve bed-gıdā adama denir.

اَلدِّعَنُّ [ed-diᶜann] (خِدَبٌّ [ḫidebb] vezninde) Mācin ve lāübālī adama denir; cemᶜi دِعَنَةٌ [diᶜanet]tir, عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde.

اَلدَّعَانَةُ [ed-deᶜānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir adam lāübālī olmak maᶜnāsınadır; دَعَنَ الرَّجُلُ دَعَانَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَجَنَ yukālu: **مَا أَدْعَنَهُ** [mā edᶜanehu] Fiᶜl-i taᶜaccübdür, "Ne ᶜaceb mācin ve lāübālīdir" demektir.

دَعَانُ [Deᶜān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Medīne ile Yenbuᶜ beyninde bir vādī ismidir.

[د ع ك ن]

اَلدَّعْكَنُ [ed-daᶜken] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Hoş-hūy ve mülāyim-meşreb çelebi adama denir; yukālu: هُوَ دَعْكَنٌ أَيْ دَمِثٌ حَسَنُ الْخُلُقِ Ve kullanılmış işlek beygire denir.

اَلدَّعْكَنَةُ [ed-daᶜkenet] (hā'yla) Bünyesi metīn dayanıklı semiz nākaya denir; dāl'ın kesriyle de cāᵓizdir.

اَلدِّعْكَنَّةُ [ed-diᶜkennet] (إِرْدَبَّةٌ [irdebbet] vezninde) Yumru ferce denir.

[د غ ن]

اَلدَّغْنُ [ed-daġn] (dāl'ın fethi ve ġayn-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Gün kaplayı kara bulutlu olmak maᶜnāsınadır; yukālu. دَغَنَ يَوْمُنَا دَغْنًا بِمَنْعَى دَجَنَ

اَلدُّغُنَّةُ [ed-duġunnet] دُجُنَّةٌ [ducunnet] vezninde ve mürādifidir. Ve Ummu Rebīᶜ b. Rufeyᶜ ismidir ki Ebū Bekr radıyallāhu ᶜanhu hazretlerini icāre ve inḳāẕ eyledi, ᶜalā-kavlin bu كَلِمَةٌ [kelimet] vezninde yāhūd دَحْزَمَةٌ [daḥzemet] veznindedir, lākin sahīh olan evvelkidir, muhaddisler lahn ederler.

دَغَانِينُ [Deġānīn] (dāl'ın fethiyle) ᶜAmr b. Kilāb bilādında niçe heḍabāta ıtlāk olunur.

دَوْغَانُ [Devġān] (سَحْبَانُ [seḥbān] vezninde) Reᵓsu ᶜAyn kazāsında bir karyedir.

دُغَيْنَةُ [duġaynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Ahmak kimseye ᶜalemdir ki her ahmak adama ıtlāk olunur yāhūd bir

bön ve sebük-magz hatunun ismidir ki maʿrūfedir. Ve ʿAbdullāh b. Muḥammed ki Ebu'l-Heyşem şeyhidir ve İbrāhīm b. Aḥmed ed-Dāġūniyyān muhaddislerdir. Şārih der ki ehl-i Merv harman ʿarabası satan adama dāġūnī ıtlāk ederler.

[د ف ن]

اَلدَّفْنُ [ed-defn] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi yere gömmek maʿnāsınadır; yukālu: دَفَنَهُ فِي التُّرَابِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَتَرَهُ وَارَاهُ فِيهِ Ve develer kendi başlarına bir semti tutup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: دَفَنَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَارَتْ عَلَى وَجْهِهَا Ve nāka dāʾimā suya geldikte develerin orta yerinde olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَفَنَتِ النَّاقَةُ إِذَا كَانَتْ دَفُونًا

اَلْإِدِّفَانُ [el-iddifān] (dāl-ı müşeddede ile إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi gömmek maʿnāsınadır; yukālu: إِدَّفَنَهُ بِمَعْنَى دَفَنَهُ Ve kul kısmı beyʿ olunacağı şehre vusūlden akdem kaçıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِدَّفَنَ الْعَبْدُ إِذَا أَبَقَ قَبْلَ وُصُولِ الْمِصْرِ الَّذِي يُبَاعُ فِيهِ

اَلْإِنْدِفَانُ [el-indifān] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) ve

اَلتَّدَفُّنُ [et-tedeffun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Defn olunmak maʿnāsınadır; yukālu: دَفَنَهُ فَانْدَفَنَ وَتَدَفَّنَ

اَلدِّفْنُ [ed-Difn] (dāl'ın kesriyle) Bir mevziʿdir.

اَلدَّفِينُ [ed-defīn] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Defn olunmuş nesneye denir, مَدْفُونٌ [medfūn] gibi; cemʿi أَدْفَانٌ [edfān] ve دُفَنَاءُ [dufenāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] gibi. Ve toprak bürüyüp örtmekle belirsiz olmuş kuyuya ve havuza ve pınara denir. Ve mestūre hatuna ıtlāk olunur, دَفِينَةٌ [defīnet] gibi; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَفِينٌ وَدَفِينَةٌ أَيْ مَسْتُورَةٌ Cemʿi دَفْنَى [defnā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve دَفَائِنُ [defāʾin] gelir. Ve

دَاءٌ دَفِينٌ [dāʾun defīn] Şol maraza denir ki müstetir iken zāhir olmakla ondan bedene fesād ve derd ve elem tahaddüs eyleye, دِفْنٌ [difn] dahi denir dāl'ın kesriyle; yukālu: فِيهِ دَاءٌ دَفِينٌ وَدِفْنٌ وَهُوَ الَّذِي ظَهَرَ بَعْدَ خَفَاءٍ فَنَشَأَ مِنْهُ شَرٌّ وَعَرٌّ

اَلْمِدْفَانُ [el-midfān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) ve

اَلدِّفَانُ [ed-difān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) دَفِينٌ [defīn] gibi toprak bürümekle belirsiz olmuş kuyuya ve eşmeye denir; yukālu: رَكِيَّةٌ دَفِينٌ وَمِدْفَانٌ وَدِفَانٌ أَيْ مُنْدَفِنَةٌ

اَلدَّفِينَةُ [ed-defīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Defn olunmuş nesneye denir; tāʾ ismiyyedir. Ve yer içine gömülmüş māla denir, kenz maʿnāsına; cemʿi دَفَائِنُ [defāʾin] dir; yukālu: وَجَدَ فُلَانٌ دَفِينَةً أَيْ كَنْزًا Ve

دَفِينَةُ [Defīnet] Bir mevziʿ adıdır. Ve Benū Suleym yurdunda bir menzil adıdır.

اَلْمِدْفَانُ [el-midfān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) ve

اَلدَّفُونُ [ed-defūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْمَدْفُونُ [el-medfūn] Şol deveye ve adama denir ki efendisinden firār eden kul gibi lā-li-hācetin kendi başına bir semti tutup gider ola, niteki دَفْنٌ [defn] fiʿli olmakla zikr olundu. Ve

مِدْفَانٌ [midfān] Çürümüş tuluma denir. Ve

دَفُونٌ [defūn] Şol kula denir ki beyʿ olunacağı şehre vusūlden mukaddem firār eylemiş ola. Ve şol nākaya denir ki suya geldikte sürünün ortasında gelmek ʿādeti ola; yukālu: نَاقَةٌ دَفُونٌ إِذَا كَانَتْ عَادَتُهَا أَنْ تَكُونَ

وَسَطَ الْإِبِلِ إِذَا وَرَدَتْ

دَوْفَنٌ [devfen] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir kişinin ve bir hatunun ismleridir.

اَلتَّدَافُنُ [et-tedāfun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbirinden esrār ve ahvāllerini sakla-mak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَافَنُوا إِذَا تَكَاتَمُوا

اَلدَّفَنِيُّ [ed-defeniyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vez-ninde) Bir çeşit çubuklu alaca kumaşın ismidir.

اَلدَّفْنُ [ed-defn] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Bī-nām u nişān adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ دَفْنٌ أَيْ خَامِلٌ

دَافِنَةُ الْجِذْمِ [dāfinetu'l-ciẕm] (cīm'in kesriy-le) Pek yaşlılığından dişleri bütün fersūde olmuş koca öküze denir. جِذْمٌ [ciẕm] cīm'in kesriyle asl maʿnāsınadır; yukālu: بَقَرَةٌ دَافِنَةُ الْجِذْمِ وَهِيَ الَّتِي انْسَحَقَتْ أَضْرَاسُهَا هَرَمًا

اَلدَّافِنَاءُ [ed-dāfināʾ] (medd ile) Bir işin iç yüzüne denir; yukālu: دَافِنَاءُ الْأَمْرِ أَيْ دَاخِلُهُ

[د ق ن]

اَلدَّقْنُ [ed-daḳn] (dāl'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir adamın çenesine vurmak maʿnāsınadır; yukālu: دَقَنَ فِي لَحْيِ الرَّجُلِ دَقْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَ فِيهِ Ve bir adama bir nesneyi vermeyip mahrūm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَقَنَ فِي لَحْيِهِ إِذَا مَنَعَهُ وَحَرَمَهُ

[د ك ن]

اَلدُّكْنَةُ [ed-duknet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Siyāha māʾil renge denir ki tütün renk-li olmaktır, karamtık taʿbīr olunur, baʿzı diyārda kahverengi taʿbīr ederler; yukālu: بِهِ دُكْنَةٌ أَيْ لَوْنُهُ إِلَى السَّوَادِ

اَلدَّكَنُ [ed-deken] (fethateynle) Bir nes-ne karamtık renkli olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَكِنَ الشَّيْءُ دَكَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ مَائِلًا إِلَى السَّوَادِ

اَلْأَدْكَنُ [el-edken] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Karamtık nesneye denir.

اَلدَّكْنُ [ed-dekn] (dāl'ın fethiyle) Bir metāʿı birbiri üzere istif eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَكَنَ الْمَتَاعَ دَكْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَضَّدَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ

اَلتَّدْكِينُ [et-tedkīn] دَكْنٌ [dekn] maʿnāsınadır; yukālu: دَكَّنَهُ بِمَعْنَى دَكَنَهُ

اَلدُّكَّانُ [ed-dukkān] (رُمَّانٌ [rummān] vez-ninde) Ḥānūt maʿnāsınadır; Türkīde dahi dükkān denir ve bu Fārisīden muʿarrebdir; cemʿi دَكَاكِينُ [dekākīn]dir. Şārih der ki baʿzılar "د،ك،ك" ve baʿzılar "د،ك،ن" māddesinden ahz ile ʿArabiyye-tine zāhib oldular, niteki müʾellif "د،ك،ك" māddesinde dahi zikr eyledi. Fi'l-asl دُكَّانٌ [dukkān] kapı aralığında seki ve sedd taʿbīr olunan nişīmene denir. Baʿdehu çar-şı dükkānlarına ıtlāk olundu.

اَلدَّكْنَاءُ [ed-deknāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Biber ve kişniş ve zaʿferān makūlesi havāyici çok tiride denir; yukālu: ثَرِيدَةٌ دَكْنَاءُ أَيْ كَثِيرُ الْأَبَازِيرِ

اَلدُّكَيْنَاءُ [ed-dukeynāʾ] (عُفَيْرَاءُ [ʿufeyrāʾ] vez-ninde) Haşerāttan bir cānvercik adıdır.

دَوْكَنٌ [Devken] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

دُكَيْنٌ [Dukeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

[د ل ه ن]

اَلْإِدْلِهْنَانُ [el-idlihnān] إِدْلِهْمَامٌ [idlihmām] vezninde ve mürādifidir ki kocalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِدْلَهَنَّ الرَّجُلُ إِذَا كَبِرَ وَشَاخَ Müʾellif gerçi لُغَةٌ فِي ادْلَهَمَّ ʿunvānıyla resm edip lākin إِدْلِهْمَامٌ [idlihmām]ın bu maʿnāya vürūdunu zikr eylememekle

zāhiren hakk-ı ʿibāre وَلُغَةٌ فِي اذْلَهَمَّ olup nüshalardan vāv sākıt olmuştur.

[د م ن]

اَلدِّمْنُ [ed-dimn] (dāl'ın kesriyle) Kalıb kalıb keçelenmiş gübreye ve fışkıya ve deve kığına denir; yukālu: فِي دِمْنَتِهِ دِمْنٌ كَثِيرٌ أَيْ سِرْقِينٌ مُتَلَبِّدٌ وَبَعْرٌ Ve

دِمْنٌ [dimn] Bir nesneye müdāvemet eden adama denir; إِدْمَانٌ [idmān]dan meʾhūzdur, دِمْنَةٌ [dimnet] dahi denir. Bu cihetten dāʾimā mālını takayyüd edip riʿāyet ve tīmārında müdāvemet eden adama دِمْنُ مَالٍ [dimnu māl] ve دِمْنَةُ مَالٍ [dimnetu māl] ıtlāk ederler; yukālu: هُوَ دِمْنُ مَالٍ وَدِمْنَةُ مَالٍ أَيْ سَائِسُهُ

اَلتَّدْمِينُ [et-tedmīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Mevāşī bir yeri gübrelik ve fışkılık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَمَّنَتِ الْمَاشِيَةُ الْمَكَانَ إِذَا بَعَرَتْ فِيهِ Ve bir adama bir husūs zımnında ruhsat vermek maʿnāsınadır; yukālu: دَمَّنَهُ إِذَا رَخَّصَ لَهُ Ve mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَمَّنَ بَابَهُ إِذَا لَزِمَهُ

اَلْمُتَدَمِّنُ [el-mutedemmin] Fışkılık mekāna denir.

اَلدِّمْنَةُ [ed-dimnet] (dāl'ın kesriyle) Dārdan ve nāstan bākī kalmış āsār ve nişāneye denir. Ve yurt yerine denir; yukālu: وَقَفُوا عَلَى دِمْنَةٍ وَهِيَ الْبُقْعَةُ الَّتِي سَوَّدَهَا أَهْلُهَا Ve derūnda muzmer olan hıkd ve kīne-i kadīmeye ıtlāk olunur; yukālu: فِي قَلْبِهِ دِمْنَةٌ أَيْ حِقْدٌ قَدِيمٌ Ve hāneye karīb mevziʿe ıtlāk olunur ki hānenin süpürüntü makūlesi fazalātı ilkā olunur ki süpürüntülük taʿbīr olunur, مَزْبَلَةٌ [mezbelet] maʿnāsına. *Nihāye*'de "إِيَّاكُمْ وَخَضْرَاءَ الدِّمَنِ" hadīsinde mersūmdur. خَضْرَاءُ الدِّمَنِ süpürüntülük filizi demektir, fürūmāye nesebden neşʾet eylemiş güzel ʿavretten kināyedir ki tahzīr buyurulmuştur. Ve

دِمْنَةٌ [dimnet] Dāʾimā māla riʿāyet ve takayyüd eden adama denir ki zikr olundu; cemʿi دِمْنٌ [dimn] gelir hā'sız ve دِمَنٌ [dimen] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve *Kitāb-ı Kelīle ve Dimne* bir kitābdır ki hukemā-yı Hind vazʿ ve teʾlīf eylemişlerdir, hālen *Hümāyūn-nāme* dedikleri kitāb onun tercemesidir.

اَلدَّمْنُ [ed-demn] (dāl'ın fethiyle) Derūnda bir adama müddet-i medīde kīn tutmak maʿnāsınadır; yukālu: دَمِنَ عَلَيْهِ دَمْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَغِنَ أَبَدًا Ve hurmā ağacı çürüyüp kararmak maʿnāsınadır; yukālu: دَمِنَتِ النَّخْلَةُ إِذَا عَفِنَتْ وَاسْوَدَّتْ Ve tarlayı gübrelemek maʿnāsınadır; yukālu: دَمَنَ الْأَرْضَ دَمْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَمَلَهَا

اَلدَّمَانُ [ed-demān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Küle denir, رَمَادٌ [remād] maʿnāsına. Ve fışkıya ve gübreye denir. Ve hurmā ağacının çürüyüp kararmasına denir; yukālu: بِالنَّخْلَةِ دَمَانٌ أَيْ عَفَنٌ وَاسْوِدَادٌ Ve tarlayı gübreleyen adama denir; yukālu: هُوَ دَمَانٌ أَيْ يُسَرْقِنَ الْأَرْضَ

اَلْأَدَمَانُ [el-edemān] (fetehātla) İbn Ḳaṭṭāʿ rivāyeti üzere bu dahi hurmā ağacının çürüyüp kararmasına ve çürüklüğüne ve siyāhlığına denir.

اَلْإِدْمَانُ [el-idmān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye müdāvemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْمَنَ الشَّيْءَ إِذَا أَدَامَهُ

اَلدُّمَّيْنَى [ed-dummeynā] (سُمَّيْهَى [summeyhā] vezninde) ʿArab tavşanının inine denir.

مُدَمَّنٌ [Mudemmen] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلدَّمُّونُ [ed-demmūn] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Çirkīn ve kabīh nesneye denir. Ve bir mevziʿ adıdır.

دُمَيْنَةُ [Dumeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Esmādandır: ʿAbdullāh b. Dumeyne bir şāʿirdir.

دَامَانُ [Dāmān] ʿIrāḳ'ta bir karyedir, tüffāhı kesīr olur.

دَمَامِينُ [Demāmīn] (dāl'ın fethiyle) Ṣaʿīd-i Mıṣr'da bir karyedir.

اَلْأَدْمَانُ [el-edmān] (hemzenin fethiyle) Ot-luk ile şecer beyninde olan eşcārdan bir şecer adıdır. Ve hurmā ağacına mahsūs bir āfet ismidir.

دَوْمِينُ [Devmīn] (dāl'ın fethi ve mīm'in kesri ve baʿzen fethiyle) Ḥimṣ kurbünde bir karye adıdır.

[د ن ن]

اَلدَّنُّ [ed-denn] (dāl'ın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Büyük küpe denir, رَاقُودٌ عَظِيمٌ maʿnāsına, ʿalā-kavlin destīden uzun ve söbü olanına denir yāhūd şol destīden kü-çük küpe denir ki dibi sivri olmakla çuku-ra oturtmadıkça durmaz ola; yukālu: وَضَعَهُ فِي الدَّنِّ أَيْ الرَّاقُودِ الْعَظِيمِ أَوْ أَطْوَلُ مِنَ الْحُبِّ أَوْ أَصْغَرُ لَهُ عُسْعُسٌ لَا يَقْعُدُ إِلَّا أَنْ يُحْفَرَ لَهُ Ve

دَنٌّ [Denn] Esāmīdendir: Rāşid b. Denn b. Maʿbed tābiʿīdir.

اَلدَّنَّانِ [ed-Dennān] (tesniye bünyesiyle) İki cebel-i maʿrūftur.

اَلدَّنَنُ [ed-denen] (fethateynle) Arka büğ-rü kanbur olmak maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ دَنَنٌ أَيِ انْحِنَاءٌ فِي ظَهْرِهِ Ve boyun göğse yapışık ve içeri geçmiş tarzında kısa ol-mak maʿnāsınadır ve bu çārpā kısmında maʿāyibdendir; yukālu: بِهِ دَنَنٌ أَيْ دُنُوٌّ وَتَطَامُنٌ فِي الصَّدْرِ وَالْعُنُقِ Ve

دَنَنٌ [Denen] Bir belde adıdır.

اَلْأَدَنُّ [el-edenn] Vasftır, دَنَنٌ [denen] sıfa-tıyla muttasıf olan şahsa denir; دَنَّاءُ [dennāʾ] müʾennesidir. Ve alçak eve denir ki çökük tarzında olur; yukālu: بَيْتٌ أَدَنُّ أَيْ مُتَطَامِنٌ

اَلدَّنْدَنَةُ [ed-dendenet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Sinek ve arı kısmı vızırdamak maʿnāsınadır; yukālu: يُدَنْدِنُ الذُّبَابُ وَالزُّنْبُورُ أَيْ يُصَوِّتُ ve tekūlu: أَقْلَقَنِي دَنْدَنَةُ الذُّبَابِ أَيْ صَوْتُهُ Ve sözü açık ve vāzıh eylememek vech üze-re tekellüm eylemek maʿnāsınadır, vızırtı gibi gümürdenmek taʿbīr olunur; yukālu: دَنْدَنَ الرَّجُلُ أَيْ نَغَّمَ وَمَا فُهِمَ مِنْهُ كَلَامٌ وَمَا فُهِمَتْ دَنْدَنَتُهُ وَهِيَ هَيْنَمَةُ الْكَلَامِ

اَلدَّنِينُ [ed-denīn] (أَنِينٌ [enīn] vezninde) Bu dahi gümürdenmek maʿnāsınadır; yukālu: دَنَّ الرَّجُلُ دَنِينًا إِذَا نَغَّمَ وَلَا يُفْهَمُ مِنْهُ كَلَامٌ

اَلدِّنْدِنُ [ed-dindin] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) دَنْدَنَةٌ [dendenet] ve دَنِينٌ [denīn] maʿnāsına ismdir. Ve çürüyüp kararmış ota ve şece-re denir. Ve صِلِّيَانٌ [ṣilliyān] dedikleri otun köküne denir.

اَلْإِدْنَانُ [el-idnān] (hemzenin kesriyle) Mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدَنَّ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

اَلدَّنُّ [ed-denn] (dāl'ın fethiyle) ve

اَلتَّدْنِينُ [et-tednīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezni-nde) Bunlar da sinek ve arı vızırdamak maʿnāsınadır; yukālu: دَنَّ الذُّبَابُ دَنًّا وَدَنَّنَ تَدْنِينًا إِذَا صَوَّتَ وَطَنَّ

اَلدِّنَّةُ [ed-dinnet] (dāl'ın kesriyle) Karınca-ya şebīh bir böcek adıdır.

اَلدَّنَادِنُ [ed-denādin] (dāl'ın fethiyle) Uzun libāsın yere karīb sarkan etekleri uçlarına denir, ذَلَاذِلُ [ẕelāẕil] maʿnāsınadır.

دُنَيْنٌ [Duneyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ẓālim b. Duneyn, Māviyye nām hatunun pederidir ki Benī Dārim b. Mālik b. Ḥanẓale olan ʿAbdullāh

ve Mucāşiᶜ ve Sedūs nām kimselerin vālidesidir.

اَلدِّنِّيَّةُ [ed-denniyyet] Küpe mensūb demektir. Bu münāsebetle selefte kādī efendilerin kalansüvelerine ıtlāk olunur, hālen müteᶜāref olan ᶜörf ve küçük tepeli dediklerine ıtlākı mülāyimdir.

[د و ن]

دُونَ [dūn] (dāl'ın zammıyla) فَوْقَ kelimesinin nakīzidir, gāyet-i mertebeden beri demektir ki ondan aşağıca taᶜbīr olunur; yukālu: هُوَ دُونَهُ ضِدُّ فَوْقَهُ Müᵓellifin *Baṣāᵓir*'de beyānına göre ᶜinde'l-baᶜz دُنُوٌّ [dunuvv] maklūbudur. Ve

دُونَ [dūn] zarf olur, أَقْرَبُ [aḳreb] maᶜnāsına; ke-mā se-yuzkeru. Ve ön maᶜnāsına gelir; yukālu: مَشَى دُونَهُ أَيْ أَمَامَهُ Ve ense maᶜnāsına olur; yukālu: قَعَدَ دُونَهُ أَيْ وَرَاءَهُ Ve فَوْقَ [fevḳa] maᶜnāsına gelmekle evvel ile zıdd olur. Ve غَيْرُ [ġayr] maᶜnāsına gelir; kīle ve minhu'l-hadīsu: "لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسِ أَوَاقٍ صَدَقَةٌ" أَيْ فِي غَيْرِ خَمْسِ أَوَاقٍ Kīle ve minhu'l-hadīsu: "أَجَازَ الْخُلْعَ دُونَ عِقَاصِ رَأْسِهَا" أَيْ بِمَا سِوَى عِقَاصِ رَأْسِهَا أَوْ مَعْنَاهُ بِكُلِّ شَيْءٍ حَتَّى عِقَاصِ رَأْسِهَا Yaᶜnī muḫteliᶜa olan hatun iftidā-yı mā-melek eyledikte zevc ᶜiḳāṣ-ı reᵓsinden mā-ᶜadāsına mālik olur. İkinciye göre ᶜiḳāṣ-ı reᵓsine de mālik olur demek olur. Pes ᶜiḳāṣtan murād saç olmakla saç bağına da mālik olur demek olur. Buna göre دُونَ [dūn] فَوْقَ ve عَلَى maᶜnāsına olur. Ve

دُونَ [dūn] Şerīf maᶜnāsına gelir; yukālu: شَيْءٌ دُونٌ أَيْ شَرِيفٌ Ve hasīs ve kemter maᶜnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: شَيْءٌ دُونٌ أَيْ خَسِيسٌ Ve emr maᶜnāsına olur ki murād emr-i hāzırdır, ism-i fiᶜl olur, خُذْ maᶜnāsına; yukālu: دُونَكَ الدِّرْهَمَ أَيْ خُذْهُ Ve vaᶜīd maᶜnāsınadır; yukālu: دُونَ صِرَاعِي ve أُدْنُ دُونَكَ derler, إِقْتَرِبْ مِنِّي maᶜnāsına. Ve دُونَ [dūn] kelimesi üzere harf-i cerr olan مِنْ dāhil olur. Ve kalīlen bā-i cārre dahi dāhil olur; yukālu: مِنْ دُونِهِ وَبِدُونِهِ Ve أَقْرَبُ [aḳreb] maᶜnāsına olur ki zarf olur; yukālu: هَذَا دُونَهُ أَيْ أَقْرَبُ مِنْهُ Ve قَبْلَ [ḳable] maᶜnāsına olur; ve minhu kavluhum دُونَ النَّهْرِ جَمَاعَةٌ أَيْ قَبْلَ أَنْ يَصِلَ إِلَيْهِ Ve hakīr ve sākıt maᶜnāsına olur; yukālu: هَذَا رَجُلٌ مِنْ دُونٍ أَيْ مِنْ حَقِيرٍ سَاقِطٍ وَلا يُقَالُ رَجُلٌ دُونٌ Ve دُونَ [dūn] kelimesinden fiᶜl mutasarrıf olmamakla fiᶜl-i taᶜaccüb olarak مَا أَدْوَنَهُ demek cāᵓiz değildir. Ve kāf-ı hitābla دُونَكَ [dūneke] igrāᵓ maᶜnāsınadır; yukālu: دُونَكَهُ أَيِ الْزَمْهُ فَاحْفَظْهُ

Mütercim der ki baᶜzı muhakkikīn dediler ki دُونَ [dūn] kelimesi fi'l-asl أَدْنَى مَكَانٍ مِنَ الشَّيْءِ maᶜnāsına mevzūᶜdur; yukālu: هَذَا تَدْوِينٌ Ve دُونَ ذَاكَ إِذَا كَانَ أَحَطَّ مِنْهُ قَلِيلا [tedvīn]-i kitāb bundan meᵓhūzdur; zīrā baᶜzı varaka baᶜza takrīb olunur; ve yukālu: دُونَكَ هَذَا أَيْ خُذْهُ مِنْ أَدْنَى مَكَانٍ مِنْكَ Baᶜdehu ittisāᶜ olunup ahvāl ve rütbelerde istiᶜāre olundu. Ve

دُونُ [Dūn] Dīnever kazāsında bir karye adıdır. Ve Hemedān kazāsında bir karyedir; baᶜzen onun nisbetinde ḳāf ziyāde edip دُونَقِيٌّ [Dūneḳiyy] denir; ᶜUmeyr b. Mirdās el-Dūneḳī ona mensūbdur.

دُوِينُ [Duvīn] (dāl'ın zammı ve vāv'ın kesriyle) Neysābūr kazāsında bir karyedir. Ve Ermīniye ülkesinde bir belde adıdır; muhaddisīnden Naṣrullāh b. Manṣūr ve ᶜAbdullāh b. Ruzeyn oradandır.

دُوَانُ [Duvān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ᶜUmān kazāsında bir nāhiyedir.

دَوَّانُ [Devvān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Fāris ülkesinde bir mevziᶜdir.

اَلدُّوَدِنُ [ed-duvedin] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] veznin-de) Kardeşkanı dedikleri dārūya denir.

اَلدَّوْنُ [ed-devn] (عَوْنٌ [ʿavn] veznin-de) Bir kimse hasīs yāhūd zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَانَ الرَّجُلُ يَدُونُ دُونًا إِذَا صَارَ دُونًا خَسِيسًا أَوْ ضَعِيفًا

اَلْإِدَانَةُ [el-idānet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) دُونٌ [dūn] maʿnāsınadır; yukālu: أُدِينَ الرَّجُلُ أَدَانَةً عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى دَانَ

اَلدِّيوَانُ [ed-dīvān] (dāl'ın kesriyle ve fethiyle) Ehl-i ceyş ve ehl-i ʿatiyyenin ism ve resm ve ʿulūfe ve vezāyiflerine müteʿallik defātir ve sahāyifin müctemaʿına ıtlāk olunur. İslām'da ibtidā onu Hazret-i ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu vazʿ eyledi. Cemʿi دَوَاوِينُ [devāvīn] ve دَيَاوِينُ [deyāvīn] gelir.

Şārih der ki müʾellif مُجْتَمَعُ الصُّحُفِ وَالْكُتَّابُ يُكْتَبُ فِيهِ أَهْلُ الْجَيْشِ وَأَهْلُ الْعَطِيَّةِ ʿibaretiyle tefsīr eylemekle murād ʿaskeri ve ʿulūfe-hārların esāmīleri tahrīr olunan evrāk-ı defātirin ve tahrīr eden kātiblerin cemʿiyyet-gāhı olan mekān olur, zīrā مُجْتَمَعٌ lafzı ism-i mekāndır ve كُتَّابٌ [kuttāb] كَتَبَةٌ [ketebet]in cemʿidir, فِعَالٌ [fiʿāl] veznin-de كِتَابٌ [kitāb] değildir. Lākin ummehāt-ı sāʾirede ibtidā cemʿ olunan evrāka mevzūʿ olmak üzere mersūmdur, zīrā ibtidā tesmiye eden Nūşirevān'dır. Bir gün zümre-i küttāb karār-gāhı olan kaleme gelip bunların sürʿatle hisāb ve kitāblarını temāşā eyledikte istiʿcāb ve istiʿzāmla "Īn kār-ı dīvānest" yaʿnī emr-i ʿazīm tavk-ı insāndan hāric olup hemān cinn tāʾifesinin kārıdır, demekle min-baʿd lafz-ı mezbūr yazdıkları cerīdede karār-dāde oldu.

Ve İslām'da Hazret-i ʿÖmer sıyāneten libeyti'l-māl vazʿ eyledi; baʿdehu defter-i merkūm tertīb olunan mevziʿe da ıtlāk olundu ki hālen defter-hāne taʿbīr olunur. Ve tevsīʿle deʿāvā dinlenip ahkām icrā olunan mahzar-ı pādişāhān ve ümerāya da ıtlāk olundu. Ve dīvān-ı eşʿār dahi ictimāʿ mülābesesine mebnīdir.Ve kaldı ki işbu دِيوَانٌ [dīvān] kelimesinin baʿzılar vech-i mezkūr üzere muʿarrebliğine zāhib olup ve ondan تَدْوِينٌ [tedvīn] ve تَدَوُّنٌ [tedevvun] fiʿlleri mutasarrıf oldu dediler. Ve baʿzılar ʿArabiyyetine zāhib ve aslı دِوَّانٌ dır dediler vāv-ı müşeddede ile, niteki دِينَارٌ ve دِيبَاجٌ kelimelerinde dahi bu güne makālāt cārīdir. Bināʾenʿaleyh cemʿinde دَوَاوِينُ [devāvīn] ve دَيَاوِينُ [deyāvīn] dediler, zīrā aslı vāvī ve yāʾī olduğu muhtelefün fīhtir yāhūd kesre için vāv yā'ya münkalib olmakla cemʿin biri asla ve biri ferʿa göre olur.

Mütercim der ki zann ederim ki işbu دِيوَانٌ [dīvān] lafzı elfāz-ı mütevārīdedendir, yaʿnī hem Fārisī hem ʿArabīdir, zīrā Nūşirevān zamānından akdem şuʿārā-yı Cāhiliyye'nin ve sāʾirlerinin kelāmında vākiʿ olduğu görülmüştür. Ve meʾhazın dahi kābiliyyet-i tāmmesi vardır, niteki mukaddemce beyān olundu. Pes ibtidā defātir müctemaʿına baʿdehu mahallinde müstaʿmel olur ki dīvān yeri demek olur, huz mā-safā.

اَلتَّدْوِينُ [et-tedvīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Defterleri bir araya biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: دَوَّنَ الدِّيوَانَ إِذَا جَمَعَهُ

اَلتَّدَوُّنُ [et-tedevvun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Vech-i kemāl üzere zengin olmak maʿnāsınadır; cemʿiyyet maʿnāsından mutasavverdir; yukālu: تَدَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَغْنَى غِنًى تَامًّا

[د ه ن]

اَلدَّهْنُ [ed-dehn] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir adama münāfıkāne muʿāmele eylemek maʿnāsına

müstaʿmeldir, hasebe's-sūre izhār-ı mülāyemetten ʿibārettir; yukālu: دَهَنَ فُلَانًا دَهْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَافَقَهُ Ve bir nesneyi yağlamak maʿnāsınadır; yukālu: دَهَنَ رَأْسَهُ وَغَيْرَهُ رَأْسَهُ دَهْنًا وَدَهْنَةً إِذَا بَلَّهُ Ve

دَهْنٌ [dehn] Yeri ıslatacak mikdār yağmura ıtlāk olunur; dāl'ın zammıyla da cāʾizdir; cemʿi دِهَانٌ [dihān]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve değnekle vurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَهَنَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَصَا Ve yağmur yeri ıslatmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَهَنَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا بَلَّهُ

اَلدُّهْنُ [ed-duhn] (dāl'ın zammıyla) Sürünecek yağa denir; ondan bir pāreye دُهْنَةٌ [duhnet] denir, cemʿi أَدْهَانٌ [edhān] ve دِهَانٌ [dihān] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Ve ʿArablar هُوَ طَيِّبُ الدُّهْنَةِ derler طَيِّبُ الرَّائِحَةِ maʿnāsına ki lāzımı murād olur.

اَلْإِدِّهَانُ [el-iddihān] (teşdīd-i dāl'la إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yağ sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِدَّهَنَ الرَّجُلُ إِذَا اطَّلَى بِالدُّهْنِ

اَلْمُدْهُنُ [el-mudhun] (mīm'in ve hā'nın zammıyla) Yağ-dāna ve yağ şīşesine denir. Ve bu şüzüz üzere gelen ism-i ālettendir; مُكْحُلٌ [mukḥul] ve مُسْعُطٌ [musʿuṭ] gibi. Ve

مُدْهُنٌ [mudhun] Su irkilecek mevziʿe yāhūd sel suyu hafr eylediği çukura ıtlāk olunur; yukālu: مَا وَرَدْتُ إِلَّا الْمُدْهَنَ أَيْ مُسْتَنْقَعَ الْمَاءِ أَوْ كُلَّ مَوْضِعٍ حَفَرَهُ سَيْلٌ Ve minhu hadīsu Ṭahfe en-Nehdī: "نَشِفَ الْمُدْهُنُ وَيبِسَ الْجِعْثِنُ" Cevheri ʿunvānıyla İmām Zuhrī'ye isnād eylemekle tashīf-i kabīh irtikāb eyledi. Şārih der ki hadīs gerçi Ṭahfe'nindir, lākin Zuhrī tahrīc eylemiştir.

اَلدَّاهِنُ [ed-dāhin] ve

اَلدَّهِينُ [ed-dehīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yağ sürülmüş sakala vasf olur, niseb üzere vasf-ı hāstır; yukālu: لِحْيَةٌ دَاهِنٌ وَدَهِينٌ أَيْ مَدْهُونَةٌ Ve

دَهِينٌ [dehīn] Sütü az nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ دَهِينٌ أَيْ قَلِيلَةُ اللَّبَنِ

اَلْمُدَاهَنَةُ [el-mudāhenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama derūnda olan nesnenin hilāfını izhār ile muʿāmele eylemek maʿnāsınadır ki münāfıkāne izhār-ı hulūs u muhabbet eylemekten ʿibārettir; yukālu: دَاهَنَهُ إِذَا أَظْهَرَهُ خِلَافَ مَا أَضْمَرَ Ve aldatmak ve gışş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَاهَنَهُ إِذَا غَشَّهُ

اَلْإِدْهَانُ [el-idhān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi مُدَاهَنَةٌ [mudāhenet] maʿnāsınadır; yukālu: أَدْهَنَهُ بِمَعْنَى دَاهَنَهُ Ve ibkāʾ maʿnāsınadır ki bakiyyedendir; tekūlu: لَا أَدْهَنْتَ مَا تُدْهِنُ عَلَيْهِ أَيْ لَا تُبْقِ عَلَيْهِ ve yukālu: إِنْقَاءً إِلَّا عَلَى نَفْسِكَ أَيْ مَا أَبْقَيْتَ Burada nūn'la nüshaları galattır.

اَلدَّهْنَاءُ [ed-Dehnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] ve سَكْرَى [sekrā] veznlerinde) Necd ülkesinde Temīm kabīlesine mahsūs bir mevziʿ adıdır. Ve Baṣrā'da Dāru'l-İmāre'nin ismidir. Ve Yenbuʿ önünde bir mevziʿ adıdır; nisbetinde دَهْنِيٌّ [Dehniyy] ve دَهْنَاوِيٌّ [Dehnāviyy] denir. Ve Mishal nām kimsenin kızı ismidir ki Mālik b. Saʿd b. Zeydumenāt oğullarının birisidir. Mezbūre ʿAccāc nām şāʿirin zevcesidir. Ve bir nevʿ kızıl otun adıdır.

بَنُو دُهْنٍ [Benū Duhn] (dāl-ı mazmūme ile) Bir cemāʿattir; Muʿāviye b. ʿAmmār b. Muʿāviye ed-Duhnī nām muhaddis onlara mensūbdur.

بَنُو دَاهِنٍ [Benū Dāhin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Bir cemāʿattir.

دِهْنَةُ [Dihnet] (dāl'ın kesriyle) Ezd kabīlesinden bir batndır; Ḥakīm b. Saʿd ve

Ḫālid b. Ziyād ed-Dihniyyān onlardandır.

اَلدِّهَانَةُ [ed-dihānet] ve

اَلدِّهَانُ [ed-dihān] (dāl'ların kesriyle) Nākanın sütü azca olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَهَنَتِ النَّاقَةُ وَدَهِنَتْ وَدَهُنَتْ دِهَانَةً وَدِهَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَتْ دَهِينًا

اَلدِّهَانُ [ed-dihān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kırmızı sahtiyāna denir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ﴾ قِيلَ هُوَ الْأَدِيمُ الْأَحْمَرُ وَقِيلَ دُرْدِيُّ الزَّيْتِ Ve

دِهَانٌ [dihān] Dayıncak yere denir ki ayak kayıp gider, gūyā ki yağlanmış olur; yukālu: مَكَانٌ دِهَانٌ أَيْ زَلِقٌ

اَلْمُدَهَّنُ [el-mudehhen] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Zāhir hāllerinde gınā ve niʿmet ve yesār nişānesi olan adama ıtlāk olunur; yukālu: قَوْمٌ مُدَهَّنُونَ إِذَا كَانَتْ عَلَيْهِمْ آثَارُ النِّعَمِ

اَلدِّهْنُ [ed-dihn] (dāl'ın kesriyle) Kātil-i sibāʿ olan şecere denir; ağu ağacı gibi; müfredi دِهْنَةٌ [dihnet]tir.

دُهُنَّى [Duhunnā] (zammeteynle غُلُبَّى [ġulubbā] vezninde) Sevād-ı ʿIrāḳ'ta bir mevziʿdir.

[د ه د ه]

اَلدُّهْدُنُّ [ed-duhdunn] (dāl'ın zammıyla أُرْدُنٌّ [urdunn] vezninde) Bātıl ve beyhūde maʿnāsınadır, دُهْدُرٌّ [duhdurr] kelimesinde lügattir.

اَلدَّهْدَنُ [ed-dehden] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) Nās ve halk maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَدْرِي هُوَ مِنْ أَيِّ الدَّهْدَنِ أَيْ مِنْ أَيِّ النَّاسِ وَالْخَلْقِ

[د ه ق ن]

اَلدِّهْقَانُ [ed-dihḳān] (dāl'ın kesri ve zam-mıyla) Hiddet ve nüfūz ile tasarruf-ı umūr bābında kavī ve tüvānā adama denir; yukālu: هُوَ دِهْقَانٌ أَيْ قَوِيٌّ عَلَى التَّصَرُّفِ مَعَ حِدَّةٍ Ve bāzirgāna denir; yukālu: هُوَ دِهْقَانٌ أَيْ تَاجِرٌ Ve ʿAcem fellāhlarının maslahat-güzārları olan kethudā ve boy beyi ve tīmār sipāhīsi ve zeʿāmet sāhibi ve ağa makūlesi reʾīslerine denir; yukālu: جَاءَنِي دِهْقَانٌ أَيْ زَعِيمُ فَلَّاحِي الْعَجَمِ Ve ʿArabda şeyh-i kabīle men-zilindedir. ʿArab fellāhlarının zaʿīmlerine ıtlāk olunmaz. Ve sancak beyine denir; yukālu: هُوَ دِهْقَانٌ أَيْ رَئِيسُ الْإِقْلِيمِ Cemʿi دَهَاقِنَةٌ [dehāḳinet] ve دَهَاقِينُ [dehāḳīn] gelir. Ve bu muʿarrebdir, yaʿnī dihḫān-ı Fārisīden muʿarrebdir ki köy beyi demektir, baʿdehu tevsīʿle zikr olunan eşhāsa da ıtlāk olun-du. Şārih der ki ʿArablar bu ismden istinkāf edip bununla ʿalūc ve füru-māye makūlesine tesmiye ve taʿbīr eylemele-riyle kütüb-i fıkhiyyede ḳaẕf ʿidādından olduğu ona mebnīdir ve baʿzılar ʿindinde ḳaẕf değildir. İntehā. Ve دِهْقَانٌ [dihḳān] müʾennesi دِهْقَانَةٌ [dihḳānet]tir.

اَلدَّهْقَنَةُ [ed-dehḳanet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) İsmdir, dihḳānlığa denir. Ve masdar olur, bir adamı dihḳān nasb eyle-mek maʿnāsına; yukālu: دَهْقَنُوهُ إِذَا جَعَلُوهُ دِهْقَانًا

اَلتَّدَهْقُنُ [et-tedehḳun] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Dihḳān olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَهْقَنَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ دِهْقَانًا

لِوَى الدِّهْقَانِ [Live'd-Dihḳān] (lām'ın kes-riyle) Necd ülkesinde bir mevziʿdir.

[د ه م ن]

دَهْمَنٌ [dehmen] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Fürs-i kadīm tāʾifesinin şāhlarına ʿalem-i mahsūs idi, ḳayl-i Yemen gibi, niteki Fürs-i hadīs pādişāhlarına şāh ıtlāk olunur.

[د ي ن]

اَلدَّيْنُ [ed-deyn] (عَيْنٌ [ʿayn] vezninde) ve

اَلدِّينَةُ [ed-dīnet] (dāl'ın kesriyle) Müddetli

ve vaᶜdeli borca denir, niteki vaᶜdesiz olanına قَرْضٌ [ḳarḍ] denir; yukālu: عَلَيْهِ دَيْنٌ وَدِينَةٌ وَهُوَ مَا لَهُ أَجَلٌ وَمَا لَا أَجَلَ لَهُ فَقَرْضٌ Ve

دَيْنٌ [deyn] Ölüme ıtlāk olunur; yukālu: قَضَى دَيْنَهُ أَيْ مَاتَ Ve hāzır olmayan şeyᵓe ıtlāk olunur. دَيْنٌ [deyn] lafzının cemᶜi أَدْيُنٌ [edyun] ve دُيُونٌ [duyūn] gelir. Ve

دَيْنٌ [deyn] Masdar olur, vaᶜdeli yāhūd vaᶜdesiz ödünç vermek ve ödünç almak maᶜnālarına; tekūlu: دِنْتُهُ أَدِينُهُ دَيْنًا إِذَا أَعْطَيْتَهُ إِلَى أَجَلٍ أَوْ أَقْرَضْتَهُ ve yukālu: دَانَ فُلَانٌ دَيْنًا إِذَا أَخَذَ الدَّيْنَ Ve ᶜivaz ve cezā eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: دِنْتُهُ أَدِينُهُ دَيْنًا إِذَا جَازَيْتَهُ Bunda dāl'ın kesriyle de lügattir.

اَلدَّائِنُ [ed-dāᵓin] ve

اَلْمَدِينُ [el-medīn] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) ve

اَلْمَدْيُونُ [el-medyūn] ve

اَلْمُدَانُ [el-mudān] (مُجَابٌ [mucāb] veznin-de ve dāl'ı müşedded olur) Ödünç almış borçluya yāhūd borcu çok adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَائِنٌ وَمَدِينٌ وَمَدْيُونٌ وَمُدَانٌ أَيْ عَلَيْهِ دَيْنٌ أَوْ كَثِيرٌ Şārih der ki دَائِنٌ [dāᵓin] borç veren adama da denir, niteki fiᶜlleri zikr olundu.

اَلْإِدَانَةُ [el-idānet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Ödünç borç vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَدَنْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ إِلَى أَجَلٍ أَوْ أَقْرَضْتَهُ Ve borç almak maᶜnāsınadır; yukālu: أَدَانَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ دَيْنًا

اَلْإِدِّيَانُ [el-iddiyān] (teşdīd-i dāl'la إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) ve

اَلْإِسْتِدَانَةُ [el-istidānet] ve

اَلتَّدَيُّنُ [et-tedeyyun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Borç edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِدَّانَ الرَّجُلُ وَاسْتَدَانَ وَتَدَيَّنَ إِذَا أَخَذَ دَيْنًا

اَلْمِدْيَانُ [el-midyān] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] veznin-de) Nāsa çok çok ödünç veren adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِدْيَانٌ إِذَا كَانَ يُقْرِضُ كَثِيرًا Ve çok çok ödünç alır olan adama denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ مِدْيَانٌ إِذَا كَانَ يَسْتَقْرِضُ كَثِيرًا وَكَذَا يُقَالُ إِمْرَأَةٌ مِدْيَانٌ Cemᶜleri مَدَايِينُ [medāyīn]dir.

اَلْمُدَايَنَةُ [el-mudāyenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Ödünçleşmek maᶜnāsınadır; tekūlu: دَايَنْتُهُ أَيْ أَقْرَضْتُهُ وَأَقْرَضَنِي

اَلدِّينُ [ed-dīn] (dāl'ın kesriyle) Cezāᵓ ve ᶜivaz maᶜnāsınadır; ve minhu يَوْمُ الدِّينِ أَيْ يَوْمُ الْجَزَاءِ ve İslām maᶜnāsınadır; tekūlu: دِنْتُ دِينًا أَيْ أَسْلَمْتُ Ve deᵓb ve ᶜādet maᶜnāsınadır. Ve dāᵓimī yağan yāhūd mülāyim yağan yağmura denir. Ve tāᶜat maᶜnāsınadır. Ve züll ve inkıyād maᶜnāsınadır. Ve dāᵓ ve maraz maᶜnāsınadır. Ve hisāb maᶜnāsınadır. Ve kahr ve galebe ve istiᶜlāᵓ maᶜnāsınadır. Ve sultān ve mülk maᶜnāsına masdardır; yukālu: يَدِينُ أَمْرَهُ أَيْ يَمْلِكُهُ Ve hükm ve fermān maᶜnāsınadır. Ve sīret ve tarīkat maᶜnāsınadır. Ve tedbīr maᶜnāsınadır. Ve tevhīd maᶜnāsınadır. Ve mutlakan Hak taᶜālā dergāhına kulluk edāsına vesīle ve medār olan ᶜibādetin ismidir. Ve millet ve şerīᶜat maᶜnāsınadır. Ve veraᶜ ve takvā maᶜnāsınadır. Ve maᶜsiyet maᶜnāsınadır. Ve ikrāh maᶜnāsınadır. Ve dāᵓimā mahsūs bir yere yağan yağmura denir, gūyā ki oraya yağmağı ᶜādet eylemiştir. Ve hāl maᶜnāsınadır; yukālu: سَأَلَهُ عَنْ دِينِهِ أَيْ عَنْ حَالِهِ Ve kazā maᶜnāsınadır; lākin hükm ve kazāᵓ bir maᶜnāya olmakla müᵓellif tekrār eylemiştir. Ve hizmet maᶜnāsınadır; tekūlu: دِنْتُهُ أَدِينُهُ أَيْ خَدَمْتُهُ Ve ihsān maᶜnāsınadır; yukālu: دِنْتُهُ أَيْ أَحْسَنْتُ إِلَيْهِ Ve mālik olmak maᶜnāsınadır; bu dahi mükerrerdir; tekūlu: دِنْتُهُ أَيْ مَلَكْتُهُ وَمِنْهُ الْمَدِينَةُ لِلْمِصْرِ Ve ᶜazīz olmak maᶜnāsınadır;

yukālu: دَانَ الرَّجُلُ إِذَا عَزَّ Ve itāᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَانَ الرَّجُلُ إِذَا أَطَاعَ Ve ᶜisyān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَانَ الرَّجُلُ إِذَا عَصَى Ve bir nesneyi muᶜtād eylemek maᶜnāsınadır, gerek hayr ve gerek şerr olsun; yukālu: دَانَ الرَّجُلُ إِذَا اعْتَادَ خَيْرًا أَوْ شَرًّا Ve bir adama maraz isābet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَانَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَهُ الدَّاءُ Ve bir adamı hoşlanmadığı nesneye haml ve sevk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَانَ فُلَانًا إِذَا حَمَلَهُ عَلَى مَا يَكْرَهُ Ve rām ve zelūl kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَانَهُ إِذَا أَذَلَّهُ Ve fi'l-hadīsi: "كَانَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْ عَلَى مَا بَقِيَ فِيهِمْ مِنْ إِرْثِ إِبْرَاهِيمَ عَلَى دِينِ قَوْمِهِ وَإِسْمَعِيلَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فِي حَجِّهِمْ وَمَنَاكِحِهِمْ وَبُيُوعِهِمْ وَأَسَالِيبِهِمْ وَأَمَّا التَّوْحِيدُ فَإِنَّهُمْ كَانُوا قَدْ بَدَّلُوهُ وَالنَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمْ يَكُنْ إِلَّا عَلَيْهِ Yaᶜnī hadīs-i merkūmda vākiᶜ دِينٌ [dīn]den murād şirk olmayıp belki şerīᶜat-ı İbrāhīm ü İsmāᶜīl'den bākī kalan hacc ve nikāh ve beyᶜ ve şirā ve sāᵓir baᶜzı ahkāmdır ki zamān-ı saᶜādete kadar ᶜArablar husūsan Ḳureyş tāᵓifesi o makūle ahkāmlara iᶜtinā ve ihtimām ederler idi. Fāhr-i ᶜālem ᶜaleyhi's-selām hazretlerine ahkām-ı mezbūre müceddeden şerīᶜat olmak üzere ibkā ve takrīr olundu. Ve ᶜArablar tevhīdi gerçi şirke tebdīl edip lākin Nebiyy-i ekrem hazretleri fıtrat-ı ezeliyyeleri üzere muvahhid idi. Şārih der ki baᶜzılar دِينٌ [dīn]-i mezkūru ᶜādet ve şān maᶜnāsına haml eylemekle murād kerem ve şecāᶜat makūlesi ahlāk ve ᶜādāt demek olur.

اَلدِّيْنَةُ [ed-dīnet] (dāl'ın kesriyle) Bu dahi dāᵓimī yağan yāhūd mülāyim yağan yağmura denir.

اَلْمَدِيْنُ [el-medīn] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) Kula ıtlāk olunur; عَبْدٌ [ᶜabd] maᶜnāsına, niteki cāriyeye مَدِينَةٌ [medīnet] denir, ᶜamel ve hizmet kendileri zelīl eylediği için. Ve

مَدِينَةٌ [medīnet] Şehr ve beldeye denir, مِصْرٌ [miṣr] maᶜnāsına, mülk maᶜnāsına olan دِينٌ [dīn]den meᵓhūzdur; ve tekūlu'l-ᶜArab: أَنَا ابْنُ مَدِينَتِهَا أَيْ عَالِمٌ بِهَا Yaᶜnī "Ben o kıssayı gereği gibi bilirim, benim ᶜale'l-kelām maᶜlūmumdur." Niteki أَنَا ابْنُ بَجْدَتِهَا dahi bu mevkiᶜde müstaᶜmeldir.

اَلتَّدْيِينُ [et-tedyīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adamı dīn ve milletine havāle eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَيَّنَهُ إِذَا وَكَّلَهُ إِلَى دِينِهِ

دَايَانُ [Dāyān] Yemen'de bir hısn adıdır.

اَلْإِدِّيَانُ [el-iddiyān] (إِدِّخَارٌ [iddiḫār] veznin-de إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl]dir) Bir nesneyi borca satın almak ve borca satmak maᶜnālarına olmakla zıdd olur; yukālu: إِدَّانَ الْمَتَاعَ إِذَا اشْتَرَاهُ بِالدَّيْنِ أَوْ بَاعَهُ بِالدَّيْنِ Ve fi'l-hadīsi ᶜan ᶜÖmer radıyallāhu ᶜanhu ennehu kāle li-Useyfiᶜi Cuheyne: "دَانَ مُعْرِضًا وَيُرْوَى إِدَّانَ وَكِلَاهُمَا بِمَعْنَى اشْتَرَى بِالدَّيْنِ مُعْرِضًا عَنِ الْأَدَاءِ أَوْمَعْنَاهُ دَايَنَ كُلَّ مَنِ اعْتَرَضَ لَهُ Ve bu hadīs "ع،ر،ض" māddesinde işbāᶜ olundu.

اَلدَّيَّانُ [ed-Deyyān] (مَنَّانٌ [mennān] vezninde) Kahhār maᶜnāsınadır; ve huve min sifatihi taᶜālā. Ve kādī ve hākim maᶜnāsınadır. Ve sāyis ve rāᶜī maᶜnāsınadır. Ve hāsib ve mücāzī maᶜnāsınadır ki bir ferdin ᶜamelini zāyiᶜ kılmayıp hayren ve şerren hisāb ve mücāzāt eder; ve huve min sifatihi taᶜālā.

FASLU'Ẕ-ẒĀLİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ أ ن]

اَلذُّؤْنُونُ [eẕ-ẕuʾnūn] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznin-de) Bir nebāt adıdır.

اَلتَّذَأْنُنُ [et-teẕeʾnun] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vez-ninde) ذُؤْنُونٌ [ẕuʾnūn] nebātını dermek maᶜnāsınadır; yukālu: خَرَجُوا يَتَذَأْنَنُونَ أَيْ يَجْنُونَ الذُّؤْنُونَ

[ذ ب ن]

اَلذُّبْنَةُ [eẕ-ẕubnet] (ẕāl'ın zammıyla) Su-suzluktan dudakların göyünüp tepsirme-sine denir, ذُبْلَةٌ [ẕublet] lafzında lügattir; yukālu: بِشَفَتَيْهِ ذُبْنَةٌ أَيْ ذُبْلَةٌ مِنَ الْعَطَشِ

[ذ ع ن]

اَلْإِذْعَانُ [el-iẕᶜān] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Huzūᶜ ve ser-fürū kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَذْعَنَ لَهُ إِذَا خَضَعَ Ve ikrār eyle-mek maᶜnāsınadır; yukālu: أَذْعَنَ بِحَقِّهِ إِذَا أَقَرَّ Ve itāᶜatte sürᶜat ve şitāb eyle-mek maᶜnāsınadır; yukālu: أَذْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي الطَّاعَةِ Ve rām ve münkād olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَذْعَنَ لَهُ إِذَا انْقَادَ

اَلذَّعَنُ [eẕ-ẕeᶜan] (fethateynle) Bu dahi inkıyād eylemek maᶜnāsınadır; ذَعِنَ لَهُ ذَعَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَادَ

اَلْمِذْعَانُ [el-miẕᶜān] Başı elde rām ve münkād olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِذْعَانٌ أَيْ مُنْقَادَةٌ سَلِسَةُ الرَّأْسِ Ve ᶜArabların kavllerinde savāb olan bā-i muvahhade ile olmaktır, niteki رَأَيْتُهُمْ مِذْعَانِينَ أَيْ مُتَتَابِعِينَ "ذ،ع،ب" māddesinde beyān olundu.

[ذ ق ن]

اَلذِّقْنُ [eẕ-ziḳn] (ẕāl'ın kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla) Pek pīr-i fānīye denir; yukālu: رَجُلٌ ذِقْنٌ أَيْ شَيْخٌ هَرِمٌ

اَلذَّقَنُ [eẕ-ẕeḳan] (fethateynle) Ağzın aşağı tarafından iki çene kemiklerinin kavuştu-ğu yere denir ki enek taᶜbīr olunur; ẕāl'ın kesriyle de cāʾizdir. Ve bu müzekkerdir, cemᶜi أَذْقَانٌ [eẕḳān]dır; ve minhu'l-meselu: "مُثْقَلٌ اسْتَعَانَ بِذَقَنِهِ" Aslı budur ki yükü ağır olan deve eneğini yere koyup ona dayan-madıkça kalmaya kādir olmamakla gūyā ki eneğinden istiᶜāne eder. Bu mesel bir kimse kendiden dūn olan kimseden bir husūs zımnında istiᶜāne eyledikte īrād olunur.

اَلذَّاقِنَةُ [eẕ-ẕāḳinet] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] vez-ninde) ذَقَنٌ [ẕeḳan]ın altına denir ki sa-kak taᶜbīr olunur, ᶜalā-kavlin boğaz başı-na yāhūd ucunda olan yumrucaya yāhūd boyun çenberine yāhūd göbekten aşağı-ca karın yöresine yāhūd boğaz çukuruna yāhūd karnın üst tarafına denir; cemᶜi ذَوَاقِنُ [ẕevāḳin]dir; ve minhu'l-meselu: "لَأُلْحِقَنَّ حَوَاقِنَكَ بِذَوَاقِنِكَ" Niteki "ح،ق،ن" zeylinde zikr olundu.

اَلذَّقْنُ [eẕ-ẕaḳn] (ẕāl'ın fethiyle) Bir ada-mın kafāsına şamar vurmak yāhūd eneği-ne vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: ذَقَنَهُ ذَقْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَفَدَهُ أَوْ ضَرَبَ ذَقَنَهُ Ve çeneyi bir nesne üzere dayamak maᶜnāsınadır; yukālu: ذَقَنَ عَلَى يَدِهِ أَوْ عَلَى عَصَاهُ إِذَا وَضَعَ ذَقَنَهُ عَلَيْهَا

اَلتَّذْقِينُ [et-teẕḳīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Bu dahi çeneyi bir nesneye dayamak maᶜnāsınadır; yukālu: ذَقَّنَ عَلَى يَدِهِ أَوْ عَلَى عَصَاهُ بِمَعْنَى ذَقَنَ

اَلذَّقُونُ [eẕ-ẕeḳūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yürürken eneğini sarkıtır olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ ذَقُونٌ إِذَا كَانَتْ تُرْخِي ذَقَنَهَا

فِي السَّيْرِ Ve kenārı eğri dikilmiş, bir tarafa doğru yatık olan kovaya vasf olur; yukālu: دَلْوٌ ذَقُونٌ إِذَا خَرَزْتَهَا فَجَاءَتْ شَفَتُهَا مَائِلَةً

اَلذَّقَنُ [eẕ-ẕeḳan] (fethateynle) Kova ذَقُونٌ [ẕeḳūn] olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَقِنَتِ الدَّلْوُ ذَقَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ ذَقُونًا

ذِقَانٌ [Ẕiḳān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

ذَاقِنٌ [Ẕāḳin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır.

ذَاقِنَةٌ [Ẕāḳinet] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْمُذَاقَنَةُ [el-muẕāḳanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adamı sıkıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَاقَنَهُ إِذَا ضَايَقَهُ

اَلذَّقْنَاءُ [eẕ-ẕaḳnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznninde) Uzun enekli hatuna denir. Ve ferci eğri olanına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَقْنَاءُ أَيِ الطَّوِيلَةُ الذَّقَنِ وَكَذَا الْمَائِلَةُ الْجَهَازِ Cemʿi ذُقْنٌ [ẕuḳn]dur ẕāl'ın zammıyla.

اَلْأَذْقَنُ [el-eẕḳan] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Uzun enekli kişiye denir.

[ذ م ن]

ذَيْمُونُ [Ẕeymūn] (لَيْمُونٌ [leymūn] vezninde) Buḥārā şehrine iki buçuk fersah mesāfede bir karye adıdır; fukahādan Ebū Muḥammed Ḥakīm b. Muḥammed eẕ-Ẕeymūnī oradandır.

[ذ ن ن]

اَلذِّنِينُ [eẕ-ẕenīn] ve

اَلذُّنَانُ [eẕ-ẕunān] (أَمِيرٌ [emīr] ve غُرَابٌ [ġurāb] veznlerinde) Galīz olmayan sümüğe ʿalākavlin burundan su gibi seyelān eden duru sümüğe denir yāhūd ʿāmmdır, gerek yerde ve sevbde ve gerek seyelānında ve gerek galīz ve rakīk olsun ذَنِينٌ [ẕenīn] denir; tekūlu: إِمْسَحِ الذَّنِينَ وَالذُّنَانَ وُهَوَ رَقِيقُ الْمُخَاطِ أَوْ مَا سَالَ مِنَ الْأَنْفِ رَقِيقًا أَوْ عَامٌّ فِيهِمَا

اَلذَّنَنُ [eẕ-ẕenen] (fethateynle) Bir şahsın burnu sümüklü olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَنِنَ الرَّجُلُ ذَنَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ يَسِيلُ ذُنَانُهُ Ve

ذَنِينٌ [ẕenīn] ve

ذَنَنٌ [ẕenen] Sümük akmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَنَّ الْمُخَاطُ ذَنِينًا وَذَنَنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ Ve tekūlu'l-ʿArabu: إِنَّهُ لَيَذِنُّ أَيْ ضَعِيفٌ هَالِكٌ هَرَمًا أَوْ مَرَضًا أَوْ يَمْشِي مِشْيَةً ضَعِيفَةً Yaʿnī filān pek pīrlikten yāhūd marazdan nāşī ölümcül rütbesinde zaʿīf ve nā-tüvāndır diyecek yerde yāhūd zaʿīf ve āheste ve mecālsiz yürüyüşle yürür diyecek yerde tefevvüh olunur; seyelān-ı muhāta teşbihledir. Kezālik filān hācet ve matlūbunu husūl-pezīr edince kadar o bābda rıfk ve sühūletle saʿy ve tereddüd eyledi diyecek yerde مَا زَالَ فُلَانٌ يَذِنُّ فِي تِلْكَ الْحَاجَةِ حَتَّى أَنْجَحَهَا derler.

اَلتَّذْنِينُ [et-teẕnīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznninde) Bu dahi burundan sümük akmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَنَّنَ الْمُخَاطُ إِذَا سَالَ

اَلْأَذَنُّ [el-eẕenn] (fethateynle) Dāʾimā burnunun suyu akan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَذَنُّ إِذَا كَانَ يَسِيلُ مَنْخِرَاهُ

اَلذَّنَّاءُ [eẕ-ẕennāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznninde) أَذَنٌّ [eẕenn] lafzından müʾennestir. Ve dāʾimā hayzı seyelān üzere olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَنَّاءُ إِذَا كَانَتْ لَا يَنْقَطِعُ حَيْضُهَا

اَلذُّنَانَى [eẕ-ẕunānā] (حُبَارَى [ḥubārā] veznninde) Hāssaten deve kısmının sümüğüne denir, زُنَانَى [zunānā] kelimesinde de lügattir yāhūd savāb olan ẕāl'le olmaktır.

اَلذُّنَانَةُ [eẕ-ẕunānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznninde) Hācet maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ ذُنَانَةٌ

أَيْ حَاجَةٌ Ve bir zaʿīf nesnenin bakiyyesine denir; yukālu: مَا فِيهِ إِلَّا ذُنَانَةٌ وَهِيَ بَقِيَّةُ الشَّيْءِ الضَّعِيف

اَلذَّنَاذِنُ [eẕ-ẕenāẕin] (ذَلَاذِلُ [ẕelāẕil] vezninde ve mürādifidir ki libāsın yere yakın etekleri uçlarına denir.

اَلْمُذَانَّةُ [el-muẕānnet] (teşdīd-i nūn'la مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adamı kendiden bir hācet istemek için araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُذَانُّهُ عَلَى حَاجَةٍ أَيْ يَطْلُبُ إِلَيْهِ يَسْأَلُهُ إِيَّاهَا

[ذ و ن]

اَلذَّانُ [eẕ-ẕān] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) ʿAyb maʿnāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ ذَانٌ أَيْ عَيْبٌ

اَلتَّذَوُّنُ [et-teẕevvun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Hāl ve māl ve servet ve yesār sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَذَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ ذَا غِنًى وَنِعْمَةٍ

[ذ ه ن]

اَلذِّهْنُ [eẕ-ẕihn] (ẕāl'ın kesriyle) Fehm ve ʿakl maʿnālarınadır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الذِّهْنِ أَيِ الْفَهْمِ وَالْعَقْلِ Ve kuvvet-i muhāfıza maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ ذِهْنٌ أَيْ حِفْظُ الْقَلْبِ Ve fıtnat ve zekā ve sürʿat-i intikāl maʿnāsınadır; fethateynle de cāʾizdir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْأَذْهَانِ أَيِ الْفِطْنَةِ Ve kuvvet ve zor ve tüvānāyī maʿnāsınadır; yukālu: فِي بَدَنِهِ ذِهْنٌ أَيْ قُوَّةٌ وَشَحْمٌ Cemʿleri أَذْهَانٌ [ezhān] gelir. Ve masdar olur, عَنْ ile sılalanır, bir adamın kalbini işgālle bir nesneyi unutturmak maʿnāsınadır; tekūlu: ذَهَنَنِي عَنْهُ ذِهْنًا أَيْ أَنْسَانِي وَأَلْهَانِي

اَلْإِذْهَانُ [el-iẕhān] (hemzenin kesriyle) ve اَلْإِسْتِذْهَانُ [el-istiẕhān] ذِهْنٌ [ẕihn] maʿnāsınadır; tekūlu: أَذْهَنَنِي عَنْهُ وَاسْتَذْهَنَنِي بِمَعْنَى ذَهَنَنِي

اَلْمُذَاهَنَةُ [el-muẕāhenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bāb-ı mugālebede müstaʿmeldir; fetānet ve zekāʾ bābında yarışmak maʿnāsınadır; tekūlu: ذَاهَنَنِي فَذَهَنْتُهُ أَيْ فَاطَنَنِي فَكُنْتُ أَجْوَدَ مِنْهُ ذِهْنًا

ذُهْنٌ [Ẕuhn] (ẕāl'ın zammıyla) İbn Kaʿb'dır ki Mezḥic kabīlesinden bir batndır.

[ذ ه ب ن]

ذَهْبَنٌ [Ẕehben] (bā-yı muvahhade ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) İbn Ḳirḍim'dir ki sahābedir.

[ذ ي ن]

اَلذِّينُ [eẕ-ẕīn] (ẕāl'ın kesriyle) ʿAyb maʿnāsınadır; yukālu: مَا بِهِ ذِينٌ أَيْ عَيْبٌ

FASLU'R-RĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر أ ن]

رَأَنَّ [reʾenne] (rā'nın ve hemzenin ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) رَعَنَّ [reʿanne] maʿnāsınadır ki harf-i tereccī olan لَعَلَّ lafzında lügattir; yukālu: رَأَنَّهُ وَرَعَنَّهُ بِمَعْنَى لَعَلَّهُ Ve bu Naḍr b. Şumeyl rivāyetidir ki İmām Ḫalīl'den nakl eylemiştir.

[ر ب ن]

اَلرَّبُونُ [er-rebūn] (rā'nın fethiyle) ve

اَلْأُرْبَانُ [el-urbān] ve

اَلْأُرْبُونُ [el-urbūn] (hemzelerin zammıyla) Beyʿ ve şirā takrīri için ber-vech-i peşīn verilen bir mikdār akçeye denir ki halk peyʿ verdim taʿbīr ederler, min-baʿd ʿakd münfesih olmaz; عُرْبُونٌ [ʿurbūn] dahi bu maʿnāyadır.

اَلْإِرْبَانُ [el-irbān] (hemzenin kesriyle) Bir nesne iştirāsında رَبُونٌ [rebūn] vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْبَنْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ رَبُونًا

اَلْمُرْتَبِنُ [el-murtebin] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bir yüksek mahal üzere mürtefiʿ olan adama denir. إِرْتِبَانٌ [irtibān], إِرْتِفَاعٌ [irtifāʿ] maʿnāsınadır.

اَلرُّبَّانُ [er-Rubbān] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) Eceʾ nām cebel erkānından bir rükn ismidir. Ve

رُبَّانٌ [rubbān] Gemiyi yürüten adama denir; yukālu: هُوَ رُبَّانُ السَّفِينَةِ وَهُوَ مَنْ يُجْرِيهَا

Mütercim der ki bu Baḥr-i Ḳulzum ıstılāhıdır ki bahr-i mezbūrda şāb taʿbīr olunan hacer nābit olmakla onda gemi yürümek be-gāyet düşvār olduğundan o taşları ve geminin yolunu gereği gibi bilen adama رُبَّانٌ [rubbān] ıtlāk ederler, her gemiye birer رُبَّانٌ [rubbān] alırlar, dāʾimā o geminin kıçında oturup deryāda gözetip durur, dümenci onun işāretine tābiʿ olur, عَلَى وَجْهِكَ ve شِمَالَكَ ve يَمِينَكَ diye iktizāsına göre çağırır, dümenci dahi muktezāsı üzere ʿamel eder, bu reʾīsten başka vech-i merkūm üzere bir kimsedir, niteki meşhūdumuz olmuştur. Ve müʾellif bunu "ر،ب،ب" māddesinde reʾīs-i mellāhīn ile tefsīr eylemekle terbiye ve ıslāhtan meʾhūz olduğunu telmīh eylemişti. Burada dahi zikri zāhiren ihtilāfa mebnīdir ki "رَبُونٌ" māddesinden olur, zīrā merkūmu gemici ücret-i gāliye ile istīcār ederler.

اَلتَّرَبُّنُ [et-terebbun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) رُبَّانٌ [rubbān]lık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَبَّنَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ رُبَّانًا

اَلرُّبَّانِيَّةُ [er-Rubbāniyyet] (رُمَّانِيَّةٌ [rummāniyyet] vezninde) Benī Kelb b. Yerbūʿ cemāʿatine mahsūs bir su adıdır.

رِبَانٌ [Ribān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cerm kabīlesinden bir recül adıdır. ʿArabda bundan gayrı rā-yı mühmele ile bir kimse yoktur, mā-ʿadāsı zā-yı muʿceme iledir.

رَبَنٌ [Reben] (fethateynle) Esmādandır, ʿAlī b. Reben eṭ-Ṭaberī, *Kitābu'l-Emṣāl* ve sāʾir baʿzı müʾellefāt sāhibidir.

أُرْبُونَةُ [Urbūnet] (hemzenin zammıyla) Maġrib'de bir beldedir.

اَلرَّابِنُ [er-rābin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] veznin-de) رَانٌ [rān] maʿnāsınadır; مَوْضِعُ الرَّابِنِ [mevḍiʿu'r-Rābin] مَوْضِعُ الرَّانِ [mevḍiʿu'r-Rān] demektir, niteki "ر،ي،ن" māddesinde zikr olunur.

[ر ت ق ن]

تَرَاتِقِينُ [Terātiḳīn] (tā-yı fevkiyyenin fet-

hiyle) Bilād-ı ʿAcem'de bir kasaba ismidir ki Kerder eyāletinin kāʿidesidir.

[ر ت ن]

اَلرَّتْنُ [er-retn] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Hamura iç yağı katmak maʿnāsınadır; yukālu: رَتَنَ الشَّحْمَ بِالْعَجِينِ رَتْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ

اَلْمِرْتَنَةُ [el-mirtenet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ve

اَلْمُرَتَّنَةُ [el-murettenet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Hamuru iç yağıyla perverde somuna denir.

اَلرَّاتِينُ [er-rātīn] Bir nevʿ zamk ismidir ki bakırcılar ve kazancılar kap lehimledikte kullanırlar, çam ağacının zamkı olacaktır ki bi-nefsihi müncemid olup lākin seyyāl olur, ona zift-i ratb derler yāhūd sulb ve saht olur, ona reçene derler veyā tabhla münʿakid olur, Yūnānīde ona filkūniyā ve Türkīde çam sakızı derler.

رَتَنٌ [Reten] (fethateynle) İbn Kiryāl b. Reten el-Bitrendī dedikleri kimsedir, ashāb-ı kirāmdan değildir, belki bir kezzāb şahstır ki altı yüz tārīhinden sonra Hindistān'da zuhūr edip ashābdan olmak üzere iddiʿā edip ve tasdīk olundu, yaʿnī niçe sebükmagzān dahi tasdīk eylediler. Ve niçe ahādīs rivāyet eyledi ki mezbūrun ashāb-ı ashābından mesmūʿumuz oldu. Merkūm gūyā ki ashābdan kalıp altı yüzden ziyāde muʿammer olmuştur, elsine-i Hindiyān-ı bī-magzānda hālen Baba Reten-i Hindī diye mütedāvil olan şahs bu olcaktır. Ve بِتْرَنْدُ [Bitrend] bā-yı muvahhade-i meksūre ve tā-i fevkiyye-i sākine ile Hindistān'da bir beldedir.

Burada baʿzı nüshada قِيلَ لَيْسَ بِصِحَابِيٍّ ʿunvānında mersūm olmakla o resme nüshalar gayr-i muʿteberdir, asl nüsha-i sahīhalarda قِيلَ lafzı yoktur, kelām bi-husūsihi müʾellifindir. Ve bu māddede haylīce istikrāʾ olundu.

Hulāsası müʾellif şahs-ı mezbūru münkirdir. *Ṣaḥīhu İsābe fī Esmāʾi'ṣ-Ṣaḥabe* nām kitāba ve bi'l-cümle mevzūʿata ve kütüb-i sāʾireye mürācaʿat olundu, *Mīzān* nām kitābda decācileden olmak üzere mesbūttur. Suyūṭī ve Şibāh ve Ṣaġānī ve sāʾir aʿlām dahi bu bābda müttefiklerdir, zīra āhir-i sahābe Ebu'ṭ-Ṭufeyl radıyallāhu ʿanhu olduğu cümle ʿindinde sābittir. O şahs dahi ashābdan olaydı, kütüb-i siyer ü ehādīste elbette mersūm olur idi. Ve Cāmī merhūmun *Nefeḥāt*'ta bi-tarīki'l-hikāye nakl edip ve ihtimālli taʿbīrātla beyānları ihticāca bir vechile sālih olmayıp ve ʿAlāʾuddevle-i Semnānī'ye o taraftan vāsıl olan vedīʿa karnen baʿde karnin olmak muhtemeldir ki tebābiʿadan birinin Medīne'de taraf-ı Risālet-penāhī'ye bi't-tavsiye vedīʿalarının vusūlü gibi bir maʿnā olur. Ve *Ṭirāzu'l-Mecālis* nām kitābda Şihāb, Muʿammer-i Mavṣilī'yi dahi inkār ve tezyīf eylemiştir.

Ve'l-hāsıl "ر،ت،ن" māddesinde deverān eden ehādīs hālis mevzūʿdur, aslā iʿtimād olunmaya. Ve قِيلَ nüshasına göre de bi'l-cümle kelām makūl-i kāʾil olmakla yine müʾellif tarafından iddiʿāʾ ve ikrār-ı meslūbdur. Mevlānā Cāmī hazretleri زَعَمَ ʿunvānıyla kezālik كَأَنَّهُ وَصَلَ ʿibāretiyle ve ʿAlāʾuddevle es-Semnānī هَذَا الْمُشْطُ مِنْ أَمْشَاطِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَصَلَ إِلَى هَذَا الضَّعِيفِ مِنْ صَاحِبِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَهَذِهِ الْخِرْقَةُ وَصَلَتْ مِنْ أَبِي الرِّضَا رَتَنٍ إِلَى هَذَا الضَّعِيفِ ʿibāretiyle resm eylemekle bu kelāmlarda mezbūrun kaziyye-i soh-

betine katʿī delālet olmadığı bedīhīdir. Ve sāhib-i *Ḳāmūs*'un baʿzı merviyyātı istimāʿı takabbülünü müstelzim değildir. Ve'l-hāsıl sāhib-i *Ḳāmūs*'a tasdīk isnādı mahz iftirādır, husūsan sāhib-i şerīʿat ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri āhir-i sāl-i intikāllerinde baʿde salāti'l-ʿişāʾi'l-ahīre ashāb-ı kirāma tevcīh-i hitābla buyurdukları işbu: "أَرَأَيْتُكُمْ لَيْلَتَكُمْ هَذِهِ فَإِنَّ عَلَى رَأْسِ مِائَةٍ مِنْهَا لَا يَبْقَى أَحَدٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مَا مِنْ نَفْسٍ مَنْفُوسَةٍ" hadīsi kezālik "يَأْتِي عَلَيْهَا مِائَةُ سَنَةٍ وَهِيَ حَيَّةٌ" hadīsi mūcibince o günden hisābla yüz seneye kadar karn-ı merkūmdan bir müteneffis kalmayacağı mukarrerdir. Ve garāʾibdendir ki şahs-ı mezbūru kitāblarında sebt edenler esāmī-i muhtelife ile resm eylemişler. Kimi Reten b. Kirbāl ve kimi Ebu'r-Riḍā künyesi ve Reten ismi ve kimi Reten lakab ve Sāhūl b. Celdīv b. Mihād ismi ve kimi Reten b. Māhūk b. Ḫuleyde ismiyle ve kimi Rātūnā ve kimi Nūndād ismiyle yazmışlar. Hulāsa kütüb-i siyer ü tevārīh ü ehādīsin birinde bunun ism ü resmi yoktur. Ve kaldı ki zann-ı gālibim budur ki mezbūr ism-i bī-müsemmā olup baʿzı düşman-ı dīn ü mezheb mekr ve desīsesidir, hāzā mā zahere lenā fī hāze'l-bāb.

وَادِي رَاتُونَا [Vādī Rātūnā] (tā-yı mazmūme ile) Medīne ile Ḳubā beyninde bir vādīdir.

[ر ث ن]

اَلرَّثَانُ [er-reṯān] (ṯā-yı müsellese ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Peyderpey tekātur eden yağmur katarātına denir ki mā-beynleri gāhca sākin ve munfasıl ola; yukālu: يَمْطُرُ الرَّثَانُ أَيِ الْقِطَارُ الْمُتَتَابِعَةُ مِنَ الْمَطَرِ بَيْنَهُنَّ سُكُونٌ

اَلْمُرَثَّنَةُ [el-mureṯṯenet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) ve **اَلْمَرْثُونَةُ** [el-merṯūnet] رَثَانٌ [reṯān] yağmış arza denir; yukālu: أَرْضٌ مُرَثَّنَةٌ وَمَرْثُونَةٌ إِذَا أَصَابَهَا رَثَانٌ

اَلتَّرَثُّنُ [et-tereṯṯun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznininde) Hatun kızılca gibi yüzüne zaʿferān sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَثَّنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا طَلَتْ وَجْهَهَا بِغُمْرَةٍ

[ر ث ع ن]

اَلْإِرْثِعْنَانُ [el-irṯiʿnān] (ʿayn-ı mühmele ile إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Yağmur aralık vermeyip ʿumūm üzere muttasıl ve firāvān yağmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْثَعَنَّ الْمَطَرُ إِذَا ثَبَتَ وَجَادَ Ve saç aşağıya sarkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْثَعَنَّ الشَّعْرُ إِذَا تَسَدَّلَ Ve bir kimse sölpüklenip zaʿf ve rehāvet peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْثَعَنَّ فُلَانٌ إِذَا ضَعُفَ وَاسْتَرْخَى

[ر ج ن]

اَلرُّجُونُ [er-rucūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَجَنَ بِالْمَكَانِ رُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ Ve dābbe eve alışmak maʿnāsınadır; yukālu: رَجَنَتِ الْإِبِلُ وَغَيْرُهَا وَرَجِنَتْ وَرَجُنَتْ رُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا أَلِفَتْ يَعْنِي الْبُيُوتَ Ve davarı merʿāya salıvermeyip hānede habs ile kemter ʿalef yedirmek yāhūd hānede alıkoyup ʿalefle beslemek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَنَ دَابَّتَهُ إِذَا حَبَسَهَا وَأَسَاءَ عَلَفَهَا أَوْ حَبَسَهَا فِي الْمَنْزِلِ عَلَى الْعَلَفِ Ve davar kendisi hānede beslenir olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَجِنَتِ الدَّابَّةُ رُجُونًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا احْتُبِسَتْ فِي الْمَنْزِلِ عَلَى الْعَلَفِ Ve utanmak maʿnāsınadır; yukālu: رَجِنَ فُلَانًا إِذَا اسْتَحْيَا مِنْهُ

اَلتَّرْجِينُ [et-tercīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi davarı merʿāya salmayıp evde beslemek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَنَ الدَّابَّةَ

إِذَا حَبَسَهَا فِي الْمَنْزِلِ عَلَى الْعَلَفِ

اَلْإِرْتِجَانُ [el-irticān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir adamın işi şürīde ve nā-muntazam olmak maʿnāsınadır; maʿnā-yı ātīdendir; yukālu: إِرْتَجَنَ أَمْرُهُمْ إِذَا اخْتَلَطَ Ve kere yağı sızdırıldıkta safvet bulmayıp top top ola-rak fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَجَنَ الزُّبْدُ إِذَا طُبِخَ فَلَمْ يَصْفُ وَفَسَدَ وَارْتَكَمَ Ve mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَجَنَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

اَلرَّجِينُ [er-recīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zehr-i kātile denir; yukālu: سَقَاهُ رَجِينًا أَيْ سَمًّا قَاتِلًا

اَلرَّجِينَةُ [er-recīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Cemāʿat maʿnāsınadır.

اَلْمَرْجُونَةُ [el-mercūnet] قُفَّةٌ [ḳuffet]e denir ki içine nesne korlar, tahrīfle küfe taʿbīr olunan zarftır.

رَجَّانُ [Reccān] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Necd ülkesinde bir vādī adıdır. Ve Fāris memleketinde bir belde adıdır, ona أَرَّجَانُ [Errecān] dahi derler hemze ve rā-i müşeddede-i meftūhateynle; Aḥmed b. el-Ḥasen ve Aḥmed b. Eyyūb ve ʿAbdullāh b. Muḥammed b. Şuʿayb ve birāderi Aḥmed er-Recānīyyūn el-Muḥaddiṯūn oradandır.

رُجَيْنَةُ [Ruceynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Maġrib'de bir mevziʿdir.

[ر ج ح ن]

اَلْإِرْجِحْنَانُ [el-irciḥnān] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Bir tarafa meyl edip ağmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْجَحَنَّ الشَّيْءُ إِذَا مَالَ Ve oynayıp harekete gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْجَحَنَّ الشَّيْءُ إِذَا اهْتَزَّ Ve bir nes-ne birden düşmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْجَحَنَّ الشَّيْءُ إِذَا وَقَعَ بِمَرَّةٍ Ve yerden serāb oynayıp kalkımak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْجَحَنَّ السَّرَابُ إِذَا ارْتَفَعَ

اَلْمُرْجَحِنُّ [el-murceḥinn] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmeʾinn] vezninde) Ağır nesneye de-nir; yukālu: جَيْشٌ مُرْجَحِنٌّ أَيْ ثَقِيلٌ ve yukālu: رَحًى مُرْجَحِنَّةٌ أَيْ ثَقِيلَةٌ

[ر ج ع ن]

اَلْإِرْجِعْنَانُ [el-irciʿnān] إِرْجِحْنَانٌ [irciḥnān] vezninde ve cemīʿ-i maʿnālarında mürādifidir.

[ر خ ن]

رَخَانُ [Reḫān] (ḫā-yı muʿceme ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir; Ḥasen b. Kāsim er-Reḫānī el-Muḥaddiṯ oraya mensūbdur.

[ر د ن]

اَلرُّدْنُ [er-rudn] (rā'nın zammıyla) Libās yeninin dibine denir ki koltuk tarafıdır; cemʿi أَرْدَانٌ [erdān]dır; yukālu: وَسَّعَ الْخَيَّاطُ رُدْنَ ثَوْبِهِ أَيْ أَصْلَ كُمِّهِ

اَلْإِرْدَانُ [el-irdān] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّرْدِينُ [et-terdīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Libāsa رُدْنٌ [rudn] yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْدَنَ الْقَمِيصَ وَرَدَّنَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ رُدْنًا

اَلْمُرْدِنُ [el-murdin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) Karanuya ıtlāk olunur; yukālu: لَيْلٌ مُرْدِنٌ أَيْ مُظْلِمٌ Ve bed rāyihalı müteʿaffin nesneye denir; yukālu: عَرَقٌ مُرْدِنٌ أَيْ مُنْتِنٌ

اَلْمِرْدَنُ [el-mirden] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) İplik eğirecek iğe denir, مِغْزَلٌ [miġzel] maʿnāsına.

اَلرَّدَنُ [er-reden] (fethateynle) Bir nesne buruşup büzülmek maʿnāsınadır; yukālu: رَدِنَ جِلْدُهُ رَدَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ وَتَشَنَّجَ Ve

رَدَنٌ [reden] Yeni doğan veled ile çıkan eş ve son taʿbīr ettikleri nesneye denir. Ve eğirilmiş ipliğe denir. Ve خَزٌّ [ḫazz] dedik-

leri kumaşa denir ki su koyununun yününden nesc olunur.

اَلرَّدْنُ [er-redn] (rā'nın fethiyle) Silāh kılığıştısına denir; tekūlu: سَمِعْتُ رَدْنَ السِّلَاحِ Ve tüttürmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَدَنَ النَّارَ رَدْنًا مِنَ الْبَابِ أَيْ صَوْتَ وَقْعِهِ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ Ve metāᶜı birbiri üzere istif eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَدَنَ الْمَتَاعَ إِذَا نَضَّدَهُ

اَلرَّادِنُ [er-rādin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Zaᶜferāna denir.

اَلْأَرْدَنُ [el-erden] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) خَزٌّ [ḫazz] dedikleri kumaştan bir çeşit kumaş adıdır.

اَلْأُرْدُنُّ [el-urdunn] (hemzenin ve dāl'ın zammeleri ve nūn'un teşdīdiyle) Imızganmaya denir; tekūlu: أَخَذَنِي أُرْدُنٌّ ثَقِيلٌ أَيْ نُعَاسٌ Burada وَتَشْدِيدِ الدَّالِ nüshası galattır. Ve

أُرْدُنُّ [Urdunn] Şām ülkesinde bir memleket adıdır; ᶜUbāde b. Nuseyy ve Ḥakem b. ᶜAbdullāh ve sāᵓir baᶜzı aᶜlām oradandır.

اَلرَّادِنِيُّ [er-rādiniyy] (صَاحِبِيٌّ [ṣāḥibiyy] vezninde) Sarımtık kırmızı nesneye denir, elma gibi; yukālu: أَحْمَرُ رَادِنِيٌّ إِذَا خَالَطَتْ حُمْرَتَهُ صُفْرَةٌ

رُدَيْنٌ [Rudeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bişr b. ᶜAmr b. Merşed'in feresi adıdır.

اَلرَّوْدَنَةُ [er-revdenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Pek yorulup bī-tāb olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَوْدَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَعْيَا

اَلْإِرْتِدَانُ [el-irtidān] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) İplik eğirmek için iğ edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَدَنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اتَّخَذَتْ مِرْدَنًا

اَلْمَرْدُونُ [el-merdūn] İğlenmiş nesneye denir; yukālu: غَزْلٌ مَرْدُونٌ أَيْ مَوْصُولٌ

رُدَيْنِيٌّ [Rudeyniyy] (زُبَيْرِيٌّ [zubeyriyy] vezninde) Bir recül ismidir. Şārih der ki رُمْحٌ رُدَيْنِيٌّ [rumḥun Rudeyniyy] رُدَيْنَةُ [Rudeynet] nām bir hatuna nisbet olunur ki zevciyle rimāh takvīm eder idi.

[ر ذ ن]

رَذَانُ [Reẕān] (ẕāl-ı muᶜceme ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Īrān'a Nesā nām şehr kazāsında bir karye adıdır.

رَاذَانُ [Rāẕān] Bir mevziᶜdir.

إِبْنُ رَاذَانَ [İbn Rāzān] ᶜAbdullāh b. Muḥammed'dir ki kurrāᵓ zümresindendir. Ve bu ferddir, yaᶜnī bu künyede gayrı yoktur.

اَلرَّوْذَنَةُ [er-revẕenet] رَوْدَنَةٌ [revdenet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

اَلرَّاذِنَاتُ [er-rāẕināt] (ẕāl'ın kesriyle) Şehrin rüstāḳlarına denir.

[ر ز ن]

اَلرَّزْنُ [er-rezn] (rā'nın fethi ve zā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Şol yüksek yere denir ki oturaklı ve çukursu olmakla yağmur suyu akmayıp irkilir ola; cemᶜi رُزُونٌ [ruzūn] ve رِزَانٌ [rizān] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde.

اَلرِّزْنُ [er-rizn] (rā'nın kesriyle) Nāhiye ve cānib maᶜnāsınadır.

اَلرِّزْنَةُ [er-riznet] (rā'nın kesriyle) Su irkilecek yere denir; cemᶜi رِزَانٌ [rizān]dır, cibāl gibi.

اَلرَّزَانَةُ [er-rezānet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Ağır olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَزُنَ الشَّيْءُ وَالرَّجُلُ رَزَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَقُرَ

اَلرَّزِينُ [er-rezīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ağır nesneye ve vakār ve temkīn sāhibi adama denir; müᵓennesi رَزَانٌ [rezān]dır, سَحَابٌ [seḥāb] vezninde. Ve

رَزِينٌ [Rezīn] Esmādandır.

اَلرَّزْنُ [er-rezn] (وَزْنٌ [vezn] vezninde) Bir nesnenin ağırlığını bilmek için el ile yukarı kaldırmak maʿnāsınadır ki el tartısı taʿbīr olunur; yukālu: رَزَنَهُ رَزْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَهُ لِيَنْظُرَ مَا ثِقَلُهُ Ve ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَزَنَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

اَلْأَرْزَنُ [el-erzen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bir şecer ismidir ki pek saht ve sulb olur; bu şecer acı badem ağacı olacaktır. Ve

أَرْزَنُ [Erzen] Ermīniye ülkesinde bir belde adıdır ki أَرْزَنُ الرُّومِ [Erzenu'r-Rūm] demekle maʿrūftur, hālen Erzurum dedikleri beldedir; muhaddisīnden ʿAbdullāh b. Ḥadīd el-Erzenī ona mensūbdur. Kezālik Ermīniye'de bir şehr-i āher ismidir ki Ḫilāṭ kurbündedir ve hālen harābedir. Ve

دَشْتُ الْأَرْزَنِ [Deştu'l-Erzen] Şīrāz ile Kāzerūn beyninde bir ʿazīm ovanın ismidir.

اَلرَّوْزَنَةُ [er-revzenet] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Pencereye denir; yukālu: فَتَحَ بِالْبَيْتِ رَوْزَنَةً أَيْ كُوَّةً

اَلتَّرَزُّنُ [et-terezzun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) İzhār-ı vakār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَزَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَقَّرَ

أَرْزَنْجَانُ [Erzencān] (hemze-i meftūha ile) Rūm ülkesinde bir belde adıdır, hālen Erzurum semtinde maʿmūrdur.

أَرْزَنَانُ [Erzenān] (hemze-i meftūha ile) Işfahān kazāsında bir karyedir.

اَلتَّرَازُنُ [et-terāzun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) İki nesne birbirine mukābil olmak maʿnāsınadır; yukālu: اَلْجَبَلَانِ يَتَرَازَنَانِ أَيْ يَتَنَاوَحَانِ

اَلْمُرَازَنَةُ [el-murāzenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Dostluk eylemek maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ مُرَازِنُهُ أَيْ مُخَالُّهُ

[ر س ن]

اَلرَّسَنُ [er-resen] (fethateynle) İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] maʿnāsına. Ve davarın burnu üzerine geçirdikleri yulara denir; cemʿi أَحْبُلٌ [aḥbul] ve أَرْسُنٌ [ersun] gelir أَرْسَانٌ [ersān] vezninde. Şārih der ki Fārisīde dahi resen ipe denir, tevāfuk kabīlinden olmak aglebdir. Ve baʿzılar taʿrībine zāhib oldular.

اَلرَّسْنُ [er-resn] (rā'nın fethiyle) Davara yular kılmak maʿnāsınadır; yukālu: رَسَنَ الدَّابَّةَ رَسْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ لَهَا رَسَنًا

اَلْإِرْسَانُ [el-irsān] (hemzenin kesriyle) رَسْنٌ [resn] maʿnāsınadır. Baʿzılar dedi ki رَسْنٌ [resn] dābbeyi iple bağlamak ve إِرْسَانٌ [irsān] yular kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْسَنَ الدَّابَّةَ إِذَا جَعَلَ لَهَا رَسَنًا ve yukālu: أَرْسَنَ الدَّابَّةَ إِذَا شَدَّهَا بِرَسَنٍ

اَلْمَرْسِنُ [el-mersin] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) ve

اَلْمَرْسَنُ [el-mersen] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Burna ıtlāk olunur; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَرْسِنَهُ وَمَرْسَنَهُ أَيْ أَنْفَهُ

رَسْنٌ [Resn] (rā'nın fethiyle) Esāmīdendir: Resn b. ʿAmr, Ṭayyiʾ kabīlesi ricālindendir. Ve Resn b. ʿĀmir, Ezd kabīlesindendir. Ve Ḥāriṯ b. Ebī Resen fethateynledir.

اَلْأَرْسَانُ [el-ersān] (hemzenin fethiyle) Dürüşt ve sulb olan arzlara denir.

اَلرَّاسَنُ [er-rāsen] (يَاسَمٌ [yāsem] vezninde) Lafz-ı Fārisīdir, ʿArabīde قَنَسٌ [ḳanes] dedikleri nebāta denir ki Türkīde andız dedikleridir, niteki "ق،ن،س" māddesinde zikr olundu.

[ر س ت ن]

رَسْتَنُ [Resten] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Ḥamā ile Ḥimṣ beyninde bir beldedir; muhaddisīnden ʿĪsā b. Suleym er-Restenī oradandır.

[ر ش ن]

اَلرَّاشِنُ [er-rāşin] (şīn-i muʿceme ile صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Sofradaki taʿāmı süpürü ekl eder olan inhana denir; yukālu: رَجُلٌ رَاشِنٌ أَيْ مِقَمٌّ Burada مُقِيمٌ nüshaları galattır. Ve şākirdlere verilen şerbetlik taʿbīr ettikleri bahşişe denir ki Fārisīde şākirdāne derler; yukālu: أَعْطَاهُ رَاشِنًا وَهُوَ مَا يُرْضَخُ لِتِلْمِيذِ الصَّانِعِ Ve dalkavuğa denir, kāse-līs maʿnāsına; yukālu: هُوَ رَاشِنٌ لَهُمْ أَيْ طُفَيْلِيٌّ Ve ʿAbdullāh b. Muḥammed er-Rāşinī el-Edīb, Ḥarīrī'nin şākirdi idi.

اَلرَّشْنُ [er-reşn] (rā'nın fethiyle) ve

اَلرُّشُونُ [er-ruşūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir kimse tufeylī olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَشَنَ فُلَانٌ رَشْنًا وَرُشُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَطَفَّلَ Ve kelb başını kaba sokup yalamak maʿnāsınadır; yukālu: رَشَنَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ إِذَا أَدْخَلَ رَأْسَهُ فِيهِ Ve

رَشْنٌ [reşn] Nehr ve cedvelden su alacak gediğe denir; kezālik limana denir, fethateynle de lügattir.

رُشَيْنٌ [Ruşeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Curcān'da bir karyedir; aʿlāmdan İdrīs b. İbrāhīm er-Ruşeynī el-Curcānī ondandır.

اَلرَّوْشَنُ [er-revşen] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Pencereye denir; yukālu: فَتَحَ بِالْبَيْتِ رَوْشَنًا أَيْ كُوَّةً Şārih der ki رَوْزَنٌ [revzen] ve رَوْشَنٌ [revşen] Fārisīden muʿarreblerdir.

اَلرَّشُونُ [er-reşūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Hānede mahbūs olmayıp dāʾimā otlayıp gezen koyunlara denir; yukālu: غَنَمٌ رَشُونٌ أَيْ رِتَاعٌ

[ر ص ن]

اَلرَّصْنُ [er-raṣn] (rā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi ikmāl ve itmām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَصَنَهُ رَصْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكْمَلَهُ Ve sövmek maʿnāsınadır; yukālu: رَصَنَهُ بِلِسَانِهِ إِذَا شَتَمَهُ

اَلْإِرْصَانُ [el-irṣān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi muhkem ve üstüvār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْصَنَهُ إِذَا أَحْكَمَهُ

اَلرَّصَانَةُ [er-reṣānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Bir nesne muhkem ve üstüvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصُنَ الشَّيْءُ رَصَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اسْتَحْكَمَ

اَلرَّصِينُ [er-reṣīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Muhkem ve üstüvār olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَصِينٌ أَيْ مُحْكَمٌ Ve yār ve hemdeminin işini görmeğe sāʿī ve müsāʿid olan ehl-i mürūʾete denir; yukālu: هُوَ رَصِينٌ أَيْ حَفِيٌّ بِحَاجَةِ صَاحِبِهِ Ve vecaʿ ve derd ve elemi olan adama denir; yukālu: هُوَ رَصِينٌ أَيْ مُوجَعٌ مُتَأَلِّمٌ Ve

رَصِينَا الْفَرَسِ [reṣīna'l-feres] At kısmının dizlerinde olan sinirlerin ki paçasıyla kolları beyninde parmak parmak mürekkebdir, uçlarına denir.

اَلتَّرْصِينُ [et-terṣīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi vech-i tahkīk üzere bilmek maʿnāsınadır; yukālu: رَصَّنَ الشَّيْءَ مَعْرِفَةً إِذَا غَلَبَهُ ve kāle fi'l-*Esās*; tekūlu: رَصِّنْ لِي هَذَا الْخَبَرَ أَيْ حَقِّقْهُ

اَلْمَرْصُونُ [el-merṣūn] Naʿl kesilmiş yā damga vurulmuş ʿuzva denir; yukālu: سَاعِدٌ مَرْصُونٌ أَيْ مَوْسُومٌ

اَلْمِرْصَنُ [el-mirṣan] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dağlağıya denir ki onunla devābba dāg ve damga basılır.

اَلْأَرْصَانُ [el-Erṣān] (hemzenin fethiyle) Belḥāriṣ b. Kaʿb yurdunda bir mevziʿdir.

[ر ض ن]

اَلْمَرْضُونُ [el-merḍūn] (ḍād-ı muʿceme ile) Kaldırım taşı gibi birbirine yanaştırılıp sıra sıra dizilmiş bināʾ ve sāʾir nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَرْضُونٌ أَيْ شِبْهُ مَنْضُودٍ مِنْ حِجَارَةٍ وَنَحْوِهَا يُضَمُّ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ فِي بِنَاءٍ وَغَيْرِهِ

[ر ط ن]

اَلرَّطَانَةُ [er-reṭānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) ʿArabī lisândan gayrı lisânla tekellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَطَنَ لَهُ رَطَانَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْعَجَمِيَّةِ

اَلْمُرَاطَنَةُ [el-murāṭanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi bir adama ʿArabīden başka lisânla tekellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاطَنَهُ إِذَا كَلَّمَهُ بِالْعَجَمِيَّةِ

اَلتَّرَاطُنُ [et-terāṭun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ʿArabīden gayrı lisânla söyleşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَاطَنُوا إِذَا تَكَلَّمُوا بِالْعَجَمِيَّةِ

اَلرُّطَّيْنَا [er-ruṭṭaynā] (musaggar bünyesi ve ṭāʾnın teşdīdi ve baʿzen tahfīfiyle) Söze denir; yukālu: مَا رَطَّيْنَاكَ هَذِهِ أَيْ مَا كَلَامُكَ *Nihāye*'de kināye ile olan ve baʿzı kimseler beyninde hāssaten masnūʿ olan söze dahi ıtlāk olunur ki sāʾirleri onu fehm eylemezler.

اَلرَّطَّانَةُ [er-raṭṭānet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) ve

اَلرَّطُونُ [er-reṭūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Birbirine yoldaş olarak çok olup ve sāhibleri yanlarında kesret üzere olan develere denir; bir mahalden müteferrik deveciler cemʿiyyetle bir semte giderken istishāblarında olan çok develer olacaktır.

[ر ع ش ن]

اَلرَّعْشَنُ [er-raʿşen] (şīn-i muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Korkak, cebān maʿnāsınadır; nūn'u zāʾiddir. Ve cüst ve çabuk devekuşuna ve deveye denir; müʾennesi رَعْشَنَةٌ [raʿşenet]tir. Ve Murād kabīlesine mahsūs bir feres adıdır.

اَلرَّعْشَنَةُ [er-Raʿşenet] Benū Ebī Bekr b. Kilāb'dan şuʿbe olan Benū ʿAmr b. Ḳurayẓ cemāʿati yurdunda bir su adıdır; melik-i Ḥimyer olan Raʿşen ismiyle müsemmādır.

[ر ع ن]

اَلْأَرْعَنُ [el-erʿan] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ne söylediğini bilmez bön ve salkı ve çolpa adama denir; müʾennesi رَعْنَاءُ [raʿnāʾ] dır; yukālu: رَجُلٌ أَرْعَنُ وَامْرَأَةٌ رَعْنَاءُ أَيِ الْأَهْوَجُ فِي مَنْطِقِهِ الْأَحْمَقُ الْمُسْتَرْخِي

Müʾellif *Baṣāʾir*'de dedi ki bu mādde أَنْفُ الْجَبَلِ [enfu'l-cebel] maʿnāsına olan رَعْنٌ [raʿn] lafzından meʾhūzdur ki bir tarafa meyl ve taʿavvücü olur. Ve işbu ﴿لَا تَقُولُوا رَاعِنَا﴾ āyet-i kerīmesinde ki رَاعِنَا lafzından nehyi mutazammındır, Yehūd tāʾifesi Peygamber-i güzīn ʿaleyhi's-selām hazretlerine إِحْفَظْنَا diyecek yerde رَاعِنَا derler idi ki مُرَاعَاةٌ [murāʿāt]tan emrdir. Habīsler telvīn-i hafī ile ihfā ederek رَعْنَاءُ [raʿnāʾ] derler idi ki murādları أَرْعَنُ [erʿan]ın teʾnīsiyle hāşā izdirāʾ ve tehekküm idi, Hak celle ve ʿalā habībini sıyāneten o melʿūnların murādlarını iʿlāmla zecr ve nehy eyledi. Ve

أَرْعَنُ [erʿan] Şol ʿaskere denir ki dağın burnu gibi bir semte doğru taşkın fazlası ola; yukālu: جَيْشٌ أَرْعَنُ أَيْ لَهُ فُضُولٌ

اَلرُّعُونَةُ [er-ruʿūnet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) ve

اَلرَّعَنُ [er-reʿan] (fethateynle) Bir adam bön ve salkı ve çolpa olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَعَنَ الرَّجُلُ وَرَعِنَ وَرَعُنَ رُعُونَةً وَرَعَنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ أَرْعَنَ

مَا أَرْعَنَهُ [mā erʿanehu] Fiʿl-i taʿaccübdür, ne ʿaceb çolpa ve ahmak adamdır demektir.

اَلرَّعْنُ [er-raʿn] (rā'nın fethiyle) Güneş dimāga teʾsīr eylemekle adam süst olup bayılmak maʿnāsınadır; yukālu: رَعَنَتْهُ الشَّمْسُ رَعْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا آلَمَتْ دِمَاغَهُ فَاسْتَرْخَى وَغُشِيَ عَلَيْهِ Ve

رَعْنٌ [raʿn] Dağın ilerisinden burun gibi çıkan sivriye denir; cemʿi رُعُونٌ [ruʿūn] ve رِعَانٌ [riʿān] gelir rā'nın kesriyle. Ve uzun uzadı dağa denir. Ve Ḥicāz'da bir mevziʿ adıdır. Ve Baḥreyn'de bir mevziʿ adıdır. Ve tarīk-i Ḥicāz'da Başra'da Ḥafru Ebī Mūsā kurbünde bir mevziʿ adıdır.

ذُو رُعَيْنٍ [Ẕū Ruʿayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-de) Ḥimyer mülūkundan birinin lakabıdır. Ve

رُعَيْنٌ [Ruʿayn] Melik-i mezbūrun binā-kerdesi bir hısn yāhūd o hısnın mahal-li olan dağın adıdır. Ve Yemen'de bir nāhiye ismidir.

اَلرَّعِينُ [er-reʿīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) رَعِيلٌ [reʿīl] maʿnāsınadır ki bir mikdārca at sü-rüsüne denir.

اَلرَّعُونُ [er-reʿūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Saht ve şedīd nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَعُونٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve gecenin karanlığına denir; yukālu: خَرَجُوا فِي رَعُونِ اللَّيْلِ أَيْ فِي ظُلْمَتِهِ Ve bir yerde karār eylemez olan kesīrü'l-hareke adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَعُونٌ أَيْ كَثِيرُ الْحَرَكَةِ

رَعَنَّ [reʿanne] (rā'nın ve ʿayn'ın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Harf-i tereccī olan لَعَلَّ kelimesinde lügattir; yukālu: رَعَنَّ زَيْدًا قَائِمٌ أَيْ لَعَلَّ زَيْدًا

اَلرَّعْنَاءُ [er-raʿnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَرْعَنُ [erʿan] kelimesinin müʾennesidir, bön ve gevşek ve salkı hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَعْنَاءُ أَيْ هَوْجَاءُ فِي مَنْطِقِهِ حَمْقَاءُ مُسْتَرْخِيَةٌ Lisān-ı şuʿarāda mahbūbeyi رَعْنَاءُ [raʿnāʾ] ile tavsīf istirḫādan nāşī nihāl-i tāze gibi temāyülü iʿtibārıyladır. Ve

رَعْنَاءُ [Raʿnāʾ] Başra şehrinin lakabıdır, dağın enfine teşbīhen, zīrā Cezīretu'l-ʿArab'dan öteye yāhūd ʿIrāḳ'tan beriye takaddüm eylemiştir. Ve Ṭāʾif'te bir türlü üzüm ismidir.

[ر غ ن]

اَلرَّغْنُ [er-raġn] (rā'nın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir sözü dinleyip kabūl etmek maʿnāsınadır ki söz eslemek taʿbīr olunur; yukālu: رَغَنَ إِلَيْهِ رَغْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَصْغَى إِلَيْهِ قَابِلا Ve safā ve huzūr ile yiyip içmek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَرْغَنُ أَيْ يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ فِي نِعْمَةٍ Ve tamaʿ eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: رَغَنَ فِيهِ إِذَا طَمَعَ

اَلْإِرْغَانُ [el-irġān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi söz eslemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْغَنَ إِلَيْهِ بِمَعْنَى رَغَنَ Ve bir adamı tamaʿa düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْغَنَهُ إِذَا أَطْمَعَهُ Ve bir işi kolaylamak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْغَنَ الْأَمْرَ إِذَا هَوَّنَهُ

اَلرَّغْنَةُ [er-raġnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yürümesi āsān, düz ve mülāyim yere de-nir; yukālu: أَرْضٌ رَغْنَةٌ أَيْ سَهْلَةٌ

رَغَنَّ [reġanne] (rā'nın ve ġayn'ın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) رَعَنَّ [reʿanne] gibi لَعَلَّ lafzında lügattir ki harf-i tereccīdir; yukālu: رَغَنَّكَ تُكْرِمُنِي أَيْ لَعَلَّكَ

مَرْغِينَانُ [Merġīnān] (mīm'in fethi ve ġayn'ın kesriyle) Māverāünnehr'de bir

beldedir; sāhib-i *Hidāye* İmām ʿAlī b. Muḥammed el-Merġīnānī ondandır.

[ر ف ن]

اَلرَّفْنُ [er-refn] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yumurtaya denir, بَيْضٌ [bayḍ] maʿnāsına. Şārih der ki bu nüshalar galattır, savāb olan نَبْضٌ [nebḍ] olmaktır nūn-ı meftūha ve bā-i sākine ile.

اَلرِّفَنُّ [er-rifenn] (خِدَبٌّ [ḫidebb] vezninde) Uzun kuyruklu ata denir; yukālu: فَرَسٌ رِفَنٌّ أَيِ الطَّوِيلُ الذَّنَبِ

اَلرَّافِنَةُ [er-rāfinet] Pek taşkın, nāz ve şīve ile hırāmān olan nigāra denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَافِنَةٌ أَيْ مُتَبَخْتِرَةٌ فِي بَطَرٍ

اَلرِّفَانُ [er-rifān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hurde katreli yağmura denir; yukālu: أَمْطَرَ السَّحَابُ رِفَانًا أَيْ رَذَاذًا

اَلرُّفَأْنِينَةُ [er-rufeʾnīnet] (طُمَأْنِينَةٌ [ṭumeʾnīnet] vezninde) Pek hoş dirliğe denir; yukālu: هُوَ فِي رُفَأْنِينَةٍ أَيْ فِي غَضَارَةِ الْعَيْشِ

اَلْإِرْفِينَانُ [el-irfīnān] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Bir kimse tevahhüşle kaçıp gittikten sonra sükūnet ve ārām bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْفَأَنَّ الرَّجُلُ إِذَا نَفَرَ ثُمَّ سَكَنَ Ve süst ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْفَأَنَّ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ وَاسْتَرْخَى Ve bir adamın öfkesi savuşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْفَأَنَّ غَضَبُهُ إِذَا زَالَ

[ر ف ه ن]

اَلرُّفَهْنِيَةُ [er-rufehniyet] (بُلَهْنِيَةٌ [bulehniyet] vezninde) Vüsʿat-ı ʿayş ve refāh ve huzūr maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي رُفَهْنِيَةٍ أَيْ سَعَةِ الْعَيْشِ وَرَفَاغِيَةٍ

[ر ق ن]

اَلرَّقُونُ [er-reḳūn] (ḳāf'la صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve **اَلرِّقَانُ** [er-riḳān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **اَلْإِرْقَانُ** [el-irḳān] (hemze-i meksūre ile) Kınaya denir, حِنَّاءٌ [ḥīnnāʾ] maʿnāsına. Ve zaʿferāna denir.

اَلتَّرَقُّنُ [et-teraḳḳun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznide) Hatun kına yakınmak kezālik zaʿferān sürünmek maʿnālarınadır; yukālu: تَرَقَّنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اخْتَضَبَتْ بِالرَّقُونِ أَيِ الْحِنَّاءِ وَالزَّعْفَرَانِ

اَلْإِرْقَانُ [el-irḳān] (hemzenin kesriyle) Saça ve sakala kına yakmak yāhūd zaʿferān sürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْقَنَ لِحْيَتَهُ إِذَا خَضَبَهَا بِالرَّقُونِ Ve taʿāmı yağa kandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْقَنَ الطَّعَامَ إِذَا رَوَّاهُ بِالدَّسَمِ Ve zaʿferān sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْقَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَضَمَّخَ بِالزَّعْفَرَانِ

اَلتَّرْقِينُ [et-terḳīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi saça yā sakala kına yakmak ve zaʿferān sürmek maʿnāsınadır; yukālu: رَقَّنَ لِحْيَتَهُ إِذَا خَضَّبَهَا بِالرَّقُونِ Ve kumaş makūlesi nesneye nişān komak maʿnāsınadır; yukālu: رَقَّنَهُ بِمَعْنَى رَقَّمَهُ Ve kitābette satrları sık sık yazmak maʿnāsınadır; yukālu: رَقَّنَ الْكِتَابَ إِذَا قَارَبَ بَيْنَ سُطُورِهِ Ve yazıya mütebeyyen olmak için nokta ve hareke vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَقَّنَ الْخَطَّ إِذَا نَقَطَهُ وَأَعْجَمَهُ Ve yazıyı güzel ve müzeyyen yazmak maʿnāsınadır; yukālu: رَقَّنَ الْكِتَابَ إِذَا حَسَّنَهُ وَزَيَّنَهُ Ve hisāb defterinde baʿzı mahalli karalamak maʿnāsınadır, tā ki o sahīfe müsvedde olup mübeyyeza olmadığı maʿlūm ola, esāmī resīd eylemek gibi, niteki تَرْقِيمٌ [terḳīm] bu maʿnāyadır; hālen aklāmda kaydını terkīn eylemek taʿbīri bu maʿnadandır ve bu hidāb maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: رَقَّنَ مَوْضِعًا فِي الْحِسَابِ إِذَا سَوَّدَهُ لِئَلَّا يُتَوَهَّمَ أَنَّهُ بُيِّضَ

اَلْمَرْقُونُ [el-merḳūn] مَرْقُومٌ [merḳūm] vezninde ve mürādifidir; yukālu: كِتَابٌ مَرْقُونٌ أَيْ

مَرْقُومٌ

اَلرَّقِينُ [er-reḳīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Akçeye ıtlāk olunur; tekūlu: أَعْطَانِي رَقِينًا كَثِيرًا أَيْ دِرْهَمًا

اَلرَّاقِنَةُ [er-rāḳinet] Beşeresi rengīn ve dilber hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَاقِنَةٌ أَيِ الْحَسَنَةُ اللَّوْنِ Ve dā'imā kına yakınır olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَاقِنَةٌ أَيْ مُخْتَضِبَةٌ

اَلرَّقَنُ [er-reḳan] (fethateynle) Hāssaten kartal yumurtasına denir.

اَلْإِرْتِقَانُ [el-irtiḳān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Zaʿferān sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَقَنَ فُلَانٌ إِذَا تَضَمَّخَ بِالزَّعْفَرَانِ

[ر ك ن]

اَلرُّكُونُ [er-rukūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznince) Bir nesneye samīmī meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَكَنَ إِلَيْهِ وَرَكِنَ رُكُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا مَالَ إِلَيْهِ وَسَكَنَ Şārih der ki bāb-ı sālis tedāhül-i lügateyn bābındandır yāhūd şāzdır.

اَلرُّكْنُ [er-rukn] (rā'nın zammıyla) Bir nesnenin pek kavī ve muhkem olan cānibine ve köşe ve ḍılʿına denir; yukālu: ظَهَرَهُ فِي رُكْنٍ وَهُوَ الْجَانِبُ الْأَقْوَى Ve Yemāme'de bir mevziʿ adıdır. Ve emr-i ʿazīm maʿnāsınadır. Ve medār-ı kuvvet olan nesneye ıtlāk olunur, melik ve māl ve ʿasker ve müteʿallakāt gibi; yukālu: لَهُ رُكْنٌ شَدِيدٌ وَهُوَ مَا يُقَوَّى بِهِ مِنْ مَلِكٍ وَجُنْدٍ Ve ʿizz ve meneʿa ve haşem ve şevkete ıtlāk olunur; yukālu: لَهُ رُكْنٌ أَيْ عِزٌّ وَمَنَعَةٌ

اَلرَّكْنُ [er-rekn] (rā'nın fethiyle) ve

اَلرُّكَيْنُ [er-rukeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Pek iri fāreye denir.

اَلتَّرَكُّنُ [et-terekkun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adam kuvvet ve şiddet bulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَدَّ Ve vakār ve temkīn peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَكَّنَ فُلَانٌ إِذَا تَوَقَّرَ

اَلْمِرْكَنُ [el-mirken] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Maʿrūf kaba denir ki leğen taʿbīr olunan kaptır, tagāre dahi denir.

اَلرَّكِينُ [er-rekīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Her cānibi ʿālī ve ser-bülend olan dağa denir; yukālu: جَبَلٌ رَكِينٌ أَيِ الْعَالِي الْأَرْكَانِ Ve vakār ve temkīn sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَكِينٌ أَيْ رَزِينٌ

اَلرَّكَانَةُ [er-rekānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] veznince) ve

اَلرَّكَانِيَةُ [er-rekāniyet] (رَفَاهِيَةٌ [refāhiyet] vezninde) ve

اَلرُّكُونَةُ [er-rukūnet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] veznince) Vakār ve temkīn sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَكُنَ الرَّجُلُ رَكَانَةً وَرَكَانِيَةً وَرُكُونَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا رَزُنَ وَوَقُرَ

اَلْأُرْكُونُ [el-urkūn] (أُسْلُوبٌ [uslūb] veznince) Zī-şān olan boy beyine ve köy ağasına denir.

رُكَانَةُ [Rukānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) İbn ʿAbd-i Yezīd'dir ki sahābīdir, be-gāyet zūr-mend idi, Nebiyy-i ekrem ʿaleyhi's-selām hazretleri onunla musāraʿa edip iki defʿa gālib oldular. Ve Rukāne el-Mışrī el-Kindī ki pederi nā-maʿlūmdur, sohbetinde ihtilāf olundu.

رُكَانٌ [Rukān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ve

رُكَيْنٌ [Rukeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

[ر م ن]

اَلرُّمَّانُ [er-rummān] (زُنَّارٌ [zunnār] veznince) Fevākihten nara denir ki maʿruftur; müfredi رُمَّانَةٌ [rummānet]tir. Üç nevʿ olur, tatlı ve ekşi ve müzz olur ki tatlı ile ekşi beyninde olur, mayhoş ve lufan taʿbīr olunur. Tatlısı tabīʿatı ve suʿāli müleyyindir.

Ve ekşi nevʿi ʿale'l-ʿakstir. Ve lufan nevʿi iltihāb-ı miʿdeye ve vecaʿ-ı fuʾāda nāfiʿdir. Ve narın elma gibi altı güne taʿmı vardır. Ve rikkat ve letāfetinden ve sürʿat-ı inhilālinden fī-zātihi be-gāyet memdūh meyvedir. Şārih der ki baʿzılar nūn'unun asliyye olmasına zāhib oldu ki vezni فُعَّالٌ [fuʿʿāl] olur lākin meʾhazını beyān eylemediler. Ve İmām Ḫalīl nūn'unun ziyādesine zāhib oldu ki "ر،م،م" maddesindendir, cemʿ maʿnāsınadır, vezni فُعْلَالٌ [fuʿlāl]dir.

رُمَّانُ السَّعَالَى [rummānu's-seʿālā] (sīn'in fethiyle) Ak haşhāşa denir yāhūd ondan bir kısmdır.

رُمَّانُ الْأَنْهَارِ [rummānu'l-enhār] هَيُوفَارِيقُون [heyūfārīḳūn] dedikleri dārūnun nevʿ-i kebīrine denir, Türkīde kılıç otu ve yara otu ve koyun kıran dedikleri nebāttır ki hūfārīḳūn dahi derler.

اَلرُّمَّانَتَانِ [er-Rummānetān] Hecer kurbünde bir mevziʿ adıdır.

قَصْرُ الرُّمَّانِ [Ḳaṣru'r-Rummān] Vāsiṭ şehrinde bir mevziʿdir; muhaddisīnden Ebū Hāşim Yaḥyā b. Dīnār ve ʿAlī b. ʿĪsā en-Naḥvī ve Ṣadaḳa ve Ḥasen b. Manṣūr ve ʿAbdulkerīm b. Muḥammed ve Ṭalḥa b. ʿAbdusselām ve Muḥammed b. İbrāhī er-Rummāniyyūn oraya mensūblardır.

اَلْمَرْمَنَةُ [el-mermenet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Narlığa denir.

رَمَّانٌ [Remmān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İbn Kaʿb'dır ki Meẕḥic kabīlesindendir. Ve Remmān b. Muʿāviye, Sekūn kabīlesindendir. Ve Remmān, Ṭayyiʾ kabīlesi diyārında bir dağın adıdır.

إِرْمِينِيَةُ [İrmīniyet] (hemzenin kesri ve yā-yı ahīrenin tahfīfi ve kalīlen teşdīdiyle) Rūm ülkesinde bir memleket adıdır yāhūd dört iklīmden yaʿnī ülkeden ibārettir yāhūd birbirine muttasıl dört memlekettir ki herbirine أَرْمِينِيَةُ derler; nisbetinde أَرْمَنِيٌّ [Ermeniyy] denir hemzenin ve mīm'in fethiyle ki tagyīr-i niseb kabilindendir. Kütüb-i cogrāfiyye beyānları üzere Ermīniye cedd-i kadīmleri olan Ermen b. Līṭā b. Yūnān'a mensūblardır. Ve Ermen vilāyeti iki kısmdır, sugrā ve kübrā. Ve Ermīniye-i Sugrā, Adana ve Marʿaş eyāletinden ʿibārettir. Ve Kübrā, Van ve Kars ve Erzurum eyāletlerinden kinayettir.

رُومِينُ [Rūmīn] (rā'nın zammıyla) ve

رَامِينُ [Rāmīn] (حَامِيم [ḥāmīm] veznin-de) Esāmīdendir: ʿAbdulvehhāb b. Muḥammed b. Rūmīn, Şeyḫ Ebū İsḥāḳ eş-Şīrāzī şeyhidir. Ve Ḥasen b. el-Ḥuseyn b. Rāmīn fukahādandır.

[ر م ع ن]

اَلْإِرْمِعْنَانُ [el-irmiʿnān] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Göz yaşı akmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْمَعَنَّ دَمْعُهُ إِذَا سَالَ

[ر ن ن]

اَلرَّنَّةُ [er-rennet] (rā'nın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Sese denir; tekūlu: سَمِعْتُ لَهُ رَنَّةً أَيْ صَوْتًا

اَلرَّنِينُ [er-renīn] (أَنِينٌ [enīn] vezninde) Haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّ الرَّجُلُ رَنِينًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاحَ Ve bir adamın sözüne kulak tutup dinlemek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّ إِلَيْهِ إِذَا أَصْغَى Ve yay çinremek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Şārih der ki maʿnā-yı ahīr إِفْعَالٌ [ifʿāl] bābından olmak asvebdir.

اَلْإِرْنَانُ [el-irnān] (hemzenin kesriyle) رَنِينٌ [renīn] ile iki maʿnāda mürādiftir; yukālu: أَرَنَّ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ وَأَرَنَّ إِلَيْهِ إِذَا أَصْغَى

اَلرُّنَّى [er-runnā] (rā'nın zammı ve elifin kasrıyla رُبَّى [rubbā] vezninde) Mutlakan mahlūk kısmına ıtlāk olunur; tekūlu: مَا أَدْرِي هُوَ مِنْ أَيِّ الرُّنَّى أَيِ الْخَلْقِ Ve

رُنَّى [runnā] Māh-ı cumāde'l-āhirenin ism-i kadīmidir.

اَلْمُرِنَّةُ [el-murinnet] (ism-i fāʿil ʿunvānıyla) ve

اَلْمِرْنَانُ [el-mirnān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Yaya ıtlāk olunur.

اَلرَّنَنُ [er-renen] (fethateynle) Bir cānverciktir ki kış mevsiminde su içre āvāz eder.

رُنَانُ [Runān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Işfahān kazāsında bir karyedir; Aḥmed b. Muḥammed b. Aḥmed b. Hāle el-Muḳrī oradandır.

[ر ن ج ن]

رَنْجَانُ [Rencān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Maġrib'de bir beldedir; cīm bābında dahi zikr olundu.

[ر و ن]

اَلرَّوْنُ [er-revn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) Tarlada dönüm başına denir.

اَلرُّونُ [er-rūn] (rā'nın zammıyla) Katılık, şiddet maʿnāsınadır; cemʿi رُوُونٌ [ruvūn] dur; yukālu: فِيهِ رُونٌ أَيْ شِدَّةٌ

اَلرُّونَةُ [er-rūnet] (rā-yı mazmūme ile) Bir nesnenin göm olan yerine denir, deryā engini gibi; yukālu: رُونَةُ الشَّيْءِ أَيْ مُعْظَمُهُ

اَلْأَرْوَنَانُ [el-ervenān] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Sese denir, savt maʿnāsına. Ve şedīd ve düşvār olan güne denir; yukālu: يَوْمٌ أَرْوَنَانٌ مَنْعُوتًا وَمُضَافًا أَيْ صَعْبٌ Ve sühūletli ve huzūr ve rāhātlı güne denmekle zıdd olur; yukālu: يَوْمٌ أَرْوَنَانٌ أَيْ سَهْلٌ وَلَيْلَةٌ أَرْوَنَانَةٌ فِيهِمَا

رَاوَنُ [Rāven] (هَاجَرُ [hācer] vezninde) Ṭoḫāristān memleketinde bir beldedir.

اَلْمَرُونُ [el-merūn] (مَقُولٌ [meḳūl] vezninde) Maglūb ve makhūr maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مَرُونٌ بِهِ أَيْ مَغْلُوبٌ مَقْهُورٌ

رُوَيْنٌ [Ruveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. Ruveyn, Şuʿbe'den tahdīs eyledi.

رَاوَانُ [Rāvān] Ḥicāz'da bir karye yāhūd bir vādī ismidir.

رَيْوَنُ [Reyven] (دَيْدَنٌ [deyden] vezninde) Erbāʿ-ı kazā-yı Neysābūr'dan bir rubʿun ismidir.

[ر ه ن]

اَلرَّهْنُ [er-rehn] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir kimseden istidāne yāhūd istiʿāre olunan nesnenin yerine vazʿ olunan şeyʾe denir ki Fārisīde girev ve Türkīde tutu taʿbīr olunur. Ve bu fi'l-asl masdardır. Cemʿi رِهَانٌ [rihān] ve رُهُونٌ [ruhūn] ve رُهُنٌ [ruhun] gelir zammeteynle ve رَهِينٌ [rehīn] gelir, عَبْدٌ [ʿabd] ve عَبِيدٌ [ʿabīd] gibi; tekūlu: إِسْتَدَنْتُ مِنْهُ وَوَضَعْتُ كِتَابِي رَهْنًا وَهُوَ مَا وُضِعَ عِنْدَ النَّاسِ يَنُوبُ مَنَابَ مَا أُخِذَ مِنْهُ Ve

رَهْنٌ [rehn] Masdaran müstaʿmel olur ki aslı üzeredir, bir adamın yanına bir nesneyi tutu komak maʿnāsınadır; yukālu: رَهَنَهُ الشَّيْءَ وَرَهَنَ عِنْدَهُ الشَّيْءَ رَهْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَعَلَهُ رَهْنًا Ve habs eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: رَهَنْتُهُ لِسَانِي أَيْ حَبَسْتُهُ وَلَا يُقَالُ أَرْهَنْتُهُ بِالْهَمْزَةِ Güyā ki lisānını o kimseye rehn eylemiştir ki murād ondan keff-i lisān etmektir. Ve sābit ve pāydār olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَهَنَ بِالْمَكَانِ إِذَا ثَبَتَ Ve dāʾim olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَهَنَ الشَّيْءُ إِذَا دَامَ Ve dāʾim kılmak maʿnāsınadır; yukālu: رَهَنَهُ إِذَا

أَدَامَهُ

اَلْإِرْهَانُ [el-irhān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi bir kimse yanına rehn komak maʿnāsınadır; أَرْهَنَهُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ رَهْنًا عِنْدَهُ Ve zaʿīf ve zebūn kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَنَهُ إِذَا أَضْعَفَهُ Ve bir nesnenin pahasını peşīn vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَنَهُ إِذَا أَسْلَفَهُ Ve bir metāʿın pahasını artırıp ağır pahaya çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَنَ فِي السِّلْعَةِ إِذَا غَالَى بِهَا Ve dāʾim kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَنَ الطَّعَامَ لَهُمْ كَذَا الشَّرَابَ وَالْمَالَ إِذَا أَدَامَهُ Ve cenāzeyi kabre komak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَرْهَنَ الْمَيِّتَ الْقَبْرَ إِذَا ضَمَّنَهُ إِيَّاهُ Ve bir adama rehn komak için bir nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَنَ فُلَانًا ثَوْبًا إِذَا دَفَعَهُ إِلَيْهِ لِيَرْهَنَهُ Ve mübāhasede ödül komak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَنَ وُلْدَهُ بِهِ أَيْ أَخْطَرَهُمْ بِهِ خَطَرًا Burada وُلْدٌ [vuld] vāv'ın zammıyladır.

اَلْإِرْتِهَانُ [el-irtihān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimseden bir nesneyi rehn tarīkiyle almak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَنَ الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا أَخَذَهُ رَهْنًا

اَلرَّهِينُ [er-rehīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمُرْتَهَنُ [el-murtehen] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Bir nesne mukābili alıkonulan şeyʾe denir.

اَلْمُرَاهَنَةُ [el-murāhenet] (مُقَاتَلَةٌ [mukātelet] vezninde) ve

اَلرِّهَانُ [er-rihān] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir kimse ile bir mādde zımnında bahs edip ödül komak maʿnāsınadır; yukālu: رَاهَنَهُ مُرَاهَنَةً وَرَهْنًا إِذَا خَاطَرَهُ Ve ödül ile at yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: رَانَهَنَهُ عَلَى الْخَيْلِ إِذَا سَابَقَهُ ve yukālu: سَبَقَ يَوْمَ الرِّهَانِ

اَلرَّاهِنُ [er-rāhin] Hāzır ve āmāde maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ رَاهِنٌ أَيْ مُعَدٌّ Ve zebūn ve mehzūl maʿnāsınadır; yukālu: صَارَ رَاهِنًا أَيْ مَهْزُولا

اَلرُّهُونُ [er-ruhūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Mehzūl olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَهَنَ الرَّجُلُ رُهُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَارَ رَاهِنًا

اَلرَّاهِنَةُ [er-rāhinet] At kısmının göbeği dāʾiresinin yöresine denir.

اَلرَّاهُونُ [er-Rāhūn] Hindistān'da bir dağdır ki mehbit-i Ādem ʿaleyhi's-selāmdır, Serendīb cezīresindedir.

رَهْنَانُ [Rehnān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir mevziʿdir.

رُهْنَانُ [Ruhnān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Bir mevziʿdir.

رُهْنَةُ [Ruhnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kirmān kazāsında bir karyedir.

رَهِينٌ [Rehīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ḥāriṯ b. ʿAlḳame'nin lakabıdır. Ve Naḍr b. er-Rehīn etbāʿ-ı tābiʿīndendir.

اَلرِّهْنُ [er-rihn] (rā'nın kesriyle) Mālı gereği gibi görüp gözetip tīmār ve riʿāyetinde ihtimām eden adama denir; yukālu: هُوَ رِهْنُ مَالِهِ أَيْ إِزَاؤُهُ

رَهِينَةُ [Rehīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir mevziʿdir. Ve رَهِينٌ [rehīn] kelimesinin müʾennesidir, مَرْهُونَةٌ [merhūnet] maʿnāsına; cemʿi رَهَائِنُ [rehāʾin]dir.

اَلْأُرْهُونُ [el-urhūn] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Hāʾiz kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ أُرْهُونٌ أَيْ حَائِضٌ

[ر ه د ن]

اَلرَّهْدَنُ [er-rehden] (rā'nın harekāt-ı selāsı ve dāl'ın fethiyle) Serçeye şebīh bir kuştur ki Mekke-i mükerreme'ye mahsūstur, رَهْدَنَةٌ [rehdenet] ve رُهْدُنَّةٌ [ruhdunnet] dahi denir, طُرْطُبَّةٌ [ṭurṭubbet] vezninde ve رُهْدُونٌ

[ruhdūn] denir, زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde; cemʿi رَهَادِنُ [rehādin] gelir. Ve

رَهْدَنٌ [rehden] Korkak adama ve ahmak adama ıtlāk olunur.

اَلرَّهْدَنَةُ [er-rehdenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir işte ağır deprenip gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: رَهْدَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ Ve yürümekte beri öte çevrinip oyalanmak maʿnāsınadır; yukālu: رَهْدَنَ فِي الْمَشْيِ إِذَا اسْتَدَارَ فِيهِ Ve bir nesneye tutulmak maʿnāsınadır; yukālu: رَهْدَنَ الرَّجُلُ إِذَا احْتَبَسَ

اَلرُّهْدُونُ [er-ruhdūn] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznin-de) رَهْدَنٌ [rehden] dediği kuşa denir. Ve yalancıya denir; yukālu: رَجُلٌ رُهْدُونٌ أَيْ كَذَّابٌ

[ر ي ن]

اَلرَّيْنُ [er-reyn] (زَيْنٌ [zeyn] vezninde) Bir nesne üzere çöküp gereği gibi basıp kaplayan kīr ve pāsa denir; yukālu: غَلَبَ عَلَيْهِ الرَّيْنُ أَيِ الطَّبَعُ وَالدَّنَسُ Ve

رَيْنٌ [reyn] ve

رُيُونٌ [ruyūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Kalbi günāh ve kasvet basmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَانَ ذَنْبُهُ عَلَى قَلْبِهِ يَرِينُ رَيْنًا وَرُيُونًا إِذَا غَلَبَ عَلَيْهِ Bu münāsebetle mutlakan gālib olmak maʿnāsına da müstaʿmeldir; yukālu: رَانَكَ الشَّيْءُ وَرَانَ عَلَيْكَ أَيْ غَلَبَكَ Ve gönül bulanıp gaseyān gelmek maʿnāsınadır; yukālu: رَانَتِ النَّفْسُ إِذَا خَبُثَتْ وَغَثَّتْ Ve hurūc ve halāsı kudretten hāric bir varta ve sıklete düşmek maʿnāsınadır; yukālu: رِينَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا وَقَعَ فِيمَا لَا يَسْتَطِيعُ الْخُرُوجَ مِنْهُ

اَلْإِرَانَةُ [el-irānet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Kavmin hayvānları kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَانَ الْقَوْمُ إِذَا هَلَكَتْ مَاشِيَتُهُمْ

اَلْمُرِينُونُ [el-murīnūn] (mīm'in zammıyla) Hayvānları kırılmış kavm ve cemāʿate denir.

رَايَانُ [Rāyān] Ḥicāz'da ve Hemedān kazāsında bir karye ve Aʿlem kazāsında bir karye adlarıdır.

اَلرَّيْنَةُ [er-reynet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hamra ıtlāk olunur; ʿakla gālib olduğu için cemʿi رَيْنَاتٌ [reynāt] gelir.

اَلرَّانُ [er-rān] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Çizme gibi bir ayakkabıdır, lākin bunun tabanı olmaz ve çizmeden uzun olur. Şārihin tahkīkine göre Fārisīden meʾhūzdur ki butluk ve potur taʿbīr ettikleridir ki baldıra çekilir. Ve

رَانٌ [Rān] Āẕerbaycān ülkesiyle hem-sınır bir eyālet adıdır. Ve bu أَرَّانُ [Errān] deriklerinden başkadır. Ebu'l-Faḍl Aḥmed b. el-Ḥasen ve Velīd b. Keṣīr er-Rāniyyān oraya mensūblardır.

رُوِيَانُ [Rūyān] (rā'nın zammıyla) Ṭaberistān'da bir beldedir, *Baḥru'l-Muẕehheb* ve sāʾir müʾellefāt sāhibi İmām Ebu'l-Meḥāsin ʿAbdulvāḥid b. İsmāʿīl er-Rūyānī ona mensūbdur. Ve Reyy şehrinde bir mahalle ve Ḥaleb kazāsında bir karye adıdır.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ن]

اَلزُّؤَانُ [ez-zuʾān] (zāy'ın harekāt-ı selāsıyla) Karamuk taʿbīr olunan siyāhça dānedir ki buğdaya karışır. Ve bu buğday azıntısıdır, deliceden başkadır.

اَلزِّئْنِيُّ [ez-ziʾniyy] (zāy'ın kesriyle) Bocu ve fino taʿbīr olunan ayakları kısa ve hurde köpeğe denir, bir nevʿine de mastı taʿbīr ederler.

اَلْأَزْأَنِيُّ [el-ezʾeniyy] (أَحْمَرِيٌّ [aḥmeriyy] vezninde) ve

اَلْيَزْأَنِيُّ [el-yezʾeniyy] (يَعْمَلِيٌّ [yaʿmeliyy] vezninde) يَزَنِيٌّ [yezeniyy] kelimesinde lügattir ki يَزَنٌ [Yezen] dedikleri mahalle mensūb mızrak demektir; yukālu: رُمْحٌ أَزْأَنِيٌّ وَيَزْأَنِيٌّ أَيْ يَزَنِيٌّ

[ز ب ن]

اَلزَّبْنُ [ez-zebn] (غَبْنٌ [ġabn] vezninde) Öte kakmak defʿ maʿnāsınadır; yukālu: زَبَنَهُ زَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ Ve yemişi henüz ağacında iken meselā bir ölçek yāhūd iki ve ziyāde ölçek yemiş mukābili satmak maʿnāsınadır; yukālu: زَبَنَ الثَّمَرَ إِذَا بَاعَهُ عَلَى شَجَرٍ بِثَمَرٍ كَيْلا Ve

زَبْنٌ [zebn] Şol hāneye denir ki büyūt-ı sāʾireden alargada ola gūyā ki medfūʿdur; yukālu: بَيْتٌ زَبْنٌ أَيْ مُتَنَحٍّ عَنِ الْبُيُوتِ

اَلزِّبْنُ [ez-zibn] (zāy'ın kesriyle) Gerekli ve hācet maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَ زِبْنَهُ مِنَ الْمَالِ أَيْ حَاجَتَهُ

اَلزَّبَنُ [ez-zeben] (fethateynle) Şol beze denir ki odanın yāhūd çadırın biçimi üzere ola, حَجَلَةٌ [ḥacelet] dedikleri serā-perde-i zifāf gibi. Ve nāhiye maʿnāsınadır; yukālu: قَعَدَ فِي زَبَنٍ أَيْ فِي نَاحِيَةٍ

اَلزُّبُنُّ [ez-zubunn] (عُتُلٌّ [ʿutull] vezninde) Şedīdü'd-defʿ insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَبَعِيرٌ زُبُنٌّ أَيْ شَدِيدُ الدَّفْعِ

اَلزَّبُونُ [ez-zebūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dāʾimā sütünü sağanı tepme ile defʿ eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ زَبُونٌ أَيْ دَفُوعٌ Ve حَرْبٌ زَبُونٌ [ḥarbun zebūn] şol cenge ve uğraşa ıtlāk olunur ki be-gāyet vefret ve izdihām üzere olmakla ʿasker birbirini beri öte defʿ eder ola; yukālu: حَرْبٌ زَبُونٌ إِذَا كَانَتْ يَدْفَعُ بَعْضُ الْجَيْشِ بَعْضًا كَثْرَةً

Mütercim-i hakīr der ki ehl-i edebin خِطَابٌ زَبُونٌ taʿbīrleri bu maʿnādandır ki mutlakan hitāb şānından olan kimseye bir sīga-i muhābata ile hitābdan ʿibārettir ki meydāna hitāb eylemek taʿbīr olunur, sīga hāss ve muhātab ʿammdır, meselā işbu: "فِي عَسْكَرٍ حِينَ تَلْقَاهُ وَفِي حَشَمٍ" mısrāʿında vākiʿ hitāb gibi. Kezālik lisānımızda pek zaʿīf ve nā-tüvāna zebūn taʿbīri dahi bundan meʾhūzdur, gūyā ki kemāl-i zaʿfından nāşī ragbetten medfūʿ olur. İntehā. Ve

زَبُونٌ [zebūn] Şaşkın ve gabī ve nādān adama denir. Ve bu müvelleddir; yukālu: رَجُلٌ زَبُونٌ أَيْ غَبِيٌّ خَرِيفٌ Ve şol kuyuya denir ki kenārında su çeken kimsenin duracak taşı gerice ola.

اَلزُّبُنَّةُ [ez-zubunnet] (حُزُقَّةٌ [ḥuzuḳḳat] vezninde) Nākanın ayağına ıtlāk olunur, süt sağanı onunla defʿ eylediği için; yukālu: زَبَنَّتْهُ بِزُبُنَّتِهَا أَيْ بِرِجْلَيْهَا

اَلْمُزَابَنَةُ [el-muzābenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Müdāfaʿa maʿnāsınadır; yukālu: زَابَنَهُ إِذَا دَافَعَهُ Ve ağacında olan tāze hurmāyı bir adama bir mikdār hurmāya mukābil beyʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نُهِيَ

عَنِ الْمُزَابَنَةِ وَهِيَ بَيْعُ الرُّطَبِ فِي رُؤُوسِ النَّخْلِ بِالتَّمْرِ Ve bundan nehy sādır oldu, zīrā gabn ve cehāleti mutazammın olmakla muhāsame ve müdāfaʿaya müʾeddī olur. Ve İmām Mālik ʿindinde beyʿ-i müzābene mutlakan keyli yā ʿadedi yāhūd vezni nā-maʿlūm olan nesneyi oranlamadan şu kadar mekīl yā şu kadar maʿdūd yā mevzūn nesneye satmaktan ʿibārettir, meselā keylsiz bir küme hıntayı on kīle hıntaya satmak gibi yāhūd maʿlūm olan nesneyi yine cinsinden mechūl olan nesneye satmaktan ʿibārettir; meselā on keyl buğdayı bir adamın keyli nā-maʿlūm bir küme buğdayına satmak gibi yāhūd mechūlü yine cinsinden olan mechūle satmaktan ʿibārettir. Ve ʿinde'l-baʿz مُزَابَنَةٌ [muzābenet] beyʿ-i mugābenetten ʿibārettir ki gabn cāʾiz olmayan cinste birbirini aldatmak vechiyle olan pazarlıktır. Cümlesinde defʿ maʿnāsından meʾhūzdur.

اَلزَّابِنَةُ [ez-zābinet] Baʿzı derelerde olan şol tepeye ve bayıra denir ki derenin önüne gelmekle ondan bir semte mündefiʿ ve münharif olunur.

اَلزِّبْنِيَةُ [ez-zibniyet] (zā'nın kesriyle هِبْرِيَةٌ [hibriyet] vezninde) İns ve cinn tāʾifesinin mütemerrid olanına denir; yukālu: هُوَ زِبْنِيَةٌ أَيْ مُتَمَرِّدٌ مِنَ الْجِنِّ أَوِ الْإِنْسِ Ve yavuz ve şedīd şahsa denir. Ve zābit ve serheng makūlesine denir; شُرْطِيٌّ [şurṭiyy] maʿnāsına, hālen sekbanbaşı ve bostancıbaşı ve ʿasesbaşı ve tüfekçibaşı ve sāʾirleri gibi; cemʿi زَبَانِيَةٌ [zebāniyet] gelir, ʿalā-kavlin müfredi زِبْنِيٌّ [zibniyy]dir zāy'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle. زَبَانِيَةٌ [zebāniyet]-i melāʾike bu maʿnādandır, ehl-i cehennemi cehenneme defʿ ettikleri için.

اَلزِّبِّينُ [ez-zibbīn] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Pek sürʿatle bevl ve gāʾiti defʿ eden kimseye denir yāhūd zoraki sıkınıp habs eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ زِبِّينٌ أَيْ مُدَافِعُ الْأَخْبَثَيْنِ أَوْ مُمْسِكُهَا عَلَى كُرْهٍ

اَلزُّبَانَيَانِ [ez-zubāneyān] (tesniye bünyesiyle ki) زُبَانَى [zubānā] müfredidir, حُبَارَى [ḥubārā] vezninde, ʿakrebin kuyruğunda olan çatala denir ki onunla ledg eder; yukālu: ضَرَبَتِ الْعَقْرَبُ بِزُبَانَيَا وَهِيَ قَرْنَاهَا Ve

زُبَانَى [Zubānā] Menāzili-i kamerden bir menzil ismidir ki ʿakreb sūretinin kuyruğunda vākiʿ iki parlak kevkebden ʿibārettir; kuyruk iʿtibārıyla müfred ıtlāk eylediler.

اَلزَّبُّونَةُ [ez-zebbūnet] (zāy'ın fethi ve zammı ve bā'nın teşdīdiyle) Boyuna ıtlāk olunur, عُنُقٌ [ʿunuḳ] maʿnāsına.

بَنُو زَبِينَةَ [Benū Zebīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir cemāʿattir; nisbetinde زَبَانِيٌّ [Zebāniyy] denir, tahfīfle gayr-i kıyās üzere; zīrā kıyās olan زُبَنِيٌّ demektir. Ve Ebū'z-Zebān ez-Zebānī ki سَحَابٌ [seḥāb] veznindedir, muhaddistir. Ve Zebān b. Murre, Ezd kabīlesi ricālindendir. Ve Zebān, ibn İmriʾulḳays'tır.

زَبَّانُ [Zebbān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ebū ʿAmr b. el-ʿAlāʾ el-Māzinī en-Naḥvī el-Luġavī lakabıdır. Ve Zebbān b. Ḳāʾid ve Muḥammed b. Zebbān b. Ḥabīb ve Aḥmed b. Suleymān b. Zebbān rüvāttandır.

اَلْإِنْزِبَانُ [el-inzibān] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Alarga olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْزَبَنُوا إِذَا تَنَحَّوْا

اَلزَّبِنُ [ez-zebin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şedīdü'd-defʿ şahsa denir.

[ز ب ر ن]

زَبَرَانُ [Zeberān] (fetehātla) "ز،ب،ر،ن"

māddesinde zikr olundu ki bir karyedir.

[ز ج ن]

اَلزَّجْنَةُ [ez-zecnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir söze denir; tekūlu: مَا سَمِعْتُ لَهُ زَجْنَةً أَيْ كَلِمَةً وَنَبْسَةً

[ز ح ن]

اَلزَّحْنُ [ez-zaḥn] (zāy'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: زَحَنَ الرَّجُلُ زَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَبْطَأَ Ve bir kimseyi yerinden ayırıp bertaraf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَحَنَ فُلَانًا عَنِ الْمَكَانِ إِذَا أَزَالَهُ

اَلتَّزَحُّنُ [et-tezaḥḥun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi eğlenip gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَحَّنَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ Ve bir nesneyi hoşlanmayarak zoraki işlemek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَحَّنَ الشَّرَابَ وَعَلَيْهِ إِذَا تَكَارَهَ عَلَيْهِ بِلَا شَهْوَةٍ

اَلزَّحْنَةُ [ez-zaḥnet] (زَحْمَةٌ [zaḥmet] veznin-de) Şedīd ıssıya denir; tekūlu: بِيَوْمِنَا هَذَا زَحْنَةٌ أَيْ حَرٌّ شَدِيدٌ Ve bār-hāneleriyle ve cümle-i hadem ü haşemleriyle kārbāna denir; yukālu: جَاءَتْ زَحْنَةٌ عَظِيمَةٌ وَهِيَ الْقَافِلَةُ بِثِقَلِهَا وَتُبَّاعِهَا

اَلزُّحْنَةُ [ez-zuḥnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Derenin burgaç yerine denir. Ve Zuḥne b. ʿAbdullāh şol kimsedir ki Mercu'r-Reḥṭ vakʿasında Ḍaḥḥāḳ b. Ḳays'ı katl eyledi.

اَلزُّحَنَةُ [ez-zuḥanet] (هُمَزَةٌ [humezet] vez-ninde) Bodur ʿavrete denir ki niteki mü-zekkerinde زُحَنٌ [zuhan] denir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

اَلزِّيحَنَّةُ [ez-zīḥannet] (zāy'ın [kesri] ve ḥā'nın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle سِيفَنَّةُ [sīfennet] vezninde) Maslahat gör-mekte ağır hareket edip oyalanır ve izhār-ı kesel eder olan adama denir; yukālu: هُوَ زِيحَنَّةٌ أَيْ مُتَبَاطِئٌ عِنْدَ حَاجَةٍ تُطْلَبُ إِلَيْهِ

[ز ر ن]

زَرِّينُ [Zerrīn] (zāy'ın fethi ve rā-i müşed-dedenin kesriyle) Muhaddisīnden Aḥmed er-Remlī lakabıdır. Ve ʿAbdulāh b. Zerrīn ed-Duveynī, Ebū Luḳme'nin şeyhidir. Ve işbu زَرِّينُ [zerrīn] kelimesi Fārisīden muʿarrebdir, altından düzülmüş nesneye denir, "zer" altına denir ve yāʾ nisbet ve nūn teʾkīd-i nisbet içindir.

اَلْمُزْرَئِنَّةُ [el-muzreʾinnet] (مُطْمَئِنَّةٌ [muṭmeʾinnet] vezninde) Bāride maʿnāsınadır; yukālu: غَدَاةٌ مُزْرَئِنَّةٌ أَيْ بَارِدَةٌ

[ز ر ج ن]

اَلزَّرَجُونُ [ez-zerecūn] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Şarāba denir, hamr maʿnāsına. Ve üzüm asmasına ve teveğine denir, كَرْمٌ [kerm] maʿnāsına, ʿalā-kavlin çubuğu-na denir. Ve bir türlü kırmızı boya ismi-dir ki sülügen dedikleri boya olacaktır. Mütercim-i hakīr der ki muʿarrebātta bu zer-gūn-ı Fārisī olmak üzere mersūmdur ki altın renkli demektir. Ve garībdir ki müʾellif "ز،ر،ج" māddesinde sebt ve Cevherī'yi tevhīm eylemişken kendileri dahi burada resm eyledi.

اَلزَّرْجَنَةُ [ez-zercenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Şürekāʾ birbiriyle hisseleşip çıkışmak maʿnāsınadır; yukālu: زَرْجَنُوا إِذَا تَخَارَجُوا Ve bir adamı aldatıp dekk ve fend eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَرْجَنَهُ إِذَا خَبَّهُ وَخَدَعَهُ

[ز ر ف ن]

اَلزُّرْفِينُ [ez-zurfīn] (zāy'ın zammı ve kes-riyle) Kapı halkasına denir ki kapının çer-çevesine kakıp onunla kapıyı kaparlar ve ona kilīd geçirirler ve hālen onunla kapı

dakk ederler; ʿalā-kavlin ʿāmmdır, yaʿnī mutlakan kapı halkasına ve rezeye ve sandık ve sepet makūlesinin o resme halkalarına denir. Ve bu muʿarrebdir, yaʿnī Fārisīden muʿarrebdir ki Fārisīde zammla zurfīn ve zufrīn derler.

اَلزَّرْفَنَةُ [ez-zerfenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Mahbūbe zülfünü halka halka eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَرْفَنَتْ صُدْغَيْهَا إِذَا جَعَلَتْهُمَا كَالزُّرْفِينِ

[ز ط ن]

اَلزَّطَنِيُّ [ez-Zeṭaniyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) ʿAbdulāh b. Muḥammed b. el-Ferec ez-Zeṭanī el-Mekkī el-Muḥaddiṯ'tir. Şārihin beyānına göre زَطَنٌ [Zeṭan] bir karyedir.

[ز ع ن]

أَبُو زَعْنَةَ [Ebū Zaʿnet] (حَمْزَةُ [ḥamzet] vezninde) ʿĀmir b. Kaʿb yāhūd ʿAbdullāh b. ʿAmr künyesidir ki ashāb-ı Bedr'dendir ve şāʿirdir.

[ز غ ن]

اَلزَّاغُونِيُّ [ez-Zāġūniyy] (ġayn-ı muʿceme ile ʿAlī b. ʿUbeydullāh ez-Zāġūnī'dir ki Ḥanbeliyyü'l-mezheb muhaddisdir. Ve

زَاغُونُ [Zāġūn] Baġdād kazāsında bir karyedir. Ve Muḥammed b. ʿAbdulʿazīz ez-Zuġaynī ki جُوَيْنِيٌّ [cuveyniyy] veznindedir, fukahādandır, *Aḥkāmu'l-Ḳuḍāt* nām kitābın müʾellifidir.

[ز ف ن]

اَلزَّفْنُ [ez-zefn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Raks eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَفَنَ الْغُلَامُ زَفْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَقَصَ

اَلزِّفْنُ [ez-zifn] (zāy'ın kesriyle) Sevāhilde deryānın harr ve rutūbetinden tevakkī için sütūh-ı büyūt üzere yapıp içinde ārām eyledikleri sāye-bān ve telvār ve salaş makūlesine denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ فِي زِفْنٍ وَهِيَ ظُلَّةٌ يَتَّخِذُونَهَا فَوْقَ سُطُوحِهِمْ تَقِيهِمْ مِنْ حَرِّ الْبَحْرِ وَنَدَاهُ Ve bedevīlerin ve kurevīlerin çit taʿbīr ettikleri nesneye denir ki hurmā çubuklarını birbirine yanaştırıp kınneb ile birbirine bend eylemekle hasır tarzında olur; hayme-nişīnler ekserī söğüt ve sāʾir ağaç çubuklarından ederler, çadırın bir tarafına perde gibi çevirip ensesini kiler ve hazīne ederler.

اَلزَّفُونُ [ez-zefūn] زَبُونٌ [zebūn] vezninde ve mürādifidir ki tepegen nākaya denir; ʿalā-kavlin aksak olanına denir ki raks maʿnāsından olur; yukālu: نَاقَةٌ زَفُونٌ أَيْ زَبُونٌ أَوْ عَرْجَاءُ

اَلزَّيْزَفُونُ [ez-zeyzefūn] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Revende ve çabuk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ زَيْزَفُونٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

اَلزِّيفْنُ [ez-ziyefn] (حِضَجْرٌ [ḥiḍacr] veznin-de) ve

اَلزِّيفَنُّ [ez-zīfenn] (سِيفَنٌّ [sīfenn] vezninde) Tavīl ve şedīd adama denir.

زَيْفَنٌ [Zeyfen] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ve

زَوْفَنٌ [Zevfen] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Esāmīdendir.

اَلزَّافِنَةُ [ez-zāfinet] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] veznin-de) Aksak nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ زَافِنَةٌ أَيْ عَرْجَاءُ Ve zevcini her vechle cimāʿa ignāʾ ve istīfā ettiren hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ زَافِنَةٌ أَيْ تَكْفِي زَوْجَهَا مَؤُونَةَ الْجِمَاعِ

[ز ق ن]

اَلزَّقْنُ [ez-zaḳn] (zā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Yük götürmek maʿnāsınadır; yukālu: زَقَنَ الْحِمْلَ زَقْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَمَلَهُ

اَلْإِزْقَانُ [el-izḳān] (hemzenin kesriyle) Bir

adama bir nesneyi yükletmekte iʿānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْقَنَهُ إِذَا أَعَانَهُ عَلَى الْحِمْلِ

[ز ك ن]

اَلزَّكَنُ [ez-zeken] (fethateynle) Anlayıp bilmek maʿnāsınadır; yukālu: زَكِنَهُ زَكَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمَهُ وَفَهِمَهُ Ve firāsetle zann ve gümān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَكِنَهُ إِذَا تَفَرَّسَهُ وَظَنَّهُ Baʿzılar dedi ki زَكَنٌ [zeken] yakīn ve tahkīk menzilesinde olan zann-ı sādıka denir. Ve ʿinde'l-baʿz taraf-ı zanna ıtlāk olunur ki tamām-ı zann olmayıp ondan bir taraf ve bir köşecikten ʿibārettir ki hayāllemek taʿbīr olunur; fe-yukālu: زَكِنَهُ أَيْ ظَنَّهُ يَقِينًا أَوْ هُوَ طَرَفٌ مِنَ الظَّنِّ

اَلْإِزْكَانُ [el-izkān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi anlayıp bilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْكَنَهُ إِذَا عَلِمَهُ وَفَهِمَهُ Ve anlatıp bildirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْكَنَهُ الشَّيْءَ إِذَا أَعْلَمَهُ وَأَفْهَمَهُ Ve zann ve gümān eylediği nesnede musīb olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْكَنَ الشَّيْءَ إِذَا ظَنَّ فِيهِ فَأَصَابَ

اَلزَّكَانَةُ [ez-zekānet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلزَّكَانِيَةُ [ez-zekāniyet] (رَفَاهِيَةٌ [refāhiyet] vezninde) Maʿnā-yı ahīrden ismlerdir, ferāset-i sāʾibe ve zann-ı sādık maʿnāsınadır.

اَلْمُزَاكَنَةُ [el-muzākenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Mukārebe maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا جَيْشٌ يُزَاكِنُ أَلْفًا أَيْ يُقَارِبُهُ ve yukālu: بَنُو فُلَانٍ يُزَاكِنُونَ بَنِي فُلَانٍ أَيْ يُدَانُونَهُمْ وَيُثَافِنُونَهُمْ

اَلزُّكَنُ [ez-zuken] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Kuvvet-i hāfıza sāhibi adama denir ki işittiğini hıfz ve zabt eder; yukālu: هُوَ زُكَنٌ أَيْ حَافِظٌ ضَابِطٌ

اَلتَّزْكِينُ [et-tezkīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-

de) Derūndan bir kimse hakkında karışık şübhe ve zann ve gümān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَكَّنَ عَلَيْهِ إِذَا شَبَّهَ وَلَبَّسَ وَظَنَّ

زَاكَانُ [Zākān] ʿArabdan bir kabīledir ki Ḳazvīn şehrinde sākin olurlar.

[ز م ن]

اَلزَّمَنُ [ez-zemen] (fethateynle) ve

اَلزَّمَانُ [ez-zemān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ʿAsr ve dehr maʿnāsınadır ki vaktin kalīl ve kesīrine ıtlāk olunur ismlerdir; cemʿi أَزْمَانٌ [ezmān] ve أَزْمِنَةٌ [ezminet] ve أُزْمُنٌ [ezmun] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi; musaggarında زُمَيْنٌ [zumeyn] denir; ve minhu yukālu: لَقِيتُهُ ذَاتَ الزُّمَيْنِ يُرِيدُ بِهِ تَرَاخِيَ الْوَقْتِ Yaʿnī "Çoktan ona bir sehlce vaktte buluştum idi" demektir. Şārih der ki müʾellifin وَإِسْمَانِ kavli ʿatf-ı tefsīrdir.

Ve زَمَنٌ [zemen] زَمَانٌ [zemān]dan muhaffeftir. Ve bir sene dört زَمَانٌ [zamān]dan ʿibārettir: Evvel رَبِيعٌ [rebīʿ]dir ki ʿArab ona رَبِيعٌ [rebīʿ] ve sāʾir nās خَرِيفٌ [ḫarīf] derler ki güz faslıdır. Pes ʿArabların رَبِيعٌ [rebīʿ]i güz faslı olur, şemsin mīzān burcuna hulūlü vaktten muʿteberdir. Sānī شِتَاءٌ [şitāʾ] mevsimidir ki şemsin cedy burcuna hulūlünden muʿteberdir. Sālis صَيْفٌ [ṣayf] faslıdır ki ʿinde'n-nās رَبِيعٌ [rebīʿ]dir, şemsin reʾs-i ḥamele hulūlünden muʿteberdir. Rābiʿ قَيْظٌ [ḳayẓ]dır ki ʿinde'n-nās صَيْفٌ [ṣayf] denir, şemsin reʾs-i seraṭāna hulūlünden muʿteberdir.

اَلْمُزَامَنَةُ [el-muzāmenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) زَمَانٌ [zemān] kavliyle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır ki meselā bir müddet hizmete barışmaktan ʿibārettir; yukālu: عَامَلَهُ مُزَامَنَةً مِثْلَ شَاهَرَهُ مُشَاهَرَةً

اَلزَّمَانَةُ [ez-zemānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ʿAşk ve muhabbet maʿnāsına ismdir, mümtedd olduğu için ıtlāk olundu; yukālu: زَمَانَةٌ أَيْ حُبٌّ بِهِ Ve āfet ve ʿāhet maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre zī-rūh kısmına ʿārız olan kötürümlük āfetinden ʿibārettir, imtidād maʿnāsındandır.

اَلزَّمَنُ [ez-zemen] (fethateynle) ve

اَلزُّمْنَةُ [ez-zumnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلزَّمَانَةُ [ez-zemānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Zikr olunan āfete uğramak yaʿnī kötürüm olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَمِنَ الرَّجُلُ زَمَنًا وَزُمْنَةً وَزَمَانَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهُ الزَّمَانَةُ

اَلزِّمِنُ [ez-zemin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلزَّمِينُ [ez-zemīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kötürüm kimseye denir; cemʿleri زَمِنُونَ [zeminūn] ve زَمْنَى [zemnā] gelir, مَرْضَى [merḍā] gibi.

اَلزَّمَنَةُ [ez-zemenet] (fetehātla) زَمَانٌ [zamān] maʿnāsınadır; tekūlu: مَا لَقِيتُهُ مُذْ زَمَنَةٍ أَيْ زَمَانٍ

اَلْإِزْمَانُ [el-izmān] (hemzenin kesriyle) Bir nesne üzere zamān geçmek maʿnāsınadır ki köhne ve kadīm olmaktan ʿibārettir; yukālu: أَزْمَنَ الشَّيْءُ إِذَا أَتَى عَلَيْهِ الزَّمَانُ

زِمَّانُ [Zimmān] (zāy'ın kesri ve mīm'in teşdīdiyle) Find ez-Zimmānī dedikleri şāʿirin ceddi ismidir ki bir kabīle pederidir. Ve Find-i mezbūrun ismi Sehl b. Şeybān b. Rebīʿa b. Zimmān b. Mālik b. Ṣaʿb b. ʿAlī b. Bekr b. Vāʾil'dir. Ve Cevherī Zimmān b. Teymullāh b. Şaʿlebe'dir demesi sehvdir. Ve tābiʿīnden ʿAbdullāh b. Maʿbed ve İsmāʿīl b. ʿAbbād ve Muḥammed b. Yaḥyā b. Feyyād el-Muḥaddiṣūn ez-Zimmāniyyūn onlardandır.

زَمَانَةُ [Zemānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznide) Esmādandır: Vuṣeyr b. el-Munẕir b. Ḥayek b. Zemāne ve Aḥmed b. İbrāhīm b. Zemāne muhaddislerdir.

[ز ن ن]

اَلزَّنُّ [ez-zenn] (zā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Bir adamın gövdesinin siniri kurumak maʿnāsınadır; yukālu: زَنَّ عَصَبُهُ زَنًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا يَبِسَ Ve bir adama bir nesne ile gümān eylemek maʿnāsınadır, gerek hayr ile ve gerek şerr ile olsun; yukālu: زَنَّ فُلَانٌ بِخَيْرٍ أَوْ شَرٍّ إِذَا ظَنَّهُ بِهِ

اَلْإِزْنَانُ [el-iznān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama gümān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزَنَّهُ بِهِ إِذَا ظَنَّهُ Ve bir adamı bir nesne ile müttehem kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَزْنَنْتُهُ بِكَذَا أَيِ اتَّهَمْتُهُ بِهِ

اَلزَّنَنُ [ez-zenen] (fethateynle) Pek daracık yerde vākiʿ azca suya denir, ʿalā-kavlin şol kuyu ve eşme makūlesine denir ki suyu var mıdır yok mudur maʿlūm olmaya. Ve bu müfred ve cemʿe vasf olur; yukālu: مَاءٌ وَمِيَاهٌ زَنَنٌ أَيْ قَلِيلٌ ضَيِّقٌ أَوْ ظَنُونٌ لَا يُدْرَى أَفِيهِ مَاءٌ أَمْ لَا

اَلزِّنُّ [ez-zinn] (zāy'ın kesriyle) مَاشٌ [māş] dedikleri galleye yāhūd çavdara denir, دَوْسَرٌ [devser] maʿnāsına.

اَلتَّزْنِينُ [et-teznīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Dāʾimā زِنٌّ [zinn] dedikleri galle ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَنَّنَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ أَكْلَ الزِّنِّ

زُنَيْنٌ [Zuneyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Kaʿb'dır ki bir batndır. Ve Maḥmūd b. Zuneyn bir maʿrūf kimsedir.

اَلزِّنَّةُ [ez-zinnet] (zāy'ın kesriyle) Yağmur ile suvarılan buğday mukābili olan buğdaya denir ki akar su ile suvarılan olur; yukālu: حِنْطَةٌ زِنَّةٌ أَيْ خِلَافُ الْعَذْيِ

اَلزُّنَانَى [ez-zunānā] (kasr ile زُبَانَى [zubānā] vezninde) Deve kısmının burunlarından sümük gibi akan duru suya denir.

اَلزَّنَانُ [ez-zenān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلزَّنَاءُ [ez-zenāʾ] (tahfīf ve medd ile) Kısa gölgeye denir; yukālu: ظِلٌّ زَنَانٌ وَزَنَاءٌ أَيْ قَصِيرٌ

اَلزَّنَانِيُّ [ez-zenāniyy] (سَحَابِيٌّ [seḥābiyy] vezninde) Kendi nefsinden gayrıya hemm ve kifāyeti olmayan adama denir ki hemān himmeti kendi nefsine münhasır ola; yukālu: رَجُلٌ زَنَانِيٌّ أَيْ يَكْفِي نَفْسَهُ لَا غَيْرُ

أَبُو زَنَّةَ [ebū zennet] (zāy'ın kesriyle) Maymūn dedikleri cānverin künyesidir.

[ز ن د ن]

زَنْدَنَةُ [Zendenet] (zāy'ın ve dāl'ın fethiyle) Buḫārā kazāsında bir karyedir; muhaddisīndenMuḥammed b. Aḥmed b. Ġārim oradandır yāhūd Zend'e mensūbdur, زَنْدَنَةُ [Zendenet]e değildir. Ve زَنْدِينَةُ [Zendīnet] orada bir karyedir. Ve Ebū Ḥāmid Aḥmed b. Mūsā ve Muḥammed b. Saʿīd el-Muḥaddiṯān ve Muḥammed b. Muḥammed ki mukriʾ-i Māverāʾünnehr'dir, oradandır.

[ز و ن]

اَلزُّونُ [ez-zūn] (zāy'ın zammıyla) Puta denir, صَنَمٌ [ṣanem] maʿnāsınadır. Ve mutlakan müşriklerin perestiş eyledikleri nesneye denir, güneş ve nār ve gāv ve sāʾir nesneler gibi. Ve bodur adama denir; zāy'ın fethiyle de lügattir. Ve puthāneye denir; yukālu: دَخَلُوا فِي الزُّونِ أَيْ بَيْتِ الْأَصْنَامِ

اَلزِّوَنُّ [ez-zivenn] (خِدَبٌّ [ḫidebb] vezninde) Bodur kişiye denir; müʾennesi زِوَنَّةٌ [zivennet]tir.

اَلزُّوَانُ [ez-zuvān] (zāy'ın harekāt-ı selāsıyla) زُؤَانٌ [zuʾān] maʿnāsınadır ki zikr olundu.

اَلزُّونَةُ [ez-zūnet] (zāy'ın zammıyla) Zīb ve zīnet maʿnāsınadır. Ve ʿākıle ve reşīde hatuna denir.

اَلزَّانُ [ez-zān] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Bıkmağa denir; yukālu: أَخَذَهُ الزَّانُ أَيِ الْبَشَمُ Burada nūn'la نَشَمٌ nüshası galattır.

زُوَيْنٌ [Zuveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Hibetullāh b. Zuveyn fakīh-i İskenderānīdir.

[ز ي ن]

اَلزِّينَةُ [ez-zīnet] (zāy'ın kesriyle) ve

اَلزِّيَانُ [ez-ziyān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bezenip donanacak nesneye denir, pīrāye maʿnāsına; yukālu: أَخَذَ زِينَتَهُ وَزِيَانَهُ وَهِيَ مَا يُتَزَيَّنُ بِهِ Ve

زِينَةُ [Zīnet] Bir vādī ismidir. Ve Ḥasen b. ʿAlī el-Ḥaffār nām muhaddisin ceddi ismidir. Kezālik Muḥammed b. Ḥuseyn el-Iṣfahānī nām muhaddisin ceddi ismidir.

يَوْمُ الزِّينَةِ [yevmu'z-zīnet] Bayram günüdür yāhūd Mışır'da yevm-i kesrü'l-halīc ismidir, nehr-i Nīl on altı zirāʿa bālig oldukta vasat-ı Mışr'da vāki halīc kesr olunmakla o gün bayram gibi nās düzünüp kuşanıp izhār-ı sürūr u safā ederler.

دَارُ الزِّينَةِ [Dāru'z-Zīnet] Yemen'de ʿAden kurbünde bir mevziʿdir. Ve Zīnet bintu'n-Nuʿmān tahdīs eylemiştir.

اَلزَّيْنُ [ez-zeyn] (عَيْنٌ [ʿayn] vezninde) Bezeğe denir; cemʿi أَزْيَانٌ [ezyān]dır. Ve masdar olur, bezemek maʿnāsınadır; yukālu: زَانَهُ يَزِينُهُ زَيْنًا ضِدُّ شَانَهُ Ve Zeyn b. Şuʿayb el-Muġāfirī muhaddistir. Ve Ḥāfız Ebū ʿUbeydullāh b. Vāṣil b. ʿAbduşşekūr b.

Zeyn ez-Zeynī ve pederi muhaddislerdir. Ve Sunḳur ez-Zeynī muhaddis-i maʿrūftur ki onun ashābından rivāyetimiz oldu.

اَلْإِزَانَةُ [el-izānet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) ve

اَلْإِزْيَانُ [el-izyān] (aslı üzere) ve

اَلتَّزْيِينُ [et-tezyīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bezemek ve donatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزَانَهُ وَأَزْيَنَهُ وَزَيَّنَهُ إِذَا جَعَلَهُ مُزَيَّنًا Ve

إِزْيَانٌ [izyān] Bezenmek ve donanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْيَنَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَزَيَّنَ

اَلتَّزَيُّنُ [et-tezeyyun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ve

اَلْإِزْدِيَانُ [el-izdiyān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bezenmek maʿnāsınadır; yukālu: زَيَّنَهُ فَتَزَيَّنَ وَازْدَانَ وَيُقَالُ إِزَّيَّنَ بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ وَفَتْحِ الزَّايِ وَالْيَاءِ الْمُشَدَّدَتَيْنِ Bunun aslı تَزَيَّنَ idi, tāʾ sākin kılı-nıp zā'ya idgām ve evveline hemze idhāl olundu.

اَلْإِزْيِينَانُ [el-izyīnān] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vez-ninde) ve

اَلْإِزْيِنَانُ [el-izyinān] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vez-ninde) Gereği gibi düzünüp kuşanmak maʿnālarınadır; yukālu: إِزْيَانُ الرَّجُلِ وَازْيَنَّ مُبَالَغَةٌ

زَيَّانٌ [Zeyyān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esmādandır: Manṣūr b. Necm b. Zeyyān muhaddistir.

اَلزَّانَةُ [ez-zānet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Tohme ve imtilāʾ maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَتْهُ الزَّانَةُ أَيِ التُّخَمَةُ

اَلزَّيَانُ [ez-zeyān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Hūb-manzar olan şeyʾe denir; yukālu: قَمَرٌ زَيَانٌ أَيْ حَسَنٌ

اَلزَّائِنُ [ez-zāʾin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Dāʾimā zīb ve ārāyişli olan mahbūbeye denir; sıfāt-ı hāssa kabīlindendir; yukālu: إِمْرَأَةٌ زَائِنٌ أَيْ مُتَزَيِّنَةٌ Zīnet zāhiren nisvān evzāʿından olmakla sıfat-ı mahsūsa kılınmıştır.

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب ن]

سَبَنٌ [Seben] (fethateynle) Bağdād eyāletinde bir kasabadır, ثِيَابٌ سَبَنِيَّةٌ [s̱iyābun Sebeniyyet] oraya mensūbdur. Ve o bir çeşit siyāh çardır ki nisvān kullanırlar, Leyṣ-i Luġavī ثِيَابٌ مِنْ كَتَّانٍ بِيضٌ ʿibāretiyle tefsīr eylemekle sehv eyledi. Ve Ebū Burde dedi ki ثِيَابٌ سَبَنِيَّةٌ [s̱iyābun Sebeniyyet] dedikleri ثِيَابٌ قَسِّيَّةٌ [s̱iyābun ḳassiyyet] tir ki harīrden mensūc olup ve onda cābe-cā turunç sūretleri menkūştur, Ebū Caʿfer ve Aḥmed b. İsmāʿīl es-Sebeniyyān muhaddislerdir.

اَلْإِسْبَانُ [el-isbān] (hemzenin kesriyle) Dāʾimā sevb-i Sebenī giymek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْبَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى لُبْسِ السَّبَنِيَّةِ

سِيبَنَّةٌ [sībennet] سِيفَنَّةٌ [sīfennet] vezninde ve onda lügattir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْأَسْبَانُ [el-esbān] (hemze-i meftūha ile) Nisvānın ince ve nāzük olan baş örtülerine denir; سَبَنٌ [seben] müfredidir fethateynle.

[س ت ن]

اَلْأَسْتَنُ [el-esten] ve

اَلْأَسْتَانُ [el-estān] (hemzelerin fethiyle) Çürümüş ağaç köklerine denir; müfredi أَسْتَنَةٌ [estenet]tir. Ve

أَسْتَنٌ [esten] Şol göm ve top ağaçlığa denir ki geriden bakan adama eşhās-ı nās duruyor kıyās ederler.

اَلْإِسْتَانُ [el-istān] (hemzenin kesriyle) Sene-i cedīdeye dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي السَّنَةِ Ve bu أَسْتَنَ māddesinden maklūbdur.

اَلْأُسْتَانُ [el-Ustān] (hemze-i mazmūme ile) Bağdād kazāsında dört kazādır: Biri Aʿla'l-ʿĀl biri Aʿlā biri Evsat biri Esfel'dir, Hibetullāh b. Abduṣṣamed el-Ustānī el-Muḥaddiṣ onların birindendir.

[س ج ن]

اَلسَّجْنُ [es-secn] (sīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَجَنَهُ سَجْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ Ve derūnda gam ve endūhu izhār eylemeyip ketm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَجَنَ الْهَمَّ إِذَا لَمْ يَبُثَّهُ

اَلسِّجْنُ [es-sicn] (sīn'in kesriyle) Zindāna denir; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي السِّجْنِ أَيِ الْمَحْبِسِ

اَلسَّجَّانُ [es-seccān] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) Zindāncıya denir.

اَلسَّجِينُ [es-secīn] (أَمِيرٌ [emīr] veznide) Mahbūs adama denir; cemʿi سُجَنَاءُ [sucenāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde ve سَجْنَى [secnā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde. Müʾennesi kezālik سَجِينٌ [secīn]dir ve سَجِينَةٌ [secīnet] ve مَسْجُونَةٌ [mescūnet] tir; cemʿi سَجْنَى [secnā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve سَجَائِنُ [secāʾin] gelir.

اَلسِّجِّينُ [es-siccīn] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Dāʾim olan şeyʾe ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ سِجِّينٌ أَيْ دَائِمٌ Ve saht ve şedīd olan nesneye ıtlāk olunur; yukālu: ضَرْبٌ سِجِّينٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve bir mevziʿ ismidir ki füccārın kitābı yaʿnī defter-i aʿmāli onda mevzūʿdur. Ve cehennemde bir vādī ismidir, eʿāzenallāhu minhā. Ve ʿinde'l-baʿz arz-ı sābiʿada bir hacer ismidir. Cümlesi سِجْنٌ [sicn] ve حَبْسٌ [ḥabs] maʿnāsındandır. Ve

سِجِّينٌ [siccīn] Āşikāre maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ سِجِّينًا أَيْ عَلَانِيَةً Ve dibinin yöre-

sine çukur kazılmış hurmā ağacına denir, سِلْتِينٌ [siltīn] gibi.

اَلتَّسْجِينُ [et-tescīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi gereği gibi yarmak maʿnāsınadır; yukālu: سَجَّنَهُ إِذَا شَقَّقَهُ Ve hurmā ağacının dibinin çevresini çukurlu eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَجَّنَ النَّخْلَ إِذَا جَعَلَهَا سِلْتِينًا

[س ح ن]

اَلسَّحْنَةُ [es-saḥnet] ve

اَلسَّحْنَاءُ [es-saḥnāʾ] (sīn'lerin fethi ve ḥā'ların sükūnuyla ve fetehātla) Beşere-i bedenin ter ü tāzeliğine ve berg-i semen gibi mülāyemetine ve nāzüklüğüne denir; yukālu: أَعْجَبَنِي سَحْنَةُ بَشَرَتِهِ وَسَحْنَاؤُهُ أَيْ لِينُهُ وَنَعْمَتُهُ Ve heyʾet ve üslūb maʿnāsınadır ki Türkī-i kadīmde kılık taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ حَسَنُ السَّحْنَةِ وَالسَّحْنَاءِ أَيِ الْهَيْئَةِ Ve renk ve levn maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَحْسَنَ سَحْنَتَهُ وَسَحْنَاءَهُ أَيْ لَوْنَهُ

اَلْمَسْحِنُ [el-mesḥin] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Manzarı hoş ve yapısı ve heyʾet ve sūreti güzel ata denir; yukālu: جَاءَ الْفَرَسُ مَسْحِنًا أَيْ حَسَنَ الْحَالِ Müʾennesi مَسْحِنَةٌ [mesḥinet]tir.

اَلتَّسَحُّنُ [et-tesaḥḥun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesnenin heyʾet ve üslūbuna dikkat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَحَّنَ الْمَالَ إِذَا نَظَرَ إِلَى سَحْنَائِهِ

اَلْمُسَاحَنَةُ [el-musāḥanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) تَسَحُّنٌ [tesaḥḥun] maʿnāsınadır; yukālu: سَاحَنَ الْمَالَ بِمَعْنَى تَسَحَّنَهُ Ve mülākāt maʿnāsınadır; yukālu: سَاحَنَهُ إِذَا لَاقَاهُ Ve bir kimse ile hüsn-i muʿāşeret ü zindegānī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَاحَنَهُ إِذَا خَالَطَهُ وَعَاشَرَهُ بِوَجْهٍ حَسَنٍ

اَلْمِسْحَنَةُ [el-misḥanet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ʿAttārların dārū ezecek somaki taşlarına denir, صَلَاءَةٌ [ṣalāʾet] maʿnāsına. Ve taş kıracak külünge denir.

اَلسَّحْنُ [es-saḥn] (sīn'in fethiyle) Ağacı yumuşatmak için el ile ovmak maʿnāsınadır; yukālu: سَحَنَ الْخَشَبَةَ سَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَلَكَهَا حَتَّى تَلِينَ Ve taş kırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَحَنَ الْحَجَرَ إِذَا كَسَرَهُ Ve

سَحْنٌ [saḥn] Pek cemʿiyyetli güne denir; yukālu: يَوْمُ سَحْنٍ أَيْ يَوْمُ جَمْعٍ كَثِيرٍ

اَلسِّحْنُ [es-siḥn] (sīn'in kesriyle) Kenef ve himāye ve penāh maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي سِحْنِهِ أَيْ كَنَفِهِ

سَحْنَةُ [Saḥnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hemedān kurbünde bir karyedir.

اَلْمَسَاحِنُ [el-mesāḥin] (mīm'in fethiyle) Altın ve gümüş hacerlerine denir ki maʿdenden çıkan cevherli filizzāttan ʿibārettir. Şārih der ki gerçi nüshalarda حِجَارَةُ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ ʿibāretiyle mersūm olup lākin savāb olan حِجَارَةٌ تُدَقُّ بِهَا حِجَارَةُ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ olmaktır. Müfredi مِسْحَنَةٌ [misḥanet] tir, مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde. Ve

مَسَاحِنُ [mesāḥin] Yufka bileği taşlarına denir ki kılıç ve bıçak demirleri bilenir.

[س خ ن]

اَلسُّخْنُ [es-suḫn] (sīn'in zammı ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Issı nesneye denir; yukālu: مَاءٌ سُخْنٌ أَيْ حَارٌّ Pes سُخْنٌ [suḫn] vasf olur.

اَلسُّخُونَةُ [es-suḫūnet] ve

اَلسُّخْنَةُ [es-suḫnet] ve

اَلسُّخْنُ [es-suḫn] (sīn'lerin zammıyla) ve

اَلسَّخَانَةُ [es-seḫānet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلسَّخَنُ [es-seḫan] (fethateynle) Bir nesne

ıssı ve kızgın olmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَخَنَ الشَّيْءُ وَسَخُنَ وَسَخِنَ سُخُونَةً وَسُخْنَةً وَسُخْنًا وَسَخَانَةً وَسَخَنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ حَارًّا

اَلْإِسْخَانُ [el-isḫān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kızdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَسْخَنَهُ إِذَا أَحَرَّهُ Ve

إِسْخَانُ عَيْنٍ [isḫānu ᶜayn] Ağlatmaktan kināyedir; yukālu: أَسْخَنَ اللهُ عَيْنَهُ وَبِعَيْنِهِ أَيْ أَبْكَاهُ Bundan murād hüzn ve endūhla duᶜādır, zīrā hüzn ve endūhtan nebᶜ eden gözyaşı hārr olur, niteki sürürdan neş'et eden yaş bārid olur; onun için sürür ile duᶜāda أَقَرَّ اللهُ عَيْنَهُ derler, beynlerinde ᶜalāka müzālemettir. Pes bir kimse mesrūr olsa قَرِيرُ الْعَيْنِ [ḳarīru'l-ᶜayn] ve gam-nāk olsa سَخِينُ الْعَيْنِ [seḫīnu'l-ᶜayn] ıtlāk olunur.

اَلتَّسْخِينُ [et-tesḫīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi ısıtmak ve kızdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَخَّنَهُ بِمَعْنَى أَسْخَنَهُ

اَلسَّخِينُ [es-seḫīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلسِّخِّينُ [es-siḫḫīn] (سِكِّينٌ [sikkīn] veznnde) ve

اَلْمُسَخَّنُ [el-musaḫḫan] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) ve

اَلسُّخَاخِينُ [es-suḫāḫīn] (sīn'in zammıyla فُعَاعِيلُ [fuᶜāᶜīl] vezninde ki bundan gayrı yoktur) Isınmış nesneye denir; yukālu: مَاءٌ سَخِينٌ وَسِخِّينٌ وَمُسَخَّنٌ وَسُخَاخِينُ أَيْ حَارٌّ ve yukālu: هُوَ سَخِينُ الْعَيْنِ ضِدُّ قَرِيرُ الْعَيْنِ Ke-mā zukire. Ve

ضَرْبٌ سِخِّينٌ [ḍarbun siḫḫīn] Şol şedīd ve mūlim darba ıtlāk olunur ki dokunduğu yeri āteş gibi kızgın eder; yukālu: ضَرْبٌ سَخِينٌ أَيْ مُولِمٌ حَارٌّ

اَلسَّاخِنُ [es-sāḫin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلسَّخْنَاءُ [es-saḫnāᵓ] (سَلْمَانُ [selmān] veznnde ve fetehātla cāᵓizdir) ve

اَلسُّخْنُ [es-suḫn] (sīn'in zammıyla) ve

اَلسُّخْنَانُ [es-suḫnān] (عُثْمَانُ [ᶜuṯmān] veznninde) Issı güne vasf olur; yukālu: يَوْمٌ سَاخِنٌ وَسَخْنَانٌ وَسُخْنٌ وَسُخْنَانٌ أَيْ حَارٌّ ve yukālu: لَيْلَةٌ سَاخِنَةٌ وَسَخْنَانَةٌ وَسُخْنَةٌ وَسُخْنَانَةٌ أَيْ حَارَّةٌ

اَلسُّخْنَةُ [es-suḫnet] (sīn'in harekāt-ı selāsı ve ḫā'nın sükūnuyla ve fetehātla) ve

اَلسَّخْنُ [es-saḫn] (sīn'in fethiyle) ve

اَلسُّخُونَةُ [es-suḫūnet] (sīn'in zammıyla) Hummā yāhūd kızdırma ᶜārızasına denir; yukālu: تَجِدُ فِي نَفْسِكَ سُخْنَةً وَسَخْنًا وَسُخُونَةً أَيْ حُمَّى أَوْ حَرًّا

اَلسُّخْنَةُ [es-suḫnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, kızgınlığa denir. Ve

سُخْنَةُ الْعَيْنِ [suḫnetu'l-ᶜayn] Hüzn ve gamdan kināyedir ki قُرَّةُ الْعَيْنِ [ḳurretu'l-ᶜayn] mukābilidir; yukālu: هَذِهِ سُخْنَةٌ لِعَيْنِهِ نَقِيضُ قُرَّتِهَا

اَلسَّخَنُ [es-seḫan] (fethateynle) ve

اَلسُّخُونُ [es-suḫūn] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلسُّخْنَةُ [es-suḫnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznninde) Göz سَخِينٌ [seḫīn] olmak maᶜnāsınadır ki sāhibi gam-gīn olmaktan kināyedir; yukālu: سَخِنَتْ عَيْنُهُ سَخَنًا وَسُخُونًا وَسُخْنَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ نَقِيضُ قَرَّتْ

اَلسَّخُونُ [es-seḫūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kızdırılmış çorbaya denir; yukālu: مَرَقٌ سَخُونٌ إِذَا كَانَ يُسَخَّنُ

اَلسَّخِينَةُ [es-seḫīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) Bulamaç taᶜbīr olunan taᶜāma denir ki undan yapılır. Ve

سَخِينَةُ [Seḫīnet] Ḳureyş kabīlesinin lakabıdır; bulamacı çok pişirdiklerinden nāşī ve sāᵓir ᶜArablar onları bu cihetten taᶜyīb

ederler idi.

اَلْمِسْخَنَةُ [el-misḫanet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Keşkül tarzında olan çömleğe denir ki onda taʿām ısıtılır.

اَلتَّسَاخِينُ [et-tesāḫīn] (تَمَاثِيلُ [temāṯīl] vezninde) Kazanlara denir, مَرَاجِلُ [merācil] maʿnāsına. Ve çizmelere denir خِفَافٌ [ḫifāf] maʿnāsına. Ve taylasān tarzında bir güne baş örtülerine denir ki selefte ʿulemāʾ ve mevābiẕe şāl gibi başlarına bürünürler idi. Ve bunun müfredi yoktur, ʿalā-kavlin müfredi تَسْخَنٌ [tesḫan] ve تَسْخَانٌ [tesḫān] dır.

اَلسَّخَاخِينُ [es-seḫāḫīn] (سَلَاطِينُ [selāṭīn] vezninde) Ekincilerin bel taʿbīr ettikleri āletlere denir; müfredi سِخِّينٌ [siḫḫīn] dir, سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde, Cevherī'nin tevehhümü gibi أَمِيرٌ [emīr] vezninde değildir. Ve kassāb bıçaklarına denir yāhūd ʿāmm ve mutlaktır. Ve

سِخِّينٌ [siḫḫīn] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Āteş küreğinin ele yapışacak sapına denir.

سُخَيْنَةُ [Suḫaynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) ʿUrḍ ile Tedmur beyninde bir beldedir, ʿāmme سُخْنَةُ [Suḫnet] derler.

اَلْإِسْخِنَةُ [el-isḫinet] (hemzenin kesriyle) إِبْرِدَةٌ [ibridet]in mukābilidir. Ve إِبْرِدَةٌ [ibridet] ʿillettir ki bürūdet ve rutūbetten insānın cevfine ʿārız olur; إِسْخِنَةٌ [isḫinet] harāret ve yübūsetten ʿārız ʿillettir ki hummā envāʿındandır.

[س د ن]

اَلسَّدِينُ [es-sedīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İç yağına denir, شَحْمٌ [şaḥm] maʿnāsına. Ve kana denir. Ve yüne ve yapağıya denir. Ve perdeye denir.

اَلسَّدَانُ [es-sedān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلسَّدَنُ [es-seden] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Bunlar da perdeye denir; yukālu: أَرْخَى السَّدِينَ وَالسَّدَانَ وَالسَّدَنَ أَيِ السِّتْرَ

اَلسَّدْنُ [es-sedn] (sīn'in fethiyle) ve

اَلسَّدَانَةُ [es-sedānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Kaʿbe-i muʿazzamaya yāhūd puthāneye hizmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَدَنَ الرَّجُلُ سَدْنًا وَسَدَانَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَمَ الْكَعْبَةَ أَوْ بَيْتَ الصَّنَمِ Ve perde-dārlık ve kapıcılık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَدَنَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ الْحِجَابَةَ Ve

سَدْنٌ [sedn] Libāsı aşağı salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: سَدَنَ ثَوْبَهُ سَدْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَرْسَلَهُ

اَلسَّادِنُ [es-sādin] Kaʿbe-i muʿazzamanın yāhūd puthānenin hādimine denir; cemʿi سَدَنَةٌ [sedenet]tir fetehātla.

[س ر ب ن]

اَلسَّارْبَانُ [es-Sārbān] (rā'nın sükūnuyla) Rāvī-i eşʿār-ı Mutenebbī olan ʿAlī b. Eyyūb b. Ḥasen eş-Şīʿī el-Ḳummī ceddinin ismidir. "Sārbān" lafz-ı Fārisīdir, deveci demektir.

[س ر ج ن]

اَلسِّرْجِينُ [es-sircīn] ve

اَلسِّرْقِينُ [es-sirḳīn] (sīn'lerin kesriyle) Fışkıya denir, زِبْلٌ [zibl] maʿnāsına. Ve bunlar sergīn-i Fārisī muʿarrebidir ki sīn-i meftūha iledir.

[س س ن]

اَلسَّوْسَنُ [es-sevsen] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Maʿrūf çiçek ismidir, berrī ve bostānī olur. Bostānī nevʿi iki kısmdır: biri ebyazdır ki āzād ıtlāk ederler ve dīgeri āsmān-gūn yaʿnī gök olur, ona īrisā derler;

istiskāya nāfiᶜ ve mevādd-ı galīzayı mulattiftir. Ve āzād dedikleri latīf ve dimāga ᶜārız olan ᶜilel-i bārideye nāfiᶜ ve dimāgda müctemiᶜ olan riyāh-ı galīzayı muhallildir. Ve kökü cellāʾ ve muhallil ve yaprağını zımād ıssı su yakmış ᶜuzva ve hevāmm ve haşerāt hāssaten ᶜakreb lesᶜine müfīddir. Ve سَوْسَنٌ [sevsen] kelimesinin müfredi سَوْسَنَةٌ [sevsenet]tir, Türkīde tahrīfle susam taᶜbīr ederler; zanbak bunun ak nevᶜidir. Ve müfredātta īrisā, gök sevsenin köküyle müfesserdir ki halk ona menekşe kökü taᶜbīr ederler.

سَسْنَوَيْهِ [Sesneveyhi] (عَمْرَوَيْهِ [ᶜamreveyhi] vezninde) Esāmīdendir: Ebu'l-Ḳāsim Muḥsin b. Muḥammed el-Muḥsin b. Sesneveyhi muhaddistir.

[س س ت ن]

سَسْتَانُ [Sestān] (دَسْتَانٌ [destān] vezninde) Īrān'da mülūk-i Benī Buveyh'in nesebleri ricālindendir.

[س ط ن]

اَلْأُسْطُوَانَةُ [el-usṭuvānet] (hemzenin ve ṭā'nın zammıyla) Bināʾ direğine ve ayağına denir, سَارِيَةٌ [sāriyet] maᶜnāsına; vezni أُفْعُوَالَةٌ [ufᶜuvālet]tir yāhūd فُعْلُوَانَةٌ [fuᶜluvānet]tir. Ve bu, ustūn-ı Fārisī muᶜarrebidir. Ve dābbe kısmının ayağına ıtlāk olunur. Ve zekere ıtlāk olunur; cemᶜi أَسَاطِينُ [esāṭīn]tir; ve minhu أَسَاطِينُ مُسَطَّنَةٌ أَيْ مُوَطَّدَةٌ مُحْكَمَةٌ

اَلْأُسْطُوَانُ [el-usṭuvān] (أُفْعُوَانٌ [ufᶜuvān] vezninde) Uzun boyunlu yāhūd yüksek yapılı erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ أُسْطُوَانٌ أَيِ الطَّوِيلُ الْعُنُقِ أَوِ الْمُرْتَفِعُ Ve

أُسْطُوَانُ [Usṭuvān] Rūm ülkesinde bir serhaddin ismidir. Şārihin beyānına göre Şām serhaddi olacaktır.

اَلسَّاطِنُ [es-sāṭin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Habīs ve bed-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ سَاطِنٌ أَيْ خَبِيثٌ

اَلْأَسْطَانُ [es-esṭān] (سَحْبَانُ [seḥbān] vezninde) سَطْلٌ [saṭl] dedikleri bakır kaba denir; nūn, lām bedelidir, yaᶜnī aslı أَسْطَالٌ dır. Ve

أَسْطَانُ [Esṭān] Ermīniye'den Ḫilāṭ kazāsında bir kalᶜa adıdır.

[س ع ن]

اَلسَّعْنُ [es-saᶜn] (sīn'in fethiyle) Çerviş yağına denir. Ve sırf ve hālis şarāba denir; ve minhu yukālu: يَوْمُ سَعْنٍ مُضَافًا أَيْ ذُو شَرَابٍ صِرْفٍ

اَلسُّعْنُ [es-suᶜn] (sīn'in zammıyla) Şol tuluma denir ki ortasından kesip torba şeklinde ederler ve ona nebīz ıslatırlar ve gāhca kova gibi onunla su çekerler ve gāh olur ki nisvān ona pamuk ve iplik makūlesi eşyālarını vazᶜ ederler; cemᶜi سِعَنَةٌ [siᶜanet] gelir, قِرَدَةٌ [ḳiredet] vezninde.

اَلسَّعْنَةُ [es-saᶜnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mübārek ve kutlu yāhūd uğursuza denir; yukālu: هُوَ سَعْنَةٌ أَيْ مَيْمُونَةٌ أَوْ مَشْؤُومَةٌ Ve bir recül ismidir. Ve nāçīz nesneye denir; yukālu: مَا لَهُ سَعْنَةٌ وَلَا مَعْنَةٌ أَيْ شَيْءٌ

إِبْنُ سَعْنَةَ [İbnu Saᶜnet] Şuᶜarādandır.

اَلسُّعْنَةُ [es-suᶜnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) زِفْنٌ [zifn] maᶜnāsınadır ki sütūḥlarda ittihāz olunan sāyebāna denir, ᶜalā-kavlin mutlakan gölgeliğe denir, sāyebān maᶜnāsına salaş ve hayme ve sāʾirleri gibi. Ve bir recül adıdır. Ve kovanın ağzına uzattıkları ağaca denir. Eğer iki dāne olursa ki salīb şeklinde olur, عَرْقُوَتَانِ [ᶜarḳuvetān] derler. Ve devenin sarkık olan üst dudağına denir. Ve Zeyd b. Suᶜne bir Yehūdīdir. Şārih

der ki ashābdan olmuştur.

اَلْإِسْعَانُ [el-isʿān] (hemzenin kesriyle) Gölgelik edinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ مِظَلَّةً

اَلسَّعَانِينُ [es-seʿānīn] (sīn'in fethiyle) Nasārā tāʾifesinin bir paskalyalarıdır ki fısıh dedikleri büyük paskalyadan bir hafta mukaddem olur, haçlarıyla sahrāya hurūc ederler. Şārih der ki Süryānīden muʿarrebdir ve şart-ı Hazret-i Fārūḳī üzere memnūʿlardır.

اَلْمُسَعَّنُ [el-musaʿʿan] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) İki kıtʿa meşinden düzülmüş kovaya denir.

اَلتَّسَعُّنُ [et-tesaʿʿun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Deve pek tavlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَعَّنَ الْجَمَلُ إِذَا امْتَلَأَ سِمَنًا

[س غ ن]

اَلْأَسْغَانُ [el-esġān] (ġayn-ı muʿceme ile أَسْبَابٌ [esbāb] vezninde) Kemter gıdālara denir; müfredi سَغَنٌ [seġan]dır, سَبَبٌ [se-beb] vezninde; yukālu: يَتَعَيَّشُونَ الْأَسْغَانَ أَيِ الْأَغْذِيَةَ الرَّدِيئَةَ

[س ف ر ن]

إِسْفِرَايِنُ [İsfirāyin] (hemzenin ve yā-yı tahtiyyenin kesriyle) Ḫorāsān ülkesinde bir belde adıdır.

[س ف ن]

اَلسَّفْنُ [es-sefn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Bir nesnenin kabuğunu soymak maʿnāsınadır; yukālu: سَفَنَ الشَّيْءَ سَفْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَشَرَهُ [Ve] سَفِينَةٌ [sefīnet] bundan meʾhūzdur. Ve yel yeryüzünü sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَفَنَتِ الرِّيحُ وَسَفِنَتْ سَفْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَتْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

اَلسَّفِينَةُ [es-sefīnet] (دَفِينَةٌ [defīnet] vezninde) Gemiye denir, suyun yüzünü kaşr eylemekle ıtlāk olundu, فَعِيلَةٌ [faʿīlet] bi-maʿnā فَاعِلَةٌ [fāʿilet]tir. Cemʿi سَفَائِنُ [sefāʾin] ve سُفُنٌ [sufun] gelir zammeteynle ve سَفِينٌ [sefīn] gelir, أَمِيرٌ [emīr] vezninde.

اَلسَّفَّانُ [es-seffān] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Gemi yapana denir, marangoz taʿbīr olunur.

اَلسِّفَانَةُ [es-sifānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Marangozluğa denir.

اَلسَّفَنُ [es-sefen] (fethateynle) Pek sert deriye denir, keler derisi gibi. Ve nesne yonup yumuşatacak taşa yāhūd mutlakan nesne yonacak ālete denir, keser gibi. Ve şol törpü gibi sert balık yā keler ve timsāh derisine denir ki okları yonduktan sonra onu sürüp nā-hemvārlarını ve yonuk eserlerini giderip düz ve musaykal ederler.

اَلْمِسْفَنُ [el-misfen] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi nesne yonacak ālete denir, keser gibi.

اَلسَّفُونُ [es-sefūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yeryüzünü sıyırıp süpüren yele denir; yukālu: رِيحٌ سَفُونٌ إِذَا كَانَتْ تَقْشِرُ وَجْهَ الْأَرْضِ

اَلسَّافِنَةُ [es-sāfinet] سَفُونٌ [sefūn] maʿnāsınadır; cemʿi سَوَافِنُ [sevāfin]dir.

اَلسَّافِينُ [es-sāfīn] Arkanın iç yüzünde bir uzun damardır ki yürek asıldığı damar ona muttasıldır.

اَلسَّفَّانَةُ [es-seffānet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Şeh-dāne inciye denir; yukālu: يَتَلَأْلَؤُ كَالسَّفَّانَةِ أَيِ اللُّؤْلُؤَةِ Ve Ḥātem-i Ṭāʾī kızının ismidir.

سِيفَنَّةُ [sīfennet] (sīn'in kesri ve fāʾ ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Mısır diyārına mahsūs bir kuş adıdır, her hangi ağaca konsa mecmūʿ-ı evrākını ekl eder. Ve

سِيفَنَّةُ [Sīfennet] Muhaddisînden İbrāhīm b. Ḥuseyn b. Dīzīl el-Hemedānī lakabıdır, hangi muhaddise tereddüd eylese onun mahfūz ve mektūbu olan bi'l-cümle ahādīsi ahz ve ketb eylemekle mülakkab oldu.

سَفَّانٌ [Seffān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Naṣîbîn ile Cezîre-i İbn ʿÖmer beyninde bir nāhiye adıdır. Ve Necīb b. Meymūn el-Vāsiṭī es-Seffānī muhaddistir.

سَفِينٌ [Sefīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Maşrıkta bir mevziʿ adıdır.

سَفِينَةُ [Sefīnet] (دَفِينَةٌ [defīnet] vezninde) Nebiyy-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerinin yāhūd Ummu Seleme cenāblarının kölesi lakabıdır ki ismi Mihrān idi.

سُفْيَانُ [Sufyān] (عُثْمَانُ [ʿuşmān] vezninde) Yāʾ bābında mezkūrdur.

[س ق ن]

اَلْإِسْقَانُ [el-isḳān] (ḳāf'la إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Kılıca gereği gibi cilā vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْقَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَّمَ جِلَاءَ سَيْفِهِ

اَلْأَسْقَانُ [el-esḳān] (hemzenin fethiyle) Çelimsiz ince böğürlere denir, خَوَاصِرُ ضَامِرَةٌ maʿnāsına.

[س ك ن]

اَلسُّكُونُ [es-sukūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Karār ve ārām eylemek maʿnāsınadır ki Türkîde dinmek taʿbīr olunur ki baʿde'l-hareke olur; yukālu: سَكَنَ الْمُتَحَرِّكُ سُكُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَرَّ Ve bir mahalde müstakirr olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَكَنَ دَارَهُ إِذَا اسْتَوْطَنَهُ Ve miskīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَكَنَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مِسْكِينًا

اَلتَّسْكِينُ [et-teskīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Müteharrik nesneyi epsem ve sākin kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: سَكَّنْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ قَارًّا Ve dāʾimā سُكَيْنٌ [sukeyn] dedikleri cüst ve revende hımāra binmek maʿnāsınadır; yukālu: سَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى رُكُوبِ السُّكَيْنِ Ve āteşte kargı doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: سَكَّنَ الصَّعْدَةَ إِذَا قَوَّمَهَا بِالنَّارِ

اَلْإِسْكَانُ [el-iskān] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir mahalde sākin ve ber-karār kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْكَنَهُ الدَّارَ إِذَا جَعَلَهُ سَاكِنًا فِيهَا Ve bir adamı fakr u fāka hareketten alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْكَنَهُ الْفَقْرُ أَيْ قَلَّلَ حَرَكَتَهُ ʿAlā-kavlin مِسْكِينٌ [miskīn] bundan meʾhūzdur, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adamı miskīn kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْكَنَهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ مِسْكِينًا Ve sonradan miskīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَا كَانَ مِسْكِينًا وَإِنَّمَا أَسْكَنَ

اَلسَّكَنُ [es-seken] (fethateynle) ve

اَلسُّكْنَى [es-suknā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) إِسْكَانٌ [iskān]dan ismlerdir; tekūlu: دَبَّرَ لِي فُلَانًا سَكَنًا وَسُكْنَى Ve

سَكَنٌ [seken] Āteşe ıtlāk olunur. Ve medār-ı sükūn u ārām olan nesneye denir, hāne ve ehl ve ʿayāl gibi; yukālu: هُوَ سَكَنٌ لَهُ وَهُوَ مَا يُسْكَنُ إِلَيْهِ Ve bir recül adıdır; baʿzen kāf'ı iskān olunur. Ve

سَكَنٌ [seken] Rahmet ve bereket maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ سَكَنٌ لَهُمْ أَيْ رَحْمَةٌ وَبَرَكَةٌ

اَلْمَسْكَنُ [el-mesken] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] ve مَجْلِسٌ [meclis] veznlerinde) İsm-i mekāndır, hāne ve menzile denir; yukālu: هَذَا مَسْكَنُهُمْ أَيْ مَنْزِلُهُمْ Ve

مَسْكِنٌ [Meskin] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Kūfe'de bir mevziʿ adıdır.

اَلسَّكْنُ [es-sekn] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir hānede sākin olan eşhāsa denir ki ism-i cemʿidir yāhūd سَاكِنٌ [sākin] in cemʿidir; yukālu: هُمْ سَكْنُ الدَّارِ أَيْ أَهْلُهَا

اَلْمِسْكِينُ [el-miskīn] (mīm'in kesriyle ve fethiyle) Aslā bir nesneye mālik olmayan fakīre denir, ʿalā-kavlin kifāyet mikdārı nesnesi olmayana denir; yukālu: رَجُلٌ مِسْكِينٌ وَيُفْتَحُ مِيمُهُ أَيْ لَا شَيْءَ لَهُ أَوْ لَهُ مَا لَا يَكْفِيهِ أَوْ يُقَالُ أَسْكَنَهُ الْفَقْرُ إِذَا قَلَّلَ حَرَكَتَهُ

Şārih der ki مِسْكِينٌ [miskīn] mīm'in kesriyledir ve Benī Esed lügatinde mīm meftūhadır. Ve bu سُكُونٌ [sukūn]dan meʾhūzdur, taʿayyüş zımnında nāsa sükūn ve istīnāsları tasavvuruna mebnīdir yāhūd إِسْكَانٌ [iskān]-ı fakrdan meʾhūzdur ki taklīl-i hareket yaʿnī iʿdām-ı hareket maʿnāsınadır. Ve مِسْكِينٌ [miskīn] ile فَقِيرٌ [faḳīr] beynini fark ederler. ʿİnde'l-baʿz müʾellifin evvel taʿrīfi üzeredir ki فَقِيرٌ [faḳīr]in hāli مِسْكِينٌ [miskīn]den ahsendir ve ʿinde'l-Aşmaʿī ʿale'l-ʿakstir. İntehā. Ve

مِسْكِينٌ [miskīn] Zelīl ve makhūr maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِسْكِينٌ أَيْ ذَلِيلٌ Ve zaʿīf maʿnāsınadır, cemʿi مَسَاكِينُ [mesākīn] dir ve مِسْكِينُونَ [miskīnūn]dur; müʾennesi kezālik مِسْكِينٌ [miskīn] ve مِسْكِينَةٌ [miskīnet] tir, cemʿi مِسْكِينَاتٌ [miskīnāt]tır. Müʾellif فَقْرٌ [faḳr] māddesinde ziyādece işbāʿ eylemiştir.

اَلتَّسَكُّنُ [et-tesekkun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلتَّمَسْكُنُ [et-temeskun] (تَمَنْطُقٌ [temenṭuḳ] vezninde) Miskīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَكَّنَ الرَّجُلُ وَتَمَسْكَنَ إِذَا صَارَ مِسْكِينًا

اَلسَّكِينَةُ [es-sekinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznninde) Boyunda başın karār eylediği yere denir ki başın kürsīsidir. Ve

سَكِينَةٌ [sekinet] مَسْكَنٌ [mesken] manāsınadır; cemʿi سَكِينَاتٌ [sekināt] gelir, مَكِنَةٌ [mekinet] ve مَكِنَاتٌ [mekināt] gibi; ve minhu'l-hadīsu: أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ يَوْمَ الْفَتْحِ "إِسْتَقِرُّوا عَلَى سَكِنَاتِكُمْ فَقَدِ انْقَطَعَتِ الْهِجْرَةُ" أَيْ عَلَى مَسَاكِنِكُمْ

اَلْمَسْكَنَةُ [el-meskenet] (مَرْحَمَةٌ [merḥamet] vezninde) İsmdir, miskīnliğe denir ki fakr ve züll ve zaʿftan ʿibarettir.

اَلْمُسْكِنُ [el-muskin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Meskenet sāhibine denir; yukālu: أَصْبَحُوا مُسْكِنِينَ أَيْ ذَوِي مَسْكَنَةٍ

اَلسُّكُونَةُ [es-sukūnet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Miskīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَكُنَ الرَّجُلُ وَسَكَنَ سُكُونَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا صَارَ مِسْكِينًا

اَلسِّكِّينُ [es-sikkīn] ve

اَلسِّكِّينَةُ [es-sikkīnet] (sīn'in kesri ve kāf'ın teşdīdiyle) Maʿrūftur ki bıçağa denir. Fārisīde kārd denir; mezbūhu hareketten iskān eylediği için ıtlāk olunmuştur. سِكِّينٌ [sikkīn] lafzı müzekker ve müʾennes olur.

اَلسَّكَّانُ [es-sekkān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلسَّكَاكِينِيُّ [es-sekākīniyy] (sīn'in fethiyle) Bıçakçıya denir; yukālu: فُلَانٌ سَكَّانٌ وَسَكَاكِينِيٌّ أَيْ صَانِعُ السِّكِّينِ Şārih der ki سَكَاكِينُ [sekākīn] سِكِّينٌ[sikkīn]in cemʿidir. İbn Sīde dedi ki bu nisbet-i müvellededir; zīrā cemʿe nisbet olundukta kıyās olan müfredine redd olunmaktır.

اَلسَّكِينَةُ [es-sekīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) ve

اَلسِّكِّينَةُ [es-sikkīnet] (sīn'in kesriyle ve kāf'ın teşdīdiyle) Vakār ve tumeʾnīnet ve temkīn maʿnāsınadır; ve kuriʾe bihimā kavluhu taʿālā: ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ اَلْآيَة أَيْ فِيهِ مَا

تَسْكُنُونَ بِهِ إِذَا أَتَاكُمْ أَوْ هِيَ شَيْءٌ كَانَ لَهُ رَأْسٌ كَرَأْسِ الْهِرِّ مِنْ زَبَرْجَدٍ وَيَاقُوتٍ وَجَنَاحَانِ Yaʿnī baʿzılar dedi ki burada سَكِينَةٌ [sekīnet]ten murād bir nesnedir ki zebercedden ve yākūttan yed-i kudretle masnūʿdur; kedi başı gibi başı ve kanatları var idi, kaçan sayha eyledikte aʿdālarına fevz ve zafer bulmağa delīl olmakla ıztırāb-ı derūnları ārām ve sükūnete muhavvel olur idi.

اَلْمِسْكِينَةُ [el-Miskīnet] (mīm'in kesriyle) Medīne-i münevvere'nin ismidir. Şārih der ki zāhiren rahmet ve bereket maʿnāsınadır.

اَلْإِسْتِكَانُ [el-istikān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Züll ve huzūʿ ve tevāzuʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكَانَ الرَّجُلُ إِذَا خَضَعَ Ve bu مَسْكَنَةٌ [meskenet]ten meʾhūz وَذَلَّ إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl]dir; kāf'ın fethası işbāʿ olunmuştur. Müʾellif bununla "ك،و،ن" yāhūd kīn "ك،ي،ن" māddesinden إِسْتِفْعَالٌ [istifʿāl] dir kavlini redd eylemiştir.

اَلسُّكَيْنُ [es-Sukeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-de) Bir cemāʿattir. Ve cüst ve revende hımāra denir; yukālu: رَأَيْتُهُ رَاكِبًا عَلَى السُّكَيْنِ أَيِ الْحِمَارِ الْخَفِيفِ السَّرِيعِ Bunun müʾennesi سُكَيْنَةٌ [sukeynet]tir. Ve

سُكَيْنَةُ [sukeynet] Taslīt-i ilāhiyle Nemrūd'un enfine girip āzürde eden sivrisineğin ismidir. Ve bir sahābī adıdır. Ve Ḥuseyn b. ʿAlī radıyallāhu ʿanhumā hazretlerinin duhterleri ismidir, ṭurre-i Sukeyniyye ona mensūbdur, cebhelerinde ṭurreleri var idi. Şārih der ki Sukeynet cenāblarının vālidesi Rebāb b. İmruʾulḳays idi, Kerbelā vakʿasında hāzıra idi, baʿdehu Medīne'ye gelip hüzn ve endūhla onda vefāt eyledi. Ve niçe muhaddise hatunların ismidir.

سَكِّينَةُ [Sekkīnet] (sīn'in fethi ve kāf-ı müşeddedenin kesriyle) Esmādandır: ʿAlī b. el-Ḥuseyn b. Sekkīne ve Mubārek b. Aḥmed b. Ḥuseyn b. Sekkīne ve Mubārek b. Mubārek b. Ḥasen b. Ḥuseyn b. Sekkīne muhaddislerdir.

أَبُو سَكِينَةَ [Ebū Sekīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Ziyād b. Mālik'tir ki muhaddistir ve ferddir.

اَلسَّاكِنُ [es-Sākin] Ṭāʾif kurbünde bir karye yāhūd bir vādī ismidir. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. Sākin ez-Zencānī ve Muḥammed b. ʿAbdullāh b. Sākin el-Bīkendī muhaddislerdir.

سَوَاكِنُ [Sevākin] Mekke-i mükerreme kurbünde bir güzel cezīre ismidir, Cidde ile Ḥabeşe beyninde vākiʿdir.

اَلْأَسْكَانُ [el-eskān] (hemzenin fethiyle) Akvāt ve agdiye maʿnāsına müstaʿmeldir; müfredi سَكَنٌ [seken]dir, fethateynle.

سَاكِنٌ [Sākin] ve

سَاكِنَةُ [Sākinet] ve

مَسْكَنٌ [Mesken] مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde. Ve

مُسْكِنٌ [Muskin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Esāmīdendir.

مِسْكِينٌ [Miskīn] Bu dahi esmādandır. Miskīn ed-Dārimī şāʿir-i mücīddir. Ve Dirʿ b. Yeskun ki يَنْصُرُ [yanṣuru] veznindedir, tābiʿīdir.

سَكْنٌ [Sekn] (sīn'in fethiyle yāhūd زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Sohbetinde ihtilāf olundu. Müʾellif ʿacībdir ki سُكَّانُ السَّفِينَةِ [sukkānu's-sefīnet]den zuhūl eylemiştir ki رُمَّانٌ [rummān] veznindedir, geminin dümenine denir, gemiye ıztırābdan sākin eylediği için.

[س ل ع ن]

اَلسَّلْعَنَةُ [el-selʿanet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Şiddetle yelmek maʿnāsınadır; yukālu: سَلْعَنَ فِي عَدْوِهِ إِذَا عَدَا شَدِيدًا

[س ل ت ن]

اَلسِّلْتِينُ [es-siltīn] (sīn'in kesriyle) Şol hurmā ağacına denir ki su vāsıl olmamakla suyu cezb için dibine çukur kazılmış ola.

[س م ج ن]

سَمَجُونُ [Semecūn] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Ebu'l-Ḳāsim Aḥmed b. ʿAbdulvedūd b. ʿAlī b. Semecūn el-Hilālī el-Endelusī nām şāʿirin pederinin ceddi ismidir.

[س م ح ن]

سَمْحُونُ [Semḥūn] (ḥā-yı mühmele ile صَعْفُوقٌ [ṣaʿfūḳ] vezninde ki vezn-i nādirdir) Ebū Bekr el-Endelusī el-Edīb en-Naḥvī pederinin ismidir.

[س م ن]

اَلسَّمَانَةُ [es-semānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

اَلسِّمَنُ [es-simen] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Semirmek maʿnāsınadır; yukālu: سَمِنَ الرَّجُلُ سَمَانَةً وَسِمَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهُ وَشَحْمُهُ

اَلسَّامِنُ [es-sāmin] ve

اَلسَّمِينُ [es-semīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Semiz şahsa denir. سَمِينٌ [semīn]in cemʿi سِمَانٌ [simān]dır sīn'in kesriyle. Ve

سَامِنٌ [sāmin] Sāfī yağı çok adama denir; yukālu: هُمْ سَامِنُونَ أَيْ كَثِيرُو السَّمْنِ

اَلْمُسْمِنُ [el-musmin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Halkī ve māder-zād semize denir; yukālu: هُوَ سَامِنٌ أَيْ سَمِينٌ خِلْقَةً

اَلْإِسْمَانُ [el-ismān] (hemzenin kesriyle) Halkī semiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ مُسْمِنًا Ve semiz hayvāna mālik olmak yāhūd semiz hayvān iştirā eylemek yāhūd bir adama semiz hayvān bahş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا مَلَكَ سَمِينًا أَوِ اشْتَرَاهُ أَوْ وَهَبَهُ Ve bir adamın hayvānları semirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَتْ مَاشِيَتُهُ Ve taʿāma yağ katmak ve yağ ile pişirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَنَ الطَّعَامَ إِذَا عَمِلَهُ بِالسَّمْنِ Ve bir adamın yağı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَنَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ سَمْنُهُمْ

اَلتَّسْمِينُ [et-tesmīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Semirtmek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّنَهُ إِذَا صَيَّرَهُ سَمِينًا Ve taʿāmı yağla tabh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّنَ الطَّعَامَ إِذَا عَمِلَهُ بِالسَّمْنِ Ve soğutmak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّنَهُ إِذَا بَرَّدَهُ

اَلْمُسْمَنَةُ [el-musmenet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Halkī semiz hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُسْمَنَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ خِلْقَةً

اَلْمُسَمَّنَةُ [el-musemmenet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Edviye ile sonradan semirmiş hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُسَمَّنَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ بِالْأَدْوِيَةِ

اَلْإِسْتِسْمَانُ [el-istismān] Bir kimseden kendisine yağ bahş olunmağı istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَسْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ أَنْ يُوهَبَ لَهُ السَّمْنُ Ve bir adamı semiz bulmak maʿnāsınadır; yāhūd semiz ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَسْمَنَ فُلَانًا إِذَا وَجَدَهُ سَمِينًا أَوْ عَدَّهُ سَمِينًا

اَلْمَسْمَنَةُ [el-mesmenet] (mīm'lerin fethiyle) Semirmeğe bāʿis olan nesneye denir, semizlik otu gibi; yukālu: طَعَامٌ مَسْمَنَةٌ أَيْ يُسْمِنُ

اَلسَّمِينَةُ [es-semīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Aslā taş ve moloz eseri olmayan sāfī

topraklı yere ıtlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ سَمِينَةٌ أَيْ تَرِبَةٌ لَا حَجَرَ فِيهَا

اَلسَّمْنُ [es-semn] (sīn'in fethiyle) Kere yağından hāsıl olan yağa denir ki sāfī yağ taʿbīr olunur; sümümun cümlesine mukāvim ve kurūh-ı habīseden vesahı münakkī ve mecmūʿ-ı evrāmı munaḍḍic ve tılāsı çehreden kelef ve nemeş ʿārızalarını müzīldir; cemʿi أَسْمُنٌ [esmun]dur, فَلْسٌ [fels] ve أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve سُمُونٌ [sumūn] ve سُمْنَانٌ [sumnān]dır sīn'lerin zammıyla. Ve

سَمْنٌ [semn] Masdar olur, taʿāmı sāfī yağla tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَنَ الطَّعَامَ سَمْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَمِلَهُ بِالسَّمْنِ Ve bir adama sāfī yağ yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَنَ الْقَوْمَ إِذَا أَطْعَمَهُ سَمْنًا Ve Fityān b. Aḥmed b. Semniyye, İbn Nuḳṭa'nın şeyhidir.

اَلسُّمَانَى [es-sumānā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) Bir kuş adıdır; müfred ve cemʿe ıtlāk olunur yāhūd müfredi سُمَانَاةٌ [sumānāt] tır. Bu kuş Türkīde yelve kuşu dedikleridir ki pek yağlı olur; bıldırcına سَلْوَى [selvā] derler ve ona قَتِيلُ الرَّعْدِ [ḳatīlu'r-raʿd] dahi derler, raʿd āvāzıyla helāk olurlar, ekserī sevāhilde olur.

اَلسَّمَّانُ [es-semmān] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) Boyaların nakş ve zīnetini açmak için ve revnak vermek için sürülen revganlara denir ki nakkāşlar kullanırlar.

اَلسُّمَنِيَّةُ [es-Sumeniyyet] (sīn'in zammıyla عُرَنِيَّةٌ [ʿureniyyet] vezninde) Hindistān'da bir tāʾifedir ki dehrī ve hulūl ve tenāsuh mezhebindedirler. Şārih der ki Sūmnāt nām beldeye mensūblardır, gayr-i kıyās üzere.

اَلسُّمْنَةُ [es-sumnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir nevʿ nebāttır ki nücūm-ı sayf terbiyesiyle nābit ve her dem bahār olur. Bu nebātın fülfül gibi dāneleri olur ki حَبُّ السُّمْنَةِ [ḥabbu's-sumnet] derler. ʿAcemler nukl-ı hāce derler. Ve Türkīde yaban şehdānesi taʿbīr olunur, nisvān semirmek için ekl ederler. Ve

سُمْنَةٌ [sumnet] Mutlakan semirmek için tenāvül olunan dārūya denir; yukālu: تَعَالَجَتْ فُلَانَةٌ بِالسُّمْنَةِ أَيْ دَوَاءِ السِّمَنِ Ve bir mevziʿ adıdır. Ve Buḫārā kazāsında bir karye adıdır; fukahādan Muḥammed b. ʿAlī b. Abdulmelik ondandır. Ve Zubeyr b. Muḥammed el-ʿÖmerī el-Muḳrī lakabıdır.

سَمْنَانُ [Semnān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir mevziʿdir.

سِمْنَانُ [Simnān] (sīn'in kesriyle) Bir beldedir.

سُمْنَانُ [Sumnān] (ثُعْبَانٌ [ṯuʿbān] vezninde) Bir dağ adıdır.

سَامَانُ [Sāmān] Esmā-i Aʿcāmdandır: Sāmān b. ʿAbdullāh el-Melik es-Sāmānī muhaddistir. Ve Reyy kazāsında bir karyedir. Ve Işfahān'da bir mahalledir; muhaddisīnden Aḥmed b. ʿAlī eṣ-Ṣaḥḥāf oradandır.

اَلْمُلُوكُ السَّامَانِيَّةُ [el-mulūku's-Sāmāniyyet] Īrān'da selefte bir hānedān-ı saltanat idiler; Sāmān b. Ḫayyā nām cedlerine mensūblardır.

سُمْنٌ [Sumn] (sīn'in zammıyla) Bir mevziʿdir.

سُمَيْنَةُ [Sumeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Nibāc nām mahalden Başra'ya gidenlerin ibtidā konakları olan mevziʿin ismidir.

اَلْأَسْمَانُ [el-esmān] (hemzenin fethiyle)

Köhne izārlara denir; yukālu: جَاؤُوا وَعَلَيْهِمُ الْأَسْمَانُ أَيِ الْأُزُرُ الْخُلْقَانُ

سَامِينُ [Sāmīn] Hemedān kazāsında bir karye adıdır.

سِمْنِينُ [Sīmnīn] (sīn'in kesriyle) Bir beldedir.

سَمِينٌ [Semīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ʿAbdullāh b. ʿAmr b. Ṣaʿlebe'nin lakabıdır; çok birāderleri ve aʿmām ve akribāları olmakla mülakkab oldu.

[س ن ن]

اَلسِّنُّ [es-sinn] (sīn'in kesri ve nūn'un teşdīdiyle) Dişe denir ضِرْسٌ [ḍirs] maʿnāsına; cemʿi أَسْنَانٌ [esnān] ve أَسِنَّةٌ [esinnet] gelir ve أُسُنٌّ [usun] gelir zammeteynle. Şārih der ki سِنٌّ [sinn] ile ضِرْسٌ [ḍirs] müterādiftir. Ve ضِرْسٌ [ḍirs]i azı dişinde istiʿmāl ʿörfīdir. Ve سِنٌّ [sinn] lafzı müʾennestir, musaggarı سُنَيْنَةٌ [suneynet]tir. Ve

سِنٌّ [sinn] Yaban öküzüne denir. Ve Medīne'de bir cebel adıdır. Ve Reyy şehrinde bir mevziʿ adıdır. Ve nehr-i Dicle üzere bir beldedir; fukahādan ʿAbdullāh b. ʿAlī es-Sinnī oradandır. Ve Rehā ile Āmid beyninde bir beldedir. Ve سِنُّ الْقَلَمِ [sinnu'l-ḳalem] kalemin ucunda yonulan yerine ıtlāk olunur ki şakkın iki tarafıdır; yukālu: أَطِلْ سِنَّ قَلَمِكَ وَهُوَ مَكَانُ الْبَرْيِ مِنْهُ Ve ekl-i şedīd maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve kırn ve hemtā maʿnāsına müstaʿmeldir; dişlerin birbirine muvāfakatı tasavvuruna mebnīdir; yukālu: هُوَ سِنُّهُ أَيْ قِرْنُهُ Ve sarımsak dişine ıtlāk olunur. Şārih der ki tā-yı vahdet dāhil olup vāhidine سِنَّةٌ [sinnet] denir. Ve orak ve bıçkı dişlerine ıtlāk olunur. Ve mikdār-ı ʿömr maʿnāsına müstaʿmeldir ki yaş taʿbīr olunur; yukālu: كَمْ سِنُّكَ أَيْ مِقْدَارُ عُمُرِكَ Ve سِنٌّ [sinn] kelimesi gerek diş ve gerek insān ve hayvānda ʿömr maʿnāsına olsun müʾennestir; cemʿi أَسْنَانٌ [esnān] gelir. Mütercim der ki İbn Eşīr'in beyānına göre ʿömr maʿnāsında مُدَّةٌ [muddet] iʿtibārıyladır. Ve ona سِنٌّ [sinn] ıtlākı tūl ve imtidād tasavvuruna yāhūd hayvānın ʿömrü سِنٌّ [sinn]iyle maʿlūm olduğuna mebnīdir. Ve

سِنٌّ [sinn] Bir adamın yaşdaşına ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ سِنُّهُ أَيْ لِدَتُهُ وَتِرْبُهُ Ve arkada kaburga kemiklerinin uçlarına ıtlāk olunur. Ve fi'l-meseli: ""وَقَعَ فُلَانٌ فِي سِنِّ رَأْسِهِ أَيْ عَدَدِ شَعْرِهِ مِنَ الْخَيْرِ أَوْ فِي مَا شَاءَ وَاحْتَكَمَ Yaʿnī "Başının kılları ʿadedince hayr ve niʿmete uğradı" yāhūd "Merāmına nāʾil olup dilhāhı üzere seräser onda tasarruf eyledi" diyecek yerde īrād olunur. Şārih der ki bu mesel وَجَدَ فُلَانٌ كَلَأً سِنًّا وَانْبَطَأَ سِنًّا kavlinden meʾhūzdur ki kesretten kināyedir. Ve وَقَعَ فِي سِنِّ رَأْسِهِ ʿunvānında dahi mervīdir.

ذُو السِّنِّ [Ẕu's-Sinn] İbn Veşen el-Becelī lakabıdır, artık dişi olmakla mülakkab oldu. Ve Ẕu's-Sinn, İbnu's-Ṣavān b. Abduşems lakabıdır.

اَلْإِسْنَانُ [el-isnān] (hemzenin kesriyle) Pīr ve sāl-horde olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسَنَّ الرَّجُلُ إِذَا كَبِرَتْ سِنُّهُ Ve insān ve hayvānın dişi bitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَنَّ الصَّبِيُّ إِذَا نَبَتَتْ سِنُّهُ Ve dişi bitirmek yaʿnī dişlendirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَنَّ اللهُ سِنَّهُ أَيْ أَنْبَتَهُ Ve hāssatan nāka kısmının sekiz yaş dişi bitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَنَّ سَدِيسُ النَّاقَةِ إِذَا نَبَتَ

اَلْإِسْتِسْنَانُ [el-istisnān] Bu dahi yaşlı, pīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَسَنَّ الرَّجُلُ إِذَا كَبِرَتْ سِنُّهُ Ve bir yola sülūk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَسَنَّ الطَّرِيقَةَ إِذَا سَارَهَا

Ve yol işlek olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَسَنَّتِ الطَّرِيقُ إِذَا صَارَتْ مُسْتَسِنًّا

اَلْأَسَنُّ [el-esenn] (hemzenin ve sīn'in fethiyle) Efʿal-i tafdīldir, sāʾirden yaşlı olana denir; yukālu: هُوَ أَسَنُّ مِنْهُ أَيْ أَكْبَرُ سِنًّا

اَلسَّنِينُ [es-senīn] ve

اَلسَّنِينَةُ [es-senīnet] (sīnlerin fethiyle) سِنٌّ [sinn] gibi bunlar da bir adamın yaşdaşına denir; yukālu: هُوَ سِنُّهُ وَسَنِينُهُ وَسَنِينَتُهُ أَيْ لِدَتُهُ وَتِرْبُهُ Ve

سَنِينٌ [senīn] Bilenmiş bıçak makūlesine denir. Ve taş kazındıkta dökülen un gibi kazıntıya denir. Ve bi'l-cümle otu otlanmış yere denir; yukālu: أَرْضٌ سَنِينٌ إِذَا أُكِلَ نَبَاتُهَا Ve

سَنِينَةٌ [senīnet] Uzun uzadı yüksek kum yığınına denir; cemʿi سَنَائِنُ [senāʾin]dir. Ve yele ıtlāk olunur, rīh maʿnāsına.

اَلسَّنُّ [es-senn] (sīn'in fethiyle) Bıçak makūlesini bileği taşına sürüp bilemek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ السِّكِّينَ سَنًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحَدَّهُ وَصَقَلَهُ Ve mızrağa temren geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ الرُّمْحَ إِذَا رَكَّبَ فِيهِ سِنَانَهُ Ve dişe misvāk sürmek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ الْأَضْرَاسَ إِذَا سَوَّكَهَا Ve sürʿatle davar sürmek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا سَرِيعًا Ve bir işi īzāh ve beyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ الْأَمْرَ إِذَا بَيَّنَهُ Ve çamurdan saksı düzmek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ الطِّينَ إِذَا عَمِلَهُ فَخَّارًا Ve mızrak temreniyle bir kimseye dürtmek ʿalā-kavlin dişleriyle ısırmak yāhūd birinin dişlerini kırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ فُلَانًا إِذَا طَعَنَهُ بِالسِّنَانِ أَوْ عَضَّهُ بِالْأَسْنَانِ أَوْ كَسَرَ أَسْنَانَهُ Ve bir şahsı yüzü üzere kapayıp yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا كَبَّهَا عَلَى وَجْهِهَا Ve davarı otlağa salıvermek ʿalā-kavlin davarı gereği gibi görüp gözetip riʿāyet ve tīmārına ihtimāmla gövdesini mührelenmiş nesne gibi mücellā ve hemvār kılmak maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ الْمَالَ إِذَا أَرْسَلَهُ فِي الْمَرْعَى أَوْ أَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهَا حَتَّى كَأَنَّهُ صَقَلَهَا Ve tasvīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ الشَّيْءَ إِذَا صَوَّرَهُ Ve zırh giyip eteklerini aşağı salıvermek maʿnāsınadır yāhūd kendi üzerine su dökmek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ عَلَيْهِ الدِّرْعَ أَوِ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Ve bir yola sülūk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّ الطَّرِيقَةَ إِذَا سَارَهَا Ve arzın bi'l-cümle otları otlanmak maʿnāsınadır ki yerleri diş diş olur; yukālu: سُنَّتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَتْ سَنِينًا

اَلْمَسْنُونُ [el-mesnūn] Bu dahi bilenmiş bıçak makūlesine denir. Ve üzerinden ʿömrler geçmiş yıllamış nesneye denir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ﴾ أَيْ مُنْتِنٍ Pes maʿnā-yı lāzımı murād olmuş olur. Ve

مَسْنُونُ الْوَجْهِ [mesnūnu'l-vech] Çelimsizce dil-ber olarak çekme yüzlü adama denir yāhūd çehresi ve burnu nevʿan söbüce olana denir; yukālu: رَجُلٌ مَسْنُونُ الْوَجْهِ أَيْ مُمَلَّسُهُ حَسَنٌ سَهْلُهُ أَوْ فِي وَجْهِهِ وَأَنْفِهِ طُولٌ Ve

مَسْنُونٌ [Mesnūn] Mālik b. el-ʿAclān el-Ensārī kılıcının ismidir.

اَلتَّسْنِينُ [et-tesnīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bıçak makūlesini bilemek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّنَ السِّكِّينَ إِذَا أَحَدَّهُ وَصَقَلَهُ Ve söze tāb u tarāvet ve revnak vermek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّنَ الْمَنْطِقَ إِذَا حَسَّنَهُ Ve bir kimseye mızrak doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّنَ رُمْحَهُ إِلَيْهِ إِذَا سَدَّدَهُ Ve taʿāma iştihā vermek maʿnāsınadır; tekūlu: سَنَّنَنِي هَذَا الشَّيْءُ أَيْ شَهَّى إِلَيَّ الطَّعَامَ

اَلْمِسَنُّ [el-misenn] (mīm'in kesri ve sīn'in fethiyle) Kendisiyle yāhūd üzerinde nesne bilenir olan şeyʾe denir ki bileği ve kösre

taʿbīr olunur.

اَلْإِسْتِنَانُ [el-istinān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Misvāklanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَّ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَاكَ Ve at şevk ve cünbüşe gelip oynamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَّ الْفَرَسُ إِذَا قَمَصَ Ve beyābānda serāb oyna-yıp ıldıramak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَّ السَّرَابُ إِذَا اضْطَرَبَ

اَلسَّنُونُ [es-senūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dişleri misvāklayacak şeyʾe denir. Şārih der ki asl dişe sürülmekle ʿilāc edecek şeyʾe denir.

اَلسَّنَّةُ [es-sennet] (sīn'in fethiyle) Dişi ayı-ya ve dişi parsa denir. Ve

سَنَّةُ [Sennet] Esāmīdendir: Senne b. Mus-lim el-Betīn ve Ebū ʿOṣmān b. Senne muhadddislerdir. Ve Sinān b. Senne ve ʿAbdurraḥmān b. Senne ashābdandır.

اَلسِّنَّةُ [es-sinnet] (sīn'in kesriyle) İki ağızlı baltaya denir.

اَلسُّنَّةُ [es-sunnet] (sīn'in zammıyla) Yüze denir, وَجْهٌ [vech] maʿnāsına yāhūd yüzün görünen yerine yāhūd dāʾiresine denir yāhūd sūret ve çehreye yāhūd cebīnān ile cebheye denir. Ve sīret ve tarīkat maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ سُنَّةٌ حَسَنَةٌ أَيْ سِيرَةٌ وَطَرِيقَةٌ Ve tabīʿat ve cibillet maʿnāsınadır; yukālu: سُنَّةُ اللهِ تَعَالَى هُوَ كَرِيمُ السُّنَّةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Ve حُكْمُهُ وَأَمْرُهُ وَنَهْيُهُ Yaʿnī sünnet-i ilāhī tarīka-i hükm ve emr ve nehyinden ʿibārettir. Ve kavluhu taʿālā: ﴿إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ﴾ أَيْ مُعَايَنَةُ الْعَذَابِ Zīrā ʿazāb onların tarīka-i meslūkeleridir. Ve

سُنَّةٌ [sunnet] Medīne'ye mahsūs bir güne hurmā adıdır.

اَلسَّنَنُ [es-senen] (sīn'in harekāt-ı selāsı ve nūn'un fethiyle ve zammeteynle ki dört lügattir) Yolun doğrusuna denir; yukālu: إِلْزَمْ سَنَنَ الطَّرِيقِ وَسُنَنَهُ أَيْ نَهْجَهُ وَجِهَتَهُ Ve

سَنَنٌ [senen] (fethateynle) Seğirtirken beri öte sıçrayıp oynar olan deveye denir.

اَلسَّنَائِنُ [es-senāʾin] (sīn'in fethiyle) سَنِينَةٌ [senīnet]in cemʿidir, tarīka-i vāhide maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: جَاءَتِ الرِّيحُ سَنَائِنَ أَيْ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ Burada مَوَاقِعُ iʿtibārıyla cemʿ oldu.

اَلْمُسَانَّةُ [el-musānnet] (teşdīd-i nūn'la مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلسِّنَانُ [es-sinān] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bu-ğur deve nākaya aşmağa çökertmek için ağzıyla kavrayarak ensesine düşüp kov-mak maʿnāsınadır; yukālu: اَلْفَحْلُ يُسَانُّ النَّاقَةَ مُسَانًّا وَسِنَانًا أَيْ يَكْدِمُهَا وَيَطْرُدُهَا حَتَّى يُنَوِّخَهَا لِيَسْفِدَهَا

اَلْمَسْنُونَةُ [el-mesnūnet] Otu otlanmış arza denir.

سُنَيْنٌ [Suneyn (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır.

سُنَيْنَةُ [Suneynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Bint Miḥnef ismidir ki sahābiyyedir. Ve Ummu Seleme cenāblarının kölesi ismidir.

اَلْمَسَانُّ [el-mesānn] (mīm'in fethiyle) Yaşlı koça denir; yukālu: إِبِلٌ مَسَانٌّ أَيْ كِبَارٌ

اَلسِّنْسِنُ [es-sinsin] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Susuzluğa denir, عَطَشٌ [ʿaṭaş] maʿnāsına. Ve makaranın ve kuyu çarhının tekerlek-lerinde olan diş diş kertik yerlerine denir. Ve arkada omurga kemiklerinin uçlarına denir, سِنْسِنَةٌ [sinsinet] dahi denir. Ve gö-ğüste kaburga kemiklerinin uçlarına denir yāhūd göğse gelen eyegü kemiklerinin uç-larına denir.

سُنْسُنٌ [Sunsun] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Ebū Sufyān b. ʿAlāʾ nām kimsenin ki ʿAmr

b. ʿAlā'nın birāderidir, lakabıdır. Ve bir şāʿir ismidir. Ve Ḥuseyn b. Muḥammed nām şāʿirin ceddi ismidir.

اَلسِّنَانُ [es-sinān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Mızrak temrenine denir; cemʿi أَسِنَّةٌ [esinnet] gelir. Ve ʿArablar filān adama mızrak kullanmak müsahhardır, murād edip nişānladığı yere temreni taʿn ve infāz eder diyecek yerde هُوَ أَطْوَعُ السِّنَانِ derler, تُطَاوِعُهُ السِّنَانُ كَيْفَ شَاءَ maʿnāsına. Ve

سِنَانٌ [sinān] Sineklere denir, ذُبَّانٌ [ẕubbān] maʿnāsına. Ve minhu "وَمَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَنِيمُ سِنَانٍ" أَيِ الذُّبَّانِ Ve

سِنَانٌ [Sinān] Esmādandır: Sinān b. Senne ki zikr olundu. Ve Sinān b. Ebī Sinān, İbn Ṭuheyr ve İbn ʿAbdullāh ve İbn ʿÖmer ve İbn Vebre ve İbn Seleme ve İbn Şemʿale ve İbn Teym ve İbn Ṣaʿlebe ve İbn Revḥ ashābdandır. Ve

حِصْنُ سِنَانٍ [Ḥiṣnu Sinān] Rūm diyārında bir hisārdır. Ve Ebu'l-ʿAbbās el-Eṣamm es-Sinānī ceddi olan Sinān'a mensūbdur ve o muhaddisīndendir.

سُنَيْنٌ [Suneyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ebū Cemīle'nin ismidir ki ashābdandır. Ve Suneyn b. Vāḳid kezālik ashābdandır.

أُسْنَانُ [Usnān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Herāt kazāsında bir karyedir.

سَنِينَاءُ [Senīnāʾ] (sīn'in fethiyle) Kūfe kazāsında bir karye adıdır.

اَلسَّنَائِنُ [es-Senāʾin] (sīn'in fethiyle) Benī Vaḳḳāṣ yurdunda bir su adıdır.

اَلْمُسْتَسِنُّ [el-mustesinn] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ve

اَلْمُسْتَسَنُّ [el-mustesenn] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Tarīk-i meslūka denir.

اَلْمُسْتَنُّ [el-mustenn] (مُضْطَرٌّ [muḍṭarr] vezninde) Arslana denir.

ذُو السُّنَيْنَةِ [Ẕu's-Suneynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Ḥubeyb b. ʿUtbe et-Taġlibī lakabıdır, ağzında artık dişi olmakla mülakkab oldu.

أَسَدُ السُّنَّةِ [Esedu's-Sunnet] (sīn'in zammıyla) Esed b. Mūsā nām muhaddisin lakabıdır.

اَلسُّنِّيُّونَ [es-Sunniyyūn] (sīn'in zammıyla) Muhaddisīnden bir cemāʿattir ki Aḥmed b. Muḥammed b. İsḥāḳ İbnu's-Sunnī ki tesānīf-i kesīre sāhibidir. Ve ʿAlāʾ b. ʿAmr ve Yaḥyā b. Zekeriyyā es-Sunnī ve *Minhāc* müʾellifi Aḥmed b. ʿAlī b. Manṣūr ve bunlardan başka niçe zevāttır.

اَلتَّسَانُّ [et-tesānn] (teşdīd-i nūn'la تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) buğurlar birbirini kavrayıp berelemek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَانَّتِ الْفُحُولُ إِذَا تَكَادَمَتْ

سَنِينٌ [Senīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ʿAvf b. ʿAbd diyārında bir beldedir.

[س و ن]

اَلتَّسَوُّنُ [et-tesevvun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Karın sölpüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَوَّنَ بَطْنُهُ إِذَا اسْتَرْخَى

سُوَنُ [Suven] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Esāmīdendir: Faḍl b. Muḥammed b. Suven muhaddistir.

سُوَانٌ [Suvān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿdir.

أُسْوَانُ [Usvān] (hemzenin zammı ve fethiyle yāhūd Semʿānī fethle takyīdinde galat eyledi) Ṣaʿīd-i Mıṣr'da bir karye adıdır; muhaddisīnden Faḳīr b. Mūsā ondandır.

سُونَايَا [Sūnāyā] (sīn'in zammıyla) Baġdād kazāsında bir karye idi, sonra bilād ʿidādına idhāl olundu.

[س ه ن]

اَلْأَسْهَانُ [el-eshān] (hemzenin fethiyle) Yumuşak kumluklara denir; yukālu: نَزَلُوا بِالْأَسْهَانِ أَيِ الرِّمَالِ اللَّيِّنَةِ

[س ي ن]

اَلسِّينُ [es-sīn] (kesr-i sīn'le) Hurūf-ı şafīrden bir harf-i mehmūstur, ṣād harfinden itbāk ile ve zā-yı muᶜcemeden hems ile fark olunur. Ve gāhca baᶜzı kelime üzere ziyāde kılınır. Ve kendiden tāᵓ harfi bedel olur; اَلنَّاسُ ve اَلنَّاتُ ve اَلسِّكِّينُ ve اَلتِّكِّينُ gibi. Ve

سِينٌ [Sīn] Bir dağın adıdır. Ve Işfahān kazāsında bir karyedir. Ebū Manṣur el-Muḥammedān b. Zekeriyyā ve İbn Şekreveyh es-Sīniyyān İbn Ḫurşīd, Ḳūle nām muhaddisten semāᶜ-ı hadīs eylediler. Ve قُولَةُ [Ḳūlet] ḳāf-ı mazmūme ile İbn Ḫurşīd'in lakabıdır. Ve Muḥammed b. ᶜAbdullāh b. Sīn muhaddistir.

يس [Yāsīn] kī Ḳurᵓān-ı mübīnde vākiᶜdir: يَا إِنْسَانُ [yā insān] yāhūd يَا سَيِّدُ [yā seyyid] demektir ki iktifā olunmuştur.

سِينَا [Sīnā] (sīn'in kesri ve elifin kasrıyla) Hukemā-yı İslāmiyyeden şeyhü'l-felāsife Ebū ᶜAlī el-Ḥuseyn b. ᶜAbdullāh'ın ceddi ismidir.

سِينَاءُ [sīnāᵓ] (medd ile) Bir hacer-i maᶜrūf ismidir.

سِينَانُ [Sīnān] (sīn'in kesriyle) Merv kazāsında bir karyedir. Ve Muḥammed b. el-Muġīre nām muhaddisin ceddi ismidir. Kezālik İmām Ṭaberānī ashābından ᶜAlī b. Muḥammed b. ᶜAbdullāh'ın ceddi ismidir.

طُورُ سِينِينَ [Ṭūru Sīnīn] ve

طُورُ سِينَاءَ [Ṭūru Sīnāᵓ] (sīn'lerin kesri ve fethiyle ve medd ile) ve

طُورُ سِينَا [Ṭūru Sīnā] (kasr ile) Şām ülkesinde bir dağın adıdır.

سِينِينِيَّةُ [sīnīniyyet] (iki nūn ve üç yā'yla) Bir şecer adıdır; cemᶜi سِينِينَ [sīnīn]dir. Şārih der ki ᶜinde'l-baᶜz طُورٌ [ṭūr] lafzı buna muzāftır.

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ ن]

اَلشَّأْنُ [eş-şeʾn] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Ḫaṭb ve emr ve hāl maᶜnāsınadır; cemᶜi شُؤُونٌ [şuʾūn]dur ve شِئَانٌ [şiʾān]dır, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; tekūlu: مَا شَأْنُكَ أَيْ أَمْرُكَ وَحَالُكَ وَخَطْبُكَ Şārih der ki hemze elife kalble شَانٌ [şān] elsinede mütedāvildir. Ve

شَأْنٌ [şeʾn] Göze yaş gelecek mecrāya denir ki baştan kaşa doğru gelen damardan ᶜibārettir; cemᶜi أَشْؤُنٌ [eşʾun] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve شُؤُونٌ [şuʾūn] gelir; yukālu: فَاضَ شَأْنُهُ وَهُوَ مَجْرَى الدَّمْعِ إِلَى الْعَيْنِ Ve baᶜzı dağlarda vākiᶜ şol damara denir ki onda نَبْعٌ [nebᶜ] dedikleri yay ağacı nābit olur. Ve baş kemiklerinin çatısına denir, مَوْصِلُ قَبَائِلِ الرَّأْسِ [mevṣilu ḳabāʾili'r-reʾs] maᶜnāsına. Kütüb-i teşrīhte baş beş kemiği muhtevīdir ve onlara شُؤُونٌ [şuʾūn] ıtlak olunur diye meşrūhtur. Ve baᶜzı dağın toprağında olan şol damara denir ki oraya hurmā ağacı gars olur; cemᶜi شُؤُونٌ [şuʾūn] gelir. Ve

شَأْنٌ [şeʾn] Masdar olur, bir adamın hāl ve şānını bilmek, ᶜalā-kavlin kayırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَا شَأَنَ شَأْنَهُ شَأْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ مَا شَعَرَ بِهِ أَوْ لَمْ يَكْتَرِثْ لَهُ Ve kasd maᶜnāsınadır; yukālu: شَأَنَ شَأْنَهُ أَيْ قَصَدَ قَصْدَهُ Ve bir adam dāʾima sanᶜatı olmak üzere güzel iş işlemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَأَنَ شَأْنَهُ إِذَا عَمِلَ مَا يُحْسِنُهُ Ve bir adamın hāl ve keyfiyyetinden haber tutmak maᶜnāsınadır; tekūlu: لَأَشْأَنَنَّ خَبَرَهُمْ أَيْ لَأَخْبُرَنَّهُمْ Ve bir kimsenin işini tebāh eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: لَأَشْأَنَنَّ شَأْنَهُمْ أَيْ لَأُفْسِدَنَّهُمْ أَيْ أَمْرَهُمْ Ve şān sāhibi olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَأَنَ فُلَانٌ بَعْدَكَ أَيْ صَارَ لَهُ شَأْنٌ

اَلْإِشْتِآنُ el-iştiʾān] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Kasd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِشْتَأَنَ فُلَانًا إِذَا قَصَدَ

[ش ب ن]

اَلشَّابِنُ [eş-şābin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Etine dolu ve nāzük-beden tāze civāna denir; yukālu: غُلَامٌ شَابِنٌ أَيْ نَاعِمٌ تَارٌّ

اَلشَّبْنُ [eş-şebn] (غَبْنٌ [ġabn] vezninde) Oğlan شَابِنٌ [şābin] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَبَنَ الْغُلَامُ شَبْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ شَابِنًا Ve karīb olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَبَنَ الشَّيْءُ إِذَا دَنَا

شَبَانَةُ [Şebānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir recül adıdır.

شُبَانَةُ [Şubānet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Esmādandır: Aḥmed b. el-Faḍl b. Şubāne el-Hemedānī el-Kātib ve ᶜAbdurraḥmān b. Muḥammed b. Şubāne ki fenn-i hadīste cüzʾ sāhibidir ve ᶜAlī b. ᶜAbdulmelik b. Şubāne muhaddislerdir.

إِبْنُ شَبَّانٍ [İbn Şebbān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ᶜAbdulᶜazīz b. Muḥammed el-ᶜAṭṭār'dır ki İmām Buḫārī'den semāᶜ-ı hadīs eylemiştir. Ve

شُبَّانٌ [Şubbān] (ki رُمَّانٌ [rummān] veznindedir) İbn Cisr b. Ferḳad'dır yāhūd ismi Caᶜfer ve Şubbān lakabıdır, zuᶜafādandır. Ve Aḥmed b. el-Ḥuseyn el-Baġdādī ki şüyūhtandır, Şubbān demekle ᶜarīftir.

أُشْبُونَةُ [Uşbūnet] (hemzenin zammıyla) Maġrib'de bir beldedir.

اَلشُّبَانِيُّ [eş-şubāniyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) ve

اَلْأُشْبَانِيُّ [el-uşbāniyy] (عُثْمَانِيٌّ [ᶜuṯmāniyy] vezninde) Çil çehreli adama denir ki çehresi ve sakalı kızıl olur.

[ش ت ن]

اَلشَّثْنُ [eş-şetn] (şīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bez dokumak maʿnāsınadır; yukālu: شَتَنَ الثَّوْبَ شَثْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَسَجَهُ وَحَاكَهُ

اَلشَّاتِنُ [eş-şātin] ve

اَلشَّثُّونُ [eş-şetūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Cullāha denir. Ve

شَثُونٌ [şetūn] Mülāyim olan sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ شَثُونٌ أَيْ لَيِّنٌ

أُشْتُونُ [Uştūn] (hemze-i mazmūme ile) Endelus'te bir hısn adıdır. Ve Anṭākiye kurbünde bir mevziʿdir.

شَتَانُ [Şetān] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) Mekke'de Kedā ve Kudāʾ beyninde bir dağın adıdır. Evvel kasr ile ve sānī medd iledir, niteki "ك،د،ي" māddesinde mersūmdur.

شَثْنُ الْكَفِّ [şetnu'l-keff] (şīn'in fethiyle) شَثْنُ الْكَفِّ [şeşnu'l-keff] maʿnāsınadır ki galīzü'l-keff demektir.

شُتَّانَةُ [Şuttānet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] veznin-de) Esmādandır: Muḥammed b. Ebi'l-Muẓaffer b. Şuttāne muhaddis ve ferddir.

شَتَنَى [Şetenā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Mışır'da bir karyedir.

[ش ت خ ن]

إِشْتِيخَنُ [İştīẖan] (hemzenin ve tā'nın kesri ve ẖā-yı muʿcemenin fethiyle) Semerḳand kazāsında bir kazā adıdır; muhaddisīnden Muḥammed b. Aḥmed b. Mett el-İştīẖanī ona mensūbdur.

[ش ث ن]

اَلشَّثَنُ [eş-şeşen] (şīn'in ve ṣā-yı müsellese-nin fethiyle) ve

اَلشُّثُونَةُ [eş-şuṣūnet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vez-ninde) El iri ve kalın olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَثِنَتْ كَفُّهُ وَشَثُنَتْ شَثْنًا وَشُثُونَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا خَشُنَتْ وَغَلُظَتْ Ve deve di-ken otlamakla dudaklarında gılzat peydā olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَثِنَ الْبَعِيرُ إِذَا غَلُظَتْ مَشَافِرُهُ مِنْ رَعْيِ الشَّوْكِ

اَلشَّثْنُ [eş-şeṣn] (şīn'in fethi ve ṣā'nın sükūnuyla) İri ve kalın ʿuzva denir; yukālu: هُوَ شَثْنُ الْأَصَابِعِ أَيْ غَلِيظٌ

[ش ج ن]

اَلشَّجَنُ [eş-şecen] (fethateynle) Hemm ve hüzn ve endūha denir; yukālu: بِهِ شَجَنٌ أَيْ هَمٌّ وَحُزْنٌ Ve sokuşturma gibi birbirine gi-rişmiş çatılkı ağaç dallarına denir. Ve mutlakan her nesnenin şuʿbe ve şāhına denir; ve minhu: "اَلْحَدِيثُ ذُو شُجُونٍ" Ke-mā se-yuzkeru. Ve bünye ve terkībi dernekli olan nākaya denir. Ve hācet ve mühimme-ye denir; cemʿleri شُجُونٌ [şucūn] ve أَشْجَانٌ [eşcān] gelir; ve minhu: "اَلْحَدِيثُ ذُو شُجُونٍ" أَيْ فُنُونٍ وَأَغْرَاضٍ Ve bu şuʿbe maʿnāsındandır ki zikr olundu. Bu meselin aslı budur ki Ḍabbe nām bir kimsenin Saʿd ve Saʿīd nām iki oğlu var idi. Bir gün develeri-ni aramak kasdıyla her biri bir cānibe ʿazīmet edip baʿde-vaktin Saʿd ʿavdet edip Saʿīd nā-bedīd olup ve aslā bir semtten bir haberi zuhūr eylememekle pederi nā-ümīd oldu. Bir müddetten sonra Ḍabbe āher kabīleden Ḥāriṣ nām kimse ile bādiyede geşt ü güzār ederek bir mevziʿe vürūd ve bir mikdār onda kuʿūd edip esnā-yı sohbet-te Ḥāriṣ dedi ki "Filān vaktte ben burada şu sūret ve kıyāfette bir civānı katl ve sāz u selbini istilāb eylemiştim, hāliyā şu kılıç onundur" diye der-miyān olan kılıcı ibrāz eylemekle Ḍabbe evsāf-ı mesrūdeden ve kılıçtan katl eylediği oğlu Saʿīd olduğu-

nu teyakkun eyledikte hemān "اَلْحَدِيثُ ذُو شُجُونٍ" diyerek tīg-i mezbūr ile Ḥāriṯ'i katl ve kısās eyledi. Bir kıssa ile kıssa-i uhrāya istidlāl olundukta darb olunur.

اَلشُّجْنَةُ [eş-şucnet] (şīn'in harekāt-ı selāsı ve cīm'in sükūnuyla) Bu dahi her nesnenin dal ve budağına ve ferʿ ve şuʿbesine denir; yukālu: بَيْنَهُمَا شُجْنَةُ رَحِمٍ أَيْ شُعْبَةُ رَحِمٍ

اَلشَّجْنُ [eş-şecn] (رَجْمٌ [recm] vezninde) Bir adam bir mühimm ve hācet alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: شَجَنَتْهُ الْحَاجَةُ شَجْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَتْهُ Ve

شَجْنٌ [şecn] ve

شُجُونٌ [şucūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir adamı mahzūn ve gam-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَجَنَ الْأَمْرُ فُلَانًا شَجْنًا وَشُجُونًا إِذَا أَحْزَنَهُ Ve

شَجْنٌ [şecn] Dere içre yāhūd derenin yukarısında olan yola denir; cemʿi شُجُونٌ [şucūn]dur.

اَلْإِشْجَانُ [el-işcān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi mahzūn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْجَنَهُ الْأَمْرُ إِذَا أَحْزَنَهُ Ve asma cā-be-cā salkımlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْجَنَ الْكَرْمُ إِذَا صَارَ ذَا شُجْنَةٍ

اَلشَّجَنُ [eş-şecen] (fethateynle) ve

اَلشُّجُونُ [eş-şucūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Mahzūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْجَنَهُ فَشَجِنَ هُوَ وَشَجُنَ شَجْنًا وَشُجُونًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا حَزِنَ

اَلشِّجْنَةُ [eş-şicnet] (şīn'in kesriyle) Asmada ve tevekte olan cā-be-cā üzüm salkımlarına denir. Ve dağda olan çatlağa denir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve

شِجْنَةُ [Şicnet] İbn ʿUṭārid b. ʿAvf b. Zeydumenāt ismidir.

اَلتَّشَجُّنُ [et-teşeccun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi hātıra getirip yād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَجَّنَ الْأَمْرَ إِذَا تَذَكَّرَهُ Ve ağaçlar birbirine girişip sarmaşık çatılkı olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَجَّنَ الشَّجَرُ إِذَا الْتَفَّ

اَلشَّاجِنَةُ [eş-şācinet] Bu dahi dere içre yāhūd derenin yukarısında olan yola denir; cemʿi شَوَاجِنُ [şevācin]dir. Ve

شَوَاجِنُ [Şevācin] Diyār-ı Ḍabbe'den bir büyük derenin ismidir.

[ش ح ن]

اَلشَّحْنُ [eş-şaḥn] (şīn'in fethi ve ḥā-ı mühmelenin sükūnuyla) Doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: شَحَنَ السَّفِينَةَ شَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَلَأَهَا Ve şikār sürer gibi bir nesneyi ensesinden sürüp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: شَحَنَهُ إِذَا طَرَدَهُ وَشَلَّهُ وَأَبْعَدَهُ Ve ʿasker ile şehri dopdolu eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَحَنَ الْمَدِينَةَ بِالْخَيْلِ إِذَا مَلَأَهَا Ve tazı şikārı sayd eylemeyerek uzun uzadı kovmak maʿnāsınadır; yukālu: شَحَنَتِ الْكِلَابُ وَشَحِنَتْ شَحْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا أَبْعَدَتِ الطَّرْدَ وَلَمْ تَصِدْ شَيْئًا

اَلْإِشْحَانُ [el-işḥān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْحَنَ الْمَدِينَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve ağlamaya hāzırlanıp yapınmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْحَنَ الصَّبِيُّ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْبُكَاءِ Ve kılıcı kınına sokmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْحَنَ السَّيْفَ إِذَا أَغْمَدَهُ Ve kılıcı kından sıyırmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَشْحَنَ السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ Ve bir kimseye ok atmağa yapınmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْحَنَ لَهُ بِسَهْمٍ إِذَا اسْتَعَدَّ لَهُ يَرْمِيهِ

اَلشِّحْنَةُ [eş-şiḥnet] (şīn'in kesriyle) Davara bir gün bir gece yetecek kadar ʿalefe denir. Ve şehrlerde subaşı taʿbīr olunan

zābite denir ki taraf-ı sultāndan mansūb ve şehrin zabt u rabtı husūsuna kāfī olur; yukālu: هُوَ شِحْنَةُ الْبَلَدِ وَهُوَ مَنْ فِيهِ الْكِفَايَةُ لِضَبْطِ الْبَلَدِ مِنْ جِهَةِ السُّلْطَانِ Zāhiren tard ve defᶜ maᶜnāsındandır, hālen lisān-ı ᶜavāmda şīn'in fethiyle mütedāvildir. Ve

شِحْنَةٌ [şiḥnet] Husūmet ve ᶜadāvet maᶜnāsınadır. Ve bir tavīle ata denir.

اَلشَّحْنَاءُ [eş-şaḥnāᵓ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāᵓ] vezninde) Bu dahi husūmet ve ᶜadāvet maᶜnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا شِحْنَةٌ وَشَحْنَاءُ أَيْ عَدَاوَةٌ

اَلْمُشَاحَنَةُ [el-muşāḥanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) مُبَاغَضَةٌ [mubāġaḍat] maᶜnāsınadır; yukālu: شَاحَنَهُ إِذَا بَاغَضَهُ

اَلْمُشَاحِنُ [el-muşāḥin] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Bugz ve ᶜadāveti kavī olan adama denir. Ve şol مُشَاحِنٌ [muşāḥin] ki hadīste yaᶜnī işbu: "يَطَّلِعُ اللهُ لَيْلَةَ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَيَغْفِرُ لِجَمِيعِ خَلْقِهِ إِلَّا لِمُشْرِكٍ أَوْ مُشَاحِنٍ" hadīsinde vāki'dir, murād ehl-i bidᶜat ve tārik-i cemāᶜat ve müfārık-ı ümmet olan kimsedir, gūyā ki ümmet ve cemāᶜate bugz ve ᶜadāvet eder.

اَلشَّاحِنُ [eş-şāḥin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] veznindedir) مَشْحُونٌ [meşḥūn] maᶜnāsınadır ki dolu gemiye denir, fāᶜil bi-maᶜnā mefᶜūldür, كَاتِمٌ [kātim] gibi ki مَكْتُومٌ [mektūm] maᶜnāsınadır; yukālu: مَرْكَبٌ شَاحِنٌ أَيْ مَشْحُونٌ

اَلشَّحْنُ [eş-şeḥn] (fethateynle) Hıkd ve kīn bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: شَحِنَ عَلَيْهِ شَحْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَقِدَ عَلَيْهِ

اَلْمُشْحَئِنُّ [el-muşḥaᵓinn] (مُشْمَعِلٌّ [muşmeᶜill] vezninde) Dāᵓimā dargın olup her nesneye darılır olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشْحَئِنٌّ أَيْ مُتَغَضِّبٌ

[ش خ ن]

اَلشَّيْخُونُ [eş-şeyḫūn] (ḫā-yı muᶜceme ile جَيْحُونٌ [ceyḥūn] vezninde) Şeyh maᶜnāsınadır ki pīr ve sāl-horde adama denir.

اَلْمُشْخَئِنُّ [el-muşḫaᵓinn] مُشْحَئِنٌّ [muşḥaᵓinn] vezninde ve onda lügattir ki zikr olundu.

[ش د ن]

اَلشُّدُونُ [eş-şudūn] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Āhū yavrusu ve kuzu ve oğlak ve at ve sığır yavruları kuvvetlenip analarından müstagnī başka başlarına olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَدَنَ الظَّبْيُ وَجَمِيعُ وَلَدِ الظِّلْفِ وَالْخُفِّ وَالْحَافِرِ شُدُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَوِيَ وَاسْتَغْنَى عَنْ أُمِّهِ

اَلْإِشْدَانُ [el-işdān] (hemzenin kesriyle) Āhū ve sāᵓir hayvān yavrusu kendiden müstagnī olup başka başına olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْدَنَتِ الظَّبْيَةُ إِذَا شَدَنَ وَلَدُهَا

اَلْمُشْدِنُ [el-muşdin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Yavrusu kuvvetlenip başka başına olmuş āhūya ve sāᵓir hayvāna denir; cemᶜi مَشَادِنُ [meşādin] ve مَشَادِينُ [meşādīn] gelir.

اَلْمَشْدُونَةُ [el-meşdūnet] Yeni yetişmiş kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ مَشْدُونَةٌ أَيْ عَاتِقٌ

اَلشَّدَنِيَّاتُ [eş-şedeniyyāt] (fetehātla) Şol develerdir ki Yemen'de Şeden nām mevziᶜe yāhūd Şeden nām buğura mensūblardır.

اَلشَّدْنُ [eş-şedn] (şīn'in fethiyle) Bir şecerdir ki yāsemīne şebīh çiçeği olur.

[ش ذ ن]

شَذُونَةُ [Şeẕūnet] (şīn'in fethi ve ẕāl-ı muᶜcemenin zammıyla) Endelus'te bir beldedir; Ebū ᶜAbdullāh Muḥammed b. Ḫalṣa en-Naḥvī ondandır.

[ش ذ ك ن]

اَلشَّاذَكُونَةُ [eş-şāẕekūnet] (ẕāl-ı muʿceme-i meftūha ile) Bir güne basma nihālī ve perdeye denir ki Yemen'de maʿmūl olur; Ebū Eyyūb el-Ḥāfiẓ eş-Şāẕekūnī beyʿine mensūbdur, zīrā pederi onunla ticāret eder idi. Şārihin beyānına göre şād-güne-i Fārisī muʿarrebidir.

[ش ر ن]

اَلشَّرْنُ [eş-şern] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kaya çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَرِنَتِ الصَّخْرَةُ شَرْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْشَقَّ وَيُقَالُ فِي الصَّخْرَةِ شَرْنٌ أَيْ شَقٌّ

شَرَنُ [Şeren] (fethateynle) Ṭaberistān'da bir beldedir.

اَلشُّورَانُ [eş-şūrān] (şīn'in zammıyla) قِرْطِمٌ [ḳirṭım] ismidir ki aspur tohumudur yāhūd aspurun kendisine denir. Ve Muḥammed b. ʿAbdullāh eş-Şāreyān muhaddistir.

[ش ز ن]

اَلشَّزَنُ [eş-şezen] (şīn'in ve zā-yı muʿcemenin fethiyle) Yalın ayak yürümekten nāşī pek yorulup fürū-mānde olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَزَنَ الرَّجُلُ شَزَنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْيَا شَدِيدًا مِنَ الْحَفَا Ve

شَزَنٌ [şezen] ve

شُزُونَةٌ [şuzūnet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Bir nesne katı ve sert ve kalın olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَزَنَ الشَّيْءُ شَزَنًا وَشُزُونَةً بِهِ شَزَنٌ وَشُزُونَةٌ أَيْ شِدَّةٌ ve yukālu: اشْتَدَّ وَغَلُظَ إِذَا وَغِلْظَةٌ Ve

شَزَنٌ [şezen] Katı ve pek ve sert yere denir; yukālu: نَزَلُوا شَزَنًا مِنَ الْأَرْضِ أَيْ غِلَظًا Ve çetin huylu, çaparız mizāclı adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَزَنٌ أَيْ عَسِرُ الْخُلُقِ Ve şiddet ve müzāyaka üzere olan dirliğe denir; yukālu: هُوَ فِي شَزَنٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ شَظَفٍ Ve nāhiye ve cānib maʿnāsınadır. Ve ırāklığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا شَزَنٌ أَيْ بُعْدٌ Ve şevk ve neşāta gelip cünbüş peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَزِنَ الرَّجُلُ شَزَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ

اَلشُّزُنُ [eş-şuzun] (zammeteynle) Bu dahi cānib ve nāhiye maʿnāsınadır. Ve aşık taʿbīr olunan kemiğe denir ki çocuklar oynarlar.

اَلشَّزْنُ [eş-şezn] (şīn'in fethiyle) Bu dahi aşığa denir. Cevherī bunların birini zikr edip lākin takyīd eylememiştir.

اَلتَّشَزُّنُ [et-teşezzun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesne şiddet bulup katılanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَشَّنَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ Ve husūmet için ya gayrı bir mādde için bir adamın karşısına huşūnetle dikilip durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَزَّنَ لَهُ إِذَا انْتَصَبَ لَهُ فِي الْخُصُومَةِ وَغَيْرِهَا Ve

تَشَزُّنٌ [teşezzun] ve

تَشْزِينٌ [teşzīn] Bir adamı yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَزَّنَ صَاحِبَهُ تَشَزُّنًا وَتَشْزِينًا إِذَا صَرَعَهُ Şārih der ki masdar-ı sānī ki تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznindedir, gayr-i kıyās üzeredir. Ve nazīruhu kavluhu taʿālā: ﴿وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا﴾ Lākin bu iḥtibāk kabīlinden olmak aglebdir. Ve

تَشَزُّنٌ [teşezzun] Hayvānı boğazlamak için yatırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَزَّنَ الشَّاةَ إِذَا أَضْجَعَهَا لِيَذْبَحَهَا

اَلشَّزْنَةُ [eş-şeznet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bahīle ve nākes ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَزْنَةٌ أَيْ بَخِيلَةٌ

[ش س ت ن]

شِسْتَانُ [Şistān] (şīn'in kesriyle) İsm-i aʿcemīdir: ʿAlī b. Ebī Saʿīd b. Şistān

muhaddistir.

[ش ش ن]

شِشَانَةُ [Şişānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Endelus'te şehr-i Beṭalyevs aᶜmālinden bir kazā ismidir.

[ش ص ن]

اَلشَّاصُونَةُ [eş-şāṣūnet] (ṣād-ı mühmele ile) Çiniden ve saksıdan olan kaba denir, merṭabānī ve fagfūr ve İznīḳī tabaklar gibi; cemᶜi شَوَاصِينُ [şevāṣīn]dir. Şārih der ki bu saḳsūnya muᶜarrebidir. Ve

شَاصُونَةُ [Şāṣūnet] Bir recül adıdır.

[ش ط ن]

اَلشَّطَنُ [eş-şeṭan] (fethateynle) Uzun ipe ve urgana denir; ᶜalā-kavlin ᶜāmmdır, gerek uzun ve gerek kısa olsun; cemᶜi أَشْطَانٌ [eşṭān] gelir; yukālu: بِيَدِهِ شَطَنٌ أَيْ حَبْلٌ طَوِيلٌ أَوْ عَامٌّ

اَلشَّطْنُ [eş-şaṭn] (şīn'in fethiyle) İp ile çekip bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: شَطَنَهُ شَطْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّهُ بِالشَّطَنِ Ve bir adamın niyyet ve maksadına muhālefet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَطَنَ صَاحِبَهُ إِذَا خَالَفَهُ عَنْ نِيَّتِهِ وَوَجْهِهِ Ve bir arza dāhil olmak maᶜnāsınadır, gerek mukīm olsun ve gerek müsāfir olsun; yukālu: شَطَنَ الْأَرْضَ إِذَا دَخَلَهَا إِمَّا رَاسِخًا أَوْ وَاغِلا

اَلشَّطُونُ [eş-şeṭūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dibi derin kuyuya denir; ᶜalā-kavlin aşağısı dar ve yukarısı bol olup iki taraftan iki ip ile çekilir olanına denir; yukālu: بِئْرٌ شَطُونٌ أَيْ بَعِيدَةُ الْغَوْرِ أَوِ الَّتِي تُنْزَعُ بِحَبْلَيْنِ مِنْ جَانِبَيْهَا وَهِيَ مُتَّسِعَةُ الْأَعْلَى ضَيِّقَةُ الْأَسْفَلِ Ve ırak nesneye denir; yukālu: غَزْوَةٌ وَنِيَّةٌ شَطُونٌ أَيْ بَعِيدَةٌ

اَلشَّاطِنُ [eş-şāṭin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Habīs ve bed-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ شَاطِنٌ أَيْ خَبِيثٌ

اَلشَّيْطَانُ [eş-şeyṭān] (جَيْحَانُ [ceyḥān] vezninde) Maᶜlūmdur ki Fārisīde dīv denir.

Müᵓellifin *Baṣāᵓir*'de beyānına göre شَيْطَانٌ māddesinde iki kavl vardır: Biri buᶜd maᶜnāsına olan شُطُونٌ [şutūn]dan meᵓhūzdur, بَعِيدٌ عَنِ الْحَقِّ yāhūd بَعِيدٌ عَنِ الرَّحْمَةِ olduğu için ıtlāk olundu. Bu sūrette nūn'u asliyye olup vezni فَيْعَالٌ [feyᶜāl] olur. Kavl-i sānī شَيْطٌ [şeyṭ] māddesinden meᵓhūzdur ki ihtirāk maᶜnāsınadır. İblīs kuvvet-i nāriyyeden mahlūk olduğu için ıtlāk olundu. Bu sūrette vezni فَعْلَانُ [faᶜlān] ve nūn'u zāᵓid olur. Ve bir kavl dahi vardır ki helāk maᶜnāsına olan شَيْطٌ [şeyṭ]tan meᵓhūzdur, niteki müᵓellif māddesinde işᶜār eyledi. İsm-i aslīsi ᶜAzāzīl idi. Ve

شَيْطَانٌ [şeyṭān] Mutlakan azgın ᶜutüvv ve temerrüd sāhibi şahsa denir, gerek ins ve gerek cinn olsun. Ve ᶜinde'l-baᶜz شَيْطَانٌ [şeyṭān] bir dābbe yaᶜnī bir cānver ismidir. Ve hayyeye denir; bir güne hafīfetü'l-cism hayye olacaktır. Ve bir türlü dāg ve damga ismidir ki deve kısmının kalçası başından dikine uyluğu üzerinden sinire kadar basılır. Ve

شَيْطَانُ الطَّاقِ [şeyṭānu'ṭ-ṭāḳ] Bāb-ı ḳāf'ta zikr olundu. Ve

شَيْطَانُ الْفَلا [şeyṭānu'l-felā] (fā-yı meftūha ile) Çöl şeytānı demektir ki murād susuzluktur; yukālu: أَخَذَهُ شَيْطَانُ الْفَلَا أَيِ الْعَطَشُ

اَلشَّيْطَنَةُ [eş-şeyṭanet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلتَّشَيْطُنُ [et-teşayṭun] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Şeytānlık eylemek maᶜnāsınadır ki şeytān ᶜameli gibi ᶜamel eylemekten ᶜibārettir; yukālu: شَيْطَنَ الرَّجُلُ وَتَشَيْطَنَ إِذَا فَعَلَ فِعْلَ الشَّيْطَانِ

اَلْمُشَيْطَنَةُ [el-muşeyṭanet] (مُدَحْرَجَةٌ [mudaḥrecet] vezninde) Şeytān dedikleri damga-yı mezkūra denir.

اَلْمُشَاطِنُ [el-muşāṭin] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Kuyudan kovayı iple çeken adama denir.

رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ [ruʾūsu'ş-şeyāṭin] Bir cins otun adıdır ki pek kabīh olur.

شَطَنَانُ [Şeṭanān] (fetehātla) Bir vādī ismidir.

شُطُونٌ [Şuṭūn] (şīn'in zammıyla) Bir mevziʿ adıdır.

[ش ع ث ن]

شَعْثَنٌ [Şaʿşen] (ṣā-yı müsellese ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Ebū Rudeyḥ Ẕuʾeyb nām sahābīnin pederi ismidir.

[ش ع ن]

اَلشَّعَنُ [eş-şeʿan] (fethateynle) Kuru otluktan dağılıp dökülen yaprağa denir.

اَلْإِشْعَانُ [el-işʿān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın husūmetle alnında olan saça yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا نَاصَى عَدُوَّهُ

اَلْمَشْعُونُ [el-meşʿūn] Perīşān ve jūlīde saça denir; yukālu: شَعْرٌ مَشْعُونٌ أَيْ مُشَعَّثٌ Ve مَجْنُونٌ [mecnūn] lafzına itbāʿ olur; yukālu: مَجْنُونٌ مَشْعُونٌ أَيْ إِتْبَاعٌ

اَلْإِشْعِينَانُ [el-işʿīnān] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Bir adamın saçı karış muruş perīşān olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْعَانَّ شَعْرُهُ إِذَا تَشَعَّثَ

اَلْمِشْعَانُ [el-mişʿān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Saçı dağınık ve perīşān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِشْعَانُ الرَّأْسِ أَيْ ثَائِرُهُ أَشْعَثُهُ

[ش غ ن]

اَلشُّغْنَةُ [eş-şuġnet] (ġayn-ı muʿceme ile غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir arka yüküne denir, كَارَةٌ [kāret] maʿnāsına. Ve tāze çubuğa denir; cemʿi شُغَنٌ [şuġan]dır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

[ش غ ر ن]

اَلشَّغْرَنَةُ [eş-şaġrenet] شَغْرَبَةٌ [şaġrebet] vezninde ve mürādifidir ki güreşçi hasmını sarmaya getirip yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: شَغْرَنَهُ بِمَعْنَى شَغْرَبَهُ

[ش ف ن]

اَلشَّفْنُ [eş-şefn] (şīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) ʿĀkıl ve zīrek ve ehl-i fetānet adama denir; yukālu: هُوَ شَفْنٌ أَيْ كَيِّسٌ عَاقِلٌ Ve bir adamın mīrāsını gözeten yaʿnī vefātıyla mīrāsına muntazır olan adama denir; yukālu: هُوَ شَفْنٌ لَهُ أَيْ رَقِيبُ مِيرَاثِهِ Ve intizār maʿnāsınadır.

اَلشَّفِنُ [eş-şefin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi ʿākıl ve zīrek adama denir.

اَلشُّفُونُ [eş-şufūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir adama göz kuyruğuyla bakmak, ʿalā-kavlin iʿrāz vechiyle bakmak yāhūd gözünü kaldırıp müteʿaccib gibi bakmak yāhūd hoşlanmayıp kerāhet nazarıyla bakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَنَهُ وَشَفِنَهُ شُفُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ بِمُؤْخِرِ عَيْنَيْهِ أَوْ نَظَرَ فِي إِعْرَاضٍ أَوْ رَفَعَ طَرْفَهُ نَاظِرًا إِلَيْهِ كَالْمُتَعَجِّبِ أَوِ الْكَارِهِ

اَلشَّافِنُ [eş-şāfin] ve

اَلشَّفُونُ [eş-şefūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Vech-i mezkūr üzere nazar eden adama denir.

[ش ف ت ن]

اَلشَّفْتَنَةُ [eş-şeftenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: شَفْتَنَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[ش ق ن]

اَلْإِشْقَانُ [el-işḳān] (ḳāf'la إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Bir adamın mālı azalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْقَنَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ مَالُهُ Ve az ʿatiyye vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْقَنَ الْعَطِيَّةَ إِذَا قَلَّلَهَا

اَلشُّقُونَةُ [eş-şuḳūnet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) ʿAtiyye az olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْقَنَ الْعَطِيَّةَ فَشَقُنَتْ شُقُونَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَيْ قَلَّتْ

اَلشَّقْنُ [eş-şaḳn] (şīn'in fethiyle) ve

اَلشَّقِنُ [eş-şeḳin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلشَّقِينُ [eş-şeḳīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Azca nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ شَقْنٌ وَشَقِنٌ وَشَقِينٌ أَيْ قَلِيلٌ Ve ʿAbbās b. Aḥmed b. Muḥammed ve Eslem b. el-Faḍl eş-Şaḳḳāniyyān ki شَدَّادِيَّانِ [şeddādiyyān] vezninde muhaddislerdir.

[ش ك د ن]

مُشْكَدَانَةُ [Muşkedānet] (mīm'in zammıyla) ʿAbdullāh b. ʿĀmir nām muhaddisin lakabıdır; tayyibu'r-rāyiha olmakla mülakkab oldu.

[ش ل ب ن]

شَلَوْبِينُ [Şelevbīn] (fethateynle) yāhūd

شَلَوْبِينَةُ [Şelevbīnet] (hā'yla) Maġrib'de bir beldedir. Ebū ʿAlī eş-Şelevbīnī en-Naḥvī ona mensūbdur.

[ش م ن]

شَمَنُ [Şemen] (fethateynle) Īrān'da Esterābād kazāsında bir karyedir; Ebū ʿAlī Ḥuseyn b. Caʿfer eş-Şemenī oradandır.

شَمَّوْنَتُ [Şemmevnet] (şīn'in ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) Endelus'te bir beldedir.

أُشْمُونَيْنِ [Uşmūneyn] (hemze-i mazmūme ve tesniye sīgasıyla) Ṣaʿīd-i Evsaṭ kazāsında bir belde adıdır.

أُشْمُونُ جُرَيْسٍ [Uşmūnu Cureys] (hemze-i mazmūme ve musaggar bünyesiyle) Mışır'da Şeṭanūf nām karye tahtında bir karye adıdır.

[ش ن ن]

اَلشَّنُّ [eş-şenn] (şīn'in fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: شَنَّ الْمَاءَ عَلَى الشَّرَابِ شَنًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَرَّقَهُ Ve düşman üzere her taraftan çapul ile üşüntü ettirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَنَّ الْغَارَةَ عَلَيْهِمْ إِذَا صَبَّهَا مِنْ كُلِّ وَجْهٍ Ve

شَنٌّ [şenn] Eski küçük kırbaya denir, شَنَّةٌ [şennet] dahi denir hā'yla; cemʿi شِنَانٌ [şinān] gelir şīn'in kesriyle. Ve Ḥafṣ b. ʿÖmer b. Murre eş-Şennī sahābīdir. Ve ʿUḳbe b. Ḫālid ve ʿÖmer b. el-Velīd ve Ṣalt b. Ḥabīb et-Tābiʿī eş-Şenniyyūn muhaddislerdir. Ve Şenn b. Aḳṣā bir cemāʿatin pederidir. Ve minhu'l-meselu: "وَافَقَ شَنٌّ طَبَقَةً" Mesel-i mezbūr "ط،ب،ق" māddesinde beyān olundu. Ve Aʿver-i Şennī nām şāʿir o cemāʿattendir.

اَلْإِشْنَانُ [el-işnān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَنَّ الْغَارَةَ بِمَعْنَى شَنَّهَا Ve kırba eskimek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَنَّتِ الْقِرْبَةُ إِذَا أَخْلَقَتْ

اَلشَّنِينُ [eş-şenīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Su damlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَطَعَ شَنِينُ الْمَاءِ أَيْ قَطَرَانُهُ Ve üzerine su konmuş süte denir, gerek tāze ve gerek tulumda eski olsun.

اَلشُّنَانَةُ [eş-şunānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Damlayan suya denir.

اَلشُّنَانُ [eş-şunān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Saçıntı suya denir; yukālu: مَاءٌ شُنَانٌ أَيْ مُتَفَرِّقٌ Ve soğuk suya denir; yukālu: مَاءٌ شُنَانٌ أَيْ بَارِدٌ

اَلشَّنَّةُ [eş-şennet] (şīn'in fethiyle) Bu dahi küçük eski kırbaya denir. Ve Vehb b. Ḫālid el-Cāhilī lakabıdır.

ذُوالشَّنَّةِ [Ẕu'ş-Şennet] Vehb b. Ḫālid nām rehzen lakabıdır, dāᵓimā reh-zenlik eder idi ve yanında bir eski kırba taşır idi.

اَلشَّنَانُ [eş-şenān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) شَنَآنٌ [şeneᵓān] kelimesinde lügattir ki bugz maᶜnāsınadır.

شِنَانٌ [Şinān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şām türābında bir vādī adıdır.

اَلشُّنُونُ [eş-şenūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Semize denir; yukālu: رَجُلٌ شَنُونٌ أَيْ سَمِينٌ Ve arık ve mehzūle denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ شَنُونٌ أَيْ مَهْزُولٌ Ve aç ve cāyiᶜ maᶜnāsınadır. Ve ne semiz ve ne zebūn olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ شَنُونٌ أَيْ بَيْنَ الْمَهْزُولِ وَالسَّمِينِ

اَلتَّشَانُّ [et-teşānn] (teşdīd-i nūn'la تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) İmtizāc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَانَّا إِذَا امْتَزَجَا Ve deri büzülüp buruşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَانَّ الْجِلْدُ إِذَا تَشَنَّجَ Ve kırba eskimek maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَانَّتِ الْقِرْبَةُ إِذَا أَخْلَقَتْ

اَلتَّشَنُّنُ [et-teşennun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi deri büzülüp buruşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَنَّنَ الْجِلْدُ إِذَا تَشَنَّجَ Ve kırba eskimek maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَنَّنَتِ الْقِرْبَةُ إِذَا أَخْلَقَتْ

اَلْإِسْتِشْنَانُ [el-istişnān] Arıklayıp zebūnlamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَشَنَّ الرَّجُلُ إِذَا هُزِلَ Ve süte pek ārzū-mend olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَشَنَّ إِلَى اللَّبَنِ إِذَا عَامَ Ve kırba eskimek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَشَنَّتِ الْقِرْبَةُ إِذَا أَخْلَقَتْ

شُنَيْنَةُ [Şuneynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) ᶜUḳayl kabīlesinden bir batndır. Ve Siḳlāb nām kāriᵓ-i Mıṣrī pederinin ismidir.

شِنَّا [Şinnā] (şīn'in kesriyle إِلَا [illā] vezninde) Ehvāz'da bir mevziᶜ adıdır.

اَلشِّنْشِنَةُ [eş-şinşinet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Bir çiğnem ete denir, ᶜalā-kavlin bir pāre ete denir; tekūlu: أَكَلْتُ شِنْشِنَةً مِنَ اللَّحْمِ أَيْ مُضْغَةً أَيْ قِطْعَةً مِنْهُ Ve tabīᶜat ve deᵓb ve ᶜādet maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ مِنْ أَبِيهِ شِنْشِنَةٌ أَيْ طَبِيعَةٌ وَعَادَةٌ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-meselu: "شِنْشِنَةٌ أَعْرِفُهَا مِنْ أَخْزَمِ"

[ش و ن]

اَلشَّوْنَةُ [eş-şevnet] (şīn'in fethiyle) Şaşkın ve bön ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَوْنَةٌ أَيْ حَمْقَاءُ Ve lügat-i Mıṣriyye'de galle anbārına denir; yukālu: بَنَى شَوْنَةً أَيْ مَخْزِنَ غَلَّةٍ Ve gazā ve cihād için denizde donanmış gemiye denir ki donanma taᶜbīr olunur; yukālu: جَهَّزُوا شَوْنَةً كَثِيرَةً أَيْ مَرْكَبًا مُعَدًّا لِلْجِهَادِ فِي الْبَحْرِ

اَلتَّشَوُّنُ [et-teşevvun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir adamın ᶜaklı hafīf olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّ عَقْلُهُ

اَلشَّوْنُ [eş-şevn] (عَوْنٌ [ᶜavn] vezninde) Bir adamın başında شَأْنٌ [şeᵓn] dediği çatıyı açmak maᶜnāsınadır ki şārihin beyānı üzere baᶜzı adamın dimāgı üzere böcek tahaddüs eylemekle o bābda hāzık kimse olur ki sühūletle dimāgın üzerini ki شَأْنٌ [şeᵓn] dedikleridir, açıp o böceği bir takrīble ihrāc eder; yukālu: هُوَ يَشُونُ الرُّؤُوسَ أَيْ يَفْرِجُ شُؤُونَهَا

[ش ه ن]

اَلشَّاهِينُ [eş-şāhīn] Cevārihten bu ismle maᶜrūf kuş ismidir. Şārihin beyānına göre

Fārisīde fi'l-asl şāhlara mahsūs olmakla onlara nisbet olunmuştur; cemʿinde شَوَاهِينُ [şevāhīn] ve شَيَاهِينُ [şeyāhīn] denir. Ve

شَاهِينُ [şāhīn] Terazi koluna denir, عَمُودُ الْمِيزَانِ [ʿamūdu'l-mīzān] maʿnāsına. Mütercim der ki bunda dahi Fārisīdir, niteki terazi dilciğine de denir.

[ش ي ن]

اَلشَّيْنُ [eş-şeyn] زَيْنٌ [zeyn] vezninde ve muhālifidir ki bir nesneyi lekeleyip maʿyūb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَانَهُ يَشِينُهُ شَيْنًا ضِدُّ زَانَهُ

اَلشِّينُ [eş-şīn] (kesr-i şīn'le) Hurūf-ı mehmūseden bir harftir, تَنْغِيمٌ [tenġīm] ve تَفْشِيَةٌ [tefşiyet] sıfatlarından behre-dār yaʿnī telaffuzda intişārı olup vakf hālinde cereyān-ı savtı mutazammındır ve mahreci şecr yaʿnī mefrec-i femdir ki mahrec-i cīm civārındadır.

اَلتَّشْيِينُ [et-teşyīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Şīn harfi yazmak maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّنَ شِينًا حَسَنَةً إِذَا كَتَبَهَا Ve

شِينٌ [Şīn] Esmādandır: Şāẕ b. Şīn muhaddistir. Ve İdrīs b. Bessām eş-Şīnī bir şāʿir-i Endelusīdir.

اَلْمَشَايِنُ [el-meşāyin] (mīm'in fethiyle) مَعَايِبُ [meʿāyib] ve مَقَابِحُ [meḳābiḥ] maʿnāsınadır. Zāhiren gayr-i kıyās üzere شَيْنٌ [şeyn] lafzının cemʿidir, حُسْنٌ [ḥusn] ve مَحَاسِنُ [meḥāsin] gibi.

شَانَةُ [Şānet] Mışır'da bir karye adıdır.

FASLU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب ن]

اَلصَّبْنُ [eṣ-ṣabn] (غَبْنٌ [ġabn] vezninde) Menʿ ve sarf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَبَنَ الْهَدِيَّةَ عَنَّا صَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَفَّهَا وَمَنَعَهَا Ve aşık ile kumar oynayan, aşıkları ve nerd ve tavla oynayan, zarları merāmı üzere düzeltip atmak maʿnāsınadır, tā ki dil-hāhı üzere otura; yukālu: صَبَنَ الْقَامِرُ الْكَعْبَتَيْنِ إِذَا سَوَّاهُمَا فِي كَفِّهِ فَضَرَبَ بِهِمَا

اَلصَّبْنَاءُ [eṣ-ṣabnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Zikr olunan vech üzere kumar oynayan adamın eline denir ki mukāmirīne gadr edip galebe eylemek için bir takrīble bir tarafa eğip imāle eyleye.

اَلصَّابُونُ [eṣ-ṣābūn] (هَارُونٌ [hārūn] vezninde) Maʿrūftur, tabīʿati hārr ve yābīs ve mukarrih-i bedendir. Mütercim der ki *Miṣbāḥ*'ta sarf ve menʿ maʿnāsına olan صَبْنٌ [ṣabn]-ı mezkūrdan فَاعُولٌ [fāʿūl] olmak üzere mersūmdur ki mübālagadır, zīrā bedenden evsāhı menʿ ve izāle eder, Fārisīde ona berhūd denir.

اَلصَّابُونِيُّ [eṣ-Ṣābūniyy] Mışır'da bir karye adıdır.

إِبْنُ الصَّابُونِيِّ [İbnu'ṣ-Ṣābūniyy] Üdebādandır.

صَيْبُونُ [Ṣaybūn] (جَيْحُونٌ [ceyḥūn] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْإِصْطِبَانُ [el-iṣṭibān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِنْصِبَانُ [el-inṣibān] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesneden munsarıf olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَبَنَ عَنْهُ وَانْصَبَنَ إِذَا انْصَرَفَ

[ص ب ه ن]

إِصْبَهَانُ [İṣbahān] Isfahān şehridir, ṣād bābında zikr olundu.

[ص ت ن]

اَلصُّوَيْتُ [eṣ-ṣuvetin] (tā-yı fevkıyye ile عُلَيِطٌ [ᶜulebiṭ] vezninde ve tā'nın fethiyle de lügattir ve kelām-ı ᶜArabda bunun nazīri yoktur) Bahīl ve nākese denir.

[ص ح ن]

اَلصَّحْنُ [eṣ-ṣaḥn] (لَحْنٌ [laḥn] vezninde) Vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَحَنَهُ صَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve nās beynini ıslāhla hoş-hāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَحَنَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَصْلَحَ Ve صَحْنٌ [ṣaḥn] dedikleri kab ile nesne vermek maᶜnāsınadır; yukālu: صَحَنَهُ إِذَا أَعْطَاهُ شَيْئًا فِي صَحْنٍ Ve dilenmek maᶜnāsınadır; yukālu: صَحَنَ الرَّجُلُ إِذَا سَأَلَ Ve

صَحْنٌ [ṣaḥn] At ve katır tırnağının cevfine denir ki küçük tabak tarzında olur. Ve büyük kāseye denir, hālen sahn ıtlāk olunan kap bu maᶜnādandır; tekūlu: أَكَلْنَا مِنَ الصَّحْنِ أَيِ الْعُسِّ الْعَظِيمِ Ve hānenin orta yerine denir; yukālu: قَعَدَ فِي صَحْنِ الدَّارِ أَيْ وَسَطِهَا Ve zil taᶜbīr olunan sāzın birine denir; ikisine صَحْنَانِ [ṣaḥnān] denir; bakırdan olup birbirine çalarlar, ekseri vüzerāᵓ mihterleri nevbet aralığında darb ederler.

اَلصَّحْنَاةُ [eṣ-ṣaḥnāt] ve

اَلصَّحْنَاءُ [eṣ-ṣaḥnāᵓ] (kasr ve meddi ile ve ṣād'ların fethiyle ve kesriyle) Türkīde salamura dedikleridir ki hurde balıkları tuzlayıp küpe doldururlar, münfesih olunca terk edip baᶜdehu çalkayıp ve süzüp istiᶜmāl ederler, taᶜāma müşehhī ve miᶜdeyi muslihtir; yukālu: أَطْعَمَهُ الصَّحْنَاةَ وَالصَّحْنَاءَةَ وَهِيَ إِدَامٌ يُتَّخَذُ مِنَ السَّمَكِ الصِّغَارِ

اَلْمِصْحَنَةُ [el-miṣḥanet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Yassı çanak tarzında bir güne kaba denir.

اَلصُّحْنَةُ [eṣ-ṣuḥnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) حَرَّةٌ [ḥarret] dedikleri kara taşlık tepelerde olan düzce yere denir.

اَلصَّحُونُ [eṣ-ṣaḥūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Tepegen nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ صَحُونٌ أَيْ رَمُوحٌ

اَلصَّحْنَاءُ [eṣ-ṣaḥnāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Kulağın iç yüzünün dibine denir ki yastımca olur.

[ص د ن]

اَلصَّيْدَنُ [eṣ-ṣayden] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Sırtlana denir. Ve sık dokunmuş kilime ve keçeye denir. Ve pādişāha denir. Ve tilkiye denir, ثَعْلَبٌ [ṯaᶜleb] maᶜnāsına. Ve bir nevᶜ küçük cānver ismidir ki yer altında kendi için yuva yapıp ve onu nābedīd eder.

اَلصَّيْدَنَانِيُّ [eṣ-ṣaydenāniyy] (yā-yı müşeddede ile) Bu dahi tilkiye ve zikr olunan cānverciğe denir. Ve çerçiye ve tuhafçıya denir, صَيْدَلَانِيٌّ [ṣaydelāniyy] gibi.

[ص ع ن]

اَلصِّعْوَنُّ [eṣ-ṣiᶜvenn] (إِرْدَبٌّ [irdebb] vezninde) İnce boyunlu ve küçük başlı devekuşuna denir, ᶜalā-kavlin mutlaktır; müᵓennesi صِعْوَنَّةٌ [ṣiᶜvennet]tir.

اَلْإِصْعَانُ [el-iṣᶜān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın başı küçük ve ᶜaklı eksik olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَصْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا صَغُرَ رَأْسُهُ وَنَقُصَ عَقْلُهُ

اَلْإِصْعِنَانُ [el-iṣᶜinān] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Bir nesne ince ve latīf ve nāzük olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِصْعَنَّ الشَّيْءُ إِذَا

دَقَّ وَلَطُفَ

اَلْمُصْعَنَّةُ [el-musʿannet] (مُحْمَرَّةٌ [muḥmerret] vezninde) Yufka ve latîf olan kulağa denir; yukālu: أُذُنٌ مُصْعَنَّةٌ أَيْ مُؤَلَّلَةٌ

[ص غ ن]

اَلصَّغَانَةُ [eṣ-ṣaġānet] (ġayn-ı muʿceme ile سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Çegâne-i Fârisî muʿarrebidir ki Türkîde dahi çegâne derler, maʿrûf sâzdır, hâlen bu diyârlarda metrûktur.

صَغَانِيَانُ [Ṣaġāniyān] (ṣād'ın fethiyle) Mâverâünnehr'de bir büyük vilâyettir, tesânîf-i kesîre sâhibi imâm ve hâfızu'l-luga Ḥasen b. Muḥammed b. Ḥasen eṣ-Ṣâġânî oraya mensûbdur; nisbetinde صَغَانِيٌّ [Ṣaġāniyy] ve صَاغَانِيٌّ [Ṣāġāniyy] denir. Ve صَغَانِيَانُ [ṣaġāniyān] çeganiyân muʿarrebidir. Ve İsḥāḳ b. İbrâhîm b. Ṣayġûn eṣ-Ṣayġûnî zâhid ve muhaddistir.

[ص ف ن]

اَلصَّفْنُ [eṣ-ṣafn] (ṣād'ın fethi ve fâ'nın sükûnuyla ve fethiyle) Hâyenin kabına denir ki torbasıdır. Ve taʿâm yiyecek sofraya denir. Ve esrimiş devenin ağzından çıkan kızıl dağarcığa denir; شِقْشِقَةٌ [şiḳşiḳ at] maʿnâsına.

اَلصَّفْنَةُ [eṣ-ṣafnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) صَفْنٌ [ṣafn] ile iki maʿnâ-yı âhırde mürâdiftir. Ve çoban çantasına denir.

اَلصُّفْنُ [eṣ-ṣufn] (ṣād'ın zammıyla) Matara şeklinde deriden düzülmüş ibrîğe denir ki onunla âbdest alınır. Ve çoban çantasına denir ki deriden düzüp içine zâd ve edevâtını vazʿ eder.

اَلتَّصَافُنُ [et-teṣâfun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Suyu hisse hisse bölüşmek maʿnâsınadır; yukālu: تَصَافَنُوا الْمَاءَ إِذَا اقْتَسَمُوهُ بِالْحِصَصِ

اَلصُّفُونُ [eṣ-ṣufūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) At üç ayağı üzere durup dördüncü tırnağı dikmek maʿnâsınadır; yukālu: صَفَنَ الْفَرَسُ صُفُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَامَ عَلَى ثَلَاثَةِ قَوَائِمَ وَطَرَفِ حَافِرِ الرَّابِعَةِ Ve bir adam ayaklarını bir araya getirip saff eylemek maʿnâsınadır; yukālu: صَفَنَ الرَّجُلُ إِذَا صَفَّ قَدَمَيْهِ Ve bir nesneyi yere vurmak maʿnâsınadır; yukālu: صَفَنَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهُ

اَلصَّفَنُ [eṣ-ṣafen] (fethateynle) Sünbülesi olan ekine denir. Ve şol yuvaya ve ine denir ki arı makûlesi hayvânlar otluklardan ve yapraklardan kendileri için yâhûd yavruları için ittihâz ederler.

اَلتَّصْفِينُ [et-taṣfîn] (تَفْعِيلٌ [tefʿîl] vezninde) Arı makûlesi hayvân صَفَنٌ [ṣafen] edinmek maʿnâsınadır; yukālu: صَفَّنَ الزُّنْبُورُ إِذَا اتَّخَذَ الصَّفَنَ

صَفَنَةُ [Ṣafenet] (fetehâtla) Medîne'de bir mevziʿdir.

صُفَيْنَةُ [Ṣufeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Benû Suleym diyârında ʿÂliye nâm mahalde bir belde adıdır.

اَلصَّافِنُ [eṣ-Ṣâfin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Mâlik b. Ḥureym el-Hemdânî feresinin ismidir. Müʾellif صَافِنٌ [ṣâfin] taʿbîr olunan damardan sükût eyledi ve o butun iç yüzünden giden damardır ki iç yüzdeki topuğun ortasından zâhir olur.

صِفِّينُ [Ṣiffîn] (سِجِّينٌ [siccîn] vezninde) Raḳḳa kurbünden nehr-i Furât kenârında bir mevziʿ ismidir ki onda İmâm bi'l-hakk Emîrü'l-müʾminîn kerremallâhu vechehu ve Muʿâviye b. Ebî Sufyân beyninde vakʿa-i ʿazîme-i meşhûre vâkiʿ oldu. Hicretin otuz yedinci senesinin mâh-ı saferi gurresinde vukūʿ bulmakla min-baʿd nâs

saferde seferden ihtirāz eder oldular. Mütercim der ki *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre işbu صِفِّينُ [ṣiffīn] kelimesi صَفٌّ māddesinden فِعْلِينٌ [fiʿlīn]dir ki nūn'u zāʾidedir yāhūd صُفُونٌ [ṣufūn] māddesinden فِعِّيلٌ [fiʿʿīl]dir ki nūn'u asliyyedir. Pes bunda dahi emsāli gibi iki güne iʿrāb cārī olur: Biri nūn'un mā-kablinde olup nūn cemʿ-i selāmet gibi dāʾimā meftūh olur, صِفِّينَ [ṣiffīne] ve صِفُّونَ [ṣiffūne] denir ve biri nūn harf-i iʿrāb olur.

[ص ن ن]

اَلصِّنُّ [eṣ-ṣinn] (ṣād'ın kesri ve nūn'un teşdīdiyle) Deve sidiğine denir, بَوْلُ الْإِبِلِ [bevlu'l-ibil] maʿnāsına. Şārih der ki bu nüshalar galattır, savāb olan بَوْلُ الْوَبْرِ olmaktır ki ada tavşanının sidiği olur edviyeye halt ederler. Ve

صِنٌّ [ṣinn] Berd-i ʿacūz günlerinden evvelki günün ismidir. Ve sepet tarzında bir güne keletere denir ki kapaklı olur, içine ekmek korlar.

اَلصِّنَّةُ [eṣ-ṣinnet] (ṣād'ın kesriyle) ve

اَلصُّنَانُ [eṣ-ṣunān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Koltuk rāyihasına denir ki bed ve müntin olur; yukālu: أَزَالَ صِنَّتَهُ وَصُنَانَهُ بِالْحَمَامِ أَيْ ذَفَرَ إِبْطِهِ

اَلْإِصْنَانُ [el-iṣnān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın koltuğu bed kokmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَنَّ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا صُنَانٍ Ve kibr ve nahvetten burnu havāya kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَنَّ فُلَانٌ إِذَا شَمَخَ بِأَنْفِهِ تَكَبُّرًا Ve öfkelenip darılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَنَّ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ Ve nāka gebe olmakla buğura istikbār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصَنَّتِ النَّاقَةُ إِذَا حَمَلَتْ فَاسْتَكْبَرَتْ عَلَى الْفَحْلِ Ve su mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَنَّ الْمَاءُ إِذَا تَغَيَّرَ Ve bir nesne üzere ısrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصَنَّ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَصَرَّ Ve kısrağın karnında kulun büyümekle anasının karnına ilişip başıyla ensesine doğru kakıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَنَّتِ الْفَرَسُ إِذَا نَشِبَ وَلَدُهَا فِي بَطْنِهَا فَدَفَعَ بِرَأْسِهِ فِي خَوْرَانِهَا

اَلْأَصَنُّ [el-eṣann] (أَصَمُّ [eṣamm] vezninde) Mütegafīl adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَصَنُّ أَيْ مُتَغَافِلٌ

اَلصَّنَّانُ [eṣ-ṣannān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bahādır adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَنَّانٌ أَيْ شُجَاعٌ

صِنِّينٌ [Ṣinnīn] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Kūfe'de bir mevziʿ adıdır.

[ص و ن]

اَلصَّوْنُ [eṣ-ṣavn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) ve

اَلصِّيَانُ [eṣ-ṣiyān] ve

اَلصِّيَانَةُ [eṣ-ṣiyānet] (كِتَابٌ [kitāb] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) Hıfz ve nigāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَانَهُ يَصُونُهُ صَوْنًا وَصِيَانًا وَصِيَانَةً إِذَا حَفِظَهُ Ve atın ayağı taşırkamaktan yāhūd naʿlsız olduğundan tırnağı āzürde olmakla tırnağının ucuyla basmak maʿnāsınadır; yukālu: صَانَ الْفَرَسُ إِذَا قَامَ عَلَى طَرَفِ حَافِرِهِ مِنْ وَجًى أَوْ حَفًى

اَلْمَصُونُ [el-meṣūn] (مَقُولٌ [maḳūl] vezninde) ve

اَلْمَصْوُونُ [el-maṣvūn] (aslı üzere ism-i mefʿūldür) Mahfūz maʿnāsınadır; pes bunda iʿlāl ve ʿadem-i iʿlāl cāʾizdir.

اَلْإِصْطِيَانُ [el-iṣṭiyān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi hıfz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَانَهُ إِذَا صَانَهُ

اَلصِّوَانُ [eṣ-ṣivān] ve

اَلصِّيَانُ [eṣ-ṣiyān] (ṣād'ın harekāt-ı selāsıyla) Câme-dāna denir ki içinde

melbūsāt hıfz olunur. İkincide yāʾ kesreye mücāveretledir; yukālu: جَعَلَ الثَّوْبَ فِي صِوَانِهِ وَصِيَانِهِ وَهُوَ مَا يُصَانُ فِيهِ

اَلصَّوَّانَةُ [eṣ-ṣavvānet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Dübür ve makʿada ıtlāk olunur, ekserī zartayı sakladığı için. Ve bir nevʿ taş ismidir ki katı ve muhkem olur; cemʿi صَوَّانٌ [ṣavvān]dır. Şārihin beyānına göre çakmak taşı olacaktır.

اَلصِّينُ [eṣ-Ṣīn] (ṣād'ın kesriyle) Kūfe'de bir mevziʿ adıdır. Ve İskenderiyye'de bir mevziʿdir. Ve Kesker nām mahalde iki mevziʿ adıdır. Ve şark cihetinde bir memleket adıdır; evānī-i Ṣīniyye ki çini tabaklar ve merṭabānīlerdir oraya mensūbdur. Şārihin beyānına göre Çin ülkesidir ki صِينٌ [Ṣīn] ondan muʿarrebdir, fagfūr-ı Çīnī maʿrūftur. Ve hālen lafz-ı Fārisiyle "sīnī" taʿbīr ettiğimiz tepsiye taʿrīble صِينِيٌّ [ṣīniyy] dedikleri dahi oraya nisbetledir.

اَلْمِصْوَانُ [el-miṣvān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Yay gılāfına denir.

اَلصِّينِيَّةُ [eṣ-Ṣīniyyet] (ṣād'ın kesriyle) Vāsiṭ-i ʿIrāḳ altında bir belde adıdır.

اَلصَّوْنَةُ [eṣ-ṣavnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kutuya denir; yukālu: وَضَعَهُ بِالصَّوْنَةِ أَيِ الْعَتِيدَةِ

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض أ ن]

اَلضِّائِنُ [eḍ-ḍāʾin] (hemzenin kesriyle) Zaʿīf ve zebūna denir; yukālu: رَجُلٌ ضَائِنٌ أَيْ ضَعِيفٌ Ve sölpük karınlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَائِنٌ أَيْ مُسْتَرْخِي الْبَطْنِ Ve taʿāmı kalīl güzel bedenli adama denir; yukālu: هُوَ ضَائِنٌ أَيِ الْحَسَنُ الْجِسْمِ الْقَلِيلُ الطَّعْمِ Ve ak ve yassı kumluğa denir. Ve koyun kısmına denir; cemʿi ضَأْنٌ [ḍaʾn] gelir ḍād'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla, رَكْبٌ [rekb] ve رَاكِبٌ [rākib gibi ve fethateynle cāʾizdir hemze için ve ضَئِينٌ [ḍaʾīn] gelir أَمِيرٌ [emīr] vezninde, قَاطِنٌ [ḳāṭin] ve قَطِينٌ [ḳaṭīn] gibi. Müʾennesi ضَائِنَةٌ [ḍāʾinet]tir, cemʿi ضَوَائِنُ [ḍavāʾin]dir. Mütercim der ki müʾellifin beyānı Aḫfeş kavli üzeredir ki ضَأْنٌ [ḍaʾn] ضَائِنٌ [ḍāʾin]in cemʿidir, مَعِزٌ [meʿiz] ve مَاعِزٌ [māʾiz] gibi ve Sībeveyhi'ye göre ضَأْنٌ [ḍaʾn] ve مَعِزٌ [meʿiz] ism-i cinslerdir.

اَلْإِضْآنُ [el-iḍʾān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın koyunu çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْأَنَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ ضَأْنُهُ Ve koyunları keçilerden seçip ayırmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَضْئِنْ ضَأْنَكَ أَيِ اعْزِلْهَا مِنَ الْمَعِزِ

اَلضِّئْبِيُّ [eḍ-ḍiʾniyy] (ḍād'ın kesriyle) Yayık taʿbīr ettikleri büyük tuluma denir ki içine yoğurt koyup yağı çıkmak için çalkarlar.

اَلضَّأْنَةُ [eḍ-ḍaʾnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Sinirden olan burundalığa denir ki devenin burnuna geçirip yuları ona bend ederler.

[ض ب ن]

اَلضِّبْنُ [eḍ-ḍibn] (ḍād'ın kesriyle) Şol pek yere denir ki kazmaktan halk ʿāciz ola.

Ve bedende koltuk ile böğürün aralığına denir; yukālu: إِحْتَمَلَهُ فِي ضِبْنِهِ وَهُوَ مَا بَيْنَ الْإِبْطِ وَالْكَشْحِ

اَلضَّبْنُ [eḍ-ḍabn] (غَبْنٌ [ġabn] vezninde) Şol yufka suya denir ki aslā artmaz ola, ke-mā se-yuzkeru. Ve

ضَبْنٌ [ḍabn] Masdar olur, menᶜ ve sarf eylemek maᶜnāsınadır ki mühmele ile صَبْنٌ [ṣabn] lafzında lügattir; yukālu: ضَبَنَ الْهَدِيَّةَ ضَبْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَفَّهَا وَمَنَعَهَا Ve yükü koltuk ile böğür aralığına çalıp götürmek maᶜnāsınadır; ve minhu: أَوَّلُ الْحَمْلِ الْأَبْطُ ثُمَّ الضَّبْنُ ثُمَّ الْحَضْنُ Yaᶜnī "Merātib-i hamlin evveli yükü koltuğa çalıp götürmektir" Zīrā evvel-i vehlede hāmilin kuvvet ve neşātı yerinde olur, baᶜdehu giderek fütūr gelmekle aşağıca inip sonra dahi aşağıya sıyrılır.

اَلضَّبِنُ [eḍ-ḍabin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمَضْبُونُ [el-maḍbūn] Bunlar da aslā artmaz olan yufkaca suya denir; yukālu: مَاءٌ ضَبْنٌ وَضَبِنٌ وَمَضْبُونٌ أَيْ مَشْفُوفٌ لَا فَضْلَ فِيهِ Ve

مَضْبُونٌ [maḍbūn] Kötürüme denir; yukālu: رَجُلٌ مَضْبُونٌ أَيْ زَمِنٌ

اَلضَّبَنُ [eḍ-ḍaben] (fethatyenle) Eksikliğe denir; yukālu: بِهِ ضَبَنٌ أَيْ وَكْسٌ

اَلضُّبْنَةُ [eḍ-ḍubnet] (ḍād'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلضَّبِنَةُ [eḍ-ḍabinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Bir adamın ehl ve ᶜayāline denir. Ve yoldaşına katᶜā nefᶜ ve mededi olmayan işe yaramaz yoldaşa denir ki ağırlıktan gayrı menfaᶜati olmaya; yukālu: هُوَ ضُبْنَةٌ وَضَبِنَةٌ أَيْ لَا غَنَاءَ فِيهِ وَلَا كِفَايَةَ مِنَ الرُّفَقَاءِ

اَلْإِضْبَانُ [el-iḍbān] (hemzenin kesriyle) Kötürüm kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَضْبَنَهُ الدَّاءُ إِذَا أَزْمَنَهُ Ve bir nesneyi koltukla böğür aralığına çalıp götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَضْبَنَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ فِي ضِبْنِهِ Ve mescliste bir adamı yanının altına alıp sıkıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَضْبَنَ فُلَانًا إِذَا ضَيَّقَ عَلَيْهِ بِأَنْ جَعَلَهُ تَحْتَ جَنْبِهِ

ضَبِينَةٌ [Ḍabīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir batn pederidir.

بَنُو ضَابِنٍ [Benū Ḍābin] ve

بَنُو مُضَابِنٍ [Benū Muḍābin] İki kabīledir.

اَلْإِضْطِبَانُ [el-iḍṭibān] (إِفْتِعَالٌ [ifti ᶜāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi koltukla böğür aralığına çalıp götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِضْطَبَنَهُ إِذَا جَعَلَهُ فِي ضِبْنِهِ

اَلْأَضْبَانُ [el-aḍbān] (hemze-i meftūha ile) Yırtıcı cānverleri çok ormanlara ve mahallere denir; yukālu: نَزَلُوا فِي الْأَضْبَانِ أَيِ الْمَسَابِعِ الْكَثِيرَةِ السِّبَاعِ Ve bunun müfredi ضَبَنٌ [ḍaben]dir fethateynle.

[ض ج ن]

اَلضَّجَنُ [eḍ-Ḍacen] (fethateynle) Bir dağın adıdır.

ضَجْنَانُ [Ḍacnān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Mekke kurbünde bir dağdır. Ve bādiyede başka bir dağın adıdır.

[ض ح ن]

اَلضَّحَنُ [eḍ-Ḍaḥan] (ḍād'ın ve ḥā-yı mühmelenin fethiyle) Bir belde adıdır. Ve bu İbn Sīde'den menkūldür. Ve istişhād için Cevherī'nin cīm'le ضَجَنٌ [ḍacen] māddesinde īrād eylediği beyti inşād eylemekle ehadühümānın kavli musahhaftır.

[ض د ن]

اَلضَّدْنُ [eḍ-ḍadn] (ḍād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneyi ıslāh ve teshīl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَدَنَهُ ضَدْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَصْلَحَهُ وَسَهَّلَهُ

ضَدْنَى [Ḍadnā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevziʿdir.

ضَدْوَانُ [Ḍadvān] ve

ضَدْيَانُ [Ḍadyān] (سَلْمَانُ [selmān] veznlerinde) İki dağlardır; nūn'ları zāʾid olmakla muʿtell bābında iʿāde olunur.

[ض ز ن]

اَلضَّيْزَنُ [eḍ-ḍayzen] (zā-yı muʿceme ile حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Hāfız ve emīn ve muʿtemedün ʿaleyh adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَيْزَنٌ أَيْ حَافِظٌ ثِقَةٌ Ve kişinin evlād ve ʿayāline denir; yukālu: هُمْ ضَيْزَنُهُ أَيْ أَوْلَادُهُ وَعِيَالُهُ Kezālik şerīklerine denir. Ve celd ve çālāk sākīye denir. Ve madrabaza denir; yukālu: هُوَ ضَيْزَنٌ أَيْ بُنْدَارٌ خَزَّانٌ Ve makaranın ortasında olan ağaçla sāʿid dedikleri ağaç aralığına üstüvār olunan bakır pāresine denir. Ve şol nā-halef oğlana denir ki pederinin dīger zevcesi bābında pederine müzāhame eyleye, yaʿnī analığına hıyānetle kasd eder ola; yukālu: هُوَ ضَيْزَنُ أَبِيهِ إِذَا كَانَ يُزَاحِمُهُ فِي امْرَأَتِهِ Ve kuyudan su çeken adama müzāhame eden kimseye denir. Ve bir sanem adıdır.

اَلضَّيْزَانُ [eḍ-ḍayzān] (بَيْطَارٌ [beyṭār] veznide) Aslā kısrağa aşmamış ata denir.

اَلضَّزْنُ [eḍ-ḍazn] (ḍād'ın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Bir adamın rızā ve irādesi olmayarak elinde olan nesneyi çekip almak maʿnāsınadır; yukālu: ضَزَنَهُ ضَزْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَخَذَ عَلَى مَا فِي يَدِهِ دُونَ مَا يُرِيدُهُ Burada أَخَذَ kelimesi عَلَى ile sılalanmak istīlāʾ maʿnāsına yāhūd müstevliyen takdīrine mebnīdir.

اَلتَّضَازُنُ [et-teḍāzun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznide) Birbirinin ellerinde olan nesneyi almak bābında tutuşup uğraşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَازَنَا إِذَا تَعَاطَيَا فَتَغَالَبَا

[ض ط ن]

اَلضَّيْطَنَةُ [eḍ-ḍayṭanet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلضَّيَطَانُ [eḍ-ḍayeṭān] (fetehātla) Şişman adam omuzlarını ve gövdesini oynatarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: ضَيْطَنَ الرَّجُلُ ضَيْطَنَةً وَضَيَطَانًا إِذَا مَشَى فَحَرَّكَ مَنْكِبَيْهِ وَجَسَدَهُ مَعَ كَثْرَةِ لَحْمٍ

اَلضَّيْطَنُ [eḍ-ḍayṭan] ve

اَلضَّيْطَانُ [eḍ-ḍayṭān] Vasf-ı mezkūr üzere olan adama denir.

[ض غ ن]

اَلضِّغْنُ [eḍ-ḍiġn] (ḍād'ın kesri ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Nāhiye maʿnāsınadır; yukālu: قَعَدَ فِي ضِغْنٍ أَيْ نَاحِيَةٍ Ve dağ koltuğuna denir ki kuytusu olacaktır, إِبْطُ الْجَبَلِ [ibṭu'l-cebel] maʿnāsınadır. Şārih إِبْطُ الْجَمَلِ nüshasını tahtiʾe eylemiştir. Ve meyl ve şevk ve ārzū maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ ضِغْنٌ أَيْ مَيْلٌ وَشَوْقٌ بِهِ Ve hıkd ve kīne maʿnāsınadır.

اَلضَّغِينَةُ [eḍ-ḍaġīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) Bu dahi hıkd ve kīne maʿnāsınadır; yukālu: فِي صَدْرِهِ ضِغْنٌ وَضَغِينَةٌ أَيْ حِقْدٌ

اَلضَّغَنُ [eḍ-ḍaġan] (fethateynle) Derūnda kīn bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: ضَغِنَ عَلَيْهِ ضَغَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَقَدَ Ve meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَغِنَ إِلَى الدُّنْيَا إِذَا مَالَ

اَلتَّضَاغُنُ [et-teḍāġun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznide) ve

اَلْإِضْطِغَانُ [el-iḍṭiġān] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] veznide) Birbirine derūnlarında kīn tutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَاغَنُوا وَاضْطَغَنُوا إِذَا انْطَوَوْا عَلَى الْأَحْقَادِ Ve

إِضْطِغَانٌ [iḍṭiġān] Bir nesneyi koltuk altına almak maʿnāsınadır; yukālu: إِضْطَغَنَهُ إِذَا أَخَذَهُ تَحْتَ حِضْنِهِ

اَلضَّاغِنُ [eḍ-ḍāġin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Şol ata denir ki darb olunmadıkça makdūrunu ibrāz eylemez ola; yukālu: فَرَسٌ ضَاغِنٌ إِذَا كَانَ مَا يُعْطِي جَرْيَهُ إِلَّا بِالضَّرْبِ

اَلضَّغِنَةُ [eḍ-ḍaġinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Eğri kargıya denir; yukālu: قَنَاةٌ ضَغِنَةٌ أَيْ عَوْجَاءُ

اَلضَّغِينِيُّ [eḍ-ḍaġīniyy] (ḍād'ın fethiyle) Arslana denir.

[ض ف ن]

اَلضَّفْنُ [eḍ-ḍafn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Bir cemāʿate hem-nişīn olmaya gelmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَنَ إِلَيْهِمْ ضَفْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَتَاهُمْ يَجْلِسُ إِلَيْهِمْ Ve çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَنَ بِغَائِطِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve iş bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَنَ بِحَاجَتِهِ إِذَا قَضَى Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَنَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve deve ayağıyla yeri çarpmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَنَ الْبَعِيرُ بِرِجْلِهِ إِذَا خَبَطَ Ve nāka üzere buğuru haml ve igrā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَنَ الشَّيْءَ عَلَى نَاقَتِهِ إِذَا حَمَلَهُ عَلَيْهَا Ve bir adamın kıçına ayakla vurmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَنَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ بِرِجْلِهِ عَلَى عَجُزِهِ Ve bir nesneyi yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَنَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve nākayı sağmak için memelerini el ile bir araya getirip toplamak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَنَ ضَرْعَ النَّاقَةِ إِذَا ضَمَّهُ لِلْحَلْبِ

اَلْإِضْطِفَانُ [el-iḍṭifān] (اِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimse kendi ayağıyla ensesini vurmak maʿnāsınadır; yukālu: إِضْطَفَنَ الرَّجُلُ إِذَا ضَرَبَ بِقَدَمِهِ مُؤَخَّرَ نَفْسِهِ

اَلضِّفَنُّ [eḍ-ḍifenn] (هِجَفٌّ [hiceff] vezninde) ve

اَلضِّفِنُّ [eḍ-ḍifinn] (طِمِرٌّ [ṭimirr] vezninde) Bodura denir. Ve gemi arslanı gibi cüssesi büyük ahmak ve nādāna denir.

اَلتَّضَافُنُ [et-teḍāfun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Yardımlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَافَنُوا عَلَيْهِ إِذَا تَعَاوَنُوا

اَلضَّيْفَنُ [eḍ-ḍayfen] حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde ki dalkavuğa denir, fāʾ bābında zikr olundu, zīrā nūn'u zāʾidedir ki ضَيْفٌ [ḍayf]ın tābiʿi olduğuna yāhūd ضَيْفٌ [ḍayf]tan fazla olduğuna işārettir. Şārih der ki baʿzılar maʿnā-yı evvelden ahz eylemekle nūn'u asliyye olur.

[ض م ن]

اَلضَّمَانُ [eḍ-ḍamān] (أَمَانٌ [emān] vezninde) ve

اَلضَّمْنُ [eḍ-ḍamn] (أَمْنٌ [emn] vezninde) Kefīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَمِنَ الشَّيْءَ وَبِالشَّيْءِ ضَمَانًا وَضَمْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَفَلَهُ Ve kötürüm olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, kefīl ʿuhdeye mülāzım olduğu gibi kötürüm dahi mekānına mülāzım olur; yukālu: ضَمِنَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ زَمِنًا

اَلضَّامِنُ [eḍ-ḍāmin] ve

اَلضَّمِينُ [eḍ-ḍamīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kefīl olan adama denir. ضَامِنٌ [ḍāmin], ذُو ضَمَانٍ [ẕū ḍamān] maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ ضَامِنُهُ وَضَمِينُهُ أَيْ كَفِيلُهُ

اَلتَّضْمِينُ [et-taḍmīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi bir kimseye ilzāmla medyūn eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: ضَمَّنْتُهُ الشَّيْءَ إِذَا غَرَّمْتَهُ Şārih der ki ödetmek maʿnāsı bunun lāzımıdır. Ve bir nesneyi bir zarf içre komak maʿnāsınadır; yukālu: ضَمَّنَ الشَّيْءَ فِي الْوِعَاءِ إِذَا جَعَلَهُ فِيهِ

اَلتَّضَمُّنُ [et-teḍammun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) تَضْمِينٌ [taḍmīn]e mutāviʿdir ki تَضْمِينٌ [taḍmīn]i kabūl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: ضَمَّنْتُهُ الشَّيْءَ فَتَضَمَّنَهُ عَنِّي أَيْ غَرَّمْتُهُ فَالْتَزَمَهُ Ve bir nesneyi hāvī ve müştemil olmak maʿnāsınadır; tekūlu: فَهِمْتُ مَا تَضَمَّنَهُ كِتَابُكَ أَيْ مَا اشْتَمَلَ عَلَيْهِ

اَلْمُضَمَّنُ [el-muḍammen] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Ehl-i bedīʿ ıstılāhında şol şiʿre ıtlāk olunur ki ona gayrın şiʿrinden bir beyt ilhāk olunmuş ola, lākin meşhūr değil ise tenbīhi lāzımdır, lākin mısrāʿ-ı vāhid ile tazmīn cāʾizdir; yukālu: شِعْرٌ مُضَمَّنٌ إِذَا ضُمِّنَ بِهِ بَيْتٌ مِنَ الْآخَرِ Kezālik şol beyte ıtlāk olunur ki maʿnā ve mefhūmunun tamāmı mābaʿdine mevkūf ve merhūn ola. Mütercim der ki ʿĀʾīşe-i Bāʿūniyye'nin işbu kıtʿa-i dil-ārāsı gibi:

كَأَنَّمَا الْخَالُ تَحْتَ الْقُرْطِ فِي عُنُقٍ || بَدَا لَنَا مِنْ مُحَيَّا جَلَّ مَنْ خَلَقَا

نَجْمٌ بَدَا فِي عَمُودِ الصُّبْحِ مُسْتَتِرًا || تَحْتَ الثُّرَيَّا قُبَيْلَ الشَّمْسِ فَاحْتَرَقَا Ve

مُضَمَّنٌ [muḍammen] Bir āher āvāze dahi koşulmayınca vukūf mümkin olmayan āvāzeye ıtlāk olunur; yukālu: صَوْتٌ مُضَمَّنٌ أَيْ لَا يُسْتَطَاعُ الْوُقُوفُ عَلَيْهِ حَتَّى يُوصَلَ بِآخَرَ

اَلضِّمْنُ [eḍ-ḍimn] (ḍād'ın kesriyle) Bir nesnenin dāhiline ıtlāk olunur; ve minhu ضِمْنُ الْكِتَابِ أَيْ طَيُّهُ

اَلضُّمْنَةُ [eḍ-ḍumnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznide) Maraz ve ʿillete ıtlāk olunur; yukālu: بِهِ ضُمْنَةٌ أَيْ مَرَضٌ Ve kötürümlüğe denir; yukālu: بِهِ ضُمْنَةٌ أَيْ زُمْنَةٌ

اَلضَّمِنُ [eḍ-ḍamin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ʿĀşık ve āşüfteye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَمِنٌ أَيْ عَاشِقٌ Ve kötürüme denir; cemʿi ضَمْنَى [ḍamnā] gelir, مَرْضَى [merḍā] gibi; ve minhu kavlu ʿAbdillāh b. ʿAmr b. el-ʿĀṣ: "مَنِ اكْتَتَبَ ضَمِنًا بَعَثَهُ اللهُ ضَمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ" أَيْ مَنْ كَتَبَ نَفْسَهُ فِي دِيوَانِ الضَّمْنَى وَالزَّمْنَى Yaʿnī "Bir adam cihāda gitmemek için kendisini kötürüm defterine kayd ettirse Hak celle ve ʿalā onu yevm-i kıyāmette kötürüm olarak baʿs eder." Ve

ضَمِنٌ [ḍamin] Bedende kesr ve noksān gibi ʿillete mübtelā adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَمِنٌ أَيْ مُبْتَلًى فِي جَسَدِهِ

اَلضَّمَنُ [eḍ-ḍamen] (fethateynle) ve

اَلضَّمَانُ [eḍ-ḍamān] ve

اَلضَّمَانَةُ [eḍ-ḍamānet] (سَحَابٌ [seḥāb] ve سَحَابَةٌ [seḥābet] veznlerinde) Bunlar da ismlerdir, kötürümlüğe denir.

اَلْمَضْمُونُ [el-maḍmūn] Maʿlūl maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ مَضْمُونُ الْيَدِ أَيْ مَخْبُونُهَا Ve babanın sulbünde olan zürriyyete ıtlāk olunur, cemʿi مَضَامِينُ [meḍāmīn]dir, niteki ananın sadrında olan zürriyyetlere مَلَاقِيحُ [melāḳīḥ] denir. Kāle'ş-şārih ve fīhi'l-hadīsu: "أَنَّهُ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْمَضَامِينِ" وَهِيَ مَا فِي أَصْلَابِ الْفُحُولِ Ve

مَضْمُونٌ [Maḍmūn] Bir recül ismidir.

اَلضَّامِنَةُ [eḍ-ḍāminet] Şehrler ve köyler içre nābit olan hurmā ağaçlarına denir, ʿalākavlin hisārın içinde olup dāʾiren-mā-dār hisār onları dīvār-ı bostān gibi ihāta eylemiş ola. Bunda ضَامِنَةٌ [ḍāminet] مَضْمُونَةٌ [maḍmūnet] maʿnāsınadır.

[ض ن ن]

اَلضَّنَنُ [eḍ-ḍanen] (fethateynle) Dilīr ve bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ ضَنَنٌ أَيْ شُجَاعٌ

اَلضَّنِينُ [eḍ-ḍanīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bahīl adama denir.

اَلضَّنَانَةُ [eḍ-ḍanānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

اَلضِّنُّ [eḍ-ḍinn] (ḍād'ın kesriyle) Buhl eylemek maʿnāsınadır ki bundan lisānımızda esirgemek ile taʿbīr olunur, meselā ehl-i ʿilmin bir adama kitāb vermemesi gibi ve bir nefīs nesneyi sāʾirden dirīg edip vermeğe kıyamayıp kendi alıkomak gibi; yukālu: ضَنَّ بِالشَّيْءِ ضَنَانَةً وَضِنًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا بَخِلَ بِهِ Ve

ضِنٌّ [ḍinn] (ḍād'ın kesriyle) Bir adama hāss olan nesneye denir gūyā ki onu gayra fedā eylemeğe buhl eder, مَضْنُونٌ [maḍnūn] maʿnāsınadır; tekūlu: هُوَ ضِنِّي أَيْ خَاصٌّ بِي

اَلضَّنَائِنُ [eḍ-ḍanāʾin] ضَنِينَةٌ [ḍanīnet]in cemʿidir ki bir kimseye mahsūs kılınmış nesneye denir; ve minhu ضَنَائِنُ اللهِ أَيْ خَوَاصُّ خَلْقِهِ Müʾellif bununla işbu hadīse işāret eylemiştir; kāle'n-nebiyyu ʿaleyhi's-selām: "إِنَّ لِلَّهِ ضَنَائِنَ مِنْ خَلْقِهِ يُحْيِيهِمْ فِي عَافِيَةٍ وَيُمِيتُهُمْ فِي عَافِيَةٍ"

اَلْمَضَنَّةُ [el-meḍannet] (mīm'in fethi ve ḍād'ın fethiyle ve kesriyle) Mahall-i buhl ü dirīg olan şeyʾe denir; yukālu: هَذَا عِلْقُ مَضَنَّةٍ أَيْ نَفِيسٌ يُضَنُّ بِهِ

ضِنَّةُ [Ḍinnet] (ḍād'ın kesriyle) ʿArabdan beş kabīle adıdır: Ḍinne b. Saʿd, Ḳuḍāʿa'da ve İbn ʿAbd, ʿUẕre'de ve İbnu'l-Ḥallāf, Esed b. Ḫuzeyme'de ve İbnu'l-ʿĀṣ, Ezd'de ve İbn ʿAbdullāh, Benū Numeyr'dedir ki murād kabāʾil-i merkūme derūnunda hāricden mülhak birer kabīledir. Cevherī'nin kabīle-i vāhideye tahsīsi kusūru mutazammındır.

اَلْمَضْنُونُ [el-maḍnūn] غَالِيَةٌ [ġāliyet]e denir ki kalye misk taʿbīr olunan ʿıtrdır. غَالِيَةٌ [ġāliyet] ismini ibtidā Hazret-i Muʿāviye vazʿ eyledi.

اَلْمَضْنُونَةُ [el-maḍnūnet] Āb-ı zemzemin ismidir.

اَلضَّنَّانُ [eḍ-Ḍānnān] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) İbnu'l-Mennān'dır ki şuʿarādandır.

إِضْطِنَانٌ [iḍṭınān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bahīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِضْطَنَّ الرَّجُلُ إِذَا بَخِلَ

[ض و ن]

اَلضَّوْنُ [eḍ-ḍavn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) Peynir māyesine denir; إِنْفَحَةٌ [infeḥat] maʿnāsına.

اَلضَّوْنَةُ [eḍ-ḍavnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Küçük kızcağıza denir, sabiyye-i sagīre maʿnāsına. Ve bir adamın evlādı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَانَ الرَّجُلُ يَضُونُ ضَوْنَةً إِذَا كَثُرَ وَلَدُهُ

اَلتَّضَوُّنُ [et-teḍavvun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi bir adamın evlādı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهُ

اَلضَّانَةُ [eḍ-ḍānet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Devenin burnuna geçirdikleri burunduruğa denir, بُرَةٌ [buret] maʿnāsına.

اَلضَّيْوَنُ [eḍ-ḍayven] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Erkek kediye denir; cemʿi ضَيَاوِنُ [ḍayāvin]dir.

[ض ي ن]

ضِينُ [Ḍīn] (ḍād'ın kesriyle) Yemen'de şehr-i Ṣanʿā türābında bir büyük dağın adıdır.

FASLU'Ṭ-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ن]

اَلطَّبْنُ [eṭ-ṭabn] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla ve fethiyle) Nāstan cemᶜ-i kesīre denir; yukālu: جَاءَ طَبْنٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمْعٌ كَثِيرٌ Ve

طَبْنٌ [ṭabn] (ṭā'nın harekāt-ı selāsıyla ve صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir güne laᶜib ismidir ki Fārisīde ona sedere denir; Türkīde dokurcun dedikleri oyundur. ᶜArabīde قِرْقٌ [ḳirḳ] dahi denir. Ve kerkes ve yırtıcı cānver tutmak için kapana ve tuzağa kodukları cīfeye denir.

اَلطُّبْنُ [eṭ-ṭubn] (ṭā'nın zammıyla) Tanbūra yāhūd lavtaya denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَضْرِبُ الطُّبْنَ أَيِ الطُّنْبُورَ أَوِ الْعُودَ

اَلطُّبْنَةُ [eṭ-ṭubnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) طُبْنٌ [ṭubn] āvāzına denir.

اَلطِّبْنَةُ [eṭ-ṭibnet] (ṭā'nın kesriyle) Zīrekliğe denir, فِطْنَةٌ [fiṭnat] maᶜnāsına; cemᶜi طِبْنٌ [ṭiban]dır, عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde; yukālu: هُوَ أَهْلُ الطِّبْنَةِ أَيِ الْفِطْنَةِ

اَلطَّبَنُ [eṭ-ṭaben] (fethateynle) ve

اَلطَّبَانَةُ [eṭ-ṭabānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) ve

اَلطَّبَانِيَةُ [eṭ-ṭabāniyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) ve

اَلطُّبُونَةُ [eṭ-ṭubūnet] (عُمُومَةٌ [ᶜumūmet] vezninde) Fehm ve idrāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَبِنَ لَهُ وَطَبَنَ طَبْنًا وَطَبَانَةً وَطَبَانِيَةً وَطُبُونَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا فَطِنَ لَهُ

اَلطَّبِنُ [eṭ-ṭabin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلطَّابِنُ [eṭ-ṭābin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Fetānetli müdrik adama denir.

اَلطَّبْنُ [eṭ-ṭabn] (غَبْنٌ [ġabn] vezninde) Āteşi sönmesin diye gömmek maᶜnāsınadır; yukālu: طَبَنَ النَّارَ طَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَنَهَا لِئَلَّا تُطْفَأَ Ve nās maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki murād mechūlü'l-hāl kimse demektir; yukālu: مَا أَدْرِي أَيُّ الطَّبْنِ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ

اَلطَّابُونُ [eṭ-ṭābūn] Āteş gömdükleri yere denir.

اَلْمُطَابَنَةُ [el-muṭābenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Çukuru aşağılatmak maᶜnāsınadır; tekūlu: طَابِنْ هَذِهِ الْحَفِيرَةَ أَيْ طَامِنْهَا وَطَأْطِئْهَا Ve muvāfakat maᶜnāsınadır; yukālu: طَابَنَهُ إِذَا وَافَقَهُ

اَلْإِطْبِينَانُ [el-iṭbīnān] إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde ve mürādifidir ki tamām karārlaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِطْبَأَنَّ بِالْمَكَانِ إِذَا اطْمَأَنَّ

طُوبَانِيَةُ [Ṭūbāniyet] (ṭā'nın zammıyla) Filesṭīn sancağında bir kalᶜadır.

[ط ث ن]

اَلطَّثْنُ [eṭ-ṭaṯn] (ṭā'nın fethi ve ṯā-yı müsellesesinin sükūnuyla) Tarab ve nagme ve āhenge denir.

[ط ج ن]

اَلطَّجْنُ [eṭ-ṭacn] (ṭā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Tavada nesne kavurmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَجَنَ الشَّيْءَ طَجْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَاهُ

اَلْمُطَجَّنُ [el-muṭaccen] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Tavada kavrulmuş nesneye denir.

اَلطَّاجِنُ [eṭ-ṭācin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلطَّيْجَنُ [eṭ-ṭaycen] (حَيْدَرٌ [ḥayder] veznindе) Tavaya denir. İkisi de muᶜarrebdir, yaᶜnī tābe-i Fārisī muᶜarrebidir.

[ط ح ن]

اَلطَّحْنُ [eṭ-ṭaḥn] (ṭā'nın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Un öğütmek maʿnāsınadır; yukālu: طَحَنَ الْبُرَّ طَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَعَلَهُ دَقِيقًا Ve yılan değirmi kıvrılmak maʿnāsınadır; yukālu: طَحَنَتِ الْأَفْعَى إِذَا اسْتَدَارَتْ

اَلتَّطْحِينُ [et-taṭḥīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi öğütmek maʿnāsınadır; yukālu: طَحَّنَ الْبُرَّ بِمَعْنَى طَحَنَهُ

اَلْمِطْحَانُ [el-miṭḥān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Değirmi kıvrılıp gömeç olan yılana denir.

اَلطِّحْنُ [eṭ-ṭiḥn] (ṭā'nın kesriyle) Una denir, دَقِيقٌ [daḳīḳ] maʿnāsına; ve minhu'l-meselu: "أَسْمَعُ جَعْجَعَةً وَلَا أَرَى طِحْنًا" Yaʿnī "Değirmenin gürültüsünü işitiyorum ammā ununu göremiyorum" demektir. Bir nesneyi vermeye vaʿd edip vermeyen kimse hakkında darb olunur.

اَلطُّحَنُ [eṭ-ṭuḥan] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bodur adama denir. Ve bir böcek adıdır. Ve لَيْثُ عِفِرِّينَ [leyṣu ʿifirrīn] dedikleri cānvere denir ki "ع،ف،ر" maʿnāsına beyān olundu.

اَلطَّاحُونَةُ [eṭ-ṭāḥūnet] Değirmene denir.

اَلطَّوَاحِنُ [eṭ-ṭavāḥin] Azı dişlere ıtlāk olunur; müfredi طَاحِنَةٌ [ṭāḥinet]tir. Garībdir ki müʾellif sīn bābında ضِرْسٌ [ḍirs] lafzını سِنٌّ [sinn] ile tefsīr edip burada طَوَاحِنُ [ṭavāḥin]i أَضْرَاسٌ [aḍrās] ile tefsīr eyledi. Usūl-ı sāʾirede طَوَاحِنُ [ṭavāḥin]i ضَوَاحِكُ [ḍavāḥik]ten öte altlı üstlü on iki azı dişler ile mübeyyendir.

اَلطَّحُونُ [eṭ-ṭaḥūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Üç yüz mikdār koyunlara denir. Ve pek çok ʿaskere denir; yukālu: كَتِيبَةٌ طَحُونٌ أَيْ عَظِيمَةٌ Ve cenk ve kıtāle denir. Ve çok develere denir. Bunların cümlesi uğradıkları nesnelere طَحْنٌ [ṭaḥn] eylediği için.

اَلطَّحَّانَةُ [eṭ-ṭaḥḥānet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Bu dahi çok develere denir.

اَلطَّاحِنُ [eṭ-ṭāḥin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Harman dövmek için birbirine çattıkları öküzlerden harman ortasında dāʾir olanına denir.

اَلطَّحَّانُ [eṭ-ṭaḥḥān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Değirmenciye denir. Eğer işbu طَحْنٌ [ṭaḥn] māddesinden meʾhūz olursa munsarıf olur ki vezni فَعَّالٌ [faʿʿāl] olur. Ve eğer بَسْطٌ [basṭ] maʿnāsına olan طَحٌّ [ṭaḥḥ] māddesinden olursa gayr-i munsarıf olur ki vezni فَعْلَانُ [faʿlān] olur. Mütercim der ki ehl-i Maġrib ıstılāhında pezevenge طَحَّانٌ [ṭaḥḥān] ıtlāk olunur, gūyā ki iki taş beynini habbe üzere cemʿ eder, niteki ona مِسْمَارُ الْمِقْرَاضِ [mismāru'l-miḳrāḍ] dahi ıtlāk olunur ki makas perçini demektir.

اَلطِّحَانَةُ [eṭ-ṭiḥānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Değirmencilik hirfetine denir; yukālu: يُدِيرُ مَعِيشَةَ عِيَالِهِ بِالطِّحَانَةِ أَيْ بِحِرْفَةِ الطَّحْنِ

[ط ر ن]

اَلطُّرْنُ [eṭ-ṭurn] (ṭā'nın zammıyla) Harīr libāsa ve tiftikten mensūc şālī ve sūf makūlesine denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ طُرْنٌ أَيْ خَزٌّ

اَلطَّارُونِيُّ [eṭ-ṭārūniyy] Zikr olunan libāstan bir çeşit ismidir.

اَلطَّرْيَنَةُ [eṭ-ṭaryenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Mestlikten şürīde olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْيَنَ الشَّرْبُ إِذَا اخْتَلَطُوا مِنَ السُّكْرِ Burada شَرْبٌ [şerb] kelimesi şīn-i meftūha ile شَارِبٌ [şārib]den ism-i cemʿdir.

اَلطِّرْيَنُ [eṭ-ṭiryen] (دِرْهَمٌ [dirhem] vez-

ninde) Sıvık çamura denir, niteki غِرْيَنٌ [ġiryen] sel suyu getirdiği çamura denir. Bu maʿnādandır ki filān pek öfkelenip hışm ve gazab etti diyecek yerde أَتَى بِالطِّرْيَنِ وَالْغِرْيَنِ derler.

طِرْنِيَانَةُ [Ṭirniyānet] (ṭā'nın ve nūn'un kesriyle) Maġrib'de bir belde adıdır.

أُطْرُونُ [Uṭrūn] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Filesṭīn eyāletinde bir beldedir.

طَرُونٌ [Ṭarūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ermīniyye ülkesinde bir mevziʿdir.

طُورِينُ [Ṭūrīn] (ṭā'nın zammıyla) Reyy kazāsında bir karye adıdır.

[ط ر ك ن]

طَرَّكُونَةُ [Ṭarrekūnet] (ṭā'nın ve rā-i müşeddedenin fethi ve kāf'ın zammıyla) Endelus'te bir beldedir. Ve Maġrib'de bir mevziʿ adıdır.

[ط س ن]

طَيْسَانِيَةُ [Ṭaysāniyet] (ṭā'nın fethiyle) İşbīliyye eyāletinde bir belde adıdır.

طس [ṭā-sīn] حم [ḥā-mīm] kelimesi gibi suver-i Ḳurʾāniyye'dendir; cemʿinde hemān ذَوَاتُ طس [ẕevātu ṭā-sīn] denir, طَوَاسِينُ [ṭavāsīn] demek cāʾiz değildir.

[ط ع ن]

اَلطَّعْنُ [eṭ-ṭaʿn] (لَعْنٌ [laʿn] vezninde) Dürtmek ve sançmak maʿnāsınadır; yukālu: طَعَنَهُ بِالرُّمْحِ طَعْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ وَوَخَزَهُ Ve

طَعْنٌ [ṭaʿn] ve

طَعَنَانٌ [ṭaʿanān] (fetehātla) Bir kimseyi zebān-dırāzlıkla kadh ve taʿyīb eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَعَنَ فِيهِ بِالْقَوْلِ طَعْنًا وَطَعَنَانًا إِذَا قَدَحَهُ وَعَابَهُ Ve berriyyeye gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَعَنَ فِي الْمَفَازَةِ إِذَا ذَهَبَ Ve bütün gece eğlenmeyip gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَعَنَ اللَّيْلَ إِذَا سَارَ فِيهِ كُلَّهُ Ve atın dizginini uzatıp gereği gibi eştirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَعَنَ الْفَرَسُ فِي الْعِنَانِ إِذَا مَدَّهُ وَتَبَسَّطَ فِي السَّيْرِ Ve bir kimse مَطْعُونٌ [maṭʿūn] olmak maʿnāsınadır; yukālu: طُعِنَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَهُ الطَّاعُونُ

اَلْمَطْعُونُ [el-maṭʿūn] ve

اَلطَّعِينُ [eṭ-ṭaʿīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mızrak makūlesiyle dürtülmüş kimseye denir. طَعِينٌ [ṭaʿīn]in cemʿi طُعْنٌ [ṭuʿn] gelir ṭā'nın zammıyla.

اَلْمِطْعَانُ [el-miṭʿān] ve

اَلْمِطْعَنُ [el-miṭʿan] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] ve مِنْبَرٌ [minber] veznlerinde) ʿAdüvve kesīrü't-taʿn olan mızrak sāhibine denir; cemʿleri مَطَاعِينُ [meṭāʿīn] ve مَطَاعِنُ [meṭāʿin] gelir.

اَلتَّطَاعُنُ [et-teṭāʿun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznnde) ve

اَلطِّعِنَّانُ [eṭ-ṭiʿinnān] (kesreteynle ve nūn'un teşdīdiyle) ve

اَلْإِطِّعَانُ [el-iṭṭiʿān] (teşdīd-i ṭā'yla إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلطِّعَانُ [eṭ-ṭiʿān] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Mızrak dürtüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَطَاعَنُوا فِي الْحَرْبِ تَطَاعُنًا وَطِعِنَّانًا وَاطَّعَنُوا إِطِّعَانًا وَطَاعَنُوا طِعَانًا إِذَا طَعَنَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلطَّاعُونُ [eṭ-ṭāʿūn] Vebāʾ ʿilletine denir; cemʿi طَوَاعِينُ [ṭavāʿīn] gelir. Mütercim der ki طَاعُونٌ [ṭāʿūn] mübalağadır, zīrā ona وَخْزُ الْجِنِّ [vaḫzu'l-cinn] ve رِمَاحُ الْجِنِّ [rimāḥu'l-cinn] ıtlāk olunur. Bu hādise ekseriyā vebāʾ zamānında zuhūr eder. *Ḳānūn*'da ve *Teẕkire*'de esbāb ve edviyesi mufassalan meşrūhtur. Marīzin nefsinden ihtirāz etmek vācibedendir. Ve bi-iznillāhi taʿālā

sārīdir.

[ط ع ث ن]

اَلطَّعْثَنَةُ [eṭ-ṭaʿṣenet] (ṭā'nın ve ṣā-yı müsellesenin fethiyle) Bed-hūy ve bed-meşreb ʿavrete denir; yukālu: هِيَ طَعْثَنَةٌ أَيِ السَّيِّئَةُ الْخُلُقِ Ve çok koyunlara denir; yukālu: غَنَمٌ طَعْثَنَةٌ أَيْ كَثِيرَةٌ

[ط ف ن]

اَلطَّفْنُ [eṭ-ṭafn] (ṭā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: طَفَنَ الرَّجُلُ طَفْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَاتَ Ve habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَفَنَهُ إِذَا حَبَسَهُ

اَلطَّفَانِيَةُ [eṭ-ṭafāniyet] (عَلَانِيَةٌ [ʿalāniyet] vezninde) Şetm ve düşnām kelimātındandır; ricāl ve nisvāna tefevvüh olunur, gūyā ki karīn-i mevt olasın diye āzārlamaktan kināyedir; yukālu: عَلَاهُ بِالطَّفَانِيَةِ أَيْ بِالشَّتْمِ

اَلطَّفَانِينُ [eṭ-ṭafānīn] (ṭā'nın fethiyle) Yalan söze denir. Ve beyhūde ve lā-tāʾil söze denir; yukālu: أَتَى بِالطَّفَانِينِ أَيِ الْكَذِبِ وَمَا لَا خَيْرَ فِيهِ مِنَ الْكَلَامِ Ve alıkomağa denir, habs maʿnāsına. Ve tahallüf eylemeğe denir. Bunların cümlesinde ismdir.

اَلْإِطْفِينَانُ [el-iṭfīnān] إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde ve mürādifidir ki karārlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْفَأَنَّ بِالْمَكَانِ إِذَا اطْمَأَنَّ Ve bir kimse hoş-hūy olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْفَأَنَّ الرَّجُلُ إِذَا حَسُنَ خُلُقُهُ

[ط م ن]

اَلطَّمْنُ [eṭ-ṭamn] (أَمْنٌ [emn] vezninde) Sıfat-ı müşebbehedir, sākin ve ārāmīde maʿnāsınadır; cemʿi طُمُونٌ [ṭumūn]dur ṭā'nın zammıyla; yukālu: إِنْزَعَجَ فَصَارَ طَمْنًا أَيْ سَاكِنًا

اَلْمُطْمَئِنُّ [el-muṭmeʾinn] (مُسْمَعِلٌّ [muşmeʿill] vezninde) Bu dahi sükūn ve ārām üzere olan adama denir.

Mütercim der ki nefs-i mutmaʾinne bu maʿnādandır ki ʿayne'l-yakīn mertebesidir, baʿdehu rāziye ve marziyyedir. İbtidā emmāredir, baʿdehu mülhimedir ki ʿilme'l-yakīn mertebesidir; ʿulemā-i zāhirin gāyet-i sülūkları bu mertebedir ve bu rüʾyā mertebesidir. Bundan sonra cemīʿ-i atvārda hall-i müşkilāta kādir mürşid-i kāmilin irşādıyla mutmeʾinne rütbesine terakkī olur ki rāziye ve marziyye onun sıfātındandır. Ve burada zulmet-i şekk ve vehm ve hayāl muzmahill olur. Ve bunun nihāyetinde rücūʿ-ı ḳahḳarā mutasavver değildir: إِذَا لَا رَيْبَ لِلرَّاسِخِ وَلَا رُجُوعَ لِلْوَاصِلِ

اَلْإِطْمِينَانُ [el-iṭmīnān] (إِشْمِعْلَالٌ [işmiʿlāl] vezninde) Sākin ve ber-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْمَأَنَّ بِالْمَكَانِ إِذَا قَرَّ وَسَكَنَ Ve

إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] ve

طُمَأْنِينَةٌ [ṭumeʾnīnet] (ṭā'nın zammıyla) Bir kimseye yāhūd bir nesneye iʿtimād ve rabt-ı kalb edip onunla ārām ve sükūnet bulmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِطْمَأَنَّ إِلَى كَذَا إِطْمِينَانًا وَطُمَأْنِينَةً إِذَا سَكَنَ إِلَيْهِ وَوَثِقَ بِهِ فَهُوَ مُطْمَئِنٌّ وَذَاكَ مُطْمَأَنٌّ وَتَصْغِيرُهُ طُمَيْئِنٌ Şārih der ki طُمَأْنِينَةٌ [ṭumeʾnīnet] ism iken müʾellif masdar mevziʿinde istiʿmāl eyledi; yukālu: فِيهِ طُمَأْنِينَةٌ أَيْ سُكُونٌ وَقَرَارٌ

اَلطَّمْأَنَةُ [eṭ-ṭamʾenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi karārlaştırıp oturaklı eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَمْأَنَ ظَهْرَهُ بِمَعْنَى طَأْمَنَهُ Ve münzaʿic ve muztarib iken sākin ve ārmīde olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَمْأَنَ مِنَ الْأَمْرِ إِذَا سَكَنَ

Miṣbāḥ'ta mersūmdur ki işbu إِطْمَأَنَّ bābında asl olan elifle olmaktır, إِحْمَارَّ ve إِسْوَادَّ gibi,

lākin sākineynden ictinābla ʿalā-gayri'l-kıyās mehmūz eylediler. Ve ʿinde'l-baʿz aslı hemze-i mütekaddime ile olup ʿalā-gayr-i kıyās hemzeyi mīm'den teʾhīr eylediler, bi-delīli kavlihim: طَأْمَنَ الرَّجُلُ ظَهْرَهُ Pes طَمْأَنَةٌ [ṭamʾenet] طَأْمَنَةٌ [ṭaʾmenet]ten maklūb olur. Ve baʿzen teshīl-i hemze ile طَامَنَ dahi derler.

طِمِّينُ [Ṭimmīn] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Rūm diyārında bir beldedir.

[ط ن ن]

اَلطَّنُّ [eṭ-ṭann] (ṭā'nın fethi ve nūn'un şeddesiyle) Bir nevʿ tāze hurmā ismidir ki kızıl ve pek tatlı olur.

اَلطُّنُّ [eṭ-ṭunn] (ṭā'nın zammıyla) İnsānın ve sāʾir hayvānın bedenine denir; cemʿi أَطْنَانٌ [aṭnān] ve طِنَانٌ [ṭinān] gelir ṭā'nın kesriyle. Ve yükü yüklettikten sonra iki dengi aralığına vazʿ olunan bir mikdārca yüke denir ki Fārisī lafzla ser-bār taʿbīr olunur; yukālu: وَضَعَ بَيْنَ الْعِدْلَيْنِ طُنًّا أَيْ عِلَاوَةً Ve kamış demetlerine denir; müfredi طُنَّةٌ [ṭunnet]tir; yukālu: أَخَذَ طُنًّا مِنَ الْقَصَبِ أَيْ حُزْمَةً

اَلطَّنِينُ [eṭ-ṭanīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sinek vızırtısına ve leğen makūlesinin çınırtısına denir; yukālu: كَلَامُهُ كَطَنِينِ الذُّبَابِ أَوِ الطَّسْتِ أَيْ صَوْتُهُ Ve vızırdamak ve çınremek maʿnāsına masdar olur; yukālu: طَنَّ الذُّبَابُ وَالطَّسْتُ طَنِينًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَوَّتَ Kasīde-i Ṭannāne bundandır ki her mahalde ve her diyārda şöhret ve āvāze sāhibidir. Ve ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَنَّ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ

اَلطَّنْطَنَةُ [eṭ-ṭanṭanet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi vızırdamak ve çınremek maʿnāsınadır, lākin mükerrer olmakla ziyādeyi mutazammın olduğu gayr-i setīrdir, vız vız ötmek ve çın çin çınremek taʿbīr olunur; yukālu: طَنْطَنَ الذُّبَابُ أَوِ الطَّسْتُ ve yukālu: طَنَّتِ الْأُذُنُ وَطَنْطَنَتْ إِذَا صَوَّتَ Ve

طَنْطَنَةٌ [ṭanṭanet] Tanbūr makūlesi sāzın ve gayrının tınkırtısını hikāye olur; tekūlu: سَمِعْتُ طَنْطَنَةَ الطُّنْبُورِ وَهِيَ حِكَايَةُ صَوْتِهِ

اَلتَّطْنِينُ [et-taṭnīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) طَنِينٌ [ṭanīn] maʿnāsınadır; yukālu: طَنَّنَ الذُّبَابُ بِمَعْنَى طَنَّ

اَلْإِطْنَانُ [el-iṭnān] (hemzenin kesriyle) Çinretmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطَنَّ الطَّسْتَ إِذَا صَوَّتَهُ Ve bir kemikli ʿuzvu katʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; zīrā vurdukta ibtidā çınırtısı zuhūr eder, pes mülāzeme ʿalākasına yāhūd istiʿāreye mebnī olur; yukālu: أَطَنَّ سَاقَهُ إِذَا قَطَعَهَا

اَلطُّنِّيُّ [eṭ-ṭunniyy] (ṭā'nın zammıyla) Tenū-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ طُنِّيٌّ أَيْ جَسِيمٌ

اَلطَّنْطَانُ [eṭ-ṭanṭān] (سَلْسَالٌ [selsāl] veznide) Gırīv ve feryād maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ ذُو طَنْطَانٍ أَيْ ذُو صَخَبٍ

[ط و ن]

طُوَانَةُ [Ṭuvānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ط ي ن]

اَلطِّينُ [eṭ-ṭīn] (ṭā'nın kesriyle) Balçığa denir ki maʿrūftur. Fārisīde kāf-ı meksūre-i Fārisiyye ile gil derler.

اَلطِّينَةُ [eṭ-ṭīnet] (hā'yla) Balçıktan bir pāreye denir; yukālu: جَعَلَ عَلَيْهِ طِينَةَ الْخَتْمِ وَهِيَ قِطْعَةٌ مِنْهُ Ve Dimyāṭ kurbünde bir belde adıdır. Ve hilkat ve cibillet ve sirişt maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَهُ طِينَةٌ طَيِّبَةٌ أَيْ خِلْقَةٌ وَجِبِلَّةٌ

اَلطَّيْنُ [eṭ-ṭayn] (زَيْنٌ [zeyn] vezninde) Balçığı güzel yoğurmak maʿnāsınadır; yukālu:

طَانَ الطِّيْنُ يَطُونُ طَيْنًا إِذَا حَسَّنَ عَمَلَ الطِّينِ Ve balçıkla mektūb mühürlemek maʿnāsınadır ki hālen lök mūmuyla mühürlenir, selefte balçıkla mühürlenir idi; yukālu: طَانَ كِتَابَهُ إِذَا خَتَمَهُ بِالطِّينِ

اَلتَّطَيُّنُ [et-teṭayyun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Balçığa bulaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَطَيَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَطَّخَ بِالطِّينِ

اَلطِّيَانَةُ [eṭ-ṭiyānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Çamurculuk sanʿatına denir; yukālu: هُوَ مَاهِرٌ فِي طِيَانَتِهِ أَيْ صَنْعَةِ الطِّينِ

اَلتَّطْيِينُ [et-taṭyīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Çamur sıvamak maʿnāsınadır; yukālu: طَيَّنَ السَّطْحَ إِذَا طَلَاهُ بِالطِّينِ

اَلْمَطِينُ [el-meṭīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çamur sıvanmış dama yā duvara denir, pes bu gayr-i kıyās üzere olur; yukālu: طَيَّنَ السَّطْحَ فَهُوَ مَطِينٌ Lākin ümmehāt-ı sāʾirede sülāsîden dahi masūg olmak üzere mersūmdur.

اَلطَّانُ [eṭ-ṭān] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Çamurlu yere denir; yukālu: مَكَانٌ طَانٌ أَيْ كَثِيرُ الطِّينِ Bunun aslı طَائِنٌ [ṭāʾin] olup kalb ve hazf olunmuştur.

مُطَيِّنٌ [Muṭayyin] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Muḥammed b. ʿAbdullāh el-Ḥāfiẓ lakabıdır; sabāvetinde çamur ekline mūlaʿ olmakla mülakkab olmuştur.

فِلَسْطِينُ [Fīlesṭīn] ki Şām'da bir eyālettir, ṭāʾ bābında zikr olundu. Müʾellif burada īrād ile Cevherī'ye taʿrīz eylemiştir.

FASLU'Ẓ-ẒĀʾİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ر ن]

ظِرَانٌ [Ẓirān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ظ ع ن]

اَلظَّعْنُ [eẓ-ẓaʿn] (ẓāy'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla ve fethateynle) Bir semte göçüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: ظَعَنَ الرَّجُلُ ظَعْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَارَ

اَلْإِظْعَانُ [el-iẓʿān] (hemzenin kesriyle) Göçürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَظْعَنَهُ إِذَا سَيَّرَهُ

اَلظَّعِينَةُ [eẓ-ẓaʿīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Hevdece ve mihaffeye denir; içinde nisvān olsun gerek olmasın; cemʿi ظُعُنٌ [ẓuʿn]dur ẓā'nın zammıyla ve ظُعُنٌ [ẓuʿun] dur zammeteynle ve ظَعَائِنُ [ẓaʿāʾin]dir ve أَظْعَانٌ [aẓʿān]dır; yukālu: شَدَّ الظَّعِينَةَ عَلَى الْجَمَلِ أَيِ الْهَوْدَجَ Ve

ظَعِينَةٌ [ẓaʿīnet] Mihaffe-nişīn olan hatuna ıtlāk olunur; yukālu: فِي الْهَوْدَجِ ظَعِينَةٌ أَيِ امْرَأَةٌ مَا دَامَتْ فِيهِ

اَلْإِظِّعَانُ [el-iẓẓiʿān] (teşdīd-i ẓā ile إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Mihaffeye binmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِظَّعَنْتُ الظَّعِينَةَ إِذَا رَكِبْتَهُ

اَلظَّعُونُ [eẓ-ẓaʿūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol deveye denir ki göç makūlesi aʿmāl için kullanılıp ve yük yüklenir ola; yukālu: لَهُ ظَعُونٌ أَيْ بَعِيرٌ يُعْتَمَلُ وَيُحْمَلُ عَلَيْهِ

اَلظِّعَانُ [eẓ-ẓiʿān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Mihaffe bağlayacak ipe denir.

مَظْعُونٌ [Maẓʿūn] Esmādandır: ʿOṯmān b. Maẓʿūn ashāb-ı kirāmdan Medīne'de en evvel vefāt eden zāttır.

ذُوالظُّعَيْنَةِ [Ẓu'ẓ-Ẓuʿaynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet]

vezninde) Bir mevziᶜdir.

ظَاعِنَةُ [Ẓāᶜinet] İbn Murr'dür ki bir kābile pederidir.

[ظ ن ن]

اَلظَّنُّ [eẓ-ẓann] (ẓāy'ın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) İᶜtikād-ı gayr-i cāzimin vücūd ve ᶜademi beyninde rācih olan tereddüde denir ki Fārisīde gümān ve Türkīde sanma ve sezme taᶜbīr olunur; cemᶜi ظُنُونٌ [ẓunūn] ve أَظَانِينُ [eẓānīn] gelir; tekūlu: هُوَ عِنْدَ ظَنِّي كَذَا وَهُوَ التَّرَدُّدُ الرَّاجِحُ بَيْنَ طَرَفَي الْإِعْتِقَادِ الْغَيْرِ الْجَازِمِ Ve baᶜzen ᶜilm-i yakīn mevziᶜine vazᶜ ve istiᶜmāl olunur; yukālu: قَالَهُ عَنْ ظَنٍّ أَيْ عَنْ عِلْمٍ Şārih der ki fi'l-asl ظَنٌّ [ẓann] masdardır, ism olarak dahi müstaᶜmeldir; yukālu: ظَنَنْتُهُ ظَنًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

Müᵓellif *Baṣāᵓir*'de dedi ki ظَنٌّ [ẓann] mücerred emāreden hāsıl ᶜilmden ᶜibārettir, tekavvī buldukta ᶜilm ve yakīne müᵓeddī olur ve pek zaᶜīf oldukta tevehhüm haddini tecāvüz eylemez ve kuvveti sūretinde yāhūd kavī sūretiyle mutasavver oldukta tahkīka dāll olan müsakkale yāhūd muhaffefe إِنْ kelimesine mukārinen istiᶜmāl olunur ve zaᶜīf oldukta şekke dāll olan إِنْ -i meksūre ile istiᶜmāl olunur. İntehā.

اَلظِّنَّةُ [eẓ-ẓinnet] (ẓā'nın kesriyle) Töhmet maᶜnāsınadır; cemᶜi ظِنَنٌ [ẓinen]dir, عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde; yukālu: فِيهِ ظِنَّةٌ أَيْ تُهَمَةٌ

اَلظَّنِينُ [eẓ-ẓanīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Töhmet olunan adama denir; yukālu: رَجُلٌ ظَنِينٌ أَيْ مُتَّهَمٌ

اَلْإِظْنَانُ [el-iẓnān] (hemzenin kesriyle) Bir adama töhmet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَظْنَنْتُهُ إِذَا اتَّهَمَهُ Ve bir adamı ᶜurza-i töhmek kılmak maᶜnāsınadır ki kendisine gelen töhmete onu karşı tutup onu töhmetli çıkarmaktan ᶜibārettir; tekūlu: أَظْنَنْتُهُ أَيْ عَرَّضْتُهُ لِلتُّهَمَةِ

اَلْإِظْنَانُ [el-iẓẓinān] (teşdīd-i ẓā'yla إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir adamı töhmetli kılmak maᶜnāsınadır; ve minhu kavlu İbn Sīrīn: لَمْ يَكُنْ عَلِيٌّ كَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ يُظَنُّ فِي قَتْلِ عُثْمَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِتَشْدِيدِ الظَّاءِ وَعَلَى زِنَةِ الْمَجْهُولِ Aslı يُظْنَنُ idi, tāᵓ ṭāᵓ'ya kalb olunduktan sonra ẓā'ya nakl ve idgām olundu. Burada يُفْتَعَلُ مِنْ تَظَنَّنَ nüshaları galattır, savāb olan مِنَ الظَّنِّ olmaktır.

اَلتَّظَنِّي [et-teẓannī] (تَدَنِّي [tedennī] vezninde) Zann ve gümān kullanmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَيْسَ الْأَمْرُ بِالتَّظَنِّي وَهُوَ إِعْمَالُ الظَّنِّ Bunun aslı تَظَنُّنٌ idi nūn-ı ahīre yā'ya kalb olundu.

اَلظَّنُونُ [eẓ-ẓanūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Zaᶜīf ve bī-mecāl adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ظَنُونٌ أَيْ ضَعِيفٌ Ve hīle ve reᵓy ve tebdīri kalīl adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ظَنُونٌ أَيِ الْقَلِيلُ الْحِيلَةِ Ve şol hatuna denir ki şān ve şerefi olmakla herkes tezevvücüne hāhişger ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ ظَنُونٌ أَيْ لَهَا شَرَفٌ تُتَزَوَّجُ Ve şol kuyuya ıtlāk olunur ki suyu var mıdır yok mudur maᶜlūm olmaya; yukālu: بِئْرٌ ظَنُونٌ أَيْ لَا يُدْرَى أَفِيهَا مَاءٌ أَمْ لَا Ve suyu azca olan kuyuya ıtlāk olunur; yukālu: بِئْرٌ ظَنُونٌ أَيِ الْقَلِيلَةُ الْمَاءِ Ve şol borca ıtlāk olunur ki alan adam edā eder mi yoksa etmez mi maᶜlūm olmaya; yukālu: دَيْنٌ ظَنُونٌ إِذَا كَانَ لَا يُدْرَى أَيَقْضِيهِ آخِذُهُ أَمْ لَا

اَلْمَظِنَّةُ [el-meẓinnet] (mīm'in fethi ve ẓ āy'ın kesriyle) İsm-i mekāndır, bir nesnenin onda olması zann olunan mahalle denir; yukālu: هُوَ مَظِنَّةٌ لِلْخَيْرِ أَيْ مَوْضِعٌ يُظَنُّ فِيهِ وُجُودُهُ Mütercim der ki kıyās olan ẓāy'ın fethiyle olmaktır. İbn Eṯīr'in kavli üzere ẓāy'ın kesri āhirindeki hāᵓ içindir. Baᶜzılar dedi-

ler ki bu makūle ism-i mekāna tāʾ ilhākı بُقْعَةٌ [buḳʿat] irādesine yāhūd mübālagaya mahmūldur, lākin bunlar semāʿīdir, niteki *Şāfiye* şürūhunda meşrūhtur.

FASLU'L-ʿAYNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ن]

اَلْعَبْنُ [el-ʿabn] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Cism haşin ve galīz olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَنَ جِسْمُهُ عَبْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلُظَ وَخَشُنَ

اَلْعُبُنُ [el-ʿubun] (zammeteynle) Etli cānlı yakışıklı güzel adamlara denir; yukālu: رِجَالٌ عُبُنٌ أَيْ سِمَانٌ مِلَاحٌ Şārih der ki zāhiren müfredi أَعْبَنُ [aʿben]dir.

اَلْعَبَنُّ [el-ʿabenn] (fethateynle ve nūn'un teşdīdiyle) ve

اَلْعَبَنَّى [el-ʿabennā] (elif-i maksūre ile) İri ve cüsseli olan kerkes kuşuna ve erkek deveye denir. Sānīnin müʾennesinde عَبَنَّاةٌ [ʿabennāt] ve cemʿinde عَبَنَّيَاتٌ [ʿabenneyāt] denir.

اَلْإِعْبَانُ [el-iʿbān] (hemzenin kesriyle) Büyük cüsseli deve edinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْبَنَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ جَمَلًا عَبَنَّى

اَلْعُبْنَةُ [el-ʿubnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Deve kısmında olan kuvvet ve zora denir, gerek cemel ve gerek nāka olsun.

[ع ت ن]

اَلْعُتُنُ [el-ʿutun] (ʿayn'ın ve tā-yı fevkıyyenin zammıyla) Yavuz ve kavī ve şedīd adamlara denir; müfredi عَتُونٌ [ʿatūn] ve عَاتِنٌ [ʿātin]dir; yukālu: رَجُلٌ عَتُونٌ وَعَاتِنٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْعَتْنُ [el-ʿatn] (ʿayn'ın fethiyle) Bir adamı ʿunf ve zor ile kakıvermek maʿnāsınadır; yukālu: عَتَنَهُ إِلَى السِّجْنِ عَتْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ شَدِيدًا عَنِيفًا

اَلْإِعْتَانُ [el-iʿtān] (hemzenin kesriyle) Borç-

luya pek şiddet ve tekāzā ile rencîde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْتَنَ عَلَى غَرِيمِهِ إِذَا آذَاهُ وَتَشَدَّدَهُ

عِتَانٌ [ʿİtān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ḫayber karşısında bir su adıdır.

[ع ث ن]

اَلْعِثْنُ [el-ʿiṯn] (ʿayn'ın kesri ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir nevʿ yaprak ismidir, tāze iken mevāşī kısmı raʿy ederler. Ve devābb ve mevāşîye gereği gibi takayyüd ve tîmār ile ıslāh eden adama denir; yukālu: هُوَ عِثْنُ مَالٍ أَيْ مُصْلِحُهُ وَسَائِسُهُ Ve koyun yününe denir, عِهْنٌ [ʿihn] maʿnāsına.

اَلْعَثَنُ [el-ʿaṯen] (fethateynle) Küçük puta denir صَنَمٌ [ṣanem]-i sagīr maʿnāsına; cemʿi أَعْثَانٌ [aʿṯān]dır. Ve tütüne denir; yukālu: بِالنَّارِ عَثَنٌ أَيْ دُخَانٌ

اَلْعُثَانُ [el-ʿuṯān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi tütüne denir; cemʿi عَوَاثِنُ [ʿavāṯin] gelir gayr-i kıyās üzere. Ve toza denir, غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْعَثِنُ [el-ʿaṯin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Tütün çalmakla taʿmı bozulmuş taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ عَثِنٌ أَيْ فَاسِدٌ لِدُخَانٍ خَالَطَهُ

اَلْمَعْثُونُ [el-maʿṯūn] Bu dahi عَثِنٌ [ʿaṯin] maʿnāsınadır; yukālu: طَعَامٌ مَعْثُونٌ أَيْ عَثِنٌ

اَلْعَثْنُ [el-ʿaṯn] (ʿayn'ın fethiyle) ve

اَلْعُثَانُ [el-ʿuṯān] ve

اَلْعُثُونُ [el-ʿuṯūn] (ʿayn'ların zammıyla) Āteşin tütünü tütmek maʿnāsınadır; yukālu: عَثَنَتِ النَّارُ عَثْنًا وَعُثَانًا وَعُثُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخَّنَتْ Ve dağın tepesine doğru ağmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَثَنَ فِي الْجَبَلِ إِذَا صَعَّدَ

اَلتَّعْثِينُ [et-taʿṯīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi āteşin tütünü tütmek maʿnāsınadır; yukālu: عَثَّنَتِ النَّارُ بِمَعْنَى عَثَنَتْ Ve nās beynine fitne ve şūriş ilkāsıyla ifsād eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَثَّنَ عَلَيْهِمْ إِذَا أَوْقَعَ بَيْنَهُمُ التَّخْلِيطَ وَأَثَارَ الْفَسَادَ Ve libāsı buhūr ile tütsülemek maʿnāsınadır; yukālu: عَثَّنَ الثَّوْبَ إِذَا بَخَّرَهُ بِالْبَخُورِ

اَلْعَثَنُ [el-ʿaṯen] (fethateynle) Muʿattar olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَثِنَ الثَّوْبُ عَثَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَبِقَ

عُثَانَةُ [ʿUṯānet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Cezīme kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

اَلْعُثْنُونُ [el-ʿuṯnūn] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Sakala denir, ʿalā-kavlin sakal başına yāhūd zekanda ve zekan altında bitip aşağıya doğru sarkana denir yāhūd uzunluğuna denir; yukālu: أَعْجَبَنِي عُثْنُونُهُ أَيْ لِحْيَتُهُ أَوْ هُوَ مَا فَضَلَ مِنْهَا بَعْدَ الْعَارِضَيْنِ أَوْ مَا نَبَتَ عَلَى الذَّقَنِ وَتَحْتَهُ سُفْلًا أَوْ هُوَ طُولُهَا Ve devenin çenesi altında sarkan uzun kıllara denir. Ve

عُثْنُونُ الرِّيحِ [ʿuṯnūnu'r-rīḥ] ve

عُثْنُونُ الْمَطَرِ [ʿuṯnūnu'l-meṭar] Rüzgārın ve yağmurun evvellerine ıtlāk olunur yāhūd mutlakan yağmura yāhūd semāʾ ve arz beyninde olan yağmura ıtlāk olunur; cemʿi عَثَانِينُ [ʿaṯānīn]dir.

اَلْعُوَاثِنُ [el-ʿuvāṯin] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Pek tüylü arslana denir.

اَلْمُعَثَّنُ [el-muʿaṯṯen] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kaba sakallı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَثَّنٌ أَيِ الضَّخْمُ الْعُثْنُونِ

[ع ج ن]

اَلْعَجْنُ [el-ʿacn] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yoğurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَنَهُ عَجْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اعْتَمَدَ عَلَيْهِ بِجُمْعِ كَفِّهِ يَعْمِزُهُ Ve bir adamın عِجَانٌ [ʿicān]ına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَنَهُ إِذَا ضَرَبَ عِجَانَهُ Ve deve ellerini yere vurarak yürümek maʿnāsına müstaʿmeldir

ve bu sāʾir dābbelerde dahi olur; yukālu: عَجَنَتِ النَّاقَةُ إِذَا ضَرَبَتِ الْأَرْضَ بِيَدَيْهَا فِي سَيْرِهَا Ve koca adam yerinden kalkarken ellerini yere dayamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَجَنَ فُلَانٌ إِذَا نَهَضَ مُعْتَمِدًا عَلَى الْأَرْضِ كِبَرًا

اَلْإِعْتِجَانُ [el-iʿticān] (اِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi yoğurmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَجَنَهُ بِمَعْنَى عَجَنَهُ

اَلْمَعْجُونُ [el-maʿcūn] ve

اَلْعَجِينُ [el-ʿacīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yoğurulmuş nesneye denir, hamur gibi. Ve

عَجِينٌ [ʿacīn] Hīz ve muhannes şahsa ʿalā-kavlin rehāvetli recül ve merʾeye ıtlāk olunur, عَجِينَةٌ [ʿacīnet] dahi denir; cemʿi عُجُنٌ [ʿucun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلْعَجِينَةُ [el-ʿacīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Bu dahi muhannese denir; yukālu: رَجُلٌ عَجِينٌ وَعَجِينَةٌ أَيْ مُخَنَّثٌ Ve ahmak ve bī-magz adama denir. Ve cemāʿat maʿnāsınadır yāhūd cemāʿatten çok kimselere denir.

أُمُّ عَجِينَةَ [ummu ʿacīnet] Kartal kuşunun künyesidir.

أَبُو عَجِينَةَ [Ebū ʿAcīnet] ve

إِبْنُ أَبِي عَجِينَةَ [İbnu Ebī ʿAcīnet] Muhaddislerdir.

اَلْعَجَّانُ [el-ʿaccān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bu dahi ahmak adama denir.

اَلْمُتَعَجِّنَةُ [el-muteʿaccinet] (ism-i fāʿil bün-yesiyle) Cemāʿate denir. Ve pek semiz nākaya denir.

اَلْعَجْنَاءُ [el-ʿacnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Sütü az nākaya denir. Ve pek semiz nākaya denir, ʿalā-kavlin pek semizlikten memeleri sarkıp ve emzikleri birbirine ka-vuşup yukarı çekilmiş ola. Ve şol nākaya denir ki fercinin içinde şiş olmakla māniʿ-i likāh ola.

اَلْعَجِنَةُ [el-ʿacinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Bu dahi fercinin içinde şiş olan nākaya denir.

اَلْعَجَنُ [el-ʿacen] (fethateynle) Nāka عَجِنَةٌ [ʿacinet] olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجِنَتِ النَّاقَةُ عَجَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ عَجِنَةً

اَلْعِجَانُ [el-ʿicān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Boyuna denir, عُنُقٌ [ʿunuḳ] maʿnāsına. Ve dübüre denir, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına. Ve enek altına denir ki sakak taʿbīr olunur. Ve hāyeden dübüre doğru memdūd olan sinire denir.

اَلْعَاجِنَةُ [el-ʿācinet] Bir mahallin vasatına denir; yukālu: قَعَدَ فِي عَاجِنَةِ الْمَكَانِ أَيْ وَسَطِهِ

اَلْإِعْجَانُ [el-iʿcān] (hemzenin kesriyle) Pek tavlı nākaya binmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْجَنَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ النَّاقَةَ السَّمِينَةَ Ve bir adamın hāyeden dübüre doğru memdūd olan siniri şişmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْجَنَ الرَّجُلُ إِذَا وَرِمَ عِجَانُهُ

اَلْمُتَعَجِّنُ [el-muteʿaccin] (ism-i fāʿil sīgasıyla) ve

اَلْعَجِنُ [el-ʿacin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sımsıkı tıknaz gövdeli tavlı deveye denir.

اَلْعَاجِنُ [el-ʿācin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Rahiminde aslā veled karār etmez olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَاجِنٌ أَيْ لَا يَقَرُّ الْوَلَدُ فِي بَطْنِهَا

[ع ج ه ن]

اَلْعُجَاهِنُ [el-ʿucāhin] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Kirpiye denir, قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] maʿnāsına. Ve mechūlü'n-neseb adama denir; yukālu: هُوَ عُجَاهِنٌ أَيْ لَيْسَ بِصَرِيحِ النَّسَبِ Ve güveyi sağ-dıcına denir; güveyi zifāf-hāneye girdik-ten sonra عُجَاهِنٌ [ʿucāhin] ıtlak olunmaz. Ve güveyi ile gelin beyninde olan elçiye denir; müʾennesi عُجَاهِنَةٌ [ʿucāhinet]tir. Ve hādim ve hizmet-kāra denir. Ve aşçıya de-

nir, طَبَّاخٌ [ṭabbāḫ] maʿnāsına; cemʿi عَجَاهِنَةٌ [ʿacāhinet]tir ʿayn'ın fethiyle.

اَلتَّعَجْهُنُ [et-teʿachun] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Gelin ile güveyi aralığına elçi ve miyāncı olan kimse zifāfa kadar gelin tarafına tereddüd ve mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَجْهَنَ فُلَانٌ إِذَا لَزِمَ الْعَرُوسَ حَتَّى بَنَى عَلَيْهَا

اَلْعُجَاهِنَةُ [el-ʿucāhinet] (عُلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Māşiṭa kadına denir.

[ع د ن]

اَلْعَدْنُ [el-ʿadn] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلْعُدُونُ [el-ʿudūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir yerde ikāmet ve temekkün eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَنَ بِالْبَلَدِ عَدْنًا وَعُدُونًا Ve minhu: مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ بِهِ جَنَّاتُ عَدْنٍ أَيْ جَنَّاتُ إِقَامَةٍ لِمَكَانِ الْخُلُودِ Ve develer حَمْضٌ [ḥamḍ] dedikleri ottan hoşlanıp ve kendisine gereği gibi sinip yaramakla dāʾimā onu otlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَنَتِ الْإِبِلُ فِي الْحَمْضِ أَيِ اسْتَمْرَتْهُ وَنَمَتْ عَلَيْهِ وَلَزِمَتْهُ فَهِيَ عَادِنٌ Ve tarlayı gübrelemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَنَ الْأَرْضَ عَدْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَبَّلَهَا Ve ağacı balta makūlesi nesne vurmakla ifsād ve berbād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَنَ الشَّجَرَةَ إِذَا أَفْسَدَهَا بِالْفَأْسِ وَنَحْوِهَا Ve yerden taş koparmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَنَ الْحَجَرَ إِذَا قَلَعَهُ

اَلْعَادِنُ [el-ʿādin] Şol develere denir ki حَمْضٌ [ḥamḍ] dedikleri şūr otluk kendisine yaramakla hoşlanıp dāʾimā onu otlar olalar. Pes عَادِنٌ [ʿādin] vasf-ı hāss gibi olur.

اَلتَّعْدِينُ [et-taʿdīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi tarlayı gübrelemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَّنَ الْأَرْضَ إِذَا زَبَّلَهَا Ve kazma ile yer kazmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَّنَ بِالْمِعْدِنِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهَا بِهِ Ve şārib tulum gibi dopdolu olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَّنَ الشَّارِبُ إِذَا امْتَلَأَ

اَلْمَعْدِنُ [el-maʿdin] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Cevf-i arzda hāsıl olan altın ve gümüş makūlesi cevāhir-i arziyyenin menbit ve mahalline denir ki Fārisīde kān denir; ehl-i maʿdin onda dāʾimā ikāmet eylediği için yāhūd Hak celle ve ʿalā cevāhir-i mezbūreyi onda isbāt ve temkīn eylediği için ıtlāk olundu. Ve her nesnenin mekān-ı aslına denir; ve minhu yukālu: فُلَانٌ فِي مَعْدِنِ الْخَيْرِ وَالْكَرَمِ أَيْ مَكَانِ أَصْلِهِ

اَلْمِعْدَنُ [el-miʿden] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Büyük kazmaya denir, صَاقُورٌ [ṣāḳūr] maʿnāsına.

عَدَانٌ [ʿAdān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve deniz yalısına denir, sāhil-i bahr maʿnāsına. Ve ırmak kıyısına denir. Ve yedi sene müddete denir; yukālu: مَكَثُوا عَدَانًا أَيْ سَبْعَ سِنِينَ Beyne'l-ʿArab yedi ʿaded-i kāmil olmakla her husūsta ona iʿtinā ederler. Burada bir mahalde meselā yedi sene ikāmet olundukta o mahal kendisine müntesib olmak iʿtibārıyladır. Ve ondan müddet ve zamāna münşaʿib olmuştur.

اَلْعَدَانَةُ [el-ʿadānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Cemāʿat maʿnāsınadır; cemʿi عَدَانَاتٌ [ʿadānāt]tır; yukālu: جَاءَتْ عَدَانَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve kovanın aşağısına dikilen deri parçasına denir; cemʿi عَدَائِنُ [ʿadāʾin]dir.

اَلْعَيْدَانُ [el-ʿaydān] (ʿayn'ın fethiyle) Dāl bābında zikr olundu.

عَدْنَانُ [ʿAdnān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Ebū Meʿad'dır ki bir kabīle-i ʿazīme pederidir.

اَلْعَدِينَةُ [el-ʿadīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-

de) Bu dahi kovanın aşağısına dikilen deri pāresine denir. Bunun da cemʿi عَدَائِنُ [ʿadāʾin]dir.

اَلْمُعَدَّنُ [el-muʿadden] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Aşağısına عَدِينَةٌ [ʿadīnet] dikilmiş kovaya denir; yukālu: غَرَبٌ مُعَدَّنٌ إِذَا خُرِزَ بِهِ الْعَدِينَةُ

اَلْمُعَدِّنُ [el-muʿaddin] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Maʿdenin taşını toprağını söküp filizzāt tefahhus ve taleb eden adama denir ki maʿdenci taʿbīr olunur, maʿden emīnine ıtlākı melhūzdur; yukālu: هُوَ مُعَدِّنٌ أَيْ مُخْرِجُ الصَّخْرِ مِنَ الْمَعْدِنِ يَبْتَغِي فِيهِ الذَّهَبَ وَنَحْوَهُ

اَلْعَدَوْدَنِيُّ [el-ʿadevdeniyy] (سَفَرْجَلِيٌّ [seferceliyy] vezninde) Çabuk yāhūd yavuz yāhūd ʿadevden nām buğur yāhūd ʿAdevden nām arza mensūb deveye denir.

عَدَنُ أَبْيَنَ [ʿAdenu Ebyen] (بَدَنُ أَحْمَدَ [bedenu aḥmed] vezninde) Yemen denizinde bir cezīredir; ümerā-yı Ḥimyer'den Ebyen nām kimse onda ikāmet eylemekle muzāf olmuştur.

عَدَنُ لَاعَةَ [ʿAdenu Lāʿat] Ona karīb bir kasabadır.

عَدَنَةُ [ʿAdenet] (fetehātla) Rebeẕe nāhiyesinde bir mevziʿdir. Ve bir recül adıdır.

عُدْنَةُ [ʿUdnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Melel kurbünde bir baylan adıdır.

عَدَانٌ [ʿAdān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

عُدَيْنَةُ [ʿUdeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Esmā-i nisvāndandır.

اَلْعَيْدَنَةُ [el-ʿaydenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Hurmā ağacı pek uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيْدَنَتِ النَّخْلَةُ إِذَا صَارَتْ عَيْدَانَةً أَيْ طَوِيلَةً Müʾellif عَيْدَانَةٌ [ʿaydānet] i "ع،و،د" māddesinde sebt eylemişti, burada dahi zikri lafzına nazar ile tasrīfine mebnīdir.

[ع ذ ن]

اَلْعَذَانَةُ [el-ʿaẕānet] (ẕāl-ı muʿceme ile سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Dübür ve makʿada denir.

[ع ر ن]

اَلْعَرَنُ [el-ʿaren] (fethateynle) ve

اَلْعُرْنَةُ [el-ʿurnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْعِرَانُ [el-ʿirān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bıçılgan dedikleri ʿillete denir ki dābbe kısmının ayaklarının enselerinde zuhūr eylemekle tüyleri gidip çatlaklar ve yaralar peydā olur, ʿalā-kavlin şol nasırdır ki at kısmının bilekçelerinde hādis olur. Bu at kısmının inciğinde olan mühre olacaktır; yukālu: فِي رِجْلِ الْفَرَسِ عَرَنٌ وَعُرْنَةٌ وَعِرَانٌ وَهُوَ دَاءٌ يَأْخُذُ فِي آخِرِ رِجْلِ الدَّابَّةِ يُذْهِبُ الشَّعْرَ وَيُشَقِّقُ فِي أَيْدِيهَا وَأَرْجُلِهَا أَوْ جُسُوَّةٌ تَحْدُثُ فِي رُسْغِ رِجْلِهِ

اَلْعَرَنُ [el-ʿaren] (fethateynle) Dābbe bıçılgan olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرِنَتِ الدَّابَّةُ عَرَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهُ عُرْنَةٌ

اَلْعَرِنَةُ [el-ʿarinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلْعَرُونُ [el-ʿarūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bıçılgan olmuş dābbeye denir.

اَلْعِرَانُ [el-ʿirān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin burnuna geçirdikleri burundalığa denir. Ve

عِرَانٌ [ʿirān] Masdar olur, bir adamın dār ve vatanı baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرِنَتِ الدَّارُ عِرَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَعُدَتْ Ve بَعِيدٌ [baʿīd] maʿnāsına vasf bi'l-masdar olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve makara ve çarh okuna denir. Ve buʿd maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا عِرَانٌ أَيْ بُعْدٌ Ve sırtlan inine

denir. Ve kırn ve hemtā maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ لَيِّسَ بِعِرَانِهِ أَيْ قِرْنِهِ Ve harb ve kıtāl maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ عِرَانٌ أَيْ قِتَالٌ Bunda مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] bābından masdar olmak dahi muhtemeldir. Ve ensere denir, مِسْمَارٌ [mismār] maʿnāsına.

اَلْعَرْنُ [el-ʿarn] (قَرْنٌ [ḳarn] vezninde) Devenin burnuna burunduruk geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَنَ الْبَعِيرَ عَرْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا وَضَعَ فِي أَنْفِهِ الْعِرَانَ Ve devenin burnu burunduruktan ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: عُرِنَ الْبَعِيرُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا شَكَى أَنْفَهُ مِنَ الْعِرَانِ Ve bir nesneyi idmān ve muʿtād edinmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَنَ عَلَى الشَّيْءِ عَرْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَرَنَ Ve okun temren geçecek yerine sinir sarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَنَ السَّهْمَ إِذَا رَصَّفَهُ

اَلْعَرِينُ [el-ʿarīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Arslan yatağına denir; yukālu: كَالْأَسَدِ فِي عَرِينِهِ أَيْ مَأْوَاهُ Ve sırtlan ve kurt ve yılan inlerine denir, عَرِينَةٌ [ʿarīnet] dahi denir; cemʿi عُرُنٌ [ʿurun] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde. Ve pek kuru meşe ağaçlığına denir ki rīze rīze ola. Ve çatılkı ağaçlığa denir. Ve ete denir, لَحْمٌ [laḥm] maʿnāsına. Ve ʿArabdan bir batn ismidir. Ve üveyik kuşunun ötmesine denir. Ve hānenin ve şehrin yöresine denir; yukālu: نَزَلُوا فِي عَرِينِ الدَّارِ أَوِ الْبَلَدِ أَيْ فِنَائِهِ Ve dikene denir, شَوْكٌ [şevk] maʿnāsına. Ve bir maʿden ismidir. Ve cānverin pāre pāre eylediği lāşeye denir. Ve ʿizz ve meneʿat maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَا يَصِلُ أَحَدٌ إِلَى عَرِينِهِ أَيْ عِزِّهِ Ve keler yuvasına denir.

اَلْعَارِنَةُ [el-ʿārinet] Bu dahi diyār-ı baʿīdeye denir; yukālu: دِيَارٌ عِرَانٌ وَعَارِنَةٌ أَيْ بَعِيدَةٌ

اَلْعِرْنِينُ [el-ʿirnīn] (ʿayn'ın kesriyle) Burna denir, ʿalā-kavlin burun kemiğinin pek olan yerine denir; yukālu: هُوَ أَشَمُّ الْعِرْنِينِ أَيِ الْأَنْفِ أَوْ هُوَ مَا صَلُبَ مِنْ عَظْمِهِ İkinciye göre tamām-ı enfte istiʿmāli mecāz olur. Ve

عِرْنِينٌ [ʿirnīn] Her şeyʾin evvel ve ibtidāsına denir. Ve kavmin seyyid ve şerīf ve zīşānlarına ıtlāk olunur; cemʿleri عَرَانِينُ [ʿarānīn]dir; yukālu: هُوَ عِرْنِينُ قَوْمِهِ أَيْ سَيِّدُهُمْ وَشَرِيفُهُمْ

اَلْعُرَانِيَةُ [el-ʿurāniyet] (عُلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Sel suyunun uzun uzadı meddine denir. Ve deryānın ortasına ve engin yerine denir.

عَرَانِيَةُ [ʿArāniyet] (ʿayn'ın fethiyle) İbn Cuşem'dir Belḳayn kabīlesi ricālindendir. Ve بَلْقَيْنِ [Belḳayn] بَنُو الْقَيْنِ [Benu'l-Ḳayn] muhaffefidir.

اَلْعَرَنُ [el-ʿaren] (fethateynle) Etin ele bulaşmış zefīrine denir. Ve kavun ve karpuz rāyihasına denir. Burada baʿzı nüshada طِبِّيخٌ ʿunvānında mersūmdur ki سِكِّينٌ [sikkīn] veznindedir, بِطِّيخٌ [biṭṭīḫ] maʿnāsınadır. Ve baʿzda أَمِيرٌ [emīr] vezninde mazbūttur ki مُنَصَّفٌ [munaṣṣaf]tan bir nevʿdir ve kirece ve alçıya da denir, pes bunların rāyihāsına ıtlāk olunur. Ve عِرْنٌ [ʿirn] ʿayn'ın kesriyle bu maʿnāyadır. Ve

عَرَنٌ [ʿaren] Tütüne denir, دُخَانٌ [duḫān] maʿnāsına. Ve bir şecer adıdır ki yaprağıyla deri dibāgat olunur. Ve pişmiş ete denir.

اَلْعِرْنُ [el-ʿirn] (ʿayn'ın kesriyle) Bu dahi kavun ve karpuz rāyihasına denir.

اَلْعَرِنُ [el-ʿarin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol kimseye denir ki kumar oynayanların yanına mülāzemet eyleye, kumar kurbānından ekl edince kadar. Ve ʿAdiyy b. Umeyye eḍ-Ḍabbī yāhūd ʿUmeyr b. Cebel el-Becelī feresinin ismidir.

اَلْمُعَرَّنُ [el-muʿarren] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam]

vezninde) Temreni mismār ile perçinlenmiş mızrağa denir; yukālu: رُمْحٌ مُعَرَّنٌ إِذَا سُمِّرَ سِنَانُهُ بِالْعِرَانِ

عُرَيْنَةُ [ʿUreynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir kabīledir; ʿUreniyyūn el-Murteddūn onlara mensūblardır.

اَلْعِرْنَةُ [el-ʿirnet] (ʿayn'ın kesriyle) عَرَنٌ [ʿaren] nām şecerin yerde olan damarlarına denir ki etrāfa mebsūt olur, ʿalā-kavlin ظَمْخٌ [ẓamḫ] dedikleri şecerin haşebine denir. Ve kendisiyle bir güreşçi mukāvemete kādir olmayan pehlevāna denir; yukālu: هُوَ عِرْنَةٌ أَيْ صِرِّيعٌ لَا يُطَاقُ

اَلْمَعْرُونُ [el-maʿrūn] عَرَنٌ [ʿaren] dediği haşeb ile dibāgat olunmuş deriye denir.

عِرْنَانُ [ʿİrnān] (ʿayn'ın kesriyle) Bir dağın adıdır.

اَلْإِعْرَانُ [el-iʿrān] (hemzenin kesriyle) Dāʾimā et yemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ اللَّحْمِ Ve bir adamın köşeklerinin bacakları bıçılgan gibi, cā-be-cā çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَقَّقَتْ سِيقَانُ فُصْلَانِهِ Ve bir adamın develeri gicik olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَتِ الْحِكَّةُ فِي إِبِلِهِ

عُرَانَةُ [ʿUrānet] (ثُمَامَةُ [ṯumāmet] vezninde) Esmādandır: Ḫayfān b. ʿUrāne dergāh-ı Hazret-i Muṣṭafāvī'ye vürūd eyledi.

بَطْنُ عُرَنَةَ [Baṭnu ʿUrenet] (هُمَزَةُ [humezet] vezninde) ʿArafāt'ta bir mevziʿdir, mevkif havzasından değildir.

اَلْعَارِنُ [el-ʿārin] Arslana denir.

مَعْرُونٌ [Maʿrūn] ve

عُرَيْنٌ [ʿUreyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

عُرَّانُ [ʿUrrān] (رُمَّانُ [rummān] vezninde) Esāmīdendir. Ve

[ع ر ب ن]

اَلْعُرْبُونُ [el-ʿurbūn] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ve

اَلْعَرَبُونُ [el-ʿarebūn] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) ve

اَلْعُرْبَانُ [el-ʿurbān] (قُرْبَانٌ [ḳurbān] vezninde) ʿAkd ve ahkām-ı beyʿ için verilen bir mikdārca peşin akçeye denir, ʿāmme-i Türkīde pey taʿbīr olunur ki pīş muhaffefidir; yukālu: أَعْطَى عُرْبُونَ السِّلْعَةِ وَعَرَبُونَهَا وَعُرْبَانَهَا وَهُوَ مَا عُقِدَ بِهِ الْبَيْعُ Müʾellif bunu "ع،ر،ب" māddesinde dahi sebt eyledi. Zāhiren nūn'un aslı ve ziyādesi muhtelefün fīhtir. Sāhib-i *Nihāye* nūn'un ziyādeliğine zāhibdir, عُرْبُوْن [ʿurbūn] gayrın müdāhalesine māniʿ olduğu için, muʿāmele-i maʿkūdeyi iʿrāb ve izhār ve ıslāh eylediğine mebnīdir dedi. Ve ona أُرْبُونٌ [urbūn] ve أُرْبَانٌ [urbān] dahi denir, ʿāmme رُبُونٌ [rubūn] derler.

اَلْعَرْبَنَةُ [el-ʿarbenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Müşterī bāyiʿe nesne iştirāsında عُرْبُونٌ [ʿurbūn] vermek maʿnāsınadır; yukālu: عَرْبَنَهُ إِذَا أَعْطَاهُ الْعُرْبُونَ

[ع ر ت ن]

اَلْعَرْتَنُ [el-ʿarten] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْعَرَتَنُ [el-ʿareten] (fetehātla ve tā'nın zammıyla da ki bunun aslı عَرَنْتَنٌ [ʿarentun] idi, قَرَنْفُلٌ [ḳaranful] vezninde yāhūd جَحَنْفَلٌ [ceḥanfel] vezninde yāhūd tā'nın harekāt-ı selāsıyla da lügattir) ve

اَلْعَرَتُونُ [el-ʿaretūn] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Bir şecer ismidir ki onunla dibāgat olunur.

اَلْمُعَرْتَنُ [el-muʿarten] (مُزَعْفَرٌ [muzaʿfer] vezninde) عَرَتَنٌ [ʿareten] ağacıyla dibāgat

olunmuş deriye denir; yukālu: أَدِيمٌ مُعَرْتَنٌ أَيْ مَدْبُوغٌ بِالْعَرَتَنِ

عُرَيْنَاتٌ [ᶜUreynāt] (musaggar sīgasıyla) Bir mevziᶜ adıdır.

[ع ر ج ن]

اَلْعُرْجُونُ [el-ᶜurcūn] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznin-de) Hurmā salkımına denir, ᶜalā-kavlin kuruyup eğildiği hāle mahsūstur yāhūd salkımının dibine denir. Şārihin beyānı üzere bu hurmā ağacında durduğu yerde eğilir ve hurmā salkımı katᶜ olundukta ağaç başında kuruyup kalır yāhūd sapı-na ve çöpüne denir. Ve mantar nevᶜinden domalan dedikleri nebāta şebīh bir nebāt adıdır; cemᶜleri عَرَاجِينُ [ᶜarācīn]dir.

اَلْعَرْجَنَةُ [el-ᶜarcenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Hāᵓik sevbe عُرْجُونٌ [ᶜurcūn] sūretini nakş ve tasvīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرْجَنَ الثَّوْبَ إِذَا صَوَّرَ فِيهِ صُوَرَ الْعَرَاجِينِ Ve bir adama عُرْجُونٌ [ᶜurcūn] ile vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرْجَنَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَرَاجِينِ Ve bir nesneye kan yā zaᶜferān yā kına sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرْجَنَهُ إِذَا طَلَاهُ بِالدَّمِ أَوْ بِالزَّعْفَرَانِ أَوْ بِالْخِضَابِ

[ع ر ه ن]

اَلْعُرْهُونُ [el-ᶜurhūn] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznin-de) Mantar nevᶜinden domalan dedikleri nebāta denir ki nısf yumurta şeklinde olur; cemᶜi عَرَاهِينُ [ᶜarāhīn]dir.

اَلْعُرَاهِنُ [el-ᶜurāhin] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] veznin-de) İri ve yumru gövdeli deveye denir.

[ع ز ن]

اَلْإِعْزَانُ [el-iᶜzān] (zā-yı muᶜceme ile إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Bir nesneyi bölüşüp herkes hissesini almak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْزَنَ فُلَانًا إِذَا قَاسَمَهُ فِي النَّصِيبِ فَأَخَذَ كُلٌّ نَصِيبَهُ

[ع س ن]

اَلْعَسْنُ [el-ᶜasn] (ᶜayn'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir kimsenin saçı hūb ve dil-keş ve bedeni beyāz olarak kāmeti bülend olmağa denir ki vasf-ı mehābībdir; yukālu: بِهِ عَسْنٌ أَيْ طُولٌ مَعَ حُسْنِ الشَّعْرِ وَالْبَيَاضِ Ve

عَسَنٌ [ᶜAsen] Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْعِسْنُ [el-ᶜisn] (ᶜayn'ın kesriyle) Misl ve nazīr maᶜnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ عِسْنٌ أَيْ مِثْلٌ وَنَظِيرٌ Ve iç yağına denir; bunda harekāt-ı selāsla lügattir.

اَلْعُسْنُ [el-ᶜusn] (ᶜayn'ın zammıyla) Semiz-liğe denir.

اَلْعُسُنُ [el-ᶜusun] (zammeteynle ve fetha-teynle) ᶜAlef davara yaramağa denir. Ve fethateynle masdar olur, ᶜalef davara ya-ramak maᶜnāsına; yukālu: عَسِنَ فِي الدَّابَّةِ الْكَلَأُ عَسَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَجَعَ

اَلْعَسِنُ [el-ᶜasin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Azca ᶜalefle tavlanır olan dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ عَسِنٌ أَيْ شَكُورٌ

اَلْأَعْسَانُ [el-aᶜsān] (hemze-i meftūha ile) Āsār ve ᶜalāyim maᶜnāsınadır. Ve

أَعْسَانُ الْإِبِلِ [aᶜsānu'l-ibil] Devenin yassı kürek kemiklerine denir. Ve

أَعْسَانُ الْأَرْضِ [aᶜsānu'l-arḍ] Katᶜ olunan odunun yerinde kalan omçalarına ve kü-tüklerine denir.

اَلتَّعَسُّنُ [et-taᶜassun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Bir adam pederine çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَسَّنَ الْغُلَامُ أَبَاهُ إِذَا أَشْبَهَهُ Ve bir şeyᵓin eser ve ᶜalāmetini araştır-mak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَسَّنَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَ أَثَرَهُ Ve yer bir mikdārca ot bitirmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَسَّنَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَنْبَتَتْ شَيْئًا مِنَ النَّبَاتِ

اَلْإِعْسَانُ [el-iʿsān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yer bir mikdārca ot bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَنَتِ الْأَرْضُ بِمَعْنَى تَعَسَّنَتْ

اَلتَّعْسِينُ [et-taʿsīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kuraklık hālet hayvānların gövdelerini sındırıp zebūnlatmak maʿnāsınadır; bābı izāle içindir; yukālu: عَسَّنَ الْجَدْبُ الْإِبِلَ إِذَا خَفَّفَ لَحْمَهَا

اَلْعَوْسَنُ [el-ʿavsen] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir tarafa verepçe olan uzun şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ عَوْسَنٌ أَيْ طَوِيلٌ فِيهِ جَنَأٌ

اَلْعَيْسَانُ [el-ʿaysān] (شَيْبَانُ [şeybān] vezninde) Bir şeyʾin ʿuhdesinden gelen zūr-mend adama denir; ve minhu yukālu: مَا هُوَ مِنْ عَيْسَانِهِ أَيْ مِنْ رِجَالِهِ

اَلْإِسْتِعْسَانُ [el-istiʿsān] Deve azca ʿalef ekl eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْسَنَ الْبَعِيرُ إِذَا أَكَلَ قَلِيلا

[ع ش ن]

اَلْعَشْنُ [el-ʿaşn] (ʿayn'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلتَّعْشِينُ [et-taʿşīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِعْتِشَانُ [el-iʿtişān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam kendi karīhesinden bir nesne hakkında şöyledir diye tahmīnle hükm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَشَنَ الرَّجُلُ فِيهِ عَشْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَعَشَّنَ وَاعْتَشَنَ إِذَا قَالَ بِرَأْيِهِ وَخَمَّنَ Ve

إِعْتِشَانٌ [iʿtişān] Hurmā ağacının kesilmiş budak diplerinden başak araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَشَنَ النَّخْلَةَ إِذَا تَتَبَّعَ كُرَابَتَهَا Ve bir kimse üzere bi-vechin cidāl için kedi gibi atılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَشَنَ فُلَانًا إِذَا وَاثَبَهُ بِغَيْرِ حَقٍّ

اَلْعُشَانَةُ [el-ʿuşānet] (ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Hurmā luḳāṭasına denir. Ve hurmā budağının dibine denir ki budak başı olacaktır; عُشَانٌ [ʿuşān] dahi denir, غُرَابٌ [ġurāb] vezninde.

أَبُو عُشَانَةَ [Ebū ʿUşānet] ʿArab künyelerindendir.

اَلتَّعَشُّنُ [et-taʿaşşun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi hurmā ağacının budak diplerinden başak araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَشَّنَ النَّخْلَةَ إِذَا تَتَبَّعَ كُرَابَتَهَا

[ع ش ز ن]

اَلْعَشَوْزَنُ [el-ʿaşevzen] (zā-yı muʿceme ile سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Çetin ve çepreşik ve çaparız nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ عَشَوْزَنٌ أَيْ عَسِرٌ مُلْتَوٍ Ve hūy ve meşrebi şedīd ve tünd adama denir, عَشَنْزَنٌ [ʿaşenzen] dahi denir vāv bedeli nūn'la; yukālu: رَجُلٌ عَشَوْزَنٌ وَعَشَنْزَنٌ أَيْ شَدِيدُ الْخُلُقِ Ve salābetli insān ve hayvāna denir; müʾennesi عَشَوْزَنَةٌ [ʿaşevzenet]tir; cemʿi عَشَازِنُ [ʿaşāzin] ve عَشَاوِزُ [ʿaşāviz] gelir.

اَلْعَشْزَنَةُ [el-ʿaşzenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yanazlık ve önegülük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَشْزَنَ فُلَانٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا خَالَفَ

[ع ص ن]

اَلْإِعْصَانُ [el-iʿṣān] (ṣād-ı mühmele ile إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Bir iş sarp ve kec ü mec olmak maʿnāsınadır ki inhilāli düşvār olur; yukālu: أَعْصَنَ الْأَمْرُ إِذَا اعْوَجَّ وَعَسُرَ

[ع ط ن]

اَلْعَطَنُ [el-ʿaṭan] (fethateynle) Havuz yöresinde olan deve yatağına denir, niteki sāʾir mahalde olan merāḥ ve meʾvā denir; yukālu: أَنَاخَتِ الْإِبِلُ بِالْعَطَنِ وَهُوَ وَطَنُهَا وَمَبْرَكُهَا حَوْلَ الْحَوْضِ Kezālik havuz yöresinde olan koyun ve keçi yatağına denir; cemʿi أَعْطَانٌ

[aʿṭān]dır; ve minhu tekūlu'l-ʿArab: "ضَرَبُوا بِعَطَنٍ" أَيْ رَوُوا ثُمَّ أَقَامُوا عَلَى الْمَاءِ Yaʿnī "Suya gereği gibi kendileri ve dâbbeleri kandıktan sonra tekrār su içmeğe kıyām ve tevecc üh ettiler." Şārih der ki kelām-ı mezbūr emsāldendir, nāsın kesret ve ittisāʿı zımnında darb olunur, ke-mā fi'n-*Nihāye* fī hadīsi'r-ruʾyā: "ضَرَبَ النَّاسُ بِعَطَنٍ" ضُرِبَ مَثَلا لِاتِّسَاعِ النَّاسِ فِي زَمَنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَمَا فُتِحَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْأَمْصَارِ Ve ʿArablar filān hānedān ve sāhib-i servet ü sāmān ve sehī ve kerīm ve sāhib-i ihsāndır diyecek yerde فُلَانٌ رَحْبُ الْعَطَنِ derler ki kināyedir; yukālu: هُوَ رَحْبُ الْعَطَنِ أَيْ كَثِيرُ الْمَالِ وَاسِعُ الرَّحْلِ رَحْبُ الذِّرَاعِ Ve

عَطَنٌ [ʿaṭan] Masdar olur, deri dibāgatte ʿalā-hālihi terk olunmakla çürüyüp kokmak maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin tüyü yolunmak için üzerine su sepip sepīde yatırmakla yumuşamak maʿnāsınadır; yukālu: عَطِنَ الْجِلْدُ عَطَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وُضِعَ فِي الدِّبَاغِ وَتُرِكَ فَأَفْسِدَ وَأَنْتَنَ أَوْ نُضِحَ عَلَيْهِ الْمَاءُ فَدَفَنَهُ فَاسْتَرْخَى شَعْرُهُ لِيُنْتَفَ

اَلْمَعْطِنُ [el-maʿṭin] (مَجْلِسٌ [meclis] veznin de) Bu dahi su kurbünde olan deve yatağına denir; cemʿi مَعَاطِنُ [meʿāṭin] gelir.

اَلتَّعْطِينُ [et-taʿṭīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin de) عَطَنٌ [ʿaṭan] edinmek maʿnāsınadır; yukālu: عَطَّنَ الرَّجُلُ لِلْإِبِلِ إِذَا اتَّخَذَ الْعَطَنَ Ve deve suya kandıktan sonra su yöresinde çökmek maʿnāsınadır; yukālu: عَطَّنَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَوِيَتْ ثُمَّ بَرَكَتْ Ve deriyi sepīde çok yatırmakla çürüyüp kokutmak yāhūd tüyleri yumuşayıp yolunmak için üzerine su sepip yere gömmek maʿnāsınadır; yukālu: عَطَّنَ الْجِلْدَ بِمَعْنَى عَطِنَهُ عَطَنًا Ke-mā se-yuzkeru.

اَلْعُطُونُ [el-ʿuṭūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bu dahi deve suya kandıktan sonra su yöresinde yatmak maʿnāsınadır; yukālu: عَطَنَتِ الْإِبِلُ عُطُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَوِيَتْ ثُمَّ بَرَكَتْ Ve nāka su içtikten sonra eski yatağına gitmek, ʿalā-kavlin ibtidā içmemekle عَطَنٌ [ʿaṭan]a redd edip bir mikdār intizārdan sonra defʿa-i sāniyede suya ʿarz olunmak yāhūd suya kandıktan sonra çökertmek maʿnāsınadır; yukālu: عُطِنَتِ النَّاقَةُ عُطُونًا وَهُوَ أَنْ تُرَاحَ بَعْدَ شُرْبِهَا أَوْ رَدُّهَا إِلَى الْعَطَنِ لِيَنْتَظِرَ بِهَا لِأَنَّهَا لَمْ تَشْرَبْ أَوَّلًا ثُمَّ يُعْرَضُ عَلَيْهَا الْمَاءُ ثَانِيًا أَوْ هُوَ أَنْ تَرْوَى ثُمَّ تُبْرَكَ

اَلْعَاطِنَةُ [el-ʿāṭinet] Suyu içtikten sonra su yöresinde yatan nākaya denir; cemʿi عَوَاطِنُ [ʿavāṭin] ve عُطُونٌ [ʿuṭūn] gelir ʿayn'nın zammıyla.

اَلْإِعْطَانُ [el-iʿṭān] (hemzenin kesriyle) Bir kimse develeri suya gelip içmedikleri için yāhūd bir kerre içmekle tekrār içmek için suyun yöresinde yatırıp alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْطَنَ الْإِبِلَ إِذَا حَبَسَهَا عِنْدَ الْمَاءِ فَبَرَكَتْ بَعْدَ الْوِرْدِ Ve bir adamın develeri su yöresinde olan yatağa yatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْطَنَ الْقَوْمُ إِذَا عَطَنَتْ إِبِلُهُمْ

اَلْعَطَنَةُ [el-ʿaṭanet] (fetehātla) Maʿnā-yı evvelden ismdir, deve suya geldikten sonra yatağa yatmak denir.

اَلْعُطَّانُ [el-ʿuṭṭān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

اَلْعُطُونُ [el-ʿuṭūn] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) ve

اَلْعَطَنَةُ [el-ʿaṭanet] (fetehātla) مَعَاطِنُ [meʿāṭin] e nāzil olan cemāʿate denir; yukālu: قَوْمٌ عُطَّانٌ وَعُطُونٌ وَعَطَنَةٌ إِذَا نَزَلُوا فِي الْمَعَاطِنِ

اَلْإِنْعِطَانُ [el-inʿiṭān] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin de) Deri dibāgatte çok yatmakla çürüyüp kokmak maʿnāsınadır; yāhūd tüyü yolunmak için üzerine su sepip sepīde yatırılmakla yumuşamak maʿnāsınadır; yukālu:

إِنْعَطَنَ الْجِلْدُ بِمَعْنَى عَطِنَ

اَلْعَطْنُ [el-ʿaṭn] (ʿayn'ın fethiyle) تَعْطِينُ الْجِلْدِ [taʿṭīnu'l-cild] maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: عَطَنَ الْجِلْدَ عَطْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ بِمَعْنَى عَطَّنَهُ

اَلْمَعْطُونُ [el-maʿṭūn] ve

اَلْعَطِينُ [el-ʿaṭīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasf-ı mezkūr üzere olan deriye denir. Ve

عَطِينٌ [ʿaṭīn] ve

عَطِينَةٌ [ʿaṭīnet] Vücūdu bed-rāyiha olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَطِينٌ وَعَطِينَةٌ أَيْ مُنْتِنٌ

اَلْعِطَانُ [el-ʿiṭān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Henüz dibāgat olunmamış deriye kokmasın diye ektikleri fışkıya yāhūd tuza denir, şehrlerde kireçleyip yāhūd tuzlarlar.

عَاطِنَةُ [ʿĀṭinet] Baḥr-i Yemen'de bir iskele adıdır.

[ع ف ن]

اَلْعَفْنُ [el-ʿafn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Dağa ve bayıra ağmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَنَ فِي الْجَبَلِ عَفْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَعَّدَ Ve eti azıtıp kokutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَنَ اللَّحْمَ إِذَا غَيَّرَهُ

اَلْعَفِنُ [el-ʿafin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمَعْفُونُ [el-maʿfūn] Bozulup kokmuş ete denir. Ve

عَفِنٌ [ʿafin] Çürümüş nesneye denir.

اَلتَّعْفِينُ [et-taʿfīn] Bu dahi eti azıtıp kokutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَّنَ اللَّحْمَ بِمَعْنَى عَفَنَهُ

اَلْعَفَنُ [el-ʿafen] (fethateynle) ve

اَلْعُفُونَةُ [el-ʿufūnet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Bir nesne rutūbetten yāhūd sā'ir ʿārızadan yepriyip çürümek maʿnāsınadır; yukālu: عَفِنَ الْحَبْلُ عَفْنًا وَعُفُونَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ فَتَفَتَّتَتْ عِنْدَ مَسِّهِ

اَلتَّعَفُّنُ [et-taʿaffun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) عُفُونَةٌ [ʿufūnet] maʿnāsınadır; yukālu: تَعَفَّنَ الْحَبْلُ بِمَعْنَى عَفِنَ

عَفَّانُ [ʿAffān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir recül adıdır. Ve bu gayr-i munsarıftır, zīrā عَفْنٌ māddesinden فَعَّالٌ [faʿʿāl]dır. Ve munsarıf olur, eğer عَفٌّ māddesinden فَعْلَانُ [faʿlān] iʿtibār olunur ise. Ve

عَفَّانُ [ʿAffān] Sind ülkesinde bir körfez ismidir.

اَلْإِعْفَانُ [el-iʿfān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın sahtiyānı enbāştede çürüyüp delik delik olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْفَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَثَقَّبَ أَدِيمُهُ

[ع ف ه ن]

اَلْعُفَاهِنُ [el-ʿufāhin] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Celādet ve hiddetli tüvānā nākaya denir.

[ع ق ن]

عَقْنَةُ [ʿAḳnet] (ḳāf'la حَمْزَةُ [ḥamzet] vezninde) Errān eyāletinde bir kalʿadır.

عِقْيَوْنٌ [ʿiḳyevn] (صِهْيَوْنٌ [ṣihyevn] vezninde) ʿArş-ı aʿzam tahtında rīhten bir bahr adıdır, onda rīhten mahlūk melā'ike-i kirām vardır ki ellerinde rīhten mahlūk mızraklar tutup dā'imā ʿarşa nazar ederler ve tesbīhleri سُبْحَانَ رَبِّنَا الْأَعْلَى kelime-i şerīfesidir.

Mütercim der ki bu māddeyi vāfir tetebbuʿ eyledim, lākin sā'ir mahalde zafer-yāb olmadım. Zāhiren irtifāʿ maʿnāsına olan "ع،ق،و" yāhūd "ع،ق،ي" māddesinden olmak gerektir; subhānallāhi ve mā yaʿlemu cunūdehu illallāhu.

اَلْعِقْيَانُ [el-ʿiḳyān] (ʿayn'ın kesriyle) Muʿtell

bābında mersūmdur.

[ع ك ن]

اَلْعُكْنَةُ [el-ʿuknet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-de) Pek semizlikten karın etinde hāsıl olan yive ve büküntüye denir; cemʿi عُكَنٌ [ʿuken]dir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: بَطْنٌ ذُو عُكَنٍ وَهِيَ مَا انْطَوَى وَتَثَنَّى مِنْ لَحْمِهِ سِمَنًا

اَلتَّعَكُّنُ [et-teʿakkun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Pek semizlikten karın etleri yiv-lenip büküm büküm olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَكَّنَ بَطْنُهُ إِذَا صَارَ ذَا عُكَنٍ

اَلْعَكْنَاءُ [el-ʿaknāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezni-nde) ve

اَلْمُعَكَّنَةُ [el-muʿakkenet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Semizlikten kar-nı etleri yivler ve bükümler peydā olmuş kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ عَكْنَاءُ وَمُعَكَّنَةٌ إِذَا تَعَكَّنَ بَطْنُهَا Ve

عَكْنَاءُ [ʿaknāʾ] Memelerinin emcikleri galīz olan nākaya denir.

اَلْعَكْنَانُ [el-ʿaknān] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla ve fethiyle) Çok develere denir.

اَلْعِكَانُ [el-ʿikān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Boyuna denir, عُنُقٌ [ʿunuḳ] maʿnāsına.

[ع ل ن]

اَلْعَلَنُ [el-ʿalen] (fethateynle) ve

اَلْعَلَانِيَةُ [el-ʿalāniyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vez-ninde) Bir nesne zāhir ve āşikāre olmak maʿnāsınadır ki sırr ve esrār mukābilidir. Rāġib'in beyānına göre ekserī maʿānī ve maʿkūlātta müstaʿmeldir; yukālu: عَلَنَ الْأَمْرُ وَعَلُنَ وَعَلِنَ عَلَنًا وَعَلَانِيَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا ظَهَرَ

اَلْإِعْتِلَانُ [el-iʿtilān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi āşikāre olmak ve āşikāreye çık-mak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَلَنَ الْأَمْرُ إِذَا ظَهَرَ

اَلْإِعْلَانُ [el-iʿlān] (hemzenin kesriyle) Bir işi āşikāre kılmak maʿnāsınadır ki giz-lemek mukābilidir; tekūlu: أَعْلَنْتُ الْأَمْرَ وَبِالْأَمْرِ إِذَا أَظْهَرْتَهُ Ve bir işi açıktan işlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَنَ بِالْعَدَاوَةِ إِذَا جَاهَرَ

اَلتَّعْلِينُ [et-taʿlīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir işi āşikāre kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّنَ الْأَمْرَ إِذَا أَظْهَرَهُ

اَلْعِلَانُ [el-ʿilān] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) ve

اَلْمُعَالَنَةُ [el-muʿālenet] (مُجَادَلَةٌ [mucādelet] vezninde) Bu dahi bir işi açığa çıkarmak ve açıktan işlemek maʿnāsınadır; yukālu: عَالَنَ بِالْعَدَاوَةِ عِلَانًا وَمُعَالَنَةً إِذَا جَاهَرَ Ve bir nes-neyi bir kimseye iʿlān ve izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَالَنَهُ الْأَمْرَ إِذَا أَعْلَنَهُ إِلَيْهِ

اَلْعُلَنَةُ [el-ʿulenet] (هُمَزَةٌ [humezet] veznin-de) Aslā ketm-i sırr eylemez olan adama denir; yukālu: فُلَانٌ عُلَنَةٌ أَيْ لَا يَكْتُمُ سِرًّا

اَلْعَلَانِيَةُ [el-ʿalāniyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vez-ninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve şol adama denir ki dāʾimā cemī işi pesper-deden olmayıp ʿayān ve āşikāre olur ola; cemʿi عَلَانِينُ [ʿalānīn] gelir; yukālu: رَجُلٌ عَلَانِيَةٌ أَيْ ظَاهِرٌ أَمْرُهُ Ve ona عَلَانِيٌّ [ʿalāniyy] dahi denir, سَحَابِيٌّ [seḥābiyy] vezninde; cemʿi عَلَانِيُّونَ [ʿalāniyyūn] gelir.

اَلْعُلْوَانُ [el-ʿulvān] (ʿayn'ın zammıyla) عُنْوَانٌ [ʿunvān] maʿnāsınadır ki ser-nāme-i mektūbdur, icmālen derūn-ı mektūbu izhār eder; yukālu: عُلْوَانُ الْكِتَابِ كَذَا أَيْ عُنْوَانُهُ

عِلَانٌ [ʿİlān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şehr-i Ṣanʿāʾ kurbünde bir hisār adıdır.

عَلَّانَةُ [ʿAllānet] (جَبَّانَةٌ [cebbānet] vezninde) Ẕemār kurbünde bir hisār adıdır.

[ع ل ج ن]

اَلْعَلْجَنُ [el-ʿalcen] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezni-nde) Tıknaz gövdeli nākaya denir. Bunun

nūn'u zāʾid olmakla cīm bābında zikr olundu.

اَلْعُلْجُونُ [el-ʿulcūn] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznin-de) Yavuz nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عُلْجُونٌ أَيْ شَدِيدَةٌ

[ع م ن]

اَلْعَمْنُ [el-ʿamn] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَنَ بِالْمَكَانِ وَعَمِنَ عَمْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا أَقَامَ

اَلْعَمِينَةُ [el-ʿamīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Düz ve mülāyim arza denir; yukālu: أَرْضٌ عَمِينَةٌ أَيْ سَهْلَةٌ

عُمَانُ [ʿUmān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir recül adıdır. Ve Yemen ülkesinde bir bel-de adıdır; munsarıf ve memnūʿ olur.

عَمَّانُ [ʿAmmān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şām diyārında bir belde adıdır ki Belḳāʾ nāhiyesindedir.

اَلْإِعْمَانُ [el-iʿmān] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّعْمِينُ [et-taʿmīn] Bir kimse ʿUmān şehrine kasd ve teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yāhūd ona dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْمَنَ الرَّجُلُ وَعَمَّنَ إِذَا تَوَجَّهَ إِلَى عُمَانَ أَوْ دَخَلَهُ Ve

إِعْمَانٌ [iʿmān] Dāʾimī bir yerde mukīm ol-mak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى الْمُقَامِ

اَلْعُمُنُ [el-ʿumun] (zammeteynle) Bir yerde mukīm olan kimselere denir; müfredi عَمُونٌ [ʿamūn]dur, صَبُورٌ [ṣabūr] gibi.

اَلْعُمَانِيَّةُ [el-ʿumāniyyet] (غُرَابِيَّةٌ [ġurābiyyet] vezninde) Baṣra'da bir cins hurmā ağa-cıdır ki yaz ve kış başından çiçeği eksik olmayıp ve hemīşe dallarının kimi çiçekli ve kimi tāze ve kimi olmuş hurmālı olur.

[ع ن ن]

اَلْعَنُّ [el-ʿann] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) ve

اَلْعَنَنُ [el-ʿanen] (fethateynle) ve

اَلْعُنُونُ [el-ʿunūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir adamın önüne arkuru bir iş zuhūr eyle-mek maʿnāsınadır; meselā bir işte müşta-gil iken nāgehānī bir iş dahi açılmak gibi; yukālu: عَنَّ لَهُ الشَّيْءُ عَنًّا وَعَنَنًا وَعُنُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا ظَهَرَ أَمَامَهُ وَاعْتَرَضَ Ve

عَنَنٌ [ʿanen] (fethateynle) Maʿnā-yı mezbūrdan ism olur. Ve

عَنٌّ [ʿann] (teşdīd-i nūn'la) Bir kimse hakkında عِنِّينٌ [ʿinnīn] olmasıyla hükm olunmak yāhūd sihr ile bağlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: عُنَّ فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا حَكَمَ الْقَاضِي عَلَيْهِ بِالْعَنَانَةِ أَوْ مُنِعَ عَنِ الْمَرْأَةِ بِالسِّحْرِ Bundan ism عُنَّةٌ [ʿunnet]tir ʿayn'ın zammıyla. Ve mektūba ʿunvān yazmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّ الْكِتَابَ إِذَا كَتَبَ عُنْوَانَهُ Ve atın uyanına dizgin geçirmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَنَنْتُ اللِّجَامَ إِذَا جَعَلْتَ لَهُ عِنَانًا Ve dizgini çekmekle atı alıkomak maʿnāsınadır; tekūlu: عَنَنْتُ الْفَرَسَ إِذَا حَبَسْتَهُ بِالْعِنَانِ Ve sövmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَنَنْتُ فُلَانًا إِذَا سَبَبْتَهُ

اَلْإِعْتِنَانُ [el-iʿtinān] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Bu dahi bir adamın önüne arkuru bir iş çı-kagelmek maʿnāsınadır ki önüne gerilmek taʿbīr olunur; yukālu: إِعْتَنَّ لَهُ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ أَمَامَهُ وَاعْتَرَضَ Ve bir adamın hāl ve şānı ve kār ve kirdārı beyāna çıkmak maʿnāsınadır. Ve bu ʿunvān māddesindendir; yukālu: إِعْتَنَّ مَا عِنْدَهُمْ أَيْ أُعْلِمَ بِخَبَرِهِمْ

اَلْعِنَانُ [el-ʿinān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi maʿnā-yı evvelden ismdir عَنَنٌ [ʿanen] gibi ki bir nesne bir adamın önüne arku-

rudan gerilmeğe denir. Ve at geminin dizginine denir; cemʿi أَعِنَّةٌ [eʿinnet]tir ve عُنُنٌ [ʿunun]dur zammeteynle; atın gem gibi ağzına girmeyip iki tarafında arkuru muʿteriz olduğu için; yukālu: جَعَلَ اللِّجَامَ عِنَانًا وَهُوَ السَّيْرُ الَّذِي تُمْسَكُ بِهِ الدَّابَّةُ Ve tekūlu'l-ʿArab: رَجُلٌ طَرِفُ الْعِنَانِ أَيْ خَفِيفٌ Yaʿnī "Cüst ve çālāktır." Burada طَرِفٌ [ṭarif] كَتِفٌ [ketif] veznindedir ki bir kimsenin sohbetinde sābit olmayan adama denir. Ve عِنَانٌ [ʿinān] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdar olur, muʿāraza maʿnāsına; yukālu: عَانَهُ عِنَانًا وَمُعَانَةً إِذَا عَارَضَهُ Ve

شَرِكَةُ الْعِنَانِ [şeriketu'l-ʿinān] Şol şerikete ıtlāk olunur ki iki adam bir mahsūs mālda müşterek olup sāʾir māllarında müşterek olmayalar, güyā ki o māl önlerine arkuru gelmekle iştirā ve ʿakd-i şeriket eyledi-ler, ʿalā-kavlin bir kimse bir māla müşterī iken onun önüne gerilip bunda beni dahi şerīk eyle demekle ʿakd olunan şeriketten ʿibārettir. Ve bu sūret müşterī-i mezbūr māl-ı merkūma kesb-i istihkāk eylemez-den mukaddem olur. Ve baʿzılar dedi ki şeriket-i ʿinān şerikette berāber olmak-tan ʿibārettir, yaʿnī iki tarafın sermāyesi müsāvī olmaktır ki o meydāna ne mikdār akçe vazʿ eylemiş ise dīgeri dahi o ka-dar vazʿ eylemek vechiyle maʿkūd olan şeriket olur. Ve bu, عِنَانٌ [ʿinān]-ı feres-ten meʾhūzdur, zīrā dizginin iki tākı dahi besberāber olur; yukālu: بَيْنَهُمَا شَرِكَةُ عِنَانٍ وَهِيَ أَنْ يَكُونَ فِي شَيْءٍ خَاصٍّ دُونَ سَائِرِ مَالِهِمَا أَوْ هُوَ أَنْ يُعَارِضَ رَجُلًا فِي الشِّرَاءِ فَيَقُولَ أَشْرِكْنِي مَعَكَ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَسْتَوْجِبَ الْغَلَقُ أَوْ هُوَ أَنْ يَكُونَا سَوَاءً فِي الشَّرِكَةِ Mollā Ḫusrev *Durer*'de sāʾirden ahsen taʿrīf ve beyān eylemiştir, fe'lyurācaʿ. Ve

عِنَانٌ [ʿinān] İnsānın sırtında bel tarafında uzun damara denir, iki tarafında olana عِنَانَا الْمَتْنِ [ʿināne'l-metn] denir. Ve bir mevziʿ ve bir hatun ismidir.

اَلْعَنُونُ [el-ʿanūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dāʾimā sāʾir dābbelerden ileride gider olan dābbeye denir ki pīş-āheng muharre-fi pīşeng taʿbīr olunur; yukālu: دَابَّةٌ عَنُونٌ أَيْ مُتَقَدِّمَةٌ فِي السَّيْرِ

اَلْمِعَنُّ [el-miʿann] (mīm'in kesriyle مِسَنٌّ [misenn] vezninde) Şol fodul ve küstāha denir ki dāʾimā beyhūde ve vazīfesinden hāric akvāl ve efʿāle girişip olur olmaz iş-lere taʿarruz ve tasaddī eder ola; müʾennesi مِعَنَّةٌ [miʿannet]tir; yukālu: رَجُلٌ مِعَنٌّ إِذَا كَانَ يَدْخُلُ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ وَيَعْرِضُ فِي كُلِّ شَيْءٍ Ve hatīb-i ʿAraba denir ki ʿArabların hāceleridir; yukālu: هُوَ مِعَنٌّ أَيْ خَطِيبٌ

اَلْمَعْنُونُ [el-maʿnūn] مَجْنُونٌ [mecnūn] vez-ninde ve mürādifidir; yukālu: رَجُلٌ مَعْنُونٌ أَيْ مَجْنُونٌ

اَلْعُنَانَى [el-ʿunānā] قُصَارَى [ḳuṣārā] vezninde ve mürādifidir ki gāyet ve meblag demek-tir; yukālu: عُنَانَاكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيْ قُصَارَاكَ Ve bu iʿtirāz maʿnāsındandır.

اَلْعَنِينُ [el-ʿanīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol adama denir ki kuvvet-i māsikesi olma-makla rīh-i batnını tutmaz ola; yukālu: رَجُلٌ عَنِينٌ أَيْ لَا يَقْدِرُ عَلَى حَبْسِ رِيحِ بَطْنِهِ

اَلْعِنِّينُ [el-ʿinnīn] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Süst-endām olmakla cimāʿa kādir ol-mayan adama denir yāhūd nisvānı yaʿnī cimāʿı katʿā irāde ve iştihā eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ عِنِّينٌ أَيْ لَا يَأْتِي النِّسَاءَ عَجْزًا أَوْ لَا يُرِيدُهُنَّ Sāhib-i *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre müʾenneste dahi olur, عِنِّينَةٌ [ʿinnīnet] denir hā'yla; yukālu: إِمْرَأَةٌ عِنِّينَةٌ أَيْ لَا تَشْتَهِي الرِّجَالَ Ve sāhib-i *Muġrib*'in beyānına göre عِنِّينٌ [ʿinnīn] kelimesi عُنَّ الْإِبِلُ māddesindendir ki hazīrede habs eylemek maʿnāsınadır

yāhūd iʿtirāz maʿnāsındandır, zīrā idhāl edemeyip iki tarafa iʿtirāz eder.

Mütercim der ki عَنَّ الْفَرَسَ بِاللِّجَامِ māddesinden olmak maʿnā-yı sānīye de mülāyim olur ve kaldı ki fukahānın عَنَّ امْرَأَةً دُونَ أُخْرَى kavlleri maʿnā-yı sānī üzere muharrecdir. Ve kütüb-i fıkhiyyede عِنِّينٌ [ʿinnīn] taʿmīm olunmuştur ki ityān-ı nisāya mutlakan muktedir olmayandan ʿibārettir, gerek zekeri kāʾim olsun ve gerek olmasın ve gerek seyyibe vāsıl olup bikre olmasın ve gerek baʿzı nisāya vāsıl olup baʿza olmasın ve gerek marazdan ve zaʿftan ve kiber ve şeyhūhetten ve gerek sihr ve ʿakdden olsun.

اَلْعَنَانَةُ [el-ʿanānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznin-de) ve

اَلتَّعْنِينُ [et-taʿnīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْعِنِينَةُ [el-ʿinīnet] (kesreteynle ve nūn'un tahfīfi ve teşdīdiyle) ve

اَلتَّعْنِينَةُ [et-taʿnīnet] (tā-yı meftūha ile) İsm-lerdir, عِنِّينٌ [ʿinnīn]liğe denir. Ve

تَعْنِينٌ [taʿnīn] Masdar olur, bir kimse hak-kında kādī عِنِّينٌ [ʿinnīn] olmak üzere hükm eylemek maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin sihr ile bağlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّنَ الرَّجُلُ عَنِ امْرَأَتِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا حَكَمَ الْقَاضِي عَلَيْهِ بِالْعَنَانَةِ أَوْ مُنِعَ عَنْهَا بِالسِّحْرِ Ve mektūba ʿunvān yazmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّنَ الْكِتَابَ وَعَنَّاهُ إِذَا كَتَبَ عُنْوَانَهُ Ve at uyanına dizgin ge-çirmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَنَّنْتُ اللِّجَامَ إِذَا جَعَلْتَ لَهُ عِنَانًا

اَلْإِعْنَانُ [el-iʿnān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama عِنِّينٌ [ʿinnīn] olmak üzere hükm eylemek yāhūd sihr ile bağlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُعِنَّ الرَّجُلُ عَنِ امْرَأَتِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى عُنَّ Ve at uyanına dizgin ge-çirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْنَنْتُ اللِّجَامَ إِذَا جَعَلْتَ لَهُ عِنَانًا Ve dizgini çekmekle atı alı-komak maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْنَنْتُ الْفَرَسَ أَيْ حَبَسْتُهُ بِالْعِنَانِ

اَلْعُنَّةُ [el-ʿunnet] (ʿayn'ın zammıyla) İsmdir. Müʾellifin sevkine göre عُنِّنَ عَنِ امْرَأَتِهِ وَعُنَّ وَأُعِنَّ بِضَمِّهِنَّ أَيْ حَكَمَ الْقَاضِي عَلَيْهِ بِذَلِكَ أَوْ مُنِعَ عَنِ النِّسَاءِ بِالسِّحْرِ kavlinin maʿnāsından ismdir, lākin mütebādiri terdīd-i sānīden olmaktır ki bağlılık taʿbīr olunur. Ve *Muġrib*'in ve *Miṣbāḥ*'ın beyānlarına göre عَنَانَةٌ [ʿanānet] ve عِنِينَةٌ [ʿinīnet] gibi mutlak عِنِّينٌ [ʿinnīn] likten ism olup ve lügat-i merzūledir, er-cah olan zikr olunanlardır. Ve

عُنَّةٌ [ʿunnet] Ağaçtan ve çalıdan olan ağı-la denir, gerek deve ve gerek koyun ağılı olsun; cemʿi عُنَنٌ [ʿunen]dir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve عِنَانٌ [ʿinān] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve āteş üzere tencere oturttuk-ları nesneye denir, saç ayağı gibi وِقْدَانُ الْقِدْرِ maʿnāsına. Şārih der ki وِقْدَانٌ [viḳ dān] vāv-ı meksūre ile dīkdān-ı Fārisī muʿarrebidir. Ve

عُنَّةٌ [ʿunnet] İpe denir, habl maʿnāsına. Ve Yemen'de bir vilāyet adıdır. Ve bir recül ismidir. Ve

عُنَّةٌ [ʿunnet] Bir adamın önüne arkuru çı-kıp gerilen şeyʾe denir; ve minhu yukālu: أَعْطَيْتُهُ عَيْنَ عُنَّةٍ أَيْ خَاصَّةً مِنْ بَيْنِ أَصْحَابِهِ Yaʿnī "Filāna yārān ve rüfekāsından muhassas olarak nesne verdim." Güyā ki ʿatiyye-i mezbūreye şahs-ı merkūm yalnızca muʿteriz olmuştur. Burada عَيْنَ عُنَّةَ lafzı muzāftır ve عُنَّةَ kelimesi gayr-i munsa-rıftır ve baʿzen munsarıf olur. Pes أَعْطَيْتُهُ إِيَّاهُ كَائِنًا عَيْنَ عُنَّةَ sebkinde hāl olur, kezālik "Filānı aramaksızın bu sāʿatte nāgehānī gördüm" diyecek yerde رَأَيْتُهُ عَيْنَ عُنَّةَ derler, رَأَيْتُهُ إِعْتِرَاضًا فِي السَّاعَةِ maʿnāsına. Ve "Zātı

maʿlūmum olmayan bir nesneye nāgehānī taʿarruz edip sataştım" diyecek yerde أَعْنَنْتُ بِعُنَّةَ لَا أَدْرِي مَا هِيَ derler, تَعَرَّضْتُ لِشَيْءٍ لَا أَعْرِفُهُ maʿnāsına.

اَلْعَنَانُ [el-ʿanān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Buluta denir yāhūd suyu var iken yağdırmayan buluta denir; müfredi عَنَانَةٌ [ʿanānet] tir, havāda iʿtirāzına mebnīdir; yukālu: ظَهَرَتْ فِي السَّمَاءِ عَنَانٌ أَيْ سَحَابٌ أَوْ هِيَ الَّتِي تُمْسِكُ الْمَاءَ Ve Benū ʿĀmir diyārında bir vādī ismidir, üst tarafı Benū Caʿde'nin ve aşağı tarafı Benū Ḳuşeyr'in yurtlarıdır. Ve Ebū ʿAnān ve Ḥafṣ b. ʿAnān tābiʿīlerdir. Müʾellif عَنَانِيَّةٌ [ʿAnāniyyet] dedikleri tāʾife-i Yehūdun zikrinden sükūt eyledi ve bu *Miṣbāḥ-ı Munīr*'de meşrūhtur.

اَلْأَعْنَانُ [el-aʿnān] (hemze-i meftūha ile) Ağaçların uçlarına denir; yukālu: أَعْنَانُ الشَّجَرِ أَيْ أَطْرَافُهَا Ve

أَعْنَانُ الشَّيَاطِينِ [aʿnānu'ş-şeyāṭīn] Şeytānların tıbāʿ ve ahlāklarından ʿibārettir; yukālu: فِيهِمْ أَعْنَانُ الشَّيَاطِينِ أَيْ أَخْلَاقُهَا Mütercim der ki *Nihāye*'de bu ʿibāre ile mersūmdur: "أَعْنَانُ الشَّيَاطِينِ" وَفِي الْحَدِيثِ سُئِلَ عَنِ الْإِبِلِ فَقَالَ "هِيَ مِنْ أَعْنَانِ الشَّيَاطِينِ" أَيْ مِنْ نَوَاحِي الشَّيَاطِينِ فِي أَخْلَاقِهَا وَطَبَائِعِهَا Pes nevāhī maʿnāsından olur. Ve

أَعْنَانُ السَّمَاءِ [aʿnānu's-semāʾ] Nevāhī ve āfāk ve etrāf-ı āsumāndan ʿibārettir; yukālu: أَعْنَانُ السَّمَاءِ أَيْ نَوَاحِيهَا Bunların cemʿi عَنَنٌ [ʿanen]dir fethateynle. Ve

عِنَانُ السَّمَاءِ [ʿinānu's-semāʾ] (ʿayn'ın kesriyle) Feleğe nazar ettikte nāzıra zāhir ve merʾī olan yerine denir; yukālu: بَلَغَ عِنَانَ السَّمَاءِ وَهُوَ مَا بَدَا لَكَ مِنْهَا إِذَا نَظَرْتَهَا Ve

عَنَانُ الدَّارِ [ʿanānu'd-dār] Hānenin bir cānibine denir.

اَلْعُنْوَانُ [el-ʿunvān] ve

اَلْعُنْيَانُ [el-ʿunyān] (ʿayn'ların zammıyla ve kesriyle) Mektūb ve kitābın ser-nāme ve dībācesine denir, mektūba bir tarafından ʿann ve iʿtirāz eylediği için ıtlāk olundu; aslı عُنَّانٌ [ʿunnān] idi, رُمَّانٌ [rummān] vezninde, nūn'ların kesretinden birisi vāv'a ve yā'ya münkalib oldu. Bināʾenʿaleyh tasrīfi asl ve ferʿ üzere masūg olur. Müʾellif bunları "ع،ن،و" ve "ع،ن،ي" māddelerinde dahi zikr eylemekle zāhiren akvāle mebnīdir. Ve

عُنْوَانٌ [ʿunvān] Bir nesnenin zuhūruna kendisiyle istidlāl olunan şeyʾe denir; ve minhu yukālu: اَلظَّاهِرُ عُنْوَانُ الْبَاطِنِ أَيْ يُسْتَدَلُّ بِظَاهِرِ حَالِ الْمَرْءِ عَلَى ظُهُورِ حَالِ بَاطِنِهِ

اَلْعَنْوَنَةُ [el-ʿanvenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kitāba ʿunvān yazmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنْوَنَ الْكِتَابَ إِذَا كَتَبَ عُنْوَانَهُ وَيُقَالُ عَنَّنَهُ وَعَنَّاهُ بِقَلْبِ النُّونِ يَاءً كَمَا ذُكِرَ

اَلْعَنْعَنَةُ [el-ʿanʿanet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Temīm kabīlesinin tekellümde hemzeyi ʿayn harfine ibdāl eylemelerinden ʿibārettir; meselā أَنَّ yerinde عَنَّ dedikleri gibi; yukālu: يُعَنْعِنُ تَمِيمٌ أَيْ يُبْدِلُونَ الْعَيْنَ مِنَ الْهَمْزَةِ Müʾellif عَنْعَنَةٌ [ʿanʿanet]-i hadīsten sükūt eylemiştir. Ve bu müvelled değildir, zīrā ʿArabdan mesmūʿdur.

اَلْعَانُّ [el-ʿānn] (teşdīd-i nūn'la) Uzun dağa denir; yukālu: جَبَلٌ عَانٌّ أَيْ طَوِيلٌ

عُنٌّ [ʿUnn] (ʿayn'ın zammıyla) Bir kabīle ve bir mevziʿ ismleridir.

اَلْعَنَّانُ [el-ʿannān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Hayr ve menfaʿat husūsunda batāʾet üzere olan adama denir; yukālu: هُوَ عَنَّانٌ عَنِ الْخَيْرِ أَيْ بَطِيءٌ مِنْهُ

اَلْمُعَنَّنَةُ [el-muʿannenet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Endāmı sıkı ve dernekli hatuna denir; yukālu: جَارِيَةٌ مُعَنَّنَةُ الْخَلْقِ أَيْ

مَطْوِيَّتُهُ

عَنْ [ʿan] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Üç vech üzere istiʿmāl olunur: Vech-i evvel harf-i cerr olur, on maʿnāya delālet eder. 1) Mücāveze içindir; nahvu: سَافَرَ عَنِ الْبَلَدِ أَيْ تَجَاوَزَ عَنْهُ 2) Bedel maʿnāsına olur, ke-kavlihi taʿālā: ﴿لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا﴾ أَيْ بَدَلَ نَفْسٍ 3) İstiʿlā için olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهِ﴾ أَيْ عَلَى نَفْسِهِ 4) Taʿlīl için olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ﴾ أَيْ لِمَوْعِدَةٍ 5) بَعْدَ kelimesine mürādif olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ﴾ أَيْ بَعْدَ قَلِيلٍ 6) Zarfiyyet için olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "وَلَا تَكُ عَنْ حَمْلِ الرِّبَاعَةِ وَانِيًا" أَيْ وَلَا تَكُ فِي حَمْلِ الرِّبَاعَةِ Zīrā "و،ن،ي" māddesi işbu: ﴿وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي﴾ āyetinde فِي ile sılalanmakla mısrāʿ-ı merkūmdaki dahi ona haml olunmuştur. 7) Harf-i cerr olan مِنْ maʿnāsına olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾ أَيْ مِنْ عِبَادِهِ 8) Bā-i cārre maʿnāsına olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى﴾ أَيْ بِالْهَوَى 9) İstiʿāne için olur; ke-kavlihi رَمَيْتُ السَّهْمَ عَنِ الْقَوْسِ أَيْ بِهَا Ve bu maʿnā İbn Mālik kavlidir. 10) Zāʾid olur, mahzūf olan āher عَنْ kelimesinden ʿivaz için īrād olunur; ke-kavli'ş-şāʿir: "أَتَجْزَعُ إِنْ نَفْسٌ أَتَاهَا حِمَامُهَا || فَهَلَّا الَّتِي عَنْ بَيْنِ جَنْبَيْكَ تَدْفَعُ" أَيْ تَدْفَعُ عَنِ الَّتِي بَيْنَ جَنْبَيْكَ [Burada] عَنْ kelimesi ism-i mevsūlün evvelinden hazf olunmakla zeylinde عَنْ taʿvīzen ziyāde olundu. Vech-i sānī masdariyye olur. Ve bu عَنْعَنَةٌ [ʿanʿanet]-i Temīm edāsında olur ki zikr olunduğu üzere أَنْ mevkiʿinde عَنْ ile telaffuz ederler; nahvu: أَعْجَبَنِي عَنْ تَفْعَلَ بِمَعْنَى أَنْ تَفْعَلَ Vech-i sālis ism olur, cānib maʿnāsına; ke-kavli'ş-şāʿir: "مِنْ عَنْ يَمِينِي مَرَّةً وَأَمَامِي" ve ke-kavlihi: "عَلَى عَنْ يَمِينِي مَرَّتِ الطَّيْرُ سُنُّحَا"

[ع و ن]

اَلْعَوْنُ [el-ʿavn] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Zahīr ve meded-kāra denir; müfred ve cemʿi ve müzekker ve müʾennesi berāberdir, cemʿ-i mükesseri أَعْوَانٌ [aʿvān] gelir; yukālu: هُوَ وَهِيَ وَهُمْ عَوْنُهُ وَأَعْوَانُهُ أَيْ ظَهِيرُهُ Ve bu fi'l-asl masdardır. Ve

عَوْنٌ [ʿavn] إِعَانَةٌ [iʿānet]ten ism olur, yardım ve meded maʿnāsına. Ve masdar olur, hatun عَوَانٌ [ʿavān] olmak maʿnāsına; yukālu: عَانَتِ الْمَرْأَةُ تَعُونُ عَوْنًا إِذَا صَارَتْ عَوَانًا Ke-mā se-yuzkeru.

اَلْعَوِينُ [el-ʿavīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İsm-i cemʿdir, zahīr ve meded-kār cemāʿate denir.

اَلْإِسْتِعَانَةُ [el-istiʿānet] Yardım taleb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَعَنْتُهُ وَبِهِ إِذَا طَلَبْتَ مِنْهُ الْعَوْنَ Ve kasık kılını tıraş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعَانَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَقَ الْعَانَةَ

اَلْإِعَانَةُ [el-iʿānet] (hemzenin kesriyle) Yardım eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَعَنْتُهُ فَأَعَانَنِي

اَلْمَعَانَةُ [el-meʿānet] (mīm'in fethiyle) ve

اَلْمَعُوْنَةُ [el-maʿvunet] (mīm'in fethi ve vāv'ın zammıyla مَكْرُمَةٌ [mekrumet] gibi) ve

اَلْمَعُونَةُ [el-meʿūnet] (مَقُولَةٌ [meḳūlet] vezninde) ve

اَلْمَعُونُ [el-meʿūn] (مَقُولٌ [meḳūl] vezninde) عَوْنٌ [ʿavn] gibi bunlar da ismlerdir, yardım ve meded maʿnāsınadır; yukālu: مَا عِنْدَهُ لَنَا عَوْنٌ وَمَعَانَةٌ وَمَعُوْنَةٌ وَمَعُونَةٌ وَمَعُونٌ أَيْ إِعَانَةٌ Şārih der ki ʿinde'l-Ferrāʾ مَعُونٌ [meʿūn] مَعُونَةٌ [meʿūnet]ten cemʿdir.

اَلتَّعْوِينُ [et-taʿvīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi yardım eylemek maʿnāsınadır;

tekūlu: عَوَّنَنِي بِمَعْنَى أَعَانَنِي Ve hatun عَوَانٌ [ʿavān] olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ عَوَانًا Ve hımār dişiye çok aşmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّنَ الْحِمَارُ إِذَا أَكْثَرَ بَوْكِهِ لِعَانَتِهِ Ve bir adamın hisse ve nasībine duhūl eylemek maʿnāsınadır ki hissesine ortak olmaktan ʿibārettir; yukālu: عَوَّنَ فُلَانًا إِذَا دَخَلَ عَلَيْهِ فِي نَصِيبِهِ

اَلتَّعَاوُنُ [et-teʿāvun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) ve

اَلْإِعْتِوَانُ [el-iʿtivān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Yardımlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَاوَنُوا وَاعْتَوَنُوا إِذَا أَعَانَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا [Ve] إِعْتَوَنَ kelimesi تَعَاوَنَ maʿnāsına olmakla vāv'ı iʿlāl olunmadı.

اَلْمُعَاوَنَةُ [el-muʿāvenet] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) ve

اَلْعِوَانُ [el-ʿivān] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir kimseye yardım eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاوَنَهُ مُعَاوَنَةً وَعِوَانًا أَيْ أَعَانَهُ

اَلْمِعْوَانُ [el-miʿvān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Nāsa güzel yardım eden yāhūd çok yardım eden adama denir; yukālu: هُوَ مِعْوَانٌ أَيِ الْحَسَنُ الْمَعُونَةِ أَوْ كَثِيرُهَا

اَلْعَوَانُ [el-ʿavān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şol cenge denir ki mukaddem bir defʿa dahi uğraş olmuş ola ki murād defʿa-i sāniye olan cenk ve kıtāldir, güyā ki defʿa-i ūlā bikr olur; yukālu: بَيْنَهُمْ حَرْبٌ عَوَانٌ وَهِيَ مِنَ الْحُرُوبِ الَّتِي قُوتِلَ فِيهَا مَرَّةً Ve şol sığır ineğine ve kısrağa denir ki batn-ı bikrden sonra doğurmuş ola ki murād ibtidā doğurmuş olandır ki orta yaşlı olur; yukālu: بَقَرَةٌ وَفَرَسٌ عَوَانٌ إِذَا كَانَتْ نُتِجَتْ بَعْدَ بَطْنِهَا الْبِكْرِ Ve taht-ı zevcde olan hatuna denir ki bu dahi orta yaşlı olur; cemʿi عُونٌ [ʿūn] gelir ʿayn'ın zammıyla. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-meselu: "لَا تُعَلِّمُ الْعَوَانُ الْخِمْرَةَ" Yaʿnī "Orta yaşlı hatuna خِمَارٌ [ḫimār] bürünmeği taʿlīm etme; o müstagniyedir." Ve

عَوَانٌ [ʿAvān] Sāhil-i Baḥr-i Yemen'de bir belde adıdır. Ve yağmur yağmış yere denir.

اَلْعَوَانَةُ [el-ʿavānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznin-de) Pek uzun hurmā ağacına denir. Ve kir-piden küçük bir cānver adıdır. Ve kumsallarda olan bir kurtçağız ismidir. Ve ʿArme nām mahalde bir su adıdır.

اَلْعَانَةُ [el-ʿānet] Kancık eşeğe denir; أَتَانٌ [etān] maʿnāsına. Ve yaban eşeği sürüsüne denir; cemʿi عُونٌ [ʿūn] gelir ʿayn'ın zammıyla. Ve kasıkta biten kıllara denir; yukālu: حَلَقَ الْعَانَةَ أَيْ شَعَرَ الرَّكَبِ Şārih der ki kasığa da ıtlāk olunur; hattā baʿzılar bunu hakīkat ʿadd etmiştir. Ve

عَانَةٌ [ʿānet] عَوَنَةٌ [ʿavenet] takdīrindedir ki vāv-ı meftūha iledir. Ve

عَانَةُ [ʿĀnet] Nehr-i Furāt üzere bir kasaba adıdır, hamr-ı ʿĀniyye ona mensūblardır. Ve

عَانَةٌ [ʿĀnet] Bir niçe parlak kevākibe ıtlāk olunur ki سُعُودٌ [Suʿūd]un aşağı tarafında vākiʿlerdir.

أَبُو عُونٍ [ebū ʿūn] (ʿayn-ı mazmūme ile) Hurmānın ve tuzun künyeleridir.

بِئْرُ مَعُونَةَ [Biʾru Meʿūnet] (ʿayn'ın zammıyla) Medīne kurbünde bir kuyu adıdır.

عُوَائِنُ [ʿUvāʾin] (عُلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلْمُتَعَاوِنَةُ [el-muteʿāvinet] (ism-i fāʿil bün-yesiyle) Dönülmüş ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُتَعَاوِنَةٌ أَيْ طَاعِنَةٌ فِي السِّنِّ

عَوْنٌ [ʿAvn] (صَوْنٌ [ṣavn] vezninde)

عُوَيْنٌ [ʿUveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde)

عَوَانَةٌ [ʿAvānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde)

مَعِينٌ [Meʿīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

مُعِينٌ [Muʿīn] (مُبِينٌ [mubīn] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ع ه ن]

اَلْعُهْنَةُ [el-ʿuhnet] (ʿayn'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Tāze çubuğun eğilip bükülmesine ʿalā-kavlin ayrılmayarak kırılmasına denir. Ve bu ismdir.

اَلْعَهْنُ [el-ʿahn] (عَهْدٌ [ʿahd] vezninde) Tāze çubuk eğilip bükülmek yāhūd ayrılmayarak kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَهَنَ الْقَضِيبُ عَهْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَثَنَّى أَوِ انْكَسَرَ بِلَا بَيْنُونَةٍ Ve bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَهَنَ بِالْمَكَانِ عَهْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ Ve hurūc eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: عَهَنَ مِنْهُ إِذَا خَرَجَ Ve bir işte cidd ve cehd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَهَنَ فِي الْعَمَلِ إِذَا جَدَّ Ve ʿahd maʿnāsınadır; yukālu: عَهَنَ الرَّجُلُ إِذَا عَهَدَ Ve taʿcīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَهَنَ لَهُ مُرَادَهُ إِذَا عَجَّلَهُ لَهُ Ve hurmānın dalları kurumak maʿnāsınadır; yukālu: عَهَنَتِ السَّعَفُ إِذَا يَبِسَتْ

اَلْعِهْنَةُ [el-ʿihnet] (ʿayn'ın kesriyle) Bir şecerdir ki kırmızı çiçekleri olur, bādiye eşcārındandır. Ve

عِهْنَةٌ [ʿihnet] عِهْنٌ [ʿihn] lafzından ahasstır ki koyun yününe ʿalā-kavlin elvān boyanmış yüne denir; pes عِهْنَةٌ [ʿihnet] ondan bir kıtʿaya ıtlāk olunur; cemʿi عُهُونٌ [ʿuhūn]dur; yukālu: بِيَدِهِ عِهْنٌ أَيْ صُوفٌ أَوْ مَصْبُوغٌ أَلْوَانًا Ve

عِهْنَةٌ [ʿihnet] إِحْنَةٌ [iḥnet] lafzında lügattir ki hıkd ve kīneye denir; yukālu: فِي صَدْرِهِ عِهْنَةٌ أَيْ إِحْنَةٌ

اَلْعَاهِنُ [el-ʿāhin] Fakīr ve gedāya denir; yukālu: رَجُلٌ عَاهِنٌ أَيْ فَقِيرٌ Ve kadīmī olan māla denir; yukālu: لَهُ عَاهِنٌ أَيْ مَالٌ تَالِدٌ Ve hāzır maʿnāsınadır; yukālu: شَيْءٌ عَاهِنٌ أَيْ حَاضِرٌ Ve mukīm ve sābit maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ بِالْمَكَانِ عَاهِنٌ أَيْ مُقِيمٌ ثَابِتٌ Ve üşengen ve tembel salkı sölpük adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَاهِنٌ أَيْ مُسْتَرْخٍ كَسْلَانُ Ve عَوَاهِنُ [ʿavāhin] lafzından müfred olur ki hurmā beynisine yakın yerlerde nābit hurmā dallarına denir. Ve nākanın rahiminde olan damarlara denir. Ve insānın aʿzāʾ-ı kāsibesine denir, جَوَارِحُ [cevāriḥ] maʿnāsına; zikr olunan şāh maʿnāsındandır; ve tekūlu'l-ʿArab: رَمَى فُلَانٌ الْكَلَامَ عَلَى عَوَاهِنِهِ أَيْ لَمْ يُبَالِ أَصَابَ أَمْ أَخْطَأَ Yaʿnī "Sözü isābet ve hatāsından mübālāt etmeyerek tefevvüf eyledi." Ve bu taʿcīl yāhūd hāzır maʿnāsından meʾhūzdur.

تَعْهِنُ [Taʿhin] (tā'nın harekāt-ı selāsı ve hā'nın kesriyle) Ḥicāz'da bir mevziʿ adıdır.

اَلْعَيْهُونُ [el-ʿayhūn] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] veznince) Bir hoş-bū nebāt adıdır

اَلْعِهْنُ [el-ʿihn] (ʿayn'ın kesriyle) Yüne yāhūd rengārenk boyalısına denir ki zikr olundu. Ve devābb ve mevāşīyi güzel gözetip tīmār ve takayyüdüne ihtimām eden adama denir; ʿahd maʿnāsındandır; yukālu: هُوَ عِهْنُ مَالٍ أَيْ حَسَنُ الْقِيَامِ عَلَيْهِ

عَاهَانُ [ʿĀhān] İbn Kaʿb'dır ki şāʿirdir.

اَلْعِهَانُ [el-ʿihān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hurmā salkımının dibine denir.

بَنُو عُهَيْنَةَ [Benū ʿUheynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Selefte bir kabīledir ki hālen münkarizlerdir.

[ع ي ن]

اَلْعَيْنُ [el-ʿayn] (ʿayn'ın fethiyle ve kesriyle) Göze denir, Fārisīde çeşm denir. Ve bu müʾennestir, cemʿi أَعْيَانٌ [ʿayān] ve أَعْيُنٌ

[aʿyun] ve عُيُونٌ [ʿuyūn] gelir ve cemʿü'l-cemʿi أَعْيُنَاتٌ [aʿyunāt] gelir; رَأَيْتُهُ بِعَيْنِي أَيْ بِبَاصِرَتِي

Mütercim der ki *Muḳaddime*-i Zemaḫşerī'de meşrūh olduğu üzere عَيْنٌ [ʿayn] lafzı elfāz-ı müşterekenin eşheri ve maʿnā cihetinden ekseridir. Ve medlūlü olan maʿnāların baʿzı mevzūʿun leh-i hakīkī ve baʿzı mecāzīdir ve بَاصِرَةٌ [bāṣiret] teʾvīliyle müʾennestir. Ve Rāġib'in beyānına göre maʿānī-i sāʾire birer münāsebetle müsteʿārdır, meselā eşref-i aʿzāʾ olduğundan kendiden sāhib-i fazl u meziyyet nesneler istiʿāre olunur. Ve cüzʾ-i aʿzam olduğundan nefs ve zāt maʿnāsına istiʿmāl olunur. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Ehl-i belede denir; fethateynle lügattir; yukālu: بَلَدٌ قَلِيلُ الْعَيْنِ أَيْ أَهْلِهِ Ve hāne cemāʿatine denir; yukālu: مَا بِالدَّارِ عَيْنٌ أَيْ أَهْلُهَا Ve masdar olur göz değirmek maʿnāsına; yukālu: عَانَهُ يَعِينُهُ عَيْنًا إِذَا أَصَابَهُ بِعَيْنِهِ Ve baʿzı gözde olan isābet hāssasına denir ki her neye nazar eylese isābet eder; yukālu: بِهِ عَيْنٌ أَيْ إِصَابَةٌ فِي عَيْنِهِ Ve insāna denir; ve minhu yukālu: مَا بِالدَّارِ عَيْنٌ أَيْ أَحَدٌ Ve Ḥicāz'da Huẕeyl kabīlesine mahsūs bir belde adıdır. Ve cāsūsa denir; yukālu: بَعَثَ عَيْنًا أَيْ جَاسُوسًا Ve bu ʿavrete فَرْجٌ [ferc] ve merkūba ظَهْرٌ [ẓahr] ıtlākı gibidir. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] ve

عَيَنَانٌ [ʿayenān] (fetehātla) Masdar olurlar, su akıtmak maʿnāsına; yukālu: عَانَ الْمَاءَ عَيْنًا وَعَيَنَانًا إِذَا جَرَى Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Şol yufka deri parçasına denir ki kemān-gürüh ve zenbūrun yuvalağını ona sarıp atarlar. Ve cemāʿat ve gürūh maʿnāsınadır; fethateynle de cāʾizdir; yukālu: جَاءَتْ عَيْنٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve hāssa-i basara denir ki gözde olan görücülük kuvvetidir, kuvā-yı hamse-i zāhirenin biridir; yukālu: هُوَ قَوِيُّ الْعَيْنِ أَيْ حَاسَّةٌ بَصَرِيَّةٌ قَوِيَّةٌ Ve hāzır ve mevcūd olan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ عَيْنٌ أَيْ حَاضِرٌ Ve hakīkat-i kıbleye denir ki namāzda oraya teveccüh olunur. Ve hurūf-ı hecādan bir harftir ki hurūf-ı halkiyyedendir ve mehcūredendir. Lede't-telaffuz izhārında ihtimām olunmak münāsibdir, lākin müʾeddiʾ-i istikrāh olacak denli mübālaga olunmamak lāzımdır.

Mütercim der ki dekāyık-ı edebiyyedendir ki hurūf-ı hecādan tenhā yāhūd kelimenin ibtidāsında yazılan عَيْنٌ iki kısmdır: Birine ʿayn-ı naʿlī ve birine ṣādī derler ki bu sūretlerdedir ع [ve] عَيْنٌ بَتْرَاءُ [ʿaynun betrāʾ] dedikleri dahi sūret-i sāniyedir ki hemze şekli olur. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Bir nesnenin güzīde ve efdaline denir; yukālu: هَذَا عَيْنُ الْمَالِ أَيْ خِيَارُهُ Ve baʿzı derilerde olan göz göz yufka dāʾirelere denir ki deride ʿayb ʿadd olunur. Ve gözcüye ve bekçiye denir; yukālu: هُوَ عَيْنٌ أَيْ دَيْدَبَانٌ Ve sikkeli altına denir; yukālu: عِنْدِي عَيْنٌ أَيْ دِينَارٌ Ve sikkesiz altına da denir, zeheb maʿnāsına. Ve bir nesnenin zāt ve nefs ve hakīkatine denir; yukālu: عَيْنُ الشَّيْءِ أَيْ ذَاتُهُ وَنَفْسُهُ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve ribā maʿnāsınadır ki menhiyyāt-ı muʿāmeledendir; meyl-i mīzān maʿnāsındandır. Ve bir kavm ve kabīlenin seyyid ve zī-şānına denir; yukālu: هُوَ عَيْنُ الْقَوْمِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve bu maʿnā zīr-i hükūmetinde olanları görüp gözettiği için yāhūd onlara nisbet göz gibi eşref olduğu içindir. Ve kıble tarafından zuhūr eden sehāba denir; ʿalā-kavlin ʿIrāḳ ülkesinin kıblesi tarafından yāhūd ʿIrāḳ'ın sağ

cānibinden zuhūr eden sehāba mahsūstur ve bu Cezīretu'l-ʿArab kutruna nisbetledir, beynlerinde sehāb-ı mezkūr ʿādetā mumtir olur. Ve

عَيْنٌ [ʿayn] Güneşe ʿalā-kavlin şuʿāʿ ve pertevine denir; dāʾimā muʿāyene yāhūd efdal-i kevākib yāhūd zātu'n-nūr olduğuna mebnīdir; tekūlu: حَجَبَتْ بَصَرِي عَنِ الرُّؤْيَةِ عَيْنٌ أَيْ شَمْسٌ أَوْ شُعَاعُهَا Ve bir kuş adıdır. Ve hāzır ve nakd olan māla denir; māl-ı ʿatīd maʿnāsına. Ve ʿayb maʿnāsınadır. Bu dahi meyl-i mīzān yāhūd ʿayb-ı cild maʿnāsındandır; yukālu: مَا بِهِ عَيْنٌ أَيْ عَيْبٌ Ve Huẕeyl bilādında bir mevziʿ ve Şām diyārında Cebelu'l-Lukām tahtında bir karye adıdır. Ve Yemen'de Sincān vilāyetinde bir karye adıdır. Ve bir kavmin kebīrine denir, niteki zikr olundu. Ve künklerden cereyān eden suyun masabbına denir, maslak ve havuz gibi. Ve niçe gün muttasıl yağan yağmura denir. Ve eşme ve kuyu makūlesinin suları nebʿ eylediği yere denir ki kuyu gözü taʿbīr olunur; yukālu: إِنْقَطَعَتْ عَيْنُ الرَّكِيَّةِ أَيْ مَفْجَرُ مَائِهَا Ve bir kimsenin nazargāhına denir; bu taʿbīr lisānımızda dahi zebān-zededir, gözümden ayrılma denir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَأْتُوا بِهِ عَلَى أَعْيُنِ النَّاسِ﴾ أَيْ بِمَنْظَرِهِمْ Ve terazinin bir keffesinin bir tarafa māʾilliğine denir, gūyā ki gözün bir tarafa doğru eğrice nazarı yāhūd isābet-i ʿayn teʾsīri tasavvuruna mebnīdir; yukālu: فِي هَذَا الْمِيزَانِ عَيْنٌ أَيْ مَيْلٌ Ve nāhiye maʿnāsınadır. Ve yedi dīnārdan nısf دَانِقٌ [dāniḳ] mikdāra denir. Ve nazar maʿnāsınadır; tekūlu: عَيْنِي لَكَ دَائِمًا أَيْ نَظَرِي Ve diz gözüne denir; نُقْرَةُ الرُّكْبَةِ [nuḳretu'r-rukbet] maʿnāsına. Ve أَعْيَانٌ [aʿyān] kelimesinden müfred olur ki li-eb ve ümm karındaşlardan birine denir; müteʿaddidine بَنُو الْأَعْيَانِ [benu'l-aʿyān] denir, nefīs ve güzīde maʿnāsındandır, İşbu uhuvvete muʿāyene denir; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: هُمْ بَنُو الْأَعْيَانِ الْإِخْوَةُ مِنْ أَبٍ وَأُمٍّ Ve pınara denir ki Fārisīde çeşme denir, يَنْبُوعُ الْمَاءِ [yenbūʿu'l-māʾ] maʿnāsına; cemʿi أَعْيُنٌ [aʿyun] ve عُيُونٌ [ʿuyūn] gelir.

صَدِيقُ الْعَيْنِ [ṣadīḳu'l-ʿayn] Göz karşısında iken riyāʾen izhār-ı sadākat eden bī-vefā hercāyīye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ صَدِيقُ عَيْنٍ أَيْ مَا دُمْتَ تَرَاهُ

Ve ʿArablar نَظَرَتِ الْبِلَادُ بِعَيْنٍ أَوْ بِعَيْنَيْنِ derler, bilādın otları bütün zāhir oldukta. Maʿlūm ola ki menāzilden جَبْهَةٌ [cebhet] sākıt oldukta ʿArablar نَظَرَتِ الْأَرْضُ بِإِحْدَى عَيْنَيْهَا derler ve صَرْفَةٌ [ṣarfet] sākıt oldukta نَظَرْتُ بِعَيْنَيْهِمَا جَمِيعًا derler ki o hengāmda tamām-ı rebīʿ hükm edip çayırlar kemāl üzere nābit olur, kelām-ı mezbūr taʿbīr-i mezkūra mebnīdir. Kezālik ʿArablar bir adama "Sen benim yanımda mahfūz ve mükerremsin" diyecek yerde أَنْتَ عَلَى عَيْنِي derler, niteki yalnızca "mükerremsin" diyecek yerde أَنْتَ عَلَى رَأْسِي derler. Kāle'r-Rāġıb kavluhu taʿālā: ﴿وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي﴾ أَيْ بِكِلَاءَتِي وَحِفْظِي وَيُقَالُ فُلَانٌ بِعَيْنِي أَيِ أَحْفَظُهُ وَأُرَاعِي وَمِنْهُ يُقَالُ لِلرَّاعِي لِلشَّيْءِ عَيْنٌ Ve şol kimse ki hemān göz karşısında iken riyāʾen kul gibi hizmet ve ʿubūdiyyet eder ola ona عَبْدُ عَيْنٍ ıtlāk ederler; yukālu: هُوَ عَبْدُ عَيْنٍ أَيْ كَالْعَبْدِ مَا دَامَ تَرَاهُ Kezālik ʿArablar صَنَعَ ذَلِكَ عَلَى عَيْنٍ وَعَلَى عَيْنَيْنِ وَعَلَى عَمْدِ عَيْنٍ وَعَمْدِ عَيْنَيْنِ derler, "O işi cidd ve yakīne mukārin ʿan-kasdin işledi" maʿnāsına. Ve هَا هُوَ عَرْضُ عَيْنٍ derler karīb maʿnāsına ki "İşte o gözünün önünde gerilmiş duruyor" demektir. Kezālik هُوَ مِنِّي عَيْنُ عُنَّةَ derler, maʿnā-yı mezbūrda ve bu izāfetledir. Ve عُنَّةُ [ʿunnet] kelime-

sinin insirāfı ve ʿadem-i insirāfıyla, niteki "ع،ن،ن" māddesinde beyān olundu. Ve لَقِيتُهُ أَوَّلَ عَيْنٍ derler, yaʿnī "Ona en evvel buluştum" demektir ki "En evvel onu gördüm" taʿbīr olunur. Ve أَنْعَمَهَا نَعِمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا derler maʿnāsına ki "Senin dīdār-ı tāb-dārınla Hak taʿālā gözümüzü rūşen eyleye" demektir, niteki "ن،ع،م" māddesinde beyān olundu.

رَأْسُ عَيْنٍ [Reʾsu ʿAyn] yāhūd رَأْسُ الْعَيْنِ [Reʾsu'l-ʿAyn] Ḥarrān ile Naṣîbîn beynînde bir beldedir; nisbetinde رَسْعَنِيٌّ [Resʿaniyy] denir, جَعْفَرِيٌّ [caʿferiyy] vezninde. Müʾellif ʿAyntāb nām beldenin ki ism-i aslîsi عَيْنٌ [ʿAyn]dır, sükūt eylemiştir; nisbetinde عَيْنِيٌّ [ʿAyniyy] denir, niteki şārih-i *Buḫārī* ʿAllāme ʿAynī oraya mensūbdur.

عَيْنُ شَمْسٍ [ʿAynu Şems] Mısır'da bir karye adıdır.

عَيْنُ صَيْدٍ [ʿAynu Ṣayd] (ṣād-ı meftūha ile) ve

عَيْنُ تَمْرٍ [ʿAynu Temr] ve

عَيْنُ أَنَّى [ʿAynu Ennā] (حَتَّى [ḥattā] veznînde) Birer mevziʿlerdir.

اَلْمُعَايَنَةُ [el-muʿāyenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Benu'l-aʿyān vechiyle olan kardeşlik maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ مُعَايَنَةً أَيْ أُخُوَّةٌ مِنْ جِهَةِ بَنِي الْأَعْيَانِ Ve bu maʿnāda masdar olur. Ve bir nesneyi bī-ṣāʾibe-i şekk ü şübhe āşikārece görmek maʿnāsınadır; yukālu: عَايَنَهُ مُعَايَنَةً إِذَا رَآهُ عَيَانًا

اَلْمِعْيَانُ [el-miʿyān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznînde) ve

اَلْعَيُونُ [el-ʿayūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Gözü pek değen adama denir ki bed-nazar taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مِعْيَانٌ وَعُيُونٌ أَيْ شَدِيدُ الْإِصَابَةِ بِالْعَيْنِ Ve عُيُونٌ [ʿayūn] lafzının cemʿi عِينٌ [ʿīn] gelir ʿayn'ın kesriyle ve عُيُنٌ [ʿuyun] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

مَا أَعْيَنَهُ [mā aʿyenehu] عَانَهُ يَعِينُهُ sīgāsından fiʿl-i taʿaccübdür, ne ʿaceb o bed-nazar kimsedir demektir.

اَلتَّعَيُّنُ [et-teʿayyun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznînde) Bir nesneye göz değirmek için dike dike nazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَيَّنَ الْإِبِلَ إِذَا اسْتَشْرَفَهَا لِيَعِينَهَا Şārih der ki müʾellif bu maʿnā-yı tekrār eylemiştir; zīrā hitām-ı māddede تَعَيَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَوَّهَ وَتَأَنَّى lîṣîbe shayʾan bi-ʿaynihi ʿibāretiyle de zikr eylemiştir ki bir nesneye göz değirmek için tahassüden bed-nazar eylemek maʿnāsınadır. Ve baʿzı nüshada تَشَوَّسَ وَتَأَنَّى ʿunvānıyla mersūmdur ki göz değirmek için dikkat ve teʾennī ile göz kuyruğuyla bakıştırmak demek olur. Ve bir kimseyi yāhūd bir nesneyi yakîn ve tahkîk vechiyle görmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَيَّنَ فُلَانًا إِذَا رَآهُ يَقِينًا Ve bir kimseye bir nesne bi-ʿaynihi lāzım olmak maʿnāsınadır ki ona müteʿayyen olmak taʿbīr olunur; yukālu: تَعَيَّنَ عَلَيْهِ الشَّيْءُ إِذَا لَزِمَهُ بِعَيْنِهِ

اَلْإِعْتِيَانُ [el-iʿtiyān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesneye göz değirmek için dike dike bakmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَانَ الْإِبِلَ إِذَا اسْتَشْرَفَهَا لِيَعِينَهَا Ve cāsūsluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَعَثْنَا عَيْنًا يَعْتَانُنَا وَيَعْتَانُ لَنَا أَيْ يَأْتِينَا بِالْخَبَرِ

اَلْإِعَانَةُ [el-iʿānet] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneye göz değirmek için dikkatle bakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَانَ الْإِبِلَ بِمَعْنَى اعْتَانَهَا

اَلْعِيَانُ [el-ʿiyān] (ʿayn'ın kesriyle) مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdardır, bir kimseyi yā bir nesneyi şübhesiz açıktan görmek

maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: لَقِيتُهُ عِيَانًا أَيْ مُعَايَنَةً لَمْ يُشَكَّ فِي رُؤْيَتِهِ إِيَّاهُ Ve

عِيَانٌ [ʿiyān] İsm olur, çiftçi edevātından bir demir ālete denir ki saban okunun tavkı olacaktır, cemʿi أَعْيِنَةٌ [aʿyinet] ve عُيُنٌ [ʿuyun] gelir zammeteynle.

إِبْنَا عِيَانٍ [ibnā ʿiyān] İki kuştur ki aʿrāb onları zecr ile tefe»ül ve tetayyür ederler; gūyā ki tevakkuʿ ettiklerini onların hareketleriyle müşāhede ederler. ʿAlā-kavlin iki çizgiden ʿibārettir ki ʿiyāfet erbābı onları yer yüzüne çizdikten sonra إِبْنَا عِيَانٍ أَسْرِعَا الْبَيَانَ derler ve kaçan kumar oynayan kimsenin oyunu rāst gelip fā'iz olsa جَرَى إِبْنَا عِيَانٍ derler, gūyā ki fevz ve taʿāmı müşāhede eder.

اَلْعَيَنُ [el-ʿayen] (fethateynle) ve

اَلْعِينَةُ [el-ʿīnet] (ʿayn'ın kesriyle) Bir adam cāmūs gözlü ve āhū gözlü olmak maʿnāsınadır ki gözü dā'ireli ve siyāhı ʿazīm olmaktan ʿibārettir; yukālu: عَيِنَ الرَّجُلُ عَيَنًا وَعِينَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَ سَوَادُ عَيْنِهِ فِي سَعَةٍ

اَلْأَعْيَنُ [el-aʿyen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan vasftır ki cāmūs gözlü adama denir; عَيْنَاءُ [ʿaynā'] mü'ennesidir. Ve

أَعْيَنُ [aʿyen] Yaban öküzünün erkeğine denir. Ve bu bi'l-galebe ism olmakla tavsīfle ثَوْرٌ أَعْيَنُ demek cā'iz değildir; cemʿleri عِينٌ [ʿīn]dir ʿayn'ın kesriyle. Ve

أَعْيَنُ [Aʿyen] Esmādandır: ʿAbdullāh b. Aʿyen muhaddistir.

اَلتَّعْيِينُ [et-taʿyīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ʿAyn harfi yazmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّنَ الْعَيْنَ إِذَا كَتَبَهَا Ve bir metāʿı عِينَةٌ [ʿīnet] vechiyle yaʿnī veresiye almak yāhūd satmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّنَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ بِالْعِينَةِ أَوْ أَعْطَى بِهَا Ke-mā se-yuzkeru. Ve ağaç tāzelenip çiçekleri açmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّنَ الشَّجَرُ إِذَا نَضِرَ وَنَوَّرَ Ve tācir mālını bir adama عِينَةٌ [ʿīnet] vechiyle satmak maʿnāsınadır ki metāʿını o adama ecel-i maʿlūm vaʿdesiyle bir pahaya satıp baʿdehu ondan metāʿ-ı mezbūru fi'l-hāl nākıs pahaya iştirā eylemekten ʿibārettir ki o adamı ziyādeye medyūn eder; yukālu: عَيَّنَ التَّاجِرُ إِذَا بَاعَ سِلْعَتَهُ بِثَمَنٍ إِلَى أَجَلٍ ثُمَّ اشْتَرَاهَا مِنْهُ بِأَقَلَّ مِنْ ذَلِكَ الثَّمَنِ Ve miyānede cenk peydā eylemek maʿnāsınadır ki izhār-ı harb etmiş olur; yukālu: عَيَّنَ الْحَرْبَ بَيْنَنَا إِذَا أَدَارَهَا Ve inci delmek maʿnāsınadır ki inciye göz etmiş olur; yukālu: عَيَّنَ اللُّؤْلُؤَةَ إِذَا ثَقَبَهَا Ve bir adamın mesālib ve maʿāyibini yüzüne karşı söylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّنَ فُلَانًا إِذَا أَخْبَرَهُ بِمَسَاوِيهِ فِي وَجْهِهِ Ve kırbanın dikiş yerleri tutulup su tereşşüh eylemesin için içine su komak maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّنَ الْقِرْبَةَ إِذَا صَبَّ فِيهَا الْمَاءَ لِتَنْسَدَّ عُيُونُ الْخُرَزِ Burada تَفْعِيلٌ [tefʿīl] izāle içindir.

اَلْعِينُ [el-ʿīn] (ʿayn'ın kesriyle) Yaban öküzlerine denir; müfredi أَعْيَنُ [aʿyen]dir ki zikr olundu.

عُيُونُ الْبَقَرِ [ʿuyūnu'l-baḳar] (ʿayn'ın zammıyla) Bir türlü siyāh üzüm ismidir ki yuvarlak olur. Kezālik bir nevʿ siyāh erik ismidir, bunlar lisānımızda dahi mütedāvildir.

اَلْمُعَيَّنُ [el-muʿayyen] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol kumaşa denir ki onda cāmūs gözü gibi çār-kūşeye yakīn hurde nakışlar ola. Ve gözlerinin aralığı siyāh olan öküze denir. Ve bir maʿrūf erkek öküzün adıdır.

اَلْعِيَانَةُ [el-ʿiyānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Cāsūsluk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: بَعَثْنَا عَيْنًا يَعِينُنَا عِيَانَةً أَيْ يَأْتِينَا بِالْخَبَرِ

اَلْمُعْتَانُ [el-muʿtān] (مُعْتَادٌ [muʿtād] veznin-de) Bedevīlerin otlakçısına denir; yukālu: هُوَ مُعْتَانٌ أَيْ رَائِدُ الْقَوْمِ

اَلْمَعْيُونُ [el-maʿyūn] ve

اَلْمَعِينُ [el-meʿīn] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) Yer yüzünde āşikāre cereyān eden suya denir; yukālu: مَاءٌ مَعْيُونٌ وَمَعِينٌ أَيْ ظَاهِرٌ جَارٍ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ Bunlar sābıku'z-zikr عَيْنٌ [ʿayn] ve عِيَانٌ [ʿiyān] māddesindendirler, niteki mīmiyyu'l-asl olan مَعِينٌ [meʿīn] dahi bu maʿnāyadır.

اَلْعَيِّنُ [el-ʿayyin] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde yā'nın fethiyle de cāʾizdir) ve

اَلْمُتَعَيِّنُ [el-muteʿayyin] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Suyu tereşşüh eden tuluma denir, ʿalā-kavlin yenisine denir; yukālu. سِقَاءٌ عَيِّنٌ وَمُتَعَيِّنٌ إِذَا كَانَ يَسِيلُ مَاؤُهُ أَوْ جَدِيدٌ

اَلْعِينَةُ [el-ʿīnet] (ʿayn'ın kesriyle) Bir nes-neyi veresiye almaya denir ki ismdir; yukālu: أَخَذَهُ بِالْعِينَةِ أَيْ بِالسَّلَفِ Ve

بَيْعُ الْعِينَةِ [beyʿu'l-ʿīnet] karîben تَعْيِينٌ [taʿyīn] māddesinde beyān olunduğu üze-re bir mālı bir adama vaʿdesiyle bir pa-haya satıp meclis-i mezbūrda yine bāyiʿ ondan nākıs nakd paha ile iştirā eyle-mekten ʿibārettir, meselā bir adama beş yüz kuruş iktizā eylemekle bāzirgāna ʿarz merām eyledikte o dahi meselā dört yüz kuruş kıymetli metāʿını üç māh vaʿde ile mezbūra altı yüz kuruşa beyʿ ve teslīm eyledikten sonra der-sāʿat nakd akçe ile beş yüz kuruşa ondan iştirā eylemek gibi. Şārih der ki bu muʿāmele ribā olmakla menhīdir. Ve bu nakd-i hāzır maʿnāsına olan yāhūd ribā maʿnāsına olan عَيْنٌ [ʿayn] dan meʾhūzdur, kütüb-i fıkhiyyede turuk-ı sāʾiresi ve ahkāmı mebsūttur, husūsan *Tātārḫāniyye*'de hīle-i şerʿiyyeleri meşrūhtur. Ve bu mesʾele için risāle-i mahsūsalar teʾlīf olunmuştur. Ve

عِينَةٌ [ʿīnet] Mālın güzīde ve efdaline denir; yukālu: أَعْطَاهُ عِينَةَ الْمَالِ أَيْ خِيَارَهُ Ve harb ve kıtālın māddesine denir. Ve inek ve koyun makūlesinin gözlerinin çevresine denir. Ve

ثَوْبُ عِينَةٍ [ṯevbu ʿīnetin] Muzāf olarak hoş-manzar kumaşa denir.

اَلْمَعَانُ [el-meʿān] (مَكَانٌ [mekān] vezninde) Konağa denir; ʿādeten mahall-i ʿayn oldu-ğuna mebnīdir; yukālu: نَزَلُوا مَعَانًا طَيِّبًا أَيْ مَنْزِلًا Ve huccāc-ı Şām için bir mahsūs konak adıdır ki hālen bir büyük karyedir.

عَيْنُونُ [ʿAynūn] (جَيْحُونٌ [ceyḥūn] veznin-de) Bir karye adıdır. عَيْنُونَى [ʿAynūnā] dahi derler.

عَيْنَيْنِ [ʿAyneyn] (ʿayn'ın kesri ve fet-hiyle ve tesniye bünyesiyle) Uḥud da-ğının ittisālinde bir dağın adıdır, Uḥud vakʿasında İblīs-i laʿīn ona çıkıp أَلَا إِنَّ مُحَمَّدًا قَدْ قُتِلَ diye nidā ile şūriş-fiken-i miyāne-i ehl-i İslām olmuştu. Ve

عَيْنَيْنِ [ʿAyneyn] (ʿayn'ın fethiyle) Baḥreyn kazāsında bir karye adıdır; Ḫuleydu ʿAy-neyn dedikleri kimse ona muzāftır.

عَيْنَانُ [ʿAynān] (ʿayn'ın fethiyle) Bir mev-ziʿ adıdır.

عَيَّانُ [ʿAyyān] (جَيَّانُ [ceyyān] vezninde) Bir belde adıdır.

عِيَانَةُ [ʿİyānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْعُيُونُ [el-ʿUyūn] (ʿayn'ın zammıyla) Endelus'te bir belde adıdır. Ve Baḥreyn'de bir karye ismidir.

أَعْيَنُ [Aʿyen] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde)

عُيَانَةُ [ʿUyānet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde)

Yemen'de iki hisār adıdır.

اَلْمَعِينَةُ [el-Meᶜīnet] (mīm'in fethiyle) Bir karye adıdır.

اَلْعَيْنَاءُ [el-ᶜaynāᵓ] خَضْرَاءُ [ẖaḍrāᵓ] vezninde ve mürādifidir, ᶜayn-ı cāmūsa teşbīhledir, zīrā ᶜArablar pek sevādı hudret ile taᶜbīr ederler; yukālu: أَرْضٌ عَيْنَاءُ أَيْ خَضْرَاءُ Ve pek yeprimekle yırtılmak derecesinde olan kırbaya denir. Ve ehl-i ᶜarūz ıstılāhında nāfize olan kāfiyeye denir ki nefāzdan meᵓhūzdur ki izmār için hā-i vaslın harekesine denir, niteki māddesinde beyān olundu; yukālu: قَافِيَةٌ عَيْنَاءُ أَيْ نَافِذَةٌ Ve

عَيْنَاءُ [ᶜAynāᵓ] Bir kuyu adıdır. Ve kasr ile عَيْنَى [ᶜAynā] Cebel-i Şebīr'in kulesine denir lākin savāb olan muᶜceme ile olmaktır.

ذُو الْعَيْنِ [Ẕu'l-ᶜAyn] Ashābdan Ḳatāde b. Nuᶜmān lakabıdır, bir gazvede gözüne zahm isābet eylemekle gözü taşra uğrayıp yüzüne seyelān eylemişti; sāhibü'l-muᶜcizāt ᶜaleyhi efdalu's-salāvāt hazretleri yed-i müᵓeyyedleriyle yerine redd ve mesh eylediklerinde dīger gözünden asahh ve enver oldu.

ذُو الْعَيْنَيْنِ [Ẕu'l-ᶜAyneyn] Muᶜāviye b. Mālik nām şāᶜir ve fārisin lakabıdır.

ذُو الْعُيَيْنَيْنِ [ẕu'l-ᶜuyeyneyn] (musaggar-ı tesniye bünyesiyle) Cāsūsa ıtlāk olunur.

أَبُو عَيْنَانِ [Ebū ᶜAynān] Nehār b. Tevsiᶜa nām şāᶜirin ceddi künyesidir.

إِبْنُ مَعِينٍ [İbnu Meᶜīn] (مَكِيلٌ [mekīl] veznin-de) "م،ع،ن" māddesinde mezkūrdur.

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ن]

اَلْغَبْنُ [el-ġabn] (ġayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

اَلْغَبَنُ [el-ġaben] (fethateynle) Bir nesneyi unutmak yāhūd gaflet eylemek yāhūd galat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَبِنَ الشَّيْءَ وَفِيهِ غَبْنًا وَغَبَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَسِيَهُ أَوْ أَغْفَلَهُ أَوْ غَلِطَ فِيهِ Ve

غَبَنٌ [ġaben] fethateynle) ve

غَبَانَةٌ [ġabānet] (غَبَاوَةٌ [ġabāvet] vezninde) Bir adamın reᵓy ve endīşesi süst ve zaᶜīf olmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَبِنَ رَأْيُهُ غَبَانَةً وَغَبَنًا إِذَا ضَعُفَ Ve رَأْيُهُ kelimesi mansūbdur.

Mütercim der ki bu terkīb سِفَهَ نَفْسَهُ ve بَطِرَ عَيْشَهُ kabīlindendir, yaᶜnī fi'l-asl سَفِهَتْ نَفْسُهُ ve غَبِنَ رَأْيُهُ ve بَطِرَ عَيْشُهُ olup vaktā ki efᶜāl-i merkūme ricāle tahvīl ve isnād olunmakla mā-baᶜdleri mansūb oldu, zīrā efᶜāl mā-baᶜdlerine vākiᶜ oldu, pes تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] bābından سَفَّهَ نَفْسَهُ ve غَبَّنَ رَأْيَهُ takdīrinde oldular. Ve bu Baṣriyyūn ve Kisāᵓī kavlleridir. Ve bunların ᶜindinde mansūb-ı mezkūru takdīm cāᵓizdir, niteki غُلَامَهُ ضَرَبَ زَيْدٌ derler. Ve ᶜinde'l-Ferrāᵓ meselā سَفِهَ نَفْسَهُ terkībinde vaktā ki fiᶜl nefsten sāhibine tahvīl olunmakla mā-baᶜdi müfessir mecrāsına cārī oldu, tā ki sefāhet onda olduğuna delālet eyleye, pes bunun hükmü سَفِهَ زَيْدٌ نَفْسًا demek idi, zīrā müfessir nekre olur, lākin bu izāfeti üzere terk olunup nekre gibi mansūb olarak terk olundu, nekreye teşbīhen. Ve bu sūrette takdīmi cāᵓiz değildir. Ve baᶜzılar غَبِنَ فِي رَأْيِهِ kavliyle teᵓvīl eylediler. Ve baᶜzılar

nevādirden olarak temyīziyyetine zāhib oldular. Ve

غَبَنٌ [ġaben] fethateynle) Zaʿf ve nisyān maʿnālarına ism olur; yukālu: بِهِ غَبَنٌ أَيْ ضَعْفٌ وَيُقَالُ غَلَبَهُ الْغَبَنُ أَيِ النِّسْيَانُ

اَلْغَبِينُ [el-ġabīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَغْبُونُ [el-maġbūn] Reʾy ve fikr ve endīşesi süst ve zaʿīf olan adama denir.

اَلْغَبْنُ [el-ġabn] (ġayn'ın fethiyle ve yā'nın sükūnu ve fethiyle) Bir adamı muʿāmelede aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: غَبَنَهُ فِي الْبَيْعِ غَبْنًا وَغَبَنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَدَعَهُ Baʿzılar dedi ki sükūnla غَبْنٌ [ġabn] muʿāmelede hudʿaya ve fethateynle zaʿf-ı reʾy ve endīşeye mahsūstur.

اَلْمَغْبُونُ [el-maġbūn] Muʿāmelede aldanmış adama denir; yukālu: غُبِنَ الرَّجُلُ فِي الْبَيْعِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَغْبُونٌ أَيْ مَخْدُوعٌ Ve bu maʿnāda غَبِينَةٌ [ġabīnet] سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde ismdir, muʿāmelede aldanmağa denir; yukālu: لَحِقَتْهُ فِي تِجَارَتِهِ غَبِينَةٌ Ve

غَبْنٌ [ġabn] Bir nesneyi iyice bilmeyip hakīkat-ı hālinden gāfil olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَبَنُوا خَبَرَ النَّاقَةِ وَغَبِنُوا غَبْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَعْلَمُوا عِلْمَهَا Ve uzun cāmeyi kıvırıp kasmak maʿnāsınadır; yukālu: غَبَنَ الثَّوْبَ إِذَا عَطَفَ

اَلتَّغَابُنُ [et-teġābun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirini aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَابَنُوا إِذَا غَبَنَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا Bu mülābese ile yevm-i kıyāmete يَوْمُ التَّغَابُنِ [yevmu't-teġābun] ıtlāk olundu, gūyā ki ehl-i cennet rābih olmakla hāsir olan ehl-i cehenneme gabn eylemiş olurlar. Ve bu mādde iştirāke mevzūʿ olmakla ehl-i cehennem tarafı tehekküme mahmūl olur. Müʾellif *Baṣāʾir*'de vücūh-ı ʿadīde dahi beyān eylemiştir.

اَلْمَغْبِنُ [el-maġbin] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Bedende olan kısık yerine denir, koltuk içi ve kasık gibi; cemʿi مَغَابِنُ [meġābin] dir, غَبَنَ الثَّوْبَ māddesindendir.

اَلْإِغْتِبَانُ [el-iġtibān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi koltuk ve kasık gibi kısık yerde gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَبَنَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَبَأَهُ فِي الْمَغْبِنِ

أَغْبَنُ [Aġben] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Esmādandır: Mālik b. Aġben, Cuheyne kabīlesinden bir kimsedir.

اَلْغَابِنُ [el-ġābin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Kār ve ʿamelden süst ve fātir adama denir; yukālu: هُوَ غَابِنٌ أَيْ فَاتِرٌ عَنِ الْعَمَلِ

[غ د ن]

اَلْغَدَنُ [el-ġaden] (fethateynle) ve

اَلْغُدْنَةُ [el-ġudnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْغُدُنَّةُ [el-ġudunnet] (حُزُقَّةٌ [ḥuzuḳḳat] vezninde) Tāzelik ve terlik ve tāb u tarāvet maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ غَدَنٌ وَغُدْنَةٌ وَغُدُنَّةٌ أَيْ نِعْمَةٌ وَلِينَةٌ Ve

غَدَنٌ [ġaden] Uykuya denir. Ve ımızganmağa denir; yukālu: غَلَبَهُ الْغَدَنُ أَيِ النَّوْمُ وَكَذَا النُّعَاسُ Ve gevşekliğe ve süstlüğe denir; tekūlu: أَخَذَنِي غَدَنٌ أَيِ اسْتِرْخَاءٌ وَفَتْرَةٌ Ve

غُدُنَّةٌ [ġudunnet] (حُزُقَّةٌ [ḥuzuḳḳat] vezninde) Kulak altında çenenin nihāyet bulduğu yerde olan kemiklerde vākiʿ yumruca etçeğize denir.

اَلْمُغْدَوْدِنُ [el-muġdevdin] (إِغْدِيدَانٌ [iġdīdān] dan ism-i fāʿil olmak üzere) Bir tarafa doğru yumuşaklığından māʾil olmuş tāze nihāle denir; yukālu: غُصْنٌ مُغْدَوْدِنٌ أَيِ النَّاعِمُ الْمُتَثَنِّي Ve ter ü tāze civāna denir; yukālu: شَابٌّ مُغْدَوْدِنٌ أَيْ نَاعِمٌ Mütercim der ki *Ṣiḥāḥ*'ta ve sāʾirde إِغْدِيدَانٌ [iġdīdān]

saç uzayıp kemālini bulmak ve nebāt ziyādesiyle tāb u tarāvet bulup yemyeşil olmak maʿnālarına da mersūmdur.

اَلْغُدَانِيُّ [el-ġudāniyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) مُغْدَوْدِنٌ [muġdevdin] maʿnāsınadır.

اَلتَّغَدُّنُ [et-teġaddun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Tāze nihāl bir tarafa eğilip bükülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَدَّنَ الْغُصْنُ إِذَا تَمَايَلَ وَتَعَطَّفَ

اَلْغِدَانُ [el-ġidān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol çubuğa denir ki bir yere uzatıp üzerine esvāb atarlar.

غُدَانَةُ [Ġudānet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) ve

بَنُوغُدْنٍ [Benū Ġudn] (ġayn'ın zammıyla) İki cemāʿat adıdır.

اَلْغَدَوْدَنِيُّ [el-ġadevdeniyy] (سَفَرْجَلِيٌّ [seferceliyy] vezninde) Cüst ve serīʿ maʿnāsınadır.

[غ د ف ن]

اَلْغِدَفْنُ [el-ġidefn] (سِبَحْلٌ [sibaḥl] vezninde) غِدَفْلٌ [ġidefl] kelimesinde lügattir ki tām ve sābig nesneye denir, sāʾir maʿnāları māddesinde zikr olundu.

[غ ر ن]

اَلْغَرِينُ [el-ġarīn] (صَرِيمٌ [ṣarīm] vezninde) ve

اَلْغِرْيَنُ [el-ġiryen] (حِذْيَمٌ [ḥiẕyem] vezninde) طِرْيَنٌ [ṭiryen] maʿnāsınadır ki sıvık balçığa denir; ve minhu yukālu: أَتَى بِالْغَرِينِ وَالْغِرْيَنِ إِذَا أَغْضَبَ Ve bönlük humk maʿnāsınadır. Ve köpüğe denir, زَبَدٌ [zebed] maʿnāsına. Ve sel suyu götürüp bir yerde kalan çamura denir, gerek yaş ve gerek kuru olsun.

اَلْغَرَنُ [el-ġaren] (fethateynle) Bir kuş ʿalā-kavlin tavşancıl kuşunun ismidir yāhūd ona şebīh bir kuştur; cemʿi أَغْرَانٌ [aġrān] gelir. Ve ʿinde'l-baʿz غَرَنٌ [ġaren] yengece denir.

غُرَانٌ [Ġurān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْغَرِنُ [el-ġarin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Zaʿīf ve zebūna denir.

اَلْغَرَنُ [el-ġaren] (fethateynle) Hamur tekne içre kuruyup kalmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرِنَ الْعَجِينُ عَلَى الْقَرْوِ غَرَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبِسَ

[غ ز ن]

غَزْنَةُ [Ġaznet] (ġayn'ın fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Kābul civārında bir belde adıdır ki bi'l-cümle bilādın enzeh ve evsaʿıdır; Sulṭān Maḥmūd-ı Ġaznevī'nin pāyitahtı idi.

غَزْنَيَانُ [Ġazneyān] (ġayn'ın ve nūn'un fethiyle) Māverāünnehr'de bir karye adıdır.

[غ س ن]

اَلْغَسْنُ [el-ġasn] (ġayn'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Ağızda nesne çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: غَسَنَ الشَّيْءَ غَسْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَضَغَهُ

اَلْغُسْنُ [el-ġusn] (ġayn'ın zammıyla) Zaʿīf ve zebūna denir.

اَلْغُسْنَةُ [el-ġusnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْغُسْنَاةُ [el-ġusnāt] (فُسْطَاطٌ [fusṭāṭ] vezninde) Saç bölüğüne denir; cemʿi غُسُنٌ [ġusen] gelir صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: غُسْنَةٌ مِنَ الشَّعْرِ وَغُسْنَاةٌ أَيْ خُصْلَةٌ

اَلْغِسَانُ [el-ġisān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Postekiden yapılmış kaftana denir ki sıbyān-ı aʿrāb giyerler.

اَلْغُسَانُ [el-ġusān] (غُرَابٌ [ġurāb] vez-

ninde) Nihāyet-i kalb ve gāyet-i nefs maʿnāsınadır; tekūlu: لَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ ذٰلِكَ مِنْ غُسَانِ قَلْبِكَ أَيْ أَقْصَى قَلْبِكَ وَغَايَةِ نَفْسِكَ

اَلْغَسَّانُ [el-ġassān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْغَيْسَانُ [el-ġaysān] (كَيْسَانُ [keysān] vezninde) Civānlık hengāmının hiddet ve kuvveti hāletine denir ki saʿb ve sakīl işlerin medār-ı iktidārıdır. Bu ʿalāka ile bir adama sen o işin ademīsi değilsin diyecek yerde لَسْتَ مِنْ غَسَّانِهِ وَغَيْسَانِهِ derler مَا أَنْتَ مِنْ رِجَالِهِ maʿnāsına. Ve

غَسَّانُ [Ġassān] Bir su ismidir ki ona Ezd kabīlesinden bir tāʾife nāzil olmakla o suya nisbetle onlara Ġassān ıtlāk olundu; Benū Cefne dedikleri āl-i mülūk onlardandır. Ve baʿzılar ʿindinde غَسَّانُ [Ġassān] mahsūs bir kabīlenin ismidir.

اَلْغَسَّانِيُّ [el-ġassāniyy] (yā-yı nisbetle) Pek güzel ve dil-ber adama denir, tarāvet-i şebāba mensūbdur; yukālu: هُوَ غَسَّانِيٌّ أَيْ جَمِيلٌ جِدًّا

اَلْأَغْسَانُ [el-aġsān] (hemzenin fethiyle) İnsānın ahlāk ve seciyyelerine denir; yukālu: فُلَانٌ عَلَى أَغْسَانٍ مِنْ أَبِيهِ أَيْ عَلَى خَلَائِقَ Ve eski esvāba denir; yukālu: ثِيَابٌ أَغْسَانٌ أَيْ أَخْلَاقٌ

اَلْغَيْسَانَةُ [el-ġaysānet] (كَيْسَانَةٌ [keysānet] vezninde) Ter ü tāze ve nāzük-beden mahbūbeye denir; yukālu: جَارِيَةٌ غَيْسَانَةٌ أَيْ نَاعِمَةٌ

[غ ش ن]

اَلْغَشْنُ [el-ġaşn] (ġayn'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Değnekle yāhūd kılıçla vurmak maʿnāsınadır; yukālu: غَشَنَهُ غَشْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَصَا أَوْ بِالسَّيْفِ

اَلْغُشَانَةُ [el-ġuşānet] (ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Hurmā kesildikten sonra dalların diplerinde kalan başağa denir.

اَلتَّغَشُّنُ [et-teġaşşun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Suyun üzerine davar fışkısı çökmekle murdārlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَشَّنَ الْمَاءُ إِذَا رَكِبَهُ الْبَعَرُ فِي غَدِيرٍ وَنَحْوِهِ

[غ ص ن]

اَلْغُصْنُ [el-ġuṣn] (ġayn'ın zammı ve ṣād'ın sükūnuyla) Ağacın dalına ve şāhına denir, incesine ve kalınına ıtlāk olunur; küçüğüne غُصْنَةٌ [ġuṣnet] denir ki muhassastır; cemʿi غُصُونٌ [ġuṣūn] ve غِصَنَةٌ [ġiṣanet] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve أَغْصَانٌ [aġṣān] gelir.

اَلْغَصْنُ [el-ġaṣn] (ġayn'ın fethiyle) Ağacın dalını bir adam kendiye doğru çekmek maʿnāsınadır; yukālu: غَصَنَ الْغُصْنَ غَصْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَدَّهُ إِلَيْهِ Ve bir nesneyi ahz eylemek yāhūd katʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَصَنَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَوْ قَطَعَهُ Ve bir adamı işinden menʿ ve sarf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَصَنَ فُلَانًا عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا ثَنَاهُ وَكَفَّهُ

ذُو الْغُصْنِ [Ẕu'l-Ġuṣn] Benū Suleym harresinde bir vādī ismidir.

أَبُو الْغُصْنِ [Ebu'l-Ġuṣn] Duceyn b. Ṣābit b. Duceyn nām kimsenin künyesidir; Cuḥā nām kimsenin künyesi değildir, niteki Cevherī öylece vehm eylemiştir. Ve baʿzılar künyesidir dediler. Şārih der ki bu sürette Cevherī'ye isnād vehm-i garāʾibdendir, maʿa-zālik "ج،ح،ي" māddesinde bu kavle münākız sebt eylemiştir. Ve Cuḥā, ʿArabların Naṣreddīn Ḫoca'sıdır.

اَلْإِغْصَانُ [el-iġṣān] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّغْصِينُ [et-taġṣīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-

de) Üzüm salkımının däneleri büyümek maʿnäsınadır; yukālu: أَغْصَنَ الْعُنْقُودُ وَغَصَّنَ إِذَا كَبِرَ حَبُّهُ

اَلْأَغْصَنُ [el-aġṣan] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Kuyruğunda sakar olan öküze denir; yukālu: ثَوْرٌ أَغْصَنُ إِذَا كَانَ فِي ذَنَبِهِ بَيَاضٌ

غُصْنٌ [Ġuṣn] (ġayn'ın zammıyla) ve

غُصَيْنٌ [Ġuṣayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

[غ ض ن]

اَلْغَضْنُ [el-ġaḍn] (ġayn'ın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir adamı işinden alıkomak maʿnäsınadır; yukālu: غَضَنَهُ غَضْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا حَبَسَهُ وَعَاقَهُ Ve nāka nā-tamām yavru düşürmek maʿnäsınadır; yukālu: غَضَنَتِ النَّاقَةُ بِوَلَدِهَا إِذَا أَلْقَتْهُ لِغَيْرِ تَمَامٍ Ve

غَضْنٌ [ġaḍn] Esvābda ve deri ve zırh makūlesinde olan büklüm ve büküntüye denir, şiken maʿnäsına; fethateynle de cāʾizdir, cemʿi غُضُونٌ [ġuḍūn] gelir; yukālu: غَضْنُ الثَّوْبِ وَالدِّرْعِ وَغُضُونُهُ وَهُوَ التَّثَنِّي وَالتَّكَسُّرُ Ve

غُضُونُ الْأُذُنِ [ġuḍūnu'l-uẕun] Kulakta olan büklümlere ve kıvrımlara denir. Ve

غَضْنٌ [ġaḍn] Renc ve ʿanāʾ ve taʿab maʿnäsınadır; tekūlu: لَقِيتُ مِنْهُ غَضْنًا أَيْ عَنَاءً وَتَعَبًا

اَلتَّغْضِينُ [et-taġḍīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi nāka nā-tamām yavru düşürmek maʿnäsınadır; yukālu: غَضَّنَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى غَضَنَتْ

اَلْغِضَانُ [el-ġiḍān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan ismdir, nākanın nā-tamām yavru düşürmesine denir.

اَلْمُغَاضَنَةُ [el-muġāḍanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseye işāret zımnında göz kıpmak maʿnäsınadır; yukālu: غَاضَنَ عَيْنَهُ إِذَا كَاسَرَهَا Ve kāle fi'l-*Esās* غَاضَنَ الْمَرْأَةَ إِذَا غَازَلَهَا بِمُكَاسَرَةِ الْعَيْنَيْنِ

اَلْأَغْضَنُ [el-aġḍan] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Halkī ve māder-zād olarak dāʾimā gözünü kıpan adama denir ki kıpık gözlü taʿbīr olunur yāhūd bir adama ʿadāvet yā kibr ve nahvet cihetiyle gözünü çok kıpan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَغْضَنُ أَيْ كَاسِرٌ عَيْنَهُ خِلْقَةً أَوْ عَدَاوَةً أَوْ كِبْرًا

[غ ل ن]

اَلْغَلْنُ [el-ġaln] (ġayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Oğlanın delikanlılığı çabuk zuhūruyla az vaktte yāl ü bāl sāhibi olmak maʿnäsınadır; yukālu: غَلَنَ الشَّبَابُ غَلْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَا

اَلْغُلُوَانُ [el-ġuluvān] (zammeteynle) Yiğitlik ve sāʾir nesnenin evāʾil-i hengāmına denir ki āteş gibi tünd ve tīzliği vaktidir; yukālu: غُلُوَانُ الشَّبَابِ وَالْأَمْرِ أَيْ غُلَوَاؤُهُ

[غ م ن]

اَلْغَمْنُ [el-ġamn] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Deriyi yumuşayıp tüyü yolunmak için kireçleyip yere gömmek maʿnäsınadır; kezālik hurmā koruğunu nuzc bulmak için toprağa gömmek yā bir nesne ile örtüp basırmak maʿnäsınadır; yukālu: غَمَنَ الْجِلْدَ أَوِ الْبُسْرَ غَمْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَمَلَهُ Ve bir adamı terletmek için üzerini esvābla bürümek maʿnäsınadır; yukālu: غَمَنَ فُلَانًا إِذَا أَلْقَى عَلَيْهِ ثِيَابَهُ لِيَعْرَقَ

اَلْغَمِينُ [el-ġamīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yere gömülmüş deriye ve hurmā koruğuna denir.

اَلْغُمْنَةُ [el-ġumnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsfīdāc ismidir ki üstübec dedikleridir. Ve kızılcaya denir ki nisvān yüzlerine sürüp reng-āmīz ederler.

اَلْإِنْغِمَانُ [el-inġimān] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-

ninde) Yer altında nihān ve nā-bedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: غُمِنَ فِي الْأَرْضِ عَلَى الْمَجْهُولِ فَانْغَمَنَ أَيْ أَدْخَلَ فِيهَا فَتَغَيَّبَ

بَنُو الْغُمْنَى [Benu'l-Ġumnā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Ḥīre memleketinde bir cemāʿattir.

[غ ن ن]

اَلْغُنَّةُ [el-ġunnet] (ġayn'ın zammı ve nūn'un teşdīdiyle) Genizden gelen savta denir ki tekellümde küçük dilden beri genize çekilip gelen savttan ʿibarettir, baʿzı kimsede halkī olur; ve minhu yukālu: اَلنُّونُ أَشَدُّ غُنَّةً وَهُوَ جَرَيَانُ الْكَلَامِ فِي اللَّهَاةِ يَعْنِي صَوْتٌ مِنْ قِبَلِ الْخَيَاشِيمِ Müʾellifin taʿrīfi müsāmahaya mebnīdir. Ve Yezīd b. el-Aʿver taşların āvāzesinde yaʿnī çınlamasında dahi istiʿmāl eyledi; murād işbu beytinde istiʿmāl eylediğidir: "إِذَا عَلَا صَوَّانُهُ أَرَنَّا || يَرْمَعُهَا وَالْجَنْدَلَ الْأَغَنَّا"

Mütercim der ki غُنَّةٌ [ġunnet] ehl-i tecvīd ʿindinde sıfāt-ı hurūftandır. Baʿzıların harften ʿaddi mecāzdır, zīrā idgām ikiye münkasımdır: Evvelkisi idgām-ı bilā-gunnedir ki tenvīn ve nūn-ı sākine lām'a ve rā'ya idgām olundukta gunnesiz kırāʾet olunur: مِنْ لَدُنْهُ ve مِنْ رَبٍّ رَحِيمٍ gibi. İkincisi idgām maʿa'l-gunnedir ki tenvīn ve nūn-ı sākine يَنْمُو harflerinden birine idgām olundukta gunne ile kırāʾat olunur, lākin Ḫalef hāʾ ve vāv'a da gunne eylemez.

اَلْغَنُّ [el-ġann] (ġayn'ın fethiyle) Genizden söyler olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَنَّ الرَّجُلُ غَنًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَكَلَّمَ مِنْ قِبَلِ الْخَيْشُومِ Ve bir mahallin ağaçları çok olmak maʿnāsınadır ki sinek āvāzelerinin kesretini müstelzimdir; yukālu: غَنَّ الْوَادِي إِذَا كَثُرَ شَجَرُهُ Ve hurmā ağacı yetişmek maʿnāsınadır; yukālu: غَنَّ النَّخْلُ إِذَا أَدْرَكَ

اَلْأَغَنُّ [el-eġann] Genizden söyleyen adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَغَنُّ أَيْ يَتَكَلَّمُ مِنْ خَيَاشِيمِهِ Ve hazīn hazīn rikkatle genizden meler olan āhūya denir; yukālu: ظَبْيٌ أَغَنُّ إِذَا كَانَ يَخْرُجُ صَوْتُهُ مِنْ خَيَاشِيمِهِ Ve Cevherī'nin tayra vasfla طَيْرٌ أَغَنُّ ʿibāreti galattır. Mütercim der ki zāhiren tugyān-ı kalem-i nāsihtir ki ظَبْيٌ yerine طَيْرٌ yazmıştır. Ve

أَغَنُّ [Eġann] Nübüvvet iddiʿā eden Ṭuleyḥa'nın hevādarlarından bir şahs idi.

اَلْإِغْنَانُ [el-iġnān] (hemzenin kesriyle) غَنٌّ [ġann] ile iki maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: أَغَنَّ الْوَادِي وَالنَّخْلُ بِمَعْنَى غَنَّ Ve sinek vızırdamak maʿnāsınadır; yukālu: أَغَنَّ الذُّبَابُ إِذَا صَوَّتَ Ve bir adamın şecerinin dallarını yeşertmek yaʿnī niʿmetini ve sāz u sāmān ve devletini mutarrā ve firāvān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; zīrā dallar mutarrā olunca rüzgār estikçe gunneden hālī olmaz; yukālu: أَغَنَّ اللهُ غُصْنَهُ أَيْ جَعَلَهُ نَاضِرًا Ve tulum dolmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki gunneyi mūcibdir; yukālu: أَغَنَّ السِّقَاءُ إِذَا امْتَلَأَ

اَلتَّغْنِينُ [et-taġnīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı genizden söyler kılmak maʿnāsınadır ki dimāgına zarar isābetinden neşʾet eder; yukālu: غَنَّنَهُ إِذَا جَعَلَهُ أَغَنَّ

اَلْغَنَّاءُ [el-ġannāʾ] (ضَرَّاءُ [ḍārrāʾ] vezninde) أَغَنَّ [eġann] lafzından müʾennestir. Ve ehl ve sükkān ve ʿimāret ve bünyānı firāvān olan ve şen ve ābādān karyeye ıtlāk olunur; yukālu: قَرْيَةٌ غَنَّاءُ أَيْ جَمَّةُ الْأَهْلِ وَالْبُنْيَانِ Ve çayırı ve çimeni vāfir bāgçeye ve mergzāra denir; yāhūd çayırları ve otlukları pek sık ve sarmaşık olmakla yel uğradıkta haşırtısı olmayıp sızlayıp harıldar gibi āvāz eyleye; yukālu: رَوْضَةٌ غَنَّاءُ أَيِ الْكَثِيرَةُ الْعُشْبِ أَوْ تَمُرُّ الرِّيحُ فِيهَا غَيْرَ صَافِيَةِ الصَّوْتِ لِكَثَافَةِ عُشْبِهَا

اَلْغُنَانُ [el-ġunān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde)

Sinek vızırtısına denir; yukālu: أَقْلَقَنِي غُنَانُ الذُّبَابِ أَيْ صَوْتُهُ

[غ و ن]

اَلتَّغَوُّنُ [et-teġavvun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Meʿāsī ve āsāma ısrār ve tehālük ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَرَّ عَلَى الْمَعَاصِي Ve cenk ve kıtāle ikdām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَوَّنَ فِي الْحَرْبِ إِذَا أَقْدَمَ Zāhiren sülāsīsi mehcūrdur.

[غ ي ن]

اَلْغَيْنُ [el-ġayn] (عَيْنٌ [ʿayn] vezninde) Hurūf-ı hecādan bir harftir, mechūreden ve hurūf-ı müstaʿliyedendir. Mahreci aʿlā-yı ḥalḳtandır, telaffuzunda ifrāta müʾeddi gargara ve ihfāya müntehī olur vechile tahkīk-i mahrecinde ihmāl olunmamak münāsibdir, belki beyān ve izhārında ve ḫā-yı muʿceme makūlesi harften temyīz ve taḫlīṣinde ihtimām ve dikkat olunmak lāzımdır. Ve harf-i mezkūr zāʾid ve harf-i sāʾireden bedel vākiʿ olmaz. Ve

غَيْنٌ [ġayn] Masdar olur, susamak maʿnāsına; tekūlu: غِنْتُ أَغِينُ غَيْنًا إِذَا عَطِشْتَ Ve pek susuzluktan yürek yanmak maʿnāsınadır; yukālu: غَانَتِ الْإِبِلُ أَيْ غَامَتْ Ve

غَيْنٌ [ġayn] Buluta denir, غَيْمٌ [ġaym] maʿnāsına. Ve örtmek ve kaplamak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: غِينَ عَلَى قَلْبِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ غَيْنًا أَيْ تَغَشَّتْهُ الشَّهْوَةُ أَوْ غُطِّيَ عَلَيْهِ وَأُلْبِسَ أَوْ غُشِيَ عَلَيْهِ أَوْ أَحَاطَ بِهِ الرَّيْنُ Ve gönül bulanıp gaseyān gelmek maʿnāsınadır; yukālu: غَانَتْ نَفْسِي أَيْ غَثَتْ

اَلْغَيْنَةُ [el-Ġaynet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir arz ismidir. Ve susuz yerde olan ağaç-lığa ve koruluğa denir; eger sulu yerde olursa غَيْضَةٌ [ġayḍat] denir. Ve Şām'da ve Yemāme'de birer mevziʿ adıdır.

اَلْغِينَةُ [el-ġīnet] (ġayn'ın kesriyle) Yaradan akan sarı suya denir. Kezālik meyyitten ve cīfeden akan sarı suya denir.

اَلْغَيْنَاءُ [el-ġaynāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Yaprakları firāvān olan tāb u tarāvetli ağa-ca denir; yukālu: شَجَرَةٌ غَيْنَاءُ أَيْ خَضْرَاءُ Ve bir kuyu adıdır.

اَلْغَيْنَى [el-Ġaynā] (elif-i maksūre ile) Ṣebīr nām dağın kulesine denir. Ve Ṣebīr nāmında yedi dağ olmakla غَيْنَى [Ġaynā] onların birisinin ismidir.

اَلْإِغْيَانُ [el-iġyān] (hemzenin kesriyle) Aslı üzere bu dahi örtmek ve kaplamak maʿnāsınadır; yukālu: أُغِينُ عَلَى قَلْبِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ بِمَعْنَى غِينَ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "إِنَّهُ لَيُغَانُ عَلَى قَلْبِي حَتَّى أَسْتَغْفِرَ اللهَ فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً" Burada ġayn-i kalb-i şerīfleri baʿzen hasebe'l-beşeriyye umūr-ı dünyevīye iştigālden kināyedir, zīrā kalb-i enverleri müdām istigrāk üzere olur idi, ahyānen baʿzı mühimm olan emr-i dünyevīye insirāfını pāslanmak ile taʿbīr buyurdular.

اَلْإِغَانَةُ [el-iġānet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] veznin-de) Bulut havā yüzünü bütün bürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَغَانَ الْغَيْنُ السَّمَاءَ أَيْ أَلْبَسَهَا

اَلْغَانَةُ [el-ġānet] Yay kirişinin ucunda olan halkaya denir. Ve Maġrib'de bir belde adıdır.

فَرْغَانَةُ [Ferġānet] (fā'nın fethiyle) ʿAcem bilādından bir beldedir.

اَلْغِينُ [el-Ġīn] (ġayn'ın kesriyle) Bir mev-ziʿ adıdır. Havāsı vahīm olmakla hummāsı pek çok olur, her kim oraya vazʿ-ı kadem eylese hemān ʿārız olmakla pek enīs ve hem-dem hakkında: "آنَسُ مِنْ حُمَّى الْغِينِ"

mesel olmuştur.

اَلْأَغْيَنُ [el-aġyen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Uzun nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَغْيَنُ أَيْ طَوِيلٌ

ذُوغَانَ [Ẕū Ġān] Yemen'de bir vādī adıdır.

FASLU'L-FĀʾ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ن]

اَلْفَتْنُ [el-fetn] (fā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Fenn ve hāl ve güne maʿnāsınadır; ve minhu kavluhum: اَلْعَيْشُ فَتْنَانِ أَيْ لَوْنَانِ حُلْوٌ وَمُرٌّ Yaʿnī "İnsānın dirliği iki günedir ki refāh ve halāvet ve şiddet ve merāret üzere olur." Ve

فَتْنٌ [fetn] Masdar olur, bir nesneyi āteşle yakmak maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ﴾ أَيْ يُحْرَقُونَ بِالنَّارِ Ve

فَتْنٌ [fetn] ve

فُتُونٌ [futūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir nesne kalbe hoş ve pesendīde gelmekle pek pesend ve ʿaceb eylemek maʿnāsınadır ki ʿaşk ve muhabbetle ona giriftārlığa müʾeddī olur, hüsn-i dil-ber gibi; yukālu: فَتَنَهُ فَتْنًا وَفُتُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَعْجَبَهُ Ve

فَتْنٌ [fetn] Bir adamı fitneye uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: فَتَنَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْفِتْنَةِ فَهُوَ مَفْتُونٌ Ve fitneye uğramak maʿnāsına lāzım olur; yukālu: فَتَنَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الْفِتْنَةِ Ve

فُتُونٌ [futūn] Bir kimse zen-perest olmakla vuslatları dāʿiyesine düşmek maʿnāsınadır; yukālu: فُتِنَ الرَّجُلُ إِلَى النِّسَاءِ فُتُونًا وَفُتِنَ إِلَيْهِنَّ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أَرَادَ الْفُجُورَ بِهِنَّ

اَلْفِتْنَةُ [el-fitnet] (fā'nın kesriyle) ve

اَلْمَفْتُونُ [el-meftūn] Masdar olarak sınamak maʿnāsınadır; yukālu: فَتَنَهُ فِتْنَةً وَمَفْتُونًا إِذَا خَبَرَهُ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ﴾ أَيِ الْخِبْرَةُ Ve

فِتْنَةُ [fitnet] Bir hoş nesneyi pesend ve ʿaceb eylemeğe denir ki ismdir. Ve azgınlığa denir, dalāl ve güm-rāhī maʿnāsına;

yukālu: وَقَعَ فِي الْفِتْنَةِ أَيِ الضَّلَالِ Ve günāh ve işm maʿnāsınadır. Ve küfr maʿnāsınadır. Ve rüsvāylığa denir, fazīha maʿnāsına. Ve ʿazāb maʿnāsınadır. Ve potada altını ve gümüşü eritmek maʿnāsınadır, tā ki ceyyidi kemterinden mütemeyyiz ola; yukālu: فَتَنَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ فِتْنَةً إِذَا أَذَابَهُ Ve bir adamı azdırmak maʿnāsınadır; yukālu: فَتَنَهُ إِذَا أَضَلَّهُ Ve deliliğe denir, cünūn maʿnāsına. Ve mihnet ve beliyyeye denir; ve minhu أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ أَيْ مِحْنَتِهِ وَبَلَائِهِ Ve māl ve evlāda ıtlāk olunur; li-kavlihi taʿālā: ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ﴾ اَلْآيَة Ve beyne'n-nās vākiʿ olan ihtilāf-ı ārāʾ ve şūriş ve şikāk ve kavgaya ıtlāk olunur; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمُ الْفِتْنَةُ أَيِ الْإِخْتِلَافُ فِي الْآرَاءِ

اَلْمَفْتُونُ [el-meftūn] Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i mefʿūl olur, fitneye uğratılmış adama denir; yukālu: هُوَ مَفْتُونٌ أَيْ أَوْقَعُوهُ فِي الْفِتْنَةِ Ve mecnūna ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَفْتُونٌ أَيْ مَجْنُونٌ

اَلْإِفْتَانُ [el-iftān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne göze ve gönüle ʿacīb gelmekle pesend edip hoşlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْتَنَهُ إِذَا أَعْجَبَهُ Ve bir adamı fitneye uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْتَنَهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْفِتْنَةِ وَهُوَ مُفْتَنٌ كَمُكْرَمٍ

اَلتَّفْتِينُ [et-teftīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi fitneye düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: فَتَّنَهُ بِمَعْنَى أَفْتَنَهُ

اَلْإِفْتِتَانُ [el-iftitān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adamı fitneye uğratmak ve fitneye uğramak maʿnālarına müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: إِفْتَتَنَ فُلَانًا إِذَا أَوْقَعَهُ فِي الْفِتْنَةِ وَيُقَالُ افْتَتَنَ فُلَانٌ إِذَا وَقَعَ فِي الْفِتْنَةِ

اَلْفَتِينُ [el-fetīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kara taşlık, toprağı siyāh arza denir, gūyā ki muhterak gibi olur, izābe-i zeheb maʿnāsından meʾhūzdur; cemʿi فُتُنٌ [futun] dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

اَلْفَتَّانُ [el-fettān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْفَاتِنُ [el-fātin] Uğruya denir; yukālu: رَجُلٌ فَتَّانٌ وَفَاتِنٌ أَيْ لِصٌّ Ve şeytāna denir. Ve

فَتَّانٌ [fettān] Kuyumcuya denir, izābe-i zeheb eylediği için; yukālu: هُوَ فَتَّانٌ أَيْ صَائِغٌ

اَلْفَتَّانَانِ [el-fettānān] (tesniye sīgasıyla) Dirhem ve dīnara ıtlāk olunur; ve minhu: اَلنَّاسُ عَبِيدُ الْفَتَّانَيْنِ أَيِ الدِّرْهَمِ وَالدِّينَارِ Ve münker ve nekīre ıtlāk olunur.

اَلْفَيْتَنُ [el-feyten] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Dülgere denir, نَجَّارٌ [neccār] maʿnāsına.

فَاتُونُ [Fātūn] Firʿavnun ekmekçi başısı olan kimsedir ki Hazret-i Mūsā ʿaleyhi's-selām onu katl eyledi, ʿasā ile darb ve katl eylediği şahs olacaktır.

اَلْفَتْنَانِ [el-fetnān] عَدْنَانُ [ʿadnān] vezninde ki fenn ve hāl maʿnāsına olan فَتْنٌ [fetn] lafzından tesniyedir, sabāh ve akşama ıtlāk olunur; tekūlu: أَبْلَانَا كَرُّ الْفَتْنَيْنِ أَيِ الْغُدْوَةِ وَالْعَشِيِّ

اَلْفِتَانُ [el-fitān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Pālān üzere örttükleri meşin pālān örtüsüne denir.

فَاتِنٌ Fātin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde)

فُتَيْنٌ [Futeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

[ف ج ن]

اَلْفَيْجَنُ [el-feycen] (cīm'le حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) سَذَابٌ [seẕāb] ismidir tahrīfle sedef taʿbīr olunan çiçektir.

اَلْإِفْجَانُ [el-ifcān] (hemzenin kesriyle) Dāʾimā فَيْجَنٌ [feycen] yemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْجَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْفَيْجَنِ

[ف د ن]

اَلْفَدَنُ [el-feden] (fethateynle) Bir güne kırmızı boya ismidir. Ve kireçle sıvanmış köşke denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ بِالْفَدَنِ أَيِ الْقَصْرِ الْمُشَيَّدِ

فُدَيْنٌ [Fudeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Nehr-i Ḫābūr kenārında bir karyedir.

اَلْفَدَّانُ [el-feddān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْفَدَانُ [el-fedān] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) Öküze denir, ثَوْرٌ [ṣevr] maʿnāsına, ʿalā-kavlin çift sürmek için boyunduruğa koşulmuş iki öküze birden denir, yalnız birisine فَدَانٌ denmez. Ve ʿinde'l-baʿz o iki çift öküzünün ālāt ve edevātına denir, boyunduruk ve sāʾiri gibi; cemʿi فَدَادِينُ [fedādīn]dir. Şārih der ki muhaffefin cemʿi أَفْدِنَةٌ [efdinet]tir. Ve hālen ehl-i Mışr lisānında فَدَّانٌ [feddān] dört yüz ḳaṣaba mikdārı tarlaya ıtlāk olunur, beher ḳaṣaba altı zirāʿla bir zirāʿın sülüsānı mikdārdan ʿibārettir. Ve kesimleri فَدَّانٌ [feddān] başına mukannendir.

اَلْفَدَّادُونَ [el-feddādūn] (حَدَّادُونَ [ḥaddādūn] vezninde) Dāl bābında zikr olundu yāhūd فَدَادِينُ [fedādīn] ashābına denir, fellāhūn ve harrāsūn olacaktır, niteki cimāl ashābına جَمَّالُونَ [cemmālūn] denir, pes niseb üzere olur.

اَلتَّفْدِينُ [et-tefdīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Deveyi tavlandırmak maʿnāsınadır ki kasr-ı müşeyyed şeklinde kılmak olur; yukālu: فَدَّنَ الْإِبِلَ إِذَا سَمَّنَهَا Ve bināyı uzatmak yaʿnī uzun yapmak maʿnāsınadır; yukālu: فَدَّنَ الْبِنَاءَ إِذَا طَوَّلَهُ

[ف ر ب ن]

اَلْفَرْبِيُونُ [el-ferbiyūn] (fā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Bir dārū ismidir ki mülaṭṭif ve ʿırk-ı nesā ve berdü'l-kulā ve kulunc ʿilletlerine nāfiʿ ve haşerāt sokmasına ve kelb-i dīvāne cirāhatine müfīd ve rahimden iskāt-ı cenīn ve ishāl ve balgam-ı lezic husūsunda müʾessirdir. Bu dārū ferfiyūn dedikleri zamk olacaktır.

[ف ر ن]

اَلْفُرْنُ [el-furn] (fā'nın zammıyla) Ekmek pişirdikleri ocağa denir ki lisānımızda fırın taʿbīr olunur.

اَلْفُرْنِيُّ [el-furniyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] veznin-de) Kalın olup değirmi olan ekmeğe denir ki taşralarda tennūr ekmeği taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin somun ekmeğine denir ki etrāfı ortasına doğru dernekli olup piştikten sonra sāfī yağla yāhūd süt ve şeker ile taʿbiye olunur ki güzel poğaça olur. Ve

فُرْنِيٌّ [furniyy] Kalın cüsseli adama denir. Ve büyük köpeğe denir; yukālu: كَلْبٌ فُرْنِيٌّ أَيْ ضَخْمٌ

اَلْفَارِنَةُ [el-fārinet] Ekmekçiye denir ki fırında ekmek pişirir.

أَفْرَنُ [Efren] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) ve

يَفْرَنُ [Yefren] (يَمْنَعُ [yemnaʿu] vezninde) Maġrib'de Berber tāʾifesinden bir kabīle adıdır.

فُرْنَةُ [Furnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. İbrāhīm b. Furne muhaddistir.

فَرْنٌ [Fern] (fā'ın fethiyle) Bu dahi esmādandır: Muḥammed b. Fern muhaddistir.

فَرَّانُ [Ferrān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Maġrib'de bir vāsiʿ memleket adıdır. Ve Ferrān b. Belī, Ḳuḍāʿa kabīlesinin nesebi ricālindendir.

فَارَانُ [Fārān] Ḥicāz'da bir niçe cibāldir ki *Tevrāt*'ta mezkūrlardır; muhaddisînden Bekr b. el-Ḳāsim el-Fārānī ona mensūbdur. Müʾellifin *Tevrāt*'ta mezkūrdur dediğinden murād işbu mantūk-ı şerîftir: "جَاءَ اللهُ مِنْ جَبَلِ سَيْنَاءَ وَأَشْرَقَ مِنْ جَبَلِ سَاغِينَ وَاسْتَعْلَنَ مِنْ جِبَالِ فَارَانَ وَمَعَهُ جَمَاعَةٌ مِنْ جِبَالِ فَارَانَ" Burada جَاءَ اللهُ kavli جَاءَ أَمْرُ اللهِ takdīrindedir ki Mūsā ʿaleyhi's-selām onda *Tevrāt* inzāliyle emr ve şerʿinin vürūdundan ʿibārettir. Ve جَبَلُ سَاغِينَ Rūm'da bir dağın adıdır, ondan işrākı ʿĪsā ʿaleyhi's-selāma *İncīl* inzālinden kināyettir. Ve جِبَالُ فَارَانَ istiʿlānı Furḳān'ı inzālinden ve onda Hazret-i Muḥammed ʿaleyhi's-salātu ve's-selāmın biʿsetinden ʿibārettir. Pes *Tevrāt*'ta Hazret-i Muḥammed'in zuhūr-ı şerʿinden kemāl-i zuhūru müşʿir olan "istiʿlān" ile taʿbīr ve tebşīr olundu.

أَفْرَانُ [Efrān] (hemze-i meftūha ile) Nesef kazāsında bir karye adıdır.

فِرْيَانَانُ [Firyānān] (fā'nın kesriyle) Merv kazāsında bir karyedir.

فِرِّينُ [Firrīn] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Bir mevziʿdir.

فُرَيْنُ [Fureyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Şām'da bir karyedir.

فَرَانُ [Ferān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Benī Suleym yurdunda bir sudur.

اَلْفَرْنَأَةُ [el-ferneʾet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi pāreleyip rīze rīze kıyma eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْنَأَهُ إِذَا فَرَسَهُ وَقَطَّعَهُ

[ف ر ت ن]

اَلْفَرْتَنَةُ [el-fertenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sözü muttasıl ve muntazam söylemeyip bölük bölük ve karışık söylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا شَقَّقَ كَلَامَهُ فَاهْتَمَشَ فِيهِ Ve adımları sık sık atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَارَبَ مَشْيُهُ

اَلْفَرْتَنَى [el-fertenā] (fā'nın ve tā'nın fethi ve kasr ile) Sırtlan eniğine denir. Ve harf-i taʿrīften mücerred olarak orospu ʿavrete ve cāriye kısmına ıtlāk olunur. Ve bir hatun ismidir. Ve Mervu'r-Rūd şehrinde bir kasrın ismidir.

[ف ر ج ن]

اَلْفِرْجَوْنَ [el-fircevn] (بِرْذَوْنٌ [birẕevn] vezninde) Kaşağıya denir ki onunla dābbe kaşırlar, مِحَسَّةٌ [miḥasset] maʿnāsına.

اَلْفَرْجَنَةُ [el-fercenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kaşağı ile dābbeyi kaşağılamak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْجَنَ الدَّابَةَ إِذَا حَسَّهَا بِالْفِرْجَوْنِ

[ف ر ز ن]

فِرْزَانُ [firzān] (fā-yı meksūre ile) Ferzīn-i Fārisī muʿarrebidir ki şatranc ālātından ferz taʿbīr olunan ālettir; cemʿi فَرَازِينُ [ferāzīn]dir.

[ف ر س ن]

اَلْفِرْسِنُ [el-firsin] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Deve kısmının tabanına denir ki davarın ḥāfiri menzilindedir, Fārisîde sevel denir fethateynle.

اَلْفُرَاسِنُ [el-furāsin] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Arslana denir.

اَلْمُفْرَسَنُ [el-mufersen] (مُزَعْفَرٌ [muzaʿfer] vezninde) Etli yüzlü adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُفْرَسَنُ الْوَجْهِ أَيِ الْكَثِيرُ لَحْمِهِ

اَلْفَرَاسِيُونَ [el-ferāsiyūn] (fā-yı meftūha ile) Kurrāṣ-ı cebelī ismidir ki yaban pırasasıdır, Türkîde it siyeği taʿbīr ederler; cellāʾ

ve ahlāt-ı galīzeyi müzīb ve bevli müdirr ve süddeleri müfettih ve kelb-i dīvāne ısırdığı yere nāfiʿdir.

[ف ر ع ن]

اَلْفِرْعَوْنُ [el-firʿavn] (بِرْذَوْنٌ [birẕevn] vezninde) Timsāh dedikleri cānvere denir. Fārisīde neheng derler. Ve harf-i taʿrīften mücerred olarak Velīd b. Muṣʿab nām melik-i Mıṣr'ın lakabıdır ki Hazret-i Mūsā ʿaleyhi's-selām onun Mūsā'sıdır. Ve

فِرْعَوْنُ [Firʿavn] Ḫıḍr ʿaleyhi's-selāmın pederi yāhūd oğlunun ismidir. Ve bunu Nakkāş ve Tācu'l-Ḳurrāʾ ʿaleyhime'r-rahme kendi tefsīrlerinde hikāyet eylediler. Ve

فِرْعَوْنُ [firʿavn] Mutlakan memleket-i Mıṣr'da pādişāh olan kimsenin lakabıdır, kayser-i Rūm ve şāh-ı Īrān gibi her pādişāh-ı Mıṣr'a lakab idi. Ve baʿzılar dedi ki فِرْعَوْنُ [firʿavn] ʿutüvv ve tugyān sāhibi mütemerrid ve müteşeddid adama denir. Ve bunda iki lügat dahi vardır: biri زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde ve biri fā'nın zammı ve ʿayn'ın fethiyledir. Şārihin beyānına göre فِرْعَوْنُ [firʿavn] lafzı Ḳıbṭiyye yāhūd ʿİbriyye'dir, ʿArab ahz eylemiştir. Mütercim der ki فِرْعَوْنُ [firʿavn] lügat-i ʿİbriyyede mutaʿassıb ve mütekebbir maʿnāsınadır. Cemʿi فَرَاعِنَةُ [ferāʿinet]tir.

اَلتَّفَرْعُنُ [et-teferʿun] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) فِرْعَوْنٌ [firʿavn]dan mutasarrıftır, ferāʿine ahlākıyla tahalluk eylemek maʿnāsınadır ki temerrüd ve tecebbür ve tekebbürlüktür, firʿavnlık eylemek taʿbīr olunur; yukālu: تَفَرْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّقَ بِأَخْلَاقِ الْفَرَاعِنَةِ

اَلْفَرْعَنَةُ [el-ferʿanet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gāyetü'l-gāye zīrekliğe ve āfet-zihn olmağa denir; yukālu: بِهِ فَرْعَنَةٌ أَيْ دَهَاءٌ وَنُكْرٌ

[ف ر غ ن]

فَرْغَانَةُ [Ferġānet] (fā-yı meftūha ile) Maġrib'de bir beldedir. Şārih der ki müʾellif bunu ġayn māddesinde ʿAcemistān'da bir beldedir ve غَانَةُ [ġānet] Maġrib'de bir belde diye sebt eylemişti. Burada galat-ı kalem-i nüssāhtır.

[ف ر ف ن]

فَارْفَاآنُ [Fārfāʾān] (sāz sāmān vezninde) Işfahān kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden bir cemāʿat ona mensūblardır.

[ف س ك ن]

فِسْكِنٌ [Fiskin] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) İsʿird nām belde kurbünde bir karye adıdır.

[ف ش ن]

اَلْفَشْنُ [el-Feşn] (fā'nın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Mıṣır'da bir karye adıdır.

فَشْنَةُ [Feşnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Buḫārā kazāsında bir karyedir.

فَاشَانُ [Fāşān] Merv kazāsında bir karyedir.

فَيْشُونُ [Feyşūn] (جَيْحُونٌ [ceyḥūn] vezninde) Bir nehr ismidir.

أَفْشِينُ [Efşīn] (hemze-i meftūha ile) İsm-i aʿcemīdir.

[ف ط ر س ل ي ن]

فُطْرَاسَالِيُونُ [fuṭrāsāliyūn] (fā-yı mazmūme ve sīn ve yā-yı tahtiyye ile) Yūnānīde kerefs-i cebelī tohumuna denir.

[ف ط ن]

اَلْفِطْنَةُ [el-fiṭnat] (fā'nın kesriyle) حِذْقٌ [ḥiẕḳ]

maʿnāsınadır ki murād zihnin taʿalluk eylediği nesneyi idrāk husūsunda cevdet-i istiʿdāddır, yaʿnī zihni pāk ve tīz olmakla her ne şeyʾe teveccüh ve mübāşeret eylese cibillī ve halkī onu fehm ve idrāk eylemek vechiyle olan uzluk ve hızk ve mahārettir, tecribe ve tekrār vechiyle olan hızk ve fehm değildir, pes gabāvet mukābili olur; yukālu: بِهِ فِطْنَةٌ أَيْ حِذْقٌ

اَلْفُطْنُ [el-futn] (fā'nın harekāt-ı selāsı ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

اَلْفَطَنُ [el-feṭan] (fethateynle) ve

اَلْفُطُنُ [el-fuṭun] (zammeteynle) ve

اَلْفُطُونَةُ [el-fuṭūnet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) ve

اَلْفَطَانَةُ [el-feṭānet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلْفَطَانِيَةُ [el-feṭāniyet] (رَفَاهِيَةٌ [refāhiyet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere bir nesneyi fehm ve idrāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَطِنَ بِهِ وَإِلَيْهِ وَلَهُ وَفَطَنَ وَفَطُنَ فُطْنًا مُثَلَّثَةً الْفَاءِ وَفَطَنًا وَفُطُونَةً وَفَطَانَةً وَفَطَانِيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا حَذَقَ وَفَهِمَ Şārih der ki bāb-ı hāmisten cibillī fetānetli olmak maʿnāsınadır, müʾellif müsāmaha eylemiştir.

اَلْفَاطِنُ [el-fāṭin] ve

اَلْفَطِينُ [el-feṭīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْفَطُونُ [el-feṭūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْفَطِنُ [el-feṭin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْفَطُنُ [el-feṭun] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) ve

اَلْفَطْنُ [el-faṭn] (عَدْلٌ [ʿadl] vezninde) Vasflardır, sürʿat-i derk ü intikāli olan zīrek ve zehīn adama denir. فَطِينٌ [faṭīn] kelimesinin cemʿi فُطْنٌ [fuṭn] gelir, müʾennesinde فَطِنَةٌ [feṭinet] denir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde.

اَلْمُفَاطَنَةُ [el-mufāṭanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama tefhīm için sözü döne döne söylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَاطَنَهُ فِي الْكَلَامِ إِذَا رَاجَعَهُ

اَلتَّفْطِينُ [et-teftīn] Anlatmak maʿnāsınadır; yukālu: فَطَّنَهُ الْكَلَامُ إِذَا فَهَّمَهُ

[ف ع ن]

فَعَنٌ [Feʿan] (fethateynle) Yemen'de bir karyedir, Benī Zubeyd hısnlarındandır.

[ف ك ن]

اَلتَّفَكُّنُ [et-tefekkun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Taʿaccüb maʿnāsınadır; yukālu: تَفَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَجَّبَ Ve tefekkür maʿnāsınadır; yukālu: تَفَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَفَكَّرَ Ve peşīmānlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَكَّنَ عَلَيْهِ إِذَا تَنَدَّمَ Ve neyl ve zaferi melhūz ve maznūn olan nesnenin fevtine acıyıp yanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَكَّنَ عَلَى شَيْءٍ أَيْ تَأَسَّفَ وَتَلَهَّفَ عَلَى فَوْتِهِ بَعْدَ أَنْ ظَنَّ الظَّفَرَ بِهِ

اَلْفُكْنَةُ [el-fuknet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, peşīmānlığa denir; yukālu: أَخَذَهُ الْفُكْنَةُ أَيِ النَّدَامَةُ

اَلْفَكْنُ [el-fekn] (fā'nın fethiyle) Yalan söz üzere ʿinād ve ısrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَكَنَ فِي الْكَذِبِ فَكْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَجَّ وَمَضَى

[ف ل ن]

فُلَانٌ [fulān] ve

فُلَانَةٌ [fulānet] (fā'ların zammıyla ve harf-i taʿrīften mücerred olarak) Muhaddesün ʿanh olan benī ādemin isminden kinayelerdir; müzekkerden فُلَانٌ [fulān] ve müʾennesten فُلَانَةٌ [fulānet] ile kināye olunur; yukālu: رَأَيْتُ فُلَانًا أَوْ فُلَانَةً كِنَايَةً عَنِ اسْمِهِمَا Ve harf-i taʿrīfle sāʾir hayvān ve behāyimden kināye olunur; yukālu: رَكِبْتُ

الْفُلَانَ ve حَلَبْتُ الْفُلَانَةَ Şārih der ki فُلَانٌ [fulān] lafzı aʿlāmdan kinayedir, niteki هَنٌ [hen] kelimesiyle ki hā-yı meftūha iledir, ecnāstan; kezālik كَمْ ve كَذَا aʿdāddan ve كَيْتَ ve ذَيْتَ ehādīsten kināye olur. İntehā. Ve baʿzen bir adamı nidā eyledikte يَا فُلُ derler bilā-tenvīn refʿla ve tesniyesinde يَا فُلَان ve cemʿinde يَا فُلُونَ derler. Ve müfred müʾennesinde يَا فُلَةُ ve tesniyesinde يَا فُلَتَانِ ve cemʿinde يَا فُلَاتُ derler. Ve Sībeveyhi eşʿārdan mā-ʿadā mahalde يَا فُلُ deyip يَا فُلَانُ demeği irādeden menʿ ve redd eyledi. Ve baʿzen müfred müʾennesinde يَا فُلَاةُ dahi derler ve يَا فُلُ dahi derler lām'ın nasbıyla ki يَا فُلَةُ demektir, hāʾ hazf olundu. Şārih der ki vech-i mezkūr üzere يَا فُلُ kelimesi ʿinde'l-Muberred يَا فُلَانُ dan mürahham değildir, belki ʿalā-hidetin kelime-i mahsūsadır. Ve Sībeveyhi dedi ki kezālik mürahham değildir, belki bāb-ı nidāda sīga-i mürteceledir ve baʿzen nidānın gayrıda istiʿmāl olunur. Ve Benū Esed müfred ve tesniye ve cemʿ ve müzekker ve müʾenneste lafz-ı vāhid ile istiʿmāl ederler. Ve Benū Esed'den mā-ʿadā ʿArablar tesniye ve cemʿ ve tezkīr ve teʾnīsle istiʿmāl ederler.

[ف ن ن]

اَلْفَنُّ [el-fenn] (fā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Hāl ve darb ve sınf ve güne maʿnāsınadır, bundan türlü ve çeşit makūlesiyle taʿbīr olunur; cemʿi أَفْنَانٌ [efnān] ve فُنُونٌ [funūn] gelir. Ve أَفْنَانٌ [efnān]ın cemʿü'l-cemʿi أَفَانِينُ [efānīn]dir; yukālu: فَنٌّ مِنْهُ أَيْ حَالٌ وَضَرْبٌ مِنْهُ Ve masdar olur, tard eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَنَّ الْإِبِلَ فَنًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَرَدَهُ Ve bir adamı muʿāmelede aldatmak maʿnāsınadır ki fend eylemek taʿbīr olunur; yukālu: فَنَّ فُلَانًا فِي الْبَيْعِ إِذَا غَبَنَهُ Ve medyūn deyni uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: فَنَّ دَيْنَهُ إِذَا مَطَلَهُ Ve renc ve ʿanāʾ ve zahmet maʿnāsınadır; tekūlu: لَقِيتُ مِنْهُ فَنًّا أَيْ عَنَاءً Ve tezyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَنَّهُ إِذَا زَيَّنَهُ

اَلْأُفْنُونُ [el-ufnūn] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Bu dahi hāl ve nevʿ ve güne maʿnāsınadır; cemʿi أَفَانِينُ [efānīn]dir; yukālu: أَخَذَ فِي أَفْنَانِ الْكَلَامِ أَيْ أَضْرَابِهِ Ve yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına. Ve salkı ve sölpük kocakarıya denir. Ve mutlakan kocakarıya denir. Ve birbirine sarmaşmış sık dallara denir; yukālu: شَجَرَةٌ بِهَا أُفْنُونٌ كَثِيرٌ أَيْ غُصْنٌ مُلْتَفٌّ Ve saçma ve perīşān söze denir; yukālu: يَتَكَلَّمُ أُفْنُونًا كَالْمَجْنُونِ أَيْ كَلَامًا مُشَبَّجًا Ve at ve nāka kısmının karışık ve şürīde seğirtmesine denir ki gāh yavaş ve gāh şiddetli karma karış olur; yukālu: يَجْرِي الْفَرَسُ أَوِ النَّاقَةُ أُفْنُونًا أَيْ جَرْيًا مُخْتَلِطًا Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve

أُفْنُونُ الشَّبَابِ [ufnūnu'ş-şebāb] Civānlığın evāʾil-i hengāmına denir. Ve

أُفْنُونُ السَّحَابِ [ufnūnu's-seḥāb] Bulutun evvel neşʾet ve zuhūrundan ʿibārettir. Ve

أُفْنُونٌ [Ufnūn] Ṣureym b. Maʿşer et-Taġlibī nām şāʿirin lakabıdır.

اَلْإِفْتِنَانُ [el-iftinān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Günāgün söz söylemeğe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَنَّ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي فُنُونٍ مِنَ الْقَوْلِ Şārih der ki تَفَنُّنٌ [tefennun] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: إِفْتَنَّ فِي الْحَدِيثِ وَتَفَنَّنَ

اَلتَّفْنِينُ [et-tefnīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nāsı ʿArab ve ʿAcem ve Rūm ve Arnabūd gibi her cinsten cemʿ ve tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَنَّنَ النَّاسَ إِذَا جَعَلَهُمْ فُنُونًا Ve bir nesneye āher nesneler katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: فَنَّنَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا خَلَّطَهُ Ve

تَفْنِينٌ [tefnīn] Kumaşta kendi cinsinden olmayan yaʿnī mâddesine muhâlif türlü türlü çeşitlere denir ki تَمْتِينٌ [temtīn] gibi ismdir; yukālu: ثَوْبٌ ذُو تَفْنِينٍ أَيْ طَرَائِقَ لَيْسَتْ مِنْ جِنْسِهِ Ve libās kısmı yırtığı olmayarak eskimeğe yāhūd baʿzı yeri yufka ve baʿzı yeri kalın ve sık olarak dokunmak vechiyle olan ihtilāfa denir ki bunda dahi ismdir; yukālu: ثَوْبٌ بِهِ تَفْنِينٌ أَيْ بِلًى بِلَا تَشَقُّقٍ أَوْ هُوَ اخْتِلَافُ نَسْجِهِ بِرِقَّةِ مَكَانٍ وَكَثَافَةِ مَكَانٍ

اَلْفَنَنُ [el-fenen] (fethateynle) Ağacın tāze dalına denir; cemʿi أَفْنَانٌ [efnān] ve cemʿü'l-cemʿi أَفَانِينُ [efānīn] gelir; yukālu: شَجَرَةٌ كَثِيرَةُ الْفَنَنِ أَيِ الْغُصْنِ

اَلْفَنَّاءُ [el-fennāʾ] (fā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) ve

اَلْفَنْوَاءُ [el-fenvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Dalları çok ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ فَنَّاءُ وَفَنْوَاءُ أَيْ كَثِيرَةُ الْأَفْنَانِ Ve bunlar gayr-i kıyās üzeredir ki nūn'lar maklūbdür. Müʾellif bunu muʿtell bābında dahi zikr eylemiştir.

اَلْفَيْنَانُ [el-feynān] (كَيْسَانُ [keysān] vezninde) Ağaç dalları gibi gūnāgūn şuʿbeleri ve fürūʿları olan saça denir; yukālu: شَعْرٌ فَيْنَانٌ أَيْ لَهُ أَفْنَانٌ

اَلْفَيْنَانَةُ [el-feynānet] (hā'yla) Gür saçlı hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَيْنَانَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الشَّعْرِ

اَلْفَنِينُ [el-fenīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir güne veremli vecaʿdır ki devenin koltuğunda tahaddüs eder ve o deveye dahi فَنِينٌ [fenīn] derler. Ve Necd türābında bir vādī ve Merv kazāsında bir karye adıdır.

اَلْمَفْنُونُ [el-mefnūn] فَنِينٌ [fenīn] dedikleri derde mübtelā deveye denir.

اَلْفَنَّانُ [el-fennān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Türlü türlü seğirten yaban eşeğine denir.

اَلْمِفَنُّ [el-mifenn] (mīm'in kesriyle مِسَنٌّ [misenn] vezninde) Şol adama denir ki dāʾimā ʿacāʾib ü garāʾib-i akvāl ü efʿāl peydā eder ola; müʾennesi مِفَنَّةٌ [mifennet] tir; yukālu. رَجُلٌ مِفَنٌّ إِذَا كَانَ يَأْتِي بِالْعَجَائِبِ

اَلْفَنَّةُ [el-fennet] (fā'nın fethiyle) Sāʿat-i zamānīye denir ki altmış dakīka müddettir. Ve zamānın ucuna denir, vakt ve ān maʿnāsına olur, niteki فَيْنَةٌ [feynet] dahi denir. Şārih der ki hemze ile فَيْئَةٌ [feyʾet] dahi bu maʿnāyadır.

اَلْفُنَّةُ [el-funnet] (fā'nın zammıyla) Firāvān çayıra denir; yukālu: مَرْعًى فِيهِ فُنَّةٌ أَيْ كَلَأٌ كَثِيرٌ

اَلْمُفَنَّنَةُ [el-mufennenet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Bed-hūy kocakarıya denir; yukālu: تَزَوَّجَ فُلَانٌ امْرَأَةً مُفَنَّنَةً أَيْ عَجُوزًا سَيِّئَةَ الْخُلُقِ Ve şol nākaya denir ki عُشَرَاءُ [ʿuşerāʾ] zann olunmuşken كِشَافٌ [kişāf] ile hāli mütebeyyin yaʿnī عُشَرَاءُ[ʿuşerāʾ] olmadığı münkeşif ola. Ve عُشَرَاءُ [ʿuşerāʾ] on aylık gebeye ve كِشَافٌ [kişāf] كِتَابٌ [kitāb] vezninde hāmil nākaya buğur aşmağa denir.

اَلْفِنُّ [el-finn] (fā'nın kesriyle) عِلْمٌ [ʿilm] lafzına muzāf olarak müstaʿmel olur, şol ʿālime ıtlāk olunur ki her fünūna itkān ve metānetle intisābı olup ve her birini kemā yenbagī ahz ve zabt eylemiş olmakla mevkiʿlerinde usūl ve kavāʿidi üzere güzel kıyām ve icrā eder ola; yukālu: فُلَانٌ فِنُّ عِلْمٍ أَيْ حَسَنُ الْقِيَامِ بِهِ Aḥmed b. Ebī Fenen ki fethateynledir, şuʿarādandır. Ve Ebū ʿOs̱mān el-Finnīnī ki سِكِّينِيٌّ [sikkīniyy] veznindedir, muhaddistir.

اَلْفَنْفَنَةُ [el-fenfenet] (طَنْطَنَةٌ [ṭanṭanat] vezninde) Çoban yāhūd deve sāhibi üşendiğinden ve kāhilliğinden takayyüd eylemeyip develeri sahrāya perākende ve perīşān eylemek manāsınadır; yukālu: فَنْفَنَ الرَّجُلُ إِبِلَهُ إِذَا فَرَّقَهَا كَسَلًا وَتَوَانِيًا

اَلْإِسْتِفْنَانُ [el-istifnān] Atı türlü türlü eştirip yürütmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَفَنَّ فَرَسَهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى فُنُونٍ مِنَ الْمَشْيِ

[ف ل ك ن]

اَلْفَيْلَكُونُ [el-feylekūn] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) بَرْدِيٌّ [berdiyy] ismidir ki hasır otu ve koğalık dedikleridir. Ve قَارٌ [ḳār] ismidir ki kara sakız dedikleridir, ısısı sular ile yerden kaynayıp çıkar, ᶜalā-kavlin zift ismidir ki erkek sanevber ağacından seyelān eden rutūbettir.

[ف ن د ن]

فُنْدِينُ [Fundīn] (fā'nın zammı ve dāl'ın kesriyle) Merv kazāsında bir karyedir; fukahādan Muḥammed b. Suleymān el-Fundīnī oraya mensūbdur.

[ف و ن]

اَلتَّفَوُّنُ [et-tefevvun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Bir nesne bereketlenip gereği gibi neşv ü nemā bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَوَّنَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ ذَا بَرَكَةٍ وَحُسْنُ نَمَاءٍ

اَلْفَاوَانِيَا [el-fāvāniyā] (nūn-ı meksūre ile) عُودُ الصَّلِيبِ [ᶜūdu's-salīb] ismidir ki şakāyık köküdür, kırıldıkta dāhilinde iki hatt-ı salībī zāhir olur; hārr ve mülattif ve müdirr ve burun kanını kātıᶜ ve nikris ve sarᶜ ᶜilletlerine taᶜlīk olunsa dahi nāfiᶜdir.

[ف ي ن]

اَلْفَيْنُ [el-feyn] (زَيْنٌ [zeyn] vezninde) Gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَانَ الرَّجُلُ يَفِينُ فَيْنًا إِذَا جَاءَ

اَلْفَيْنَانُ [el-Feynān] (كَيْسَانٌ [keysān] vezninde) Benū Ḍabbe'ye mahsūs bir feres adıdır. Ve saçı yakışıklı uzun olan adama denir; müᵓennesi فَيْنَانَةٌ [feynānet]tir, niteki "ف،ن،ن" māddesinde zikr olundu; yukālu: رَجُلٌ فَيْنَانُ أَيِ الْحَسَنُ الشَّعْرِ الطَّوِيلُهُ Şārih der ki فَنَنٌ lafzından iᶜtibār olunursa nekre ve maᶜrife hāletlerinde munsarıf olur ve eger فَيْنَةٌ [feynet]ten ki vakt maᶜnāsınadır, ahz olunur ise فَعْلَانُ [faᶜlān] bābına ilhākla nekre hāletinde munsarıf ve maᶜrife hāletinde gayr-i munsarıf olur.

أَفْيَانُ [Efyān] (hemze-i meftūha ile) Esmādandır: Ġanş b. Efyān, Meᶜad b. ᶜAdnān kabīlesi ricālindendir.

اَلْفَيْنَةُ [el-feynet] (fā'nın fethiyle) Sāᶜat-i zamānīye denir. Ve vakt ve hengām maᶜnāsınadır; ve minhu tekūlu: لَقِيتُهُ الْفَيْنَةَ بَعْدَ الْفَيْنَةِ أَيِ الْحِينَ بَعْدَ الْحِينِ Ve gāh olur ki harf-i taᶜrīf mahzūf olur; yukālu: لَقِيتُهُ فَيْنَةً بَعْدَ فَيْنَةٍ

اَلْأَفْيُونُ [el-efyūn] (hemze-i meftūha ile) Haşhāş-ı Mışrī-i esvedin müncemid olmuş lebenidir ki bu ismle müteᶜāreftir; bi'l-cümle evrām-ı hārreye ve hāssaten gözde olan verem-i hārra nāfiᶜ ve muḫaddir ve kalīli müfīd ve münevvim ve kesīri semm-i kātildir. Şārih der ki epyūn-ı Fārisī muᶜarrebidir, ᶜinde'l-baᶜz Yūnānīdir, pek uyutucu ve müsebbit maᶜnāsınadır.

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ب ن]

اَلْقُبُونُ [el-ḳubūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir semte gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَبَنَ الرَّجُلُ قُبُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ

اَلْإِقْبَانُ [el-iḳbān] (hemzenin kesriyle) Düşmandan münhezim olmak yāhūd bir nesneden havf ve endīşesi olmayıp emīn olarak sürʿatle yelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْبَنَ الرَّجُلُ إِذَا انْهَزَمَ مِنَ الْعَدُوِّ أَوْ أَسْرَعَ فِي عَدْوِهِ آمِنًا

اَلْقَبِينُ [el-ḳabīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Umūr ve mesālihinde cüst ve çālāk ve mikdām olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَبِينٌ أَيْ مُنْكَمِشٌ فِي أُمُورِهِ Ve çabuk ve revende insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ قَبِينٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلْمُقْبَئِنُّ [el-muḳbeʾinn] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmeʾinn] vezninde) Kirpi gibi büzülüp buruşur olan nesneye denir.

اَلْقَبَّانُ [el-ḳabbān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Büyük teraziye denir ki lisānımızda kapan taʿbīr olunur, tahfīfle. Mütercim der ki *Burhān*'ın beyānına göre kepān-ı Fārisī muʿarrebidir; yukālu: وَزَنَهُ بِالْقَبَّانِ أَيِ الْقُسْطَاسِ Ve minhu'l-meselu'l-muvelledu: "اَلدُّنْيَا قَبَّانٌ نَحْنُ مَعَ الرُّجْحَانِ" Ve emīn ve muʿtemedün ʿaleyh adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ قَبَّانٌ أَيْ أَمِينٌ Ve Āẕerbaycān memleketinde bir belde adıdır. Ve ʿAbdullāh b. Aḥmed nām muhaddisin ceddi lakabıdır.

حِمَارُ قَبَّانَ [ḥimāru ḳabbān] Bā-yı muvahhade bābında zikr olundu ki devecik ve eşek kurdu ve yer eşeceği dedikleri uzun ayaklı böcektir.

قُبَيْنُ [Ḳubbeyn] (bā-yı müşeddede ile ve tasgīr ile) ʿIrāḳ'ta bir karye adıdır.

اَلْقُبْنَةُ [el-ḳubnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznince) Umūr ve mesālihte çālāklığa denir; yukālu: بِهِ قُبْنَةٌ أَيْ إِسْرَاعٌ فِي الْحَوَائِجِ

قَابُونٌ [Ḳābūn] Dimaşḳ kazāsında bir karyedir.

[ق ت ن]

اَلْقَتَنُ [el-ḳaten] (ḳāf'ın ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle) El ayası kadar bir yassı balık adıdır.

اَلْقَتِينُ [el-ḳatīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kaynamış ak ipeğe denir ki hāmlığı gitmiş olur. Ve ʿavrete ʿalā-kavlin güzeline denir; yukālu: تَزَوَّجَ قَتِينًا أَيِ امْرَأَةً أَوْ جَمِيلَةً Ve bu vasf-ı hāss menzilindedir. Ve er kişiye denir, ʿalā-kavlin göze hor zelīl kişiye denir, bu maʿnāda zıdd olur. Ve mızrağa denir. Ve ince mızrak yalmanına denir. Ve kene dedikleri böceğe denir, قُرَادٌ [ḳurād] maʿnāsına. Ve pek az ekl-i taʿām eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَتِينٌ أَيْ لَا طُعْمَ لَهُ يَعْنِي قَلِيلُ الْأَكْلِ Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: قَالَ الرَّجُلُ يَا رَسُولَ اللهِ تَزَوَّجْتُ فُلَانَةً فَقَالَ "بِخٍ تَزَوَّجْتَ بِكْرًا قَتِينًا" يُقَالُ إِمْرَأَةٌ قَتِينٌ إِذَا كَانَتْ قَلِيلَةَ الطُّعْمِ بِضَمِّ الطَّاءِ وَيَحْتَمِلُ أَنْ يُرَادَ بِذَلِكَ قِلَّةَ الْجِمَاعِ Pes müʾellifin recüle tahsīsi bilā-muhassis olur ve لَا طُعْمَ لَهُ kavli pek kılletten kināye olur.

اَلْقَتَانَةُ [el-ḳatānet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznince) Bir adam kalīlü't-taʿām olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَتُنَ الرَّجُلُ قَتَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ قَتِينًا

اَلْإِقْتَانُ [el-iḳtān] (hemzenin kesriyle) قَتَانَةٌ [ḳatānet] maʿnāsınadır; yukālu: أَقْتَنَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى قَتُنَ Ve kene dediği böceği öldürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا قَتَلَ الْقِرْدَانَ Ve vücūd arık ve nahīf ve nizār ol-

mak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْتَنَ الرَّجُلُ إِذَا نَحَلَ جِسْمُهُ

اَلْمُقْتَنِنُّ [el-muḳteʾinn] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmeʾinn] vezninde) ve

اَلْمُقْتَنُّ [el-muḳtenn] (مُعْتَلٌّ [muʿtell] vezninde) ʿAmūd gibi dikilip duran nesneye denir.

اَلْقَاتِنُ [el-ḳātin] قَاتِمٌ [ḳātim] vezninde ve mürādifidir ki boza māʾil karamtık nesneye denir; yukālu: أَسْوَدُ قَاتِنٌ أَيْ قَاتِمٌ

اَلْقُتُونُ [el-ḳutūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Miskin rutūbeti çekilip kupkuru olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَتَنَ الْمِسْكُ قُتُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا يَبِسَ وَزَالَتْ نُدُوَّتُهُ

اَلْقَتَانُ [el-ḳatān] (سَحَابٌ [seḥāb] yāhūd غِيَابٌ [ġiyāb] vezninde) Toza denir غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına.

[ق ح ز ن]

اَلْقَحْزَنَةُ [el-ḳaḥzenet] (ḥā-yı mühmele ve zā-yı muʿceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimseyi değnekle vurup yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحْزَنَهُ إِذَا ضَرَبَهُ حَتَّى وَقَعَ Ve

قَحْزَنَةٌ [ḳahzenet] Değneğe denir, ʿalā-kavlin sopaya ve toykaya denir; cemʿi قَحَازِنُ [ḳaḥāzin]dir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْقَحْزَنَةِ أَيِ الْعَصَا أَوِ الْهِرَاوَةِ

اَلتَّقَحْزُنُ [et-teḳaḥzun] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir kimse vurulup yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحْزَنَهُ فَتَقَحْزَنَ

اَلْقَحْزَنَاتُ [el-Ḳaḥzenāt] (ḳāf'ın ve zāy'ın fethalarıyla) Munẕir b. Māʾussemāʾ nām emīrin kılıçları ismidir.

[ق د ن]

اَلْقَدْنُ [el-ḳadn] (ḳāf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yetişmek, kifāyet ve ḥasb maʿnāsınadır. Şārih der ki meselā قَدْنِي derler, حَسْبِي ve يَكْفِينِي maʿnāsına, lākin bunda baʿzılar قَدْنٌ [ḳadn] ism-i vāhiddir, yā-yı mütekellime muzāftır ve baʿzen nūn'u hazf edip قَدِي derler. Ve ʿinde'l-baʿz قَدْنِي mürekkebdir, nūn vikāyedir. Ve buna göre ism-i fiʿl olur, niteki müʾellif قَدْ [ḳad] māddesinde zikr eyledi.

قَدُونِينُ [Ḳadūnīn] (ḳāf'ın fethi ve dāl'ın zammıyla) Bilād-ı Rūm'da bir mevziʿ ismidir.

[ق ذ ن]

اَلْإِقْذَانُ [el-iḳẕān] (ẕāl-ı muʿceme ile إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Bir kimse ʿuyūb-ı kesīre peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْذَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِعُيُوبٍ كَثِيرَةٍ

[ق ر ن]

اَلْقَرْنُ [el-ḳarn] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Boynuza denir, رَوْقٌ [revḳ] maʿnāsına. Ve insānın başında hayvānın boynuz bitecek yerine denir ki murād başın iki taraflı tepesidir, ʿalā-kavlin başın yukarısına denir; cemʿi قُرُونٌ [ḳurūn]dur; yukālu: ضَرَبَ عَلَى قَرْنِ رَأْسِهِ وَهُوَ مَوْضِعُ رَوْقِ الْحَيَوَانِ مِنْ رَأْسِ الْإِنْسَانِ أَوِ الْجَانِبِ الْأَعْلَى Ve ذُؤَابَةٌ [ẕuʾābet] maʿnāsınadır ki erkek kısmının perçemidir, ʿalā-kavlin nisvān kisvesine denir. Ve saç bölüğüne denir, خُصْلَةٌ [ḫuṣlet] maʿnāsına. Ve dağ yöresine denir; cemʿi قِرَانٌ [ḳirān]dır, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve قَرْنُ الْجَرَادِ [ḳarnu'l-cerād] çekirgenin başında olan iki tüyün birine denir; ikisine قَرْنَانِ [ḳarnān] denir. Ve mihaffe örtüsüne denir. Ve beyābānın evveline denir; tekūlu: وَصَلْنَا فِي قَرْنِ الْفَلَاةِ أَيْ أَوَّلِهَا Ve قَرْنُ الشَّمْسِ [ḳarnu'ş-şems] Güneşin nāhiyesine denir ki dāʾire-i kursunun kenārıdır, ʿalā-kavlin aʿlāsına denir ki tulūʿ ettikte en evvel zuhūr eden

cüzʾünden ʿibārettir, حَاجِبٌ [ḥācib] dahi ıtlāk olunur. Ve ʿinde'l-baʿz pertev ve şuʿāʿının evveline denir ki ibtidā zāhir ve müstefīz olur; yukālu: طَلَعَ قَرْنُ الشَّمْسِ Ve قَرْنُ الْقَوْمِ أَيْ نَاحِيَتُهَا أَوْ أَعْلَاهَا أَوْ أَوَّلُ شُعَاعِهَا [ḳarnu'l-ḳavm] o kavm ve cemāʿatin seyyid ve sergerdesine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ قَرْنُ قَوْمِهِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve قَرْنُ الْكَلَإِ [ḳarnu'l-kelеʾ] çayırın iyisine yāhūd sona kalanına yāhūd henüz pāymāl olmamış ucuna ve köşesine denir; tekūlu: رَعَيْتُهُ مِنْ قَرْنِ الْكَلَإِ أَيْ خَيْرِهِ أَوْ آخِرِهِ أَوْ أَنْفِهِ الَّذِي لَمْ يُوطَأْ Ve at kısmının bir baş seğirtmesine denir; yukālu: عَدَا الْفَرَسُ قَرْنًا أَوْ قَرْنَيْنِ أَيْ طَلْقًا أَوْ طَلْقَيْنِ Ve yağmurun birden sağanaklı yağmasına denir ki bora ve buğanak taʿbīr olunur. Ve bir adamın yaşdaşına denir; tekūlu: هُوَ قَرْنِي أَيْ لِدَتِي ve yukālu: هُوَ عَلَى قَرْنِي أَيْ عَلَى سِنِّي وَعُمْرِي Ve zamāndan kırk sene müddete denir, ʿalā-kavlin on sene yāhūd yirmi sene yāhūd otuz yā altmış yāhūd yetmiş yā seksen yāhūd yüz yāhūd yüz yirmi seneye denir. Kavl-i evvel yaʿnī ahīrden kavl-i evvel ki yüz sene müddettir, asahh ve asvebdir, zīrā Nebiyy-i ekrem ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri bir gulām hakkında "عِشْ قَرْنًا" ʿibāretiyle duʿā eylemeleriyle o gulām yüz sene muʿammer oldu. Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Şol ümmet ve cemāʿate denir ki o tabaka bi'l-cümle āhirete gidip onlardan ferd-i vāhid kalmamış ola ki bir karn geçti taʿbīr olunur; yukālu: كَانَ فِي الْقَرْنِ الْأَوَّلِ وَهُوَ كُلُّ أُمَّةٍ هَلَكَتْ فَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا أَحَدٌ Ve zamāndan vakt ve hengāma denir; yukālu: كَانَ كَذَا فِي قَرْنٍ مِنَ الْقُرُونِ أَيْ وَقْتٍ مِنَ الزَّمَانِ Ve ağaç kabuğundan bükülmüş ipe denir; yukālu: رَبَطَهُ بِقَرْنٍ أَيْ بِحَبْلٍ مَفْتُولٍ مِنْ لِحَاءِ الشَّجَرِ Ve koyun yününden bürülüp bükülmüş bir bölük büküntüye denir. Ve kumluğun aşağı tarafına denir. Ve baʿzı nisvānın fercinde olan küçük aslığa denir ki debbe olan adamın debbeliği gibi halkī bir şiştir; yukālu: Müʾellifin بِالْمَرْأَةِ قَرْنٌ أَيْ عَفَلَةٌ صَغِيرَةٌ ile vasfından kebīr olanına ıtlāk olunmadığı müstebāndır ve bunun tafsīli "ع،ف،ل"māddesinde murūr eyledi. Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Küçük dağa denir, ʿalā-kavlin sāʾir dağlardan başkaca kıtʿaya denir; cemʿi قُرُونٌ [ḳurūn] ve قِرَانٌ [ḳirān] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve kılıcın ve temrenin ağzına denir; yukālu: قَرْنُ السَّيْفِ وَالنَّصْلِ أَيْ حَدُّهُمَا Ve bedenden birden ter boşanmağa denir; ve minhu yukālu: حَلَبْنَا الْفَرَسَ قَرْنًا أَوْ قَرْنَيْنِ أَيْ عَرَقًا أَوْ عَرَقَيْنِ Ve zamān-ı vāhid ehline denir ki bir zamān adamları olacaktır ki müddet hasebiyle mütekārinlerdir; yukālu: ذَهَبَ الْقَرْنُ الَّذِي أَنْتَ مِنْهُمْ كُنْتَ غَرِيبًا وَهُوَ أَهْلُ زَمَانٍ وَاحِدٍ Ve bir ümmet ve cemāʿat inkızāsından sonra gelen ümmet ve cemāʿate denir; yukālu: قَرْنٌ بَعْدَ قَرْنٍ أَيْ أُمَّةٌ بَعْدَ أُمَّةٍ Ve şol mīle denir ki taştan kuyunun ağzına yapıp üzerine makaranın ve çarhın okunu vazʿ ederler; iki taraflı olmakla ikisine قَرْنَانِ [ḳarnān] denir ve o mīller ağaçtan olursa دِعَامَةٌ [diʿāmet] derler. Ve göze bir mīl yaʿnī bir defa sürme çekmeğe denir; tekūlu: مَا جَعَلْتُ فِي عَيْنِي قَرْنًا مِنْ كُحْلٍ أَيْ مِيلًا وَاحِدًا Ve bir kerre maʿnāsınadır ki Fārisīde yek-bāre denir; tekūlu: أَتَيْتُهُ قَرْنًا أَيْ مَرَّةً وَاحِدَةً ve

قَرْنٌ [Ḳarn] ʿArafāt üzere çekilmiş bir dağın adıdır. Ve düz ve dayıncak yek-renk taşa denir, somaki gibi. Ve huccāc-ı Necd'in mīkātı adıdır ki Ṭāʾif yanında bir karyedir, ʿalā-kavlin onda vādīnin bi-küllihi ve bi-tamāmihi ismidir. Cevherī bunu fethateynle resminde ve Uveys el-Ḳarenī cenāblarını oraya nisbet eylemesinde ga-

lat eyledi, zīrā Uveys el-Ḳarenī, Ḳaren b. Redmān b. Nāciye b. Murād nām kimseye mensūbdur ki ecdādının birisidir, yine fethateynledir. Ve tesniye sīgasıyla قَرْنَانِ [Ḳarnān] kutb-ı şimālī yanında cedy nām kevkeb hizāsında iki kevkebe ıtlāk olunur. Ve

قَرْنٌ [ḳarn] Masdar olur, bir nesneyi bir nesneye yanaştırıp bitiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَنَهُ بِهِ قَرْنًا إِذَا شَدَّهُ إِلَيْهِ وَوَصَلَهُ Ve iki deveyi bir ipe dizmek maʿnāsınadır ki boyunduruk gibi, ikisinin boynuna bağlayıp yanaştırmaktan ʿibārettir; yukālu: قَرَنَ الْبَعِيرَيْنِ إِذَا جَمَعَهُمَا فِي حَبْلٍ ve

قَرْنٌ [Ḳarn] Arz-ı Neḥāme'de bir karye adıdır. Ve Baġdād kazāsında Ḳuṭrubull ile Mezraḳa beyninde bir karye adıdır; Ḫālid b. Zeyd nām muhaddis ona mensūbdur. Ve Mışır'da bir karye ve İfrīḳiyye'de bir dağın ismleridir. Ve

قَرْنُ بَاعِرٍ [Ḳarnu Bāʿir] ve

قَرْنُ عِشَارٍ [Ḳarnu ʿİşār] ve

قَرْنُ النَّاعِي [Ḳarnu'n-Nāʿī] ve

قَرْنُ بَقْلٍ [Ḳarnu Baḳl] Yemen'de birer hısn ismleridir. Ve

قَرْنُ الْبَوْبَاتِ [Ḳarnu'l-Bevbāt] (bā'nın fethiyle) Bir vādī ismidir ki Serāt ülkesinden beri çekilip gelir. Ve

قَرْنُ غَزَالٍ [Ḳarnu Ġazāl] Bir maʿrūf sarp yokuşun adıdır. Ve

قَرْنُ الذَّهَابِ [Ḳarnu'ẕ-Ẕehāb] Bir mevziʿdir. Ve

قَرْنُ الشَّيْطَانِ [Ḳarnu'ş-Şeyṭān] ve

قَرْنَا الشَّيْطَانِ [Ḳarna'ş-Şeyṭān] (ki tesniye sīgasıyladır) Reʾy ve tesvīline ittibāʿ eden ümmetine ıtlāk olunur yāhūd kuvvet ve intişārından yāhūd tasallut ve istīlāsından kināyedir. Şārih der ki müʾellif bununla işbu: "اَلشَّمْسُ تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيِ الشَّيْطَانِ" hadīsine telmīh eylemiştir. Burada قَرْنٌ [ḳarn]dan murād başının tepesinin bir tarafıdır ki iki tarafına قَرْنَانِ [ḳarnān] denir, şemsin tulūʿu hengāmında altına girip şemsi o hizāda tutmakla āfitāb-perest olanların sücūdu kendisine münkalib olur yāhūd kuvvetinden kināyedir ki gün doğduğu gibi hareke-te gelip nāsa tasallut ederler, zīrā gecelerde muʿāmele kalmamakla o kadar hareket ve intişārları olmaz yāhūd murād evvelīn ve āhirīn hizb ve ümmetidir. Ve bunların mecmūʿu temsīl cihetiyledir.

ذُو الْقَرْنَيْنِ [Ẕu'l-Ḳarneyn] (tesniye sīgasıyla) İskender-i Rūmī lakabıdır. Bāʿis-i telkībi budur ki müşārünileyh müʾmin olmakla kavmini īmāna daʿvet eyledikte temerrüdlerinden başının bir karnına yaʿnī bir yanına vurup helāk eylediler. Baʿdehu Hak taʿālā ihyā edip yine mesfūrları īmāna daʿvet eyledi. Bu defʿa dahi başının öbür karnına vurup helāk eylediler. Hak celle ve ʿalā yine ihyā eyledi. Bu cihetten ذُو الْقَرْنَيْنِ [Ẕu'l-Ḳarneyn] ile mülakkab oldu. Ve baʿzılar dediler ki arzın iki قَرْنٌ [ḳarn]ına yaʿnī iki kutrundan ʿibāret olan magrib ve maşrıka seyr ü sefer edip bālig ve vāsıl olmakla mülakkab oldu, ʿalā-kavlin başının iki tarafında örülmüş kisveleri olmakla ذُو الْقَرْنَيْنِ [ẕu'l-ḳarneyn] ıtlāk olundu. Mütercim-i hakīr der ki işbu إِسْكَنْدَرُ māddesi rā-i mühmele bābında إِسْكَنْدَرُ māddesinde vech-i tahkīk üzere bast olunmakla sıhhat ve hakīkati onda mersūm ve mübeyyendir. Ve

ذُو الْقَرْنَيْنِ [Ẕu'l-Ḳarneyn] Ümerā-yı ʿArabdan Munẕir b. Māʾussemāʾ lakabıdır, onun dahi başının iki tarafında örülmüş sar-

kık zülfleri olmakla mülakkab olmuştu. Kezālik ʿAlī b. Ebī Ṭālib kerremallāhu vechehu hazretlerinin lakabıdır, hakkında Fāhr-i enām ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri: "إِنَّ لَكَ فِي الْجَنَّةِ بَيْتًا" وَيُرْوَى "كَنْزًا وَإِنَّكَ لَذُو قَرْنَيْهَا" buyurmalarıyla mülakkab olmuştur, yaʿnī "Yā ʿAlī, senin için cennette bir sarāy-ı ʿazīm yāhūd bir kenz-i cesīm hāzır ve müheyyā olup ve cennetin iki tarafının ve mülk-i aʿzamın sāhibi olduğun cihetten Zülkarneyn cemīʿ-i arzı ne güne seyr ve seyāhat eylediyse sen dahi mülk-i cennetin mecmūʿunda dil-hāhın üzere geşt ve güzār eyleyeceksin." Bundan murād cümleden ezyed ve evfer Hak taʿālā kendilerine mülk-i cenneti ihsān eyleyeceğini beyāndır. Ve baʿzılar dedi ki ذُو قَرْنَيِ الْأُمَّةِ teʾvīlindedir ki اَلْأُمَّة lafzı izmār olunmuştur, her ne kadar takaddüm-i zikrīsi yok ise de. Pes bu ﴿حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ﴾ āyeti kabīlinden olur ki şems murāddır, pes maʿnā "Yā ʿAlī, sen bu ümmetin Zülkarneynisin." Mütercim der ki bu maʿnānın tahtında esrār-ı kesīre-i ʿaliyye mündericdir. "أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى" sırrına akrebdir, mā kullun yuʿlemu; ve fīhi kāle'n-Nebiyyu ʿaleyhi's-selāmu lehu kerremallāhu vechehu: "أَنَا وَأَنْتَ أَبَوَا هَذِهِ الْأُمَّةِ" Bināʾenʿaleyh lisān-ı hakīkatte Hazret-i Murtaḍā'ya Ādemu'l-evliyāʾ ve Hārūnu'l-asfiyāʾ ve Ẕu'l-Ḳarneynu'l-etkıyāʾ ıtlāk olunur yāhūd burada قَرْنٌ [ḳarn] müteferrid olan dağ maʿnāsına olmakla ذُو جَبَلَيْنِ demek olur ki Ḥasen ve Ḥuseyn cenāblarından kināyedir ki ilā-yevmi'l-kıyām neseb ve sebeblerinin bekāʾ ve devāmına ve şerīʿat-i mutahharanın onlar ile kıyāmına işārettir, ke-mā kāle ʿaleyhi's-selām: "كُلُّ نَسَبٍ وَسَبَبٍ يَنْقَطِعُ بِالْمَوْتِ إِلَّا سَبَبِي وَنَسَبِي" yāhūd başının iki karnında vākiʿ olan yaralara işārettir ki birin ʿAmr b. Vudd vurup dīgerini İbn Mulcem-i laʿīn vurmakla zahm-nāk eylediler ve asahh-i akvāl budur.

قَرْنُ الشَّمَامِ [ḳarnu'ş-şemām] Baklaya şebīh bir nebāttır.

ذَاتُ الْقَرْنَيْنِ [Ẕātu'l-Ḳarneyn] Medīne kurbünde iki dağ aralığında bir mevziʿdir.

اَلْقَرِينُ [el-ḳarīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi bir adamın yaşdaşına denir; yukālu: هُوَ قَرِينُهُ أَيْ لِدَتُهُ Ve çift öküzü gibi birbirine yanaştırılıp koşulmuş devenin her birine denir. Ve bir adamın ve bir nesnenin mukārinine denir; cemʿi قُرَنَاءُ [ḳurenāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] gibi; yukālu: هُوَ قَرِينُهُ أَيْ مُقَارِنُهُ Ve bir adamın hemīşe yār ve musāhibine ve hem-demine denir; yukālu: هُوَ قَرِينُهُ أَيْ مُصَاحِبُهُ Ve her benī ādeme makrūn olan şeytānına denir ki aslā ondan müfārakat eylemez. Ve Zeydu'l-Ḫayl eṭ-Ṭāʾī kılıcının ismidir. Ve Ḳarīn b. Suheyl b. Ḳarīn kendisi ve pederi muhaddislerdir. Ve ʿAlī b. Ḳarīn zaʿīfü'r-rivāyedir. Ve

قَرِينٌ [ḳarīn] İnsānın nefs-i nātıkasına ıtlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَرِينَانِ [el-Ḳarīnān] (tesniye sīgasıyla) Ebū Bekr ile Ṭalḥa'ya ıtlāk olunur radıyallāhu ʿanhumā, zīrā Ṭalḥa'nın birāderi ʿOs̱mān ikisini ahz edip bir ipe bend eylemişti.

اَلْقُرْنَةُ [el-ḳurnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kılıcın ve temrenin ağzına denir. Ve bir nesnenin tümüp çıkan ucuna denir, meselā قُرْنَةُ الْجَبَلِ [ḳurnetu'l-cebel] dağın domalıp çıkan sivrisine ıtlāk olunur ve قُرْنَةُ السَّهْمِ [ḳurnetu's-sehm] okun sivri ucuna denir. Zāhiren hammām kurnası bu maʿnādandır. Ve rahimin başına yāhūd köşesine yāhūd

şuʿbesine denir ki iki şuʿbesi olur hāye gibi yāhūd rahimin tümsek yerine denir.

اَلْقِرْنُ [el-ḳirn] (ḳāf'ın kesriyle) Bir adamın şecāʿatte küfʾ ve hemtāsı olan kimseye denir, ʿalā-kavlin her bābda küfʾ ve hemtāsı olana denir; yukālu: هُوَ قِرْنُهُ أَيْ كُفْؤُهُ فِي الشَّجَاعَةِ أَوْ عَامٍّ

اَلْقَرَنُ [el-ḳaren] (fethateynle) Ok kuburuna denir, جَعْبَةٌ [caʿbet] maʿnāsına. Ve kılıca denir. Ve sehm-i ʿArabīye denir, نَبْلٌ [nebl] maʿnāsına. Ve iki deveyi ʿaraba öküzleri gibi birbirine çattıkları ipe denir. Kezālik āher deveye çatılmış deveye denir, قَرِينٌ [ḳarīn] gibi. Ve سَلَبٌ [seleb] taʿbīr olunan ağaç kabuğundan bükülmüş şol ipe denir ki çift öküzünün birden boyunlarına geçirip birbirine çatarlar, baʿdehu boyunduruk geçirirler, hālen bu semtlerde kayıştan ederler ki zivle taʿbīr olunur. Ve

قَرَنٌ [Ḳaren] Uveys el-Ḳarenī cenāblarının ceddi ismidir ki ona mensūbdur, niteki zikr olundu. Ve

قَرَنٌ [ḳaren] Masdar olur, bir kimse çatık kaşlı olmak maʿnāsına; yukālu: قَرِنَ الرَّجُلُ قَرَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ مَقْرُونَ الْحَاجِبَيْنِ

اَلْأَقْرَنُ [el-aḳren] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Çatık kaşlı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْرَنُ أَيْ مَقْرُونُ الْحَاجِبَيْنِ Ve boynuzlu koça denir.

اَلْقِرَانُ [el-ḳirān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi çift öküzlerinin boyunlarına geçirdikleri zivleye denir. Ve masdar olur, hacc ile ʿumreyi cemʿ eylemek maʿnāsına ki niyyet-i vāhide ve telbiye-i vāhide ve ihrām ve saʿy ve tavāf-ı vāhide ile cemʿ eylemekten ʿibārettir, hacc-ı ifrād mukābilidir; yukālu: قَرَنَ بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ قِرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَ وَيُقَالُ أَقْرَنَ فِي لُغَيَّةٍ كَمَا سَيُذْكَرُ Ve hurmā koruğu ibsār ile irṭāb beynini cemʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki bir tarafı henüz koruk ve bir tarafı olmuş olur, alaca taʿbīr olunur ve o hurmāya قَارِنٌ [ḳārin] denir; yukālu: قَرَنَ الْبُسْرُ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ الْإِبْسَارِ وَالْإِرْطَابِ Ve iki hurmāyı yanaştırıp bir lokma eylemek maʿnāsınadır ki bir niçe kimseler hāzır oldukları hālde hurmā ekline mübāşeret eyleseler, birer birer yemek lāzımdır, ikişer ikişer ekl eylemek refīkleri izn vermedikçe menhīdir; yukālu: قَرَنَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ التَّمْرَتَيْنِ فِي الْأَكْلِ Ve

قِرَانٌ [ḳirān] Şol oklara denir ki birbirine müsāvī olup ve bir okçunun işi ola; bunun müfredi قَرِينٌ [ḳarīn]dir. Ve

قِرَانٌ [ḳirān] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdar olur, mukārenet maʿnāsına. Ve bir adama yā bir nesneye yār ve hem-dem ve musāhib olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَارَنَهُ مُقَارَنَةً وَقِرَانًا إِذَا صَاحَبَهُ

اَلْإِقْرَانُ [el-iḳrān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hacc ile ʿumreyi cemʿ eylemek maʿnāsınadır. Ve bu lügat-i rediyyedir, efsah olan sülāsīden قِرَانٌ [ḳirān] olmaktır ki zikr olundu; yukālu: أَقْرَنَ الْحَاجُّ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ Ve iki oku berāberleştirip birden atmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا رَمَى بِسَهْمَيْنِ Ve güzel yürüyüşlü nākaya binmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ نَاقَةً حَسَنَةَ الْمَشْيِ Ve قَرُونٌ [ḳarūn] dedikleri nākayı sağmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَبَ النَّاقَةَ الْقَرُونَ Ve boynuzlu koç kurbān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ فُلَانٌ إِذَا ضَحَّى بِكَبْشٍ أَقْرَنَ Ve bir nesneye güç yetmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ لِلْأَمْرِ إِذَا أَطَاقَهُ وَقَوِيَ عَلَيْهِ Ve zaʿīf ve bī-mecāl olmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَقْرَنَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا ضَعُفَ Ve yoldan sapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا عَدَلَ Ve bir ada-

mın mevāşīsi firāvān olup yāver ve muʿīni olmamakla çiftliği umūrunu idāreden ʿāciz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا عَجَزَ عَنْ أَمْرِ ضَيْعَتِهِ يَعْنِي مِنْ كَثْرَةِ مَاشِيَتِهِ وَلَا مُعِينَ لَهُ Ve bir kimse çiftliği umūrunu idāreye muktedir olmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَقْرَنَ فُلَانٌ إِذَا أَطَاقَ أَمْرَ ضَيْعَتِهِ Ve hurmāyı ikişer tenāvül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ بَيْنَ رُطَبَتَيْنِ يَعْنِي فِي الْأَكْلِ Ve damarda kan çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الدَّمُ فِي الْعِرْقِ إِذَا كَثُرَ Ve çıban deşilmek üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الدُّمَّلُ إِذَا حَانَ تَفَقُّؤُهُ Ve önünde giden adama dokunmamak için mızrağın başını yukarı tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ فُلَانٌ إِذَا رَفَعَ رَأْسَ رُمْحِهِ لِئَلَّا يُصِيبَ مَنْ أَمَامَهُ Ve tirkeş satmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا بَاعَ الْجَعْبَةَ Ve ip satmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ إِذَا بَاعَ الْحَبْلَ Ve iki tutsağı bir ipe dizip getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِأَسِيرَيْنِ فِي حَبْلٍ Ve her gece her göze bir mīl sürme çekinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَ فُلَانٌ إِذَا اكْتَحَلَ كُلَّ لَيْلَةٍ مِيلا Ve bulut muttasıl yağmur yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَتْ فَلَمْ تُقْلِعْ Ve Ülker irtifāʿ bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَنَتِ الثُّرَيَّا إِذَا ارْتَفَعَتْ

اَلْقُرَانَى [el-ḳurānā] (حُبَارَى [ḥubārā] vezninde) Bu dahi قَرِينٌ [ḳarīn] ve مُقَارِنٌ [muḳārin] maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ قُرَانَاهُ أَيْ مُقَارِنُهُ

اَلْقَرِينَةُ [el-Ḳarīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Ṣammān nām mahalde bir merg-zār adıdır. Ve nefs-i nātıkaya ıtlāk olunur, kemā se-yuzkeru. Ve bir mevziʿ ismidir.

اَلْقَرُونُ [el-ḳarūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْقَرُونَةُ [el-ḳarūnet] (hā'yla) Bunlar da nefs-i nātıkadır; yukālu: أَسْمَحَتْ قَرِينُهُ وَقَرِينَتُهُ وَقَرُونُهُ وَقَرُونَتُهُ أَيْ نَفْسُهُ Ve

قَرُونٌ [ḳarūn] Tīz terleyen dābbeye denir, ʿalā-kavlin ayaklarını elleri bastığı yere basan dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ قَرُونٌ أَيْ تَعْرَقُ سَرِيعًا أَوْ يَقَعُ حَوَافِرُ رِجْلَيْهِ مَوَاقِعَ يَدَيْهِ Ve şol nākaya denir ki çöktükte dizlerini birbirine yanaştırır ola. Ve şol nākaya denir ki iki ileride olan memeleri geride olan memelerine pek karīb ola. Ve hurmāyı ikişer ikişer yāhūd iki lokmayı birden kaldırıp ekl eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَرُونٌ أَيْ جَامِعٌ بَيْنَ تَمْرَتَيْنِ أَوْ لُقْمَتَيْنِ فِي الْأَكْلِ

اَلْإِسْتِقْرَانُ [el-istiḳrān] Bu dahi bir nesneye güç yetmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَنَ لِلْأَمْرِ إِذَا أَطَاقَهُ وَقَوِيَ عَلَيْهِ Ve damarda kan çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَنَ الدَّمُ فِي الْعِرْقِ إِذَا كَثُرَ

اَلْقَرْنَانِ [el-ḳarnān] (ḳāf'ın fethiyle) Vasftır, deyyūs ve kaltabana denir ki sāʿirler onun karīnesinde yaʿnī zevcesinde karīn ve müşārik olurlar yāhūd bir ipe bağlanmış iki hayvāna yāhūd iki boynuzlu öküze teşbīhledir; yukālu: رَجُلٌ قَرْنَانُ أَيْ دَيُّوثٌ مُشَارِكٌ فِي قَرِينَتِهِ

اَلْقَارُونُ [el-ḳārūn] وَجٌّ [vecc] ismidir ki eğir taʿbīr olunan köktür, edviyedendir. Ve

قَارُونُ [Ḳārūn] (harf-i taʿrīften mücerred olarak) Selefte ʿutāt ve mütemerridīnden bir kimsenin ismidir ki aʿcemīdir, elsinede darb-ı meseldir. Mersūm, Hazret-i Mūsā ʿaleyhi's-selām kavminden ve akribāsından idi. Pek fakīr olmakla Hazret-i Mūsā duʿāsıyla servet ve gınāya bālig oldukta ʿutüvv ve tugyān eylemekle Hazret-i Mūsā duʿāsıyla kendisi ve māl ve eşyāsı münhasif oldu.

اَلْقَرِينَيْنِ [el-Ḳarīneyn] (أَمِيرَيْنِ [emīreyn]

vezninde) Nevāhī-i Yemāme'de iki dağdır. Ve bādiye-i Şām'da bir mevziᶜdir. Ve Mervu'ş-Şāhcān kazāsında bir karyedir; fukahā-i Şāfiᶜiyyeden Ebu'l-Muẓaffer Muḥammed b. el-Ḥasen el-Ḳarīneynī ona mensūbdur.

ذُو الْقَرِينَتَيْنِ [ẕu'l-ḳarīneteyn] (teᵓnīsle) Uyluğun iç yüzünde olan sinire denir; cemᶜinde ذَوَاتُ الْقَرَايِنِ [ẕevātu'l-ḳarāyin] denir.

اَلْقُرْنَتَانِ [el-Ḳurnetān] (ḳāf'ın zammıyla) Yemen hizāsında vākiᶜ sāhil-i Baḥr-i Hindistān'da bir dağın adıdır.

قُرَيْنٌ [Ḳureyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ṭāᵓif kazāsında bir karyedir. Ve esmādandır: Ḳureyn b. ᶜÖmer ve Ḳureyn b. İbrāhīm yāhūd İbn ᶜĀmir b. Saᶜd b. Ebī Vaḳḳāṣ ve Mūsā b. Caᶜfer b. Ḳureyn muhaddislerdir.

قُرُونُ بَقَرٍ [Ḳurūnu Baḳar] (ḳāf'ın zammıyla) Benī ᶜĀmir diyārında bir mevziᶜdir.

اَلْقَرَّانُ [el-ḳarrān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şīşeye denir, قَارُورَةٌ [ḳārūret] maᶜnāsına.

قُرَّانُ [Ḳurrān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Yemāme'de bir karye adıdır. Ve bir recül ismidir.

اَلْمُقَرَّنَةُ [el-muḳarrenet] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) Birbirine karīb hurde dağlara denir.

مُقَرِّنٌ [Muḳarrin] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Esmādandır: ᶜAbdullāh ve ᶜAbdurraḥmān ve ᶜUḳayl ve Maᶜḳil ve Nuᶜmān ve Suveyd ve Sinān evlād-ı Muḳarrin ashābdandır ki yedisi dahi birāderlerdir.

اَلْقَرَائِنُ [el-ḳarāᵓin] Birbirinin yamacında olan hānelere ve yurtlara denir; قَرِينَةٌ [ḳarīnet]in cemᶜidir; yukālu: دُورٌ قَرَائِنُ إِذَا كَانَتْ يَسْتَقْبِلُ بَعْضُهَا بَعْضًا

اَلْقَرْنُوَةُ [el-ḳarnuvet] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un zammıyla) هَرْنُوَةٌ [hernuvet] dedikleri nebāta denir ki ḳalenbek taᶜbīr ettikleridir yāhūd başka bir nebāt adıdır. Ve işbu قَرْنُوَةٌ [ḳarnuvet] ve هَرْنُوَةٌ [hernuvet] kelimelerinin عَرْقُوَةٌ [ᶜarḳuvet] ve عَنْصُوَةٌ [ᶜanṣuvet] ve تَرْقُوَةٌ [terḳuvet] ve ثَنْدُوَةٌ [ṯenduvet] kelimelerinden gayrı nazīrleri yoktur.

اَلْقَرْنَوِيُّ [el-ḳarneviyy] ve **اَلْمُقَرَّنَى** [el-muḳarrenā] (مُعَظَّمَى [muᶜaẓẓamā] vezninde) قَرْنُوَةٌ [ḳarnuvet] nebātıyla medbūg olan deriye denir; yukālu: سِقَاءٌ قَرْنَوِيٌّ وَمُقَرَّنَى أَيْ مَدْبُوغٌ بِالْقَرْنُوَةِ

اَلْقَرْنَاءُ [el-ḳarnāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Şol yılana denir ki başında boynuz tarzında iki yumruca et olur ve ekserī engerek kısmında olur, boynuzlu yılan taᶜbīr olunur; yukālu: حَيَّةٌ قَرْنَاءُ أَيْ لَهَا كَلَحْمَتَيْنِ فِي رَأْسِهَا

اَلْقَيْرَوَانُ [el-ḳayrevān] (ḳāf'ın ve rā'nın fethiyle) Süvārī cemāᶜatine denir, cemāᶜat-i hayl maᶜnāsına. Ve kārbāna denir, قُفْلٌ [ḳufl] maᶜnāsına. Ve çok ve ᶜazīm ᶜaskere ve alaya denir. Ve Maġrib'de bir belde adıdır. Şārih der ki قَيْرَوَانُ [ḳayrevān] kārbān-ı Fārisī muᶜarrebidir.

أَقْرُنُ [Aḳrun] (hemzenin fethi ve rā'nın zammıyla) Rūm'da bir mevziᶜ adıdır.

اَلْقُرَيْنَاءُ [el-ḳureynāᵓ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāᵓ] vezninde) Böğrülceye denir, لُوبِيَاءُ [lūbiyāᵓ] maᶜnāsına.

اَلْمَقْرُونُ [el-maḳrūn] Ehl-i ᶜarūz ıstılāhında esbāb-ı şiᶜrden üç hareke baᶜdehu sākin olan cüzᵓe denir; mutefāᶜilun cüzᵓünden mutefā ve mufāᶜaletun cüzᵓünden ᶜaletun gibi; ehl-i ᶜarūz ona veted-i makrūn ıtlāk ederler, iki sebebe yaᶜnī bir sebeb-i sakīl

ile bir sebeb-i hafīfe mukārin olmuştur.

اَلْقُرَنَاءُ [el-ḳurenāʾ] (كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde) Suver-i Ḳurʾāniyyeden şol sürelere denir ki namāzın her rekʿatında fātihaya zamm ile kırāʾat oluna.

اَلْقَرَانِيَا [el-ḳarāniyā] (ḳāf'ın fethiyle) Bir şecer-i cebelī ismidir ki zeytūna şebīh yemişi olur, Türkīde kızılcık ağacı dedikleridir ki yemişine kızılcık taʿbīr olunur; kābız ve müceffif ve cirāhāt-ı kibārı müdemmil ve sıgārına muzāddedir.

اَلْمِقْرَنُ [el-miḳren] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Çift öküzüne geçirdikleri boyunduruğa denir.

[ق ر ص ع ن]

اَلْقِرْصَعْنَةُ [el-ḳirṣaʿnet] (جِرْدَحْلَةٌ [cirdaḥlet] vezninde) Şuveyke-i İbrāhīm ismidir ki peygamber dikeni ve İbrāhīm dikeni derler, envāʿ-ı ʿadīdesi vardır. Bir nevʿinin sākı uzun ve münbasit ve sūsen-i berri levnine şebīh olur, sinek tardı için kapılara taʿlīk ederler. Ve bir kısmı ak ve yaprakları kesīr ve dikenleri tīz ve bi-ʿaynihi uzun kengere şebīh olur, Ḳuds-i şerīf türābında çok olur, vecaʿ-ı zahr için mücerrebdir; ak nevʿine Türkīde deve elması taʿbīr olunur.

[ق ر ط ع ن]

اَلْقِرْطَعْنُ [el-ḳirṭaʿn] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Bön ve ahmak adama denir.

اَلْقِرْطَعْنَةُ [el-ḳirṭaʿnet] (جِرْدَحْلَةٌ [cirdaḥlet] vezninde) Nāçīz şeyʾe denir; yukālu: مَا عَلَيْهِ قِرْطَعْنَةٌ أَيْ شَيْءٌ

[ق ز ن]

اَلْإِقْزَانُ [el-iḳzān] (zā-yı muʿceme ile إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Bir adamın incik kemiğini vurup kırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْزَنَ سَاقَهُ إِذَا كَسَرَهَا

قَزْوِينُ [Ḳazvīn] (ḳāf-ı meftūha ve vāv-ı meksūre ile) Īrān'da bilād-ı cebelden bir belde adıdır, Deylem ile hem-sınırdır.

قَزْوِينَكْ [Ḳazvīnek] Dīnever kazāsında bir karye adıdır.

[ق س ن]

اَلْإِقْسَانُ [el-iḳsān] (hemzenin kesriyle) Pek çok işlemekten yā su çekmekten el nasırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْسَنَ الرَّجُلُ إِذَا صَلُبَتْ يَدُهُ عَلَى الْعَمَلِ وَالسَّقْيِ

اَلْإِقْسِينَانُ [el-iḳsīnān] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) ve

اَلْقُسَأْنِينَةُ [el-ḳuseʾnīnet] (طُمَأْنِينَةٌ [ṭumeʾnīnet] vezninde) Ağaç kuruyup kaskatı olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْسَأَنَّ الْعُودُ قُسَأْنِينَةً وَقُسَأْنِينَةً إِذَا اشْتَدَّ وَعَسَا إِقْسِينَانًا Burada [ḳuseʾnīnet] ism iken masdar mevkiʿinde istiʿmāl olunmuştur. Ve bir adam pek pīr olmakla bedeni değnek gibi kupkuru olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْسَأَنَّ الرَّجُلُ إِذَا كَبِرَ وَعَسَا Ve dāʾimā iş üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْسَأَنَّ فِي الْعَمَلِ إِذَا مَضَى Ve gece pek karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْسَأَنَّ اللَّيْلُ إِذَا اشْتَدَّ ظَلَامُهُ

قُوسِينِيَّا [Ḳūsīniyyā] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Mısır ile İskenderiyye beyninde bir kazā ismidir.

[ق س ط ب ن]

اَلْقَسْطَبِينَةُ [el-ḳasṭabīnet] (زَنْجَبِيلَةٌ [zencebīlet] vezninde) Zekerin başına denir.

[ق س ط ن ط ن]

قُسْطَنْطِينِيَّةُ [Ḳusṭanṭīniyyet] Şehr-i İslāmbol'dur, "ط،س،ق" māddesinde beyān olundu.

[ق ش ن]

اَلْقُشْوَانُ [el-ḳuşvān] (şīn-i muᶜceme ile ثُعْبَانٌ [ṯuᶜbān] vezninde) Gövdesi etsizce olan çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُشْوَانٌ أَيِ الْقَلِيلُ اللَّحْمِ

اَلْقَشْوَنِيَّةُ [el-ḳaşveniyyet] (جَعْفَرِيَّةٌ [caᶜferiyyet] vezninde) Derisi yufka ve ağzı daracık develere denir.

قِشْنُ [Ḳişn] (ḳāf'ın kesriyle) Sāhil-i Baḥr-i Yemen'de bir karye adıdır.

قَاشَانُ [Ḳāşān] Īrān'da şehr-i Ḳum kurbünde bir beldedir; sāhibu'l-*Lubāb* sīn'in ihmāliyle lügat olduğunu hikāye eyledi.

[ق ط ن]

اَلْقُطُونُ [el-ḳuṭūn] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Bir yerde mukīm olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَطَنَ بِالْمَكَانِ قُطُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ Ve bir adama hizmet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَطَنَ فُلَانًا إِذَا خَدَمَهُ

اَلْقَاطِنُ [el-ḳāṭin] İsm-i fāᶜildir, bir yerde mukīm olan kişiye denir; cemᶜi قُطَّانٌ [ḳuṭṭān]dır, رُمَّانٌ [rummān] vezninde ve قَاطِنَةٌ [ḳāṭinet]tir ki ism-i cemᶜ olacaktır ve قَطِينٌ [ḳaṭīn]dir, غَازِبٌ [ġāzib] ve غَزِيبٌ [ġazīb] gibi.

اَلْقُطْنُ [el-ḳuṭn] (ḳāf'ın zammıyla)

اَلْقُطُنُ [el-ḳuṭun] (zammeteynle) ve

اَلْقُطُنُّ [el-ḳuṭunn] (عُتُلٌّ [ᶜutull] vezninde) Maᶜrūftur ki pamuğa denir. Fārisīde penbe denir. Ve baᶜzen ağacı büyüklenip ve yirmi sene bakī kalır. Ḥicāz'da pamuk ağacı söğüt ağacı kadar meşhūdumuz olmuştur. Yaprağının matbūhunu zımād vecaᶜ-ı mefāsıl-ı hārre ve bārideye nāfiᶜ ve çekirdeği müleyyin ve müsahhin ve cimāᶜı mukavvī ve suᶜāle müfīddir.

اَلْقُطْنَةُ [el-ḳuṭunnet] (hā'yla) قُطُنٌّ [ḳuṭunn] dan ahasstır, bir pāre pamuğa denir.

اَلْيَقْطِينُ [el-yaḳṭīn] (yā-yı tahtiyyenin fethiyle) Mutlakan sākı olmayan nebāta denir, kabak ve kavun ve hıyār tevekleri gibi.

اَلْيَقْطِينَةُ [el-yaḳṭīnet] (hā'yla) Tāze kabağa denir; yukālu: أَكَلْنَا يَقْطِينَةً أَيْ قَرْعَةً رَطْبَةً

اَلْقُطْنِيَّةُ [el-ḳuṭniyyet] (ḳāf'ın zammı ve kesriyle) Siyāba denir, pamuktan ittihāz olunduğu için. Ve gılāl ve hubūbāta denir ki tahıl taᶜbīr olunur. ᶜAlā-kavlin buğdaydan ve arpadan ve kuru üzümden ve hurmādan mā-ᶜadāya ıtlāk olunur, عَدَسٌ [ᶜades] ve خُلَّرٌ [ḫuller] ve مَاشٌ [māş] gibi yāhūd mutlakan tabh olunan hubūbāta denir. Ve İmām Şāfiᶜī dedi ki قُطْنِيَّةٌ [ḳuṭniyyet] عَدَسٌ [ᶜades] ve خُلَّرٌ [ḫuller] ve بَقْلَةٌ [baḳlet] ve böğrülce ve nohuttan ᶜibārettir; cemᶜi قَطَانِيُّ [ḳaṭāniyy] gelir سَحَابِيٌّ [seḥābiyy] vezninde. Ve baᶜzılar ᶜindinde قَطَانِيٌّ [ḳaṭāniyy] sayfiyye olan sebze ve gılālden ᶜibārettir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-ḥadīsu: "إِنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ كَانَ يَأْخُذُ مِنَ الْقُطْنِيَّةِ عُشْرًا" وَهِيَ حُبُوبُ الْأَرْضِ أَوْ مَا سِوَى الْحِنْطَةِ وَالشَّعِيرِ وَالزَّبِيبِ وَالتَّمْرِ أَوْ هِيَ الْحُبُوبُ الَّتِي تُطْبَخُ [وَقَالَ] الشَّافِعِيُّ الْعَدَسُ وَالْخُلَّرُ وَالْفُولُ وَالدُّجُرُ وَالْحِمَّصُ أَوْ هِيَ الْخِلْفُ وَخُضَرُ الصَّيْفِ

اَلْقَطِينُ [el-ḳaṭīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir adamın cāriyelerine ve haşem-i ahrārına ve haşem-i memlūklarına ve hadem ve etbāᶜ ve müteᶜallakātına ve ev cemāᶜatine denir. Müfred ve cemᶜi müsāvīdir, ᶜalā-kavlin cemᶜi قُطُنٌ [ḳuṭun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde; yukālu: هُوَ أَوْ هُمْ قَطِينُ فُلَانٍ وَهِيَ الْإِمَاءُ وَالْحَشَمُ الْأَحْرَارُ وَالْحَشَمُ الْمَمَالِيكُ وَالْخَدَمُ وَالْأَتْبَاعُ وَأَهْلُ الدَّارِ

اَلْقِطَانُ [el-ḳiṭān] (ḳāf'ın kesriyle) Hevdec ve mihaffe ağaçlarına denir; cemᶜi قُطُنٌ

[ḳuṭun]dur, كُتُبٌ [kutub] vezninde.

قُطْنَةُ [Ḳuṭnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Aʿlāmdan Ebu'l-ʿAlāʾ Ṣābit b. Kaʿb'ın ismine izāfetle lakabıdır ki Ṣābitu Ḳuṭne derler, Semerḳand vakʿasında gözü zahmdār olmakla pamukla bend eylediğinden mülakkab oldu. Ṣārih أَبُو الْعَلَاءِ بْنُ كَعْبِ بْنِ ثَابِتٍ nüshasını tahtiʾe eylemiştir. Ve bu terkīb bi-ʿaynihi زَيْدُ بَطَّةَ ve قَيْسُ قُفَّةَ kabīlindendir.

اَلْقَيْطُونُ [el-ḳayṭūn] (جَيْحُونٌ [ceyḥūn] vezninde) Hazīne odasına ve kilere denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْقَيْطُونِ أَيِ الْمُخْدَعِ

اَلْقَطَنُ [el-ḳaṭan] (fethateynle) Beden-i insānda iki kıynak çatısının aralığına denir; yukālu: ضَرَبَهُ عَلَى الْقَطَنِ أَيْ مَا بَيْنَ الْوَرِكَيْنِ Ve kuş kısmının kuyruğunun dibine denir. Ve Benū Esed yurdunda bir dağın adıdır. Ve

قَطَنٌ [ḳaṭan] Bel eğilip bükülmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطِنَ ظَهْرُهُ قَطَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْحَنَى Ve Ḳaṭan b. Nuseyr ve İbn İbrāhīm ve İbn Ḳabīṣa ve Ḳaṭan b. Kaʿb ve Ḳaṭan b. Vehb muhaddislerdir.

اَلْأَقْطَنُ [el-aḳṭan] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan vasftır, yay gibi eğilip dü-tā olmuş arkaya denir; yukālu: ظَهْرٌ أَقْطَنُ أَيْ مُنْحَنٍ

اَلْقِطْنَةُ [el-ḳiṭnet] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقَطِنَةُ [el-ḳaṭinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) İşkenbe yanında olan şīrdāna denir ki Fārisīde hezār-tū ve Türkīde kırkbayır taʿbīr olunur, ʿāmme-i ʿArab ona رُمَّانَةٌ [rummānet] derler.

اَلْقَطَانَةُ [el-ḳaṭānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Tencereye denir. Ve Akdeniz'de vāḳiʿ Ṣiḳilliyye cezīresindeki Sicilya adasıdır, bir belde adıdır.

اَلْأَقْطَانَتَانِ [el-Aḳṭānetān] (hemze-i meftūha ile) Bir mevziʿdir.

قُطَيْنٌ [Ḳuṭayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yemen'de Sincār memleketinde bir kasaba adıdır.

[ق ع ن]

قُعَيْنٌ [Ḳuʿayn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esed kabīlesinden bir batndır.

اَلْقَيْعُونُ [el-ḳayʿūn] (جَيْحُونٌ [ceyḥūn] vezninde) Bir nebāt adıdır.

اَلْقَعْنُ [el-ḳaʿn] (ḳāf'ın fethiyle) Hamur teknesine denir. Ve eşrāf-ı Kūfe'den Ḥallāc b. ʿİlāc nām kimsenin ceddi ismidir.

اَلْقَعَنُ [el-ḳaʿan] (fethateynle) Burun pek kısa olmak maʿnāsınadır. Ve burunda olan pek kısalığa denir ki ism olur; yukālu: قَعَنَ أَنْفُهُ قَعَنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَصُرَ فِي أَنْفِهِ قَعَنٌ أَيْ قِصَرٌ فَاحِشٌ Ve burun ucu kalkık olmağa denmekle zıdd olur, قَعَانٌ [ḳaʿān] dahi bu maʿnāyadır, سَحَابٌ [seḥāb] vezninde; yukālu: فِي أَنْفِهِ قَعَنٌ وَقَعَانٌ أَيِ ارْتِفَاعٌ فِي أَرْنَبَتِهِ Ve paçalar açık ve apışık olmağa denir; yukālu: رَجُلٌ بِهِ قَعَنٌ أَيِ انْفِحَاجٌ فِي رِجْلِهِ

[ق ع ط ن]

اَلْإِقْعِطْنَانُ [el-iḳʿiṭnān] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Yorgunluktan nāşī soluyup hışlayarak soluk kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْطَعَنَّ الرَّجُلُ إِذَا انْقَطَعَ نَفَسُهُ مِنْ بُهْرٍ

[ق ف ن]

اَلْقَفْنُ [el-ḳafn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Değnekle yā kamçı ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَنَهُ قَفْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَصَا أَوِ السَّوْطِ Ve cenk ve kıtāl maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ قَفْنٌ أَيْ قِتَالٌ Ve bir adamın kafāsına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَنَهُ إِذَا ضَرَبَ قَفَاهُ Ve koyunu ensesinden bo-

ğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَنَ الشَّاةَ إِذَا ذَبَحَهَا مِنْ قَفَاهَا Ve kelb kapkacak yalamak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَنَ الْكَلْبُ الْإِنَاءَ إِذَا وَلَغَ

اَلْقُفُونُ [el-ḳufūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: قَفَنَ الرَّجُلُ قُفُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ

اَلْإِقْتِفَانُ [el-iḳtifān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi koyunu ensesinden boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَفَنَ الشَّاةَ بِمَعْنَى قَفَنَهَا Ve koyunu boğazından boğazlayıp başını gövdesinden ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَفَنَ الشَّاةَ إِذَا ذَبَحَهَا مِنْ قِبَلِ وَجْهِهَا فَأَبَانَ الرَّأْسَ

اَلْقَفَنُ [el-ḳafen] (fethateynle ve gāhca nūn'u müşedded olur) Kafā maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ قَفَنَهُ وَقَفَنَّهُ أَيْ قَفَاهُ

اَلْقِفَنُّ [el-ḳifenn] (خِدَبٌّ [ḫidebb] vezninde) Vücūdu taslak ve nā-tıraş adama denir; yukālu: رَجُلٌ قِفَنٌّ أَيْ جَافٍ

اَلتَّقْفِينُ [et-taḳfīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Başı kesip bedenden ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَّنَ رَأْسَهُ إِذَا قَطَعَهُ

اَلْقَفَّانُ [el-ḳaffān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir nesnenin her ahvāline ıttılāʿ için ardını ve ötesini gereği gibi alıp araştırmağa ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عَلَى قَفَّانِهِ أَيْ جُمَّاعِهِ وَاسْتِقْصَاءِ عَمَلِهِ Şārih der ki müʾellif bunu "ق،ف،ف" māddesinde dahi zikr eylemekle burada جَمَاعَتِهِ nüshası galattır. Ve bu قَفَنٌ [ḳafen] māddesinden meʾhūzdur ki kafā maʿnāsınadır. Bu cihetle bir nesnenin yā bir kimsenin ensesine düşüp ahvāl ve evzāʿını istiksā eden adama denir. Pes maʿnā-yı mezbūrdan istiʿmāli mübālaga olur. Ve baʿzılar nūn'unu zāʾid ʿadd eylediler, niteki müʾellif ona riʿāyetle de fāʾ bābında dahi zikr eyledi. Ve baʿzılar قَبَّانٌ [ḳabbān] lafzından muʿarrebdir dediler, zīrā فُلَانٌ قَفَّانٌ عَلَى فُلَانٍ derler, يَتَحَفَّظُ أَمْرَهُ وَيُحَاسِبُهُ maʿnāsına. İntehā. Ve

قَفَّانٌ [ḳaffān] Kapana denir ki büyük terazidir. Ve emīn ve muʿtemedün ʿaleyh adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ قَفَّانٌ أَيْ أَمِينٌ

[ق ل ن]

قَلَنَّةُ [Ḳalennet] (fetehātla ve teşdīd-i nūn'la) Endelus'te bir belde adıdır.

قَلُونِيَّةُ [Ḳalūniyyet] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın zammıyla) Rūm diyārında bir belde adıdır, hālen Ḳalonya dedikleri olacaktır.

قَالُونُ [ḳālūn] Lafz-ı Rūmīdir, iyi ve ceyyid maʿnāsınadır; kurrāʾ zümresinden İmām Nāfiʿ'in rāvīsi olan Ebū Mūsā ʿĪsā b. Mīnā onunla mülakkab olmuştur.

[ق م ن]

اَلْقَمِينُ [el-ḳamīn] (أمين [emīn] vezninde) Cüst ve çālāk maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ قَمِينٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve hammām külhanına denir. Ve bir nesneye yaraşık ve münāsib ve lāyık olan şeyʾe denir; قَمِنٌ [ḳamin] dahi denir, كَتِفٌ [ketif] vezninde; yukālu: هُوَ قَمِينٌ لَهُ وَقَمِنٌ أَيْ جَدِيرٌ وَخَلِيقٌ

اَلْقَمَنُ [el-ḳamen] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Bu dahi lāyık ve cedīr maʿnāsınadır. Ve bu fi'l-asl masdar olmakla tesniye ve cemʿlenmez. Ve bir nesnenin rāst cihet ve tarīkına ıtlāk olunur; tekūlu: جِئْتُ بِالْحَدِيثِ عَلَى قَمَنِهِ أَيْ عَلَى سَنَنِهِ Ve yakın ve karīb maʿnāsınadır.

اَلْقَمْنَانَةُ [el-ḳamnānet] (ḳāf'ın fethiyle) Kene taʿbīr olunan böceğin yeni doğmuş hurdesine denir. Baʿdehu حَمْنَانَةٌ [ḥamnānet] baʿdehu قُرَادٌ [ḳurād] baʿdehu حَلَمَةٌ [ḥalemet] derler.

اَلْمُقْمَئِنُّ [el-muḳmeʾinn] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmeʾinn]

vezninde) Münkabız maʿnāsınadır; yukālu: شَيْءٌ مُقْمَئِنٌّ أَيْ مُنْقَبِضٌ

اَلتَّقَمُّنُ [et-teḳammun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Bir kimseden muvāfakat taleb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَقَمَّنْتُ مُوَافَقَتَكَ إِذَا تَوَخَّيْتَهَا

اَلْقَمِنَةُ [el-ḳaminet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznin-de) Bed ve müntin kokuya denir; yukālu: رَائِحَةٌ قَمِنَةٌ أَيْ مُنْتِنَةٌ

قِمَنٌ [Ḳimen] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Mışır'da bir karye adıdır.

قَمُونِيَةُ [Ḳamūniyet] (ḳāf'ın fethiyle) İfrīḳiyye'de bir beldedir.

قَيْمُونُ [Ḳaymūn] (لَيْمُونٌ [leymūn] vezninde) Filesṭīn kazāsında bir hısn adıdır.

[ق ن ن]

اَلْقَنُّ [el-ḳann] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Ahbār tetebbuʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَقُنُّ الْأَخْبَارَ قَنًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ يَتَتَبَّعُهَا Ve göz ile o yana bu yana bakıp nesne araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنَّ الشَّيْءَ إِذَا تَفَقَّدَهُ بِالْبَصَرِ Ve değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنَّهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا

اَلْقُنُّ [el-ḳunn] (ḳāf'ın zammıyla) Küçük dağa denir. Ve gömlek ve sāʾir libās yenine denir.

اَلْقِنُّ [el-ḳinn] (ḳāf'ın kesriyle) Kendi ve ebeveyni memlūk olan kula denir, عَبْدٌ [ʿabd] ve أَمَةٌ [emet]ten tevellüd eden köle gibi. Müfred ve cemʿi berāberdir, ʿalā-kavlin cemʿi أَقْنَانٌ [aḳnān] ve أَقِنَّةٌ [eḳinnet] tir. Ve baʿzılar dedi ki قِنٌّ [ḳinn] ʿubūdeti hālis olan kula denir, yaʿnī مُدَبَّرٌ [mudebber] ve مُكَاتَبٌ [mukāteb] olmayandır, ʿalā-kavlin mālikinin hānesinde tevellüd edip māliki onu ʿindinden ihrāca kādir olmaya. Mütercim der ki işbu قِنٌّ [ḳinn] māddesi zikri ātī قِنَّةُ الْحَبْلِ māddesinden meʾhūzdur, kişinin güyā ki bir katı evlādı ve bir katı memālikidir; lākin memālik taşra katıdır, niteki رَقِيقٌ [reḳīḳ] rikkat ve zaʿftan meʾhūzdur. Ve bu fi'l-asl masdardır, mehcūru't-tasrīftir, onun için müfred ve cemʿi ve tezkīr ve teʾnīsi müsāvīdir. Ve ʿinde'l-baʿz vasfiyyeti tasavvuruyla mutasarrıf olur. Ve قِنٌّ [ḳinn] عَبْدٌ [ʿabd]den ahasstır. İşbu ʿubūdiyyette birkaç kısm vardır: Biri mutlakan ʿabd ve emet olmaktır. Ve biri ʿabd-i mümellekedir ki tagallüben ahz ve seby olunan hürrü'l-asldır. Ve biri مُقْرِفٌ [muḳrif]tir ki pederi ʿabd ve māderi āzāde ola. Ve biri هَجِينٌ [hecīn] dir ki māderi emet ve pederi āzāde ola. Ve biri أَذْرَعُ [eẕraʿ]dır ki pederi ʿArabī ve māderi mevālīden ola. Ve biri فَلَنْقَسُ [felenḳas]tır ki pederi mevālīden ve māderi ʿArabīden ola. Ve bir مُكَرْكَسٌ [mukerkes] tir ki vālidesi silsilesi cümle emet ola. Ve biri مَحْيُوسٌ [maḥyūs]tur ki pederinin vālidesi ve māderinin vālidesi emet ola. Ve bunların kiminde müʾellif terdīd ile resm eylemiştir.

اَلْقُنُونَةُ [el-ḳunūnet] (ḳāf'ın zammıyla) ve اَلْقِنَانَةُ [el-ḳinānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere kulluğa denir; yukālu: عَبْدُ قِنٍّ وَعَبِيدٌ قِنٌّ بِالْإِضَافَةِ وَبِالْوَصْفِ وَهُوَ عَبْدٌ مُلِكَ وَأَبَوَاهُ أَوْ هُوَ الْخَالِصُ الْعُبُودَةِ بَيْنَ الْقُنُونَةِ وَالْقِنَانَةِ أَوِ الَّذِي وُلِدَ عِنْدَكَ وَلَا تَسْتَطِيعُ إِخْرَاجَهُ عَنْكَ

اَلْقِنَّةُ [el-ḳinnet] (ḳāf'ın kesriyle) Bükülmüş ipin bir katına denir, ʿalā-kavlin lîften bükülmüş ipe mahsūstur. Ve

قِنَّةٌ [ḳinnet] Bir dārūy-ı devāyī ismidir ki Fārisīde birze denir, Türkīde kasnı dedikleri zamktır; müdirr ve riyāhı muhal-

lil ve muhric ve yorgunluk ve küzāz ve sarᶜ ve sudāᶜ ve seder ᶜārızalarına nāfiᶜ ve çürümüş diş ağrısına ve kulak ağrısına ve ihtināk-ı rahim husūsuna müfīd ve sihām-ı mesmūmenin ve sümūm-ı sāᵓirenin tiryākıdır. Ve duhānı hāneden tard-ı hevāmm u haşerāt bābında ᶜacībü'l-eserdir.

اَلْقُنَّةُ [el-ḳunnet] (ḳāf'ın zammıyla) Küçük dağa denir. Ve dağın kulesine ve tepesine denir; yukālu: اَلْأَنُوقُ تَبِيضُ فِي قُنَّةِ الْجَبَلِ أَيْ قُلَّتِهِ Ve şol kara dağa denir ki tepesi havāya doğru sivrilip uzanmış ola, ᶜalā-kavlin sarp olmayıp ve her tarafı düz ve hemvār olan yastım dağa denir; cemᶜi قُنَنٌ [ḳunen] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve قِنَانٌ [ḳinān] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde ve قُنُونٌ [ḳunūn] gelir. Ve Ḥavmānetu'd-Derrāc nām mevziᶜ kurbünde bir mevziᶜ adıdır.

اَلْإِقْتِنَانُ [el-iḳtinān] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Dikilip durmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَنَّ الشَّيْءُ إِذَا إِنْتَصَبَ Ve kul edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَنَّ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ قِنًّا Ve sākit ve epsem olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَنَّ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ

اَلْإِقْتِيْنَانُ [el-iḳtīnān] (إِطْمِيْنَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Bu dahi dikilip durmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَأَنَّ الشَّيْءُ إِذَا انْتَصَبَ

اَلْقُنَانُ [el-ḳunān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Koltuk rāyihasına denir, صُنَانٌ [ṣunān] maᶜnāsına. Ve libās yenine denir.

اَلْقُنْوَانُ [el-ḳunvān] (عُنْوَانٌ [ᶜunvān] vezninde) Bu dahi yene denir كُمٌّ [kumm] maᶜnāsına; yukālu: قُنَانُ الْقَمِيصِ وَقُنْوَانُهُ أَيْ كُمُّهُ

قَنَانُ [Ḳanān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Hazret-i Mūsā ve Hazret-i Ḫıdr ᶜaleyhime's-selām kıssasında sefīne-i nāsı gasben ahz eder olan pādişāhın ismidir, ᶜalā-kavlin ismi Huded b. Buded idi صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Ve

قَنَانُ [Ḳanān] Esed kabīlesi yurdunda bir dağın adıdır.

أَبُو قَنَانَ [Ebū Ḳanān] Bir ᶜābid ve zāhid künyesidir.

اَلْقِنِّيْنُ [el-ḳinnīn] (سِكِّيْنٌ [sikkīn] vezninde) Tanbūra denir. Ve Rūm halkına mahsūs bir laᶜib ismidir, onunla muḳāmere ederler.

إِبْنُ الْقُنِّيِّ [İbnu'l-Ḳunniyy] (ḳāf'ın zammıyla) Bir muhaddistir.

اَلْقَانُونُ [el-ḳānūn] Her nesnenin mikyāsına denir ki onunla kıyās ve endāze olunur; cemᶜi قَوَانِينُ [ḳavānīn] gelir; yukālu: قَانُونُهُ كَذَا أَيْ مِقْيَاسُهُ Şārihin beyānına göre Süryānīdir, kāᶜide-i külliyye maᶜnāsı bundan meᵓhūzdur. Ve

قَانُونٌ [Ḳānūn] Dimaşḳ ile Baᶜlebek beyninde bir mevziᶜ adıdır. Mütercim der ki bir sāz-ı ᶜacībin dahi ismidir.

اَلْقُنَاقِنُ [el-ḳunāḳin] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) İcrā-yı kārīz ve icrā-yı kanavāt sanᶜatında basīr ve üstāz olan adama denir ki ıstılāhımızda su yolcu taᶜbīr olunur; cemᶜi قَنَاقِنُ [ḳanāḳin]dir ḳāf-ı ūlānın fethiyle; yukālu: هُوَ قُنَاقِنٌ أَيِ الْبَصِيرُ بِالْمَاءِ فِي حَفْرِ الْقُنِيِّ

اَلْقِنْقِنُ [el-ḳinḳin] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir güne sadef-i bahrī ismidir. Ve bir cins iri yaban sıçanına denir. Ve üstād kılavuza denir; yukālu: هُوَ قِنْقِنٌ أَيْ دَلِيلٌ هَادٍ

اَلْإِسْتِقْنَانُ [el-istiḳnān] Bir adam sütlerini içmek için koyunlarıyla ve keçileriyle bir yerde ikāmet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَنَّ الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ مَعَ غَنَمِهِ يَشْرَبُ أَلْبَانَهَا Ve istiklāl ve istibdād maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَنَّ بِالْأَمْرِ إِذَا اسْتَقَلَّ

اَلْقَنَنُ [el-ḳanen] (fethateynle) Yolun doğ-

ruluğuna ve cihet-i rāstına denir; yukālu: أَخَذَ فِي قَنَنِ الطَّرِيقِ أَيْ سَنَنِهِ

اَلْقِنِّينَةُ [el-ḳinnīnet] (سِكِّينَةٌ [sikkīnet] vezninde) Şarāb vazᶜ olunan şīşeye denir, Fārisīde mīnā denir; yukālu: شَرِبَ بِالْقِنِّينَةِ وَهِيَ إِنَاءُ زُجَاجٍ لِلشَّرَابِ مَا يُجْعَلُ Baᶜzı nüshada ibāretiyle mersūm olmakla ona göre mutlak olur. فِيهِ الشَّرَابُ

اَلْقِنَّانَةُ [el-Ḳinnānet] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un teşdīdiyle) Sevād-ı ᶜIrāḳ'ta bir nehr ismidir.

قَنُونَى [Ḳanūnā] (هَيُولَى [heyūlā] vezninde) Serāt ülkesinde bir vādī ismidir.

قُنَيْنَةُ [Ḳuneynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır.

[ق و ن]

اَلْقَوْنَةُ [el-ḳavnet] (ḳāf'ın fethiyle) Kırık kaplara yama vuracak demir yāhūd bakır teneke pāresine denir.

اَلتَّقَوُّنُ [et-teḳavvun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir adama lisānla taᶜaddī edip dilāzārlık eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَوَّنَ فُلَانًا إِذَا تَعَدَّى عَلَيْهِ بِلِسَانِهِ Ve bir adamı kemāl üzere medh ve sitāyiş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَوَّنَ فُلَانًا إِذَا مَدَحَهُ تَامًّا

قُونِيَةُ [Ḳūniyet] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un kesri ve yā'nın tahfīfiyle) Rūm ülkesinde bir belde-i celīle ismidir ki hālen Anadolu'da Ḳonya dedikleri şehr-i ᶜazīmdir.

قَيْوَانُ [Ḳayvān] (كَيْوَانُ [keyvān] vezninde) Yemen'de Ḥavlān kabīlesine mahsūs bir beldedir.

قَوْنٌ [Ḳavn] (عَوْنٌ [ᶜavn] vezninde)

قُوَيْنٌ [Ḳuveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Birer mevziᶜ adıdır.

[ق ي ن]

اَلْقَيْنُ [el-ḳayn] (عَيْنٌ [ᶜayn] vezninde) Demirciye denir; cemᶜi أَقْيَانٌ [aḳyān] ve قُيُونٌ [ḳuyūn] gelir; yukālu: هُوَ قَيْنٌ أَيْ حَدَّادٌ Ve masdar olur, demircilik eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَانَ الْقَيْنُ الْحَدِيدَ يَقِينُ قَيْنًا Ve perākende nesneyi biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَانَ الشَّيْءَ إِذَا لَمَّهُ Ve kap ve kacağı meremmet ve ıslāh eylemek maᶜnāsınadır. Şārihin beyānına göre maᶜnā-yı aslī budur; yukālu: قَانَ الْإِنَاءَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve yaratmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَانَ اللهُ فُلَانًا عَلَى كَذَا إِذَا خَلَقَهُ Ve

قَيْنٌ [ḳayn] Kula denir; bunun cemᶜi قِيَانٌ [ḳiyān] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde; yukālu: لَهُ قَيْنٌ أَيْ عَبْدٌ Şārihin beyānına göre müᵓennesi قَيْنَةٌ [ḳaynet]tir. Ve Yemen'de ᶜAsṣer nām belde kurālarından bir karye adıdır.

بَنَاتُ قَيْنٍ [Benātu Ḳayn] Bir su adıdır.

بَلْقَيْنُ [Belḳayn] (bā'nın fethiyle) Benū Esed kabīlesinden bir cemāᶜattir, aslı بَنُو قَيْنٍ idi بَلْحَارِثُ ve بَلْعَنْبَرُ gibi; nisbetinde بَلْقَيْنِيٌّ [Ḳayniyy] denir, بَلْقَيْنِيٌّ cāᵓiz değildir.

بُلْقِينَةُ [Bulḳīnet] (bā'nın zammı ve ḳāf'ın kesriyle) Mışır'da bir karyedir. Müᵓellif bunu bāᵓ faslında dahi zikr eylemiştir, onun için baᶜzı nüshadan sākıttır.

اَلتَّقَيُّنُ [et-teḳayyun] تَزَيُّنٌ [tezeyyun] vezninde ve mürādifidir; yukālu: تَقَيَّنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَزَيَّنَتْ

اَلْقَيْنَةُ [el-ḳaynet] (ḳāf'ın fethiyle) Çengī cāriyeye denir, ᶜalā-kavlin eᶜammdır, niteki zikr olundu; yukālu: لَهُ قَيْنَةٌ أَيْ أَمَةٌ مُغَنِّيَةٌ Ve dübüre yāhūd dübüre yakın olan omurga kemiğine yāhūd iki omaca başı beyninde yāhūd orada olan çukura denir أَوْ أَعَمُّ

ki pöç taʿbīr olunur. Ve

قَيْنَةُ الْفَرَسِ [ḳaynetu'l-feres] Atın sağrısıyla غُرَابٌ [ġurāb] dedikleri ʿuzvu beyninde olan çukurca yive denir. Ve غُرَابٌ [ġurāb] sağ uca ile sol ucanın kavuştuğu yerdir. Ve

قَيْنَةٌ [ḳaynet] Māşitaya denir; yukālu: هِيَ قَيْنَةٌ أَيْ مَاشِطَةٌ

اَلْقَيْنَانُ [el-ḳaynān] (ḳāf'ın fethiyle) Çārpā kısmının ayaklarında bukağı geçecek yerlerine denir ki bukağılık taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin deve kısmına mahsūstur. Ve Ḳaynān b. Enūş b. Şīş b. Ādem ʿaleyhi's-selāmdır. Ve Seraḫs kazāsında bir karye adıdır.

قَايِنُ [Ḳāyin] (خَائِنٌ [ḫā'in] vezninde) Īrān'da bir belde adıdır. Ve Ādem ʿaleyhi's-selām oğullarından birinin adıdır.

اَلْقَانُ [el-ḳān] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Bir cins şecer adıdır ki ondan yay düzerler, Türkīde kayın ağacı dedikleridir. Ve Yemen'de bir belde adıdır.

قَيْنِيَّةُ [Ḳayniyyet] (ḳāf'ın fethiyle) Dimaşḳ kurbünde Bābu Ṣaġīr karşısında selefte bir karye idi, hālen yeri besātīn olmuştur.

اَلْإِقْتِيْنَانُ [el-iḳtīnān] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Nebātāt tāb u tarāvet ve revnak bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَأَنَّ النَّبْتُ إِذَا حَسُنَ Ve bāgçe tamām çiçekler açıp zīb ü zīnet bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَأَنَّتِ الرَّوْضَةُ إِذَا أَخَذَتْ زُخْرُفَهَا

اَلتَّقْيِينُ [et-taḳyīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bezemek ve donatmak maʿnāsınadır; yukālu: قَيَّنَ الْجَارِيَةَ إِذَا زَيَّنَهَا

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك أ ن]

اَلْكَأْنُ [el-keʾn] (شَأْنٌ [şeʾn] vezninde) Şiddet bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: كَأَنَتْ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيِ اشْتَدَّتْ

[ك ب ن]

اَلْكَبْنُ [el-kebn] (غَبْنٌ [ġabn] vezninde) ve

اَلْكُبُونُ [el-kubūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir düzeye āheste mülāyemetle seğirtmek, ʿalā-kavlin kendi kendisini salıvermeyip kısa kısa seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَنَ الْفَرَسُ كَبْنًا وَكُبُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَدَا فِي اسْتِرْسَالٍ أَوْ قَصَّرَ فِي عَدْوِهِ Ve sevbin kenārını iç tarafına kıvırıp pervāz dikmek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَنَ الثَّوْبَ كَبْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ثَنَاهُ إِلَى دَاخِلٍ ثُمَّ خَاطَهُ Ve bir nesneyi keff ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَنَ هَدِيَّتَهُ إِذَا كَفَّهَا Şārih der ki burada هُدْبَة nüshaları galattır, sahīh olan هَدِيَّة [hediyyet]tir ki armağana denir. Kāle'l-Ezherī كُلُّ كَبْنٍ كَفٌّ Ve

كَبْنٌ [kebn] İhsānı komşulardan dirīg edip ecānibe īsār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَنَ فُلَانٌ إِذَا صَرَفَ مَعْرُوفَهُ عَنْ جَارِهِ إِلَى غَيْرِهِمْ Ve bir nesneden kıçınılıp ʿudūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَنَ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا كَعَّ وَعَدَلَ Ve bir adamın üst ve alt dişleri ağzının içine doğru girip yatık olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَبَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَتْ ثَنَايَاهُ مِنْ فَوْقُ وَأَسْفَلُ غَارَ الْفَمِ Ve yere sinip yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: كَبَنَ الظَّبْيُ إِذَا لَطَأَ بِالْأَرْضِ Ve

كَبْنُ الدَّلْوِ [kebnu'd-delv] Kovanın içine bükülüp dikilmiş pervāzına denir. Ve

كُبُونٌ [kubūn] سُكُونٌ [sukūn] maʿnāsınadır;

yukālu: كَبَنَ الشَّيْءُ كُبُونًا إِذَا سَكَنَ

اَلْكُبُنُّ [el-kubunn] ve

اَلْكُبُنَّةُ [le-kubunnet] (عُتُلٌّ [ʿutull] ve عُتُلَّةٌ [ʿutullet] veznlerinde) Münkabız, türş-rū, bahīl ve nākese denir, ʿalā-kavlin buhlünden nāşī yanında olana yāhūd gelen sāʾile nesne vermemek için başını yere dikip gözünü yukarı kaldırmaz olan nākese denir; yukālu: رَجُلٌ كُبُنٌّ وَكُبُنَّةٌ أَيْ كَزٌّ لَئِيمٌ أَوْ لَا يَرْفَعُ طَرْفَهُ بُخْلًا

اَلْمَكْبُونَةُ [el-mekbūnet] Şol ata denir ki kolları kısa ve karnı geniş ve kemikleri ince ve hurde ola, مَكْبُونٌ [mekbūn] dahi denir; cemʿi مَكَابِينُ [mekābīn]dir. Ve ivegen hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَكْبُونَةٌ أَيْ عَجِلَةٌ

اَلْإِكْبِينَانُ [el-ikbīnān] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Büzülüp burtulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْبَأَنَّ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ

اَلْمَكْبُونُ [el-mekbūn] مَكْبُونَةٌ [mekbūnet] dediği ata denir ki zikr olundu. Ve parmakları iri adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَكْبُونُ الْأَصَابِعِ أَيْ شَثْنُهَا Ve كُبَانٌ [kubān] dediği ʿillete mübtelā deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَكْبُونٌ إِذَا أَصَابَهُ الْكُبَانُ

اَلْكُبَانُ [el-kubān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Yemen ahālīsine mahsūs bir türlü taʿāmdır ki mısır buğdayından tertīb ederler. Ve deveye mahsūs bir maraz adıdır.

اَلْكُبْنَةُ [el-kubnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir güne laʿib ismidir.

اَلْكُبُنَّةُ [el-kubunnet] (دُجُنَّةٌ [ducunnet] vezninde) Kuru ekmeğe denir.

اَلْإِكْبَانُ [el-ikbān] (hemzenin kesriyle) Keff-i lisān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْبَنَ لِسَانَهُ عَنْهُ إِذَا كَفَّهُ

اَلْمُكْبَنُ [el-mukben] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Muhkem ve metīn şeyʾe denir; yukālu: رَجُلٌ مُكْبَنُ الْفَقَارِ أَيْ مُحْكَمُهُ

[ك ت ن]

اَلْكَتَنُ [el-keten] (kāf'ın ve tā-yı fevkiyyenin fethiyle) Ocaklarda ve baʿzı mahallerde olan tütün bulaşığına ve eserine denir ki is ve mücessemine kurum taʿbīr olunur; yukālu: بِهِ كَتَنٌ أَيْ لَطْخُ الدُّخَانِ Ve baʿzı dudakta olan morluğa denir; yukālu: بِشَفَتِهِ كَتَنٌ أَيْ سَوَادٌ Ve bir nesne lüzūcetli ve yelmeşik olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَتِنَ الشَّيْءُ كَتَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَزَّجَ Ve hurmā ağacının diplerinde olan toprağa denir. Ve kīr ve pāsa denir; yukālu: بِثَوْبِهِ كَتَنٌ أَيْ دَرَنٌ وَوَسَخٌ Ve bu manāların mecmūʿunda masdar olur; yukālu: كَتِنَ الدُّخَانُ بِالْبَيْتِ كَتَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَطَخَ بِهِ وَيُقَالُ كَتِنَ ثَوْبُهُ إِذَا دَرِنَ وَوَسِخَ

اَلْكِتْنُ [el-kitn] (kāf'ın kesriyle) ve

اَلْكَتِنُ [el-ketin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Çanağa denir.

اَلْكَتَّانُ [el-kettān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Maʿrūftur ki lisānımızda dahi kettān taʿbīr olunur; ondan nesc olunmuş siyāb harr ve berd ve yübūsette muʿtedildir, bedene yapışmaz ve onda kehle çok tevellüd eylemez. Ve

كَتَّانٌ [kettān] Su yüzünde olan yosuna denir. Ve su yüzünde olan selintiye ve hār u hāşāka ʿalā-kavlin köpüğüne denir.

اَلْكُتَّانُ [el-kuttān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir güne kızıl böcek ismidir ki arı gibi sokucu olur. Şārih der ki Yemen'de sivrisineğe denir; zāhiren kızıl nevʿidir.

كُتَانَةُ [Kutānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Medīne'de bir nāhiye adıdır.

اَلْكِتْنَةُ [el-kitnet] (kāf'ın kesriyle) Bir cins hoş-bū şecer adıdır.

اَلْمُكْتَبِنُّ [el-mukteʾinn] مُطْمَئِنٌّ [muṭmeʾinn]

vezninde ve zıddıdır ki muztarib ve bī-karār olan kimseye ve nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُكْتَئِنٌّ ضِدُّ مُطْمَئِنٍّ

اَلْإِكْتَانُ [el-iktān] (hemzenin kesriyle) Yapıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَكْتَنَهُ بِهِ إِذَا أَلْصَقَهُ بِهِ

[ك ث ن]

اَلْكُثْنَةُ [el-kuṯnet] (ṯā-yı müsellese ile غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Mersin ve söğüt çubuklarından örülmüş yassı tabak tarzında sepete denir ki üzerine günāgün çiçekler dizerler, ᶜalā-kavlin şol نَوَرْدَجَةٌ [neverdecet] yaᶜnī ince kamıştan ve tāze yapraklı çubuklardan örülmüş kafes tarzında sepete denir ki içinde şükūfe vazᶜ ederler, hālen çiçekçilerin sepeti olacaktır. Ve bu fi'l-asl lisān-ı Nebātīde كُثْنَا [kuṯnā] olmakla taᶜrīble كُثْنَةٌ [kuṯnet] dediler. Ve نَوَرْدَجَةٌ [neverdecet] neverde-i Fārisī muᶜarrebidir ki neverden lafzından ism-i mefᶜūldür, dürülmüş bükülmüş nesneye denir.

[ك د ن]

اَلْكَدَنُ [el-keden] (fethateynle) كَتَنٌ [keten] vezninde ve mürādifidir ki dudak morarmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَدِنَ مِشْفَرُ الْإِبِلِ كَدَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَتِنَ أَيِ اسْوَدَّ مِنْ رَعْيِ النَّبَاتِ Ve buğdaycık otunun yukarıları otlanıp dipleri kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَدِنَ الصِّلِّيَانُ إِذَا رُعِيَتْ فُرُوعُهُ وَبَقِيَتْ أُصُولُهُ

اَلْكِدْنَةُ [el-kidnet] (kāf'ın kesriyle) Deve hörgücüne denir. Ve vücūdda olan lahm ve şahm ve kuvvete denir; yukālu: إِنَّهُ لَذُو كِدْنَةٍ أَيْ ذُو شَحْمٍ وَلَحْمٍ وَقُوَّةٍ Burada قَوْمٌ nüshaları galat-ı mahzdır.

اَلْكَدِنُ [el-kedin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vücūdu lahm ve şahm ve kuvvet sāhibi adama denir. Ve müᵓennesi كَدِنَةٌ [kedinet] tir; yukālu: رَجُلٌ كَدِنٌ وَامْرَأَةٌ كَدِنَةٌ أَيْ ذُو لَحْمٍ وَشَحْمٍ وَقُوَّةٍ

اَلْمُكْدَنَةُ [el-mukdenet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Tavlı nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُكْدَنَةٌ أَيْ ذَاتُ كِدْنَةٍ

اَلْكَدْنُ [el-kedn] (kāf'ın fethiyle ve kesriyle) Hānede nisvān kısmı perdelenmek için çekilen zara denir, ᶜalā-kavlin hevdecde ve mihaffede nisvānın döşendikleri bez ve nihālī makūlesine denir. Ve nisvāna mahsūs mihaffe gibi bir güne merkeb adıdır. Ve pālāna denir, رَحْلٌ [raḥl] maᶜnāsına. Ve gönden düzülmüş havana denir ki içinde nesne döverler, aᶜrāb edevatındandır; cemᶜi كُدُونٌ [kudūn]dur.

اَلْكَدَانَةُ [el-kedānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) At ve deve kısmında olan هُجْنَةٌ [hucnet] maᶜnāsınadır ki baba tarafı ᶜArabī yaᶜnī soy olup ve ana tarafı soy olmamaktan ᶜibārettir; yukālu: بِهِ كَدَانَةٌ أَيْ هُجْنَةٌ

اَلْكَوْدَنُ [el-kevden] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

اَلْكَوْدَنِيُّ [el-kevdeniyy] (yā-yı nisbetle) Şol ata denir ki babası ᶜArabī ve anası boz at ola; yukālu: فَرَسٌ كَوْدَنٌ وَكَوْدَنِيٌّ أَيْ هَجِينٌ Ve fīl dedikleri hayvāna denir. Ve katıra denir, بَغْلٌ [baġl] maᶜnāsına. Ve semer beygirine ve eşkinsiz künd ata denir; yukālu: لَهُ كَوْدَنٌ أَيْ بِرْذَوْنٌ

اَلْكَدْنُ [el-kedn] (kāf'ın fethiyle) Bele sevbi kuşak gibi kuşanmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَدَنَ بِثَوْبِهِ كَدْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَنَطَّقَ بِهِ وَشَدَّ بِهِ

اَلْكَدَنُ [el-keden] (fethateynle) Havuzun ve kuyunun diplerinde kalan çamura denir, كَدَرٌ [keder] maᶜnāsına.

اَلْكِدَانُ [el-kidān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde)

Devenin başına bend ettikleri ipin fazla şuʿbesine denir ki onu dahi devenin başının bir tarafına çekip bend eylemekle deveyi zabt ve imsāk ederler. Müʾellif īcāz eylemekle şārih bu vechile beyān eylemiştir. Ve burada s̱ā-yı müsellese ile شُعْثَةٌ nüshaları galattır.

اَلْكِدْيَوْنُ [el-kidyevn] (فِرْعَوْنُ [firʿavn] vezninde) Zeytūn yağı tortusuyla yoğrulmuş ince toprağa denir ki onunla pāslı zırhların pāsını açıp cilā verirler.

[ك ر ن]

اَلْكِرَانُ [el-kirān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sāz kısmından lavtaya denir, ʿūd maʿnāsına, ʿalā-kavlin zil dediklerine denir, صَنْجٌ [ṣanc] maʿnāsına. Ve bādiyede bir mevziʿ adıdır.

كُرَانُ [Kurān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Dārābcird nām belde kurbünde bir belde adıdır.

كَرَّانُ [Kerrān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Işfahān'da bir mahalle adıdır. Ve Tūrān'da şehr-i Tübbet kurbünde bir belde adıdır. Ve Maġrib'de bir hısn adıdır.

كُرِينُ [Kurīn] (kāf'ın zammı ve rā'nın kesriyle) Ḫorāsān'da Ṭabes nāhiyesinde bir karyedir.

كِرْيَوْنٌ [Kiryevn] (عِذْيَوْطٌ [ʿizyevṭ] vezninde) İskenderiyye kurbünde bir karyedir.

اَلْكَرِينَةُ [el-kerīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Çengī ʿavrete denir; cemʿi كِرَانٌ [kirān] dır kāf'ın kesriyle; yukālu: إِمْرَأَةٌ كَرِينَةٌ أَيْ مُغَنِّيَةٌ

[ك ر ز ن]

اَلْكَرْزَنُ[el-kerzen] (جَعْفَرٌ [caʿfer] ve زِبْرِجٌ [zibric] veznlerinde) ve

اَلْكَرْزِينُ [el-kerzīn] (يَقْطِينٌ [yaḳṭīn] vezninde) Büyük baltaya denir.

كَارْزَنُ [Kārzen] (rā'nın sükūnu ve zāy'ın fethiyle) Semerḳand kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden Ebū Caʿfer Muḥammed b. Mūsā b. Recā el-Kārzenī ona mensūbdur.

كَارِزِينُ [Kārizīn] "ك،ر،ز" māddesinde zikr olundu.

[ك ر س ن]

اَلْكَرْسَنَّةُ [el-kersennet] (kāf'ın ve sīn'in fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Bir nevʿ şecer ismidir ki sagīr olur ve gılāf içre semerleri olur, musaddiʿ ve müsehhil ve demi zāhir-i cilde cāzib ve devābb kısmını müsemmin ve suʿāle nāfiʿ ve şarābla yoğrulmuşunu dīvāne kelb ısırdığı ve yılan soktuğu ve insān ısırdığı yere zımād nāfiʿdir. Baʿzı nüshada اَلْكَرْسَنَّةُ نَبْتٌ وَهُوَ الْكُشْنَى ʿibāretiyle mersūmdur. Ve müfredātta كَرْسَنَّةٌ [kersennet] Türkīde burçak ve Fārisīde kuşne ve gāv-dāne dedikleri galle ile mübeyyendir. Ve müʾellifin ʿan-karīb اَلْكَرْسَنَّةُ الْكُشْنَى taʿbīri bunu müʾeyyiddir.

[ك ر ك د ن]

اَلْكَرْكَدَّنُ [el-kerkedden] (kāf'ların ve dāl-ı müşeddenin fethiyle ve ʿāmme nūn'u müşedded ederler) Bir cins cānver ismidir ki fīli boynuzuna alıp götürür. Bu cānver Hindistān'da olur, başının vasatında kalın ve sivri bir boynuzu olur, baʿzı Hind tüccārlarında görülmüştür.

[ك ز ن]

كَزْنَةُ [Keznet] (zā-yı muʿceme ile وَزْنَةٌ [veznet] vezninde) Muhaddisīnden Muḥammed b. Dāvūd er-Rāzī lakabıdır.

[ك ش ن]

اَلْكُشْنَى [el-kuşnā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) كَرْسَنَّةٌ [kersennet] ismidir ki Fārisīde kusne ve Türkīde burçak dedikleri galledir.

كُشَانِيَةٌ [Kuşāniyet] (kāf'ın zammıyla) Bir belde adıdır, zāhiren Rūmili'de Keşan dedikleridir.

أَكْشُونِيَةٌ [Ekşūniyet] (hemzenin fethiyle) Maġrib'de bir beldedir.

[ك ش خ ن]

اَلْكَشْخَانُ [el-keşḫān] (ḫā-yı muʿceme ile سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir kavmin reʾīs ve serkārına denir; yukālu: هُوَ كَشْخَانُ الْقَوْمِ أَيْ رَئِيسُهُمْ Müʾellif "ك،ش،خ" māddesinde başka maʿnāya da zikr eyledi, pes onda nūn'u zāʾide olur.

اَلْكَشْخَنَةُ [el-keşḫanet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adama كَشْخَانُ [keşḫān] demek maʿnāsınadır; yukālu: كَشْخَنَهُ إِذَا قَالَ لَهُ يَا كَشْخَانُ

اَلتَّكْشِيخُ [et-tekşīḫ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) كَشْخَنَةٌ [keşḫanet] maʿnāsınadır; yukālu: كَشَخَهُ بِمَعْنَى كَشْخَنَهُ

[ك ش م ه ن]

كُشْمِيهَنَةُ [Kuşmīhenet] (kāf'ın zammı ve şīn'in sükūnu ve mīm'in kesri ve kalīlen fethi ve hā-i meftūha ile) Şehr-i Merv kazāsında bir kasabadır; üdebādan Muḥammed b. Mekkī b. Zurāʿ ve muhaddisāttan Kerīme bint Aḥmed ona mensūblardır, ehādīs şerhlerinde كُشْمِيهَنِيٌّ mütedāveldir.

[ك ع ن]

اَلْإِكْعَانُ [el-ikʿān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın cünbüş ve neşātına fütūr gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا فَتَرَ نَشَاطُهُ

ذُوكَنْعَانَ [Ẕū Kenʿān] Mülūk-i Yemen'de birinin lakabıdır, on endāze mikdārı kāmeti var idi. Garībdir ki müʾellif Kenʿān'ın ism-i İbn Nūḥ ʿaleyhi's-selām olduğunu ki gark olmuştur, kezālik ism-i vilāyet-i Hazret-i Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selām olduğunu ihmāl eylemiştir.

كُعَانَةُ [Kuʿānet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Bir hatun ismidir.

[ك ف ن]

اَلْكَفْنُ [el-kefn] (دَفْنٌ [defn] vezninde) Ekmeği pişmek için küle gömmek maʿnāsınadır; yukālu: كَفَنَ الْخُبْزَةَ فِي الْمَلَّةِ كَفْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَارَاهَا بِهَا Ve yün eğirmek maʿnāsınadır; yukālu: كَفَنَ الصُّوفَ إِذَا غَزَلَهُ Ve meyyite kefen sarmak maʿnāsınadır; yukālu: كَفَنَ الْمَيِّتَ إِذَا أَلْبَسَهُ الْكَفَنَ Ve

كَفْنٌ [kefn] Tuzsuz taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ كَفْنٌ أَيْ لَا مِلْحَ فِيهِ

اَلتَّكْفِينُ [et-tekfīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi meyyite kefen sarmak maʿnāsınadır; yukālu: كَفَّنَ الْمَيِّتَ بِمَعْنَى كَفَنَهُ

اَلْكَفَنُ [el-kefen] (fethateynle) Meyyite sarılan sevbe denir, sitr ve müvārāt maʿnāsındandır; cemʿi أَكْفَانٌ [ekfān]dır.

اَلْمُكَفِّنُ [el-mukeffin] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Tuzu ve sütü ve sāʾir katığı olmayan adama denir; yukālu: هُمْ مُكَفِّنُونَ أَيْ لَيْسَ لَهُمْ مِلْحٌ وَلَا لَبَنٌ وَلَا أُدْمٌ

اَلْمُكْتَفَنُ [el-muktefen] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) İsm-i mekāndır, cimāʿ hengāmında çöküp oturduğun mevkiʿe denir.

اَلْإِكْتِفَانُ [el-iktifān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznincde) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; maʿnāyı evvelden meʾhūzdur; yukālu: إِكْتَفَنَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا

اَلْكُفْنَةُ [el-kufnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Toprağı pāk ve münbit tarlaya denir ki her ne zerʿ olunsa inbāt eder ola.

اَلْكَفْنَةُ [el-kefnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir şecer adıdır. Cevherī zammıyla takyīd etmekle galat eyledi.

[ك ل ن]

كَلَانٌ [Kelān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ġaṭafān kabīlesi yurdunda bir kumsal adıdır.

كِلِينُ [Kilīn] (kāf'ın kesriyle) Rey eyāletinde bir kasabadır; fukahā-yı Şīʿa'dan Muḥammed b. Yaʿḳūb el-Kilīnī ona mensūbdur.

[ك م ن]

اَلْكُمُونُ [el-kumūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznin-de) Pusulanıp gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: كَمَنَ الرَّجُلُ وَكَمِنَ كُمُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا اسْتَخْفَى Ve bir adamın gözünde كُمْنَةٌ [kumnet] dediği ʿārıza zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَمِنَ الرَّجُلُ كُمُونًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ كُمِنَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُ كُمْنَةٌ

اَلْإِكْمَانُ [el-ikmān] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْمَنَهُ إِذَا أَخْفَاهُ

اَلْكَمِينُ [el-kemīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cenk hengāmında pusuya gizlenmiş ʿas-kere denir; yukālu: قَوْمٌ كَمِينٌ وَهُمُ الَّذِينَ يَكْمُنُونَ فِي الْحَرْبِ [Ve] قَوْمٌ [ḳavm] lafzının tezkīr ve teʾnīsi māddesinde zikr olundu. Ve كَمِينٌ [kemīn] kelimesi fethateynle كَمَنٌ [kemen] lafzından cemʿ olmak dahi muhtemeldir, قَطَنٌ [ḳaṭan] ve قَطِينٌ [ḳaṭīn] gibi. Ve Fārisīde pusuya "kemīn" denir, ʿArabīde dahi te-cevvüzen mümkindir. Ve sezilmeyerek bir işe dāhil olan adama denir; yukālu: هُوَ فِي ذَلِكَ الْأَمْرِ كَمِينٌ وَهُوَ الدَّاخِلُ فِي الْأَمْرِ لَا يُفْطَنُ لَهُ

اَلْكُمْنَةُ [el-kumnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Göze ʿārız olan dumanlığa denir, ʿalā-kavlin kızıl kızıl giciğe denir ki göz ʿillet-lerindendir; yukālu: أَصَابَتْ عَيْنَهُ كُمْنَةٌ أَيْ ظُلْمَةٌ فِي الْبَصَرِ أَوْ جَرَبٌ وَحُمْرَةٌ فِيهَا

اَلْكَمُونُ [el-kemūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki kuyruğunu aslā kal-dırmamak hasebiyle gebeliğini belirtip bildirmez ola; yukālu: نَاقَةٌ كَمُونٌ أَيْ كَتُومُ اللِّقَاحِ لَمْ تُشِلْ ذَنَبَهَا إِذَا لَقِحَتْ

اَلْكَمُّونُ [el-kemmūn] (تَنُّورٌ [tennūr] veznin-de) Maʿrūf dāne ismidir ki tahrīfle kimyon taʿbīr ettikleridir; bevl ve lebeni müdirr ve muharrik-i cuşāʾ ve hāzım ve riyāhı tārid ve tuz ile memzūgunu ibtilāʿ ağızdan akan salyarı kātıʿdır. Ve

كَمُّونُ حُلْوٌ [kemmūnun ḥulv] Anason de-dikleri dānedir. Ve

كَمُّونُ حَبَشِيٌّ [kemmūnun Ḥabeşiyy] Çörek otuna şebīh dānedir ki Türkīde Kefe kim-yonu dedikleridir. Ve

كَمُّونُ أَرْمَنِيٌّ [kemmūnun Ermeniyy] Kerāviyādır ki Kirmān kimyonu dedikle-ridir. Ve

كَمّونُ بَرِّيٌّ [kemmūnun berriyy] Kemmūn-ı esveddir ki kemmūn-ı Kirmānī dedikleridir.

اَلْمَكْمَنُ [el-mekmen] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vez-ninde) Gizlenecek yere denir ki pusu taʿbīr olunur.

دَارَةُ مَكْمَنٍ [Dāretu Mekmen] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِكْتِمَانُ [el-iktimān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَمَنَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَفَى

مُكَيْمِنُ الْجَمَّاءِ [Mukeyminu'l-Cemmāʾ] (مُعَيْقِلٌ [muʿayḳil] vezninde) ʿAḳīḳu

Medīne'de bir mevziʿdir.

[ك ن ن]

اَلْكِنُّ [el-kinn] (kāf'ın kesri ve nūn'un teşdīdiyle) Bir nesnenin içinde setr ve hıfz olunduğu vikāye ve mahfazaya, kezālik bir şeyʾin perdelenip gizleneceği sütreye denir. Ve eve ve odaya ıtlāk olunur; cemʿi أَكْنَانٌ [eknān] ve أَكِنَّةٌ [ekinnet] gelir, أَجِلَّةٌ [ecillet] vezninde.

اَلْكِنَّةُ [el-kinnet] ve

اَلْكِنَانُ [el-kinān] (kāf'ların kesriyle) Bunlar da bir nesnenin perdelenip gizleneceği sütreye denir.

اَلْكَنُّ [el-kenn] (kāf'ın fethiyle) ve

اَلْكُنُونُ [el-kunūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznin-de) Bir nesneyi setr ve pinhān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَّهُ كَنًّا وَكُنُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَتَرَهُ

اَلْإِكْنَانُ [el-iknān] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّكْنِينُ [et-teknīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِكْتِنَانُ [el-iktinān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bunlar da setr ve pinhān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكَنَّهُ وَكَنَّنَهُ وَاكْتَنَّهُ إِذَا سَتَرَهُ Ve

إِكْتِنَانٌ [iktinān] Gizlenip saklanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَّ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ Ve ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَّ الشَّيْءُ إِذَا ابْيَضَّ Zikri ātī كِنَّةٌ [kinnet]tendir.

اَلْإِسْتِكْنَانُ [el-istiknān] Bu dahi gizlenip saklanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكَنَّ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ

اَلْكُنَّةُ [el-kunnet] (kāf'ın zammıyla) Baʿzı hānenin duvarından cenāh tarzında çıkma şeh-nişīn makūlesine denir, ʿalā-kavlin kapı üzerinde yaptıkları saçağa ve sundurmaya denir yāhūd kapı üzerinde yaptıkları gölgeliğe denir yāhūd kilere denir yāhūd evlerde raf ve musandıra ve şīrvān makūlesine denir; cemʿi كِنَانٌ [kinān] dır, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve ʿArabdan bir kabīle adıdır; nisbetinde كِنِّيٌّ [Kinniy] ve كُنِّيٌّ[Kunniyy] denir kāf'ın kesri ve zammıyla, لِجِّيٌّ [licciy] ve لُجِّيٌّ [luc-ciyy] dedikleri gibi. Mazmūme tagyīr-i niseb kabīlinden olur. Mütercim der ki eʾimme-i nühāttan İbn Cinnī, كِنِّيٌّ [kinniyy] muʿarrebidir.

اَلْكَنَّةُ [el-kennet] (kāf'ın fethiyle) Bir ada-mın oğlunun zevcesine denir ki gelin taʿbīr olunur yāhūd karındaş hatununa denir, yenge taʿbīr olunur; cemʿi كَنَائِنُ [kenāʾin] dir, setr-i belīg ile mestūr olduklarına mebnīdir. Ve

كَنَّةُ [Kennet] Fāris ülkesinde bir mevziʿ adıdır.

اَلْكِنَّةُ [el-kinnet] (kāf'ın kesriyle) Aklığa denir; yukālu: بِهِ كِنَّةٌ أَيْ بَيَاضٌ

اَلْكِنَانَةُ [el-kinānet] (kāf'ın kesriyle) Deri-den olup aslā ağacı olmayan ok kuburuna denir, ʿalā-kavlin ber-ʿaks olanına denir; yukālu: نَثَرَ كِنَانَتَهُ وَهِيَ جَعْبَةٌ مِنْ جِلْدٍ لَا خَشَبَ فِيهَا أَوْ بِالْعَكْسِ Ve Kināne b. Ḫuzeyme bir kabīle pederidir.

اَلْمُسْتَكِنَّةُ [el-mustekinnet] (ism-i fāʿil bün-yesiyle) Derūnda muzmer olan hıkd ve kīneye denir.

اَلْكَانُونُ [el-kānūn] ve

اَلْكَانُونَةُ [el-kānūnet] Āteş ocağına de-nir, bürūdeti yāhūd āteşi setr eylediğine mebnīdir. Ve

كَانُونٌ [kānūn] Kalb-i şitāda iki şehr-i Rūmī ismidir ki kānūn-ı evvel ve kānūn-ı sānī

taᶜbīr olunur. Şārih der ki ᶜinde'l-baᶜz كَانُونٌ [kānūn] lafz-ı Süryānīdir, kış mevsimine denir ve ᶜindel-baᶜz ᶜArabīdir, sakīl maᶜnāsından meᵓhūzdur. Ve

كَانُونٌ [kānūn] Sakīl ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَانُونٌ أَيْ ثَقِيلٌ Nās kendiyi görünce sıkletinden ihtifā eylediklerine mebnīdir yāhūd ocak ᶜalevi gibi çaldığı tasavvuruyladır.

مَكْنُونَةُ [Meknūnet] Zemzem kuyusunun ismidir, selefte medfūn olduğuna mebnī.

كَنٌّ [Kenn] (kāf-ı meftūha ile) Bir dağın adıdır. Ve Ḳaṣrān nāhiyesinde bir karye ismidir.

كَنَنٌ [Kenen] (fethateynle) Ṣanᶜā-i Yemen türābında bir dağın adıdır.

كَنِينَةُ [Kenīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

اَلْكَنْكَنَةُ [el-kenkenet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneden korkup kaçmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَنْكَنَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ Ve tenbellikten dāᵓimā evde oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَنْكَنَ الرَّجُلُ إِذَا كَسِلَ وَقَعَدَ فِي الْبَيْتِ

كَنُونُ [Kenūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Semerḳand şehrinde bir mahalledir.

[ك و ن]

اَلْكَوْنُ [el-kevn] (عَوْنٌ [ᶜavn] vezninde) ve

اَلْكَيْنُونَةُ [el-keynūnet] (صَيْرُورَةٌ [ṣayrūret] vezninde ki دَيْمُومَةٌ [deymūmet] gibi tahfīfen vāv yā'ya mübeddeldir ki vezni فَعْلُولَةٌ [faᶜlūlet] olur yāhūd aslı كَيْوَنُونَةٌ [keyvenūnet]tir, فَيْعَلُولَةٌ [feyᶜalūlet] vezninde, vāv yā'ya kalb ve idgām ve tahfīf olunmuştur) Olmak, hades maᶜnāsınadır ki bir nesnenin hudūs ve vukūᶜundan ᶜibārettir, Fārisīde būden mürādifidir; yukālu: كَانَ الشَّيْءُ يَكُونُ كَوْنًا وَكَيْنُونَةً إِذَا حَدَثَ Nahviyyūn ona tāmme ıtlāk ederler ki وَجَدَ ve وَقَعَ ve ثَبَتَ ve حَدَثَ maᶜnāsınadır. Ekserī ahdāsa dāhil olur, li-nüktetin zevāta da dāhil olur. Ve كَانَ kelimesi ki fiᶜl-i māzīdir, eger mücerred zamān-ı māzīden ᶜibāret olursa fiᶜl-i nākıs olmakla habere muhtāc olur, fāᶜilini ismiyyet üzere refᶜ ve mefᶜūlünü haberiyyet üzere nasb eder. Ve bunun masdarı كَوْنٌ [kevn] ve كِيَانٌ [kiyān] ve كَيْنُونَةٌ [keynūnet]tir; yukālu: كَانَ زَيْدٌ قَائِمًا أَيْ وَقَعَ مِنْهُ الْقِيَامُ فِي الْمَاضِي وَانْقَطَعَ

Mütercim der ki Şeyḫ Raḍī beyānına göre fiᶜl-i nākıs olan كَانَ lafzı elbette masdarı olan كَوْنٌ [kevn]-i mutlaka yaᶜnī mutlakan husūle ve haberi كَوْنٌ [kevn]-i mahsūsa delālet eder ve efᶜāl-i nākısa bahsinde nefīs kelimātı olmakla mürācaᶜat ve istifāde oluna. Ve eger bir nesnenin vukūᶜ ve hudūsundan ᶜibāret olursa habere muhtāc olmaz. Ve Sībeveyhi كَانَ kelimesini fiᶜl-i müteᶜaddīye temsīl ile كُنَّاهُمْ kelāmını tecvīz eyledi ki كُنَّا لَهُمْ maᶜnāsınadır. Ve ᶜArablar كُنْتُ الْغَزْلَ derler, غَزَلْتُهُ maᶜnāsına. Burada كَانَ [kāne] غَزَلَ [ġazele] maᶜnāsınadır; niteki Şeyḫ Raḍī dahi sebt etmiştir. Ve bunda ve sāᵓirinde mecāzdır. Ve كَانَ kelimesi baᶜzen zāᵓid olur; yukālu: نَزَلَ فُلَانٌ عَلَى كَانَ خَتَنِهِ أَيْ عَلَى خَتَنِهِ Ve tekeffül ve taᶜahhüd maᶜnāsına olur; yukālu: كَانَ عَلَيْهِ كَوْنًا وَكِيَانًا أَيْ تَكَفَّلَ بِهِ ve yukālu: كُنْتُ الْكُوفَةَ أَيْ بِالْكُوفَةِ ve yukālu: مَنَازِلُ أَقْفَرَتْ كَأَنْ لَمْ يَكُنْهَا أَحَدٌ أَيْ لَمْ يَكُنْ بِهَا Ve bunlar hazf ve īsāl kabīlindendir. Ve كَانَ kelimesi tāmme olur, ثَبَتَ maᶜnāsına; ve minhu: كَانَ اللهُ وَلَا شَيْءَ مَعَهُ Ve her şeyᵓin sübūtu muktezāsı üzere olmakla Ḫudā-yı müteᶜālin sübūtu ezeliyyetten ᶜibārettir.

Mütercim der ki ehl-i tahkīk dediler ki

şān-ı rabbānīden كَوْنٌ [kevn]-i māzī ile taʿbīr zamāndan hālī ihbār-ı mahzdır, zīrā Hak celle ve ʿalā zamāndan münezzehtir, fe-minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَكَانَ اللهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ Pes bu makūle taʿbīrāt bi-tarīki't-tecrīd maʿnā-yı māzevīyi iskātla maʿnā-yı ihbārı isbāta mahmūldür. Ve bunun nazīri ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ﴾ āyetidir ki heyʾeti iskātla hadesi isbāttan ʿibārettir: تَسْمَعُ بِالْمُعَيْدِيِّ kelāmı dahi bu kabīldendir, hattā Sībeveyhi'den menkūldür ki كَانَ kelimesi hemān vücūd ve tahkīka delālet eder. İntehā.

Ve كَانَ kelimesi hades maʿnāsına olur, niteki zikr olundu; ke-kavli'ş-şāʿir: "إِذَا حَضَرَ كَانَ الشِّتَاءُ فَأَدْفِئُونِي" أَيْ إِذَا حَدَثَ الشِّتَاءُ Ve maʿnāsına olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ﴾ وَقَعَ Ve maʿnāsına olur; ke-kavlihi: "مَا شَاءَ اللهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ" Ve أَقَامَ maʿnāsına olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "كَانُوا وَكُنَّا فَمَا نَدْرِي عَلَى مَهَلٍ" Ve صَارَ maʿnāsına olur ki fiʿl-i nākıs olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ Ve istikbāl maʿnāsına olur, yaʿnī müstakbelde istiʿmāl olunur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾ Ve muḍiyy-i münkatıʿ maʿnāsına olur ki tāmme olur, niteki zikr olundu; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ﴾ اَلْآيَة Ve hāl maʿnāsına olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾ Bunların cümlesi mecāzdır. Ve ʿArablar bugz ve ʿadāvet ettikleri düşmanları hakkında لَا خُلِقَ وَلَا كَانَ وَلَا يَكُونُ derler maʿnāsına ki mevtinden kināyedir.

اَلْكَائِنَةُ [el-kāʾinet] Hādise maʿnāsınadır; yukālu: كَانَتْ كَائِنَةً عَظِيمَةً أَيْ حَادِثَةً

اَلتَّكْوِينُ [et-tekvīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) İhdās maʿnāsınadır ki oldurmak taʿbīr olunur; yukālu: كَوَّنَهُ أَيْ أَحْدَثَهُ Ve var eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَوَّنَ اللهُ الْأَشْيَاءَ أَيْ أَوْجَدَهَا Sıfat-ı تَكْوِينٌ [tekvīn] bundandır.

اَلْمَكَانُ [el-mekān] ve

اَلْمَكَانَةُ [el-mekānet] (mīm'lerin fethiyle) İsm-i mekānlardır, mahall-i kevn ü husūl maʿnāsınadır; cemʿi أَمْكِنَةٌ [emkinet] ve أَمَاكِنُ [emākin] gelir. Ve

مَكَانَةٌ [mekānet] Pāye ve menzilet maʿnāsına müstaʿmeldir, mertebe ve menzile ve mevkiʿ gibi; yukālu: رَفِيعُ الْمَكَانَةِ أَيِ الْمَنْزِلَةِ Ve zamīrde menvī ve maksūd olan cihete ıtlāk olunur, مَكِينَةٌ [mekīnet] dahi bu maʿnāyadır; tekūlu: مَضَيْتُ مَكَانَتِي وَمَكِينَتِي أَيْ طِيَّتِي Müʾellif lafzına nazar ile مَكَانٌ [mekān] ı "م،ك،ن" māddesinde dahi sebt eylemiştir.

اَلْكُنْتِيُّ [el-kuntiyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) ve

اَلْكُنْتُنْتِيُّ [el-kuntuniyy] (nūn ziyādesiyle) ve

اَلْكَوْنِيُّ [el-kevniyy] (عَوْنِيٌّ [ʿavniyy] vezninde) Muʿammer ve sāl-horde adama ıtlāk olunur; gūyā ki كُنْتُ فِي شَبَابِي كَذَا أَوْ فِي زَمَانِ كَذَا وَكَانَ هُوَ فِيهِ كَذَا kavllerine mensūblardır; yukālu: هُوَ كُنْتِيٌّ وَكُنْتُنْتِيٌّ وَكَوْنِيٌّ أَيِ الْكَبِيرُ الْعُمُرِ

اَلْإِكْتِيَانُ [el-iktiyān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Kefīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَانَ عَلَيْهِ إِذَا تَكَفَّلَ بِهِ

كَيْوَانُ [Keyvān] (أَيْوَانٌ [eyvān] veznince) Zuḥal yıldızının ismidir ki gayr-i munsarıftır, lafz-ı aʿcemīdir.

سَمْعُ الْكِيَانِ [Semʿu'l-Kiyān] (جَمْعُ الْقِيَانِ [cemʿu'l-ḳiyān] veznince) ʿAcem tāʾifesinin bir kitābları ismidir. Mütercim-i hakīr der ki ʿAbdulḳādir-i Baġdādī ʿaleyhi'r-rahme dedi ki كِيَانٌ [kiyān] Fürs-i kadīm lisānında ʿanāsır ve tabāyiʿ maʿnāsınadır. Ve سَمْعُ الْكِيَانِ

[Semʿu'l-Kiyān] sīn'in fethi ve kesriyle muzāf olarak bir kitāb ismidir ki Arisṭū teʾlīfidir, mebādī-i ʿilm-i tabīʿīyi müştemildir, ecsām beyninde müşterek olan ahvālin tabāyiʿinden bahs eder. Ve İmām Cevālīḳī *Edebu'l-Kātib* nām kitābın hutbesi şerhinde dedi ki Semʿu'l-Kiyān Arisṭū müʾellefātından bir kitābdır, كِيَانٌ [kiyān] Süryānīde tabīʿat maʿnāsınadır. Ve ʿinde'l-hukemāʾ tabīʿat-ı ecsāmı mevāziʿine sarf ve tahrīk eden maʿnādan ʿibārettir, mücessedi semt-i esfele ve nārı semt-i ʿulvīye tahrīk eden maʿnā gibi. Ve شَمْعٌ [şemʿ] şīn-i muʿceme ile صِيتٌ [ṣīt] maʿnāsınadır. Kitāb-ı mezbūr mebādī-i ʿilm-i tabīʿī olmak hasebiyle müteʿallimin ʿilm-i mezbūrdan ibtidā güş-zedi olmakla tesmiye eylemiştir. Baʿdehu taʿrīb edip mühmele ile سَمْعُ الْكِيَانِ [Semʿu'l-Kiyān] dediler.

اَلْإِسْتِكَانَةُ [el-istikānet] (إِسْتِقَامَةٌ [istiḳāmet] vezninde) Huzūʿ ve tevāzuʿ eylemek maʿnāsınadır; إِسْتَكَانَ لَهُ إِذَا خَضَعَ Müʾellif bunu "س،ك،ن" māddesinde إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] olmak üzere resm ve burada كَوْنٌ [kevn] den إِسْتِفْعَالٌ [istifʿāl] ʿadd eylemiştir, ihtilāfa mebnīdir. Şārih der ki baʿzılar "ك،ي،ن Ḥ māddesinden olduğuna zāhib olmuştur, كَوْنٌ [kevn]den olduğu garībdir, meger tekellüf oluna.

اَلتَّكَوُّنُ [et-tekevvun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Deprenmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَكَوَّنَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ

[ك ه ن]

اَلْكَهَانَةُ [el-kehānet] (kāf'ın fethiyle) Gāyibden haber vermek maʿnāsınadır ki fālcılık eylemek ve bakıcılık eylemek taʿbīr olunur; yukālu: كَهَنَ لَهُ الرَّجُلُ وَكَهُنَ كَهَانَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا قَضَى لَهُ بِالْغَيْبِ

اَلتَّكَهُّنُ [et-tekehhun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَلتَّكْهِينُ [et-tekhīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde ki تَفَعُّلٌ [tefaʿul] bābından nādir olarak masdardır) Bu dahi kāhinlik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَهَّنَ الرَّجُلُ تَكَهُّنًا وَتَكْهِينًا بِمَعْنَى كَهَنَ

اَلْكَاهِنُ [el-kāhin] Fālcıya ve bakıcıya denir; cemʿi كَهَنَةٌ [kehenet] gelir fetehātla ve كُهَّانٌ [kuhhān] gelir, رُمَّانٌ [rummān] vezninde. Ve

كَاهِنٌ [kāhin] Bir adamın umūr ve havāyicini rüʾyet ve idāre eden kimseye denir, kethudā gibi; yukālu: هُوَ كَاهِنٌ لَهُ أَيْ يَقُومُ بِأَمْرِهِ فِي حَاجَتِهِ وَيَسْعَى

اَلْكِهَانَةُ [el-kihānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kāhinlik hirfetine denir. Şārih der ki selefte ʿArablarda kāhinler olur idi, Şiḳḳ ve Seṭīḥ nām eşhās gibi, şeyātīn-i āsumāna ʿurūcdan memnūʿ olmamakla baʿzı havādis ve ahbārı ferişte lerden istirāk edip onlara nakl eylemeleriyle ihbār ederler idi. Baʿdehu Fāhr-i enām ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri zuhūrlarında memnūʿ oldular. Ve baʿzılar cinn tāʾifesinden huddām iddiʿā ederler, cinn ise gaybı bilmez; lā yaʿlemu illallāhu.

اَلْمُكَاهَنَةُ [el-mukāhenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseye müsaʿade ve iʿānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَاهَنَهُ إِذَا حَابَاهُ

اَلْكَاهِنَانِ [el-Kāhinān] İki kabīledir.

[ك ي ن]

اَلْكَيْنُ [el-keyn] (زَيْنٌ [zeyn] vezninde) Tevāzuʿ ve huzūʿ eylemek maʿnāsınadır; كَيْنٌ [keyn]-i ātīden meʾhūzdur; yukālu: كَانَ لَهُ يَكِينُ كَيْنًا إِذَا خَضَعَ Ve

كَيْنٌ [keyn] Nisvān fercinin dāhilinde olan ete denir, ʿalā-kavlin çekirdeğin etrāfında olan pürüzler gibi pürtük pürtük hurde bezceğizlere denir; yāhūd lahm-ı zāʾidine denir; cemʿi كُيُونٌ [kuyūn] gelir.

اَلْإِكْتِيَانُ [el-iktiyān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Mahzūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَانَ الرَّجُلُ إِذَا حَزِنَ

اَلْكَيْنَةُ [el-keynet] (تَمْرَةٌ [temret] veznin-de) سِدْرٌ [sidr] ağacının yemişine denir ki ʿArabistān kirazı taʿbīr olunur. Ve kefālet maʿnāsınadır.

اَلْكِينَةُ [el-kīnet] (kāf'ın kesriyle) Adamı zelīl ve hākisār eden şiddet ve mihnete de-nir; yukālu: وَقَعَ فِي كِينَةٍ أَيْ شِدَّةٍ مُذِلَّةٍ Ve hālet maʿnāsınadır; yukālu: بَاتَ فُلَانٌ بِكِينَةِ سُوءٍ أَيْ بِحَالَةِ سُوءٍ

كَأَيِّنْ [ke-eyyin] (kāf'ın ve hemzenin fethi ve yā-yı müşeddedenin kesriyle) ve

كَائِنْ [kāʾin] (كَاعِنْ [kāʾin] vezninde) lü-gattir) كَمْ [kem] maʿnāsınadır haberde ve istifhāmda. Ve bu kāf-ı teşbīhle münev-ven olan أَيٌّ kelimesinden mürekkebdir, ona bināʾen nūn üzere vakf olunması cāʾizdir; şārih der ki Muṣḥaf-ı ʿOṩmānī'de nūn'la mersūmdur.

Ve كَمْ kelimesine beş hālde muvāfık olur ki ibhām ve temyīze ihtiyāc ve mebnī ol-mak ve sadr-ı kelāmda lāzım olmak ve baʿzen ifāde-i tenkīr ve baʿzen istifhām hāletleridir. Ve hālet-i ahīre nādirdir. Ve Ubeyy b. Kaʿb, İbn Mesʿūd hazretleri-ne كَأَيِّنْ تَقْرَأُ سُورَةَ الْأَحْزَابِ آيَةً Yaʿnī "Sūre-i Ahzāb'ı kaç āyet ʿadd edersin?" diye suʾāl eyledikte cevābında: "ثَلَاثًا وَسَبْعِينَ" dedi. Ve كَمْ [kem] lafzına beş umūrda muhālif olur: Evvel كَأَيِّنْ mürekkebdir ve كَمْ kavl-i sahīh üzere basīttir. Sānī كَأَيِّنْ kelimesinin mümeyyizi ekserī مِنْ ile mecrūr olur, hattā İbn ʿUṣfūr lüzūmuyla hükm eyledi. Sālisā كَأَيِّنْ lafzı ʿinde'l-cumhūr istifhāmiyye ol-maz. Rābiʿā mecrūr olarak vākiʿ olmaz; baʿzılar tecvīz eylediler, ke-kavlike بِكَأَيٍّ تَبِيعُ هَذَا Hāmisā bunun haberi müfred ola-rak vākiʿ olmaz.

اَلْمُكْتَانُ [el-muktān] (مُغْتَابٌ [muġtāb] vez-ninde) Kefīl maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مُكْتَانٌ لَهُ أَيْ كَفِيلٌ

اَلْإِكَانَةُ [el-ikānet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Zelīl ve hākisār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكَانَهُ اللهُ إِذَا خَضَعَهُ وَأَدْخَلَ عَلَيْهِ الذُّلَّ

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل ب ن]

اَللَّبْنُ [el-lebn] (غَبْنٌ [ġabn] vezninde) Çok yemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَبَنَ الرَّجُلُ لَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَ كَثِيرًا Ve pek vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَبَنَهُ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve bir adama süt içirmek maᶜnāsınadır; yukālu: لَبَنَهُ لَبْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا سَقَاهُ اللَّبَنَ

لُبْنٌ [Lubn] (lām'ın zammıyla) Bir dağ adıdır.

لِبْنٌ [Libn] (lām'ın kesriyle) Tarīk-i Yemen üzere hudūd-ı haremden bir had ve sınırın ismidir.

اَللِّبْنُ [el-lebin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kerpice denir, çamurdan kesip yapı yaparlar, vāhidi لَبِنَةٌ [lebinet]tir; bunda lām'ın kesriyle إِبِلٌ [ibil] gibi ve kesreteynle de cāᵓizdir. Ve şol meclise denir ki onda umūr-ı mühimmeler rüᵓyet olunmuş ola, kādī mahkemesi gibi; yukālu: مَجْلِسٌ لَبِنٌ أَيْ تَقْضِي فِيهِ اللُّبَانَةُ Ve sütü pek seven adama denir; yukālu: هُوَ لَبِنٌ أَيْ مُحِبُّ اللَّبَنِ

اَلتِّلْبِينُ [et-telbīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Kerpiç kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: لَبَنَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ اللَّبَنَ Ve

تَلْبِينٌ [telbīn] تَلْبِينَةٌ [telbīnet] dediği taᶜāma denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَللَّبُونُ [el-lebūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi sütü pek seven adama denir. Ve sütü çok olan hayvāna denir, ᶜalā-kavlin sütü müctemiᶜ olmak için sağılmayıp memesinde terk ve ibkā olunmuş hayvāna denir. Ve baᶜzılar dedi ki لَبُونٌ [lebūn] ve لَبُونَةٌ [lebūnet] mutlakan sütlü hayvāna denir, gerek çok ve gerek az olsun; cemᶜi لِبَانٌ [libān] ve لِبْنٌ [libn] gelir lām'ların kesriyle ve لُبْنٌ [lubn] gelir lām'ın zammıyla ve لَبَائِنُ [lebāᵓin] gelir; yukālu: نَاقَةٌ لَبُونٌ أَيْ ذَاتُ لَبَنٍ يَعْنِي كَثِيرٍ أَوْ تُرِكَ فِي ضَرْعِهَا أَوِ اللَّبُونُ وَاللَّبُونَةُ ذَاتُ اللَّبَنِ غَزِيرَةً كَانَتْ أَوْ بَكِيَّةً

إِبْنُ لَبُونٍ [ibn lebūn] Şol erkek deve yavrusuna denir ki iki yaşını doldurmuş ola, ᶜalā-kavlin üçüncüye girmiş ola; müᵓennesi إِبْنَةُ لَبُونٍ [ibnetu lebūn]dur, anası gayrı yavru doğurmakla ذَاتُ اللَّبَنِ olduğuna mebnīdir.

بَنَاتُ لَبُونٍ [benātu lebūn] عُرْفُطٌ [ᶜurfuṭ] ağacının hurdelerine denir.

اَللَّبِنَةُ [el-lebinet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَللَّبِينَةُ [el-lebīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْمُلْبِنُ [el-mulbin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) ve

اَلْمُلْبِنَةُ [el-mulbinet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Bunlar da sütlü hayvāna denir yāhūd sütü birikmek için sağılmayıp memesinde terk ve ibkā olunmuşa denir.

اَلْمَلْبَنَةُ [el-melbenet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Şol ota denir ki otlayan hayvānın sütü firāvān olur ola; yukālu: عُشْبٌ مَلْبَنَةٌ أَيْ تَغْزُرُ عَنْهُ أَلْبَانُ الْمَاشِيَةِ

اَلْمَلْبُونُ [el-melbūn] Şol adama denir ki sütü pek çok içmekle dimāgına teᵓsīr edip sarhoş ola. Bu keyfiyyet deve sütüne mahsūstur. Ve süt ile perverde ata denir, لَبِينٌ [lebīn] dahi denir, أَمِيرٌ [emīr] vezninde; yukālu: فَرَسٌ مَلْبُونٌ وَلَبِينٌ أَيِ الْمُغَذَّى بِاللَّبَنِ

اَلْإِلْبَانُ [el-ilbān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın sütü çok olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْبَنَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ لَبَنُهُمْ فَهُمْ لَابِنُونَ Ve hayvānın memesine süt gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْبَنَتِ النَّاقَةُ إِذَا نَزَلَ اللَّبَنُ

فِي ضَرْعِهَا Ve تَلْبِينَةٌ [telbīnet] dediği taʿām tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْبَنَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ التَّلْبِينَةَ

اَللَّبَنُ [el-leben] (fethateynle) Süte denir, Fārisīde şīr derler. Ve

لَبَنُ الشَّجَرِ [lebenu'ş-şecer] Ağaçlardan hāsıl olan suya ıtlāk olunur.

اَللَّابِنُ [el-lābin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Niseb üzeredir, sütü çok kimseye denir; yukālu: قَوْمٌ لَابِنُونَ أَيْ كَثِيرُ اللَّبَنِ

اَلْإِسْتِلْبَانُ [el-istilbān] Süt taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلْبَنَ الْقَوْمُ إِذَا طَلَبُوا اللَّبَنَ

بَنَاتُ لَبَنٍ [benātu leben] Hayvānātta olan şol bağırsaklara denir ki süt onlarda hādis olur.

اَلْمِلْبَنُ [el-milben] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Süt süzecek süzgüye denir. Ve süt sağacak kaba denir ki külek taʿbīr olunur. Ve kerpiç kesecek kalıba denir, ʿalā-kavlin kerpiç taşıyacak teskereye denir.

اَلْمِلْبَنَةُ [el-milbenet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Kaşığa denir, مِلْعَقَةٌ [milʿaḳat] maʿnāsına.

اَلتَّلْبِينُ [et-telbīn] ve

اَلتَّلْبِينَةُ [et-telbīnet] (tā'ların fethiyle) Bir türlü bulamaç aşına denir ki un kepeğini süt ile ve bal ile āmīhte edip tertīb ederler.

اَللَّوَابِنُ [el-levābin] Hayvānın memelerine ıtlāk olunur.

اَلْإِلْتِبَانُ [el-iltibān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Süt emmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَبَنَ الرَّضِيعُ إِذَا ارْتَضَعَ

اَللِّبَانُ [el-libān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Emmeğe denir, رَضَاعٌ [reḍāʿ] maʿnāsına; ve minhu yukālu: هُوَ أَخُوهُ بِلِبَانِ أُمِّهِ قَالَ الشَّارِحُ وَلَا يُقَالُ بِلَبَنِ أُمِّهِ

اَللُّبَانُ [el-lubān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kündür ismidir ki günlük taʿbīr olunan zamktır ki edviyedendir. Ve çam ağacına denir. Ve şol hācete denir ki fakr ve ihtiyāc cihetinden olmayıp mühimme ve maslahat cihetinden ola; bunda müfredi لُبَانَةٌ [lubānet]tir; yukālu: قَضَى فُلَانٌ لُبَانَتَهُ أَيْ حَاجَتَهُ الْمُهِمَّةَ

اَللُّبَانُ [el-lebān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Göğüse denir, sadr maʿnāsına; ʿalā-kavlin ortasına yāhūd iki memenin aralığına denir yāhūd at ve katır makūlesi bütün tırnaklı dābbenin hāssaten göğsüne denir.

اَللِّبْنُ [el-lebin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَللَّبِينُ [el-lebīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَللِّبْنَةُ [el-libnet] (lām'ın kesriyle) Libāsın koltuğuna dikilen parçaya denir ki hıştek ve eğindirik taʿbīr olunur.

اَللُّبْنَةُ [el-lubnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Lokmaya yāhūd büyüğüne denir.

أَلْبَانُ [Elbān] (hemze-i meftūha ile) Bir dağın adıdır. Ve Ḥicāz'da bir karye adıdır. Ve Ḳuds ile Nābulus beyninde bir mevziʿ adıdır.

لُبْنَانُ [Lubnān] (lām'ın zammıyla) Şām'da bir dağın adıdır, hālen Kırklar Dağı dedikleridir ki ʿibādet-gāh-ı evliyā-ı kirāmdır.

اَللُّبَيَّانُ [el-Lubeyyān] (musaggar bünyesiyle) Bir mevziʿ adıdır.

لَبُونُ [Lebūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir beldedir.

لُبْنَةُ [Lubnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İfrīḳiyye'de bir karyedir.

يَلَابِنُ [Yelābin] (yā-yı tahtiyye-i meftūha ile) Ḥarre-i Benī Suleym ile Cibāl-i Tihāme beyninde bir vādī ismidir yāhūd ismi يَلْبَنُ [Yelben]dir, جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-

de, etrāfı iʿtibārıyla cemʿlenmiştir.

لُبْنَى [Lubnā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Bir hatun ismidir. Ve bir feresin adıdır. Ve bir şecer ismidir ki ʿasel kıvāmında bi-nefsihi seyelān eder, zamkı olur, niteki "ع،س،ل" māddesinde beyān olundu ki tahrīfle ʿasel-bend dedikleri buhūrdur.

اَللُّبْنَانِيَّةُ [el-lubnāniyyet] (عُثْمَانِيَّةٌ [ʿuşmāniyyet] vezninde) Hācet-i ʿazīmeye denir.

لُبَيْنَى [Lubeynā] (musaggar bünyesiyle) Bir hatun adıdır. Ve İblīs-i melʿūnun kızı ismidir. Ve Uḳays nām kimsenin kızı ismidir. Ve Zufer b. Ḫuneys b. el-Ḥaddāʾ el-Kelbī feresinin ismidir.

اَلتَّلَبُّنُ [et-telebbun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Eğlenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَبَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَكَّثَ وَتَلَدَّنَ

أَبُولُبَيْنٍ [ebū lubeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Zekerin künyesidir, suyu seyelān eylediği tasavvuruna mebnīdir.

[ل ت ن]

اَللَّتِنُ [el-letin] (tā-yı fevkiyye ile كَتِفٌ [ketif] vezninde) Tatlı nesneye denir; yukālu: هُوَ لَتِنٌ أَيْ حُلْوٌ

اَللُّتُنَّةُ [el-lutunnet] (دُجُنَّةٌ [ducunnet] vezninde) Kirpiye denir, قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde; ve minhu yukālu: مَتَى لَمْ نَقْضِ التُّلُنَّةَ أَخَذَتْنَا اللُّتُنَّةُ Ve تُلُنَّةٌ [tulunnet] hācet maʿnāsınadır.

[ل ج ن]

اَللَّجْنُ [el-lecn] (lām'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَجَنَهُ لَجْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَحَسَهُ Ve deveye yedirmek için ağacın yapraklarını silkip una yāhūd arpaya karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: لَجَنَ الْوَرَقُ إِذَا خَبَطَهُ وَخَلَطَهُ بِدَقِيقٍ أَوْ شَعِيرٍ

اَلتَّلْجِينُ [et-telcīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi لَجْنٌ [lecn]-i varak maʿnāsınadır; yukālu: لَجَّنَ الْوَرَقَ بِمَعْنَى لَجَنَهُ

اَللَّجَنُ [el-lecen] (fethateynle) Silkip una yāhūd arpaya karıştırılmış yaprağa denir ki deveye ʿalef ederler.

اَللَّجِنُ [el-lecin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kirli pāslı nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ لَجِنٌ أَيْ وَسِخٌ

اَلتَّلَجُّنُ [et-teleccun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesne yelmeşik olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَجَّنَ الشَّيْءُ إِذَا تَلَزَّجَ Ve bir adamın başı yaykanıp iyice pāk olmamakla kirlice kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَجَّنَ رَأْسُهُ إِذَا غَسَلَهُ فَلَمْ يُنَقِّهِ

اَللِّجَانُ [el-licān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَللُّجُونُ [el-lucūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Deve harūnluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَجَنَ الْبَعِيرُ لِجَانًا وَلُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَنَ Ve ağır ağır künd ve kāhil yürümek maʿnāsınadır; yukālu: لَجَنَ فِي الْمَشْيِ إِذَا ثَقُلَ

اَللَّجُونُ [el-lecūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Harūn deveye denir; müzekker ve müʾennese vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ وَجَمَلٌ لَجُونٌ أَيْ حَرُونٌ

اَللُّجَيْنُ [el-luceyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Gümüşe denir; yukālu: عِنْدِي لُجَيْنٌ أَيْ فِضَّةٌ

اَللَّجِينُ [el-lecīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Devenin ağzı köpüğüne denir.

اَللَّجْنَةُ [el-lecnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol cemāʿate denir ki bir husūs zımnında müctemiʿ olup ve ona rızā-dāde olalar.

اَللَّجَنُ [el-lecen] (fethateynle) Bir nesneye ilişmek maʿnāsınadır; yukālu: لَجِنَ بِهِ لَجَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِقَ

[ل ح ن]

اَللَّحْنُ [el-laḥn] (lām'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Masūg ve mevzūᶜ olan savta denir ki hānende āvāzesidir, Türkīde ezgi taᶜbīr olunur; cemᶜi أَلْحَانٌ [elḥān] ve لُحُونٌ [luḥūn] gelir; yukālu: قَرَأَ بِأَلْحَانٍ وَلُحُونٍ وَهِيَ مِنَ الْأَصْوَاتِ الْمَصُوغَةِ الْمَوْضُوعَةِ Ve

لَحْنٌ [laḥn] Lügat ve lisān maᶜnāsınadır; yukālu: هَذَا لَحْنُ قُرَيْشٍ أَيْ لُغَتُهُمْ Kāle'ş-şārih ve minhu kavlu ᶜÖmer radıyallāhu ᶜanhu: "تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَالسُّنَّةَ وَاللَّحْنَ" أَيِ اللُّغَةَ Ve kırāᵓatte hatā eylemek maᶜnāsınadır, gerek iᶜrābında ve gerek sāᵓirinde olsun; لَحَنَ الْقَارِئُ فِي الْقِرَاءَةِ لَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَخْطَأَ Ve muhātabdan mā-ᶜadā kimse fehm eylememek vech üzere remz ve elgāz ve ibhāmla söz söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَحَنَ لَهُ إِذَا قَالَ لَهُ قَوْلًا يَفْهَمُهُ عَنْهُ وَيَخْفَى عَلَى غَيْرِهِ Ve meyl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَحَنَ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ Ve fehm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَحِنَ قَوْلَهُ وَلَحِنَهُ لَحْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا فَهِمَهُ Ve

لَحْنٌ [laḥn] Kelāmın fehvā ve maᶜnā ve mefhūmuna denir; tekūlu: فَهِمْتُ مِنْ لَحْنِ قَوْلِهِ أَيْ فَحْوَاهُ وَمَعْنَاهُ

اَلتَّلْحِينُ [et-telḥīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Nagme ve ezgi ile icrā-yı makām ederek okumak maᶜnāsınadır; yukālu: لَحَّنَ فِي قِرَاءَتِهِ إِذَا طَرَبَ فِيهَا Ve bir adamı hatāya nisbet eylemek maᶜnāsınadır ki hatā etti demekten ᶜibārettir; yukālu: لَحَّنَهُ إِذَا خَطَّأَهُ

اَللَّحَنُ [el-leḥan] (fethateynle) ve

اَللُّحُونُ [el-luḥūn] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَللَّحَانِيَةُ [el-leḥāniyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Bunlar da لَحْنٌ [laḥn] gibi kırāᵓatte hatā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَحَنَ فِي الْقِرَاءَةِ لَحْنًا كَمَا ذُكِرَ وَلَحَنًا وَلُحُونًا وَلَحَانِيَةً إِذَا أَخْطَأَ

اَللَّاحِنُ [el-lāḥin] ve

اَللَّحَّانُ [el-laḥḥān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَللَّحَّانَةُ [el-laḥḥānet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Kırāᵓatte hatā eden adama denir. Ve

لَاحِنٌ [lāḥin] Kelāmın mebādīsinden ᶜavākıbını idrāk eder olan zīrek ve hurdebīn adama denir; fehm maᶜnāsındandır; yukālu: هُوَ لَاحِنٌ أَيْ عَالِمٌ بِعَوَاقِبِ الْكَلَامِ

اَللُّحَنَةُ [el-luḥanet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dāᵓimā kırāᵓette hatā eden adama denir. Ve nāsı çok tahtiᵓe ve telhīn eden harfgīre denir; yukālu: رَجُلٌ لُحَنَةٌ إِذَا كَانَ يُلَحِّنُ النَّاسَ

اَللُّحْنَةُ [el-luḥnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Çok telhīn ve tahtiᵓe olunan adama denir; yukālu: رَجُلٌ لُحْنَةٌ إِذَا كَانَ يُلَحِّنُهُ النَّاسُ

اَلْإِلْحَانُ [el-ilḥān] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir söz tefhīm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْحَنَهُ الْقَوْلَ إِذَا أَفْهَمَهُ إِيَّاهُ فَلَحِنَهُ

اَللَّحَنُ [el-leḥan] (fethateynle) Bir kimse bir mādde zımnında serd eylediği delīl ve burhāna gereği gibi ᶜārif ve mütebassır ve dānā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَحِنَ الرَّجُلُ لَحَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَطِنَ لِحُجَّتِهِ وَانْتَبَهَ

اَلْمُلَاحَنَةُ [el-mulāḥanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir adama bir nesneyi anlatmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَاحَنَهُمْ أَيْ فَاطَنَهُمْ

[ل خ ن]

اَللَّخْنُ [el-laḫn] (lām'ın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Sünnet olmamış çocuğun sünnet derisinin iç yüzünde olan beyāza denir; kezālik hımār kısmının ze-

kerinde olan baras gibi sakarlığa denir.

اَللَّخْنَةُ [el-laḫnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kürek kemiğinin aşağıcasında olan yumruca etçeğize denir.

اَللَّخَنُ [el-leḫan] (fethateynle) Bir nesne bed kokmak maʿnāsınadır; yukālu: لَخِنَ السِّقَاءُ لَخَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنْتَنَ Ve cevz fāsid olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَخِنَتِ الْجَوْزَةُ إِذَا فَسَدَتْ Ve fercinin ve koltuk içlerinin bed kokusuna denir. Ve çirkīn söz söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَخِنَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ بِقَبِيحٍ وَيُقَالُ مَا هَذَا اللَّخَنُ بِفِيكَ الطَّيِّبِ أَيْ قُبْحُ الْكَلَامِ

اَلْأَلْخَنُ [el-elḫan] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Hıtān olmamış adama denir; müʾennesi لَخْنَاءُ [laḫnāʾ]dır, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde; yukālu: رَجُلٌ أَلْخَنُ وَأَمَةٌ لَخْنَاءُ أَيْ لَمْ يُخْتَنَا

[ل د ن]

اَللَّدْنُ [el-ledn] (lām'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yumuşak ve mülāyim nesneye denir; müʾennesi لَدْنَةٌ [lednet]tir, cemʿi لِدَانٌ [lidān] gelir lām'ın kesriyle ve لُدْنٌ [ludn] gelir lām'ın zammıyla; yukālu: غُصْنٌ لَدْنٌ وَقَنَاةٌ لَدْنَةٌ أَيْ لَيِّنٌ

اَللَّدَانَةُ [el-ledānet] (lām'ın fethiyle) ve

اَللُّدُونَةُ [el-ludūnet] (lām'ın zammıyla) Bir nesne zātī yumuşak olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَدُنَ الشَّيْءُ لَدَانَةً وَلُدُونَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ لَدْنًا

اَلتَّلْدِينُ [et-teldīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yumuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: لَدَّنَهُ إِذَا لَيَّنَهُ

لَدُنْ [ledun] (lām'ın fethi ve dāl'ın zammı ve nūn'un sukūn üzere bināsıyla) عِنْدَ kelimesi gibi zarf-ı zamān ve zarf-ı mekān olur. Ve bunda on bir lügat dahi vardır:

لَدْنُ [ledn] (lām'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

لَدِنْ [ledin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

لُدْنْ [ludn] (lām'ın zammıyla) ve

لَدْنِ [ledni] (جَيْرِ [ceyri] vezninde) ve

لَدْ [led] (lām'ın fethiyle كَمْ [kem] vezninde) ve

لُدْ [lud] (lām'ın zammıyla) ve

لَدًا [leden] (lām'ın fethi ve tenvīnle) ve

لُدُنْ [ludun] (zammeteynle) ve

لُدُ [ludu] (kezālik zammeteynle) ve

لَدَى [ledā] lām'ın fethi ve elifin kasrıyladır. Ve لَدَى [ledā] kelimesinin هَلْ [hel]-i istifhāmiyye maʿnāsına vürūdu dahi mesmūʿ olmuştur. Müʾellif gerçi لَدُنْ [ledun] ile لَدَى [ledā] kelimesini bir ʿadd eyledi, lākin Şeyḫ Raḍī fark edip dedi ki لَدُنْ [ledun] kelimesi zamān ve mekānın evvel ve ibtidāsından muʿteberdir, onun için ekserī harf-i cerr olan مِنْ kelimesine mukārin olur. Ve لَدَى [ledā] kelimesinde ibtidā maʿnāsı lāzım değildir. Ve عِنْدَ kelimesi min-haysu't-tasrīf eʿammdır. Ve لَدُنْ [ledun] kelimesi mā-baʿdini izāfetle cerr eder, lākin غُدْوَةٌ [ġudvet] kelimesini nasb eder.

اَللَّدُنُ [el-ledun] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) Şol buğdaya denir ki soy olmamakla ekmeği ve tabhı iyi olmaya; yukālu: طَعَامٌ لَدُنٌ أَيْ غَيْرُ جَيِّدِ الْخُبْزِ وَالطَّبْخِ

اَللُّدُنَّةُ [el-ludunnet] (دُجُنَّةٌ [ducunnet] vezninde ve lām'ın fethiyle lügattir) Hācet ve mühimme maʿnāsınadır; yukālu: لِي عِنْدَهُ لُدُنَّةٌ أَيْ حَاجَةٌ

اَلتَّلَدُّنُ [et-teleddun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Eğlenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَدَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَكَّثَ Ve oyalanıp gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَدَّنَ عَلَيْهِ إِذَا تَلَكَّأَ

اَلتَّلْدِينُ [et-teldīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bir nesneyi ıslatmak maʿnāsınadır; yukālu: لَدَّنَ ثَوْبَهُ إِذَا نَدَّاهُ

[ل ذ ن]

اَللَّاذَنُ [el-lāẕen] (ẕāl-ı muʿcemenin fethiy-le) Lāden taʿbīr olunan rutūbettir, sarma-şık nevʿinden ḳasūs dedikleri nebāt üze-rinde tekevvün eylemekle onu otlayan keçilerin tüylerine ve postlarına yapışır ve onları sıyırıp alırlar; tüylerine yapışanları efdaldir ve tırnaklarına yapışanları kum ve toprakla ālūde olmakla kemter olur; tabīʿatı müsahhin ve müleyyin ve südde-leri ve damarların ağızlarını müfettih ve bevl ve leben ve hayzı müdirr ve nezle ve suʿāl ve vecaʿ-ı üzüne nāfiʿdir. Şārihin beyānına göre lāden-i Fārisī muʿarrebidir.

[ل ز ن]

اَللَّزْنُ [el-lezn] (lām'ın fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَللَّزَنُ [el-lezen] (fethateynle) Nās izdihām edip sıkışmak maʿnāsınadır; yukālu: لَزَنَ الْقَوْمُ وَلَزِنَ لَزْنًا وَلَزَنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَزَاحَمُوا Ve

لَزْنٌ [lezn] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Kalaba-lık ve sıkışma yere denir.

اَللَّزِنُ [el-lezin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمَلْزُونُ [el-melzūn] Bunlar da kalabalık sı-kışma yere denir; ve minhu yukālu: مَشْرَبٌ لَزْنٌ وَلَزِنٌ وَمَلْزُونٌ أَيْ مُزْدَحَمٌ عَلَيْهِ

اَلتَّلَازُنُ [et-telāzun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) Bu dahi izdihām edip sıkışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَازَنُوا إِذَا تَزَاحَمُوا

اَللَّزْنَةُ [el-leznet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَللَّزِنَةُ [el-lezinet (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَللِّزْنَةُ [el-liznet] (lām'ın kesriyle) Cūʿ yāhūd gam ve mihnet sebebiyle teng ve tār olan geceye vasf olur, ʿalā-kavlin pek soğuk geceye vasf olur; yukālu: لَيْلَةٌ لَزْنَةٌ وَلَزِنَةٌ وَلِزْنَةٌ أَيْ ضَيِّقَةٌ أَوْ بَارِدَةٌ Ve

لَزْنَةٌ [leznet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kıt-lık ve kurak seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ لَزْنَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ ضَيِّقَةٌ Ve şiddet ve mihnete ıtlāk olunur; cemʿi لُزْنٌ [luzn] gelir lām'ın zammıyla.

اَلْأَلْزَنُ [el-elzen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Pek şiddetli ve mihnetli zamāna vasf olur; yukālu: زَمَانٌ أَلْزَنُ أَيِ الشَّدِيدُ الْكَلِبُ

[ل س ن]

اَللِّسَانُ [el-lisān] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Dile denir, مِقْوَلٌ [miḳvel] maʿnāsına, Fārisīde zebān derler; müzekkerdir, müʾennes dahi olur, teʾnīsi جَارِحَةٌ [cāriḥat] yāhūd آلَةُ قَوْلٍ [āletu ḳavl] olduğu tasavvu-ruyladır; cemʿi أَلْسِنَةٌ [elsinet] gelir, أَشْرِبَةٌ [eşribet] gibi ve أَلْسُنٌ [elsun] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve لُسْنٌ [lusn] gelir lām'ın zam-mı ve sīn'in sükūnuyla ki zammeteynden muhaffeftir; ve kavluhum فُلَانٌ يَنْطِقُ بِلِسَانِ اللهِ أَيْ بِحُجَّتِهِ وَكَلَامِهِ Ve

لِسَانٌ [lisān] Lügat maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لِكُلِّ قَوْمٍ لِسَانٌ أَيْ لُغَةٌ Ve gönderilen habere ıtlāk olunur; tekūlu: أَتَانِي مِنْهُ لِسَانٌ أَيْ رِسَالَةٌ Ve

لِسَانُ الْقَوْمِ [lisānu'l-ḳavm] Cümle tara-fından mütekellim olan adama ıtlāk olu-nur; yukālu: هُوَ لِسَانُ قَوْمِهِ أَيِ الْمُتَكَلِّمُ عَنْهُمْ Ve zahr-ı Kūfe'de bir arzın ismidir. Ve Miṅ ar kabīlesinden bir şāʿir ve fāris adıdır. Ve

لِسَانُ الْمِيزَانِ [lisānu'l-mīzān] Terazi diline ıtlāk olunur; yukālu: إِسْتَوَى لِسَانُ الْمِيزَانِ أَيْ عَدَبَتُهُ Ve

لِسَانُ النَّارِ [lisānu'n-nār] Āteşin şuʿlesinin ucuna denir ki zebāne taʿbīr olunur

لِسَانُ الْحَمَلِ [lisānu'l-ḥamel] Sinirli yaprak taʿbīr olunan nebāt adıdır; kökünü ağızda çiğnemek vecaʿ-ı esnāna nāfiʿ ve yaprağı kābız ve müceffif ve zımādı kurūh-ı habīseye ve dāʾü'l-fīl ʿilletine ve nār-ı Fārisīye yaʿnī yanıkara ve şīr-pençe ʿārızalarına ve نَمْلَةٌ [nemlet] ve kurdeşeni ʿilletlerine ve seyelān-ı demin katʿı husūsunda ve kelb-i dīvāne ısırdığı yere ve āteş yanığına ve خَنَازِيرُ [ḫanāzīr]e yaʿnī sıraca ʿilletine ve küçük dilde olan evrāma ve sāʿir ʿilel ve ʿavārıza müfīddir.

لِسَانُ الثَّوْرِ [lisānu'ṯ-ṯevr] Bu ismle maʿrūf nebattır; bi'l-hāssa müferrihtir ve müleyyin ve halt-ı safrāyı muhric ve hafakāna nāfiʿdir.

لِسَانُ الْعَصَافِيرِ [lisānu'l-ʿaṣāfīr] دَرْدَارٌ [derdār] ağacının yaʿnī kara ağaç dedikleri şecerin semeridir, Türkīde kuş dili derler; belde olan evcāʿa ve hafakāna nāfiʿ ve mesānede olan taşları müfettit ve muhricdir, lākin müfredātta لَسَانُ الْعَصَافِيرِ [lisānu'l-ʿaṣāfīr] dediği semerin şeceri dişbudak dedikleri olmak üzere mersūmdur ki şecer-i derdārdan başka yāhūd ondan bir nevʿdir.

لِسَانُ الْكَلْبِ [lisānu'l-kelb] Bir nebāttır ki tohumu ince ve humrete māʾil olur ve kökü ak ve sicimler gibi birbirine müştebik şuʿbeleri olur; yaraları müdemmil ve tıhāle nāfiʿdir. Bu nebāt beyne'l-etıbbāʾ bu ismle maʿrūftur ve Frenk tabībleri ona sinavloza taʿbīr ederler.

لِسَانُ السَّبُعِ [lisānu's-sebuʿ] Arslan dili dedikleri nebattır; matbūhu mesānede ve böbrekte olan taşları müfettit ve muhricdir.

اَلْإِلْسَانُ [el-ilsān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın sözünü āhere iblāg eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْسَنَهُ قَوْلَهُ أَيْ أَبْلَغَهُ Ve bir adam yavrusu helāk olmuş nākaya yakmakla süt vermek için kendi devesinin yavrusunu āhere ʿāriyet vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْسَنَهُ فَصِيلًا أَيْ أَعَارَهُ إِيَّاهُ لِيُلْقِيَهُ عَلَى نَاقَتِهِ فَتَدُرَّ عَلَيْهِ فَيَحْلُبَهَا Güyā ki kendi devesinin yavrusunun lisānını iʿāre etmiş olur. Ve bir adama bir haberi iblāg için elçi göndermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَلْسِنِّي فُلَانًا وَأَلْسِنْ لِي فُلَانًا كَذَا وَكَذَا أَيْ أَبْلِغْ لِي

اَللِّسْنُ [el-lisn] (lām'ın kesriyle) Söze denir, kelām maʿnāsına. Ve lügat maʿnāsınadır; yukālu: لِكُلِّ قَوْمٍ لِسْنٌ أَيْ لُغَةٌ Ve lisān maʿnāsınadır; yukālu: فَصِيحُ اللِّسْنِ أَيِ اللِّسَانِ

اَللَّسَنُ [el-lesen] (fethateynle) Fasīh olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَسِنَ الرَّجُلُ لَسَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَصُحَ

اَللِّسِنُ [el-lesin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَلْسَنُ [el-elsen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Fasīh olan adama denir. Ve

لَسِنٌ [lesin] Ucu lisān şeklinde sivri olan nesneye denir, tūtī burnu mest ve papuç gibi.

اَللَّسْنُ [el-lesn] (lām'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir adamı dillemek maʿnāsınadır ki zikr bi's-sūʾ eylemekten ʿibārettir; yukālu: لَسَنَهُ لَسْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ بِلِسَانِهِ Ve bir kimseye mükāleme ve muhāverede gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَسَنَهُ لَسْنًا إِذَا غَلَبَهُ فِي الْمُلَاسَنَةِ أَيِ الْمُنَاطَقَةِ Ve mahbūbenin dilini ağza alıp emmek maʿnāsınadır; yukālu: لَسَنَ الْجَارِيَةَ إِذَا تَنَاوَلَ لِسَانَهَا تَرَشُّفًا Ve ʿakreb sokmak maʿnāsınadır; yukālu: لَسَنَتْهُ الْعَقْرَبُ إِذَا لَدَغَتْهُ Ve papucun göğsünü mahrūtī edip burnunu tūtī burnu gibi ince ve sivri yapmak maʿnāsınadır ki lisān şeklinde olur; yukālu: لَسَنَ النَّعْلَ إِذَا

خَرَطَ صَدْرَهَا وَدَقَّقَ أَعْلَاهَا

اَلْمُلَسَّنُ [el-mulessen] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Ucu lisān şeklinde mahrūtī olan nesneye denir, tūtī burnu mest ve papuç gibi; ve minhu yukālu: نَعْلٌ مُلَسَّنَةٌ أَيْ جُعِلَ طَرْفُهَا كَطَرْفِ اللِّسَانِ

اَلْمَلْسُونُ [el-melsūn] Kezzāb ve dürūgī adama denir, güyā ki kendisine her türlü lisān verilmiş olur; yukālu: رَجُلٌ مَلْسُونٌ أَيْ كَذَّابٌ

اَلتَّلَسُّنُ [et-telessun] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Deve köşeği āherin nākasına yakılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَسَّنَ الْفَصِيلَ إِذَا أَلْسَنَهُ صَاحِبُهُ كَمَا ذُكِرَ Ve āteş şuᶜlelenip zebāne peydā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَسَّنَ الْجَمْرُ إِذَا ارْتَفَعَتْ شُعْلَتُهُ

اَللُّسَّانُ [el-lussān] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Bir ot adıdır.

لَسْنُونَةُ [Lesnūnet] (lām'ın fethiyle) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْمِلْسَنُ [el-milsen] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol taşa denir ki sırtlan tutmak için yaptıkları kulübenin kapısı üzere sanᶜatla vazᶜ ederler ve kulübenin nihāyetine tuᶜme vazᶜ olunmakla sırtlan girip o tuᶜmeyi aldıkta kapan gibi o taş inip kapıyı sedd eder.

اَلْمُتَلَسِّنَةُ [el-mutelessinet] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) خَلِيَّةٌ [ẖaliyyet] dedikleri nākaya denir. Ve خَلِيَّةٌ [ẖaliyyet] şol nākadır ki āher nāka ile veled-i vāhid üzere yakılmış ola. Burada حَلِيَّةٌ nüshaları galattır.

اَلْمُلَسَّنَةُ [el-mulessenet] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) Lisān şeklinde mahrūtī olup letāfetle burnu sivrice olan papuca denir; yukālu: نَعْلٌ مُلَسَّنَةٌ أَيْ فِيهَا طُولٌ وَلَطَافَةٌ كَهَيْئَةِ اللِّسَانِ Ve ayağı endāmlı mevzūn hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُلَسَّنَةُ الْقَدَمَيْنِ أَيْ لَطِيفَتُهَا

[ل ع ن]

اَللَّعْنُ [el-laᶜn] (lām'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Tard ve ibᶜād eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَعَنَهُ لَعْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَرَدَهُ وَأَبْعَدَهُ Şārih der ki Hudā-yı müteᶜāl tarafından olursa dünyāda hayr ve tevfīkten katᶜ ve āhirette lutf ve rahmetten ibᶜād murād olur ve halk tarafından olursa sebb ve nefrīn mevkiᶜinde olur. İntehā. Ve ᶜArablar zamān-ı Cāhiliyye'de mülūka duᶜā eyledikte أُبِيتَ اللَّعْنَ derler; أُبِيتَ kelimesi mechūl ve muhātab-ı māzīdir, yaᶜnī "Cenābından laᶜn ve nefrīni mūcib hālāt sādır olmaya" demektir.

اَللَّعِينُ [el-leᶜīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَلْعُونُ [el-melᶜūn] مَطْرُودٌ [maṭrūd] maᶜnāsınadır; cemᶜi مَلَاعِينُ [melāᶜīn] gelir. Şārih der ki bu veznden vārid esmāya teşebbühle vezn-i mezbūr üzere cemᶜlenmiştir. İntehā. Ve

لَعِينٌ [leᶜīn] Nisvāna da vasf olur, eger mevsūf zikr olunursa ve eger zikr olunmazsa لَعِينَةٌ [leᶜīnet] denir hā'yla; yukālu: هِيَ لَعِينَةٌ وَامْرَأَةٌ لَعِينٌ Ve şol kimseye denir ki herkes ona laᶜn ve nefrīn eder ola, şeytān gibi; yukālu: رَجُلٌ لَعِينٌ أَيْ يَلْعَنُهُ كُلُّ وَاحِدٍ Ve şeytāna ıtlāk olunur, vasf-ı gālibdir. Ve memsūẖ olana denir, İsrāᵓīliyye'de olan memsūẖlar gibi. Ve sebb ve şetm olunmuş adama denir; yukālu: هُوَ لَعِينٌ أَيْ مَشْتُومٌ Ve mezraᶜalarda cānver ürkütmek için adam sūretinde yaptıkları oyuğa denir, فَزَّاعَةٌ [fezzāᶜat] maᶜnāsına. Ve hizẖ ve helāka uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَعِينٌ أَيْ مُخْزًى مُهْلَكٌ

اَللَّعَّانُ [el-leᶜān] ve

اَللَّعَّانِيَةُ [el-leᶜᶜāniyet] (lām'ların fethiyle) İsmlerdir, nefrīn maᶜnāsınadır ki

matrūdiyyetten ʿibārettir.

اَللُّعْنَةُ [el-luʿnet] (lām'ın zammıyla) Şol kimseye denir ki ona herkes laʿn ve nefrīn eder ola; yukālu: هُوَ لُعْنَةٌ أَيْ يَلْعَنُهُ النَّاسُ

اَللُّعَنَةُ [el-luʿanet] (هُمَزَةٌ [humezet] veznin-de) Şol adama denir ki nāsa çok laʿn eder ola; yukālu: رَجُلٌ لُعَنَةٌ أَيِ الْكَثِيرُ اللَّعْنِ لِلنَّاسِ

اَلْمُلَعَّنُ [el-mulaʿʿan] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vez-ninde) Bu dahi şol adama denir ki ona her-kes laʿn ve nefrīn eder ola.

اَلتَّلَاعُنُ [el-telāʿun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Sövüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَاعَنَا إِذَا تَشَاتَمَا Ve birbirine lāübāliyāne muʿāmele eylemek maʿnāsınadır, gerek kavlen ve gerek fiʿlen olsun; yukālu: تَلَاعَنُوا إِذَا تَمَاجَنُوا Ve laʿn edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَاعَنَا إِذَا لَعَنَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَلَى الْآخَرِ

اَلْإِلْتِعَانُ [el-iltiʿān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimse kendi nefsine bed-duʿā ey-lemekle insāf eylemek maʿnāsınadır ki eğer cürm benden sādır olduysa üzerime laʿnet olsun diye kendi nefsine bed-duʿā eylemekten ʿibārettir; yukālu: إِلْتَعَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْصَفَ فِي الدُّعَاءِ عَلَى نَفْسِهِ Ve bu bāb-ı mülāʿanede olur ki meselā zevc iltiʿān ey-ledikte zevce dahi iltiʿān eder; ve li-hāzā yukālu: قَدِ الْتَعَنَ الزَّوْجُ وَلَمْ تَلْتَعِنِ الْمَرْأَةُ Ve مُلَاعَنَةٌ [mulāʿanet] maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَعَنَا إِذَا لَاعَنَا

اَلْمُلَاعَنَةُ [el-mulāʿanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَللِّعَانُ [el-liʿān] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir-birine laʿn eylemek maʿnāsınadır; ve min-hu yukālu: لَاعَنَ فُلَانٌ اِمْرَأَتَهُ مُلَاعَنَةً وَلِعَانًا وَتَلَاعَنَا وَالْتَعَنَا إِذَا لَعَنَ بَعْضٌ بَعْضًا وَيُقَالُ لَاعَنَ الْحَاكِمُ بَيْنَهُمَا إِذَا حَكَمَ Şārihin beyānı üzere işbu لِعَانٌ [liʿān] مُبَاهَلَةٌ [mubāhelet] olacaktır ki bir kimse zevcesi hakkında bir āher kimse ile fücūr eyledi diye kazf eylese hākim onlar bey-ninde mülāʿane ile hükm eder, zīrā isbātı dört şāhide muhtācdır.

اَلْمَلَاعِنُ [el-melāʿin] (mīm'in fethiyle) Defʿ-i tabīʿī edecek mevziʿlere ıtlāk olu-nur, müfredi مَلْعَنَةٌ [melʿanet]tir ki laʿn ve nefrīne bāʿis olan māddeye denir, ḳāriʿa-yı tarīk ve zıll-ı şecer ve cānib-i nehr gibi mahallere tagavvut eylemek nāsın sebb ve laʿnetine müʾeddī olur.

اَلتَّلْعِينُ [el-telʿīn] Taʿzīb maʿnāsınadır; yukālu: لَعَّنَهُ أَيْ عَذَّبَهُ

اَللَّعِينُ [el-Leʿīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Minḳ ar kabīlesinden Ebu'l-Ukeydir Mubārek b. Zemʿa nām şāʿirdir.

[ل غ ن]

اَللَّغْنُ [el-laġn] (lām'ın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Civānlık hāletinin hiddet ve hevāsına denir ki de-likanlılık taʿbīr olunur; yukālu: فَعَلَهُ بِلَغْنِ الشَّبَابِ أَيْ بِشِرَّتِهِ

اَللُّغْنُ [el-luġn] (lām'ın zammıyla) Kula-ğın iç yüzünde olan kemirtleğe denir. Ve çene ile boyun beyninde olan yumruca ete denir.

اَللُّغْنُونُ [el-luġnūn] (lām'ın zammıyla) Bu dahi çene ile boyun beyninde yumruca ete denir. Ve genize denir, ḫayşūm maʿnāsına.

اَللُّغْنُ [el-luġn] (lām'ın zammıyla) Bir ada-mın tekellüm eylediği asl lügatından baş-ka lügat ve lisāna denir; yukālu: جِئْتَ بِلُغْنِ غَيْرِكَ إِذَا أَنْكَرْتَ مَا تَكَلَّمَ بِهِ مِنَ اللُّغَةِ

لَغَنَّ [leġanne] (لَعَلَّ [leʿalle] vezninde ve onda lügattir ki kelime-i tereccīdir; yukālu: لَغَنَّكَ بِمَعْنَى لَعَلَّكَ

اَلْإِلْغِينَانُ [el-ilġīnān] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vez-ninde) Otlar uzayıp birbirine sarmaşmak

maʿnāsınadır; yukālu: إِلْغَانَّ النَّبْتُ إِذَا الْتَفَّ وَطَالَ

[ل غ ث ن]

اَللُّغْثُونُ [el-luġṯūn] (ṯā-yı müsellese ile زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Genize denir, ḫayşūm maʿnāsınadır; cemʿi لَغَاثِينُ [leġāṯīn]dir, ʿalā-kavlin bu لُغْنُونٌ [luġnūn] musahhafıdır.

[ل ق ن]

اَللَّقْنُ [el-laḳn] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

اَللَّقْنَةُ [el-laḳnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَللَّقَانَةُ [el-leḳānet] ve

اَللَّقَانِيَةُ [el-leḳāniyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] ve كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] veznlerinde) Sürʿat-i fehm maʿnāsınadır ki bir nesneyi fi'l-hāl fehm ve idrāk eylemekten ʿibārettir, gerek şifāhen olan kelāmdan ve gerek mektūbdan olsun; yukālu: لَقِنَهُ لَقْنًا وَلَقْنَةً وَلَقَانَةً وَلَقَانِيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَهِمَهُ سَرِيعًا Ve

لَقَانَةٌ [leḳānet] ve

لَقَانِيَةٌ [leḳāniyet] İsm olurlar; yukālu: لَهُ لَقَانَةٌ وَلَقَانِيَةٌ أَيْ سُرْعَةُ الْفَهْمِ

اَللَّقِنُ [el-leḳin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Serīʿü'l-fehm adama denir.

اَلْإِلْقَانُ [el-ilḳān] (hemzenin kesriyle) Kelāmı ʿacele ile tīz hıfz ve ezber eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْقَنَ الْكَلَامَ إِذَا حَفِظَهُ بِالْعَجَلَةِ

اَلتَّلْقِينُ [et-telḳīn] Bir sözü bir adama söyleyip anlatmak maʿnāsınadır; yukālu: لَقَّنَهُ الْكَلَامَ إِذَا قَالَ لَهُ وَفَهَّمَهُ Yaʿnī o kimseye kelāmı şu vechle ilkā eyledi ki o kimse onu fehm edip ve lisānına icrā eyledi. Bu maʿnādan ıstılāhımızda ağzına dil vermek taʿbīr olunur.

اَللِّقْنُ [el-liḳn] (lām'ın kesriyle) Kenef ve rükn maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا لِقْنُهُ أَيْ كَنَفُهُ وَرُكْنُهُ

مَلْقَنُ [Melḳan] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Bir mevziʿdir.

لُقَانُ [Luḳān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir belde adıdır.

اَللَّوَاقِنُ [el-levāḳin] (lām'ın fethiyle) Karnın aşağı tarafına denir, أَسْفَلُ الْبَطْنِ [esfelu'l-baṭn] maʿnāsına.

لُقْنَةُ [Luḳnet] (لُقْمَةٌ [luḳmet] vezninde) Endelus'te iki hısn adıdır. Birine لُقْنَةُ الْكُبْرَى [Luḳnetu'l-Kubrā] ve birine لُقْنَةُ الصُّغْرَى [Luḳnetu'ṣ-Ṣuġrā] derler.

[ل ك ن]

اَللَّكَنُ [el-leken] (fethateynle) ve

اَللُّكْنَةُ [el-luknet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَللُّكُونَةُ [el-lukūnet] ve

اَللُّكْنُونَةُ [el-luknūnet] (lām'ın zammıyla) Bir adamın lisānında ʿucme olmakla ʿArabiyyeti fesāhat ve talākatle tamām edā eylemekten ʿāciz olmak maʿnāsınadır; lisānımızda bundan peltek olmak ve pelteklik ile taʿbīr olunur ki lisānında ʿucmeden ağırlık olmakla hurūfu edādā zahmetkeş olur; yukālu: لَكِنَ الرَّجُلُ لَكَنًا وَلُكْنَةً وَلُكُونَةً وَلُكْنُونَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ لَا يُقِيمُ الْعَرَبِيَّةَ لِعُجْمَةٍ لِسَانِهِ

اَلْأَلْكَنُ [el-elken] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Peltek adama denir.

لُكَانُ [Lukān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

لَكَنٌ [leken] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Zarf-ı malūm ismidir ki Türkīde kāf-ı ʿacemī ile leğen taʿbīr olunan kaptır, ābdest leğeni gibi.

لَكِنَّ [lākinne] (nūn-ı müşedde-

de ile) Hurūf-ı müşebbehe bi'l-fiʿl aksāmındandır, ismini nasb ve haberini refʿ eder ve istidrāk maʿnāsını mutazammındır, yaʿnī mā-baʿdine bir hükm isbāt eder ki mā-kabline muhālif olur, fe-lihāzā kendiden mukaddem bir kelām lāzımdır ki mā-baʿdına münākız yāhūd müzādd ola. Ve baʿzılar dedi ki baʿzen istidrāk için ve baʿzen tevkīd için olur. Ve baʿzılar إِنَّ kelimesi gibi dāʾimā tevkīd için olup ve tevkīde maʿnā-yı istidrāk karīn ve musāhib olur.

Ve ʿinde'l-Başriyyīn basītadır ve İmām Ferrāʾ ʿindinde لَكِنْ [lākin] إِنَّ [inne] kelimelerinden mürekkebdir ki لَكِنْ [lākin] muhaffefe ve إِنَّ [inne] müşeddededir. Şārih der ki ʿinde'l-gayr aslı لَا كَأَنَّ idi, tahfīf için hemzenin harekesi kāf'a baʿde'n-nakl hemze ictimāʿ-ı sākineyn için hazf olunmuştur. Ve gāh olur ki ismi hazf olunur, ke-kavlihi: فَلَوْ كُنْتَ ضَبِّيًّا عَرَفْتَ قَرَابَتِي || وَلَكِنَّ زَنْجِيٌّ عَظِيمُ الْمَشَافِرِ

Ve لَكِنْ [lākin] kelimesi ki nūn'un tahfīf ve sükūnuyladır, sakīleden muhaffeftir. Ve bu harf-i ibtidādır, aslā bir nesnede ʿamel eylemez, ammā Aḫfeş ile Yūnus ʿindlerinde ʿāmil olur. Ve eger kendinden sonra cümle gelirse harf-i ibtidā olup mücerred istidrāk maʿnāsını ifāde eder, bu sürette ʿātıfa olmaz; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَلَكِنْ كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ﴾ Ve eger kendinden sonra müfred zikr olunursa ʿātıfa olur. Ve bu iki şartla meşruttur: Biri kendiden mukaddem nefy yāhūd nehy zikr olunmaktır; nahvu: مَا رَأَيْتُ زَيْدًا لَكِنْ عَمْرًا Ve birisi vāv'a mukārin olmamaktır. Ve baʿzı nahviyyūn dediler ki müfred ile oldukta elbette vāv'a mukāreneti lāzımdır.

[ل ن]

لَنْ [len] (lām'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Harf-i nāsıbdır, nefy-i istikbāle delālet eder. Ve bunun aslı لَا olup elifi nūn'a ibdāl olunmuş değildir, ammā Ferrāʾ ʿindinde öylecedir. Kezālik aslı لَا أَنْ olup tahfīf için hemze ve ictimāʿ-ı sākineyn için elif hazf olunmuş değildir, fe-emmā Ḫalīl ve Kisāʾī ʿindlerinde öylecedir.

Ve لَنْ [len] kelimesi nefyin tevkīdine ve teʾbīdine dāll değildir, lākin Zemaḫşerī bunlara muhālefet eyledi. Ve iki daʿvāsı dahi bilā-delīldir, zīra eger teʾbīde delālet eylemiş olsa işbu: ﴿فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا﴾ kerīmesinde menfīsi olan teklīm yevm ile mukayyed olmaz idi ve işbu ﴿وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا﴾ kerīmesinde أَبَدًا lafzı tekrār olmak iktizā eder idi, asl olan ise ʿadem-i tekrārdır.

Ve لَنْ [len] kelimesi duʿā için gelir; ke-kavlihi: "لَنْ تَزَالُوا كَذَلِكُمْ ثُمَّ لَا || أَزِلْتُ لَكُمْ خُلُودَ الْجِبَالِ [خَالِدًا]" kīle ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ﴾ Ve gāh olur ki لَنْ [len] kelimesine kasem ilkā olunur, yaʿnī kaseme cevāb mevkiʿinde īrād olunur, ke-kavli Ebī Ṭālib: وَاللهِ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ بِجَمْعِهِمْ || حَتَّى أُوَسَّدَ فِي التُّرَابِ دَفِينًا Ve baʿzen dāhil olduğu fiʿli cezm eder; ke-kavli'ş-şāʿir: "فَلَنْ يَحْلُ لِلْعَيْنَيْنِ بَعْدَكِ مَنْظَرُ" Bunların tafsīlleri *Muġni'l-Lebīb*'de meşrūhtur.

[ل و ن]

اَللَّوْنُ [el-levn] (كَوْنٌ [kevn] vezninde) Bir nesneyi āherden fasl ve temyīz eden şeyʾe ve hālete denir; yukālu: لَهُ لَوْنُ كَذَا وَهُوَ مَا فَصَلَ بَيْنَ الشَّيْءِ وَبَيْنَ غَيْرِهِ Pes bu maʿnā-yı ātīden eʿamm olur. Ve nevʿ ve sınf ve çeşit maʿnāsına olur; ve minhu yukālu: أَتَى بِأَلْوَانٍ مِنَ الْأَحَادِيثِ أَيْ أَنْوَاعٍ Ve cesede muhtass

olan heyʾet ve sıfata denir ki Fārisīde bundan reng ve Türkīde tür ve türlü ile taʿbīr olunur, sevād gibi; yukālu: لَوْنُهُ سَوَادٌ أَوْ حُمْرَةٌ Ve دَقَلٌ [deḳal] dedikleri bir cins hurmā ağacına denir, ʿalā-kavlin cemāʿatine denir; bunda müfredi لُونَةٌ [lūnet]tir lām'ın zammıyla ve لِينَةٌ [līnet]tir lām'ın kesriyle ki aslı لِوْنَةٌ idi. Ve لِينَةٌ [līnet] kelimesi لِينٌ [līn] üzere cemʿlenir ve لِينٌ [līn] لِيَانٌ [liyān] üzere cemʿlenir, ذِئْبٌ [ziʾb] ve ذِئَابٌ [ziʾāb] gibi.

اَلْمُتَلَوِّنُ [el-mutelevvin] تَلَوُّنٌ [televvun]den ism-i fāʿildir, renkten renge giren şeyʾe denir, būkalemūn gibi. Ve hulk ve tavr-ı vāhid üzere sābit olmayan adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُتَلَوِّنٌ أَيْ لَا يَثْبُتُ عَلَى خُلُقٍ

اَللَّانُ [Ellān] (hemze-i meftūha ile Ermīniyye tarafında bir memleket ve bir tāʾife ismidir, hālen Dağıstan taʿbīr olunan memleket olacaktır, dārü'l-mülkü Kuymuk nām kasabadır; bunda elifi ʿayna tebdīl ile عَلَّانُ demek lahn-ı ʿāmmedir. Ve Ebū ʿAbdullāh Ellānī muʿallimu'l-ümerāʾdır, Beġavī'den rivāyet eyledi.

اَلْإِلْوِنَانُ [el-ilvinān] (إِسْوِدَادٌ [isvidād] vezninde) Renklenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْوَنَّ الشَّيْءُ بِمَعْنَى تَلَوَّنَ

لُوَيْنٌ [Luveyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

لَوْنٌ [Levn] (كَوْنٌ [levn] vezninde) Muḥammed b. Suleymān nām hāfızın lakablarıdır.

[ل ه ن]

اَللُّهْنَةُ [el-luhnet] (lām'ın zammıyla) Seferden gelen adamın ahbāb ve akribāya ihdā eylediği armağana denir; yukālu: أَتَى فُلَانٌ بِلُهْنَةٍ وَهِيَ مَا يُهْدِيهِ الْمُسَافِرُ Ve kahvaltı taʿbīr olunan muhtasarca taʿāma denir; yukālu: أَطْعَمَنَا اللُّهْنَةَ أَيِ اللُّمْجَةَ

اَلتَّلْهِينُ [et-telhīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِلْهَانُ [el-ilhān] (hemzenin kesriyle) Müsāfir seferden geldikte armağan vermek maʿnāsınadır; yukālu: لَهَّنَهُمْ وَلَهَّنَ لَهُمْ تَلْهِينًا وَأَلْهَنَهُمْ إِلْهَانًا أَيْ أَهْدَى لَهُمْ شَيْئًا عِنْدَ قُدُومِهِ مِنْ سَفَرِهِ Ve

تَلْهِينٌ [telhīn] Bir adama mā-hazarı kahvaltı yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: لَهَّنَهُمْ وَلَهَّنَ لَهُمْ إِذَا أَطْعَمَهُمُ اللُّهْنَةَ

لَهِنَّكَ [lehinnek] (lām'ın fethi ve hā'nın kesri ve nūn'un teşdīdiyle) Bir kelimedir ki teʾkīd için istiʿmāl olunur. Bunun aslı لَإِنَّكَ idi, hemze hā'ya ibdāl olundu, niteki إِيَّاكَ kelimesinde هِيَّاكَ derler. Ve edāt-ı teʾkīd olan lām ve إِنَّ kelimesinin beyni cemʿ olması إِنَّ kelimesinin hemzesi hā'ya ibdāl olunmakla إِنَّ lafzı zāʾil ve kelime-i uhrā mesābesinde olduğuna mebnīdir.

أَلْهَانُ [Elhān] (عَطْشَانُ [ʿaṭşān] vezninde) Yemen'de bir eyālet adıdır. Ve nevāhī-i Medīne'de Benī Ḳurayẓa yurdunda bir mevziʿ adıdır.

[ل ي ن]

اَللِّينُ [el-līn] (lām'ın kesriyle) ve

اَللَّيَانُ [el-leyān] (lām'ın fethiyle) Bir nesne yumuşak olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَانَ الشَّيْءُ يَلِينُ لِينًا وَلَيَانًا ضِدُّ خَشُنَ

اَلتَّلَيُّنُ [et-teleyyun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznnde) Yumuşak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَيَّنَ الشَّيْءُ ضِدُّ تَخَشَّنَ Ve yaltaklanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَلَيَّنَ لَهُ إِذَا تَمَلَّقَ لَهُ

اَللَّيِّنُ [el-leyyin] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) ve

اَللَّيْنُ [el-leyn] (yā'nın tahfīfiyle) Vasftır, مَيِّتٌ [meyyit] ve مَيْتٌ [meyt] gibi, yumuşak nesneye denir, ʿalā-kavlin muhaffefi medh makāmına mahsustur; cemʿi لَيْنُونٌ [leynūn]

ve أَلْيِنَاءُ [elyināʾ]gelir, أَفْعِلَاءُ [efʿilāʾ] veznin-de. Ve ʿArablar "Filān mülāyim-meşreb ve sehlü'l-ʿatf ve taʿassub ve temerrüd şāʾibesinden āzāde" diyecek yerde فُلَانٌ لَيِّنُ الْجَانِبِ derler ve هَيِّنٌ لَيِّنٌ derler, teşdīd ve tahfifle "sehl ve āsān ve mülāyim" diye-cek yerde; bunun cemʿi أَلْيِنَاءُ [elyināʾ] gelir.

اَلتَّلْيِينُ [et-telyīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve اَلْإِلَانَةُ [el-ilānet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Yumuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: لَيَّنَهُ وَأَلَانَهُ إِذَا صَيَّرَهُ لَيِّنًا

اَللَّيَانُ [el-leyān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde Huzūr ve rāhatla olan bol dirliğe denir; yukālu: هُوَ فِي لَيَانٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ رَخَاءٍ

اَلْإِسْتِلَانَةُ [el-istilānet] Bir nesneyi mülāyim görmek yāhūd mülāyim bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلَانَ الشَّيْءَ إِذَا رَآهُ لَيِّنًا أَوْ وَجَدَهُ لَيِّنًا

اَلْمَلْيَنَةُ [el-melyenet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Yumuşaklığa denir. Asl مَلْيَنَةٌ [melyenet] mülāyimliğe bāʿis olan has-let maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو مَلْيَنَةٍ أَيْ لَيِّنُ الْجَانِبِ

اَلْمُلَايَنَةُ [el-mulāyenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَللِّيَانُ [el-liyān] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir kimseye mülāyemetle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَايَنَهُ مُلَايَنَةً وَلِيَانًا إِذَا لَانَ لَهُ

اَللَّيْنَةُ [el-leynet] (lām'ın fethiyle) Koltuk yastığı tarzında bir güne yastığa denir ki pek yumuşak olur, kuş tüyünden olan yüz yastığı gibi.

لِينَةُ [Līnet] (lām'ın kesriyle) Mekke-i mü-kerreme yolunda bir su ismidir ki Hazret-i Süleymān ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hafr eylemiştir.

أَبُولِينَةَ [Ebū Līnet] (lām'ın kesriyle) Naḍr b. Miṭraḳ künyesidir ki Kūfī ve zaʿīfü'l-hadīstir.

اَللِّينُ [el-Līn] (lām-ı meksūre ile) Merv kazāsında bir karyedir; Muḥammed b. Naṣr el-Muḥaddiṣ oradandır. Ve Mavṣil ile Naṣībīn beyninde bir karyedir. Ve bilād-ı garbda bir mevziʿdir.

مِلْيَانَةُ [Milyānet] (mīm-i meksūre ile) Maġrib'de bir beldedir.

بَابُ لَيُونٍ [Bābu Leyūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vez-ninde) Mışır'da bir karye yāhūd bir ma-halle adıdır.

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م أ ن]

اَلْمَأْنَةُ [el-meʾnet] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bedende göbeğin yöresiyle bilece göbeğe denir; yukālu: أَصَابَ مَأْنَتَهُ وَهِيَ السُّرَّةُ وَمَا حَوْلَهَا Ve böğüre denir yāhūd göbek ile kasık beyninde olan yufka derinin iç yüzüne yapışık yağa denir; cemʿi مَأْنَاتٌ [meʾnāt] ve مُؤُونٌ [muʾūn] gelir mīm'in ve hemzenin zammıyla. Şārih bu maʿnālardan harf-i terdīd ile olan nüshaları redd eylemiştir.

اَلْمَأْنُ [el-meʾn (شَأْنٌ [şeʾn] vezninde) Bir adamın مَأْنَةٌ [meʾnet] dediği ʿuzv-ı mezkūruna vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَنَهُ مَأْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَصَابَ مَأْنَتَهُ Ve bir nesneden sakınmak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَنَهُ إِذَا اتَّقَاهُ وَحَذِرَهُ Ve bir adamın zād u zevādesini der-ʿuhde edip mütehammil olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَنَ الْقَوْمَ إِذَا احْتَمَلَ مُؤْنَتَهُمْ Ve gāh olur ki bu mehmūz olmayarak istiʿmāl olunur; yukālu: مَانَهُمْ يَمُونُهُمْ كَمَا سَيَأْتِي Ve mübālāt eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَا مَأَنْتُ مَأْنَهُ أَيْ لَمْ أَكْتَرِثْ لَهُ أَوْ لَمْ أَشْعُرْ بِهِ أَوْ مَا تَهَيَّأْتُ لَهُ وَلَا أَخَذْتُ عُدَّتَهُ وَأُهْبَتَهُ Yaʿnī "Onun tarafını aslā kayırmadım yāhūd hiç imāle-i şuʿūr eylemedim yāhūd onun için hāzırlanıp esbāb ve edevāta teşebbüs eylemedim." Ve bu mecazdır, fi'l-asl hāl ve şānını iltizām ve umūr-ı lāzimesini der-ʿuhde eylemek maʿnāsınadır. Ve

مَأْنٌ [meʾn] Bir nesneyi renc ve emek çekip taleb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَا مَأَنْتُهُ أَيْ مَا طَلَبْتُهُ وَلَا أَطَلْتُ التَّعَبَ فِيهِ Ve

مَأْنٌ [meʾn] Çiftçilerin saban oku dedikleri ağaca denir ki ucuna saban demirini geçirip tarlayı nadas ederler. Ve

مَأْنٌ [meʾn] Hāl ve şeʾn maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: إِمَّأَنْ مَأْنَكَ وَاشْأَنْ شَأْنَكَ أَيِ افْعَلْ مَا تُحْسِنُهُ

اَلْمَؤُونَةُ [el-meʾūnet] (مَعُونَةٌ [meʿūnet] vezninde) Bir adamın sedd-i ramak edecek kūt ve zādına denir; yukālu: مَؤُونَتُهُ قَلِيلَةٌ أَيْ قُوتُهُ

اَلْمَئِنَّةُ [el-meʾinnet] Mīm'in fethi ve hemzenin kesri ve nūn'un teşdīdiyle ki hadīste yaʿnī işbu: ʿAn İbn Mesʿūd radıyallāhu ʿanhumā "أَنَّ طُولَ الصَّلَاةِ وَقِصَرَ الْخُطْبَةِ مَئِنَّةٌ مِنْ فِقْهِ الرَّجُلِ" hadīsinde vārid olmuştur, ʿalāmet maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin إِنَّ kelimesinden ki tahkīk içindir, ahz ve tasarruf olunmuştur, vezni مَفْعِلَةٌ [mefʿilet]tir, niteki مَعْسَاةٌ [maʿsāt] kelimesi عَسَى māddesinden meʾhūzdur ve mutasarrıftır. Pes هُوَ مَئِنَّةٌ مَخْلَقَةٌ وَمَجْدَرَةٌ أَنْ يُقَالَ فِيهِ أَنَّهُ كَذَا لِكَذَا terkībi teʾvīlinde olur.

Aşmaʿī dedi ki bunda hak olan مَئِنَةٌ [meʾīnet] olmaktır, فَعِيلَةٌ [faʿīlet] veznin-de ki "أ،ي،ن" māddesinden olur, tamām mahalli ve mevkiʿi demek olur. Ve Ebū Zeyd dedi ki bu مَئِتَّةٌ [meʾittet]tir tā-yı fevkiyye ile ki "أَتَّ–يَأَتُّ" māddesinden مَفْعِلَةٌ [mefʿilet]tir, غَلَبَهُ بِالْحُجَّةِ maʿnāsınadır. Ve baʿzılar dedi ki فَعِلَةٌ [faʿilet] veznindedir ki fā-yı meftūha ve lām-ı müşeddede iledir, "مَأَنَهُ– يَمْأَنُهُ" māddesinden meʾhūzdur ki bir adamın مَؤُونَةٌ [meʾūnet]ine tahammül ve kıyām eylemek maʿnāsınadır. Mütercim der ki ekser-i ehl-i tahkīk ʿindinde أَنَّ [enne] kelimesinden meʾhūz ism-i mekāndır, fi'l-hakīka o işin ehli ve mahalli demektir. Kāle fi'l-*Esās*: فُلَانٌ مَئِنَّةٌ لِلْخَيْرِ وَمَعْسَاةٌ مِنْ إِنَّ وَعَسَى أَيْ هُوَ مَوْضِعٌ لِأَنْ يُقَالَ فِيهِ إِنَّهُ لِخَيْرٍ بِالتَّشْدِيدِ

وَعَسَى أَنْ يَفْعَلَ خَيْرًا Ve ʿArablar cevāmidden ve asvāttan ahz ve tasarruf eyledikleri gibi hurūftan dahi ederler.

اَلْمُمَاءَنَةُ [el-mumāʾenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse zımnında gereği gibi fikr ve mülāhaza eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاءَنَ فِي الْأَمْرِ مُمَاءَنَةً إِذَا رَوَّأَ

اَلتَّمَاؤُنُ [et-temāʾun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesne çoktanki olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَاءَنَ الشَّيْءُ إِذَا قَدُمَ

اَلتَّمْئِنَةُ [et-temʾinet] (تَكْرِمَةٌ [tekrimet] vezninde) Hāzırlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَنَ الشَّيْءَ تَمْئِنَةً إِذَا هَيَّأَهُ Ve fikr ve endīşe ve mülāhaza eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَأَنَ فِي الْأَمْرِ إِذَا فَكَّرَ وَنَظَرَ

اَلْمَمْأَنَةُ [el-memʾenet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) مَخْلَقَةٌ [maḫleḳat] maʿnāsınadır ki mahall-i liyākat demektir; yukālu: هُوَ مَمْأَنَةٌ لِكَذَا أَيْ مَخْلَقَةٌ

[م ت ن]

اَلْمَتْنُ [el-metn] (mīm'in fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَ الْمَرْأَةَ مَتْنًا Ve yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَ الرَّجُلُ إِذَا حَلَفَ Ve vurmak ʿalā-kavlin pek vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَهُ إِذَا ضَرَبَهُ أَوْ شَدِيدًا Ve bir semte gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَ فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve bir nesneyi sündürüp uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَ الشَّيْءَ إِذَا مَدَّهُ Ve

مَتْنٌ [metn] Toprağı pek ve yüksekçe arza denir ki sırt taʿbīr olunur; مَتْنَةٌ [metnet] dahi denir; yukālu: نَزَلُوا فِي مَتْنٍ مِنَ الْأَرْضِ وَمَتْنَةٍ وَهِيَ مَتْنُ كِتَابٍ [Ve] مَا صَلُبَتْ مِنْهَا وَارْتَفَعَتْ [metnu kitāb] ve مَتْنُ نَهَارٍ [metnu nehār] makūlesi bundan meʾhūzdur. Ve

مَتْنُ السَّهْمِ [metnu's-sehm] Okun yeleğinden vasatına varınca kadar yerinden ʿibārettir. Ve

مَتْنٌ [metn] Sulb ve kavī ve dayangan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَتْنٌ أَيْ صُلْبٌ Ve

مَتْنَا الظَّهْرِ [metna'ẓ-ẓahr] (tesniye bünyesiyle) İki taraflı arka kemiklerini kaplayan ʿuzvlardır ki arkanın iki geçesinden ʿibārettir, sırt taʿbīr olunur, omuz başlarından kalça başlarına varınca sağlı sollu sırtlardan ʿibārettir. Bu maʿnāda müzekker ve müʾennes olur. Ve

مَتْنٌ [metn] Kezālik masdar olur, koç kısmını enemek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَ الْكَبْشَ مَتْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّ صَفْنَهُ وَاسْتَخْرَجَ بَيْضَهُ بِعُرُوقِهَا Ve bir adamın sırtına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ مَتْنَهُ Ve bir adamı bir gün tamām gezdirip yürütmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَ بِهِ إِذَا سَارَ بِهِ يَوْمَهُ أَجْمَعَ

اَلْمَتَانَةُ [el-metānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Bir nesne sulb ve muhkem olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتُنَ الشَّيْءُ مَتَانَةً مِنَ الْبَابِ وَمِنْهُ فِي الْخَامِسِ إِذَا صَلُبَ Kāle fi'n-*Nihāye*: أَسْمَاءِ اللهِ تَعَالَى الْمَتِينُ هُوَ الْقَوِيُّ الشَّدِيدُ الَّذِي لَا يَلْحَقُهُ فِي أَفْعَالِهِ مَشَقَّةٌ وَلَا كُلْفَةٌ وَلَا تَعَبٌ

اَلْإِمْتَانُ [el-imtān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimsenin sırtına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْتَنَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ مَتْنَهُ

اَلْمُتُونُ [el-mutūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) İkāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَ بِالْمَكَانِ مُتُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ

اَلتَّمْتِينُ [et-temtīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) İsmdir, çadır ipine denir; cemʿi تَمَاتِينُ [temātīn] gelir. Fi'l-asl تَمْتَانٌ [temtān] gibi masdar olup kesret-i istiʿmālle ism menzilinde olmuştur. Ve aslı üzere masdar istiʿmāl olunur, çadır kurmak

maʿnāsınadır; yukālu: مَتَّنَ الْخَيْمَةَ إِذَا ضَرَبَهَا بِخُيُوطِهَا Ve müsābaka eylediği adama sen şu mikdār ilericeden koşmaya āhenk eyle ben sana buradan koşup yetişirim demek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَّنَ لِمَنْ سَابَقَهُ إِذَا قَالَ لَهُ تَقَدَّمْنِي إِلَى مَوْضِعِ كَذَا ثُمَّ أَلْحَقُكَ Ve kara çadırın şukkaları aralıklarının arkasına kıldan vurulmuş sırtlar taʿbiye eylemek maʿnāsınadır ki ağırşak eylemek taʿbīr olunur, tā ki direklerin uçları oraları hark eylemeye; yukālu: مَتَنَ الْبَيْتَ إِذَا جَعَلَ مَا بَيْنَ طَرَائِقِهِ مَتْنًا مِنْ شَعْرٍ لِئَلَّا يَخْرِقَهُ أَطْرَافُ الْأَعْمِدَةِ Ve yaya kiriş sarmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَ الْقَوْسَ إِذَا شَدَّهُ بِالْعَقَبِ Ve tulumu رُبَّ [rubb] ile muhkem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتَنَ السِّقَاءَ إِذَا شَدَّهُ بِالرُّبِّ

اَلتِّمْنَانُ [et-timnān] (تِمْثَالٌ [timsāl] vezninde) Bu dahi çadır ipine denir.

اَلْمُمَاتَنَةُ [el-mumātenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Borcu edāda teʾhīr eylemek maʿnāsınadır ki o bābda tasallub eder; yukālu: مَاتَنَهُ حَقَّهُ إِذَا مَاطَلَهُ Ve ırağa seğirtmek bābında yarışmak maʿnāsınadır ki o husūsta metānet mübāhasesi eder; yukālu: مَاتَنَهُ إِذَا بَاعَدَهُ فِي الْغَايَةِ

[م ث ن]

اَلْمَثَانَةُ [el-meṯānet] (ṯā-yı müsellese ile سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) İçeride bevl durduğu yere denir ki Fārisīde āb-dān ve Türkīde kavuk taʿbīr olunur. Ve nisvānın dāhil-i fercinde veled gelecek yola denir; yukālu: إِشْتَكَى مَثَانَتَهُ وَهِيَ مَوْضِعُ الْبَوْلِ وَمَوْضِعُ الْوَلَدِ Burada nüsha-i sahīha bu resmedir. Ve مَوْضِعُ وَلَدٍ [mevḍiʿu veled]den murād rahim değildir, belki tarīk-i rahimdir ki ferc dāhilinden ʿibārettir, zīrā baʿzı usūl-i sāʾirenin beyānlarına göre مَثَانَةٌ [meṯānet] ثُنَّةٌ [ṯunnet]ten meʾhūzdur ki kasık ile göbek meyānına denir. Ve مَثَانَةٌ [meṯānet] mevziʿ-i mezkūrdadır, aslı مَثْنَةٌ idi tahfīfen nūn elife kalb olundu. Ve dāhil-i fercde iki ṯaḳbe vardır, aʿlāsı mesāneye müntehī olur ki ondan bevl munsabb olur ve esfeli rahime müfḍī olur ki ondan dem hurūc eder. Ve مَثَانَةٌ [meṯānet]e bevl külyetāndan gelir. Ve kaldı ki مَثَانَةٌ [meṯānet]in aslı مَثْنَةٌ olup nūn'u elife kalb olunması muttaridedir, niteki مَنٌّ [menn] kelimesinin nūn-ı sāniyesi elife kalble مَنَا [menā] denir, lākin *Ḳāmūs* ve *Ṣiḥāḥ* ve sāʾir kütüb-i muʿteberede mīm bābında sebt olunmakla zāhiren lafzı iʿtibārına mebnīdir. Şārih der ki ricālin mesānesi miʿāʾ-ı müstakīm fevkinde olup ve nisvānın rahimleri fevkinde olur ve rahim miʿāʾ-ı müstakīm fevkinde olur.

اَلْمَثْنُ [el-meṯn] (mīm'in fethiyle) Bir adamın mesānesine vurmak yā dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: مَثَنَهُ مَثْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَصَابَ مَثَانَتَهُ Ve bir adamı bir mādde ile renc ve zahmete bırakmak maʿnāsınadır; yukālu: مَثَنَهُ بِالْأَمْرِ إِذَا غَثَّهُ بِهِ

اَلْمَثْنُ [el-meṯn] (fethateynle) Bir kimse sidiğini tutmaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَثِنَ الرَّجُلُ مَثَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ لَا يَسْتَمْسِكُ بَوْلَهُ Ve hatunun lahm-ı zāʾidi uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَثِنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا بَظِرَتْ

اَلْأَمْثَنُ [el-emṯn] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Sidiğini tutmaz olan adama denir; مَثْنَاءُ [meṯnāʾ] müʾennesidir, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde; yukālu: رَجُلٌ أَمْثَنُ وَامْرَأَةٌ مَثْنَاءُ أَيْ لَا يَسْتَمْسِكُ بَوْلَهُ

اَلْمَثْنُ [el-meṯn] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمَمْثُونُ [el-memṯūn] مَثَانَةٌ [meṯānet] ʿilletine mübtelā adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَثِنٌ

وَمَمْشُونٌ أَيْ يَشْتَكِي مَثَانَتَهُ

[م ج ن]

اَلْمُجُونُ [el-mucūn] (cīm'le قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir nesne pek ve sulb ve galīz olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَجَنَ الشَّيْءُ مُجُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَلُبَ وَغَلُظَ Zikri ātī مَاجِنٌ [mācin] bundan meʾhūzdur. Ve

مُجُونٌ [mucūn] ve

مَجَانَةٌ [mecānet] (أَمَانَةٌ [emānet] vezninde) ve

مُجْنٌ [mucn] (mīm'in zammıyla) Bir kimse kıllet-i hayādan nāşī kavl ve fiʿlinde bī-bāk ve lāübālī olmak maʿnāsınadır, gūyā ki pek yüzlü olmakla aslā utanıp kayırmaz olur; yukālu: مَجَنَ الرَّجُلُ مُجُونًا وَمَجَانَةً وَمُجْنًا إِذَا كَانَ لَا يُبَالِي قَوْلًا وَفِعْلًا

اَلْمَاجِنُ [el-mācin] Kavl ve fiʿlinde bī-bāk ve lāübālī olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مَاجِنٌ أَيْ لَايُبَالِي قَوْلًا وَفِعْلًا Müfti-i mācin bu maʿnādandır.

اَلْمُمَجَّنُ [el-mumeccen] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Uzun uzadı çekilmiş ırak yola denir; yukālu: طَرِيقٌ مُمَجَّنٌ أَيْ مَمْدُودٌ

اَلْمَجَّانُ [el-meccān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bedelsiz ve ʿivazsız olan nesneye denir ki müft ve bād-ı hevā taʿbīr olunur; yukālu: أَخَذَهُ مَجَّانًا أَيْ بِلَا بَدَلٍ Ve kesīr ve kāfī ve vāsiʿ nesneye denir; yukālu: مَاءٌ مَجَّانٌ أَيْ كَثِيرٌ كَافٍ وَاسِعٌ

اَلْمُمَاجِنُ [el-mumācin] (مُلَازِمٌ [mulāzim] vezninde) Şol nākaya denir ki ona çok buğurlar aşıp lākin döl tutmaz ola.

اَلْمِجَنُّ [el-micenn] (mīm'in kesriyle) Kalkana denir; جُنَّةٌ [cunnet]ten meʾhūz olmakla "ج،ن،ن" māddesinde zikr olundu.

مَجَّانَةُ [Meccānet] (mīm'in fethi ve nūn'un teşdīdiyle) İfrīḳiyye'de bir belde adıdır.

[م ج ش ن]

مَاجُشُونُ [Mācuşūn] (cīm'in zammı ve kesriyle ve şīn-i muʿceme ile) Bir muhaddis ʿalemidir ki Ebū Seleme Yūsuf b. Yaʿḳūb'dur. Ve bu māh-gūn-ı Fārisī muʿarrebidir ki ay çehreli ve ay renkli demektir.

اَلْمَاجُشُونِيَّةُ [el-Mācuşūniyyet] Medīne'de bir mevziʿdir.

[م ن ج ن ن]

اَلْمَنْجَنُونُ [el-mencenūn] (mīm'in fethiyle) ve

اَلْمَنْجَنِينُ [el-mencenīn] Su dolabına denir, bāgçelerdeki dolap gibi, ʿalā-kavlin büyük makaraya ve çarha denir ki onunla su çekilir; yukālu: دَارَتِ الْمَنْجَنُونُ وَالْمَنْجَنِينُ أَيِ الدُّولَابُ أَوِ الْمَحَالَةُ يُسْنَى عَلَيْهَا Ve dehr ve zamāna ıtlāk olunur; cemʿi مَنَاجِينُ [menācīn] gelir. Zemaḫşerī *Muḳaddimetu'l-Edeb*'de bunu harman ʿarabasıyla ve baʿzılar kanlı dedikleri ʿaraba ile beyān eylediler. Ve bu mādde dahi مَنْجَنِيقٌ [mencenīḳ] māddesi gibi ihtilāfāt üzere dāʾirdir. Ve işbu مَنْجَنُونُ [mencenūn] ve مَنْجَنِينُ [mencenīn] kelimelerinin veznleri ve taʿrīb ve asāletleri ve sāʾir hālleri Çārperdī merhūmun *Şāfiye* şerhinde mufassalen meşrūhtur, fe'lyurācaʿ.

[م ح ن]

اَلْمَحْنُ [el-maḥn] (صَحْنٌ [ṣaḥn] vezninde) Vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَحَنَهُ مَحْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve sınamak maʿnāsınadır; yukālu: مَحَنَهُ إِذَا اخْتَبَرَهُ Ve libāsı eskitince kadar giymek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَحَنَ الثَّوْبَ إِذَا لَبِسَهُ حَتَّى أَخْلَقَهُ Ve bir adama bir nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: مَحَنَهُ شَيْئًا إِذَا أَعْطَاهُ Ve

cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَنَ جارِيَتَهُ إِذَا نَكَحَهَا Ve kuyunun dibinden çamur ve toprak çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَنَ الْبِئْرَ إِذَا أَخْرَجَ تُرَابَهَا وَطِينَهَا Ve deriyi yumuşatmak maᶜnāsınadır; ᶜalā-kavlin soymak maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَنَ الْأَدِيمَ إِذَا لَيَّنَهُ أَوْ قَشَرَهُ Ve

مَحْنٌ [maḥn] Yumuşak ve mülāyim nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَحْنٌ أَيْ لَيِّنٌ Ve bir gün bi-tamāmihi yola gitmek yāhūd sabāhtan akşama dek bir iş üzere olmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَانَ فِي مَحْنٍ وَهُوَ أَنْ يَأْدَبَ يَوْمَهُ أَجْمَعَ فِي الْمَشْيِ أَوْ غَيْرِهِ

اَلْإِمْتِحَانُ [el-imtiḥān] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Sınamak, āzmūden maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَحَنَ فُلَانًا إِذَا اخْتَبَرَهُ Ve bir nesnenin hakīkatine ıttılāᶜ için dikkat ve imᶜān ile teᵓemmül eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَحَنَ الْقَوْلَ إِذَا نَظَرَ فِيهِ وَدَبَّرَ ve kavluhu taᶜālā: ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى﴾ اَلْآيَة أَيْ شَرَحَهَا وَوَسَّعَهَا Şārih der ki Zemaḫşerī *Esās*'ta dedi ki مَحَّنَ الْأَدِيمَ derler, مَدَّهُ حَتَّى وَسَّعَهُ maᶜnāsına, yaᶜnī meşini çekip sündürmekle eczāsını tevsīᶜ eyledi, maᶜnāsına ki bu dahi mecāzdır ve āyet-i merkūme bundan meᵓhūzdur.

اَلْمِحْنَةُ [el-miḥnet] (mīm'in kesriyle) İsmdir, sınamağa denir, āzmāyiş maᶜnāsına. Pes belāᵓ gibi gam ve renc ve musībette mecāz olur.

اَلتَّمْحِينُ [et-temḥīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Deriyi yumuşatmak yāhūd soymak maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَّنَ الْأَدِيمَ إِذَا لَيَّنَهُ أَوْ قَشَرَهُ

اَلْمَحُونَةُ [el-meḥūnet] (مَعُونَةٌ [meᶜūnet] vezninde) Bir nesnenin noksān bularak mahv ve zāᵓil olmasına denir; مَحْقٌ [maḥḳ] ve بَخْسٌ [baḫs] maᶜnāsınadır. Şārih der ki bu تَحَوُّنٌ [teḥavvun] māddesinden olmak aglebdir.

[م خ ن]

اَلْمَخْنُ [el-maḫn] (mīm'in fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَنَ الْمَرْأَةَ مَخْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا Ve kuyudan su çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَنَ الْبِئْرَ إِذَا نَزَعَ الْمَاءَ مِنَ الْبِئْرِ Ve ağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَنَ الرَّجُلُ إِذَا بَكَى Ve bir nesnenin kabuğunu soymak maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَنَ الْعُودَ إِذَا قَشَرَهُ Ve

مَخْنٌ [maḫn] Tabīᶜatında zehv ve hiffet olan kısaca adama denir; müᵓennesi مَخْنَةٌ [maḫnet]tir; yukālu: رَجُلٌ مَخْنٌ إِذَا كَانَ إِلَى الْقِصَرِ وَفِيهِ زَهْوٌ وَخِفَّةٌ Ve uzun adama denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ مَخْنٌ أَيْ طَوِيلٌ

اَلْمِخَنُّ [el-miḫann] (هِجَفٌّ [hiceff] vezninde) Bu dahi uzun adama denir.

اَلْمُمَخَّنُ [el-mumaḫḫan] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Şol yola denir ki çok çiğnenmemekle düzlenip sühūlet bulmuş ola; yukālu: طَرِيقٌ مُمَخَّنٌ إِذَا وَطِئَ حَتَّى سَهُلَ

مَاخُوَانُ [Māḫuvān] (ḫā'nın zammıyla) Merv kazāsında bir karye adıdır; fukahādan Muḥammed b. ᶜAbdurrezzāḳ el-Māḫuvānī ona mensūbdur.

[م د ن]

اَلْمُدُونُ [el-mudūn] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Mukīm olmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَدَنَ بِالْمَكَانِ مُدُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَامَ Ve bu mehcūr olan efᶜāldendir ki bu maᶜnāda sīga ve tasrīfi metrūktur, دَعْ ve ذَرْ gibi; مَدِينَةٌ [medīnet] bundan meᵓhūzdur. Ve şehre gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَدَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْمَدِينَةَ

اَلْمَدِينَةُ [el-medīnet] (mīm'in fethi ve dāl'in

kesriyle) Şehre denir;cemʿi مَدَائِنُ [medāʾin] gelir ve مُدْنٌ [mudn] gelir, mīm'in zammı ve dāl'ın sükūnuyla ve مُدُنٌ [mudun] gelir zammeteynle.

Mütercim der ki müʾellifin يُبْنَى فِي أُصْطُمَّةِ أَرْضٍ kavli kayd-ı ittifākīdir yāhūd eksere mahmūldür. Ve Zemaḫşerī بَلْدَةٌ [beldet]i küçük şehre ve مَدِينَةٌ [medīnet]i büyük şehre tahsīs eylemiştir. Ve *Miṣbāḥ*'ta mastūr olduğu üzere mīm'in asāletine göre ki ber-vech-i mezkūr ikāmet maʿnāsından vezni فَعِيلَةٌ [faʿīlet]tir, cemʿi olan مَدَائِنُ [medāʾin] lafzında ki vezni فَعَائِلُ [feʿāʾil] dir, hemze resm olunur. Ve itāʿat ve mülk maʿnāsından meʾhūzdur diyenlere göre vezni مَفْعِلَةٌ [mefʿilet] olmakla مَدَايِنُ [medāyin] مَفَاعِلُ [mefāʿil] olur, hemze resm olunmaz, zīrā yā-yı tahtiyye hareke cihetinden asl olmakla elbette yā'ya redd olur, مَعَايِشُ [meʿāyiş] kelimesi dahi bu kıyās üzeredir. Ve

مَدِينَةٌ [medīnet] Cāriye kısmına ıtlāk olunur. Şārih der ki müʾellif bunu "د،ي،ن" māddesinde zikr eyledi. Ve

مَدِينَةٌ [Medīnet] On altı şehr ve belde ismidir; eşheri Medīnetü'r-Resūl ʿaleyhi's-salātu ve's-selāmdır, ona nisbette مَدَنِيٌّ [Medeniyy] denir, حَنَفِيٌّ [Ḥanefiyy] gibi. Ve Medīne-i Manṣūr ve Medīne-i Işfahān gibi sāʾir medīnelere nisbette مَدِينِيٌّ [medīniyy] denir ki بَدَوِيٌّ [bedeviyy] mukābilidir, ʿalā-kavlin mutlakan şehrlere mensūb olan eger insān olursa مَدَنِيٌّ [medeniyy] ve kuş ve sāʾir hayvān olursa مَدِينِيٌّ [medīniyy] derler. Ve ʿArablar هُوَ ابْنُ مَدِينَتِهَا derler, اِبْنُ بَجْدَتِهَا maʿnāsına ki "O kıssanın bu adam gereği gibi dānā ve habīridir" demektir; tekūlu: أَنَا ابْنُ مَدِينَتِهَا أَي ابْنُ بَجْدَتِهَا

اَلتَّمْدِينُ [et-temdīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Şehr bünyād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَدَّنَ الْمَدَائِنَ إِذَا مَصَّرَهَا

مَدْيَنُ [Medyen] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) Şuʿayb ʿaleyhi's-selām hazretlerinin sākin oldukları kasabadır ki Baḥr-i Ḳulzum civārındadır. Şārih der ki Medyen b. İbrāhīm ʿaleyhi's-selām ismiyle müsemmādır.

اَلْمَدَائِنُ [el-Medāʾin] (mīm'in fethiyle) Medīne-i Kisrā-yı ʿAcemdir ki Baġdād kurbündedir, Nūşirevān binasıdır; büyük olduğundan cemʿ sīgasıyla tesmiye olunmuştur, hālen harābedir, Eyvān-ı Kisrā onda idi.

اَلْمَدَانُ [el-medān] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) Bir sanem ismidir.

اَلْمَدِينُ [el-medīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Arslana denir.

اَلْمَيْدَانُ [el-meydān] "م،ي،د" māddesinde zikr olundu.

اَلتَّمَدْيُنُ [et-temedyun (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Mütenaʿim olmak manāsınadır; yukālu: تَمَدْيَنَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَعَّمَ

[م ر ن]

اَلْمَرَانَةُ [el-merānet] (أَمَانَةٌ [emānet] veznin-de) ve

اَلْمُرُونَةُ [el-murūnet] ve

اَلْمُرُونُ [el-murūn] (mīm'lerin zammıyla) Bir nesne peklikte yumuşak olmak maʿnāsınadır ki pek nesne yumuşakrak olmak taʿbīr olunur, kargının ve Venedik altınının ve burun ucunun ve mülāyim derinin ve yüzün yumuşaklığı gibi; yukālu: مَرَنَ الشَّيْءُ مَرَانَةً وَمُرُونَةً وَمُرُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَانَ فِي صَلَابَةٍ Ve yüz pek olmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki utanmaz ve ʿārlanmaz ol-

maktan kināyedir; yukālu: مَرَنَ وَجْهُهُ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ إِذَا صَلُبَ Ve

مُرُونٌ [murūn] ve

مَرَانَةٌ [merānet] Bir nesneye idmān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَنَ عَلَى الشَّيْءِ مُرُونًا وَمَرَانَةً إِذَا تَعَوَّدَهُ

اَلتَّمْرِينُ [et-temrīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Pek nesneyi yumuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّنَهُ إِذَا لَيَّنَهُ Ve yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّنَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve bir adamı bir nesneye idmān ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّنَ فُلَانًا عَلَيْهِ إِذَا دَرَّبَهُ

اَلْمَارِنُ [el-mārin] Yumuşakrak olan pek mızrağa denir; yukālu: رُمْحٌ مَارِنٌ أَيْ صُلْبٌ لَيِّنٌ Ve buruna ʿalā-kavlin burnun ucuna yāhūd yumuşağına denir ki ḳaṣabadan fazla olan yeridir; yukālu: قَطَعَ مَارِنَهُ أَيْ أَنْفَهُ أَوْ طَرَفَهُ أَوْ مَا لَانَ مِنْهُ Ve yumuşak mızrağa da denir; bu evvelkiden başkadır.

اَلْمُمَرَّنُ [el-mumerren] (مُعَظَّمٌ [muʿaẕẕam] vezninde) Pek yüzlü adama denir ki utanmaz ve ʿārlanmazdan kināyedir, Fārisīde şūḫ denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُمَرَّنُ الْوَجْهِ أَيْ صُلْبُهُ

اَلْمَرْنُ [el-mern] (قَرْنٌ [ḳarn] vezninde) Devenin ayakları taşırkamakla tabana yakın yerlerini yağlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَنَ بَعِيرَهُ مَرْنًا إِذَا دَهَنَ أَسْفَلَ قَوَائِمِهِ مِنْ حَفَائِهِ Ve bir adamı yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَنَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve

مَرْنٌ [mern] Bir çeşit siyāb adıdır. Burada نَبَاتٌ nüshası galattır. Ve yumuşatılmış meşine ve sahtiyāna denir. Ve kürke denir فِرَاءٌ [firāʾ] maʿnāsına. Ve cānib maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي مَرْنٍ مِنْهُ أَيْ جَانِبٍ Ve kisve maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ وَمَا عَلَيْهَا مَرْنٌ أَيْ كِسْوَةٌ Ve vergiye denir, عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] maʿnāsına. Ve düşmandan kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَنَ فُلَانٌ عَنْ عَدُوِّهِ مَرْنًا إِذَا فَرَّ مِنْهُ

اَلْمُرَّانُ [el-murrān] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Yumuşakrak olan pek ve metīn mızraklara denir ki hayzurān gibi eğilip bükülür; müfredi مُرَّانَةٌ [murrānet]tir; yukālu: تَطَاعَنُوا بِالْمُرَّانِ أَيِ الرِّمَاحِ الصُّلْبَةِ اللَّدْنَةِ Ve

مُرَّانٌ [murrān] Bir şecer adıdır, Türkīde yaban kızılcık ağacı ve çift ağacı dedikleridir. Ve ʿUmeyr b. Ẕī Murrān sahābedir. Ve Ẕuhl b. Murrān, Benū Cuʿfī kabīlesindendir.

اَلْمَرِنُ [el-merin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ʿĀdet ve āyīn maʿnāsınadır; yukālu: مَا زَالَ ذَلِكَ مَرِنُهُ أَيْ عَادَتُهُ Ve gırīv ve feryād ve kavga ve kıtāle denir; yukālu: مَا هَذَا الْمَرِنُ أَيِ الصَّخْبُ وَالْقِتَالُ

اَلْمَرَنُ [el-meren] (fethateynle) Bāgçe bekçilerinin ağaç başında dallar aralığında yaptıkları tahta denir ki üzerinde nevm ve ārām ederler.

مَرَانَةُ [Merānet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir mevziʿdir. Ve bir nāka ismidir.

اَلتَّمَرُّنُ [et-temerrun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Fazīlet ve zarāfet taslamak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَرَّنَ فُلَانٌ إِذَا تَفَضَّلَ وَتَظَرَّفَ Ve bir nesneye hemīşe idmān eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّنَهُ فَتَمَرَّنَ أَيْ دَرَّبَهُ فَتَدَرَّبَ

أَمْرَانُ الذِّرَاعِ [emrānu'ẕ-ẕirāʿ] (hemzenin fethiyle) Kolda olan sinirlere denir.

أَبُو مَرِينَا [ebū merīnā] (çelīpā vezninde) Bir balığa ıtlāk olunur, bu lisānımızda morine dedikleri balık olacaktır.

بَنُو مَرِينَا [Benū Merīnā] Ehl-i Ḥimyer'den bir cemāʿattir.

اَلْمُمَارَنَةُ [el-mumārenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]

vezninde) ve

اَلْمِرَانُ [el-mirān] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Nāka ibtidā gebe görünüp baʿdehu boş çıkmak, ʿalā-kavlin buğurlar her çend kendisine çok aşıp lākin aslā gebe kalmamak yāhūd tekrār aşmadıkça gebe kalmaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَارَنَتِ النَّاقَةُ مُمَارَنَةً وَمِرَانًا إِذَا ظَهَرَ لَهُمْ أَنَّهَا لَاقِحٌ وَلَمْ تَكُنْ أَوِ الَّتِي يَكْثُرُ ضِرَابُهَا ثُمَّ لَا تَلْقَحُ أَوِ الَّتِي لَا تَلْقَحُ حَتَّى يَكُرَّ عَلَيْهِ الْفَحْلُ

اَلْمُمَارِنُ [el-mumārin] Zikr olunan nākaya denir.

مَرَّانُ [Merrān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Mekke kurbünde bir karyedir.

مُرِّينُ [Murrīn] (mīm'in zammı ve rā-i müşeddedenin kesriyle) Mışır'da bir karyedir.

مُرَيْنُ [Mureyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir.

اَلتَّمَارُنُ [et-temārun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nākanın sütü soğuşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَارَنَتِ النَّاقَةُ إِذَا انْقَطَعَ لَبَنُهَا

[م ز ن]

اَلْمَزْنُ [el-mezn] (mīm'in fethi ve zāy-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْمُزُونُ [el-muzūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir tarafa bakmayarak hemān bir semte doğru ok gibi sürʿatle alıp yürüyüvermek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَنَ الرَّجُلُ مَزْنًا وَمُزُونًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَضَى مُسْرِعًا لِوَجْهِهِ وَذَهَبَ Ve bir adamın çehresi rūşen olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَزَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَضَاءَ وَجْهُهُ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَزَنَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve bir adamı medh ve sitāyiş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَنَ فُلَانًا إِذَا مَدَحَهُ Ve bir adamı āhere tafdīl ve tercīh eylemek yāhūd sultān ve emīr huzūrunda gāʾibde olan bir adamı medh ve senā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَنَ فُلَانًا إِذَا فَضَّلَهُ أَوْ قَرَّظَهُ مِنْ وَرَائِهِ عِنْدَ ذِي سُلْطَانٍ Ve düşmandan kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا يَوْمُ مَزْنٍ أَيْ يَوْمُ فِرَارٍ مِنَ الْعَدُوِّ

اَلتَّمَزُّنُ [et-temezzun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir tarafa nazar ve ʿudūl eylemeyerek hemān sürʿatle doğruca gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَزَّنَ الرَّجُلُ إِذَا مَضَى مُسْرِعًا لِوَجْهِهِ وَذَهَبَ Ve bir nesneye idmān ve müdāvemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَزَّنَ عَلَيْهِ بِمَعْنَى تَمَزَّنَ Ve sehāvet satmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَزَّنَ فُلَانٌ إِذَا تَسَخَّى Ve fazl ve zarāfet taslamak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَزَّنَ فُلَانٌ إِذَا تَفَضَّلَ وَتَظَرَّفَ Ve havza-i kudretinden ziyāde ile lāf u güzāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَزَّنَ الرَّجُلُ إِذَا أَظْهَرَ أَكْثَرَ مِمَّا عِنْدَهُ

اَلتَّمْزِينُ [et-temzīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَزَّنَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve bir adamı āhere tafdīl ve tercīh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَّنَهُ إِذَا فَضَّلَهُ Ve medh ve sitāyiş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَّنَهُ إِذَا مَدَحَهُ

اَلْمُزْنُ [el-muzn] (mīm'in zammıyla) Buluta denir, ʿalā-kavlin ak buluta yāhūd yağmurlu buluta denir; ondan bir kıtʿaya مُزْنَةٌ [muznet] denir; yukālu: فِي السَّمَاءِ مُزْنٌ أَيْ سَحَابٌ أَوْ أَبْيَضُهُ أَوْ ذُو الْمَاءِ Ve

مُزْنُ [Muzn] Bir hatun adıdır. Ve Semerḳand kazāsında bir karye adıdır ve gāhca مُزْنَةُ [Muznet] dahi derler. Ve Deylem memleketinde bir belde adıdır.

اَلْمَزَنُ [el-mezen] (fethateynle) ʿĀdet ve āyīn maʿnāsınadır; yukālu: مَزَنُهُ كَذَا أَيْ عَادَتُهُ وَطَرِيقُهُ Ve üslūb maʿnāsınadır. Ve hāl maʿnāsınadır; yukālu: مَزَنُهُ كَذَا أَيْ حَالُهُ Ve bu mühmele ile مَرَنٌ [meren] kelimesinden musahhaf değildir.

اَلْمَازِنُ [el-māzin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] veznin-de) Karınca yumurtasına denir. Ve bir kabīlenin pederi ismidir. Ve bir su adıdır.

اَلْمُزْنَةُ [el-muznet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bulut pāresine denir ki zikr olundu. Bu cihetle bulut aralığından çıkıp görünen hilāle إِبْنُ مُزْنَةَ [ibnu muznet] ıtlāk olunur. Ve

مُزْنَةٌ [muznet] Yağmura denir.

مَزُونٌ [Mezūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Arz-ı ʿUmān ismidir.

مُزَيْنَةُ [Muzeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir kabiledir; nisbetinde مُزَنِيٌّ [Muzeniyy] denir mīm'in zammı ve zāy'ın fethiyle.

[م س ن]

اَلْمَسْنُ [el-mesn] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kamçı ile vurmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin şīn-i muʿceme iledir.

اَلْمَسَنُ [el-mesen] (fethateynle) Lāübāliyāne olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَسِنَ الرَّجُلُ مَسَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَجَنَ

اَلْمَيْسُونُ [el-meysūn] (جَيْحُونٌ [ceyḥūn] vezninde) Serv-i sehī gibi kaddi mevzūn ve çehresi dil-ber hoş-likā oğlana denir. Ve

مَيْسُونٌ [Meysūn] ve

مَاسِنٌ [Māsin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

اَلْمَيْسُوسَنُ [el-meysūsen] (mīm'in fethiyle) Bir nesnedir ki nisvān saçlarını gasl edecekleri şeyʾin içine katıp karıştırırlar. Şārih der ki fi'l-asl Fārisī olarak "mey" ile "sevsen" lafzından mürekkebdir ki sevsen şarābı olacaktır, gül suyu gibi başlarını yaykadıkları nesneye karıştırırlar, hoş-bū olduğu için.

مَسِينَانُ [Mesīnān] (mīm'in fethiyle) Ḳuhistān kazāsında bir karyedir.

[م ش ك د ن]

مِشَّكِدَانَةُ [mişşekidānet] (mīm'in kesriyle ve şīn-i muʿceme ile) Lafz-ı Fārisīden misk kabı ve misk kutusu demektir; muhaddisīnden Ḥāfıẓ ʿAbdullāh b. ʿÖmer b. Ebān pek hoş-būy ve hoş-hūy olmakla onunla mülakkab oldu.

[م ش ن]

اَلْمَشْنُ [el-meşn] (mīm'in fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Kamçı ile vurmak مَسْنٌ [mesn] maʿnāsınadır; yukālu: مَشَنَ مَشْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي بِمَعْنَى مَسَنَهُ أَيْ ضَرَبَهُ بِالسَّوْطِ Ve tırmalamak manāsınadır; yukālu: مَشَنَ وَجْهَهُ إِذَا خَدَشَهُ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَنَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve huşūnetli nesne ile el silmek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَنَ يَدَهُ إِذَا مَسَحَهَا بِخَشِنٍ Ve kılıçla çalıp içeriye işletmeyip hemān deriyi sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَنَ فُلَانًا بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ ضَرْبًا قَدْ قَشَرَ جِلْدَهُ Ve cüzʾī nesne el vermek maʿnāsınadır ki deriyi sıyırmak maʿnāsından meʾhūzdur, ke-mā seyuzkeru. Ve memede olan sütü hep sağmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَنَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَ مَا فِي ضَرْعِهَا

اَلْإِمْتِشَانُ [el-imtişān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir nesneden bir pāre kesip ayırıp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَنَهُ إِذَا اقْتَطَعَهُ Ve kapmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَنَهُ إِذَا اخْتَلَسَهُ Ve kılıç sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَنَ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلَّهُ Ve memede olan sütü hep sağmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَنَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَ مَا فِي ضَرْعِهَا Ve dest-res olduğu nesneyi ahz eylemek maʿnāsınadır;

tekūlu: إِمْتَشِنْ مِنْهُ مَا مَشَنَ لَكَ أَيْ خُذْ مَا وَجَدْتَ Ke-mā zukire.

اَلْمَشْنَةُ [el-meşnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Geniş olup derinliği olmayan yaraya denir; bir nesneye sürünmekle yāhūd kılıç sıyırmakla peydā olan büyücek sıyrık olacaktır; yukālu: أَصَابَتْهُ مَشْنَةٌ أَيْ جُرْحٌ لَهُ سَعَةٌ وَلَا غَوْرَ لَهُ

اَلتَّمْشِينُ [et-temşīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nāka sütünü zoraki vermek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَّنَتِ النَّاقَةُ إِذَا دَرَّتْ كَارِهَةً

اَلْمُوشَانُ [el-mūşān] ve

اَلْمُشَانُ [el-muşān] (mīm'lerin zammıyla) ve

اَلْمِشَانُ [el-mişān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir cins hurmādır ki cümlesinin atyebidir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-meselu: "بِعِلَّةِ الْوَرَشَانِ تَأْكُلُ رُطَبَ الْمُشَانِ"

مَشَانٌ [Meşān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Başra kazāsında bir karyedir.

مِشَانٌ [Mişān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dağın adıdır. Ve

مِشَانٌ [mişān] Habīs ve hūn-hār kurda denir. Ve selīta ve bed-zebān ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِشَانٌ أَيْ سَلِيطَةٌ

[م ع ن]

اَلْمَعْنُ [el-maʿn] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Uzun nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَعْنٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve kısa nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَعْنٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve azca nesneye denir, kalīl maʿnāsına. Ve çok nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَعْنٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve nāçīz nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ مَعْنًا أَيْ هَيِّنًا يَسِيرًا Ve hakkı ikrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَعَنَ فُلَانٌ بِحَقِّهِ مَعْنًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَقَرَّ Ve züll ve hakāret maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الْمَعْنُ أَيِ الذُّلُّ Şārihin beyānına göre burada وَالْإِقْرَارُ بِالذُّلِّ nüshası galattır. Ve inkār ve cühūd maʿnāsınadır; yukālu: مَعَنَ بِحَقِّهِ إِذَا جَحَدَهُ Ve küfrān-ı niʿam maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَمْعُنُ لِلنِّعَمِ أَيْ يَكْفُرُ Ve

مَعْنٌ [maʿn] Sahtiyāna denir. Ve yer yüzünde zāhir ve āşikāre cereyān eden suya denir; yukālu: مَاءٌ مَعْنٌ أَيْ ظَاهِرٌ Ve Maʿn b. Zāʾide küremā-yı ʿArabdandır; cūd ve sehā ile darb-ı meseldir, Ḥātim gibi. Ve

مَعْنٌ [maʿn] Mutlakan kendisiyle intifāʿ olunan nesneye denir. Ve masdar olur, at pek ırak seğirtmek maʿnāsına; yukālu: مَعَنَ الْفَرَسُ مَعْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَبَاعَدَ يَعْنِي عَادِيًا Ve suyu akıtmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَنَ الْمَاءَ إِذَا أَسَالَهُ Ve nebāt gereği gibi suya kanıp tāb u tarāvetle yetişmek maʿnāsınadır; yukālu: مَعَنَ النَّبْتُ إِذَا رَوِيَ وَبَلَغَ

اَلْمَاعُونُ [el-māʿūn] ʿAtiyye ve ihsāna denir; yukālu: هُوَ يُمْنَعُ الْمَاعُونَ أَيِ الْمَعْرُوفَ Ve yağmura denir. Ve suya denir. Ve mutlakan kendisiyle intifāʿ olunacak şeyʾe denir yāhūd komşudan ve ahbābdan ʿāriyet alınmak şānından olan şeyʾe denir, hurdevāt-ı hāne gibi ki balta ve keser ve tencere ve kova ve çanak ve sofra makūlesi nesnelerden ʿibārettir; yukālu: هُوَ يُعِينُ فِي مَاعُونِهِ وَهُوَ كُلُّ مَا انْتَفَعَ بِهِ أَوْ كُلُّ مَا يُسْتَعَارُ مِنْ فَأْسٍ وَقَدُومٍ وَنَحْوِهِ Ve

مَاعُونٌ [māʿūn] Tāʿat ve inkıyād maʿnāsınadır; yukālu: يُمْنَعُ مَاعُونَهُ أَيِ انْقِيَادَهُ وَطَاعَتَهُ Ve zekāta denir; yukālu: أَعْطَى مَاعُونَهُ أَيْ زَكَاتَهُ Ve tālibden menʿ olunan yaʿnī nefāseti sebebiyle bir kimseye verilmez olan nesneye denir; yukālu: هُوَ مَاعُونٌ أَيْ يُمْنَعُ عَنِ الطَّالِبِ Ve tālibden menʿ olunmayan yaʿnī mübtezel olmakla kimseden dirīg olunmaz olan şeyʾe denmekle zıdd olur;

yukālu: هُوَ مَاعُونٌ أَيْ لَا يُمْنَعُ عَنِ الطَّالِبِ Ve

مَاعُونٌ [māʿūn] Hayvānınʿuhde-i iktidārında olan yürüyüşe ıtlāk olunur; yukālu: ضَرَبَ النَّاقَةَ حَتَّى أَعْطَتْ مَاعُونَهَا أَيْ بَذَلَتْ سَيْرَهَا

اَلْإِمْعَانُ [el-imʿān] (hemzenin kesriyle) Pek ırak seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْعَنَ الْفَرَسُ إِذَا تَبَاعَدَ Ve bir husūsta haddi mütecāviz olmak üzere mübālaga ve ictihād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْعَنَ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَبْعَدَ [Ve] إِمْعَانُ نَظَرٍ [imʿānu naẓar] bundandır. Ve keler yuvasının en ötesine varmak maʿnāsınadır ki bulunmayıp nā-bedīd olur; yukālu: أَمْعَنَ الضَّبُّ فِي جُحْرِهِ إِذَا غَابَ فِي أَقْصَاهُ Ve bir adamın mālı çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ Ve mālı azalmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَمْعَنَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ مَالُهُ Ve bir adamın hakkını alıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْعَنَ بِحَقِّهِ أَيْ ذَهَبَ بِهِ Ve bir adamın hakkını ikrār eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَمْعَنَ بِحَقِّهِ إِذَا أَقَرَّ بِهِ Ve su akmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْعَنَ الْمَاءُ إِذَا جَرَى

مَعِينٌ [Meʿīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yemen'de bir beldedir. Ve Yaḥyā nām imām ve hāfızın pederi ismidir.

اَلْمَمْعُونُ [el-memʿūn] Şol merʿaya denir ki onda āb revān ola; yukālu: كَلَأٌ مَمْعُونٌ إِذَا جَرَى فِيهِ الْمَاءُ

اَلْمَعَانُ [el-meʿān] (مَكَانٌ [mekān] vezninde) Yurda ve konak yerine denir; yukālu: نَزَلُوا فِي مَعَانٍ لَطِيفٍ أَيْ مَبْأَةٍ وَمَنْزِلٍ Ve

مَعَانٌ [Meʿān] Huccācın Şām tarīkinde bir mevziʿ adıdır; hālen bir karyedir, niteki "ع،ي،ن" māddesinde dahi zikr olundu.

مُعَانٌ [Muʿān] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْمُعْنَانُ [el-muʿnān] (mīm'in zammıyla) Derelerde olan su akıntılarına denir.

[م ك ن]

اَلْمَكْنُ [el-mekn] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

اَلْمَكِنُ [el-mekin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Keler ve çekirge makūlesi cānverlerin yumurtalarına denir. Ve

مَكْنٌ [mekn] (kāf'ın sükūnuyla) Zikr olunan cānver yumurtlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَكِنَتِ الضَّبَّةُ أَوِ الْجَرَادَةُ مَكْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَاضَتْ

اَلْمَكُونُ [el-mekūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yumurtlayan keler ve çekirge makūlesine denir.

اَلْإِمْكَانُ [el-imkān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi keler ve çekirge makūlesi yumurtlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْكَنَتِ الضَّبَّةُ إِذَا بَاضَتْ فَهِيَ مُمْكِنٌ Ve bir adamı bir nesneye kādir kılmak maʿnāsınadır, tekūlu: أَمْكَنْتُهُ مِنَ الشَّيْءِ أَيْ أَقْدَرْتُهُ Şārih der ki إِمْكَانٌ [imkān] bir kimseye bir nesne makdūr olmak maʿnāsına da istiʿmāl olunur ki mümkin olmak taʿbīr olunur; ve minhu yukālu: فُلَانٌ لَا يُمْكِنُهُ النُّهُوضُ أَيْ لَا يُقْدَرُ عَلَيْهِ

اَلْمُمْكِنُ [el-mumkin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Yumurtalı keler makūlesine denir. Ve şol vādiye denir ki ondan مَكْنَانٌ [meknān] dediği ot biter ola.

اَلْمَكِنَاتُ [el-mekināt] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesri ve zammıyla) مَكِنَةٌ [mekinet] ve مَكُنَةٌ [mekunet] lafzlarından cemʿdir ki keler ve çekirge makūlesinin yumurtasına denir; kuş yumurtasına da ıtlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: بِكَسْرِ "أَقِرُّوا الطَّيْرَ عَلَى مَكِنَاتِهَا" الْكَافِ وَضَمِّهَا أَيْ بَيْضِهَا

اَلْمَكَانَةُ [el-mekānet] (أَبَانَةٌ [ebānet] veznin-

de) ve

اَلْمَكِينَةُ [el-mekīnet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Vakār ve rezānet maʿnāsınadır ki hafīf olmayıp lengerli olmaktan ʿibārettir; tekūlu: إِمْشِ عَلَى مَكَانَتِكَ وَمَكِينَتِكَ أَيْ عَلَى التُّؤَدَةِ وَالْهِينَةِ Ve

مَكَانَةٌ [mekānet] Bir adam sultān ve vālī ʿindinde rütbe ve haysiyyet sāhibi olmak maʿnāsınadır. Ve o rütbe ve haysiyyete dahi denir; yukālu: مَكُنَ فُلَانٌ عِنْدَ السُّلْطَانِ مَكَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ ذَا مَنْزِلَةٍ وَيُقَالُ لَهُ عِنْدَ السُّلْطَانِ مَكَانَةً أَيْ مَنْزِلَةً

اَلْمَكِينُ [el-mekīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pādişāh ve vālī yanında rütbe ve menzilet sāhibi adama denir; cemʿi مُكَنَاءُ [mukenāʾ] gelir, قُرَنَاءُ [ḳurenāʾ] vezninde. Müʾellif bunları "ك،و،ن" māddesinde dahi zikr eylemiştir, ihtilāfına bināʾen.

اَلتَّمَكُّنُ [et-temekkun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adam sultān yanında rütbe ve pāye sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مَكِينًا عِنْدَ السُّلْطَانِ Ve bir nesneye muktedir olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَمْكَنْتُهُ مِنَ الشَّيْءِ فَتَمَكَّنَ أَيْ قَدَّرْتُهُ فَاقْتَدَرَ *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre bundan ism مُكْنَةٌ [muknet]tir, غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde. Ve kaldı ki vücūb ve imtināʿ mukābili olan إِمْكَانٌ [imkān] bu maʿnādandır, مَكَانَةٌ [mekānet] ten dahi olmak kābildir.

اَلْإِسْمُ الْمُتَمَكِّنُ [el-ismu'l-mutemekkinu] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Nahviyyūn ʿindinde harekāt-ı selāsı yaʿnī refʿ ve nasb ve cerr harekelerini kabūl eden isme ıtlāk olunur, زَيْدٌ [zeyd] gibi; yukālu: جَاءَنِي زَيْدٌ ve رَأَيْتُ زَيْدًا ve مَرَرْتُ بِزَيْدٍ İşbu ism-i muʿrebe mütemekkin ıtlākı ismiyyette temekkününe mebnīdir.

اَلْمَكَانُ [el-mekān] (mīm'in fethiyle) Cāy ve mevziʿ maʿnāsınadır; cemʿi أَمْكِنَةٌ [emkinet] ve أَمَاكِنَةٌ [emākinet] gelir, cemʿü'l-cemʿi olacaktır. Müʾellif bunu dahi "ك،و،ن" māddesinde zikr eyledi.

اَلْمَكْنَانُ [el-meknān] (mīm'in fethiyle) Bir nevʿ nebāt adıdır, mevāşī merʿāsındadır.

أَبُو مَكِينٍ [Ebū Mekīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tābiʿînden Nūḥ b. Rebīʿa'nın künyesidir.

اَلتَّمْكِينُ [et-temkīn] Bir adamı bir şeyʾe muktedir kılmak maʿnāsınadır.

اَلْإِسْتِمْكَانُ [el-istimkān] Bir nesneye iktidār peydā eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَكَّنْتُهُ مِنَ الشَّيْءِ فَاسْتَمْكَنَ أَيْ أَقْدَرْتُهُ فَاقْتَدَرَ

[م ن ن]

اَلْمَنُّ [el-menn] (mīm'in fethi ve nūn'un teşdīdiyle) ve

اَلْمِنِّينَى [el-minnīnā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde) Niʿmet vermek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَّ عَلَيْهِ مَنًّا وَمِنِّينَى مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَنْعَمَ Ve bir adama iyilik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَّ عَلَيْهِ أَيِ اصْطَنَعَ عِنْدَهُ صَنِيعَةً Ve

مَنٌّ [menn] ve

مِنَّةٌ [minnet] (mīm'in kesriyle) Bir adama ettiği iyiliği ve lutf ve ihsānı taʿdīd ile başına kakmak maʿnāsınadır ki tahmīl-i minnet ve imtinān eylemek taʿbīr olunur; yukālu: مَنَّ عَلَيْهِ مَنًّا وَمِنَّةً إِذَا امْتَنَّ Şārih der ki مِنَّةٌ [minnet] lafzı bu maʿnādan ism dahi olur, ihsānı başına kakmağa denir. Ve niʿmet ve ihsāna da ıtlāk olunur. Ve

مَنٌّ [menn] Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَّ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Ve davarı yorup bī-tāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَّ النَّاقَةَ إِذَا حَسَرَهَا Ve yol yürümesi adamı pek itʿāb eylemekle kuvvetini giderip zaʿīf ve bī-mecāl kılmak maʿnāsınadır; yukālu: مَنَّ السَّيْرُ فُلَانًا إِذَا أَضْعَفَهُ وَأَعْيَاهُ وَذَهَبَ بِمُتَّتِهِ أَيْ بِقُوَّتِهِ

Ve bir nesneyi eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَّ الشَّيْءَ إِذَا نَقَصَهُ Ve

مَنٌّ [menn] Mutlakan havādan nāzil olan şol ṭall ve rutūbete denir ki taşlara ve ağaçlar üzere nāzil olup bal kıvāmında münʿakid ve şīrīn ve zamk heyʾetinde huşkīn olur, şīr-ḫişt ve terencebīn gibi. Ve bu bābda maʿrūf olan şecer-i bellūṭ üzere nāzil olandır; muʿtedil ve rutūbetten ʿārız olan suʿāle ve sadra ve akciğere nāfiʿdir.

Maʿlūm ola ki مَنٌّ [menn] dedikleri rutūbet Türkīde kudret helvāsı dedikleridir ki birkaç nevʿ olur: Birisi terencebīndir ki beyāz olur ve bunun şeh-dāne olanına مَنٌّ [menn]-i efrencī denir ki etıbbāʾ istiʿmāl ederler ve baʿzen frenkler terbiye ile beyāz peynir şekeri tarzında ederler, onun için مَنٌّ [menn]-i efrencī derler ve baʿzen tablakārlar kudret helvāsı diye yeşile māʾil olanını satarlar, taşra vilāyetlerde ona kezbi taʿbīr ederler. Ve balsara taʿbīr olunan nevʿine Fārisīde şīr-ḫuşk ve muʿarrebinde şīr-ḫişt derler. İntehā. Ve

مَنٌّ [menn] Şol adama denir ki onu bir kimse iddiʿā eylemeye. Şārih der ki bu nüshalar galattır, savāb olan وَالْمُمِنُّ اَلَّذِي لَمْ يَدَّعِهِ أَبٌ olmaktır, niteki *Muḥkem*'de bu resme mersūmdur. Ve مُمِنٌّ [muminn] mīm-i ūlānın zammı ve sāniyenin kesriyledir, pes soyu ve nesebi maʿlūm olmayan aralık dölü yāhūt لُقَطَةٌ [luḳaṭat] makūlesi şahs olur ki bir kimse bu benim veledimdir diye iddiʿā eylemez. Ve bu katʿ maʿnāsındandır. Ve

مَنٌّ [menn] Bir türlü keyl yāhūd mīzān ʿalākavlin iki rıtl mikdāra denir ki lisānımızda batman taʿbīr olunur, niteki مَنَا [menā] dahi denir قَفَا [ḳafā] vezninde; cemʿi أَمْنَانٌ [emnān] gelir. Ve مَنَا [menā] lafzının cemʿi أَمْنَاءٌ [emnāʾ] gelir, أَحْشَاءٌ [aḥşāʾ] vezninde ve bu muʿtelldir.

اَلْإِمْتِنَانُ [el-imtinān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) Bir adam bu kimseye ettiği ihsānı zikr ve taʿdād ile başına kakmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَنَّ عَلَيْهِ إِذَا عَدَّ لَهُ مَا فَعَلَهُ مِنَ الصَّنَائِعِ Ve bir adamın ʿindinde be-gāyet fāhir ve nefīs olan nesneye nāʾil olmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِمْتَنَنْتُهُ إِذَا بَلَغْتَ مَمْنُونَهُ

اَلْإِمْنَانُ [el-imnān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi zaʿīf ve bī-mecāl kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَنَّهُ أَيْ أَضْعَفَهُ وَذَهَبَ بِمُنَّتِهِ أَيْ قُوَّتِهِ

اَلتَّمَنُّنُ [et-temennun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) إِمْنَانٌ [imnān] maʿnāsınadır; yukālu: تَمَنَّنَهُ السَّيْرُ إِذَا أَضْعَفَهُ وَذَهَبَ بِقُوَّتِهِ

اَلْمُنَّةُ [el-munnet] (mīm'in zammıyla) Zor ve kuvvete denir; yukālu: لَيْسَ لِقَلْبِهِ مُنَّةٌ أَيْ قُوَّةٌ

مَنَّةُ [Mennet] (mīm'in fethiyle) Esmā-i nisvāndandır.

اَلْمَنُونُ [el-menūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznince) Dehr ve zamāna ıtlāk olunur, katʿ maʿnāsındandır; yukālu: دَارَ عَلَيْهِمُ الْمَنُونُ Ve رَيْبُ الْمَنُونِ [reybu'l-menūn] أَيِ الدَّهْرُ havādis-i dehrden ʿibārettir. Ve ölüme ıtlāk olunur; yukālu: مَنَّهُ الْمَنُونُ أَيِ الْمَوْتُ Ve bir adama nesne verdikte yāhūd bir iyilik eyledikte imtinān eden kimseye denir, مَنُونَةٌ [menūnet] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ مَنُونٌ وَمَنُونَةٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْإِمْتِنَانِ Ve

مَنُونٌ [menūn] Şol hatuna denir ki māl ve gınāsı için tezevvüc olunmakla her bār kocasına imtināndan hālī olmaz, ke-mā se-yuzkeru. Ve

مَنُونَةٌ [menūnet] örümceğe denir.

اَلْمَنَّانَةُ [el-mennānet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vez-

ninde) Bu dahi mālı için tezevvüc olunmuş hatuna denir ki dāʾimā zevcine imtinān üzere olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَنُونٌ وَمَنَّانَةٌ إِذَا كَانَتْ تُزَوَّجَتْ لِمَالِهَا فَهِيَ تَمُنُّ عَلَى زَوْجِهَا Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَا تَتَزَوَّجَنَّ حَنَّانَةً وَلَا مَنَّانَةً"

اَلْمَنِينُ [el-menīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Toza denir, غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına. Ve zaʿīf ipe denir. Ve zaʿīf ve nā-tüvān adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنِينٌ أَيْ ضَعِيفٌ Ve kavī ve zūr-mend adama denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ مَنِينٌ أَيْ قَوِيٌّ Ve

مَنِينُ [Menīn] Şām diyārında Cebelu Senīr aʿmālinden bir karye adıdır. Burada سَنِينُ nüshaları galattır. Mütercim der ki şārih-i *Tārīḫ-i ʿUtbī* olan Menīnī ona mensūbdur.

اَلْمَمْنُونُ [el-memnūn] Bu dahi zaʿīf adama ve kavī adama denir. Ve bir adamın ʿindinde nihāyet derecede fāhir ve muʿteber olan şeyʾe denir. Ve mahsūb ve mevzūn nesneye denir. Ve maktūʿ maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ أَيْ غَيْرُ مَحْسُوبٍ وَلَا مَقْطُوعٍ

اَلْمِنَنَةُ [el-minenet] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde) Örümceğe denir. Ve dişi kirpiye denir.

اَلْمُمَانَّةُ [el-mumānnet] (teşdīd-i nūn'la مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimsenin işini bitirmekte tereddüd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَانَنْتُهُ أَيْ تَرَدَّدْتُ فِي قَضَاءِ حَاجَتِهِ

اَلْمُمِنَّانُ [el-muminnān] (mīm-i ūlānın zammı ve sāniyenin kesriyle) Leyl ve nehāra ıtlāk olunur.

مُنَيْنٌ [Muneyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

مَنَّانٌ [Mennān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir. Ve Ebū ʿAbdullāh b. Mennī ki mīm'in fethi ve nūn-ı müşeddedenin kesriyledir, lügavīdir.

مَنِينَا [Menīnā] (زَلِيخَا [zelīḫā] vezninde) Bir recülün lakabıdır.

اَلْمَنَّانُ [el-Mennān] (mīm'in fethi ve nūn'un teşdīdiyle) ʿİbādına ibtidā-yı emrden iʿtā ve inʿām eden muʿti-i hakīkī celle şānuhu hazretlerinin esmā-i hüsnāsındandır.

[م ن]

مَنْ [men] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūn üzere bināsıyla) İsmdir, اَلَّذِي maʿnāsınadır. Ve elfāz-ı ʿumūmdan olmakla biʿād ve tülde mütenāhī kelām-ı kesīrden mugnīdir, zīrā مَنْ يَقُمْ أَقُمْ مَعَهُ dediğin hīnde maksūdun ifāde olunmakla cemīʿ-i nāsın zikrinden kāfī ve vāfī oldu. Eger böyle demesen إِنْ يَقُمْ زَيْدٌ أَوْ عَمْرٌو أَوْ بَكْرٌ أَوْ خَالِدٌ إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ ʿibāretiyle herkesi taʿdād ederek ʿāciz ve dem-beste kalacağın derkār ve ifāde-i garaza tarīk bulmak müteʿazzir olur idi, zīrā teselsül gibi ilā-gayri'n-nihāye çekilmekle cezā-i tekellüme vakt bulunmaz. Ve مَنْ [men] kelimesi istifhām-ı mahz için olur. Ve hikāye sūretinde tesniye ve cemʿlenip مَنَانِ [menān] ve مَنُونَ [menūn] denir. Ve zevi'l-ʿukūle mahsūs olmakla مَنْ عِنْدَكَ dediğin hīnde مِنَ النَّاسِ kavlinden müstagnī olunur. Ve şartiyye olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ اَلْآيَة Ve mevsūle olur, niteki zikr olundu. Ve nekre-i mevsūfe olur, ke-kavli Beşīr el-Enṣārī: "فَكَفَى بِنَا فَضْلًا عَلَى مَنْ غَيْرِنَا || حُبُّ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ إِيَّانَا" Ve nekre-i tāmme olur, nahvu مَرَرْتُ بِمَنْ مُحْسِنٍ أَيْ بِإِنْسَانٍ مُحْسِنٍ

مِنْ [min] (mīm'in kesriyle) Harf-i cerrdir, gāliben emākinde ibtidā-i gāyet için olur ve sāʾir maʿnāları ona rāciʿdir; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ﴾ اَلْآيَة Bunda mekān-ı münezzeline tenzīl olundu. Ve nahvu kavlihi taʿālā: ﴿مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ أَيْ إِبْتِدَاءُ إِسْرَائِهِ

مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ Ve fi'l-hadīsi: فَمُطِرْنَا "مِنَ الْجُمُعَةِ إِلَى الْجُمُعَةِ" Bunda zamānda ibtidā-i gāyet içindir. Ve tebʿīd için olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللهُ﴾ Ve beyān-ı cins için olur ve bunda ekserī مَا ve مَهْمَا kelimelerinden sonra vākiʿ olur, zīrā bunlar ibhām husūsunda müfrit ve müvaggaldır; ke-kavlihi taʿālā: ﴿مَا يَفْتَحِ اللهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا﴾ ve kavlihi taʿālā: ﴿مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ﴾ Ve taʿlīl için olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا﴾ Ve bedel ve ʿivaz için olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿أَرَضِيتُمْ بِالْحَيَوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ﴾ ve ke-mā fi'l-kunūt: "لَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ" أَيْ لَا يَنْفَعُ ذَا الْحَظِّ حَظُّهُ مِنَ الدُّنْيَا بِذَلِكَ أَيْ بَدَلَ طَاعَتِكَ أَوْ بَدَلَ حَظِّكَ Ve gāyet maʿnāsına olur; nahvu kavlike: رَأَيْتُهُ مِنْ ذَلِكَ الْمَوْضِعِ Zīrā bunda mevziʿ-i mezkūru rüʾyete gāyet yaʿnī ibtidāʾ ve intihā-i rüʾyete mahal kılındı. Ve tansīs ʿale'l-ʿumūm maʿnāsına olur ki zāʾide olur; nahvu: مَا جَاءَنِي مِنْ رَجُلٍ Ve tevkīd-i ʿumūm için olur; bunda dahi zāʾidedir; nahvu: مَا جَاءَنِي مِنْ أَحَدٍ Ve fasl maʿnāsına olur. Bu sūrette iki mütezāddın ikincisine dāhil olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَاللهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ﴾ Ve bā-i cārreye mürādif olur; ke-kavlihi: ﴿يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ﴾ أَيْ بِطَرْفٍ خَفِيٍّ Ve عَنْ kelimesine mürādif olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللهِ﴾ أَيْ عَنْ ذِكْرِهِ Ve فِي kelimesine mürādif olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ﴾ أَيْ فِي الْأَرْضِ ve ke-kavlihi taʿālā: ﴿إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ﴾ Ve عِنْدَ kelimesine mürādif olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا﴾ Ve عَلَى kelimesine mürādif olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَنَصَرْنَاهُ مِنَ الْقَوْمِ﴾ أَيْ عَلَى الْقَوْمِ Mütercim-i hakīr der ki müʾellif burada on dört maʿnā zikr eyledi, kütüb-i nahviyyede ziyāde mezkūrdur. Ez-cümle رُبَّمَا maʿnāsına olur. Ve sıla olur, lām-ı zāʾide maʿnāsına. Ve مُذْ maʿnāsına. Ve bā-i kasem maʿnāsına olur.

[م و ن]

اَلتَّمَوُّنُ [et-temevvun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimse ehl ve ʿayāline çok nafaka ve meʾūnet görmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَوَّنَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ النَّفَقَةَ عَلَى عِيَالِهِ

اَلْمَوْنُ [el-mevn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) Bir adamın meʾūnetini rüʾyet ve idāre eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَانَهُ يَمُونُهُ مَوْنًا إِذَا قَامَ بِكِفَايَتِهِ Ve bunda mehmūz dahi lügattir, niteki zikr olundu.

اَلْمَمُونُ [el-memūn] (مَفُولٌ [maḳūl] vezninde) Meʾūneti görülmüş adama denir.

[م ه ن]

اَلْمِهْنَةُ [el-mihnet] (mīm'in kesri ve fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

اَلْمَهَنَةُ [el-mehenet] (fetehātla) ve

اَلْمَهِنَةُ [el-mehinet] (كَلِمَةٌ [kelimet] vezninde) ʿAmel ve sanʿat ve hizmette uzluğa ve çīre-destliğe denir; yukālu: هُوَ حَسَنُ الْمِهْنَةِ وَالْمَهَنَةِ وَالْمَهِنَةِ أَيِ الْحِذْقُ بِالْخِدْمَةِ وَالْعَمَلِ

اَلْمَهْنُ [el-mehn] (رَهْنٌ [rehn] vezninde) ve

اَلْمَهْنَةُ [el-mehnet] (mīm'in fethi ve kesriyle) Bir adama hizmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَهَنَهُ مَهْنًا وَمَهْنَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَدَمَهُ Ve bir adamı yā hayvānı vurup dövmekle rencīde ve derd-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَهَنَهُ إِذَا ضَرَبَهُ وَجَهَدَهُ Ve nākayı sudan ʿavdette sağmak maʿnāsınadır; yukālu: مَهَنَ الْإِبِلَ إِذَا حَلَبَهَا عِنْدَ الصَّدَرِ Ve libāsı yer yüzünde çekip sürümek maʿnāsınadır; yukālu: مَهَنَ الثَّوْبَ إِذَا جَذَبَهُ أَيْ جَرَّهُ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَهَنَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

اَلْإِمْتِهَانُ [el-imtihān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimseyi yā bir nesneyi hizmete ve işe kullanıp mübtezel eylemek maʿnāsınadır. Ve bu maʿnāda lāzım olur; yukālu: إِمْتَهَنَهُ أَيِ اسْتَعْمَلَهُ لِلْمِهْنَةِ فَامْتَهَنَ هُوَ

اَلْمَهِينُ [el-mehīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hor ve hakīr maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مَهِينٌ أَيْ حَقِيرٌ Ve zaʿīf ve zebūn maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مَهِينٌ أَيْ ضَعِيفٌ Ve az nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ شَيْئًا مَهِينًا أَيْ قَلِيلا Ve tadı azıtmış süte denir. Ve reʾy ve fikr ve tedbīr ve temyīzi azca sebük-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَهِينٌ أَيْ قَلِيلُ الرَّأْيِ وَالتَّمْيِيزِ Ve dölü tutmaz olan erkek hayvāna denir; cemʾi مُهَنَاءُ [muhenāʾ] gelir أُمَرَاءُ [umerāʾ] vezninde.

اَلْمَهَانَةُ [el-mehānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] vezninde) Maʿānī-i mezkūreden masdardır; yukālu: مَهُنَ مَهَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ مَهِينًا

اَلْمَاهِنُ [el-māhin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Köleye ıtlāk olunur; عَبْدٌ [ʿabd] maʿnāsına. Ve hizmet-kāra denir; yukālu: هُوَ مَاهِنُهُ أَيْ عَبْدُهُ أَوْ خَادِمُهُ

مِيهَنَةُ [Mīhenet] (mīm'in kesriyle) Ḫāberān eyāletinde bir kasaba adıdır.

[م ي ن]

اَلْمَيْنُ [el-meyn] (زَيْنٌ [zeyn] vezninde) Yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَانَ الرَّجُلُ يَمِينُ مَيْنًا إِذَا كَذَبَ Ve ekin ekmek için tarlayı nadas eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَانَ الْأَرْضَ إِذَا شَقَّهَا لِلزِّرَاعَةِ

اَلْمَائِنُ [el-māʾin] ve

اَلْمَيُونُ [el-meyūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْمَيَّانُ [el-meyyān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Yalancıya denir, kezzāb maʿnāsına.

اَلْمِينَاءُ [el-mīnāʾ] (mīm'in kesriyle) Sırça kısmının cevherine denir, جَوْهَرُ الزُّجَاجِ [cevheru'z-zucāc] maʿnāsına. Mütercim der ki مِينَا [mīnā] "bīnā" vezninde Fārisīde şīşeye ve sırçaya ve lisānımızda mine taʿbīr eylediğimiz lāciverdī sırçaya denmekle zāhiren Fārisīden muʿarreb zann olunur.

مِينَى [Mīnā] (mīm'in kesri ve kasr ile) Bir mevziʿ adıdır. Ve iskeleye denir, مَرْسَى [mersā] maʿnāsına.

مِيَانَةُ [Miyānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Azerbaycān ülkesinde bir beldedir; nisbetinde مِيَانَجِيٌّ [Miyāneciyy] denir ki "Miyānec" Miyānet muʿarrebidir.

اَلْمَانُ [el-mān] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Saban demirine denir, سِنَّةٌ [sinnet] maʿnāsına.

مِينَانُ [mīnān] (mīm'in kesriyle) Herāt kazāsında bir karye adıdır.

اَلْمُتَمَايِنُ [el-mutemāyin] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Yalancı adama denir. Ve bu mülābese ile dostluğu sıdk ve samīmī üzere olmayan magşūş olan kimseye مُتَمَايِنُ الْوُدِّ [mutemāyinu'l-vudd] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُتَمَايِنُ الْوُدِّ أَيْ مَغْشُوشٌ

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن ب ن]

اَلْمُنَبَّنُ [el-munebben] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Baᶜzı dāneleri ekl olunmuş olan üzüm salkımına denir; yukālu: عُنْقُودٌ مُنَبَّنٌ أَيْ أُكِلَ بَعْضُ مَا عَلَيْهِ مِنَ الْعِنَبِ

[ن ت ن]

اَلنَّتْنُ [en-netn] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bed kokuya denir; yukālu: بِهِ نَتْنٌ أَيْ ضِدُّ فَوْحٍ Ve

نَتْنٌ [netn] ve

نَتَانَةٌ [netānet] (سَلَامَةٌ [selāmet] veznin-de) Masdarlardır, bir nesne bed kokmak maᶜnāsınadır, cīfe gibi; yukālu: نَتَنَ الشَّيْءُ وَنَتَنَ نَتْنًا وَنَتَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّانِي ضِدُّ فَاحَ

اَلْإِنْتَانُ [el-intān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bed kokmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْتَنَ الشَّيْءُ بِمَعْنَى نَتَنَ

اَلْمُنْتِنُ [el-muntin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) ve

اَلْمِنْتِنُ [el-mintin] (mīm'in ve tā'nın kes-riyle ki mīm'in zammesi tā'nın kesresine tābiᶜ olmuştur) ve

اَلْمُنْتُنُ [el-muntun] (mīm'in ve tā'nın zam-mesiyle ki tāʾ mīm'e tābiᶜ olmuştur) ve

اَلْمِنْتِينُ [el-mintīn] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Müteᶜaffin ve bed-būy nesneye denir.

اَلْيَنْتُونُ [el-yentūn] (يَعْفُورٌ [yaᶜfūr] vezninde) Bir bed rāyihā nebāta denir, Türkīde der-yas dedikleri zamkın şeceridir.

اَلتَّنْتِينُ [et-tentīn] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneyi kokutup bir bed rāyiha kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَتَّنَهُ إِذَا جَعَلَهُ مُنْتِنًا

اَلْمَنَاتِينُ [el-menātīn] (mīm'in fethiyle) مُنْتِنٌ [muntin] lafzından cemᶜdir, bed rāyihalı nesnelere denir; ve minhu yukālu: قَوْمٌ مَنَاتِينُ

أَنْتَانٌ [Entān] (hemze-i meftūha ile) Ṭāʾif kurbünde bir mevziᶜdir; onda Hevāzin ve Ṣaḳīf kabīleleri beyninde bir vakᶜa olmuştur.

[ن ح ن]

نَحْنُ [naḥnu] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mühme-lenin sükūnu ve nūn-ı ahīrenin zamm üze-re bināsıyla) Zamīr-i mütekellim maᶜa'l-gayrdır, biz demektir; onunla nefslerinden muhbir olan tesniye ve cemᶜ irāde olunur. Ve ᶜinde'l-baᶜz zamīr-i mütekellim-i vah-de olan أَنَا kelimesinin min-gayri lafzihā cemᶜidir, ictimāᶜ-ı sākineyn mahzūru için āhiri tahrīk olundu. Ve harekāt-ı sāʾire beyninde zamme ihtiyār olunduğunun vechi budur ki çün zamme cemᶜe delālet edip cemᶜ muzmere ise vāv ve mīm delālet eder, فَعَلُوا ve أَنْتُمْ gibi; vāv ise zammenin cinsindendir, pes mücāneset için zamme ile tahrīk eylediler.

[ن ق ن]

نَقَنَّةُ [Neḳannet] (nūn'un ve ḳāf'ın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Ebū Caᶜfer Aḥmed'in ki Endelus'te Benū Ḥammūd cemāᶜatinden ᶜAleviyyūn devletinin vezīridir, pederi ismidir.

نُوقَانُ [Nūḳān] (nūn'un zammıyla) Ṭūs eyāletinde bir beldedir; Muḥammed b. Ebī ᶜAlī b. Naṣr ve Ebu'l-Mekārim Fazlullāh b. el-Ḥāfiẓ Ebī Saᶜīd ve Nāṣir b. İsmāᶜīl ve Muḥammed b. el-Muntaṣir ve ᶜAlī b. Nāṣir b. Muḥammed el-Fuḳahāʾ en-Nūḳāniyyūn ona mensūblardır.

[ن ن ن]

اَلنَّنُّ [en-nenn] (nūn-ı ūlānın fethi ve

sāniyenin teşdīdiyle) Zaʿīf saçlara denir. Ve Muḥammed b. ʿAbdullāh b. en-Nenn muhaddisīnden bir zāttır ki onun mücāzından bizler rivāyet-i hadīs ederiz.

[ن و ن]

اَلنُّونُ [en-nūn] Harf-i ziyādedendir. Ve eşʿārda نُنْ ʿunvānıyla tefevvüh olunmak zarūrete mebnī cāʾizdir. Ve

نُونٌ [nūn] Yazı yazacak divite denir, دَوَاةٌ [devāt] maʿnāsına. Ve balığa denir, حُوتٌ [ḥūt] maʿnāsına; cemʿi نِينَانٌ [nīnān]dır nūn'un kesriyle ve أَنْوَانٌ [envān]dır. Mütercim der ki *Ṣaḥīḥ-i Buḫārī*'de mestūr olan hadīs-i tavīl zeylinde Yehūdī'nin أَلَا أُخْبِرُكَ بِإِدَامِ أَهْلِ الْجَنَّةِ قَالَ بَلَى قَالَ بَالَامٌ وَنُونٌ kavlinde بَالَامٌ [bālām] ʿİbrānīdir, öküze denir ve نُونٌ [nūn]dan murād balıktır. Ve

نُونٌ [nūn] Kılıcın ağzına ıtlāk olunur, شَفْرَةُ السَّيْفِ [şefretu's-seyf] maʿnāsına.

ذُو النُّونِ [Ẕu'n-nūn] Yūnus Peygamber ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin lakab-ı şerīfleridir. Ve ʿArabdan bir adamın kılıcı ismidir ki balık heyʾetinde masnūʿ idi.

ذُو النُّونَيْنِ [Ẕu'n-nūneyn] (tesniye bünyesiyle) Maʿḳil b. Ḫuveylid nām kimsenin kılıcı ismidir.

نُونَةُ [Nūnet] (nūn'un zammıyla) Bint Umeyye'dir ki Ebū Sufyān b. Ḥarb'ın ʿammesi idi. Ve

نُونَةٌ [nūnet] Kelime-i savāb maʿnāsınadır; yukālu: قَالَ نُونَةً أَيْ كَلِمَةً مِنَ الصَّوَابِ Ve bir balığa denir, سَمَكَةٌ [semeket] maʿnāsına ki nūn'dan müfreddir. Ve küçük çocuğun zekanında olan çukurcuğa denir; tekūlu: سَوِّدْ نُونَةَ هَذَا الصَّبِيِّ لِئَلَّا تُصِيبَهُ الْعَيْنُ أَيِ النُّقْرَةَ فِي ذَقَنِهِ

نَائِنٌ [Nāʾin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Işfahān kurbünde bir beldedir; Aḥmed b. ʿAbdulhādī ve ʿAlī b. Aḥmed el-Muḥaddiṯān en-Nāʾiniyān oradandırlar.

نِينَانُ [Nīnān] (nūn'un kesriyle) Ḥicāz'da bir mevziʿdir.

نِينَى [Nīnā] (nūn-ı meksūre ile تِينَى [tīnā] vezninde) Bir nehr ismidir.

نِينَوَى [Nīnevā] (nūn-ı ūlānın kesri ve sāniyenin fethiyle) Kūfe'de bir mevziʿ adıdır. Ve Mavṣil kazāsında bir karye adıdır ki Yūnus ʿaleyhi's-selāmın karyesidir.

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و أ ن]

اَلْوَأْنُ [el-veʾn] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Yassı gövdeli adama denir, ʿalā-kavlin mutlakan enli ve yassı nesneye denir; müʾennesi وَأْنَةٌ [veʾnet]tir.

[و ب ن]

اَلْوَبْنَةُ [el-vebnet] (vāv'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Ezā ve renciş maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْوَبْنَةِ أَيِ الْأَذَى Ve açlığa denir; yukālu: أَخَذَهُ الْوَبْنَةُ أَيِ الْجُوعَةُ

اَلْوَابِنُ [el-vābin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Kes ve kimse maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا فِي الدَّارِ وَابِنٌ أَيْ أَحَدٌ

[و ت ن]

اَلْوَتْنَةُ [el-vetnet] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Muhālefet maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا وَتْنَةٌ أَيْ مُخَالَفَةٌ

اَلْوَاتِنُ [el-vātin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Yerinde sābit ve dāʾim olan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ وَاتِنٌ فِيهِ أَيْ ثَابِتٌ دَائِمٌ Ve yer yüzünde dāʾimī cārī olan suya vasf olur; yukālu: مَاءٌ وَاتِنٌ أَيْ مَعِينٌ دَائِمٌ

اَلْوَتِينُ [el-vetīn] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Yürek damarına denir ki kesildikte sāhibi helāk olur; cemʿi وُتْنٌ [vutn] gelir vāv'ın zammıyla ve أَوْتِنَةٌ [evtinet] gelir, أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde ve bu devām maʿnāsındandır.

اَلْوَتْنُ [el-vetn] (vāv'ın fethiyle) Bir adamın yürek damarına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَتَنَهُ وَتْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَصَابَ وَتِينَهُ

اَلْوُتُونُ [el-vutūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve **اَلْوَتْنَةُ** [el-vetnet] (وَعْدَةٌ [vaʿdet] vezninde) Bir nesne aslā munkatıʿ olmayıp dāʾimī olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَتَنَ الْمَاءُ وُتُونًا وَوَتْنَةً إِذَا دَامَ وَلَمْ يَنْقَطِعْ

اَلْإِسْتِيتَانُ [el-istītān] Hayvān semirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْتَنَ الْمَالُ إِذَا سَمِنَ

[و ث ن]

اَلْإِسْتِيثَانُ [el-istīṯān] (ṯā-yı müsellese ile) Bu dahi hayvān semirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْثَنَ الْمَالُ إِذَا سَمِنَ Ve bir nesne bakiyye kalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْثَنَ الشَّيْءُ إِذَا بَقِيَ Ve kavī olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْثَنَ الشَّيْءُ إِذَا قَوِيَ Ve bir nesneyi çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْثَنَ مِنَ الْمَالِ إِذَا اسْتَكْثَرَ Ve hurmā ağaçları irili ufaklı iki bölük olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْثَنَتِ النَّخْلُ إِذَا صَارَتْ فِرْقَتَيْنِ صِغَارًا وَكِبَارًا Ve develerin yavruları kendiler ile bilece neşʾet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْثَنَتِ الْإِبِلُ إِذَا نَشَأَتْ أَوْلَادُهَا مَعَهَا

اَلْوَثَنُ [el-veṯen] (fethateynle) Puta denir, صَنَمٌ [ṣanem] maʿnāsına; cemʿi وُثُنٌ [vuṯun] gelir zammeteynle ve أَوْثَانٌ [evṯān] gelir; yukālu: كَأَنَّهُ وَثَنٌ مِنَ الْأَوْثَانِ أَيْ صَنَمٌ Şārih der ki baʿzılar bunu hicāre ve ahşāb makūlesinden masnūʿa tahsīs ederler.

اَلْوَاثِنُ [el-vāṯin] وَاتِنٌ [vātin] vezninde ve mürādifidir ki sābit ve pāyidār olan nesneye denir; yukālu: مَاءٌ وَاثِنٌ أَيْ وَاتِنٌ [Ve] صَنَمٌ [ṣanem] maʿnāsı bundan meʾhūzdur.

اَلْمَوْثُونَةُ [el-mevṯūnet] Zelīle olan ʿavrete denir.

اَلْإِيثَانُ [el-īṯān] (hemzenin kesriyle) Bir adama pek çok ʿatiyye vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْثَنَ زَيْدًا إِذَا أَجْزَلَ عَطِيَّتَهُ Ve mālı çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْثَنَ مِنَ الْمَالِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ

[و ج ن]

اَلْوَجْنُ [el-vecn] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Atmak maʿnāsınadır; yukālu: وَجَنَ بِهِ وَجْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهِ Ve bir nesneyi yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَجَنَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهَا بِهِ Ve dövmek ve çırpmak maʿnāsınadır; yukālu: وَجَنَ الْقَصَّارُ الثَّوْبَ إِذَا دَقَّهُ

اَلْوَجِينُ [el-vecīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Derenin ve çayın kıyısına denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ عَلَى وَجِينِ الْوَادِي أَيْ شَطِّهِ Ve bayır tarzında toprağı pek olup onda yürümesi sarp ve çetin olmayan yüksekçe sırt yere denir.

اَلْوَجْنَاءُ [el-vecnāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Metīn ve şedīd nākaya denir; وَجِينٌ [vecīn] maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: نَاقَةٌ وَجْنَاءُ أَيْ شَدِيدَةٌ

اَلْوَجْنَةُ [el-vecnet] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْوَجَنَةُ [el-vecenet] (fetehātla) ve

اَلْأَجِنَّةُ [el-ecinnet] (hemzenin harekāt-ı selāsı ve cīm'in sükūnuyla ki hemze vāv'dan bedeldir) İnsānın yüzünde yumruca olan mevziʿe denir ki yanak taʿbīr olunur, Fārisīde ruhsār denir.

اَلْمِيجَنَةُ [el-mīcenet] (mīm'in kesriyle) Tokmağa denir, مِدَقَّةٌ [midaḳḳat] maʿnāsına; cemʿi مَوَاجِنُ [mevācin] gelir.

اَلتَّوَجُّنُ [et-teveccun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Huzūʿ ve meskenet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّنَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ وَخَضَعَ

اَلْأَوْجَنُ [el-evcen] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Galīz olan dağa denir.

اَلْمَوْجُونَةُ [el-mevcūnet] Şermende ve ḫacile ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَوْجُونَةٌ أَيْ خَجِلَةٌ

اَلتَّوْجِينُ [et-tevcīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Dövmek, daḳḳ maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: مَا أَدْرِي أَيُّ مَنْ وَجَّنَ الْجِلْدَ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ *Esās*'ta Zemaḫşerī dedi ki tekūlu'l-ʿArab: وَجَّنَ الدَّبَّاغُ الْجِلْدَ أَيْ ضَرَبَهُ وَدَقَّهُ لِيَلِينَ Yaʿnī "Debbāg deriyi yumuşatmak için dakk eyledi." Bu maʿnādandır ki ʿArablar مَا أَدْرِي أَيُّ الْخَلْقِ هُوَ مَنْ وَجَّنَ الْجِلْدَ derler; أَيُّ maʿnāsına yaʿnī bu bāb-ı kināyedendir ki tahkīr mevkiʿinde istiʿmāl olunur, "Ben onun ne güne mahlūk olduğunu bilmiyorum" diyecek yerde īrād olunur, zīrā dibāgat hirfeti be-gāyet alçak ve kemterdir.

[و ح ن]

اَلتَّوَحُّنُ [et-tevaḥḥun] (ḥā-yı mühmele ile تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Karın büyümek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَحَّنَ الرَّجُلُ إِذَا عَظُمَ بَطْنُهُ Ve züll ve helāk maʿnāsınadır; yukālu: تَوَحَّنَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ وَهَلَكَ

اَلْوَحْنَةُ [el-vaḥnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Sıyrıncak çamura denir.

اَلْوَحَنُ [el-veḥan] (fethateynle) Bir kimseye derūnda kīrlenip kīn tutmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَحِنَ عَلَيْهِ وَحَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَحِنَ

[و خ ن]

اَلْوَخْنَةُ [el-vaḫnet] (vāv'ın fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Fesād maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ وَخْنَةٌ أَيْ فَسَادٌ

اَلتَّوَخُّنُ [et-tevaḫḫun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Hayra yāhūd şerre kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَخَّنَ إِلَى خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ إِذَا قَصَدَ

[و د ن]

اَلْوَدْنُ [el-vedn] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلْوِدَانُ [el-vidān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesneyi suya basıp ıslatmak

maʿnāsınadır; yukālu: وَدَنَ الشَّيْءَ وَدْنًا وَوِدَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَلَّهُ وَنَقَعَهُ Ve gelin olan banunun cihāz ve mühimmātını güzelce görmek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَنَ الْعَرُوسَ إِذَا أَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهَا Ve

وَدْنٌ [vedn] Bir nesneyi kısaltmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَنَ الشَّيْءَ وَدْنًا إِذَا قَصَرَهُ Ve vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَنَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Şārih der ki *Esās*'ta مَيْدَانٌ [meydān] lafzı bu maʿnādan meʾhūz olmak üzere mersūmdur. Ve

وَدْنٌ [vedn] Hatun hīre cura çocuk doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدِنَتِ الْمَرْأَةُ وَدْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَلَدَتْ وَلَدًا ضَاوِيًا

اَلْوَدِينُ [el-vedīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَوْدُونُ [el-mevdūn] Suya basılıp ıslanmış nesneye denir. Ve

مَوْدُونٌ [mevdūn] Boynu ve kürek ve göğüs kemikleri ve kaburgaları ve kolları kısa ve yağrınısı dar, hilkatı nākıs adama denir; müʾennesi مَوْدُونَةٌ [mevdūnet]tir; yukālu: رَجُلٌ مَوْدُونٌ أَيِ الْقَصِيرُ الْعُنُقِ وَالْأَلْوَاحِ وَالْيَدَيْنِ النَّاقِصُ الْخَلْقِ الضَّيِّقُ الْمَنْكِبَيْنِ Ve

مَوْدُونَةٌ [mevdūnet] Kısa boyunlu, küçük cüsseli tıknaz topaç ʿavrete denir ki süprüntücü küfesi gibi bir maʿnā olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَوْدُونَةٌ أَيْ دُحَّلَةٌ قَصِيرَةُ الْعُنُقِ صَغِيرَةُ الْجُثَّةِ Ve

مَوْدُونٌ [mevdūn] Hīre cura çocuğa denir; yukālu: وَلَدٌ مَوْدُونٌ أَيْ ضَاوٍ

اَلتَّوْدِينُ [et-tevdīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi suya basıp ıslatmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّنَهُ إِذَا بَلَّهُ وَنَقَعَهُ Ve bir nesneyi kısaltmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّنَ الشَّيْءَ إِذَا قَصَرَهُ

اَلْإِتِّدَانُ [el-ittidān] (إِتِّفَاقٌ [ittifāḳ] vezninde) Bu dahi bir nesneyi suya basıp ıslatmak maʿnāsınadır. Ve ıslanmak maʿnāsına olmakla müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: إِتَّدَنَ الْجِلْدَ فَاتَّدَنَ هُوَ أَيْ نَقَعَهُ فَانْتَقَعَ

اَلْإِيدَانُ [el-īdān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi kısaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْدَنَ الشَّيْءَ إِذَا قَصَرَهُ Ve ʿavret hīre cura veled doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْدَنَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ وَلَدًا ضَاوِيًا

اَلْأَوْدَنُ [el-evden] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ter ü tāze ve mülāyim nesneye denir; yukālu: غُصْنٌ أَوْدَنُ أَيْ نَاعِمٌ Ve

أَوْدَنُ [Evden] Marʿaş ile Furāt beyninde bir karye adıdır.

أَوْدَنَةُ [Evdenet] (hemzenin fethiyle) Buḫārā kazāsında bir kasabadır; Dāvūd b. Muḥammed el-Muḥaddiṯ el-Evdenī oradandır.

اَلتَّوَدُّنُ [et-teveddun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Deri yumuşamak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَدَّنَ الْجِلْدُ إِذَا لَانَ

اَلْمُودَنُ [el-müden] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Hīre cura velede denir.

[و ذ ن]

اَلتَّوَذُّنُ [et-teveẕẕun] (ẕāl-ı muʿceme ile تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Sarf ve tahvīl maʿnāsınadır; yukālu: تَوَذَّنَهُ إِذَا صَرَفَهُ Ve bir nesneyi ʿaceblemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَذَّنَهُ إِذَا أَعْجَبَهُ Ve

وَاذِنَانُ [Vāẕinān] (ẕāl-ı meksūre ile) Işfahān kazāsında bir karyedir.

[و ر ن]

اَلتَّوَرُّنُ [et-teverrun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Çok yağ sürünüp dāʾimā nāz ve naʿīm üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: يَتَوَرَّنُ فُلَانٌ أَيْ يَتَدَهَّنُ كَثِيرًا وَيَتَنَعَّمُ

وَارَانُ [Vārān] Tebrīz kazāsında bir karye adıdır.

اَلْوَرَانِيَةُ [el-verāniyet] (عَلَانِيَةٌ [ʿalāniyet] vezninde) Dübüre denir, إِسْتٌ [ist] maʿnāsına.

وَرْنَةُ [vernet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Selefte zi'l-kaʿde ayının ismidir.

[و ز ن]

اَلْوَزْنُ [el-vezn] (vāv'ın fethi ve zāy-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلزِّنَةُ [ez-zinet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Tartmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَنَهُ يَزِنُهُ وَزْنًا وَزِنَةً إِذَا رَازَ ثِقَلَهُ وَخِفَّتَهُ Ve

وَزْنٌ [vezn] Bir nesneyi tartacak şeyʾe denir, مِثْقَالٌ [miṣḳāl] maʿnāsınadır; cemʿi أَوْزَانٌ [evzān] gelir. Ve bir adamın kaldıramayacağı hurmā kümesine denir ki Hecer diyārı denginden nısf yā sülüs denk mikdārı olur; cemʿi وُزُونٌ [vuzūn] gelir. Ve

وَزْنٌ [Vezn] Bir yıldız ismidir ki Suheyl yıldızından mukaddem tulūʿ eylemekle halk onu Suheyl yıldızı zann ederler. Ve

وَزْنُ الْجَبَلِ [veznu'l-cebel] ve

زِنَةُ الْجَبَلِ [zinetu'l-cebel] Dağın yamacına ıtlāk olunur; yukālu: نَزَلُوا وَزْنَ الْجَبَلِ وَزِنَتَهُ أَيْ حِذَاءَهُ Ve

وَزْنٌ [Vezn] Şebīb b. Deysem nām kimsenin feresi ismidir. Ve

وَزْنٌ [vezn] Bir nesneyi oranlamak, خَرْصٌ [ḫarṣ] ve tahmīn maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَزَنَ تَمْرَ النَّخْلَةِ إِذَا خَرَصَهَا وَحَزَرَهَا Ve

وَزْنٌ [vezn] مَوْزُونٌ [mevzūn] yāhūd وَازِنٌ [vāzin] maʿnāsınadır ki niseb üzeredir; yukālu: دِرْهَمٌ وَزْنٌ أَيْ مَوْزُونٌ أَوْ وَازِنٌ Ve bir nesnenin karşısına ıtlāk olunur, ke-mā se-yecīʾu. Ve ıstılāh-ı edebiyyede bahre muvāfık şiʿr nazm ve taktīʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَزَنَ الشِّعْرَ إِذَا قَطَّعَهُ وَنَظَمَهُ مُوَافِقًا لِلْمِيزَانِ Ve

وَزْنٌ [vezn] İnsānın ʿakl ve rüşd ve endīşesine ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: فُلَانٌ رَاجِحُ الْوَزْنِ أَيْ كَامِلُ الْعَقْلِ وَالرَّأْيِ

اَلْوَزْنَةُ [el-veznet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Rüşd ve dirāyeti olan bodur ʿavrete denir, مَوْزُونَةٌ [mevzūnet] dahi denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَزْنَةٌ وَمَوْزُونَةٌ أَيْ عَاقِلَةٌ

وَزْنُ سَبْعَةَ [Veznu Sebʿat] Bir recülün lakabıdır.

اَلْوِزْنَةُ [el-viznet] (vāv'ın kesriyle) Binā-i nevʿdir; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْوِزْنَةِ أَيْ الْوَزْنِ

اَلْمِيزَانُ [el-mīzān] (mīm'in kesriyle) Teraziye denir ki ālet-i vezndir. Ve ʿArablar "Gündüz ortalanıp yarılandı" diyecek yerde إِسْتَقَامَ مِيزَانُ النَّهَارِ derler. Ve

مِيزَانٌ [mīzān] ʿAdl ve dād maʿnāsına müstaʿmeldir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ﴾ قِيلَ أَرَادَ بِالْمِيزَانِ اَلْعَدْلَ Ve mikdār maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مِيزَانُهُ كَذَا أَيْ مِقْدَارُهُ

اَلْمُوَازَنَةُ [el-muvāzenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneye berāber olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَازَنَهُ إِذَا عَادَلَهُ Ve karşı karşıya olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَازَنَهُ إِذَا قَابَلَهُ وَحَاذَاهُ Ve bir adamın sanīʿasına mükāfāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَازَنَ فُلَانًا إِذَا كَافَاهُ عَلَى فِعَالِهِ

اَلْوِزَانُ [el-vizān] ve

اَلْوِزَانَةُ [el-vizānet] (vāv'ların kesriyle) وَزْنٌ [vezn] ve زِنَةٌ [zinet] gibi, bir nesnenin yamacı olan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ وَزْنَهُ وَزِنَتَهُ نَصْبًا عَلَى الظَّرْفِ وَبِوِزَانِهِ وَبِوِزَانَتِهِ أَيْ قُبَالَتَهُ

اَلْوِزْنُ [el-vizn] (vāv'ın kesriyle) Bu dahi tartılmış yāhūd tartısı tām akçeye denir, vāv-ı meftūha gibi; yukālu: هَذَا دِرْهَمٌ وِزْنًا وَوَزْنٌ أَيْ مَوْزُونٌ أَوْ وَازِنٌ

اَلْإِتِّزَانُ [el-ittizān] (إِتِّفَاقٌ [ittifāḳ] veznin-

de) Tartılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَنْتُ لَهُ الدَّرَاهِمَ فَاتَّزَنَتْ Ve akçeyi nakd almak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّزَنَ الدَّرَاهِمَ إِذَا انْتَقَدَهَا Ve şiʿr taktīʿe muvāfık mevzūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَنَ الشِّعْرَ فَاتَّزَنَ Ve bir nesne şeyʾ-i āher ile berāber ve hem-seng olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّزَنَ الْعِدْلُ إِذَا اعْتَدَلَ بِالْآخَرِ

اَلْأَوْزَنُ [el-evzen] Sāʾirden kavī ve lengerli olan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ أَوْزَنُ مِنْ غَيْرِهِ أَيْ أَقْوَى وَأَمْكَنُ Ve sāʾirden vecāhetli olan adama denir; yukālu: هُوَ أَوْزَنُ الْقَوْمِ أَيْ أَوْجَهُهُمْ

اَلْوَزِينُ [el-vezīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Asīl ve sābit maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ وَزِينُ الرَّأْيِ أَيْ أَصِيلُهُ Ve un gibi mathūn olmuş ebū cehl karpuzuna denir.

اَلتَّوَازُنُ [et-tevāzun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Berāberleşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَازَنَا إِذَا اتَّزَنَا أَيْ تَسَاوَيَا

اَلْوَزَانَةُ [el-vezānet] (أَمَانَةٌ [emānet] veznin-de) Bir adamın reʾy ve fikr ve mülāhazası kavī ve asīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزُنَ الرَّجُلُ وَزَانَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ أَصِيلَ الرَّأْيِ

مَوْزَنٌ [Mevzen] (مَخْزَنٌ [maḫzen] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلتَّوْزِينُ [et-tevzīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneye rabt-ı kalb edip zihninde onu karār-dāde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَّنَ نَفْسَهُ عَلَى كَذَا أَيْ وَطَّنَهَا عَلَيْهِ

اَلْإِيزَانُ [el-īzān] (hemzenin kesriyle) تَوْزِينٌ [tevzīn] maʿnāsınadır; yukālu: أَوْزَنَ نَفْسَهُ عَلَى كَذَا بِمَعْنَى وَزَّنَهَا

[و س ن]

اَلْوَسَنُ [el-vesen] (vāv'ın ve sīn'in fethiyle) ve

اَلْوَسَنَةُ [el-vesenet] (hā'yla) ve

اَلْوَسْنَةُ [el-vesnet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلسِّنَةُ [es-sinet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Uyku ağırlığına denir ki dimāga ʿārız olur; henüz kalbe ve göze ʿurūz eylemez, lākin göz ağırlaşıp süzülmeğe başlar; Fārisīde pīnegī ve Türkīde uyuklama, pinekleme ve ehl-i keyf ıstılāhında şeker eyleme taʿbīr olur; ʿalā-kavlin uykunun evveline denir ki hemān beyne'n-nevm ve'l-yakaza hāletidir. Ve ʿinde'l-baʿz ımızganmağa denir ki kalbe ve ondan bir mikdārca göze ʿārız olur. pes uykunun dört mertebesi olur. Ve asahh olan kavl-i evveldir ve bu nevm haddinden hāricdir; yukālu: أَخَذَهُ الْوَسَنُ وَالْوَسَنَةُ وَالْوَسْنَةُ وَالسِّنَةُ أَيْ ثِقَلُهُ أَوْ أَوَّلُ النَّوْمِ أَوِ النُّعَاسُ Ve bu maʿnāda masdar olurlar; yukālu: وَسِنَ الرَّجُلُ وَسَنًا وَوَسَنَةً وَوَسْنَةً وَسِنَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذَهُ ثِقْلَةُ النَّوْمِ أَوْ أَوَّلُهُ أَوِ النُّعَاسُ Ve

وَسَنٌ [vesen] Müddet-i medīde ağzı açılmamış kuyunun bed ve tīz rāyihasından bayılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَسِنَ الرَّجُلُ إِذَا غُشِيَ عَلَيْهِ مِنْ نَتْنِ الْبِئْرِ Niteki أَسَنٌ [esen] dahi bu maʿnāyadır. Ve

سِنَةٌ [sinet] Gaflet maʿnāsına müstaʿmeldir ki maʿnā-yı lāzımıdır; yukālu: هُوَ فِي سِنَةٍ أَيْ غَفْلَةٍ Ve

وَسَنٌ [vesen] Hācet maʿnāsına müstaʿmeldir; cemʿi أَوْسَانٌ [evsān] gelir; tekūlu. مَا هُوَ مِنْ هَمِّي وَلَا مِنْ وَسَنِي أَيْ مِنْ حَاجَتِي ve yukālu: قَضَتِ الْإِبِلُ أَوْسَانَهَا مِنَ الْمَاءِ أَيْ أَوْطَارَهَا وَحَاجَاتِهَا

اَلْوَسِنُ [el-vesin] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْوَسْنَانُ [el-vesnān] (عَطْشَانُ [ʿaṭşān] veznin-de) ve

اَلْمِيسَانُ [el-mīsān] (مِيزَانٌ [mīzān] vezninde) Çok uyuklayıp pinekler olan adama denir; müʾennesi وَسِنَةٌ [vesinet]tir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde ve وَسْنَى [vesnā]dır, سَكْرَى [sekrā]

vezninde ve مِيسَانٌ [mīsān]dır; yukālu: رَجُلٌ وَسِنٌ وَوَسْنَانُ وَمِيسَانُ وَامْرَأَةٌ وَسْنَةٌ وَوَسْنَى وَمِيسَانُ إِذَا كَثُرَ نُعَاسُهُ Bunlar ism-i fāʿillerdir, mübālaga için dahi müstaʿmeldir, pes gözünde nuʿās olup uyuklayan adama ve dāʾimā bu vasf üzere olan adama ıtlāk olunur.

اَلْإِسْتِيسَانُ [el-istīsān] Uyuklamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْسَنَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى وَسِنَ

اَلْإِيسَانُ [el-īsān] (hemzenin kesriyle) Ağzı açılmadık kuyunun buhārı adamı bī-hod eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْسَنَتْهُ الْبِئْرُ إِذَا جَعَلَتْهُ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ Ve rüʾyā görmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رُزِقَ فُلَانٌ مَا لَمْ يُوسَنْ بِهِ فِي نَوْمِهِ يَعْنِي فِي رُؤْيَاهُ

اَلتَّوَسُّنُ [et-tevessun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Buğur nākayı uykuda yakalayıp aşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَسَّنَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا أَتَاهَا وَهِيَ نَائِمَةٌ وَكَذَا الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ

اَلْمُوسِنَةُ [el-mūsinet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Ağzı açılmadık kuyuya denir ki buhārı adamı bī-hod eyleye.

مَيْسَانُ [Meysān] (mīm-i meftūha ile) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَسَنِيُّ [el-veseniyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) Çok uyuklayıp pinekler olan adama denir, berş-hor gibi; yukālu: رَجُلٌ وَسَنِيٌّ أَيْ كَثِيرُ النُّعَاسِ

اَلْمَوْسُونَةُ [el-mevsūnet] Tenbel ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَوْسُونَةٌ أَيْ كَسْلَى

مِسَانَةُ الضُّحَى [mīsānetu'ḍ-ḍuḥā] (mīm'in kesriyle) Dāʾimā kuşluk vakti uyur olan hatuna denir ki haklarında medīhadır, zīrā gece çok uyumayıp iş görür olmakla kuşluk ikmāl eder, kezālik baʿde'z-zevāl akşama müteʿallik umūr vakti olmakla mukaddem uyuyup o hengāmda uyumaz, husūsan kaylūleye de mürāʿat eder; yukālu: فُلَانَةٌ مِيسَانَةُ الضُّحَى مَدْحٌ فِي حَقِّهِنَّ

[و ش ن]

اَلْوَشَنُ [el-veşen] (vāv'ın ve şīn-i muʿcemenin fethiyle) Yüksekçe ve tümsekçe arza denir. Ve gövdesi kalın deveye denir.

اَلْأَوْشَنُ [el-evşen] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bir adamın hānegīsine ve dāʾimā mülāzımına denir ki hemīşe ona tereddüd edip onunla hem-nişīn olup taʿāmını bilece tenāvül eder ola, dalkavuk olacaktır; yukālu: هُوَ أَوْشَنُ لِفُلَانٍ أَيْ يَأْتِيهِ وَيَقْعُدُ مَعَهُ وَيَأْكُلُ طَعَامَهُ

اَلْوُشْنَانُ [el-vuşnān] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) أُشْنَانٌ [uşnān] lafzında lügattir ki çevgāna denir.

اَلتَّوَشُّنُ [et-teveşşun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Su çekilip azalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَشَّنَ الْمَاءُ إِذَا قَلَّ

[و ص ن]

اَلْوَصْنَةُ [el-vaṣnet (vāv'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Küçük paçavraya denir; yukālu: مَسَحَهُ بِالْوَصْنَةِ أَيِ الْخِرْقَةِ الصَّغِيرَةِ

[و ض ن]

اَلْوَضْنُ [el-vaḍn] (vāv'ın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir şeyʾin eczāsını büküp birbirinin üzerine katılmak yāhūd bir nesneyi istif eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَضَنَ الشَّيْءَ وَضْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ثَنَى بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ وَضَاعَفَهُ أَوْ نَضَّدَهُ Ve kolan dokumak maʿnāsınadır; yukālu: وَضَنَ النِّسْعَ إِذَا نَسَجَهُ

اَلْمَوْضُونُ [el-mevḍūn] ve

اَلْوَضِينُ [el-veḍīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Birbiri üzere bükülüp katlanmış yāhūd is-

tif olmuş nesneye denir. Ve

وَضِينٌ [veḍīn] Tirşeden yāhūd kıldan dokunmuş yassı kolana denir, ʿalā-kavlin meşinden olana mahsustur; cemʿi وُضْنٌ [vuḍn] gelir vāv'ın zammıyla. Ve ʿArablar "Dābbe pek arıklayıp zebūn oldu" diyecek yerde قَلِقَ وَضِينُ الدَّابَّةِ derler.

اَلْمَوْضُونَةُ [el-mevḍūnet] Örülmüş zırha denir, ʿalā-kavlin sık halkalı olanına yāhūd ikişer ikişer halka ile nesc olunmuşuna yāhūd cevāhir ile mensūc olanına denir; yukālu: دِرْعٌ مَوْضُونَةٌ أَيْ مَنْسُوجَةٌ أَوِ الْمُقَارَبَةُ النَّسْجِ أَوِ الْمَنْسُوجَةُ حَلْقَتَيْنِ حَلْقَتَيْنِ أَوْ بِالْجَوَاهِرِ

اَلتَّوَضُّنُ [et-tevaḍḍun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Tezellül maʿnāsınadır; yukālu: تَوَضَّنَ الرَّجُلُ لَهُ إِذَا تَذَلَّلَ لَهُ

اَلْإِتِّضَانُ [el-ittiḍān] (إِتِّفَاقٌ [ittifāḳ] vezninde) Bir nesneye muttasıl olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّضَنَ بِهِ إِذَا اتَّصَلَ بِهِ

اَلْمِيضَانَةُ [el-mīḍānet] (mīm'in kesriyle) Küfe taʿbīr olunan kaba denir; yukālu: نَقَلَهُ بِالْمِيضَانَةِ أَيِ الْقُفَّةِ

اَلْمِيضَنَةُ [el-mīḍanet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Çuval tarzında bir kaptır ki hurmā yaprağından mensūc olur; cemʿi مَوَاضِينُ [mevāḍīn]dir.

[و ط ن]

اَلْوَطَنُ [el-vaṭan] (fethateynle ve ṭā'nın sükūnuyla) İnsānın ikāmet-gāhı olan menzile denir ki yurt taʿbīr olunur; yukālu: كُلُّ يُحِبُّ وَطَنَهُ أَيْ مَنْزِلَ إِقَامَتِهِ Kezālik sığır ve koyun makūlesinin ağılına ve ahırına ıtlāk olunur; cemʿi أَوْطَانٌ [evṭān] gelir.

اَلْوَطْنُ [el-vaṭn] (vāv'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Yurtta mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَطَنَ بِالْوَطْنِ وَبِالْمَكَانِ وَطَنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ بِهِ

اَلْإِيطَانُ [el-īṭān] (hemzenin kesriyle) وَطْنٌ [vaṭn] maʿnāsınadır; yukālu: أَوْطَنَ بِهِ بِمَعْنَى وَطَنَ Ve bir yeri yurt edinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْطَنَهُ إِذَا اتَّخَذَهُ وَطَنًا

اَلتَّوْطِينُ [et-tevṭīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir yeri yurt edinmek maʿnāsınadır; yukālu: وَطَّنَهُ بِمَعْنَى أَوْطَنَهُ Ve

تَوْطِينُ النَّفْسِ [tavṭīnu'n-nefs] Bir nesneye samīmī rabt-ı kalb edip onu karār-dāde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَطَّنَ نَفْسَهُ عَلَيْهِ إِذَا مَهَّدَهَا

اَلتَّوَطُّنُ [et-tevaṭṭun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir yeri vatan tutmak maʿnāsınadır. Bu ʿalāka ile تَوَطُّنُ النَّفْسِ [tevaṭṭunu'n-nefs] bir nesneye kalb yatıp yerleşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَطَّنَتْ نَفْسُهُ عَلَيْهِ إِذَا تَمَهَّدَتْ

اَلْإِسْتِيطَانُ [el-istīṭān] Bu dahi bir yerde vatan edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْطَنَ الْمَكَانَ إِذَا اتَّخَذَهُ وَطَنًا

اَلْمَوَاطِنُ [el-mevāṭin] (mīm'in fethiyle) مَوْطِنٌ [mevṭin] kelimesinin cemʿidir ki vatan tutulan mahalle denir. Ve

مَوَاطِنُ مَكَّةَ [mevāṭinu Mekket] Mevkıf yerlerinden ʿibārettir; yukālu: إِذَا أَتَيْتَ مَكَّةَ فَوَقَفْتَ فِي تِلْكَ الْمَوَاطِنِ فَادْعُ لَنَا أَيْ مَوَاقِفِهَا Ve

مَوَاطِنُ الْحَرْبِ [mevāṭinu'l-ḥarb] Cenk mahallerinden ʿibārettir, cengāh maʿnāsına; yukālu: هَذِهِ مَوَاطِنُ الْحَرْبِ أَيْ مَشَاهِدُهَا

اَلْمِيطَانُ [el-mīṭān] (مِيزَانٌ [mīzān] vezninde) Bir nesnenin gāyetine denir. Ve şol yere denir ki koşu atları oradan taʿyīn ve irsāl ederler, gūyā ki atlar için تَوَطُّنٌ [tevaṭṭun] edecek makāmdır. Ve o mesāfenin gāyetine ki atların seğirtmesi onda müntehī olur, مِيدَاءٌ [mīdāʾ] ve مِيتَاءٌ [mītāʾ] denir. Ve o iki mevziʿin mā-beynine مَيْدَانٌ

[meydān] denir, tekūlu: أَرْسِلِ الْخَيْلَ مِنَ الْمِيطَانِ أَيْ مِنْ حَيْثُ يُوطَنُ لِتُرْسَلَ مِنْهُ الْخَيْلُ فِي السِّبَاقِ

اَلْمُوَاطَنَةُ [el-muvāṭanet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Muvāfakat maʿnāsınadır; yukālu: وَاطَنَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَافَقَهُ

[و ع ن]

اَلْوَعْنَةُ [el-vaʿnet] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Pek yere denir; yukālu: أَرْضٌ وَعْنَةٌ أَيْ صُلْبَةٌ Ve ʿinde'l-baʿz aslā nebāt inbāt etmez olan ak ve por arza denir ve ona وَعْنٌ [vaʿn] dahi denir; cemʿi وِعَانٌ [viʿān]dır vāv'ın kesriyle. Ve

وَعْنَةٌ [vaʿnet] Karınca yuvasının eser ve nişānına denir. Ve dağların yüzünde olan yol yol damarlara denir ki şecer-i نَبْعٌ [nebʿ] inbāt eden damarlara şebīh olur.

اَلْوَعْنُ [el-vaʿn] (vāv'ın fethiyle) وَعْنَةٌ [vaʿnet] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir. Ve sığınacak yere denir, melceʾ maʿnāsına.

اَلتَّوَعُّنُ [et-tevaʿʿun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznınde) Hayvān nihāyet-i rütbe semirip tavlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَعَّنَتِ الْإِبِلُ وَالْغَنَمُ إِذَا بَلَغَتْ غَايَةَ السِّمَنِ Ve bir nesneyi istīʿāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَعَّنَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَوْعَبَهُ

[و غ ن]

اَلْوَغْنَةُ [el-vaġnet] (vāv'ın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) İçerisi geniş destīye denir.

اَلتَّوَغُّنُ [et-tevaġġun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznınde) Cenkte ikdām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَغَّنَ فِي الْحَرْبِ إِذَا أَقْدَمَ

اَلْوَفْنَةُ [el-vefnet] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Azlığa denir; yukālu: بِهِ وَفْنَةٌ أَيْ قِلَّةٌ

اَلتَّوَفُّنُ [et-teveffun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznınde) Azalıp eksilmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَفَّنَ الشَّيْءُ إِذَا نَقُصَ وَقَلَّ

[و ق ن]

اَلتَّوَقُّنُ [et-tevaḳḳun] (ḳāf'la) تَوَقُّلٌ [tevaḳḳ ul] vezninde ve mürādifidir ki dik yukarı dağa ağmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّنَ الْوَعِلُ فِي الْجَبَلِ إِذَا تَوَقَّلَ

اَلْإِيقَانُ [el-īḳān] (hemzenin kesriyle) Yuvadan güvercin avlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَنَ الرَّجُلُ إِذَا اصْطَادَ الْحَمَامَ مِنْ مَحَاضِنِهَا

اَلْمَوْقُونَةُ [el-mevḳūnet] Pāk-dāmen perhīzkār ve muhaddire kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ مَوْقُونَةٌ أَيْ مَصُونَةٌ مُخَدَّرَةٌ

اَلْوُقْنَةُ [el-vuḳnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznınde) Dağlarda olan kuş tüneğine denir. Ve yerde olan çukura denir, ʿalā-kavlin baʿzı bayırların sırtlarında çukur tarzında olan engebe yerlere denir; cemʿi وُقْنَاتٌ [vuḳnāt] gelir, niteki أُقْنَةٌ [uḳnet] dahi bu maʿnāyadır, cemʿi أُقْنَاتٌ [uḳnāt] gelir. Şārih der ki mübeddeledir.

[و ك ن]

اَلْوَكْنُ [el-vekn] (vāv'ın fethiyle) ve

اَلْوَكْنَةُ [el-veknet] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْوُكْنَةُ [el-vukunet] (zammeteynle) ve

اَلْمَوْكِنُ [el-mevkin] ve

اَلْمَوْكِنَةُ [el-mevkinet] (مَنْزِلٌ [menzil] ve مَنْزِلَةٌ [menzilet] veznlerinde) Kuş yuvasına denir; yukālu: اَلطَّائِرُ فِي وَكْنِهِ وَوَكْنَتِهِ وَوُكْنَتِهِ وَمَوْكِنِهِ وَمَوْكِنَتِهِ أَيْ فِي عُشِّهِ Ve وَكْنٌ [vekn] lafzının cemʿi أَوْكُنٌ [evkun] ve وُكْنٌ [vukn] gelir vāv'ın zammıyla ve وُكُونٌ [vukūn] gelir. Ve

وَكْنٌ [vekn] Masdar olur, pek yürümek maʿnāsına; yukālu: وَكَنَ الرَّجُلُ وَكْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَارَ شَدِيدًا Ve oturmak maʿnāsınadır;

yukālu: وَكَنَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ Ve kuş yumurta basmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَنَ الطَّائِرُ بَيْضَهُ وَعَلَيْهِ إِذَا حَضَنَهُ

اَلْوَاكِنَةُ [el-vākinet] Yumurtada yatan kuşlara denir; yukālu: حَمَائِمُ وَاكِنَةٌ أَيْ حَاضِنَةٌ Ve

وَاكِنَةُ [Vākinet] Bir kalʿa adıdır.

اَلتَّوَكُّنُ [et-tevekkun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yerleşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَكَّنَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَكَّنَ

[و ل ن]

اَلتَّوَلُّنُ [et-tevellun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Mātem ve musībet deminde feryād ve figān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَلَّنَ الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ بِالصِّيَاحِ عِنْدَ الْمَصَائِبِ

[و م ن]

اَلتَّوَمُّنُ [et-tevemmun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adamın evlādı çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَمَّنَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهُ

[و ن ن]

اَلْوَنُّ [el-venn] (vāv'ın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) Zebūnluk, zaʿf maʿnāsınadır. Ve sāz aksāmından çārpāreye denir ki çengīler ve köçekler parmaklarıyla çalarlar; yukālu: يَرْقُصُ بِالْوَنِّ أَيِ الصَّنْجِ الَّذِي يُضْرَبُ بِالْأَصَابِعِ Ve

وَنُّ [Venn] Ḳuhistān eyāletinde bir karye adıdır; Ḥuseyn el-Ferāḍī el-Vennī ona mensūbdur.

[و ه ن]

اَلْوَهْنُ [el-vehn] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla ve fethiyle) Bir adam kār ve ʿamelde gevşek ve süst ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; ism olarak dahi istiʿmāl olunur; yukālu: وَهَنَ الرَّجُلُ كَوَعَدَ وَوَهِنَ كَوَرِثَ وَوَهُنَ كَكَرُمَ وَهْنًا إِذَا ضَعُفَ فِي الْعَمَلِ وَيُقَالُ فِيهِ وَهْنٌ أَيْ ضَعْفٌ فِي الْعَمَلِ Ve zaʿīf eylemek maʿnāsına müteʿaddī olur; yukālu: وَهَنَهُ إِذَا أَضْعَفَهُ Ve

وَهْنٌ [vehn] Gövdesi kalın kısa adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَهْنٌ أَيْ قَصِيرٌ غَلِيظٌ Ve gece yarısı mikdārına yāhūd gece yarısından bir sāʿat sonraca vakte denir, niteki مَوْهِنٌ [mevhin] dahi bu maʿnāyadır, مَجْلِسٌ [meclis] vezninde; yukālu: مَضَى وَهْنٌ وَمَوْهِنٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ نَحْوٌ مِنْ نِصْفِ اللَّيْلِ أَوْ بَعْدَ سَاعَةٍ مِنْهُ Ve

وَهْنٌ [vehn] Vakt-i mezbūra girmek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي سَاعَةِ الْوَهْنِ

اَلْإِيهَانُ [el-īhān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi vakt-i mezkūra girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْهَنَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي سَاعَةِ الْوَهْنِ Ve bir adamı süst ve zaʿīf kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْهَنَهُ إِذَا أَضْعَفَهُ

اَلتَّوْهِينُ [et-tevhīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamı süst ve zaʿīf kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَّنَهُ إِذَا أَضْعَفَهُ

اَلْوَاهِنُ [el-vāhin] (hā'nın kesriyle) ve

اَلْمَوْهُونُ [el-mevhūn] Süst ve zaʿīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَاهِنٌ وَمَوْهُونٌ وَامْرَأَةٌ وَاهِنَةٌ وَمَوْهُونَةٌ أَيْ ضَعِيفٌ Cemʿi وُهْنٌ [vuhn] gelir vāv'ın zammıyla.

اَلْوَهْنَانَةُ [el-vehnānet] (vāv'ın fethiyle) İş işlemek bābında tenbel olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَهْنَانَةٌ أَيْ فِيهَا فُتُورٌ عِنْدَ الْقِيَامِ

اَلْوَاهِنَةُ [el-vāhinet] Bir güne rīh ismidir ki insān pīr oldukta omuzlarında yāhūd pazılarında yāhūd أَخْدَعَيْنِ [aḫdeʿayn] dedikleri damarlarda hādis olur, nāsın rīh-i ṭayyār dedikleri rīhtir. Ve kısa eyegüye denir ki en aşağı eyegü olacaktır, ʿalā-kavlin kafāda olan omurga kemiğine denir. Ve pazıya denir. Ve

وَاهِنَةُ الْفَرَسِ [vāhinetu'l-feres] Atın göğsünün evvel eyegüsüne denir.

اَلْوَهِينُ [el-vehīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol kimseye denir ki ırgatlar üzere nāzır olup onları işlemeğe sevk ve igrā eder ola; binā' emīni olacaktır.

[و ي ن]

اَلْوَيْنُ [el-veyn] (أَيْنَ [eyne] vezninde) Siyāh üzüme denir.

وَيْنَى [Veynā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevzi' adıdır.

FASLU'L-HĀ'
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ن]

اَلْهَبُونُ [el-hebūn] (bā-yı muvahhade ile صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Örümceğe denir; yukālu: نَسَجَتْ عَلَيْهِ الْهَبُونُ أَيِ الْعَنْكَبُوتُ

[ه ت ن]

اَلْهَتْنُ [el-hetn] (نَتْنٌ [netn] vezninde) ve

اَلْهُتُونُ [el-hutūn] (قُعُودٌ [ḳu'ūd] vezninde) ve

اَلْهَتَنَانُ [el-hetenān] (fetehātla) ve

اَلتَّهْتَانُ [et-tehtān] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Yağmur birden dökülmek ma'nāsınadır; 'alā-kavlin bu هَطْلٌ [haṭl] dedikleri yağmurdan ziyāde olur ki bora olur yāhūd muttasıl olmak üzere za'īf yağmak yāhūd bir sā'at kesilip sonra yine yağmak üzere yağmak ma'nāsınadır; yukālu: هَتَنَتِ السَّمَاءُ هَتْنًا وَهُتُونًا وَهَتَنَانًا وَتَهْتَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا انْصَبَّتْ أَوْ هُوَ فَوْقَ الْهَطْلِ أَوِ الضَّعِيفُ الدَّائِمُ أَوْ مَطَرُ سَاعَةٍ ثُمَّ يَفْتَرُ ثُمَّ يَعُودُ

اَلتَّهَاتُنُ [et-tehātun] (تَفَاعُلٌ [tefā'ul] veznin-de) هَتْنٌ [hetn] ma'nāsınadır; yukālu: تَهَاتَنَتِ السَّمَاءُ بِمَعْنَى هَتَنَتْ

اَلْهَاتِنُ [el-hātin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلْهَتُونُ [el-hetūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Vech-i mezkūr üzere tekātur eden sehāba denir. هَتُونٌ [hetūn] lafzının cem'i هُتُنٌ [hu-tun] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve هَاتِنٌ [hātin]in cem'i هُتَّنٌ [hutten] gelir, رُكَّعٌ [ruk-ka'] vezninde.

[ه ت م ن]

اَلْهَتْمَنَةُ [el-hetmenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çok söylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَتْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ الْكَلَامَ

[ه ج ن]

اَلْهُجْنَةُ [el-hucnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kelāmı maᶜyūb eden ᶜayb ve mahzūra denir; yukālu: فِي هَذَا الْكَلَامِ هُجْنَةٌ وَهِيَ مَا يَعِيبُهُ Ve ᶜilmde هُجْنَةٌ [hucnet] ᶜilmin izāᶜatından ᶜibārettir; yukālu: إِحْفَظْ عِلْمَكَ عَنِ الْهُجْنَةِ أَيِ الْإِضَاعَةِ ve

هُجْنَةٌ [hucnet] Masdar olur, هَجِينٌ [hecīn] olmak maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْهَجِينُ [el-hecīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Leᵓīm ve füru-māyeye denir; yukālu: هُوَ هَجِينٌ أَيْ لَئِيمٌ Ve pederi ᶜArabī ve vālidesi cāriye olan ᶜalā-kavlin pederi ciheti vālidesi cihetinden hayr ve asīl olan adama denir; cemᶜi هُجْنٌ [hucn] gelir hā'nın zammıyla ve هُجَنَاءُ [hucenāᵓ] gelir, أُمَرَاءُ [umerāᵓ] vezninde ve هُجْنَانٌ [hucnān] gelir, بُطْنَانٌ [buṭnān] vezninde ve مَهَاجِينُ [mehācīn] ve مَهَاجِنَةٌ [mehācinet] gelir. Şārihin beyānına göre bunlar مَحَاسِنُ [meḥāsin] ve مَلَامِحُ [melāmiḥ] kabīlindendir. Müᵓennesi هَجِينَةٌ [hecīnet]tir, cemᶜi هُجْنٌ [hucn] gelir hā'nın zammıyla ve هَجَائِنُ [hecāᵓin] gelir ve هِجَانٌ [hicān] gelir hā'nın kesriyle; yukālu: هُوَ هَجِينٌ وَهِيَ هَجِينَةٌ أَيْ عَرَبِيٌّ وُلِدَ مِنْ أَمَةٍ أَوْ مَنْ أَبُوهُ خَيْرٌ مِنْ أُمِّهِ Şārih der ki bu cinse ᶜArabın هَجِينٌ [hecīn] ıtlākı Rūm ve Ṣaḳālibe cinsinin beyāzlığına kasd iledir. Ve

هَجِينٌ [hecīn] Soyu ve cinsi kerīm olmayan yaᶜnī ıstılāhımızda kahīl olmayan ata ve beygire denir; yukālu: فَرَسٌ وَبِرْذَوْنَةٌ هَجِينٌ أَيْ غَيْرُ عَتِيقٍ Ve ne süt ve ne ağız olan miyāne koyu süte ıtlāk olunur; yukālu: لَبَنٌ هَجِينٌ أَيْ لَا صَرِيحٌ وَلَا لَبَأٌ

اَلْهُجْنَةُ [el-hucnet] (hā'nın zammıyla) ve

اَلْهَجَانَةُ [el-hecānet] (أَمَانَةٌ [emānet] veznin-de) ve

اَلْهُجُونَةُ [el-hucūnet] (عُمُومَةٌ [ᶜumūmet] vezninde) هَجِينٌ [hecīn] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَجُنَ الرَّجُلُ هُجْنَةً وَهَجَانَةً وَهُجُونَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ هَجِينًا

اَلْهِجَانُ [el-hicān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Güzīde şeyᵓe denir; ve minhu kavlu ᶜAlī kerremallāhu vechehu: "هَذَا جَنَايَ وَهِجَانُهُ فِيهِ" أَيْ خِيَارُهُ وَخَالِصُهُ Ve جَنَا [cenā] ağaçtan devşirilen meyveye denir. Ve bu darb-ı emsāldendir; tamāmı: "إِذْ كُلُّ جَانٍ يَدُهُ إِلَى فِيهِ" kavlidir. Menşeᵓi budur ki Ceẕīme el-Ebreş nām emīrin hemşire-zādesi ᶜAmr henüz tıfl iken etrābından niçe etfāl ile mantar devşirmeğe çıkıp refīkleri iyi mantar bulduklarında ekl edip ᶜAmr dayısı için cebinde hıfz eder idi. Baᶜde'l-ᶜavd refīkleri tehī-dest ve ᶜAmr cebindekini çıkarıp kelām-ı mezbūru īrād ederek dayısına ᶜarz eyledi. Ve İmām ᶜAlī bunu gazvenin birinde feyᵓ-i müslimīnden aslā bir nesneye vazᶜ-ı yed eylemediğini beyān zımnında īrād eylemiştir. Ve

هِجَانٌ [hicān] Ak tüylü latīf cemel ve nākaya denir ki māye taᶜbīr olunur; yukālu: جَمَلٌ هِجَانٌ أَيْ أَبْيَضُ وَنَاقَةٌ هِجَانٌ أَيْ بَيْضَاءُ Ve soyu ve cinsi pāk deveye denir. Bunda müzekker ve müᵓennesi ve müfred ve cemᶜi berāberdir; yukālu: جَمَلٌ هِجَانٌ وَنَاقَةٌ هِجَانٌ وَإِبِلٌ هِجَانٌ وَيُقَالُ هَجَائِنُ أَيْ كِرَامٌ Ve hasīb ve kerīmü'l-asl adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِجَانٌ أَيْ حَسِيبٌ Ve toprağı pāk ve soy yere denir; yukālu: أَرْضٌ هِجَانٌ أَيْ كَرِيمَةٌ

اَلْهِجَانَةُ [el-hicānet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) İsmdir, hasīb ve asīl olmağa denir; yukālu: هُوَ هِجَانٌ أَيْ بَيِّنُ الْهِجَانَةِ حَسِيبٌ

اَلْهَاجِنُ [el-hācin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Bir çakışta āteşi çıkmaz olan çakmağa denir; yukālu: زَنْدٌ هَاجِنٌ إِذَا كَانَ لَا يُورِي بِقَدْحَةٍ وَاحِدَةٍ

Ve kable'l-bülūg ere verilmiş sagīreye denir. Ve vaktinden evvel gebe kalmış keçi çebişine denir ki piçine tutmuş olur, ʿalā-kavlin mutlakan piçine tutmuş hayvāna denir; yukālu: عَنَاقٌ هَاجِنٌ إِذَا كَانَتْ حَمَلَتْ قَبْلَ بُلُوغِ السِّفَادِ أَوْ هُوَ كُلُّ مَا حَمَلَتْ قَبْلَ بُلُوغِهَا

اَلْهَاجِنَةُ [el-hācinet] ve

اَلْمُتَهَجِّنَةُ [el-muteheccinet] Şol hurmā ağacına denir ki henüz hurde ve sagīr iken yemiş tutmuş ola.

اَلْهَجْنُ [el-hecn] (hā'nın fethiyle) Maʿānī-i mezkūreden masdardır; yukālu: هَجَنَ الزَّنْدُ وَغَيْرُهُ هَجْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ

اَلْمَهْجَنَةُ [el-mehcenet] (مَشْيَخَةٌ [meşyeẖat] vezninde) ve

اَلْمَهْجَنَى [el-mehcenā] (مَرْحَبَا [merḥabā] vezninde) ve

اَلْمَهْجُنَى [el-mehcunā] (mīm'in fethi ve cīm'in zammı ve eliflerin kasr ve medleriyle) Bī-hayr u menfaʿat kavm ve cemāʿate vasf olur.

اَلْمُهَجَّنَةُ [el-muheccenet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Şol nākaya denir ki be-gāyet soyu pāk olmakla soyu maʿlūm olan kendi bilādı buğurlarından gayrıya çekilmeye; yukālu: نَاقَةٌ مُهَجَّنَةٌ أَيْ مَمْنُوعَةٌ إِلَّا مِنْ فُحُولِ بِلَادِهَا لِعِتْقِهَا Ve henüz yemiş tutmuş tāze hurmā ağacına denir.

اَلْإِهْجَانُ [el-ihcān] (hemzenin kesriyle) Bir adamın soy develeri çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَنَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ هِجَانُ إِبِلِهِ Ve buğur بِنْتُ لَبُونٍ [bint lebūn] olan nākaya aşmakla gebe kalıp doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَنَ الْجَمَلُ النَّاقَةَ إِذَا ضَرَبَهَا وَهِيَ بِنْتُ لَبُونٍ فَلَقَحَتْ وَنُتِجَتْ Ve oğlanı ve kızı küçük iken evlendirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَنُوهُمْ إِذَا زَوَّجُوهُمْ صِغَارًا

اَلتَّهْجِينُ [et-tehcīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Takbīh maʿnāsınadır; yukālu: هَجَّنَهُ إِذَا قَبَّحَهُ

اَلْإِسْتِهْجَانُ [el-istihcān] Bir nesneyi kabīh görmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنَا أَسْتَهْجِنُ هَذَا مِمَّا يُسْتَهْجَنُ ذِكْرُهُ فِعْلَكَ أَيْ أَسْتَقْبِحُهُ ve yukālu: وَفِيهِ هُجْنَةٌ أَيْ قُبْحَةٌ

اَلْإِهْتِجَانُ [el-ihticān] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Kız sagīre iken ere verilip vaṭʾ olunmak maʿnāsınadır; yukālu: أُهْتُجِنَتِ الْجَارِيَةُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا وُطِئَتْ صَغِيرَةً

اَلْأُهَيْجِنَةُ [el-uheycinet] (musaggar bünyesiyle) Şol oğlanlara denir ki henüz sıgār iken kendi emsālleri sagāʾir tezvīc olunmuş ola; yukālu: غِلْمَةٌ أُهَيْجِنَةٌ أَيْ أَهْلُهُمْ زَوَّجُوهُمْ صِغَارًا اَلصَّغَائِرَ

[ه د ن]

اَلْهُدُونُ [el-hudūn] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Dinmek ve sākin ve epsem olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَدَنَ الشَّيْءُ هُدُونًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَكَنَ

اَلْهَدْنُ [el-hedn] (عَدْنٌ [ʿadn] vezninde) Sākin ve epsem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: هَدَنَهُ هَدْنًا إِذَا أَسْكَنَهُ Ve çocuğu avutmak maʿnāsınadır; yukālu: هَدَنَ الصَّبِيَّ إِذَا أَرْضَاهُ Ve bir nesneyi yere gömmek maʿnāsınadır; yukālu: هَدَنَ الشَّيْءَ إِذَا دَفَنَهُ Ve katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَدَنَ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ

اَلتَّهْدِينُ [et-tehdīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi çocuğu avutmak maʿnāsınadır; yukālu: هَدَّنَ الصَّبِيَّ إِذَا أَرْضَاهُ Ve bir adamı bir yerde oyalayıp eğlendirmek maʿnāsınadır; yukālu: هَدَّنَهُ إِذَا ثَبَّطَهُ وَسَكَّنَهُ

اَلْهَدْنَةُ [el-hednet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Çisinti yağmura denir; yukālu: مَطَرَتْ هَدْنَةً أَيْ مَطَرٌ ضَعِيفٌ قَلِيلٌ

اَلْهُدْنَةُ [el-hudnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde)

İsmdir, barışığa denir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ هُدْنَةٌ أَيْ صُلْحٌ Ve rāhat ve sükūn ve āsāyiş maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمُهَادَنَةُ [el-muhādenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Musālaha maʿnāsınadır; yukālu: هَادَنَهُ إِذَا صَالَحَهُ

اَلْمَهْدَنَةُ [el-mehdenet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Bu dahi rāhat ve sükūn ve huzūr maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى مَهْدَنَةٍ أَيْ دَعَةٍ وَسُكُونٌ

اَلتَّهَادُنُ [et-tehādun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) İş yoluna girip rāst ve dürüst olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَادَنَ الْأَمْرُ إِذَا اسْتَقَامَ

اَلْهَيْدَانُ [el-heydān] (مَيْدَانٌ [meydān] veznin-de) Korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَيْدَانٌ أَيْ جَبَانٌ Ve bahīl ve nādān adama denir.

اَلْهِدَانُ [el-hidān] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ahmak ve sakīl ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِدَانٌ أَيْ أَحْمَقُ ثَقِيلٌ

اَلْهِدْنُ [el-hidn] (hā'nın kesriyle) Ucuzluk, ḫıṣb maʿnāsınadır. Ve Baḥreyn kazāsında bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِنْهِدَانُ [el-inhidān] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Bir kimse ʿazīmetinden fātir olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْهَدَنَ الرَّجُلُ عَنْ عَزْمِهِ إِذَا فَتَرَ

اَلْإِهْدَانُ [el-ihdān] (hemzenin kesriyle) Atı yarandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْدَنَ الْخَيْلَ إِذَا أَضْمَرَهَا

اَلْمُهْدِنُ [el-muhdin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-ninde) Şol ata denir ki ʿuhde-i iktidārında olan seğirtmek māyesini ketm edip henüz izhār eylememiş ola; yukālu: فَرَسٌ مُهْدِنٌ إِذَا كَانَ قَدْ كَتَمَ جَرْيًا لَمْ يُظْهِرْهُ

[ه ر ن]

اَلْهَيْرُونُ [el-heyrūn] (زَيْتُونٌ [zeytūn] veznin-de) Bir cins hurmā ismidir.

هَارُونُ [Hārūn] İsm-i aʿcemīdir, yaʿnī bir peygamber-i zī-şān ismidir ki Hazret-i Mūsā'nın li-ümm birāderidir, ʿaleyhime's-selām. Şārih der ki ʿİbrānīde هَارُونُ [hārūn] muhibb ve dost demektir.

هَارَانُ [Hārān] İbn Tāraḥ'dır ki Hazret-i İbrāhīm'in birāderi ve Hazret-i Lūṭ'un pe-deridir, ʿaleyhime's-selām.

اَلْهَرْنَوَى [el-hernevā] (hā'nın ve nūn'un fet-hi ve kasr ile) yāhūd

هَرْنُوَةٌ [hernuvet] (تَرْقُوَةٌ [terḳuvet] vezninde) yāhūd

هَرْنَوِيٌّ [herneviyy] (yā-yı müşeddede ile) Bir nevʿ nebāt ismidir, ʿalā-kavlin قَرْنُوَةٌ [ḳarnuvet]tir ki "ق،ر،ن" māddesinde zikr olundu yāhūd فُلَيْفِلَةٌ [fuleyfilet]tir ki bi-berden asgar dānelerdir; vecaʿ-ı halk ve telyīn-i batn için nāfiʿdir, müfredātta şecer-i ʿūdun semeriyle ve baʿzında ka-lembek ile mübeyyendir.

[ه ر ش ن]

اَلْهِرِشِنُ [el-hirşin] (şīn-i muʿceme ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Avurtları geniş adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِرِشِنٌ أَيِ الْوَاسِعُ الشِّدْقَيْنِ

[ه ز ن]

اَلْهَوْزَنُ [el-hevzen] (zāy-ı muʿceme ile جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Toza denir, غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına. Ve bir kuş adıdır. Ve bir cemāʿatin pederi ismidir.

هَوَازِنُ [Hevāzin] (hā-yı meftūha ile) Bir kabīle adıdır.

[ه ك ن]

اَلتَّهَكُّنُ [et-tehekkun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Peşīmānlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّنَ عَلَيْهِ إِذَا تَنَدَّمَ

[ه ل ن]

اَلْهِلْيَوْنُ [el-hilyevn] (بِرْذَوْنٌ [birẕevn] veznin-de) Bir nebāt-ı maʿlūm ismidir, Türkīde kuşkonmaz dedikleri nebattır; hārr ve ratb ve cimāʿı mukavvīdir.

هُلَيْنِيَةُ [Huleyniyet] (جُهَيْنِيَةُ [cuheyniyet] vezninde) Bir hatun ismidir.

[ه م ن]

اَلْهَيْمَنَةُ [el-heymenet] (بَيْطَرَةٌ [bayṭaret] vezninde) Bir adam duʿā eyledikten sonra āmīn demek maʿnāsınadır; yukālu: هَيْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَمَّنَ أَيْ قَالَ آمِينَ Şārih der ki bunun aslı أَمَّنَ تَأْمِينًا idi, mīm-i müşeddedenin bi-risi yā'ya münkalib ve hemze dahi hā'ya mübeddel oldu. Ve

هَيْمَنَةٌ [heymenet] Kuş kısmı yavrusu üze-re kanat kakıp pervāzlamak maʿnāsınadır; yukālu: هَيْمَنَ الطَّائِرُ عَلَى فِرَاخِهِ إِذَا رَفْرَفَ Ve bir nesne üzere hāfız ve nigeh-bān olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَيْمَنَ عَلَى كَذَا إِذَا صَارَ رَقِيبًا عَلَيْهِ وَحَافِظًا

اَلْمُهَيْمِنُ [el-Muheymin] (mīm-i ūlānın zammı ve sāniyenin kesri ve fethiyle) Esmā-i hüsnādan bir ism-i şerīftir, مُؤْمِنٌ [muʾmin] maʿnāsına ki gayrı havf ve haş-yetten emīn ve āzāde edici demektir. Ve bunun aslı مُؤَأْمِنٌ idi ki hemzeteynle, إِئْمَانٌ [iʾmān]dan ism-i fāʿildir, hemze-i sāniye yā'ya kalb olunduktan sonra hemze-i ūlā hā'ya ibdāl olundu. Ve baʿzılar ʿindinde أَمِينٌ [emīn] maʿnāsınadır ki aslı مُؤَيْمِنٌ dir, أَمَانَةٌ [emānet]ten مُفَيْعِلٌ [mufeyʿil]dir ve ʿalā-kavlin مُؤْتَمِنٌ [muʾtemin] maʿnāsınadır ki مُعْتَمِدٌ [muʿtemid] vezninde yāhūd şāhid maʿnāsınadır. Şārih der ki هَيْمَنَةٌ [heymenet]-i tāʾirden meʾhūzdur ki merciʿi قِيَامٌ عَلَى الشَّيْءِ maʿnāsınadır, bināʾenʿaleyh Beyḍāvī اَلرَّقِيبُ الْحَافِظُ لِكُلِّ شَيْءٍ ʿibāretiyle tefsīr eylemiştir.

اَلْهِمْيَانُ [el-himyān] (hā'nın kesriyle) Uç-kura denir, تِكَّتٌ [tikket] maʿnāsına. Ve ku-şağa denir, مِنْطَقَةٌ [minṭaḳat] maʿnāsına. Ve dağarcığa denir ki içine zād u zevāde ko-yup bele çalarlar; cemʿi هَمَايِينُ [hemāyīn] gelir; yukālu: هِمْيَانٌ أَعْجَرُ وَهَمَايِينُ عُجْرٌ وَهُوَ كِيسٌ لِلنَّفَقَةِ يُشَدُّ فِي الْوَسَطِ Ve Himyān b. Ḳuḥāfe es-Saʿdī şāʿir-i meşhūrdur ve bunda hā-i mazmūme ile zebān-zededir yāhūd teslīsi cāʾizdir.

هُمَايَةُ [Humāniyet] (hā'nın zammıyla) Baġdād kazāsında bir karye adıdır.

هُمَيْنَةُ [Humeynet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vez-ninde) Bintu Ḫalef'tir ki sahābiyyedir.

[ه ن ن]

اَلْهَنُّ [el-henn] (hā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) ve

اَلْهَنِينُ [el-henīn] (أَنِينٌ [enīn] vezninde) Ağ-lamak maʿnāsınadır; yukālu: هَنَّ الرَّجُلُ هَنًّا وَهَنِينًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَكَى Ve bir nesneye ārzū ve iştiyākla rikkat edip çinrenmek maʿnāsınadır; yukālu: هَنَّ إِلَيْهِ إِذَا حَنَّ

اَلْهَانَّةُ [el-hānnet] (nūn-ı müşeddede ile) ve

اَلْهُنَانَةُ [el-hunānet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vez-ninde) Gözün içinde siyāhının altı yanın-da olan yağa denir. Ve kemikte kalmış ilik bakiyyesine denir. Ve deve kısmının bedeninde olan semizlik ve tāb ve kuvvet māyesine denir.

اَلْإِهْنَانُ [el-ihnān] (hemzenin kesriyle) Deveyi kuvvetlendirip tavlandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهَنَّ اللهُ الْجَمَلَ أَيْ صَيَّرَهُ قَوِيًّا

اَلْمَهْنُونُ [el-mehnūn] Kuvvetlenip tavlan-mış erkek deveye denir; yukālu: أَهَنَّهُ اللهُ فَهُوَ

مَهْنُونٌ Ve bu gayr-i kıyās üzeredir; أَحَمَّهُ اللهُ فَهُوَ مَحْمُومٌ kabīlindendir.

اَلْهِنَنَةُ [el-hinenet] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde) Kirpi dedikleri cānverden bir nevʿ adıdır.

هُونِينُ [Hūnīn] (hā-i mazmūme ile) Bir belde adıdır.

هَنِّنُ [Hennin] (hā'nın fethi ve nūn-ı müşeddedenin kesriyle) Yemen'de bir karyedir.

اَلْهَنُ [el-hen] (hā'nın fethi ve nūn'un tahfīfiyle) Nisvān fercine denir. Ve bunun aslı ʿinde'l-baʿz هَنٌ idi nūn'un teşdīdiyle ve musaggarında هُنَيْنٌ [huneyn] denir. Müʾellif bunu "ه،ن،و" māddesinde dahi resm eylemiştir.

هَاهُنَا [hāhunā] (hā'nın zammı ve nūn'un tahfīfiyle) ve

هَاهُنَّا [hāhunnā] (hā'nın zammı ve nūn'un teşdīdiyle) ve

هَهُنَّا [hāhunnā] (elifin hazfi ve nūn'un teşdīdiyle) Zarf-ı mekāndır; yukālu: تَنَحَّ هَاهُنَا وَهَاهُنَّا وَهَهُنَا أَيْ أَبْعُدْ قَلِيلا Yaʿnī "Şuracığa var" demektir. Hāʾ harf-i tenbīhtir. Ve baʿzılar dedi ki sevdiğin adama هَهُنَا وَهُنَا denir, hā'ların zammı ve nūn'ların tahfīfiyle ki kurbe işārettir, "Şuracığa gel" demektir. Ve hazz etmediğin kimseye هَهُنَّا وَهَنَّا denir hā'ların fethi ve nūn'ların teşdīdiyle ki baʿīde işarettir, "Öteye var" demektir. Ve bu muʿtell bābında dahi mezkūrdur.

[ه ن ز م ن]

اَلْهِنْزَمْنُ [el-hinzemn] (nūn ve zāy-ı muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Cemāʿat-i insānīye denir ki bir mahalde müctemiʿ ve hem-nişīn olalar. Ve bu Fārisī hencumen yāhūd encumen muʿarrebidir ki mecmaʿ-ı nās maʿnāsınadır.

[ه و ن]

اَلْهُونُ [el-hūn] (hā'nın zammıyla) ve

اَلْهَوَانُ [el-hevān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْمَهَانَةُ [el-mehānet] (أَمَانَةٌ [emānet] vezninde) Hor ve zelīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَانَ الرَّجُلُ يَهُونُ هُونًا وَهَوَانًا وَمَهَانَةً إِذَا ذَلَّ Ve

هُونٌ [hūn] ve

مَهَانَةٌ [mehānet] Ḫizy ve fazīha ve hākisārī maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي الْهُونِ وَالْمَهَانَةِ أَيِ الْخِزْيِ Ve

هُونٌ [Hūn] Esmādandır: Hūn b. Ḫuzeyme b. Mudrike bir kabīle pederidir. Ve

هُونٌ [hūn] Mutlakan halk ve mahlūk maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ أَيِّ الْخَلْقِ الْهُونِ هُوَ أَيْ أَيُّ الْخَلْقِ

اَلْهَوْنُ [el-hevn] (عَوْنٌ [ʿavn] vezninde) Bir nesne sehl ve āsān olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَانَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ يَهُونُ هَوْنًا إِذَا سَهُلَ Ve vakār ve teʾennī ve sekīne maʿnāsınadır; ve minhu tekūlu: إِمْشِ عَلَى هَوْنِكَ أَيْ عَلَى رِسْلِكَ Ve hakīr ve kem-kadr olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ هَوْنٌ أَيْ حَقِيرٌ

اَلْهَيِّنُ [el-heyyin] ve

اَلْهَيْنُ [el-heyn] (مَيِّتٌ [meyyit] ve مَيْتٌ [meyt] veznlerinde) Kolay ve āsān nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ هَيِّنٌ وَهَيْنٌ أَيْ سَهْلٌ Sānī evvelden muhaffeftir. Ve vakār ve sükūnet ve teʾennī üzere olan lengerli adama denir. Baʿzılar dedi ki teşdīd ile هَوَانٌ [hevān] dan meʾhūzdur ki zillet maʿnāsınadır ve tahfīfle līn ve sükūn maʿnāsındandır; yukālu: رَجُلٌ هَيِّنٌ وَهَيْنٌ أَيْ سَاكِنٌ مُتَّئِدٌ أَوِ الْمُشَدَّدُ مِنَ الْهَوَانِ وَالْمُخَفَّفُ مِنَ اللِّينِ Ve bunun aslı سَيِّدٌ [seyyid] gibi هَيْوِنٌ idi.

اَلْأَهْوَنُ [el-ehven] (أَسْهَلُ [eshel] vezninde)

Pek sehl ve āsān nesneye denir; cemʿi أَهْوِنَاءُ [ehvināʾ] gelir, أَنْصِبَاءُ [enṣibāʾ] gibi; yukālu: هُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ أَيْ أَسْهَلُ Ve bu ism-i fāʿildir.

اَلتَّهْوِينُ [et-tehvīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bir nesneyi sehl ve āsān kılmak maʿnāsınadır; yukālu: هَوَّنَهُ اللهُ أَيْ سَهَّلَهُ Ve tahfīf maʿnāsınadır; yukālu: هَوَّنَهُ إِذَا خَفَّفَهُ Ve bir nesneyi istihkār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَوَّنَ الشَّيْءَ إِذَا أَهَانَهُ

اَلْإِهَانَةُ [el-ihānet] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِسْتِهَانَةُ [el-istihānet] ve

اَلتَّهَاوُنُ [et-tehāvun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Bunlar da bir nesneyi hakīr görmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهَانَ الشَّيْءَ وَاسْتَهَانَ بِهِ وَتَهَاوَنَ بِهِ إِذَا اسْتَحْقَرَهُ

اَلْهَوْنَةُ [el-hevnet] (hā'nın fethi ve zam-mıyla) Teʾennī ve vakār üzere olan ağır meşrebli hatuna denir ki هَوْنٌ [hevn] müʾennesidir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَوْنَةٌ أَيْ مُتَّئِدَةٌ

اَلْهِينَةُ [el-hīnet] (hā'nın kesriyle) هَوْنٌ [hevn] gibi muʿtedilāne vakār ve sükūnet ve āhestegī maʿnāsınadır; aslı هَوْنَةٌ idi; ve minhu tekūlu: إِمْشِ عَلَى هِينَتِكَ وَهَوْنَتِكَ أَيْ عَلَى رِسْلِكَ

اَلْأَهْوَنُ [el-Ehven] (أَحْمَدُ [aḥmed] veznin-de) Bir recül ismidir. Ve selefte yevm-i isneyn ismidir ki dūşenbe gününün adıdır.

اَلْهَاوَنُ [el-hāven] (vāv'ın fethiyle) ve

اَلْهَاوُنُ [el-hāvun] (vāv'ın zammıyla) ve

اَلْهَاوُونُ [el-hāvūn] (طَاوُوسٌ [ṭāvūs] veznin-de) Maʿrūf zarftır ki içinde fülfül makūlesi nesne dakk ve sahk olunur, lisānımızda dahi havan taʿbīr olunur. Şārihin beyānına göre Fārisīden muʿarrebdir, lākin tevāfük-i lügateyn olmak aglebdir. Ve aslları هَاوُونٌ idi فَاعُولٌ [fāʿūl] vezninde.

اَلْمُهَاوَنَةُ [el-muhāvenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Rıfk ve sühūletle muʿāmele ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُهَاوِنُ نَفْسَهُ أَيْ يَرْفُقُ بِهَا

اَلْمُهْوَئِنُّ [el-muhveʾinn] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmeʾinn] vezninde ve hemzenin fethiyle cāʾizdir) Mekān-ı baʿīd maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin obruk yere denir.

اَلْإِهْوِينَانُ [el-ihvīnān] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vez-ninde) Sahrā ve beyābān geniş olarak otu-raklı alçak olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْوَأَنَّتِ الْمَفَازَةُ إِذَا اطْمَأَنَّتْ فِي سَعَةٍ

FASLU'L-YĀʾİ'T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ت ن]

اَلْيَتْنُ [el-yetn] (yā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Çocuk doğarken ayakları ellerinden evvel çıkmağa denir ki ters doğmak taʿbīr olunur, niteki hemze ile أَتْنٌ [etn] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: خَرَجَ الْوَلَدُ يَتْنًا وَهُوَ أَنْ تَخْرُجَ رِجْلَا اَلْمَوْلُودِ قَبْلَ يَدَيْهِ

اَلْإِيتَانُ [el-ītān] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّيْتِينُ [et-teytīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hatun çocuğu ters doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَيْتَنَتِ الْمَرْأَةُ الْوَلَدَ وَيَتَّنَتْهُ إِذَا وَلَدَتْهُ يَتْنًا

اَلْمُؤْتِنُ [el-muʾtin] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznninde) ve

اَلْمُؤْتِنَةُ [el-muʾtinet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] veznninde) Çocuğu ters doğuran hatuna denir.

اَلْمَيْتُونُ [el-meytūn] Ters doğmuş velede denir. Ve bu şāzzdır, kıyās olan مُؤْتَنٌ [muʾten]olmaktır, مُكْرَمٌ [mukrem] veznninde, zīrā fiʿli إِيتَانٌ [ītān]dır.

[ي ر ن]

اَلْيَرُونُ [el-yerūn] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Fīl dedikleri hayvānın dimāgına denir ki zehr-i kātildir. Ve dābbe kısmının terine denir. Ve erkek hayvānın menīsine denir.

[ي ز ن]

يَزَنُ [Yezen] (yā'nın ve zāy-ı muʿcemenin fethiyle) Bir vādī ismidir. Ve bu ʿalemiyyet ve vezn-i fiʿl ʿilletleriyle gayr-i munsarıftır, zīrā aslı يَزْأَنُ idi hemze ile; ve minhu رُمْحٌ يَزْأَنِيٌّ Ve Ḥimyer kabīlesinden bir batn ismidir; Ebu'l-Ḫayr Merṣed et-Tābiʿī ve Ebu't-Taḳī Hişām b. ʿAbdulmelik el-Muḥaddiṣ ona mensūblardır.

ذُو يَزَنَ [Ẕū Yezen] Mülūk-i Ḥimyerden bir melik lakabıdır, Yezen dedikleri vādī-i mezkūru himāyet eylediği için mülakkab olmuştur.

[ي س ن]

اَلْيَسَنُ [el-yesen] (fethateynle) أَسَنٌ [esen] maʿnāsınadır ki açılmadık kuyunun buhārından ve rāyihası teʾsīrinden bī-hod olmaktan ʿibārettir; yukālu: يَسِنَ الرَّجُلُ يَسَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى أَسِنَ

يَاسِينُ [Yāsīn] İsmdir, sīn māddesinde zikr olundu.

[ي ف ن]

اَلْيَفْنُ [el-yefn] (yā'nın ve fā'nın fethiyle) Pek yaşlı ve pīr ve sāl-horde adama denir; yukālu: رَجُلٌ يَفْنٌ أَيْ شَيْخٌ كَبِيرٌ Ve dört yaşına girmiş sığır danasına denir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve her fünūna āgāh ve māhir adama denir; cemʿi يُفْنٌ [yufn]dur yā'nın zammıyla; yukālu: هُوَ يَفْنٌ أَيْ مُتَفَنِّنٌ

اَلْيَفَنَةُ [el-yefenet] (fetehātla) Sığır ineğine ʿalā-kavlin gebe olanına denir.

[ي ق ن]

اَلْيَقْنُ [el-yaḳn] (yā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla ve fethiyle) Bir nesneyi şübhesiz hakīkat vechiyle bilmek maʿnāsınadır ki gerçekten bilmek taʿbīr olunur; yukālu: يَقِنَ فُلَانٌ اَلْأَمْرَ يَقْنًا وَيَقَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمَهُ وَتَحَقَّقَهُ Şārihder ki *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre nazar ve istidlālden hāsıl ʿilm ve idrāk olmakla ʿilm-i Bārī taʿālaya ıtlāk olunmaz. Ve bu مَعْرِفَةٌ [maʿrifet]in fevkinde olmakla maʿrifetü'l-yakīn taʿbīr olunmaz. Ve

يَقَنٌ [yeḳan] (fethateynle) Yakīn maʿnāsınadır, izāḥa-i şekk ü gümāndan ʿibārettir, murād şekk ve tereddüd

mukābilidir; yukālu: عَلِمَهُ يَقَنًا أَيْ لَيْسَ فِيهِ شَكٌّ

اَلْإِيقَانُ [el-īḳān] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّيَقُّنُ [et-teyaḳḳun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَلْإِسْتِيقَانُ [el-istīḳān] Bunlar da bir nesneyi tahkīk vechiyle bī-şübhe bilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَيْقَنَهُ وَأَيْقَنَ بِهِ وَتَيَقَّنَهُ وَاسْتَيْقَنَهُ وَاسْتَيْقَنَ بِهِ إِذَا عَلِمَهُ وَتَحَقَّقَهُ

اَلْيَقَنُ [el-yeḳan] (yā'nın fethi ve ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْيَقَنَةُ [el-yeḳanet] (fetehātla) Şol adama denir ki her işittiği nesneyi īkān eder ola.

اَلْمِيقَانُ [el-mīḳān] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Bu dahi يَقَنَةٌ [yeḳanet] maʿnāsınadır; müʾennesi مِيقَانَةٌ [mīḳānet]tir şüzüz üzere; yukālu: رَجُلٌ يَقَنٌ مُثَلَّثَةَ الْقَافِ وَيَقَنَةٌ وَمِيقَانٌ إِذَا كَانَ لَا يَسْمَعُ شَيْئًا إِلَّا أَيْقَنَهُ

اَلْيَقِينُ [el-yeḳīn] (yā'nın fethiyle) Bir nesneyi şekk ve şübhesiz iʿtikād-ı sahīhle bilmeğe denir ki ʿilmin sıfātındadır. Fi'l-asl masdar yāhūd ism-i fāʿildir, mübālagaten vasf ve ıtlāk olunmuştur; yukālu: عَلِمَهُ يَقِينًا وَعِلْمٌ يَقِينٌ وَعِلْمُ الْيَقِينِ أَيْ لَيْسَ فِيهِ شَكٌّ Ve ölüme ıtlāk olunur. Ve Hāşim b. Yeḳīn muhaddistir.

يَاقِينُ [Yāḳīn] Ḳuds kazāsında bir karye adıdır.

اَلْيَقِنُ [el-yeḳin] (خَجِلٌ [ḫacil] vezninde) Bir nesneye pek düşkün, harīs olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ يَقِنٌ بِهِ أَيْ مُولَعٌ بِهِ

ذُو يَقَنٍ [Ẕū Yeḳan] (fethateynle) Bir su adıdır.

[ي م ن]

اَلْيُمْنُ [el-yumn] (yā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْمَيْمَنَةُ [el-meymenet] (مَيْسَرَةٌ [meyseret] vezninde) Bereket maʿnāsınadır ki kuvvetli ve ferhunde olmaktan ʿibārettir, naḫs ve şüʾm mukabilidir; yukālu: يَمِنَ فُلَانٌ عَلَى قَوْمِهِ كَعَلِمَ وَيُمِنَ كَعُنِيَ يُعْنَى مَجْهُولًا وَيَمِنَ كَجَعَلَ وَيَمُنَ كَكَرُمَ يُمْنًا وَمَيْمَنَةً إِذَا كَانَ مُبَارَكًا

اَلْمَيْمُونُ [el-meymūn] ve

اَلْأَيْمَنُ [el-eymen] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) ve

اَلْيَامِنُ [el-yāmin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلْيَمِينُ [el-yemīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kuvvetli ve ferhunde nesneye denir. أَيْمُنٌ [eymun] lafzının cemʿi أَيَامِنُ [eyāmin] gelir ve مَيْمُونَةٌ [meymūnet]in cemʿi مَيَامِينُ [meyāmīn] gelir.

اَلتَّيَمُّنُ [et-teyemmun] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesne ile teberrük eylemek maʿnāsınadır ki onunla kuvvetlilenmek ve onu kuvvetli ʿadd ve iʿtibār eylemekten ʿibārettir; yukālu: تَيَمَّنَ بِهِ إِذَا تَبَرَّكَ بِهِ Ve ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir, kabrde sağ cānibe yatmak tasavvuruna mebnīdir; yukālu: تَيَمَّنَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve meyyiti kabrde sağ yanına yatırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَيَمَّنَ بِالْمَيِّتِ إِذَا وَضَعَهُ فِي قَبْرِهِ عَلَى جَنْبِهِ الْأَيْمَنِ Ve Yemen memleketine nisbet iddiʿā eylemek maʿnāsınadır ki ben Yemenliyim demekten ʿibārettir; yukālu: تَيَمَّنَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَسَبَ إِلَى الْيَمَنِ Mütercim der ki تَيَمُّنٌ [teyemmun] bir işe sağ tarafıyla ve sağ tarafından başlamak maʿnāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: ennehu ʿaleyhi's-selām: "أَنَّهُعَلَيْهِ السَّلَامُ يُحِبُّ التَّيَمُّنَفِي جَمِيعِ أَمْرِهِ مَا اسْتَطَاعَ" Kezā fi'n-*Nihāye*.

اَلْإِسْتِيمَانُ [el-istīmān] Bu dahi bir nesne ile teberrük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَيْمَنَ بِهِ إِذَا تَبَرَّكَ بِهِ Ve bir adama yemīn vermek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَيْمَنَهُ إِذَا اسْتَحْلَفَهُ

أَيْمَنُ الْيَمِينِ [eymenu'l-yemīn] (أَضْمَنُ

الضَّمِينِ [aḍmenu'ḍ-ḍamīn] vezninde) Ziyādesiyle yümn ve bereketli ve kuvvetli maʿnāsınadır; fazl ve mübālagayı mutazammındır; ve minhu yukālu: قَدِمَ عَلَى أَيْمَنِ الْيَمِينِ أَيِ الْيُمْنِ

اَلْيَمِينُ [el-yemīn] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sağ ele denir, يَسَارٌ [yesār] mukabilidir; cemʿi أَيْمُنٌ [eymun] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَيْمَانٌ [eymān] gelir ve أَيَامِنُ [eyāmin] gelir ki أَيْمَنُ [eymen]den cemʿü'l-cemʿdir ve أَيَامِنُ [eyāmīn] gelir ki أَيْمَانٌ [eymān]dan cemʿü'l-cemʿdir. Ve

يَمِينٌ [yemīn] Hayr ve bereket maʿnāsına müstaʿmeldir, zīrā ʿArablar hayr ve bereketi يَمِينٌ [yemīn]e nisbet ederler; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْيَمِينِ أَيِ الْبَرَكَةِ ve yukālu: بِهِ يَمِينٌ أَيْ بَرَكَةٌ Ve zor ve kuvvet maʿnāsına müstaʿmeldir, zīrā sağ soldan kuvvetli olur. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ﴾ أَيْ بِالْقُوَّةِ ve kavlihi taʿālā: ﴿كُنْتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ﴾ أَيْ تَخْدَعُونَنَا بِأَقْوَى الْأَسْبَابِ أَوْ مَعْنَاهُ تَأْتُونَنَا مِنْ قِبَلِ الشَّهْوَةِ Pes maʿnā-yı evvele göre kuvvetten kināye olur ve sānīye göre يَمِينٌ [yemīn] tarafından meʾhūz olur, zīrā sağ cānib ciğer mevziʿi olup ve ciğer irāde ve şehvet menbaʿı ve mazinnesidir, niteki yürek sol tarafta olup ve onda o keyfiyyet şāʾibesi olmaz. Ve

يَمِينٌ [yemīn] Ant ve kasem maʿnāsınadır. Ve bu müʾennestir; cemʿi أَيْمُنٌ [eymun] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَيْمَانٌ [eymān] gelir. Selefte ʿArablar ʿahd ve hilf husūsunda sağ elini refīkinin sağ eline darb ve mesh eyledikleri ʿalākasıyla hilf ve kaseme يَمِينٌ [yemīn] ıtlāk olundu.

اَلْيُمْنُ [el-yemn] (yā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Sağ cānibe gitmek maʿnāsınadır; harf-i bāʾ ile müteʿaddī olur; يَمِنَ بِهِ يَيْمَنُ وَيَامَنُ بِقَلْبِ الْيَاءِ أَلِفًا يَمْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ ذَاتَ الْيَمِينِ yukālu: Ve bir adamın yā bir nesnenin sağ tarafından gelmek maʿnāsınadır; yukālu: يَمَنَهُ وَيَمِنَهُ يَمْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا جَاءَ عَنْ يَمِينِهِ كَمَنَعَهُ Müʾellif ʿunvānıyla takyīd eylemekle ʿādeti üzere bāb-ı sālisten olur ki şartı mefkūddur.

اَلْمُيَامَنَةُ [el-muyāmenet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi sağ tarafa gitmek maʿnāsınadır; yukālu: يَامَنَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ ذَاتَ الْيَمِينِ ve yukālu: يَامَنَ بِهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ ذَاتَ الْيَمِينِ Ve Yemen memleketine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: يَامَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْيَمَنَ

اَلتَّيْمِينُ [et-teymīn] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّيَامُنُ [et-teyāmun] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bunlar da sağ tarafa gitmek maʿnāsınadır; yukālu: يَمَّنَ فُلَانٌ وَتَيَامَنَ إِذَا ذَهَبَ ذَاتَ الْيَمِينِ Ve

تَيْمِينٌ [teymīn] Tehniʾe ve tebrīk maʿnāsınadır; yukālu: يَمَّنَ عَلَيْهِ أَيْ بَرَّكَ

اَلْيَمْنَةُ [el-yemnet] (yā'nın fethiyle) ve

اَلْيَمَنُ [el-yemen] (fethateynle) Sağ cānibe denir, يَسْرَةٌ [yesret] ve يَسَارٌ [yesār] mukābilidir. Bunlarda tezkīr جَانِبٌ [cānib] ve teʾnīs نَاحِيَةٌ [nāḥiyet] iʿtibārıyladır; yukālu: أَخَذَ يَمْنَةً وَيَمْنًا أَيْ نَاحِيَةَ يَمِينٍ Ve

يَمَنٌ [Yemen] (fethateynle) Bilād-ı Ġavr'dan kıble-i mükerremenin sağ tarafında olan memleket-i maʿrūfe ismidir. وَهُوَ يَمَنِيٌّ وَيَمَانِيٌّ وَيَمَانٍ وَقَوْمٌ يَمَانِيَةٌ وَيَمَانُونَ مِثْلَ ''ثَمَانِيَةٌ وَثَمَانُونَ'' وَامْرَأَةٌ يَمَانِيَةٌ Şārih der ki ʿinde'l-baʿz elif taskīl-i yā'dan ʿivaz olmakla elbette yā-yı muhaffefe ile يَمَانِي denmek lāzımdır. Ve bunda hazf-ı yā'yla يَمَانٍ dahi denir. Ve ʿinde'l-baʿz elif teʾkīd-i nisbet için dāhil olmakla yine yāʾ müsakkalen bākī olur. Ve bunda kıyās يَمَنِيٌّ denmektir, gayr-i

kıyās üzere elifi yā'dan ʿivaz eylediler. Baʿzılar elifin kable'l-yāʾ duhūlünü iʿtibār ile taskīli inkār eylediler. Ve baʿzılar baʿde'n-nisbe duhūlünü iʿtibār eylemeleriyle hazfini tecvīz eylediler.

اَلْإِيمَانُ [el-īmān] (hemzenin kesriyle) Yemen ülkesine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَيْمَنَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْيَمَنَ

اَلتَّيْمَنِيُّ [et-teymeniyy] (tā'nın ve mīm'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Yemen ülkesinin ufk ve etrāfına ıtlāk olunur. Şārih der ki *Lisānu'l-ʿArab*'da yā-yı nisbetsiz mersūmdur. Ve nisbeti تَيْمَنِيٌّ [teymeniyy] olmak üzere merkūmdur.

اَلْأَيْمَنُ [el-eymen] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) İşi sağ eliyle tutan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَيْمَنُ إِذَا كَانَ يَصْنَعُ بِيُمْنَاهُ Ve bir mevziʿ ismidir.

أَيْمُنُ اللهِ [eymunullāhi] (hemzenin fethi ve mīm'in ve nūn'un zammıyla) ve

أَيْمُ اللهِ [eymullāhi] (nūn'un hazfiyle ve bunlarda hemzelerin kesriyle zebān-zededir) ve

أَيْمَنُ اللهِ [eymenullāhi] (hemzenin ve mīm'in fethiyle ve baʿzen hemzenin kesriyle) ve

إِيمِ اللهِ [īmillāhi] (hemzenin ve mīm'in kesriyle ve baʿzılar bunların hemzeleri hemze-i vasl olduğuna zāhib oldular) ve

هَيْمُ اللهِ [heymullāhi] (hā'nın fethi ve mīm'in zammıyla) ve

أَمُ اللهِ [emullāhi] (hemzenin fethi ve mīm'in harekāt-ı selāsıyla) ve

إِمُ اللهِ [imullāhi] (hemzenin kesri ve mīm'in zammı ve fethiyle) ve

مُنِ اللهِ [munillāhi] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) ve

مُنُ اللهِ [munullāhi] (mīm'in ve nūn'un harekāt-ı selāslarıyla) ve

مُ اللهِ [mullāhi] (mīm'in harekāt-ı selāsıyla) ve

لَيْمُنُ اللهِ [leymullāhi] (lām'ın fethiyle ki ibtidāʾiyyedir) ve

لَيْمُنُ اللهِ [leymunullāhi] (kezālik lām-ı meftūha ile) Bunların mecmūʿu kasem mevziʿine ismlerdir; أَيْمُنُ اللهِ قَسَمِي takdīrindedir, sāʾirleri ondan muhtasar ve muhaffeftir. Şārihin beyānına göre أَيْمُنٌ [eymun] kelimesinin hemzesi ʿinde'l-Başriyyīn vasldır, bereket maʿnāsına olan يُمْنٌ [yumn]den meʾhūzdur ve ʿinde'l-Kūfiyyīn hemze-i katʿdır, zīrā يَمِينٌ [yemīn] in cemʿidir.

أَيْمُنٌ [Eymun] (أَذْرُحٌ [eẕruḥ] vezninde) Bir recül ismidir.

بِنْيَامِينُ [Binyāmīn] (إِسْرَافِيلُ [isrāfīl] veznin-de) Yūsuf ʿaleyhi's-selāmın birāderi ismidir, إِبْنُ يَامِينَ demek galattır. Ve Ḥuẕeyfe el-Yemān ashābdandır.

يُمْنٌ [Yumn] (yā'nın zammıyla) ve

يَمَنٌ [Yemen] (fethateynle) ve

يَامِنٌ [Yāmin] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

يَامِينُ [Yāmīn] Esmā-i ricāldendir. Ve

يُمْنٌ [Yumn] (yā'nın zammıyla) Bir su adıdır.

اَلْمَيْمُونُ [el-meymūn] Bir nehr ismidir. Ve zekere ıtlāk olunur. Ve Meymūn b. Ḫālid el-Ḥaḍramī bir kimsedir ki Biʾru Mekke ona nisbet olunur.

يُمَيْنٌ [Yumeyn] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir hısn adıdır.

اَلْيَمَانِيَةُ [el-yemāniyet] (رَفَاهِيَةٌ [refāhiyet] vezninde) Bir nevʿ arpa ismidir ki sünbü-

lesi kızıl olur.

اَلْمُيَمَّنُ [el-muyemmen] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Pek uğurlu huceste adama denir ki dāʾimā yümn ve bereket peydā eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُيَمَّنٌ أَيْ يَأْتِي بِالْيُمْنِ وَالْبَرَكَةِ

اَلْيُمْنَةُ [el-yumnet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir çeşit Yemen kumaşının ismidir.

[ي ن ن]

يَنَّةُ [Yennet] (yā'nın ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) Ebū ʿAbdurraḥmān el-Ḥamrāvī ismidir ki Mışır fethinde hāzır olmuştur. Mışır'da Ḥammām-ı Yenne ona muzāftır. Ve ʿAbdulʿazīz b. İbrāhīm b. Yenne rivāyet-i hadīs eyledi.

[ي و ن]

يَوْنُ [Yevn] (yā'nın ve vāv'ın fethiyle) Yemen'de bir karye adıdır.

يَوَانُ [Yevān] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bāb-ı Işfahān yanında bir karyedir.

يُونَانُ [Yūnān] (yā'nın zammıyla) Baʿlebek kazāsında bir karyedir. Ve Berẕaʿa ile Beyleḳān beyninde bir karyedir.

اَلْيُونَانِيُّونَ [el-Yūnāniyyūn] Selefte bir kavm ve tāʾife idi ki hālen münkarız oldular. Şārihin beyānına göre Yūnān b. Yāfeṯ b. Nūḥ ʿaleyhi's-selām neslinden idi, Yūnān-zemīn onlara muzāftır.

[ي ي ن]

يَيَنٌ [Yeyen] (yā'ların fethiyle) Ḍāḥik ve Ḍuveyḥik nām cebeller beyninde bir su yā bir vādī ismidir.

BĀBU'L-HĀ
(بَابُ الْهَاءِ)

٥

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ه]

اَلْأَبْهُ [el-ebh] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla ve fethiyle) Bir nesneyi fehm ve taᶜakkul eylemek, ᶜalā-kavlin unutulmuş iken tezekkür ile der-hātır eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَهَ لَهُ وَبِهِ وَأَبِهَ لَهُ وَبِهِ أَبْهًا وَأَبَهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا فَطِنَ أَوْ نَسِيَهُ ثُمَّ تَفَطَّنَ لَهُ Ve yukālu: هُوَ لَا يُؤْبَهُ لَهُ أَيْ لَا يُلْتَفَتُ Yaᶜnī "O nesne nāçīzliğinden nāşī iltifāt ve ihtifāle lāyık değildir." Ve bu mülāzemet ᶜalākasıyla mecāzdır.

اَلتَّأْبِيهُ [et-teᵓbīh] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneyi bir adama tenbīh ve tefhīm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَّهْتُهُ أَيْ نَبَّهْتُهُ وَفَطَّنْتُهُ Ve bir adama bir nesne ile bed-gümān olup müttehem kılmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَبَّهْتُهُ بِكَذَا أَيْ أَزْنَنْتُهُ

اَلْأُبَّهَةُ [el-ubbehet] (سُكَّرَةٌ [sukkeret] vezninde) ᶜAzamet ve behcet ve mehābet ve vecāhet maᶜnāsınadır; yukālu: مَا عَلَيْهِ أُبَّهَةُ الْمُلْكِ أَيْ عَظَمَتُهُ وَبَهْجَتُهُ Ve kibr ve nahvet maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو أُبَّهَةٍ أَيْ كِبْرٍ وَنَحْوَةٍ

اَلتَّأَبُّهُ [et-teᵓebbuh] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Tekebbür eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَأَبَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve ᶜuluvv-i cenāb sebebiyle bir nesneden tenezzüh ve taᶜazzum eylemek maᶜnāsınadır ve bu عَنْ harfiyle sılalanır; yukālu: تَأَبَّهَ عَنْ كَذَا إِذَا تَنَزَّهَ وَتَعَظَّمَ

اَلْأَبَهُ [el-ebehh] (fethateynle ve hā'nın teşdīdiyle ki) Boğuk sesli adama denir, أَبَحُّ [ebaḥḥ] maᶜnāsınadır; mevziᶜ-i zikri "ه،ه،ب" maddesidir, Cevherī vehminden nāşī burada irād eyledi. Şārih der ki Cevherī "ه،ه،ب" māddesinde dahi zikr

eylemiştir, burada zikri ihtilāf-ı kavleyne mebnīdir.

[أ ت ه]

اَلتَّأَتُّهُ [et-teʾettuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) تَعَتُّهٌ [teʿattuh] maʿnāsınadır ki maʿtūh ve fertūt olmaktan ʿibārettir, fertūtlanmak taʿbīr olunur; yukālu: تَأَتَّهَ الشَّيْخُ أَيْ تَعَتَّهَ

[أ د ه]

اَلْأَدَهُ [el-edeh] (fethateynle) Bir cemāʿatın miyānelerinde olan mādde reʾy-i vāhid üzere müctemiʿ ve karār-dāde olmak hāletine denir.

[أ ز ه]

اَلْإِنْزَهْوَةُ [el-inzehvet] (nūn-ı ve zāy-ı muʿceme ile قِنْدَأْوَةٌ [ḳindeʾvet] vezninde) Kibr ve ʿucb ve hod-bīnliğe denir; yukālu: بِهِ إِنْزَهْوَةٌ أَيْ كِبْرٌ وَعُجْبٌ Şārih der ki bu "ز،ه،و" māddesinden olmakla mevziʿ-i zikri oradır.

[أ ق ه]

اَلْأَقْهُ [el-aḳh] (hemzenin fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Tāʿat maʿnāsınadır; قَأْهٌ [ḳaʾh] lafzından maklūbdur.

[أ ل ه]

اَلْإِلَاهَةُ [el-ilāhet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْأُلُوهَةُ [el-ulūhet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) ve

اَلْأُلُوهِيَّةُ [el-ulūhiyyet] (عُبُودِيَّةٌ [ʿubūdiyyet] vezninde) Kulluk eylemek, ʿibādet maʿnāsınadır; yukālu: أَلِهَ الرَّجُلُ إِلَاهَةً وَأُلُوهَةً وَأُلُوهِيَّةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَبَدَ عِبَادَةً وَمِنْهُ لَفْظُ الْجَلَالَةِ Yaʿnī müstecmiʿ-i cemīʿ-i sıfāt olan ism-i celāle bu māddeden meʾhūzdur ki aslı إِلَهٌ [ilāh] idi münekkeren fiʿāl vezninde مَأْلُوهٌ [meʾlūh] maʿnāsınadır ki maʿbūd demektir, كِتَابٌ [kitāb] مَكْتُوبٌ [mektūb] ve بِسَاطٌ [bisāṭ] مَبْسُوطٌ [mebsūt] maʿnāsına olduğu gibi.

Ve lafza-i celāle hakkında ʿulemā-i kirāmın yirmi akvāl-i muhtelifeleri vardır. Ve إِلَهٌ [ilāh] vech-i mezkūr üzere maʿbūd maʿnāsına olmakla putperestlerin maʿbūd ittihāz eyledikleri asnām-ı bātıla kendi ʿind ve iʿtikādlarında ilāh olur. Ve

إِلَاهَةٌ [ilāhet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsm olur, أُلْهَانِيَّةٌ [ulhāniyyet] gibi ki hemzenin zammıyladır, maʿbūdluk maʿnāsına ki tanrılık taʿbīr olunur; yukālu: اَلصَّنَمُ إِلَهٌ عِنْدَ مُتَّخِذِهِ بَيِّنُ الْإِلَاهَةِ وَالْأُلْهَانِيَّةِ

Şārih der ki Hazret-i Vācibu'l-vücūd celle şānuhu zāt-ı ecell ü aʿlāsında ʿukūl ve efhām ve evhām mütehayyir olduğu gibi zāt-ı aʿzamına dāll olan ism-i şerīfinde dahi mütehayyir oldular, lākin esahh-ı akvāl ʿalem ve gayr-i müştak olmasıdır.

Mütercim-i hakīr der ki أَللَّهُمَّ lafzında baʿzı ehl-i tahkīk dediler ki ʿinde'l-Başriyyīn aslı يَا أَللهُ olup kesret-i istiʿmālden nāşī harf-i nidā hazf ve āhirine iki mīm taʿvīz ve idgām olundu. Mīm'in taʿvizinin vechi budur ki mīm hurūf-ı gunnedendir ve yāʾ harfi iskān olundukta mīm gibi mahreci hayşūma karīb olur, zīrā mīm'den ve yā'dan hayşūmda bir savt hāsıl olur ki ona gunne derler, pes beynlerinde münāsebet olmuş olur. Ve mahzūf yāʾ ile elif olmakla onlardan iki mīm taʿvīz olundu. Ve teberrüken bismihi taʿālā mīm āhire ilhāk olundu. Mīm-i müşeddedenin evvele idhāli müteʿazzirdir, meger tahfīf oluna, o sürette ise mahzūr-ı nefy lāzım gelir. Ve mīm taʿvīzi Yemen'den Ḥimyer kabīlesi

lügatinde harf-i taʿrīftir, niteki طَابَ الْهَوَاءُ terkībinde هَوَاءُ طَابِمٌ derler. Kelime-i nidā ise taʿyīne belki maʿa'l-kasd taʿrīfe delālet eder, niteki sāhib-i *Lubāb* tansīs eylemiştir. Pes bu münāsebete mebnī mīm ihtiyār olundu. Ve tekrārı müʾeddī olduğu için ال taʿvīz olunmadı.

Ve baʿzı muhakkikīnden menkūldür ki اَللّٰهُمَّ lafzı müctemaʿ-ı duʿādır, zīrā lafza-i celāle ism-i cāmiʿ olduğundan başka mīm harfi vāv gibi edāt-ı cemʿdir, pes bununla duʿā eylemek cemīʿ esmā-i ilāhiyye ile duʿā eylemek olur. Kezālik hisāb-ı cümel-i kebīr üzere mīm lafzı yaʿnī zeber ve beyyināt iʿtibārıyla doksan ʿadede delālet eder, vasatında olan yā ebced hisābıyla ondur. Ve Ḳurʾān'da mübeyyen esmā-i husnā yüzdür ki yüzüncü ism-i cāmiʿidir. Bu cihetle yine cemʿiyyeti mütehakkak olur. Ve lafza-i celālenin tafsīl-i mebāhisi *Baḥru'l-ʿUlūm* nām tefsīrde ve *Nevāhid*-i Suyūṭī'de ve evāʾil-i Beyḍāvī'de mebsūttur.

اَلْإِلَاهَةُ [el-İlāhet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Cezīre'de bir mevziʿ adıdır. Ve yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına. Ve putlara denir, aṣnām maʿnāsına. Ve yeni aya denir, hilāl maʿnāsına. Ve güneşe ıtlāk olunur ve bunda hemzenin harekāt-ı selāsıyla zebān-zededir.

اَلْأَلِيهَةُ [el-elīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi güneşe ıtlāk olunur.

اَلتَّأَلُّهُ [et-teʾelluh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Kulluğa dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَلَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَبَّدَ وَتَنَسَّكَ

اَلتَّأْلِيهُ [et-teʾlīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adama kulluk ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَّهَ فُلَانًا إِذَا عَبَّدَهُ

اَلْأَلَهُ [el-eleh] (fethateynle) Hayrān olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلِهَ الرَّجُلُ أَلَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ Ve bir adamın yā bir nesnenin hasretine yāhūd mihnete sabr ve tahammül eylemeyip pek cezaʿ ve ıztırāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلِهَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا اشْتَدَّ جَزَعُهُ عَلَيْهِ Ve havftan nāşī bir kimseye penāh getirip sığınmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلِهَ إِلَيْهِ إِذَا فَزِعَ إِلَيْهِ وَلَاذَ

اَلْأَلْهُ [el-elh] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir adama yāverlik edip bir hādiseden tahlīs ve teʾmīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَهَهُ أَلْهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَجَارَهُ وَآمَنَهُ

[أ م ه]

اَلْأَمَهُ [el-emeh] (fethateynle) Unutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمِهَ الشَّيْءَ أَمَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَسِيَهُ Ve ikrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمِهَ الرَّجُلُ إِذَا اعْتَرَفَ

اَلْأَمْهُ [el-emh] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) ʿAhd ve peymān eylemek manāsınadır; yukālu: أَمَهَ إِلَيْهِ أَمْهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَهَدَ Ve koyun kısmı أَمِيهَةٌ [emīhet] dedikleri ʿillete uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أُمِهَتِ الْغَنَمُ عَلَى الْمَجْهُولِ وَأَمِهَتْ أَمْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهَا الْأَمِيهَةُ

اَلْأَمِيهَةُ [el-emīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznınde) Koyun kısmına ʿarız olan جُدَرِيٌّ [cuderiyy] ʿilletine denir ki gövdesinde serāpā sivilceler zuhūr eder. Ve

أَمِيهَةٌ [emīhet] أَمْهٌ [emh] gibi masdar olur, koyun kısmı ʿillet-i mezkūreye mübtelā olmak maʿnāsına; yukālu: أَمِهَتِ الْغَنَمُ أَمَهًا وَأَمِيهَةً إِذَا أَصَابَتْهَا الْأَمِيهَةُ Ve o ʿillete uğramış koyuna dahi أَمِيهَةٌ [emīhet] denir.

اَلْمَأْمُوهَةُ [el-meʾmūhet] ve

اَلْمُؤَمَّهَةُ [el-muʾemmehet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Bunlar da أَمِيهَةٌ

[emīhet] maʿnāsınadır.

اَلْمَأْمُوهُ [el-meʾmūh] ʿAkl ve idrākine halel gelmiş adama denir; yukālu: أُمِهَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَأْمُوهٌ أَيْ لَيْسَ مَعَهُ عَقْلُهُ

اَلْأُمَّهَةُ [el-ummehet] (hemze-i mazmūme ile قُبَّرَةٌ [ḳubberet] vezninde) Anaya denir, māder maʿnāsına, niteki أُمٌّ [umm] dahi denir, ʿalā-kavlin أُمَّهَةٌ [ummehet] zevāt-ı ʿukūldan olana ve أُمٌّ [umm] zevāt-ı ʿukūldan olmayana mahsustur; cemʿi أُمَّهَاتٌ [ummehāt] gelir.

Mütercim der ki *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre أُمٌّ [umm] māddesinde dört lügat-i müstakille vardır: Biri أُمٌّ [umm] dur hemzenin zammıyla; sānī إِمٌّ [imm]dir hemzenin kesriyle; sālis أُمَّةٌ [ummet]tir, rābiʿ أُمَّهَةٌ [ummehet]tir. Pes أُمَّاتٌ [ummāt] ve أُمَّهَاتٌ [ummehāt] mahsūs lügatler olmakla ehadühümā āherin aslı değildir, bu cihetle hazf ve ziyāde daʿvāsına hācet yoktur.

اَلتَّأَمُّهُ [et-teʾemmuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir adam bir hatunu analık edinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَمَّهَ أُمًّا إِذَا اتَّخَذَهَا

[أ ن ه]

اَلْأَنْهُ [el-enh] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

اَلْأُنُوهُ [el-unūh] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Sıklet ve taʿabdan nāşī har har solumak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَهَ الرَّجُلُ أَنْهًا وَأُنُوهًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَنَحَ Ve hased eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنَهَ فُلَانًا إِذَا حَسَدَهُ

اَلْأَنِهُ [el-enih] (خَجِلٌ [ḫacil] vezninde) Hāsid kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَنِهٌ أَيْ حَاسِدٌ

[أ و ه]

أَوْهِ [evhi] (جَيْرِ [ceyri] ve حَيْثُ [ḥayṯu] ve أَيْنَ [eyne] veznlerinde) ve

آهِ [āhi] (hemzenin meddi ve hā'nın kesriyle) ve

أَوِّهِ [evvihi] (hemzenin fethi ve vāv-ı müşeddedenin kesriyle) ve

أَوِّ [evvi] (hemzenin fethi ve bilā-hāʾ vāv-ı müşeddedenin kesriyle ki hāʾ mahzūftur) ve

أَوْهْ [evveh] (hemzenin ve vāv-ı müşeddedenin fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

آوُوهُ [āvūh] (طَالُوتُ [ṭālūt] vezninde) ve

آهِ [āh] (elifin meddi ve hā'nın münevvenen kesriyle) ve

آوِ [āv] (hemzenin meddi ve vāv'ın münevvenen ve bilā-tenvīn kesriyle) ve

أَوَّتَاهْ [evvetāh] (hemzenin ve vāv-ı müşeddedenin fethi ve tāʾ ziyādesiyle) ve

آوَيَّاهْ [āveyyāh] (hemzenin meddi ve vāv'ın fethi ve yā-i müşeddede ziyādesiyle ki mecmūʿu on üç lügattir) Bir kelimedir ki şikāyet ve teveccuʿ ʿindinde yaʿnī gam ve endühtan şikāyet vaktinde, kezālik hasta oldukta yāhūd bir ʿuzv derd-nāk olup ağrıdıkta tefevvüh olunur, lisānımızda āh ile ve uh ile ve uf ile taʿbīr olunur.

اَلْأَوْهْ [el-evh] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلتَّأْوِيهُ [et-teʾvīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّأَوُّهُ [et-teʾevvuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Ah eylemek ve uh demek maʿnāsınadır; yukālu: آهَ الرَّجُلُ يَؤُوهُ أَوْهًا وَأَوَّهَ وَتَأَوَّهَ إِذَا قَالَ أَوَّهْ وَهِيَ كَلِمَةٌ يُقَالُ عِنْدَ الشِّكَايَةِ وَالتَّوَجُّعِ

اَلْأَوَّاهُ [el-evvāh] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ʿİlm-i yakīn sāhibi adama ıtlāk olunur yāhūd icābet-i duʿāya mūḳin olana yāhūd kesīrü'd-duʿāʾ olan mutazarriʿ adama yāhūd kalbi yufka sāhib-i rahm ü rikkat

adama yāhūd fakīh ve ʿālim adama ıtlāk olunur yāhūd müʾmīn demektir. Ve bu lügat-i Ḥabeşedir; yukālu: رَجُلٌ أَوَّاهٌ أَيْ مُوقِنٌ أَوْ مُوقِنُ اَلدُّعَاءِ إِجَابَتَهُ أَوْ كَثِيرُ الدُّعَاءِ أَوِ الرَّحِيمُ الرَّقِيقُ أَوِ الْفَقِيهُ أَوِ الْمُؤْمِنُ Şārih der ki أَوَّاهٌ [evvāh] çok āh eden kimseye denir, maʿānī-i mezbūrede mecāzen müstaʿmeldir, mülāzeme ʿalākasıyla.

اَلْآهَةُ [el-āhet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Kızamık ʿārızasına denir, حَصْبَةٌ [ḥaṣbet] maʿnāsına, niteki çiçek ʿārızasına مَاهَةٌ [māhet] denir.

[أ ه ه]

اَلْأَهَّةُ [el-ehhet] (hemzenin ve hā-i müşeddedenin fethiyle) Mahzūnluğa denir, تَحَزُّنٌ [teḥazzun] maʿnāsınadır.

اَلْأَهُّ [el-ehh] (hemzenin fethi ve hā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْأَهَّةُ [el-ehhet] (kezālik hemze ve hā-i müşeddede ile) Derd yāhūd gam ve hüzn sebebiyle āh vāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهَّ الْكَئِيبُ أَهًّا وَأَهَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَوَجَّعَ فَقَالَ آهٍ أَوْ هَاهٍ

اَلتَّأْهِيهُ [et-teʾhīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّأَهُّهُ [et-teʾehhuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) أَهَّةٌ [ehhet] maʿnāsınadır, yukālu: أَهَّ الرَّجُلُ وَتَأَهَّهَ بِمَعْنَى أَهَّ

[أ ي ه]

إِيهِ [īhi] (hemzenin ve hā'nın kesr üzere bināsıyla) ve

إِيهَ [īhe] (hemzenin kesri ve hā'nın feth üzere bināsıyla) ve

إِيهٍ [īhin] (hemzenin kesri ve hā'nın münevvenen kesriyle) İsm-i fiʿl-i emrdir, istizāde ve istintāk içindir, yaʿnī bir kimseden işlediği işin yāhūd söylediği sözün ziyāde eylemesini taleb içindir, biraz dahi işle ve biraz dahi söyle demektir. Hālen bir adam bir dil-nişīn söz söyledikte muhātaba hoş gelmekle tamām ikbāl edip eyyühā eyyühā diyerek istizāde ederiz işte eyyühā kavlimiz إِيهٍ muharrefidir. İşbu إِيهِ kelimesi ki kesr ve feth üzere mebnīdir, eger mā-baʿdine mevsūl olursa münevven olup إِيهِ حَدِّثْنَا denir. Ve mütekellime hamūş ve sākit ol demek murād olursa إِيهًا denir hā'nın nasbıyla ve إِيهَ denir hā'nın fethiyle.

Mütercim-i hakīr der ki bu mādde fi'l-asl asvāttandır, masdara intikāl eylemiştir; إِيهًا ve وَيْهًا ve وَاهًا gibi ki mansūblardır. Ve kimi masdardan ism-i fiʿle intikāl eylemiştir, إِيهِ gibi; tafsīli Şeyh Raḍī şerhinde mebsūttur.

إِيهْ [īh] (hemzenin kesri ve hā'nın sükūnuyla) Kelime-i zecrdir, حَسْبُكَ [ḥasbuke] maʿnāsına, yāʿnī tekellüm eden kimseye bu kadarca söz yetişir, fārig ve sākit ol demekle emrdir.

اَلتَّأْيِيهُ [et-teʾyīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adama haykırıp nidā eylemek maʿnāsınadır ki beri gel diye çağırmaktan ʿibārettir; yukālu: أَيَّهَ الْبَعِيرَ إِذَا صَاحَ بِهِ وَنَادَاهُ Ve bir adama يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ yaʿnī ey kişi diye hitāb yāhūd nidā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَيَّهَ بِفُلَانٍ إِذَا قَالَ لَهُ يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ

أَيْهَانَ [eyhān] (hemzenin fethiyle ve nūn'un fethiyle ve kesriyle cāʾizdir) ve

أَيْهَا [eyhā] (nūn'un hazfiyle) ve

أَيْهَاتَ [eyhāte] (tā-yı fevkiyye ile) هَيْهَاتَ [heyhāt] kelimesinde lügattir ki istibʿād için ism-i fiʿl-i māzīdir, pek ıraklaştı, kanda ve nerede demektir.

أَيْهَكَ [eyhek] وَيْهَكَ [veyhek] vezninde ve mürādifidir, ke-mā se-yuzkeru.

FASLU'L-BĀʾİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب أ ه]

اَلْبَأْهُ [el-beʾh] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesneyi tīz fehm ve idrāk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَا بَأَهْتُ لَهُ بَأْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ مَا فَطِنْتُ

[ب ج ه]

بُجَيْهٌ [Buceyh] (cīm'le زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-de) Esmādandır: Buceyh b. ʿAlī b. Buceyh eṭ-Ṭaberī muhaddistir.

[ب د ه]

اَلْبَدْهُ [el-bedh] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir adamı bir iş ile karşılamak maʿnāsınadır ki ona karşı getirmekten ʿibārettir; yukālu: بَدَهَهُ بِأَمْرٍ بَدْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِهِ Ve bir nesne ansızın olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدَهَهُ أَمْرٌ إِذَا فَجِئَهُ Ve

بَدْهٌ [bedh] ve

بَدَاهَةٌ [bedāhet] (bā'nın fethi ve zammıyla) ve

بَدِيهَةٌ [bedīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Her nesnenin evvel ve ibtidāsına denir; yukālu: بَدْهُ الشَّيْءِ وَبَدَاهَتُهُ وَبَدِيهَتُهُ أَيْ أَوَّلُهُ ve yukālu: لَكَ الْبَدِيهَةُ أَيْ لَكَ أَنْ تَبْدَأَ Ve bir nesnenin ansızın zuhūr eylemesine denir; ve fī-sifatihi ʿaleyhi's-selām: "مَنْ رَآهُ بَدِيهَةً هَابَهُ" أَيْ مُفَاجَأَةً Ve filān selīmü't-tabʿ ve tīz-fehm olmakla hemān ibtidā-yı vehlede reʾyi musīb olur diyecek yerde هُوَ ذُو بَدِيهَةٍ derler. Ve filān hāzır-cevāb olmakla min-gayri tefekkür ve bilā-tevakkuf hemān cevāb verdi diyecek yerde أَجَابَ عَلَى الْبَدِيهَةِ derler. Ve yukālu: هَذَا مَعْلُومٌ فِي بَدَائِهِ الْعُقُولِ Yaʿnī "Bu husūs iʿmāl-ı fikre muhtāc değildir ve bunu herkes ibtidā-yı emrde fehm ve idrāk eder." Burada بَدَائِهُ [bedāʾih] بَدِيهَةٌ [bedīhet] in cemʿidir. Ve ansızın zuhūr eylemek bāʿis-i iʿcāb olmak münāsebetiyle بَدِيعَةٌ [bedīʿat] ve عَجِيبَةٌ [ʿacībet] maʿnāsına da istiʿmāl olunur; ve minhu yukālu: لَهُ بَدَائِهُ فِي الْكَلَامِ وَالشِّعْرِ وَالْجَوَابِ أَيْ بَدَائِعُ وَعَجَائِبُ فِيهِ

اَلْمُبَادَهَةُ [el-mubādehet] (مُجَادَلَةٌ [mucādelet] vezninde) ve

اَلْبِدَاهُ [el-bidāh] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir adama nāgehānī bir iş peydā ve ʿārız olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَادَهَهُ أَمْرٌ أَيْ فَاجَأَهُ ve yukālu: بَادَهَهُ بِأَمْرٍ أَيْ فَاجَأَهُ بِهِ

اَلْإِبْتِدَاهُ [el-ibtidāh] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Min-gayri fikr ve lā-tevakkuf hāzır-cevāblık vechiyle şiʿr ve hutbe makūlesi teʾlīf ve tekellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَدَهَ الْخُطْبَةَ إِذَا ابْتَدَأَهَا وَارْتَجَلَهَا

اَلتَّبَادُهُ [et-tebāduh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi ʿale'l-fevr bir nesne izhār edişmek maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ يَتَبَادَهُونَ الْخُطُبَ أَيْ يَرْتَجِلُونَهَا

[ب ر ق و ه]

أَبَرْقُوهُ [eberḳūh] (سَقَنْقُورٌ [seḳanḳūr] vezninde) "Ber-i kūh"-ı Fārisī muʿarrebidir ki نَاحِيَةُ الْجَبَلِ [nāḥiyetu'l-cebel] maʿnāsınadır ki dağ yöresi demektir. Bununla Fāris ül-kesinde bir şehr tesmiye olundu; Ebu'l-Ḳāsim Aḥmed b. ʿAlī el-Vezīr el-Eberḳūhī ona mensūbdur; mezbūr Āl-i Buveyh'ten Bahāʾuddīn nām şāhın vezīri idi. Ve

أَبَرْقُوهُ [Eberḳūh] Neysābūr'a altı merhale mesāfede bir kasaba adıdır.

[ب ر ه]

اَلْبَرْهَةُ [el-berhet] (bā'nın fethi ve zammı ve rā'nın sükūnuyla) Zamān-ı tavīl maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin eʿammdır;

tekūlu: أَقَمْتُ عِنْدَهُ بَرْهَةً مِنَ الدَّهْرِ أَيْ زَمَانًا طَوِيلا أَوْ أَعَمَّ

أَبْرَهَةُ [Ebrehet] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) İbnu'l-Ḥāriṣ'tir ki tubbaᶜ-ı Yemen'dir, yaᶜnī mülūk-i Yemen'dendir. Ve Ebrehe b. eṣ-Ṣabbāḥ, Ḳurᵓān-ı mübînde mezkūr olan fîl sāhibidir ki tahrîb-i Kaᶜbe için kasd eylemişti.

اَلْبَرَهْرَهَةُ [el-berehrehet] (سَفَرْجَلَةٌ [seferce-let] vezninde) Bedeni semen gibi ak olan tāze hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَرَهْرَهَةٌ أَيْ بَيْضَاءُ شَابَّةٌ Ve be-gāyet ter ve nāzük-beden mahbûbeye yāhûd terlikten ve nerm ü nezāketten bedeni pālûze gibi titrer olanına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَرَهْرَهَةٌ أَيْ نَاعِمَةٌ أَوِ الَّتِي تُرْعَدُ رُطُوبَةً Ve kāle'ş-şārih ve fī hadīsi'l-mebᶜas: "فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهِ وَجِيءَ بِطَسْتٍ رَهْرَهَةٍ فَالْمُرَادُ بِالرَّهْرَهَةِ الطَّسْتُ الْوَاسِعُ قَرِيبُ الْقَعْرِ Yaᶜnī bunda baᶜzılar بِرَهْرَهَةٍ lafzının bāᵓ harfini kelimeden zann eylemeleriyle iştibāh ettiler, o ise kelimeden değildir.

اَلْبَرَهُ [el-bereh] (fethateynle) Vücût etli cānlı olmaya denir; yukālu: بِهِ بَرَهٌ أَيْ تَرَارَةٌ

بَرَهُوتُ [Berehût] (رَهَبُوتٌ [rehebût] vezninde ve bā'nın zammıyla سُبْرُوتُ [subrût] vezninde) Bir kuyu yāhûd bir vādī yāhûd bir belde adıdır. Şārih der ki Ḥaḍramevt ülkesinde vākiᶜdir, eşher olan bir kuyudur ki makarr-ı ervāh-ı küffār olduğu mervîdir. Müᵓellif bunu tā-yı fevkiyye bābında dahi zikr eyledi. Ve baᶜzılar bunu "ر،ه،و" māddesinden ahz eylemiştir.

اَلْبَرْهُ [el-berh] (bā'nın fethi ve rā'nın sükûnuyla) Bir adamın vücûdu ᶜalîl ve mütegayyir olduktan sonra yine ifākat-ı tāmme bulup ten-dürüst olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرِهَ الرَّجُلُ بَرْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ثَابَ جِسْمُهُ بَعْدَ عِلَّةٍ Ve bir adamın teni beyāz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرِهَ الرَّجُلُ إِذَا ابْيَضَّ جِسْمُهُ

اَلْأَبْرَهُ [el-ebreh] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Beyāz gövdeli kişiye denir; nüᵓennesi بَرْهَاءُ [berhāᵓ]dır, حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde.

اَلْإِبْرَاهُ [el-ibrāh] (hemzenin kesriyle) Delîl ve burhān îrād ve ikāmet eylemek maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin ᶜacāyib nesneler îrādıyla nāsa gālib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْرَهَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالْبُرْهَانِ أَوْ أَتَى بِالْعَجَائِبِ وَغَلَبَ النَّاسَ Şārih der ki Zemaḫşerī'nin kavline göre بُرْهَانٌ [burhān] lafzının nūn'u zāᵓidedir, merᵓe-i beyzāᵓ maᶜnāsına olan, بَرْهَرَةٌ māddesinden meᵓhûzdur, fiᶜlinde أَبْرَهَ إِبْرَاهًا denir, niteki müᵓellif dahi îrād eyledi, بَرْهَنَ بَرْهَنَةً terkîbi müvelleddir. Ve müᵓellif bunu nūn māddesinde dahi sebt eyledi.

اَلْبُرَيْهُ [el-Bureyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) إِبْرَاهِيمُ [İbrāhîm] kelimesinin musaggarıdır ki terhîm üzeredir.

نَهْرُ بُرَيْهٍ [Nehru Bureyh] Başra'da bir ırmak adıdır.

[ب ل ه]

اَلْبَلَهُ [el-beleh] (fethateynle) ve

اَلْبَلَاهَةُ [el-belāhet] (سَفَاهَةٌ [sefāhet] veznin-de) Mutlakan gāfil, ᶜalā-kavlin şerr ve şûr cihetinden gāfil olan yāhûd hayr ve şerri ve nîk ve bedi temyîze kudreti olmayan ahmak adama denir ki Türkîde bön ve oğuz ve sāde-dil ve Fārisîde kālîve denir; yukālu: بَلِهَ الرَّجُلُ بَلَهًا وَبَلَاهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ أَبْلَهُ أَيْ غَافِلٌ أَوْ عَنِ الشَّرِّ أَوْ أَحْمَقُ لَا تَمْيِيزَ لَهُ Ve minhu tekūlu'l-ᶜArab: عَيْشٌ أَبْلَهُ وَشَبَابٌ أَبْلَهُ أَيْ نَاعِمٌ كَأَنَّ صَاحِبَهُ غَافِلٌ عَنِ الطَّوَارِقِ Yaᶜnī "Havādis ve ekdârdan bî-dagdaga ve sālim ᶜayş ve şebâbdır, sāhibi aslā o semte imāle-i zihn eylemez." Ve yukālu: أَبْلَهُ مَيِّتُ الدَّاءِ

أَيْ مَنْ شَرُّهُ مَيِّتٌ Yaʿnī "Hayra mecbūl olup aslā şerr ve şūr ve mazarrat semti hātırına hutūr eylemez." Kezālik meddāk-ı umūr-ı dünyeviyyeye kalīlü'l-fıtna olup ahlāk ve şemāʾili hūb ve pesendīde olan kimse hakkında īrād olunur. Ve selāmet-i sadrı gālib adama dahi ıtlāk olunur ki ne söyleseler tasdīk edip ve herkese hüsn-i zann üzere olup safha-i derūnu nakş-ı hudʿa vü telvīnāttan sīm-i sāfī gibi sāde ve sālim olan hakkında dahi īrād olunur; kāle'ş-şārih ve bihi fussire'l-hadīsu: "أَكْثَرُ أَهْلِ الْجَنَّةِ الْبُلْهُ"

اَلْبَلَهُ [el-beleh] (fethateynle) ve

اَلْبَلَاهَةُ [el-belāhet] (سَفَاهَةٌ [sefāhet] vezninde) Vech-i mezkūr üzere masdarlardır, bir adam ebleh olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَلِهَ الرَّجُلُ بَلَهًا وَبَلَاهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَبْلَهَ Ve bir māddeye delīl ve burhān īrādından ʿāciz olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَلِهَ الرَّجُلُ إِذَا عَيِيَ عَنْ حُجَّتِهِ

اَلتَّبَلُّهُ [et-tebelluh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi ebleh olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى بَلِهَ Ve sūretā belāhet göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ فُلَانٌ إِذَا اسْتَعْمَلَ الْبَلَهَ Ve yitik araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَلَّبَ الضَّالَّةَ Ve yolu bilmeyen kimse erbābından suʾāl ve taharrī eylemeyerek yolsuz gitmek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَبَلَّهُ إِذَا تَعَسَّفَ طَرِيقًا عَلَى غَيْرِ هِدَايَةٍ وَلَا مَسْأَلَةٍ

اَلتَّبَالُهُ [et-tebāluh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi sūretā eblehlik göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَالَهَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْمَلَ الْبَلَهَ

اَلْبَلْهَاءُ [el-belhāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol nākaya ıtlāk olunur ki kuvvet ve temkīn ve celādeti olmakla aslā bir nesneden gocunup ürkmez ola, gūyā ki hamākati olmakla o makūle nesneleri idrāk eylemez olur; yukālu: نَاقَةٌ بَلْهَاءُ أَيْ لَا تَنْحَاشُ مِنْ شَيْءٍ مَكَانَةً وَرَزَانَةً Ve

بَلْهَاءُ [belhāʾ] Bir maʿrūf nāka ismidir. Ve şol hatuna ıtlāk olunur ki soyu ve kalbi pāk ve pākīze olmakla her ne söyleseler inanıp aldanır ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَلْهَاءُ أَيْ كَرِيمَةٌ مَزِيرَةٌ غَرِيرَةٌ مُغَفَّلَةٌ

اَلْإِبْلَاهُ [el-iblāh] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ebleh bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَهَ فُلَانًا إِذَا صَادَفَهُ أَبْلَهَ

بَلْهَ [belhe] (كَيْفَ [keyfe] vezninde) İsm-i fiʿl-i emrdir, دَعْ ve أُتْرُكْ maʿnāsına; yukālu: بَلْهَ مَا أَضْمَرْتَ أَيْ دَعْهُ Ve gāhca masdar menzilinde müstaʿmel olur, terk maʿnāsına. Ve keyfe maʿnāsına ism olur. Ve ism-i fiʿl olduğuna göre mā-baʿdi mansūb olur; yukālu: بَلْهَ زَيْدًا أَيِ اتْرُكْهُ Ve masdar sūretine göre mā-baʿdi izāfetle mecrūr olur; yukālu: بَلْهَ زَيْدٍ أَيِ الْزَمْ تَرْكَ زَيْدٍ Ve كَيْفَ kelimesine mürādif oldukta mā-baʿdi merfūʿ olur ve evvelki ve üçüncü sūretlerde بَلْهَ lafzının fethası bināʾ yaʿnī āhiri feth üzere mebnī olur ve ikinci sūrette iʿrābdır, zīrā masdardır ve fī tefsīri sūreti's-secde min *Ṣaḥīḥi'l-Buḫārī*: "أَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ ذُخْرًا مِنْ بَلْهِ مَا اطَّلَعْتُمْ عَلَيْهِ" اَلْحَدِيثُ Bunda maʿānī-i selāse-i mezkūreden hāric olarak مِنْ kelimesiyle muʿarreb ve mecrūr vākiʿ oldu. Ve baʿzılar burada غَيْرُ kelimesiyle tefsīr eylediler. Ve bu tefsīr بَلْهَ kelimesini istisnāʾ kelimātından ʿadd edenlerin kavline muvāfıktır. Ve أَجَلْ [ecel] maʿnāsına gelir ki harf-i cevābdır. Şārih der ki *Nihāye*'de bu hadīs مِنْ kelimesinden mücerreden merkūmdur, دَعْ ve أُتْرُكْ maʿnāsıyla

müfesserdir.

مَا بَلْهُكَ [mā belhuke] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) مَا شَانُكَ ve مَا بَالُكَ maᶜnāsına müstaᶜmeldir. Şārihin beyānına göre كَيْفَ maᶜnāsındandır; tekūlu: مَا بَلْهُكَ أَيْ مَا بَالُكَ

اَلْبُلَهْنِيَةُ [el-bulehniyet] (bā'nın zammı ve lām'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Vüsᶜat-i maᶜāş ve rehāᵓ ve refāh-ı hāl maᶜnāsınadır. Kāle'ş-şārih ve min seciᶜati'l-*Esās*: لَا زِلْتُ مُلَقَّى بِتَهْنِيَةٍ مُبَقًّى فِي بُلَهْنِيَةٍ أَيِ الرَّخَاءِ وَسَعَةِ الْعَيْشِ

[ب ن ه]

بِنْهَا [Binhā] (bā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Fusṭāt-ı Mısr'da altı fersah mesāfede bir karyedir; be-gāyet aᶜlā ᶜaseli olur, ᶜasel-i Binhā meşhūrdur.

[ب و ه]

اَلْبُوهَةُ [el-būhet] (bā'nın zammıyla) Tülek çakır doğana denir, بُوهٌ [būh] dahi denir; yukālu: جَاءَ وَبِيَدِهِ بُوهَةٌ وَبُوهٌ أَيْ صَقْرٌ سَقَطَ رِيشُهُ Ve hīre ve cura olarak be-gāyet hafīf yelkovan adama denir. Ve ahmak ve bī-magz kimseye denir. Ve dişi baykuşa denir. Ve divit içre konulan līkaya denir ki ditilmiş yünden olur, hālen līften ve ibrīşimden ederler. Ve havāda rüzgār önünde uçup gezen kuş tüylerine denir.

اَلْبُوهُ [el-būh] (bā'nın zammıyla) Bu dahi tülemiş çakıra denir. Ve erkek baykuşa ᶜalā-kavlin büyük olanına denir. Ve baykuşa şebīh başka bir kuş adıdır.

اَلْبَوْهُ [el-bevh] ve

اَلْبَيْهُ [el-beyh] (bā'ların fethiyle ki vāvī ve yāᵓīdir) Bir nesneye āgāh ve mütenebbih olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاهَ بِالشَّيْءِ يَبُوهُ وَيَبَاهُ بَوْهًا وَبَيْهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَنَبَّهَ لَهُ Ve

بَوْهٌ [bevh] Laᶜn ve nefrīn maᶜnāsınadır; yukālu: عَلَى إِبْلِيسَ بَوْهُ اللهِ أَيْ لَعْنُهُ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاهَ امْرَأَةً إِذَا جَامَعَهَا Ve fehm ve idrāk eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا بُهْتُ لَهُ بِضَمِّ الْبَاءِ وَكَسْرِهَا يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَيْ مَا فَطِنْتُ لَهُ

اَلْبَاهُ [el-bāh] (جَاهٌ [cāh] vezninde) İsmdir, cimāᶜ maᶜnāsınadır; yukālu: يَسْتَعْمِلُ الْمَعْجُونَ لِلْبَاهِ أَيْ لِلْجِمَاعِ

اَلْبَاهَةُ [el-bāhet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) ᶜArsa ve meydān maᶜnāsınadır; بَاحَةٌ [bāḥat] gibi.

اَلْبَائِهَةُ [el-bāᵓihet] Zebūn ve arık koyuna denir; aslı بَاوِهَةٌ [bāvihet]tir vāv ile yukālu: شَاةٌ بَائِهَةٌ أَيْ مَهْزُولَةٌ

[ب ه ه]

اَلْبَهُّ [el-behh] (bā'nın fethi ve hā'nın teşdīdiyle) Bir adamın pādişāh ve emīr yanında kadr ve mansıb ve pāyesi ᶜālī ve ᶜazīm olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَهَّ الرَّجُلُ بَهًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَبَلَ وَزَادَ فِي جَاهِهِ عِنْدَ السُّلْطَانِ

اَلتَّبَهْبُهُ [et-tebehbuh] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Şeref ve şān ve rütbe ve ᶜunvān sāhibi olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَهْبَهَ الْقَوْمُ إِذَا تَشَرَّفُوا وَتَعَظَّمُوا

اَلْأَبَهُّ [el-ebehh] أَبَحُّ [ebaḥḥ] vezninde ve mürādifidir ki boğuk sesli adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَبَهُّ أَيْ أَبَحُّ

اَلْبَهْبَهِيُّ [el-behbehiyy] (فَدْفَدِيٌّ [fedfediyy] vezninde) Cesāmetli tenū-mend adama denir.

اَلْبَهْبَاهُ [el-behbāh] بَحْبَاحٌ [baḥbāḥ] vezninde ve mürādifidir ki esrimiş devenin kükremesine denir.

اَلْبَهْبَهَةُ [el-behbehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Esrimiş deve haykırarak kükremek maᶜnāsınadır; yukālu: بَهْبَهَ الْجَمَلُ إِذَا هَدَرَ رَفِيعًا

بَهْ بَهْ [beh beh] (mükerreren bā'ların fethi

ve hā'ların sükūnuyla) Bir kelimedir ki bir nesneyi istiʿzām hālinde tefevvüh olunur ʿalā-kavlin بَخْ بَخْ maʿnāsınadır ki bir nesneyi pek beğenip pesend eyledikte söylenir ki lisānımızda pā-yı Fārisiyle peh peh denir; ve minhu'l-hadīsu: "بَهْ بَهْ إِنَّكَ لَضَخْمٌ" Şārih der ki mevkiʿin maʿnā-yı sānīye müsāʿadesi baʿīddir.

[ب و ي ه]

بُوَيْهٌ [Buveyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ve bā'nın zammı ve vāv'ın sükūnu ve yā'nın fethiyle zebān-zededir) Mülūk-i ʿAcemin pederlerinin ismidir, murād Āl-i Buveyh dedikleri mülūkun cedd-i aʿlāları olacaktır.

[ب ي ه]

اَلْبَيْهُ [el-beyh] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesneye āgāh ve mütefattin olmak maʿnāsınadır. Ve bu vāviyye ve yāʾiyyedir, niteki zikr olundu; yukālu: بَاهَ لَهُ يَبَاهُ بَيْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَنَبَّهَ لَهُ

إِبْنُ بَابِيهِ [İbnu Bāyīh] (yā'nın kesriyle) yāhūd

إِبْنُ بَايَاهِ [İbn Bāyāh] Muhaddisīndendir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-TĀʾİ'L-FEVKİYYE

(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت ج ه]

اَلتَّجْهُ [et-tech] (tā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yönelmek, itticāh maʿnāsınadır; yukālu: تَجَهَ لَهُ تَجْهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ لُغَةٌ فِي اتَّجَهَ Ve bunda gūyā ki vāv'ı unutmakla lafzından binā kıldılar, mevziʿi "و،ج،ه" māddesi olmakla inşāʾallāhu taʿālā orada iʿāde olunur. Şārih der ki bu أَخَذَ ve إِتَّخَذَ māddesi kabīlindendir.

[ت ر ب]

اَلتُّرْهَةُ [et-turrehet] (قُبَّرَةٌ [ḳubberet] veznincle) ve

اَلتُّرْهُ [et-turreh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bātıl ve beyhūde maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ بِالتُّرَّهَةِ وَالتُّرَّهِ أَيِ الْبَاطِلِ Ve

تُرَّهَةٌ [turrehet] Cāddeden ayrılmış ince ve dar yola denir ki çığır taʿbīr olunur; yukālu: أَخَذَ التُّرَّهَةَ وَهِيَ الطَّرِيقُ الصَّغِيرَةُ الْمُتَشَعِّبَةُ مِنَ الْجَادَّةِ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve rüzgāra denir, rīh maʿnāsına. Ve buluta denir, sehāb maʿnāsına. Ve düz ovaya denir, صَحْصَحٌ [ṣaḥṣaḥ] maʿnāsına. Ve bir küçük cānver ismidir ki kumsallarda olur; cemʿi تُرَّهَاتٌ [turrehāt] ve تَرَارِيهُ [terārīh] gelir tā-yı meftūha ile. Ve baʿzılar dedi ki تُرَّهَاتٌ [turrehāt] ki تُرَّهَةٌ [turrehet]in cemʿidir, fi'l-asl otsuz susuz kır beyābānlara denir, baʿdehu beyhūde ve ebātīl için istiʿāre olundu. Kezālik beyhūde ve ʿabes ve herze kelimāta ıtlāk olunur, kelimāt-ı mecānīn gibi; yukālu: أَتَى بِالتُّرَّهَاتِ أَيِ الْأَبَاطِيلِ وَالْأَقَاوِيلِ الْخَالِيَةِ مِنَ الطَّائِلِ

اَلتَّرْهُ [et-terh] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) تُرَّهَاتٌ [turrehāt]a uğramak

maʿnāsınadır; yukālu: تَرِهَ الرَّجُلُ تَرَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَ فِي التُّرَهَاتِ

[ت ف ه]

اَلتَّفَهُ [et-tefeh] (tā'nın ve fā'nın fethiyle) ve اَلتُّفُوهُ [et-tufūh] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir nesne pek nāçīz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفِهَ الشَّيْءُ تَفَهًا وَتُفُوهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ وَخَسَّ Ve

تَفَوُّهٌ [tefevvuh] Bir kimse ahmak ve bī-magz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفِهَ فُلَانٌ إِذَا حَمُقَ Ve arık ve zebūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَهَ الرَّجُلُ وَتَفِهَ تُفُوهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا غَثَّ Ve fī hadīsi ʿAbdillāh b. Mesʿūd: "اَلْقُرْآنُ لَا يَتْفَهُ وَلَا يَتَشَانُّ" Burada يَتَشَانُّ kelimesi أَيْ لَا يَغَثُّ وَلَا يَخْلُقُ kelimesinden ki aslı تَشَانُنٌ idi müstakbel olmakla maʿnā-yı hadīs: "Ḳurʾān-ı mübīn mürūr-ı ezmān ile ne zaʿīf ve hakīr olur ve ne eski kırba gibi köhnelenip fersūde olur, ilā-yevmi'l-kıyām nesak-ı vāhid üzere bākī olur."

اَلتَّفِهَةُ [et-tefihet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Şol etʿimeye denir ki onlarda halāvet ve humūzat ve merāret taʿmı olmaya ki tatsız taʿbīr olunur. Ve li-hāzā baʿzılar ekmeği ve eti etʿime-i tefihe cümlesinden ʿadd eylediler.

Mütercim-i hakīr der ki Şeyḫ *Ḳānūn*'da bu vech üzere beyān eyledi ki etıbbāʾ tuʿūmu iki kısma taksīm eylediler: biri tuʿūm-ı basītedir ve biri mürekkebedir. Basīte dokuz nevʿdir. Lākin lāyık olan tefeh ki tatsızlıktır, yaʿnī taʿmdān ʿārī olmaktır, tuʿūmda dāhil olmamaktır, suyun taʿmı olmadığı gibi o gıdānın dahi taʿmı olmaz. Ve taʿm bi'l-fiʿl ve bi'l-kuvve olur, demirde ve bakırda bi'l-kuvvedir, gerçi zāhiren تَفِهَةٌ [tefihet]tendir lākin baʿzı eczā ile zevb ve tahlīl olunsa taʿmı hiss olunur. Pes ʿinde'l-etıbbāʾ tuʿūm sekiz günedir. 1) halāvet 2) merāret 3) hirāfet 4) mülūhat 5) humūzat 6) ʿufūsat 7) kabz 8) düsūmettir. Bu sūrette müʾellifin beyānı iktifāʾ kabīlinden olunur.

Ve تَفِهَةٌ [tefihet]in müfredi تَفِهٌ [tefih]tir ki كَتِفٌ [ketif] vezninde; masdarı تَفَهٌ [tefeh] tir fethateynle; yukālu: تَفِهَ الطَّعَامَ تَفَهًا فَهُوَ تَفِهٌ وَأَطْعِمَةٌ تَفِهَةٌ

إِبْنُ تَافِهٍ [İbnu Tāfih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] veznin-de) Muhaddistir.

اَلْمُتْهَفَةُ [el-muthefet] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Yavaş rām ve zelūl nākaya de-nir; yukālu: نَاقَةٌ مُتْهَفَةٌ أَيْ ذَلُولٌ

اَلتُّفَهُ [et-tufeh] (tā'nın zammıyla تُبَّةٌ [ṣubet] vezninde) Karakulak taʿbīr olunan cānvere denir, Fārisīde siyāh-gūş derler.

[ت ل ه]

اَلتَّلَهُ [el-teleh] (fethateynle) Telef olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلِهَ الشَّيْءُ تَلَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلِفَ Ve vālih ve hayrān olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلِهَ الرَّجُلُ إِذَا حَارَ Ve unutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلِهَ كَذَا وَتَلِهَ عَنْهُ أَيْ أُنْسِيَهُ

اَلْإِتْلَاهُ [el-itlāh] (hemzenin kesriyle) Telef eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَتْلَهَهُ الْمَرَضُ إِذَا أَتْلَفَهُ

اَلْمَتْلُوهُ [el-metlūh] ve

اَلتَّالِهُ [et-tālih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Telef-kerde yāhūd hayrān ve āşüfte de-mektir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مَتْلُوهُ الْعَقْلِ وَتَالِهُهُ أَيْ ذَاهِبُهُ [Ve] تَالِهٌ [tālih] niseb üzeredir.

[ت م ه]

اَلتَّمَهُ [et-temeh] (fethateynle) ve

اَلتَّمَاهَةُ [et-temāhet] (سَفَاهَةٌ [sefāhet] veznin-de) Taʿām bozulup kokmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمِهَ الطَّعَامُ تَمَهًا وَتَمَاهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ رِيحُهُ وَطَعْمُهُ

اَلْمِتْمَاهُ [el-mitmāh] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) Şol koyuna denir ki sütü sağılırken hemān bed rāyiha peydā eder ola; yukālu: شَاةٌ مِتْمَاهٌ إِذَا كَانَ يَتَغَيَّرُ لَبَنُهَا رَيْثَمَا يُحْلَبُ

[ت ه ت ه]

اَلتَّهْتَهَةُ [et-tehtehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Lisānda olan pepeyiliğe denir; yukālu: بِلِسَانِهِ تَهْتَهَةٌ أَيْ لُكْنَةٌ Ve tekrār-be-tekrār bātıl ve beyhūde nesnelerde bulunmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهْتَهَ الرَّجُلُ إِذَا رَدَّدَ فِي الْبَاطِلِ

اَلتَّهَاتِهُ [et-tehātih] (دَفَاتِرُ [defātir] vezninde) Bātıl ve beyhūde nesnelere denir; yukālu: وَقَعُوا فِي التَّهَاتِهِ أَيِ الْأَبَاطِيلِ

تُهْ تُهْ [tuh tuh] (mükerreren tā'ların zam-mı ve hā'ların sükūnuyla) Deve kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır, hālen lisānımızda takbīh ve teʾessüf mevkiʿinde tuh tuh dediğimiz bundan meʾhūzdur. Ve bununla köpek kısmını dahi yanlarına ça-ğırırlar. Ve lisānında pepeyilik olan ada-mın söyleyişini dahi hikāye olur.

[ت و ه]

اَلتَّوْهُ [et-tevh] (tā'nın fethi ve zammıy-la) Helāk ve berbād ve nābūd olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَاهَ الرَّجُلُ يَتُوهُ تَوْهًا إِذَا هَلَكَ وَذَهَبَ Ve kibr ve taʿazzum maʿnāsınadır; yukālu: تَاهَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve bir adamın ʿaklı serāsime ve muztarib olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَاهَ فُلَانٌ إِذَا اضْطَرَبَ عَقْلُهُ

اَلتَّتْوِيهُ [et-tetvīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَّهَهُ إِذَا أَهْلَكَهُ

اَلتُّوهُ [et-tūh] (tā'nın zammıyla) Hālik maʿnāsınadır; cemʿi أَتْوَاهٌ [etvāh] ve أَتَاوِيهُ [etāvīh]tir ki cemʿü'l-cemʿdir.

مَا أَتْوَهَهُ [mā etvehehu] Fiʿl-i taʿaccübdür, مَا أَتْيَهَهُ maʿnāsına, ne ʿaceb kibr ve taʿazzum sāhibidir demektir.

[ت ي ه]

اَلتِّيهُ [et-tīh] (tā'nın kesriyle) Kibr ve ṣalef maʿnāsınadır; yukālu: تَاهَ الرَّجُلُ يَتِيهُ تِيهًا إِذَا صَلِفَ وَتَكَبَّرَ ve yukālu: Ve بِهِ تِيهٌ أَيْ كِبْرٌ وَصَلَفٌ

تِيهٌ [tīh] Beyābāna denir; cemʿi أَتْيَاهٌ [etyāh] gelir ve cemʿü'l-cemʿi أَتَاوِيهُ [etāvīh] gelir; yukālu: أَخَذُوا فِي تِيهٍ أَيْ مَفَازَةٍ Ve yol azmağa denir; yukālu: وَقَعُوا فِي تِيهٍ أَيْ ضَلَالٍ Ve تَيْهَاءُ [teyhāʾ] ve مَتْيَهَةٌ [metyehet] maʿnāsına ge-lir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّائِهُ [et-tāʾih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلتَّيَّاهُ [et-teyyāh] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلتَّيْهَانُ [et-teyhān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) ve

اَلتَّيِّهَانُ [et-teyyihān] (tā'nın fethi ve yā-yı müşeddedenin kesriyle) Müdammig ve mütekebbir kimseye denir. Ve

تَيَّاهٌ [teyyāh] ve

تَيْهَانُ [teyhān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Yol azıp güm-rāh olan adama denir.

مَا أَتْيَهَهُ [mā etyehehu] Fiʿl-i taʿaccübdür, مَا أَتْوَهَهُ maʿnāsına.

اَلتَّيْهُ [et-teyh] (tā'nın fethi ve kesriyle) ve

اَلتَّيَهَانُ [et-teyehān] (fetehātla) Yol azmak maʿnāsınadır; yukālu: تَاهَ الرَّجُلُ يَتِيهُ تَيْهًا وَتَيَهَانًا إِذَا ضَلَّ Ve bir nesneye muttasıl bir düzeye bakmak sebebiyle göz yorulup donukla-mak maʿnāsınadır; yukālu: تَاهَ بَصَرُهُ إِذَا تَافَ

اَلتَّيْهَاءُ [et-teyhāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde)

ve

اَلْمَتِيهَةُ [el-metīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde ve mīm'in zammıyla lügattir) ve

اَلْمَتْيَهَةُ [el-metyehet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) ve

اَلْمَتْيَهُ [el-metyeh] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) تِيهٌ [tīh] gibi ucu bucağı ve yolu ve nişânı olmayan beyābāna denir ki ona vākiʿ olanlar yol iz bulmayıp hayrān ve sergerdān olurlar; yukālu: أَرْضٌ تِيهٌ وَتَيْهَاءُ وَمَتِيهَةٌ وَمَتْيَهَةٌ وَمَتْيَهٌ أَيْ مَضِلَّةٌ

اَلتَّتْيِيهُ [et-tetyīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Tazyīʿ maʿnāsınadır; yukālu: تَيَّهَهُ إِذَا ضَيَّعَهُ

FASLU'Ṣ-ṢĀʾİ'L-MÜSELLESE

(فَصْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَة)

[ث و ه]

اَلثَّاهَةُ [eṣ-ṣāhet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Küçük dile denir, لَهَاةٌ [lehāt] maʿnāsına; ʿalākavlin diş etine denir, لِثَةٌ [liṣet] maʿnāsına.

اَلثَّهْثَهَةُ [eṣ-ṣehṣehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kar erimek maʿnāsınadır; yukālu: ثَهْثَهَ الثَّلْجُ إِذَا ذَابَ

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج ب ه]

اَلْجَبْهَةُ [el-cebhet] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) İnsānın yüzünden secde hālinde yere gelen mevziᶜe ᶜalā-kavlin iki kaşın aralığı berāberinden yukarı nāsıyeye kadar olan yere denir ki Türkīde alın ve Fārisīde pīşān denir; yukālu: جَبْهَةٌ ذَاتُ بَهْجَةٍ وَهُوَ مَوْضِعُ السُّجُودِ مِنَ الْوَجْهِ أَوْ مُسْتَوَى مَا بَيْنَ الْحَاجِبَيْنِ إِلَى النَّاصِيَةِ Ve

جَبْهَةٌ [cebhet] Bir kavm ve cemāᶜatin seyyid ve zī-şānına ıtlāk olunur, وَجْهٌ [vech] gibi; yukālu: هُوَ جَبْهَةُ قَوْمِهِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve menāzil-i kamerden bir menzil ismidir. Bu esed sūretinin cebhesidir ki dört kevkebden ᶜibārettir. Ve

جَبْهَةٌ [cebhet] At nevᶜine denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَيْسَ فِي الْجَبْهَةِ صَدَقَةٌ" أَيِ الْخَيْلِ Ve bunun müfredi yoktur. Ve şol adamlara ıtlāk olunur ki hasbī halkın diyet ve deyn gibi dāᵓimā tekālīf ve meᵓūnetlerini idāre ve temşīte mecbūl olmalarıyla onlardan biri her kime tevecciih eylese hāᵓib ve sıfru'l-yed iᶜāde ve irsāllerinden istihyā oluna; yukālu: هُمْ جَبْهَةٌ أَيْ سَاعُونَ فِي حَمَالٍ وَمَغْرَمٍ فَلَا يَأْتُونَ أَحَدًا إِلَّا اسْتَحْيَا مِنْ رَدِّهِمْ Ve mezellet ve hāksārī maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: لَقِيَ مِنْهُ جَبْهَةً أَيْ مَذَلَّةً Ve bir sanem ismidir. Ve aya ıtlāk olunur, kamer maᶜnāsına.

اَلْأَجْبَهُ [el-ecbeh] (أَشْبَهُ [eşbeh] vezninde) Arslana denir. Ve cebhesi hūb ve latīf olarak vāsiᶜ olan adama denir, ᶜalā-kavlin yumru cebheli kimseye denir; müᵓennesi جَبْهَاءُ [cebhāᵓ] dır; yukālu: رَجُلٌ أَجْبَهُ وَامْرَأَةٌ جَبْهَاءُ أَيِ الْوَاسِعُ الْجَبْهَةِ الْحَسَنُهَا أَوِ الشَّاخِصُهَا

اَلْجَبَهُ [el-cebeh] (fethateynle) İsmdir, geniş alınlılık yāhūd yumru alınlılığa denir.

اَلْجَبْهُ [el-cebh] (cīm'in fethiyle) Bir adamın cebhesine vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَبَهَهُ جَبْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَ جَبْهَتَهُ Ve bir adamı redd eylemek yāhūd bir hoşlanmadığı nesne söylemek yāhūd işlemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَبَهَهُ إِذَا رَدَّهُ أَوْ لَقِيَهُ بِمَكْرُوهٍ Ve ᶜArablar filān suya varıp lākin su çekecek yāhūd su alacak ālāt ve edevātı olmamakla hemān suyun yüzüne bakıp oturdu diyecek yerde جَبَهَ فُلَانٌ الْمَاءَderler, وَرَدَ الْمَاءَ وَلَا آلَةَ سَقْيٍ فَلَمْ يَكُنْ مِنْهُ إِلَّا النَّظَرُ إِلَى وَجْهِ الْمَاءِ maᶜnāsına. Kezālik yekūlūne: جَبَهَ الشِّتَاءُ الْقَوْمَ أَيْ جَاءَهُمْ وَلَمْ يَتَهَيَّؤُوا لَهُ Yaᶜnī "Kendilere kış teveccüh edip bastı, lākin aslā levāzım ve mühimmātından bir nesne tedārük ve tehyiᵓe eylememişler idi." Ve bunlar مُوَاجَهَةٌ [muvācehet] maᶜnālarından meᵓhūzlardır.

اَلْجَابِهُ [el-cābih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Bir semte giden adama yüzü yāhūd cebhesi karşı gelen kuşa yāhūd vahşī cānvere denir ki ᶜArablar ondan teşeᵓüm ve tetayyür ederler.

اَلْجُبَّهُ [el-cubbeh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) جُبَّاءُ [cubbāᵓ] maᶜnāsınadır ki رُمَّانٌ [rummān] veznindedir korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُبَّةٌ أَيْ جُبَّاءُ

اَلْإِجْتِبَاهُ [el-ictibāh] (إِفْتِعَالٌ [ifticāl] vezninde) Suyu yā bir āher nesneyi beğenmeyip ve hoşlanmadığından iğrenerek ve içine sinmeyerek tenāvül eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْتَبَهَ الْمَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا أَنْكَرَهُ وَلَمْ يَسْتَمْرِئْهُ

اَلتَّجْبِيهُ [et-tecbīh] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Zānī ve zāniyenin yüzlerini karaladıktan sonra bir deveye yāhūd eşeğe arka arkaya olarak bindirip rüsvāy eylemek

maʿnāsınadır. Ve bunda kıyās olan yüz yüze olmaktır, zīrā جَبْهَةٌ [cebhet]ten meʾhūzdur; zāhiren bābı izāleye mahmūldür yāhūd temāşācıların yüzlerine mukābil olduğuna mebnīdir; yukālu: فَضَّحُوهُمَا بِالتَّجْبِيهِ وَهُوَ أَنْ يُحَمَّ وُجُوهُ الزَّانِيَيْنِ وَيُحْمَلَا عَلَى بَعِيرٍ أَوْ حِمَارٍ وَيُخَالَفَ بَيْنَ وُجُوهِهِمَا Ve bir adamı baş aşağı ters çevirmek maʿnāsınadır ki işkence ve ʿikāb hālātındandır; yukālu: جَبَّهَهُ إِذَا نَكَسَ رَأْسَهُ Ve muhtemeldir ki maʿnā-yı evvel bundan meʾhūz ola, zīrā o hālette olan kimse elbette hacāletinden ser-nigūn olur yāhūd isābet-i mekrūh maʿnāsına olan جَبْهَةٌ [cebhet]ten meʾhūz ola ki جَبَهَهُ جَبْهًا derler, أَصَابَهُ بِمَكْرُوهٍ maʿnāsına, niteki beyān olundu.

[ج د ه]

اَلْمَجْدُوهُ [el-mecdūh] Bir nesneden havfla mütehayyir olmuş adama denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ مَجْدُوهًا أَيْ مَشْدُوهًا فَزِعًا Masdarı olan جَدْهٌ [cedh] شَدْهٌ [şedh] maʿnāsınadır.

[ج ر ه]

اَلتَّجْرِيهُ [et-tecrīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir işi iʿlān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَرَّهَ الْأَمْرَ تَجْرِيهًا إِذَا أَعْلَنَهُ لَهُ

اَلْجَرَاهِيَةُ [el-cerāhiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Nāsın gırīv ve hengāme ve feryādına denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْجَرَاهِيَةُ أَيِ الْجَلَبَةُ Ve

جَرَاهِيَةُ الْأُمُورِ [cerāhiyetu'l-umūr] Mevādd ve umūrun ḫaṭb ve ʿizāmından ʿibārettir; yukālu: تَعَهَّدَ جَرَاهِيَةَ الْأُمُورِ أَيْ عِظَامَهَا Ve

جَرَاهِيَةُ الْخَيْلِ [cerāhiyetu'l-ḫayl] At kısmının güzīdelerine ıtlāk olunur. Ve

جَرَاهِيَةٌ [cerāhiyet] Zāhir ve ʿalāniyet maʿnāsınadır; yukālu: لَقِيَهُ جَرَاهِيَةً أَيْ ظَاهِرًا بَارِزًا

اَلتَّجَرُّهُ [et-tecerruh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir iş açıklanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَرَّهَ الْأَمْرُ إِذَا انْكَشَفَ

اَلْجَرْهَةُ [el-cerhet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Cānib maʿnāsınadır.

اَلْجَرَهَةُ [el-cerehet] (fetehātla) Ḳamiʿ-i vāhidede olan çatal hurmā koruklarına denir.

جِرَهٌ [Cireh] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Fāris ülkesinde bir beldedir.

[ج ل ه]

اَلْجَلْهَةُ [el-celhet] (cīm'in fethiyle) Değirmi büyük kayaya denir. Ve kavm ve kabīlenin mahallesine ve yurt yerlerine denir. Ve derenin bir cānibine denir; yukālu: نَزَلُوا فِي جَلْهَتَيِ الْوَادِي أَيْ نَاحِيَتَيْهِ Ve başın önünde olan kılların dökülüp yerinin açık ve daz kalmasına denir; yukālu: بِهِ جَلْهَةٌ أَيِ انْحِسَارُ الشَّعْرِ عَنْ مُقَدَّمِ الرَّأْسِ

اَلْجَلَهُ [el-celeh] (fethateynle) Başın önünde olan kıllar dökülüp yeri açık ve daz kalmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلِهَ الرَّجُلُ جَلَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْحَسَرَ شَعْرُهُ مِنْ مُقَدَّمِ رَأْسِهِ Şārih der ki جَلَهٌ [celeh] صَلَعٌ [ṣalaʿ]ın mukaddemidir, جَلَحٌ [celaḥ] gibi.

اَلْجَلْهُ [el-celh] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Hurde çakıl taşlarını yerinden bertaraf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَهَ الْحَصَى عَنِ الْمَكَانِ جَلْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَحَّاهُ Ve bir adamı bir emr-i şedīdden redd ve menʿ eylemek maʿnāsınadır, yukālu: جَلَهَ فُلَانًا إِذَا رَدَّهُ عَنْ أَمْرٍ شَدِيدٍ Ve bir nesneyi keşf ve ibrāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَهَ الشَّيْءَ إِذَا كَشَفَهُ Ve cebheden mendili çözmeyip hemān dolamıyla kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَهَ الْعِمَامَةَ إِذَا رَفَعَهَا مَعَ طَيِّهَا عَنْ جَبِينِهِ

اَلْجَلِيهَةُ [el-celīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vez-

ninde) Çakılları ve molozları ayırtlanıp bertaraf olmuş yere denir. Ve süt ile perverde olmuş hurmā hūrākine denir ki müsemmindir.

اَلْمَجْلُوهُ [el-meclūh] Kapısız ve perdesiz eve denir ki açıkta olur; yukālu: بَيْتٌ مَجْلُوهٌ أَيْ لَا بَابَ فِيهِ وَلَا سِتْرَ

اَلْأَجْلَهُ [el-ecleh] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Şol adama denir ki cebhesi pek büyük olmakla kıl biten yerleri pek geride alarga ola; yukālu: رَجُلٌ أَجْلَهُ أَيِ الضَّخْمُ الْجَبْهَةِ الْمُتَأَخِّرُ مَنَابِتِ الشَّعْرِ Ve boynuzsuz öküze denir ki kürük taʿbīr olunur.

[ج ن ه]

اَلْجُنَهِيُّ [el-cunehiyy] (cīm'in zammıyla) عُرَنِيٌّ [ʿureniyy] vezninde) خَيْزُرَانٌ [ḫayzurān] dedikleri ağaca denir ki tahrīfle hezārān taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin عَسَطُوسٌ [ʿaseṭūs] ismidir ki خَيْزُرَانٌ [ḫayzurān]a şebīh bir ağaçtır.

اَلْمُجَنَّهُ [el-mucenneh] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şecer-i mezbūrdan düzülmüş nesneye denir; yukālu: طَبَقٌ مُجَنَّهٌ أَيْ مَعْمُولٌ بِالْجُنَهِيِّ

[ج و ه]

اَلْجَاهُ [el-cāh] ve

اَلْجَاهَةُ [el-cāhet] Kadr ve menzilet ve mansıb maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ جَاهٌ عَظِيمٌ وَجَاهَةٌ أَيْ قَدْرٌ وَمَنْزِلَةٌ Şārih der ki جَاهٌ [cāh] وَجْهٌ [vech] maklūbudur, niteki müʾellifin bu māddede ve "و،ج،ه" māddesinde dahi taʿbīrātından münfehim olur.

اَلْجَوْهُ [el-cevh] (cīm'in fethiyle) Bir adamı hoşlanmadığı bir nesne ile karşılamak maʿnāsınadır; yukālu: جَاهَ فُلَانًا بِمَكْرُوهٍ يَجُوهُ جَوْهًا إِذَا جَبَهَهُ بِهِ

اَلْجُوهُ [el-cūh] (cīm'in zammıyla) ve

اَلْجَيْهُ [el-ceyh] (cīm'in fethiyle) وَجْهٌ [vech] maʿnāsınadır; yukālu: نَظَرَ بِجُوهٍ سَوْءٍ وَبِجَيْهٍ سَوْءٍ أَيْ بِوَجْهٍ سَوْءٍ Ve bu وَجْهٌ māddesinde dahi mersūmdur, bunlar da ondan maklūblardır.

جَاهٍ جَاهٍ [cāhi cāhi] (hā'ların kesr üzere bināsıyla ve tenvīnle ve sükūnla müstaʿmeldir) kezālik

جُوهٍ جُوهٍ [cūhi cūhi] (cīm'lerin zammı ve kesr üzere bināsıyla) Hāssatan erkek deve sürmeğe mahsūs asvāttandır, nākada tefevvüh olunmaz.

[ج ه ج]

اَلْجَهْجَهَةُ [el-cehcehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Yırtıcı cānveri kendiden menʿ için haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَهْجَهَ الرَّجُلُ بِالسَّبُعِ إِذَا صَاحَ بِهِ لِيَكُفَّهُ

اَلْجَهُّ [el-cehh] (cīm'in fethi ve hā'nın teşdīdiyle) Bir adamı bed muʿāmele ile redd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَهَّهُ جَهًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَدَّهُ قَبِيحًا

اَلْمُجَهْجَهُ [el-mucehceh] (cīm'lerin fethiyle) Arslana denir.

جَهْجَاهُ [Cehcāh] (cīm'in fethiyle) Ġifār kabīlesinden bir kimsedir ki Hazret-i ʿOṯmān radıyallāhu ʿanhu üzere hurūc edenlerden idi. Hazret-i ʿOṯmān hutbe kırāʾat ederken hemān üzerine hücūm edip yed-i müʾeyyedlerinde olan ʿasā-yı Muṣṭafavī'yi ahz ve dizine tutup şikest eylemişti, lākin çok geçmeyip dizinde آكِلَةٌ [ākilet] marazı zuhūr eyledi. Ve

جَهْجَاهُ [Cehcāh] Bundan başka bir kimsedir ki ʿan-karīb dünyāya mālik olur. Ve bunda fethateynle جَهَهَ [Ceheh] ve hā'sız جَهْجَا [Cehcā] ʿunvānlarında dahi mervīdir. Mecmūʿu *Ṣaḥīḥ-i* Muslim'de mesbūttur. Müʾellif bununla işbu hadīse işāret eyle-

miştir: "لَا تَذْهَبُ اللَّيَالِي حَتَّى يَمْلِكَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ الْجَهْجَاهُ"

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ي ه]

اَلْحَيْهِ [el-ḥayhi] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve hā'nın kesriyle) Koyun sürecek asvāttandır.

حَيْهْ [ḥayh] (ḥā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Hımār sürecek asvāttandır.

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ه]

اَلدَّبَهُ [ed-debeh] (fethateynle) Pek kumsal yere denir.

اَلتَّدْبِيهُ [et-tedbīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Zikr olunan kumsala uğramak maʿnāsınadır; yukālu: دَبَّهَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الدَّبَهِ Ve tarīk-i hayra mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَبَّهَ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الدَّبَهَ

اَلدُّبَهُ [ed-dubeh] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Tarīk-i hayra denir.

دَبَاهَةُ [Debāhet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Sevād-ı ʿIrāḳ'ta bir karyedir.

[د ج ه]

اَلدُّجَيْهُ [ed-duceyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Avcı gömeltisine denir.

اَلتَّدْجِيهُ [et-tedcīh] (تَوْجِيهٌ [tevcīh] vezninde) Avcı gömeltisinde yatmak maʿnāsınadır; yukālu: دَجَّهَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ فِي الدُّجَيْهِ

[د ر ه]

اَلدَّرْهُ [ed-derh] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir kimse üzere ansınız çı-kıp saldırmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَهَ عَلَيْهِمْ دَرْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا هَجَمَ وَطَلَعَ Ve bir kimseden bir nesneyi defʿ edip savmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَهَ عَنْهُمْ وَلَهُمْ إِذَا دَفَعَ Şārihin beyānına göre bu mādde "د،ر،ء" maddesinden mübeddeledir.

اَلدَّارِهَاتُ [ed-dārihāt] Nāgehānī zuhūr ve hücūm eden hādisāt-ı kevniyyeye ıtlāk olunur; yukālu: نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ الدَّارِهَاتُ أَيْ هَوَاجِمُ الدَّهْرِ

اَلْمِدْرَهُ [el-midreh] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol seyyid ve zī-şāna denir ki husūmet ve kıtāl hāletlerinde yeden ve lisānen kavmi-nin mukaddem ve pīşvāsı ola; yukālu: هُوَ مِدْرَهُ الْقَوْمِ وَهُوَ السَّيِّدُ الشَّرِيفُ وَالْمُقَدَّمُ فِي اللِّسَانِ وَالْيَدِ عِنْدَ الْخُصُومَةِ

اَلتُّدْرَهُ [et-tudreh] (tā'nın zammı ve rā'nın fethiyle) Defʿ ve müdāfaʿa maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو تُدْرَهِ الْقَوْمِ أَيِ الدَّافِعُ عَنْهُمْ

اَلتَّدْرِيهُ [et-tedrīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ziyāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَّهَ عَلَى كَذَا إِذَا نَيَّفَ Ve bilinmemek için tebdīl-i kıyāfet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَرَّهَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا تَنَكَّرَ لَهُ

اَلدَّرَهْرَهَةُ [ed-derehrehet] (سَفَرْجَلَةٌ [sefer-celet] vezninde) Pek tābān yıldıza denir; yukālu: كَوْكَبَةٌ دَرَهْرَهَةٌ أَيْ وَقَّادَةٌ

[د ف ه]

اَلدَّافِهُ [ed-dāfih] (fā'nın kesriyle) Garīb adama denir, هَادِفٌ [hādif] gibi; yukālu: هُوَ دَافِهٌ هَادِفٌ أَيْ غَرِيبٌ

[د ك ه]

اَلدَّكْهُ [ed-dekh] (dāl'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Hamr mazinnesi olan kimse ağzının rāyihası bilinmek için istişmām eden adamın yüzüne doğru hoh demek maʿnāsınadır; yukālu: دَكَهَ فِي وَجْهِهِ دَكْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَكَهَ

[د ل ه]

اَلدَّلْهُ [ed-delh] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla ve fethiyle) ve

اَلدُّلُوهُ [ed-dulūh] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Gam ve gussa ve ʿaşk makūlesi ʿārızadan gönül āşüfte ve ʿakl zāʾil ve perīşān olmak maʿnāsınadır, kendiyi aldırmak taʿbīr olu-nur; yukālu: دَلِهَ فُلَانٌ دَلْهًا وَدُلُوهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَ فُؤَادُهُ مِنْ هَمٍّ وَنَحْوِهِ

اَلتَّدْلِيهُ [et-tedlīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde)

Gam ve gussa yāhūd ᶜaşk bir adamı bī-hūş ve medhūş eylemek maᶜnāsınadır.

اَلتَّدَلُّهُ [et-tedelluh] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] den mutāviᶜdir; yukālu: دَلَّهَهُ الْعِشْقُ فَتَدَلَّهَ أَيْ وَلَّهَهُ فَتَوَلَّهَ

اَلْمُدَلَّهُ [el-mudelleh] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Gam ve gussadan yāhūd ᶜaşktan gönlü ve ᶜaklı āşüfte ve zā᾽il olmuş adama denir; ᶜalā-kavlin seme kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُدَلَّهٌ أَيِ السَّاهِي الْقَلْبِ الذَّاهِبُ الْعَقْلِ مِنْ عِشْقٍ وَنَحْوِهِ أَوْ مَنْ لَا يَحْفَظُ مَا فَعَلَ أَوْ فُعِلَ بِهِ

اَلدَّالِهُ [ed-dālih] ve

اَلدَّالِهَةُ [ed-dālihet] (lām'ların kesriyle) ᶜAklı yufka, sersemce, sebük-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَالِهٌ وَدَالِهَةٌ أَيِ الضَّعِيفُ النَّفْسِ

أُبُومُدَلِّهٍ [Ebū Mudellih] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Muhaddis ve tābiᶜīdir.

اَلدَّلَهُ [ed-deleh] (fethateynle) Hayrān olmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin gamdan yā ᶜaşktan āşüfte ve mecnūn olmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَلِهَ الرَّجُلُ دَلَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ أَوْ جُنَّ عِشْقًا أَوْ غَمًّا

اَلدَّلْهُ [ed-delh] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneden fārigü'l-kalb olmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَلَهَ عَنْهُ دَلْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَلَا Ve

دَلْهٌ [delh] Zāyiᶜ ve heder ve bātıl maᶜnāsınadır; yukālu: ذَهَبَ دَمُهُ دَلْهًا أَيْ هَدَرًا

[د م ه]

اَلدَّمَهُ [ed-demeh] (fethateynle) Kumluk pek ıssı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَمِهَ الرَّمْلُ دَمَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ Ve

دَمَهٌ [demeh] Sıbyān-ı ᶜAraba mahsūs bir laᶜib adıdır.

اَلْإِدْمِيمَاهُ [el-idmīmāh] (إِعْشِيشَابٌ [iᶜşīşāb] vezninde) Issılık şiddetinden adam kaynamak derecesine gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِدْمَوْمَهَ الرَّجُلُ أَيْ كَادَ يَغْلِي مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ Ve bayılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِدْمَوْمَهَ فُلَانٌ إِذَا غُشِيَ عَلَيْهِ

[د ه د ه]

اَلدَّهْدَهَةُ [ed-dehdehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Yuvarlamak maᶜnāsınadır; yukālu: دَهْدَهَ الرَّجُلُ الْحَجَرَ إِذَا دَحْرَجَهُ Niteki muᶜtell olarak ki hā-i sāniye yā'ya maklūb olur, bu maᶜnāyadır. Ve

دَهْدَهَةٌ [dehdehet] Bir nesneyi birbirinin üzerine tersini çevirip komak maᶜnāsınadır; yukālu: دَهْدَهَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَبَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ Ve

دَهْدَهَةٌ [dehdehet] İsm olur, yüz ᶜaded dahi ziyādece develere denir.

اَلتَّدَهْدُهُ [et-tedehduh] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Yuvalanmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَهْدَهَ الْحَجَرَ فَتَدَهْدَهَ أَيْ دَحْرَجَهُ فَتَدَحْرَجَ Ve bunda dahi hā'yı yā'ya kalble تَدَهْدَى denir; yukālu: دَهْدَى الْحَجَرَ فَتَدَهْدَى

اَلدَّهْدَاهُ [ed-dehdāh] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) Halkī hurde deveye denir; cemᶜi دَهَادِهُ [dehādih] gelir.

اَلدَّهْدَهَانُ [ed-dehdehān] (dāl'ların fethiyle) ve

اَلدُّهَيْدِهَانُ [ed-duheydihān] (musaggar bünyesiyle) Bunlar da yüz ᶜaded dahi ziyādece develere denir.

إِلَّا دَهٍ فَلَا دَهٍ [illā dehin fe-lā dehin] (dāl'ların fethi ve hā'ların cerriyle) Bir kelimedir ki bu mādde şimdi olmazsa min-baᶜd olmaz demektir. Ve bu durūbdandır; yekūlūne: "إِلَّا دَهٍ فَلَا دَهٍ" أَيْ إِنْ لَمْ يَكُنْ هَذَا الْأَمْرُ الْآنَ فَلَا يَكُونُ بَعْدَ الْآنِ Yaᶜnī bu vaktte el veren fırsatı ganīmet bilmez isen bundan sonra zaferyāb olamazsın mevkiᶜinde īrād olunur.

Mütercim der ki kütüb-i emsālde beyān olunduğu üzere burada da "deh" kelimesi Fārisīdir, dāl'ın fethi ve kesriyle lügattir, ʿatāʾ maʿnāsınadır; kezālik darb maʿnāsına da gelir ve dāl'ın fethiyle emr-i maʿrūf ve nehy-i münker maʿnāsına da gelir. ʿArab ahz ve istiʿmāl eylediler. ʿAtāʾ maʿnāsına olduğu sūrette "Bu adamın yā bu nesnenin lāyık ve müstehak olduğu cezāsını vermezsen bir dahi bulup veremezsin." Ve darb maʿnāsına olduğu sūrette "Eger bu defʿa bunu darb eylemezsen bir dahi edemezsin." Ve emr-i maʿrūf maʿnāsından dahi bu günedir. Ve إِلا kelimesinin aslı إِنْ لا idi, kaldı ki Suyūṭī'nin *Eşbāh ve Neẓāʾir*-i nahviyyesinde mersūmdur ki burada "deh" lafzı ʿArabīdir, zīrā دَهِيٌّ kelimesi ki زَكِيٌّ veznindedir, دَهَاءٌ māddesinden ism-i fāʿildir; yukālu: دَهِيَ دَهْيًا فَهُوَ دَهٍ وَدَاهٍ أَيْ فَطِنٌ Ve terkīb-i mezbūr إِنْ لَمْ تَكُنْ دَهِيًا فِي هَذِهِ الْمَادَّةِ أَوِ السَّاعَةِ فَلَا تَكُونُ أَبَدًا Yaʿnī "Bu husūsta yāhūd bu sāʿatte rüşd ve fıtnatla dāhiyāne hareket eylemez isen bir dahi mecāl bulamazsın ve kıyāmete kadar dühāttan maʿdūd olamazsın" demek olur. Ve دَهِيٌّ kelimesinde emsālde cārī olan tahfīf cārī olmuş olur. Ve mesel-i mezbūru ibtidā tekellüm eden Saṭīḥ nām kāhindir, baʿdehu mevkiʿine göre īrād eylediler. Ve دَهِيٌّ kelimesinin hakkı mansūb olmak iken yā'yı iskān eyledikleri emsāl-i manzūm menzilesine münezzel olduğuna mebnīdir; ve'l-hāsıl burada دَهٍ kelimesi ism-i fāʿildir ve muʿrebdir, menbī değildir ve tenvīni tenvīn-i sarftır, tenvīn-i tenkīr değildir: وَمِثَالُهُ الْآخَرُ مَثَلًا أَنْ يَقُولَ الْإِنْسَانُ لِصَاحِبِهِ وَقَدْ أَمْكَنَهُ الْفُرْصَةُ فِي طَلَبِ الثَّأْرِ إِلَّا دَهٍ فَلَا دَهٍ أَيْ إِنْ لَا تَطْلُبْ ثَأْرَكَ الْآنَ فَلَا تَطْلُبُهُ أَبَدًا

اَلدُّهْدُوهُ [ed-duhdūh] (dāl'ın zammıyla) ve

اَلدُّهْدُوَّةُ [ed-duhduvvet] (dāl'ların zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) ve

اَلدُّهْدِيَّةُ [ed-duhdiyyet] (dāl'ın zammı ve sāniyenin kesri ve yā'nın teşdīdi ve tahfīfiyle) Bok böceğinin yuvarladığı yuvarlağa denir.

[د و ه]

اَلتَّدَوُّهُ [et-tedevvuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznindе) Bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَوَّهَ الشَّيْءُ إِذَا تَغَيَّرَ Ve bir emr-i ʿazīme bī-muhābā saldırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَوَّهَ الْأَمْرَ إِذَا تَفَحَّمَ

دَوْهُ [devh] (dāl'ın fethi ve zammıyla) Bahār vaktinde doğmuş deve köşeğini çağıracak asvāttandır.

دَاهِ دَاهِ [dāhi dāhi] (hā'ların kesri ve sükūnuyla)

دُهْ دُهْ [duh duh] (dāl'ların zammı ve hā'ların sükūnuyla) Nākayı yavrusu yanına çağıracak savttır.

اَلتَّدْوِيهُ [et-tedvīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yavrusunun yanına gelmek için nākayı دَاهِ دَاهِ yāhūd دُهْ دُهْ diye çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: دَوَّهَ بِالنَّاقَةِ إِذَا دَعَاهَا فَقَالَ دَاهِ دَاهِ أَوْ دُهْ دُهْ لِتَجِيءَ إِلَى وَلَدِهَا

FASLU'R-RĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ج ه]

اَلرَّجْهُ [er-rech] (وَجْهٌ [vech] veznin-de) Bir nesneyi diş ile yapışıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: رَجَهَ الشَّيْءَ رَجْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَشَبَّثَ بِهِ بِأَسْنَانِهِ Ve sarsılıp ırgan-mak maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ رَجْهٌ أَيْ تَزَعْزُعٌ

اَلْإِرْجَاهُ [el-ircāh] (hemzenin kesriyle) Bir işi vaktinden teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَهَ الْأَمْرَ إِذَا أَخَّرَهُ عَنْ وَقْتِهِ Mütercim der ki bunun aslı ve faslına ve ihtilāf-ı kırāʾatine dāʾir Beyḍāvī'nin ﴿قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ﴾ kerīmesi tefsīrinde tahkīki olmakla mürācaʿat oluna.

[ر د ه]

اَلرَّدْهَةُ [er-redhet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Baʿzı bayır ve dağ sırtlarında ve kayalar-da olan halkī oyma çukura denir, cemʿi رِدْهٌ [redh] gelir hā'sız ve رِدَاهٌ [ridāh] gelir rā'nın kesriyle ve رُدَّهٌ [ruddeh] gelir, سُكَّرٌ [sukker] vezninde. Ve

رَدْهَةٌ [redhet] Huşūnetli sert tepe gibi tüm-seğe denir; cemʿi رَدَهٌ [redeh] gelir fetha-teynle. Ve etrāfında olan hānelerden bü-yük olan hāneye denir. Ve su içre olan kayaya denir. Ve kar suyuna denir. Ve cā-be-cā salkım saçak olmuş köhne libāsa de-nir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ رَدْهَةٌ أَيْ ثَوْبٌ خَلَقٌ مُسَلْسَلٌ Ve Bişr b. Ebī Ḥāzim nām kimsenin med-feni olan yerin ismidir.

اَلرَّدْهُ [er-redh] (rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir kimseye taş atmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَهَهُ بِحَجَرٍ رَدْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve evi büyük yapmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَهَ الْبَيْتَ إِذَا عَظَّمَهُ وَكَبَّرَهُ

FASLU'Ẕ-ẒĀLİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ م ه]

اَلذَّمَهُ [eẕ-ẕemeh] (fethateynle) Mühme-le olan دَمَهٌ [demeh] kelimesinin cemīʿ maʿnālarında mürādiftir.

[ذ ه ه]

اَلذَّهُ [ez-ẕehh] (ẕāl'ın fethi ve hā'nın teşdīdiyle) Zekā-i kalb ve şiddet-i fıtnat maʿnāsınadır; tekūlu: عَجِبْتُ مِنْ ذَهِّ ذِهْنِهِ أَيْ ذَكَاءِ قَلْبِهِ وَشِدَّةِ فِطْنَتِهِ

Ve bir kimse sāʾirlere kerem ve şecāʿat makūlesi evsāfla ululanıp ʿālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَهَ فُلَانٌ إِذَا سَادَ الْقَوْمَ بِشَجَاعَةٍ وَكَرَمٍ وَنَحْوِهِمَا

اَلرَّدِهُ [er-redih] (خَجِلٌ [ḫacil] vezninde) Şol sulb ve metīn lecūc ve mutaʿassıb adama denir ki bir kimseye bir vechle maglūb olmaz ola; yukālu: رَجُلٌ رَدِهٌ أَيْ صُلْبٌ مَتِينٌ لَجُوجٌ لَا يُغْلَبُ

[ر ف ه]

اَلرَّفَاهَةُ [er-refāhet] (سَفَاهَةٌ [sefāhet] veznınde) ve

اَلرَّفَاهِيَةُ [er-refāhiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) ve

اَلرُّفْهِنِيَةُ [er-rufehniyet] (بُلَهْنِيَةٌ [bulehniyet] vezninde) Vech-i maʿāş ve siʿat ve sühūlet ve huzūr ve letāfet üzere olmağa denir; yukālu: هُوَ فِي رَفَاهَةٍ وَرَفَاهِيَةٍ وَرُفْهِنِيَةٍ مِنَ الْعَيْشِ وَهُوَ رَغَدُ الْخِصْبِ وَلِينُ الْعَيْشِ Ve

رَفَاهَةٌ [refāhet] ve

رَفَاهِيَةٌ [refāhiyet] Masdar olurlar; yukālu: رَفُهَ عَيْشُهُ رَفَاهَةً وَرَفَاهِيَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا رَغَدَ وَلَانَ وَأَخْصَبَ

اَلرَّفِيهُ [er-refīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلرَّافِهُ [er-rāfih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Maʿāşı sehl ve vāsiʿ olan adama denir.

اَلرَّفْهَانُ [er-refhān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznınde) ve

اَلْمُتَرَفِّهُ [el-mutereffih] (مُتَعَظِّمٌ [muteʿaẓẓim] vezninde) Niʿmet ve vüsʿat-i maʿīşete mazhar olmakla dāʾimā huzūr ve āsāyiş üzere olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَفْهَانُ وَمُتَرَفِّهٌ أَيْ مُسْتَرِيحٌ مُتَنَعِّمٌ

اَلْإِرْفَاهُ [el-irfāh] (hemzenin kesriyle) Bir adamı refāh ve rāhata mazhar kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْفَهَهُمُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُمْ رُفَهَاءَ Ve develeri kendilerinin diledikleri vaktte suya götürmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْفَهْتُ الْإِبِلَ أَيْ أَوْرَدْتُهَا مَتَى شَاءَتْ Ve bir adamın māşiyeleri hāhiş-kār oldukları vaktte suya gelir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْفَهَ الْقَوْمُ إِذَا أَرْفَهَتْ مَاشِيَتُهُمْ Ve devābb ve mevāşī suya karīb mahalde eğlenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْفَهَ الْمَالُ إِذَا أَقَامَ قَرِيبًا مِنَ الْمَاءِ Ve bir adam her gün saçına ve sakalına dühn sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْفَهَ الرَّجُلُ إِذَا ادَّهَنَ كُلَّ يَوْمٍ Ve dāʾimā nefīs etʿime ve eşribe ekl ve tenāvül eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْفَهَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ النَّعِيمِ Ve rāhat ve huzūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْفَهَ فُلَانٌ إِذَا اسْتَرَاحَ

اَلتَّرْفِيهُ [et-terfīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamı nizām-ı hāl ve refāh ve huzūra nāʾil kılmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّهَهُمُ اللهُ بِمَعْنَى أَرْفَهَهُمْ Ve bir adam develeri hāhiş-ger oldukları hīnde suya götürmek maʿnāsınadır, إِرْفَاهٌ [irfāh] gibi; tekūlu: رَفَّهْتُ الْإِبِلَ بِمَعْنَى أَرْفَهْتُهَا Ve bir adama bir husūsta mehl vermekle tenfīs ve tefrīh eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: رَفِّهْ عَنِّي أَيْ نَفِّسْ يَعْنِي كُنْتُ فِي ضِيقٍ فَنَفَّسَ عَنِّي

اَلرَّفْهُ [er-refh] (rā'nın fethiyle ve kesriyle) ve

اَلرُّفُوهُ [er-rufūh] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir adamın dirliği nerm ve sehl ve vāsiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَهَ الرَّجُلُ رَفْهًا وَرُفُوهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَانَ عَيْشُهُ Ve develer her gün diledikleri vaktte suya gelmek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَهَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَرَدَتِ الْمَاءَ مَتَى شَاءَتْ

اَلرَّوَافِهُ [er-revāfih] (رَوَائِحُ [revāʾiḥ] veznınde) Her gün istedikleri vaktte suya gelir olan develere denir; müfredi رَافِهَةٌ [rāfihet] tir.

اَلْإِسْتِرْفَاهُ [el-istirfāh] Bu dahi rāhat ve huzūr üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْفَهَ الرَّجُلُ عِنْدَنَا أَيِ اسْتَرَاحَ

اَلرُّفَهُ [er-rufeh] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Samana denir, تِبْنٌ [tibn] maʿnāsına.

اَلرِّفْهُ [er-rifh] (rā'nın kesriyle) Hurde hurmā ağaçlarına denir.

اَلرَّفَهَةُ [er-refehet] (fetehātla) Reʾfet ve merhamet maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ رَفَهَةٌ أَيْ رَأْفَةٌ ve minhu yukālu: هُوَ رَافِهٌ بِهِ أَيْ رَاحِمٌ

اَلرَّافِهَةُ [er-rāfihet] Mesāfesi karīb olmakla esnā-yı seferde āhestece yürünen geceye vasf olur; yukālu: لَيْلَةٌ رَافِهَةٌ وَلَيَالٍ رَوَافِهُ أَيْ لَيِّنَةُ السَّيْرِ Bu terkīb ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ﴾ kerīmesi kabīlindendir ki isnād-ı mecāzīdir.

[ر ه ر ه]

اَلرَّهْرَهَةُ [er-rehrehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Beşerenin ve sāʾir nesnenin rengi hüsn-i revnak ve letāfetle mevc ve lemeʿān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فِي لَوْنِ بَشَرَتِهِ رَهْرَهَةٌ وَهُوَ حُسْنُ بَصِيصِ لَوْنِ الْبَشَرَةِ وَنَحْوِهِ Ve cūd ve keremden nāşī māʾide-i taʿāmı tevsīʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَهْرَهَ فُلَانٌ مَائِدَتَهُ إِذَا وَسَّعَهَا كَرَمًا

اَلتَّرَهْرُهُ [et-terehruh] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bir adamın bedeni terlikten ve perveriş ve nezāketten berg-i semen gibi beyāz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَهْرَهَ جِسْمُهُ إِذَا ابْيَضَّ مِنَ النِّعْمَةِ Ve beyābānda serāb peyderpey lemeʿān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَهْرَهَ السَّرَابُ إِذَا تَتَابَعَ لَمَعَانُهُ

اَلرَّهْرَاهُ [er-rehrāh] (رَحْرَاحٌ [raḥrāḥ] vezninde) ve

اَلرُّهْرُوهُ [er-ruhrūh] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ve

اَلرَّهْرَهُ [er-rehreh] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Berg-i semen gibi ter ü tāze ve beyāz olan bedene denir; yukālu: جِسْمٌ رَهْرَاهٌ وَرُهْرُوهٌ وَرَهْرَهٌ أَيْ نَاعِمٌ أَبْيَضُ Ve

رَهٌّ [rehh] (rā'nın fethi ve hā'nın teşdīdiyle) ve

رَهْرَهٌ [rehreh] ve

رَهْرَاهٌ [rehrāh] Dibi çukur olmayan yayvan leğene denir; yukālu: طَسْتٌ رَهٌّ وَرَهْرَهٌ وَرَهْرَاهٌ أَيْ وَاسِعٌ قَرِيبُ الْقَعْرِ

[ر و ه]

اَلرَّوْهُ [er-revh] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلرُّوَاهُ [er-ruvāh] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Su yer yüzünde beri öte oynayıp çalkanmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاهَ الْمَاءُ رَوْهًا وَرُوَاهًا إِذَا اضْطَرَبَ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ ve yukālu: مَا أَعْجَبَ رُوَاهُ الْمَاءِ أَيِ اضْطِرَابُهُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

[ر ي ه]

اَلرَّيْهُ [er-reyh] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Beri öte olta çalmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاهَ الرَّجُلُ يَرِيهُ رَيْهًا إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ

اَلتَّرَيُّهُ [et-tereyyuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bādiyede serāb beri öte yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَيَّهَ السَّرَابُ إِذَا تَرَيَّعَ

اَلْمُرَيَّهُ [el-mureyyeh] (مُحَمَّدٌ [muḥammed] vezninde) مُرَيَّعٌ [mureyyaʿ] maʿnāsınadır ki beri öte yaldırayan serāba denir.

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ل ه]

اَلزَّلْهُ [ez-zelh] (zāy'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Çiçeklerin hüsn ü revnakına ve tāb u tarāvetine denir; yukālu: فِي الرَّيْحَانِ زَلْهٌ لَطِيفٌ وَهُوَ نَوْرُهُ وَحُسْنُهُ Ve kuyu ağzında olan büyük taşa denir ki su çeken kimse onun üzerine basıp durur. Ve tahayyür maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ زَلْهٌ أَيْ تَحَيُّرٌ

اَلزَّلَهُ [ez-zeleh] (fethateynle) Nefs-i nātıkaya ᶜārız olan sıkıntıya ve gam ve tasaya denir; tekūlu: أَخَذَنِي زَلَهٌ وَهُوَ مَا يَصِلُ إِلَى النَّفْسِ مِنْ غَمٍّ وَهَمٍّ

[ز م ه]

اَلزَّمَهُ [ez-zemeh] (fethateynle) ذَمَهٌ [ẕemeh] kelimesinde lügattir ki zikr olundu.

[ز و ه]

زَاهُ [Zāh] (جَاهٌ [cāh] vezninde) Neysābūr kurbünde bir karyedir.

[ز ه ز ه]

اَلزَّهْزَاهُ [ez-zehzāh] (سَلْسَالٌ [selsāl] veznin-de) Hüsn-i manzara ve melāhat ve letāfete mālik olmayarak edā ve reftār üzere olan yakışıksıza denir; yukālu: هُوَ زَهْزَاهٌ أَيْ مُخْتَالٌ فِي غَيْرِ مَزْأَةٍ

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب ه]

اَلسَّبَهُ [es-sebeh] (fethateynle) Pek pīrlikten nāşī müdrike muhtel olmakla ᶜakl ve idrāk zāᵓil olmak maᶜnāsınadır.

اَلْمَسْبُوهُ [el-mesbūh] ve

اَلْمُسَبَّهُ [el-musebbeh] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Pek pīrlikten ᶜakl ve idrāki zāᵓil olmuş fertūt kocaya denir; yukālu: سُبِهَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ وَسَبَهَ فَهُوَ مَسْبُوهٌ وَمُسَبَّهٌ أَيْ ذَاهِبُ الْعَقْلِ مِنَ الْهَرَمِ Ve

مَسَبَّهٌ [musebbeh] Talākat-ı lisān sāhibi sühanver adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُسَبَّهٌ أَيْ طَلِيقُ اللِّسَانِ

اَلسَّبَاهِيُ [es-sebāhiyu] (ثَمَانِيُ [ṯemāniyu] vezninde) Bu dahi pīrlikten ᶜakl ve şuᶜūru zāᵓil fertūt kocaya denir; yukālu: شَيْخٌ سَبَاهٍ أَيْ ذَاهِبُ الْعَقْلِ مِنَ الْهَرَمِ Ve سَبَاهِيَةٌ [sebāhiyet] maᶜnāsınadır. Ve

سَبَاهٌ [sebāh] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Pek güm-rāh adama denir, مُضَلَّلٌ [muḍallel] maᶜnāsına.

اَلسَّبِهُ [es-sebih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلسَّبَاهِيُ [es-sebāhiyu] (يَمَانِيُ [yemāniyu] vezninde) ve

اَلسَّبَاهِيَةُ [es-sebāhiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Mütekebbir kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ سَبِهٌ وَسَبَاهٍ وَسَبَاهِيَةٌ أَيْ مُتَكَبِّرٌ

اَلسُّبَاهُ [es-subāh] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Sekte ᶜilletine denir ki insāna ᶜārız olur; yukālu: أَصَابَهُ السَّبَاهُ أَيِ السَّكْتَةُ Bu ᶜillet etıbbānın سُبَاتٌ [subāt] dedikleri olacaktır, lākin kütüb-i tıbbiyyede سُبَاتٌ [subāt] ile سَكْتَةٌ [sektet]i fark eylemişlerdir,

fe'l-yurācaᶜ.

[س ت ه]

اَلسَّتَهُ [es-seteh] (sīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla ve fethiyle) إِسْتٌ [ist] maᶜnāsınadır ki dübüre denir; semi أَسْتَاهٌ [estāh] gelir. Şārih der ki إِسْتٌ [ist] lafzının aslı سَتَهٌ [seteh] idi, musaggarı سُتَيْهٌ [suteyh] tir. Ve tekūlu'l-ᶜArab: كَانَ ذَلِكَ عَلَى اسْتِ الدَّهْرِ أَيْ عَلَى وَجْهِهِ Yaᶜnī "Ez-kadīm zamān öylece olup gelmektedir." Burada وَجْهٌ [vech] kıdemden kināyedir ki zamānın ensesinden yaᶜnī ötesinden beri öyle demektir. Ve kavluhum: يَا ابْنَ اسْتِهَا كِنَايَةٌ عَنْ إِحْمَاضِ أَبِيهِ أُمَّهُ Yaᶜnī bir adamın anasını pederi dübüründen tasarruf eylediğinden kinayedir ki edāt-ı sebb ü akzārdır. Ve "Filānı fakīr ve bī-nevā bırakıp geldim" diyecek yerde تَرَكْتُهُ بِاسْتِ الْأَرْضِ derler. Ve "Senin için ᶜavn ve yāver yoktur" diyecek yerde مَا لَكَ اسْتٌ مَعَ اسْتِكَ derler, مَا لَكَ ظَهْرٌ terkībi gibi. Ve "Filāndan katᶜā hoşlanmadığım kerīheye uğradım" diyecek yerde لَقِيتُ مِنْهُ اسْتَ الْكَلْبَةِ derler. Ve bir cemāᶜatin ᶜaczinden kinaye edip أَنْتُمْ أَضْيَقُ اسْتًا مِنْ أَنْ تَفْعَلُوهُ derler.

اَلسَّهُ [es-seh] (sīn'in fethi ve zammı ve hā'nın tahfīfiyle) İnsānın kıçına denir, عَجُزٌ [ᶜacuz] maᶜnāsına ki Fārisīde surūn denir; ᶜalā-kalvin halka-i dübürüne denir. *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre bunun aslı yine سَتَهٌ [seteh] idi, tāʾ hazf olundu. Ve baᶜzen hā'yı hazf edip سَتٌ [set] derler. Ve bunlar يَدٌ ve دَمٌ iᶜrābıyla muᶜrab olurlar. Ve baᶜzılar ᶜindinde vasl hālinde tā-i fevkiyye ile ve vakf hālinde hāʾ ile telaffuz olunur.

اَلسَّتَهُ [es-seteh] (fethateynle) İnsānın makᶜadı kemiğine denir.

اَلْأَسْتَهُ [el-esteh] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلسُّتَاهِيُّ [es-sutāhiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) vezninde) Kıçı büyük adama denir. أَسْتَهُ [esteh] kelimesinin cemᶜi سُتُهٌ [sutuh] gelir, كُتُبٌ [kutub] vezninde ve سُتْهَانٌ [suthān] gelir, عُثْمَانُ [ᶜuṯmān] veznin-de. Ve lūṭīye ıtlāk olunur.

اَلسَّتِهُ [es-setih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلسُّتْهُمُ [es-suthum] (زُرْقُمٌ [zurḳum] veznin-de) Bunlar da lūṭīye denir; yukālu: رَجُلٌ أَسْتَهُ وَسُتَاهِيٌّ وَسَتِهٌ وَسُتْهُمٌ أَيْ طَالِبُ الْإِسْتِ

اَلسَّتْهُ [es-seth] (sīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir adamın ardına düşüp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَتَهَهُ سَتْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَبِعَهُ مِنْ خَلْفِهِ Ve bir adamın makᶜadına vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَتَهَهُ إِذَا ضَرَبَ اسْتَهُ

اَلسَّيْتَهِيُّ [es-seytehiyy] (حَيْدَرِيٌّ [ḥayderiyy] vezninde) Dāʾimā nāsın en gerisinde gider olan adama denir; yukālu: هُوَ سَيْتَهِيٌّ إِذَا كَانَ يَمْشِي آخِرَ الْقَوْمِ أَبَدًا

[س ف ه]

اَلسَّفَهُ [es-sefeh] (fethateynle) ve

اَلسَّفَاهُ [es-sefāh] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلسَّفَاهَةُ [es-sefāhet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ᶜAkl ve idrāk hafīf olmak; ᶜalā-kavlin nakīzidir ki ᶜakl ve idrāktan bī-behre olmaktan ᶜibārettir yāhūd cehl ve nādānī maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ سَفَهٌ وَسَفَاهٌ وَسَفَاهَةٌ أَيْ خِفَّةُ الْحِلْمِ أَوْ نَقِيضُهُ أَوِ الْجَهْلُ Ve bunlar masdar olurlar, sefīh olmak maᶜnāsına; yukālu: سَفِهَ الرَّجُلُ سَفَهًا وَسَفَاهًا وَسَفَاهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ سَفِيهٌ Ve yukālu: سَفِهَ نَفْسَهُ وَرَأْيَهُ مُثَلَّثَةً يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى السَّفَهِ أَوْ نَسَبَهُ إِلَى السَّفَهِ أَوْ أَهْلَكَهُ Yaᶜnī filān filānı sefāhete uğrattı yāhūd sefāhete nisbet eyledi.

Şārih der ki burada müʾellif müsāmaha eylemiştir, zīrā misāl-i mezbūr müteᶜaddī olmakla bāb-ı hāmisten vārid olmaz, zīrā سَفِهَ نَفْسَهُ ve رَأْيَهُ mefᶜūl ve zamīrler şahs-ı āhere rāciᶜdir. Ve Ṣaᶜleb ve Muberred ᶜindlerinde bāb-ı rābiᶜden müteᶜaddī ve hāmisten lāzımdır. Ve ᶜArabların سَفِهَ نَفْسَهُ وَرَأْيَهُ kavlleri ki رَشِدَ أَمْرَهُ ve غَبِنَ رَأْيَهُ ve بَطِرَ عَيْشَهُ ve أَلِمَ بَطْنَهُ gibi; zamīr meselā Zeyd'e rāciᶜdir, aslı سَفِهَتْ نَفْسُ زَيْدٍ ve رَشِدَ أَمْرُ زَيْدٍ idi, vaktā ki fiᶜl tahvīl olunup زَيْدٌ [zeyd]e sıfat kılındı ise mā-baᶜdleri mansūb oldu, fiᶜl onların üzerine vākiᶜ olduğu için, zīrā bu sürette تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] bābından سَفَّهَ نَفْسَهُ hükmünde olmuştur. Ve bu Başriyyūn ve Kisāʾī mezhebidir. Ve bunların ᶜindinde mansūb-ı mezkūrun takaddümü cāʾizdir.

Ve Ferrāʾ dedi ki vaktā ki fiᶜl نَفْسٌ [nefs]ten sāhibine tahvīl olundukta mā-baᶜdi müfessir mecrāsına cārī oldu, tā ki sefāhet onda olduğuna delālet eyleye. Ve bunun hükmü سَفِهَ زَيْدٌ نَفْسًا demek idi, zīrā müfessir nekre olur, lākin bu izāfeti terk olunup nekre gibi mansūb ile terk olundu, nekreye teşbīhen. Ve ᶜinde'l-Ferrāʾ bunun takdīmi cāʾiz değildir, zīrā müfessir takdīm olunmaz. Ve vech-i mezkūr üzere bāb-ı hāmisten hemān sefīh olmak maᶜnāsına olup ve سَفِهَ نَفْسَهُ وَرَأْيَهُ kavllerinde bāb-ı evvel ve rābiᶜa münhasır olmakla müʾellifin teslīs ᶜunvānı mevkiᶜ-i müsamahadır.

Lākin *Keşşāf*'ın ﴿وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ﴾ kerīmesinde hulāsa-i makālına göre سَفِهَ kelimesi müteᶜaddīdir, istihkār ve istihfāf maᶜnāsınadır ki millet-i İbrāhīmiyye'den ᶜākıl olan iᶜrāz eylemez belki nefsine ihānet ve tahkīr eden iᶜrāz eder demektir. Ve baᶜzılar ᶜindinde cehl maᶜnāsını mutazammın olmakla onun gibi müteᶜaddī oldu, pes سَفِهَ نَفْسَهُ kavli ᶜaklı hafīf olduğundan nefsini bilmedi demek olur. Ve baᶜzılar ᶜindinde lāzımdır. Ve سَفِهَ نَفْسَهُ kavli şüzūz üzere temeyyüzdür, zīrā maᶜrifedir, nekre olmak ekserdir. Ve ᶜinde'l-baᶜz nezᶜ-i ḫāfiḍ üzere mansūbdur, سَفِهَ فِي نَفْسِهِ takdīrinde. Ve işbu سَفَهٌ [sefeh] ve سَفَاهَةٌ [sefāhet] māddesi asl bedende olan hafīfliğe denir, baᶜdehu noksān-ı ᶜakl sebebiyle nefs-i insānīde olan hiffette istiᶜmāl olundu. İntehā. Ve

سَفَهٌ [sefeh] ve

سَفَاهَةٌ [sefāhet] Mızrak dürtülen zahmdan kan çabuk zuhūr eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: سَفِهَتِ الطَّعْنَةُ إِذَا أَسْرَعَ مِنْهُ الدَّمُ وَخَفَّ Ve meşrūbu çok içip lākin kanmayıp öylece kalmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: سَفِهَ الشَّرَابَ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ فَلَمْ يَرْوَ Ve bilmemek, cehālet maᶜnāsına müstaᶜmeldir, niteki evvel-i māddede terdīd ile zikr olundu. Ve bu maᶜnāda ancak عَلَى ile sılalanır, gūyā ki cehāletten nāşī nesne üzere sefāhet etmiş olur yāhūd sefāhet-i ᶜaklı sebebiyle o nesne üzere cehāletle rükūb ve istīlā etmiş olur; yukālu: سَفِهَ عَلَيْنَا وَسَفُهَ سَفْهًا وَسَفَاهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا جَهِلَ Ve meşrūbu karārdan hāric içmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: سَفِهَ الشَّرَابَ سَفْهًا إِذَا أَسْرَفَ فِيهِ Ve bir nesne ile meşgūl kılınmak yāhūd bir nesneye iştigāl eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: سَفِهْتُ وَسَفَهْتُ سَفْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ أَيْ شَغَلْتُ أَوْ تَشَغَّلْتُ Ve bir adam kendi hissesini unutmak maᶜnāsınadır; tekūlu: سَفَهْتُ نَصِيبِي إِذَا نَسِيتَهُ

اَلتَّسَافُهُ [et-tesāfuh] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznide) Bu dahi bilmemek, cehl maᶜnāsınadır; yukālu: تَسَافَهَ زَيْدٌ إِذَا جَهِلَ

اَلسَّفِيهُ [es-sefīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, sebük-magz ve hafīfü'l-ᶜakl adama denir. Ve cāhil ve nādāna ıtlāk olunur; cemᶜi سُفَهَاءُ [sufehāᵓ] gelir ve سِفَاهٌ [sifāh] gelir sīn'in kesriyle. Müᵓennesi سَفِيهَةٌ [sefīhet]tir; cemᶜi سَفِيهَاتٌ [sefīhāt] ve سَفَائِهُ [sefāᵓih] gelir ve سُفَّهٌ [suffeh] gelir, رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde ve سِفَاهٌ [sifāh] gelir sīn'in kesriyle. Ve

سَفِيهٌ [sefīh] İyice nesc olunmamış gevşek beze vasf olur; yukālu: ثَوْبٌ سَفِيهٌ أَيْ لَهْلَهٌ ve زِمَامٌ سَفِيهٌ أَيْ مُضْطَرِبٌ ve yukālu: نَاقَةٌ سَفِيهُ الزِّمَامِ أَيْ مُضْطَرِبَتُهُ

اَلتَّسْفِيهُ [et-tesfīh] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adamı sefīh kılmak yāhūd sefīhtir demek maᶜnāsınadır; yukālu: سَفَّهَ فُلَانًا إِذَا جَعَلَهُ سَفِيهًا أَوْ نَسَبَهُ إِلَى السَّفَهِ

اَلتَّسَفُّهُ [et-teseffuh] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir adamı hīle ve hudᶜa ile aldayıp mālını almak maᶜnāsınadır; yukālu: تَسَفَّهَ فُلَانًا عَنْ مَالِهِ إِذَا خَدَعَهُ عَنْهُ Ve yel ağacın dallarını eğmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَسَفَّهَتِ الرِّيحُ الْغُصُونَ إِذَا أَمَالَتْهَا

اَلْمُسَافَهَةُ [el-musāfehet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Sövüşmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَافَهَهُ إِذَا شَاتَمَهُ ve minhu'l-meselu: "سَفِيهٌ لَمْ يَجِدْ مُسَافِهًا" Ve şarāb küpünü yanına koyup dem-be-dem ondan içmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: سَافَهَ الدَّنَّ إِذَا قَاعَدَهُ فَشَرِبَ مِنْهُ سَاعَةً بَعْدَ سَاعَةٍ Ve şürbde haddi tecāvüz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: سَافَهَ الشُّرْبَ إِذَا أَسْرَفَ فِيهِ Ve davar seyr-i şedīd ile muttasıl yolda gitmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: سَافَهَتِ النَّاقَةُ الطَّرِيقَ إِذَا لَازَمَتْهُ بِسَيْرٍ شَدِيدٍ

اَلسَّفْهُ [es-sefh] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir adama مُسَافَهَةٌ [musāfehet] bābında gālib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَفَهَ صَاحِبَهُ سَفْهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَبَهُ فِي الْمُسَافَهَةِ Ve bir adamı sefīh kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَفِهَهُ سَفْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَعَلَهُ سَفِيهًا

اَلْمَسْفَهَةُ [el-mesfehet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Çok su içmeğe müᵓeddī olan taᶜāma denir; yukālu: طَعَامٌ مَسْفَهَةٌ أَيْ يَبْعَثُ عَلَى كَثْرَةِ شُرْبِ الْمَاءِ

اَلْمُسْفَهُ [el-musfeh] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Su ile memlū olan dereye denir; yukālu: وَادٍ مُسْفَهٌ أَيْ مَمْلُوءٌ

[س م ه]

اَلسُّمُوهُ [es-sumūh] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Seğirtmekte katᶜā yorulmak bilmeyip bir düzeye yel gibi koşup gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَمَهَ الْفَرَسُ سُمُوهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَرَى جَرْيًا لَا يَعْرِفُ الْإِعْيَاءَ Ve medhūş ve müteheyyir olmak maᶜnāsınadır ki seme olmak taᶜbīr olunur; zāhiren lisānımızda seme bundandır; yukālu: سَمَهَ الرَّجُلُ إِذَا دُهِشَ

اَلسَّامِهُ [es-sāmih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Seğirtmekten aslā taᶜab ve fütūr gelmez olan hayvāna denir; cemᶜi سُمَّهٌ [summeh] gelir, رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde.

اَلسُّمَّهَى [es-summehā] (sīn'in zammı ve mīm-i müşeddedenin fethi ve elifin kasrıyla) Havāya denir ki ᶜanāsırdandır. Ve güneşin şuᶜāᶜında havāda iplik iplik tahayyül olunan nesneye denir, مُخَاطُ الشَّيْطَانِ [muḫāṭu'ş-şeyṭān] maᶜnāsına ki şeytān örümceği taᶜbīr olunur. Ve kezib ve dürūg maᶜnāsınadır. Ve beyhūde ve bātıl nesneye denir; ve minhu yukālu: ذَهَبَتْ إِبِلُهُ السُّمَّهَى إِذَا تَفَرَّقَتْ فِي كُلِّ وَجْهٍ Yaᶜnī "Develer tārümār olup her biri bir tarafa gitti."

اَلسُّمَيْهَاءُ [es-sumeyhāᵓ] (musaggar bünyesiyle) Bu dahi havāya denir.

اَلسُّمَيْهَى [es-summeyhā] (musaggar bünye-

siyle ve mīm'in teşdīd ve tahfīfiyle) ve

اَلسُّمَّيْهَاءُ [es-summeyhāʾ] (kezālik teşdīd ve tahfīfle) Bunlar da kezib ve beyhūde ve bātıla denir.

اَلسُّمَّهُ [es-summeh] (سُكَّرٌ [sukker] veznin-de) Bu dahi kezib ve bātıl nesneye denir. Ve سُمَّهٌ [summeh] سَامِهٌ [sāmih] lafzından cemʿ olur, salma olmakla etrāfa perākende olan develere denir.

اَلسُّمَّهُ [es-summeh] (سُكَّرٌ [sukker] veznin-de) Sofra tarzında nesnedir ki hurmā yap-rağından nesc olunur, Terākime lisānında tepir taʿbīr olunur ki tabla şeklinde olur.

اَلتَّسْمِيهُ [et-tesmīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Deveyi salma ve müseyyeb kılmak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّهَ الْإِبِلَ إِذَا أَهْمَلَهَ

اَلْمُسَمَّهُ [el-musemmeh] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ʿAkl ve şuʿūru zāʾil olmuş seme kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُسَمَّهُ الْعَقْلِ أَيْ ذَاهِبُهُ

[س ن ه]

اَلسَّنَةُ [es-senet] (sīn'in ve nūn'un fethiyle) Yıla denir, عَامٌ [ʿām] maʿnāsına ki Fārisīde sāl derler; cemʿi سِنُونَ [sinūn] gelir ki cemʿ-i müzekker-i sālimdir ve سَنَهَاتٌ [senehāt] ve سَنَوَاتٌ [senevāt] gelir fetehātla.

Şārih der ki bunda iki kavl vardır: biri kavl hāʾīdir ki aslı سَنَهٌ [seneh]tir ve biri vāvīdir ki aslı سَنَوَهٌ [seneveh]tir; سَنَهَاتٌ [senehāt] hāʾīnin ve سَنَوَاتٌ [senevāt] vāvīnin cem-dir, niteki müʾellif muʿtell bābında dahi resm eylemiştir. Ve bu makūle gayr-i ʿākıl cebren li-noksāni'l-lafz cemʿ-i ʿākıl ile cemʿlenir. Ve sūre-i Kehf tefsīrinde ona müteʿallik kelām-ı nefīs olmakla mürācaʿat oluna. Ve

سَنَةٌ [senet] Kuraklığa ve kıtlığa ıtlāk olu-nur, yaʿnī onda gālib-i istiʿmāldır; دَابَّةٌ [dābbet] fereste ve مَالٌ [māl] devede gālib olduğu gibi. Bunun da cemʿi سِنِينَ [sinīn] ve سَنَوَاتٌ [senevāt] gelir. Aʿrāb kaht ve cedb olan seneyi çok zikr edip belki ʿind-lerinde tārīh ʿadd etmeleriyle istiʿmāl gālib olmuştur; yukālu: وَقَعُوا فِي سَنَةٍ أَيْ جَدْبٍ Ve kurak yere ıtlāk olunur; yukālu: أَقَامُوا فِي سَنَةٍ أَيْ أَرْضٍ مُجْدِبَةٍ

اَلسُّنَيْهُ [es-suneyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) سَنَهٌ [senet]in musaggarıdır, taʿzīm için müstaʿmeldir; cemʿi سُنَيَّاتٌ [suneyyāt] gelir yā-yı müşeddede ile; yukālu: وَقَعُوا فِي السُّنَيَّاتِ الْبِيضِ Şārih der ki bu cemʿ vāvīnin cemʿidir, vāv yā'ya kalb olunmuştur; hāʾīnin cemʿi سُنَيْهَاتٌ [suneyhāt] gelir, pek kıtlık ve kurak senelere ıtlāk olunur; وَالسُّنَيَّاتُ الْبِيضُ هِيَ سَنَوَاتٌ اِشْتَدَدْنَ عَلَى أَهْلِ الْمَدِينَةِ Kaht-ı Yūsuf gibi birkaç sene şedīd kıtlık olmuştu.

اَلْمُسَانَهَةُ [el-musānehet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلسِّنَاهُ [es-sināh] (قِتَالٌ [ḳıtāl] vezninde) Yıl-lık ile muʿāmele eylemek maʿnāsınadır, hizmet-kārı yıllık pazarıyla tutmak gibi; yukālu: سَانَهَهُ مُسَانَهَةً وَسِنَاهًا إِذَا عَامَلَهُ بِالسَّنَةِ وَكَذَا يُقَالُ سَانَاهُ مُسَانَاةً İkinci vāvī kavline mebnīdir. Ve ağaç kısmı bir sene meyve verip bir sene vermez olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَانَهَتِ النَّخْلَةُ إِذَا حَمَلَتْ سَنَةً دُونَ سَنَةٍ

اَلسَّنْهَاءُ [es-senhāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bir sene meyve tutup bir sene tutmaz olan hurmā ağacına denir.

اَلتَّسَنُّهُ [et-tesennuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Ekmek ve sāʾir nesne küflenip çiçeklenmek maʿnāsınadır ki ekserī çok durmaktan olur. Asl bir nesnenin üzerin-den yıl geçip yıllamak maʿnāsına olmak-

la tagayyür ve tekerrücü müstelzimdir; yukālu: تَسَنَّهَ الْخُبْزُ وَغَيْرُهُ إِذَا تَكَرَّجَ

اَلسَّنِهُ [es-senih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Üzerinden yıllar geçmiş nesneye denir ki yıllamış taʿbīr olunur; yukālu: طَعَامٌ سَنِهٌ أَيْ أَتَتْ عَلَيْهِ السِّنُونَ

اَلْمُتَسَنِّهُ [el-mutesennih] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Küflenip çiçeklenmiş nesneye denir; yukālu: خُبْزٌ مُتَسَنِّهٌ أَيْ مُتَكَرِّجٌ

[س ه ن س ه]

سِهُنْسَاهُ [sihunsāh] (sīn'in kesri ve hā'nın zammıyla) ve

سِهِنْسَاهُ [sihinsāh] (kesreteynle ve ikisinde dahi hā-yı ahīrenin zammıyla ve kesriyle) En sonra maʿnāsınadır; tekūlu: إِفْعَلْ هَذَا سِهُنْسَاهُ وَسِهِنْسَاهُ أَيْ آخِرَ كُلِّ شَيْءٍ

[س و ه]

سُوهَايُ [Sūhāy] (sīn'in zammıyla) Arz-ı Mışr'da İḫmīm nāhiyesinde bir karyedir.

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUʿCEME

(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ه]

اَلشِّبْهُ [eş-şibh] (şīn'in kesriyle) ve

اَلشَّبَهُ [eş-şebeh] (fethateynle) ve

اَلشَّبِيهُ [eş-şebīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Misl ve nazīr maʿnāsınadır; cemʿleri أَشْبَاهٌ [eşbāh] gelir ve مَشَابِهُ [meşābih] gelir, مَحَاسِنُ [meḥāsin] gibi gayr-i kıyās üzere; yukālu: مَا لَهُ شِبْهٌ وَشَبَهٌ وَشَبِيهٌ أَيْ مِثْلٌ

اَلْمُشَابَهَةُ [el-muşābehet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْإِشْبَاهُ [el-işbāh] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye benzemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْبَهَهُ وَأَشْبَهَهُ إِذَا مَاثَلَهُ Ve ʿArabların filān zaʿīf ve ʿāciz oldu diyecek yerde أَشْبَهَ فُلَانٌ أُمَّهُ derler, ʿacz ve zaʿf maʿnāsına.

اَلتَّشَابُهُ [et-teşābuh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

اَلْإِشْتِبَاهُ [el-iştibāh] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Birbirine mültebis olmak derecede benzeyişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَابَهَا وَاشْتَبَهَا أَيْ أَشْبَهَ كُلٌّ مِنْهُمَا الْآخَرَ حَتَّى الْتَبَسَا

اَلتَّشْبِيهُ [et-teşbīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Benzetmek maʿnāsınadır; yukālu: شَبَّهَهُ إِيَّاهُ وَبِهِ إِذَا مَثَّلَهُ Ve telbīs ve tahlīt eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki bilinmez eylemekten ʿibārettir; yukālu: شُبِّهَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا لُبِّسَ عَلَيْهِ

اَلْمُشْتَبِهَةُ [el-muştebihet] (مُخْتَلِفَةٌ [muḫtelifet] vezninde) ve

اَلْمُشَبَّهَةُ [el-muşebbehet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Birbirine mültebis olmakla müşkil olan nesnelere denir; yukālu: أُمُورٌ مُشْتَبِهَةٌ وَمُشَبَّهَةٌ أَيْ مُشْكِلَةٌ يَعْنِي مُلْتَبِسَةٌ

بَعْضُهَا بَعْضًا

اَلشُّبْهَةُ [eş-şubhet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İltibās maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْرٌ فِيهِ شُبْهَةٌ أَيِ الْتِبَاسٌ Ve misl ve mānend maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ شُبْهَةٌ لَهُ أَيْ مِثْلٌ

اَلْمُتَشَابِهُ [el-muteşābih] (مُتَخَالِفٌ [muteḫālif] vezninde) مُحْكَمٌ [muḥkem] mukābilidir; ve minhu fi'l-Ḳurᵓān: اَلْمُحْكَمُ وَالْمُتَشَابِهُ Müᵓellif "ح،ك،م" māddesinde sūre-i muhkemeyi ve āyet-i muhkemeyi beyān eylemiştir.

Ve *Baṣāᵓir*'de hulāsa-i beyānı budur ki مُتَشَابِهٌ [muteşābih] şol kelime ve kelām-ı Ḳurᵓānīdir ki gayra müşābeheti sebebiyle tefsīri müşkil ola, o dahi yā lafz haysiyyetiyle yāhūd maᶜnā haysiyyetiyle olur. Ve ᶜinde'l-fukahāᵓ مُتَشَابِهٌ [muteşābih] zāhiri ve maksūdu münbiᵓ ve muᶜlim olmayan kelime ve kelāmdan ᶜibārettir. Ve bunun hakīkati budur ki āyāt-ı Ḳurᵓāniyye birbirine nisbetle üç sınftır: Biri mutlakan muhkemdir ve biri mutlakan müteşābihtir ve biri min vechin muhkem ve min vechin müteşābihtir. Ve مُتَشَابِهٌ [muteşābih] dahi üç darb üzeredir: Biri min ciheti'l-lafz ve biri min ciheti'l-maᶜnā ve biri min ciheti'l-lafz ve'l-maᶜnādır. Ve min ciheti'l-lafz olan iki nevᶜdir: Biri elfāz-ı müfredeye rāciᶜdir, yā garābeti cihetinden أَبٌّ kelimesi gibi yā müşāreket fi'l-lafz cihetinden يَدٌ ve عَيْنٌ gibi ve biri cümle-i kelām-ı mürekkebe rāciᶜdir. Bu dahi üç nevᶜdir: Biri ihtisār-ı kelāmdan nāşīdir; nahvu kavlihi taᶜālā: ﴿ألم﴾ ve ﴿ألمص﴾ ve nahvu kavlihi taᶜālā: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَى فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ﴾ Ve biri bast-ı kelāmdan nāşīdir; ke-kavlihi taᶜālā: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ﴾ Zīrā لَيْسَ مِثْلَهُ شَيْءٌ denilse murād sāmiᶜe azher olur. Ve biri nazm ve sevk-i kelāmdan nāşīdir; ke-kavlihi taᶜālā: ﴿أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا قَيِّمًا﴾ Zīrā الْكِتَابَ قَيِّمًا takdīrindedir. Ve min ciheti'l-maᶜnā olan müteşābih evsāf-ı ilāhiyye ve evsāf-ı rūz-i kıyāmettir, zīrā sıfāt-ı merkūme nüfūs-ı insāniyyede sūret-pezīr olmaz. Ve min ciheti'l-lafz ve'l-maᶜnā müteşābih beş günedir: Evvel kemmiyyet cihetindendir, ᶜumūm ve husūs gibi; sānī keyfiyyet cihetiyledir, vücūb ve nedb gibi; nahvu kavlihi taᶜālā: ﴿فَانْكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ﴾ Sālis zamān cihetiyledir, nāsih ve mensūh gibi; rābiᶜ mekān-ı nüzūl ve sebeb-i nüzūl gibi; hāmis bir fiᶜlin sıhhat ve fesādına meşrūt olan şart cihetiyledir, namāzın ve nikāhın şurūtu gibi. İntehā.

اَلشَّبَهُ [eş-şebeh] ve

اَلشَّبَهَانُ [eş-şebehān] (harekātla ve şīn'lerin kesriyle) Sarı bakıra denir, نُحَاسٌ أَصْفَرُ maᶜnāsına ki Türkīde pirinç taᶜbīr ettikleridir; cemᶜi أَشْبَاهٌ [eşbāh] gelir.

اَلشَّبَاهُ [eş-şebāh] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Tereye şebīh bir nebāttır.

اَلشَّبَهُ [eş-şebeh] ve

اَلشَّبَهَانُ [eş-şebehān] (fetehātla) Bir dikenli nebāt adıdır, kırmızı ve latīf çiçeği ve şehdānec tarzında dāneleri olur; haşerāt sokan adama tiryāk hükmündedir ve suᶜāle ve mesāneden taşları pāreleyip ihrāc eylemekte ve kabz husūsunda bī-ᶜadīldir.

اَلشُّبُهُ [eş-şubuh] (zammeteynle) Bir şecer yāhūd şecer-i ثُمَامٌ [ṯumām] ismidir yāhūd نَمَّامٌ [nemmām] ismidir ki marsama taᶜbīr olunan reyhāndır.

[ش د ه]

اَلشَّدْهُ [eş-şedh] (şīn'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yarmak maᶜnāsınadır; yukālu:

شَدَهَ رَأْسَهُ شَدْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَدَخَهُ Ve medhūş kılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَدَهَ فُلَانًا إِذَا أَدْهَشَهُ ve yukālu: شُدِهَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا دُهِشَ Ve meşgūl kılınmak maʿnāsınadır; yukālu: شُدِهَ فُلَانٌ أَيْ شُغِلَ Ve mütehayyir kılınmak maʿnāsınadır; yukālu: شُدِهَ الرَّجُلُ إِذَا حُيِّرَ

اَلْإِشْدَاهُ [el-işdāh] (hemzenin kesriyle) Bir adamı medhūş ve hayrān kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْدَهَهُ أَيْ أَدْهَشَهُ

اَلْمَشَادِهُ [el-meşādih] (mīm'in fethiyle) مَشْدَهَةٌ [meşdehet]in cemʿidir ki meşgale maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي مَشَادِهٍ أَيْ مَشَاغِلَ

اَلشَّدْهُ [eş-şedh] (şīn'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla ve fethiyle) İsmdir, dehşet ve şugl maʿnālarınadır.

اَلْإِنْشِدَاهُ [el-inşidāh] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْشَدَهَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ

اَلشُّدَاهُ [eş-şudāh] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İsmdir, hayret maʿnāsına.

[ش ر ه]

اَلشَّرَهُ [eş-şereh] (fethateynle) Bir adam bir nesneye pek düşkün harīs olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرِهَ الرَّجُلُ شَرَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلَبَ حِرْصُهُ

اَلشَّرِهُ [eş-şerih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلشَّرْهَانُ [eş-şerhān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Bir nesneye hırsı gālib adama denir; yukālu: هُوَ شَرِهٌ عَلَى الطَّعَامِ وَشَرْهَانُ أَيِ الْغَالِبُ الْحِرْصِ

إِهِيَا أَشَرَاهِيَا [ihyā eşerāhiyā] (evvelde hemzenin kesri ve hā'nın sükūnuyla ve sānîde hemzenin ve şīn'in fethiyle) Kelime-i Yūnāniyyedir, esmā-i hüsnādandır, اَلْأَزَلِيُّ الَّذِي لَمْ يَزَلْ maʿnāsınadır. Yūnānī olmak hasebiyle gerçi bu kitāb onun mevziʿ-i zikri değildir lākin nās galat edip ahbār-ı Yehūd zuʿmleri üzere "ehyā" derler hemzenin fethiyle ve "şerāhiyā" derler hemzenin iskātıyla.

[ش ف ه]

اَلشَّفْهُ [eş-şefh] (şīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir adamı meşgūl kılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَهَهُ شَفْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَغَلَهُ Ve suʾālde ibrām eylemekle mesʾūlün ʿanh olanın yanında bulunanı bi'l-cümle almak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَهَهُ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ فِي الْمَسْئَلَةِ حَتَّى أَنْفَدَ مَا عِنْدَهُ ve minhu yukālu: كَادَ الْعِيَالُ يَشْفَهُونَ مَالِي أَيْ يَفْنُونَهُ Burada baʿzı nüshalarda harf-i terdīd ile resm olunmakla bu iki maʿnā ihtilāfa mebnī olur, lākin şārih istiklāl nüshasını tercīh etmiştir. Ve

شَفْهٌ [şefh] Bir adamın dudağına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَهَهُ إِذَا ضَرَبَ شَفَتَهُ Ve taʿāmın ekl edenleri çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: شُفِهَ الطَّعَامُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا كَثُرَ آكِلُوهُ Ve bir adamın sāʾilleri kesīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَهَ زَيْدٌ إِذَا كَثُرَ سَائِلُوهُ ve yukālu: شَفَهَ الْمَالُ إِذَا كَثُرَ طَالِبُوهُ

اَلْمَشْفُوهُ [el-meşfūh] Şol kimsedir ki nāsın kendiden cerr ve suʾāli çok olmakla māmeleki kalmamış ola. Ve şol taʿāma ıtlāk olunur ki onda tenāvül eden çok ola; yukālu: طَعَامٌ مَشْفُوهٌ إِذَا كَثُرَتْ عَلَيْهِ الْأَيْدِي Ve kalīl olan nesneye denir; yukālu: أَمْوَالُنَا مَشْفُوهَةٌ أَيْ قَلِيلَةٌ

اَلشَّفَهُ [eş-şefeh] (şīn'in fethi ve kesri ve fā'nın fethiyle) İnsānın dudağına denir, aslı شَفَهَةٌ [şefehet]tir ki hāʾiyyü'l-lāmdır; tesniyesinde شَفَتَانِ [şefetān] ve cemʿinde شِفَاهٌ [şifāh] denir şīn'in kesriyle ve شَفَوَاتٌ [şefevāt] gelir fetehātla ve bu شَفَهٌ [şefeh] kelimesini muʿtell zuʿm edenlerin kavline

mebnīdir. Ve ʿArablar رَجُلٌ خَفِيفُ الشَّفَةِ derler, mülḥif yaʿnī suʾālde müliḥḥ ve mübrim kimsedir demektir, kezālik kalīlü's-suʾāldir diyecek yerde dahi müstaʿmel olmakla zıdd olur. Ve gāh olur ki zikr-i cemīl mevkiʿinde istiʿmāl ederler; yukālu: مَا أَحْسَنَ لَهُ فِينَا شَفَةً حَسَنَةً أَيْ ذِكْرٌ جَمِيلٌ ve yukālu: شَفَةَ النَّاسِ عَلَيْكَ أَيْ ثَنَاؤُهُمْ

بِنْتُ الشَّفَهِ [bintu'ş-şefeh] Kelimeye ıtlāk olunur; tekūlu: مَا سَمِعْتُ مِنْهُ بِنْتَ شَفَةٍ أَيْ كَلِمَةً

اَلشُّفَاهِيُّ [eş-şufāhiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Büyük dudaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ شُفَاهِيٌّ أَيِ الْعَظِيمُ الشَّفَةِ Ve bu tagyīr-i niseb kabīlindendir.

اَلْمُشَافَهَةُ [el-muşāfehet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile dudak dudağa söyleşmek maʿnāsınadır; yukālu: شَافَهَهُ أَيْ أَدْنَى شَفَتَهُ مِنْ شَفَتِهِ يَعْنِي تَكَلَّمَهُ Ve bir nesne pek yaklaşmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: شَافَهَ الْبَلَدَ وَالْأَمْرَ إِذَا دَنَا

اَلشَّافِهُ [eş-şāfih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Susuza denir; yukālu: هُوَ شَافِهٌ أَيْ عَطْشَانُ

اَلْحُرُوفُ الشَّفَهِيَّةُ [el-ḥurūfu'ş-şefehiyyet] "ب،ف،م" harfleridir ki bāʾ ve fāʾ ve mīm harflerinden ʿibārettir ki mahrecleri şefehtir. Müʾelifin "بفم" kelimesiyle tefsīri letāfeti mutazammındır.

اَلْأَشْفَى [el-eşfā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) Dudakları birbirine kavuşmayıp ayrık olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْفَى أَيْ لَا تَنْضَمُّ شَفَتَاهُ

[ش ق ه]

اَلتَّشْقِيهُ [et-teşḳīh] (ḳāf'la تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hurmā koruğu kızarmağa başlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَقَّهَ النَّخْلُ بِمَعْنَى شَقَّحَ Burada شَقَّحَهَا nüshası galattır.

[ش ك ه]

اَلْمُشَاكَهَةُ [el-muşākehet] (مُشَابَهَةٌ [muşābehet] vezninde) ve

اَلشِّكَاهُ [eş-şikāh] شِبَاهٌ [şibāh] vezninde ve mürādifleridir ki benzemek maʿnāsınadır; yukālu: شَاكَهَهُ مُشَاكَهَةً وَشِكَاهًا إِذَا شَابَهَهُ وَشَاكَلَهُ وَقَارَبَهُ

اَلتَّشَاكُهُ [et-teşākuh] تَشَابُهٌ [teşābuh] vezninde ve mürādifidir ki birbirine benzemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَاكَهَا إِذَا تَشَابَهَا

اَلْإِشْكَاهُ [el-işkāh] (hemzenin fethiyle) Bir nesne müşkil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْكَهَ الْأَمْرُ إِذَا أَشْكَلَ

[ش ن ه]

أُشْنُهُ [Uşnuh] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Işfahān kurbünde bir karye adıdır.

[ش و ه]

اَلشَّوْهُ [eş-şevh] ve

اَلشَّوْهَةُ [eş-şevhet] (şīn'lerin fethi ve vāv'ların sükūnuyla) Yüz çirkin ve bed olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاهَ وَجْهُهُ يَشُوهُ شَوْهًا وَشَوْهَةً إِذَا قَبُحَ Ve bir adamı belinletip korkutmak maʿnāsınadır, yukālu: شَاهَ فُلَانًا إِذَا أَفْزَعَهُ Ve göz değirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَاهَ فُلَانًا إِذَا أَصَابَهُ بِالْعَيْنِ Ve hased eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَاهَ فُلَانًا إِذَا حَسَدَهُ Ve bir nesneyi gönül pek hāhiş ve ārzū kılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاهَتْ نَفْسُهُ إِلَى كَذَا أَيْ طَمَحَتْ

اَلشَّوَهُ [eş-şeveh] (fethateynle) Bir adam bed-çehre olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوِهَ الرَّجُلُ وَوَجْهُهُ شَوَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَبُحَ Ve boyun uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوِهَتْ عُنُقُهُ إِذَا طَالَتْ Ve boyun kısa olmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: شَوِهَتْ عُنُقُهُ إِذَا قَصُرَتْ

اَلْأَشْوَهُ [el-eşveh] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, bed-çehre kişiye denir. Ve kibr ve edā sāhibi şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْوَهُ أَيْ مُخْتَالٌ

اَلتَّشْوِيهُ [et-teşvīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Çirkīn yüzlü kılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوَّهَهُ اللهُ أَيْ قَبَّحَ وَجْهَهُ Ve göz değir-mek maʿnāsınadır; tekūlu: لَا تُشَوِّهْ عَلَيَّ أَيْ لَا تُصْبِنِي بِعَيْنٍ

اَلشَّوْهَاءُ [eş-şevhāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bed-çehre ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَوْهَاءُ أَيْ قَبِيحَةُ الْوَجْهِ عَابِسَةٌ Ve güzel yüzlü dil-ber hatuna denmekle zıdd olur, tūl-i gerden iʿtibārıyladır; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَوْهَاءُ أَيْ جَمِيلَةٌ Ve uğursuz bed-ahter ʿavrete denir; yukālu: هِيَ شَوْهَاءُ أَيْ مَشْؤُومَةٌ Ve gerimli, üs-telikli ata denir, ʿalā-kavlin avurtları ve burnu delikleri pek geniş olanına denir ve bu evsāf-ı hamīdedendir. Ve ağzı küçük olanına denmekle zıdd olur. Ve iki feres ismidir.

اَلْمُشَوَّهُ [el-muşevveh] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şekl ve kıyāfeti çirkīn, taslak ve bed-endām adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشَوَّهٌ أَيِ الْقَبِيحُ الشَّكْلِ

اَلشَّائِهُ [eş-şāʾih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلشَّاهُ [eş-şāh] (جَاهٌ [cāh] vezninde) شَائِهٌ [şāʾih]ten maklūb ve muhtasardır, tīz-nazar adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَائِهُ الْبَصَرِ وَشَاهُ الْبَصَرِ أَيْ حَدِيدُهُ

اَلشَّاهُ [eş-şāh] (جَاهٌ [cāh] vezninde) Ko-yuna denir, müfreddir; müzekker ve müʾennesine ıtlāk olunur; ʿalā-kavlin ko-yuna ve keçiye ve āhūya ve sığıra ve de-vekuşuna ve hımār-ı vahşīye şāmildir. Ve ʿavrete ıtlāk olunur; cemʿi شَاءٌ [şāʾ] gelir ki hemze iledir, aslı شَاهٌ idi ve شِيَاهٌ [şiyāh] ve شِوَاهٌ [şivāh] gelir şīn'lerin kesriyle ve أَشَاوِهُ [eşāvih] gelir hemzenin fethiyle ve شِوَى [şivā] ve شِيَهٌ [şiyeh] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] veznlerinde ve شَيِّهٌ [şeyyih] gelir, سَيِّدٌ [sey-yid] vezninde. Şārih der ki bunun aslı شَاهَةٌ ve onun aslı شَوَهَةٌ tir, musaggarı شُوَيْهَةٌ [şuveyhet]tir. ʿAded sūretinde meselā ثَلَاثُ شِيَاهٍ denir ʿaşereye kadar ve ʿaşereyi tecāvüz ettikte tā ile telaffuz olunur. Ve koyun kesīr oldukta هَذِهِ شَاةٌ كَثِيرَةٌ denir, ḳ ışar-ı ʿunuk maʿnāsından meʾhūzdur.

اَلْمَشَاهَةُ [el-meşāhet] (مَسَافَةٌ [mesāfet] vez-ninde) Koyunlu yere denir, ʿalā-kavlin ko-yunu çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَشَاهَةٌ أَيْ ذَاتُ شَاءٍ أَوْ كَثِيرَتُهَا

اَلشَّاوِيُّ [eş-şāviyy] ve

اَلشَّاهِيُّ [eş-şāhiyy] Koyunu olan adama de-nir; yukālu: رَجُلٌ شَاوِيٌّ وَشَاهِيٌّ أَيْ صَاحِبُ شَاءٍ

اَلتَّشَوُّهُ [et-teşevvuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezni-nde) Koyun yāhūd āhū yāhūd hımār-ı vahş sayd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَوَّهَ شَاةً إِذَا اصْطَادَهَا Ve bilinmemek için tebdīl-i kıyāfet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَوَّهَ لَهُ إِذَا تَنَكَّرَ

اَلشُّوهَةُ [eş-şūhet] (şīn'in zammıyla) Irak-lık, buʿd maʿnāsınadır.

أَبُو شَاهٍ [Ebū Şāh] Sahābe-i kirāmdandır. Ve Şāh el-Kermānī evliyāʾullāhtandır; menʿ ve sarfı cāʾizdir, memnūʿiyyeti ʿale-miyyet ve ʿucmeye mebnīdir. Ebū Şāhīn muhaddistir.

[ش ي ه]

اَلشَّيْهُ [eş-şeyh] (şīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Göz değirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَاهَهُ يَشِيهُهُ شَيْهًا إِذَا عَانَهُ

اَلشَّيُوهُ [eş-şeyūh] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezni-nde) Bed-nazar adama denir ki neye nazar

eylese isābet eder; yukālu: هُوَ شَيُوهٌ مِنْ أَشْيَهِ النَّاسِ أَيْ عَيُونٌ Mütercim der ki bu makūle şahsı gördükte hemān yüzüne karşı iḫfā ile muʿavvizeteyn sūresini tilāvet edeler.

FASLU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ب ه]

إِصْبَهَانُ [İṣbehān] Şehr-i Iṣfahān'dır, "ص،ص،أ" māddesinde zikr olundu.

[ص ت ه]

اَلصَّتْهُ [es-ṣath] (ṣād'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

اَلتَّصْتِيهُ [et-taṣtīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Tezlīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَتَهَهُ صَتْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَصَتَّهَهُ تَصْتِيهًا إِذَا ذَلَّلَهُ

[ص ه ص ه]

صَهْ [ṣah] (ṣād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla ve hā'nın münevvenen kesriyle) Mütekellime kelime-i zecrdir, yaʿnī tekellüm eden adama zecr ve āzār ile sus ve hamūş ol maʿnāsınadır; yukālu: تَكَلَّمَ فُلَانٌ فَقُلْتُ صَهْ وَهِيَ كَلِمَةُ زَجْرٍ لِلْمُتَكَلِّمِ أَيِ اسْكُتْ Mütercim der ki مَهْ [meh] gibi صَهْ [ṣah] dahi fi'l-asl masdar makāmına kāʾim savt olup baʿdehu ism-i fiʿl-i emr olmuştur, tenkīri masdar-ı asliyyeti iʿtibārıyladır. Şeyḫ Raḍī esmā-i efʿāl bābında tahkīk-i enīk eylemiştir.

اَلصَّهْصَهَةُ [es-ṣahṣahet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Mütekellimi صَهْ صَهْ deyip susturmak maʿnāsınadır; yukālu: صَهْصَهَ بِهِمْ أَيْ أَسْكَتَهُمْ فَقَالَ لَهُمْ صَهْ صَهْ

FASLU'Ṭ-ṬĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ل ه]

اَلطُّلَهُ [eṭ-ṭuleh] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Nāçīz yufka bulut pāresine denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طُلَهٌ وَهُوَ مَا رَقَّ مِنَ السَّحَابِ

اَلطُّلْهَةُ [eṭ-ṭulhet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Māl bakiyyesine denir; yukālu: بَقِيَتْ طُلْهَةٌ مِنَ الْمَالِ أَيْ بَقِيَّةٌ مِنْهُ

اَلطَّلْهُ [eṭ-ṭalh] (ṭā'nın fethiyle) Dāʾimā diyār-be-diyār renc ve taʿab çekip seyr ve seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَلَهَ الرَّجُلُ فِي الْبِلَادِ طَلْهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ وَدَبَّ دَبِيبًا فِي دُؤُوبٍ

اَلْأَطْلَهُ [el-aṭleh] (أَطْلَسُ [aṭles] vezninde) Bir mikdār ot bakiyyesi kalmış yere denir; cemʿi طُلْهٌ [ṭulh] gelir ṭā'nın zammıyla; yukālu: وَادٍ أَطْلَهُ أَيْ أَطْلَسُ Şārih إِذَا بَقِيَ فِيهِ شَيْءٌ مِنَ الْكَلَإِ ʿunvānıyla tefsīr edip lākin müʾellif أَطْلَسُ ile ki nebāttan mücerred demektir tefsīr eylemekle ihāle-i bātıladır diye taʿrīz eylemiştir.

اَلْإِطِّلَاهُ [el-iṭṭilāh] (hemzenin kesriyle) إِطِّلَاعٌ [iṭṭilāʿ] vezninde ve mürādifidir; yukālu: إِطَّلَهَ أَيْ إِطَّلَعَ

[ط م ه]

اَلْمُطَمَّهُ [el-muṭammeh] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Uzatılmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُطَمَّهٌ أَيْ مُطَوَّلٌ Pes تَطْمِيهٌ [taṭmīh] tatvīl maʿnāsına olur.

[ط ه ط ه]

اَلطَّهْطَاهُ [eṭ-ṭahṭāh] (جَهْجَاهٌ [cehcāh] veznincde) Genç, üstelikli, tavlı dolgun ata denir.

طَهْ [ṭah] (بَلْ [bel] vezninde) Fiʿl-i emrdir, إِطْمَئِنَّ maʿnāsına ki mutmaʾinn ol demek-

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ه]

اَلضَّهُ [eḍ-ḍahh] (ḍād'ın fethi ve hā'nın teşdīdiyle) Bir nesneye benzemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَهَّهُ ضَهًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَاكَلَهُ وَشَابَهَهُ لُغَةٌ فِي ضَاهَاهُ

tir, ʿalā-kavlin lügat-i Ḥabeşiyyede يَا رَجُلُ maʿnāsınadır. Ve ṭā'nın ve hā'nın fethalarını işbāʿla kırāʾat edene göre hurūf-ı hecādan iki harf olur biri ṭāʾ ve biri hāʾdır. Müʾellif bununla Ṭāhā sūresinin evvelinde olan طه kelimesine işāret eylemiştir ki baʿzılar بَلْ [bel] vezninde kırāʾat eyledi, ona göre aslı طَأْ kelimesidir ki وَطِئَ lafzından emr-i hāzırdır, hemze hā'ya kalb olunmuştur. Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretleri teheccüd namāzında bir ayak üzere kāʾim olmakla iki ayaklarını birden basıp itmīnān üzere olmaları bābında emr olunmuştur yāhūd طه kelimesi lügat-i Ḥabeşede يَا رَجُلُ demektir Ṭāhā sūresi evvelinde müfessirīnin vücūh-ı ʿadīdesi olmakla mürācaʿat oluna.

اَلطَّهَاطِهُ [eṭ-ṭahāṭih] (ṭā-yı ūlānın fethiyle) Atların gürültüsüne ve asvāt ve gırīv ve feryādına denir; tekūlu: دَهَشْنَا طَهَاطِهُ الْخَيْلِ أَيْ أَصْوَاتُهَا

FASLU'L-ʿAYNİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ت ه]

اَلْعَتْهُ [el-ʿath] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

اَلْعُتْهُ [el-ʿuth] ve

اَلْعُتَاهُ [el-ʿutāh] (ʿayn'ların zammıyla) Bir adamın ʿaklına noksān gelmek maʿnāsınadır ki ekserī pek pīrlikten olur, Türkīde bunamak taʿbīr olunur; ʿalā-kavlin ʿakl ve şuʿūru mefkūd ve zāʾil olmak yāhūd seme ve medhūş olmak maʿnāsınadır; yukālu: عُتِهَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ عَتْهًا وَعُتْهًا وَعُتَاهًا فَهُوَ مَعْتُوهٌ أَيْ نَقَصَ عَقْلُهُ أَوْ فُقِدَ أَوْ دُهِشَ Ve ʿilm tahsīline pek düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: عُتِهَ فِي الْعِلْمِ إِذَا أُوْلِعَ بِهِ وَحَرَصَ عَلَيْهِ Ve bir adamın kelāmını herkese nakl ve hikāye eylemekle onu āzürde kılmağa mütehālik olmak maʿnāsınadır; yukālu: عُتِهَ فِي فُلَانٍ إِذَا أُولِعَ بِإِيذَائِهِ وَمُحَاكَاةِ كَلَامِهِ

اَلْمَعْتُوهُ [el-maʿtūh] ʿAklına عَتَهٌ [ʿateh] gelmiş adama denir ki bunamış taʿbīr olunur, Fārisīde fertūṭ denir.

اَلْعَتِيهُ [el-ʿatīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir adamın sözlerini dāʾimā herkese nakl ve hikāye ile āzürde eylemeye mütevaggil olan adama denir; cemʿi عُتَهَاءُ [ʿutehāʾ] gelir, أُمَرَاءُ [umerāʾ] vezninde. Burada baʿzı nüshada ism-i fāʿil عَاتِهٌ [ʿātih] ʿunvānında mersūmdur, لَابِنٌ [lābin] gibi, lākin *Miṣbāḥ*'ta bāb-ı rābiʿden dahi mersūm olmakla عَتِيهٌ nüshası ona mebnī olur.

اَلْعَتَاهَةُ [el-ʿatāhet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan ismdir.

اَلتَّعَتُّهُ [et-teʿattuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Tecāhül ve tegāfül maʿnāsınadır; yukālu:

تَعَتَّهَ عَنْهُ إِذَا تَجَاهَلَ وَتَغَافَلَ Ve tenazzuf ve tenezzüh maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَتَّهَ عَنْهُ إِذَا تَنَظَّفَ Ve delirmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَتَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَجَنَّنَ Ve humk ve ruᶜūnet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَتَّهَ فِيهِ إِذَا تَرَعَّنَ Ve libās ve meᵓkel husūsunda dikkat ve mübālaga eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: يَتَعَتَّهُ فُلَانٌ أَيْ يُبَالِغُ فِي الْمَلْبَسِ وَالْمَأْكَلِ

اَلْمُعَتَّهُ [el-muᶜatteh] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Ahlāk ve atvārı muᶜtedil olan ᶜākıl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَتَّهٌ أَيْ عَاقِلٌ مُعْتَدِلُ الْخَلْقِ Ve ahlāk ve evzāᶜı şūrīde ve perīşān olan mecnūna denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ مُعَتَّهٌ أَيْ مَجْنُونٌ مُضْطَرِبُ الْخَلْقِ

أَبُو الْعَتَاهِيَةِ [Ebu'l-ᶜAtāhiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Ebū İsḥāḳ İsmāᶜīl b. el-Ḳāsim b. Suveyd nām şāᶜirin lakabıdır. Cevherī'nin vehmi gibi künyesi değildir. Şārih der ki burada أَبٌ [eb] sāhib maᶜnāsınadır, kaldı ki künye taᶜzīme dāll olmakla müᵓellif redd eylemiştir, lākin Cevherī zāhiri iᶜtibār etmiştir. Ve

عَتَاهِيَةٌ [ᶜatāhiyet] ضُلَّالُ النَّاسِ [ḍullālu'n-nās] maᶜnāsınadır ki nāsın pek dāll ve güm-rāhı demektir. Ve ahmak maᶜnāsınadır; ᶜayn'ın zammıyla da cāᵓizdir, niteki عَتَاهَةٌ [ᶜatāhet] dahi bu maᶜnāyadır, سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde. Şārih der ki bunlar fi'l-asl masdarlardır, dalāl ve humk maᶜnāsına. Ve

عَتَاهِيَةٌ [ᶜAtāhiyet] Esmādandır.

اَلْعُنْتُهُ [el-ᶜuntuh] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلْعُنْتُهِيُّ [el-ᶜuntuhiyy] (قُنْفُذِيٌّ [ḳunfuẕiyy] vezninde) Bir husūsta pek mübālaga ve ikdām eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُنْتُهٌ وَعُنْتُهِيٌّ أَيْ مُبَالِغٌ فِي الْأَمْرِ جِدًّا

[ع ج ه]

اَلتَّعْجِيهُ [et-taᶜcīh] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) İki nesneye göz değirmekle birbirinden ayırmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَجَّهَ بَيْنَهُمَا تَعْجِيهًا إِذَا أَعَانَهُمَا فَفَرَّقَ بَيْنَهُمَا

اَلتَّعَجُّهُ [et-teᶜaccuh] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Tecāhül maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَجَّهَ عَنْهُ إِذَا تَجَاهَلَ Ve bir husūs dolaşıklanıp çaparızlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَجَّهَ الْأَمْرُ إِذَا الْتَوَى

اَلْعُنْجُهِيُّ [el-ᶜuncuhiyy] (قُنْفُذِيٌّ [ḳunfuẕiyy] vezninde) Hod-bīn ve mütekebbir adama denir.

اَلْعُنْجُهِيَّةُ [el-ᶜuncuhiyyet] (قُنْفُذِيَّةٌ [ḳunfuẕiyyet] vezninde) Cehl ve humk ve kibr ve ᶜazamet maᶜnālarınadır.

اَلْعُنْجُهَانِيَّةُ [el-ᶜuncuhāniyyet] (قُنْفُذَانِيَّةٌ [ḳunfuẕāniyyet] vezninde ve tahfīfle cāᵓizdir) عُنْجُهِيَّةٌ [ᶜuncuhiyyet] maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ عُنْجُهِيَّةٌ وَعُنْجُهَانِيَّةٌ أَيْ جَهْلٌ وَحُمْقٌ وَكَذَا كِبْرٌ وَعَظَمَةٌ

[ع د ه]

اَلْعَيْدَهُ [el-ᶜaydeh] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bed-hūyluğa denir; yukālu: بِهِ عَيْدَهُ أَيْ سُوءُ خُلُقٍ Ve bed-hūy deveye ve sāᵓir hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ عَيْدَهٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ Ve ᶜazīzü'n-nefs, endāmı yakışıksız adama denir.

اَلْعَيْدَهَةُ [el-ᶜaydehet] ve

اَلْعَيْدَهِيَّةُ [el-ᶜaydehiyyet] (ᶜayn'ların ve dāl'ların fethiyle) Bunlar da bed-hūyluğa denir.

اَلْعَيْدَاهُ [el-ᶜaydāh] (ᶜayn'ın fethiyle) Bu dahi bed-hūy deveye ve sāᵓir hayvāna denir.

[ع ر ه]

اَلْعُرْهُونُ [el-ᶜurhūn] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznin-

de) Bir nebāt adıdır; cemʿi عَرَاهِينُ [ʿarāhīn] dir. Ve bu nūn bābında dahi zikr olundu.

[ع ز ه]

اَلْعِزْهُ [el-ʿizh] (ʿayn'ın kesri ve zāy-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْعَزِهُ [el-ʿazih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْعِزْهَى [el-ʿizhā] (ʿayn'ın kesri ve elifin kasrıyla ve lede't-tenkīr tenvīnle) ve

اَلْعِزْهَاةُ [el-ʿizhāt] (مِشْكَاةٌ [mişkāt] vezninde) ve

اَلْعِزْهَاءُ [el-ʿizhāʾ] (ʿayn'ın kesri ve medd ile) ve

اَلْعِزْهِيُّ [el-ʿizhiyy] (yā-yı müşeddede ile) ve

اَلْعِنْزَهْوُ [el-ʿinzehv] (قِنْدَأْوٌ [ḳindeʾv] veznin-de) ve

اَلْعِنْزَهْوَةُ [el-ʿinzehvet] (قِنْدَأْوَةٌ [ḳindeʾvet] vezninde) ve

اَلْعُنْزُهَانِيُّ [el-ʿunzuhāniyy] (قُنْفُذَانِيٌّ [ḳunfuẕāniyy] vezninde) Sāz ve söz ve mūsīkā ve lehv ve laʿib ve ülfet-i nisvān makūlesi hālāttan müteşevvik olmayan şahsa denir ki bī-dimāg ve huşk-tabʿ ve bed-mizāc olmaktan neşʾet eder, ʿalā-kavlin leʾīm ve fürū-māye kimseye de-nir yāhūd yārān ve hem-demine bugz ve kīnesini ketm eylemez olan adama denir; cemʿi عِزَاهٌ [ʿizāh] gelir ʿayn'ın kesriyle ve عِزْهُونٌ [ʿizhūn] gelir ʿayn'ın kesriyle; bun-lar yalnız عِزْهٌ [ʿizh] kelimesinin cemʿidir.

اَلْعِزْهَاةُ [el-ʿizhāt] (سِعْلَاةٌ [siʿlāt] vezninde) Şol ʿavrete denir ki gerçi yaşını bulmuş olup lākin henüz ʿaşk-bāzlık hevāsında ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ عِزْهَاةٌ وَهِيَ مَرْأَةٌ أَسَنَّتْ وَنَفْسُهَا تُنَازِعُهَا إِلَى الصِّبَى

[ع ض ه]

اَلْعِضَاهَةُ [el-ʿiḍāhet] (ʿayn'ın kesriyle) Pek ulu ağaca denir, ʿalā-kavlin خَمْطٌ [ḫamṭ] dedikleri berriyye ağacına yāhūd mutla-kan dikenli ağaca denir, meşe ağacı ve mugaylān ağacı gibi yāhūd onların ulu ve uzun olanına denir; cemʿi عِضَاهٌ [ʿiḍāh] gelir ve عِضُونَ [ʿiḍūn] gelir, ʿayn'ların kesriyle ve عِضَوَاتٌ [ʿiḍavāt] gelir, ʿayn'ın kesri ve ḍād-ı fethiyle.

Mütercim-i hakīr der ki bunun aslı عَضَهَةٌ [ʿaḍahet]tir, شَفَةٌ [şefet]in aslı شَفَهَةٌ [şefehet] olduğu gibi, hāʾ hazf olundu. Ve ʿinde'l-baʿz āhiri vāv'dır, عِضَوَاتٌ ona mebnīdir. Ve cemʿ-i selāmeti سِنُونَ [sinūn] gibi, zü't-tāʾ olan müfredinin mahzūfuna cebr içindir.

اَلْعِضَهُ [el-ʿiḍah] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve

اَلْعِضَهَةُ [el-ʿiḍahet] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde) عِضَاهَةٌ [ʿiḍāhet] maʿnāsınadır. Ve

عِضَهٌ [ʿiḍah] Kezib ve bühtān ve sihr ve efsūn maʿnālarınadır; cemʿi عِضُونَ [ʿiḍūn] gelir, niteki muʿtell bābında mezkūrdur.

اَلْعَضَوِيُّ [el-ʿaḍaviyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vez-ninde) ve

اَلْعِضَهِيُّ [el-ʿiḍahiyy] (عِنَبِيٌّ [ʿinebiyy] vez-ninde) ve

اَلْعِضَاهِيُّ [el-ʿiḍāhiyy] (كِتَابِيٌّ [kitābiyy] vez-ninde) Zikr olunan şecer otlayan erkek deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ عَضَوِيٌّ وَعِضَهِيٌّ وَعِضَاهِيٌّ وَنَاقَةٌ عَاضِهَةٌ وَعَاضِهٌ أَيْ يَرْعَى الْعِضَاهَةَ Bunlar ihtilāf-ı mezkūra mebnīdir.

اَلْعَضِهَةُ [el-ʿaḍihet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznin-de) ve

اَلْعَضِيهَةُ [el-ʿaḍīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) ve

اَلْمُعْضِهَةُ [el-muʿḍihet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) عِضَاهَةٌ [ʿiḍāhet]i çok yere denir;

yukālu: أَرْضٌ عَضِهَةٌ وَعَضِيهَةٌ وَمُعْضِهَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْعِضَاهَةِ

اَلْإِعْضَاهُ [el-iʿḍāh] (hemzenin kesriyle) Yerin عِضَاهَةٌ [ʿiḍāhet]i çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْضَهَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ عِضَاهَةً Ve bir adamın devesi [ʿiḍāhet] otlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْضَهَ الْقَوْمُ إِذَا أَكَلَتْ إِبِلُهُمُ الْعِضَاهَ Ve ifk ve iftirā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْضَهَ فُلَانٌ إِذَا جَاءَ بِالْإِفْكِ وَالْبُهْتَانِ

اَلْعَضْهُ [el-ʿaḍh] (ʿayn'ın fethi ve ḍād'ın sükūnu ve fethiyle) ve

اَلْعَضِيهَةُ [el-ʿaḍīhet] (بَدِيهَةٌ [bedīhet] veznin-de) ve

اَلْعِضْهَةُ [el-ʿiḍhet] (ʿayn'ın kesriyle) Yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَضَهَ الرَّجُلُ عَضْهًا وَعَضِيهَةً وَعِضْهَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَذِبَ Ve sihr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَضَهَ الرَّجُلُ إِذَا سَحَرَ Ve koğuculuk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَضَهَ فُلَانٌ إِذَا نَمَّ Ve deve şecer-i عِضَاهَةٌ [ʿiḍāhet] otlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَضَهَ الْبَعِيرُ إِذَا أَكَلَ الْعِضَاهَ Ve bir adama bühtān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَضَهَ فُلَانًا إِذَا بَهَتَهُ وَقَالَ فِيهِ مَا لَمْ يَكُنْ Ve şecer-i عِضَاهٌ [ʿiḍāh] kesmek maʿnāsınadır; yukālu: عَضَهَ الْعِضَاهَ إِذَا قَطَعَهَا

اَلْعَضَهُ [el-ʿaḍah] (fethateynle) Deve kısmı عِضَاهَةٌ [ʿiḍāhet] otlamaktan derd-nāk olmak [maʿnāsınadır; yukālu:] عَضِهَ الْبَعِيرُ عَضَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَكَى أَكْلَهَا أَوْ رَعَاهَا] Ve ifk ve iftirā peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَضِهَ الرَّجُلُ عَضَهًا إِذَا جَاءَ بِالْإِفْكِ وَالْبُهْتَانِ

اَلتَّعْضِيهُ [et-taʿḍīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bu dahi şecer-i عِضَاهٌ [ʿiḍāh] kesmek maʿnāsınadır; yukālu: عَضَّهَ الْعِضَاهَ إِذَا قَطَعَهَا

اَلْعَاضِهُ [el-ʿāḍih] ve

اَلْعَاضِهَةُ [el-ʿāḍihet] (ḍād'ların kesriyle) Soktuğu anda helāk eden kattāl yılana vasf olur; yukālu: حَيَّةٌ عَاضِهٌ وَعَاضِهَةٌ إِذَا كَانَتْ تَقْتُلُ مِنْ سَاعَتِهَا Ve

عَاضِهٌ [ʿāḍih] Cādūya denir; yukālu: هُوَ عَاضِهٌ أَيْ سَاحِرٌ

[ع ف ه]

اَلْعُفُوهُ [el-ʿufūh] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Nās tecemmuʿ edip kesretinden her yeri kaplayıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَهَ الْقَوْمُ عُفُوهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَبَّقُوا

اَلْعُفَاهِيَةُ [el-ʿufāhiyet] (عُلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) İri ve dahāmetli nesneye denir.

[ع ل ه]

اَلْعَلَهُ [el-ʿaleh] (fethateynle) Melāmete uğramak maʿnāsınadır; yukālu: عَلِهَ الرَّجُلُ عَلَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَ فِي الْمَلَامَةِ Ve mahmūrluk renciyle bī-huzūr olmak maʿnāsınadır ki keyfi geçtikten sonra sudāʿ ve sıklete düşmekten ʿibārettir, yukālu: عَلِهَ الشَّارِبُ إِذَا وَقَعَ فِي أَذَى الْخُمَارِ Burada أَذَى الْخُمَارِ nüshaları galattır. Ve acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلِهَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ Ve bir nesneye münhemik olup yanazlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَلِهَ فُلَانٌ إِذَا انْهَمَكَ Ve medhūş ve mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلِهَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ وَدُهِشَ Ve havf ve fezaʿ ve ıztırābdan nāşī bī-karār olup beri öte olta çalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلِهَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ فَزَعًا Ve habīsü'n-nefs olmak maʿnāsınadır ki merdāne ve şīr-merd olmamaktan ʿibārettir; yukālu: عَلِهَ فُلَانٌ إِذَا خَبُثَ نَفْسًا Ve at uyanlı olarak şevkle cünbüş ve neşāta gelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلِهَ الْفَرَسُ إِذَا نَشِطَ فِي اللِّجَامِ

اَلْعَلْهَانُ [el-ʿalhān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Zikr olunan عَلَهٌ [ʿaleh] sıfatlarıyla muttasıf adama ve ata denir; müʾennesinde

عَلْهَى [ʿalhā] denir سَكْرَى [sekrā] vezninde; cemʿi عِلَاهٌ [ʿilāh] gelir, رِجَالٌ [ricāl] veznin-de ve عَلَاهَى [ʿalāhā] gelir سَكَارَى [sekārā] vezninde. Ve

عَلْهَانُ [ʿalhān] Erkek devekuşuna denir.

اَلْعَالِهُ [el-ʿālih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Hiffet-i tabʿı olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَالِهٌ أَيْ طَيَّاشَةٌ Pes vasf-ı hāss kabīlinden olur. Ve dişi devekuşuna denir. Bu māddede عَالِهٌ [ʿālih] müzekkere vasf olup tayyāşe mübālagaya dāll olmak ve نَعَامَةٌ [neʿāmet]ten müfred murād olmak dahi muhtemeldir.

اَلْعَلَهَانُ [el-ʿAlehān] (fetehātla) Ebū Muleyk ʿAbdullāh b. Ebi'l-Ḥāriṣ feresinin ismidir.

اَلْعَلْهَاءُ [el-ʿalhāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Zırh kaftanına denir ki iki bezin aralığına deve yapağısını pamuk gibi koyup kapa-ma tarzında diktikten sonra zırh altından giyerler, tā ki zırh bedeni āzürde eyleme-ye. Ve bir feres ismidir.

[ع م ه]

اَلْعَمَهُ [el-ʿameh] (fethateynle) ve

اَلْعُمُوهُ [el-ʿumūh] ve

اَلْعُمُوهَةُ [el-ʿumūhet] (ʿayn'ların zammıyla) ve

اَلْعَمَهَانُ [el-ʿamehān] (fetehātla) Dalāl ve tugyān ve güm-rāhīde müteredded ve sergeşte olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَهَ الرَّجُلُ وَعَمِهَ عَمَهًا وَعُمُوهًا وَعُمُوهَةً وَعَمَهَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ مُتَرَدِّدًا فِي الضَّلَالِ Ve münāzaʿa ve mücādelede yāhūd sülūk ede-ceği tarīk ve meslek husūsunda hayrān ve sergerdān olmak maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin delīl ve huccet bilmemek maʿnāsınadır ki daʿvāsına ityān-ı delīl ü huccete muktedir olmayıp ʿāciz ve füru-mānde olmaktan ʿibārettir; yukālu: عَمَهَ الرَّجُلُ وَعَمِهَ إِذَا تَحَيَّرَ فِي مُنَازَعَةٍ أَوْ طَرِيقٍ أَوْ أَنْ لَا يَعْرِفَ الْحُجَّةَ Müter-cim der ki Zemaḫşerī dedi ki عَمَهٌ [ʿameh] عَمًى [ʿamā] gibidir, lākin عَمًى [ʿamā] basar ve basīrete ʿāmm ve عَمَهٌ [ʿameh] basīrete mahsūstur. Ve

عَمَهٌ [ʿameh] (fethateynle) Sahrā ve beyābān nişānesiz ve ʿalāmetsiz olmak maʿnāsınadır ki ondan semt ve kenār bul-mak müşkil olur; yukālu: عَمِهَتِ الْأَرْضُ عَمَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ لَا أَعْلَامَ بِهَا

اَلتَّعَامُهُ [et-teʿāmuh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) عَمَهٌ [ʿameh] ve عَمِهٌ [ʿamih] maʿnāsınadır; yukālu: تَعَامَهَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى عَمِهَ

اَلْعَمِهُ [el-ʿamih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْعَامِهُ [el-ʿāmih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Mütehayyir ve müteredded olan adama denir; cemʿi عَمِهُونَ [ʿamihūn] gelir ve عَامِهٌ [ʿāmih]in cemʿi عُمَّهٌ [ʿummeh] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde.

اَلْعَمْهَاءُ [el-ʿamhāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Şol arza denir ki onda yol ve semt bu-lacak nişāne ve ʿalāmet olmaya; yukālu: أَرْضٌ عَمْهَاءُ أَيْ لَا أَعْلَامَ بِهَا

اَلْعُمَّهَى [el-ʿummehā] ve

اَلْعُمَّيْهَى [el-ʿummeyhā] (ʿayn'ların zammı ve mīm'lerin teşdīdi ve eliflerin kasrıyla) Nābūd ve nā-bedīdliğe ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: ذَهَبَتْ إِبِلُهُ الْعُمَّهَى وَالْعُمَّيْهَى أَيْ لَمْ يَدْرِ أَيْنَ ذَهَبَتْ

اَلتَّعْمِيهُ [et-taʿmīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adama pes perdeden gizlice zulm ey-lemek maʿnāsınadır; tekūlu: عَمَّهْتُ فِي ظُلْمِهِ أَيْ ظُلْمَتِهِ بِغَيْرِ جَلِيَّةٍ

[ع و ه]

اَلْعَاهَةُ [el-ʿāhet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Āfet

maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُ الْعَاهَةُ أَيِ الْآفَةُ

اَلْعُوُوهُ [el-ʿuvūh] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir nesneye āfet erişmek maʿnāsınadır; yukālu: عَاهَ الْمَالَ يَعِيهُ عُوُوهًا إِذَا أَصَابَتْهُ الْعَاهَةُ *Miṣbāḥ*'ta bāb-ı rābiʿden masūgdur.

اَلْمَعْيُوهَةُ [el-maʿyūhet] Āfete uğramış yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَعْيُوهَةٌ أَيْ ذَاتُ عَاهَةٍ

اَلْإِعَاهَةُ [el-iʿāhet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) ve

اَلتَّعْوِيهُ [et-taʿvīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamın mevāşīsine yāhūd mezrūʿuna āfet uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَاهَ الْقَوْمُ وَعَوَّهُوا إِذَا أَصَابَتْ مَاشِيَتَهُمْ أَوْ زَرْعَهُمُ الْعَاهَةُ Ve

تَعْوِيهٌ [taʿvīh] Yolcu gece āhirinde konmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّهُوا إِذَا عَرَّسُوا Ve bir yerde muhtebes olup kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّهَ فُلَانٌ إِذَا احْتَبَسَ فِي مَكَانٍ Ve merkeb sıpasını عَوْه عَوْه diye çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّهَ الْجَحْشَ إِذَا دَعَاهُ بِقَوْلِهِ عَوْه عَوْه

اَلْعَائِهَةُ [el-ʿāʾihet] (نَائِبَةٌ [nāʾibet] vezninde) Haykırmağa ve çağırmağa denir, صِيَاحٌ [ṣiyāḥ] maʿnāsına.

عَاهِ عَاهِ [ʿāhi ʿāhi] (hā'ların kesriyle) ve

عِيهِ عِيهِ [ʿīhi ʿīhi] (ʿayn'ların ve hā'ların kesriyle) Giden deveyi durdurmak için çağıracak savttan hikāyedir.

[ع ه ه]

اَلْعَهُّ [el-ʿahh] (ʿayn'ın fethi ve hā'nın teşdīdiyle) Mükābir ve bī-hayā adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَهٌّ أَيِ الْقَلِيلُ الْحَيَاءِ الْمُكَابِرُ

عَهْ عَهْ [ʿah ʿah] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Giden deveyi āzār ile durduracak savttan hikāyedir.

اَلْعَهْعَهَةُ [el-ʿahʿahet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznınde) Giden deveyi durdurmak için ʿah ʿah demek maʿnāsınadır; yukālu: عَهْعَهَ بِالْإِبِلِ إِذَا زَجَرَهَا بِقَوْلِهِ عَهْ عَهْ لِيَحْتَبِسَ

FASLU'L-FĀʾ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف ر ه]

اَلْفَرَاهَةُ [el-ferāhet] (كَرَاهَةٌ [kerāhet] vezninde) ve

اَلْفَرَاهِيَةُ [el-ferāhiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Hāzık ve māhir olmak maʿnāsınadır, gerek ʿamel ve sanʿatta insān olsun ve gerek yürümekte ve eşkinlikte sāʾir hayvān olsun; yukālu: فَرُهَ فَرَاهَةً وَفَرَاهِيَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا حَذَقَ

اَلْفُرُوهَةُ [el-furūhet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) İsmdir, uzluk, حَذْقٌ [ḥaẕḳ] maʿnāsınadır.

اَلْفَارِهُ [el-fārih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Uz ve hāzık adama denir; cemʿi فُرَّهٌ [furreh] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde ve فَرِهَةٌ [furrehet] gelir, سُكَّرَةٌ [sukkeret] vezninde ve فُرْهَةٌ [furhet] gelir, سُفْرَةٌ [sufret] vezninde. Şārihin beyānına göre bu nevādirdendir, zīrā bāb-ı hāmistendir.

اَلْفَارِهَةُ [el-fārihet] Güzel kıza ıtlāk olunur; yukālu: جَارِيَةٌ فَارِهَةٌ أَيْ مَلِيحَةٌ Ve çengī ʿavrete denir, قَيْنَةٌ [ḳaynet] maʿnāsına. Şārih der ki fi'l-asl vasf olup baʿdehu gālib oldu. Ve şiddetle ekl-i taʿām eden ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَارِهَةٌ أَيْ شَدِيدَةُ الْأَكْلِ

اَلْإِفْرَاهُ [el-ifrāh] (hemzenin kesriyle) Hayvān eşkin yürür döl doğurur olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَهَتِ النَّاقَةُ إِذَا كَانَتْ تُنْتِجُ الْفُرَّهَ Ve hizmette ve işte güçte cüst ve çīre kul ve hizmetkār edinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَهَ فُلَانٌ إِذَا اتَّخَذَ غُلَامًا فَارِهًا

اَلْمُفْرِهُ [el-mufrih] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

اَلْمُفْرِهَةُ [el-mufrihet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) فَارِهٌ [fārih] döl doğurur olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُفْرِهٌ وَمُفْرِهَةٌ إِذَا كَانَتْ تُنْتِجُ الْفُرَّهَ

اَلتَّفْرِيهُ [et-tefrīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznindе) Bu dahi nāka eşkin döl doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَّهَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى أَفْرَهَتْ

اَلْفَرَهُ [el-fereh] (fethateynle) İfrāt-ı sürūr u neşāttan potur olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرِهَ الرَّجُلُ فَرَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشِرَ وَبَطَرَ

اَلْإِسْتِفْرَاهُ [el-istifrāh] Soyu pāk cevād ve fārih atlar besleyip yetiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَسْتَفْرِهُ الْأَفْرَاسَ أَيْ يَسْتَكْرِمُهَا

إِبْنُ فِيرُّهْ [İbn Fīrruh] (fā'nın kesri ve rā-i müşeddedenin zammıyla) Ebu'l-Ḳāsim eş-Şāṭibī'dir rahimehullāhu ve o Ḳāsim b. Feyyireh b. Ḫalef b. Aḥmed eş-Şāṭibī'dir ki kırāʾatte Manẓūme-i Şāṭibiyye'nin nāzımıdır. Ve

فِيرُّهْ [fīrruh] Maġrib lisānında cedīd maʿnāsınadır ki yeniye denir.

فَرَاهَةُ [Ferāhet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Sistān eyāletinde bir kasaba adıdır.

[ف ط ه]

اَلْفَطَهُ [el-feṭah] (fā'nın ve ṭā-yı mühmelenin fethiyle) Adamın arkası geniş ve meydānlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: فِي فَطِهَ الرَّجُلُ وَظَهْرُهُ فَطَهٌ أَيْ سَعَةٌ ظَهْرِهِ ve yukālu: فَطَهَا

[ف ق ه]

اَلْفِقْهُ [el-fiḳh] (fā'nın kesriyle) Bir nesneyi zihn ve fıtnatla gereği gibi anlayıp bilmek maʿnāsınadır; baʿdehu şeref ve siyādeti için ʿilm-i dīn ü şerīʿatta ʿalem-i gālib oldu ki ʿilm-i fıkh ile müteʿāref olan ʿilm-i şerīf olacaktır. Şārih der ki müʾellifin sevkine göre usūl ve fürūʿ ve tefsīr ve

hadīs dāhildir. Ve bu bābda Ḥanefiyye ile Şāfiᶜiyye beynlerinde ihtilāf vardır ve müᵓellif Şāfiᶜī'dir. Ve İbn Eṣīr'in beyānına göre mertebe-i sāniyede ᶜilm-i fürūᶜ ve fetvāya muhassastır. Ve

فِقْهٌ [fiḳh] Yalnızca anlamak, fehm maᶜnāsınadır; yukālu: فَقِهَ الشَّيْءَ فِقْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَهِمَهُ

اَلْفَقَاهَةُ [el-feḳāhet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-de) ve

اَلْفَقَهُ [el-feḳah] (fethateynle) Fakīh ol-mak yaᶜnī ᶜilm-i şerīᶜata ᶜālim olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَقُهَ الرَّجُلُ وَفَقِهَ فَقَاهَةً وَفَقَهًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ فَقِيهًا ve yukālu li'ş-şāhidi: كَيْفَ فَقَاهَتُكَ لِمَا أَشْهَدْنَاكَ وَلَا يُقَالُ فِي غَيْرِهِ أَوْ يُقَالُ فِيمَا ذَكَرَ الزَّمَخْشَرِيُّ

اَلْفَقِيهُ [el-feḳīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْفَقُهُ [el-feḳuh] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) Bāb-ı mezkūrlardan vasflardır; cemᶜi فُقَهَاءُ [fuḳahāᵓ] gelir, عُلَمَاءُ [ᶜulemāᵓ] vez-ninde. Müᵓennesleri فَقِيهَةٌ [faḳīhet] ve فَقُهَةٌ [feḳuhet]tir; cemᶜi فُقَهَاءُ [fuḳahāᵓ] ve فَقَائِهُ [feḳāᵓih] gelir, فَرَائِضُ [ferāᵓiḍ] vezninde. Ve

فَقِيهٌ [feḳīh] Şol aygıra ve buğura ıtlāk olu-nur ki gebe olan ile gebe olmayıp kös-nük olanı temeyyüz eylemekte hāzık ola; yukālu: فَحْلٌ فَقِيهٌ أَيْ طَبٌّ بِالضِّرَابِ يَعْنِي حَاذِقٌ بِذَوَاتِ الضَّبْعِ وَذَوَاتِ الْحَمْلِ

اَلتَّفَقُّهُ [et-tefaḳḳuh] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Bu dahi anlamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَقَّهَ كَلَامِي إِذَا فَهِمَهُ Şārih der ki تَفَقُّهٌ [tefaḳḳuh] tahsīl-i fıkh eylemek maᶜnāsına da gelir.

اَلتَّفْقِيهُ [et-tefḳīh] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) ve

اَلْإِفْقَاهُ [el-ifḳāh] (hemzenin kesriyle) Öğ-retmek, taᶜlīm maᶜnāsınadır; yukālu: فَقَّهَهُ الشَّيْءَ وَأَفْقَهَهُ إِذَا عَلَّمَهُ

اَلْمُفَاقَهَةُ [el-mufāḳahet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bāb-ı mugālebede müstaᶜmeldir, bir kimse ile ᶜilm ve dāniş bābında yarışmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَاقَهَهُ فَفَقَهَ أَيْ بَاحَثَهُ فِي الْعِلْمِ فَغَلَبَهُ فِيهِ

اَلْمُسْتَفْقِهَةُ [el-mustefḳihet] (ism-i fāᶜil bün-yesiyle) Şol hatundur ki nāyihanın güfte-lerine karşı kendi dahi nazīreler īrād eder ola; mezbūrenin kelāmını fehm eylemekle cevāb īrādından nāşī ıtlāk olundu; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُسْتَفْقِهَةٌ إِذَا كَانَتْ تُجَاوِبُهَا

[ف ك ه]

اَلْفَاكِهَةُ [el-fākihet] (kāf-ı meksūre ile) Ye-mişe denir, ثَمَرٌ [ṯemer] maᶜnāsına. Murād yaş yemiştir, her ne olursa olsun mutlak-tır. Ve işbu ﴿فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ﴾ āyet-i kerīmesiyle bi'l-istidlāl hurmā ve ᶜineb ve rummānı ihrāc edenlerin kavli bātıl ve merdūddur. Ve bu bahsi ben *el-Lāmiᶜu'l-Muᶜlemu'l-ᶜUcāb* nām kitābımda mebsūtan beyān eyledim; yukālu: أَكَلُوا الْفَاكِهَةَ وَهِيَ الثَّمَرُ كُلُّهُ Şārihin beyānına göre cemᶜi فَوَاكِهُ [fevākih]tir. Ve bu bābda Ḥanefiyye ile Şāfiᶜiyye beynlerinde ihtilāf vardır. Ve

فَاكِهَةٌ [fākihet] Pek latīf ve mevzūn hurmā ağacına ıtlāk olunur; yukālu: نَخْلَةٌ فَاكِهَةٌ أَيْ مُعْجِبَةٌ Ve bir recül ismidir. Ve helvāya ıtlāk olunur; tekūlu: أَكَلْنَا فَاكِهَةً أَيْ حَلْوَاءَ

اَلْفَاكِهَانِيُّ [el-fākihāniyy] (yā-yı nisbet-le) Yaş yemiş satıcısına denir; yukālu: هُوَ فَاكِهَانِيٌّ أَيْ بَائِعُ الْفَاكِهَةِ Burada elif ve nūn tagyīr-i niseb edātıdır.

اَلْفَكِهُ [el-fekih] (خَجِلٌ [ḫacil] vezninde) Dāᵓimā fākihe ekl eder olan adama denir.

اَلْفَاكِهُ [el-fākih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde)

فَاكِهَةٌ [fākihet] sāhibine denir.

اَلتَّفْكِيهُ [et-tefkīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adama fākihe getirmek maʿnāsınadır; yukālu: فَكَّهَ الْقَوْمَ إِذَا أَتَاهُمْ بِالْفَاكِهَةِ Ve latīf ve hoş-āyende sözler söylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَكَّهَ الْأَحْبَابَ بِمُلَحِ الْكَلَامِ إِذَا أَطْرَفَهُمْ بِهَا

اَلْفَكِيهَةُ [el-fekīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) ve

اَلْفُكَاهَةُ [el-fukāhet] (ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] vez-ninde) Latīfeye ve hoş-āyende kelāma denir, mizāh gibi; tekūlu: مَا كَانَ ذَلِكَ مِنِّي إِلا فَكِيهَةً وَفُكَاهَةً أَيْ مِزَاحًا وَمُلَاحَةً

اَلْفَكَهُ [el-fekeh] (fethateynle) ve

اَلْفَكَاهَةُ [el-fekāhet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vez-ninde) Bir adam hoş-tabʿ ve beşūş ve latīfe-gūy olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَكِهَ الرَّجُلُ فَكَهًا وَفَكَاهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فَكِهًا Ve bir nesne pek hoşuna gelip pesend ve taʿaccüb kılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَكِهَ مِنْهُ إِذَا تَعَجَّبَ

اَلْفَكِهُ [el-fekih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْفَاكِهُ [el-fākih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Hoş-meniş ve güşāde-tabʿ ve handān ve beşūş adama denir yāhūd mizāh ve latīfe ile halkı dāʾimā hande-nāk eden mudhik ve turfe-gūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَكِهٌ وَفَاكِهٌ أَيْ طَيِّبُ النَّفْسِ ضَحُوكٌ أَوْ يُحَدِّثُ صَحْبَهُ فَيُضْحِكُهُمْ Ve

فَكِهٌ [fekih] Dāʾimā nāsı fasl ve gıybetle zevklenip safālanır olan şahsa ıtlāk olu-nur; yukālu: هُوَ فَكِهٌ بِأَعْرَاضِ النَّاسِ أَيْ يَتَلَذَّذُ بِاغْتِيَابِهِمْ

اَلتَّفَكُّهُ [et-tefekkuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir nesneden pek hoşlanıp pesendine gelmekle taʿaccüb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَكَّهَ مِنْهُ إِذَا تَعَجَّبَ Ve pek nādim ve peşīmān olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَكَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَدَّمَ Ve temettuʿ ve intifāʿ eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَكَّهَ بِهِ إِذَا تَمَتَّعَ Ve fākihe yemek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَكَّهَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْفَاكِهَةَ Ve fākiheden perhīz eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur. Pes تَجَنُّبٌ [tecennub] bābından olur, تَأَثُّمٌ [teʾeṯṯum] gibi; yukālu: تَفَكَّهَ فُلَانٌ إِذَا تَجَنَّبَ عَنِ الْفَاكِهَةِ ve kavluhu taʿālā: ﴿فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ﴾ تَهَكُّمٌ أَيْ تَجْعَلُونَ فَاكِهَتَكُمْ قَوْلَكُمْ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ أَوْ تَكَفَّهُ هُنَا بِمَعْنَى أَلْقَى الْفَاكِهَةَ عَنْ نَفْسِهِ قَالَهُ ابْنُ عَطِيَّةَ Pes kavl-i sānīye göre tecennüb bābından olur. Şārih der ki baʿzılar teneddüm ile tefsīr eylediler.

اَلتَّفَاكُهُ [et-tefākuh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Mizāh ve latīfe edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَاكَهُوا أَيْ تَمَازَحُوا

اَلْمُفَاكَهَةُ [el-mufākehet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama lāg ve mizāh eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: فَاكَهَهُ إِذَا مَازَحَهُ

اَلْأُفْكُوهَةُ [el-ufkūhet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) أُعْجُوبَةٌ [uʿcūbet] maʿnāsınadır; yukālu: أَتَى بِأُفْكُوهَةٍ أَيْ بِأُعْجُوبَةٍ

اَلْمُفْكِهُ [el-mufkih] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) ve

اَلْمُفْكِهَةُ [el-mufkihet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Sütü yoğurt gibi koyu olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُفْكِهٌ وَمُفْكِهَةٌ أَيْ خَاثِرَةُ اللَّبَنِ

فَاكِهَةٌ [Fākihet] (صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] vezninde) ve

فُكَيْهَةٌ [Fukeyhet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) İki hatun adıdır.

أَبُو فُكَيْهَةَ [Ebū Fukeyhet] Ashāb-ı kirāmdandır.

[ف و ه]

اَلْفَاهُ [el-fāh] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) ve

اَلْفُوهُ [el-fūh] (fāʾnın zammıyla) ve

اَلْفِيهُ [el-fīh] (fā'nın kesriyle) ve
اَلْفُوهَةُ [el-fūhet] (fā-yı mazmūme ile ki ahasstır) ve
اَلْفَمُ [el-fem] (دَمٌ [dem] vezninde) Cümlesi berāberdir ki ağıza denir, Fārisīde dehān derler; cemʿleri أَفْوَاهٌ [efvāh] gelir ve أَفْمَامٌ [efmām] gelir,أَحْوَالٌ [aḥvāl] ve أَكْمَامٌ [ekmām] veznlerinde. Ve işbu أَفْمَامٌ [efmām] lafzının vāhidi yaʿnī cevher-i mādde ve lafzından müfredi yoktur, zīrā aslı فَوْهٌ [fevh] idi, فَوْزٌ [fevz] vezninde; سَنَةٌ lafzından hāʾ hazf olunduğu gibi bundan dahi hazf olunup فَو kalmakla vāv mütehar-rik olarak tarafta vākiʿ ve mā-kabli meftūh olduğu için elife kalb olunup فَا kaldı. Ve mutteridedir ki ismin māddesi ehadühümā tenvīn olarak iki harften ʿibāret olmak sahīh değildir. Bināʾen ʿaleyh kendisine müşākil ve celd olan mīm'e ibdāl olundu, zīrā ikisi de şefehiyyeden olduğundan baş-ka mīm harfinde vāv'ın imtidādına şebīh edā ederken ağza doğru bir boşça imtidād hāleti zāhir olduğundan vāv'a mülāyim ve münāsibdir. Ve tesniyesinde فَمَانِ ve فَمَوَانِ ve فَمَيَانِ dahi dediler, lākin iki sīga-i ahīre şāzlardır.

Mütercim-i hakīr der ki işbu فَمٌ māddesi kütüb-i nahviyyede bir mādde-i ʿazīmedir, esmā-i sitte bahsinde *Vāfiye*'de ve husūsan Şeyḫ Raḍī şerhinde mufassaldır. Hulāsası budur ki فَوْهٌ kelimesi ki قَوْمٌ vez-nindedir āhirinde olan hāʾ kendide şiddet-i savt olmayıp hafī olduğu için harf-i ʿil-let gibi hazf olunmakla فَو kaldı. Ve vāv harf-i iʿrāb olduğu için tahrīk olunmakla elbette elife kalb olunmak lāzım geldi. Bu sūrette رَحَا ve عَصَا kelimeleri gibi ona dahi tenvīn lāhık olmak muktezī olur. Pes ictimāʿ-ı sākineyn için elifin hazfi īcāb etmekle ism-i muʿreb harf-i vāhid üzere kalır, bināʾen ʿaleyh kendi gibi şefevī olup ve min-gayri istiskāl harekāta mütehammil harf-i celd olan mīm'e ibdālle فَمٌ dediler. Lafzına nazaran baʿzılar cemʿinde أَفْمَامٌ dediler, lākin fi'l-hakīka أَفْمَامٌ [efmām]ın müfredi فَوْهٌ tir hā'yla, أَفْوَاهٌ [efvāh] gibi. Ve musaggarı فُوَيْهَةٌ [fuveyhet]tir. Ve eşʿārda tesniyesinde فَمَوَانِ [femevān] ve فَمَيَانِ [femeyān] gelmiştir ki nādirdir. Ve müʾellifin telvīnāt-ı zikrī فَوْهٌ māddesinde ahvāl-i selās iʿtibārına mebnīdir, zīrā iʿrābı ʿayn-ı kelimedir. Ve bu bābda Şeyh Raḍī tahkīk ve tafsīl eylemekle mürācaʿatı fāʾideyi mutazammındır. Ve sūre-i Raʿd'da فَاهٌ kelimesini sıla-i zamīri husūsu mādde-i mahsūsadır ki İbn Keşīr sıla et-miştir, fe'lyunzar.

اَلْفَوَهُ [el-feveh] (fethateynle) Bir adamın ağzı büyük olmak, ʿalā-kavlin ön dişle-ri uzun olarak ağzı yayvan olmakla du-daktan taşra çıkar olmak maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ فَوَهٌ وَهِيَ سَعَةُ الْفَمِ أَوْ أَنْ تَخْرُجَ الْأَسْنَانُ مِنَ الشَّفَتَيْنِ مَعَ طُولِهَا
اَلْأَفْوَهُ [el-efveh] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir; müʾennesinde فَوْهَاءُ [fevhāʾ] denir; yukālu: فَوِهَ الرَّجُلُ فَوَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ أَفْوَهُ وَهِيَ فَوْهَاءُ Ve
أَفْوَهُ [Efveh] Ezd kabīlesinden bir şāʿirdir.
اَلْفَوْهَاءُ [el-fevhāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَفْوَهُ [efveh]in müʾennesidir. Ve ağzı bol kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ فَوْهَاءُ أَيْ وَاسِعَةُ الْفَمِ ve şol makaraya ıtlāk olunur ki diş tarzında olan kertik uçları uzun ve aralık-ları meydānlı ola. Ve ağzı yayvan mızrak yarasına vasf olur; yukālu: مَحَالَةٌ فَوْهَاءُ وَطَعْنَةٌ

فَوْهَاءُ أَيْ وَاسِعَةٌ

اَلتَّفْوِيهُ [et-tefvīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamın ağzını geniş kılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَوَّهَهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ أَفْوَهَ

اَلْفَوْهُ el-fevh] (فَوْزٌ [fevz] vezninde) Söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَاهَ يَفُوهُ فَوْهًا إِذَا نَطَقَ

اَلتَّفَوُّهُ [et-tefevvuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bu dahi söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَوَّهَ بِكَلِمَةٍ إِذَا نَطَقَ Ve bir mekānın ağ-zına girmek maʿnāsınadır; meselā derenin ağzına girmek gibi; yukālu: تَفَوَّهَ الْمَكَانَ إِذَا دَخَلَ فِي فُوهَتِهِ

اَلْمُفَوَّهُ [el-mufevveh] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلْفَيِّهُ [el-feyyih] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) Söz bilir nātıka-perdāz fasīh ve müte-kellim adama denir; ʿalā-kavlin doymak bilmez ekūl ve şedīdü'l-ekl şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ مُفَوَّهٌ وَفَيِّهٌ أَيْ مِنْطِيقٌ أَوْ نَهِمٌ شَدِيدُ الْأَكْلِ Ve

مُفَوَّهٌ [mufevveh] zikri ātī أَفْوَاهٌ [efvāh] katıl-makla pek mutayyeb olmuş tībe denmekle bu ʿalāka ile mutlakan mutayyeb nesneye vasf olur; ve minhu yukālu: شَرَابٌ مُفَوَّهٌ أَيْ مُطَيَّبٌ وَكَذَا يُقَالُ مِنْطِيقٌ مُفَوَّهٌ وَمَنْطِقٌ مُفَوَّهٌ أَيْ بَلِيغٌ طَيِّبٌ

اَلْإِسْتِفَاهَةُ [el-istifāhet] ve

اَلْإِسْتِفَاهُ [el-istifāh] Bir kimse mukaddemā kalīlü'l-ekl yāhūd kalīlü'ş-şürb iken sonra kesret üzere olmak ʿalā-kavlin su yāhūd şerbet içmekle susuzluğunu teskīn ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَفَاهَ الرَّجُلُ إِسْتِفَاهَةً وَاسْتِفَاهًا إِذَا اشْتَدَّ أَكْلُهُ أَوْ شُرْبُهُ بَعْدَ قِلَّةٍ أَوْ سَكَنَ عَطَشُهُ بِالشُّرْبِ

اَلْأَفْوَاهُ [el-efvāh] (hemzenin fethiyle) فُوهٌ [fūh]-ı ātī cemʿidir, taʿāma lezzet için kat-tıkları fülfül ve kemmūn makūlesi nesne-lere denir, تَوَابِلُ [tevābil] maʿnāsına. Ve tīb katıntısına denir ki tībe katmakla rāyihasını hoş edecek nesnelerden ʿibārettir, Fārisīde tīb-efrāz derler; yukālu: عِنْدَهُ أَفْوَاهُ الطِّيبِ أَيْ نَوَافِحُهُ Ve elvān ve gūnāgūn şükūfelere ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ وَبِيَدِهِ أَفْوَاهُ النَّوْرِ أَيْ أَلْوَانُهُ وَضُرُوبُهُ Ve mutlakan her şeyʾin envāʿ ve asnāfına ıtlāk olunur; yukālu: قَدْ أَصَابَ أَفْوَاهَ الْمَالِ مِنْ أَفْوَاهِ الْبَقْلِ أَيْ أَصْنَافِهِ وَأَنْوَاعِهِ Ve [efvāh] lafzının müfredi فُوهٌ [fūh]tur fāʾnın zammıyla, سُوقٌ [sūḳ] vezninde ve cemʿü'l-cemʿi أَفَاوِيهُ [efāvīh] gelir. Ve

أَفْوَاهٌ [efvāh] Zikr olunduğu üzere ağız maʿnāsına olan فُوهٌ [fūh] lafzının cemʿidir ki ağızlar demektir. Bu münāsebetle bir nesnenin evāʾiline ıtlāk olunur, niteki أَرْجُلٌ [ercul] evāhirine ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: دَخَلُوا فِي أَفْوَاهِ الْبَلَدِ أَيْ أَوَائِلِهِ وَخَرَجُوا مِنْ أَرْجُلِهِ أَيْ أَوَاخِرِهِ Ve ʿArablar bir adam bir hoş kelām yāhūd bir berceste şiʿr söylese duʿā makāmında لَا فُضَّ فُوهُ derler, لَا فُضَّ ثَغْرُهُ de-mektir; hāliyyet ve mahalliyyet ʿalākasıyla yaʿnī "Dişleri rahne-dār olmasın, dāʾimā böylece dürüst sözler söylesin" demektir ki merciʿi tūl-i ʿömrüne duʿādır. Ve tekūlu'l-ʿArab: مَاتَ لِفِيهِ أَيْ لِوَجْهِهِ ve yukālu: سَقَطَ لِفِيهِ أَيْ لِوَجْهِهِ Bunlarda lām عَلَى maʿnāsınadır ki "Ağzı üzere yaʿnī yüzü üzere kapanıp düştü." Pes ʿalāka cüzʾiyyet ve külliyyet olur. Ve yukālu: لَوْ وَجَدْتُ إِلَيْهِ فَا كَرِشٍ أَيْ أَدْنَى طَرِيقٍ Yaʿnī "Ona işkenbe ağzı kadar yolca-ğızda bulur isen hemān tevakkuf eyleme-yip iḳtiḥām eyle" demektir. Ve bu mesel "ك،ر،ش" māddesinde dahi güzerān eyledi. Ve yukālu: فَاهَا لِفِيكَ أَيْ جَعَلَ اللهُ فَمَ الدَّاهِيَةِ بِفَمِكَ Bu mesel bed-duʿā mevkiʿinde īrād olunur. فَاهَا zamīri دَاهِيَةٌ [dāhiyet]e rāciʿdir, münev-ven değildir, efʿāli muzmer olan masādır mecrāsına icrā olunmuştur, murād "Beliy-

ye ve dāhiye dāʾimā sana karīn ve mukābil olsun!" demektir. Ve yukālu: سَقَى فُلَانٌ إِبِلَهُ عَلَى أَفْوَاهِهَا أَيْ نَزَعَ لَهَا الْمَاءَ وَهِيَ تَشْرَبُ Yaʿnī "Develere mukaddemā havuzda su ihzār eylemeyip bakiyyeyi içmeğe başladıklarında kuyudan su çekmeğe mübāderet eyledi" ki o vaktte elinde olan kovaya ve kaba üşüntü ederler. Ve yukālu: جَرَّ فُلَانٌ إِبِلَهُ عَلَى أَفْوَاهِهَا أَيْ تَرَكَهَا تَرْعَى وَتَسِيرُ Yaʿnī "Develeri müseyyeb eylemekle kendi başlarına gezip otlar oldular."

اَلْمُفَاهَاةُ [el-mufāhāt] ve

اَلْمُفَاوَهَةُ [el-mufāvehet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] veznlerinde) Darb-ı nutk u makāl bābında müfāhare ve mübāhase eylemek maʿnāsınadır ki murād sözde yarışmaktır; yukālu: فَاهَاهُ مُفَاهَاةً وَفَاوَهَهُ مُفَاوَهَةً إِذَا نَاطَقَهُ وَفَاخَرَهُ Sīga-i ūlā maklūbedir.

اَلْفُوَّهَةُ [el-fuvvehet] (قُبَّرَةٌ [ḳubberet] vezninde) Bir kimse hakkında söylenen söze ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: إِنَّ رَدَّ الْفُوَّهَةِ شَدِيدٌ أَيِ الْقَالَةِ Ve ehl-i İslām birbirini fasl ve gıybetle kesip biçip nāmūslarına halel vermeğe ıtlāk olunur; yukālu: لَا يَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِينَ الْفُوَّهَةُ أَيْ تَقْطِيعُ بَعْضِهِمْ بَعْضًا بِالْغِيبَةِ Ve şol süte denir ki taʿmı bozulup lākin henüz fi'l-cümle tāze süt halāveti kalmış ola. Ve yol ve sokak ve dere makūlesinin ağızlarına ıtlāk olunur, niteki فُوهَةٌ [fūhet] dahi denir fā'nın zammıyla; yukālu: فُوَّهَةُ السِّكَّةِ وَالطَّرِيقِ وَالْوَادِي وَفُوهَتُهَا أَيْ فَمُهَا Ve bir nesnenin evveline ıtlāk olunur; cemʿi فُوَّهَاتٌ [fuvvehāt] ve فَوَائِهُ [fevāʾih] gelir.

اَلتَّفَاوُهُ [et-tefāvuh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Söyleşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَاوَهُوا إِذَا تَكَلَّمُوا

اَلْفَيِّهُ [el-feyyih] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde ki zikr olundu) ve

اَلْمُسْتَفِيهُ [el-mustefīh] (مُسْتَفِيدٌ [mustefīd] vezninde) Ekūl ve pür-hor şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ فَيِّهٌ وَمُسْتَفِيهٌ أَيْ أَكُولٌ

اَلْفُوَّهُ [el-fuvveh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bir cins ince uzun kök ismidir ki onunla nesneler boyanır, Türkīde kızıl boya ve kızıl kök derler, boyacılar kullanırlar; kebid ve tıhāl ve ʿırku'n-nesā ve kalça ve bel ağrılarına nāfiʿ ve be-gāyet müdirr ve sirke ile maʿcūnunu tılā baras ʿilletini müzīldir.

اَلْمُفَوَّهُ [el-mufevveh] ve

اَلْمُفَوَّى [el-mufevvey] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] veznlerinde) فُوَّهٌ [fuvveh] ile boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مُفَوَّهٌ وَمُفَوَّىٌ أَيْ صُبِغَ بِهِ Sīga-i sāniye muʿtell kavline mebnīdir ki muʿtell bābında dahi mersūmdur.

[ف ه ه]

اَلْفَهَّةُ [el-fehhet] (fā'nın ve hā-yı müşeddedenin fethiyle) ve

اَلْفَهَاهَةُ [el-fehāhet] (كَرَاهَةٌ [kerāhet] vezninde) ve

اَلْفَهْفَهَةُ [el-fehfehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) İsmlerdir, ʿacizliğe ve füru-māndeliğe denir; yukālu: بِهِ فَهَّةٌ وَفَهَاهَةٌ وَفَهْفَهَةٌ أَيْ عَيٌّ Mütercim der ki فَهَّةٌ [fehhet] zelle ve sakta maʿnāsına da istiʿmāl olunur ki ʿaczin lāzımıdır; tekūlu: مَا رَأَيْتُ مِنْهُ فَهَّةً أَيْ زَلَّةً وَسَقْطَةً

اَلْفَهَهُ [el-feheh] (fethateynle) ʿĀciz ve füru-mānde olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَهِهَ الرَّجُلُ فَهَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَيِيَ Ve unutmak maʿnāsınadır; yukālu: فَهِهَ الشَّيْءَ إِذَا نَسِيَهُ

اَلْإِفْهَاهُ [el-ifhāh] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّفْهِيهُ [et-tefhīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ʿĀciz kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْهَهَ اللهُ وَفَهَّهَهُ أَيْ جَعَلَهُ عَيِيًّا

اَلْفَهُ [el-fehh] (fā'nın fethi ve hā'nın

teşdīdiyle) ve

اَلْفَهِيهُ [el-fehīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْفَهْفَهُ [el-fehfeh] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ᶜĀciz ve kelīl ve füru-māndeye denir; yukālu: هُوَ فَهٌّ وَفَهِيهٌ وَفَهْفَهٌ أَيْ عَيٌّ

اَلْفَهْفَاهُ [el-fehfāh] (ثَرْثَارٌ [serşār] vezninde) Devābb ve mevāşīyi güzel tīmār ve takayyüd ve riᶜāyet eden adama denir; yukālu: هُوَ فَهْفَاهٌ عَلَى الْمَالِ أَيْ حَسَنُ الْقِيَامِ بِهِ

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ر ه]

اَلْقَرَهُ [el-ḳareh] (fethateynle) Bedene ᶜārız olan sarımtık kīrlilik ᶜārızasına denir ki dişlere ᶜārız olan قَلَحٌ [ḳalaḥ] tarzında olur, safrānın rakīki yā buhārı bedene yayılmaktan neşᵓet eder; yukālu: قَرِهَ بِجَسَدِهِ وَهُوَ قَرِهَ الرَّجُلُ قَرَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ كَالْقَلَحِ فِي الْأَسْنَانِ كَالْقَلَحِ فِي الْأَسْنَانِ ve yukālu: Ve gövdenin derisi temregi ᶜārızasının kesretinden cā-be-cā çiçek yerleri gibi oylum oylum olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرِهَ بَدَنُهُ إِذَا تَثَقَّبَ جِلْدُهُ مِنْ كَثْرِ الْقُوَبَاءِ Ve beden şiddet-i darbdan nāşī berelenip göğermek yāhūd derileri sıyrılmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرِهَ بَدَنُهُ إِذَا اسْوَدَّ أَوْ تَقَشَّرَ مِنْ شِدَّةِ الضَّرْبِ

اَلْأَقْرَهُ [el-aḳreh] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Maᶜnā-yı evvelden vasftır, bedeninde diş sarılığı gibi ᶜārıza zuhūr eylemiş adama denir; قَرْهَاءُ [ḳarhāᵓ] müᵓennesidir.

[ق ل ه]

اَلْقَلَهُ [el-ḳaleh] (fethateynle) قَرَهٌ [ḳareh] vezninde ve cemīᶜ-i maᶜnālarında mürādifidir.

قَلَهَى [Ḳalehā] (جَمَزَى [cemezā] yāhūd سَكْرَى [sekrā] vezninde) Medīne'ye karīb bir mevziᶜ adıdır.

قَلَهَيَّا [ḳaleheyyā] (fetehātla ve yā-yı müşeddede ile مَرَحَيَّا [mereḥayyā] ve بَرَدَيَّا [beredeyyā] vezninde) ve ona قِلِّهَى [ḳillihā] dahi denir (ḳāf'ın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) Saᶜd b. Ebī Vaḳḳāṣ radıyallāhu ᶜanhu hazretlerine mahsūs bir lagm ismidir, Hazret-i ᶜOşmān vakᶜasında bir kimseyi görüp ve ona dāᵓir bir kelām işitmemek için onda ihtifā ve inzivā eylediler.

قَلْهَاةُ [Ḳalhāt] (ḳāf'ın fethiyle) Sāhil-i Bahr-i ʿUmān'da bir beldedir.

[ق م ه]

اَلْقَمَهُ [el-ḳameh] (fethateynle) Taʿāma iştihā az olmak maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ الْيَوْمَ قَمَهٌ أَيْ قِلَّةُ شَهْوَةِ الطَّعَامِ

اَلْقُمَّهُ [el-ḳummeh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bir semte doğru zāhib olan develere ʿalā-kavlin başlarını yukarı tutup birden giden develere denir; قَامِهٌ [ḳāmih] müfredidir, صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde.

اَلتَّقَمُّهُ [et-teḳammuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Kanda gittiğini bilmemek vech üzere serserī gitmek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَجَ فُلَانٌ يَتَقَمَّهُ أَيْ لَا يَدْرِي أَيْنَ يَتَوَجَّهُ

[ق و ه]

اَلْقَاهُ [el-ḳāh] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Tāʿat ve fermān-berī maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ قَاهٍ أَيْ طَاعَةٍ Ve cāh ve menzilet maʿnāsınadır;yukālu: لَهُ عِنْدَ فُلَانٍ قَاهٌ أَيْ جَاهٌ Ve taʿām ekline daʿvet olundukta icābette süreʿat ve şitāb hāletine denir; yukālu: لَهُ قَاهٌ أَيْ سُرْعَةُ إِجَابَةٍ فِي الْأَكْلِ Ve bu mādde yāʾiyyedir, yaʿnī ecvef-i yāʾīdir; aslı قَيَهٌ idi, yāʾ elife münkalib olmuştur. Ve

قَاهٌ [ḳāh] Vüsʿat ve refāh üzere olan dirliğe denir; yukālu: إِنَّهُ لَفِي عَيْشٍ قَاهٍ أَيْ رَفِيهٍ

اَلْقَاهِيُّ [el-ḳāhiyy] (yā-yı müşeddede ile) Refāh-ı hāl ve māl ve menāl sāhibi adama denir; yukālu: هُوَ قَاهِيٌّ أَيْ مُخْصِبٌ

اَلْقُوهَةُ [el-ḳūhet] (ḳāf-ı mazmūme ile) Şol süte denir ki bir mikdārca mütegayyir olup lākin onda henüz tāze süt halāveti kalmış ola. Şārih der ki fā ile فُوهَةٌ [fūhet] dahi bu maʿnāyadır ki zikr olundu.

اَلْقُوهِيُّ [el-ḳūhiyy] (كُوهِيٌّ [kūhiyy] vezninde) Bir çeşit beyāz sevb ismidir, Ḳūhistān'a mensūbdur.

قُوهِسْتَانُ [Ḳūhistān] (ḳāf-ı mazmūme ile) Neysābūr ile Herāt beyninde bir vilāyet adıdır; kasabası Ḳāyin ve Ṭabes nām beldelerdir. Ve bir mevziʿ ismidir. Ve Kirmān eyāletinde Cīruft kurbünde bir belde adıdır, sevb-i Ḳūhī ona mensūbdur yāhūd mutlakan sevb-i mezbūre şebīh olan sevbe قُوهِيٌّ [ḳūhiyy] ıtlāk olunur, her ne kadar onda nesc olunmaz ise de. Şārih der ki bu Kūhistān muʿarrebidir. Ve Ḳuhistān ondan muhtasardır.

اَلتَّقْوِيهُ [et-taḳvīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bülend āvāz ile haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَوَّهَ الرَّجُلُ إِذَا صَرَخَ Ve şikārı tuzak semtine sürüp kollamak maʿnāsınadır ki sesleyerek ederler; yukālu: قَوَّهَ الصَّائِدُ الصَّيْدَ إِذَا حَاشَهُ إِلَى مَكَانٍ

اَلتَّقَاوُهُ [et-teḳāvuh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) İki kimse birbirine çağırarak bilişmek maʿnāsınadır ki gūyā ki beynlerinde ʿalāmet olan āvāz ile çağrışıp bilişirler; yukālu: هُمَا يَتَقَاوَهَانِ أَيْ يَصْرَخَانِ فَيَتَعَارَفَانِ كَأَنَّهُمَا يَصِيحَانِ بِصَوْتٍ هُوَ أَمَارَةٌ بَيْنَهُمَا

اَلْإِسْتِقْوَاهُ [el-istiḳvāh] Bir kimseden bir nesneyi istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْوَهَهُ إِيَّاهُ أَيْ سَأَلَهُ ذَلِكَ

اَلْإِيقَاهُ [el-īḳāh] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِسْتِيقَاهُ [el-istīḳāh] İtāʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَيْقَهَ فُلَانًا وَاسْتَيْقَهَ إِذَا أَطَاعَهُ İşbu إِسْتَيْقَهَ kelimesi maklūbdur, yāʾ ḳāf üzere takdīm olunmuştur.

[ق ه ق ه]

اَلْقَهْقَهَةُ [el-ḳahḳahet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tercīʿ ve tekrār ile gülmek ʿalā-kavlin pek gülmek maʿnāsınadır ki murād

kah kah diye āvāz ile gülmektir; yukālu: قَهْقَهَ الرَّجُلُ إِذَا رَجَّعَ فِي ضَحِكِهِ أَوِ اشْتَدَّ ضَحِكُهُ Ve pek telāş ve şiddetle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: قَهْقَهَ فِي السَّيْرِ بِمَعْنَى هَقْهَقَ Şārih der ki bunda maklūb olmak muhtemeldir.

اَلْقَهُّ [el-ḳahh] (ḳāf'ın fethi ve hā'nın teşdīdiyle) قَهْقَهَةٌ [ḳahḳahet] maʿnāsınadır ki vech-i mezkūr üzere gülmektir, ʿalā-kavlin bir kerre kah diye gülmektir, tercīʿ ve tekrār ederse قَهْقَهَةٌ [ḳahḳahet] denir; yukālu: قَهَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى قَهْقَهَ أَوْ يُقَالُ قَهَّ إِذَا قَالَ فِي ضَحِكِهِ قَهْ وَإِذَا كَرَّرَ قَهْقَهَ Ve

قَهٌّ [ḳahh] Kahkaha ile gülmeğin ismi olur; yukālu: هُوَ فِي رَهٍّ وَقَهٍّ أَيْ فِي سَعَةٍ وَضَحِكٍ

اَلْقَهْقَاهُ [el-ḳahḳāh] (ثَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) Be-gāyet cidd ve şiddet üzere yürüyen deveye denir; yukālu: قَرَبٌ قَهْقَاهٌ أَيْ جَادٌّ

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك د ه]

اَلْكَدْهُ [el-kedh] (kāf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bedende taş ve sāʾir nesne şiddetle dokunmasından ʿārız olan bere ve yara ve sıyrık makūlesi esere denir; cemʿi كُدُوهٌ [kudūh] gelir kāf'ın zammıyla; yukālu: بِهِ كَدْهٌ أَيْ صَكٌّ مِنْ حَجَرٍ وَنَحْوِهِ أَثَرًا شَدِيدًا Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: كَدَهَهُ كَدْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَكَّهُ Ve kırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَدَهَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve saçı tarak ile tarayıp yaymak maʿnāsınadır; yukālu: كَدَهَ شَعْرَهُ إِذَا فَرَّقَهُ بِالْمُشْطِ Ve gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَدَهَ عَلَيْهِ إِذَا غَلَبَهُ Ve yırtıcı cānvere zecr ve āzār ile bağırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَدَهَ السِّبَاعَ إِذَا صَاتَهَا لِلزَّجْرِ Ve bu maʿnāda ism olur ki o savta denir; kāf'ın zammıyla da lügattir.

اَلتَّكْدِيهُ [et-tekdīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) كَدْهٌ [kedh] maʿnālarınadır; yukālu: كَدَّهَ بِمَعْنَى كَدَهَ

اَلتَّكَدُّهُ [et-tekedduh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: سَقَطَ فَتَكَدَّهَ أَيْ تَكَسَّرَ

اَلْمَكْدُوهُ [el-mekdūh] Magmūm ve endūh-nāk maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مَكْدُوهٌ أَيْ مَغْمُومٌ

[ك ر ه]

اَلْكَرْهُ [el-kerh] (kāf'ın fethi ve zammıyla) İbāʾ ve meşakkat maʿnāsınadır ki nefse ibāʾ ve imtināʿ eylediği yaʿnī istemeyerek hoşlanmayarak hāricden ʿārız olan renc ve meşakkatten ʿibārettir ki zoraki taʿbīr olunur; yukālu: قَامَ عَلَى كَرْهٍ وَكُرْهٍ أَيْ عَلَى إِبَاءٍ وَمَشَقَّةٍ Ve baʿzılar ʿindinde kāf'ın zammıyla bir kimse kendi nefsini cebr ve ikrāhla

hoşlanmayarak mütehammil olduğu nesneye denir ve kāf'ın fethiyle gayrın teklîf ve cebriyle mütehammil olduğu nesneye denir.

Şārih der ki baʿzı ümmehātta ibāʾ ve meşakkatin her biri mahsūs maʿnā olmak üzere beyān olunup lākin usūlü ikisi bir maʿnā olmaktır. Ve müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre كَرْهٌ [kerh] iki nevʿdir: birisi min-haysü't-tabʿ hoşlanmamak ve birisi min-haysü'l-ʿakl yāhūd min-haysü'ş-şerʿ hoşlanmamaktır, fe-li-hāzā şeyʾ-i vāhid husūsunda إِنِّي أُرِيدُهُ وَأَكْرَهُهُ demek sahīh olur; yaʿnī gönlüm onu irāde ve taleb eder lākin meselā min-haysü'l-ʿakl ev min-haysü'ş-şerʿ ondan hoşlanmayıp ibāʾ ve imtināʿ ederim demektir. Ve kavluhu taʿālā: ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ﴾ أَيْ تَكْرَهُونَهُ مِنْ حَيْثُ الطَّبْعُ İntehā.

اَلْكَرْهُ [el-kerh] (kāf'ın fethi ve zammıyla) ve

اَلْكَرَاهَةُ [el-kerāhet] (كَرَاهَةٌ [kerāhet] vezninde) ve

اَلْكَرَاهِيَةُ [el-kerāhiyet] (kāf'ın fethiyle) ve

اَلْمَكْرَهَةُ [el-mekrehet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde ve مَكْرُمَةٌ [mekrumet] vezninde lügattir) Bir nesne tabʿa nā-hoş ve nā-mülāyim olmakla hoşlanmayıp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرِهَهُ كَرْهًا وَكُرْهًا وَكَرَاهَةً وَكَرَاهِيَةً وَمَكْرُهَةً وَمَكْرَهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

كَرْهٌ [kerh] (kāf'ın fethiyle) مَكْرُوهٌ [mekrūh] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve başı pek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ كَرْهٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve

كَرَاهَةٌ [kerāhet] Bir nesne sonradan kerīh ve nā-hoş olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَا كَانَ كَرِيهًا فَكَرُهَ كَرَاهَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

اَلتَّكَرُّهُ [et-tekerruh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesneyi kerīh görüp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَرَّهَ الشَّيْءَ إِذَا كَرِهَهُ Ve hoşlanmadığı kimseye çehresini eğip dargınlık göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَرَّهَهُ إِذَا تَسَخَّطَهُ Ve yukālu: فَعَلَهُ عَلَى تَكَرُّهٍ Yaʿnī "O işi sevmeyerek ve hoşlanmayarak zoraki işledi."

اَلتَّكْرِيهُ [et-tekrīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi bir kimseye sevdirmeyip kerīh göstermek maʿnāsınadır; yukālu: كَرَّهَهُ إِلَيْهِ إِذَا صَيَّرَهُ كَرِيهًا

اَلْكَرِهُ [el-kerih] (خَجِلٌ [ḫacil] vezninde) ve

اَلْكَرِيهُ [el-kerīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mekrūh maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرٌ كَرْهٌ وَكَرِهٌ وَكَرِيهٌ أَيْ مَكْرُوهٌ Ve

كَرِيهٌ [kerīh] Arslana ıtlāk olunur.

اَلْكَرَاهِينُ [el-kerāhīn] (kāf'ın fethiyle) كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] lafzında lügattir; tekūlu: أَتَيْتُكَ كَرَاهِينَ أَنْ تَغْضَبَ Yaʿnī "Darılmağın ʿindimde nā-hoş olmakla darılmayasın diye sana geldim."

اَلْكَرِهَةُ [el-kerihet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Pek yere denir; yukālu: أَرْضٌ كَرِهَةٌ أَيْ غَلِيظَةٌ صُلْبَةٌ

اَلْكَرِيهَةُ [el-kerīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Cenk ve kıtāle yāhūd cenkte olan şiddete denir; yukālu: شَهِدْتُ الْكَرِيهَةَ أَيِ الْحَرْبَ أَوِ الشِّدَّةَ فِي الْكَرْبِ Ve musībet ve nāzileye ıtlāk olunur; yukālu: نَزَلَتْ عَلَيْهِ كَرِيهَةٌ أَيْ نَازِلَةٌ Ve şol cünha ve bādireye denir ki ondan nefse ikrāhlık hāleti ʿārız olur; yukālu: كَرِيهَتُهُ أَيْ بَادِرَتُهُ الَّتِي تَكْرَهُ مِنْهُ

ذُو الْكَرِيهَةِ [ẕu'l-kerīhet] Demiri aʿlā keskin kılıca denir ki katʿā bir nesneden rūgerdān olmaya; yukālu: ضَرَبْتُهُ بِذِي الْكَرِيهَةِ أَيْ بِالسَّيْفِ الصَّارِمِ الَّذِي لَا يَنْبُو عَنْ شَيْءٍ

اَلْكَرْهَاءُ [el-kerhāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde ve kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla lügattir) Kafā çukurunun üst yanına denir. Ve başla bilece yüze denir.

اَلْمَكْرُوهَةُ [el-mekrūhet] Şiddet maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَجُلٌ ذُو مَكْرُوهَةٍ أَيْ شِدَّةٍ

اَلتَّكَارُهُ [et-tekāruh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: فَعَلَهُ عَلَى تَكَارُهٍ وَمُتَكَارِهًا

اَلْإِسْتِكْرَاهُ [el-istikrāh] Bir işi cebr ve ikrāhla işlemek maʿnāsınadır; yukālu: أُسْتُكْرِهَتْ فُلَانَةٌ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ غُصِبَتْ نَفْسَهَا Yaʿnī "Filān hatun mecbūreten zinā olundu." Ve bir nesneyi kerīh görmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكْرَهَ الْقَافِيَةَ بِمَعْنَى كَرِهَهَا

اَلْكَرَائِهُ [el-kerāʾih] (كَرَائِمُ [kerāʾim] vezninde) كَرِيهَةٌ [kerīhet]in cemʿidir.

اَلْمَكَارِهُ [el-mekārih] مَكْرُوهٌ [mekrūh]un ceʿmidir, mihen ve şedāʾide ıtlāk olunur; yukālu: دُونَهُ كَرَائِهُ الدَّهْرِ وَمَكَارِهُهُ أَيْ شَدَائِدُهُ

[ك ف ه]

اَلْكَافِهُ [el-kāfih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Ser-ʿaskere denir; yukālu: هُوَ كَافِهٌ أَيْ رَئِيسُ الْعَسَكَرِ

[ك م ه]

اَلْكَمَهُ [el-kemeh] (fethateynle) Anadan doğma kör olmak ʿalā-kavlin mutlakan kör olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَمِهَ الرَّجُلُ كَمَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَمِيَ أَوْ عَامٌّ Ve şeb-kūr olmak maʿnāsınadır ki gündüz görüp gece görmez olmaktan ʿibārettir; yukālu: كَمِهَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَعْشَى Ve göze duman çöküp dumanlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَمِهَ بَصَرُهُ إِذَا اعْتَرَتْهُ ظُلْمَةٌ تَطْمِسُ عَلَيْهِ Ve güneşin şuʿāʿı buhārdan sislenip fersiz olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَمِهَ النَّهَارُ إِذَا اعْتَرَضَتْ فِي شَمْسِهِ غُبْرَةٌ Ve bir adamın levni müteğayyir olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَمِهَ فُلَانٌ إِذَا تَغَيَّرَ لَوْنُهُ Ve bir adamın ʿaklı zāʾil olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَمِهَ فُلَانٌ إِذَا زَالَ عَقْلُهُ

اَلْكُمْهُ [el-kumh] (kāf'ın zammıyla) Bir cins balık adıdır.

اَلْمُكَمَّهُ [el-mukemmeh] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Anadan doğma gözleri kapanık olan adama denir ki memsūhu'l-ʿayneyn olur; yukālu: هُوَ مُكَمَّهُ الْعَيْنَيْنِ أَيْ لَمْ تَنْفَتِحْ عَيْنَاهُ

اَلْكَامِهُ [el-kāmih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Şol adama denir ki başın alıp görülmeden serserī gide ve kanda gittiğini bilmeye; yukālu: هُوَ كَامِهٌ إِذَا كَانَ يَرْكَبُ رَأْسَهُ وَلَا يَدْرِي أَيْنَ يَتَوَجَّهُ

اَلْمُتَكَمِّهُ [el-mutekemmih] (ism-i fāʿil bünyesiyle) كَامِهٌ [kāmih] maʿnāsınadır; yukālu: خَرَجَ كَامِهًا وَمُتَكَمِّهًا أَيْ رَكِبَ رَأْسَهُ وَلَا يَدْرِي أَيْنَ يَتَوَجَّهُ

اَلْكُمَّيْهَى [el-kummeyhā] عُمَّيْهَى [ʿummeyhā] vezninde ve mürādifidir ki nā-bedīdliğe denir; yukālu: ذَهَبَتْ إِبِلُهُ كُمَّيْهَى أَيْ عُمَّيْهَى

اَلْأَكْمَهُ [el-ekmeh] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Anadan gözsüz doğan adama denir. Ve şol çayırlığa ve otluğa ıtlāk olunur ki pek firāvān olmakla ne tarafına teveccüh olunacağı maʿlūm olmaya; yukālu: كَلَأٌ أَكْمَهُ أَيْ كَثِيرٌ لَا يُدْرَى أَيْنَ يَتَوَجَّهُ لَهُ لِكَثْرَتِهِ

[ك ن ه]

اَلْكُنْهُ [el-kunh] (kāf'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesnenin cevher ve hakīkatine denir; yukālu: سَلْهُ عَنْ كُنْهِ الْأَمْرِ أَيْ عَنْ جَوْهَرِهِ وَحَقِيقَتِهِ Ve bir nesnenin kaʿr ve gāyet ve encāmına denir; yukālu: لَا يُعْرَفُ كُنْهُهُ أَيْ غَايَتُهُ Ve bir şeyʾin kadr ve mikdārına denir; yukālu: فَعَلَ فَوْقَ كُنْهِ اسْتِحْقَاقِهِ أَيْ قَدْرِ اسْتِحْقَاقِهِ Ve bir nesnenin vakt ve hengāmına

denir; tekūlu: أَتَيْتُهُ فِي غَيْرِ كُنْهِهِ أَيْ فِي غَيْرِ وَقْتِهِ Ve bir nesnenin semt ve vechine denir; yukālu: هُوَ فِي كُنْهِهِ أَيْ فِي وَجْهِهِ

اَلْإِكْتِنَاهُ [el-iktināh] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِكْنَاهُ [el-iknāh] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Bir nesnenin asl ve hakīkatine yāhūd gāyetine bālig olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَهَ الشَّيْءَ وَأَكْنَهَهُ إِذَا بَلَغَ كُنْهَهُ

اَلْكَنْهَانُ [el-kenhān] (كَنْعَانُ [kenʿān] vezninde) Bir nebāttır ki varakı levn ve hiddette sakız ağacı varakına şebīh olur; hāssasındandır ki olduğu mahalden ʿakreb kısmı matrūd olur, varakını ekl kebid ve tıhāl ve dimāgı ve bedeni müsahhindir.

[ك ه ه]

اَلْكَهَّةُ [el-kehhet] (kāf'ın ve hā-i müşeddedenin fethiyle) Gövdesi iri yaşlı kocaman nākaya denir. Ve kocakarıya denir. Ve yaşlı nākaya denir, gerek arık ve gerek semiz olsun.

اَلْكُهُوهُ [el-kuhūh] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Pek kocamak maʿnāsınadır; yukālu: كَهَّ الرَّجُلُ كُهُوهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا هَرِمَ

اَلْكَهُّ [el-kehh] (kāf'ın fethi ve hā'nın teşdīdiyle) Bir adamın yüzüne nefeslenip hoh demek maʿnāsınadır; yukālu: كَهَّ السَّكْرَانُ كَهًّا إِذَا اسْتُنْكِهَ فَكَهَّ فِي وَجْهِكَ أَيْ تَنَفَّسَ

اَلْكَهْكَهَةُ [el-kehkehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Harāret maʿnāsınadır. Ve كَهْكَهَةُ الْأَسَدِ [kehkehetu'l-esed] arslan āvāzını hikāyedir; tekūlu: سَمِعْتُ كَهْكَهَةَ الْأَسَدِ أَيْ صَوْتَهُ Ve üşümüş kimse ısınmak için avucunu hohlamak maʿnāsınadır; yukālu: كَهْكَهَ الْمَقْرُورُ فِي يَدِهِ إِذَا تَنَفَّسَ فِيهَا إِذَا خَصِرَتْ ve كَهْكَهَةُ الْبَعِيرِ [kehkehetu'l-baʿīr] esrimiş devenin hedīri savtından hikāyedir. Ve evvelki maʿnālarda ve bu maʿnāda masdar olur.

اَلْكَهْكَاهَةُ [el-kehkāhet] (ثَرْثَارَةٌ [ṣerṣāret] vezninde) Her nesneden heybetlenip ürker olan bī-zehre adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَهْكَاهَةٌ أَيْ مُتَهَيِّبٌ Ve etli cānlı semiz kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ كَهْكَاهَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ

[ك و ه]

اَلْكَوَهُ [el-keveh] (fethateynle) Mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَوِهَ الرَّجُلُ كَوَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ

اَلتَّكَوُّهُ [et-tekevvuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adamın umūr ve meşāgili kesret ve seʿatından dağınık olmak maʿnāsınadır ki her taraftan kendisini ihāta eyleye; yukālu: تَكَوَّهَتْ عَلَيْهِ أُمُورُهُ إِذَا تَفَرَّقَتْ وَاتَّسَعَتْ

اَلْكَوْهُ [el-kevh] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir adamın ağzını koklamak maʿnāsınadır; tekūlu: كُهْتُهُ أَكُوهُهُ كَوْهًا إِذَا اسْتَنْكَهْتَهُ

[ك ي ي]

اَلْكَيِّهُ [el-keyyih] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Şol adama denir ki husūs ve maslahatında medār olacak bir hīle ve tarīk ucuna destres olmayıp ʿāciz ve kāsır ola yāhūd müdīr ve mutasarrafı olmaya; yukālu: رَجُلٌ كَيِّهٌ أَيْ بَرِمٌ بِحِيلَتِهِ لَا تَتَوَجَّهُ لَهُ أَوْ مَنْ لَا مُتَصَرَّفَ لَهُ

اَلْكَيْهُ [el-keyh] (kāf'ın fethiyle) كَوْهٌ [kevh] gibi ki bir adamın ağzını koklama maʿnāsınadır; tekūlu: كُهْتُهُ أَكِيهُهُ كَيْهًا إِذَا اسْتَنْكَهْتَهُ

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل ت ه]

اَللَّتَاهُ [el-letāh] (tā-yı fevkiyye ile سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Boğazda olan küçük dile denir, لَهَاةٌ [lehāt] maʿnāsına. Şārih der ki maklūb olmak muhtemeldir.

[ل ط ه]

اَللَّطْهُ [el-laṭh] (lām'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) El ayasıyla vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَطَهَ فُلَانًا لَطْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِبَاطِنِ كَفِّهِ

[ل ه ه]

اَلَّهُّ [el-lehh] (lām'ın fethi ve hā'nın teşdīdiyle) Saçı perdāht ile endām verip hoş-nümā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَهَّ الشَّعْرَ لَهًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَقَّقَهُ وَحَسَّنَهُ

اَللَّهْلَهَةُ [el-lehlehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznin-de) Cullāh bezi gevşek ve pazarī dokumak maʿnāsınadır; yukālu: لَهْلَهَ الثَّوْبَ أَيْ هَلْهَلَهُ

اَللَّهْلَهُ [et-telehluh] (تَزَلْزَلَةٌ [tezelzul] vez-ninde) Çayırın azcasını araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَهْلَهَ الْكَلَأُ إِذَا تَتَبَّعَ قَلِيلَهُ

اَللُّهْلُهَةُ [el-luhluhet] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vez-ninde) Şol vāsiʿ ovaya denir ki onda dāʾimā serāb lemeʿān eder ola, Türkīde ıl-gımlı ova taʿbīr olunur; cemʿi لَهَالِهُ [lehālih] gelir; tekūlu: قَطَعْنَا اللُّهْلُهَةَ وَهِيَ الْأَرْضُ الْوَاسِعَةُ الَّتِي يَطَّرِدُ فِيهَا السَّرَابُ

[ل و ه]

اَللَّوْهَةُ [el-levhet] (lām'ın fethiyle) Serāb ıl-dıramasına denir; tekūlu: أَعْجَبَنِي لَوْهَةُ السَّرَابِ أَيْ بَرِيقُهُ

اَللَّوْهُ [el-levh] (لَوْحٌ [levḥ] vezninde) ve **اَللَّوَهَانُ** [el-levehān] (fetehātla) Bādiyede serāb oynayıp ıldıramak maʿnāsınadır; yukālu: لَاهَ السَّرَابُ يَلُوهُ لَوْهًا وَلَوَهَانًا إِذَا اضْطَرَبَ وَبَرِقَ Ve yaratmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاهَ اللهُ الْخَلْقَ أَيْ خَلَقَهُمْ

اَلتَّلَوُّهُ [et-televvuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bu dahi serāb oynayıp ıldıramak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَوَّهَ السَّرَابُ إِذَا اضْطَرَبَ وَبَرِقَ

اَللُّوهَةُ [el-luvūhet] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vez-ninde) İsmdir, serābın oynayıp ıldırayışı-na denir.

اَللَّاهَةُ [el-lāhet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına. Baʿzılar ʿindinde لَاتٌ [lāt] dedikleri sane-me لَاتٌ [lāt] ile tesmiyesi bundandır ki aslı لَاهَةٌ idi, hāʾ hazf olundu.

[ل ي ه]

اَللَّيْهُ [el-leyh] (lām'ın fethiyle) Tesettür eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَاهَ الرَّجُلُ يَلِيهُ لَيْهًا إِذَا تَسَتَّرَ Sībeveyhi ʿaleyhi'r-rahme lafza-i celālenin bu māddeden iştikākını tecvīz eyledi. Ve bülend ve ʿālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاهَ الشَّيْءُ إِذَا عَلَا وَارْتَفَعَ Güneşe صَاحِبَةٌ [ṣāḥibet] vezninde آلِهَةٌ [ālihet] ıtlākı bu maʿnādandır.

لَاهُوتٌ [lāhūt] (hā-yı mazmūme ile) Eğer kelām ʿArabdan ise فَعَلُوتٌ [feʿalūt] vez-ninde رَغَبُوتٌ [reġabūt] gibi zikr olunan لَاهَ māddesinden meʾhūzdur. Mütercim der ki *Ṭirāzu'l-Muẕehheb* beyānına göre işbu لَاهُوتٌ [lāhūt] lafzı ʿİbrānīdir, Allāh demek-tir, niteki نَاسُوتٌ [nāsūt] insān demektir, baʿdehu ʿArab dahi ahz ve tekellüm eyle-diler. Ve ʿinde'l-baʿz yine ʿİbrānīdir, hālık maʿnāsınadır ve نَاسُوتٌ [nāsūt] mahlūk maʿnāsınadır. Ve baʿzen لَاهُوتٌ [lāhūt]

ruha ve نَاسُوتٌ [nāsūt] bedene ıtlāk olunur. Ve baʿzen لَاهُوتٌ [lāhūt] ʿālem-i ʿulvīye ve نَاسُوتٌ [nāsūt] ʿālem-i süflīye ıtlāk olunur. Ve لَاهُوتٌ [lāhūt] sebebe ve نَاسُوتٌ [nāsūt] müsebbibe ıtlāk olunur. Ve kendi şeyhi olan Şemseddīn-i Hindī'den nakli üzere لَاهُوتٌ [lāhūt] ile baʿzen mutlak letāʾif ve نَاسُوتٌ [nāsūt] ile mutlak kesāʾif murād olur. Ve bu taʿbīr ıtlākāt-ı mezkūrenin mecmūʿuna şāmildir.

اَللَّاتُ [el-Lāt] (ذَاتٌ [ẕāt] vezninde) Ṣaḳīf kabīlesine mahsūs bir sanemin ismidir, niteki "ل،ت،ت" māddesinde beyān olundu.

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م ت ه]

اَلْمَتْهُ [el-meth] (mīm'in fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Kuyudan kova ile su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَهَ الدَّلْوَ مَتْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَتَحَهَا

اَلتَّمَاتُهُ [et-temātuh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Iraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَاتَهُوا إِذَا تَبَاعَدُوا

اَلتَّمَتُّهُ [et-temettuh] تَمَدُّحٌ [temedduḥ] vezninde ve mürādifidir ki övünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَتَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَدَّحَ Ve beyhūde yere halktan kendi için medh ve senā taleb eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَمَتَّهُ أَيْ يَطْلُبُ الثَّنَاءَ بِمَا لَيْسَ فِيهِ Ve mücūn ve lāübālīlik izhār maʿnāsınadır; yukālu: تَمَتَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَمَجَّنَ Şārih der ki تَمَجَّنَ nüshaları galattır, savāb olan تَحَمَّقَ ʿunvānında olmaktır. Ve mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَتَّهَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ Ve bir nesnede ifrāt ve mübālaga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَتَّهَ فِيهِ إِذَا بَالَغَ Ve batālet ve gavāyete dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا التَّمَتُّهُ أَيِ الْبَطَالَةُ وَالْغَوَايَةُ

اَلْمَتَهُ [el-meteh] (fethateynle) Bu dahi batālet ve gavāyete dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتِهَ الرَّجُلُ مَتَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَالَجَ الْبَطَالَةَ وَالْغَوَايَةَ

[م د ه]

اَلْمَدْهُ [el-medh] مَدْحٌ [medḥ] vezninde ve mürādifidir ki övmek maʿnāsınadır; yukālu: مَدَهَ فُلَانًا مَدْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ بِمَعْنَى مَدَحَهُ

اَلتَّمَدُّهُ [et-temedduh] تَمَدُّحٌ [temedduḥ] vezninde ve mürādifidir; yukālu: تَمَدَّهَ الرَّجُلُ إِذَا

تَمَدَّحَ

اَلْمَادِهُ [el-mādih] مَادِحٌ [mādiḥ] vezninde ve müradifidir; cemʿi مُدَّهٌ [muddeh] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde.

[م ر ه]

اَلْمَرَهُ [el-mereh] (fethateynle) Göz sürmesiz kalmak, ʿalā-kavlin sürmeyi terk eylemekle göz fāsid ve tebāh olmak yāhūd sürmesizlikten içinin çevresi ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرِهَتْ عَيْنُهُ مَرَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلَّتْ مِنَ الْكُحْلِ أَوْ فَسَدَتْ لِتَرْكِهِ أَوِ ابْيَضَّتْ حَمَالِيقُهَا

اَلْأَمْرَهُ [el-emreh] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Gözü vasf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir; مَرْهَاءُ [merhāʾ] müʾennesidir.

اَلْمُرْهَةُ [el-murhet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Şol aklığa denir ki ona aslā reng-i āher karışmamış ola, kar ve pembe gibi; yukālu: سَرَابٌ بِهِ مُرْهَةٌ أَيْ بَيَاضٌ لَا يُخَالِطُهُ غَيْرُهُ ve minhu: أَمْرَهُ Ve yağmur suyu ırkilir olan masnaʿa ve çukur makūlesi yere denir. Ve

مُرْهَةٌ [Murhet] Bir batn pederinin ismidir.

مُرَاهَةُ [Murāhet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Bir hatun adıdır.

مُرَيْهَةُ [Mureyhet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir kabīle vālidesidir.

اَلْمَرِهُ [el-merih] (خَجِلٌ [ḫacil] vezninde) Yüreği dertli adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَرِهُ الْفُؤَادِ أَيْ سَقِيمُهُ

[م ز ه]

اَلْمُمَازَهَةُ [el-mumāzehet] مُمَازَحَةٌ [mumāzeḥat] vezninde ve mürādifidir ki erişmek ve lāg ve latīfe edişmek maʿnāsınadır; yukālu: مَازَهَهُ إِذَا مَازَحَهُ

اَلْمَزْهُ [el-mezh] مَزْحٌ [mezḥ] vezninde ve mürādifidir ki bir adama lāg ve latīfe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَهَهُ إِذَا مَزَحَهُ

[م ط ه]

اَلْمَطْهُ [el-maṭh] (سَطْحٌ [saṭḥ] vezninde) Bir semte gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَهَ فِي الْأَرْضِ مَطْهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا

اَلْمُمَطَّهُ [el-mumeṭṭah] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) مُمَدَّهٌ [mumeddeh] maʿnāsınadır ki مُمَدَّحٌ [mumeddaḥ] demektir.

[م ق ه]

اَلْمَقَهُ [el-meḳah] (mīm'in ve ḳāf'ın fethiyle) Gökçül aklığa denir ki levn-i mezmūmdur; yukālu: بِهِ مَقَهٌ أَيْ بَيَاضٌ فِي زُرْقَةٍ Ve مَرَهٌ [mereh] maʿnāsınadır ki sürmesi boşlanmış göz çevresinin çirkīn aklığı gibi aklıktan ʿibārettir.

اَلْأَمْقَهُ [el-emḳah] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Maʿnā-yı mezkūrdan vasftır; مَقْهَاءُ [maḳhāʾ] müʾennesidir. Ve ırak maʿnāsınadır; yukālu: مَكَانٌ أَمْقَهُ أَيْ بَعِيدٌ Ve toprağında aslā ot ve ağaç kısmı nābit olmayan kır yere denir; yukālu: مَكَانٌ أَمْقَهُ أَيْ لَا يَنْبُتُ فِيهِ نَبْتٌ وَلَا شَجَرٌ Ve şol adama denir ki gözünün kirpikleri pek az olmakla kenārları ve yöreleri kızıl kızıl ola; yukālu: رَجُلٌ أَمْقَهُ أَيِ الْمُحْمَرُّ الْمَآقِي وَالْجُفُونِ مِنْ قِلَّةِ الْأَهْدَابِ

[م ل ه]

اَلْمَلِيهُ [el-melīh] مَلِيحٌ [melīḥ] vezninde ve mürādifidir ki güzel demektir; yukālu: غُلَامٌ مَلِيهٌ أَيْ مَلِيحٌ

اَلْإِمْلَاهُ [el-imlāh] (hemzenin kesriyle) Mübālaga vechiyle īrād-ı ʿözr eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَمْلَهْتُ أَيْ أَعْذَرْتُ وَبَالَغْتُ

اَلْمُمْتَلِهُ [el-mumtelih] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Zāʾilü'l-ʿakl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُمْتَلِهُ الْعَقْلِ أَيْ ذَاهِبُهُ

[م ه م]

اَلْمَهُّ [el-mehh] (mīm'in fethi ve hā'nın teşdīdiyle) Develeri rıfk ve sühūletle kullanmak maʿnāsınadır; yukālu: مَهَّ الْإِبِلَ مَهًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَقَ بِهَا

اَلْمَهَهُ [el-meheh] (fethateynle) Yumuşak ve mülāyim olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَهِهَ الشَّيْءُ مَهَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَانَ Ve rıfk ve teʾennī ile yapça yapça yürüyüşe denir. Ve sehl ve yesīr olan şeyʾe denir, مَهَاهٌ [mehāh] ve مَهَاهَةٌ [mehāhet] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve emel ve recāʾ maʿnāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ مَهَهٌ أَيْ رَجَاءٌ Ve mehl maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَ مِنْهُ مَهَهًا أَيْ مَهْلًا

اَلْمَهَاهُ [el-mehāh] (سَحَابٌ [seḥāb] veznninde) Hüsn ü revnak ve tāb u tarāvet maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ مَهَاهٌ أَيْ طَرَاوَةٌ وَحُسْنٌ Ve hasen ve revnaklı zībā nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَهَاهٌ أَيْ حَسَنٌ Ve rıfk ve sühūletli yürüyüşe denir; yukālu: سَيْرٌ مَهَهٌ وَمَهَاهٌ أَيْ رَفِيقٌ Ve ümīd ve recāʾ maʿnāsınadır, مَهَهٌ [meheh] gibi; ve minhu yukālu: لَوْ كَانَ فِي الْأَمْرِ مَهَهٌ وَمَهَاهٌ لَطَلَبْتُهُ Ve yesīr ve āsān şeyʾe denir, مَهَاهَةٌ [mehāhet] dahi denir; ve minhu yukālu: "كُلُّ شَيْءٍ مَهَهٌ وَمَهَاهٌ وَمَهَاهَةٌ مَا خَلَا النِّسَاءَ وَذِكْرَهُنَّ" أَيْ يَسِيرٌ سَهْلٌ Bunun mefhūmunda üç ihtimāl vardır, ikisi nisvānın medīhasına ve birisi zemīmesine müteʿallaktır. İhtimāl-i evvel budur ki merd olan adamın yanında her nesne sehl ve āsān olmakla cümlesine tahammül eder, lākin haremine müteʿallik kelimāta hamiyyetinden nāşī bir vechle hazm ve tahammül eylemek mümkin değildir. Sānī مَهَهٌ [meheh] ve مَهَاهٌ [mehāh] kelimeleri burada hakīr ve bātıl ve beyhūde maʿnāsına müstaʿmel olmakla her nesnenin zikri beyhūdedir, lākin nisvān kısmını zikr eylemek mūcib-i telezzüz ü safādır demektir. Bu dahi sehl ve yesīr maʿnāsındandır. Sālis مَهَهٌ [meheh] ve مَهَاهٌ [mehāh] kasd ve reşād maʿnāsına mahmūl olmakla ki hüsn ü revnak maʿnāsından meʾhūzdur. Her şeyʾe taʿarruz ve tasaddī eylemek rüşd ve felāhtan maʿdūd olup lākin nisvān zikrine tasaddī eylemek merdāna bir türlü sezā değildir demektir. اَلنِّسَاءَ kelimesi istisnā üzere mansūbdur; وَالنِّسَاءَ وَذِكْرَهُنَّ kavl-i أَعْجَبَنِي زَيْدٌ وَكَرَمُهُ kabīlindendir.

اَلْمَهْمَهُ [el-mehmeh] ve

اَلْمَهْمَهَةُ [el-mehmehet] (mīm'lerin fethiyle) Kenārları ırak berriyye ve beyābāna denir; yukālu: قَطَعُوا مَهْمَهًا وَمَهْمَهَةً أَيْ مَفَازَةً بَعِيدَةً Ve şen ve ābādān olmayan hālī ve tenhā arza denir; cemʿleri مَهَامِهُ [mehāmih] gelir.

مَهْ [meh] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) İsm-i fiʿl-i emrdir, أُكْفُفْ maʿnāsınadır ki bunu etme ve eyleme ve bundan ferāgat kıl demektir, Fārisīde "mekun" mürādifidir. Ve bu zecr mevkiʿinde söylenir, teʾkīd olundukta tekrār ile مَهْ مَهْ derler.

اَلْمَهْمَهَةُ [el-mehmehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznninde) Bir işi terk eylemek zımnında bir adama مَهْ مَهْ demek maʿnāsınadır; yukālu: مَهْمَهَ فُلَانًا إِذَا قَالَ لَهُ مَهْ مَهْ أَيِ اكْفُفْ Ve mutlakan menʿ maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَهْمَهَ عَنِ السَّفَرِ إِذَا مَنَعَهُ

اَلتَّمَهْمُهُ [et-temehmuh] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] veznninde) Bir nesneden vāz gelip ferāgat kılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَهْمَهَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ وَارْتَدَعَ

[م و ه]

اَلْمَاءُ [el-māʾ] (hemze ile حَالٌ [ḥāl] veznninde) ve

اَلْمَاهُ [el-māh] (جَاهٌ [cāh] vezninde) ve

اَلْمَاءَةُ [el-māʾet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde ki vāhididir) Suya denir, āb maʿnāsına. Ve مَاءٌ [māʾ] kelimesinin hemzesi hā'dan münkalibedir. Ve baʿzı ʿArabdan مَا إِسْقِنِي ʿunvānında ki kasr ileder, mesmūʿ oldu; cemʿi killeti أَمْوَاهٌ [emvāh] ve cemʿ-i kesreti مِيَاهٌ [miyāh] gelir. Ve musaggarında مُوَيْهٌ [muveyh] denir ve مُوَيْهَةٌ [muveyhet] denir ki مَاءَةٌ [māʾet] musaggarıdır.

Şārih der ki *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre مَاءٌ [māʾ] kelimesinin aslı مَوَهٌ idi, vāv elife kalb olundu, iki harf-i hafīf müctemiʿ olmakla hāʾ hemzeye ibdāl olundu. Elif mukaddemā iʿlāl olunduğundan o ibdāl olunmadı, zīrā harf-i vāhid iki defʿa iʿlāl olunmaz. Ve cemʿinde أَمْوَاهٌ [emvāh] dedikleri gibi, أَمْوَاءٌ [emvāʾ] dahi derler hemze ile ve nisbetinde مَائِيٌّ [māʾiyy] ve مَاوِيٌّ [māviyy] derler hemzeyi vāv'a kalb ile.

اَلْمَاوِيَّةُ [el-māviyyet] (teşdīd-i yā'yla) Aynaya ıtlāk olunur; cemʿi مَاوِيٌّ [māviyy] dir, جَاءَتْ وَبِيَدِهِ مَاوِيَّةٌ أَيْ مِرْآةٌ Ve bu Fārisīde zücāca āb-gīne dedikleri gibidir. Mütercim der ki *Ṣiḥāḥ*'ın مِرْآةٌ kelimesini ʿavret maʿnāsına hamli ve tevcīhi garāʾibdendir. Ve

مَاوِيَّةُ [Māviyyet] Bir hatun ismidir.

اَلْمَوْهُ [el-mevh] (مَوْجٌ [mevc] vezninde) ve

اَلْمَيْهُ [el-meyh] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

اَلْمُوهُ [el-muvūh] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْمَاهَةُ [el-māhet] ve

اَلْمَيْهَةُ [el-meyhet] (mīm'in fethiyle) Kuyu ve eşme ve ayazma makūlesi yer çok sulu olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاهَتِ الرَّكِيَّةُ تَمَاهُ وَتَمُوهُ وَتَمِيهُ مَوْهًا وَمَيْهًا وَمُوهًا وَمَاهَةً وَمَيْهَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَثُرَ مَاؤُهَا Ve gemiye su girmekle sulanmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاهَتِ السَّفِينَةُ إِذَا دَخَلَهَا الْمَاءُ Ve

مَوْهٌ [mevh] Karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاهَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ يَمُوهُ مَوْهًا إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve su içirmek maʿnāsınadır; tekūlu: مِهْتُ الرَّجُلَ بِكَسْرِ الْمِيمِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَبِضَمِّهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ سَقَيْتُهُ الْمَاءَ

اَلْمَيِّهَةُ [el-meyyihet] (كَيِّسَةٌ [keyyiset] vezninde) Suyu çok eşmeye ve kuyuya denir; yukālu: رَكِيَّةٌ مَيِّهَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْمَاءِ

اَلْمَاهَةُ [el-māhet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) مَيِّهَةٌ [meyyihet] maʿnāsınadır. Ve çiçek ʿārızasına denir; yukālu: ظَهَرَ بِبَدَنِهِ مَاهَةٌ أَيْ جُدَرِيٌّ

اَلْأَمْيَهُ [el-emyeh] ve

اَلْأَمْوَهُ [el-emveh] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Efʿal-i tafdīllerdir, sāʾirden suyu ekser olan nesneye denir; yukālu: هَذِهِ الرَّكِيَّةُ أَمْيَهُ وَأَمْوَهُ مِمَّا كَانَتْ أَيْ أَكْثَرُ مَاءً

اَلْإِمَاهَةُ [el-imāhet] ve

اَلْإِمْوَاهُ [el-imvāh] (hemzelerin kesriyle) Kuyu kazan kimse suya erişmek maʿnāsınadır; yukālu: حَفَرَ الْبِئْرَ فَأَمَاهَ وَأَمْوَهَ أَيْ بَلَغَ الْمَاءَ Müʾellif bunu iki defʿa tekrār eylemiştir. Ve

إِمَاهَةٌ [imāhet] Suvarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَاهُوا دَوَابَّهُمْ أَيْ سَقَوْهَا Müʾellif bunu dahi tekrār eylemiştir. Ve havuza su biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمَاهُوا حَوْضَهُمْ إِذَا جَمَعُوا فِيهِ الْمَاءَ Ve kılıç ve bıçak namlusunu suvarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَاهَ السِّكِّينَ إِذَا سَقَاهُ كَمَا يُقَالُ أَمْهَى السِّكِّينَ Ve karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَاهَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ Ve bulut çok yağmur dökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمَاهَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَسَالَتْ مَاءً كَثِيرًا Ve erkek dişinin rahimine ilkā-i

nutfe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمَاهَ الْفَحْلُ إِذَا أَلْقَى مَاءَهُ فِي رَحِمِ الْأُنْثَى Ve yerde su tereşşüh eylemekle sızıntılı ve sulu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَاهَتِ الْأَرْضُ إِذَا نَزَّتْ Ve mürekkeb galīz olmakla terkīk için hokkaya su komak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَاهَ الدَّوَاةَ إِذَا صَبَّ فِيهَا الْمَاءَ

اَلتَّمْوِيهُ [et-temvīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yer sulu olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَوَّهَ الْمَوْضِعُ إِذَا صَارَ ذَا مَاءٍ Ve bir nesneye çok su komakla sulu eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَوَّهَ الْقِدْرَ إِذَا أَكْثَرَ مَاءَهَا Ve bir kimseye suʾāline muhālif haber ihbār eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَوَّهَ الْخَبَرَ عَلَيْهِ إِذَا أَخْبَرَهُ بِخِلَافِ مَا سَأَلَهُ Ve bakır ve demir makūlesini yaldızlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَوَّهَ النُّحَاسَ أَوِ الْحَدِيدَ إِذَا طَلَاهُ بِفِضَّةٍ أَوْ ذَهَبٍ

مَاهُ الْفُؤَادِ [māhu'l-fuʾādi] ve

مَاهِئُ الْفُؤَادِ [māhiʾu'l-fuʾād] Korkak adama ıtlāk olunur; gūyā ki yüreği su içre olmakla dāʾimā lerze-nāk olur, ʿalā-kavlin belīd ve künd-zihn adama ıtlāk olunur, gūyā ki su gibi kalbi nakş-ı idrākten sāfī ve sādedir. Burada مَاهِئٌ lafzı مَائِهٌ maklūbudur. Ve مَاهٌ [māh] مَائِهٌ [māʾih] muhtasarıdır; yukālu: هُوَ مَاهُ الْفُؤَادِ وَمَاهِئُ الْفُؤَادِ أَيْ جَبَانٌ أَوْ بَلِيدٌ

اَلْمُوهَةُ [el-mūhet] ve

اَلْمُوَاهَةُ [el-muvāhet] (mīm'lerin zammıyla) Tāb ve revnak ve letāfet maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَحْسَنَ مُوهَةَ وَجْهِهِ وَمُوَاهَتَهُ أَيْ مَاءَهُ وَرَوْنَقَهُ Ve hüsn ü cemāl maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْجَبَنِي مُوهَتُهُ وَمُوَاهَتُهُ أَيْ حُسْنُهُ Ve mahbūbun çehresinde olan āb u tāba denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ مُوهَةَ وَجْهِهِ وَمُوَاهَتَهُ أَيْ حُسْنَهُ وَتَرَقْرُقَ الْمَاءِ فِي وَجْهِهِ

اَلْمَاهُ [el-māh] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Bir eyāletin kasabasına denir; yukālu: مَاهُ الْبَلَدِ أَيْ قَصَبَتُهُ

اَلْمَاهَانِ [el-Māhān] (tesniye bünyesiyle) Dīnever ile Nihāvend nām beldelere ıtlāk olunur ki biri Māhu'l-Kūfe ve biri Māhu'l-Başra'dır. Maʿlūm ola ki "māh" Pehlevī lisānında şehr ve beldeye denir. Vaktāki Ḥuẕeyfe, Hemedān vilāyetini feth ve teshīr edip ondan Nihāvend şehrine geldi, o zamān Nihāvend pek muhtasar şehr olmakla ʿaskeri ihāta eylemediğinden emr eyledi, Kūfe ʿaskeri şehr-i Dīnever'e gidip ve Başra sipāhı Nihāvend içre kaldı. Çünkü şehre māh ıtlāk olunmakla Dīnever'e Māh-ı Kūfe ve Nihāvend'e Māh-ı Başra dediler. Bināʾenʿaleyh beyne'l-ʿArab Dīnever ve Nihāvend'e Māhān ıtlāk olunur. Ve

مَاهٌ [Māh] ve

مَاهُ دِينَارٍ [Māhu Dīnār] İki belde adıdır. Ve

مَاهَانُ [Māhān] Bir recül ismidir. Ve lafz-ı mezbūr ʿArabī olduğu sürette "ه،و،م" yāhūd "ه،ي،م" māddelerinden meʾhūz olur. Bu takdīrce vezni لَعْفَانُ [laʿfān] olur lām'ın ʿayn üzere takdīmiyle yāhūd "و،ه،م" māddesinden meʾhūz olmakla vezni لَفْعَانُ [lefʿān] olur fā'yı ʿayn üzere takdīmle yāhūd "ه،م،ي" māddesinden meʾhūz olmakla vezni عَلْفَانُ [ʿalfān] olur yāhūd "و،م،ه" māddesinden meʾhūz olmakla vezni عَفْلَانُ [ʿaflān] olur yāhūd "ن،ه،م" māddesinden meʾhūẕ olmakla vezni لَاعَافٌ [lāʿaf] olur yāhūd مُهَيْمِنٌ māddesinden meʾhūz olmakla vezni عَافَالٌ [ʿafāl] olur yāhūd "ه،ن،م" māddesinden olmakla فَالَاعٌ [fālāʿ] olur yāhūd "ه،ن،م" māddesinden olmakla vezni عَالَافٌ [ʿālāf] olur. Ve ʿinde'l-baʿz vezni فَعْلَانُ [faʿlān] dır.

[م ي ه]

اَلْمَيْهُ [el-meyh] (mīm'in fethiyle) Bir nesneyi yaldızlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَاهَ السَّيْفَ يَمِيهُ مَيْهًا إِذَا طَلَاهُ بِمَاءِ الذَّهَبِ Ve eşme ve kuyu makūlesinin suyu çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاهَتِ الرَّكِيَّةُ تَمِيهُ لُغَةٌ فِي مَاهَتْ تَمُوهُ

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن ب ه]

اَلنُّبْهُ [en-nubh] (nūn'un zammıyla) Fıtnat ve zekā maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ نُبْهٌ أَيْ فِطْنَةٌ Ve uykudan uyanmağa denir ki ismdir. Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: نَبِهَ مِنْ نَوْمِهِ نُبْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَامَ مِنْهُ

اَلْإِنْبَاهُ [el-inbāh] (hemzenin kesriyle) Uykudan uyandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْبَهَ فُلَانًا مِنَ النَّوْمِ إِذَا أَقَامَهُ مِنْهُ Ve bir adamın hācetini unutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْبَهَ حَاجَتَهُ إِذَا نَسِيَهَا Hemzesi selb içindir.

اَلتَّنْبِيهُ [et-tenbīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi uyandırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَبَّهَهُ مِنْ نَوْمِهِ أَيْ أَقَامَهُ Ve hāmil ve güm-nām kimseye şān ve şöhret vermekle ʿazīz ve nām-dār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَبَّهَ بِاسْمِهِ أَيْ نَوَّهَ بِهِ

اَلتَّنَبُّهُ [et-tenebbuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ve

اَلْإِنْتِبَاهُ [el-intibāh] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Mutāviʿlerdir, uyanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْبَهَهُ وَنَبَّهَهُ فَتَنَبَّهَ وَانْتَبَهَ أَيِ اسْتَيْقَظَ

اَلْمَنْبَهَةُ [el-menbehet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Bir adamı bir şeyᵓe āgāh eylemeye bāʿis olan nesneye denir; yukālu: هَذَا مَنْبَهَةٌ عَلَى كَذَا أَيْ مُشْعِرٌ بِهِ Ve bir kimsenin kadr ve ve şānını işʿār ile beyne'n-nās menkabetini ʿālī kılmaya bāʿis olan şeyᵓe denir; yukālu: هُوَ مَنْبَهَةٌ لِفُلَانٍ أَيْ مُشْعِرٌ لِقَدْرِهِ مُعْلٍ لَهُ Evvele göre نُبْهٌ [nubh]ten ve sānīye göre نَبَاهَةٌ [nebāhet]ten مَفْعَلَةٌ [mefʿalet]tir.

اَلنَّبَهُ [en-nebeh] (fethateynle) Sürʿatle fehm ve idrāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا نَبِهَ لَهُ نَبَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ مَا فَطِنَ Bundan ism

نُبْهٌ [nubh]tur nūn'un zammıyla, niteki zikr olundu. Ve

نَبَهٌ [nebeh] Şol yitiğe ve güm-kerdeye denir ki ʿale'l-gaflet bulunmuş ola; yukālu: جَاءَ وَبِيَدِهِ نَبَهٌ أَيْ ضَالَّةٌ وُجِدَتْ عَلَى غَفْلَةٍ Ve hālen mevcūd nesneye denmekle zıdd olur. Ve meşhūr ve müteʿāref nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ نَبَهٌ أَيْ مَشْهُورٌ Ve şeref ve şān sāhibi adama denir. Ve bu maʿnāda ism-i cemʿ olur yāhūd fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cemʿi berāberdir; yukālu: رَجُلٌ نَبَهٌ وَقَوْمٌ نَبَهٌ أَيْ شَرِيفٌ وَشُرَفَاءُ

اَلنَّبِهُ [en-nebih] (خَجِلٌ [ḫacil] vezninde) Bu dahi meşhūr nesneye denir.

اَلنَّبَاهَةُ [en-nebāhet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Şeref ve şān ve şöhret sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَبَهَ الرَّجُلُ وَنَبِهَ وَنَبُهَ نَبَاهَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا شَرُفَ Ve işbu teslīs-i bāb İbn Ṭarīf rivāyetidir.

اَلنَّابِهُ [en-nābih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلنَّبِيهُ [en-nebīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şerīf ve nām-dār adama denir ki خَامِلٌ [ḫāmil] mukābilidir. Ve

نَابِهٌ [nābih] ʿAzīm ve celīl olan şeyʾe denir; yukālu: أَمْرٌ نَابِهٌ أَيْ عَظِيمٌ

اَلْمَنْبُوهُ الْإِسْمِ [el-menbūhu'l-ism] Maʿrūfu'l-ism demektir, yaʿnī nām-dār olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْبُوهُ الْإِسْمِ أَيْ مَعْرُوفُهُ

اَلْمُنْبَهَةُ [el-munbehet] Şārihin tashīhi üzere مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde ki إِنْبَاهٌ [inbāh] tan ism-i mefʿūldür, unutulmuş hācete denir. Pes burada كَمُحْسِنَةٍ nüshası galattır; yukālu: حَاجَةٌ مُنْبَهَةٌ أَيْ مَنْسِيَّةٌ

اَلنَّبَاهُ [en-nebāh] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bülend ve refīʿ nesneye denir; yukālu: بِنَاءٌ وَعِزٌّ نَبَاهٌ أَيْ رَفِيعٌ

نَبْهَانُ [Nebhān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir cemāʿatin pederi ismidir.

نَابِهٌ [Nābih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

نُبَيْهٌ [Nubeyh] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ve

مُنَبِّهٌ [Munebbih] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) ve

نَبِيهٌ [Nebīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

مُنْبِهٌ [Munbih] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Esāmī-i nāstandır.

[ن ج ه]

اَلنَّجْهُ [en-nech] (نَجْدٌ [necd] vezninde) Bir hācet zımnında bir adama gelen kimseyi hoşlanmadığı kerīh ve ṭūriyye kelāmla mukābele edip hācetini redd eylemek ʿalā-kavlin pek çirkīn ve nā-sezā vechle redd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَهَهُ نَجْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِمَا يَكْرَهُ وَرَدَّهُ عَنْ حَاجَتِهِ أَوْ هُوَ أَقْبَحُ الرَّدِّ Ve bir kimse üzere nāgehānī çıkagelmek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَهَ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا طَلَعَ Ve bir şehr ve arza varıp ondan hoşlanmayıp tabʿına nā-mülāyim gelmek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَهَ بَلَدَ كَذَا إِذَا دَخَلَهُ فَكَرِهَهُ

اَلتَّنَجُّهُ [et-teneccuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) نَجْهٌ [nech] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَنَجَّهَ فُلَانًا بِمَعْنَى نَجَهَهُ

نَجْهُ الطَّيْرِ [Nechu't-Ṭayr] (وَجْهُ الْخَيْرِ [vechu'l-ḫayr] vezninde) Mışır ile arz-ı Tīh miyānında bir mevziʿ adıdır.

[ن د ه]

اَلنَّدْهُ [en-nedh] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Deveyi haykırarak āzār ve tard eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَهَ الْبَعِيرَ نَدْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا زَجَرَهُ وَطَرَدَهُ بِالصِّيَاحِ Ve toplanmış develeri sürüp götürmek yāhūd kendi toplayıp sürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَهَ

الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا مُجْتَمِعَةً أَوْ سَاقَهَا وَجَمَعَهَا

اَلنَّدْهَةُ [en-nedhet] (nūn'un fethi ve zammıyla) Çok devābb ve mevāşīye denir, ʿalā-kavlin koyundan yirmi ve deveden yüz mikdār ve akçe makūlesinden bin mikdāra denir.

اَلْإِنْتِدَاهُ [el-intidāh] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِسْتِنْدَاهُ [el-istindāh] Bir iş yoluna girip doğrulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَدَهَ الْأَمْرُ وَاسْتَنْدَهَ إِذَا اتْلَأَبَّ

[ن ز ه]

اَلتَّنَزُّهُ [et-tenezzuh] (zā-yı muʿceme ile تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Iraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَزَّهَ عَنْهُ إِذَا تَبَاعَدَ Ve halkın تَنَزُّهٌ [tenezzuh] kelimesini bāg ve bāgçe ve besātīne teferrüc için çıkmak maʿnāsında istiʿmāl eylemeleri galat-ı kabīhtir. Şārih der ki bu kavlde müʾellif İbnu's-Sikkīt'e tābiʿ olmuştur, lākin خَرَجْنَا نَتَنَزَّهُ ʿibāreti kasāvet-i şehrden tebāʿud için bāg ve sebze-zāra çıktık demekle taʿbīr-i merkūm galattan sālimdir.

اَلنُّزْهَةُ [en-nuzhet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, ıraklık, buʿd maʿnāsınadır. Müʾellif bunu tekrār eylemiştir.

اَلنَّزِهُ [en-nezih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلنَّزِيهُ [en-nezīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol mekāna denir ki su yatağı merc ve çepel yerlerden ve şenlik lāzımesi sineklerden ve deniz rutūbetinden ve fesād-ı havā ve vehāmetten baʿīd ola ki bu makūle yerler vebāyı müstevcib olur; müʾennesi نَزِهَةٌ [nezihet] ve نَزِيهَةٌ [nezīhet]tir; yukālu: مَكَانٌ نَزِهٌ وَنَزِيهٌ وَأَرْضٌ نَزِهَةٌ وَنَزِيهَةٌ أَيْ بَعِيدٌ عَنِ الرِّيفِ وَغَمَقِ الْمِيَاهِ وَدِبَّانِ الْقُرَى وَوَمَدِ الْبَحْرِ وَفَسَادِ الْهَوَى

اَلنَّزَاهَةُ [en-nezāhet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلنَّزَاهِيَةُ [en-nezāhiyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Bir mekān ve arz نَزِيهٌ [nezīh] ve نَزِيهَةٌ [nezīhet] olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزُهَ الْمَكَانُ نَزَاهَةً وَنَزَاهِيَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ نَزِيهًا Ve bir kimse mutlakan kerīh ve nā-hoş nesnelerden baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزُهَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَاعَدَ عَنْ كُلِّ مَكْرُوهٍ

اَلنَّزِيهُ [en-nezīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mekkāre ve nā-sezālardan baʿīd ve sālim olan adama denir, gerek hissī ve gerek maʿnevī olsun.

نَزْهُ الْخُلُقِ [nezhu'l-ḫuluḳ] (nūn'un feth ve zāy'ın sükūnu ve kesriyle) ve

نَازِهُ النَّفْسِ [nāzihu'n-nefs] Haşem-nişīn tāʾifesinden şol ʿafīf ve mütekerrim ve tayyibü'n-nefs adama denir ki yalnızca konup göçüp nefsini ve müteʿallakātını ve māl ve mevāşīsini büyūt-ı sāʾireye karıştırmaz ola; cemʿi نُزَهَاءُ [nuzehāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde ve نَزِهُونَ [nezihūn] gelir ve نِزَاهٌ [nizāh] gelir, صَاحِبٌ [ṣāḥib] ve صِحَابٌ [ṣiḥāb] gibi; yukālu: رَجُلٌ نَزِهُ الْخُلُقِ وَنَازِهُ النَّفْسِ أَيْ عَفِيفٌ مُتَكَرِّمٌ يَحُلُّ وَحْدَهُ وَلَا يُخَالِطُ الْبُيُوتَ بِنَفْسِهِ وَلَا مَالِهِ

اَلنَّزْهُ [en-nezh] (نَجْدٌ [necd] vezninde) ve

اَلنَّزَاهَةُ [en-nezāhet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznide) Zikr olunan nezīhü'l-halk ve nāzihu'n-nefs maʿnālarından ismlerdir. Ve

نَزْهٌ [nezh] Masdar olur, devābb ve mevāşīyi sulu yerlerden baʿīd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: نَزَهْتُ إِبِلِي نَزْهًا إِذَا بَاعَدْتَهَا عَنِ الْمِيَاهِ

اَلتَّنْزِيهُ [et-tenzīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimse nefsini kabāyihten baʿīd ve bertaraf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَّهَ نَفْسَهُ عَنِ الْقَبِيحِ إِذَا نَحَّاهَا

[ن ف ه]

اَلْمَنْفُوهُ [el-menfūh] (مَنْفُورٌ [menfūr] veznin-de) ve

اَلنَّافِهُ [en-nāfih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] veznin-de) Korkak ve zaʿīfü'l-kalb adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْفُوهٌ وَنَافِهٌ أَيْ ضَعِيفُ الْفُؤَادِ جَبَانٌ

اَلنُّفُوهُ [en-nufūh] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Korkak ve bī-zehre olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَا كَانَ نَافِهًا فَنَفَهَ نُفُوهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve serkeş iken yavaşıyıp rām ve zelūl olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَهَ الْجَمَلُ إِذَا ذَلَّ بَعْدَ صُعُوبَةٍ

اَلنَّفْهُ [en-nefh] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yorulup ʿāciz ve dermānde olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفِهَتْ نَفْسُهُ نَفْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَعْيَتْ وَكَلَّتْ

اَلْإِنْفَاهُ [el-infāh] (hemzenin kesriyle) Davarı yorup bī-tāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَهَ نَاقَتَهُ إِذَا أَكَلَّهَا وَأَعْيَاهَا Ve bir kimse-ye azca māl vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَهَ لَهُ مِنْ مَالِهِ أَيْ أَقَلَّ لَهُ مِنْهُ

اَلتَّنْفِيهُ [et-tenfīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi yorup bī-tāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَّهَ نَاقَتَهُ بِمَعْنَى أَنْفَهَ

اَلْإِسْتِنْفَاهُ [el-istinfāh] Dinlenip rāhat olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْفَهَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرَاحَ

[ن ق ه]

اَلنَّقَهُ [en-neḳah] (nūn'un ve ḳāf'ın fethiyle) ve

اَلنُّقُوهُ [en-nukūh] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] veznin-de) Hastalıktan yenice sıhhat bulup lākin henüz zaʿīfçe ve nā-tüvānca olmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin küllī ifākat bulmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقِهَ الْمَرِيضُ مِنْ مَرَضِهِ وَنَقَهَ نَقْهًا وَنُقُوهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا صَحَّ وَفِيهِ ضَعْفٌ أَوْ أَفَاقَ Ve fehm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَقِهَ الْحَدِيثَ إِذَا فَهِمَهُ

اَلنَّاقِهُ [en-nāḳih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Hastalıktan henüz ifākat bulmuş adama denir ki ʿurūk ve aʿsābında henüz süstlük ola; cemʿi نُقَّهٌ [nuḳḳah] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde. Ve fehīm ve serīʿü'l-intikāl adama denir.

اَلنَّقِهُ [en-neḳih] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi fatin ve fehīm adama denir.

اَلْإِسْتِنْقَاهُ [el-istinḳāh] Fehm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْقَهَ الْحَدِيثَ إِذَا فَهِمَهُ

اَلْإِنْتِقَاهُ [el-intiḳāh] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vez-ninde) Bir kelām ve haberi gereği gibi fehm eylemekle şifā-yı sadr hāsıl kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِنْتَقَهْتُ مِنَ الْحَدِيثِ أَيِ اسْتَفَيْتُ

[ن ك ه]

اَلنَّكْهُ [en-nekh] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adam bir kimsenin bur-nuna ağzı rāhiyasını işmām için teneffüs edip hoh demek yāhūd nefesini onun bur-nuna doğru ihrāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَهَ لَهُ وَعَلَيْهِ نَكْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا تَنَفَّسَ عَلَى أَنْفِهِ أَوْ أَخْرَجَ نَفَسَهُ إِلَى أَنْفِ آخَرَ Ve güne-şin harāreti müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَكَهَتِ الشَّمْسُ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهَا Ve bir adamın ağzını koklamak maʿnāsınadır; yukālu: نَكِهَهُ وَنَكَهَهُ نَكْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا شَمَّ رِيحَ فَمِهِ

اَلْإِسْتِنْكَاهُ [el-istinkāh] Bu dahi ağız kokla-mak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْكَهَهُ إِذَا شَمَّ رِيحَ فَمِهِ

اَلنُّكَّهُ [en-nukkeh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Pek sürülüp dermānde olmuş develere de-nir; yukālu: إِبِلٌ نُكَّهٌ أَيْ نُفَّهٌ

[ن م ه]

اَلنَّمَهُ [en-nemeh] (fethateynle) Hayrete şebīh bir hālettir ki murād seme olmaktır;

yukālu: نَهِمَ الرَّجُلُ نَمَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ شِبْهُ الْحَيْرَةِ

[ن ه ن ه]

اَلنَّهْنَهَةُ [en-nehnehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Zecr ve menᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَهْنَهَ فُلَانًا عَنِ الْأَمْرِ إِذَا كَفَّهُ وَزَجَرَهُ Ve bunun aslı نَهَّهَ idi, hā-i vustānī nūn'a ibdāl olundu.

اَلتَّنَهْنُهُ [et-tenehnuh] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Mutāviᶜdir, memnūᶜ olduğu nesneden geri durmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَهْنَهَ فُلَانًا فَتَنَهْنَهَ أَيْ كَفَّهُ فَكَفَّ

اَلنَّهْنَهُ [en-nehneh] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Yufkaca dokunmuş beze denir; yukālu: ثَوْبٌ نَهْنَهٌ أَيِ الرَّقِيقُ النَّسْجِ

[ن و ه]

اَلنَّوْهُ [en-nevh] (نَوْمٌ [nevm] vezninde) Yükselmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاهَ الشَّيْءُ يَنُوهُ نَوْهًا إِذَا ارْتَفَعَ Ve baykuş başını yukarı kaldırıp ötmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاهَتِ الْهَامَةُ إِذَا رَفَعَتْ رَأْسَهَا فَصَرَخَتْ Ve bir nesneden gönül geçip ibāᵓ ve terk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاهَتْ نَفْسُهُ عَنِ الشَّيْءِ تَنُوهُ وَتَنَاهُ نَوْهًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا انْتَهَتْ وَأَبَتْ وَتَرَكَتْ Ve nefs-i nātıka kavī olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاهَتْ نَفْسُهُ إِذَا قَوِيَتْ Ve hayvānı yarımca doyurmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاهَ الْبَقْلُ الدَّوَابَّ إِذَا مَجَّدَهَا وَهُوَ دُونَ الشِّبَعِ Ve

نَوْهٌ [nevh] (nūn'un fethi ve zammıyla) İntihāᵓ maᶜnāsınadır ki ismdir, bir nesneden nehyi kabūl ile ferāgattan ᶜibārettir; yukālu: مَا لَهُ نَوْهٌ مِنْهُ أَيِ انْتِهَاءٌ

اَلتَّنْوِيهُ [et-tenvīh] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznide) Bir adamı bülend āvāz ile çağırmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَوَّهَ وَنَوَّهَ بِهِ إِذَا دَعَاهُ يَعْنِي بِرَفْعِ الصَّوْتِ Ve bir adamı medh ve taᶜzīm ve menākıbını teşhīr ile bülend-kadr ve nāmdār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَوَّهَ فُلَانًا إِذَا رَفَعَهُ يَعْنِي بِالتَّعْرِيفِ وَالتَّطْيِيرِ

اَلنَّوْهَةُ [en-nevhet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) وَجْبَةٌ [vecbet] gibidir ki yirmi dört sāᶜatte bir öğün taᶜām eylemeye denir.

اَلنَّوَّاهَةُ [en-nevvāhet] نَوَّاحَةٌ [nevvāḥat] vezninde ve mürādifidir ki meyyit ağıtçısı olan ᶜavrete denir; yukālu: هِيَ نَوَّاهَةٌ أَيْ نَوَّاحَةٌ

اَلنُّوَّهُ [en-nuvveh] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) نُوَّحٌ [nuvvaḥ] maᶜnāsınadır ki نَائِحٌ [nāᵓiḥ]in cemᶜidir.

[ن ي ه]

نِيهٌ [Nīh] (نِيلٌ [nīl] vezninde) Sicistān ile İsferāyin beyninde bir beldedir.

اَلنَّائِهُ [en-nāᵓih] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Bülend ve refīᶜ olan şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ نَائِهٌ أَيْ مُشْرِفٌ رَفِيعٌ

اَلنَّيْهُ [en-neyh] (nūn'un fethiyle) Yüksek olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاهَ الشَّيْءُ يَنَاهُ نَيْهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ارْتَفَعَ Ve bir nesne ᶜacīb olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاهَ الشَّيْءُ إِذَا أَعْجَبَ

اَلنَّاهَةُ [en-nāhet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) ki aslı نَائِهَةٌ tir, baᶜde'l-kalb hemze hazf olunmuştur, bir nesneden ferāgat eden nefs-i insānīye denir; yukālu: نَفْسٌ نَاهَةٌ عَنِ الشَّيْءِ أَيْ مُنْتَهِيَةٌ

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و ب ه]

اَلْوَبْهُ [el-vebh] (vāv'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Fehm ve fıtnat maʿnāsınadır; yukālu: وَبَهَ لَهُ وَوَبِهَ وَبْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا فَطِنَ Ve kibr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَبَهَ لَهُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve kayırmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يُوبَهُ لَهُ وَبِهِ أَيْ لَا يُبَالَى بِهِ

اَلْإِيبَاهُ [el-ībāh] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fehm ve derk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْبَهَ لَهُ إِذَا فَطِنَ

[و ج ه]

اَلْوَجْهُ [el-vech] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Her nesnenin karşısına gelen ve karşısında olan şeyʾe denir; cemʿi أَوْجُهٌ [evcuh] ve وُجُوهٌ [vucūh] ve أُجُوهٌ [ucūh] gelir, hemzenin zammıyla ki vāv'dan mübeddeledir.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre وَجْهٌ [vech] lafzı yüze mevzūʿdur, Fārisīde rūy denir. Zāhir-i bedende ibtidā nāzırın karşısına geldiği ʿalākasıyla ve aʿzā-i sāʾireden eşref olmak münāsebetiyle baʿdehu insānın mutlakan karşısına gelen nesnede ve her şeyʾin eşrefinde ve mebdeʾinde istiʿmāl olundu. Ve baʿzen وَجْهٌ [vech] ile zāt dahi irāde olunur. Ve şārihin nüshasında اَلْوَجْهُ م. أَيْ مَعْرُوفٌ وَمُسْتَقْبَلُ كُلِّ شَيْءٍ ʿunvānıyla mersūmdur ki وَجْهٌ [vech] yüze denir ve her nesnenin karşısında olana denir demek olur. Ve

وَجْهٌ [vech] Bir nesnenin nefs ve zātına ıtlāk olunur; yukālu: وَجْهُ الشَّيْءِ أَيْ نَفْسُهُ وَوَجْهُ الدَّهْرِ أَوَّلُ الدَّهْرِ demektir. Ve وَجْهُ النَّجْمِ [vechu'n-necm] nāzıra doğru zāhir olan semtidir. Ve وَجْهُ الْكَلَامِ [vechu'l-kelām] sebīl-i maksūd-ı kelāmdan ʿibārettir, tekūlu: وَجَدْتُ وَجْهَ كَلَامِهِ أَيِ السَّبِيلَ الْمَقْصُودَ مِنْه Ve وَجْهُ الْقَوْمِ [vechu'l-ḳavm] müteʿayyen ve zī-şānlarından ʿibārettir; cemʿi وُجُوهٌ [vücūh] gelir; yukālu: هُمْ وُجُوهُ الْقَوْمِ أَيْ أَعْيَانُهُمْ وَسَادَاتُهُمْ Ve

وَجْهٌ [vech] Hürmet ve cāh maʿnāsınadır. جَاهٌ [cāh] وَجْهٌ [vech] maklūbudur. Ve semt ve cihet maʿnāsınadır. Ve جِهَةٌ [cihet] lafzının aslı وَجْهٌ idi, وَعْدٌ [vaʿd] ve عِدَةٌ [ʿidet] gibi. Ve جِهَةٌ [cihet] ʿinde'l-baʿz ism-i mekāndır, teveccüh olunacak semt ve mekāna denir. Ve masdar olarak dahi istiʿmāl olunur. Ve

وَجْهٌ [vech] Azca suya denir; bunda fethateynle de lügattir; yukālu: وَجَدْنَا وَجْهًا مِنَ الْمَاءِ أَيْ قَلِيلًا Ve masdar olur, yüze vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَجَهَهُ وَجْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَ وَجْهَهُ Ve bir adama vecāhet ve şerāfette gālib olmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَجَهْتُكَ عِنْدَ النَّاسِ أَجِهُكَ أَيْ صِرْتُ أَوْجَهَ مِنْكَ

اَلْوَجِيهُ [el-vecīh] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi bir kavmin seyyid ve zī-şānına denir; cemʿi وُجَهَاءُ [vucehāʾ] gelir, أُمَرَاءُ [umerāʾ] vezninde; yukālu: هُوَ وَجِيهُ الْقَوْمِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve mutlakan cāh ve kadr ve menzilet sāhibi adama denir; yukālu: هُوَ وَجِيهٌ أَيْ ذُو الْجَاهِ Ve bir boncuk adıdır ki beyne'l-ʿArab maʿrūftur. Şārih der ki huzūr-ı selātīne duhūl eden kimseler onu yüzlerine sürerler, nezd-i şāhīde vecāhetli olmak için. Ve

وَجِيهٌ [vecīh] Şol at kulununa denir ki doğarken iki elleri berāberce hurūc eylemiş ola. Ve

وَجِيهٌ [Vecīh] İki maʿrūf atların ismidir.

اَلْوَجِيهَةُ [el-vecīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi zikr olunan boncuğa denir.

اَلْجِهَةُ [el-cihet] (cīm'in harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْوِجْهَةُ [el-vichet] (vāv'ın kesri ve zammıyla) Cānib ve semt ve nāhiye maʿnāsınadır ki teveccüh olunur; cemʿi جِهَاتٌ [cihāt] gelir; yukālu: تَوَجَّهَ جِهَةَ كَذَا وَوِجْهَةَ كَذَا أَيْ إِلَى جَانِبٍ وَنَاحِيَةٍ

Mütercim der ki işbu جِهَةٌ [cihet] ve وِجْهَةٌ [vichet] ismlerdir, aslları وَجْهٌ idi, masdar olan وَعْدٌ [vaʿd] kelimesine kıyāsla vāv'ı hazf ve tāʾ taʿvīz olundu. Ve ism olmak hasebiyle baʿzen vāv'ı dahi ibkā olunur, لِدَةٌ [lidet] ve وِلْدَةٌ [vildet] gibi aslına tenbīh için, lākin ʿivaz ile muʿavvazun ʿanhü cemʿ olmakla tā'yı vahdete haml olunur.

اَلْمَوْجُوهُ [el-mevcūh] (مَوْجُودٌ [mevcūd] veznninde) Darb fi'l-vech maʿnāsından ism-i mefʿūldür, madrūbu'l-vech maʿnāsınadır.

اَلتَّوْجِيهُ [et-tevcīh] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznninde) Bir adamı bir semte göndermek maʿnāsınadır; yukālu: وَجَّهَهُ فِي حَاجَةٍ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve bir adamı vecīh ve zī-şān kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَجَّهَهُ الْأَمِيرُ إِذَا شَرَّفَهُ Ve yağmur yerin bi'l-cümle eczāʾ ve cevānibine bir kuru yer komamak vechiyle yağmak maʿnāsınadır; yukālu: وَجَّهَتِ الْمَطَرَةُ الْأَرْضَ إِذَا صَيَّرَتْهَا وَجْهًا وَاحِدًا كَمَا يُقَالُ تَرَكَتِ الْمَطَرَةُ الْأَرْضَ فَرْدًا وَاحِدًا Ve fidanları şimāl tarafına māʾil olarak dikip baʿdehu bād-ı şimāl onları doğrultmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَجَّهَتِ النَّخْلَةَ الشَّمَالُ إِذَا غَرَسَهَا فَأَمَالَهَا قِبَلَ الشَّمَالِ فَأَقَامَتْهَا الشَّمَالُ Ve at kulunu iki elleri bilece hurūc ederek doğmak maʿnāsınadır ki o kuluna وَجِيهٌ [vecīh] denir, niteki zikr olundu. Ve تَوْجِيهُ الْقَوَائِمِ [tevcīhu'l-ḳavāʾim] صَدَفٌ [ṣadef] gibidir ki uylukları birbirine pek karīb yaʿnī satanı sık olup tırnakları aralıkları meydānlı olarak bilekleri buruk ve mültevī olmaktan ʿibārettir, ʿalā-kavlin تَوْجِيهٌ [tevcīh] atın ellerinin iç yüzlerinde عُجَايَتَانِ [ʿucāyetān] dedikleri sinirleri ve tırnakları birbirine yakın olarak bilekleri taşra tarafa buruk olmaktan ʿibārettir ki o güne ata it elli taʿbīr olunur. Ve

تَوْجِيهٌ [tevcīh] ʿArūziyyūn ʿörfünde kāfiye-i mukayyedede vākiʿ revī harfinden mukaddem olan harfe ıtlāk olunur. ʿİnde'l-baʿz harf-i mezbūreyi mazmūm yāhūd meftūh eylemeğe denir, meksūr oldukta سِنَادٌ [sinād] ıtlāk olunur. Şārih der ki şürūh-ı *Ḥazreciyye*'de kavl-i müʾellife muhālif taʿrīf olunmuştur. Ve

تَوْجِيهٌ [tevcīh] Bir semte yönelmek, teveccüh maʿnāsına gelir; yukālu: وَجَّهْتُ إِلَيْكَ أَيْ تَوَجَّهْتُ Ve bir nesneyi bir semte çevirmek maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: " وَجِّهِ الْحَجَرَ وِجْهَةً مَا لَهُ " أَيْ دَبِّرِ الْأَمْرَ عَلَى وَجْهِهِ Yaʿnī "Taşı cihetlerinden bir cihete çevir" demektir. Fi'l-asl taş ile kārgīr binā eden adama hitābdır ki taşı eline alıp bir kerre yerine vazʿ eder, lākin muvāfık gelmez, ona derler ki "Taşı çevir, eğer uymazsa yine çevir elbette bir münāsib cihetine müsādif olursun." Bu mesel bir emre bir cihetten tedbīr mümkin olmadığı sürette bir gayrı cihetten tedbīr lāzımdır diyecek yerde darb olunur. Ve kelām-ı merkūmda جِهَةً [cihet] kelimesi mansūbdur, refʿle de mervīdir, nasbı zarfiyyet üzeredir ve refʿi فَلَهُ وِجْهَةٌ takdīrinde olur ve مَا kelimesi ibhāmiyyedir.

اَلْإِيجَاهُ [el-īcāh] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı şeref ve vecāhet sāhibi kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْجَهَهُ الْأَمِيرُ إِذَا شَرَّفَهُ Ve bir adamı vecīh ve şerīf bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْجَهَ فُلَانًا إِذَا صَادَفَهُ

وَجِيهًا

اَلْوُجَاهُ [el-vucāh] ve

اَلتُّجَاهُ [et-tucāh] (vāv'ın ve tā'nın harekāt-ı selāsıyla) Bir nesnenin karşısına ve yamacına denir; tekūlu: قَعَدْتُ وُجَاهَكَ وَتُجَاهَكَ أَيْ تِلْقَاءَ وَجْهِكَ Şārihin beyānı üzere tā' vāv'dan mübeddeledir.

اَلْوِجَاهُ [el-vicāh] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) ve

اَلْمُوَاجَهَةُ [el-muvācehet] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) Yüz yüze olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَقِيَهُ وِجَاهًا وَمُوَاجَهَةً أَيْ قَابَلَ وَجْهَهُ ve yukālu: وَاجَهَهُ إِذَا قَابَلَهُ بِوَجْهِهِ Ve

وِجَاهٌ [vicāh] Bir nesnenin mikdārına ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ وِجَاهُ أَلْفٍ أَيْ زُهَاؤُهُ

اَلتَّوَاجُهُ [et-tevācuh] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Karşı karşıya olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَاجَهَا إِذَا تَقَابَلَا

اَلْمُوَجَّهُ [el-muvecceh] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Cāh ve hürmet sāhibi adama denir; yukālu: هُوَ مُوَجَّهٌ أَيْ ذُو الْجَاهِ Ve iki yüzlü kilim makūlesine denir; yukālu: كِسَاءٌ مُوَجَّهٌ أَيْ ذُو الْوَجْهَيْنِ Ve göğsünde ve arkasında büğrüsü olan kanbura denir; yukālu: أَحْدَبُ مُوَجَّهٌ أَيْ لَهُ حُدْبَتَانِ فِي ظَهْرِهِ وَفِي صَدْرِهِ

اَلْوَجِيهَةُ [el-vecīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi iki yüzlü kilim makūlesine denir. Ve وَجِيهٌ [vecīh] dedikleri mühreye denir, niteki zikr olundu.

بَنُووَجِيهَةَ [Benū Vecīhet] Bir batn adıdır.

اَلتَّوَجُّهُ [et-teveccuh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneye doğru yönelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّهَ إِلَيْهِ إِذَا أَقْبَلَ Ve ʿasker bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّهَ الْجَيْشُ إِذَا انْهَزَمَ Ve pek pīr-i fānī olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّهَ الشَّيْخُ إِذَا وَلَّى وَكَبِرَ

اَلْوَجْهُ [el-vecuh] (نَدْسٌ [nedus] vezninde) Vecīh ve şerīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَجْهٌ أَيْ وَجِيهٌ

اَلْإِتِّجَاهُ [el-itticāh] (hemzenin ve tā-i müşeddedenin kesriyle) Yönelmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِتَّجَهْتُ إِلَيْكَ أَتَّجِهُ إِتِّجَاهًا بِمَعْنَى تَوَجَّهْتُ Bunun aslı إِوْتَجَهَ idi ve yukālu bi's-sulāsiyyi: تَجَهْتُ تَجْهًا

اَلْأُوَيْجِهُ [el-uveycih] (hemzenin zammıyla) أَوْجُهٌ [evcuh] lafzından musaggardır, yüzceğizler demektir; ve minhu yukālu: نَظَرُوا إِلَيَّ بِأُوَيْجِهٍ سُوءٍ

[و د ه]

اَلْوَدْهُ [el-vedh] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir adamı bir işten redd ve sarf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَهَهُ عَنِ الْأَمْرِ وَدْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَدَّهُ

اَلْإِيدَاهُ [el-īdāh] (hemzenin kesriyle) Develere haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْدَهَ بِالْإِبِلِ إِذَا صَاحَ بِهَا

اَلْوَدْهَاءُ [el-vedhāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bedeni semen gibi ak olup be-gāyet latīf ve hoş-likā mahbūbeye denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَدْهَاءُ أَيِ الْحَسَنَةُ اللَّوْنِ فِي بَيَاضٍ

اَلْإِسْتِيدَاهُ [el-istīdāh] Develer toplanıp sürülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَيْدَهَتِ الْإِبِلُ إِذَا اجْتَمَعَتْ وَانْسَاقَتْ Ve düşman maglūb ve münkād olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَيْدَهَ الْخَصْمُ إِذَا انْقَادَ وَغُلِبَ كَمَا يُقَالُ اسْتَوْدَهَ فِيهِمَا أَيْ يَائِيَّةً وَوَاوِيَّةً Ve bir iş yoluna girip rāst ve dürüst olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَيْدَهَ الْأَمْرُ إِذَا اتْلَأَبَّ Ve bir adamı tahfīf ve istihkār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَيْدَهَ فُلَانًا إِذَا اسْتَخَفَّهُ

[و ر ه]

اَلْوَرَهُ [el-vereh] (fethateynle) Ahmak olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرِهَ الرَّجُلُ وَرَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَمُقَ Ve rüzgār çok esmek maʿnāsınadır; yukālu: وَرِهَتِ الرِّيحُ إِذَا كَثُرَ

هُبُوبُهَا Ve hatun pek semiz ve kuvvetli olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرِهَتِ الْمَرْأَةُ وَرَهًا مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ إِذَا كَثُرَ شَحْمُهَا

اَلْأَوْرَهُ [el-evreh] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ahmak adama denir.

اَلْوَرْهَاءُ [el-verhāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Müʾennesidir. Ve yağmuru çok buluta denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve rābıta ve nizāmsız delice esen yele denir; yukālu: رِيحٌ وَرْهَاءُ إِذَا كَانَتْ فِي هُبُوبِهَا عَجْرَفَةٌ Ve bir kısrağın ismidir.

اَلْوَرِهَةُ [el-verihet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Gövdesi semiz ve kuvvetli hatuna denir. Ve yağmuru firāvān buluta denir, وَرْهَاءُ [verhāʾ] gibi; yukālu: سَحَابَةٌ وَرِهَةٌ وَوَرْهَاءُ أَيْ كَثِيرَةُ الْمَطَرِ

اَلْوَارِهَةُ [el-vārihet] Vāsiʿ sarāy ve hāne ve obaya denir; yukālu: دَارٌ وَارِهَةٌ أَيْ وَاسِعَةٌ

اَلتَّوَرُّهُ [et-teverruh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir işi ʿacemī-gūne nā-muntazam işlemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَرَّهَ فِي عَمَلِهِ إِذَا لَمْ يَكُن فِيهِ حِذْقٌ

اَلْوَرَهْرَهَةُ [el-verehrehet] (سَفَرْجَلَةٌ [seferceleт] vezninde) Şaşkın ʿavrete denir.

[و ف ه]

اَلْوَافِهُ [el-vāfih] (fā'yla صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Naṣārā kilisesinde ve manastırında kayyım olan kimseye denir; yukālu: نَصْرَانِيٌّ وَافِهٌ أَيْ قَيِّمُ الْبِيعَةِ Ve beynlerinde hakem yaʿnī kethudā-yı umūr olan şahsa denir.

اَلْوِفَاهَةُ [el-vifāhet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kilise kayyımlığına denir.

اَلْوَفَهِيَّةُ [el-vefehiyyet] (vāv'ın ve fā'nın fethiyle) Kilise kayyımlığı pāyesine denir.

اَلْوَفْهُ [el-vefh] (رَفْهٌ [refh] vezninde) Naṣrānī kilise kayyımı olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَفَهَ النَّصْرَانِيُّ وَفْهًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَارَ وَافِهًا

[و ق ه]

اَلْوَاقِهُ [el-vāḳih] (ḳāf'la وَافِهٌ [vāfih] vezninde) ve

اَلْوُقَاهُ [el-vuḳāh] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bunlar da kilise kayyımına denir.

اَلْوَقَاهِيَّةُ [el-veḳāhiyyet] (سَحَابِيَّةٌ [seḥābiyyet] vezninde) Kilise kayyımlığına denir.

اَلْوَقْهُ [el-vaḳh] (وَقْعٌ [vaḳʿ] vezninde) Tāʿat maʿnāsınadır; tekūlu: وَقِهْتُ لَهُ وَقْهًا مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ أَيْ أَطَعْتُ لَهُ

اَلْإِيقَاهُ [el-īḳāh] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِسْتِيقَاهُ [el-istīḳāh] Bunlar da itāʿat maʿnāsınadır; tekūlu: أَيْقَهْتُ لَهُ وَاسْتَيْقَهْتُ أَيْ أَطَعْتُ لَهُ

اَلْإِتِّقَاهُ [el-ittiḳāh] (إِتِّخَاذٌ [ittiḫāẕ] vezninde) Bir nesneden müntehī olup ferāgat gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّقَهَ عَنْهُ إِذَا انْتَهَى Ve bir adamın sözünü esleyip itāʿat ve imtisāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّقَهَ لَهُ إِذَا أَطَاعَهُ وَسَمِعَ مِنْهُ

[و ل ه]

اَلْوَلَهُ [el-veleh] (fethateynle) Hüzn ve vecd, ʿalā-kavlin ifrāt-ı hüzn sebebiyle ʿakl gidip şīfte ve sersem olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَلِهَ الرَّجُلُ وَوَلَهَ وَلَهًا مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ وَالرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا حَزِنَ أَوْ ذَهَبَ عَقْلُهُ حُزْنًا Ve mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَلِهَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ Ve korkmak maʿnāsınadır; yukālu: وَلِهَ مِنْهُ إِذَا خَافَ

اَلْوَلْهَانُ [el-velhān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) ve

اَلْوَالِهُ [el-vālih] ve

اَلْآلِهُ [el-ālih] (hemze ile ki vāv'dan mübeddeledir صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde ki niseb üzeredir) Veleh gelmiş kişiye denir;

müʾenneslerinde وَلْهَى [velhā] denir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve وَالِهَةٌ [vālihet] ve وَالِهٌ [vālih] dahi denir. Ve

وَلْهَانُ [velhān] Bir şeytān adıdır ki ābdest alan kimseye musallat olup suyu israf eylemeğe igrā eder; tekūlu: أَسْتَعِذُ بِاللهِ مِنَ الْوَلْهَانِ وَهُوَ شَيْطَانٌ يُغْرِي بِكَثْرَةِ صَبِّ الْمَاءِ فِي الْوُضُوءِ

اَلتَّوَلُّهُ [et-tevelluh] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَلْإِتِّلَاهُ [el-ittilāh] (إِتِّخَاذٌ [ittiḫāẕ] veznin-de) Vālih ve sersem ve hayrān olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَلَّهَ الرَّجُلُ وَاتَّلَهَ بِمَعْنَى وَلِهَ Ve

إِتِّلَاهٌ [ittilāh] Bir adamın ʿaklını zāʾil edip şīfte ve serāsime kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّلَهَهُ النَّبِيذُ أَيْ ذَهَبَ بِعَقْلِهِ

اَلْمِيلَاهُ [el-mīlāh] (مِيلَادٌ [mīlād] veznin-de) Şol hatuna ve sāʾir hayvāna denir ki veled-i mefkūduna be-gāyet hüzn ve vecd eder ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِيلَاهٌ أَيْ شَدِيدَةُ الْحُزْنِ وَالْجَزَعِ عَلَى وَلَدِهَا Ve şedīd rüzgāra denir ki sızlar; yukālu: رِيحٌ مِيلَاهٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve şol nākaya denir ki erkeğini istishāb ve üns eylemekle yanından gittikte vecd ve hanīn eder ola.

اَلْإِيلَاهُ [el-īlāh] (hemzenin kesriyle) Vālih ve hayrān kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْلَهَ الْمَرْأَةَ الْوَجْدُ وَالْحُزْنُ إِذَا جَعَلَهَا وَالِهَةً

اَلْمُولَهُ [el-mūleh] (مُكْرَمٌ [mukrem] veznin-de) Örümceğe denir, عَنْكَبُوتٌ [ʿankebūt] maʿnāsına. Ve yabana salınmış suya denir.

اَلْمُوَلَّهُ [el-muvelleh] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bu dahi yabana salıverilmiş suya denir; yukālu: مَاءٌ مُولَهٌ وَمُوَلَّهٌ أَيْ مُرْسَلٌ فِي الصَّحْرَاءِ

اَلْمِيلَهُ [el-mīleh] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Berriyye ve beyābāna ıtlāk olunur; yukālu: وَلِهُوا فِي الْمِيلَهِ أَيِ الْفَلَاةِ

اَلْوَلِيهَةُ [el-Velīhet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلتُّوُلِّهُ [et-tuvullih] (zammeteynle ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) Helāk ve telef mevkiʿinde müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: وَقَعَ فِي وَادِي تُوُلِّهَ أَيْ فِي الْهَلَاكِ Ve bu, تُهُلِّكَ [tuhullike] ve emsāli gibi fi'l-asl fiʿl-i müstakbel olup baʿdehu mevkiʿde müstaʿmel oldu; niteki mahallerinde bi'd-defeʿāt beyān olundu.

[و م ه]

اَلْوَمَهُ [el-vemeh] (fethateynle) Pek ıssı olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَمِهَ النَّهَارُ وَمَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

اَلْوَمْهَةُ [el-vemhet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mutlakan tavaya koyup eritecek nesneye denir, yağ gibi.

[و و ه]

وَاهًا لَهُ [vāhen lehu] (nasb ve tenvīnle ve tenvīnsiz) Kelime-i taʿaccübdür, bir nesnenin hübluğundan ve hoşluğundan taʿaccüb mahallinde istiʿmāl olunur, Fārisīde hoşā mürādifidir; yukālu: وَاهًا لَهُ مَا أَطْيَبَهُ Yaʿnī "Ne ʿaceb güzel nesnedir!" Ve bir nesneye telehhüf ve teʾessüf makāmında dahi istiʿmāl olunur ki vah vah yazık demek olur. Şārih der ki tenvīni sūretinde gūyā ki إِسْتِطَابَةٌ demektir ve ʿadem-i tenvīni sūretinde gūyā ki اَلْإِسْتِطَابَةُ demektir. Pes tenvīn ʿalem-i tenkīr ve terki ʿalem-i taʿrīf olur. Ve bu makūle kelimāt fi'l-asl esmā-i asvāt olup baʿdehu masdar makāmına kāʾim olurlar ve kendi maʿnāları üzere fiʿl takdīr olunur. Ve gāh olur ki masdara nakl olunmayıp savt olarak müstaʿmel olur, أُفٍّ ve غَاقِ ve وَاهْ gibi.

[و ه و ه]

اَلْوَهْوَهَةُ [el-vehvehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Köpek kısmı yanık yanık ulumak maʿnāsınadır; yukālu: وَهْوَهَ الْكَلْبُ إِذَا جَزِعَ فَرَدَّدَهُ Ve erkek eşek dişisinin çevresinde şefkat cihetiyle seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: وَهْوَهَ الْعَيْرُ إِذَا صَوَّتَ حَوْلَ أُتُنِهِ شَفَقَةً Ve hatun vecd ve hüzn hāletinde haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهْوَهَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَاحَتْ فِي الْحُزْنِ Ve

وَهْوَهَةٌ [vehvehet] At kısmının kişnemesi sonunda boğazında tereddüd eden savta denir ki heyherti taʿbīr olunur.

اَلْوَهْوَهُ [el-vehveh] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) ve

اَلْوَهْوَاهُ [el-vehvāh] (ثَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) Oynak ve şevkli şātır ata denir; yukālu: فَرَسٌ وَهْوَهٌ وَوَهْوَاهٌ أَيْ نَشِيطٌ حَدِيدٌ

اَلْمُوَهْوِهَةُ [el-muvehvihet] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bedeni dolgunluğundan tir tir titrer olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُوَهْوِهَةٌ إِذَا كَانَتْ تُرْعَدُ مِنَ الْإِمْتِلَاءِ

اَلْوَهُ [el-vehh] (vāv'ın fethi ve hā'nın teşdīdiyle) Hüzn ve vecd maʿnāsınadır ki bir nesneye acımak mevkiʿinde istiʿmāl olunur, vah demek olur. Ve أُفٍّ [uff] kelimesi gibi kelime-i tekerrüh ve istiḳẕār olur ki bir nesneyi murdārsanıp istikrāh eyledikte söylenir; yukālu: وَهٍّ مِنْ هَذَا وَهٍّ مِثْلَ أُفٍّ أُفٍّ

[و ي ه]

وَيْهِ [veyhi] (vāv'ın fethi ve yā'nın ve hā'nın sükūnuyla ve hā'nın kesriyle) ve

وَيْهًا [veyhen] (nasb ve tenvīnle) İgrā ve taḥrīḍ makāmında istiʿmāl olunur ki asvāttandır, tīz ol ve çabuk ol demektir; müfred ve cemʿe ve müzekker ve müʾennese īrād olunur. Ve gāh olur ki وَيْهِ [veyhi] kelimesi kelime-i uhrānın āhirine terkīb olunup bir adama tesmiye kılınır, سِيبَوَيْهِ ve نِفْطَوَيْهِ gibi. Bunlarda cereyān eden lügat "س،ي،ب" māddesinde mürūr eyledi, lākin müʾellif orada ona tasaddī eylemedi. Bunlarda وَيْهِ kelimesi ki asvāttandır, baʿde't-terkīb ism-i vāhid kılındıkta āhiri kesr üzere mebnī kılındı, غَاقِ gibi asvāta şebīh olduğu için. Ve bu, خَمْسَةَ عَشَرَ terkībine muhāliftir. Ve hālet-i tenkīrde münevven kılınır. Ve şol kimse ki هَذَا سِيبَوَيْهُ ve رَأَيْتُ سِيبَوَيْهِ diye gayr-i munsarıf iʿrābı gibi muʿreb eder, onu tesniye ve cemʿ kılıp سِيبَوَيْهَانِ ve سِيبَوَيْهُونَ der. Ve muʿreb kılmayan tesniyesinde ذَا سِيبَوَيْهِ ve كِلَاهُمَا سِيبَوَيْهِ ve cemʿinde ذَوُو سِيبَوَيْهِ ve كُلُّهُمْ سِيبَوَيْهِ dediler. Niteki müʾellif ʿaleyhi'r-rahme *Tuḥfetu'l-Ebīh* nām risālesinde رَاهَوَيْهِ māddesinde bu resme tahkīk eyledi.

FASLU'L-HĀʾ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه و ه]

اَلْهُوهَةُ [el-hūhet] (hā'nın zammıyla) Korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ هُوهَةٌ أَيْ جَبَانٌ

هَهْ [heh] (hā-yı ūlānın fethi ve sāniyenin sükūnuyla) Asvāttandır, bir nesneyi bir adamın hātırına getirmek için söylenir; yukālu: هَهْ أَيْ تَذَكَّرْهُ Ve vaʿīd ve tehdīd mahallinde istiʿmāl olunur.

هَاهْ [hāh] (hā-yı sāniyenin sükūnuyla) Bu dahi kelime-i vaʿīd ü tehdīddir. Ve ضَاحِكٌ [ḍāḥik]in ضَحِكٌ [ḍaḥik]inden hikāye olur; yukālu: ضَحِكَ فُلَانٌ فَقَالَ هَاهْ هَاهْ

اَلْهَهُ [el-hehh] (hā-yı ūlānın fethi ve sāniyenin teşdīdiyle)

اَلْهَهَةُ [el-hehhet] Söylerken lisān peltekleyip tutkun tutkun söylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَهَّ الرَّجُلُ هَهًّا وَهَهَّةً إِذَا لَثَغَ وَاحْتَبَسَ لِسَانُهُ

[ه ي ه]

اَلْهَيْهُ [el-heyh] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki üstü başı kīrli ve murdār olmakla sürünüp telvīs eylemesin diye öte defʿ ve ibʿād olunur ola; yukālu: هُوَ هَيْهٌ إِذَا كَانَ يُنَحَّى لِدَنَسِ ثِيَابِهِ

هَيَاهْ [heyāh] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şeyātīn esmāsındandır.

هَيْهَاتَ [heyhāt] (hā'nın fethiyle) ve

أَيْهَاتَ [eyhāt] (hā'yı hemzeye ibdālle) ve

هَيْهَانَ [heyhān] ve

أَيْهَانَ [eyhān] (tāʾ bedeli nūn'lar ile) ve

هَايَهَاتَ [hāyehāt] ve

هَايَهَانَ [hāyehān] (elif ziyādesiyle) ve

آيَهَاتَ [āyehāt] ve

آيَهَانَ [āyehān] (elif-i memdūdeler ile ve bunların her birinin āhiri müsellesen mebnī ve muʿreb olarak) ve

هَيْهَاهْ [heyhāh] (hāʾ üzere vakfla) ve

أَيْهَا [eyhā] (tā'sız ve nūn'suz) ve

أَيْآتَ [eyʾāt] (hā'ları hemzelere kalble) Bunların mecmūʿu elli bir lügat olur, her biri buʿd maʿnāsınadır; yaʿnī ism-i fiʿl-i māzīdir, pek ırak oldu demektir, kaldı ki sekiz evvelki lügatleri müsellesen mebnī olarak üçe darb olundukta yirmi dört hāsıl olur. Kezālik muʿreb olarak üçe darb olundukta yirmi dört olmakla mecmūʿu kırk sekiz olur, üç ahīr dahi zamm olundukta elli bir lügat olur. Mütercim der ki Şeyḫ Raḍī kāf-ı hitābla هَيْهَاكَ lügatini ziyāde eylemiştir. Ve'l-hāsıl gerçi ism-i fiʿl-i māzīdir, lākin lisānımızda pek dūr-ā-dūr mevkiʿinde darb olunur.

هِيهِ هِيهِ [hīhi hīhi] (mükerreren hā-yı evvel ve sāniyenin kesriyle) Bir kelimedir ki tard olunacak nesne için yaʿnī bir nā-hoş nesneyi bir kimsenin tard ve tarh eylemesini emr için tefevvüh olunur; yukālu: هِيهِ هِيهِ أَيْ أُطْرُدْهُ Kezālik bir sözü dahi ziyādece söylemeği taleb için istiʿmāl olunur. Şārihin beyānına göre aslı إِيهِ idi. Eger kelām-ı maʿhūd ise bi-gayr-i tenvīn إِيهِ ve هِيهِ denir, şu maʿhūd sözden biraz dahi söyle demektir. Ve eger gayr-i maʿhūd ise münevvenen إِيهٍ ve هِيهٍ denir. Ve eger lakırdıyı ferāgat eyle demek murād olursa nasbla هِيهًا denir.

FASLU'L-YĀ'İ'T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ه ي]

يَاهْ يَاهْ [yāh yāh] (hā'ların sükūnu ve kesriyle ve tenvînle cā'izdir) ve

يَاهَيَاهْ [yāheyāh] (hā-yı ūlānın fethiyle) Bir kelimedir ki bir adamı yā bir hayvānı ıraktan yanına çağırdıkta istiᶜmāl olunur, أَقْبِلْ maᶜnāsına. Ve bunlarda müfred ve cemᶜ-i müzekker ve müᵓennes berāberdir, zīrā asvāttandır. Ve baᶜzı lügatte tesniye ve cemᶜlenir: تَقُولُ لِلْإِثْنَيْنِ: يَا هَيَاهَانِ وَلِلْجَمْعِ يَا هَيَاهُونَ وَلِلْمُؤَنَّثِ يَا هَيَاةَ بِفَتْحِ الْآخِرِ وَلِلْإِثْنَتَيْنِ يَا هَيَاهَتَانِ وَلِلْجَمْعِ يَا هَيَاهَاتُ أَقْبِلْنَ

اَلْيَهْيَهَةُ [el-yehyehet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznînde) Bir kimseyi yā bir hayvānı يَاهْ يَاهْ diye yanına çağırmak maᶜnāsınadır; yukālu: يَهْيَهَ بِالْإِبِلِ إِذَا قَالَ لَهَا يَاهْ يَاهْ Bālādan beri zikr olunan mevādd asvāttandır, kimi aslı üzere ve kimi ism-i fiᶜl olmak üzere müstaᶜmeldir, tafsīlleri kütüb-i nahviyyede mebsūttur.

نَجَزَتِ الْهَاءُ بِعَوْنِ اللهِ ذِي الْمِنَنِ وَالْآلَاءِ وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ النُّبَلَاءِ الْكُرَمَاءِ

BĀBU'L-VĀVİ VE'L-YĀʾ
(بَابُ الْوَاوِ وَالْيَاءِ)

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

اَلْيَائِيُّ

[أ ب ي]

اَلْإِبَاءُ [el-ibāʾ] ve **اَلْإِبَاءَةُ** [el-ibāʾet] (hemzelerin kesriyle) Bir nesneyi kerīh görüp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبَى الشَّيْءَ يَأْبَاهُ وَيَأْبِيهِ إِبَاءً وَإِبَاءَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالثَّانِي إِذَا كَرِهَهُ Şārih der ki bāb-ı sālis şüzūza mebnīdir ve bāb-ı sānī kıyās üzeredir. Ve müʾellif كُرْهٌ māddesini إِبَاءٌ [ibāʾ] ile tefsīr ve ümmehāt-ı sāʾirede bunları fark eylediler. إِبَاءٌ [ibāʾ] imtināʿ maʿnāsına müfesserdir ki كُرْهٌ [kurh]un lāzımıdır. Ve Rāġib'in beyānına göre إِبَاءٌ [ibāʾ] şiddet-i imtināʿ maʿnāsına mevzūʿ olmakla imtināʿ eʿamm olur.

اَلْإِيبَاءُ [el-ībāʾ] (إِيفَاءٌ [īfāʾ] vezninde) Bir adamı bir nesneden ibāʾ ettirmek maʿnāsınadır; tekūlu: آبَيْتُهُ إِيبَاءً إِذَا جَعَلْتَهُ يَمْتَنِعُ عَنْهُ Ve yekūlūne: بَحْرٌ لَا يُؤْبِي أَيْ لَا يَجْعَلُكَ تَأْبَاهُ أَيْ لَا يَنْقَطِعُ Yaʿnī "bir bahrdir ki seni kendiden imtināʿ ettirmez" ki murād vefretinden nāşī aslā munkatıʿ olmaz demektir.

اَلْأَبِيَّةُ [el-ebiyyet] (سَنِيَّةٌ [seniyyet] vezninde) Şol dābbeye denir ki dāʾimā suyu koklayıp iğrenmekle içmekten imtināʿ eder ola; yukālu: دَابَّةٌ أَبِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ تَعَافُ الْمَاءَ Ve akşam ʿalef istemez olan dābbeye denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-meselu: "اَلْعَاشِيَةُ تَهِيجُ الْأَبِيَّةَ" Yaʿnī "Akşam ʿalef tenāvül eden hayvān tenāvül etmeyenleri teşvīk ve tahrīk eylemekle onlar da tebeʿiyyet eylemeye başlarlar." gayrın ʿamelinden şevk ve harekete gelip kendi dahi o ʿamele mübāderet

eden kimse hakkında darb olunur. Ve

أَبِيَّةٌ [ebiyyet] Her ne kadar ضِرَابٌ [ḍirāb] olunsa gebe kalmaz olan nākaya denir.

اَلْمَأْبَأَةُ [el-meʾbeʾet] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Şol suya denir ki evsāfı nā-hoş olmakla develerin ibāʾ ve imtināʿlarına bāʿis ola, yaʿnī ondan iğrenip içmeyeler; yukālu: مَاءٌ مَأْبَأَةٌ إِذَا كَانَ يَأْبَاهُ الْإِبِلُ

اَلْأُبَاءُ [el-ubāʾ] (hemzenin zammıyla) Taʿāmdan ditsinmeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ أُبَاءٌ عَنِ الطَّعَامِ أَيْ كَرَاهَةٌ Ve bu ʿillet ʿidādında olmakla esmā-i ʿilel evzānında masūg olmuştur.

اَلْآبِيُّ [el-ābiyy] (دَاعِيٌّ [dāʿiyy] vezninde) Nā-hoş nesneden her zamān ibāʾ ve imtināʿ edici adama denir; cemʿi آبِينَ [ābīn] ve أُبَاتٌ [ubāt] gelir, دُعَاةٌ [duʿāt] gibi ve أُبِيٌّ [ubiyy] gelir hemzenin zammı ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle ve أُبَّاءٌ [ubbāʾ] gelir, رُمَّانٌ [rummān] vezninde. Ve

آبِيٌّ [ābiyy] Arslana ıtlāk olunur. Ve

آبِيُ الْلَّحْمِ الْغِفَارِيُّ [Ābiyyu'l-Laḥm el-Ġifāriyy] Ashābdan bir zāttır, et kısmından hoşlanmayıp ekl eylemediğinden mülakkab olmuştu.

اَلْأَبِيُّ [el-ebiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznin-de) Nā-hoş nesnelerden bi't-tabʿ ibāʾ ve imtināʿ eder olan adama denir; cemʿi أَبِيُّونَ [ebiyyūn] gelir; yukālu: رَجُلٌ أَبِيٌّ مِنْ قَوْمٍ أَبِيِّينَ Ve Muḥammed b. Yaʿḳūb b. Ebiyy muhaddistir.

اَلْإِبَى [el-ibā] (hemzenin kesri ve elifin kas-rıyla) Henüz taʿāmdan doymaksızın çekil-mek maʿnāsınadır; tekūlu: أَبِيتُ مِنَ الطَّعَامِ إِبًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَهَيْتَ عَنْهُ مِنْ غَيْرِ شِبَعٍ

اَلْأَبَيَانُ [el-ebeyān] (fetehātla) Taʿāmdan çok iğrenir olan, ʿalā-kavlin efʿāl-i deniyye vü hasīseden bi't-tabʿ ibāʾ ve imtināʿ eder olan ʿālī-cenāb adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَبَيَانٌ أَيْ يَأْبَى الطَّعَامَ أَوِ الدَّنِيَّةَ Cemʿi إِبْيَانٌ [ibyān] gelir hemzenin kesriyle.

اَلْأَبَا [el-ebā] (hemzenin fethi ve elifin kas-rıyla) Deve yavrusu sütten bıkıp ditsinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبِيَ الْفَصِيلُ أَبًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَأَبِيَ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا سَئِمَ مِنَ اللَّبَنِ وَأَخَذَهُ أُبَاءٌ Ve keçi yaban keçisinin bevlini kokla-mak sebebiyle hasta olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبِيَ الْعَنْزُ إِذَا شَمَّ بَوْلَ الْأَرْوَى فَمَرِضَ Şārih der ki bu havāstandır, baʿzen koyun kısmı-na da ʿārız olur.

اَلْأَبْوَأُ [el-ebveʾ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Yaban keçisinin bevlini koklamak sebe-biyle hasta olan keçiye denir.

اَلْأَبَاءُ [el-ebāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) بَرْدِيَّةٌ [berdiyyet] yaʿnī hasır düzdükleri saz-lığa denir yāhūd hāssaten حَلْفَاءُ [ḥalfāʾ] is-midir ki kındıra dedikleri sazlık meşesine denir, pek sık ve yapışkan olmakla içine sülūk edenleri menʿ ve ibā eder. Ve kamı-şa denir, قَصَبٌ [ḳaṣab] maʿnāsına. Müfred-leri أَبَاءَةٌ [ebāʾet]tir. Ve bu mehmūz olmak-la hemze bābında zikr olundu.

أَبَّى [Ebbā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) İbn Caʿfer en-Necīremī'dir ki zaʿīfü'r-rivāye muhaddistir. Ve Medīne'de Benū Ḳurayẓa yurdunda bir kuyu ismidir. Ve Kūfe ile Ḳaṣru Benī Muḳātil beyninde bir nehr adıdır; mülūk-i Nebaṭiyye'den Ebbā b. eṣ-Ṣāmiġān hafr ettirdi. Kezālik Baṭīḥa-i Vāsiṭ'ta bir nehrin ismidir.

اَلْأَبَّاءُ [el-Ebbāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İbn Ubeyy'dir ki muhaddistir ve أُبَيٌّ [Ubeyy] musaggar bünyesiyledir.

اَلْأُبِّيَّةُ [el-ubbiyyet] (hemzenin zammı ve bā-i müşeddedenin kesriyle) Kibr ve ʿaza-

met maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ أُبِيَّةٌ أَيْ كِبْرٌ وَعَظَمَةٌ

اَلْإِبْيَةُ [el-ibyet] (hemzenin kesriyle) Davarın sütü meme içre geri çekilip gitmeğe denir.

اَلْوَاوِيُّ

[أ بو]

اَلْأَبَا [el-ebā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) أَبٌ [eb] lafzında lügattir ki babaya denir, Fārisīde peder derler. Ve أَبٌ [eb] lafzının aslı أَبَوٌ idi harekātla, vāv hazf olunmuştur; cemʿi آبَاءٌ [ābāʾ] gelir hemzenin meddiyle ve أَبُونَ [ebūn] gelir. Şārih der ki Rāġib'in beyānına göre maksūr olan أَبَا lafzının dahi aslı أَبَوٌ idi, قَفَا kelimesi gibi istiʿmāl eylediler. Ve *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre أَبَا lügatine göre هَذَا أَبَاهُ ve رَأَيْتُ أَبَاهُ ve مَرَرْتُ بِأَبَاهُ denir. Ve baʿzı lügatte vāv-ı mahzūftan teşdīd ʿivaz olup هُوَ الْأَبُّ derler. Ve lügat-i kalīlede mutlakan naks lāzım olmakla دَمٌ ve يَدٌ gibi istiʿmāl olunur; fe-tekūlu: جَاءَنِي أَبُهُ ve رَأَيْتُ أَبَهُ ve مَرَرْتُ بِأَبِهِ Ve lügat-i meşhūrede yā'nın gayrıya muzāf oldukta hurūfla muʿreb olur; fe-tekūlu: هَذَا أَبُوهُ ve رَأَيْتُ أَبَاهُ ve مَرَرْتُ بِأَبِيهِ

Mütercim der ki ʿArabların لِلَّهِ أَبُوكَ kavlleri ki bi't-taʿaccüb medh mevkiʿinde müstaʿmeldir, İbn Eşīr'in beyānına göre أَبُوكَ لِلَّهِ خَالِصًا sebkindedir ki بَيْتُ اللهِ ve نَاقَةُ اللهِ gibi şeref ve taʿzīmi mutazammındır, "Senin gibi necīb veled ityān eylediği için pederin teşrīf ve taʿzīme ahakktır" demek olur. Ve baʿzılar لِلَّهِ جَزَاءُ أَبِيكَ sebkiyle teʾvīl eylediler. Ve

أَبٌ [eb] صَاحِبٌ [ṣāḥib] maʿnāsına istiʿmāl olur, künyelerde olduğu gibi.

اَلْأُبُوَّةُ [el-ubuvvet] (zammeteynle ve vāv'ın teşdīdiyle) Bir adamın evlādı zuhūr eylemekle baba olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَبَوْتُ وَأَبَيْتُ أُبُوَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ صِرْتُ أَبًا Şārih der ki sīga-i sāniyede yāʾ vāv'dan mübeddeledir.

اَلْإِبَاوَةُ [el-ibāvet] (hemzenin kesriyle) Bir tıfla bir kimse babalık olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَبَوْتُهُ إِبَاوَةً أَيْ صِرْتُ لَهُ أَبًا

اَلْإِبْوَاءُ [el-ibvāʾ] (hemzenin kesriyle) İsmdir, babalık maʿnāsınadır.

اَلتَّأَبِّي [et-teʾebbī] (تَجَلِّي [tecellī] vezninde) Bir adamı baba edinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَبَّاهُ إِذَا اتَّخَذَهُ أَبًا

يَا أَبَتِ [yā ebeti] ve

يَا أَبَتَ [yā ebete] (tā'nın kesri ve fethiyle) ve

يَا أَبَهُ [yā ebehu] (refʿ-i hā'yla) يَا أَبِي [yā ebī] demektir ki tāʾ ve hāʾ yā-yı mütekellimden ʿivazdır.

Mütercim der ki Şeyḫ Raḍī dedi ki burada yā'nın hāssaten tā-yı fevkiyyeye ibdāli tā-i fevkiyye baʿzı mevāziʿde tefḫīme dāl olduğuna mebnīdir, عَلَّامَةٌ [ʿallāmet] ve نَسَّابَةٌ [nessābet] kelimelerinde olduğu gibi. Ve أَبٌ [eb] ve أُمٌّ [umm] ise mevkiʿ-i taʿzīm ü tevḳīrdir. Ve hā ile يَا أَبَهُ kavlinde zamme ve hā-i sekte gibi vakf dahi cāʾizdir ve tā-yı fevkiyyenin zammıyla da cāʾizdir.

يَا أَبَتَاهُ [yā ebetāh] ve

يَا أَبَاهُ [yā ebāh] Nüdbe mevkiʿinde müstaʿmeldir.

لَابَ لَكَ [lābe leke] (hemzenin hazfiyle ki aslı لَا أَبَ لَكَ dir) ve

لَا أَبَا لَكَ [lā ebā leke] ve

لَا أَبَاكَ [lā ebāke] (lām'sız) ve

لَا أَبَكَ [lā ebeke] ve

لَا أَبَ لَكَ [lā ebe leke] Bunların mecmūʿu

lafzında haber ve maʿnāda lā-mahāle duʿādır, pederi olup ve olmayan hakkında dahi tefevvüh olunur, pes mesel mecrāsına cārī olmuştur. Şārihin beyānına göre duʿā ve bed-duʿā olur; duʿā olduğu sūrette "Hak taʿālā seni sāʾirin iʿānetine muhtāc eylemesin!" demek olur ve bed-duʿā mevkiʿinde "Umūruna muʿīn ve kāfī olur adamın olmayıp bī-kes kalasın!" demek olur. Ve zemm maʿrizinde dahi īrād olunur, "Senin gibi şahs insān sulbünden gelmez belki behāyim sulbünden hāsıl olur!" demek olur yāhūd "Pederin nā-maʿlūmdur, veled-i harāmsın!" demek olur. Ve medh zımnında dahi īrād olunur, "Sen beşerden hāric ferişte gibi adamsın!" yāhūd "Umūrunda muʿīn ve kāfīye muhtāc değilsin!" demek olur. Ve ḫaṣṣ ve igrā makāmında istiʿmāl olunur ki "Kendi umūrunda bi'n-nefs saʿy ve ihtimām kıl, senin peder gibi kıvām-ı umūr ve kifāyet-i mesālihine sāʿī yar ve yaverin yoktur" demek olur. Ve ʿArablar أَبُو الْمَرْأَةِ [ebu'l-merʾet] derler, زَوْجُ الْمَرْأَةِ [zevcu'l-merʾet] maʿnāsını murād ederler ki terbiye maʿnāsından mecāz olur. Şārih der ki *Tekmile*'de baʿzı lügatte أَبٌ [eb] زَوْجٌ [zevc] maʿnāsına olmak üzere mersūm olmakla ona göre mecāz olmaz.

اَلْأُبُوُّ [el-ubuvv] (zammeteynle) ve

اَلْأُبُوَّةُ [el-ubuvvet] (hā'yla) İsm-i masdar olurlar, babalık maʿnāsına yaʿnī teḍāyüf üzere istiʿmāl olunurlar, أُبُوَّةٌ [ubuvvet] ve بُنُوَّةٌ [bunuvvet] taʿbīr olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا أُبُوَّةٌ وَبُنُوَّةٌ Şārih der ki أُبُوَّةٌ [ubuvvet] عُمُومَةٌ [ʿumūmet] ve خُؤُولَةٌ [ḫuʾūlet] gibi cemʿ olarak dahi müstaʿmel olur.

بِأَبِي [bi-ebī] (bā'nın kesriyle) Pederim sana fedā olsun demektir; bāʾ harf-i cerdir, tefdiye maʿnāsınadır, mahzūfa müteʿallaktır. Ve mahzūf ʿinde'l-baʿz ism olmakla أَنْتَ مَفْدِيٌّ بِأَبِي takdīrindedir. Ve ʿinde'l-baʿz fiʿl olmakla فَدَيْتُكَ بِأَبِي takdīrinde olur, kesret-i istiʿmālden tahfīf olunmuştur. Ve yā'yı elife kalble بَابَا dahi denir وَيْلَى يَا gibi.

اَلتَّأْبِيَةُ [et-teʾbiyet] (تَرْبِيَةٌ [terbiyet] vezninde) Bir adama بِأَبِي diye tefdiye-i peder eylemek maʿnāsınadır ki muhāverāt-ı ʿArab-dandır; tekūlu: أَبَّيْتُهُ أَيْ قُلْتُ لَهُ بِأَبِي

اَلْأَبْوَاءُ [el-Ebvāʾ] (hemzenin fethiyle) Veddān kurbünde bir mevziʿ adıdır.

أَبْوَى [Ebevā] (جَمْزَى [cemezā] vezninde) ve **أَبْوَى** [Ebvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Birer mevziʿ ismleridir.

اَلْوَاوِيُّ

[أ ت و]

اَلْأَتْوُ [el-etv] (hemzenin fethi ve tā'nın sükūnuyla) Doğru ve hemvār yürümeğe denir; yukālu: أَتَا فِي السَّيْرِ يَأْتُو إِذَا اسْتَقَامَ فِيهِ Ve sürʿat maʿnāsınadır; yukālu: أَتَا الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve tarīka ve üslūb maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى أَتْوٍ سَدِيدٍ أَيْ طَرِيقَةٍ سَدِيدَةٍ Ve ölüme denir, mevt maʿnāsına. Ve belāʾ maʿnāsınadır. Ve maraz-ı şedīd maʿnāsınadır. Ve şahs-ı ʿazīm maʿnāsınadır. Ve vergiye denir, ʿatāʾ maʿnāsına. Ve

أَتْوٌ [etv] ve

إِتَاءٌ [itāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ağacın çiçeği tomurcuklanıp yemişi belirmek, ʿalā-kavlin ağacın salāhiyyeti zāhir olmak yāhūd çok yemiş tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتَتِ النَّخْلَةُ وَالشَّجَرَةُ أَتْوًا وَإِتَاءً إِذَا طَلَعَ ثَمَرُهَا Ve أَوْ بَدَا صَلَاحُهَا أَوْ كَثُرَ حَمْلُهَا

أَتْوٌ [etv] Gelmek maʿnāsınadır, مَجِيءٌ [mecīʾ] maʿnāsınadır, yāʾiyye de lügattir;

tekūlu: أَتَوْتُهُ أَيْ أَتَيْتُهُ

اَلْإِتَاوَةُ [el-itāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Rüşvet vermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَتَوْتُهُ إِتَاوَةً إِذَا رَشَوْتَهُ Ve

إِتَاوَةٌ [itāvet] İsm olur, harāc maʿnāsına ki arz-ı harāciyyeden alınan māldır; yukālu: أَدَّى إِتَاوَةَ أَرْضِهِ أَيْ خَرَاجَهَا Ve rüşvet ve بِرْطِيلٌ [birṭīl]e denir. ʿİnde'l-baʿz su zımnında verilen rüşvete muhassastır; cemʿi أَتَاوَى [etāvā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde ve أُتًى [utā] gelir, عُرْوَةٌ [ʿurvet] ve عُرًى [ʿurā] gibi ve bu nādirdir.

اَلْإِتَاءُ [el-itāʾ] (hemzenin kesriyle) أَتْوٌ [etv] maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve ism olur, ağaç mahsūlüne denir; yukālu: كَثُرَ إِتَاءُ شَجَرِهِ وَهُوَ مَا يَخْرُجُ مِنْ آكَالِهِ Ve bereketlenip reyʿ ve neşv ü nemā bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتَتِ الْمَاشِيَةُ إِتَاءً إِذَا نَمَتْ

اَلْأَتَاوِيُّ [el-etāviyy] ve

اَلْأَتِيُّ [el-etiyy] (hemzelerin harekāt-ı selāsıyla) Şol cedvele denir ki bir kimse onu nehrden ayırıp kendi tarla ve bāgçesine getirmiş ola. Ve ʿinde'l-baʿz seyl-i garībe denir ki kandan geldiği nāmaʿlūm olup ʿale'l-gafle gelmiş ola. Ve garīb kimseye de denir.

اَلْيَائِيُّ

[أ ت ي]

اَلْأَتْيُ [el-ety] (hemzenin fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

اَلْإِتْيَانُ [el-ityān] ve

اَلْإِتْيَانَةُ [el-ityānet] (hemzelerin kesriyle) ve

اَلْمَأْتَاةُ [el-meʾtāt] (mīm'in fethiyle) ve

اَلْأُتِيُّ [el-utiyy] (hemzenin zammı ve kesri ve tā'nın kesriyle) Gelmek, مَجِيءٌ [mecīʾ] maʿnāsınadır; tekūlu: أَتَيْتُهُ أَتْيًا وَإِتْيَانًا وَإِتْيَانَةً وَمَأْتَاةً وَأُتِيًّا إِذَا جِئْتَهُ Şārih der ki işbu أَتَى kelimesi جَاءَ gibi lāzım ve müteʿaddī olur; ve kavluhu taʿālā: ﴿وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى﴾ أَتَى الْأَمْرَ أَيْ فَعَلَهُ ve yekūlūne: أَيْ حَيْثُ كَانَ Ve bunlar mülāzemet yāhūd sebeb-i ʿādī ʿalākasıyladır; yukālu: أَتَى عَلَيْهِ الدَّهْرُ أَيْ أَهْلَكَهُ Ve yukālu: أُتِيَ فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أَشْرَفَ عَلَيْهِ الْعَدُوُّ Yaʿnī "Kendisine düşmanı gālib ve müstevlī oldu."

اَلْإِيتَاءُ [el-ītāʾ] (إِيفَاءٌ [īfāʾ] vezninde) Sevk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آتَى إِلَيْهِ الشَّيْءُ إِيتَاءً إِذَا سَاقَهُ Ve vermek maʿnāsınadır; yukālu: آتَى فُلَانًا شَيْئًا إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve ʿivaz ve mükāfāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آتَى فُلَانًا إِذَا جَازَاهُ

اَلْمِيتَاءُ [el-mītāʾ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznince) Pek işlek açık şāh-rāha denir ki herkes sülūk edip aslā hālī kalmaz ola; yukālu: طَرِيقٌ مِيتَاءٌ أَيْ عَامِرٌ وَاضِحٌ Ve niçe yollar kavuşup cemʿ olduğu mahalle denir; yukālu: صَادَفْتُهُ فِي الْمِيتَاءِ أَيْ مُجْتَمَعِ الطَّرِيقِ Ve yamaç ve mukābil maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فِي مِيتَائِهِ أَيْ تِلْقَائِهِ Ve dāʾimā ʿivaz ve mükāfāt eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِيتَاءٌ أَيْ مُجَازٍ Ve dāʾimü'l-ʿatā adama denir; yukālu: هُوَ مِيتَاءٌ أَيْ مِعْطَاءٌ

اَلْمَأْتِيُّ [el-meʾtiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) ve

اَلْمَأْتَاةُ [el-meʾtāt] (mīm'in fethiyle ki) İsm-i mekānlardır, bir işe teşebbüs ve duhūl edecek semt ve cihetine ıtlāk olunur; yukālu: أَتَى الْأَمْرَ مِنْ مَأْتِيِّهِ وَمَأْتَاتِهِ أَيْ مِنْ جِهَتِهِ الَّتِي يُؤْتَى مِنْهُ

اَلْأَتِيُّ [el-etiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْأَتَاءُ [el-etāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Nehre düşmüş hār u hāşāk ve yaprak makūlesine denir; cemʿi آتَاءٌ [ātāʾ] ve أُتِيٌّ [utiyy] gelir hemzenin zammıyla عُتِيٌّ

[ʿutiyy] vezninde. Ve

أَتِيٌّ [etiyy] ve

أَتَاوِيٌّ [etāviyy] Seyl-i garībe denir, niteki vāviyyede dahi zikr olundu.

اَلْأَتِيَّةُ [el-etiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

اَلْإِتِّيَّةُ [el-ittiyyet] (hemzenin ve tā-yı müşeddedenin kesriyle) Yaranın māddesine ve hicrānına denir; yukālu: قَطَعْتُ أَتِيَّةَ الْجُرْحِ وَإِتِّيَّتَهُ أَيْ مَادَّتَهُ وَمَا يَأْتِي مِنْهُ

اَلْإِسْتِيتَاءُ [el-istītāʾ] Nāka kösnümek maʿnāsınadır; إِسْتَأْتَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَرَادَتِ الْفَحْلَ Ve gecikip eğlenen adamın gelmesini taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْتَى زَيْدٌ فُلَانًا إِذَا اسْتَبْطَأَهُ وَسَأَلَهُ الْإِتْيَانَ

اَلتَّأَتِّي [et-teʾettī] (تَأَبِّي [teʾebbī] vezninde) Bir işe hakīmāne sühūletle semt-i muvāfıkından teşebbüs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَتَّى لِلْأَمْرِ إِذَا تَرَفَّقَ وَأَتَى مِنْ جِهَتِهِ Ve bir nesne kıyāfet bulup āmāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَتَّى الْأَمْرُ إِذَا تَهَيَّأَ

اَلتَّأْتِيَةُ [et-teʾtiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) ve

اَلتَّأْتِي [et-teʾtī] (yā-i vāhide ile ki aslı تَأْتِيٌ idi yāʾeynle ki تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznindedir) Bir nesnenin gelecek tarīkini ıslāh ve teshīl kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَتَّيْتُ الْمَاءَ تَأْتِيَةً وَتَأْتِيًا إِذَا سَهَّلْتَ سَبِيلَهُ

أَتَّى [ettā] حَتَّى [ḥattā] vezninde ve onda lügattir, yaʿnī tahfīfen ḥāʾ hemzeye mübeddeldir; yukālu: جَاءَ الْحُجَّاجُ أَتَّى الْمُشَاةُ أَيْ حَتَّى الْمُشَاةُ

اَلْوَاوِيُّ

[أ ث و]

اَلْأَثْوُ [el-eṯv] (hemzenin fethi ve ṯā-i müsellesinin sükūnuyla) ve

اَلْإِثَاوَةُ [el-iṯāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir adamı emīr ve sultāna gamz ve siʿāyet eylemek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin gammāzlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَثَوْتُ بِهِ وَعَلَيْهِ يَا رَجُلُ أَثْوًا وَإِثَاوَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ وَشَيْتُ بِهِ عِنْدَ سُلْطَانٍ أَوْ مُطْلَقًا

اَلْيَائِيُّ

[أ ث ي]

اَلْأَثْيُ [el-eṯy] (hemzenin fethi ve ṯā'nın sükūnuyla) ve

اَلْإِثَايَةُ [el-iṯāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) أَثْوٌ [eṯv] ve إِثَاوَةٌ [iṯāvet] maʿnāsınadır ki vāviyye ve yāʾiyyedir; tekūlu: أَثَيْتُ بِهِ وَعَلَيْهِ أَثْيًا وَإِثَايَةً بِمَعْنَى أَثَوْتُ أَثْوًا

أُثَايَةُ [Uṯāyet] (hemzenin harekāt-ı selāsıyla) Beyne'l-Ḥaremeyn bir mevziʿ adıdır ki onda mescid-i Nebevī vardır, ʿalā-kavlin ʿArc nām mahal kurbünde bir kuyu ismidir ki üzerinde mescid-i Nebevī binā olunmuştur.

اَلْمُؤَاثِي [el-muʾāṯī] (مُرَابِي [murābī] vezninde) Husūmet ve cedel bābında kavī adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُؤَاثٍ أَيْ مُخَاصِمٌ Veşy ve gamz maʿnāsındandır.

اَلْمُؤْتَشِي [el-muʾteṯī] (مُرْتَشِي [murteşī] veznninde) Şol ekūl şahsa denir ki çok taʿām ekl eylemekle çok susayıp ve aslā kanmaz ola.

اَلْإِثَاءُ el-iṯāʾ] (hemzenin kesriyle) Taşlara denir, حِجَارَةٌ [ḥicāret] maʿnāsına.

اَلْمَأْثِيَةُ [el-meʾṯiyet] (mīm'in fethi ve yā'nın tahfīfiyle) ve

اَلْمَأْثَاةُ [el-meʾṯāt] (مَأْتَاةٌ [meʾtāt] vezninde) Gamz ve siʿāyet maʿnāsınadır; yukālu: مَا تَرَكَ فُلَانٌ اَلْمَأْثِيَةَ وَالْمَأْثَاةَ أَيِ السِّعَايَةَ

اَلْيَائِيُّ

[أ ج ي]

أَجَى أَجَى [ecā ecā] (hemzelerin fethiyle) Dişi koyun kısmını çağıracak asvāttandır. Ve bunun aslı أَجْيٌ olmakla yāʾiyyedir.

اَلْوَاوِيُّ

[أ خ و]

اَلْأَخِيَّةُ [el-eḫiyyet] (ḫā-yı muᶜceme ile أَبِيَّةٌ [ebiyyet] vezninde ve hemzenin meddiyle ve baᶜzen yā'nın tahfīfiyle) Davar bağlayacak tavla ipine denir ki duvara bir ağaç yaᶜnī kazık kakıp yāhūd yere kakıp ona bir uzun ip bağlayıp iki tarafını yere gömdükten sonra bir ucunu halka tarzında kılıp ona dābbe bend ederler; cemᶜi أَخَايَا [eḫāyā] gelir خَطِيَّةٌ [ḫaṭiyyet] ve خَطَايَا [ḫaṭāyā] gibi ve أَوَاخِيُّ [evāḫiyy] gelir. Ve

أَخِيَّةٌ [eḫiyyet] بَلِيَّةٌ [beliyyet] vezninde) Çadır ipine denir, طُنُبٌ [ṭunub] maᶜnāsına. Ve hurmet ve zimmet maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: لَهُ عِنْدَهُ أَخِيَّةٌ أَيْ حُرْمَةٌ وَذِمَّةٌ Ve bunun aslı آخُويَةٌ [āḫūyet]tir, فَاعُولَةٌ [fāʾūlet] vezninde.

اَلتَّأْخِيَةُ [et-teʾḫiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Devābba tavele ipi yapmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَخَّيْتُ لِلدَّابَّةِ إِذَا عَمِلْتَ لَهَا أَخِيَّةً

اَلْأَخُ [el-aḫ] (hemzenin fethi ve ḫā'nın tahfīfiyle) ve

اَلْأَخُّ [el-aḫḫ] (teşdīd-i ḫā'yla ki vāv-ı mahzūfeden bedeldir) ve

اَلْأَخَا [el-eḫā] (kasr ile ki قَفَا [ḳafā] lafzı gibi müstaᶜmeldir) ve

اَلْأَخْوُ [el-aḫv] (دَلْوٌ [delv] vezninde ki aslı üzeredir) ve

اَلْأَخُو [el-aḫū] (hemzenin fethi ve ḫā'nın zammıyla) Karındaşa denir, Fārisīde birāder denir. Ve bir adamın yār ve sadīkine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ أَخُوهُ أَيْ صَدِيقُهُ وَصَاحِبُهُ Cemᶜleri أَخُونَ [aḫūn] gelir ve آخَاءٌ [āḫāʾ] gelir, آبَاءٌ [ābāʾ] vezninde ve إِخْوَانٌ [iḫvān] gelir hemzenin kesriyle ve أُخْوَانٌ [uḫvān] gelir hemzenin zammıyla ve إِخْوَةٌ [iḫvet] gelir hemzenin kesriyle ve أُخْوَةٌ [uḫvet] gelir hemzenin zammıyla ve أُخُوَّةٌ [uḫuvvet] ve أُخُوٌّ [uḫuvv] gelir zammeteynle ve vāv'ın teşdīdiyle.

اَلْأُخْتُ [el-uḫt] (hemzenin zammıyla) Kız karındaşa denir. Bundaki tāʾ teʾnīs için değildir, vāv'dan bedeldir, ᶜalāmet-i teʾnīs olduğu için taᶜvīz olundu. Ve hemzenin zammı vāv-ı mahzūfa delālet için. Ve أَخٌ kelimesinin ve bunun emsālinin tahkīk-i iᶜrābları şurūh-ı *Kāfiye*'de husūsan *Eşbāh ve Neẓāʾir*-i Suyūṭī'de mebsūttur. Ve işbu أَخٌ māddesi zikr olunan أَخِيَّةٌ māddesinden meʾhūzdur. أُخْتٌ [uḫt]un cemᶜi أَخَوَاتٌ [eḫavāt] gelir fetehātla. Ve ᶜArablar تَرَكْتُهُ بِأَخِ الْخَيْرِ derler, بِشَرٍّ maᶜnāsını murād ederler, شَرٌّ lafzını lisāna almamak için, niteki bizim ıstılāhımızda yok diyecek yerde hayır taᶜbīr olunur; ve yekūlūne: لَا أَخَا لَكَ بِفُلَانٍ أَيْ لَيْسَ لَكَ بِأَخٍ

اَلْأُخُوَّةُ [el-uḫuvvet] (zammeteynle ve vāv'ın teşdīdiyle) Karındaşlık maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا كُنْتُ أَخًا وَلَقَدْ أَخَوْتُ أُخُوَّةً أَيْ صِرْتُ أَخًا

اَلْإِيخَاءُ [el-īḫāʾ] (إِيفَاءٌ [īfāʾ] vezninde) ve

اَلتَّأَخِّي [et-teʾaḫḫī] (تَأَبِّيٌ [teʾebbiyy] vezninde) Bunlar da karındaş olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: آخَيْتُ وَتَأَخَّيْتُ لَهُ أَيْ صِرْتُ لَهُ أَخًا Ve

تَأَخِّي [teʾaḫḫī] Bir nesnenin lāyık olanı-

nı taleb ve taharrī eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَأَخَّيْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَحَرَّيْتَهُ Ve bir adamı karındaş edinmek yāhūd karındaş diye çağırmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَأَخَّيْتُهُ أَخًا أَيِ اتَّخَذْتُهُ أَوْ دَعَوْتُهُ أَخًا

اَلْمُؤَاخَاةُ [el-muʾāḫāt] (مُكَافَاةٌ [mukāfāt] vezninde) ve

اَلْإِخَاءُ [el-iḫāʾ] ve

اَلْإِخَاوَةُ [el-iḫāvet] (hemzelerin kesriyle) ve

اَلْوِخَاءُ [el-viḫāʾ] (وِشَاحٌ [vişāḥ] vezninde) Bir kimse ile karındaşlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آخَاهُ مُؤَاخَاةً وَإِخَاءً وَإِخَاوَةً وَوِخَاءً وَقَوْلُهُمْ وَاخَاهُ لُغَةٌ ضَعِيفَةٌ بِمَعْنَى تَأَخَّيْتُهُ

أُخَيَّانِ [Uḫayyān] (musaggar bünyesiyle عُلَيَّانِ [ʿuleyyān] vezninde) Birbirine muttasıl iki dağın ismidir.

اَلْوَاوِيُّ

[أ د و]

اَلْإِدَاوَةُ [el-idāvet] (hemzenin kesriyle) Mataraya denir ki maʿrūf su kabıdır; cemʿi أَدَاوَى [edāvā] gelir فَتَاوَى [fetāvā] vezninde; yukālu: جَاءَ وَبِيَدِهِ إِدَاوَةٌ أَيْ مَطْهَرَةٌ

اَلْأُدُوُّ [el-uduvv] (zammeteynle عُتُوٌّ [ʿutuvv] vezninde) Yemiş olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدَتِ الثَّمَرَةُ تَأْدُو أُدُوًّا إِذَا أَيْنَعَتْ وَنَضِجَتْ

اَلْأَدْوُ [el-edv] (hemzenin fethiyle) Bir adama fend edip aldatmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَدَوْتُ لَهُ آدُو أَدْوًا إِذَا خَتَلْتَهُ

اَلْأَدَاةُ [el-edāt] (hemzenin fethiyle) Ālet maʿnāsınadır; cenk için seyf ve kitābet için kalem gibi ki avadanlık taʿbīr olunur. Ve bunun aslı أَدْوَةٌ idi; cemʿi أَدَوَاتٌ [edevāt] gelir fetehātla; yukālu: أَخَذَ لِلْحَرْبِ أَدَاتَهُ أَيْ آلَتَهُ

اَلتَّآدِي [et-teʾādī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Ālāt ittihāz edip yaraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَآدَى الرَّجُلُ أَيْ أَخَذَ لِلدَّهْرِ أَدَاتَهُ

اَلْيَائِيُّ

[أ د ي]

اَلتَّأْدِيَةُ [et-teʾdiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir nesneyi yerine tapşırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدَّاهُ إِلَى مَحَلِّهِ إِذَا أَوْصَلَهُ إِلَيْهِ Ve ödemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدَّاهُ أَيْ قَضَاهُ

اَلْأَدَاءُ [el-edāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) İsmdir bir nesneyi mahalline tapşırmağa ve ödemeğe denir.

اَلْآدَى [el-ādā] (elifin meddiyle ki أَفْضَلُ [efḍal] veznindedir) Gayra nisbetle emāneti dāʾimā edā eden adama denir; yukālu: هُوَ آدَى لِلْأَمَانَةِ مِنْ غَيْرِهِ Şārih der ki işbu آدَى [ādā] kelimesi ki efʿal-i tafdīldir, ism-i masdar olan أدا māddesinden olmakla garībdir.

اَلْأُدِيُّ [el-udiyy] (hemzenin zammı ve dāl'ın kesriyle عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Süt yoğurt çalınmakla koyulup uyumak maʿnāsınadır; yukālu: أَدَى اللَّبَنُ أُدِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَثُرَ لِيَرُوبَ Ve bir nesne çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدَى الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ Ve tulum yayık olup yağını çıkarmak için içinde süt çalkamağa kābil olmak maʿnāsınadır; أَدَى السِّقَاءُ إِذَا أَمْكَنَ لِيُمْخَضَ

اَلْإِيدَاءُ [el-īdāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseden cevr ve sitem gören adamın husūsunda takviyet ve iʿānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آدَاهُ إِيدَاءً عَلَى فُلَانٍ أَيْ أَعْدَاهُ وَأَعَانَهُ Ve kavī olmak maʿnāsınadır; yukālu: آدَى الرَّجُلُ إِذَا قَوِيَ Ve sefer için āmāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: آدَى الرَّجُلُ لِلسَّفَرِ إِذَا تَهَيَّأَ Ve nās bir mahalde kesret bulup hısb ve ʿimrān üzere olmak maʿnāsınadır;

yukālu: آدَى الْقَوْمُ إِذَا كَثُرُوا بِالْمَوْضِعِ وَأَخْصَبُوا Ve māl pek üreyip türemekle sāhibini basmak maʿnāsınadır; yukālu: آدَى الْمَالُ صَاحِبَهُ إِذَا كَثُرَ عَلَيْهِ فَغَلَبَهُ

اَلْإِسْتِدَاءُ [el-istīdāʾ] إِسْتِعْدَاءٌ [istiʿdāʾ] vezninde ve mürādifidir ki bir kimsenin zulm ve siteminden nāşī bir adamdan istiʿāne eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْدَى عَلَيْهِ إِذَا اسْتَعْدَى Ve bir adamın mālını müsādere eylemek yaʿnī cerīme tarīkiyle almak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْدَى فُلَانًا مَالًا إِذَا صَادَرَهُ وَأَخَذَهُ مِنْهُ

اَلْمُؤْدِي [el-muʾdī] (مُفْتِي [muftī] vezninde) إِيدَاءٌ [īdāʾ]-ı mezkūrdan ism-i fāʿildir, kavī ve tüvānā maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مُؤْدٍ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ أَيْ قَوِيٌّ

اَلْأَدِيُّ [el-ediyy] (رَضِيٌّ [raḍiyy] vezninde) Küçük kaba ve küçük tuluma denir; ʿalā-kavlin ortaca olanına denir. Ve cüst ve çālāk ve şīr-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَدِيٌّ أَيْ خَفِيفٌ مُشَمِّرٌ Ve azca māla denir; yukālu: مَالٌ أَدِيٌّ أَيْ قَلِيلٌ Ve geniş libāsa denir, niteki يَدِيٌّ [yediyy] dahi denir.

اَلْأَدُ [el-ed] يَدٌ [yed] vezninde ve onda lügattir, aslı أَدْوٌ idi; ve minhu yukālu: قَطَعَ اللهُ أَدِيَهُ أَيْ يَدَيْهِ Şārih der ki hemze yā'ya mübeddeldir.

اَلْأَدْيُ [el-edy] (hemzenin fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir adama reng edip aldatmak maʿnāsınadır, أَدْوٌ [edv] gibi; tekūlu: أَدَيْتُ لَهُ أَدْيًا إِذَا خَتَلْتَهُ Pes vāviyye ve yāʾiyyedir.

اَلتَّأْدِي [et-teʾeddī] (تَأْبِي [teʾebbī] vezninde) Ödemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَأَدَّيْتُ لَهُ مِنْ حَقِّهِ أَيْ قَضَيْتُهُ

أُدَيٌّ [Udeyy] (hemze-i mazmūme ile سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Muʿāẕ b. Cebel radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin ceddi ismidir.

أُدَيَّةُ [Udeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Esmādandır: ʿUrve b. Udeyye şāʿirdir. Ve Mālik b. Eddī hemzenin fethi ve dāl-ı müşeddedenin kesriyle tābiʿīndendir.

اَلْيَائِيُّ

[أ ذ ي]

اَلْأَذَى [el-eẕā] (ẕāl-ı muʿceme ile صَفَا [ṣafā] vezninde) Bir mikdārca āzürde olmak maʿnāsınadır ki incinmek taʿbīr olunur; yukālu: أَذِيَ الرَّجُلُ بِهِ أَذًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُوصِلَ إِلَيْهِ الْمَكْرُوهُ الْيَسِيرُ

اَلتَّأَذِّي [et-teʾeẕẕī] (تَأَبِّي [teʾebbī] vezninde) Bu dahi incinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَذَّى بِهِ بِمَعْنَى أَذِيَ

اَلْأَذِيَّةُ [el-eẕiyyet] (بَلِيَّةٌ [beliyyet] vezninde)

اَلْأَذَاةُ [el-eẕāt] (أَدَاةٌ [edāt] vezninde) İsmlerdir, mekrūh-ı yesīre denir ki incinme ve renciş ve āzār taʿbīr olunur; yukālu: وَصَلَ إِلَيْهِ مِنْهُ أَذِيَّةٌ وَأَذَاةٌ أَيْ مَكْرُوهٌ يَسِيرٌ

اَلْأَذِيُّ [el-eẕiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde ve yā'nın tahfīfiyle lügattir) Bi-maʿnā mefʿūl olur, şedīdü't-teʾezzī olan adama denir, her nesneden ve azca nesneden pek incinir olan kimseden ʿibārettir; yukālu: هُوَ أَذِيٌّ أَيْ شَدِيدُ التَّأَذِّي Ve bi-maʿnā fāʿil olur, halkı pek incitip rencīde eder olan kimseye denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ أَذِيٌّ أَيْ شَدِيدُ الْإِيذَاءِ

اَلْآذِيُّ [el-āẕiyy] (hemzenin meddi ve yā'nın teşdīdiyle) Dalgaya ıtlāk olunur; rükkāb-ı deryāya ezā ve renciş eylediğinden nāşī, pes آذِيٌّ [āẕiyy] فَاعِلُ الْأَذَى demek olur; yukālu: إِلْتَطَمَ آذِيُّ الْبَحْرِ أَيْ مَوْجُهُ Şārihin beyānına göre fi'l-asl فَاعُولٌ [fāʿūl] vezninde آذُوِيٌّ [āẕūy] idi, baʿdehu mevcde ʿalem oldu, teşdīd ve tahfīfle; cemʿi أَوَاذِي [evāẕī] gelir. Vākıʿā Rāġib dahi *Mufredāt*'ta: وَمِنْهُ

ʿibāretiyle الْآذِي وَهُوَ الْمُوْجِ الْمُوذِي لِرُكَّابِ الْبَحْرِ ism-i fāʿil olduğunu tasrīh eylemiştir.

اَلْأَذَى [el-eẕā] (صَفَا [ṣafā] vezninde) Bir adamı incitmek maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre müʾellifin bundan murādı أَذَى [eẕā] lafzı müteʿaddī dahi olur, lākin bu maʿnāda fiʿli mehcūrdur ki ʿArablar bunda istiʿmāl eylemediler, ona bināʾen müʾellif dahi وَالْأَذَى فِعْلُ الْأَذَا ʿunvānında īrād edip tasvīg ve temsīl eylememiştir, ʿādeti üzere īcāz ve ibhām eylemiştir. Pes müteʿaddī olan mezkūr أَذَى [eẕā] kelimesini ifʿāl bābında istiʿmāl edip lügat-i rācihada asl masdarını terk eylediler, niteki bālāda emsāli mürūr eyledi. Ve أَذَى [eẕā] gibi ism-i masdar olan أَذَاةٌ [eẕāt] ve بَلِيَّةٌ [beliyyet] vezninde أَذِيَّةٌ [eẕiyyet] kelimelerini dahi ifʿālden masdar makāmına ikāme eylediler ki incitmek ve rencīde etmek maʿnāsınadır; yukālu: آذَى صَاحِبَهُ أَذًى وَأَذَاةً وَأَذِيَّةً وَلَا تَقُلْ إِيذَاءً Pes burada asahh olan nüsha وَالْأَذَى بِوَزْنِ الْقَفَا فِعْلُ الْأَذَا ʿunvānında olmaktır ki فِعْلٌ [fiʿl] fā'nın kesriyledir, yaʿnī fi'l-asl bāb-ı evveldendir, lākin vech-i mezkūr üzere tasarrufu mehcūrdur ve bunun zeylinde وَآذَى صَاحِبَهُ أَذًى وَأَذَاةً وَأَذِيَّةً ʿibāretiyle olmaktır. Bu nüshadan māʿadā nüshalara katʿā iltifāt olunmaya. Ve müʾellif dahi *Baṣāʾir*'de كَأَنَّهُ اسْمُ مَصْدَرٍ kaydıyla takyīd eylemekle ʿArablar إِيذَاءٌ lafzını ism-i masdar mevkiʿinde ve zikr olunan sīgaları masdar mevkiʿinde īrād eylemişler. Ve bunun emsāli kesīrdir, أَطَاعَ طَاعَةً ve صَلَّى صَلَاةً gibi.

اَلْأَذِيَّةُ [el-eẕiyet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Şol nākaya denir ki bāʿis-i ıztırāb olacak vecaʿ ve marazı yok iken hilkaten bi't-tabʿ bir yerde ārām ve karār eylemeyip dāʾimā hareket ve ıztırāb eder ola; müzekkerinde أَذِى [eẕī] denir كَتِفٌ [ketif] vezninde; yukālu: نَاقَةٌ أَذِيَّةٌ وَبَعِيرٌ أَذٍ أَيْ لَا تَقَرُّ فِي مَكَانٍ بِلَا وَجَعٍ وَلَا مَرَضٍ بَلْ خِلْقَةً

اَلْيَائِيُّ

[أ ر ي]

اَلْإِرَةُ [el-iret] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Aslı إِرْيٌ olmakla hāʾ yā'dan ʿivazdır, āteşe denir yāhūd āteş mevziʿine denir ki ocak olacaktır yāhūd āteşin şiddetle olan ʿalevine denir. Ve pastırmaya denir; yukālu: أَطْعَمَنَا إِرَةً أَيْ قَدِيدًا Ve مُعْتَقَرٌ [muʿteḳar] maʿnāsınadır ki dābbenin sırtında olan yağır ve cıdav yerine denir. Ve ʿilāc ve devā olunacak ağrıklı yere denir, مُعَالَجٌ [muʿālec] maʿnāsına. Ve sirke ile kaynatılmış pastırmaya denir ki zād-ı sefer ederler; cemʿi إِرُونَ [irūn] gelir, عِزُونَ [ʿizūn] gibi.

اَلْأَرْيُ [el-ery] (جَرْيٌ [cery] vezninde) Tencerede tabh olunan taʿāmın susuzluktan dibi yanıp siyāh deri şeklinde yapışıp kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَتِ الْقِدْرُ أَرْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَزِقَ بِأَسْفَلِهَا شِبْهُ الْجِلْدَةِ السَّوْدَاءِ مِنَ الْإِحْتِرَاقِ كَمَا يُقَالُ أَرِيَتِ الْقِدْرُ أَرْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve davar kendi ahırlarına mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَتِ الدَّابَّةُ مَرْبَطَهَا إِذَا لَزِمَتْهُ Ve yel esip çarpmakla suyu ve yağmuru serpip savurup dökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَتِ الرِّيحُ الْمَاءَ إِذَا صَبَّتْهُ Ve arı bal yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَتِ النَّحْلُ إِذَا عَمِلَتِ الْعَسَلَ Mütercim der ki Türkīde arıya arı ıtlākı zāhiren bu maʿnāca ʿArabīden meʾhūz gibi bir maʿnā olmak mülāyimdir ki ism-i fāʿil olur. Ve bir adama derūnda kīne ve ʿadāvet bağlamak maʿnāsınadır; tekūlu: أَرَى صَدْرُهُ عَلَيَّ أَيِ اغْتَاظَ ve yukālu: أَرِيَ صَدْرُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve davarlar birine

alışmakla birden çokuşup bir ahırda ʿalef yemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرَتَ الدَّابَّةُ إِلَى الدَّابَّةِ إِذَا انْضَمَّتْ وَأَلِفَتْ مَعَهَا مَعْلَفًا وَاحِدًا Ve

أَزْيٌ [ery] Çömlek dibine yapışmış taʿāma denir ki çömlek yanığı taʿbīr olunur; tekūlu: أَطْعَمَنَا أَزْيًا وَهُوَ مَا لَزِقَ بِأَسْفَلِ الْقِدْرِ Ve bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] maʿnāsına yāhūd arı kısmının çiçeklerden alıp cevflerinde getirip kovana vazʿ eyledikleri bal māddesine denir yāhūd gömeç etrāfına yapışan bal bulaşığına denir. Kāle fi'l-*Esās* خَيْرُهُ كَالْأَزْيِ وَشَرُّهُ كَالشَّرْيِ أَيْ كَالْعَسَلِ وَالْحَنْظَلِ Ve

أَزْيُ السَّحَابَةِ [eryu's-seḥābet] Bulutun yağmur dökmesine denir. Ve

أَزْيُ الرِّيحِ [eryu'r-rīḥ] Rüzgārın bulut ihdās ve sevk eylemesinden ʿibārettir. Ve

أَزْيٌ [ery] Çiğ ve şebnem taʿbīr olunan rutūbete denir ki nebāt ve eşcār üzere düşer. Ve ekl olunan taʿām bulaşığına denir.

اَلتَّأَرِّي [et-teʾerrī] (تَحَرِّي [teḥarrī] vezninde) Bu dahi arı bal yapmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَرَّتِ النَّحْلُ إِذَا عَمِلَتِ الْعَسَلَ Ve tahallüf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَرَّى عَنْهُ إِذَا تَخَلَّفَ Ve bir yerde tutulup eğlenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَرَّى بِالْمَكَانِ إِذَا احْتَبَسَ Ve lāyık olanı taleb ve taharrī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَرَّى الشَّيْءَ إِذَا تَحَرَّى

اَلْإِئْتِرَاءُ [el-iʾtirāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi arı bal yapmak maʿnāsınadır; yukālu: إِئْتَرَتِ النَّحْلُ إِذَا عَمِلَتِ الْعَسَلَ Ve bir yerde eğlenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِئْتَرَى بِالْمَكَانِ إِذَا احْتَبَسَ

اَلْإِيرَاءُ [el-īrāʾ] (hemzenin kesriyle) Davarları birbirine alıştırıp bir ahırda imtizāc üzere ʿalef ekl eder kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: آرَيْتُ الدَّابَّةَ إِيرَاءً إِذَا جَعَلْتَهَا تَأْرِي

اَلْآرِيُّ [el-āriyy] (عَارِيٌّ [ʿārīyy] vezninde ve yā'nın teşdīdiyle lügattir) At tavlasına denir, أَخِيَّةٌ [eḫiyyet] maʿnāsına; aslı آرُوِيٌّ idi, فَاعُولٌ [fāʿūl] vezninde.

اَلتَّأْرِيَةُ [et-teʾriyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Atlara tavla düzmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرَّيْتُ الدَّابَّةَ وَلِلدَّابَّةِ إِذَا جَعَلْتَ لَهَا آرِيَةً Ve bir nesneyi gereği gibi yerleştirip sābit ve pāyidār kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَرَّيْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَثْبَتَّهُ وَمَكَّنْتَهُ Ve āteşi büyütüp gereği gibi yalınlandırmak yāhūd āteşe ocak tertīb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرَّيْتَ النَّارَ إِذَا عَظَّمْتَهَا وَرَفَعْتَهَا أَوْ جَعَلْتَ لَهَا إِرَةً Ve تَوْرِيَةٌ [tevriyet] maʿnāsınadır ki bir nesneden āher ile kināye eylemekten ʿibārettir; tekūlu: أَرَّيْتُ عَنِ الْأَمْرِ أَيْ وَرَّيْتُ

اَلْوَاوِيُّ

[أ ز و]

اَلْأَزْوُ [el-ezv] (hemzenin fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Gölge çekilip kısalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزَا الظِّلُّ يَأْزُو أَزْوًا إِذَا قَلَصَ

اَلْيَائِيُّ

[أ ز ي]

اَلْأَزْيُ [el-ezy] (hemzenin fethi ve zāy'ın sükūnuyla) ve

اَلْأُزِيُّ [el-uziyy] (hemze-i mazmūme ile عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bir nesne bir araya gelip birbirine munzamm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزَى إِلَيْهِ يَأْزِي أَزْيًا وَأُزِيًّا إِذَا انْضَمَّ Ve birbirine yanaştırıp munzamm kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزَاهُ إِلَيْهِ إِذَا ضَمَّهُ Ve

أُزِيٌّ [uziyy] عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

أَزْيٌ [ezy] (جَدْيٌ [cedy] vezninde) Gölge çekilip kısalmak maʿnāsınadır; yukālu:

أَزَى الظِّلُّ أَزْيًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ وَأَزِيَ أَزْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَصَ Ve

أَزْيٌ [ezy] (جَدْيٌ [cedy] vezninde) Bir adamı fend ile firīfte eylemek için emniyyeti olan semtten gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَزَى لَهُ أَزْيًا إِذَا أَتَاهُ مِنْ وَجْهِ مَأْمَنِهِ لِيَخْتِلَهُ Ve bir adamı meşakkat-ı ʿazīmeye uğratıp bī-tāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزَاهُ أَزْيًا إِذَا أَجْهَدَهُ Ve mālı eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: أَزَى مَالَهُ إِذَا نَقَصَهُ

اَلْإِيزَاءُ [el-īzāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı meşakkate uğratıp bī-tāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آزَاهُ إِيزَاءً إِذَا أَجْهَدَهُ Ve bir adamın kendisine ettiği cemīle ve ihsān mukābilinde ondan ziyāde mükāfāt eylemek maʿnāsınadır ki إِزَاءٌ māddesindendir; yukālu: آزَى عَلَى صَنِيعِهِ إِذَا فَضَّلَ يَعْنِي أَضْعَفَ عَلَيْهِ وَتَفَضَّلَ Ve bir kimseden heybetlenip havf ve endīşe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آزَى عَنْ فُلَانٍ إِذَا هَابَهُ Ve bir nesneye mukābil olmak maʿnāsınadır; yukālu: آزَى الشَّيْءَ إِذَا حَاذَاهُ Ve bir kimse ile muʿāraza ve mukāvemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آزَى فُلَانًا إِذَا جَارَاهُ

اَلْمَأْزُوُّ [el-meʾzuvv] (مَقْرُوٌّ [maḳruvv] vezninde ki) أَزْيٌ [ezy] māddesinden ism-i mefʿūldür, pes gayr-i kıyās üzere olur) ve

اَلْمُؤْزَى [el-muʾzey] مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde ki إِيزَاءٌ [īzāʾ] māddesindendir, meşakkate giriftār olunmakla bī-tāb olmuş adama denir.

اَلْآزِي [el-āzī] (غَازِي [ġāzī] vezninde) Pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ آزٍ شَدِيدُ الْحَرِّ

اَلتَّآزِي [et-teʾāzī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nās birbirine sıkılanıp çatkın olmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin cülūs hāletine mahsūstur ki sıkı ve yanaşık oturuşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَآزَى الْقَوْمُ إِذَا تَدَانَوْا أَوْ خَاصٌّ بِالْجُلُوسِ

اَلْإِزَاءُ [el-izāʾ] (hemzenin kesriyle) ʿAyş ve zindegānīye sebeb olan şeyʾe denir yāhūd maʿīşetin ziyāde ve refāh ve vüsʿatine sebeb olanına denir; yukālu: يَحْتَالُ فِي إِزَاءِ الْعَيْشِ أَيْ فِي سَبَبِهِ أَوْ هُوَ مَا سَبَبَ مِنْ رَغَدِهِ وَفَضْلِهِ Ve إِزَاءُ الْحَرْبِ [izāʾu'l-ḥarb] Cenkte mukīm ve sābit olan merdāne adama denir; yukālu: هُوَ إِزَاءُ الْحَرْبِ أَيْ مُقِيمُهَا Ve إِزَاءُ الْمَالِ [izāʾu'l-māl] devābb ve mevāşī kısmını gereği gibi riʿāyet ve takayyüdünde ihtimāmla görüp gözeten adama denir; yukālu: هُوَ إِزَاءُ الْمَالِ أَيْ سَائِسُهَا Ve kuyu ile suyunu çekip döktükleri havuzun ve kurnanın beyninde olan kaldırımın mecmūʿuna denir, ʿalā-kavlin havuzun suyu akmamak için ağzına vazʿ olunan taş yā posteki yā pālās makūlesine yāhūd havuza su dökülecek mahalle denir. Ve

إِزَاءٌ [izāʾ] Bir adamın küfʾ ve hemtāsına denir; bunda müfred ve cemʿ müsāvīdir; yukālu: هُمْ إِزَاؤُهُمْ أَيْ أَقْرَانُهُمْ Şārih der ki asl إِزَاءٌ [izāʾ] bir nesnenin yamacına ve mukābiline denir, maʿānī-i sāʾire bundan münşaʿibdir.

اَلْمُوَازَاةُ [el-muvāzāt] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama mukāvemet ve mücārāt eylemek maʿnāsınadır, vāv hemzeden mübeddeldir; yukālu: وَازَاهُ إِذَا جَارَاهُ

اَلتَّأَزِّي [et-teʾezzī] (تَأَنِّي [teʾennī] vezninde) Bir nesneden kıçınlayıp dönmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَزَّى عَنْهُ إِذَا نَكَصَ Ve ok nişāna saplanıp lākin işlemeyip titreyerek durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَزَّى الْقِدْحُ إِذَا أَصَابَ الرَّمِيَّةَ فَاهْتَزَّ فِيهَا Ve havuza إِزَاءٌ [izāʾ]-i mezkūr yapmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَزَّى الْحَوْضَ إِذَا جَعَلَ لَهُ إِزَاءً

اَلتَّأْزِيَةُ [et-teʾziyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vez-

ninde) Bu dahi havuza إِزَاءٌ [izāʾ] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزَّى الْحَوْضَ إِذَا جَعَلَ لَهُ إِزَاءً

اَلْوَاوِيُّ

[أ س و]

اَلْأَسْوُ [el-esv] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla) ve

اَلْأَسَا [el-esā] (بَقَا [beḳā] vezninde) Yaraya ʿilāc ve tīmār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسَى الْجُرْحَ يَأْسُو أَسْوًا وَأَسَى إِذَا دَاوَاهُ Ve nās mā-beynini ıslāh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَسَى بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَصْلَحَهُمْ

اَلْأَسُوُّ [el-esuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) ve

اَلْإِسَاءُ [el-isāʾ] (إِزَاءٌ [izāʾ] vezninde) Yaraya ʿilāc olunacak devāʾ ve merheme denir; cemʿi آسِيَةٌ [āsiyet] gelir, عَدُوٌّ [ʿaduvv] ve عَادِيَةٌ [ʿādiyet] gibi.

اَلْآسِي [el-āsī] (قَاسِي [ḳāsī] vezninde) Tabīb ve cerrāha denir; cemʿi أُسَاةٌ [usāt] gelir, قَاضِي [ḳāḍī] ve قُضَاةٌ [ḳuḍāt] gibi ve إِسَاءٌ [isāʾ] gelir hemzenin kesriyle, ظِبَاءٌ [ẓibāʾ] gibi.

اَلْأَسِيُّ [el-esiyy] (عَلِيٌّ [ʿaliyy] vezninde) Tīmār olunan yaraya denir, مَأْسُوٌّ [meʾsuvv] maʿnāsına ki faʿīl bi-maʿnā mefʿūldür.

اَلْإِسْوَةُ [el-isvet] (hemzenin kesri ve zammıyla) Pīşvā ve muktedā olan adama denir; yukālu: هُوَ إِسْوَةُ الْقَوْمِ أَيْ قُدْوَتُهُمْ Ve bir adamın yār ve gam-güsārına denir ki derdinden onunla tesliyet ve istişfā bulur tabīb-i maʿnevī makāmındadır; cemʿi إِسًى [isā] gelir hemzenin kesri ve zammı ve elifin kasrıyla.

اَلتَّأْسِيَةُ [et-teʾsiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) Gam-nāk olan adamı tesliyetle sabra irşād eylemek maʿnāsınadır.

اَلتَّأَسِّي [et-teʾessī] (تَأَتِّي [teʾennī] vezninde) تَأْسِيَةٌ [teʾsiyet]in mutāviʿidir; yukālu: أَسَّاهُ فَتَأَسَّى أَيْ عَزَّاهُ فَتَعَزَّى

اَلْإِيتِسَاءُ [el-īti'sā] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adamı kendisine muktedā kılıp ona uymak maʿnāsınadır; yukālu: إِئْتَسَى بِهِ إِذَا جَعَلَهُ إِسْوَةً

اَلْإِسْوَاءُ [el-isvāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir āhere إِسْوَةُ [isvet] ve muktedā kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَسْوَيْتُهُ بِهِ إِذَا جَعَلْتَهُ لَهُ إِسْوَةً

اَلْمُوَاسَاةُ [el-muvāsāt] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama imdād-ı māliyye ile gam-güsārlık eylemek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin kefāf husūsuna hāsstır, yaʿnī bir adamın mālı ancak kendisine yetişecek mikdār iken müzāyakada olan kimseye o māldan imdād eylemeğe mahsūstur, yoksa kefāftan fazla olan māldan imdāda مُوَاسَاةٌ [muvāsāt] ıtlāk olunmaz; yukālu: آسَاهُ بِمَالِهِ مُوَاسَاةً إِذَا أَنَالَهُ مِنْهُ جَعَلَهُ فِيهِ إِسْوَةً أَوْ لَا يَكُونُ ذَلِكَ إِلا مِنْ كَفَافٍ فَإِنْ كَانَ مِنْ فَضْلِهِ فَلَيْسَ بِمُوَاسَاةٍ

اَلتَّآسِي [et-teʾāsī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbirine مُوَاسَاةٌ [muvāsāt] eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَآسَى الْقَوْمُ إِذَا آسَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلْأَسَى [el-esā] (بَقَا [beḳā] vezninde) Hüzn ve tasa maʿnāsınadır; yukālu: دَفَعَ أَسَاهُ أَيْ حُزْنَهُ

اَلْأَسْوَانُ [el-esvān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznin-de) Hazīn ve gam-gīne denir; yukālu: هُوَ أَسْوَانُ أَيْ حَزِينٌ

اَلْأُسَاوَةُ [el-usāvet] (hemzenin zammıyla) Tabībliğe denir; yukālu: هُوَ يَعْرِفُ الْأُسَاوَةَ أَيِ الطِّبَّ

أُسْوَانُ [Usvān] (عُثْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde) Ṣaʿīd ilinde bir belde adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[أ س ي]

اَلْأَسَى [el-esā] (hemzenin fethi ve elifin kasrıyla) Mahzūn olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَسِيتُ عَلَيْهِ أَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَزِنْتَ

اَلْآسِي [el-āsī] (عَاصِي [ʿāṣī] vezninde) ve

اَلْأَسْيَانُ [el-esyān] (أَسْوَانُ [esvān] veznin-de) Mahzūn ve gam-nāk adama denir, müʾennesleri آسِيَةٌ [āsiyet] ve أَسْيَانَةٌ [esyānet] tir; cemʿleri أَسْيَانُونَ [esyānūn] ve أَسْيَانَاتٌ [esyānāt] ve أَسَايَا [esāyā] ve أَسَايُونَ [esāyūn] ve أَسْيَيَاتٌ [esyeyāt] gelir hemzenin fethi ve sīn'in sükūnu ve yā-yı meftūha ile. Ve

آسِيَةٌ [āsiyet] Muhkem ve üstüvār olan bināya denir; hāʾ mübālaga içindir; yukālu: بِنَاءٌ آسِيَةٌ أَيْ مُحْكَمٌ Ve dayağa ve direğe ve ayak taʿbīr olunan sütüna de-nir; cemʿi أَوَاسِي [evāsī]dir; yukālu: بِنَاءٌ ثَابِتَةُ الأَوَاسِي أَيِ الدَّعَائِمِ وَالسَّوَارِي Ve sünnet-çi hatuna denir; yukālu: هِيَ آسِيَةٌ أَيْ خَاتِنَةٌ Şārih der ki bu vāvī olmak aglebdir. Ve Āsiye bint Muzāḥim, Firʿavn'ın zevcesi-dir ki Hazret-i Mūsā mürebbiyesidir. Ve Āsiye uḫtu'l-Ḥāfiẓ eḍ-Ḍiyāʾ el-Maḳdisī muhaddisedir.

اَلْأَسِيُ [el-esy] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir adama hāssatan et bakiy-yesi alıkomak maʿnāsınadır; tekūlu: أَسَيْتُ لَهُ مِنَ اللَّحْمِ أَسْيًا إِذَا أَبْقَيْتَ لَهُ خَاصَّةً

اَلْأَسِيُّ [el-esiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Hāneyi göçürdükte yerinde kalan hırt ve mırt makūlesine denir.

اَلْيَائِيُّ

[أ ش ي]

اَلْأَشْيُ [el-eşy] (hemzenin fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Yalan söz peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشَى الْكَلَامَ أَشْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اخْتَلَقَهُ Ve muztarr ve nāçār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَى إِلَيْهِ أَشْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اضْطَرَّ إِلَيْهِ

اَلْأَشَاءُ [el-eşāʾ] (hemzenin fethi ve elifin meddiyle) Hurde hurmā ağaçlarına denir, ʿalā-kavlin ʿāmmdır; müfredi أَشَاءَةٌ [eşāʾet] tir. Müʾellif hemze bābında Cevherī'yi tevhīm eylemişti.

إِشَاءٌ [İşāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir da-ğın adıdır.

وَادِي أُشَيٍّ [Vādī Uşeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Maġrib'de bir mevziʿdir.

وَادِي الْأَشَائِنِ [Vādi'l-Eşāʾin] (hemzenin fethiyle) Bir mevziʿdir.

آشِي [Āşī] (نَاشِي [nāşī] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْأَشْيُ [el-eşy] (hemzenin fethi ve şīn'in sükūnuyla) At kısmının cebhesinde olan beyāza denir. غُرَّةٌ [ġurret] maʿnāsına.

أَشَاءَةُ [Eşāʾet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Ḥaḍramevt ilinde bir tāʾife adıdır.

اَلْإِيشَاءُ [el-īşāʾ] (hemzenin kesriyle) Beden-de kırılmış kemiği onaltmak maʿnāsınadır; yukālu: آشَى الدَّوَاءُ الْعَظْمَ إِذَا أَبْرَأَهُ

آشَى [Āşā] (hemzenin meddi ve elifin kas-rıyla) Dāvūd Peygamber ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin peder-leri ismidir. Müʾellif *Baṣāʾir*'de hemze-i meksūre ve yā-yı tahtiyye-i sākine ile takyīd eylemekle buraya muhālif olur.

اَلْيَائِيُّ

[أ ص ي]

اَلْآصِيَةُ [el-āṣiyet] (نَاصِيَةٌ [nāṣiyet] vezninde) ʿArabların hurmādan tertīb eyledikleri bulamaç aşına denir. Ve münfekk olmayan dāhiyeye denir; yukālu: دَاهِيَةٌ آصِيَةٌ أَيْ لَازِمَةٌ Ve آصِرَةٌ [āṣiret] maʿnāsınadır ki çadırın esfeline bend eyledikleri kısa ipe denir, kazıkları ona bağlarlar, أَيْصَرٌ [eyṣar] dahi derler.

اَلْأَيَاصِي [el-eyāṣī] (kalb üzere cemʿidir) أَيَاصِرُ [eyāṣir] maʿnāsınadır.

اَلتَّأْصِيَةُ [et-teʾṣiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bir nesne sarplanıp çetinlenmek maʿnāsınadır; yukālu: أُصِّيَ الْأَمْرُ عَلَى الْمَجْهُولِ تَأْصِيَةً إِذَا تَعَسَّرَ

اَلْأَصْيُ [el-aṣy] (hemzenin fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Devenin hörgücü kat kat yağ bağlayıp semizliği belirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصِيَ السِّنَامُ أَصْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَظَاهَرَ شَحْمُهُ

إِبْنُ آصِي [ibnu āṣī] (عَاصِي [ʿāṣī] vezninde) Bir kuş künyesidir. Şārihin beyānına göre çaylak kuşudur.

اَلْوَاوِيُّ

[أ ص و]

اَلْأَصْوُ [el-aṣv] (hemzenin fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Ot çoğalıp birbirine yanaşıp sıkalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَا النَّبْتُ يَأْصُو أَصْوًا إِذَا اتَّصَلَ وَكَثُرَ

اَلْوَاوِيُّ

[أ ض و]

اَلْأَضَاةُ [el-eḍāt] (ḍād-ı muʿceme ile حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Sel suyundan ve sāʾirden gelip irkilen gölcüğe denir; cemʿi أَضَوَاتٌ [eḍavāt] gelir fetehātla ve أَضَيَاتٌ [eḍayāt] gelir vāv'ı yā'ya ibdālle ve أَضًا [eḍā] gelir kasr ile ve إِضَاءٌ [iḍāʾ] gelir hemzenin kesriyle ve إِضُونَ [iḍūn] gelir, سَنَةٌ [senet] ve سِنُونَ [sinūn] gibi.

اَلْإِضَاءُ [el-iḍāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kavun ve karpuz bostānına denir, مَبْطَخَةٌ [mebṭaḫat] maʿnāsına. Ve خِلَافٌ [ḫilāf]-ı Hindī dedikleri şecerin koruluğuna ve ormanına denir, zāhiren خِلَافٌ[ḫilāf]-ı Belḫī olacaktır.

اَلْيَائِيُّ

[أ ع ي]

اَلْإِعَاءُ [el-iʿāʾ] وِعَاءٌ [viʿāʾ] vezninde ve onda lügattir ki nesne koyacak kaba denir.

اَلْيَائِيُّ

[أ غ ي]

اَلْأَوَاغِي [el-evāġī] (ġayn-ı muʿceme ile أَوَانِي [evānī] vezninde) آغِيَةٌ [āġiyet] lafzından cemʿdir ki بَاغِيَةٌ [bāġiyet] veznindedir, tarlanın dönüm başlarında ve bostānın tahta başlarında su salıverecek yere ve gediğe denir.

اَلْيَائِيُّ

[أ ف ي]

اَلْأَفَا [el-efā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Havāda bulut parçalarına denir, ne resme olursa olsun, yaʿnī gerek büyük ve küçük ve gerek yufka ve kalın olsun; müfredi أَفَاةٌ [efāt]tır, عَصَاةٌ [ʿaṣāt] gibi. Ve yağmuru boşalmakla bir semte çekilip giden buluta dahi denir.

أُفِيٌّ [Ufiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bir mevziʿdir.

آفَى [āfā] (hemzenin meddiyle fiʿl-i māzīdir) أَوْفَى maʿnāsınadır, yaʿnī aslı أَوْفَى idi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْيَائِيُّ

[أ ق ي]

اَلْأَقْيُ [el-aḳy] (hemzenin fethi ve ḳ āf'ın sükūnuyla) ʿİllet ve marazdan nāşī taʿām ve şarāb nā-hoş gelip ditsinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَى الرَّجُلُ أَقْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكْثَرَ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ لِعِلَّةٍ

اَلْإِقَاءُ [el-iḳāʾ] (وِقَاءٌ [viḳāʾ] vezninde ve onda lügattir ki aslı وِقَاءٌ idi, bir nesneyi hıfz edecek zarfa denir.

اَلْيَائِيُّ

[أ ك ي]

اَلْأَكْيُ [el-eky] (hemzenin fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir kimse borçlusundan matlūbunu şühūd ile kavī ve muhkem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكَى الرَّجُلُ أَكْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَوْثَقَ مِنْ غَرِيمِهِ بِالشُّهُودِ Ve bu hemze bābında dahi mürūr eyledi.

اَلْإِكَاءُ [el-ikāʾ] (وِكَاءٌ [vikāʾ] vezninde ve onda lügattir ki aslı وِكَاءٌ idi, kırbanın ağzı bağına denir.

اَلْوَاوِيُّ

[أ ل و]

اَلْأَلَاءُ [el-elāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir cins acı şecerdir ki her dem bahārdır; müfredi أَلَاءَةٌ [elāʾet]tir ve أَلَاءٌ [elāʾ]dır, cemʿi gibi. Müʾellif bunu hemze bābında dahi zikr eyledi ki سَرْحٌ [serḥ] ağacı dedikleridir.

اَلْمَأْلُوُّ [el-meʾluvv] (مَرْجُوٌّ [mercuvv] vezninde) ve

اَلْمَأْلِيُّ [el-meʾliyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Şecer-i mezbūr semeriyle dibāgat olunmuş deriye denir; yukālu: سِقَاءٌ مَأْلُوءٌ وَمَأْلِيٌّ إِذَا دُبِغَ بِالْأَلَاءِ أَيْ بِثَمَرِهِ

اَلْأَلْوُ [el-elv] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْأُلُوُّ [el-uluvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلْأُلِيُّ [el-uliyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلْأَلَّى [el-ellā] (صَلا [ṣallā] vezninde) Bir husūsta batāʾet edip saʿy ve ihtimāmda dirīg ve taksīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَا يَأْلُو أَلْوًا وَأُلُوًّا وَأُلِيًّا وَأَلَّى إِذَا قَصَّرَ وَأَبْطَأَ Ve kibr ve dimāg eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَا الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ Ve bir nesneye muktedir olmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَلَوْتُهُ أَيْ مَا اسْتَطَعْتُهُVe

أَلْوٌ [elv] ve

أُلُوٌّ [uluvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Terk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَلَوْتُ الشَّيْءَ أَلْوًا وَأُلُوًّا أَيْ مَا تَرَكْتُهُ Ve

أَلْوٌ [elv] ʿAtiyye ve bahşişe denir.

اَلْإِيتِلَاءُ [el-ītilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir husūsta tevānī ve taksīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِئْتَلَى فِيهِ إِذَا قَصَّرَ وَأَبْطَأَ Ve yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِئْتَلَى الرَّجُلُ إِذَا أَقْسَمَ Ve muktedir olmak maʿnāsınadır; ve minhu hadīsu munkerin ve nekīr: وَرُوِيَ "لَا دَرَيْتَ وَلَا ائْتَلَيْتَ" Buna göre أَلَيْتَ [eleyte] دَرَيْتَ [dereyte] kelimesine itbāʿ olur; ve ruviye: "لَا دَرَيْتَ وَلَا أَتْلَيْتَ" أَيْ لَا أَتْلَتْ إِبِلُكَ Buna göre تلا māddesinden ifʿāldir ki bed-duʿā olur, "Develerin üreyip döllü döşlü olmasın!" demektir.

اَلْأَلِيَّةُ [el-eliyyet] (بَلِيَّةٌ [beliyyet] veznin-

de) İsmdir, taksīr ve dirīg maʿnāsına. Ve faʿīle olur ki muḳaṣṣıre hatuna denir, bi-maʿnā fāʿiledir; ve minhu'l-meselu: "إِلَا حَظِيَّةً فَلَا أَلِيَّةً" أَيْ إِنْ لَمْ أَحْظَ فَلَا أَزَالُ أَطْلُبُ ذَلِكَ وَأُجْهِدُ نَفْسِي فِيهِ Ve bu إِنْ لَا أَكُونُ حَظِيَّةً فَلَا أَكُونُ takdīrindedir, yaʿnī "el-Hāletu hāzihi ben kadr ve iʿtibār sāhibi değil isem kadr ve iʿtibār bulmak talebinde aslā fütūr ve taksīr eylemeyip buluncaya dek saʿy ve himmet ederim" demektir. Mütercim der ki *Mustaḳṣā*'da beyān olunduğu üzere حَظِيَّةٌ [ḥaẓiyyet] zevci yanında kadr ve iʿtibārı olan hatuna denir. Ve

أَلِيَّةٌ [eliyyet] Muḳaṣṣıreye denir. Aslı budur ki bir kimse bir hatun tezevvüc edip ve o hatun kendisine lāzım ve lāyık olup ve ezvāc yanında mūcib-i kadr ve hürmet olacak umūr ve hidemātta aslā tehāvün ve taksīrātı yok iken zevci ʿindinde bīʿizzet olmakla bir gün zevcine kelām-ı mezbūru īrād eyledi ki إِنْ لَا تَكُ حَظِيَّةً عِنْدَكَ فَأَنَا لَا أَلِيَّةَ takdīrindedir, كَانَ burada tāmme olmakla إِنْ لَا تُوجَدُ عِنْدَكَ حَظِيَّةً sebkinde olur. Ve *Mecmaʿu'l-Emṡāl* sāhibi حَظِيَّةً ve أَلِيَّةًkelimelerini nasbla zabt eylemekle إِنْ لَا أَكُنْ حَظِيَّةً عِنْدَكَ فَلَا أَكُنْ أَلِيَّةً takdīrinde olur, halktan garaz ve matlūba nāʾil olmak için müdārāt ve hüsn-i muʿāmele eylemek bābında darb olunur. Ve

أَلِيَّةٌ [eliyyet] Ant ve yemīn maʿnāsına gelir.

اَلْأَلْوَةُ [el-elvet] (hemzenin harekāt-ı selāsı ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْأَلِيَّا [el-eliyyā] (hemzenin fethi ve yā'nın teşdīdiyle ki aslı أَلِيَّةٌ [eliyyet]tir) Bunlar da ant ve yemīn maʿnāsınadır; yukālu: عَلَيْهِ أَلِيَّةٌ فِي كَذَا وَأَلْوَةٌ وَأَلِيَّا أَيْ يَمِينٌ

اَلْإِيلَاءُ [el-īlāʾ] (hemzenin kesriyle) Yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: آلَى إِيلَاءً إِذَا أَقْسَمَ Şārih der ki baʿdehu إِيلَاءٌ [īlāʾ] ʿörf-i şerʿde mānīʿ-i cimāʿ-ı zevce olan yemīne mahsūs oldu, niteki keyfiyyāt ve ahkāmı kütüb-i fıkhiyyede meşrūhtur. Ve

إِيلَاءٌ [īlāʾ] Bir mahal koyun ve keçi kığlığı olmak maʿnāsınadır; yukālu: آلَى الْمَكَانُ إِذَا صَارَ ذَا بَعَرِ الْغَنَمِ

اَلتَّأَلِّي [et-teʾellī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi yemīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَلَّى الرَّجُلُ إِذَا أَقْسَمَ

اَلْأَلْوَةُ [el-elvet] (hemzenin fethiyle) غَلْوَةٌ [ġalvet] vezninde ve mürādifidir ki ok atımı mesāfeye denir; yukālu: بَيْنَهُمَا أَلْوَةٌ أَيْ غَلْوَةٌ Ve vüsʿat ve refāhiyete denir, سَبْغَةٌ [sebġat] maʿnāsına. Ve ʿūd ağacına denir ki tebhīr ve tebahhur olunur; yukālu: إِسْتَجْمَرَ بِالْأَلْوَةِ أَيِ الْعُودِ الَّذِي يُتَبَخَّرُ بِهِ

اَلْأُلُوَّةُ [el-uluvvet] ve

اَلْأُلُوُّ [el-uluvv] (zammeteynle ve teşdīd-i vāv ile) ve

اَلْإِلِيَّةُ [el-iliyyet] (kesreteynle) Bunlar da ʿūd ağacına denir; cemʿleri أَلَاوِيَةٌ [elāviyet] tir, أَثَافِيَةٌ [eṡāfiyet] vezninde.

اَلْيَائِيُّ

[أ ل ي]

اَلْأَلْيَةُ [el-elyet] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) İnsān ve hayvānın kıçına ve sağrısına denir, عَجِيزَةٌ [ʿacīzet] maʿnāsınadır ki insānın kıçı ve kıynağı ve koyunun kuyruğu ve sāʾir hayvānın sağrısı olur, ʿalā-kavlin mahall-i mezbūrede müterākib olan şahm ve lahmdan ʿibārettir; cemʿi أَلَيَاتٌ [eleyāt] gelir ve أَلَايَا [elāyā] gelir; yukālu: لَهَا أَلْيَةٌ عَظِيمَةٌ أَيْ عَجِيزَةٌ أَوْ هِيَ مَا رَكِبَ الْعَجُزَ مِنْ شَحْمٍ أَوْ لَحْمٍ وَلَا تَقُلْ "إِلْيَةٌ" بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ وَلَا "لِيَةٌ" بِكَسْرِ اللَّامِ وَتَشْدِيدِ الْيَاءِ Ve

أَلْيَةٌ [Elyet] Bir su adıdır.

اَلْأَلْيُ [el-ely] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) İnsān ve hayvānın kıçı ve kuyruğu büyük olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلِيَ الْكَبْشُ وَالْمَرْأَةُ أَلْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَتْ أَلْيَتُهُ

اَلْأَلْيَانُ [el-elyān] (عَطْشَانُ [ʿaṭşān] vezninde ve fetehātla) ve

اَلْأَلَى [el-elā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْآلِي [el-ālī] (عَالِي [ālī] vezninde) ve

اَلَآلَى [el-ālā] (hemzenin meddi ve elifin kasrıyla ki أَفْعَلُ [efʿalu] veznindedir) Büyük kuyruklu koça denir; müʾennesi أَلْيَانَةٌ [elyānet] ve أَلْيَا [elyā] gelir عَطْشَى [ʿaṭşā] vezninde. Kezālik recül ve merʾeye vasf olur; yukālu: كَبْشٌ وَرَجُلٌ أَلْيَانُ وَأَلَا وَآلٍ وَآلَى وَنَعْجَةٌ وَامْرَأَةٌ أَلْيَانَةٌ وَأَلْيَا أَيْ عَظِيمَةُ الْأَلْيَةِ Cemʿi أُلِيٌّ [uly] gelir hemzenin zammı ve lām'ın sükūnuyla. Ve müʾennesinin cemʿi dahi أُلِيٌّ [uly]dur. Ve أَلْيَانَةٌ [elyānet]in cemʿi أَلْيَانَاتٌ [elyānāt] gelir ve أَلَايَا [elāyā] gelir ve آلَاءُ [ālāʾ] gelir medd ile. Ve bu maksūr olan أَلَى [elā] kelimesinin cemʿidir, müʾellif teşvīş eylemiştir. Ve

أَلْيَةٌ [elyet] Baş parmağın dibinde bilekçeye doğru olan etçeğize denir ki kuyruğu menzilindedir. Ve baldır etine denir ki baldırda olan balık etidir, حَمَاةُ السَّاقِ [ḥamātu's-sāḳ] maʿnāsına. Ve

أَلْيَةٌ [elyet] Açlığa denir, مَجَاعَةٌ [mecāʿat] maʿnāsına. Ve iç yağı parçasına denir. Ve bādiyede bir su adıdır.

اَلْإِلْيَةُ [el-ilyet] (hemzenin kesriyle) Yana maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ مِنْ إِلْيَتِهِ أَيْ مِنْ قِبَلِهِ وَجَانِبِهِ

اَلْآلَاءُ [el-ālāʾ] (hemzenin meddiyle) نِعَمٌ [niʿam] maʿnāsınadır ki نِعْمَةٌ [niʿmet]in cemʿidir. Müfredi إِلْيٌ [ily]dir hemzenin kesriyle ve lām'ın sükūnuyla ve أَلْيٌ [ely] dir hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla ve أَلْوٌ [elv]dir, دَلْوٌ [delv] vezninde ve أَلَى [elā]dır, رَحًى [reḥā] vezninde ve إِلَى [ilā] dır hemzenin kesriyle, مِعًا [miʿā] vezninde; yukālu: كَثِيرَةُ الْآلَاءِ أَيِ النِّعَمِ

اَلْأَلِيُّ [el-eliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Çok yemīn eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلِيٌّ أَيِ الْكَثِيرُ الْأَيْمَانِ

أُلْيَةُ [Ulyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Maġrib'de iki belde ismidir.

أَلْيَتَانِ [Elyetān] (hemzenin fethi ve tesniye bünyesiyle) Ḥavʾeb nām mahalde iki bayır adıdır.

آلِيَةُ [Āliyet] (عَالِيَةٌ [ʿāliyet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[أ م و]

اَلْأَمَةُ [el-emet] (fethateynle) Memlūkeye denir ki Fārisīde kenīzek ve lisānımızda cāriye ve asl Türkīde kırnak taʿbīr olunur; yukālu: لَهُ أَمَةٌ مَلِيكَةٌ أَيْ مَمْلُوكَةٌ Ve أَمَةٌ [emet] lafzının aslı أَمْوَةٌ idi fetehātla yāhūd أَمْوَةٌ idi, تَمْرَةٌ [temret] vezninde; cemʿi أَمَوَاتٌ [emevāt] gelir fetehātla ve إِمَاءٌ [imāʾ] gelir, دِمَاءٌ [dimāʾ] vezninde ve آمِي [āmī] gelir, قَاضِي [ḳāḍī] vezninde ki aslı آمُوٌ idi, أَفْعُلٌ [efʿul] vezninde ve أَمْوَانٌ [emvān] gelir hemzenin harekāt-ı selāsı ve mīm'in sükūnuyla. Ve Eme bint Ḫālid ve Eme bint Ḫalīfe ve Eme bint el-Fārisī ki Hazret-i Selmān'dır ve Eme bint Ebi'l-Ḥakem sahābiyyelerdir.

اَلتَّأَمِّي [et-teʾemmī] (تَأَبِّي [teʾebbī] vezninde) Bir adam cāriye edinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَمَّى فُلَانٌ أَمَةً إِذَا اتَّخَذَهَا

اَلْإِسْتِيمَاءُ [el-istīmāʾ] Bu dahi cāriye edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْمَى الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ أَمَةً

اَلتَّأْمِيَةُ [et-teʾmiyet] (تَرْبِيَةٌ [terbiyet] vezninde) Esīr eylediği yāhūd bulduğu kızı cāriye kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَّى الْجَارِيَةَ إِذَا جَعَلَهَا أَمَةً

اَلْأُمُوَّةُ [el-umuvvet] (أُخُوَّةٌ [uḫuvvet] vezninde) Kız cāriye olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَتِ الْجَارِيَةُ كَرَمَتْ وَأَمِيَتْ كَسَمِعَتْ وَأَمُوَتْ كَكَرُمَتْ أُمُوَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا صَارَتْ أَمَةً

اَلْإِمَاءُ [el-imāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kedi mavlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَتِ السِّنَّوْرُ تَأْمُو إِمَاءً إِذَا صَاحَتْ

بَنُو أُمَيَّةَ [Benū Umeyyet] (hemzenin zammı ve mīm'in ve yā-yı müşeddedenin fethiyle) Ḳureyş'ten bir kabīledir, أَمَةٌ [emet] kelimesinin musaggarıdır; nisbetinde أُمَوِيٌّ [Umeviyy] denir hemzenin zammı ve mīm'in fethiyle ki kıyās üzeredir ve أَمَوِيٌّ [Emeviyy] denir hemzenin ve mīm'in fethiyle, tahfīf için ve أُمَيِّيٌّ [Umeyyiyy] denir, عُقَيْلِيٌّ [ʿuḳayliyy] ve نُمَيْرِيٌّ [numeyriyy] mecrāsına icrā ile. Ve baʿzılar ʿAlḳame b. ʿUbeyd ve Mālik b. Subeyʿ el-Emeviyyān ki harekātladır, أَمْوَةُ [Emvet] nām beldeye mensūblardır dedikleri kelām-ı manzūrun fīhtir, zīrā أَمَةُ [Emet] nām cedlerine mensūblardır.

أَمَّا [emmā] (hemzenin fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Mīm bābında zikr olundu.

أَمَا [emā] (hemzenin fethi ve mīm'in tahfīfiyle) Bir kelimedir ki mā-baʿdinde vārid olan kelāmın sübūt ve tahkīkine delālet eder; yukālu: أَمَا إِنَّ زَيْدًا عَاقِلٌ أَيْ إِنَّهُ عَاقِلٌ عَلَى الْحَقِيقَةِ Hafī olmaya ki kütüb-i nahviyyede meşrūh olduğu üzere أَمَا kelimesi أَلَا gibi hurūf-ı istiftāhtır, tenbīh içindir ki mā-baʿdinin tahakkuk ve sübūtunu ifāde eder, lisānımızda "āgāh ol" demekle taʿbīr olunur ve ekserī kaseme mukārin istiʿmāl olunur, ke-kavlihi: "أَمَا وَالَّذِي أَبْكَى وَأَضْحَكَ وَالَّذِي" Ve gāh olur ki kable'l-kasem hemzesi hā'ya yāhūd ʿayna ibdālle هَمَا ve عَمَا denir. Ve baʿzen elifleri hazf olunup هَمْ ve عَمْ dahi denir. Kezālik أَمَا kelimesi أَحَقًّا yāhūd hemze-i istifhāmla أَحَقًّا maʿnāsına olur ki hemze-i istifhām ikrārī olmakla rāst ve sābittir ve vākiʿdir demek olur. Ve ʿinde'l-baʿz حَقًّا maʿnāsına mevzūʿdur. Ve ʿalā-kavlin hemze ile مَاءٌ lafzından mürekkebdir ki شَيْءٌ maʿnāsınadır. Ve ʿarz için istiʿmāl olunur; nahvu: أَمَا تَعْطِفُ Pes vech-i mezkūr üzere elifin hazfiyle istiʿmāli sāyig olmakla Ḥarīrī'nin *Durre*'de هَمْ فَعَلْتَ وَهَمْ خَرَجْتَ kavlini taglīt eylemesi nā-be-cādır; niteki Şihāb tasrīh eylemiştir; ve minhu mā vakaʿa fī *Ṣaḥīḥu'l-Buḫārī* fī kitābi'l-hacc: "هَمْ هَذَا الْحَدِيثَ حَدِيثَ مَالِكٍ"

اَلْوَاوِيُّ

[أ ن و]

اَلْإِنْوُ [el-inv] (hemzenin kesriyle) Geceden bir sāʿate denir; yukālu: مَضَى إِنْوٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ

اَلْيَائِيُّ

[أ ن ي]

اَلْأَنْيُ [el-eny] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

اَلْإِنَا [el-ināʾ] (زِنَا [zinā] vezninde) ve

اَلْأَنَاءُ [el-enāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir nesnenin vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَى الشَّيْءُ يَأْنِي أَنْيًا وَإِنًى وَأَنَاءً إِذَا حَانَ

Ve bir nesne kemālini bulup yetişmek maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin nebātāt kısmının yetişmesine mahsūstur; yukālu: أَنَى الشَّيْءُ إِذَا أَدْرَكَ أَوْ خَاصٌّ بِالنَّبَاتِ Ve su nihāyet derecede kızgın olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَى الْحَمِيمُ إِذَا انْتَهَى حَرُّهُ Ve

أَنْيٌ [eny] Teʾennī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنِيَ الرَّجُلُ أَنْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى تَأَنَّى Ve

أَنْيٌ [eny] Vehn maʿnāsınadır ki geceden nısf mikdārı sāʿattir, ʿalā-kavlin mutlakan geceden bir vakt ve sāʿate denir, أَنْوٌ [env] gibi; hemzenin kesriyle de lügattir; cemʿi آنَاءٌ [ānāʾ] gelir medd ile.

اَلْأَنِيُّ [el-eniyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Vakti gelip çatmış nesneye denir; yukālu: هُوَ أَنِيٌّ أَيْ حَانَ وَقْتُهُ Ve gecikip müteʾahhir olan şeyʾe denir.

اَلْأَنَاءُ [el-enāʾ] İsmdir, bir nesnenin vakti gelip çatmasına ve bir nesnenin kemālini bulup yetişmesine denir; hemzenin kesriyle de lügattir; ve minhu: بَلَغَ هَذَا الشَّيْءُ أَنَاهُ وَإِنَاهُ أَيْ غَايَتَهُ أَوْ نُضْجَهُ وَإِدْرَاكَهُ

اَلْإِنَاءُ [el-ināʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Maʿrūftur ki kaba kacağa denir, sahn ve tās ve tencere ve leğen ve kāse gibi; cemʿi آنِيَةٌ [āniyet] gelir, زَانِيَةٌ [zāniyet] vezninde ve cemʿü'l-cemʿi أَوَانِي [evānī] gelir.

اَلْآنِي [el-ānī] (زَانِي [zānī] vezninde) Nihāyet derecede kızgın olan suya denir; yukālu: حَمِيمٌ آنٍ أَيِ انْتَهَى حَرُّهُ Ve halīm ve refīk ve müteʾennī adama denir; yukālu: رَجُلٌ آنٍ أَيْ كَثِيرُ الْحِلْمِ

اَلْأَنَاةُ [el-enāt] (فَنَاةٌ [ḳanāt] vezninde) ve

اَلْأَنَى [el-enā] (عَلَى [ʿalā] vezninde) Hilm ve rıfk ve vakār ve temkīn maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو أَنَاةٍ وَأَنًى أَيْ حِلْمٍ وَوَقَارٍ Ve

أَنَاةٌ [enāt] Şol hatuna denir ki bir işe yerinden kesel ve fütūr ile kalkar ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ أَنَاةٌ أَيْ فِيهَا فُتُورٌ عِنْدَ الْقِيَامِ

اَلتَّأَنِّي [et-teʾennī] (تَأَبِّي [teʾebbī] vezninde) ve

اَلْإِسْتِيْنَاءُ [el-istīnāʾ] Bir işte ʿacele ve hiffet eylemeyip sebāt ve temkīnle tutmak maʿnāsınadır; vakt maʿnāsına olan أَنْيٌ [eny] māddesinden olmakla gūyā ki işin vakti erişmedikçe mübāşeret eylemez; yukālu: تَأَنَّى فِي الْأَمْرِ وَاسْتَأْنَى إِذَا تَثَبَّتَ فِيهِ

اَلْأُنِيُّ [el-uniyy] (hemzenin zammıyla جُفْيٌّ [cufiyy] vezninde) ve

اَلْإِنَى [el-inā] (رِضًى [riḍā] vezninde) Gecikip gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنَى الرَّجُلُ أُنِيًّا وَأَنِيَ إِنًى مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا تَأَخَّرَ وَأَبْطَأَ

اَلتَّأْنِيَةُ [et-teʾniyet] (تَرْبِيَةٌ [terbiyet] vezninde) Bu dahi gecikip gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنَّى الرَّجُلُ تَأْنِيَةً بِمَعْنَى أَنَى

اَلْإِينَاءُ [el-īnāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi geciktirip teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: آنَيْتُهُ إِينَاءً إِذَا أَبْطَأْتُهُ وَأَخَّرْتَهُ

اَلْإِنَا [el-inā] (زِنَا [zinā] vezninde) ve

اَلْإِنِي [el-iny] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bunlar da أَنْيٌ [eny] maʿnāsınadır ki geceden bir vakt ve sāʿate denir.

اَلْإِنَى [el-inā] (إِلَى [ilā] vezninde) Gündüzün mecmūʿuna denir; cemʿi آنَاءٌ [ānāʾ] gelir hemzenin meddiyle ve أُنِيٌّ [uniyy] gelir hemzenin zammı ve nūn'un kesriyle ve إِنِيٌّ [iniyy] gelir hemzenin kesriyle.

أُنَا [Unā] (هُنَا [hunā] vezninde yāhūd حَتَّى [ḥattā] vezninde yāhūd nūn-ı müşeddedenin kesriyle) Medīne'de Benū Ḳurayẓa yurdunda bir kuyu adıdır. Ve

أُنَا [Unā] (هُنَا [hunā] vezninde) Huccāc-ı Mışr yolunda bir vādī adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[أ و و]

اَلْأُوَّةُ [el-uvvet] (hemzenin zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Āfet ve dāhiyeye denir; cemʿi أُوَدٌ [uvev] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

اَلْيَائِيُّ

[أ و ي]

اَلْأُوِيُّ [el-uviyy] (hemzenin zammı ve kesri ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Yurda konup sākin olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَوَيْتُ مَنْزِلِي وَإِلَيْهِ أُوِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ نَزَلْتُهُ وَسَكَنْتُهُ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekūlu: أَوَيْتُهُ مَنْزِلِي وَإِلَيْهِ أَيْ أَنْزَلْتُهُ

اَلتَّأْوِيَةُ [et-teʾviyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bu dahi أُوِيٌّ [uviyy] maʿnāsına, lāzım ve müteʿaddī olur; tekūlu: أَوَيْتُ مَنْزِلِي وَإِلَيْهِ وَأَوَّيْتُهُ مَنْزِلِي وَإِلَيْهِ إِذَا أَنْزَلْتَهُ

اَلتَّأْوِي [et-teʾevvī] (تَأَبِّي [teʾennī] vezninde) Bu dahi yurda konup ārām eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَأَوَّيْتُ مَنْزِلِي وَإِلَيْهِ بِمَعْنَى أَوَيْتُ Ve kuşlar bir araya birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَوَّتِ الطَّيْرُ إِذَا تَجَمَّعَتْ

اَلْإِتِّوَاءُ [el-ittivāʾ] (إِتِّخَاذٌ [ittiḫāẕ] vezninde) ve

اَلْإِيتِوَاءُ [el-īttivāʾ] (aslı üzere) Bunlar da yurda konup sākin olmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِتَّوَيْتُ مَنْزِلِي وَائْتَوَيْتُ بِمَعْنَى أَوَيْتُ Ve

إِيتِوَاءٌ [ītivāʾ] Bir adama acıyıp rahm ve rikkat eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِئْتَوَى لَهُ إِذَا رَقَّ لَهُ وَرَثَى

اَلْإِيوَاءُ [el-īvāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı yurda kondurup ārām ettirmek maʿnāsınadır; tekūlu: آوَيْتُهُ مَنْزِلِي إِذَا أَنْزَلْتَهُ

اَلْمَأْوَى [el-meʾvā] (mīm'in ve vāv'ın fethiyle) ve

اَلْمَأْوِي [el-meʾvī] (vāv'ın kesriyle) ve

اَلْمَأْوَاةُ [el-meʾvāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Yurda denir; yukālu: هُوَ مَأْوَى الْمَحَاوِيجِ وَمَأْوِيهَا وَمَأْوَاتُهَا أَيْ مَكَانُهَا

اَلتَّآوِي [et-teʾāvī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi kuşlar bir araya birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَآوَتِ الطَّيْرُ إِذَا تَجَمَّعَتْ

اَلْأُوِيُّ [el-uviyy] (جُثِيٌّ [cuṯiyy] vezninde) Birikmiş kuşlara denir; yukālu: طَيْرٌ أُوِيٌّ أَيْ مُتَأَوِّيَاتٌ

اَلْأَوْيَةُ [el-evyet] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلْإِيَّةُ [el-iyyet] (hemzenin kesri ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْمَأْوِيَةُ [el-meʾviyet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) ve

اَلْمَأْوَاةُ [el-meʾvāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Bir adamın hāline acıyıp rahm ve rikkat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوَى لَهُ أَوِيَةً وَإِيَّةً وَمَأْوِيَةً وَمَأْوَاةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَقَّ لَهُ وَرَثَى

إِبْنُ آوَى [ibnu āvā] Çakal taʿbīr olunan cānverin künyesidir; cemʿi بَنَاتُ آوَى [benātu āvā] gelir. Ve bu أَفْضَلُ [efḍal] veznindedir. Ve إِبْنُ عُرْسٍ [ibnu ʿurs] ve إِبْنُ لَبُونٍ [ibn lebūn] gibi cemʿi tā'yladır.

آوَةُ [Āvet] (سَاوَةُ [sāvet] vezninde) Reyy kurbünde bir şehr ismidir, آيَةُ [Āyet] dahi derler.

[أ و]

أَوْ [ev] (hemzenin fethiyle) Hurūf-ı ʿātıfedendir, şekk için ve tahyīr için ve ibhām için ve vāv gibi mutlakan cemʿ

için istiʿmāl olunur. Ve taksīm maʿnāsına delālet eder. Ve takrīb için olur; ke-kavlike: "مَا أَدْرِي أَسَلَّمَ أَوْ وَدَّعَ" فِيهِ إِشَارَةٌ إِلَى تَقْرِيبِ زَمَانِ اللِّقَاءِ Ve إِلَى [ilā] maʿnāsına gelir. Ve ibāhat için olur. Ve istisnāʾ maʿnāsına gelir إِلا gibi; bunun mā-baʿdinde mezkūr olan fiʿl-i muzāriʿ mukadder أَنْ [en]-i nāsibe ile mansūb olur; ke-kavlihi: "وَكُنْتُ إِذَا غَمَزْتُ قَنَاةَ قَوْمٍ || كَسَرْتُ كُعُوبَهَا أَوْ تَسْتَقِيمَا" أَيْ إِلَّا أَنْ تَسْتَقِيمَ Ve şartiyye olarak gelir, إِنْ maʿnāsına; nahvu: لَأَضْرِبَنَّهُ عَاشَ أَوْ مَاتَ أَيْ إِنْ عَاشَ بَعْدَ الضَّرْبِ وَإِنْ مَاتَ Ve tebʿīḍ maʿnāsına olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى﴾ Ve idrāb için olur, بَلْ maʿnāsına; ke-kavlihi taʿālā: ﴿أَوْ يَزِيدُونَ﴾ أَيْ بَلْ يَزِيدُونَ Ve حَتَّى [ḥattā] maʿnāsına gelir; nahvu: لَأَضْرِبَنَّكَ أَوْ تَقُومَ أَيْ حَتَّى تَقُومَ Ve أَنْ maʿnāsına olur, hemzenin fethiyle. Ve أَوْ kelimesi ism kılındıkta vāv'ı müşedded kılınır; yukālu: دَعِ الْأَوَّ جَانِبًا Yaʿnī "Şu lakırdısını bir tarafa bırak." Ve bu kelām إِفْعَلْ كَذَا أَوْ كَذَا diye ihtimālle söyleyen adama īrād olunur.

آا [ā] Hurūf-ı hecādan bir harftir, medd ve kasr olunur; medd ile baʿīde ve kasr ile karībe nidā olunur; yukālu: آا زَيْدُ أَيْ أَزَيْدُ Bunların tafsīli hurūf-ı leyyine bābındadır.

اَلْيَائِيُّ

[أ ه ي]

اَلْأَهْيُ [ehy] (hemzenin fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kahkaha ile gülmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهَى الرَّجُلُ أَهْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَهْقَهَ فِي ضَحِكِهِ

اَلْيَائِيُّ

[أ ي ي]

اَلْآيَةُ [el-āyet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) ʿAlāmet ve nişān maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ آيَةُ كَذَا أَيْ عَلَامَتُهُ Ve bir nesnenin şahs ve kālıbına denir; tekūlu: رَأَيْتُ آيَةَ رَجُلٍ أَيْ شَخْصَهُ Ve bunun vezni فَعْلَةٌ [faʿlet]tir ki aslı أَوْيَةٌ idi yāhūd فَعَلَةٌ [faʿalet]tir fetehātla yāhūd فَاعِلَةٌ [fāʿilet]tir ki aslı آيِيَةٌ idi lām'ı zāʾil oldu; cemʿi آيَاتٌ [āyāt] ve آيٌ [āy] gelir hā'sız ve آيَايٌ [āyāy] gelir yā'yla ve cemʿü'l-cemʿi آيَاءٌ āyāʾ] gelir. Ve

آيَةٌ [āyet] ʿİbret maʿnāsına gelir; bunun cemʿi آيٌ [āy] gelir hā'sız. Ve emāre maʿnāsınadır ki bir nesneye delālet edip yakīn ifāde eden şeyʾ ve hāl ve keyfiyyetten ʿibārettir; yukālu: عَرَفْتُهُ مِنْ آيَتِهِ أَيْ مِنْ أَمَارَتِهِ Ve آيَةُ الْقُرْآنِ [āyetu'l-Ḳurʾān] kitāb-ı kerīmden muttasılu'l-maʿnā kelām-ı şerīfe ıtlāk olunur inkıtāʿına kadar ki cümle menzilinde olur.

Müʾellif *Baṣāʾir*'de dedi ki āyet-i Ḳurʾāniyye hurūf ve kelāmdan şol tāʾifedir ki ifāde-i maʿnā ile munkatıʿ ve münferid olunca kadar muttasıl ve merbūt ola. Ve آيَةٌ [āyet] fi'l-asl ʿalāmet ve ʿaceb ve cemāʿat ve ʿibret maʿnālarına olmakla herbirinden ahzı sahīhtir. İntehā. Ve

آيَةٌ [āyet] Kelimesi efʿāle muzāf olan esmādandır, zīrā maʿnāsı وَقْتٌ [vaḳt] maʿnāsına mukāribdir.

Mütercim-i hakīr der ki *Muġni'l-Lebīb*'de mersūm olduğu üzere cümleye sekiz kelime muzāf vākiʿ olur: Biri esmā-i zamāndır, gerek zurūf ve gerek esmāʾ olsun. Ve biri حَيْثُ [ḥayṯu] kelimesidir. Ve biri آيَةٌ [āyet]

kelimesidir ki ʿalāmet maʿnāsınadır. Ve bu fiʿli mutasarrıf olan cümle-i fiʿliyyeye cevāzen muzāf olur, gerek müsbet ve gerek مَا ile menfī olsun; ke-kavlihi: "بَآيَةِ تُقْدِمُونَ الْخَيْلَ شُعْثًا" Ve bu Sībeveyhi kavlidir. Ve Ebu'l-Fetḥ hemān müfrede izāfetini hasr eyledi; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿إِنَّ آيَةَ بَآيَةِ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ﴾ Ve şiʿr-i mezkūru مَا ile teʾvīl eyledi.

اَلْإِيَاءُ [el-iyāʾ] (hemzenin kesriyle) Güneşin hüsn ve revnakına denir; hurūf-ı leyyine māddesinde mersūmdur.

اَلتَّآيِي [et-teʾāyī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

اَلتَّأَيِّي [et-teʾeyyī] (تَأَبِّي [teʾebbī] vezninde) Bir adamın yā bir nesnenin şahsına kasd ve teveccüh kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَآيَيْتُهُ وَتَأَيَّيْتُهُ إِذَا قَصَدْتَ شَخْصَهُ وَتَعَمَّدْتَهُ Ve

تَأَيِّي [teʾeyyī] (تَأَبِّي [teʾebbī] vezninde) Bir mahalde meks ve tevakkuf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَيَّى بِالْمَكَانِ إِذَا تَلَبَّثَ عَلَيْهِ Ve rıfk ve teʾennī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَيَّى فِي الْأَمْرِ إِذَا تَأَنَّى

اَلْمَأْيِيُّ [el-meʾyiyy] (مَأْتِيٌّ [meʾtiyy] veznin-de) Nebātātı davara yaramaz olan yere de-nir; yukālu: مَوْضِعٌ مَأْيِيُّ الْكَلَإِ أَيْ وَخِيمُهُ

اَلْيَائِيُّ

[أ ي]

أَيُّ [eyy] (hemzenin fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Harf-i istifhāmdır, onunla zevi'l-ʿukūldan ve gayrıdan suʾāl olu-nur, Türkīde ondan "ne" ve "hangi" ile Fārisīde "çi" ve "kudām" ile taʿbīr olu-nur. Meselā أَيُّ شَيْءٍ Fārisīde "Çi çīzest?" ve Türkīde "Ne nesnedir?" Ve أَيُّ رَجُلٍ Fārisīde "Kudām merd?" ve Türkīde "Hangi adam?" Ve أَيُّهُمَا "Şu iki adamdan hangisi?" ve أَيَّتُهُمَا "Şu iki hatundan han-gisi? demektir. Ve ʿArabların أَيْشِ kavlleri أَيُّ شَيْءٍ muhtasarıdır. Ve أَيُّ [eyy] kelimesi mebnīdir, ve baʿzen muhaffef olur; ke-kavlihi: "تَنَظَّرْتُ نَسْرًا وَالسِّمَاكَيْنِ أَيْهُمَا || عَلَيَّ مِنَ الْغَيْثِ اسْتَهَلَّتْ مَوَاطِرُهْ"

Ve gāh olur ki işbu أَيُّ kelimesine kāf dāhil olup teksīr-i ʿadede nakl olunur كَمْ [kem]-i haberiyye maʿnāsına ve tenvīni nūn şek-linde resm olunur. Ve bunda beş lügat cārīdir: 1) كَأَيِّنْ [keʾeyyin] كَعَيِّنْ [ke-ʿayyin] vezninde. 2) كَيِّنْ [keyyin] hemzeyi yā'ya ibdālle. 3) كَائِنْ [kāʾin] كَاعِنْ [kāʿin] veznin-de. 4) كَأْيٍّ [keʾy] رَمْيٍّ [remy] vezninde. 5) كَأٍ [keʾ] عَمٍ [ʿam] vezninde. Ve tekūlu: كَأَيِّنْ رَجُلًا لَقِيتَ Yaʿnī mā-baʿdi temyīziyyet üzere mansūb olur. Ve tekūlu: كَأَيِّنْ مِنْ رَجُلٍ لَقِيتَ Yaʿnī مِنْ [min]-i cārre dāhil olur.

Ve أَيُّ [eyyu] İsm olur, muʿarref bi'l-lām olan münādāya onunla tevassul olunur, yaʿnī ism-i müfred-i mübhem olmakla kendisine harf-i tenbīh olan هَا ʾ kelimesi-ni izāfetle harf-i nidā ile münādā beynine tavsīt olunur; yukālu: يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ Burada اَلرَّجُلُ kelimesi sıfattır ve merfūʿdur. Ve gāh olur ki sıfat-ı mezkūre mansūb olur; yukālu: يَا أَيُّهَا الرَّجُلَ أَقْبِلْ

أَيْ [ey] (كَيْ [key] vezninde) İki vech üze-re müstaʿmeldir: Evvel nidā-yı karīb için olur; nahvu: أَيْ زَيْدُ أَقْبِلْ Sānī tefsīr ve ʿibāre için olur; nahvu: عِنْدِي عَسْجَدٌ أَيْ ذَهَبٌ

إِي [ī] (hemzenin kesr ve meddiyle) نَعَمْ [neʿam] maʿnāsınadır ki harf-i cevābdır. Ve yemīne muttasıl olur; yukālu: إِي وَاللهِ Ve gāh olur ki hemzesi hā'ya ibdāl olunup هِي [hī] derler.

إِبْنُ أَيَّا [İbnu Eyyā] (رَيَّا [reyyā] vezninde)

Muhaddisīndendir.

أَيَا [eyā] (hemzenin fethi ve yā'nın tahfīfiyle) Hurūf-ı nidādandır, هَيَا [heyā] kelimesi gibi onunla karīb ve baʿīd nidā olunur.

FASLU'L-BĀʾİ'L-MUVAHHADE

(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

اَلْوَاوِيُّ

[ب أ و]

اَلْبَأْوُ [el-beʾv] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

اَلْبَأْوَاءُ [el-beʾvāʾ] (bā'nın fethi ve elifin meddi ve kasrıyla) Bir adam bālā-pervāzlık edip fahr ve mübāhāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَأَى الرَّجُلُ يَبْأَى كَسَعَى يَسْعَى وَبَآ يَبْأُو كَدَعَا يَدْعُو وَالْأَخِيرُ قَلِيلٌ بَأْوًا وَبَأْوَاءً إِذَا فَخَرَ وَيُقَالُ بَأَى نَفْسَهُ أَيْ رَفَعَهَا وَفَخَرَ بِهَا Ve dābbe seğirtmekte pek cidd ve cehd eylemekle sāʾirlerinden sābık ve gālib ve ʿālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَأَتِ النَّاقَةُ إِذَا جَهَدَتْ فِي عَدْوِهَا وَتَسَامَتْ وَتَعَالَتْ

اَلْيَائِيُّ

[ب أ ي]

اَلْبَأْيُ [el-beʾy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) بَأْوٌ [beʾv]-i mezkūrda lügattir; tekūlu: بَأَيْتُ أَبْأَى بَأْيًا لُغَةٌ فِي الْبَأْوِ كُلِّهِ

اَلْوَاوِيُّ

[ب ت و]

اَلْبَتْوُ [el-betv] (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَتَا بِالْمَكَانِ يَبْتُو بَتْوًا إِذَا أَقَامَ بِهِ

اَلْوَاوِيُّ

[ب ث و]

اَلْبَثَا [el-beṯā] (ṯā-yı müsellese ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Arz-ı sehleye denir; müfredi بَثَاءَةٌ

[beṣāʾet]tir. ʿAlā-kavlin bir mevziʿ adıdır.

اَلْبِشَى [el-biṣā] (إِلَى [ilā] vezninde) Küle denir, رَمَادٌ [remād] maʿnāsına; müfredi بِثَةٌ [biṣet]tir bā-yı meksūre ile. Ve bunun aslı بِوْثَةٌ idi, vāv hazf olundu.

اَلْبَشِيُّ [el-beṣiyy] (teşdīd-i yā'yla عَلِيٌّ [ʿaliyy] vezninde) Nāsı dāʾimā medh ve senā eder olan adama denir. Ve kesīrü'l-haşem kimseye denir; yukālu: هُوَ بَشِيٌّ أَيِ الْكَثِيرُ الْمَدْحِ لِلنَّاسِ وَكَذَا الْكَثِيرُ الْحَشَمِ

اَلْبَثْوُ [el-beṣv] (بَثْوٌ [betv] vezninde) Terlemek maʿnāsınadır; yukālu: بَثَا الرَّجُلُ يَبْثُو بَثْوًا إِذَا عَرِقَ

اَلْوَاوِيُّ اَلْيَائِيُّ

[ب ج و - ي]

بُجَاوَةُ [Bucāvet] (زُغَاوَةُ [Zuġāvet] vezninde) Zengibār'dan Nūbe tāʾifesinin arz ve memleketinin ismidir; onda aʿlā nākalar zuhūr eder, نُوقٌ بُجَاوِيَّاتٌ [nūḳ Bucāviyyāt] oraya mensūbdur. Cevherī bir kabīle ile tefsīr eylemekle vehm eyledi.

بِجَايَةُ [Bicāyet] (bā'nın kesriyle) Maġrib'de bir belde adıdır.

بُجَيَّةُ [Buciyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bir hatundur ki Şeybe el-Ḥacebī cenāblarından rivāyet-i hadīs edip ve kendiden Ṣābit eṣ-Ṣumālī rivāyet eyledi.

اَلْيَائِيُّ

[ب ح ي]

اَلْإِبْحَاءُ [el-ibḥāʾ] (إِبْرَاءٌ [ibrāʾ] vezninde) İnkıtāʿ maʿnāsınadır; tekūlu: أَبْحَتْ عَلَيَّ دَابَّتِي أَيِ انْقَطَعَتْ

اَلْوَاوِيُّ

[ب خ و]

اَلْبَخْوُ [el-baḫv] (bā'nın fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) Gevşek ve salkı nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ بَخْوٌ أَيْ رِخْوٌ Ve kemter hurmālara denir; müfredi بَخْوَةٌ [baḫvet]tir, تَمْرَةٌ [temret] gibi. Ve

بَخْوٌ [baḫv] Masdar olur, öfke ve dargınlık geçip sākin olmak maʿnāsına; yukālu: بَخَا غَضَبُهُ يَبْخُو بَخْوًا إِذَا سَكَنَ وَفَتَرَ Niteki بَوْخٌ [bevḫ] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: بَاخَ غَضَبُهُ بَوْخًا إِذَا سَكَنَ

اَلْوَاوِيُّ

[ب د و]

اَلْبَدْوُ [el-bedv] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلْبُدُوُّ [el-buduvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلْبَدَاءُ [el-bedāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْبَدَاءَةُ [el-bedāʾet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Nesne zāhir olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدَا الْأَمْرُ يَبْدُو بَدْوًا وَبُدُوًّا وَبَدَاءً وَبَدَاءَةً إِذَا ظَهَرَ Ve

بَدْوٌ [bedv] (bā'nın fethiyle) ve

بَدَاءٌ [bedāʾ] ve

بَدَاءَةٌ [bedāʾet] Bir mādde zımnında bir adamın zihninde bir reʾy ve mülāhaza peydā olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدَا لَهُ فِي الْأَمْرِ بَدْوًا وَبَدَاءً وَبَدَاءَةً أَيْ نَشَأَ لَهُ فِيهِ رَأْيٌ Ve

بَدْوٌ [bedv] İsm olur, reʾy ve endīşe maʿnāsınadır; cemʿi بَدَوَاتٌ [bedevāt] gelir fetehātla; yukālu: هُوَ ذُو بَدَوَاتٍ أَيْ آرَاءٍ Ve

بَدْوٌ [bedv] بَدَاوَةٌ [bedāvet] maʿnāsınadır,

ke-mā se-yuzkeru. Ve sahrāya çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدَا الْقَوْمُ بَدْوًا إِذَا خَرَجُوا إِلَى الْبَادِيَةِ Burada kasr ile بَدًا nüshası galattır. Ve kazā-yı hācet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; zīrā hayme-nişīn tāʾifesi evlerinden taşra sahraya çıkarlar; yukālu: بَدَا الرَّجُلُ إِذَا أَنْجَى فَظَهَرَ نَجْوُهُ مِنْ دُبُرِهِ

اَلْإِبْدَاءُ [el-ibdāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi izhār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَبْدَيْتُهُ إِذَا أَظْهَرْتَهُ Ve kazā-yı hācet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْدَى الرَّجُلُ إِذَا أَنْجَى

اَلْبَدَاوَةُ [el-bedāvet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir nesnenin en evvel zāhir ve peydā olanına denir; yukālu: بَدَاوَةُ الشَّيْءِ أَيْ أَوَّلُ مَا يَبْدُو مِنْهُ Ve

بَدَاوَةٌ [bedāvet] Sahrā-nişīnliğe denir; tekūlu: مَا لَكَ وَالْبَدَاوَةَ أَيْ خِلَافُ الْحَضَرِ

اَلْبَادِي [el-bādī] Zāhir maʿnāsınadır; yukālu: بَادِي الرَّأْيِ أَيْ ظَاهِرُهُ يَعْنِي مِنْ غَيْرِ تَعَمُّقٍ

بَادِيَ بَدِيٍّ [bādiye bediyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

بَادِيَ بَدٍ [bādiye bedin] ve

بَادِيَ بَدَا [bādiye bedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) "Evvelü külli şeyʾ" maʿnāsınadır. Ve bunun aslı mehmūzdur, niteki hemze bābında zikr olundu. Ve Yaḥyā b. Eyyūb b. Bādī ve Aḥmed b. ʿAlī b. el-Bādī (ve lā tekul el-Bādā) muhaddislerdir.

اَلْبَدْوُ [el-bedv] (نَدْوٌ [nedv] vezninde) ve

اَلْبَادِيَةُ [el-bādiyet] (عَادِيَةٌ [ʿādiyet] vezninde) ve

اَلْبَادَاةُ [el-bādāt] ve

اَلْبِدَاوَةُ [el-bidāvet] (bā'nın kesriyle) ve

اَلْبَدَاوَةُ [el-bedāvet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Sahrāya denir ki حَضَرٌ [ḥaḍar] mukabilidir; nisbetinde بَدَاوِيٌّ [bedāviyy] denir, سَخَاوِيٌّ [seḫāviyy] vezninde ve بِدَاوِيٌّ [bidāviyy] denir, كِتَابِيٌّ [kitābiyy] vezninde ve nādir olarak بَدَوِيٌّ [bedeviyy] denir, عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde, sahrā-nişīn demektir. Ve

بَدَاوَةٌ [bedāvet] ve

بِدَاوَةٌ [bidāvet] Sahrā-nişīnliğe denir; yukālu: هُمْ أَهْلُ الْبَدَاوَةِ وَالْبِدَاوَةِ خِلَافُ الْحَضَارَةِ

اَلتَّبَدِّي [et-tebeddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bādiye-nişīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَدَّى الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ بِالْبَادِيَةِ

اَلتَّبَادِي [et-tebādī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Ehl-i bādiyeye benzenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَادَى الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِأَهْلِ الْبَادِيَةِ Ve birbirine izhār-ı ʿadāvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَادَوْا بِالْعَدَاوَةِ إِذَا جَاهَرُوا بِهَا

اَلْبُدَى [el-budā] (bā'nın zammıyla هُدَى [hudā] vezninde) ve

اَلْبُدَّى [el-buddā] (غُزَّى [ġuzzā] vezninde) بَادِي [bādī] kelimesinin cemʿleridir ki bādiye-nişīnlere denir; yukālu: قَوْمٌ بُدًّى وَبُدَّى أَيْ بَادُونَ

اَلْبَدْوَةُ [el-bedvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Derenin bir kıyısına denir; ikisine بَدْوَتَانِ [bedvetān] denir; yukālu: نَزَلُوا بَدْوَتَيِ الْوَادِي أَيْ جَانِبَيْهِ

اَلْبَدَا [el-bedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Dübürden çıkan necāsete denir. Ve

بَدَا الْإِنْسَانِ [bede'l-insān] Adamın bedeninde olan en ve oynak yerine denir, mafsal maʿnāsına; cemʿi أَبْدَاءٌ [ebdāʾ] gelir hemzenin fethiyle.

اَلْبَدِيُّ [el-Bediyy] (رَضِيٌّ [raḍiyy] vezninde) ve

وَادِي الْبَدِيِّ [Vādi'l-Bediyy] (رَضِيٌّ [raḍiyy] vezninde) ve

بَدْوَةٌ [Bedvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

بَدَا [Bedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

دَارَةُ بَدْوَتَيْنِ [Dāretu Bedveteyn] Birer mevziʿdir.

اَلْمُبَادَاةُ [el-mubādāt] (مُعَادَاةٌ [muʿādāt] vezninde) Açıktan ʿadāvet izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَادَى فُلَانٌ بِالْعَدَاوَةِ إِذَا جَاهَرَ بِهَا

اَلْبَدَاةُ [el-bedāt] (قَنَاةٌ [ḳanāt] vezninde) Mantara denir, كَمْأَةٌ [kemʾet] maʿnāsına. Ve bir güne toprağa denir.

اَلْبِدَا [el-bidā] (رِضَا [riḍā] vezninde) Yer mantarlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدِيَتِ الْأَرْضُ بِدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ بَدَاةٍ Ve yer topraklı olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَدِيَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ بَدَاةٍ

بَادِيَةُ [Bādiyet] (آسِيَةُ [āsiyet] vezninde) Bint Ġaylān eş-Şeḳafiyye'dir ki sahābiyyedir, ʿalā-kavlin nūn'la بَادِنَةُ [Bādinet]tir.

اَلْيَائِيُّ

[ب د ي]

اَلْبَدْيُ [el-bedy] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir şeyʾe başlamak maʿnāsınadır; tekūlu: بَدَيْتُ بِالشَّيْءِ بِفَتْحِ الدَّالِ وَبَدِيتُ بِهِ بِكَسْرِهَا أَيِ ابْتَدَأْتُ

اَلْوَاوِيُّ

[ب ذ و]

اَلْبَذِيُّ [el-beẕiyy] (ẕāl-ı muʿceme ile رَضِيٌّ [raḍiyy] vezninde) Fuhş sözlü, bed-zebān, dili zefīr kimseye denir; müʾennesi بَذِيَّةٌ [beẕiyyet]tir; yukālu: رَجُلٌ بَذِيٌّ وَامْرَأَةٌ بَذِيَّةٌ أَيْ فَاحِشٌ

اَلْبَذَاءُ [el-beẕāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْبَذَاءَةُ [el-beẕāʾet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir kimse bed-gūy ve bed-zebān olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَذُؤَ الرَّجُلُ بَذَاءً وَبَذَاءَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ بَذِيًّا Ve

بَذَاءٌ [beẕāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Fuhş ve kabīh söze denir; yukālu: جَاءَ بِالْبَذَاءِ أَيْ بِالْكَلَامِ الْقَبِيحِ

اَلْبَذْوُ [el-beẕv] (بَدْوٌ [bedv] vezninde) Bir adama bed ve fuhş söylemek maʿnāsınadır; tekūlu: بَذَوْتُ عَلَيْهِمْ بَذْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ تَكَلَّمْتُ بِالْفُحْشِ

اَلْإِبْذَاءُ [el-ibẕāʾ] (hemzenin kesriyle) بَذْوٌ [beẕv] maʿnāsınadır; tekūlu: أَبْذَيْتُ بِمَعْنَى بَذَوْتُ

بَذْوَةُ [Beẕvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ebū Suvāc'ın feresi ismidir. Cevherī bunda ve istişhād eylediği beytte ikişer galat eyledi: Evvelen mâddeyi بَذْوٌ [beẕv] ʿunvānında resm eyledi ki hā'sızdır. Sāniyā Ebū Sirāc'a nisbet eyledi ki Ebū Suvāc'dır. Ve beytte vākiʿ فَإِنْ ظَلَمْنَاكِ lafzının kāf'ını fetha ile zabt eyledi ki meksūrdur ve فَاظْلِمِ kelimesini yā'sız sebt eyledi.

أَبْذَى [Ebẕā] (أَبْزَى [ebzā] vezninde) İbn ʿAdī b. Tucīb'dir. Ve Ḥasen b. Muḥammed b. Bāẕā muhaddistir.

بُذَيَّةُ [Buẕeyyet] (عُلَيَّةُ [ʿuleyyet] vezninde) İbn ʿİyāḍ'dır.

اَلْوَاوِيُّ

[ب ر و]

اَلْبُرَةُ [el-buret] (bā'nın zammıyla ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) Halhāla denir; cemʿi بُرَاتٌ [burāt] ve بُرِينَ [burīn] gelir bā'ların zammıyla ve بِرِينَ [birīn] gelir bā'nın kesriyle; yukālu: جَاءَتْ وَفِي رِجْلِهَا بُرَةٌ أَيْ خَلْخَالٌ Ve devenin burnuna yāhūd burnunun etine geçirilen halkaya denir ki burunsalık taʿbīr olunur;

yukālu: جَعَلَ بِأَنْفِ الْجَمَلِ بُرَةً وَهِيَ حَلْقَةٌ فِي أَنْفِهِ أَوْ فِي لَحْمَةِ أَنْفِهِ Ve bunun aslı بُرْوَةٌ [burvet]tir, عُرْوَةٌ [ʿurvet] gibi.

اَلْبَرْوُ [el-berv] (سَرْوٌ [serv] vezninde) Burunsalık düzmek maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: بُرَةٌ مَبْرُوَّةٌ أَيْ مَعْمُولَةٌ Ve halk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرَاهُ اللهُ يَبْرُوهُ بَرْوًا أَيْ خَلَقَ Ve devenin burnuna burunsalık geçirmek maʿnāsınadır; tekūlu: بَرَوْتُ الْإِبِلَ إِذَا جَعَلْتَ فِي أَنْفِهَا بُرَةً Ve ağaç ve kalem makūlesini yonmak maʿnāsınadır; tekūlu: بَرَوْتُ السَّهْمَ وَالْعُودَ وَالْقَلَمَ إِذَا نَحَتَّهَا

اَلْبَرَّاءُ [el-berrāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Burunsalık yapan üstāza denir.

اَلْإِبْرَاءُ [el-ibrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi devenin burnuna burunsalık geçirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَبْرَيْتُ النَّاقَةَ إِذَا جَعَلْتَ فِي أَنْفِهَا بُرَةً

اَلْمُبْرَاةُ [el-mubrāt] (mīm'in zammıyla) Burna burunsalık geçirilmiş nākaya denir.

اَلْيَائِيُّ

[ب ر ي]

اَلْبَرْيُ [el-bery] (بَرْوٌ [berv] vezninde) Bu dahi ağaç yonmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرَى السَّهْمَ يَبْرِي بَرْيًا إِذَا نَحَتَهُ Ve zebūn ve mehzūl kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَرَاهُ السَّفَرُ إِذَا هَزَلَهُ

اَلْإِبْتِرَاءُ [el-ibtirāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi ağaç yonmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَرَى السَّهْمَ بِمَعْنَى بَرَاهُ

اَلْإِنْبِرَاءُ [el-inbirāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Ağaç yonulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَرَى السَّهْمُ إِذَا أُنْحِتَ Ve bir adamın önüne arkuru gelip muʿteriz olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَرَى لَهُ إِذَا اعْتَرَضَ

اَلْبَرِيُّ [el-beriyy] (رَضِيٌّ [raḍiyy] vezninde) Yonulmuş nesneye denir, ʿalā-kavlin her yeri hakkı üzere yonulmuş nesneye denir; yukālu: سَهْمٌ بَرِيٌّ أَيْ مَبْرِيٌّ أَوْ كَامِلُ الْبَرْيِ

اَلْبَرَّاءُ [el-berrāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ok ve ağaç yonucuya denir. Ve بَرَّاءُ [Berrāʾ] aʿlāmdan Ebu'l-ʿĀliye'nin ve Ebū Maʿşer'in lakablarıdır.

اَلْبَرَّاةُ [el-berrāt] (bā'nın fethi ve rā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْمِبْرَاةُ [el-mibrāt] (مِسْحَاةٌ [mişḥāt] vezninde) Yay yonacak bıçağa denir. Şārih der ki törpüye ıtlākı bu cihettendir.

اَلْبُرَاءُ [el-burāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْبُرَايَةُ [el-burāyet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Yonulan ağaç yongasına ve talaşına denir, نُحَاتَةٌ [nuḥātet] maʿnāsına. Ve

بُرَايَةٌ [burāyet] Devenin bedeninde olan şahm ve lahme ʿalā-kavlin zaʿf ve fütūr gelmeyip seyr ve harekette bākī olan kuvvetine ıtlāk olunur, güyā ki sefer yongasıdır; yukālu: نَاقَةٌ ذَاتُ بُرَايَةٍ أَيْ ذَاتُ شَحْمٍ وَلَحْمٍ أَوْ بَقَاءٍ عَلَى السَّيْرِ

اَلْبَرَا [el-berā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Toprağa denir.

اَلْبَارِيُّ [el-bāriyy] (yā-yı müşeddede ile ki) Hasıra denir, "ب،و،ر" māddesinde mersūmdur.

بَرَا [Berā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلتَّبَرِّي [et-teberrī] (تَأَنِّي [teʾennī] vezninde) Taʿarruz eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَبَرَّيْتُ لِمَعْرُوفِهِ أَيْ تَعَرَّضْتُ

اَلْمُبَارَاةُ [el-mubārāt] (مُجَارَاةٌ [mucārāt] vezninde) Bir adama muʿāraza eylemek maʿnāsınadır ki onun işlediği gibi işlemekten ʿibārettir; yukālu: بَارَاهُ إِذَا عَارَضَهُ Ve şerīk ile yāhūd zevce ile sulhen müfārakat

eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَارَى امْرَأَتَهُ إِذَا صَالَحَهَا عَلَى الْفِرَاقِ

اَلتَّبَارِي [et-tebārī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir husūsta muʿāraza edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَارَيَا إِذَا تَعَارَضَا

اَلْبَرِيَّةُ [el-beriyyet] بَلِيَّةٌ [beliyyet] vezninde ki mahlūk maʿnāsınadır, hemze bābında mürūr eyledi, yaʿnī aslı بَرِيئَةٌ [berīʾet]tir hemze ile, lākin müʾellif orada tasrīh eylemedi.

اَلْإِبْرَاءُ [el-ibrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye toprak isābet eylemek maʿnāsınadır, murād topraklı ve toprakla ālūde olmaktır; yukālu: أَبْرَى الشَّيْءَ إِذَا أَصَابَهُ الْبَرَاءُ أَيِ التُّرَابُ Ve şeker kamışlığına uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْرَى الرَّجُلُ إِذَا صَادَفَ قَصَبَ السُّكَّرِ

اِبْنُ بَارِي [İbn Bārī] Şuʿarādandır.

اَلْوَاوِيُّ

[ب ز و]

اَلْبَزْوُ [el-bezv] (bā'nın fethi ve zāy-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesnenin ʿidl ve hemtāsına denir; yukālu: هُوَ بَزْوُهُ أَيْ عِدْلُهُ Ve masdar olur, bir adama tagallüble havāle ve şer-gīr olmak maʿnāsına; yukālu: بَزَى عَلَيْهِ يَبْزُو بَزْوًا إِذَا تَطَاوَلَ عَلَيْهِ Ve alışıp dadanmak maʿnāsınadır; yukālu: بَزَا بِهِ إِذَا تَأَنَّسَ Ve bir adama hışmla hamle edip ahz ve kahr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَزَا فُلَانٌ الرَّجُلَ إِذَا قَهَرَهُ وَبَطَشَ بِهِ Ve bir kimse أَبْزَى [ebzā] olmak maʿnāsınadır, kemā se-yuzkeru; yukālu: بَزَا الرَّجُلُ إِذَا كَانَ أَبْزَى

اَلْبَازِي [el-bāzī] (بَادِي [bādī] vezninde) صُقُورٌ [ṣukūr] cinsindendir ki Türkīde doğan taʿbīr olunan alıcı kuştur; cemʿi بَوَازِي [bevāzī] ve بُزَاةٌ [buzāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde ve أَبْؤُزٌ [ebʾuz] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve بُؤُوزٌ [buʾūz] gelir zammeteynle ve بِيزَانٌ [bīzān] gelir güyā ki بَزَا-يَبْزُو māddesindendir ki kahr ve ahz ve batş maʿnālarındandır. Ve müʾellif zā-yı muʿceme māddesinde بَازٌ [bāz] ʿunvānında dahi resm eylediği ki ecveb-i vāvī olur. Garībdir ki Fārisīde dahi bāz derler.

اَلْإِبْزَاءُ [el-ibzāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı ʿunf ve hışmla ahz ve kahr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْزَى بِهِ إِذَا قَهَرَهُ وَبَطَشَ بِهِ Ve bir kimse sağrısını taşra domaltmak maʿnāsınadır ki murād yürürken domaltarak yürümektir; yukālu: أَبْزَى الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ عَجُزَهُ يَعْنِي فِي الْمَشْيِ Ve emzirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْزَتِ الصَّبِيَّ إِذَا أَرْضَعَتْهُ

اَلْبَزَا [el-bezā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Kıça karīb arka eğilip büğrü olmak yāhūd arkanın ortası makʿad üzere havāle olmağa yāhūd göğüs taşra çıkıp arka içeri girmeğe yāhūd sağrı taşraya doğru domalak olmağa denir.

اَلْبَزْوُ [el-bezv] (بَدْوٌ [bedv] vezninde) Bir kimse vasf-ı mezkūr üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَزِيَ الرَّجُلُ وَبَزَا بَزْوًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَ بِهِ بَزًا أَيِ انْحِنَاءُ الظَّهْرِ عِنْدَ الْعَجُزِ أَوْ إِشْرَافُ وَسَطِ الظَّهْرِ عَلَى الْإِسْتِ أَوْ خُرُوجُ الصَّدْرِ وَدُخُولُ الظَّهْرِ أَوْ أَنْ يَتَأَخَّرَ الْعَجُزُ وَيَخْرُجَ

اَلْأَبْزَى [el-ebzā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) Sıfat-ı mezkūr üzere olan kişiye denir, müʾennesinde بَزْوَاءُ [bezvāʾ] denir.

اَلتَّبَازِي [et-tebāzī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir kimse sağrısını yukarı domaltmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَازَى الرَّجُلُ إِذَا رَفَعَ عَجُزَهُ Ve adımları seyrek seyrek atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَازَى الرَّجُلُ إِذَا وَسَّعَ الْخَطْوَ Ve ʿuhdesinde olmayan ile izhār-ı tekessür edip lāf u güzāf eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: تَبَازَى فُلَانٌ إِذَا تَكَثَّرَ بِمَا لَيْسَ عِنْدَهُ

بَزْوَانُ [Bezvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir recül adıdır. Ve ʿAbbās b. Bezvān muhaddis-i maʿrūftur. Ve Fuḍayl b. Bezvān zühhāddandır, Ḥaccāc katl eyledi.

اَلْبَزْوَاءُ [el-Bezvāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] veznin-de) Beyne'l-Ḥaremeyn bir arz adıdır.

اَلْبَزِيُّ [el-beziyy] (وَلِيٌّ [veliyy] veznin-de) Radīʿ maʿnāsınadır; tekūlu: هُوَ بَزِيِّي أَيْ رَضِيعِي

أَبْزَى [Ebzā] (أَعْمَى [aʿmā] vezninde) Esmādandır: ʿAbdurraḥmān b. Ebzā tābiʿīdir. Ve İbrāhīm b. Bāz muhaddistir.

اَلْيَائِيُّ

[ب س و]

بُسْيَانُ [Busyān] (bā-yı mazmūme ile) Bir dağın adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ب ش و]

اَلْبَشْوُ [el-beşv] (bā'nın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Hoş-hūy olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَشَا الرَّجُلُ بَشْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَسُنَ خُلُقُهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ب ص و]

اَلْبَصْوُ [el-baṣv] (bā'nın fethiyle) Medyūnun mā-melekini bi'l-cümle istiksā edip al-mak maʿnāsınadır; yukālu: بَصَا يَبْصُو بَصْوًا إِذَا اسْتَقْصَى عَلَى غَرِيمِهِ

اَلْبِصَاءُ [el-biṣāʾ] (bā'nın kesriyle) Hāyeleri gereği gibi çıkarıp hādım eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَصَاهُ وَبَصَاهُ بِصَاءً إِذَا اسْتَقْصَى فِي الْخِصَاءِ ve yukālu: خَصَاهُ اللهُ وَبَصَاهُ وَلَصَاهُ ve yukālu: هُوَ خَصِيٌّ بَصِيٌّ

اَلْبَصْوَةُ [el-baṣvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kül içre olan kıvılcım ve kor makūlesine denir; yukālu: مَا فِي الرَّمَادِ بَصْوَةٌ أَيْ شَرَرَةٌ وَلَا جَمْرَةٌ Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ب ض ي]

بُضًّى [Buḍḍā] (ḍād-ı muʿceme ile رُبًّى [rubbā] ve هُدًى [hudā] vezninde) Bilād-ı Becīle'de bir karye yāhūd bir vādī ismidir.

اَلْيَائِيُّ

[ب ط ي]

اَلْبَاطِيَةُ [el-bāṭiyet] (بَادِيَةٌ [bādiyet] veznin-de) نَاجُودٌ [nācūd] ismidir ki büyük hamr kāsesine denir, hālen lisānımızda batya taʿbīr olunan kap ondan meʾhūzdur. Fārisīde sātginī derler. Ve hakkā Sībeveyhi: اَلْبِطْيَةُ بِالْكَسْرِ وَلَا عِلْمَ لِي بِمَوْضُوعِهَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ أَبْطَيْتُ لُغَةً فِي أَبْطَأْتُ Bu ʿibāre yine müʾellifin teşvīşiyle işkālleri cümlesin-dendir, zīrā ber-muktezā-yı siyāk mā-kabline muttasıl zann olunur, maʿa-hāzā öyle değildir, belki kelām-ı müsteʾneftir. Murādı budur ki Sībeveyhi بِطْيَةٌ ʿunvānında bir kelime hikāyet eylemiştir, lākin maʿnā-yı mevzūʿu maʿlūm değildir, an-cak أَبْطَيْتُ kelimesi أَبْطَأْتُ lafzında lügat olmasına mahmūldür demiştir, yaʿnī بِطْيَةٌ [biṭyet] بُطْأَةٌ [buṭʾet] lafzında lügattir. Ve bunu gerçi baʿzı ümmehātta redd ederler, lākin Sībeveyhi hikāyet eylemekle elbet-te mesmūʿdur. Şārih der ki بَاطِيَةٌ [bāṭiyet] bādiye-i Fārisī muʿarrebidir.

اَلْوَاوِيُّ

[ب غ و]

اَلْبَغْوُ [el-bagv] (bā'nın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir şeyʾe ne güne nesnedir diye bakmak maʿnāsınadır; yukālu: بَغَا الشَّيْءَ يَبْغُو بَغْوًا إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ كَيْفَ هُوَ Ve بَغْوٌ [bagv] عُرْفُطٌ [ʿurfuṭ] ve سَلَمٌ [selem] dedikleri meşe ağaçlarının çiçeklerinden çıkan nesneye denir.

اَلْبَغْوَةُ [el-bagvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ağaçtan henüz yarıp çıkan ak tomurcuk çiçeğe denir. Ve hāmca meyveye denir; yukālu: إِجْتَنَى الْبَغْوَةَ أَيِ الثَّمَرَةَ قَبْلَ النِّضَاجِ

بَغْوَانُ Bagvān] (bā-i meftūha ile) Neysābūr kazāsında bir karye adıdır.

اَلْبَغَوِيُّ [el-Begavіyy (bā'nın ve ġayn'ın fethiyle) İmām Ḥuseyn b. Mesʿūd el-Ferrāʾ ʿaleyhi'r-rahmedir ki Bagşūr nām beldeye mensūbdur, niteki māddesinde zikr olundu.

اَلْيَائِيُّ

[ب غ ي]

اَلْبُغَاءُ [el-buġāʾ] (bā'nın zammıyla) ve

اَلْبُغَا [el-buġā] (bā'nın zammı ve elifin kasrıyla) ve

اَلْبُغْيَةُ [el-buġyet] (bā'nın zammıyla) ve

اَلْبِغْيَةُ [el-biġyet] (bā'nın kesriyle) Taleb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: بَغَيْتُهُ أَبْغِيهِ بُغَاءً وَبُغًا وَبُغْيَةً وَبِغْيَةً إِذَا طَلَبْتَهُ وَيُقَالُ بَغَاهُ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ لَهُ

اَلْإِبْتِغَاءُ [el-ibtiġāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu taleb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِبْتَغَيْتُهُ إِذَا طَلَبْتَهُ

اَلتَّبَغِّي [et-tebaġġī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْوَاوِيُّ

[ب ظ و]

اَلْبُظُوُّ [el-buẓuvv] (ẓā-yı muʿceme ile عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bedende et katılanıp sıkı ve tıknaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَظَا لَحْمُهُ يَبْظُو بُظُوًّا إِذَا اكْتَنَزَ وَتَرَاكَبَ

اَلْبُظَا [el-buẓā] (bā'nın zammıyla) Bedende kat kat yığılan ete denir. Ve ʿArabların حَظِيَتِ الْمَرْأَةُ وَبَظِيَتْ kavlleri itbāʿ vechiyledir.

اَلْوَاوِيُّ

[ب ع و]

اَلْبَعْوُ [el-baʿv] (bā'nın fethiyle) Cürm ve cināyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَعَا الرَّجُلُ بَعْوًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَنَى وَأَجْرَمَ Bāb-ı sānīden olduğuna göre vāvī ve yāʾī olur. Ve ʿāriyet nesne almak, ʿalā-kavlin şikār için ʿāriyet tazı almak yāhūd müsābaka için ʿāriyet at almak maʿnāsınadır; yukālu: بَعَا الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ عَارِيَةً أَوِ اسْتَعَارَ كَلْبًا يَصِيدُ بِهِ أَوْ فَرَسًا يُسَابِقُ عَلَيْهِ Ve bir adama kumarda gālib gelip ödülünü almak maʿnāsınadır; yukālu: بَعَاهُ إِذَا قَمَرَهُ وَأَصَابَ مِنْهُ Ve göz değirmek maʿnāsınadır; yukālu: بَعَاهُ بِالْعَيْنِ إِذَا أَصَابَهُ بِهَا Ve bir adama şerr sürmek ve şer-gīrlik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَعَا عَلَيْهِمْ شَرًّا أَيْ سَاقَهُ

اَلْإِسْتِبْعَاءُ [el-istibʿāʾ] بَعْوٌ [baʿv] ile maʿnāyı sānīde mürādiftir; yukālu: إِسْتَبْعَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى بَعَا

اَلْإِبْعَاءُ [el-ibʿāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adama at iʿāre eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْعَاهُ فَرَسًا إِذَا أَخْبَلَهُ

اَلْإِسْتِبْغَاءُ [el-istibġāʾ] Bunlar da taleb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَبَغَّيْتُهُ وَاسْتَبْغَيْتُهُ إِذَا طَلَبْتَهُ Ve

إِسْتِبْغَاءٌ [istibġāʾ] Bir kimseden kendi için bir nesne taleb eylemesini istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْغَى الْقَوْمَ فَبَغَوْهُ وَبَغَوْا لَهُ أَيْ طَلَبُوا لَهُ

اَلْبَغِيَّةُ [el-beġiyyet] (رَضِيَّةٌ [raḍiyyet] vezninde) ve

اَلْبِغْيَةُ [el-biġyet] (bā'nın kesri ve zammıyla) Hācet ve matlūba denir; tekūlu: عِنْدَهُ بَغِيَّتِي وَبُغْيَتِي أَيْ طَلِبَتِي Ve رَضِيَّةٌ [raḍiyyet] vezninde cüst ü cū olunan yitiğe ve kemkerdeye denir; tekūlu: عِنْدَ فُلَانٍ بَغِيَّتِي أَيْ ضَالَّتِي الْمَبْغِيَّةُ

اَلْإِبْغَاءُ [el-ibġāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse için bir nesne taleb eylemek yāhūd matlūbu husūsunda iʿānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْغَاهُ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ لَهُ أَوْ أَعَانَهُ عَلَيْهِ

اَلْبَاغِي [el-bāġī] Tālib maʿnāsınadır, cemʿi بُغَاةٌ [buġāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] gibi ve بُغْيَانٌ [buġyān] gelir, رَاعٍ [rāʿī] ve رُعْيَانٌ [ruʿyān] gibi. Ve

بَاغِي [bāġī] Dölü tutmaz olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ بَاغٍ إِذَا كَانَ لَا يُلْقِحُ

اَلْإِنْبِغَاءُ [el-inbiġāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne kolaylanıp sühūlet bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَغَى الشَّيْءُ إِذَا تَيَسَّرَ وَتَسَهَّلَ Ve minhu yukālu: مَا انْبَغِي لَكَ أَنْ تَفْعَلَ وَمَا ابْتَغَى وَمَا يَنْبَغِي لَكَ وَمَا يَبْتَغِي أَيْ لَا يَتَيَسَّرُ وَلَا يَصِحُّ Yaʿnī fiʿl-i mezkūr sana mutāviʿ olmaz. İkinci misaller إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl]dendir. Hulāsası "Senin şānın ondan aʿlā olmakla edeyim diye kasd eylesen yine edemezsin." Baʿdehu bu münāsebetle liyākat maʿnāsında istiʿmāl olundu ki مَا يَنْبَغِي [mā yenbaġī] مَا يَلِيقُ maʿnāsına oldu.

Müʾellif *Baṣāʾir*'de dedi ki ibtidā işbu بَغْيٌ [baġy] māddesi müteharrā olan nesnede tecāvüz-i iktisādı taleb eylemeğe mevzūʿdur, gerek tecāvüz eylesin gerek eylemesin, pes bu tecāvüz baʿzen kemmiyyet olan mikdārda ve baʿzen keyfiyyet olan vasfta muʿteber olur; fe-tekūlu: بَغَيْتُ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبْتَ أَكْثَرَ مَا يَجِبُ وَكَذَلِكَ ابْتَغَيْتُ Fücūr maʿnāsına olan بَغْيٌ [baġy] dahi tecāvüzden meʾhūzdur. Ve بَغْيٌ [baġy] iki gūnedir: mahmūd ve mezmūm olur, ekser-i mahalde mezmūmdur. Ve يَنْبَغِي kelimesi de بَغْيٌ kelimesinin mutāviʿidir, meselā يَنْبَغِي لَكَ أَيْ يَكُونَ كَذَا kavllerinde iki vech üzere müstaʿmeldir: Biri müsahhar li'l-fiʿl olmaktır; navhu: اَلنَّارُ يَنْبَغِي أَنْ تَحْرِقَ الثَّوْبَ Ve biri istīhāl maʿnāsına olmaktır; yukālu: فُلَانٌ يَنْبَغِي أَنْ يُعْطِيَ لِكَرَمِهِ Pes liyākat maʿnāsına istiʿmāli bundandır. Ve işbu ﴿وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ﴾ اَلْآيَة kerīmesi vech-i evveldendir ki لَا يَتَسَخَّرُ لَهُ الشِّعْرُ وَلَا يَتَسَهَّلُ لَهُ maʿnāsınadır, zīrā lisān-ı Muṣṭafavī ʿaleyhi's-selām aslā karz-ı şiʿre cārī ve mutāviʿ olmaz idi. Ve *Miṣbāḥ*'ta mersūmdur ki يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ كَذَا kavli يَنْدُبُ نَدْبًا مُؤَكَّدًا لَا يَحْسُنُ تَرْكُهُ maʿnāsınadır, māzīsinin istiʿmāli mehcūrdur. Ve bunu efʿāl-i gayr-i mutasarrıfadan ʿadd eylediler. Ve Kisāʾī'den mahkīdir ki ʿArabdan مَا يَسْتَقِيمُ مَا يَنْبَغِي لَكَ أَنْ يَكُونَ مَا yāhūd يَحْسُنُ maʿnāsına mesmūʿidir, ve'l-hāsıl mülāzeme ʿalākasıyla liyākat maʿnāsına müstaʿmeldir.

اَلْبُغَايَةُ [el-buġāyet] (bā'nın zammıyla) Taleb ve kesb maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو بُغَايَةٍ أَيْ كَسُوبٌ

اَلْبَغْيُ [el-baġy] (bā'nın fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) ʿAvret rūspī olup zinā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَغَتِ الْأَمَةُ بَغْيًا إِذَا عَهَرَتْ فَهِيَ بَغِيٌّ وَبَغُوٌّ Ve bir adama tagallüb-

le zulm ve sitem eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَغَى عَلَيْهِ إِذَا عَلَاهُ وَظَلَمَهُ Ve haktan ʿudülle serkeşlik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَغَى فُلَانٌ إِذَا عَدَلَ عَنِ الْحَقِّ وَاسْتَطَالَ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَغَى الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve iki tarafa salınarak sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: بَغَى فِي مِشْيَتِهِ إِذَا اخْتَالَ وَأَسْرَعَ Ve bir nesneye niteliğini bilmek için bakmak maʿnāsınadır, بَغْوٌ [baġv] gibi; yukālu: بَغَى الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ كَيْفَ هُوَ Ve bir nesneye muntazır olup gözetmek maʿnāsınadır; yukālu: بَغَى الشَّيْءَ إِذَا رَقَبَهُ وَانْتَظَرَهُ Ve bulut şiddetle yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: بَغَتِ السَّمَاءُ إِذَا اشْتَدَّ مَطَرُهَا Ve

بَغْيٌ [baġy] Çok yağmura ıtlāk olunur; yukālu: دَفَعْنَا بَغْيَ السَّمَاءِ خَلْفَنَا وَهُوَ الْمَطَرُ الْكَثِيرُ

اَلْمُبَاغَاةُ [el-mubāġāt] ve

اَلْبِغَاءُ [el-biġāʾ] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi ʿavret zinā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَاغَتِ الْأَمَةُ مُبَاغَاةً وَبِغَاءً إِذَا عَهَرَتْ

اَلْبَغِيُّ [el-beġiyy] (رَضِيٌّ [raḍiyy] vezninde) ve

اَلْبَغُوُّ [el-beġuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) Zinā-kār ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَغِيٌّ وَبَغُوٌّ أَيْ عَاهِرَةٌ Şārih der ki aslları بَغُوِيٌ idi. Ve ʿinde'l-Aḫfeş بَغِيٌّ [beġiyy] فَعِيلٌ [faʿīl]dir. Ve sīga-i ahīre gayr-i kıyās üzeredir. Ve

بَغِيٌّ [beġiyy] Mutlakan cāriyeye ıtlāk olunur, aslı iʿtibārıyla ʿalā-kavlin hürre-i fācireye denir. Şārih der ki أَمَةٌ [emet]e بَغِيٌّ [beġiyy] ıtlākı Cāhiliyye'de bagy ve zināya müsāʿatlarına mebnīdir; yukālu: جَاءَتْ بَغِيٌّ أَيْ أَمَةٌ أَوْ حُرَّةٌ فَاجِرَةٌ

اَلْإِسْتِبْغَاءُ [el-istibġāʾ] Bir kimseden husūl-ı matlūb zımnında istiʿāne eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْغَى الْقَوْمَ فَبَغَوْهُ أَيِ اسْتَعَانَهُمْ عَلَى طَلَبِهِ فَأَعَانُوهُمْ Ve bir kimse için bir nesne talebinde olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْغَى الْقَوْمُ لَهُ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبُوهُ لَهُ

اَلْفِئَةُ الْبَاغِيَةُ [el-fiʾetu'l-bāġiyet] İmām-ı ʿādilin tāʿatından hurūc eden tāʾifeden ʿibārettir; yukālu: هُمْ فِئَةٌ بَاغِيَةٌ أَيْ خَارِجَةٌ عَنْ طَاعَةِ الْإِمَامِ الْعَادِلِ

اَلْبَغَايَا [el-beġāyā] (سَرَايَا [serāyā] veznindedir) ʿAskerin çarkacılarına ıtlāk olunur ki ʿaskerden ilerice giderler; müfredi بَغِيَّةٌ [beġiyyet]tir; yukālu: أَقْبَلَتِ الْبَغَايَا أَيِ الطَّلَائِعُ تَكُونُ قَبْلَ وُرُودِ الْجَيْشِ

اَلْمُبْتَغِي [el-mubteġī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Arslana ıtlāk olunur.

اَلْوَاوِيُّ

[ب ق و]

اَلْبَقَاوَةُ [el-beḳāvet] (شَقَاوَةٌ [şaḳāvet] veznindedir) Bir nesneye bakmak maʿnāsınadır; yukālu: بَقَاهُ بِعَيْنِهِ يَبْقُوهُ بَقَاوَةً إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ Ve bir nesneye muntazır olmak maʿnāsınadır; tekūlu: بَقَوْتُهُ إِذَا انْتَظَرْتَهُ Ve

بَقْوٌ [baḳv] ve

بَقَاوَةٌ [beḳāvet] Hıfz eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَبْقُهُ بَقْوَتَكَ مَالَكَ أَيِ احْفَظْهُ حِفْظَكَ مَالَكَ Yaʿnī "Mālını gözetip hıfz eylediğin gibi onu da hıfz eyle."

اَلْيَائِيُّ

[ب ق ي]

اَلْبَقَاءُ [el-beḳāʾ] (bā'nın fethiyle) ve

اَلْبَقْيُ [el-baḳy] (bā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir nesnenin zamān-ı vücūdu hālet-i ūlā üzere mümtedd ve müstemirr olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَقِيَ الشَّيْءُ بَقَاءً وَبَقًى بَقْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي ضِدُّ فَنِيَ Ve

بَقْيٌ [baḳy] (bā'nın fethi ve ḳāf'ın

sükūnuyla) Bir nesneye göz dikip müterakkıb olmak, ʿalā-kavlin bir nesneye bakmak maʿnāsınadır; yukālu: بَقَاهُ بَقْيًا إِذَا رَصَدَهُ أَوْ نَظَرَ إِلَيْهِ Bu maʿnāda vāviyye ve yāʾiyyedir.

اَلْإِبْقَاءُ [el-ibḳāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّبْقِيَةُ [et-tebḳiyet] (تَكْمِلَةٌ [tekmilet] veznin-de) ve

اَلتَّبْقِي [et-tebaḳḳī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir nesneyi bākī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْقَاهُ وَبَقَّاهُ وَتَبَقَّاهُ إِذَا جَعَلَهُ بَاقِيًا Ve

إِبْقَاءٌ [ibḳāʾ] Miyāneyi ifsād husūsunda ifrāt ve mübālaga eylemeyip salāhtan bakiyye komak maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَبْقَيْتُ بَيْنَنَا أَيْ لَمْ أُبَالِغْ فِي إِفْسَادِهِ

اَلْإِسْتِبْقَاءُ [el-istibḳāʾ] إِبْقَاءٌ [ibḳāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْقَاهُ بِمَعْنَى أَبْقَاهُ Ve esīr ve mücrimi katl eylemeyip diri terk eylemek maʿnāsınadır ki cānını alıkomaktan ʿibārettir; yukālu: إِسْتَبْقَاهُ إِذَا اسْتَحْيَاهُ يَعْنِي عَفَا عَنْهُ فَلَمْ يَقْتُلْهُ Ve bir nesnenin bir mikdārını artırıp geriye alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْقَى مِنَ الشَّيْءِ إِذَا تَرَكَ بَعْضَهُ

اَلْبَقْوَى [el-baḳvā] (تَقْوَى [taḳvā] vezninde) ve

اَلْبُقْوَى [el-buḳvā] ve

اَلْبُقْيَا [el-buḳyā] (بُشْرَى [buşrā] veznlerinde) ve

اَلْبَقِيَّةُ [el-beḳiyyet] (بَلِيَّةٌ [beliyyet] veznin-de) İsmlerdir, bir nesneden geri kalmış şeyʾe denir; tekūlu: مَا لِي عَلَيْهِ بَقْوَى وَبُقْوَى وَبُقْيَا وَبَقِيَّةٌ Ve kavluhu taʿālā: ﴿بَقِيَّتُ اللهِ خَيْرٌ﴾ أَيْ طَاعَةُ اللهِ أَوِ انْتِظَارُ ثَوَابِهِ أَوِ الْحَالَةُ الْبَاقِيَةُ لَكُمْ مِنَ الْخَيْرِ أَوْ مَا أَبْقَى لَكُمْ مِنَ الْحَلَالِ Pes tefsīr-i evvele göre ʿindallāh ibkā olunan tāʿāt ve ʿibādāt demek olur. Ve sānīye göre intizār maʿnāsından olur. Ve kavluhu taʿālā: ﴿أُولُوا بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ﴾ أَيْ إِبْقَاءٍ أَوْ فَهْمٍ Tefsīr-i evvele göre masdar yāhūd ism-i masdar olur. Sānīye göre ism olur. Ve fehm ve reʾy ve ʿakl hasāʾil-i bākiyedendir. Ve

بَقِيَّةٌ [beḳiyyet] Fesād tārī olan miyāne-i nāsta bākī salāha denir. Ve Baḳiyye b. el-Velīd muhaddis-i zaʿīftir. Ve

بَقِيَّةُ [Beḳiyyet] ve

بَقَاءُ [Beḳāʾ] İki recül ismleridir.

اَلْبَاقِيَةُ [el-bāḳiyet] İsm-i fāʿil-i müʾennestir ve gāh olur ki masdar mevziʿine vazʿ olunur, وَاقِيَةٌ [vāḳiyet] gibi. Şārih der ki müʾellifin taʿbīrine göre asl masdar değildir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ﴾ أَيْ بَقَاءٍ وَقِيلَ مِنْ جَمَاعَةٍ بَاقِيَةٍ

اَلْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ [el-bāḳiyātu'ṣ-ṣāliḥāt] Yaʿnī ﴿وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا﴾ kerīmesinde murād mutlakan aʿmāl-i sālihadır ki ecr ve sevābı ʿindallāhi taʿālā bākīdir. Ve baʿzılar سُبْحَانَ اللهِ ve اَلْحَمْدُ لِلَّهِ ve لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ve اللهُ أَكْبَرُ kelimātıyla ve baʿzılar beş vakt namāz ile tefsīr eylediler.

اَلْمُبْقِيَاتُ [el-mubḳiyāt] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol atlardır ki sāʾir atların seğirtmeleri munkatıʿ olup nihāyete vardıkta henüz bunların seğirtmek māyesinden bakiyyeleri kala; yukālu: رَكِبُوا الْمُبْقِيَاتِ وَهِيَ الْخَيْلُ الَّتِي يَبْقَى جَرْيُهَا بَعْدَ انْقِطَاعِ جَرْيِ الْخَيْلِ

بَقِيٌّ [Beḳiyy] (تَقِيٌّ [teḳiyy] vezninde) İbn Maḫled'dir ki hāfız-ı Endelus'tur.

اَلْيَائِيُّ

[ب ك ي]

اَلْبُكَاءُ [el-bukāʾ] (bā'nın zammı ve elifin meddiyle) ve

اَلْبُكَا [el-bukā] (kasr ile) Ağlamak maʿnāsınadır; yukālu: بَكَى الرَّجُلُ يَبْكِي بُكَاءً وَبُكًا إِذَا أَسَالَ الدَّمْعَ مِنْ عَيْنِهِ حُزْنًا ve yukālu: بَكَاهُ

بُكَاءً أَيْ بَكَى عَلَيْهِ وَرَثَاهُ Şārih der ki baʿzılar memdūdeyi savta ve maksūreyi seyelān-ı demʿe tahsīs eylediler. Ve

بُكَا [bukā] Āhenk ve tegannī eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: بَكَى الرَّجُلُ إِذَا غَنَّى

اَلْبَاكِي [el-bākī] (شَاكِي [şākī] vezninde) İsm-i fāʿildir; cemʿi بُكَاةٌ [bukāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] gibi ve بُكِيٌّ [bukiyy] gelir bā'nın zammı ve kāf'ın kesriyle ki aslı بُكُوِيٌّ idi, سَاجِدٌ [sācid] ve سُجُودٌ [sucūd] gibi.

اَلتَّبْكَاءُ [et-tebkāʾ] (tā'nın fethi ve kesriyle) Masdardır, ağlamak ʿalā-kavlin çok ağlamak maʿnāsınadır; yukālu: بَكَى تَبْكَاءً بِمَعْنَى بُكَاءً أَوْ كَثِيرًا

اَلْإِبْكَاءُ [el-ibkāʾ] (hemzenin kesriyle) Ağlatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْكَاهُ إِذَا فَعَلَ بِهِ مَا يُوجِبُ بُكَاءَهُ

اَلتَّبْكِيَةُ [et-tebkiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bir kimseyi meyyit üzere ağlamağa kındırmak maʿnāsınadır; yukālu: بَكَّاهُ عَلَى الْمَيِّتِ إِذَا هَيَّجَهُ لِلْبُكَاءِ عَلَيْهِ Ve meyyit üzere mersiye ile ağlamak maʿnāsınadır; yukālu: بَكَّاهُ أَيْ بَكَى عَلَيْهِ وَرَثَاهُ كَمَا يُقَالُ بَكَّاهُ وَبَكَى عَلَيْهِ بُكَاءً

اَلْبَكَا [el-bekā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir nebāt adıdır; بَكَاةٌ [bekāt] müfredidir, niteki hemze bābında dahi zikr olundu.

اَلْبَكِيُّ [el-bekiyy] (رَضِيٌّ [raḍiyy] vezninde) Kesīrü'l-bükāʾ adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَكِيٌّ أَيْ كَثِيرُ الْبُكَاءِ

اَلتَّبَاكِي [et-tebākī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Güçle musannaʿ bükā eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَاكَى الْوَاعِظُ إِذَا تَكَلَّفَ الْبُكَاءَ

اَلْبَكَّاءُ [el-Bekkāʾ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Mekke'de bir dağın adıdır.

بَاكُوِيَةُ [Bākūyet] ʿAcemde bir belde adıdır, Derbend aʿmālindendir.

اَلْيَائِيُّ

[ب ل ي]

اَلْبِلَى [el-bilā] (bā'nın kesri ve elifin kasrıyla) ve

اَلْبَلَاءُ [el-belāʾ] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Eskimek maʿnāsınadır; yukālu: بَلِيَ الثَّوْبُ بِلًى وَبَلَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلَقَ

اَلْإِبْلَاءُ [el-iblāʾ] (hemzenin kesriyle) Eskitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَى الثَّوْبَ إِذَا أَخْلَقَهُ

اَلتَّبْلِيَةُ [et-tebliyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bu dahi eskitmek maʿnāsınadır; yukālu: بَلَّى الثَّوْبَ إِذَا أَخْلَقَهُ

اَلْبِلْيُ [el-bily] ve

اَلْبِلْوُ [el-bilv] (bā'ların kesriyle) Eski nesneye denir. Bu münāsebetle بِلْيُ الْأَسْفَارِ [bilyu'l-esfār] ve بِلْوُ الْأَسْفَارِ [bilvu'l-esfār] şol adama ıtlāk olunur ki onu mihen ü meşākk-ı esfār ve tecārib-i dehr-i devvār yepritip fersūde kılmış ola; yukālu: فُلَانٌ بِلْيُ أَسْفَارٍ وَبِلْوُهَا أَيْ بَلَاهُ الْهَمُّ وَالسَّفَرُ وَالتَّجَارِبُ Ve dāʾimā şerr ve şūr ile uğraşmakla şerr işlerde kavī ve tüvānā kimseye بِلْيُ الشَّرِّ [bilyu'ş-şerr] ve بِلْوُ الشَّرِّ [bilvu'ş-şerr] ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ بِلْيُ شَرٍّ وَبِلْوُهُ أَيْ قَوِيٌّ عَلَيْهِ مُبْتَلًى بِهِ Ve devābb ve mevāşī kısmını gereği gibi riʿāyet ve tīmārında mukīm olana بِلْيُ الْمَالِ [bilyu'l-māl] ve بِلْوُ الْمَالِ [bilvu'l-māl] ıtlāk olunur; cemʿi أَبْلَاءٌ [eblāʾ] gelir; yukālu: هُوَ بِلْيٌ وَبِلْوٌ مِنْ أَبْلَاءِ الْمَالِ أَيْ قَيِّمٌ عَلَيْهِ

ذُو بَلَا [ẕū bellā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) ve

ذُوبِلَا [ẕū billā] (إِلَا [illā] vezninde) ve

ذُو بَلِيٍّ [ẕū beliyy] (رَضِيٌّ [raḍiyy] vezninde) ve

ذُو بِلِيٍّ [ẕū biliyy] (kesreteynle) ve

ذُو بَلَيَانِ [ẕū beleyān] (fetehātla) ve ذُو بِلِيَّانِ [ẕū biliyyān] (kesreteynle ve yā'nın teşdīdiyle) Baʿīd ve nābūd ve nābedīd olacak mahalde müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ بِذِي بَلَّى وَبِذِي بِلَّا وَبَلِيَ وَبِلِيَ وَبَلَيَانِ وَبِلِيَّانِ إِذَا بَعُدَ عَنْكَ حَتَّى لَا تَعْرِفَ مَوْضِعَهُ Müʾellif bunu "ب،ل،ل" māddesinde dahi zikr eyledi; zehāb maʿnāsına olan بَلٌّ māddesinden meʾhūzdur yāhūd buʿdün ʿalemidir. Burada بِلَى [bilā] māddesinden olur.

اَلْبَلِيَّةُ [el-beliyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Şol nākadır ki Cāhiliyye'de mürd olan sāhibinin kabri yanında bağlayıp āb ve ʿalefini vermemekle açlıktan helāk olur idi, güyā ki kıyāmette sāhibi onun üzerinde haşr olur zuʿm ederler idi.

اَلْبَلْيُ [el-bely] (جَرْيٌ [cery] vezninde) Nāka بَلِيَّةٌ [beliyyet] olmak maʿnāsınadır; yukālu: بُلِيَتِ النَّاقَةُ عَلَى الْمَجْهُولِ بَلْيًا إِذَا جُعِلَتْ بَلِيَّةً

بَلِيٌّ [Beliyy] (رَضِيٌّ [raḍiyy] vezninde) Bir maʿrūf kabīle adıdır; nisbetinde بَلَوِيٌّ [Beleviyy] denir fethateynle, عَلَوِيٌّ [ʿaleviyy] gibi.

بَلْيَانَةُ [Belyānet] (bā'nın fethiyle) Maġrib'de bir belde adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ب ل و]

اَلْإِبْتِلَاءُ [el-ibtilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesnenin hālini bilmek için sınayıp imtihān eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِبْتَلَيْتُهُ إِذَا اخْتَبَرْتَهُ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre vāviyye olan "ب،ل،و" māddesi dahi eskimek maʿnāsına mevzūʿdur ve iḫtibār maʿnāsı güyā ki kesret-i iḫtibār ile o nesneyi eskitmiş olur. Ve gam ve musībete بَلَاءٌ [belāʾ] ıtlākı, vücūdu güyā ki eskitip yepritir olmak tasavvuruyladır. Ve teklīf ve ahkāmın بَلَاءٌ [belāʾ] ile tesmiyesi üç veche mebnidir: Biri bi'l-cümle tekālīf elbette ebdāna mihnet ve meşakkat olmakla güyā ki vücūdları fersūde eder; sānī tekālīf-i ihtibārāttır; sālis Hak taʿālā hazretlerinin ʿibādı ihtibārı gāh mesārr ile olur, şükr eylemeleri maslahatı için ve gāh mazārr ile olur, sabr eylemeleri için. Bu cihetle mihnet ve minḥat belā olmuş olur, zīrā mihnet sabrı ve minḥat şükrü muktezīdir. Ve sabrın hukūkuna kıyām eylemek şükrün hukūkuna kıyām eylemekten eyserdir. Pes minhat aʿzam-ı belāʾeyn olmuştur. Ve li-hāzā kāle ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu: "بُلِينَا بِالضَّرَّاءِ فَصَبَرْنَا وَبُلِينَا بِالسَّرَّاءِ فَلَمْ نَصْبِرْ" Ve kāle ʿAlī kerremallāhu vechehu: "مَنْ وُسِّعَ عَلَيْهِ دُنْيَاهُ فَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّهُ قَدْ مُكِرَ بِهِ فَهُوَ مَخْذُوعٌ عَنْ عَقْلِهِ" Ve kāle taʿālā: ﴿وَنَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾ Ve kaldı ki ihtibār maʿnāsına olan بَلْوٌ [belv] ve إِبْتِلَاءٌ [ibtilāʾ] iki güne olur: Biri maʿlūmun olmayan hāl ve keyfiyyetini idrāk ve vukūf için imtihān olunur. Ve biri cevdet ve redāʾetini hārice ihrāc için olur. Ve gāhca ikisine de mebnī olur. Pes ibtilā-yı ilāhī şıkk-ı sānīye mebnīdir. Ve

إِبْتِلَاءٌ [ibtilāʾ] İstiḫbār maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: إِبْتَلَيْتُ الرَّجُلَ إِذَا اسْتَخْبَرْتَهُ Ve ihtiyār ve intihāb maʿnāsınadır; tekūlu: إِبْتَلَيْتُهُ أَيِ اخْتَرْتُهُ Burada اِخْتَبَرْتُهُ nüshaları galattır; ve minhu hadīsu Ḥuẕeyfe: "لَتَبْتَلُنَّ لَهَا إِمَامًا" أَيْ لَتَخْتَارُنَّ لَهَا إِمَامًا Ke-mā fi'n-*Nihāye*. Ve bir nesneyi bilmek zımnında bir kimseden yemīn taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَلَاهُ إِذَا اسْتَحْلَفَهُ وَاسْتَعْرَفَهُ

اَلْإِبْلَاءُ [el-iblāʾ] (hemzenin kesriyle) İhbār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِبْتَلَيْتُهُ فَأَبْلَانِي أَيِ اسْتَخْبَرْتُهُ فَأَخْبَرَنِي Ve bir adama ʿözr-i belīg

ü mukniʿ īrād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَاهُ عُذْرًا أَيْ أَدَّاهُ إِلَيْهِ فَقَبِلَهُ Ve bir adama yemīn vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَاهُ إِذَا أَحْلَفَهُ Ve yemīn eylemek maʿnāsına olmakla müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: أَبْلَى الرَّجُلُ إِذَا حَلَفَ

اَلْبَلْوُ [el-belv] (bā'nın fethiyle) ve

اَلْبَلَاءُ [el-belāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi imtihān eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: بَلَوْتُهُ أَبْلُوهُ بَلْوًا وَبَلَاءً إِذَا امْتَحَنْتَهُ

اَلْبَلْوَى [el-belvā] (دَعْوَى [daʿvā] vezninde) ve

اَلْبَلِيَّةُ [el-beliyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) ve

اَلْبِلْوَةُ [el-bilvet] (bā'nın kesriyle) İsmlerdir, mādde-i imtihān olan teklīf ve mihnete denir.

اَلْبَلَاءُ [el-belāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism olur, gam ve endūha ıtlāk olunur; gūyā ki cismi eskitip fersūde eder olduğu için; yukālu: أَصَابَهُ بَلَاءٌ أَيْ غَمٌّ Ve teklīf-i şerʿīye ıtlāk olunur, ebdāna mihnet ve meşakkat olduğu için yāhūd ihtibār-ı ilāhī olduğu için ve belā-i ilāhī minhat ve mihnet cihetleriyle olur, niteki zikr olundu.

بَلَاءٍ [belāʾi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Belāʾ ve mihnetin ismidir; yukālu: نَزَلَتْ بَلَاءٍ عَلَى الْكُفَّارِ أَيِ الْبَلَاءُ

اَلْبَالَةُ [el-bālet] ve

اَلْبَالُ [el-bāl] ve

اَلْبِلَاءُ [el-bilāʾ] (bā'nın kesriyle) ve

اَلْمُبَالَاةُ [el-mubālāt] (مُسَاوَاةٌ [musāvāt] vezninde) Kayırmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أُبَالِيهِ بَالَةً وَبَالًا وَبِلَاءً وَمُبَالَاةً أَيْ مَا أَكْتَرِثُ وَيُقَالُ لَمْ أُبَالِ بِكَسْرِ اللَّامِ وَلَمْ أُبَلْ بِضَمِّ الْهَمْزَةِ وَفَتْحِ الْبَاءِ وَجَزْمِ اللَّامِ وَلَمْ أُبَلِ بِكَسْرِ اللَّامِ Sīga-i ūlāda yalnız yāʾ iskāt olunup lām hāli üzere kaldı ve sāniyede ictimāʿ-ı sākineyn için elif hazf olundu, zīrā āhirinden yāʾ sākıt olmakla lām āhir-i hurūf menziline tenzīl olunup nūn-ı يَكُنْ [yekun] hükmünde oldu. Şārih der ki بَالَةٌ [bālet] ve بَالٌ [bāl] kelimeleri bāb-ı mezkūrdan gayr-i kıyās üzere masdarlardır yāhūd ism-i masdarlardır. بَالَةٌ [bālet]in aslı بَالِيَةٌ [bāliyet]tir, عَافَاةٌ [ʿāfāt] عَافِيَةٌ [ʿāfiyet] gibi. Ve بَالٌ [bāl] kelimesi بَالَةٌ [bālet]ten mürahhamdır.

اَلْأَبْلَاءُ [el-Eblāʾ] (hemzenin fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

بَلَى [belā] (bā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cevāb-ı istifhāmdır, nefy ve cahd için maʿkūddur, muhātaba īrād olunan kavli yaʿnī süʾāli īcāb eder, zīrā mefādı terk-i nefydir: فَإِذَا قِيلَ مَا قَامَ زَيْدٌ وَقُلْتَ فِي الْجَوَابِ بَلَى فَمَعْنَاهُ إِثْبَاتُ الْقِيَامِ وَإِذَا قِيلَ لَيْسَ كَانَ كَذَا وَقُلْتَ بَلَى فَمَعْنَاهُ اَلتَّقْرِيرُ وَالْإِثْبَاتُ وَلَا تَكُونُ إِلَّا بَعْدَ نَفْيٍ

اَلْإِبْلِيلَاءُ [el-iblīlāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Ot uzayıp deve otlamağa kābil ve kādir olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْلَوْلَى الْعُشْبُ إِذَا طَالَ وَتَمَكَّنَتْ لَهُ الْإِبِلُ

ذُو بُلَّى [ẕū bullā] (رُبَّى [rubbā] vezninde) Lām māddesinde beyān olundu.

اَلْيَائِيُّ

[ب ن ي]

اَلْبَنْيُ [el-beny] (bā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

اَلْبِنَاءُ [el-bināʾ] (bā'nın kesriyle) ve

اَلْبُنْيَانُ [el-bunyān] (bā'nın zammıyla) ve

اَلْبِنْيَةُ [el-binyet] (bā'nın kesriyle) ve

اَلْبِنَايَةُ [el-bināyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Yapı yapmak maʿnāsınadır; yukālu: بَنَى الْبَيْتَ بَنْيًا وَبِنَاءً وَبُنْيَانًا وَبِنْيَةً وَبِنَايَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

نَقِيضُ هَدَمَ Ve bināʾ yapılmış yapıya denir; cemʿi أَبْنِيَةٌ [ebniyet] ve cemʿü'l-cemʿi أَبْنِيَاتٌ [ebniyāt] gelir; yukālu: بَنَى بِنَاءً حَسَنًا أَيْ مَبْنِيًّا Ve

بِنَاءُ الْكَلِمَةِ [bināʾu'l-kelimet] Nahviyyūn ʿindinde binā-i kelimenin āhiri lā li-ʿāmil sükūn ve harekeden darb-ı vāhid yaʿnī hālet-i vāhide üzere lāzım ve sābit olmaktan ʿibārettir; mukābiline إِعْرَابٌ [iʿrāb] ıtlāk olunur. Ve

بِنَاءٌ [bināʾ] Bir adama iyilik ve ihsān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَنَى الرَّجُلَ إِذَا اصْطَنَعَهُ Ve zevce ile zifāf eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَنَى عَلَى أَهْلِهِ وَبِأَهْلِهِ إِذَا زَفَّهَا Şārih der ki ʿādet-i ʿArab budur ki dāmād ʿarūsa dāhil olacağı gece cibinlik tarzında bir serā-perde kurulup onun içinde duhūl eder, bu münāsebetle zifāftan ve cimāʿdan kināye ederler. Ve

بِنَاءٌ [bināʾ] Vücūdu semirip kuvvetlendirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَنَى الطَّعَامُ بَدَنَهُ أَيْ سَمَّنَهُ وَلَحْمَهُ أَنْبَتَهُ Ve yayın bağrı kirişe pek yakın muttasıl derecesinde olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَنَتِ الْقَوْسُ عَلَى وَتَرِهَا إِذَا لَصِقَتْ

اَلْإِبْتِنَاءُ [el-ibtināʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi yapı yapmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَنَاهُ بِمَعْنَى بَنَاهُ Ve zevce ile zifāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَنَى عَلَى أَهْلِهِ إِذَا زَفَّهَا

اَلتَّبْنِيَةُ [et-tebniyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bu dahi bināʾ yapmak maʿnāsınadır; yukālu: بَنَّاهُ بِمَعْنَى بَنَاهُ

اَلْبِنْيَةُ [el-binyet] (bā'nın kesri ve zammıyla) Yapılmış yapıya denir; cemʿi بِنًى [binā] gelir bā'nın kesriyle ve elifin kasrıyla ve بُنًى [bunā] gelir bā'nın zammı ve elifin kasrıyla.

اَلْبِنَايَةُ [el-bināyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve masdar ve ism olarak mecd ve şeref maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَهُ بِنَايَةٌ أَيْ شَرَفٌ

اَلْإِبْنَاءُ [el-ibnāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adama bināʾ ve ʿimāret vermek yāhūd hāne yapacak nesne vermek maʿnāsınadır, taş ve kereste gibi; yukālu: أَبْنَيْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ بِنَاءً أَوْ مَا يَبْنِي بِهِ دَارًا

اَلْبَانِي [el-Bānī] (ism-i fāʿildir) ve Muḥammed b. İsḥāḳ el-Bānī, Ḳālūn'dan istimāʿ-ı kırāʾat eyledi.

اَلْبَانِيَةُ [el-bāniyet] Şol yaya denir ki bağrı kirişine pek yakın ola, بَانَاةٌ [bānāt] dahi denir ki yāʾ elife maklūbdur. Ve

بَانَاةٌ [bānāt] Şol tīr-endāza denir ki oku atarken yayın kirişi üzere eğilip avrılır ola; yukālu: رَجُلٌ بَانَاةٌ أَيْ مُنْحَنٍ عَلَى الْوَتَرِ إِذَا رَمَى

اَلْبَنِيَّةُ [el-beniyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Kaʿbe-i muʿazzamaya ıtlāk olunur, mecd ve şerefinden nāşī ki بِنَايَةٌ [bināyet] ten meʾhūzdur.

اَلْمَبْنَاةُ [el-mebnāt] (mīm'in fethi ve kesriyle) Meşinden olan sofra gibi sergiye denir, makʿad ve seccāde ve sofra makūlesine şāmildir, نِطَعٌ [niṭaʿ] maʿnāsına. Ve perdeye denir, سِتْرٌ [sitr] maʿnāsına. Ve heybeye denir عَيْبَةٌ [ʿaybet] maʿnāsına.

اَلْبَوَانِي [el-bevānī] (بَوَاقِي [bevāḳī] vezninde) Göğüs kaburgalarına denir. Ve nākanın ayaklarına ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: أَلْقَى بَوَانِيَهُ أَيْ أَقَامَ وَثَبَتَ

بَنَاةُ اللَّحْمِ [benātu'l-laḥm] (bā'nın fethi ve tā-yı merbūta ile) Gövdesi etli semiz kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ بَنَاةُ اللَّحْمِ أَيْ مَبْنِيَّةٌ Burada tā-yı tavīle ile بَنَاتٌ nüshaları galattır, zīrā بَنَاةٌ [benāt] lafz-ı müfrededir مَبْنِيَّةٌ [mebniy-

yet] maʿnāsına.

بَنَى [Benā] (عَلَى [ʿalā] vezninde) Mışır'da bir belde adıdır.

تُبْنَى [Tubnā] (müstakbel müʾennes-i mechūl sīgasıyla) Şām'da bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِبْنُ [el-ibn] (hemzenin kesriyle) Velede denir ki murād oğludur. Aslı بَنَيٌ yāhūd بَنَوٌ idi fethateynle, yāʾ ve vāv hazf olundu; cemʿi أَبْنَاءٌ [ebnāʾ] gelir, أَسْبَابٌ [esbāb] vezninde.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre إِبْنٌ kelimesi بِنَاءٌ māddesindedir, zīrā إِبْنٌ [ibn] pederin binā eylediği ʿimārettir, fe-lihāzā bir nesne cihetinden hāsıl olan şeyʾe yāhūd terbiyesiyle yāhūd tefakkud yā kesret-i hizmeti yāhūd onun emrinde kesret-i kıyāmı olsa bi'l-izāfe إِبْنٌ [ibn] ıtlāk olunur; meselā: إِبْنُ السَّبِيلِ ve إِبْنُ الْحَرْبِ gibi. Ve *Miṣbāḥ*'ta mersūmdur ki إِبْنٌ [ibn] kelimesinin aslı بَنَوٌ idi fethateynle yāhūd بِنْوٌ idi bā'nın kesriyle ve bu kavl tagyīr cihetinden ekall ve eyserdir. Müʾennesinde إِبْنَةٌ ve fī lügatin بِنْتٌ denir. Ve Kisāʾī kavli üzere بِنْتٌ lafzının sūret-i kitābetine ittibāʿan tāʾ üzere vakf olunur. Ve o aslında hāʾdır, zīrā kelime maʿnā-yı teʾnīsi mutazammındır. Ve *Durre*'de merkūmdur ki بِنْتٌ [bint] ve أُخْتٌ [uḫt] kelimelerinin tā'ları asliyyedir, vasl ve vakf hāletlerinde sābit olur, ʿale'l-hakīka teʾnīs için değildir, zīrā tā-yı teʾnīsin mā-kabli elif olmadığı sürette dāʾimā meftūh olur, فَاطِمَةُ [fāṭimet] ve شَجَرَةٌ [şeceret] gibi. Ve müʾellif burada karīben zikr eder.

اَلْبُنُوَّةُ [el-bunuvvet] (أُبُوَّةٌ [ubuvvet] vezninde) İsmdir, oğulluk maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا أُبُوَّةٌ Yaʿnī "Beynlerinde babalık ve oğulluk vardır."

يَا بُنَيَّ [yā buneyye] (bā'nın zammı ve nūn'un fethi ve yā-yı müşeddedenin kesriyle ve fethiyle lügatlerdir, يَا أَبَتِ ve يَا أَبَتَ gibi) Ve bu إِبْنٌ kelimesinin musaggarıdır, yā-yı mütekellime muzāftır; aslı بُنَيْوٌ yāhūd بُنَيْيٌ idi.

Ve أَبْنَاءٌ kelimesi ki إِبْنٌ lafzının cemʿidir, mutlak olarak selefte bir tāʾifeye ıtlāk olunur idi ki aslları ʿAcem'den olup Yemen memleketinde sākin oldular. Nūşirevān onları tarafeynden vālī-i Yemen olan Seyf Ẕī Yezen imdādına gönderip orada ikāmet ve giderek teʾehhül ve tavattun eylediler; nisbetlerinde أَبْنَاوِيٌّ [Ebnāviyy] denir ve müfredine redd ile بَنَوِيٌّ [Beneviyy] denir, عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde.

Ve إِبْنٌ [ibn] kelimesine hāʾ ilhāk edip إِبْنَةٌ [ibnet] derler ki müʾennes olur, kıza denir, duhter maʿnāsına. Ve ammā بِنْتٌ kelimesi إِبْنٌ kelimesi üzere mebnī değildir belki ʿalā-hidetin sıfatıdır, ibtidā ilhāk için āhirine yā-yı tahtiyye getirilip baʿdehu tā'ya ibdāl olundu; nisbetinde بِنْتِيٌّ [bintiyy] denir ve بَنَوِيٌّ [beneviyy] dahi denir fethateynle.

اَلْإِبْنُمُ [el-ibnum] (hemzenin kesriyle) Aslı إِبْنٌ dir, mīm zāʾidedir ve إِبْنٌ gibi hemzesi vasliyyedir; ve minhu kavlu Ḥassān radıyallāhu ʿanhu: "وَلَدْنَا بَنِي الْعَنْقَاءِ وَابْنَيْ مُحَرِّقٍ فَأَكْرِمْ بِنَا خَالًا وَأَكْرِمْ بِنَا ابْنَمَا" أَي ابْنًا ||

Mütercim-i hakīr der ki Ḥarīrī *Durre*'de bu resme tahrīr eylemişlerdir ki baʿzılar إِبْنٌ kelimesinin hemzesi her mahalde hazf eylemeleriyle galat ederler, zīrā hemze-i merkūmenin hazfi hemān beyne'l-ʿalemeyn sıfat vukūʿuna münhasırdır, gerek ism ve gerek künye ve lakab olsun,

zīrā sıfatın mevsūfa şiddet-i ittisālinden nāşī cüzʾ iʿtibārıyla kelime-i vāhide menzilinde olmuştur, bināʾenʿaleyh mākablinde vākiʿ ismden tenvīni hazf edip meselā عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ derler, niteki esmā-i mürekkebeden hazf edip meselā رَامَهُرْمُز ve بَعْلَبَكُّ derler. Pes mavtın-ı mezbūrdan māʿadā mahalde hemzenin isbātı lāzımdır ki o beş mahalden ʿibārettir: Evvel اِبْنٌ kelimesi zamīre muttasıl olmaktır, ke-kavlike: هَذَا زَيْدُ ابْنُكَ Sānī pederinin gayra muzāf olmaktır ke-kavlike: اَلْمُعْتَضِدُ بِاللهِ ابْنُ أَخِي الْمُعْتَمِدِ بِاللهِ Sālis eb-i aʿlāya mensūb olmaktır; ke-kavlike: أَبُو الْحَسَنِ ابْنُ الْمَهْدِيِّ بِاللهِ Rābiʿ haber vakīʿ olmaktır; nahvu: إِنَّ كَعْبًا اِبْنُ لُؤَيٍّ Hāmis istifhāmda vākiʿ olmaktır; nahvu: هَلْ تَمِيمٌ اِبْنُ مُرٍّ Ve şārih-i Şihāb'ın beyānına göre baʿzılar künye ve lakab mevkiʿlerinde hazf eylemezler meger ki iştihārı onlar ile ola. Ve baʿzılar satrın evvelinde vākiʿ olursa da hazf eylemezler, lākin bu mercūhtur. İntehā.

اَلتَّبَنِّي [et-tebennī] (تَأَنِّي [teʾennī] vezninde) بِنَاءٌ [bināʾ] māddesindendir, beyt-i mebnī yapısında olmak maʿnāsınadır; ve minhu hadīsu Bādiye bint Ġaylān: "إِذَا جَلَسَتْ تَبَنَّتْ أَيْ صَارَتْ كَالْبَيْتِ الْمَبْنِيِّ Yaʿnī vücūdu semiz ve filānesi kebīr olmakla paçalarını gerip oturdukta kubbe çadırı yapısında olur. Ve

تَبَنِّي [tebennī] Bir adamı oğul edinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَنَّاهُ إِذَا اتَّخَذَهُ ابْنًا

اَلْبَنَاتُ [el-benāt] (bā'nın fethiyle) بِنْتٌ [bint] lafzından cemʿdir, kızlar demektir. Ve

بَنَاتٌ [benāt] Etfālin yapıp oynadıkları sūretlere denir ki kukla ve bebek taʿbīr ederler.

بُنَيَّاتُ الطَّرِيقِ [buneyyātu'ṭ-ṭarīḳ] (musaggar bünyesiyle تُرَّهَاتٌ [turrehāt] maʿnāsınadır ki cāddeden münşaʿib hurde yollardan ʿibārettir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-meselu: "دَعْ عَنْكَ بُنَيَّاتِ الطَّرِيقِ" أَي عَلَيْكَ بِمُعْظَمِ الْأَمْرِ وَدَعِ الرَّوَغَانَ

اَلْوَاوِيُّ

[ب و و]

اَلْبُوُّ [el-bevv] (bā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Deve köşeğine denir ki murād henüz süt emen yavrusudur. Ve saman ile yāhūd katık ile dolmuş deve yavrusu sūretine denir ki nākanın yavrusu helāk oldukta anası süt vermez olmakla o yavrunun derisini yüzüp samanla yā kıtık ile doldurup bi-ʿaynihi yavru sūretinde yaparlar; anası, yavrusunu zann edip ona yakılmakla sütünü idrār eder. Ve

بَوٌّ [bevv] Küle denir رَمَادٌ [remād] maʿnāsına. Ve bön ve ahmak adama denir, بَوِيٌّ [bevviyy] dahi denir; müʾennesi بَوَّةٌ [bevvet]tir.

اَلْبَيُّ [el-beyy] (طَيٌّ [ṭayy] vezninde) Bir adamın işine öykünmek maʿnāsınadır; yukālu: بَوَى يَبْوِي بَيًّا إِذَا حَاكَى غَيْرَهُ فِي فِعْلِهِ

اَلْبَوْبَاةُ [el-bevbāt] (bā-yı muvahhade ile مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Beyābāna denir, مَفَازَةٌ [mefāzet] maʿnāsına. Ve bir mevziʿ adıdır, أَبْوَاءُ [Ebvāʾ] gibi.

بُوَيٌّ [Buveyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) ve

بُوِيَانُ [Būyān] (bā'nın zammıyla) Esāmī-i nāstandır.

بَوَى [Bevā] (māzī sīgasıyla رَمَى [remā] vezninde) Becīle yurdunda bir vādī adıdır.

بَايٌ [Bāy] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Esmādandır: Bāy b. Caʿfer b. Bāy fakīh ve muhaddistir.

بُوَيَةُ [Būyet] (فُوَعَلٌ [fūfel] vezninde) Muhaddisīnden bir cemāʿat ismidir, birisi

ʿAmr b. Būyet'tir.

اَلْوَاوِيُّ

[ب ه و]

اَلْبَهْوُ [el-behv] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Evlerin önünde olan başkaca eve denir, şehir hānelerinde selāmlık odası olur; yukālu: قَعَدُوا فِي الْبَهْوِ وَهُوَ الْبَيْتُ الْمُقَدَّمُ أَمَامَ الْبُيُوتِ Ve سِرْدَابٌ [sirdāb] gibi yer altında ittihāz olunan geniş öküz yatağına denir; cemʿi أَبْهَاءٌ [ebhā'] gelir ve بُهُوٌّ [buhuvv] gelir zammeteynle ve vāv'ın teşdīdiyle ve بُهِيٌّ [buhiyy] gelir عُتِيٌّ [ʿuṭiyy] vezninde; aslları بُهُوِيٌّ idi. Ve meydānlı geniş arza denir. Ve mutlakan vāsiʿ nesneye denir. Ve bedende göğsün içine ʿalā-kavlin memeler ile boğaz çukurunun tūlānī aralığına denir. Ve mutlakan hāmilin yaʿnī gebenin karnında beyne'l-verikeyn veled yatağına denir; cemʿi أَبْهَاءٌ [ebhā'] gelir ve أَبْهَى [ebhā] gelir, أَفْعَلٌ [efʿal] vezninde ki aslı أَبْهَوٌ idi ve بُهِيٌّ [buhiyy] gelir bā'nın zammı ve hā'nın kesriyle ve بِهِيٌّ [bihiyy] gelir bā'nın kesriyle.

Müʾellif وَمَقِيلُ الْوَلَدِ بَيْنَ الْوَرِكَيْنِ مِنَ الْحَامِلِ ʿibāretiyle sebt eylemekle bu rahim olmayıp rahimin önü yaʿnī ferc ile rahim mā-beyni olur, مَهْبِلٌ dedikleri gibi. Ve bermuktezā-yı mādde mahall-i mezbūr rahimin selāmlık odası olur, lākin oranın مَقِيلٌ [meḳīl]-i veled olması nā-mülāyimdir, ancak مَقِيلٌ [meḳīl] قَيْلُولَةٌ [ḳaylūlet]ten olmakla meks-i cüzʾī tasavvuruna mebnī ola, fe'l-yunzar.

اَلْبَاهِي [el-bāhī] (سَاهِي [sāhī] vezninde) Hālī ve muʿattal olan hāneye denir; yukālu: بَيْتٌ بَاهٍ أَيْ خَالٍ مُعَطَّلٌ

اَلْإِبْهَاءُ [el-ibhā'] (hemzenin kesriyle) Evi hālī ve muʿattal kılmak maʿnāsınadır.

اَلْبَهْيُ [el-behy] (نَهْيٌ [nehy] vezninde) Ev hālī ve muʿattal olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْهَى الْبَيْتَ إِبْهَاءً فَبَهِيَ بَهْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ أَخْلَاهُ وَعَطَّلَهُ فَتَخَلَّى وَتَعَطَّلَ

اَلْبَهِيُّ [el-Behiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Muhaddisīndendir, ʿUrve'den rivāyet eyledi.

اَلْبَهَاءُ [el-behā'] (bā'nın fethiyle) Güzel olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَهُوَ الْغُلَامُ وَبَهِيَ وَبَهَا بَهَاءً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ وَالثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا حَسُنَ Ve ism olarak müstaʿmeldir; tekūlu: قَدْ مَلَأَ عَيْنِي بَهَاؤُهُ أَيْ حُسْنُهُ Ve süt köpüğünün işlemesine denir; yukālu: مَا أَلْطَفَ بَهَاءَ رَغْوَةِ اللَّبَنِ أَيْ وَبِيصُهُ

اَلْمُبَاهَاةُ [el-mubāhāt] (مُسَاوَاةٌ [musāvāt] vezninde) Hüsn ve behā' husūsunda müfāhare edip yarışmak maʿnāsınadır; tekūlu: بَاهَيْتُهُ مُبَاهَاةً فَبَهَوْتُهُ أَيْ غَلَبْتُهُ بِالْحُسْنِ

اَلْإِبْهَاءُ [el-ibhā'] (hemzenin kesriyle) Kabı boşaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْهَى الْإِنَاءَ إِذَا فَرَّغَهُ Ve atları çapuldan fārig ve muʿattal kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَبْهَى الْخَيْلَ إِذَا عَطَّلَهَا عَنِ الْغَزْوِ Ve güzel yüzlü olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْهَى الرَّجُلُ إِذَا حَسُنَ وَجْهُهُ

اَلتَّبْهِيَةُ [et-tebhiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Evi geniş yapmak maʿnāsınadır; yukālu: بَهَّى الْبَيْتَ إِذَا وَسَّعَهُ وَعَمِلَهُ

اَلْبَاهِيَةُ [el-bāhiyet] Ağzı geniş kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ بَاهِيَةٌ أَيْ وَاسِعَةُ الْفَمِ

اَلتَّبَاهِي [et-tebāhī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tefāhur maʿnāsınadır; yukālu: تَبَاهَوْا إِذَا تَفَاخَرُوا

بُهَيَّةُ [Buheyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Tābiʿiyyedir, rivāyet-i hadīs eyledi.

اَلْيَائِيُّ

[ب ي ي]

اَلْبَيُّ [el-beyy] (عَيٌّ [ʿayy] vezninde) ve **إِبْنُ بَيٍّ** [ibnu beyy] ve **إِبْنُ بَيَّانَ** [ibnu beyyān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Hasīs ve denī ve kem-māye şahsa denir; yukālu: هُوَ بَيٌّ وَابْنُ بَيٍّ وَابْنُ بَيَّانَ أَيْ خَسِيسٌ Ve bunlar maʿnā-yı ātīdendir.

هَيُّ بْنُ بَيٍّ [Heyyu'bnu Beyy] Ādem ʿaleyhi's-selām evlādından idi. Vaktā ki sāʾir evlādları rubʿ-ı meskūndan birer tarafa müteferrik olduklarında o dahi bir cānibe ʿāzim olup lākin nā-bedīd olmakla min-baʿd nām u nişānı mahsūs olmadı. Şārih der ki bu münāsebetle ʿArablar güm-nām ve bī-kadr olan kimsede istiʿmāl eylediler. Ve Yūsuf b. Hilāl b. Beyye ki مَيَّةُ [meyyet] veznindedir, muhaddistir.

بَيَّاكَ اللهُ [beyyākallāh] (bā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle ki تَفْعِيلٌ [tefʿīl]den māzī ve duʿādır) أَضْحَكَكَ اللهُ maʿnāsınadır ki "Hak taʿālā dāʾimā seni handān ve şādān kılsın" demektir yāhūd قَرَّبَكَ yāhūd جَاءَ بِكَ maʿnāsınadır ki "Hak taʿālā dāʾimā seni matlūbuna kavuştursun" demektir yāhūd بَوَّأَكَ maʿnāsınadır ki "Seni menāzil-i refīʿaya yāhūd meʾvā-yı cennete iskān eylesin" demektir. حَيَّاكَ lafzına izdivāc için vāv'ı yā'ya ve hemzesi elife kalb olunmuştur. Ve ʿinde'l-baʿz حَيَّاكَ lafzına itbāʿdır, zīrā ʿArablar müzdevicen حَيَّاكَ اللهُ وَبَيَّاكَ derler. Ve bu kavl müvecceh değildir. Ve حَيَّاكَ lafzına تَحِيَّةٌ [taḥiyyet]tendir, maʿnāsınadır. Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye* fī hadīsi Ādem ʿaleyhi's-selām: "أَنَّهُ اسْتَحْرَمَ بَعْدَ قَتْلِ ابْنِهِ مِائَةَ سَنَةٍ فَلَمْ يَضْحَكْ حَتَّى جَاءَهُ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ حَيَّاكَ اللهُ وَبَيَّاكَ" قِيلَ هُوَ إِتْبَاعٌ لِحَيَّاكَ وَقِيلَ مَعْنَاهُ أَضْحَكَكَ وَقِيلَ عَجَّلَ لَكَ مَا تُحِبُّ وَقِيلَ اعْتَمَدَكَ بِالْمُلْكِ وَقِيلَ تَعَمَّدَكَ بِالتَّحِيَّةِ وَقِيلَ أَصْلُهُ بَوَّأَكَ مَهْمُوزًا فَخُفِّفَ وَقُلِبَ أَيْ أَسْكَنَكَ مَنْزِلًا وَهَيَّأَكَ لَهُ Kaldı ki müʾellif itbāʿ kavlini vāv'ın vücūduna mebnī tezyīf eyledi, lākin itbāʿın harf-i vāv ile vürūdu cāʾizdir, pes بَيَّا [beyyā] kelimesi maʿnāya dāll olduğu sürette تَبِيَّةٌ [tebiyʾet]ten olur. Ve Zemaḫşerī *Muḳaddime*'de حَيَّاكَ اللهُ وَبَيَّاكَ kavlini "Ḫudāy tu-rā hayāt dihād ve berekāt dihād" ʿibāretiyle tefsīr eylemekle "Hak taʿālā sana hayāt ve berekāt versin" demek olur. Ve Muḥammed b. ʿAbdulcebbār b. Beyyā, şeyh-i selefīdir. Ve İbn Bāy muhaddistir.

اَلتَّبْيِيءُ [et-tebyīʾ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi beyān ve īzāh eylemek tebyīn maʿnāsınadır; tekūlu: بَيَّنْتُهُ إِذَا بَيَّنْتَهُ Ve bir nesneye kasd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: بَيَّنْتُ الشَّيْءَ إِذَا تَعَمَّدْتَهُ

FASLU'T-TĀʾİ'L-FEVKİYYE
(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

اَلْيَائِيُّ

[ت أ ي]

اَلتَّأْيُ [et-teʾy] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) Sebk ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَأَى فُلَانًا تَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَبَقَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ت ب و]

اَلتَّبْوُ [et-tebv] (tā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Düşmana gazā ve çapul edip ganīmete nāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَا الرَّجُلُ يَتْبُو تَبْوًا إِذَا غَزَا وَغَنِمَ

اَلْوَاوِيُّ

[ت ت و]

تَتْوَا الْفَسِيلَةِ [tetve'l-fesīlet] (tā-yı ūlānın fethi ve sāniyenin sükūnuyla ve elif-i tesniye ile) Hurmā fidanlarının tepesinde iki taraflı ذُؤَابَةٌ [ẕuʾābet]lere yaʿnī zülf tarzında hurde dallara denir. Burada تَتْوَا الْقَلَنْسُوَةِ nüshaları galattır.

اَلْيَائِيُّ

[ت ث ي]

اَلتَّثْيُ [et-teṯy] (ṯā-yı müsellese ile ظَبْيٌ [ẓaby] vezninde) مُقْلٌ [muḳl] dedikleri yemişten müretteb sevīka denir. Ve hurmānın kabuğuna denir, تَثَاةٌ [teṯāt] dahi derler, حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde.

اَلْيَائِيُّ

[ت ح ي]

اَلتَّاحِي [et-tāḥī] (ḥā-yı mühmele ile سَاهِي [sāhī] vezninde) Bāgçevāna denir, خَادِمُ الْبُسْتَانِ [ḫādimu'l-bustān] maʿnāsına.

اَلْيَائِيُّ

[ت ر ي]

اَلتَّرْيُ [et-tery] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir işi birden tutmayıp şeyʾen baʿde şeyʾin tutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَى فِيهِ تَرْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَرَاخَى

اَلْإِتْرَاءُ [el-itrāʾ] (hemzenin kesriyle) Aralarını açarak aʿmāl-i mütetābiʿa işlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَتْرَى الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ أَعْمَالًا مُتَوَاتِرَةً بَيْنَ كُلِّ عَمَلَيْنِ فَتْرَةٌ

اَلْوَاوِيُّ

[تو س ي]

اَلْمُتَاسَاةُ [el-mutāsāt] (مُوَاسَاةٌ [muvāsāt] vezninde) Bir adamı istihfāfla āzürde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَاسَاهُ إِذَا آذَاهُ وَاسْتَخَفَّ بِهِ

اَلْوَاوِيُّ

[ت ط و]

اَلتَّطْوُ [et-taṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Zulm ve cevr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَطَاهُ يَتْطُوهُ تَطْوًا إِذَا ظَلَمَهُ وَجَارَ عَلَيْهِ

اَلْيَائِيُّ

اَلتَّعْيُ [et-taʿy] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) Seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَى الرَّجُلُ تَعْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَدَا

اَلْوَاوِيُّ

[ت غ و]

اَلتَّغْيُ [et-taġy] (tā'nın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Kız gülmesini setr ile bastırmağa ikdām edip lākin zabt edemeyip tıg tıg diyerek gülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَتِ الْجَارِيَةُ الضَّحِكَ تَغْوًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَرَادَتْ أَنْ تُخْفِيَهُ وَيُغَالِبُهَا

اَلتِّغَى [et-tiġā] (إِلَى [ilā] vezninde) Dıhk-ı ʿālī maʿnāsınadır.

[ت ف و]

اَلتُّفَةُ [et-tufet] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) "ت،ف،ف" māddesinde beyān olundu.

اَلْوَاوِيُّ

[ت ل و]

اَلتُّلُوُّ [et-tuluvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Bir kimseye uyup ardınca gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَلَوْتُهُ تُلُوًّا إِذَا تَبِعْتَهُ وَيُقَالُ تَلَيْتُهُ كَرَمَيْتُهُ Şārihin beyānına göre bu لَا دَرَيْتَ وَلَا تَلَيْتَ kelāmında izdivāca mahmūldür. Ve terk eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; tekūlu: تَلَوْتُهُ وَتَلَوْتُ عَنْهُ أَيْ تَرَكْتُهُ Ve bir adamı mahzūl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَلَوْتُهُ وَتَلَوْتُ عَنْهُ إِذَا خَذَلْتَهُ

اَلتَّتْلِيَةُ [et-tetliyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznninde) Bu dahi bir kimseye tābiʿ olmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَلَّيْتُهُ إِذَا تَبِعْتَهُ Ve farīzadan sonra nāfile kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki farīzaya nāfileyi itbāʿ eylemiş olur; yukālu: تَلَّى صَلَاتَهُ أَيْ أَتْبَعَ الْمَكْتُوبَةَ تَطَوُّعًا Ve bir kimse nezrini edā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَّى الرَّجُلُ إِذَا قَضَى نَذْرَهُ Ve hayāttan āhir-i ramaka varmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَّى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ بِآخِرِ رَمَقٍ مِنْ عُمُرِهِ

اَلتِّلَاوَةُ [et-tilāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznninde) Ḳurʾān-ı kerīm okumak ʿalā-kavlin eʿammdır, her kelāmı okumak maʿnāsınadır; tebeʿiyyet maʿnāsındandır; tekūlu: تَلَوْتُ الْقُرْآنَ أَوْ كُلَّ كَلَامٍ تِلَاوَةً إِذَا قَرَأْتَهُ

اَلتَّتَالِي [et-tetālī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nesne peyderpey olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَتَالَتِ الْأُمُورُ إِذَا تَلَى بَعْضٌ بَعْضًا

اَلْإِتْلَاءُ [el-itlāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi āhere tābiʿ kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَتْلَيْتُهُ إِيَّاهُ إِذَا أَتْبَعْتَهُ Ve bir kimseye bir nesneyi ihāle ve tefvīz eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَتْلَيْتُهُ عَلَيْهِ إِذَا أَحَلْتَهُ Ve bir adama ʿahd ve emān vermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَتْلَيْتُهُ ذِمَّةً أَيْ أَعْطَيْتُهُ إِيَّاهَا Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve medyūn zimmetinde matlūbdan bir mikdārını alıkomak maʿnāsınadır; tekūlu: أَتْلَيْتُ حَقِّي عِنْدَهُ إِذَا أَبْقَيْتَ مِنْهُ بَقِيَّةً Ve bir adama sehm-i civār vermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَتْلَيْتُهُ سَهْمًا أَيْ أَعْطَيْتُهُ لِيَسْتَجِيرَ بِهِ ʿArabın ʿādeti budur ki bir kimse birinin civār ve emānında olup bir āher semte ʿazm eyledikte ondan maʿlem ve ismi mersūm ok istishāb eder; civārında olduğuna nişān olmakla esnā-i rāhta taʿarruzdan emīn olur. Ve

إِتْلَاءٌ [itlāʾ] Nākanın veledi ardına düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَتْلَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَلَاهَا وَلَدُهَا

اَلْإِسْتِتْلَاءُ [el-istitlāʾ] Bir kimseyi bir nesneye tābiʿ olmak için çağırıp istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَتْلَاهُ الشَّيْءَ إِذَا ادَّعَاهُ إِلَى تُلُوِّهِ

اَلتَّلُوُّ [et-teluvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) Dāʾimā gayra ittibāʿ eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَلُوٌّ أَيْ لَا يَزَالُ مُتَّبِعًا

اَلتِّلْوُ [et-tilv] (tā'nın kesriyle) Bir nesnenin uyuntusuna denir; yukālu: هُوَ تِلْوُهُ إِذَا كَانَ يَتْلُوهُ

Ve bülend ve refīʿ nesneye denir; yukālu: إِنَّهُ تِلْوُ الْقَدْرِ أَيْ رَفِيعُهُ Ve şol deve yavrusuna denir ki sütten kesilip gereği gibi büyüdükten sonra yine anasının ardına düşüp gezer ola; cemʿi أَتْلَاءٌ [etlāʾ] gelir. Ve eşek ve katır sıpasına denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَجُرُّ تِلْوًا أَيْ وَلَدَ الْحِمَارِ أَوِ الْبَغْلِ Müʾennesi تِلْوَةٌ [tilvet] tir. Ve تِلْوُ أَجْفَارٍ [tilvu ecfār] haddini geçmiş oğlağa denir ki Türkīde çebiş taʿbīr olunur. Ve güz evāʾilinden mukaddem doğmuş koyuna denir ki toklu taʿbīr olunur.

اَلتَّلْوُ [et-telv] (tā'nın fethiyle) Katır sıpası almak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَا الرَّجُلُ تَلْوًا إِذَا اشْتَرَى تِلْوًا أَيْ وَلَدَ الْبَغْلِ

اَلتَّلِيُّ [et-teliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Çok yemīn eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَلِيٌّ أَيْ كَثِيرُ الْأَيْمَانِ Ve mālı çok servetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ تَلِيٌّ أَيِ الْكَثِيرُ الْمَالِ

اَلتَّلِيَّةُ [et-teliyyet] بَقِيَّةٌ [bakiyyet] vezninde ve mürādifidir, gerek deyn ve gerek sāʾir nesne olsun.

اَلتُّلَاوَةُ [et-tulāvet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznin-de) Bu dahi bakiyye maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ تَلِيَّةٌ وَتُلَاوَةٌ أَيْ بَقِيَّةٌ

اَلتَّلَاءُ [et-telāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ʿAhd ve zimmet ve emān maʿnāsınadır; yukālu: أَعْطَاهُ تَلَاءً أَيْ ذِمَّةً وَجِوَارًا Ve şol oka denir ki ʿādet-i ʿArab üzere bir adama emān verip zīr-i himāyete alan kimsenin onda ismi mersūm ola tā ki o adam bir yere gittikte o oku istishāb edip göstermekle taʿarruzdan meʾmūn ola; beynlerinde ona سَهْمُ الْجِوَارِ taʿbīr ederler.

اَلتِّلَا [et-tilā] (رِضًا [riḍā] vezninde) Bir nesneden bir mikdār kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلِيَ مِنَ الشَّهْرِ كَذَا تِلَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَقِيَ

اَلتَّتَلِّي [et-tetellī] (تَجَلِّي [tecellī] vezninde) Bir nesnenin ardına düşüp gereği gibi araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَتَلَّاهُ إِذَا تَتَبَّعَهُ

اَلتَّوَالِي [et-tevālī] (تَالٍ [tālī] ve تَالِيَةٌ [tāliyet] in cemʿidir, bir nesnenin gerisine ve dibine ıtlāk olunur. Ve

تَوَالِي الْخَيْلِ [tevāli'l-ḫayl] Atların sağrılarına yāhūd kuyruklarıyla art ayaklarına ıtlāk olunur. Ve

تَوَالِي الظُّعُنِ [tevāli'ẓ-ẓuʿun] Haşem-nişīn göçlerinin ardlarında gelenlere ıtlāk olunur.

تَلَوَّى [televvā] (فَعَوَّلٌ [faʿavvel] vezninde ki teşdīd-i vāv iledir) Bir tarza küçük sefīne ismidir. Şārihin beyānına göre büyük gemilerin enselerinde olan sandal olacaktır.

اَلتُّلَّيَانُ [et-Tulleyān] (تُرَّهَاتٌ [turrehāt] vezninde) Bir suyun adıdır.

اَلْمَتَالِي [el-metālī] (mīm'in fethiyle) Bahār gelmedikçe doğurmaz olan nākalara denir; zāhiren müfredi مِتْلَاءٌ [mitlāʾ]dır; yukālu: إِبِلُهُمْ مَتَالٍ أَيْ لَمْ تُنْتَجْ حَتَّى صَافَتْ

اَلْواوِيُّ والْيائِيُّ

[ت ن و - ي]

اَلتِّنَاوَةُ [et-tināvet] ve

اَلتِّنَايَةُ [et-tināyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Ehl-i ʿilm olan kimse müzākere ve müdāreseyi terk ve ihmāl eylemeğe denir. Kāle'ş-şārih كَانَ حُمَيْدُ بْنُ هِلَالٍ مِنَ الْعُلَمَاءِ فَأَضَرَّتْ بِهِ التِّنَاوَةُ أَيْ تَرْكُ الْمُذَاكَرَةِ وَهِجْرَانُ الْمُدَارَسَةِ

اَلْوَاوِيُّ

[ت ه و]

اَلتَّهْوُ [et-tehv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) Gāfil olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَا الرَّجُلُ يَتْهُو تَهْوًا إِذَا غَفَلَ

اَلتِّهْوَاءُ [et-tihvāʾ] (tā'nın kesriyle) Geceden bir bölüğe denir; yukālu: مَضَى تِهْوَاءٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ طَائِفَةٌ مِنْهُ

تُهَيَّةُ [Tuheyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznin-de) İsm-i Bintu'l-Cūn'dur ki rivāyet-i hadīs eyledi.

اَلْوَاوِيُّ

[ت و و]

اَلتُّوُّ [et-tevv] (tā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Ferd ve yektā maʿnāsınadır ki tek demektir; yukālu: هُوَ تُوٌّ أَيْ فَرْدٌ Ve bir kat ipe denir; cemʿi أَتْوَاءٌ [etvāʾ] gelir; ve minhu yukālu: كَانَ الْحَبْلُ تُوًّا فَصَارَ زُوًّا Ve bin nefer süvārīye ıtlāk olunur; yukālu: وَجَّهَ الْأَمِيرُ مِنْ خَيْلِهِ بِتُوٍّ أَيْ بِأَلْفٍ Ve dünyā ve āhiret şuglün-den fārig ve tehī bī-kār ve tebeh-kāra de-nir; yukālu: رَجُلٌ تُوٌّ أَيْ فَارِغٌ عَنْ شُغْلِ الدَّارَيْنِ Ve dikilip duran bināʾ ve ʿimārete denir. Ve yolda katʿā tevakkuf eylemeyip bir yere dosdoğru ok gibi gelen adama denir, eger nevʿan irkilip sekte ederse ıtlāk olunmaz; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ تُوًّا أَيْ قَاصِدًا لَا يُعَرِّجُهُ شَيْءٌ

اَلتُّوَّةُ [et-tevvet] (hā'yla) Sāʿat-i zamānī maʿnāsınadır; yukālu: مَضَتْ تُوَّةٌ مِنَ النَّهَارِ أَيْ سَاعَةٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ت و ي]

اَلتَّوَى [et-tevā] (هَوَى [hevā] vezninde) Helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوِيَ الْمَالُ تَوًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

اَلْإِتْوَاءُ [el-itvāʾ] (hemzenin kesriyle) Helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَتْوَاهُ اللهُ أَيْ أَهْلَكَهُ

اَلتَّوِيُّ [et-teviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Helāk ve telef olmuş nesneye denir. Ve bir mahalde mukīm olan adama denir.

اَلتِّوَا [et-tivā] (رِضَا [riḍā] vezninde) Bir güne damgadır ki devenin kalçasına ve boynuna salīb şeklinde basılır.

تُوَيٌّ [Tuveyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] veznin-de) Hemedān aʿmālinden bir mevziʿdir. Aḥmed ve ʿAbdullāh ibna'l-Ḥuseyn et-Tuveyyiyān el-Muḥaddiṣān oradandır. Ve

تِي [tī] ve

تَاءٌ [tāʾ] Harfleri hurūf-ı leyyine bābında mersūmdur.

اَلتَّايَةُ [et-tāyet] طَايَةٌ [ṭāyet] vezninde ve cemīʿ-i maʿnālarında mürādiftir, ke-mā se-yuzkeru.

FASLU'Ş-ŞĀʾİ'L-MÜSELLESE
(فَصْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَة)

[ث أ ي]

اَلثَّأْيُ [eṯ-ṯeʾy] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) ve **اَلثَّآى** [eṯ-ṯeʾā] (ثَرًى [ṯerā] vezninde) Bir nesneyi ifsād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَأَى الشَّيْءَ وَثَآهُ ثَأْيًا وَثَأًى مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve cerh ve katl ve darb makūlesiyle hāssaten fesāda vermek maʿnāsınadır; yukālu: ثَأَى بَيْنَهُمْ أَيْ أَفْسَدَ بِالْجِرَاحِ وَالْقَتْلِ وَنَحْوِهِ Ve bu maʿnālarda ism olur; yukālu: هُوَ يَرْأَبُ الثَّأْيَ وَالثَّآيَ أَيْ يُصْلِحُ الْفَسَادَ ve yukālu: عَظُمَ الثَّأَى بَيْنَهُمْ أَيْ جِرَاحَاتٌ وَقَتْلٌ وَضَرْبٌ Ve kırba ve matara makūlesinin dikişini sökmek, ʿalā-kavlin dikerken bizi kalın kullanıp dikecek tirşeyi yāhūd ipi ince eylemek maʿnāsınadır ki bedce dikiş olur; yukālu: ثَأَى الْأَدِيمَ وَثَآهُ إِذَا خَرَمَ خُرْزَهُ أَوْ هُوَ أَنْ تَغْلُظَ إِشْفَاهُ وَيَدِقَّ السَّيْرُ Ve zaʿf ve rekāket maʿnālarınadır; yukālu: ثَأْيٌ بِهِ وَثَأًى أَيْ ضَعْفٌ وَرَكَاكَةٌ Ve

ثَآى [ṯeʾā] (ثَرًى [ṯerā] ve هَوًى [hevā] vezninde) Yara eserine ve nişānına denir.

اَلْإِثْآءُ [el-iṯʾāʾ] (hemzenin kesriyle) Cerh ve katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَثْأَى فِيهِمْ إِذَا قَتَلَ وَجَرَحَ

اَلثَّأْوَةُ [eṯ-ṯeʾvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Pek yaşlı dişi koyuna denir. Ve arık ve zebūn koyuna denir. Ve çok nesneden kalmış azca bakiyyeye denir; yukālu: عِنْدَهُ ثَأْوَةٌ أَيْ بَقِيَّةٌ قَلِيلَةٌ مِنْ كَثِيرٍ

اَلْيَائِيُّ

[ث ب ي]

اَلتَّثْبِيَةُ [et-teṯbiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّى الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir nesneye müdāvemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّى عَلَى الْأَمْرِ إِذَا دَامَ عَلَيْهِ Ve hāl-i hayātta olan adama medh ve senā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّى عَلَى زَيْدٍ إِذَا مَدَحَهُ وَأَثْنَى عَلَيْهِ Ve bir nesneyi ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّى الشَّيْءَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve artırmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّى الشَّيْءَ إِذَا زَادَهُ Ve itmām ve ikmāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّى الشَّيْءَ إِذَا أَتَمَّهُ Ve taʿzīm maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّاهُ إِذَا عَظَّمَهُ Ve bir kimse pederinin sīret ve tarīkatini iltizām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّى فُلَانٌ سِيرَةَ أَبِيهِ إِذَا سَارَ بِسِيرَتِهِ Ve bir adam kendi hāl-i zarūret ü ihtiyācından şikāyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَا يَزَالُ يُثَبِّي فُلَانٌ أَيْ يَشْكُو مِنْ حَالِهِ وَاحْتِيَاجِهِ Ve bir kimsenin zulmünden vālī ve hākime istiʿdā ve istigāse eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّى عَلَى فُلَانٍ إِذَا اسْتَعْدَى عَلَيْهِ Ve şerri cemʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَبَّى الشَّرَّ إِذَا جَمَعَهُ Ve hayrı cemʿ eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: ثَبَّى الْخَيْرَ إِذَا جَمَعَهُ

اَلثُّبَةُ [eṯ-ṯubet] (sā'nın zammı ve bā'nın tahfīfiyle) Havuzun vasatına denir. Ve cemāʿat maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin bir bölük süvārīlere denir; cemʿi ثُبَاتٌ [ṯubāt] ve ثُبُونَ [ṯubūn] gelir sā'nın zammıyla; yukālu: نَفَرُوا إِلَى الْعَدُوِّ ثُبَاتٍ وَثُبِينَ أَيْ جَمَاعَاتٍ أَوْ هِيَ الْعُصْبَةُ مِنَ الْفُرْسَانِ Şārihin beyānına göre aslı ثُبِيٌ idi.

اَلْأُثْبِيَّةُ [el-uṯbiyyet] (أُثْفِيَّةٌ [uṯfiyyet] vezninde) Bu dahi cemāʿat maʿnāsınadır; yukālu: عِنْدَهُ أُثْبِيَّةٌ مِنَ الْخَيْلِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve ʿAmr b. Ṣubeyy ki سُمَيٌّ [sumeyy] veznindedir, ashābdandır.

اَلْيَائِيُّ

[ث ت ي]

اَلثَّتَى [eṯ-ṯetā] (ثَرًى [ṯerā] vezninde yāhūd

ظَبْيٌ [ẓaby] vezninde) Hurmānın kabuğuna yāhūd kemterine ve döküntüsüne ve talaşına denir. Ve saman kırıntılarına ve talaş ve hāşākine denir. Ve garāra ve çuvala basıp doldurdukları saman kırıntılarına ve sāʾir hār u hāşāk makūlesine denir ki yükün altına bast ederler.

اَلْوَاوِيُّ

[ث ج و]

اَلثَّجْوُ [eṯ-ṯecv] (ṯā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Tınmayıp sākit olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَجَا زَيْدٌ يَثْجُو ثَجْوًا إِذَا سَكَتَ Ve metāʿını herkese tefrīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ثَجَا مَتَاعَهُ إِذَا ثَلَّثَلَهُ وَفَرَّقَهُ

اَلْإِثْجَاءُ [el-iṯcāʾ] (hemzenin kesriyle) İskāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَثْجَاهُ إِذَا أَسْكَتَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ث د و]

اَلثَّدْوَاءُ [eṯ-Ṯedvāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ث د ي]

اَلثَّدْيُ [eṯ-ṯedy] (ṯā'nın fethi ve kesri ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلثَّدَى [eṯ-ṯedā] (ثَرًى [ṯerā] vezninde) Hāssaten nisvān kısmının memesine denir, ʿalā-kavlin eʿammdır ki er ve ʿavretin memesine şāmildir. Ve bu müzekker ve müʾennes olur; cemʿi أَثْدِي [eṯdī] gelir, hemzenin fethi ve dāl'ın kesriyle ve ثُدِيٌّ [ṯudiyy] gelir ṯā'nın zammı ve dāl'ın kesriyle, حُلِيٌّ [ḥuliyy] vezninde, aslı ثُدُويٌ idi.

ذُو الثُّدَيَّةِ [Ẕu'ṯ-Ṯudeyyet] (musaggar bünyesiyle سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Emīrü'l-müʾminīn İmām ʿAlī el-Murtaḍā kerremallāhu vechehu üzere hurūc eden Ḫāricīlerin reʾīs ve kebīri olan Ḫurḳūṣ b. Zuheyr nām şahsın lakabıdır, ʿalā-kavlin ذُو الْيَدَيَّةِ [Ẕu'l-Yudeyyet]tir yā-yı tahtiyye ile. Şārih der ki eli pek kısa olup kolu olmayıp hemān meme başı gibi bilekçeden ʿibāret olmakla ذُو الثُّدَيَّةِ [ẕu'ṯ-ṯudeyyet] ve ذُو الْيَدَيَّةِ [ẕu'l-yudeyyet] ile mülakkab olmuştur. Ve

ذُو الثُّدَيَّةِ [Ẕu'ṯ-Ṯudeyyet] Fürsān-ı Ḳureyş'ten ʿAmr b. Vudd'un lakabıdır ki Ḫendeḳ vakʿasında sadme-i tīg-i Ḥaydar-ı Kerrār ile galtīde-i hufre-i bevār oldu.

اَلثَّدْيَاءُ [eṯ-ṯedyāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Büyük memeli hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ثَدْيَاءُ أَيْ عَظِيمَةُ الثَّدْيِ

اَلثَّدَى [eṯ-ṯedā] (هَوًى [hevā] vezninde) Islanmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَدِيَ الشَّيْءُ ثَدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْتَلَّ

اَلثَّدْوُ [eṯ-ṯedv] (بَدْوٌ [bedv] vezninde) Islatmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَدَاهُ يَثْدُوهُ ثَدْوًا إِذَا بَلَّهُ

اَلثُّدَيَّةُ [eṯ-ṯudeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Şol torbaya denir ki süvārīler onun içine ok edevātı olan sinir ve yelek makūlesi vazʿ ve terkiye bend ederler.

اَلتَّثْدِيَةُ [et-teṯdiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Gıdālandırmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَدَّاهُ إِذَا غَذَّاهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ث ر و]

اَلثَّرْوَةُ [eṯ-ṯervet] (ṯā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Çokluğa denir, gerek nās ve

gerek māl cihetiyle olsun; yukālu: إِنَّهُ لَذُو ثَرْوَةٍ أَيْ كَثْرَةٍ مِنَ النَّاسِ أَوِ الْمَالِ Ve Ḳamer ile Ṣureyyā'nın iltikāʾ ve ictimāʿı olan geceye denir; yukālu: هَذِهِ لَيْلَةُ ثَرْوَةٍ أَيْ يَلْتَقِي الْقَمَرُ وَالثُّرَيَّا فِيهَا

اَلْمَثْرَاةُ [el-meṯrāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] veznin-de) Mālın tekessür ve teveffürüne bāʿis olan şeyʾe denir; yukālu: هَذَا مَثْرَاةٌ لِلْمَالِ أَيْ مَكْثَرَةٌ لَهُ

اَلثَّرَاءُ [eṯ-ṯerāʾ] (بَهَاءٌ [bahāʾ] vezninde) Nās yāhūd māl ziyādelenip çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرَا الْقَوْمُ أَوِ الْمَالُ يَثْرُو ثَرَاءً إِذَا كَثُرَ وَنَمَا Ve bir adamın sāʾire nisbet mālı ekser olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرَا بَنُوا فُلَانٍ بَنِي فُلَانٍ إِذَا كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ مَالًا

اَلثَّرَى [eṯ-ṯerā] (هَوَى [hevā] vezninde) Bir adamın mālı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرِيَ الرَّجُلُ ثَرًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ

اَلْإِثْرَاءُ [el-iṯrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi mālı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَثْرَى فُلَانٌ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ

اَلثَّرِيُّ [eṯ-ṯeriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Çok māla denir; yukālu: مَالٌ ثَرِيٌّ أَيْ كَثِيرٌ Ve

ثَرِيٌّ [ṯeriyy] ve

أَثْرَى [eṯrā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) Mālı çok adama denir; yukālu: رَجُلٌ ثَرِيٌّ وَأَثْرَى أَيْ كَثِيرُ الْمَالِ

اَلثَّرْوَانُ [eṯ-ṯervān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznin-de) Çok ve firāvān nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ ثَرْوَانُ أَيْ غَزِيرٌ كَثِيرٌ Ve

ثَرْوَانُ [Ṯervān] Bir recül adıdır.

اَلثَّرْوَى [eṯ-ṯervā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Zengin hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ثَرْوَى أَيْ مُتَمَوِّلَةٌ

اَلثُّرَيَّا [eṯ-ṯureyyā] (ṯā'nın zammıyla) ثَرْوَى [ṯervā] lafzından musaggardır ki aslı ثُرَيْوَا dır. Ve

ثُرَيَّا [Ṯureyyā] اَلنَّجْمُ [en-Necm] ismidir ki Fārisīde Pervīn ve Türkīde Ülker dedikle-ri top kevākibden ʿibārettir, menāzil-i ka-merdendir. Mahalli dayyik olup kevākibi kesīr olduğundan ıtlāk olundu. Pes tasgīri mahalli iʿtibārıyla olur. Ve اَلنَّجْمُ [en-Necm] muʿarrefen onun ʿalem-i gālibidir; yukālu: طَلَعَتِ الثُّرَيَّا أَيِ النَّجْمُ Ṣārih der ki yir-mi dört kevkeb olmak üzere mervīdir. Ve

ثُرَيَّا [Ṯureyyā] Mekke'de bir kuyu ismidir. Ve Ṯureyyā b. Aḥmed el-Elhānī muhad-distir. Ve

ثُرَيَّا [Ṯureyyā] Baġdād'da Muʿteḍid Halīfe binā-kerdesi ebniyeden ʿibāret bir ʿimāret adıdır. Ve Muḥārib kabīlesi ve Ḍibāb kabīlesi yurtlarında biraz suların adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ث ر ي]

اَلثَّرَى [eṯ-ṯerā] (ṯā'nın fethi ve elifin kas-rıyla) Nem ve نَدَا [nedā] maʿnāsınadır. Ve nem-nāk toprağa denir, ʿalā-kavlin şol toprağa denir ki ıslandıkta sakızlanıp ya-pışkan çamur olmaya. Ve hayr ve hasene maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو ثَرًى أَيْ ذُو خَيْرٍ Ve arza denir; tesniyesinde ثَرَيَانِ [ṯereyān] ve ثَرَوَانِ [ṯerevān] denir fetehātla; cemʿi أَثْرَاءٌ [eṯrāʾ] gelir. Ve

ثَرًى [ṯerā] Masdar olur, yer gereği gibi ku-ruyup pekiştikten sonra ıslanıp yumuşa-mak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرِيَتِ الْأَرْضُ ثَرًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَدِيَتْ وَلَانَتْ بَعْدَ الْجُدُوبَةِ وَالْيُبْسِ

اَلثَّرِيَّةُ [eṯ-ṯeriyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) ve

اَلثَّرْيَاءُ [eṯ-ṯeryāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Vasf-ı mezkūr üzere olan arza denir. Ve

ثَرْيَاءُ [ṯeryāʾ] Islandıkta sakızlanıp yapış-

kan çamur olmayan toprağa denir, ثَرًى [serā] gibi.

اَلْإِثْرَاءُ [el-işrāʾ] (hemzenin kesriyle) Yerin nem-nāk toprağı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَثْرَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ ثَرَاهَا

اَلتَّثْرِيَةُ [et-teşriyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Toprağı ıslatmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرَّى التُّرْبَةَ إِذَا بَلَّهَا Ve yoğurt keşine su döküp ezmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَرَّى الْأَقِطَ إِذَا صَبَّ عَلَيْهِ الْمَاءُ ثُمَّ لَتَّهُ Ve yeri sulamak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرَّى الْمَكَانَ إِذَا رَشَّهُ Ve bir adam ellerini yerden kaldırmayıp yere yapışıp durmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَرَّى فُلَانٌ إِذَا أَلْزَمَ يَدَيْهِ الثَّرَى

اَلثَّرَيَانِ [eş-şereyān] (fetehātla) ثَرًى [serā] lafzından tesniyedir ki zikr olundu. Bu maʿnādandır ki "Yağmur kaʿr-ı zemîne teʾsîr edip tā nem-nāk toprağa bālig oldu" diyecek yerde إِلْتَقَى الثَّرَيَانِ derler, hısb ve rehāʾ mevkiʿinde ve beyne'r-recüleyn sürʿat-ı ittifāk maʿrizinde īrād olunur. Ve bir aʿrābī ʿuryān bedeni üzere sāde bir kürk telebbüs eylemekle إِلْتَقَى الثَّرَيَانِ dedi ki kasığı kıllarıyla kürkün tüylerinin biribirine karıştığından kināye eyledi.

أَبُو ثُرَيَّةَ [Ebū Şureyyet (سُمَيَّةُ [sumeyyet] yāhūd غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznlerinde) Ashābdan Sebre b. Maʿbed el-Cuhenī künyesidir.

اَلْوَاوِيُّ

[ث ط و]

اَلثَّطْوُ [eş-şaṭv] (şā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Adım atmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَطَا الرَّجُلُ يَثْطُو ثَطْوًا إِذَا خَطَا Ve çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَطَا بِسِلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

اَلثَّطَاةُ [eş-şeṭāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bir böcek adıdır.

اَلثَّطَى [eş-şeṭā] (şā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Pek ahmaklığa denir; yukālu: بِهِ ثَطًى أَيْ إِفْرَاطُ الْحُمْقِ

اَلثَّطِيُّ [eş-şeṭiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Pek ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ ثَطِيٌّ أَيْ بَيِّنُ الثَّطَى

اَلثُّطَى [eş-şuṭā] şā'nın zammı ve kasr ile) Örümceklere denir, عَنَاكِبُ [ʿanākib] maʿnāsına.

اَلْإِثْتِطَاءُ [el-işṭiṭāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Gevşeyip süst ve müsterhī olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِثْتَطَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَرْخَى

اَلْيَائِيُّ

[ث ع ي]

اَلثَّاعِي [eş-şāʿī] (سَاعِي [sāʿī] vezninde) Dāʾimā ehl-i ʿırzlara kazf ve ithām eden şahsa denir; ثَعْيٌ [şaʿy] masdarıdır; yukālu: رَجُلٌ ثَاعٍ أَيْ قَاذِفٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ث ع و]

اَلثَّعْوُ [eş-şaʿv] (şā'nın fethiyle) Bir cins hurmā adıdır, ʿalā-kavlin iri olanına yāhūd yumuşamış koruğuna denir ki olmağa yüz tutmuş olur, مَعْوٌ [maʿv] kelimesinde lügattir.

اَلْيَائِيُّ

[ث غ ي]

اَلثَّغْيَةُ [eş-şaġyet] (şā'nın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Kabīleye müstevlī olan cūʿ ve fakr hāletine denir; yukālu: أَصَابَ الْحَيَّ ثَغْيَةٌ أَيْ جُوعٌ وَإِفْقَارٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ث غ و]

اَلثُّغَا [eṣ-ṣuġā] (ṣā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Koyun ve keçi ve āhū makūlesinin vazʿ ve vilādet hengāmında āvāzelerine denir. Ve baʿzı koyun kısmının dudağında olan yarığa denir. Ve

ثُغَاءٌ [ṣuġāʾ] Masdar olur, koyun ve keçi makūlesi melemek maʿnāsına; yukālu: ثَغَتِ الشَّاةُ يَثْغُو ثُغَاءً إِذَا صَوَّتَتْ

اَلثَّاغِيَةُ [eṣ-ṣāġiyet] Koyuna denir; ve minhu مَا لَهُ ثَاغِيَةٌ وَلَا رَاغِيَةٌ أَيْ شَاةٌ وَلَا نَاقَةٌ

اَلْإِثْغَاءُ [el-iṣġāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adama koyun vermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَثْغَى فَمَا أَتَيْتُهُ فَمَا أَثْغَى أَيْ مَا أَعْطَى شَاةً Ve koyunu yā keçiyi meletmek maʿnāsınadır; yukālu: أَثْغَى شَاتَهُ إِذَا حَمَلَهَا عَلَى الثُّغَاءِ

اَلْوَاوِيُّ

[ث ف و]

اَلْأُثْفِيَّةُ [el-uṣfiyyet] (hemzenin zammı ve kesri ve fā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Ocak taşına denir ki üç dānesini birbirine çatıp üzerlerine tencere vazʿ ederler. Ve bunu sahrālarda ederler, hālen şehrlerde demirden olur ki saç ayağı taʿbīr olunur. O taşın herbirine ve o demirin her ayağına أُثْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] denir. Asl saçayağına مِنْصَبٌ [minṣab] denir, mecāzen أُثْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] de ıtlāk olunur; cemʿi أَثَافِيُّ [eṣāfiyy] ve أَثَافِي [eṣāfī] gelir hemzelerin fethi ve yā'nın teşdīd ve tahfīfiyle. Ve ʿArabların ثَالِثَةُ الْأَثَافِي رَمَاهُ اللهُ بِثَالِثَةِ الْأَثَافِي kavllerinde [sāliṣet]ten murād dağ ve kaya olup onlar ile dāhiyeden kināye eylemeleriyle رَمَاهُ اللهُ بِدَاهِيَةٍ demektir, zīrā iki taş çatıp tencerenin bir tarafını bir yüksek yere yāhūd bir kaya köşesine vazʿ ederler, istihkām için ve ona ثَالِثَةُ الْأَثَافِي taʿbīr ederler.

اَلتَّأْثِيفُ [et-teʾṣīf] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِيثَافُ [el-īṣāf] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِثْفَاءُ [el-iṣfāʾ] (إِجْرَاءٌ [icrāʾ] vezninde) ve

اَلتَّثْفِيَةُ [et-teṣfiyet] (تَرْبِيَةٌ [terbiyet] veznin-de) Tencereyi ocak taşları yāhūd saç ayağı üzere komak maʿnāsınadır;yukālu: أَثْفَ الْقِدْرَ وَآثْفَهَا وَأَثْفَاهَا وَثَفَّاهَا إِذَا جَعَلَهَا عَلَى الْأَثَافِي Müʾellif iki evvelki sīgaları istitrāden zikr eylemiştir, niteki fāʾ bābında bu māddeleri beyān eyledi. Ve

إِثْفَاءٌ [iṣfāʾ] Bir kimse üç hatun alıp ocak taşı eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَثْفَى الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ بِثَلَاثِ نِسْوَةٍ

اَلْمُؤَثْفَاةُ [el-muʾeṣfāt] (mīm'in zammıyla) Ocak taşları üzere bindirilmiş tencereye denir.

اَلْإِثْفِيَّةُ [el-iṣfiyyet] (hemzenin kesriyle) Cemāʿat-i insānīye denir.

اَلثَّفْوُ [eṣ-ṣefv] ve

اَلثَّفْيُ [eṣ-ṣefy] (ṣā'ların fethi ve fā'ların sükūnuyla) Bir kimseye tābiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَفَاهُ يَثْفُوهُ وَيَثْفِيهِ ثَفْوًا وَثَفْيًا إِذَا تَبِعَهُ Ve

ثَفْيٌ [ṣefy] Tard eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: ثَفِيتُ الْقَوْمِ إِذَا طَرَدْتَهُمْ

اَلتَّثْفِي [et-teṣeffī] (تَشْفِي [teşeffī] vezninde) Bir adamı kem-māyelik ve bed-güherlik cibilleti meʾāsir ve mekārimden kāsır eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَثْفَّى فُلَانًا عِرْقَ سُوءٍ إِذَا قَصَّرَ بِهِ عَنِ الْمَكَارِمِ

اَلْمِثْفَاةُ [el-miṣfāt] (mīm'in kesriyle) Bir güne damgadır ki saç ayağı şeklinde olur. Ve üç eri vefāt eylemiş ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِثْفَاةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ دَفَنَتْ ثَلَاثَةَ أَزْوَاجٍ Ve

çok eri vefāt eylemiş ʿavrete dahi denir.

اَلْمِثْفَى [el-miṯfā] (mīm'in kesriyle) مِثْفَاةٌ [miṯfāt] lafzının müzekkeridir.

أُثَيْفِيَةٌ [Uṯeyfiyet] (بُلَهْنِيَةٌ [bulehniyet] vezninde) Yemāme'de bir karyedir.

ذُو أُثَيْفِيَةٍ [Ẕū Uṯeyfiyet] ʿAḳīḳ-i Medīne'de bir mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ث ق و]

اَلثُّقْوَةُ [eṯ-ṯuḳvet] (ṯā'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Üsküre taʿbīr olunan kaba denir, سُكُرُّجَةٌ [sukurrucet] maʿnāsına; cemʿi ثُقُوَاتٌ [ṯuḳuvāt] gelir, خُطُوَاتٌ [ḫuṭuvāt] vezninde.

اَلْيَائِيُّ

[ث ن ي]

اَلثَّنْيُ [eṯ-ṯeny] (ṯā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi katına kıvırıp bükmek maʿnāsınadır; yukālu: ثَنَى الشَّيْءَ يَثْنِى ثَنْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَدَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ Ve ikinci olmak maʿnāsınadır; tekūlu: هَذَا وَاحِدٌ فَأَثْنِهِ أَيْ كُنْ ثَانِيَةً Ve tekūlu'l-ʿArab: هُوَ لَا يَثْنِي وَلَا يَثْلِثُ أَيْ كَبِيرٌ لَا يَقْدِرُ أَنْ يَنْهَضَ لَا فِي مَرَّةٍ وَلَا فِي مَرَّتَيْنِ وَلَا فِي الثَّالِثَةِ Yaʿnī "Pek mülahham ve tenūmend olmakla oturduğu yerden bir ve iki ve üç kerre deprenişle ayağa kalkmağa kādir olamaz."

اَلتَّثَنِّي [et-teṯennī] (تَأَبِّي [teʾebbī] vezninde) ve

اَلْإِنْثِنَاءُ [el-inṯinā'] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِنْثِيِنَاءُ [el-iṯnīnā'] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) ve

اَلْإِثَّنَاءُ [el-iṯṯinā'] (hemzenin ve ṯā-i müşeddedenin kesriyle aslı إِثْتِنَاءٌ idi إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde, tā' mehmūselikte ṯā'ya münāsib olmakla ṯā'ya kalb ve idgām olundu) Mecmūʿu bir nesne katına eğilip bükülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَثَنَّى الشَّيْءَ وَانْثَنَى وَاثْنَوْنَى وَاثَّنَى إِذَا انْعَطَفَ

اَلْأَثْنَاءُ [el-eṯnā'] (hemzenin fethiyle) ثِنْيٌ [ṯiny] lafzının ki ṯā-yı meksūre ile cemʿidir, bir nesnenin katına denir; yukālu: أَثْنَاءُ الشَّيْءِ أَيْ قُوَاهُ وَطَاقَاتُهُ Ve

ثِنْيُ الْحَيَّةِ [ṯinyu'l-ḥayyet] Yılanın kıvrılıp çöreklenmesine denir yāhūd kıvrımına ve bükümüne denir. Ve

ثِنْيُ الْوَادِي [ṯinyu'l-vādī] Derenin burgacına denir; cemʿi أَثْنَاءٌ [eṯnā'] gelir; yukālu: أَخَذُوا فِي ثِنْيِ الْوَادِي أَيْ فِي مُنْعَطَفِهِ Ve

ثِنْيُ النَّاقَةِ [ṯinyu'n-nāḳat] İkinci karında doğurduğu velede denir, kezālik o nākaya da ثِنْيٌ [ṯiny] denir.

Ve bir kavm ve cemāʿatın asl seyyid ve serkārından dünca olan söz sāhibine denir, kethudā gibi; yukālu: هُوَ ثِنْيُ الْقَوْمِ أَيْ بَعْدَ السَّيِّدِ Ve

ثِنْيُ اللَّيْلِ [ṯinyu'l-leyl] Gecenin bir sāʿatine yāhūd mutlak vaktine ıtlāk olunur; yukālu: مَضَى ثِنْيٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ أَوْ وَقْتٌ

اَلْمَثَانِي [el-meṯānī] (مَعَانِي [maʿānī] vezninde) مَثْنَاةٌ [meṯnāt] kelimesinin cemʿidir ki ثِنْيٌ [ṯiny] gibi bir nesnenin katına denir; yukālu: مَثَانِي الشَّيْءِ أَيْ قُوَاهُ وَطَاقَاتُهُ Ve

مَثَانِي [meṯānī] Ḳurʾān-ı kerīm'in mecmūʿuna ıtlāk olunur, āyet-i rahmet āyet-i ʿazāba mukterin olduğu için yāhūd merreten baʿde merretin tesniye ve tekrār olunan āyete denir, Raḥmān sūresinde olan āyet-i mükerrere gibi yāhūd murād sūre-i Fātiḥa'dır, namāzın

rekʿatlarında tekrār olunduğu için yāhūd sūre-i Baḳara'dan sūre-i Berāʾe'ye varınca sūrelerden ʿibārettir yāhūd mutlakan tūlden ve iki yüz āyetten az olup sūre-i mufassaladan ziyāde olan sūredir yāhūd sūre-i Ḥacc ve Neml ve Ḳaṣaṣ ve ʿAnkebūt ve Nūr ve Enfāl ve Meryem ve Rūm ve Yāsīn ve Furḳān ve Ḥicr ve Raʿd ve Sebeʾ ve Melāʾike ve İbrāhīm ve Ṣād ve Muḥammed ve Loḳmān ve Ġuref ve Zuḫruf ve Muʾmin ve Secde ve Aḥḳāf ve Cāsiye ve Duḫān ve Aḥzāb sūrelerinden ʿibārettir. Ve

مَثَانِي الْعُودِ [meṯāni'l-ʿūd] Tanbūrların ve lavtanın ikinci tellerine denir, müfredi مَثْنَى [meṯnā]dır; lākin meşhūr olan iki telli tanbūra denir, bulgari ve رِضْوَةٌ [riḍvet] gibi. Ve

مَثَانِي الْوَادِي [meṯāni'l-vādī] Derenin büklüm ve burgaç yerlerine denir. Ve

مَثَانِي الدَّابَّةِ [meṯāni'd-dābbet] Davarın dirsekleriyle dizlerinden ʿibārettir, büküldükleri sebebiyle.

اَلثَّانِيَةُ [eṯ-ṯāniyet] Şol koyuna denir ki min gayr-i ʿilletin boynunu eğip büker ola; yukālu: شَاةٌ ثَانِيَةٌ أَيْ بَيِّنَةُ الثَّنْيِ تَثْنِي عُنُقَهَا لِغَيْرِ عِلَّةٍ

اَلْإِثْنَانِ [el-iṯnān] (hemzenin kesriyle) Vāhidin ikinci katıdır ki iki taʿbīr olunur; müʾennesi ثِنْتَانِ [ṯintān]dır. Ve إِثْنَانِ [iṯnān] kelimesinin aslı ثِنْيٌ [ṯiny]dir ṯā'nın kesriyle, zīrā cemʿinde أَثْنَاءٌ [eṯnāʾ] denir, إِبْنٌ [ibn] ve أَبْنَاءٌ [ebnāʾ] gibi.

اَلتَّثْنِيَةُ [et-teṯniyet] (تَرْبِيَةٌ [terbiyet] vezninde) Bir nesneyi iki kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَنَّاهُ أَيْ جَعَلَهُ اثْنَيْنِ

Mütercim-i hakīr der ki fenn-i sarfta تَثْنِيَةٌ [teṯniyet] bundan meʾhūzdur. Bu münāsebetle işbu nefīse-i edebiyye kayd olundu: Maʿlūm ola ki şuʿarā-i ʿArab eşʿārlarında ekser tesniye vetīresiyle hitāb ederler: "قِفَا نَبْكِ مِنْ ذِكْرَى حَبِيبٍ وَمَنْزِلِ" ve "فَإِنْ تَزْجُرَانِي يَا ابْنَ عَفَّانَ أَنْزَجِرْ" mısrāʿlarında olduğu gibi. Baʿzılar ekser-i musāhib iki olmak vechiyle tevcīh ederler, lākin semʿ-i kabūle ahrā olan budur ki bu mahallerde murād tesniye-i efʿāl maʿa vahdeti'l-fāʿildir, zāhirde fāʿile menkūldür, yaʿnī murād tekrīr-i nidādır; maʿā vahdeti'l-münādā ki tesniye münādaya nakl olunmuştur, teʾkīd ve kemāl-i iʿtināʾ fāʿidesine mebnīdir. Pes "قِفَا نَبْكِ" kavli "Sen dur sen dur, ben bükā edeyim ben!" demektir ki bu tecevvüz sīga-i maʿa'l-gayr olan نَبْكِ kelimesinde dahi cārīdir. Ve sāʾir nūn-ı cemāʿatle müʾeddī olan mahallerde bu nükteye dikkat oluna.

ثَنَا [Ṯenā] (ṯā'nın fethiyle) İbn Aḥmed'dir ki muhaddistir.

مَثْنَى [meṯnā] (مَعْنَى [maʿnā] vezninde) ve **ثُنَاءٌ** [ṯunāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) إِثْنَيْنِ إِثْنَيْنِ ve ثِنْتَيْنِ ثِنْتَيْنِ maʿnālarınadır, yaʿnī إِثْنَيْنِ إِثْنَيْنِ ve ثِنْتَيْنِ ثِنْتَيْنِ kelimelerinden maʿdūllerdir, ikişer ikişer demektir; yukālu: جَاؤُوا مَثْنَى وَجَاءَتْ ثُنَاءَ أَيِ اثْنَيْنِ اثْنَيْنِ وَثِنْتَيْنِ ثِنْتَيْنِ

اَلْإِثْنَانِ [el-iṯnān] (hemzenin kesriyle) ve **اَلثِّنَى** [eṯ-ṯinā] (إِلَى [ilā] vezninde) Hafta günlerinden pazar ertesi gününün ismidir; cemʿi أَثْنَاءٌ [eṯnāʾ] ve أَثَانِينُ [eṯānīn] gelir. Ve baʿzı eşʿārda bi-gayr-i lām يَوْمُ اثْنَيْنِ ʿunvānında vārid olmuştur. Şārih der ki müʾellifin اَلْإِثْنَانِ ʿunvānında īrādı hālet-i refʿ olduğuna bināʾendir, yoksa zebān-zed olan يَوْمُ الْإِثْنَيْنِ ve kesret-i istiʿmālle اِثْنَيْنِ dir.

اَلْإِثْنَوِيُّ [el-iṯneviyy] (hemzenin kesriyle) Dāʾimā yalnızca pazar ertesi günü sāʾim olan adama denir; yukālu: هُوَ إِثْنَوِيٌّ أَيْ يَصُومُ

الْإِثْنَيْنِ دَائِمًا وَحْدَهُ

اَلثِّنَى [eṣ-ṣinā] (إِلَى [ilā] vezninde) Bir işi iki defʿa işlemeğe denir; ve minhu'l-hadīsu: "لَا ثِنَى فِي الصَّدَقَةِ" أَيْ لَا تُؤْخَذُ مَرَّتَيْنِ فِي عَامٍ أَوْ لَا تُؤْخَذُ نَاقَتَانِ مَكَانَ وَاحِدَةٍ أَوْ لَا رُجُوعَ فِيهَا Ve

ثِنًى [ṣinā] Reʾīs ve serkārdan bir mertebe dūn olan sāhib-kelām-ı kavme denir. Ve yünden ve kıldan iki kat bükülmüş ipe denir.

مَثْنَى الْأَيَادِي [meṣne'l-eyādī] (مَعْنَى الْمَبَادِي [maʿna'l-mebādī] vezninde) Bir adama ihsānı bir yāhūd ziyāde olarak iʿāde ve tekrār eylemeğe denir. ʿAlā-kavlin şol hisselere denir ki kumar için zebh olan deveden fazla geldikte küremādan biri onu iştirā ve kumardan hāric olanları itʿām eder.

اَلْمَثْنَاةُ [el-meṣnāt] (mīm'in fethi ve kesriyle) Yün ve kıl makūlesinden bükülmüş ipe denir. Ve kitābullāhın gayrı kitābdan istiktāb ve istinsāh olunmuş kelāma denir, gūyā ki kitābullāhtan istiktāb olunan mebdeʾ ve bu مَثْنَاةٌ [meṣnāt] iʿtibār olunur. Ve ʿinde'l-baʿz şol düzmece kitāba denir ki Mūsā ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selāmdan sonra ahbārını İsrāʾīl beynlerinde ʿindlerinden vazʿ ve tertīb edip dilhāhları üzere diledikleri nesneyi tahlīl ve tahrīm eylediler. ʿAlā-kavlin gınāʾ ve tarab ve nagmeye ıtlāk olunur yāhūd Fārisīde dü-beytī dedikleri şiʿrden ʿibārettir ki hālen mesnevī taʿbīr olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu İbn ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu: "وَمِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ أَنْ يُقْرَأَ فِيمَا بَيْنَهُمْ بِالْمَثْنَاةِ" لَيْسَ أَحَدٌ يُغَيِّرُهَا

اَلثِّنَايَةُ [eṣ-ṣināyet] ve

اَلثِّنَاءُ [eṣ-ṣināʾ] (sā'ların kesriyle) Bunlar da yünden ve kıldan bükülmüş ipe denir.

اَلثُّنْيَانُ [eṣ-ṣunyān] (بُنْيَانٌ [bunyān] veznide) Bu dahi ikinci mertebede olan söz sāhibine denir; cemʿi ثِنْيَةٌ [ṣinyet]tir sā-yı meksūre ile. Ve reʾy ve ʿakl ve tedbīrden ʿārī adama denir. Ve reʾy-i fāside denir.

اَلثُّنَى [eṣ-ṣunā] (هُدَى [hudā] vezninde) Bu dahi ikinci reʾīse denir.

اَلثَّنِيَّةُ [eṣ-ṣeniyyet] (بَلِيَّةٌ [beliyyet] veznide) Yokuşa denir, ʿalā-kavlin yokuşta olan yola yāhūd dağa yāhūd dağda olan yola yāhūd dağa suʿūd edecek yola denir. Türkīde belen taʿbīr olunur, kāf-ı ʿAcemī ile; yukālu: سَلَكُوا ثَنِيَّةً أَيْ عَقَبَةً أَوْ طَرِيقَهَا أَوِ الْجَبَلَ أَوِ الطَّرِيقَةَ فِيهِ أَوْ إِلَيْهِ Şārih der ki muktezā-yı mādde üzere eğri büğrü olan yokuş olmaktır. Ve

ثَنِيَّةٌ [ṣeniyyet] Şol zevāta ıtlāk olunur ki Hak celle ve ʿalā onları ṣaʿḳadan istisnā eylemiştir. Müʾellifin murādı hadīs-i ātīdir: ruviye ʿan Kaʿb ennehu kāle: "اَلشُّهَدَاءُ ثَنِيَّةُ اللهِ فِي الْخَلْقِ" كَأَنَّهُ تَأَوَّلَ قَوْلَهُ تَعَالَى ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللهُ﴾ فَالَّذِينَ اسْتَثْنَاهُمُ اللهُ مِنَ الصَّعْقِ الشُّهَدَاءُ لِأَنَّهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ أَحْيَاءٌ يُرْزَقُونَ كَذَا فِي النِّهَايَةِ Ve

ثَنِيَّةٌ [ṣeniyyet] İstisnāʾ maʿnāsınadır; yukālu: حَلَفَ يَمِينًا لَيْسَ فِيهَا ثَنِيَّةٌ أَيِ اسْتِثْنَاءٌ Ve dört ön dişlerin her birine denir ki ikisi aşağıda ve ikisi yukarıda olur; cemʿi ثَنَايَاءُ [ṣenāyāʾ] gelir. Ve şol nākāya denir ki ikinci yaşına varmış ola; müzekkerinde ثَنِيٌّ [ṣeniyy] denir غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde. Ve dört yaşına girmiş kısrağa denir; kezālik müʾennesi ثَنِيٌّ [ṣeniyy]dir. Ve üç yaşına girmiş koyun ve keçi ve sığıra denir. Hayvānāt-ı mezkūre sinn-i mezbūrede ثَنِيَّةٌ [ṣeniyyet]lerini ilkā eyledikleri için ıtlāk olunur. Ve hurmālık pazarından istisnāʾ olunmuş hurmā ağacına denir. Murād bir hurmālık beyʿ ve īcār

olundukta içinden kendi nefsi için ifrāz olunan ağaçtır.

اَلثُّنْيَا [eṣ-ṣunyā] ve

اَلثُّنْوَى [eṣ-ṣunvā] (بُشْرَى [buşrā] veznlerinde) ve

اَلثُّنْيَةُ [eṣ-ṣunyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Mezbūh olan devenin başına ve ayaklarına ıtlāk olunur; zābih onları kendi nefsi için istisnā eder olduğuna mebnī. Ve

ثُنْيَا [ṣunyā] İsm olur, istisnā olunan şeyʾe denir.

اَلْمَثْنَاةُ [el-Meṣnāt] (مَغْلَاةٌ [maʿlāt] vezninde) Bir mevziʿdir.

مَثْنَى [Meṣnā] (مَغْنَى [maʿnā] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْإِثْنَاءُ [el-iṣnāʾ] (hemzenin kesriyle) Deve ثَنِيٌّ [ṣeniyy] olmak maʿnāsınadır ki altı yaşına varmaktan ʿibārettir; yukālu: أَثْنَى الْبَعِيرُ إِذَا صَارَ ثَنِيًّا Ve bir adamı vasf eylemek maʿnāsınadır medhle yāhūd zemm ile yāhūd medhe hāsstır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: أَثْنَى عَلَيْهِ إِذَا وَصَفَهُ بِمَدْحٍ أَوْ ذَمٍّ أَوْ خَاصٍّ بِالْمَدْحِ

اَلثَّنَاءُ [eṣ-ṣenāʾ] (ṣā'nın fethiyle) ve

اَلتَّثْنِيَةُ [et-teṣniyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) İsmlerdir, bir adamı medh yāhūd zemm cihetiyle vasf eylemeğe denir, ʿalā-kavlin medh cihetine hāsstır; yukālu: طَيَّرَهُ بِالثَّنَاءِ وَالتَّثْنِيَةِ أَيِ الْوَصْفِ بِمَدْحٍ أَوْ ذَمٍّ أَوْ خَاصٍّ بِالْمَدْحِ Burada تَثْنِيَةٌ [teṣniyet] ismdir. Ve masdar olarak istiʿmāl olunur; yukālu: ثَنَّى عَلَيْهِ بِمَعْنَى أَثْنَى

اَلثِّنَاءُ [eṣ-ṣināʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Fināʾ maʿnāsınadır ki hānenin avlusuna ve yöresine denir. Ve devenin dizi bağına denir. Ve bu İbn Sīde'den menkūldür.

Mütercim der ki sāhib-i *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre ثُنْيَا [ṣunyā] بُشْرَى [buşrā] vezninde ve ثَنَوَى [ṣenevā] fethateynle ve kasr ile إِسْتِثْنَاءٌ [istiṣnāʾ] lafzından ismlerdir. Ve إِسْتِثْنَاءٌ [istiṣnāʾ] عَطْفُ الْحَبْلِ maʿnāsından عَنْ harfiyle redd ve sarf maʿnāsına istiʿmāl olunur, pes nahviyyūn bu maʿnādan ahz eylemişlerdir ki ʿāmili müstesnādan sarf ve tahvīlden ʿibārettir. Ve baʿzı ʿibārede مَثْنَوِيَّةٌ [meṣneviyyet] taʿbīri vārid olmakla istisnāʾ maʿnāsınadır.

اَلْوَاوِيُّ

[ث ه و]

اَلثَّهْوُ [eṣ-ṣehv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) Ahmak olmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَهَا الرَّجُلُ يَثْهُو ثَهْوًا إِذَا حَمُقَ

اَلْمُثَاهَاةُ [el-muṣāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mukāvele maʿnāsınadır; yukālu: ثَاهَاهُ إِذَا قَاوَلَهُ

اَلْيَائِيُّ

[ث و ي]

اَلثَّوَاءُ [eṣ-ṣevāʾ] (ṣā'nın fethiyle) ve

اَلثُّوِيُّ [eṣ-ṣuviyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bir yerde çok zamān meks ve ikāmet eylemek, ʿalā-kavlin konmak maʿnāsınadır; yukālu: ثَوَى الْمَكَانَ وَبِالْمَكَانِ يَثْوِي ثَوَاءً وَثُوِيًّا إِذَا أَطَالَ الْإِقَامَةَ بِهِ أَوْ نَزَلَ Ve kabre konmak maʿnāsınadır; yukālu: ثُوِيَ الْمَيِّتُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا قُبِرَ

اَلْإِثْوَاءُ [el-iṣvāʾ] (hemzenin kesriyle) ثَوَاءٌ [ṣevāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: أَثْوَى بِالْمَكَانِ بِمَعْنَى ثَوَى بِهِ Ve bir adamı bir yerde mukīm eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَثْوَيْتُهُ فِيهِ إِذَا أَلْزَمْتَهُ الثَّوَاءَ فِيهِ Ve bir adamı mihmān edinmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَثْوَيْتُهُ إِذَا أَضَفْتَهُ

اَلتَّثْوِيَةُ [et-teṣviyet] (تَسْوِيَةٌ [tesviyet] veznin-

de) Bu dahi bir adamı bir yerde mukīm kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: ثَوَّيْتُهُ إِذَا أَلْزَمْتَهُ Ve ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ثَوَى فُلَانٌ إِذَا مَاتَ

اَلْمَثْوَى [el-meṡvā] (مَأْوَى [meʾvā] vezninde) Menzil maʿnāsınadır; cemʿi مَثَاوِي [meṡāvī] dir; yukālu: نَزَلُوا مَثْوًى مُبَارَكًا أَيْ مَنْزِلا

أَبُو الْمَثْوَى [ebu'l-meṡvā] Konak sāhibine denir, رَبُّ الْمَنْزِلِ [rabbu'l-menzil] maʿnāsına. Ve mihmāna denir, ضَيْفٌ [ḍayf] maʿnāsına.

اَلثَّوِيُّ [eṡ-ṡeviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Mihmān için tehyiʾe ve tertīb olunan eve ve odaya denir; yukālu: أَنْزَلُوهُ ثَوِيًّا أَيْ بَيْتًا مُهَيَّئًا لِلضَّيْفِ Ve mihmāna denir; yukālu: هُوَ ثَوِيُّهُ أَيْ ضَيْفُهُ Ve esīr ve giriftāra denir. Ve Ḥaremeyn-i şerīfeynin birinde mücāvir olan adama denir.

اَلثَّوِيَّةُ [eṡ-ṡeviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) Bir mevziʿ adıdır. Ve kişinin hatununa denir; yukālu: هَذِهِ ثَوِيَّةُ فُلَانٍ أَيِ امْرَأَتُهُ Ve

ثَوِيَّةٌ [ṡeviyyet] ve

ثَايَةٌ [ṡāyet] Yollarda nişān için mansūb olan şol mīle denir ki kāʿid kimsenin kaddi mikdārınca ola. Ve

ثَايَةٌ [ṡāyet] Obadan baʿīd olan deve yatağı-na denir yāhūd obanın yöresinde olanına denir.

اَلثُّوَّةُ [eṡ-ṡuvvet] (كُوَّةٌ [kuvvet] vezninde) Bu dahi kāʿid adamın kaddi mikdārında olan mīle ve hırt mırt hāne esbābına denir; cemʿi ثُوَى [ṡuvā] gelir, هُدَى [hudā] veznin-de. Ve baʿzılar dedi ki ثُوَّةٌ [ṡuvvet] ve ثُوِيٌّ [ṡuviyy], جُثِيٌّ [cuṡiyy] vezninde, yumak tarzında şol paçavra yuvalağına denir ki üzerinde yayık yaydıkları kazığın üzerine korlar tā ki tulum dilinip yırtılmaya. Ve baʿzılar ʿindinde ثُوَّةٌ [ṡuvvet] toprağı kalın öbek yere denir ki baʿzen üzerine taştan oyuk nasb ederler, yol bilinmeğe ʿalāmet olmak için. Ve baʿzılar dedi ki ثُوَّةٌ [ṡuvvet] şol palās ve paçavra makūlesine denir ki yayık ettikleri tulumu yerden hıfz için al-tına korlar.

اَلثَّاوَةُ [eṡ-ṡāvet] ثَايَةٌ [ṡāyet] maʿnāsınadır ki obadan baʿīd yāhūd obanın çevresinde olan deve yatağına denir.

ثَاءَةُ [Ṡāʾet] (حَالَةٌ [ḥālet] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلثَّاءُ [eṡ-ṡāʾ] Hurūf-ı hecādandır.

اَلثَّاوِيَّةُ [eṡ-ṡāviyyet] Ṡāʾ harfinde olan kāfiyedir; yukālu: قَافِيَةٌ ثَاوِيَّةٌ أَيْ عَلَى حَرْفِ الثَّاءِ

اَلْيَائِيُّ

[ث ي ي]

اَلثِّيَّةُ [eṡ-ṡiyyet] (نِيَّةٌ [niyyet] vezninde) Ko-yun yatağına denir, ağıl ve mandıra gibi.

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

اَلْيَائِيُّ

[ج أ ي]

اَلْجَأَى [el-ceʾā] (kasr ile جَوَى [cevā] veznin-de) ve

اَلْجُئَةُ [el-cuʾet] (ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) ve

اَلْجُؤْوَةُ [el-cuʾvet] (جُعْوَةٌ [cuʿvet] vezninde) At ve deve elvānından bir güne levndir ki kırmızıya māʾil bozluktur, ʿalā-kavlin bulanık aşkarlıktır ki demir pāsı levninde olur; yukālu: جَئِيَ الْفَرَسُ وَجَأَى جَأًى وَجُئَةً وَجُؤْوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ وَهُوَ غُبْرَةٌ فِي حُمْرَةٍ أَوْ كُدْرَةٌ فِي صُدْأَةٍ

اَلْإِجْئِوَاءُ [el-icʾivāʾ] (إِرْعِوَاءٌ [irʿivāʾ] vezninde) Bu dahi at ve deve levn-i mezkūr üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْئَوَى الْفَرَسُ بِمَعْنَى جَئِيَ

اَلْأَجْوَى [el-ecvā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) Sıfattır, levn-i mezkūre üzere olan ata denir; müʾennesinde جَأْوَى [ceʾvā] denir, سَكْرَى [sekrā] vezninde.

اَلْجُؤْوَةُ [el-cuʾvet] (جُعْوَةٌ [cuʾvet] vezninde) Toprağı karamtık arz-ı galīzaya denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ج أ و]

اَلْجَأْيُ [el-ceʾy] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Libāsı dikip ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَأَى الثَّوْبَ جَأْوًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَاطَهُ وَأَصْلَحَهُ Ve mevāşīyi hıfz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَأَى الْغَنَمَ إِذَا حَفِظَهَا Ve bir nesneyi örtüp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: جَأَى الشَّيْءَ إِذَا غَطَّاهُ Ve ketm ve setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَأَى الشَّيْءَ إِذَا كَتَمَهُ وَسَتَرَهُ Ve alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: جَآهُ إِذَا حَبَسَهُ Ve min-hu yukālu: أَحْمَقُ لَا يَجْأَى مَرْغَهُ أَيْ لَا يَحْبِسُ لُعَابَهُ Yaʿnī "Ağzının salyasını tutmayıp dāʾimā akıtır." Ve bu durūbdandır, ketm-i rāz ey-lemeyen kimse hakkında darb olunur. Ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَآهُ إِذَا مَنَعَهُ Şārihin beyānına göre مَسْحٌ nüshası galattır. Ve yırtık yamamak maʿnāsınadır; yukālu: جَأَى السِّقَاءَ إِذَا رَقَعَهُ

اَلْجِئَاوَةُ [el-ciʾāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İçine tencere vazʿ olunan zarfa denir yāhūd üzerine tencere konulan nesne-ye denir gerek deriden ve gerek sāʾirden olsun.

اَلْجِئَاءُ [el-ciʾāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْجِوَاءُ [el-civāʾ] ve

اَلْجِيَاءَةُ [el-ciyāʾet] (cīm'lerin kesriyle) Bunlar da جِئَاوَةٌ [ciʾāvet] maʿnāsınadır.

اَلْمَجْئِيُّ [el-mecʾiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Şol tuluma denir ki baʿzı yeri ezilip yāhūd yırtılmış olmakla için yüzünden ve taşrasından karşılıklı yama örülmüş ola; yukālu: سِقَاءٌ مَجْئِيٌّ إِذَا كَانَ قَدْ فُوبِلَ بَيْنَ رُقْعَتَيْنِ مِنْ وَجْهَيْهِ

جُؤَةُ [Cuʾet] (ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

جُؤَيَّةُ [Cuʾeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznin-de) Bir recül ismidir.

اَلْجَأْوَةُ [el-ceʾvet] (فَرْوَةٌ [fervet] vezninde) Kıtlığa denir; yukālu: أَصَابَتْهُمْ جَأْوَةٌ أَيْ قَحْطٌ

اَلْوَاوِيُّ وَالْيَاءُ

[ج ب و - ي]

اَلْجِبَايَةُ [el-cibāyet] ve

اَلْجِبَاوَةُ [el-cibāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznle-

rinde) Müteferrik nesneyi derip biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: جَبَى الْخَرَاجَ يَجْبِى كَرَمَى يَرْمِي وَجَبِيَ يَجْبُو كَدَعَا يَدْعُو جِبَايَةً وَجِبَاوَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ كَسَعَى يَسْعَى Burada nüshası galattır.

اَلْجَبَا [el-cebā] (cīm'in harekāt-ı selāsı ve elifin kasrıyla) ve

اَلْجَبْيُ [el-ceby] (cīm'in fethiyle) Näsı kezālik havuza suyu oradan buradan getirip biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: جَبَى الْقَوْمَ وَمِنْهُمْ وَجَبَى الْمَاءَ فِي الْحَوْضِ جَبًا مُثَلَّثَةً وَجَبْيًا إِذَا جَمَعَهُ Müʾellifin sevkine göre جِبَايَةٌ [cibāyet] ve جِبَاوَةٌ [cibāvet] harāc ve vezāʾif makūlesinde müstaʿmeldir.

اَلْجَبَى [el-cebā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Kuyu kazılacak mekāna denir. Ve kuyunun kenārına denir. Ve develeri saky eden kimse kuyuya bir gün mukaddem gelip develeri için havuzda biriktirdiği suya denir ki ertesi gün develeri getirip saky eder; yukālu: إِسْقَ إِبِلِي مِنْ جَبَا حَوْضِكَ Burada müʾellif müsāmaha eylemiştir.

اَلْجَابِيَةُ [el-cābiyet] Büyük havuza denir; yukālu: جَفْنَةٌ كَالْجَابِيَةِ وَهِيَ الْحَوْضُ الضَّخْمُ Ve cemāʿat maʿnāsınadır. Ve Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır.

بَابُ الْجَابِيَةِ [Bābu'l-Cābiyet] Dimaşḳ dervāzelerinden birisidir ki karye-i merkūme semtine küşādedir.

اَلْجَابِي [el-cābī] Çekirgeye ıtlāk olunur. Evkāf cābīleri çekirgeden muzırrdır.

اَلْجَبَايَا [el-cebāyā] (عَطَايَا [ʿaṭāyā] vezninde) Şol eşmelere denir ki kazıldıktan sonra içine bāg çubukları nasb oluna.

اَلْإِجْتِبَاءُ [el-ictibāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Üründülemek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَبَاهُ إِذَا اخْتَارَهُ

اَلتَّجْبِيَةُ [et-tecbiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bir kimse ellerini rükūʿ heyʾetinde dizlerine komak, ʿalā-kavlin sücūd heyʾetinde yere komak yāhūd yüzü üzere yere kapanmak maʿnāsınadır; yukālu: جَبَّى الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ أَوْ عَلَى الْأَرْضِ أَوِ انْكَبَّ عَلَى وَجْهِهِ Ve rükūʿ eden adamın heyʾeti üzere ayağa kalkmak maʿnāsınadır ki ellerini dizlerine koyup eğilerek kalmaktır, zīrā hālet-i mezbūrede aʿzāsını cemʿ etmiş olur. Kāle'ş-şārih ve fī hadīsi ʿAbdillāh b. Mesʿūd ennehu zekere'l-kıyāmete kāle: "وَيُجَبُّونَ تَجْبِيَةَ رَجُلٍ وَاحِدٍ قِيَامًا لِرَبِّ الْعَالَمِينَ" وَهِيَ أَنْ يَقُومَ قِيَامَ الرَّاكِعِ

اَلْإِجْبَاءُ [el-icbāʾ] (hemzenin kesriyle) Deve sāhibi zekāt almağa mübāşir olan kimseden develerini kaçırıp nā-bedīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْبَى إِبِلَهُ إِذَا غَابَهَا عَنِ الْمُصَدِّقِ Ve ekinin salāhı zāhir olmazdan mukaddem satmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْبَى زَرْعَهُ إِذَا بَاعَهُ قَبْلَ بُدُوِّ صَلَاحِهِ

اَلْوَاوِيُّ

[ج ب و]

اَلْجِبْوَةُ [el-cibvet] (cīm'in kesriyle) ve

اَلْجِبَا [el-cibā] (cīm'in kesriyle ve elifin kasrıyla) ve

اَلْجِبَاوَةُ [el-cibāvet] ve

اَلْجِبَايَةُ [el-cibāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْجَبَا [el-cebā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bunlar da derip biriktirmek maʿnāsınadır; vāviyye ve yāʾiyyedir; yukālu: جَبَا الْمَالَ يَجْبُو كَدَعَا يَدْعُو وَجَبَا يَجْبِي كَرَمَى يَرْمِي جِبْوَةً وجِبًا وجِبَاوَةً وجِبَايَةً وجَبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ Şārih der ki burada كَسَعَى يَسْعَى nüshaları galattır, yāhūd aslı mehmūz diyen kavle mebnīdir

ki bāb-ı sālisten olur.

اَلْجِبَاوَةُ [el-cibāvet] ve

اَلْجِبْوَةُ [el-cibvet] ve

اَلْجِبَاةُ [el-cibāt] ve

اَلْجِبَا [el-cibā] (cīm'lerin kesriyle) ve

اَلْجَبَاوَةُ [el-cebāvet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Havuzda biriktirilmiş derinti suya denir.

اَلْجَبَا [el-cebā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Havuza denir, ʿalā-kavlin kuyu kenārında su çeken adamın duracağı mevkiʿe denir. Ve kuyunun yöresine ve çevresine denir; cemʿi أَجْبَاءٌ [ecbāʾ] gelir. Ve Muḥammed b. İbrāhīm el-Cābī muhaddistir. Ve ʿAlī b. el-Cābī el-Ḫaṭīb mukriʾ-i müteʾahhirīndendir.

اَلْوَاوِيُّ

[ج ث و]

اَلْجُثْوَةُ [el-cuṯvet] (cīm'in fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir araya birkilmiş taşlığa denir. Ve cesed ve bedene denir. Ve bir āteş közüne denir; yukālu: أَخَذَ جُثْوَةً مِنَ النَّارِ أَيْ جِذْوَةً Ve bir nesnenin ortasına denir; yukālu: جُثْوَتُهُ أَيْ وَسَطُهُ Cemʿleri جُثِيٌّ [cuṯiyy] gelir cīm'in zammı ve kesriyle.

جُثَى الْحَرَمِ [cuṯe'l-Ḥarem] (cīm'in zammı ve kesriyle ki) جُثْوَةٌ [cuṯvet]-i mezkūrenin cemʿidir, Ḥarem-i şerīf hudūdunda taʿyīn-i sınır için biriktirip yığdıkları taşlığa denir yāhūd şol dikilmiş putlara denir ki Cāhiliye'de onlar üzere kurbān zebh olunur idi. Burada Cevherī vehm eyledi, yaʿnī ḥicāre-i cemrātla beyān eyledi.

اَلْجُثُوُّ [el-cuṯuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلْجُثِيُّ [el-cuṯiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Diz üzere oturmak maʿnāsınadır ki diz çökmek taʿbīr olur, ʿalā-kavlin ayak parmaklarının uçları üzere durmak maʿnāsınadır; yukālu: جَثَا الرَّجُلُ يَجْثُو وَيَجْثِي جُثُوًّا وَجُثِيًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَلَسَ عَلَى رُكْبَتَيْهِ أَوْ قَامَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِهِ Pes bu vāviyye ve yāʾiyye olur.

اَلْإِجْثَاءُ [el-icṯāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı diz çöktürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْثَاهُ غَيْرُهُ إِذَا أَقْعَدَهُ جُثُوًّا

اَلْجَاثِي [el-cāṯī] İsm-i fāʿildir; cemʿi جُثِيٌّ [cuṯiyy] gelir cīm'in zammı ve kesriyle ki masdar bünyesindendir. Aslı جُثُوِيٌّ idi, جُلُوسٌ [culūs] gibi.

اَلْمُجَاثَاةُ [el-mucāṯāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile diz dize verip oturmak maʿnāsınadır; tekūlu: جَاثَيْتُ رُكْبَتِي إِلَى رُكْبَتِهِ

اَلتَّجَاثِي [et-tecāṯī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine mukābil diz çöküp oturuşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَاثَوْا عَلَى الرُّكَبِ إِذَا تَقَاعَدُوا جُثِيًّا

اَلْجَثَاءُ [el-ceṯāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] ve غُرَابٌ [ġurāb] veznlerinde) Şahs ve kālıba denir; tekūlu: رَأَيْتُ جَثَاءَهُ وَجُثَاءَهُ أَيْ شَخْصَهُ Ve ʿivaz ve cezāʾ maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا جَثَاؤُهُ أَيْ جَزَاؤُهُ Ve bir nesnenin mikdārına denir; yukālu: هُوَ جَثَاءُ أَلْفٍ أَيْ زُهَاؤُهُ

جُثَيٌّ [Cuṯeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلْجَثْوُ [el-ceṯv] ve

اَلْجَثْيُ [el-ceṯy] (سَرْوٌ [serv] ve رَمْيٌ [remy] veznlerinde) Biriktirmek maʿnāsınadır; tekūlu: جَثَوْتُ الْإِبِلَ جَثْوًا وَجَثَيْتُهَا جَثْيًا إِذَا جَمَعْتَهَا

اَلْوَاوِيُّ

[ج ح و]

اَلْجَحْوُ [el-caḥv] (cīm'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir nesneyi dibinden

budamak maʿnāsınadır; yukālu: جَحَاهُ يَجْحُوهُ جَحْوًا إِذَا اسْتَأْصَلَهُ Ve bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَحَا بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve yürümek maʿnāsınadır; yukālu: جَحَا الرَّجُلُ إِذَا مَشَى Ve adım atmak maʿnāsınadır; yukālu: جَحَا الرَّجُلُ إِذَا خَطَا

اَلْإِجْتِحَاءُ [el-ictiḥāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi bir nesneyi dibinden budamak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَحَاهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ

جَحْوَانُ [Caḥvān] (سَلْمَانُ [selmān] veznin-de) Bir recül adıdır.

جُحَى [Cuḥā] (cīm'in zammıyla هُدَى [hudā] vezninde) Ebu'l-Ġuṣn Duceyn b. Ṣābit lakabıdır. Cevherī vehminden nāşī ismi olmak üzere resm eyledi. Ve müʾellif "د،ج،ن" ve "غ،ص،ن" māddelerinde garīb zikr eylemiştir.

Mütercim-i hakīr der ki işbu جُحَى [Cuḥā] ʿarabın fi'l-mesel Naṣreddīn Ḫoca'larıdır, sāde-dil bir zāttır, kütüb-i edebiyyede katı vāfir dāsitānı mestūrdur. Ez-cümle bir tarlada bir gün beri öte bir nesne cüst ü cū ederken bir kimse sebebinden suʾāl eylediğinde, "Geçen hafta bu tarlaya bir mikdār akçe defn eylemiştim, hālen bulamıyorum!" dedi. O kimse: "Āyā bir nişān eylemedin mi?" dedikte, "Belī, o gün üzerinde bir siyāh sehāb kıtʿası olmakla onu nişān etmiştim!" diye cevāb eyledi.

اَلْجَحْوَةُ [el-caḥvet] خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde ve mürādifidir ki binā-i merredir. Ve ism olur ki bir adıma denir. Ve yüze denir, vech maʿnāsına.

اَلْجَاحِي [el-cāḥī] Eli uz çīre-dest adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَاحٍ أَيْ مُثَاقِفٌ Ve taʿdīl-i erkān üzere güzel namāz kılan adama denir; yukālu: هُوَ جَاحٍ أَيِ الْحَسَنُ الصَّلَاةِ

اَلْوَاوِيُّ

[ج خ و]

اَلْجَخْوُ [el-caḫv] (cīm'in fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Gövdenin derisi geniş olmak, ʿalā-kavlin sölpük ve sarkık olmak maʿnāsınadır; yukālu: بِبَدَنِهِ جَخْوٌ أَيْ سَعَةُ الْجِلْدِ أَوِ اسْتِرْخَاءٌ Ve uyluklar çelimsiz etsizce olmak maʿnāsınadır; yukālu: بِفَخِذَيْهِ جَخْوٌ أَيْ قِلَّةُ لَحْمٍ Ve

جَخْوٌ [caḫv] Destī ve bardak makūlesini yüzü koyu çevirmek maʿnāsınadır; tekūlu: جَخَوْتُ الْكُوزَ جَخْوًا إِذَا كَبَبْتَهُ

اَلْأَجْخَى [el-ecḫā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) Gövdesinde جَخْوٌ [caḫv] olan kişiye denir; müʾennesi جَخْوَاءُ [caḫvāʾ]dır.

اَلتَّجْخِيَةُ [et-tecḫiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) Musallī secdede kollarını açıp karnını yerden meydānlı eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَخَّى الْمُصَلِّي إِذَا خَوَّى فِي سُجُودِهِ يَعْنِي مَدَّ ضَبْعَيْهِ وَتَجَافَى عَنِ الْأَرْضِ Ve meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَخَّى اللَّيْلُ إِذَا مَالَ Ve pīrlikten bel bükülmek maʿnāsınadır; yukālu: جَخَّى الشَّيْخُ إِذَا انْحَنَى Ve minhu'l-hadīsu: "كَالْكُوزِ مُجَخِّيًا" يَعْنِي فِي وَصْفِ الْقُلُوبِ أَيْ قَلْبٌ مَائِلٌ مُنْحَنٍ شَبَّهَ الْقَلْبَ الَّذِي لَا يَعِي خَيْرًا بِالْكُوزِ الْمَائِلِ الْمُنْحَنِي الَّذِي لَا يَثْبُتُ فِيهِ شَيْءٌ وَمِنْهُ قَوْلُ حُذَيْفَةَ Burada Cevherī vehminden nāşī ʿunvānında īrād eyledi, lākin *Nihāye*'de dahi Ḫuẕeyfe'ye müsneddir ki rāvī Ḫuẕeyfe olur.

اَلتَّجَخِّي [et-tecaḫḫī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de ki aslı تَجَخُّوٌ idi, buhūrdān üzere eğilip buhūrlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَخَّى عَلَى الْمِجْمَرَةِ إِذَا تَبَخَّرَ Ve destī makūlesi yüzü koyu devrilmek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَخَّى الْكُوزُ إِذَا انْكَبَّ

اَلْيَائِيُّ

[ج د ي]

اَلْجَدْيُ [el-cedy] (cīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Erkek oğlağa denir; cemʿi أَجْدِي [ecdī] gelir ve جِدَاءٌ [cidāʾ] ve جِدْيَانٌ [cidyān] gelir cīm'lerin kesriyle. Şārih der ki müʾennesi عَنَاقٌ [ʿanāḳ]tır. Ve

جَدْيٌ [Cedy] Bir kevkeb adıdır ki kutb-ı şimālī yöresinde Benātu Naʿş ile bilece deverān eder. Şārih der ki ona müneccimler جُدَيٌّ [Cudeyy] derler musaggar bünyesiyle, burc-ı Cedy ile fark için. Ve

جَدْيٌ [Cedy] دَلْوٌ [Delv] burcuna muttasıl olan burcun adıdır. Ve beyne'l-ʿArab bu müteʿāref değildir.

اَلْجَدِيَّةُ [el-cediyyet] (رَمِيَّةٌ [remiyyet] vezninde) ve

اَلْجَدْيَةُ [el-cedyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Eyrim dedikleri içi dolu kepçelice nesnedir ki at eyerinin ve dābbe semerinin altına korlar; cemʿi جَدِيَّاتٌ [cediyyāt] gelir, بَلِيَّاتٌ [beliyyāt] vezninde. Bunu gerçi Türkī lügatlerde eyrim ve eğre diyerek beyān ederler, lākin bu ʿArab ve Türkmene mahsūstur, Fārisīde kefçek denir. Ve

جَدِيَّةٌ [cediyyet] (رَمِيَّةٌ [remiyyet] vezninde) Uzun uzadı akan kana denir. Ve nāhiye maʿnāsınadır. Ve misk kıtʿasına denir. Ve insān çehresinin rengine denir.

جُدَيَّةُ [Cudeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلْجَادِي [el-cādī] ve

اَلْجَادِيَا [el-cādiyā] Zaʿferāna denir. Ve

جَادِي [cādī] Hamr ve bādeye denir.

اَلْإِجْدَاءُ [el-icdāʾ] (hemzenin kesriyle) Ya-

اَلْوَاوِيُّ

[ج د و]

اَلْجَدَا [el-cedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْجَدْوَى [el-cedvā] (فَحْوَى [faḥvā] vezninde) Her yeri ihāta eden yağmura denir, ʿalā-kavlin müntehāsı maʿlūm olmayanına denir; yukālu: وَقَعَ الْجَدَا وَالْجَدْوَى أَيِ الْمَطَرُ الْعَامُّ أَوِ الَّذِي لَا يُعْرَفُ أَقْصَاهُ Ve ʿatiyye ve bahşişe denir; yukālu: قَلَّ جَدَاهُ وَجَدْوَاهُ أَيْ عَطِيَّتُهُ Ve جَدْوَى [cedvā] kelimesinin tesniyesinde جَدَوَانِ [cedevān] denir ve جَدَيَانِ [cedeyān] denir ki nādirdir fetehātla.

اَلْجَدْوُ [el-cedv] (cīm'in fethiyle) Bahşiş vermek maʿnāsınadır; yukālu: جَدَى عَلَيْهِ يَجْدُو جَدْوًا إِذَا أَعْطَاهُ الْجَدْوَى Ve bir adamdan bir hācet istemek maʿnāsınadır; yukālu: جَدَاهُ إِذَا سَأَلَهُ حَاجَةً

اَلْإِجْدَاءُ [el-icdāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ʿatiyye vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْدَاهُ أَيْ أَعْطَاهُ عَطِيَّةً

اَلْجَادِي [el-cādī] ve

اَلْمُجْتَدِي [el-muctedī] Tālib-i ʿatiyyeye denir; yukālu: رَجُلٌ جَادٍ وَمُجْتَدٍ أَيْ طَالِبُ الْجَدْوَى

اَلْإِجْتِدَاءُ [el-ictidāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Bir adamdan hācet istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَدَاهُ إِذَا سَأَلَهُ حَاجَةً

جَدَاالدَّهْرِ [cede'd-dehr] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Matar-ı ʿāmm maʿnāsından meʾhūz, şümūl ve istīʿāb maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ جَدَا الدَّهْرِ أَيْ آخِرَهُ يَعْنِي أَبَدًا Ve hayr-ı vāsiʿ maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بِهِ خَيْرٌ جَدًا أَيْ وَاسِعٌ

radan kan akmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْدَى الْجُرْحُ إِذَا سَالَ

اَلْجَدْيُ [el-cedy] (cīm'in fethiyle) Bir kimseden bahşiş taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَدَيْتُهُ جَدْيًا أَيْ طَلَبْتُ جَدْوَاهُ

اَلْجَدَايَةُ [el-cedāyet] (cīm'in fethi ve kesriyle) Āhū yavrusuna denir, غَزَالَةٌ [ġazālet] maʿnāsınadır.

جُدَيٌّ [Cudeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] veznin-de) İbn Aḥṭab'dır ki Ḥayy b. Aḥṭab'ın birāderidir. Ve Cudeyy b. Buḥtur şuʿarādandır.

اَلْجُدَاءُ [el-cudāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir ʿadedi ʿaded-i ʿāhere darbdan hāsıl olan meblag-ı hisāba denir, meselā üçü üçe darbdan hāsıl olan dokuz gibi; yukālu: ثَلَاثَةٌ فِي ثَلَاثَةٍ جُدَاءُ ذَلِكَ تِسْعَةٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ج ذ و]

اَلْجَذْوُ [el-ceẕv] (cīm'in fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْجُذُوُّ [el-cuẕuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Ayak üzere sābit olup durmak maʿnāsınadır; yukālu: جَذَا الرَّجُلُ يَجْذُو جَذْوًا وَجُذُوًّا إِذَا ثَبَتَ قَائِمًا Ve diz çöküp oturmak, ʿalā-kavlin ayak parmaklarının uçları üzere basıp durmak maʿnāsınadır; yukālu: جَذَا الرَّجُلُ إِذَا جَثَا أَوْ قَامَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِهِ Ve davara kene ve sakırga yapışıp kalmak maʿnāsınadır; yukālu: جَذَا الْقُرَادُ فِي جَنْبِ الْبَعِيرِ إِذَا لَصِقَ بِهِ وَلَزِمَهُ Ve hörgüç pek yağlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَذَا السَّنَامُ إِذَا حَمَلَ الشَّحْمَ

اَلْإِجْذَاءُ [el-icẕāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ayak üzere mīl gibi sābit olup durmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْذَى الرَّجُلُ إِذَا ثَبَتَ قَائِمًا Ve bir kimse gözünü önüne dikip bakarak durmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْذَى طَرْفَهُ إِذَا نَصَبَهُ وَرَمَى بِهِ أَمَامَهُ Ve deve köşeğinin hörgücü pek yağlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْذَى الْفَصِيلُ إِذَا حَمَلَ فِي سَنَامِهِ شَحْمًا

اَلْجَوَاذِي [el-cevāẕī] (cīm'in fethiyle) Şol develere denir ki münbasit yürümeyip tırnakları ucuna basarak dikine yürür olalar; müfredi جَاذِي [cāẕī] ve جَاذِيَةٌ [cāẕiyet]tir.

اَلْجَذْوَةُ [el-ceẕvet] (cīm'in harekāt-ı selāsıyla) Büyük āteşten alınan āteş pāresine denir, قَبْسَةٌ [ḳabset] maʿnāsına. Ve āteş közüne denir. Ve جِذْمَةٌ [ciẕmet] maʿnāsınadır ki āteşli kösegi olacaktır, baʿde'l-iltihāb kalan āteşli odun hurdesinden ʿibārettir; cemʿi جُذَى [cuẕā] gelir cīm'in zammı ve kesri ve elifin kasrıyla ve جِذَاءٌ [ciẕāʾ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] veznin-de; yukālu: أَتَى بِجَذْوَةٍ أَيْ قَبْسَةٍ مِنَ النَّارِ وَالْجَمْرَةِ وَالْجِذْمَةِ

اَلْجَذَاةُ [el-ceẕāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) İri ağaç omçasına ve kütüğüne denir; cemʿi جِذَاءٌ [ciẕāʾ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] vezninde. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْجَاذِي [el-cāẕī] Kulacı kısa adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَاذٍ أَيْ قَصِيرُ الْبَاعِ

اَلْمِجْذَاءُ [el-micẕāʿ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Maṭraḳ taʿbīr olunan deste-çūpedir ki aʿrāb tāʾifesi onunla laʿib edip ve lede'l-hāce silāh ederler. Ve kuş minkārına denir.

اَلْمُجْذَوْذِي [el-mucẕevẕī] إِجْذِيذَاءٌ [icẕīẕāʾ] māddesinden ism-i fāʿildir, menzilden yāhūd yolda bārhāneden aslā müfārakat eylemeyip dāʾimā orada duran adama denir; yukālu: هُوَ مُجْذَوْذٌ إِذَا كَانَ يُلَازِمُ الْمَنْزِلَ وَالرَّحْلَ

اَلْيَائِيُّ

[ج ذ ي]

اَلْجَذْيُ [el-ceẕy] (cīm'in fethiyle) ve

اَلْإِجْذَاءُ [el-icẕāʾ] (hemzenin kesriyle) Menᶜ eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: جَذَيْتُهُ عَنْهُ وَأَجْذَيْتُهُ إِذَا مَنَعْتَهُ

اَلْجِذْيَةُ [el-cīẕyet] (cīm'in kesriyle) Ağaç omçasına denir.

اَلْجِذْيُ [el-ciẕy] (cīm'in kesriyle) Bir nesnenin köküne ve aslına denir.

اَلتَّجَاذِي [et-tecāẕī] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznin-de) Sıyrılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَاذَى السَّيْفُ إِذَا انْسَلَّ

اَلتَّجَذِّي [et-teceẕẕī] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Erkek güvercin dişisinin etrāfında öterek ve kuyruğunu yere sürerek dolanıp dönmek maᶜnāsınadır; yukālu: اَلْحَمَامُ يَتَجَذَّى بِالْحَمَامَةِ أَيْ يَمْسَحُ الْأَرْضَ بِذَنَبِهِ إِذَا هَدَرَ

اَلْوَاوِيُّ

[ج ر و]

اَلْجَرْوُ [el-cerv] (cīm'in harekāt-ı selāsı ve rā'nın sükūnuyla) Her nesnenin küçüğüne denir, hattā ḥanẓal ve biṭṭīḫ makūlesinin dahi küçüğüne denir; cemᶜi أَجْرِي [ecrī] gelir, hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle ve جِرَاءٌ [cirāʾ] gelir cīm'in kesriyle; yukālu: جَرْوُ الْحَنْظَلِ وَالْبِطِّيخِ وَنَحْوِهِ وَكُلِّ شَيْءٍ لِلصَّغِيرِ مِنْهُ Ve

جَرْوٌ [cerv] (kezālik müselleseten) Kelb ve arslan eniklerine denir; cemᶜi أَجْرِي [ecrī] ve أَجْرِيَةٌ [ecriyet] ve أَجْرَاءٌ [ecrāʾ] ve جِرَاءٌ [cirāʾ] gelir. Ve baᶜzı ağacının ve nebātın şāhları uçlarında olan tohum kesesine denir, bakla gılāfı tarzında olur. Ve henüz yetişmiş meyveye denir. Ve devenin hörgücüne ᶜārız olan vereme, kezālik boğazında zuhūr eden vereme denir. Ve ᶜUbeydullāh b. Muḥammed en-Naḥvī ceddinin ismidir.

اَلْمُجْرِي [el-mucrī] ve

اَلْمُجْرِيَةُ [el-mucriyet] (ism-i fāᶜil bünyeleriyle) Yavrulu köpeğe denir; yukālu: كَلْبَةٌ مُجْرٍ وَمُجْرِيَةٌ أَيْ ذَاتُ جَرْوٍ

اَلْجِرْوَةُ [el-cirvet] (cīm'in kesriyle) Kısa ve bodur nākaya denir. Ve iki kısrağın adıdır.

بَنُوجِرْوَةَ [Benū Cirvet] Bir batndır.

جِرْوٌ [Cirv] (cīm'in kesriyle) ve

جُرَيٌّ [Cureyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) ve

جُرَيَّةُ [Cureyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznin-de) Esāmīdendir.

اَلْيَائِيُّ

[ج ر ي]

اَلْجَرْيُ [el-cery] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

اَلْجَرَيَانُ [el-cereyān] (fetehātla) ve

اَلْجِرْيَةُ [el-ciryet] (cīm'in kesriyle) Akmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَى الْمَاءُ وَنَحْوُهُ يَجْرِي جَرْيًا وَجَرَيَانًا وَجِرْيَةً إِذَا سَالَ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre "ج،ر،ي" māddesi sürᶜatle mürūr ve güzerān eylemeğe mevzūᶜdur, maᶜānī-i sāʾire ondan meʾhūzdur. Ve

جَرْيٌ [cery] ve

جِرَاءٌ [cirāʾ] (cīm'in kesriyle) At ve sāʾir dābbe seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَى الْفَرَسُ وَنَحْوُهُ جَرْيًا وَجِرَاءً

اَلْإِجْرَاءُ [el-icrāʾ] (hemzenin kesriyle) Suyu akıtmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْرَى الْمَاءَ إِذَا أَسَالَهُ Ve atı seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْرَى الْفَرَسَ إِجْرَاءً Ve bir husūs zımnında vekīl göndermek maᶜnāsınadır;

yukālu: أَجْرَى الرَّجُلُ إِذَا أَرْسَلَ وَكِيلا Ve nebāt uçlarında tohum keseleri zuhūr edip tohumlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْرَتِ الْبَقْلَةُ إِذَا صَارَتْ لَهَا جِرَاءٌ

اَلْمُجَارَاةُ [el-mucārāt] مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلْجِرَاءُ [el-cirāʾ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir kimse ile yürümek ve seğirtmek bābında yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: جَارَاهُ مُجَارَاةً وَجِرَاءً إِذَا جَرَى مَعَهُ

اَلْإِجْرِيَّا [el-icriyyā] (hemzenin kesriyle) جَرْيٌ [cery] ve جَرَيَانٌ [cereyān] maʿnāsına ismdir. Baʿzı nüshada إِجْرِيٌّ ʿunvānında mersūmdur ki hemze-i meksūre ve yā-yı müşeddede iledir, bu dahi sahīhtir.

اَلْجَارِيَةُ [el-cāriyet] Güneşe ıtlāk olunur, seyr ve cereyānından nāşī. Ve sefīneye ıtlāk olunur ki sıfat-ı gālibedir. Ve her bār Hazret-i Perverdigār'ın ʿazze şānuhu ʿibādına idrār ve inʿām eylediği rızk ve niʿmete ıtlāk olunur. Ve tāze ve genç ʿavrete denir; cemʿleri جَوَارِي [cevārī]dir. Şārih der ki tāze kıza جَارِيَةٌ [cāriyet] ıtlākı hizmet ve ʿamelde cüst ve cereyānlarına mebnīdir, baʿdehu mutlakan kenīzekte istiʿmāl olundu.

اَلْجَرَايَةُ [el-cerāyet] ve

اَلْجَرَاءُ [el-cerāʾ] ve

اَلْجَرَا [el-cerā] (kasr ile) ve

اَلْجَرَائِيَةُ [el-cerāʾiyet] (cīm'lerin fethiyle) ve

اَلْجِرَاءُ [el-cirāʿ] (cīm'in kesriyle) Nisvānda cāriyeliğe denir.

اَلْمَجْرَى [el-mecrā] (مَأْوَى [meʾvā] vezninde) Ehl-i ʿarūz ıstılāhında revī harfinin harekesine ıtlāk olunur, iʿrāb ve bināʾ harekātının mahall-i cereyānı olduğu için.

اَلْمَجَارِي [el-mecārī] (mīm'in fethiyle) ʿİnde'n-nahviyyīn kelimelerin evāhirine ıtlāk olunur.

اَلْمُجْرَى [el-mucrā] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) إِفْعَالٌ [ifʿāl] bābından masdar-ı mīmīdir.

اَلْمَجْرَى [el-mecrā] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Sülāsīden masdar-ı mīmīdir; ve minhumā kavluhu taʿālā: ﴿بِسْمِ اللهِ مَجْرِيهَا﴾ اَلْآيَة بِالضَّمِّ وَالْفَتْحِ

جَارِيَةُ [Cāriyet] Esāmī-i ricāldendir: Cāriye b. Ḳudāme ve Yezīd b. Cāriye, *Ṣaḥīḥayn* ricāldendir.

اَلْإِجْرِيَّا [el-icriyyā] (hemzenin ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdīdi ve elifin kasrı ve baʿzen meddiyle) ve

اَلْجِرِيَّاءُ [el-ciriyyāʿ] (سِنِمَّارٌ [sinimmār] vezninde) ve

اَلْإِجْرِيَّةُ [el-icriyyet] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Adamın dāʾimā ʿazm ve sülūk ve cereyān eylediği semt ve cihete denir; yukālu: جَرَى عَلَى إِجْرِيَّاهُ وَإِجْرِيَّائِهِ وَجِرِيَّاهُ وَإِجْرِيَّتِهِ أَيْ عَلَى الْوَجْهِ الَّذِي يَأْخُذُ فِيهِ وَيَجْرِي عَلَيْهِ Ve hulk ve seciyye ve tabīʿat maʿnāsınadır; yukālu: إِجْرِيَّاهُ وَجِرِيَّاهُ وَإِجْرِيَّتُهُ كَذَا أَيْ خُلُقُهُ وَطَبِيعَتُهُ

اَلْجَرِيُّ [el-ceriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznince) Vekīl maʿnāsınadır, müʾekkilinin mecrāsına cārīdir; müfredi ve cemʿi ve müzekker ve müʾennesi berāberdir. Ve el-çiye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ جَرِيٌّ أَيْ رَسُولٌ Ve ecīr ve müzdvere ıtlāk olunur. Ve kefīl ve zāmin maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ جَرِيٌّ لَهُ أَيْ ضَامِنٌ

اَلْجَرَايَةُ [el-cerāyet] (cīm'in fethi ve kesriyle) Vekālet maʿnāsınadır; yukālu: أَرْسَلَهُ بِالْجَرَايَةِ أَيْ بِالْوَكَالَةِ

اَلتَّجْرِيَةُ [et-tecriyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-

de) Vekīl yollamak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَّى فُلَانٌ فُلَانًا أَيْ أَرْسَلَهُ وَكِيلا

اَلْجِرِّيُّ [el-cirriyy] (ذِمِّيٌّ [ẕimmiyy] veznin-de) Bir cins maʿrūf balık adıdır, Türkīde yılan balığı dedikleridir, mār-ı māhī maʿnāsına, صِلَّوْرٌ [ṣillevr] dahi denir.

اَلْجِرِّيَّةُ [el-cirriyyet] (ذِمِّيَّةٌ [ẕimmiyyet] vez-ninde) Kursağa denir, حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalat] maʿnāsına ki mecrā-yı taʿāmdır.

مِنْ جِرَاكَ [min cirāke] (cīm'in kesri ve elifin sükūnu ve kasr ve meddi ve rā'nın tahfīfi ve teşdīdiyle) مِنْ أَجْلِكَ maʿnāsına müstaʿmeldir ki senden ötürü ve senin için ile taʿbīr olunur, Fārisīde ez-berā-yı tū mürādifidir; tekūlu: فَعَلْتُهُ مِنْ جِرَاكَ وَمِنْ جِرَّائِكَ أَيْ مِنْ أَجْلِكَ Bunun tahfīfi جَرَيَانٌ māddesindendir ve teşdīdi جَرٌّ [cerr] māddesindendir, niteki māddesinde beyān olundu. Ve Ḥabībe bint Ebī Mucrāt ki mīm'in zammı ve fethiyledir, sahābiyyedir yāhūd zā-yı muʿceme ve hemze iledir.

اَلْيَائِيُّ

[ج ز ي]

اَلْجَزَاءُ [el-cezāʾ] (zā-yı muʿceme ile وَفَاءٌ [vefāʾ] vezninde) ve

اَلْجَازِيَةُ [el-cāziyet] Mükāfāt ʿale'ş-şeyʾ maʿnāsına ismlerdir ki bir nesneye mukābil ʿivazdan ʿibārettir; yukālu: هَذَا جَزَاءُ مَا فَعَلْتَ وَجَازِيَتُهُ أَيْ مُكَافَأَتُهُ Ve

جَزَاءٌ [cezāʾ] Masdar olur, mükāfāt eylemek maʿnāsına; yukālu: جَزَاهُ بِهِ وَعَلَيْهِ يَجْزِي جَزَاءً إِذَا كَافَأَهُ Ve kāfī olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَزَى الشَّيْءُ إِذَا كَفَى Ve ödemek maʿnāsınadır; yukālu: جَزَى عَنْهُ إِذَا قَضَى

اَلْمُجَازَاةُ [el-mucāzāt] (مُكَافَاةٌ [mukāfāt] vez-ninde) ve

اَلْجِزَاءُ [el-cizāʾ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bu dahi bir kimseye ʿivaz ve mükāfāt eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: جَازَاهُ مُجَازَاةً وَجِزَاءً إِذَا كَافَأَهُ

اَلتَّجَازِي [et-tecāzī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Borçluya sıklet edip deyni taleb eyle-mek maʿnāsınadır ki tekāzā eylemek taʿbīr olunur; yukālu: تَجَازَى دَيْنَهُ وَ بِدَيْنِهِ إِذَا تَقَاضَاهُ

اَلْإِجْتِزَاءُ [el-ictizāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimseden ʿivaz ve cezā taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَزَاهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الْجَزَاءَ

اَلْإِجْزَاءُ [el-iczāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesne āherin makāmına kifāyetinden kāsır olmak vechiyle kāʾim olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْزَى كَذَا عَنْ كَذَا أَيْ قَامَ مَقَامَهُ وَلَمْ يَكْفِهِ Ve filān ona filān kimsenin gınā ve kifāyetini verdi, yaʿnī ona tamām-ı vechle bedel oldu mevkiʿinde أَجْزَى عَنْهُ مُجْزَى فُلَانٍ وَمُجْزَانَهُ derler. Ve bu mehmūz da lügattir, niteki hemzede zikr olundu. Ve

إِجْزَاءٌ [iczāʾ] Bıçağa sap geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْزَى السِّكِّينَ بِمَعْنَى أَجْزَأَهُ Yaʿnī bu dahi mehmūz da lügattir.

اَلْجِزْيَةُ [el-cizyet] (cīm'in kesriyle) Harāc-ı arza denir ki arz-ı harāciyyeden alınan māla denir; yukālu: أَدَّى جِزْيَةَ أَرْضِهِ أَيْ خَرَاجَهُ Ve zimmī tāʾifesinden alınan baş har-cına denir; cemʿi جِزًا [cizā] gelir cīm'in kesriyle ve zāy'ın fethiyle ve جِزْيٌ [cizy] gelir cīm'in kesri ve zāy'ın sükūnuyla ve جِزَاءٌ [cizāʾ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] gibi. Şārihin beyānına göre جَزَا māddesindendir, lākin muʿarrebātta جِزْيَةٌ [cizyet] gizyet-i Fārisī muʿarrebi olmak üzere meşrūhtur.

جِزْيٌ [Cizy] (cīm'in kesriyle) ve

جُزَيٌّ [Cuzeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) ve

جَزِيٌّ [Ceziyy] (عَلِيٌّ [ʿaliyy] vezninde) Esāmīdendir.

اَلْجَازِي [el-Cāzī] Bir feres ismidir. Ve Muḥammed b. ʿAlī b. Muḥammed b. Cāziye el-Āḫurī muhaddisīndendir. Ve آخُرِيٌّ [Āḫuriyy] (hemzenin meddi ve ḫā'nın zammıyla) Dehistān kazāsında Āḫura nām karyeye mensūbdur.

اَلْوَاوِيُّ

[ج س و]

اَلْجُسُوُّ [el-cusuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir nesne pek ve kaskatı olmak maʿnāsınadır, taş gibi yukālu: جَسَا الشَّيْءُ يَجْسُو جُسُوًّا إِذَا صَلُبَ

اَلْمُجَاسَاةُ [el-mucāsāt] مُعَادَاةٌ [muʿādāt] vezninde ve mürādifidir; yukālu: جَاسَاهُ إِذَا عَادَاهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ج ش و]

اَلْجَشْوُ [el-ceşv] (cīm'in fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Hafīf yaya denir ki kebāde taʿbīr olunur, جَشْءٌ [ceşʾ] kelimesinde ki mehmūzdur, lügattir; cemʿi جَشَوَاتٌ [ceşevāt] gelir fetehātla.

اَلْوَاوِيُّ

[ج ع و]

اَلْجَعْوُ [el-caʿv] (cīm'in fethiyle) El ile biriktirilip küme olmuş fışkı ve süpürüntü ve moloz makūlesine denir.

اَلْجِعَةُ [el-ciʿat] (هِبَةٌ [hibet] vezninde) Arpa bozasına ve arpa nebīzine denir ki arpa suyu taʿbīr ettikleri müskirdir; yukālu: شَرِبَ الْجِعَةَ أَيْ نَبِيذَ الشَّعِيرِ

اَلْجَاعِيَةُ [el-cāʿiyet] Bön ve sāde-dil ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَاعِيَةٌ أَيْ حَمْقَاءُ

اَلْوَاوِيُّ

[ج ف و]

اَلْجَفَاءُ [el-cefāʾ] (وَفَاءٌ [vefāʾ] vezninde) Bir kimse yā bir nesne yerinde durmayıp bir tarafa ayrılmak maʿnāsınadır; yukālu: جَفَا الشَّيْءُ يَجْفُو جَفَاءً إِذَا لَمْ يَلْزَمْ مَكَانَهُ Ve bir nesne ağır gelmek maʿnāsınadır; yukālu: جَفَا عَلَيْهِ كَذَا إِذَا ثَقُلَ Ve

جَفْوٌ [cefv] ve

جَفَاءٌ [cefāʾ] ve

جَفًا [cefā] (kasr ile) Bir kimseyi iʿrāz yāhūd tard yāhūd gayrı vechle āzürde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَفَاهُ جَفْوًا وَجَفَاءً وَجَفًا وَهُوَ نَقِيضُ الصِّلَةِ

اَلْجَفْوَةُ [el-cefvet] (cīm'in fethi ve kesriyle) İsmdir, cefāʾ ve āzāra denir; yukālu: فِيهِ جَفْوَةٌ أَيْ جَفَاءٌ Ve eger مَجْفُوٌّ [mecfuvv] ise yaʿnī kendisine cefā olunmuş ise بِهِ جَفْوَةٌ denir. Ve

جَفْوٌ [cefv] ve

جَفَاءٌ [cefāʾ] Bir kimse mālına mülāzemet eylemeyip ihmāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَفَا مَالَهُ إِذَا لَمْ يُلَازِمْهُ Ve atın eyerini üzerinden kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَفَا السَّرْجَ عَنْ فَرَسِهِ إِذَا رَفَعَهُ

اَلتَّجَافِي [et-tecāfī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi bir nesne yā bir kimse mahallinde durmayıp bir tarafa ayrılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَافَى الشَّيْءُ إِذَا لَمْ يَلْزَمْ مَكَانَهُ

اَلْإِجْتِفَاءُ [el-ictifāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi yerinden ayırmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِجْتَفَيْتُهُ إِذَا أَزَلْتَهُ عَنْ مَكَانِهِ

اَلْإِجْفَاءُ [el-icfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu

dahi atın eyerini sırtından kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْفَى السَّرْجَ عَنْ فَرَسِهِ إِذَا رَفَعَهُ Ve davarı itʿāb edip otlamağa mānīʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْفَى الْمَاشِيَةَ إِذَا أَتْعَبَهَا وَلَمْ يَدَعْ تَأْكُلُ

اَلْجَافِي [el-cāfī] Kaba ve kalın nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ جَافٍ أَيْ غَلِيظٌ Ve taslak ve vücūdu kaba ve yakışıksız adama جَافِي الْخِلْقَةِ [cāfi'l-ḫilḳat] ıtlāk olunur. Ve galīzü't-tabʿ nādān ve dürüşt kimseye جَافِي الْخُلُقِ [cāfi'l-ḫuluḳ] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَافِي الْخِلْقَةِ وَالْخُلُقِ أَيْ كَزٌّ غَلِيظٌ

اَلْإِسْتِجْفَاءُ [el-isticfāʾ] Bir nesneyi kabasınıp galīz ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَجْفَى الْفِرَاشَ وَغَيْرَهُ إِذَا عَدَّهُ جَافِيًا

اَلْيَائِيُّ

[ج ف ي]

اَلْجَفْيُ [el-cefy] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yere yıkmak maʿnāsınadır; tekūlu: جَفَيْتُهُ أَجْفِيهِ إِذَا صَرَعْتَهُ

اَلْجُفَايَةُ [el-cufāyet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Boş gemiye denir.

اَلْمَجْفِيُّ [el-mecfiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Cefā olunmuş āzürde kimseye denir ki vāviyye ve yāʾiyye olur; yukālu: رَجُلٌ مَجْفِيٌّ أَيْ مَجْفُوٌّ

اَلْوَاوِيُّ

[ج ل و]

اَلْجَلْوُ [el-celv] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْجَلَاءُ [el-celā] (صَلَاءٌ [ṣalāʾ] vezninde) Bir kimse vatanından ve hānümānından āvāre olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَا الْقَوْمُ عَنِ الْمَوْضِعِ وَمِنَ الْمَوْضِعِ يَجْلُو جَلْوًا وَجَلَاءً إِذَا تَفَرَّقُوا Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; yukālu: جَلَاهُ الْجَدْبُ إِذَا طَرَدَهُ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre جَلْوٌ māddesi keşf-i zāhir maʿnāsına mevzūʿdur, maʿānī-i sāʾire ondan müteferraʿdır. Ve

جَلَاءٌ [celāʾ] Bal sağmak için kovana tütsü vermek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَا النَّحْلَ جَلَاءً إِذَا دَخَّنَ عَلَيْهَا لِيَشْتَارَ الْعَسَلَ

اَلْإِجْلَاءُ [el-iclāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hānümāndan dūr ve āvāre olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْلَى الْقَوْمُ عَنِ الْمَوْضِعِ إِذَا تَفَرَّقُوا Baʿzılar dedi ki bir kimse havfından nāşī terk-i diyār ettiyse sülāsī sīgasıyla جَلَا الرَّجُلُ derler ve kıtlıktan ve kuraklıktan nāşī ise أَجْلَى denir. Ve

إِجْلَاءٌ [iclāʾ] Müteʿaddī olur, bir kimseyi hānümānından āvāre kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْلَاهُ عَنْ مَوْضِعِهِ إِذَا فَرَّقَهُ Ve sürʿatle yürümek ve seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْلَى يَعْدُو أَيْ أَسْرَعَ Şārihin beyānı üzere bā-i muvahhade ile بَعُدَ ve أَسْرَعَ nüshaları galattır, lākin muktezā-yı mādde baʿīd olmak maʿnāsı dahi baʿīd değildir.

اَلْإِجْتِلَاءُ [el-ictilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Bu dahi bir adamı hānümānından āvāre kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَلَاهُ عَنْ مَوْضِعِهِ إِذَا فَرَّقَهُ Ve gelini teliyle puluyla tezyīn edip dāmāda ʿarz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَلَى الْعَرُوسَ عَلَى بَعْلِهَا إِذَا عَرَضَهَا عَلَيْهِ مَجْلُوَّةً Ve bir nesneye nazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَلَاهُ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ

اَلْجَلْوُ [el-celv] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْجِلَاءُ [el-cilāʾ] (cīm'in kesriyle) Kılıç ve ayna makūlesinin pāsını açıp musaykal eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَا السَّيْفَ وَالْمِرْآةَ جَلْوًا وَجِلَاءً إِذَا صَقَلَهُمَا Ve bir adamın gam ve kasāvetini izāle kılmak maʿnāsına

müstaʿmeldir; yukālu: جَلَا الْهَمَّ عَنْهُ إِذَا أَذْهَبَهُ Ve bir nesneyi keşf ve ayān kılmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَا فُلَانًا اَلْأَمْرَ وَجَلَا عَنْهُ إِذَا كَشَفَهُ Ve eğninden libāsını çıkarıp bırakmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَا بِثَوْبِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve ʿālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَا الشَّيْءُ إِذَا عَلَا Ve

جَلْوَةٌ [celvet] (cīm'in harekāt-ı selāsıyla) ve

جِلَاءٌ [cilāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Gelini telli pullu zīnetle ārāste edip dāmada ʿarz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَا الْعَرُوسُ عَلَى بَعْلِهَا جَلْوَةً مُثَلَّثَةً وَجِلَاءً إِذَا عَرَضَهَا عَلَيْهِ مَجْلُوَّةً Ve zifāf hengāmında geline yüz görümlüğü vermek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَا الْعَرُوسَ زَوْجُهَا وَصِيفَةً أَوْ غَيْرَهَا إِذَا أَعْطَاهَا إِيَّاهَا فِي ذَلِكَ الْوَقْتِ أَيِ الْعَرْضِ وَالزِّفَافِ

اَلْجِلْوَةُ [el-cilvet] (cīm'in kesriyle) Dāmādın ʿarūsa verdiği yüz görümlüğüne denir.

اَلتَّجْلِيَةُ [et-tecliyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bir nesneyi keşf ve ʿayān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَّى فُلَانًا اَلْأَمْرَ إِذَا كَشَفَهُ عَنْهُ Ve geline gerdekte yüz görümlüğü vermek maʿnāsınadır; yukālu: جَلَّى الْعَرُوسَ زَوْجُهَا وَصِيفَةً أَوْ غَيْرَهَا إِذَا أَعْطَاهَا إِيَّاهَا فِي الزِّفَافِ Ve bir nesneye şāhīn şikāra nazar eder gibi nazar salmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَّى بِبَصَرِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve

تَجْلِيَةٌ [tecliyet] ve

تَجَلِّي [tecellī] (teşdīd-i yāʾyla) Doğan kendi başını kaldırıp şikāra bakmak maʿnāsınadır ki bu hālet şikāra alıştıkta olur; yukālu: جَلَّى الْبَازِي تَجْلِيَةً وَتَجَلِّيًا إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ ثُمَّ نَظَرَ

اَلْإِنْجِلَاءُ [el-incilāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّجَلِّي [et-tecellī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesne açılıp rūşen ve ʿayān olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْجَلَى الْأَمْرُ وَتَجَلَّى إِذَا انْكَشَفَ

اَلْجَلَاءُ [el-celāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Rūşen ve bedīhī nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ جَلَاءٌ أَيْ جَلِيٌّ Ve beyāz-ı nehāra ıtlāk olunur; tekūlu: أَقَمْتُ عِنْدَهُ جَلَاءَ يَوْمِي أَيْ بَيَاضَهُ

اَلْجِلَاءُ [el-cilāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sürmeye denir, كُحْلٌ [kuḥl] maʿnāsına, ʿalā-kavlin bir güne mahsūs sürmenin adıdır; yukālu: إِكْتَحَلَ بِالْجِلَاءِ أَيْ بِالْكُحْلِ أَوْ هُوَ كُحْلٌ خَاصٌّ Ve bir adamın sebeb-i taʿayyün ü tevḳīri olan lakab-ı latīfe ıtlāk olunur; yukālu: مَا جَلَاؤُهُ أَيْ بِمَاذَا يُخَاطَبُ مِنَ الْأَلْقَابِ الْحَسَنَةِ

اَلْجَلَا [el-celā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Başın önünde kıl olmayıp daz olmak, ʿalā-kavlin başın nısf mikdārı daz olmak maʿnāsınadır; ʿinde'l-baʿz bu صَلَعٌ [ṣalaʿ] hāletinden dūn olmaktır; yukālu: جَلِيَ الرَّجُلُ جَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ انْحِسَارُ مُقَدَّمِ الشَّعْرِ أَوْ نِصْفُ الرَّأْسِ أَوْ هُوَ دُونَ الصَّلَعِ

اَلْأَجْلَى [el-eclā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) Başı جَلَا [celā] vasfıyla mevsūf olan adama denir. Ve başında aslā kıl eseri olmayarak daz olarak hūb-çehre ve hoş-likā adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْلَى أَيِ الْحَسَنُ الْوَجْهِ أَنْزَعُ

اَلْجَلْوَاءُ [el-celvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَجْلَى [eclā] lafzından müʾennestir. Ve geniş ve meydānlı olan cebheye ıtlāk olunur; yukālu: جَبْهَةٌ جَلْوَاءُ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve açıklık ayaz havāya vasf olur; yukālu: سَمَاءٌ جَلْوَاءُ أَيْ مُصْحِيَةٌ

إِبْنُ جَلَا [ibnu celā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

إِبْنُ أَجْلَى [ibnu eclā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) Şeref cihetiyle ʿayārı maʿlūm ve emr ve hāl ve şānı vāzıh ve rūşen adama ıtlāk

olunur; tekūlu: أَنَا ابْنُ جَلَا وَابْنُ أَجْلَى أَيِ الْوَاضِحُ Ve اِبْنُ جَلا [İbnu Celā] bir recül-i maʿrūftur. Şārih der ki ʿalā-tarīki'l-hikāye fiʿl-i māzīdir yāhūd أَنَا ابْنُ الَّذِي يُقَالُ لَهُ جَلا الْأُمُورَ وَكَشَفَهَا sebkindedir; ve minhu kavlu Suḥaym: "أَنَا ابْنُ جَلَى وَطَلَّاعُ الثَّنَايَا || مَتَى أَضَعِ الْعِمَامَةَ تَعْرِفُونِي"

أَجْلَى [Eclā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) Bir mevziʿdir.

جَلْوَى [Celvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir karyedir. Ve bir niçe kısrakların ismidir.

اَلْجَلِيُّ [el-celiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Vāzıh ve rūşen maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرٌ جَلِيٌّ أَيْ وَاضِحٌ

مِنْ أَجْلَاكَ [min eclāke] (hemzenin fethi ve kesriyle) مِنْ أَجْلِكَ maʿnāsınadır ki senden ötürü demektir.

اَلْجَالِيَةُ [el-cāliyet] Ehl-i zimmet tāʾifesine ıtlāk olunur, zīrā Hazret-i ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu onları Cezīretu'l-ʿArab'dan tard ve iclā eylediler, baʿdehu mutlakan zimmiyyānda istiʿmāl olundu.

اَلْإِجْلِيلَاءُ [el-iclīlāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bir beldeden belde-i uhrāya hurūc ve ʿazm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْلَوْلَى الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ

جَلْوَانُ [Celvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. Celvān ve Celvān b. Semure muhaddislerdir; cīm'in kesriyle de zebān-zededir.

إِبْنُ الْجَلا [İbnu'l-Cellā] (cīm'in fethi ve lām'ın teşdīdi ve kasr ile) Kibār-ı sūfiyyeden bir zāt-ı şerīftir.

اَلْيَائِيُّ

[ج ل ي]

اَلْجِلْيُ [el-cily] (cīm'in kesriyle عِذْيٌ [ʿiẕy] vezninde) Hāne içine yalnız damdan olan bacaya denir, ekserī köy evlerinde olur.

اَلْجَلْيُ [el-cely] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneye cilā vermek maʿnāsınadır; tekūlu: جَلَيْتُ الْفِضَّةَ جَلْيًا أَيْ جَلَوْتُهَا Yāʾiyye ve vāviyyedir.

اَلتَّجْلِيَةُ [et-tecliyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) İzhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّ اللهَ يُجَلِّي السَّاعَةَ أَيْ يُظْهِرُهَا

اَلتَّجَلِّي [et-tecellī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Yükseğe çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَلَّى مَكَانَ كَذَا إِذَا عَلَاهُ Ve bir nesne-ye yukarı ve havāle olan semtten bakmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَلَّى الشَّيْءَ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ مُشْرِفًا

اَلْمُجَلِّي [el-mucellī] (مُصَلِّي [muṣallī] vez-ninde) Yarışa koşulan koşu atlarının cüm-lesinden ileri gelen ata denir, sāʾirden ak-dem kendi kendisini izhār eylediği için.

اَلْوَاوِيُّ

[ج م و]

اَلْجَمَاءُ [el-cemāʾ] (cīm'in fethi ve mīm'in tahfīfiyle سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْجَمَاءَةُ [el-cemāʾet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez-ninde ve cīm'lerin zammıyla) Bir nesne-nin şahs ve hacm ve kālıbına denir. Şārih der ki müʾellif gerçi bu māddenin vāviyye ve yāʾiyyeliğine işāret eylemedi, lākin İbn Sīde vāviyyeliğini tercīh eyledi.

اَلْجَمَا [el-cemā] (cīm'in fethi ve zammı ve elifin kasrıyla) Domalıç yumruya denir. Ve ʿavretin memesine ʿārız olan şişe de-nir. Ve yer yüzünden sövelip duran taşa denir. Ve bir nesnenin mikdārına denir. Ve her şeyʾin sırtına ve arkasına denir. Ve جَمَا الْجَنِينِ وَغَيْرِهِ [ceme'l-cenīni ve ġayrihi]

karında yavrunun ve sāʾir nesnenin toplanıp beri öte kımılanıp oynamasından ʿibārettir. Ve bedene ʿārız olan şişe ve kabarığa ve ʿukdeye denir.

اَلتَّجَمِّي [et-tecemmī] (تَجَلِّي [tecellī] veznin-de) Nās bir araya gelip dertop birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَمَّى الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

اَلْيَائِيُّ

[ج ن ي]

اَلْجِنَايَةُ [el-cināyet] (كِنَايَةٌ [kināyet] vez-ninde) Bir kimse hakkında suç etmek maʿnāsınadır, nefsine ve aʿzāsına ve mālına zarar ve ziyān eylemek gibi; yukālu: جَنَى الذَّنْبَ عَلَيْهِ يَجْنِيهِ جِنَايَةً إِذَا جَرَّهُ عَلَيْهِ Ve bu maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur.

اَلْجَنْيُ [el-ceny] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Ağaçtan meyve dermek maʿnāsınadır; yukālu: جَنَى الثَّمَرَةَ جَنْيًا إِذَا تَنَاوَلَهَا مِنْ شَجَرَتِهَا Ve

اَلْجَانِي [el-cānī] Suçlu adama denir. Ve ağaçtan meyve deren kimseye denir; cemʿi جُنَاةٌ [cunāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] gibi ve جُنَّاءٌ [cunnāʾ] gelir, رُمَّانٌ [rummān] gibi ve أَجْنَاءٌ [ecnāʾ] gelir ve bu nādirdir ve yukālu: جَنَى الثَّمَرَةَ لَهُ وَجَنَاهُ إِيَّاهَا

اَلْجَنَى [el-cenā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْجَنَاةُ [el-cenāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Devşirilen meyveye denir. Ve

جَنَى [cenā] Altına ıtlāk olunur, maʿdenden devşirildiği için. Ve katır boncuğuna ıtlāk olunur; وَدَعٌ [vedaʿ] maʿnāsına. Ve tāze hurmāya denir. Ve bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] maʿnāsına; cemʿi أَجْنَاءٌ [ecnāʾ] gelir.

اَلْإِجْتِنَاءُ [el-ictinā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّجَنِّي [et-tecennī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Ağaçtan meyve dermek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَنَى الثَّمَرَةَ وَتَجَنَّاهَا إِذَا تَنَاوَلَهَا مِنْ شَجَرَتِهَا ve tekūlu: اِجْتَنَيْنَا مَاءَ الْمَطَرِ أَيْ وَرَدْنَاهُ فَشَرِبْنَاهُ Ve

تَجَنِّي [tecennī] Bir adama suç atmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَنَّى عَلَيْهِ إِذَا ادَّعَى ذَنْبًا لَمْ يَفْعَلْهُ

اَلْإِجْنَاءُ [el-icnāʾ] (hemzenin kesriyle) Ağacın meyvesi yetişmek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْنَى الشَّجَرُ إِذَا أَدْرَكَ Ve yerin çayır ve yer elması makūle devşirilecek nesneleri yetişip çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْنَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ جَنَاهَا

اَلْجَنِيُّ [el-ceniyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Henüz tāze devşirilmiş meyveye denir; yukālu: ثَمَرٌ جَنِيٌّ أَيْ جُنِيَ مِنْ سَاعَتِهِ

اَلْجَنِيَّةُ [el-ceniyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vez-ninde) Su koyunu yününden mensūc şāla ve ridāya denir; yukālu: جَاءَ وَفِي كَتِفِهِ جَنِيَّةٌ أَيْ رِدَاءٌ مِنْ خَزٍّ Ve Aḥmed b. ʿĪsā b. Ceniyye muhaddistir.

تَجْنَى [Tecnā] (تَسْعَى [tasʿā] vezninde) Bir belde adıdır.

تُجْنَى [Tucnā] (mechūl bünyesiyle) Tucnā el-Vehbāniyye ile maʿrūfe muhaddise ve muʿammeredir. Ve baʿzıların ʿAkabe-i Ṭāʾif'e تُجْنَى [Tucnā] ıtlākı lahn ve hatādır, savāb olan دُجْنَى [Ducnā] olmaktır dāl'le, niteki "د،ج،ن" māddesinde zikr olundu.

اَلْجَوَانِي [el-cevānī] جَوَانِبُ [cevānib] maʿnāsınadır; yukālu: جَاؤُوا مِنْ جَوَانِيهِمْ أَيْ جَوَانِبِهِمْ Mütercim der ki bu ثَعَالِبُ [seʿālib] ve ثَعَالِي [seʿālī] kabīlinden olmak melhūzdur.

اَلْوَاوِيُّ

[ج ن و]

اَلْجَنْوَاءُ [el-cenvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-

de) جَنْآءُ [cenʾāʾ] maʿnāsınadır ki boynuzları diplerinden gitmiş koyuna denir.

اَلْأَجْنَى [el-ecnā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) Omuzları göğsüne düşmüş adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْنَى أَيْ بَيِّنُ الْجَنَا لُغَةٌ فِي الْمَهْمُوزِ

اَلْوَاوِيُّ

[ج و و]

اَلْجَوُّ [el-cevv] (cīm'in fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) هَوَاءٌ [havāʾ] maʿnāsınadır ki arz ile semāʾ aralığından ʿibārettir; yukālu: يَطِيرُ الرِّيشُ فِي الْجَوِّ أَيِ الْهَوَاءِ Ve alçak ve obruk yere denir, جَوَّةٌ [cevvet] dahi derler; cemʿi جِوَاءٌ [civāʾ] gelir, جِبَالٌ [cibāl] gibi. Ve evin ve odanın içerisine denir ki boş olur; جَوَّانِي [cevvānī] dahi denir, بَرَّانِي [berrānī] gibi; yukālu: جُوُّ الْبَيْتِ وَجَوَانِيهِ أَيْ دَاخِلُهُ Ve

جَوٌّ [Cevv] fi'l-asl Yemāme ülkesine denir. Ve başka on üç mevziʿ adıdır.

اَلْجَوْجَاةُ [el-cevcāt] (cīm'in fethiyle) Deve kısmını çağırmaktan hikāyedir, aslı جَوْجَوَةٌ idi.

اَلْجُوَّةُ [el-cuvvet] (قُبَّةٌ [ḳubbet] vezninde) Tuluma vurulan yamaya denir. Ve kalınca olan arz kıtʿasına denir. Ve dağlarda ve pek yerlerde olan oyma ve delik makūlesine denir. Ve sümrete şebīh renge denir ki demir pāsının levni gibi olur, Türkīde konur taʿbīr olunur.

اَلتَّجْوِيَةُ [et-tecviyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Tuluma yama vurmak maʿnāsınadır; yukālu: جَوَّى السِّقَاءَ إِذَا رَقَعَهُ بِالْجُوَّةِ

اَلْيَائِيُّ

[ج و ي]

اَلْجَوَى [el-cevā] (هَوَى [hevā] vezninde) Derūnda pinhān olan ʿaşk ve muhabbete denir; yukālu: بِهِ جَوًى أَيْ هَوًى بَاطِنٌ Ve hüzn ve endūha denir; yukālu: أَصَابَهُ جَوًى أَيْ حُزْنٌ Ve müntin ve bed rāyiha suya denir; yukālu: مَاءٌ جَوًى أَيْ مُنْتِنٌ Ve bu vasf bi'l-masdardır. Ve vecd ve ʿaşkın şiddetine ve kalbin ḥurḳatine denir. Ve سِلٌّ [sill] marazına denir ki verem taʿbīr olunur. Ve uzun uzadı onulmaz hastalığa denir. Ve bir maraz ismidir ki insānın sadrına ʿārız olur; hazm-ı taʿāma küllī māniʿ olur, miʿde ağrısı gibi. Ve

جَوَى [cevā] Bu maʿnālarda masdar olur; yukālu: جَوِيَ الرَّجُلُ جَوًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ الْجَوَى Ve

جَوًى [cevā] Zikr olunan ʿārızalardan birine uğramış adama denir, mübālagaten vasf bi'l-masdardır, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneden iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: جَوِيَهُ جَوًى إِذَا كَرِهَهُ Ve bir yerin havāsı mizācına nā-hoş olmakla ondan dil-gīr olmak maʿnāsına; yukālu: جَوِيَتْ نَفْسُهُ مِنَ الْبَلَدِ وَعَنْهُ إِذَا لَمْ يُوَافِقْهَا

اَلْجَوِيُّ [el-ceviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) جَوًى [cevā] ʿārızalarından birine uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَوِيٌّ وَجَوًى إِذَا أَصَابَهُ الْجَوَى وَالْأَخِيرُ وَصْفٌ بِالْمَصْدَرِ

اَلْإِجْتِوَاءُ [el-ictivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bu dahi bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَوَاهُ إِذَا كَرِهَهُ

اَلْجَوِيَةُ [el-ceviyet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلْجَوِيَّةُ [el-ceviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Havāsı nā-hoş, vahīm ve mizāca nā-muvāfık arza denir; yukālu: أَرْضٌ جَوِيَةٌ وَجَوِيَّةٌ أَيْ غَيْرُ مُوَافِقَةٍ

اَلْجِوَاءُ [el-civāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nākanın fercini dikmeğe denir ki soyu pāk olanı dikerler. Ve batn-ı arza de-

nir. Ve vāsiʿ dereye denir. Ve Ṣammān nām mahalde bir mevziʿ adıdır. Ve Ḥimā Ḍariyye'de bir suyun ismidir. Ve şol çantaya denir ki çorap tarzında olup çobanlar ona yiyeceklerini korlar. Ve Yemāme'de bir mevziʿ ve ʿAbs diyārında bir vādī adıdır. Ve tencere oturağına denir, ekserī paçavrayı halka edip tencereyi onun üzerine vazʿ ederler.

اَلْجِوَاةُ [el-civāt] ve

اَلْجِيَاءُ [el-ciyāʾ] ve

اَلْجِيَاءَةُ [el-ciyāʾet] ve

اَلْجِيَاوَةُ [el-ciyāvet] (cīm'lerin kesriyle) Bunlar da tencere oturağına denir.

اَلْمُجَاوَاةُ [el-mucāvāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Deveyi suya çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَاوَى بِالْإِبِلِ إِذَا دَعَاهَا بِالْمَاءِ

جِيَاوَةُ [Ciyāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir batndır.

اَلْجَوِيُّ [el-ceviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Zīk-ı sadr ʿilletine uğramakla lisānı ağırlaşmış adama denir.

اَلْجَوِي [el-cevī] (cīm'in fethi ve vāv'ın kesri ve yā'nın tahfīfiyle) Müntin ve bedrāyiha suya denir.

اَلْجِيَّةُ [el-ciyyet] (cīm'in kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Mütegayyir olmuş suya denir. Ve su müctemiʿ olan mevziʿe yāhūd suyu müntin olan eşmeye denir.

اَلْإِجْوَاءُ [el-icvāʾ] (hemzenin kesriyle) Çömleği zarfına taʿlīk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَجْوَيْتُ الْقِدْرَ إِذَا عَلَّقْتَهَا عَلَى وَطْأَتِهَا

اَلْوَاوِيُّ

[ج ه و]

اَلْجَهْوَةُ [el-cehvet] (cīm-i meftūha ile) Açık dübüre denir, جَهْوَاءُ [cehvāʾ] dahi denir, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] ve سَكْرَى [sekrā] veznlerinde. Mütercim der ki *Esās*'ta mersūmdur ki keçiye demişler ki يَا عَنْزُ قَدْ أَقْبَلَ الْقَرُّ Yaʿnī "Mevsim-i berd ü şitāʾ geliyor, muhāfaza-i vücūdun için ne ʿudde iʿdād eyledin?" Keçi bunu işittikte: يَا وَيْلِي مَا لِي سِلَاحٌ اَلْإِسْتُ جَهْوَى وَالذَّنَبُ أَلْوَى فَأَيْنَ الْمَأْوَى Yaʿnī "Kuyruğum eğri ve götüm açık, sığınacak yer neredir?" Ve

جَهْوَةٌ [cehvet] Tepeye denir, أَكَمَةٌ [ekemet] maʿnāsına. Ve pek koca deveye denir, قَحْمَةٌ [ḳaḥmet] maʿnāsına.

اَلْإِجْهَاءُ [el-ichāʾ] (hemzenin kesriyle) Havā açılıp ayazlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْهَتِ السَّمَاءُ إِذَا انْكَشَفَتْ وَأَصْحَتْ Ve yol açık ve vāzıh olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْهَتِ الطُّرُقُ إِذَا وَضَحَتْ Ve hatun çocuğa kalmamakla zevcini evlāddan mahrūm eylemek maʿnāsınadır; maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur; yukālu: أَجْهَتْ فُلَانَةٌ عَلَى زَوْجِهَا إِذَا لَمْ تَحْبَلْ Ve buhl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْهَى فُلَانٌ عَلَيْهَا أَيْ بَخِلَ

اَلْجِهَى [el-cihā] (cīm'in kesri ve elifin kasrıyla) Hāne harāb olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَهِيَ الْبَيْتُ جِهًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرِبَ

اَلْجَاهِي [el-cāhī] Harāb hāneye denir. Ve āşikāre maʿnāsınadır; tekūlu: أَتَيْتُهُ جَاهِيًا أَيْ عَلَانِيَةً

اَلْمُجْهِي [el-muchī] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Üstü açık alaçığa ve derim evine denir; yukālu: خِبَاءٌ مُجْهٍ أَيْ بِلَا سِتْرٍ عَلَيْهِ

اَلْأَجْهَى [el-echā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) Başı tas, götü kel adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَجْهَى أَيْ أَصْلَعُ

اَلتَّجْهِيَةُ [et-techiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Yarayı bolaltmak maʿnāsınadır; yukālu: جَهَّى الشَّجَّةَ إِذَا وَسَّعَهَا

اَلْمُجَاهَاةُ [el-mucāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müfāhare maʿnāsınadır; yukālu: جَاهَاهُ إِذَا فَاخَرَهُ

اَلْيَائِيُّ

[ج ي ي]

اَلْجِيَا [el-ciyā] ve

اَلْجِيَاوَةُ [el-ciyāvet] ve

اَلْجِيَّةُ [el-ciyyet] (cīm'lerin kesriyle) "ج،و،ي" māddesinde zikr olundular.

جِيٌّ [Ciyy] (cīm'in kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Bir vādī ismidir.

جَيٌّ [Ceyy] (cīm'in fethiyle) Selefte Işfahān şehrinin lakabıdır yāhūd İşfahān kazāsında bir karye adıdır. Cevherī şāʿirin işbu: "دَرَاهِمُ زَائِفَاتٌ ضَرْبَجِيَّاتُ" kavlinde galat-ı fāhiş edip dedi ki ضَرْبُ جَيَّاتٍ [ḍarbu Ceyyāt] ضَرْبُ إِصْبَهَانَ [ḍarbu İşbahān] demektir, zīrā جَيٌّ [Ceyy] Işfahān'ın lakabıdır, eczāʾ iʿtibārıyla cemʿlenmiştir; pes savāb olan ضَرْبَجِيَّاتٌ olmaktır ki ضَرْبَجِيٌّ lafzının cemʿidir, kālıb ve redīʾ akçeye denir, niteki cīm māddesinde beyān olundu.

اَلْمُجَايَاةُ [el-mucāyāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mukābele maʿnāsınadır; yukālu: جَايَاهُ إِذَا قَابَلَهُ Ve bu mehmūz da lügattir.

FASLU'L-ḤĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

اَلْوَاوِيُّ

[ح ب و]

اَلْحُبُوُّ [el-ḥubuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Pek yakın olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَبَا الشَّيْءُ يَحْبُو حُبُوًّا إِذَا دَنَا Ve bedende geğrek kemikleri uzayıp iki taraflı birbirine yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: حَبَتِ الشَّرَاسِيفُ إِذَا طَالَتْ فَتَدَانَتْ Ve eyegü kemikleri arkaya yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: حَبَتِ الْأَضْلَاعُ إِلَى الصُّلْبِ إِذَا اتَّصَلَتْ Ve su akıntıları birbirine çatkın olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَبَا الْمَسِيلُ إِذَا دَنَا بَعْضُهُ مِنْ بَعْضٍ Ve bir kimse yılan gibi elleri ve karnı üzere sürünerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: حَبَا الرَّجُلُ إِذَا مَشَى عَلَى يَدَيْهِ وَبَطْنِهِ

اَلْحَبْوُ [el-ḥabv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) Maʿsūm göğsünü kaldırıp dibi üzere sürünerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: حَبَا الصَّبِيُّ حَبْوًا إِذَا مَشَى عَلَى اسْتِهِ وَأَشْرَفَ بِصَدْرِهِ Ve gemi akıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: حَبَتِ السَّفِينَةُ إِذَا جَرَتْ Ve bir nesneyi himāyet edip korumak maʿnāsınadır; yukālu: حَبَا مَا حَوْلَهُ إِذَا حَمَاهُ وَمَنَعَهُ Ve devābb ve mevāşī kemāl-i zaʿf u hüzālden nāşī yerinden kımıldamayıp durgun olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَبَا الْمَالُ إِذَا رَزَمَ فَلَمْ يَتَحَرَّكْ هُزَالًا Ve bir kimsenin bir nesne arkurudan önüne gelmek maʿnāsınadır; yukālu: حَبَا الشَّيْءُ لَهُ Ve bir adama ʿivaz ve imtinānsız ʿatiyye vermek maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin ʿāmmdır; yukālu: حَبَا فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ بِلَا جَزَاءٍ وَمَنٍّ أَوْ عَامٌّ Ve bir nesne vermeyip mahrūm eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: حَبَا فُلَانًا إِذَا مَنَعَهُ

اَلتَّحْبِيَةُ [et-taḥbiyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] veznin-de) Bu dahi bir kimseyi yā bir nesneyi korumak maʿnāsınadır; yukālu: حَبَّاهُ إِذَا حَمَاهُ وَمَنَعَهُ

اَلْحَابِي [el-ḥābī] ve

اَلْحَبِيُّ [el-ḥabiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bir nesnenin yā bir kimsenin arkurudan önüne gelip muʿteriz olan şeyʾe denir. Ve

حَابِي [ḥābī] Omuzları kalkık ve çıkık ol-makla boynunun iki tarafına semer kaşı gibi havāle olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَابِ أَيِ الْمُرْتَفِعُ الْمَنْكِبَيْنِ إِلَى الْعُنُقِ Ve yer üze-rinden çavıp kaydıktan sonra nişāna isābet eden oka denir; yukālu: سَهْمٌ حَابٍ أَيْ يَزْحَفُ إِلَى الْهَدَفِ Ve bir nebāt adıdır.

اَلْحِبَاءُ el-ḥibāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْحَبْوَةُ [el-ḥabvet] (ḥā'nın harekāt-ı selāsıyla) İsmlerdir, ʿivaz ve imtinānsız olan vergiye denir.

اَلْحَابِيَةُ [el-ḥābiyet] Şol kumsala denir ki حَابِي [ḥābī] dedikleri nebāt onda nābit ola.

اَلْإِحْتِبَاءُ [el-iḥtibāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] veznin-de) Bir adam sevbine sarınıp bürünmek, ʿalā-kavlin dülbend ve kemer makūlesiyle sırtını ve baldırlarını sarıp toplamak maʿnāsınadır ki dervīşān ıstılāhında ke-mende girmek taʿbīr olunur; yukālu: إِحْتَبَى بِالثَّوْبِ إِذَا اشْتَمَلَ بِهِ أَوْ جَمَعَ بَيْنَ ظَهْرِهِ وَسَاقَيْهِ بِعِمَامَةٍ وَنَحْوِهَا

اَلْحَبْوَةُ [el-ḥabvet] (ḥā'nın fethi ve zammıy-la) ve

اَلْحِبْيَةُ [el-ḥibyet] (ḥā'nın kesriyle) ve

اَلْحِبَاءُ [el-ḥibāʾ] (ḥā'nın kesri ve zammıyla) إِحْتِبَاءٌ [iḥtibāʾ] lafzından ismlerdir, heyʾet-i mezbūre üzere oturuşa denir.

اَلْمُحَابَاةُ [el-muḥābāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-ninde) ve

اَلْحِبَاءُ [el-ḥibāʾ] (جِدَالٌ [cidāl] veznin-de) Bir kimseye meyl ve teveccüh edip bi'l-ihtisās müsāʿade ve nusret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَابَاهُ مُحَابَاةً وَحِبَاءً إِذَا نَصَرَهُ وَاخْتَصَّهُ وَمَالَ إِلَيْهِ فِي مُحَابَاةٌ Şārih der ki الْبَيْعِ [muḥābāt fi'l-beyʿ] ki müsāmaha ve müsāhele maʿnāsına müstaʿmeldir, bun-dan meʾhūzdur. Ve lisānımızda bī-muhābā şöyle ettim taʿbīri مُحَابَاةٌ [muḥābāt] muhar-refidir ki müsāmaha maʿnāsınadır.

اَلْحَبِيُّ [el-ḥabiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde ve ḥā'nın zammıyla) Şol sehāba denir ki henüz yukarı çıkmayıp ufktan arkuru arz üzere havāle ola, ʿalā-kavlin birbiri üze-re katlanmış olanına denir; yukālu. سَقَاكُمُ الْحَبِيُّ وَهُوَ السَّحَابُ الْمُشْرِفُ مِنَ الْأُفْقِ عَلَى الْأَرْضِ أَوِ الَّذِي بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ

اَلْإِحْبَاءُ [el-iḥbāʾ] (hemzenin kesriyle) Ok doğru nişāna varmayıp bir vecheye düş-mek maʿnāsınadır; yukālu: رَمَى فَأَحْبَى إِذَا وَقَعَ سَهْمُهُ دُونَ الْغَرَضِ

اَلْحُبَّةُ [el-ḥubet] (ثُبَّةٌ [ṣubet] vezninde) Üzüm dānesine denir; cemʿi حُبَى [ḥubā] gelir, هُدَى [hudā] vezninde.

اَلْوَاوِيُّ

[ح ت و]

اَلْحَتْوُ [el-ḥatv] (ḥā'nın fethi ve tā-yı fev-kiyyenin sükūnuyla) Pek seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: حَتَا الرَّجُلُ يَحْتُو حَتْوًا إِذَا عَدَا شَدِيدًا Ve kilim makūlesinin etrāfında olan saçağı sonradan yapıştırıp muhkem dikmek maʿnāsınadır; tekūlu: حَتَوْتُ هُدْبَ الْكِسَاءِ إِذَا كَفَفْتَهُ مُلْزَقًا بِهِ

اَلْيَائِيُّ

[ح ت ي]

اَلْحَتِيُّ [el-ḥatiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznin-de) مُقْلٌ [muḳl] kavutuna denir. Ve مُقْلٌ [muḳl] dedikleri yemişe yāhūd kemterine yāhūd kurumuşuna denir. Ve zenbīl örecek esbāba yāhūd henüz zenbīl olmayan hasırına denir. Ve hurmānın yerde yā zenbīlde kalan kabuk ve döküntü makūlesi hāşākine denir. Ve süpürüntüye denir. Ve arı gömecinde kalan balsız kabuk ve hışır makūlesine denir.

اَلْحَاتِي [el-ḥātiyy] Kesīrü'ş-şürb adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَاتٍ أَيْ كَثِيرُ الشُّرْبِ

اَلْحَتْيُ [el-ḥaty] (رَمْيٌ [remy] vezninde) Bir nesneyi muhkem dikmek maʿnāsınadır; tekūlu: حَتَيْتَهُ إِذَا خِطْتَهُ وَأَحْكَمْتَهُ Ve bükmek maʿnāsınadır; tekūlu: حَتَيْتُ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلْتَهُ

اَلْإِحْتَاءُ [el-iḥtāʾ] (hemzenin kesriyle) حَتْيٌ [ḥaty] maʿnālarınadır; tekūlu: أَحْتَيْتُهُ بِمَعْنَى حَتَيْتُهُ

اَلْمُحْتَاتُ [el-muḥtāt] (mīm'in zammıyla) Dernekli ve muhkem nesneye denir; ve minhu yukālu: فَرَسٌ مُحْتَاتُ الْخَلْقِ أَيْ مُوَثَّقُهُ

اَلْوَاوِيُّ وَالْيَائِيُّ

[ح ث و - ي]

اَلْحَثْوُ [el-ḥaṯv] ve

اَلْحَثْيُ [el-ḥaṯy] (ḥā'ların fethi ve ṯā'ların sükūnlarıyla) Toprak serpmek maʿnāsınadır; yukālu: حَثَى التُّرَابَ عَلَيْهِ يَحْثُوهُ وَيَحْثِيهِ حَثْوًا وَحَثْيًا إِذَا رَمَاهُ Ve lāzım olur; yukālu: حَثَى التُّرَابَ عَلَيْهِ فَحَثَا التُّرَابُ نَفْسُهُ يَحْثُو وَيَحْثِي حَثْوًا وَحَثْيًا Ve

حَثْيٌ [ḥaṯy] Bir kimsenin kendi eline kaldırıp aldığı nesneye denir ki murād bir avuç nesne olacaktır, غُرْفَةٌ [ġurfet] gibi. Şārih der ki cemʿi حَثَيَاتٌ [ḥaṯeyāt] gelir fetehātla. Ve minhu fī hadīsi'l-gasl: "كَانَ يَحْثِي عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَثَيَاتٍ" أَيْ ثَلَاثَ غُرَفٍ Ve

حَثْوٌ [ḥaṯv] Bir adama bir nāçīz nesne vermek maʿnāsınadır; tekūlu: حَثَوْتُ لَهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ يَسِيرًا

اَلْحَثَى [el-ḥaṯā] (ثَرًى [ṯerā] vezninde) Saçılmış topraklara denir. Ve hurmānın yerde yā zenbīlde kalan kabuk makūlesi hışırlarına denir; müfredi حَثَاةٌ [ḥaṯāt]tır, حَصَاةٌ [ḥaṣāt] gibi. Ve samana ʿalā-kavlin hurdelerine yāhūd ufantılarına yāhūd hāssatan dāneden ayrılmışına denir ki tāzesi olacaktır.

اَلْحَثْوَاءُ [el-ḥaṯvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Topraklı yere denir; yukālu: أَرْضٌ حَثْوَاءُ أَيْ كَثِيرَةُ التُّرَابِ

اَلْحَاثِيَاءُ [el-ḥāṯiyāʾ] نَافِقَاءُ [nāfiḳāʾ] vezninde ve mürādifidir ki tarla sıçanının yuvasına yāhūd yuvasının ağzına ayağıyla çıkarıp yığdığı toprağa denir.

اَلْإِحْثَاءُ [el-iḥṯāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi toprak gibi hurd haşhāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْثَتِ الْخَيْلُ الْبِلَادَ إِذَا دَقَّتْهَا وَيُقَالُ أَحَاثَتْهَا إِحَاثَةً

اَلْوَاوِيُّ

[ح ج و]

اَلْحِجَى [el-ḥicā] (إِلَى [ilā] vezninde) ʿAkl ve hūş maʿnāsınadır. Ve fehm ve fıtnat maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الرَّأْيِ وَالْحِجَى أَيِ الْعَقْلِ وَالْفِطْنَةِ Ve mikdār maʿnāsınadır; cemʿi أَحْجَاءٌ [aḥcāʾ] gelir.

اَلْحَجَى [el-ḥacā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Nāhiye maʿnāsınadır; cemʿi أَحْجَاءٌ [aḥcāʾ]

gelir. Ve yağmur katrelerinden suyun yüzünde peydā olan kabarcıklara denir; müfredi حَجَاةٌ [ḥacāt]tır, حَصَاةٌ [ḥaṣāt] gibi. Ve Mecūs tāʾifesinin zemzemelerine denir ki māddesinde beyān olundu. Ve masdar olur, bir nesneye aslā münfekk olmamak vech üzere düşkün, harīs olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَجِيَ بِهِ حَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُولِعَ بِهِ وَلَزِمَهُ Ve seğirtmek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: حَجِيَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Lākin zıddiyyeti manzūrun fīhtir. Ve

حَجَى [ḥacā] Vasf olur, cedīr ve revā maʿnāsına, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْحِجَاءُ [el-ḥicāʾ](كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi Mecūs zemzemesine denir. Ve مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّحَجِّي [et-teḥaccī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Mecūs tāʾifesi zemzeme eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَجَّى الْمَجُوسِيُّ إِذَا زَمْزَمَ Ve bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَجَّى بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

اَلْمُحْجِيَةُ [el-muḥciyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Maʿnāsı lafzına muhālif olan kelimeye denir; yukālu: كَلِمَةٌ مُحْجِيَةٌ أَيْ مُخَالِفَةُ الْمَعْنَى لِلَّفْظِ

اَلْأُحْجِيَّةُ [el-uḥciyyet] (hemzenin zammı ve cīm'in kesri ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْأُحْجُوَّةُ [el-uḥcuvvet] (vāv-ı müşeddede ile) Bu dahi مُحْجِيَةٌ [muḥciyet] maʿnāsınadır, Fārisīde lügaz ve çīstān ve Türkīde bilmece yanıltmaç taʿbīr olunur; yukālu: أَلْقَى إِلَيْهِ أُحْجِيَّةً وَأُحْجُوَّةً أَيْ مُخَالِفَةَ الْمَعْنَى لِلَّفْظِ فَعَجَزَ عَنْهَا *Maḳāmāt-ı Ḥarīriyye*'de mahsūs makāmedir.

اَلْمُحَاجَاةُ [el-muḥācāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلْحِجَاءُ [el-ḥicāʾ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Lügaz söyleşmek maʿnāsınadır, bāb-ı mugābelede müstaʿmeldir, أُحْجِيَّةٌ [uḥciyyet] söylemekte zihn ve fetānette yarışmak olur; tekūlu: حَاجَيْتُهُ مُحَاجَاةً وَحِجَاءً فَحَجَوْتُهُ أَيْ فَاطَنْتُهُ فَغَلَبْتُهُ

اَلْحَجْوَى [el-ḥacvā] (فَحْوَى [faḥvā] vezninde) ve

اَلْحُجَيَّاءُ [el-ḥuceyyāʾ] (musaggar bünyesiyle) İsmlerdir.

اَلْحَجْوُ [el-ḥacv] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) İkāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَجَا بِالْمَكَانِ حَجْوًا إِذَا أَقَامَ Ve bir nesneyi esirgeyip dınnet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَجَا بِالشَّيْءِ إِذَا ضَنَّ بِهِ Ve yel gemiyi sürüp iletmek maʿnāsınadır; yukālu: حَجَتِ الرِّيحُ السَّفِينَةَ إِذَا سَاقَتْهَا Ve hıfz-ı rāz eylemek maʿnāsınadır; أُحْجِيَّةٌ [uḥciyyet] bundan meʾhūzdur; yukālu: حَجَا السِّرَّ إِذَا حَفِظَهُ Ve buğur böğürmekle nāka onun āvāzını işittikte bilip ona munsarıf olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَجَا الْفَحْلُ الشُّوَّلَ إِذَا هَدَرَ فَعَرَفَتْ هَدِيرُهُ فَانْصَرَفَتْ إِلَيْهِ Ve durmak maʿnāsınadır; yukālu: حَجَا الرَّجُلُ إِذَا وَقَفَ Ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَجَاهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve bir nesneyi teyakkun eylemeyerek zann ile şöyledir iddiʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَجَا الْأَمْرَ إِذَا ظَنَّهُ فَادَّعَاهُ ظَانًّا وَلَمْ يَسْتَيْقِنْهُ Ve cezāʾ ve mükāfāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَجَا الْقَوْمُ إِذَا جَزَاهُمْ

اَلْحَجِيُّ [el-ḥaciyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْحَجَى [el-ḥacā] (فَتًى [fetā] vezninde) Bir nesneye yaraşık ve lāyık ve revā olan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ حَجِيٌّ وَحَجٍ بِالتَّخْفِيفِ أَصْلُهُ حَجِيٌّ وَحَجًا أَيْ جَدِيرٌ بِهِ

اَلْمَحْجَاةُ [el-maḥcāt] (mīm'in fethiyle) Bir şeyʾin yakışığına bāʿis olan nesneye denir;

yukālu: إِنَّهُ لَمَحْجَاةٌ أَيْ مَجْدَرَةٌ

مَاأَحْجَاهُ [mā aḥcāhu] ve

أَحْجِ بِهِ [aḥci bihi] (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) Fiʿl-i taʿaccüblerdir, ʿaceb ve ne ʿaceb lāyık ve yaraşıklardır demektir.

اَلْمُحْجِيُّ [el-muḥciyy] (مُفْتِي [muftī] vezninde) Bahīl adama denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُحْجٍ أَيْ شَحِيحٌ

أَبُوحُجَيَّةَ [Ebū Ḥuceyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Eclaḥ b. ʿAbdullāh b. Huceyye'nin künyesidir ki muhaddistir. Ve Ḥuceyye b. ʿAdī tābiʿīdir.

اَلْحِجَاءُ [el-ḥicāʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Muʿāreke ve mukātele maʿnāsınadır; yukālu: حَاجَاهُ حِجَاءً إِذَا عَارَكَهُ

أَحْجَاءُ [Aḥcāʾ] (hemze-i meftūha ile) Bir mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ح د و]

اَلْحَدْوُ [el-ḥadv] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلْحُدَاءُ [el-ḥudāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْحِدَاءُ [el-ḥidāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deveyi zecr ile sürmek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَا الْإِبِلَ وَبِهَا حَدْوًا وَحُدَاءً وَحِدَاءً إِذَا زَجَرَهَا وَسَاقَهَا Şārih der ki bu mādde deveyi nagme ve terāne ile teşvīk ederek sürmeğe mahsūstur. Mütercim der ki vākıʿā cemīʿ-i ümmehātta bu resme mersūmdur. Bu sürette müʾellifin إِذَا زَجَرَهَا kavli evveli rā-i mühmele ve āhiri zā-yı muʿceme olur ki takdīm-i muʿceme ile tahrīf-i nüssāhtan olur yāhūd زَجْرٌ [zecr] صَوْتٌ [savt] maʿnāsına olur. Ve maʿnā-yı mezkūrda حَدَا lafzının aslı ve menşeʾi "د،ي،ي" māddesinde mersūmdur. Ve

حَدْوٌ [ḥadv] Tābiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَدَا اللَّيْلُ النَّهَارَ أَيْ تَبِعَهُ

اَلْإِحْتِدَاءُ [el-iḥtidāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi tābiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَدَاهُ إِذَا تَبِعَهُ

اَلتَّحَادِي [et-teḥādī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Develer birbirini sürüp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَادَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَاقَ بَعْضُهَا بَعْضًا

اَلْحَادِي [el-ḥādī] ve

اَلْحَدَّاءُ [el-ḥaddāʾ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Nagme ile deve sürücüsüne denir.

اَلْأُحْدِيَّةُ [el-uḥdiyyet] ve

اَلْأُحْدُوَّةُ [el-uḥduvvet] (أُحْجِيَّةٌ [uḥciyyet] ve أُحْجُوَّةٌ [uḥcuvvet] veznlerinde) Bir güne deve sürmeğe denir; yukālu: بَيْنَهُمْ أُحْدِيَّةٌ وَأُحْدُوَّةٌ أَيْ نَوْعٌ مِنَ الْحُدَاءِ Zemaḫşerī حُدَاءٌ [ḥudāʾ] kelimesini tegannī ile sürmeğe tahsīs eylemekle أُحْدِيَّةٌ [uḥdiyyet] ve أُحْدُوَّةٌ [uḥduvvet]i ugniyye ve terāne ile beyān eyledi.

اَلْحَوَادِي [el-ḥavādī] (هَوَادِي [hevādī] vezninde) Ayaklara ıtlāk olunur, ellere tālī ve tābiʿ oldukları için.

اَلْحَدْوَاءُ [el-ḥadvāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Poyraz yeline denir, sevk-i sehāb eylediği için. Ve bir mevziʿ ismidir.

حَدَوْدَى [Ḥadevdā] (شَرَوْرَى [şerevrā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

Mütercim der ki حَادِي عَشَرَ lafzında حَادِي kelimesinin aslı وَاحِدٌ olup refʿ-i iltibās için vāv-ı āhire nakl ve yā'ya kalb ve ʿayn'ı dahi takdīm olunmakla vezni عَالِفٌ [ʿālif] oldu.

اَلْيَائِيُّ

[ح د ي]

اَلْحَدَى [el-ḥadā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir kimse yerinden aslā ayrılmayıp dāʾimā onda olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَدِيَ بِالْمَكَانِ حَدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزِمَهُ فَلَمْ يَبْرَحْ ve minhu yukālu: لَا أَفْعَلُهُ حَدَى الدَّهْرِ أَيْ أَبَدًا

حُدَيٌّ [Ḥudeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْإِحْدَاءُ [el-iḥdāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ʿan-kasdin eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْدَى الشَّيْءَ إِذَا تَعَمَّدَهُ

اَلتَّحَدِّي [et-teḥaddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) إِحْدَاءٌ [iḥdāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: تَحَدَّاهُ إِذَا تَعَمَّدَهُ Ve bir kimse ile tagallüb bābında muʿāraza ve münāzaʿa eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَدَّى فُلَانًا إِذَا نَازَعَهُ وَبَارَاهُ

اَلْحُدَيَّا [el-ḥudeyyā] (musaggar bünyesiyle) İsmdir, mugālebe üzere muʿāraza ve nizāʿa denir; yukālu: مَا يُجْدِي حُدَيَّاهُ أَيْ مُنَازَعَتَهُ وَمُبَارَاتَهُ Ve

حُدَيَّا النَّاسِ [ḥudeyye'n-nās] وَاحِدُ النَّاسِ [vāḥidu'n-nās] demektir, zīrā ekserī beyne'l-kavm حَادِي [ḥādī] bir şahs olur. Ve

حُدَيَّا [ḥudeyyā] Muʿārız ve münāziʿe ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: أَنَا حُدَيَّاكَ أُبْرُزْ لِي وَحْدَكَ Yaʿnī "Senin muʿārızın benim; meydānıma yalnızca hurūc eyle ki başbaşa uğraşalım!"

اَلْوَاوِيُّ

[ح ذ و]

اَلْحَذْوُ [el-ḥaẕv] (ḥā'nın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْحِذَاءُ [el-ḥiẕāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ayakkabının bir tekini āher tekine ölçüp endāzesine kesmek maʿnāsınadır; yukālu: حَذَا النَّعْلَ بِالنَّعْلِ يَحْذُو حَذْوًا وَحِذَاءً إِذَا قَدَّرَهَا وَقَطَعَهَا Ve bir nesneyi bir nesneye uydurmak maʿnāsınadır ki o biçimde ve o kesimde kılmaktan ʿibārettir; yukālu: حَذَا النَّعْلَ بِالنَّعْلِ وَالْقُذَّةَ بِالْقُذَّةِ إِذَا قَدَّرَهُمَا عَلَيْهِمَا Ve bir adama ayakkabı giydirmek maʿnāsınadır; yukālu: حَذَا الرَّجُلَ نَعْلًا إِذَا أَلْبَسَهُ إِيَّاهَا Ve bir adamın bi-ʿaynihi işi gibi işlemek maʿnāsınadır; yukālu: حَذَا حَذْوَ زَيْدٍ إِذَا فَعَلَ فِعْلَهُ Ve toprak saçmak maʿnāsınadır; yukālu: حَذَا التُّرَابَ فِي وُجُوهِهِمْ إِذَا حَثَاهُ Ve sirke ve şarāb gibi hiddetli nesne dili ısırıp incitmek maʿnāsınadır; yukālu: حَذَا الشَّرَابُ لِسَانَهُ إِذَا قَرَصَهُ Ve bir adama nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: حَذَا زَيْدًا إِذَا أَعْطَاهُ Ve

حَذْوٌ [ḥaẕv] Yamaç ve karşı maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِحْذَاءُ [el-iḥẕāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ayakkabı giydirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْذَاهُ النَّعْلَ إِذَا أَلْبَسَهُ إِيَّاهَا

اَلْحِذْوَةُ [el-ḥiẕvet] (ḥā'nın kesriyle) ʿAtiyye ve cāʾizeye denir; tekūlu: هَذِهِ حِذْوَتُهُ أَيْ عَطِيَّتُهُ Ve et parçasına denir; yukālu: بِيَدِهِ حِذْوَةٌ مِنَ اللَّحْمِ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ Ve yamaç ve mukābil maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمُحَاذَاةُ [el-muḥāẕāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adamın karşısına geçip ona mukābil olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَاذَاهُ أَيْ آزَاهُ

اَلْحِذَاءُ [el-ḥiẕāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi karşı ve mukābil maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ حِذَاءَكَ وَحِذْوَتُكَ وَحِذْتُكَ وَمُحَاذَاكَ وَتَقُولُ دَارِي حِذْوَةَ دَارِهِ وَحِذَتَهَا وَحَذْوَهَا مَرْفُوعًا وَمَنْصُوبًا أَيْ إِزَاؤُهَا

اَلْإِحْتِذَاءُ [el-iḥtiẕāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimsenin örneğine muvāfık iş işlemek maʿnāsınadır ki işlediği iş onun işine uymaktan ʿibārettir; yukālu: إِحْتَذَى مِثَالَهُ إِذَا اقْتَدَى بِهِ

اَلْيَائِيُّ

[ح ذ ي]

اَلْحَذِيَّةُ [el-Ḥaẕiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Mekke kurbünde bir هَضْبَةٌ [haḍbet] adıdır.

اَلْحُذَيَّا [el-ḥuẕeyyā] (musaggar bünyesiyle) Müjdegānī verilen şeyʾe denir; ve minhu'l-meselu: "أَخَذَهُ بَيْنَ الْحُذَيَّا وَالْخُلْسَةِ" أَيْ بَيْنَ الْهِبَةِ وَالْإِسْتِلَابِ Yaʿnī "Onu filāndan Hediyye ile iḫtiṭāf beyninde ahz eyledi" ki gönüllü gönülsüz yarı rızāʾ ve yarı zor pazar ile aldı demektir. Ve

حُذَيَّا [ḥuẕeyyā] Māl-ı ganāʾimden olan hisse ve kısmete denir. Ve karşı ve mukābil maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ حُذَيَّاكَ أَيْ بِإِزَائِكَ

اَلْحِذْيُ [el-ḥiẕy] (عِذْيٌ [ʿiẕy] vezninde) Bir şecer adıdır.

اَلْحُذَايَةُ [el-ḥuẕāyet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) ve

اَلْحُذْيَا [el-ḥuẕyā] (ḥā'nın zammıyla) ve

اَلْحَذِيَّةُ [el-ḥaẕiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bunlar da māl-ı ganīmetten olan kısmet ve hisseye denir.

اَلْإِحْذَاءُ [el-iḥẕāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adama māl-ı ganīmetten hisse vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْذَى فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ حَذِيَّةً مِنَ الْغَنِيمَةِ

اَلْحَذْيُ [el-ḥaẕy] (ḥā'nın fethiyle) Sirke ve şarāb ve bayat süt makūlesi hiddetli nesne dili ısırıp acıştırmak maʿnāsınadır; pes vāvī ve yāʾī olur; yukālu: حَذَى اللَّبَنُ وَغَيْرُهُ لِسَانَهُ يَحْذِيهِ حَذْيًا إِذَا قَرَصَهُ Ve derinin yırtığını çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: حَذَى الْإِهَابَ إِذَا خَرَّقَهُ فَأَكْثَرَ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: حَذَى يَدَهُ إِذَا قَطَعَهَا Ve bir adamı lisāna getirip dillemek maʿnāsınadır; yukālu. حَذَى فُلَانًا بِلِسَانِهِ إِذَا وَقَعَ فِيهِ

اَلْمِحْذَاءُ [el-miḥẕāʾ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dāʾimā nāsı hedef-i tīr-i zebān edip dillemek ʿādeti olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِحْذَاءٌ إِذَا كَانَ يَحْذِي النَّاسَ

اَلْحِذْيَةُ [el-ḥiẕyet] (ḥā'nın kesriyle) Tūlānī kesilmiş olan nesneye denir, ʿalā-kavlin kesilen küçük parçaya denir. Ve bir nesnenin yanında olan nesneye ıtlāk olunur, gūyā ki iki parça menzilinde olur; ve minhu yukālu: جَاءَا حِذْيَتَيْنِ أَيْ كُلٌّ مِنْهُمَا إِلَى جَنْبِ الْآخَرِ Müʾellif حِذْيَةٌ [ḥiẕyet]in maʿnā-yı ātīsinden sükūt eyledi. Kāle fi'n-*Nihāye* ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ الْهُدْهُدَ ذَهَبَ إِلَى خَازِنِ الْبَحْرِ فَاسْتَعَارَ مِنْهُ الْحِذْيَةَ فَجَاءَ بِهَا فَأَلْقَاهَا عَلَى الزُّجَاجَةِ فَفَلَقَهَا" وَقِيلَ هِيَ أَلْمَاسٌ Lākin elmās bahrden zuhūr eylemez.

اَلْحِذَاءُ [el-ḥiẕāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Üzüm kesimi vaktine denir, قِطَافٌ [ḳiṭāf] maʿnāsına.

اَلْحَيْذُوَانُ [el-ḥayẕuvān] (ḥā'nın fethi ve ẕāl'ın zammıyla) وَرَشَانُ [vereşān] ismidir ki müʾellife göre kumru cinsinden سَاقٌ حُرٌّ [sāḳ ḥurr] dedikleri kuştur.

اَلتَّحَاذِي [et-teḥāẕī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesneyi bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَاذَى الْقَوْمُ فِيمَا بَيْنَهُمُ الْمَاءَ إِذَا اقْتَسَمُوا

اَلْوَاوِيُّ

[ح ر و]

اَلْحِرْوَةُ [el-ḥirvet] (ḥā'nın kesriyle) Gayz ve gazab yāhūd vecaʿdan nāşī boğazda

ve sadrda ve başta ʿārız olan yanıklığa, acışıklığa denir; tekūlu: عَرَضَ لِي حِرْوَةٌ وَهِيَ حُرْقَةٌ فِي الْحَلْقِ وَالصَّدْرِ وَالرَّأْسِ مِنَ الْغَيْظِ وَالْوَجَعِ Ve hardalın taʿmında olan yakıcılığa ve ısırıcılığa denir ki lisāna mülākī oldukta eczāsını birbirinden tefrīkle ısırıp yakmaktan ʿibārettir, niteki حِرَاوَةٌ [ḥirāvet] dahi bu maʿnāyadır, كِتَابَةٌ [kitābet] veznninde; yukālu: فِيهِ حِرْوَةٌ وَحِرَاوَةٌ وَهِيَ حَرَافَةٌ فِي طَعْمِ الْخَرْدَلِ Ve iti ve tīz bed rāyihaya denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْحِرْوَةُ أَيِ الرَّائِحَةُ الْكَرِيهَةُ مَعَ حِدَّةٍ

اَلْيَائِيُّ

[ح ر ي]

اَلْحَارِيَةُ [el-ḥāriyet] (جَارِيَةٌ [cāriyet] veznninde) Şol engerek yılanına denir ki pek çok yaşamakla cüssesi eksilip hemān başı ve soluması ve zehri kalmış ola; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالْحَارِيَةِ وَهِيَ الْأَفْعَى الَّتِي كَبِرَتْ وَنَقَصَ جِسْمُهَا وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا رَأْسُهَا وَنَفْسُهَا وَسُمُّهَا

اَلْحَرَا [el-ḥarā] ve

اَلْحَرَاةُ [el-ḥarāt] (ḥā'ların fethiyle) Nāhiye maʿnāsınadır. Ve kuş sesine denir, ʿalākavlin ʿāmmdır. Ve āhū yatağına denir. Ve kuş yumurtlayacak yere denir ki folluk taʿbīr olunur; cemʿi أَحْرَاءٌ [aḥrāʾ] gelir. Ve

حَرَاةٌ [ḥarāt] Āteşin yalınlanmasına ve tutuşmasına denir; yukālu: حَرَاةُ النَّارِ أَيِ الْتِهَابُهَا Ve

حَرَا [ḥarā] Lāyık ve ḫalīḳ maʿnāsınadır; ve minhu kavluhum: بِالْحَرَا أَنْ يَكُونَ ذَاكَ وَإِنَّهُ لَحَرَا بِكَذَا أَيْ خَلِيقٌ Ve bunun tesniye ve cemʿi gelmez; zīrā fi'l-asl masdardır.

اَلْحَرِيُّ [el-ḥariyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznninde) Bu dahi revā ve lāyık maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَحَرِيٌّ بِكَذَا وَحَرٍ مُخَفَّفًا أَيْ خَلِيقٌ

اَلْمَحْرَى [el-maḥrā] ve

اَلْمَحْرَاةُ [el-maḥrāt] (mīm'lerin fethiyle) Bir nesnenin yakışığı üzere işlemesine mahall-i liyākat olan adama denir; yukālu: إِنَّهُ لَمَحْرَى أَنْ يَفْعَلَ وَالْمَحْرَاةُ أَيْ مَخْلَقَةٌ Ve bu مَبْخَلَةٌ [mebḫalet] ve مَجْبَنَةٌ [mecbenet] kabīlinden dahi olur.

أَحْرِ بِهِ [aḥri bihi] ve

مَا أَحْرَاهُ [mā aḥrāhu] Fiʿl-i taʿaccüblerdir, taʿaccüb ve ʿaceb ona lāyıktır demektir; yukālu: أَحْرِ بِهِ وَمَا أَحْرَاهُ بِهِ أَيْ مَا أَجْدَرَهُ

اَلتَّحَرِّي [et-teḥarrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bir nesneye samīmī kasd ve ʿazm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَرَّاهُ إِذَا تَعَمَّدَهُ Ve istiʿmāle elyak ve çesbān olan nesneyi taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَرَّى الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ مَا هُوَ أَحْرَى بِالْإِسْتِعْمَالِ Ve bir mekānda temekkün eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَرَّى بِالْمَكَانِ إِذَا تَمَكَّثَ بِهِ

اَلْحَرْيُ [el-ḥary] (جَرْيٌ [cery] vezninde) Eksilmek maʿnāsınadır; yukālu: حَرَى الشَّيْءُ يَحْرِي حَرْيًا إِذَا نَقَصَ

اَلْإِحْرَاءُ [el-iḥrāʾ] (hemzenin kesriyle) Eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْرَاهُ الزَّمَانُ إِذَا نَقَصَهُ

حِرَاءٌ [Ḥirāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

حَرَى [Ḥarā] (عَلَى [ʿalā] vezninde ve bu Ḳāḍī ʿIyāḍ'dan menkuldür) Mekke'de bir dağın adıdır ki onda olan gārda mefhar-ı ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri kable'l-biʿset tenhāca tāʿat ve ʿibādet ederler idi. Ve işbu حِرَاءٌ [Ḥirāʾ] kelimesi müzekker ve müʾennes ve munsarıf ve gayr-i munsarıf olur.

اَلْوَاوِيُّ

[ح ز و]

حُزْوَى [Ḥuzvā] (zā-yı muʿceme ile قُصْوَى

[ḳuṣvā] vezninde) ve

حَزْوَاءُ [Ḥazvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) ve

حَزَاءٌ [Ḥazāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

حَزَوْزَى [Ḥazevzā] (شَرَوْرَى [şerevrā] vezninde) Birer mevziʿ ismleridir.

اَلْمُحْزَوْزِي [el-muḥzevzī] إِحْزِيزَاءٌ [iḥzīzāʾ] mâddesinden ism-i fāʿil olarak mîl gibi dikilip duran, ʿalā-kavlin beri öte oynayıp muztarib olan yāhûd münkesir olan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ مُحْزَوْزٌ أَيْ مُنْتَصِبٌ أَوْ قَلِقٌ أَوْ مُنْكَسِرٌ

اَلْحَزْوُ [el-ḥazv] (ḥā'nın fethiyle) Kuşu yerinden uçurmakla tefeʾül ve tekehhün eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَزَا الْأَعْرَابِيُّ يَحْزُو حَزْوًا إِذَا زَجَرَ وَتَكَهَّنَ

اَلتَّحَزُّوُ [et-teḥazzuv] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznide) حَزْوٌ [ḥazv] maʿnāsınadır; yukālu: تَحَزَّى بِمَعْنَى حَزَا

اَلْيَائِيُّ

[ح ز ي]

اَلْحَزْيُ [el-ḥazy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) حَزْوٌ [ḥazv] maʿnāsınadır; yukālu: حَزَى يَحْزِي حَزْيًا لُغَةٌ فِي حَزَا حَزْوًا

اَلتَّحَزِّي [et-teḥazzī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznide) حَزْيٌ [ḥazy] maʿnāsınadır; yukālu: تَحَزَّى بِمَعْنَى حَزَى

اَلتَّحْزِيَةُ [et-taḥziyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznide) Ağaçta olan hurmāları takdîr ve tahmîn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَزَّى النَّخْلَ تَحْزِيَةً إِذَا خَرَصَهَا Ve kuşu yerinden kaldırmakla fāl tutmak maʿnāsınadır; yukālu: حَزَّى الطَّيْرَ إِذَا زَجَرَهَا وَسَاقَهَا Ve serâb bir nesnenin şahsını kalkıtmak maʿnāsınadır ki o heyʾette tahayyül olunur; yukālu: حَزَّى السَّرَابُ الشَّخْصَ إِذَا رَفَعَهُ

اَلْحَزَا [el-ḥazā] (عَصَا [ʿaṣā] ve سَمَاءٌ [semāʾ] veznlerinde) Bir nebât adıdır; müfredi حَزَاةٌ [ḥazāt] ve حَزَاءَةٌ [ḥazāʾet]tir. Cevherî galat edip ḫā-yı muʿceme ile sebt eyledi. Bu nebât berrî ve bostânî olur; berrîsine yaban kerevizi ve yabanî dere otu derler, bostânîsine delice kişnic derler, Fârisîde dînârûye ve âhû-dûstek dedikleri budur.

اَلْإِحْزَاءُ [el-iḥzāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden heybetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْزَى مِنْهُ إِذَا هَابَ Ve bir metāʿın pahasını müşterîye güceltmek maʿnāsınadır ki ziyâdeye çıkarmakla düşvâr eylemekten ʿibârettir; yukālu: أَحْزَى عَلَيْهِ فِي السِّلْعَةِ إِذَا عَسَّرَ Ve bir nesneye kesb-i şuʿûr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْزَى بِهِ إِذَا عَلِمَ بِهِ Ve müşrif ve mürtefiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْزَى الشَّيْءُ إِذَا أَشْرَفَ وَارْتَفَعَ

حَزَّاءُ [Ḥazzāʾ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ح س و]

اَلْحَسْوُ [el-ḥasv] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükûnuyla) Kuş kısmı su içmek maʿnāsınadır; yukālu: حَسَا الطَّائِرُ الْمَاءَ يَحْسُو حَسْوًا وَلَا تَقُلْ شَرِبَ Yaʿnī kuşun su içmesinde حَسْوٌ [ḥasv] istiʿmāl olunur, شَرِبَ maddesi istiʿmāl olunmaz, zîrā حَسْوٌ [ḥasv] azca azca içmeğe mahsûstur. Bu maʿnâdandır ki حَسْوُ الطَّيْرِ [ḥasvu'ṭ-ṭayr] kasîr ve kalîl nesneden kinâye olur; yukālu: يَوْمٌ كَحَسْوِ الطَّيْرِ أَيْ قَصِيرٌ Ve

حَسْوٌ [ḥasv] Tedrîcle içmek maʿnāsınadır; yukālu: حَسَا زَيْدٌ الْمَرَقَ إِذَا شَرِبَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ Ve

حَسْوٌ [ḥasv] İçilecek çorba makûlesine denir ki tedrîcle içilir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّحَسِّي [et-teḥassī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) ve

اَلْإِحْتِسَاءُ [el-iḥtisāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vez-ninde) Bunlar da çorba makūlesi içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَسَّى الْمَرَقَ وَاحْتَسَاهُ بِمَعْنَى حَسَاهُ

اَلْإِحْسَاءُ [el-iḥsāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّحْسِيَةُ [et-taḥsiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vez-ninde) Bir adama çorba makūlesi içirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْسَيْتُهُ الْمَرَقَ وَحَسَّيْتُهُ إِذَا أَشْرَبْتَهُ

اَلْحَسِيَّةُ [el-ḥasiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vez-ninde) ve

اَلْحَسَا [el-ḥasā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْحَسْوُ [el-ḥasv] (دَلْوٌ [delv] vezninde ki zikr olundu) ve

اَلْحَسُوُّ [el-ḥasuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) İsmlerdir, içilecek çorba makūlesine de-nir. Ve

حَسُوٌّ [ḥasuvv] عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) Çorba makūlesini çok içen adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَسُوٌّ أَيِ الْكَثِيرُ التَّحَسِّي

اَلْحُسْوَةُ [el-ḥusvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vez-ninde) Bir içim içilecek nesneye denir; cemʿi أَحْسِيَةٌ [aḥsiyet] ve أَحْسُوَةٌ [aḥsuvet] ve cemʿi'l-cemʿi أَحَاسِي [eḥāsī] gelir; tekūlu: سَقَانَا بِحُسْوَةٍ أَيِ الشَّيْءِ الْقَلِيلِ مِنَ الْحَسَا Ve

حُسْوَةٌ [ḥusvet] Binā-i merre olur, lākin ḥā'nın fethiyle efsahtır.

اَلْيَائِيُّ

[ح س ي]

اَلْحَسْيُ [el-ḥasy] (ḥā'nın fethi ve kesri ve sīn'in sükūnuyla) ve

اَلْحِسَى [el-ḥisā] (إِلَى [ilā] vezninde) Su ir-kilecek düzce ve mülāyimce yere denir, ʿalā-kavlin şol galīz yere denir ki üstü kumluk olduğundan yağmur suyunu çek-meyip imsākla biriktirmekle onda eşmeler kazılıp kova ile suyundan alındıkta yine yerine etrāfından tereşşuhla cemʿ olur ola; cemʿi أَحْسَاءٌ [aḥsā] ve حِسَاءٌ [ḥisāʾ] ge-lir ḥā'nın kesriyle ki eşme yerleri demek olur, hediyye eşmesi gibi.

اَلْإِحْتِسَاءُ [el-iḥtisāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) ve

اَلتَّحْسِيَةُ [et-taḥsiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) Eşme kazmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَسَى حِسًى إِذَا احْتَفَرَهُ Ve

إِحْتِسَاءٌ [iḥtisāʾ] Bir adamın mā-fi'z-zamīrini yoklamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِحْتَسَى مَا فِي نَفْسِهِ إِذَا اخْتَبَرَهُ

اَلْحَسَا [el-ḥasā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi bir adamın mā-fi'z-zamīrini yokla-mak maʿnāsınadır; yukālu: حَسِيَ مَا فِي نَفْسِهِ حَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اخْتَبَرَهُ

اَلْحِسَاءُ [el-Ḥisāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevziʿdir.

أَحْسَاءُ [Aḥsāʾ] (hemzenin fethiyle) Birkaç mevziʿlerdir: أَحْسَاءُ بَنِي سَعْدٍ [Aḥsāʾu Benī Saʿd], Hecer hizāsında bir beldedir ki أَحْسَاءُ الْقَرَامِطَةِ [Aḥsāʾu'l-Ḳarāmiṭat]tır yāhūd ondan başkadır. Ve أَحْسَاءُ خِرْشَافٍ [Aḥsāʾu Ḫirşāf] Baḥreyn sāhilinde bir beldedir. Ve أَحْسَاءُ بَنِي وَهْبٍ [Aḥsāʾu Benī Vehb] Ḳarʿā ile Vāḳiṣa beyninde dokuz büyük kuyu adı-dır. Ve

أَحْسَاءُ [Aḥsāʾ] Kabīle-i Ġaniyy yurdunda bir su adıdır. Ve Yemāme'de bir su adıdır. Ve Cedīle yurdunda bir su adıdır.

اَلْمِحْسَاةُ [el-miḥsāt] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) Dolabla su çeken öküze denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ح ش و]

اَلْحَشْوُ [el-ḥaşv] (ḥā'nın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Halkī hurde develere denir; yukālu: أَعْطَاهُ مِنْ حَشْوِ الْإِبِلِ أَيْ صِغَارِهَا Ve muktezā-yı hālden zāʾid sözlere denir ki kelām esnālarına taḫlīl ederler, mefhūm ve meʾālden hāric neste ve meselā dedikleri gibi; yukālu: كَثِيرُ الْحَشْوِ فِي كَلَامِهِ أَيْ فَضْلَ كَلَامِهُ Ve adamın nefs ve zātına ıtlāk olunur; yukālu: حَشْوُ الرَّجُلِ أَيْ نَفْسُهُ Ve masdar olur, yastık ve minder makūlesini kıtık ve pamuk makūlesiyle doldurmak maʿnāsına; yukālu: حَشَا الْوِسَادَةَ حَشْوًا إِذَا مَلَأَهَا Ve yastık ve minder makūlesinin içine doldurdukları nesneye denir, kıtık ve pamuk gibi. Ve bir adamın aʿzā-i dāhiliyyesine dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: حَشَاهُ حَشْوًا إِذَا أَصَابَ حَشَاهُ

اَلْحَاشِيَةُ [el-ḥāşiyet] Bu dahi hurde develere denir.

اَلْحَشِيَّةُ [el-ḥaşiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) İçi pamuk ile yāhūd yün ile dolmuş firāşa denir; yukālu: طَرَحَ لَهُ حَشِيَّةً وَهِيَ الْفِرَاشُ الْمَحْشُوُّ Ve koltuk yastığına denir. Baʿzılar dedi ki şol yüz yastığı tarzında küçük yastığa denir ki ʿArab nisvānları semiz görüneyim diye bedenine ve böğürlerine yāhūd büyük görünsün diye sağrısına üstüvār ederler.

اَلْمِحْشَى [el-miḥşā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi o yastıcığa denir.

اَلْإِحْتِشَاءُ [el-iḥtişāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Hatun zikr olunan yastığı götürünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَشَتِ الْمَرْأَةُ الْحَشِيَّةَ إِذَا لَبِسَتْهَا Ve bir nesne gereği gibi dolmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَشَى الشَّيْءُ إِذَا امْتَلَأَ Ve hāyiz hayz bezi tutunmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَشَتِ الْمُسْتَحَاضَةُ إِذَا حَشَتْ نَفْسَهَا بِالْمَفَارِمِ

اَلْمُحَاشَاةُ [el-muḥāşāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama hurde deve vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَتَاهُ فَمَا أَجْلَهُ وَلَا حَاشَاهُ أَيْ مَا أَعْطَاهُ جَلِيلَةً وَلَا حَاشِيَةً

اَلْحَشَا [el-ḥaşā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Aʿzā-i dāhileye denir, bağırsak ve böbrek ve ciğer gibi; cemʿi أَحْشَاءٌ [aḥşāʾ] gelir; yukālu: أَخْرَجَ الْقَصَّابُ حَشَا الشَّاةِ أَيْ مَا فِي بَطْنِهَا

اَلْمَحْشَى [el-maḥşā] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Karında taʿām varacak mevziʿe denir, murād hayvānda işkenbenin içi ve insānda bağırsak olacaktır ki تِفْلٌ [tifl] mevziʿleridir.

اَلْحُشْوَةُ [el-ḥuşvet] (ḥā'nın zammı ve kesriyle) Yerde işe yaramayan çalı ve çırpı ve hār u hāşāk makūlesine denir; yukālu: مَا أَكْثَرَ حُشْوَةَ أَرْضِهِ أَيْ حَشْوَهَا وَدَغَلَهَا

اَلْحَشَاةُ [el-ḥaşāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Toprağı siyāh menfaʿatsiz arza denir; yukālu: أَرْضٌ حَشَاةٌ أَيْ سَوْدَاءُ لَا خَيْرَ فِيهَا

اَلْيَائِيُّ

[ح ش ي]

اَلْحَشَى [el-ḥaşā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Karında hicāb-ı kebidden mā-ʿadā eczā-i cevfiyyeye denir ki ciğer ve böbrek ve işkenbe ve sāʾiridir, ʿalā-kavlin yan tarafının nihāyetinde olan art eyegüler ile ki öksüz eyegü taʿbīr olunur pöç mā-beyninde olan mühimmāta denir, murād boş böğür ile pöç mā-beyninde olanlardır yāhūd zāhir-i batna denir. Ve hısn ve hisāra denir; baʿzı nüshada حِضْنٌ ʿunvānında olmakla kucak

olur. Lākin şārihin nüshasında خَضْرٌ olmakla bel demek olur. Ve yorulmak yāhūd ʿillet sebebiyle har har hışlayıp solumağa denir; yukālu: حَشِيَ الرَّجُلُ حَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذَهُ الرَّبْوُ Ve tulumda süt kartmaklanıp deri gibi tulumun iç yüzüne yapışmakla kendisi bed rāyiha bağlayıp tulumu ve içine konan sütü kokutmak maʿnāsınadır; yukālu: حَشِيَ السِّقَاءُ إِذَا صَارَ لَهُ مِنَ اللَّبَنِ كَالْجِلْدِ مِنْ بَاطِنٍ فَلَصِقَ بِهِ فَلَا يَعْدُمُ أَنْ يُنْتِنَ فَيُرْوِحَ Ve

حَشًا [ḥaşā] Bir nesnenin yöresine ve kenef ve nāhiyesine denir; tekūlu: أَنَا فِي حَشَاهُ أَيْ فِي كَنَفِهِ وَنَاحِيَتِهِ Ve Medīne kurbünde bir mevziʿ adıdır.

اَلْحَشِيُّ [el-ḥaşiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْحَشْيَانُ [el-ḥaşyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Har har hışılayıp soluyan kişiye denir; müʾennesi حَشِيَّةٌ [ḥaşiyyet] ve حَشْيَاءُ [ḥaşyāʾ]dır; yukālu: هُوَ حَشٍ وَحَشْيَانُ وَهِيَ حَشِيَّةٌ وَحَشْيَاءُ إِذَا أَخَذَهُ الرَّبْوُ Ve

حَشِيٌّ [ḥaşiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Kökü çürüyüp tebāh olmuş yāhūd kurumuş otluğa denir.

اَلْحَاشِيَةُ [el-ḥāşiyet] Bir nesnenin kenārına ve pervāzına denir; yukālu: حَاشِيَةُ الثَّوْبِ وَغَيْرِهِ أَيْ جَانِبُهُ Ve bir adamın ehl ve müteʿallakātına ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مِنْ حَاشِيَتِهِ أَيْ مِنْ أَهْلِهِ وَخَاصَّتِهِ Ve bir nesnenin yöresine ve kenef ve zıll ve himāyesine ıtlāk olunur; yukālu: هَؤُلَاءِ حَاشِيَتُهُ بِالنَّصْبِ أَيْ فِي نَاحِيَتِهِ وَظِلِّهِ

اَلْمُحَاشَاةُ [el-muḥāşāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir nesneyi miyāneden ihrāc ve istisnā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَاشَا مِنْهُمْ فُلَانًا إِذَا اسْتَثْنَاهُ مِنْهُمْ Ve bu kenār ve pervāz maʿnāsına olan حَاشِيَةٌ [ḥāşiyet] māddesindendir, gūyā ki onu حَاشِيَةٌ [ḥāşiyet] ʿadd eylemiştir.

اَلتَّحَشِّي [et-teḥaşşī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) مُحَاشَاةٌ [muḥāşāt] maʿnāsınadır; yukālu: تَحَشَّاهُ بِمَعْنَى حَاشَاهُ Ve bir adamı bir nesneden tebriʾe zımnında فُلَانٍ حَاشَا demek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَشَّى الرَّجُلُ إِذَا قَالَ حَاشَا فُلَانٍ Ve şerm ve hayā cihetiyle bir nesneden yā bir kimseden istinkāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَشَّى مِنْ فُلَانٍ إِذَا تَذَمَّمَ

حَاشَا [ḥāşā] (elifin kasrıyla) حَتَّى [ḥattā]kelimesi gibi mā-baʿdini mecrūr eder, yaʿnī hurūf-ı cārredendir, istisnāʾ içindir. Ve حَاشَاكَ وَحَاشَا لَكَ بِمَعْنًى وَاحِدٍ Ve ʿArabların حَاشَا لِلَّهِ ve yā'nın hazfiyle حَاشَ لِلَّهِ kavlleri مَعَاذَ اللهِ maʿnāsınadır ki tebriʾe zımnında īrād olunur; yukālu: حَاشَا لِلَّهِ وَحَاشَ لِلَّهِ أَيْ مَعَاذَ اللهِ Şārih der ki *Muġni'l-Lebīb*'de حَاشَا kelimesi üç vech üzere müstaʿmel olduğu mersūmdur.

اَلْحَاشِيَتَانِ [el-ḥāşiyetān] إِبْنُ الْمَخَاضِ [ibnu'l-meḫāḍ] ile إِبْنُ اللَّبُونِ [ibnu'l-lebūn] murād olunur. إِبْنُ مَخَاضٍ [ibnu meḫāḍ] bir yaşında ve إِبْنُ لَبُونٍ [ibnu lebūn] iki yaşında olan devedir.

اَلْوَاوِيُّ والْيَائِيُّ

[ح ص و - ي]

اَلْحَصَا [el-ḥaṣā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Ufacık taşlara denir ki çakıl taʿbīr olunur; müfredi حَصَاةٌ [ḥaṣāt]tır, cemʿi حَصَيَاتٌ [ḥaṣayāt] gelir fetehātla ve حُصِيٌّ [ḥuṣiyy] gelir ḥā'nın zammı ve kesri ve ṣād'ın kesriyle. Ve

حَصًا [ḥaṣā] Sayıya denir, عَدَدٌ [ʿaded] maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin ʿaded-i kesīre denir; tekūlu: لَمْ أَرَ مِنْهُمْ أَكْثَرَ حَصًا أَيْ عَدَدًا أَوْ

هُوَ الْكَثِيرُ Ve

حَصَا [ḥaṣā] Masdar olur, bir nesnede eser kalmak maʿnāsına; yukālu: حَصِيَ الشَّيْءَ حَصَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَثَّرَ فِيهِ Ve yerin çakılı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَصِيَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ حَصَاهَا

اَلْحَصْيُ [el-ḥaṣy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) Bir adamı çakıl ile vurmak maʿnāsınadır; tekūlu: حَصَيْتُهُ حَصْيًا إِذَا ضَرَبْتَهُ بِالْحَصَاةِ

اَلْمَحْصَاةُ [el-maḥṣāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Çakıllı yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَحْصَاةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْحَصَا

اَلْإِحْصَاءُ [el-iḥṣāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi saymak maʿnāsınadır yāhūd ezber eylemek yāhūd fehm ve idrāk eylemek maʿnāsınadır ki murād bu iki maʿnāda dahi istiʿmāl olunur; yukālu: أَحْصَى الشَّيْءَ إِذَا عَدَّهُ أَوْ حَفِظَهُ أَوْ عَقَلَهُ

اَلْحَصَاةُ [el-ḥaṣāt] (ḥā'nın fethiyle) Mesānede taş peydā olmağa denir ki ʿillettir, bevl müştedd ve mütehaccer olduğundan nāşīdir; yukālu: حُصِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَحْصِيٌّ Kütüb-i tıbbiyyede mersūmdur ki gāhca insānın böbreklerinde ve kavuğunda taş ve kum tahaddüs eder, sebeb-i māddīsi mādde-i galīzadır ve sebeb-i fāʿili bir harāret-i garībedir ki māddenin rakīkini ifnā edip galīzi mütehaccer olduğu hālde bākī kalır. Ve

حَصَاةٌ [ḥaṣāt] Reʾy ve rüşd ve dirāyet maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ ذُو حَصَاةٍ أَيْ رَأْيٍ

اَلْحَصِيُّ [el-ḥaṣiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ʿAkl ve rüşdü vāfir adama denir; yukālu: هُوَ حَصِيٌّ أَيْ وَافِرُ الْعَقْلِ

اَلْحَصْوُ [el-ḥaṣv] (ḥā'nın fethiyle) Karın sancısına denir; yukālu: إِضْطَرَبَ مِنَ الْحَصْوِ أَيِ الْمَغْصِ فِي الْبَطْنِ Ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَصَاهُ حَصْوًا إِذَا مَنَعَهُ

اَلتَّحْصِيَةُ [et-taḥṣiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bir nesneyi hıfz ve vikāye eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَصَّاهُ إِذَا وَقَاهُ

اَلتَّحَصِّي [et-teḥaṣṣī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Sakınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَصَّى الرَّجُلُ إِذَا تَوَقَّى

اَلْحَصَوَانُ [el-Ḥaṣavān] (fetehātla) Yemen'de bir mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ح ض و]

اَلْحَضْوُ [el-ḥaḍv] (ḥā'nın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Āteş karardıktan sonra ölçerip ışıtmak maʿnāsınadır; yukālu: حَضَا النَّارَ حَضْوًا إِذَا حَرَّكَ جَمْرَهَا بَعْدَمَا هَمَدَ

اَلْمِحْضَاءُ [el-miḥḍāʾ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

اَلْمِحْضَأَةُ [el-miḥḍaʾet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Āteş ölçürecek kösegiye denir; yukālu: سَعَّرَ النَّارَ بِالْمِحْضَاءِ وَالْمِحْضَأَةِ أَيْ حَرَّكَهَا بِعُودٍ تُحَرَّكُ بِهِ النَّارُ

اَلْمِحْضَى [el-miḥḍā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bardağa denir, كُوزٌ [kūz] maʿnāsına.

اَلْوَاوِيُّ

[ح ط و]

اَلْحَطْوُ [el-ḥaṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Bir nesneyi sarsıp ırgalamak maʿnāsınadır; yukālu: حَطَاهُ حَطْوًا إِذَا حَرَّكَهُ مُزَعْزِعًا

اَلْحَطَا [el-ḥaṭā] (قَفَا [ḳafā] vezninde) İri kehleye denir.

اَلْحَطْوَاءُ [el-ḥaṭvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Kızıl tüylü koyuna denir.

اَلْإِحْطِيطَاءُ [el-iḥṭīṭāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Şişip kabarmak maʿnāsınadır;

yukālu: إِحْطَوْطَى الشَّيْءُ إِذَا انْتَفَخَ

اَلْوَاوِيُّ

[ح ظ و]

اَلْحُظْوَةُ [el-ḥuẓvet] (ḥā'nın zammı ve kesri ve ẓā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) ve

اَلْحِظَةُ [el-ḥiẓat] (عِدَةٌ [ᶜidet] vezninde) Kadr ve mekānet ve iᶜtibār maᶜnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ حُظْوَةٌ عِنْدَهُ أَيْ مَكَانَةٌ Ve rızk ve kısmet cihetinden olan hazz ve behreye denir; cemᶜi حِظًى [ḥiẓā] gelir, ḥā'nın kesri ve elifin kasrıyla ve حِظَاءٌ [ḥiẓāʾ] gelir medd ile. Ve

حُظْوَةٌ [ḥuẓvet] ve

حِظَةٌ [ḥiẓat] Masdar olurlar, bir kimsenin yanında ᶜizzetli hürmetli olmak maᶜnāsına; yukālu: حَظِيَ كُلٌّ مِنَ الزَّوْجَيْنِ عِنْدَ صَاحِبِهِ حُظْوَةً وَحِظَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ ذَا مَكَانَةٍ

اَلْإِحْتِظَاءُ [el-iḥtiẓāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) حُظْوَةٌ [ḥuẓvet] maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَظَى بِمَعْنَى حَظِيَ

اَلْحَظِيَّةُ [el-ḥaẓiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Zevci yanında vakᶜ ve kadr ve hürmeti olan hatuna denir; ve minhu'l-meselu: "إِلَّا حَظِيَّةً فَلَا أَلِيَّةً" Niteki "أ،ل،ي" māddesinde beyān olundu.

اَلْحَظْوَةُ [el-ḥaẓvet] (ḥā'nın fethi ve zammıyla) Şol küçük oka denir ki etfāl onunla meşk ve mülāᶜabe ederler. Ve ağaç köklerinden sürüp çıkan tāze ve mülāyim filize denir; cemᶜi حِظَاءٌ [ḥiẓāʾ] gelir ḥā'nın kesriyle ve حَظَوَاتٌ [ḥaẓavāt] gelir fetehātla.

اَلْحُظَيَّاتُ [el-ḥuẓayyāt] (musaggar bünyesiyle) حُظَيَّةٌ [ḥuẓayyet]in cemᶜidir ki حُظْوَةٌ [ḥuẓvet]in musaggarıdır, zikr olunan küçük oka denir; ve minhu'l-meselu: "إِحْدَى حُظَيَّاتِ لُقْمَانَ" Yaᶜnī Loḳmān b. ᶜĀd [ḥuẓayyāt]ından biridir. Ve bu mesel şirretle maᶜrūf olan kimseden ahyānen bir iyilik sādır oldukta darb olunur.

اَلْحُظَيَّا [el-ḥuẓayyā] (musaggar bünyesiyle) Yapça yapça yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي الْحُظَيَّا وَهُوَ مَشْيٌ رُوَيْدٌ

اَلْحَظْوُ [el-ḥaẓv] (ḥā'nın fethiyle) Yapça yapça rıfk ve teʾenniyle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: حَظَا الرَّجُلُ حَظْوًا إِذَا مَشَى الْحُظَيَّا وَهُوَ مَشْيٌ رُوَيْدٌ

اَلْيَائِيُّ

[ح ظ ي]

حُظَيٌّ [Ḥuẓayy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْحَظَى [el-ḥaẓā] (عَلَي [ᶜalā] vezninde) Kehlelere denir; müfredi حَظَاةٌ [ḥaẓāt]tır.

اَلْحِظَى [el-ḥiẓā] (إِلَى [ilā] vezninde) Hazz ve behre maᶜnāsınadır, حَظْوٌ [ḥaẓv] gibi; cemᶜi أَحْظِي [aḥẓī] ve cemᶜü'l-cemᶜi أَحَاظِي [eḥāẓī] gelir.

اَلْوَاوِيُّ

[ح ف و]

اَلْحَفَا [el-ḥafā] (جَفَا [cefā] vezninde) Yalın yürümekten insānın ve deve ve sāʾir devābbın ayakları aşınıp fersūde olmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin yalın ayak yürümek maᶜnāsınadır; yuḳālu: حَفِيَ الرَّجُلُ وَالْإِبِلُ حَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَقَّتْ قَدَمُهُ مِنْ كَثْرَةِ الْمَشْيِ أَوْ هُوَ الْمَشْيُ بِلَا خُفٍّ وَلَا نَعْلٍ

اَلْحَفِيُّ [el-ḥafiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْحَافِي [el-ḥāfī] İsm-i fāᶜillerdir. Ve bir adama mübālaga vech üzere nüvāziş ve ikrām edip ve ona izhār-ı bişr ü sürūr eder

olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَفِيٌّ وَحَافٍ أَيْ يُبَالِغُ فِي الْإِكْرَامِ وَيُظْهِرُ السُّرُورَ وَالْفَرَحَ Ve hakkında himmet eylemek için bir adamın hālini pek suʾāl ve istiksā eder olan adama denir. Ve

حَفِيٌّ [ḥafiyy] ʿİlmi istiksāʾ vechiyle taʿallüm ve tahsīl eden ʿālime denir; yukālu: هُوَ عَالِمٌ حَفِيٌّ إِذَا كَانَ قَدْ تَعَلَّمَ بِاسْتِقْصَاءٍ Ve suʾālde ilhāh ve ibrām eden kimseye denir; cemʿi حُفَوَاءُ [ḥufevāʾ] gelir, حُنَفَاءُ [ḥunefāʾ] vezninde; yukālu: رَجُلٌ حَفِيٌّ أَيْ مُلِحٌّ فِي سُؤَالِهِ

اَلْحُفْوَةُ [el-ḥufvet] (ḥā'nın zammı ve kesriyle) ve

اَلْحِفْيَةُ [el-ḥifyet] ve

اَلْحِفَايَةُ [el-ḥifāyet] (ḥā'ların kesriyle) İsmlerdir, yalın yürümekten ayak yepriyip aşınmağa yāhūd ayağın yalınlığına denir.

اَلْإِحْتِفَاءُ [el-iḥtifāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yalın ayak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَى الرَّجُلُ إِذَا مَشَى حَافِيًا Ve otu yerden çekip koparmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَى الْبَقْلَ إِذَا اقْتَلَعَهُ مِنَ الْأَرْضِ Ve bu mehmūz da lügattir. Ve bir adamın ikrām ve taltīfinde izhār-ı bişr ü sürūr ederek mübālaga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَى بِهِ إِذَا بَالَغَ فِي إِكْرَامِهِ وَأَظْهَرَ السُّرُورَ وَالْفَرَحَ Ve bir adamın hālinden lutf cihetiyle pek suʾāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَى بِهِ إِذَا أَكْثَرَ السُّؤَالَ عَنْ حَالِهِ

اَلْحَفَاوَةُ [el-ḥafāvet] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) ve

اَلْحِفَايَةُ [el-ḥifāyet] (ḥā'nın kesriyle) ve

اَلتِّحْفَايَةُ [et-tiḥfāyet] (ṭā'nın kesriyle) Bir adama izhār-ı bişr ü sürūr ederek pek çok nüvāziş ve ikrām eylemek ve mihrübānlık etmek maʿnāsınadır; yukālu: حَفِيَ بِهِ حَفَاوَةً وَحِفَايَةً وَتِحْفَايَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَالَغَ فِي إِكْرَامِهِ وَأَظْهَرَ السُّرُورَ وَالْفَرَحَ Ve bir adamın lutf cihetiyle hālinden çok soruşturmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفِيَ بِهِ إِذَا أَكْثَرَ السُّؤَالَ عَنْ حَالِهِ

اَلْحَفْوُ [el-ḥafv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) İkrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَفَا اللهُ بِهِ حَفْوًا Ve bir nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: حَفَا زَيْدٌ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ Ve vermeyip mahrūm eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: حَفَا فُلَانًا إِذَا مَنَعَهُ Ve bıyığı ifrāt-ı vech üzere kırkmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَا شَارِبَهُ إِذَا بَالَغَ فِي أَخْذِهِ

اَلْإِحْفَاءُ [el-iḥfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bıyığı dibine varınca kırkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْفَى شَارِبَهُ إِذَا بَالَغَ فِي أَخْذِهِ Ve döne döne suʾāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْفَى السُّؤَالَ إِذَا رَدَّدَهُ Ve bir adama bir husūsta lāden gibi yapışıp nihāyet mertebede ilhāh ve ibrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْفَى فُلَانٌ زَيْدًا إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ وَبَرَّحَ بِهِ فِي الْإِلْحَاحِ Ve bir adamı bir haber duymak husūsuna haml ve havāle kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْفَيْتُهُ أَيْ حَمَلْتُهُ عَلَى أَنْ يَبْحَثَ عَنِ الْخَبَرِ Ve bir adamı horlamak maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْفَيْتُ بِهِ إِذَا أَزْرَيْتَهُ

اَلْمُحَافَاةُ [el-muḥāfāt] (مُكَافَاةٌ [mukāfāt] vezninde) Kelāmda münāzaʿa eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَافَاهُ إِذَا نَازَعَهُ فِي الْكَلَامِ

اَلْحَفَاوَةُ [el-ḥafāvet] (ḥā'nın fethiyle) İlhāh ve ibrām eylemek maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: "مَأْرُبَةً لَا حَفَاوَةً" Yaʿnī "Merām ʿarz-ı hācettir, yoksa ibrām ve ilhāh değildir."

اَلْإِسْتِحْفَاءُ [el-istiḥfāʾ] İstihbār maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْفَاهُ إِذَا اسْتَخْبَرَهُ

حِفَاءٌ [Ḥifāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلْحَافِي [el-ḥāfī] Kādī ve hākime ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ حَافٍ أَيْ قَاضٍ

اَلتَّحَافِي [et-teḥāfī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Hasm ile vālī ve kādī huzūrunda mürāfaʿa eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَحَافَيْنَا إِلَى السُّلْطَانِ أَيْ تَرَافَعْنَا

اَلتَّحَفِّي [et-teḥaffī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adamı igfāl ile gafletini igtinām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَفَّاهُ إِذَا اهْتَبَلَهُ Ve çalışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَفَّى فِي الْأَمْرِ إِذَا اجْتَهَدَ

اَلْحَفْيَا [el-Ḥafyā] (ḥā'nın fethi ve elifin meddi ve kasrıyla ve yā'nın takdīmiyle zebān-zededir) Medīne'de bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ح ق و]

اَلْحَقْوُ [el-ḥaḳv] (ḥā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bedende böğüre denir; yukālu: أَصَابَ حَقْوَهُ وَحَقْوَتَهُ أَيْ كَشْحَهُ Ve fūtaya denir, izār maʿnāsına, ʿalā-kavlin fūta bağlayacak yere denir ki bel olacaktır; bunda ḥā'nın kesriyle de ve حِقْوَةٌ [ḥiḳvet] de lügattir; cemʿi أَحْقِي [aḥḳī] gelir ḳāf'ın kesriyle ve أَحْقَاءٌ [aḥḳā'] gelir ve حُقِيٌّ [ḥuḳiyy] gelir ḥā'nın zammı ve ḳāf'ın kesriyle ve حِقَاءٌ [ḥiḳā'] gelir, جِبَالٌ [cibāl] gibi Ve

حَقْوٌ [ḥaḳv] Masdar olur, bir adamın böğrüne yāhūd beline vurmak maʿnāsına; yukālu: حَقَاهُ حَقْوًا إِذَا أَصَابَ حَقْوَهُ Ve

حَقْوٌ [ḥaḳv] Sel suyu çıkamaz olan galīz ve mürtefiʿ yere denir ki bel ve belen taʿbīr olunur; cemʿi حِقَاءٌ [ḥiḳā'] gelir ḥā'nın kesriyle. Ve

حَقْوُالسَّهْمِ [ḥaḳvu's-sehm] Okun yelek geçecek yerinden ʿibārettir; yukālu: سَهْمٌ دَقِيقُ الْحَقْوِ وَهُوَ مَوْضِعُ الرِّيشِ Ve

حَقْوُالثَّنِيَّةِ [ḥaḳvu's-seniyyet] Yokuşta olan yolun iki böğrüdür ki iki cānibi olacaktır; yukālu: أَخَذُوا مِنْ حَقْوَيِ الثَّنِيَّةِ أَيْ جَانِبَيْهَا

اَلْحَقِيُّ [el-ḥaḳiyy] (شَقِيٌّ [şeḳiyy] vezninde) Böğrüne vurulmuş adama denir.

اَلْحَقَا [el-ḥaḳā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Böğür ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: حُقِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ حَقًا فَهُوَ مَحْقُوٌّ وَمَحْقِيٌّ أَيْ شَكَا حَقْوَهُ Ve et yemekten karın ağrımak maʿnāsınadır ki keçi eti yemekten karına vecaʿ ve sülāḥ ʿārız olmaktır; yukālu: حُقِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَحْقُوٌّ وَمَحْقِيٌّ إِذَا أَصَابَهُ الْحَقْوَةُ

اَلْحَقْوَةُ [el-ḥaḳvet] حَقْوٌ [ḥaḳv] gibi fūtaya yāhūd bele denir. Ve et yemekten karna ʿārız olan ağrıya denir; yukālu: أَصَابَهُ الْحَقْوَةُ أَيِ الْوَجَعُ فِي الْبَطْنِ مِنْ أَكْلِ اللَّحْمِ Ve bir ʿillet adıdır ki deve kısmına ʿārız olur, akciğerde peydā olmakla devenin cevfinde sancı peydā olup gūyā ki ahşāsı kesilip doğranır.

اَلْحِقَا [el-ḥiḳā] (ḥā'nın kesriyle) Bu dahi et yemekten karında hādis olan vecaʿa denir ki yürek buruntusu ʿārız olur. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve حَقْوٌ [ḥaḳv] gibi izāra yāhūd bele denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ح ك و]

اَلْحِكَايَةُ [el-ḥikāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznince) Bir sözü ve haberi nakl ve rivāyet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَكَوْتُ الْحَدِيثَ أَحْكُوهُ حِكَايَةً إِذَا نَقَلْتَهُ Ve bu müşābehet maʿnāsından meʾhūzdur, aslı حِكَاوَةٌ [ḥikāvet]tir ki vāvīdir.

اَلْيَائِيُّ

[ح ك ي]

اَلْحِكَايَةُ [el-ḥikāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-

de) Yāʾīdir, zikr olunan vāvī maʿnāsınadır; tekūlu: حَكَيْتُ الْحَدِيثَ أَحْكِيهِ حِكَايَةً إِذَا نَقَلْتَهُ Ve bir nesneye benzemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَكَيْتُ فُلَانًا إِذَا شَابَهْتَهُ Ve bir kimseye fiʿlen yāhūd kavlen taklīd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَكَيْتُ فُلَانًا إِذَا فَعَلْتَ مِثْلَ فِعْلِهِ أَوْ قُلْتَ مِثْلَ قَوْلِهِ سَوَاءً Ve bir kimseden bir kelām nakl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَكَيْتُ عَنْهُ الْكَلَامَ إِذَا نَقَلْتَهُ Bununla maʿnā-yı evvelin farkı vardır. Ve düğümü çekip muhkem eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَكَيْتُ الْعُقْدَةَ إِذَا شَدَدْتَهَا

اَلْمُحَاكَاةُ [el-muḥākāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bu dahi benzemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَاكَيْتُهُ إِذَا شَابَهْتَهُ Ve bir kimseye taklīd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَاكَيْتُهُ إِذَا فَعَلْتَ مِثْلَ فِعْلِهِ أَوْ قَوْلِهِ سَوَاءً

اَلْإِحْكَاءُ [el-iḥkāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi düğümü çekip pekiştirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْكَيْتُ الْعُقْدَةَ إِذَا شَدَدْتَهَا Ve gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْكَى عَلَيْهِمْ إِذَا أَبَرَّ

اَلْحَكِيُّ [el-ḥakiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Koğucu ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَكِيٌّ أَيْ نَمَّامَةٌ Nisvān hasāʾisinden olmakla حَكِيٌّ [ḥakiyy] ʿunvānında müstaʿmeldir.

اَلْإِحْتِكَاءُ [el-iḥtikāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne kavīleşip metīn ve üstüvār olmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِحْتَكَى أَمْرِي أَيِ اسْتَحْكَمَ

اَلْوَاوِيُّ

[ح ل و]

اَلْحُلْوُ [el-ḥulv] (ḥā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Tatlı nesneye denir ki acı mukābilidir, Fārisīde şīrīn denir; yukālu: هُوَ حُلْوُ الرِّجَالِ أَيْ لَيْسَ بِمُرِّ Ve حُلْوُ الرِّجَالِ [ḥulvu'r-ricāl] hoş-tabʿ ve şīrīn-sühan ve hafīfü'r-rūh olmakla herkesin ʿindinde muʿteber ve mahbūb olup ülfetinden fākihe gibi istilzāz olunur ola; cemʿi حُلْوُونَ [ḥulvūn] gelir, müʾennesi حُلْوَةٌ [ḥulvet]tir, cemʿi حُلْوَاتٌ [ḥulvāt] gelir; yukālu: رَجُلٌ حُلْوٌ وَامْرَأَةٌ حُلْوَةٌ أَيْ يُسْتَخَفُّ وَيُسْتَحْلَى

اَلْحَلَاوَةُ [el-ḥalāvet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] veznince) ve

اَلْحَلْوُ [el-ḥalv] (ḥā'nın fethiyle) ve

اَلْحُلْوَانُ [el-ḥulvān] (ḥā'nın zammıyla) Tatlı ve şīrīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلِيَ الشَّيْءُ وَحَلَا وَحَلُوَ حَلَاوَةً وَحَلْوًا وَحُلْوَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ حُلْوًا Ve bir nesneyi tatlı ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَلِيَ الشَّيْءَ حَلَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَدَّهُ حُلْوًا Ve bir nesne göze ve gönle hoş gelmek maʿnāsınadır; tekūlu: حَلِيَ الشَّيْءُ بِعَيْنِي وَقَلْبِي وَحَلَا حَلَاوَةً وَحُلْوَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَعْجَبَكَ Baʿzılar dedi ki bāb-ı evvelden femde yaʿnī bir nesne ağızda tatlı gelmekte ve bāb-ı rābiʿden ʿaynda göze tatlı ve hoş görünmekte müstaʿmeldir; fe-yukālu: حَلَا فِي الْفَمِ وَحَلِيَ فِي الْعَيْنِ Ve bir kimseden hayr ve menfaʿate nāʾil olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَلِيَ مِنْهُ بِخَيْرٍ وَحَلَا مِنْهُ Ve مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَزْبُورَيْنِ إِذَا أَصَابَ مِنْهُ خَيْرًا

حَلْوٌ [ḥalv] (ḥā'nın fethiyle) Bir nesneyi tatlı ve şīrīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَا الشَّيْءَ يَحْلُوهُ حَلْوًا إِذَا جَعَلَهُ حُلْوًا Ve bir adama bir nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَاهُ الشَّيْءَ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve

حَلْوٌ [ḥalv] ve

حُلْوَانٌ [ḥulvān] (ḥā'nın zammıyla) Bir kimse kızını yā kız kardeşini mehr-i müsemmā ile hīn-i tezvīcinde mehr-i mezbūrdan bir mikdār nesne kendisine ʿāʾid olmak üzere tezvīc eylemek maʿnāsınadır ki bu vazʿ ve mehri kendisi ahz eylemek beyne'l-ʿArab

zemīmedir; yukālu: حَلَا فُلَانٌ فُلَانًا حَلْوًا وَحُلْوَانًا إِذَا زَوَّجَهُ ابْنَتَهُ أَوْ أُخْتَهُ بِمَهْرٍ مُسَمًّى عَلَى أَيْ يَجْعَلَ لَهُ مِنَ الْمَهْرِ شَيْئًا مُسَمًّى Şārih der ki tamām-ı mehri kendi almakta dahi müstaʿmeldir. Ve

حُلْوَانٌ [ḥulvān] İsm olur, dellāl ücretine ve fālcı ve kāhin ücretine denir. Ve hatunun mehrine yāhūd şīrīnlik ve yedilik taʿbīr olunan ʿatiyyeye denir ki dāmād tarafından verilip ve rüşvet-güne verilen nesneye denir. Ve ʿivaz ve cezāʾ maʿnāsınadır; ve minhu tekūlu: لَأَحْلُوَنَّكَ حُلْوَانَكَ أَيْ لَأَجْزِيَنَّكَ جَزَاكَ

اَلْإِحْلِيلَاءُ [el-iḥlīlāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] veznninde) Bir nesne tatlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْلَوْلَى الشَّيْءُ إِذَا حَلِيَ Ve bir nesneyi tatlı ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْلَوْلَاهُ بِمَعْنَى اسْتَحْلَاهُ Şārih der ki إِفْعِيعَالٌ [ifʿīʿāl] bābında bundan ve إِعْرَوْرَى [iʿrevrā] kelimesinden gayrı müteʿaddī gelmemiştir.

اَلْإِسْتِحْلَاءُ [el-istiḥlāʾ] Bu dahi bir nesneyi şīrīn ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْلَاهُ إِذَا عَدَّهُ حُلْوًا

اَلتَّحَلِّي [et-teḥallī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) إِسْتِحْلَاءٌ [istiḥlāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: تَحَلَّاهُ إِذَا عَدَّهُ حُلْوًا

اَلْحَلِيُّ [el-ḥaliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznninde) Hoş ve şīrīn söze denir; yukālu: قَوْلٌ حَلِيٌّ أَيْ يَحْلَوْلِي فِي الْفَمِ

اَلتَّحْلِيَةُ [et-taḥliyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznninde) Bir nesneyi tatlı eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَّاهُ تَحْلِيَةً إِذَا جَعَلَهُ حُلْوًا Ve gāh olur ki حَلَّأْتُ السَّوِيقَ derler mehmūz olarak ve bu gayr-i kıyāsīdir.

اَلْحَلُوُّ [el-ḥaluvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) Bu dahi hoş-tabʿ ve hulvu'l-ülfet adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَلُوٌّ أَيْ حُلْوٌ

حُلْوَةٌ [Ḥulvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir kısrağın adıdır.

اَلْحَلْوَاءُ [el-ḥalvāʾ] (ḥā'nın fethi ve elifin meddi ve kasrıyla) Maʿrūftur ki helvā ile yaʿnī şeker ve ʿasel makūlesi tatlı ile müretteb olan taʿāma denir, reşīdiyye ve meʾmūniyye gibi. Ve tatlı ve şīrīn fākiheye denir.

اَلْحَلُوَّةُ [el-ḥaluvvet] (عَدُوَّةٌ [ʿaduvvet] veznninde) ve

اَلْحَلِيَّةُ [el-ḥaliyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznninde) Manzarası pek hoş ve şīrīn ve dil-nişīn nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ حَلُوَّةٌ وَحَلِيَّةٌ أَيْ تَامَّةُ الْحَلَاوَةِ

اَلْإِحْلَاءُ [el-iḥlāʾ] (hemzenin kesriyle) Tatlı söz söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: فُلَانٌ مَا يُمِرُّ وَمَا يُحْلِي أَيْ مَا يَتَكَلَّمُ بِمُرٍّ وَلَا حُلْوٍ Ve talı ve hoş iş işlemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا يُمِرُّ وَمَا يُحْلِي أَيْ لَا يَفْعَلُ مُرًّا وَلَا حُلْوًا Ve eger bir kerre acı ve bir kerre tatlı olma hāletini ki televvün muktezāsıdır, ondan nefy eylemeğe kasd edersen مَا يَمُرُّ وَمَا يَحْلُو dersin sülāsī sīgasıyla. Ve

إِحْلَاءٌ [iḥlāʾ] Bir nesneyi şīrīn bulmak yāhūd şīrīn kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَيْتُهُ إِذَا وَجَدْتَهُ أَوْ جَعَلْتَهُ حُلْوًا

اَلْحَلَاوَةُ [el-ḥalāvet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] ve ثُمَامَةٌ [sumāmet] veznlerinde) ve

اَلْحَلَاءَةُ [el-ḥalāʾet] (hemze ile) ve

اَلْحَلْوَاءُ [el-ḥalvāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] veznninde) ve

اَلْحَلَاوَاءُ [el-ḥalāvāʾ] (ḥā'nın fethiyle) ve

اَلْحُلَاوَاءُ [el-ḥulāvāʾ] (ḥā'nın zammıyla) Kafānın ortasına denir; cemʿi حَلَاوَى [ḥalāvā] gelir, صَحَارَى [ṣaḥārā] vezninde.

اَلْحِلْوُ [el-ḥilv] (ḥā'nın kesriyle) Cullāhların

küçük tarağına denir ki murād tefe olacaktır.

اَلْحَلَاوَةُ [el-ḥalāvet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Şol arza denir ki onda zükūr-ı bakl ve sebzevāt nābit ola.

اَلْحُلَاوَى [el-ḥulāvā] (قُصَارَى [ḳuṣārā] vezninde) Bir nevʿ hurde şecer ismidir. Ve bir dikenli otun adıdır; cemʿi حُلَاوَى [ḥulāvā] gelir müfredi gibi ve حُلَاوَيَاتٌ [ḥulāveyāt] gelir ḥā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle.

اَلْمُحَالَاةُ [el-muḥālāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile mutāyebe ve mülātafe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَالَيْتُهُ إِذَا طَايَبْتَهُ

حُلْوَانُ [Ḥulvān] (عُثْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde) İki belde adıdır. Ve iki karye ismidir. Ve Ḥulvān b. ʿİmrān b. el-Ḥāf b. Ḳuḍāʿa bir kimsedir ki zürriyyetinden niçe sahābe-i kirām vücūda geldiler. Ve bu bānī-i Ḥulvān-ı ʿIrāḳ'tır, zīrā Ḥulvān'ın biri Şām'da ve biri ʿIrāḳ'tadır.

اَلْحِلَاةُ [el-Ḥilāt] (ḥā'nın kesriyle) Medīne kurbünde bir dağın adıdır.

حُلْوَةُ [Ḥulvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Ḥicāz'da bir kuyu ismidir.

اَلْحَلَا [el-ḥalā] (قَفَا [ḳafā] vezninde) Şol devāʾ ve dārūya denir ki lede'l-istiʿmāl su ile ıslatmak yā su ile içmek şānından ola.

اَلْحَلَّاءُ [el-Ḥallāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ebu'l-Ḥuseyn el-Ḥallāʾ ʿAlī b. ʿUbeydullāh b. Vaṣīf'tir, rüʾesā-yı tāʾife-i İmāmiyye'dendir. Ve Şemsu'l-eʾimme ʿAbdulʿazīz b. Aḥmed el-Ḥalvānī ki imām-ı maşrık ve kudve-i Ḥanefiyyedir ve حَلْوَانِيٌّ [Ḥalvāniyy] سَلْمَانِيٌّ [selmāniyy] veznindedir, nisbeti حَلَاوَةٌ [Ḥalāvet] edir ve nūn bedeli hemze ile اَلْحَلْوَائِيُّ [el-Ḥalvāʾiyy] dahi cāʾizdir. Ve Ebu'l-Meʿālī ʿAbdullāh b. Aḥmed el-Ḥalvānī fukahā-i Şāfiʿiyyedendir. Mütercim-i hakīr der ki Şihāb, *Şerḥ-i Durre*'de bunu tahtiʾe edip dedi ki eger حَلَاوَةٌ [ḥalāvet]e nisbet olunsa lā-mahāle حَلَاوِيٌّ [ḥalāviyy] denmek lāzımdır, pes حَلْوَانِيٌّ [ḥalvāniyy] حَلْوَاءٌ [ḥalvāʾ] lafzına mensūbdur.

اَلْيَائِيُّ

[ح ل ي]

اَلْحَلْيُ [el-ḥaly] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Zīb ve zīnete denir ki düzgün taʿbīr olunur, gerek altın ve gümüş gibi maʿdeniyyāttan düzülmüş olsun ve gerek elmās ve yākūt makūlesi cevher olsun; cemʿi حُلِيٌّ [huliyy] gelir ḥā'nın zammıyla دُلِيٌّ [duliyy] gibi. Baʿzılar dedi ki حَلْيٌ [ḥaly] kelimesi cemʿdir, müfredi حَلْيَةٌ [ḥalyet]tir, تَمْرٌ [temr] ve تَمْرَةٌ [temret] gibi. Ve

حَلْيٌ [ḥaly] Masdar olur, hatun düzgüne mālik olmak yāhūd düzünmek ve bezenmek yāhūd düzgünlü olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلِيَتِ الْمَرْأَةُ حَلْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَفَادَتْ حَلْيًا أَوْ لَبِسَتْهُ أَوْ صَارَتْ ذَاتَ حَلْيٍ Ve kavluhum: حَلِيَ فِي عَيْنِي قِيلَ مِنَ الْحَلْيِ Yaʿnī işbu حَلْيٌ [ḥaly] māddesindendir, حَلَاوَةٌ [ḥalāvet] ten değildir.

اَلْحِلْيَةُ [el-ḥilyet] (ḥā'nın kesriyle) Bu dahi düzgüne ve pīrāyeye denir, حَلْيٌ [ḥaly] maʿnāsına; cemʿi حِلًى [ḥilā] gelir ḥā'nın kesri ve elifin kasrıyla ve حُلًى [ḥulā] gelir ḥā'nın zammıyla. Ve

حُلَى السَّيْفِ [ḥula's-seyfi] ve

حُلَاةُ السَّيْفِ [ḥulātu's-seyfi] ki ḥā'ların zammıyladır, bundandır ki kılıçın balçağında ve niyāmında olan zīb ve zīnetlerden

ʿibārettir. Ve

حِلْيَةٌ [ḥilyet] Hilkat ve sūret ve sıfat maʿnālarına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ كَرِيمُ عَرَفْتُهُ مِنْ حِلْيَتِهِ أَيْ الْحِلْيَةِ أَيِ الْخِلْقَةِ صُورَتِهِ وَصِفَتِهِ ve tekūlu:

اَلْحَالِي [el-ḥālī] ve

اَلْحَالِيَةُ [el-ḥāliyet] Zīb ve ārāyişli hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَالٍ وَحَالِيَةٌ أَيْ ذَاتُ زِينَةٍ

اَلتَّحْلِيَةُ [et-taḥliyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) Hatunu donatmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin hatuna düzgün edinmek yāhūd onu evsāf-ı cemīle ile vasf ve senā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلَّى الْمَرْأَةَ إِذَا أَلْبَسَهَا حَلْيًا أَوِ اتَّخَذَ لَهَا أَوْ وَصَفَهَا وَنَعَتَهَا

حَلْيَةُ [Ḥalyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Üç mevziʿ ismidir.

إِحْلِيَاءُ [İḥliyāʾ] hemze-i meksūre ile) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْحَلِيُّ [el-ḥaliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) نَصِيٌّ [neṣiyy] dedikleri ot kurusunun ağar-mışına denir; müfredi حَلِيَّةٌ [ḥaliyyet]tir.

اَلْحُلَيَّا [el-ḥuleyyā] (حُمَيَّا [ḥumeyyā] veznin-de) Bir nebāt adıdır. Ve bir taʿām-ı aʿrāb adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ح م و]

اَلْحَمْوُ [el-ḥamv] (دَلْوٌ [delv] vezninde) Ha-tunun zevcinin pederine denir ki kayın ata taʿbīr olunur. Ve mutlakan zevc tara-fından olan hısıma ve karībe denir, zev-cin pederi ve birāderi gibi; müʾennesinde حَمَاةٌ [ḥamāt] denir. Ve bunda dört lügat dahi vardır: حَمُو [ḥamū], أَبُو [ebū] gibi ve حَمَا [ḥamā], قَفَا [ḳafā] gibi ve حَمٌ [ḥam], أَبٌ [eb] gibi ve حَمْءٌ [ḥamʾ] hemze ile; yukālu: حَمْوُ الْمَرْأَةِ وَحَمُوهَا وَحَمَاهَا وَحَمُهَا وَحَمْؤُهَا أَيْ أَبُو زَوْجِهَا وَمَنْ كَانَ مِنْ قِبَلِهِ وَالْأُنْثَى حَمَاةٌ Burada أُنْثَى kayın ana ve görümce gibi. Ve حَمُو الرَّجُلِ [ḥamu'r-recul] kişinin zevcesinin pederidir ki kayın atasıdır yāhūd zevce-sinin birāderine yāhūd ʿamucasına denir; yukālu: حَمُو الرَّجُلِ أَيْ أَبُو امْرَأَتِهِ أَوْ أَخُوهَا أَوْ عَمُّهَا Ve baʿzılar dedi ki أَحْمَاءٌ [aḥmāʾ] zevce ta-rafından olan karībe muhtastır, niteki أَخْتَانٌ [aḫtān] zevc tarafından olana mahsūstur. Müʾellif hemze māddesinde dahi zikr ey-ledi. Şārih der ki işbu حَمْوٌ māddesi حِمَايَةٌ [ḥimāyet]ten yāhūd harāret maʿnāsından meʾhūzdur, şefkat-i kalbiyyeleri tasavvu-ruyla. Ve

حَمْوُ [ḥamv] Harr ve germiyyet maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَدَّ حَمْوُ الشَّمْسِ أَيْ حَرُّهَا

اَلْحَمَاةُ [el-ḥamāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Baldırda olan balık etine denir ki baldır eti taʿbīr olunur; cemʿi حَمَوَاتٌ [ḥamevāt] gelir fetehātla.

اَلْيَائِيُّ

[ح م ي]

اَلْحَمْيُ [el-ḥamy] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْحِمَايَةُ [el-ḥimāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) ve

اَلْمَحْمِيَةُ [el-maḥmiyet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) Bir nesneden müʾziyātı menʿ ile hıfz eylemek maʿnāsınadır ki korumak taʿbīr olunur; yukālu: حَمَى الشَّيْءَ يَحْمِيهِ حَمْيًا وَحِمَايَةً وَمَحْمِيَةً إِذَا مَنَعَهُ وَدَفَعَ عَنْهُ Ve

حَمْيٌ [ḥamy] ve

حَمِيَّةٌ [ḥamiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

حِمَايَةٌ [ḥimāyet] كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

حَمْوَةٌ [ḥamvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Otlağı koruyup koru kılmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمَى الْحِمَى حَمْيًا وَحَمِيَّةً وَحِمَايَةً وَحَمْوَةً إِذَا مَنَعَهُ Ve hastaya muzırr nesnelerden perhīz ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: حَمَى الْمَرِيضَ مَا يَضُرُّهُ إِذَا مَنَعَهُ إِيَّاهُ Bunda iki mefʿūle müteʿaddīdir.

اَلْحِمَى [el-ḥimā] (رِضَا [riḍā] vezninde) Korunmuş nesneye denir, koru taʿbīr olunur; yukālu: كَلَأٌ حِمًى أَيْ مَحْمِيٌّ

اَلْإِحْتِمَاءُ [el-iḥtimāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Hasta muzırr nesnelerden perhīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَمَى الْمَرِيضَ فَاحْتَمَى

اَلتَّحَمِّي [et-teḥammī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Korunmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَمَّى مِنْ ذَلِكَ إِذَا امْتَنَعَ

اَلْحَمِيُّ [el-ḥamiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Muzırr nesnelerden perhīz ettirilmiş hastaya denir; yukālu: مَرِيضٌ حَمِيٌّ أَيْ مَمْنُوعٌ مِمَّا يَضُرُّهُ Ve mutlakan korunmuş nesneye denir. Ve aslā bir kimsenin zulm ve şetmini ve evzāʿ-ı bāridesini muhtemil olmayan ebiyyü'n-nefs adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَمِيٌّ أَيْ لَا يَحْتَمِلُ الضَّيْمَ

اَلْحِمَى [el-ḥimā] (إِلَى [ilā] vezninde ve كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) ve

اَلْحِمْيَةُ [el-ḥimyet] (ḥā'nın kesriyle) Bir nesneden himāyet olunan şeyʾe denir, koru gibi.

اَلْحَامِيَةُ [el-ḥāmiyet] Ashāb ve rüfekāsını himāyet eder olan adama denir; hāʾ mübālaga içindir; yukālu: رَجُلٌ حَامِيَةٌ أَيْ يَحْمِي أَصْحَابَهُ Ve

حَامِيَةٌ [ḥāmiyet] Cemāʿata vasf olur, nefslerini himāye eyledikleri için; ve tekūlu'l-ʿArabu: هُوَ عَلَى حَامِيَةِ الْقَوْمِ أَيْ آخِرُ مَنْ يَحْمِيهِمْ فِي مُضِيِّهِمْ Yaʿnī "Münhezim olan ʿaskerin ensesinden istīlā eden düşmandan himāye edenlerin āhiridir." عَلَى أَثَرِ حَامِيَةِ الْقَوْمِ takdirindedir. Ve yukālu: مَضَيْتُ عَلَى حَامِيَتِي أَيْ عَلَى وَجْهِي Güyā ki doğru maksadının ciheti kendisini cihāt-ı gayr-i sedīdeden himāye eylemek tasvīrine mebnīdir. Ve

حَامِيَةٌ [ḥāmiyet] Saç ayağına ıtlāk olunur; harāret iʿtibārıyla. Ve kuyunun içini örecek taşlara ıtlāk olunur, حِمَايَةٌ [ḥimāyet]ten meʿhūzdur; cemʿi حَوَامِي [ḥavāmī] gelir. Ve

حَوَامِي [ḥavāmī] At ve katır tırnaklarının sağ ve sol yanlarına ıtlāk olunur.

اَلْإِحْمَاءُ [el-iḥmāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir mekānı sāʾirden koruyup koru eylemek, ʿalā-kavlin koru olarak bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْمَى الْمَكَانَ إِذَا جَعَلَهُ حِمًى لَا يُقْرَبُ أَوْ وَجَدَهُ حِمًى Ve bir nesneyi kızgın eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْمَى اللهُ النَّارَ أَيْ جَعَلَهَا حَامِيَةً Ve bir nesneyi āteşte kızdırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْمَى الْمِسْمَارَ إِذَا أَسْخَنَهُ

اَلْحَمِيَّةُ [el-ḥamiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

اَلْمَحْمِيَةُ [el-maḥmiyet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) Gayret ve nāmūstan nāşī bir nesneden ʿār ve istinkāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَمِيَ مِنَ الشَّيْءِ حَمِيَّةً وَمَحْمِيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنِفَ مِنْهُ

اَلْحَمْيُ [el-ḥamy] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْحُمِيُّ [el-ḥumiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلْحُمُوُّ [el-ḥumuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Pek kızgın olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمِيَتِ الشَّمْسُ حَمْيًا وَحُمِيًّا وَحُمُوًّا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهَا Ve

حَمْيٌ [ḥamy] ve

حُمُوٌّ [ḥumuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Bir nesne āteşte kızmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمِيَ الْمِسْمَارُ حَمْيًا وَحُمُوًّا إِذَا سَخُنَ

اَلْحِمَى [el-ḥimā] (رِضَا [riḍā] vezninde) Harāretten terlemek maʿnāsınadır; yukālu: حَمِيَ الْفَرَسُ إِذَا سَخُنَ وَعَرِقَ

اَلْحُمَةُ [el-ḥumet] (ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) Ağuya denir, سَمٌّ [semm] maʿnāsına, ʿalā-kavlin arı ve yılan ve ʿakreb makūlesinin iğnelerine ve sokacak nesnelerine denir; cemʿi حُمَاتٌ [ḥumāt] ve حُمَى [ḥumā] gelir ḥā'ların zammıyla. Ve pek soğuğa de-nir; tekūlu: أَخَذَنَا حُمَةُ الْبَرْدِ أَيْ شِدَّتُهُ Ve Ebū Ḥume Muḥammed b. Yūsuf ez-Zebīdī muhaddis-i meşhūrdur.

حُمَةُ الْعَقْرَبِ [ḥumetu'l-ʿaḳreb] Bir kılıcın lakabıdır.

اَلْحُمَيَّا [el-ḥumeyyā] (ثُرَيَّا [ṣureyyā] vez-ninde) Hışm ve gazabın evveline ve heyecānına denir ki şiddeti hāletidir; tekūlu: لَا تُكَلِّمْهُ فِي حُمَيَّا غَضَبِهِ أَيْ فِي شِدَّتِهِ وَأَوَّلِهِ Ve حُمَيَّا الْكَأْسِ [ḥumeyye'l-keʾs] hamrın sevret ve şiddetine yāhūd iskārı yāhūd tamām başa ve dimāga istīlā eylediği hālete denir ki kendisini aldırdığı keyfiy-yetidir; yukālu: فَرَغَتْهُ حُمَيَّا الْكَأْسِ أَيْ سَوْرَتُهَا وَشِدَّتُهَا أَوْ إِسْكَارُهَا أَوْ أَخْذُهَا بِالرَّأْسِ Ve her nesnenin şiddetine ıtlāk olunur. Ve حُمَيَّا الشَّبَابِ [ḥumeyye'ş-şebāb] civānlık çağının evāʾiline ve cünbüş ve neşātı hengāmına denir ki tamām mest ser-endāz gibi şid-det ve hiddeti keyfiyyetinden ʿibārettir; yukālu: هُوَ فِي حُمَيَّا الشَّبَابِ أَيْ أَوَّلِهِ وَنَشَاطِهِ

اَلْحَامِي [el-ḥāmī] Şol buğura denir ki nākaya çok çekilmekle ʿalā-kavlin sul-bünden on batn veled gelmekle rükūb ve istiʿmālden āzāde olup ve vardığı miyāh ve merāʿīden aslā memnūʿ olmaya. Bu ci-hetle gūyā ki zahrını himāye eder; yukālu: فَحْلٌ حَامٍ إِذَا كَانَ قَدْ ضَرَبَ الضِّرَابَ الْمَعْدُودَ أَوْ نَتَجَتْ مِنْ صُلْبِهِ عَشَرَةُ أَبْطُنٍ ثُمَّ حَامٍ حَمَى ظَهْرَهُ فَيُتْرَكُ فَلَا يُنْتَفَعُ مِنْهُ بِشَيْءٍ وَلَا يُمْنَعُ مِنْ مَاءٍ وَلَا مَرْعًى

حَامِي الْحُمَيَّا [ḥāmi'l-ḥumeyyā] (ثُرَيَّا [ṣureyyā] vezninde) Şol adama denir ki kendi havzasını ve yöresini ve civār ve cānibini himāye eder ola; yukālu: هُوَ حَامِي الْحُمَيَّا أَيْ يَحْمِي حَوْزَتَهُ وَمَا وَلِيَهُ

اَلْإِحْمِيمَاءُ [el-iḥmīmāʾ] (إِعْشِيشَاءُ [iʿşīşāʾ] vez-ninde) Bir nesne leyl ve sehāb gibi karar-mak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْمَوْمَى الشَّيْءُ إِذَا اسْوَدَّ كَاللَّيْلِ وَالسَّحَابِ

اَلْمُحَامَاةُ [el-muḥāmāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلْحِمَاءُ [el-ḥimāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Bir kimseye nigeh-bānlık edip müziyāttan hıfz ve himāye eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَامَيْتُ عَنْهُ مُحَامَاةً وَحِمَاءً إِذَا مَنَعْتَ عَنْهُ Ve mihmān için tecemmuʿla levāzım ve ikrāmına mübālāt ve ihtimām kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: حَامَيْتُ عَلَى ضَيْفِي إِذَا احْتَفَلْتَ لَهُ

حَمَيَانُ [Ḥameyān] (fetehātla) Bir dağın adıdır.

حَمَاةُ [Ḥamāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Şām diyārında bir belde adıdır ki Ḥimṣ şehrine karībdir.

اَلْحَامِي [el-ḥāmī] ve

اَلْمَحْمِيُّ [el-maḥmiyy] (ism-i mefʿūl bünye-siyle) Arslana ıtlāk olunur.

حَمَا وَاللهِ [ḥamā vallāhi] أَمَا وَاللهِ [emā vallāhi] maʿnāsınadır.

اَلتَّحَامِي [et-teḥāmī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Sakınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَامَاهُ النَّاسُ أَيْ تَوَقَّوْهُ وَاجْتَنَبُوهُ

أَبُوحَمِيَّةَ [Ebū Ḥamiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Muḥammed b. Aḥmed el-Ḥāfiẓ'dır ki muhaddistir.

اَلْوَاوِيُّ

[ح ن ز ق و]

اَلْحِنْزَقْوُ [el-ḥinzaḳv] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] veznin-de) ve

اَلْحِنْزَقْوَةُ [el-ḥinzaḳvet] (جِرْدَحْلَةٌ [cirdaḥlet] vezninde) Bodura denir; yukālu: رَجُلٌ حِنْزَقْوٌ وَحِنْزَقْوَةٌ أَيْ قَصِيرٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ح ن و]

اَلْحَنْوُ [el-ḥanv] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi eğip iki kat eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: حَنَاهُ يَحْنُوهُ حَنْوًا إِذَا عَطَفَهُ Ve burmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنَا يَدَهُ إِذَا لَوَاهَا Ve yay düzmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: حَنَا الْحَنِيَّةَ إِذَا صَنَعَهَا

اَلتَّحْنِيَةُ [et-taḥniyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bu dahi iki büküp eğmek maʿnāsınadır; yukālu: حَنَّى الشَّيْءَ إِذَا عَطَفَهُ

اَلْإِنْحِنَاءُ [el-inḥināʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّحَنِّي [et-teḥannī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) İki kat eğilmek maʿnāsınadır; yukālu: حَنَّاهُ فَانْحَنَى وَتَحَنَّى أَيِ انْعَطَفَ

اَلْحَنِيَّةُ [el-ḥaniyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Yaya ıtlāk olunur; cemʿi حَنِيٌّ [ḥaniyy] dir, غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde ve حَنَايَا [ḥanāyā] gelir.

اَلْحُنُوُّ [el-ḥunuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir kimseye şefkat ve mihrübānlık eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: حَنَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى وَلَدِهَا حُنُوًّا إِذَا عَطَفَتْ

اَلْإِحْنَاءُ [el-iḥnāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi حُنُوٌّ [ḥunuvv] maʿnāsınadır; yukālu: أَحْنَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى حَنَتْ

اَلْحَانِيَةُ [el-ḥāniyet] Erkeğe pek kızmış ko-yuna denir. Ve bilā-ʿillet boynunu büker olan koyuna denir. Ve حَانُوتٌ [ḥānūt] ve dükkān maʿnāsınadır.

اَلْمَحْنِيَةُ [el-maḥniyet] (مَحْمِدَةٌ [maḥmidet] vezninde) ve

اَلْمَحْنُوَةُ [el-maḥnuvet] (nūn'un zammıyla) ve

اَلْمَحْنَاةُ [el-maḥnāt] (مَسْعَاةٌ [mesʿāt] veznin-de) Derenin burgaç ve dolambasına denir; yukālu: مَحْنِيَةُ الْوَادِي وَمَحْنُوَتُهُ وَمَحْنَاتُهُ أَيْ مُنْعَرَجُهُ Ve eğri büğrü yere denir. Ve deve derisin-den düzülmüş süt küleğine denir; yukālu: سَقَانَا اللَّبَنَ بِالْمَحْنِيَةِ أَيْ بِالْعُلْبَةِ الَّتِي تُتَّخَذُ مِنْ جُلُودِ الْإِبِلِ Bunun tarīki budur ki devenin bir mikdār derisini torba tarzında büküp içine kum doldurduktan sonra bir mahalle asarlar, kuruyup çanak tarzında عُلْبَةٌ [ʿulbet] olur.

اَلْحِنْوُ [el-ḥinv] (ḥā'nın kesriyle ve fethiy-le) Bedende eğri olan ʿuzva denir, kaş ke-miği ve çene ve eyegü kemikleri gibi. Ve sāʾir nesneden dahi eğri büğrü olan şeyʾe denir, eğri büğrü bayır ve kumluk gibi. Ve her eğri ağaca denir, eyer kaltağı gibi; cemʿi أَحْنَاءٌ [aḥnāʾ] ve حِنِيٌّ [ḥiniyy] gelir kesreteynle ve حُنِيٌّ [ḥuniyy] gelir ḥā'nın zammıyla.

اَلْحِنْوَانِ [el-ḥinvān] (tesniye bünyesiy-le) Teskere taʿbīr olunan ālete denir ki māddesi iki eğri ağaçtır, üzerlerine şebīke üstüvār edip onunla çeç buğday nakl ederler.

اَلْأَحْنَاءُ [el-aḥnāʾ] (hemzenin fethiyle) حِنْوٌ

[ḥinv] lafzının cemʿidir, eğri büğrü olan nesnelere denir. Ve

أَحْنَاءُ الْأُمُورِ [aḥnāʾu'l-umūr] Çepreşik ve çaparız umūrdan ʿibārettir; yukālu: هُوَ يُصْلِحُ أَحْنَاءَ الْأُمُورِ أَيْ مُتَشَابِهَهَا

اَلْحَوَانِي [el-ḥavānī] Eyegü kemiklerinin cümlesinden atvel olanlarına denir ki her taraftan ikişer dāne olur.

اَلْحِنَايَةُ [el-ḥināyet] (حِمَايَةٌ [ḥimāyet] vezninde) İsmdir, iki kat eğriliğe denir; yukālu: بِهِ حِنَايَةٌ أَيِ انْحِنَاءٌ

اَلْحَنْوَاءُ [el-ḥanvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Büğrü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَنْوَاءُ أَيْ حَدْبَاءُ

اَلْحَانُوتُ [el-ḥānūt] ve

اَلْحَانِيَةُ [el-ḥāniyet] ve

اَلْحَانَاةُ [el-ḥānāt] Dükkāna denir.

اَلْحَانِيَّةُ [el-ḥāniyyet] (teşdīd-i yā'yla) Hamra yāhūd hammārūna yaʿnī meyhānecilere denir; evvel حَانَةٌ [ḥānet]e sānī حَانِيَةٌ [ḥāniyet]e nisbettir. Müʾellif bunları mevziʿ-i zikri buradır diyerek "ح،ن،ت" māddesinde resm eylemişti.

اَلْحَنْوَةُ [el-ḥanvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nebāt adıdır ki sehl yerlerde nābit olur, ʿalā-kavlin āzeryūn-ı berrīdir. Ve fesleğene denir. Ve bir feres adıdır.

اَلْحَنِيَّانِ [el-Ḥaniyyān] (غَنِيَّانِ [ġaniyyān] vezninde) İki vādīye ıtlāk olunur.

حِنْوُ قُرَاقِرٍ [Ḥinvu Ḳurāḳir] (صِنْوُ عُلَابِطٍ [ṣinvu ʿulābiṭ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ح ن ي]

اَلْحِنَايَةُ [el-ḥināyet] (كِنَايَةٌ [kināyet] vezninde) Burmak maʿnāsınadır; yukālu: حَنَى يَدَهُ يَحْنِيهَا حِنَايَةً إِذَا لَوَاهَا Ve bir nesneyi eğip iki kat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَنَى الْعُودَ وَالظَّهْرَ إِذَا عَطَفَهُمَا Ve ağacın kabuğunu soymak maʿnāsınadır; yukālu: حَنَى الْعُودَ إِذَا قَشَرَهُ

اَلتَّحْنِيَةُ [et-taḥniyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bu dahi eğip iki kat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَنَّى الْعُودَ إِذَا عَطَفَهُ

اَلْحِنْيُ [el-Ḥiny] (ḥā'nın kesriyle) Semāve'de bir mevziʿdir.

حُنَيٌّ [Ḥuneyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Mekke kurbünde bir mevziʿdir. Ve Cābir nām şāʿirin pederi ismidir.

حَانِي [Ḥānī] (جَانِي [cānī] vezninde) Diyārbekir eyāletinde bir beldedir; aʿlāmdan ʿAbduṣṣamed b. ʿAbdurraḥmān el-Ḥānī ona mensūbdur ve gayr-i kıyās üzere nisbetinde حَنَوِيٌّ [Ḥaneviyy] dahi denir, حَنَفِيٌّ [ḥanefiyy] vezninde.

اَلْوَاوِيُّ

[ح و]

اَلْحُوَّةُ [el-ḥuvvet] (ḥā'nın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Elvāndan hudrete māʾil olan sevād, ʿalā-kavlin sevāda māʾil olan humrettir ki karamtık kırmızıdır, at kısmında doru taʿbīr olunur; yukālu: بِهِ حُوَّةٌ أَيْ سَوَادٌ إِلَى الْخُضْرَةِ أَوْ حُمْرَةٌ إِلَى السَّوادِ Ve

حُوَّةُ الْوَادِي [ḥuvvetu'l-vādī] Derenin bir cānibine ıtlāk olunur; yukālu: قَعَدَ حُوَّةَ الْوَادِي أَيْ جَانِبَهَا

اَلْحَوَى [el-ḥavā] (صَفَا [ṣafā] vezninde) Bir nesne حُوَّةٌ [ḥuvvet]-i mezkūre levninde olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَوِيَ الشَّيْءُ حَوًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ بِهِ حُوَّةٌ

اَلْإِحْوِيوَاءُ [el-iḥvīvāʾ] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Bu dahi حُوَّةٌ [ḥuvvet] renginde ol-

mak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْوَاوَى إِحْوِيوَاءً وَيُقَالُ إِحْوَوَى يَحْوَوِي إِحْوِوَاءً وَيُقَالُ إِحْوَوَّى يَحْوَوِّي إِحْوِوَّاءً بِتَشْدِيدِ الْوَاوِ إِذَا كَانَ بِهِ حُوَّةٌ Sīga-i sāniye إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] bābından ve sālise إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] bābındandır. Ve

إِحْوِيوَاءٌ [iḥvīvāʾ] ve

إِحْوِوَّاءٌ [iḥvivvāʾ] (teşdīd ile) Yer sebzevātla yemyeşil olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْوَاوَتِ الْأَرْضُ وَاحْوَوَّتْ إِذَا اخْضَرَّتْ

اَلْأَحْوَى [el-aḥvā] (أَحْرَى [aḥrā] vezninde) Levn-i merkūm üzere olmak yaʿnī yeşile māʾil siyāh yāhūd karamtık kırmızı olmak maʿnāsınadır. Ve siyāh nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَحْوَى أَيْ أَسْوَدُ Ve pek koyu yeşil nebāta denir ki şiddetinden siyāha māʾil ola; yukālu: نَبَاتٌ أَحْوَى أَيْ ضَارِبٌ إِلَى السَّوَادِ لِشِدَّةِ خُضْرَتِهِ Ve Ḳuteybe b. Ḍirār'ın feresi ismidir.

اَلْحَوَّاءُ [el-ḥavvāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Karamtık kırmızı dudağa vasf olur; yukālu: شَفَةٌ حَوَّاءُ أَيْ حَمْرَاءُ إِلَى السَّوَادِ Ve birkaç kısrakların adıdır. Ve

حَوَّاءُ [Ḥavvāʾ] Zevc-i Ādem ʿaleyhime's-selām ismidir ki cümle-i efrād-ı insānînin ümm-i muhteremesidir.

Mütercim der ki pes kasr ile حَوَى [Ḥavvā] galat olur. Ve حَوَّاءُ [Ḥavvāʾ] zikr olunan levn-i حُوَّةٌ [ḥuvvet]ten meʾhūz olmuş olur, آدَمُ [Ādem] lafzını أُدْمَةٌ [udmet]ten meʾhūz dedikleri gibi. Ve baʿzılar cānib maʿnāsına olan حُوَّةٌ [ḥuvvet]ten meʾhūz dediler. Hazret-i Ādem'in bir cānibinden ki murād dılʿ-ı eyseridir, mahlūk olduğuna mebnīdir. Ve baʿzılar حَيٌّ māddesindendir dediler. Ve maʿlūm ola ki maksūd olan tenāsül-i izdivāca ve izdivāc-ı muhabbete dāʾirdir. Herkesin kendi eczāsına meyl ve muhabbeti ecnebīye olandan artıktır. Eger Ḥavvā, Ādem'den ahz olunmasaydı, ricālden nisāya meyl ve izdivāc bulunmayıp ʿırk-ı tenāsül munkatıʿ olur idi ve eğri eyegü kemiğinden ve soldan halk olunduğunun eserleri zāhirdir.

حُو [ḥū] (ḥā'nın zammıyla) Keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır.

اَلْحَوْحَاةُ [el-ḥavḥāt] (ḥā'nın fethiyle) Keçilere حُو [ḥū] diye haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: حَوْحَى بِالْمِعْزَى حَوْحَاةً إِذَا زَجَرَ وَقَالَ حُو

اَلْحُوَّاءَةُ [el-ḥuvvāʾet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Yere yapışık olan nebāta denir. Ve dāʾimā hānesine mülāzım olup taşra çıkmaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَوَّاءَةٌ أَيْ لَازِمٌ فِي بَيْتِهِ

اَلْحَوُّ [el-ḥavv] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Zāhir ve āşikāre nesneye denir; ve minhu yukālu: فُلَانٌ لَا يَعْرِفُ الْحَوَّ مِنَ اللَّوِّ أَيِ الْبَيِّنَ مِنَ الْخَفِيِّ كَمَا يُقَالُ لَا يَعْرِفُ الْحَيَّ مِنَ اللَّيِّ Kemā se-yuzkeru.

اَلْحَيُّ [el-ḥayy] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْحَوَايَةُ [el-ḥavāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir nesneyi cemʿ ve ihrāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَوَاهُ يَحْوِيهِ حَيًّا وَحَوَايَةً إِذَا جَمَعَهُ وَأَحْرَزَهُ

اَلْإِحْتِوَاءُ [el-iḥtivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) حَوَايَةٌ [ḥavāyet] maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَوَاهُ وَاحْتَوَى عَلَيْهِ إِذَا جَمَعَهُ وَأَحْرَزَهُ

اَلتَّحَوِّي [et-teḥavvī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesne devşirilip kıvrılmak ve çöreklenmek maʿnāsınadır, yılan gibi; yukālu: تَحَوَّتِ الْحَيَّةُ إِذَا تَلَوَّتْ Ve büzülüp buruşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَوَّى الشَّيْءُ إِذَا انْقَبَضَ

اَلْحَيَّةُ [el-hayyet] (ḥā'nın fethiyle) Yılana denir, Fārisīde mār derler. Baʿzılar ʿindin-

de zikr olunan kıvrılmak ve çöreklenmek maʿnāsındandır ve ʿinde'l-baʿz حَيَاةٌ [ḥayāt] māddesindendir ki tūl-i hayātından nāşī ıtlāḳ olundu.

اَلْحَوِيُّ [el-ḥaviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bir nesneye baʿde'l-istihkāk mālik olan adama denir. Ve havz-ı sagīre denir.

اَلْحَوِيَّةُ [el-ḥaviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bir nesnenin yılan kıvrımı gibi kıvrılıp çöreklenmesine denir ki maʿnāyı masdarī yāhūd ismdir. Ve batında kıvrım ve dolaşık olan bağırsağa denir, دُوَّارَةٌ [duvvāret] ve لَفَائِفُ [lefāʾif] ve بَنَاتُ اللَّبَنِ [benātu'l-leben] gibi ki miʿaʾ-ı müstakīm ve miʿā-i ṣāʾim mukabilidir; cemʿi حَوَايَا [ḥavāyā] gelir; yukālu: شَحُمَتْ حَوَايَا الْجَزُورِ جَمْعُ حَوِيَّةٍ وَهُوَ مَا تَحَوَّى مِنَ الْأَمْعَاءِ Ve şol kilime ve palāsa denir ki halka gibi edip içini doldurduktan sonra devenin hörgücüne çepçevre örterler. Ve bir küçük kuş adıdır.

اَلْحَاوِيَةُ [el-ḥāviyet] ve

اَلْحَاوِيَاءُ [el-ḥāviyāʾ] Bunlar da حَوِيَّةٌ [ḥaviyyet] gibi zikr olunan bağırsağa denir.

اَلتَّحْوِيَةُ [et-taḥviyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bir nesneyi büzmek maʿnāsınadır; yukālu: حَوَّاه إِذَا قَبَضَهُ

اَلْحَوَاةُ [el-ḥavāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) ve

اَلْحَوَاءُ [el-ḥavāʾ] (هَوَاءٌ [hevāʾ] vezninde) Sese denir, savt maʿnāsına.

اَلْحَاءُ [el-ḥāʾ] Hurūf-ı hecādan bir harftir, hurūf-ı leyyine māddesinde mezkūrdur.

حَيْوَةُ [Ḥayvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir recül ismidir, "ح،و،ي" māddesinden maklūbdur.

اَلْحِوَاءُ [el-ḥivāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْمُحَوَّى [el-muḥavvā] (مُعَلًّى [muʿallā] vezninde) Bādiye-nişīnlerde birbirine mütekārib top evlere denir ki oba taʿbīr olunur; yukālu: قَعَدُوا فِي الْحِوَاءِ وَالْمُحَوَّى وَهِيَ جَمَاعَةُ الْبُيُوتِ الْمُتَدَانِيَةِ

حُوَيٌّ [Ḥuveyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Esāmīdendir: Nuḥ b. ʿAmr b. Ḥuveyy muhaddistir, Baḳiyye nām muhaddis-i zaʿīften rivāyet eyledi.

اَلْيَائِيُّ

[ح ي ي]

اَلْحِيُّ [el-ḥiyy] (ḥā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْحَيَوَانُ [el-ḥayevān] (fetehātla) ve

اَلْحَيَاةُ [el-ḥayāt] (ḥā'nın fethiyle) ve

اَلْحَيْوَةُ [el-ḥayāt] (vāv'ın sükūnuyla yaʿnī yā'nın fethiyle ki vāv elif bedelidir, lām-ı fiʿl değildir; ehl-i Yemen صَلَاةٌ [ṣalāt] ve زَكَاةٌ [zekāt] ve حَيَاةٌ [ḥayāt] makūlesinde vāv ile resm ederler, Muṣḥaf-ı İmām'da dahi vāv ile mersūmdur, hemān üç mahalde elifle mersūmdur) Bunların mecmūʿu da dirliğe denir ki mevt mukābilidir; yukālu: بِهِ حَيٌّ وَحَيَوَانٌ وَحَيَاةٌ وَحَيْوَةٌ أَيْ نَقِيضُ الْمَوْتِ

Şārih der ki حَيَوَانٌ [ḥayevān] kelimesinin aslı حَيَيَانٌ idi, yā-i sāniye vāv'a ibdāl olundu ve bu حَيَاةٌ [ḥāyāt]tan eblagdır, zīrā فَعَلَانُ [faʿalān] bināsı levāzım-ı hayāttan olan hareket ve ıztırābı mutazammındır. Ve حَيَوَانٌ [ḥayevān] mübālagaten zū-hayātta istiʿmāl olunur ki cānlı demektir, lākin bunda yā'yı iskān ederler, elife kalb olunmak tahāşīsine mebnī. Ve bunlar masdar olarak dahi istiʿmāl olunurlar, asl masdarı حَيَاءٌ [ḥayāʾ]dır, وَفَاءٌ [vefāʾ] gibi; yukālu: حَيِيَ يَحْيَى حَيَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ حَيَّ يَحَيُّ بِالْإِدْغَامِ وَيُقَالُ يَحْيَى بِالْفَكِّ نَقِيضُ مَاتَ Ve

حَيَاةٌ [ḥayāt] Tayyib ve helāl rızka ıtlāk

olunur, lākin bunda طَيِّبَةٌ ile ittisāf lāzımdır; yukālu: وَفَّقَهُ اللهُ حَيَاةً طَيِّبَةً أَيْ رِزْقًا حَلَالًا Ve ʿinde'l-baʿz حَيَاةٌ طَيِّبَةٌ [ḥayātun ṭayyibet]ten murād cennettir.

اَلْحَيُّ [el-ḥayy] (ḥā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) حَيَاةٌ [ḥayāt]tan vasftır, diriye denir, zinde maʿnāsına; cemʿi أَحْيَاءٌ [aḥyāʾ] gelir; yukālu: هُوَ حَيٌّ أَيْ ضِدُّ الْمَيِّتِ Ve nisvān kısmının fercine ıtlāk olunur. Ve açık ve işlek yola ıtlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ حَيٌّ أَيْ بَيِّنٌ وَيُقَالُ حَيَّ الطَّرِيقُ حَيًّا إِذَا اسْتَبَانَ

اَلْحَايِي [el-ḥāyī] Hayāt bulucu demektir ki hadese delālet eder; ve minhu yukālu: ضُرِبَ ضَرْبَةً لَيْسَ بِحَايٍ مِنْهَا أَيْ لَيْسَ يَحْيَى Yaʿnī "Filān bir güne darb olundu ki o darbeden hayāt bulup diri kalması mutasavver değildir." Ve bu ʿArabların لَا تَأْكُلْ كَذَا فَإِنَّكَ مَارِضٌ kavlleri gibidir ki تَمْرَضُ maʿnāsına istikbālīdir, yaʿnī "O nesneyi ekl eyleme ki ondan hasta olursun" demektir.

اَلْإِحْيَاءُ [el-iḥyāʾ] (hemzenin kesriyle) Diriltmek ve diri kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْيَاهُ أَيْ جَعَلَهُ حَيًّا Ve bir yeri tāze ve mutarrā çayırlı çimenli bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْيَيْنَا الْأَرْضَ أَيْ وَجَدْنَاهَا حَيَّةً Ve nākanın veledi hayātta olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْيَتِ النَّاقَةُ إِذَا حَيِيَ وَلَدُهَا Ve kavmin mevāşīleri zinde olmak yāhūd hālleri hüsn ve nizām üzere olmak yāhūd şen ve ābād otlu sulu yere dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْيَى الْقَوْمُ إِذَا حَيِيَتْ مَاشِيَتُهُمْ أَوْ حَسُنَتْ حَالُهَا أَوْ صَارُوا فِي الْخِصْبِ

اَلْإِسْتِحْيَاءُ [el-istiḥyāʾ] Bir adamı katl etmeyip diri komak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْيَاهُ أَيِ اسْتَبْقَاهُ يَعْنِي تَرَكَهُ حَيًّا Kīle ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿إِنَّ اللهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا﴾ أَيْ لَا يَسْتَبْقِي Ve bir kimseden utanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْيَى مِنْهُ بِيَائَيْنِ وَاسْتَحَى مِنْهُ بِيَاءٍ وَاحِدَةٍ وَاسْتَحَاهُ بِمَعْنَى حَيِيَ حَيَاءً Lügat-i ūlā ehl-i Ḥicāz'ın ve sāniye Temīm'in lügatıdır. Pes harf-i cerr ile ve harf-i cerrsiz dahi taʿdiye eder.

اَلْحَيَّةُ [el-ḥayyet] حَيٌّ [ḥayy] kelimesinin müʾennesidir, hısb ve rehā üzere olan otlu sulu şen ve ābād arza ıtlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ حَيَّةٌ أَيْ مُخْصِبَةٌ غَضَّةُ النَّبَاتِ Ve

حَيَّةٌ [ḥayyet] Yılana denir, Fārisīde mār derler. Mütercim der ki mevt-i tabīʿīsi olmamakla ıtlāk olundu yāhūd "ح،و،ي" māddesindedir, niteki zikr olundu. Ve bunun müzekkerinde حَيٌّ denmez, iltibās için; cemʿi حَيَّاتٌ [ḥayyāt] ve حَيَوَاتٌ [ḥayevāt] gelir fetehātla. Ve "Filān habīs ve dāhī ve āfettir" diyecek yerde فُلَانٌ حَيَّةُ الْوَادِي أَوِ الْأَرْضِ أَوِ الْبَلَدِ أَوِ الْحَمَاطِ derler ki أَوْ kelimesi tenvīʿ içindir. Ve حَيَّةُ الْوَادِي [ḥayyetu'l-vādī] arslana ıtlāk olunur. Ve

حَيَّةُ [Ḥayyet] Kutb-ı şimālī cenbinde Ferḳadān ile Benātu Naʿş miyānında niçe kevkebin yaʿnī kevākib-i ʿadīdeden muhayyel sūretin ismidir ki bi-ʿaynihi yılan sūretidir ve bu حَيَّةُ الْهَوَاءِ [ḥayyetu'l-havāʾ] ıtlāk etdikleri olacaktır.

اَلْحَيَوَانُ [el-ḥayevān] (fetehātla) جِنْسُ الْحَيِّ [cinsu'l-ḥayy] yaʿni diri, cānlı olan mahlūkātın cinsidir ki cemīʿ-i envāʿına şāmildir, cism-i nāmī ve hassās ve müteharrik bi'l-irādeden ʿibārettir; aslı حَيَيَانٌ idi ki masdardır, yā-i sāniye vāv'a kalb olundu. Şārih der ki yā'nın iskānıyla حَيْوَانٌ [ḥayvān] telaffuzu hasbe'l-kāʿide yā'nın elife ibdālinden tahaffuza mebnīdir. İşbu حَيَوَانٌ [ḥayevān] ve جَوَلَانٌ [cevelān] kelimelerinin hareke-i lafzları müsemmālarının hareketlerine tenbīhi işʿār içindir, hulāsa حَيَوَانٌ [ḥayevān] lafzı fi'l-asl ism yāhūd

masdar olup baʿdehu cins-i mezkūrda gālib oldu.

اَلْمُحَايَاةُ [el-muḥāyāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] veznin-de) Çocuğa gıdā vermek maʿnāsınadır; yukālu: حَايَا الصَّبِيَّ إِذَا غَذَاهُ

اَلْحَيُّ [el-ḥayy] (ḥā'nın fethiyle) Diriye denir ki zikr olundu. Ve butūn-ı ʿArabdan bir batna ıtlāk olunur ki قَبِيلَةٌ [ḳabīlet]ten kalīl olan cemāʿattir; cemʿi أَحْيَاءٌ [aḥyāʾ] gelir.

بَنُوحَيٍّ [Benū Ḥayy] (ḥā'nın fethiyle) ve

بَنُوحِيٍّ [Benū Ḥiyy] (ḥā'nın kesriyle) ʿArabdan iki batndır. Ve

حَيٌّ [ḥayy] Hak ve sābit maʿnāsına müstaʿmeldir, niteki لَيٌّ [leyy] bātıl maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: "لا هُوَ يَعْرِفُ الْحَيَّ مِنَ اللَّيِّ" كَمَا يُقَالُ "اَلْحَوَّ مِنَ اللَّوِّ" أَيْ الْحَقَّ مِنَ الْبَاطِلِ أَوْ لَا يَعْرِفُ الْحَوِيَّةَ مِنَ اللَّوِيَّةِ" أَيْ مَا تَحَوَّى مِنَ الْأَمْعَاءِ مِنْ فَتْلِ الْحَبْلِ Yaʿnī baʿzılar bunu vāvīdir dediler, niteki zikr olundu. Ve

حَيٌّ [Ḥayy] Bir kabīle ismidir, nisbetinde حَيَوِيٌّ [ḥayeviyy] denir ve حَيَيِيٌّ [ḥayeyiyy] denir harekātla.

اَلْحَيَا [el-ḥayā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Hısb ve refāh ve rehā maʿnāsınadır; yukālu: أَرْضٌ بِهَا حَيًا أَيْ خِصْبٌ Ve yağmura denir; yukālu: وَقَعَ فِي الْأَرْضِ الْحَيَا أَيِ الْمَطَرُ Bunda medd ile de lügattir. Ve bir hatun ismidir.

اَلْحَيَاءُ [el-ḥayāʾ] (ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) Tevbe ve rücūʿ maʿnāsınadır; yukālu: حَيِيَ مِنْهُ حَيَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَابَ Ve utanmak, şerm maʿnāsınadır; yukālu: حَيِيَ مِنْهُ إِذَا احْتَشَمَ

Mütercim-i hakīr der ki Zemaḫşerī ve Muṭarrizī dediler ki حَيَاءٌ [ḥayāʾ] ve إِسْتِحْيَاءٌ [istiḥyāʾ] māddesi حَيَاةٌ [ḥayāt] tan meʾhūzdur; yukālu: حَيِيَ الرَّجُلُ كَمَا يُقَالُ نَسِيَ وَحَشِيَ Ve حَيَاءٌ [ḥayāʾ] levm ve taʿyīb ve zemm olunacak evzāʿdan ihtirāz sebebiyle hayāt-ı insāna ʿārız olan tagayyür ve inkisārdan ʿibārettir ve كَمَا يُقَالُ نَسِيَ وَحَشِيَ kavli yaʿnī نَسِيَ الرَّجُلُ derler; نَسَا [nesā] damarı ağrısa ve حَشِيَ الرَّجُلُ derler; حَشَا [ḥaşā] yaʿnī eczā-i cevfiyyesi ağrısa demek olmakla حَيِيَ kelimesi dahi hālet-i mezbūrdan nāşī vazʿ-ı hayātı mütegayyir oldu demektir ki ondan utanmak ile tabʿīr olunur. Ve Seyyid Şerīf dedi ki حَيَاءٌ [ḥayāʾ] iki nevʿ olur: nefsānī ki Hazret-i Ḫudā onu nüfūsta halk ve īdāʿ eylemiştir, yaʿnī fıtrī olur, ʿinde'n-nās keşf-i ʿavretten حَيَاءٌ [ḥayāʾ] gibi ve īmānī olur ki müʾmin olan kimsenin havfen minallāhi taʿālā meʿāsīden imtināʿ eylemesinden ʿibārettir. İntehā. Ve

حَيَاءٌ [ḥayāʾ] خُفٌّ [ḫuff] ve ظِلْفٌ [ẓilf] sāhibi yaʿnī deve kısmının ve çatal tırnaklı hayvānın ve yırtıcı cānverlerin fercine denir. Ve bunda kalīlen elifi kasr olur; cemʿi أَحْيَاءٌ [aḥyāʾ] ve أَحْيِيَةٌ [aḥyiyet] gelir ve حَيٌّ [ḥayy] gelir ḥā'nın fethi ve kesriyle.

اَلْإِسْتِحْيَاءُ [el-istiḥyāʾ] Bu dahi utanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْيَى مِنْهُ وَاسْتَحَى مِنْهُ وَاسْتَحَاهُ بِمَعْنًى Ve bu sülāsīden eblagdır.

اَلْحَيِيُّ [el-ḥayiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bi't-tabʿ utanıcı, perde ve hayāʾ sāhibi adama denir; yukālu: إِنَّهُ حَيِيٌّ أَيْ ذُو حَيَاءٍ

اَلتَّحِيَّةُ [et-teḥiyyet] (تَقِيَّةٌ [teḳiyyet] veznin-de) Selām maʿnāsınadır ki bir adama سَلَامٌ عَلَيْكُمْ demekten ʿibārettir; yukālu: حَيَّاهُ تَحِيَّةً أَيْ سَلَّمَهُ سَلَامًا Müʾellif *Baṣāʾir*'de dedi ki fi'l-asl تَحِيَّةٌ [teḥiyyet] bir adama حَيَّاكَ اللهُ diye duʿā eylemek maʿnāsınadır ki عَمَّرَكَ اللهُ وَأَحْيَاكَ demektir, baʿdehu mādde-i تَحِيَّةٌ

[teḥiyyet] olan selām makūlesi duʿāda istiʿmāl olundu. Bu cihetten cemʿinde تَحِيَّاتٌ [teḥiyyāt] ve تَحَايَا [teḥāyā] denir. Ve

تَحِيَّةٌ [teḥiyyet] Bekāʾ ve mülk maʿnālarına, kezālik bir adama bekāʾ ile ve mülk ile duʿā eylemek maʿnālarına istiʿmāl olunur; ve minhu: اَلتَّحِيَّةُ لِلَّهِ أَيِ الْبَقَاءُ أَوِ الْمُلْكُ Pes burada ism mevkiʿindedir; ve yukālu: حَيَّاكَ اللهُ تَحِيَّةً أَيْ أَبْقَاكَ أَوْ مَلَّكَكَ ve

تَحِيَّةٌ [teḥiyyet] Bir nesneye pek yaklaşmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki ona selām verir gibi olur; yukālu: حَيَّا الْخَمْسِينَ إِذَا دَنَا مِنْهُ Mütercim der ki تَحِيَّةٌ [teḥiyyet]in nisbetinde تَحَوِيٌّ denir, ictimāʿ-ı yāʾāt için yā'nın biri vāv'a kalb olunup ve kelime رَمِيَّةٌ [remiyyet] māddesinde icrā olundu.

اَلْمُحَيَّا [el-muḥayyā] (mīm'in zammıyla حُمَيَّا [ḥumeyyā] vezninde) Yüzün mecmūʿuna denir ki talʿat taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin yüzün asl ve māddesine denir; yukālu: فُلَانٌ طَلْقُ الْمُحَيَّا وَهِيَ جَمَاعَةُ الْوَجْهِ أَوْ حُرُّهُ

اَلْحَيُّوتُ [el-ḥayyūt] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Erkek yılana denir.

اَلْحَوَّاءُ [el-ḥavvāʾ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

اَلْحَاوِي [el-ḥavī] Yılan tutucuya denir; yukālu: رَجُلٌ حَوَّاءٌ وَحَاوٍ أَيْ يَجْمَعُ الْحَيَّاتِ

مَحْيَاةٌ [Maḥyāt] (mīm-i meftūha ile) Bir mevziʿdir.

حَيَّةٌ [Ḥayyet] (ḥā'nın fethiyle) ve

حَيْوَانُ [Ḥayvān] (كَيْوَانُ [keyvān] vezninde) ve

حَيِيَّةُ [Ḥayiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

حَيُّوِيَّةُ [Ḥayyūyet] (شَبُّوِيَّةُ [şebbūyet] veznin-de) ve

حَيُّونُ [Ḥayyūn] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

أَبُو تِحْيَا [Ebū Tiḥyā] (tā'nın kesriyle) Ashābdandır. Nebiyy-i ekrem ʿaleyhi's-selām hazretleri deccālin gözünü onun gözüne benzetirler idi. Ve

أَبُو تِحْيَا [Ebū Tiḥyā] Tābiʿinden iki zātlardır. Ve Muʿāviye b. Ebī Tiḥyā tābiʿīdir. Ve Ḥammād b. Tuḥyā mechūl muhātab bünyesiyle muhaddistir. Ve Muḥammed b. Muḥammed b. Tuḥayyā ki مُحَيَّا [muḥayyā] veznindedir, fukahādandır.

تَحِيَّةُ [Teḥiyyet] (تَقِيَّةٌ [teḳiyyet] vezninde) Esmā-i nisvāndandır: Teḥiyyetu'r-Rāsibiyye ve Taḥiyye bint Suleymān muhaddislerdir. Ve Yaʿḳūb b. İsḥāḳ b. Teḥiyye, Yezīd b. Hārūn'dan rivāyet-i hadīs eyledi.

ذُو الْحَيَّاتِ [ẕu'l-ḥayyāt] Bir kılıç adıdır.

اَلْمُحَايَاةُ [el-muḥāyāt] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Āteşi üfleyip uyandırmak maʿnāsınadır; tekūlu: حَايَيْتُ النَّارَ إِذَا أَحْيَيْتَهَا

حَيَّ [ḥayye] (ḥā'nın ve yā-i müşeddedenin feth üzere bināsıyla) İsm-i fiʿl-i emrdir, هَلُمَّ ve أَقْبِلْ maʿnāsına ki "tīz beri gel" demektir, Fārisīde "firāz āy" mürādifidir; yukālu: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ أَيْ هَلُمَّ وَأَقْبِلْ إِلَيْهَا

Ve işbu حَيَّ kelimesini harf-i tahdīd olan هَلْ ve هَلَا ile de terkīb edip حَيَّ هَلَا عَلَى derler ve حَيَّ هَلَا dahi derler tenvīnle ve حَيَّهَلَ dahi derler, خَمْسَةَ عَشَرَ gibi ve حَيْهَلَ derler صَهْ ve مَهْ vezninde ki yā'nın ve lām'ın sükūnlarıyladır ve حَيَهْلَ derler yā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla. Bunlarda حَيَّ kelimesi vech-i mezkūr üzere أَعْجِلْ ve أَسْرِعْ maʿnāsına ve هَلَا [helā] صِلْهُ maʿnāsınadır ki وَصْلٌ [vaṣl] dan emrdir,

"onu tīz yetiştir" demek olur yāhūd حَيَّ kelimesi هَلُمَّ yaʿnī "gel" ve هَلا kelimesi حَثِيثًا maʿnāsına olmakla "göreyim seni tīz ve çabuk gel" demek olur ki hass ve igrāyı mutazammındır yāhūd هَلا [helā] أَسْرِعْ maʿnāsına olmakla "tīz gel" demek olur yāhūd هَلا [helā] أُسْكُنْ maʿnāsına olmakla أَسْرِعْ عِنْدَ ذِكْرِهِ وَاسْكُنْ حَتَّى يَنْقَضِيَ sebkinde olur. Ve حَيَّ هَلا بِفُلَانٍ derler tenvīnle, عَلَيْكَ بِهِ وَادْعُهُ maʿnāsına. Ve eger tenvīnle حَيَّ هَلا denirse, gūyā ki حَثًّا demiş olur ki münekkerdir ve eger bilā-tenvīn حَيَّ هَلا denirse اَلْحَثَّ demiş olur ki muʿarreftir. Bunda tenvīni nekreliğe ve terkini maʿrifeliğe ʿalem eylediler. Kezālik bu kabīlden olan cemīʿ-i mebniyyātta hāl böylecedir ki onda tenkīr iʿtikād olunursa tenvīn ve taʿrīf iʿtikād olunursa terk olunur. Ve حَثًّا kavli أُحْثُثْ إِلْزَمِ الْحَثَّ kavli اَلْحَثَّ takdīrindedir ve حَثًّا teʾvīlindedir.

اَلتَّحَايِي [et-Teḥāyī] (tā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Menāzil-i kamerden Henʿa'nın hizāsında üç kevkebe ıtlāk olunur, تَحْيَاةٌ [Taḥyāt] müfredidir. Müʾellif هَنْعَةٌ [Henʿat] māddesinde bunları menzil ʿadd eylemişti.

ذُوالْحَيَّةِ [Ẕu'l-Ḥayyet] (ḥā'nın fethiyle) Bir pādişāh lakabıdır ki bin sene pādişāhlık eylemişti.

اَلْأَحْيَاءُ [el-Aḥyāʾ] (hemzenin fethiyle) Bir suyun ismidir, tesyīr-i nebevī ʿaleyhi's-selām ile ʿUbeyde b. el-Ḥāriṣ oraya gazā eyledi. Ve Mışır'a karīb bir mevziʿdir. Benū Ḫazrec'e muzāftır.

حَيَّوَيْهِ [Ḥayyeveyhi] (عَمْرَوَيْهِ [ʿamreveyhi] vezninde) Esmādandır: Ebū ʿÖmer Muḥammed b. el-ʿAbbās b. Zekeriyyā b. Ḥayyeveyhi muhaddistir. Ve İmāmu'l-Ḥaremeyn ʿAbdulmelik b. ʿAbdullāh b. Yūsuf b. Ḥayyeveyhi el-Cuveynī ʿallāme-i maʿrūftur.

حُيَيَّةُ [Ḥuyeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznin-de) ʿAmr b. Şuʿayb b. ʿAbdullāh b. ʿAmr b. el-ʿĀṣ'ın vālidesidir. Ve Muʿammer b. Ebī Ḥuyeyye muhaddistir. Ve Ṣāliḥ b. Ḥayvān ve Ḥayvān b. Ḫālid muhhadislerdir, ʿalā-kavlin ikisi de muʿceme iledir. Ve Saʿdullāh b. Naṣru'l-Ḥayevānī ki fetehātladır ve oğlu Muḥammed ve birāder-zādesi ʿAbdulḥaḳḳ muhaddislerdir.

Mütercim-i hakīr der ki müʾellif ism olan يَحْيَى [Yaḥyā] māddesinden burada sükūt eyledi, lākin *Baṣāʾir*'de dedi ki يَحْيَى [yaḥyā] kelimesi يَفْعَلُ vezninde ismdir, kable'l-vücūd İbn Zekeriyyā ʿaleyhi's-selām tesmiye olundu. Ve حَيَاةٌ [ḥayāt] māddesinden meʾhūzdur. Şeyhūhet-i vālideyn zamānında tevellüd edip ekserī o makūle mevlūd muʿammer olmadı-ğından vālideynine itmiʾnān-ı kalb için Hak celle ve ʿalā onunla tesmiye eyledi. Ve fī-zātihi hayāt-ı cismānī vü rūhānīyi hāʾiz zāt-ı şerīf idi. Ve *Esʾiletu'l-Ḥikem* nām kitābda bu resme mersūmdur ki yevm-i kıyāmette Yaḥyā ʿaleyhi's-selām elinde bir bıçak zuhūr ve Hazret-i Cibrīl kebş-i emlaḥ sūretinde mütemessil olan mevti yatırıp yalnızca Hazret-i Yaḥyā zebh edecektir. Bu sırr-ı ilāhīye mebnī neşʾet-i ūlāda Yaḥyā ile tesmiye olun-du. Ve kendide sırr-ı kuvvet-i hayāt dahi zāhir olmuştu, zīra baʿde şehādetihi dem-leri sinīn-i vefīre galeyān üzere olup tā ki Buḫtunuṣṣar gelip mezbahlarında yetmiş bin Yehūd katl etmedikçe sükūn bulmadı. Ve galeyān-ı dem kuvvet-i hayāttan nāşī olduğu müsellemdir.

FASLU'L-ḪĀʾİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

اَلْوَاوِيُّ

[خ ب و]

اَلْخَبْوُ [el-ḫabv] (ḫā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

اَلْخُبُوُّ [el-ḫubuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Āteş sönmek maʿnāsınadır; yukālu: خَبَتِ النَّارُ تَخْبُو خَبْوًا وَخُبُوًّا إِذَا سَكَنَتْ وَطَفِئَتْ وَيُقَالُ خَبَتِ الْحَرْبُ وَالْجِدَّةُ وَالْغَضَبُ إِذَا سَكَنَتْ

اَلْإِخْبَاءُ [el-iḫbāʾ] (hemzenin kesriyle) Āteşi söndürmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَخْبَأْتُ النَّارَ إِذَا أَطْفَأْتَهَا

اَلْيَائِيُّ

[خ ب ي]

اَلْخِبَاءُ [el-ḫibāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Deve tüyünden yā koyun yününden olan ipten yāhūd kıldan olan eve ve çadıra denir ki bādiye-nişīn tāʾifesine mahsūstur, ḫargāh maʿnāsınadır; Türkīde kara ev ve alaçık ve keçeden olursa derim evi taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْخِبَاءِ وَهُوَ مِنَ الْأَبْنِيَةِ Ve sünbülede dānenin gılāfına denir. Ve müstedīrü'ş-şekl bir niçe top kevākibe ıtlāk olunur; bu kevākib سَعْدُ الْأَخْبِيَةِ [Saʿdu'l-Aḫbiyet] dedikleridir ki menāzil-i kamerdendir, dört kevkebden ʿibārettir, üçü خِبَاءٌ [ḫibāʾ] şeklindedir. Ve

خِبَاءٌ [ḫibāʾ] Yağ bardağına ıtlāk olunur ki bi-ʿaynihi خِبَاءٌ [ḫibāʾ] şeklinde olur, ʿArablara mahsūstur.

اَلْإِخْبَاءُ [el-iḫbāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّخَبِّي [et-teḫabbī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) ve

اَلتَّخْبِيَةُ [et-taḫbiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Alaçık işlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْبَيْتُ خِبَاءً وَتَخْبِيَةً وَخَبَّيْتُهُ إِذَا عَمِلْتَهُ Ve alaçık kur-mak maʿnāsınadır; tekūlu: أَخْبَيْتُ خِبَاءً وَتَخْبِيَةً وَخَبَّيْتُهُ إِذَا نَصَبْتَهُ

اَلْإِسْتِخْبَاءُ [el-istiḫbāʾ] Alaçık kurup içine girmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَخْبَيْتُ الْخِبَاءَ إِذَا نَصَبْتَهُ وَدَخَلْتَهُ

خَبِيٌّ [Ḫabiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Kūfe ile Şām beyninde bir mevziʿ adıdır. Ve Ẕī Ḳār kurbünde bir mevziʿ adıdır. Ve bādiyede Merrūt nām vādī ile Curād nām suyun mültekāsında iki خَبْرَاءُ [ḫabrāʾ] yaʿnī şecer-i sidr inbāt eder ova ismidir.

اَلْوَاوِيُّ

[خ ت و]

اَلْخَتْوُ [el-ḫatv] (ḫā'nın fethi ve tā-yı fev-kiyyenin sükūnuyla) Hüzn ve gamdan yahūd havftan yā hastalıktan nāşī melūl ve münkesir olup zaʿf ve meskenet izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَتَا الرَّجُلُ يَخْتُو خَتْوًا إِذَا انْكَسَرَ مِنْ حُزْنٍ أَوْ فَزَعٍ أَوْ مَرَضٍ فَتَخَشَّعَ Ve sevbin saçağını ve püskülünü bükmek maʿnāsınadır; yukālu: خَتَا الثَّوْبَ إِذَا فَتَلَ هُدْبَهُ Ve bir adamı bir işten geri durdurmak maʿnāsınadır; yukālu: خَتَا فُلَانًا إِذَا كَفَّهُ عَنِ الْأَمْرِ

اَلْإِخْتِتَاءُ [el-iḫtitāʾ] إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) خَتْوٌ [ḫatv] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِخْتَتَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى خَتَا

اَلْمَخْتُوُّ [el-maḫtuvv] (مَعْفُوٌّ [maʿfuvv] vez-ninde) Saçağı ve püskülü bükülmüş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مَخْتُوٌّ أَيِ الْمَفْتُولُ الْهُدْبِ

اَلْإِخْتَاءُ [el-iḫtāʾ] (hemzenin kesriyle) Metāʿı rāyic olmamakla birden satmayıp

ceste ceste satmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْتَى مَتَاعَهُ إِذَا بَاعَهُ كَسْرًا ثَوْبًا ثَوْبًا

اَلْمُخْتَتِي [el-muḫtetī] إِخْتِتَاءٌ [iḫtitā'] māddesinden ism-i fāʿildir, nākıs nesneye denir.

اَلْيَائِيُّ

[خ ت ي]

اَلْخَاتِيَةُ [el-ḫātiyet] Tavşancıl kuşuna denir.

اَلْإِخْتِتَاءُ [el-iḫtitā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Havften nāşī beniz geçmek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَتَى الرَّجُلُ إِذَا تَغَيَّرَ لَوْنُهُ مِنْ مَخَافَةِ سُلْطَانٍ وَنَحْوِهِ

اَلْوَاوِيُّ

[خ ث و]

اَلْخَثْوَةُ [el-ḫaṯvet] (ḫā'nın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Sölpük ve sarkık olan batnın esfeline denir.

اَلْخَثْوَاءُ [el-ḫaṯvā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] veznin-de) Batnından aşağısı sölpük ve sarkık olan hatuna denir. Ve bu ricāl hakkında vasf olmaz; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَثْوَاءُ إِذَا كَانَ أَسْفَلُ بَطْنِهَا مُسْتَرْخِيًا

اَلْيَائِيُّ

[خ ث ي]

اَلْخَثْيُ [el-ḫaṯy] (ḫā'nın fethi ve ṯā'nın sükūnuyla) Sığır yāhūd fīl kısmı tezekle-mek maʿnāsınadır; yukālu: خَثَى الْبَقَرُ أَوِ الْفِيلُ يَخْثِي خَثْيًا إِذَا رَمَى بِذِي بَطْنِهِ

اَلْخِثْيُ [el-ḫiṯy] (ḫā'nın kesriyle) Sığır ve fīl tezeğine denir; cemʿi أَخْثَاءٌ [aḫṯā'] ve خِثِيٌّ [ḫiṯiyy] gelir kesreteynle ve yā'nın teşdīdiyle ve خُثِيٌّ [ḫuṯiyy] gelir ḫā'nın zammı ve ṯā'nın kesriyle.

اَلْإِخْثَاءُ [el-iḫṯā'] (hemzenin kesriyle) Te-zek yakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْثَى الرَّجُلُ إِذَا أَوْقَدَ الْأَخْثَاءَ

اَلْمِخْثَاءُ [el-miḫṯā'] (mīm'in kesriyle) Bal sağan adamın torbasına denir.

اَلْوَاوِيُّ

[خ ج و]

اَلْخَجَوْجَى [el-ḫacevcā] (ḫā'nın ve cīm'lerin fethi ve elifin kasrı ve meddiyle) Ayak-ları uzun adama denir, ʿalā-kavlin boyu uzun ve cüssesi ve kemikleri iri fīl-heyʾet adama denir. Ve gāh olur ki bu kıyāfetle cebān ve bī-zehre olur, yaʿnī tūl-i kāmet ve dahāmet-i kıyāfet lāzime-i şecāʿat değildir.

اَلْخَجَوْجَاةُ [el-ḫacevcāt] Muttasıl esen yele denir; yukālu: رِيحٌ خَجَوْجَاةٌ أَيْ دَائِمَةُ الْهُبُوبِ

اَلْيَائِيُّ

[خ ج ي]

اَلْخَجَى [el-ḫacā] (ḫā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Utanmak maʿnāsınadır; yukālu: خَجِيَ الرَّجُلُ خَجًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَحْيَى

اَلْإِخْجَاءُ [el-iḫcā'] (hemzenin kesriyle) Çok cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْجَى الرَّجُلُ إِذَا جَامَعَ كَثِيرًا

اَلْأَخْجَى [el-aḫcā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) Şol ʿavrete denir ki ferci pek sulu ve fāsid ve vāsiʿ ve gavr ve kaʿrı baʿīd ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ أَخْجَى أَيِ الْكَثِيرَةُ الْمَاءِ الْفَاسِدَةُ الْقَعُورُ الْبَعِيدَةُ الْمِسْبَارِ Ve apşak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَخْجَى أَيْ أَفْحَجُ

اَلْخَجَاةُ [el-ḫacāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Murdāra denir. Ve alçak ve kemter kim-seye denir; cemʿi خَجًى [ḫacā] gelir; ve

yukālu: مَا هُوَ الْأَخْجَاةُ مِنَ الْخَجَى أَيْ قَذِرٌ لَئِيمٌ

اَلْخَجْوَاءُ [el-ḫacvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Ferci vāsiʿ ʿavrete denir.

اَلْخَجْيُ [el-ḫacy] (ḫā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Ayakla toprağı tozutarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: خَجَا بِرِجْلِهِ إِذَا نَسَفَ بِهَا التُّرَابَ فِي مَشْيِهِ

اَلْيَائِيُّ

[خ د ي]

اَلْخَدْيُ [el-ḫady] (ḫā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلْخَدَيَانُ [el-ḫadeyān] (fetehātla) Dābbe adımlarını seyrek ve geniş atarak sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin bu deve ile ata mahsūs bir güne yürümekten ʿibārettir ve ʿinde'l-baʿz hımārın merbūt olduğu uzun tavla ve örek ipi ile yatıp ağındığı yerin aralığında koşup yelmesine mevzūʿdur; yukālu: خَدَى الْبَعِيرُ وَالْفَرَسُ يَخْدِي خَدْيًا وَخَدَيَانًا إِذَا أَسْرَعَ وَرَحَّ بِقَوَائِمِهِ أَوْ هُوَ ضَرْبٌ مِنْ سَيْرِهِمَا أَوْ هُوَ عَدْوُ الْحِمَارِ مَا بَيْنَ آرِيِّهِ وَمُتَمَرَّغِهِ

اَلْخَدَا [el-ḫadā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Davar fışkılarıyla bilece çıkan kurtçağıza denir.

خَدَاءُ [Ḫadāʾ] (medd ile) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِخْدَاءُ [el-iḫdāʾ] (hemzenin kesriyle) Azca azca yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْدَى الرَّجُلُ إِذَا مَشَى قَلِيلًا قَلِيلًا

اَلْوَاوِيُّ

[خ ذ و]

اَلْخَذْوُ [el-ḫaẕv] (ḫā'nın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesne salkı ve sölpük olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَذَا الشَّيْءُ يَخْذُو خَذْوًا إِذَا اسْتَرْخَى Ve bedenin eti sımsıkı tıknaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَذَا لَحْمُهُ إِذَا اكْتَنَزَ

اَلْخَذْوَاءُ [el-ḫaẕvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) ve

اَلْخُذَاوِيَةُ [el-ḫuẕāviyet] (عُلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Salkı ve düşük olarak işitmesi hafīf olan kulağa denir; yukālu: أُذُنٌ خَذْوَاءُ وَخُذَاوِيَةٌ أَيْ بَيِّنَةُ الْخَذَا خَفِيفَةُ السَّمْعِ Burada خَذَا [ḫaẕā] عَصَا [ʿaṣā] vezninde ismdir, salkılığa denir. Ve

خَذْوَاءُ [ḫaẕvāʾ] Kulağı düşük ve salkı dişi eşeğe denir; yukālu: أَتَانٌ خَذْوَاءُ أَيْ مُسْتَرْخِيَةُ الْأُذُنِ Ve iki kısrağın ismidir.

اَلْخَذَوَاتُ [el-Ḫaẕevāt] (fetehātla) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[خ ذ ي]

اَلْخَذَى [el-ḫaẕā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Kulak dibinden salkı olmakla yüze doğru düşük olmak maʿnāsınadır. Bu hālet insānda ve atta ve eşekte dahi olur, hilkaten yāhūd bir hādise sebebiyle olur; hilkaten kulağı o güne olan ata gevgeç kulaklı taʿbīr olunur; yukālu: خَذِيَتْ أُذُنُهُ خَذًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَرْخَتْ مِنْ أَصْلِهَا وَانْكَسَرَتْ مُقْبِلَةً عَلَى الْوَجْهِ

اَلْخُذَيُّ [el-ḫuẕeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Hımār elkābındandır. Ve ʿAbdullāh b. Ḫuẕyān ki عُثْمَانُ [ʿuṣmān] veznindedir, müverrihīndendir.

اَلْوَاوِيُّ

[خ ر و]

اَلْخُرْوَةُ [el-ḫurvet] (عُرْوَةٌ [ʿurvet] vezninde) خُرْتٌ [ḫurt] lafzında lügattir ki baltanın sap geçirecek deliğine denir; cemʿi خُرَاتٌ [ḫurāt] gelir. Şārih der ki *Tekmile*'de vāv'sız اَلْخُرْةُ ʿunvānında mersūmdur, cemʿ

sīgasına da bu mülāyimdir, yine aslı خُزُوٌ olur.

اَلْخَرَاتَانِ [el-Ḫarātān] (ḫā'nın fethiyle) İki kevkebe ıtlāk olunur; her birine خَرَاةُ [Ḫarāt] derler. Bu kevkebler esed sūretinin yağrınısında vākiᶜdir.

اَلْوَاوِيُّ

[خ ز و]

اَلْخَزْوُ [el-ḫazv] (ḫā'nın fethi ve zāy-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Bir adama gālib olmakla zīr-i hükmüne alıp kahr ve zabt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَزَاهُ يَخْزُوهُ خَزْوًا إِذَا سَاسَهُ وَقَهَرَهُ Ve mālik olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَزَاهُ إِذَا مَلَكَهُ Ve bir adamı hevā ve hevesinden durdurup geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَزَا فُلَانًا إِذَا كَفَّهُ عَنْ هَوَاهُ Ve ᶜacemī dābbeye baş öğretmek maᶜnāsınadır; yukālu. خَزَا الدَّابَةَ إِذَا رَاضَهَا Ve ᶜadāvet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَزَا فُلَانًا إِذَا عَادَاهُ Ve süt emmesin diye deve köşeğinin dilini yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَزَا الْفَصِيلَ إِذَا شَقَّ لِسَانَهُ

اَلْيَائِيُّ

[خ ز ي]

اَلْخِزْيُ [el-ḫizy] (ḫā'nın kesriyle) ve

اَلْخَزَا [el-ḫazā] (عَصَا [ᶜaṣā] vezninde) Bir kimse bir beliyye ve rüsvāylığa uğramakla beyne'n-nās hor ve zelīl olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَزِيَ الرَّجُلُ خِزْيًا وَخَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَ فِي بَلِيَّةٍ وَشُهْرَةٍ فَذَلَّ بِذَلِكَ

اَلْإِخْزِوَاءُ [el-iḫzivā'] إِرْعِوَاءٌ [irᶜivā'] vezninde) Bu dahi خِزْيٌ [ḫizy] maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْزَوْزَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى خَزِيَ

اَلْإِخْزَاءُ [el-iḫzā'] (hemzenin kesriyle) Rüsvāy eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْزَاهُ اللهُ أَيْ أَفْضَحَهُ Ve min kelāmi'l-ᶜArab: لِمَنْ أَتَى بِمُسْتَحْسَنٍ مَا لَهُ أَخْزَاهُ اللهُ وَرُبَّمَا حَذَفُوا مَا لَهُ فَيُقَالُ أَخْزَاهُ اللهُ Burada مَا [mā] kelimesi taᶜaccüb içindir. Ve kelām-ı mezkūr قَاتَلَهُ اللهُ ve تَرِبَتْ يَدَاهُ kavlleri gibi maᶜnāsı melhūz olmayan duᶜādır; ve yukālu: كَلَامٌ مَخْزِيٌّ أَيْ يُسْتَحْسَنُ فَيُقَالُ لِصَاحِبِهِ أَخْزَاهُ اللهُ ᶜArabların bu resme taᶜbīrleri yaᶜnī meselā قَاتَلَهُ اللهُ مَا أَشْجَعَهُ وَأَخْزَاهُ اللهُ مَا أَشْعَرَهُ kelāmları filān şecāᶜatte ve şiᶜrde şol meblaga bāligdir ki hāsidleri onun hakkında vech-i mezkūr üzere beddu'ā eylemeğe mecbūr olurlar.

اَلْخَزْيَةُ [el-ḫazyet] (ḫā'nın fethi ve kesriyle); yukālu: أَصَابَتْهُ خَزْيَةٌ أَيْ بَلِيَّةٌ

اَلْخَزَايَةُ [el-ḫazāyet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلْخَزَى [el-ḫazā] (عَصَا [ᶜaṣā] vezninde) Utanmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَزِيَ الرَّجُلُ مِنْهُ خَزَايَةً وَخَزًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَحْيَا مِنْهُ

اَلْخَزْيَانُ [el-ḫazyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Vasftır, şermende ve hāyā-dar adama denir; müᵓennesi خَزْيَاءُ [ḫazyā'] ve cemᶜi خَزَايَا [ḫazāyā] gelir.

اَلْمُخَازَاةُ [el-muḫāzāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bāb-ı mugālebede müstaᶜmeldir, bir kimse ile birbirine ihānet ve tefzīh eylemeğe dürüşüp yarışmak maᶜnāsınadır; tekūlu: خَازَانِي فُلَانٌ فَخَزَيْتُهُ أَيْ كُنْتُ أَشَدَّ خِزْيًا مِنْهُ Ve Cevherī burada اَلْخَزَاءُ نَبْتٌ ᶜunvānıyla zikr eylemekle galat eyledi, zīrā o ḫā-yı mühmele iledir ki zikr olundu.

اَلْوَاوِيُّ

[خ س و]

اَلْخَسَا [el-ḫasā] (عَصَا [ᶜaṣā] vezninde) ᶜAdedden ferd maᶜnāsınadır ki tek taᶜbīr olunur; cemᶜi أَخَاسِي [eḫāsī] gelir gayr-i

kıyās üzere; yukālu: خَسَا أَوْ زَكَا أَيْ فَرْدًا وَزَوْجًا Şārih der ki işbu خَسَا [ḫasā] ve زَكَا [zekā] lafzları ʿinde'l-ekser munsarıflardır. Ve ʿinde İbn el-Enbārī munsarıf edenler nekre edip ve munsarıf etmeyenler ثُلَاثَ ve مَثْنَى menzilinde iʿtibār ederler.

اَلْمُخَاسَاةُ [el-muḫāsāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Cevz ile tek mi çift mi oynamak maʿnāsınadır ki çocuklar oynarlar; yukālu: خَاسَاهُ إِذَا لَاعَبَهُ بِالْجَوْزِ فَرْدًا أَوْ زَوْجًا

اَلْإِخْسَاءُ [el-iḫsāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّخْسِيَةُ [et-taḫsiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) مُخَاسَاةٌ [muḫāsāt] maʿnāsınadır.

اَلْيَائِيُّ

[خ س ي]

اَلْخَسِيُّ [el-ḫasiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Koyun yününden dokunmuş kilim ve keçe ve alaçık makūlesine denir.

اَلتَّخَاسِي [et-teḫāsī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Hurde çakıl taşları atışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَاسَوْا إِذَا تَرَامَوْا بِالْحَصَى

اَلْوَاوِيُّ

[خ ش و]

اَلْخَشْوُ [el-ḫaşv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) İşe yaramayan kemter hurmāya denir. Ve

خَشْوٌ [ḫaşv] Masdar olur, ağaç kemter hurmā tutmak maʿnāsına; yukālu: خَشِتِ النَّخْلَةُ تَخْشُو خَشْوًا إِذَا أَثْمَرَتِ الْخَشْوَ أَيِ الْحَشَفَ

اَلْخَشَا [el-ḫaşā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Soğuk çalmakla simsiyāh olmuş ekine denir.

اَلْيَائِيُّ

[خ ش ي]

اَلْخَشْيُ [el-ḫaşy] (ḫā'nın fethi ve kesri ve şīn'in sükūnuyla) ve

اَلْخَشْيَةُ [el-ḫaşyet] ve

اَلْخَشَاةُ [el-ḫaşāt] (ḫā'ların fethiyle) ve

اَلْمَخْشَاةُ [el-maḫşāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) ve

اَلْمَخْشِيَةُ [el-maḫşiyet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) ve

اَلْخَشَيَانُ [el-ḫaşeyān] (fetehātla) ve

اَلتَّخَشِّي [et-teḫaşşī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Korkmak maʿnāsınadır; yukālu: خَشِيَهُ خَشْيًا وَخَشْيَةً وَخَشَاةً وَمَخْشَاةً وَمَخْشِيَةً وَخَشَيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَتَخَشَّاهُ إِذَا خَافَهُ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre bu mādde taʿzīme mümtezic havf maʿnāsına mevzūʿdur, nāsın padişāh ve vālī ve eb makūlesinden havfı gibi ve ekserī korktuğu nesneye ʿan-ʿilmin vākiʿ olur.

اَلْخَاشِي [el-ḫāşī] ve

اَلْخَشِيُّ [el-ḫaşiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْخَشْيَانُ [el-ḫaşyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) İsm-i fāʿillerdir; yukālu: رَجُلٌ خَاشٍ وَخَشٍ وَخَشْيَانُ Müʾennesinde خَشْيَاءُ [ḫaşyāʾ] denir, cemʿleri خَشَايَا [ḫaşāyā] gelir.

اَلتَّخْشِيَةُ [et-taḫşiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: خَشَّاهُ إِذَا خَوَّفَهُ

اَلْمُخَاشَاةُ [el-muḫāşāt] Bāb-ı mugālebede müstaʿmeldir, havf bābında yarışmak maʿnāsınadır; tekūlu: خَاشَانِي فَخَشَيْتُهُ أَيْ كُنْتُ أَشَدَّ خَشْيَةً مِنْهُ

اَلْأَخْشَى [el-aḫşā] (أَحْرَى [aḥrā] vezninde)

İsm-i tafdīldir, pek mahūf yere denir ve gayr-i kıyās üzeredir; أَحَبُّ [eḥabb] kelimesi gibi; yukālu: هَذَا الْمَكَانُ أَخْشَى أَيْ أَخْوَفُ

اَلْخَشِيُّ [el-ḫaşiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Kuru ota denir.

اَلْخَشَاءُ [el-ḫaşā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) Pek ve por yere denir ki aslā nebātı olmaya.

اَلْيَائِيُّ

[خ ص ي]

اَلْخُصْيُ [el-ḫuṣy] ve

اَلْخُصْيَةُ [el-ḫuṣyet] (ḫā'ların zammı ve kesri ve ṣād'ların sükūnuyla) Aʿzā-i tenāsüldendir ki hāye ve taşak taʿbīr olunur; tesniyelerinde خُصْيَانِ [ḫuṣyān] ve خُصْيَتَانِ [ḫuṣyetān] denir, cemʿi خُصًى [ḫuṣā] gelir, مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدًى [mudā] gibi.

اَلْخِصَاءُ [el-ḫiṣā'] (ḫā'nın kesriyle) Hāyeleri çıkarmak maʿnāsınadır ki insānda hādım eylemek ve hayvānda enemek taʿbīr olunur; yukālu: خَصَاهُ يَخْصِيهِ خِصَاءً إِذَا سَلَّ خُصْيَيْهِ

اَلْخَصِيُّ [el-ḫaṣiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْمَخْصِيُّ [el-maḫṣiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Hāyeleri çıkarılmışa denir ki insānda hādım ve atta iğdiç ve horozda imlik taʿbīr olunur. خَصِيٌّ [ḫaṣiyy] kelimesinin cemʿi خِصْيَانٌ [ḫiṣyān] ve خِصْيَةٌ [ḫiṣyet] gelir ḫā'ların kesriyle.

Mütercim-i hakīr der ki İbn Sīnā, *Ḳānūn*'da Cālīnūs'tan nakl eylemiştir ki خَصِيٌّ [ḫaṣiyy] beş güne olur: husyesi ve ḳaḍībi maʿan katʿ olunur yāhūd yalnız husyesi yāhūd yalnız ḳaḍībi katʿ olunur yāhūd فَخِذٌ [feḫiẕ]i şakk olunup ḳaḍībi o şakka idhāl olunup üzeri dikilir ve tebevvül için كَمَرَةٌ [kemeret] taşrada kalır yāhūd ber-minvāl-i muharrer göbeği altında ḳ aḍībi setr olunur. Pes bu vechin iki evvelki sūretlerinden nesli munkatıʿ olur. İntehā. Ve

خَصِيٌّ [ḫaṣiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Istılāh-ı şuʿarādan şol şiʿr ve kasīdeye denir ki onda tagazzül ve teşbīb vākiʿ olmaya; yukālu: شِعْرٌ خَصِيٌّ أَيْ لَمْ يُتَغَزَّلْ فِيهِ Ve bir mevziʿ ve iki feres ismidir.

اَلْخَصِيُ [el-ḫaṣī] (ḫā'nın fethi ve ṣād'ın kesri ve yā'nın tahfīfiyle) Hāyaları ağrıyan adama denir; yuḳālu: رَجُلٌ خَصِيٌ أَيِ الْمُشْتَكِي خُصَاهُ

اَلْخُصْيَةُ [el-ḫuṣyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kulakta olduğu hālde küpeye ıtlāk olunur.

إِبْنُ خِصْيَةَ [İbnu Ḫiṣyet] (ḫā'nın kesriyle) Muhaddistir.

اَلْإِحْصَاءُ [el-iḥṣā'] (hemzenin kesriyle) Tālib hemān fenn-i vāhid taʿallüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْصَى الطَّالِبُ إِذَا تَعَلَّمَ عِلْمًا وَاحِدًا

اَلْوَاوِيُّ

[خ ض و]

اَلْخَضَا [el-ḫaḍā] (ḍād-ı muʿceme ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Yaş nesne pārelenip hurd haşhāş olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَضَا الشَّيْءُ يَخْضُو خَضًا إِذَا تَفَتَّتَ وَانْفَضَخَ وَهُوَ رَطْبٌ

اَلْوَاوِيُّ

[خ ط و]

اَلْخَطْوُ [el-ḫaṭv] (ḫā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Adım atmak maʿnāsınadır; yukālu: خَطَا الرَّجُلُ يَخْطُو خَطْوًا إِذَا مَشَى Müʾellif lāzımıyla tefsīr eyledi.

اَلْإِخْتِطَاءُ [el-iḫtiṭāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) خَطْوٌ [ḫaṭv] maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَطَى الرَّجُلُ وَيُقَالُ إِخْتَاطَ وَهَذِهِ مَقْلُوبَةٌ مِنْ اِخْتَطَى بِمَعْنَى خَطَا Ve bir nesneyi atlayıp geçmek maʿnāsınadır.

اَلتَّخَطِّي [et-teḫaṭṭī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi atlayıp geçmek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَطَّى النَّاسَ وَاخْتَطَاهُمْ أَيْ رَكِبَهُمْ وَجَاوَزَهُمْ Yaʿnī nāsı basıp atlayarak geçti, niteki cāmiʿlerde ön saf meftūnları ederler; ve yukālu: تَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ

اَلْخُطْوَةُ [el-ḫuṭvet] (ḫā'nın zammı ve fethiyle) Adıma denir; cemʿi خُطًا [ḫuṭā] gelir ḫā'nın zammı ve elifin kasrıyla ve خُطُوَاتٌ [ḫuṭuvāt] gelir zammeteynle; yukālu: هُوَ فَسِيحُ الْخُطْوَةِ وَهِيَ مَا بَيْنَ الْقَدَمَيْنِ Ve

خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] (ḫā'nın fethiyle) Binā-i merre olur, bir adım atmak maʿnāsınadır; cemʿi خَطَوَاتٌ [ḫaṭavāt] gelir fetehātla.

اَلْوَاوِيُّ

[خ ظ و]

اَلْخُظُوُّ [el-ḫuẓuvv] (ẓā-yı muʿceme ile سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Bedenin eti sımsıkı tıknaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَظَا لَحْمُهُ يَخْظُو خُظُوًّا إِذَا اكْتَنَزَ Ve müteʿaddī olur, vücūdu iri ve tenū-mend kılmak maʿnāsına; yukālu: خَظَاهُ اللهُ أَيْ أَضْخَمَهُ وَأَعْظَمَهُ

اَلْإِخْظَاءُ [el-iḫẓāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi خُظُوٌّ [ḫuẓuvv] maʿnāsınadır; yukālu: أَخْظَاهُ اللهُ بِمَعْنَى خَظَاهُ

اَلْخَظَوَانُ [el-ḫaẓavān] (fetehātla) Gövdesinin eti çok ve sıkı olup birbiri üzere katlanıp katmerlenmiş adama denir.

اَلْيَائِيُّ

[خ ظ ي]

اَلْخَظَى [el-ḫaẓā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi gövdenin eti sımsıkı tıknaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَظِيَ لَحْمُهُ خَظًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اكْتَنَزَ

اَلْخَظِيُّ [el-ḫaẓiy] (ḫā'nın fethi ve ẓā'nın kesriyle) Gövdesinin eti sımsıkı tıknaz kişiye denir; müʾennesi خَظِيَّةٌ [ḫaẓiyet]tir; yukālu: فَرَسٌ خَظٍ بَظٍ وَامْرَأَةٌ خَظِيَّةٌ بَظِيَّةٌ Burada بَظِي kelimeleri teʾkīddir.

اَلْإِخْظَاءُ [el-iḫẓāʾ] (hemzenin kesriyle) Semirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْظَى الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ Ve semirtmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْظَاهُ إِذَا سَمَّنَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[خ فو]

اَلْخَفْوُ [el-ḫafv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) ve

اَلْخُفُوُّ [el-ḫufuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Şimşek parıldamak maʿnāsınadır; yukālu: خَفَا الْبَرْقُ يَخْفُو خَفْوًا وَخُفُوًّا إِذَا لَمَعَ Ve zāhir olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَفَا الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ

اَلْخِفْوَةُ [el-ḫifvet] (ḫā'nın kesriyle) خُفْيَةٌ [ḫufyet] maʿnāsınadır ki gizliliğe denir; yukālu: يَأْكُلُهُ خِفْوَةً أَيْ خُفْيَةً

اَلْيَائِيُّ

[خ في]

اَلْخَفْيُ [el-ḫafy] (ḫā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

اَلْخُفِيُّ [el-ḫufiyy] (ḫā'nın zammı ve fā'nın kesriyle) Bir nesneyi zāhir ve ʿayān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَفَاهُ يَخْفِيهِ خَفْيًا وَخُفِيًا إِذَا أَظْهَرَهُ Ve bir nesneyi taşra çıkarmak

maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَاهُ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ Ve gizlemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَاهُ إِذَا سَتَرَهُ وَكَتَمَهُ Pes azdāddan olur.

اَلْإِخْتِفَاءُ [el-iḫtifā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi zāhir ve āşikāre eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَفَاهُ إِذَا أَظْهَرَهُ Ve pinhān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَفَى مِنْهُ إِذَا اسْتَتَرَ وَتَوَارَى Ve "iḫtifā-i dem", bilinmeyerek bir adamı katl eylemekten ᶜibārettir; yukālu: إِخْتَفَى دَمَ فُلَانٍ إِذَا قَتَلَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُعْلَمَ بِهِ

اَلْخَفَاءُ [el-ḫafā'] (وَفَاءٌ [vefā'] vezninde) Bir nesne gizli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفِيَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ خَفَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَظْهَرْ Ve tekūlu'l-ᶜArab: بَرِحَ الْخَفَاءُ أَيْ وَضَحَ الْأَمْرُ Yaᶜnī "İş āşikāreye çıktı." Burada خَفَاءٌ [ḫafā'] مَخْفِيٌّ [maḫfiyy] maᶜnāsına olmakla صَارَ الْمَكْتُومُ فِي بَرَاحٍ أَيْ ظَاهِرٍ مِنَ الْأَرْضِ sebkinde olur ki "Gizli iş açığa çıktı" demek olur yāhūd بَرِحَ [beriḥa] زَالَ [zāle] maᶜnāsına ve خَفَاءٌ [ḫafā'] kendi maᶜnāsına olmakla زَالَ الْخَفَاءُ sebkinde olur.

اَلْخَافِي [el-ḫāfī] ve

اَلْخَفِيُّ [el-ḫafiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) "خ،ف،ي" māddesinden ism-i fāᶜildir, gizli ve nihān şeyᵊe denir; yukālu: شَيْءٌ خَافٍ وَخَفِيٌّ إِذَا لَمْ يَظْهَرْ

اَلْإِخْفَاءُ [el-iḫfā'] (hemzenin kesriyle) Gizlemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْفَاهُ إِذَا سَتَرَهُ وَكَتَمَهُ Ve gizlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَخْفَى زَيْدٌ إِذَا اسْتَتَرَ

اَلْخَافِيَةُ [el-ḫāfiyet] Dā'imā aᶜmāl ve evzāᶜı mestūr ve mektūm olan adama denir ki kar üzere gezip izi belli olmaz; yukālu: هُوَ خَافِيَةٌ أَيْ ضِدُّ الْعَلَانِيَةِ Ve gizli nesneye ve sırr-ı nihāna denir, hā' mübālaga içindir, niteki خَافِي [ḫāfī] ve خَفَا [ḫafā] dahi denir, عَصَا [ᶜaṣā] vezninde; yukālu: شَيْءٌ خَافِيَةٌ وَخَافٍ وَخَفًا أَيْ خَفِيٌّ Ve

خَافِي [ḫāfī] ve

خَافِيَةٌ [ḫāfiyet] ve

خَافِيَاءُ [ḫāfiyā'] (medd ile) Cinn ve periye denir; cemᶜi خَوَافِي [ḫavāfī] gelir. Ve

خَافِيَةٌ [ḫāfiyet] Cinn tā'ifesi karār-gāhı olan yere denir, perī-gāh maᶜnāsına; yukālu: أَرْضٌ خَافِيَةٌ إِذَا كَانَتْ بِهَا جِنٌّ

اَلْخُفْيَةُ [el-ḫufyet (ḫā'nın zammı ve kesriyle) Gizlenip saklanmak maᶜnāsınadır; tekūlu: خَفِيتُ لَهُ خُفْيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اخْتَفَيْتَ

اَلْخِفْوَةُ [el-ḫifvet] (ḫā'nın kesriyle) Gizliliğe denir; ve minhu yukālu: يَأْكُلُهُ خِفْيَةً أَيْ يَسْرِقُهُ

اَلْإِسْتِخْفَاءُ [el-istiḫfā'] Gizlenip saklanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَخْفَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ وَتَوَارَى

اَلنُّونُ الْخَفِيَّةُ [en-nūnu'l-ḫafiyyet] Sarfiyyūn ıstılāhında nūn-ı hafīfeye ıtlāk olunur ki sakīle mukābilidir.

اَلْأَخْفِيَةُ [el-aḫfiyet] (أَخْبِيَةٌ [aḫbiyet] vezninde) خِفَاءٌ [ḫifā'] kelimesinden ki ḫā'nın kesriyledir, cemᶜdir, ağaç çiçeğinin kapçığına denir; yukālu: ظَهَرَتْ أَخْفِيَةُ النَّوْرِ أَيْ أَكِمَّتُهُ Ve

أَخْفِيَةُ الْكَرَا [aḫfiyetu'l-kerā] Gözlere ıtlāk olunur ki uyku kisā'larıdır.

اَلْخَوَافِي [el-ḫavāfī] (ḫā'nın fethiyle) Kuşun şol yeleklerine denir ki kanatlarını kısıp yumdukta gizlenip görünmeyeler, ᶜalākavlin مَنَاكِبُ [menākib] dedikleri yeleklerden sonra olan dört yeleklere denir yāhūd önde olan yedi yeleklerden sonraki yedi yeleklerden ᶜibārettir.

اَلْخِفَاءُ [el-ḫifā'] كِسَاءٌ [kisā'] vezninde ve mürādifidir ki kilime denir, baᶜzı nesnelerin üzerine örtülmekle mā-tahtını setr eylediği için; cemᶜi أَخْفِيَةٌ [aḫfiyet]tir, niteki

zikr olundu.

اَلْخَفِيَّةُ [el-ḫafiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) Dibi yakın kuyuya ve eşmeye denir; yukālu: حَفَرَ خَفِيَّةً أَيْ رَكِيَّةً Ve ağaçları sık ça-tılkı ve çatkın ormana denir. Ve bir adam-da cinn dokunmak eserine denir, çalıklık ve sersemlik hāletleri gibi; yukālu: بِهِ خَفِيَّةٌ أَيْ لَمَمٌ

اَلْخَفِيَّانِ [el-ḫafiyyān] (tesniye bünyesiy-le) Bir adamın āvāzıyla yerde olan izine ıtlāk olunur; ve minhu kavluhum: إِذَا حَسُنَ مِنَ الْمَرْأَةِ خَفِيَّاهَا حَسُنَ سَائِرُهَا يَعْنِي صَوْتُهَا وَأَثَرُ وَطْئِهَا الْأَرْضَ Maʿlūmdur ki savtın hüsn ve letāfeti ehl-i edeb ü hayā olmasına ve izin hüsn ve letāfeti sühūlet ve nezāketle yürümesine delālet eder.

اَلْمُخْتَفِي [el-muḫtefī] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Kefen soyucuya denir, istihrāc maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذُوا مُخْتَفِيًا أَيْ نَبَّاشًا

اَلْيَائِيُّ

[خ ق ي]

اَلْإِخْقَاءُ [el-iḫḳāʾ] (ḳāf'la إِخْفَاءٌ [iḫfāʾ] vez-ninde) Ferci bol ʿavretle cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْقَى الرَّجُلُ إِذَا جَامَعَ وَاسِعَةً مِنَ النِّسَاءِ

اَلْوَاوِيُّ

[خ ل و]

اَلْخُلُوُّ [el-ḫuluvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) ve

اَلْخَلَاءُ [el-ḫalāʾ] (وَفَاءٌ [vefāʾ] vezninde) Boş ve tehī olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَا الْمَكَانُ يَخْلُو خُلُوًّا وَخَلَاءً إِذَا فَرَغَ Ve şenliksiz tenhā ve hālī yere uğramak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَا الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي مَوْضِعٍ خَالٍ لَا يُزَاحَمُ فِيهِ Ve hāzır etʿimenin mecmūʿundan ekl eylemeyip baʿzına kasr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَلَا عَلَى بَعْضِ الطَّعَامِ إِذَا اقْتَصَرَ عَلَيْهِ Ve خُلُوُّ مَكَانٍ [ḫuluvvu mekān] vefāt eylemekten kināye olur; yukālu: خَلَا مَكَانُ فُلَانٍ أَيْ مَاتَ Ve

خُلُوٌّ [ḫuluvv] ve

خَلَاءٌ [ḫalāʾ] Bir nesne zamān-ı māzīde savuşup gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَلَا الشَّيْءُ إِذَا مَضَى Ve عَنْ ve مِنْ harfleriyle bir nesneden teberrī eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَلَا عَنِ الْأَمْرِ وَمِنْهُ إِذَا تَبَرَّأَ Ve bir nesneyi boşlayıp salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: خَلَا عَنِ الشَّيْءِ إِذَا أَرْسَلَهُ Ve bāʾ harfiyle bir adamı masharalığa almak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَا بِهِ إِذَا سَخِرَ مِنْهُ Ve

خُلُوٌّ [ḫuluvv] خَالِي [ḫālī] lafzından cemʿ olur; سَاجِدٌ [sācid] ve سُجُودٌ [sucūd] gibi; yukālu: جَاؤُونِي خُلُوَّ زَيْدٍ أَيْ خُلُوَّهُمْ مِنْهُ يَعْنِي خَالِينَ عَنْهُ

اَلْإِخْلَاءُ [el-iḫlāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi boş ve tehī olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَى الْمَكَانُ بِمَعْنَى خَلَا Ve bir yeri خَالِي [ḫālī] kılmak yāhūd خَالِي [ḫālī] bul-mak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَى الْمَكَانَ إِذَا جَعَلَهُ خَالِيًا أَوْ وَجَدَهُ خَالِيًا Ve bir kimse ile halvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَاهُ وَأَخْلَا بِهِ بِمَعْنَى خَلَا بِهِ Ve şenliksiz tenhā yerde olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَى الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي مَوْضِعٍ خَالٍ لَا يُزَاحَمُ فِيهِ Ve bir adamı bir kimse ile halvette bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَاهُ مَعَهُ أَيْ وَجَدَهُمَا خِلْوَيْنِ

اَلْإِسْتِخْلَاءُ [el-istiḫlāʾ] Bu dahi hālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَخْلَى الْمَكَانُ إِذَا فَرَغَ Ve bir kimseden halvet taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَخْلَى الْمَلِكُ وَبِهِ فَأَخْلَاهُ وَبِهِ Ve halvet olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَخْلَى بِالْمَلِكِ بِمَعْنَى خَلَا بِهِ

اَلْخَلْوُ [el-ḫalv] (ḫā'nın fethiyle) ve
اَلْخَلَاءُ [el-ḫalā'] (بَلَاءٌ [belā'] vezninde) ve
اَلْخَلْوَةُ [el-ḫalvet] (سَلْوَةٌ [selvet] vezninde) Bir kimse ile yalnız kalmak maʿnāsınadır ki halvet eylemek taʿbīr olunur; yukālu: إِسْتَخْلَى الْمَلِكُ فَخَلَا بِهِ وَإِلَيْهِ وَمَعَهُ خَلْوًا وَخَلَاءً وَخَلْوَةً أَيْ سَأَلَهُ أَنْ يَجْتَمِعَ بِهِ فِي خَلْوَةٍ فَفَعَلَ
اَلْخَلَاءُ [el-ḫalā'] (صَلَاءٌ [ṣalā'] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve şenliksiz hālī yere denir; yukālu: مَكَانٌ خَلَاءٌ أَيْ مَا فِيهِ أَحَدٌ Ve minhu'l-meselu: "خَلَاؤُكَ أَقْنَى لِحَيَائِكَ" أَيْ مَنْزِلُكَ إِذَا خَلَوْتَ فِيهِ أَلْزَمُ لِحَيَائِكَ Burada أَقْنَى [aḳnā] kelimesi أَلْزَمُ maʿnāsınadır. Ve hāsıl-ı maʿnā: "Sen kendi menzilinde münzevī olduğunda nāsın şütür-gürbe evzāʿı ve sā'ir güne muʿāmelātı sebebiyle ʿārız olan gazabdan nāşī mūcib-i şerm ü hayā olacak renc ve ʿārızadan sālim olursun" demektir, ihtilāt-ı nāsın mezmūmiyyeti maʿrizinde īrād olunur. Ve
خَلَاءٌ [ḫalā'] Berī' maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ خَلَاءٌ عَنْهُ أَيْ بَرِيءٌ Ve memşāya ıtlāk olunur; yukālu: مَا فِي دَارِهِ خَلَاءٌ أَيْ مُتَوَضَّأٌ Ve boş yere denir ki aslā onda bir nesne olmaya.
اَلْخِلْوُ [el-ḫilv] (ḫā'nın kesriyle) Hālī ve tenhā maʿnāsınadır; tekūlu: وَجَدْتُهُمَا خِلْوَيْنِ أَيْ خَالِيَيْنِ Ve fārig ve bī-kayd u gā'ile adama denir; mü'ennesi خِلْوَةٌ [ḫilvet]tir, خِلْوٌ [ḫilv] dahi denir hā'sız; cemʿi أَخْلَاءٌ [aḫlā'] gelir.
اَلْخَلِيُّ [el-ḫaliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bu dahi fārig ve bī-hemm ü gā'ile adama denir; Cemʿi خَلِيُّونَ [ḫaliyyūn] ve أَخْلِيَاءُ [aḫliyā'] gelir; yukālu: هُوَ خَلِيٌّ أَيْ فَارِغٌ Ve ergen adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ خَلِيٌّ أَيْ لَا زَوْجَةَ لَهُ Ve arı kovanına denir, خَلِيَّةٌ [ḫaliyyet] gibi.
اَلْخَالِي [el-ḫālī] Boş ve tehī maʿnāsınadır. Ve ergen adama denir. Ve arı kovanına denir. Ve ersiz ʿavrete denir; cemʿi أَخْلَاءٌ [aḫlā'] gelir.
اَلتَّخْلِيَةُ [et-taḫliyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] vezninde) ve
اَلتَّخَلِّي [et-teḫallī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve
اَلْمُخَالَاةُ [el-muḫālāt] (مُبَالَاةٌ [mubālāt] vezninde) Bir nesneyi terk ve ferāgat kılmak maʿnāsınadır ki boşlamak taʿbīr olunur; yukālu: خَلَّى الْأَمْرَ وَعَنِ الْأَمْرِ وَتَخَلَّى مِنْهُ وَعَنْهُ وَخَالَاهُ إِذَا تَرَكَهُ
اَلْخَلِيَّةُ [el-ḫaliyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bu dahi arı kovanına denir yāhūd çamurdan düzülmüş رَاقُودٌ [rāḳūd] şeklinde nesneye denir ki Türkīde petek taʿbīr olunur, onda dahi arı kısmı īvā eder yāhūd خَزَمَةٌ [ḫazemet] dedikleri şecerin omça tarafına denir ki bi-ʿaynihi rāḳūd şeklinde ve içi özsüz kavuk olmakla onda arılar yuva edip bal yaparlar; bunların mecmūʿu kovan olacaktır. Ve
خَلِيَّةٌ [ḫaliyyet] Hemān sütünü sağmak için istiʿmālden tahliye olunmuş nākaya denir yāhūd sā'ir köşeğine yakılmış nākaya denir yāhūd veledinden mehcūr olmakla sā'irin veledine yakılıp lākin emzirmeyerek sütü sağılan nākaya denir yāhūd şol nākaya denir ki yavru doğurup kendisi pek soyu pāk olmakla sütü firāvān olduğundan altından veledi alınıp sā'ir nākaya nakl ve kendisi hemān sağmal olarak terk ve iḫlā oluna yāhud şol nākaya denir ki iki yāhūd üç nāka ile veled-i vāhide yakılıp o sebeble sütü idrār edip lākin veledi onların yalnız birisi emzirmekle sāhib-i

hāne dīgerlerini sağmak için teferrug edeler. Ve ayağının bağı boşandırılıp salıverilmiş nākaya denir. Ve büyük gemiye denir ki kalyon taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin mellāhların sunʿu olmayarak bi-reʾsihi yürüyen gemiye denir yāhūd ardında yedek sandalı olan gemiye denir. Ve

خَلِيَّةٌ [ḫaliyyet] Talāk-ı merʾetten kināye olur, yaʿnī elfāz-ı kināʾiyyedendir, zevc zevcesine أَنْتِ خَلِيَّةٌ deyip ve onunla talāka niyyet eylese mutallaka olur.

خَلَا [ḫalā] (عَدَا [ʿadā] vezninde) Hurūf-ı istisnādandır; yukālu: جَاءَنِي الْقَوْمُ خَلَا زَيْدٍ Şārih der ki ʿinde'l-baʿz harf-i cerdir ve ʿinde'l-baʿz masdar muzāftır. Ve baʿzılar fiʿl tasvīr eylemekle mā-baʿdi mansūb olur.

اَلْخَلَاوَةُ [el-Ḫalāvet] (ḫā'nın fethiyle) Tucīb kabīlesinden bir batndır ki pederleri Ḫalāvet nām kimse idi; ve minhu'l-meselu: "أَنَا مِنْهُ فَالِجُ بْنُ خَلَاوَةَ أَيْ خَلَاءٌ بَرِيءٌ" Aslı budur ki Uneys nām kimse esīrleri katl ederken mezbūr Fālice sen de Uneys'e muʿāvenet kıl ne duruyorsun dediklerinde "أَنَا بَرِيءٌ مِنْ ذَلِكَ" diye izhār-ı teberrī eylemekle min baʿd ben o mādeden berīʾ ve baʿīdim diyecek yerde "أَنَا مِنْهُ فَالِجُ بْنُ خَلَاوَةَ" mesel oldu. Muhaddisīnden Mālik b. ʿAbdullāh b. Seyfu'l-Ḫalāvī o batndandır.

اَلْيَائِيُّ

[خ ل ي]

اَلْخَلَا [el-ḫalā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Tāze otlara denir; خَلَاةٌ [ḫalāt] müfredidir. ʿAlā-kavlin yerinden biçilip yāhūd koparılmış tāze ota denir; cemʿi أَخْلَاءٌ [aḫlāʾ] gelir.

اَلْمِخْلَاةُ [el-miḫlāt] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] veznin-

de) İçine biçilmiş otluk vazʿ olunan zarfa denir ki torba taʿbīr olunur, ālet menziline tenzīl olunmuştur.

اَلْإِخْلَاءُ [el-iḫlāʾ] (hemzenin kesriyle) Ḫudāyı müteʿāl tāze ot bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَى اللهُ الْمَاشِيَةَ إِذَا أَنْبَتَ لَهَا الْخَلَا Ve yer tāze otlu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ خَلَاهَا

اَلْخَلْيُ [el-ḫaly] (رَمْيٌ [remy] vezninde) Tāze ot biçmek yāhūd çekip koparmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَا فُلَانٌ الْخَلَا خَلْيًا إِذَا جَزَّهُ أَوْ نَزَعَهُ ve yukālu: خَلَا الْمَاشِيَةَ إِذَا جَزَّ لَهَا خَلَا Ve atın ağzına gem vurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: خَلَا الْفَرَسَ إِذَا أَلْقَى فِي فِيهِ اللِّجَامَ Ve atın ağzından gemi çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَا اللِّجَامَ عَنْ فِيهِ إِذَا نَزَعَهُ Ve tencerenin altına odun sokmak yāhūd tencere içre et komak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَا الْقِدْرَ إِذَا أَلْقَى تَحْتَهَا حَطَبًا أَوْ طَرَحَ فِيهَا لَحْمًا Ve davara yem için torbaya arpa komak maʿnāsınadır; yukālu. خَلَا الشَّعِيرَ فِي الْمِخْلَاةِ إِذَا جَمَعَهُ فِيهَا

اَلْإِخْتِلَاءُ [el-iḫtilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifticāl] vezninde) Bu dahi tāze ot biçmek yāhūd koparmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَلَى الْخَلَا إِذَا جَزَّهُ أَوْ نَزَعَهُ

اَلْمُخْتَلِي [el-muḫtelī] (مُمْتَلِي [mumtelī] vezninde) Arslana denir.

اَلْمُخَالَاةُ [el-muḫālāt] (مُبَالَاةٌ [mubālāt] vezninde) Bir kimse ile güreş tutmak, ʿalā-kavlin dekk ve fend ile aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: خَالَاهُ إِذَا صَارَعَهُ أَوْ خَادَعَهُ

اَلْإِخْلِيلَاءُ [el-iḫlīlāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Dāʾimā süt içer olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْلَوْلَى الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى شُرْبِ اللَّبَنِ

اَلْوَاوِيُّ

[خ م و]

اَلْخَمْوُ [el-ḫamv] (ḫā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Süt yoğurt gibi katılanmak maʿnāsınadır; yukālu: خَمَا اللَّبَنُ يَخْمُو خَمْوًا إِذَا اشْتَدَّ

اَلْوَاوِيُّ

[خ ن و]

اَلْخَنْوَةُ [el-ḫanvet] (ḫā'nın fethiyle) Necāsete denir, عَذِرَةٌ [ʿaẕiret] maʿnāsına. Ve sazlıktan yapılmış alaçık ve huğ dedikleri aʿrāb evlerinin bacalarına ve fürcelerine denir.

اَلْخَنْوُ [el-ḫanv] (ḫā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Fāhiş söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَنَا الرَّجُلُ يَخْنُو خَنْوًا إِذَا أَفْحَشَ يَعْنِي فِي مَنْطِقِهِ

اَلْيَائِيُّ

[خ ن ي]

اَلْخَنَا [el-ḫanā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi herze ve fāhiş söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَنِيَ الرَّجُلُ خَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَفْحَشَ Ve

خَنَا [ḫanā] Āfāt ve nevāʾib maʿnāsınadır; müfredi خَنَاةٌ [ḫanāt]tır; yukālu: أَصَابَتْهُ خَنَا الدَّهْرِ أَيْ آفَاتُهُ

اَلْإِخْنَاءُ [el-iḫnāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fāhiş söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْنَى الرَّجُلُ إِذَا أَفْحَشَ Ve عَلَى ile ihlāk maʿnāsınadır; yukālu. أَخْنَى عَلَيْهِمْ إِذَا أَهْلَكَهُمْ Ve çekirge çok yumurtlayıp gömmek maʿnāsınadır; yukālu. أَخْنَى الْجَرَادُ إِذَا كَثُرَ بَيْضُهُ Ve otlağın çayırı çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْنَى الْمَرْعَى إِذَا كَثُرَ نَبَاتُهُ Ve bir nesne üzerinden zamān-ı medīd geçmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْنَى الدَّهْرُ عَلَيْهِ إِذَا طَالَ

اَلْخَنْيُ [el-ḫany] (ḫā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kesmek maʿnāsınadır; tekūlu: خَنَيْتُ الْجِذْعَ خَنْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعْتَهُ

خِنْيَةُ [Ḫinyet] (ḫā'nın kesriyle) Ḳosṭanṭīniyye nevāhīsinde bir mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[خ و و]

اَلْخَوُّ [el-ḫavv] (ḫā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Açlığa denir, جُوعٌ [cūʿ] maʿnāsına; tekūlu: أَخَذَنِي الْخَوُّ أَيِ الْجُوعُ Ve Necd'de bir kum tepesinin adıdır. Ve vāsiʿ dereye denir, yukālu: وَادٍ خَوٌّ أَيْ وَاسِعٌ Ve

يَوْمُ خَوٍّ [yevmu ḫavv] Beyne'l-ʿarab maʿrūftur ki orada Benū Esed, Benū Yerbūʿ üzere hücūm ve şebhūn eylediler.

اَلْخُوَّةُ [el-ḫuvvet] (ḫā'nın zammıyla) Arz-ı ḫāliyeye denir.

اَلْيَائِيُّ

[خ و ي]

اَلْخَوَاءُ [el-ḫavāʾ] (هَوَاءٌ [havāʾ] vezninde) Hāne çöküp harāb olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَتِ الدَّارُ تَخْوِي خَوَاءً إِذَا تَهَدَّمَتْ ve

خَوَاءٌ [ḫavāʾ] خَوَايَةٌ [ḫavāyet] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve iki nesne aralığında olan boşluğa denir, iki dağ ve iki duvar aralığı gibi; yukālu: بَيْنَهُمَا خَوَاءٌ أَيْ هَوَاءٌ Ve

خَوَاءٌ [ḫavāʾ] ve

خَوَى [ḫavā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Peydarpey aç kalmak maʿnāsınadır ki miʿde boş kalır; yukālu: خَوَى الرَّجُلُ يَخْوِي خَوًى وَخَوَاءً إِذَا تَتَابَعَ عَلَيْهِ الْجُوعُ Ve hatun doğurmakla karnı

boş kalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَتِ الْمَرْأَةُ تَخْوِي خَوَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيُقَالُ خَوِيَتْ خَوَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَلَدَتْ فَخَلَتْ بَطْنُهَا

اَلْخَوُّ [el-ḫavv] (ḫā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Bu dahi hāne yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّتِ الدَّارُ بِتَشْدِيدِ الْوَاوِ يَعْنِي مِنَ الْوَاوِي خَوًّا إِذَا تَهَدَّمَتْ Ve

خَوٌّ [ḫavv] Bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] maʿnāsına; ḫā'nın zammıyla da lügattir. Ve matara dāll olan kevkeb imtār eylemeyerek نَوْءٌ [nevʾ] ve sukūt eylemek maʿnāsınadır; zīrā ʿArablar matarı nevʾ-i kevākibe isnād ederler; yukālu: خَوَتِ النُّجُومُ خَوًّا أَيْ أَمْحَلَتْ فَلَمْ تُمْطِرْ

اَلْخَيَا [el-ḫayā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْخُوِيُّ [el-ḫuviyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلْخَوَاءُ [el-ḫavāʾ] (هَوَاءٌ [havāʾ] vezninde) ve

اَلْخَوَايَةُ [el-ḫavāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznninde) Hāne ehl ve sükkānından hālī kalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوِيَتِ الدَّارُ خَيَا وَخُوِيًّا وَخَوَاءً وَخَوَايَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلَتْ مِنْ أَهْلِهَا Ve

خَيَا [ḫayā] Yağmura dāll olan kevkeb imtār eylemeyerek نَوْءٌ [nevʾ] ve sukūt eylemekle kuraklık peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَوَتِ النُّجُومُ خَيَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَمْحَلَتْ فَلَمْ تُمْطِرْ

اَلْخَاوِيَةُ [el-ḫāviyet] Şenliksiz yere denir; yukālu: أَرْضٌ خَاوِيَةٌ أَيْ خَالِيَةٌ مِنْ أَهْلِهَا

اَلْخَوَا [el-ḫavā] (عَصَا [ʿaṣā] ve هَوَاءٌ [havāʾ] veznlerinde) Adamın cevfi taʿāmdan hālī kalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَى الرَّجُلُ يَخْوِي خَوًا وَخَوَاءً إِذَا خَلَا جَوْفُهُ مِنَ الطَّعَامِ Ve

خَوَا [ḫavā] Burun kanına denir, رُعَافٌ [ruʿāf] maʿnāsına. Ve peyderpey aç kalmak maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve çakmaktan āteş çıkmayıp kör olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَى الزَّنْدُ إِذَا لَمْ يُورِ Ve sābit ve pāyidār olan şeyʾe denir. Ve iki dağ aralığında olan boş ve derin yere denir. Ve yumuşak topraklı yere denir.

اَلْإِخْوَاءُ [el-iḫvāʾ] (hemzenin kesriyle) Çakmak āteşsiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْوَى الزَّنْدُ إِذَا لَمْ يُورِ Ve matara dāl olan kevkeb yağmursuz nevʾ ve sukūt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْوَتِ النُّجُومُ إِذَا أَمْحَلَتْ فَلَمْ تُمْطِرْ Ve bir adamın cümle varını almak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْوَى مَا عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا أَخَذَ كُلَّ شَيْءٍ مِنْهُ Ve acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْوَى الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ Ve davar pek semirip tavlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْوَى الْمَالُ إِذَا بَلَغَ غَايَةَ السِّمَنِ

اَلْخَوَى [el-ḫavā] (هَوَى [hevā] vezninde) ve

اَلْخَوَايَةُ [el-ḫavāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznninde) Bir nesneyi kapmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَى الشَّيْءَ خَوًى وَخَوَايَةً إِذَا اخْتَطَفَهُ Ve hatun doğurmakla karnı boş kalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ فَخَلَا بَطْنُهَا Kezālik hīn-i vilādette bir nesne ekl eylememekle miʿdesi boş kalmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا لَمْ تَأْكُلْ عِنْدَ الْوِلَادَةِ فَخَلَا بَطْنُهَا

اَلْخَوِيَّةُ [el-ḫaviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznninde) Doğuran hatuna yedirdikleri lohusa taʿāmına denir.

اَلتَّخْوِيَةُ [et-taḫviyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznninde) Lohusa taʿāmı yapmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّى الْمَرْأَةَ وَخَوَّى لَهَا إِذَا عَمِلَ لَهَا خَوِيَّةً Ve musallī secde hāletinde karnını yerden meydānlı ve pazılarını yanlarından açmak ve ayrık eylemek maʿnāsına müstaʿmel-i şerʿīdir, niteki nisvān bunun ʿaksini ederler ki ona إِحْتِفَازٌ [iḥtifāz] denir; yukālu: خَوَّى الْمُصَلِّي فِي سُجُودِهِ إِذَا تَجَافَى

وَفَرَّجَ مَا بَيْنَ عَضُدَيْهِ وَجَنْبَيْهِ Ve davar pek semirip tavlanmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّى الْمَالُ إِذَا بَلَغَ غَايَةَ السِّمَنِ Ve bādiye-nişīnler bir ʿillet-i mahsūsaya giriftār olan hatun için tennūr gibi bir çukur kazıp içine āteş yaktıktan sonra o hatunu onda oturtmak maʿnāsınadır; aʿrāb tīmārındandır, rīh ve fālic ve nikrīs makūlesi ʿilletlere bu resme ʿilāc ederler; tekūlu: خَوَّيْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا حَفَرْتَ حَفِيرَةً فَأَوْقَدْتَ فِيهَا ثُمَّ أَقْعَدْتَهَا فِيهَا لِدَاءٍ بِهَا

اَلْخَوَاةُ [el-ḫavāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Devābb ve enʿāmın memeleriyle قُبُلٌ [ḳubul] tarafının aralıkları ayrıldığı yere denir ki boş böğür semti olacaktır. Ve elifin meddiyle cāʾizdir.

اَلْخَوَايَةُ [el-ḫavāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Mızrak ve ok temrenlerinin kovanlarına denir; yukālu: خَوَايَةُ السِّنَانِ أَيْ جُبَّتُهُ Ve

خَوَايَةُ الرَّجُلِ [ḫavāyetu'r-recul] Adamın cevfinin geniş olan yerinden ʿibārettir. Ve

خَوَايَةُ الْخَيْلِ [ḫavāyetu'l-ḫayl] At kısmının seğirtirken karnından zuhūr eden çağıltıya ve harıltıya ıtlāk olunur.

خُوَايَةُ [Ḫuvāyet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Reyy kazāsında bir mevziʿ adıdır.

يَوْمُ خَوَى [yevmu ḫavā] (ḫā'nın fethi ve zammı ve elifin kasrıyla) Eyyām-ı vekāyiʿ-i ʿArabdan bir yevm-i maʿrūftur.

اَلْإِخْتِوَاءُ [el-iḫtivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam kendisine mukātaʿa edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَوَى الْبَلَدَ إِذَا اقْتَطَعَهَا Ve davarın elleriyle ayakları beynine yaʿnī böğrüne dürtüştürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَوَى الْفَرَسَ إِذَا طَعَنَ فِي خَوَائِهِ Ve bīhūş olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَوَى فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ عَقْلُهُ Ve bir adamın bi'l-cümle varını almak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَوَى مَا عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا أَخَذَ كُلَّ شَيْءٍ مِنْهُ Ve cānver kısmı oğlak ve buzağı makūlesini uğurlayın kapıp ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْتَوَى السَّبُعُ وَلَدَ الْبَقَرَةِ إِذَا اسْتَرَقَهُ وَأَكَلَهُ

اَلْخَيُّ [el-ḫayy] (ḫā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Bir nesneye kasd ve āheng eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَوَاهُ يَخْوِيهِ خَيًّا إِذَا قَصَدَهُ

خُوَيُّ [Ḫuveyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Āẕerbaycān ülkesinde bir beldedir. Bu belde hālen ḫā-yı mazmūme ile Ḫūy dedikleridir; muhaddisīnden Muḥammed b. ʿAbdullāh ve Aḥmed b. el-Ḫalīl ki kādī-i Dimaşḳ idi ve ebū kādī-i Dimaşḳ Şihābuddīn Muḥammed ve Ṭabīb Muʿāẕ b. ʿAbdān el-Ḫūyiyyūn oradandır.

خَيْوَانُ [Ḫayvān] (كَيْوَانُ [keyvān] vezninde) Muhaddisīnden bir cemāʿat ismleridir. Ve Ḫālid b. ʿAlḳame el-Ḫayvānī, İmām Ṣevrī şeyhidir.

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

اَلْوَاوِيُّ

[د أ و]

اَلدَّأْوُ [ed-deʾv] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Kurt şikār edeceği sayd için mekr ve hudʿa ile tilkilik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَأَى الذِّئْبُ لِلصَّيْدِ دَأْوًا أَوْ هُوَ شِبْهُ الْخَتْلِ وَالْمُرَاوَغَةِ

اَلْيَائِيُّ

[د أ ي]

اَلدَّأْيُ [ed-deʾy] (رَأْيٌ [reʾy] vezninde) ve

اَلدُّئِيُّ [ed-duʾiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلدِّئِيُّ [ed-diʾiyy] (kesreteynle) Yağrınıda ve arkada olan omurga kemiklerine denir, ʿalā-kavlin göğüs kaburgasında olan غَرَاضِيفُ [ġarāḍīf]le yaʿnī kemirtlek dedikleri yumuşak kemiklere denir, yāhūd göğüs ile yanların kavuştuğu yerlerde olan eyegü kemiklerine denir. Baʿzılar ʿindinde دَأَيَاتٌ [deʾeyāt] ki دَأْيٌ [deʾy] lafzından cemʿdir, kürekte olan altı ʿaded kaburgaya denir ki her tarafta üçer dāne olur. Ve

دَأْيٌ [deʾy] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) Masdar olur, fend ve dekk ve hīle eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: دَأَيْتُ لِلشَّيْءِ دَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَتَلْتَ

إِبْنُ دَأْيَةَ [ibnu deʾyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve hemzenin elife kalbiyle) Karganın künyesidir. Ve bu hīle maʿnāsındandır yāhūd dābbenin دَأْيٌ [deʾy] dedikleri ʿuzv-ı mezkūru yağır oldukta oraya musallat olduğuna mebnīdir. Şārih der ki hemzesi elife kalble إِبْنُ دَايَةَ [ibnu dāyet] dahi derler.

اَلْيَائِيُّ

[د ب ي]

اَلدَّبَى [el-debā] (dāl'ın fethi ve elifin kasrıyla) Yapça yapça yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الدَّبَا أَيِ الرُّوَيْدَ Ve hurde çekirgeye ve hurde karıncaya denir. Ve ʿArablara mahsūs bir pazar ismidir ki panayırlarındandır.

اَلْمُدْبِيَةُ [el-mudbiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Hurde çekirgesi ve karıncası çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُدْبِيَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الدَّبَى

اَلْمَدْبِيَةُ [el-medbiyyet] (مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) ve

اَلْمَدْبُوَّةُ [el-medbuvvet] (مَدْعُوَّةٌ [medʿuvvet] vezninde) Şol yerdir ki onun nebātını hurde çekirgeler yemiş ola; yukālu: أَرْضٌ مَدْبِيَّةٌ وَمَدْبُوَّةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ أَكَلَتِ الدَّبَى نَبْتَهَا

اَلْإِدْبَاءُ [el-idbāʾ] (hemzenin kesriyle) عَرْفَجٌ [ʿarfec] nām şecerden hurde çekirge şeklinde nesne belirmek maʿnāsınadır ki yemişi yerindedir; yukālu: أَدْبَى الْعَرْفَجُ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ مِثْلَ الدَّبَى

دُبَيٌّ [Dubeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Dehnāʾ nām mahalde bir mevziʿdir, çekirge yatağıdır.

دَبَى دُبَيٍّ [debā dubeyy] (evvelde dāl'ın fethi ve elifin kasrıyla ve sānī سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) ve

دَبَى دُبَيَّيْنِ [debā dubeyyeyn] (sānīde tesniye bünyesiyle) Kelime-i mürekkebedir, vefret ve kesret mevkiʿinde istiʿmāl olunur, zīrā دَبَى [debā] çekirgeye denir. Ve

دَبَى [Debā] Mevziʿ-i mezbūrun ismidir ki çekirge yatağıdır. Ve tesniye tekrārı mutazammındır, gūyā ki mevziʿ-i mezbūrun

çekirgeleri ʿadedince kesīr demektir; ve minhu yukālu: جَاءَ بِدَبَى دُبَيٍّ وَبِدَبَى دُبَيْيَنِ أَيْ بِمَالٍ كَثِيرٍ Bunda Cevherī galat edip دَبَى دَبَى ʿunvānında sebt eyledi.

أَبُو دُبَيَّةَ [Ebū Dubeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bir şāʿirdir.

اَلدُّبَّاءُ [ed-dubbāʾ] رُمَّانٌ [rummān] vezninde ki kabağa denir; bā-i muvahhade bābında zikr olundu. Cevherī vehminden burada zikr eyledi.

اَلتَّدْبِيَةُ [et-tedbiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) Kār işlemek maʿnāsınadır; yukālu: دَبَّاهُ إِذَا صَنَعَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[د ج و]

اَلدَّجْوُ [ed-decv] (dāl'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

اَلدُّجُوُّ [ed-ducuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَجَا اللَّيْلُ دَجْوًا وَدُجُوًّا إِذَا أَظْلَمَ Ve keçinin tüyleri di-tilip açılmamak üzere birbirine işleyip kat kat keçelenmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَجَا شَعْرُ الْمَاعِزِ إِذَا أَلْبَسَ بَعْضُهُ بَعْضًا وَلَمْ يَنْتَفِشْ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَجَا فُلَانٌ إِذَا جَامَعَ Ve libās dar ve kısa olmayıp bol ve uzun ve vāfī olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki bütün bedeni kaplamakla zulmet gibi setr eylemiş olur; yukālu: دَجَا الثَّوْبُ إِذَا سَبَغَ

اَلْإِدْجَاءُ [el-idcāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّدَجِّي [et-tedeccī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ve

اَلْإِدْجِيجَاءُ [el-idcīcāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bunlar dahi karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْجَى اللَّيْلُ وَتَدَجَّى وَادْجَوْجَى إِذَا أَظْلَمَ

اَلدَّاجِيَةُ [ed-dāciyet] Muzlim geceye de-nir; yukālu: لَيْلَةٌ دَاجِيَةٌ أَيْ مُظْلِمَةٌ Ve vāfiye ve kāmile maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نِعْمَةٌ دَاجِيَةٌ أَيْ سَابِغَةٌ

اَلدَّيَاجِي [ed-deyācī] (dāl'ın fethiyle) Ge-celerin ziyāde zulmetlerine denir, gūyā ki دَيْجَاةٌ [deycāt] kelimesinin cemʿidir.

اَلدَّجْوَاءُ [ed-decvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Tüyleri uzun ve firāvān keçiye denir ki mücessem siyāh görünür; yukālu: عَنْزٌ دَجْوَاءُ أَيْ سَابِغَةُ الشَّعْرِ

اَلدُّجَةُ [ed-ducet] (ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) Lok-ma tutan üç parmağa denir ki hālen lokma tutar ola. Ve kaftanın düğmesine denir ki yakada ve yende olur; cemʿi دُجَاةٌ [ducāt] gelir ve دُجَى [ducā] gelir dāl'ın zammı ve elifin kasrıyla.

اَلْمُدَاجَاةُ [el-mudācāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müdārā eylemek maʿnāsınadır, gūyā ki müdārā sebebiyle derūnunda olan kīne ve ʿadāveti setr eder; yukālu: دَاجَاهُ إِذَا دَارَاهُ Ve bir adamı beyne'ş-şiddet ve'r-rehāʾ menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَاجَاهُ إِذَا مَنَعَهُ بَيْنَ الشِّدَّةِ وَالرَّخَاءِ

اَلْيَائِيُّ

[د ج ي]

اَلدُّجْيَةُ [ed-ducyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Avcı gömeltisine denir; yukālu: يَقْعُدُ الصَّائِدُ فِي دُجْيَتِهِ أَيْ فُتْرَتِهِ Ve

دُجْيَةُ الْقَوْسِ [ducyetu'l-ḳavs] Şol iki par-mak kadar kayışa denir ki yay asacak tas-manın ucuna geçirilir. Ve

دُجْيَةٌ [ducyet] Karanlığa denir, zulmet maʿnāsına; cemʿi دُجَى [ducā] gelir dāl'ın zammı ve elifin kasrıyla.

اَلدَّجِيُّ [ed-deciyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde)

Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلٌ دَجِيٌّ أَيْ دَاجٍ

اَلْمُدَاجَاةُ [el-mudācāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Derûnunda olan ʿadāveti setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَاجَاهُ إِذَا سَاتَرَهُ بِالْعَداوَةِ

اَلْوَاوِيُّ

[د ح و]

اَلدَّحْوُ [ed-daḥv] (dāl'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükûnuyla) Bir nesneyi döşeyip yaymak maʿnāsınadır; yukālu: دَحَا اللهُ الْأَرْضَ يَدْحُوهَا وَيَدْحَاهَا دَحْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا بَسَطَهَا Ve cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu. دَحَا الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve karın büyüyüp aşağıya doğru sarkmak maʿnāsınadır; yukālu: دَحَا الْبَطْنُ إِذَا عَظُمَ وَاسْتَرْسَلَ إِلَى أَسْفَلِ

اَلْإِدْحِوَاءُ [el-idḥivāʾ] (إِرْعِوَاءٌ [irʿivāʾ] vezninde) Bir nesne yayılıp döşenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِدْحَوَى الشَّيْءُ إِذَا انْبَسَطَ

اَلْأَدْحَى [el-edḥā] (hemzenin fethi ve kesriyle) ve

اَلْأُدْحِيَّةُ [el-udḥiyyet] (أُضْحِيَّةٌ [uḍḥiyyet] vezninde) ve

اَلْأُدْحُوَّةُ [el-udḥuvvet] (hemzenin ve ḥā'nın zammıyla) Kumsalda devekuşunun yumurta çıkardığı yere denir.

اَلْيَائِيُّ

[د ح ي]

اَلدَّحْيُ [ed-daḥy] (وَحْيٌ [vaḥy] vezninde) Bu dahi bir nesneyi döşeyip yaymak maʿnāsınadır; yukālu: دَحَيْتُ الشَّيْءَ أَدْحَاهُ دَحْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ بَسَطْتَهُ Ve deve sürmek maʿnāsınadır; yukālu: دَحَيْتُ الْإِبِلَ إِذَا سُقْتَهَا

اَلْأُدْحِيُّ [el-udḥiyy] (hemzenin zammı ve kesriyle) أُدْحُوَّةٌ [udḥuvvet] maʿnāsınadır ki devekuşu yuvasına denir. Ve menāzil-i kamerden bir menzil adıdır. Menzil-i mezbûr hâlen belde ile müteʿāref olan menzildir.

دُحَيٌّ [Duḥayy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) ʿArabdan bir batn adıdır.

دَحِيٌّ [Deḥiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلدِّحْيَةُ [ed-diḥyet] (dāl'ın kesriyle) Serʿaskere denir; yukālu: هُوَ دِحْيَةُ الْجُنْدِ أَيْ رَئِيسُهُمْ Ve Diḥye b. Ḫalîfe el-Kelbî sahâbedir, طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde dahi zebân-zededir.

اَلدَّحْيَةُ [ed-daḥyet] (dāl'ın fethiyle) Dişi maymuna denir. Ve Daḥye b. Muʿāviye b. Bekr b. Hevāzin'dir.

اَلْمِدْحَاةُ [el-midḥāt] (مِسْحَاةٌ [misḥāt] vezninde) Şol ʿaraba tarzında tahtadan düzülmüş bir nesneye denir ki ona küçük çocukları yatırıp yürütürler, önüne gelen toprağı ve çakılları küreyip sıyırarak yürüyüp gider; bu çocuk ʿarabası olacaktır.

اَلتَّدَحِّي [et-tedaḥḥī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Döşenip yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَحَّى الشَّيْءُ إِذَا تَبَسَّطَ

اَلْيَائِيُّ

[د خ ي]

اَلدَّخَا [ed-deḫā] (ḫā-yı muʿceme ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Karanlığa denir, zulmet maʿnāsına.

اَلدَّخْيَاءُ [ed-daḫyāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ دَخْيَاءُ أَيْ ظَلْمَاءُ

اَلْوَاوِيُّ

[د د و]

اَلدَّدَا [ed-dedā] (قَفَا [ḳafā] vezninde) Lehv ve laʿib maʿnāsınadır, niteki دَدٌ [ded] ve دَدَنٌ [deden] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: هُوَ فِي الدَّدَا وَالدَّدِ وَالدَّدَنِ أَيِ اللَّهْوِ وَاللَّعْبِ

اَلْوَاوِيُّ

[د ر و]

اَلدَّرْوَانُ [ed-dervān] (dāl'ın fethiyle) Sırtlanın dişi kurttan olan yavrusuna denir.

اَلْيَائِيُّ

[د ر ي]

اَلدَّرْيُ [ed-dery] ve

اَلدَّرْيَةُ [ed-deryet] (dāl'ların fethi ve kesriyle) ve

اَلدِّرْيَانُ [ed-diryān] (dāl'ın kesriyle) ve

اَلدَّرَيَانُ [ed-dereyān] (fetehātla) ve

اَلدِّرَايَةُ [ed-dirāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلدُّرِيُّ [ed-duriyy] (حُلِيٌّ [ḥuliyy] vezninde) Bilmek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin hīle ile bir takrīb bilmek maʿnāsınadır; tekūlu: دَرَيْتُهُ وَبِهِ أَدْرِي دَرْيًا وَدَرْيَةً وَدَرَيَانًا وَدِرْيَانًا وَدِرَايَةً وَدُرِيًّا إِذَا عَلِمْتَهُ أَوْ بِضَرْبٍ مِنَ الْحِيلَةِ Şārih der ki dirāyet ile Ḫudā-yı müteʿāl vasflanmaz. Ve

دَرْيٌ [dery] Fend ve dubara ile aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَى الصَّيْدَ دَرْيًا Ve مِدْرَى [midrā] ile baş kaşımak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَى رَأْسَهُ إِذَا حَكَّهُ بِالْمِدْرَى

اَلْإِدْرَاءُ [el-idrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bildirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْرَاهُ بِهِ إِذَا أَعْلَمَهُ

اَلتَّدَرِّي [et-tederrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْإِدِّرَاءُ [el-iddirāʾ] (dāl-ı müşeddede ile إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Mekr ve fırîble aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَرَّى الصَّيْدَ وَادَّرَاهُ إِذَا خَتَلَهُ Ve hatun saçını tarayıp salı vermek maʿnāsınadır; yukālu: إِدَّرَتِ الْمَرْأَةُ وَتَدَرَّتْ إِذَا سَرَحَتْ شَعْرَهَا

اَلْمِدْرَى [el-midrā] (mīm'in kesriyle) Tarağa denir, مُشْطٌ [muşṭ] maʿnāsına. Şārih der ki ümmehāt-ı sāʾirede مِدْرَى [midrā] şol demirden düzülmüş pençe şeklinde küçük parmaklı kaşığa denir ki onunla ʿavretler başlarını kaşıyıp saçlarını düzeltirler. İntehā. Ve

مِدْرَى [midrā] Toplu ve sancak taʿbīr olunan demir ve altın iğneye denir ki hatunlar onunla saçlarını düzeltirler, Fārisīde ser-ḫāre denir; hālen mesmūʿumuza göre İslāmbol hanımları mücevher iğne taʿbīr ettikleridir. Ve

مِدْرَى [midrā] Boynuza denir قَرْنٌ [ḳarn] maʿnāsına; cemʿi مَدَارِي [medārī] gelir, مَجَارِي [mecārī] gibi ve مَدَارَى [medārā] gelir mīm'in ve rā'nın fethiyle.

اَلْمِدْرَاةُ [el-midrāt] (mīm'in kesriyle) ve

اَلْمَدْرِيَةُ [el-medriyet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) مِدْرَى [midrā] maʿnāsınadır.

اَلدَّرِيَّةُ [ed-deriyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Cündîlerin meşk ve taʿlīm-i taʿn için mızrağı atıp deliğinden geçirdikleri halkaya denir. Müʾellif hemze bābında dahi zikr eyledi.

مَدْرَى [Medrā] (مَجْرَى [mecrā] vezninde) Becīle kabīlesine mahsūs bir karye adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[د ش و]

اَلدَّشْوُ [ed-deşv] (dāl'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Cenge dalmak maʿnāsınadır; yukālu: دَشَا فُلَانٌ يَدْشُو دَشْوًا إِذَا غَاصَ فِي الْحَرْبِ

اَلْوَاوِيُّ

[د ع و]

اَلدُّعَاءُ [ed-duʿāʾ] (dāl'ın zammıyla) Rağbet ilallāhi taʿālā maʿnāsınadır ki niyāz ve ibtihālle Hak taʿālā dergāhından hayr ve rahmet recāsından ʿibārettir.

اَلدَّعْوَى [ed-daʿvā] (فَتْوَى [fetvā] vezninde) Duʿā maʿnāsınadır; tekūlu: دَعَوْتُ اللهَ أَدْعُوهُ دُعَاءً وَدَعْوَى أَيْ رَغِبْتُ إِلَيْهِ يَعْنِي ابْتَهَلْتُ إِلَيْهِ بِالسُّؤَالِ وَرَغِبْتُ فِيمَا عِنْدَهُ مِنَ الْخَيْرِ

Müʾellif *Baṣāʾir*'de dedi ki işbu دُعَاءٌ [duʿāʾ] ve دَعْوَى [daʿvā] māddesi asl nidāʾ yaʿnī bir adamı çağırmak maʿnāsına mevzūʿdur, lākin نِدَاءٌ [nidāʾ] ekserī harf-i nidāya makrūn olur, münādānın isminin inzimāmına hācet olmayarak ve دُعَاءٌ [duʿāʾ] behemehāl medʿuvvün ismine mashūb olur, يَا أَحْمَدُ gibi ve baʿzen ehadühümā āherin makāmına kāʾim olur. Ve دُعَاءٌ إِلَى اللهِ تَعَالَى [duʿāʾ ilallāhi taʿālā] niyāz ve suʾālle dergāh-ı ilāhīden hayr ve ihsānı recā eylemekten ʿibārettir. Ve baʿzen tesmiye-i ism maʿnāsına istiʿmāl olunur. Ve دُعَاءٌ [duʿāʾ] lām'la sılalanırsa hayr ve عَلَى ile sılalanırsa şerr ve mazarrat yaʿnī bed-duʿā olur. İntehā. Ve tekūlu'l-ʿArab: دَعَاهُ اللهُ بِمَكْرُوهٍ أَيْ أَنْزَلَهُ بِهِ Burada maʿnā-yı lāzımı murāddır. Ve

دُعَاءٌ [duʿāʾ] Bir kimseyi bir nesneye sevk

اَلْوَاوِيُّ

[د س و]

اَلدَّسْوَةُ [ed-desvet] (dāl'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir nesne neşv ü nemā bulmayıp moza ve bodur olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَسَا الشَّيْءُ يَدْسُو دَسْوَةً نَقِيضُ زَكَا يَزْكُو Ve gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: دَسَا الرَّجُلُ إِذَا اسْتَخْفَى

اَلدَّاسِي [ed-dāsī] Maʿnā-yı evvelden ism-i fāʿildir, neşv ü nemā bulmayıp moza ve bodur kalmış nesneye denir; yukālu: هُوَ دَاسٍ لَا زَاكٍ

اَلْيَائِيُّ

[د س ي]

اَلدَّسْيُ [ed-desy] (dāl'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) دَسْوَةٌ [desvet] maʿnāsınadır; yukālu: دَسَى يَدْسِي دَسْيًا ضِدُّ زَكَا

اَلتَّدْسِيَةُ [et-tedsiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznindedir) Bir adamı igvā ve ifsād ile güm-rāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَسَّاهُ إِذَا أَغْوَاهُ وَأَفْسَدَهُ Müʾellif "د،س،س" māddesinde dahi zikr eyledi ve orada ve *Baṣāʾir*'de beyānına göre aslı دَسَسٌ olup sīn-i sāniye yā'ya maklūb olmak aglebdir. Ve

تَدْسِيَةٌ [tedsiyet] Gizli haber götürmek maʿnāsınadır; yukālu: دَسَّى عَنْهُ حَدِيثًا إِذَا احْتَمَلَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[د س ت و]

دَسْتَوَى [Destevā] (dāl'ın ve tā'nın ve vāv'ın fethiyle) ʿAcemde bir maʿrūf kasaba adıdır.

eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَعَاهُ إِلَى الْأَمْرِ إِذَا سَاقَهُ Ve bir adamı bir ismle tesmiye eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَعَوْتُهُ زَيْدًا وَبِزَيْدٍ أَيْ سَمَّيْتُهُ بِهِ Ve hayvānın memesinde دَاعِيَةٌ [dāʾiyet] yaʿnī süt bakiyyesi alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: دَعَا فِي الضَّرْعِ إِذَا أَبْقَى الدَّاعِيَةَ فِيهِ Ve

دَعْوَى [daʿvā] İsm olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلدَّعْاءَةُ [ed-deʿʿāʾet] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Sebbābe parmağına ıtlāk olunur; yukālu: يُشِيرُ بِدَعَّاءَتِهِ أَيْ بِسَبَّابَتِهِ

اَلدَّعْوَةُ [ed-daʿvet] (dāl'ın fethiyle) İsmdir, çağırmağa denir; ve minhu tekūlu: هُوَ مِنِّي دَعْوَةَ الرَّجُلِ أَيْ قَدْرَ مَا بَيْنِي وَبَيْنَهُ ذَاكَ Burada دَعْوَةٌ [daʿvet] lafzı zarfiyyet üzere mansūb olmakla filān ile mā-beynimiz bir adamın çağırıp sesi yetişecek mesāfe mikdārınca demek olur. Ve refʿle olunca muzāf takdīr olunur; ve yukālu: لَهُمُ الدَّعْوَةُ عَلَى غَيْرِهِمْ أَيْ يُبْدَأُ بِهِمْ فِي الدُّعَاءِ Yaʿnī "Onlar daʿvet olunmakta sāʾirlere takdīm olunup kendilerden bedʾ olunur." Pes burada mülāzeme yāhūd ıtlāk ve takyīd ʿalākasıyla daʿvet takdīm maʿnāsında istiʿmāl olundu. Ve

دَعْوَةٌ [daʿvet] إِدِّعَاءٌ [iddiʿāʾ] māddesinden ism olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve ʿahd ve peymān maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيْنَهُمَا دَعْوَةٌ أَيْ حَلِفٌ Ve hāssaten bir adamı taʿām ve ziyāfete çağırmak maʿnāsınadır; dāl'ın zammıyla da lügattir, مَدْعَاةٌ [medʿāt] dahi bu maʿnāyadır; tekūlu: دَعَوْتُهُ دَعْوَةً وَمَدْعَاةً إِذَا طَلَبْتَهُ لِيَأْكُلَ عِنْدَكَ Ve ziyāfet maʿnāsında müstaʿmeldir; tekūlu: كُنَّا فِي دَعْوَةِ فُلَانٍ وَمَدْعَاتِهِ أَيْ فِي طَعَامِهِ

اَلتَّدَاعِي [et-tedāʿī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nās birikmek maʿnāsınadır; birbirlerini daʿvetin lāzımıdır; yukālu: تَدَاعَى الْقَوْمُ عَلَيْهِ إِذَا تَجَمَّعُوا Ve her taraftan düşmanlar kasd ve teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَاعَى الْعَدُوُّ إِذَا أَقْبَلَ Ve binānın eczāsı sökülüp yıkılmağa başlamak maʿnāsınadır, gūyā ki harāb olmak için birbirini daʿvet ederler; yukālu: تَدَاعَتِ الْحِيطَانُ إِذَا انْقَاضَتْ

اَلدَّاعِي [ed-dāʿī] (ism-i fāʿildir) Daʿvet ediciye ve bir adamı bir nesneye sevk ve teşvīk ediciye denir; ve minhu "إِنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ دَاعِي اللهِ" كَمَا قَالَ تَعَالَى﴿وَدَاعِيًا إِلَى اللهِ بِإِذْنِهِ﴾ اَلْآيَة أَيْ إِلَى تَوْحِيدِهِ وَمَا يُقَرِّبُ مِنْهُ Ve

دَاعِي [dāʿī] Müʾezzine ıtlāk olunur.

اَلدَّاعِيَةُ [ed-dāʿiyet] Cenk hengāmında atların bang ve feryādlarına ıtlāk olunur. Ve

دَاعِيَةُ اللَّبَنِ [dāʿiyetu'l-leben] Memede ibkā olunan süt bakiyyesine denir, gūyā ki gerisinde olan sütü daʿvet ve cezb eder.

اَلْإِدِّعَاءُ [el-iddiʿāʾ] (dāl-ı müşeddede ile إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne hakkında benimdir diye zuʿm eylemek maʿnāsınadır, gerek hak ve gerek bātıl olsun; ıstılāhımızda daʿvā eylemek taʿbīr olunur; yukālu: إِدَّعَى فُلَانٌ كَذَا أَيْ زَعَمَ أَنَّهُ لَهُ حَقًّا أَوْ بَاطِلًا

اَلدَّعْوَةُ [ed-daʿvet] ve

اَلدَّعَاوَةُ [ed-deʿāvet] (dāl'ların fethiyle) إِدِّعَاءٌ [iddiʿāʾ] maʿnāsından ismlerdir; dāl'ların kesriyle de lügatlerdir, bir nesne hakkında benimdir diye zuʿm eylemeye denir. Ve o zuʿm eylediği matlaba دَعْوَى [daʿvā] ıtlāk olunur, فَتْوَى [fetvā] gibi; elifi teʾnīs içindir, zīrā aslı دَعْوَةٌ idi; yukālu: بَيْنَهُمَا دَعْوَى بَاطِلَةٌ وَيُقَالُ دَعْوَى بَاطِلٌ نَظَرًا إِلَى لَفْظِهِ Şārih der ki cemʿi دَعَاوَى [deʿāvā]dır, vāv'ın fethiyle فَتَاوَى [fetāvā] gibi. Ve Sībeveyhi vāv'ın kesrini tercīh eyledi.

اَلدِّعْوَةُ [ed-diʿvet] (dāl'ın kesriyle) Neseb husūsunda iddiʿā eylemeğe mahsūstur,

yaʿnī filān benim pederimdir yāhūd oğlumdur diye iddiʿā eylemeye hāsstır; tekūlu: دَعَوْتُهُ بِابْنِ زَيْدٍ دِعْوَةً Ve bu maʿnāda ism olarak istiʿmāl olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا دِعْوَةٌ أَيِ ادِّعَاءٌ فِي النَّسَبِ

اَلدَّعِيُّ [ed-deʿiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Oğulluğa denir; yukālu. هُوَ دَعِيٌّ لَكَ إِذَا كُنْتَ قَدْ تَبَنَّيْتَهُ Ve neseb cihetinde müttehem olan adama denir; yukālu: هُوَ دَعِيٌّ أَيْ مُتَّهَمٌ فِي نَسَبِهِ

اَلْإِدِّعَاءُ [el-iddiʿāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı pederinin gayrıya mensūb kılmak maʿnāsınadır ki bu filānın oğlu değildir benim yā filānın oğludur demek gibi; yukālu: إِدَّعَاهُ إِذَا صَيَّرَهُ يُدْعَى إِلَى غَيْرِ أَبِيهِ

اَلْأُدْعِيَّةُ [el-udʿiyyet] (أُضْحِيَّةٌ [uḍḥiyyet] vezninde) ve

اَلْأُدْعُوَّةُ [el-udʿuvvet] (أُدْحُوَّةٌ [udḥuvvet] vezninde) Mā-bihi't-tedāʿī olan şeyʾe denir, meselā lügaz ve uḥciyye gibi ki birbirini onu bilmeğe daʿvet ederler; yukālu: بَيْنَهُمْ أُدْعِيَّةٌ وَأُدْعُوَّةٌ وَهِيَ مَا يَتَدَاعَوْنَ بِهِ

اَلْمُدَاعَاةُ [el-mudāʿāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bilmece ve lügaz söyleşmek maʿnāsınadır; yukālu: دَاعَاهُ إِذَا حَاجَاهُ Ve bināyı her taraftan hedm eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: دَاعَيْنَا الْحَائِطَ أَيْ هَدَمْنَاهُ

دَوَاعِي الدَّهْرِ [devāʿi'd-dehr] Zamānın surūf ve takallübātına ıtlāk olunur, berbādlığa dāʿiye olduğu için; yukālu: أَصَابَتْهُمْ دَوَاعِي الدَّهْرِ أَيْ صُرُوفُهُ

اَلدُّعْوِيُّ [ed-duʿviyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] vezninde) Şahs ve kimse maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا بِالْمَكَانِ دُعْوِيٌّ أَيْ أَحَدٌ Ve bu دَعْوَةٌ [daʿvet] maʿnāsındandır, لَيْسَ فِيهِ مَنْ تَدْعُوهُ Yaʿnī onda bir çağırıp cevāb verecek kimse yoktur sebkindedir ve nefy makāmına mahsūstur.

اَلْإِنْدِعَاءُ [el-indiʿāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) İcābet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَعَى لِدَعْوَتِهِ إِذَا أَجَابَ

اَلْيَائِيُّ

[د ع ي]

دَعَيْتُ أَدْعِي دُعَاءً lugaten fī: دَعَوْتُ أَدْعُو دُعَاءً yaʿnī دُعَاءٌ māddesi vāviyye ve yāʾiyyedir.

اَلْوَاوِيُّ

[د غ و]

اَلدَّغْوَةُ [ed-daġvet] (dāl'ın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Kötü hūya denir; cemʿi دَغَوَاتٌ [deġavāt] gelir; yukālu: بِهِ دَغْوَةٌ أَيْ خُلُقٌ رَدِيءٌ

اَلْيَائِيُّ

[د غ ي]

اَلدَّغْيَةُ [ed-daġyet] دَغْوَةٌ [daġvet] vezninde ve müradifidir; cemʿi دَغَيَاتٌ [deġayāt] gelir.

دُغَةُ [Duġat] (ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) ʿİcl kabīlesinden bir hatunun adıdır, humkla darb-ı mesel olup "أَحْمَقُ مِنْ دُغَةَ" derler. Aslı دُغَيٌّ yāhūd دُغَوٌ idi, hāʾ harf-i ʿillet-ten ʿivaz oldu. *Mustaḳṣā*'da mersūmdur ki mezbūrenin ismi مَارِيَةُ [Māriyet]tir, دُغَةَ [Duġat] lakabıdır; kıssasından birisi budur ki gebe olmakla vakt-i vilādeti hulūl eylediği gün obadan çıkıp beri öte gezinir iken vazʿ burusu hādis olmakla idrāk edemeyip ishāl-i tabīʿī mülāhazasıyla bir çukura nüzūl ve vazʿ-ı veled eyledi, onu dahi derk edemeyip gāʾit zannıyla darresine gelip يَا هَنْتَاهْ هَلْ يَفْتَحُ الْجَعْرُ فَاهُ Yaʿnī "Gāʾit ağzını açar mı?" diye suʾāl eyledikte darresi tefattün edip varıp veledi ahz eyledi.

اَلْيَائِيُّ

[د ق ي]

اَلدَّقَا [ed-ḍeḳā] (ḳāf'la عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Deve yavrusu sütü çok emmekle içerisi bozulup yüreği sürmek maʿnāsınadır; yukālu: دَقِيَ الْفَصِيلُ دَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ اللَّبَنِ فَفَسَدَ بَطْنُهُ فَسَلَحَ

اَلدَّقِي [ed-deḳī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasf-ı mezkūr üzere olan deve yavrusuna denir; müʾennesi دَقِيَةٌ [deḳiyet]tir, فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde.

اَلدَّقْوَانُ [ed-daḳvān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) دَقِيٌّ [deḳiy] maʿnāsınadır; müʾennesi دَقْوَى [daḳvā]dır, سَكْرَى [sekrā] gibi.

اَلْوَاوِيُّ

[د ل و]

اَلْدَّلْوُ [ed-delv] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Maʿlūmdur ki kovaya denir. Ve bu müʾennestir, baʿzen müzekker olur; cemʿi أَدْلٍ ve دِلَاءٌ [dilāʾ] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde ve دُلِيٌّ [duliyy] gelir dāl'ın zammı ve lām'ın kesriyle ve دِلِيٌّ [diliyy] gelir kesreteynle ve دَلَى [delā] gelir kasr ile, عَلَى [ʿalā] vezninde. Ve

دَلْوٌ [Delv] Felekte bir burcun adıdır ki kevākibden delv sūretini müştemildir. Ve deveye mahsūs bir güne damga ismidir ki delv sūretinde olur. Ve āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur. Ve

دَلْوٌ [delv] Masdar olur, kuyuya kova sarkıtmak maʿnāsınadır; tekūlu: دَلَوْتُ الدَّلْوَ دَلْوًا إِذَا أَرْسَلْتَهَا فِي الْبِئْرِ Ve kuyudan kovayı çekmek maʿnāsınadır; yukālu: دَلَا الدَّلْوَ إِذَا جَبَذَهَا لِيَخْرُجَهَا Ve deveyi sühūletle āhestece yürütmek maʿnāsınadır; tekūlu:

اَلْوَاوِيُّ

[د ف و]

اَلدَّفْوُ [ed-defv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) Mecrūhu eğlendirmeyip ʿale'l-fevr katl edip halāslamak maʿnāsınadır; tekūlu: دَفَوْتُ الْجَرِيحَ دَفْوًا أَيْ أَجْهَزْتُ عَلَيْهِ Mütercim-i *Ṣiḥāḥ* zeyg eylemiştir.

اَلْإِدْفَاءُ [el-idfāʾ] (hemzenin kesriyle) دَفْوٌ [defv] maʿnāsınadır; tekūlu: أَدْفَيْتُ الْجَرِيحَ بِمَعْنَى دَفَوْتُ Ve ısıttırmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَدْفَيْتُهُ لُغَةٌ فِي أَدْفَأْتُهُ بِالْهَمْزَةِ Ve geyiğin boynuzu ensesine doğru pek uzayıp götüne kadar varmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْفَى الظَّبْيُ إِذَا طَالَ قَرْنَاهُ حَتَّى كَادَ أَنْ يَبْلُغَا اسْتَهُ

اَلْأَدْفَى [el-edfā] (أَحْرَى [aḥrā] vezninde) Beli eğilmiş dü-tā-kad adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَدْفَى أَيْ مُنْحَنٍ

اَلدَّفْوَاءُ [ed-defvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Burnu eğri tavşancıl kuşuna denir; yukālu: عُقَابٌ دَفْوَاءُ أَيْ مُعْوَجَّةُ الْمِنْقَارِ Ve uzun boyunlu nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَفْوَاءُ أَيِ الطَّوِيلَةُ الْعُنُقِ

اَلتَّدَافِي [et-tedāfī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tedārük maʿnāsınadır; yukālu: تَدَافَاهُ إِذَا تَدَارَكَهُ Ve tedāvül maʿnāsınadır; yukālu: تَدَافَوْهُ أَيْ تَدَاوَلُوهُ Ve deve kısmı adımlarını seyrek atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَافَى الْبَعِيرُ إِذَا سَارَ سَيْرًا مُتَجَافِيًا

اَلْإِسْتِدْفَاءُ [el-istidfāʾ] Isınmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَدْفَيْتُ بِهِ لُغَةٌ فِي اسْتَدْفَأْتُ بِالْهَمْزَةِ

أُدفُو [Udfū] (hemzenin zammıyla) İskenderiyye kurbünde bir karye adıdır. Ve Ṣaʿīd-i Mıṣr'da Usvān ile İsnā beyninde bir belde ismidir; aʿlāmdan Muḥammed b. ʿAlī en-Naḥvī oradandır, kırk cildde bir tefsīr-i şerīf teʾlīf eylemiştir.

دَلَوْتُ النَّاقَةَ إِذَا سَيَّرْتَهَا رُوَيْدًا Ve bir adama rıfk ve mülāyemetle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: دَلَوْتُ فُلَانًا إِذَا رَفَقْتَ بِهِ

اَلدَّلَاةُ [ed-delāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Küçük kovaya denir.

اَلْإِدْلَاءُ [el-idlāʾ] (hemzenin kesriyle) Kuyuya kova sarkıtmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَدْلَيْتُ إِذَا أَرْسَلْتَ الدَّلْوَ إِلَى الْبِئْرِ Ve hayvān tebevvül için yāhūd ضِرَابٌ [ḍirāb] için āletini salındırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَدْلَى الْفَرَسُ وَغَيْرُهُ إِذَا أَخْرَجَ جُرْدَانَهُ لِيَبُولَ أَوْ يَضْرِبَ Ve bir adamın hakkında bed ve nā-sezā söz söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَدْلَى فُلَانٌ فِي فُلَانٍ إِذَا قَالَ قَبِيحًا Ve tevessül maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَدْلَى بِرَحِمِهِ أَيْ تَوَسَّلَ بِقَرَابَتِهِ Ve bir mādde zımnında delīl ve huccet ihzār eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَدْلَى بِحُجَّتِهِ أَيْ أَحْضَرَهَا Yaʿnī "İhzār-ı huccetle müddeʿāsına vāsıl oldu." Ve bir adama rüşvet-güne māl defʿ ve iʿtā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَدْلَى إِلَيْهِ بِمَالٍ إِذَا دَفَعَهُ Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ﴾ أَيْ تَدْفَعُونَهَا إِلَيْهِ رِشْوَةً

اَلدَّالِيَةُ [ed-dāliyet] Davar döndürdüğü büyük dolaba denir, مَنْجُونٌ [mencenūn] maʿnāsına. Ve su döndürdüğü büyük dolaba dahi denir, نَاعُورٌ [nāʿūr] maʿnāsına. Ve

دَالِيَةٌ [dāliyet] Bir nesnedir ki hurmā yaprağından ittihāz olunup bir uzun sırığın ucuna bend ve üstüvār ederler. Müʾellif īcāz-ı muhill üzere taʿbīr eylemiştir. Bundan murād tulumba olacaktır ki aʿrāb tāʾifesi hurmā yaprağından yā tahtadan ittihāz ederler, hālen buralarda bakırdan ve tenekeden ittihāz ederler. Ve

دَالِيَةٌ [dāliyet] Kova ile yāhūd davar dolabıyla saky olunan tarlaya denir; fāʿilet bimaʿnā mefʿūlettir; yukālu: أَرْضٌ دَالِيَةٌ أَيْ تُسْقَى بِدَلْوٍ أَوْ مَنْجُونٍ

اَلدَّوَالِي [ed-devālī] (عَوَالِي [ʿavālī] vezninde) Bir nevʿ siyāh üzümdür ki pek siyāh olmayıp karamtık olur. Müʾellif "د،و،ل" māddesinde Ṭāʾifī ile beyān eyledi. Ve şol hurmā koruğuna denir ki ağacından kesip bir yere asılmış olmakla bir müddet durarak oldukta ekl ederler.

اَلتَّدَلِّي [et-tedellī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) تَدَلُّلٌ [tedellul] maʿnāsınadır ki nāzlanmak ve inbisāt göstermekten ʿibārettir; yukālu: تَدَلَّى عَلَيْهِ إِذَا تَدَلَّلَ Ve salınıp sarkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَلَّى مِنَ الشَّجَرِ إِذَا تَعَلَّقَ

اَلْمُدَالَاةُ [el-mudālāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama rıfk ve sühūletle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: دَالَيْتُهُ إِذَا رَفَقْتَ بِهِ

اَلْيَائِيُّ

[د ل ي]

اَلدَّلا [ed-delā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَلِيَ الرَّجُلُ دَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ

اَلتَّدَلِّي [et-tedellī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Karīb olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَلَّى بِهِ إِذَا قَرُبَ Ve tevāzuʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَلَّى لَهُ إِذَا تَوَاضَعَ

اَلْمُدَالَاةُ [el-mudālāt] (مُبَالَاةٌ [mubālāt] vezninde) Müdārā eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: دَالَيْتُهُ إِذَا دَارَيْتَهُ Pes vāvī ve yāʾī olur. Burada vāv ile دَاوَيْتُهُ nüshası galattır.

اَلْيَائِيُّ

[د م ي]

اَلدَّمُ [ed-dem] (dāl'ın fethi ve mīm'in tahfīfiyle) Maʿlūmdur ki kana denir,

Fārisīde hūn derler; aslı دَمَيٌ idi fethateynle. Ve tesniyesinde دَمَانِ [demān] ve aslı üzere دَمَيَانِ [demeyān] dahi denir; cemʿi دِمَاءٌ [dimāʾ] gelir dāl'ın kesriyle ve دَمِيٌّ [demiyy] gelir, غَنِيٌّ [ġaniyy] veznin-de. Şārih der ki ʿinde'l-baʿz aslı دَمْيٌ idi mīm'in sükūnuyla ve ʿinde'l-baʿz vāvīdir ve baʿzen āhirini mīm'e kalb ve idgāmla دَمٌّ [demm] dahi derler.

اَلدَّمَةُ [ed-demet] (fethateynle) Tahsīs için-dir, bir parça kana denir, ʿalā-kavlin دَمٌ [dem] lafzında lügattir; yukālu: دَمٌ وَدَمَةٌ Ve

دَمٌ [dem] Kediye denir سِنَّوْرٌ [sinnevr] maʿnāsına.

دَمُ الْغِزْلَانِ [demu'l-ġizlān] Bir nevʿ nebāt adıdır.

دَمُ الْأَخَوَيْنِ [demu'l-aḫaveyn] İki kardeş kanı dedikleri dārūdur, Fārisīde hūn-ı siyāvuşān derler.

اَلدَّمَا [ed-demā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Ka-namak maʿnāsınadır; yukālu: دَمِيَ الْجُرْحُ دَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ دَمٌ

اَلْإِدْمَاءُ [el-idmāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّدْمِيَةُ [et-tedmiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Kanatmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَدْمَيْتُ الْجُرْحَ وَدَمَّيْتُهُ إِذَا أَخْرَجْتَ مِنْهُ الدَّمَ Ve

تَدْمِيَةٌ [tedmiyet] Bir adama teshīl-i tarīk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: دَمَّيْتُ لَهُ إِذَا سَهَّلْتَ لَهُ سَبِيلًا وَطَرِيقَتَهُ Ve takrīb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: دَمَّيْتُ لَهُ كَذَا إِذَا قَرَّبْتَ لَهُ Ve zāhir olmak maʿnāsınadır; tekūlu: دَمَّيْتُ لَهُ إِذَا ظَهَرْتَ وَيُقَالُ خُذْ مَا دَمَّى لَكَ أَيْ مَا ظَهَرَ

اَلدَّامِي [ed-dāmī] Kanayan ʿuzva denir, ni-seb üzeredir. Bu cihetle fakīr ve bī-nevā adama دَامِي الشَّفَةِ [dāmi'ş-şefet] ıtlāk olu-nur, şiddet-i gamm u kederinden gūyā ki dudağı çatlayıp hūn-ālūd sūretinde olur; yukālu: هُوَ دَامِي الشَّفَةِ أَيْ فَقِيرٌ

بَنَاتُ دَمٍ [benātu dem] Bir nebāt-ı maʿrūf adıdır.

اَلدُّمْيَةُ [ed-dumyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Mermerden tırāşīde sūrete denir, ʿalā-kavlin ʿāmmdır; yukālu: هُوَ كَالدُّمْيَةِ وَهِيَ الصُّورَةُ الْمُنَقَّشَةُ مِنَ الرُّخَامِ أَوْ عَامٌّ صَنَمٌ [ṣanem] maʿnāsına; cemʿi دُمًى [dumā] gelir dāl'ın zammı ve elifin kasrıyla.

اَلْمُدَمَّى [el-mudemmā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kan bulaşmış oka denir; yukālu: سَهْمٌ مُدَمًّى إِذَا كَانَ عَلَيْهِ حُمْرَةُ الدَّمِ Ve at ve sāʾir nesnenin pek kızıl olanına ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ مُدَمًّى أَيْ شَدِيدُ الْحُمْرَةِ وَكَذَا غَيْرُهُ

اَلْمُسْتَدْمِي [el-mustedmī] (ism-i fāʿil bün-yesiyle) Garīminden matlūbunu sühūletle istihrāc eden adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَدْمٍ إِذَا كَانَ يَسْتَخْرِجُ مِنْ غَرِيمِهِ دَيْنَهُ بِالرِّفْقِ Ve burnu kanamakla başını yere eğmiş ada-ma denir.

اَلدَّامِيَةُ [ed-dāmiyet] Şol baş yarığına denir ki kan zuhūr edip lākin seyelān eylemeye; yukālu: شَجَّةٌ دَامِيَةٌ إِذَا كَانَتْ تَدْمَى وَلَا تَسِيلُ

اَلدَّامِيَاءُ [ed-dāmiyāʾ] (medd ile) Hayr ve bereket maʿnāsınadır; yukālu: تَرَكَتْهُمْ فِي الدَّامِيَاءِ أَيْ فِي الْخَيْرِ وَالْبَرَكَةِ

اَلْوَاوِيُّ

[د ن و]

اَلدُّنُوُّ [ed-dunuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلدَّنَاوَةُ [ed-denāvet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez-ninde) Yakın olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنَا إِلَيْهِ وَمِنْهُ وَلَدُهُ يَدْنُو دُنُوًّا وَدَنَاوَةً إِذَا قَرُبَ

اَلْإِدْنَاءُ [el-idnāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi karīb olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْنَى

مِنْهُ إِذَا قَرُبَ Ve yakın kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْنَاهُ إِذَا قَرَّبَهُ Ve müzāyaka üzere geçmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْنَى الرَّجُلُ إِذَا عَاشَ عَيْشًا ضَيِّقًا

اَلتَّدْنِيَةُ [et-tedniyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) Yakın kılmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنَّاهُ إِذَا قَرَّبَهُ Ve bir nesnenin sagīr ve kebīrini tetebbuʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَنَّى فِي الْأُمُورِ إِذَا تَتَبَّعَ صَغِيرَهَا وَكَبِيرَهَا

اَلْإِسْتِدْنَاءُ [el-istidnāʾ] Bir adamın karīb olmasını istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَدْنَاهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الدُّنُوَّ

اَلدَّنَاوَةُ [ed-denāvet] (dāl'ın fethiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve hısımlık maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَيْنَهُمَا دَنَاوَةٌ أَيْ قَرَابَةٌ وَقُرْبَى

اَلدُّنْيَا [ed-dunyā] (dāl'ın zammıyla) Āhiret mukābilidir ki bu cihāna denir. Ve baʿzen āhirine tenvīn ilhāk olunur; cemʿi دُنًى [dunā] gelir, صُغْرٌ [suġar] ve صُغْرَى [suġrā] ve كُبْرٌ [kuber] ve كُبْرَى [kubrā] gibi.

Şārih der ki دُنْيَا [dunyā] kelimesi أَدْنَى [ednā] kelimesinin müʾennesidir. Bu ʿāleme دُنْيَا [dunyā] ıtlākı āhirete nisbetle akreb olduğuna mebnīdir ve teʾnīsi مَخْلُوقَاتٌ [maḫlūḳāt] iʿtibārıyladır; vāviyyu'l-asl olup vāv'ı yā'ya münkalib olmuştur, harf-i taʿrīfi izāle olunup münekker olduk-ta āhirine tenvīn ilhāk olundu; fe-yukālu: مَا لَهُ دُنْيَا وَلَا آخِرَةٌ

Ve *Durretu'l-Ġavvāṣ*'ta meşrūhtur ki دُنْيَا [dunyā] kelimesine tenvīn idhāliyle هَذِهِ دُنْيًا مُتْعِبَةٌ demek evhāmdandır, zīrā دُنْيَا [dunyā] kelimesi ve o veznde olan kelimeler ge-rek maʿrīfe ve gerek nekre hāletlerinde katʿā munsarıf ve münevven olmak sahīh değildir, zīrā دُنْيَا [dunyā] kelimesinde elif-i maksūre teʾnīs içindir, kaldı ki elif-le müʾennes olan kelime gerek maʿrife ve gerek nekre hāletlerinde memnūʿ ʿani's-sarf olup lākin hāʾ ile müʾennes olan munsarıf olduğunun bāʿisi budur ki elif ile müʾennes olan kelime elifle mevzūʿ olduğundan nāşī akvā olup hā-i teʾnīs ise kelimeye sonradan ʿārız olmakla azʿaf ol-duğundan elif-i teʾnīs ʿilleteyn makāmına kāʾim oldu. İntehā. Ve yukālu: هُوَ ابْنُ عَمِّي أَوِ ابْنُ خَالِي أَوِ ابْنُ عَمَّتِي أَوِ ابْنُ خَالَتِي أَوِ ابْنُ أَخِي أَوِ ابْنُ أُخْتِي دِنْيَةً وَدِنْيًا بِكَسْرِ الدَّالِ فِيهِمَا مُنَوَّنَتَيْنِ وَدُنْيَا بِضَمِّ الدَّالِ غَيْرَ مُنَوَّنَةٍ وَدِنْيَا بِالْكَسْرِ غَيْرَ مُنَوَّنَةٍ أَيْ لَحًّا Yaʿnī filān benim bī-vāsıta muttasıl ve mülāsık filān-zādemdir. Şārih der ki dāl'ların kes-riyle دِنْيَةٌ [dinyet] ve دِنْيٌ [diny] ismlerdir, karābe maʿnāsınadır. Ve دُنْيَا [dunyā] keli-mesi ki dāl'ın zammıyladır, hāliyet üze-re mensūblardır, yāʾ münāsebetiyle dāl'ı meksūr dahi olur, zīrā beynlerindeki nūn hafiyyedir. Ve bunlar fi'l-asl masdarlardır, يُنَاسِبُنِي دَانِيًا sebkindedir. Ve İbn Aʿrābī dedi ki burada دُنْيَا [dunyā] kelimesi munsarıf-tır ve bu mâddeden gayrı elif-i teʾnīsi olan kelimenin insirāfı maʿlūmum değildir.

اَلْمُدَانَاةُ [el-mudānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Ayağa bukağıyı sıkıştırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: دَانَيْتُ الْقَيْدَ إِذَا ضَيَّقْتَهُ

اَلْمُدْنِيَةُ [el-mudniyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

اَلْمُدْنِي [el-mudnī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) Doğurması pek yakın hayvāna denir; yukālu: نَاقَةٌ مُدْنِيَةٌ وَمُدْنٍ إِذَا دَنَى نِتَاجُهَا

اَلدَّنِيُّ [ed-deniyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Sākıt ve zaʿīf olup aslā işe yaramayan ada-ma denir; yukālu: رَجُلٌ دَنِيٌّ أَيْ سَاقِطٌ ضَعِيفٌ Şārihin beyānına göre mehmūz da lügattir.

اَلدَّنَا [ed-denā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلدَّنَايَةُ [ed-denāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir kimse denī ve bī-māye olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَا كَانَ دَنِيًّا وَلَقَدْ دَنِيَ دَنًا وَدَنَايَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ دَنِيًّا Ve

دَنَا [Denā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْأَدْنَيَانِ [el-Edneyān] İki maʿrūf deveye ıtlāk olunur.

اَلْأَدْنَى [el-ednā] (أَحْرَى [aḥrā] vezninde) Akreb maʿnāsınadır; ve minhu tekūlu: لَقِيتُهُ أَدْنَى دَنِيٍّ وَأَدْنَى دَنًا أَيْ أَوَّلَ شَيْءٍ Yaʿnī "Cümleden akdem ibtidā-i vehlede ona buluştum." Burada دَنِيٌّ [deniyy] جَنِيٌّ [ceniyy] vezninde ve دَنَا [denā] عَصَا [ʿaṣā] veznindedir, karīb ve kurb maʿnālarınadır.

اَلتَّدَنِّي [et-tedennī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneye azca azca varıp yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَنَّى إِلَيْهِ إِذَا دَنَاهُ قَلِيلًا قَلِيلًا

اَلتَّدَانِي [et-tedānī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbirine yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَانَوْا إِذَا دَنَا بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ

دَانِيَةُ [Dāniyet] (جَانِيَةٌ [cāniyet] vezninde) Maġrib'de bir beldedir, onda niçe ʿulemāʾ zuhūr eyledi; Ebū ʿAmr el-Muḳrī ed-Dānī onlardandır.

اَلْيَائِيُّ

[د و ي]

اَلدَّوَاءُ [ed-devāʾ] (dāl'ın harekāt-ı selāsı ve elifin meddiyle) ʿİlāc ve dermān için olan nesneye denir; yukālu: دَاوَاهُ بِالدَّوَاءِ مُثَلَّثَةً وَهُوَ مَا دَاوَى بِهِ

اَلدَّوَا [ed-devā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Hasta olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَوِيَ الرَّجُلُ دَوًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرِضَ Ve hastaya ıtlāk olunur, vasf bi'l-masdardır.

اَلدَّوِي [ed-devī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Hastaya denir; yukālu: رَجُلٌ دَوٍ وَيُقَالُ دَوًى عَلَى الْمَصْدَرِ Ve sīga-i sāniyede müfred ve cemʿ ve tezkīr ve teʾnīs berāber olur. Ve

دَوِيٌّ [deviy] Ahmak adama ıtlāk olunur. Ve aslā yerinden ayrılmaz olan adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ دَوٍ أَيْ لَازِمٌ مَكَانَهُ

اَلدَّوِيَّةُ [ed-deviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde dāl'ın zammıyla da cāʾizdir) Hevāsı mizāca uymayan vehāmetli yere denir; yukālu: أَرْضٌ دَوِيَّةٌ أَيْ غَيْرُ مُوَافِقَةٍ

اَلدَّوَاةُ [ed-devāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Yazı yazacak ālet-i maʿrūftur ki divit taʿbīr olunur; cemʿi دَوًى [devā] gelir, نَوَاتٌ [nevāt] ve نَوًى [nevā] gibi ve دُوِيٌّ [duviyy] gelir عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde.

Mütercim-i hakīr der ki Şihāb *Durre* şerhinde dedi ki divit işleyen adama دَوَاتِيٌّ [devātiyy] demek lahndır, asveb olan دَوَوِيٌّ [deveviyy] demektir, zīrā tā-i teʾnīs nisbet hālinde hazf olunur, niteki فَاطِمَةُ [Fāṭimet]e nisbette فَاطِمِيٌّ [Fāṭimiyy] ve Mekke'ye nisbette مِكِّيٌّ [Mekkiyy] denir, zīrā bir ism müsemmāsından mensūba nakl olundukta sıfāt ʿidādına mültehak olmakla müzekker ve müʾennes olmak sahīh olur. Pes müʾennes olan mensūbda iki ʿalāmet-i teʾnīs cemʿ olmak kerāhetine ve tā-i teʾnīsin haşv-ı kelime olmak hücnetine mebnī tā-i mezbūreyi hazf ederler. İntehā. Ve

دَوَاةٌ [devāt] Ebū cehl karpuzunun ve üzümün ve kavun ve karpuzun kabuğuna denir, ẕāl-ı muʿceme de lügattir.

اَلدُّوَايَةُ [ed-duvāyet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) Herīse ve çorba ve et suyu ve süt makūlesine rüzgār dokundukta yüzlerinde yumurta zarı gibi

yufkaca peydā olan yüzüne ve kaymağına denir. Ve

دُوَايَةُالْأَسْنَانِ [duvāyetu'l-esnān] Dişlerin yüzünde hādis olan yeşilliğe denir, طُرَامَةٌ [ṭurāmet] gibi.

اَلدَّاوِي [ed-dāvī] Yüzünde zikr olunan yufkaca kaymak hāsıl olan süt ve çorba makūlesine denir; yukālu: لَبَنٌ ذُو دُوَايَةٍ أَيْ ذُو دَاوٍ

اَلتَّدْوِيَةُ [et-tedviyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Süt ve çorba makūlesinin yüzü دُوَايَةٌ [duvāyet] tutmak maʿnāsınadır; yukālu: دَوَّى اللَّبَنُ إِذَا رَكِبَتْهُ الدُّوَايَةُ Ve bir adama دُوَايَةٌ [duvāyet] vermek maʿnāsınadır; tekūlu: دَوَّيْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ الدُّوَايَةَ Kezālik suyun yüzünde دُوَايَةٌ [duvāyet] gibi yel savruntusu peydā olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَوَّى الْمَاءُ إِذَا عَلَاهُ مِمَّا تَسْفِيهِ الرِّيحُ Ve esrimiş deve kükreyip gürüldemek maʿnāsınadır; yukālu: دَوَّى الْفَحْلُ إِذَا سُمِعَ لِهَدِيرِهِ دَوِيٌّ

اَلْإِدْوَاءُ [el-iddivāʾ] (teşdīd-i dāl'la إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Süt yüzünü alıp ekl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: دَوَّيْتُهُ الدُّوَايَةَ فَادَّوَاهَا أَيْ أَخَذَهَا فَأَكَلَهَا

اَلدَّاوِي [el-dāvī] ve

اَلْمُدَوِّي [el-mudevvī] (مُقَوِّي [muḳavvī] vezninde) Çok taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ دَاوٍ وَمُدَوٍّ أَيْ كَثِيرٌ Ve

مُدَوِّي [mudevvī] Gürültülü buluta denir; yukālu: سَحَابٌ مُدَوٍّ أَيْ مُرْعِدٌ Ve örtülü mestūr işe denir; yukālu: أَمْرٌ مُدَوٍّ أَيْ مُغَطًّى

اَلدَّوِيُّ [ed-deviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلدُّوِيُّ [ed-duviyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلدَّوَوِيُّ [ed-deveviyy] (fethateynle) Nās ve kes ve kimse maʿnāsına müstaʿmeldir; fışıltıya yāhūd دَوٌّ [devv]e yaʿnī sahrāya mensūbdur; yukālu: مَا بِالدَّارِ دَوِيٌّ وَدُوِيٌّ وَدَوَوِيٌّ أَيْ أَحَدٌ Ve

دَوِيٌّ [deviyy] [غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde] Esen yelin fışıltısına denir, kezālik arı kısmının ve kuşların gürültüsüne ve fışıltısına denir; yukālu: لِلرِّيحِ وَالنَّحْلِ وَالطَّائِرِ دَوِيٌّ أَيْ حَفِيفٌ

اَلْمُدَاوَاةُ [el-mudāvāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Hastaya ʿilāc ve tīmār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: دَاوَيْتُ الْمَرِيضَ إِذَا عَالَجْتَهُ Ve hastaya hizmet edip derdini çekmek maʿnāsınadır; tekūlu: دَاوَيْتُ الْمَرِيضَ إِذَا عَانَيْتَهُ

اَلْإِدْوَاءُ [el-idvāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı hasta kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَدْوَيْتُهُ إِذَا أَمْرَضْتَهُ ve yukālu: هُوَ يُدْوِي وَيُدَاوِي أَيْ يُمْرِضُ وَيُعَالِجُ Ve hastaya hem-dem olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْوَى فُلَانٌ إِذَا صَحِبَ مَرِيضًا

اَلْوَاوِيُّ

[د و و]

اَلدَّوُّ [ed-devv] (جَوٌّ [cevv] vezninde) ve

اَلدَّوِيَّةُ [ed-deviyyet] (yā-yı nisbete ki nefsine mensūbdur) ve

اَلدَّاوِيَّةُ [ed-dāviyyet] (vāv-ı ūlā elife maklūbdur, bunda yā'nın tahfīfiyle de cāʾizdir) Berriyye ve beyābāna denir; yukālu: خَرَجُوا إِلَى الدَّوِّ وَالدَّوِيَّةِ وَالدَّاوِيَّةِ أَيِ الْفَلَاةِ Ve

دَوٌّ [Devv] Bir belde adıdır.

اَلتَّدْوِيَةُ [et-tedviyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Beyābāna gitmek maʿnāsınadır; yukālu: دَوَّى الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي الدَّوِّ

اَلدَّوَّةُ [ed-Devvet] (hā'yla) Bir mevziʿdir.

اَلدَّوْدَاةُ [ed-devdāt] (dāl'ın fethiyle) İp salıncağın gövdeye teʾsīr eden yerine ve eserine denir.

اَلْيَائِيُّ

[د ه ي]

اَلدَّهْيُ [ed-dehy] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

اَلدَّهَاءُ [ed-dehāʾ] (بَهَاءٌ [behāʾ] vezninde) Gāyetü'l-gāye zīreklik ve cevdet-i reʾy ve hüsn-i fikr ve dikkat-i tedbīr maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ دَهْيٌ وَدَهَاءٌ أَيْ نُكْرٌ وَجَوْدَةُ رَأْيٍ وَإِرْبٍ Ve

دَهْيٌ [dehy] ve

دَهَاءٌ [dehāʾ] ve

دَهَاءَةٌ [dehāʾet] Masdar olurlar, bir kimse pek zīrek ve cevdet-i reʾy ve hüsn-i fikr ü tedbīr sāhibi olmak maʿnāsına ki cin fikirli olmak taʿbīr olunur; yukālu: دَهِيَ الرَّجُلُ دَهْيًا وَدَهَاءً وَدَهَاءَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ دَاهِيًا Ve

دَهْيٌ [dehy] Bir adamı dāhiyeliğe nisbet eylemek, ʿalā-kavlin nakīsa ʿazv ve isnādıyla ʿayblamak yāhūd bir dāhiyeye uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: دَهَاهُ دَهْيًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الدَّهَاءِ أَوْ عَابَهُ وَتَنَقَّصَهُ أَوْ أَصَابَهُ بِدَاهِيَةٍ

اَلدَّاهِي [ed-dāhī] ve

اَلدَّهِي [ed-dehī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلدَّاهِيَةُ [ed-dāhiyet] (hāʾ mübālaga içindir) Cin fikirli, āfet-zihn adama denir; cemʿi دُهَاةٌ [duhāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] gibi ve دَهُونٌ [dehūn] gelir. Bu دَهِيٌّ [dehiy] kelimesinin cemʿidir, aslı دَهِيُونٌ idi.

اَلتَّدَهِّي [et-tedehhī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Cin fikirli adam gibi iş işlemek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَهَّى فُلَانٌ إِذَا فَعَلَ فِعْلَ الدُّهَاةِ

اَلتَّدْهِيَةُ [et-tedhiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bu dahi دَهْيٌ [dehy] maʿnāsınadır; yukālu: دَهَّى فُلَانًا بِمَعْنَى دَهَاهُ

اَلدَّاهِيَةُ [ed-dāhiyet] Pek zīrek, cin fikirli adama denir ki zikr olundu. Ve

دَاهِيَةٌ [dāhiyet] Emr-i ʿazīme ıtlāk olunur, hādise ve nāzile-i ʿazīme gibi ki āfet taʿbīr olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ دَاهِيَةٌ أَيْ أَمْرٌ عَظِيمٌ

اَلدَّهِيُّ [ed-dehiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ʿAkıl ve mütebassır adama denir; cemʿi أَدْهِيَةٌ [edhiyet] ve دُهَوَاءُ [duhevāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde; yukālu: رَجُلٌ دَهِيٌّ وَدَهٍ أَيْ عَاقِلٌ

اَلْمُدَاهِي [el-mudāhī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Arslana denir.

اَلْوَاوِيُّ

[د ه و]

اَلدَّهْوَاءُ [ed-dehvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznince) ve

اَلدُّهْوِيَّةُ [ed-duhviyyet] (dāl'ın zammıyla) Teʾkīd için دَاهِيَةٌ [dāhiyet] lafzına sıfat olurlar, niteki دَهْيَاءُ [dehyāʾ] dahi vasf olur; yukālu: دَاهِيَةٌ دَهْوَاءُ وَدُهْوِيَّةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ جِدًّا

يَوْمُ دَهْوٍ [yevmu dehv] (زَهْوٌ [zehv] vezninde) Eyyām-ı ʿArabdan bir yevm-i maʿrūftur.

اَلْيَائِيُّ

[دي دي]

دَيْ دَيْ [dey dey] (dāl'ların fethi ve yā'ların sükūnuyla) Nagamātla deve sürmenin asl ve menşeʾi olan kelimedir. Fi'l-asl gınā ve nagamātla deve sürmek yoktu, vaktā ki bir aʿrābī gulāmının elini ısırıp zahmdār eylemekle gulām-ı mezbūr دَيْ دَيْ yaʿnī يَا يَدِي يَا يَدِي diyerek feryād u figānla gittikte ileride olan develer gulāmın āvāz-ı mezkūrunu işitmekle şevklenip dil-hāh üzere eşip yürümeğe başladılar. Aʿrābī bu hālī gördükte gulāma nüvāziş ve iksāʾ

edip dāʾimā develerin ensesinde bu güne āvāzeye müdāvemet eylemesi zımnında tavsiye eyledi. Min-baʿd develeri o resme savtla ve giderek nagamātla sevk eder oldular, zīrā deve kısmı āvāze ve nagamāttan pek mahzūz ve müteşevvik olurlar.

FASLU'Ẕ-ẔĀLİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

اَلْوَاوِيُّ

[ذ أ و]

اَلذَّأْوُ [eẕ-ẕeʾv] (ẕāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Deveyi pek sürüp kovarak götürmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَأَى الْإِبِلَ ذَأْوًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَرَدَهَا وَسَاقَهَا Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَأَى الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا Ve ot solmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَأَى الْبَقْلُ إِذَا ذَوَى

اَلذَّأْوَةُ [eẕ-ẕeʾvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Arık ve zebūn koyuna denir; yukālu: شَاةٌ ذَأْوَةٌ أَيْ مَهْزُولَةٌ

اَلْيَائِيُّ

[ذ ب ي]

ذُبْيَانُ [Ẕubyān] (ẕāl'ın zammı ve kesriyle) Bir kabīledir, Nābiġa ile mülakkab Ziyād b. Muʿāviye nām şāʿir ona mensūbdur. Şārih der ki ذُبْيَانٌ [ẕubyān] devenin gövdesinde kalan tüy bakiyyesine denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ذ ح و]

اَلذَّحْوُ [eẕ-ẕaḥv] (ḥā-yı mühmele ile دَحْوٌ [daḥv] vezninde) Deveyi pek şiddetle sürmek, ʿalā-kavlin önüne katıp kovarak götürmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَحَا الْإِبِلَ يَذْحَاهَا وَيَذْحُوهَا ذَحْوًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا سَاقَهَا عَنِيفًا أَوْ طَرَدَهَا Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَحَا الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve tīz tīz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: ذَحَا الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْيَائِيُّ

[ذ ح ي]

اَلذَّحْيُ [eẕ-ẕaḥy] (وَحْيٌ [vaḥy] vezninde) Yapağıyı tokmakla çırpmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَحَى الصُّوفَ يَذْحِيهِ ذَحْيًا إِذَا طَرَقَهُ بِالْمِطْرَقَةِ Ve açıkta olan adama yel dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَحَتْهُمُ الرِّيحُ أَيْ أَصَابَتْهُمْ وَلَيْسَ لَهُمْ مِنْهَا سِتْرٌ

اَلْمَذْحَاةُ [el-meẕḥāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Ağaç kısmından ʿārī olan arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَذْحَاةٌ أَيْ لَا شَجَرَ بِهَا

اَلْوَاوِيُّ

[ذ ر و]

اَلذَّرْوُ [eẕ-ẕerv] (ẕāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yel bir nesneyi tozutup iletmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَتِ الرِّيحُ الشَّيْءَ تَذْرُوهُ ذَرْوًا إِذَا أَطَارَتْهُ وَأَذْهَبَتْهُ Ve bu maʿnāda lāzım olur, tozmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَا الشَّيْءُ إِذَا طَارَ فِي الْهَوَاءِ Ve savurmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَا الْحِنْطَةَ إِذَا نَقَّاهَا فِي الرِّيحِ Ve kırmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَا الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَا الظَّبْيُ إِذَا أَسْرَعَ Ve ağızdan dişler düşüp dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَا فُوهُ أَيْ أَسْنَانُهُ إِذَا سَقَطَ

اَلْإِذْرَاءُ [el-iẕrāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّذْرِيَةُ [et-teẕriyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bu dahi yel bir nesneyi tozutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَذْرَتْهُ الرِّيحُ وَذَرَّتْهُ إِذَا أَطَارَتْهُ وَأَذْهَبَتْهُ Ve

تَذْرِيَةٌ [teẕriyet] Bir adamı medh ve senā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; ıstılāhımızda uçurmak taʿbīr olunur; tekūlu: ذَرَيْتُهُ إِذَا مَدَحْتَهُ Ve maʿden türābında altın araştırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: ذَرَيْتُ تُرَابَ الْمَعْدِنِ إِذَا طَلَبْتَ ذَهَبَهُ

اَلتَّذَرِّي [et-teẕerrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Savrulmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَرَّى الْحِنْطَةَ فَتَذَرَّتْ Ve bir nesnenin yukarısına çıkmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَذَرَّيْتُ الذُّرْوَةَ إِذَا عَلَوْتَهَا

اَلذُّرَاوَةُ [eẕ-ẕurāvet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Kurumuş otluk ufantısının tozuntusuna denir ki yel önünde tozup savrulur; yukālu: مَوَاعِيدُهُ كَذُرَاوَةِ النَّبْتِ وَهِيَ مَا ارْفَتَّ مِنْ يَابِسِهِ فَطَارَتْ بِهِ الرِّيحُ Ve savrulurken yere dökülen galle döküntüsüne denir. Ve mutlakan rüzgār tozutup uçurduğu tozuntuya ve uçuruntuya denir.

اَلذُّرَى [eẕ-ẕurā] (هُدًى [hudā] vezninde) Bu dahi tozuntuya ve uçuruntuya denir.

اَلذُّرْوَةُ [eẕ-ẕurvet] (ẕāl'ın zammı ve kesriyle) Bir nesnenin yukarısına denir; yukālu: هُوَ فِي ذُرْوَةِ الشَّرَفِ أَيْ أَعْلَاهُ

اَلْمِذْرَوَانِ [el-miẕrevān] (mīm'in kesriyle) Adamın iki kıynağının uçlarına denir. Müfredi yoktur, ʿalā-kavlin مِذْرًى [miẕrā] müfredidir. Ve

مِذْرَوَانِ الرَّأْسِ [miẕrevāni'r-reʾs] Başın iki tarafına ıtlāk olunur. Ve

مِذْرَوَانِ الْقَوْسِ [miẕrevāni'l-ḳays] Yayın yukarı ve aşağı başlarından kiriş uçları geçirecek yerlere denir ki iki uçları olacaktır; ve minhu yukālu: جَاءَ فُلَانٌ يَنْفُضُ مِذْرَوَيْهِ أَيْ بَاغِيًا مُتَهَدِّدًا Yaʿnī "Bagy ve taʿaddī kasdıyla tehdīd eyleyerek geldi." Ve bu maʿnā-yı evvelden ve maʿnā-yı ahīrden muhtemeldir.

اَلْإِسْتِذْرَاءُ [el-istiẕrāʾ] Keçi kösnümek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَذْرَتِ الْمِعْزَى إِذَا اشْتَهَتِ الْفَحْلَ

اَلذُّرَةُ [eẕ-ẕuret] (ثُبَةٌ [ṯubet] vezninde)

Maʿrūf galle ismidir ki mısır buğdayı dedikleridir; aslı ذُرَوٌ idi, hāʾ vāv'dan ʿivazdır.

أَبُوالذَّرْيِ [Ebu'z-Zery] (سَعْيٌ [saʿy] veznin-de) Ḥālid b. ʿAbdurraḥmān el-İfrīḳī künyesidir. Ve ʿAlī b. Ẕery el-Ḥaḍramī ve Enʿam b. Ẕery eş-Şaʿbānī muhaddislerdir.

بِئْرُ ذَرْوَانَ [Biʾru Ẕervān] (سَحْبَانُ [saḥbān] vezninde) Medīne'de bir kuyu adıdır, ʿalākavlin ذُو أَرْوَانَ [Ẕū Ervān] derler, yāhūd ذَرَوَانُ [Ẕerevān]dır fetehātla.

اَلْيَائِيُّ

[ذ غ ي]

اَلذَّاغِيَةُ [eẕ-ẕāġiyet] (ġayn-ı muʿceme ile) Şaşkın ve çolpa nādān ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَاغِيَةٌ أَيْ مَضَّاغَةٌ رَغْنَاءُ

اَلْوَاوِيُّ

[ذ ق و]

اَلْأَذْقَى [el-eẕḳā] (أَحْرَى [aḥrā] vezninde) Kulakları ve burnu salkı ve sölpük ata denir; müʾennesi ذَقْوَاءُ [ẕaḳvāʾ]dır; yukālu: فَرَسٌ أَذْقَى أَيِ الرِّخْوُ الْأُذُنِ وَالْأَنْفِ

اَلْوَاوِيُّ

[ذ ك و]

اَلذُّكُوُّ [eẕ-ẕukuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلذَّكَا [eẕ-ẕekā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلذَّكَاءُ [eẕ-ẕekāʾ] (بَهَاءٌ [behāʾ] vezninde) Bu Zemaḫşerī'den menkūldür, āteş pek ʿalevlenmek maʿnāsınadır; yukālu: ذَكَتِ النَّارُ تَذْكُو ذَكْوًا وَذَكًا وَذَكَاءً إِذَا اشْتَدَّ لَهَبُهَا

اَلْإِسْتِذْكَاءُ [el-istiẕkāʾ] ذُكُوٌّ [ẕukuvv] maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَذْكَتِ النَّارُ بِمَعْنَى ذَكَتْ

اَلْإِذْكَاءُ [el-iẕkāʾ] (hemzenin kesriyle) Āteşi yakıp ʿalevlendirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْكَى النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا

اَلتَّذْكِيَةُ [et-teẕkiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) إِذْكَاءٌ [iẕkāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: ذَكَّى النَّارَ بِمَعْنَى أَذْكَاهَا Ve boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: ذَكَّى الذَّبِيحَةَ إِذَا ذَبَحَهَا Ve pīr ve sāl-horde olmak maʿnāsınadır, ʿādeten tecārible sāhib-i zekāʾ oldukları tasvīrine mebnīdir; yukālu: ذَكَّى الرَّجُلُ إِذَا أَسَنَّ وَبَدُنَ

اَلذَّكِيَّةُ [eẕ-ẕekiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ʿAlevlenmiş müşteʿil adama denir.

اَلذَّكْوَةُ [eẕ-ẕekvet] ve

اَلذَّكْيَةُ [eẕ-ẕekyet] (تَمْرَةٌ [temret] veznlerinde) Āteş tutuşturacak tutrağa denir; yukālu: ذَكَّى النَّارَ بِالذَّكْوَةِ وَالذَّكْيَةِ وَهِيَ مَا ذَكَّاهَا بِهِ Ve şuʿleli āteş közüne denir.

اَلذَّكَا [eẕ-ẕekā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi şuʿleli parlak āteş közüne denir. Ve

ذَكَا [ẕekā] Ve

ذَكَاةٌ [ẕekāt] (hā'yla) Boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: ذَكَا الذَّبِيحَةَ ذَكًا وَذَكَاةً إِذَا ذَبَحَهُ

اَلذَّكَاءُ [eẕ-ẕekāʾ] (وَفَاءٌ [vefāʾ] veznlerinde) Bir kimse tīz-fehm ve zīrek olmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَكِيَ الرَّجُلُ وَذَكَى وَذَكُوَ ذَكَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ سَرِيعَ الْفِطْنَةِ Ve

ذَكَاءٌ [ẕekāʾ] Sinn ve sāl ve ʿömr maʿnāsınadır; yukālu: بَلَغَتِ الدَّابَّةُ الذَّكَاءَ إِذَا أَسَنَّتْ

اَلذَّكِيُّ [eẕ-ẕekiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Zekāʾ ve zihn ve fitnat sāhibi adama denir. Ve boğazlanmış kurbāna denir.

ذُكَاءٌ [ẕukāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Güneş esmāsındandır. Ve bu maʿrifedir, lā-yansariftir, harf-i taʿrīf dāhil olmaz;

yukālu: طَلَعَتْ ذُكَاءُ أَيِ الشَّمْسُ

إِبْنُ ذُكَاءَ [ibnu ẕukāʾ] Sabāh vaktinin künyesidir; yukālu: ظَهَرَ ابْنُ ذُكَاءَ أَيِ الصُّبْحُ

اَلْمَذَاكِي [el-meẕākī] (mīm'in fethiyle) Şol atlara denir ki قُرُوحٌ [ḳurūḥ]unu yaʿnī dişleri kemāle vardığı hengāmı bir yāhūd iki yaş geçmiş olalar; مُذَكِّي [muzekkī] müfredidir, مُخَلِّف [muḫallif] vezninde; yukālu: خَيْلٌ مَذَاكٍ إِذَا أَتَتْ عَلَيْهَا بَعْدَ قُرُوحِهَا سَنَةٌ أَوْ سَنَتَانِ

اَلذَّكِيُّ [eẕ-ẕekiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلذَّاكِي [eẕ-ẕākī] ve

اَلذَّكِيَّةُ [eẕ-ẕekiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Pek tīz rāyihalı miske vasf olur; yukālu: مِسْكٌ ذَكِيٌّ وَذَاكٍ وَذَكِيَّةٌ أَيْ سَاطِعٌ رِيحُهُ Şārih der ki مِسْكٌ [misk] ve عَنْبَرٌ [ʿanber] kelimelerinin tezkīr ve teʾnīsleri cāʾizdir, zāhiren teʾnīsleri شَمَامَةٌ [şemāmet] iʿtibārıyladır.

اَلْمُذْكِيَةُ [el-muẕkiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Merreten baʿde-uhrā yağdıran buluta denir; yukālu: سَحَابَةٌ مُذْكِيَةٌ إِذَا مَطَرَتْ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى

اَلذَّكَاوِينُ [eẕ-ẕekāvīn] (ẕāl'ın fethi ve vāv'ın kesriyle) ذَكْوَانَةٌ [ẕekvānet] kelimesinin cemʿidir, küçük سَرْحٌ [serḥ] ağaçlarına denir, zāhiren pek mütevakkıd olduğu için.

إِبْنُ ذَكْوَانَ [İbn Ẕekvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Eʾimme-i kırāʾatten İbn ʿĀmir'in rāvīsidir.

ذَكْوَةٌ [Ẕekvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bādiyede bir arslan yatağı yerin adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ذ ل ي]

اَلْإِذْلِيلَاءُ [el-iẕlīlāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bir yere gizlice gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِذْلَوْلَى الرَّجُلُ إِذَا انْطَلَقَ فِي اسْتِخْفَاءٍ Ve rām ve münkād olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذْلَوْلَى الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ وَانْقَادَ Ve şikestehātır olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِذْلَوْلَى فُلَانٌ إِذَا انْكَسَرَ قَلْبُهُ Ve ālet-i tenāsül fersizce kalkmak maʿnāsınadır, tiryākī āleti gibi; yukālu: إِذْلَوْلَى الذَّكَرُ إِذَا قَامَ مُسْتَرْخِيًا

اَلذَّلَوْلَى [eẕ-ẕelevlā] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Zelīl ve rām olmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذَلَوْلَى أَيْ مُذْلَوْلٍ

اَلتَّذَلِّي [et-teẕellī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Tevāzuʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَذَلَّى لَهُ إِذَا تَوَاضَعَ

اَلذَّلْيُ [eẕ-ẕely] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) Ağaçtan meyve dermek maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَى الرُّطَبَ ذَلْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَنَاهُ

اَلْإِذْلَاءُ [el-iẕlāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse ile bilece ağaçtan meyve dermek maʿnāsınadır; yukālu: ذَلَى الرُّطَبَ فَأَذْلَى مَعَهُ Şārih فَانْذَلَى nüshasını taglīt ve bu nüshayı tasvīb eylemiştir.

اَلْيَائِيُّ

[ذ م ي]

اَلذَّمَاءُ [eẕ-ẕemāʾ] (وَفَاءٌ [vefāʾ] vezninde) Deprenmek ve kımıldamak maʿnāsınadır; yukālu: ذَمِيَ الشَّيْءُ ذَمَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَرَّكَ Ve

ذَمَاءٌ [ẕemāʾ] Ölümcül vücūdda kalan bakiyye-i rūha yāhūd kuvvet-i kalbe denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنْهُ إِلَّا ذَمَاءٌ أَيْ بَقِيَّةُ النَّفْسِ أَوْ قُوَّةُ الْقَلْبِ Ve bedende hemān bakiyye-i rūh yāhūd kuvvet-i kalb kalmak maʿnāsına masdar olur; yukālu: ذَمَى الْمَذْبُوحُ ذَمَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَقِيَ مِنْهُ الذَّمَاءُ

اَلذَّامِي [eẕ-ẕāmī] ve

اَلْمَذْمَاةُ [el-mezmāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] veznin-de) Zahm-dār olmuş sayda denir.

اَلذَّمَيَانُ [ez-zemeyān] (fetehātla) Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: ذَمَى الرَّجُلُ ذَمَيَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَ

اَلذَّمْيُ [ez-zemy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) Bir adamı bir nesnenin rāyihası āzürde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَمَتْهُ رَائِحَتُهُ ذَمْيًا أَيْ آذَتْهُ

اَلْإِسْتِذْمَاءُ [el-istizmāʾ] Bir adamın varı-nı araştırıp almak maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَذْمَيْتُ مَا عِنْدَهُ إِذَا تَتَبَّعْتَهُ وَأَخَذْتَهُ

اَلْإِذْمَاءُ [el-izmāʾ] (hemzenin kesriyle) Vur-duğu nesneyi bakiyye-i cānla terk eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: أَذْمَاهُ إِذَا وَقَذَهُ وَتَرَكَهُ بِرَمَقِهِ

اَلذَّمَا [ez-zemā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Rāyiha-i münkereye denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ذ ه و]

اَلذَّهْوُ [ez-zehv] (لَهْوٌ [lehv] vezninde) Kibr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ذَهَا الرَّجُلُ يَذْهُو ذَهْوًا إِذَا تَكَبَّرَ

اَلْيَائِيُّ

[ذ و ي]

اَلذَّوِيُّ [ez-zeviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Ot solmak maʿnāsınadır; yukālu: ذَوَى الْبَقْلُ وَذَوِيَ ذَوِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا ذَبَلَ

اَلْإِذْوَاءُ [el-izvāʾ] (hemzenin kesriyle) Otu soldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَذْوَاهُ الْحَرُّ إِذَا ذَبَلَهُ

اَلذَّوَاةُ [ez-zevāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] veznin-de) Buğdayın ve üzüm ve kavun karpuz makūlesinin kabuğuna denir.

اَلذِّوَى [ez-zivā] (إِلَى [ilā] vezninde) Hurde ve cura koyunlara denir.

ذَائِكَ [zāʾik] ذَالِكَ [zālik] vezninde ve onda lügattir ki ism-i işārettir; yukālu: ذَائِكَ الرَّجُلُ أَيْ ذَلِكَ Ve bunun tafsīli aşağıda mebsūttur.

FASLU'R-RĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

اَلْيَائِيُّ

[ر أ ي]

اَلرُّؤْيَةُ [er-ru'yet] (rā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) Göz ile görmeğe, kezālik kalble görmeğe ya'nī 'akl ile müşāhede rütbesinde bilmeğe denir ki ismdir; evvelkiden بَصَرٌ [baṣar] ile sānīden بَصِيرَةٌ [baṣīret] ile ta'bīr olunur; yukālu: شَهِدَ لَهُ عَنْ رُؤْيَةٍ وَهِيَ النَّظَرُ بِالْعَيْنِ وَبِالْقَلْبِ Şārihin beyānına göre cem'i رُؤًى [ru'ā] gelir, مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدًى [mudā] gibi. Mü'ellifin ıtlākına göre müşterek olur, lākin 'aynda hakīkat ve kalbe mecāzdır. Ve

رُؤْيَةٌ [ru'yet] ve

رَأْيٌ [re'y] (rā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

رَاءَةٌ [rā'et] (رَاعَةٌ [rā'at] vezninde) ve

رَأْيَةٌ [re'yet] (ضَرْبَةٌ [ḍarbet] vezninde) ve

رِئْيَانٌ [ri'yān] (rā'nın kesriyle) Masdarlardır, görmek ve bilmek ma'nālarınadır; tekūlu: رَأَيْتُهُ رُؤْيَةً وَرَأْيًا وَرَاءَةً وَرَأْيَةً وَرِئْيَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَظَرْتَهُ بِالْعَيْنِ وَبِالْقَلْبِ

Mü'ellifin *Baṣā'ir*'de beyānına göre رُؤْيَةٌ [ru'yet] şey'-i mer'iyi idrākten 'ibārettir ve o kuvā-yı nefsiyye hasebiyle birkaç güne olur: Evvelā hāssa-i basariyye ve onun mecrāsına cārī olanla olur, رَأَيْتُ زَيْدًا gibi: ﴿وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللهُ عَمَلَكُمْ﴾ اَلْآيَة kerīmesi gibi; zīrā Hak ta'ālāya hāsse isnādı sahīh değildir. Sāniyā vehm ve tahayyül ile idrāk olunur, nahvu: رَأَى أَنَّ زَيْدًا مُنْطَلِقٌ Sālisen tefekkür ile idrāk olunur, ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ﴾ اَلْآيَة Rābi'ā 'akl ile idrāk olunur; ve 'alā-zālike kavluhu ta'ālā: ﴿مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى﴾ اَلْآيَة Ve rü'yet-i basariyye murād olursa mef'ūl-i vāhide ta'diye eder; nahvu: رَأَى زَيْدًا Ve 'ilm ma'nāsı irāde olunursa mef'ūleyne ta'diye eder; nahvu: رَأَيْتُ زَيْدًا عَالِمًا İntehā.

Ve fi'l-hadīsi: "أَرَأَيْتَكَ وَأَرَأَيْتَكُمَا وَأَرَأَيْتَكُمْ" وَهِيَ كَلِمَةٌ تَقُولُ الْعَرَبُ بِمَعْنَى أَخْبِرْنِي وَأَخْبِرَانِي وَأَخْبِرُونِي وَكَذَلِكَ أَلَمْ تَرَ إِلَى كَذَا كَلِمَةٌ تُقَالُ عِنْدَ التَّعَجُّبِ Ya'nī أَخْبِرْنِي kelimesi kelām-ı 'Arabda أَرَأَيْتَ ma'nāsına isti'māl olunur; zihnin lafz-ı mezbūrdan ma'nā-yı merkūma intikāli rü'yet-i ihbārın sebeb-i akvāsı olduğuna mebnī olmakla ıtlāk-ı sebeb ve irāde-i müsebbeb vechiyle rü'yet ıtlāk ve ihbār irāde olundu. Ve hemze-i istifhām ki taleb-i fehm için mevzū'dur, onunla emr bi'l-ihbār murād olundu, talebe delālette müşterek oldukları için. Pes أَرَأَيْتَ kelimesi أَخْبِرْنِي kelimesinden zikrü's-sebeb ve irādetü'l-müsebbeb vechiyle mecāz-ı mürsel olur. Ve taleb-i fehme mevzū' olan edāt ıtlāk olunup talebe mevzū' olan sīga-i emr irāde olunmuştur, sīga-i mezbūre edāt-ı merkūmeye teşbīhen. Hulāsası أَرَأَيْتَ kelimesi mecāz-ı mürsele mebnī isti'āre olur. Ve tā' dā'imā meftūh olur ve kāf'ın i'rābdan mahalli yoktur, mücerred-i hitāb içindir; ahvāl-i muhātaba delālet eylemekle tesniye ve cem'inde ve tezkīr ve te'nīsinde mütegayyir olur. Ve أَلَمْ تَرَ kavlleri ta'cīb ma'nāsında mesel mecrāsına icrā olundu, bir kıssayı görüp ve görmeyen ve işitip ve işitmeyen kimseye hitāb olur. Ve bu bi't-ta'cīb takrīri müfīddir, zīrā istifhām-ı inkār vukū'u için olup nefyi nefy-i isbāt olmakla nefy olan rü'yeti takrīr eder ve bundan ta'accüb mütevellid olur. Bu cihetle ma'nayeyn-i

mecāzeyn beynini cemʿ lāzım gelmez, her ne kadar müʾellife göre cāʾiz ise de. Ve işbu رَأْيٌ [reʾy] māddesi إِلَى ile sılalandıkta iʿtibāra müʾeddī nazar maʿnāsını muktezī olur dedikleri vech-i mezkūr üzere taʿcīb maʿnāsına işārettir.

اَلْإِرْتِآءُ [el-irtiʾāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi görmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِرْتَأَيْتُهُ بِمَعْنَى رَأَيْتُهُ Ve bir mādde zımnında reʾy ve tedbīr eylemek için fikr ve mülāhaza eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَأَيْنَا فِي الْأَمْرِ أَيْ نَظَرْنَاهُ

اَلْإِسْتِرْآءُ [el-istirʾāʾ] (إِسْتِفْعَالٌ [istifʿāl] vezninde) Bu dahi görmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَرْأَيْتُهُ بِمَعْنَى رَأَيْتُهُ Ve bir adamın dīdārını yaʿnī görmesini istidʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْآهُ إِذَا اسْتَدْعَى رُؤْيَتَهُ Ve bir kimseden bi'l-istişāre reʾy taleb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَرْأَيْتُهُ إِذَا اسْتَشَرْتَهُ

اَلرِّيَّةُ [er-riyyet] (نِيَّةٌ [niyyet] vezninde) Görmeğe denir, ismdir; tekūlu: اَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى رِيَّتِكَ أَيْ رُؤْيَتِكَ Şārihin beyānına göre bunun aslı رُؤْيَةٌ idi, hemze ibdāl-ı sahīhle vāv'a ibdāl ve baʿdehu yā'ya kalb ve idgām olunup yā'ya mücāveret sebebiyle rāʾ meksūr oldu.

اَلرَّاءُ [er-reʾʾāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kesīrü'r-rüʾyet olan yaʿnī göreğen, bīnā adama denir; yukālu: هُوَ رَاءٌ أَيْ كَثِيرُ الرُّؤْيَةِ

اَلرُّئِيُّ [er-ruʾiyy] (rā'nın zammı ve hemzenin kesriyle صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) ve

اَلرُّؤَاءُ [er-ruʾāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْمَرْآةُ [el-merʾāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) İnsāndan nazar taʿalluk edecek yere denir, manzar maʿnāsına; ʿalā-kavlin رُئِيٌّ [ruʾiyy] ve رُؤَاءٌ [ruʾāʾ] hüsn-i manzar maʿnāsına olup ve مَرْآةٌ [merʾāt] ʿale'l-ıtlāk manzar maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ حَسَنُ الرُّئِيِّ وَالرُّؤَاءِ وَالْمَرْآةِ أَيِ الْمَنْظَرِ أَوِ الْأُولَى حُسْنُ الْمَنْظَرِ وَالثَّالِثُ عَلَى الْإِطْلَاقِ

اَلتَّرْئِيَةُ [et-terʾiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) İsmdir, behcet ve bahā ve hüsn-i manzar maʿnāsınadır. Ve

تَرْئِيَةٌ [terʾiyet] Masdar olur, riyāʾ eylemek maʿnāsına; tekūlu: رَأَّيْتُهُ تَرْئِيَةً أَيْ رَأَيْتُهُ رِئَاءً Ve bir adama bakmak için ayna ʿarz eylemek, ʿalā-kavlin ona ayna tutmak maʿnāsınadır; tekūlu: رَأَّيْتُهُ إِذَا عَرَضْتَ الْمِرْآةَ عَلَيْهِ أَوْ حَبَسْتَهَا لَهُ لِيَنْظُرَ فِيهَا

اَلْإِرَاءَةُ [el-irāʾet] ve

اَلْإِرَاءُ [el-irāʾ] (hemzelerin kesriyle) Göstermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرَيْتُهُ إِيَّاهُ إِرَاءَةً وَإِرَاءً أَيْ جَعَلْتُهُ يَنْظُرُ فِيهِ İşbu أَرَى kelimesi fi'l-asl أَرْأَى idi, yā'nın mā-kabli meftūh olmakla elife kalb olunup أَرْأَى olduktan sonra hemzesi telyīn ve harekesi rā'ya nakl olunup ictimāʿ-ı sākineyn olmakla hemze hazf olundu. Ve tekūlu'l-ʿArab: أَرَى اللهُ بِفُلَانٍ أَيْ أَرَى النَّاسَ بِهِ الْعَذَابَ وَالْهَلَاكَ Yaʿnī "Hak taʿālā filānı beliyye ve ʿukūbete giriftār edip nāsa ʿazāb ve helāk ʿibretlerini onunla göstersin ki onun mübtelā olduğu ʿukūbātı nāsa medār-ı iʿtibār etsin" demektir. Ve bu meseldir.

اَلْمُرَاآةُ [el-murāʾāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلرِّئَاءُ [er-riʾāʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir kimse nāsa kendi muttasıf ve mütehallık olduğu fiʿl ve kirdārının hilāfını göstermek maʿnāsınadır ki riyā eylemek ve gösteriş eylemek taʿbīr olunur; tekūlu: رَائَيْتُهُ مُرَاآةً وَرِئَاءً أَيْ أَرَيْتُهُ عَلَى خِلَافِ مَا أَنَا عَلَيْهِ Ve bir adamı karşısına geçip görmek maʿnāsınadır; tekūlu: رَائَيْتُهُ أَيْ قَابَلْتُهُ فَرَأَيْتُهُ Ve bir kimse ile müşāvere eylemek maʿnāsınadır; tekūlu:

رَائَيْتُهُ إِذَا شَاوَرْتَهُ

اَلْمِرْآةُ [el-mir'āt] (مِسْحَاةٌ [mishāt] veznin-de) Aynaya denir. Şārih der ki aslı مِرْأَيَةٌ idi, مِفْعَلَةٌ [mifʿalet] vezninde, ism-i ālet ve ism-i mekān dahi olur; cemʿi مَرَائِي [merā'ī] gelir جَوَارِي [cevārī] ve غَوَاشِي [ġavāşī] gibi ve مَرَايَا [merāyā] kelimesi kıyāstan hārictir, lākin *Durre* şerhinde Şihāb semāʿan ve kıyāsen vürūdunu tasrīh eylemiştir.

اَلتَّرَائِي [et-terā'ī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Aynaya bakmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَرَائَيْتُ فِي الْمِرْآةِ أَيْ نَظَرْتُ فِيهَا Ve birbirini görmek ve görüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَاءَوْا إِذَا رَأَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ve minhu'l-hadīsu: "أَنَا بَرِيءٌ مِنْ كُلِّ مُسْلِمٍ مَعَ مُشْرِكٍ" قِيلَ لِمَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ "لَا تَرَاأَى نَارَاهُمَا" أَيْ لَا يَتَجَاوَرُ الْمُسْلِمُ وَالْمُشْرِكُ بَلْ يَتَبَاعَدُ عَنْهُ مَنْزِلَةً بِحَيْثُ لَوْ أَوْقَدَ نَارًا مَا رَآهَا Yaʿnī mutlakan ehl-i İslām'ın müşrikînle mücāveret ve mukārebetlerinden nehyi mutazammındır, yaʿnī āteşleri birbirini görecek kadar mesāfede takarrüb eylemeyip belki onlardan tebāʿud eylesinler, zīrā müşrikīn ʿahd ve emāndan müberrālardır ve ehl-i İslām'ın delāleti taraf-ı Rahmān'a ve onların delāleti cānib-i şeytāna olur. Pes تَرَائِي [terā'ī] burada تَعَايُنٌ [teʿāyun] ve تَقَابُلٌ [teḳābul] maʿnāsına olmuş olur. Ve تَرَائِي [terā'ī] aslda تَتَرَاآى idi, tā'ların biri tahfīfen hazf olundu. Şārih der ki Ebu'l-Heyṣem ʿaleyhi'r-rahme لَا يَتَّسِمُ الْمُسْلِمُ بِسِمَةِ الْمُشْرِكِ وَلَا يَتَشَبَّهُ بِهِ ʿibāretiyle tefsīr eyledi, yaʿnī "Müslim olan kimse müşriklerin eşkālleriyle müteşekkel ve ahlaklarıyla mütehallak olmasın." İntehā. Ve

تَّرَائِي [terā'ī] Bir mādde zımnında fikr ve endīşe ve mülāhaza eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَرَائَيْنَا فِي الْأَمْرِ أَيْ نَظَرْنَاهُ Ve hurmā koruğunda renkler görünmek maʿnāsınadır ki benleşmekle sarı ve kırmızı renkler zāhir olur; yukālu: تَرَائَى النَّخْلُ إِذَا ظَهَرَتْ أَلْوَانُ بُسْرِهِ Ve görünmek için bir adamın önüne arkuru gelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَائَى لِي أَيْ تَصَدَّى لِأَرَاهُ

اَلتَّرَيِّي [et-tere'ī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Aynaya bakmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَرَأَّيْتُ فِي الْمِرْآةِ إِذَا نَظَرْتَ فِيهَا Ve bir kimseye görünmek için taʿarruz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَأَّى لِي أَيْ تَصَدَّى لِأَرَاهُ

اَلرُّؤْيَا [er-ru'yā] (rā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) Düşe denir ki uyku içre görülür; cemʿi رُؤًى [ru'ā] gelir, هُدًى [hudā] vezninde; tekūlu: رَأَيْتُ رُؤْيَا حَسَنَةً وَهِيَ مَا رَأَيْتَهُ Şārih der ki vezni فُعْلَى [fuʿlā]dır, elifi te'nīsiyye olmakla gayr-i munsarıftır ve te'nīsi صُورَةٌ [ṣūret] iʿtibārıyladır yāhūd aslı رُؤْيَةٌ idi. Ve

رُؤْيَا [ru'yā] رُؤْيٌ [ru'y] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

Mütercim-i hakīr der ki رُؤْيَا [ru'yā] māddesine bu makāmda ehl-i tahkīk makālesinin hulāsası kayd ve beyān olunmak münāsib görüldü. Maʿlūm ola ki nefs-i nātıka hīn-i nevm-i ebdānīde havāss-ı hams-ı zāhireye iştigālinden munkatıʿ ve bir mikdār ferāg ve kesb-i rāhat ettikte münāsebet-i asliyyesi sebebiyle ʿalem-i melekūta ki ʿālem-i şehādette mā-kāne ve mā-yekūnu bi'l-cümle suver-i maʿānī ile o ʿālemde belki cemīʿ-i mebādī-i ʿāliye vü melekiyye-i semāviyyede ʿalā-tarīki'l-izdihām mevcūd ve menkūş olup şey'en-fe-şey'en ʿalā-hasebi't-takdīr ve'l-irāde bu ʿālemde cilve-ger-i zuhūr olur, taʿalluk ve ittisālle onda ʿakl-ı faʿʿāl yaʿnī rūhu'l-kudsten telakkuf-ı maʿnevī-i rūhānī ile mürtesimāt ve müntekışāt-ı mezkūreden

baʿzı nukūş ve mersūmātla müntekış olup nessācu'l-maʿānī ve hayyāku's-suver olan kuvvet-i mütehayyile dāʾimā nesc-i maʿānī ve hıyāket-i suver şānından olmakla o maʿānī ve nukūşu kendiye münāsib birer kālıba ifrāg eder. Ondan o suver ü kavālib ufk-ı mütehayyileden hiss-i müştereke münhadir ve onda müşāhede ve mahsūs olur, ondan hızāne-i suver-i mahsūsat olan kuvvet-i hayāliyyede mahfūz ve müstakirr olur, rüʾyā-yı sādıka bundan ʿibārettir.

Pes mütehayyilenin maʿnāya ilbās eylediği sūretinin melbūsuna şiddet-i münāsebeti olur ise o rüʾyā taʿbīre muhtāc olmaz. Ve eger zaʿf-ı mütehayyile sebebiyle münāsebet baʿīd olur ise taʿbīre muhtāc olur, zīrā intikālāt ve kahkarā ve gayrihā mütevakkıf olur. Ve gāh olur ki salāh ve safvet-ı bātın sebebiyle rāʾī ehli ve evlādı olduğu beldeye belki mesālih-i nās ahvāline ıttılāʿa ihtimām ederse ona ondan baʿzı eşyāʾ lāyih olur. Ve evliyāʾullāha hīn-i mürākabede hāsıl olan telakkuf-i ahbār-ı ʿulviyye ve keşf-i esrār-ı melekūtiyye işbu keyfiyyet üzere ifāza olunur, ammā baʿzı esbāb-ı bedeniyye ve bevāʿis-i tabīʿiyye vü ʿilel ve ahlāt-ı emzice ile tahayyülāt-ı menāmiyye أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ [aḍġāṣu aḥlām] olup taʿbīr ve teʾvīle gelmez olur ve agleb ü ekser-i menāmāt أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ makūlesindendir. Ve keyfiyyet-i mezkūre üzere rüʾyā-yı sādıka pek ʿazīzedir. Ve kāle'n-Nebiyyu ʿaleyhi's-salātu ve's-selām "رُؤْيَا الْمُسْلِمِ جُزْءٌ مِنْ سِتٍّ وَأَرْبَعِينَ جُزْءًا مِنَ النُّبُوَّةِ"

اَلرَّئِيُّ [er-reʾiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde ve rā'nın kesriyle lügattir) Cinnīye ve perīye denir ki hüsn-i sūretle insāna zāhir olmakla adam ona ʿāşık ve āşüfte olur; ʿalākavlin rā'nın kesriyle perī tāʾifesinin dilberlerine denir. Ve

رَئِيٌّ [reʾiyy] Büyük yılana ıtlāk olunur. Ve beyʿ için neşr ve bast olunmuş sevbe ve kumaşa ıtlāk olunur ki müşterīler rüʾyet ederler.

اَلْمَرْآى [el-merʾā] (مَرْعَى [merʿā] vezninde) Görülecek yere denir ki ism-i mekāndır, niteki مَسْمَعٌ [mesmaʿ] söz işitilecek yere denir; tekūlu: هُوَ مِنِّي مَرْأًى وَمَسْمَعٌ بِالرَّفْعِ وَالنَّصْبِ أَيْ بِحَيْثُ أَرَاهُ وَأَسْمَعُهُ Yaʿnī "Filān bana dīdārı görülecek ve sesi işitilecek yerdedir." Şārih der ki ʿinde Sībeveyhi bu zurūf-ı mahsūsadandır, gayr-i mahsūsa mecrāsına icrā olunmuştur.

اَلرِّئَاءُ [er-riʾāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesnenin görünüşünün ve gösterişinin mikdārına denir; yukālu: هُمْ رِئَاءُ أَلْفٍ أَيْ زُهَاؤُهُ فِي رَأْيِ الْعَيْنِ

اَلرُّؤْيُ [er-ruʾy] ve

اَلرُّؤْيَا [er-ruʾyā] (rā'ların zammı ve fethiyle) مَرْئِيٌّ [merʾiyy] maʿnāsına ism olmalarıyla şahs maʿnāsına müstaʿmellerdir; ve minhu yukālu: جَاءَ حِينَ جَنَّ رُؤْيٌ وَرُؤْيَا أَيْ حِينَ اخْتَلَطَ الظَّلَامُ فَلَمْ يَتَرَأَّوْا

اَلرَّأْيُ [er-reʾy] (rā'nın fethiyle) İʿtikād maʿnāsına ismdir; cemʿi آرَاءٌ [ārāʾ] gelir hemzenin meddiyle ve أَرْءَاءٌ [erʾāʾ] gelir ki evvelden maklūbdur ve أَرْئِى [erʾī] gelir أَرْءِى [erʿī] vezninde ve رِيٌّ [riyy] ve رَيٌّ [reyy] gelir rā'nın kesri ve fethiyle ve رَئِيٌّ [reʾiyy] gelir, غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) tekūlu: هُوَ فِي رَأْيِي كَذَا أَيْ فِي اعْتِقَادِي

اَلْمَرْآةُ [el-merʾāt] مَسْعَاةٌ [mesʿāt] vezninde) Bir nesneyi yakıştıran adama ve bir nesnenin yakışığına bāʿis olana denir; yukālu: هُوَ مَرْآةٌ بِكَذَا أَيْ مَخْلَقَةٌ

اَلْأَرْآى [el-erʾā] (أَحْرَى [aḥrā] vezninde) Pek lāyık ve revā maʿnāsınadır; tekūlu: أَنَا أَرْآى أَنْ أَفْعَلَ ذَلِكَ أَيْ أَحْلَقُ

اَلرِّئَةُ [er-riʾet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Cānlı kısmının nefes ve rīh ve havāʾ mevziʿine denir ki akciğerdir, Fārisīde şuş, Türkīde öyken derler; cemʿi رِئَاتٌ [riʾāt] ve رِئُونَ [riʾūn] gelir. Şārihin beyānına göre aslı رِئْيٌ [riʾy] idi.

اَلرَّأْيُ [er-reʾy] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) Bir adamın akciğerine vurmak yā dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: رَآهُ رَأْيًا إِذَا أَصَابَ رِئَتَهُ Ve yere sancak dikmek maʿnāsınadır; yukālu: رَأَى الرَّايَةَ إِذَا رَكَزَهَا فِي الْأَرْضِ Ve çakmağı çakmak ve kezālik çakmak çakılmak maʿnāsınadır ki lāzım ve mutāviʿ olur; yukālu: رَأَى الزَّنْدَ فَرَأَى هُوَ أَيْ أَوْقَدَهُ فَوَقَدَ

اَلْإِرْآءُ [el-irʾāʾ] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Sancak dikmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْأَى الرَّايَةَ إِذَا رَكَزَهَا فِي الْأَرْضِ Ve bir kimse ʿakl ve tedbīr sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْآى زَيْدٌ إِذَا صَارَ ذَا عَقْلٍ Ve bir kimsenin çehre ve kıyāfetinde eser-i hamākat zāhir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْأَى الرَّجُلُ إِذَا تَبَيَّنَتِ الْحَمَاقَةُ فِي وَجْهِهِ Bu cihetle azdāddan olur. Ve aynaya bakmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْأَى زَيْدٌ إِذَا نَظَرَ فِي الْمِرْآةِ Ve bir nesneye kirpiklerini çok kıparak nazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْأَى الرَّجُلُ إِذَا حَرَّكَ جَفْنَيْهِ عِنْدَ النَّظَرِ Ve bir kimsenin perī tāʾifesinden meʾlūf ve mahbūbu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْأَى فُلَانٌ إِذَا صَارَ لَهُ رَئِيٌّ مِنَ الْجِنِّ Ve riyāʾ ve sümʿa kasdıyla ʿamel eylemek maʿnāsınadır ki mürāyīlik eylemek taʿbīr olunur; yukālu: أَرْأَى الْوَاعِظُ إِذَا عَمِلَ رِئَاءً وَسُمْعَةً Ve bir adamın akciğeri ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْأَى الرَّجُلُ إِذَا اشْتَكَى رِئَتَهُ Ve baʿzı fukahānın reʾyine tābiʿ olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَرْأَى فُلَانٌ إِذَا تَبِعَ رَأْيَ بَعْضِ الْفُقَهَاءِ Ve çok rüʾyā görür olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْأَى الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ رُؤَاهُ Ve devenin burnu boğazına doğru kümmīce düşük olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْأَى الْبَعِيرُ إِذَا انْتَكَبَ خَطْمُهُ عَلَى حَلْقِهِ Ve ḥāfir ve sebuʿ cinslerinden mā-ʿadā hayvānın memelerinde gebelik ʿalāmeti zāhir olmak maʿnāsınadır ki memeleri büyüyüp sütlenmeğe başlar; yukālu: أَرْأَتِ الْحَامِلُ مِنْ غَيْرِ الْحَافِرِ وَالسَّبُعِ إِذَا رُؤِيَ فِي ضَرْعِهَا الْحَمْلُ وَاسْتَبِينَ

اَلْمُرْئِي [el-murʾī] (mīm'in zammıyla مُضْنِي [muḍnī] vezninde) Burnu uzun olup aşağı boğazına doğru kümmī şeklle düşük olan deve kellesine vasf olur; yukālu: رَأْسٌ مُرْئِيٌّ أَوْ طَوِيلُ الْخَطْمِ فِيهِ تَصْوِيبٌ Ve

اَلْمُرْئِيُّ [el-murʾiyy] ve

اَلْمُرْئِيَّةُ [el-murʾiyyet] (ism-i fāʿil bünyeleriyle) Memelerinde eser-i haml zāhir olmuş hayvāna denir, ḥāfir ile sebuʿ cinslerinden mā-ʿadā.

لَا تَرَمَا [lā teremā] ve

لَمْ تَرَمَا [lem teremā] ve

أَوْ تَرَمَا [ev teremā] Fi'l-asl muzāriʿ-i muhātablardır. Ve مَا kelimeleri lagvdır, edāt-ı istisnā olan لَا سِيَّمَا maʿnāsına müstaʿmeldir ki husūsan demektir; yukālu: إِنَّهُ لَخَبِيثٌ لَا تَرَمَا وَلَمْ تَرَمَا وَأَوْ تَرَمَا أَيْ لَا سِيَّمَا Sīga-i ahīrede أَوْ lafzı ehad-ı emreyn için olmakla nefy maʿnāsında müstaʿmeldir.

ذُو الرَّأْيِ [Ẕu'r-Reʾy] ʿAbbās b. ʿAbdulmuṭṭalib ve Ḥubāb b. Munẕir el-Enṣārī lakablarıdır.

رَبِيعَةُ الرَّأْيِ [Rebīʿatu'r-Reʾy] İmām-ı Mālik'in şeyhidir.

هِلَالُ الرَّأْيِ [Hilālu'r-Reʾy] Aʿyān-ı

Ḥanefiyye'dendir.

أَصْحَابُ الرَّأْيِ [aṣḥābu'r-reʾy] Ashāb-ı kıyāstır ki bir māddeye müteʿallik hadīs ve esere zafer-yāb olmayıcak reʾy ve kıyāsla hükm eylediler.

سُرَّ مَنْ رَأَى [Surre men reʾā] ki kasaba-i maʿrūfedir, "س،ر،ر" māddesinde beyān olundu.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ب و]

اَلرُّبُوُّ [er-rubuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلرِّبَاءُ [er-ribāʾ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesne nemā bulup artmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَا الشَّيْءُ يَرْبُو رُبُوًّا وَرِبَاءً إِذَا زَادَ وَنَمَا Ve yüksek yere çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَا الرَّابِيَةَ إِذَا عَلَاهَا Ve bir nesne şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَا السَّوِيقُ إِذَا صُبَّ عَلَيْهِ الْمَاءُ فَانْتَفَخَ

اَلْإِرْبَاءُ [el-irbāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi nemālandırıp artırmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْبَيْتُهُ إِذَا نَمَّيْتَهُ وَزِدْتَهُ

اَلرَّبْوُ [er-rebv] (rā'nın fethiyle) Yorgunluktan yā ʿilletten nāşī har har soluyup hışılamaya ve hışıltıya denir. Ve masdar olur, yorgunluktan yā korkudan şişip şiddetle har har soluyup hışlamak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَا الْفَرَسُ رَبْوًا إِذَا انْتَفَخَ مِنْ عَدْوٍ أَوْ فَزَعٍ وَأَخَذَهُ الرَّبْوُ أَيِ الْإِنْبِهَارُ Ve

رَبْوٌ [rebv] Yüksek tepeye denir, ke-mā seyuzkeru. Ve

رَبْوٌ [rebv] ve

رُبُوٌّ [rubuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Beslenip neşv ü nemā bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: رَبَوْتُ فِي جُحْرِهِ رَبْوًا وَرُبُوًّا أَيْ نَشَأْتُ

اَلرِّبَا [er-ribā] (rā'nın kesri ve elifin kasrıyla) عِينَةٌ [ʿīnet] maʿnāsınadır ki muʿāmelede olan kadr-i meşrūʿdan mütecāviz fazl ve ziyādeye denir, akçe ribhi gibi; kütüb-i fıkhiyyede ahkām-ı kesīresi vardır. Tesniyesinde رِبَوَانِ [ribevān] ve رِبَيَانِ [ribeyān] dahi denir rā'ların kesriyle, tahfīfen vāv yā'ya kalb olundu.

اَلْمُرْبِي [el-murbī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Ribā-hor adama denir.

اَلرَّبْوَةُ [er-rebvet] ve

اَلرَّبَاوَةُ [er-rebāvet] (rā'ların harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلرَّابِيَةُ [er-rābiyet] ve

اَلرَّبَاةُ [er-rebāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) رَبْوٌ [rebv] gibi yüksek tepeye denir; yukālu: رَبَا رَبْوًا وَرَبْوَةً وَرَبَاوَةً وَرَابِيَةً وَرَبَاةً أَيْ مَا ارْتَفَعَ مِنَ الْأَرْضِ Ve

رَابِيَةٌ [rābiyet] Şedīde ve zāʾide maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً﴾ أَيْ شَدِيدَةً زَائِدَةً

اَلرَّبَاءُ [er-rebāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلرُّبِّيُّ [er-rubiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bu dahi beslenip neşv ü nemā bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: رَبَيْتُ فِي جُحْرِهِ رَبَاءً وَرُبِّيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشَأْتَ

اَلتَّرْبِيَةُ [et-terbiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Beslemek maʿnāsınadır ki neşv ü nemāyı mūcibdir; tekūlu: رَبَّيْتُهُ إِذَا غَذَوْتَهُ Ve yorgun ve tutkun hayvānı soluklandırmak maʿnāsınadır ki bābı izāle içindir, رَبْوٌ [rebv]i yaʿnī soluma ʿarızasını izāle eder; tekūlu: رَبَّيْتُ عَنْ خُنَاقِهِ إِذَا نَفَّسْتَهُ

اَلتَّرَبِّي [et-terebbī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi beslemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَبَّيْتُهُ بِمَعْنَى رَبَّيْتُهُ

اَلْمُرَبَّى [el-murebbā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam]

vezninde) رُبٌّ [rubb] ile perverde olmuş nesneye denir, مُرَبَّبٌ [murebbeb] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: زَنْجَبِيلٌ مُرَبًّى وَمُرَبَّبٌ أَيْ مَعْمُولٌ بِالرُّبِّ

اَلرَّبَاءُ [er-rebāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Cemīle ve lutf ve minnet maʿnāsınadır; yukālu: لِفُلَانٍ عَلَى فُلَانٍ رَبَاءٌ أَيْ طَوْلٌ وَمِنَّةٌ وَفَضْلٌ

اَلْأُرْبِيَّةُ [el-urbiyyet] (أُفْثِيَّةٌ [uṣfiyyet] vezninde) Uyluğun köküne denir ki kalça başı olacaktır yāhūd uyluğun yukarısıyla esfel-i batnın aralığına denir ki tümsekçe lahmeden ʿibārettir, iki taraflı olur; ikisine أُرْبِيَّتَانِ [urbiyyetān] denir. Ve bir adamın āl ve akribāsına denir, ehl-i beyti ve ibn-i ʿammı gibi; yukālu: جَاءَ فِي أُرْبِيَّتِهِ وَهِيَ أَهْلُ بَيْتِهِ وَبَنُو عَمِّهِ

اَلرِّبْوَةُ [er-ribvet] (rā'nın kesriyle) ve

اَلرُّبَةُ [er-rubet] (ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) On bin akçeye ıtlāk olunur; yukālu: عِنْدَهُ رِبْوَةٌ وَرُبَةٌ أَيْ عَشَرَةُ آلَافِ دِرْهَمٍ

اَلرَّبْوُ [er-rebv] (rā'nın fethiyle) Cemāʿat maʿnāsına müstaʿmeldir; cemʿi أَرْبَاءٌ [erbāʾ] gelir.

اَلرُّبْيَةُ [er-rubyet] (rā'nın zammıyla زُبْيَةٌ [zubyet] vezninde) Haşerāt-ı arzdan bir cānverdir. Ve kediye denir, سِنَّوْرٌ [sinnevr] maʿnāsına.

اَلْإِرْبِيَانُ [el-irbiyān] (hemzenin kesriyle) Bir cins balık adıdır, beyāz kurtçağıza şebīh olur. Bunu müfredātta istakoz ile ve baʿzılar teke ve kerevit dedikleriyle beyān eylediler.

اَلْمُرَابَاةُ [el-murābāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müdārā eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: رَابَيْتُهُ إِذَا دَارَيْتَهُ

اَلرُّبَى [er-Rubā] (هُدَى [hudā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ت و]

اَلرَّتْوُ [er-retv] (rā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir nesneyi muhkem bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: رَتَاهُ يَرْتُوهُ رَتْوًا إِذَا شَدَّهُ Ve gevşetmek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: رَتَاهُ أَيْ أَرْخَاهُ Ve kalbe kuvvet vermek maʿnāsınadır; yukālu: رَتَا الْقَلْبَ إِذَا قَوَّاهُ Ve kuyudan kovayı āhestece çekmek maʿnāsınadır; yukālu: رَتَا الدَّلْوَ إِذَا جَذَبَهَا رَفِيقًا Ve

رَتْوٌ [retv] ve

رُتُوٌّ [rutuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Başla işāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَتَا بِرَأْسِهِ رَتْوًا وَرُتُوًّا إِذَا أَشَارَ Ve

رَتْوٌ [retv] Bir nesneyi bir nesneye yanaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَتَاهُ إِلَيْهِ إِذَا ضَمَّهُ Ve adımlamak ve adım atmak maʿnāsınadır; yukālu: رَتَا الرَّجُلُ إِذَا خَطَا Ve bir adamın kolu ezilip hurd olmak maʿnāsınadır; yukālu: رُتِيَ فِي ذِرْعِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ فُتَّ فِي عَضُدِهِ

اَلرَّتْوَةُ [er-retvet] خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde ve mürādifidir ki adıma denir; tekūlu: دَنَوْتُ مِنْهُ رَتْوَةً أَيْ خَطْوَةً Ve yüksek bayır ve tepe makūlesine denir. Ve zamāndan ednā sāʿate denir ki dakīka olacaktır; tekūlu: قَعَدْتُ عِنْدَهُ رَتْوَةً أَيْ سُوَيْعَةً مِنَ الزَّمَانِ Ve daʿvet ve ziyāfet maʿnāsınadır. Ve katreye denir; yukālu: سَقَانِي رَتْوَةً مِنَ الْمَاءِ أَيْ قَطْرَةً Ve ok atımı mesāfeye yāhūd bir mīl kadar ʿalākavlin göz erimi mesāfeye denir; yukālu: بَيْنَهُمْ رَتْوَةٌ أَيْ رَمْيَةُ سَهْمٍ أَوْ نَحْوُ مِيلٍ أَوْ مَدَى الْبَصَرِ

اَلرَّاتِي [er-rātī] ʿUlūmda mütebahhir ve fāzıl olan ʿālim-i rabbānīye denir; şedd ve ihkām maʿnāsındandır; yukālu: هُوَ رَاتٍ أَيْ عَالِمٌ رَبَّانِيٌّ مُتَبَحِّرٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ر ث و]

اَلرَّثْوُ [er-reṯv] (rā'nın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) رَثِيئَةٌ [reṯīʾet] maʿnāsınadır ki ekşi süt üzere tāze süt sağılmakla olan yoğurda denir. Ve masdar olur, meyyite mersiye eylemek yaʿnī mehāsinini taʿdād ederek acıyıp ağlamak maʿnāsınadır; tekūlu: رَثَوْتُ الْمَيِّتَ بِمَعْنَى رَثَأْتُهُ Pes mehmūz da lügat olur, niteki yāʾiyyede dahi lügattir. Ve bir kıssayı ve lakırdıyı ezber eylemek, ʿalā-kavlin zikr eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: رَثَوْتُ الْحَدِيثَ إِذَا حَفِظْتَهُ أَوْ ذَكَرْتَهُ

اَلْيَائِيُّ

[ر ث ي]

اَلرَّثْيَةُ [er-reṯyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mefāsılda ve ellerde ve ayaklarda hādis olan derd ve vecaʿa denir, ʿalā-kavlin ayaklarda olan şişe ve vereme denir yāhūd pīrlikten yāhūd derd ve ʿilletten nāşī hareket ve inbiʿāsa māniʿ olan ʿārızaya denir; yukālu: بِهِ رَثْيَةٌ أَيْ وَجَعُ الْمَفَاصِلِ وَالْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ أَوْ وَرَمٌ فِي الْقَوَائِمِ أَوْ مَنْعُهُ الْإِلْتِفَاتِ مِنْ كِبَرٍ أَوْ وَجَعٍ Ve zaʿf ve zebūnī maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ رَثْيَةٌ أَيْ ضَعْفٌ Ve humk maʿnāsınadır.

اَلرَّثِيَّةُ [er-reṯiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bu dahi zaʿf ve humk maʿnālarınadır.

اَلرَّثَا [er-reṯā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Maʿānī-i mezkūreden masdarlardır; yukālu: رَثِيَ الرَّجُلُ رَثًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ بِهِ رَثْيَةٌ

اَلرَّثْيُ [er-reṯy] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) ve

اَلرِّثَاءُ [er-riṯāʾ] ve

اَلرِّثَايَةُ [er-riṯāyet] (كِتَابٌ [kitāb] ve كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerinde) ve

اَلْمَرْثَاةُ [el-merṯāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] veznnde) ve

اَلْمَرْثِيَةُ [el-merṯiyet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) Meyyitin mehāsinini taʿdād ederek acıyıp ağlamak maʿnāsınadır; tekūlu: رَثَيْتُ الْمَيِّتَ رَثْيًا وَرِثَاءً وَرِثَايَةً وَمَرْثَاةً وَمَرْثِيَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ بَكَيْتُهُ وَعَدَدْتُ مَحَاسِنَهُ كَمَا تَقُولُ رَثَوْتُهُ رَثْوًا Kezālik meyyit hakkında mersiye nazm eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: رَثَيْتُ الْمَيِّتَ إِذَا نَظَمْتَ فِيهِ شِعْرًا Ve

رَثْيٌ [reṯy] Bir adama acıyıp rahm ve rikkat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَثَى لَهُ إِذَا رَحِمَهُ وَرَقَّ لَهُ Ve

رَثَايَةٌ [riṯāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir kimseden bir lakırdı ve bir haber zikr eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: رَثَيْتُ حَدِيثًا عَنْهُ رِثَايَةً إِذَا ذَكَرْتَهُ عَنْهُ Ve ezberlemek maʿnāsınadır; tekūlu: رَثَيْتُ حَدِيثًا إِذَا حَفِظْتَهُ

اَلتَّرْثِيَةُ [et-terṯiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) ve

اَلتَّرَثِّي [et-tereṯṯī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da meyyitin mehāsinini zikr ve taʿdād ederek bükā eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: رَثَّيْتُ الْمَيِّتَ وَتَرَثَّيْتُهُ بِمَعْنَى رَثَيْتُهُ

اَلرَّثَّاءَةُ [er-reṯṯāʾet] ve

اَلرَّثَّايَةُ [er-reṯṯāyet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] veznlerinde) Meyyit üzere nevha edici karıya denir ki ağıtçı taʿbīr olunur, ʿArabistān töresindendir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَثَّاءَةٌ وَرَثَّايَةٌ أَيْ نَوَّاحَةٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ر ج و]

اَلرَّجَاءُ [er-recāʾ] (وَفَاءٌ [vefāʾ] vezninde) ve

اَلرَّجْوُ [er-recv] (rā'nın fethiyle) ve

اَلرَّجَاةُ [er-recāt] ve

اَلْمَرْجَاةُ [el-mercāt] (mīm'in fethiyle) ve

اَلرَّجَاوَةُ [er-recāvet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ve

اَلرَّجَاءَةُ [er-recāʾet] (hemze ile) Ummak ve ümīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَاهُ يَرْجُوهُ رَجَاءً وَرَجْوًا وَرَجَاةً وَمَرْجَاةً وَرَجَاوَةً وَرَجَاءَةً ضِدُّ يَئِسَ

اَلتَّرَجِّي [et-tereccī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْإِرْتِجَاءُ [el-irticāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّرْجِيَةُ [et-terciyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bunlar da ummak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَجَّاهُ وَارْتَجَاهُ وَرَجَّاهُ بِمَعْنَى رَجَاهُ Ve

إِرْتِجَاءٌ [irticāʾ] Havf maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِرْتَجَاهُ إِذَا خَافَهُ Şārih der ki sülāsī olan رَجَاءٌ [recāʾ] māddesi dahi havf maʿnāsına müstaʿmel olur telāzüm ʿalākasıyla. Ve bunlardan ism رَجَاءٌ [recāʾ] dır medd ile.

اَلرَّجَا [er-recā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Nāhiye ve cānib maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin kuyunun hāssaten bir nāhiyesine denir; medd ile de lügattir, tesniyesi رَجَوَانِ [recevān] ve cemʿi أَرْجَاءٌ [ercāʾ] gelir; ve minhu'l-meselu: "رُمِيَ بِهِ الرَّجَوَانِ" أَي اسْتُهِينَ بِهِ كَأَنَّهُ رُمِيَ بِهِ Yaʿnī "Filān hor ve mühān olsun!" Güyā ki kuyudan kova çıkarken iki tarafa çarpıldığı gibi o dahi öylece züll ve minnet ve istihānete düçār olsun demektir. Burada إِسْتِهْزَاءٌ nüshası galattır. Ve

رَجَا [Recā] Seraḫs kazāsında bir karye adıdır. Ve Vecre nām mahalde bir mevziʿ adıdır. Ve

رَجَا [recā] Masdar olur, tekellüm eden kimse kelāmdan munkatıʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَجِيَ الرَّجُلُ رَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَ مِنَ الْكَلَامِ Ve söylerken hasr olmak maʿnāsınadır; yukālu: رُجِيَ عَلَيْهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُرْتِجَ عَلَيْهِ

اَلْإِرْجَاءُ [el-ircāʾ] (hemzenin kesriyle) Kuyuya kenār yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَى الْبِئْرَ إِذَا جَعَلَ لَهَا رَجًا Ve sayyād şikārdan hāʾib olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَى الصَّيْدَ إِذَا لَمْ يُصِبْ مِنْهُ شَيْئًا Ve teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَى الْأَمْرَ إِذَا أَخَّرَهُ Mehmūz da lügattir. Ve gebe hayvānın doğurması pek gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَأَتِ الْحَامِلُ إِذَا دَنَتْ أَنْ يَخْرُجَ وَلَدُهَا

اَلْأُرْجُوَانُ [el-urcuvān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Kırmızı nesneye denir; yukālu: قَطِيفَةٌ أُرْجُوَانٌ أَيْ أَحْمَرُ Ve yukālu: أَحْمَرُ أُرْجُوَانِيٌّ أَيْ قَانِئٌ Bunda teʾkīd ve mübālaga için nefsine nisbet olundu. Ve kırmızı sevbe denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ أُرْجُوَانٌ أَيْ ثَوْبٌ أَحْمَرُ Ve kırmızı boyaya denir. Ve kırmızılığa denir, humret maʿnāsına. Ve نَشَاسْتَجٌ [neşāstec] ismidir ki letāyif-i elvān-ı humrettendir, ondan aşağısı بَهْرَمَانٌ [behremān]dır ki kına boyasıdır, sarıya māʾil açık kırmızı olacaktır. Burada نَشَاسْتَجٌ [neşāstec] buğday özünden maʿmūl nişāsta muʿarrebi değildir, belki yine muʿarrebdir lākin elvāndan ʿāmme-i ʿArabın نَشَا [neşā] taʿbīr ettikleri levn-i mezbūrdur ki lisānımızda penbe ve gülpenbe taʿbīr olunan hoş-nümā kırmızılıktır. Şārih der ki أُرْجُوَانٌ [urcuvān] urguvān-ı Fārisī muʿarrebidir.

اَلْمُرْجِيَةُ [el-Murciyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Bāb-ı hemzede zikr olundu ki fırka-i maʿrūfedir, ʿameli rütbede niyyetten ve iʿtikāddan teʾhīr eylediler: وَإِذَا أَضَفْتَ الرَّجُلَ بِهِ قُلْتَ هُوَ مُرْجٍ وَمُرْجِئٌ وَإِذَا نَسَبْتَ قُلْتَ هُوَ مُرْجِيٌّ وَمُرْجَائِيٌّ Pes muʿtell ve mehmūz olur. Ve

مُرْجِيَةٌ [murciyet] ve

مُرْجِي [murcī] Vazʿ-ı hamli pek karīb olan hāmile denir.

اَلْأُرْجِيَّةُ [el-urciyyet] (أُثْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] vezninde) Teʾhīr olunan nesneye denir.

رَجَّاءُ [Reccāʾ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Benī Ġaniyy cemāʿatinden bir sahābiyye-i Başriyye'dir, İbn Sīrīn ondan تَقْدِيمِ [فِي] " ثَلَاثَةٍ مِنَ الْوَلَدِ" metniyle olan hadīs-i şerīfi rivāyet eyledi; ve hadīs-i mezkūr müsnedde mukayyeddir.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ح و]

اَلرَّحَى [er-reḥā] (ḥā-yı mühmele ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Değirmene denir, āsiyā maʿnāsına. Ve bu müʾennestir, tesniyesi رَحَوَانِ [reḥavān]dır ki iki hacerdir ve yāʾiyye dahi olmakla رَحَيَانِ [reḥayān] denir fetehātla; cemʿi أَرْحِي [erḥī] gelir hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle ve أَرْحَاءٌ [erḥāʾ] gelir ve أُرْحِيٌّ [urḥiyy] gelir hemzenin zammıyla ve رُحِيٌّ [ruḥiyy] ve رِحِيٌّ [riḥiyy] gelir rā'ların zammı ve kesriyle ve أَرْحِيَةٌ [erḥiyet] gelir ki nādirdir, gūyā ki cemʿü'l-cemʿdir.

اَلرَّحْوُ [er-raḥv] (rā'nın fethiyle) Değirmen yapmak, ʿalā-kavlin değirmen döndürmek maʿnāsınadır; tekūlu: رَحَوْتُ الرَّحَى رَحْوًا إِذَا عَمِلْتَهَا أَوْ أَدَرْتَهَا Ve yılan kıvrılıp değirmen taşı heyʾetinde çöreklenmek maʿnāsınadır; yukālu: رَحَتِ الْحَيَّةُ إِذَا اسْتَدَارَتْ

اَلتَّرَحِّي [et-teraḥḥī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi yılan çöreklenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَحَّتِ الْحَيَّةُ بِمَعْنَى رَحَتْ

اَلْيَائِيُّ

[ر ح ي]

اَلرَّحَى [er-reḥā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Değirmene denir, vāviyye ve yāʾiyyedir; cemʿleri ve tesniyeleri ānifen zikr olundu. Ve

رَحَى الْحَرْبِ [reḥa'l-ḥarb] Muʿzam ve müzdehim olan cengāha ıtlāk olunur, niteki مَرْحَى الْحَرْبِ [merḥa'l-ḥarb] dahi ıtlāk olunur, zīrā deverān-ı harb orada olur. Ve evvelki mübālagaya mahmūldür. Ve

رَحَى [reḥā] Göğüse ıtlāk olunur. Ve devenin göğsünde olan değirmi mühreye ıtlāk olunur. Ve şol etrāfından yüksek sedd ve seki tarzında arza denir ki bir mīl mikdārı dāʾiresi olup ve değirmi ve müdevver ola; yukālu: نَزَلُوا فِي رَحًى مِنَ الْأَرْضِ وَهِيَ قِطْعَةٌ مُشْرِفَةٌ تَعْظُمُ نَحْوَ مِيلٍ Ve رَحَى الْقَوْمِ [reḥa'l-ḳavm] bir kavm ve cemāʿatin medār-ı umūru olan seyyid ve aʿyānlarına ıtlāk olunur. Ve bir adamın cemāʿat ve ʿayāl ve müteʿallakātına ıtlāk olunur. Ve azı dişe ıtlāk olunur; yukālu: طَحَنَهُ بِأَرْحَائِهِ أَيْ بِأَضْرَاسِهِ Ve sāʾirden müstagnī ve müstakil olan kabīleye ıtlāk olunur; yukālu: هَؤُلَاءِ رَحًى أَيْ قَبِيلَةٌ مُسْتَقِلَّةٌ Ve ısfanāh dedikleri sebzeye denir. Ve deve ve fīl kısmının tabanlarına ıtlāk olunur. Ve izdihāmlı deve sürüsüne denir; cemʿleri أَرْحَاءٌ [erḥāʾ] gelir. Ve bir feresin ismidir. Ve Yemāme ile Başra beyninde bir dağın adıdır. Ve Sicistān'da bir mevziʿ adıdır; fuhūldan Muḥammed b. Aḥmed b. İbrāhīm oradandır. Ve

رَحَى بِطَانٍ [Reḥā Biṭān] (bā'nın kesriyle) Bādiyede bir arzın adıdır.

رَحَى الْبِطْرِيقِ [Reḥa'l-Biṭrīḳ] Bağdād'da bir mevziᶜdir.

رَحَى جَابِرٍ [Reḥā Cābir] Bilād-ı garbda bir mevziᶜdir.

رَحَى عُمَارَةَ [Reḥā ᶜUmāret] Kūfe'de bir mevziᶜdir.

رَحَى الْمِثْلِ [Reḥa'l-Miṣl] Başka bir mevziᶜdir. Ve Aḥmed b. el-ᶜAbbās er-Reḥā muhaddistir.

اَلرَّحْيُ [er-raḥy] (rā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) رَحْوٌ [raḥv] maᶜnāsınadır ki değirmen düzmek yāhūd değirmen döndürmek maᶜnāsınadır; tekūlu: رَحَيْتُ الرَّحَى إِذَا عَمِلْتَهَا أَوْ أَدَرْتَهَا Ve bu nādirdir. Ve yılan kıvrılıp çöreklenmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَحَتِ الْحَيَّةُ إِذَا اسْتَدَارَتْ

اَلْمُرَحِّي [el-muraḥḥī] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Değirmen düzücüye ve değirmenciye denir.

أَبُو رُحَيٍّ [Ebū Ruḥayy] (سُمَيٍّ [sumeyy] vezninde) Aḥmed b. Ḫunbuş künyesidir ki muhaddistir.

رُحَيَّةُ [Ruḥayyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Cuḥfe kurbünde bir kuyu adıdır.

اَلْأَرْحَاءُ [el-Erḥāʾ] (hemzenin fethiyle) Vāsiṭ kazāsında bir karyedir; ᶜAlī b. Ebi'l-Kerm el-Muḥaddiṯ el-Erḥāʾī oradandır.

اَلْوَاوِيُّ

[ر خ و]

اَلرِّخْوُ [er-riḫv] (rā'nın harekāt-ı selāsı ve ḫā'nın sükūnuyla) Süst ve sölpük ve gevşek nesneye denir; müʾennesi رِخْوَةٌ [riḫvet] tir; yukālu: شَيْءٌ رِخْوٌ أَيْ هَشٌّ

اَلرَّخَاءُ [er-reḫāʾ] ve

اَلرَّخَاوَةُ [er-reḫāvet] (rā'ların fethiyle) ve

اَلرِّخْوَةُ [er-riḫvet] (rā'nın kesriyle) Bir nesne gevşek ve sölpük olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَخُوَ الشَّيْءُ وَرَخِيَ بِهِ رَخَاءً وَرَخَاوَةً وَرِخْوَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ هَشًّا Ve

رَخَاءٌ [reḫāʾ] Bir adamın maᶜāşı vüsᶜat üzere olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَخُوَ الرَّجُلُ وَرَخَا وَرَخِيَ رَخَاءً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا وَسَعَ عَيْشُهُ ve yukālu: هُوَ فِي رَخَاءٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ فِي سَعَةٍ

اَلْإِسْتِرْخَاءُ [el-istirḫāʾ] Bu dahi bir nesne salkı ve sölpük olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْخَى الشَّيْءُ بِمَعْنَى رَخِيَ

اَلْإِرْخَاءُ [el-irḫāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi gevşek yapmak ve gevşetmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْخَى الرِّبَاطَ إِذَا جَعَلَهُ رِخْوًا Ve إِرْخَاءُ عِمَامَةٍ [irḫāʾu ᶜimāmet] havf ve endīşe ve halecāndan emīn ve mutmaʾinnü'l-kalb olmaktan kinayedir, zīrā şiddet hengāmında ᶜimāme irḫā olunmaz; yukālu: أَرْخَى فُلَانٌ عِمَامَتَهُ إِذَا أَمِنَ وَاطْمَأَنَّ Ve merᶜāda at her tarafı dil-hāh üzere otlamak için tavīlesini uzatmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَرْخَى الْفَرَسَ وَلِلْفَرَسِ إِذَا طَوَّلَهُ مِنْ حَبْلِهِ Ve bu baş ipini ve dizgini gevşetip uzatmakta dahi istiᶜmāl olunur ki irḫā-i ᶜinān eylemek taᶜbīr olunur. Ve perdeyi aşağı salıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْخَى السِّتْرَ إِذَا أَسْدَلَهُ Ve davar pek pek yelmek, ᶜalā-kavlin تَقْرِيبٌ [taḳrīb] dedikleri nakıllamaktan ziyādece yelmek maᶜnāsınadır ki ling eylemek taᶜbīr olunur; yukālu: أَرْخَى الْفَرَسُ إِذَا عَدَا شَدِيدًا أَوْ فَوْقَ التَّقْرِيبِ Ve davarı irḫāʾ ile yeldirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْخَى دَابَّتَهُ إِذَا سَارَ بِهَا بِالْإِرْخَاءِ Ve nākanın kalça etleri salkı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْخَتِ النَّاقَةُ إِذَا اسْتَرْخَى صَلَاهَا

اَلْمُرَاخَاةُ [el-murāḫāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt]

vezninde) Bir nesneyi gevşetmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاخَاهُ إِذَا جَعَلَهُ رِخْوًا Ve hatunun doğurması yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاخَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَانَ وِلَادُهَا Ve bir nesneden mübāʿadet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاخَاهُ إِذَا بَاعَدَهُ

اَلرِّخْوَةُ [er-riḫvet] (rā'nın kesri ve zammıyla) İsmdir, süstlüğe ve gevşekliğe denir; yukālu: فِيهِ رِخْوَةٌ أَيِ اسْتِرْخَاءٌ

اَلْحُرُوفُ الرِّخْوَةُ [el-ḥurūfu'r-riḫvet] Ehl-i tasrīf ʿörfünde "لَمْ يَرْعَوْنَا" harflerinden ki sekiz harftir, mā-ʿadā hurūfa ıtlāk olunur; yukālu: فِيهِ حَرْفٌ مِنَ الْحُرُوفِ الرِّخْوَةِ وَهِيَ سِوَى "لَمْ يَرْعَوْنَا"

Şārih der ki müʾellifin beyānına göre işbu sekiz harften mā-ʿadāya hurūf-ı riḫve denir ki hurūf-ı şedīde mukābili olacaktır, lākin burada sebk-i kalem olmuştur, zīrā mahallinde mübeyyendir ki hurūf yā şedīde yā riḫve olur yāhūd ikisinin beyninde olur ki ona hurūf-ı leyyine derler. Müʾellifin zikr ettiği hurūf-ı leyyinedir, hattā *Muḥkem*'de hurūf-ı riḫve on üç harf olmak üzere mersūmdur ki ṣā-yı müsellese ve ḥāʾ ve ḫāʾ ve ẕāl-ı muʿceme ve zāy-ı muʿceme ve ẓā-yı muʿceme ve ṣād ve ḍād ve ġayn-ı muʿceme ve fāʾ ve sīn ve şīn ve hāʾ harflerinden ʿibārettir. Vākıʿā *Şāfiye*'de ve tecvīd kitāblarında şārihe muvāfık müsebbet ve bu vech üzere meşrūhtur ki hurūf-ı şedīde şol harflerdir ki vakf ve iskān olundukta mahrecde münkabız olup savtın cereyānı münhasır ola ve o sekiz harften ʿibārettir ki "أَجِدُكَ قَطَّبْتَ" kelimeleri hāvīdir. Meselā cīm üzere elif-i meksūre idhāl olunup إِجّ dense savt cārī olmayıp münhasır olur ve hurūf-ı riḫve bunun mukābilidir. Ve bunların beyninde biraz hurūf vardır ki onlara hurūf-ı leyyine ıtlāk olunur, beyne'l-cery ve'l-inhisār olur ve bunları "لَمْ يَرْعَوْنَا" kelimesi cāmiʿdir. Bu sūrette müʾellifin beyānında tugyān-ı kalem vākiʿdir.

اَلرُّخَاءُ [er-ruḫāʾ] (rā'nın zammıyla) Mülāyim esen yele denir; yukālu: رِيحٌ رُخَاءٌ أَيْ لَيِّنَةُ الْهُبُوبِ

اَلرَّاخِي [er-rāḫī] ve

اَلرَّخِيُّ [er-reḫiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Dirliği vüsʿat ve refāh üzere olan hoş-hāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَاخٍ وَرَخِيٌّ أَيْ وَاسِعُ الْعَيْشِ

اَلتَّرَاخِي et-terāḫī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Geri çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَاخَى عَنْهُ إِذَا تَقَاعَسَ Ve gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَاخَى السَّمَاءُ إِذَا أَبْطَأَ الْمَطَرُ

اَلْمِرْخَاءُ [el-mirḫāʾ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) إِرْخَاءٌ [irḫāʾ] dedikleri zikr olunan yelmek ile yelip seğirtir olan ata denir.

مُرْخِيَةٌ [Murḫiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şuʿarādan Cāmiʿ b. Mālik b. Şeddād lakabıdır.

اَلْأُرْخِيَّةُ [el-urḫiyyet] (أُنْثِيَةٌ [uṯfiyyet] vezninde) Salıverilmiş nesneye denir, perde gibi.

اَلْوَاوِيُّ

[ر د و]

اَلرَّدْوُ [er-redv] (عَدْوٌ [ʿadv] vezninde) Bir adama taş atmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَاهُ بِحَجَرٍ يَرْدُوهُ رَدْوًا إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve رَدْيٌ [redy] lafzında lügattir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْيَائِيُّ

[ر د ي]

اَلرَّدْيُ [er-redy] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) ve اَلرَّدَيَانُ [er-redeyān] (fetehātla) At kısmı yeri tırnağıyla tepip çalarak eşkin ve āteşli yürümek, ʿalā-kavlin yorga yürümek maʿnāsınadır; yukālu: رَدَى الْفَرَسُ رَدْيًا وَرَدَيَانًا إِذَا رَجَمَ الْأَرْضَ بِحَوَافِرِهَا أَوْ هُوَ بَيْنَ الْعَدْوِ وَالْمَشْيِ Ve karga sekerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: رَدَى الْغُرَابُ إِذَا حَجَلَ Ve insān bir ayakla sekmek maʿnāsınadır; yukālu: رَدَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا رَفَعَتْ رِجْلًا وَمَشَتْ عَلَى أُخْرَى تَلْعَبُ Ve kırmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَى الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve artmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَتْ غَنَمُهُ إِذَا زَادَتْ Ve bir adama yan başı gelip dokunmak ve çarpmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَى فُلَانًا إِذَا صَدَمَهُ Ve bir adama taş atmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَاهُ بِحَجَرٍ إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve gitmek maʿnāsınadır; yukālu: رَدَى فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ Ve aşağı düşmek maʿnāsınadır; yukālu: رَدَى فِي الْبِئْرِ إِذَا سَقَطَ

اَلْإِرْدَاءُ [el-irdāʾ] (hemzenin kesriyle) Atı eşkin yāhūd yorga yürütmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْدَيْتُ الْفَرَسَ إِذَا مَشَيْتَ بِهِ رَدَيَانًا Ve artmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْدَتْ غَنَمُهُ إِذَا زَادَتْ Ve aşağıya düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْدَاهُ إِذَا أَسْقَطَهُ Ve helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْدَاهُ أَيْ أَهْلَكَهُ

اَلْمِرْدَى [el-mirdā] (مِنْبَرٌ [minber] veznince) Bir kimseye atılan taşa denir, ālet menzilindedir yāhūd ālet-i ihlāk olduğu tasavvuruyladır.

اَلتَّرَدِّي [et-tereddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Aşağıya düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَدَّى فِي الْبِئْرِ إِذَا سَقَطَ فِيهَا Ve hatun vişāḥ takınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَدَّتِ الْجَارِيَةُ إِذَا تَوَشَّحَتْ Ve şāl ve ridā örtünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَدَّتِ الْجَارِيَةُ إِذَا لَبِسَتِ الرِّدَاءَ

اَلتَّرْدِيَةُ [et-terdiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznince) Aşağıya düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: رَدَّاهُ فِي الْبِئْرِ إِذَا أَسْقَطَهُ فِيهَا

اَلرَّدَى [er-redā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدِيَ فُلَانٌ رَدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

اَلرِّدَاءُ [er-ridāʾ] (rā'nın kesriyle) Milḥafe-i maʿrūfedir ki başa ve belden yukarıya bürünecek çar ve şāl ve fūta makūlesine denir, إِزَارٌ [izār] mukābilidir ki belden aşağıya tutunacak fūta makūlesinden ve peştemālden ʿibārettir, رِدَاءَةٌ [ridāʾet] dahi denir hā'yla; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ الرِّدَاءُ وَالرِّدَاءَةُ أَيْ نَقِيضُ الْإِزَارِ Ve kılıca ve yaya ıtlāk olunur. Ve ʿakl ve müdrikeye ıtlāk olunur. Ve cehl ve nādānī maʿnāsına müstaʿmeldir, sātir olduğu için; yukālu: بِهِ رِدَاءٌ أَيْ جَهْلٌ Ve mutlakan adama zeyn ve revnak īrās eden nesneye ıtlak olunur, ʿilm ve ʿakl ve sehā gibi; kezālik adama şeyn ve nakīsa veren nesneye ıtlāk olunur, cehl ve humk ve buhl gibi. Bu cihetle azdāddan olur. Ve borca ıtlāk olunur, rakabeye lāzım olduğu için; yukālu: خَلُصَ مِنَ الرِّدَاءِ أَيِ الدَّيْنِ Ve vişāḥ dedikleri zīnet-i nisvāna denir. Ve maʿnāyı evveldendir ki filān kesīrü'l-maʿrūf ve vāsiʿü'l-ihsāndır diyecek yerde هُوَ غَمْرُ الرِّدَاءِ derler, zīrā ridā-i vāsiʿ sāʾiri dahi ihāta edip zīr-i himāyete ahz eder. Ve فُلَانٌ قَلِيلُ الْعِيَالِ وَخَفِيفُ الدِّيْنِ diyecek yerde هُوَ خَفِيفُ الرِّدَاءِ derler, zīrā ʿayāl ile deyn rakabede mültezemlerdir.

اَلْإِرْتِدَاءُ [el-irtidāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi ridālanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَدَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى لَبِسَتْ

اَلْمُرَادَاةُ [el-murādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimseden bir nesne taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَادَاهُ إِذَا رَاوَدَهُ Ve müdārā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَادَاهُ أَيْ دَارَاهُ Ve taş atmak maʿnāsınadır; yukālu: رَادَى عَنِ الْقَوْمِ أَيْ رَمَى عَنْهُمْ بِالْحِجَارَةِ

اَلرَّدِي [er-redī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Helāk olan adama denir; müʾennesi رَدِيَةٌ [rediyet]tir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde.

اَلْمُرْدِيُّ [el-murdiyy] (mīm'in zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Şol uzun sırığa denir ki mellāhlar gemiyi ve kayığı sığ yerden ve kenārdan onunla defʿ ederler, gönder ağacı taʿbīr olunur; cemʿi مَرَادِي [merādī] gelir mīm'in fethi ve dāl'ın kesriyle; yukālu: دَفَعَ السَّفِينَةَ بِالْمُرْدِيِّ وَهِيَ خَشَبَةٌ تُدْفَعُ بِهَا السَّفِينَةُ

اَلرَّادِي [er-rādī] Arslana denir.

اَلرِّدَاءَةُ [er-ridāʾet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْمِرْدَاةُ [el-mirdāt] (mīm'in kesriyle) Bunlar da رِدَاءٌ [ridāʾ] maʿnāsınadır ki belden yukarı örtünecek çar makūlesidir.

اَلْمَرَادِي [el-merādī] (مَبَادِي [mebādī] vezninde ki مَرَدَةٌ [meredāt] kelimesinin cemʿidir, أُزُرٌ [uzur] maʿnāsınadır ki إِزَارٌ [izār]ın cemʿidir. Müʾellif burada teşvīş eylemiştir. Ve

مَرَادِي [merādī] Devenin ve fīlin ayaklarına ıtlāk olunur.

اَلرَّدَاةُ [er-redāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Kayaya denir, صَخْرَةٌ [ṣaḫret] maʿnāsına; cemʿi رَدَى [redā] gelir, حَصَا [ḥaṣā] vezninde.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ذ ي]

اَلرَّذِيُّ [er-reẕiyy] (ẕāl-ı muʿceme ile غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şol adama denir ki maraz ve ʿillet onu basıp maglūb ve nātüvān eylemiş ola; yukālu: رَجُلٌ رَذِيٌّ إِذَا أَثْقَلَهُ الْمَرَضُ Ve mutlakan zaʿīf ve zebūn insān ve hayvāna denir; müʾennesi رَذِيَّةٌ [reẕiyyet] tir, cemʿi رَذَايَا [reẕāyā] ve رُذَاةٌ [ruẕāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde.

اَلرَّذَاوَةُ [er-reẕāvet] (سَخَاوَةٌ [seḫāvet] vezninde) Zaʿīf ve zebūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَذِيَ الرَّجُلُ رَذَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ رَذِيًّا

اَلْإِرْذَاءُ [el-irẕāʾ] (hemzenin kesriyle) Zaʿīf ve zebūn kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْذَيْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ رَذِيًّا Ve bir adamın atları yā develeri zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْذَى فُلَانٌ إِذَا صَارَتْ خَيْلُهُ وَإِبِلُهُ رَذَايَا Ve bir adama zaʿīf ve zebūn hayvānlar vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْذَى فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ رَذِيَّةً Ve bir kimse dābbesini seferde zebūn ve mehzūl eylemekle hem-pālarından geri komak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْذَى نَاقَتَهُ أَيْ خَلَّفَهَا وَهَزَلَهَا

رَاذَانُ [Rāẕān] İṣfahān'da bir mevziʿ adıdır. Aslı رَوَذَانُ idi, vāv elife maklūbdur.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ز و]

رَزَا [Rezā] (عَلَى [ʿalā] vezninde) İmām-ı cāmiʿ-i Iṣfahān olan Ebu'l-Ḫayr Muḥammed b. Aḥmed'in ceddi ismidir.

اَلْيَائِيُّ

[ر ز ي]

اَلرَّزْيُ [er-rezy] (rā'nın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Bir adamın birr ve ihsānını kabūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَزَى فُلَانًا رَزْيًا إِذَا قَبِلَ بِرَّهُ

اَلْإِرْزَاءُ [el-irzāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir

kimseye arka verip sığınmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْزَى إِلَيْهِ إِذَا اسْتَنَدَ وَالْتَجَأَ

اَلْوَاوِيُّ

[ر س و]

اَلرَّسْوُ [er-resv] (حَسْوٌ [ḥasv] vezninde) ve **اَلرُّسُوُّ** [er-rusuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Sābit ve pāyidār olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَسَا الشَّيْءُ يَرْسُو رَسْوًا وَرُسُوًّا إِذَا ثَبَتَ Ve gemi demir üstünde durmak maʿnāsınadır; yukālu: رَسَتِ السَّفِينَةُ إِذَا وَقَفَتْ عَلَى الْأَنْجَرِ Ve bir nesneye niyyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَسَا الصَّوْمَ إِذَا نَوَاهُ ve

رَسْوٌ [resv] (حَسْوٌ [ḥasv] vezninde) Bir haberin ve lakırdının ucunu zikr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَسَا لَهُ رَسْوًا مِنَ الْحَدِيثِ إِذَا ذَكَرَ طَرَفًا مِنْهُ Ve bir adama isnād ile ondan bir hadīs ve haber nakl ve rivāyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَسَا عَنْهُ حَدِيثًا إِذَا رَفَعَهُ وَحَدَّثَ بِهِ عَنْهُ Ve çekilecek nākalar perākende olmakla arkalarından buğur haykırıp cümlesini durdurmak ve rām eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَسَا الْفَحْلُ بِشَوْلِهِ إِذَا تَفَرَّقَتْ عَنْهُ فَهَدَرَ بِهَا فَرَاعَتْ إِلَيْهِ وَسَكَنَتْ

اَلْإِرْسَاءُ [el-irsā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne sābit ve pāyidār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْسَى الشَّيْءُ إِذَا ثَبَتَ Ve gemiyi demir üzere durdurmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْسَيْتُ السَّفِينَةَ إِذَا وَقَفْتَهَا عَلَى الْأَنْجَرِ

اَلْمِرْسَاةُ [el-mirsāt] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Gemi demirine denir ki deryāya atıp onunla gemiyi durdururlar, أَنْجَرُ [encer] maʿnāsına ki lenger muʿarrebidir.

اَلرَّسْوَةُ [er-resvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) دَسْتِينَجٌ [destīnec] maʿnāsınadır ki nisvānın inciden ve boncuktan dizip kollarına bilezik tarzında geçirdikleri kol bağına denir.

اَلْمُرْسَى [el-mursā] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde ki إِفْعَالٌ [ifʿāl] bābından masdar-ı mīmīdir, gemiyi durdurmak maʿnāsınadır, niteki مُجْرَى [mucrā] dahi onun gibi masdardır, akıtmak maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: "بِسْمِ اللهِ مُجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا بِضَمِّ الْمِيمَيْنِ وَقَدْ تُفْتَحُ مِيمَاهُمَا مِنْ جَرَتْ وَرَسَتْ Yaʿnī mīm'leri meftūh kırāʾat olundukta sülāsīden masdar olurlar, akıtmak ve durmak maʿnālarına; ve kurʾe: "مُجْرِيهَا وَمُرْسِيهَا" نَعْتًا لِلَّهِ تَعَالَى Yaʿnī ism-i fāʿil bünyesiyle kırāʾet olunmalarıyla bu sürette Hak taʿālāya sıfat olur, إِجْرَاءٌ [icrāʾ] ve إِرْسَاءٌ [irsāʾ] edici maʿnālarına; ve kavluhu taʿālā: ﴿يَسْئَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسٰهَا﴾ أَيْ مَتَى وُقُوعُهَا يَعْنِي ثُبُوتُهَا

اَلْمَرَاسِي [el-merāsī] (mīm'in fethiyle) مَرْسَاةٌ [mersāt] kelimesinin cemʿidir ki gemi demirine denir; ve minhu yukālu: أَلْقَتِ السَّحَابُ مَرَاسِيهَا أَيِ اسْتَقَرَّتْ وَجَادَتْ Yaʿnī "Bulut havā yüzünde gereği gibi çöküp itbāk ve şümūl üzere yağdırmaya başladı."

اَلْمُرَاسَاةُ [el-murāsāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile suda yüzüşmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاسَاهُ إِذَا سَابَحَهُ

اَلرَّسِيُّ [er-resiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Çadırın ve alaçığın vasatında sābit olan direğe denir ki onun üzerine kurulur. Ve hayrda yāhūd şerde sābit ve mukīm olan adama denir; yukālu: هُوَ رَسِيٌّ فِي الْخَيْرِ أَوِ الشَّرِّ أَيْ ثَابِتٌ

مُرْسِيَةُ [Mursiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Maġrib'de bir beldedir.

اَلرَّاسِيَةُ [er-rāsiyet] Şol kazana denir ki büyüklüğünden nāşī yerinden kımıldamayıp sābit ve ber-karār ola; yukālu: قِدْرٌ رَاسِيَةٌ أَيْ

لَا تَبْرَحُ مَكَانَهَا لِعِظَمِهَا

اَلْوَاوِيُّ

[ر ش و]

اَلرِّشْوَةُ [er-rişvet] (rā'nın harekāt-ı selāsı ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) جُعْلٌ [cuᶜl] maᶜnāsınadır ki bir adama ᶜameli mukābilinde verilen ücrete ve ayak terine denir; cemᶜi رُشًى [ruşā] gelir rā'nın zammı ve elifin kasrıyla ve رِشًى [rişā] gelir rā'nın kesri ve elifin kasrıyla. Şārih der ki burada جُعْلٌ [cuᶜl] muhassas-ı ᶜörfīdir ki hākime yā gayrıya kendi maksūduna īsāl zımnında verilen بِرْطِيلٌ [birṭīl]den ᶜibārettir; حَبْلٌ [ḥabl] maᶜnāsına olan "أ،ش،ر" māddesinden meʾhūzdur; yukālu: أَعْطَاهُ الرِّشْوَةَ أَيِ الْجُعْلَ

اَلرَّشْوُ [er-reşv] (rā'nın fethiyle) Bir adama rüşvet vermek maᶜnāsınadır; yukālu: رَشَاهُ يَرْشُوهُ رَشْوًا إِذَا أَعْطَاهُ الرِّشْوَةَ

اَلْإِرْتِشَاءُ [el-irtişāʾ] (اِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Rüşvet almak maᶜnāsınadır; yukālu: رَشَاهُ فَارْتَشَى أَيْ أَخَذَ الرِّشْوَةَ

اَلْإِسْتِرْشَاءُ [el-istirşāʾ] Rüşvet istemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْشَى الْحَاكِمُ إِذَا طَلَبَ الرِّشْوَةَ Ve deve yavrusu boynunu uzatıp anasından emmek istemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْشَى الْفَصِيلُ إِذَا طَلَبَ الرِّضَاعَ

اَلْإِرْشَاءُ [el-irşāʾ] (hemzenin kesriyle) Deve yavrusunu anasına uzatıp emzirtmek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَرْشَيْتُ الْفَصِيلَ إِذَا أَرْضَعْتَهُ Ve giderken tevakkuf eden deve yavrusunun yāhūd devenin sağrısını kaşıyarak أُرْشَهْ أُرْشَهْ diyerek yürütmek maᶜnāsınadır; ona رَشِيٌّ [reşiyy] denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adamın dem ve diyetinde şerīk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْشَى الْقَوْمُ فِي دَمِهِ إِذَا أَشْرَكُوا Ve bir adama silāh çekmek maᶜnāsınadır, mızrak doğrultmak gibi; yukālu: أَرْشَوْا بِسِلَاحِهِمْ فِيهِ إِذَا أَشْرَعُوهُ فِيهِ Ve ebū cehl karpuzunun filizleri ip gibi uzamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْشَى الْحَنْظَلُ إِذَا امْتَدَّتْ أَغْصَانُهُ Ve kovaya ip bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْشَى الدَّلْوَ إِذَا جَعَلَ لَهَا رِشَاءً

اَلْمُرَاشَاةُ [el-murāşāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müsāᶜade ve müsāmaha maᶜnāsınadır; yukālu: رَاشَاهُ إِذَا حَابَاهُ Ve bir adama şerrini defᶜ için biraz māl vermek maᶜnāsınadır; yukālu: رَاشَاهُ إِذَا صَانَعَهُ

اَلتَّرَشِّي [et-tereşşī] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Mülāyemet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَشَّاهُ إِذَا لَايَنَهُ

اَلرِّشَاءُ [er-rişāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) ve

اَلتِّرْشَاءُ [et-tirşāʾ] (tā'nın kesriyle) İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] maᶜnāsına; cemᶜi أَرْشِيَةٌ [erşiyet] gelir. Ve menāzil-i kamerden bir menzil adıdır. Ve

أَرْشِيَةُ الْيَقْطِينِ [erşiyetu'l-yaḳṭīn] ve

أَرْشِيَةُ الْحَنْظَلِ [erşiyetu'l-ḥanẓal] Kabak ve ebū cehl karpuzu teveklerinde ince ip gibi sürüp uzanan filizlere ıtlāk olunur.

اَلرَّشَاةُ [er-reşāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bir otun adıdır; cemᶜi رَشًى [reşā] gelir, حَصًى [ḥaṣā] vezninde.

اَلرَّشِيُّ [er-reşiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şol deve köşeğine yāhūd deveye denir ki giderken tevakkuf eylemekle çoban ona hemzelerin zammıyla أُرْشَهْ أُرْشَهْ yāhūd hemzelerin fethiyle أَرْشِهْ أَرْشِهْ diye haykıra-rak yanına varıp eliyle sağrısını kaşıdıkta seğirtip gider ola. Burada أُرْشَهْ kelimeleri emr-i hāzır olmalarıyla gūyā ki meme em yāhūd emzir demekle teʾnīsi mutazammın olmağın kelām-ı mezbūre alışmışlar.

اَلْمُسْتَرْشِي [el-musterşī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Rüşvet tālibine denir. Ve anasından emmek isteyen köşeğe denir; ve minhu yukālu: إِنَّكَ لَمُسْتَرْشِ لِفُلَانٍ مُطِيعٌ لَهُ تَابِعٌ لِمَسَرَّتِهِ

اَلْوَاوِيُّ

[ر ص و]

اَلرَّصْوُ [er-raṣv] (rā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi muhkem ve üstüvār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَصَاهُ يَرْصُوهُ رَصْوًا إِذَا أَحْكَمَهُ وَأَتْقَنَهُ

اَلْإِرْصَاءُ [el-irṣā'] (hemzenin kesriyle) Bir kimse yerinden aslā münfekk olmayıp dā'imā orada ber-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْصَى بِالْمَكَانِ إِذَا لَزِمَهُ لَا يَبْرَحُ

اَلْوَاوِيُّ

[ر ض و]

اَلرِّضَا [er-riḍā] (rā'nın kesri ve zammı ve elifin kasrıyla) ve

اَلرِّضْوَانُ [er-riḍvān] (rā'nın kesri ve zammıyla) ve

اَلْمَرْضَاةُ [el-merḍāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Hoşnūd olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَضِيَ عَنْهُ وَعَلَيْهِ رِضًا وَرِضْوَانًا وَمَرْضَاةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ سَخِطَ Şārih der ki *Miṣbāḥ*'ta bi-nefsihi müteʿaddī olarak رَضِيتُ الشَّيْءَ ve bā' harfiyle إِخْتَرْتُهُ lafzıyla müfesser olup ve عَنْ ve عَلَى ile taʿdiyesi lügat-i Ḥicāz olmak üzere mersūmdur ve عَلَى ile taʿdiyesi ikbāl maʿnāsını mutazammın olup yāhūd nakīzi olan سَخِطَ üzere mahmūldur. Ve bu mādde vāvī iken yā'ya kalb olunmuştur. İntehā. Ve

رِضًا [riḍā] Bir nesneyi pesend ve ihtiyār eylemek maʿnāsınadır. Bunda bi-nefsihi ve bā' harfiyle istiʿmāl olunur; tekūlu: رَضِيتُهُ بِهِ وَرَضِيتُ بِهِ إِذَا اخْتَرْتَهُ Ve

رِضًا [riḍā] مَرْضِيٌّ [merḍiyy] maʿnāsına gelir ki mübālagaten vasf olur; yukālu: رَجُلٌ رِضًا أَيْ مَرْضِيٌّ

اَلرَّاضِي [er-rāḍī] İsm-i fāʿildir; cemʿi رُضَاةٌ [ruḍāt]tır, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] gibi.

اَلرَّضِيُّ [er-reḍiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bu dahi ism-i fāʿildir, hoşnūd demektir; cemʿi أَرْضِيَاءُ [erḍiyā'] ve رُضَاةٌ [ruḍāt] gelir ve رُضُونَ [reḍūn] gelir aslı, رَضِيُونَ idi; yukālu: هُوَ رَاضٍ مِنْ رُضَاةٍ وَرَضِيٌّ مِنْ أَرْضِيَاءَ وَرُضَاةٍ وَرَضٍ مِنْ رَضِينَ Ve

رَضِيٌّ [raḍiyy] Zāmin ve kefīle ıtlāk olunur. Ve dost ve muhibb maʿnāsına olur. Ve tābiʿiyyeden Ġaniyye nām muhaddisenin pederi ismidir. Ve ʿAlī b. Mūsā b. Caʿfer b. Muḥammed b. ʿAlī el-Murtaḍā'nın lakabıdır, kezālik Caʿfer b. Debūḳā el-Muḳrī lakabıdır.

اَلْإِرْضَاءُ [el-irḍā'] (hemzenin kesriyle) Rāzī kılmak maʿnāsınadır. Ve bir adama rāzī ve hoşnūd edecek nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْضَاهُ إِذَا أَعْطَاهُ مَا يُرْضِيهِ

اَلْإِسْتِرْضَاءُ [el-istirḍā'] ve

اَلتَّرَضِّي [et-teraḍḍī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adamın rızāsını taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْضَاهُ إِذَا طَلَبَ أَنْ يُرْضِيَهُ

اَلْمَرْضُوُّ [el-merḍuvv] (مَدْعُوٌّ [medʿuvv] vezninde ki aslı üzeredir) ve

اَلْمَرْضِيُّ [el-merḍiyy] (مَرْعِيٌّ [merʿiyy] vezninde) Pesendīde ve muhtār olan şey'e denir.

اَلْإِرْتِضَاءُ [el-irtiḍā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi pesend ve ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَضَاهُ لِصُحْبَتِهِ وَخِدْمَتِهِ

إِذَا اخْتَارَهُ وَرَآهُ أَهْلا

اَلتَّرَاضِي [et-terāḍī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbirinden rāzī olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَاضَوْا إِذَا رَضِيَ بَعْضٌ عَنْ بَعْضٍ وَيُقَالُ تَرَاضَيَاهُ إِذَا وَقَعَ بِهِ التَّرَاضِي

اَلرِّضْوَةُ [er-riḍvet] (rā'nın kesriyle) İsmdir, hoşnūdluğa denir; tekūlu: مَا فَعَلْتُهُ إِلَّا رِضْوَةَ فُلَانٍ أَيْ عَنْ رِضَاهُ

اَلرِّضَاءُ [er-riḍāʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdardır; yukālu: رَاضَاهُ مُرَاضَاةً وَرِضَاءً Ve kasr ile sülāsīden masdardır ki zikr olundu. Ve cins yāhūd nevʿ irādesine mebnī tesniyelenip رِضَوَانِ [riḍavān] ve رِضَيَانِ [riḍayān] denir.

اَلرَّاضِيَةُ [er-rāḍiyet] İsm-i fāʿildir. Mevsūf iʿtibāriyle müʾennestir, مَرْضِيَّةٌ [merḍiyyet] maʿnāsına müstaʿmeldir; ke-mā fī kavlihi taʿālā: ﴿فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ أَيْ مَرْضِيَّةٍ وَقَالَ رُضِيَتْ مَعِيشَتُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهِيَ رَاضِيَةٌ وَلَا يُقَالُ رَضِيَتْ عَلَى الْمَعْلُومِ

اَلْمُرَاضَاةُ [el-murāḍāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-ninde) Bāb-ı mugālebede istiʿmāl olunur, hoşnūd eylemekte yarışmak maʿnāsına; tekūlu: رَاضَانِي فَرَضَوْتُهُ أَيْ غَلَبْتُهُ فِي الرِّضَاءِ

رُضَى [Ruḍā] (rā'nın zammıyla سُدًى [sudā] vezninde) İbn Zāhir el-Murādī'dir. Ve ʿAbduruḍā el-Ḫavlānī mazhar-ı sohbet-i Hazret-i Nebevī oldu. Ve

رُضَى [Ruḍā] Cāhiliyye'de Rebīʿa kabīlesine mahsūs bir puthāne adıdır.

رَضْوَى [Raḍvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir feres adıdır. Ve Medīne'de bir dağın ismidir. Ve bir belde adıdır.

رِضْوَانُ [Riḍvān] (rā'nın kesriyle) Bir dağın adıdır. Ve hazīne-dār-ı cennetin ismidir.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ط و]

اَلرَّطْوُ [er-raṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَطَا الْمَرْأَةَ رَطْوًا إِذَا جَامَعَهَا

اَلْيَائِيُّ

[ر ط ي]

اَلرَّطْيُ [er-raṭy] رَطْوٌ [raṭv] vezninde ve mürādifidir; yukālu: رَطِيَ الْمَرْأَةَ رَطْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَامَعَهَا

اَلْأَرْطَى [el-erṭā] Hemze-i meftūha ile ki bir şecer adıdır, "ر،ط،أ" māddesinde beyān olundu.

اَلرَّاطِيَةُ [er-Rāṭiyet] ve

اَلرَّوَاطِي [er-Revāṭī] İki mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ع و]

اَلرَّعْوُ [er-raʿv] ve

اَلرَّعْوَةُ [er-raʿvet] (rā'nın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلرَّعْوَى [er-raʿvā] (rā'nın fethi ve zammı ve elifin kasrıyla) ve

اَلرُّعْيَا [er-ruʿyā] (rā'nın zammıyla) İsmler-dir, cehāletten hüsn-i vechle rücūʿ edip geri çekilmeğe denir; yukālu: فُلَانٌ حَسَنُ الرَّعْوِ وَالرَّعْوَةِ مُثَلَّثَةً وَالرَّعْوَى وَالرُّعْيَا أَيِ النُّزُوعِ عَنِ الْجَهْلِ وَحُسْنُ الرُّجُوعِ عَنْهُ Şārih der ki رَعْوٌ [raʿv] ve رَعْوَةٌ [raʿvet] masdar ve رَعْوَى [raʿvā] ve رُعَيَا [ruʿyā] ismlerdir; yukālu: رَعَا يَرْعُو رَعْوًا وَرَعْوَةً وَهُوَ حُسْنُ الرَّعْوَى وَالرُّعْيَا

اَلْإِرْعِوَاءُ [el-irʿivāʿ] (hemzenin kesriyle) Cehāletten hüsn-i vechle rücūʿ edip geri çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْعَوَى

الرَّجُلُ عَنِ الْجَهْلِ أَيْ رَجَعَ وَكَفَّ Şārih der ki إِرْعَوَى kelimesi fi'l-asl إِرْعَوَوَ idi, إِفْعَلَلَ vezninde ki إِحْمِرَارٌ bābındandır, baᶜde'l-iᶜlāl إِفْعَوَلَ oldu ve bāb-ı mezbūrdan vürūdu nādirdir. Ve bunda idgām olunmadığı, iᶜlāl idgām üzere mukaddem olduğuna mebnīdir, zīrā iᶜlāl evāhir-i kelimenin ve idgām evāsıtının ᶜārızasıdır ve evāhir-i mahal tagyīr olmakla iᶜlālı evlā ve esbaktır, pes ve vāv-ı sāniye hāmisede vākiᶜ olduğundan yā'ya kalb olunup إِرْعَوَى oldu, niteki إِقْتَوَى dahi böylecedir.

اَلْيَائِيُّ

[ر ع ي]

اَلرِّعْيُ [er-riᶜy] (rā'nın kesriyle) Hayvān otlayacak çayıra denir; cemᶜi أَرْعَاءٌ [erᶜā'] gelir; yukālu: أَخْرَجَ الْمَوَاشِي إِلَى الرِّعْيِ أَيِ الْكَلَإِ

اَلرَّعْيُ [er-raᶜy] (rā'nın fethiyle) ve

اَلرِّعَايَةُ [er-riᶜāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْمَرْعَى [el-merᶜā] (مَرْمَى [mermā] vezninde) Otlamak maᶜnāsına masdarlardır; yukālu: رَعَتِ الْمَاشِيَةُ الرِّعْيَ رَعْيًا وَرِعَايَةً وَمَرْعًى إِذَا سَرَحَتْهَا Ve müteᶜaddī olur, otarmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَعَى الْمَاشِيَةَ إِذَا أَسْرَحَهَا Ve kevākibe nazar ederek gurūbuna muntazır olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَعَى النُّجُومَ إِذَا رَاقَبَهَا وَانْتَظَرَ مَغِيبَهَا Ve hıfz ve nigāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَعَى أَمْرَهُ إِذَا حَفِظَهُ

اَلْمَرْعَى [el-merᶜā] (mīm'in fethiyle) Masdar-ı mīmīdir ki zikr olundu. Ve otlayacak ota denir; yukālu: رَعَتِ الْمَاشِيَةُ الْمَرْعَى أَيِ الرِّعْيَ Ve ism-i mekān olur, çayırlığa ve otlağa denir, çerā-gāh maᶜnāsına, niteki مَرْعَاةٌ [merᶜāt] dahi denir.

اَلرَّاعِي [er-rāᶜī] Davar otarıcıya denir ki çoban taᶜbīr olunur. Ve bir kavm ve bir şehr ve vilāyet üzere vālī olan adama ıtlāk olunur ki taht-ı eyāletinde olanların hıfz ve riᶜāyeti zimmet-i himmetine menūt olunur; cemᶜi رُعَاةٌ [ruᶜāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] gibi ve رُعْيَانٌ [ruᶜyān] gelir rā'nın zammıyla ve رُعَاءٌ [ruᶜā'] gelir rā'nın zammı ve kesriyle; yukālu: هُوَ رَاعِيهِمْ أَيْ وَالِي أُمُورِهِمْ Ve

رَاعِي [Rāᶜī] Bir şāᶜirin lakabıdır.

اَلرَّعِيَّةُ [er-raᶜiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Otlayan māşiyeye denir; yukālu: لَهُ رَعِيَّةٌ أَيْ مَاشِيَةٌ رَاعِيَةٌ Ve مَرْعِيَّةٌ [merᶜiyyet] ve mahfūza maᶜnāsınadır. Ve vālī zīr-i destinde olan ᶜāmme-i nāsa denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: "كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْؤُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ"

اَلتَّرْعِيَّةُ [et-terᶜiyyet] (tā'nın harekāt-ı selāsı ve yā'nın teşdīdi ve baᶜzen tahfīfiyle) ve

اَلتِّرْعَايَةُ [et-tirᶜāyet] (tā'nın kesriyle) ve

اَلتُّرَاعِيَةُ [et-turāᶜiyet] (tā'nın zammı ve kesri ve yā'nın tahfīfiyle) ve

اَلتِّرْعِيُّ [et-tirᶜiyy] (tā'nın kesriyle) Develeri hoş ve güzel raᶜy eden yāhūd kendinin ve ābā' ve ecdādının kār ve pīşesi çobanlık olan çobana denir; yukālu: رَجُلٌ تَرْعِيَّةٌ وَتِرْعَايَةٌ وَتُرَاعِيَةٌ وَتِرْعِيٌّ إِذَا كَانَ يُجِيدُ رِعْيَةَ الْإِبِلِ أَوْ صِنَاعَتُهُ وَصِنَاعَةُ آبَائِهِ رِعَايَةُ الْإِبِلِ

اَلرَّعَاوَى [er-reᶜāvā] (سَكَارَى [sekārā] vezninde ve rā'nın zammıyla da) Şol develerdir ki obanın çevresinde otlayıp baᶜīd semtlere gitmez olalar.

اَلْمُرَاعَاةُ [el-murāᶜāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adamı bir kimse ihsān ederek gözetip hıfz ve nigāh eylemek maᶜnāsınadır ki hakkına hürmet ve riᶜāyet eylemek taᶜbīr olunur; tekūlu: رَاعَيْتُهُ إِذَا

لَاحَظْتُهُ مُحْسِنًا إِلَيْهِ Ve minhu: مُرَاعَاةُ الْحُقُوقِ Ve bir işin ʿākıbeti neye müncer olur diye gözetmek maʿnāsınadır; tekūlu: رَاعَيْتُ الْأَمْرَ إِذَا نَظَرْتَ إِلَامَ يَصِيرُ Burada م kelimesi ما muhaffefidir. Ve hayvānlar birbiriyle berāberce otarmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَى الْحِمَارُ الْحُمُرَ إِذَا رَعَى مَعَهَا Ve kevākibe nazar ederek gurūbuna muntazır olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَى النُّجُومَ إِذَا رَاقَبَهَا وَانْتَظَرَ مَغِيبَهَا Ve bir nesneyi hıfz ve nigāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَى أَمْرَهُ إِذَا حَفِظَهُ Ve bir yerde otlak çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاعَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ فِيهَا الْمَرْعَى Ve bir adamın sözüne kulak tutmak maʿnāsınadır; tekūlu: رَاعِنِي سَمْعَكَ أَيِ اسْتَمِعْ مَقَالَتِي

اَلرُّعْيَا [er-ruʿyā] ve

اَلرُّعْوَى [er-ruʿvā] (rā'ların zammı ve fethiyle) İsmlerdir, hıfz ve nigāh maʿnāsına.

اَلْإِسْتِرْعَاءُ [el-istirʿāʾ] Bir kimseden bir nesneyi hıfz ve himāye eylemeyi istemek maʿnāsınadır; yukālu: اِسْتَرْعَاهُ إِيَّاهُ إِذَا اسْتَحْفَظَهُ

اَلْإِرْتِعَاءُ [el-irtiʿāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّرَعِّي [et-teraʿʿī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Otlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَعَتِ الْمَاشِيَةُ وَتَرَعَّتْ بِمَعْنَى رَعَتْ

اَلْإِرْعَاءُ [el-irʿāʾ] (hemzenin kesriyle) Otarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْعَى الْمَاشِيَةَ بِمَعْنَى رَعَاهَا Ve bir adama bir yeri otlak taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْعَاهُ الْمَكَانَ إِذَا جَعَلَهُ لَهُ مَرْعًى Ve bir yerin merʿāsı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْعَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ رِعْيُهَا Ve bir adamın sözüne kulak tutmak maʿnāsınadır, مُرَاعَاةٌ [murāʿāt] gibi; tekūlu: أَرْعِنِي سَمْعَكَ أَيِ اسْتَمِعْ مَقَالَتِي Ve bir adama ʿafv ve merhamet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْعَيْتُ عَلَيْهِ أَيْ أَبْقَيْتُ عَلَيْهِ وَتَرَحَّمْتُهُ

اَلرِّعْيَةُ [er-riʿyet] (rā'nın kesriyle) İsmdir, otlamağa denir. Ve şol tarlaya denir ki içinde cā-be-cā yumru taşlar olmakla saban yürümesine māniʿ ola. Ve Suḥaym kabīlesinden bir sahābī ismidir yāhūd سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznindedir.

اَلرَّعَايَا [er-reʿāyā] (بَرَايَا [berāyā] vezninde) ve

اَلرَّعَاوِيَّةُ [er-reʿāviyyet] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Merʿāda otlayan mevāşīye denir, her kimin olursa olsun.

اَلْأَرْعَاوِيَةُ [el-erʿāviyet] (hemzenin fethiyle) Merʿāda otlayan şol mevāşīye denir ki hāssatan sultān ve vālī ve hākimin ola.

رَاعِي الْبُسْتَانِ [rāʿi'l-bustān] ve

رَاعِيَةُ الْأُتُنِ [rāʿiyetu'l-utun] İki cins çekirgelerdir.

رَاعِيَةُ الْخَيْلِ [rāʿiyetu'l-ḫayl] Bir kuştur.

اَلْأُرْعُوَّةُ [el-urʿuvvet] (hemzenin ve ʿayn'ın zammıyla) Boyunduruğa denir.

رَاعِيَةُ الشَّيْبِ [rāʿiyetu'ş-şeyb] ve

رَوَاعِي الشَّيْبِ [revāʿi'ş-şeyb] Pīrlik hāletinin evāʾiline ıtlāk olunur.

اَلْوَاوِيُّ

[ر غ و]

اَلرُّغَاءُ [er-ruġāʾ] (ġayn-ı muʿceme ile ثُغَاءٌ [ṣuġāʾ] vezninde) Deve ve sırtlan ve deve-kuşu böğürmek ve bağırmak maʿnāsınadır; niteki ثُغَاءٌ [ṣuġāʾ], غَنَمٌ [ġanem] ve ظِبَاءٌ [ẓibāʾ] makūlesine mahsūstur; yukālu: رَغَا الْبَعِيرُ وَالضَّبُعُ وَالنَّعَامُ يَرْغُو رُغَاءً إِذَا صَوَّتَتْ فَضَجَّتْ Ve feryād ile pek ağlamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَغَا الصَّبِيُّ إِذَا بَكَى أَشَدَّ الْبُكَاءِ

اَلرَّغُوُّ [er-raġuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde)

Çok bağırıp böğürücü nākaya denir ki bağırgan taʿbīr olunur; yukālu: نَاقَةٌ رَغْوٌ أَيْ كَثِيرَةُ الرُّغَاءِ

اَلْإِرْغَاءُ [el-irġā'] (hemzenin kesriyle) Deveyi bağırtmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْغَيْتُ النَّاقَةَ إِذَا حَمَلْتَهَا عَلَى الرُّغَاءِ Ve süt köpüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْغَى اللَّبَنُ إِذَا صَارَتْ لَهُ رُغْوَةٌ Kezālik tebevvül eden adamın bevli köpüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْغَى الْبَائِلُ إِذَا صَارَتْ لِبَوْلِهِ رُغْوَةٌ Ve bir adama nāka vermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَتَيْتُهُ فَمَا أَرْغَى وَمَا أَرْغَى أَيْ لَمْ يُعْطِ شَاةً وَلَا نَاقَةً

اَلتَّرَاغِي [et-terāġī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Her taraftan bağırışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَاغَوْا إِذَا رَغَا وَاحِدٌ هَهُنَا وَوَاحِدٌ هَهُنَا

اَلرَّغْوَةُ [er-raġvet] (rā'nın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلرُّغَاوَةُ [er-ruġāvet] ve

اَلرُّغَايَةُ [er-ruġāyet] (rā'ların zammıyla ve kesriyle) Sütün yüzüne gelen köpüğe denir.

اَلْإِرْتِغَاءُ [el-irtiġā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Sütün köpüğünü alıp içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَغَى الرَّغْوَةَ إِذَا أَخَذَهَا وَاحْتَسَاهَا

اَلرَّغْوُ [er-raġv] (rā'nın fethiyle) Süt köpüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: رَغَا اللَّبَنُ يَرْغُو رَغْوًا إِذَا صَارَتْ لَهُ رَغْوَةٌ

اَلْمَرَاغِي [el-merāġī] (mīm'in fethiyle) Sütleri pek köpüklenir olan nākalara denir; yukālu: إِبِلٌ مَرَاغِي إِذَا كَانَتْ لِأَلْبَانِهَا رَغْوَةٌ كَثِيرَةٌ Ve bu مُرْغِيَةٌ [murġiyet]in cemʿidir, مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde.

اَلْمِرْغَاةُ [el-mirġāt] (مِسْحَاةٌ [misḥāt] vezninde) Şol kaşık makūlesine denir ki onunla sütün yüzünden köpük ve kaymak ahz oluna.

اَلتَّرْغِيَةُ [et-terġiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Sütü köpüklendirmek maʿnāsınadır. Bu münāsebetle bir adamı darıltmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَغَّاهُ إِذَا أَغْضَبَهُ

اَلرَّغَّاءُ [er-raġġā'] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir kuş adıdır.

اَلرَّغْوَةُ [er-raġvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kayaya denir, صَخْرَةٌ [ṣaḫret] maʿnāsına.

اَلرُّغْوَةُ [er-Ruġvet] (rā'nın zammıyla) Bir feres ismidir.

اَلْمُرَغِّي [el-muraġġī] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Maʿnā ve mefhūmu hoşça zāhir ve mütebeyyen olmayan pürüzlü kelāma ıtlāk olunur; yukālu: كَلَامٌ مُرَغٍّ إِذَا لَمْ يُفْصِحْ مَعْنَاهُ

رَغْوَانُ [Raġvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Mucāşiʿ b. Dārim'in lakabıdır; fesāhatinden nāşī mülakkab oldu, zīrā cehāret-i savt ve fesāhatle tekellüm eder idi.

بَحْرَةُ الرُّغَاءِ [Baḥretu'r-Ruġā'] (bā'nın fethiyle) Ṭā'if turābında Liyye nām vādīde bir mevziʿ adıdır; onda mescid-i Hazret-i Nebevī olmakla hālen ziyāret-gāh ve müteberrektir.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ف و]

اَلرَّفْوُ [er-refv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) Yırtık sevbi yamayıp onarmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَا الثَّوْبَ يَرْفُو رَفْوًا إِذَا أَصْلَحَهُ Ve bir adamı havften emīn eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَفَا فُلَانًا إِذَا سَكَّنَهُ مِنَ الرُّعْبِ

اَلرِّفَاءُ [er-rifā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) İmtizāc ve ittifāk maʿnāsınadır; ve minhu kavluhum fi'd-duʿā'i li'l-mutezevvici: بِالرِّفَاءِ وَالْبَنِينَ أَيْ بِالْإِلْتِحَامِ وَالْإِتِّفَاقِ Yaʿnī "Birbi-

riniz ile dāʾimā imtizāc ve muᶜāşeret üzere döllü döşlü olasız."

اَلتَّرْفِيَةُ [et-terfiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefᶜilet] vezninde) Mütezevvice بِالرِّفَاءِ وَالْبَنِينَ diye duᶜā eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: رَفَّيْتُهُ أَيْ قُلْتُ لَهُ بِالرِّفَاءِ وَالْبَنِينَ

رُفَيٌّ [Rufeyy] (musaggar bünyesiyle) Esmādandır: Ḥuyeyy b. Rufeyy bir maᶜrūf kimse idi.

اَلْأَرْفَى [el-erfā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) Kulakları salkı ve düşük olarak büyük olan kişiye denir; müʾennesi رَفْوَاءُ [refvāʾ]dır; yukālu: رَجُلٌ أَرْفَى أَيِ الْعَظِيمُ الْأُذُنَيْنِ فِي اسْتِرْخَاءٍ

اَلْأُرْفِيُّ [el-urfiyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] vezninde) Geyik sütüne ᶜalā-kavlin hālis ve hoş süte denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ق و]

اَلرَّقْوُ [er-raḳv] ve

اَلرَّقْوَةُ [er-raḳvet] (rāʾnın fethi ve ḳāfʾın sükūnuyla) Şol kumsal kıtᶜasına denir ki دِعْصٌ [diᶜṣ] dedikleri uzun ve değirmi kumsal kıtᶜasından ziyādece ola.

اَلتَّرْقُوَةُ [et-terḳuvet] (tāʾnın fethi ve ḳāfʾın zammıyla) Göğüsün yukarısında boğazın önünde olan kemiğe denir ki soluğun terakkī edeceği mevkiᶜdir, Türkīde boyun halkası ve boyun çenberi taᶜbīr olunur, Fārisīde çenber-i gerden denir.

اَلْيَائِيُّ

[ر ق ي]

اَلرَّقْيُ [er-raḳy] (rāʾnın fethi ve ḳāfʾın sükūnuyla) ve

اَلرُّقِيُّ [er-ruḳiyy] (عُتِيٌّ [ᶜutiyy] vezninde) Yukarı çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَقَى إِلَيْهِ رَقْيًا وَرُقِيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَعِدَ Ve efsūn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَقَاهُ رَقْيًا وَرُقِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَفَثَ فِي عُوذَتِهِ

اَلْإِرْتِقَاءُ [el-irtiḳāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) ve

اَلتَّرَقِّي [et-teraḳḳī] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Yukarı çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَقَى الْجَبَلَ وَتَرَقَّاهُ إِذَا صَعِدَ Şārih der ki bu mādde bi-nefsihi ve إِلَى ile ve فِي ile istiᶜmāl olunur.

اَلْمَرْقَاةُ [el-merḳāt] (mīmʾin fethiyle ve kesriyle) Merdivene denir; yukālu: تَرَقَّى إِلَيْهِ بِالْمِرْقَاةِ أَيِ الدَّرَجَةِ Şārih der ki mevziᶜ-i رَقْيٌ [raḳy] iᶜtibārıyla mīmʾi meftūh ve ālet iᶜtibārıyla meksūr olur.

اَلتَّرْقِيَةُ [et-terḳiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefᶜilet] vezninde) Yukarıya çıkarmak maᶜnāsınadır; ve minhu yukālu: رَقَّى عَلَيْهِ كَلَامًا إِذَا رَفَعَهُ

اَلرُّقْيَةُ [er-ruḳyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Efsūna denir; cemᶜi رُقًى [ruḳā] gelir, مُدًى [mudā] ve مُدْيَةٌ [mudyet] gibi; yukālu: هُوَ نَافِعُ الرُّقْيَةِ أَيِ الْعُوذَةِ Ve

رُقْيَةٌ [ruḳyet] Masdar olur, رَقْيٌ [raḳyy] ve رُقِيٌّ [ruḳiyy] gibi efsūn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَقَّاهُ رَقْيًا وَرُقِيًّا وَرُقْيَةً إِذَا نَفَثَ فِي عُوذَتِهِ

اَلرَّقَّاءُ [er-raḳḳāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Efsūncuya denir.

مَرْقَيَا الْأَنْفِ [merḳaya'l-enf] (mīmʾin ve ḳāfʾın fethi ve tesniye bünyesiyle) Burnun iki kenārına ıtlāk olunur.

رُقَيَّةُ [Ruḳayyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Esmā-i nisvāndandır; cemᶜi رُقَيَّاتٌ [Ruḳayyāt]tır. Ve ᶜUbeydullāh b. Ḳays er-Ruḳayyāt ki şāᶜir-i meşhūrdur, ona izāfeti ittifākī Ruḳayye nām ezvāc-ı ᶜadīde tezevvüc eylediğine mebnīdir yāhūd Ruḳ

ayye nām ceddāt-ı müteʿaddidesi yāhūd o ismde niçe maʿşūkaları olduğu içindir. Burada Cevherī vehm eylemiştir, yaʿnī عُبَيْدُ اللهِ kelimesini mükebberen resm eylemiştir. Ve

رُقَيَّةُ [Ruḳayyet] Bintu'n-Nebī ʿaleyhi's-salātu ve's-selāmdır ki Hazret-i ʿOs̱mān tezevvüc eyledi. Ve iki sahābiyye ismidir.

رُقَيٌّ [Ruḳayy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve ʿAbdullāh b. Şufeyy b. Ruḳayy ashābdandır.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ك و]

اَلرَّكْوَةُ [er-rekvet] (rā'nın harekāt-ı selāsıyla) Küçük kayığa denir, زَوْرَقٌ [zevraḳ]-ı sagīr maʿnāsına. Şārih der ki ümmehāt-ı sā'irede gönden ve sahtiyāndan düzülmüş küçük su kabıyla müfesserdir ki Türkīde kalaz ve matara dedikleri olacaktır. Ve

رَكْوَةٌ [rekvet] عَوَاصِرُ [ʿavāṣir]in yaʿnī üzüm sıkacak mengenenin ve taşların altlarına vazʿ olunan rukʿaya ve tekneye denir; ve minhu'l-meselu: "صَارَتِ الْقَوْسُ رَكْوَةً" Mesel-i mezbūr devlet idbāra yüz tutup ahvāl münkalib oldukta darb olunur. Ve

رَكْوَةٌ [rekvet] Nisvānın fercine ıtlāk olunur; cemʿi رِكَاءٌ [rikā'] gelir rā'nın kesriyle ve رَكَوَاتٌ [rekevāt] gelir fetehātla.

اَلرَّكِيَّةُ [er-rekiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Kuyuya denir, بِئْرٌ [bi'r] maʿnāsına; cemʿi رُكِيٌّ [rukiyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve رَكَايَا [rekāyā] gelir.

اَلرَّكْوُ [er-rekv] (زَكْوٌ [zekv] vezninde) Yeri kazmak maʿnāsınadır; yukālu: رَكَا الْأَرْضَ رَكْوًا إِذَا حَفَرَهَا Ve ıslāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَكَا الْأَمْرَ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve bir kimse hakkında bed söyleyip kadh ve fasl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَكَا عَلَيْهِ إِذَا أَثْنَى عَلَيْهِ قَبِيحًا Ve teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَكَا الشَّيْءَ إِذَا أَخَّرَهُ Ve mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَكَا بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve bir nesneyi çekip muhkem bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: رَكَاهُ إِذَا شَدَّهُ Ve davara karārdan ziyāde yük yükletmek maʿnāsınadır; yukālu: رَكَا الْبَعِيرَ إِذَا ضَاعَفَهُ

اَلْإِرْكَاءُ [el-irkā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir kimse hakkında bed söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْكَا عَلَيْهِ إِذَا أَثْنَى قَبِيحًا Ve teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْكَى الْأَمْرَ إِذَا أَخَّرَهُ Ve sığınmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْكَى إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ Ve bir adama isnād-ı mā-lem yefʿal ile iftirā eylemek maʿnāsınadır; yukālu أَرْكَى عَلَيْهِ الذَّنْبَ إِذَا وَرَّكَهُ Ve ʿasker tehyiʾe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْكَى لَهُمْ جُنْدًا إِذَا هَيَّأَهُمْ

اَلْمَرْكُوُّ [el-merkuvv] (مَدْعُوٌّ [medʿuvv] vezninde) Havz-ı kebīre denir. Ve yüksek duvarlı küçük havuza denir.

اَلْمُرَاكِي [el-murākī] ve

اَلْمُرْتَكِي [el-murtekī] (ism-i fāʿil bünyeleriyle) Dā'im ve sābit olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَاكٍ وَمُرْتَكٍ أَيْ دَائِمٌ وَثَابِتٌ Ve

مُرْتَكِي[murtekī] İʿtimād edici maʿnāsınadır ki إِرْتِكَاءٌ [irtikā'] ʿitimād maʿnāsınadır; tekūlu: أَنَا مُرْتَكٍ عَلَيْهِ أَيْ مُعَوِّلٌ بِصِيغَةِ اسْمِ الْفَاعِلِ

اَلْمُرْتَكَى [el-murtekā] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Muʿtemed ve muʿavvel maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ مُرْتَكًى إِلَّا عَلَيْكَ أَيْ مُعْتَمَدٌ

اَلْمُرَاكِيَةُ [el-murākiyet] (mīm'in zammıyla) حَمْضٌ [ḥamḍ] dedikleri deve merʿāsından bir şecerdir; cemʿi مَرَاكِي [merākī] gelir.

اَلرَّكَّاءُ [er-Rekkāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir vādī ismidir.

اَلْيَائِيُّ

[ر ك ي]

اَلرَّكِيُّ [er-rekiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Zaʿīf ve zebūn maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ رَكِيٌّ أَيْ ضَعِيفٌ

اَلْأَرْكَى [el-erkā] (أَحْرَى [aḥrā] vezninde) Efʿal-i tafdīldir, pek zaʿīf nesneye denir; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ أَرْكَى مِنْ ذَلِكَ أَيْ أَهْوَنُ وَأَضْعَفُ

اَلْيَائِيُّ

[ر م ي]

اَلرَّمْيُ [er-remy] (rāʾnın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلرِّمَايَةُ [er-rimāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Atmak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَاهُ وَبِهِ يَرْمِيهِ رَمْيًا وَرِمَايَةً إِذَا أَلْقَاهُ Ve yukālu: رَمَى السَّهْمَ عَنِ الْقَوْسِ وَعَلَى الْقَوْسِ وَلَا يُقَالُ رَمَى بِالْقَوْسِ Zīrā bāʾ remy olunacak nesneye dāhil olur, pes elden yayı remy ederse o vaktte رَمَى بِالْقَوْسِ denir. Ve

رَمْيٌ [remy] Bir nesne üzere ziyāde olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; gūyā ki o nesneyi atıp geçmiş olur; yukālu: رَمَى عَلَى الْخَمْسِينَ إِذَا زَادَ ve yukālu: لَهُ عَلَيْهِ رَمْيًا أَيْ فَضْلٌ وَزِيَادَةٌ Ve nusret eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki beriye nusretle aʿdāyı remy eder; yukālu: رَمَى اللهُ لَهُ أَيْ نَصَرَهُ Ve kavluhum: رَمَى اللهُ فِي يَدِهِ وَأَنْفِهِ وَغَيْرِ ذَلِكَ دُعَاءٌ عَلَيْهِ Yaʿnī kelām-ı mezkūr bed-duʿādır, "Hak taʿālā onun eline yā burnuna yāhūd sāʾir ʿuzvuna ʿillet ilkā eylesin" demektir.

اَلْإِرْمَاءُ [el-irmāʾ] (hemzenin kesriyle) Atmak maʿnāsınadır. Müʾellif bunu tekrār eylemiştir; yukālu: أَرْمَاهُ بِمَعْنَى رَمَاهُ Ve ziyāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْمَى عَلَى الْخَمْسِينَ أَيْ زَادَ Ve ihrāc ʿani'l-arz maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَرْمَتْ بِهِ الْبِلَادُ أَيْ أَخْرَجَتْهُ

اَلْإِرْتِمَاءُ [el-irtimāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Atılmak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَاهُ فَارْتَمَى Ve müşāreket için olur, atışmak maʿnāsına; tekūlu: إِرْتَمَيْنَا أَيْ تَرَامَيْنَا

اَلْمُرَامَاةُ [el-murāmāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلرِّمَاءُ [er-rimāʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) ve

اَلتَّرْمَاءُ [et-termāʾ] (tā'nın fethiyle) Atışmak maʿnāsınadır; tekūlu: رَامَيْتُهُ مُرَامَاةً وَرِمَاءً

اَلتَّرَامِي [et-terāmī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi atışmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَرَامَيْنَا Ve terāhī maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَرَامَى الْأَمْرُ أَيْ تَرَاخَى Ve bir iş bir hālete varmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki takdīr onu o hālete remy eylemiştir; yukālu: تَرَامَى أَمْرُهُ إِلَى الظَّفَرِ أَوِ الْخِذْلَانِ أَيْ صَارَ إِلَيْهِ Ve bulut birbirine munzamm olup sıkışmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَرَامَى السَّحَابُ إِذَا انْضَمَّ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ Ve ihrāc ʿani'l-arz maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَرَامَتْ بِهِ الْبِلَادُ أَيْ أَخْرَجَتْهُ

اَلْمِرْمَاةُ [el-mirmāt] (مِسْحَاةٌ [misḥāt] vezninde) Küçük ve zaʿīf oka ʿalā-kavlin taʿlīm okuna denir. Ve çatal tırnaklı hayvānın tırnağına denir; ظِلْفٌ [ẓilf] maʿnāsına. Ve koyun kısmının tırnakları aralığında olan hurde mühre gibi nesneye denir; bunda mīm'in fethiyle de lügattir.

اَلرَّمِيُّ [er-remiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Küçük bulut pārelerine denir, ʿalā-kavlin yağmurunun katreleri iri ve dolu däneleri gibi şedīdü'l-vakʿ olan buluta denir; cemʿi أَرْمَاءٌ [ermāʾ] gelir ve أَرْمِيَةٌ [ermiyet] gelir ve رَمَايَا [remāyā] gelir.

إِرْمِيَا [İrmiyā] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Bir peygamber-i zī-şān ismidir, ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām Benī İsrāʾīl peygamberlerinden idi, baʿzı müverrihīn beyānlarına göre yüz sene imāte olunup baʿdehu ihyā olunan müşārünileyh hazretleridir.

اَلرَّمَاءُ [er-remāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Ziyāde maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ رَمَاءٌ أَيْ رِبًا

اَلرِّمِّيَا [er-rimmiyā] (عِمِّيَا [ʿimmiyā] vezninde) Atışmak, مُرَامَاةٌ [murāmāt] maʿnāsınadır. Şārih der ki İbn Eşīr bunu خِصِّيصَى [ḫiṣṣīṣā] gibi masdardır, mübālaga içindir diye beyān eylemiştir.

اَلرِّمَى [er-rimā] (إلى [vezninde) Etfālin attıkları taşın giderken sesine denir ki finilti taʿbīr olunur.

اَلْمُرْتَمِي [el-murtemī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Düşman tarafına irsāl olunan cāsūsa ve ince karakola denir; yukālu: هُوَ مُرْتَمٍ لَنَا أَيْ طَلِيعَةٌ

اَلرُّمَةُ [er-Rumet] (ثُبَةٌ [ṯubet] vezninde) Bir dere ismidir.

رُمَيٌّ [Rumeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir mevziʿdir.

رِمِّيَانُ [Rimmiyān] (rā'nın ve mīm-i müşeddedenin kesriyle) Bir mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ن و]

اَلرُّنُوُّ [er-runuvv] (دُنُوٌّ [dunuvv] vezninde) ve

اَلرَّنَا [er-renā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Aslā göz kıpmayarak bir nesneye göz dikip hayli zamān bakmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَاهُ وَإِلَيْهِ يَرْنُو رُنُوًّا وَرَنًا إِذَا أَدَامَ النَّظَرَ إِلَيْهِ بِسُكُونِ الطَّرْفِ Ve kalb ve basar meşgūl ve hevā ve heves gālib olarak lehv ve laʿib eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَا الرَّجُلُ إِذَا لَهِيَ مَعَ شُغْلِ قَلْبٍ وَغَلَبَةِ هَوًى Ve bir nesneden tarab-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَنَا الرَّجُلُ إِذَا طَرِبَ

اَلرَّنَا [er-renā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve şol hūb ve dilber nesneye denir ki hūbluğundan nāşī ona herkes göz dikip nazar eder ola; yukālu: شَيْءٌ رَنًا وَهُوَ مَا يُرْنَى إِلَيْهِ لِحُسْنِهِ

اَلرُّنَاءُ [er-runāʾ] (rā'nın zammıyla) Savt ve āvāzeye denir. Ve tarab ve sürūr ve tegannī maʿnālarınadır.

اَلْإِرْنَاءُ [el-irnāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir hoş dil-keş nesneye bir adamı müteʿaccib eylemekle kendisine çok baktırmağa mecbūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْنَاهُ الْحُسْنُ أَيْ أَعْجَبَهُ وَحَمَلَهُ عَلَى الرُّنُوِّ

اَلتَّرْنِيَةُ [et-terniyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) إِرْنَاءٌ [irnāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّاهُ الْحُسْنُ بِمَعْنَى أَرْنَاهُ Ve bir adamı tarab-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّاهُ إِذَا طَرَّبَهُ Ve tegannī ve nagamāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّى الرَّجُلُ إِذَا غَنَّى Ve hanīn edip üzülmek maʿnāsınadır; yukālu: رَنَّى إِلَيْهِ إِذَا حَنَّ

اَلرَّنُوُّ [er-renuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) Bir nesneden pek hoşlanmakla ona bakıp duran adama denir; ve minhu yukālu: هُوَ رَنُوُّ فُلَانَةٍ أَيْ يَرْنُو إِلَى حَدِيثِهَا وَيَعْجَبُ بِهِ

تُرْنَى [turnā] (كُبْرَى [kubrā] vezninde) Zāniye ʿavrete ʿalem olmuştur; ve minhu yukālu: يَا ابْنَ تُرْنَى أَيِ ابْنَ الزَّانِيَةِ Şārih der ki bu "ر،ن،و" māddesinden müʾennes muzāriʿ-i mechūl olup baʿdehu zāniyede gālib oldu, zīrā manzūre-i zen-pāregāndır. Ve

تُرْنَى [Turnā] Bir kumsal adıdır; tā'nın fethiyle de zebān-zededir.

اَلرَّنَوْنَاةُ [er-renevnāt] (rā'nın ve nūn'un fethiyle) Bāde-keşānın mahsūs olan piyāle-i ʿişretlerine denir ki dāʾimā onunla nūş ederler; cemʿi رَنَوْنَيَاتٌ [renevneyāt] gelir; yukālu: يَشْرَبُ بِالرَّنَوْنَاةِ وَهِيَ الْكَأْسُ الدَّائِمَةُ عَلَى الشَّرْبِ Burada شَرْبٌ [şerb] şīn'in fethiyledir, شَارِبٌ [şārib]in cemʿidir.

اَلْمُرَانَاةُ [el-murānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müdārā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: رَانَاهُ إِذَا دَارَاهُ

اَلرَّنْوَةُ [er-renvet] (شَهْوَةٌ [şehvet] vezninde) Argaca denir ki arış mukābilidir, لُحْمَةٌ [luḥmet] maʿnāsına; cemʿi رَنَوَاتٌ [renevāt] gelir fetehātla.

اَلتَّرَنِّي [et-terennī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adam mahbūbuna dāʾimī bakıp durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَنَّى الرَّجُلُ إِذَا أَدَامَ النَّظَرَ إِلَى مَحْبُوبِهِ

اَلْيَائِيُّ

[ر و ي]

اَلرِّيُّ [er-riyy] (rā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَلرَّيُّ [er-reyy] (rā'nın fethiyle) ve

اَلرِّوَا [er-rivā] (رِضَا [riḍā] vezninde) İçip kanmak maʿnāsınadır; yukālu: رَوِيَ مِنَ الْمَاءِ وَاللَّبَنِ رِيًّا وَرَيًّا وَرِوًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَ وَشَبِعَ Ve ağaç suya kanıp tāb u tarāvetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: رَوِيَ الشَّجَرُ إِذَا تَنَعَّمَ

اَلتَّرَوِّي [et-terevvī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi kanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَوَّى الرَّجُلُ وَالشَّجَرُ مِنَ الْمَاءِ بِمَعْنَى رَوِيَ Ve hadīs ve kelām nakl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَوَّى الْحَدِيثَ إِذَا نَقَلَهُ Ve tefekkür eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَوَّى الرَّجُلُ إِذَا تَفَكَّرَ Ve mefāsıl-ı aʿzāʾ suya kanmış fidan gibi iʿtidāl vechiyle kalınlaşıp kunt ve kavī olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَوَّتْ مَفَاصِلُهُ إِذَا اعْتَدَلَتْ وَغَلُظَتْ

اَلْإِرْتِوَاءُ [el-irtivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi kanmak ve mefāsıl-ı aʿzāʾ iʿtidālle tāb ve kuvvet bulup kalınlaşmak maʿnāsınadır. Ve ip bükülmek maʿnāsınadır; yukālu: رَوَى الْحَبْلَ فَارْتَوَى أَيْ فَتَلَهُ فَانْفَتَلَ

اَلرِّيُّ [er-riyy] (rā'nın kesriyle) Masdar olduğu gibi ism dahi olur, kanmağa denir.

اَلْإِرْوَاءُ [el-irvāʾ] (hemzenin kesriyle) Kandırmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْوَانِي أَيْ جَعَلَنِي رَيَّانًا Ve bir adama hadīs ve şiʿr makūlesi rivāyet ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْوَيْتُهُ الشِّعْرَ أَيْ حَمَلْتُهُ عَلَى رِوَايَتِهِ

اَلرَّيَّانُ [er-reyyān] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Suya kanmış, sīr-āb maʿnāsına sıfattır; müʾennesi رَيَّا [reyyā]dır kasr ile, cemʿi رِوَاءٌ [rivāʾ] gelir rā'nın kesriyle. Ve

جَبَلُ الرَّيَّانِ [Cebelu'r-Reyyān] Ṭayyiʾ kabīlesi bilādında bir dağdır, ondan hemīşe su seyelān eylemekle ıtlāk olundu. Bundan başka bilād-ı mezkūrda bir siyāh ve ʿazīm dağın adıdır. Ve

رَيَّانُ [Reyyān] Neseʾ kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden Muḥammed b. Aḥmed b. Ebī ʿAvn oradandır; bunu yā'nın tahfīfiyle zabt edenler galat eylediler. Ve Medīne'de bir kule adıdır. Ve Ḥummā Ḍariyye'de bir dere adıdır. Ve Diyār-ı Benī ʿĀmir'de bir dağın adıdır. Ve Yemāme'de bir karye ve Baġdād'da bir mahalle adıdır; aʿlāmdan İbnu't-Tell demekle maʿrūf Hibetullāh b. el-Ḥuseyn ve ʿAbdullāh b. Meʿālī oradandır. Ve Maʿdin-i Benī Suleym kurbünde bir mevziʿdir. Ve Reyyān er-Rāsibī ve Reyyān b. Muslim ve Ḥaccāc b. Reyyān ve ʿÖmer b. Yūsuf

b. Reyyān muhaddislerdir. Ve Reyyān ile müsemmā olanların ekseri mezkūrlardan mā-ʿadā muʿarreflerdir.

اَلرَّوِيُّ [er-reviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلرِّوَى [er-rivā] (إلى [ilā] vezninde) ve

اَلرَّوَاءُ [er-revāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Kandırıcı çok suya denir; yukālu: مَاءٌ رَوِيٌّ وَرِوًى وَرَوَاءٌ أَيْ كَثِيرٌ مُرْوٍ

اَلرَّاوِيَةُ [er-rāviyet] (زَاوِيَةٌ [zāviyet] vezninde) Su taşıdıkları tuluma ıtlāk olunur, maʿnā-yı sānīden müsteʿārdır; yukālu: عِنْدَهُ رَاوِيَةٌ مِنَ الْمَاءِ وَهِيَ الْمَزَادَةُ فِيهَا الْمَاءُ Ve dolaba koştukları ve arkasında su taşıdıkları deve katır ve hımār makūlesine denir ki saka davarı olacaktır; yukālu: لَهُ رَاوِيَةٌ يُسْتَقَى عَلَيْهَا وَهُوَ بَعِيرٌ أَوْ بَغْلٌ أَوْ حِمَارٌ يُسْتَقَى عَلَيْهِ Bunda hāʾ دَابَّةٌ [dābbet] ʿitibārıyladır yāhūd nakliyyedir. Ve

رَاوِيَةٌ [rāviyet] Hemīşe hadīs yā şiʿr rivāyet eden adama denir. Bu رِوَايَةٌ [rivāyet]tendir, hāʾ mübālaga içindir; yukālu: هُوَ رَاوِيَةُ فُلَانٍ أَيْ يَرْوِي الْحَدِيثَ أَوِ الشِّعْرَ مِنْهُ

اَلرِّوَايَةُ [er-rivāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Hadīs yāhūd şiʿr haml ve nakl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَوَى الْحَدِيثَ يَرْوِيهِ رِوَايَةً إِذَا حَمَلَهُ وَنَقَلَهُ Ve ip bükmek maʿnāsınadır; yukālu: رَوَى الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ Ve bir adama su götürmek maʿnāsınadır; yukālu: رَوَى عَلَى أَهْلِهِ وَلَهُمْ إِذَا أَتَاهُمْ بِالْمَاءِ Ve deve rākibini düşmesin diye semere bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: رَوَى عَلَى الرَّحْلِ إِذَا شَدَّهُ عَلَى الْبَعِيرِ لِئَلَا يَسْقُطَ Ve nās için kuyudan su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: رَوَى الْقَوْمَ إِذَا اسْتَقَى لَهُمْ

اَلتَّرْوِيَةُ [et-terviyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adama hadīs yā şiʿr yā kıssa rivāyet ettirmek maʿnāsınadır; tekūlu: رَوَّيْتُهُ الشِّعْرَ إِذَا حَمَلْتَهُ عَلَي رِوَايَتِهِ Ve bir nesnede gereği gibi düşünmek maʿnāsınadır; tekūlu: رَوَّيْتُ فِي الْأَمْرِ إِذَا نَظَرْتَ وَفَكَّرْتَ

اَلرَّوِيَّةُ [er-reviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) İsmdir, fikr ve endīşeye denir; yukālu: هُوَ سَدِيدُ الرَّوِيَّةِ أَيِ الْفِكْرِ

يَوْمُ التَّرْوِيَةِ [yevmu't-terviyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Sāmin-i zi'l-hiccedir ki ʿArefe gününden mukaddem olan gündür, huccāc o gün Minā'ya ʿazīmet edip onda su olmamakla kendileri ve dābbeleri gereği gibi suya kandırdıkları için ıtlāk olundu yāhūd Hazret-i İbrāhīm ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi't-teslīm rüʾyā-yı zebhi o gece görmekle yevm-i mezbūrda rüʾyā-yı merkūmeyi terevvī ve tefekkür eyledi, ferdāsı rahmānī olduğunu bilip yevm-i ʿāşirde emr-i zebhe mübāşeret eyledi. Müʾellif nezāketle yevm-i ʿarefenin dahi vech-i tesmiyesine telmīh eylemiştir.

اَلرَّوِيُّ [er-reviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Ehl-i ʿarūz ıstılāhında kāfiye harfine denir ki kāfiyenin mebnāsı olan harften ʿibārettir, meselā kasīde-i lāmiyye yāhūd rāʾiyye gibi ki revī lām yāhūd rāʾ harfidir; tefekkür maʿnāsından yāhūd رِوَاءٌ [rivāʾ] ile rabt eylemek maʿnāsından meʾhūzdur. Ve

رَوِيٌّ [reviyy] Şol sehāba denir ki katreleri dolu dāneleri gibi iri ola. Ve kandırıcı içmeğe denir; yukālu: شَرِبَهُ رَوِيًّا أَيْ شُرْبًا تَامًّا

اَلرَّاوِي [er-rāvī] At üzere gereği gibi duran rākibe denir, gūyā ki رِوَاءٌ [rivāʾ] ile merbūttur; yukālu: هُوَ رَاوٍ أَيْ يَقُومُ عَلَى الْخَيْلِ

اَلرَّيَّا [er-reyyā] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) رَيَّانُ [reyyān] müʾennesidir ki zikr olundu. Ve hoş rāyihaya denir; yukālu: لَهُ رَيًّا أَيْ رِيحٌ طَيِّبَةٌ Gūyā ki tībden kanmış olur ve bu sıfat-ı gālībedir.

اَلْأُرْوِيَّةُ [el-urviyyet] (hemzenin zammı ve

kesri ve vāv'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Dağ keçisinin ki ceyran taʿbīr olunur, dişisine denir; cemʿ-i kılleti أَرَاوِي [erāvī] gelir, أَفَاعِيلُ [efāʿīl] vezninde, yukālu: ثَلَاثُ أَرَاوِيَّ إِلَى الْعَشْرِ Ve cemʿ-i kesreti أَرْوَى [ervā] gelir أَفْعَلُ [efʿal] vezninde. Ve bunlar gayr-i kıyās üzeredir, zīrā kıyās ber-ʿaks olmaktır, ʿalā-kavlin أَرْوَى [ervā] ism-i cemʿdir.

اَلْمَرْوَى [el-Mervā] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznide) Bādiyede bir mevziʿ adıdır.

اَلرَّوَاءُ [er-Revāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Biʾr-i zemzem ismidir.

اَلرِّوَاءُ [er-rivāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Şol ipe ve şerite denir ki onunla devenin üzerine yük çekip bend ederler; cemʿi أَرْوِيَةٌ [erviyet] gelir.

اَلْمِرْوَى [el-mirvā] (مِنْبَرٌ [minber] veznide) رِوَاءٌ [rivāʾ] maʿnāsınadır; cemʿi مَرَاوَى [merāvā] gelir; yukālu: شَدَّ الْحَمْلَ عَلَى الْبَعِيرِ بِالرِّوَاءِ وَالْمِرْوَى وَهُوَ الْحَبْلُ يُشَدُّ بِهِ الْمَتَاعُ عَلَيْهِ

اَلرَّوُّ [er-revv] (rā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Ucuzluğa ve ābādānlığa denir; yukālu: بِالْبَلَدِ رَوٌّ أَيْ خِصْبٌ

أَرْوَى [Ervā] (أَحْرَى [aḥrā] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir; nisbetinde أَرْوَاوِيٌّ [Ervāviyy] denir gayr-i kıyās üzere. Ve tarīk-i Mekkede bir suyun adıdır ki Ḥācir kurbündedir.

رُوَاوَةُ [Ruvāvet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] veznide) Medīne kurbünde bir mevziʿdir.

اَلرُّوَيَّةُ [er-Ruveyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bir suyun adıdır.

اَلْمُرَوَّى [el-Murevvā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْيَائِيُّ

[ر ي ي]

اَلرَّيُّ [er-Reyy] (rā'nın fethiyle) Īrān'da belde-i maʿrūfedir; nisbetinde رَازِيٌّ [Rāziyy] denir. Mütercim-i hakīr der ki *Burhān-ı Ḳāṭiʿ* tercememizde bunun vechi meşrūhtur.

اَلرِّيُّ [er-riyy] (rā'nın kesriyle) Hūb çehreye ve dil-ber manzara ve kıyāfete denir; yukālu: لَهُ رِيٌّ أَيْ مَنْظَرٌ حَسَنٌ

اَلرَّايَةُ [er-rāyet] Sancağa denir; cemʿi رَايَاتٌ [rāyāt] ve رَايٌ [rāy] gelir; yukālu: قَدَّمُوا الرَّايَةَ أَيِ الْعَلَمَ Müʾellif ve sāʾirleri bunu işbu hüsn-i manzar maʿnāsından ahz eylediler, lākin Rāġib *Mufredāt*'ta اَلرَّايَةُ اَلْعَلَامَةُ الْمَنْصُوبَةُ لِلرُّؤْيَةِ ʿibāretiyle beyān eylemekle رُؤْيَةٌ [ruʾyet] māddesinden iʿtibār eylemiştir; ikisi de müveccehtir. Ve

رَايَةٌ [rāyet] Kılādeye denir ki gerdanlıktır, ʿalā-kavlin kaçkın kul boynuna geçirilen demir tavka denir. Ve Huẕeyl kabīlesine mahsūs bir belde adıdır. Ve Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır.

اَلْإِرْآءُ [el-irʾāʾ] (hemzenin kesriyle) Sancak dikmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْأَيْتُ الرَّايَةَ إِذَا رَكَزْتَهَا

رَيَّا [Reyyā] ve

رَيَّةُ [Reyyet] (rā'ların fethiyle) İki mevziʿlerdir.

دَارَيَّا [Dāreyyā] Rāʾ bābında zikr olundu.

اَلْوَاوِيُّ

[ر ه و]

اَلرَّهْوُ [er-rehv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) Paçaları ayırmak maʿnāsınadır ki apışı aç-

mak taʿbīr olunur; yukālu: رَهَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ يَرْهُو Ve sühūletle āhestece yürümek maʿnāsınadır; yukālu: رَهَا الرَّجُلُ إِذَا سَارَ سَهْلًا Ve yüksek yere denir, bayır gibi; yukālu: مَكَانٌ رَهْوٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ Ve alçak yere denmekle zıdd olur, niteki رَهْوَةٌ [rehvet] dahi bu maʿnālaradır, أَرْضٌ [arḍ] iʿtibārıyla. Ve

رَهْوٌ [rehv] Ferci vāsiʿ ʿavrete denir. Ve turna kuşuna denir. Ve cemāʿat-i insānīye denir. Ve kuş kanatlarını açıp yaymak maʿnāsınadır; yukālu: رَهَا الطَّائِرُ جَنَاحَيْهِ إِذَا نَشَرَهُ Ve sükūn bulmak maʿnāsınadır; yukālu: رَهَا الْبَحْرُ إِذَا سَكَنَ

اَلرَّهْوَاءُ [er-rehvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) ve

اَلرَّهَاءُ [er-rehāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Bunlar da ferci geniş ʿavrete denir, رَهْوٌ [rehv] gibi; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَهْوٌ وَرَهْوَاءُ وَرَهَاءٌ أَيِ الْوَاسِعَةُ الْهَنِ Ve

رَهَاءٌ [rehāʾ] Vāsiʿ ve meydānlı yere denir; yukālu: مَوْضِعٌ رَهَاءٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve Meẕḥic kabīlesinden bir cemāʿat adıdır; Mālik b. Murāre ve Zeyd b. Şecere eṣ-Ṣaḥābiyyān ve muhaddisīnden ʿAmīre b. ʿAbdulmuʾmin er-Rehāviyyūn onlardandır.

اَلْإِرْهَاءُ [el-irhāʾ] (hemzenin kesriyle) Ferci bol ʿavret tezevvüc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَى الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ وَاسِعَةً Ve dāʾimā turna eti yemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَى الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْكُرْكِيِّ Ve vüsʿatli yere uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَى فُلَانٌ إِذَا صَادَفَ مَوْضِعًا رَهَاءً Ve bir adama dāʾimā meʾkūlāt ve meşrūbāt vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَى لَهُمُ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ Ve rıfk ve sühūletle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَرْهِ عَلَى نَفْسِكَ أَيِ ارْفُقْ بِهَا ve tekūlu: مَا أَرْهَيْتُ إِلَّا عَلَى نَفْسِكَ أَيْ مَا رَفَقْتُ

اَلرَّاهِيَةُ [er-rāhiyet] Bal arısına denir, tayerānda sükūnuna bināʾen.

اَلتَّرَاهِي [et-terāhī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine vedāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَاهَيَا إِذَا تَوَادَعَا

اَلْمُرَاهَاةُ [el-murāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mukārebe maʿnāsınadır; yukālu: رَاهَاهُ إِذَا قَارَبَهُ Ve bir adamı bönsünmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاهَاهُ إِذَا حَامَقَهُ

اَلْمِرْهَاتُ [el-mirhāt] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Cüst ve çālāk kısrağa denir; cemʿi مَرَاهِي [merāhī] gelir; yukālu: فَرَسٌ مِرْهَاةٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

رَهْوَاءُ [Rehvāʾ] (صَهْبَاءُ [ṣahbāʾ] vezninde) Bir mevziʿdir.

رُهَا [Ruhā] (هُدَى [hudā] vezninde) Bir belde adıdır, Furāt kurbünde Raḳḳa eyāletinin kāʿidesidir; aʿlāmdan Zeyd b. Ebī Uneyse ve Yezīd b. Sinān ve Ḥāfıẓ ʿAbdulḳādir er-Rehāviyyūn oradandır.

اَلرَّاهِي [er-rāhī] Refāh ve huzūr üzere olan dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ رَاهٍ أَيْ رَافِهٌ

اَلرَّهِيَّةُ [er-rehiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bir türlü taʿāmdır, tāze buğday sünbülesini elde ovup ferik eyledikten sonra dövüp süt ile tabh ederler, sütlü ferik lapası olur.

اَلْإِرْتِهَاءُ [el-irtihāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) İhtilāt maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَوْا إِذَا اخْتَلَطُوا Ve رَهِيَّةٌ [rehiyyet] dedileri taʿām-ı mezbūru yapmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَوْا إِذَا اتَّخَذُوا الرَّهِيَّةَ

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز أ ي]

اَلزَّأْيُ [ez-zeʾy] (zāy'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Tekebbürlük eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: زَأَى الرَّجُلُ زَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَكَبَّرَ

اَلْإِزْآمُ [el-izʾām] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Karın taᶜāmla dolup ağırlanmakla sāhibini hareketten alıkomak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزْآهُ بَطْنُهُ إِذَا امْتَلَأَ فَلَمْ يَتَحَرَّكْ

اَلْيَائِيُّ

[ز ب ي]

اَلزَّبْيُ [ez-zeby] (zāy'ın fethiyle) Bir nesneyi yüklenmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَبَاهُ يَزْبِيهِ زَبْيًا إِذَا حَمَلَهُ Ve sürüp götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَبَاهُ إِذَا سَاقَهُ Ve bir adama bir şerr ve kerīhe eriştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَبَاهُ بِشَرٍّ أَيْ دَهَاهُ

اَلْإِزْدِبَاءُ [el-izdibāʾ] (fi'l-asl إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yüklenip götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِزْدَبَاهُ إِذَا حَمَلَهُ Ve sürüp iletmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِزْدَبَاهُ إِذَا سَاقَهُ

اَلتَّزْبِيَةُ [et-tezbiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznince) Bu dahi sürüp iletmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَبَّاهُ إِذَا سَاقَهُ Ve su basmayan yüksek tepeye kurutmak için et sermek maᶜnāsınadır; yukālu: زَبَّى اللَّحْمَ إِذَا نَشَرَهُ فِي الزُّبْيَةِ Ve arslan sayd etmek için زُبْيَةٌ [zubyet] kazmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَبَّى الزُّبْيَةَ إِذَا حَفَرَهَا

اَلتَّزَبِّي [et-tezebbī] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Bu dahi زُبْيَةٌ [zubyet] kazmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَبَّى الزُّبْيَةَ إِذَا حَفَرَهَا

اَلزُّبْيَةُ [ez-zubyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Şol yüksek tepeye denir ki ona sel suyu çıkıp basmaz ola; yukālu: قَعَدَ فِي زُبْيَةٍ أَيْ رَابِيَةٍ لَا يَعْلُوهَا مَاءٌ Cemᶜi زُبًى [zubā] gelir, هُدًى [hudā] vezninde. Ve arslan sayd edecek çukura denir, yüksek yerlerde kazıldığı için. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-mesel: بَلَغَ" السَّيْلُ الزُّبَى أَيِ اشْتَدَّ الْأَمْرُ"

اَلْأُزْبِيُّ [el-uzbiyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] vezninde) Sürᶜat ve neşāt maᶜnāsınadır. Ve bir güne yürüyüşe denir. Ve emr-i ᶜazīm maᶜnāsınadır. Kezālik şerr-i ᶜazīm maᶜnāsınadır; cemᶜi أَزَابِيُّ [ezābiyy] gelir.

اَلزَّابِيَانِ [ez-Zābiyān] Furāt'ın aşağı tarafında iki nehrlerdir, زَابَانِ [Zābān] dahi denir. Bu nehrler Mavṣil ile Tekrīt beynindedir ki Zāb suyu taᶜbīr ederler, biri Zāb-ı sagīr ve biri kebīrdir.

اَلتَّزَابِي [et-tezābī] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Gerinerek ağır ağır yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَزَابَى أَيْ يَمْشِي فِي تَمَدُّدٍ وَبُطْءٍ Ve kibirlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَزَابَى الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

زَبْيَةُ [Zebyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir vādī adıdır.

زِبِيبَا [Zibībā] (zāy'ın ve bā-yı ūlānın kesriyle) Ebū Ṭāhir es-Selefī şeyhi Muḥammed b. ᶜAlī b. Ebī Ṭālib'in pederinin ceddi ismidir.

اَلْوَاوِيُّ

[ز ج و]

اَلزَّجْوُ [ez-zecv] (zāy'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir nesneyi öte defᶜ ederek sürüp götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: زَجَاهُ زَجْوًا إِذَا سَاقَهُ وَدَفَعَهُ Ve

زَجْوٌ [zecv] ve

زُجُوٌّ [zucuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

زَجَاءٌ [zecāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir iş yoluna girip rāst ve āsān olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَجَا الْأَمْرُ زَجْوًا وُزُجُوًّا وَزَجَاءً إِذَا تَيَسَّرَ وَاسْتَقَامَ Ve

زَجَاءٌ [zecāʾ] Cibāyet-i harāc sehl ve āsānlık bulmak maʿnāsınadır; yukālu: زَجَا الْخَرَاجُ زَجَاءً إِذَا تَيَسَّرَ جِبَايَتُهُ Ve bir adamın gülmesi kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: زَجَا فُلَانٌ إِذَا انْقَطَعَ ضَحِكُهُ

اَلتَّزْجِيَةُ [et-tezciyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) ve

اَلْإِزْجَاءُ [el-izcāʾ] (hemzenin kesriyle) Bunlar da defʿ ederek sürüp iletmek maʿnāsınadır; yukālu: زَجَاهُ وَأَزْجَاهُ بِمَعْنَى زَجَاهُ

اَلْمُزْجَاةُ [el-muzcāt] (mīm'in zammıyla) مُزْجَى [muzcā] lafzının müʾennesidir ki şeyʾ-i kalīl maʿnāsınadır; yāhūd tāmmü's-salāh olmayan nesneye denir ki beyne'l-ceyyid ve'r-redīʾ olacaktır; yukālu: بِضَاعَةٌ مُزْجَاةٌ أَيْ قَلِيلَةٌ أَوْ لَمْ يَتِمَّ صَلَاحُهَا Şārih der ki fi'l-asl defʿ ve sevki yesīr olan nesneye kezālik hissetinden nāşī ʿarz olunan adamların kabūl eylemeyip defʿ eyledikleri nesneye denir.

اَلزَّجَاءُ [ez-zecāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve bir işte nāfiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَجَا فِي الْأَمْرِ زَجَاءً إِذَا نَفَذَ وَيُقَالُ هُوَ أَزْجَى مِنْهُ بِهَذَا الْأَمْرِ أَيْ أَشَدُّ نَفَاذًا فِيهِ مِنْهُ

اَلزَّوَاجِي [ez-Zevācī] Yemen'de Mehcem nāhiyesinde bir karyedir.

اَلْيَائِيُّ

[ز خ ي]

زُخَيٌّ [Zuḫayy] (ḫā-yı muʿceme ile سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) ʿAnber kabīlesinden bir sahābīdir ki Ḳurṭ b. ʿAbdumenāf neslindendir; Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretleri onun başını sığayıp hakkında hayr ve bereketle duʿā eylediler.

اَلْوَاوِيُّ

[ز د و]

اَلْمَزْدَاةُ [el-mezdāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Çocukların cevz oyununda cevz attıkları çukura denir.

اَلزَّدْوُ [ez-zedv] (zāy'ın fethiyle) Çocuklar çukura cevz atma oyunu oynamak maʿnāsınadır; yukālu: زَدَا الصَّبِيُّ الْجَوْزَ وَبِهِ زَدْوًا إِذَا لَعِبَ وَرَمَى بِهِ فِي الْمَزْدَاةِ

اَلزُّدُوُّ [ez-zuduvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir nesneye doğru el uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: زَدَا يَدَهُ إِلَى الشَّيْءِ إِذَا مَدَّهَا إِلَيْهِ

اَلْإِزْدَاءُ [el-izdāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye iyilik ve ihsān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْدَى فُلَانٌ إِذَا صَنَعَ مَعْرُوفًا Ve Aḥmed b. Muzdā ki مُكْرَمٌ [mukrem] veznindedir, muhaddistir ve ona Musdā dahi derler.

اَلْيَائِيُّ

[ز ر ي]

اَلزَّرَى [ez-zerā] (zāy'ın fethiyle) ve

اَلزِّرَايَةُ [ez-zirāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْمَزْرِيَةُ [el-mezriyet] (مَحْمِدَةٌ [maḥmidet] vezninde) ve

اَلزُّرْيَانُ [ez-zuryān] (zāy'ın zammıyla) Bir adama ʿayb ve ʿitāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَرَى عَلَيْهِ زَرًى وَزِرَايَةً وَمَزْرِيَةً وَزُرْيَانًا إِذَا عَابَهُ وَعَاتَبَهُ

اَلْإِزْرَاءُ [el-izrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama ʿayb ve ʿitāb eylemek maʿnāsınadır; lākin bu kalīlü'l-istiʿmāldır; yukālu: أَزْرَى عَلَيْهِ بِمَعْنَى زَرَى عَلَيْهِ Ve bir adamı bir ʿayb ve nakīsa isnādıyla ālūde eylemek yāhūd beyne'n-nās müştebihü'l-hāl eylemek için ona bir mādde sokuşturmak maʿnāsınadır; meselā sū-i zannı yāhūd iltibās ve iştibāhı müstelzim bir işe bulaştırmak gibi; yukālu: أَزْرَى بِأَخِيهِ إِذَا أَدْخَلَ عَلَيْهِ عَيْبًا أَوْ أَمْرًا يُرِيدُ أَنْ يُلَبِّسَ عَلَيْهِ بِهِ Ve bir işte tehāvün ve taksīr kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْرَى بِالْأَمْرِ إِذَا تَهَاوَنَ

اَلْمِزْرَاءُ [el-mizrāʾ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dāʾimā nāsı taʿyīb eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِزْرَاءٌ إِذَا كَانَ يَزْرِي يَعْنِي يَعِيبُ عَلَى النَّاسِ

اَلزَّرِيُّ [ez-zeriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Ne büyük ve ne küçük tuluma denir; yukālu: سِقَاءٌ زَرِيٌّ أَيْ بَيْنَ الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ

اَلْمُزْدَرِي [el-muzderī] ve

اَلْمُسْتَزْرِي [el-mustezrī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) İsm-i fāʿildir, dāʾimā nāsı horlayıp ihtikār eden adama denir; yukālu: هُوَ مُزْدَرٍ وَمُسْتَزْرٍ أَيْ مُحْتَقِرٌ Ve

مُزْدَرِي [muzderī] Arslana ıtlāk olunur.

اَلْوَاوِيُّ

[ز ز و]

زَزَا [Zezā] (zā-yı muʿceme ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Muhaddisînden Muḥammed b. Maḥmūd b. İbrāhīm b. Nebā el-Fāriḳ ānī ceddinin ceddi ismidir, kezālik muhaddisînden Ebu'l-Ḫayr'ın pederi ismidir.

اَلْوَاوِيُّ

[ز ع و]

اَلزَّعْوُ [ez-zaʿv] (zāy'ın fethiyle) ʿAdl ve dād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَعَا الْوَالِي زَعْوًا إِذَا عَدَلَ وَأَقْسَطَ

اَلْوَاوِيُّ

[ز غ و]

اَلزَّغْوُ [ez-zaġv] (zāy'ın fethiyle) ʿAdl ve dād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَغَا الصَّبِيُّ زَغْوًا إِذَا بَكَى

اَلزَّاغِيَةُ [ez-zāġiyet] Erler üzere gürleyip düşen fācire karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ زَاغِيَةٌ أَيْ هَلُوكٌ

اَلزُّغَا [ez-zuġā] (هُدَى [hudā] vezninde) Kara ʿArabların bedenleri rāyihasına denir.

زُغَاوَةُ [Zuġāvet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] veznin-de) Zengī ʿArablardan bir cins adıdır.

زَغْوَانُ [Zaġvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ز ف ي]

اَلزَّفْيُ [ez-zefy] (zāy'ın fethiyle) ve

اَلزَّفَيَانُ [ez-zefeyān] (fetehātla) Yel sehābı sürüp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: زَفَتِ الرِّيحُ السَّحَابَ زَفْيًا وَزَفَيَانًا إِذَا طَرَدَتْهُ وَاسْتَخَفَّتْهُ Ve yay çinreyip tıngırdamak maʿnāsınadır; yukālu: زَفَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve serāb şahs-ı mütehayyeli kalkıtmak maʿnāsınadır; yukālu: زَفَى السَّرَابُ الْآلَ إِذَا رَفَعَهُ

اَلْإِزْفَاءُ [el-izfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi mahallinden mahall-i āhere nakl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْفَاهُ إِذَا نَقَلَهُ

مِنْ مَكَانٍ إِلَى آخَرَ

اَلزَّفَيَانُ [ez-zefeyān] (fetehātla) Bodur ʿavrete denir. Ve iki şāʿirin lakabıdır. Ve oku pek süraʿtle çıkan yaya denir.

اَلْمَزْفِيُّ [el-mezfiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Korkutulmuş adama denir, مُفَزَّعٌ [mufezzaʿ] maʿnāsınadır.

اَلْمُنْزَفِيُّ [el-munzefī] (مُنْزَوِي [munzevī] vezninde) مَزْفِيٌّ [mezfiyy] maʿnāsınadır.

اَلْوَاوِيُّ

[ز ق و]

اَلزَّقْوُ [ez-zaḳv] (zāy'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

اَلزُّقَاءُ [ez-zuḳā'] (zāy'ın zammıyla) Baykuş ötmek maʿnāsınadır; yukālu: زَقَا الصَّدَى يَزْقُو زَقْوًا وَزُقَاءً إِذَا صَاحَ

اَلْيَائِيُّ

[ز ق ي]

اَلزَّقْيُ [ez-zaḳy] (zāy'ın fethiyle) زَقْوٌ [zaḳv] maʿnāsınadır; yukālu: زَقَى الصَّدَى زَقْيًا إِذَا صَاحَ

اَلزَّقْيَةُ [ez-zaḳyet] (تَمْرَةٌ [temret] veznninde) Haykırmağa ve feryāda denir; yukālu: زَقَى زَقْيَةً أَيْ صَيْحَةً

اَلزُّقْيَةُ [ez-zuḳyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznninde) Akçe ve sā'ir nesne kümesine denir; yukālu: عِنْدَهُ زُقْيَةٌ مِنَ الدَّرَاهِمِ أَيْ كُومَةٌ

اَلزَّوَاقِي [ez-zevāḳī] (zāy'ın fethiyle) Horozlara denir; müfredi زَاقِيَةٌ [zāḳiyet]tir; ve minhu yukālu: هُوَ أَثْقَلُ مِنَ الزَّوَاقِي Zīrā geceler encümen olup müsāmereye müstagrak iken horoz öttükte sabāh yakınlığına dāll olmakla sohbeti katʿ ve herkes hānelerine perākende olmağın onu sıklet ʿadd ederler.

زَقَوْقَى [Zeḳavḳā] (خَجَوْجَى [ḫacevcā] veznninde) Fāris ile Kirmān beyninde bir mevziʿ adıdır.

زَقَا [Zeḳā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir su adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ز ك و]

اَلزَّكَاءُ [ez-zekā'] (zāy'ın fethiyle) ve

اَلزُّكُوُّ [ez-zukuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] veznninde) Neşv ü nemā bulmak maʿnāsınadır; yukālu: زَكَا الشَّيْءُ يَزْكُو زَكَاءً وَزُكُوًّا إِذَا نَمَا Ve bir kimse ehl-i salāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَكَى الرَّجُلُ إِذَا صَلُحَ Ve mütenaʿʿim olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَكَا فُلَانٌ إِذَا تَنَعَّمَ

اَلْإِزْكَاءُ [el-izkā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nemā bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْكَى الزَّرْعُ إِذَا نَمَا Ve nemā buldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْكَاهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ أَنْمَاهُ

اَلتَّزْكِيَةُ [et-tezkiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi nemā buldurmak maʿnāsınadır; yukālu: زَكَّاهُ اللهُ تَعَالَى بِمَعْنَى أَزْكَاهُ

اَلزَّكِيُّ [ez-zekiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznninde) زَكَاءٌ [zekā'] māddesinden vasftır; cemʿi أَزْكِيَاءُ [ezkiyā'] gelir.

اَلزَّكَاةُ [ez-zekāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] veznninde) Her nesnenin hālis ve pākizesine denir, safvet maʿnāsınadır. Ve kişinin kendi mālından ihrāc ve infāk eylediği mikdār-ı muʿayyene ıtlāk-ı şerʿīdir ki mālını tathīr için ifrāz eder; yukālu: أَعْطَى زَكَاةَ مَالِهِ وَهِيَ مَا أَخْرَجَهُ مِنْهُ لِيُطَهِّرَهُ بِهِ Şārih der ki زَكَاةٌ [zekāt] lafzının aslı فَعَلَةٌ [faʿalet]tir, صَدَقَةٌ [ṣadaḳat] vezninde, tahāret ve nemā' ve bereket maʿnālarına olup baʿdehu māl-ı merkūmda istiʿmāl olundu.

اَلزَّكَا [ez-zekā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ʿAdeddden çift maʿnāsınadır ki tek mukābilidir;

yukālu: أَخَسًا أَمْ زَكًا أَيْ فَرْدًا أَمْ شَفْعًا

اَلْيَائِيُّ

[ز ك ي]

اَلزَّكَا [ez-zekā] (zāy'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bu dahi bir nesne nemā bulup artmak maʿnāsınadır; yukālu: زَكِيَ الْمَالُ زَكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَمَا وَزَادَ Ve susamak maʿnāsınadır; yukālu: زَكِيَ الرَّجُلُ إِذَا عَطِشَ

اَلتَّزَكِّي [et-tezekkī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi nemā bulup artmak maʿnāsınadır; yukālu: تَزَكَّى الْمَالُ إِذَا نَمَا وَزَادَ

زَكِيَّةُ [Zekiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Başra ile Vāsiṭ beyninde bir karye adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ز ل ي]

اَلزِّلِّيَّةُ [ez-zilliyyet] (جِنِّيَّةٌ [cinniyyet] vezninde) Zīlū muʿarrebidir ki Türkīde zili dedikleri kalın şatrancī kilime denir, bir yüzü saçaklı olur, hālen ihrām dedikleri o nevʿdendir; cemʿi زَلَالِي [zelālī] gelir.

اَلْوَاوِيُّ

[ز ن و]

اَلزُّنُوُّ [ez-zunuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Daralmak maʿnāsınadır; yukālu: زَنَا الْمَوْضِعُ يَزْنُو زُنُوًّا إِذَا ضَاقَ Ve bu mehmūz da lügattir.

اَلتَّزْنِيَةُ [et-tezniyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Daraltmak maʿnāsınadır; yukālu: زَنَّى عَلَيْهِ إِذَا ضَيَّقَ

اَلزِّنِيُّ [ez-zeniyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Dar nesneye denir; yukālu: وِعَاءٌ زَنِيٌّ أَيْ ضَيِّقٌ

اَلْيَائِيُّ

[ز ن ي]

اَلزِّنَا [ez-zinā] (zāy'ın kesri ve elifin kasrıyla) ve

اَلزِّنَاءُ [ez-zināʾ] (medd ile) Harām ferc tasarruf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَنَى الرَّجُلُ زِنًا وَزِنَاءً إِذَا فَجَرَ

اَلْمُزَانَاةُ [el-muzānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلزِّنَاءُ [ez-zināʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bunlar da zinā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَانَا الْفَاجِرُ مُزَانَاةً وَزِنَاءً بِمَعْنَى زَنَى Ve bir adamı zānīdir demek maʿnāsınadır; yukālu: زَانَا فُلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الزِّنَا

اَلزَّنْيَةُ [ez-zenyet] (zāy'ın fethi ve kesriyle) زِنَاءٌ [zināʾ] maʿnāsına ismdir; yukālu: هُوَ ابْنُ زَنْيَةٍ أَيِ ابْنُ زِنَا

بَنُو زِنْيَةَ [Benū Zinyet] (zāy'ın kesriyle) ʿArabdan bir cemāʿattir. Ve

زَنْيَةٌ [zenyet] (zāy'ın fethi ve kesriyle) Bir adamın en sonra mütevellid olan veledine denir; yukālu: هُوَ وَلَدُهُ زَنْيَةً أَيْ آخِرُ وَلَدِهِ

اَلزَّوَانِي [ez-Zevānī] Yemāme'de üç kara taşlık tepenin adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ز و ي]

اَلزَّيُّ [ez-zeyy] (zāy'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَلزُّوِيُّ [ez-zuviyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bir nesneyi yerinden ayırıp alarga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَوَاهُ زَيًّا وَزُوِيًّا إِذَا نَحَّاهُ Ve ketm-i rāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَوَا سِرَّهُ عَنْهُ إِذَا طَوَاهُ Ve bir nesneyi dürüp devşirmek maʿnāsınadır; yukālu: زَوَا

الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ وَقَبَضَهُ

اَلْإِنْزِوَاءُ [el-inzivāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Bir nesne yerinden bertaraf olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَوَاهُ فَانْزَوَى أَيْ نَحَّاهُ فَانْتَحَى Ve zāviye-nişīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْزَوَى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي الزَّاوِيَةِ

اَلزَّاوِيَةُ [ez-zāviyet] (yā'nın tahfīfiyle) Köşeye denir; cemʿi زَوَايَا [zevāyā] ge-lir; yukālu: قَعَدَ فِي زَاوِيَةِ الْبَيْتِ أَيْ رُكْنِهِ Ve Başra'da bir karye adıdır; onda Ḥaccāc ile ʿAbdurraḥmān b. el-Eşʿaṣ beyninde bir vakʿa oldu. Ve Vāsıṭ kazāsında bir karye adıdır. Ve Medīne kurbünde bir mevziʿ adıdır ki onda Enes b. Mālik hazretleri-nin kasrı vardır. Ve Endelus ülkesinde bir mevziʿ adıdır. Ve Mavṣil kazāsında bir karye adıdır.

اَلزَّوْزَاةُ [ez-zevzāt] (zāy'ın fethiyle) Arka-yı dikip doğru tuttuğu hālde adımları sık sık atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: زَوْزَى الْمَالُ زَوْزَاةً إِذَا نَصَبَ ظَهْرَهُ وَقَارَبَ الْخَطْوَ Ve tard eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَوْزَى بِفُلَانٍ إِذَا طَرَدَهُ

اَلزُّوزِيَةُ [ez-zuveziyet] عُلَبِطَةٌ [ʿulebiṭat] vez-ninde ki büyük çömleğe denir, mehmūz olmakla hemze bābında zikr olundu. Cevherī vehminden nāşī burada sebt eylemiştir.

اَلزَّايُ [ez-zāy] Hurūf-ı hecādandır, medd olundukta baʿde'l-elif hemze ile resm olunur. Cevherī bunda vehm eyledi, yaʿnī medd ve kasr sūretlerinde hemān yā ile resm olunur dedi. Ve bunda beş lügat var-dır: زَايٌ [zāy] ki yā'yladır; زَاءٌ [zāʾ] ki hem-ze iledir; زَيٌّ [zeyy], طَيٌّ [ṭayy] veznindedir; زَيْ [zey] tahfīf-i yā'yla كَيْ [key] vezninde-dir; زَأٌ [zeʾ] tenvīnledir. Cemʿi أَزْوَاءٌ [ezvāʾ] ve أَزْيَاءٌ [ezyāʾ] ve أَزْوِي [ezvī] ve أَزْيِي [ezyī] gelir ki أَفْعُلٌ [efʿul] veznindedir.

اَلزَّوُّ [ez-zevv] (بَوٌّ [bevv] vezninde) قَرِينَانِ [ḳarīnān] maʿnāsınadır ki birbirine ko-şulmuş iki nesneden ʿibārettir, çifte taʿbīr olunur. Ve mutlakan zevc yaʿnī çift maʿnāsınadır, niteki تَوٌّ [tevv] ferd maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ زَوًّا أَيْ زَوْجًا كَمَا يُقَالُ جَاءَ تَوًّا أَيْ فَرْدًا Ve Mutevekkil Halīfe yaptırdığı bir güne sefīne ismi idi ki çifte yürür idi. Cevherī'nin vehmi gibi ʿIrāḳ'ta bir dağın adı değildir. Ve Cevherī'yi Buḥturī'nin işbu: || "وَلَا جَبَلًا كَالزَّوِّ يُوقَفُ تَارَةً وَيَنْقَادُ إِمَّا قُدْتَهُ بِزِمَامِ" beyti tagrīr eyledi.

زُوَاوَةُ [Zuvāvet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Maġrib'de bir beldedir.

اَلزُّوَيَّةُ [ez-Zuveyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vez-ninde) ʿAbs kabīlesi bilādında bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِزْوَاءُ [el-izvāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse yanında bir adam ile çifte gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْوَى الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ وَمَعَهُ آخَرُ

اَلْيَائِيُّ

[ز ي ي]

اَلزِّيُّ [ez-ziyy] (zāy'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Heyʾet ve kıyāfet maʿnāsınadır; cemʿi أَزْيَاءٌ [ezyāʾ] gelir; tekūlu: رَأَيْتُهُ بِزِيٍّ حَسَنٍ أَيْ هَيْئَةٍ

اَلتَّزَيِّي [et-tezeyyī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kıyāfetle kıyāfetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَزَيَّا الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ

اَلتَّزْيِيَةُ [et-tezyiyet] (تَرْبِيَةٌ [terbiyet] vez-ninde) Kıyāfetlendirmek maʿnāsınadır; tekūlu: زَيَّيْتُهُ أَيْ هَيَّأْتُهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ز ه و]

اَلزَّهْوُ [ez-zehv] (zāy'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Güzel manzaraya ve hūb ve dil-ber çehreye denir; yukālu: رَأَيْتُ غُلَامًا لَهُ زَهْوٌ أَيْ مَنْظَرٌ حَسَنٌ Ve bu vasf bi'l-masdardır. Ve tāb u tarāvetli nebāta denir; yukālu: نَبَاتٌ زَهْوٌ أَيْ نَاضِرٌ Ve nebātın çiçeğine denir. Ve

زَهْوٌ [zehv] ve

زُهُوٌّ [zuhuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

زَهَاءٌ [zehāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Çiçekler cevāhir gibi revnak bulup tāb u tarāvetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: زَهَا نَوْرُ النَّبْتِ يَزْهُو زَهْوًا وَزُهُوًّا وَزَهَاءً إِذَا زَهَرَ وَأَشْرَقَ Ve

زَهْوٌ [zehv] Bātıl ve beyhūdeye denir; yukālu: هُوَ زَهْوٌ أَيْ بَاطِلٌ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَهَا الرَّجُلُ زَهْوًا إِذَا كَذَبَ Ve istihfāf maʿnāsınadır; yukālu: زَهَاهُ إِذَا اسْتَخَفَّهُ Ve şebnemli nebātı yel beri öte oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَتِ الرِّيحُ النَّبَاتَ إِذَا هَزَّتْهُ غِبُّ النَّدَى Ve alacalanmış hurmā koruğuna denir, niteki زُهْوٌ [zuhv] dahi denir zāy'ın zammıyla; yukālu: إِذَا ظَهَرَتِ الْحُمْرَةُ وَالصُّفْرَةُ فِي النَّخْلِ قَدْ ظَهَرَ فِيهِ الزُّهْوُ أَيِ الْبُسْرُ الْمُلَوَّنُ Ve kibr ve pindār ve fahr ve taʿazzum maʿnāsınadır; yukālu: زُهِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ بِكَذَا يُزْهَى بِهِ زَهْوًا إِذَا تَاهَ وَتَكَبَّرَ وَزَهَا يَزْهُو كَدَعَا يَدْعُو عَلَى الْمَعْلُومِ قَلِيلَةٌ وَيُقَالُ زَهَاهُ الْكِبْرُ إِذَا جَعَلَهُ مُعْجِبًا بِنَفْسِهِ Ve ağaç uzamak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَا النَّخْلُ إِذَاطَالَ Ve hurmā koruğu sarı ve kırmızı alacalanmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَا الْبُسْرُ إِذَا تَلَوَّنَ Ve oğlan büyüyüp yāl ü bāl sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَا الْغُلَامُ إِذَا شَبَّ Ve hayvānın vilādeti yaklaşmakla memesi büyümek maʿnāsınadır; yukālu: زَهَتِ الشَّاةُ إِذَا أَضْرَعَتْ Ve deve sulandıktan sonra bir gün yā iki gün muttasıl yürümek maʿnāsınadır; yukālu: زَهَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَارَتْ بَعْدَ الْوِرْدِ لَيْلَةً أَوْ لَيْلَتَيْنِ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekūlu: زَهَوْتُ الْإِبِلَ إِذَا سِرْتَ بِهِ زَهْوًا Ve deve kezālik sulandıktan sonra otlak talebine gitmek maʿnāsınadır; yukālu: زَهَتِ الْإِبِلُ إِذَا مَرَّتْ فِي طَلَبِ الْمَرْعَى بَعْدَ أَنْ شَرِبَتْ Ve çerāgı şuʿlelendirmek maʿnāsınadır; yukālu: زَهَا السَّرَاجَ إِذَا أَضَاءَهُ Ve kılıcı parıldatmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَا بِالسَّيْفِ إِذَا لَمَعَ بِهِ Ve değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَاهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve takdīr ve tahmīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: زَهَاهُ بِمِائَةِ رِطْلٍ إِذَا خَرَزَهُ

اَلْإِزْهَاءُ [el-izhāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi istihfāf maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَاهُ إِذَا اسْتَخَفَّهُ Ve kibr ve fahr ve taʿazzum eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَى الرَّجُلُ إِذَا تَاهَ وَتَكَبَّرَ Ve ağaç uzamak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَى النَّخْلُ إِذَا طَالَ Ve hurmā koruğu alacalanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَزْهَى الْبُسْرُ إِذَا تَلَوَّنَ

اَلتَّزْهِيَةُ [et-tezhiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bu dahi hurmā koruğu alacalanmak maʿnāsınadır; yukālu: زَهَّى الْبُسْرُ إِذَا تَلَوَّنَ

اَلزُّهَاءُ [ez-zuhāʾ] (zāy'ın zammıyla) Mikdār maʿnāsınadır; yukālu: زُهَاءُ مِائَةٍ أَيْ قَدْرُهَا وَحَزْرُهَا

اَلزُّهَا [ez-zuhā] (هُدَى [hudā] vezninde) Zīnet ve revnak ve nümāyişi hūb ve tābdār nesnelere denir; ve minhu yukālu: زُهَا الدُّنْيَا أَيْ زِينَتُهَا وَأَنِيقُهَا

اَلْإِنْزَهْوُ [el-inzehv] (قِنْدَأْوٌ [ḳindeʾv] vezninde) Hod-bīn ve müdemmig ve mütekebbir şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ إِنْزَهْوٌ أَيْ مُتَكَبِّرٌ

زُهَا [Zuhā] (هُدَى [hudā] vezninde) Bir

mevziʿdir.

زَهْوَةُ [Zehvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Aḥmed b. Bedr'in muʿtakasıdır ki rāviye-i hadīstir.

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

اَلْوَاوِيُّ

[س أ و]

اَلسَّأْوُ [es-seʾv] (sīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Yurda denir, وَطَنٌ [vaṭan] maʿnāsınadır. Ve bir nesneye kasd ve şevk pek ziyāde ve kavī olmak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: إِنَّهُ لَذُو سَأْوٍ أَيْ بَعِيدُ الْهَمِّ Ve niyyet ve طِيَّةٌ [ṭiyyet] maʿnāsınadır ki bir nesneye irāde ve ʿazm eylemekten ʿibārettir; yukālu: سَآهُ سَأْوًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَوَاهُ Burada ẓā-yı muʿceme ve nūn'la اَلظِّنَّةُ nüshaları galattır, savābı اَلطِّيَّةُ olmaktır. Ve

سَأْوٌ [seʾv] سُوءٌ [sūʾ] maʿnāsınadır ki maklūbdur; yukālu: سَآهُ سَأْوًا كَرَمَاهُ رَمْيًا أَيْ سَاءَهُ سُوءًا Burada سَاءَهُ سَاءَةً nüshaları galattır. Ve

سَأْوٌ [seʾv] Seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: سَأَى الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve

سَأْوٌ [seʾv] ve

سَأْيٌ [seʾy] Bezi çekip sündürmekle yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: سَأَى الثَّوْبُ سَأْوًا وَسَأْيًا إِذَا مَدَّهُ فَانْشَقَّ Ve miyāne-i nāsı ifsād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَأَى بَيْنَهُمْ إِذَا أَفْسَدَ

اَلسِّئَةُ [es-siʾet] (sīn'in harekāt-ı selāsıyla) سِيَةٌ [siyet] lafzından lügattir ki yayın köşesine denir. Ve bu İbn Mālik'ten menkūldür.

اَلْإِسْآءُ [el-isʾā'] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Yaya köşe düzmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَسْأَيْتُ الْقَوْسَ إِذَا عَمِلْتَ لَهَا سِئَةً

اَلْيَائِيُّ

[س ب ي]

اَلسَّبْيُ [es-seby] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

اَلسِّبَاءُ [es-sibāʾ] (sīn'in kesriyle) Esīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَبَى الْعَدُوَّ سَبْيًا وَسِبَاءً إِذَا أَسَرَهُ Ve satmak için bir şehrden şehr-i āhere hamr iletmek maʿnāsınadır; yukālu: سَبَى الْخَمْرَ إِذَا حَمَلَهَا مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ Cevherī bunun masdarını yalnız سِبَاءٌ ʿunvānına kasr eylemekle vehm eyledi. Ve bir adamı vatanından ibʿād edip gurbete düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: سَبَى اللهُ فُلَانًا أَيْ غَرَّبَهُ وَأَبْعَدَهُ Ve kuyu kazıp suya erişmek maʿnāsınadır; yukālu: سَبَى الْمَاءَ إِذَا حَفَرَ حَتَّى أَدْرَكَهُ Ve

سَبْيٌ [seby] Esīr olan adama denir ki vasf bi'l-masdardır. Cemʿi سُبِيٌّ [subiyy] gelir عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde; yukālu: جَاؤُوا بِسَبْيٍ كَثِيرٍ أَيْ مَا يُسْبَى ve

سَبْيٌ [seby] Nisvān tāʾifesine ıtlāk olunur, ism-i fāʿil maʿnāsına, zīrā efʾide-i ricāli esr ve bend ederler. Ve ism-i mefʿūl maʿnāsına olur; zīrā kendileri esr ve istimlāk olunurlar ve bu eksere mebnīdir. Bu maʿnā iʿtibārıyla ricāle ıtlāk olunmaz. Ve

سَبْيُ الْحَيَّةِ [sebyu'l-ḥayyet] Yılan kavına denir ki soyulmuş derisidir, مَسْبِيٌّ [mesbiyy] maʿnāsınadır.

اَلْإِسْتِبَاءُ [el-istibāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi esīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَبَاهُ إِذَا أَسَرَهُ

اَلسَّبِيُّ [es-sebiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Esīr olan adama denir, müzekker ve müʾennese ıtlāk olunur; cemʿi سَبَايَا [sebāyā] gelir; yukālu: غُلَامٌ وَجَارِيَةٌ سَبِيٌّ أَيْ إِذَا مَأْسُورٌ Ve bir yerden āher yere sel suyu götürdüğü çalı çırpı ve hār u hāşāk makūlesine denir. Ve

سَبِيُّ الْحَيَّةِ [sebiyyu'l-ḥayyet] Yılan kavına denir.

اَلسَّبِيَّةُ [es-sebiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bir beldeden bir beldeye satmak için götürülmüş bādeye denir.

اَلسَّابِيَاءُ [es-sābiyāʾ] (medd ile) Yeni doğan veled ile bilece çıkan deriye denir ki eş taʿbīr olunur; ʿalā-kavlin yüzünde kaplı çıkan yufka deriye denir ki fi'l-hāl onu soyup almazlarsa çocuk dem-beste olup helāk olur. Ve māl-ı kesīre denir ki murād mevāşī kısmıdır. Ve hayvānın döllerine denir, نِتَاجٌ [nitāc] maʿnāsına. Ve نِتَاجٌ [nitāc] için ittihāz olunan develere denir. Ve tarla sıçanının ininden çıkarıp yığdığı toprağa denir. Ve dölleri çok koyun ve keçi sürülerine denir.

اَلْأَسَابِيُّ [el-esābiyy] (hemzenin fethiyle) Akan kanın uzun uzun tarīkalarına denir; müfredi إِسْبَاءَةٌ [isbāʾet]tir hemzenin kesriyle.

سَبِيَّةُ [Sebiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Dehnāʾ nām mahalde bir kumsal adıdır. Ve

سَبِيَّةٌ [sebiyyet] Gavvāsın deryādan ihrāc eylediği inciye denir.

سِبْيَةُ [Sibyet] (sīn'in kesriyle دِمْنَةٌ [dimnet] vezninde ve تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Remle kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden Ebu'l-Ḳāsim ʿAbdurraḥmān b. Muḥammed ve Ebū Ṭālib es-Sibyān ondandır.

اَلسَّبَاءُ [es-sebāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde ve عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi selinti ağaç

ve çalı çırpı makūlesine denir. Ve

سَبَا [Sebā] Yemen'de bir cemāʿat adıdır; müʾellif bāb-ı hemzede جَبَلٌ [cebel] vezninde takyīd eyledi. Ve minhu'l-meselu: "ذَهَبُوا أَيْدِي سَبَا وَأَيَادِي سَبَا" أَيْ مُتَفَرِّقِينَ Yaʿnī "Tārümār olup her biri bir tarafa perākende oldular." Bāb-ı hemzede tafsīl olunmuştur. Şārih der ki أَيْدِي سَبَا ve أَيَادِي سَبَا kelimeleri mürekkebdir, مَعْدِي كَرِب [Maʿdīkerib] gibi, dāʾimā hāl vākiʿ olduğundan nekre olmakla munsarıftır. Ve أَيْدِي [eydī] ve أَيَادِي [eyādī]den murād nefsleridir, niteki vech ile de nefs murād olur yāhūd burada يَدٌ [yed] طَرِيقٌ [ṭarīḳ] maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَ فُلَانٌ يَدَ بَحْرٍ أَيْ طَرِيقَ بَحْرٍ Ve bu طَرِيقٌ [ṭarīḳ]ten lisānımızda yine mecāz olarak kol taʿbīr olunur ki o koldan gitti denir. Pes ehl-i Sebā perākende olup her biri bir kola gitmekle تَفَرَّقُوا أَيْدِي سَبَا kavli تَفَرَّقُوا آخِذِينَ طُرُقًا مُخْتَلِفَةً sebkinde olur. Ve ʿinde'l-baʿz يَدٌ [yed]den murād niʿmetir, zīrā teferrukları sebebiyle niʿmet ve sāmānları dahi tārümār oldu yāhūd yedi fırkadan kināyedir, pes تَفَرَّقُوا تُفَرَّقَ فِرَقِ سَبَا demek olur. Ve baʿzılar dedi ki ʿan-asl kabīle-i Sebā yed-i vāhide yaʿnī cümlesi yek-dil yek-cihet olup vaktā ki müteferrik oldukta eyādī-i muhtelife oldular.

اَلتَّسَابِي [et-tesābī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) İki ʿasker birbirini seby ve esīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَابَوْا إِذَا سَبَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلْوَاوِيُّ

[س ت و]

اَلسَّتَا [es-setā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bezin arışına denir ki argaç mukābilidir, سَدَى [sedā] lafzında lügattir. Ve maʿrūf ve ihsān maʿnāsınadır; yukālu: نَالَ مِنْهُ السَّتَا أَيِ الْمَعْرُوفَ

اَلْأُسْتِيُّ [el-ustiyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] vezninde) Bu dahi bezin arışına denir. Ve arışlanmış beze denir, ثَوْبٌ مُسَدًّى maʿnāsına.

اَلْإِسْتَاءُ [el-istāʾ] (hemzenin kesriyle) Bezi arışlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْتَى الثَّوْبَ إِذَا أَسْدَاهُ

اَلسَّتْوُ [es-setv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) Sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: سَتَا الرَّجُلُ يَسْتُو سَتْوًا إِذَا أَسْرَعَ

اَلْمُسَاتَاةُ [el-musātāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile شَفَلَّقَةٌ [şefelleḳat] dedikleri oyun oynamak maʿnāsınadır; yukālu: سَاتَاهُ إِذَا لَعِبَ مَعَهُ الشَّفَلَّقَةَ Ve شَفَلَّقَةٌ [şefelleḳat] bir adamın ensesinden gelip makʿadına tepme vurmağa denir.

اَلْإِسْتِيتَاءُ [el-istītāʾ] Nāka kösnüdüğünden süst-endām olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَاتَتِ النَّاقَةُ إِذَا اسْتَرْخَتْ مِنَ الضَّبَعَةِ

اَلْوَاوِيُّ

[س ج و]

اَلسُّجُوُّ [es-sucuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir nesne karārını bulmakla durup dinmek maʿnāsınadır; yukālu: سَجَا الْبَحْرُ يَسْجُو سُجُوًّا إِذَا سَكَنَ وَدَامَ وَمِنْهُ الْبَحْرُ السَّاجِي وَالطَّرْفُ السَّاجِي أَيِ السَّاكِنُ Ve nāka uzun uzadı nāle ve hanīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَجَتِ النَّاقَةُ إِذَا مَدَّتْ حَنِينَهَا

اَلْإِسْجَاءُ [el-iscāʾ] (hemzenin kesriyle) Nākanın sütü firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْجَتِ النَّاقَةُ إِذَا غَزُرَ لَبَنُهَا

اَلْمُسَاجَاةُ [el-musācāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mess eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَاجَاهُ إِذَا مَسَّهُ وَيُقَالُ أَتَانَا بِطَعَامٍ فَمَا سَاجَيْنَاهُ Yaʿnī "Bize taʿām getirdi lākin ona elimizi

dokundurmadık." Ve bir nesneye dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: سَاجَاهُ إِذَا عَالَجَهُ

اَلسَّجْوَاءُ [es-secvā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Gözleri fātir olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَجْوَاءُ الطَّرْفِ أَيْ سَاجِيَتُهُ Ve sağılırken telāş eylemeyip sükūn ve ārām üzere olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ سَجْوَاءُ إِذَا حُلِبَتْ سَكَنَتْ

اَلتَّسْجِيَةُ [et-tesciyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] vezninde) Meyyitin üzerini sevble örtüp bürümek maʿnāsına; yukālu: سَجَّى الْمَيِّتَ إِذَا غَطَّاهُ Şārih der ki تَسْجِيَةٌ [tesciyet] سَجَا اللَّيْلُ māddesindendir, niteki خُلُقٌ [ḫuluḳ] maʿnāsına olan سَجِيَّةٌ dahi sükūndan me'hūzdur ki nefs-i insānīde sābit ve sākin olan melekeden ʿibārettir. Mü'ellif bunu ihmāl eyledi.

اَلْوَاوِيُّ والْيَائِيُّ

[س ح و - ي]

اَلسَّحْيُ [es-saḥy] (وَحْيٌ [vaḥy] vezninde) Yer yüzünden çapa ile balçık sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَحَا الطِّينَ يَسْحِيهِ وَيَسْحُوهُ وَيَسْحَاهُ سَحْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا قَشَرَهُ وَجَرَفَهُ Ve mektūbu سِحَاءَةٌ [siḥā'et] ile bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَحَا الْكِتَابَ إِذَا شَدَّهُ بِسِحَاءَةٍ Ve ocaktan āteş korunu kürekle kürümek maʿnāsınadır; yukālu: سَحَا الْجَمْرَ إِذَا جَرَفَهُ Ve tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَحَا الشَّعْرَ إِذَا حَلَقَهُ

اَلْمِسْحَاةُ [el-misḥāt] (mīm'in kesriyle) Balçık sıyıracak ālete denir ki çapa taʿbīr olunur.

اَلسَّحَّاءُ [es-saḥḥā'] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Çapa düzücüye denir.

اَلسِّحَايَةُ [es-siḥāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Çapacılığa denir. Ve bir nesnenin sıyrıntısına denir. Ve

سِحَايَةُ الْقِرْطَاسِ [siḥāyetu'l-ḳirṭās] ve

سِحَاوَةٌ [siḥāvet] ve

سِحَاءَةٌ [siḥā'et] Kāgıdın yüzünden sıyırdıkları yufka tirşe gibi sıyrıntıya denir ki onunla mektūbu bend ederler; cemʿi أَسْحِيَةٌ [eshiyet] gelir. Ve

سِحَايَةٌ [siḥāyet] أُمُّ الرَّأْسِ [ummu'r-re's] ismidir ki beytü'd-dimāġdır, قِحْفٌ [ḳiḥf] sathı menzilindedir. Ve dört kemiği vardır ki cudrān-ı erbaʿasıdır. Ve bir kemik dahi vardır ki esās menzilindedir ve ona سِحَاءَةٌ [siḥā'et] dahi denir hemze ile. Ve

سِحَايَةٌ [siḥāyet] Sehāb kıtʿasına denir.

اَلسَّاحِيَةُ [es-sāḥiyet] Uğradığı yerleri sıyırıp götürür olan sel suyuna denir. Ve şedīdü'l-vakʿ olan yağmura denir; yukālu. مَطَرَةٌ سَاحِيَةٌ أَيِ الشَّدِيدَةُ الْوَقْعِ

اَلتَّسْحِيَةُ [et-tesḥiyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] vezninde) Kāgıd tirşesiyle mektūbu bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَحَّى الْكِتَابَ إِذَا شَدَّهُ بِالسِّحَايَةِ

اَلْإِسْتِحَاءُ [el-istiḥā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَى الشَّعْرَ إِذَا حَلَقَهُ

اَلسَّحَاةُ [es-seḥāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Nāhiye maʿnāsınadır. Ve bir dikenli ağacın adıdır. Ve yarasa kuşuna denir; cemʿi سَحَا [seḥā] gelir. Ve

سَحَاةٌ [seḥāt] Sāha-i dār maʿnāsınadır. Şārih der ki maklūbdur.

اَلْإِسْحَاءُ [el-isḥā'] (hemzenin kesriyle) Bir adamın yanında mektūb bağlayacak kāgıd tirşeleri çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْحَى الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ عِنْدَهُ الْأَسْحِيَةُ

اَلْأُسْحُوَانُ [el-usḥuvān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Uzun boylu, hūb ve dil-ber ada-

ma denir. Ve kesīrü'l-ekl kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أُسْحُوَانٌ أَيْ جَمِيلٌ طَوِيلٌ وَكَذَا كَثِيرُ الْأَكْلِ

سِحَاءٌ [siḥāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Bir cins dikenli otun adıdır ki bal arısının ondan alıp yaptığı bal pek lezīz olur.

اَلْأُسْحِيَّةُ [el-usḥiyyet] (أُضْحِيَّةٌ [uḍḥiyyet] vezninde) Et tikelerinin yüzlerinde olan kabuk gibi yufka zara denir.

اَلْيَائِيُّ

[س خ ي]

اَلسَّخِيُّ [es-seḫiyy] (ḫā-yı muʿceme ile غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Civān-merd adama denir; cemʿi أَسْخِيَاءُ [esḫiyāʾ] ve سُخَوَاءُ [suḫavāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde. Müʾennesi سَخِيَّةٌ [seḫiyyet]tir; cemʿi سَخِيَّاتٌ [seḫiyyāt] ve سَخَايَا [seḫāyā] gelir; yukālu: رَجُلٌ سَخِيٌّ أَيْ جَوَادٌ Ve

سَخِيٌّ [seḫiyy] Kesret-i taʿabdan ayağı aksak deveye ıtlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلسَّخَاءُ [es-seḫāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) ve

اَلسَّخَا [es-seḫāʾ] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلسُّخُوَّةُ [es-suḫuvvet] (سُمُوَّةٌ [sumuvvet] vezninde) ve

اَلسُّخُوُّ [es-suḫuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Civān-merdlik eylemek ve civān-merd olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَخَى الرَّجُلُ وَسَخَا وَسَخُوَ وَسَخِيَ سَخَاءً وَسَخًا وَسُخُوَّةً وَسُخُوًّا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ وَيُقَالُ سَخَا بِكَذَا أَيْ جَادَ

اَلتَّسَخِّي [et-tesaḫḫī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Güçle zoraki izhār-ı sehāʾ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَخَّى الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ

اَلسَّخَاءُ [es-seḫāʾ]

اَلسَّخْوُ [es-saḫv] ve

اَلسَّخْيُ [es-saḫy] (sīn'lerin fethiyle) Tencere altına āteş işleyecek yer düzeltmek maʿnāsınadır ki kösegi ile küllerini yā üzerinde olan odunları iki tarafa çekip yol gibi açmaktan ʿibarettir, tā ki vüsʿatlenip āteş meydāna çıkmakla tencereye teʾsīr eyleye; yukālu: سَخَا النَّارَ وَسَخَى سَخْوًا وَسَخْيًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا جَعَلَ لَهَا مَذْهَبًا تَحْتَ الْقِدْرِ وَيُقَالُ سَخَا الْقِدْرَ إِذَا جَعَلَ لِلنَّارِ تَحْتَهَا مَذْهَبًا Ve sākin ve epsem olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَخَا فُلَانٌ إِذَا سَكَنَ مِنْ حَرَكَتِهِ

اَلسَّخَاءَةُ [es-seḫāʾet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir güne nebāt-ı meʾkūl adıdır; cemʿi سَخَاءٌ [seḫāʾ]dır.

اَلسَّخَا [es-seḫā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Deve şiddet-i taʿabdan aksayıp yanını çekerek yürür olmak maʿnāsınadır ki yekemek taʿbīr olunur; yukālu: سَخِيَ الْبَعِيرُ سَخًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ ظَلَعٌ فَهُوَ سَخٍ عَلَى النَّقْصِ وَسَخِيٌّ كَغَنِيٍّ

اَلسَّخَاوِيَّةُ [es-seḫāviyyet] (سَحَابِيَّةٌ [seḥābiyyet] vezninde) Mülāyim topraklı yere denir, ʿalā-kavlin geniş yere denir; cemʿi سَخَاوِيٌّ [seḫāviyy] gelir hā'sız.

اَلسَّخْوَاءُ [es-saḫvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) سَخَاوِيَّةٌ [seḫāviyyet] maʿnāsınadır; cemʿi سَخَاوَى [seḫāvā - seḫāvī] gelir صَحَارَى [ṣaḥārā] ve صَحَارِي [ṣaḥārī] veznlerinde.

سَخَا [Seḫā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Mışır ülkesinde bir eyālet adıdır; Ebu'l-Ḥasen ʿAlī b. Muḥammed es-Seḫāvī el-Muḳrī el-Meşhūr ondandır. Ve ona aʿlām-ı ʿadīde mensūblardır.

اَلْيَائِيُّ

[س د ي]

اَلسَّدَا es-sedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Sevbin arışına denir ki argaç mukābilidir; yukālu:

هَذَا الثَّوْبُ سَدَاهُ حَرِيرٌ وَهُوَ مَا مُدَّ مِنْهُ Ve gecelerde nebāt üzere düşen şebneme denir. Ve yeşil hurmā koruğuna denir; bunda medd ile de lügattir. Ve bal gömecine denir. Ve ihsān ve maʿrūf maʿnāsınadır; yukālu: نَالَ سَدَاهُ أَيْ مَعْرُوفَهُ Ve salma giden müseyyeb ve mühmel deveye denir; bunda sīn'in zammıyla ekserdir; yukālu: إِبِلٌ سَدًى وَسُدًى أَيْ مُهْمَلَةٌ İkisinde dahi müfred ve cemʿi berāberdir.

اَلْأُسْدِيُّ [el-usdiyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] veznin-de ve hemzenin fethiyle de) Bu dahi sev-bin arışına denir, tār maʿnāsına. Ve arış-lanmış beze denir.

اَلسَّدَاةُ [es-sedāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bu dahi arışa denir.

اَلْإِسْدَاءُ [el-isdāʾ] (hemzenin kesriyle) Cullāh beze arış yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَى الثَّوْبَ إِذَا أَقَامَ سَدَاهُ Ve deveyi ve sāʾiri müseyyeb ve mühmel eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَاهُ إِذَا أَهْمَلَهُVe miyāne-i nāsı ıslāh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَسْدَى بَيْنَهُمَا إِذَا أَصْلَحَ Ve ihsān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَى إِلَيْهِ إِذَا أَحْسَنَ Ve hurmā salkımlarının çöpleri salkılanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَى النَّخْلُ إِذَا سَدِيَ بُسْرُهُ

اَلسَّادِي [es-sādī] Mühmel ve müseyyeb de-veye denir. Ve سَادِسٌ [sādis] maʿnāsınadır ki altıncı demektir, sīn yā'ya mübeddeldir.

اَلتَّسْدِيَةُ [et-tesdiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vez-ninde) Bu dahi sevbe arış yapmak maʿnāsınadır; yukālu: سَدَّى الثَّوْبَ إِذَا أَقَامَ سَدَاهُ Ve ihsān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَدَّى إِلَيْهِ إِذَا أَحْسَنَ

اَلتَّسْدِّي [et-teseddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vez-ninde) Bu dahi sevbe arış yapmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَدَّى الثَّوْبَ بِمَعْنَى سَدَّاهُ

اَلسَّدْوُ [es-sedv] (sīn'in fethiyle) Bir nes-neye doğru el uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: سَدَا بِيَدِهِ نَحْوَ الشَّيْءِ يَسْدُو سَدْوًا إِذَا مَدَّهَا Ve çocuklar çukura cevz atma oyunu oy-namak maʿnāsınadır; yukālu: سَدَا الصَّبِيُّ بِالْجَوْزِ إِذَا لَعِبَ Ve bu zāy-ı muʿceme ile "ز،د،و" māddesinde lügattir. Ve deve yü-rürken adımlarını seyrek seyrek atmak maʿnāsınadır; yukālu: سَدَتِ النَّاقَةُ إِذَا اتَّسَعَ خَطْوُهَا

اَلْإِسْتِدَاءُ [el-istidāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vez-ninde) Bir nesneye doğru el uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَدَى بِيَدِهِ نَحْوَ الشَّيْءِ إِذَا مَدَّهُ Ve çocuklar çukura cevz atma oyunu oynamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَدَى الصَّبِيُّ بِالْجَوْزِ إِذَا لَعِبَ بِهِ Ve terlemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَدَى الْفَرَسُ إِذَا عَرِقَ

اَلسَّوَادِي [es-sevādī] Yürürken adımlarını seyrek seyrek atan nākalara denir.

اَلتَّسَدِّي [et-teseddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vez-ninde) Bir nesnenin üstüne çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَدَّاهُ إِذَا رَكِبَهُ وَعَلَاهُ Ve bir kimseye tābiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَدَّاهُ إِذَا تَبِعَهُ

اَلسَّدَا [es-sedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Hurmā koruğunun kapçıkları yāhūd salkımlarının çöpleri salkı olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَدِيَ الْبُسْرُ سَدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَرْخَتْ ثَفَارِيقُهُ

اَلسَّدِي [es-sedī] (sīn'in fethi ve dāl'ın kes-riyle) Kapçığı yāhūd salkımlarının çöpleri salkı olan hurmā koruğuna denir.

سَدَّى [Seddā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) Zebīd kurbünde bir mevziʿdir.

اَلسُّدَيَّا [es-Sudeyyā] (حُمَيَّا [ḥumeyyā] vez-ninde) Zebīd kurbünde bir beldedir; nis-betinde سُدَوِيٌّ [Sudeviyy] denir harekātla gayr-i kıyās üzere, ondan aʿlā nar çıkmakla رُمَّانٌ سُدَوِيٌّ [rummān Sudeviyy] maʿrūftur.

اَلْيَائِيُّ

[س ر ي]

اَلسُّرَى [es-surā] (sīn'in zammıyla هُدَى [hudā] vezninde) ʿĀmme-i leylde yola gitmeğe denir ki ismdir, gerek evvel ve evsat gerek āhirinde olsun. Ve bu müʾennestir, müzekker dahi olur; tekūlu: أَعْجَبَتْنِي وَأَعْجَبَنِي سُرَاهُ أَيْ سَيْرُهُ عَامَّةَ اللَّيْلِ Şārih der ki işbu سُرَى [surā] ve هُدَى [hudā] vezninde masdar nādirdir, zīrā bu cemʿ bünyesidir, hattā Benū Esed bunları cemʿ kıyāsıyla müʾennes istiʿmāl eylediler. İntehā. Ve

سُرَى [surā] ve

مَسْرَى [mesrā] (mīm'in fethiyle) ve

سَرْيَةٌ [seryet] (sīn'in fethi ve zammı ve rā'nın sükūnuyla) ve

سِرَايَةٌ [sirāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Masdarlardır, gece yola gitmek maʿnāsınadır; yukālu: سَرَى الرَّجُلُ يَسْرِي سُرًى وَمَسْرًى وَسَرْيَةً وَسُرْيَةً وَسِرَايَةً إِذَا سَارَ عَامَّةَ اللَّيْلِ Ve bāʾ harfiyle müteʿaddī olur; yukālu: سَرَى بِهِ إِذَا أَسْرَاهُ Ve ağaç kökünün damarları yer altına sürüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: سَرَى عِرْقُ الشَّجَرِ إِذَا دَبَّ تَحْتَ الْأَرْضِ Ve davarın arkasına metāʿ atmak maʿnāsınadır; yukālu: سَرَى مَتَاعَهُ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى ظَهْرِ دَابَّتِهِ

اَلْإِسْرَاءُ el-isrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gece yürümek ve yola gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْرَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى سَرَى Ve bu manāda müteʿaddī olur ve bāʾ harfiyle de müteʿaddī olur; yukālu: أَسْرَاهُ وَأَسْرَى بِهِ إِذَا سَيَّرَهُ بِاللَّيْلِ ve kavluhu taʿālā: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا﴾ اَلْآيَة تَأْكِيدٌ أَوْ مَعْنَاهُ سَيَّرَهُ Yaʿnī vech-i mezkūr üzere gece vakti yürütmek maʿnāsına olmakla لَيْلًا kelimesi teʾkīd için olur ki tecevvüzden menāsstır yāhūd tecrīde mahmūl olmakla mutlakan tesyīr maʿnāsına olup لَيْلًا kelimesi beyān-ı vakt için īrād olunmuş olur.

Müʾellif *Baṣāʾir*'de dedi ki baʿzılar bunu سَرَاةٌ [serāt] māddesinden tasrīf eylediler. Ve سَرَاةٌ [serāt] arz-ı vāsiʿaya ve arz-ı refīʿaya denir, imdi أَسْرَى بِعَبْدِهِ kavli ذَهَبَ بِهِ فِي سَرَاةِ الْأَرْضِ teʾvīlinde olur. Ve Zemaḫşerī tenvīni taklīle haml eylemekle baʿzı leylde إِسْرَاءٌ olduğunu telmīh için īrād olunduğuna zāhib oldu. Ve

إِسْرَاءٌ [isrāʾ] Serāt nām bilāda varmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْرَى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ إِلَى السَّرَاةِ

اَلْإِسْتِرَاءُ [el-istirāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] veznin-de) Bu dahi gece gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَى بِمَعْنَى سَرَى

اَلسَّرَّاءُ [es-serrāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ekserī gece giden adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَرَّاءٌ أَيِ الْكَثِيرُ السُّرَى

اَلسَّارِيَةُ [es-sāriyet] Gece ile gelen sehāba denir; cemʿi سَوَارِي [sevārī] gelir. Ve direğe denir, أُسْطُوَانَةٌ [usṭuvānet] maʿnāsınadır ki cāmiʿlerde ve dīvān-hānelerde olan ayaklardan ve çadırlarda ve sāʾirde dikili olan direklerden ʿibārettir, rifʿat maʿnāsındandır. Ve Ṭaberistān eyāletinde bir belde adıdır; Bundār b. Ḳalīl ez-Zāhid es-Serevī ona mensūbdur. Ve Sāriye b. Zuneym şol zāttır ki Hazret-i Fārūḳ radıyallāhu ʿanhu tarafından ʿAcem üzere ser-ʿasker olmakla Nihāvend sahrāsında muhārebeye müştagil iken leşker-i ʿAcemden bir fırka uğurlanıp bir cānibde havāle olan dağın arkasında der-kemīn oldular, tā ki ʿasker-i İslām cenge müstagrak iken nāgehānī verālarından hücūmla perīşānlık īrās eyleyeler. O hengāmda Hazret-i Fārūḳ,

Medīne'de Mescid-i şerīf'te minber üzere cumʿa hutbesi kırāʾat ederler idi, irāʾet-i rabbāniyle hālet-i mezbūre ayna gibi nazar-gāhında mütemessil oldukta hemān esnā-yı hutbede "يَا سَارِيَةُ اَلْجَبَلَ الْجَبَلَ" diye nidā ve igrāʾ eylemekle ismāʿ-ı ilāhiyle Sāriye nidā-yı Fārūk'u istimāʿ ve dağ tarafına iltifāt ettikte keyfiyyet-i mezbūreye muttaliʿ olup der-hāl tedārüküne kıyāmla keyd ve mekrlerinden sālim oldular. Ve mūmāileyh Sāriye be-gāyet devende ve çālāk idi. Ve Sāriye b. ʿAmr el-Ḥanefī, Ḥanīfe kabilesindendir, Ḫālid b. Velīd radıyallāhu ʿanhu ashābındadır. Ve Sāriye b. Mesleme b. ʿUbeyd el-Ḥanefī kezālik Hazret-i Ḫālid ashābındandır.

اَلسَّرِيَّةُ [es-seriyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Düşman üzere tesyīr olunan şol ʿaskere denir ki ekalli beş nefer ve ekseri üç yüz yāhūd dört yüz nefer ola. Mütercim der ki faʿīlet bi-maʿnā fāʿilettir, gece vaktinde rāhī oldukları için ıtlāk olunur ki ıstılāhımızda çete taʿbīr olunur yāhūd سَرِيَّةٌ [seriyyet] güzīde ve hulāsa maʿnāsınadır, ḫayl-i mezkūr elbette güzīde ve müntehab olur. Ve

سَرِيَّةٌ [seriyyet] Küçük ve müdevver olan temrene denir.

اَلتَّسْرِيَةُ [et-tesriyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) ʿAskerden سَرِيَّةٌ [seriyyet] ifrāz ve tertīb edip aʿdā üzere şeb-hūn için yollamak maʿnāsınadır; yukālu: سَرَّى قَائِدُ الْجَيْشِ إِذَا جَرَّدَ السَّرِيَّةَ

اَلسَّرِيُّ [es-seriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Hurmālığa cārī olan cedvele denir; cemʿi أَسْرِيَةٌ [esriyet] ve سُرْيَانٌ [suryān] gelir sīn'in zammıyla. Seriyy ez-Zāhid es-Seḳaṭī sālih-i maʿrūftur. Ve Seriyy nāmında aʿlāmdan bir cemāʿat gelmiştir.

سُرَيٌّ [Sureyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bu dahi esmādandır: Ġanm b. Sureyy, Ḥazrec nesebi ricālindendir. Ṭalḥa b. el-Berāʾ eṣ-Ṣaḥābī onun neslindendir. Ve Benū Ḥanīfe'de dahi Sureyy isminde bir adam gelmiştir.

سَرَاءٌ [serāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Bir şecer adıdır; müfredi سَرَاءَةٌ [serāʾet]tir.

اَلسَّرَاةُ [es-serāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Her nesnenin yukarısına denir; tekūlu: عَلَوْتُ سَرَاتَهُ أَيْ أَعْلَاهُ وَمِنْهُ سَرَاةُ النَّهَارِ وَالْجَبَلِ أَيْ أَعْلَاهُ Ve

سَرَاةُ [Serāt] Kabāʾil-i ʿadīdeye muzāf olarak bir mevziʿ adıdır.

سَرَاةُ بَجِيلَةَ [Serātū Becīlet] ve

سَرَاةُ زَهْرَانَ [Serātu Zehrān] ve

سَرَاةُ غَنْزٍ [Serātu Ġanz] ve

سَرَاةُ الْحِجْرِ [Serātu'l-Ḥicr] ve

سَرَاةُ بَنِي الْقَرْنِ [Serātu Beni'l-Ḳarn] ve

سَرَاةُ بَنِي شَبَابَةَ [Serātu Benī Şebābet] ve

سَرَاةُ الْمَغَافِرِ [Serātu'l-Meġāfir] ki niçe kurā ve cibāli muhtevīdir. Ve

سَرَاةُ الْكُرَاعِ [Serātu'l-Kurāʿ] ki bu dahi kurā-yı muteʿaddideye müştemildir. Ve

سَرَاةُ بَنِي سَيْفٍ [Serātu Benī Seyf] ve

سَرَاةُ خَتْلَانَ [Serātu Ḫatlān] ve

سَرَاةُ أَلْهَانَ [Serātu Elhān] ve

سَرَاةُ الْمَصَانِعِ [Serātu'l-Meṣāniʿ] ve

سَرَاةُ قُدُمٍ [Serātu Ḳudum] (zammeteynledir) ve

سَرَاةُ هَتُومٍ [Serātu Hetūm] ve

سَرَاةُ الطَّائِفِ [Serātu'ṭ-Ṭāʾif] ki bunun gavr ve esfel tarafı Mekke ve Necd ve ʿālī tarafı diyār-ı Hevāzin'dir, cümlesi birer

mevziʿdir.

سِرْيَا [Siryā] (sīn'in kesriyle) Başra'da bir karyedir.

سِرْيَاقُوسُ [Siryāḳūs] (sīn-i meksūre ve ḳāf-ı mazmūme ile) Mışır'da bir karyedir.

اَلسُّرَيَّةُ [es-Sureyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Şām'da bir karyedir.

اَلسَّارِي [es-Sārī] Bir mevziʿdir. Ve arslana ıtlāk olunur.

اَلْمَسَارِي [el-mesārī] ve

اَلْمُسْتَرِي [el-musterī] (ism-i fāʿil veznlerinde) Bunlar da arslana denir.

اَلْوَاوِيُّ

[س ر و]

اَلسَّرْوُ [es-serv] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bu ismle maʿrūf şecer ismidir; müfredi سَرْوَةٌ [servet]tir. Müʾellif عَرْعَرٌ [ʿarʿar]ı bununla tefsīr eylemişti. Ve

سَرْوٌ [serv] Dağın kalın ve yumru yeriyle derenin mā-beyni olan bayıra denir ki dağın böğrü olacaktır. Ve nebāt içre olur bir güne kurtçağıza denir. Ve Ḥimyer kabīlesinin karār-gāhları olan yurdun adıdır. Ve bir niçe mevāziʿ ismidir ki ānifen سَرَاةٌ [Serāt] ʿunvānıyla zikr olundu. Ve

سَرْوٌ [Serv] Esmādandır: Muḥammed b. Serv ehādīs-i mevzūʿa vazʿ eder bir şahs idi. Ve

سَرْوٌ [serv] Masdar olur, çekirge yumurtlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَرَتِ الْجَرَادَةُ تَسْرُو سَرْوًا إِذَا بَاضَتْ Ve bu mehmūz da lügattir. Ve bir nesneyi bir adam kendi üzerinden bertaraf edip atmak maʿnāsınadır, libāsını eğninden çıkarıp atmak gibi; yukālu: سَرَا الثَّوْبَ عَنْهُ إِذَا أَلْقَاهُ Ve bir kimse şeref ve asāletle mürüvvet-mend olmak maʿnāsınadır. Ve bunda ism dahi olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلسَّرَاوَةُ [es-serāvet] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

اَلسَّرْوُ [es-serv] (sīn'in fethiyle) ve

اَلسَّرَا [es-serā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلسَّرَاءُ [es-serāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Bir adam şeref ve asāletle mürüvvet-mend olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَرُوَ الرَّجُلُ وَسَرَا وَسَرِيَ سَرَاوَةً وَسَرْوًا وَسَرًا وَسَرَاءً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَ ذَا مُرُوءَةٍ فِي شَرَفٍ

اَلسَّرِيُّ [es-seriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şeref ve asāletle mürüvvet-mend adama denir; cemʿi أَسْرِيَاءُ [esriyāʾ] ve سُرَوَاءُ [surevāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] gibi ve سُرًى [surā] gelir, هُدًى [hudā] gibi. Ondan ism-i cemʿ سَرَاةٌ [serāt] lafzıdır sīn'in fethiyle. Bunun cemʿi سَرَوَاتٌ [serevāt] gelir fetehātla. Müʾennesi سَرِيَّةٌ [seriyyet] tir, cemʿi سَرَيَاتٌ [sereyāt] ve سَرَايَا [serāyā] gelir.

اَلْإِسْرَاءُ [el-isrāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّسْرِيَةُ [et-tesriyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bunlar da bir nesneyi bir adam kendi üzerinden bertaraf edip atmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْرَى الثَّوْبَ عَنْهُ وَسَرَّاهُ إِذَا أَلْقَاهُ عَنْهُ ve

تَسْرِيَةٌ [tesriyet] Gam ve gussayı bertaraf eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سُرِّيَ عَنْهُ الْهَمُّ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا انْكَشَفَ

اَلْإِنْسِرَاءُ [el-insirāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznninde) Bu dahi gam ve gussa bertaraf olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْسَرَى عَنْهُ الْهَمُّ إِذَا انْكَشَفَ

اَلتَّسَرِّي [et-teserrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Güçle zoraki mürüvvet-mendlik eylemek, ʿalā-kavlin odalık cāriye edinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَرَّى الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ

السَّرْوَ أَوْ أَخَذَ سُرِّيَّةً Müʾellif bunu "س،ر،ر" mâddesinde beyân eylemiştir ki سُرِّيَّةٌ [surriyyet] sīn'in zammıyla odalık cāriyeye denir, سِرٌّ [sirr] lafzına mensūbdur ki cimāʿdan kināyedir, tagyīr-i niseb kabīlindendir. Ve تَسَرِّي [teserrī] bundan تَفَعُّلٌ [tefaʿul]dür, aslı تَسَرُّرٌ idi, rā-i sālise yā'ya ibdāl olundu.

اَلسَّرْوَةُ [es-servet] (sīn'in harekāt-ı selāsıyla) Kısa ve hurde oka denir, ʿalā-kavlin temreni yassı ve uzun olanına denir; yukālu: رَمَاهُ بِالسَّرْوَةِ مُثَلَّثَةً أَيْ بِالسَّهْمِ الصَّغِيرِ الْقَصِيرِ أَوْ هُوَ عَرِيضُ النَّصْلِ وَطَوِيلُهُ

اَلسَّرَاةُ [es-serāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Sırta ve arkaya denir, zahr maʿnāsına; cemʿi سَرَوَاتٌ [serevāt]tır fetehātla. Ve

سَرَاةُ النَّهَارِ [serātu'n-nehār] İrtifāʿ bulduğu vaktten ʿibārettir ki kuşluk zamānıdır; tekūlu: جِئْتُهُ سَرَاةَ النَّهَارِ أَيِ ارْتِفَاعَهُ Ve

سَرَاةُ الطَّرِيقِ [serātu'ṭ-ṭarīḳ] Yolun sırtından ʿibārettir; yukālu: أَخَذُوا سَرَاةَ الطَّرِيقِ أَيْ مَتْنَهُ

اَلسِّرْوُ [es-Sirv] (sīn'in kesriyle) Dimyāṭ kurbünde bir beldedir. Ve Belḫ kazāsında bir karyedir.

سَرْوَانُ [Servān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Sicistān kazāsında bir karyedir.

اَلْإِسْتِرَاءُ [el-istirāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) İhtiyār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَرَيْتُهُمْ أَيِ اخْتَرْتُهُمْ Ve bir nesnenin güzīde ve muhtārını ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَى الْمَوْتُ الْحَيَّ أَيِ اخْتَارَ سَرَاتَهُمْ

إِسْرَايِيلُ [İsrāyīl] (hemzenin kesri ve yā-yı tahtiyye ile) ve

إِسْرَائِيلُ [İsrāʾīl] (hemze ile) ve

إِسْرَايِينُ [İsrāyīn] ve

إِسْرَائِينُ [isrāʾīn] (nūn'la) İsmdir, yaʿnī ism-i ʿucmedir ki Yaʿkūb ʿaleyhi's-selāmın lakabıdır, ʿalā-kavlin ismidir. Şārih der ki bu lafz-ı ʿİbrānīdir, safvetullāh yāhūd ʿabdullāh demektir. Hazret-i Yaʿḳūb'un ismi yāhūd lakabıdır. Ve bunda إِسْرَالُ dahi lügattir, مِيكَالُ gibi.

اَلْوَاوِيُّ

[س ا س و]

اَلْمُسَاسَاةُ [el-musāsāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama tevbīh ve taʿyīr ve serzeniş eylemek maʿnāsınadır; yukalu: سَاسَاهُ إِذَا عَيَّرَهُ وَوَبَّخَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[س ط و]

اَلسَّطْوُ [es-saṭv] ve

اَلسَّطْوَةُ [es-saṭvet] (sīn'lerin fethiyle) Bir kimse üzere sıçrayıp hamle eylemek, ʿalā-kavlin hışm ve şiddetle kavrayıp ahz ve kahr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَطَا عَلَيْهِ وَبِهِ يَسْطُو سَطْوًا وَسَطْوَةً إِذَا صَالَ أَوْ قَهَرَهُ بِالْبَطْشِ Ve su çoğalıp taşmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَطَا الْمَاءُ إِذَا كَثُرَ وَزَخَرَ Ve taʿām tatmak ve yemek maʿnāsına müstaʿmeldir, el uzatmak tasavvuruyla; yukālu: سَطَا الطَّعَامَ إِذَا ذَاقَهُ Ve at adımlarını seyrek ve meydānlı atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: سَطَا الْفَرَسُ إِذَا أَبْعَدَ الْخَطْوَ Ve nākaya soysuz buğur aşmakla o menīyi ihrāc için elini nākanın fercine idhāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَطَا الرَّاعِي عَلَى النَّاقَةِ إِذَا أَدْخَلَ يَدَهُ فِي رَحِمِهَا لِيُخْرِجَ مَا فِيهَا مِنْ مَاءِ الْفَحْلِ Ve at dizginini eslemeyip kendi başına gitmek maʿnāsınadır; yukālu: سَطَا الْفَرَسُ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ

اَلْمُسَاطَاةُ [el-musāṭāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimseye teşdīd eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: سَاطَاهُ إِذَا شَدَّدَهُ عَلَيْهِ

اَلسَّاطِي [es-sāṭī] Adımlarını seyrek ve meydānlı atan ata denir; yukālu: فَرَسٌ سَاطٍ أَيِ الْبَعِيدُ الْخَطْوِ Ve seğirtirken kuyruğunu ʿalem gibi yukarı diken ata denir; yukālu: فَرَسٌ سَاطٍ إِذَا كَانَ يَرْفَعُ ذَنَبَهُ فِي حُضْرِهِ Ve galebe-i şehvetten ve hırsından nāşī bir nāka sürüsünden öbür sürüye ʿazm ve hücūm eden buğura denir. Ve uzun nesneye denir.

اَلْيَائِيُّ

[س ع ي]

اَلسَّعْيُ [es-saʿy] (رَعْيٌ [raʿy] vezninde) Kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَعَى إِلَيْهِ سَعْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَصَدَ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre سَعْيٌ [saʿy] meşy-i serīʿ maʿnāsına mevzūʿdur, maʿānī-i sāʾire ondan müteferraʿdır. Ve iş işlemek maʿnāsınadır; yukālu: سَعَى فُلَانٌ إِذَا عَمِلَ Ve yürümek maʿnāsınadır; yukālu: سَعَى الرَّجُلُ إِذَا مَشَى Ve yelmek maʿnāsınadır; yukālu: سَعَى الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve bir adamı gamz edip koğlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَعَى بِهِ إِذَا نَمَّ بِهِ Şārih der ki bunda سِعَايَةٌ [siʿāyet] müteʿāreftir. Ve kesb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَعَى عَلَى عِيَالِهِ إِذَا كَسَبَ لَهُمْ Ve cāriye rūspuluğa yelmek maʿnāsınadır; yukālu: سَعَتِ الْأَمَةُ إِذَا بَغَتْ Şārih der ki bu maʿnā hasāʾistendir, hürrede istiʿmāl olunmaz.

اَلسِّعَايَةُ [es-siʿāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Zekāt ve mīrī tahsīline mübāşir olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَعَى الْمُصَدِّقُ سِعَايَةً إِذَا بَاشَرَ عَمَلَ الصَّدَقَاتِ Ve

سِعَايَةٌ [siʿāyet] إِسْتِسْعَاءٌ [istisʿāʾ] olunan ʿabdin mükellef olduğu kesime ve meblaga denir. Şārih der ki bu fi'l-asl masdardır, ʿabd rakabesini tahlīs için kesb eylemek maʿnāsınadır.

اَلْمُسَاعَاةُ [el-musāʿāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] veznninde) Cāriyeyi zinā için taleb ve teklīf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَاعَى الْأَمَةَ إِذَا طَلَبَهَا لِلْبِغَاءِ

اَلْإِسْعَاءُ [el-isʿāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ehl-i kesb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْعَاهُ إِذَا جَعَلَهُ يَسْعَى أَنْ يَكْسِبَ Ve bir adamın hācetini revā kılmak maʿnāsınadır, hemzesi izāle içindir; yukālu: أَسْعَوْا بِهِ إِذَا أَطْلَبُوهُ

اَلْمَسْعَاةُ [el-mesʿāt] (mīm'in fethiyle) Envāʿ-ı mecd ü şerefe mukārin mekrümet ve maʿlāt ve fazl ve meziyyete denir; cemʿi مَسَاعٍ [mesāʿī] gelir; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْمَسْعَاةِ أَيِ الْمَكْرُمَةِ وَالْمَعَالِي فِي أَنْوَاعِ الْمَجْدِ Cevherī فِي الْكَلَامِ الْكَرَمِ yerinde ʿunvānıyla sebt eylemekle galat eyledi. Şārih der ki nüsah-ı musahhaha-i *Ṣiḥāḥ*'ta bi'l-cümle فِي الْكَرَمِ ʿunvānıyla müsebbettir.

اَلْإِسْتِسْعَاءُ [el-istisʿāʾ) Bir adam rakabesinin baʿzı muʿtak olan kulunu tahlis-i tamām-ı rakabe eylemek için mükāteb gibi kesb ü kār eylemesini taleb ve tekālīf kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَسْعَى الْعَبْدُ إِذَا كَلَّفَهُ مِنَ الْعَمَلِ مَا يُؤَدِّي بِهِ عَنْ نَفْسِهِ إِذَا أُعْتِقَ بَعْضُهُ لِيَعْتِقَ بِهِ مَا بَقِيَ Bundan ism سِعَايَةٌ [siʿāyet]tir, niteki zikr olundu.

سَعْيَا [Saʿyā] (يَحْيَا [yaḥyā] vezninde) İbn Emṣiyā'dır ki enbiyā-i Benī İsrāʾīl'den bir peygamberdir, ʿĪsā ʿaleyhi's-selāmın vürūd ve biʿsetlerini tebşīr eylemiştir; şīn-i muʿceme ile de lügattir. Şārih der ki muʿceme ile aʿreftir. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلسِّعْوَةُ [es-siʿvet] (sīn'in kesriyle) ve

اَلسَّعْوَاءُ [es-saʿvāʾ] (sīn'in fethi ve zammıyla) Sāʿat maʿnāsınadır ki vakt ve zamāndan bir cüzʾdür; yukālu: سِعْوَةٌ مِنَ اللَّيْلِ وَسَعْوَاءُ أَيْ سَاعَةٌ Ve

سِعْوَةٌ [siʿvet] Bī-perde ve bī-hayā ve selīta ve bed-zebān ʿavrete denir.

اَلسَّعْوَةُ [es-saʿvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mūma denir, شَمْعَةٌ [şemʿat] maʿnāsına. Ve bir recül adıdır.

اَلسَّاعِي [es-sāʿī] Bir husūsa vālī ve mübāşir yāhūd bir kavm ve cemāʿat üzere vālī olan adama denir; yukālu: هُوَ سَاعٍ عَلَى أَمْرٍ أَوْ عَلَى قَوْمٍ أَيْ وَالٍ Ve Yehūd ve Naṣārā'nın sergerdelerine ve koca başılarına ve cemāʿat başılarına denir; yukālu: هُوَ سَاعِي الْيَهُودِ أَوِ النَّصَارَى أَيْ رَئِيسُهُمْ

اَلسَّعَاةُ [es-seʿāt] (sīn'in fethiyle) Tasarruf ve takallüb maʿnāsınadır; yukālu: مَا يُجْدِي فِيهِ سَعَاتُهُ أَيْ تَصَرُّفُهُ وَتَقَلُّبُهُ

سَعْيَةُ [saʿyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dişi keçinin ʿalemidir, sağılmaya çağrıldıkta saʿy eylediği için.

اَلسُّعَاوِيُّ [es-suʿāviyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Seher ve sefere sabūr ve müteḥammil adama denir; yukālu: رَجُلٌ سُعَاوِيٌّ أَيْ صَبُورٌ عَلَى السَّهَرِ وَالسَّفَرِ

اَلْيَائِيُّ

[س غ ي]

اَلسَّاغِيَةُ [es-sāġiyet] (لَاغِيَةٌ [lāġiyet] vezninde) Lezīz ve hoş-güvār meşrūba denir; yukālu: شَرْبَةٌ سَاغِيَةٌ أَيْ لَذِيذَةٌ Şārih der ki سَائِغَةٌ [sāʾiġat]tan maklūbdur.

اَلْيَائِيُّ

[س ف ي]

اَلسَّفْيُ [es-sefy] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yel toprak savurmak yāhūd tozutup götürmek maʿnāsınadır; yukālu: سَفَتِ الرِّيحُ التُّرَابَ تَسْفِيهِ سَفْيًا إِذَا ذَرَتْهُ أَوْ حَمَلَتْهُ

اَلْإِسْفَاءُ [el-isfāʾ] (hemzenin kesriyle) سَفْيٌ [sefy] maʿnāsınadır; yukālu: أَسْفَتِ الرِّيحُ التُّرَابَ بِمَعْنَى سَفَتْهُ Ve otun kılçıkları dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْفَتِ الْبُهْمَى إِذَا سَقَطَتْ سَفَاهَا Bunun bābı izāle içindir. Ve ekin sünbülesinin uçları sırtlarından kılçıklanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْفَى الزَّرْعُ إِذَا خَشُنَ أَطْرَافُ سُنْبُلِهِ Ve toprak taşımak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْفَى فُلَانٌ إِذَا نَقَلَ التُّرَابَ Ve ayağı çabuk ve revende katır edinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْفَى الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ بَغْلَةً سَفْوَاءَ Ve davar zebūnlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْفَتِ النَّاقَةُ إِذَا هُزِلَتْ Ve bir adama hafīflik ve şelfelik ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْفَى فُلَانًا إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الطَّيْشِ وَالْخِفَّةِ Ve bir adama kötülük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْفَى بِهِ إِذَا أَسَاءَ بِهِ Ve sefīh olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْفَى الرَّجُلُ إِذَا سَفِهَ

اَلسَّافِي [es-sāfī] ve

اَلسَّفِيُّ [es-sefiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Savrulan toprağa denir. Ve

سَفِيٌّ [sefiyy] Sefīh adama denir.

اَلسَّافِيَاءُ [es-sāfiyāʾ] (medd ile) Toza denir, غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına, ʿalā-kavlin toprağı tozutup götüren yele denir.

اَلسَّفَا [es-sefā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Atın alnında olan perçemi az olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَفِيَ الْفَرَسُ سَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَفَّتْ نَاصِيَتُهُ Ve

سَفًا [sefā] Toprağa denir. Ve zebūnluğa ve arıklığa denir; yukālu: بِهِ سَفًا أَيْ هُزَالٌ Ve uçları dikenli olan şecere denir; سَفَاةٌ [sefāt] müfredidir. Ve

سَفًا [sefā] Bir kimse sefīh olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَفِيَ الرَّجُلُ سَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَفِهَ Ve el çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: سَفِيَتْ يَدُهُ إِذَا تَشَقَّقَتْ

اَلْأَسْفَى [el-esfā] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznin-

de) Alnının perçemi azca olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَسْفَى أَيْ خَفِيفُ النَّاصِيَةِ

اَلسَّفْوَاءُ [es-sefvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Cüst ve revende katıra denir; yukālu: بَغْلَةٌ سَفْوَاءُ أَيْ سَرِيعَةٌ

اَلسَّفَاءُ [es-sefāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Nākanın sütü kesilmeğe denir.

اَلسِّفَاءُ [es-sifāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Devāʾ maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ سِفَاؤُهُ أَيْ دَوَاؤُهُ

سُفْيَانُ [Sufyān] (sīn'in harekāt-ı selāsıyla) Esāmī-i ricāldendir.

سِفْيَانُ [Sifyān] (sīn'in kesri yāhūd fethiyle) Herāt kazāsında bir karyedir; fühūlden Aḥmed b. Muḥammed b. İsmāʿīl b. eṣ-Ṣabbāḥ es-Sufyānī ona mensūbdur.

سَفَوَانُ [Sefevān] (fetehātla) Başra'da bir mevziʿdir.

اَلْمُسَافَاةُ [el-musāfāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Birbirine sefīhāne vazʿ ve muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَافَاهُ إِذَا سَافَهَهُ Ve hastaya müdāvāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَافَاهُ إِذَا دَاوَاهُ

اَلْمُسْفِي [el-musfī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Koğucuya ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُسْفٍ أَيْ نَمَّامٌ

سَفَوَى [Sefevā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْإِسْتِفَاءُ [el-istifāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yüz döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَفَى وَجْهَهُ إِذَا اصْطَرَفَهُ

اَلْيَائِيُّ

[س ق ي]

اَلسَّقْيُ [es-saḳy] (sīn'in fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

اَلتَّسْقِيَةُ [es-tesḳiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) ve

اَلْإِسْقَاءُ [el-isḳāʾ] (hemzenin kesriyle) Suvarmak ve su içirmek maʿnāsınadır; yukālu: سَقَاهُ سَقْيًا وَسَقَّاهُ تَسْقِيَةً وَأَسْقَاهُ إِسْقَاءً بِمَعْنًى Baʿzılar bunları fark edip dediler ki سَقْيٌ [saḳy] ve تَسْقِيَةٌ [tesḳiyet] su içirmeğe ve إِسْقَاءٌ [isḳāʾ] suya delālet eylemeğe mahsūstur; tekūlu: سَقَاهُ سَقْيًا وَسَقَّاهُ تَسْقِيَةً وَهُمَا بِالشَّفَةِ وَأَسْقَاهُ إِسْقَاءً إِذَا دَلَّهُ عَلَى الْمَاءِ Ve baʿzılar dedi ki إِسْقَاءٌ [isḳāʾ] suvarmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَسْقَى مَاشِيَتَهُ وَأَرْضَهُ أَيْ سَقَاهُمَا Ve ʿinde'l-baʿz سَقْيٌ [saḳy] ve إِسْقَاءٌ [isḳāʾ] bir kimseye tenāvül için su taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَقَاهُ وَأَسْقَاهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ مَاءً ve yukālu: سَقَاهُ اللهُ الْغَيْثَ أَيْ أَنْزَلَهُ Ve yukālu: سَقَى زَيْدٌ عَمْرًا أَيِ اغْتَابَهُ Yaʿnī "ʿAmr'ı fasl ve gıybet eyledi." Bu taʿbīr bizim ıstılāhımızda dahi zebān-zededir; ve yukālu: أَسْقَاهُ اللهُ الْغَيْثَ وَأَسْقَى زَيْدٌ عَمْرًا ve yukālu: سُقِيَ قَلْبُهُ عَدَاوَةً عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أُشْرِبَ Ve

تَسْقِيَةٌ [tesḳiyet] Bir adama سَقَاكَ اللهُ yāhūd سُقْيًا لَكَ diye duʿā eylemek maʿnāsınadır ki istinzāl-i rahmettir; yukālu: سَقَّاهُ أَيْ قَالَ لَهُ سَقَاكَ اللهُ أَوْ سُقْيًا لَكَ وَيُقَالُ فِيهِ أَسْقَاهُ Ve

إِسْقَاءٌ [isḳāʾ] Bir adama su tulumu vermek yāhūd tulum yapmak için deri vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْقَاهُ إِذَا وَهَبَ لَهُ سِقَاءً مَعْمُولًا أَوْ إِهَابًا لِيَتَّخِذَهُ سِقَاءً

اَلسَّاقِي [es-sāḳī] Suvarıcıya denir; cemʿi سُقِيٌّ [suḳiyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve سُقَّاءٌ [suḳḳāʾ] gelir, رُمَّانٌ [rummān] vezninde.

اَلسَّقَّاءُ [es-saḳḳāʾ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Mübālagadır; cemʿi سَقَّاؤُونَ [saḳḳāʾūn]dur. Müʾennesi سَقَّاءَةٌ [saḳḳāʾet]tir hemze ile ve سَقَّايَةٌ [saḳḳāyet]tir yā'yla.

اَلسَّقْيُ [es-Saḳy] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) Dimaşḳ türābında bir mevziʿdir.

اَلسِّقْيُ [es-siḳy] (sīn'in kesriyle) Kendisiyle saky olunan suya denir. Müʾellif *Baṣāʾir*'de sudan olan hisse ile tefsīr eylemekle merciʿleri birdir; tekūlu: كَمْ سَقْيُ أَرْضِكَ وَهُوَ مَا يُسْقَى بِهِ Ve su ile suvarılan ekine denir, مَسْقَوِيٌّ [mesḳaviyy] gibi; yukālu: زَرْعُهُ سِقْيٌ أَيْ مُسْتَقٍ Ve mādde-i ʿillet-i istiskā olan suya denir ki müstaskī olanın batnında müctemiʿ olur; bunda sīn'in fethiyle de lügattir. Ve yeni doğan veledin başında bile çıkan yufka deriye denir ki içinde sarı su olur, onu şakk ve tarh ederler ve bu son taʿbīr ettikleridir.

اَلْمَسْقَوِيُّ [el-mesḳaviyy] (mīm'in fethiyle) Bu dahi akarsu ile suvarılan ekine denir, gūyā ki مَسْقَى lafzına mensūbdur; yukālu: زَرْعٌ مَسْقَوِيٌّ أَيْ مُسْتَقٍ

اَلْإِسْتِسْقَاءُ [el-istisḳāʾ] Bir adamın karnında سَقْيٌ [saḳy] dedikleri zikr olunan su birikmekle مُسْتَسْقِي [mustesḳī] olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَسْقَى الرَّجُلُ إِذَا اجْتَمَعَ فِي بَطْنِهِ السِّقْيُ Kütüb-i tıbbiyyede meşrūhtur ki إِسْتِسْقَاءٌ [istisḳāʾ] ʿilleti mādde-i bārideden olur, envāʿı üçtür: biri ziḳḳī ve biri ṭablī ve birisi laḥmīdir. Ve

إِسْتِسْقَاءٌ [istisḳāʾ] Bir adamdan içecek su istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَسْقَى مِنْهُ إِذَا طَلَبَ سُقْيًا أَيْ مَا يُشْرَبُ Ve ʿamel ile kusmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَسْقَى الرَّجُلُ إِذَا تَقَيَّأَ

اَلْإِسْتِقَاءُ [el-istiḳāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir adamdan içecek su istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَى مِنْهُ بِمَعْنَى اسْتَسْقَى Ve ʿamel ve tekellüfle kusmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَى الرَّجُلُ إِذَا تَقَيَّأَ Ve semirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَى الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ

اَلسِّقَايَةُ [es-siḳāyet] (sīn'in kesri ve zammıyla) ve

اَلْمِسْقَاةُ [el-misḳāt] (mīm'in fethi ve kesriyle) Su içecek mevziʿe denir, suvat ve çeşme ve havuz gibi. Ve

سِقَايَةٌ [siḳāyet] Su içecek kaba denir, maşraba maʿnāsına.

اَلسِّقَاءُ [es-siḳāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Tuluma denir ki toklu koyun derisinden düzülür, ona su ve süt korlar; cemʿi أَسْقِيَةٌ [esḳiyet] ve أَسْقِيَاتٌ [esḳiyāt] ve أَسَاقٍ [esāḳī] gelir.

اَلسُّقْيَا [es-suḳyā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) İsmdir, suvarmağa denir.

اَلسَّقِيُّ [es-seḳiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Yağmurunun katreleri iri olan buluta denir; cemʿi أَسْقِيَةٌ [esḳiyet] gelir. Ve hasır otu ve koğalık dedikleri sazlığa denir, بَرْدِيٌّ [berdiyy] maʿnāsına. Ve hurmā ağacına ıtlāk olunur.

اَلسَّاقِيَةُ [es-sāḳiyet] Nehr-i sagīre denir ki tarla ve bāgçe suvardıkları cedveldir.

اَلسُّقْيَاءُ [es-Suḳyāʾ] (sīn'in zammıyla) Yemen'de bir beldedir. Ve Medīne ile Vādi'ṣ-Ṣafrāʾ beyninde bir mevziʿdir.

سُقَيَّةُ [Suḳayyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Selefte Mekke'de bir kuyu adıdır.

اَلتَّسَقِّي [et-tesaḳḳī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Deve حَوْذَانٌ [ḥavẕān] dedikleri otun tāzesini otlamakla semirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَقَّتِ الْإِبِلُ الْحَوْذَانَ إِذَا أَكَلَتْهُ رَطْبًا فَسَمِنَتْ عَلَيْهِ Ve sulanıp gereği gibi içine sinmekle iyice kanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَقَّى الشَّيْءُ إِذَا قَبِلَ السَّقْيَ وَتَرَوَّى

اَلْوَاوِيُّ

[س ك و]

اَلْمُسَاكَاةُ [el-musākāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-

ninde) Bir kimseye mütālebe zımnında tekāzā ve tazyīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَاكَاهُ إِذَا ضَيَّقَ عَلَيْهِ فِي الْمُطَالَبَةِ

اَلْوَاوِيُّ

[س ل و]

اَلسَّلْوُ [es-selv] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلسُّلُوُّ [es-suluvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلسُّلْوَانُ [es-sulvān] (sīn'in zammıyla) ve

اَلسُّلِيُّ [es-suliyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bir nesneyi unutup ondan kalbi fārig ve āzāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَا وَسَلَا عَنْهُ وَسَلِيَهُ سَلْوًا وَسُلُوًّا وَسُلْوَانًا وَسُلِيًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا نَسِيَهُ يَعْنِي وَفَرَغَ وَذَهِلَ عَنْ ذِكْرِهِ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre سَلْوٌ [selv] māddesi bir nesnenin muhabbeti gönülden zāʾil olmak maʿnāsına mevzūʿdur, pes unutmak maʿnā-yı lāzımı olur.

اَلْإِسْلَاءُ [el-islāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir nesneyi unutturup ondan āzāde-dil eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْلَاهُ عَنْهُ إِذَا جَعَلَهُ مُتَسَلِّيًا عَنْهُ Ve yırtıcı cānverlerden meʾmūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْلَى الْقَوْمُ إِذَا أَمِنُوا السَّبُعَ

اَلتَّسَلِّي [et-tesellī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) إِسْلَاءٌ [islāʾ] lafzından mutāviʿdir, mütesellī olmak maʿnāsınadır; meselā gam-nāk olan adama baʿzı nush yā tebşīr-güne taltīf ve tatyīb eylemekle mutmaʾinnü'l-kalb olmak gibi; yukālu: أَسْلَاهُ عَنْهُ فَتَسَلَّى

اَلسَّلْوَةُ [es-selvet] (sīn'in fethi ve zammıyla) İsmdir, bir nesneden āzādeliğe ve ferāgat-ı hātıra denir.

اَلسُّلْوَانَةُ [es-sulvānet] (sīn'in zammıyla) Bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] maʿnāsına. Ve nisvān-ı ʿArabın teshīr için kullandıkları boncuğa denir; bunda sīn'in fethiyle de lügattir. Ve şol boncuğa da denir ki onu kum içre defn edip siyāhlandıkta çıkarıp su ile ezdikten sonra ʿāşıka içirmekle derd-i ʿaşktan mütesellī olurlar.

اَلسَّلْوَى [es-selvā] (بَلْوَى [belvā] vezninde) Bu dahi bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] maʿnāsına. Ve bir kuş adıdır; سَلْوَاةٌ [selvāt] müfredidir. Mütercim der ki bu kuş Türkīde yelve dedikleri kuştur ki bıldırcına şebīh olur, Benī İsrāʾīl'e sevk ve terzīk olunan bu kuşlardır; pek vahşī olur, niteki bu kıtʿada telmīh olunmuştur: "مِنْ آلِ إِسْرَائِيلَ عُلِّقْتُهُ || قَابَلَنِي بِالصَّدِّ وَالتِّيهِ || قَدْ أُنْزِلَ السَّلْوَى عَلَى قَلْبِهِ || وَنُزِلَ الْمَنُّ عَلَى فِيهِ" Ve

سَلْوَى [selvā] Mutlakan kalbi fārig ve mütesellī eden şeyʾe denir.

اَلسُّلْوَانُ [es-sulvān] (sīn'in zammıyla) سُلْوَانَةٌ [sulvānet] dedikleri zikr olunan boncuğa denir. Baʿzılar dedi ki سُلْوَانٌ [sulvān] mütesellī olmak için içilen suyuna denir yāhūd şol toprağa denir ki meyyitin kabrinden alınıp su ile karıştırdıktan sonra ʿāşıka içirirler, onun hāssasıyla o bīçārenin gönlünde olan ʿaşk zāʾil olur yāhūd şol devāya denir ki gamgīn olan adama içirildikte tefrīh eder ola. Ve

سُلْوَانُ [Sulvān] Suleym kabīlesi yurdunda bir vādī ismidir. Ve Ḳuds-i şerīfte bir çeşme adıdır ki pek ʿacībedir, günde hemān bir yā iki kere cereyān eder, nās onunla teberrük ederler.

مُسْلِيَةُ [Musliyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] veznin-de) Bir batn pederinin ismidir. Ve Musliye b. Hezzān ashābdandır.

اَلسُّلَيُّ [es-Suleyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde ve lām'ın kesriyle de) Bādiyede bir vādī

adıdır.

اَلْإِسْتِلَاءُ [el-istilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Davar semirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلَتِ الشَّاةُ إِذَا سَمِنَتْ

اَلْيَائِيُّ

[س ل ي]

اَلسَّلَا [es-selā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Şol yufka deriye denir ki batn-ı māderde veled onda tevellüd eder ve ekserī bilece çıkar. Eger doğduğu anda yüzünden sıyırıp alınmaz ise veled helāk olur, insānda ve mevāşīde olana ıtlāk olunur, Türkīde eş ve son taʿbīr ederler; cemʿi أَسْلَاءٌ [eslāʾ] gelir; ve minhu'l-meselu: "وَقَعُوا فِي سَلَا جَمَلٍ" Yaʿnī bir müşkil hāle düçār oldukta darb olunur, zīrā erkek devede o deri olmaz. Ve kezālik yukālu: "إِنْقَطَعَ السَّلَا فِي الْبَطْنِ" Yaʿnī "بَلَغَ السِّكِّينُ الْعَظْمَ" kemā yuqālu bu dahi meseldir, bir iş nihāyet derecede düşvār oldukta īrād olunur. Ve

سَلَا [Selā] Maġrib'de bir belde adıdır; nisbetinde سَلَاوِيٌّ [Selāviyy] denir. Ve

سَلَا [selā] Masdar olur, rahimde zikr olunan deri pārelenmek maʿnāsınadır; yukālu: سَلِيَتِ الشَّاةُ سَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَ سَلَاهَا

اَلسَّلْيَا [es-selyā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Karnında سَلَا [selā] dediği deri pārelenmiş koyuna denir.

اَلتَّسْلِيَةُ [et-tesliyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznince) Hatunun yā hayvānın doğurduktan sonra son taʿbīr olunan mezkūr deriyi çekip çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: سَلَّى الْمَرْأَةَ أَوِ الشَّاةَ إِذَا نَزَعَ سَلَاهَا

اَلْإِسْتِلَاءُ [el-istilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ʿAvret yā hayvān doğurduktan sonra sonunu taşra tarh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَلَتِ النَّاقَةُ إِذَا طَرَحَتْ سَلَاهَا

اَلْوَاوِيُّ

[س م و]

اَلسُّمُوُّ [es-sumuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَا الشَّيْءُ يَسْمُو سُمُوًّا إِذَا ارْتَفَعَ Ve bāʾ harfiyle müteʿaddī olur, yükseltmek maʿnāsına; yukālu: سَمَا بِهِ سَمَا لِيَ الشَّيْءُ أَيْ رُفِعَ مِنْ بُعْدٍ Ve yukālu: أَيْ أَعْلَاهُ فَاسْتَبَنْتُهُ Yaʿnī "Iraktan filān nesne bana refʿ ve işhās olunmakla onu gereği gibi idrāk eyledim." Ve

سُمُوٌّ [sumuvv] Şikāra çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَا الْقَوْمُ إِذَا خَرَجُوا لِلصَّيْدِ

اَلْإِسْمَاءُ [el-ismāʾ] (hemzenin kesriyle) Yükseltmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَاهُ إِذَا أَعْلَاهُ Ve ism vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْمَاهُ إِيَّاهُ وَأَسْمَى بِهِ إِذَا جَعَلْتَهُ اِسْمًا لَهُ

اَلسُّمَاةُ [es-sumāt] (قُضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde) Şikāra çıkan sayyādlara denir; sıfat-ı galibedir, سَامِي [sāmī] müfredidir.

اَلسَّمَاوَةُ [es-semāvet] (sīn'in fethiyle) Erkek dişi üzere aşmak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَا الْفَحْلُ سَمَاوَةً إِذَا تَطَاوَلَ عَلَى شَوْلِهِ Ve سَمَاوَةُ الْبَيْتِ [semāvetu'l-beyt] evin çardağına ve şirvānına denir. Ve bir nesnenin şahs ve kālıbına denir; tekūlu: رَأَيْتُ سَمَاوَتَهُ أَيْ شَخْصَهُ Ve

سَمَاوَةُ [Semāvet] Kūfe ile Şām beyninde bir mevziʿdir. Ve bu عَوَاصِمُ [ʿAvāṣim]den değildir, niteki Cevherī ʿAvāṣim'den demekle vehm eyledi. Şārih der ki bir سَمَاوَةُ [Semāvet] dahi vardır ki ʿAvāṣim'dendir.

اَلسَّمَاءُ [es-semāʾ] (sīn'in fethiyle) Maʿlūmdur ki göğe denir, Fārisīde āsmān derler; müʾenneslerdir ve müzekker olur. Şārih der ki نَخْلٌ [naḫl] ve شَجَرٌ [şecer]ve

سَمَاءٌ [semāʾ] ve أَرْضٌ [arḍ] gibi ism-i cins ve ism-i cins mecrāsına cārī olan kelimeler ki vāhid ve cemʿe ıtlāk olunur, tezkīr ve teʾnīsleri cāʾizdir. Ve

سَمَاءٌ [semāʾ] Her nesnenin sakfına ıtlāk olunur; tekūlu: أَصْلِحْ سَمَاءَ بَيْتِكَ أَيْ سَقْفَهُ Kezālik revāk-ı beyte ıtlāk olunur. Ve bir feres adıdır. Ve atın sırtına ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ رَفِيعُ السَّمَاءِ أَيِ الظَّهْرِ Ve buluta ıtlāk olunur; yukālu: أَمْطَرَتِ السَّمَاءُ أَيِ السَّحَابُ Ve yağmura ʿalā-kavlin ceyyid ve şāmiline ıtlāk olunur; cemʿi أَسْمِيَةٌ [esmiyet] ve سَمَوَاتٌ [semāvāt] ve سُمِيٌّ [sumiyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve سِمًا [simā] gelir sīn'in kesri ve elifin kasrıyla.

مَاءُ السَّمَاءِ [Māʾu's-Semāʾ] Mülūk-i ʿIrāḳ'tan Benū Māʾu's-Semāʾ dedikleri cemāʿatin vālideleri ismidir ki Nuʿmān'ın vālidesi olacaktır; mezburenin bundan gayrı ismi yoktur. Baʿzılar Māviye ismi ve Māʾu's-Semāʾ lakabıdır demekle müʾellif selb eyledi, be-gāyet dil-ber ve sāfī-manzar olmakla ıtlāk eylemişler idi.

اَلْمِسْمَاةُ [el-mismāt] (mīm'in kesriyle) Çoraba denir ki ayağa giyilir.

اَلْإِسْتِمَاءُ [el-istimāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Sayyād ayağına çorab giymek, ʿalā-kavlin āhū saydına çıkmakla harr-ı arzdan ayağını vikāye için bir adamdan çorap istiʿāre eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمَى الصَّائِدُ إِذَا لَبِسَ الْمِسْمَاةَ أَوِ اسْتَعَارَهَا لِصَيْدِ الظِّبَاءِ فِي الْحَرِّ Ve āhū saydına hengāmı olmayan Suheyl yıldızı tulūʿu vaktinde āhū saydına çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمَى الصَّائِدُ الظِّبَاءَ إِذَا طَلَبَهَا فِي غَيْرِ آنِهَا عِنْدَ مَطْلَعِ سُهَيْلٍ Ve bir adamın ziyāretine kasd ve teveccüh eylemek, ʿalā-kavlin bir kimseden hayr nişāneleri teferrüs eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَمَيْتُهُ إِذَا تَعَمَّدْتَهُ بِالزِّيَارَةِ أَوْ تَوَسَّمْتُ فِيهِ الْخَيْرَ

اَلْإِسْمُ [el-ism] (hemzenin kesri ve zammıyla) ve

اَلسُّمُ [es-sum] ve

اَلسُّمَا [es-sumā] (sīn'lerin harekāt-ı selāsı ve elifin kasrıyla ki mecmūʿu sekiz lügattir) Bir nesnenin ʿalāmet ve nişānına denir; عُلُوٌّ [ʿuluvv] maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: إِسْمُهُ كَذَا وَسُمُهُ وَسُمَاهُ أَيْ عَلَامَتُهُ Ve cevher ve ʿarazdan her nesnenin izāsına mevzūʿ olan lafzına denir yekdīgerden fasl ve temyīz için, Fārisīde nām ve Türkīde ad taʿbīr olunur; cemʿi أَسْمَاءٌ [esmāʾ] ve أَسْمَاوَاتٌ [esmāvāt] ve cemʿü'l-cemʿi أَسَامِي [esāmī] gelir yā'nın isbātı ve naksıyla. Şārih der ki bunların aslları سُمُوٌّ idi ki عُلُوٌّ [ʿuluvv] maʿnāsınadır. Müʾellifin ʿalāmetle tefsīri yine عُلُوٌّ [ʿuluvv] maʿnāsından meʾhūzdur. Ve Baṣriyyūn ve Kūfiyyūn beynlerinde olan ihtilāf maʿlūmdur.

اَلتَّسْمِيَةُ [et-tesmiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bir şeyʾi ism vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّاهُ فُلَانًا وَسَمَّى بِهِ إِذَا جَعَلَهُ اسْمًا لَهُ

اَلسَّمْوُ [es-semv] (sīn'in fethiyle) Bu dahi ad komak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَاهُ إِيَّاهُ وَسَمَى بِهِ يَسْمُو سَمْوًا بِمَعْنَى سَمَّاهُ وَالْأَوَّلُ يَعْنِي سَمَاهُ بِالتَّخْفِيفِ عَنْ ثَعْلَبٍ لَمْ يَحْكِهِ غَيْرُهُ

اَلسَّمِيُّ [es-semiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Hem-nām maʿnāsınadır ki adaş taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ سَمِيُّكَ وَهُوَ مَنِ اسْمُهُ اِسْمُكَ Ve mānend ve nazīre ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ سَمِيُّهُ أَيْ نَظِيرُهُ

اَلتَّسَمِّي [et-tesemmī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir ad ile adlanmak maʿnāsınadır; yukālu: سَمَّاهُ بِكَذَا فَتَسَمَّى بِهِ Ve bir kimseye yāhūd bir kabīleye müntesib olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَمَّى بِالْقَوْمِ وَإِلَيْهِمْ إِذَا

انْتَسَبَ بِهِمْ

اَلْمُسَامَاةُ [el-musāmāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ʿUlüvv-i şān cihetiyle müfāhare eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَامَاهُ إِذَا فَاخَرَهُ Ve yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: سَامَاهُ إِذَا بَارَاهُ

اَلتَّسَامِي [et-tesāmī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbiriyle yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَامَوْا إِذَا تَبَارَوْا

اَلسُّمَا [es-sumā] (هُدَى [hudā] vezninde) Bir adamın hayr ve cemīle cihetiyle olan nām ve āvāze ve şöhretine denir; yukālu: شَاعَ سُمَاهُ أَيْ صَوْتُهُ فِي الْخَيْرِ

سُمَيَّةُ [Sumeyyet] (sīn'in zammıyla) Bir cebel adıdır. Ve ʿAmmār b. Yāsir hazretlerinin vālideleri ismidir, radıyallāhu ʿanhumā.

اَلْيَائِيُّ

[س م ي]

سُمْيٌ [Sumy] (sīn'in zammıyla) Bir vādī yāhūd bir belde adıdır. İbn Cinnī dedi ki kelām-ı ʿArabda bundan gayrı سُمْيٌ [Sumy] lafzının istiʿmāli maʿlūmum değildir.

اَلْيَائِيُّ

[س ن ي]

اَلسَّنَا [es-senā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Şimşeğin aydınlığına ve parıltısına denir; tekūlu: رَأَيْتُ سَنَا الْبَرْقِ أَيْ ضَوْءَهُ Ve bir cins nebāt ismidir ki safrāʾ ve sevdāʾ ve balgamı müshildir, سَنَاءٌ [senāʾ] dahi denir medd ile. Bu nebāt sinā-i Mekkī dedikleri nebāttır ki müshil-i maʿrūftur ve bir nevʿi dahi vardır ki Rūm diyārında nābit olmakla sināʾ-i Rūmī derler. Ve

سَنَاءٌ [senāʾ] Bir çeşit harīr libās adıdır. Ve Necd ülkesinde bir vādī adıdır. Ve Senā bint Esmāʾ b. eş-Şalt gerçi ümmehātü'l-müʾminīn rişte sine keşīde olup lākin kable'd-duhūl vefāt eyledi.

اَلسَّنَاءُ [es-senāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: سَنِيَ الشَّيْءُ سَنَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ ذَا سَنَاءٍ وَيُقَالُ بِهِ سَنَاءٌ أَيْ رِفْعَةٌ

أَيْدَمُرُ السَّنَائِيُّ [Eydemur es-Senāʾiyy] Bir şāʿir-i muhsindir, müteʾahhirīndendir. Ve bu Fürs şāʿirlerinden Senāʾī dedikleri şāʿirin gayrıdır. Ve Aḥmed b. Ebī Bekr es-Senevī harekātla muhaddistir ve bu عَصَوِيٌّ [ʿaṣaviyy] veznindedir.

اَلْإِسْنَاءُ [el-isnāʾ] (hemzenin kesriyle) Yukarı kaldırmak ve yükseltmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَاهُ إِذَا رَفَعَهُ Ve şimşeğin şuʿāʿı hāneden içeriye girmek yāhūd yer üzere düşmek yāhūd sehāb içre yürüyüp oynamak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَى الْبَرْقُ إِذَا دَخَلَ سَنَاهُ الْبَيْتَ أَوْ وَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ أَوْ طَارَ فِي السَّحَابِ Ve bir sene bir yerde meks eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَى الْقَوْمُ إِذَا لَبِثُوا سَنَةً يَعْنِي فِي مَوْضِعٍ

اَلتَّسْنِيَةُ [et-tesniyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) Bir nesneyi kolaylayıp feth eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَّاهُ إِذَا سَهَّلَهُ وَفَتَحَهُ

اَلْمُسَانَاةُ [el-musānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile müdārā ve hüsn-i zindegānī eylemekle hoşnūd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَانَاهُ إِذَا رَاضَاهُ وَدَارَاهُ وَحَسُنَ مُعَاشَرَتُهُ

اَلتَّسَنِّي [et-tesennī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَنَّى الشَّيْءُ إِذَا تَغَيَّرَ Şārih der ki baʿzılar bu maʿnāda aslı تَسَنُّنٌ olmaya zāhibdir ki nūn-ı sāniye yā'ya kalb olunmuştur. Ve

تَسَنِّي [tesennī] Bir kimse umūrunda

sühūlet bulmak maʿnāsınadır ki sühūletle husūl-pezīr olmaktan ʿibārettir; yukālu: تَسَنَّى زَيْدٌ إِذَا تَسَهَّلَ فِي أُمُورِهِ Ve yükseğe çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَنَّى الرَّجُلُ إِذَا رَقَى Ve bir adamı güçle hoşnūd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَسَنَّى فُلَانًا إِذَا تَرَضَّاهُ Ve erkek dişiye aşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَسَنَّى الْبَعِيرُ النَّاقَةَ إِذَا تَسَدَّاهَا لِيَضْرِبَهَا

اَلْمُسَنَّاةُ [el-musennāt] (mīm'in zammı ve nūn'un teşdīdiyle) Su bendine denir ki sedd taʿbīr olunur; yukālu: عَقَدُوا مُسَنَّاةً لِلْمَاءِ أَيْ عَرِمًا Terfīʿ maʿnāsından meʾhūzdur.

اَلسَّانِيَةُ [es-sāniyet] Edevātıyla berāber olarak büyük kovaya denir. Ve su çekmek için dolaba koşulan nākaya denir.

اَلسَّنْوُ [es-senv] (sīn'in fethiyle) ve

اَلسَّنَاوَةُ [es-senāvet] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Dolaba koşulan nāka tarla suvarmak maʿnāsınadır; yukālu: سَنَتِ السَّانِيَةُ تَسْنُو سَنْوًا وَسَنَاوَةً إِذَا سَقَتِ الْأَرْضَ Ve āteş şuʿlesi yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: سَنَتِ النَّارُ إِذَا عَلَى ضَوْءُهَا Ve şimşek çakmak maʿnāsınadır; yukālu: سَنَا الْبَرْقُ إِذَا أَضَاءَ Ve kuyudan su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: اَلْقَوْمُ يَسْنُونَ لِأَنْفُسِهِمْ إِذَا اسْتَقَوْا Ve açmak maʿnāsınadır; yukālu: سَنَوْتُ الْبَابَ أَيْ فَتَحْتُهُ

اَلْمَسْنُوَّةُ [el-mesnuvvet] ve

اَلْمَسْنِيَّةُ [el-mesniyyet] (mīm'in fethiyle) سَانِيَةٌ [sāniyet] ile saky olunan arza denir. Sānīde vāviyye maklūbdur.

اَلسِّنَايَةُ [es-sināyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir nesnenin götürüsüne denir; yukālu: أَخَذَهُ بِسِنَايَتِهِ أَيْ كُلِّهِ

اَلسَّنَةُ [es-senet] (sīn'in ve nūn'un fethiyle) Yıla denir ki Fārisīde sāl derler; yukālu: مَضَتْ سَنَةٌ أَيْ عَامٌ

Şārih der ki müʾellif bunu hāʾ bābında dahi zikr eyledi, zīrā baʿzılar hāʾī ve baʿzılar yāʾī ve baʿzılar vāvī olmasına zāhiblerdir. Hāʾī olduğuna göre aslī سَنْهَةٌ [senhet]tir ki جَبْهَةٌ [cebhet] veznindedir, hāʾ hazf olunmuştur, zīrā ʿArablar سَنَهَتِ النَّخْلَةُ derler, hurmā ağacı eskiyip üzerinden zamān mürūr eylese. Ve yāʾī olduğuna göre سَانِيَةٌ [sāniyet] māddesinden meʾhūz olur ki dolabla kuyu çevresinde dönerek su çeken nākaya denir, yıl dahi dāʾir olmakla ıtlāk olundu yāhūd rifʿat maʿnāsından meʾhūzdur, mahlūk üzere dāʾir olduğuna mebnīdir. Ve vāvī olduğuna göre ʿan-karīb mezkūrdur.

اَلْإِسْنَاتُ [el-isnāt] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Nās kıtlığa uğramak maʿnāsınadır; zīrā kıtlığa سَنَةٌ [senet] ıtlāk olunur; yukālu: أَسْنَتُوا إِذَا أَصَابَتْهُمُ الْجُدُوبَةُ Fark için vāv tā'ya münkalib oldu.

اَلسَّنْيُ [es-seny] (sīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) سَنْوٌ [senv] gibi açmak maʿnāsınadır; tekūlu: سَنَيْتُ الْبَابَ سَنْيًا إِذَا فَتَحْتَهُ Pes vāvī ve yāʾī olur.

اَلسَّنَايَا [es-senāyā] (sīn'in fethi ve kasr ile) Şerīf ve refīʿü'ş-şān adama denir ve bu müfreddir; yukālu: رَجُلٌ سَنَايَا أَيْ شَرِيفٌ

إِسْنَا [İsnā] Hemze-i meksūre ile ki Ṣaʿīd'de bir beldedir, nūn bābında zikr olundu.

اَلْوَاوِيُّ

[س ن و]

اَلسَّنَةُ [es-senet] (fethateynle) Yıla denir, عَامٌ [ʿām] maʿnāsına; cemʿi سِنُونَ [sinūn] gelir sīn'in kesriyle ve سَنَوَاتٌ [senevāt] gelir fetehātla ve سَنَهَاتٌ [senehāt] gelir hā'yla, niteki ānifen meʾhazları beyān olundu. Ve

سَنَةٌ [senet] Kuraklığa ve kıtlığa ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُمْ سَنَةٌ أَيْ قَحْطٌ وَجَدْبٌ Ve

kurak yere denir, أَرْضٌ مُجْدِبَةٌ maʿnāsına; cemʿi سِنُونَ [sinūn] gelir.

اَلْإِسْنَاتُ [el-isnāt] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Kıtlığa ve kuraklığa düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْنَتُوا إِذَا أَصَابَتْهُمُ الْجُدُوبَةُ

اَلْمُسَانَاةُ [el-musānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلسِّنَاءُ [es-sināʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Yıllık ile muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَانَاهُ مُسَانَاةً وَسِنَاءً إِذَا اسْتَأْجَرَهُ لِلسَّنَةِ

اَلسَّنْوَاءُ [es-senvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şiddetli ve mihnetli سَنَةٌ [senet]e vasf olur; yukālu: سَنَةٌ سَنْوَاءُ أَيْ شَدِيدَةٌ

اَلسَّنَا [es-senā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir nebāttır, niteki yāʾiyyede zikr olundu.

اَلْوَاوِيُّ

[س و و]

اَلسَّوَاءُ [es-sevāʾ] (sīn'in fethi ve elifin meddiyle) İsmdir, ʿadl ve dād maʿnāsınadır. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَانْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ﴾ أَيْ عَدْلٍ مِنَ الْحُكْمِ Ve vasat maʿnāsınadır; yukālu: مَكَانٌ سَوَاءٌ أَيْ وَسَطٌ بَيْنَ الْحَدَّيْنِ Ve غَيْر [ġayr] maʿnāsınadır; yukālu: جَاؤُوا سَوَاءَ فُلَانٍ أَيْ غَيْرَهُ Ve her tarafı berāber düz ve müstevī maʿnāsınadır; yukālu: مَكَانٌ سَوَاءٌ أَيْ مُسْتَوٍ وَثَوْبٌ سَوَاءٌ أَيْ مُسْتَوٍ عَرْضُهُ وَطُولُهُ Şārih der ki سَوَاءٌ [sevāʾ] kelimesi fi'l-asl masdardır, baʿdehu vasf ve zarf olarak istiʿmāl olundu. Ve سَوَاءُ الْجَبَلِ [sevāʾu'l-cebel] dağın zirvesine ıtlāk olunur; yukālu: قَعَدَ فِي سَوَاءِ الْجَبَلِ أَيْ ذِرْوَتِهِ Ve سَوَاءُ النَّهَارِ [sevāʾu'n-nehār] gündüzün tamām nısfı zamāndan ʿibārettir; tekūlu: لَقِيتُهُ سَوَاءَ النَّهَارِ أَيْ مُنْتَصَفَهُ Ve bir mevziʿ adıdır. Yemen'de Ṣabr nām dağın başında bir palanka adıdır. Ve Sevāʾ b. el-Ḥāriṯ ve Sevāʾ b. Ḫālid sahābīlerdir. Ve

سَوَاءٌ [sevāʾ] Misl ve mānend maʿnāsınadır; cemʿi أَسْوَاءٌ [esvāʾ] gelir ve سَوَاسِيَةٌ [sevāsiyet] ve سَوَاسِي [sevāsī] ve سَوَاسِوَةٌ [sevāsivet] gelir sīn-i ūlāların fethi ve sāniyelerin kesriyle. Şārih der ki bunlar nevādirdendir. Ve baʿzılar bunların ism-i cemʿ olmalarına zāhib oldular. İntehā. Ve gāh olur ki سَوَاءٌ [sevāʾ] kelimesi iki nesnenin vücūdunu iktizāʾ ve taleb eder, beynlerinde إِسْتِوَاءٌ [istivāʾ] hāletini tahkīk ve beyān için; ve minhu yukālu: سَوَاءٌ زَيْدٌ وَعَمْرٌو أَيْ ذُو سَوَاءٍ Burada سَوَاءٌ [sevāʾ] kelimesi ذُو سَوَاءٍ ile müʾevvel olarak mukaddem haberdir, niteki عَدْلٌ زَيْدٌ وَعَمْرٌو derler, ذُو عَدْلٍ maʿnāsına. Ve bu iʿtibār سَوَاءٌ [sevāʾ] ve عَدْلٌ [ʿadl] kelimelerinin masdariyyetlerine mebnīdir; zīra masdarın mā-baʿdinde fāʿil-i merfūʿu zikr olunmaz, meger vech-i mezkūr üzere hazf ve izmār ile mevsūfiyyet üzere cārī ola; ve tekūlu: مَرَرْتُ بِرَجُلٍ سَوَاءٍ وَالْعَدَمُ Ke-mā se-yuzkeru.

لَيْلَةُ السَّوَاءِ [leyletu's-sevāʾ] Ayın on dördüncü yāhūd on üçüncü gecesine ıtlāk olunur, zīrā ay o gecelerde müstevī olur.

اَلسِّوَى [es-sivā] (sīn'in kesri ve zammı ve elifin kasrıyla) Bunlar da سَوَاءٌ [sevāʾ] gibi عَدْلٌ [ʿadl] ve وَسَطٌ [vasat] ve غَيْرُ [ġayr] maʿnālarınadır. Ve berāber ve müstevī maʿnāsınadır, سَوَاءٌ [sevāʾ] gibi; ve minhu yukālu: مَرَرْتُ بِرَجُلٍ سَوَاءٍ كَمَا ذُكِرَ وَسِوَاءٍ بِكَسْرِ السِّينِ وَالْمَدِّ وَسِوًى بِالْكَسْرِ وَسُوًى بِالضَّمِّ وَالْعَدَمُ أَيْ مُسْتَوٍ وُجُودُهُ وَعَدَمُهُ Şārih der ki bunlar masdariyyet üzere mansūblardır, إِسْتِوَاءُ هُوَ وَعَدَمُهُ sebkindedir. Ve sıfat olmak üzere merfūʿ olurlar ki مُسْتَوٍ teʾvīlinde olurlar. İntehā. Ve kavluhu taʿālā: ﴿لَا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنْتَ مَكَانًا سُوًى﴾ اَلْآيَة قُرِئَ بِالْكَسْرِ وَالضَّمِّ أَيْ مَعْلَمًا وَتَقْدِيرُهُ ذَا

مَعْلَمٍ Yaʿnī "Mīʿādımız cümleye maʿlūm olacak ʿalāmetle maʿlem olan bir mekān olsun ki onda bizim sāhirlerimiz ile cemʿ olasız." Şārih der ki gūyā ki cümle beyninde مُسْتَوِي olmuş olur. Ve Rāġib مُسْتَوٍ طَرَفَاهُ ʿibāretiyle tefsīr eyledi. Ve *Keşşāf* مَنْصَفًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ ʿibāretiyle beyān eyledi ki iki tarafın mesāfesine nısf ve vasat olan mekān olur ki tarafeyne buʿd ve kurb cihetiyle mütefāvit olmaya.

اَلْإِسْتِوَاءُ [el-istivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) İki nesne birbirine mümāsil olmak maʿnāsınadır ki kemmiyyette yā keyfiyyette berāber olmaktan ʿibārettir; yukālu: إِسْتَوَيَا إِذَا تَمَاثَلَا Ve iʿtidāl maʿnāsınadır ki bir tarafta tefāvüt olmayıp müstakīm olmaktan ʿibārettir; yukālu: إِسْتَوَى الشَّيْءُ إِذَا اعْتَدَلَ Ve bir adamın civānlığı kemāle varmak maʿnāsınadır ki tamām yiğit olmaktan ʿibārettir yāhūd kırk yaşına varıp karārını bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوَى الرَّجُلُ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ أَوْ أَرْبَعِينَ سَنَةً Ve kavluhu taʿālā: ﴿ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ﴾ أَيْ صَعِدَ أَوْ عَمَدَ إِلَيْهَا أَوْ قَصَدَ أَوْ أَقْبَلَ عَلَيْهَا أَوِ اسْتَوْلَى Yaʿnī إِلَى kelimesiyle sılalanırsa maʿānī-i mezkūreye delālet eder. İmdī maʿnā-yı şerīf budur ki "Hak celle ve ʿalā arzı halk eyledikten sonra emr-i ʿālīsi tesviye-i semāʾ husūsuna suʿūd eyledi yāhūd irāde-i ʿaliyyesi onun tesviye ve tedbīrine taʿalluk eyledi yāhūd aralıkta sāʾir tekvīn tahallül eylemeyip doğru onun tesviye ve tanzīmine kasd ve mübāşeret eyledi yāhūd onun tesviyesine teveccüh eyledi yāhūd ona müstevlī ve mutasarrıf oldu." Müʾellif *Baṣāʾir*'de dedi ki إِسْتِوَاءٌ [istivāʾ] māddesi إِلَى ile sılalanırsa bir nesneye bi'z-zāt yāhu bi't-tedbīr müntehī olmak maʿnāsını iktizā eder, āyet-i merkūme şıkk-ı sānīdendir. Ve *Keşşāf*'ın beyānına göre mecāz bi-mertebeteyn üzere müretteb istiʿāre olur. Ve ثُمَّ kelimesi terāḫī fi'r-rütbe maʿnāsınadır. İntehā. Ve tekūlu'l-ʿArab: إِسْتَوَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَيْ هَلَكَ فِيهَا Burada bāʾ عَلَى yāhūd مَعَ maʿnāsınadır; bunun meʾāli ıstılāhımızda "Hākle yeksān oldu" taʿbīrine akrebdir.

اَلتَّسَاوِي [et-tesāvī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznine) Bu dahi birbirine mümāsil olmak maʿnāsınadır ki besberāber olmak taʿbīr olunur; yukālu: تَسَاوَيَا إِذَا تَمَاثَلَا

اَلتَّسْوِيَةُ [et-tesviyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznine) İki nesneyi birbirine berāber eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: سَوَّيْتُهُ بِهِ وَسَوَّيْتُ بَيْنَهُمَا إِذَا عَدَلْتَ Ve bir nesneyi düz ve hemvār eylemek maʿnāsınadır ki düzeltmek taʿbīr olunur; ve minhu yukālu: سُوِّيَتْ عَلَيْهِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا هَلَكَ فِيهَا Ve bir şeyʾi doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: سَوَّاهُ إِذَا جَعَلَهُ سَوِيًّا

اَلْمُسَاوَاةُ [el-musāvāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir nesneyi bir nesneye berāberleştirmek maʿnāsınadır; tekūlu: سَاوَيْتُهُ بِهِ وَسَاوَيْتُ بَيْنَهُمَا بِمَعْنَى سَوَّيْتُ Ve bir nesne bir nesneye kemmiyyette yā keyfiyyette muʿādil olmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يُسَاوِي شَيْئًا أَيْ لَا يُعَادِلُهُ Bu maʿnādan ıstılāhımızda "Şu bir şeyʾ değmez" ile taʿbīr olunur; meselā هَذَا لَا يُسَاوِي دِرْهَمًا derler, "Şunun kıymeti bir akçeye muʿādil olmaz" ki bir akçeyi değmez demektir; ve: قَوْلُهُمْ: لَا يَسْوَى كَيْرَضَى قَلِيلٌ Yaʿnī lügat-i kalīlede sülāsī olarak bāb-ı rābiʿden dahi bu maʿnāda vārid oldu.

اَلْإِسْوَاءُ [el-isvāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir şeyʾi āhere muʿādil eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَسْوَيْتُهُ بِمَعْنَى سَوَّيْتُهُ بِهِ Ve bir nesneyi düz ve doğru kılmak ve doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْوَاهُ

إِذَا جَعَلَهُ سَوِيًّا Ve bir kimse hulk ve tabīʿatte pederine çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْوَى فُلَانٌ إِذَا كَانَ خُلُقُهُ وَخُلُقُ وَالِدِهِ سَوَاءً Ve hadeslemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَسْوَى الرَّجُلُ Ve hor ve zelīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْوَى الرَّجُلُ إِذَا خَزِيَ Ve zekeri tamāmen ferce sokmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْوَى فِي الْمَرْأَةِ إِذَا أَوْعَبَ Şārih der ki bu üç maʿnā mehmūz olan bu "س،و،أ"den mutasarrıftır. Ve bir nesneyi gaflet sebebiyle terk ve iskāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْوَى حَرْفًا مِنَ الْقُرْآنِ أَيْ أَسْقَطَ وَتَرَكَ وَأَغْفَلَ

اَلسَّوَاآنِ [es-sevāʾān] (sīn'in fethiyle) سَوَاءٌ [sevāʾ] kelimesinin tesniyesidir; cemʿi أَسْوَاءٌ [esvāʾ] gelir, ikisi besberāberlerdir demektir; yukālu: هُمَا سَوَاآنِ أَيْ مِثْلَانِ

اَلسِّيُّ [es-siyy] (sīn'in kesriyle) Bu dahi misl ve müsāvī maʿnāsınadır; tesniyesi سِيَّانِ [siyyān]dır; yukālu: مَا هُوَ بِسِيٍّ لَكَ أَيْ بِمِثْلٍ وَهُمَا سِيَّانِ أَيْ مِثْلَانِ Cemʿi أَسْوَاءٌ [esvāʾ] gelir; ve yukālu: لَيْسَتِ الْمَرْأَةُ لَكَ بِسِيٍّ وَمَا هُنَّ لَكَ بِأَسْوَاءٍ أَيْ بِمِثْلٍ وَلَا أَمْثَالٍ Bunun aslı سِوَى idi vāv yā'ya ibdāl olundu. Ve

سِيٌّ [siyy] Düz ve her tarafı berāber nesneye denir; yukālu: مَكَانٌ سِيٌّ أَيْ مُسْتَوٍ يَعْنِي طَرَفَاهَا فِي الْمَسَافَةِ Ve düz ovaya ıtlāk olunur, فَلَاةٌ [felāt] maʿnāsına. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve tekūlu'l-ʿArab: وَقَعَ فِي سِيِّ رَأْسِهِ وَفِي سَوَاءِ رَأْسِهِ بِفَتْحِ السِّينِ فِي الْأَخِيرِ وَكَسْرِهَا أَيْ حُكْمِهِ مِنَ الْخَيْرِ أَوْ فِي قَدْرِ مَا يَغْمُرُ بِهِ رَأْسَهُ أَوْ فِي عَدَدِ شَعْرِهِ Müʾellif bu meseli "س،ن،ن" māddesinde "وَقَعَ فِي سِنِّ رَأْسِهِ" أَيْ عَدَدِ شَعْرِهِ مِنَ الْخَيْرِ أَوْ فِيمَا شَاءَ وَاحْتَكَمَ ʿibāretiyle de zikr eylemişti.

Şārih der ki *Mustaḳṣā*'da iki vechle muharrerdir: فِي سِنِّ رَأْسِهِ ʿibāretine göre kesīr ve vāsiʿ maʿnāsına müstaʿmel olan سِنٌّ lafzından masūgdur, li-ennehum yekūlūne: وَجَدَ فُلَانٌ كَلَأً سِنًّا أَيْ كَثِيرًا وَاسِعًا Ve فِي سِيِّ رَأْسِهِ وَسَوَاءِ رَأْسِهِ ʿibāretine göre berāber ve mümāsil maʿnāsından mesbūktur, hulāsası "Başı berāberince niʿmet ve refāh-ı şāmileye mālik ve onda dil-hāhı üzere mutasarrıf oldu" demektir yāhūd "Yerden başını bürüyecek kadar niʿmet-i vāsiʿaya nāʾil oldu" demektir ki ser-tā-pā niʿmete müstagrak oldu taʿbīr olunur yāhūd "Başının kılları ʿadedine müsāvī niʿmete fāʾiz oldu" demektir ki kesretten kināyedir.

لَاسِيَّمَا [lā siyyemā] (sīn'in kesri ve yāyı müşeddedenin nasbıyla ki) جَاءَنِي الْقَوْمُ لَا سِيَّمَا زَيْدٍ kavlinde vākiʿdir; لَا مِثْلَ زَيْدٍ gibidir; مَا kelimesi lagv ve zāʾiddir ve mābaʿdindeki زَيْد lafzının refʿi cāʾizdir; دَعْ مَا زَيْدٌ kavlindeki gibi. Ve gāh olur ki yā'yı tahfīf edip لَا سِيَمَا derler ve وَلَا سِيَّكَ مَا فُلَانٌ وَلَا سِيَّةَ فُلَانٍ وَلَا سِيَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَاكَ وَلَا سِيَّ لِمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ dahi derler.

Şārih der ki لا kelimesi nefy-i cins içindir, سِيَّ kelimesi ismidir. Ve bu terkīb istisnāʿ mevkiʿinde müstaʿmeldir, yaʿnī mā-baʿdini mā-kabline tercīh için mesūk olmakla müsāvāttan tafdīle ihrāc olunmuş gibi olur; ondan lisānımızda "husūsan" ile taʿbīr olunur, meselā تُسْتَحَبُّ الصَّدَقَةُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ لَا سِيَّمَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ dedikte iʿtāʾ-ı sadakanın ʿaşr-i evāhirde istihbābı āked ve efdal olduğu mütebeyyen olur, pes mākabline müsāvāttan muhric olur. Bu takdirce harf-i nefysiz istiʿmāl olunmaz. Ve mā-baʿdinde gelen ismin iʿrābında cerr ve mutlakan refʿ ve nekire olursa nasb hālātı cāʾizdir. Cerr hāletinde مَا kelimesi zāʾid iʿtibār olunup سِيَّ kelimesi mā-baʿdine muzāf kılınır, niteki ﴿أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ﴾ kavl-i şerīfinde مَا [mā] zāʾidedir. Ve refʿ hāletinde

مَا [mā]-i mevsūle yāhūd mevsūfe iʿtibār ve ism-i mezbūre bir mübtedā takdīr olunur, meselā: لَا سِيَّمَا يَوْمٌ terkībi لَا مِثْلَ الَّذِي هُوَ يَوْمٌ yāhūd لَا مِثْلَ شَيْءٍ هُوَ يَوْمٌ takdīrinde olur. Ve nasb haletinde temeyyüziyyet üzere mansūbdur, sāʾir terākīb-i mesrūde bundan istinbāt olunur. Ve tafsīli *Muġni'l-Lebīb*'de meşrūhtur.

اَلسَّوِيُّ [es-seviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Düz ve doğru nesneye denir. Ve tarafeyni müsāvī mekāna denir, سِيٌّ [siyy] gibi; yukālu: مَكَانٌ سَوِيٌّ وَسِيٌّ أَيْ مُسْتَوٍ يَعْنِي طَرَفَاهُ فِي الْمَسَافَةِ

اَلتَّسَوِّي [et-tesevvī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Düzlenmek ve berāberlenmek maʿnālarınadır; ve minhu yukālu: تَسَوَّتْ بِهِ الْأَرْضُ أَيْ هَلَكَ كَمَا يُقَالُ إِسْتَوَتْ بِهِ الْأَرْضُ Bāʾ harfi عَلَى yāhūd مَعَ maʿnāsınadır.

اَلسَّوِيَّةُ [es-seviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Berāberlik, istivāʾ mevkiʿinde müstaʿmeldir; yukālu: هُمْ عَلَى سَوِيَّةٍ أَيِ اسْتِوَاءٍ Burada سَوِيَّةٌ [seviyyet] mukadder mevsūfa vasftır, خَصْلَةٌ [ḫaṣlet] ve قِسْمَةٌ [ḳismet] هَيْئَةٌ [heyʾet] gibi bir münāsib mevsūf mukadderdir. Ve

سَوِيَّةٌ [seviyyet] Beygir semerine şebīh bir nesnedir ki ona cevārī ve fukarāʾ makūlesi rākib olur, ʿalā-kavlin ثُمَامٌ [ṣumām] otunun kıtıklarıyla dolmuş mindere denir ki dābbenin sırtına pālān gibi vazʿ edip üzerine binerler.

أَبُوسَوِيَّةَ [Ebū Seviyyet] Sahābīdir. Ve ʿUbeyd b. Seviyye b. Ebī Seviyye el-Enṣārī ki ensārdan birinin muʿtakıdır. Ve ʿAbdulmelik b. Ebī Seviyye Sehl b. Ḫalīfe ve Ḥammād b. Şākir b. Seviyye ki İmām Buḫārī'den *Ṣaḥīḥu Buḫārī* rāvīsidir, muhaddislerdir.

سَيَّوَيْهِ [Seyyeveyhi] (عَمْرَوَيْهِ [ʿamreveyhi] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. ʿAlī b. Seyyeveyhi el-Muʾeddib ve ʿAlī b. Aḥmed b. Muḥammed b. Seyyeveyhi muhaddislerdir.

اَلسُّوَيَّةُ [es-Suveyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bir hatun adıdır.

اَلسَّوَى [es-sevā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Doğru ve kasd maʿnāsınadır; tekūlu: قَصَدْتُ سَوَاهُ أَيْ قَصَدْتُ قَصْدَهُ

اَلسَّايَةُ [es-sāyet] تَسْوِيَةٌ [tesviyet] māddesinden فَعْلَةٌ [faʿlet]tir ki aslı سَيْوَةٌ idi, doğrulmuş ve düzlenmiş yola denir. Ve bir adamı firīfte ve meftūn eylemek için tesviye ve tanzīm olunmuş söze ıtlāk olunur; tekūlu: ضَرَبَ لِي سَايَةً أَيْ هَيَّأَ لِي كَلِمَةً Ve

سَايَةُ [Sāyet] Mekke kazāsında bir karye yāhūd beyne'l-Ḥaremeyn bir vādī ismidir.

سَاوَةُ [Sāvet] ʿAcemde bir şehr-i maʿrūftur.

اَلسُّوَى [es-suvā] (هُدَى [hudā] vezninde) سَوَاءٌ [sevāʾ] kelimesinden فُعْلَى [fuʿlā]dır, حُبْلَى [ḥublā] vezninde; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿مِنْ أَصْحَابِ الصِّرَاطِ السُّوَى﴾ وَهُوَ فُعْلَى مِنَ السَّوَاءِ وَعَلَى تَلْيِينِ السُّوئَى وَالْإِبْدَالِ Kavl-i evvele göre سُوئَى kelimesinden ki سَيِّئَةٌ maʿnāsınadır, muhaffef olur.

اَلْوَاوِيُّ

[س ه و]

اَلسَّهْوُ [es-sehv] (لَهْوٌ [lehv] vezninde) ve

اَلسُّهُوُّ [es-suhuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir adamın kalbi başka yere gitmekle bir husūsu gaflet edip unutmak maʿnāsınadır; yukālu: سَهَا فِي الْأَمْرِ يَسْهُو سَهْوًا وَسُهُوًّا إِذَا نَسِيَهُ وَغَفَلَ عَنْهُ وَذَهَبَ قَلْبُهُ إِلَى غَيْرِهِ Şārih der ki سَهْوٌ [sehv] فِي harfiyle sılalanırsa ʿan-gayr-i ʿilm terk ve عَنْ ile sılalanırsa ʿan-ʿilm terk

maʿnāsınadır; ve tekūlu'l-ʿArab: حَمَلَتِ الْمَرْأَةُ سَهْوًا أَيْ حَبِلَتْ عَلَى حَيْضٍ Güyā ki onda vasf-ı gālibe olmuştur. Ve

سَهْوٌ [sehv] Sükūn ve mülāyemet maʿnāsınadır; ve minhu tekūlu: إِفْعَلْهُ سَهْوًا رَهْوًا أَيْ عَفْوًا بِلَا تَقَاضٍ Ve yukālu: لَا يُسْهَى وَلَا مَالٌ يُنْهَى أَيْ لَا تُبْلَغُ غَايَتُهُ Yaʿnī "Kesret ve vefretinden nihāyetine bālig olunmaz derecesindedir." Ve bu sükūn ve ārām maʿnāsından meʾhūzdur. Ve

سَهْوٌ [sehv] Sehl ve mülāyim adama ve işe denir; yukālu: رَجُلٌ سَهْوٌ وَأَمْرٌ سَهْوٌ أَيْ سَهْلٌ Ve hoş-güvār suya ıtlāk olunur; yukālu: مَاءٌ سَهْوٌ أَيْ زُلَالٌ Ve yavaş ve mülāyim erkek deveye denir; müʾennesi سَهْوَةٌ [sehvet]tir; yukālu: جَمَلٌ سَهْوٌ وَنَاقَةٌ سَهْوَةٌ أَيْ وَطِئٌ

اَلسَّهَاوَةُ [es-sehāvet] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Deve rām ve mülāyim ve hūb-reviş olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَهُوَ الْبَعِيرُ سَهَاوَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ سَهْوًا

اَلسَّهْوَةُ [es-sehvet] (sīn'in fethiyle) سَهْوٌ [sehv]in müʾennesidir ki zikr olundu. Ve kebāde taʿbīr olunan mülāyim yaya denir; yukālu: قَوْسٌ سَهْوَةٌ أَيْ مُوَاتِيَةٌ Ve kayaya denir, صَخْرَةٌ [ṣaḫret] maʿnāsına. Ve sofa ve eyvāna ʿalā-kavlin iki oda aralığında olan kilere yā hazīne odasına denir yāhūd رَفٌّ [reff] ve musandıra ve şirvān makūlesine denir ki ona baʿzı havāyic vazʿ olunur yāhūd küçük hazīne odası şeklinde odaya denir yāhūd dört yā üç ağaçlardan çatma tahta-pūşa denir ki üzerine emtiʿa-i beyt makūlesi nesneler vazʿ olunur. Ve كُنْدُوجٌ [kundūc] ismidir ki taşra diyārlarda sarpun ve petek taʿbīr ettikleri büyük zarftır, fıçı ve mancana tarzında olur; tahta anbāra dahi denir. Ve odanın bacasına ve penceresine denir. Ve ʿarūsun cihāz evine yāhūd o şeklde olan eve denir. Ve avlu-yı hāne önüne çekilen sütreye denir; cemʿleri سِهَاءٌ [sihāʾ] gelir sīn'in kesriyle. Ve Berber-zemīn'de bir belde adıdır. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلسَّاهِي [es-sāhī] ve

اَلسَّهْوَانُ [es-sehvān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) İsm-i fāʿillerdir, sehv edici adama denir; sāniye eblagdır ki unutkan kimse demektir. Ve

سَهْوَانُ [Sehvān] ve

سِهْيٌ [Sihy] (sīn'in kesriyle ve zammıyla) ve

سُهَيٌّ [Suheyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Birer mevziʿ adıdır.

سُهَيَّةُ [Suheyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Esmādandır: Erṭaʾe b. Suheyye fāris ve şāʿirdir.

اَلْأَسْهَاءُ [el-eshāʾ] (hemzenin fethiyle) Elvān maʿnāsınadır ki gūnāgūn demektir; müfredi yoktur.

اَلْإِسْهَاءُ [el-ishāʾ] (hemzenin kesriyle) سَهْوَةٌ [sehvet] dedikleri zikr olunan oda yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسْهَى الرَّجُلُ إِذَا بَنَى السَّهْوَةَ

اَلسَّهْوَاءُ [es-Sehvāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir kısrağın adıdır. Ve geceden bir sāʿate denir; yukālu: مَضَتْ سَهْوَاءُ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ

اَلْمُسَاهَاةُ [el-musāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Ülfet ve muʿāşerette pek istiksāʾ eylemeyip müsāmaha ve mülāyemetle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: سَاهَاهُ فِي الْعِشْرَةِ أَيْ تَرَكَ الْإِسْتِقْصَاءَ يَعْنِي خَالَقَهُ وَسَاهَلَهُ

اَلسُّهَا [es-Suhā] (sīn'in zammıyla) Benātu Naʿş-ı Ṣuġrā içre bir kevkeb-i hafī ismidir, niteki "ق،و،د" māddesinde beyān olundu.

اَلْيَائِيُّ

[س ي ي]

اَلسِّيَةُ [es-siyet] (sīn'in kesri ve yā-yı muhaffefenin fethiyle) Yayın iki başlarında olan eğri yere denir ki kūşe-i kemān taʿbīr olunur; cemʿi سِيَاتٌ [siyāt] gelir. Şārih der ki bunun āhirinde olan hāʾ vāv'dan ʿivazdır. ʿAcebdir ki müʾellif bunu yāʾī ʿalāmetiyle maʿlem eyledi.

لَاسِيَّمَا [lā siyyemā] سِوَى [sivā] māddesinde zikr olundu, zīrā vāvīdir. Müʾellif bununla Cevherī'ye harf-endāz-ı taʿrīz olmuştur.

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUʿCEME

(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

اَلْوَاوِيُّ

[ش أ و]

اَلشَّأْوُ [eş-şeʾv] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Sebk ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: شَأْوْتُ الْقَوْمَ شَأْوًا إِذَا سَبَقْتَهُمْ Ve أَمَدٌ [emed] ve gāyet maʿnāsınadır; yukālu: بَعِيدُ الشَّأْوِ أَيِ الْأَمَدِ وَالْغَايَةِ Ve nākanın yularına denir. Ve kığına denir, بَعْرُ النَّاقَةِ [baʿru'n-nāḳat] maʿnāsına. Ve kazılan kuyudan toprak çekip çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: شَأَوْتُ مِنَ الْبِئْرِ شَأْوًا إِذَا نَزَعْتَ مِنْهَا التُّرَابَ Ve kuyudan çıkan toprağa da ıtlāk olunur; yukālu: نَزَعَ مِنَ الْبِئْرِ شَأْوًا كَثِيرًا Ve zenbīle denir; yukālu: نَقَلَ التُّرَابَ بِالشَّأْوِ أَيِ الزِّنْبِيلِ

اَلْمِشْآةُ [el-miş̌ʾāt] (مِسْحَاةٌ [misḥāt] vezninde) Bu dahi zenbīle denir, kuyudan onunla toprak ihrāc olunduğu için.

اَلتَّشَائِي [et-teşāʾī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Iraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَائَى مَا بَيْنَهُمَا إِذَا تَبَاعَدَ Ve tārümār olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَائَى الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا

اَلْمُشَاءَاةُ [el-muşāʾāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile müsābaka eylemek, ʿalā-kavlin sebk eylemek maʿnāsınadır ki vāhid için olur; yukālu: شَاءَاهُ أَيْ سَابَقَهُ أَوْ سَبَقَهُ

اَلْإِشْتِآءُ [el-işti ʾā] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) İstimāʿ maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَأَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَمَعَ Ve sebk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَآهُ إِذَا سَبَقَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ش ب و]

اَلشَّبْوُ [eş-şebv] (şīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Yüksek olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَبَا الشَّيءُ شَبْوًا إِذَا عَلا Ve beniz bozulduktan sonra yerine gelip rūşen olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَبَا وَجْهُهُ إِذَا أَضَاءَ بَعْدَ تَغَيُّرٍ Ve at şahlanmak maʿnāsınadır; yukālu: شَبَا الْفَرَسُ إِذَا قَامَ عَلَى رِجْلَيْهِ Ve āteş yakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَبَا النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا

اَلشَّبَاةُ [eş-şebāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Henüz doğmuş ʿakrebe denir; ʿalā-kavlin sarı ʿakrebe denir; yukālu: كَأَنَّهُ شَبَاةٌ وَهِيَ الْعَقْرَبُ سَاعَةَ تُولَدُ أَوْ عَقْرَبٌ صَفْرَاءُ Ve dizgine gerilir olan keskin ata denir. Ve şahlanır olan ata denir. Ve ʿakrebin neşterine denir ki onunla çalar. Ve her şeyʾin keskin ucuna ve kenārına denir; yukālu: كَأَنَّهُ شَبَاةُ السِّنَانِ Ve شَبَاةُ النَّعْلِ [şebātu'n-naʿl] ayakkabının burunlarının ucuna denir; cemʿi شَبَا [şebā] gelir, حَصَا [ḥaṣā] gibi ve شَبَوَاتٌ [şebevāt] gelir fetehātla.

اَلْإِشْبَاءُ [el-işbāʾ] (hemzenin kesriyle) Vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْبَاهُ إِذَا أَعْطَاهُ Ve bir kimseyi esirgeyip mihrübānlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْبَاهُ إِذَا أَشْبَلَهُ أَيْ أَشْفَقَ Ve bir adamın reşīd ve ʿākıl oğlu olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْبَى الرَّجُلُ إِذَا وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ كَيِّسٌ Ve defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْبَاهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve bir adamı bir kuyuya yāhūd bir kerīheye ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْبَى فُلَانًا إِذَا أَلْقَاهُ فِي بِئْرٍ أَوْ مَكْرُوهٍ Ve bir adama iʿzāz ve tekrīm eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَشْبَى فُلَانًا إِذَا أَكْرَمَهُ وَأَعَزَّهُ Ve ağaç boylanıp tāb u tarāvetle dalları gür ve birbirine sarmaşık olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْبَى الشَّجَرُ إِذَا طَالَ وَالْتَفَّ نَعْمَةً Ve bir adamın evlādı kendisine çekip benzemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْبَى زَيْدًا أَوْلَادُهُ إِذَا أَشْبَهُوهُ

اَلْمُشْبَى [el-muşbā] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) ve

اَلْمُشْبِي [el-muşbī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Reşīd ve zīrek veled sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشْبَى وَمُشْبٍ إِذَا وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ كَيِّسٌ

اَلشَّبَا [eş-şebā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Yosuna denir, طُحْلُبٌ [ṭuḥlub] maʿnāsına. Ve Medīne'de bir vādī adıdır.

شَبْوَةُ [şebvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ʿAkrebin iğnesine denir; maʿrife ve gayr-i munsarıftır ve harf-i taʿrīf dahi dāhil olur. Ve bir kabīle pederinin adıdır. Ve bādiyede bir mevziʿ ve Yemen'de bir hisār adıdır. Ve Meʾrib ile Ḥaḍramevt beyninde bir belde adıdır ki Laḥc nām beldeye karībdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ش ت و]

اَلشِّتَاءُ [eş-şitāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) ve

اَلشَّاتَاةُ [eş-şātāt] Fusūl-i erbaʿadan kış faslına denir. Ve شِتَاءٌ [şitāʾ] kelimesi شَتْوَةٌ [şetvet] lafzının cemʿidir, كَلْبَةٌ [kelbet] ve كِلَابٌ [kilāb] gibi, ʿalā-kavlin ikisi dahi müfreddir, cemʿleri شُتِيٌّ [şutiyy] gelir عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve أَشْتِيَةٌ [eştiyet] gelir, أَبْنِيَةٌ [ebniyet] vezninde. Ve

شِتَاءٌ [şitāʾ] Doluya denir ki gökten yağar. Ve kıtlığa ve kuraklığa denir.

اَلْمَشْتَاءُ [el-meştāʾ] ve

اَلْمَشْتَاةُ [el-meştāt] (mīm'lerin fethiyle) İsm-i mekānlardır, kış odasına ve kışlağa denir. Şārih der ki bunlar ism-i zamān ve masdar-ı mīmī dahi olur.

اَلشَّتْوِيُّ [eş-şetviyy] (şīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

اَلشَّتَوِيُّ [eş-şeteviyy] (fethateynle) İsm-i mensūblardır; yukālu: مَكَانٌ شَتْوِيٌّ وَشَتَوِيٌّ أَيْ مَنْسُوبٌ إِلَى الشِّتَاءِ Ve

اَلشَّتَوِيُّ [eş-şeteviyy] (fethateynle) Hāssaten kış yağmuruna denir ki شَتِيٌّ [şetiyy] dahi denir; غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde; yukālu: كَثُرَ الشَّتَوِيُّ وَالشَّتِيُّ أَيْ مَطَرُ الشِّتَاءِ

اَلشَّتْوُ [eş-şetv] (şīn'in fethiyle) Bir yerde kışlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَتَا بِالْبَلَدِ يَشْتُو شَتْوًا إِذَا أَقَامَ بِهِ شِتَاءً Ve hāssaten kış eyyāmında kuraklığa uğramak maʿnāsınadır; yukālu: شَتَا الْقَوْمُ إِذَا أَجْدَبُوا فِي الشِّتَاءِ Ve kış pek soğuk olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَتَا الشِّتَاءُ إِذَا بَرَدَ

اَلتَّشْتِيَةُ [et-teştiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) ve

اَلتَّشْتِي [et-teşettī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bunlar da bir yerde kışlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَتَّى بِالْبَلَدِ وَتَشَتَّى إِذَا أَقَامَ بِهِ شِتَاءً

اَلْإِشْتَاءُ [el-işteāʾ] (إِعْطَاءٌ [iʿṭāʾ] vezninde) Bu dahi kış mevsiminde kuraklığa düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْتَى الْقَوْمُ إِذَا أَجْدَبُوا فِي الشِّتَاءِ Ve kışa girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْتَى الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الشِّتَاءِ

اَلشَّاتِي [eş-şātī] Kışlı güne denir; yukālu: يَوْمٌ شَاتٍ وَغَدَاةٌ شَاتِيَةٌ أَيْ ذُو شِتَاءٍ

اَلْمُشَاتَاةُ [el-muşātāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-ninde) Kış eyyāmı kavliyle muʿāmele ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: شَاتَاهُ إِذَا عَامَلَهُ شِتَاءً

اَلشَّتَا [eş-şetā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Sert ve huşūnetli yere denir. Ve derenin göğsüne denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ش ث و]

اَلشَّثَا [eş-şeṯā] (ṯā-yı müsellese ile حَصَا [ḥaṣā] vezninde) شِتَاءٌ [şitāʾ] gibi derenin göğsüne denir. Ve bu شَثَا [şetā] musahhafı değildir; yukālu: نَزَلُوا شَثَا الْوَادِي وَشَثَاهُ أَيْ صَدْرَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ش ج و]

اَلشَّجْوُ [eş-şecv] (şīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir adamı gam-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَجَاهُ شَجْوًا إِذَا حَزَنَهُ Ve tarab-nāk ve neşāt-mend eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: شَجَاهُ إِذَا طَرَّبَهُ Ve nās aralığına şikāk ve ihtilāf dü-şürmek maʿnāsınadır; yukālu: شَجَى بَيْنَهُمْ إِذَا شَجَرَ Ve

شَجْوٌ [şecv] Hācet ve mühimmeye denir; yukālu: لَهُ شَجْوٌ أَيْ حَاجَةٌ

اَلْإِشْجَاءُ [el-işcāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı mahzūn eylemek ve münşe-rih ve tarab-nāk eylemek maʿnālarınadır; yukālu: أَشْجَاهُ إِذَا حَزَنَهُ ve yukālu: أَشْجَاهُ إِذَا طَرَّبَهُ Ve bir adamı maglūb ve makhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْجَاهُ إِذَا قَهَرَهُ وَغَلَبَهُ Ve bir adamı gam ve endūha uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْجَاهُ إِذَا أَوْقَعَهُ فِي حُزْنٍ

اَلشَّجَا [eş-şecā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bo-ğaza duran kemik makūlesine denir; yukālu: نَشَبَ فِي حَلْقِهِ شَجًا وَهُوَ مَا اعْتَرَضَ فِيهِ مِنْ عَظْمٍ وَنَحْوِهِ Ve

شَجَا [şecā] Masdar olur, bir adamın bo-ğazına bir nesne durmak maʿnāsınadır; yukālu: شَجِيَ بِهِ شَجًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اعْتَرَضَ فِي حَلْقِهِ شَجًى Ve bir adamın borçlusu savı-lıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: شَجِيَ بِهِ

الْغَرِيمُ عَنْهُ إِذَا ذَهَبَ

اَلشَّجِيُّ [eş-şeciyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Meşgūl ve mehmūm adama denir. Baʿzı eşʿārda teşdīd-i yā'yla vārid oldu; yukālu: رَجُلٌ شَجِيٌّ وَشَجٍ أَيْ مَشْغُولٌ

اَلشَّجْوَاءُ [eş-şecvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Meslūku sarp ve güç sahrāya denir; yukālu: مَفَازَةٌ شَجْوَاءُ أَيْ صَعْبَةٌ

اَلشَّجَوْجَى [eş-şecevcā] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde ve medd ile lügattir) Pek uzun adama ʿalā-kavlin kemikleri iri olarak uzun adama denir yāhūd uzun ayaklıya yāhūd belden yukarısı uzun ve ayakla-rı kısa olana denir. Ve iri ve tenū-mend ata denir. Ve saksağan kuşuna denir; müʾennesi شَجَوْجَاةٌ [şecevcāt]tır. Ve

شَجَوْجَى [şecevcā] ve

شَجَوْجَاةٌ [şecevcāt] Dāʾimī esen yele denir.

شَجَا [Şecā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

شَجْوَةُ [Şecvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İki vādī adıdır.

اَلتَّشَاجِي [et-teşācī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Hatun zevcine izhār-ı hüzn ü melāletle temennuʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَاجَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى زَوْجِهَا إِذَا تَمَنَّعَتْ وَتَحَازَنَتْ

اَلشَّاجِي [eş-Şācī] İbn Saʿdu'l-ʿAşīre'dir. Ve Şācī ibnu'n-Nemir el-Ḥaḍramī cāhilīdir.

شَجِيٌّ [Şeciyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

شَجِيَّةُ [Şeciyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) İki mevziʿlerdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ش ح و]

اَلشَّحْوُ [eş-şaḥv] (مَحْوٌ [maḥv] veznin-de) Ağız açmak maʿnāsınadır; yukālu: شَحَا الرَّجُلُ شَحْوًا إِذَا فَتَحَ فَاهُ Ve ağız açılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَحَا فُوهُ إِذَا انْفَتَحَ

اَلْإِشْحَاءُ [el-işḥāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağız açmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْحَى الرَّجُلُ إِذَا فَتَحَ فَاهُ

اَلشَّحْوَةُ [eş-şaḥvet] خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde ve mürādifidir ki adıma denir; yukālu: بَعِيدُ الشَّحْوَةِ أَيِ الْخَطْوَةِ

اَلتَّشَحِّي [et-teşaḥḥī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir adama zebān-dırāzlıkla alabanda vermek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَحَّى عَلَيْهِ إِذَا بَسَطَ لِسَانَهُ فِيهِ

اَلشَّوَاحِي [eş-şevāḥī] Ağızlarını açan ata vasf olur; yukālu: خَيْلٌ شَوَاحِي أَيْ فَاتِحَاتٌ أَفْوَاهَهَا Müfredi شَاحِيَةٌ [şāḥiyet]tir.

اَلشَّحَا [eş-şeḥā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Geniş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ شَحًا أَيْ وَاسِعٌ Ve bir suyun adıdır.

اَلشَّحْوَاءُ [eş-şaḥvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Vāsiʿ kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ شَحْوَاءُ أَيْ وَاسِعَةٌ

اَلْيَائِيُّ

[ش ح ي]

اَلشَّحْيُ [eş-şaḥy] (şīn'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) شَحْوٌ [şaḥv] kelimesinde lügat-tir; yukālu: شَحِيَ فَمُهُ شَحْمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ لُغَةٌ فِي شَحَا شَحْوًا

اَلْوَاوِيُّ

[ش خ و]

اَلشَّخَا [eş-şeḫā] (ḫā-yı muʿceme ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Çorak yere denir, سَبْخَةٌ [sebḫat] maʿnāsına.

اَلْوَاوِيُّ

[ش ذ و]

اَلشَّذْوُ [eş-şeẕv] (şīn'in fethi ve ẕāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Miske denir, 'alā-kavlin rāyihasına yāhūd levnine denir. Ve masdar olur, bir adamı rencîde eylemek ma'nāsınadır; yukālu: شَذَاهُ يَشْذُوهُ شَذْوًا أَيْ أَذَاهُ Ve misk sürünmek ma'nāsınadır; yukālu: شَذَا الرَّجُلُ إِذَا تَطَيَّبَ بِالْمِسْكِ

اَلشَّذَا [eş-şeẕā] (عَصَا ['aṣā] vezninde) Bir şecer ismidir ki ondan misvāk ittihāz olunur. Ve uyuzluğa denir; yukālu: أَخَذَهُ الشَّذَا أَيِ الْجَرَبُ Ve tuza denir, milh ma'nāsına. Ve rāyihanın pek itiliğine ve tīzliğine denir. Şārih der ki tīz rāyihada dahi isti'māl olunur. Ve bir güne sefīne ismidir. Ve it sineğine denir, ذُبَابُ الْكَلْبِ [ẕubābu'l-kelb] ma'nāsına, 'alā-kavlin mutlakan sineğe denir. Ve renc ve ezā ma'nāsınadır; tekūlu: لَقِيتُ مِنْهُ الشَّذَا أَيِ الْأَذَى Ve

شَذَا [Şeẕā] Başra kazāsında bir karye adıdır; Aḥmed b. Naṣr eş-Şeẕā'ī el-Muḳrī ve Ebu'ṭ-Ṭayyib Muḥammed b. Aḥmed eş-Şeẕā'ī el-Kātib oradandır. Ve

شَذَا [şeẕā] Ağaç pārelerine denir; yukālu: شَذَا الْعُودِ أَيْ كِسَرُهُ Şārih der ki شَذَاةٌ [şeẕāt] müfredidir.

اَلشَّذَاةُ [eş-şeẕāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bedende kalan kuvvet bakiyyesine denir. Ve eski ve yeprik nesneye denir. Ba'zı nüshada اَلسَّيِّءُ الْخُلُقِ 'unvānında olmakla bed-hūy adama demek olur.

اَلْإِشْذَاءُ [el-işẕā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bertaraf edip alarga kılmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْذَاهُ عَنْهُ إِذَا نَحَّاهُ وَأَقْصَاهُ

اَلتَّشْذِيَةُ [et-teşẕiyet] (تَأْدِيَةٌ [te'diyet] veznin-

اَلْوَاوِيُّ

[ش د و]

اَلشَّدْوُ [eş-şedv] (عَدْوٌ ['adv] vezninde) Deve sürmek ma'nāsınadır; yukālu: شَدَا الْإِبِلَ شَدْوًا إِذَا سَاقَهَا Ve nagamātla şi'r okumak yāhūd ırlamak ma'nāsınadır; yukālu: شَدَا الشِّعْرَ إِذَا غَنَّى بِهِ أَوْ تَرَنَّمَ Ve mūsīkīde bir beyt yā iki beyt okumak ma'nāsınadır, taksīm ve maval ve ma'nī gibi; yukālu: شَدَا الرَّجُلُ إِذَا غَنَّى بَيْتًا أَوْ بَيْتَيْنِ بِالْغِنَاءِ Ve edeb ve dānişten hissemend olmak ma'nāsına müsta'meldir; yukālu: شَدَا فُلَانٌ إِذَا أَخَذَ طَرَفًا مِنَ الْأَدَبِ Ve bir nesne cānibine kasd ve teveccüh kılmak ma'nāsınadır; yukālu: شَدَا شَدْوَهُ أَيْ نَحَا نَحْوَهُ Ve bir nesneyi bir nesneye benzetmek ma'nāsınadır; yukālu: شَدَا فُلَانًا فُلَانٌ إِذَا شَبَّهَهُ إِيَّاهُ ve

شَدْوٌ [şedv] Çok nesneden bir mikdāra denir; yukālu: أَخَذَ شَدْوًا مِنَ الْمَالِ أَيْ قَلِيلًا مِنْهُ

اَلشَّادِي [eş-şādī] شَدْوٌ [şedv] lafzından ism-i fā'ildir.

اَلشَّدَا [eş-şedā] (عَصَا ['aṣā] vezninde) Vücūdda kalan kuvvet bakiyyesine ve hissesine denir. Ve her nesnenin keskin olan kenārına ve ucuna denir. Ve ıssılığa denir; yukālu: بِيَوْمِنَا شَدًا شَدِيدٌ أَيْ حَرٌّ Ve uyuzluğa denir; yukālu: أَخَذَهُ الشَّدَا أَيِ الْجَرَبُ

اَلْإِشْدَاءُ [el-işdā'] (hemzenin kesriyle) Musikīde māhir usūl-āşinā hānende olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَشْدَى فُلَانٌ إِذَا صَارَ نَاخِمًا مُجِيدًا

شَدْوَانُ [Şedvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir mevzi'dir.

de) Bir nesneyi tahsīl-i şuʿūr edip āhere ifhām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَذَّى بِالْخَبَرِ إِذَا عَلِمَ بِهِ فَافْهَمَهُ

شَاذِي [Şāẕī] Esmādandır: Yūsuf b. Eyyūb b. Şāẕī, Sulṭān Ṣalāḥuddīn ismidir ki kendileri ve akāribi muhaddis olmakla tahdīs eylediler; müşārünileyh padişah-ı milket-i Mıṣr idi, gazā ve cihād ile meşhūr sulahā-i ümmetten ve muhaddisīnden idi, rahmetullāhi taʿālā ʿaleyhi. Ve Muḥammed b. Şāẕī-i Buḫārī muhaddistir.

اَلْيَائِيُّ

[ش ر ي]

اَلشِّرَاءُ [eş-şirāʾ] (şīn'in kesri ve elifin meddiyle ve kasrıyla) Bir nesneyi satın almak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَاهُ يَشْرِيهِ شِرَاءً وَشَرَى إِذَا مَلَكَهُ بِالْبَيْعِ Ve satmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: شَرَاهُ إِذَا بَاعَهُ Ve bir nesneyi sermek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَى اللَّحْمَ وَالثَّوْبَ وَالْأَقِطَ إِذَا شَرَّرَهَا Ve bir kimseyi hezl ve suḫriyyet eylemek, ʿalā-kavlin horlayıp tezlīl ve irgām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَى فُلَانًا إِذَا سَخِرَ بِهِ أَوْ أَرْغَمَهُ Ve

شِرَاءُ نَفْسٍ [şirāʾu nefs] ʿAskerin önüne geçip onların tarafından mukātele eylemek yāhūd kavmi tarafından sultāna yāhūd vālīye varıp onların umūr ve maslahatlarını ʿarz ve tanzīm eylemekten ʿibārettir; yukālu: شَرَى بِنَفْسِهِ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا تَقَدَّمَ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ فَقَاتَلَ عَنْهُمْ أَوْ إِلَى السُّلْطَانِ فَتَكَلَّمَ عَنْهُمْ Ve

شِرَاءٌ [şirā] Bir adamı kurdeşeni dedikleri giciğe uğratmak maʿnāsınasınadır; yukālu: شَرَى اللهُ فُلَانًا إِذَا أَصَابَهُ بِعِلَّةِ الشَّرَى

اَلْإِشْتِرَاءُ [el-iştirāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi satın almak ve satmak maʿnālarınadır; yukālu: إِشْتَرَاهُ إِذَا مَلَكَهُ بِالْبَيْعِ ve yukālu: إِشْتَرَاهُ إِذَا بَاعَهُ Ve mutlakan bir nesneyi terk edip bir āher nesneye temessük eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, semeni terk edip ve müsemmene ragbet ve temessük eden müşterī gibi ve bu bā-i mukābele ile istiʿmāl olunur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿أُولٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى﴾ اَلْآيَة، Yaʿnī "Bi'l-kuvve eydī-i istihsāllerinde olan hüdāyı terk edip dalāleti ihtiyār eylediler."

اَلشَّرَى [eş-şerā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Kurdeşeni dedikleri gicik zahmetine denir, insānın bedeninde ekserī defʿaten hādis olur bir marazdır; hurde hurde ve kızıl kızıl sūzişli beşrelerdir ve derdi gecelerde ziyāde ve müştedd olur, sebebi ıssı buhārdır ki bedende defʿaten severān eder; yukālu: أَصَابَهُ الشَّرَى أَيْ بُثُورٌ صِغَارٌ حُمْرٌ حَكَّاكَةٌ مُكْرِبَةٌ Ve

شَرَى [şerā] Masdar olur, nās beyninde şerr ve fitne şerārelenmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَى الشَّرُّ بَيْنَهُمْ شَرًى إِذَا اسْتَطَارَ Kurdeşeni olmak maʿnāsından meʾhūzdur. Ve şimşek çakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَى الْبَرْقُ إِذَا لَمَعَ Ve hışma gelmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَى الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve önegülük ve yanazlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَرِيَ الرَّجُلُ إِذَا لَجَّ Ve kurdeşeniye uğramak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَى جِلْدُهُ إِذَا خَرَجَ عَلَيْهِ الشَّرَى Ve at eşip yürümekte fütürsüz mübālaga ve ikdām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَى الْفَرَسُ فِي سَيْرِهِ إِذَا بَالَغَ فِيهِ

اَلْمُشَارَاةُ [el-muşārāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلشِّرَاءُ [eş-şirāʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Mübāyaʿa maʿnāsınadır; yukālu: شَارَاهُ مُشَارَاةً وَشِرَاءً إِذَا بَايَعَهُ Ve mücādele maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُشَارِيهِ أَيْ يُجَادِلُهُ Bunun aslı يُشَارِرُهُ idi, rā-yı sāniye yā'ya münkalib oldu.

اَلشَّرْوَى [eş-şervā] (جَدْوَى [cedvā] vezninde) Misl ve mānend maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ شَرْوَى أَيْ مِثْلٌ

اَلْإِشْرَاءُ [el-işrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şimşek parıldamak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْرَى الْبَرْقُ إِذَا لَمَعَ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْرَى الْحَوْضَ إِذَا مَلَأَهُ Ve bir nesneyi bir tarafa eğmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْرَاهُ إِذَا أَمَالَهُ Ve ağaç yemişinin tomurcukları açıp yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْرَى الْحَمْلُ إِذَا تَفَلَّقَتْ عَقِيقَتُهُ Ve nās beynine şūriş ilkāsıyla birbirine düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْرَى بَيْنَهُمْ إِذَا أَغْرَى

اَلْإِسْتِشْرَاءُ [el-istişrāʾ] Bu dahi yanazlık ve önegülük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشْرَى الرَّجُلُ إِذَا لَجَّ Ve bir mādde ʿazīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشْرَتِ الْأُمُورُ إِذَا تَفَاقَمَتْ وَعَظُمَتْ

اَلشُّرَاةُ [eş-Şurāt] (عُصَاةٌ [ʿuṣāt] vezninde) Havāric tāʾifesine ıtlāk olunur; lecc ve ʿinād maʿnāsına olan شَرًى māddesinden meʾhūzdur, zīrā lecc ve taʿannüdlerinden nāşī hurūc eylediler, yoksa شَرَيْنَا أَنْفُسَنَا فِي الطَّاعَةِ māddesinden meʾhūz değildir; Cevherī öyle demekle vehm eyledi. شَارِي [şārī] müfredidir. Şārih der ki Cevherī bu kavlinde eʾimme-i kesīreye iktidā eylemiştir, hattā İbn Esīr dedi ki onlara شُرَاةٌ [Şurāt] ıtlākı dünyā mukābili āhiret iştirā eyledik zuʿmlerine mebnīdir. İntehā.

اَلشَّرِي [eş-şerī] (şīn'in fethi ve rā'nın kesr ve meddiyle) Kurdeşeniye uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَرٍ أَيْ أَصَابَهُ الشَّرَا

اَلشَّرِيُّ [eş-şeriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şol ata denir ki eşip yürümesinde katʿā fātir olmayıp ikdām ve mübālaga üzere ola; yukālu: فَرَسٌ شَرِيٌّ إِذَا كَانَ يُبَالِغُ فِي سَيْرِهِ

اَلشَّرْيُ [eş-şery] (şīn'in fethiyle) Ebū cehl karpuzuna denir; ʿalā-kavlin teveğine denir. Ve çekirdekten yetişmiş hurmā ağacına denir.

اَلشَّرَى [eş-şerā] (عَلَى [ʿalā] vezninde) ve

اَلشَّرَاةُ [eş-şerāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Mālın yaʿnī mevāşī kısmının rüzāl ve kemterine denir; yukālu: أَخَذَ الشَّرَى وَالشَّرَاةَ مِنَ الْمَالِ أَيْ رُذَالَهُ Ve mālın güzīde ve nefīsine denmekle zıdd olur; yukālu: بَقِيَ عِنْدَهُ الشَّرَى وَالشَّرَاةُ أَيْ خِيَارُ الْمَالِ Cevherī bunu şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla zabt eylemekle vehm eyledi. Ve

شَرَى [şerā] Dağa denir. Ve yola denir, tarīk maʿnāsına. Ve Selmā nām dağda bir yolun adıdır ki arslanı pek çoktur. Ve Necd'de Ṭayyiʾ kabīlesi yurdunda bir dağın adıdır. Ve Tihāme'de bir dağ ismidir ki yırtıcı cānverleri kesīrdir. Ve Kebkeb ile Nuʿmān beyninde bir vādī ismidir ki ʿArafāt'a bir merhaledir. Ve

شَرَى [şerā] ve medd ile

شَرَاءٌ [şerāʾ] Nāhiye maʿnāsınadır; cemʿi أَشْرَاءٌ [eşrāʾ] gelir.

ذُو الشَّرَى [Ẕu'ş-Şerā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Devs kabīlesine mahsūs bir sanem adıdır.

اَلشَّرْيَانُ [eş-şeryān] (şīn'in fethi ve kesriyle) Bir şecer adıdır ki ondan yay düzülür. Ve

شَرْيَانٌ [şeryān] شَرَايِينُ [şerāyīn] lafzından müfred olur ki bedende olan nabz damarlarına denir, عُرُوقٌ نَابِضَةٌ maʿnāsınadır; beyne'l-etıbbāʾ عُرُوقٌ ضَوَارِبُ taʿbīr olunur; yukālu: إِنْقَطَعَتْ شَرَايِينُهُ وَهِيَ الْعُرُوقُ النَّابِضَةُ

Mütercim der ki kütüb-i teşrīhte meşrūh olduğu üzere شَرَايِينُ [şerāyīn] bedende nābız ve müteharrik olan damarlardır ki sevākin

ve āverde mukābilidir. Aslı Yūnānī'de müteharrik bi'l-hayāt maʿnāsına olan orṭa taʿbīr ettikleri bir kalın damardır ki yesār-ı kalb cihetinden nābittir; iki kısm olur, bir kısmı bedenin nısf-ı aʿlāsına ve bir kısmı nısf-ı esfeline müteveccih ve şuʿbe-i kesīre ile müteşaʿʿib olur.

اَلشَّرِيَّةُ [eş-şeriyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) Tarīka ve üslūb maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى شَرِيَّةٍ حَسَنَةٍ أَيْ طَرِيقَةٍ Ve sirişt ve tabīʿat maʿnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الشَّرِيَّةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Ve dāʾimā kız doğurur olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ شَرِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ يَلِدْنَ الْإِنَاثَ

اَلْمُشْتَرِي [el-muşterī] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Bir kuş adıdır. Ve seyyāreden bir kevkeb-i maʿrūf ismidir ki felek-i sādiste merkūzdur, Fārisīde Bercīs derler, bahāʾ ve saʿādeti güyā ki kendi için iştirā ve ihtiyār eylemiştir.

اَلْإِشْرِيرَاءُ [el-işrīrāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vez-ninde) Muztarib olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْرَوْرَى الرَّجُلُ إِذَا اضْطَرَبَ

اَلشَّرَاءُ [eş-Şerāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Bir dağın adıdır.

شَرَاءِ [Şerāʾi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلشَّرَوَانِ [eş-Şerevān] (fetehātla ki tesniye-dir) İki dağa ıtlāk olunur.

اَلشَّرَاةُ [eş-Şerāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Dimaşk ile Medīne beyninde bir mev-ziʿ adıdır; ʿAlī b. Muslim ve Aḥmed b. Maḥmūd eş-Şereviyyān el-Muḥaddiṯān oraya mensūbdur.

شَرْيَانُ [Şeryān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir vādī ismidir.

اَلتَّشَرِّي [et-teşerrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Perākende olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَرَّى الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ

اَلشَّرْوُ [eş-şerv] (şīn'in fethi ve kesriyle) Bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] maʿnāsına.

اَلْوَاوِيُّ

[ش ز و]

اَلشَّزْوُ [eş-şezv] (şīn'in fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Mürtefiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَزَا الشَّيْءُ شَزْوًا إِذَا ارْتَفَعَ

اَلْوَاوِيُّ

[ش ص و]

اَلشُّصُوُّ [eş-şuṣuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Göz belermek maʿnāsınadır; yukālu: شَصَا بَصَرُهُ شَصْوًا إِذَا شَخَصَ Ve bulut yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: شَصَا السَّحَابُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve kırba gereği gibi dolmakla bacakla-rı yukarı kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: شَصَتِ الْقِرْبَةُ إِذَا مُلِئَتْ مَاءً فَارْتَفَعَتْ قَوَائِمُهَا

اَلْإِشْصَاءُ [el-işṣāʾ] (hemzenin kesriyle) Göz belertmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْصَى بَصَرَهُ إِذَا أَشْخَصَهُ

اَلشَّاصِلَّى [eş-şāṣillā] (بَاقِلَّى [bāḳillā] vez-ninde) Lām bābında zikr olundu. Cevherī vehmine mebnī burada sebt eyledi.

اَلشَّصْوُ [eş-şaṣv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) Ka-tılık, şiddet maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ شَصْوٌ أَيْ شِدَّةٌ

اَلْيَائِيُّ

[ش ص ي]

اَلشُّصِيُّ [eş-şuṣiyy] (şīn'in zammıyla صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) Meyyit şişip elleri ve ayakları yukarı dikilmek maʿnāsınadır; yukālu: شَصِيَ الْمَيِّتُ وَشَصَا شُصِيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا ارْتَفَعَتْ يَدَاهُ وَرِجْلَاهُ

اَلْيَائِيُّ

[ش ط ي]

شَطَاةُ [Şeṭāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Mışır'da bir karye adıdır. Cevherī vehminden nāşī hā'sız resm eyledi. Şārih der ki *Muḥkem*'de hā'sız mersūmdur.

اَلشَّطِيُّ [eş-şeṭiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Tarladan evlek taʿbīr olunan kıtʿaya denir, دَبْرَةٌ [debret] maʿnāsına; cemʿi شِطْيَانٌ [şiṭyān] gelir şīn'in kesriyle.

اَلْإِنْشِطَاءُ [el-inşiṭā'] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Münşaʿib olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْشَطَى مِنْهُ الشَّيْءُ إِذَا انْشَعَبَ

اَلتَّشْطِيَةُ [et-teşṭiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Kurbānın derisini yüzüp etini dağıtmak maʿnāsınadır; tekūlu: شَطَّيْنَا الْجَزُورَ أَيْ سَلَخْنَاهَا وَفَرَّقْنَا لَحْمَهَا Ve tenkīs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَطَّيْنَا الطَّعَامَ أَيْ رَزَأْنَاهُ

اَلشُّطِيُّ [eş-şuṭiyy] (şīn'in zammıyla) شُصِيٌّ [şuṣiyy] vezninde ve mürādifidir ki meyyitin elleri ve ayakları yukarı dikilmek maʿnāsınadır; yukālu: شَطِيَ الْمَيِّتُ شُطِيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى شَصِيَ

اَلْوَاوِيُّ

[ش ط و]

اَلشَّطْوُ [eş-şaṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Cānib ve nāhiye maʿnāsınadır; yukālu: قَعَدَ شَطْوَ الْوَادِي أَيْ جَانِبَهُ وَنَاحِيَتَهُ

اَلْيَائِيُّ

[ش ظ ي]

اَلشَّظَا [eş-şeẓā] (ẓā-yı muʿceme ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bedende dize yapışık ʿalā-kavlin kola yapışık yāhūd inciğe yapışık olan incerek kemiğe denir yāhūd incikte olan hurde sinirlere denir. Ve شَظَا الْقَوْمِ [şeẓa'l-ḳavm] bir kavmin etbāʿından ve ʿahd ve emānla sonradan dahīl ve lāhık olanlarından ʿibārettir; yukālu: هُمْ شَظَا الْقَوْمِ أَيْ أَتْبَاعُهُمْ وَالدُّخَلَاءُ عَلَيْهِمْ Ve tarlada aktarma üzere olan tekrār aktarmaya denir, tā nihāyete varınca ki bir dönüm sürdükten sonra üzerine tekrār bir dönüm nadastan ʿibārettir. Ve masdar olur, bedende sinir çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَظِيَ عَصَبُهُ شَظًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْشَقَّ Ve

شَظَا [Şeẓā] Bir dağın adıdır. Ve شَظَا [şeẓā] dedikleri zikr olunan kemik çatlayıp yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: شَظِيَ الْفَرَسُ شَظًى مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا فُلِقَ شَظَاهُ

اَلتَّشَظِّي [et-teşaẓẓī (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Sinir çatlayıp tasma tasma olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَظَّى الْعَصَبُ إِذَا انْشَقَّ Ve ağaç pārelenip kıymık kıymık olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَظَّى الْعُودُ إِذَا تَطَايَرَ شَظَايَا

اَلشَّظِيَّةُ [eş-şeẓiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Yaya denir, kavs maʿnāsına. Ve incik kemiğine denir. Ve mutlakan bir nesneden kopmuş pāreye denir, ağaç kıymığı gibi; cemʿi شَظَايَا [şeẓāyā] ve شُظِيٌّ [şuẓiyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde. Ve dağdan kopup ayrılan parçaya denir; yukālu: سَقَطَتْ شَظِيَّةٌ مِنَ الْجَبَلِ أَيْ فِنْدِيرَةٌ

اَلشِّنْظِيَةُ [eş-şinẓiyet] (şīn'in ve ẓā'nın kesriyle) Bu dahi dağdan ayrılan parçaya denir.

اَلْإِشْظَاءُ [el-işẓā'] (hemzenin kesriyle) Bir adamın شَظَا [şeẓā] dedikleri zikr olunan kemiğine vurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْظَاهُ إِذَا أَصَابَ شَظَاهُ

وَادِي الشَّظَا [Vādi'ş-Şeẓā] (عَصَا [ʿaṣā] vez-

ninde) Bir maʿrūf dere adıdır.

اَلتَّشْظِيَةُ [et-teşẓiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznide) Dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: شَظَّاهُ إِذَا فَرَّقَهُ

شَظِيٌّ [Şeẓiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلشُّظِيُّ [eş-şuẓiyy] (صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) Meyyit şişip elleri ve ayakları yukarı dikilmek maʿnāsınadır; yukālu: شَظِيَ الْمَيِّتُ شُظِيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى شَصِيَ

اَلشَّنْظَاةُ [eş-şenẓāt] (şīn'in fethiyle) Dağın küngüre şeklinde olan tepesine denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ش ع و]

اَلْإِشْعَاءُ [el-işʿāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye ihtimām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْعَى بِهِ إِذَا اهْتَمَّ Ve şeb-hūn ʿaskerini ki çapul taʿbīr olunur, düşman üzere her taraftan havāle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْعَى الْقَوْمُ الْغَارَةَ إِذَا أَشْعَلُوهَا يَعْنِي بَثُّوهَا وَفَرَّقُوهَا

اَلشَّعْوَاءُ [eş-şaʿvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Düşman üzere her taraftan havāle olup hücūm eden çapula denir; yukālu: غَارَةٌ شَعْوَاءُ أَيْ مُتَفَرِّقَةٌ Ve dalları her tarafa dağınık ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ شَعْوَاءُ أَيْ مُنْتَشِرَةُ الْأَغْصَانِ Ve bir nāka ismidir.

اَلشَّاعِي [eş-şāʿī] Irak nesneye denir; yukālu: مَكَانٌ شَاعٍ أَيْ بَعِيدٌ Ve maksūm ve mahdūd olmayan hisseye denir; yukālu: نَصِيبٌ شَاعٍ أَيْ شَائِعٌ

اَلشَّوَاعِي [eş-şevāʿī] شَاعِيَةٌ [şāʿiyet]in cemʿidir ki perākendeye denir; yukālu: جَاءَتِ الْخَيْلُ شَوَاعِيَ أَيْ مُتَفَرِّقَةً

اَلشَّعْوُ [eş-şaʿv] (şīn'in fethiyle) Kıl ürpermek maʿnāsınadır; yukālu: شَعَا شَعْرُهُ شَعْوًا إِذَا انْتَفَشَ

اَلشُّعَى [eş-şuʿā] (هُدَى [hudā] vezninde) Dağınık saç bölüklerine denir; müfredi شُعْوَةٌ [şuʿvet]tir.

اَلشَّعْوَانَةُ [eş-şeʿvānet] (şīn'in fethiyle) Perīşān saçtan kulağa doğru sarkan bölüğüne denir. Ve bir hatun adıdır.

شَعْيَا [Şaʿyā] (يَحْيَا [yaḥyā] vezninde) سَعْيٌ [saʿy] māddesinde zikr olundu ki bir peygamber-i ʿālī-şān adıdır.

شَعْيَةُ [Şaʿyet] (حَمْزَةُ [ḥamzet] vezninde yāhūd سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bintu Ḥabīb yāhūd Bintu Ḥamīs'tir ki rüvāt-ı hadīs silsilesindendir. Ve سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde Bintu'l-Culendā'dır ki pederinden o dahi Enes hazretlerinden rivāyet-i hadīs eylediler.

اَلْوَاوِيُّ

[ش غ و]

اَلشَّغَا [eş-şeġā] (ġayn-ı muʿceme ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Dişlerin ihtilāfına denir ki kimi uzun ve kimi kısa ve kimi içeriye batık ve kimi taşraya çıkık olmasından ʿibārettir; yukālu: فِي أَسْنَانِهِ شَغًا وَهُوَ اخْتِلَافُ نِبْتَتِهَا بِالطُّولِ وَالْقِصَرِ وَالدُّخُولِ وَالْخُرُوجِ Ve

شَغَا [şeġā] ve

شُغُوٌّ [şuġuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Masdar olur, dişler nizāmsız olmak maʿnāsına; yukālu: شَغَتْ سِنُّهُ وَشَغِيَتْ شُغُوًّا وَشَغًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا اخْتَلَفَ نِبْتَتُهَا Ve

شَغَا [şeġā] İsm olur, damla damla işemeğe denir, taktīr-i bevl maʿnāsına, niteki شَغْيَةٌ [şaġyet] dahi bu maʿnāyadır, تَمْرَةٌ [temret] vezninde.

اَلشَّغْيَاءُ [eş-şaġyāʾ] ve

اَلشَّغْوَاءُ [eş-şaġvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Nizāmsız olan dişlere denir; yukālu: سِنٌّ شَغْيَاءُ وَشَغْوَاءُ أَيْ مُخْتَلِفَةُ النِّبْتَةِ Ve

شَغْوَاءُ [şaġvāʾ] Tavşancıl kuşuna denir, üst minkārı altından uzun olduğu için.

اَلتَّشْغِيَةُ [et-teşġiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Damla damla ve azca azca işemek maʿnāsınadır. Ve gāhī bu ʿilletten nāşī olur; yukālu: شَغَّى الرَّجُلُ إِذَا بَالَ تَقْطِيرًا

اَلْإِشْغَاءُ [el-işġāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir husūsta nāsa muhālefet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْغَوْا بِهِ إِذَا خَالَفُوا النَّاسَ فِي أَمْرِهِ

اَلْيَائِيُّ

[ش ف ي]

اَلشِّفَاءُ [eş-şifāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Devāʾ ve ʿilāc maʿnāsınadır, tesmiye bi'l-masdardır; cemʿi أَشْفِيَةٌ [eşfiyet] ve cemʿü'l-cemʿi أَشَافِي [eşāfī] gelir, yukālu: فِيهِ شِفَاءٌ أَيْ دَوَاءٌ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre bu mādde şīn-i meftūha ile kenār maʿnāsına olan شَفَا māddesinden meʾhūzdur ki ʿāfiyet ve selāmet kenārına varmak maʿnāsına olup baʿdehu ʿāfiyette müstaʿmel oldu. Ve

شِفَاءٌ [şifāʾ] Hastayı sağaltmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَاهُ اللهُ مِنْ مَرَضِهِ يَشْفِيهِ شِفَاءً أَيْ بَرَأَهُ Şārih der ki hasta sağalmak maʿnāsına da gelir; yukālu: شُفِيَ الْمَرِيضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا بَرَأَ Ve

شِفَاءٌ [şifāʾ] Hasta için ʿāfiyet istemek maʿnāsınadır; yukālu. شَفَاهُ إِذَا طَلَبَ لَهُ الشِّفَاءَ Ve güneş batmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَتِ الشَّمْسُ إِذَا غَرَبَتْ Ve

شِفَاءُ [Şifāʾ] Esāmī-i nāstandır.

اَلْإِشْفَاءُ [el-işfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hasta için şifā istemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْفَاهُ إِذَا طَلَبَ لَهُ الشِّفَاءَ Ve bir nesne-ye pek karīb olmak maʿnāsınadır; kenār maʿnāsına olan شَفَا [şefā] lafzından ol-makla gūyā ki o nesnenin kenārına çatıp ona havāle olur; yukālu: أَشْفَى عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ Ve hastaya şifāʾ verecek nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْفَى الشَّيْءَ الْمَرِيضَ إِذَا أَعْطَاهُ يَسْتَشْفِي بِهِ

اَلشَّفَا [eş-şefā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi güneş batmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفِيَتِ الشَّمْسُ شَفًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَرَبَتْ Ve

شَفَا [şefā] Şeyʾ-i kalīle denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنْهُ إِلَّا شَفًا أَيْ قَلِيلٌ Ve hilālin ʿinde'l-gurūb hayāl gibi bakiyyesine denir. Ve her şeyʾin ucuna ve kenārına denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنَ الشَّيْءِ إِلَّا شَفًا أَيْ حَرْفٌ

اَلْإِشْتِفَاءُ [el-iştifāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Şifā bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَفَى بِكَذَا إِذَا نَالَ بِهِ الشِّفَاءَ

اَلتَّشَفِّي [et-teşeffī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi şifā bulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَفَّى بِكَذَا بِمَعْنَى اشْتَفَى Ve gayzı olan kimse-den ahz-ı intikām eylemekle yüreği soğu-mak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَشَفَّى مِنْ غَيْظِهِ إِذَا بَرِئَ مِنْهُ

اَلْأَشْفِيَاءُ [el-Eşfiyāʾ] (hemzenin fethiyle) Bir tepenin ismidir.

اَلْإِشْفَى [el-işfā] (hemzenin kesri ve eli-fin kasrıyla) Nesne delecek ālete denir; yukālu: ثَقَبَهُ بِالْإِشْفَى أَيِ الْمِثْقَبِ Ve papuççu-lar ālātından biz taʿbīr olunan ālete denir. Ve bu müzekkerdir, müʾennes dahi olur; yukālu: خَرَزَهُ بِالْإِشْفَى أَيِ السِّرَادِ

اَلْوَاوِيُّ

[ش ف و]

اَلشَّفْوُ [eş-şefv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) Güneş

gurūba yaklaşıp salınmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَتِ الشَّمْسُ تَشْفُو شَفْوًا إِذَا قَارَبَتِ الْغُرُوبَ Ve yeni ay doğmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَا الْهِلَالُ إِذَا طَلَعَ Ve bir nesne zāhir ve ʿayān olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَفَا الشَّخْصُ إِذَا ظَهَرَ Ve Heyşem b. Şef ki عَمٌ [ʿam] veznindedir, yaʿnī İbn Şefā'dır ki عَمَى [ʿamā] veznindedir, muhaddistir; bunu baʿzı muhaddisīn رَضِيٌّ [raḍiyy] ve baʿzısı سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde resm ve zabt eylemeleriyle lahn eylediler. Ve Şufeyy b. Mātiʿ ki سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde, bu dahi muhaddistir.

اَلشَّفَةُ [eş-şefet] (fethateynle) Dudağa denir; bunun noksānı vāv yāhūd hāʾdır, yaʿnī شَفَوٌ [şefev] yāhūd شَفَهَةٌ [şefehet]tir, niteki hāʾ bābında zikr olundu.

اَلْوَاوِيُّ

[ش ق و]

اَلشَّقَا [eş-şeḳā] (ḳāf'la عَصَا [ʿaṣā] vezninde ve وَفَاءٌ [vefāʾ] vezninde) Şiddet ve ʿusret maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي شَقًا وَشَقَاءٍ أَيْ شِدَّةٍ وَعُسْرَةٍ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre شَقَا [şeḳā] سَعَادَةٌ [seʿādet] mukābilidir ki bed-bahtlık demektir, şiddet ve ʿusret ve mihnet maʿnā-yı lāzımıdır.

اَلشَّقَاوَةُ [eş-şeḳāvet] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

اَلشَّقَا [eş-şeḳā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Ve

اَلشَّقَاءُ [eş-şeḳāʾ] (بَقَاءٌ [beḳāʾ] vezninde) ve

اَلشَّقْوَةُ [eş-şaḳvet] (şīn'in fethi ve kesriyle) Bir kimse bed-baht olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَقِيَ الرَّجُلُ شَقَاوَةً وَشَقًا وَشَقَاءً وَشَقْوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ سَعِدَ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; yukālu: شَقَاهُ اللهُ تَعَالَى

اَلْإِشْقَاءُ [el-işḳāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi müdebbir ve bed-baht eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْقَاهُ اللهُ ضِدُّ أَسْعَدَهُ Ve saç ve sakal taramak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْقَى الرَّجُلُ إِذَا سَرَّحَ بِالْمِشْقَا

اَلْمِشْقَا el-mişḳā] (mīm'in kesriyle) Tarağa denir, مُشْطٌ [muşṭ] maʿnāsına; mehmūz da lügattir.

اَلْمُشَاقَاةُ [el-muşāḳāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile cenk makūlesi şiddetli işe dürüşüşmek maʿnāsınadır; yukālu: شَاقَاهُ إِذَا عَالَجَهُ فِي الْحَرْبِ وَنَحْوِهَا Ve bāb-ı mugālebede istiʿmāl olunur ki bir taʿab ve mihnetli işe dürüşüp zahmetine tahammül eylemek bābında yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاقَاهُ أَيْ غَالَبَهُ فِي الشَّقَاءِ فَشَقَاهُ يَشْقُوهُ أَيْ غَلَبَهُ

اَلشَّاقِي [eş-şāḳī] Havāya doğru uzun olup dik yukarı yalım olan dağa denir ki suʿūdu kābil olmaya; cemʿi شَوَاقِي [şevāḳī] gelir.

اَلْوَاوِيُّ

[ش ك و]

اَلشَّكْوَى [eş-şekvā] (şīn'in fethi ve elifin kasrıyla ve tenvīnle de cāʾizdir) ve

اَلشِّكَاةُ [eş-şikāt] (şīn'in kesriyle) ve

اَلشَّكَاوَةُ [eş-şekāvet] (şīn'in fethiyle) ve

اَلشَّكِيَّةُ [eş-şekiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

اَلشِّكَايَةُ [eş-şikāyet] (حِكَايَةٌ [ḥikāyet] vezninde) Bir kimse zaʿf-ı hālini ihbār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَكَا أَمْرَهُ إِلَى اللهِ يَشْكُو شَكْوَى وَشِكَاةً وَشَكَاوَةً وَشَكِيَّةً وَشِكَايَةً إِذَا أَخْبَرَهُ بِضَعْفِ حَالِهِ ve yukālu: شَكَا فُلَانًا عِنْدَهُ إِذَا أَخْبَرَهُ بِسُوءِ فِعْلِهِ بِهِ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre bu māddenin aslı zikri ātī شَكْوَةٌ [şekvet] dedikleri su kabının ağzını açmak maʿnāsına olmakla izhār-ı beş ü hüzn ve

ihbār-ı zaʿf-ı hāl maʿnāsında müsteʿārdır.

اَلتَّشَكِّي [et-teşekkī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Bu dahi şikāyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَكَّى إِلَيْهِ بِمَعْنَى شَكَا Ve yayık ey-lemek için شَكْوَةٌ [şekvet] dedikleri tulum edinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَكَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اتَّخَذَتِ الشَّكْوَةَ لِمَخْضِ اللَّبَنِ

اَلْإِشْتِكَاءُ [el-iştikāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) تَشَكِّي [teşekkī] maʿnālarınadır.

اَلتَّشَاكِي [et-teşākī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbirine hāllerinden şikāyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَاكَوْا إِذَا شَكَى بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

اَلشَّكْوُ [eş-şekv] (şīn'in fethiyle) ve

اَلشَّكْوَى [eş-şekvā] (حَلْوَى [ḥalvā] vezninde) ve

اَلشَّكْوَاءُ [eş-şekvāʾ] (medd ile) ve

اَلشَّكَاةُ [eş-şekāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) ve

اَلشَّكَاءُ [eş-şekāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Hastalığa denir, مَرَضٌ [maraḍ] maʿnāsına. Ve

شَكْوٌ [şekv] ve

شَكَاةٌ [şekāt] ve

شَكْوَى [şekvā] Masdar olur, bir adamı ma-raz derd-nāk eylemek maʿnāsına; yukālu: شَكَاهُ الْمَرَضُ شَكْوًا وَشَكَاةً وَشَكْوَى

اَلشَّكِيُّ [eş-şekiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şikāyet olunan derd ve maraz ve ʿārızaya denir; yukālu: شَكِيَّهُ كَذَا أَيْ مَشْكُوُّهُ Ve derd-nāk olana denir; yukālu: هُوَ شَكِيٌّ أَيْ مُوجَعٌ Ve bir mikdārca hasta ve bī-mizāc olana denir; yukālu: هُوَ شَكِيٌّ إِذَا كَانَ مَرِضَ أَقَلَّ مَرَضٍ وَأَهْوَنَهُ

اَلشَّاكِي [eş-şākī] Bu dahi ehvence bī-mizāc olana denir. Ve arslana denir. Ve

شَاكِي السِّلَاحِ [şāki's-silāḥ] Ālāt ve eslihası hiddetli ve şevketli adama denir ki kes-kin yaraklı taʿbīr olunur. Müʾellif bunu "ش،و،ك" māddesinde zikr eylemiştir ki maklūbdur.

اَلْإِشْكَاءُ [el-işkāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir nesneden şikāyet eder bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْكَى فُلَانًا إِذَا وَجَدَهُ شَاكِيًا Ve bir adamın şikāyet eylediği kim-seden o adamın hoşnūd olacak nesnesi ahz ve redd eylemek maʿnāsınadır, māl-ı magsūbunu ve dād ve intikāmını almak gibi; yukālu: أَشْكَى فُلَانًا مِنْ فُلَانٍ إِذَا أَخَذَ لَهُ مِنْهُ مَا يُرْضِيهِ Ve bir adamın renc ve şikāyetini ziyāde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْكَى فُلَانًا إِذَا زَادَهُ أَذًى وَشِكَايَةً Ve bir adamın şikāyetini izāle kılmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَشْكَى فُلَانًا إِذَا أَزَالَ شِكَايَتَهُ Ve ithām maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ يُشْكَى بِكَذَا عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ يُتَّهَمُ بِهِ

اَلشَّكْوَةُ [eş-şekvet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde) Tüysüz meşinden yāhūd gönden olan tu-luma denir ki su ve süt korlar; cemʿi شَكَوَاتٌ [şekevāt] gelir fetehātla ve شِكَاءٌ [şikāʾ] ge-lir şīn'in kesriyle.

اَلتَّشْكِيَةُ [et-teşkiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vez-ninde) Yayık eylemek için شَكْوَةٌ [şekvet] edinmek maʿnāsınadır; yukālu: شَكَّتِ النِّسَاءُ إِذَا اتَّخَذَتِ الشَّكْوَةَ لِمَخْضِ اللَّبَنِ Ve bir kim-senin mādde-i şikāyeti olan keyfiyyet-ten ferāgatle tatyīb ve hoş-dil eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَكَّى شَاكِيَهُ إِذَا كَفَّ عَنْهُ وَطَيَّبَ نَفْسَهُ

اَلشَّكْوُ [eş-şekv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Kü-çük cüsseli erkek deveye denir. Ve bir batn pederinin adıdır.

اَلْمِشْكَاةُ [el-mişkāt] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vez-ninde) İçine çerāg vazʿ eylemek için du-

varda olan dipsiz bacaya ve hücreye denir; yukālu: كَأَنَّهُ مِصْبَاحٌ فِي مِشْكَاةٍ وَهِيَ كُوَّةٌ غَيْرُ نَافِذَةٍ

اَلشُّكِّيُّ [eş-şukkiyy] (şīn'in zammı ve kāf'ın teşdīdiyle) Licām-ı ʿusre denir, "ش،ك،ك" māddesinde zikr olundu. Cevherī'nin burada zikri vehmden nāşīdir.

شَكَّى [Şekkā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) Ermīniye'de bir karyedir; ondan aʿlā licāmlar ve postlar çıkar.

اَلْيَائِيُّ

[ش ك ي]

اَلشَّكْيُ [eş-şeky] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) شَكْوٌ [şekv] māddesinde lügattir; yukālu: شَكَيْتُ إِلَيْهِ بِمَعْنَى شَكَوْتُ

اَلشَّكِيَّةُ [eş-şekiyyet] (رَمِيَّةٌ [remiyyet] vezninde) Bakiyye maʿnāsınadır; yukālu: بَقِيَتْ مِنْهُ شَكِيَّةٌ أَوْ بَقِيَّةٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ش ل و]

اَلشِّلْوُ [eş-şilv] (şīn'in kesriyle) عُضْوٌ [ʿuḍv] maʿnāsınadır; yukālu: قَطَعَ شِلْوًا مِنْهُ أَيْ عُضْوًا Ve bir nesnenin cesed ve kālbüdüne denir. Ve şol derisi yüzülmüş mezbūha denir ki etinin bir mikdārı ekl olunup bakiyyesi kalmış ola; cemʿi أَشْلَاءٌ [eşlāʾ] denir.

اَلشَّلَا [eş-şelā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi bir nesnenin cesedine denir.

اَلْإِشْلَاءُ [el-işlāʾ] (hemzenin kesriyle) Yanına götürmek için dābbeye yem torbası göstermek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْلَى دَابَّتَهُ إِذَا أَرَاهَا الْمِخْلَاةَ لِتَأْتِيَهُ Ve sağmak için hayvānı çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْلَى النَّاقَةَ إِذَا دَعَاهَا لِلْحَلْبِ

اَلْإِسْتِشْلَاءُ [el-istişlāʾ] Darılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشْلَى الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve kendiyi bir müzāyakadan yā helāktan tahlīs için bir adamı yanına çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشْلَى غَيْرَهُ إِذَا دَعَاهُ لِيُنْجِيَهُ مِنْ ضِيقٍ أَوْ هَلَاكٍ Ve kurtarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَشْلَاهُ إِذَا اسْتَنْقَذَهُ

اَلْإِشْتِلَاءُ [el-iştilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir müzāyakadan istihlās için bir adamı çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَلَاهُ إِذَا دَعَاهُ لِيُنْجِيَهُ مِنْ ضِيقٍ أَوْ هَلَاكٍ

اَلْمُشَلَّى [el-muşellā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Vücūdu çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشَلًّى أَيْ قَضِيفٌ

اَلشَّلْوُ [eş-şelv] (şīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Seyr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَلَا الرَّجُلُ شَلْوًا إِذَا سَارَ Ve bir nesneyi yukarı kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَلَا شَيْئًا إِذَا رَفَعَهُ

اَلشَّلِيَّةُ [eş-şeliyyet] (بَقِيَّةٌ [bakiyyet] vezninde) Et parçasına denir; yukālu: أَطْعَمَهُ شَلِيَّةً مِنَ اللَّحْمِ أَيْ قِدْرَةً Ve māl bakiyyesine denir; yukālu: شَلِيَّةٌ مِنَ الْمَالِ أَيْ بَقِيَّةٌ

اَلْأَشْلَاءُ [el-eşlāʾ] (hemzenin fethiyle) شِلْوٌ [şilv] kelimesinin cemʿidir ki ʿuzv maʿnāsınadır. Ve

أَشْلَاءُ اللِّجَامِ [eşlāʾu'l-licām] At uyanının başlık ve dizgin kayışlarına denir; yukālu: قَامَ بِأَشْلَاءِ اللِّجَامِ أَيْ سُيُورِهِ ʿAlā-kavlin şol gemlere denir ki zamān-ı vāfirden beri ve kullanılmakla demiri aşınıp yufkalanmış ola.

اَلْوَاوِيُّ

[ش م و]

اَلشُّمُوُّ [eş-şumuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir adamın emr ve şānı ʿālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَا الرَّجُلُ يَشْمُو شُمُوًّا إِذَا عَلَا أَمْرُهُ

اَلشَّمَا [eş-şemā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Şemʿ

maʿnāsınadır ki mūma denir.

اَلْيَائِيُّ

[ش ن ي]

شَانِيَا [Şāniyā] (kasr ile) Kūfe'de bir nāhiye adıdır.

اَلشَّوَانِي [eş-şevānī] Bāb-ı hemzede zikr olundu.

اَلْوَاوِيُّ

[ش ن و]

شَنُوَّةُ [Şenuvvet] (şīn'in fethi ve nūn'un zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) شَنُوءَةُ [şenūʾet] lafzında lügattir ki bir kabīle adıdır; nisbetinde شَنَوِيٌّ [Şeneviyy] denir, عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde.

اَلْمَشْنُوُّ [el-meşnuvv] (مَدْعُوٌّ [medʿuvv] vezninde) ve

اَلْمَشْنِيُّ [el-meşniyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) مَشْنُوءٌ [meşnūʾ] maʿnāsınadır ki mebgūz demektir, niteki bāb-ı hemzede zikr olundu.

اَلْيَائِيُّ

[ش و ي]

اَلشَّيُّ [eş-şeyy] (şīn'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Eti kebāb ve biryān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَوَى اللَّحْمَ يَشْوِيهِ شَيًّا إِذَا جَعَلَهُ شِوَاءً Ve suyu ısıtmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوَى الْمَاءَ إِذَا أَسْخَنَهُ

اَلْإِشْتِوَاءُ [el-iştivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِنْشِوَاءُ [el-inşivāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Et biryān olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوَى اللَّحْمَ فَاشْتَوَى وَانْشَوَى

اَلشِّوَاءُ [eş-şivāʾ] (şīn'in kesri ve zammıyla) ve

اَلشَّوِيُّ [eş-şeviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Kebāba ve biryāna denir.

اَلتَّشْوِيَةُ [et-teşviyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adama kebāblık ve biryānlık et vermek maʿnāsınadır; yukālu: شَوَّاهُمْ إِذَا أَعْطَاهُمْ لَحْمًا يَشْوُونَ مِنْهُ Ve bir adamın ölecek yeri olmayan ʿuzvuna vurmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوَّاهُ إِذَا أَصَابَ شَوَاهُ لَا مَقْتَلَهُ Ve bir adama biryān yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: شَوَّاهُمْ إِذَا أَطْعَمَهُمُ الشِّوَاءَ

اَلْإِشْوَاءُ [el-işvāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama kebāblık ve biryānlık et vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْوَاهُمْ إِذَا أَعْطَاهُمْ لَحْمًا يَشْوُونَ مِنْهُ Ve tāze buğday sünbülesi ferik olup otlamağa gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْوَى الْقَمْحُ إِذَا أَفْرَكَ وَصَلَحَ أَنْ يُشْوَى Ve ölecek olmayan ʿuzva vurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْوَاهُ إِذَا أَصَابَ شَوَاهُ لَا مَقْتَلَهُ Ve ekl olunan taʿāmdan bakiyye alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْوَى الرَّجُلُ إِذَا أَبْقَى مِنْ عَشَائِهِ بَقِيَّةً Ve mālın kemterini kesb ve iddihār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْوَى الرَّجُلُ إِذَا اقْتَنَى رُذَالَ الْمَالِ Ve bir adama biryān yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْوَاهُمْ إِذَا أَطْعَمَهُمْ شِوَاءً Ve hurmā dalları sararıp kurumağa yüz tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْوَى السَّعَفُ إِذَا اصْفَرَّ لِلْيُبُوسِ

اَلشُّوَايَةُ [eş-şuvāyet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Kebāblık ve biryānlık kesilmiş ete denir.

اَلشَّوَى [eş-şevā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Nāçīz nesneye denir; yukālu: هُوَ شَوَى أَيْ هَيِّنٌ حَقِيرٌ Ve mālın kötüsüne ve kemterine denir. Ve ellere ve ayaklara ve etrāf-ı bedene denir. Ve başın kāsesine denir; yukālu: أَصَابَ شَوَاهُ أَيْ قِحْفَ رَأْسِهِ Ve bedende maktel olmayan ʿuzva denir ki vuruldukta

sāhibi helāk olmaz olan ʿuzvdan ʿibārettir; yukālu: أَصَابَ شَوَاهُ وَهُوَ مَا كَانَ غَيْرَ مَقْتَلٍ

اَلْمُشْوَى [el-muşvā] (mīm'in zammıyla) مُهْدَى [muhdā] vezninde) Şol remiyyeye denir ki kendisine atılan taş dokunmayıp hatā eylemiş ola.

اَلشَّوَايَةُ [eş-şevāyet] (şīn'in harekāt-ı selāsıyla helāk olmuş kavmin yāhūd mālın bakiyyesine denir; cemʿi شَوَايَا [şevāyā] gelir. Ve

شَوَايَةُ الْإِبِلِ [şevāyetu'l-ibil] ve

شَوَايَةُ الْغَنَمِ [şevāyetu'l-ġanem] Devenin ve koyunun kötü ve kemter olanına denir. Ve

شَوَايَةُ الْخُبْزِ [şevāyetu'l-ḫubz] Ekmeğin kursuna denir.

اَلشَّوِيَّةُ [eş-şeviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bu dahi helāk olmuş kavmin yā mālın bakiyyesine denir.

اَلشَّوِيُّ [eş-şeviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلشِّيَةُ [eş-şiyet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Koyuna denir, شَاءٌ [şāʾ] maʿnāsına.

اَلشَّاوِيُّ [eş-şāviyy] Koyun sāhibine denir.

اَلشَّاوِيَّةُ [eş-şāviyyet] Kurumuş dala denir; yukālu: سَعَفَةٌ شَاوِيَّةٌ أَيْ يَابِسَةٌ

اَلشَّيِيُّ [eş-şeyiyy] ve

اَلشَّوِيُّ [eş-şeviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznlerinde) عَيِيٌّ [ʿayiyy] ve عَوِيٌّ [ʿaviyy] kelimelerine itbāʿ olurlar ki pek ʿāciz demek olur; yukālu: هُوَ عَيِيٌّ شَيِيٌّ وَعَوِيٌّ شَوِيٌّ وَيُقَالُ مَا أَعْيَاهُ وَمَا أَشْيَاهُ وَمَا أَشْوَاهُ فِي التَّعَجُّبِ وَيُقَالُ جَاءَ بِالْعِيِّ وَالشِّيِّ كُلُّ ذَلِكَ إِتْبَاعٌ

اَلشَّاةُ [eş-şāt] ʿAvrete ıtlāk olunur. Ve felekte birkaç hurde kevākibe denir ki Ḳurḥa ile Cedy beyninde vākiʿlerdir. Ve yaban öküzünün erkeğine denir.

اَلشَّيُّ [eş-Şeyy] (şīn'in fethiyle) Bir mevziʿdir.

اَلشَّيَّانُ [eş-şeyyān] (şīn'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) İki kardeş kanı dedikleri dārūya denir. Ve dūr-endīş adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَيَّانُ أَيْ بَعِيدُ النَّظَرِ

اَلشَّوْشَاءُ [eş-şevşāʾ] (şīn'in fethiyle) Revende ve çabuk nākaya denir.

اَلْوَاوِيُّ وَالْيَئِيُّ

[ش ه و - ي]

اَلشَّهْوَةُ [eş-şehvet] (şīn'in fethiyle) Bir nesneyi sevip ona meyl ve ragbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَهِيَهُ وَشَهَاهُ شَهْوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَحَبَّهُ وَرَغِبَ فِيهِ

اَلْإِشْتِهَاءُ [el-iştihāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّشَهِّي [et-teşehhī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznnde) Bunlar da شَهْوَةٌ [şehvet] maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَهَاهُ وَتَشَهَّاهُ بِمَعْنَى شَهِيَهُ Ve

تَشَهِّي [teşehhī] Bir kimseden bir nesneyi peyderpey ārzū ve taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَهَّى عَلَى فُلَانٍ كَذَا إِذَا اقْتَرَحَ شَهْوَةً بَعْدَ شَهْوَةٍ

اَلشَّهِيُّ [eş-şehiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلشَّهْوَانُ [eş-şehvān] (عَطْشَانُ [ʿaṭşān] veznnde) ve

اَلشَّهْوَانِيُّ [eş-şehvāniyy] (yā-yı nisbetle) Şedīdü'ş-şehvet adama denir, müʾennesi شَهْوَى [şehvā]dır, سَكْرَى [sekrā] gibi; cemʿi شَهَاوَى [şehāvā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde.

اَلْإِشْهَاءُ [el-işhāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adama ārzū ettiğini vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْهَاهُ إِذَا أَعْطَاهُ مَا يَشْتَهِيهِ Ve bir nesneye

göz değirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْهَاهُ إِذَا أَصَابَهُ بِعَيْنٍ

شَاهِي الْبَصَرِ [şāhi'l-baṣar] Hadīdü'n-nazar adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَاهِي الْبَصَرِ أَيْ حَدِيدُهُ

مُوسَى شَهَوَاتٍ [Musā Şehevāt] Bir şāʿir-i maʿrūftur.

اَلْمُشَاهَاةُ [el-muşāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir nesneye benzemek maʿnāsınadır; yukālu: شَاهَاهُ إِذَا شَابَهَهُ

اَلْيَائِيُّ

[ش ي ي]

شِيَاءٌ [Şiyāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Buḫārā kazāsında bir karyedir; Ebū Nuʿaym ʿAbduṣṣamed b. ʿAlī eş-Şiyāʾī ki fukahādandır, oradandır. Bunda kıyās olan شِيَوِيٌّ [Şiyeviyy] olmaktır. Şārih der ki maksūr olaydı, kıyās öylece idi. Vallāhu aʿlemu.

FASLU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

اَلْيَائِيُّ

[ص أ ي]

اَلصُّئِيُّ [eṣ-ṣuʾiyy] (ṣād'ın harekāt-ı selāsı ve yā'nın teşdīdiyle) Kuş yavrusu ve fāre ve hayye ve hirre ve yerbūʿ makūlesi cānver seslenmek ve ötmek maʿnāsınadır; yukālu: صَأَى الْفَرْخُ صُئِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَاحَ ve minhu yukālu: جَاءَ بِمَا صَأَى وَصَمَتَ أَيْ بِالْمَالِ النَّاطِقِ وَالصَّامِتِ

اَلْإِصْآءُ [el-iṣʾāʾ] (إِعْطَاءٌ [iʿṭāʾ] vezninde) Zikr olunan cānver makūlesini seslendirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَصْأَيْتُهُ إِذَا صَوَّتَّهُ

اَلصَّآةُ [eṣ-ṣaʾāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) ve

اَلصَّاءَةُ [eṣ-ṣāʾet] (سَاعَةٌ [sāʿat] vezninde) Veled doğdukta son taʿbīr olunan dağarcıkta olan murdār suya denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ص ب و]

اَلصَّبْوَةُ [eṣ-ṣabvet] (حَبْوَةٌ [ḥabvet] vezninde) Delikanlılığa denir ki o hengāmda başta olan havā ve heves ve cāhillik ve lehv ve laʿib ve mestlik şīvesinden ʿibārettir; yukālu: بِهِ صَبْوَةٌ أَيْ جَهْلَةُ الْفُتُوَّةِ

اَلصَّبْوُ [eṣ-ṣabv] (ṣād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

اَلصُّبُوُّ [eṣ-ṣubuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلصِّبَا [eṣ-ṣibā] (رِضَا [riḍā] vezninde) ve

اَلصَّبَاءُ [eṣ-ṣabāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Delikanlılık hevā ve hevesine meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَبَا الرَّجُلُ يَصْبُو صَبْوًا

وَصُبُوًّا وَصِبًا وَصَبَاءً إِذَا مَالَ إِلَى جَهْلَةِ الْفُتُوَّةِ

اَلصَّبِيُّ [eṣ-ṣabiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Henüz sütten kesilmemiş oğlana denir; yukālu: مَعَهُ صَبِيٌّ وَهُوَ مَنْ لَمْ يُفْطَمْ بَعْدُ Ve gözün bebeğine ıtlāk olunur. Ve kulak yumuşağının altı yanında olan kemiğe denir. Ve kılıcın ağzına denir, ʿalā-kavlin ağzının ortasında sövelen tümseğe denir. Ve ayağın ucuna denir; yukālu: بِهِ وَجَعٌ فِي صَبِيِّ قَدَمِهِ أَيْ رَأْسِ قَدَمِهِ Ve çene kemiklerinin uçlarına denir; cemʿi أَصْبِيَةٌ [aṣbiyet] gelir ve أَصْبٍ [aṣbī] gelir ve صِبْوَةٌ [ṣibvet] gelir ṣād'ın kesriyle ve صَبْيَةٌ [ṣabyet] gelir ṣād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla ve صِبْيَةٌ [ṣibyet] gelir ṣād'ın kesriyle ve صِبْوَانٌ [ṣibvān] ve صِبْيَانٌ [ṣibyān] gelir ṣād'ların kesri ve zammıyla.

اَلصَّبَاءُ [eṣ-ṣabāʾ] (سَخَاءٌ [seḫāʾ] vezninde) Bir adam çocukluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَبِيَ الرَّجُلُ صَبَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَعَلَ فِعْلَ الصَّبِيِّ Ve ʿāşık ve āşüfte olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَبِيَ إِلَى الْمَرْأَةِ إِذَا حَنَّ إِلَيْهَا

اَلصَّبْوَةُ [eṣ-ṣabvet] (ṣād'ın fethiyle) ve

اَلصُّبْوَةُ [eṣ-ṣubvet] (zamm'la) ve

اَلصُّبُوُّ [eṣ-ṣubuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bunlar da ʿāşık ve āşüfte olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَبَا إِلَى الْمَرْأَةِ يَصْبُو صَبْوَةً وَصُبْوَةً وَصُبُوًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَنَّ إِلَيْهَا Ve hurmā ağacı baʿīd olan erkek hurmā ağacına doğru meyl ve teveccüh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki dişi hurmā ağacına mahsūstur; yukālu: صَبَتِ النَّخْلَةُ إِذَا مَالَتْ إِلَى الْفُحَّالِ الْبَعِيدِ مِنْهَا Ve

صُبُوٌّ [ṣubuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Otlayan hayvān başını pek eğip otladığı çayıra dayamak maʿnāsınadır; yukālu: صَبَتِ الرَّاعِيَةُ صُبُوًّا أَيْ أَمَالَتْ رَأْسَهَا فَوَضَعَتْهُ فِي الْمَرْعَى Ve sabā yeli esmek maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِصْبَاءُ [el-iṣbāʾ] (hemzenin kesriyle) Mahbūbe bānū zen-dost çelebiye ʿaşk-bāzlık eylemekle onu kendisine māʾil ve havādār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْبَتِ الْمَرْأَةُ فُلَانًا إِذَا شَاقَتْهُ وَدَعَتْهُ إِلَى الصِّبَا فَحَنَّ إِلَيْهَا Ve sabā yeline girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْبَى الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الصَّبَا

اَلتَّصْبِي [et-teṣabbī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) إِصْبَاءٌ [iṣbāʾ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَصَبَّتْهُ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى أَصْبَتْهُ Ve hatunu vaʿde ve fīrīble kendisine meftūn kılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَبَّاهَا إِذَا خَدَعَهَا وَفَتَنَهَا

اَلتَّصَابِي [et-teṣābī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) تَصَبِّي [teṣabbī] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: تَصَابَاهَا بِمَعْنَى تَصَبَّاهَا

اَلْمُصَابَاةُ [el-muṣābāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mızrağı sançmak için aşağıya doğru eğmek maʿnāsınadır; yukālu: صَابَا رُمْحَهُ إِذَا أَمَالَهُ لِلطَّعْنِ Ve bir kimse inşād eylediği şiʿrin beytini kec ve nā-mevzūn okumak maʿnāsınadır; yukālu: صَابَا الْبَيْتَ أَيْ أَنْشَدَهُ فَلَمْ يُقِمْهُ Ve kelāmı üslūb ve mesākından hāric kec ü mec sevk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَابَا الْكَلَامَ إِذَا لَمْ يُجْرِهُ عَلَى وَجْهِهِ Ve mutlakan bir nesneyi bir tarafa māʾil kılmak maʿnāsınadır; yukālu: صَابَا الْبَانِي بِنَاءَهُ إِذَا أَمَالَهُ Ve deve su içerken dudağını dürmek maʿnāsınadır; yukālu: صَابَا الْبَعِيرُ مَشَافِرَهُ إِذَا قَلَبَهَا عِنْدَ الشُّرْبِ Ve kılıcı kınına ters sokmak maʿnāsınadır; yukālu: صَابَا السَّيْفَ إِذَا أَغْمَدَهُ مَقْلُوبًا

اَلصَّبَا [eṣ-ṣabā] (ṣād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Rüzgār aksāmından şol rüzgāra denir ki matlaʿ-ı Süreyyā ile Benātu Naʿş beyninden hübūb eder ola; tesniyesinde صَبَوَانِ [ṣabevān] ve صَبَيَانِ [ṣabeyān] derler

fetehātla ve tesniyesi مَرَّتَيْنِ [merreteyn] iʿtibārıyladır; cemʿi صَبَوَاتٌ [ṣabevāt] gelir fetehātla ve أَصْبَاءٌ [aṣbāʾ] gelir; yukālu: هَبَّتِ الصَّبَا وَهِيَ رِيحٌ مَهَبُّهَا مِنْ مَطْلَعِ الثُّرَيَّا إِلَى بَنَاتِ نَعْشٍ Şārih der ki kıbleye māʾil ve müstakbel olduğu için ıtlāk olundu. Ve eryāh-ı erbaʿanın tafsīlleri yukarıda bi'd-defeʿāt tahrīr olundu. Ve

صَبَا [ṣabā] ve

صُبُوٌّ [ṣubuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Sabā yeli esmek maʿnāsınadır; yukālu: صَبَتِ الصَّبَا تَصْبُو صَبًا وَصُبُوًّا إِذَا هَبَّتْ Ve sabā yeli dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: صُبِيَ الْقَوْمُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُمُ الصَّبَا

اَلْمُصَابِيَةُ [el-muṣābiyet] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Dāhiyeye denir; yukālu: أَصَابَتْهُ مُصَابِيَةٌ أَيْ دَاهِيَةٌ

اَلْمُصْبِيَةُ [el-muṣbiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

اَلْمُصْبِي [el-muṣbī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Çocuklu hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُصْبِيَةٌ وَمُصْبٍ أَيْ ذَاتُ صَبِيٍّ

اَلصَّابِيَةُ [eṣ-ṣābiyet] Şol eğri yele denir ki sabā ile şimāl kertesinin beyninde olan kerteden hübūb eyleye; yukālu: هَبَّتْ صَابِيَةٌ وَهِيَ النَّكْبَاءُ تَجْرِي بَيْنَ الصَّبَا وَالشَّمَالِ

صُبَيٌّ [Ṣubeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) İbn Maʿbed'dir ki tābiʿīdir. Ve Ṣubeyy b. Eşʿaṣ etbāʿ-ı tābiʿīndendir.

أُمُّ صُبَيَّةَ [Ummu Ṣubeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Sahābiye-i Cuheniyye'dir, ismi Ḫavle'dir.

اَلْوَاوِيُّ

[ص ت و]

اَلصَّتْوُ [eṣ-ṣatv] (ṣād'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kalkıyarak ve atılarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: صَتَا الرَّجُلُ يَصْتُو صَتْوًا إِذَا مَشَى مَشْيًا فِيهِ وَثْبٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ص ح و]

اَلصَّحْوُ [eṣ-ṣaḥv] (مَحْوٌ [maḥv] vezninde) Gök yüzünden bulut gitmek maʿnāsınadır ki havā ayaz olmak taʿbīr olunur; yukālu: صَحَتِ السَّمَاءُ صَحْوًا إِذَا ذَهَبَ الْغَيْمُ عَنْهَا Ve sarhoş ayılmak maʿnāsınadır; yukālu: صَحَا السَّكْرَانُ إِذَا ذَهَبَ سَكْرُهُ Ve lehv ve hevā ve bātılı terk eylemek maʿnāsınadır ki kendisine gelmek taʿbīr olunur; yukālu: صَحَا فُلَانٌ إِذَا تَرَكَ الصِّبَا Ve

صَحْوٌ [ṣaḥv] Ayaz maʿnāsına gelir ki vasf bi'l-masdardır; yukālu: يَوْمٌ صَحْوٌ وَسَمَاءٌ صَحْوٌ

اَلصَّحَا [eṣ-ṣaḥā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Gün ve havā ayaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَحَى الْيَوْمُ وَالسَّمَاءُ صَحًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ صَحْوًا Ve sarhoş ve ʿāşık ayılmak maʿnāsınadır; yukālu: صَحَى السَّكْرَانُ وَالْمُشْتَاقُ إِذَا أَفَاقَ

اَلْإِصْحَاءُ [el-işḥāʾ] (hemzenin kesriyle) صَحَا [ṣaḥā] maʿnāsınadır; yukālu: أَصْحَى الْيَوْمُ وَالسَّمَاءُ وَالسَّكْرَانُ إِذَا كَانَ صَحْوًا

اَلْمِصْحَاةُ [el-miṣḥāt] (مِسْحَاةٌ [misḥāt] veznninde) Su içecek inā'-i maʿrūf adıdır; baʿzılar tas ile ve baʿzılar cām ile beyān eylediler.

اَلْوَاوِيُّ

[ص خ و]

اَلصَّخْوُ [eṣ-ṣaḫv] (ḫā-yı muʿceme ile صَحْوٌ [ṣaḥv] vezninde) Āteş korunu karıştırıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: صَخَا النَّارَ يَصْخُو صَخْوًا إِذَا فَتَحَ عَيْنَهَا

اَلصَّخَا [eṣ-ṣaḫā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Kirlenmek maʿnāsınadır; yukālu: صَخِيَ

الثَّوْبُ صَحًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَخَ وَدَرِنَ

اَلصَّخَاةُ [eṣ-ṣaḫāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) İsmdir, kīr ve pāsa denir; yukālu: بِهِ صَخَاةٌ أَيْ دَرَنٌ Ve bir otun adıdır.

اَلصَّخِي [eṣ-ṣaḫī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasftır, kīrli nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ صَخٍ أَيْ دَرِنٌ

اَلْيَائِيُّ

[ص د ي]

اَلصَّدَى [eṣ-ṣadā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bedeni latīf hoş-endām adama denir; yukālu: رَجُلٌ صَدًى أَيِ اللَّطِيفُ الْجَسَدِ Ve meyyit olan cesed-i ādemīye denir. Ve başın içinde olan haşv ve eczāsına denir. Ve beyniye denir, دِمَاغٌ [dimāġ] maʿnāsına. Ve bir kuş adıdır ki geceler ötüp ve oradan oraya sıçrayıp uçar. Ve zuʿm-ı Cāhiliyye üzere bir kuşun dahi ismidir ki maktūlün kabrde aʿzāsı çürüdükte başından hurūc ve zuhūr eder; bu kuş baykuş olacaktır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

صَدًى [ṣadā] Bir nesneye tasaddī ve taʿarruz eden adamın fiʿline denir ki ism olur, taʿarruz maʿnāsına; tekūlu: مَنَعْتُ صَدَاهُ أَيْ تَعَرُّضَهُ Ve devābb ve mevāşī kısmının mesālihine ve tīmār ve riʿāyeti husūsuna ʿārif ve āgāh olan adama denir; yukālu: هُوَ صَدًى أَيْ عَالِمٌ بِمَصْلَحَةِ الْمَالِ Ve susuzluğa denir. Ve susamak maʿnāsınadır; yukālu: صَدِيَ الرَّجُلُ صَدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَطِشَ Ve

صَدَا [ṣadā] Çağrıldıkta dağ ve künbed makūlesinden münʿakis olan āvāza denir ki yankı taʿbīr olunur; tekūlu: سَمِعْتُ صَدًى وَهُوَ مَا يَرُدُّهُ الْجَبَلُ عَلَى الْمُصَوِّتِ Ve minhu yukālu: أَصَمَّ اللهُ صَدَاهُ أَيْ أَهْلَكَهُ Zīrā āvāzı munkatıʿ olmakla صَدَا [ṣadā] dahi münʿakis olmaz. Ve

صَدَا [ṣadā] Erkek baykuşa denir; yukālu: طَارَ صَدًى أَيْ ذَكَرُ الْبُومِ Ve bir cins uzun ve siyāh balık adıdır.

اَلصَّدِي [eṣ-ṣadī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلصَّادِي [eṣ-ṣādī] ve

اَلصَّدْيَانُ [eṣ-ṣadyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Vasflardır, susuza denir; müʾennesi صَدْيَاءُ [ṣadyāʾ] ve صَادِيَةٌ [ṣādiyet]tir; yukālu: رَجُلٌ صَدٍ وَصَادٍ وَصَدْيَانُ أَيْ عَطْشَانُ

اَلصَّوَادِي [eṣ-ṣavādī] صَادِيَةٌ [ṣādiyet]in cemʿidir. Ve uzun hurmā ağaçlarına denir.

اَلتَّصْدِيَةُ [et-taṣdiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) El kakmak, تَصْفِيقٌ [taṣfīḳ] maʿnāsınadır yāhūd صَدٌّ kelimesinden ki iʿrāz maʿnāsınadır ki تَفْعِلَةٌ [tefʿilet]tir ki dāl-ı sāniye yāʾ'ya maklūb olur; yukālu: صَدَّى بِيَدَيْهِ تَصْدِيَةً إِذَا صَفَّقَ أَوْ هُوَ تَفْعِلَةٌ مِنَ الصَّدِّ Müʾellif bununla ﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً﴾ اَلْآيَة kerīmesini telmīh eylemiştir. Burada تَصْدِيَةٌ [taṣdiyet] el kakmak maʿnāsınadır yāhūd صَدٌّ māddesinden تَفْعِلَةٌ [tefʿilet]tir, zīrā onlar İslām'dan sadd ve iʿrāz ederler.

اَلْمُصَادَاةُ [el-muṣādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müdārā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَادَاهُ إِذَا دَاجَاهُ وَدَارَاهُ Ve örtmek maʿnāsınadır; yukālu: صَادَاهُ إِذَا سَاتَرَهُ Ve muʿāraza eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَادَاهُ إِذَا عَارَضَهُ

اَلصَّدْوُ [eṣ-ṣadv] (عَدْوٌ [ʿadv] vezninde) El kakmak maʿnāsınadır; yukālu: صَدَا بِيَدَيْهِ صَدْوًا إِذَا صَفَّقَ

اَلتَّصَدِّي [et-teṣaddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Taʿarruz eylemek maʿnāsınadır, gūyā ki صَدَا [ṣadā]-yı cebel gibi mukābele eder; yukālu: تَصَدَّى لَهُ إِذَا تَعَرَّضَ

اَلْإِصْدَاءُ [el-işdāʾ] (hemzenin kesriyle) Ölmek maʿnāsınadır; hemzesi selbiyye olmakla gūyā ki sadāsını izāle eylemiş olur; yukālu: أَصْدَى فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve dağ ve kubbe makūlesi yankılanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْدَى الْجَبَلُ إِذَا أَجَابَ بِالصَّدَا

صَدْيَانُ [Ṣadyān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) bir mevziʿdir.

صُدَيٌّ [Ṣudeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir suyun ve bir feresin isimleridir. Ve Ṣudeyy b. ʿAclān ashābdandır.

اَلصُّدْيُ [es-Ṣudy] (ṣād'ın zammı ve yā'nın tahfīfiyle) Ebū Mūsā el-Eşʿarī radıyallāhu ʿanhu kılıcının adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ص ر ي]

اَلصَّرْيُ [eṣ-ṣary] (جَرْيٌ [cery] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَاهُ يَصْرِيهِ صَرْيًا إِذَا قَطَعَهُ Ve defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve saklamak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا حَفِظَهُ Ve bir adamın işini tamāmen bitirmek, kifāyet maʿnāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا كَفَاهُ Ve vikāye ve sıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا وَقَاهُ Ve cimāʿdan imtināʿla nutfeyi sulbünde alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَى مَاءَهُ إِذَا حَبَسَهُ فِي ظَهْرِهِ بِامْتِنَاعِهِ عَنِ النِّكَاحِ Ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَى الْقَوْمَ إِذَا تَقَدَّمَهُمْ Ve teʾahhur eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: صَرَى عَنْهُمْ إِذَا تَأَخَّرَ Ve yüksek olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَى الشَّيْءُ إِذَا عَلَا Ve aşağı ve alçak olmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: صَرَى الشَّيْءُ إِذَا سَفَلَ Ve bir nesneyi iki kat eğmek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَاهُ إِذَا عَطَفَهُ Ve bir adamı bir mehlekeden kurtarmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَى إِنْسَانًا إِذَا أَنْجَاهُ مِنْ هَلَكَةٍ Ve mahbūs kalmak maʿnāsınadır, yukālu: صَرَى فُلَانٌ فِي يَدِ فُلَانٍ إِذَا بَقِيَ مَحْبُوسًا Ve fasl-ı husūmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَرَى بَيْنَهُمْ إِذَا فَصَلَ

اَلصَّرَا [eṣ-ṣarā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Çok durmakla tadı bozulmuş süte denir, vasf bi'l-masdardır; tekūlu: سَقَانَا صَرًى وَهُوَ اللَّبَنُ الْمُتَغَيِّرُ Ve bir nesnenin bakiyyesine denir.

اَلصَّرْيَاءُ [eṣ-ṣaryāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Memesinde süt yığılmış nākaya denir; cemʿi صَرَايَا [ṣarāyā] gelir, gayr-i kıyās üzere; yukālu: نَاقَةٌ صَرْيَاءُ أَيْ مُحَفَّلَةٌ

اَلصَّرَايَةُ [eṣ-ṣarāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Ebū cehl karpuzuna denir. Ve ebū cehl karpuzunun suları biriktiği yere denir; cemʿi صِرَاءٌ [ṣirāʾ] gelir ṣād'ın kesriyle.

اَلصَّارِي [eṣ-ṣārī] Gemi mellāhına denir ki levend olacaktır; cemʿi صُرَّاءٌ [ṣurrāʾ] gelir, رَمَّانٌ [rummān] gibi ve صَرَارِيٌّ [ṣarāriyy] ve cemʿü'l-cemʿi صَرَارِيُّونَ [ṣarāriyyūn] gelir. Ve gemi ortasında muʿteriz olan haşebeye denir. Şārih der ki İbn Eşīr geminin seren dedikleri direğiyle beyān eyledi.

اَلصَّرَاةُ [eṣ-Ṣarāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) ʿIrāḳ'ta bir nehr adıdır. Ve memesinde süt yığılmış hayvāna denir.

اَلصَّرِيُّ [eṣ-ṣariyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Pederinin zevcesine cürʾet ve ikdām eder olan nā-halef harām-zādeye denir, katʿ maʿnāsındandır; yukālu: هُوَ صَرِيٌّ أَيْ مُقْدِمٌ عَلَى امْرَأَةِ أَبِيهِ

اَلصُّرَّى [eṣ-ṣurrā] (رُبَّى [rubbā] vezninde) ve **اَلْمُصَرَّاةُ** [el-muṣarrāt] (مُعَرَّاةٌ [muʿarrāt] vezninde) Memesinde sütü yığılmış koyuna

denir; yukālu: أَتَى بِالصُّرَى وَالْمُصَرَّاةِ أَيِ الشَّاةِ الْمُحَفَّلَةِ Ve bu ʿan-kasdin birkaç gün sağmamakla sütü yığılmış olandır.

اَلْإِصْرَاءُ [el-işrāʾ] (hemzenin kesriyle) صَرَاةٌ [ṣarāt] dedikleri hayvān-ı mezkūru satmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْرَى الرَّجُلُ إِذَا بَاعَ الصَّرَاةَ

اَلصَّارِيَةُ [eṣ-ṣāriyet] Şol kuyuya denir ki suyu müddet-i medīdeden beri kalmakla bozulmuş ola; yukālu: بِئْرٌ صَارِيَةٌ أَيِ الْبَعِيدَةُ الْعَهْدِ بِالْمَاءِ الْآجِنَةُ

اَلصَّرَى [eṣ-ṣarā] (عَلَى [ʿalā] vezninde ve إِلَى [ilā] vezninde) Bir yerde çoktan irkilip kalmış suya denir; yukālu: مَاءٌ صَرًى وَصِرًى إِذَا طَالَ مَكْثُهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ص ر و]

اَلصَّرْوُ [eṣ-ṣarv] (ṣād'ın fethiyle) Bakmak maʿnāsınadır; yukālu: صَرَا إِلَيْهِ صَرْوًا إِذَا نَظَرَ

اَلصِّرْوَةُ [eṣ-ṣirvet] (ṣād'ın kesriyle) Hurde nebāt nevʿinden bir nebāttır.

اَلْوَاوِيُّ

[ص ع و]

اَلصَّعْوُ [eṣ-ṣaʿv] (ṣād'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Serçe cinsinden bir küçük kuşun adıdır, Türkīde kuyruksalan ve yunt kuşu dedikleridir, müʾennesi صَعْوَةٌ [ṣaʿvet] tir; cemʿi صَعَوَاتٌ [ṣaʿavāt] gelir fetehātla ve صِعَاءٌ [ṣiʿāʾ] gelir ṣād'ın kesriyle. Ve صَعْوَةٌ [ṣaʿvet]te hāʾ-i vahdete dahi haml olunur. Ve

صَعْوٌ [ṣaʿv] Masdar olur, bir nesne ufak ve küçük olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَعَا الشَّيْءُ صَعْوًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَقَّ وَصَغُرَ

اَلصَّعْوَةُ [eṣ-ṣaʿvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Hurde başlı nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ صَعْوَةٌ أَيْ صَغِيرَةُ الرَّأْسِ Ve

إِبْنُ أَبِي الصَّعْوَةِ [İbnu Ebi'ṣ-Ṣaʿvet] muhaddistir.

اَلْوَاوِيُّ

[ص غ و]

اَلصَّغْوُ [eṣ-ṣaġv] (ṣād'ın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَغَا إِلَيْهِ يَصْغُو وَصَغَى يَصْغَى صَغْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا مَالَ Ve güneş gurūba devrilmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَغَتِ الشَّمْسُ إِذَا مَالَتْ لِلْغُرُوبِ

اَلصَّغَا [eṣ-ṣaġā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلصُّغِيُّ [eṣ-ṣuġiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bu dahi meyl eylemek maʿnāsınadır, ʿalākavlin bir adamın damağıyla dudaklarının birisi bir yana eğilmek maʿnāsınadır; yukālu: صَغِيَ الرَّجُلُ صَغًا وَصُغِيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ أَوْ مَالَ حَنَكُهُ وَإِحْدَى شَفَتَيْهِ وَيُقَالُ صَغَاهُ مَعَكَ أَيْ مَيْلُهُ مَعَكَ

اَلْأَصْغَى [el-aṣġā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) Damağıyla dudağının birisi bir yana eğri olan adama denir.

اَلصَّغْوَاءُ [eṣ-ṣaġvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) ve

اَلصَّغْوَةُ [eṣ-ṣaġvet] (ṣād'ın fethiyle) ve

اَلصِّغْوَةُ [eṣ-ṣiġvet] (ṣād'ın kesriyle) Gurūba meyl eylemiş güneşe denir.

اَلصَّاغِيَةُ [eṣ-ṣāġiyet] Hasbe'l-hāce bir kimse tarafına meyl ve teveccüh ile vārid olan cemāʿate denir; yukālu: هُمْ صَاغِيَتُكَ أَيِ الَّذِينَ يَمِيلُونَ إِلَيْكَ فِي حَاجَتِهِمْ

اَلْإِصْغَاءُ [el-işġāʾ] (hemzenin kesriyle) Söz

dinlemek maʿnāsınadır ki bir adamın sözüne imāle-i güş eder; yukālu: أَصْغَى إِلَى حَدِيثِهِ إِذَا اسْتَمَعَ Ve bir adamın sözünü işitmek için kulak tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْغَى إِلَيْهِ إِذَا مَالَ بِسَمْعِهِ Ve bir nesneyi bir yana eğmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْغَى الْإِنَاءَ إِذَا أَمَالَهُ Ve eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْغَى الشَّيْءَ إِذَا نَقَصَهُ Ve nāka söz dinler şeklinde başını pālānına doğru eğmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْغَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَمَالَتْ بِرَأْسِهَا إِلَى الرَّحْلِ كَالْمُسْتَمِعِ شَيْئًا

اَلصِّغْوُ [eṣ-ṣiġv] (ṣād'ın kesriyle) Kepçenin ve çömçenin cevfine denir. Ve

صِغْوُ الْبِئْرِ [ṣiġvu'l-biʿr] Kuyunun cānib ve nāhiyesinden ʿibārettir. Ve

صِغْوُ الدَّلْوِ [ṣiġvu'd-delv] Kovanın kenārında olan kıvrıma ve büklüme ıtlāk olunur.

اَلْأَصَاغِي [el-Eṣāġī] Bir belde adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ص غ ي]

اَلصَّغَا [eṣ-ṣaġā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلصُّغِيُّ [eṣ-ṣuġiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Vāviyye de lügattir; yukālu: صَغِيَ إِلَيْهِ صَغًا وَصُغِيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَالَ وَاسْتَمَعَ

اَلْوَاوِيُّ

[ص ف و]

اَلصَّفْوُ [eṣ-ṣafv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) ve

اَلصَّفَاءُ [eṣ-ṣafā'] (وَفَاءٌ [vefā'] vezninde) ve

اَلصُّفُوُّ [eṣ-ṣufuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir nesne bulanık olmayıp duru olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَفَا الْمَاءُ يَصْفُو صَفْوًا وَصَفَاءً وَصُفُوًّا نَقِيضُ كَدِرَ Ve havā yüzü ayaz olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَفَا الْجَوُّ إِذَا لَمْ تَكُ فِيهِ لَطْخَةُ غَيْمٍ Ve nākanın sütü firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَفَتِ النَّاقَةُ صَفْوًا وَيُقَالُ صَفُوَتِ النَّاقَةُ صَفَاوَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَتْ غَرِيزَةَ اللَّبَنِ

اَلصَّفْوَةُ [eṣ-ṣafvet] (ṣād'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلصَّفْوُ [eṣ-ṣafv] (hā'sız) Bir nesnenin pākīze ve hālisine denir; yukālu: أَخَذَ صَفْوَةَ الشَّيْءِ وَصَفْوَهُ أَيْ مَا صَفَا مِنْهُ

اَلصَّافِي [eṣ-ṣāfī] ve

اَلصَّفْوَانُ [eṣ-ṣafvān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Hālis ve pākīze nesneye denir. Ve bulutsuz ve buhār ve kedersiz serin ve hālis ayaz güne vasf olur; yukālu: يَوْمٌ صَافٍ وَصَفْوَانُ أَيْ بَارِدٌ بِلَا غَيْمٍ وَكَدَرٍ

اَلْإِسْتِصْفَاءُ [el-istiṣfā'] Bir nesnenin hālis ve güzīdesini ahz ve ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَصْفَاهُ إِذَا أَخَذَ صَفْوَهُ وَاخْتَارَهُ Ve bir nesneyi pākīze ve hālis ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَصْفَاهُ إِذَا عَدَّهُ صَفِيًّا Ve bir adamın cümle mālını ahz eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَصْفَى مَالَهُ إِذَا أَخَذَ كُلَّهُ

اَلْإِصْطِفَاءُ [el-iṣṭifā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesnenin güzīde ve pākīzesini ahz ve ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَفَاهُ إِذَا أَخَذَ صَفْوَهُ وَاخْتَارَهُ

اَلْمُصَافَاةُ [el-muṣāfāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile hālis dostluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَافَاهُ إِذَا صَدَقَهُ الْإِخَاءَ

اَلْإِصْفَاءُ [el-iṣfā'] (hemzenin kesriyle) مُصَافَاةٌ [muṣāfāt] maʿnāsınadır; yukālu: أَصْفَاهُ بِمَعْنَى صَافَاهُ Ve bir nesneden hālī olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَصْفَى مِنَ الْمَالِ وَالْأَدَبِ إِذَا خَلَا Ve nisvān kesret-i mücāmaʿatla recülün nutfe-i sulbiyyesini bitirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَصْفَى

الرَّجُلُ إِذَا أَنْفَدَتِ النِّسَاءُ مَاءَ صُلْبِهِ Ve bir adamı bir husūsa ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْفَى فُلَانًا بِكَذَا إِذَا آثَرَهُ بِهِ Ve şāʿirin kuvvet-i karīhası tamām olup şiʿr söyleyemez olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, yukālu: أَصْفَى الشَّاعِرُ إِذَا صَارَ لَمْ يَقُلْ شِعْرًا Ve tavuk yumurtadan kesilmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَصْفَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا انْقَطَعَ بَيْضُهَا

اَلصَّفِيُّ [eṣ-ṣafiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznin-de) Hālis ve sāfī dosta denir; yukālu: هُوَ صَفِيُّهُ أَيْ حَبِيبُهُ الْمُصَافِي Ve ser-ʿaskerin māl-ı ganīmetten kable'l-kısmet kendi nefsi için ihtiyār ve tahsīṣ eylediği māla denir; yukālu: أَخَذَ الرَّئِيسُ صَفِيَّهُ مِنَ الْمَغْنَمِ وَهُوَ مَا اخْتَارَ مِنْهُ لِنَفْسِهِ قَبْلَ الْقِسْمَةِ Ve her şeyʾin hālis ve güzīdesine denir. Ve sütü çok nākaya denir; cemʿi صَفَايَا [ṣafāyā] gelir. Ve meyvesi çok hurma ağacına denir; yukālu: نَخْلٌ صَفِيٌّ وَنَخْلَةٌ صَفِيَّةٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْحَمْلِ

اَلْمُصَفَّى [el-Muṣaffā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Esmādandır: Muḥammed b. el-Muṣaffā sikāttandır.

اَلصَّفَاةُ [eṣ-ṣafāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Aslā nesne inbāt eylemez olan iri ve yalçın düz taşa denir; cemʿi صَفَوَاتٌ [ṣafavāt] gelir fetehātla ve صَفًا [ṣafā] gelir حَصَا [ḥaṣā] vezninde ve cemʿü'l-cemʿi أَصْفَاءٌ [aṣfāʾ] gelir ve صُفِيٌّ [ṣufiyy] gelir ṣād'ın zammı ve fā'nın kesriyle ve صِفِيٌّ [ṣifiyy] gelir ṣād'ın kesriyle.

اَلصَّفْوَاءُ [eṣ-ṣafvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) ve

اَلصَّفْوَانَةُ [eṣ-ṣafvānet] (ṣād'ın fethiyle) Bunlar da yüzü düz iri yalım taşa denir; cemʿi صَفْوَانٌ [ṣafvān] gelir hā'sız ve fetehātla cāʾizdir.

اَلصَّفَا [eṣ-Ṣafā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Meşāʿir-i Mekke-i mükerreme'dendir ki Ebū Ḳubeys cebeline muttasıl bir cebel-i sagīrdir; onun sırtında bir büyücek hāne binā ve istikrār eylemiştim. Ve Baḥreyn türābında bir nehrin adıdır.

اَلْمِصْفَاةُ [el-miṣfāt] (مِسْحَاةٌ [misḥāt] veznin-de) Süzgüye denir; tekūlu: صَفَيْتُ الشَّرَابَ بِالْمِصْفَاةِ أَيْ بِالرَّاوُوقِ

صُفَيَّةُ [ṣufeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznin-de) Eyyām-ı berdin ibtidā gününe denir. Ve ikinci gününe صَفْوَانُ [ṣafvān] derler, o günlerde havā ayaz olduğu için. Ve

صُفَيَّةُ [Ṣufeyyet] Bir suyun adıdır.

صُفَايَةُ [Ṣufāyet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

صَفَوَى [Ṣafevā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ص ك و]

اَلصَّكْوُ [eṣ-ṣakv] (ṣād'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneden ayrılmamak üzere mülāzım ve mülāsık olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَكَاهُ يَصْكُوهُ صَكْوًا إِذَا لَزِمَهُ

اَلْيَائِيُّ

[ص ل ي]

اَلصَّلْيُ [eṣ-ṣaly] (ṣād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Eti biryān eylemek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin bir nesneyi ihrāk için āteşe atmak maʿnāsınadır; yukālu: صَلَى اللَّحْمَ يَصْلِيهِ صَلْيًا إِذَا شَوَاهُ أَوْ يُقَالُ صَلَى الشَّيْءَ إِذَا أَلْقَاهُ فِي النَّارِ لِلْإِحْرَاقِ Ve bir nesneyi āteşte ısıtmak maʿnāsınadır; yukālu: صَلَى يَدَهُ بِالنَّارِ إِذَا سَخَّنَهَا Ve bir adama müdārā eylemek yāhūd reng ve fend ve hudʿa eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: صَلَى فُلَانًا إِذَا دَارَاهُ أَوْ خَاتَلَهُ وَخَدَعَهُ Ve bir nesneyi āteşe sokup onda meks ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: صَلَاهُ النَّارَ إِذَا أَدْخَلَ إِيَّاهَا وَأَثْوَاهُ فِيهَا

اَلْإِصْلَاءُ [el-işlāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yakmak için āteşe ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْلَاهُ إِذَا أَلْقَاهُ فِي النَّارِ لِلْإِحْرَاقِ Ve bir nesneyi āteşe idhāl edip onda meks ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْلَاهُ النَّارَ إِذَا أَدْخَلَهُ إِيَّاهَا وَأَثْوَاهُ فِيهَا

اَلتَّصْلِيَةُ [et-taşliyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Bu dahi bir nesneyi yakmak için āteşe ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: صَلَّاهُ إِذَا أَلْقَاهُ فِي النَّارِ لِلْإِحْرَاقِ Ve değnek makūlesi nesneyi āteşle yumuşatıp doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: صَلَّى عَصَاهُ عَلَى النَّارِ إِذَا لَوَّحَهُ

اَلصُّلِيُّ [eṣ-ṣuliyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلصِّلِيُّ [eṣ-ṣiliyy] (kesreteynle) ve

اَلصَّلا [eṣ-ṣalā] (ṣād'ın fethi ve kesri ve elifin kasrıyla) Āteşin şiddet-i harrından göyünüp āzürde ve zahmet-keş olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَلِيَ النَّارُ صُلِيًّا وَصِلِيًّا وَصَلًا وَصِلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَاسَى حَرَّهَا

اَلتَّصَلِّي [et-teṣallī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) صَلْيٌ [ṣaly] maʿnāsınadır; yukālu: تَصَلَّى النَّارَ بِمَعْنَى صَلَى Ve değnek makūlesini āteşle yumuşatıp doğrultmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَلَّى عَصَاهُ عَلَى النَّارِ إِذَا لَوَّحَهُ

اَلصِّلَاءُ [eṣ-ṣilāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Biryāna denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا الصِّلَاءَ أَيِ الشِّوَاءَ Ve āteş tutruğuna denir, وَقُودٌ [veḳūd] maʿnāsına, ʿalā-kavlin āteşe denir.

اَلصَّلِي [eṣ-ṣalā] (عَلَى [ʿalā] vezninde) Bu dahi tutruğa yāhūd āteşe denir.

اَلْإِصْطِلَاءُ [el-işṭilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] veznin-de) Āteşte ısınmak maʿnāsınadır; yukālu: إِصْطَلَى بِالنَّارِ إِذَا اسْتَدْفَى

اَلْمَصْلَاةُ [el-maṣlāt] (mīm'in fethiyle) صِلِّيَانٌ [ṣilliyān] dediği nebāt çok olan yere denir. Ve صِلِّيَانٌ [ṣilliyān] lām bābında zikr olundu.

اَلصَّلَايَةُ [eṣ-ṣalāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez-ninde ve hemze ile) صَلَاءَةٌ [ṣalāʾet] dahi lü-gattir, cebheye denir. Ve bir recül adıdır. Ve ʿattārların deste-seng ve somaki taʿbīr ettikleri taşa denir ki üzerinde tīb ezerler; cemʿi صُلِيٌّ [ṣuliyy] ve صِلِيٌّ [ṣiliyy] gelir ṣād'ın zammı ve kesri ve lām'ın kesriyle.

اَلْوَاوِيُّ

[ص ل و]

اَلصَّلا [eṣ-ṣalā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) İnsānın sırtının vasatına denir, ʿalā-kavlin çārpā kısmının vasat-ı zahrına denir yāhūd çārpānın uyluklarından aşağıya münhadir olan yere denir ki yancık taʿbīr olunur yāhūd dübürüyle kuyruğu aralığına denir ki kuskun yeri olacaktır yāhūd kuyruğun sağ ve sol taraflarından her birine denir. İki tarafına صَلَوَانِ [ṣalavān] denir ki tesni-yedir; cemʿi صَلَوَاتٌ [ṣalevāt] gelir fetehātla ve أَصْلَاءٌ [aṣlāʾ] gelir.

اَلصَّلْوُ [eṣ-ṣalv] (ṣād'ın fethiyle) Bir ada-mın yāhūd çārpā kısmının صلا [ṣalā] de-dikleri mevziʿ-i mezbūruna vurmak yā do-kunmak maʿnāsınadır; tekūlu: صَلَوْتُهُ صَلْوًا إِذَا أَصَبْتَ صَلَاهُ

اَلْإِصْلَاءُ [el-işlāʾ] (hemzenin kesriyle) Kıs-rağın doğurması yaklaşmakla صلا [ṣalā] dediği mevziʿi salkılanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْلَتِ الْفَرَسُ إِذَا اسْتَرْخَتْ صَلَاهَا لِقُرْبِ نِتَاجِهَا

اَلصَّلا [eṣ-ṣalā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) إِصْلَاءٌ [iṣlāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: صَلِيَتِ الْفَرَسُ صَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى أَصْلَتْ

اَلصَّلَاةُ [eṣ-ṣalāt] (زَكَاةٌ [zekāt] vezninde) Duʿā maʿnāsınadır. Ve rahmet ve istigfār maʿnālarınadır.

Şārihin beyānına göre دُعَاءٌ [duʿāʾ] maʿnāsında hakīkattir. Ve bu ismdir, masdar تَفْعِيلٌ [tefʿīl] mevziʿinde istiʿmāl olunur; yukālu: صَلَّى صَلَاةً إِذَا دَعَا Ve rahmet ve istigfār maʿnālarında mecāz-ı lüzūmīdir ki Hak taʿālāya müsned olursa rahmet ve melāʾikeye müsned olursa istigfār maʿnāsı irāde olur. Müʾellif Şāfiʿī olmakla iştirāke zāhibdir. İntehā.

Ve taraf-ı ilāhīden resūl hakkında sādır olursa hüsnü's-senāʾ ʿale'r-resūl maʿnāsı murād olur. Ve rükūʿ ve sücūdu müştemil olan ʿibādet-i mahsūsaya denir ki namāz taʿbīr olunur; duʿāyı müştemil olduğu için tesmiye olundu. Ve bunda dahi ismdir, mevziʿ-i masdara vazʿ olunur; yukālu: صَلَّى صَلَاةً وَلَا يُقَالُ صَلَّى تَصْلِيَةً Şārih der ki salāt ʿale'n-nebiyyi mevkiʿinde تَصْلِيَةٌ [taṣliyet] müstaʿmeldir, namāz maʿnāsında iltibās mahzūru için müstaʿmel değildir. Ve *Muġrib* sāhibi dedi ki صَلَاةٌ [ṣalāt] namāz maʿnāsında hakīkattir, صلا [ṣalā] māddesindendir ki atın yancığına denir, musallī rukūʿ ve sücūd hāllerinde oralarını tahrīk eylediği tasavvuruyladır. Ve ʿinde'l-baʿz مُصَلِّي [muṣallī] dedikleri ikinci koşu atına teşbīh olunmuştur ki başı öndeki atın صلا [ṣalā]larında olur. Ve duʿāʾ maʿnāsında istiʿmāli aʿzam-ı eczā-yı salāt olduğuna mebnīdir. Ve Rāġib'in beyānına göre تَصْلِيَةٌ [taṣliyet]ten meʾhūzdur ki bināsı izāle içindir, izāle-i tevakkud-ı nār maʿnāsınadır, güyā ki مُصَلِّي [muṣallī] kendi nefsinden namāz ile izāle-i hark-ı nār eder. Kütüb-i tefāsīrde vücūh-ı ʿadīde dahi meşrūhtur, husūsā sūret-i Bakara'da *Keşşāf* işbāʿ eylemiştir. Ve lām'ın tahfīfi ve baʿdehu vāv resmi *Şāfiye* şürūhunda meşrūhtur.

اَلتَّصْلِيَةُ [et-taṣliyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Koşu atlarının birisi en ileride gelen atın ardında gelmek maʿnāsınadır ki başı güyā ki onun صلا [ṣalā] dedikleri mevziʿine gelir; yukālu: صَلَّى الْفَرَسُ تَصْلِيَةً إِذَا تَلَا السَّابِقَ Pes ikinci gelen koşu atına مُصَلِّي [muṣallī] ıtlāk olunur. Ve aygır eşek, dişi eşekleri önüne katıp kovarak yola sokmak maʿnāsınadır; yukālu: صَلَّى الْحِمَارُ أُتُنَهُ إِذَا طَرَدَهَا وَقَحَّمَهَا الطَّرِيقَ Burada وَقَحَّمَهَا الطَّرِيقَ terkībi tetmīmdir.

اَلصَّلَوَاتُ [eṣ-ṣalavāt] صَلَاةٌ [ṣalāt] lafzından cemʿdir ki namāza denir. Ve Yehūd kenīselerine denir ki havra taʿbīr olunur. Bunun da müfredi صَلَاةٌ [ṣalāt]tır, mevziʿ-i ʿibādet ʿibādetle müsemmā olmuştur. Bunun aslı صَلُوتَا [ṣalūtā] idi ki ʿİbrānīdir, ṣād'ın fethi ve lām'ın zammıyla. Şārih der ki asl صَلُوثَا [ṣulūṯā] idi ki ṯā-yı müsellese iledir, mevziʿ-i namāz demektir. Bu cihetle صَلَاةٌ [ṣalāt] ondan muʿarreb yāhūd müterādif olur.

اَلْيَائِيُّ

[ص م ي]

اَلصَّمَيَانُ [eṣ-ṣameyān] (fetehāṭla) Sıçrayıp atılmak maʿnāsınadır; yukālu: صَمَى الرَّجُلُ يَصْمِي صَمَيَانًا إِذَا تَفَلَّتَ وَوَثَبَ Burada تَفَلَّ nüshaları ki ḳāf ve bā-yı muvahhade iledir, galattır. Ve sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: صَمَى الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ ve

صَمَيَانٌ [ṣameyān] Sādıku'l-hamle adama

denir ki düşman üzere tehevvür ile arslan gibi bī-pervā hamle eden bahādırdan ʿibārettir; vasf bi'l-masdardır; yukālu: رَجُلٌ صَمَيَانٌ أَيِ الصَّادِقُ الْحَمْلَةِ Ve bir nesneye bir adamı haml ve sevk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَا صَمَاكَ عَلَيْهِ أَيْ مَا حَمَلَكَ عَلَيْهِ

اَلْإِصْمَاءُ [el-işmā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْمَى الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve saydı vurup kımıldatmayarak hemān olduğu yerde öldürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْمَى الصَّيْدَ إِذَا رَمَاهُ فَقَتَلَهُ مَكَانَهُ Ve at kısmı dizgini kavrayıp eslemeyerek kendi başına zoraki gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصْمَى الْفَرَسُ عَلَى لِجَامِهِ إِذَا عَضَّ وَمَضَى

اَلصَّمْيُ [eṣ-ṣamy] (ṣād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Sayd vurulup hemān olduğu yerde ölmek maʿnāsınadır; yukālu: صَمَى الصَّيْدُ يَصْمِي صَمْيًا إِذَا مَاتَ مَكَانَهُ Ve bir adama bir mādde ʿārız olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَمَى الْأَمْرُ فُلَانًا إِذَا حَلَّ بِهِ

اَلْإِنْصِمَاءُ [el-inṣimā'] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْصَمَى عَلَيْهِ إِذَا انْصَبَّ

اَلْوَاوِيُّ

[ص ن و]

اَلصَّنْوُ [eṣ-ṣanv] (ṣād'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) İki dağ aralığında olan çatılkı ağaçlara denir; عُودٌ خَسِيسٌ maʿnāsına, ʿalā-kavlin iki dağ aralığında cārī olan azca suya denir yāhūd iki dağ aralığında olan kayaya denir; cemʿi صُنُوٌّ [ṣunuvv] gelir zammeteynle, نَحْوٌ [naḥv] ve نُحُوٌّ [nuḥuvv] gibi.

اَلصِّنْوُ [eṣ-ṣinv] (ṣād'ın kesriyle) Duvarı örülmemiş muʿattal işlemez kuyuya denir. Ve Benū Ṣaʿlebe yurdunda bir eski kuyunun adıdır. Ve bir adamın öz karındaşına denir; yukālu: هُوَ صِنْوُهُ أَيْ أَخُوهُ الشَّقِيقُ Ve bir adamın oğluna denir; yukālu: هُوَ صِنْوُهُ أَيِ ابْنُهُ Ve ʿamucasına denir; cemʿi أَصْنَاءٌ [aṣnā'] gelir ve صِنْوَانٌ [ṣinvān] gelir ṣād'ın kesriyle, müʾennesi صِنْوَةٌ [ṣinvet]tir. Ve hurmā ağacının bir kökten çıkan iki yā üç yā ziyāde fidanlarının her çatalına denir; ṣād'ın zammıyla da lügattir, ʿalā-kavlin mutlakan şecerde eʿammdır, iki çatalına صِنْوَانِ [ṣinvān] ve صِنْيَانِ [ṣinyān] denir ṣād'ın harekāt-ı selāsıyla. Şārih der ki cemʿinde dahi صِنْوَانٌ [ṣinvān] denir, farkı iʿrāb bi'l-hareke ile mütehakkak olur. İntehā. Ve

صِنْوَانِ [ṣinvān] Şol iki kuyuya denir ki birbirine pek yakın ola, ʿalā-kavlin ikisinin suyu bir gözden nebʿ eder ola; yukālu: رَكِيَّتَانِ صِنْوَانِ أَيْ مُتَجَاوِرَتَانِ أَوْ تَنْبَعَانِ مِنْ عَيْنٍ وَاحِدٍ

اَلصَّانِي [eṣ-ṣānī] Hizmete müdāvim adama denir; yukālu: هُوَ صَانِيهِ أَيْ مُلَازِمٌ لِخِدْمَتِهِ

اَلصِّنَاءُ [eṣ-ṣinā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde ve kasr ile cā'izdir) Küle denir, رَمَادٌ [remād] maʿnāsına.

اَلتَّصَنِّي [et-teṣannī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) ve

اَلْإِصْنَاءُ [el-işnā'] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Kemāl-i hırs u şerehten ocakta tencere dibine oturup aşçı ile bilece kebāb ve biryān ederek küle bulanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَصَنَّى الرَّجُلُ وَأَصْنَى إِذَا قَعَدَ عِنْدَ الْقِدْرِ شَرَهًا يُكَبِّبُ وَيَشْوِي حَتَّى يُصِيبَهُ الصِّنَاءُ

اَلصُّنَّيُّ [eṣ-ṣuneyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] veznide) Şol küçük eşmeye denir ki nāçīz olduğundan ona kimse meyl ve vürūd eylemeye; yukālu: بِالْأَرْضِ صُنَّيٌّ أَيْ حِسْيٌّ صَغِيرٌ لَا يَرِدُهُ أَحَدٌ

اَلصِّنَايَةُ [eṣ-ṣināyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Götürü ve hep maᶜnāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ بِصِنَايَتِهِ أَيْ بِجَمِيعِهِ

اَلْوَاوِيُّ

[ص و و]

اَلصُّوَّةُ [eṣ-ṣuvvet] (ṣād'ın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Yırtıcı cānver cemāᶜatine de-nir. Ve yollarda ᶜalāmet ve nişān için vazᶜ ve nasb olunan taştan nişāneye denir; yukālu: بِالطَّرِيقِ صُوَّةٌ أَيْ حَجَرٌ يَكُونُ عَلَامَةً بِالطَّرِيقِ Ve rüzgārın karışık estiği yere denir. Ve baykuş sesine denir; tekūlu: سَمِعْتُ صُوَّةَ الصَّدَى أَيْ صَوْتَهُ Ve galīz ve mürtefiᶜ olan ba-yıra denir; cemᶜleri صُوًى [ṣuvā] gelir, هُدًى [hudā] vezninde ve cemᶜü'l-cemᶜi أَصْوَاءٌ [aṣvā'] gelir.

ذَاتُ الصُّوَى [Ẕātu'ṣ-Ṣuvā] (هُدًى [hudā] vez-ninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلصَّوُّ [eṣ-ṣavv] (ṣād'ın fethiyle) Boş ve hālī nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ صَوٌّ أَيْ فَارِغٌ

اَلصُّوَى [eṣ-ṣuvā] (هُدًى [hudā] vezninde) Bir nesnenin ter ü tāzeliğine ve āb u tāb ve revnakına denir; yukālu: أَخَذَهُ بِصُوَاهُ أَيْ بِطَرَاءَتِهِ

اَلْيَائِيُّ

[ص و ي]

اَلصَّاوِيُّ [eṣ-ṣāvī] (vāv'ın kesriyle) Kuru nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ صَاوٍ أَيْ يَابِسٌ

اَلصُّوِيُّ [eṣ-ṣuviyy] (عُتِيٌّ [ᶜutiyy] vezni-nde) Kurumak maᶜnāsınadır; yukālu: صَوَتِ النَّخْلَةُ صُوِيًّا إِذَا يَبِسَتْ

اَلصَّوَا [eṣ-ṣavā] (عَصَا [ᶜaṣā] vezninde) صُوِيٌّ [ṣuviyy] maᶜnāsınadır; yukālu: صَوِيَتِ النَّخْلَةُ صَوًى بِمَعْنَى صَوَتْ Ve kavī ve tüvānā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: صَوِيَ الرَّجُلُ إِذَا قَوِيَ

اَلصَّاوِيَةُ [eṣ-ṣāviyet] ve

اَلصَّوِيَّةُ [eṣ-ṣaviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vez-ninde) Kurumuş hurmā ağacına denir.

اَلْإِصْوَاءُ [el-iṣvā'] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّصْوِيَةُ [et-taṣviyet] (تَأْدِيَةٌ [teᵓdiyet] vez-ninde) Bunlar da kurumak maᶜnāsınadır; yukālu: أَصْوَتِ النَّخْلَةُ وَصَوَّتْ إِذَا يَبِسَتْ Ve

تَصْوِيَةٌ [taṣviyet] Hayvān semirip tavlan-sın diye sütünü sağmayıp öylece terk eylemek, kezālik buğur dişiye aşmak husūsunda şevkli ve kıvāmlı bulunmak için istiᶜmālden ve bağlayıp habs eyle-mekten muᶜāf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: صَوَّى النَّاقَةَ إِذَا لَمْ يَحْلُبْهَا لِتَسْمَنَ وَكَذَا يُقَالُ صَوَّى الْفَحْلَ إِذَا لَمْ يُحْمَلْ عَلَيْهِ وَلَمْ يُعْقَدْ فِيهِ حَبْلٌ لِيَكُونَ أَنْشَطَ وَأَقْوَى لِلضِّرَابِ

اَلْوَاوِيُّ

[ص ه و]

اَلصَّهْوَةُ [eṣ-ṣahvet] (قَهْوَةٌ [ḳahvet] vezninde) At kısmının sırtının iki yanına denir ki te-ğeltinin kanatları onların üzerine gelip ka-panır, ᶜalā-kavlin fārisin oturacak yerine denir ki tamām arkası olur; yukālu: إِسْتَوَى عَلَى صَهْوَةِ الْفَرَسِ وَهِيَ مَا أَسْهَلَ مِنْ نَاحِيَتَيْ سَرَاةِ الْفَرَسِ أَوْ مَقْعَدُ الْفَارِسِ مِنْهُ Ve deve hörgücünün geri yanına denir ki oraya rükūb olunur; cemᶜi صَهَوَاتٌ [ṣahevāt] gelir fetehātla ve صِهَاءٌ [ṣihā'] gelir ṣād'ın kesriyle. Ve tepe-nin üstünde olan kuleye ve burca denir. Ve şol oturaklı alçak yere denir ki gümrāh olan develer oraya kasd ve īvā eder-ler. Ve dağlarda olan mağara ve kesme-lik makūlesine denir ki onda yağmur su-ları irkilir; cemᶜi صِهَاءٌ [ṣihā'] gelir ṣād'ın kesriyle.

اَلْإِصْهَاءُ [el-iṣhā'] (hemzenin kesriyle)

Aʿrāb tāʾifesi hasta çocuğu sāfī yağla yağlayıp güneşe karşı oturtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْهَى الصَّبِيَّ إِذَا دَهَنَهُ بِالسَّمْنِ وَوَضَعَهُ فِي الشَّمْسِ مِنْ مَرَضٍ يُصِيبُهُ Ve atın صَهْوَةٌ [ṣahvet]i ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: أَصْهَى الْفَرَسُ إِذَا اشْتَكَى صَهْوَتَهُ

اَلْمُصَاهَاةُ [el-muṣāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Atın yā devenin صَهْوَةٌ [ṣahvet] ine binmek maʿnāsınadır; yukālu: صَاهَا الْفَرَسَ أَوِ الْبَعِيرَ إِذَا رَكِبَ صَهْوَتَهُ

اَلصَّهْيُ [eṣ-ṣahy] (نَهْيٌ [nehy] vezninde) Bir adamın mālı çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: صَهِيَ الرَّجُلُ صَهْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ Ve bir adam yaralanıp yarası sulanmak maʿnāsınadır; yukālu: صَهِيَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَهُ جُرْحٌ فَنَدِيَ

اَلصَّهَا [eṣ-ṣahā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi yara sulanmak maʿnāsınadır; yukālu: صَهِيَ الرَّجُلُ صَهًا بِمَعْنَى صَهِيَ صَهْيًا

صِهْيَوْنُ [Ṣihyevn] (بِرْذَوْنٌ [birẕevn] vezninde) Beytu'l-Maḳdis ismidir yāhūd orada bir mevziʿ adıdır, ʿalā-kavlin Rūm diyārında bir mevziʿdir. Kütüb-i cogrāfiyyede Beytu Maḳdis türābında Hazret-i Dāvūd ʿaleyhi's-selām medfeni olan mevziʿle mersūmdur ve Dervāze-i Ṣihyevn o semte mukābildir.

صُهَيٌّ [Ṣuheyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Nemir b. Tevleb nām kimsenin feresi ismidir.

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

اَلْيَائِيُّ

[ض أ ي]

اَلضَّأْيُ [eḍ-ḍaʾy] (ḍād'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Vücūd hīre ve cura olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَأَى الرَّجُلُ ضَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَقَّ جِسْمُهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ض ب و]

اَلضَّبْوُ [eḍ-ḍabv] (ḍād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi āteş pek çalıp göyündürmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَتْهُ النَّارُ تَضْبُو ضَبْوًا إِذَا غَيَّرَتْهُ وَشَوَتْهُ Ve sığınmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَبَا إِلَيْهِ إِذَا لَجَأَ

اَلْمُضْبَاةُ [el-muḍbāt] (mīm'in zammıyla) İsm-i mefʿūldür, külde pişmiş ekmeğe denir, خُبْزُ الْمَلَّةِ [ḫubzu'l-mellet] maʿnāsına.

اَلضَّابِي [eḍ-ḍābī] Küle denir, رَمَادٌ [remād] maʿnāsına.

اَلْإِضْبَاءُ [el-iḍbāʾ] (hemzenin kesriyle) İmsāk maʿnāsınadır; yukālu: أَضْبَاهُ إِذَا أَمْسَكَهُ Ve yukarı kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْبَى الشَّيْءَ إِذَا رَفَعَهُ Ve bir kimse hīre ve cura olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْبَى الْغُلَامُ إِذَا أَضْوَى Ve bir nesneye zaferyāb olmak için üzerine havāle ve müşrif olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْبَى عَلَيْهِ إِذَا أَشْرَفَ لِيَظْفَرَ بِهِ Ve seferde ticāretten meʾmūl olan ribh ve fāʾideden hāʾib ve mahrūm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْبَى بِهِمُ السَّفَرُ إِذَا أَخْلَفَهُمْ فِيمَا رَجَوْا مِنْ رِبْحٍ

اَلْوَاوِيُّ

[ض ح و]

اَلضَّحْوُ [eḍ-ḍaḥv] ve

اَلضَّحْوَةُ [eḍ-ḍaḥvet] (ḍād'ların fethi ve ḥā'ların sükūnuyla) ve

اَلضَّحِيَّةُ [eḍ-ḍaḥiyyet] (عَشِيَّةٌ [ʿaşiyyet] vezninde) İrtifāʿ-ı nehār maʿnāsınadır. Baʿdehu hulūl ve zarfiyyet ʿalākasıyla o vakte ıtlāk olundu ki genç kuşluk taʿbīr olunur, şemsin henüz ufuktan kalkıp yenice yayıldığı vakttir ki salāt-ı işrāk hengāmıdır. Ondan sonra ضُحَى [ḍuḥā] ıtlāk olunur ḍād'ın zammı ve elifin kasrıyla ki kaba kuşluk taʿbīr olunur. Ve ondan sonra ضَحَاءٌ [ḍaḥāʾ] ıtlāk olunur ḍād'ın fethi ve elifin meddiyle ki nısf-ı nehāra karīb vaktten ʿibārettir, ıstılāhımızda koca kuşluk taʿbīr olunur. Ve ضُحَى [ḍuḥā] lafzı ki ḍād'ın zammı ve elifin meddiyledir, müʾennes ve müzekker olur. Ve musaggarında ضُحَيٌّ [ḍuḥayy] denir hā'sız; tekūlu: جِئْتُهُ ضَحْوًا وَضَحْوَةً وَضَحِيَّةً أَيِ ارْتِفَاعَ النَّهَارِ يَعْنِي وَقْتَهُ ve tekūlu: جِئْتُهُ ضُحَيَّ أَيْ فُوَيْقَ الضَّحْوِ ve tekūlu: جِئْتُهُ ضَحَاءً إِذَا كَرَبَ انْتِصَافُ النَّهَارِ

Şārih der ki bunlar fi'l-asl vech-i mezkūr üzere irtifāʿ-ı nehārın ismi olup baʿdehu vaktlerinde istiʿmāl olundular, bürūz ve zuhūr maʿnāsından meʾhūzdur. Ve ضُحَى [ḍuḥā] lafzının baʿzılar fi'l-asl ضَحْوَةٌ [ḍaḥvet] lafzından cemʿ olup baʿdehu müfred gibi müstaʿmel olmasına zāhib oldular, ona mebnī müʾennestir dediler. Ve baʿzılar ʿan-asl müfred olmasına zāhib olmakla müzekkerdir dediler, pes musaggarında hāʾ idhāl eylemediler. Ve müʾennesliğine zāhib olanlar, istiʿmāline nazaran yāhūd ضَحْوَةٌ [ḍaḥvet]in musaggarına iltibās hazerinden yine musaggarında hāʾ idhāl eylemediler. Ve işbu ضَحْوَة [ḍaḥvet] ve ضَحِيَّة [ḍaḥiyyet] ve ضُحَى [ḍuḥā] māddeleri hemīn zarfiyyet üzere istiʿmāl olunurlar. Ve eger içinde bulunduğun yevmin ضَحْوَةٌ [ḍaḥvet]i murād olunursa tenvīn idhāl olunmaz, meselā لَقِيتُهُ ضَحْوَةَ وَضُحَى denir. Ve eger gayr-i muʿayyen nehārın ضَحْوَةٌ [ḍaḥvet]i murād olunursa munsarıf olur. İntehā. Ve

ضَحْوَةٌ [ḍaḥvet] ضُحَى [ḍuḥā] mevkiʿinde dahi istiʿmāl olunur; tekūlu: أَتَيْتُكَ ضَحْوَةً أَيْ ضُحًى Şārih der ki bu İbn Berrī rivāyetidir. Ve

ضُحَى [ḍuḥā] (ḍād'ın zammı ve elifin kasrıyla) Güneşe ıtlāk olunur; yukālu: إِرْتَفَعَتِ الضُّحَى أَيِ الشَّمْسُ Ve vuzūh ve beyān manāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا لِكَلَامِهِ ضُحًى أَيْ بَيَانٌ

اَلْإِضْحَاءُ [el-iḍḥāʾ] (hemzenin kesriyle) Kuşluk vaktine varmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْحَى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي الضُّحَى Ve izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْحَى الشَّيْءَ إِذَا أَظْهَرَهُ Ve kuşluk vaktinde iş işlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْحَى يَفْعَلُ كَذَا أَيْ صَارَ فَاعِلَهُ فِي الضُّحَى

اَلْمُضَاحَاةُ [el-muḍāḥāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama yā bir mahalle kuşluk vaktinde gelmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَاحَاهُ إِذَا أَتَاهُ فِي الضُّحَى

اَلتَّضَحِّي [et-teḍaḥḥī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Kuşluk taʿām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَضَحَّى الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ فِي الضُّحَى

اَلتَّضْحِيَةُ [et-taḍḥiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adama kuşluk taʿām yedirmek maʿnāsınadır; tekūlu: ضَحَّيْتُهُ إِذَا أَطْعَمْتَهُ فِي الضَّحْوَةِ Ve kuşluk vakti kurbān kesmek maʿnāsınadır; tekūlu: ضَحَّيْتُ بِالشَّاةِ إِذَا ذَبَحْتَهَا

فِي الضُّحَى Ve kuşluk vakti hayvān otarmak maʿnāsınadır; tekūlu: ضَحَّيْتُ الْغَنَمَ إِذَا رَعَيْتَهَا فِي الضُّحَى

اَلْأُضْحِيَّةُ [el-uḍḥiyyet] (hemzenin zammı ve kesri ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَلضَّحِيَّةُ [eḍ-ḍaḥiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Kuşluk vakti zebh olunan koyuna denir. أُضْحِيَّةٌ [uḍḥiyyet]in cemʿi أَضَاحِي [eḍāḥī] ve ضَحِيَّةٌ [ḍaḥiyyet]in cemʿi ضَحَايَا [ḍaḥāyā] gelir.

اَلْأَضْحَاةُ [el-aḍḥāt] (أَرْطَاةٌ [erṭāt] vezninde) Bu dahi أُضْحِيَّةٌ [uḍḥiyyet] maʿnāsınadır; cemʿi أَضْحَى [aḍḥā] gelir أَرْطَى [erṭā] gibi. Kurbān bayramı gününe يَوْمُ أَضْحَى [yevmu aḍḥā] ıtlākı bu maʿnāya mebnīdir, zīrā ekserī kuşluk vaktinde zebh-i karābīn ederler. Şārih der ki baʿdehu tevsīʿle yevm-i mezkūrun vakt-i mutlakında zebh olunana ıtlāk olunur. Ve أُضْحِيَّةٌ [uḍḥiyyet] in vezni أُفْعُولَةٌ [ufʿūlet]tir.

اَلضَّاحِيَةُ [eḍ-ḍāḥiyet] Kuşluk vakti su içen māşiyeye ıtlāk olunur. Ve

ضَاحِيَةُ الْبَصْرَةِ [ḍāḥiyetu'l-Baṣrat] "ب،ط،ن" māddesinde zikr olundu. Ve

ضَاحِيَةٌ [ḍaḥiyet] Bārize ve zāhire maʿnāsınadır; cemʿi ضَوَاحِي [ḍavāḥī] gelir, bu maʿnādandır ki insānın kürekleri ve omuzları gibi güneşe gelen yerlerine ضَوَاحِي [ḍavāḥī] ıtlāk olunur; yukālu: شَكَتْ ضَوَاحِيَهُ أَيْ مَا بَرَزَ مِنْهُ لِلشَّمْسِ كَالْكَتِفَيْنِ وَالْمَنْكِبَيْنِ ve

ضَوَاحِي الْحَوْضِ [ḍavāḥi'l-ḥavḍ] Nevāhī-i havzdan ʿibārettir. Ve

ضَوَاحِي الرُّومِ [ḍavāḥi'r-Rūm] İklīm-i Rūm'un içerisinde ve koltuklarında olmayıp zāhir ve bāriz olan bilādından ʿibārettir. Ve

ضَوَاحِي [ḍavāḥī] Semevāt ve eflāka ıtlāk olunur. Ve

ضَاحِيَةٌ [ḍāḥiyet] Āşikāre maʿnāsınadır; yukālu: فَعَلَهُ ضَاحِيَةً أَيْ عَلَانِيَةً

اَلضَّحْوُ [eḍ-ḍaḥv] (صَحْوٌ [ṣaḥv] vezninde) ve

اَلضُّحُوُّ [eḍ-ḍuḥuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلضُّحِيُّ [eḍ-ḍuḥiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Güneşe çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَحَا الرَّجُلُ يَضْحُو ضَحْوًا وَضُحُوًّا وَضَحِيًّا إِذَا بَرَزَ لِلشَّمْسِ Ve

ضَحْوٌ [ḍaḥv] (صَحْوٌ [ṣaḥv] vezninde) ve

ضُحِيٌّ [ḍuḥiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bir nesneye güneş dokunmak ve güneş dokunur olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَحَا الشَّيْءُ وَضَحِيَ ضَحْوًا وَضُحِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا أَصَابَتْهُ الشَّمْسُ Ve

ضُحُوٌّ [ḍuḥuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir nesne belli ve āşikāre olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَحَا الطَّرِيقُ ضُحُوًّا إِذَا بَدَا وَظَهَرَ Ve

ضُحُوُّ الظِّلِّ [ḍuḥuvvu'ẓ-ẓill] Mevtten kināyedir, zīrā adamın gölgesi şems oldukta mahv olur; yukālu: ضَحَا ظِلُّهُ إِذَا مَاتَ

اَلْمَضْحَاةُ [el-maḍḥāt] (mīm'in fethiyle) Günü ve çoğaç taʿbīr olunan yere denir ki dāʾimā güneşlik olur; yukālu: أَرْضٌ مَضْحَاةٌ أَيْ لَا تَكَادُ تَغِيبُ عَنْهَا الشَّمْسُ

اَلضَّحْيَاءُ [eḍ-ḍaḥyāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) ve

اَلْإِضْحِيَانَةُ [el-iḍḥiyānet] ve

اَلْإِضْحِيَةُ [el-iḍḥiyet] (hemzelerin kesriyle) Rūşen ve tābān geceye vasf olur; yukālu: لَيْلَةٌ ضَحْيَاءُ وَإِضْحِيَانَةٌ وَإِضْحِيَةٌ أَيْ مُضِيئَةٌ وَيُقَالُ يَوْمٌ إِضْحِيَانٌ أَيْ مُضِيءٌ Burada ضَحْيَاةٌ nüshaları galattır. Ve

ضَحْيَاءُ [Ḍaḥyāʾ] Bir kısrağın adıdır. Ve demirī kır ata ıtlāk olunur, müzekkerinde

أَضْحَى [aḍḥā] denir; yukālu: حِصَانٌ أَضْحَى أَيْ أَشْهَبُ وَفَرَسٌ ضَحْيَاءُ أَيْ شَهْبَاءُ Ve

ضَحْيَاءُ [ḍaḥyāʾ] Şol hatuna denir ki kasıklarında aslā kıl bitmeyip gümüş gibi sāde ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ ضَحْيَاءُ إِذَا كَانَتْ لَا يَنْبُتُ شَعْرُ عَانَتِهَا Ve ʿAmr b. ʿĀmir'in kısrağı adıdır.

اَلْقُلَّةُ الضَّحْيَانَةُ [el-ḳulletu'ḍ-ḍaḥyānet] Güneşe karşı günü kuleye ıtlāk olunur; yukālu: قُلَّةٌ ضَحْيَانَةٌ أَيْ بَارِزَةٌ لِلشَّمْسِ Kuleden murād dağın en tepesidir.

اَلضَّاحِي [eḍ-Ḍāḥī] Bir dere ve bir kumluk ismleridir.

اَلضَّحْيَانُ [eḍ-Ḍaḥyān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Ḥaḍramevt'ten Mekke yolunda bir mevziʿ adıdır. Ve Medīne'de Uḥayḥa b. el-Culāḥ nām kimseye mahsūs bir kulenin adıdır.

اَلضَّحِيُّ [eḍ-Ḍaḥiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznnde) Yemen'de bir mevziʿdir.

اَلضَّحْيَانُ [eḍ-ḍaḥyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Dāʾimā kuşluk vakti taʿām eden adama denir; müʾennesi ضَحْيَانَةٌ [ḍaḥyānet] tir; yukālu: رَجُلٌ ضَحْيَانُ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ فِي الضُّحَى

اَلْمُتَضَحِّي [el-muteḍaḥḥī] ve

اَلْمُسْتَضْحِي [el-mustaḍhī] ve

اَلْمُضْطَحِي [el-muḍṭaḥī] (ism-i fāʿil bünyeleriyle) Kuşluk vaktine dāhil olan adama denir.

اَلْإِضْحِيَانُ [el-iḍḥiyān] (hemzenin kesriyle) أُقْحُوَانٌ [uḳḥuvān]a şebīh bir nebāt adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ض خ ي]

اَلضَّاخِيَةُ [eḍ-ḍāḫiyet] (ḫā-yı muʿceme ile) Dāhiye maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُ ضَاخِيَةٌ أَيْ دَاهِيَةٌ

اَلْيَائِيُّ

[ض د ي]

اَلضَّدَى [eḍ-ḍadā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Darılmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَدِيَ عَلَيْهِ ضَدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ

اَلضَّوَادِي [eḍ-ḍavādī] Bed ve kabīh sözlere denir, yāhūd avunç sözlere denir ki nefsü'l-emrde tahakkuku olmayıp hemān bir adamı avutup işgāl için mizāca mutābık söylenen sözlerden ʿibārettir; müfredi ضَادِيَةٌ [ḍādiyet]tir; yukālu: أَتَى بِالضَّوَادِي أَيِ الْكَلَامِ الْقَبِيحِ أَوْ مَا يُتَعَلَّلُ بِهِ وَلَا يُحَقَّقُ لَهُ فِعْلٌ

اَلْإِضْدَاءُ [el-iḍdāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kabı taşınca kadar doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْدَى الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ فَأَتْرَعَهُ

اَلْمُضَادَاةُ [el-muḍādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama zıdd olup düşmanlık eylemek, مُضَادَّةٌ [muḍāddat] maʿnāsınadır; yukālu: ضَادَاهُ أَيْ ضَادَّهُ وَيُقَالُ إِنَّهُ لَصَاحِبُ ضَدًى أَيْ ضِدٌّ

اَلْوَاوِيُّ

[ض د و]

ضَدَوَانِ [Ḍadavān] (fetehātla) İki dağın adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ض ر ي]

اَلضَّرَى [eḍ-ḍarā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلضَّرَاوَةُ [eḍ-ḍarāvet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] vezninde) ve

اَلضَّرْيُ [eḍ-ḍary] (رَمْيٌ [remy] vezninde) ve

اَلضَّرَاءَةُ [eḍ-ḍarāʾet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Dadanmak maʿnāsınadır; yukālu:

ضَرِيَ بِهِ ضَرًى وَضَرَاوَةً وَضَرْيًا وَضَرَاءَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَهِجَ بِهِ Ve tazı kısmı ava öğrenip bavlımak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرِيَ الْكَلْبُ بِالصَّيْدِ ضَرًى وَضِرَاءً بِالْكَسْرِ وَالْفَتْحِ إِذَا تَعَوَّدَ بِهِ

اَلتَّضْرِيَةُ [et-taḍriyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adamı bir nesneye alıştırıp dadandırmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَّاهُ بِهِ إِذَا أَلْهَجَهُ بِهِ وَعَوَّدَهُ Ve

تَضْرِيَةُ الْغِرَارَةِ [taḍriyetu'l-ġirāret] Harārın cevānib ve aktārını bükmekten ʿibārettir; yukālu: ضَرَّى الْغَرَارَةَ إِذَا فَتَلَ قُطْرَهَا

اَلْإِضْرَاءُ [el-iḍrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneye alıştırıp dadandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَاهُ بِهِ بِمَعْنَى ضَرَاهُ Ve zikri ātī ضَرِيٌّ [ḍariyy] dedikleri nebīz içmek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَى الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الضَّرِيَّ

اَلضَّرِيُّ [eḍ-ḍariyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Kanı durmayan damara denir; yukālu: عِرْقٌ ضَرِيٌّ أَيْ لَا يَكَادُ يَنْقَطِعُ دَمُهُ Ve ava bavlıyıp öğrenmiş tazı eniğine denir. Ve bir türlü nebīz ismidir ki hurmānın kızarmış ve sararmış koruklarını ıslatıp baʿdehu suyunu sidr yemişinin üzerine döküp bir yerde bir müddet hıfz ve ibkā eyledikten sonra çıkarıp istiʿmāl ederler.

اَلضُّرُوُّ [eḍ-ḍuruvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Damardan lā-yenkatıʿ kan zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَا الْعِرْقُ يَضْرِي وَضُرُوًّا إِذَا بَدَا مِنْهُ الدَّمُ يَعْنِي لَا يَكَادُ يَنْقَطِعُ

اَلضِّرْوُ [eḍ-ḍirv] (ḍād'ın kesriyle) Bu dahi ava bavlıyıp dadanmış tazı eniğine denir; yukālu: جَرْوٌ ضِرْوٌ أَيْ ضَارٍ بِالصَّيْدِ Ve şecer-i كَمْكَامٌ [kemkām] ismidir. Cevherī onun zamkıyla tefsīr eylemekle galat eyledi. Şecer-i mezbūr şecer-i Yemānīdir ki حَصَى لُبَانٍ [ḥaṣā lubān] dedikleri buhūr onun zamkıdır. Ve sakızlık ağacının yemişine denir ki çitlenbik taʿbīr olunur; bunda ḍād'ın fethiyle de lügattir. Ve neʿūzu billāhi taʿālā maraz-ı cüzām bulaşığına denir; yukālu: بِهِ ضِرْوٌ مِنَ الْجُذَامِ أَيْ لَطْخٌ مِنْهُ

اَلضَّارِي [eḍ-ḍārī] Kanı durmayan damara denir. Ve ava bavlıyıp dadanmış tazıya denir. Ve şol tuluma denir ki içine hayli müddetten beri yağ konarak eskimekle konan yağın tadı hoş ve güzel olur ola; yukālu: سِقَاءٌ ضَارٍ بِالسَّمْنِ إِذَا كَانَ يُعَتَّقُ فِيهِ وَيَجُودُ طَعْمُهُ

اَلضَّرْيُ [eḍ-ḍary] (رَمْيٌ [remy] vezninde) Seyelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرِيَ الشَّيْءُ ضَرْيًا إِذَا سَالَ

اَلضَّرَاءُ [eḍ-ḍarāʾ] (وَفَاءٌ [vefāʾ] vezninde) Gizlenmeğe denir; yukālu: إِنَّهُ لَيَمْشِي الضَّرَاءَ أَيْ بِالْإِسْتِخْفَاءِ Ve derede olan çatılkı ve sıkı ağaç koruluğuna denir, ʿalā-kavlin şol düz ovaya denir ki onda bir mikdār ağaçlık olup ve orada yırtıcı cānverler īvā ederler ola.

ضَرِيَّةُ [Ḍariyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Başra ile Mekke beyninde bir karye adıdır.

اَلْإِضْرِيرَاءُ [el-iḍrīrāʾ] Cevherī burada zikr eylemekle galat eyledi, savāb olan ẓā-yı muʿceme ile olmaktır.

اَلْوَاوِيُّ

[ض ع و]

اَلضَّعْوُ [eḍ-ḍaʿv] (ḍād'ın fethi ve ʿayn-ı mühmelenin sükūnuyla) Gizlenip saklanmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَعَا الرَّجُلُ ضَعْوًا إِذَا اخْتَبَأَ وَاسْتَتَرَ

اَلضَّعَةُ [eḍ-ḍaʿat] (fethateynle) Bādiyede bir şecer adıdır; nisbetinde ضَعَوِيٌّ [ḍaʿaviyy] denir fethateynle.

اَلْيَائِيُّ

[ض ل ي]

اَلضَّلْيُ [eḍ-ḍaly] (رَمْيٌ [remy] vezninde) Helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَلَى الرَّجُلُ ضَلْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَلَكَ

اَلتَّضَلِّي [et-teḍallī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Ehl-i dalāleti ihtiyār edip onlara karīn ve hem-dem olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَلَّى فُلَانٌ إِذَا لَزِمَ الضُّلَّالَ وَاخْتَارَهُمْ Şārih der ki aslı تَضَلُّلٌ idi.

اَلْيَائِيُّ

[ض م ي]

اَلضَّمْيُ [eḍ-ḍamy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) Zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَمَاهُ ضَمْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ظَلَمَهُ Şārih der ki gūyā ki ضَيْمٌ [ḍaym] maklūbudur.

اَلْيَائِيُّ

[ض ن ي]

اَلضَّنَاءُ [eḍ-ḍanāʾ] (وَفَاءٌ [vefāʾ] vezninde) ve

اَلضَّنَا [eḍ-ḍanā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Ha-tunun evlādı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَنَتِ الْمَرْأَةُ ضَنَاءً وَضَنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيُقَالُ ضَنِيَتْ ضَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهَا Ve bir adamın bir nesnesi nemā ve bereketle-nip artmak maʿnāşınadır; yukālu: ضَنَا نَصِيبُهُ إِذَا تَرَيَّعَ وَزَادَ

اَلْوَاوِيُّ

[ض ن و]

اَلضَّنْوُ [eḍ-ḍanv] (ḍād'ın fethi ve kesriyle) Veled maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ ضَنْوٌ كَثِيرٌ أَيْ وَلَدٌ

اَلضَّنَا [eḍ-ḍanā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir

اَلْوَاوِيُّ

[ض غ و]

اَلضَّغْوُ [eḍ-ḍaġv] (ḍād'ın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Tezellül ve huzūʿ ve ser-fürū kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَغَا إِلَيْهِ ضَغْوًا إِذَا اسْتَخْذَى Ve kumar oyunun-da hıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَغَا الْمُقَامِرُ إِذَا خَانَ Ve

ضَغْوٌ [ḍaġv] ve

ضُغَاءٌ [ḍuġāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kedi ve tavşan ve tilki makūlesi çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَغَا السِّنَّوْرُ وَنَحْوُهُ ضَغْوًا وَضُغَاءً إِذَا صَاحَ

اَلْإِضْغَاءُ [el-iḍġāʾ] (hemzenin kesriyle) Kedi makūlesi hayvānı çağırtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْغَاهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الضُّغَاءِ

اَلْوَاوِيُّ

[ض ف و]

اَلضَّفْوُ [eḍ-ḍafv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) Bir nesne vāfī ve kāmil olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَا الثَّوْبُ ضَفْوًا إِذَا سَبَغَ Ve firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَا الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ Ve havuz leb-rīz olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَا الْحَوْضُ إِذَا فَاضَ مِنِ امْتِلَائِهِ

اَلضَّافِي [eḍ-ḍāfī] Vāfī ve vāsiʿ olan nesne-dir; yukālu: ثَوْبٌ ضَافٍ أَيْ سَابِغٌ

اَلضَّفَا [eḍ-ḍafā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Cānib maʿnāsınadır; ضَفَوَانِ [ḍafavān] tesniyesidir fetehātla; yukālu: قَعَدَ فِي ضَفَاهُ أَيْ فِي جَانِبِهِ

اَلضَّفْوَةُ [eḍ-ḍafvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Vüsʿat ve refāh üzere olan dirliğe denir; yukālu: هُوَ فِي ضَفْوَةٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ بُلْهُنِيَةٍ

kimse bir güne şedīd ve müştebih ve müzmin derd ve maraza uğrayıp hasta olmak maʿnāsınadır ki her çend ifākat buldu zann olunsa yine nüks edip ʿalā-hālihi derd-nāk ola; yukālu: ضَنِيَ الرَّجُلُ ضَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَرِضَ مَرَضًا مُخَامِرًا كُلَّمَا ظُنَّ بُرْؤُهُ نُكِسَ

اَلضَّنِيُّ [eḍ-ḍaniyy] (حَرِيٌّ [ḥariyy] vezninde) ve

اَلضَّنِي [eḍ-ḍanī] (yā-yı muhaffefe ile حَرِي [ḥarī] vezninde) Vech-i mezkūr üzere olan hastaya denir; yukālu: هُوَ ضَنِيٌّ وَضَنٍ

اَلْإِضْنَاءُ [el-iḍnāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı zikr olunan hastalık basmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْنَاهُ الْمَرَضُ إِذَا أَثْقَلَهُ

اَلْمُضَانَاةُ [el-muḍānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Renc ve zahmet çekmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَانَاهُ إِذَا عَانَاهُ

أَبُوضُنَيٍّ [Ebū Ḍuneyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Saʿīd b. Ḍuneyy nām muhaddisin künyesidir.

اَلْيَائِيُّ

[ض و ي]

اَلضَّوَى [eḍ-ḍavā] (هَوَى [hevā] vezninde) Bir kimse hılkaten yā hüzālen ince ve çelimsiz hīre ve arık olmak maʿnāsınadır ki çöpten çelebi taʿbīr olunur; yukālu: ضَوِيَ الرَّجُلُ ضَوًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَقَّ عَظْمُهُ وَقَلَّ جِسْمُهُ خِلْقَةً أَوْ هُزَالا

اَلضَّاوِيُّ [eḍ-ḍāviyy] (teşdīd-i yā'yla) Hīre ve çelimsiz adama denir; müʾennesi ضَاوِيَةٌ [ḍāviyyet]tir; bunun aslı فَاعُولٌ [fāʿūl] idi; yukālu: غُلَامٌ ضَاوِيٌّ وَجَارِيَةٌ ضَاوِيَةٌ أَيْ دَقِيقُ الْعَظْمِ قَلِيلُ الْجِسْمِ

اَلْإِضْوَاءُ [el-iḍvāʾ] (hemzenin kesriyle) İnce ve arık olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْوَى الرَّجُلُ إِذَا دَقَّ Ve bir adamı yā dābbeyi zaʿīf ve zebūn kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْوَاهُ إِذَا أَضْعَفَهُ Ve hatun hīre ve cura veled doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْوَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ ضَاوِيًا Ve bir adamın hakkını eksiltmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَضْوَى حَقَّهُ إِذَا نَقَصَهُ إِيَّاهُ Ve bir işi muhkem eylemeyip gevşek ve vāhī tutmak ve vāhī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْوَى الْأَمْرَ إِذَا لَمْ يُحْكِمْهُ

اَلضَّيُّ [eḍ-ḍayy] (teşdīd-i yā'yla عَيٌّ [ʿayy] vezninde) ve

اَلضُّوِيُّ [eḍ-ḍuviyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bir kimseye sığınıp ona munzamm ve mültahak olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَوَى إِلَيْهِ ضَيًّا وَضُوِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا انْضَمَّ إِلَيْهِ وَلَجَأَ Ve bir yere gece vaktinde gelmek maʿnāsınadır, yukālu: ضَوَى الرَّجُلُ إِذَا أَتَى لَيْلا Ve haber sormak maʿnāsınadır; yukālu: ضَوَى إِلَى خَبَرِهِ إِذَا سَأَلَ

اَلضَّاوِي [eḍ-ḍāvī] Gece vaktinde gelen adama denir; yukālu: جَاءَ ضَاوٍ أَيْ طَارِقٌ Ve bir feres adıdır.

اَلضَّوَاةُ [eḍ-ḍavāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Kulak yumuşağının altında zuhūr eden ur taʿbīr ettikleri yumruya denir, bez dedikleri yumrudan büyücek olur. Ve şol hurde hurde sivrice sivilcelere denir ki doğuran nākanın henüz veled çıkmazdan mukaddemce fercinde zuhūr eder.

اَلْوَاوِيُّ

[ض و و]

اَلضَّوَّةُ [eḍ-ḍavvet] (ḍād'ın ve vāv-ı müşeddedenin fethiyle) ve

اَلضَّوْضَاةُ [eḍ-ḍavḍāt] Gırīv ve feryāda ve çığıltıya denir; tekūlu: سَمِعْتُ ضَوَّةَ الْقَوْمِ وَضَوْضَاتَهُمْ أَيْ جَلَبَتَهُمْ

اَلضُّوَاضِي [eḍ-ḍuvāḍī] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) İri ve yumru nesneye denir.

اَلضُّوَيْضِيَةُ [eḍ-ḍuveyḍiyet] (musaggar bünyesiyle) ve

اَلضُّوَاضِيَةُ [eḍ-ḍuvāḍiyet] (عُلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Dâhiyeye denir. Ve

ضُوَيْضِيَةٌ [ḍuveyḍiyet] Esrimiş deveye denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ض ه و]

اَلضَّهْوَةُ [eḍ-ḍahvet] (قَهْوَةٌ [ḳahvet] vezninde) Su birkesine denir; cemʿi أَضْهَاءٌ [aḍhāʾ] gelir; tekūlu: نَزَلْنَا عِنْدَ الضَّهْوَةِ أَيْ بِرْكَةَ الْمَاءِ

اَلضَّهْوَاءُ [eḍ-ḍahvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Henüz memeleri kalkıp belirmemiş kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ ضَهْوَاءُ أَيْ لَمْ تُنْهِدْ

اَلْيَائِيُّ

[ض ه ي]

اَلضَّهْيَاءُ [eḍ-ḍahyāʾ] (ḍād'ın fethi ve elifin meddi ve kasrıyla) Aslā hāʾiz ve hāmil olmaz olan hatuna denir, ʿalā-kavlin hāʾiz olup lākin hāmil olmaya ki kısır taʿbīr olunur yāhūd memeleri belirmez olana denir ki erkek memesi gibi ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ ضَهْيَاءُ وَضَهًى أَيْ لَا تَحِيضُ وَلَا تَحْمِلُ أَوْ تَحِيضُ وَلَا تَحْمِلُ أَوْ لَا يَنْبُتُ ثَدْيَاهَا Şārih der ki erkeğe muḍāhātından nāşī tasarruf olunmuştur. Ve

ضَهْيَاءُ [ḍahyāʾ] Aslā nebāt bitirmez olan por yere denir; yukālu: أَرْضٌ ضَهْيَاءُ أَيْ لَا تُنْبِتُ Ve mugaylān gibi bir nevʿ meşe ağacının ismidir.

اَلضَّهَا [eḍ-ḍahā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Hatun ضَهْيَاءُ [ḍahyāʾ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَهِيَتِ الْمَرْأَةُ ضَهًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ ضَهْيَاءَ

اَلْإِضْهَاءُ [el-iḍhāʾ] (hemzenin kesriyle) Deveyi ضَهْيَاءُ [ḍahyāʾ] dedikleri zikr olunan ağaçlıkta otarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْهَى الرَّجُلُ إِذَا رَعَى إِبِلَهُ فِي الضَّهْيَاءِ Ve ضَهْيَاءُ [ḍahyāʾ] hatun almak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْهَى الرَّجُلُ إِذَا تَزَوَّجَ بِضَهْيَاءَ

اَلْمُضَاهَاةُ [el-muḍāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir nesneye şebīh ve müşākil olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَاهَاهُ إِذَا شَاكَلَهُ

اَلضَّهِيُّ [eḍ-ḍahiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şebīh ve mānend maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ ضَهِيُّكَ أَيْ شَبِيهُكَ

FASLU'Ṭ-ṬĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

اَلْوَاوِيُّ

[ط أ و]

اَلطَّآةُ [eṭ-ṭaʾāt] (طَعَاةٌ [taʿāt] ve حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Kara balçığa denir. حَمْأَةٌ [ḥamʾet] maʿnāsına.

اَلطُّوئِيُّ [eṭ-ṭūʾiyy] ve

اَلطُّووِيُّ [eṭ-ṭūviyy] (ṭā'ların zammıyla طُوعِيٌّ [tūʿiyy] vezninde) ve

اَلطَّاوِيُّ [eṭ-ṭāviyy] ve

اَلطُّؤَوِيُّ [eṭ-ṭuʾeviyy] (جُهَنِيٌّ [cuheniyy] vezninde) Ehad ve kimse maʿnāsınadır; yukālu: مَا بِالدَّارِ طُوئِيٌّ وَطُووِيٌّ وَطَاوِيٌّ وَطُؤَوِيٌّ أَيْ أَحَدٌ Müʾellif bunu hemze bābında resm ve zehāb maʿnāsından işʿār eylemişti.

اَلْيَائِيُّ

[ط ب ي]

اَلطَّبْيُ [eṭ-ṭaby] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir adamı bir nesneden sarf ve tahvīl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: طَبَيْتُهُ عَنْهُ طَبْيًا إِذَا صَرَفْتَهُ Ve daʿvet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: طَبَيْتُهُ إِذَا دَعَوْتَهُ Ve yedeklemek maʿnāsınadır; tekūlu: طَبَيْتُهُ إِذَا قُدْتَهُ

اَلْإِطْبَاءُ [el-iṭbāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi daʿvet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَطْبَيْتُهُ إِلَيْهِ إِذَا دَعَوْتَهُ

اَلطُّبْيُ [eṭ-ṭuby] (ṭā'nın kesri ve zammı ve bā'nın sükūnuyla) خُفٌّ [ḫuff] ve ظِلْفٌ [ẓilf] ve حَافِرٌ [ḥāfir] sāhibi hayvānların ve yırtıcı cānverlerin memelerinin emziklerine denir ki süt mesanesidir; cemʿi أَطْبَاءٌ [aṭbāʾ] gelir. Ve minhu'l-meselu: جَاوَزَ الْحِزَامُ الطُّبْيَيْنِ Yaʿnī "Kolan sıyrılıp inerek iki memeleri bile tecāvüz eyledi." Nāka hadd ve vüsʿünden hāric yürüyüp füru-mānde olmakla karnı içeri geçip ve kolan sıyrılıp inerek memelerini tecāvüz eylemiş olur. Bir mādde müşkil ve müştedd olup o bābda renc ve mihnet haddi tecāvüz eyledikte darb olunur.

اَلطَّبَا eṭ-ṭabā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Davarın memesi sarkıp sölpüklenmek maʿnāsınadır; yukālu: طَبِيَتِ النَّاقَةُ طَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَرْخَى طُبْيُهَا

اَلطَّبِيَةُ [eṭ-ṭabiyet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلطَّبْوَاءُ [eṭ-ṭabvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Memeleri salkı ve sölpük hayvāna denir.

ذُو الطُّبْيَيْنِ [Ẕu'ṭ-Ṭubyeyn] (ṭā'nın zammıyla ki tesniyedir) Veşīl b. ʿAmr nām şāʿirin lakabıdır.

اَلطَّبِيُّ [eṭ-ṭabiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şol memeye denir ki sühūletle sağılıp çok süt verir ola; yukālu: خِلْفٌ طَبِيٌّ أَيْ مُجَيِّبٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ط ب و]

اَلطَّبْوُ [et-ṭabv] (حَبْوٌ [ḥabv] vezninde) Daʿvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَبَاهُ يَطْبُوهُ طَبْوًا إِذَا دَعَاهُ

اَلْإِطِّبَاءُ [el-iṭṭibāʾ] (hemzenin ve ṭā-yı müşeddedenin kesriyle ki إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznindedir) Bu dahi daʿvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِطَّبَاهُ إِذَا دَعَاهُ Ve bir kimse ile dostluk edip o takrīble katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِطَّبَى الْقَوْمُ فُلَانًا إِذَا خَالُّوهُ وَقَتَلُوهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ط ت و]

اَلطَّتْوُ [eṭ-ṭatv] (ṭā'nın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Gitmek maʿnāsınadır; yukālu: طَتَا الرَّجُلُ طَتْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ

اَلْوَاوِيُّ

[ط ث و]

اَلطَّثْوُ [eṭ-ṭaṯv] (ṭā'nın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Çelik çomak oyunu oynamak maʿnāsınadır; yukālu: طَثَا الصَّبِيُّ طَثْوًا إِذَا لَعِبَ بِالْقُلَةِ

اَلطُّثَى [eṭ-ṭuṯā] (ṭā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Hurde hurde ağaç parelerine denir, çelik gibi; müfredi طُثْيَةٌ [ṭuṯyet]tir, غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde.

اَلْوَاوِيُّ

[ط ح و]

اَلطَّحْوُ [eṭ-ṭaḥv] (دَحْوٌ [daḥv] vezninde) Döşeyip yaymak maʿnāsınadır; yukālu: طَحَاهُ يَطْحَاهُ طَحْوًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا بَسَطَهُ Ve döşenip yayılmak maʿnāsına lāzım olur; yukālu: طَحَا الشَّيْءُ إِذَا انْبَسَطَ Ve yan üzere uzanıp yatmak maʿnāsınadır; yukālu: طَحَا الرَّجُلُ إِذَا اضْطَجَعَ Ve bir yere gitmek maʿnāsınadır; yukālu: طَحَا زَيْدٌ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve bu maʿnāda bāʾ harfiyle müteʿaddī olur; yukālu: طَحَا بِهِ قَلْبُهُ أَيْ ذَهَبَ بِهِ فِي كُلِّ شَيْءٍ Yaʿnī "Hātıra-i kalbi onu bir yerde karār-gīr eylemeyip oradan oraya nakl ve muztarib eyledi." Ve

طَحْوٌ [ṭaḥv] Baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَحَا الرَّجُلُ طَحْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَعُدَ Ve helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَحَا الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ Ve bir adamı yüzü üzere yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: طَحَا فُلَانٌ إِذَا أَلْقَى إِنْسَانًا عَلَى وَجْهِهِ

اَلطَّحَا [eṭ-ṭaḥā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Döşekli düz yere denir, arz-ı münbasıta maʿnāsına. Ve

طَحَا [Ṭaḥā] kasr ile ve medd ile) Mısır ülkesinde dört karye adıdır. Şārih der ki İmām Ṭaḥāvī oradandır.

اَلطَّاحِي [eṭ-ṭāḥī] Cemʿ-i ʿazīm maʿnāsınadır. Ve yüksek nesneye denir; yukālu: سَحَابٌ طَاحٍ أَيْ مُرْتَفِعٌ Ve yer yüzüne yayılmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ طَاحٍ أَيْ مُنْبَسِطٌ Ve kesretinden nāşī her nesneyi dolduran şeyʾe denir; yukālu: جَيْشٌ طَاحٍ إِذَا مَلَأَ كُلَّ شَيْءٍ

اَلطَّاحِيَةُ [eṭ-ṭāḥiyet] ve

اَلْمَطْحِيَّةُ [el-maṭḥiyyet] ve

اَلْمَطْحُوَّةُ [el-maṭḥuvvet] (mīm'lerin fethiyle) Büyük ve yayvan sāyebāna denir; yukālu: مِظَلَّةٌ طَاحِيَةٌ وَمَطْحِيَّةٌ وَمَطْحُوَّةٌ أَيْ عَظِيمَةٌ

اَلْمُطَحِّيَةُ [el-muṭaḥḥiyet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Şol sebze ve nebāta denir ki sākı olmamakla yer yüzüne münbasıt ola, karpuz ve kabak gibi; yukālu: بَقْلَةٌ مُطَحِّيَةٌ أَيْ نَابِتَةٌ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

اَلطَّحْيَةُ [eṭ-ṭaḥyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mikdārca bulut parçasına denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طَحْيَةٌ مِنْ سَحَابٍ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ

اَلْيَائِيُّ

[ط خ ي]

اَلطَّخْيَةُ [eṭ-ṭaẖyet] (ẖā-yı muʿceme ile) طَحْيَةٌ [ṭaḥyet] vezninde ve mürādifidir ki bir mikdārca bulut pāresine denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طَخْيَةٌ مِنَ السَّحَابِ أَيْ قِطْعَةٌ

اَلطَّخَاءُ [eṭ-ṭaẖāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde)

Yüksek buluta denir; yukālu: سَحَابٌ طَخَاءٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ Ve kalbe ʿārız olan sıkıntıya ve tasaya denir; yukālu: بِقَلْبِي طَخَاءٌ أَيْ كَرْبٌ

اَلطَّخْيَاءُ [eṭ-ṭaḫyā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ طَخْيَاءُ أَيْ مُظْلِمَةٌ Ve meʿāl ve mefhūmu fehm olunmayan müştebih sözlere denir; yukālu: كَلِمَاتٌ طَخْيَاءُ أَيْ لَا تُفْهَمُ

اَلطَّاخِي [eṭ-ṭāḫī] Pek karanuya denir; yukālu: ظَلَامٌ طَاخٍ أَيْ شَدِيدٌ

اَلطَّخْيَةُ [eṭ-ṭaḫyet] (ṭā'nın fethiyle) Ahmak adama denir; cemʿi طَخْيُونَ [ṭaḫyūn]dur. Ve karanlığa denir, zulmet maʿnāsına ve bunda ṭā'nın harekāt-ı selāsıyla lügattir.

طَاخِيَةُ [Ṭāḫiyet] (دَاهِيَةٌ [dāhiyet] vezninde) Hazret-i Suleymān ʿaleyhi's-selām ile tekellüm eden karıncanın adıdır. Şārih der ki *Nihāye*'de عَيْجَلُوفُ [ʿAycelūf] ismiyle mersūmdur. Ve müʾellif fā' bābında kezālik عَيْجَلُوفُ [ʿAycelūf] olmak üzere sebt eyledi.

اَلطُّخَيُّ [eṭ-ṭuḫayy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Horoza denir, dīk maʿnāsına.

اَلْوَاوِيُّ

[ط خ و]

اَلطَّخْوَةُ [eṭ-ṭaḫvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yufka bulut pāresine denir; yukālu: بَدَتْ فِي السَّمَاءِ طَخْوَةٌ أَيْ سَحَابَةٌ رَقِيقَةٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ط د و]

اَلطَّادِيَةُ [eṭ-ṭādiyet] (عَادِيَةٌ [ʿādiyet] vezninde) Sābit ve kadīm olan nesneye denir; yukālu: عَادَةٌ طَادِيَةٌ أَيْ ثَابِتَةٌ قَدِيمَةٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ط ر و]

اَلطُّرُوُّ [eṭ-ṭuruvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir baʿīd yerden nāgehānī çıkagelmek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَا عَلَيْهِمْ طُرُوًّا إِذَا أَتَى مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ Şārih der ki mehmūz da lügattir.

اَلطَّرَا [eṭ-ṭarā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Māddesi cibillet-i arzdan olmayan nesneye denir ki toprak ve kum ve taş cinsinden olmayan nesneden ʿibārettir. Ve bī-hadd ü hisāb olan asnāf-ı mahlūkāta denir; yukālu: هُمْ أَكْثَرُ مِنَ الطَّرَا وَهِيَ مَا لَا يُحْصَى عَدَدُهُ مِنْ صُنُوفِ الْخَلْقِ

اَلطَّرِيُّ [eṭ-ṭariyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Ter ü tāze şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ طَرِيٌّ أَيْ غَضٌّ

اَلطَّرَاوَةُ [eṭ-ṭarāvet] (حَلَاوَةٌ [ḥalāvet] vezninde) ve

اَلطَّرَاءَةُ [eṭ-ṭarā'et] (hemze ile) ve

اَلطَّرَاءُ [eṭ-ṭarā'] (وَفَاءٌ [vefā'] vezninde) ve

اَلطَّرَاةُ [eṭ-ṭarāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bir nesne ter ü tāze olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرُوَ الْغُصْنُ وَطَرِيَ طَرَاوَةً وَطَرَاءَةً وَطَرَاءً وَطَرَاةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ طَرِيًّا

اَلتَّطْرِيَةُ [et-taṭriyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir nesneyi ter ü tāze kılmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّاهُ إِذَا جَعَلَهُ طَرِيًّا Ve ʿıtr ve tīb makūlesine baʿzı hoş-bū nesne katıp kıvāma getirmek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّى الطِّيبَ إِذَا فَتَقَهُ بِأَخْلَاطٍ وَخَلَطَهُ وَكَذَا الطَّعَامُ إِذَا خَلَطَهُ بِالْأَفَاوِيهِ

اَلْإِطْرَاءُ [el-iṭrā'] (hemzenin kesriyle) Bir adama hüsn-i medh ü senā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْرَاهُ إِذَا أَحْسَنَ الثَّنَاءَ عَلَيْهِ

اَلْإِطْرِيَةُ [el-iṭriyet] (hemzenin ve rā'nın kes-

riyle) Rişte çorbasına denir ki bu diyārda شَعِيرِيَّةٌ [şaʿīriyyet] muharrefi şehriyye çorbası taʿbīr ederler; tekūlu: أَطْعَمَنَا إِطْرِيَةً وَهُوَ طَعَامٌ كَالْخُيُوطِ مِنَ الدَّقِيقِ

اَلْإِطْرِيرَاءُ [el-iṭrīrāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Kesret-i eklden tohme ve imtilā olup karın şişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِطْرَوْرَى الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَمَ وَانْتَفَخَ بَطْنُهُ

اَلْأُطْرُوَانُ [el-uṭruvān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Civānlık hengāmının evāʾil çağına denir, tamām delikanlılık sarhoşluğundan ʿibārettir; yukālu: فَعَلَهُ فِي أُطْرُوَانِ شَبَابِهِ أَيْ أَوَّلِهِ وَغُلَوَائِهِ

اَلْيَائِيُّ

[ط ر ي]

اَلطَّرَا [eṭ-ṭarā] (ṭāʾnın fethi ve elifin kasrıyla) Yönelmek, ʿalā-kavlin mürūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَرِيَ إِلَيْهِ طَرَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَقْبَلَ أَوْ مَرَّ

اَلطَّرِيَّةُ [eṭ-Ṭariyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ط س ي]

اَلطَّسَا [eṭ-ṭasā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Yağlı taʿāmı çok yemekten miʿde bozulup imtilāʾ olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَسِيَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلَبَ الدَّسَمُ عَلَى قَلْبِهِ فَاتَّخَمَ

اَلْوَاوِيُّ

[ط س و]

اَلطَّسْوُ [eṭ-ṭasv] (حَسْوٌ [ḥasv] vezninde) طَسَا [ṭasā] maʿnāsınadır, yukālu: طَسَا الرَّجُلُ يَطْسُو طَسْوًا بِمَعْنَى طَسِيَ

اَلْوَاوِيُّ

[ط ع و]

اَلطَّاعِيَةُ [eṭ-ṭāʿiyet] (سَاعِيَةٌ [sāʿiyet] vezninde) Ciğeri marazlı hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ طَاعِيَةٌ أَيِ الْعَلِيلَةُ الْكَبِدِ

اَلْيَائِيُّ

[ط غ ي]

اَلطَّغْيُ [eṭ-ṭaġy] (ṭāʾnın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلطُّغْيَانُ [eṭ-ṭuġyān] (ṭāʾnın zammı ve kesriyle) Bir nesne hadd ve mikdārını tecāvüz eylemek maʿnāsınadır ki azmak ve azgın olmak taʿbīr olunur; yukālu: طَغِيَ الشَّيْءَ طَغْيًا وَطُغْيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاوَزَ الْقَدْرَ Ve pek yükselmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَغِيَ السَّحَابُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve kāfir küfründe pek azgınlık eylemek maʿnāsınadır, Firʿavn ve Nemrūd gibi; yukālu: طَغِيَ الْكَافِرُ إِذَا غَلَا فِي الْكُفْرِ Ve zulm ve meʿāsīde ifrāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَغِيَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَفَ فِي الْمَعَاصِي وَالظُّلْمِ Ve su çoğalıp taşkın olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَغِيَ الْمَاءُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve mizācda kan galebe eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَغِيَ بِهِ الدَّمُ إِذَا تَبَيَّغَ Ve sığır kısmı böğürmek maʿnāsınadır; yukālu: طَغِيَتِ الْبَقَرَةُ إِذَا صَاحَتْ

طَغْيَا [ṭaġyā] (ṭāʾnın fethiyle) Yaban öküzünün ʿalemidir.

اَلطُّغَا [eṭ-ṭuġā] (ṭāʾnın zammıyla) Sese denir, savt maʿnāsına.

اَلطَّغْيَةُ [eṭ-ṭaġyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Her nesneden nebze ve mikdāra denir; yukālu: طَغْيَةٌ مِنْهُ أَيْ نَبْذَةٌ مِنْهُ Ve dağın sarp yerine denir. Ve yalçın kayaya denir.

اَلطَّاغِيَةُ [eṭ-ṭāġiyet] Cebbār ve ʿanīd kimseye denir; hāʾ mübālaga içindir; yukālu: هُوَ طَاغِيَةٌ أَيْ جَبَّارٌ Ve ahmak olup mütekebbir olan şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ طَاغِيَةٌ أَيْ أَحْمَقُ مُتَكَبِّرٌ Ve sāʿikaya ıtlāk olunur; yukālu: نَزَلَتِ الطَّاغِيَةُ أَيِ الصَّاعِقَةُ Ve selefte Rūm krallarına ıtlāk olunur idi, kesret-i tugyānlarından nāşī.

اَلْوَاوِيُّ

[ط غ و]

اَلطُّغْوَى [eṭ-ṭuġvā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde lākin şārihin beyānına göre عُلُوٌّ [ʿuluvv] veznindedir) ve

اَلطُّغْوَانُ [eṭ-ṭuġvān] (ṭāʾnın zammıyla) Bu dahi hadd ve endāzeyi tecāvüz edip ifrāta gitmek maʿnāsınadır; yāʾiyye de lügattir; yukālu: طَغَا يَطْغُو طُغْوَى وَطُغْوَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ بِمَعْنَى طَغِيَ يَطْغَى

اَلطَّغْوَى [eṭ-ṭaġvā] (ṭāʾnın fethi ve elifin kasrıyla) Maʿnā-yı mezkūrdan ismdir, azgınlığa denir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوٰيهَا﴾

اَلطَّاغُوتُ [eṭ-ṭāġūt] (جَالُوتُ [cālūt] vezninde ki) Ḳurʾān-ı mübīnde vākiʿdir, murād Lāt ve ʿUzzā dedikleri sanemlerdir. Ve zuʿmünce gaybdan haber veren kāhine ve şeytāna denir. Ve her dalālet ve gavāyet reʾīsine ve sanemlere ve mutlakan maʿbūd-ı bātıla ve merede-i ehl-i kitāba ıtlāk olunur. Müfred ve cemʿi müsāvīdir, cemʿi طَوَاغِيتُ [ṭavāġīt] gelir ve طَوَاغِي [ṭavāġī] gelir, fi'l-asl tāʾ zāʾide olduğu için. Ve bu طَغَوْتُ māddesinden فَلَعُوتٌ [feleʿūt]tur, fāʾnın ve lāmʾın fethiyle, aslı طَغَيُوتٌ idi فَعَلُوتٌ [faʿalūt] vezninde, yāʾnın bekāsını muhāfaza için ʿayn üzere takdīm olunduktan sonra yāʾnın taharrüküne mebnī elife kalb olunmakla ki vezn-i فَلَعُوتٌ [feleʿūt] oldu. Ve baʿzılar dedi ki ﴿يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ﴾ kerīmesinden الآية جِبْتٌ [cibt]ten murād Ḥuyeyy b. Aḫṭab ve طَاغُوتٌ [ṭāġūt]tan murād Kaʿb b. Eşref nām yehūdīlerdir.

اَلْإِطْغَاءُ [el-iṭġāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı طَاغِي [ṭāġī] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْغَاهُ إِذَا جَعَلَهُ طَاغِيًا

اَلطَّغْوَةُ [eṭ-ṭaġvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mekān-ı mürtefiʿa denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي طَغْوَةٍ أَيْ مَكَانٍ مُرْتَفِعٍ

اَلْوَاوِيُّ

[ط ف و]

اَلطَّفْوُ [eṭ-ṭafv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) ve

اَلطُّفُوُّ [eṭ-ṭufuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir nesne batmayıp suyun yüzüne çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: طَفَا الشَّيْءُ فَوْقَ الْمَاءِ طَفْوًا وَطُفُوًّا إِذَا عَلَا Ve ağaç üzere yaprak belirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَفَتِ الْخُوصَةُ فَوْقَ الشَّجَرِ إِذَا ظَهَرَتْ Ve hayvān tepenin üzerine çıkmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَفَا الثَّوْرُ إِذَا عَلَا الْأَكَمَ Ve āhū pek seğirtmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَفَا الظَّبْيُ إِذَا اشْتَدَّ عَدْوُهُ Ve ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَفَا فُلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve bir işe girmek maʿnāsınadır; yukālu: طَفَا فِي الْأَمْرِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ

اَلطُّفَاوَةُ [eṭ-ṭufāvet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Güneşin ve ayın ağıllarına denir; yukālu: طُفَاوَةُ الْقَمَرَيْنِ أَيْ دَارَتُهُمَا Ve tencere içre suyun yüzüne çıkan köpüğüne ve kefine denir. Ve Ḳaysu ʿAylān kabīlesinden bir cemāʿatin adıdır.

Mütercim-i hakir der ki Rāsib kabīlesiyle Ṭufāve kabīlesi bir adamın kendilere

intisābı husūsunda Hebenneḳa'ya ihtisām eylemeleriyle Hebenneḳa: "Bu adamı deryāya ilkā edelim, eger dibine batıp giderse Rāsib kabilesindendir ve eger yüzüne çıkarsa Ṭufāve'dendir" diye hükümet-i ʿadl izhār eylemiştir.

اَلطَّفْوَةُ [eṭ-ṭafvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Pek ince ota denir.

اَلطَّافِي [eṭ-Ṭāfī] Bir feres adıdır.

اَلطُّفْيَةُ [eṭ-ṭufyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) مُقْلٌ [muḳl] ağacının yaprağına denir. Ve bir güne hayyeye denir ki pek habīs ve kattāl olur, arkasında مُقْلٌ [muḳl] yaprağı tarzında iki çizgisi olur.

اَلْوَاوِيُّ

[ط ق ي]

اَلطَّقْوُ [eṭ-ṭaḳv] (ṭā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Tīz tīz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: طَقَا الرَّجُلُ طَقْوًا إِذَا مَشَى سَرِيعًا

اَلْوَاوِيُّ

[ط ل و]

اَلطَّلَاوَةُ [eṭ-ṭalāvet] (ṭā'nın harekāt-ı selāsıyla) Hüsn ve behcet ve kabūl maʿnāsınadır ki bir nesnenin hüsn ve revnak ve behcetinden nāşī makbūl ve mahbūbu'l-kulūb olmasından ʿibārettir; yukālu: مَا عَلَى وَجْهِهِ حَلَاوَةٌ وَفِي كَلَامِهِ طَلَاوَةٌ أَيْ حُسْنٌ وَبَهْجَةٌ وَقَبُولٌ Ve cādūluğa denir, sihr maʿnāsına. Ve sütün ve kanın yüzlerinde zuhūr eden yufkaca zara denir. Ve baʿde't-taʿām ağızda kalan taʿām bakiyyesine denir. Ve bir ʿārızadan yāhūd hastalıktan nāşī ağızda peydā olan galīz salyara denir ki bulaşık gibi ağzın içine yapışık olur, Türkīde yar taʿbīr olunur. Ve gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: طَلَا الرَّجُلُ طَلَاوَةً إِذَا أَبْطَأَ

اَلطَّلَا [eṭ-ṭalā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلطُّلْوَانُ [eṭ-ṭulevān] (ṭā'nın zammıyla ve fetehātla lügattir) Bunlar da ağızda hādis olan galīz salyara denir. Ve

طَلَا [ṭalā] Henüz doğmuş āhū yavrusuna denir; yukālu: رَأَيْتُ ظَبْيًا وَعِنْدَهُ طَلًا أَيْ وَلَدَهُ سَاعَةَ يُولَدُ Ve mutlakan küçük nesneye denir; cemʿi أَطْلَاءٌ [aṭlāʾ] ve طِلَاءٌ [ṭilāʾ] gelir ṭā'nın kesriyle ve طُلِيٌّ [ṭuliyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve طُلْيَانٌ [ṭulyān] gelir ṭā'nın zammıyla ve kesriyle.

اَلطُّلَوَاءُ [eṭ-ṭulevāʾ] (غُلَوَاءُ [ġulevāʾ] vezninde) İntizār maʿnāsınadır; tekūlu: مَا هَذَا الطُّلَوَاءُ أَيِ الْإِنْتِظَارُ Ve gecikmek, ibtāʾ maʿnāsınadır.

اَلطِّلْوُ [eṭ-ṭilv] (ṭā'nın kesriyle) Latīfü'l-cism olan قَانِصٌ [ḳāniṣ]e yaʿnī sayyāda denir ki her yere ve her deliğe girip ve sayda karaltısı hayāl gibi olur. Ve kurda denir, ذِئْبٌ [ẕiʾb] maʿnāsına.

اَلطَّلْوُ [eṭ-ṭalv] (ṭā'nın fethiyle) Bu dahi küçük olan şeyʾe denir, gerek hayvāndan ve gerek sāʾir nesneden olsun.

اَلطُّلْوَةُ [eṭ-ṭulvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Sabāh vaktinin aydınlığına denir; yukālu: بَدَتْ طُلْوَةُ الصُّبْحِ أَيْ بَيَاضُهُ

اَلطِّلْوَةُ [eṭ-ṭilvet] (ṭā'nın kesriyle) Vahşī cānverlerin yavrusuna denir.

اَلْيَائِيُّ

[ط ل ي]

اَلطَّلْيُ [eṭ-ṭaly] (ṭā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir şeyʾe bir nesneyi sıvayıp sürmek maʿnāsınadır; yukālu: طَلَى الْبَعِيرَ الْهِنَاءَ يَطْلِيهِ وَبِهِ طَلْيًا إِذَا لَطَخَهُ بِهِ Ve kuzu makūlesinin ayağını bağlamak maʿnāsınadır ki köken-

lemek taʿbīr olunur; tekūlu: طَلِيتُ الطَّلْيَ إِذَا رَبَطْتَهُ وَحَبَسْتَهُ

اَلتَّطْلِيَةُ [et-taṭliyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Bu dahi bir şeyʾe bir nesne sıvamak maʿnāsınadır; yukālu: طَلَّى الْبَعِيرَ الْهِنَاءَ إِذَا لَطَخَهُ بِهِ Ve hastayı görüp gözetip hizmet ve tīmār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَلَّى فُلَانًا إِذَا مَرَّضَهُ Ve bir adama sövmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَلَّاهُ إِذَا شَتَمَهُ Ve mūsikī okumak maʿnāsına müstaʿmeldir ki kulūba tarab ve neşāt tılā eder; yukālu: طَلَّى فُلَانٌ إِذَا غَنَّى

اَلْإِطِّلَاءُ [el-iṭṭilāʾ] (hemzenin ve ṭā-yı müşeddedenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir nesneyi sürünmek maʿnāsınadır; tīb ve devāʾ sürünmek gibi; yukālu: إِطَّلَى بِهِ إِذَا طَلَّاهُ عَلَيْهِ

اَلتَّطَلِّي [et-teṭallī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) إِطِّلَاءٌ [iṭṭilāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: تَطَلَّى بِهِ بِمَعْنَى اِطَّلَى Ve dāʾimā lehv ve tarab ve havāya dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَطَلَّى فُلَانٌ إِذَا لَزِمَ اللَّهْوَ وَالطَّرَبَ

اَلطَّلْيَاءُ [eṭ-ṭalyāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Katran sürülmüş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ طَلْيَاءُ أَيْ مَطْلِيَّةٌ Ve uyuz nākaya ıtlāk olunur, katran sürülmek şānından olduğuna mebnī yukālu: نَاقَةٌ طَلْيَاءُ أَيْ جَرْبَاءُ Ve nisvānın hayz bezlerine denir; yukālu: هُوَ أَقْذَرُ مِنَ الطَّلْيَاءِ أَيْ خِرْقَةِ الْعَارِكِ

اَلطِّلَاءُ [eṭ-ṭilāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Sürülecek katrana denir; yukālu: طَلَى الْبَعِيرَ بِالطِّلَاءِ أَيِ الْهِنَاءِ Ve mutlakan sürecek ve sürünecek nesneye denir, sıva ve yaldız ve ʿıtr gibi. Ve hamra ve bādeye ıtlāk olunur, altın yaldızına teşbīhle yukālu: سَقَاهُ الطِّلَاءَ أَيِ الْخَمْرَ Ve مُنَصَّفٌ [munaṣṣaf] taʿbīr olunan üzüm şırasının koyulmuşuna denir ki مُثَلَّثٌ [muṯelleṯ] taʿbīr ettikleri olur. Ve مُنَصَّفٌ [munaṣṣaf] nısfı kalınca kaynatılmış olan şıradır. Şārih der ki baʿzılar bunu Fārisīden muʿarreb olan mey-buḫtec ile beyān eylediler ki Türkīde nārdeng dedikleri olacaktır, ʿalā-kile't-takdīreyn helāldir ve hamra ıtlākı muhdestir. İntehā. Ve

طِلَاءٌ [ṭilāʾ] Sövmeğe denir, şetm maʿnāsına. Ve kuzunun ayağı bağına denir ki köken taʿbīr olunur.

اَلطُّلَاءُ [eṭ-ṭulāʾ] (ṭā'nın zammıyla) Kan üzere ince zar gibi, peydā olan kabuğa denir.

اَلطُّلَّاءُ [eṭ-ṭullāʾ] (ṭā'nın zammı ve lām'ın teşdīdiyle مُكَّاءٌ [mukkāʾ] vezninde) Kana denir, دَمٌ [dem] maʿnāsına.

اَلطَّلَا [eṭ-ṭalā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Şahs ve kālıb maʿnāsınadır; tekūlu: رَأَيْتُ طَلَاهُ أَيْ شَخْصَهُ Ve katran sürülmüş deveye denir. Ve şedīdü'l-maraz hasta adama denir. Ve ظِلْفٌ [ẓilf] ve خُفٌّ [ḫuff] sāhibi hayvānın yavrusuna denir; cemʿi أَطْلَاءٌ [aṭlāʾ] gelir, tesniyesi طَلَيَانِ [ṭalayān]dır fetehātla. Ve hevā ve heves maʿnāsınadır; yukālu: قَضَى طَلَاهُ أَيْ هَوَاهُ

اَلطِّلَا [eṭ-ṭilā] (رِضَا [riḍā] vezninde) Lezzet maʿnāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ طِلَا أَيْ لَذَّةٌ

اَلطُّلَا [eṭ-ṭulā] (ṭā'nın zammıyla) طُلْيَةٌ [ṭulyet] lafzından ki غُرْفَةٌ [ġurfet] veznindedir yāhūd طُلَاةٌ [ṭulāt] lafzından ki ṭā'nın zammıyladır cemʿdir, boyuna denir, عُنُقٌ [ʿunuḳ] maʿnāsına, ʿalā-kavlin boynun köküne denir; yukālu: ضَرَبُوا طُلَاهُمْ أَيْ عُنُقَهُمْ أَيْ أُصُولَهَا

اَلْمِطْلَى [el-Miṭlā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْمُطَلَّى [el-muṭallā] (مُهَنَّى [muhennā] vezninde) Ağır hastaya denir; yukālu: مَرِيضٌ مُطَلَّى أَيْ مُدَنَّفٌ Ve halāsı meʾmūl olmayan

mahbūsa denir; yukālu: مَحْبُوسٌ مُطَلًّى أَيْ لا يُرْجَى خَلَاصُهُ

اَلطُّلَّى [eṭ-ṭullā] (رُبَّى [rubbā] vezninde) Bir içim süte denir.

اَلْإِطْلَاءُ [el-iṭlāʾ] (hemzenin kesriyle) Hevā ve hevese meyl eylemek maʿnāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: "مَا أَطْلَى نَبِيٌّ قَطُّ" أَيْ مَا مَالَ إِلَى هَوَاهُ Şārih der ki bu مَيْلُ عُنُقٍ [meylu ʿunuḳ] maʿnāsından meʾhūzdur. Ve ölümcül kimsenin boynu eğilip düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْلَى الرَّجُلُ إِذَا مَالَتْ عُنُقُهُ لِلْمَوْتِ

اَلطَّلِيَّا [eṭ-ṭaliyyā] (ṭā'nın fethi ve lām'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Uyuzluğa denir; yukālu: أَخَذَهُ الطَّلِيَّا أَيِ الْجَرَبُ Ve temregiye şebīh bir güne kurha ismidir; müfredāt-ı tıbbiyyenin beyānlarına göre bedene yaylım olan temregi olacaktır.

اَلطَّالِي [eṭ-ṭālī] Yosunlu suya denir; yukālu: مَنْهَلٌ طَالٍ أَيْ مُطَحْلَبٌ Ve karanu geceye denir; yukālu: لَيْلٌ طَالٍ أَيْ مُظْلِمٌ

اَلْمِطْلَى [el-miṭlā] (mīm'in kesri ve elifin kasrı ve meddiyle) Daracık sel suyu yoluna denir; ʿalā-kavlin غَضَا [ġaḍā] dedikleri eşcār inbāt eden düz ve yumuşak arza denir.

اَلْمَطَالِي [el-meṭālī] (mīm'in fethiyle) Vahşī cānverlerin yavrularını beslediği mevāziʿe denir; مِطْلَاءٌ [miṭlāʾ] müfredidir mīm'in kesriyle.

اَلطَّلِيُّ [eṭ-ṭaliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Küçük kuzuya ve oğlağa denir, cemʿi طُلْيَانٌ [ṭulyān] gelir ṭā'nın zammıyla.

اَلْيَائِيُّ

[ط م ي]

اَلطَّمْيُ [eṭ-ṭamy] (ṭā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Su çoğalıp yukarı kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: طَمَى الْمَاءُ طَمْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَلَا Ve nebāt boylanıp uzamak maʿnāsınadır; yukālu: طَمَى النَّبْتُ إِذَا طَالَ Ve bir adamın himmeti ʿālī olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَمَتْ هِمَّتُهُ إِذَا عَلَتْ Ve nehr yāhūd bahr dolup taşkın olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَمَى الْبَحْرُ إِذَا امْتَلَأَ

اَلْوَاوِيُّ

[ط م و]

اَلطُّمُوُّ [eṭ-ṭumuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Yāʾiyye de lügattir; yukālu: طَمَا يَطْمُو طُمُوًّا لَغَةٌ فِي طَمَى يَطْمِي فِي الْكُلِّ

طَمُّوِيَةُ [Ṭammūyet] (عَمُّوِيَةٌ [ʿammūyet] vezninde) Mışır'da iki karyedir.

طَمِيَّةُ [Ṭamiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bādiyede bir dağ adıdır. Ve Nīl-i Mışr sāhilinde bir mevziʿ adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ط ن ي]

اَلطَّنَى [eṭ-ṭanā] (ṭā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Töhmet maʿnāsınadır; yukālu: رَمَاهُ بِالطَّنَى أَيِ التُّهْمَةِ Ve soğumuş ocak külüne denir. Ve hastalığa denir, maraz maʿnāsınadır. Ve su yüzünde olan yosuna denir. Ve şecer satın almak yāhūd hāssatan hurmā ağacında olan hurmāyı satmak maʿnāsınadır; yukālu: طَنَى فُلَانٌ طَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرَى الشَّجَرَ أَوْ هُوَ بَيْعُ ثَمَرِ النَّخْلِ خَاصَّةً Ve zinā ve fücūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَنَى إِلَى الْمَرْأَةِ إِذَا فَجَرَ بِهَا Ve zinā ve fücūrda müstemirr olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَنَى فِي فُجُورِهِ إِذَا مَضَى Ve susuzluktan yā ʿilletten dalak ve öyken sol taraftan pehlūya yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: طَنَى زَيْدٌ إِذَا لَزِقَ طِحَالُهُ وَرِئَتُهُ بِالْأَضْلَاعِ مِنَ الْجَانِبِ الْأَيْسَرِ Burada

جَانِب أَيْسَر kaydı beyān menzilindedir. Ve

طَنَا [ṭanā] Vasf bi'l-masdar olur, susuzluktan yā ʿilletten dalağı ve öykeni pehlūsuna yapışmış adama denir. Ve zikri ātī إِطْنَاءُ حَيَّةٍ [iṭnāʾ ḥayyet] māddesinden ism olur.

اَلطِّنَا [eṭ-ṭınā] (رِضَا [riḍā] vezninde) ʿAkreb sokmasından ifākat bulmak maʿnāsınadır; yukālu: طَنِيَ اللَّدِيغُ مِنْ لَذْعِ الْعَقْرَبِ طِنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عُوفِيَ

اَلطِّنْيُ [eṭ-ṭiny] (ṭā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla حِسْيٌ [ḥisy] vezninde) Fücūr ve zinā maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الطِّنْيِ أَيِ الْفُجُورِ Ve bādiyede bir maʿrūf su adıdır.

اَلطُّنْوُ [eṭ-ṭunv] (ṭā'nın zammıyla) Bu dahi fücūr ve zinā maʿnāsınadır.

اَلْإِطْنَاءُ [el-iṭnāʾ] (hemzenin kesriyle) Zinā ve fücūrda müstemirr olup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْنَى الرَّجُلُ إِذَا مَضَى فِي الْفُجُورِ Ve susuzluktan yāhūd ʿilletten dalak ve akciğer pehlūya yapışmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْنَى زَيْدٌ إِذَا لَزِقَ طِحَالُهُ وَرِئَتُهُ بِالْأَضْلَاعِ مِنَ الْجَانِبِ الْأَيْسَرِ Ve ağaç satmak yāhūd ağaçta olan hurmāları satmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَطْنَيْتُ الشَّجَرَ أَوْ ثَمَرَ النَّخْلِ إِذَا بِعْتَهَا Ve ağacı yāhūd hurmāları satın almak manāsına olmakla zıdd olur; tekūlu: أَطْنَيْتُ الشَّجَرَ أَوْ ثَمَرَ النَّخْلِ إِذَا اشْتَرَيْتَهَا Ve bir kimsenin ölmeyecek ʿuzvuna vurmak yā dokunmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَطْنَيْتُ فُلَانًا إِذَا أَصَبْتَهُ فِي غَيْرِ الْمَقْتَلِ Ve töhmet ve sū-i zanna meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْنَى زَيْدٌ إِذَا مَالَ إِلَى التُّهْمَةِ وَالرِّيبَةِ Ve yatağa ağıp kesel ve fütūrdan uyumak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْنَى الرَّجُلُ إِذَا مَالَ إِلَى الطِّنْوِ فَنَامَ كَسَلا Ve hayye soktuğu adamı ʿale'l-fevr helāk eylemeyip ibkā eylemek maʿnāsınadır; ve minhu kavluhum: "حَيَّةٌ لَا تُطْنِي أَيْ لَا يَبْقَى لَدِيغُهَا" Şārih der ki müʾellif bu māddeleri hemze bābında dahi zikr eyledi. طَنَأٌ [ṭanaʾ] bakiyye-i rūha demekle ondan meʾhūzdur yāhūd ölmeyecek yere vurmak yāhūd dalağı pehlūya yapıştırmak maʿnāsından olur ki soktuğu kimsenin dalağını pehlūya yapıştırmağa meydān vermez demek olur. Ve İbn Aʿrābī dedi ki أَطْنَاهُ الْمَرَضُ derler, ʿillet bir adamı helāk eylemeyip bakiyye-i kuvvet ibkā eylese. Pes bundan ahzı azherdir.

اَلطَّنِي [eṭ-ṭanī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Vasftır, susuzluktan yā ʿilletten dalağı ve akciğeri pehlūsuna yapışmış adama denir, niteki طَنًى [ṭanā] dahi denir ki vasf bi'l-masdardır; yukālu: رَجُلٌ طَنٍ وَطَنًا أَيِ اللَّازِقُ طِحَالُهُ وَرِئَتُهُ بِأَضْلَاعِهِ

اَلتَّطْنِيَةُ [et-taṭniyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Dalağı ve öykeni pehlūsuna yapışmış adama muʿālece ve tedbīr eylemek maʿnāsınadır, yukālu: طَنَّى الطَّنِيَ تَطْنِيَةً إِذَا عَالَجَهُ مِنْ طَنَاهُ Ve devenin böğürden tarafa yanını dāglamak maʿnāsınadır; yukālu: طَنَّى الْبَعِيرَ إِذَا كَوَاهُ فِي جَنْبِهِ

اَلطُّنَاةُ [eṭ-ṭunāt] زُنَاةٌ [zunāt] vezninde ve mürādifidir ki zānī ve fācirelere denir; طَانِي [ṭānī] müfredidir; yukālu: هُمْ طُنَاةٌ أَيْ زُنَاةٌ

اَلطِّنْوُ [eṭ-ṭinv] (ṭā'nın kesriyle) Döşeğe denir, bisāt maʿnāsına.

اَلْيَائِيُّ

[ط و ي]

اَلطَّيُّ [eṭ-ṭayy] (ṭā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Bir nesneyi dürmek maʿnāsınadır; yukālu: طَوَى الصَّحِيفَةَ طَيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي نَقِيضُ نَشَرَهَا Bunun aslı طَوَى idi. Ve bir lakırdıyı yā bir haberi ketm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَوَى

طَيُّ كَشْحٍ [ṭayyu keşḥ] bir adamdan küllī iʿrāz ve müfārakat eylemekten kināyedir; tekūlu: طَوَى كَشْحَهُ عَنِّي أَيْ الْحَدِيثَ إِذَا كَتَمَهُ Ve cemāʿatin yanına oturmak yāhūd onlara gelmek yāhūd onları geçip gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki onları dürmüş olur; yukālu: طَوَى الْقَوْمَ إِذَا أَعْرَضَ عَنِّي مُهَاجِرًا Kezālik جَلَسَ عِنْدَهُمْ أَوْ أَتَاهُمْ أَوْ جَازَهُمْ طَيُّ كَشْحٍ عَلَى الْأَمْرِ [ṭayyu keşḥ ʿale'l-emr] bir işi ihfāʾ ve izmār eylemekten kināye olur; yukālu: طَوَى كَشْحَهُ عَلَى أَمْرٍ إِذَا أَخْفَاهُ Ve طَيٌّ [ṭayy]-ı bilād u mesāfe katʿ ve güzerānından kināyedir; yukālu: طَوَى الْبِلَادَ إِذَا قَطَعَهَا Ve طَيُّ الْبُعْدِ [ṭayyu'l-buʿd] takrībden kināyedir; yukālu: طَوَى اللهُ الْبُعْدَ لَنَا أَيْ قَرَّبَهُ Ve

طَيٌّ [ṭayy] ʿAn-kasdin aç durmak maʿnāsınadır; yukālu: طَوَى الرَّجُلُ إِذَا تَعَمَّدَ الْجُوعَ

اَلْإِطْوَاءُ [el-iṭṭivāʾ] (hemzenin ve ṭā-yı müşeddedenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِنْطِوَاءُ [el-inṭivāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Dürülmek maʿnāsınadır; yukālu: طَوَى الصَّحِيفَةَ فَاطَّوَتْ وَانْطَوَتْ

اَلطِّيَّةُ [eṭ-ṭiyyet] (ṭā'nın kesriyle نِيَّةٌ [niyyet] vezninde) Binā-i nevʿdir, bir güne dürmek ve dürülmek maʿnāsınadır ki ondan Türkīde dürüş ile ve dürülüş taʿbīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الطِّيَّةِ Ve zamīr ve niyyet maʿnāsınadır ki sırr ve maksad üzere matvī olur; yukālu: لَهُ طِيَّةٌ بَعِيدَةٌ أَيْ ضَمِيرٌ وَنِيَّةٌ

اَلْأَطْوَاءُ [el-aṭvāʾ] (hemzenin fethiyle) Nākanın hörgücünde olan uzun uzun yağdan bükümlere ve yivlere denir ki semizlikten peydā olur. Ve Yemāme'de bir karye adıdır.

اَلْمَطَاوِي [el-meṭāvī] (mīm'in fethiyle) مَطْوَى [maṭvā] kelimesinin ki مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninedir, cemʿidir, kıvrımlara ve bükümlere denir; yukālu: مَطَاوِي الْحَيَّةِ وَالْأَمْعَاءِ وَالشَّحْمِ وَالْبَطْنِ وَالثَّوْبِ أَيْ أَطْوَاءُهَا

طُوَى [Ṭuvā] (ṭā'nın zammı ve kesri ve elifin kasrıyla ve tenvīnle cāʾizdir) Şām ülkesinde bir vādī ismidir. Şārih der ki ﴿إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى﴾ kerīmesi onunla müfesserdir, insirāfı وَادِي [vādī] iʿtibārıyla ve ʿadem-i insirāfı بُقْعَةٌ [buḳʿat] iʿtibārıyladır yāhūd طَاوِي [ṭāvī] lafzından maʿdüldür.

ذُوطُوَى [Ẕū Ṭuvā] (ṭā'nın harekāt-ı selāsıyla ve elifin kasrıyla ve tenvīnle de cāʾizdir) Mekke kurbünde bir mevziʿ adıdır, hālen زَاهِرٌ [Zāhir] ile müteʿāreftir.

اَلطَّوِيُّ [eṭ-Ṭaviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ذُو طُوَى [Ẕū Ṭuvā] nām bukʿa-i mezkūrede bir kuyu adıdır. Ve

طَوِيٌّ [ṭaviyy] Bir bohça beze denir; yukālu: أَتَانَا بِطَوِيٍّ أَيْ بِحُزْمَةٍ مِنَ الْبَزِّ Ve geceden bir sāʿate denir; yukālu: مَضَى طَوِيٌّ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ

اَلطَّوِيَّةُ [eṭ-ṭaviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Zamīr-i kalbe ve niyyete ıtlāk olunur; yukālu: لَهُ طَوِيَّةٌ شَاسِعَةٌ أَيْ ضَمِيرٌ وَنِيَّةٌ بَعِيدَةٌ Ve kuyuya ıtlāk olunur, duvarı taşla örüldüğü için.

اَلطَّايَةُ [eṭ-ṭāyet] Dama denir; سَطْحٌ [saṭḥ] maʿnāsına. Ve hurmā serecek yere denir. Ve kumsalda olan büyük kayaya denir.

اَلطَّيَّانُ [eṭ-ṭayyān] (رَيَّانُ [reyyān] vezninde) Pek aç adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَيَّانُ أَيْ لَمْ يَأْكُلْ شَيْئًا

اَلطَّوَى [eṭ-ṭavā] (هَوَى [hevā] vezninde) Acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: طَوِيَ الرَّجُلُ طَوًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاعَ

اَلطَّاوِي [eṭ-ṭāvī] ve

اَلطَّوِي [eṭ-ṭavī] (عَمِي [ʿamī] vezninde)

Maʿnā-yı mezkūrdan ism-i fāʿillerdir, aç adama denir; yukālu: هُوَ طَاوٍ وَطَوٍ أَيْ جَائِعٌ Müʾennesleri طَيَّا [ṭayyā] gelir, سَكْرَى [sekrā] vezninde ve طَاوِيَةٌ [ṭāviyet] gelir.

اَلْإِطْوَاءُ [el-iṭvāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi aç olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْوَى الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ

اَلطَّوَا [eṭ-ṭavā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Su tulumuna ıtlāk olunur, سِقَاءٌ [siḳāʾ] maʿnāsına.

اَلْوَاوِيُّ

[ط ه و]

اَلطَّهْوُ [eṭ-ṭahv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) ve

اَلطُّهُوُّ [eṭ-ṭuhuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلطُّهِيُّ [eṭ-ṭuhiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلطَّهَايَةُ [eṭ-ṭahāyet] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Eti iyice pişirmeğe yāhūd kavurmağa ve biryān eylemeğe savaşıp dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: طَهَا اللَّحْمَ يَطْهُوهُ وَيَطْهَاهُ طَهْوًا وَطُهُوًّا وَطُهِيًّا وَطَهَايَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا عَالَجَهُ بِالطَّبْخِ أَوِ الشَّيِّ Ve

طَهْوٌ [ṭahv] İşe denir kār ve ʿamel maʿnāsına; tekūlu: كَانَ طَهْوِي كَذَا أَيْ عَمَلِي Ve bu fi'l-asl masdardır. Ve bir semte gitmek maʿnāsınadır; yukālu: طَهَا الرَّجُلُ طَهْوًا إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ

اَلطَّاهِي [eṭ-ṭāhī] Aşçıya denir. Ve kebābçıya ve biryāncıya denir. Ve ekmekçiye denir. Ve mutlakan tabh-ı taʿām ile uğraşıcı kimseye denir, paçacı ve börekçi ve sāʾir gibi; cemʿi طُهَاةٌ [ṭuhāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] gibi ve طُهِيٌّ [ṭuhiyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde.

اَلطُّهَاوَةُ [eṭ-ṭuhāvet] (طُفَاوَةٌ [ṭufāvet] vezninde) Sütün ve kanın yüzlerinde peydā olan yufkaca zara denir.

طُهَيَّةُ [Ṭuheyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bir kabīle adıdır; nisbetinde طُهَوِيٌّ [Ṭuhviyy] denir ṭā'nın zammı ve fethi ve hā'nın sükūnuyla ve gāh olur ki iki sūrette dahi hā'yı meftūh olur.

اَلطَّهَاءُ [eṭ-ṭahāʾ] طَخَاءٌ [ṭaḫāʾ] vezninde ve mürādifidir ki yüksek sehāba denir.

اَلطُّهَى [eṭ-ṭuhā] (هُدَى [hudā] vezninde) Günāha denir, zenb maʿnāsına; yukālu: مَا طُهَاهُ أَيْ ذَنْبُهُ وَجُرْمُهُ Ve pişmiş taʿāma denir; tekūlu: أَتَانَا بِالطُّهَى أَيْ بِالطَّبِيخِ

اَلطَّهَى [eṭ-ṭahā] (عَلَى [ʿalā] vezninde) Saman hurdelerine denir.

اَلطَّهْيَانُ [eṭ-ṭaheyān] (fetehātla) Dağın kulesine denir. Ve bir dağın adıdır. Ve بُرَادَةٌ [burādet] maʿnāsınadır ki eğelenen nesnenin dökülen hurdelerine denir, eğinti taʿbīr olunur. Şārih der ki bu بَرَّادَةٌ [berrādet]tir, جَبَّانَةٌ [cebbānet] vezninde ki suyu soğutacak kaba denir, karlık gibi.

اَلْإِطْهَاءُ [el-iṭhāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse kār ve sanʿatında uz ve üstāz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْهَى الرَّجُلُ إِذَا حَذَقَ فِي صِنَاعَتِهِ

اَلطَّهْيَاءُ [eṭ-ṭahyāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Nās maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ الطَّهْيَاءِ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ Zāhiren جَمَاعَةٌ [cemāʿat]le müʾevveldir.

FASLU'Ẓ-ẒĀʾİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

اَلْوَاوِيُّ

[ظ ب و]

اَلظُّبَةُ [eẓ-ẓubet] (ẓāy'ın zammıyla ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) Kılıcın ve hançerin ağzına ve temrenin ucuna denir ki oralarıyla katᶜ ve iᶜmāl olunur, çalım yeri taᶜbīr olunur; cemᶜi أَظْبِي [aẓbī] gelir hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle ve ظُبَاتٌ [ẓubāt] gelir ẓā'nın zammıyla ve ظُبُونَ [ẓubūn] gelir ẓā'nın zammı ve kesriyle ve ظُبًى [ẓubā] gelir, هُدًى [hudā] vezninde; yukālu: ضَرَبَهُ بِظُبَةِ السَّيْفِ أَوِ السِّنَانِ أَيْ حَدِّهِ

اَلْيَائِيُّ

[ظ ب ي]

اَلظَّبْيُ [eẓ-ẓaby] (ẓā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Geyik taᶜbīr olunan hayvāna denir; cemᶜi أَظْبِي [aẓbī] gelir hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle ve ظَبَيَاتٌ [ẓabeyāt] gelir fetehātla ve ظِبَاءٌ [ẓibāʾ] gelir ẓā'nın kesriyle ve ظُبِيٌّ [ẓubiyy] gelir عُتِيٌّ [ᶜutiyy] vezninde. Ve

ظَبْيٌ [Ẓaby] Bir vādī ismidir. Ve baᶜzı ᶜAraba mahsūs damga ve nişān ismidir. Ve bir recülün ve bir mevziᶜin ismleridir. Mütercim der ki beyne'l-ᶜArab: "بِهِ دَاءٌ ظَبْيٌ" meseldir, "Filānın aslā derdi yoktur" diyecek yerde darb olunur, zīrā āhū kısmının maraz-ı mevtinden gayrı marazı olmaz. Kezālik düşmanın mihnetine müteᶜallik kelām işitildikte "لَا بِظَبْيٍ" derler, "Ona isābet eden hādise kendisine lāzım ve müʾessir olsun" demektir, لَا كَانَ بِمِثْلِ الظَّبْيِ takdīrindedir, hāsılı şemātet mevkiᶜinde darb olunur.

اَلظَّبْيَةُ [eẓ-ẓabyet] (hā'yla) Dişi geyiğe denir. Ve şāt ve bakaraya dahi ıtlāk olunur. Ve nisvān fercine denir.

Şārih der ki müʾellif burada habt eyledi, zīrā *Muḥkem*'de وَفَرْجُ الْمَرْأَةِ وَالشَّاةِ وَالْبَقَرَةِ ᶜunvānıyla zikr olunmuştur ki شَاةٌ ve بَقَرَةٌ lafzları مَرْأَةٌ üzere maᶜtūf olmalarıyla ᶜavretin ve koyunun ve ineğin ferclerine dahi denir demektir. Ve bunları İbn Aᶜrābī nakl ve İmām Ferrā'yı redd eyledi, zīrā Ferrāʾ yalnız kelbin fercine tahsīs eylemişti, niteki Cevherī tasrīh eyledi. Ve bu maᶜnā zikri ātī dağarcık maᶜnāsından müsteᶜārdır. İntehā. Ve

ظَبْيَةٌ [ẓabyet] Dağarcığa denir, ᶜalā-kavlin küçüğüne denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي ظَبْيَةٍ أَيْ جِرَابٍ أَوِ الصَّغِيرِ مِنْهُ Ve derenin burgaç ve büklüm yerine denir. Ve

ظَبْيَةُ [Ẓabyet] Bir belīd ve künd-zihn kimsenin adıdır. Ve üç reʾs kısrağın adıdır. Ve iki suyun ve iki mevziᶜin ismleridir.

اَلظُّبَاءُ [eẓ-Ẓubāʾ] (عُلَاءٌ [ᶜulāʾ] vezninde) ve

مَرْجُ الظِّبَاءِ [Mercu'ẓ-Ẓibāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) ve

عِرْقُ الظُّبْيَةِ [ᶜİrḳu'ẓ-Ẓubyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

ظُبًّى [Ẓubbā] (رُبًّى [rubbā] vezninde) ve

ظُبِيٌّ [Ẓubiyy] (دُلِيٌّ [duliyy] vezninde) Birer mevziᶜlerdir.

اَلْيَائِيُّ

[ظ ر ي]

اَلظَّارِي [eẓ-ẓārī] Isırıcı nesneye denir; yukālu: هُوَ ظَارٍ أَيْ عَاضٌّ

اَلظَّرْيُ [eẓ-ẓary] (جَرْيٌ [cery] vezninde) Akmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَرَى الْمَاءُ ظَرْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَى Ve pek ishāle uğramak maʿnāsınadır; yukālu: ظَرَى بَطْنُهُ إِذَا لَمْ يَتَمَالَكْ لِينًا

اَلظَّرَى [eẓ-ẓarā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Zīrek ve dānā olmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَرِيَ الرَّجُلُ ظَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَاسَ أَيْ صَارَ كَيِّسًا

اَلظَّرْوَرَى [eẓ-ẓarevrā] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Zīrek ve fehīm adama denir; yukālu: رَجُلٌ ظَرْوَرَى أَيْ كَيِّسٌ

اَلْإِظْرِيرَاءُ [el-iẓrīrāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bir adamın karnı şişmek yāhūd pek imtilā olmak yāhūd pek yağlı yemekle miʿdesi fāsid olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِظْرَوْرَى الرَّجُلُ إِذَا انْتَفَخَ بَطْنُهُ أَوْ صَارَ ذَا بِطْنَةٍ أَوْ غَلَبَ عَلَى قَلْبِهِ الدَّسَمُ

اَلْيَائِيُّ

[ظ ع ي]

اَلظَّاعِيَةُ [eẓ-ẓāʿiyet] (سَاعِيَةٌ [sāʿiyet] veznince) Dāye ve حاضنة [ḥāḍinet]e denir ki dāye kadın olacaktır; yukālu: هِيَ ظَاعِيَةٌ لَهُ أَيْ دَايَةٌ وَحَاضِنَةٌ

اَلْيَائِيُّ

[ظ ل ي]

اَلتَّظَلِّي [et-teẓallī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Dāʾimā sāye ve āsāyişte olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَظَلَّى الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الظِّلَالَ وَالدَّعَةَ Şārihin beyānına göre aslı تَظَلُّلٌ idi.

اَلْيَائِيُّ

[ظ م ي]

اَلظَّمْيَاءُ [eẓ-ẓamyāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Siyāh tüylü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ ظَمْيَاءُ أَيْ سَوْدَاءُ Ve tepsirmiş dudağa denir ki kanı çekilmekle sölpüklenip karamtık ola, gerek halkī ve gerek ʿārızī olsun; yukālu: شَفَةٌ ظَمْيَاءُ أَيْ ذَابِلَةٌ فِي سُمْرَةٍ Ve kapakları yufkaca olan göze denir; yukālu: عَيْنٌ ظَمْيَاءُ أَيِ الرَّقِيقَةُ الْجَفْنِ Ve çelimsiz baldıra denir; yukālu: سَاقٌ ظَمْيَاءُ أَيْ قَلِيلَةُ اللَّحْمِ Ve kanı azca ve revnaksız olan diş etine denir; yukālu: لِثَةٌ ظَمْيَاءُ أَيِ الْقَلِيلَةُ الدَّمِ

اَلْمَظْمِيُّ [el-maẓmiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Yağmur suyuyla saky olunan ekine denir; yukālu: زَرْعٌ مَظْمِيٌّ إِذَا كَانَ سَقْيُهُ السَّمَاءُ

اَلْوَاوِيُّ

[ظ ن ي]

اَلتَّظَنِّي [et-teẓannī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Zann ve gümān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَظَنَّى الرَّجُلُ كَذَا إِذَا ظَنَّ Şārihin beyānına göre aslı تَظَنُّنٌ idi.

اَلْيَائِيُّ

[ظ و ي]

اَلْإِظْوَاءُ [el-iẓvāʾ] (إِغْوَاءٌ [iġvāʾ] vezninde) Ahmak olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَظْوَى الرَّجُلُ إِذَا حَمُقَ

اَلْيَائِيُّ

[ظ ي ي]

اَلظَّاءُ [eẓ-ẓāʾ] Hurūf-ı hecādan bir harftir ki lisān-ı ʿAraba mahsūstur.

اَلظِّيَّةُ [eẓ-ẓiyet] (ẓā'nın kesri ve yā'nın tahfīfiyle) Henüz çatlayıp eczāsı dağılmağa başlamış lāşeye denir.

اَلظَّيَّانُ [eẓ-ẓayyān] (رَيَّانُ [reyyān] vezninde)

ve

اَلظَّيُّ [eẓ-ẓayy] (ẓā'nın fethiyle) Bala denir; tekūlu: أَكَلْتُ ظَيًّانًا وَظَيًّا أَيْ عَسَلا Ve

ظَيَّانُ [ẓayyān] Yaban yāsemīnine denir ki leblāba şebīh ve birbirine dolaşık ve çiçeği be-gāyet hoş-bū olur. Ve başka bir nebāt dahi ismidir ki yaprağıyla deri dibāgat ederler.

اَلْمُظَيَّنُ [el-muẓayyen] ve

اَلْمُظَيَّا [el-muẓayyā] (مُهَيَّا [muheyyā] vezninde) ve

اَلْمُظَوَّى [el-muẓavvā] (مُقَوَّى [muḳavvā] vezninde) ظَيَّانُ [ẓayyān] dedikleri nebāt-ı mezbūr yaprağıyla dibāgat olunmuş deriye denir; yukālu: أَدِيمٌ مُظَيَّنٌ وَمُظَيًّا وَمُظَوًّى أَيْ دُبِغَ بِالظَّيَّانِ İşbu ظَيَّانُ [ẓayyān] kelimesinde elif ve nūn zāʾidedir, sīga-i ūlā lafzı üzeredir ve aslı ecvef-i vāvīdir.

اَلْمَظْيَاةُ [el-maẓyāt] ve

اَلْمَظْوَاةُ [el-maẓvāt] (mīm'lerin fethiyle) ظَيَّانُ [ẓayyān] nām nebātı çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَظْيَاةٌ وَمَظْوَاةٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ الظَّيَّانِ

FASLU'L-ʿAYNİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

اَلْوَاوِيُّ

[ع ب و]

اَلْعَبْوُ [el-ʿabv] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Çehre rūşen ve tāb-dār olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَا الرَّجُلُ يَعْبُو عَبْوًا إِذَا أَضَاءَ وَجْهُهُ Ve metāʿı yerli yerinde yasamak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَا الْمَتَاعَ إِذَا هَيَّأَهُ فِي مَوَاضِعِهِ

اَلْعَابِيَةُ [el-ʿābiyet] Kamer çehreli dilber kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ عَابِيَةٌ أَيْ حَسْنَاءُ

اَلْيَائِيُّ

[ع ب ي]

اَلْعَبَايَةُ [el-ʿabāyet] ve

اَلْعَبَاءَةُ [el-ʿabāʾet] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] veznlerinde Türkīde aba taʿbīr olunan ipten mensūc kaba kisveye denir, rūstāyī makūlesi giyip ve döşenirler; cemʿi عَبَاءٌ [ʿabāʾ]dır, müfrede dahi ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ عَبَايَةٌ وَعَبَاءَةٌ وَهِيَ ضَرْبٌ مِنَ الْأَكْسِيَةِ Ve

عَبَايَةُ [ʿAbāyet] Bir kısrağın adıdır. Ve taslak ve yakışıksız kaba ve galīz ve sakīl kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عَبَاءٌ أَيْ جَافٍ ثَقِيلٌ Bu maʿnāda kasrı efsahtır; müʾellif yine īcāz ve ihlāl eylemiştir. Ve ʿAbāye b. Rifāʿa tābiʿīdir.

عُبَيَّةُ [ʿUbeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznide) Bir suyun ve bir hatunun ismidir.

اَلتَّعْبِيَةُ [et-taʿbiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznide) ʿAskeri yerli yerinde yasamak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَّى الْجَيْشَ إِذَا هَيَّأَهُ فِي مَوَاضِعِهِ

اَلْعَبِيُّ [el-ʿabiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Kurbān payına denir; yukālu: أَعْطَى عَبِيَّكَ مِنَ الْجُزُورِ أَيْ نَصِيبَكَ

اَلتَّعَابِي [et-teʿābī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de)Bir kimse bir kavme ve dīger kim-se bir āher kavme meyl edip yasanmak maʿnāsınadır ki iki tāʾife ziyāfet taʿāmı tertīb edip her biri mezbūrlardan birisi için itʿām eylemeleriyle mezbūrlar dahi kendi taraftarları cānibine meyl ve iltihāk eyle-melerinden ʿibārettir. Ve bu hālet ʿādāt-ı ʿArabdandır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمُ التَّعَابِي وَهُوَ أَنْ يَمِيلَ رَجُلٌ مَعَ قَوْمٍ وَالْآخَرُ مَعَ آخَرِينَ وَذَلِكَ إِذَا صَنَعُوا طَعَامًا فَخَبَزَ أَحَدُ الْفَرِيقَيْنِ لِهَذَا وَالْآخَرُ لِآخَرَ

اَلْوَاوِيُّ

[ع ت و]

اَلْعُتُوُّ [el-ʿutuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلْعُتِيُّ [el-ʿutiyy] (ʿayn'ın zammı ve tā'nın kesriyle) ve

اَلْعِتِيُّ [el-ʿitiyy] (kesreteynle) Haddi mütecāviz serkeşlikle tekebbür eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَتَا الرَّجُلُ عُتُوًّا وَعُتِيًّا وَعِتِيًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَكْبَرَ وَجَاوَزَ الْحَدَّ Ve

عُتِيٌّ [ʿutiyy] (ʿayn'ın zammı ve fethiyle) Pek kocamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَتَا الشَّيْخُ عُتِيًّا إِذَا كَبِرَ وَوَلَّى

اَلْعَاتِي [el-ʿātī] ve

اَلْعَتِيُّ [el-ʿatiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Haddi mütecāviz ʿulüvv ve istikbār eden adama denir. عَاتٍ [ʿātī] lafzının cemʿi عُتِيٌّ [ʿutiyy] gelir ʿayn'ın zammı ve tā'nın kes-riyle, aslı عُتُوٌّ idi.

عَتَّى [ʿattā] حَتَّى [ḥattā] vezninde ve onda lügattir. Şārihin beyānına göre Huẕeyl ve Ṣaḳīf lügatleridir ki عَنْ mahallinde حَنْ derler.

اَلْيَائِيُّ

[ع ت ي]

اَلْعَتَى [el-ʿatā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) عُتُوٌّ [ʿutuvv] lafzında lügattir; tekūlu: عَتِيتَ يَا فُلَانُ عَتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى عَتَوْتَ

اَلتَّعَتِّي [et-teʿattī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) عُتُوٌّ [ʿutuvv] maʿnāsınadır; tekūlu: تَعَتَّيْتُ بِمَعْنَى عَتِيتُ

عُتَيٌّ [ʿUteyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) İbn Ḍamre'dir ki tābiʿīdir.

اَلْأَعْتَاءُ [el-aʿtāʾ] (hemzenin fethiyle) Müf-sid ve fitne-kār kimselere denir; yukālu: هُمْ أَعْتَاءٌ أَيْ دُعَّارُونَ [Ve] عَتِيٌّ [ʿatiyy] müfredi-dir, غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde.

اَلْوَاوِيُّ

[ع ث و]

اَلْعَثْوَةُ [el-ʿaṡvet] (ṡā-yı müsellese ile تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Omuz başına kadar nāzil olan uzun saça denir; cemʿi عُثًّى [ʿuṡṡā] gelir, رَبْوَةٌ [rebvet] ve رُبًّى [rubbā] gibi.

اَلْعُثِيُّ [el-ʿuṡiyy] (ʿayn'ın zammı ve ṡā'nın kesriyle) ve

اَلْعِثِيُّ [el-ʿiṡiyy] (kesreteynle) ve

اَلْعَثَيَانُ [el-ʿaṡeyān] (fetehātla) ve

اَلْعُثُوُّ [el-ʿuṡuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezni-nde) Fesād etmek ve fesād üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَثَى الرَّجُلُ وَعَثِيَ وَعَثَا عَثْيًا وَعِثِيًّا وَعَثَيَانًا وَعُثُوًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّالِثِ وَالرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَفْسَدَ

اَلْأَعْثَى [el-aʿṡā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) Karamtık renge denir; yukālu: لَوْنُهُ أَعْثَى أَيْ ضَارِبٌ إِلَى السَّوَادِ Ve karamtık adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْثَى أَيْ يَضْرِبُ لَوْنُهُ إِلَى السَّوَادِ Ve

ahmak adama denir. Ve bedeni kıllı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْشَى أَيِ الْكَثِيرُ الشَّعْرِ Ve erkek sırtlana denir.

اَلْعَشْوَاءُ [el-ʿaşvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Dişi sırtlana denir.

اَلْعُشَى [el-ʿuşā] (ʿayn'ın zammı ve elifin kasrıyla) غُزْفَةٌ [ʿuşvet]in cemʿidir ki غُزْفَةٌ [ġurfet] veznindedir, fi'l-asl tüylere ve kıllara denir, baʿdehu henüz kaynayıp çıkan hurde otlarda istiʿmāl olundu; ve minhu yukālu: شَابَ عُشَى الْأَرْضِ إِذَا هَاجَ نَبْتُهَا

اَلْوَاوِيُّ

[ع ج و]

اَلْعَجْوَةُ [el-ʿacvet] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Vālide veledinin reḍāʿını vaktlerinden teʾhīr eylemek maʿnāsınadır ki müddet-i fisālden ziyāde emzirmekten ʿibārettir. Şārihin beyānına göre bu ismdir, pes müʾellifin اَلْعَجْوَةُ وَالْمُعَاجَاةُ kavli müsāmaha olur; yukālu: أَرْضَعَتْهُ عَجْوَةً وَهِيَ أَنْ تُؤَخِّرَ الْأُمُّ رَضَاعَ الْوَلَدِ عَنْ مَوَاقِيتِهِ

اَلْعَجْوُ [el-ʿacv] (فَجْوٌ [fecv] vezninde) Maʿnā-yı mezkūrdan masdardır; yukālu: عَجَتِ الْأُمُّ الْوَلَدَ تَعْجُوهُ عَجْوًا إِذَا أَخَّرَتْ رَضَاعَهُ عَنْ مَوَاقِيتِهِ Ve deve böğürmek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَا الْبَعِيرُ إِذَا رَغَا Ve ağız açmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَا فَاهُ إِذَا فَتَحَهُ Ve bir kimse yüzünü gözünü eğip burtarmak maʿnāsınadır, taʿabbüs eylemek taʿbīr olunur; yukālu: عَجَا وَجْهَهُ إِذَا زَوَاهُ وَأَمَالَهُ Ve deve bed-hūy olmak ve serkeşlenmek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَا الْبَعِيرُ إِذَا شَرِسَ خُلُقُهُ

اَلْمُعَاجَاةُ [el-muʿācāt] (مُنَاجَاةٌ [munācāt] vezninde) Bu dahi vālide veledin reḍāʿını vaktlerinden teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاجَتْهُ أُمُّهُ بِمَعْنَى عَجَتْهُ

اَلْعُجِيُّ [el-ʿuciyy] (ʿayn'ın zammıyla صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) Reḍāʿı vaktinden teʾhīr olunmuş maʿsūma denir, müʾennesi عُجِيَّةٌ [ʿuciyyet]tir; cemʿi عَجَايَا [ʿucāyā] gelir ʿayn'ın zammı ve fethiyle.

اَلْعَجِيُّ [el-ʿaciyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Anasız kalmış deve yavrusuna, kezālik anasız kalmış maʿsūma denir.

اَلتَّعْجِيَةُ [et-taʿciyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi taʿabbüs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَّى وَجْهَهُ إِذَا زَوَاهُ وَأَمَالَهُ

اَلْعُجَاوَةُ [el-ʿucāvet] ve

اَلْعُجَايَةُ [el-ʿucāyet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznlerinde) ve

اَلْعَجْوَةُ [el-ʿacvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ḥicāz'da temr-i مَخْشِيٌّ [maḫşiyy]e denir ki ḫaşef dedikleri fenā ve kemter olan hurmādan ʿibārettir. Ve Medīne'de bir cins hurmā ismidir. Şārihin beyānına göre pek aʿlā olur. Başra'da olan شِهْرِيزٌ [şihrīz] gibi, lisānımızda ona balçık taʿbīr olunur.

اَلْعُجَى [el-ʿucā] (هُدَى [hudā] vezninde) Şol yābis derilere denir ki zarūret-i tāmme vaktinde bedevīler onu tabh ve ekl ederler; müfredi عُجْيَةٌ [ʿucyet]tir, غُزْفَةٌ [ġurfet] vezninde.

اَلْعُجْوَةُ [el-ʿucvet] (غُزْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Anasız kalan maʿsūma bedel olarak tagdiye için içirdikleri süte denir.

اَلْعُجَاوَةُ [el-ʿucāvet] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle) عَجْوَةٌ [ʿacvet] maʿnāsınadır.

اَلْيَائِيُّ

[ع ج ي]

اَلْعُجَايَةُ [el-ʿucāyet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Hayvān kısmının kollarında bileğine muttasıl yerlerinde vākiʿ şol top sinire

denir ki onda yüzük kaşı tarzında enler ve mühreler olur, ʿalā-kavlin mutlakan kollarında ve ayaklarında olan sinire denir yāhūd at ve sığır kısmının kollarının iç yüzlerinde olan incik sinirine denir; cemʿi عُجًى [ʿucā] gelir, هُدًى [hudā] vezninde ve عُجِيٌّ [ʿuciyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve عَجَايَا [ʿacāyā] gelir.

اَلْوَاوِيُّ

[ع د و]

اَلْعَدْوُ [el-ʿadv] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلْعَدَوَانُ [el-ʿadevān] (fetehātla) ve

اَلتَّعْدَاءُ [et-taʿdāʾ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) ve

اَلْعَدَا [el-ʿadā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا الرَّجُلُ يَعْدُو عَدْوًا وَعَدَوَانًا وَتَعْدَاءً وَعَدًا إِذَا أَحْضَرَ

اَلْعَدَوَانُ [el-ʿadevān] (fetehātla ki vasf bi'l-masdardır) ve

اَلْعَدَّاءُ [el-ʿaddāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Pek seğirticiye denir ki yüğrük taʿbīr olunur; yukālu: فَرَسٌ عَدَوَانٌ وَعَدَّاءٌ أَيْ شَدِيدُ الْعَدْوِ Ve hāssatan kurt kısmına vasf olur; yukālu: ذِئْبٌ عَدَوَانٌ أَيْ عَادٍ

Müʾellifin *Başāʾir*'de beyānına göre işbu عَدْوٌ māddesi tecāvüz ve münāfāt-ı iltiyām maʿnāsına mevzūʿdur, gāh olur ki hālet-i mezkūra kalben iʿtibār olunur ki ondan عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] ve مُعَادَاةٌ [muʿādāt] ile taʿbīr olunur. Ve baʿzen meşy ile iʿtibār olunur ki ondan عَدْوٌ [ʿadv] ile yaʿnī seğirtmek ile taʿbīr olunur. Ve gāh olur ki ihlāl bi'l-ʿadāle ile iʿtibār olunur ki ondan عُدْوَانٌ [ʿudvān] ile yaʿnī zulm ile taʿbīr olunur. Ve gāhca makarr ve mekān ile iʿtibār olunur ki ondan عُدَوَاءُ [ʿudevāʾ] ile yaʿnī oturaklı olmayıp nā-mülāyim olmakla taʿbīr olunur; el-hāsıl maʿānī-i sāʾire ondan müteferraʿdır.

اَلتَّعَادِي [et-teʿādī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Seğirtmek husūsunda yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَادَوْا إِذَا تَبَارَوْا فِي الْعَدْوِ Ve

تَعَادِي [teʿādī] تَعْدَاءٌ [taʿdāʾ] kelimesinden cemʿ olur ki emkine-i gayr-i mütesāviyeye yaʿnī düz ve oturaklı olmayıp çakır çukur olan yerlere denir ki onlarda rāhātla oturulmaya; kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "وَفِي الْمَسْجِدِ جَرَاثِيمُ وَتَعَادٍ" أَيْ أَمْكِنَةٌ مُخْتَلِفَةٌ غَيْرُ مُسْتَوِيَةٍ Ve

تَعَادِي [teʿādī] Masdar olur, bir mahal düz ve oturaklı olmayıp nā-hemvār olmak maʿnāsına; yukālu: تَعَادَى الْمَكَانُ إِذَا تَفَاوَتَ وَلَمْ يَسْتَوِ Ve ıraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَادَى الرَّجُلُ إِذَا تَبَاعَدَ Ve nās beyninde fesād ve ihtilāf tahaddüs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَادَى مَا بَيْنَهُمْ إِذَا اخْتَلَفَ Ve birbirine düşmanlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَادَى الْقَوْمُ إِذَا عَادَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلْإِعْدَاءُ [el-iʿdāʾ] (hemzenin kesriyle) Seğirttirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْدَاهُ غَيْرُهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْحَضَرِ Ve bir adama zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْدَى عَلَيْهِ إِذَا ظَلَمَهُ Ve sirāyet ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْدَى الْأَمْرَ إِذَا جَاوَزَ غَيْرَهُ إِلَيْهِ Ve mazlūm ve maglūba imdād ve nusret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْدَى زَيْدًا عَلَى فُلَانٍ إِذَا نَصَرَهُ وَأَعَانَهُ وَقَوَّاهُ

اَلْعِدَاءُ [el-ʿidāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde ve سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Bir baş seğirtmeğe denir; yukālu: عَدَا عِدَاءَ أَيْ طَلَقًا وَاحِدًا Ve

عِدَاءٌ [ʿidāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Şol yufka tabak tarzında taşa denir ki kapak gibi

onunla nesne kapayıp örterler.

اَلْعَدِيُّ [el-ʿadiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bir kavmden şol cemāʿate denir ki dāʾimā harb ve kıtāle seğirtişip hücūm ederler, kavmin berihay adamları olacaktır, ʿalā-kavlin piyādegāndan düşman üzere en evvel hamle ve hücūm eden kimselere denir. Şārihin beyānına göre bu عَادِي [ʿādī] kelimesinden ism-i cemʿdir, غَازِي [ġāzī] ve غَزِيٌّ [ġaziyy] gibi; yukālu: هُمْ عَدِيُّ الْقَوْمِ أَيْ يَغْدُونَ لِقِتَالٍ أَوْ هُوَ مَنْ يَحْمِلُ مِنَ الرَّجَّالَةِ Ve

عَدِيٌّ [ʿAdiyy] Bir kabīle ismidir; nisbetinde عَدَوِيٌّ [ʿAdeviyy] denir, حَنَفِيٌّ [ḥanefiyy] vezninde ve عَدِيِيٌّ [ʿAdīyiyy] denir, حَنِيفِيٌّ [ḥanīfiyy] gibi.

اَلْعَادِيَةُ [el-ʿādiyet] عَدِيٌّ [ʿadiyy] ile iki maʿnā-yı evvellerde mürādiftir, ʿalā-kavlin عَدِيٌّ [ʿadiyy] piyādegāna ve عَادِيَةٌ [ʿādiyet] süvārīlere mahsūstur. Ve

عَادِيَةٌ [ʿādiyet] Iraklığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا عَادِيَةٌ أَيْ بُعْدٌ Ve bir adamı bir nesneden sarf eden meşgaleye denir; cemʿi عَوَادِي [ʿavādī] gelir; yukālu: صَرَفَتْهُ عَنْ كَذَا عَوَادٍ أَيْ صَوَارِفُ Ve dāʾimā حَمْضٌ [ḥamḍ] dedikleri şūr ot otlayan develere denir.

اَلْعَدْوُ [el-ʿadv] (بَدْوٌ [bedv] vezninde) ve

اَلْعُدُوُّ [el-ʿuduvv] (غُلُوٌّ [ġuluvv] vezninde) ve

اَلْعَدَاءُ [el-ʿadāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) ve

اَلْعُدْوَانُ [el-ʿudvān] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle) ve

اَلْعُدْوَى [el-ʿudvā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Bir adama zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا عَلَيْهِ عَدْوًا وَعُدُوًّا وَعَدَاءً وَعُدْوَانًا وَعُدْوَى إِذَا ظَلَمَهُ Ve

عَدَاءٌ [ʿadāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) ve

عُدْوَانٌ [ʿudvān] (ʿayn'ın zammı ve fetha-teynle) Nesne uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا اللِّصُّ عَلَى الْقِمَاشِ عَدَاءً وَعُدْوَانًا وَعَدَوَانًا إِذَا سَرَقَهُ ve

عَدْوٌ [ʿadv] (بَدْوٌ [bedv] vezninde) ve

عُدْوَانٌ [ʿudvān] (ʿayn'ın zammıyla) Bir adamı bir nesneden sarf edip çevirmek ve geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَاهُ عَنِ الْأَمْرِ عَدْوًا وَعُدْوَانًا إِذَا صَرَفَهُ وَشَغَلَهُ Ve bir kimse üzere sıçrayıp atılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا عَلَيْهِ إِذَا وَثَبَ Ve bir işi terk edip ondan geçmek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا الْأَمْرَ وَعَنْهُ إِذَا جَاوَزَهُ وَتَرَكَهُ

اَلتَّعَدِّي [et-teʿaddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir kimseye zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَدَّى عَلَيْهِ إِذَا ظَلَمَهُ Ve bir nesneyi terk edip ondan geçmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَدَّاهُ إِذَا جَاوَزَهُ وَتَرَكَهُ Ve bir kimse hamrdan mugnī ve ona bedel olmak üzere içecek süt bulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَدَّى الْقَوْمُ إِذَا وَجَدُوا لَبَنًا فَأَغْنَاهُمْ عَنِ الْخَمْرِ Zāhiren sütün ignāsı aʿrābīlere hemān içecek olmaktadır yāhūd deve sütünün iskārına mebnidir. Kezālik davarlara ʿalef iştirāsından mugnī otlağa zafer-yāb olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَدَّوْا إِذَا وَجَدُوا مَرْعًى فَأَغْنَاهُمْ عَنْ شِرَاءِ الْعَلَفِ Ve tezvīc olunan hatunun mehrini ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَدَّى مَهْرَ فُلَانَةٍ إِذَا أَخَذَهُ

اَلْإِعْتِدَاءُ [el-iʿtidāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Bu dahi zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَدَى عَلَيْهِ إِذَا ظَلَمَهُ

اَلْمَعْدُوُّ [el-maʿduvv] ve

اَلْمَعْدِيُّ [el-maʿdiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde ki عَلَى ile müstaʿmellerdir, sānīde hiffet için vāv yā'ya maklūbdur) Kendisine zulm olunmuş mazlūma denir; yukālu: هُوَ مَعْدُوٌّ عَلَيْهِ وَمَعْدِيٌّ عَلَيْهِ أَيْ ظُلِمَ

اَلْعَدْوَى [el-ʿadvā] (جَدْوَى [cedvā] vezninde)

Fesād maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ عَدْوَى أَيْ فَسَادٌ Ve sārī olan uyuzluk makūlesi ʿillete denir; yukālu: لَا تُقَرِّبْهُ مِنْهُ فَإِنَّ بِهِ عَدْوَى وَهُوَ مَا يَعْدِي مِنْ جَرَبٍ أَوْ غَيْرِهِ Ve uyuzluk makūlesi ʿilletin āhere sirāyetine denir ki ismdir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَا عَدْوَى وَلَا صَفَرَ" وَهُوَ مُجَاوَرَةُ الْجَرَبِ وَغَيْرِهِ مِنْ صَاحِبِهِ إِلَى غَيْرِهِ

اَلتَّعْدِيَةُ [et-taʿdiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adamı bir nesneden āhere sarf edip çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَّاهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا صَرَفَهُ وَشَغَلَهُ Ve bir nesneyi gayra savuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَّاهُ إِذَا أَجَازَهُ وَأَنْفَذَهُ فِي غَيْرِهِ

اَلْعَدَاءُ [el-ʿadāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Iraklığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا عَدَاءٌ أَيْ بُعْدٌ Ve bir nesneye her cihetle muvāfık ve münkād olan şeyʾe denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْعُدَوَاءُ [el-ʿudevāʾ] (غُلَوَاءُ [ġulevāʾ] vezninde) Bu dahi ıraklık maʿnāsınadır; yukālu: فَرَّقَهُمْ عُدَوَاءَ الدَّارِ أَيْ بُعْدَهَا Ve bir adamı bir nesneden redd ve sarf eden şugl ve māniʿe denir. Ve toprağı pek ve kuru arza denir; yukālu: أَرْضٌ عُدَوَاءُ أَيْ يَابِسَةٌ صُلْبَةٌ Ve şol merkūba denir ki arkasında takımı nāhemvār olmakla rākibi rāhat ve itmīnān üzere oturamaya.

اَلْعِدَى [el-ʿidā] (إِلَى [ilā] vezninde) مُتَبَاعِدُونَ [mutebāʿidūn] maʿnāsınadır; müfredi عَدُوٌّ [ʿaduvv]dur, فَعُولٌ [faʿūl] vezninde; yukālu: هُمُ الْعِدَى أَيِ الْمُتَبَاعِدُونَ Ve gurebāʾ ve ecānibe denir. Ve düşmanlara denir, أَعْدَاءٌ [aʿdāʾ] gibi. Burada kāf'la كَالْأَعْدَاءِ nüshaları galattır, savāb olan وَالْأَعْدَاءُ olmaktır. Şārih der ki bundan gayrı nuʿūtta فِعَلٌ [fiʿal] veznnde cemʿ yoktur. Ve

عِدَى [ʿidā] (müfred olarak) Nāhiye maʿnāsınadır; ʿayn'ın fethiyle de lügattir, cemʿi أَعْدَاءٌ [aʿdāʾ] gelir. Ve bir nesneye tūlen ve ʿarzan muvāfık olan şeyʾe denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve derenin kıyısına denir; yukālu: قَعَدَ عِدَى الْوَادِي أَيْ شَاطِئَهُ Ve serīr ve bināʾ makūlesinde iki tahta aralığına sokuşturulan tahtaya denir. Ve şol yufka tabak şeklinde taşlara denir ki kapak gibi bir nesne üzere kapayıp örterler; nüfredi عِدْوٌ [ʿidv]dir, جِرْوٌ [cirv] vezninde.

اَلْعُدْوَةُ [el-ʿudvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Irak mekāna denir; yukālu: هُوَ فِي عُدْوَةٍ أَيْ مَكَانٍ مُتَبَاعِدٍ Ve

عُدْوَةٌ [ʿudvet] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsıyla) Derenin kıyısına denir; yukālu: عُدْوَةُ الْوَادِي مُثَلَّثَةً أَيْ شَاطِئُهُ

اَلْإِسْتِعْدَاءُ [el-istiʿdāʾ] Bir kimseden bir mazlūm istigāse ve istimdād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْدَاهُ إِذَا اسْتَغَاثَهُ وَاسْتَنْصَرَهُ

اَلْمُعَادَاةُ [el-muʿādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلْعِدَاءُ [el-ʿidāʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir seğirtimde iki şikārı peyderpey sayd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَادَى بَيْنَ الصَّيْدَيْنِ مُعَادَاةً وَعِدَاءً إِذَا وَالَى وَتَابَعَ فِي طَلَقٍ وَاحِدٍ Ve bir kimseye düşmanlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَادَاهُ أَيْ خَاصَمَهُ Ve saçtan yā sakaldan birazını almak yāhūd yukarı kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَادَى شَعْرَهُ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ أَوْ رَفَعَهُ

اَلْعِدْوُ [el-ʿidv] (ʿayn'ın kesriyle) ve

اَلْعِدْوَةُ [el-ʿidvet] (ʿayn'ın kesri ve zammıyla) Bir nesnenin tūlen ve ʿarzan muvāfıkına denir; yukālu: هَذِهِ الدَّارُ عَدَاءُ تِلْكَ الدَّارِ بِالْفَتْحِ وَعِدَاهَا بِالْكَسْرِ وَالْقَصْرِ كَمَا ذُكِرَا وَعِدْوُهَا وَعِدْوَتُهَا أَيْ طَوَارُهَا Ve

عِدْوَةٌ [ʿidvet] (ʿayn'ın kesriyle ve zammıyla) Mekān-ı mürtefiʿa denir; cemʿi

عِدَاءٌ [ʿidāʾ] gelir ʿayn'ın kesriyle ve عَدَيَاتٌ [ʿadeyāt] gelir fetehātla.

اَلْعَدُوُّ [el-ʿaduvv] (ʿayn'ın fethiyle) Düşmana denir. Müfred ve cemʿi ve müzekker ve müʾennesi berāberdir ve baʿzen tesniye ve cemʿ ve hāʾ ile müʾennes olur; cemʿi أَعْدَاءٌ [aʿdāʾ] ve cemʿü'l-cemʿi أَعَادِي [eʿādī] gelir. Şārih der ki bunun hālī zıddı olan صَدِيقٌ [ṣadīḳ] māddesine makīstir, niteki mahallinde beyān olundu; yukālu: هُوَ وَهُمْ وَهِيَ عَدُوُّهُ وَيُقَالُ هِيَ عَدُوَّتُهُ

اَلْعُدَى [el-ʿudā] (ʿayn'ın zammı ve kesri ve elifin kasrıyla) عَدُوٌّ [ʿaduvv] lafzından ism-i cemʿdir; yukālu: هُوَ عَدُوُّهُ ضِدُّ صَدِيقِهِ وَيُقَالُ هِيَ وَهُمَا وَهُمْ عَدُوُّهُ وَيُقَالُ هِيَ عَدُوَّتُهُ وَهُمَا عَدُوَّانِ وَعَدُوَّتَانِ وَهُمْ أَعْدَاءٌ وَيُقَالُ هُمْ عُدَاهُ وَعِدَاهُ وَهُوَ اسْمُ الْجَمْعِ

اَلْعَدَاوَةُ [el-ʿadāvet] (حَلَاوَةٌ [ḥalāvet] vezninde) مُعَادَاةٌ [muʿādāt]tan ismdir, düşmanlığa denir; yukālu: بَيْنَهُمَا عَدَاوَةٌ أَيْ خُصُومَةٌ

اَلْعَادِي [el-ʿādī] Düşmana denir; cemʿi عُدَاةٌ [ʿudāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde. Ve arslana ıtlāk olunur.

اَلْعَدَى [el-ʿadā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir adamı sevmeyip bugz eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: عَدِيتُ لَهُ عَدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَبْغَضْتَهُ

اَلْعَوَادِي [el-ʿavādī] عَادِيَةٌ [ʿādiyet]in cemʿidir, حَمْضٌ [ḥamḍ] dedikleri şūr ot otlayan develere denir; yukālu: إِبِلٌ عَادِيَةٌ وَعَوَادٍ إِذَا كَانَتْ تَرْعَى الْحَمْضَ

بَنُو عِدَا [Benū ʿİdā] (إِلَى [ilā] vezninde) Bir cemāʿattir, nisbetinde عِدَاوِيٌّ [ʿİdāviyy] denir ki şāzdır.

عَدْوَانُ [ʿAdvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir kabīledir.

بَنُو عَدَّاءٍ [Benū ʿAddāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir kabīledir.

مَعْدِي كَرِبَ [Maʿdī Kerib] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesri ve baʿzen fethiyle) Esmādandır; bāʾ bābında dahi zikr olundu.

عَدَا [ʿadā] (ʿayn'ın fethi ve elifin kasrı ve āhirin bināsıyla) Bir fiʿldir ki onunla istisnāʾ olunur, مَا harfiyle ve ondan mücerreden istiʿmāl olunur; tekūlu: جَاءَنِي الْقَوْمُ عَدَا زَيْدًا وَيُقَالُ عَدَا زَيْدًا مَا عَدَا Şārih der ki عَدَا [ʿadā] kelimesinin mā-baʿdi kendisiyle mansūb olup fāʿili tahtında muzmer olur. Ve ittifāk-ı nahviyyīn üzere iki vechle istiʿmāl olunur: evvelā harf olup müstesnāyı cerr eder, sāniyā fiʿl-i müteʿaddī olup müstesnāyı nasb eder. Ve مَا kelimesi ʿalā-kavlin zāʾide ve ʿalā-reʾyin masdariyyedir.

اَلْعَدَوِيَّةُ [el-ʿadeviyyet] (عَرَبِيَّةٌ [ʿarabiyyet] vezninde) Mevsim-i bahār geçtikten sonra sayf hengāmında nābit olan nebātāta denir. Ve kırk günlük kuzulara denir, ʿalā-kavlin bunda muʿceme iledir. Ve Mışır kurbünde bir karye adıdır.

عُدَيَّةُ [ʿUdeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bir hatunun ve bir kabīlenin ve bir bayırın ismidir.

عَدْوَةُ [ʿAdvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْعَادِيَانِ [el-ʿādiyān] (tesniye bünyesiyle) Tahtanın iki yüzüne denir; عَادِي [ʿādī] müfredidir.

اَلْعَوَادِي [el-ʿavādī] İri ağaçların diplerine gars olunmuş üzüm teveğine denir; müfredi عَادِيَةٌ [ʿādiyet]tir. Ve

عَادِيَةُ [ʿĀdiyet] Mukellimu'ẕ-Ẕiʾb Uhbān radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin vālidesi ismidir.

اَلْعَدَّاءُ [el-ʿAddāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde)

İbn Ḫālid'dir ki sahābīdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ع ذ و]

اَلْعَذْوُ [el-ʿaẕv] (ʿayn'ın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir yerin havāsı hoş ve mizāca muvāfık olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَذَا الْبَلَدُ يَعْذُو عَذْوًا إِذَا طَابَ هَوَاؤُهُ

اَلْعَذَاةُ [el-ʿaẕāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) ve

اَلْعَذِيَةُ [el-ʿaẕiyet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznin-de) Enhār ve buhūrdan ve merclerden ve çoraklardan ve vehāmeti mūcib hālāt-ı sāʾireden baʿīd olup havāsı pek sağ ve toprağı hoş ve pākīze arza denir. عَذَاةٌ [ʿaẕāt] lafzının cemʿi عَذَوَاتٌ [ʿaẕevāt] gelir; yukālu: أَرْضٌ عَذَاةٌ وَعَذِيَةٌ أَيْ طَيِّبَةٌ بَعِيدَةٌ مِنَ الْمَاءِ وَالْوَخَمِ

اَلْعَذَاوَةُ [el-ʿaẕavet] (طَرَاوَةٌ [ṭarāvet] veznin-de) ve

اَلْعَذَى [el-ʿaẕā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir mahal pek عَذَاةٌ [ʿaẕāt] olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَذُوَتِ الْأَرْضُ عَذَاوَةً وَعَذِيَتْ عَذًى مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ أَحْسَنَ الْعَذَاةَ

اَلْيَائِيُّ

[ع ذ ي]

اَلْعِذْيُ [el-ʿiẕy] (ʿayn'ın kesri ve fethiyle) Şol ekine denir ki onu hemān yağmur saky eder ola; yukālu: زَرْعٌ عِذْيٌ أَيْ لَا يَسْقِيهِ إِلَّا الْمَطَرُ Ve bir mevziʿ adıdır. Ve çorak ve ekşi ot olmayan yere denir.

اَلْإِسْتِعْذَاءُ [el-istiʿẕāʾ] Bir mekānın havāsı hoş ve latīf ve mizāca muvāfık olmakla bir kimse ondan hoşlanmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَعْذَيْتُ الْمَكَانَ أَيْ وَافَقَنِي وَاسْتَطَبْتُهُ

اَلْعَوَاذِي [el-ʿavāẕī] ve

اَلْعَاذِيَةُ [el-ʿāẕiyet] ve

اَلْعَذَوِيَّةُ [el-ʿaẕeviyyet] (عَرَبِيَّةٌ [ʿarabiyyet] vezninde) Şol develere denir ki şūr otları olmayan merʿāda otlar ola; yukālu: إِبِلٌ عَوَاذٍ وَعَاذِيَةٌ وَعَذَوِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ فِي مَرْعًى لَا حَمْضَ فِيهِ

اَلْوَاوِيُّ

[ع ر و]

اَلْعَرْوُ [el-ʿarv] (ʿayn'ın fethi [ve rā'nın sükūnuyla]) Bir adama bir kimse cerr ve meʾmūl zımnında kābūs gibi gelip basmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَاهُ يَعْرُوهُ عَرْوًا إِذَا غَشِيَهُ طَالِبًا مَعْرُوفَهُ Ve bir nesneyi sattıktan sonra ona teʾessüfle melūl ve gamgīn olmak maʿnāsınadır; o nesnenin nefāseti hasebiyle kalbi ona müteʿallik olduğundan nāşī olur; عُرْوَةٌ [ʿurvet]-i ātiyeden meʾhūzdur; yukālu: عُرِيَ فُلَانٌ إِلَى الشَّيْءِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا بَاعَهُ ثُمَّ اسْتَوْحَشَ إِلَيْهِ Ve ısıtmak ʿilletinin ibtidā titretmesi zuhūrunda üşütmek maʿnāsınadır; yukālu: عُرِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُ الْعُرَوَاءُ Ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِعْتِرَاءُ [el-iʿtirāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) عَرْوٌ [ʿarv] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِعْتَرَاهُ إِذَا غَشِيَهُ طَالِبًا مَعْرُوفَهُ

اَلْإِعْرَاءُ [el-iʿrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse yār ve hem-demini terk ve ihmāl eylemek maʿnāsınadır, gūyā ki عَرَاءٌ [ʿarāʾ] dedikleri mekān-ı hālīde tenhā bırakıp gitmiş olur; yukālu: أَعْرَوْا صَاحِبَهُمْ إِذَا تَرَكُوهُ

اَلْعُرَوَاءُ [el-ʿurevāʾ] (غُلَوَاءُ [ġulevāʾ] vezninde) Isıtma ʿilletinin ibtidā titremesi zuhūrunda ʿārız olan üşütmek hāletine denir ki mukaddimesidir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْعُرَوَاءُ أَيْ قِرَّةُ الْحُمَّى وَمَسُّهَا فِي أَوَّلِ رِعْدَتِهَا وَيُقَالُ عُرِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَعْرُوٌّ إِذَا أَصَابَتْهُ الْعُرَوَاءُ Ve

عُرَوَاءُ الْأَسَدِ [ʿurevāʾu'l-esed] Arslanın hiss ve hareketine ıtlāk olunur. Ve güneşin sararıp dolanmağa yüz tuttuğu zamānla gecenin mā-beynine denir ki o hengāmda poyraz yeli gibi serin rüzgār eser ola; ve minhu yukālu: أَهْلَكَ الْعُرَوَاءُ وَهِيَ مَا بَيْنَ اصْفِرَارِ الشَّمْسِ إِلَى اللَّيْلِ إِذَا هَاجَتْ رِيحٌ عَرِيَّةٌ

اَلْعُرْوَةُ [el-ʿurvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kova ve bardak makūlesinin kulpuna denir; tekūlu: إِسْتَمْسَكَ بِعُرْوَةِ الدَّلْوِ أَوِ الْكُوزِ أَيْ مَقْبِضِهَا Ve

عُرْوَةُ الثَّوْبِ [ʿurvetu'ṣ-ṣevb] Libāsın iliğine denir ki düğme geçirilir. Ve

عُرْوَةُ الْفَرْجِ [ʿurvetu'l-ferc] Nisvānın ferci-nin taşra yüzünden iki taraflı şol incerek uzunca etlerin her birine denir ki cenāh gibi iki cānibde sakbeden aşağıya doğ-ru uzanmış olur, zāhiren emzikli ibriğin kulpları mesābesindedir. Ve

عُرْوَةٌ [ʿurvet] Mugaylān gibi iri meşelik ağacı bölüğüne, kezālik şūr otluk bölü-ğüne denir ki kurak yıllarda raʿy olunur, mevāşīnin عُلْقَةٌ [ʿulḳat]ıdır. Ve

عُرْوَةٌ [ʿurvet] Arslana denir. Ve şol çatılkı ve orman ağaçlığa denir ki içinde develer kışlayıp ve ondan ekl ve taʿayyüş edeler. Ve şitāʾ eyyāmında yaprakları hazān ol-mayan her dem tāze ağaca denir; yukālu: فِي أَرْضِ كَذَا عُرْوَةٌ أَيْ شَجَرٌ لَا يَسْقُطُ وَرَقُهُ فِي الشِّتَاءِ Şārihin beyānına göre bununla sabūr kim-seden kināye ederler. Ve

عُرْوَةٌ [ʿurvet] Nefīs ve fāhir māla ıtlāk olu-nur, feres-i kerīm gibi; yukālu: لِفُلَانٍ عُرْوَةٌ مِنَ الْمَالِ أَيْ النَّفِيسِ Ve şehrin yörelerine ve havālīsine denir; tekūlu: رَعَيْنَا عُرْوَةَ الْبَلَدِ أَيْ حَوَالَيْهِ

أَبُو عُرْوَةَ [Ebū ʿUrvet] Mekke kazāsında bir karyedir. Ve bir adamın künyesidir ki be-gāyet şedīdü's-savt naʿre-zen idi, arslana haykırdıkta der-sāʿat arslanın zehresi çāk olup helāk olur idi, halk o arslanın karı-nın yarıp fi'l-vākiʿ yüreği yerinden kop-muş bulurlar idi. Ve fīhi kāle en-Nābiġa el-Caʿdī: "زَجْرَ أَبِي عُرْوَةَ السِّبَاعَ إِذَا || أَشْفَقَ أَنْ يَخْتَلِطْنَ بِالْغَنَمِ أَزْجُرُ زَجْرَ أَبِي عُرْوَةَ" [Burada] takdīrindedir.

اَلْعُرْيُ [el-ʿury] (ʿayn'ın zammı ve kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bu dahi esvābda olan iliğe denir. Ve bir nesnenin kulpuna denir.

اَلْمُعَرَّى [el-muʿarrā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vez-ninde) İki cānibinde عُرْوَةٌ [ʿurvet]i olan fer-ce denir.

اَلْعَرِيَّةُ [el-ʿariyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vez-ninde) Soğuk ve sert yele denir; yukālu: رِيحٌ عَرِيَّةٌ وَعَرِيٌّ أَيْ بَارِدَةٌ Burada tezkīri شَمَالٌ [şemāl] iʿtibārıyladır.

اَلْعِرْوُ [el-ʿirv] (ʿaynın kesriyle) Nāhiye ve cānib maʿnāsınadır. Ve bir işi vaktiyle tu-tup ihtimām eylemez olan adama denir; cemʿi أَعْرَاءٌ [aʿrāʾ] gelir; yukālu: هُوَ عِرْوٌ أَيْ لَا يَهْتَمُّ بِالْأَمْرِ

عَرْوَى [ʿArvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevziʿ ve bir recül ve bir yastım dağın adıdır.

عَرْوَانُ [ʿArvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir recül ve bir mevziʿ ismleridir.

إِبْنُ عَرْوَانَ [İbn ʿArvān] Bir dağa ıtlāk olunur.

اَلتَّعْرِيَةُ [et-taʿriyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir nesneye kulp takmak ve kulp yapmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّى الْمَزَادَةَ إِذَا اتَّخَذَ لَهَا عُرْوَةً

اَلْأُعْرُوَانُ [el-uʿruvān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Bir nebāt adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ع ر ي]

اَلْعُرْيُ [el-ʿury] (ʿayn'ın zammıyla) Çıplaklığa denir, ismdir, لُبْس [lubs] mukābilidir. Fārisīde bürehnegī denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ عُرْيَهَا وَلُبْسَهَا ve

عُرْيٌ [ʿury] ve

عُرْيَةٌ [ʿuryet] Masdar olur, soyunup çıplak olmak maʿnāsına; yukālu: عَرِيَ الرَّجُلُ مِنْ ثِيَابِهِ عُرْيًا وَعُرْيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ نَقِيضُ لَبِسَ Ve

عُرْيٌ [ʿury] Çıplak ata denir; yukālu: فَرَسٌ عُرْيٌ أَيْ بَلَا سَرْجٍ

اَلتَّعَرِّي [et-teʿarrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi soyunup çıplak olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرَّى مِنْ ثِيَابِهِ بِمَعْنَى عَرِيَ

اَلْإِعْرَاءُ [el-iʿrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı soymak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَاهُ الثَّوْبَ وَمِنَ الثَّوْبِ ضِدُّ أَلْبَسَهُ Ve meydān gibi sütresiz açık sahrā ve ʿarsada gitmek maʿnāsınadır, kezālik onda ārām ve ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَى الرَّجُلُ إِذَا سَارَ فِي الْعَرَاءِ ve yukālu: أَعْرَى الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ فِي الْعَرَاءِ Ve ağacın bir senelik hurmāsını muhtāca bağışlamak maʿnāsınadır ki o sene ağaç onda ʿāriyet olur; yukālu: أَعْرَاهُ النَّخْلَةَ إِذَا وَهَبَهُ ثَمَرَةَ عَامِهَا

اَلتَّعْرِيَةُ [et-taʿriyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi soyunup çıplatmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّاهُ بِمَعْنَى أَعْرَاهُ

اَلْعُرْيَانُ [el-ʿuryān] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْعَارِي [el-ʿārī] Çıplak kimseye denir, bürehne maʿnāsına. عُرْيَانٌ [ʿuryān] lafzının cemʿinde عُرْيَانُونَ [ʿuryānūn] ve müʾennesinde عُرْيَانَةٌ [ʿuryānet] denir. Ve عَارِي [ʿārī] lafzının cemʿinde عُرَاةٌ [ʿurāt] ve müʾennesinde عَارِيَةٌ [ʿāriyet] denir. Ve

عُرْيَانٌ [ʿuryān] Ayakları uzunca üstelikli çemrek ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ عُرْيَانٌ أَيْ مُقَلَّصٌ طَوِيلٌ Ve bir recül ismidir. Ve Medīne'de bir kule adıdır. Ve sehl ve münkād olan kum yığınına yāhūd aslā nebāt inbāt etmez olanına denir.

اَلنَّذِيرُ الْعُرْيَانُ [en-Nezīru'l-ʿUryān] Ḫaṣʿam kabīlesinden bir adamın lakabıdır. Şārih der ki Ẕu'l-Ḫaleṣa vakʿasında ʿAvf b. ʿĀmir onu soyup ellerini katʿ ve o kıyāfetle kavmine iʿāde eyledi. Min-baʿd mutlakan bir emr-i hevl-nāk zuhūrundan tenbīh ve tahvīf eden kimseden mesel oldu. Ve ʿinde'l-baʿz bir kavmin cāsūs ve dīdebānı dāʾimā bir yüksek mahalde ārām ve cevānib-i erbaʿaya havāle-i nazar edip bir taraftan aʿdānın zuhūrunu gördükte hemān soyunup sevble kendi kavmine ilmāʿ ve işāret eylemekle tenbīh ve inzār eder olduğundan ona نَذِيرٌ عُرْيَانٌ [nezīr ʿuryān] ıtlāk olunup giderek mutlakan münzir-i belīgde istiʿmāl olundu.

اَلْعُرْيَةُ [el-ʿuryet] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle) ve

اَلْمُعَرًّى [el-muʿarrā] ve

اَلْمُعَرَّاةُ [el-muʿarrāt] (mīm'lerin zammı ve rā'ların teşdīdiyle) Binā-i nevʿlerdir, soykunluk ve soyunuş hāletlerine denir; yukālu: جَارِيَةٌ حَسَنَةُ الْعُرْيَةِ وَالْمُعَرًّى وَالْمُعَرَّاةِ أَيِ الْمُجَرَّدِ Şārih der ki nüshalarda gerçi مَعْرِيٌّ ve مَعْرَاةٌ vākiʿdir ki مَرْمِيٌّ [mermiyy] ve مَرْمَاةٌ [mermāt] veznlerindedir, lākin *Muḥkem*'de ve sāʾirde تَفْعِيلٌ [tefʿīl]den olmak üzere mersūmdur.

اَلْمَعَارِي [el-meʿārī] (mīm'in fethiyle) İnsānda dāʾimā açık ve merʾī olan aʿzāya ıtlāk olunur, vech ve yedeyn ve ricleyn gibi; مَعْرًى [maʿrā] müfredidir, mīm'in fet-

hiyle; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَعَارِيَ هَذِهِ الْمَرْأَةِ وَهِيَ حَيْثُ يُرَى كَالْوَجْهِ وَالْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ Ve aslā nebāt inbāt eylemez olan mevāziʿe ıtlāk olunur. Ve döşeklere ıtlāk olunur.

اَلْإِعْرِيرَاءُ [el-iʿrīrāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bir yere yalnızca tek ü tenhā gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَوْرَى الرَّجُلُ إِذَا سَارَ فِي الْأَرْضِ وَحْدَهُ Ve bir emr-i kabīh irtikāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَوْرَى أَمْرًا قَبِيحًا إِذَا أَتَاهُ أَيْ رَكِبَهُ Ve çıplak ata binmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَوْرَى فَرَسًا إِذَا رَكِبَهُ عُرْيَانًا Şārih der ki إِفْعِيعَالٌ [ifʿīʿāl] bābından müteʿaddī olarak bununla إِحْلِيلَاءٌ [iḥlīlāʾ] māddesinden gayrı yoktur.

اَلْمُعَرَّى [el-muʿarrā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Nahviyyūn ıstılāhında ʿāmil-i lafzīden mücerred olan isme ıtlāk olunur, mubtedā gibi. Ve ehl-i ʿarūz ʿörfünde şol şiʿre ıtlāk olunur ki تَرْفِيلٌ [terfīl] ve إِذَالَةٌ [izālet] ve إِسْبَاغٌ [isbāġ] ʿilletlerinden sālim ola.

اَلْعَرَاءُ [el-ʿarāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Meydān gibi katʿā sütresi olmayan açık ʿarsa ve fezāya denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي الْعَرَاءِ أَيِ الْفَضَاءِ لَا يُسْتَتَرُ فِيهِ بِشَيْءٍ Cemʿi أَعْرِاءٌ [aʿrāʾ] gelir. Fārisīde ona hāmūn derler.

اَلْعَرَى [el-ʿarā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Nāhiye maʿnāsınadır. Ve sarāy meydānına ve hānenin binādan hālī olan avlusuna ve yöresine denir, جَنَابٌ [cenāb] maʿnāsınadır.

اَلْعَرَاةُ [el-ʿarāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bu dahi عَرَى [ʿarā] maʿnāsınadır. Ve şiddet-i berd maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَتْهُ الْعَرَاةُ أَيْ شِدَّةُ الْبَرْدِ

اَلْعَرِيَّةُ [el-ʿariyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Yapraktan ve meyveden mücerred çıplak hurmā ağacına denir; yukālu: نَخْلَةٌ عَرِيَّةٌ أَيْ مُعَرَّاةٌ Ve meyvesi ekl olunmakla hālī kalmış ağaca denir; yukālu: نَخْلَةٌ عَرِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ أُكِلَ مَا عَلَيْهَا Ve bir kimse hurmālığını beyʿ ve īcār ederken ʿakd ve pazardan taşra koyup ifrāz ve istisnā eylediği ağaca da denir; yukālu: بَقِيَتْ لَهُ عَرِيَّةٌ وَهِيَ مَا عُزِلَ عَنِ الْمُسَاوَمَةِ عِنْدَ بَيْعِ النَّخْلِ Ve zenbīle denir, مِكْتَلٌ [miktel] maʿnāsına. Ve rīh-i bārideye denir, عَرِيٌّ [ʿariyy] dahi denir; yukālu: رِيحٌ عَرِيَّةٌ وَعَرِيٌّ أَيْ بَارِدَةٌ

اَلْإِسْتِعْرَاءُ [el-istiʿrāʾ] Ağaçtan tāze hurmā devşirip yemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْرَى النَّاسُ إِذَا أَكَلُوا الرُّطَبَ

اَلْمُعَارَاةُ [el-muʿārāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Çıplak ata binmek maʿnāsınadır; tekūlu: نَحْنُ نُعَارِي أَيْ نَرْكَبُ الْخَيْلَ أَعْرَاءَ

اَلْعَرْيُ [el-ʿary] (جَرْيٌ [cery] vezninde) ʿAtiyye ve ihsān cerr ve meʾmūlüyle bir adama gelmek maʿnāsınadır, عَرْوٌ [ʿarv] gibi; tekūlu: عَرَيْتُهُ عَرْيًا إِذَا غَشِيتَهُ كَعَرَوْتُهُ عَرْوًا

اَلْوَاوِيُّ

[ع ز و]

اَلْعِزَةُ [el-ʿizet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Cumhūr ve gürūh-ı nāsa denir; cemʿi عِزُونَ [ʿizūn] gelir ʿayn'ın kesriyle; yukālu: جَاءَتْ عِزَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ عُصْبَةٌ وَرَأَيْتُ حَوْلَهُ عِزِينَ أَيْ جَمَاعَاتٍ Şārih der ki aslı عَزْوٌ idi, vāv hazf olunup hāʾ ʿivaz oldu, nisbet maʿnāsından meʾhūzdur, müfredinde olan hazf nakīsasını cebr için cemʿ-i ʿākıl ile cemʿlendi.

اَلْعَزْوُ [el-ʿazv] (ʿayn'ın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Bir adamı bir kimseye yā bir kabīleye nisbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَزَاهُ إِلَى أَبِيهِ عَزْوًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَيْهِ Ve bir kimse kendisi birine nisbetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: عَزَا الرَّجُلُ إِلَى فُلَانٍ وَلِفُلَانٍ إِذَا انْتَسَبَ إِلَيْهِ صِدْقًا أَوْ كَذِبًا

اَلْإِعْتِزَاءُ [el-iʿtizāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّعَزِّي [et-teʿazzī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da bir kimseye yā bir kabīleye nisbetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَزَى إِلَيْهِ وَلَهُ وَتَعَزَّى إِذَا انْتَسَبَ لَهُ صِدْقًا أَوْ كَذِبًا

اَلْعِزْوَةُ [el-ʿizvet] ve

اَلْعِزْيَةُ [el-ʿizyet] (ʿayn'ların kesriyle) Binā-i nevʿlerdir, bir kimseye yā bir kabīleye nisbetlenmek hāletinden ve heyʾetinden ʿibārettir, yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْعِزْوَةِ وَالْعِزْيَةِ أَيِ الْإِنْتِسَابِ

عَزْوَى [ʿazvā] (جَدْوَى [cedvā] vezninde) ve

تَعْزَى [taʿzā] (tā-yı meftūha ile) İki kelimedir ki istiʿṭāf mahallinde īrād olunur, عَزْوٌ [ʿazv]-i mezkūrdan meʾhūz olmakla gūyā ki "Ben seninim ve sana müntesibim, lutf ve ihsān eyle" demek olur. Şārih der ki bunlar ehl-i Şiḥr taʿbīrātındandır, meselā sāʾirin نَحْنُ لِعَمْرِي لَقَدْ كَانَ كَذَا وَكَذَا dedikleri yerde onlar عَزْوَى وَتَعْزَى لَقَدْ كَانَ كَذَا وَكَذَا derler. Ona göre telattuf ve nevāziş makāmında olur.

عِزْوِيتٌ [ʿİzvīt] (عِفْرِيتٌ [ifrīt] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

بَنُو عَزْوَانَ [Benū ʿAzvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Cinn tāʾifesinden bir cemāʿattır.

اَلْيَائِيُّ

[ع ز ي]

اَلْعَزَاءُ [el-ʿazāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) ve

اَلتَّعْزُوَةُ [et-taʿzuvet] (tā'nın fethi ve zāy'ın zammıyla) İsmlerdir, sabr ve şekīb maʿnāsınadır ki bir belā vukūʿunda cezaʿ ve fezaʿ ve şikāyet eylemeyip ferec ve mükāfāta intizār ile tahammül edip katlanmaktan ʿibārettir; ʿalā-kavlin mutlak olmayıp hüsn-i sabr ve tahammül-i makbūl maʿnāsnadır; yukālu: بِهِ عَزَاءٌ وَتَعْزُوَةٌ أَيْ صَبْرٌ أَوْ حَسَنُ الصَّبْرِ Ve

عَزَاءٌ [ʿazāʾ] Sabr ve tahammül eylemek maʿnāsına masdar olur; yukālu: عَزِيَ فُلَانٌ عَزًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَبَرَ عَلَى مَا نَابَهُ

اَلْعَزِي [el-ʿazī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sabūr ve mütehammil adama denir; yukālu: هُوَ عَزٍ أَيْ صَبُورٌ

اَلتَّعْزِيَةُ [et-taʿziyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznide) Bir adamı musībet vukuʿūnda sabr ve tahammüle tergīb ve igrā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَزَّاهُ إِذَا صَبَّرَهُ Ve kāle fi'l-*Miṣbāḥ* tekūlu: عَزَّيْتُهُ أَيْ قُلْتُ لَهُ أَحْسَنَ اللهُ عَزَاءَكَ أَيْ رَزَقَكَ اللهُ الصَّبْرَ الْحَسَنَ

اَلتَّعَازِي [et-teʿāzī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznide) Birbirini sabr ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَازَوْا أَيْ عَزَّى بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلْعَزْيُ [el-ʿazy] (ʿayn'ın fethiyle) Bir adamı birine nisbet eylemek maʿnāsınadır, عَزْوٌ [ʿazv] gibi, pes vāvī ve yāʾī olur; yukālu: عَزَاهُ إِلَيْهِ يَعْزِيهِ عَزْيًا بِمَعْنَى عَزَاهُ عَزْوًا

اَلْإِعْتِزَاءُ [el-iʿtizāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Hılāl-i ceng ü kıtālde bir kavm ve kabīleye intisābını iddiʿā eylemek maʿnāsınadır ki يَا لَبَنِي فُلَانٍ ve يَا لَفُلَانٍ diye müntesib olduğu kavme feryād eylemekten ʿibārettir, yukālu: كَانَ لَهُ اعْتِزَاءٌ أَيِ ادِّعَاءٌ وَشِعَارٌ فِي الْحَرْبِ

يَعْزَى [yaʿzā] (يَرْضَى [yerḍā] vezninde) Kelime-i telattuf u nevāziştir, لَعَمْرِي mevkiʿinde īrād olunur; yukālu: يَعْزَى مَا كَانَ كَذَا كَقَوْلِكَ لَعَمْرُكَ مَا كَانَ كَذَا Niteki ānifen تَعْزَى ʿunvānıyla da zikr olundu. Şārihin beyānına göre Benū Mehre taʿbīrātındandır. Ve bunlar haşviyyāt-ı kelāmdandır.

اَلْوَاوِيُّ

اَلْعَسْوُ [el-ʿasv] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) ve

اَلْعُسُوُّ [el-ʿusuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلْعُسِيُّ [el-ʿusiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلْعَسَاءُ [el-ʿasāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) ve

اَلْعَسَا [el-ʿasā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Pek kocalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَا الشَّيْخُ يَعْسُو عَسْوًا وَعُسُوًّا وَعُسِيًّا وَعَسَاءً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيُقَالُ عَسِيَ عَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَبِرَ Ve

عَسَاءٌ [ʿasāʾ] ve

عُسُوٌّ [ʿusuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Ot kartlanıp kupkuru olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَا النَّبْتُ عَسَاءً وَعُسُوًّا إِذَا غَلُظَ وَيَبِسَ Ve gece pek karanlık çökmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَا اللَّيْلُ إِذَا اشْتَدَّتْ ظُلْمَتُهُ

اَلْعَسْوُ [el-ʿasv] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Mūma denir; شَمْعٌ [şemʿ] maʿnāsına.

أَبُو الْعَسَا [Ebu'l-ʿAsā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir recüldür.

اَلْيَائِيُّ

[ع س ي]

عَسَى [ʿasā] (عَدَى [ʿadā] vezninde) Mutlakan fiʿldir yāhūd mutlakan harftir, emr-i mahbūbda tereccī ve emr-i mekrūhta hazer ve işfāk maʿnālarına delālet eder. Maʿneyeyn-i mezkūreyn işbu: ﴿وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ﴾ kerīmesinde müctemiʿ oldular. Ve

عَسَى [ʿasā] kelimesi şekk ve yakīn maʿnālarına istiʿmāl olunur. Ve gāhca كَادَ kelimesine müşābih istiʿmāl olunup mā-baʿdinde olan fiʿl bilā-أَنْ zikr olunur; tekūlu: عَسَى زَيْدٌ يَنْطَلِقُ Ve عَسَى [ʿasā] Bārī taʿālā tarafından īcāb içindir. Ve işbu. "عَسَى الْغُوَيْرُ أَبْؤُسًا" meselinde كَانَ kelimesi menzilindedir ki أَبْؤُسًا lafzı haber mevziʿine vazʿ olundu; el-hāsıl عَسَى kelimesi efʿāl-i mukārebedendir, ola ki ve şāyed ki ve meger ki ve olur ve gerektir maʿnālarına gelir ki her biri vech-i mezkūr üzere mahallinde merʿīdir, mümkinü'l-husūl olan māddede zebān-zededir, tamaʿ ve hazeri müştemil ve recā ve yakīne dāll olup lākin لَيْتَ [leyte] maʿnāsına temennī için istiʿmāli gālibdir. Ve Ḳurʾān-ı kerīm'de min-tarafi'l-Bārī olursa yākīn vücūbī içindir, ancak ﴿عَسَى رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا﴾ kerīmesinde şüzūz üzeredir ve tafsīlātı *Muġni'l-Lebīb*'de meşrūhadır. Ve kavluhu taʿālā: ﴿فَهَلْ عَسَيْتُمْ﴾ اَلْآيَة أَيْ هَلْ أَنْتُمْ قَرِيبٌ مِنَ الْفِرَارِ *Keşşāf*'ın beyānına göre cübn ve firārları derece-i tahkīkte mütevakkaʿ olmakla هَلْ ile mütevakkaʿ-ı mezbūrdan istifhām olup ve istifhāmda tesbīt ve takrīri mutazammındır.

اَلْعَسَا [el-ʿasā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Ot kuruyup katılanmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسِيَ النَّبَاتُ عَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى عَسَا عَسْوًا

اَلْعَاسِي [el-ʿāsī] Hurmā ağacına denir. Ve Cevherī burada عَسَا kelimesini hurmā koruğuyla beyān eylemekle galat eyledi, savāb olan ġayn-ı muʿceme iledir.

اَلْمُعْسِيَةُ [el-muʿsiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol nākadır ki sütü olup olmadığı meşkūk ola; yukālu: نَاقَةٌ مُعْسِيَةٌ إِذَا كَانَتْ تُشَكُّ أَبِهَا لَبَنٌ أَمْ لَا

اَلْمَعْسَاةُ [el-maʿsāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Yarar ve revā ve çesbān maʿnāsınadır; müzekker ve müʾennesi ve müfredi ve

cemʿi berāberdir; yukālu: إِنَّهُ لَمَعْسَاةٌ بِكَذَا أَيْ مَخْلَقَةٌ بِهِ

أَعْسِ بِهِ [aʿsi bihi] (hemzenin fethi ve sīn'in kesriyle) Fiʿl-i taʿaccübdür, أَخْلِقْ بِهِ maʿnāsınadır ki ʿaceb yaraşıklı ve revā ve çesbāndır demektir; yukālu: أَعْسِ بِهِ أَيْ أَخْلِقْ بِهِ

اَلْعَسِيُّ [el-ʿasiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْعَسِي [el-ʿasī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bir nesneye yakışıcı şeyᵊe denir; yukālu: هُوَ عَسِيٌّ بِهِ وَعَسٍ أَيْ خَلِيقٌ بِالْعَسَى أَنْ تَفْعَلَ ve yukālu: أَيْ بِالْحَرَى

اَلْمِعْسَاءُ [el-miʿsāᵓ] (مِكْسَالٌ [miksāl] veznin-de) Bülūga takarrüb eylemiş kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ مِعْسَاءُ أَيْ مُرَاهِقَةٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ع ش و]

اَلْعَشَا [el-ʿaşā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْعَشَاوَةُ [el-ʿaşāvet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] vez-ninde) Gecede ve gündüzde göz duman-lı olmağa denir ki bāsırası zaʿīf ve kāsır olmakla manzarası karamtık olur; ʿalā-kavlin körlüğe denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ عَشًا وَعَشَاوَةٌ أَيْ سُوءُ الْبَصَرِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَوِ الْعَمَى Ve

عَشًا [ʿaşā] Masdar olur, bir adamın gözü dumanlı yāhūd kör olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَشِيَ الرَّجُلُ عَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَعَشًا يَعْشُو عَشْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَاءَ بَصَرُهُ أَوْ عَمِيَ Şārih der ki ümmehāt-ı sāᵓirede işbu عَشَاءٌ [ʿaşāᵓ] māddesini gündüz görüp gece gör-memek ile beyān ederler ki şeb-kūrluk ve tavuk karanusu taʿbīr olunur.

اَلْعَشِي [el-ʿaşī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَعْشَى [el-aʿşā] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasflardır, عَشَاءٌ [ʿaşāᵓ] ʿilletine mübtelā adama denir; müᵓennesi عَشْوَاءُ [ʿaşvāᵓ]dır; yukālu: رَجُلٌ عَشٍ مَنْقُوصًا وَأَعْشَى وَرَجُلَانِ أَعْشَيَانِ وَامْرَأَةٌ عَشْوَاءُ وَعَشْوَاوَانِ Ve

أَعْشَى [Aʿşā] ile Cāhiliyye'de ve İslām'da şuʿarā-yı ʿadīde mülakkab oldu. Ez-cümle Aʿşā Bāhile ki ismi ʿĀmir'dir, Cāhilīdir ve Aʿşā Benī Nehşel ki ismi Esved b. Yaʿfur'dur ve Aʿşā Hemdān ki ismi ʿAbdurraḥmān'dır ve Aʿşā Benī Ebī Rebīʿa ve Aʿşā Ṭirved ve Aʿşā Beni'l-Ḥirmāz ve Benī Esed ve ʿUkl ki ismi Kehmes'tir ve Aʿşā Benī Maʿrūf ki ismi Ḫayşeme'dir ve Benī ʿUḳayl ve Benī Mālik ve Benī ʿAvf ki ismi Ḍābiᵓ idi ve Benī Ḍavre ki ismi ʿAbdullāh'tır ve Benī Cillān ki ismi Seleme'dir ve Benī Ḳays ki Ebū Baṣīr'dir ve el-Aʿşā et-Taġlibī ki ismi Nuʿmān idi. Ve bunlardan ma-ʿadā niçe Aʿşā ile mü-lakkablar vardır; cemʿi عُشْيٌ [ʿuşy] gelir, حُمْرٌ [ḥumr] vezninde.

اَلتَّعْشِيَةُ [et-taʿşiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Gece āteş yakıp ışığıyla kuş avlamak maʿnāsınadır; zīrā ışıktan kuş kısmının gözleri hīrelenir; yukālu: عَشَّى الطَّيْرَ إِذَا أَوْقَدَ لَهَا نَارَ لِتَعْشَى فَتُصَادَ Ve bir adama akşam taʿāmı yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَشَّاهُ إِذَا أَطْعَمَهُ الْعَشَاءَ Ve gece vaktinde hayvān otarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَشَّى الْإِبِلَ إِذَا رَعَاهَا لَيْلًا Ve bir işi teᵓennī ve rıfk ve mülāyemetle tutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَشَّى عَنْهُ إِذَا رَفَقَ بِهِ

Şārih der ki niteki ضَحَّى عَنْهُ تَضْحِيَةً dahi bu maʿnāyadır, تَضْحِيَةُ الْإِبِلِ وَتَعْشِيَةُ الْإِبِلِ عَنِ الْوِرْدِ maʿnāsından meᵓhūzdur, zīrā develeri sabāh ve akşam suya götürüp getirir iken āheste āheste raʿy ederek götürmeleriyle min-baʿd تَضْحِيَةٌ [taḍḥiyet] ve تَعْشِيَةٌ [taʿşiyet] mutlak rıfk ve sühūlet muʿāmelesinde

müstaʿmel oldu, hattā ضَحِّ رُوَيْدًا وَعَشِّ رُوَيْدًا meselleri dahi bundan meʾhūzdur, تَرَفَّقْ فِي الْأَمْرِ وَلَا تَعْجَلْ maʿnāsınadır.

اَلتَّعَاشِي [et-teʿāşī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tecāhül maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَعَاشَى عَنْهُ إِذَا تَجَاهَلَ

اَلْعَشْوَاءُ [el-ʿaşvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَعْشَى [aʿşā] müʾennesidir ki zikr olundu. Ve şol nākaya denir ki önünde olan nesneleri görmemekle görülmeden elleriyle oraya buraya basıp çalarak yürür ola; ve minhu'l-meselu: "خَبَطَهُ خَبْطَ عَشْوَاءَ" أَيْ رَكِبَهُ عَلَى غَيْرِ بَصِيرَةٍ Ve karanuya denir; zulmet maʿnāsına; tekūlu: لَقِيتُهُ فِي عَشْوَاءِ الْعَتَمَةِ أَيْ فِي ظُلْمَتِهَا Ve bir cins hurmānın yāhūd ağacının adıdır.

اَلْعَشْوُ [el-ʿaşv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) ve

اَلْعُشُوُّ [el-ʿuşuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Iraktan gördüğü āteşe yā çerāga istiḍāʾe kasdıyla teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَشَا النَّارَ وَإِلَيْهِ يَعْشُو عَشْوًا وَعُشُوًّا أَيْ رَآهَا لَيْلًا مِنْ بَعْدٍ فَقَصَدَهَا مُسْتَضِيئًا Ve

عَشْوٌ [ʿaşv] ve

عَشْيٌ [ʿaşy] (ʿayn'ların fethi ve şīn'lerin sükūnuyla) Bir adama akşam yemeği yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَشَاهُ يَعْشُوهُ عَشْوًا وَيَعْشِيهِ عَشْيًا إِذَا أَطْعَمَهُ الْعَشَاءَ ve

عَشْوٌ [ʿaşv] Hayvānı gece otarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَشَا الْإِبِلَ عَشْوًا إِذَا رَعَاهَا لَيْلًا Ve gözü dumanlı adamın tuttuğu gibi tutmak ve o gūne ʿamel ve hareket etmek maʿnāsınadır; yukālu: عَشَا الرَّجُلُ إِذَا فَعَلَ فِعْلَ الْأَعْشَى

اَلْإِعْتِشَاءُ [el-iʿtişāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi gece vakti ıraktan görünen āteşe istiḍāʾe için kasd ve teveccüh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَشَى النَّارَ وَبِالنَّارِ إِذَا رَآهَا لَيْلًا مِنْ بَعِيدٍ فَقَصَدَهَا مُسْتَضِيئًا Ve عِشَاءٌ [ʿişāʾ] vaktinde gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَشَى الرَّجُلُ إِذَا سَارَ وَقْتَ الْعِشَاءِ

اَلْعُشْوَةُ [el-ʿuşvet] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle) Gece vakti ıraktan görünen āteşe denir ki istiḍāʾe için ona kasd ve teveccüh oluna. Ve beyān ve basīretsiz ve hidāyetsiz kör gibi görülmeden bir emr-i mültebise sataşmağa denir; bunda ʿayn'ın harekāt-ı selāsıyla lügattir; yukālu: رَكِبَ فُلَانٌ عُشْوَةً أَيْ بَاشَرَ أَمْرًا عَلَى غَيْرِ بَيَانٍ

اَلْعَشْوَةُ [el-ʿaşvet] (ʿayn'ın fethiyle) Karanlığa denir, zulmet maʿnāsına; ʿalā-kavlin gecenin evvelinden rubʿuna dek geçen zamāna denir.

اَلْعِشَاءُ [el-ʿişāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Gece karanlığının evveline denir ki sular kararduğı vakttır, ʿalā-kavlin akşam namāzından yatsı vaktine kadar zamāna denir yāhūd zevāl-i şemsten erte tulūʿ-ı fecr mābeyninde olan zamāndan ʿibārettir; tekūlu: جِئْتُهُ عِشَاءً أَيْ أَوَّلَ الظَّلَامِ أَوْ مِنَ الْمَغْرِبِ إِلَى الْعَتَمَةِ أَوْ مِنْ زَوَالِ الشَّمْسِ إِلَى طُلُوعِ الْفَجْرِ

اَلْعَشِيُّ [el-ʿaşiyy] ve

اَلْعَشِيَّةُ [el-ʿaşiyyet] (غَنِيٌّ [ġaniyy] ve غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznlerinde) Āhir-i nehāra denir; cemʿleri عَشَايَا [ʿaşāyā] ve عَشِيَّاتٌ [ʿaşiyyāt] gelir; yukālu: رَعَى الْإِبِلَ عَشِيًّا وَعَشِيَّةً أَيْ آخِرَ النَّهَارِ Ve buluta denir, sehāb maʿnāsına.

اَلْعُشَيْشَةُ [el-ʿuşeyşet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) ve

اَلْعُشَيْشَانُ [el-ʿuşeyşān] ve

اَلْعُشَيَّانُ [el-ʿuşeyyān] (ʿayn'ların zammıyla) ve

اَلْعُشَيْشِيَةُ [el-ʿuşeyşiyet] (جُوَيْرِيَةُ [cuveyriyet] vezninde) ve

اَلْعُشَيْشَاتُ [el-ʿuşeyşāt] ve
اَلْعُشَيْشِيَاتُ [el-ʿuşeyşiyāt] ki cümlesi musaggar bünyesiyledir; عُشَيْشَةٌ [ʿuşeyşet] ve عُشَيْشِيَةٌ [ʿuşeyşiyet] عَشِيَّةٌ [ʿaşiyyet] kelimesinin hilāf-ı kıyās üzere musaggarlarıdır ve siyag-ı ahīre cemʿleridir, yā-i vustā şīn'e maklūbedir ve nūn'la عُشَيْشِيَانٌ [ʿuşeyşiyān] مُغَيْرِبَانٌ kelimesine nazīrdir; tekūlu: لَقِيتُهُ عُشَيْشَةً وَعُشَيْشَانًا وَعُشَيَّانًا وَعُشَيْشِيَةً وَعُشَيْشَاتٍ وَعُشَيْشِيَاتٍ

اَلْعِشْيُ [el-ʿişy] (ʿayn'ın kesriyle) ve
اَلْعَشَاءُ [el-ʿaşā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) Akşam taʿāmına denir; cemʿi أَعْشِيَةٌ [aʿşiyet] ve عُشِيٌّ [ʿuşiyy] gelir; عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde; yukālu: أَكَلَ الْعِشْيَ وَالْعِشَاءَ أَيْ طَعَامَ الْعَشَى

صَلَاتَاالْعَشِيِّ [ṣalāta'l-ʿaşiyy] (tesniye bünyesiyle زَكَاتَا الْغَنِيِّ [zekāta'l-ġaniyy] vezninde) Öğle ile ikindi namāzından ʿibārettir.

اَلْعِشَاءَانِ [el-ʿişā'ān] (ʿayn'ın kesriyle) Akşam ile yatsı vaktlerinden ʿibārettir.

اَلتَّعَشِّي [et-teʿaşşī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Akşam taʿāmı yemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَشَّى الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْعَشَاءَ

اَلْعَشْيَانُ [el-ʿaşyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde)

اَلْمُتَعَشِّي [el-muteʿaşşī] Dā'imā akşam vakti taʿām ekl eden adama denir.

اَلْإِعْشَاءُ [el-iʿşā'] Bir adama akşam taʿāmı yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْشَاهُ الْعَشَاءَ إِذَا أَطْعَمَهُ Ve vermek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَعْشَاهُ إِذَا أَعْطَاهُ

اَلْعَوَاشِي [el-ʿavāşī] (حَوَاشِي [ḥavāşī] vezninde) Dā'imā gece vaktinde otlayan deve ve koyun makūlelerine denir; müfredi عَاشِيَةٌ [ʿāşiyet]tir.

اَلْعَشِيُّ [el-ʿaşiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şol devedir ki akşam ʿalefini çabuk bitirmeyip uzun uzadı ekl eder ola; mü'ennesi عَشِيَّةٌ [ʿaşiyyet]tir.

اَلْعَشَا [el-ʿaşā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَشِيَ عَلَيْهِ عَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ظَلَمَهُ Ve mevāşī gece otlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَشِيَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَعَشَّتْ

اَلْعَاشِيَةُ [el-ʿāşiyet] Gece vakti otlayan māşiyeye denir ki zikr olundu.

اَلْعُشْوَانُ [el-ʿuşvān] (ʿayn'ın zammıyla) Bir cins hurmānın yāhūd ağacının adıdır, عَشْوَاءُ [ʿaşvā'] gibi.

اَلْإِشْتِعْشَاءُ [el-işti'şā'] Bir adamı hayrān bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَعْشَاهُ إِذَا وَجَدَهُ حَائِرًا Ve āteş yā çerāg ve meşʿal şuʿlesiyle göz önünü görüp yola gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِشْتَعْشَى نَارًا إِذَا اهْتَدَى بِهَا

اَلْعِشْوُ [el-ʿişv] (ʿayn'ın kesriyle) Şol çanağa denir ki koyun ve keçi makūlesinin otlaktan dönüşlerinde yāhūd sonraca ona sağıp içerler.

اَلْوَاوِيُّ

[ع ص و]

اَلْعَصَا [el-ʿaṣā] (ʿayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Değneğe denir, mü'ennes-i semā'īdir; cemʿi أَعْصِي [aʿṣī] gelir hemzenin fethi ve ṣād'ın kesriyle ve أَعْصَاءٌ [aʿṣā'] gelir ve عُصِيٌّ [ʿuṣiyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve عِصِيٌّ [ʿişiyy] gelir kesreteynle. Ve ʿArablar أَلْقَاءُ عَصَى [ilḳā'u ʿaṣā] ile müsāfirin yerine varıp ārām ve ikāmet eylemesinden yāhūd kazıkları yerli yerine kakıp çadırını kurmaktan kināye ederler; yekūlūne: أَلْقَى عَصَاهُ أَيْ بَلَغَ مَوْضِعَهُ وَأَقَامَ أَوْ أَثْبَتَ أَوْتَادَهُ ثُمَّ خَيَّمَ Kezālik لَيِّنُ الْعَصَا [leyyinu'l-ʿaṣā] ile bir adamın şedīd ve mütehevvir

olmayıp mülāyim-tabʿ ve sehlü'l-ʿatf ve hüsnü's-siyāse olmasından kināye ederler; yukālu: هُوَ لَيِّنُ الْعَصَا أَيْ رَفِيقٌ حَسَنُ السِّيَاسَةِ Ve filān çoban yā filān deveci raʿy ve sevkinde ʿunf ve şiddetle tutmayıp hayvānı azca ve hafīfçe darb ve mülāyemetle muʿāmele eder diyecek yerde هُوَ ضَعِيفُ الْعَصَا derler. Ve شَقُّ عَصَا [şaḳḳu ʿaṣā] ile cemāʿat-i müslimīne muhālefet murād ederler; yukālu: هُوَ قَدْ شَقَّ عَصَا الْمُسْلِمِينَ أَيْ خَالَفَ جَمَاعَتَهُمْ Ve filān kimseler dāʾimā halkı değnekle döverler diyecek yerde هُمْ عَبِيدُ الْعَصَا derler. Ve

عَصَا [ʿaṣā] Masdar olur, ele değnek almak maʿnāsınadır; yukālu: عَصِيَ الرَّجُلُ عَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذَ الْعَصَا Ve kılıcı değnek gibi almak yāhūd değnekle vurur gibi kılıçla vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَصِيَ بِسَيْفِهِ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذَ الْعَصَا أَوْ ضَرَبَ بِهِ ضَرْبَهَا وَيُقَالُ عَصَا بِسَيْفِهِ يَعْصُو عَصًا بِمَعْنَاهُ أَوْ تَقُولُ عَصَوْتُ بِالسَّيْفِ وَعَصِيتُ بِالْعَصَا أَوْ عَكْسُهُ أَوْ كِلَاهُمَا فِي كِلَيْهِمَا Her hālde yāʾī değildir, elifi vāv'dan maklūbdur. Ve

عَصَا [ʿaṣā] Lisāna ıtlāk olunur. Ve incik kemiğine ıtlāk olunur ki kalem ve düdük taʿbīr olunur. Ve

عَصَا [ʿAṣā] Niçe fereslerin ismidir. Ve cemāʿat-i İslām'a ıtlāk olunur, niteki zikr olundu. Ve nisvānın başlarını örttükleri örtüye denir. Ve Ceẕīme el-Ebreş nām kimsenin kısrağı ismidir, anasının adı عُصَيَّةُ [ʿUṣayyet] idi, سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde; ve minhu'l-meselu: "إِنَّ الْعَصَا مِنَ الْعُصَيَّةِ" أَيْ بَعْضُ الْأَمْرِ مِنْ بَعْضٍ

اَلْعَصْوُ [el-ʿaṣv] (ʿayn'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَصَاهُ يَعْصُوهُ عَصْوًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْعَصَا Ve yarayı sarıp bağlamak maʿnāsınadır; tekūlu: عَصَوْتُ الْجُرْحَ إِذَا شَدَدْتَهُ Ve nāsı bir hayra yāhūd şerre dāʾir mādde zımnında biriktirmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَصَوْتُ الْقَوْمَ إِذَا جَمَعْتَهُمْ عَلَى خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ

اَلْإِعْتِصَاءُ [el-iʿtiṣāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Ağaçtan عَصَا [ʿaṣā] kesmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَصَى الشَّجَرَةَ إِذَا قَطَعَ مِنْهَا عَصًا

اَلْمُعَاصَاةُ [el-muʿāṣāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bāb-ı mugālebede müstaʿmeldir; değnekle vuruşmak maʿnāsınadır; tekūlu: عَاصَانِي فَعَصَوْتُهُ أَيْ ضَارَبَنِي بِالْعَصَا فَغَلَبْتُهُ

اَلتَّعْصِيَةُ [et-taʿṣiyet] (تَفْعِلَةٌ [tef'ilet] vezninde) Bir adama عَصَا [ʿaṣā] vermekle ʿasālandırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَصَّاهُ الْعَصَا إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهَا

اَلْإِعْصَاءُ [el-iʿṣāʾ] (hemzenin kesriyle) Bāg asması çubuklar vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَى الْكَرْمُ إِذَا خَرَجَ عِيدَانُهُ وَلَمْ يُثْمِرْ

اَلْعَاصِي [el-ʿāṣī] Kesildikte kanı durmaz olan damara denir. Şārih der ki bu mādde ve nehr-i ātī عِصْيَانٌ [ʿiṣyān] māddesine müteʿallik olmakla müʾellif taḫlīl eylemiştir. Ve

عَاصِي [ʿĀṣī] Nehr-i Ḥamāt lakabıdır ki hālen ʿĀṣī Suyu demekle müteʿāreftir, ismi مِيمَاسٌ [Mīmās]tır ve maklūbdur ki cemīʿ-i enhār kıble tarafına cārī ve nehr-i mezbūr şimāl tarafına cārī olup ve bir mahalde dolapsız saky-ı arāzī eylemediğinden gūyā ki ʿisyān eder olmakla عَاصِي [ʿāṣī] ile mülakkab oldu.

اَلْعُنْصُوَةُ [el-ʿunṣuvet] (ʿayn'ın zammı ve fethi ve ṣād'ın zammıyla) ve

اَلْعِنْصِيَةُ [el-ʿinṣiyet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) Saç bölüğüne denir ki "ع،ن،ص" māddesinde beyān olundu.

اَلْيَائِيُّ

[ع ص ي]

اَلْعِصْيَانُ [el-ʿişyān] (ʿayn'ın kesriyle) ve **اَلْعَصْيُ** [el-ʿaşy] (ʿayn'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) ve **اَلْمَعْصِيَةُ** [el-maʿṣiyet] (مَنْزِلَةٌ [menzilet] veznninde) Bir kimse emre inkıyād eylemeyip itāʿatsiz olmak maʿnāsınadır ki ʿāsī olmak taʿbīr olunur; yukālu: عَصَاهُ يَعْصِيهِ عِصْيَانًا وَعَصْيًا وَمَعْصِيَةً إِذَا خَرَجَ عَنْ طَاعَتِهِ وَخَالَفَ أَمْرَهُ

اَلْمُعَاصَاةُ [el-muʿāṣāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] veznninde) ʿİsyān maʿnāsınadır; yukālu: عَاصَاهُ بِمَعْنَى عَصَاهُ

اَلْعَاصِي [el-ʿāṣī] ve **اَلْعَصِيُّ** [el-ʿaṣiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznninde) Emre muhālefet edici nā-fermān kimseye denir.

اَلْإِعْتِصَاءُ [el-iʿtiṣāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] veznninde) Meyve çekirdeği pekişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَصَتِ النَّوَاةُ إِذَا اشْتَدَّتْ

إِبْنُ أَبِي عَاصِيَةَ [İbn Ebī ʿĀṣiyet] Bir şāʿirdir.

اَلتَّعَصِّي [et-teʿaṣṣī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bir iş gücelmek maʿnāsınadır, gūyā ki ʿisyān eder; yukālu: تَعَصَّى الْأَمْرُ إِذَا اعْتَاصَ

عُصَيَّةُ [ʿUṣayyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznninde) Bir batndır.

اَلْوَاوِيُّ

[ع ض و]

اَلْعُضْوُ [el-ʿuḍv] (ʿayn'ın zammı ve kesriyle ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bedenden bir cüzʾe ve bir pāreye denir ki kemikle bilece lahm-ı vāfirden ʿibārettir, Fārisīde endām denir; cemʿi أَعْضَاءٌ [aʿḍāʾ] gelir; yukālu: قَطَعَ عُضْوًا مِنْ بَدَنِهِ وَهُوَ كُلُّ لَحْمٍ وَافِرٍ بِعَظْمِهِ

اَلتَّعْضِيَةُ [et-taʿḍiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznninde) Bir nesneyi paralamak maʿnāsınadır; yukālu: عَضَّى الشَّاةَ إِذَا جَزَّأَهَا Ve bir nesneyi bölük bölük dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: عَضَّى الْقَوْمَ إِذَا فَرَّقَهُ

اَلْعَضْوُ [el-ʿaḍv] (ʿayn'ın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) تَعْضِيَةٌ [taʿḍiyet] maʿnālarınadır; yukālu: عَضَا الشَّاةَ يَعْضُوهَا عَضْوًا إِذَا جَزَّأَهَا ve yukālu: عَضَا الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ

اَلْعِضَةُ [el-ʿiḍat] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Tefrīk olunan nesneden bir bölüğe denir, fırka maʿnāsına. Ve bir pāreye denir, kıtʿa maʿnāsına. Ve yalana denir, kizb maʿnāsına; cemʿi عِضُونَ [ʿiḍūn] gelir, عِزُونَ [ʿizūn] gibi; yukālu: جَعَلُوهُ عِضِينَ أَيْ مُتَفَرِّقَةً Ve عِضُونَ [ʿiḍūn] عِضَةٌ [ʿiḍat] lafzından cemʿ olur ki hā'yladır, cādūluğa denir, niteki hāʾ māddesinde zikr olundu.

اَلْعُضُوُّ [el-ʿuḍuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] veznninde) Bir kimse melbūsāt ve meʾkūlātta hoş-hāl olup sāz u sāmān sāhibi olmak maʿnāsınadır ki eczā-yı refāhı tāmm olmaktan ʿibārettir.

اَلْعَاضِي [el-ʿāḍī] عُضُوٌّ [ʿuḍuvv]-ı mezkūr ile muttasıf olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَاضٍ أَيْ بَيِّنُ الْعُضُوِّ أَيْ كَاسٍ طَعِمٌ مَكْفِيٌّ

اَلْوَاوِيُّ

[ع ط و]

اَلْعَطْوُ [el-ʿaṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Bir nesneye el sunup almak maʿnāsınadır; yukālu: عَطَا الشَّيْءَ وَإِلَيْهِ يَعْطُو عَطْوًا إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve meyve gibi yukarıda olan nesneye doğru başı ve elleri kaldırıp uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: عَطَا إِلَيْهِ رَأْسَهُ وَيَدَيْهِ إِذَا رَفَعَهُ

اَلْعُطُوْ [el-uṭv] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsı ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

اَلْعَطُوُّ [el-aṭuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) Dāʾimā ağacın dallarından ve yapraklarından koparıp yemek için boynunu sundurup uzanır olan āhūya vasf olur; yukālu: ظَبْيٌ عُطُوٌّ مُثَلَّثَةً وَعَطُوٌّ إِذَا كَانَ يَتَطَاوَلُ إِلَى الشَّجَرِ لِيَتَنَاوَلَ مِنْهُ

اَلْعَطَا [el-ʿaṭā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde ve baʿzen memdūd olur) Bahşiş maʿnāsınadır ki vergi taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْعَطَا وَالْعَطَاءِ أَوْ نَوْلُ السَّمْحِ Ve bahş tarīkiyle verilen vergiye denir; cemʿi أَعْطِيَةٌ [aʿṭiyet] ve cemʿü'l-cemʿi أَعْطِيَاتٌ [aʿṭiyāt] gelir; yukālu: كَثِيرُ الْعَطَا وَهُوَ مَا يُعْطَى

اَلْعَطِيَّةُ [el-ʿaṭiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bu dahi verilen vergiye denir.

اَلْمِعْطَاءُ [el-miʿṭāʾ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Vergisi çok adama denir. Müzekker ve müʾennese vasf olur; cemʿi مَعَاطِي [meʿāṭī] gelir mīm'in fethi ve yā'nın tahfīfiyle ve مَعَاطِيُّ [meʿāṭiyy] gelir yā'nın teşdīdiyle; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ مِعْطَاءٌ أَيْ كَثِيرُ الْعَطَاءِ

اَلْإِسْتِعْطَاءُ [el-istiʿṭāʾ] Bir adamdan ʿatiyye istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْطَى الرَّجُلُ إِذَا سَأَلَ الْعَطَاءَ

اَلتَّعَطِّي [et-teʿaṭṭī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) إِسْتِعْطَاءٌ [istiʿṭāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: تَعَطَّاهُ إِذَا سَأَلَهُ الْعَطَاءَ Ve bir işe sataşıp ona şürūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَطَّى الْأَمْرَ إِذَا رَكِبَهُ Ve ivmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَطَّى الرَّجُلُ إِذَا تَعَجَّلَ

اَلْإِعْطَاءُ [el-iʿṭāʾ] (hemzenin kesriyle) Vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْطَاهُ شَيْئًا إِذَا نَاوَلَهُ إِيَّاهُ Ve inkıyād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْطَى فُلَانًا إِذَا انْقَادَ Şārih der ki bunda reʾs ile ve yed ile istiʿmāl olunur; yukālu: أَعْطَى رَأْسَهُ أَوْ يَدَهُ إِذَا انْقَادَ

اَلْمُعَاطَاةُ [el-muʿāṭāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلْعِطَاءُ [el-ʿiṭāʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Vermek maʿnāsınadır; yukālu: عَاطَاهُ مُعَاطَاةً وَعِطَاءً بِمَعْنَى أَعْطَاهُ Ve

مُعَاطَاةُ الصَّبِيِّ [muʿāṭātu'ṣ-ṣabiyy] Oğlan başkaca kesb ü kār ile kazanç edip peder ve māder gibi akribāsının meʾūnetlerini rüʾyet ve edā-yı hizmet eylemesinden ʿibārettir, niteki تَعْطِيَةٌ [taʿṭiyet] dahi bu maʿnāda müstaʿmeldir; ve minhu tekūlu: يُعَاطِينِي الصَّبِيُّ وَيُعْطِينِي أَيْ يُنْصِفُنِي وَيَخْدُمُنِي

اَلتَّعَاطِي [et-teʿāṭī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesneye el sunup almak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَاطَاهُ إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve hāssaten hakkı ve lāyıkı olmayan nesneye el uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَعَاطَى أَيْ يَتَنَاوَلُ مَا لَا يَحِقُّ Ve bir nesneyi almak husūsunda her biri el sunup nizāʿ edişmek maʿnāsınadır; yukālu: يَتَعَاطَوْنَ الْكَأْسَ أَيْ يَتَنَازَعُونَ فِي أَخْذِهَا Ve bir nesneyi almak için ayağın parmakları üzere kalkıp ona doğru elleri uzatmak maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَتَعَاطَى فَعَقَرَ﴾ أَيْ قَامَ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِ الرِّجْلَيْنِ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ فَضَرَبَهَا Ve bir işe sataşıp müştagil olmak maʿnāsınadır, تَعَطِّي [teʿaṭṭī] gibi; ʿalā-kavlin تَعَاطِي [teʿāṭī] rifʿatte yaʿnī beyne'n-nās mücib-i ʿizz ü rifʿat olacak hāletle uğraşmağa ve تَعَطِّي [teʿaṭṭī] mezmūm ve kabīh mādde ile uğraşmağa mahsūstur; yukālu: فُلَانٌ يَتَعَاطَى الْأَمْرَ أَيْ يَرْكَبُهُ وَيَخُوضُ فِيهِ Ve كَالتَّعَطِّي أَوِ التَّعَاطِي فِي الرِّفْعَةِ وَالتَّعَطِّي فِي الْقَبِيحِ

تَعَاطِي الصَّبِيِّ [teʿāṭi'ṣ-ṣabiyy] Oğlan başkaca kesb ü kār ile kazanç edip peder ve māder gibi akribāsının meʾūnetlerini rüʾyet ve dil-hāhlarını kendilere īsāl ve iʿtā eylemek maʿnāsınadır. Baʿzı nüshada bu maʿnā مُعَاطَاةٌ [muʿāṭāt] ve baʿzda تَعَاطِي

[teʿāṭī]ile mersūmdur; yukālu: اَلصَّبِيُّ يَتَعَاطَى أَهْلَهُ أَيْ يَعْمَلُ لَهُمْ وَيُنَاوِلُهُمْ مَا أَرَادُوا Ve

تَعَاطِي [teʿāṭī] Bāb-ı mugālebede istiʿmāl olunur, vergi bābında yarışmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَعَاطَيْنَا فَعَطَوْتُهُ أَيْ غَلَبْتُهُ فِي الْمُعَاطَاةِ

اَلتَّعْطِيَةُ [et-taʿṭiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) مُعَاطَاةٌ [muʿāṭāt] gibi hizmet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: هُوَ يُعَاطِينِي وَيُعَطِّينِي أَيْ يُنْصِفُنِي وَيَخْدُمُنِي Ve ivdirmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَطَّيْتُهُ إِذَا عَجَّلْتَهُ

اَلْعَطْوَى [el-ʿaṭvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Kebāde gibi kullanması sehl olan mülāyim yaya denir; yukālu: قَوْسٌ عَطْوَى أَيْ سَهْلَةٌ

عَطَاءٌ [ʿAṭāʾ] ve

عَطِيَّةٌ [ʿAṭiyyet] Esmādandır:

اَلْوَاوِيُّ

[ع ظ و]

اَلْعَظْوُ [el-ʿaẓv] (ʿayn'ın fethi ve ẓā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Bir adamı bir mihnete giriftār eylemekle magmūm ve bed-hāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَظَاهُ يَعْظُوهُ عَظْوًا إِذَا سَاءَهُ Ve bir adamı ʿale'l-gaflet tesmīm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَظَاهُ إِذَا اغْتَالَهُ فَسَقَاهُ سَمًّا Ve bir adamı hayrdan sarf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَظَاهُ إِذَا صَرَفَهُ عَنِ الْخَيْرِ Ve bir adamı gıybet eylemek yāhūd hakkında zebāndırāzlıkla nā-sezā dillemek maʿnāsınadır; yukālu: عَظَاهُ إِذَا اغْتَابَهُ أَوْ تَنَاوَلَهُ بِلِسَانِهِ

اَلْيَائِيُّ

[ع ظ ي]

اَلْعُنْظُوَانُ [el-ʿunẓuvān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Bir güne otluktur ki pek acı olur, bunu acı çoğan ile beyān eylemişlerdir.

اَلْعَظَا [el-ʿaẓā] (عَطَا [ʿaṭā] vezninde) Deve عُنْظُوَانٌ [ʿunẓuvān] otlamakla karnı şişmek maʿnāsınadır; yukālu: عَظِيَ الْجَمَلُ عَظًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَفَخَ بَطْنُهُ مِنْ أَكْلِ الْعُنْظُوَانِ

اَلْعَظَايَةُ [el-ʿaẓāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) سَامُ أَبْرَصَ [sāmmu ebraṣ] dedikleri kertenkeleye şebīh bir cānver adıdır; cemʿi عَظَاءٌ [ʿaẓāʾ] gelir medd ile. Bu cānver kertenkele nevʿinden yılana ağuveren dedikleridir.

اَلْعَظِي [el-ʿaẓī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْعَظْيَانُ [el-ʿaẓyān] (عَطْشَانُ [ʿaṭşān] vezninde) Şol devedir ki عُنْظُوَانٌ [ʿunẓuvān] otlamakla karnı şişmiş ola.

اَلْوَاوِيُّ

[ع ف و]

اَلْعَفْوُ [el-ʿafv] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Mahv ve ṭams maʿnāsınadır; kāle'l-muʾellif: اَلْعَفْوُ عَفْوُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ خَلْقِهِ وَالصَّفْحُ وَتَرْكُ عُقُوبَةِ الْمُسْتَحِقِّ Yaʿnī عَفْوٌ [ʿafv]-ı kāmil ü aʿzam ancak عَفْوٌ [ʿafv]-ı ilāhīdir ki ʿukūbete müstehak olan cānī ve ʿāsī ve müznib kullarının mahz fazl ve keremiyle günāhlarını mahv ve ʿikābını terk ve tecāvüz eylemekten ʿibārettir; yukālu: عَفَا اللهُ عَنْهُ يَعْفُو عَفْوًا وَعَفَا لَهُ ذَنْبَهُ وَعَنْ ذَنْبِهِ أَيْ صَفَحَ وَلَمْ يُعَاقِبْهُ

Şārih der ki عَفْوٌ [ʿavf] māddesi ʿinde'r-Rāġib bir nesnenin ahz ve tenāvülüne kasd eylemek maʿnāsına mevzūʿdur; yukālu: عَفَتِ الرِّيحُ عَفَاهُ إِذَا قَصَدَهُ مُتَنَاوِلًا مَا عِنْدَهُ ve yukālu: عَفَا النَّبْتَ الدَّارَ أَيْ قَصَدَتْهَا مُتَنَاوِلَةً آثَارَهَا ve tekūlu: عَفَوْتُ عَنْكَ وَالشَّعْرَ إِذَا قَصَدَ تَنَاوُلَ الزِّيَادَةِ كَأَنَّكَ قَصَدْتَ إِزَالَةَ ذَنْبِهِ صَارِفًا عَنْهُ فَالْمَعْفُوُّ مَتْرُوكٌ فِي الْحَقِيقَةِ وَ"عَنْ" مُتَعَلِّقٌ بِمُضْمَرٍ Ve ʿinde İbni'l-Esīr عَفْوٌ [ʿavf] māddesi mahv ve tams

maʿnāsına mevzūʿdur,ʿalā-kile't-takdīreyn maʿānī-i sāʾire onlardan müteferraʿdır. Ve matlūb-ı ehemm ancak عَفْوٌ [ʿavf] ve صَفْحٌ [ṣafḥ]-ı rabbānī olmakla müʾellif takdīm ve edāt-ı hasr ile kasr eyledi. İntehā. Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Bir nesnenin eser ve vücūdunu bi'l-külliyye izāle ve nābūd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَتِ الرِّيحُ الدَّارَ إِذَا دَرَسَتْهَا Ve وَمَحَتْهَا إِمّحَاءٌ [immiḥāʾ] maʿnāsınadır ki mīm-i müşeddede ile إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl]dir, mahv ve müzmahill olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَا الْأَثَرُ إِذَا امَّحَى وَاضْمَحَلَّ Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Pek helāl ve tayyib olan māla ıtlāk olunur; gūyā ki müştebehi terk ve mahv olunmuştur. Ve bu vasf bi'l-maṣdardır; tekūlu: هَذَا مِنْ عَفْوِ مَالِي أَيْ أَحَلِّهِ وَأَطْيَبِهِ Ve bir nesnenin pek iyisine ve güzīde ve enfesine denir; yukālu: أَعْطَاهُ عَفْوَ الْمَالِ أَيْ خِيَارَهُ وَأَجْوَدَهُ Ve fazl ve ihsān ve maʿrūf maʿnāsınadır. Ve

عَفْوُ الْمَاءِ [ʿafvu'l-māʾ] Şāribeden yaʿnī nehr ve menhel makūlesi kenārında su içen cemāʿatten artıp kalan su fazlasına denir; yukālu: سَقَاهُ مِنْ عَفْوِ الْمَاءِ أَيْ مَا فَضَلَ مِنَ الشَّارِبَةِ Ve

عَفْوُالْبِلَادِ [ʿafvu'l-bilād] Şol arzdan ʿibārettir ki onda bir kimsenin mülkiyyet cihetiyle eser ve ʿalākası olmayıp Ḫudāyī ola; yukālu: أَقْطَعَ لَهُ عَفْوًا مِنَ الْأَرْضِ وَهِيَ مَا لَا أَثَرَ لِأَحَدٍ فِيهَا بِمِلْكٍ Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Eşek sıpasına denir, veled-i hımār maʿnāsına; bunda ʿayn'ın harekāt-ı selāsıyla cāʾizdir, cemʿi عِفْوَةٌ [ʿifvet]gelir عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve عِفَاءٌ [ʿifāʾ] gelir ʿayn'ın kesriyle. Ve

عَفْوٌ [ʿafv] Kezālik masdar olur, devābb ve mevāşī otu yakın yerden otlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَتِ الْإِبِلُ الْمَرْعَى إِذَا تَنَاوَلَتْهُ قَرِيبًا Yakınında kesīr olduğundan ırağı terk eylemiştir. Ve devenin tüyleri çoğalıp uzamakla sağrı tarafını bürümek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَا شَعْرُ الْبَعِيرِ إِذَا كَثُرَ وَطَالَ فَغَطَّى دُبُرَهُ Ve suyu bulandırıp mükedder eden nesne karıştırmayıp duru ve sāfī olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَا الْمَاءُ إِذَا لَمْ يَطَأْهُ مَا يُكَدِّرُهُ Ve zāʾid ve fāzıl olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَا عَلَيْهِ فِي الْعِلْمِ أَيْ زَادَ Ve ot firāvān olmakla yerin yüzünü bürüyüp örtmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَتِ الْأَرْضُ إِذَا غَطَّاهَا النَّبَاتُ Ve koyunun yünü çoğalmakla kırkmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَا الصُّوفَ إِذَا جَزَّهُ Ve bir kimseye taleb ve suʾāl etmeksizin verilen şeyʾe denir; tekūlu: أَعْطَيْتُهُ عَفْوًا أَيْ بِغَيْرِ مَسْأَلَةٍ

اَلْعَفَا [el-ʿafā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi bir kimsenin temellük cihetiyle eser ve medhali olmayan yere denir. Ve eşek sıpasına denir, جَحْشٌ [caḥş] gibi.

اَلْعَفْوَةُ [el-ʿafvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Diyete denir, hūn-bahā maʿnāsına; evliyāyı maktūlden onunla gūyā ki ʿafv hāsıl olur; yukālu: أَعْطَى لَهُ عَفْوَةً أَيْ دِيَةً Ve

عَفْوَةُ الْقِدْرِ [ʿafvetu'l-ḳidr] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsıyla) Tencerenin kaynarken yüzüne gelen kefine ve köpüğüne denir.

اَلْعَفُوُّ [el-ʿafuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) Kesīrü'l-ʿafv demektir; yukālu: رَجُلٌ عَفُوٌّ عَنِ الذَّنْبِ أَيْ عَافٍ

اَلْإِعْفَاءُ [el-iʿfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir husūstan berīʾ ve muʿāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْفَاهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا بَرَّأَهُ Ve devenin tüyünü kırkmayıp çoğaltmakla çak sağrısını bürüyüp örttürmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْفَيْتُ شَعْرَ الْجَمَلِ إِذَا كَثَّرْتَهُ فَطَالَ وَغَطَّى دُبُرَهُ Ve nafakadan zāʾid olan mālı muhtāclara bezl ve infāk eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: أَعْفَى الرَّجُلُ إِذَا أَنْفَقَ الْعَفْوَ مِنْ مَالِهِ أَيِ الْفَضْلَةَ Ve bir nesneyi çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْفَى اللِّحْيَةَ إِذَا وَفَّرَهُ Ve bir adamı sıhhat ve ʿāfiyette kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْفَاهُ بِمَعْنَى عَافَاهُ Kemā se-yuzkeru.

اَلتَّعْفِيَةُ [et-taʿfiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi devenin tüyünü kırkmamakla uzayıp ve çoğalıp sağrısını bürümek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَّى الْجَمَلَ بِمَعْنَى أَعْفَاهُ Ve

تَعْفِيَةُ الْخَبَالِ [taʿfiyetu'l-ḫabāl] Bir kavmin bi'l-cümle helāk ve inkırāzından ʿibārettir, yukālu: عَفَّى عَلَيْهِمُ الْخَبَالُ أَيْ مَاتُوا ʿArablar عَفَّى عَلَى أَثَرِهِ derler, izini türābla mahv ve nābedīd etti maʿnāsınadır ki bunda عَلَى ile istiʿmāl eder. Ve burada خَبَالٌ [ḫabāl] سَحَابٌ [seḥāb] vezninde helāk ve cinn ve cünün maʿnālarına muhtemeldir.

اَلْعَفَاءُ [el-ʿafāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Mahv ve helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَا أَثَرُهُ عَفَاءً إِذَا هَلَكَ

اَلْعَافِي [el-ʿāfī] Bir nesneyi taleb ve cüst ü cū eden adama denir, gerek ihsān ve gerek merʿī olsun; yukālu: هُوَ عَافِيهِ أَيْ رَائِدُهُ Ve suya gelen adama denir; yukālu: عَفَا الْمَاءَ إِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ فَهُوَ عَافٍ Ve saçı yāhūd sakalı uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَافٍ أَيِ الطَّوِيلُ الشَّعْرِ Ve ʿāriyet alınan çömlek dibinde çömlek sāhibine redd ve īsār olunan çorba ve et suyu bakiyyesine denir, yukālu: رَدَّهُ عَافِي الْقِدْرَ وَهُوَ مَا يُرَدُّ فِيهَا مِنْ مَرَقَةٍ إِذَا اسْتُعِيرَتْ Ve mihmāna denir; yukālu: هُوَ عَافِيهِ أَيْ ضَيْفُهُ Ve mutlakan fazl ve kerem yāhūd rızk ve meʾūnet tālibine denir; yukālu: جَاءَ عَافِيًا أَيْ طَالِبَ فَضْلٍ أَوْ رِزْقٍ

اَلْمُعْتَفِي [el-muʿtefī] (مُخْتَفِي [muḫtefī] vezninde) Bu dahi fazl ve kerem yāhūd rızk ve meʾūnet tālibine denir.

اَلْعَفَاءُ [el-ʿafāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Toprağa denir. Ve gözün siyāhına ʿārız olan aklığa denir ki ʿilletir. Ve

عَفَاءٌ [ʿafāʾ] ve

عُفُوٌّ [ʿufuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Harāb ve muzmahill olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَتِ الدَّارُ عَفَاءً وَعُفُوًّا إِذَا دَرَسَتْ Ve

عَفَاءٌ [ʿafāʾ] Yağmura denir.

اَلتَّعَفِّي [et-teʿaffī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi harāb ve yebāb ve muzmahill olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَفَّى الشَّيْءُ إِذَا دَرَسَ

اَلْعِفَاءُ [el-ʿifāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Devekuşunda olan çok tüylere denir. Ve bedende uzun ve firāvān kıllara denir. Ve sehāb yüzünde esvāb pürüzü şeklinde merʾī olan nesnelere denir.

أَبُو الْعِفَاءِ [ebu'l-ʿifāʾ] Hımārın künyesidir.

اَلْإِسْتِعْفَاءُ [el-istiʿfāʾ] Bir adam kendisine teklīf ve sipāriş olunan husūs ve hizmetten muʿāf olmağı istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْفَاهُ مِنْهُ إِذَا طَلَبَ الْعَفْوَ مِنْهُ عَنْ تَكْلِيفِهِ Ve deve kısmı kuru otlağı dudağıyla üğürtleyerek otlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْفَتِ الْإِبِلُ الْيَبِيسَ إِذَا أَخَذَتْهُ بِمَشَافِرِهَا مُسْتَصْفِيَةً

اَلْإِعْتِفَاءُ [el-iʿtifāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) إِسْتِعْفَاءٌ [istiʿfāʾ] ile maʿnā-yı sānīde mürādifidir; yukālu: إِعْتَفَتِ الْإِبِلُ الْيَبِيسَ بِمَعْنَى اسْتَعْفَتْهُ

اَلْعُفَاوَةُ [el-ʿufāvet] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsıyla) Çömlek kaynarken yüzüne gelen kefe ve köpüğe denir.

اَلْعَافِيَةُ [el-ʿāfiyet] Gövdesi etli ve semiz nākaya denir; cemʿi عَافِيَاتٌ [ʿāfiyāt] gelir; yukālu: نَاقَةٌ عَافِيَةُ اللَّحْمِ أَيْ كَثِيرَتُهُ Ve

عَافِيَةٌ [ʿāfiyet] İsm olur, sıhhat ve selāmete

denir. Ve sülāsīden masdar olup مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] bābında istiʿmāl olunur, مُعَافَاتٌ [muʿāfāt] ve عِفَاءٌ [ʿifāʾ] gibi ki قِتَالٌ [ḳitāl] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمُعَفِّي [el-muʿaffī] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Şol kimsedir ki bir adam ile yār ve hem-dem ve refīk olup katʿā onun maʿrūf ve ihsānına taʿarruz ve cerr ve menfaʿat kaydına tasaddī eylemeye; yukālu: هُوَ مُعَفٍّ لَهُ أَيْ يَصْحَبُهُ وَلَا يَتَعَرَّضُ لِمَعْرُوفِهِ

اَلْعَافِيَةُ [el-ʿāfiyet] (وَافِيَةٌ [vāfiyet] vezninde) Fi'l-asl ismdir, Hak taʿālā kulundan emrāz ve belāyāyı defʿ ve hıfz eylemekle hāsıl olan sıhhat ve selāmete denir; yukālu: جَعَلَهُ اللهُ فِي عَافِيَةٍ أَيْ صِحَّةٍ وَسَلَامَةٍ Ve

عَافِيَةٌ [ʿāfiyet] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdar-ı sālis olarak şüzüz üzere müstaʿmel olur, yaʿnī masdar mevkiʿinde istiʿmāl olunur. Şārih der ki ʿinde'l-baʿz عَافِيَةٌ [ʿāfiyet] نَاشِئَةٌ [nāşiʾet] gibi masdar-ı sülāsīdir.

اَلْمُعَافَاةُ [el-muʿāfāt] (مُكَافَاةٌ [mukāfāt] vezninde) ve

اَلْعِفَاءُ [el-ʿifāʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) ve

اَلْعَافِيَةُ [el-ʿāfiyet] Nādir olarak Hak ve celle ve ʿalā kuluna ʿilel ve belāyādan sıhhat ve selāmet vermek maʿnāsınadır; yukālu: عَافَاهُ اللهُ مِنَ الْمَكْرُوهِ مُعَافَاةً وَعِفَاءً وَعَافِيَةً أَيْ وَهَبَ لَهُ الْعَافِيَةَ مِنَ الْعِلَلِ وَالْبَلَايَا Ve Hak celle subhānehu bir kulunu nāstan ve nāsı o kulundan ʿāfiyette kılmak maʿnāsınadır ki nāsın kendiden ezā ve sıklet ve tasallutunu ve kendinin nāsa ihtiyāc ve taʿarruz ve mürācaʿatını sarfla o kulunu āsūde ve āzāde eylemekten ʿibārettir; yukālu: عَافَاهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ مِنَ النَّاسِ وَالنَّاسَ مِنْهُ فِي عَافِيَةٍ

اَلْوَاوِيُّ

[ع ق و]

اَلْعَقْوَةُ [el-ʿaḳvet] (ʿayn'ın fethiyle) Bir şecer adıdır. Ve

عَقْوَةٌ [ʿaḳvet] Hānenin ve mahallenin yöresine ve çevresine denir; cemʿi عِقَاءٌ [ʿiḳāʾ] gelir ʿayn'ın kesriyle; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَدُورُ فِي عَقْوَةِ الدَّارِ أَوِ الْمَحَلَّةِ أَيْ مَا حَوْلَهَا

اَلْعَقَاةُ [el-ʿaḳāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) عَقْوَةٌ [ʿaḳvet] maʿnāsınadır.

اَلْعَقْوُ [el-ʿaḳv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) Kuyu kazıp bir tarafından su çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَقَا الرَّجُلُ عَقْوًا إِذَا حَفَرَ الْبِئْرَ فَأَنْبَطَ مِنْ جَانِبِهَا Ve yukarı ağıp yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: عَقَا الْعَلَمُ إِذَا عَلَا وَارْتَفَعَ Ve bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: عَقَا الْأَمْرَ يَعْقُو وَيَعْقِي مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَرِهَهُ

اَلْإِعْتِقَاءُ [el-iʿtiḳāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi kuyu kazıp bir tarafından su çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَقَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى عَقَا

اَلْمُعْقِي [el-muʿaḳḳī] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Bir yüksek nesne üzerinde cevelān eden şahsa denir, عُقَابٌ [ʿuḳāb] gibi ki yüksek dağların havālesine çevrinip deverān eder.

اَلْيَائِيُّ

[ع ق ي]

اَلْعِقْيُ [el-ʿiḳy] (ʿayn'ın kesriyle) Henüz tevellüd eden çocuğun karnından çıkan fazlaya denir; cemʿi أَعْقَاءٌ [aʿḳāʾ] gelir.

اَلْعَقْيُ [el-ʿaḳy] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Henüz tevellüd eden çocu-

ğun fazlasını ihrāc eyleyecek nesne içirmek maʿnāsınadır, ʿArablar bal içirirler; yukālu: عَقَاهُ يَعْقِيهِ عَقْيًا إِذَا سَقَاهُ

اَلتَّعْقِيَةُ [et-taʿḳiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) عَقْيٌ [ʿaḳy] maʿnāsınadır; yukālu: عَقَّاهُ بِمَعْنَى عَقَاهُ Ve havāya doğru ok atmak maʿnāsınadır; yukālu: عَقَّى بِسَهْمِهِ إِذَا رَمَى بِهِ فِي الْهَوَاءِ Ve kuş havālanıp yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: عَقَّى الطَّائِرُ إِذَا ارْتَفَعَ فِي طَيَرَانِهِ Ve bir yerden getirilmek maʿnāsınadır ki gelen kimseye izdirāʾ mevkiʿinde īrād olunur, maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur; yukālu: مِنْ أَيْنَ عُقِّيتَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أُتِيتَ

اَلْعِقْيَانُ [el-ʿiḳyān] (ʿayn'ın kesriyle) Şol cins altına denir ki yerden nebāt gibi nābit olur, Fārisīde zer-i rüste derler; yukālu: بَنُو فُلَانٍ عِقْيَانُ الذَّهَبِ وَهُوَ ذَهَبٌ يَنْبُتُ

اَلْإِعْقَاءُ [el-iʿḳāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesne acı yāhūd pek acı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْقَى الشَّيْءُ إِذَا صَارَ مُرًّا أَوِ اشْتَدَّتْ مَرَارَتُهُ Ve bir nesneyi acılığından nāşī ağızdan çıkarıp atmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْقَى الشَّيْءَ إِذَا أَزَالَهُ مِنْ فِيهِ

اَلْإِعْتِقَاءُ [el-iʿtiḳāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) تَعْقِيَةٌ [taʿḳiyet] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; tekūlu: مِنْ أَيْنَ اعْتُقِيتَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أُتِيتَ

اَلْوَاوِيُّ

[ع ك و]

اَلْعُكْوَةُ [el-ʿukvet] (عُرْوَةٌ [ʿurvet] ve تَمْرَةٌ [temret] veznlerinde) Küçük çocuğun zekanında olan çukurcuğa denir; نُونَةٌ [nūnet] maʿnāsına. Ve ortaya denir; yukālu: عُكْوَةُ الدَّارِ أَيْ وَسَطُهَا Ve dilin dibine ve köküne denir, أَصْلُ اللِّسَانِ [aṣlu'l-lisān] maʿnāsına. Ve kuyruk sokumuna denir; yukālu: فَرَسٌ شَدِيدُ الْعُكْوَةِ أَيْ أَصْلِ الذَّنَبِ Ve sinirden yapılmış turaya ve tomağa denir ki siniri uzunluğuna yarıp her tarafını örüp tura ederler. Ve bedende ḥucze-i galīzaya yaʿnī uçkur gelen yoğun yerine denir ki murād koltuk altıdır, Türkīde sepetlik taʿbīr olunur. Ve her şeyʾin göm ve galīz olan yerine denir; cemʿi عُكًا [ʿuḳā] gelir ʿayn'ın zammı ve elifin kasrıyla ve عِكَاءٌ [ʿikāʾ] gelir, كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde.

عَكْوَةُ [ʿAkvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir şaʿīr-i Temīmī ismidir.

اَلْعَكْوُ [el-ʿakv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) Atın kuyruğunu kuyruk sokumuna doğru kıvırıp düğmek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَا ذَنَبَ الْفَرَسِ عَكْوًا إِذَا عَطَفَهُ إِلَى الْعُكْوَةِ وَعَقَدَهُ Ve donun ve şalvarın uçkurluğunu kalın ve büyük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَا بِإِزَارِهِ إِذَا أَعْظَمَ حُجْزَتَهُ وَغَلَّظَهَا Ve deve semirip tenūmend olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَتِ الْإِبِلُ إِذَا غَلُظَتْ وَسَمِنَتْ Ve dübürden fazlanın bir mikdārı çıkıp ve bir mikdārı çıkmayıp kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَا بِخُرْئِهِ إِذَا خَرَجَ بَعْضٌ وَيَقِي بَعْضٌ Ve tütün havāya ağmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَا الدُّخَانُ إِذَا تَصَعَّدَ Ve buğur nākayı gebe kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَا الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا لَقَحَهَا Ve bir adama mihrübānlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَا عَلَى قَوْمِهِ إِذَا عَطَفَ Ve esīri yā mücrimi bende çekmek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَا فُلَانًا فِي الْحَدِيدِ إِذَا قَيَّدَهُ وَشَدَّهُ

اَلْمِعْكَاءُ [el-miʿkāʾ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznninde) Semiz develere denir yāhūd şol çok develere denir ki kesret ve izdihāmından başları birbirinin kuyruk sokumlarına girişmiş ola; yukālu: إِبِلٌ مِعْكَاءٌ أَيْ سَمِينَةٌ أَوْ كَثِيرَةٌ رَأْسُ ذَا عِنْدَ عُكْوَةِ ذَا

اَلْأَعْكَى [el-aʿkā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) İki

yanları yoğun ve kuyruk sokumu pek ve katı olan deveye denir.

اَلْعَكْوَاءُ [el-ʿakvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Kuyruğu ak ve sāʾir yerleri siyāh olan dişi koyuna denir ve bu dişi koyuna mahsūstur; yukālu: شَاةٌ عَكْوَاءُ أَيْ بَيْضَاءُ الذَّنَبِ وَسَائِرُهَا أَسْوَدُ

اَلتَّعْكِيَةُ [et-taʿkiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Kılıcın kabzasına yāhūd mızrağın temreni yanına yaş sinir sarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَّى عَلَى سَيْفِهِ وَرُمْحِهِ إِذَا شَدَّ عَلَيْهِمَا عِلْبَاءً رَطْبًا

اَلْعَكِيُّ [el-ʿakiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Tulum içre uyumuş koyu süte denir ki yoğurt olacaktır.

اَلْيَائِيُّ

[ع ك ي]

اَلْعَكْيُ [el-ʿaky] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Donun yā şalvarın uçkurluğunu kalın eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَى بِإِزَارِهِ عَكْيًا إِذَا أَغْلَظَ بِمِعْقِدِهِ Ve ölmek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَى زَيْدٌ إِذَا مَاتَ

اَلتَّعْكِيَةُ [et-taʿkiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Ve

اَلْإِعْكَاءُ [el-iʿkāʾ] (hemzenin kesriyle) Bunlar da uçkurluğu kalın eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَّى بِإِزَارِهِ وَأَعْكَى إِذَا أَغْلَظَ بِمِعْقِدِهِ Ve

إِعْكَاءٌ [iʿkāʾ] Bir adamı bende çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْكَاهُ إِذَا أَوْثَقَهُ فِي الْحَدِيدِ

اَلْعُكَا [el-ʿukā] (ʿayn'ın zammı ve elifin kasrıyla) عُكْوَةٌ [ʿukvet]in cemʿidir ki غُرْفَةٌ [ġurfet] veznindedir. Müʾellif maʿnāsından sükūt eylemekle şārih der ki bu eğirilip henüz yumak olmamış iplik kütlesine denir.

اَلْعَاكِي [el-ʿākī] Meyyite denir. Ve عُكْوَةٌ [ʿukvet] dedikleri zikr olunan iplik satıcıya denir. Ve sevīḳ-ı muḳl ekline düşkün adama denir.

اَلْعَكِيُّ [el-ʿakiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Muḳl dedikleri yemişin kavutuna denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ع ل و]

اَلْعُلْوُ [el-ʿulv] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsı ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْعُلَاوَةُ [el-ʿulāvet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) ve

اَلْعَالِيَةُ [el-ʿāliyet] Bir nesnenin yukarısına denir, tepe başı gibi; yukālu: عُلْوُ الشَّيْءِ مُثَلَّثَةً وَعُلَاوَتُهُ وَعَالِيَتُهُ أَيْ أَرْفَعُهُ Ve

عَالِيَةٌ [ʿāliyet] Mızrağın ve kargının yukarısına ki üst tarafıdır, ʿalā-kavlin ucuna yāhūd temren tarafından nısfına denir; yukālu: مَا عَالِيَةُ الْقَنَاةِ كَسَافِلَتِهَا أَيْ أَعْلَاهَا أَوْ رَأْسُهَا أَوْ نِصْفُهَا الَّذِي يَلِي السِّنَانَ Ve

عَالِيَةُ [ʿĀliyet] Necd ülkesinin mā-fevkiyle arz-ı Tihāme'ye ve mā-verā-i Mekke'ye varınca kadar müştemil olduğu arza denir ki arz-ı Ḥicāz olur. Ve zāhir-i Medīne'de niçe karyelere ıtlāk olunur, mecmūʿuna عَوَالِي [ʿAvālī] denir, nisbetinde عَالِيٌّ [ʿĀliyy] derler ve gayr-i kıyās üzere عُلْوِيٌّ [ʿUlviyy] denir ʿayn'ın zammıyla.

اَلْعُلُوُّ [el-ʿuluvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Bir nesne yüksek ve bülend olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَا الشَّيْءُ يَعْلُو عُلُوًّا إِذَا ارْتَفَعَ وَيُقَالُ عَلَا النَّهَارُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve bir şeyʾin yukarısına çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَاهُ وَبِهِ إِذَا صَعِدَهُ Ve dābbeye binmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَا الدَّابَّةَ إِذَا رَكِبَهَا Ve kadr ve şān ve şeref sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَا فِي الْمَكَارِمِ إِذَا شَرُفَ Ve bāʾ harfiyle yük-

seltmek ve yüksek eylemek maʿnāsına olur; yukālu: عَلَا بِهِ إِذَا جَعَلَهُ عَالِيًا

اَلْعَلِيُّ [el-ʿaliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) İsm-i fāʿildir, yüksek ve bülend nesneye denir. Ve şedīd ve kavī adama ıtlāk olunur. Bu maʿnā iʿtibārıyla baʿzı kimseler tesmiye olundu: ʿAlī el-Murtaḍā gibi, kerremallāhu vechehu.

اَلْعَلَاءُ [el-ʿalāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Bu dahi yüksek ve bülend olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلِيَ الشَّيْءُ عَلَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ارْتَفَعَ Ve şeref ve şān cihetiyle bülend-mertebe olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلِيَ فِي الْمَكَارِمِ إِذَا شَرُفَ

اَلتَّعَلِّي [et-teʿallī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bu dahi yüksek olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَلَّى الشَّيْءُ بِمَعْنَى عَلَا Ve tedrīcle yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَلَّى الرَّجُلُ إِذَا عَلَا فِي مُهْلَةٍ Ve hatun nifāstan yāhūd marazdan selāmet bulmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki kalkmak taʿbīr olunur; yukālu: تَعَلَّتِ الْمَرْأَةُ مِنْ نِفَاسِهَا أَوْ مِنْ مَرَضِهَا إِذَا سَلِمَتْ

اَلْإِسْتِعْلَاءُ [el-istiʿlāʾ] Bir nesnenin yukarısına ağmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْلَاهُ إِذَا صَعِدَهُ Ve yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْلَى النَّهَارُ إِذَا ارْتَفَعَ

اَلْإِعْلِيلَاءُ [el-iʿlīlāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bu dahi bir şeyʾin yukarısına çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْلَوْلَاهُ إِذَا صَعِدَهُ

اَلْإِعْلَاءُ [el-iʿlāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesnenin yukarısına çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَاهُ إِذَا صَعِدَهُ Ve bir nesneyi yükseltmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَاهُ إِذَا جَعَلَهُ عَالِيًا Ve عَنْ harfiyle bir nesneden nüzūl eylemek maʿnāsına olur; yukālu: أَعْلَى عَنِ الدَّابَّةِ إِذَا نَزَلَ عَنْهَا Ve عَالِيَةُ [ʿĀliyet] dedikleri arz-ı mezkūreye gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْلَى الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْعَالِيَةَ

اَلتَّعْلِيَةُ [et-taʿliyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi bir nesnenin yukarısına çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّاهُ إِذَا صَعِدَهُ Ve bir nesneyi yükseltmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّاهُ إِذَا جَعَلَهُ عَالِيًا Ve عَنْ harfiyle bir nesneyi yukarıdan indirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّى الْمَتَاعَ عَنِ الدَّابَّةِ إِذَا نَزَّلَهُ Ve mektūba sernāme yazmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّى الْكِتَابَ إِذَا عَنْوَنَهُ كَمَا يُقَالُ عَلْوَنَهُ عَلْوَنَةً وَعُلْوَانًا

اَلْمُعَالَاةُ [el-muʿālāt] (مُبَالَاةٌ [mubālāt] vezninde) Bu dahi bir nesnenin yukarısına çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: عَالَاهُ وَبِهِ إِذَا صَعِدَهُ Ve عَالِيَةٌ [ʿĀliyet] dedikleri arz-ı mezkūreye gelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَالَى الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْعَالِيَةَ Ve bir haberi fāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَالَوْا نَعِيَّهُ إِذَا أَظْهَرُوهُ Ve عَلَى harfiyle bir nesneyi birine yükletmek maʿnāsına olur; tekūlu: عَالِهِ عَلَيَّ بِالْأَمْرِ أَيْ احْمِلْهُ عَلَيَّ

اَلْحُرُوفُ الْمُسْتَعْلِيَةُ [el-ḥurūfu'l-mustaʿliyet] Ehl-i tecvīd ʿörfünde yedi harften ʿibārettir ki ṣād-ı mühmele ve ġayn-ı muʿceme ve ḳāf ve ḍād-ı muʿceme ve ẖā-yı muʿceme ve ṭāʾ ve ẓāʾ harfleridir; mecmūʿunu "ضَغَطٍ خُصَّ ظِ" kelimeleri cāmiʿdir. Bunların kiminde lisān yukarı damağa istiʿlā ve kiminde edā ederken savt ʿulüvv cihetinden hurūc eylemekle مُسْتَعْلِيَةٌ [mustaʿliyet] ıtlāk olundu.

اَلْعَلَاءُ [el-ʿalāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism olur, yüksekliğe denir; yukālu: فِيهِ عَلَاءٌ أَيْ رِفْعَةٌ Ve bir recül adıdır. Ve Medīne'de bir mevziʿ ismidir.

سِكَّةُ الْعَلَاءِ [Sikketu'l-ʿAlāʾ] Buẖārā şehrinde bir sokaktır.

اَلْإِعْتِلَاءُ [el-iʿtilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَلَى النَّهَارُ إِذَا ارْتَفَعَ

اَلْعَالِي [el-ʿālī] Bāb-ı evvelden ism-i fāʿildir, yüksek nesneye denir. Ve ʿArablar şeref ve şān sāhibi adama عَالِي الْكَعْبِ [ʿāli'l-kaʿb] ıtlāk ederler; yekūlūne: رَجُلٌ عَالِي الْكَعْبِ أَيْ شَرِيفٌ Şārih der ki كَعْبٌ [kaʿb] kargının boğumuna denir ki māddesinden ʿālī olur, bu vechile kināye ederler yāhūd كَعْبٌ [kaʿb]-ı ricldendir ki murād ayaktır, imtiyāz ve tefavvuk cihetiyle ehl-i sadr olur.

اَلْمَعْلَاةُ [el-maʿlāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Kesb-i şeref maʿnāsınadır. Şārih der ki bu maʿnāda masdar-ı mīmī ve ism olur ve ism-i mekān olur. Ve مَجْبَنَةٌ [mecbenet] ve مَبْخَلَةٌ [mebḫalet] gibi bāʿis maʿnāsına olur; cemʿi مَعَالِي [meʿālī] gelir; ve minhu مَعَالِي الْأُمُورِ أَيْ مَكْسَبُ الشَّرَفِ Ve

مَعْلَاةٌ [Maʿlāt] Mekke-i mükerreme makberesi ismidir ki Ḥacūn nām mahallede vākiʿdir, Mekkenin üst tarafındadır. Bunda مَعْلَاةٌ [Maʿlāt] ism-i mekāndır Ve Yemāme'de bir karye adıdır. Ve Bedr kurbünde bir mevziʿ ismidir.

اَلْعِلْيَةُ [el-ʿilyet] ve

اَلْعِلْيُ [el-ʿily] (ʿayn'ların kesriyle) Ecille vü eşrāf-ı nāsa denir; عَلِيٌّ [ʿaliyy] kelimesinin cemʿleridir ki غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde-dir; yukālu: هُمْ عِلْيَةُ النَّاسِ وَعِلْيُهُمْ أَيْ جِلَّتُهُمْ

اَلْعِلَاوَةُ [el-ʿilāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Başın yukarısına denir, ʿalā-kavlin boynun yukarısına denir; yukālu: ضَرَبَ عِلَاوَتَهُ أَيْ أَعْلَى رَأْسِهِ أَوْ عُنُقِهِ Ve dābbeye mahmūl olan iki dengin aralığına zāʾid olarak vazʿ olunan nesneye denir, Fārisī edā ile serbār taʿbīr olunur; yukālu: لَا تَضَعِ الْعِلَاوَةَ بَيْنَ الْعِدْلَيْنِ وَهِيَ مَا وُضِعَ بَيْنَ الْعِدْلَيْنِ Ve mutlakan bir nesne üzere ziyāde kılınan şeyʾe denir; yukālu: أَعْطَاهُ أَلْفَ دِينَارٍ وَدِينَارًا عِلَاوَةً Ve bir kısrağın adıdır.

اَلْعَلْيَاءُ [el-ʿalyāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Göğe ıtlāk olunur, سَمَاءٌ [semāʾ] maʿnāsına. Şārihin beyānına göre ismdir, sıfat değildir. Ve dağın tepesine denir. Ve mekān-ı ʿālīye denir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ فِي الْعَلْيَاءِ أَيْ بِالْمَكَانِ الْعَالِي Ve mutlakan bir nesneden ʿālī olan şeyʾe denir. Ve faʿle-i ʿāliye maʿnāsınadır ki şeref ve rifʿati mutazammın ʿamelden ʿibārettir. Şārih, İbn Eşīr'den nakl eder ki Hazret-i ʿAbbās'ın naʿt-ı şerīf-i Nebevīde nazm ve inşād eylediği işbu: "حَتَّى احْتَوَى بَيْتُكَ الْمُهَيْمِنُ مِنْ || خِنْدِفَ عَلْيَاءَ تَحْتَهَا النُّطُقُ" beytinde vāki عَلْيَاءُ [ʿalyāʾ] kelimesi mekān-ı mürtefiʿ maʿnāsınadır, أَعْلَى[aʿlā] kelimesinin müʾennesi değildir, zīrā münekkeren īrād olunmuştur. فَعْلَاءُ [faʿlāʾ]-i أَفْعَلُ [efʿal] ise elbette muʿarref olmak lāzımdır. İntehā.

عُلْيَا مُضَرَ [ʿUlyā Muḍar] (ʿayn'ın zammı ve elifin kasrıyla) Kabīle-i Muḍar'ın aʿlāsına ıtlāk olunur ki ʿinde'l-baʿz Ḳureyş kabīlesidir, mā-ʿadāsına سُفْلَى مُضَرَ [Suflā Muḍar] taʿbīr olunur. Ve عُلْيَا [ʿulyā] lafzı أَعْلَى [aʿlā] kelimesinin müʾennesidir. Cemʿi عُلَى [ʿulā] gelir, كُبْرَى [kubrā] ve كُبَرُ [kuber] gibi.

اَلْعِلْيَانُ [el-ʿilyān] (ʿayn'ın kesriyle) İri ve tenū-mend insān ve hayvāna denir. Ve uzun nesneye denir, tavīl maʿnāsına. Ve kālā ve metāʿa denir. Ve yüksek nākaya denir. Ve āvāz-ı bülende denir; yukālu: لَهُ عِلْيَانٌ أَيْ صَوْتٌ جَهِيرٌ Ve erkek sırtlana denir.

اَلْعِلِّيَانُ [el-ʿilliyān] (ʿayn'ın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) Bu dahi yüksek nākaya ve āvāz-ı bülende denir.

اَلْعُلْوَانُ [el-ʿulvān] (ʿayn'ın zammıyla) Mektûbun ser-nâmesine ve dîbâcesine denir; yukâlu: كَتَبَ عُلْوَانَ الْكِتَابِ أَيْ عُنْوَانَهُ

اَلْعَلَايَةُ [el-ʿAlāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve yüksek mahalle denir.

اَلْعَلْيُ [el-ʿaly] (ظَبْيٌ [ẓaby] vezninde) Bu dahi yüksek mahalle denir.

اَلْعَلَاةُ [el-ʿalāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Demircilerin örs taʿbîr ettikleri demire denir, sindân maʿnâsına. Ve üzerinde keş yaptıkları yassı taşa denir, yoğurdu üzerine serip kurutup keş yaparlar. Ve külek tarzında bir güne kaba denir ki yere koyup etrâfını sığır tezekleriyle besleyip ona süt sağarlar. Ve yüksek nâkaya denir. Ve bir kısrağın ve bir dağın ismleridir.

عِلِّيُّونَ [ʿİlliyyūn] (ʿayn'ın ve lâm-ı müşeddedenin kesriyle) عِلِّيٌّ [ʿilliy] kelimesinin cemʿidir ki ʿayn'ın ve lâm-ı müşeddedenin kesri ve yâ'nın teşdîdiyledir, semâ-i sâbiʿada bir mevziʿ ismidir ki ervâh-ı müʾminîn oraya suʿûd ederler.

Müʾellif *Başâʾir*'de bu maʿnâyı beyândan sonra demiştir ki عِلِّيُّونَ [ʿİlliyyūn] ʿalâ-kavlin eşref-i mevâziʿ-i cinânın ismidir, niteki سِجِّين [Siccīn] eşerr-i mevâziʿ-i nîrânın ismidir. Ve ʿinde'l-baʿz ehl ve sükkânının ismidir ve bu ʿArabiyyeye akrebdir, zîrâ cemʿ-i mezbûr nâtıkîne mahsûstur. Ve عِلِّيٌّ [ʿilliyy] onun müfredidir, بِطِّيخٌ [biṭṭīḫ] gibi. Ve İbn Eşîr'in beyânına göre semâ-i sâbiʿanın yâhûd hafaza melâʾikesinin dîvânları ismidir ki aʿmâl-i sâlihîn oraya refʿ olunur yâhûd aʿlâ-yı emkine ve eşref-i merâtib demektir ki murâd dâr-ı âhirette dergâh-ı rızâya akreb olan derecâttır. Ve عِلِّيُّونَ [ʿilliyyūn] kelimesi hurûf ve harekâtla muʿreb olur, قِنَّسْرِينَ [ḳinnesrīn] gibi. Ve ʿinde'l-baʿz vech-i mezkûr üzere cemʿdir yâhûd müfredi yoktur yâhûd müfreddir, cemʿi yoktur.

يَعْلَى [Yaʿlā] (يَرْضَى [yerḍā] vezninde ki fiʿl-i müstakbeldir) Esmâdandır: Yaʿlā b. Umeyye sahâbîdir.

مُعَلَّى [Muʿallā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Esmâdandır: Muʿallā b. Esed sahâbîdir.

يِعْلَى [Yiʿlā] (yā'nın kesri ve elifin kasrıyla) Bir hatun ismidir. Ve ʿUbeyd b. Yiʿlā tâbiʿîdir.

اَلْعَلْوُ [el-ʿalv] (ʿayn'ın fethi ve lâm'ın sükûnuyla) Kahr ve galebe maʿnâsınadır; yukâlu: أَخَذَهُ عَلْوًا أَيْ عَنْوَةً

اَلتَّعَالِي [et-teʿālī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Yükselmek maʿnâsınadır; yukâlu: تَعَالَى الرَّجُلُ إِذَا ارْتَفَعَ Bunun emr-i hâzırında تَعَالَ [teʿāle] dersin lâm'ın fethiyle أُعْلُ maʿnâsına ve müfred müʾenneste تَعَالَيْ ve cemʿinde تَعَالَيْنَ dersin.

Mütercim der ki fi'l-asl تَعَالَ kelimesi تَعَالَى mâddesinden emr olmakla onunla esfelde olan adamın yukarı çıkması zımnında nidâ olunur idi ki onunla "yukarı gel" taʿbîr olunur. Baʿdehu kesret-i istiʿmâlle mutlakan هَلُمَّ yaʿnî gel maʿnâsında istiʿmâl eylediler, gerek medʿuvv olan kimse aʿlâda ve gerek esfelde olsun ve gerek berâberde olsun, pes maʿnâ-yı hâssı ʿâmmda istiʿmâl eylediler. Ve gâh olur ki cemʿ-i müzekker-i sâlimde mücâneset-i vâv mülâbesesiyle lâm'ı mazmûm olur; ve bihi karaʾe el-Ḥasenu'l-Başrî: "قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالُوا" Ve müʾennesinde yâ'ya mücânesetle meksûr olur. İntehâ.

اَلْعَلِ [el-ʿal] (ʿayn'ın fethi ve lâm'ın kesri ve

zammıyla) İsmdir. فَوْقَ [fevḳa] maʿnāsına عَلا lafzından maksūrdur; tekūlu: أَتَيْتُهُ مِنْ عَلِ بِكَسْرِ اللَّامِ وَضَمِّهَا أَيْ مِنْ فَوْقُ Ve gāh olur ki elifle مِنْ عَلا dahi derler, مِنْ عَالٍ dahi bu maʿnāyadır; tekūlu: أَتَيْتُهُ مِنْ عَلِ وَمِنْ عَلَا وَمِنْ عَالٍ أَيْ مِنْ فَوْقٍ Şārih der ki kesre tahfīfen hāli üzere ibkāya ve zamme gāyāta ilhāka mebnīdir, tafsīli *Muġni'l-Lebīb*'de mezkūrdur.

اَلْعُلِّيَّةُ [el-ʿulliyyet] (ʿayn'ın zammı ve kesri ve lām-ı meksūrenin ve yā'nın teşdīdleriyle) Çardak taʿbīr olunan yüksek odaya denir; cemʿi عَلَالِي [ʿalālī] gelir; tekūlu: قَعَدْنَا فِي الْعُلِّيَّةِ أَيِ الْغُرْفَةِ

اَلْمُعَلَّى [el-muʿallā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kumar oklarının yedincisinin ismidir. Ve Esʿar nām kimsenin feresi ismidir. Cevherī مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde takyīd eylemekle vehm eyledi.

اَلْمُعَلِّي [el-muʿallī] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Şol adama denir ki dāʾimā sütü hayvānın sağ tarafından gelip sağar ola. Ve bir feresin adıdır.

يُعَيْلَى [Yuʿaylā] (musaggar bünyesiyle) Bir recül adıdır.

اَلْمُعْتَلِي [el-muʿtelī] (مُمْتَلِي [mumtelī] vezninde) Arslana denir.

عُلَيٌّ [ʿUleyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Esāmīdendir: ʿUleyy b. Rebāḥ muhaddistir.

عَلْيَانُ [ʿAlyān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) ve

عُلَيَّانُ [ʿUleyyān] (musaggar bünyesiyle) Muhaddislerdir. Ve İbrāhīm b. ʿUleyye ki سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznindedir, muhaddistir.

اَلْعُلَى [el-ʿUlā] (هُدَى [hudā] vezninde) Vādi'l-Ḳurā nāhiyesinde bir belde adıdır. Ve diyār-ı Ġaṭafān'da bir mevziʿdir. Ve diyār-ı Kilāb'da bir niçe kuyu adıdır.

كُورَةُ الْعَلَاتَيْنِ [Küretu'l-ʿAlāteyn] (ʿayn'ın fethi ve tesniye bünyesiyle) Ḥımṣ eyāletinde bir kazā adıdır.

اَلْعَلْوَاءُ [el-ʿalvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Kıssa-i ʿāliye maʿnāsınadır; tekūlu: سَمِعْنَا مِنْهُ عَلْوَاءَ أَيْ قِصَّةً عَالِيَةً Ve bir hatun ve iki kısrak ismleridir.

اَلْعِلِيُّ [el-ʿiliyy] (kesreteynle ve yā'nın teşdīdiyle) Yüksekliğe denir; yukālu: بِهِ عِلِيٌّ أَيْ عُلُوٌّ

اَلْيَائِيُّ

[ع ل ي]

اَلْعَلْيُ [el-ʿaly] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْعُلْيُ [el-ʿuliyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Yukarıya ağmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَى السَّطْحَ يَعْلِيهِ عَلْيًا وَعُلِيًّا إِذَا صَعِدَهُ

عَلَى [ʿalā] (ʿayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Harftir, yaʿnī hurūf-ı cārredendir. Sībeveyhi'den ismiyyeti mervīdir. Dokuz maʿnāya delālet eder: 1) Hissī ve maʿnevī istiʿlāʾ ve tefevvuk için olur ki gāliben mecrūruna istiʿlāya delālet eder; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾ Ve baʿzen mecrūrunun mukābiline müstaʿlī olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى﴾ أَيْ عَلَى الْمَكَانِ الَّذِي هُوَ قَرِيبٌ مِنَ النَّارِ هَادِيًا يَدُلُّنِي عَلَى الطَّرِيقِ Ve istiʿlā-i maʿnevī için olur; nahvu عَلَيْهِ دَيْنٌ 2) Musāhabet için gelir مَعَ kelimesi gibi; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ﴾ أَيْ مَعَ حُبِّهِ 3) Mücāveze içindir, عَنْ gibi; ke-kavli'ş-şāʿiri: "إِذَا رَضِيَتْ عَلَيَّ بَنُو قُشَيْرٍ | | لَعَمْرُ اللهِ أَعْجَبَنِي رِضَاهَا" أَيْ رَضِيَتْ عَنِّي 4) Taʿlīl içindir, lām gibi; nahvu kav-

lihi taʿālā: ﴿وَلِتُكَبِّرُوا اللهَ عَلَى مَا هَدٰيكُمْ﴾ أَيْ لِمَا هَدَاكُمْ يَعْنِي لِهِدَايَتِهِ إِيَّاكُمْ 5) Zarfiyyet içindir; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَى حِينِ غَفْلَةٍ﴾ أَيْ فِي حِينِ غَفْلَةٍ 6) Harf-i cerr olan مِنْ maʿnāsınadır; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَإِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ﴾ أَيْ مِنَ النَّاسِ 7) Bā-i cārre maʿnāsınadır; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿حَقِيقٌ عَلَى أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى اللهِ إِلَّا الحَقَّ﴾ أَيْ بِأَنْ لَا أَقُولَ Ve bu kırāʾat-ı mahsūsadır. 8) Zāʾid olup mahzūf olan عَلَى kelimesinden ʿivaz olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "إِنَّ الْكَرِيمَ وَأَبِيكَ يَعْتَمِلْ || إِنْ لَمْ تَجِدْ يَوْمًا عَلَى مَنْ يَتَّكِلْ" أَيْ مَنْ يَتَّكِلُ عَلَيْهِ فَحَذَفَ عَلَيْهِ وَزَادَ "عَلَى" قَبْلَ الْمَوْصُولِ عِوَضًا 9) İstidrāk içindir ki لٰكِنْ maʿnāsına olur; nahvu kavlihim: فُلَانٌ جَهَنَّمِيٌّ عَلَى أَنَّهُ لَا يَأْسُ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ Ve عَلَى [ʿalā] kelimesi ism olur, فَوْقَ maʿnāsınadır ki فَوْقَ musaggarıdır, yukarıca demek olur, ke-kavli'ş-şāʿir: "غَدَتْ مِنْ عَلَيْهِ بَعْدَ مَا تَمَّ ظِمْؤُهَا"

عَلَيْكَ [ʿaleyke] İsm-i fiʿl-i emrdir, إِلْزَمْ maʿnāsınadır ki mülāzemet ve müdāvemet eyle demektir; tekūlu: عَلَيْكَ زَيْدًا أَيِ الْزَمْهُ Ve عَلَيْكَ الْأَمْرَ وَبِالْأَمْرِ Yaʿnī "Şu iş üzere ol ve şu işe mülāzemet ve ihtimām eyle." Müterjim der ki Şeyh Raḍī beyānına göre aslı وَجَبَ عَلَيْكَ idi, meselā عَلَيْكَ زَيْدًا kavli fi'l-asl وَجَبَ عَلَيْكَ أَخْذُ زَيْدٍ idi, sürʿat için ihtisār eylediler; إِلَيْكَ ve أَمَامَكَ ve دُونَكَ kavlleri dahi bunun gibidir.

اَلْيَائِيُّ

[ع م ي]

اَلْعَمَى [el-ʿamā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir adamın sonradan gözleri bütün kör ve nā-bīnā olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمِيَ الرَّجُلُ عَمًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَ بَصَرُهُ كُلُّهُ Şārih der ki iki gözün kör olmasına hāsstır, bir gözde istiʿmāl olunmaz. Ve göze dahi vasf olur; yukālu: عَمِيَتْ عَيْنَاهُ İntehā. Ve

عَمًى [ʿamā] Kalb kör olmak maʿnāsına da müstaʿmeldir ki murād cehl ve belādet ve kasāvettir; yukālu: عَمِيَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ بَصَرُ قَلْبِهِ Ve bu maʿnada إِفْعَالٌ [ifʿāl] bābından vārid olmaz, niteki maʿnā-yı evvelde vārid olur, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عَمًى [ʿamā] Kadd ve kāmete denir. Ve uzunluğa denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ عَمَاهُ أَيْ قَامَتُهُ أَوْ طُولَهُ Ve toza denir, غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına.

اَلْإِعْمِيَاءُ [el-iʿmiyāʾ] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Bu dahi kör olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْمَايَ يَعْمَايُ إِعْمِيَاءً بِمَعْنَى عَمِيَ Şārihin beyānına göre bu إِفْعِيلَالٌ [ifʿīlāl] bābındandır, إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] gibi, aslı إِعْمَايَيَ idi, إِدْهَامَّ sīgasına ihtizāʾ kasdıyla lafz-ı sahīh mahrecine ihrāc olunup yā-yı sāniye elife kalb olunmakla إِعْمَايَا إِعْمِيَاءً oldu, gerçi إِعْمَايَا kelimesinde dendāne-i yā-i ūlā mersūm olmayıp lākin telaffuzunda müsebbet olur. Ve masdarında yā-yı ūlāyı iskāt eylediler, إِشْهِيبَابٌ kelimesinde إِشْهِبَابٌ dedikleri gibi. Ve baʿzen yā'yı müşeddede edip إِعْمَايَّ يَعْمَايُّ dahi derler, إِدْهَامَّ يَدْهَامُّ gibi. Ve bu إِحْمِيرَارٌ bābından dahi olur ki إِعْمَايَّ يَعْمَايُّ denir, aslı إِعْمَيَيَ idi, şüzüz üzere yā-i ūlā elife kalb olundu, طَايَةٌ [ṭāyet] ve غَايَةٌ [ġāyet] kelimeleri gibi. Ve إِفْعِيلَالٌ murād olundukta yā'lar idgām olunup إِعْمَايَّ denir.

اَلتَّعَمِّي [et-teʿammī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi kör olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَمَّى الرَّجُلُ بِمَعْنَى عَمِيَ

اَلْأَعْمَى [el-aʿmā] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْعَمِي [el-ʿamī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Basarsız kör adama ve basīretsiz yaʿnī kalb

gözü kör adama denir ki murād cāhil ve nādāndır. أَعْمَى [aʿmā] lafzının cemʿi عُمْيٌ [ʿumy] ve عُمْيَانٌ [ʿumyān] gelir ʿayn'ların zammı ve mīm'lerin sükūnuyla ve عُمَاةٌ [ʿumāt] gelir, رُمَاةٌ [rumāt] vezninde, bu gūyā ki عَامِي kelimesinin cemʿidir. Müʾennesi عَمْيَاءُ [ʿamyāʾ]dır, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde ve عَمِيَةٌ [ʿamiyet]tir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde ki عَمِي [ʿamī] müʾennesidir.

اَلتَّعْمِيَةُ [et-taʿmiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Kör eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَّاهُ أَيْ صَيَّرَهُ أَعْمَى Ve bir nesneyi gizle-mek setr ve ihfā maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَمَّى مَعْنَى الْبَيْتِ إِذَا أَخْفَاهُ Eşʿārda muʿammā bundan meʾhūzdur.

مَا أَعْمَاهُ [mā aʿmāhu] Fiʿl-i taʿaccübdür, عَمَى [ʿamā]-yı basīretten masūgdur, "Ne ʿaceb kör-dil bī-basīret cāhil ve nādāndır" demektir. Taʿaccüb kör-dil olmasına masrūftur, zīrā ʿayn-ı zāhirīde izdiyād-ı ʿamā mutasavver değildir.

اَلتَّعَامِي [et-teʿāmī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) Tasannuʿla körlük göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَامَى الرَّجُلُ إِذَا أَظْهَرَ الْعَمَا

اَلْعَمَاءُ [el-ʿamāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) ve اَلْعَمَايَةُ [el-ʿamāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez-ninde) ve

اَلْعَمِيَّةُ [el-ʿamiyyet] (غَبِيَّةٌ [ġaniyyet] ve سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznlerinde) Gavāyet ve lecāc maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ فِي عَمَاءٍ وَعَمَايَةٍ وَعَمِيَّةٍ وَعُمَيَّةٍ أَيْ فِي غَوَايَةٍ وَلَجَاجٍ

اَلْعِمِّيَّةُ [el-ʿimmiyyet] (ʿayn'ın kesri ve zammı ve mīm'in ve yā'nın teşdīdleriyle) Kibr ve taʿazzum yāhūd dalāl ve güm-rāhī maʿnāsınadır. Ve bu عَمَى [ʿamā] lafzından فِعِّيلَةٌ [fiʿīlet]tir; yukālu: مَا هَذِهِ الْعِمِّيَّةُ أَيِ الْكِبْرُ أَوِ الضَّلَالُ

اَلْعِمِّيَّا [el-ʿimmiyyā] (رِمِّيَّا [rimmiyyā] vez-ninde) Fi'l-asl masdardır, رِمِّيَّا [rimmiyyā] ve خِصِّيصَا [ḫiṣṣiyyā] gibi, kör olmak ve bir nesne mestūr ve müştebih olmak maʿnālarınadır, baʿdehu ism mevkiʿinde istiʿmāl olundu; ve minhu yukālu: قُتِلَ فُلَانٌ عِمِّيَّا أَيْ لَمْ يُدْرَ مَنْ قَتَلَهُ Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: اَلْعِمِّيَّا فِعِّيلَا مِنَ الْعَمَى كَالزِّمِّيَا مِنَ الزَّمْيِ وَالْخِصِّيصَا مِنَ التَّخَصُّصِ وَهِيَ مَصَادِرُ وَمِنْهُ حَدِيثُ "مَنْ قُتِلَ فِي عِمِّيَّا فِي رَمْيٍ يَكُونُ بَيْنَهُمْ فَهُوَ خَطَأٌ" وَالْمَعْنَى أَنْ يُوجَدَ بَيْنَهُمْ قَتِيلٌ يَعْمَى أَمْرُهُ وَلَا يَتَبَيَّنُ قَاتِلُهُ فَحُكْمُهُ حُكْمُ قَتْلِ الْخَطَأِ يَجِبُ فِيهِ الدِّيَةُ Pes bura-da katl-i عِمِّيَّا [ʿimmiyyā] karışkanlıkta ok isābetiyle maktūl olmaktır.

اَلْأَعْمَاءُ [el-aʿmāʾ] (hemzenin fethiyle) Cāhil ve nādānlara denir; أَعْمَى [aʿmā] keli-mesinin cemʿidir; yukālu: هُمْ أَعْمَاءٌ أَيْ جُهَّالٌ Şārih der ki müʾellifin siyākı iki vechle galatı müştemildir: Evvelā *Muḥkem*'de mansūs olduğu üzere أَعْمَاءُ [aʿmāʾ] مَجَاهِلُ [mecāhil] maʿnāsınadır ki mīm'in fethiy-ledir, mechūl ve nā-maʿlūm nesnelerden ʿibārettir. Sāniyā müfredi أَعْمَى [aʿmā] de-ğildir, belki عَمِي [ʿamī] kelimesidir, كَتِفٌ [ketif] vezninde ki bi-maʿnā mefʿūldür. İntehā. Ve

أَعْمَاءٌ [aʿmāʾ] Şol arazīye ıtlāk olunur ki onda katʿā ābādānlık ve şenlik ve ʿimāret eseri olmaya; yukālu: رَمَى بِهِمْ فِي الْأَعْمَاءِ وَهِيَ أَغْفَالُ الْأَرْضِ الَّتِي لَا عِمَارَةَ بِهَا Ve uzun boylu adamlara denir.

اَلْمَعَامِي [el-meʿāmī] (mīm'in fethiyle) Bu dahi eser-i ʿimāretten hālī olan por arāzīye denir. Şārihin beyānına göre gayr-i kıyās üzere عَمَى [ʿamā] kelimesinden cemʿdir, kıyās olan مَعْمِيَةٌ [maʿmiyet] olmak idi.

اَلْعَامِيَةُ [el-ʿāmiyet] Mübālagaten أَعْمَاءٌ [aʿmāʾ] kelimesini teʾkīd için īrād olunur,

gerek cühhāl ve gerek sāʾir maʿānīye olsun; yukālu: أَعْمَاءٌ عَامِيَةٌ مُبَالَغَةً أَيْ مُتَنَاهِيَةٌ فِيهِ Ve

عَامِيَةٌ [ʿāmiyet] Sütü pek az olan hatuna denir ki murād memesi kör olan hatundur; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَامِيَةٌ أَيْ بَكَّاءَةٌ

صَكَّةُ عُمَيٍّ [ṣakketu ʿumeyy] (ṣād'ın ve kāf-ı müşeddedenin fethiyle ve عُمَيٌّ [ʿumeyy] سُمَيٌّ [sumeyy] veznindedir ve baʿzı eşʿārda ʿayn'ın zammı ve mīm'in sükūnuyla vārid oldu) ve

صَكَّةُ أَعْمَى [ṣakketu aʿmā] (ʿunvānıyla da vārid olmuştur) Nısf-ı nehārın pek ıssılığı vaktin ismidir ki güneşin ısısı vücūdu āteş ʿalevi gibi çalıp yaktığı vaktten ʿibārettir yāhūd عُمَيٌّ [ʿumeyy] o vaktte olan bi-ʿaynihi ıssılığın ismidir. صَكَّةٌ [ṣakket] kelimesi çalıp çarpmak maʿnāsınadır ve عُمَيٌّ [ʿumeyy] أَعْمَى [aʿmā] lafzından murahhamen musaggardır, taʿzīm içindir, güneşin harrı gözde fer komayıp göz bakmaktan kaldığı tasavvuruyla o vakte yāhūd ıssılığına ıtlāk olundu. Ve ʿinde'l-baʿz عُمَيٌّ [ʿUmeyy] Cāhiliyye'de ʿAdvān kabīlesinden bir kimse adıdır ki fakīh olmakla esnā-yı haccda huccāca menāsik-i hacca müteʿallik iftā eder idi. Bir sene ʿale'l-ʿāde kāfile ile gelir iken Mekke'ye iki merhale mesāfede bir konağa nüzūl eylediler. Ve o gün ittifākī havā pek ıssı idi, rüfekāsına teveccüh edip "Her kim ki yarın bu sāʿate kadar edā-yı ʿumre eylemeyip muhrim olduğu hālde kalırsa sene-i ātiyeye dek edā-yı ʿumre edemeyip öylece harām olarak kalır" dedikte ehl-i kāfile bi'l-cümle sıçrayıp o āteş-nāk vaktte Mekke cānibine ʿazm ve şitāb eylediler. O iki merhāleyi cidd-i tāmm ile katʿ edip zamān-ı yesīrde Mekke'ye vāsıl oldular. Ve ʿinde'l-baʿz عُمَيٌّ [ʿUmeyy] ʿAmāliḳ a'dan bir emīr adıdır. Vakt-i hācirede bir kavm üzere çapul edip cümlesini istīlā eylemekle vakt-i mezbūr ona muzāf ve mensūb oldu. Vecheynde dahi izāfet ednā münāsebet içindir. Ve صَكَّةٌ [ṣakket] lafzı hemīşe zarfiyyet üzere mansūbdur; tekūlu: لَقِيتُهُ أَوْ أَتَانَا زَيْدٌ صَكَّةَ عُمَيٍّ أَيْ فِي أَشَدِّ الْهَاجِرَةِ حَرًّا

اَلْعَمَاءُ [el-ʿamāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Yüksek sehāba denir yāhūd sık ve kalın ve kesīf olana yāhūd mumtir olanına yāhūd yufka yā siyāh yā beyāz yāhūd ifrāg-ı matar eylemiş hālī sehāba denir; yukālu: فِي السَّمَاءِ عَمَاءٌ وَهُوَ السَّحَابُ الْمُرْتَفِعُ أَوِ الْكَثِيفُ أَوِ الْمُمْطِرُ أَوِ الرَّقِيقُ أَوِ الْأَسْوَدُ أَوِ الْأَبْيَضُ أَوِ الَّذِي هَرَاقَ مَاءَهُ

اَلْعَمْيُ [el-ʿamy] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Akmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَى الْمَاءُ عَمْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ Ve dalga hār u hāşāki taşra atmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَى الْمَوْجُ إِذَا رَمَى بِالْقَذَرِ Ve deve esriyip ağzının köpüğünü tepesine doğru yāhūd nereye olursa olsun, atıp saçmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَى الْبَعِيرُ بِلُغَامِهِ إِذَا هَدَرَ فَرَمَى عَلَى هَامَتِهِ أَوْ أَيًّا كَانَ

اَلْإِعْتِمَاءُ [el-iʿtimāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَمَاهُ إِذَا اخْتَارَهُ Ve kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَمَاهُ إِذَا قَصَدَهُ

اَلْعِمْيَةُ [el-ʿimyet] (ʿayn'ın kesriyle) İhtiyār maʿnāsına olan إِعْتِمَاءٌ [iʿtimāʾ] māddesinden ismdir, ihtiyār maʿnāsınadır.

اَلْأَعْمَيَانِ [el-aʿmeyān] (tesniye bünyesiyle) Sel ve harīk yāhūd sel ve leyl yāhūd sel ile esrimiş deveye ıtlāk olunur; ve minhu: أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْأَعْمَيَيْنِ أَيِ السَّيْلِ وَالْحَرِيقِ أَوِ السَّيْلِ وَاللَّيْلِ أَوِ السَّيْلِ وَالْجَمَلِ الْهَائِجِ

اَلْعُمَّى [el-ʿummā] (رُبَّى [rubbā] vezninde)

Ölümcül adamlara ıtlāk olunur, gūyā ki عَامِي [ʿāmī] lafzından cemʿdir ki ölüp ve diri kalacağı müştebihtir; yukālu: تَرَكْنَاهُمْ عُمَّى أَيْ أَشْرَفُوا عَلَى الْمَوْتِ

عَمَايَةُ [ʿAmāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznin-de) Bir dağın adıdır. Cerīr şiʿrinde tesniye sīgasıyla īrād eylemiştir ki ittisālinde olan cebel-i āhere taglīb etmiştir.

عَمَا [ʿamā] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in tahfīfiyle) أَمَا [emā] maʿnāsınadır ki harf-i istiftāhtır; yukālu: عَمَا وَاللهِ كَانَ كَذَا لُغَةٌ فِي أَمَا

اَلْإِعْمَاءُ [el-iʿmāʾ] (hemzenin sükūnuyla) Bir adamı أَعْمَى [aʿmā] bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْمَاهُ إِذَا وَجَدَهُ أَعْمَى

اَلْوَاوِيُّ

[ع م و]

اَلْعَمْوُ [el-ʿamv] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Dalāl maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي عَمْوٍ أَيْ ضَلَالٍ Ve zillet ve huzūʿ maʿnāsınadır; cemʿi أَعْمَاءٌ [aʿmāʾ] gelir.

اَلْوَاوِيُّ

[ع ن و]

اَلْعُنُوُّ [el-ʿunuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve **اَلْعَنَاءُ** [el-ʿanāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Esīr olmak maʿnāsınadır; tekūlu: عَنَوْتُ فِيهِمْ عُنُوًّا ve yukālu: عَنِيتُ فِيهِمْ وَعَنَاءً أَيْ صِرْتُ أَسِيرًا فِيهِمْ عَنَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ صِرْتُ أَسِيرًا فِيهِمْ Ve tezellül ve huzūʿ ve ser-fürūʿ kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: عَنَوْتُ لَهُ إِذَا خَضَعْتَ Ve bir nesneyi açığa çıkarıp āşikāre kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: عَنَوْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَبْدَيْتَهُ Ve bāʾ harfiy-le ihrāc maʿnāsına olur; tekūlu: عَنَوْتُ بِهِ إِذَا أَخْرَجْتَهُ Ve arz nebāt bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَتِ الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ إِذَا أَظْهَرَتْهُ Ve kelb bir nesneyi gelip koklamak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَى الْكَلْبُ لِلشَّيْءِ إِذَا أَتَاهُ فَشَمَّهُ Ve kır-banın dikiş aralıkları seyrek olmakla suyu taşra sızdırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَنَتِ الْقِرْبَةُ بِمَاءٍ كَثِيرٍ أَيْ لَمْ تَحْفَظْهُ فَظَهَرَ Ve bir adama baʿzı umūr ve havādis hādis olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَتِ بِهِ الْأُمُورُ إِذَا نَزَلَتْ Ve bir nesne bir adamı renc ve zahmete uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَا الْأَمْرُ عَلَيْهِ إِذَا شَقَّ

اَلْعَنَا [el-ʿanā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi esīrliğe düşmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَنِيتُ فِيهِمْ عَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صِرْتَ فِيهِمْ أَسِيرًا

اَلْإِعْنَاءُ [el-iʿnāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı zelūl ve fermān-ber eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْنَيْتُهُ إِذَا أَخْضَعْتَهُ Ve yer nebāt izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَتِ الْأَرْضُ النَّبَاتَ إِذَا أَظْهَرَتْهُ

اَلْعَنْوَةُ [el-ʿanvet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde) İsmdir, esīrliğe denir. Ve horluğa ve fermān-berliğe denir. Ve kahr ve istīlāʾ maʿnāsınadır; yukālu: فُتِحَتْ هَذِهِ الْبَلْدَةُ عَنْوَةً أَيْ قَهْرًا Ve muhabbet ve meveddet maʿnāsına gelmekle zıdd olur; tekūlu: بِقَلْبِي لَهُ عَنْوَةٌ أَيْ مَوَدَّةٌ

اَلْعَوَانِي [el-ʿavānī] Nisvāna ıtlāk olunur; zīrā tāʾife-i nisvān taraf-ı ricālden zulm ve cefā görüp bir kimseden mazhar-ı dād u nusret olmazlar. Şārih der ki İbn Eşīr'in beyānına göre taht-ı eydī-i ricālde esīr ve makhūr olduklarına mebnīdir. Müter-cim der ki vecheyn-i mezkūreyn sudūr-ı İslām'a nisbetledir yoksa zamāne nisvānı husūsan İstanbul cādūlarının bīçāre ricāle istīlāları kaleme gelir maʿnā olmadığı hüveydādır.

اَلتَّعْنِيَةُ [et-taʿniyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّاهُ إِذَا حَبَسَهُ Ve

تَعْنِيَةٌ [taʿniyet] İsm olur, deve kığıyla āgışte olmuş bevlinden mürekkeb ʿilāca denir ki gereği gibi mezc edip güneşte ʿakd eyledikten sonra uyuz ve gicik olmuş deveye tılā ederler. Ve

تَعْنِيَةٌ [taʿniyet] Bu maʿnāda masdar olur, uyuz ve gicik olmuş deveye ʿilāc-ı mezbūru sürmek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّى الْبَعِيرَ إِذَا طَلَاهُ بِالتَّعْنِيَةِ

اَلْعَنِيَّةُ [el-ʿaniyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) Bu dahi تَعْنِيَةٌ [taʿniyet] gibi zikr olunan ʿilāca denir.

اَلْأَعْنَاءُ [el-aʿnāʾ] (hemzenin fethiyle) Cevānib ve nevāhī maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَاءُ السَّمَاءِ أَيْ نَوَاحِيهَا وَكَذَا أَعْنَاءُ الْبِلَادِ Ve kabāʾil-i muhtelifeden müctemiʿ cemāʿate denir; müfredleri عِنْوَةٌ [ʿinvet]tir ʿayn'ın kesriyle.

اَلْعَانِي [el-ʿānī] Esīr ve giriftāra denir; yukālu: هُوَ عَانٍ أَيْ أَسِيرٌ Ve dem-i sāʾile denir.

اَلْعُنْوَانُ [el-ʿunvān] (ʿayn'ın zammıyla) Mektūbun nişān ve ʿalāmetine denir ki murād ser-nāme ve dībācesidir.

اَلْمُعَنَّى [el-muʿannāʾ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ʿUnvān maʿnāsınadır.

اَلْعَنْوَنَةُ [el-ʿanvenet] (عَنْعَنَةٌ [ʿanʿanet] veznin-de) Mektūba ʿunvān yazmak maʿnāsınadır; tekūlu: عَنْوَنْتُهُ إِذَا وَسَمْتَهُ Şārih der ki müʾellif bunları nūn bābında vücūhuyla beyān eylemiştir.

اَلْيَائِيُّ

[ع ن ي]

اَلْعِنَايَةُ [el-ʿināyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْعَنَايَةُ [el-ʿanāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznin-de) ve

اَلْعُنِيُّ [el-ʿuniyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bir adama bir zahmetli nesne mühimm olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَاهُ الْأَمْرُ يَعْنِيهِ وَيَعْنُوهُ عِنَايَةً وَعَنَايَةً وَعُنِيًّا إِذَا أَهَمَّهُ Ve bir emr-i mühimme uğrayıp ona meşgūl olmak maʿnāsınadır; yukālu: عُنِيَ فُلَانٌ عَلَى الْمَجْهُولِ عِنَايَةً وَيُقَالُ عَنِيَ بِحَاجَةٍ عَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَهَمَّتْهُ وَاشْتَغَلَ بِهَا Ve bāb-ı rābiʿden vürūdu kalīldir.

اَلْإِعْتِنَاءُ [el-iʿtināʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir zahmetli işe ihtimām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَنَى بِالْأَمْرِ إِذَا اهْتَمَّ بِهِ

اَلْعَنِي [el-ʿanī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bir işe uğramakla renc ve taʿab çeken adama denir.

اَلْعَنْيُ [el-ʿany] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir adama bir taʿablı iş peydā olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَى الْأَمْرُ لَهُ يَعْنِي عَنْيًا إِذَا حَدَثَ وَنَزَلَ Ve taʿām ve şarāb hoş-güvār olmakla mizāca muvāfık olup sinmek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَى فِيهِ الْأَكْلُ إِذَا نَجَعَ Ve yer ot bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَتِ الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ إِذَا أَظْهَرَتْهُ Ve

عَنْيٌ [ʿany] ve

عِنَايَةٌ [ʿināyet] İrāde ve kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَى بِالْقَوْلِ كَذَا عَنْيًا وَعِنَايَةً إِذَا أَرَادَ

اَلْعَنَا [el-ʿanā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi taʿām ve şarāb hoş-güvār olmakla mizāca yaramak maʿnāsınadır; yukālu: عَنِيَ فِيهِ الْأَكْلُ عَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَجَعَ Ve esīrliğe giriftār olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنِيَ الرَّجُلُ إِذَا نَشِبَ فِي الْإِسَارِ

اَلْمَعْنَى [el-maʿnā] (مَأْوَى [meʾvā] vezninde) ve

اَلْمَعْنِيُّ [el-maʿniyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vez-ninde) ve

اَلْمَعْنَاةُ [el-maʿnāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] veznin-

de) ve

اَلْمَعْنِيَّةُ [el-maʿniyyet] (مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) Kelime ve kelāmın medlūlüne denir ki mutazammın oldukları emr-i maksūddur, kasd ve irāde maʿnāsındandır, hulāsası izāsına elfāz vazʿ olunan sūret-i zihniyyeden ʿibārettir, mefhūm ondan eʿammdır.

اَلْعَنَاءُ [el-ʿanāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Renc ve zahmet çekmek maʿnāsınadır; yukālu: عَنِيَ الرَّجُلُ عَنَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَصَبَ

اَلتَّعَنِّي [et-teʿannī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi renc ve zahmet çekmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَنَّى الرَّجُلُ إِذَا نَصَبَ Ve bir taʿab ve mihnetli işin zahmetini irtikāb edip üzerine almak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَنَّى الْعَنِيَّةَ إِذَا تَجَشَّمَهَا

اَلْإِعْنَاءُ [el-ʿināʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّعْنِيَةُ [et-taʿniyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Bir adamı zahmete uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَاهُ وَعَنَّاهُ إِذَا أَنْصَبَهُ Ve kitāba ʿunvān yazmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَى الْكِتَابَ وَعَنَاهُ إِذَا عَنْوَنَهُ وَيُقَالُ عَنَّنَهُ بِالنُّونِ

اَلْعَنْيَةُ [el-ʿanyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İsmdir, renc ve meşakkat maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ عَنْيَةٌ أَيْ عَنَاءٌ

اَلْعَانِي [el-ʿānī] ve

اَلْمُعَنِّي [el-muʿannī] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) عَنَاءٌ [ʿanāʾ] kelimesini mübālagaten teʾkīd olurlar, pek zahmet ve meşakkat demek olur; yukālu: عَنَاءٌ عَانٍ وَمُعَنٍّ مُبَالَغَةً

اَلْمُعَانَاةُ [el-muʿānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müşācere ve münāzaʿa maʿnāsınadır; yukālu: عَانَاهُ إِذَا شَاجَرَهُ Ve bir nesnenin renc ve zahmetini çekmek maʿnāsınadır; yukālu: عَانَاهُ أَيْ قَاسَاهُ Ve māl üzere dāʾimā takayyüd ve nezāretle riʿāyet ve tīmārında ihtimām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ مَا يُعَانُونَ مَا لَهُمْ أَيْ مَا يَقُومُونَ عَلَيْهَا

اَلْمُعَنَّى [el-Muʿannā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bir feres ismidir.

اَلْوَاوِيُّ

[ع ي ي]

اَلْعَيُّ [el-ʿayy] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle ki aslı عَوَى idi) ve

اَلْعُوَاءُ [el-ʿuvāʾ] (ʿayn'ın zammı ve elifin meddiyle) ve

اَلْعَوَّةُ [el-ʿavvet] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) ve

اَلْعَوِيَّةُ [el-ʿaviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Kelb ve kurt makūlesi ağzını bir tarafa çevirip ürmek, ʿalā-kavlin savtını açıklamayarak uzatmak manāsınadır ki ulumak taʿbīr olunur, yukālu: عَوَى الْكَلْبُ يَعْوِي عَيًّا وَعُوَاءً وَعَوَّةً وَعَوِيَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَوَى خَطْمَهُ وَصَوَّتَ أَوْ مَدَّ صَوْتَهُ وَلَمْ يُفْصِحْ Ve bir nesneyi bir tarafa burup bükmek maʿnāsına; yukālu: عَوَى الشَّيْءَ إِذَا عَطَفَهُ Ve bir kimse meselā otuz yaş gibi tamāmī-i kuvvet kertesine gelip pazılarını gereği gibi kavī olmakla āherin pençesini burmak maʿnāsına müstaʿmeldir, yukālu: عَوَى الرَّجُلُ إِذَا بَلَغَ ثَلَاثِينَ سَنَةً فَقَوِيَتْ يَدُهُ فَعَوَى يَدَ غَيْرِهِ Ve bir nesneyi iki kat eğmek maʿnāsınadır, yukālu: عَوَى الْبُرَةَ وَالْقَوْسَ إِذَا عَطَفَهَا Ve عَنْ harfiyle redd ve sarf maʿnāsına müstaʿmel olur; yukālu: عَوَى عَنِ الرَّجُلِ إِذَا كَذَّبَ وَرَدَّ Yaʿnī "Filān hakkında gıybet eden kimseyi tekzīb edip o töhmeti filān üzerinden redd eyledi." Ve bir cemāʿati fitne ve kavgaya çağırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَوَى الْقَوْمَ إِلَى الْفِتْنَةِ إِذَا دَعَاهُمْ

اَلْإِعْتِوَاءُ [el-iʿtivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi kelb ürmek yāhūd ulumak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَوَى الْكَلْبُ بِمَعْنَى عَوَى Ve bir nesneyi burup bükmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَوَى الشَّيْءَ إِذَا عَطَفَهُ

اَلتَّعْوِيَةُ [et-taʿviyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznin-de) Bu dahi bir nesneyi iki kat eğmek maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّى الْبُرَةَ وَالْقَوْسَ إِذَا عَطَفَهَا

اَلْإِنْعِوَاءُ [el-inʿivāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne iki kat eğilmek maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّى الْقَوْسَ فَانْعَوَتْ

اَلْعَوَّاءُ [el-ʿavvāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde ve kasr ile) Kelbe denir. Ve dübüre ve makʿada ıtlāk olunur. Ve menāzil-i kamerden bir menzilin adıdır; beş yāhūd dört kevkebden ʿibārettir ki kitābet-i elif sūretinde vākiʿ olmuşlardır ve ona وَرِكُ الْأَسَدِ [Veriku'l-Esed] dahi derler. Bu sūret, suver-i şimāliyyedendir, bir elini āsumāna doğru uzatıp bir adamı çağırır şeklinde bir kimse sūreti olacaktır, kevākib-i mezbūre taraf-ı esfelinde merkūzdur. Şārih der ki *Esās*'ın beyānına göre menzil-i mezbūr bürūdet-i havā mevsiminin ʿakibinde tulūʿ eylemekle güyā ki berdi tard ve tebʿīd ederek ensesinden çağırıp gider olduğu bāʿis-i tesmiyedir, onun için طَارِدَةُ الْبَرْدِ [Ṭāridetu'l-Berd] dahi derler. Ve

عَوَّاءٌ [ʿavvāʾ] Koca nākaya denir.

اَلْعُوَّةُ [el-ʿuvvet] (ʿayn'ın zammı ve fethiyle) Bu dahi اِسْتٌ [ist] ve makʿada denir.

اَلْإِسْتِعْوَاءُ [el-istiʿvāʾ] Dād-hāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْوَاهُمْ إِذَا اسْتَغَاثَهُمْ

اَلْمُعَاوِيَةُ [el-muʿāviyet] (mīm'in zammıyla) Erkeğe kızmış kancık kelbe denir; yukālu: عَوَتِ الْمُعَاوِيَةُ أَيِ الْكَلْبَةُ الْمُسْتَحْرِمَةُ Ve tilki eniğine denir. Ve harf-i taʿrīfsiz esāmīdendir: Muʿāviye b. Ebī Sufyān sahābīdir. Ve مُعَاوِيَةٌ [muʿāviyet]in musaggarında مُعَيْوَةٌ [muʿayvet] ve مُعَيَّةٌ [muʿayyet] denir yā'nın teşdīdiyle ve مُعَيِّيَةٌ [muʿayyiyet] denir yā-i selās ile.

أَبُو مُعَاوِيَةَ [ebū muʿāviyet] Pārs dedikleri cānverin künyesidir.

مَعْوِيَةُ [Maʿviyet] (mīm'in fethiyle مَنْزِلَةٌ [menzilet] vezninde) İbn İmriʾilḳays b. Şaʿlebe'dir ki Ḳuḍāʿa'dan bir batn pederidir.

عَا [ʿā] (kasr ile) ve

عَوْ [ʿav] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

عَايْ [ʿāy] (sükūn-ı yā ile) Koyun sürecek savttan hikāyedir.

اَلْمُعَاعَاةُ [el-muʿāʿāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Elfāz-ı mezkūre ile koyun sürmek maʿnāsınadır; yukālu: عَاعَى الرَّاعِي إِذَا زَجَرَ الضَّئِينَ فَقَالَ عَا أَوْ عَيْ أَوْ عَايْ Şārih der ki bu ʿayn māddesine müteʿalliktir.

اَلْعَوْعَاةُ [el-ʿavʿāt] ve

اَلْعَيْعَاةُ [el-ʿayʿāt] ve

اَلْعَيْعَاءُ [el-ʿayʿāʾ] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznlerinde) Bunlar da مُعَاعَاةٌ [muʿāʿāt] maʿnāsınadır; yukālu: عَوْعَى يُعَوْعِي عَوْعَاةً وَعَيْعَى يُعَيْعِي عَيْعَاةً وَعَيْعَاءً بِمَعْنَى عَاعَى مُعَاعَاةً

اَلْمُعَاوَاةُ [el-muʿāvāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimseye haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاوَاهُمْ إِذَا صَايَحَهُمْ

عَوَّةُ [ʿAvvet] (ʿayn'ın fethiyle) Bir recül adıdır.

أَعْوَاءُ [Aʿvāʾ] (hemzenin fethiyle) ve

عُوَيٌّ [ʿUveyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) İki mevziʿlerdir.

اَلتَّعَاوِي [et-teʿāvī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nās her taraftan gelip birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَاوَوْا عَلَيْهِ إِذَا اجْتَمَعُوا

اَلْوَاوِيُّ

[ع ه و]

اَلْعِهْوُ [el-ʿihv] (ʿayn'ın kesriyle) Eşek sıpasına denir, جَحْشٌ [caḥş] maʿnāsına. Ve cinsi pāk ve endāmı muʿtedil yakışıklı yavuz ve kuvvetli deveye denir.

اَلْإِعْهَاءُ [el-iʿhāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın mālına āfet erişmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْهَى الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَتْ فِي مَالِهِ الْعَاهَةُ

اَلْيَائِيُّ

[ع ي ي]

اَلْعَيُّ [el-ʿayy] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْعَيَاءُ [el-ʿayāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Bir kimse murād eylediği bir işin yolunu bilemeyip ve bulamayıp apışıp kalmak yāhūd mübāşeret eylediği işe kemāl ve metānet veremeyip ʿāciz ve dermānde olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّ الرَّجُلُ بِالْإِدْغَامِ وَفَكِّهِ عَيًّا وَعَيَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَهْتَدِ لِوَجْهِ مُرَادِهِ أَوْ عَجَزَ مِنْهُ وَلَمْ يُطِقْ إِحْكَامَهُ Ve cehl maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: عَيِيتُهُ إِذَا جَهِلْتَهُ

اَلْعَيَّانُ [el-ʿayyān] (رَيَّانُ [reyyān] vezninde) ve

اَلْعَيَايَاءُ [el-ʿayāyāʾ] (ʿayn'ın fethiyle) ve

اَلْعَيُّ [el-ʿayy] (طَيٌّ [ṭayy] vezninde) ve

اَلْعَيِي [el-ʿayī] (فَعِيلٌ [faʿīl] vezninde) Vech-i mezkūr üzere bir nesneden ʿāciz ve dermānde adama denir. Ve عَيٌّ [ʿayy] ve عَيِي [ʿayī] kelimelerinin cemʿlerinde أَعْيَاءٌ [aʿyāʾ] ve أَعْيِيَاءُ [aʿyiyāʾ] gelir.

اَلتَّعَايِي [et-teʿāyī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

اَلْإِسْتِعْيَاءُ [el-istiʿyāʾ] ve

اَلتَّعَيِّي [et-teʿayyī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) عَيٌّ [ʿayy] ve عَيَاءٌ [ʿayāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: تَعَايَا الرَّجُلُ وَاسْتَعْيَى وَتَعَيَّى بِمَعْنَى عَيِيَ

اَلْعِيُّ [el-ʿiyy] (ʿayn'ın kesriyle) Tekellümden ʿacz ile hasr olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيِيَ فِي الْمَنْطِقِ عِيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَصِرَ

اَلْإِعْيَاءُ [el-iʿyāʾ] (hemzenin kesriyle) Yorulup dermānde olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْيَى الْمَاشِي إِذَا كَلَّ Ve yorup dermānde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْيَى السَّيْرُ الْبَعِيرَ إِذَا كَلَّهُ Ve ʿāciz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْيَاهُ الدَّاءُ إِذَا أَعْجَزَهُ

اَلْمَعَايَا [el-meʿāyā] ve

اَلْمَعَايِي [el-meʿāyī] (mīm'lerin fethiyle) مُعْيِي [muʿyī] kelimesinin cemʿleridir ki yorgun ve dermāndeler demektir; yukālu: إِبِلٌ مَعَايَا وَمَعَايٍ أَيْ مُعْيِيَةٌ

اَلْعَيَاءُ [el-ʿayāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْعَيَايَاءُ [el-ʿayāyāʾ] (ʿayn'ın fethiyle) Şol buğura denir ki nākaya çekildikte kārgüzārlık maslahatını bilmeyip ʿacemīlik eyleye yāhūd aslā nākaya çekilmemiş ola; kezālik benī ādemde dahi istiʿmāl olunur; yukālu: فَحْلٌ عَيَاءٌ وَعَيَايَاءُ إِذَا كَانَ لَا يَهْتَدِي لِلضِّرَابِ أَوِ الَّذِي لَمْ يَضْرِبْ قَطُّ وَكَذَلِكَ الرَّجُلُ Cemʿleri أَعْيَاءٌ [aʿyāʾ] gelir, عَيَايَاءُ [ʿayāyāʾ] kelimesinin cemʿi hazf-ı zāʾid üzere mebnīdir. Ve

عَيَاءٌ [ʿayāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ʿİlāc-pezīr olmayan maraza denir; yukālu: دَاءٌ عَيَاءٌ أَيْ لَا يُبْرَأُ مِنْهُ Ve bu vasf bi'l-masdardır.

اَلْمُعَايَاةُ [el-muʿāyāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلتَّعْيِيَةُ [et-taʿyiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Taʿmiye ve lügaz gibi fehm ve

istihrācından ʿāciz olunacak kelām īrād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَايَا الرَّجُلُ وَعَيِيَ إِذَا أَتَى بِكَلَامٍ لَا يُهْتَدَى لَهُ

اَلْأُعْيِيَّةُ [el-uʿyiyyet] (أُنْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] veznince) Lugaz ve muʿammā gibi fehm ve istihrācından ʿāciz olunacak kelāma denir.

بَنُو عَيَاءٍ [Benū ʿAyāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] veznince) Cerm kabīlesinden bir cemāʿattir.

عَيْعَايَةُ [ʿAyʿāyet] (ʿayn'ın fethiyle) ʿAdvān kabīlesinden bir cemāʿattir.

اَلْمُعَيَّى [el-Muʿayyā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bir mevziʿdir.

عَيَايَةُ [ʿAyāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir cemāʿattir.

اَلْعَيُّ [el-ʿAyy] (طَيٌّ [ṭayy] vezninde) İbn ʿAdnān'dır ki Meʿadd nām kimsenin birāderi idi.

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUʿCEME

(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

اَلْيَائِيُّ

[غ ب ي]

اَلْغَبْيَةُ [el-ġabyet] (ġayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Azca yağmura denir, ʿalākavlin birden sağanaklı yağan yağmura denir; tekūlu: أَخَذَتْنَا غَبْيَةٌ أَيْ مَطَرَةٌ غَيْرُ كَثِيرَةٍ أَوِ الدُّفْعَةُ الشَّدِيدَةُ Ve mütetābiʿan dökülen çok suya denir. Ve mütetābiʿan vurulan kamçıya denir. Bunların mecmūʿunda ismdir. Ve ism-i masdar dahi olur. Ve

غَبْيَةُ التُّرَابِ [ġabyetu't-turāb] Toprağın havāya tozup çıkan tozuna denir. Ve

غَبْيَةٌ [ġabyet] Nā-bedīdliğe denir, gaybet maʿnāsınadır; yukālu: جَاؤُوا عَلَى غَبْيَةِ الشَّمْسِ أَيْ غَبْيَتِهَا

اَلْغَبَا [el-ġabā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi havāya ağıp çıkan toza denir.

اَلْغَبْيَاءُ [el-ġabyāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Sarmaşık çatılkı ağaçlara denir; yukālu: شَجَرَةٌ غَبْيَاءُ أَيْ مُلْتَفَّةٌ وَيُقَالُ غُصْنٌ أَغْبَى

اَلتَّغْبِيَةُ [et-taġbiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] veznince) Örtmek maʿnāsınadır; yukālu: غَبَّاهُ إِذَا سَتَرَهُ Ve baştan saçın mecmūʿunu kesmek maʿnāsınadır; yukālu: غَبَّى الشَّعْرَ إِذَا قَصَّرَهُ وَاسْتَأْصَلَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[غ ب و]

اَلْغَبَا [el-ġabā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْغَبَاوَةُ [el-ġabāvet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] veznince) Bir kimse künd-zihn ve belīd olmakla fehm ve fıtnattan kāsır olmak

maʿnāsınadır; yukālu: غَبِيَ الرَّجُلُ الشَّيْءَ وَعَنْهُ غَبًا وَغَبَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَفْطِنْ لَهُ Ve bir nesne mestūr ve mahfī olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَبِيَ الشَّيْءُ مِنْهُ إِذَا خَفِيَ

اَلْغَبِيُّ [el-ġabiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Zihni ağır belādetli adama denir ki zekī ve zīrek mukābilidir.

اَلْغَبْوَةُ [el-ġabvet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde) ve

اَلْغُبُوَّةُ [el-ġubuvvet] (فُتُوَّةٌ [futuvvet] vezninde) ve

اَلْغُبِيُّ [el-ġubiyy] (صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) Gaflet maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ غَبْوَةٌ وَغُبُوَّةٌ وَغُبِيٌّ أَيْ غَفْلَةٌ

اَلْغَبَاءُ [el-ġabāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Gizlice arza denir.

اَلْيَائِيُّ

[غ ت ي]

اَلْغَاتِيَةُ [el-ġātiyet] (tā-yı fevkiyye ile عَاتِيَةٌ [ʿātiyet] vezninde) Bön ve oğuz hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ غَاتِيَةٌ أَيْ بَلْهَاءُ

اَلْوَاوِيُّ

[غ ث و]

اَلْغُثَاءُ [el-ġuṯāʾ] (ṯā-yı müsellese ile غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْغُثَّاءُ [el-ġuṯṯāʾ] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Su yüzünde olan ve sel suyu getirdiği hār u hāşāke ve köpüğe ve sel suyuna karışmış yaprak makūlesine denir. Kāle fi'l-*Esās*: يُقَالُ فُلَانٌ مَالُهُ غُثَّاءٌ وَغُثَّاءٌ وَعَمَلُهُ هَبَاءٌ وَسَعْيُهُ جَفَاءٌ

اَلْغَثْوُ [el-ġaṯv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) Bir yerde غُثَاءٌ [ġuṯāʾ] çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: غَثَا الْوَادِي يَغْثُو غَثْوًا إِذَا كَثُرَ فِيهِ الْغُثَاءُ

اَلْيَائِيُّ

[غ ث ي]

اَلْغَثْيُ [el-ġaṯy] غَثْوٌ [ġaṯv] vezninde ve mürādifidir; yukālu: غَثَى الْوَادِي يَغْثِي غَثْيًا بِمَعْنَى غَثَا غَثْوًا Ve sel suyu merʿāyı bozup birbirine katmakla halāvetini gidermek maʿnāsınadır; yukālu: غَثَى السَّيْلُ الْمَرْتَعَ إِذَا جَمَعَ بَعْضَهُ إِلَى بَعْضٍ وَأَذْهَبَ حَلَاوَتَهُ Ve halt-ı kelām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَثَى الْكَلَامَ غَثْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا خَلَطَهُ Ve devābb ve mevāşīyi yāhūd nāsı birbirine katıp herc ü merc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَثَى الْمَالَ أَوِ النَّاسَ إِذَا خَبَطَهُمْ وَضَرَبَ فِيهِمْ ve

غَثْيٌ [ġaṯy] ve

غَثَيَانٌ [ġaṯeyān] (fetehātla) Gönül bulanmak maʿnāsınadır ki kayʾ mukaddimesidir; yukālu: غَثَتِ النَّفْسُ غَثْيًا وَغَثَيَانًا إِذَا خَبُثَتْ Ve havā yüzü bulanıp bulutlanmak maʿnāsınadır; yukālu: غَثَتِ السَّمَاءُ بِالسَّحَابِ إِذَا غَيَّمَتْ

اَلْإِغْثَاءُ [el-iġṯāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sel suyu merʿāyı bozup birbirine katmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْثَى السَّيْلُ الْمَرْتَعَ بِمَعْنَى غَثَى

اَلْغَثَا [el-ġaṯā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Yer yüzünde nebāt çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: غَثِيَتِ الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ غَثًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ فِيهَا

اَلْأَغْثَى [el-aġṯā] (أَقْصَى [aḳṣā] vezninde) Arslana denir.

اَلْوَاوِيُّ

[غ د و]

اَلْغُدْوَةُ [el-ġudvet] (ġayn'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Sabāhın evvel vaktine denir, بُكْرَةٌ [bukret] maʿnāsına, Fārisīde bām-dād ve Türkīde erken taʿbīr olunur;

ʿalā-kavlin salāt-ı fecr ile tulūʿ-ı şems beyninde olan vakte denir; tekūlu: أَتَيْتُهُ غُدْوَةً أَيْ بُكْرَةً أَوْ مَا بَيْنَ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَطُلُوعِ الشَّمْسِ Şārih der ki غُدْوَةٌ [ġudvet] ve بُكْرَةٌ [bukret] kelimeleriyle eğer içinde olduğun günün sabāhı murād olur ise münevven olmaz ve eger nekre murād olursa münevven olurlar. Ve غُدْوَةٌ [ġudvet] lafzının cemʿi غُدَى [ġudā] gelir, مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدَى [mudā] gibi.

اَلْغَدَاةُ [el-ġadāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) ve

اَلْغَدِيَّةُ [el-ġadiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bunlar da غُدْوَةٌ [ġudvet] maʿnāsınadır. غَدَاةٌ [ġadāt] kelimesinin cemʿi غَدَوَاتٌ [ġadevāt] gelir fetehātla ve غَدِيَّةٌ [ġadiyyet] in cemʿi غَدِيَّاتٌ [ġadiyyāt] gelir ve غَدَايَاءُ [ġadāyāʾ] gelir ve غُدُوٌّ [ġuduvv] gelir zammeteynle ve vāv'ın teşdīdiyle. Ve ʿinde'l-baʿz غَدَايَاءُ [ġadāyāʾ] غَدِيَّةٌ [ġadiyyet]in cemʿi değildir, belki عَشَايَاءُ [ʿaşāyāʾ] kelimesine müzāvece vechiyle istiʿmāl olunur. Pes kāʾil-i mezbūr غَدَاةٌ [ġadāt] kelimesinden cemʿ olduğuna zāhib olmuştur.

اَلْغُدُوُّ [el-ġuduvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) ve

اَلْغُدْوَةُ [el-ġudvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir yere sabāh vakti gelmek ve sabāh vakti gitmek ve bir işe sabāh vakti mübāşeret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَدَا عَلَيْهِ غُدُوًّا وَغُدْوَةً إِذَا بَكَّرَ عَلَيْهِ Şārih der ki baʿdehu tevsiʿe olunup vaktten tecrīd ile رَاحَ gibi efʿāl-i nākısaya mülhak olmuştur, صَارَ maʿnāsına müstaʿmeldir.

اَلْإِغْتِدَاءُ [el-iġtidāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) غُدُوٌّ [ġuduvv] maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَدَى عَلَيْهِ بِمَعْنَى غَدَا عَلَيْهِ

اَلْمُغَادَاةُ [el-muġādāt] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseye erkenden varmak ve bir işi erkenden işlemek maʿnāsınadır; yukālu: غَادَاهُ وَغَادَى الْأَمْرَ إِذَا بَاكَرَهُ

اَلْغَدُ [el-ġad] (ġayn'ın fethi ve dāl'ın tahfīfiyle) Erte güne denir ki yarın dahi taʿbīr olunur, Fārisīde ferdā denir. Ve bunun aslı غَدْوٌ idi, bilā-ʿivaz vāv hazf olundu; nisbetinde غَدِيٌّ [ġadiyy] ve غَدَوِيٌّ [ġadeviyy] denir isbāt-ı vāv ile.

اَلْغَادِيَةُ [el-ġādiyet] Sabāh vaktinde peydā olan buluta yāhūd yağmura denir.

اَلْغَدَاءُ [el-ġadāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Sabāh taʿāmının ismidir; cemʿi أَغْدِيَةٌ [aġdiyet]tir; tekūlu: أَطْعَمَنَا غَدَاءً أَيْ طَعَامَ الْغُدْوَةِ

اَلتَّغَدِّي [et-teġaddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Sabāh taʿāmı yemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَدَّى الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْغَدَاءَ

اَلْغَدَا [el-ġadā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) تَغَدِّي [teġaddī] maʿnāsınadır; yukālu: غَدِيَ الرَّجُلُ غَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى تَغَدَّى

اَلتَّغْدِيَةُ [et-taġdiyet] (تَأْدِيَةٌ [teʾdiyet] vezninde) Sabāh taʿāmı yedirmek maʿnāsınadır; tekūlu: غَدَّيْتُهُ إِذَا أَطْعَمْتَهُ الْغَدَاءَ

اَلْغَدْيَانُ [el-ġadyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Dāʾimā erken taʿām ekl eden adama denir; müʾennesi غَدْيَاءُ [ġadyāʾ]dır.

أَبُو الْغَادِيَةِ [Ebu'l-Ġādiyet] Yesār b. Sebuʿ'dur ki sahābīdir.

اَلْغَادِي [el-ġādī] Arslana ıtlāk olunur.

اَلْغَدَّاءُ [el-Ġaddāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İbn Kaʿb'dır ki aʿyān-ı ʿArabdandır.

اَلْمَغْدَى [el-maġdā] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle) İsm-i mekāndır, müʾennesi مَغْدَاةٌ [maġdāt]tır; şol yere denir ki kavm ondan sabāh vaktinde rıhlet edeler, kezālik vakt-i merkūmda rıhlet olunan yere denir, niteki مَرَاحٌ [merāḥ] ve مَرَاحَةٌ [merāḥat] bunun mukābilidir. Bu münāsebetle mutlakan menşeʾ ve meşīrde istiʿmāl olundular,

baʿdehu bir veledin pederine müşābehet-i kāmilesinde istiʿmāl eylediler, zīrā peder evlādın asl ve menşeʾi ve neseb ve ahlāk ve şemāʾilde bi'n-nisbe merciʿ ve meşīridir. Ve bu cihetle mecāz bi-mertebeteyn olur; ve minhu yukālu: مَا تَرَكَ فُلَانٌ مِنْ أَبِيهِ مَغْذًى وَمَغْذَاةً وَلَا مَرَاحًا وَمَرَاحَةً أَيْ شَبَهًا Yaʿnī gūyā ki cümlesini ahz ve istīfā eylemiştir.

اَلْغَدَوِيُّ [el-ġadeviyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) Gebe hayvān karnında olan yavruya denir, ʿalā-kavlin koyun kısmına mahsūstur yāhūd faḥlin tutturduğu döle mukābil beyʿ olunan deveye ve sāʾir hayvāna denir yāhūd koçun tutturduğu döle mukābil beyʿ olunan koyuna denir. Müʾellifin بِمَا يُبَاعُ أَوْ أَنْ يَبْتَاعَ kavlleri müsāmaha üzeredir ve lafz-ı mezbūr kelime-i nisbet olmakla gūyā ki onlar ferdāya mensūblardır.

اَلْوَاوِيُّ

[غ ذ و]

اَلْغَذِيُّ [el-ġaẕiyy] (ẕāl-ı muʿceme ile غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْغَذَوِيُّ [el-ġaẕeviyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) غَدَوِيٌّ [ġadeviyy] maʿnāsınadır; bu sūrette غَذَاءٌ [ġaẕāʾ]ya mensūb olur. Ve

غَذِيٌّ [ġaẕiyy] Tāze kuzuya denir; cemʿi غِذَاءٌ [ġiẕāʾ] gelir ġayn'ın kesriyle.

اَلْغِذَاءُ [el-ġiẕāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Meʾkūlāt ve meşrūbāttan bedenin nemāʾ ve kıvāmına medār olan şeyʾe denir; yukālu: أَعْطَاهُ غِذَاءَهُ وَهُوَ مَا بِهِ نَمَاءُ الْجِسْمِ وَقِوَامُهُ

اَلْغَذْوُ [el-ġaẕv] (عَزْوٌ [ʿazv] vezninde) Bir kimseye gıdā vermek maʿnāsınadır; yukālu: غَذَاهُ يَغْذُوهُ غَذْوًا إِذَا أَعْطَاهُ الْغِذَاءَ Ve erkek deve efşānını keserek işemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: غَذَا الْجَمَلُ بَوْلَهُ وَبِبَوْلِهِ إِذَا قَطَعَ Ve devenin efşānı kesile kesile gelmek maʿnāsınadır; yukālu: غَذَا بَوْلُ الْجَمَلِ إِذَا انْقَطَعَ Ve akmak maʿnāsınadır; yukālu: غَذَا الشَّيْءُ أَيْ سَالَ Ve tīz tīz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: غَذَا الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve damardan kan revān olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَذَا الْعِرْقُ إِذَا سَالَ دَمًا

اَلتَّغْذِيَةُ [et-taġẕiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi gıdālandırmak maʿnāsınadır; yukālu: غَذَّاهُ بِمَعْنَى غَذَاهُ Ve beslemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: غَذَّاهُ إِذَا رَبَّاهُ Ve deve keserek işemek maʿnāsınadır; yukālu: غَذَّى الْجَمَلُ بَوْلَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve damardan kan akmak maʿnāsınadır; yukālu: غَذَّى الْعِرْقُ إِذَا سَالَ دَمًا

اَلْإِغْتِذَاءُ [el-iġtiẕāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّغَذِّي [et-teġaẕẕī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Gıdālanmak maʿnāsınadır; yukālu: غَذَّاهُ فَاغْتَذَى وَتَغَذَّى

اَلْغَذَا [el-ġaẕā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Erkek devenin bevline denir.

اَلْغَذَوَانُ [el-ġaẕevān] (fetehātla) Şevkli ve cünbüşlü oynak yüğrük ata denir. Ve bedzebān ve fāhiş ve dīl-āzār adama denir; müʾennesi غَذْوَانَةُ [ġaẕvānet]tir. Ve Başra ile Medīne beyninde bir suyun adıdır.

اَلْإِسْتِغْذَانَةُ [el-istiġẕānet] Bir adamı yere çalıp hākisār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغْذَاهُ إِذَا صَرَعَهُ فَشَدَّ صَرْعَهُ

اَلْغَاذِيَةُ [el-ġāziyet] Bedende bir damarın adıdır.

اَلْغَاذِي [el-ġāẕī] Gıdālandırıcı ve besleyici maʿnālarınadır. Bu münāsebetle devābb ve mevāşīyi güzel besleyip riʿāyet ve tīmārında hāzık adama ıtlāk olunur;

yukālu: هُوَ غَازِي مَالٍ أَيْ مُصْلِحُهُ وَسَائِسُهُ

اَلْيَائِيُّ

[غ ذ ي]

اَلْغَذْيُ [el-ġaẕy] غَذْوٌ [ġaẕv] vezninde ve mürādifidir; tekūlu: غَذَيْتُهُ غَذْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي بِمَعْنَى غَذَوْتُهُ Cevherī yāʾīden dahi geldiğini bilmemekle inkār eyledi.

اَلْوَاوِيُّ

[غ ر و]

اَلْغَرْوُ [el-ġarv] (ġayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesne bir nesneye büsbütün muhkemce yapışıp kaplamak manāsınadır; yukālu: غَرَا السَّمْنُ قَلْبَهُ يَغْرُو غَرْوًا إِذَا لَزِقَ بِهِ وَغَطَّاهُ Ve bir nesneyi tutkalla yapıştırmak manāsınadır; yukālu: غَرَى الْجِلْدَ بِهِ إِذَا لَصِقَهُ بِالْغَرَاءِ Ve

غَرْوٌ [ġarv] ʿAceb maʿnāsınadır ki taʿaccübdendir, nite kim غَرْوَى [ġarvā] dahi bu maʿnāyadır, دَعْوَى [daʿvā] vezninde; yukālu: لَا غَرْوَ مِنْ كَذَا وَلَا غَرْوَى أَيْ لَا عَجَبَ

اَلْغَرَا [el-ġarā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْغِرَاءُ [el-ġirāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Bir nesnedir ki kendisiyle bir nesne tılā olunur yāhūd āher nesneye yapıştırılır. Baʿzılar dedi ki bir nesnedir ki balığın karnından zuhūr eder, onunla nesne yapıştırılır. Bunlar Türkīde tutkal dedikleridir ki iki türlü olur: Bir türlüsü غَرَا الْجُلُودِ [ġara'l-culūd] dedikleridir ki hayvānın cildini müherrā olunca tekrār tekrār tabh ve tasfiyeden sonra inʿikād rütbesine gelince birbirine darbla hāsıl olan tutkaldır. Ve biri غَرَا السَّمَكِ [ġara's-semek] dedikleridir ki balık tutkalı derler, hınzīrü'l-bahr dedikleri uzun burunlu balığın ve emsālinin cevfinde olur, müncemid rutūbettir. Ve

غَرَا [ġarā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Küçük buzağıya denir. Ve mutlakan tāze velede denir. Ve arık ve mehzūl insāna ve hayvāna denir, غَرَاةٌ [ġarāt] dahi denir; cemʿi أَغْرَاءٌ [aġrāʾ] gelir. Ve

غَرَا [ġarā] Güzelliğe denir; yukālu: بِهِ غَرًا أَيْ حُسْنٌ

اَلْغِرَاءُ [el-ġirāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Tutkala denir ki zikr olundu. Ve dābbesi olmayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ غِرَاءٌ أَيْ لَا دَابَّةَ لَهُ

اَلْمَغْرُوَّةُ [el-maġruvvet] (مَقْرُوَّةٌ [maḳruvvet] vezninde) ve

اَلْمَغْرِيَّةُ [el-maġriyyet] (مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) Tutkalla yapıştırılmış yaya denir; yukālu: قَوْسٌ مَغْرُوَّةٌ وَمَغْرِيَّةٌ أَيْ مُلْصَقَةٌ بِالْغِرَاءِ

اَلْغَرَا [el-ġarā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْغَرَاءُ [el-ġarāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Bir nesneye pek hırsla düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرِيَ بِهِ غَرًا وَغَرَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُولِعَ Ve māye ve mādde olan ayazma ve pınar makūlesinin suyu soğumak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَى الْعِدُّ إِذَا بَرَدَ مَاؤُهُ Burada عِدٌّ [ʿidd] ʿayn'ın kesriyledir.

اَلْإِغْرَاءُ [el-iġrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneye düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُغْرِيَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أُولِعَ Ve bir adamı bir nesneye tergīb ve tahrīsle kındırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْرَى فُلَانًا بِهِ إِذَا وَلَّعَهُ Ve nās aralığına fitne ve ihtilāl ilkāsıyla birbirine kışkırtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْرَى بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ أَيْ أَلْقَاهَا كَأَنَّهُ أَلْزَقَهَا بِهِمْ

اَلْغَرْوَى [el-ġarvā] (دَعْوَى [daʿvā] vezninde) İsmdir, bir nesneye düşkünlüğe denir.

اَلتَّغْرِيَةُ [et-taġriyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-

de) Bu dahi bir nesneye pek hırsla düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: غُرِّيَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أُولِعَ Ve sıvamak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّاهُ بِهِ إِذَا طَلَاهُ

اَلْغَرِيُّ [el-ġariyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Güzele denir; yukālu: رَجُلٌ وَشَيْءٌ غَرِيٌّ أَيْ حَسَنٌ Ve resm ve tarh ve bināsı hūb ve latīf binā ve ʿimārete denir.

اَلْغَرِيَّانِ [el-Ġariyyān] (tesniye bünyesiyle) Kūfe'de iki binā-i meşhurdur; mādde-i merkūmeden meʾhūzdur.

اَلْمُغَارَاةُ [el-muġārāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلْغِرَاءُ [el-ġirāʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) İki nesne beynine fāsıla vermeyip birbirine ulaştırmak ve yanaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: غَارَى بَيْنَ الشَّيْئَيْنِ إِذَا وَلَّى Ve bir kimse ile önegülük edip lecc ve cidāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَارَى فُلَانًا إِذَا لَاجَّهُ

اَلْغُرَاوَى [el-ġurāvā] (رُغَامَى [ruġāmā] vezninde) Köpüğe denir, رَغْوَةٌ [raġvet] maʿnāsına; cemʿi رَغَاوَةٌ [reġāvet]tir rā'nın fethiyle.

غَرِيَّةُ [Ġariyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

غُرَيَّةُ [Ġureyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Ġaniyy kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

غُرَيٌّ [Ġureyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Eceʾ nām cebel kurbünde bir su adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[غ ز و]

اَلْغَزْوُ [el-ġazv] (ġayn'ın fethi ve zāy-ı muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesneyi irāde ve taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَزَاهُ يَغْزُوهُ غَزْوًا إِذَا أَرَادَهُ وَطَلَبَهُ Ve kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَزَاهُ إِذَا قَصَدَهُ وَتَقُولُ غَزْوِي كَذَا أَيْ قَصْدِي Ve düşmanla cenk ve kıtāl eylemeğe gitmek maʿnāsınadır; yukālu: غَزَا الْعَدُوَّ إِذَا سَارَ إِلَى قِتَالِهِمْ وَانْتِهَابِهِمْ

اَلْغَزْوَانُ [el-ġazevān] (fetehātla) ve

اَلْغَزَاوَةُ [el-ġazāvet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] vezninde) Bunlar da düşman üzere cenk ve kıtāl eylemeğe gitmek maʿnāsınadır; yukālu: غَزَا الْعَدُوَّ غَزْوًا وَغَزْوَانًا وَغَزَاوَةً إِذَا سَارَ إِلَى قِتَالِهِمْ وَانْتِهَابِهِمْ

اَلْغَازِي [el-ġāzī] Gazv eden adama denir; cemʿi غُزَيٌّ [ġuzeyy] gelir ġayn'ın zammı ve zāy-ı müşeddedenin fethiyle ve غُزِيٌّ [ġuziyy] gelir, دُلِيٌّ [duliyy] vezninde.

اَلْغَزِيُّ [el-ġaziyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) İsm-i cemʿdir.

اَلْإِغْتِزَاءُ [el-iġtizāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَزَاهُ إِذَا قَصَدَهُ Ve bir adamı sāʾir hem-dem ve ashābları beyninden ihtiyār ve ihtisās eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَزَى بِفُلَانٍ إِذَا اخْتَصَّ بِهِ مِنْ بَيْنِ أَصْحَابِهِ

اَلْإِغْزَاءُ [el-iġzāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı gazāya haml eylemek maʿnāsınadır ki gazā ettirmekten ʿibārettir; yukālu: أَغْزَاهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْغَزْوِ Ve medyūn zimmetinde olan deyn ve matlūbu taʿcīl eylemeyip teʾhīr ve imhāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْزَاهُ إِذَا أَمْهَلَهُ وَأَخَّرَ مَا لَهُ عَلَيْهِ مِنَ الدَّيْنِ Ve nākanın döl tutması çaparızlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْزَتِ النَّاقَةُ إِذَا عَسُرَ لِقَاحُهَا Ve hatunun eri gazāya gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْزَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا غَزَا بَعْلُهَا

اَلتَّغْزِيَةُ [et-taġziyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi bir adamı gazā ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: غَزَّاهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْغَزْوِ Ve

اَلْمَغْزَى [el-maġzā] (مَجْرَى [mecrā] veznin-

de) İsm-i mekāndır, maksad ve merām manāsınadır; yukālu: مَغْزَى الْكَلَامِ أَيْ مَقْصِدُهُ

اَلْمَغَازِي [el-meġāzī] (mīm'in fethiyle) Guzāt kısmının menākıb ve dāsitānlarına denir, siyer ve şeh-nāme gibi; ve minhu: كِتَابُ الْمَغَازِي أَيْ مَنَاقِبِ الْغُزَاةِ Şārih der ki bunun müfredi yoktur yāhūd مَغْزَى [maġzā] yāhūd مَغْزَاةٌ [maġzāt] kelimeleridir.

اَلْمُغْزِيَةُ [el-muġziyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol gebe nākaya denir ki müddet-i hamlinden bir sene üzere bir ay geçmiş olarak on üç aya bālig olur; yukālu: نَاقَةٌ مُغْزِيَةٌ أَيْ زَادَتْ عَلَى السَّنَةِ شَهْرًا فِي الْحَمْلِ

غَزْوَانُ [Ġazvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Herāt şehrinde bir mahalle adıdır. Ve Ṭāʾif'te bir cebel adıdır. Ve bir recül ismidir.

غَازِيَةُ [Ġāziyet] ve

غَزِيَّةُ [Ġaziyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

غُزَيَّةُ [Ġuzeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) ve

غُزَيٌّ [Ġuzeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Esāmīdendir.

إِبْنُ غَزْوٍ [İbnu Ġazv] (دَلْوٌ [delv] vezninde) Muhaddistir. Ve Rebīʿa b. el-Ġāzī tābiʿīdir.

اَلْوَاوِيُّ

[غ س و]

اَلْغُسُوُّ [el-ġusuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Gece karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَسَا اللَّيْلُ يَغْسُو غُسُوًّا إِذَا أَظْلَمَ

اَلْإِغْسَاءُ [el-iġsāʾ] (hemzenin kesriyle) غَسْوٌ [ġasv] maʿnāsınadır; yukālu: أَغْسَى اللَّيْلُ بِمَعْنَى غَسَا

اَلْغَسَاةُ [el-ġasāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Hurmānın henüz koruğuna denir ki üçüncü mertebesidir, بَلَحٌ [belaḥ] maʿnāsınadır; cemʿi غَسَا [ġasā] gelir ve غَسَيَاتٌ [ġaseyāt] gelir fetehātla.

اَلْغَسْوَةُ [el-ġasvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Sidr ağacının yemişine denir, نَبِقَةٌ [nebiḳat] maʿnāsınadır ki ʿArabistān hurmāsı dedikleridir.

اَلْيَائِيُّ

[غ س ي]

اَلْغَسَا [el-ġasā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi gece karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَسِيَ اللَّيْلُ غَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمَ

اَلْإِغْسَاءُ [el-iġsāʾ] (hemzenin kesriyle) Gecenin zulmeti kaplayıp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْسَاهُ اللَّيْلُ إِذَا أَلْبَسَهُ ظَلَامَهُ

اَلْيَائِيُّ

[غ ش ي]

اَلْغَشْيُ [el-ġaşy] (ġayn'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْغَشَيَانُ [el-ġaşeyān] (fetehātla) Bī-hod olmak maʿnāsınadır ki bayılmak taʿbīr olunur; yukālu: غُشِيَ عَلَيْهِ غَشْيًا وَغَشَيَانًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أُغْمِيَ Ve bu setr ve gatāʾ maʿnāsından meʾhūzdur.

Şārih der ki ekser-i lügaviyyīn غَشْيٌ [ġaşy] ile إِغْمَاءٌ [iġmāʾ] beynini fark ederler. Vākıʿā kütüb-i tıbbiyyede dahi bu vechle meşrūhtur ki غَشْيٌ [ġaşy] bir hālettir ki kalbin zaʿfından ve rūh-ı hayvānīnin dāhile hareketi yāhūd muhteḳin olması hasebiyle bi'l-külliyye kalbe ictimāʿından nāşī kalb teneffüs edemediğinden hiss ve hareke-

tin muʿattal olmasıdır yāhūd rūh kalīl ve rakīk olmakla maʿden-i rūh olan kalbde mevcūd olan rūhtan fazla olmamakla sāʾir aʿzāya tevzīʿ olmadığından hiss ve hareket muʿattal olur yāhūd sebebi bürūdetin şiddeti veyā harāretin hiddeti olur; ona baygınlık taʿbīr olunur. Ve إِغْمَاءٌ [iġmāʾ] butūn-ı dimāg bārid ve galīz ve balgam ile mümtelī olduğundan rūhun mecrālarında rūhun nüfūzunu māniʿ südde-i kāmile sebebiyle aʿzānın hiss ve hareketten kalıp muʿattal olmasından ʿibārettir; buna uğunmak taʿbīr olunur.

اَلْمَغْشِيُّ عَلَيْهِ [el-maġşiyyu ʿaleyhi] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Bayılmış adama denir ki baygın taʿbīr olunur.

اَلْغَشْيَةُ [el-ġaşyet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde) İsmdir, baygınlığa denir.

اَلْغَشْوَةُ [el-ġaşvet] ve

اَلْغَشَاوَةُ [el-ġaşāvet] (ġayn'ların harekāt-ı selāslarıyla) ve

اَلْغَاشِيَةُ [el-ġāşiyet] ve

اَلْغُشْيَةُ [el-ġuşyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْغُشَايَةُ [el-ġuşāyet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) ve

اَلْغِشَايَةُ [el-ġişāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Örtüye denir; yukālu: عَلَى بَصَرِهِ وَقَلْبِهِ غَشْوَةٌ وَغَشَاوَةٌ مُثَلَّثَتَيْنِ وَغَاشِيَةٌ وَغُشْيَةٌ وَغُشَايَةٌ وَغِشَايَةٌ أَيْ غِطَاءٌ

اَلْغَوَاشِي [el-ġavāşī] غَاشِيَةٌ [ġāşiyet]in cemʿidir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّغْشِيَةُ [et-taġşiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Örtmek maʿnāsınadır; yukālu: غَشَّى اللهُ عَلَى بَصَرِهِ أَيْ غَطَّاهُ

اَلْإِغْشَاءُ [el-iġşāʾ] (hemzenin kesriyle) تَغْشِيَةٌ [taġşiyet] maʿnāsınadır; yukālu: أَغْشَى اللهُ عَلَى بَصَرِهِ أَيْ غَطَّاهُ Ve

تَغْشِيَةٌ [taġşiyet] ve

إِغْشَاءٌ [iġşāʾ] Bir nesneyi şeyʾ-i āher ile bürümek maʿnāsınadır; tekūlu: أَغْشَيْتُهُ إِيَّاهُ وَغَشَّيْتُهُ إِذَا غَطَّيْتَهُ Misāl-i evvellerde mecāz ve bunlarda hakīkattir.

اَلْغَشَاوَةُ [el-ġaşāvet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] vezninde) Bir nesne bir şeyʾi bürümek maʿnāsınadır; yukālu: غَشِيَهُ الْأَمْرُ غَشَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَطَّاهُ

اَلتَّغَشِّي [et-teġaşşī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَشَّاهُ الْأَمْرُ إِذَا تَغَطَّاهُ

اَلْغَاشِيَةُ [el-ġāşiyet] Bir nesneyi örtüp bürüyen şeyʾe denir; teʾnīsi mevsūf iʿtibāriyle yāhūd mübālagaya mahmuldür, cemʿi غَوَاشٍ [ġavāşī] gelir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ﴾ أَيْ أَغْمَاءٌ أَيْ أَغْطِيَةٌ At kısmının eyeri örtüsüne ki Fārisīde zīn-pūş derler, غَاشِيَةٌ [ġāşiyet] dedikleri bu maʿnādandır. Ve

غَاشِيَةٌ [ġaşiyet] Kıyāmete ıtlāk olunur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾ أَيِ الْقِيَامَةِ Ve nār-ı cehenneme ıtlāk olunur. Ve yüreği ihāta eden ince zara denir ki inḫilāʿında sāhibi helāk olur, قَمِيصُ الْقَلْبِ [ḳamīṣu'l-kalb] maʿnāsınadır, Fārisīde pūşiş-i dil derler. Ve kılıç kınının ağzından aşağıda diplik taʿbīr olunan yerine kadar sarılan sağrı derisine denir, ʿalā-kavlin kabzasına sarılan kalın deriye denir. Ve insān ve hayvānın cevfinde ʿārız olan iç marazına denir. Ve kābūs gibi adama müstevlī olan cerrārlara ve sāʾillere ıtlāk olunur; yukālu: غَشِيَتْ عَلَيْهِ الْغَاشِيَةُ أَيِ السُّؤَالُ Ve cemʿiyyetle ziyārete gelen yārāna ıtlāk olunur. Ve deve pālānının art kaşında olan demire denir.

اَلْغِشَاءُ [el-ġişāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Örtüye ve perdeye denir; ve minhu غِشَاءُ الْقَلْبِ وَالسَّرْجِ وَالسَّيْفِ وَغَيْرِهِ أَيْ مَا تَغَشَّاهُ

اَلْغَشْوَاءُ [el-Ġaşvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bir maʿrūf kısrağın adıdır. Ve şol keçiye denir ki sāʾir bedeni bütün siyāh olup yüzü kaplayı beyāz ola.

اَلْأَغْشَى [el-aġşā] غَشْوَاءُ [ġaşvāʾ] lafzının müzekkeridir, vasf-ı mezkūr üzere olan erkek ata da sıfat olur.

اَلْغَشْوُ [el-ġaşv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) Sidr ağacının yemişine denir, نَبْقٌ [nebḳ] maʿnāsına. Ve

غَشْوٌ [ġaşv] Masdar olur, bir kimse hemān çıkagelmek maʿnāsına; yukālu: غَشَاهُ يَغْشُوهُ غَشْوًا إِذَا أَتَاهُ

اَلْغَشَيَانُ [el-ġaşeyān] (fetehātla) Kamçıyla yā değnekle peyderpey darb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَشِيَهُ بِالسَّوْطِ غَشَيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir kimseye çıkagelmek maʿnāsınadır; yukālu: غَشِيَ فُلَانًا إِذَا أَتَاهُ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: غَشِيَ فُلَانَةً إِذَا جَامَعَهَا

اَلْإِسْتِغْشَاءُ [el-istiġşāʾ] Örtünüp bürünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغْشَى ثَوْبَهُ وَبِثَوْبِهِ إِذَا تَغَطَّى بِهِ كَيْلَا يُسْمَعَ Burada كَيْلَا يُسْمَعَ وَلَا يَرَى kavli tetmīmdir.

غُشَيٌّ [Ġuşeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْيَائِيُّ

[غ ض ي]

اَلْغَضَاةُ [el-ġaḍāt] (ḍād-ı muʿceme ile حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bir şecer-i maʿrūf adıdır; cemʿi غَضَا [ġaḍā] gelir; ve minhu: ذِئْبُ غَضَا Bu şecer bādiye eşcārındandır, Fārisīde tāġ ve Türkīde dağdağan ve süksük ağacı derler; be-gāyet metīn olur, āteşi niçe gün söyünmeyip durur, Beyne'l-ʿArab نَارُ الْغَضَا [nāru'l-ġaḍā] müteʿāreftir. Ve o ağaçlıkta türeyip īvā eden kurt kısmı be-gāyet habīs ve mugtāl olmakla: "ذِئْبُ غَضَا" ve "أَخْبَثُ مِنْ ذِئْبِ الْغَضَا" mesel-i aʿrābdandır. Ve ʿArablar baʿzı hayvānı ve baʿzı emkine ve merāʿīye muzāf ederler, zīrā emkine ve agdiyenin tıbāʿlarında teʾsīrleri olduğundan gūyā ki onunla neşʾet eylemişlerdir. Ve

غَضَا [Ġaḍā] Benī Kilāb'a mahsūs bir arzın adıdır. Ve Necd ülkesinde bir vādī adıdır. Ve ormana denir.

أَهْلُ الْغَضَا [ehlu'l-Ġaḍā] Ehl-i Necd'dir, zīrā şecer-i غَضَا [ġaḍā] onda çok olur.

ذِئَابُ الْغَضَا [Ẕiʾābu'l-Ġaḍā] Benū Kaʿb b. Mālik b. Ḥanẓale cemāʿatidir ki pek habīs ve bed-kār olurlar.

اَلْغَضْيَاءُ [el-ġaḍyāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şecer-i غَضَا [ġaḍā] çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ غَضْيَاءُ أَيْ كَثِيرَةُ الْغَضَا Ve

غَضْيَاءُ [ġaḍyāʾ] (medd ve kasr ile) Şecer-i غَضَا [ġaḍā] ormanına ve koruluğuna denir.

اَلْغَاضِي [el-ġāḍī] Şecer-i غَضَا [ġaḍā] otlayıcı deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ غَاضٍ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ الْغَضَا ve yukālu: إِبِلٌ غَاضِيَةٌ وَغَوَاضٍ Ve

غَاضِي [ġāḍī] Dernekli ve cemʿiyyeti muntazam tāmm ve vāfir şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ غَاضٍ أَيْ حَسَنُ الْغُضُوِّ جَامٌّ وَافِرٌ Ve nizām-ı hāl ve cemʿiyyet ve sāmān ve servet sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَاضٍ أَيْ حَسَنُ الْغُضُوِّ كَاسٍ طَاعِمٌ مَكْفِيٌّ

اَلْغَضِي [el-ġaḍī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol devedir ki şecer-i غَضَا [ġaḍā] otlamakla karın ağrısına uğramış ola; yukālu: بَعِيرٌ غَضٍ إِذَا اشْتَكَى بَطْنَهُ مِنْ أَكْلِ الْغَضَا ve yukālu: إِبِلٌ غَضِيَّةٌ وَغَضَايَا

اَلْغَضَا [el-ġaḍā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Deve şecer-i غَضَا [ġaḍā] otlamaktan karın ağrısına uğramak maʿnāsınadır; yukālu: غَضِيَتِ الْإِبِلُ غَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى بَطْنَهَا مِنْ أَكْلِ الْغَضَا

غَضْيَا [ġaḍyā] (سَلْمَى [selmā] vezninde) Yüz ʿaded devenin ʿalemidir; gayr-i munsarıftır.

غَضْيَانُ [Ġaḍyān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْغَاضِيَةُ [el-ġāḍiyet] Muzlime maʿnāsınadır; yukālu: لَيْلَةٌ غَاضِيَةٌ أَيْ مُظْلِمَةٌ Ve muḍīʾet maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: لَيْلَةٌ غَاضِيَةٌ أَيْ مُضِيئَةٌ Ve nār-ı ʿazīmeye ıtlāk olunur; yukālu: نَارٌ غَاضِيَةٌ أَيْ عَظِيمَةٌ

اَلتَّغَاضِي [et-teġāḍī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tegāfül maʿnāsınadır; yukālu: تَغَاضَى عَنْهُ إِذَا تَغَافَلَ Şārih der ki aslı تَغَاضُضٌ dahi olur.

اَلْإِغْضَاءُ [el-iġḍāʾ] (hemzenin kesriyle) Göz kapaklarını kıpmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْضَى الرَّجُلُ إِذَا أَدْنَى الْجُفُونَ Ve bir nesne hakkında tınmayıp epsem olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْضَى عَلَى الشَّيْءِ إِذَا سَكَتَ Ve gece karanumak yāhūd zulmetle her şeyʾi kaplayıp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْضَى اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ أَوْ أَلْبَسَ ظَلَامُهُ كُلَّ شَيْءٍ Ve bir nesneyi görmezden gelmek yāhūd gördüğü gibi görmemezlik sūretiyle öteye bakıvermek maʿnāsınadır ki müsāmaha eylemekten ʿibārettir; yukālu: أَغْضَى عَنْهُ طَرْفَهُ إِذَا سَدَّهُ أَوْ ضَدَّهُ

اَلْغَضْوُ [el-ġaḍv] (ġayn'ın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Bu dahi gece karanumak yāhūd zulmetle kaplamak maʿnāsınadır; yukālu: غَضَا اللَّيْلُ يَغْضُو غَضْوًا إِذَا أَظْلَمَ أَوْ أَلْبَسَ ظَلَامُهُ كُلَّ شَيْءٍ

اَلْغَضْيَانَةُ [el-ġaḍyānet] (سَكْرَانَةٌ [sekrānet] vezninde) Cinsi pek asīl deve bölüğüne denir.

اَلْغُضُوُّ [el-ġuḍuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Bir nesne dernekli ve muntazam ve vāfir ve vāfī olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَضَا الشَّيْءُ يَغْضُو غُضُوًّا إِذَا كَانَ جَامًّا وَافِرًا

اَلْيَائِيُّ

[غ ط ي]

اَلْغَطْيُ [el-ġaṭy] (ġayn'ın fethi ve zammı ve ṭā'nın sükūnuyla) Yiğitlik hāleti derece-i kemāle varıp tamām yiğit olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَطَى الشَّبَابُ غَطْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا امْتَلَأَ Ve yürümekte tamām döşenip bir düzeye eşip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: غَطَتِ النَّاقَةُ إِذَا ذَهَبَتْ فِي سَيْرِهَا Ve gece muzlim olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَطَى اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ Ve ağacın dalları uzanıp yer yüzüne döşenmek maʿnāsınadır; yukālu: غَطَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا طَالَتْ أَغْصَانُهَا وَانْبَسَطَتْ عَلَى الْأَرْضِ Ve gece zulmetiyle bir nesneyi kaplayıp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: غَطَى اللَّيْلُ فُلَانًا أَيْ أَلْبَسَهُ ظُلْمَتَهُ Ve bir nesnenin üzerini örtü ile örtmek yā kapakla kapamak maʿnāsınadır; yukālu: غَطَى الشَّيْءَ وَعَلَيْهِ إِذَا سَتَرَهُ وَعَلَاهُ

اَلْإِغْطَاءُ [el-iġṭāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağacın dalları uzanıp yer yüzüne döşenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْطَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا طَالَتْ أَغْصَانُهَا وَانْبَسَطَتْ عَلَى الْأَرْضِ Ve bir nesnenin üzerini örtmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْطَى الشَّيْءَ وَعَلَيْهِ إِذَا سَتَرَهُ وَعَلَاهُ

اَلتَّغْطِيَةُ [et-taġṭiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Gece zulmetle bir nesneyi kaplamak maʿnāsınadır; yukālu: غَطَّى اللَّيْلُ فُلَانًا إِذَا أَلْبَسَهُ ظُلْمَتَهُ Ve bir şeyʾin üzerini pūşīde ile örtmek maʿnāsınadır; yukālu: غَطَّاهُ إِذَا سَتَرَهُ وَعَلَاهُ

اَلْإِغْتِطَاءُ [el-iġṭiṭāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde)

Örtünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَطَى بِهِ إِذَا تَغَطَّى

اَلْوَاوِيُّ

[غ ط و]

اَلْغَطْوُ [el-ġaṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) ve

اَلْغُطُوُّ [el-ġuṭuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Gece muzlim olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَطَا اللَّيْلُ غَطْوًا وَغُطُوًّا إِذَا أَظْلَمَ Ve bahr ve nehr makūlesinin suyu çoğalıp kalkımak maʿnāsınadır; yukālu: غَطَا الْمَاءُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve örtmek maʿnāsınadır ki vāvī ve yāʾīdir; yukālu: غَطَاهُ إِذَا وَارَاهُ وَسَتَرَهُ

اَلْغِطَاءُ [el-ġiṭāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Örtüye denir; yukālu: مَا لَهُ وِطَاءٌ وَغِطَاءٌ أَيْ مَا يُتَغَطَّى بِهِ

اَلْغِطَايَةُ [el-ġiṭāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ʿArab nisvānının gömlek üzerinden giydikleri zıbın makūlesine denir ki onunla تَغَطِّي [teġaṭṭī] ederler.

اَلْإِغْطَاءُ [el-iġṭāʾ] (hemzenin kesriyle) Bāg asmasına su yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْطَى الْكَرْمُ إِذَا جَرَى فِيهِ الْمَاءُ

اَلْغَطَوَانُ [el-ġaṭavān] (fetehātla) Bir adamın etbāʿ ve aʿvān ve müteʿallakātı makūlesi cemʿ-i kesretine denir; yukālu: إِنَّهُ لَذُو غَطَوَانٍ أَيْ ذُو مَنَعَةٍ وَكَثْرَةٍ

اَلْوَاوِيُّ

[غ ف و]

اَلْغَفْوُ [el-ġafv] ve

اَلْغَفْوَةُ [el-ġafvet] ve

اَلْغَفْيَةُ [el-ġafyet] (ġayn'ların fethi ve fā'ların sükūnlarıyla) Tümsek ve mürtefiʿ yere denir ki orayı su basmaz, زُبْيَةٌ [zubyet] maʿnāsına.

اَلْغَفْوُ [el-ġafv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) ve

اَلْغُفُوُّ [el-ġufuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Uyumak yāhūd uyuklamak maʿnāsınadır; yukālu: غَفَا الرَّجُلُ غَفْوًا وَغُفُوًّا إِذَا نَامَ أَوْ نَعَسَ Ve bir nesne suyun dibine batmayıp yüzüne çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: غَفَا الشَّيْءُ إِذَا طَفَا عَلَى الْمَاءِ

اَلْإِغْفَاءُ [el-iġfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi uyumak yāhūd ımızganmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْفَى الرَّجُلُ إِذَا نَامَ أَوْ نَعَسَ

اَلْيَائِيُّ

[غ ف ي]

اَلْغَفَا [el-ġafā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Buğday içinden ayırtlanıp atılacak bīgāne nesneye denir, karamuk ve delice ve saman gibi.

اَلْغَفْيُ [el-ġafy] (ġayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Buğday içinden غَفَا [ġafā] dedikleri bīgāneleri ayırtlayıp üğürtlemek maʿnāsınadır; yukālu: غَفَى الطَّعَامَ غَفْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَّاهُ مِنَ الْغَفَا

اَلْإِغْفَاءُ [el-iġfāʾ] (hemzenin kesriyle) غَفْيٌ [ġafy] maʿnāsınadır; yukālu: أَغْفَى الطَّعَامَ بِمَعْنَى غَفَاهُ Ve buğday kepekli olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْفَى الطَّعَامُ إِذَا كَثُرَتْ نُخَالَتُهُ Ve harmanda saman üzere yatıp uyumak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْفَى الرَّجُلُ إِذَا نَامَ عَلَى الْغَفَا أَيِ التِّبْنِ فِي بَيْدَرِهِ

اَلْغُفَاءُ [el-ġufāʾ] غُثَاءٌ [ġuṯāʾ] vezninde ve mürādifidir ki selintiye denir. Ve toz gibi hurmā koruğuna ʿārız olur bir āfet ismidir ki koruğu göyünmez olur. Ve buğday içre olan ve yerinde kalan saman ve kesmik hurdelerine ve alıntı ve çalkantı makūlesine denir; kezālik develer içinden

ayırtlanıp seçilen kemterlerine denir.

اَلْإِنْغِفَاءُ [el-inġifāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْغَفَى الشَّيْءُ إِذَا انْكَسَرَ

اَلْغُفَاءَةُ [el-ġufāʾet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznin-de) Gözün siyāhına ʿārız olan aklığa denir; yukālu: أَصَابَتْ عَيْنَهُ غُفَاءَةٌ أَيْ بَيَاضٌ عَلَى حَدَقَتِهَا

اَلْغَفْيَةُ [el-ġafyet] (غَفْلَةٌ [ġaflet] vezninde) Imızganmak maʿnāsınadır; yukālu: غَفِيَ الرَّجُلُ غَفْيَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَعَسَ Ve زُبْيَةٌ [zub-yet] maʿnāsınadır ki su basmaz olan tepesi yere denir.

اَلْوَاوِيُّ

[غ ل و]

اَلْغَلَاءُ [el-ġalāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Narh ziyāde pahaya çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: غَلَا السِّعْرُ يَغْلُو غَلَاءً ضِدُّ رَخُصَ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre "غ،ل،و" ve "غ،ل،ي" māddesi bir nesne hadd-di savuşmak maʿnāsına mevzūʿdur, mas-darı narhta olursa غَلَاءٌ [ġalāʾ] ve kadr ve menzilet makūlesinde olursa غَلْوٌ [ġalv] ve remy ve sihāmda غُلُوٌّ [ġuluvv] gelir, سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde ve maʿānī-i sāʾire on-dan müteferraʿdır. İntehā. Ve

غَلَاءٌ [ġalāʾ] Oku pek ırak giden tīr-endāza denir; yukālu: رَجُلٌ غَلَاءٌ أَيْ بَعِيدُ الْغُلُوِّ بِالسَّهْمِ

اَلْغَالِي [el-ġālī] ve

اَلْغَلِيُّ [el-ġaliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Pahalı nesneye denir, niseb üzeredirler; tekūlu: بِعْتُهُ بِالْغَالِي وَالْغَلِيِّ أَيْ بِالْغَلَاءِ يَعْنِي بِالسِّعْرِ الْغَالِي

اَلْإِغْلَاءُ [el-iġlāʾ] (hemzenin kesriyle) Narh ziyāde pahaya çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْلَى اللهُ السِّعْرَ أَيْ جَعَلَهُ غَالِيًا Ve ot-luklar pek boylanıp birbirine sarmaşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْلَى النَّبْتُ إِذَا الْتَفَّ وَعَظُمَ Ve nebātın dalları kuvvetlenip uza-mak için yapraklarını sıyırıp tahfīf eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْلَى الْكَرْمَ إِذَا خَفَّفَهُ مِنْ وَرَقِهِ

اَلْمُغَالَاةُ [el-muġālāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-ninde) Satılık nesneyi haddinden ziyāde paha ile pazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَالَاهُ وَبِهِ إِذَا سَامَهُ فَأَبْعَطَ Ve oku pek ırağa atmak için ellerini yukarı tutmak maʿnāsınadır; yukālu: غَالَى السَّهْمَ وَبِهِ مُغَالَاةً وَغِلَاءً إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ لِأَقْصَى الْغَايَةِ

اَلْغُلُوُّ [el-ġuluvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Bir nesne haddi tecāvüz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَلَا فِي الْأَمْرِ يَغْلُو غُلُوًّا إِذَا جَاوَزَ حَدَّهُ Ve

غَلْوٌ [ġalv] (ġayn'ın fethiyle) ve

غُلُوٌّ [ġuluvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Oku ırağa atmak için ellerini yukarı tut-mak maʿnāsınadır; yukālu: غَلَا بِالسَّهْمِ غَلْوًا وَغُلُوًّا إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ لِأَقْصَى الْغَايَةِ Ve

غُلُوٌّ [ġuluvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Ok hadd ve mikdārdan ezyed ırağa gitmek maʿnāsınadır; yukālu: غَلَا السَّهْمُ إِذَا ارْتَفَعَ فِي ذَهَابِهِ وَجَاوَزَ الْمَدَى Ve otlar pek boylanıp bir-birine sarmaşmak maʿnāsınadır; yukālu: غَلَا النَّبْتُ إِذَا الْتَفَّ وَعَظُمَ

اَلْغَلْوَةُ [el-ġalvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ok atımı mesāfeye denir; cemʿi غَلَوَاتٌ [ġalevāt] gelir fetehātla ve غِلَاءٌ [ġilāʾ] gelir ġayn'ın kesriyle; ve minhu'l-meselu: "جَرْيُ الْمُذَكِّيَاتِ غِلَاءٌ" Burada مُذَكِّيَاتٌ [muẕekkiyāt] مُذَكِّيَةٌ [muẕekkiyet]in cemʿidir ki beş ya-şını geçmiş atlara denir, yaʿnī sinn-i mezkūrede olan atlar meydānlı olur, جَذَعٌ [ceẕaʿ] gibi meydānı dar olmaz. Bu me-sel meydān-ı fazīlette akrānına fāʾik olan kimse mevkiʿinde īrād olunur.

اَلْمِغْلا [el-miġlā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Irağa giden oka denir ki menzil oku taʿbīr ettikleridir.

اَلْغُلَوَاءُ [el-ġulevāʾ] (نُفَسَاءُ [nufesāʾ] vezninde ve lām'ın sükūnuyla da lügattir) Haddi savuşmağa denir; tekūlu: خَفِّضْ مِنْ غُلَوَائِكَ أَيْ مِنْ غُلُوِّكَ Ve delikanlılığın sürʿatle gelip basmış evāʾil-i hengāmına denir; yukālu: فَعَلَ ذَلِكَ فِي غُلَوَاءِ شَبَابِهِ أَيْ فِي أَوَّلِهِ وَسُرْعَتِهِ

اَلْغُلْوَانُ [el-ġulvān] (ġayn'ın zammıyla) غُلَوَاءُ [ġulevāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: غُلْوَانُ الشَّبَابِ أَيْ غُلَوَاؤُهُ

اَلْغَالِي [el-ġālī] Semiz ete denir; yukālu: لَحْمٌ غَالٍ أَيْ سَمِينٌ

اَلْغَلَاءُ [el-ġalāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Hurde balığa denir; cemʿi أَغْلِيَةٌ [aġliyet] gelir.

اَلْغَلْوَى [el-ġalvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) غَالِيَةٌ [ġāliyet]e denir ki tīb-i maʿrūftur, kemā se-yuzkeru. Ve Cevherī bir feresin ismi olmak üzere de sebt eylemekle galat eyledi, zīrā o mühmele ile عَلْوَى [ʿAlvā]dır. Şārih der ki Cevherī dahi mühmele ile mahallinde resm eylemiştir.

اَلتَّغَالِي [et-teġālī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nebāt boylanıp uzamak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَالَى النَّبْتُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve davar kısmı zebūnlayıp eti gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَالَى لَحْمُ النَّاقَةِ إِذَا ذَهَبَ Ve otlar uzayıp birbirine sarmaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَالَى النَّبْتُ إِذَا الْتَفَّ وَعَظُمَ

اَلْإِغْلِيلَاءُ [el-iġlīlāʾ] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Bu dahi otlar uzayıp birbirine sarmaşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْلَوْلَى النَّبْتُ بِمَعْنَى تَغَالَى

اَلْإِغْتِلَاءُ [el-iġtilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَلَى الْبَعِيرُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْيَائِيُّ

[غ ل ي]

اَلْغَلْيُ [el-ġaly] (ġayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْغَلَيَانُ [el-ġaleyān] (fetehātla) Kaynamak maʿnāsınadır; yukālu: غَلَتِ الْقِدْرُ غَلْيًا وَغَلَيَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَاشَتْ

اَلْإِغْلَاءُ [el-iġlāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّغْلِيَةُ [et-taġliyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Kaynatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْلَى الْقِدْرَ وَغَلَّاهَا إِذَا جَاشَ بِهَا Ve

تَغْلِيَةٌ [taġliyet] Bir adama ıraktan işāretle selām vermek maʿnāsınadır; yukālu: غَلَّاهُ إِذَا سَلَّمَهُ مِنْ بُعْدٍ وَأَشَارَ بِهِ

اَلْغَالِيَةُ [el-ġāliyet] Tīb-i maʿrūf adıdır. Türkīde tahrīfle kalye misk derler; mürekkebāt-ı kadīmedendir, ibtidā onu īcād eden Cālīnūs'tur. Asl māddesi misk ve ʿanber ve bān yağı ve ʿasel-bend ve hoş-bū mukattar sulardır; kıymetli olması vech-i tesmiyedir.

اَلتَّغَلِّي [et-teġallī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) غَالِيَةٌ [ġāliyet] sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَلَّى الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّقَ بِالْغَالِيَةِ

اَلْغَلَانِيَةُ [el-ġalāniyet] (عَلَانِيَةٌ [ʿalāniyet] vezninde) Bir nesnede haddi tecāvüz eylemeğe denir, nūn'u zāʾidedir, تَغَالِي [teġālī] maʿnāsınadır; yukālu: بَاعَهُ غَلَانِيَةً أَيْ بِالتَّغَالِي

اَلْوَاوِيُّ

[غ م و]

اَلْغَمْوُ [el-ġamv] (ġayn'ın ve mīm'in sükūnuyla) Sakf-ı beyti çamur ve tahta ve ağaç makūlesiyle örtmek maʿnāsınadır;

yukālu: غَمَا الْبَيْتَ يَغْمُو غَمْوًا إِذَا غَطَّاهُ بِالطِّينِ وَالْخَشَبِ

اَلْيَائِيُّ

[غ م ي]

اَلْغَمْيُ [el-ġamy] (غَمْوٌ [ġamv] vezninde) Uğunmak maʿnāsınadır; yukālu: غُمِيَ عَلَى الْمَرِيضِ عَلَى الْمَجْهُولِ أي غُشِيَ عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاقَ

اَلْإِغْمَاءُ [el-iġmāʾ] (hemzenin kesriyle) غَمْيٌ [ġamy] maʿnāsınadır;yukālu: أُغْمِيَ عَلَى الْمَرِيضِ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى غُمِيَ عَلَيْهِ Ve bütün gün havā kaplayı bulutlu olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أُغْمِيَ يَوْمُنَا عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْضًا إِذَا دَامَ غَيْمُهُ Ve akşām hilālin önüne bulut gelmekle görünmez olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُغْمِيَتْ لَيْلَتُنَا عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ غُمَّ هِلَالُهَا

اَلْغَمَا [el-ġamā] (قَفَا [ḳafā] vezninde) Uğunmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَمًا أَيْ مَغْمِيٌّ عَلَيْهِ Bunun müfred ve cemʿi ve tesniyesi müsāvīdir yāhūd tesniyesinde غَمَيَانِ [ġameyān] denir fetehātla ve cemʿinde أَغْمَاءٌ [aġmāʾ] denir. Ve

غَمَا [ġamā] ve

غِمَاءٌ [ġimāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Hānenin tavanına denir yāhūd dam üzere örttükleri toprak ve tahta ve tuğla makūlesine denir. Bunun tesniyesinde غَمَيَانِ [ġameyān] ve غَمَوَانِ [ġamevān] ve cemʿinde أَغْمِيَةٌ [aġmiyet] ve أَغْمَاءٌ [aġmāʾ] denir. Ve

غَمَا [ġamā] Atı terletmek için sırtına çektikleri çul ve pālās makūlesine denir. Ve

غَمَا [ġamā] Havāda bulut olmakla hilāl mestūr olmağa denir; ke-mā se-yuzkeru.

اَلْغَمْيُ [el-ġamy] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Sakf-ı hāneyi örtmek maʿnāsınadır; tekūlu: غَمَيْتُ الْبَيْتَ غَمْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَغْطَيْتَهُ Ve havā bulutlu olmakla hilāl görünmez olmak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: فِي السَّمَاءِ غَمْيٌ وَغَمًا إِذَا غُمَّ عَلَيْهِمْ الْهِلَالُ Ve bunlar "غ،م،م" māddesinden değildir, bi-reʾsihi lügatlerdir.

غَمَا [ġamā] (ġayn'ın fethiyle) أَمَا [emā] lafzında lügattir ki harf-i istiftāhtır; yukālu: غَمَا وَاللهِ أَيْ أَمَا وَاللهِ

اَلْغَامِيَاءُ [el-ġāmiyāʾ] (قَاصِعَاءُ [ḳāṣiʿāʾ] vezninde) Tarla fāresi yuvalarından birinin ismidir.

اَلْوَاوِيُّ

[غ ن و]

اَلْغُنْوَةُ [el-ġunvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Zenginliğe denir ki gayre muhtāc olmamaktan ʿibārettir; tekūlu: لِي عَنْهُ غُنْوَةٌ أَيْ غِنًى

اَلْيَائِيُّ

[غ ن ي]

اَلْغِنَا [el-ġinā] (ġayn'ın kesriyle ve elifin kasrıyla) Bir kimse teʾehhül eylemek maʿnāsınadır; maʿnā-yı ātiyedendir, zīrā o sebeble nā-mahremden iktifā olunur; yukālu: غَنِيَ الرَّجُلُ غِنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَزَوَّجَ Ve zengin olmak maʿnāsınadır ve bunda ġayn meftūh oldukta elifi memdūd olur; yukālu: غَنَا فُلَانٌ غِنًا وَغَنَاءً ضِدُّ فَقْرٍ Ve kifāyet ve iktifāʾ maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve hatun غَانِيَةٌ [ġāniyet] olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَنِيَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ غَانِيَةً Ve bir mahalde mukīm olmak maʿnāsınadır ki mahāll-i sāʾireden müstagnī olur; yukālu: غَنِيَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve dirlik sürmek maʿnāsınadır; yukālu: غَنِيَ فُلَانٌ إِذَا عَاشَ Ve mülākī olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَنِيَ بِهِ إِذَا لَقِيَ Ve bir adamın dostluğunda ʿale'd-devām durmak

maʿnāsınadır; tekūlu: غَنِيتُ لَكَ مِنِّي بِالْمَوَدَّةِ Ve olmak, كَوْنٌ [kevn] maʿnāsına müstaʿmeldir ki mecāz-ı mürsel-i tebeʿī olur; tekūlu: غَنِيَتْ دَارُنَا تِهَامَةَ أَيْ كَانَتْ فِيهَا

اَلْإِسْتِغْنَاءُ [el-istiġnāʾ] ve

اَلْإِغْتِنَاءُ [el-iġtināʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bunlar da zengin olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغْنَى الرَّجُلُ وَاغْتَنَى بِمَعْنَى غَنِيَ Ve

إِسْتِغْنَاءٌ [istiġnāʾ] Zenginlik istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغْنَى اللهَ تَعَالَى أَيْ سَأَلَهُ أَنْ يُغْنِيَهُ

اَلتَّغَانِي [et-teġānī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Bu dahi zengin olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَانَى زَيْدٌ بِمَعْنَى غَنِيَ Ve birbirinden müstagnī ve bī-niyāz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَانَى الْقَوْمُ إِذَا اسْتَغْنَى بَعْضُهُمْ عَنْ بَعْضٍ

اَلتَّغَنِّي [et-teġānnī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bu dahi zengin olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَنَّى الرَّجُلُ بِمَعْنَى غَنِيَ Ve ırlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَنَّى بِالشِّعْرِ إِذَا صَوَّتَ بِهِ Ve şāʿir kasīdesinde bir dil-ber ile tagaz-zül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَنَّى بِالْمَرْأَةِ إِذَا تَغَزَّلَ بِهَا Ve şāʿir bir adamı şiʿr ile medh yāhūd hicv eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَنَّى بِزَيْدٍ إِذَا مَدَحَهُ أَوْ هَجَاهُ

اَلتَّغْنِيَةُ [et-taġniyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adamı zengin kılmak maʿnāsınadır; yukālu: غَنَّاهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ جَعَلَهُ غَنِيًّا Ve ırlamak maʿnāsınadır; yukālu: غَنَّاهُ الشِّعْرَ وَبِهِ إِذَا تَغَنَّى بِهِ Ve şāʿir şiʿrinde dil-ber ile tagazzül eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: غَنَّى الشَّاعِرُ بِالْمَرْأَةِ إِذَا تَغَزَّلَ بِهَا Ve şiʿrde bir adamı medh yāhūd hicv eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَنَّى بِزَيْدٍ إِذَا مَدَحَهُ أَوْ هَجَاهُ Ve kuş latīf ve dil-nişīn āvāz ile ötmek maʿnāsınadır; yukālu: غَنَّى الْحَمَامُ إِذَا صَوَّتَ

اَلْإِغْنَاءُ [el-iġnāʾ] (hemzenin kesriyle) Zen-gin eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْنَاهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ جَعَلَهُ غَنِيًّا Ve bir nesneye kifāyet edip yerini tutmak maʿnāsına müstaʿmeldir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْغُنْيَةُ [el-ġunyet] (ġayn'ın zammı ve kes-riyle) ve

اَلْغُنْوَةُ [el-ġunvet] ki vāvīdir. Ve

اَلْغُنْيَانُ [el-ġunyān] (ġayn'ların zammıyla) Zenginliğe denir ki ismlerdir; yukālu: لَهُ غُنْيَةٌ وَغُنْوَةٌ وَغُنْيَانٌ أَيْ غِنًى Ve

غُنْيَةٌ [ġunyet] ve

غُنْيَانٌ [ġunyān] (ġayn'ların zammıyla) Kifāyet maʿnāsınadır ki bī-niyāz olmaktan ʿibārettir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمَغْنَى [el-maġnā] (مَرْمَى [mermā] vezninde) Bu dahi kifāyet maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ عَنْهُ غِنًى وِلَا مَغْنًى وَلَا غُنْيَةً وَلَا غُنْيَانَ أَيْ مَا لَهُ بُدٌّ Yaʿnī "Filānın ondan kifāyet ve istignāsı yoktur, be-heme-hāl ona muhtāc ve nāçārdır." Ve

مَغْنًى [maġnā] İsm-i mekān olur, şol men-zile denir ki onda ehl ve sükkānı ikāmet eyledikten sonra göçüp gitmişler ola, ʿalā-kavlin ʿāmmdır, yaʿnī mutlakan menzil maʿnāsınadır; yukālu: خَلَا مَغْنَاهُمْ وَهُوَ الْمَنْزِلُ الَّذِي غَنِيَ بِهِ أَهْلُهُ ثُمَّ ظَعَنُوا عَنْهُ أَوْ عَامٌّ Ve

مَغْنَى [maġnā] مَبْنَةٌ [meʾinnet] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْغَنِيُّ [el-ġaniyy] (وَفِيٌّ [vefiyy] vezninde) ve

اَلْغَانِي [el-ġānī] Zengin adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَنِيٌّ وَغَانٍ أَيْ ذُو الْوَفْرِ Ve

غَنِيٌّ [Ġaniyy] Ġaṭafān kabīlesinden bir cemāʿattir.

اَلْغَانِيَةُ [el-ġāniyet] Şol hatuna denir ki nās kendisini taleb ve ragbet edip kendisi kimseye tālibe ve hāhiş-ger olmaya, ʿalā-kavlin pek dil-ber ve hüsn-dār olmakla

revnak-ı hüsn ü cemāliyle zīb ve zīnetten ihtiyācsız ola yāhūd ebeveyni hānesinde ikāmet edip sāʾir mahalle nakl ve tebʿīdi vākiʿ olmaya yāhūd şol tāze mahbūbeye denir ki ʿafīfe ve pāk-dāmen ola, gerek zātü'z-zevc olsun gerek olmasın; cemʿi غَوَانِي [ġavānī] gelir; yukālu: إِمْرَأَةٌ غَانِيَةٌ أَيِ الَّتِي تُطْلَبُ وَلَا تَطْلُبُ أَوِ الْغَنِيَّةُ بِحُسْنِهَا عَنِ الزِّينَةِ أَوِ الَّتِي غَنِيَتْ بِبَيْتِ أَبَوَيْهَا وَلَمْ يَقَعْ عَلَيْهَا سِبَاءٌ أَوِ الشَّابَّةُ الْعَفِيفَةُ ذَاتُ زَوْجٍ أَمْ لا

اَلْغَنَاءُ [el-ġanāʾ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْمَغْنَى [el-maġnā] ve

اَلْمَغْنَاةُ [el-maġnāt] (mīm'lerin fethi ve zammıyla) Kifāyet maʿnāsınadır ki bir nesnenin yerini tutmaktan ʿibārettir; yukālu: أَغْنَى عَنْهُ غَنَاءَ فُلَانٍ وَمَغْنَاهُ وَمَغْنَاتَهُ أَيْ نَابَ عَنْهُ وَأَجْزَأَ مُجْزَأَهُ وَيُقَالُ مَا فِيهِ غَنَاءُ ذَلِكَ أَيْ إِقَامَتُهُ وَالْإِضْطِلَاعُ بِهِ Yaʿnī "Bunda onun yerini tutmak hāleti ve onunla hāsıl olan takavvī yoktur."

اَلْغُنْيَانُ [el-ġunyān] (ġayn'ın zammıyla) Bir nesne sebebiyle sāʾirden müstagnī ve ihtiyācsız olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَنِيَتِ الْمَرْأَةُ بِزَوْجِهَا غُنْيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَغْنَتْ بِهِ

اَلْغِنَاءُ [el-ġināʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Tarab-nāk olacak āvāza denir ki hānende āvāzı olacaktır; Türkīde ır taʿbīr olunur, Fārisīde sürūd denir; tekūlu: سَمِعْتُ غِنَاءَهُ أَيْ صَوْتَهُ الْمُطْرِبَ

اَلْغَنَاءُ [el-Ġanāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Bir kumluk adıdır.

اَلْأُغْنِيَّةُ [el-uġniyyet] (أُنْثِيَةٌ [uṯfiyyet] vezninde ve yā'nın tahfīfiyle lügattir) Hānendenin tegannī eylediği bir güne nagme ve āhenge denir, meselā şarkı ve taksīm ve koşma ve maʿnī gibi; yukālu: بَيْنَهُمْ أُغْنِيَّةٌ أَيْ نَوْعٌ مِنَ الْغِنَاءِ Ve bunda hemzenin kesriyle de cāʾizdir.

اَلْأَغْنَاءُ [el-aġnāʾ] (hemzenin fethiyle) Gelinlerin cihāzlarına denir; yukālu: نَقَلُوا أَغْنَاءَ الْعَرُوسِ أَيْ أَمْلَاكَهَا

اَلْغَنَا [el-ġanā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) مَغْنًى [maġnā] gibi مَئِنَّةٌ [meʾinnet] maʿnāsınadır ki bir nesnenin mevziʿ-i kifāyetinden ʿibārettir, yukālu: مَكَانُ كَذَا غَنًا مِنْ فُلَانٍ وَمَغْنًى مِنْهُ أَيْ مَئِنَّةٌ مِنْهُ

غُنَيَّةُ [Ġuneyyet] ve

غُنَيٌّ [Ġuneyy] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] ve سُمَيٌّ [sumeyy] veznlerinde) Esāmīdendir.

اَلْوَاوِيُّ

[غ و و]

اَلْغَيُّ [el-ġayy] (ġayn'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Azgın ve güm-rāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَوَى الرَّجُلُ غَيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَلَّ Ve müteʿaddī olur; yukālu: غَوَاهُ غَيْرُهُ إِذَا أَضَلَّهُ Ve

غَيٌّ [Ġayy] Cehennemde bir derenin yāhūd bir nehrin ismidir, eʿāzenallāhu min zālike. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا﴾ وَهُوَ وَادٍ فِي جَهَنَّمَ أَوْ نَهْرٌ

اَلْغَوَايَةُ [el-ġavāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bu dahi azgın ve güm-rāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَوِيَ الرَّجُلُ غَوَايَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَلَّ Bunda كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde cāʾiz değildir.

اَلْغَاوِي [el-ġāvī] ve

اَلْغَوِيُّ [el-ġaviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْغَيَّانُ [el-ġayyān] (رَيَّانُ [reyyān] vezninde) Vasflardır, azgın ve güm-rāh adama denir; ve kavluhu taʿālā: ﴿وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ﴾ أَيِ الشَّيَاطِينُ أَوْ مَنْ ضَلَّ مِنَ النَّاسِ أَوِ الَّذِينَ يُحِبُّونَ الشَّاعِرَ إِذَا هَجَا قَوْمًا أَوْ يُحِبُّونَ لِمَدْحِهِ إِيَّاهُمْ بِمَا لَيْسَ فِيهِمْ

غَاوِي [ġāvī] Küçük başa ıtlāk olunur, gūyā ki iʿtidālden sapmıştır; yukālu: رَأْسٌ غَاوٍ أَيْ صَغِيرٌ Ve çekirgeye ıtlāk olunur.

اَلْإِغْوَاءُ [el-iġvā'] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّغْوِيَةُ [et-taġviyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adamı azdırıp azgın kılmak maʿnāsınadır, yukālu: أَغْوَاهُ وَغَوَّاهُ إِذَا أَضَلَّهُ ve

تَغْوِيَةٌ [taġviyet] Sütü çalıp yoğurt eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, tekūlu: غَوَّيْتُ اللَّبَنَ إِذَا صَيَّرْتَهُ رَائِبًا

اَلْمُغَوَّاةُ [el-muġavvāt] (mīm'in zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Azacak yere denir, مُضِلَّةٌ [muḍillet] maʿnāsına; cemʿi مُغَوَّيَاتٌ [muġavveyāt] gelir; yukālu: وَقَعُوا فِي مُغَوَّيَاتٍ أَيْ مُضِلَّاتٍ

اَلْمَغْوَاةُ [el-maġvāt] (مَهْوَاةٌ [mehvāt] veznin-de) مُغَوَّاةٌ [muġavvāt] maʿnāsınadır; yukālu: أَرْضٌ مَغْوَاةٌ أَيْ مُضِلَّةٌ

اَلْأُغْوِيَّةُ [el-uġviyyet] (أُثْفِيَّةٌ [uṯfiyyet] vez-ninde) Mehleke maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي أُغْوِيَّةٍ أَيْ مَهْلَكَةٍ Ve arslan saydı için kazıl-mış çukura denir, زُبْيَةٌ [zubyet] maʿnāsına.

اَلتَّغَاوِي [et-teġāvī] Birbirine muʿāvenetle bir kimse üzerine üşüntü edip katl eyle-mek maʿnāsınadır; ʿalā-kavlin şuradan buradan çokuşup üzerine üşüntü eylemek maʿnāsınadır; her ne kadar katl eylemezler ise de; yukālu: تَغَاوَوْا عَلَيْهِ إِذَا تَعَاوَنُوا عَلَيْهِ فَقَتَلُوا أَوْ جَاؤُوا مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا وَإِنْ لَمْ يَقْتُلُوهُ

اَلْغَوَى [el-ġavā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Deve yavrusu sütten tohme olmak yāhūd meme emmekten memnūʿ olmakla pek arıklayıp ölümcül olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَوِيَ الْفَصِيلُ وَغَوَى غَوًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا بَشِمَ مِنَ اللَّبَنِ أَوْ مُنِعَ الرَّضَاعَ فَهُزِلَ وَكَادَ يَهْلِكُ

اَلْغَوِي [el-ġavī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan ism-i fāʿildir.

اَلْغَيَّةُ [el-ġayyet] (ġayn'ın fethi ve kesriy-le) زَنْيَةٌ [zenyet] maʿnāsınadır ki رِشْدَةٌ [riş-det] mukābilidir, harām-zāde demektir; yukālu: وَلَدُ غَيَّةٍ أَيْ زَنْيَةٍ

غَوِيٌّ [Ġaviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

غَوِيَّةٌ [Ġaviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

غُوَيَّةُ [Ġuveyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznin-de) Esmādandır.

بَنُو غَيَّانَ [Benū Ġayyān] (حَيَّانُ [ḥayyān] vez-ninde) Bir cemāʿat idi ki dergāh-ı Hazret-i Muṣṭafavī'ye vāfiden geldiler, künyeleri-ni Resūl-i enām ʿaleyhi's-selām hazretleri tebdīl edip Benū Reşdān ıtlāk eylediler.

اَلْغَوْغَاءُ [el-ġavġā'] (ġayn'ın fethiyle) Çe-kirgeye denir. Ve ecnās-ı muhtelifeden nās-ı kesīre denir. Mü'ellif bunu ġayn māddesinde sebt eylemiştir.

اَلْغَاغَةُ [el-ġāġat] Bu dahi ecnās-ı muhteli-feden müctemiʿ nās-ı kesīre denir. Ve bir nebāt adıdır.

غَاوَةُ [Ġāvet] Bir dağın adıdır.

اَلْغَوَى [el-ġavā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْغَوِيُّ [el-ġaviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْمُغْوِي [el-muġvī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-ninde) Yalnızca tek ü tenhā adama denir; tekūlu: بِتُّ غَوًى وَغَوِيًّا وَمُغْوِيًا أَيْ مُخْلِيًا

مَغْوِيَةٌ [Maġviyet] (مَعْصِيَةٌ [maʿṣiyet] vezni-nde) Ecrem b. Bāhiş lakabıdır.

أَبُو مُغْوِيَةٍ [Ebū Muġviyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Ashābdan ʿAbdulʿuzzā kün-yesidir ki baʿde'l-İslām Resūl-i enām ʿaleyhi's-selām ʿAbdurraḥmān ile tesmiye buyurdular.

اَلْغَاوِيَةُ [el-ġāviyet] Dolu su tulumuna de-

nir, رَاوِيَةٌ [rāviyet] maʿnāsına.

اَلْإِنْغِوَاءُ [el-inġivāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Hevā vü hevese uyup dalālete düşmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْغَوَى الرَّجُلُ إِذَا انْهَوَى وَمَالَ

اَلْيَائِيُّ

[غ ي ي]

اَلْغَيَايَةُ [el-ġayāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez-ninde) Pertev-i şemsin aydınlığına ve ziyāsına denir, nefs-i pertev değildir. Ve kuyunun dibine denir; yukālu: وَقَعَ فِي غَيَايَةِ الْبِئْرِ أَيْ قَعْرِهَا Ve insān üzere mutlakan göl-ge eden nesneye denir, sehāb ve sāyebān gibi. Ve Yemāme'de bir mevziʿ adıdır.

اَلْمُغَايَاةُ [el-muġāyāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir nesne üzere gölge salmak maʿnāsınadır; yukālu: غَايَا الْقَوْمُ فَوْقَ رَأْسِهِ بِالسَّيْفِ أَيْ أَظَلُّوا بِهِ

اَلْغَايَةُ [el-ġāyet] Nihāyet ve encām maʿnāsınadır; yukālu: بَلَغَ الْغَايَةَ أَيِ الْمَدَى Ve sancağa denir, رَايَةٌ [rāyet] maʿnāsına; cemʿi غَايٌ [ġāy]dır.

اَلتَّغْيِيَةُ [et-taġyiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) ve

اَلْإِغْيَاءُ [el-iġyāʾ] (hemzenin kesriyle) San-cak dikmek maʿnāsınadır; tekūlu: غَيَّيْتُ الْغَايَةَ وَأَغْيَيْتُهَا إِذَا نَصَبْتُهَا Ve

إِغْيَاءٌ [iġyāʾ] Havā yüzünde bulut sāyebān gibi durmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْيَا السَّحَابُ إِذَا أَقَامَ

FASLU'L-FĀʾ

(فَصْلُ الْفَاءِ)

اَلْوَاوِيُّ

[ف أ و]

اَلْفَأْوُ [el-feʾv] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesneyi vurup yarmak maʿnāsınadır, niteki فَأْيٌ [feʾy] dahi bu maʿnāyadır ki vāvī ve yāʾī olur; yukālu: فَأَى رَأْسُ فُلَانٍ فَأْوًا وَفَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ وَشَقَّهُ Ve

فَأْوٌ [feʾv] İki dağ aralığında olan ayrığa denir. Ve iki kara taşlık tepe aralığında olan düzce ve mülāyim yere denir. Ve değirmice kumluk kıtʿasına denir. Ve dağ aralıklarında avlu gibi muhāt olan düz ve oturaklı pākīze yere denir. Ve Ṣaʿīd ilinde bir karye adıdır. Ve

فَأْوٌ [feʾv] Geceye denir. Ve akşama denir. Ve Devlec nāhiyesinde bir mevziʿ adıdır. Ve derenin şol sıkı daracık yerine denir ki ötesi yayvanlık ola. Türkīde obuz taʿbīr olunur. Ve mühre tahtası gibi pek düz ve yalım yere denir.

اَلْإِفْآءُ [el-ifʾāʾ] (hemzenin kesriyle) فَأْوٌ [Feʾv] dediği mevziʿ-i mezbūra uğra-mak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin başı مُوضِحَةٌ [muḍiḥat] olarak yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْأَى الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الْفَأْوِ أَوْ شُجَّ مُوضِحَةً

اَلْإِنْفِيَاءُ el-infiyāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Açılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْفَأَى الشَّيْءُ إِذَا انْفَتَحَ Ve iki nesnenin aralığı ayrılıp açıl-mak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْفَأَى مَا بَيْنَهُمَا إِذَا انْفَرَجَ Ve bir nesne çatlamak ve yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْفَأَى الشَّيْءُ إِذَا انْصَدَعَ

اَلْفِئَةُ [el-fiʾet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde)

Cemāʿat ve gürūh maʿnāsınadır; cemʿi فِئَاتٌ [fiʾāt] ve فِئُونَ [fiʾūn] gelir. Müʾellif hemze bābında dahi sebt eylemiştir; onda rücūʿ maʿnāsındandır ve bunda şakk maʿnāsındandır.

اَلْفَأْوَى [el-feʾvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Zeker başına denir, فَيْشَةٌ [feyşet] maʿnāsına.

اَلْفَائِيَةُ [el-fāʾiyet] Şol yüksek yere denir ki sahrā gibi düpdüz ola.

اَلْيَائِيُّ

[ف ت ي]

اَلْفَتَاءُ [el-fetāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Delikanlı yiğit olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَتِيَ الْغُلَامُ فَتَاءٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَبَّ شَبَابًا

اَلْفَتَا [el-fetā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Delikanlı civāna denir; yukālu: هُوَ فَتًى أَيْ شَابٌّ Ve sehī ve kerīm ve civān-merd adama ıtlāk olunur; tesniyesinde فَتَيَانِ [feteyān] ve فَتَوَانِ [fetevān] denir, cemʿi فِتْيَانٌ [fityān] ve فِتْوَةٌ [fitvet] gelir fā'ların kesriyle ve فُتُوٌّ [futuvv] gelir zammeteynle ve فِتِيٌّ [fitiyy] gelir, عِصِيٌّ [ʿişiyy] vezninde. Müʾennesinde فَتَاةٌ [fetāt] denir, cemʿi فَتَيَاتٌ [feteyāt] gelir fetehātla.

اَلْفَتِيُّ [el-fetiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Her hayvānın gencine denir; müʾennesi فَتِيَّةٌ [fetiyyet]tir ve cemʿi فِتَاءٌ [fitāʾ] gelir كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde; yukālu: ثَوْرٌ فَتِيٌّ أَيْ شَابٌّ

اَلتَّفْتِيَةُ [et-teftiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Bir oğlanı çocukluk evzāʿından menʿ ile yiğitlik kertesinde muʿāmele eylemek ve ona min-baʿd yiğit oldun, meselā sana min-baʿd çocukluk vazʿı ʿaybdır gibi söz demek maʿnāsınadır; tekūlu: فُتِّيَتِ الْبِنْتُ إِذَا مُنِعَتْ مِنَ اللَّعِبِ مَعَ الصِّبْيَانِ

اَلتَّفَتِّي [et-tefettī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) تَفْتِيَةٌ [teftiyet]ten mutāviʿdir; yukālu: فُتِّيَتِ الْبِنْتُ فَتَفَتَّتْ

اَلْفَتَيَانِ [el-feteyān] (fetehātla ki) فَتَا [fetā] lafzından tesniyedir, leyl ve nehāra ıtlāk olunur; tekūlu: مَا أَفْعَلَهُ مَا كَرَّ الْفَتَيَانِ أَيِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ

اَلْإِفْتَاءُ [el-iftāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir müşkil husūsu beyān ve izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْتَاهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَبَانَهُ لَهُ Müftī efendinin iftāsı bu maʿnādandır.

اَلْفُتْيَا [el-futyā] ve

اَلْفُتْوَى [el-futvā] (fā'ların zammı ve fethiyle) İsmlerdir, sāʾilin müşkili hall ve beyān zımnında olan suʾālinin cevābına denir, baʿdehu fakīhin mesʾele cevābında gālib oldu; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْفُتْيَا وَالْفُتْوَى وَهُوَ مَا أَفْتَى بِهِ الْفَقِيهُ Şārihin beyānı üzere bunlar فَتًى [fetā] maddesindendir ki şābb-ı kavī maʿnāsınadır; zīrā فُتْوَى [futvā] bir hādisenin cevābından yāhūd bir hükmü ihdāstan yāhūd bir müşkili hall ve beyān ve takviyetten ʿibārettir. Ve فُتْوَى [futvā] lafzının cemʿi فَتَاوِي [fetāvī] gelir vāv'ın kesriyle ve vāv'ın fethiyle de cāʾizdir.

اَلْفِتْيَانُ [el-Fityān] (fā'nın kesriyle) Buceyle'den bir kabīledir. Rebīʿa el-Fityānī ki ashāb-ı Murtaḍavī'dendir, onlardandır.

اَلْفُتُوَّةُ [el-futuvvet] (أُبُوَّةٌ [ubuvvet] veznin-de) Kerem ve mürüvvet ve civān-merdī maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْفُتُوَّةِ أَيِ الْكَرَمِ Müʾellif *Baṣāʾir*'de bunu hakkı üzere bast eylemiştir, rahimehullāhu.

اَلتَّفَتِّي [et-tefettī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلتَّفَاتِي [et-tefātī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-

de) Bir adam fütüvvet sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَتَّى الرَّجُلُ وَتَفَاتَى إِذَا كَانَ أَهْلَ الْفُتُوَّةِ

اَلْمُفَاتَاةُ [el-mufātāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Fütüvvet bābında yarışmak maʿnāsınadır, bāb-ı mugālebedendir; tekūlu: فَاتُونِي فَفَتَوْتُهُمْ أَيْ غَلَبْتُهُمْ فِي الْفُتُوَّةِ

اَلْفُتِيُّ [el-futeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Ehl-i ʿişretin piyālesine denir.

اَلْمُفْتِي [el-muftī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) Hişām b. Hubeyre'ye mahsūs bir öl-çek adıdır.

اَلْفِتَةُ [el-fitet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Büyük su destīsine denir, جَرَّةٌ [cerret] maʿnāsına; cemʿi فِتُونَ [fitūn] gelir fā'nın kesriyle.

اَلْوَاوِيُّ

[ف ث و]

اَلْإِفْتَاءُ [el-ifs̱āʾ] (s̱ā-yı müsellese ile إِفْتَاءٌ [iftāʾ] vezninde) Yorulup kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَا الرَّجُلُ حَتَّى أَفْثَى أَيْ أَعْيَا

اَلْوَاوِيُّ

[ف ج و]

اَلْفَجْوَةُ [el-fecvet] (fā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) İki nesnenin aralık yerine de-nir ki açık olur; yukālu: بَيْنَهُمَا فَجْوَةٌ أَيْ فُرْجَةٌ Ve geniş ve meydānlı yere denir; tekūlu: بَيْنِي وَبَيْنَهُ فَجْوَةٌ أَيْ أَرْضٌ مُتَّسِعَةٌ Ve ev avlusuna denir; yukālu: فَجْوَةُ الدَّارِ أَيْ سَاحَتُهَا Ve dābbe kısmının sağ tırnağıyla sol tırnağının ara-lığına denir, gerek dururken ve gerek yer-de izinde olsun; cemʿi فَجَوَاتٌ [fecevāt] ge-lir fetehātla ve فِجَاءٌ [ficāʾ] gelir, كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde.

اَلْفَجْوَاءُ [el-fecvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Bu dahi meydānlı geniş arza denir. Ve kirişi bağrından açık ve meydānlı yaya de-nir; yukālu: قَوْسٌ فَجْوَاءُ أَيِ الْبَعِيدُ وَتَرُهَا عَنْ كَبِدِهَا Ve أَفْجَى [efcā] kelimesinden müʾennes olur.

اَلْفَجْوُ [el-fecv] (زَجْوٌ [zecv] vezninde) Bir nesneyi açmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجَا بَابَهُ يَفْجُو فَجْوًا إِذَا فَتَحَهُ Ve yayın kirişi-ni bağrından açık ve meydānlı kılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجَا قَوْسَهُ إِذَا رَفَعَ وَتَرَهَا عَنْ كَبِدِهَا

اَلْإِنْفِجَاءُ [el-inficāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Açılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجَا بَابَهُ فَانْفَجَى أَيِ انْفَتَحَ

اَلْفَجَا [el-fecā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Ya-yın kirişi bağrından meydānlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجِيَتِ الْقَوْسُ فَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَعُدَ وَتَرُهَا عَنْ كَبِدِهَا Ve bir ada-mın uyluklarının yā dizlerinin yā baldır-larının aralıkları meydānlı ve açık olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجِيَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَاعَدَ مَا بَيْنَ فَخِذَيْهِ أَوْ رُكْبَتَيْهِ أَوْ سَاقَيْهِ Ve ʿinde'l-baʿz devenin art sinirleri birbirinden meydānlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجِيَ الْبَعِيرُ إِذَا تَبَاعَدَ مَا بَيْنَ عُرْقُوبَيْهِ Ve nāka pek büyük karınlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجِيَتِ النَّاقَةُ إِذَا عَظُمَ بَطْنُهَا

اَلْأَفْجَى [el-efcā] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasf-ı mezkūr üzere olan adama ve deve-ye denir; müʾennesi فَجْوَاءُ [fecvāʾ]dır.

اَلتَّفْجِيَةُ [et-tefciyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Mestūr nesneyi keşf ve ʿayān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَّاهُ إِذَا كَشَفَهُ Ve bir nesneyi alarga eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَّاهُ عَنْهُ إِذَا نَحَّاهُ

اَلْإِفْجَاءُ [el-ifcāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse ehl ve ʿayāli tarafına nafaka husūsunu tevsīʿ eylemek maʿnāsınadır;

yukālu: أَفْجَى زَيْدٌ إِذَا وَسَّعَ النَّفَقَةَ عَلَى عِيَالِهِ

اَلْوَاوِيُّ

[ف ح و]

اَلْفَحَا [el-feḥā] (ḥā-yı mühmele ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde ve fā'nın kesriyle de lügattir) بِزْرٌ [bizr] maʿnāsınadır ki havāyic demektir, taʿāmın tabhına mübāşerette lezīz ve hoş-bū olmak için tencereye konulan biber ve tarçın ve karanfil emsāli nesnelerden ʿibārettir. Fārisīde efrāz-dīk derler, ʿalā-kavlin onların yābis olanına mahsustur; cemʿi أَفْحَاءٌ [efḥāʾ] gelir; tekūlu: أَكْثِرْ أَفْحَاءَ قِدْرِكَ أَيْ أَبَازِيرَهَا أَوْ هِيَ الْيَابِسَةُ مِنْهَا

اَلْفَحْوَاءُ [el-faḥvāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) فَحَا [feḥā] maʿnāsınadır. Ve

فَحْوَاءُ [faḥvāʾ] فَحْوَى الْكَلَامِ [faḥva'l-kelām] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّفْحِيَةُ [et-tefḥiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Tencereye havāyici çokça komak maʿnāsınadır; yukālu: فَحَّى الْقِدْرَ إِذَا كَثَّرَ أَبَازِيرَهَا Ve bir kelāmla bir maʿnā ve mefhūma zāhib ve rāciʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَحَّى بِكَلَامِهِ إِلَى كَذَا إِذَا ذَهَبَ

اَلْفَحْوَةُ [el-faḥvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Gömeç balına denir ki bir kıtʿasıdır; tekūlu: أَكَلْنَا فَحْوَةً أَيْ شَهْدَةً

اَلْفَحْوَى [el-faḥvā] (دَعْوَى [daʿvā] vezninde) ve

اَلْفَحْوَاءُ [el-faḥvāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) ve

اَلْفُحَوَاءُ [el-fuḥavāʾ] (غُلَوَاءُ [ġulevāʾ] vezninde) Bir kelāmın zihn zāhib olacak maʿnā ve mezhebine denir ki siyāk ve sibākından yā karāʾin-i sāʾireden fehm ve intikāl olunacak medlūl ve meʾālinden ʿibārettir; tekūlu: عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ فَحْوَى كَلَامِهِ وَفَحْوَائِهِ وَفُحَوَائِهِ أَيْ مِنْ مَعْنَاهُ وَمَذْهَبِهِ

اَلْفَحْيَةُ [el-faḥyet] (جَرْيَةٌ [ceryet] vezninde) ve

اَلْفَحِيَّةُ [el-feḥiyyet] (رَكِيَّةٌ [rekiyyet] vezninde) Duru çorbaya denir yāhūd eʿammdır.

اَلْيَائِيُّ

[ف د ي]

اَلْفِدَاءُ [el-fidāʾ] (fā'nın kesriyle) ve

اَلْفِدَى [el-fidā] (fā'nın kesri ve fethi ve elifin kasrıyla) Bedel verip esīr ve giriftār makūlesini kurtarmak maʿnāsınadır ki yeniden iştirā eylemek menzilindedir; yukālu: فَدَاهُ يَفْدِيهِ فِدَاءً وَفِدًى إِذَا أَعْطَى شَيْئًا فَأَنْقَذَهُ

اَلْإِفْتِدَاءُ [el-iftidāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلْمُفَادَاةُ [el-mufādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) فِدَاءٌ [fidāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَدَى بِهِ وَفَادَاهُ بِمَعْنَى فَدَاهُ

اَلْفِدَاءُ [el-fidāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) ve

اَلْفَدَى [el-fedā] (عَلَى [ʿalā] vezninde) ve

اَلْفِدَى [el-fidā] (إِلَى [ilā] vezninde) ve

اَلْفِدْيَةُ [el-fidyet] (فِتْيَةٌ [fityet] vezninde) Şol bedeldir ki onunla esīr yāhūd bir adamın bir māddeden kendi nefsi tahlīs olunmak için iʿtā oluna. Ve kefāret fidyesi maʿrūftur. Ve ʿArablar فِدْيَةٌ [fidyet] lafzını هِدْيَةٌ [hidyet] kelimesine tezvīc ve irdāf ederler; yekūlūne: خُذْ عَلَى هِدْيَتِكَ وَفِدْيَتِكَ أَيْ فِيمَا كُنْتَ فِيهِ Yaʿnī "Tarīkat-ı kadīmin ve bulunduğun hāl üzere ol" demektir.

اَلتَّفْدِيَةُ [et-tefdiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adama sana nefsim fedā olsun demek maʿnāsınadır; yukālu: فَدَّاهُ إِذَا قَالَ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ

اَلْإِفْدَاءُ [el-ifdāʾ] (hemzenin kesriyle) Esīr

tarafından ʿarz olunan fidyeyi kabūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْدَاهُ الْأَسِيرَ إِذَا قَبِلَ مِنْهُ فِدْيَتَهُ Ve çocuğu elde avutup oynatmak maʿnāsınadır; zīrā فِدًى لَكَ أَبِي وَأُمِّي diyerek oynatırlar; yukālu: أَفْدَى فُلَانٌ إِذَا رَقَّصَ صَبِيَّهُ Ve hurmāya anbār yapmak yāhūd satmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْدَى فُلَانٌ إِذَا جَعَلَ لِتَمْرِهِ أَنْبَارًا أَوْ بَاعَ التَّمْرَ Ve bir adam tenū-mend olmak manāsınadır; yukālu: أَفْدَى الرَّجُلُ إِذَا عَظُمَ بَدَنُهُ Güyā ki anbār gibi olmuş olur.

اَلْفِدَاءُ [el-fedāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Bir şeyʾin kalınlığına ve hacmine denir; yukālu: فِدَاؤُهُ غَلِيظٌ أَيْ حَجْمُهُ Ve gılāl enbārına denir; ʿalā-kavlin galle yāhūd kümesine denir.

اَلتَّفَادِي [et-tefādī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir kimseden sakınıp korunmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَادَى عَنْهُ إِذَا تَحَامَى

اَلْوَاوِيُّ

[ف ر و]

اَلْفَرْوَةُ [el-fervet] (fāʾnın fethi ve rāʾnın sükūnuyla) Lübs-i maʿrūfa denir ki Türkīde kürk ve Fārisīde postīn derler, samur ve tilki postlarından olur. Ve hāssatan başın derisine denir; yukālu: سَلَخَ فَرْوَةَ رَأْسِهِ أَيْ جِلْدَتَهُ Ve aslā nebāt eseri olmayan kır yere denir. Ve gınā ve servet ve sāmān maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنَّهُ لَذُو فَرْوَةٍ أَيْ ثَرْوَةٍ وَغِنًا Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye* fī hadīsi ʿAlī kerremallāhu vechehu kāle: "اَللَّهُمَّ إِنِّي قَدْ مَلِلْتُهُمْ وَمَلُّونِي وَسَئِمْتُهُمْ وَسَئِمُونِي فَسَلِّطْ عَلَيْهِمْ فَتَى ثَقِيفٍ الذَّيَّالَ الْمِنَّانَ يَلْبَسُ فَرْوَتَهَا وَيَأْكُلُ خَضِرَتَهَا" أَيْ يَتَمَتَّعُ بِنِعْمَتِهَا لُبْسًا وَأَكْلًا يُقَالُ فُلَانٌ ذُو فَرْوَةٍ وَثَرْوَةٍ بِمَعْنًى وَالضَّمِيرُ لِلدُّنْيَا وَأَرَادَ بِالْفَتَى الثَّقَفِيِّ الْحَجَّاجَ بْنَ يُوسُفَ وَإِنَّهُ وُلِدَ فِي السَّنَةِ الَّتِي دَعَا فِيهَا عَلِيٌّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِهَذِهِ الدَّعْوَةِ Şārih der ki bu vechle Ḥaccāc'ın ehl-i ʿIrāk ve Ḥicāz'a istīlāsı taslīt minallāh olmuştur. Ve

فَرْوَةُ [Fervet] Bir recül adıdır. Ve bir yerde müctemiʿ bir bölük kuru otluğa denir. Ve küçük yenli cübbeye denir ki murād haşem-nişīnlerin kebe taʿbīr eyledikleri libāslarıdır, deve yününden yaparlar. Kezālik deve yününden yapılmış yarım eyin kilime denir ki onu da çoban makūlesi üste giyinirler. Ve dilenci torbasına denir. Ve başa giyilen kisvete ve tāca denir. Ve nisvānın baş örtülerine denir.

ذُوالْفَرْوَةِ [ẕu'l-fervet] Dilenciye ıtlāk olunur.

ذُو الْفَرْوَيْنِ [Ẕu'l-Ferveyn] (tesniye sīgasıyla) Şām'da bir dağdır.

سَاقُ الْفَرْوَيْنِ [Sāḳu'l-Ferveyn] Necd'de bir dağdır.

اَلْمُفَرَّاةُ [el-muferrāt] (mīm'in zammı ve rāʾnın teşdīdiyle) Kürk kaplanmış cübbeye denir; yukālu: جُبَّةٌ مُفَرَّاةٌ أَيْ عَلَيْهَا فَرْوَةٌ

اَلْإِفْتِرَاءُ [el-iftirāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Arkaya kürk giyinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَى فَرْوًا إِذَا لَبِسَهُ

ذُو الْفُرَيَّةِ [Ẕu'l-Fureyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bir fāris ve bir şāʿir künyeleridir.

فَرْوَانُ [Fervān] (مَرْوَانُ [mervān] vezninde) Bir recül adıdır.

فَارِيَانَانِ [Fāriyānān] Merv kazāsında bir karyedir; Muḥammed b. Temīm ve Aḥmed b. Ḥakīm el-Muḥaddiṯān oradandır.

فَرَاوَةُ [Ferāvet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Ḫorāsān'da bir beldedir.

اَلْيَائِيُّ

[ف ر ي]

اَلْفَرْيُ [el-fery] (جَرْيٌ [cery] vezninde) Bir

nesneyi yarmak maʿnāsınadır, gerek fāsid ve gerek sālih olsun, yaʿnī gerek ifsād ve gerek ıslāh için olsun; yukālu: فَرَاهُ يَفْرِيهِ فَرْيًا إِذَا شَقَّهُ فَاسِدًا أَوْ صَالِحًا Ve yalan söz peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَى الْكَذِبَ إِذَا اخْتَلَقَهُ Ve kırba ve tulum makūlesi nesneyi kesip biçip yeniden düzmek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَى الْمَزَادَةَ إِذَا خَلَقَهَا وَصَنَعَهَا Ve katʿ-ı mesāfe eylemek maʿnāsına müstaʿeldir; yukālu: فَرَى الْأَرْضَ إِذَا سَارَهَا وَقَطَعَهَا

اَلتَّفْرِيَةُ [et-tefriyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) ve

اَلْإِفْرَاءُ [el-ifrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bunlar da yarmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَاهُ وَأَفْرَاهُ إِذَا شَقَّهُ فَاسِدًا أَوْ صَالِحًا Ve

إِفْرَاءٌ [ifrāʾ] Bir nesneyi onarmak yāhūd onarmasıyla emr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَاهُ إِذَا أَصْلَحَهُ أَوْ أَمَرَ بِإِصْلَاحِهِ Ve bir adama levm ve tevbīh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَى فُلَانًا إِذَا لَامَهُ

اَلْإِفْتِرَاءُ [el-iftirāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Yalan söz peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَى الْكَذِبَ إِذَا اخْتَلَقَهُ

اَلْفَرَا [el-ferā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Hayrān ve medhūş olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَى الرَّجُلُ فَرًى إِذَا تَحَيَّرَ وَدَهِشَ

اَلْفِرْيَةُ [el-firyet] مِرْيَةٌ [miryet] vezninde إِفْتِرَاءٌ [iftirāʾ] maʿnāsından ismdir, kezib ve isnād-ı mā-lem-yekun maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: هَذِهِ فِرْيَةٌ بِلَا مِرْيَةٍ

اَلْفَرْيَةُ [el-feryet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kavga ve şamataya ve çığıltıya denir; tekūlu: مَا هَذِهِ الْفَرْيَةُ أَيِ الْجَلَبَةُ

اَلْفَرِيُّ [el-feriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Yeniden düzülüp ihtirāʿ olunmuş nesneye denir, ʿalā-kavlin emr-i ʿazīme denir; yukālu: أَمْرٌ فَرِيٌّ أَيْ مُخْتَلَقٌ مَصْنُوعٌ أَوْ عَظِيمٌ Ve pek pesendīde ve ʿacīb nesneye denir; ve minhu yukālu: هُوَ يَفْرِى الْفَرِيَّ أَيْ يَأْتِي بِالْعَجَبِ فِي عَمَلِهِ Ve geniş kovaya denir, فَرِيَّةٌ [feriyyet] dahi denir; yukālu: دَلْوٌ فَرِيٌّ وَفَرِيَّةٌ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve henüz sağılmış süte denir; yukālu: لَبَنٌ فَرِيٌّ أَيْ حَلِيبٌ سَاعَةَ يُحْلَبُ

اَلتَّفَرِّي [et-teferrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَرَّى الشَّيْءُ إِذَا انْشَقَّ Ve yerden su kaynayıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَرَّتِ الْعَيْنُ إِذَا انْبَجَسَتْ

فُرَيَّةُ [Fureyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) İbn Mātil'dir ki tābiʿīdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ف س و]

اَلْفَسْوُ [el-fesv] (حَسْوٌ [ḥasv] vezninde) ve

اَلْفُسَاءُ [el-fusāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Savtsız āhestece yellenmek maʿnāsınadır; yukālu: فَسَا الرَّجُلُ يَفْسُو فَسْوًا وَفُسَاءً إِذَا أَخْرَجَ رِيحًا بِلَا صَوْتٍ

اَلْفَسَّاءُ [el-fessāʾ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

اَلْفَسُوُّ [el-fesuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) Çok yellenici adama denir.

اَلْفَاسِيَاءُ [el-fāsiyāʾ] ve

اَلْفَاسِيَةُ [el-fāsiyet] Osurgan böceğine denir, خُنْفَسَاءُ [ḫunfesāʾ] maʿnāsına.

فَسَوَاتُ الضِّبَاعِ [fesevātu'ḍ-ḍibāʿ] (fetehātla) Bir cins mantardır, be-gāyet bed-būy olur.

اَلْفَسْوُ [el-Fesv] (fā'nın fethiyle) ʿAbdulḳ ays kabīlesinden bir cemāʿatin lakabıdır: "أَخْبَثُ صَفْقَةً مِنْ شَيْخِ مَهْوٍ" meselinin menşeʾidir. Aslı budur ki cemāʿat-i mezbūre lakab-ı merkūmdan pek ʿār eder olmalarıyla içlerinde Zeyd b. Selāme bir gün Yemen kumaşlarından bürd-i ḥibere nām kumaştan eline iki tāka alıp sūk-ı ʿUkāẓ dedikleri panayırda kıyām ve ʿalā-

meleʾi'n-nās bu kumaşları alıp "Bizden bu lakabı refʿ eden kimdir?" diye nidā eyledikte, Mehr kabīlesinden ʿAbdullāh b. Beydere b. Mehv o kumaşları ahz ve telebbüs eyledikten sonra vasf-ı mesfūr ile kendi muttasıf olmak için o cemʿ-i kesīr meyānında zarta çekerek cevelān eyledi.

فَسَا [Fesā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Fāris ülkesinde bir beldedir; Ebū ʿAlī en-Naḥvī el-Fesevī ondandır. Ve فَسَا سَارِيَّةَ [fesā sāriyet] dedikleri siyāb dahi ona mensūbdur ve bu nisbet gayr-i kıyās üzeredir.

إِبْنُ فَسْوَةَ [İbnu Fesvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir şāʿirdir.

اَلْفَسَا [el-fesā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Mehmūz da lügattir ki māddesinde beyān olundu.

اَلْوَاوِيُّ

[ف ش و]

اَلْفَشْوُ [el-feşv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) ve

اَلْفُشُوُّ [el-fuşuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلْفُشِيُّ [el-fuşiyy] (صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) Rāz ve haber halk içre yayılıp şāyiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَشَا خَبَرُهُ وَعُرْفُهُ وَفَضْلُهُ فَشْوًا وَفُشُوًّا وَفُشِيًّا إِذَا انْتَشَرَ

اَلْإِفْشَاءُ [el-ifşāʾ] (hemzenin kesriyle) Rāz ve haber makūlesini şāyiʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْشَى الْخَبَرَ إِذَا نَشَرَهُ Ve bir adamın fevāşī ve sevāyimi firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْشَى زَيْدٌ إِذَا كَثُرَتْ فَوَاشِيهِ

اَلْفَوَاشِي [el-fevāşī] (حَوَاشِي [ḥavāşī] vezninde) Perākende ve münteşir devābb ve mevāşīye denir ki yabanda otlayan koyun ve keçi ve deve makūlesinden ʿibārettir; müfredi فَاشِيَةٌ [fāşiyet]tir.

اَلتَّفَشِّي [et-tefeşşī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesne çoğalıp yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَشَّاهُمُ الْمَرَضُ وَبِهِمْ أَيْ كَثُرَ فِيهِمْ Ve yaranın içi bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَشَّتِ الْقُرْحَةُ إِذَا اتَّسَعَتْ

اَلْفَشَاءُ [el-feşāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Devābb ve mevāşī çok döl döş peydā edip kesīr ve firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَشَى الْمَالُ فَشَاءً إِذَا تَنَاسَلَ وَكَثُرَ

اَلْفَشْيَانُ [el-feşyān] (fā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) İnsāna ʿārız olan gaşyet hāletine denir ki Fārisīde tāsā ve lisānımızda tasa denir, kalbe ʿārız olan endūh ve gamdan ʿibārettir.

اَلْيَائِيُّ

[ف ص ي]

اَلْفَصْيُ [el-faṣy] (fā'nın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi bir nesneden ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: فَصَا الشَّيْءَ مِنَ الشَّيْءِ يَفْصِيهِ فَصْيًا إِذَا فَصَلَهُ

اَلْفَصْيَةُ [el-faṣyet] (فَصْلَةٌ [faşlet] vezninde) Harāret ve bürūdet zamānları beyninde olan aralığa ıtlāk olunur bir muʿtedilāne sekte olur, rūz-ı Ḳāsım'dan sonraca olan iʿtidāl gibi; yukālu: قَدْ أَدْرَكَتِ الْفَصْيَةُ وَهِيَ سَكْتَةُ مَا بَيْنَ الْحَرِّ وَالْبَرْدِ ve yukālu: يَوْمٌ فَصْيَةٌ وَلَيْلَةُ فَصْيَةٍ بِالنَّعْتِ وَبِالْإِضَافَةِ

اَلْإِفْصَاءُ [el-ifṣāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir hāletten kurtulup çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْصَى الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّصَ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ Ve kış ve yaz mevsimleri savuşmak yāhūd sükūnet bulmakla iʿtidāle varmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْصَى عَنَّا الشِّتَاءُ أَوِ الْحَرُّ إِذَا ذَهَبَا أَوْ سَقَطَا Ve yağmur geçip havā açılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْصَى الْمَطَرُ إِذَا

أَقْلَعَ Ve sayyādın tuzağına şikār ilişmeyip hālī kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْصَى الصَّائِدُ إِذَا لَمْ يَنْشَبْ بِحِبَالَتِهِ صَيْدٌ

اَلتَّفَصِّي [et-tefaṣṣī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneden ayrılıp kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَصَّى الرَّجُلُ مِنْهُ إِذَا تَخَلَّصَ

اَلْفَصْيَةُ [el-faṣyet] (رَمْيَةٌ [remyet] vezninde) ve

اَلْفَصِيَّةُ [el-faṣiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) تَفَصِّي [tefaṣṣī] maʿnāsından ismlerdir, bir nesneden sıyrılıp kurtulmağa denir.

اَلتَّفْصِيَةُ [et-tafṣiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir nesneden bir adamı ayırıp kurtarmak maʿnāsınadır; tekūlu: فَصَّيْتُهُ عَنْهُ إِذَا خَلَّصْتَهُ

اَلْإِنْفِصَاءُ [el-infiṣā'] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) تَفْصِيَةٌ [tafṣiyet]in mutāviʿidir; tekūlu: فَصَّيْتُهُ عَنْهُ فَانْفَصَى

أَفْصَى [Afṣā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) Bir cemāʿat adıdır.

بَنُوفُصَيَّةَ [Benū Fuṣayyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bir batndır.

اَلْفَصَا [el-feṣā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Kuru üzüm dānelerine denir; müfredi فَصَاةٌ [feṣāt]tır.

اَلْوَاوِيُّ

[ف ض و]

اَلْفَضَاءُ [el-feḍā'] (قَضَاءٌ [ḳaḍā'] vezninde) ve

اَلْفُضُوُّ [el-fuḍuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Yer geniş olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَضَا الْمَكَانُ يَفْضُو فَضَاءً وَفُضُوًّا إِذَا اتَّسَعَ Ve akçeyi keselemeyip meydānda komak maʿnāsınadır; yukālu: فَضَى دَرَاهِمَهُ إِذَا لَمْ يَجْعَلْهَا فِي صُرَّةٍ

اَلْفَضَا [el-feḍā] فَصَا [feṣā] vezninde ve mürādifidir ki kuru üzüm dānelerine denir. Ve birbirine katılıp karışmış nesneye denir, bal ve tahīn ve mevz ve zebīb gibi. Ve terkeşte yalnızca olan oka denir; yukālu: سَهْمٌ فَضًا أَيْ وَاحِدٌ وَمِنْهُ تَقُولُ بَقِيتُ فَضًا أَيْ وَحْدِي

اَلْفَضَاءُ [el-feḍā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) Sāha ve meydāna denir. Ve geniş açık sahrāya denir. Ve Medīne'de bir mevziʿ adıdır.

اَلْفِضَاءُ [el-fiḍā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) Yer yüzünde cārī olan suya denir; yukālu: بِالْأَرْضِ فِضَاءٌ أَيِ الْمَاءُ يَجْرِي عَلَى الْأَرْضِ

اَلْإِفْضَاءُ [el-ifḍā'] (hemzenin kesriyle) Cimāʿ ederken aralıkta olan zarı hark eylemekle hatunun iki deliğini bir eylemek maʿnāsınadır; tevsīʿle bir nesneyi فَضَا [feḍā] gibi eylemek maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: أَفْضَى الْمَرْأَةَ إِذَا جَعَلَ مَسْلَكَهَا وَاحِدًا Ve hatunla cimāʿ eylemek yāhūd onunla halvet eylemek maʿnāsınadır, gerek cimāʿ eylesin ve gerek eylemesin; yukālu: أَفْضَى إِلَى الْمَرْأَةِ إِذَا جَامَعَهَا أَوْ خَلَا بِهَا جَامِعًا أَمْ لَا Ve sücūd hāletinde eli ayasını yere mess eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَفْضَى السَّاجِدُ بِيَدِهِ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا مَسَّهَا بِرَاحَتِهِ فِي سُجُودِهِ

اَلْمُفْضَاةُ [el-mufḍāt] (mīm'in zammıyla) İki deliği bir olmuş hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُفْضَاةٌ أَيْ جُعِلَ مَسْلَكُهَا وَاحِدًا

فَضَا [Feḍā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Esmādandır: Muḥammed ve Ḫālid ibnā Feḍā ikisi de muʿabbir idi.

اَلْوَاوِيُّ

[ف ط و]

اَلْفَطْوُ [el-faṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Dābbeyi ʿunf ve şiddetle sürmek maʿnāsınadır; yukālu: فَطَا الدَّابَّةَ فَطْوًا إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا

اَلْيَائِيُّ

[ف ظ ي]

اَلْإِفْظَاءُ [el-ifẓāʾ] (ẓā-yı muʿceme ile إِعْطَاءٌ [iʿṭāʾ] vezninde) Bed-hūy olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْظَى الرَّجُلُ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ

اَلْفَظَا [el-feẓā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Batn-ı māderde yavru yatağına denir, raḥim maʿnāsına.

اَلْيَائِيُّ

[ف ع ي]

اَلْأَفْعَاءُ [el-efʿāʾ] (hemzenin fethiyle) Revāyih-i tıbbiyyeye denir.

اَلْفَاعِي [el-fāʿī] Esrimiş deve gibi ağzı köpürücü hışm-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَاعٍ أَيْ غَضْبَانُ مُزَبِّدٌ

اَلْفَاعِيَةُ [el-fāʿiyet] نَمَّامَةٌ [nemmāmet] ismidir ki marsama taʿbīr olunan çiçeğe denir. Ve kına çiçeğine denir.

اَلْأَفْعَى [el-Efʿā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) Benū Kilāb yurdunda bir yastım dağın adıdır. Ve bir cins habīs hayye adıdır, Türkīde engerek dedikleridir. Ve bu vasf ve ism olur. Vasfiyyete göre gayr-i munsarıf ve ism iʿtibār olundukta munsarıf olur, أَرْوَى [ervā] ve أَرْطَى [erṭā] gibi; cemʿi أَفَاعِي [efāʿī] gelir.

اَلْأَفْعَوْ [el-efʿav] (hemzenin ve ʿayn'ın fethiyle) أَفْعَى [efʿā] maʿnāsınadır.

اَلْمَفْعَاةُ [el-mefʿāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Engerek yılanı kesīr olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَفْعَاةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْأَفْعَى

اَلْمُفَعَّاةُ [el-mufaʿʿāt] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın teşdīdiyle) Deveye mahsūs bir günā damga ismidir ki أَفْعَى [efʿā] şeklinde olur.

اَلْمُفَعَّى [el-mufaʿʿā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) مُفَعَّاةٌ [mufʿʿāt] dediği damga basılmış erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُفَعَّى أَيْ وُسِمَ بِالْمُفَعَّاةِ

اَلتَّفَعِّي [et-tefaʿʿī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimse أَفْعَى [efʿā] gibi mūzī ve habīs olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَعَّى الرَّجُلُ إِذَا صَارَ كَالْأَفْعَى

أُفَاعِيَةُ [Ufāʿiyet] (عُلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] veznide) Minā'da bir dere adıdır.

اَلْأَفَاعِي [el-efāʿī] (hemzenin fethiyle) أَفْعَى [efʿā] lafzının cemʿidir. Ve حَالِبِي [ḥālibī] dediği nebāt kökünün yer altına münşaʿib olan damarlarına denir. Burada مِنَ الْحَالِبَيْنِ nüshaları galattır.

اَلْوَاوِيُّ

[ف غ و]

اَلْفَغَا [el-feġā] (ġayn-ı muʿceme ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) غَفَا [ġafā] kelimesiyle ki ġayn'ın takdimiyledir, cümle-i maʿnāda mürādiftir ki zikr olundu. Ve küleğe denir; عُلْبَةٌ [ʿulbet] maʿnāsına. Ve ağaçtan düzülmüş kutuya denir. Ve çanağa ve kavataya denir. Ve ağız bir tarafa eğrice olmağa ve o güne eğriliğe denir, yukālu: فِي فَمِهِ فَغًا أَيْ مَيْلٌ

اَلْفَاغِيَةُ [el-fāġiyet] Kına çiçeğine denir, ʿalā-kavlin kına nebātının çubuğu yere maklūben gars olundukta asl kına çiçeğinden eltaf ve hoş-manzar bir güne çiçek vermekle فَاغِيَةٌ [fāġiyet] o çiçeğe denir.

اَلْإِفْغَاءُ [el-ifġāʾ] (hemzenin kesriyle) Kına nebātı çiçek vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْغَى نَبَاتُ الْحِنَّاءِ إِذَا خَرَجَتْ فَاغِيَتُهُ Ve bir kimse dāʾimā fāsid olmuş hurmā koruğu yemek

maʿnāsınadır; yukālu: أَفْغَى الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْفَغَا Ve hurmā ağacı fāsid ve mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْغَتِ النَّخْلَةُ إِذَا فَسَدَتْ Ve bir adam zengin iken fakīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْغَى الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ بَعْدَ غِنًى Ve güzel iken çirkin olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْغَى فُلَانٌ إِذَا سَمُجَ بَعْدَ حُسْنٍ Ve mutīʿ iken ʿāsī ve serkeş olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْغَى الرَّجُلُ إِذَا عَصَى بَعْدَ طَاعَةٍ Ve bir adamı darıltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْغَاهُ إِذَا أَغْضَبَهُ

اَلْفَغْوَاءُ [el-faġvāʾ] (فَحْوَاءُ [faḥvāʾ] vezninde) Esmādandır: ʿAlḳame b. el-Faġvāʾ yāhūd İbn Ebi'l-Faġvā'dır ki sahābīdir.

اَلْفَغْوُ [el-faġv] (لَغْوٌ [laġv] vezninde) Bir nesne fāş ve şāyiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَغَا الشَّيْءُ فَغْوًا إِذَا فَشَى Ve ekin kurumak maʿnāsınadır; yukālu: فَغَا الزَّرْعُ إِذَا يَبِسَ

اَلْوَاوِيُّ

[ف ق و]

اَلْفَقْوُ [el-faḳv] (fā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir adamın izine uyup gitmek ve izini sürmek maʿnāsınadır; tekūlu: فَقَوْتُ أَثَرَهُ فَقْوًا بِمَعْنَى قَفَوْتُ Şārihin beyānına göre maklūbdur. Ve

فَقْوٌ [Faḳv] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْفَقَا [el-Feḳā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir suyun adıdır.

اَلْفُقْوَةُ [el-fuḳvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Okun gezine denir; cemʿi فُقًى [fuḳā] gelir, مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدًى [mudā] gibi; yukālu: كَسَرَ فُقْوَةَ السَّهْمِ أَيْ فُوقَهُ

اَلْيَائِيُّ

[ف ق ي]

اَلْفَقْيُ [el-Faḳy] (فَقْوٌ [faḳv] vezninde) Yemāme'de bir vādī ismidir.

فُقَيٌّ [Fuḳayy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Yemāme'de Benu'l-ʿAnber cemāʿatine mahsūs niçe çiftlik ve hurmālık adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ف ل و]

اَلْفَلْوُ [el-felv] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْفَلَاءُ [el-felāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Çocuğu yāhūd sāʾir yavruyu memeden çekip ayırmak, ʿalā-kavlin memeden kesmek maʿnāsınadır; yukālu: فَلَا الصَّبِيَّ وَالْمُهْرَ يَفْلُو فَلْوًا وَفَلَاءً إِذَا عَزَلَهُ عَنِ الرَّضَاعِ أَوْ فَطَمَهُ Ve kılıçla çalmak maʿnāsınadır; yukālu: فَلَاهُ بِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ Ve seyr ü sefer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَلَا زَيْدٌ إِذَا سَافَرَ Ve baʿde'l-cehālet ʿākıl ve hüşyār olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَلَا الرَّجُلُ إِذَا عَقَلَ بَعْدَ جَهْلٍ

اَلْإِفْلَاءُ [el-iflāʾ] (hemzenin kesriyle) فَلْوٌ [felv] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَفْلَى الصَّبِيَّ وَالْمُهْرَ بِمَعْنَى فَلَاهُ Ve ıssız, şenliksiz beyābāna varmak yāhūd oraya dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْلَى زَيْدٌ إِذَا صَارَ إِلَى الْفَلَاةِ أَوْ دَخَلَهَا Ve hatunun çocuğu yā atın kulunu sütten kesilmek kertesine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْلَتِ الْمَرْأَةُ أَوِ الْفَرَسُ إِذَا بَلَغَ وَلَدُهَا أَنْ يُفْطَمَ

اَلْإِفْتِلَاءُ [el-iftilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi فَلْوٌ [felv] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِفْتَلَى الصَّبِيَّ إِذَا فَطَمَهُ Ve mevāşīye bir yerin nebātını otarmak maʿnāsınadır; yukālu: يَفْتَلُونَ الْمَكَانَ أَيْ يَرْعَوْنَهُ

اَلْفِلْوُ [el-filv] (fā'nın kesriyle) ve

اَلْفَلُوُّ [el-feluvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) ve

اَلْفُلُوُّ [el-fuluvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] veznin-

de) Memeden kesilmiş eşek sıpasına ve at kulununa denir, ʿalā-kavlin bir yaşına varmış olanına denir; cemʿi أَفْلَاءٌ [eflāʾ] gelir ve فَلَاوَى [felāvā] gelir, سَكَارَى [sekārā] vezninde.

اَلْفَلَاةُ [el-felāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Şenliksiz beyābāna denir ki çöl taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin aslā su eseri olmayan beyābāna denir yāhūd şol beyābāna denir ki bir ucundan bir ucuna ekalli deve kısmı dördüncü gün ve eşek ve koyun ve keçi kısmı yedinci gün bālig olur ola yāhūd geniş sahrāya denir ki ova taʿbīr olunur; cemʿi فَلَا [felā] gelir, حَصَا [ḥaṣā] gibi ve فَلَوَاتٌ [felevāt] gelir fetehātla ve فُلِيٌّ [fuliyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde ve فِلِيٌّ [filiyy] gelir kesreteynle ve cemʿü'l-cemʿi أَفْلَاءٌ [eflāʾ] gelir; yukālu: أَخَذُوا الْفَلَاةَ أَيِ الْقَفْرَ أَوِ الْمَفَازَةَ لَا مَاءَ فِيهَا أَوْ أَقَلُّهَا لِلْإِبِلِ رِبْعٌ وَلِلْحَمِيرِ وَالْغَنَمِ غِبٌّ أَوِ الصَّحْرَاءُ الْوَاسِعَةُ Müʾellifin burada رِبْعٌ [ribʿ] kavli rā'nın kesriyledir ki deve dördüncü gün varmaktır ve غِبٌّ [ġibb] kavli dahi ġayn'ın kesriyledir ki yedinci gün varmaktan ʿibārettir.

فَلَا [Felā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Ṭūs'ta bir mevziʿ adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ف ل ي]

اَلْفَلْيُ [el-fely] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kılıçla çalmak maʿnāsınadır; yukālu: فَلَاهُ بِالسَّيْفِ يَفْلِيهِ فَلْيًا بِمَعْنَى فَلَاهُ يَفْلُوهُ فَلْوًا Ve bir adamın başını bitlemek maʿnāsınadır; yukālu: فَلَى رَأْسَهُ إِذَا بَحَثَهُ عَنِ الْقَمْلِ Ve bir kelāmı tedebbür ve mülāhaza ile maʿnā ve mefādını istihrāc eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَلَى الشِّعْرَ إِذَا تَدَبَّرَهُ وَاسْتَخْرَجَ مَعَانِيَهُ Ve bir adamın ʿakl ve rüşd ve ʿirfānını yoklayıp mīzāna almak maʿnāsınadır; yukālu: فَلَى فُلَانًا فِي عَقْلِهِ إِذَا رَازَهُ

اَلتَّفْلِيَةُ [et-tefliyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznindе) Bu dahi baş bitlemek maʿnāsınadır; yukālu: فَلَّى رَأْسَهُ بِمَعْنَى فَلَاهُ

اَلْفِلَايَةُ [el-filāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmdir, baş bitlemeğe denir.

اَلْإِسْتِفْلَاءُ [el-istiflāʾ] ve

اَلتَّفَالِي [et-tefālī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir kimse kendi başı bitlenmek istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَفْلَى الرَّجُلُ رَأْسَهُ وَتَفَالَى إِذَا اشْتَهَى أَنْ يُفْلَى رَأْسُهُ

اَلْفَلَا [el-felā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: فَلِيَ الشَّيْءُ فَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَطَعَ

فَلَّى [Fellā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde) Bir dağ adıdır.

فَالِيَةُ الْأَفَاعِي [fāliyetu'l-efāʿī] Şerr ve şūr ve fitnenin evāʾiline ıtlāk olunur. Aslı budur ki bir cins خُنْفَسَاءُ [ḫunfesāʾ] vardır ki alaca ve benekli olur, dāʾimā ʿakrebler ile ve yılanlar ile ülfet edip bir yerde olurlar, ʿArablar ona فَالِيَةُ الْأَفَاعِي [fāliyetu'l-efāʿī] derler, zīrā bir delikten çıktıkta ensesinden yılan yā ʿakreb zuhūrunu işʿār eder. Bu cihetle şerr ve şūr ve fitnenin evāʾiline ıtlāk eylediler, bahs ʿani'l-kaml maʿnāsındandır.

اَلْيَائِيُّ

[ف م ي]

فَامِيَةُ [Fāmiyet] yāḥūd

أُفَامِيَةُ [Ufāmiyet] ki عُلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] veznindedir, Şām ülkesinde bir belde ve Vāsiṭ kazāsında bir karyedir.

اَلْيَائِيُّ

[ف ن ي]

اَلْفَنَاءُ [el-fenā'] (سَنَاءٌ [senā'] vezninde) Bir nesne yok olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَنِيَ الشَّيْءُ وَفَنَى فَنَاءً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا عُدِمَ Şārih der ki عَدَمٌ ile tefsīri tefsīr bi'l-eʿammdır, zīrā فَنَاءٌ [fenā'] بَقَاءٌ [beḳā'] mukābilidir. Ve

فَنَاءٌ [fenā'] Pek kocalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَنِيَ فُلَانٌ إِذَا هَرِمَ

اَلْإِفْنَاءُ [el-ifnā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yok eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْنَاهُ إِذَا أَعْدَمَهُ

اَلْفَانِي [el-fānī] Pek koca ve sāl-horde pīre denir; yukālu: شَيْخٌ فَانٍ أَيْ كَبِيرٌ

اَلتَّفَانِي [et-tefānī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbirini ifnā' eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَانَوْا إِذَا أَفْنَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلْفِنَاءُ [el-finā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) Hānenin önünde olan açık avluya ve yöre-ye denir, hudūd orada tükendiği için ıtlāk olundu ve önünden murād her tarafından olan önüdür ki yöre taʿbīr olunur; yukālu: فِنَاءُ الدَّارِ لِصَاحِبِهَا وَهِيَ مَا اتَّسَعَ مِنْ أَمَامِهَا Cemʿi أَفْنِيَةٌ [efniyet] ve فُنِيٌّ [funiyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde.

اَلْمُفَانَاةُ [el-mufānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-ninde) Müdārā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَانَاهُ إِذَا دَارَاهُ

اَلْمَفْنَاةُ [el-mefnāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezni-nde) Nāzil olanların mizāclarına muvāfık olan hısb ve rehālı hoş-havā arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَفْنَاةٌ أَيْ مُوَافِقَةٌ لِنَازِلِيهَا

اَلْأَفَانِي [el-efānī] (أَفَاعِي [efāʿī] vezninde) Bir cins nebattır; müfredi أَفَانِيَةٌ [efāniyet] tir, ثَمَانِيَةٌ [ṯemāniyet] vezninde.

Mütercim der ki müʾellif أَفْنَاءٌ [efnā'] laf-zından ki hemze-i meftūha iledir, zühūl eyledi. İbn Eṯīr'in beyānına göre müfredi فِنْوٌ [finv]dir fā'nın kesriyle ve bu ʿinde'l-baʿz فِنَاءٌ [finā']-i dār māddesindendir. Ve

أَفْنَاءٌ [efnā'] Güm-nām ve ḫāmil ve bī-nişān adamlara denir; yukālu: هُوَ مِنْ أَفْنَاءِ النَّاسِ إِذَا لَمْ يُعْلَمْ

اَلْوَاوِيُّ

[ف ن و]

اَلْفَنَاةُ [el-fenāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Sı-ğıra denir, بَقَرَةٌ [baḳarat] maʿnāsına; cemʿi فَنَوَاتٌ [fenevāt] gelir fetehātla. Ve عِنَبُ الثَّعْلَبِ [ʿinebu'ṯ-ṯaʿleb] adıdır ki it üzümü dedikleri nebattır; cemʿi فَنًا [fenā] gelir, حَصًا [ḥaṣā] gibi. Ve Ceẕīme'ye mahsūs bir su adıdır.

اَلْأَفْنَى [el-efnā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) Uzun saça denir; yukālu: شَعْرٌ أَفْنَى أَيْ فَيْنَانٌ

اَلْفَنْوَاءُ [el-fenvā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Saçı gür ve uzun hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَنْوَاءُ أَيْ أَثِيثَةُ الشَّعْرِ Ve geniş gölgeli ağa-ca denir; yukālu: شَجَرَةٌ فَنْوَاءُ أَيْ وَاسِعَةُ الظِّلِّ Ve bunda kıyās olan فَنَّاءُ [fennā'] olmak-tır, شَدَّادٌ [şeddād] vezninde, zīra māddesi nūniyyedir.

فَنَا [Fenā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Necd'de bir dağdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ف و و]

اَلْفُوَّةُ [el-fuvvet] (fā'nın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle قُوَّةٌ [ḳuvvet] vezninde) Kızıl boya ve boyacılar kökü taʿbīr olunan kök ismidir ki boyacılar kullanırlar. Ve edvi-yedendir, rahimden cenīnleri muskit ve

hayz ve bevli müdirr ve müfettih ve cellāʾ ve beşereyi temregi ve baras ve behak makūlesi ʿārızadan münakkī ve mutahhirdir. Ve Mışır diyārında bir belde adıdır.

اَلْمُفَوَّى [el-mufevvā] (مُعَظَّم [muʿaẓẓam] vezninde) فُوَّةٌ [fuvvet] ile boyanmış sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُفَوًّى أَيْ صُبِغَ بِالْفُوَّةِ

اَلْمُفَوَّاةُ [el-mufevvāt] (mīm'in zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) فُوَّةٌ [fuvvet] menbiti olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُفَوَّاةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْفُوَّةِ

اَلْفُوْ [el-fuv] (fā'nın zammı ve vāv'ın sükūnuyla) Bir dārū ismidir ki edviyedendir, müdirr ve zātü'l-cenb ve dāʾu's-saʿleb ʿilletlerine nāfiʿdir. Bunu müfredātta yaban sünbülü dedikleriyle beyān ederler.

فَاوْ [Fāv] Ṣaʿīd ilinde bir karyedir ki ḳāf ile Ḳāv dedikleri karye hizāsındadır. Ve Ṭāʾif'te bir nāhiye adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ف ه و]

اَلْفَهْوُ [el-fehv] سَهْوٌ [sehv] vezninde ve mürādifidir ki gaflet sebebiyle hatā eylemektir; tekūlu: فَهَوْتُ عَنْهُ فَهْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَهَوْتَ

اَلْإِفْهَاءُ [el-ifhāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimse zaʿīfü'r-reʾy ve sahīfü'l-ʿakl olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْهَى الرَّجُلُ إِذَا فَالَ رَأْيُهُ

اَلْيَائِيُّ

[ف ي]

فِي [fī] (yā'nın kesr ve meddiyle) Hurūf-ı cārredendir, zarfiyyet maʿnāsına müstaʿmel olur, gerek zamānī olsun; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ﴾ اَلْآيَة ve gerek mekānī olsun; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ﴾ Ve musāhabet için olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ﴾ Ve taʿlīl için olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ﴾ أَيْ لِأَجْلِ مَا أَفَضْتُمْ Ve istiʿlāʾ için olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ﴾ أَيْ عَلَيْهَا Ve bā-i cārreye mürādif olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ﴾ أَيْ بِهِ Ve إِلَى [ilā] harfine mürādif olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فَرُدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ﴾ أَيْ إِلَيْهَا Ve مِنْ [min]-i cārreye mürādif olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فِي تِسْعِ آيَاتٍ﴾ أَيْ مِنْ تِسْعِ آيَاتٍ Ve مَعَ maʿnāsına olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا﴾ أَيْ مَعَهُنَّ Ve mukāyese için olur ki mefsūl-i sābıkla fāsıl-ı lāhık beynine duhūl eder; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ Ve teʾkīd için olur ki bi-gāyr-i taʿvīz zāʾiddir; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا﴾ Ve taʿvīz için olur ki mahzūf olan kelimesinden ʿivaz olarak zāʾiddir, kekavlike: ضَرَبْتُ فِيمَنْ رَغِبْتَ أَيْ ضَرَبْتُ مَنْ رَغِبْتَ فِيهِ

يَا فِيَّمَا [yā fiyyemā] لَاسِيَّمَا [lā siyyemā] vezninde ki فِي kelimesi yā-yı mütekellime dāhildir, makām-ı taʿaccübde müstaʿmeldir. Şārih der ki يَا شَيِّ مَا لِي فِيَّ ve يَا هِيَّ مَا لِي derler, mehmūz ve gayr-i mehmūz olarak يَا عَجَبًا مَا لِي teʾvīlindedir, مَا kelimesi taʿaccüb içindir; "ʿAcabā bundan bana ne hāsıl olacaktır?" demektir. Ve cümlesi refʿ mevziʿindedir, baʿzılar مَا أَحْسَنَ هَذَا ile teʾvīl eylediler. Ve Ebū ʿUbeyd şeyʾ-i fāʾite teʾessüf ve telehhüf maʿrizinde istiʿmāl olurlar dedi ki "Eyvāh ʿacabā bana nolur ola?" demek olur. Ve müʾellif mehmūzede dahi zikr eyledi. Ve bunlarda يَا harf-i nidādır.

فَايَا [Fāyā] Menbic eyāletinde bir kazā adıdır; muhaddisīnden Rāfiʿ b. ʿAbdullāh el-Fāyāyī oraya mensūbdur.

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

اَلْيَائِيُّ

[ق أ ي]

اَلْقَأْيُ [el-ḳaʾy] (ḳāf'ın fethi ve hemzenin sükûnuyla) Medyûn dâyinine zimmetinde olan hak ve matlûbunu ikrâr eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: قَأَى الرَّجُلُ قَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَقَرَّ لِخَصْمِهِ بِحَقِّ

اَلْوَاوِيُّ

[ق ب و]

اَلْقَبْوُ [el-ḳabv] (حَبْوٌ [ḥabv] vezninde) Bir nesneyi parmakla biriktirmek maʿnâsınadır; yukâlu: قَبَاهُ يَقْبُوهُ قَبْوًا إِذَا جَمَعَهُ بِأَصَابِعِهِ Ve binâyı yüksek yapmak maʿnâsınadır; yukâlu: قَبَا الْبِنَاءَ إِذَا رَفَعَهُ Ve hâssatan nâbit zaʿferân derip devşirmek maʿnâsınadır; yukâlu: قَبَا الزَّعْفَرَانَ إِذَا جَنَاهُ

اَلْقَبَا [el-ḳabā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir nebât adıdır. Ve

قَبَا [ḳabā] Bir nesneyi eğip mukavves kılmak maʿnâsınadır; yukâlu: قَبَا الشَّيْءَ قَبًا إِذَا قَوَّسَهُ

اَلْقُبْوَةُ [el-ḳubvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İki dudağın birbirine kavuşmasına denir.

اَلْقَبَاءُ [el-ḳabāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Kaftan ve kapama taʿbîr olunan libâsa denir; قُبْوَةٌ [ḳubvet] mâddesindendir; cemʿi أَقْبِيَةٌ [aḳbiyet]tir.

اَلتَّقْبِيَةُ [et-taḳbiyet] (تَرْبِيَةٌ [terbiyet] vezninde) Metâʿ makûlesini yerli yerine yasamak maʿnâsınadır; yukâlu: قَبَّى الْمَتَاعَ إِذَا عَبَّاهُ Ve bir adamın maslahatı husûsunda hak üzere tutmayıp cevr ve taʿaddî eylemek maʿnâsınadır, yukâlu: قَبَّى عَلَيْهِ إِذَا عَدَا عَلَيْهِ فِي أَمْرِهِ Ve bezden yâ kumaştan kaftan biçmek maʿnâsınadır; yukâlu: قَبَّى الثَّوْبَ إِذَا جَعَلَ مِنْهُ قَبَاءً

اَلْإِقْتِبَاءُ [el-iḳtibāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi metâʿı yerli yerine yasamak maʿnâsınadır; yukâlu: إِقْتَبَى الْمَتَاعَ إِذَا عَبَّاهُ

اَلتَّقَبِّي [et-teḳabbī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Kaftan giyinmek maʿnâsınadır; yukâlu: تَقَبَّى الرَّجُلُ الْقَبَاءَ إِذَا لَبِسَهُ Ve bir adama ense tarafından gelmek maʿnâsınadır; yukâlu: تَقَبَّى زَيْدًا إِذَا أَتَاهُ مِنْ قَفَاهُ Ve bir nesne kubbe gibi çevresi kavuşuk yüksek olmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَقَبَّى الشَّيْءُ إِذَا صَارَ كَالْقُبَّةِ

اَلْقَابِيَةُ [el-ḳâbiyet] Dâʾimâ menbitinden aspur derip devşirici ʿavrete denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ قَابِيَةٌ إِذَا كَانَتْ تَلْقُطُ الْعُصْفُرَ وَتَجْمَعُهُ

اَلْقَابِيَاءُ [el-ḳâbiyāʾ] Leʾîm ve nâkes ve fürumâyeye denir.

بَنُوقَابِيَاءُ [benû ḳâbiyāʾ] Şürb-i hamr için encümen olmuş ʿayyâş yârâna ıtlâk olunur; yukâlu: هُمْ بَنُو قَابِيَاءَ أَيِ الْمُجْتَمِعُونَ لِشُرْبِ الْخَمْرِ

قُبَاءُ [Ḳubāʾ] (ḳāf'ın zammı ve elifin meddi ve kasrıyla) Medîne'ye karîb bir mevziʿ ismidir ki Mescid-i Ḳubâʾ ondan müʾessestir. Medîne'ye iki mîl mesâfede cenûb tarafında vâkiʿdir. Ve قُبَاءُ [Ḳubāʾ] lafzı müʾennestir, müzekker dahi olur, مَكَانٌ [mekân] iʿtibârıyla. Ve Mekke ile Başra beyninde dahi bir mevziʿ adıdır. Ve kasr ile قُبَا [Ḳubā] Ferġâna'da bir belde adıdır.

اَلْإِنْقِبَاءُ [el-inḳibāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Gizlenmek maʿnâsınadır; yukâlu: إِنْقَبَى عَنَّا فُلَانٌ إِذَا اسْتَخْفَى

اَلْقِبْيُ [el-ḳiby] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقِبَاءُ [el-ḳibāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) قَابٌ

[ḳāb] maʿnāsınadır ki yayın bağrıyla köşesi aralığı olan mikdārdan ʿibārettir; yukālu: بَيْنَهُمَا قِيْبُ قَوْسَيْنِ وَقِبَاءُ قَوْسَيْنِ أَيْ قَابُ قَوْسَيْنِ

اَلْمَقْبِيُّ [el-maḳbiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Kesret-i lahm u şahmdan şişmiş kabarmış insān ve hayvāna denir.

اَلْقَبَايَةُ [el-ḳabāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Çöl beyābāna denir, مَفَازَةٌ [mefāzet] maʿnāsına.

اَلْوَاوِيُّ

[ق ت و]

اَلْقَتْوُ [el-ḳatv] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

اَلْقَتَا [el-ḳatā] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla ve elifin kasrıyla) ve

اَلْمَقْتَى [el-maḳtā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Mülūk ve kibāra güzel hizmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَتَا الْمُلُوكَ يَقْتُو قَتْوًا وَقَتًا مُثَلَّثَةً وَمَقْتًى إِذَا أَحْسَنَ الْخِدْمَةَ لَهُمْ

اَلْقَتْوَةُ [el-ḳatvet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde) Koğuculuğa denir; نَمِيمَةٌ [nemīmet] maʿnāsına.

اَلْمَقْتُوونَ [el-maḳtevūn] (mīm'in fethiyle) ve

اَلْمَقَاتِوَةُ [el-meḳātivet] ve

اَلْمَقَاتِيَةُ [el-meḳātiyet] (mīm'lerin fethiyle) Hizmet-kārlara denir; müfredleri مَقْتَوِيٌّ [maḳteviyy] ve مَقْتًى [maḳtā] kelimeleridir يَاهُود مَقْتَوِينُ [maḳtevīn]dir mīm'in fethi ve vāv'ın kesri ve baʿzen fethiyle ve iki sūrette dahi sīga-i ahīre gayr-i munsarıftır, müfred ve cemʿi ve müzekker ve müʾennesi müsāvīdir, ʿalā-kavlin mīm'i asliyyedir; مَقْتٌ māddesinden meʾhūzdur ki hizmet maʿnāsınadır. Şārih der ki مَقْتٌ māddesinde müʾellif hizmet maʿnāsına geldiğini zikr eylemedi.

اَلْإِقْتِوَاءُ [el-iḳtivāʾ] (إِرْعِوَاءٌ [irʿivāʾ] vezninde) Bir adamı hizmet-kār edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَوَاهُ إِذَا اسْتَخْدَمَهُ Ve bu şāzdır, zīrā إِفْعِلَالٌ bābı elbette lāzımdır, müteʿaddī değildir, aslı إِقْتَوَوَ idi.

اَلْوَاوِيُّ

[ق ث و]

اَلْقَثْوُ [el-ḳaṯv] (ḳāf'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir nesneyi biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَثَا الْمَالَ يَقْثُو قَثْوًا إِذَا جَمَعَهُ Ve hıyār yāhūd acur yemek maʿnāsınadır; yukālu: قَثَا الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْقَثَّدَ أَوِ الْكُزْبَرَةَ

اَلْإِقْتِثَاءُ [el-iḳtiṯāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَثَى الْمَالَ إِذَا جَمَعَهُ

اَلْقَثْوَى [el-ḳaṯvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) İsmdir, birikmeğe denir.

اَلْقَثَا [el-ḳaṯā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Hıyār ve lahana makūlesi sesli nesne yemek maʿnāsınadır; yukālu: قَثَا الرَّجُلُ قَثًا إِذَا أَكَلَ مَا لَهُ صَوْتٌ تَحْتَ الْأَضْرَاسِ

اَلْيَائِيُّ

[ق ث ي]

اَلْقَثْيُ [el-ḳaṯy] قَثْوٌ [ḳaṯv] vezninde ve mürādifidir; yukālu: قَثَى يَقْثِي قَثْيًا لُغَةٌ فِي قَثَا يَقْثُو قَثْوًا

اَلْوَاوِيُّ

[ق ح و]

اَلْأُقْحُوَانُ [el-uḳḥuvān] (hemzenin ve ḥā-yı mühmelenin zammıyla) ve

اَلْقُحْوَانُ [el-ḳuḥvān] (hemzesiz عُثْمَانُ

[ʿuşmān] vezninde) بَابُونَجٌ [bābūnec] ismidir papatyadır, cemʿi أَقَاحِيُّ [eḳāḥiyy] gelir yā-yı müşeddede ile ve أَقَاحِي [eḳāḥī] gelir yā'nın tahfīfiyle.

اَلْمَقْحُوُّ [el-maḳḥuvv] (مَدْعُوٌّ [medʿuvv] vezninde) ve

اَلْمَقْحِيُّ [el-maḳḥiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Papatya konmuş terkīb ve devāya denir; yukālu: دَوَاءٌ مَقْحُوٌّ وَمَقْحِيٌّ إِذَا كَانَ فِيهِ الْأُقْحُوَانُ

اَلْأُقْحُوَانَةُ [el-Uḳḥuvānet] (hemzenin zammıyla) Mekke kurbünde bir mevziʿ adıdır. Ve Şām'da bir mevziʿ adıdır. Ve Başra ile Nibāc aralığında bir mevziʿdir.

اَلْأَقَاحِي [el-eḳāḥī] أُقْحُوَانٌ [uḳḥuvān]dan cemʿdir ki zikr olundu. Bu münāsebetle bir nesnenin henüz nümāyān olan āsār-ı evā'iline ve delā'iline ıtlāk olunur, gūyā ki papatya gibi ʿalāmetleri belirmiş olur; ve minhu tekūlu: رَأَيْتُ أَقَاحِي أَمْرِهِ أَيْ تَبَاشِيرَهُ

اَلْقَحْوُ [el-ḳaḥv] (مَحْوٌ [maḥv] vezninde) Bir nesneyi tamāmen sıyırıp almak maʿnāsınadır; yukālu: قَحَا الْمَالَ قَحْوًا إِذَا أَخَذَهُ يَعْنِي اجْتَفَّهُ

اَلْإِقْتِحَاءُ [el-iḳtiḥā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) قَحْوٌ [ḳaḥv] maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَحَاهُ بِمَعْنَى قَحَاهُ

اَلْمِقْحَاةُ [el-miḳḥāt] (مِسْحَاةٌ [miṣḥāt] vezninde) Çapa dedikleri ālete denir; yukālu: قَحَاهُ بِالْمِقْحَاةِ أَيْ بِالْمِجْرَفَةِ

اَلْوَاوِيُّ وَالْيَائِيُّ

[ق خ و - ي]

اَلتَّقْخِيَةُ [et-taḳḥiyet] (ḫā-yı muʿceme ile تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Kabīh vechle قَخْ [ḳaḫ] diye ağzından balgam tükürmek maʿnāsınadır ki ahırmak taʿbīr olunur; قَخَّى الرَّجُلُ إِذَا تَنَخَّعَ تَنَخُّعًا قَبِيحًا yukālu:

اَلْيَائِيُّ

[ق د و]

اَلْقُدْوَةُ [el-ḳudvet] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsı ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلْقِدَةُ [el-ḳidet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Ardınca uyup gidecek nesneye denir, gerek hissī ve gerek maʿnevī olsun, أُسْوَةٌ [usvet] gibi; tekūlu: لِي بِكَ قُدْوَةٌ مُثَلَّثَةً وَقِدَةٌ وَأَنْتَ لِي قُدْوَةٌ وَقِدَةٌ وَهُوَ مَا تَسَنَّتَ بِهِ وَاقْتَدَيْتَ بِهِ Fārisīde ona pīşrev ve pīşvā derler.

اَلْإِقْتِدَاءُ [el-iḳtidā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adama uymak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَدَى بِهِ إِذَا تَسَنَّنَ بِهِ

اَلتَّقَدِّي [et-teḳaddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Dābbe aslā yolun doğrusundan sapmayıp rākibini doğrusuna götürüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَدَّتْ بِهِ دَابَّتُهُ إِذَا لَزِمَتْ بِهِ سَنَنَ الطَّرِيقِ Ve dābbenin rākibi dahi vech-i mezkūr üzere gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَدَّى الرَّاكِبُ عَلَى الدَّابَّةِ إِذَا لَزِمَ سَنَنَ الطَّرِيقِ

اَلْقَدِيُّ [el-ḳadiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْقَدِي [el-ḳadī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Tadı ve kokusu hoş ve latīf olan taʿāma denir; yukālu: طَعَامٌ قَدِيٌّ وَقَدٍ أَيْ طَيِّبُ الطَّعْمِ وَالرِّيحِ

اَلْقَدَى [el-ḳadā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْقَدَاوَةُ [el-ḳadāvet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] vezninde) Taʿām lezzetli ve hoş kokulu olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَدِيَ الطَّعَامُ قَدًى وَقَدَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ قَدِيًّا

اَلْقَدْوُ [el-ḳadv] (عَدْوٌ [ʿadv] vezninde) قَدَاوَةٌ [ḳadāvet] maʿnāsınadır; yukālu: قَدَا الطَّعَامُ يَقْدُو قَدْوًا بِمَعْنَى قَدِيَ Ve karīb olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَدَا الرَّجُلُ إِذَا قَرُبَ Ve seferden gelmek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَا

فُلَانٌ إِذَا قَدِمَ مِنَ السَّفَرِ

مَا أَقْدَاهُ [mā aḳdāhu] Fiʿl-i taʿaccübdür, ne güzel lezzetli ve rāyihası hoş taʿām demektir; yukālu: مَا أَقْدَى طَعَامَ فُلَانٍ أَيْ مَا أَطْيَبَهُ

اَلْإِقْدَاءُ [el-iḳdāʾ] (hemzenin kesriyle) Pīr-i fānī olup mevt hengāmına yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْدَى الرَّجُلُ إِذَا أَسَنَّ وَبَلَغَ الْمَوْتَ Ve bir adam hayr ve meberrāt cihetinde ve dīn ve mezhebde müstakīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْدَى فُلَانٌ أَيِ اسْتَقَامَ فِي الْخَيْرِ وَفِي طَرِيقِ الدِّينِ Ve misk makūlesi ʿıtrın rāyihası yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْدَى الْمِسْكُ إِذَا فَاحَتْ رَائِحَتُهُ Ve seferden gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْدَى فُلَانٌ إِذَا قَدِمَ مِنَ السَّفَرِ

اَلْقِدْوُ [el-ḳidv] (ḳāf'ın kesriyle) Şol köke denir ki ondan niçe damarlar ve fürūʿ ve şuʿbeler sürüp yayılmış ola; yukālu: لَهُ قِدْوٌ وَهُوَ الْأَصْلُ الَّذِي يَتَشَعَّبُ مِنْهُ الْفُرُوعُ

اَلْقَدْوَى [el-ḳadvā] (دَعْوَى [daʿvā] vezninde) İsmdir, doğruluğa denir; yukālu: بِهِ قَدْوَى أَيِ اسْتِقَامَةٌ

اَلْيَائِيُّ

[ق د ي]

اَلْقَادِيَةُ [el-ḳādiyet] Şol kavm ve cemāʿate denir ki bādiyede kuraklık olmakla bi'l-cümle göçleriyle sürüp ābādānlığa gelir ola.

اَلْقَدْيُ [el-ḳady] (ḳāf'ın fethiyle هَدْيٌ [hedy] vezninde) قَادِيَةٌ [ḳādiyet] dedikleri cemāʿat-i mezkūre bir mahalle gelmek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَتْ قَادِيَةٌ تَقْدِي قَدْيًا أَيْ جَاءَ قَوْمٌ قَدْ أُقْحِمُوا مِنَ الْبَادِيَةِ

اَلْقَدَيَانُ [el-ḳadeyān] (fetehātla) Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَى الْفَرَسُ قَدَيَانًا إِذَا أَسْرَعَ

اَلْقِدَةُ [el-ḳidet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Bir cins habbe adıdır; cemʿi قِدَاتٌ [ḳidāt] gelir ḳāf'ın kesriyle.

اَلْقِدْيَةُ [el-ḳidyet] (ḳāf'ın kesriyle) هِدْيَةٌ [hidyet] vezninde ve mürādifidir ki bir adamın sālik olduğu sīret ve üslūba ve bulunduğu vazʿ ve hālete denir; tekūlu: خُذْ فِي قِدْيَتِكَ وَهِدْيَتِكَ أَيْ فِيمَا كُنْتَ فِيهِ Burada غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde olan nüshalar galattır.

اَلْقِدَا [el-ḳidā] (ḳāf'ın kesriyle ve elifin kasrıyla) Mikdār maʿnāsınadır; yukālu: قِدَا رُمْحٍ أَيْ قِيدُهُ

اَلْمُقَادَاةُ [el-muḳādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimseye muʿāraza edip yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: لَا يُقَادِيهِ أَحَدٌ أَيْ لَا يُبَارِيهِ

اَلْمُتَقَدِّي [el-muteḳaddī] (مُتَصَدِّي [muteṣaddī] vezninde) Arslana denir. Ve salını salını yürür olan adama denir, mütebahtir maʿnāsınadır.

اَلْقِنْدَأْوَةُ [el-ḳindeʾvet] (ḳāf'ın kesriyle) "ق،د،أ" māddesinde ki mehmūzdur, zikr olundu.

اَلْيَائِيُّ

[ق ذ ي]

اَلْقَذَى [el-ḳaẕā] (ẕāl-ı muʿceme ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) İnsānın gözüne ve meşrūbāta düşen hār u hāşake ve çirk makūlesine denir; yukālu: وَقَعَ فِي عَيْنِهِ وَفِي الشَّرَابِ قَذًى وَهُوَ مَا يَقَعُ فِي الْعَيْنِ وَفِي الشَّرَابِ مِنَ الْوَسَخِ وَنَحْوِهِ Ve nāka ve koyun makūlesi hayvāndan doğurmazdan evvelce ve sonraca zuhūr eden kan ve çirk-āb makūlesine denir. Ve قَذَيَانٌ [ḳaẕeyān] maʿnāsına masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقِذَى [el-ḳiẕā] (إِلَى [ilā] vezninde) Un gibi

pek hurde toprağa denir; cemʿi أَقْذَاءٌ [aḳẕāʾ] gelir ve قُذِيٌّ [ḳuẕiyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde.

اَلْقَذَى [el-ḳaẕā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْقَذَيَانُ [el-ḳaẕeyān] (fetehātla) Bir adamın gözüne çörçöp makūlesi düşmek maʿnāsınadır; yukālu: قَذِيَتْ عَيْنُهُ قَذًى وَقَذَيَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَ فِيهَا الْقَذَى Ve

قَذًى [ḳaẕā] ve

قَذَيَانٌ [ḳaẕeyān] ve

قَذْيٌ [ḳaẕy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) ve

قُذِيٌّ [ḳuẕiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Göze mesned olur ki göz kendi içine düşen çirk ve çapak makūlesini çabalayarak taşra atmak maʿnāsınadır; yukālu: قَذَتْ عَيْنُهُ قَذْيًا وَقَذَيَانًا وَقُذِيًّا وَقَذًى مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَذَفَتْ بِالْغَمَصِ وَالرَّمَصِ Ve ʿArablar "Filān züll ve zulm ve hakāreti hazm edip müdāfaʿa ve mücādele eylemeyip sākit ve epsem olur" diyecek yerde "هُوَ يُغْضِي عَلَى الْقَذَى" derler, asl maʿnāsı "Gözüne düşen çörçöp içinde olarak gözünü kapayıp yumar" demektir.

اَلْقَذِيَّةُ [el-ḳaẕiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

اَلْقِذْيَةُ [el-ḳiẕyet] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْمَقْذِيَّةُ [el-maḳẕiyyet] (مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) Hār u hāşāk düşmüş göze denir.

اَلتَّقْذِيَةُ [et-taḳẕiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) ve

اَلْإِقْذَاءُ [el-iḳẕāʾ] (hemzenin kesriyle) Göze hār u hāşāk atmak maʿnāsınadır; yukālu: قَذَّى عَيْنَهُ وَأَقْذَى عَيْنَهُ إِذَا أَلْقَى فِيهَا الْقَذَى Ve gözden hār u hāşāk çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: قَذَّى عَيْنَهُ وَأَقْذَى إِذَا أَخْرَجَ الْقَذَى مِنْهَا Maʿnā-yı sāniyeye göre bināları selb içindir. Ve müʾellifin evāhirce kavlinde أَوْ lafzı tenvīʿ içindir, bu cihetle zıdd olur.

اَلْقَاذِيَةُ [el-ḳāẕiyet] Cemāʿat-i nās maʿnāsınadır ki murād kuraklık sebebiyle bi'l-cümle ābādānlığa vürūd eden cemāʿattir, قَادِيَةٌ [ḳādiyet] gibi.

اَلْقَذْيُ [el-ḳaẕy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) Kuraklık sebebiyle kavm ve cemāʿat ābādānlığa gelmek maʿnāsınadır; yukālu: قَذَتْ قَاذِيَةٌ قَذْيًا إِذَا قَدِمَتْ جَمَاعَةٌ Ve kızgın dişi hayvān erkek talebinde harāret-i şehvetinden nāşī rahiminden مَذْيٌ [meẕy] tarzında beyāz nesne ihrāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَذَتِ الشَّاةُ إِذَا أَلْقَتْ بَيَاضًا مِنْ رَحِمِهَا حِينَ تُرِيدُ الْفَحْلَ Ve bu nesne erkek hayvāndan zuhūr ederse تَمَذِّي [temeẕẕī] ve dişiden zuhūr ederse تَقَذِّي [teḳaẕẕī] ıtlāk olunur ki مَذْيٌ [meẕy] menzilindedir.

اَلْمُقَاذَاةُ [el-muḳāẕāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mücāzāt maʿnāsınadır; yukālu: قَاذَاهُ إِذَا جَازَاهُ

اَلْإِقْتِذَاءُ [el-iḳtiẕāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Kuş kısmı gözlerini peyderpey açıp kapamak maʿnāsınadır; yukālu: اَلطَّيْرُ يَقْتَذِي أَيْ يَنْظُرُ ثُمَّ يُغْمِضُ

اَلْيَائِيُّ

[ق ر ي]

اَلْقَرْيَةُ [el-ḳaryet] (ḳāf'ın fethi ve kesri ve rā'nın sükūnuyla) Mısr-ı cāmiʿe denir; nisbetinde قَرَئِيٌّ [ḳareʾiyy] denir yā ile ve قَرَوِيٌّ [ḳareviyy] denir, كَرَوِيٌّ [kereviyy] veznlerindedir; cemʿi قُرًى [ḳurā] gelir ḳ āf'ın zammı ve elifin kasrıyla. Ve bu cemʿ şevāzz sīgasındandır ve nisbeti dahi nevādirdendir.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre قَرْيَةٌ [ḳaryet] nāsın ictimāʿ eyledikleri mevziʿden ʿibārettir. Bu cihetle şehrden

ve köyden eʿamm olur, lākin ʿörfen köyde istiʿmāli şāyiʿdir. Ve o müctemiʿ olan nāsa da ıtlāk olunur, hāliyyet ve mahalliyyet iʿtibārıyla. Ve İbn Cinnī dedi ki ﴿وَاسْئَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي كُنَّا فِيهَا﴾ الآية kerīmesi ittisāʿ ve teşbīh ve tevkīd hālātını mutazammındır. Ammā ittisāʿın tahakkuku سُؤَالٌ [suʾāl] lafzının fi'l-hakīka mesʾūlün ʿanh olmağa salāhiyyeti olmayan şeyʾe ilkā olunduğuna mebnīdir. Ve teşbīh mesʾūliyyete salāhı olmayan nesne salāhiyyeti olana teşbīh olunmuştur ki kesret-i mücāveret sebebiyle hālet-i merkūmenin vücūdunu iddiʿāya mebnīdir. Ve tevkīd hāleti tashīh-i haberin nihāyet-i derecesini īzān ve işʿāra mebnidir, zīrā bu bir māddedir ki ehl-i cevābın beyānından fazla ʿādeten mütekellim olmayan cemādāt dahi mesʾūlün sıhhatını beyān ve icābet eder demek olur.

اَلْقَرْيَتَيْنِ [el-ḳaryeteyn] (tesniye bünyesiyle) İki karye demektir. Ve işbu ﴿عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴾ āyet-i kerīmesinde murād Mekke ile Ṭāʾif'tir, Mekke taglīb olunmuştur. Ve ekserī lafz-ı merkūm yā ile قَرْيَتَيْنِ ʿunvānında mütelaffazdır, yaʿnī elifle قَرْيَتَانِ ʿunvānında ki hālet-i refʿidir, kalīldir. Ve

قَرْيَةُ [Ḳaryet] Mekke ile Baṣra beyninde Nibāc kurbünde bir köyün adıdır. Ve Ḥimṣ kazāsında bir köy adıdır. Ve Yemāme'de bir mevziʿdir.

قَرْيَةُ النَّمْلِ [ḳaryetu'n-neml] Karınca yuvasına ıtlāk olunur.

قَرْيَةُ الْأَنْصَارِ [Ḳaryetu'l-Enṣār] Medīne-i münevvere'dir.

اَلْإِقْرَاءُ [el-iḳrāʾ] (hemzenin kesriyle) Dāʾimā karyede olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَى الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الْقَرْيَةَ Ve bir kimseden ziyāfet taleb eylemek maʿnāsınadır ki o kimseyi قَارِي [ḳārī] yaʿnī muḍīf kılmış olur; yukālu: أَقْرَى الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ ضِيَافَةً

اَلْقَارِي [el-ḳārī] قَرْيَةٌ [ḳaryet]te sākin adama denir; yukālu: هُوَ قَارٍ أَيْ سَاكِنُ الْقَرْيَةِ

اَلْقَارِيَةُ [el-ḳāriyet] ve

اَلْقَارَاةُ [el-ḳārāt] Hāzıra-i cāmiʿa maʿnāsınadır ki cemāʿat sıfatıdır, niteki بَادِيَةٌ [bādiyet] dahi böyledir. Ve

قَارِيَةٌ [ḳāriyet] Mızrağın esfel tarafına ʿalā-kavlin yalmanlı olan yukarı tarafına denir ki vuracak ucu olur. Ve kılıcın ağzına denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِقَارِيَةِ السَّيْفِ أَيْ بِحَدِّهِ

اَلْقَرْيُ [el-ḳary] (جَرْيٌ [cery] vezninde) ve

اَلْقَرَى [el-ḳarā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Biriktirmek maʿnāsınadır; zikr olunan قَرْيَةٌ [ḳaryet] bu maʿnādandır; yukālu: قَرَى الْمَاءَ فِي الْحَوْضِ قَرْيًا وَقَرًى مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ Ve geviş getiren hayvān gevişini avurduna biriktirip yığmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَى الْبَعِيرُ وَكُلُّ مَا اجْتَرَّ إِذَا جَمَعَ جَرَّتَهُ فِي شِدْقِهِ Ve devenin dişleri ağrımakla avurdu şişmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرِتَ النَّاقَةُ إِذَا وَرِمَ شِدْقَاهَا مِنْ وَجَعِ الْأَسْنَانِ Ve bilād ve kasabātı tetebbuʿ ederek gezmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَى الْبِلَادَ إِذَا تَتَبَّعَهَا يَخْرُجُ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ Ve okumak maʿnāsınadır ki mehmūzda lügattir; tekūlu: قَرَيْتُ الصَّحِيفَةَ لُغَةٌ فِي قَرَأْتُهَا فَهِيَ مَقْرِيَّةٌ

اَلْقِرَا [el-ḳirā] (رِضَا [riḍā] vezninde) ve

اَلْقَرَاءُ [el-ḳarāʾ] (سَخَاءٌ [seḫāʾ] vezninde) Bir adamı mihmān edip ziyāfet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَى الضَّيْفَ قَرًى وَقَرَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَضَافَهُ

اَلْإِقْتِرَاءُ [el-iḳtirāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir adamı mihmān edinip ziyāfet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَى الضَّيْفَ إِذَا أَضَافَهُ Ve bilād ve kasabātı tetebbuʿ ede-

rek gezmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَى الْبِلَادَ إِذَا تَتَبَّعَهَا يَخْرُجُ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ Ve bir kimseden ziyāfet istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَى الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ ضِيَافَةً

اَلْإِسْتِقْرَاءُ [el-istiḳrāʾ] Bu dahi bilād ve kasabātı tetebbuʿ ederek gezmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَى الْبِلَادَ إِذَا تَتَبَّعَهَا يَخْرُجُ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ Şārih der ki baʿdehu mutlak tetebbuʿ maʿnāsında istiʿmāl olundu. Ve

إِسْتِقْرَاءٌ [istiḳrāʾ] Ziyāfet istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَى زَيْدٌ إِذَا طَلَبَ ضِيَافَةً

اَلْمَقْرَى [el-maḳrā] ve

اَلْمَقْرَاةُ [el-maḳrāt] (مَجْرَى [mecrā] ve مَجْرَاةٌ [mecrāt] veznlerinde) Su biriktiği yere denir, havuz ve birke ve sıhrınc gibi.

اَلْقَرِيُّ [el-ḳariyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Yüksekten olan su akıntısına denir, ʿalākavlin yüksekten bāgçeye akıp döküldüğü yere denir, cemʿi أَقْرِيَةٌ [aḳriyet] gelir ve أَقْرَاءٌ [aḳrāʾ] gelir ve قُرْيَانٌ [ḳuryān] gelir ḳāf'ın zammıyla. Ve henüz yayıkta yayılmamış koyu süte denir.

قَرِيُّ الْخَيْلِ [Ḳariyyu'l-Ḫayl] Bir vādī adıdır.

اَلْقَرِيَّانِ [el-Ḳariyyān] (tesniye bünyesiyle) Bir mevziʿ ismidir.

اَلْمِقْرَى [el-miḳrā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِقْرَاءُ [el-miḳrāʾ] (مِعْطَاءٌ [miʿṭāʾ] vezninde) Hānedān ve mihmān-dost adama denir; müʾennesleri مِقْرَاةٌ [miḳrāt] ve مِقْرَاءٌ [miḳrāʾ] gelir ki müzekkeri gibidir. Ve

مِقْرَاةٌ [miḳrāt] Misāfire taʿām vazʿ edip ziyāfet edecek büyük çanağa ve kavataya denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا بِالْمِقْرَاةِ وَهِيَ قَصْعَةٌ يُقْرَى بِهَا Ve مِقْرَاةٌ [miḳrāt] lafzının cemʿi مَقَارِي [meḳārī] gelir. Ve مَقَارِي [meḳārī] tencerelere ıtlāk olunur; yukālu: أَخْرَجَ الطَّعَامَ بِالْمَقَارِي أَيِ الْقُدُورِ

اَلْقَرِيَّةُ [el-ḳariyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznınde) ʿAsāya denir. Ve karınca yuvasına denir, قَرْيَةٌ [ḳaryet] gibi. Ve şol direklere ve ağaçlara denir ki kertikleri olmakla ev örttüklerinde sakfa uzattıktan sonra onların üzerinden sakf ağaçlarını uzatıp uçlarını o kertiklere vazʿ ve üstüvār ederler. Ve gemide seren direğinin tepesinde olan arkırı ağaca denir ki babafingo taʿbīr olunur, قَابِيَةٌ [ḳābiyet] dedikleri yelken ondan açılır. Ve baʿzılar ʿindinde mihaffenin üstünde olan ağaca denir.

قُرَيَّةُ [Ḳureyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bağdād'da üç mevziʿin adıdır. Ve Ṭayyiʾ kabīlesi yurdunda bir mevziʿ adıdır.

اَلْمَقْرِيَّةُ [el-maḳriyyet] (مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) Kırāʾat olunan sahīfeye denir, مَقْرُوَّةٌ [maḳruvvet] maʿnāsına.

اَلْقَارِيَّةُ [el-ḳāriyyet] (yā'nın teşdīdiyle) Bir kuş adıdır ki ʿArablar onu gördükte yağmur zuhūruyla istibşār ederler, gūyā ki yağmur tarafından elçi yāhūd mukaddime-i sehābdır; cemʿi قَوَارِي [ḳavārī]gelir. Bunu yeşil sığırcık kuşuyla beyān ederler ki arı kuşu ve çekirge kuşu dahi derler, Fārisīde sār-ı sebz derler.

اَلْوَاوِيُّ

[ق ر و]

اَلْقَرْوُ [el-ḳarv] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneye doğru kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَا إِلَيْهِ قَرْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَصَدَهُ Ve bir nesnenin ardına düşüp araştırmak maʿnāsınadır; yukālu:

قَرَا الْأَمْرَ إِذَا تَتَبَّعَهُ Ve dürtmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَاهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve

قَرْوٌ [ḳarv] Nehr tarzında uzun havuza denir ki onda develer sulanır. Ve şol uzun uzadı arza denir ki yürümekle katʿı kābil olmaz derecede ola; cemʿi قُرُوٌّ [ḳuruvv] gelir, عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde; tekūlu: وَقَعْنَا فِي قَرْوٍ أَيْ أَرْضٍ لَا تَكَادُ تُقْطَعُ ve

قَرْوٌ [ḳarv] Üslūb ve tarīkat maʿnāsına müstaʿmeldir ki zikr olunan maʿnālardan meʾhūzdur; ve minhu tekūlu: تَرَكْتُهُمْ قَرْوًا وَاحِدًا أَيْ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ Ve şıra makūlesi nesne sıkacak mengene oluğuna ve lülesine denir ki şıra oradan cereyān eder, inbīk boğazı gibi. Ve hurmā kütüğünden düzülmüş tekne ve batya ve fıçı tarzında kaba denir ki nebīz için içine hurmā ve üzüm basılır, ʿalā-kavlin o kütükten düzülmüş leğen ve tas ve bardak makūlesi maşrabaya denir ki onunla şürb olunur. Ve küçük kāseye yāhūd mutlakan küçük kaba denir. Ve kelb yalağına denir, مِيلَغَةٌ [mīleġat] maʿnāsına; bunda ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla da lügattir; cemʿleri أَقْرَاءٌ [aḳrāʾ] ve أَقْرِي [aḳrī] ve أَقْرُوَةٌ [aḳruvet] ve قُرِيٌّ [ḳuriyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde. Ve yel yā su yāhūd bağırsaklar inmekle derisi kova gibi büyük olmuş hāyeye denir ki debe taʿbīr olunur, قَرْوَةٌ [ḳarvet] dahi denir hā'yla. Müʾellifin ve Cevherī'nin burada taʿrīfleri müsāmaha üzeredir.

اَلْقَرْوَانِيُّ [el-ḳarvāniyy] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Hāyesi debe olan adama denir.

قُرَّى [Ḳurrā] (ḳāf'ın zammıyla فُعْلَى [fuʿlā] vezninde) Bādiyede bir su adıdır.

اَلْقَرَا [el-ḳarā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْقَرَوَانُ [el-ḳaravān] (ḳāf'ın fethiyle) Arkaya denir, zahr maʿnāsına. Ve

قَرَا [ḳarā] Kabağa denir ki sebzevāttandır, قَرْعٌ [ḳarʿ] maʿnāsına.

اَلْقَرْوَاءُ [el-ḳarvāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Uzun hörgüçlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَرْوَاءُ أَيْ طَوِيلَةُ السَّنَامِ Ve bunun müzekkeri yoktur, جَمَلٌ أَقْرَى denmez. Ve

قَرْوَاءُ [ḳarvāʾ] Töre ve deʾb ve ʿādet maʿnāsınadır; yukālu: عَلَى قَرْوَاءَ حَسَنَةٍ أَيْ عَلَى عَادَةٍ حَسَنَةٍ Ve dübür ve makʿada denir.

اَلْقَرَوْرَى [el-Ḳarevrā] (خَجَوْجَى [ḫacevcā] vezninde) Tarīk-i Kūfe'de bir mevziʿdir.

اَلْإِقْرَاءُ [el-iḳrāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın arkası ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَى الرَّجُلُ إِذَا اشْتَكَى قَرَاهُ أَيْ ظَهْرَهُ Ve ziyāfet istemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَى الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ الْقِرَى أَيِ الضِّيَافَةَ Şārih der ki bunda vāvī ve yāʾī müşevveş olmuştur. Ve dāʾimā atın sırtını çullu durdurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْرَى الْجُلَّ عَلَى الْفَرَسِ إِذَا أَلْزَمَهُ

مَقْرَى [Maḳrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Dimaşḳ kazāsında bir karyedir.

مُقْرَى [Muḳrā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Nūbe memleketinde bir beldedir.

مَقْرِيَّةٌ [Maḳriyyet] (مَحْمِيَّةٌ [maḥmiyyet] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır.

اَلْمَقَارِي [el-meḳārī] (mīm'in fethiyle) Yüksek tepelerin başlarına denir; مَقْرَى [maḳrā] müfredidir, سَكْرَى [sekrā] vezninde.

اَلْقَيْرَوَانُ [el-ḳayrevān] (ḳāf'ın ve rā'nın fethiyle) Kāfile ve kārbana denir. Ve bu kārvān-ı Fārisī muʿarrebidir. Ve Maġrib'de bir belde adıdır.

اَلْمَقْرُوَّةُ [el-maḳruvvet] (مَدْعُوَّةٌ [medʿuvvet] vezninde) Şol dişi koyuna denir ki kendi memesini emmesin diye başına ağaçtan

düzülme başlık geçirilmiş ola; yukālu: شَاةٌ مَقْرُوَّةٌ إِذَا جُعِلَ رَأْسُهَا فِي خَشَبَةٍ لِئَلَّا تَرْضَعَ نَفْسَهَا

اَلْمُقْرَوْرِي [el-muḳrevrī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Uzun arkalı hayvāna denir.

اَلْقَرْوَةُ [el-ḳarvet] (فَرْوَةٌ [fervet] vezninde) Debe olan hāyeye denir ki zikr olundu. Ve başın tepesinin ucuna denir; yukālu: ضَرَبَ قَرْوَةَ رَأْسِهِ أَيْ طَرَفَهُ

اَلْإِسْتِقْرَاءُ [el-istiḳrāʾ] Bedende çıban māddelenip yaʿnī çirklenip irinlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْرَى الدُّمَّلُ إِذَا صَارَتْ فِيهِ الْمِدَّةُ

اَلْوَاوِيُّ

[ق ز و]

اَلْقَزْوُ [el-ḳavz] (ḳāf'ın fethi ve zāy-ı muʿcemenin sükūnuyla) Mekrūh ve murdār nesnelerden ve ālūdelikten sakınıp nezāfet üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ قَزْوٌ أَيْ تَقَزُّزٌ Ve değnek ucuyla yeri dürtüştürmek maʿnāsınadır ki ekserī bir endīşe ve mülāhaza zımnında ederler; yukālu: قَزَا بِعَصَاهُ الْأَرْضَ يَقْزُو قَزْوًا إِذَا نَكَتَهَا بِهَا Ve قُزَةٌ [ḳuzet] dedikleri oyun oynamak maʿnāsınadır; yukālu: قَزَا الرَّجُلُ إِذَا لَعِبَ بِالْقُزَةِ

اَلْإِقْزَاءُ [el-iḳzāʾ] (hemzenin kesriyle) Beyne'n-nās istivāʾ ve istikāmetle maʿrūf iken bir ʿayb ve nakīsa ile ālūde olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْزَى فُلَانٌ إِذَا تَلَطَّخَ بِعَيْبٍ بَعْدَ اسْتِوَاءٍ

اَلْقُزَةُ [el-ḳuzet] (ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına, ʿalākavlin bir cins yılana denir ki kuyruksuz ve eğri büğrü olur; cemʿi قُزَاةٌ [ḳuzāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde. Ve beyne'l-ʿArab bir laʿīb adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ق ز ي]

اَلْقِزْيُ [el-ḳizy] (ḳāf'ın kesriyle) Lakab maʿnāsınadır; yukālu: بِئْسَ الْقِذْيُ هَذَا أَيِ اللَّقَبُ

اَلتَّقْزِيَةُ [et-taḳziyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir kimseyi yere çalıp öldürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَزَّاهُ إِذَا صَرَعَهُ وَقَتَلَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ق س و]

اَلْقَسْوُ [el-ḳasv] ve

اَلْقَسْوَةُ [el-ḳasvet] (ḳāf'ların fethi ve sīn'lerin sükūnuyla) ve

اَلْقَسَاوَةُ [el-ḳasāvet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] veznide) ve

اَلْقَسَاءُ [el-ḳasāʾ] (قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] veznide) Bir nesne taş gibi pek ve katı olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَسَا قَلْبُهُ يَقْسُو قَسْوًا وَقَسْوَةً وَقَسَاوَةً وَقَسَاءً إِذَا صَلُبَ وَغَلُظَ Ve akçe kalb ve züyūf olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَسَا الدِّرْهَمُ إِذَا زَافَ

اَلْقَسِيُّ [el-ḳasiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Taş gibi pek ve katı olan nesneye denir. Ve züyūf akçeye denir; cemʿi قِسْيَانٌ [ḳisyān] gelir, صِبْيَانٌ [ṣibyān] gibi. Ve ısıdan yā soğuktan yāhūd kaht makūlesi hālāttan nāşī saht ve şedīd zamāna vasf olur; yukālu: يَوْمٌ وَقَرٌّ وَعَامٌ قَسِيٌّ أَيْ شَدِيدٌ مِنْ حَرٍّ أَوْ بَرْدٍ أَوْ قَحْطٍ وَنَحْوِهِ Ve

قَسِيُّ بْنُ مُنَبِّهٍ [Ḳasiyy b. Munebbih] Ebū kabīle olan Ṣaḳīf'in birāderidir.

ذُو قَسِيٍّ [Ẕū Ḳasiyy] Yemen'den Başra yolunun adıdır.

اَلْمَقْسَاةُ [el-maḳsāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] veznide) Kasvet-i kalbe bāʿis olan nesneye de-

nir; yukālu: اَلذَّنْبُ مَقْسَاةٌ لِلْقَلْبِ أَيْ يُقْسِيهِ

اَلْمُقَاسَاةُ [el-muḳāsāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir nesnenin şiddet ve zahmetini çekmek maʿnāsınadır; yukālu: قَاسَاهُ إِذَا كَابَدَهُ

قَسَا [Ḳasā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Mışır'da bir karyedir. Ve Temīm kabīlesi yurdunda bir kara tepe adıdır; bunda medd ile de zebān-zededir.

قُسَاءُ [Ḳusāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلْإِقْسَاءُ [el-iḳsāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi peklendirip katılandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْسَاهُ إِذَا صَلَبَهُ وَغَلَّظَهُ Ve Ḳusāʾ dediği dağda sākin olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْسَى الرَّجُلُ إِذَا سَكَنَ قُسَاءَ

قِسَاءٌ [Ḳisāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْأَقْسَيَانِ [el-aḳseyān] (أَحْمَرَانِ [aḥmerān] vezninde) Bir nebāt adıdır. Ve bir recül ʿalemidir.

قُسَيَّانُ [Ḳuseyyān] (عُلَيَّانُ [ʿuleyyān] vezninde) Bir vādī yāhūd bir sahrā adıdır.

قُسْيَانُ [Ḳusyān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) ʿAḳīḳ'te bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ق ش و]

اَلْقَشْوُ [el-ḳaşv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) Ağacın yaprağını ve kabuğunu sıyırıp soymak maʿnāsınadır; yukālu: قَشَا الْعُودَ يَقْشُو قَشْوًا إِذَا قَشَرَهُ وَخَرَطَهُ Ve bir nesneyi silmek maʿnāsınadır; yukālu: قَشَا الْوَجْهَ إِذَا مَسَحَهُ Ve yılanın kavını soymak maʿnāsınadır; yukālu: قَشَا الْحَيَّةَ إِذَا نَزَعَ عَنْهُ لِبَاسَهَا Ve حَيَّةٌ [ḥayyet] lafzı müzekker ve müʾennes olur.

اَلتَّقْشِيَةُ [et-taḳşiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi yılanı kavlatmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشَّى الْحَيَّةَ إِذَا نَزَعَ لِبَاسَهَا عَنْهَا Ve bir adamı işinden çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَشَّاهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا رَدَّهُ

اَلْمُقَشَّى [el-muḳaşşā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلْمَقْشُوُّ [el-maḳşuvv] (مَدْعُوٌّ [medʿuvv] vezninde) Kabuğu soyulmuş nesneye denir; yukālu: عَدَسٌ مُقَشًّى وَمَقْشُوٌّ أَيْ مُقَشَّرٌ

اَلْقَشْوَةُ [el-ḳaşvet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde) Şol sepete ve küfeye denir ki hurmā yaprağından örülüp nisvān onun içine ʿıtriyyāt ve iplik ve pamuk makūlesi edevātlarını vazʿ ve hıfz ederler; cemʿi قَشَوَاتٌ [ḳaşevāt] gelir fetehātla ve قِشَاءٌ [ḳişāʾ] gelir, كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde.

اَلْقُشَاءُ [el-ḳuşāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Tükürüğe denir, بُزَاقٌ [buzāḳ] maʿnāsına.

اَلْإِقْشَاءُ [el-iḳşāʾ] (hemzenin kesriyle) Zengin iken fakīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْشَى الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ بَعْدَ غِنًى

اَلْقَاشِي [el-ḳāşī] Kemter ve kötü pula ve mangıra denir.

اَلْقَشِيُّ [el-ḳaşiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Geçmez kalb akçeye denir; yukālu: دِرْهَمٌ قَشِيٌّ أَيْ قَسِيٌّ

اَلْقُشَاوَةُ [el-ḳuşāvet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Yer yüzünde uzun uzadı çekilmiş sınır ve sedd ve bend makūlesine denir. Ve Necd'de bir su adıdır.

اَلْقَشْوَانُ [el-ḳaşvān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Cura ve hurde adama denir; müʾennesi قَشْوَانَةٌ [ḳaşvānet]tir; yukālu: رَجُلٌ قَشْوَانُ أَيْ دَقِيقٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ق ص و]

اَلْقَصْوُ [el-ḳaṣv] (قَصْدٌ [ḳaṣd] vezninde) ve **اَلْقُصُوُّ** [el-ḳuṣuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve **اَلْقَصَا** [el-ḳaṣā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve **اَلْقَصَاءُ** [el-ḳaṣāʾ] (سَخَاءٌ [seḫāʾ] vezninde) Baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَا عَنْهُ يَقْصُو قَصْوًا وَقُصُوًّا وَقَصًى وَقَصَاءً إِذَا بَعُدَ وَيُقَالُ قَصِيَ عَنْهُ قَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ **اَلْقَصِيُّ** [el-ḳaṣiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve **اَلْقَاصِي** [el-ḳāṣī] Baʿīd olan şeyʾe denir; cemʿleri أَقْصَاءٌ [aḳṣāʾ] gelir, نَصِيرٌ [naṣīr] ve أَنْصَارٌ [enṣār] ve شَاهِدٌ [şāhid] ve أَشْهَادٌ [eşhād] gibi.

اَلْقُصْوَى [el-ḳuṣvā] ve **اَلْقُصْيَا** [el-ḳuṣyā] (بُشْرَى [buşrā] veznlerinde) Gāyet-i baʿīdeye denir, müzekkeri أَقْصَى [aḳṣā]dır; yukālu: مَكَانٌ أَقْصَى وَغَايَةٌ قُصْوَى وَقُصْيَا أَيْ بَعِيدَةٌ Şārihin beyānına göre قُصْوَى [ḳuṣvā] ehl-i ʿĀliye ve قُصْيَا [ḳuṣyā] ehl-i Necd lügatidir. Ve **قُصْوَى الْوَادِي** [ḳuṣva'l-vādī] Derenin ucuna denir ki nihāyetidir.

اَلْإِقْصَاءُ [el-iḳṣāʾ] (hemzenin kesriyle) Baʿīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْصَاهُ إِذَا أَبْعَدَهُ Ve kerīm ve nefīs nākalar iktisāb ve ittihāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْصَى الرَّجُلُ إِذَا اقْتَنَى الْقَصِيَّةَ Ve ʿaskerin çevresini ve yöresini görüp gözetip muhāfaza eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْصَى فُلَانٌ إِذَا حَفِظَ قَصَا الْعَسْكَرِ **اَلْمُقَاصَاةُ** [el-muḳāṣāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bāb-ı mugālebede müstaʿmeldir, mübāʿade bābında yarışmak maʿnāsınadır; tekūlu: قَاصَانِي فَقَصَوْتُهُ أَيْ بَاعَدَنِي فَغَلَبْتُهُ

اَلْقَصَا [el-ḳaṣā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde ve سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Hānenin yöresine ve avlusuna denir; yukālu: نَزَلَ فِي قَصَا الدَّارِ وَقَصَائِهِ أَيْ فِنَائِهِ Ve neseb-i baʿīd maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْهُ بِالْقَصَا أَيْ بِبُعْدِ النَّسَبِ Ve nāhiye maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي قَصَاهُ أَيْ فِي نَاحِيَتِهِ Ve minhu tekūlu: حُطْنِي الْقَصَا أَيْ تَبَاعَدْ عَنِّي Yaʿnī "Benden alarga ol." Burada حُطْ kelimesi حِيَاطَةٌ [ḥiyāṭat]tan emrdir; ve yukālu: حَاطَهُمُ الْقَصَا إِذَا كَانَ فِي نَاحِيَتِهِمْ Ve **قَصًا** [ḳasā] Nākanın ve koyunun kulakları uçlarında olan cüzʾīce kesikliğe denir.

اَلْقَصْوُ [el-ḳaṣv] (قَصْدٌ [ḳaṣd] vezninde) Nākanın yāhūd koyunun kulakları ucunu cüzʾīce kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَا النَّاقَةَ وَالشَّاةَ قَصْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَ طَرَفَ أُذُنِهَا قَلِيلًا **اَلتَّقْصِيَةُ** [et-taḳṣiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznde) قَصْوٌ [ḳaṣv] maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّى النَّاقَةَ وَالشَّاةَ بِمَعْنَى قَصَاهَا Ve tırnak kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّى الْأَظْفَارَ إِذَا قَصَهَا **اَلْقَصْوَاءُ** [el-ḳaṣvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznnde) ve **اَلْمَقْصُوَّةُ** [el-maḳṣuvvet] (مَدْعُوَّةٌ [medʿuvvet] vezninde) ve **اَلْمُقَصَّاةُ** [el-muḳaṣṣāt] (mīm'in zammıyla) Kulaklarının uçları bir mikdārca kesilmiş nākaya yāhūd koyuna denir.

اَلْأَقْصَى [el-aḳṣā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) ve **اَلْمَقْصُوُّ** [el-maḳṣuvv] (مَدْعُوٌّ [medʿuvv] vezninde) ve **اَلْمُقَصَّى** [el-muḳaṣṣā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) قَصْوَاءُ [ḳaṣvāʾ] ve مَقْصُوَّةٌ [maḳṣuvvet] ve مُقَصَّاةٌ [muḳaṣṣāt] lafzlarından müzekkerlerdir; yukālu: جَمَلٌ وَكَبْشٌ أَقْصَى وَمَقْصُوٌّ

وَمُقَصًّى

اَلْقَصِيَّةُ [el-ḳaṣiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) İstiʿmālden muʿāf olmuş cinsi pāk nefīs ve kerīm nākaya denir ki sāhibi istiʿmāle kıyamaz; yukālu: نَاقَةٌ قَصِيَّةٌ أَيْ كَرِيمَةٌ نَجِيبَةٌ مُبْعَدَةٌ عَنِ الْإِسْتِعْمَالِ Ve çok kullanılıp örselenmiş nākaya denmekle zıdd olur; yukālu: نَاقَةٌ قَصِيَّةٌ أَيْ رَذْلَةٌ Cemʿi قَصَايَا [ḳaṣāyā] gelir.

اَلْقَاصِيَةُ [el-ḳāṣiyet] Nāhiye maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ فِي قَاصِيَةِ الْبَلَدِ أَيْ نَاحِيَتِهِ Ve pek koca dişi koyuna denir; yukālu: نَعْجَةٌ قَاصِيَةٌ أَيْ هَرِمَةٌ

اَلْإِسْتِقْصَاءُ [el-istiḳṣāʾ] ve

اَلتَّقَصِّي [et-teḳaṣṣī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir nesnenin nihāyetine bālig olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْصَى فِي الْمَسْأَلَةِ وَتَقَصَّى إِذَا بَلَغَ الْغَايَةَ Şārih der ki bunun sīn'i taleb için de gelmekle bir şeyʾin ötesini araştırmak ve araştırarak ötesine bālig ol-mak maʿnāsınadır.

قُصَيٌّ [Ḳuṣayy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) İbn Kilāb'dır ki ʿamūd-ı neseb-i Hazret-i Muṣṭafavī ʿaleyhi's-selām cümlesinden cedd-i hāmisleridir. İsmi Zeyd yāhūd Mucemmiʿ'dir ki مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vez-nindedir, nisbetinde قُصَوِيٌّ [Ḳuṣaviyy] de-nir, yā'ların birini hazf ve birini elife kalb ettikten sonra vāv'a kalb eylediler. Ve

قُصَيٌّ [Ḳuṣayy] Yemen'de bir sarp ʿakabe adıdır.

اَلْقَصْوَةُ [el-ḳaṣvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Deve kısmının kulağının ucuna basılan damgaya denir.

قُصْوَانُ [Ḳuṣvān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde ve سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

Mütercim der ki müʾellif ism-i nāka-i Hazret-i Resūlullāh ʿaleyhi's-salātu ve's-selām olan قُصْوَى [Ḳuṣvā] māddesinden zuhūl eyledi ve bu ʿinde'l-baʿz بُشْرَى [buşrā] vezninde ve ʿinde'l-baʿz حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznindedir.

اَلْيَائِيُّ

[ق ض ي]

اَلْقَضَاءُ [el-ḳaḍāʾ] (سَخَاءٌ [seḫāʾ] ve عَصَا [ʿaṣā] veznlerinde) Hükm maʿnāsınadır ki ism-dir; yukālu: طَلَبَ قَضَاءَهُ وَقَضَاهُ أَيْ حُكْمَهُ Şārihin beyānına göre cemʿi أَقْضِيَةٌ [aḳḍiyet]tir. Ve asl قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] katʿ ve fasl maʿnāsına olup maʿānī-i sāʾire ondan müteferraʿdır. İntehā.

اَلْقَضْيُ [el-ḳaḍy] (ḳāf'ın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) ve

اَلْقَضَاءُ [el-ḳaḍāʾ] (سَخَاءٌ [seḫāʾ] vezninde) ve

اَلْقَضِيَّةُ [el-ḳaḍiyyet] (عَطِيَّةٌ [ʿaṭiyyet] vez-ninde) Masdarlardır, hükm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَضَى عَلَيْهِ يَقْضِي قَضْيًا وَقَضَاءً وَقَضِيَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَكَمَ عَلَيْهِ Ve

قَضِيَّةٌ [ḳaḍiyyet] İsm olur hükūmet maʿnāsına; cemʿi قَضَايَا [ḳaḍāyā]dır, فَعَالَى [faʿālā] vezninde ki maksūrdur. Ve bunun aslı فَعَائِلُ [feʿāʾil]dir, kalb-i mekānla فَعَالَى [feʿālā] olmuştur. Ve

قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] Sunʿ ve kār maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَضَى الشَّيْءَ إِذَا صَنَعَهُ Ve bir nesneyi bir adama lāzım kılmak, ḥatm ve īcāb maʿnāsınadır; yukālu: قَضَاهُ عَلَيْهِ إِذَا حَتَمَهُ عَلَيْهِ وَأَوْجَبَهُ Ve beyān eylemek maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿مِنْ قَبْلِ أَنْ يُقْضَى إِلَيْكَ وَحْيُهُ﴾ أَيْ يُبَيَّنَ إِلَيْكَ Ve mevt maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَضَى الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ Gūyā ki emr-i dünyāsını fasl ve katʿ eyledi. Ve kezā yukālu: قَضَى

نَحْبُهُ إِذَا مَاتَ Burada نَحْبٌ [naḥb] نَذْرٌ [neẕr] maʿnāsına ahz olunursa ʿuhdesinde nezr gibi lāzım olan mevti edā eyledi demek olur. Ve عَلَى ile sılalanırsa katl maʿnāsına olur; yukālu: ضَرَبَهُ فَقَضَى عَلَيْهِ إِذَا قَتَلَهُ Gūyā ki onun işini fasl ve katʿ edip fārig olmuş olur. Ve bir meʾmūle dil-hāh üzere nāʾil olup onu kemāle yetiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَضَى وَطَرَهُ إِذَا أَتَمَّهُ وَبَلَغَهُ Ve ʿahd ve peymānı mutazammın vasiyyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَضَى عَلَيْهِ عَهْدًا إِذَا أَوْصَاهُ Ve infāz-ı ʿahd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَضَى عَلَيْهِ عَهْدًا إِذَا أَنْفَذَهُ Ve bir emr ve haberi mahalline eriştirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَضَى إِلَيْهِ إِذَا أَنْهَاهُ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَلِكَ الْأَمْرَ﴾ أَيْ أَنْهَيْنَاهُ إِلَيْهِ وَأَبْلَغْنَاهُ ذَلِكَ Ve ödemek, edāʾ maʿnāsınadır; yukālu: قَضَى غَرِيمَهُ دَيْنَهُ إِذَا أَدَّاهُ

Şārih der ki edāʾ maʿnāsında ʿinde'l-baʿz hakīkat ve ʿinde'l-baʿz mecazdır, lākin Rāġib'in beyānına göre mecāzdır. Ve yine Rāġib dedi ki قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] māddesi faslu'l-emr maʿnāsına mevzūʿdur ki bir nesneyi fasl ve katʿ eylemekten ʿibārettir, gerek kavlen ve gerek fiʿlen olsun ve bunların her biri ilāhī ve beşerī olur. Ve kaldı ki قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] ve قَدَرٌ [ḳader] bahsinde قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] قَدَرٌ [ḳader]den ahasstır, zīrā "kader" takdīr ve "kazāʾ" tafsīl ve katʿ eylemektir. Ve baʿzılar dedi ki قَدَرٌ [ḳader] keyl için için tehyiʾe ve iʿdād olunan nesneden ve قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] onu ölçmekten ʿibarettir. Bu cihetten Şām'da tāʿūn olduğunu Hazret-i ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu işittikte girmeyip semt-i āhere munsarıf olmakla Ebū ʿUbeyde radıyallāhu ʿanhu "أَتَفِرُّ مِنَ الْقَضَاءِ" dedikte, Hazret-i ʿÖmer: "أَفِرُّ مِنْ قَضَاءِ اللهِ تَعَالَى إِلَى قَدَرِهِ" dedi ki kader mādām kazāʾ sūretini bulmadıkça defʿ-i ilāhī mercūvdur. Hulāsāsı قَدَرٌ [ḳader] dīvān-ı Devlet-i ʿAliyye'de defter-i icmāl ve قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] onun tevziʿ ve taksīmi menzilinde olur. Ve İbn Eşīr dedi ki قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] ve قَدَرٌ [ḳader] mütelāzımlardır, ehadühümā āherden münfekk olmaz, zīrā قَدَرٌ [ḳader] esās ve قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] bināʾ menzilindedir. Ve bu mebhasın tafsīli kütüb-i kelāmiyyedir.

اَلْقَاضِيَةُ [el-ḳāḍiyet] Ölüme ıtlāk olunur; yukālu: أَتَتْ عَلَيْهِ الْقَاضِيَةُ أَيِ الْمَوْتُ Burada teʾnīs مَنِيَّةٌ [meniyyet] iʿtibārıyladır; emr-i hayātı kātıʿ ve fāsıl olduğu için ıtlāk olunur yāhūd lāzım maʿnāsına mahmūldür. Ve

قَاضِيَةٌ [ḳāḍiyet] Diyet ve farīza-i zekāt husūslarında cāʾize ve rāyice olan develere denir; yukālu: إِبِلٌ قَاضِيَةٌ أَيْ جَائِزَةٌ فِي الدِّيَةِ وَفَرِيضَةُ الصَّدَقَةِ

اَلْقَضِيُّ [el-ḳaḍiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bu dahi ölüme ıtlāk olunur, مَقْضِيٌّ [maḳḍiyy] maʿnāsınadır. Ve serīʿü'l-kazāʾ olan adama denir, gerek borç ve gerek hükūmet husūsunda olsun; yukālu: رَجُلٌ قَضِيٌّ أَيْ سَرِيعُ الْقَضَاءِ يَكُونُ فِي الدَّيْنِ وَالْحُكُومَةِ

اَلتَّقْضِيَةُ [et-taḳḍiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) ve

اَلْقِضَّاءُ [el-ḳiḍḍāʾ] (كِذَّابٌ [kiẕẕāb] vezninde) Bu dahi bir nesneye meʾmūlü üzere nāʾil olup itmām ve ikmāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَضَّى وَطَرَهُ إِذَا أَتَمَّهُ وَبَلَغَهُ Ve bir adamı kādī nasb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَضَّاهُ السُّلْطَانُ إِذَا جَعَلَهُ قَاضِيًا

اَلْإِسْتِقْضَاءُ [el-istiḳḍāʾ] Bir kimse kendi māddesine bir adamın hükm ve fasl eylemesini taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْضَى فُلَانًا إِذَا طَلَبَ إِلَيْهِ أَنْ يَقْضِيَهُ Bu-

rada taleb mürācaʿat maʿnāsını mutazammındır. Ve bir kimse kādī taʿyīn olunmak maʿnāsınadır; yukālu: أُسْتُقْضِيَ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ أَيْ صُيِّرَ قَاضِيًا

اَلتَّقَاضِي [et-teḳāḍī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir kimse medyūnundan hakkını kabz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاضَاهُ الدَّيْنَ إِذَا قَبَضَهُ مِنْهُ Lākin ümmehāt-ı sāʾirede تَقَاضِي [teḳāḍī] taleb-i deyn maʿnāsına da mersūmdur ki tekāzā etmek taʿbīr olunur; yukālu: تَقَاضَيْتُهُ دَيْنِي أَيْ طَلَبْتُهُ

اَلْقُضَاةُ [el-ḳuḍāt] (ḳāf'ın zammıyla) Şol yufka zara denir ki hīn-i vilādette maʿsūmun yüzünde kaplı zuhūr eder.

اَلْقِضَّةُ [el-ḳiḍat] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Bir cins nebāttır; cemʿi قِضَى [ḳiḍā] gelir ḳāf'ın kesri ve elifin kasrıyla ve قِضَاتٌ [ḳiḍāt] gelir.

اَلتَّقَضِّي [et-teḳaḍḍī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesnenin ötesi kesilip bitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَضَّى الشَّيْءُ إِذَا فَنِيَ وَانْصَرَمَ Ve kuş havādan süzülüp inmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَضَّى الْبَازِي إِذَا انْقَضَّ Şārihin beyānına göre bu maʿnāda aslı تَقَضُّضٌ idi.

اَلْإِنْقِضَاءُ [el-inḳiḍāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesnenin ardı kesilip yok olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَضَى الشَّيْءُ إِذَا فَنِيَ وَانْصَرَمَ

اَلْقَاضِي [el-ḳāḍī] Hākim efendidir; قُضَاةٌ [ḳuḍāt] cemʿidir ki aslı قُضَيَةٌ idi. Ve kātil maʿnāsına müstaʿmeldir ki maktūlün işini bitirir; yukālu: سَمٌّ قَاضٍ أَيْ قَاتِلٌ Kātilin kādīye mülāyemeti mevkiʿindedir.

اَلْقَضَّاءُ [el-ḳaḍḍāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Metīn ve muhkem zırha denir.

اَلْقَضَا [el-ḳaḍā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Kuru üzüm çekirdeğine denir, عُنْجُدٌ [ʿuncud] maʿnāsına.

قَضَاءٌ [Ḳaḍāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Esāmīdendir.

اَلْيَائِيُّ

[ق ط ي]

اَلْقَطَا [el-ḳaṭā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir güne maraz adıdır ki insān ve hayvānın sağrı taraflarında zuhūr eder.

اَلتَّقَطِّي [et-teḳaṭṭī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Kova pek dolmakla kuyudan yapça yapça çekilip çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَطَّتِ الدَّلْوُ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الْبِئْرِ قَلِيلًا قَلِيلًا لِمِلْئِهَا

اَلْقَطَيَاتُ [el-ḳaṭayāt] (fetehātla) قَطَوَاتٌ [ḳaṭavāt] lafzında lügattir ki قَطَاةٌ [ḳaṭāt] lafzından cemʿdir.

قُطَيَّاتٌ [Ḳuṭayyāt] (سُمَيَّاتٌ [sumeyyāt] vezninde) Bir vādī adıdır.

قَطِيَّةُ [Ḳaṭiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Mısır yolunda bir karye adıdır. قَطْيَا [Ḳaṭyā] ile maʿrūftur ki tahfīfle ve elifledir.

اَلْقَطِيَّا [el-ḳaṭiyyā] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) كِنْبَارٌ [kinbār]-ı Şīnī ismidir ki nārecīl ağacının līfinden bükülmüş ipe denir. Bununla bir adam müsemmā olursa yā'yı muhaffef olur.

اَلْوَاوِيُّ

[ق ط و]

اَلْقَطْوُ [el-ḳaṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Ağır ve āheste yürümek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَا الرَّجُلُ يَقْطُو قَطْوًا إِذَا ثَقُلَ مَشْيُهُ Ve bağırtlak kuşu قَطَا قَطَا diye ötmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَتِ الْقَطَاةُ إِذَا صَوَّتَتْ وَحْدَهَا قَطَا قَطَا Burada وَحْدَهَا kavli kayd-ı vukūʿīdir. Ve adımları sık sık atarak yürümek maʿnāsınadır;

yukālu: قَطَا الْمَاشِي إِذَا قَارَبَ فِي مَشْيِهِ

اَلْإِقْطِيطَاءُ [el-iḳṭīṭā'] Bu dahi adımları sık sık atarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْطَوْطَى الرَّجُلُ إِذَا قَارَبَ فِي مَشْيِهِ

اَلْقَطْوَانُ [el-ḳaṭvān] (سَلْمَانُ [selmān] veznin-de ve fetehātla) ve

اَلْقَطَوْطَى [el-ḳaṭavṭā] (خَجَوْجَى [ḫacevcā] vezninde) Adımlarını sık sık atarak yürür olan şahsa denir. Ve

قَطَوْطَى [Ḳaṭavṭā] Bir mevziᶜ adıdır, bunun vezni فَعَوْعَلٌ [feᶜavᶜal] yāhūd فَعَلْعَلٌ [feᶜalᶜal] dir. Ve ayakları uzun olup adımlarını sık sık atarak yürüyen adama da denir.

اَلْقَطَاةُ [el-ḳaṭāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bedende sağrıya denir. Ve pöçlerin aralığına, ᶜalā-kavlin dābbenin ardına denir ki rākibin ensesine binen adamın oturduğu yerden ᶜibārettir. Ve bağırtlak kuşuna denir; cemᶜi قَطَا [ḳaṭā] gelir ve قَطَوَاتٌ [ḳaṭavāt] gelir harekātla.

اَلتَّقَطِّي [et-teḳaṭṭī] تَبَطِّي [tebaṭṭī] vezninde ve mürādifidir ki oyalanıp gecikmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَطَّى الرَّجُلُ إِذَا تَبَطَّى Ve bir adama fend ve reng edip aldatmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَطَّى لِأَصْحَابِهِ إِذَا خَتَلَهُمْ Ve bir kimseden yüz döndürüp iᶜrāz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَطَّى بِوَجْهِهِ عَنْهُ إِذَا صَدَفَ Ve davarın ardına binmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَطَّى الْفَرَسَ إِذَا رَكِبَ قَطَاتَهَا

قُطَيَّةُ [Ḳuṭayyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznin-de) Mervān b. el-Ḥakem el-Umevī zevcesinin adıdır.

رَوْضُ الْقَطَا [Ravḍu'l-Ḳaṭā] Bir mevziᶜdir.

قَطَوَانُ [Ḳaṭavān] (harekātla) Kūfe'de bir mevziᶜdir, eksiye-i Ḳaṭavāniyye oraya mensūbdur.

اَلْقَطَا [el-ḳaṭā] (عَصَا [ᶜaṣā] vezninde) Koyun kısmına mahsūs bir maraz adıdır.

اَلْقَطِيَةُ [el-ḳaṭiyet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) قَطَا [ḳaṭā] ᶜilletine uğramış koyuna denir; yukālu: شَاةٌ قَطِيَةٌ إِذَا كَانَ بِهَا قَطَا

اَلْوَاوِيُّ

[ق ع و]

اَلْقَعْوُ [el-ḳaᶜv] (ḳāf'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) بَكْرَةٌ [bekret]e denir ki tahrīfle makara dedikleri kuyu çarhıdır, ᶜalā-kavlin ağaç makūlesinden olanına denir yāhūd demirden olan makara okuna denir ki tekerlek ona geçirilip üzerinde deverān eder.

اَلْقَعْوَانِ [el-ḳaᶜvān] (tesniye bünyesiyle) Şol iki taraflı tahtaya denir ki makaranın iki cānibinde kaplı olup makara onların aralıklarında olur, ᶜalā-kavlin şol iki demire denir ki tekerlek onların aralığında deverān eder. قَعْوٌ [ḳaᶜv] kelimesinin cemᶜi قُعِيٌّ [ḳuᶜiyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde.

اَلْقَعْوُ [el-ḳaᶜv] (جَعْوٌ [caᶜv] vezninde) ve

اَلْقُعُوُّ [el-ḳuᶜuvv] (عُلُوٌّ [ᶜuluvv] vezninde) Erkek dişiye kerkinmek maᶜnāsınadır, gerek cimāᶜ eylesin ve gerek eylemesin; yukālu: قَعَا الْفَحْلُ النَّاقَةَ قَعْوًا وَقُعُوًّا إِذَا أَرْسَلَ نَفْسَهُ عَلَيْهَا ضَرَبَ أَمْ لَا Ve kuş çiftleşmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَعَا الطَّائِرُ إِذَا سَفَدَ

قَعْوُ الْعَجِيزَتَيْنِ [ḳaᶜvu'l-ᶜacīzeteyn] Kıynakları çelimsiz yāhūd galīz yāhūd yumru olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَعْوُ الْعَجِيزَتَيْنِ أَيْ أَرْسَحُ أَوْ غَلِيظُهُمَا أَوْ نَاتِئُهُمَا غَيْرُ مُنْبَسِطِهِمَا

اَلْإِقْتِعَاءُ [el-iḳtiᶜā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi erkek dişiye kerkinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَعَى الْفَحْلُ النَّاقَةَ بِمَعْنَى قَعَاهَا

اَلْقَعْوَاءُ [el-ḳaʿvāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Ufak ve cura ʿavrete denir yāhūd ince bacaklı olanına denir.

اَلْإِقْعَاءُ [el-iḳʿāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye söykenip dayanarak oturmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَى فِي جُلُوسِهِ إِذَا تَسَانَدَ إِلَى مَا وَرَاءَهُ Ve kelb inciklerini dikip dibini yere koyup oturmak maʿnāsınadır ki çömelmek taʿbīr olunur; yukālu: أَقْعَى الْكَلْبُ إِذَا جَلَسَ عَلَى اسْتِهِ Ve rākib atı ökçesi üzere çevirip döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَى فَرَسَهُ إِذَا رَدَّ الْقَهْقَرَى Ve bir adamın burnu قَعَا [ḳaʿā] sıfatıyla muttasıf olmak maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: أَقْعَى أَنْفُهُ إِذَا كَانَ بِهِ قَعًا

اَلْقَعَا [el-ḳaʿā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Burnun yumuşağı kasabaya doğru havāle olmak maʿnāsınadır ki orası kalkık olup kasaba kısa ve basık olmakla üzerine dürülüp dayanmış gibi olur; yukālu: قَعِيَ الرَّجُلُ قَعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْرَفَتْ أَرْنَبَةُ أَنْفِهِ ثُمَّ أَقْعَتْ نَحْوَ الْقَصَبَةِ

اَلْأَقْعَى [el-aḳʿā] (أَعْلَى [aʿlā] vezninde) Burnu vasf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir; قَعْوَاءُ [kaʿvāʾ] müʾennesidir.

اَلْوَاوِيُّ

[ق ف و]

اَلْقَفَا [el-ḳafā] (فَاʾyla عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Boynun ardına denir ki ense taʿbīr olunur. Fārisīde ḫīre denir. Ve bu müʾennes ve müzekker olur ve baʿzen memdūd olur; cemʿi أَقْفَى [aḳfā] ve أَقْفِيَةٌ [aḳfiyet] ve أَقْفَاءٌ [aḳfāʾ] gelir ve قُفِيٌّ [ḳufiyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde ve قِفِيٌّ [ḳifiyy] gelir kesreteynle ve قُفِينٌ [ḳufīn] gelir ḳāf'ın zammıyla. Ve tekūlu'l-ʿArab: لَا أَفْعَلُهُ قَفَا الدَّهْرِ أَيْ طُولَهُ يَعْنِي أَبَدَ الدَّهْرِ Yaʿnī "Zamānın ensesini alınca kadar onu etmem!" demektir; ve yukālu: رَدَّ فُلَانٌ قَفًا أَوْ عَلَى قَفَاهُ أَيْ هَرَمَ Yaʿnī "Pīr-i fānī olup ʿadem tarafına teveccüh eyledi."

اَلْقَافِيَةُ [el-ḳāfiyet] قَفَا [ḳafā] maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ عَلَى قَافِيَتِهِ أَيْ عَلَى قَفَاهُ Ve

قَافِيَةٌ [ḳāfiyet] Ehl-i ʿarūz ʿindinde beytin āhir kelimesine ʿalā-kavlin beytin āhirinde olan harf-i sākinden mukaddemce olan sākine varınca hurūfla o evvelki sākinden mukaddem olan harf-i müteharrikin harekesine ıtlāk olunur. Ve ʿinde'l-baʿz kasīdenin mebnī ʿaleyhāsı olan harfe ıtlāk olunur. Kavl-i evvel Aḫfeş mezhebidir ve kavl-i sānī Ḫalīl mezhebidir. Meselā: عَفَتِ الدِّيَارُ مَحَلُّهَا فَمُقَامُهَا "mısrāʿında مُقَامُهَا kelimesinde olan ḳāf'ın fethasından āhiri olan elife varınca ki elif dahi dāhildir, ʿinde'l-Ḫalīl قَافِيَةٌ [ḳāfiyet] budur. Müʾellifin آخِرُ حَرْفٍ مِنْ آخِرِ حَرْفٍ يَلِيهِ kavli sebkindedir ve آخِرُ حَرْفٍ سَاكِنَةٍ kelimesinin fāʿil zamīri ne ve mefʿūl zamīri أَوَّلُ سَاكِنَةٍ ne rāciʿdir. Ve kavl-i sālis Ḳuṭrub mezhebidir. Ve Ḫalīl'e göre قَافِيَةٌ [ḳafiyet] bir kelime yā iki yāhūd bir kelimenin baʿzı yāhūd bir kelime ile kelime-i uhrānın baʿzı dahi olur.

اَلْقَفْوُ [el-ḳafv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) ve

اَلْقُفُوُّ [el-ḳufuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir adamın ardına düşüp gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: قَفَوْتُهُ أَقْفُوهُ قَفْوًا وَقُفُوًّا إِذَا تَبِعْتَهُ Ve bir adamın kafāsına vurmak maʿnāsınadır; tekūlu: قَفَوْتُهُ إِذَا ضَرَبْتَ قَفَاهُ Ve bir adama açıktan fücūr ve nā-sezā isnādātla sebb ve kazf eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki şetm ve taʿarruzla ardına düşmekten ʿibārettir; tekūlu: قَفَوْتُهُ أَيْ قَذَفْتُهُ بِالْفُجُورِ صَرِيحًا وَرَمَيْتُهُ بِأَمْرٍ قَبِيحٍ Ve bir adamı bir husūsta sāʾirinden muhtass ve mümtāz eylemek maʿnāsınadır ki ağırlamak taʿbīr olunur; tekūlu: قَفَوْتُ فُلَانًا بِأَمْرٍ إِذَا آثَرْتَهُ بِهِ Ve قَفْوُ

أَثَرِ [ḳafvu eṡer] bir adamı mahv ve muzmahill eylemekten kināye olur; yukālu: قَفَا اللهُ أَثَرَهُ أَيْ عَفَّاهُ

اَلتَّقَفِّي [et-teḳaffī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir adamın ardına düşüp gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَقَفَّيْتُهُ إِذَا تَبِعْتَهُ Ve bir adamın değnekle ensesine ve boynu köküne vuruşturmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَفَّاهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَ قَفَاهُ بِهَا Ve bir adama pek ikrām ve telattuf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَفَّى بِهِ إِذَا تَحَفَّى

اَلْإِقْتِفَاءُ [el-iḳtifāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir adamın ardına düşüp gitmek maʿnāsınadır ki peyrevlik eylemek taʿbīr olunur; tekūlu: إِقْتَفَيْتُهُ إِذَا تَبِعْتَهُ Ve bir adamı bir husūsla ağırlamak maʿnāsınadır; tekūlu: إِقْتَفَيْتُهُ بِأَمْرٍ إِذَا آثَرْتَهُ Ve bir nesneyi kendi nefsine mahsūs edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَفَى بِهِ إِذَا اخْتَصَّ يَعْنِي خَصَّ نَفْسَهُ بِهِ Ve ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَفَى بِالشَّيْءِ إِذَا اخْتَارَهُ Şārihin beyānına göre bundan ism قِفْوَةٌ [ḳifvet]tir ḳāf'ın kesriyle, safvet ve muhtār maʿnāsınadır; tekūlu: هُوَ قِفْوَتِي أَيْ صَفْوَتِي وَخَيِّرَتِي

اَلْقِفْوَةُ [el-ḳifvet] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقُفِيُّ [el-ḳufiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) İsmlerdir, açıktan bir adama isnād-ı töhmetle sövmeğe ve bed söylemeğe denir. Ve

قِفْوَةٌ [ḳifvet] Günāha denir, ذَنْبٌ [ẕenb] maʿnāsına yāhūd bir adamı dillemeğe denir, gerek vākiʿ ve gerek gayr-i vākiʿ olsun; yukālu: بِئْسَ الْقِفْوَةُ أَيِ الذَّنْبُ أَوْ هُوَ أَنْ تَقُولَ لِلْإِنْسَانِ مَا فِيهِ وَمَا لَيْسَ فِيهِ

اَلْإِقْفَاءُ [el-iḳfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı bir husūsla mümtāz edip ağırlamak maʿnāsınadır; tekūlu: أَقْفَيْتُهُ بِأَمْرٍ إِذَا آثَرْتَهُ بِهِ Ve bir adamı āher üzere tafdīl ve tercīh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْفَاهُ عَلَيْهِ إِذَا فَضَّلَهُ Ve bir nesneyi āhere tahsīs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْفَاهُ بِهِ إِذَا خَصَّهُ Ve mihmāna ikrām olunacak taʿām ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْفَى الضَّيْفُ أَوِ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْقِفْيَ

اَلْإِسْتِقْفَاءُ [el-istiḳfāʾ] Bu dahi bir adamın değnekle ensesine vuruşturmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْفَاهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَ قَفَاهُ بِهَا

اَلْقَفِيَّةُ [el-ḳafiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznninde) ve

اَلْمَقْفِيَّةُ [el-maḳfiyyet] (مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) Ensesinden zebh olunmuş koyuna denir; yukālu: شَاةٌ قَفِيَّةٌ وَمَقْفِيَّةٌ أَيْ ذُبِحَتْ مِنْ قَفَاهَا Ve

قَفِيَّةٌ [ḳafiyyet] Sāʾir üzere bāʾis-i fazl ü tefevvuk olan meziyyet ve fazīlete denir; yukālu: لَهُ قَفِيَّةٌ أَيْ مَزِيَّةٌ عَلَى الْغَيْرِ Ve bir adamın ardında bākī kalan halefine ve kafā-dārına denir, قَفِيٌّ [ḳafiyy] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّقْفِيَةُ [et-taḳfiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir kimseyi bir adamın ardınca yollamak maʿnāsınadır ki ona kafā-dār eylemek taʿbīr olunur; tekūlu: قَفَّيْتُهُ زَيْدًا وَبِزَيْدٍ إِذَا أَتْبَعْتَهُ إِيَّاهُ

اَلْقَفِيُّ [el-ḳafiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bu dahi bir adamın halefine ve kafā-dārına denir; yukālu: هُوَ قَفِيُّهُمْ وَقَفِيَّتُهُمْ أَيِ الْخَلَفُ مِنْهُ Ve pek rahm ve şefkatli mükerrem ve mihrūbān adama denir; tekūlu: أَنَا قَفِيٌّ بِهِ أَيْ حَفِيٌّ Ve mihmān-ı mükreme denir; yukālu: هُوَ قَفِيٌّ أَيْ ضَيْفٌ مُكْرَمٌ Ve mihmāna ikrām olunacak taʿāma denir; yukālu: هَيَّأَ لِلضَّيْفِ قَفِيًّا وَهُوَ مَا يُكْرَمُ الضَّيْفُ بِهِ مِنَ الطَّعَامِ Ve ihvān ve ahbābdan bir güzīde ve muhtār olan yāra denir yāhūd müttehem ve maʿyūb olanına denmekle zıdd olur; yukālu: هُوَ قَفِيٌّ أَيْ خَيِّرَةٌ

مِنَ الْإِخْوَانِ أَوْ مُتَّهَمٌ مِنْهُمْ

اَلْقَفَاوَةُ [el-ḳafāvet] حَفَاوَةٌ [ḥafāvet] veznin-de ve mürādifidir ki ismdir, mihrübānlığa denir.

اَلتَّقَافِي [et-teḳāfī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir adama bühtān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَافَاهُ إِذَا بَهَتَهُ

اَلْقَفَا [el-Ḳafā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) yāhūd **قَفَا آدَمَ** [Ḳafā Ādem] Bir dağın adıdır.

اَلْقَفْوُ [el-Ḳafv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) Bir mevziʿdir. Ve yağmur yağarken tozan to-zuntuya denir.

اَلْقُفْيَةُ [el-ḳufyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Sayyādın tepelerde kazdığı çukura denir ki sibāʿ ona düşmekle sayd olunur.

عُوَيْفُ الْقَوَافِي [ʿUveyfu'l-Ḳavāfī] (musag-gar bünyesiyle) Bir şāʿirdir, ismi عُوَيْفٌ [ʿUveyf] olup işbu: "سَأُكْذِبُ مَنْ قَدْ كَانَ يَزْعُمُ أَنَّنِي || إِذَا قُلْتُ قَوْلًا لَا أُجِيدُ الْقَوَافِيَا" beyti sebeb-i izāfeti oldu.

اَلْوَاوِيُّ

[ق ل و]

اَلْقِلْوُ [el-ḳilv] (ḳāf'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Yeyni nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قِلْوٌ أَيْ خَفِيفٌ Ve genç eşeğe denir; yukālu: رَكِبَ قِلْوًا أَيْ حِمَارًا فَتِيًّا

اَلْقِلْوَةُ [el-ḳilvet] (ḳāf'ın kesriyle) Şol dābbeye denir ki pek eşkin ve revende olmakla yolda rākibini dāʾimā rüfekāya takdīm eder ola; yukālu: يَرْكَبُ فُلَانٌ قِلْوَةً أَيْ دَابَّةً تَتَقَدَّمُ بِصَاحِبِهَا

اَلْقُلَةُ [el-ḳulet] (ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) ve

اَلْقِلَى [el-ḳilāʾ] (رِضَا [riḍā] vezninde) ve

اَلْمِقْلَى [el-miḳlā] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Çocukların çelik çomak oynadıkla-rı ağaçlara denir. قُلَةٌ [ḳulet] çelik ve مِقْلَى [miḳlā] çomaktır. قُلَةٌ [ḳulet] lafzının cemʿi قُلَاتٌ [ḳulāt] ve قُلُونَ [ḳulūn] gelir ḳāf'ların zammıyla ve قِلُونَ [ḳilūn] gelir ḳāf'ın kes-riyle. Şārih der ki gerçi nüshalarda وَالْقِلَى ʿunvānındadır, lākin savāb olan وَالْمِقْلَى وَالْمِقْلَاءُ olmaktır, مِنْبَرٌ [minber] ve مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznlerinde.

اَلْقَلْوُ [el-ḳalv] (دَلْوٌ [delv] vezninde) Çocuk-lar çelik çomak oynamak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَا الْقُلَةَ وَبِالْقُلَةِ إِذَا رَمَى بِهَا Ve deve-yi ʿunf ve şiddetle sürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَا الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve tavada et kavurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَا اللَّحْمَ إِذَا أَنْضَجَهُ فِي الْمِقْلَى

اَلْقِلَى [el-ḳilā] (رِضَا [riḍā] vezninde) ve

اَلْقَلَاءُ [el-ḳalāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) Bir adama bugz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَا زَيْدًا يَقْلُوهُ قِلًا وَقَلَاءً إِذَا أَبْغَضَهُ Ve bu bāb-ı sānīden dahi gelir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِقْلِيلَاءُ [el-iḳlīlāʾ] Bir mahall-i āhere göç-mek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْلَوْلَى الرَّجُلُ إِذَا رَحَلَ Ve tavaya düşmüş balık gibi muztarib ve bī-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْلَوْلَى الرَّجُلُ إِذَا قَلِقَ وَتَجَافَى عَنْ مَحَلِّهِ Ve bir işte sığınıp cüst ve çabuk sürʿat ve ikdām ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْلَوْلَى الرَّجُلُ إِذَا انْكَمَشَ Ve dağın en tepesine çıkıp yüksek-lenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْلَوْلَى الْجَبَلَ إِذَا صَعِدَ أَعْلَاهُ فَأَشْرَفَ Ve kuş ağacın en başına konmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْلَوْلَى الطَّائِرُ إِذَا وَقَعَ أَعْلَى الشَّجَرِ

اَلْقَلَوْلَى [el-ḳalevlā] (خَجَوْجَى [ḫacevcā] vez-ninde) Pek yüksek uçan kuşa denir.

اَلْيَائِيُّ

[ق ل ي]

اَلْقِلا [el-ḳilā] (رِضَا [riḍā] vezninde) ve

اَلْقَلَاءُ [el-ḳalāʾ] (عَطَاءٌ [ʿaṭāʾ] vezninde) ve

اَلْمَقْلِيَةُ [el-maḳliyet] (مَحْمِدَةٌ [maḥmidet] vezninde) Bir nesneden hergiz hoşlanmayıp ve sevmediğinden bugz ve teneffür edip terk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَاهُ يَقْلِيهِ وَقَلِيَهُ يَقْلَاهُ قِلًا وَقَلَاءً وَمَقْلِيَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا أَبْغَضَهُ وَكَرِهَهُ غَايَةَ الْكَرَاهَةِ فَتَرَكَهُ Ve baʿzılar ʿindinde bāb-ı sānīden terk ve hecr eylemek ve bāb-ı rābiʿden bugz eylemek maʿnāsına mahsūstur; fe-yukālu: قَلَاهُ يَقْلِيهِ إِذَا هَجَرَهُ وَقَلِيَهُ يَقْلَاهُ إِذَا أَبْغَضَهُ

Mütercim der ki işbu "وَجَدْتُ النَّاسَ اخْبُرْ تَقْلِهْ" hadīsinde İbn Eṯīr dedi ki تَقْلِهْ kelimesi ki müstakbel muhātabdır, iki bābdan dahi mümkindir. Ve أُخْبُرْ kelimesi emrdir, تَقْلِهْ cezāsıdır. Ve gerçi lafzen emrdir, lākin maʿnen haberdir. Ve hāʾ-i تَقْلِهْ sektedir. Mefhūmu: "Nāsın iç yüzünü araştırıp biṭānelerinden haber-dār olan kimse elbette nāsa bugz edip terk eder." Yaʿnī selām verecek adam bulamaz. Pes nāsın içyüzünü araştırmayıp hemān es-sūretu bi's-sūret muʿāmele eylemek lāzımdır, niteki tecessüs nass-ı Ḳurʾān'la da menhīdir. Ve bu müteḍāyifāttandır, zīrā onun dahi iç yüzüne bakılsa ne türlü kumaşı zuhūr eder. Ve

قِلا [ḳilā] ve

قَلَاءٌ [ḳalāʾ] Tavada nesne kavurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَاهُ إِذَا أَنْضَجَهُ فِي الْمِقْلَى Kavurmaya قَلِيَّةٌ [ḳaliyyet] dedikleri bu maʿnādandır. Ve

قِلا [ḳilā] ve

قَلَاءٌ [ḳalāʾ] Bir adamın başına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَا فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ رَأْسَهُ

اَلْمِقْلَى [el-miḳlā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Tavaya denir.

اَلْقَلَّاءُ [el-ḳallāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Tavacıya denir. Ve kavurmacıya denir.

اَلْقَلَّاءَةُ [el-ḳallāʾet] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Tava düzülen kār-hāneye denir.

اَلْقِلْيُ [el-ḳily] (ḳāf'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْقِلَى [el-ḳilā] (إِلَى [ilā] vezninde) ve

اَلْقِلْوُ [el-ḳilv] (صِنْوٌ [ṣinv] vezninde) Üşnān-ı ahḍar ve رِمْثٌ [rimṯ] ve merām makūlesi ekşice ve şūr otların muhrakından düzülür bir nesnedir ki Türkīde kalye taşı derler, sābunun cüzʾ-i aʿzamıdır, suda hall edip tasfiyeden sonra āteşte ʿakd ettikleri tuza مِلْحُ الْقِلْيِ [milḥu'l-ḳily] derler.

قَالِي قَلا [Ḳālī Ḳalā] (ḳāf'ın fethiyle) Bir mevziʿ adıdır. Kātib Çelebi merhūmun *Cihān-nümā* nām kitābında Erzurum şehrinin nām-ı kadīmi olmak üzere mersūmdur. Ve şārihin beyānına göre fi'l-asl iki ismdir; nisbetinde قَالِيٌّ [Ḳāliyy] denir.

اَلْقُلا [el-ḳulā] (ḳāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) Dağların en tepelerine denir. Müfredi قُلَةٌ [ḳulet]tir, ثُبَةٌ [ṯubet] vezninde. Ve insānın dahi tepelerine denir.

مِقْلَاءُ الْقَنِيصِ [miḳlāʾu'l-ḳanīṣ] (mīm'in kesriyle) Bir kelb-i muʿallem ismidir.

اَلْيَائِيُّ

[ق م ي]

اَلْمُقَامَاةُ [el-muḳāmāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Muvāfakat maʿnāsınadır; tekūlu:

مَا يُقَامِينِي الشَّيْءُ أَيْ مَا يُوَافِقُنِي Ve bu Ebū ʿUbeyde'den mervīdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ق ن و]

اَلْقِنْوَةُ [el-ḳinvet] (ḳāf'ın kesri ve zammıyla) Kazanca denir, ismdir; yukālu: طَيِّبُ الْقِنْوَةِ أَيِ الْكِسْبَةِ Ve bir adamın ticāret için olmayıp hāssatan nefsi için ittihāz eylediği sābit māla ve sermāyeye denir; yukālu: غَنَمُهُ قِنْوَةٌ أَيْ خَالِصَةٌ لَهُ ثَابِتَةٌ عَلَيْهِ

اَلْقَنْوُ [el-ḳanv] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

اَلْقُنْوَانُ [el-ḳunvān] (ḳāf'ın zammıyla) ve

اَلْقُنُوُّ [el-ḳunuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Kesb eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: قَنَوْتُهُ قَنْوًا وَقُنْوَانًا وَقُنُوًّا إِذَا كَسَبْتَهُ Ve hemān sağımlık için koyun ve keçi edinmek maʿnāsınadır; yukālu: قَنَا الْعَنْزَ إِذَا اتَّخَذَهَا لِلْحَلْبِ

اَلْإِقْتِنَاءُ [el-iḳtināʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Emek çekip kesb ü kār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِقْتَنَيْتُهُ إِذَا اكْتَسَبْتَهُ Ve dāʾimā hayāʾ üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَنَى الْحَيَاءَ إِذَا لَزِمَهُ

اَلْقَنِيُّ [el-ḳaniyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Şol hayvāna denir ki ticāret için olmayıp hemān döllerini almak için yāhūd sağımlık için ittihāz olunmuş ola; yukālu: عِنْدَهُ قَنِيٌّ مِنَ الْغَنَمِ أَيْ مَا يُتَّخَذُ مِنْهَا لِوَلَدٍ أَوْ لَبَنٍ

اَلْقَنْوُ [el-ḳanv] (حَنْوٌ [ḥanv] vezninde) Bu dahi hayā ve hicāba müdāvim olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنِيَ الْحَيَاءَ وَقَنَا قَنْوًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا لَزِمَهُ

اَلْإِقْنَاءُ [el-iḳnāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hayāya mülāzım olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْنَى الْحَيَاءَ إِذَا لَزِمَهُ Ve havādan yağmur dinip bulut açılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْنَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَقْلَعَ مَطَرُهَا

اَلتَّقْنِيَةُ [et-taḳniyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznninde) Bu dahi hayāya mülāzım olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنَّى الْحَيَاءَ إِذَا لَزِمَهُ

اَلْقَنَى [el-ḳanā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Burnun yukarısı yüksekçe ve ortası nevʿan kalkık ve ucu ki yumuşağıdır, uygun ve doluca olmak maʿnāsınadır, doğan burunlu olmak ve koç burunlu olmak ve çekme burunlu olmak taʿbīr olunur; ortasında olan kalkıklık semer gibi olup yakışıklı ve nāzükāne olur. Ve bu at kısmında ʿayb ve sakar ve bāzī kısmında medīhadır; ʿalā-kavlin ortası fi'l-cümle tümsekçe olarak delikleri nevʿan darca olmaktan ʿibārettir; yukālu: فِي أَنْفِهِ قَنًى وَهُوَ ارْتِفَاعُ أَعْلَاهُ وَاحْدِيدَابُ وَسَطِهِ وَسُبُوغُ طَرَفِهِ أَوْ نُتُوُّ وَسَطِ الْقَصَبَةِ وَضِيقُ الْمَنْخَرَيْنِ

اَلْأَقْنَى [el-aḳnā] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznninde) Vasftır, doğan burunlu adama denir; müʾennesi قَنْوَاءُ [ḳanvāʾ]dır; yukālu: رَجُلٌ أَقْنَى وَامْرَأَةٌ قَنْوَاءُ أَيْ بِأَنْفِهِ قَنًى

اَلْقَنَاةُ [el-ḳanāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Kargıya denir رُمْحٌ [rumḥ] maʿnāsına; cemʿi قَنَوَاتٌ [ḳanevāt] gelir harekātla ve قَنَا [ḳanā] gelir, حَصَا [ḥaṣā] gibi ve قُنِيٌّ [ḳuniyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde ve قَنَيَاتٌ [ḳaneyāt] gelir harekātla. Ve doğru değneğe denir yāhūd eğri dahi olursa ıtlāk olunur. Ve yerde su icrā edecek kārīze ve künge denir; cemʿi قُنِيٌّ [ḳuniyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde.

اَلْقَنَّاءُ [el-ḳannāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْمُقْنِي [el-muḳnī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) Kargı sāhibine denir. Ve

قَنَّاءٌ [ḳannāʾ] ve

مُقَنِّي [muḳannī] (ki مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vez-

nindedir) Su yolcuya denir ki suʿamelinden habīr olur; ve minhu yukālu: اَلْهُدْهُدُ قَنَّاءُ الْأَرْضِ وَمُقَنِّيهَا أَيْ عَالِمٌ بِمَوَاضِعِ الْمَاءِ مِنْهَا

اَلْقِنْوُ [el-ḳinv] (ḳāf'ın kesri ve zammıyla) ve

اَلْقِنَاءُ [el-ḳināʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] ve سَمَاءٌ [semāʾ] veznlerinde) Hurmā salkımına denir; cemʿi أَقْنَاءٌ [aḳnāʾ] gelir ve قُنْيَانٌ [ḳunyān] ve قُنْوَانٌ [ḳunvān] gelir ḳāf'ların harekāt-ı selāslarıyla; yukālu: مَعَهُ قِنْوٌ وَقِنَاءٌ مِنَ التَّمْرِ أَيْ كِبَاسَةٌ

اَلْمَقْنَاةُ [el-maḳnāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] veznnde) ve

اَلْمَقْنُوَةُ [el-maḳnuvet] (مَكْرُمَةٌ [mekrumet] vezninde) Dāʾimā güneşlik olan yere denir ki günü taʿbīr olunur, مَضْحَاةٌ [maḍḥāt] maʿnāsına. Şārih der ki *Ṣiḥāḥ*'ta ve *Lisānu'l-ʿArab*'da ضِدُّ الْمَضْحَاةِ ile müfesser ve mehmūz ve gayr-i mehmūz olarak sebt olmakla zāhiren burada sakta-i nāsih vākiʿdir, ona göre kuytu yere denmek olur. Ve müʾellif hemze bābında dahi kuytu yer ile beyān eylemiştir. Ve zikri ātī قَنَاءٌ [ḳanāʾ] ve أَقْنَاءٌ [aḳnāʾet] māddeleri dahi bu müʾeyyid olur.

اَلتَّقَنِّي [et-teḳannī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimse nafaka ve maʿāşında tasarruf ve iktifā eylemekle bir mikdārca artırıp iddihār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَنَّى الرَّجُلُ إِذَا اكْتَفَى بِنَفَقَتِهِ فَفَضَلَتْ فَضْلَةٌ فَادَّخَرَهَا

قُنُوَّةُ [ḳunuvvet] (فُتُوَّةٌ [futuvvet] vezninde) Rūm diyārında bir belde adıdır.

قُنَاءُ [ḳunāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir su adıdır.

قِنَى [ḳinā] (إِلَى [ilā] vezninde) Ṣaʿīd ilinde bir beldedir.

قَنَى [ḳanā] (عَلَى [ʿalā] vezninde) Yemen'de bir mevziʿdir.

قَنِي [ḳanī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Sāhil-i Bahr-i Hind'de Meyfaʿ kurbünde bir karyedir.

اَلْقَنْوُ [el-ḳanv] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Yaratmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنَاهُ اللهُ قَنْوًا أَيْ خَلَقَهُ

اَلْقُنُوُّ [el-ḳunuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Siyāhlığa denir; yukālu: بِهِ قُنُوٌّ أَيْ سَوَادٌ

اَلْقَنِي [el-ḳanī] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Rāyihası azmış meşke ve tuluma denir; yukālu: سِقَاءٌ قَنٍ أَيْ مُتَغَيِّرُ الرِّيحِ

قَنَوَانُ [Ḳanevān] (harekātla) İki dağlardır.

اَلْقَنَاءُ [el-ḳanāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) ve

اَلْأَقْنَاءَةُ [el-aḳnāʾet] (hemze-i meftūha ile) Duvarın gölge düşen cānibine denir ki kuytu tarafıdır; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ فِي قَنَاءِ الْحَائِطِ وَأَقْنَائِهِ أَيْ جَانِبِهِ الَّذِي يَفِيءُ عَلَيْهِ الْفَيْءُ

اَلْيَائِيُّ

[ق ن ي]

اَلْقِنْيَةُ [el-ḳinyet] (ḳāf'ın kesri ve zammıyla) Kazanca denir; cemʿi قِنًى [ḳinā] gelir ḳāf'ın kesri ve zammı ve elifin kasrıyla; yukālu: هَذِهِ قِنْيَتُهُ أَيْ مَا اكْتَسَبَهُ

اَلْقَنْيُ [el-ḳany] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

اَلْقِنْيَانُ [el-ḳinyān] (ḳāf'ın kesri ve zammıyla) Kesb ü kār edip māl kazanmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنَى الْمَالَ قَنْيًا وَقِنْيَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اكْتَسَبَهُ

اَلْقِنَا [el-ḳinā] رِضَا [riḍā] vezninde ve mürādifidir; yukālu: قَنِيَ عَنْهُ قَنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَضِيَ

اَلتَّقْنِيَةُ [et-taḳniyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) ve

اَلْإِقْنَاءُ [el-iḳnāʾ] (hemzenin kesriyle) Rāzī ve hoşnūd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَنَّاهُ اللهُ وَأَقْنَاهُ أَيْ أَرْضَاهُ Ve

إِقْنَاءٌ [iḳnāʾ] Sayd sayyādın tüleğine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْنَاهُ الصَّيْدُ وَأَقْنَى لَهُ إِذَا أَمْكَنَهُ

اَلْمُقَانَاةُ [el-mukānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir nesneyi āhere katmak maʿnāsınadır; yukālu: قَانَاهُ إِذَا خَلَطَهُ Ve bir nesneye uymak maʿnāsınadır; yukālu: قَانَاهُ إِذَا وَافَقَهُ

اَلْقَانِي [el-ḳānī] Pek kırmızıya denir. Ve bunda savāb olan hemze ile olmaktır, Cevherī vehminden nāşī burada zikr eyledi. Şārih der ki Cevherī mehmūzda dahi zikr eyledi ve burada iʿādesi ihtilāfa mebnīdir.

اَلْيَائِيُّ

[ق و ي]

اَلْقُوَّةُ [el-ḳuvvet] (ḳāf'ın zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) Zor maʿnāsınadır ki zaʿf mukābilidir; cemʿi قُوًى [ḳuvā] gelir ḳāf'ın zammı ve kesri ve elifin kasrıyla.

اَلْقِوَايَةُ [el-ḳivāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kuvvet maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ قُوَّةٌ وَقِوَايَةٌ ضِدُّ الضَّعْفِ Ve bunlar masdar olurlar, güçlü ve zorlu ve tüvānā olmak maʿnāsına; yukālu: قَوِيَ الرَّجُلُ قُوَّةً وَقِوَايَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ ضَعُفَ

اَلْقَوِيُّ [el-ḳaviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Güçlü zūr-mend adama ve hayvāna denir.

اَلتَّقَوِّي [et-teḳavvī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْإِقْتِوَاءُ [el-iḳtivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Kuvvetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَوَّى الرَّجُلُ وَاقْتَوَى إِذَا قَوِيَ Ve

إِقْتِوَاءٌ [iḳtivāʾ] Bir nesneyi kendi nefsine mahsūs edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَوَاهُ إِذَا اخْتَصَّهُ لِنَفْسِهِ Ve hışm ve ʿitāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَوَى عَلَيْهِ إِذَا عَاتَبَ

اَلتَّقْوِيَةُ [et-taḳviyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Kuvvetlendirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَوَّاهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ قَوِيًّا Ve bir nesne ile müttehem kılınmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُقَوَّى بِذَلِكَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ يُرْمَى بِهِ

اَلْمُقْوِي [el-muḳvī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Zūr-mend ve tüvānā ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُقْوٍ أَيْ قَوِيٌّ Ve dābbesi tüvānā ve zūr-mend olan adama denir; yukālu: فُلَانٌ قَوِيٌّ مُقْوٍ أَيْ قَوِيٌّ فِي نَفْسِهِ وَدَابَّتِهِ

اَلْقُوَى [el-ḳuvā] (ḳāf'ın zammıyla) هُدَى [hudā] vezninde ki قُوَّةٌ [ḳuvvet]in cemʿidir, ʿakl ve hūşa ıtlāk olunur ki kuvvet-i kalbiyyeden ʿibārettir; yukālu: لَهُ قُوَّةٌ شَدِيدَةٌ أَيْ عَقْلٌ Şārih der ki ehl-i hikmetin kuvā-yı zāhire vü bātıne taʿbīrātı bundan meʾhūzdur. Ve

قُوَّةٌ [ḳuvvet] Katlanmış ip ve iplik makūlesinin katına denir; tekūlu: زِدْ فِي قُوَّةِ الْحَبْلِ أَيْ طَاقًا

اَلْقَوِى [el-ḳavī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Katları muhtelif olan ipe denir; yukālu: حَبْلٌ قَوٍ أَيْ مُخْتَلِفُ الْقُوَى

اَلْإِقْوَاءُ [el-iḳvāʾ] (hemzenin kesriyle) Zengin olmak maʿnāsınadır ki kuvvet-i māliyye peydā eylemekten ʿibārettir; yukālu: أَقْوَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَغْنَى Ve fakīr olmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَقْوَى زَيْدٌ إِذَا افْتَقَرَ Mütercim der ki bunda bābı izāleye haml olunur, lākin Rāġib'in beyānına göre zikri ātī قِيٌّ [ḳiyy] ve قِوَاءٌ [ḳivāʾ] māddesindendir ki kır yere konmak maʿnāsınadır. Bundan iftikār tasavvur olunmuştur, niteki إِتْرَابٌ [itrāb] ve إِرْمَالٌ [irmāl] dahi bu mīzāndadır. Ve

إِقْوَاءٌ [iḳvā'] İp makūlesini katlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْوَى الْحَبْلَ إِذَا جَعَلَ بَعْضَهُ أَغْلَظَ مِنْ بَعْضٍ Ve ehl-i ʿarūz ıstılāhında إِقْوَاءٌ [iḳvā'] şāʿir şiʿrinin kāfiyelerinin harekelerini birbirine muhālif eylemekten ʿibārettir ki bir beytin iʿrābını merfūʿ ve āherin mecrūr eylemekle olur ve ammā nasbla إِقْوَاءٌ [iḳvā'] kalīldir; yukālu: أَقْوَى الشَّاعِرُ الشِّعْرَ إِذَا خَالَفَ قَوَافِيهِ بِرَفْعِ بَيْتٍ وَجَرِّ آخَرَ Ve ottan ve sudan hālī olan kır yere konmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْوَى الرَّجُلُ إِذَا نَزَلَ فِي الْقِوَاءِ Ve hāne şenlikten hālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْوَتِ الدَّارُ إِذَا خَلَتْ

اَلتَّقَاوِي [et-teḳāvī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Beyne'ş-şürekā' bir mālı müzāyede edip nihāyet pahasına yetiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاوَوْهُ بَيْنَهُمْ إِذَا تَزَايَدُوهُ Ve gece aç yatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاوَى الرَّجُلُ إِذَا بَاتَ عَلَى الْقَوَى

اَلْقَوَى [el-ḳavā] (هَوَى [hevā] vezninde) Açlığa denir, cūʿ maʿnāsınadır.

اَلْقِيُّ [el-ḳiyy] (ḳāf'ın kesriyle) Otsuz susuz kır yere denir.

اَلْقِوَاءُ [el-ḳivā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) ve

اَلْقَوَايَةُ [el-ḳavāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznin-de) قِيٌّ [ḳiyy] maʿnāsınadır.

اَلْقَوَى [el-ḳavā] (هَوَى [hevā] vezninde) Hāne hālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَوِيَتِ الدَّارُ قَوَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَلَتْ Ve pek acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَوِيَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ شَدِيدًا Ve yağmur muhtebes olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَوِيَ الْمَطَرُ إِذَا احْتَبَسَ

قُوَّةٌ [Ḳuvvet] (كُوَّةٌ [kuvvet] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْقَوَاءُ [el-ḳavā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) Açlığa denir; yukālu: بَاتَ الْقَوَاءَ أَيْ جَائِعًا

اَلْمُقَاوَاةُ [el-muḳāvāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile zor ve kuvvet bābında yarışmak maʿnāsınadır, bāb-ı mugālebedendir; tekūlu: قَاوَيْتُهُ فَقَوَيْتُهُ أَيْ غَلَبْتُهُ فِي الْقُوَّةِ Ve bir adama bir nesne vermek maʿnāsınadır ki kuvvet-i māliyyeye mazhar eyler; yukālu: قَاوَاهُ إِذَا أَعْطَاهُ

اَلْقَاوِي [el-ḳāvī] Ahz ediciye denir; yukālu: هُوَ قَاوٍ أَيْ آخِذٌ

اَلْقَاوِيَةُ [el-ḳāviyet] Yumurtaya denir. Ve yağmursuz seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ قَاوِيَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ الْمَطَرِ Ve bir çemen-zār adıdır.

اَلْقُوَيُّ [el-ḳuveyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) قَاوِيَةٌ [Ḳāviyet] dedikleri çemen-zāra karīb bir vādī adıdır. Ve yumurtadan çıkan pilice denir.

قَاوَةُ [Ḳāvet] Ṣaʿīd ilinde bir karyedir.

اَلْقِيقَاءُ [el-ḳīḳā'] (ḳāf'ın kesriyle) تَلْتَلَةٌ [telte-let] gibi bir güne maşraba adıdır. Ve arz-ı galīzaya denir.

اَلْقَوْقَاةُ [el-ḳavḳāt] (ḳāf'ın fethiyle) ve

اَلْقِيقَاءُ [el-ḳīḳā'] (ḳāf'ın kesriyle) Haykırmak maʿnāsınadır;yukālu: قَوْقَى الرَّجُلُ قَوْقَاةً وَقِيقَاءً إِذَا صَاحَ

اَلْيَائِيُّ

[ق ه ي]

اَلْقَهَى [el-ḳahā] (هَوَى [hevā] vezninde) Bir nesneden iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: قَهِيَ مِنَ الطَّعَامِ قَهًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اجْتَوَاهُ

اَلْإِقْهَاءُ [el-iḳhā'] (hemzenin kesriyle) قَهًى [ḳahā] maʿnāsınadır; yukālu: أَقْهَى مِنَ الطَّعَامِ إِذَا اجْتَوَاهُ

اَلْقَاهِي [el-ḳāhī] Hısb ve niʿmet-i kesīre ile konup göçen adama denir. Ve hadīdü'l-fuʾād cüst ve çālāk adama denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ق ي و]

قَيْوَانُ [Ḳayvān] (كَيْوَانُ [keyvān] vezninde) Yemen'de bir mevziʿdir ki bilād-ı Ḥavlān'dadır.

اَلْوَاوِيُّ

[ق ه و]

اَلْقَهْوَةُ [el-ḳahvet] (شَهْوَةٌ [şehvet] vezninde) Bādeye denir; yukālu: شَرِبَ الْقَهْوَةَ أَيِ الْخَمْرَ

Mütercim der ki şāribinin taʿāmdan iştihāsını kātıʿ olduğu için ıtlāk olundu. Ve hālen müteʿāref olan meşrūba "ḳahve" ıtlākı ehl-i keyf tesmiyesidir. Bu mülābese ile sūfīler bundan tenezzüh etmek lāzımdır. Bir sūfī var idi, yedinci ceddi kādī olmuş bir tālibin yedinden su içmez idi, bunun ecdādında kādī var idi diye tenezzüh eder idi ve enginārın ibtidāyı neşʾeti Frengistān'dan idi diye aslā enginar yemez idi ve sol eliyle selām ve merhabā edene infiʿāl edip icābet eylemez idi, zīrā sol el cāy-ı ʿavret-i mahsūsundan olmakla beni kemāl-i tahkīr eder der idi. Ve

قَهْوَةٌ [ḳahvet] Gereği gibi tokluğa denir; yukālu: بِهِ قَهْوَةٌ أَيْ شَبْعَةٌ مُحْكَمَةٌ Ve hālis süte denir. Ve rāyiha maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ قَهْوَةٌ طَيِّبَةٌ أَيْ رَائِحَةٌ

اَلْقِهَةُ [el-ḳihet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Bu dahi hālis süte denir.

اَلْقَهْوَانُ [el-ḳahvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Eğri boynuzlu koca koyun koçuna denir.

اَلْإِقْهَاءُ [el-iḳhāʾ] (hemzenin kesriyle) Dāʾimā kahve yaʿnī hamr içer olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْهَى الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى شُرْبِ الْقَهْوَةِ Ve sultān ve vālīye itāʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْهَى الرَّجُلُ إِذَا أَطَاعَ السُّلْطَانَ

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

اَلْيَائِيُّ

[ك أ ي]

اَلْكَأْيُ [el-keʾy] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) Bir adamı bed söz ile rencîde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَأَى فُلَانًا كَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَوْجَعَهُ بِالْكَلَامِ

اَلْإِكْآءُ [el-ikʾāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْأَى عَنْهُ إِذَا كَرِهَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ك ب و]

اَلْكَبْوُ [el-kebv] (حَبْوٌ [ḥabv] vezninde) ve **اَلْكُبُوُّ** [el-kubuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Sürçüp yüz üzere yere kapanmak maʿnāsınadır; yukālu: كَبَا الرَّجُلُ يَكْبُو كَبْوًا وَكُبُوًّا إِذَا انْكَبَّ عَلَى وَجْهِهِ Ve çakmaktan āteş çıkmayıp āteşsiz olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَبَا الزَّنْدُ إِذَا لَمْ يُورِ Ve ocakta āteş koru yığılıp tümelmek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَا الْجَمْرُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve at kısmı soluduğunu yā soluganlığını belirtmeyip içerisinden almak maʿnāsınadır; yukālu: كَبَا الْفَرَسُ إِذَا كَتَمَ الرَّبْوَ Ve bir nesneyi baş aşağı çevirip içinde olanı dökmek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَا الْكُوزَ إِذَا صَبَّ مَا فِيهِ Ve nebāt solmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَبَا النَّبْتُ إِذَا ذَوِيَ Ve havāya toz ağmak maʿnāsınadır; yukālu: كَبَا الْغُبَارُ إِذَا عَلَا

اَلْإِكْبَاءُ [el-ikbāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çakmaktan āteş çıkmayıp āteşsiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْبَى الزَّنْدُ إِذَا لَمْ يُورِ Ve çehreyi bozmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْبَى وَجْهَهُ إِذَا غَيَّرَهُ

اَلْكَبْوَةُ [el-kebvet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde) İsmdir, sürçüp yüz üzere kapanmağa denir; ve minhu: "لِكُلِّ جَوَادٍ كَبْوَةٌ" أَيِ انْكِبَابٌ Ve كَبْوٌ [kebv] māddesinin sāʾir maʿnālarından dahi ismdir. Ve bir nesneye toz çöktüğünden onun tozluluğuna denir; yukālu: بِهِ كَبْوَةٌ أَيْ غُبْرَةٌ Ve bir adamdan bir nā-hoş vazʿ ve hālet görüldüğünden yāhūd işitildiğinden nāşī irkilip durmağa denir; tekūlu: سَأَلْتُهُ فَمَا كَانَتْ لَهُ كَبْوَةٌ أَيْ وَقْفَةٌ

اَلْكِبَا [el-kibā] (إِلَى [ilā] vezninde) Süpürüntülüğe denir ki küme olur, كُنَاسَةٌ [kunāset] maʿnāsınadır; tesniyesinde كِبَوَانِ [kibevān] denir kāf'ın kesri ve bā'nın fethiyle, cemʿi أَكْبَاءٌ [ekbāʾ] gelir. Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: كَانَ قَبْرُ عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ عِنْدَ كِبَا بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ أَيْ كُنَاسَتِهِمْ Burada bā'yla كُبَاسَةٌ nüshaları galattır. Ve kāle fi'l-*Esās*: كَبَوْتُ الْبَيْتَ إِذَا كَنَسْتَهُ

اَلْكُبَةُ [el-kubet] (ثُبَةٌ [ṣubet] vezninde) Bu dahi süpürüntü kümesine denir; cemʿi كُبُونٌ [kubūn] gelir; aslı كُبْوَةٌ [kubvet]tir, غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde.

اَلْكِبَاءُ [el-kibāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) ʿŪd ağacına denir ki tebhīr olunur yāhūd ondan bir nevʿdir; cemʿi كُبًى [kubā] gelir, مُدًى [mudā] vezninde.

اَلْكُبَاءُ [el-kubāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve **اَلْكَابِي** [el-kābī] Yüksek ve mürtefiʿ nesneye denir; ve minhu yukālu: هُوَ كَابِي الرَّمَادِ أَيْ عَظِيمُهُ Yaʿnī ocağında külleri harman gibi ʿazīm ve mürtefiʿdir ki hānedān ve mükrim ve mizyāf demekten kināyedir. Ve Heyṣem b. Kābī muhaddistir.

اَلْكَبَاءُ [el-kebāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Yerden sızıp çıkan sızıntıya denir. Ve mehtābdan her yere yayılıp şāmil olan

pertev ve şuʿāʿa denir.

اَلْكُبْوَةُ [el-kubvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-de) Buhûr-dâna denir مِجْمَرَةٌ [micmeret] maʿnâsına.

اَلتَّكَبِّي [et-tekebbī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ve

اَلْإِكْتِبَاءُ [el-iktibāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Tebahhur için buhur-dân üzere yakaları açıp kapanmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَكَبَّى عَلَى الْمِجْمَرَةِ وَاكْتَبَى إِذَا أَكَبَّ عَلَيْهَا بِثَوْبِهِ

اَلتَّكْبِيَةُ [et-tekbiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Âteş korlarını kül ile örtüp basırmak maʿnâsınadır; yukâlu: كَبَّى النَّارَ إِذَا أَلْقَى عَلَيْهَا رَمَادًا

اَلْوَاوِيُّ

[ك ت و]

اَلْكَتْوُ [el-ketv] (كَتْمٌ [ketm] vezninde) Adım-ları sık sık atarak yürümek maʿnâsınadır; yukâlu: كَتَا الرَّجُلُ كَتْوًا إِذَا قَارَبَ الْخَطْوَ

اَلْإِكْتَاءُ [el-iktāʾ] (hemzenin kesriyle) Düş-man üzere gālib olmak maʿnâsınadır; yukâlu: أَكْتَى الرَّجُلُ إِذَا عَلَا عَلَى عَدُوِّهِ

اَلْيَائِيُّ

[ك ت ي]

اَلْإِكْتِيتَابُ [el-iktītāb] (إِحْلِيلَاءٌ [iḥlīlāʾ] vezninde) Bir kimse pek gazaba gelip pür-hışm u gayz olmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِكْتَوْتَى الرَّجُلُ إِذَا امْتَلَأَ غَيْظًا Ve lisân pepeyi olmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِكْتَوْتَى زَيْدٌ إِذَا تَتَعْتَعَ Ve ifrât üzere kendi nefsini vasf ve medh edip övünmek maʿnâsınadır; yukâlu: إِكْتَوْتَى الرَّجُلُ إِذَا بَالَغَ فِي صِفَةِ نَفْسِهِ

اَلْوَاوِيُّ

[ك ث و]

اَلْكُثْوُ [el-kuṯv] (kāf'ın zammı ve ṯā-yı mü-sellesenin sükûnuyla) Toprak yığıntısına denir. Ve bir mikdârca süte denir. Ve ba-ğırtlak kuşuna denir.

كُثْوَةُ [Kuṯvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْكَثَا [el-keṯā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْكَثَاةُ [el-keṯāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) أَيْهُقَانٌ [eyhuḳān] ismidir ki su teresi ve su kerdemesi dedikleri nebâttır; cemʿi كُثَى [kuṯā] gelir kāf'ın zammıyla ve elifin kas-rıyla, ʿalā-kavlin iğde ağacına şebîh bir cins ağacın adıdır.

كُثَةُ [Kuṯet] (ثُبَةٌ [ṯubet] vezninde) Yezd eyâletinin kāʿidetü'l-mülkü olan şehrin adıdır; aslı كُثْوَةُ [Kuṯvet]tir.

اَلْيَائِيُّ

[ك ح ي]

اَلْكَحْيُ [el-kaḥy] (مَحْوٌ [maḥv] veznin-de) Fâsid ve tebâh olmak maʿnâsınadır; yukâlu: كَحَى الشَّيْءُ كَحْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَسَدَ Burada hemze ile أَفْسَدَ nüshası galattır.

اَلْيَائِيُّ

[ك د ي]

اَلْكُدْيَةُ [el-kudyet] (kāf'ın zammıyla) ve

اَلْكَادِيَةُ [el-kādiyet] Dehr ve zamânın şid-det ve mihnetine denir; yukâlu: أَصَابَتْهُ الْكُدْيَةُ وَالْكَادِيَةُ أَيْ شِدَّةُ الدَّهْرِ Ve

كُدْيَةٌ [kudyet] Pek ve katı olan arza denir. Ve pek salâbetli büyük yalçın kayaya de-nir. Ve mütehaccer balçığa denir ki taş ile

hacer beyninde miyāne ola, kerpiç gibi. Ve azca azca biriktirilip kümelenmiş galle ve toprak kümesine denir; yukālu: قَعَدَ عَلَى كُدْيَةٍ مِنَ الطَّعَامِ أَوِ التُّرَابِ أَيْ مَا جُمِعَ مِنْهُمَا Burada أَوْ شَرَابٍ nüshası galattır.

اَلْكُدَايَةُ [el-kudāyet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) ve

اَلْكَدَاةُ [el-kedāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bunlar da azca azca birikmiş galle ve toprak kümesine denir.

اَلْإِكْدَاءُ [el-ikdā'] (hemzenin kesriyle) Yer hafr eden kimse pek ve katı yere varmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَرَ الْحَافِرُ فَأَكْدَى أَيْ صَادَفَ الْكُدْيَةَ أَيِ الْأَرْضَ الْغَلِيظَةَ Ve nesne istediği kimsenin yed-i ʿatāsını arz-ı mezkūre gibi pek ve hayrsız bulmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَأَلَهُ فَأَكْدَى أَيْ وَجَدَهُ مِثْلَ الْكُدْيَةِ Ve bir nesneyi vermeyip buhl eylemek, ʿalā-kavlin hayr ve ihsānı pek azca olmak yāhūd bir adama ʿatāyı taklīl eylemek maʿnāsınadır ki burada taklīl katʿdan kināyedir; yukālu: أَكْدَى الرَّجُلُ إِذَا بَخِلَ أَوْ قَلَّ خَيْرُهُ أَوْ قَلَّلَ عَطَاءَهُ Ve maʿdende cevhere dā'ir nesne tekevvün eylemeyip hālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْدَى الْمَعْدِنُ إِذَا لَمْ يَتَكَوَّنْ بِهِ جَوْهَرٌ

اَلْكَدِيُّ [el-kediyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْكَدِي [el-kedī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Kokusuz miske denir; yukālu: مِسْكٌ كَدِيٌّ وَكَدٍ أَيْ لَا رَائِحَةَ لَهُ

اَلْمُكْدِيَةُ [el-mukdiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Aslık hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُكْدِيَةٌ أَيْ رَتْقَاءُ

اَلْكَدْيُ [el-kedy] (جَدْيٌ [cedy] vezninde) Bu dahi buhl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَدَى الرَّجُلُ كَدْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَخِلَ Ve bir adamı ʿazīmetinden meşgūl edip alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: كَدَاهُ كَدْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ وَشَغَلَهُ Ve tırmalamak maʿnāsınadır; yukālu: كَدَى وَجْهَهُ إِذَا خَدَشَهُ Ve

اَلْوَاوِيُّ

[ك د و]

كَدْوٌ [kedv] ve

كُدُوٌّ [kuduvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Yer otu geciktirmek maʿnāsınadır; yukālu: كَدَتِ الْأَرْضُ كَدْوًا وَكُدُوًّا إِذَا أَبْطَأَ نَبَاتُهَا Ve ekinin bitişi kemter ve bed-hāl olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَدَا الزَّرْعُ إِذَا سَاءَتْ نِبْتَتُهُ

اَلْكُدَى [el-kudā] (kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) كُدْيَةٌ [kudyet]in cemʿidir ki arz-ı sulbeye denir. Bu maʿnādandır ki keler kısmına ضَبَابُ الْكُدَى [ḍabābu'l-kudā] ıtlāk olunur, elleriyle pek yerleri hafr eder olduğu için.

اَلْكِدَاءُ [el-kidā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) Bir adamdan ihsānı katʿ ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَدَاهُ خَيْرَهُ عَنْهُ كِدَاءً إِذَا مَنَعَهُ وَقَطَعَهُ

كَدَاءٌ [Kedā'] (سَمَاءٌ [semā'] veznin-de) Cebel-i ʿArafāt ismidir. Ve aʿlā-yı Mekke'de bir cebel adıdır ki Seyyidü'l-enām ʿaleyhi's-selām hazretleri yevm-i fethte Mekke'ye oradan dāhil oldular.

كُدَيٌّ [Kudeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Esfel-i Mekke'de bir cebel adıdır, Resūl-i ekrem aleyhi's-selām hazretleri ʿavdette oradan hurūc eylediler. Ve ʿArafāt kurbünde dahi bir cebel adıdır.

كُدَى [Kudā] (قُرَى [ḳurā] vezninde) Mekke'nin mesfelesinde tarīk-i Yemen üzere bir cebel adıdır.

كَدَى [Kedā](menkūs olarak فَتَا [fetā] vezninde) Ṭā'if yolunda olan yokuşun adı-

dır. Müteʾahhirūn bunların taʿyīnleri husūsunda bu resme tafsīlde galat edip otuzdan ziyāde akvālle ihtilāf eylediler.

اَلْكَدَى [el-kedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Hurmā ıslatılmış süte denir ki tesmīn-i beden için kızcağızlar içerler. Ve

كَدَى [kedā] Masdar olur, bir adamın boğazına nesne tıkanmakla dem-beste olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَدِيَ بِالْعَظْمِ Ve deve köşeği sağılmış süt içmekle içerisi bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: كَدِيَ الْفَصِيلُ إِذَا شَرِبَ اللَّبَنَ فَفَسَدَ جَوْفُهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ك ذ و]

كَذَا [keẕā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) Bir kelimedir ki onunla şeyʾden yaʿnī nesneden kināye olunur, gerek ʿaded ve mikdār ve gerek efʿāl ve akvāl olsun; kāf-ı teşbīhle ism-i işāret olan ذَا kelimesinden mürekkebdir, Türkīde ondan şöylece ve böylece ile taʿbīr olunur.

اَلْكَاذِيُّ [el-kāẕiyy] Bir nevʿ dühn adıdır. Ve bir cins hoş-būy nebāt adıdır. Müfredātta bu güne mersūmdur ki كَاذِيٌّ [kāẕiyy] bilād-ı Yemen'de nābit bir cins şecerdir, hurmā ağacına şebīh ve keçi boynuzu çekirdeğine müşābih gılāf içre semeri olur ve çiçeği hurmā çiçeği tarzında ve begāyet hoş-rāyiha olur, mukattar suyu olur ki Mekke'den huccāc suyunu getirirler; كَاذِيٌّ [kāẕiyy] suyu maʿrūftur ve yağını çıkarırlar ki دُهْنُ الْكَاذِيِّ [duhnu'l-kāẕiyy] derler. Ve

كَاذِيٌّ [kāẕiyy] Kırmızı nesneye denir.

اَلْيَائِيُّ

[ك ر ي]

اَلْكَرَى [el-kerā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Imızganmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرِيَ الرَّجُلُ كَرًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَعَسَ Şārih der ki nevmde dahi istiʿmāl olunur.

اَلْكَرِي [el-kerī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) ve

اَلْكَرْيَانُ [el-keryān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznide) ve

اَلْكَرِيُّ [el-keriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Imızganıp uykuya varmış adama denir. Evvelin müʾennesi كَرِيَّةٌ [keriyyet]tir.

اَلْكَرْيُ [el-kery] (جَرْيٌ [cery] vezninde) Pek seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرَى الرَّجُلُ كَرْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَدَا شَدِيدًا Ve yeniden nehr kazmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَى النَّهْرَ إِذَا اسْتَحْدَثَ حَفْرَهُ Ve deve seğirtirken ayaklarını içeriye doğru devirip döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرَتِ النَّاقَةُ بِرِجْلَيْهَا إِذَا قَلَبَتْهُمَا فِي الْعَدْوِ

اَلْإِكْرَاءُ [el-ikrāʾ] (hemzenin kesriyle) Artmak maʿnāsınadır; yukālu أَكْرَى الشَّيْءُ إِذَا زَادَ Ve eksilmek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَكْرَى الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَ Ve ʿibādet-i rabbānī için gece uyumayıp uyanık durmak maʿnāsınadır, bināsı izāle içindir; yukālu: أَكْرَى الرَّجُلُ إِذَا سَهِرَ فِي طَاعَةِ اللهِ تَعَالَى Ve bir nesneyi teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْرَى الْعَشَاءَ إِذَا أَخَّرَهُ Ve bir nesneyi uzatmak ve uzun uzadı sürdürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْرَى الْحَدِيثَ إِذَا أَطَالَهُ Ve dābbe ve hāne makūlesini kirāya vermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَكْرَانِي دَابَّتَهُ آجَرَنِي

اَلْكَرِيُّ [el-keriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy]vezninde) Bir nesneyi kirāya veren adama denir; yukālu: هُوَ كَرِيٌّ أَيْ مُكَارٍ [Bu] faʿīl bi-maʿnā

mufᶜildir. Ve merᶜā nevᶜinden bir nebāt adıdır; müfredi كَرِيَّةٌ [keriyyet]tir. Ve çok şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ كَرِيٌّ أَيْ كَثِيرٌ

اَلْكَرَوْيَا [el-kerevyā] (fethateynle ve kasr ile ve medd ile) Tohm-ı maᶜrūf ismidir ki Fārisīde zīre-i Rūmī ve Türkīde Karaman kimyonu dedikleri kimyondan atvel olur. Ve bu فَعَوْلَلٌ [faᶜavlel] veznindedir.

اَلْكِرْوَةُ [el-kirvet] ve

اَلْكِرَاءُ [el-kirāᵓ] (kāf'ların kesriyle) Müsteᵓcirin verdiği ücrete ve bedel-i īcārā denir. Şārih der ki كِرَاءٌ [kirāᵓ] مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet]ten meᵓhūzdur.

اَلْمُكَارَاةُ [el-mukārāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلْكِرَاءُ [el-kirāᵓ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Hāne ve dükkān ve dābbe makūlesini kirāya vermek maᶜnāsınadır; yukālu: كَارَاهُ مُكَارَاةً وَكِرَاءً إِذَا آجَرَهُ

اَلْإِكْتِرَاءُ [el-iktirāᵓ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir nesneyi kirā ile tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَارَاهُ فَاكْتَرَاهُ

اَلْكَرْوَةُ [el-kervet] ve

اَلْكَرْوُ [el-kerv] (kāf'ların fethi ve zammıyla) İsmlerdir, kirācılığa denir.

اَلْمُكَارِي [el-mukārī] (مُجَادِلٌ [mucādil] vezninde) Hāne ve dābbe makūlesini dāᵓimā kirāya veren adama denir; cemᶜi مُكَارُونَ [mukārūn] gelir; aslı مُكَارِيُونَ idi. Şārihin beyānına göre burada وَجَمْعُ الْمُكَارِي أَكْرِيَاءُ أَكْرِيَاءُ وَمُكَارُونَ nüshaları galattır, savāb olan [ekriyāᵓ] كَرِيٌّ [keriyy] lafzının cemᶜidir ki zikr olundu.

اَلْوَاوِيُّ

[ك ر و]

اَلْكَرْوُ [el-kerv] (سَرْوٌ [serv] vezninde) Yer kazmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَا الْأَرْضَ يَكْرُو كَرْوًا إِذَا حَفَرَهَا Ve kuyunun duvarlarını ağaçlardan çatıp taş gibi örmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَا الْبِئْرَ إِذَا طَوَاهَا بِالشَّجَرِ Ve bir nesneyi bi'd-defeᶜāt tekrār ve iᶜāde eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَا الْأَمْرَ إِذَا أَعَادَهُ مِرَارًا Ve tīz tīz yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَتِ الدَّابَّةُ إِذَا أَسْرَعَتْ Ve top oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَا بِالْكُرَةِ إِذَا لَعِبَ بِهَا وَيُقَالُ كَرَى يَكْرِي كَرْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

اَلْكَرَا [el-kerā] (عَصَا [ᶜaṣā] vezninde) Bir adamın apışı ayrık olmak maᶜnāsınadır yāhūd baldırları ince ve kolları iri olmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرِيَ الرَّجُلُ كَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَحَجَ أَوْ هِيَ دِقَّةُ السَّاقَيْنِ وَضَخْمُ الذِّرَاعَيْنِ

اَلْكَرْوَانُ [el-Kervān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Ṭūs kazāsında bir karye adıdır. Ve keklik kuşunun erkeğine denir, حَجَلٌ [ḥacel ve قَبَجٌ [ḳabc] maᶜnāsınadır; müᵓennesi كَرْوَانَةٌ [kervānet]tir, cemᶜi كَرَاوِينُ [kerāvīn] ve كِرْوَانٌ [kirvān] gelir kāf'ın kesriyle. Ve erkeğine كَرَا [kerā] dahi denir, عَصَا [ᶜaṣā] vezninde. Ve minhu'l-meselu: "أَطْرِقْ كَرَا أَطْرِقْ كَرَا || إِنَّ النَّعَامَةَ فِي الْقُرَى || بِغَائِكُمْ فِي أَرْضِنَا اسْتَنْسَرَا || اسْتَنْسَرَا" Bu mesel bir adam nerm ve hoş-āmed sözler ile menāfiᶜ irāᵓet ederek igfāl ile maksūd olan gāᵓileye düşürmek mevkiᶜinde darb olunur, lākin ümmehāt-ı sāᵓirede كَرَا [kerā] ve كَرْوَانُ [kervān] toy kuşu nevᶜinden çağırgan toy dedikleriyle mübeyyendir, kervān kuşu dahi derler.

اَلْكَرِيُّ [el-keriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznince) مُكَارِي [mukārī] maᶜnāsınadır ki kirācı kimsedir.

اَلْكُرَةُ [el-kuret] (ثُبَةٌ [ṯubet] vezninde) Yuvalağa denir, çevgān topu gibi; cemᶜi كُرِينَ [kurīn] ve كِرِينَ [kirīn] gelir kāf'ın zammı

ve kesriyle ve كُرَى [kurā] gelir kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla ve كُرَاتٌ [kurāt] gelir kāf'ın zammıyla. Şārih der ki كُرَةٌ [kuret]in cemʿinde ʿāmmenin أَكِرَّةٌ [ekirret] dedikleri galattır.

كَرَاءٌ [Kerāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır ki Ṭāʾif yolunda olan sarp ʿakabe ona muzāf olur.

اَلتَّكَرِّي [et-tekerrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Uyumak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَرَّى الرَّجُلُ إِذَا نَامَ

اَلْيَائِيُّ

[ك ز ي]

اَلْكَزْيُ [el-kezy] (kāf'ın fethi ve zāy-ı muʿcemenin sükūnuyla) Lutf ve kerem meʾmūl eden adama fazl ve ihsān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَزَى فُلَانًا كَزْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَفْضَلَ عَلَى مُعْتَفِيهِ Burada ḳāf ile مُعْتِقِهِ nüshaları galattır.

اَلْوَاوِيُّ

[ك س و]

اَلْكُسْوَةُ [el-Kusvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır. Ve

كُسْوَةٌ [kusvet] Arkaya giyilecek giysiye denir; kāf'ın kesriyle de lügattir; cemʿi كُسًى [kusā] gelir kāf'ın zammı ve elifin kesriyle ve كِسَاءٌ [kisāʾ] gelir kāf'ın kesriyle; yukālu: لَهُ كُسْوَةٌ أَيْ ثَوْبٌ

اَلْكَسَا [el-kesā] (عَسَا [ʿasā] vezninde) Libās giymek maʿnāsınadır; yukālu: كَسِيَ الرَّجُلُ كَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَبِسَ الْكُسْوَةَ

اَلْإِكْتِسَاءُ [el-iktisāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi libās giyinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَسَى فُلَانٌ بِمَعْنَى كَسِيَ

اَلْكَسْوُ [el-kesv] (حَسْوٌ [ḥasv]vezninde) Bir adama libās giydirmek maʿnāsınadır; yukālu: كَسَاهُ الثَّوْبَ كَسْوًا إِذَا أَلْبَسَهُ إِيَّاهُ

اَلْكَاسِي [el-kāsī] Kisvetli adama denir, niseb üzeredir; yukālu: رَجُلٌ كَاسٍ أَيْ ذُو كِسْوَةٍ

Mütercim der ki Zemaḫşerī, *Esās*'ta işbu bāb-ı rābiʿden كَاسِي ism-i fāʿil olmak üzere tansīs eylemiştir, niteki حَالِي [ḥālī] kelimesi dahi bāb-ı rābiʿdendir; yukālu: حَلِيَ فَهُوَ حَالٍ Pes niseb üzere olmayıp ve sāʾir teʾvīle de hācet yoktur. Ve bu mādde *Şāfiye*'de ve Çārperdī şerhinde meşrūhtur.

اَلْكِسَاءُ [el-kisāʾ] (kāf'ın kesriyle) Maʿlūmdur ki kilime denir ki kisve-i beyttir; cemʿi أَكْسِيَةٌ [eksiyet]tir.

اَلْكَسَاءُ [el-kesāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Mecd ve şeref ve riʿat maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَسَاءٌ أَيْ مَجْدٌ وَشَرَفٌ وَرِفْعَةٌ بِهِ

اَلْأَكْسَى [el-eksā] (أَفْعَلُ [afʿalā] vezninde) [efʿal]-i tafdīldir, gayrdan ekser ve ezyed kisve-gīr olan yāhūd kisve verir olan adama denir; yukālu: هُوَ أَكْسَى مِنْهُ أَيْ أَكْثَرُ إِكْتِسَاءً مِنْهُ أَوْ أَكْثَرُ مِنْهُ عَطَاءً لِلْكِسْوَةِ

اَلْمُكَاسَاةُ [el-mukāsāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Müfāhare maʿnāsınadır, zāhiren kisvet husūsunda olmaktır; yukālu: كَاسَاهُ إِذَا فَاخَرَهُ

اَلْيَائِيُّ

[ك س ي]

اَلْكُسْيُ [el-kusy] (kāf'ın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Her nesnenin gerisine husūsan bedende sağrının gerisine denir; cemʿi أَكْسَاءٌ [eksāʾ] gelir; yukālu: ضَرَبَهُ كُسْيَ عَجُزِهِ أَيْ رَكِبَ أَكْسَاهُ أَيْ سَقَطَ مُؤَخَّرَهُ Ve minhu yukālu: عَلَى قَفَاهُ Yaʿnī "Kafāsı üzere düştü." Güyā ki kendi dibine binmiş olur. Şārih der ki

mehmūze de dahi mersūm olmakla lügattir. Ve onda hemzesiz müsebbetir, burada cemʿ ʿunvānı mübālagaya mahmūldür, gūyā ki her aʿzāsı yere gelmiş olur.

اَلْوَاوِيُّ

[ك ش و]

اَلْكَشْوُ [el-keşv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) Bir nesneyi diş ile ısırıp koparmak maʿnāsınadır; tekūlu: كَشَوْتُهُ كَشْوًا إِذَا عَضِضْتَهُ فَانْتَزَعْتَهُ بِفِيكَ

اَلْيَائِيُّ

[ك ش ي]

اَلْكُشْيَةُ [el-kuşyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Keler dedikleri cānverin karnında olan yağa denir ki iki yanlarında uzun uzadı olur, ʿalā-kavlin kuyruğunun dibine ve köküne denir; yukālu: أَكَلَ كُشْيَةَ الضَّبِ وَهِيَ شَحْمَةُ بَطْنِهِ أَوْ أَصْلُ ذَنَبِهِ Ve minhu'l-meselu: "أَطْعِمْ أَخَاكَ كُشْيَةَ الضَّبِّ" Bu mesel bir adamı bir kimse ile müvāsāt ve muʿāşerete igrāʾ ve teşvīk eylemek mevkiʿinde īrād olunur ve baʿzılar ʿindinde hezl ve istihzāʾ mahallinde darb olunur. Kavl-i evvel maʿnā-yı evvele göredir, zīrā zikr olunan yağ ʿinde'l-aʿrāb muʿteberdir ve sānī maʿnā-yı sānīye göredir, niteki "أَطْعِمْ أَخَاكَ مِنْ عَفَنْقَلِ الضَّبِّ" dahi derler.

اَلْيَائِيُّ

[ك ص ي]

اَلْكَصْيُ [el-kaṣy] (kāf'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Bir kimse ʿālī-kadr iken dūn ve bī-kadr olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَصَى الرَّجُلُ يَكْصِي كَصْيًا إِذَا أَخَسَّ بَعْدَ رِفْعَةٍ

اَلْوَاوِيُّ

[ك ظ و]

اَلْكَظْوُ [el-kaẓv] (ẓā-yı muʿceme ile حَظْوٌ [ḥaẓv] vezninde) Bedenin eti sımsıkı tıknaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَظَا لَحْمُهُ خَظَا بَظَا كَظَا إِتْبَاعٌ لِلصُّلْبِ وَكَظْوًا إِذَا اشْتَدَّ الْمُكْتَنِزِ ve yukālu:

اَلْكَاظِيَةُ [el-kāẓiyet] Kupkuru katı arza denir; yukālu: أَرْضٌ كَاظِيَةٌ أَيْ يَابِسَةٌ

اَلتَّكَظِّي [et-tekaẓẓī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Beden semirmekle lahm ve şahmı şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَظَّى لَحْمُهُ سِمَنًا إِذَا ارْتَفَعَ

اَلْوَاوِيُّ

[ك ع و]

اَلْكَعْوُ [el-kaʿv] (kāf'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir kimse korkak ve yüreksiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَعَا الرَّجُلُ كَعْوًا إِذَا جَبُنَ

اَلْأَكْعَاءُ [el-ekʿāʾ] (hemzenin fethiyle) Korkak adamlara denir; müfredi كَاعِي [kāʿī]dir. Ve

كَاعِي [kāʿī] Dāʾimā düşmandan münhezim olan sebāt ve şehāmetsiz bī-cevher adama denir.

اَلْيَائِيُّ

[ك غ ي]

اَلْكَاغِي [el-kāġī] (ġayn-ı muʿceme ile كَاعِي [kāʿī] maʿnāsınadır.

اَلْيَائِيُّ

[ك ف ي]

اَلْكِفَايَةُ [el-kifāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Bir nesneyi bir kimseye yetiştirmek ve yetişir eylemek maʿnāsınadır ki onunla gayrdan müstagnī eylemekten ʿibārettir, Fārisīde beside kerden denir; yukālu: كَفَاهُ مَؤُونَتَهُ يَكْفِيهِ كِفَايَةً إِذَا جَعَلَهَا كَافِيَةً لَهُ Ve bir nes-ne bir adama yetişir olmak maʿnāsınadır ki sāʾire ihtiyācı kalmaz olur; tekūlu: كَفَاكَ الشَّيْءُ إِذَا حَصَلَ بِهِ الْإِسْتِغْنَاءُ عَنْ غَيْرِهِ Pes fiʿl-i mezbūr iki mefʿūle müteʿaddī olduk-ta جَعَلَ maʿnāsını tazmīnle "Mühimmini yetiştirdi" maʿnāsına olur ve bir mefʿūle müteʿaddī oldukta "Ona kifāyet ve vefā eyledi" Yaʿnī "Yeter ve yetişir oldu" maʿnāsına olur. Ve kavluhu taʿālā: ﴿وَكَفَى بِاللهِ وَكِيلًا﴾ Yaʿnī "Kār-sāz olan Hazret-i Ḫudā-yı müteʿāl kāfidir." Yaʿnī iş bitirme-ğe yetişir gayrdan istimdāda hācet yoktur.

اَلْإِكْتِفَاءُ [el-iktifāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Bir kimse bir nesneyi kendisine kifāyet eder kılmak maʿnāsınadır ki onunla kanāʿat edip sāʾirden müstagnī olmaktan ʿibārettir; tekūlu: إِكْتَفَيْتُ بِهِ أَيْ جَعَلْتُهُ كَافِيًا لِي

اَلْإِسْتِكْفَاءُ [el-istikfāʾ] Bir adamdan bir nes-ne ile kanāʿat edip geçinmek taleb eyle-mek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَكْفَيْتُهُ الشَّيْءَ فَكَفَانِيهِ

اَلْكَافِي [el-kāfī] ve

اَلْكَفِيُّ [el-kefiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Nesne ile kifāyet edici adama ve bir ada-mın meʾūnetine ve mühimmine kifāyet edici adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَافٍ وَكَفِيٌّ Ve yukālu: هَذَا رَجُلٌ كَافِيكَ مِثْلَ سَالِمٍ وَسَلِيمٍ مِنْ رَجُلٍ أَيْ كَفَاكَ بِهِ وَمِثْلَ نَاهِيكَ مِنْ رَجُلٍ وَجَازِيكَ Yaʿnī "Bu bir adamdır ki sana sāʾirden kifāyet eder, senin yalnızca mühimmini bitirip gayra muhtāc eylemez", رَجُلٌ كَافٍ يَكْفِيكَ مِنْ رَجُلٍ آخَرَ sebkindedir.

اَلْكَفْيُ [el-kefy] (kāf'ın harekāt-ı selāsı ve fā'nın sükūnuyla) Kifāyet eden şeyʾe de-nir; yukālu: هُوَ كَفْيُكَ مِنْ رَجُلٍ أَيْ حَسْبُكَ Ve bunun müfred ve cemʿi ve müzekker ve müʾennesi müsāvīdir.

اَلْكُفْيَةُ [el-kufyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-de) Geçinecek ve yetecek kūt ve tūşe ve gıdāya denir; cemʿi كُفًى [kufā] gelir, مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدًى [mudā] gibi; tekūlu: قَنَعْتُ بِالْكُفْيَةِ أَيِ الْقُوتِ

اَلتَّكَفِّي [et-tekeffī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Nebāt boylanıp uzamak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَفَّى النَّبَاتُ إِذَا طَالَ

اَلْكَفِيُّ [el-kefiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Yağmura ıtlāk olunur.

بَيْعُ الْكِفَايَةِ [beyʿu'l-kifāyet] ʿİnde'l-fukahāʾ māl-ı müşterā pahasını medyūn-ı āher zimmetinde olan matlūba takas ve havāle eylemekten ʿibārettir, meselā benim Zeyd zimmetinde beş kuruşum olup ʿAmr'dan beş kuruşluk bir nesne iştirā eylesem nakd vermeyip Zeyd zimmetinde olan beş ku-ruşuma takas ve havāle eylemek gibi; yukālu: جَرَى بَيْنَهُمَا بَيْعُ الْكِفَايَةِ وَهُوَ أَنْ يَكُونَ مَثَلًا لِي عَلَى رَجُلٍ خَمْسَةُ دَرَاهِمَ وَأَشْتَرِي مِنْكَ شَيْئًا بِخَمْسَةٍ فَأَقُولُ خُذْهَا مِنْهُ

اَلْوَاوِيُّ

اَلْكُفْوُ [el-kufv] (kāf'ın zammıyla) ve

اَلْكُفَى [el-kufā] (هُدًى [hudā] vezninde) كُفْؤٌ [kufʾ] kelimesinde lügattir ki misl ve mānend maʿnāsınadır.

اَلْيَائِيُّ

[ك ل ي]

اَلْكُلْيَتَانِ [el-kulyetān] (kāf'ın zammıyla ki tesniyedir müfredi كُلْيَةٌ [kulyet] ve كُلْوَةٌ [kulvet]tir, غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Cevf-i hayvānîde أَحْشَاءُ [aḥşāʾ] taʿbīr olunan eczāyı bātıneden böbrek dedikleri ʿuzva denir; iki taraflı böğürlere karīb arka kemiğine yapışık iki dāne lahmdır, iç yağından iki dāne ince zarf içre sarılmış olur ve o zarflara böbrek yağı taʿbīr olunur; cemʿi كُلْيَاتٌ [kulyāt] ve كُلًى [kulā] gelir kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla. Ve

كُلْيَةُ الْقَوْسِ [kulyetu'l-kavs] Yayın iki taraflı köşelerinin arka tarafından bağrının mā-beynine denir ki kabzanın iki taraflı incerek yeridir, ʿalā-kavlin asmak için bağ bend edecek yerine denir yāhūd kabzadan üç karış beriye kadar yerine denir. Ve

كُلْيَةُ السَّحَابِ [kulyetu's-seḥāb] Bulutun aşağı tarafına denir ki eteklerine doğru yeridir. Ve

كُلْيَةُ الْمَزَادَةِ [kulyetu'l-mezādet] Tulumun ve dağarcığın kulpu altına dikilmiş tīrīz şeklinde değirmice gön parçasına denir.

اَلْكَلْيُ [el-kely] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir adamın böğrü üstüne oturmak yā dokunmak maʿnāsınadır ki böbreğini rencîde eder; tekūlu: كَلَيْتُهُ كَلْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَصَبْتَ كُلْيَتَهُ

اَلْكَلَى [el-kelā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir adamın böbreği ağrımak maʿnāsınadır; tekūlu: كَلِيَتْهُ كَلًا فَكَلِيَ كَلًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَ أَلِمَتْ كُلْيَتُهُ

اَلْإِكْتِلَاءُ [el-iktilāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir adamın böbreği ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَلَى الرَّجُلُ إِذَ أَلِمَتْ كُلْيَتُهُ

اَلْكُلَى [el-kulā] (kāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) كُلْيَةٌ [kulyet]in cemʿidir ki zikr olundu; ve minhu yukālu: غَنَمٌ حَمْرَاءُ الْكُلَى أَيْ مَهَازِيلُ Zīrā hayvānın böbreklerinin kızıl olması arık olmasından kināyedir, zīrā semiz oldukta karamtık mor olur. Ve kezā yukālu: لَقِيتُهُ بِشَحْمِ كُلَاهُ أَيْ بِحِدْثَانِهِ وَنَشَاطِهِ Zīrā tāzelik ve tarāvet hengāmında böbrekler çerp ve semiz ve yağlı olur. Ve

كُلَا الْوَادِي [kula'l-vādī] Derenin etrāf ve cevānibine ıtlāk olunur.

كُلَيَّةُ [Kuleyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلتَّكْلِيَةُ [et-tekliyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adam pinhān olacak mevziʿi olan mahalle gelmek maʿnāsınadır; yukālu: كَلَّى الرَّجُلُ إِذَا أَتَى مَكَانًا فِيهِ مُسْتَتَرٌ

كُلَيَّانُ [Kuleyyān] (عُلَيَّانُ [ʿuleyyān] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ك ل و]

كِلَا [kilā] (kāf'ın kesri ve lām'ın tahfīfiyle) Bir kelimedir ki tesniyeye delālet eylemek için mevzūʿdur ve katʿā izāfetten munkatıʿ olmaz, dāʾimā muzāf olur. Müʾennesinde كِلْتَا [kiltā] denir ki o dahi hükm-i mezbūr üzeredir; yukālu: جَاءَنِي كِلَا الرَّجُلَيْنِ وَكِلْتَا الْمَرْأَتَيْنِ وَتَقُولُ جَاءَنِي الرَّجُلَانِ كِلَاهُمَا وَامْرَأَتَانِ كِلْتَاهُمَا Yaʿnī ikisi bile geldiler. Pes iki ʿadedi müʾekkid olur, niteki كُلٌّ kelimesi cemʿi müʾekkid olur.

Mütercim der ki *Miṣbāḥ*'ta meşrūh olduğu üzere كِلَا kelimesinin lafzı müfred ve maʿnāsı tesniyedir ve dāʾimā tesniye-

ye muzāf olur; yukālu: قَامَ كِلَا الرَّجُلَيْنِ Ve muzmere muzāf olunsa elifi yāʾya münkalib olur; tekūlu: رَأَيْتُ كِلَيْهِمَا Ve ʿavdet-i zamīrde efsah olan zamīr müfred olmaktır; nahvu: قَامَ كِلَاهُمَا ve kavluhu taʿālā: ﴿كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ آتَتْ أُكُلَهَا﴾ وَالْمَعْنَى كُلُّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا أَتَتْ أُكُلَهَا Ve zamīri tesniye olarak īrād eylemek dahi cāʾizdir; tekūlu: قَامَا كِلَاهُمَا Bu sürette elifi lām-ı kelime olmakla ism-i mütemekkin olduğundan münevven olur, niteki maksūr olanlar münevven olurlar, عَصًا ve مِعًا kelimeleri gibi, elifi vāv'dan ʿıvazdır. Ve ʿinde'l-baʿz ism-i mankūstur, elifi tesniye içindir, bedel-i vāv değildir, bu sürette münevven olmaz. Ve كِلْتَا [kiltā] kelimesi müʾennes içindir; tāʾyı zāʾide elifi lām-ı kelime olmakla فِعْيَلٌ [fiʿyel] veznindedir, bu cihetle münevven olur. Ve ʿalā-kavlin tāʾ lām-ı kelime olan vāv'dan bedel ve elifi teʾnīs için olmakla فِعْلَى [fiʿlā] veznindedir, bu sürette münevven olmaz, el-hāsıl lafzeyn-i mezbūreyn böbrek ismi olan كُلْوَةٌ [kulvet]ten meʾhūzdur, hayvānda elbette ikişer olmakla ona mebnī tesniyeye mevzūʿ oldu, tansīs ve teʾkīdi ifāde ederler.

كِلْوَةٌ [Kilvet] (kāf'ın kesriyle) Zengibār'da bir belde adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ك م ي]

اَلْكَمْيُ [el-kemy] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneyi tınmayıp ketm ve setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَمَى شَهَادَتَهُ كَمْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَتَمَهَا Şārihin beyānına göre hasāʾisten değildir. Ve cebe, cevşen ve migfer ile vücūdu bürüyüp gizlemek maʿāsınadır; yukālu: كَمَى نَفْسَهُ إِذَا سَتَرَهَا بِالدِّرْعِ وَالْبَيْضَةِ

اَلْإِكْمَاءُ [el-ikmāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi كَمْيٌ [kemy] maʿnāsınadır; yukālu: أَكْمَى شَهَادَتَهُ إِذَا كَتَمَهَا Ve ʿaskerin bahādırını katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْمَى فُلَانٌ إِذَا قَتَلَ كَمِيَّ الْعَسْكَرِ Ve ʿuyūn-ı nāstan bir adam menzilini setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْمَى الرَّجُلُ إِذَا سَتَرَ مَنْزِلَهُ مِنَ الْعُيُونِ Ve bir işe samīmī ʿazm ve kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْمَى عَلَى الْأَمْرِ إِذَا عَزَمَ عَلَيْهِ

اَلْكَمِيُّ [el-kemiyy (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznide) Dilīr ve bahādıra denir yāhūd giyimli silāh-pūş adama denir; cemʿi كُمَاةٌ [kumāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde ve أَكْمَاءٌ [ekmāʾ] gelir; yukālu: هُوَ كَمِيٌّ أَيْ شُجَاعٌ أَوْ لَابِسُ السِّلَاحِ

اَلْمُتَكَمِّي [el-mutekemmī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bu dahi giyimli silāh-pūşa denir.

اَلتَّكَمِّي [et-tekemmī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) ʿAskerin dil-āverleri maktūl olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَمَّى الْجَيْشُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا قُتِلَ كَمِيُّهُمْ Ve bir nesneyi görüp gözetmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَكَمَّى الشَّيْءَ إِذَا تَعَهَّدَهُ Ve setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَمَّاهُ إِذَا سَتَرَهُ

اَلْكِيمِيَاءُ [el-kīmiyāʾ] (سِيمِيَاءُ [sīmiyāʾ] veznide) Maʿlūmdur. Müʾellif bunu mīm bābında dahi zikr eyledi, pes muktezāyı sevki ʿArabī olup setr maʿnāsına olan "ك،م،م" māddesinden yāhūd كَمْيٌ [kemy] māddesinden olmaktır, lākin *Durretu'l-Envār* nām kitābda ʿİbrānīden muʿarreb ve mürekkeb olmak üzere mersūmdur, aslı كَيِمْ وَيَاهْ idi كَيِمْ [keyim] melik maʿnāsınadır ki كَتِفْ [ketif] veznindedir ve يَاهْ [yāh] esmāʾ-i rabbānīdendir, maʿnāsı يَا مَلِكُ يَا أَللهُ demektir. Sanʿat-ı mezbūreyi iʿmālde Mālikü'l-mülk celle şānuhu hazretlerinin

iʿāne ve ifāza-i kudsiyyesine muhtāc olunmakla dāʾimā taʿbīr-i mezkūr ile istifāza olunduğundan giderek mezc ile onda ʿalem-i gālib oldu. Ve risāle-i müvelledde Yūnānī olup hīle ve hazk maʿnāsına olmak üzere meşrūhtur. Ve ʿinde'l-baʿz خِيمِيَاء [ḫīmiyāʾ]-i Yūnānīden muʿarrebdir, بُرْءُ السَّاعَةِ [burʾu's-sāʿat] maʿnāsınadır.

اَلْوَاوِيُّ

[ك م و]

اَلْكَمْوَى [el-kemvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Pek rūşen ve nūrānī mehtāb geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ كَمْوَى أَيْ قَمْرَاءُ مُضِيئَةٌ

اَلْيَائِيُّ

[ك ن ي]

اَلْكِنَايَةُ [el-kināyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir āher nesneye istidlāl olunacak bir kelām söylemek maʿnāsınadır; رَفَثٌ [refeṯ] ve غَائِطٌ [ġāʾiṭ] gibi ki رَفَثٌ [refeṯ] fuhş maʿnāsına olmakla cimāʿa ve غَائِطٌ [ġāʾiṭ] çukur yere denmekle fazla-i tabīʿīye ıtlāk olunur, ʿalā-kavlin كِنَايَةٌ [kināyet] bir nesneyi tekellüm edip gayrı nesneyi irāde eylemek maʿnāsınadır yāhūd bir lafzla tekellüm eylemek maʿnāsınadır ki onu hakīkat ve mecāz tarafları mütecāzib ola, yaʿnī hakīkatini ve mecāzını irāde mümkin ola, meselā طَوِيلُ النِّجَادِ [ṭavīlu'n-necād] kavlinde fi'l-hakīka kılıcı bağının uzunluğu murād olmak kezālik boyunun uzunluğu murād olmak mümkindir; yukālu: كَنَى بِهِ عَنْ كَذَا يَكْنِي وَيَكْنُو كِنَايَةً إِذَا تَكَلَّمَ بِمَا يُسْتَدَلُّ بِهِ عَلَيْهِ أَوْ هُوَ أَنْ تَتَكَلَّمَ بِشَيْءٍ وَأَنْتَ تُرِيدُ غَيْرَهُ أَوْ بِلَفْظٍ يُجَاذِبُهُ جَانِبَا حَقِيقَةٍ وَمَجَازٍ

اَلْكِنْيَةُ [el-kinyet] (kāf'ın kesri ve zammıyla) Bir adama أَبٌ [eb] ve أُمٌّ [umm] ve إِبْنٌ [ibn] ve بِنْتٌ [bint] kelimelerinin birini muzāf ederek tesmiye eylemek maʿnāsınadır ki onunla isminden tevriye eylemiş olur; yukālu: كَنَى زَيْدًا أَبَا عَمْرٍو وَبِأَبِي عَمْرٍو كِنْيَةً وَكُنْيَةً أَيْ سَمَّاهُ بِهِ Ve

كُنْيَةٌ [kunyet] ve

كِنْيَةٌ [kinyet] kelimeleri ki kāf'ların zammı ve kesriyledir, ismlerdir, أَبٌ [eb] ve أُمٌّ [umm] ve إِبْنٌ [ibn] ve بِنْتٌ [bint] ile musaddar olan isme denir; yukālu: أَبُو عَمْرٍو كُنْيَتُهُ وَكِنْيَتُهُ

اَلْإِكْنَاءُ [el-iknāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّكْنِيَةُ [et-tekniyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bunlar da bir adama künye vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْنَاهُ أَبَا فُلَانٍ وَبِأَبِي فُلَانٍ وَكَنَّاهُ أَبَا فُلَانٍ وَبِأَبِي فُلَانٍ بِمَعْنَى كَنَاهُ

اَلْكَنِيُّ [el-keniyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bir kimse ile künyede muvāfık olana denir ki hem-künye taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ كَنِيُّهُ أَيْ كُنْيَتُهُ كُنْيَتُهُ

تُكْنَى [Tuknā] (muzāriʿ-i müʾennes-i mechūl sīgasıyla) Bir hatun adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ك و ي]

اَلْكَيُّ [el-keyy] (kāf'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Dağlağı makūlesiyle dāglamak ve dāg basmak maʿnāsınadır; yukālu: كَوَاهُ يَكْوِيهِ كَيًّا إِذَا أَحْرَقَ جِلْدَهُ بِحَدِيدَةٍ وَنَحْوِهَا

اَلْمِكْوَاةُ [el-mikvāt] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dāg basacak dağlağıya denir.

اَلْكَيَّةُ [el-keyyet] (kāf'ın fethiyle) Dāg vurulan yere denir.

اَلْكَاوِيَاءُ [el-kāviyāʾ] Bir güne dāg ve damga basacak ālete denir. Maʿlūm ola ki hālen baʿzı ʿavārız için bedende açtıkları yakıya

كَيٌّ [keyy] ıtlākı teşbīh cihetiyledir.

اَلْإِكْتِوَاءُ [el-iktivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Dāğlanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَوَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْمَلَ الْكَيَّ فِي بَدَنِهِ Ve beyhūde lāf u güzāf eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِكْتَوَى فُلَانٌ إِذَا تَمَدَّحَ بِمَا لَيْسَ فِيهِ

اَلْإِسْتِكْوَاءُ [el-istikvāʾ] Bir kimseden kendisini dāğlamak istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكْوَاهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الْكَيَّ

اَلْكَوَّاءُ [el-kevvāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Habīs ve bed-zebān ve dāʾimā nāsa sövüp suvarır olan herze-kāra denir ki lisānıyla halkın ciğerine dāg vurur; yukālu: رَجُلٌ كَوَّاءٌ أَيْ خَبِيثٌ شَتَّامٌ

أَبُو الْكَوَّاءِ [ebu'l-kevvāʾ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ʿArab künyelerindendir.

اَلْمُكَاوَاةُ [el-mukāvāt] (مُكَافَاتٌ [mukāfāt] vezninde) Sövüşmek maʿnāsınadır; yukālu: كَاوَاهُ إِذَا شَاتَمَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ك و و]

اَلْكَوَّةُ [el-kevvet] (kāf'ın fethi ve zammı ve vāv'ın teşdīdiyle) ve

اَلْكَوُّ [el-kevv] (hā'sız) Hānenin duvarında olan bacaya ve deliğe denir. Ve ʿinde'l-baʿz büyüğüne كَوٌّ [kevv] denir hāsız ve küçüğüne كَوَّةٌ [kevvet] denir; cemʿi كُوًى [kuvā] gelir مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدًى [mudā] gibi ve كُوَاءٌ [kuvāʾ] gelir, غُرَابٌ [ġurāb] vezninde; yukālu: وَضَعَ فِي الْحَائِطِ كَوَّةً وَكَوًّا أَيْ خَرْقًا Şārih der ki كَوَّةٌ [kevvet] bu sūrette aydınlık için olan baca ile hücreden eʿamm olur.

اَلتَّكَوِّي [et-tekevvī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) كَوَّةٌ [kevvet] gibi daracık yere girmekle tortop büzülüp kısılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَوَّى الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ مَكَانًا ضَيِّقًا فَتَقَبَّضَ فِيهِ Ve firāş içre hatunun koltuğuna sokulup cesedinin harāretiyle ısınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَوَّى بِامْرَأَتِهِ إِذَا تَدَفَّأَ وَاضْطَلَى بِحَرِّ جَسَدِهَا

كُوَيٌّ [Kuveyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir kevkeb adıdır.

كَاوَانُ [Kāvān] Başra denizinde bir ada adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[ك ه ي]

اَلْكَهَاةُ [el-kehāt] ve

اَلْكَيْهَاءُ [el-keyhāʾ] (kāf'ların fethiyle) Pek tavlı semiz nākaya denir, ʿalā-kavlin yaşını bulmak kertesine varmış iri ve kocamanına yāhūd memelerinin emziklerinin derileri geniş olanına denir.

اَلْأَكْهَى [el-ekhā] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Çehresinde كَلَفٌ [kelef] dedikleri karaca lekeleri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْهَى أَيِ الْأَكْلَفُ الْوَجْهِ Ve ağzı kokan adama denir ki ʿillettir; yukālu: رَجُلٌ أَكْهَى أَيْ أَبْخَرُ Ve yekpāre olup aslā yarığı ve çatlağı olmayan taşa denir. Ve zaʿīf ve yüreksiz korkak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْهَى أَيْ ضَعِيفٌ جَبَانٌ

اَلْكُهَى [el-kuhā] (kāf'ın zammıyla هُدًى [hudā] vezninde) Bir kimse أَكْهَى [ekhā] olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَهِيَ الرَّجُلُ كُهًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَكْهَى

اَلْأَكْهَاءُ [el-ekhāʾ] (hemzenin fethiyle) ʿAzīmü'l-kadr adamlara denir.

اَلْمُكَاهَاةُ [el-mukāhāt] (مُكَافَاةٌ [mukāfāt] vezninde) Müfāhare maʿnāsınadır; yukālu: كَاهَاهُ إِذَا فَاخَرَهُ

اَلْإِكْتِهَاهُ [el-iktihāh] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi bir adama müşāfeheten

sormak maʿnāsınadır; tekūlu: أَكْتَهِيكَ بِمَسْأَلَةٍ أَيْ أُشَافِهُكَ

اَلْإِكْهَاءُ [el-ikhāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden bıkıp usanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْهَى عَنِ الطَّعَامِ إِذَا امْتَنَعَ عَنْهُ Ve soğuk günde parmakların uçlarını ağzıyla havlayıp ısıtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْهَى الرَّجُلُ إِذَا سَخَّنَ أَطْرَافَ أَصَابِعِهِ بِنَفَسِهِ

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

اَلْيَائِيُّ

[ل أ ي]

اَللَّأْيُ [el-leʾy] (lām'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Gecikip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: لَأَى الرَّجُلُ لَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَبْطَأَ وَاحْتَبَسَ Ve şiddet ve mihnet maʿnāsınadır.

اَللَّآى [el-leʾā] (لَعَى [leʿā] vezninde) ve

اَللَّأْوَاءُ [el-leʾvāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bunlar da şiddet ve mihnet maʿnāsınadır; yukālu: تَرَكْتُهُ فِي لَأْيٍ وَلَأًى وَلَأْوَاءَ أَيْ فِي شِدَّةٍ Ve

لَآى [leʾā] لَعَى [leʿā] vezninde) Yaban öküzüne denir yāhūd ehlī olan sığıra denir; cemʿi أَلْآءٌ [elʾā] gelir, أَلْعَاءٌ [elʿāʿ] vezninde ve müʾennesinde لَئَاةٌ [leʿāt] denir; yukālu: عِنْدَهُ لَأًى أَيِ الثَّوْرُ الْوَحْشِيُّ أَوِ الْبَقَرَةُ Ve

لَآى [leʾā] (لَعَى [leʿā] vezninde) Kalkana denir, تُرْسٌ [turs] maʿnāsına. Ve Medīne'de bir mevziʿ adıdır. Ve orada bir başka mevziʿin dahi adıdır. Ve bir recül adıdır; musaggarında لُوَيٌّ [Luʾeyy] denir. Ve minhu: Luʾeyy b. Ġālib b. Fihr.

اَلْإِلْآءُ [el-ilʾāʾ] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Şiddet ve mihnete uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْآى الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي اللَّأْوَاءِ

اَلْإِلْتِيَاءُ [el-iltiʾāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Müflis olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَأَى الرَّجُلُ إِذَا أَفْلَسَ Ve oyalanıp gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَأَى الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ

اَلْيَائِيُّ

[ل ب ي]

اَلتَّلْبِيَةُ [et-telbiyet] تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde

ki hacc esnāsında لَبَّيْكَ [lebbeyk] demek maʿnāsınadır, "ل،ب،ب" māddesinde zikr olundu.

اَلْيَائِيُّ

[ل ب ي]

اَللَّبِئُ [el-leby] (lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Taʿāmı çok yemek maʿnāsınadır; yukālu: لَبِيَ مِنَ الطَّعَامِ لَبْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ

اَللُّبَايَةُ [el-lubāyet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznin-de) Şecer-i أُمْطِيٌّ [umṭiyy] ismidir ki sakız-lık ağacıdır.

لُبَيٌّ [Lubeyy] (musaggar bünyesiyle) İbn Lebā'dır ki عَلَى [ʿalā] veznindedir ve Lābī b. Ṣevr sahābelerdir.

لَبَّى [Lebbā] (حَتَّى [ḥattā] vezninde ve lām'ın harekāt-ı selāsıyla) Bir mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ل ب و]

اَللَّبُوُّ [el-Lebuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) İbn ʿAbdulḳays'tır ki bir kabīle pederidir ve gāhca hemze ile mezkūr olur.

لَبْوَانُ [Lebvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَللَّبْوَةُ [el-lebvet] (عَنْوَةٌ [ʿanvet] vezninde) ve

اَللِّبْوَةُ [el-libvet] (lām'ın kesriyle) ve

اَللُّبُوَةُ [el-lebuvet] (سَمُرَةٌ [semuret] veznin-de) ve

اَللَّبَاةُ [el-lebāt] (فَتَاةٌ [fetāt] vezninde) ve

اَللَّبَةُ [el-lebet] (fetehātla)

اَللَّبُ [el-leb] (lām'ın fethiyle ki ikisi de muhaffeftir) Dişi arslana denir. Müʾellif bunları hemze bābında dahi īrād eyledi. Şārih der ki لَبْوَةٌ [lebvet] kelimesindeki hāʾ teʾnīs içindir, نَاقَةٌ [nāḳat] ve نَعْجَةٌ [naʿcet] te olduğu gibi; zīrā bunların lafızlarından müzekker yoktur ki hā-i tezkīr ü teʾnīsi fārık ola.

اَلْيَائِيُّ

[ل ت ي]

اَلَّتِي [elletī] (hemzenin ve lām-ı müşedde-denin fethiyle) ve

اَللَّاتِي [ellātī] (lām'ın işbāʿıyla) ve

اَللِّتِ [elleti] (tā'nın kesriyle ki muhaffef-tir) ve

اَللَّتْ [ellet] (tā'nın sükūnuyla) Dört lügat olmuştur, ism-i mevsūl olan اَلَّذِي kelime-sinin sīgasının gayrıdan müʾennesleridir, pes اَلَّتِي "o hatun ki" ve اَللَّتَانِ "o iki hatun ki" demek olur.

اَللَّاتِي [el-lātī] (tā'nın kesriyle ve meddiy-le) ve

اَللَّاتِ [el-lāti] (tā'nın kesriyle ki muhaffeftir.

اَللَّوَاتِي [el-levātī] (yā'yla) ve

اَللَّوَاتِ [el-levāti] (tā'nın kesriyle) ve

اَللَّائِي [el-lāʾī] (hemze ile) ve

اَللَّايِ [el-lāyi] (hemzesiz yā'yla) ve

اَللَّاءِ [el-lāʾi] (yā'sız hemze ile) ve

اَللَّوَا [el-levā] (tā'sız ve hemzesiz ve yā'sız ve)

اَللَّاءَاتِ [el-lāʾāt] (lām'ın ve elifin meddiyle ki) Mecmūʿu sekiz lügatttir, اَلَّتِي kelime-sinin cemʿleridir. Ve tesniyesinde اَللَّتَانِ [elletān] denir nūn-ı muhaffefenin kesriy-le ve اَللَّتَانِّ [elletānni] denir nūn-ı müşed-dede ile ve اَللَّتَا [elletā] denir nūn'suz. Ve musaggarında اَللُّتَيَّا [elleteyyā] denir lām'ın ve tā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle ve اَللُّتَيَّا

[elluteyyā] denir lām'ın zammı ve tā'nın fethiyle. Ve

اَللَّتَيَّا [elleteyyā] ve

اَلَّتِي [elletī] kelimeleri dāhiye esmāsındandır; yukālu: وَقَعَ فُلَانٌ فِي اللَّتَيَّا وَالَّتِي أَيْ فِي الدَّاهِيَةِ

Mütercim-i hakīr der ki Ḥarīrī *Durre*'de اَللَّتَيَّا kelimesinin zammını telḥīn ve taglīt eylemiştir; zīrā zamme-i tasgīr mübhemāttan hāric olup kıyās-ı müstemkināt üzere cārī olduğundan başka āhirine ziyāde kılınan yāʾ evvelinin zammesinden ʿivazdır, pes اَلَّذِي ve اَلَّتِي kelimelerinin musaggarlarında اَللَّذَيَّا ve اَللَّتَيَّا denir lām'ların fethi ve yā'ların teşdīdiyle. Ve kitāb-ı mezkūr şerhinde Şihāb dedi ki *Teshīl*'de meşrūhtur ki ʿArabların بَعْدَ اللَّتَيَّا وَالَّتِي kavlleri بَعْدَ الْخُطَّةِ الصَّغِيرَةِ وَالْكَبِيرَةِ sebkindedir, gūyā ki onu ihātadan ʿibāre kāsır olmakla sılası hazf olundu. Ve ʿinde'l-baʿz اَللَّتَيَّا hutta-i kebīreden ve اَلَّتِي sagīreden ʿibārettir, tasgīri taʿzīm içindir. Ve *Mecmaʿu'l-Emṡāl*'de mersūmdur ki kelām-ı mezbūr ile ʿArablar kemāl-i şiddet ü mihnetten kināye ederler ve bu münāsebetle dāhiyede ʿalem-i gālib oldu, nihāyet اَلَّتِي gāyete bālig olmayan ve اَللَّتَيَّا mütenāhiye olan dāhiyeden ʿibārettir; ve'l-hāsıl بَعْدَ الْخُطَّةِ الَّتِي بَلَغَتِ النِّهَايَةَ sebkindedir.

اَلْيَائِيُّ

[ل ث ي]

اَللَّثَى [el-leṡā] (ṡā-yı müsellese ile لَعَى [leʿā] vezninde) Bir nesnedir ki bādiye eşcārından سَمُرَةٌ [semuret] ağacından sākıt olur ki murād ondan zamk gibi seyelān eder bir nesnedir, müncemid oldukta ona صُعْرُورٌ [ṣuʿrūr] derler. Ve pekişmemiş seyelān eden sıvık sakıza denir. Ve

لَثَى [leṡā] Masdar olur, سَمُرَةٌ [semuret] ağacından şeyʾ-i mezkūr ve sakızlık ağacından sıvık sakız zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَثِيَتِ الشَّجَرَةُ لَثًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَ مِنْهَا اللَّثَى Ve ağaca çiğ düşmekle yaşarmak maʿnāsınadır; yukālu: لَثِيَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا نَدِيَتْ Ve

لَثَى [leṡā] Havādan düşen çiğ taʿbīr ettikleri rutūbete denir yāhūd onun gibi hafīfçe rutūbete denir. Ve suya yāhud kana basmakla ayakkabı nem-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَثِيَ خُفُّهُ لَثًى إِذَا نَدِيَ مِنَ الْوَطْءِ فِي مَاءٍ أَوْ دَمٍ Ve bir nesneye süt zefīri bulaşmak maʿnāsınadır; yukālu: لَثِيَتْ يَدُهُ إِذَا لَزِجَتْ مِنْ دَسَمِ اللَّبَنِ Ve azca su içmek maʿnāsınadır; yukālu: لَثِيَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْمَاءَ قَلِيلًا Ve tencerenin bulaşığını gereği gibi yalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَثِيَ الْقِدْرَ إِذَا لَحَسَهَا شَدِيدًا

اَللَّثِيَةُ [el-leṡiyet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) لَثَى [leṡā] dediği rutūbeti seyelān eden سَمُرَةٌ [semuret] ağacına denir. Ve

لَثِيَةٌ [leṡiyet] ve

لَثْيَاءُ [leṡyāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol hatuna denir ki dāʾimā ferci ve sāʾir bedeni terleyip yaşarır ola ki zemīmedir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَثِيَةٌ وَلَثْيَاءُ إِذَا كَانَتْ يَعْرَقُ قُبُلُهَا وَجَسَدُهَا

اَلْإِلْثَاءُ [el-ilṡāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi سَمُرَةٌ [semuret] ağacından لَثَى [leṡā] dediği nesne zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْثَتِ السَّمُرَةُ بِمَعْنَى لَثِيَتْ Ve bir adama لَثَى [leṡā] dediği nesne yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْثَاهُ إِذَا أَطْعَمَهُ اللَّثَى

اَلْإِلْتِثَاءُ [el-iltiṡāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) سَمُرَةٌ [semuret] ağacından لَثَى [leṡā] dediği nesne derip devşirmek maʿnāsınadır.

اَلتَّلَتِّي [et-teleşşī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) إِلْتِثَاءٌ [iltişāʾ] maʿnāsınadır; tekūlu: خَرَجْنَا نَلْتَثِي وَنَتَلَثَّى أَيْ نَأْخُذُ اللَّثَى

اَللَّثِيُّ [el-leşiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) لَثَى [leşā] ekline düşkün adama denir.

اَللَّثَاةُ [el-leşāt] (lām'ın fethiyle) لَهَاةٌ [lehāt] maʿnāsınadır ki boğazda küçük dil taʿbīr olunun et pāresine denir. Ve bir şecer adıdır.

اَللِّثَةُ [el-liṣet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) لَثَاةٌ [leşāt] maʿnāsınadır. Şārih der ki müʾellif diş etine ıtlāk olunan لِثَةٌ [liṣet]ten sükūt eylemiştir ve o yāʾīdir, aslı لِثْيٌ idi.

اَلْوَاوِيُّ

[ل ج و]

اَلْإِلْتِجَاءُ [el-ilticāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam ecnebī kavme nisbet iddiʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَجَى إِلَي غَيْرِ قَوْمِهِ أَيِ ادَّعَى

اَلْوَاوِيُّ

[ل ح و]

اَللَّحْوُ [el-laḥv] (مَحْوٌ [maḥv] vezninde) Bir adama sövmek maʿnāsınadır; yukālu: لَحَاهُ يَلْحُوهُ لَحْوًا إِذَا شَتَمَهُ Ve ağacın kabuğunu soymak maʿnāsınadır; yukālu: لَحَا الشَّجَرَةَ إِذَا قَشَرَهَا

اَلْإِلْتِحَاءُ [el-iltiḥāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi ağacın kabuğunu soymak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَحَى الشَّجَرَةَ بِمَعْنَى لَحَاهَا

اَلْيَائِيُّ

[ل ح ي]

اَللِّحْيَةُ [el-liḥyet] (lām'ın kesriyle) Sakala denir ki hilye-i çehre-i insānīdir; cemʿi لِحًى [liḥā] gelir lām'ın kesriyle ve elifin kasrıyla ve لُحًى [luḥā] gelir lām'ın zammıyla, ذِرْوَةٌ [zirvet] ve ذُرًى [zurā] gibi. Ve nisbetinde لَحَوِيٌّ [leḥaviyy] denir lāmın kesri ve ḥā'nın fethiyle; ve minhu kavluhum: "مَنْ طَالَتْ لِحْيَتُهُ قَصُرَتْ فِطْنَتُهُ" وَهِيَ شَعْرُ الْخَدَّيْنِ وَالذَّقَنِ Mütercim der ki bu لِحَاءٌ [liḥāʾ] maʿnāsından ki kabuğa denir meʾhūzdur, zīrā çehrenin kabuğu menzilindedir.

اَلْأَلْحَى [el-elḥā] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve اَللِّحْيَانِيُّ [el-liḥyāniyy] (lām'ın kesriyle) Uzun sakallı yāhūd kaba sakallı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْحَى وَلِحْيَانِيٌّ أَيْ طَوِيلُ اللِّحْيَةِ أَوْ عَظِيمُهَا

اَللَّحْيُ [el-laḥy] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Çene kemiğine denir ki sakal biten mevziʿdir, tesniyesi لَحْيَانِ [laḥyān]dır ve cemʿ-i killeti أَلْحِي [elḥī] gelir hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle ve cemʿ-i kesreti لُحِيٌّ [luḥiyy] gelir lām'ın zammı ve ḥā'nın kesriyle; yukālu: هُمَا لَحْيَانِ وَثَلَاثَةٌ أَلْحٍ وَالْكَثِيرُ لُحِيٌّ

اَللِّحْيَانُ [el-liḥyān] (lām'ın kesriyle) وَشَلٌ [veşel] maʿnāsınadır ki yerden ve kayadan tereşşuh eden su sızıntısına denir. Ve sel suyu yardığı hendeğe ve yara denir. Ve kaba sakallı adama denir, لِحْيَانِيٌّ [liḥyāniyy] gibi. Ve bir kabīle pederinin ismidir.

اَللِّحَاءُ [el-liḥāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Ağacın kabuğuna denir; yukālu: لِحَاءُ الشَّجَرِ أَيْ قِشْرُهُ

اَللَّحْيُ [el-laḥy] (وَحْيٌ [vaḥy] vezninde) Ağacın kabuğunu soymak maʿnāsınadır; tekūlu: لَحَيْتُ الشَّجَرَ لَحْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَشَرْتَهُ Ve bir adama levm ve tevbīh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: لَحَيْتُ فُلَانًا

إِذَا لُمْتَهُ Ve laʿn ve nefrīn eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَحَا اللهُ فُلَانًا أَيْ قَبَّحَهُ وَلَعَنَهُ

اَلْمَلْحِيُّ [el-melḥiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Levm ve tevbīh olunmuş adama denir.

اَلْمُلَاحَاةُ [el-mulāḥāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَللِّحَاءُ [el-liḥāʾ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Münāzaʿa ve mücādele maʿnāsınadır; yukālu: لَاحَاهُ مُلَاحَاةً وَلِحَاءً إِذَا نَازَعَهُ

اَلْإِلْحَاءُ [el-ilḥāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adam levm ve taʿyīri mūcib bir vazʿ ve hareket eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَى فُلَانٌ إِذَا أَتَى مَا يُلْحَى عَلَيْهِ أَيْ يُلَامُ Ve ağacın kabuğu soyulmak vakti gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَى الْعُودُ أَيْ آنَ لَهُ أَنْ يُقْشَرَ

لُحًى [Luḥā] (هُدًى [hudā] vezninde ve غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Medīne'de bir vādī ismidir.

لُحْيَانُ [Luḥyān] (عُثْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde) İki vādī ismidir.

لَحْيَانُ [Laḥyān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Emīr-i Ḥīre olan Nuʿmān b. Munẕir'in Ḥīre'de bir kasr-ı muʿallāsı ismidir.

ذُو لِحْيَانَ [Ẕū Liḥyān] Esʿad b. ʿAvf'ın lakabıdır.

ذُو اللِّحْيَةِ [Ẕu'l-Liḥyet] İki kimsenin lakabıdır.

لِحْيَةُ التَّيْسِ [liḥyetu't-teys] Teke sakalı dedikleri nebāttır.

اَلْيَائِيُّ

[ل خ ي]

اَللَّخَى [el-leḫā] (ḫā-yı muʿceme ile عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Pek çok herze ve beyhūde söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَخِيَ الرَّجُلُ لَخًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ كَلَامُهُ فِي الْبَاطِلِ Ve

لَخًى [leḫā] Burna dārū dökecek ālete denir, huni gibi, ʿalā-kavlin huni tarzında mahsūs bir ālettir ki bir cins deryā cānverinin derisinden düzüp onunla burna enfiyye gibi dārū çekerler; سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde dahi lügattir.

اَلْمِلْخَى [el-milḫā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi لَخًى [leḫā] dediği ālete denir.

اَلْأَلْخَى [el-elḫā] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Herze-güy, mā-lā-yaʿnī söyleyici yanşak adama denir; müʾennesi لَخْوَاءُ [laḫvāʾ]dır. Ve dizlerinin birisi āherinden büyük olan deveye denir; bunun da müʾennesi لَخْوَاءُ [laḫvāʾ]dır. Ve

لَخْوَاءُ [laḫvāʾ] Ferci vāsiʿ hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَخْوَاءُ أَيِ الْوَاسِعَةُ الْجَهَازِ Ve üst burnu altından uzun olan tavşancıl kuşuna denir.

اَللَّخْيُ [el-laḫy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) Bir adama māl vermek maʿnāsınadır; tekūlu: لَخَيْتُهُ لَخْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ أَعْطَيْتُهُ مَالِي Ve bir adamın burnuna enfiyye gibi dārū çektirmek yāhūd ağzına ağız otu dökmek maʿnāsınadır; tekūlu: لَخَيْتُهُ أَيْ سَعَطْتُهُ أَوْ أَوْجَرْتُهُ الدَّوَاءَ

اَلْإِلْخَاءُ [el-ilḫāʾ] (hemzenin kesriyle) لَخْيٌ [laḫy] maʿnālarınadır; tekūlu: أَلْخَيْتُهُ بِمَعْنَى لَخَيْتُهُ

اَلْإِلْتِخَاءُ [el-iltiḫāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Devenin göğsü derisinden sırımlık çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَخَى صَدْرَ الْبَعِيرِ إِذَا قَدَّ مِنْهُ سَيْرًا Ve suda ıslanmış ekmek yemek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَخَى الصَّبِيُّ إِذَا أَكَلَ خُبْزًا مَبْلُولا

اَلْمُلَاخَاةُ [el-mulāḫāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلْلِّخَاءُ [el-liḫāʾ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir kimse ile samîmî dostlaşmak maʿnâsınadır; yukālu: لَاخَاهُ مُلَاخَاةً وَلِخَاءً إِذَا صَادَقَهُ Ve muʿāhede edip antlaşmak maʿnâsınadır; yukālu: لَاخَاهُ إِذَا حَالَفَهُ Ve bir adamın dilhāhı üzere muʿāmele ile müdārā ve muvāfakat eylemek maʿnâsınadır; yukālu: لَاخَاهُ إِذَا صَانَعَهُ Ve bir adamı bir nesne üzere kışkırtmak maʿnâsınadır; yukālu: لَاخَاهُ عَلَيْهِ إِذَا حَرَّشَهُ Ve bir adamı gamz ve siʿāyet eylemek maʿnâsına olmakla maʿnā-yı evvel ile zıdd olur; yukālu: لَاخَى بِهِ إِذَا وَشَى

اَلْلَّخِي [el-leḫī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) أَلْخَى [elḫā] gibi bir dizi āherinden büyük olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ لَخٍ وَأَلْخَى إِذَا كَانَتْ إِحْدَى رُكْبَتَيْهِ أَعْظَمَ مِنَ الْأُخْرَى

اَلْلِّخَاءُ [el-liḫāʾ] (غِدَاءٌ [ġidāʾ] vezninde) İsmdir, suda ıslanmış ekmeğe denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ل خ و]

اَلْلَّخْوُ [el-laḫv] (lām'ın fethi ve ḫā'nın sükûnuyla) لَخْيٌ [laḫy] gibi buruna dârû çektirmek maʿnâsınadır; tekûlu: لَخَوْتُهُ لَخْوًا إِذَا سَعَطْتَهُ

لَخْوَةُ [Laḫvet] (طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde) İbn Cuşem b. Mâlik'tir ki maʿrûftur.

اَلْيَائِيُّ

[ل د ي]

لَدَى [ledā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) لَدُنْ kelimesinde lügattir ki mâddesinde beyân olundu.

اَلْلِّدَةُ [el-lidet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Yaşdaşa denir; cemʿi لِدَاتٌ [lidāt] gelir; yukālu: هُوَ لِدَتُهُ أَيْ تِرْبُهُ Ve bu muʿtell olmakla mahall-i zikri bu makāmdır. Cevherî "و،ل،د" mâddesinde zikr eylemekle vehm eyledi. Şârih der ki müʾellif dahi "و،ل،د" mâddesinde zikr eyledi.

اَلْإِلْدَاءُ [el-ildāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın yaşdaşları çok olmak maʿnâsınadır; yukālu: أَلْدَى الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ لِدَاتُهُ

اَلْيَائِيُّ

[ل ذ ي]

اَلَّذِي [elleẕī] (lām'ın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin kesriyle) İsm-i mevsûldür, kendisiyle maʿârifî cümleler ile sıfatlamağa tevassul olunmak için masûg ve mevzûʿdur, sılasız tamâm olmaz. Ve bunda beş lügat dahi vardır:

اَلَلِّذِ [elleẕi] (ẕāl'ın kesriyle ki muhaffeftir) ve

اَلَلَّذْ [elleẕ] (ẕāl'ın sükûnuyla) ve

اَلَلَّذِيُّ [elleẕiyy] (yā-yı müşeddedenin zammı ve kesriyle) ve

لَذِي [leẕī] Mahzûfü'l-lām ve muhaffefü'l-yāʾ olarak ki beş ve mecmûʿu altı lügattir. Tesniyesinde اَللَّذَانِ [elleẕān] denir ve اَللَّذَا [elleẕā] denir nûn'un iskâtıyla ki müfredinde ẕāl'ın sükûnuyla olanındır; cemʿi أَلَّذِينَ [elleẕīne] gelir, ahvâl-i selâsede اَلَّذِي gelir müfredi gibi.

Mütercim-i hakîr der ki kütüb-i nahviyyede mübeyyen olduğu üzere اَلَّذِي kelimesi ki ism-i mevsûldür, maʿrifeyi cümle ile tavsîf eylemeğe vuslat olmak için mevzûʿdur, zîrâ cümle fî-zâtihâ nekre olmakla maʿrîfeye sıfat vukûʿu sahîh olmaz, pes mevsûlün duhûlüyle kesb-i taʿrîf eyledikte tavsîfi sahîḥ olur. Müʾennesinde

اَلَّتِي denir ki zikr olundu. Meselā جَاءَنِي الَّذِي قُلْتَهُ terkībi "Şol senin söylediğin adam bana geldi" demektir. Ve bunda vech-i mezkūr üzere altı güne lügat var; kesret-i tedāvülünden nāşī ve sılasıyla müstetāl olmak hasebiyle tahfīf ve belki tahfīfi husūsunda mübālaga olunup yā'sı ve harekesi ve lām'ı bile kasr olundu, belki yalnız elif ve lām'la da iktifā olunur, ism-i fāʿilde ve ism-i mefʿūlde olduğu gibi. Ve ʿinde ehli't-tahkīk اَلَّذِينَ kelimesi اَلَّذِي lafzından cemʿ-i musahhah değildir, zīrā اَلَّذِي kelimesi müfred ve cemāʿate mütenāvel maʿnā-yı cinsīye dāll olmakla اَلَّذِينَ kelimesinin müfredi değildir, belki اَلَّذِي zū-ziyādedir, yaʿnī fakat ʿaded ve kesret zımnında tahakkuku haysiyyetiyle cinse delāleti irāde olundukta āhirine nūn ziyāde ederler. Bu sūrette فَرْدٌ [ferd] yāhūd فَرْدَانِ [ferdān] irādesine salāhiyyeti kalmaz, belki kendisiyle cemāʿat murād olmağa müteʿayyen olur, gūyā ki lām-ı istigrākla mahalli cins menzilinde olur. Ve Benī ʿUḳayl lügatinde hālet-i refʿde vāv ile اَلَّذُونَ denir. İntehā.

اَللَّذَا [el-lezā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir yerde dā'imī mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَذِيَ بِالْمَكَانِ لَذًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَدِكَ

اَلْوَاوِيُّ

[ل س و]

اَللَّسْوُ [el-lesv] (حَسْوٌ [ḥasv] veznin-de) Taʿāmı küstāhāne pek pek yemek maʿnāsınadır; yukālu: لَسَا الرَّجُلُ يَلْسُو لَسْوًا إِذَا أَكَلَ أَكْلًا شَدِيدًا

اَلْوَاوِيُّ

[ل ش و]

اَللَّشْوُ [el-leşv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) Bir kimse ʿālī-kadr iken zelīl ve kem-kadr olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَشَا فُلَانٌ لَشْوًا إِذَا خَسَّ بَعْدَ رِفْعَةٍ

اَللَّشِيُّ [el-leşiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Sağmal hayvānı çok adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَشِيٌّ أَيْ كَثِيرُ الْحَلَبِ

اَلْوَاوِيُّ

[ل ص و]

اَللَّصْوُ [el-laṣv] (lām'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Mazinne-i töhmet olan adama yanaşmak maʿnāsınadır; yukālu: لَصَاهُ وَإِلَيْهِ لَصْوًا إِذَا انْضَمَّ إِلَيْهِ لِرِيبَةٍ Ve bir hatuna isnād-ı töhmet-i fücūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَصَا الْمَرْأَةَ إِذَا قَذَفَهَا

اَلْيَائِيُّ

[ل ص ي]

اَللَّصْيُ el-laṣy] لَصْوٌ [laṣv] vezninde ve mürādifidir; yukālu: لَصَى إِلَيْهِ وَلَصِيَ لَصْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا انْضَمَّ إِلَيْهِ لِرِيبَةٍ

اَللَّصِيُّ [el-leṣiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) خَصِيٌّ [ḫaṣiyy] lafzına itbāʿ olur; yukālu: خَصِيٌّ بَصِيٌّ لَصِيٌّ إِتْبَاعٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ل ض و]

اَللَّضْوُ [el-laḍv] (lām'ın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Kılavuzlukta uzluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَضَا الرَّجُلُ لَضْوًا إِذَا حَذَقَ الدَّلَالَةَ

اَلْيَائِيُّ

[ل ط ي]

اَللَّطَاةُ [el-leṭāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Arz maʿnāsınadır. Ve mevziʿ maʿnāsınadır. Ve cebheye ʿalā-kavlin vasatına denir. Ve bir adamın kurbünde olan uğrulara denir.

اَلْمِلْطَاةُ [el-milṭāt] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] veznin-de) سِمْحَاقٌ [simḥāḳ] dedikleri baş yarığına denir ki cirāhatle kemik beyninde bir yuf-kaca zar kalmış ola.

اَلْمُلْطِيَةُ [el-mulṭiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vez-ninde) مِلْطَاةٌ [milṭāt] maʿnāsınadır.

اَللَّطْيُ [el-laṭy] (lām'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Yere yapışıp kalmak maʿnāsınadır; yukālu: لَطَى الرَّجُلُ لَطْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَزِقَ بِالْأَرْضِ

اَللَّطَا [el-leṭā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir adamı sıkletle bastırmak maʿnāsınadır; tekūlu: لَطِيَنِي فُلَانٌ لَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ أَثْقَلَنِي Ve bir adama bir nesne zımnında gümān eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: لَطِيتُهُ بِذَلِكَ أَيْ ظَنَنْتُ عِنْدَهُ ذَلِكَ

اَلتَّلَطِّي [et-telaṭṭī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Düşmanın gafletle fırsatını gözetmek yāhūd ʿinde'l-aʿdāʾ bir cihetle mütālebesi olmakla ʿalā-gafletin bir mikdār māllarını ahz ile sebk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَطَّى عَلَى الْعَدُوِّ إِذَا انْتَظَرَ غِرَّتَهُمْ أَوْ كَانَ لَهُ عِنْدَهُمْ طَلِبَةٌ فَأَخَذَ مِنْ مَالِهِمْ شَيْئًا فَسَبَقَ بِهِ

اَلْوَاوِيُّ

[ل ط و]

اَللَّطْوُ [el-laṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Bir ʿārıza sebebiyle bir büyük kayaya yāhūd bir mağaraya sığınmak maʿnāsınadır; yukālu: لَطَا الرَّجُلُ يَلْطُو لَطْوًا إِذَا الْتَجَأَ إِلَى صَخْرَةٍ أَوْ غَارٍ

اَلْيَائِيُّ

[ل ظ ي]

اَللَّظَى [el-leẓā] (ẓā-yı muʿceme ile فَتَى [fetā] vezninde) Āteşe yāhūd yalınına ve ʿalevi-ne denir; yukālu: مَا أَشَدَّ اللَّظَى أَيِ النَّارَ أَوْ لَهِيبَهَا Ve

لَظَى [leẓā] Cehennem esmāsındandır ve maʿrifedir. Pes ʿalemiyyet ve teʾnīsle gayr-i munsarıftır. Ve masdar olur, āteş ʿalevlenmek maʿnāsınadır; yukālu: لَظِيَتِ النَّارُ لَظًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَلَهَّبَتْ

اَلْإِلْتِظَاءُ [el-iltiẓāʾ] ve

اَلتَّلَظِّي [et-telaẓẓī] Bunlar da لَظًى [leẓā] maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَظَتِ النَّارُ وَتَلَظَّتْ بِمَعْنَى لَظِيَتْ

اَلتَّلْظِيَةُ [et-talẓiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Āteşi ʿalevlendirmek maʿnāsınadır; yukālu: لَظَّى النَّارَ إِذَا أَلْهَبَهَا

ذُولَظَى [Ẕū Leẓā] Bir mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ل ع و]

اَللَّعْوُ [el-laʿv] (lām'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَعْوٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ Ve çolpa ve hemec kimseye denir; yukālu: هُوَ لَعْوٌ أَيْ فَسْلٌ Ve pek harīs ve ʿabdü'n-nefs adama denir; müʾennesi لَعْوَةٌ [laʿvet]tir ve cemʿi لِعَاءٌ [liʿāʾ] gelir lām'ın kesriyle.

اَللَّعَا [el-leʿā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi pek şereh ve hırsı olan aç gözlü adama denir.

اَللَّعْوَةُ [el-laʿvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)

Meme başlarının çevrelerinde olan siyāh çevrintiye denir; غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde dahi lügattir. Ve dişi kelbe denir.

اَللَّعَاةُ [el-leʿāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bu dahi dişi kelbe denir.

ذُو لَعْوَةٍ [Ẕū Laʿvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mülūk-i Ḥimyer'den ki ezvāʾ taʿbīr olunur bir melik lakabıdır. Ve başka bir adamın lakabıdır.

اَللَّاعِي [el-lāʿī] Sehlce nesneden belinleyip korkan yüreksiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَاعٍ أَيْ يُفْزِعُهُ أَدْنَى شَيْءٍ

اَلتَّلَعِّي [et-telaʿʿī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bal makūlesi nesne kıvāma gelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعَّى الْعَسَلُ إِذَا تَعَقَّدَ Ve bir kimse evvel-i bahārda zuhūr eden otluk derip devşirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَعَّى اللُّعَاعَ إِذَا خَرَجَ يَأْخُذُهُ

اَلْأَلْعَاءُ [el-elʿāʾ] (hemzenin fethiyle) Parmak kemiklerine denir, سُلَامَيَاتٌ [sulāmeyāt] maʿnāsına.

اَللَّاعِيَةُ [el-lāʿiyet] Sütleğen envāʿından sarı sütleğen ve balık sütleğeni dedikleri nebāta denir ki dağ dorularında nābit olur; sarı çiçekleri olup şāhları süt ile memlū olur, tohumunu suya ilkā eyledikte ekl eden balıklar bī-hod olup suyun yüzüne çıkarlar. Ve varak-ı medkūkunu şürb ziyādesiyle müshildir ve sütü mukayyī, kezālik balgam ve safrāyı ishālde bī-ʿadīldir.

Mütercim der ki müʾellif gerçi لَعًّا لَكَ terkībini ʿayn māddesinde zikr eyledi, lākin asl ve faslını beyān eylemedi. Terkīb-i mezbūru ʿArablar bir adamın ayağı sürçse ona duʿā maʿkāmında īrād ederler ki bir yerin rencīde olmayarak dürüst kalkasın demektir, niteki لَعَلَّكَ dahi derler ki iktifāʾ olunmuştur, zāhiren لَعًّا لَكَ terkībinin aslı لَعَلَّكَ idi ki لَعَلَّكَ تَنْعَشُ صَحِيحًا وَسَالِمًا terkībinden muhtasardır. Şeyh Raḍī ziyādece tafsīl eylemiştir, fe'lyurācaʿ.

اَلْوَاوِيُّ

[ل غ و]

اَللُّغَةُ [el-luġat] (lām'ın zammı ve ġayn-ı muʿcemenin fethiyle) Şol asvāttan ʿibārettir ki onlar ile her kavm ve tāʾife yaʿnī her sınf insānı garaz ve merāmlarından taʿbīr ederler, ʿArabī ve Fārīsī ve Türkī gibi; cemʿi لُغَاتٌ [luġāt] ve لُغُونَ [luġūn] gelir lām'ların zammıyla; yukālu: لُغَةُ الْعَرَبِ أَفْصَحُ اللُّغَاتِ وَهِيَ أَصْوَاتٌ يُعَبِّرُ بِهَا كُلُّ قَوْمٍ عَنْ أَغْرَاضِهِمْ

Müʾellifin cemʿ bünyesiyle taʿrīfi envāʿ ve esnāf iʿtibārına mebnīdir. Ve bu tekellüm ve telaffuz maʿnāsından meʾhūzdur. Asl فُعَلٌ [fuʿal] veznindedir ki لُغَوٌ idi, ثُبَةٌ [ṯubet] kelimesi gibi hāʾ vāv'dan ʿivazdır. Şārih der ki asl لُغَوٌ [luġav] kuş cıvıltısına mevzūʿdur, baʿdehu mefhūmsuz beyhūde kelāmda istiʿmāl olundu, sonra tevsīʿle mutlak kelāmda müstaʿmel oldu. Her kavmin kendi lisānları üzere olan kelāma لُغَةٌ [luġat] ıtlākı maʿnā-yı mevzūʿundan yāhūd zikr olunan maʿnā-yı mecāzından meʾhūzdur.

اَللَّغْوُ [el-laġv] (lām'ın fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Tekellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَغَا الرَّجُلُ يَلْغُو لَغْوًا إِذَا تَكَلَّمَ Ve nevmīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَغَا الرَّجُلُ إِذَا خَابَ Ve tiridi yağa gereği gibi kandırıp doyurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَغَا ثَرِيدَتَهُ إِذَا رَوَّاهَا بِالدَّسَمِ Ve

لَغْوٌ [laġv] Muʿteddün bih olmayan herze ve beyhūde nesneye denir; efʿāl ve akvālden eʿammdır, لَغَى [leġā] ve لَغْوَى [laġvā] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve beyʿ

ve şirā makūlesi muᶜāmelede muᶜteddün bihā olmamakla mühmel ve sākıt olan koyuna denir. Ve kavluhu taᶜālā: ﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ اَلْآيَة أَيْ لَا يُؤَاخِذُكُمْ بِالْإِثْمِ فِي الْحَلِفِ إِذَا كَفَّرْتُمْ Yaᶜnī keffāreti verilen yemînin vebāli sākıt olmakla defter-i hukūka kayd olunmayıp heder ve sākıt olduğundan Hak celle ve ᶜalā o hālifi muʾāhaze ve ᶜikāb eylemez.

Lākin müʾellif *Baṣāʾir*'de bu maᶜnāyı sīga-i temrīḍ ile zikr edip ve yemîn-i لَغْوْ [laġv]ı ᶜakd-i kalb taᶜalluk eylemeyerek yaᶜnī esnā-yı kelāmda min-gayri fikr ve lā-reviyyet sebk-i lisān eden yemîn ile taᶜrīf eyledi, hılāl-i kelāmda لَا وَاللهِ ve بَلَى وَاللهِ dedikleri gibi. Ve Cevherī لَغْوْ kelimesini kelb ürümek maᶜnāsınayla da tefsīr ve bir beytle istişhād eylemekle bu taᶜbīri bātıldır. Beyt-i merkūmda vākiᶜ kilāb lafzından murād İbn Rebīᶜa b. ᶜĀmir'dir, yoksa كَلْبْ [kelb]in cemᶜi değildir. Ve beyt-i merkūm budur: "وَقُلْنَا لِلدَّلِيلِ أَقِمْ إِلَيْهِمْ || فَلَا تَلْغَى لِغَيْرِ كِلَابِ"

اَلْإِلْغَاءُ [el-ilġāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı hāʾib ve nevmīd kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْغَاهُ إِذَا خَيَّبَهُ Pes ibtāl eylemek maᶜnāsı bundan meʾhūz olur.

اَللَّغَى [el-leġā] (فَتَى [fetā] vezninde) لَغْوْ [laġv] gibi beyhūde ve bī-maᶜnā sakt ve lā-ṭāʾil nesneye denir, لَغْوَى [laġvā] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve masdar olur, hatā eylemek maᶜnāsına, ke-mā se-yecīʾu. Ve bir nesneye pek düşkün harīs olmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَغِيَ بِهِ لَغًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَهِجَ بِهِ Ve suyu pek çok içip henüz kanmayıp susuzca kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَغِيَ بِالْمَاءِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ وَهُوَ لَا يَرْوَى مَعَ ذَلِكَ

اَللَّغْوَى [el-laġvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bu dahi beyhūde ve sākıt ve bī-maᶜnā nesneye denir; yukālu: تَكَلَّمَ بِاللَّغْوِ وَاللَّغَى وَاللَّغْوَى أَوِ اشْتَغَلَ بِهِ أَيْ بِالسَّقَطِ وَمَا لَا يُعْتَدُّ بِهِ مِنْ كَلَامٍ وَنَحْوِهِ Ve

لَغْوَى [laġvā] Bağırtlak kuşlarının feryād ve şamatalarına denir; tekūlu: سَمِعْتُ لَغْوَى الْقَطَا أَيْ لَغَطَهَا

اَللَّغَا [el-leġā] (عَصَا [ᶜaṣā] vezninde) ve

اَللَّاغِيَةُ [el-lāġiyet] ve

اَلْمَلْغَاةُ [el-melġāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] veznin-de) Hatā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَغَى فِي قَوْلِهِ وَلَغِيَ لَغًا وَلَاغِيَةً وَمَلْغَاةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا أَخْطَأَ Ve

لَاغِيَةٌ [lāġiyet] Fāhiş söze denir; yukālu: كَلِمَةٌ لَاغِيَةٌ أَيْ فَاحِشَةٌ

اَلْإِسْتِلْغَاءُ [el-istilġāʾ] Lügat istimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِسْتَلْغِ الْعَرَبَ أَيِ اسْتَمِعْ لُغَاتِهِمْ مِنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ Pes sīn'i taleb için olmaz.

اَلْوَاوِيُّ

[ل ف ي]

اَللَّفَاءُ [el-lefāʾ] (fā'yla سَمَاءٌ [semāʾ] veznin-de) Toprağa denir. Ve yer yüzünde olan moloza ve işe yaramaz döküntü ve kırıntı makūlesine denir. Ve mutlakā nāçīz nesneye denir, zāyiᶜ eden acımaz ve bulanlar sevinmez; bī-vefā ahbāb-ı zamāne gibi; ve minhu yukālu: رَضِيَ مَعَ الْوَفَاءِ بِاللَّفَاءِ وَهُوَ التُّرَابُ وَالْقِمَاشُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ وَكُلُّ خَسِيسٍ يَسِيرٍ حَقِيرٍ Müʾellif bunu bāb-ı hemzede dahi sebt eyledi.

اَلْإِلْفَاءُ [el-ilfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْفَاهُ إِذَا وَجَدَهُ

اَلتَّلَافِي [et-telāfī] (تَفَاعُلْ [tefāᶜul] veznin-de) Kusūru yāhūd fevt olunan nesneyi sonradan tedārük eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَافَاهُ إِذَا تَدَارَكَهُ

اَلْيَائِيُّ

[ل ق ي]

اَللِّقَاءُ [el-liḳā'] (ḳāf'la كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) ve

اَللِّقَائَةُ [el-liḳā'et] ve

اَللِّقَايَةُ [el-liḳāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznlerin-de) ve

اَللِّقِيُّ [el-liḳiyy] (kesreteynle) ve

اَللِّقْيَانُ [el-liḳyān] ve

اَللِّقْيَانَةُ [el-liḳyānet] (lām'ların kesriyle) ve

اَللُّقِيُّ [el-luḳiyy] (صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) ve

اَللُّقْيَانُ [el-luḳyān] (lām'ın zammıyla) ve

اَللُّقْيَةُ [el-luḳyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَللُّقَى [el-luḳā] (lām'ın zammıyla هُدًى [hudā] vezninde) ve

اَللَّقَاءَةُ [el-leḳā'et] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vez-ninde) Bir adama karşı rāst gelip kavu-şup görmek maʿnāsınadır ki buluşmak taʿbīr olunur; yukālu: لَقِيَهُ لِقَاءً وَلِقَاءَةً وَلِقَايَةً وَلِقِيًّا وَلِقْيَانًا وَلِقْيَانَةً وَلُقِيًّا وَلُقْيَانًا وَلُقْيَةً وَلُقًى وَلَقَاءَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَآهُ Ve şārihin *Mufredāt*-ı Rāġib'den beyānına göre mukābeletu'ş-şey' ve müsādefetuhu maʿnāsına mevzūʿ olmakla bir nesneye karşı rāst gelip gör-mek maʿnāsınadır. Ve baʿzen bu mefhūm ikiye tahlīl olunur ki yalnız karşı rāst gelmek maʿnāsına olur ve yalnız görmek maʿnāsına olur. Burada mü'ellif şıkk-ı sānī ile tefsīr eyledi.

اَلتَّلَقِّي [et-telaḳḳī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْإِلْتِقَاءُ [el-iltiḳā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bunlar da bir nesneye karşı tesādüf edip görmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَقَّاهُ وَالْتَقَاهُ بِمَعْنَى لَقِيَهُ Ve

اِلْتِقَاءٌ [iltiḳā'] Müşāreket için olur; tekūlu: إِلْتَقَيْنَا أَيْ لَاقَيْنَا Ve

تَلَقِّي [telaḳḳī] Bir nesneyi karşıya almak ve karşılamak maʿnāsına olmakla kabūl eyle-mek maʿnāsında istiʿmāl olunur; ve minhu yukālu: تَلَقَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَلِقَتْ

اَلتِّلْقَاءُ [et-tilḳā'] (tā'nın kesriyle) İsmdir, görüşmeğe ve buluşmağa denir ki Fārisīde dīdār denir. Ve bunun تِبْيَانٌ [tibyān] laf-zından gayrı nazīri yoktur. Şārih der ki mü'ellifin kelāmı müşevveştir, zīrā تِبْيَانٌ [tibyān] kelimesi masdardır ve تِلْقَاءٌ [tilḳā'] kendi beyānına göre ismdir. İntehā. Ve

تِلْقَاءَ [tilḳā'] Tevessuʿla zarf-ı mekān olur, cihet-i likā' vü mukābile maʿnāsına ve bu cihetle zarfiyyet üzere mansūb olur; yukālu: تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ النَّارِ وَتِلْقَاءَ فُلَانٍ أَيْ حِذَائَهُ

اَلتَّلَاقِي [et-telāḳī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine karşı gelip görüşmek ve buluş-mak maʿnāsınadır; tekūlu: تَلَاقَيْنَا بِمَعْنَى الْتَقَيْنَا

يَوْمُ التَّلَاقِي [yevmu't-telākī] Kıyāmet gü-nünden ʿibārettir, eslāf u ahlāf ve ehl-i arz u semā' birbirine mülākī olurlar.

اَللَّقِيُّ [el-leḳiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Karşı rāst gelinip görüşülmüş kimseye de-nir ki her birine nisbetle لَقِيٌّ [leḳiyy] denir ve ikisine لَقِيَّانِ [leḳiyyān] denir; yukālu: هُوَ لَقِيُّهُ أَيْ مُلْتَقَاهُ وَهُمَا لَقِيَّانِ Ve

لَقِيٌّ [leḳiyy] شَقِيٌّ [şeḳiyy] lafzına itbāʿ olur; yukālu: شَقِيٌّ لَقِيٌّ إِتْبَاعٌ

اَللَّقَى [el-leḳā] (فَتًى [fetā] vezninde) ve

اَلْمُلْقَى [el-mulḳā] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezni-nde) ve

اَلْمُلَقَّى [el-mulaḳḳā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vez-ninde) ve

اَلْمَلْقِيُّ [el-melḳiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) ve

اَللَّقَّاءُ [el-laḳḳāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bunların cümlesi hayrda ve şerde müstaʿmellerdir, lākin şerrde istiʿmālleri ekserdir, yaʿnī bunlar hayra yāhūd dāʾimā şerre kavuşup ve kendisine dāʾimā şerr ve kerīhe tesādüf eden adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ لَقًى وَمُلْقًى وَمُلَقًّى وَمَلْقِيٌّ وَلَقَّاءٌ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِّ وَهُوَ أَكْثَرُ Ve fi'l-*Esās*: فُلَانٌ مُلْقًى أَيْ مُمْتَحَنٌ لَا يَزَالُ يُلَقَّاهُ مَكْرُوهٌ

اَلْمُلَاقَاةُ [el-mulāḳāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَللِّقَاءُ [el-liḳāʾ] (قِتَالٌ [ḳıtāl] vezninde) Bir adama kavuşup buluşmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاقَاهُ مُلَاقَاةً وَلِقَاءً إِذَا قَابَلَهُ وَصَادَفَهُ

اَلْأَلَاقِيُّ [el-elāḳiyy] (hemze-i meftūha ile) Şedāʾid ve mihen maʿnāsınadır; yukālu: لَقِيَ مِنْهُ الْأَلَاقِيَّ أَيِ الشَّدَائِدَ Müfredi أُلْقِيَّةٌ [ulḳiyyet]tir, أُنْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] vezninde.

اَلْمَلَاقِيُّ [el-melāḳiyy] (mīm'in fethiyle) Rahimin ağzında olan şuʿbelere denir; مَلْقَى [melḳā] ve مَلْقَاةٌ [melḳāt] müfredidir mīm'lerin fethiyle. Şuʿbeler dediği zāhiren füvvehāt-ı ʿurūk olan nuḳreler olacaktır.

اَلْمُتَلَقِّي [el-mutelaḳḳī] (ism-i fāʿil sīgasıyla) Rahimi nutfeyi kabūlle gebe kalan hatuna denir.

اَلْإِلْقَاءُ [el-ilḳāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi nazar-gāha bırakmak maʿnāsına olup, baʿdehu mutlakan bırakmakta müstaʿmel oldu; yukālu: أَلْقَاهُ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا طَرَحَهُ

اَلتَّلْقِيَةُ [et-telḳiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) إِلْقَاءٌ [ilḳāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: لَقَّاهُ الشَّيْءَ بِمَعْنَى أَلْقَاهُ إِلَيْهِ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾ أَيْ يُلْقَى إِلَيْكَ وَحْيًا مِنَ اللهِ تَعَالَى

اَللَّقًى [el-leḳā] (فَتًى [fetā] vezninde) Hakāret ve zilletinden iʿtibār olunmayıp tarh ve iskāt olunan nesneye denir; cemʿi أَلْقَاءٌ [elḳāʾ] gelir.

اَللَّقَاةُ [el-leḳāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Yolun vasatına ıtlāk olunur; yukālu: أَلْقَاهُ فِي لَقَاةِ الطَّرِيقِ أَيْ وَسَطِهِ

اَلْأُلْقِيَّةُ [el-ulḳiyyet] (hemzenin zammıyla أُغْنِيَّةٌ [uġniyyet] vezninde) Muḥācāt için meydāna ilkā olunan kelāma denir ki bilmece ve lügaz taʿbīr olunur, Fārisīde çīstān denir; yukālu: أَلْقَى إِلَيْهِمْ أُلْقِيَّةً وَهِيَ مَا أُلْقِيَ مِنَ الْأَحَاجِيِّ

اَلْمَلْقَى [el-melḳā] (مَسْعَى [mesʿā] vezninde) Dağlarda ceyran kısmının makām ve meʾvālarına denir.

اَلْإِسْتِلْقَاءُ [el-istilḳāʾ] Arka üzere yatıp uyumak maʿnāsınadır ki her nesne yüzüne karşı gelir; yukālu: إِسْتَلْقَى عَلَى قَفَاهُ إِذَا نَامَ Müʾellif bunu "س،ل،ق" māddesinde إِفْتِعْلَاءٌ [iftiʿlāʾ] vezninde olmak üzere resm eylemişti.

اَلْوَاوِيُّ

[ل ق و]

اَللَّقْوَةُ [el-laḳvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İnsānın yüzüne ʿārız olur bir ʿillet adıdır, yaʿnī yüzü ve ağzı eğilir; cismānī ve rūhānī ʿilāclar ile doğrulur. Rīhin medhali ʿanāsır-ı sāʾireye galebe eyledikte kısmet-i ʿādilede ʿadem-i tesāvī ile hādis olur.

اَلْمَلْقُوُّ [el-melḳuvv] (مَدْعُوٌّ [medʿuvv] vezninde) لَقْوَةٌ [laḳvet] ʿilletine uğramış adama denir; yukālu: لُقِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَلْقُوٌّ أَيْ أَصَابَتْهُ اللَّقْوَةُ

اَللَّقْوَةُ [el-laḳvet] (lām'ın fethi ve kesriy-

le) Şol hatuna ve nākaya denir ki nutfeyi kabūl ve istimsākla tīz gebe kalır ola. Ve dişi tavşancıl kuşuna yāhūd çabuk ve çālāk olanına denir; cemʿi لِقَاءٌ [liḳā'] gelir lām'ın kesriyle ve أَلْقَاءٌ [elḳā'] gelir.

ذُو اللَّقْوَةِ [Ẕu'l-Laḳvet] Benū Ġudāne'den ʿUḳāb nām kimse lakabıdır.

اَللَّقْوُ [el-laḳv] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir adamı لَقْوَةٌ [laḳvet] ʿilletine uğratmak maʿnāsınadır; tekūlu: لَقَوْتُهُ لَقْوًا أَيْ أَجْرَيْتُ عَلَيْهِ اللَّقْوَةَ

اَلْيَائِيُّ

[ل ك ي]

اَللَّكَا [el-lekā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir nesneye pek düşkün ve harīs olmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin bir nesneye müdāvim olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَكِيَ بِهِ لَكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُولِعَ بِهِ أَوْ لَزِمَهُ

اَللَّاكِي [el-lākī] لَائِكٌ [lā'ik] maʿnāsınadır ki لَوْكٌ [levk]ten meʾhūzdur, çiğnemek maʿnāsınadır. Şārihin beyānına göre maklūbdur.

اَلْوَاوِيُّ

[ل م و]

اَللَّمْوُ [el-lemv] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesnenin mecmūʿunu birden sıyırıp almak maʿnāsınadır; yukālu: لَمَا الشَّيْءَ يَلْمُو لَمْوًا إِذَا أَخَذَهُ بِأَجْمَعِهِ

اَللُّمَةُ [el-lumet] (lām'ın zammıyla) Üçten on nefere varınca cemāʿat-i insānīye denir. Ve bir adamın yaşdaşına denir; yukālu: هُوَ لُمَتُهُ أَيْ تِرْبُهُ وَشَكْلُهُ Ve usve ve muktedā maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ لُمَتُهُ أَيْ أُسْوَتُهُ

اَلْيَائِيُّ

[ل م ي]

اَللُّمَى [el-lumā] (lām'ın harekāt-ı selāsı ve elifin kasrıyla) Dudakta olan esmerliğe denir ki ʿinde'l-ʿArab medīhadır; yukālu: بِشَفَتِهِ لُمَى أَيِ السُّمْرَةُ

اَللَّمَا [el-lemā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَللُّمِيُّ [el-lumiyy] (صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) Bir adam esmer dudaklı olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَمِيَ الْغُلَامُ لَمًا وَلَمَا لُمِيًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا اسْوَدَّتْ شَفَتُهُ

اَلْأَلْمَى [el-elmā] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Esmer dudaklı adama denir; لَمْيَاءُ [lemyā'] müʾennesidir. Ve kargısı metīn ve muhkem ve kabuğu pek sümretli mızrağa denir; yukālu: رُمْحٌ أَلْمَى أَيْ شَدِيدُ سُمْرَةِ اللِّيطِ صُلْبٌ Ve koyu gölgeye vasf olur, karamtık olduğu için; yukālu: ظِلٌّ أَلْمَى أَيْ كَثِيفٌ Ve koyu gölgeli ağaca vasf olur; yukālu: شَجَرٌ أَلْمَى أَيْ كَثِيفُ الظِّلِّ Ve inci gibi ağzı yarı ve dişleri āb u tāb ile revnaklı olan maḥbūba ıtlāk olunur; yukālu: غُلَامٌ أَلْمَى أَيِ الْبَارِدُ الرِّيقِ

اَلْإِلْتِمَاءُ [el-iltimā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Levn mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُلْتُمِيَ لَوْنُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيِ الْتَمِعَ

اَلتَّلَمِّي [et-telemmī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) تَلَمُّؤٌ [telemmu'] māddesinde ki mehmūzdur lügattir, bir nesneyi kaplayıp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَمَّتْ بِهِ الْأَرْضُ إِذَا اشْتَمَلَتْ

اَلْإِلْمَاءُ [el-ilmā'] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi uğru çalıp götürmek maʿnāsınadır. Bu dahi mehmūzda lügattir; yukālu: أَلْمَى عَلَيْهِ اللِّصُّ أَيْ ذَهَبَ بِهِ خُفْيَةً

اَلْيَائِيُّ

[ل و ي]

اَللَّيُّ [el-leyy] (lām'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَللُّوِيُّ [el-luviyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) İp makūlesini burup bükmek maʿnāsınadır; yukālu: لَوَى الْحَبْلَ لَيًّا وَلُوِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَتَلَهُ وَثَنَاهُ Ve oğlan yirmi yaşına varmak maʿnāsınadır, gūyā ki kemāl-i kuvvete varmakla sāʾirin kollarını büker olur; yukālu: لَوَى الْغُلَامُ إِذَا بَلَغَ عِشْرِينَ Ve bir işte sürʿat ve ikdām eylemeyip tekāsül eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَوَى عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَثَاقَلَ Ve

لَيٌّ [leyy] ve

لَيَانٌ [leyān] (بَيَانٌ [beyān] vezninde) Bir kimseden bir lākırdıyı yā bir haberi bildirmemek için büküp kıvırmakla ketm ve ihfā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: لَوَى عَنِّي أَمْرَهُ لَيًّا وَلَيَانًا أَيْ طَوَاهُ Ve

لَيٌّ [leyy] Bir nesneye pek meyl ve ikbāl eylemek yāhūd muntazır olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَوَى عَلَيْهِ إِذَا عَطَفَ أَوِ انْتَظَرَ Ve başı bir tarafa doğru çevirip imāle kılmak maʿnāsınadır; yukālu: لَوَى بِرَأْسِهِ إِذَا أَمَالَ بِهِ Ve deve kuyruğunu beri öte salıp oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: لَوَتِ النَّاقَةُ بِذَنَبِهَا إِذَا حَرَّكَتْ Ve bir adamı sāʾir üzere tercīh ve ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَوَى فُلَانًا عَلَى فُلَانٍ إِذَا آثَرَهُ

اَلْإِلْتِوَاءُ [el-iltivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) İp makūlesi nesne burulup bükülmek maʿnāsınadır; yukālu: لَوَى الْحَبْلَ فَالْتَوَى Ve bir işte ağır deprenip tekāsül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَوَى عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَثَاقَلَ Ve bir nesne eğri büğrü olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَوَى الرَّمْلُ إِذَا اعْوَجَّ Ve bir tarafa doğru eğilip māʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَوَى الشَّيْءُ إِذَا انْعَطَفَ

اَلتَّلَوِّي [et-televvī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) إِلْتِوَاءٌ [iltivāʾ] maʿnālarınadır; yukālu: تَلَوَّى الشَّيْءُ بِمَعْنَى الْتَوَى Ve şimşek doğruluğuna çakmayıp burgacına çakmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَلَوَّى الْبَرْقُ فِي السَّحَابِ إِذَا اضْطَرَبَ عَلَى غَيْرِ جِهَةٍ

اَللَّيَّةُ el-leyyet] (lām'ın ve yā-yı müşeddedenin fethiyle) لَيٌّ [leyy] māddesinden binā-i merredir, bir kerre burmak ve bükmek maʿnāsınadır; cemʿi لِوَى [livā] gelir, رِضَا [riḍā] vezninde.

اَلْإِلْوَاءُ [el-ilvāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi başı bir tarafa çevirip eğmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى بِرَأْسِهِ إِذَا أَمَالَ Ve deve kuyruğunu beri öte salıp oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَتِ النَّاقَةُ بِذَنَبِهَا إِذَا حَرَّكَتْ Ve لِوَى [livā] dediği zikri ātī kumluğa varmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَلْوَيْنَا أَيْ صِرْنَا إِلَى لِوَى الرَّمْلِ Ve bir kimsenin tarlada olan ekininin dāneleri az tutmakla hafīf olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَلْوَى الرَّجُلُ إِذَا خَفَّ زَرْعُهُ Ve bayrak şukkası dikmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى فُلَانٌ إِذَا خَاطَ لِوَاءَ الْأَمِيرِ Ve çok temennī eder olmak maʿnāsınadır. Bunda لَوْ [lev] kelimesinden mutasarrıftır ki temennī içindir; yukālu: أَلْوَى زَيْدٌ إِذَا أَكْثَرَ التَّمَنِّي Ve لَوِيَّةٌ [leviyyet] dedikleri taʿām yemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ اللَّوِيَّةَ Ve el ile yā sevble işāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى بِثَوْبِهِ إِذَا أَشَارَ Ve ot solmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى الْبَقْلُ إِذَا ذَوِيَ Ve bir adamın hakkını inkār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى بِحَقِّهِ إِذَا جَحَدَهُ إِيَّاهُ Ve bir nesneyi alıp iletmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى

بِهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve sāʾire tagallüble bir nesneyi kendi nefsine tahsīs ve īsār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى بِمَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا اسْتَأْثَرَ بِهِ وَغَلَبَ عَلَى غَيْرِهِ Ve bir nesneyi kapıp nā-bedīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَتْ بِهِ الْعُقَابُ إِذَا طَارَتْ بِهِ Ve helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى بِهِمُ الدَّهْرُ Ve bir adamın kelāmını maksūdu olmayan semte çevirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَلْوَى بِكَلَامِهِ إِذَا خَالَفَ بِهِ عَنْ جِهَتِهِ Ve refʿ-i livāʾ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى اللِّوَاءَ إِذَا رَفَعَهُ Ve yerin otluğu kurumak yā solmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْوَى النَّبْتُ إِذَا صَارَ لَوِيًّا

اَللَّوَى [el-levā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir nesne eğri olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَوِيَ الْقِدْحُ لَوًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اعْوَجَّ Ve ot kurumak yāhūd solmak maʿnāsınadır; yukālu: لَوِيَ النَّبْتُ إِذَا صَارَ لَوِيًّا Ve miʿde ağrımak maʿnāsınadır ki imtilādan buruntu ile tahaddüs eder; yukālu: لَوِيَ الرَّجُلُ إِذَا وَجِعَتْ مَعِدَتُهُ ve yukālu: لَوِيَ فِي مَعِدَتِهِ لَوًى أَيْ وَجَعٌ Ve arka büğrü olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَوِيَ ظَهْرُهُ إِذَا اعْوَجَّ Ve

لَوَى [levā] اَللَّاتِي [ellātī] maʿnāsınadır ki ism-i mevsūl-i müʾennes olan اَلَّتِي [elletī] kelimelerinin cemʿidir. Şārih der ki aslı اَللَّوَاتِي idi, tāʾ ve yāʾ iskāt olunduktan sonra yā ile resm olundu.

اَللَّوِي [el-levī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Eğri nesneye denir; yukālu: قِدْحٌ لَوٍ وَرَمْلٌ لَوٍ أَيْ مُعْوَجٌّ Ve miʿde ağrısına uğramış adama denir. Ve sırtı büğrü olan ata denir.

اَللِّوَى [el-livā] (إِلَى [ilā] vezninde) Büğrü ve burgaç kumluğa denir yāhūd tükenip ötesi munkatıʿ olanına denir; cemʿi أَلْوَاءٌ [elvāʾ] ve أَلْوِيَةٌ [elviyet] gelir.

اَللِّوَاءُ [el-livāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) حَيَّةٌ [ḥayyet] kıvrılıp çöreklenmek maʿnāsınadır; yukālu: لَوَتِ الْحَيَّةُ لِوَاءً إِذَا انْطَوَتْ Ve

لِوَاءٌ [livāʾ] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdar olur, yılanlar birbiri üzere sarılıp kıvrılmak maʿnāsına; yukālu: لَاوَتِ الْحَيَّةُ لِوَاءً إِذَا الْتَوَتْ عَلَيْهَا Ve

لِوَاءٌ [livāʾ] Bayrağa denir, ʿalem maʿnāsına; لِوَايٌ [livāy] dahi lügattir, cemʿi أَلْوِيَةٌ [elviyet] ve cemʿü'l-cemʿi أَلْوِيَاتٌ [elviyāt] gelir. Şārihin beyānına göre لِوَاءٌ [livāʾ] ser-ʿasker bayrağına denir ki ʿalem ve sancak olacaktır ve رَايَةٌ [rāyet] sāʾir bayrağa denir. Ve لِوَاءٌ [livāʾ] işbu "ل،و،ي" māddesindendir ki şukkası sarılıp dürülür ve رَايَةٌ [rāyet] رُؤْيَةٌ māddesindendir ve ehadühümā āherde istiʿmāl olunur. Ve عَلَمٌ [ʿalem] ikisine de şāmildir; zīrā ʿalāmettendir; ve fi'l-meseli: "بَعَثُوا بِالسِّوَاءِ وَاللِّوَاءِ" أَيْ بَعَثُوا يَسْتَغِيثُونَ Aḥşām ve aʿrāb tāʾifesi bir düşman īstīlāsında kabāʾil-i sāʾireye siyāh bayraklar irsāliyle istigāse ve istimdād ederler.

اَلْأَلْوَى [el-elvā] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Eğri nesneye denir; cemʿi لُيٌّ [luyy] gelir lām'ın zammıyla. Bunda yā'ya mücāveretle kıyās olan lām meksūr olmaktır; yukālu: قَرْنٌ أَلْوَى أَيْ مُعْوَجٌّ Ve baʿīd ve mechūl olan yola ıtlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ أَلْوَى أَيْ بَعِيدٌ مَجْهُولٌ Ve şedīdü'l-husūmet mücādil çaparız ilişken adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَلْوَى أَيِ الشَّدِيدُ الْخُصُومَةِ الْجَدِلُ Ve nāstan kenāre-gīr olup dāʾimā tenhā ve münferid adama denir; müʾennesi لَيَّاءُ [leyyāʾ]dır; yukālu: رَجُلٌ أَلْوَى أَيْ مُنْفَرِدٌ مُعْتَزِلٌ Ve

أَلْوَى [elvā] Bir şecer adıdır.

اَللَّيُّ [el-leyy] (طَيٌّ [ṭayy] vezninde) ve

اَللِّيُّ [el-liyy] ve

اَللِّيَّانُ [el-liyyān] (lām'ların kesriyle) Borcu edā eylemeyip ʿavk ve teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَوَاهُ دَيْنَهُ وَبِدَيْنِهِ لَيًّا وَلِيًّا وَلِيَّانًا إِذَا مَطَلَهُ Ve bir adamın hakkını inkār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَوَاهُ بِحَقِّهِ إِذَا جَحَدَهُ إِيَّاهُ

اَللَّوِيُّ [el-leviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Kuru otluğa, ʿalā-kavlin tāze ile kuru beyninde olanına denir ki solmağa yüz tutmuş olur.

اَللُّوَيُّ [el-luveyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] veznninde) Bu dahi أَلْوَى [elvā] dediği şecer-i merkūma denir.

اَللَّوِيَّةُ [el-leviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznnde) Bir adamın gizleyip sakladığı şeyʾe denir; cemʿi لَوَايَا [levāyā] gelir.

اَللَّوَّاءُ [el-leyyāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir kuşun ismidir.

اَللَّاوِيَاءُ [el-lāviyāʾ] Bir nebāt adıdır. Ve dağlağıya denir ki onunla dāg ve damga basılır.

اَللُّوَى [el-luvā] (lām'ın zammı ve elifin kasrıyla) Bātıl ve beyhūde olan akvāl ve efʿāle denir; yukālu: جَاءَ بِاللُّوَى أَيِ الْأَبَاطِيلِ

اَللَّاؤُونَ [el-lāʾūn] (lām'ın meddi ve hemzenin zammıyla) ve

اَللَّاؤُو [el-lāʾū] (nūn'un hazfiyle) اَلَّذِينَ [elleẕīne] maʿnāsınadır ki ism-i mevsūl cemʿidir, yaʿnī اَلَّذِينَ kelimesinin min-gayri lafzihā cemʿidir, hālet-i refʿi vāv ile ve nasb ve cerri yā'yladır.

اَللَّوَّةُ [el-levvet] (lām'ın ve vāv-ı müşeddedenin fethiyle) Çirkīnliğe ve bed-çehreliğe denir; yukālu: بِهِ لَوَّةٌ أَيْ شَوْهَةٌ

اَللُّوَّةُ [el-luvvet] (lām'ın zammıyla) ve

اَللِّيَّةُ [el-liyyet] (lām'ın kesriyle) ʿUd ağacına denir ki tebhīr olunur.

اَللَّيَّاءُ [el-leyyāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Sudan baʿīd olan arza denir; yukālu: أَرْضٌ لَيَّاءُ أَيْ بَعِيدَةٌ عَنِ الْمَاءِ Cevherī bunu yā'nın tahfīfi ve elifin kasrıyla kayd eylemekle galat eyledi.

لُوَيَّةُ [Luveyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznnde) Mekke'ye karīb Bustānu İbn ʿĀmir semtinde bir mevziʿ adıdır.

لِيَّةُ [Liyyet] (lām'ın kesriyle) Ḥicāz'da Ṣaḳīf kabīlesi yurdunda bir vādī adıdır, ʿalā-kavlin Ṭāʾif türābında bir dağdır ki üst tarafı Ṣaḳīf yurdu ve esfeli Naḍr b. Muʿāviye yurdu dāhilindedir. Ve

لِيَّةٌ [liyyet] Karābāt maʿnāsınadır ki bir adamın pek yakın hısımlarına ve akribālarına denir ki birbirine sarılmış olurlar.

اَلْأَلْوَاءُ [el-elvāʾ] (hemzenin fethiyle) لِوَى [livā] kelimesinin cemʿidir ki burma ve burgaç nesneye denir; ve minhu: أَلْوَاءُ الْوَادِي أَيْ أَحْنَاؤُهُ Ve

أَلْوَاءُ الْبِلَادِ [elvāʾu'l-bilād] Arāzī ve bilādın nevāhī ve etrāfından ʿibārettir.

اَللِّوَايَةُ [el-livāyet] (lām'ın kesriyle) Şol değneğe denir ki yük denginin ağzına geçirilip tahmīl olundukta ipleri ona takıp sararlar.

اَلتَّلَاوِي [et-telāvī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznnde) Nās bir nesne üzere çokuşup birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَاوَوْا عَلَيْهِ إِذَا اجْتَمَعُوا

اَللَّوْلَاةُ [el-levlāt] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznnde) Bir nesneden yüz çevirip kaçınmak maʿnāsınadır; tekūlu: لَوْلَيْتُ مُدْبِرًا أَيْ وَلَّيْتُ

اَللَّاتُ [el-lāt] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Ṣaḳīf kabīlesinin sanemi ismidir. Ve bunun aslı فَعَلَةٌ [faʿalet]tir fetehātla; ʿatf ve meyelān maʿnāsınadır; müşrikūn ona māʾil idiler ve bu Ebū ʿAlī Fārisī rivāyetidir. Ve bu

mādde "ه،ا،ل" ve "ت،ت،ل" māddelerinde dahi zikr olundu.

زُجُّ لَاوَةَ [Zuccu Lāvet] (zāy'ın zammıyla) Ḍariyye nāhiyesinde bir mevziᶜ adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ل ه و]

اَللَّهْوُ [el-lehv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) Oyun oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: لَهَا زَيْدٌ يَلْهُو لَهْوًا إِذَا لَعِبَ Şārih der ki asl لَهْوٌ [lehv] insānı mühimm ve mā-yaᶜnīden sarf eden nesne ile meşgūl olmak maᶜnāsınadır ki laᶜib ondan ehasstır. Ve

لَهْوٌ [lehv] ve

لُهُوٌّ [luhuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Bir nesneden pek hoşlanmakla ona meftūn olup dā'imā onunla avunup kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَهِتِ الْمَرْأَةُ بِحَدِيثِ الرَّجُلِ لَهْوًا وَلُهُوًّا إِذَا أَنِسَتْ بِهِ وَأَعْجَبَهَا

اَلْإِلْتِهَاءُ [el-iltihā'] (إِفْتِعَالٌ [ifticāl] veznninde) Bu dahi bir nesne ile oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِلْتَهَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى لَهَا

اَلْإِلْهَاءُ [el-ilhā'] (hemzenin kesriyle) Bir adamı laᶜib makūlesi beyhūde nesne işgāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْهَاهُ اللَّعِبُ إِذَا أَشْغَلَهُ Mü'ellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir nesneyi ᶜaczden nāşī terk eylemek maᶜnāsınadır. Ve baᶜzılar ᶜindinde sāz ve nagāmāt ve āheng istimāᶜına meşgūl olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْهَى الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَهُ عَجْزًا أَوْ يُقَالُ أَهْلَى الرَّجُلُ إِذَا اشْتَغَلَ بِسَمَاعِ الْغِنَاءِ

اَلْمَلَاهِي [el-melāhī] (مَنَاهِي [menāhī] veznninde) Lehv ve laᶜib ālātına denir, sāzende ve bāzende takımı gibi; yukālu: عِنْدَهُ الْمَلَاهِي أَيْ آلَاتُ اللَّهْوِ Şārihin beyānına göre müfredi مَلْهًى [melhā] ve مَلْهَاةٌ [melhāt]tır.

اَلتَّلَاهِي [et-telāhī] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznninde) Ālāt-ı lehv ile uğraşıp ve oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَاهَى بِالْمَلَاهِي إِذَا اشْتَغَلَ بِهَا وَتَلَاعَبَ

اَلْأُلْهُوَّةُ [el-ulhuvvet] ve

اَلْأُلْهُوِيَّةُ [el-ulhuyyet] (أُثْفُوَّةٌ [uṣfuvvet] ve أُثْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] veznlerinde) ve

اَلتَّلْهِيَةُ [et-telhiyet] (تَكْرِمَةٌ [tekrimet] veznninde) Oyuncağa denir; yukālu: بَيْنَهُمْ أُلْهُوَّةٌ وَأُلْهِيَّةٌ أَيْ مَا يُتَلَاهَى بِهِ

اَللَّهْوَةُ [el-lehvet] (شَهْوَةٌ [şehvet] vezninde) ve

اَللَّهْوُ [el-lehv] (hā'sız) Kendisiyle melhuvv ve meşgūl olunan ᶜavrete denir, ekber-i mā-lā yaᶜnīdir.

اَللُّهْوَةُ [el-luhvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde ve تَمْرَةٌ [temret] veznlerinde) Değirmen çekerken öğütmek için boğazına konulan galleye denir. Ve bahşişe denir, ᶜalā-kavlin efdal ve eczel olanına denir, لُهْيَةٌ [luhyet] dahi denir yā'yla; yukālu: أَعْطَاهُ لُهْوَةً وَلُهْيَةً أَيْ عَطِيَّةً أَوْ أَفْضَلَهَا وَأَجْزَلَهَا Ve bir avuç dolusu māla denir yāhūd hāssatan bin dāne altına ve akçeye denir; tekūlu: أَعْطَانِي لُهْوَةً أَيْ حَفْنَةً مِنَ الْمَالِ أَوْ أَلْفًا مِنَ الدَّنَانِيرِ وَالدَّرَاهِمِ لَا غَيْرُ

اَللَّهَى [el-lehā] (عَصَا [ᶜaṣā] vezninde) Bir nesneyi meftūnluk derecesinde sevmek maᶜnāsınadır, yukālu: لَهِيَ بِهِ لَهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَحَبَّهُ Ve bir nesneden bütün bütün geçmek maᶜnāsınadır; yukālu: لَهِيَ عَنْهُ إِذَا سَلَا وَغَفَلَ وَتَرَكَ ذِكْرَهُ

اَللَّهِيُّ [el-lehiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَللِّهْيَانُ [el-lihyān] (لِحْيَانٌ [liḥyān] vezninde) Bu dahi bir nesneden bütün bütün geçmek ve ferāgat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَهَا عَنْهُ يَلْهُو لَهِيًّا وَلِهْيَانًا بِمَعْنَى لَهَى عَنْهُ

اَلتَّلَهِّي [et-telehhī] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde)

Bu dahi bir nesneden zāhirī ve bātınī geçmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَهَّى عَنْهُ بِمَعْنَى لَهِيَ عَنْهُ

اَللَّهَاةُ [el-lehāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Boğazda küçük dil taʿbīr olunan et parçasına denir, ʿalā-kavlin sakf-ı femden lisānın tükendiği yerden lisānın dibidir, yüreğin nihāyetine varınca mahalden ʿibārettir; cemʿi لَهَوَاتٌ [lehevāt] ve لَهَيَاتٌ [leheyāt] gelir fetehātla ve لُهِيٌّ [luhiyy] ve لِهِيٌّ [lihiyy] gelir lām'ın zammı ve kesri ve yā'nın teşdīdiyle ve لَهَاءٌ [lehāʾ] gelir, سَحَابٌ [seḥāb] vezninde ve لِهَاءٌ [lihāʾ] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde; yukālu: إِشْتَكَتْ لَهَاتُهُ وَهِيَ اللَّحْمَةُ الْمُشْرِفَةُ عَلَى الْحَلْقِ أَوْ هِيَ مَا بَيْنَ مُنْقَطَعِ أَصْلِ اللِّسَانِ إِلَى مُنْقَطَعِ الْقَلْبِ مِنْ أَعْلَى الْفَمِ

Mütercim der ki Mutenebbī şāʿirin işbu: "لَوْلَا مُفَارَقَةُ الْأَحْبَابِ مَا وَجَدَتْ || لَهَا الْمَنَايَا إِلَى أَرْوَاحِنَا سُبُلَا" beytini eḥācīden ʿadd eylemişlerdir, yaʿnī لَهَا kelimesinde ʿakd-i makāle eylemişler; kimi hā'yı zamīr iʿtibār ve merciʿinde tevakkuf edip ve kimi ervāha ircāʿ eylediler ki: مَا وَجَدَتِ الْمَنِيَّةُ إِلَى أَرْوَاحِنَا سُبُلا sebkinde iʿtibār eylediler. Ve لَهَاةٌ [lehāt] lafzının cemʿi olan لَهَا ʿunvānında tefevvüh eylediler ki küçük dile derler. Bu hele hātıra gelecek tevcīh değildir, lākin bunların akrebi لُهَى ʿunvānıyla olmaktır ki لَاهٍ lafzının cemʿidir, سَاقٍ [sāḳī] ve سُقَاةٌ [suḳāt] ve قَاضٍ [ḳāḍī] قُضَاةٌ [ḳuḍāt] ve مَاشٍ [māşī] مُشَاةٌ [muşāt] gibi. Ve لَاهٍ [lāhī] lāʿib maʿnāsınadır; emvāc ve riyāh ve menāyā makūlesine hareket ve müzāvele irādesiyle laʿib ve lehv ıtlākı cādde-i ehl-i beyāndır; yukālu: تَلَاعَبَتْ بِنَا الْأَمْوَاجُ وَتَلَاعَبَتِ الرِّيَاحُ وَتَلَاعَبَتِ الْمَنَايَا بَيْنَهُمْ Ve baʿzı nüshada mısrāʿ-ı mezbūr يَدُ الْمَنَايَا إِلَى أَرْوَاحِنَا ʿibāresiyle mersūmdur.

اَللَّهْوَاءُ [el-Lehvāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir mevziʿdir.

لَهْوَةُ [Lehvet] (طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde) Bir hatun adıdır.

اَللُّهَاءُ [el-luhāʾ] زُهَاءَ [zuhāʾ] vezninde ve mürādifidir ki mikdār maʿnāsınadır; yukālu: لُهَاءُ مِائَةٍ أَيْ زُهَاؤُهَا

اَلْمُلَاهَاةُ [el-mulāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir nesneye yaklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاهَاهُ إِذَا قَارَبَهُ Ve münāzaʿa maʿnāsınadır; yukālu: لَاهَاهُ إِذَا نَازَعَهُ Ve bir nesneye varıp çatmak maʿnāsınadır; yukālu: لَاهَاهُ إِذَا دَانَاهُ Ve maʿsūm memeden kesilmek vaktine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: لَاهَى الْغُلَامُ الْفِطَامَ إِذَا دَنَا مِنْهُ

اَللَّاهُونَ [el-lāhūn] لَاهٍ [lāhī] kelimesinin cemʿidir ki işbu: "سَأَلْتُ رَبِّي أَنْ لَا يُعَذِّبَ اللَّاهِينَ مِنْ ذُرِّيَّةِ الْبَشَرِ فَأَعْطَانِيهِمْ" hadīsinde vākiʿdir, murād bir cünha ve günāhı ʿan-kasdin işlemeyip belki nisyān yāhūd sehv ve gaflet yāhūd hatāʾ tarīkiyle işleyenlerdir yāhūd aslā kesb-i zünūb eylememiş etfāl zümresidir. Hak taʿālā onları taʿzīb eylememek bābında recā-yı Muṣṭafavī'ye müsāʿade ve vaʿd eylediler.

لَهْيَا [Lehyā] (lām'ın fethiyle) Bāb-ı Dimaşḳ-ı Şām'da bir mevziʿ ismidir.

اَللِّيَائِيُّ

[ل ي ي]

اَللِّيَاءُ [el-liyāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Nohut mikdārında bir nesne ismidir ki pek beyāz olur, onunla sīm-ten mahbūbeler sıfatlanır. Şārihin beyānına göre Ḥicāz'a mahsūstur. Hemze bābında dahi zikr olundu. Ve

لِيَاءٌ [liyāʾ] Bir cins balık ismidir ki derisinden aʿlā kalkan düzülür. Ve sudan baʿīd olan arza denir.

اَللِّيَاءُ [el-leyyāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bu dahi sudan baʿīd olan arza denir. Cevherī maksūren sebt eylemekle vehm eyledi.

لِيَّةُ [Liyyet] (lām'ın kesriyle ki) Bir vādī ismidir, "ل،و،ى" māddesinde beyān olundu.

إِلْيَا [İlyā] (hemzenin kesriyle ki) Beyt-i mukaddesin ismidir, "أ،ي،ل" māddesinde zikr olundu.

FASLU'L-MĪM

(فَصْلُ الْمِيمِ)

اَلْوَاوِيُّ

[م أ و]

اَلْمَأْوُ [el-meʾv] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Tulum ve kova ve sāʾir deri makūlesini tevsīʿ için çekip sündürmek maʿnāsınadır; tekūlu: مَأَوْتُ السِّقَاءَ وَالدَّلْوَ مَأْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَدَدْتَهُ لِيَتَّسِعَ

اَلتَّمَأِّي [et-temeʾʾī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) مَأْوٌ [meʾv] māddesinden mutāviʿdir; tekūlu: مَأَوْتُ السِّقَاءَ فَتَمَأَّى أَيِ اتَّسَعَ Ve beyne'n-nās şerr ve şūr ve fitne yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَأَّى الشَّرُّ بَيْنَهُمْ إِذَا فَشَا

اَلْمَأْوَةُ [el-meʾvet] (تَمْرَةٌ [temret] veznince) Alçak ve obruk arza denir; cemʿi مَأْوٌ [meʾv] gelir.

اَلْمُوَاءُ [el-muvāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznince) Kedi mavlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَى السِّنَّوْرُ يِمْوءُ مُوَاءً إِذَا صَاحَ

اَلْمَأْوَاءُ [el-meʾvāʾ] (لَأْوَاءُ [leʾvāʾ] veznince) Şiddet ve mihnet maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُ الْمَأْوَاءُ أَيِ الشِّدَّةُ

ذُو الْمَأْوَيْنِ [Ẕu'l-Meʾveyn] (tesniye bünyesiyle) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْيَائِيُّ

[م أ ي]

اَلْمَأْيُ [el-meʾy] (نَأْيٌ [neʾy] veznince) Bir nesne husūsunda pek taʿammuk ve mübālaga ve istiksā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَأَى فِيهِ مَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا بَالَغَ وَتَعَمَّقَ Ve ağaç çiçeklenmek yāhūd yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَى الشَّجَرُ إِذَا طَلَعَ

أَوْ أَوْرَقَ Ve nās beynine ilkā-yı fesād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَأَى بَيْنَهُمْ إِذَا أَفْسَدَ Ve bir kimse bir cemāʿati kendisiyle kāmil yüz nefere iblāg eylemek maʿnāsınadır ki yüzüncüsü olur; yukālu: مَأَى الْقَوْمَ إِذَا تَمَّمَهُمْ بِنَفْسِهِ مِائَةً

اَلْمَمْئِيُّونَ [el-memʾiyyūn] (مَرْمِيُّونَ [mermiyyūn] vezninde) Bir adamın ziyādesiyle tamām yüz nefer olmuş cemāʿate denir.

اَلتَّمَإِّي [et-temeʾʾī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Tulum ve deri makūlesi çekilip sündürülmekle bolalmak maʿnāsınadır, vāviyye de lügattir; yukālu: تَمَأَّى السِّقَاءُ إِذَا تَوَسَّعَ وَامْتَدَّ

اَلْمَاءَةُ [el-māʾet] (مَاعَةٌ [māʿat] vezninde) Koğucu ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَاءَةٌ أَيْ مَعَاةٌ نَمَّامَةٌ Bunda kıyās olan مَآةٌ olmaktır, مَعَاةٌ [maʿāt] vezninde, pes maklūb olur.

اَلْمِائَةُ [el-miʾet] (mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle) Yüz ʿadedin ismidir, Fārisīde sad müradifidir; fī zātihi ism iken kelime-i uhrāya sıfat vāki olur; tekūlu: مَرَرْتُ بِرَجُلٍ مِائَةِ إِبِلُهُ Ve bunda مِائَةٌ lafzı mecrūrdur, lākin vasf bi'l-cümle olmakla kıyās olan merfūʿ olmaktır. Ve مِائَةٌ [miʾet] lafzının cemʿi مِآتٌ [miʾāt] gelir ve مِئُونَ [miʾūn] gelir ki cemʿ-i müzekker-i sālim sūretindedir ve مِئَى [miʾā] gelir mīm'in kesriyle, مِعَى [miʿā] vezninde. Şārih der ki Sībeveyhi cemʿ-i ahīri inkār eyledi, zīrā müfredi iḥcāfla benāt-ı harfeyn üzere kelime cemʿlenmez. İntehā.

Ve eger ʿaded iki yüz olursa مِأَتَيْنِ [miʾeteyn] denir. Ve üç yüz ise ثَلَاثُمِائَةٍ denir ki ednā-yı ʿadedi müfrede muzāf ederler, müfred-i mezbūr maʿnā-yı cemʿiyyete dāll olduğu için ve bu şāzzdır. Ve kıyās üzere ثَلَاثُمِآتٍ ve ثَلَاثُ مِئِينَ dahi denir, lākin kavl-i evvel ekserdir. Ve مِائَةٌ [miʾet] lafzının nisbetinde مِئَوِيٌّ [miʾeviyy] denir mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle. Şārih der ki مِائَةٌ [miʾet] lafzı مَأَيْتُ الْجِلْدَ أَيْ مَدَدْتُهُ maʿnāsından meʾhūzdur, zīrā yüz ʿaded imtidād ile āhād ve ʿaşerāttan mütevessiʿ ve müzdād olur. Ve mürekkebāt-ı ʿadediyyede hemīşe evvel olan ʿaded ekser olan ʿaded üzere takdīm olunur: أَحَدَ عَشَرَ ve تِسْعَةَ عَشَرَ ve سَبْعَةَ عَشَرَ ve عِشْرُونَ gibi. Ve on birden yukarı on dokuza varınca ʿadedeyn beyninde melhūz olan vāv-ı ʿātıfe sākıt olur, baʿdehu yüze varınca vāv melfūz olur, ondan sonra üç yüzden dokuz yüze dek ekall ekser üzere takdīm olunur, zīrā onlar da ekall ekserin mikdārını beyān içindir. Meselā: ثَلَاثُمِائَةٍ lafzında olan ثَلَاثٌ kaç yüz olduğunu taʿyīn eder. Ve ثَلَاثُمِائَةٍ ten تِسْعُمِائَةٍ e kadar varınca mümeyyizi şüzūz üzere müfred olur, أَحَدَ عَشَرَ [eḥade ʿaşere]ye ve ثَلَاثَ عَشْرَةَ [ṣelāṣe ʿaşrete]ye teşbīhle, zīrā تِسْعَةَ عَشَرَ [tisʿate ʿaşere]ye varınca onların mümeyyizleri müfred olur. Ve bunda kıyās olan mümeyyezi cemʿ olmak idi, zīrā ثَلَاثَةٌ [ṣelāṣet] in عَشَرَةٌ [ʿaşeret]le varınca mümeyyizi cemʿ sīgasıyla olur, ثَلَاثَةُ رِجَالٍ gibi. Ve ʿİṣām ʿaleyhi'r-rahme dedi ki mutlakan ʿaded كَمْ makūlesinden olmakla iʿrāz cümlesindendir, baʿdehu elfāz-ı ʿaded ile maʿdūdāttan taʿbīr gālib olmakla onlara esmā-i müştakka maʿnāsı olan maʿnā-yı vasf tārī oldu, meselā ثَلَاثَةُ رِجَالٍ terkībi مَعْدُودَةٌ بِهَذَا الْعَدَدِ sebkindedir, nihāyet maʿnā-yı vasfiyyetin galebesi sebebiyle gāliben mevsūflarına tābiʿ olmayarak istimāl olunur.

اَلْإِمَاءُ [el-imāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesne yüz ʿaded olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْأَى الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا مِائَةً Ve bir nesneyi yüz ʿadede iblāg eylemek maʿnāsınadır;

tekūlu: أَمْأَيْتُ الْقَوْمَ إِذَا تَمَّمْتَهُمْ مِائَةً

اَلْمُمْتُونَ [el-mumʾūn] (مُعْطُونَ [muʿṭūn] vezninde) Yüz nefere bālig olmuş cemāʿate denir; aslı مُمْأَوُونَ [mumʾevūn] idi.

اَلْمُمَاءَاةُ [el-mumāʾāt] (مُمَاشَاةٌ [mumāşāt] vezninde) Yüz ʿaded üzere muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَارَطَهُ مُمَاءَاةً أَيْ عَلَى مِأَئَةٍ كَمَا يُقَالُ شَارَطُهُ مُؤَالَفَةً أَيْ عَلَى أَلْفٍ

اَلْوَاوِيُّ

[م ت و]

اَلْمَتْوُ [el-metv] (mīm'in ve tā'nın sükūnuyla) Pek sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; tekūlu: مَتَوْتُ فِي الْأَرْضِ مَتْوًا لُغَةٌ فِي مَطَوْتُ Ve bir nesneyi çekip sündürmek maʿnāsınadır; tekūlu: مَتَوْتُ الْحَبْلَ إِذَا مَدَدْتَهُ

اَلتَّمَتِّي [et-temettī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yayı uzanıp gerinmekle çekmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَتَّى فِي نَزْعِ الْقَوْسِ إِذَا مَدَّ الطُّلْبَ

اَلْإِمْتَاءُ [el-imtāʾ] (hemzenin kesriyle) Bed ve çirkīn yürümek maʿnāsınadır ki murād kollarını açıp gerinerek yürümektir; yukālu: أَمْتَى الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مِشْيَةً قَبِيحَةً Ve bir adamın rızk ve maʿāşı kesīr ve mümtedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْتَى الرَّجُلُ إِذَا امْتَدَّ رِزْقُهُ وَكَثُرَ

إِبْنُ مَاتِي [İbnu Mātī] Muhaddisīnden ʿAlī b. ʿAbdurraḥmān künyesidir.

مَتَى [metā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Hurūf-ı leyyinede mezkūrdur.

اَلْيَائِيُّ

[م ت ي]

اَلْمَتْيُ [el-mety] مَتْوٌ [metv] vezninde ve onda lügattir ki zikr olundu; tekūlu: مَتَيْتَهُ مَتْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي لُغَةٌ فِي مَتَوْتُهُ

اَلْوَاوِيُّ

[م ح و]

اَلْمَحْوُ [el-maḥv] (صَحْوٌ [ṣaḥv] veznin-de) Bir nesnenin eserini izāle eylemek maʿnāsınadır ki bütün bütün nā-bedīd eylemekten ʿibārettir; yukālu: مَحَاهُ يَمْحُوهُ وَيَمْحَاهُ مَحْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا أَذْهَبَ أَثَرَهُ Ve bu maʿnāda lāzım olur; yukālu: مَحَا الشَّيْءُ إِذَا ذَهَبَ أَثَرُهُ Ve

مَحْوٌ [maḥv] Kamerin yüzünde merʾī olan siyāhlık sūretine ıtlāk olunur ki eser-i mahv ve mesḥa-i Cibrīl ʿaleyhi's-selāmdır.

اَلْإِمِّحَاءُ [el-immiḥāʾ] (hemzenin ve mīm-i müşeddenin kesriyle ki aslı إِنْمِحَاءٌ idi, إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِمْتِحَاءُ [el-imtiḥāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne mahv ve nābūd olmak maʿnāsınadır. Ve sīga-i ahīre kalīlü'l-istiʿmāldir; yukālu: إِمَّحَى الشَّيْءُ وَامْتَحَى إِذَا ذَهَبَ أَثَرُهُ

اَلْمَحْوَةُ [el-maḥvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yağmura ıtlāk olunur ki kaht ve yübūseti izāle ve mahv eder; yukālu: أَصَابَتِ الْأَرْضَ مَحْوَةٌ أَيْ مَطَرَةٌ تَمْحُو الْجَدْبَ Ve ʿār ve nāmūsa denir. Ve sāʿat-ı zamāniyyeye ıtlāk olunur. Ve

مَحْوَةُ [maḥvet] (lām'sız maʿrife olarak) Rīh-i debūr ismidir ki batı yelidir; yukālu: هَبَّتْ مَحْوَةُ أَيِ الدَّبُورُ Şārih der ki *Esās*'ta rīh-i şimāl ile müfesserdir, zirā sehābı mahv ve izāle eder. Ve

مَحْوَةُ [Maḥvet] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْمَاحِي [el-Māḥī] Esmā-i Hazret-i nebeviyyedendir; ʿaleyhi's-selām; zīrā Hazret-i Bārī ʿazze şānuhu zāt-ı risālet-āyātlarıyla

āsār-ı küfr ü dalāleti cihāndan mahv ve nā-bedīd eylemiştir; vesīle-i mahv oldukları bāʿis-i tesmiyedir.

اَلْمِمْحَاةُ [el-mimḥāt] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol paçavra ve bez makūlesine denir ki onunla menī ve ona şebīh nesneler mahv olunur ki silgi paçavrası taʿbīr olunur.

اَلْيَائِيُّ

[م ح ي]

اَلْمَحْيُ [el-maḥy] مَحْوٌ [maḥv] vezninde ve onda lügattir; yukālu: مَحَاهُ يَمْحِيهِ مَحْيًا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَزْبُورَيْنِ لُغَةٌ فِي مَحَاهُ

اَلْمَمْحِيُّ [el-meḥiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) ve

اَلْمَمْحُوُّ [el-memḥuvv] (مَدْعُوٌّ [medʿuvv] vezninde) İsm-i mefʿūldür, mahv ve nābūd olmuş nesneye denir.

اَلْيَائِيُّ

[م خ ي]

اَلتَّمَخِّي [et-temaḫḫī] (ḫā-yı muʿceme ile تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneden ictināb edip teberrī eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَمَخَّيْتُ مِنْهُ أَيْ تَبَرَّأْتُ وَتَحَرَّجْتُ Ve ʿözr ve bahāne īrād eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَمَخَّيْتُ إِلَيْهِ أَيِ اعْتَذَرْتُ Ve kemikten ilik sorup çıkarmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَمَخَّيْتُ الْعَظْمَ أَيْ تَمَخَّخْتُهُ Şārihin beyānına göre aslı تَمَخُّخٌ idi, ḫā-yı ahīre yā'ya kalb olundu.

اَلْإِمْخَاءُ [el-imḫāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi iʿtizār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَمْخَيْتُ إليه أَيِ اعْتَذَرْتُ

مَخَا [Meḫā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Sāhil-i bahr-i Yemen'de bir kasaba adıdır, hālen Bender-i Meḫā dedikleri beldedir ki tüccār mevkiʿidir.

اَلتَّمْخِيَةُ [et-temḫiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Bir adamı bir māddeden berī ve baʿīd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَخَّيْتُهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَقْصَيْتَهُ عَنْهُ

اَلْيَائِيُّ

[م د ي]

اَلْمَدَى [el-medā] (فَتًى [fetā] vezninde) ve

اَلْمُدْيَةُ [el-mudyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْمِيدَاءُ [el-mīdāʾ] (mīm'in kesriyle) Gāyet ve encām maʿnāsınadır; yukālu: بَلَغَ مَدَى الْحَيَاةِ وَمُدْيَتَهَا وَمِيدَائَهَا أَيْ غَايَتَهَا ve tekūlu: هُوَ مِنِّي مَدَى الْبَصَرِ أَيْ مُنْتَهَاهُ Bundan lisānımızda göz erimi ile taʿbīr olunur: وَلَا تَقُلْ مَدَّ الْبَصَرِ Şārih der ki müʾellif "م،د،د" māddesinde مَدَّ الْبَصَرِ ile taʿbīr eylemekle burada nehyi ona münākızdır, lākin cevāzı lügat-i mercūha olmak gerektir. Ve مَدَى [medā] māddesi mesāfe maʿnāsına mevzūʿ olup baʿdehu gāyette müstaʿmel oldu. Ve

مَدَى [medā] Su yüzünde olan yosuna denir, عَرْمَضٌ [ʿarmaḍ] maʿnāsına.

اَلْمُدْيَةُ [el-mudyet] (mīm'in harekāt-ı selāsıyla) Bıçağa denir, شَفْرَةٌ [şefret] maʿnāsına; cemʿi مِدًى [midā] gelir mīm'in kesri ve zammı ve elifin kasrıyla. Ve yayın bağrına denir; yukālu: مُدْيَةُ الْقَوْسِ أَيْ كَبِدُهَا

اَلْأَمْدَى [el-emdā] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Pek ırak ve pek meydānlı nesneye denir. Bu münāsebete ʿizzet ve kadr ve rifʿatte gāyet derecede olan adama ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ أَمْدَى الْعَرَبِ أَيْ أَبْعَدُهُمْ غَايَةً فِي الْعِزِّ

اَلْمَدِيُّ [el-mediyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Etrāfına taş nasb olunmamış havuza denir.

Ve havuz ayağından akıp irkilen murdār ve nā-pāk suya denir. Ve şol küçük arka ve cedvele denir ki ona semtinde olan kuyudan fazla su akar ola.

اَلْمُدَى [el-mudā] (mīm'in zammıyla هُدَى [hudā] vezninde) Şām ve Mışır diyārlarına mahsūs bir güne ölçek adıdır ve bu مُدٌّ [mudd] dedikleri ölçeğin gayrıdır; cemʿi أَمْدَاءٌ [emdā'] gelir. Şārihin beyānına göre on beş mekūk alır bir ölçektir.

اَلْإِمْدَاءُ [el-imdā'] (hemzenin kesriyle) Bir adam yaşını bulup kocalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْدَى الرَّجُلُ إِذَا أَسَنَّ Ve sütü çok içmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْدَى الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ شُرْبِ اللَّبَنِ Ve bir adama bir nesne zımnında mühlet verip meydānı uzatmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَمْدَيْتُهُ أَيْ أَمْلَيْتُ لَهُ

اَلْمُمَادَاةُ [el-mumādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bu dahi mühlet vermek maʿnāsınadır; tekūlu: مَادَيْتُهُ أَيْ أَمْلَيْتُ لَهُ

مَدَايَةُ [Medāyet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

إِبْنُ مَدَى [İbnu Medā] (فَتًى [fetā] vezninde) Bir vādīye ıtlāk olunur.

اَلْمِيدَاءُ [el-mīdā'] (mīm'in kesriyle) Gāyet maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve bir nesnenin yamacına ve karşısına denir; tekūlu: مِيدَاءُ دَارِي مِيدَاءُ دَارِهِ أَيْ حِذَاؤُهُ

اَلْيَائِيُّ

[م ذ ي]

اَلْمَذْيُ [el-meẕy] (mīm'in fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْمَذِيُّ [el-meẕiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْمَذِي [el-meẕī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Ricālden nisā ile mülāʿabe ve takbīl esnāsında zuhūr eden koyuca sucağıza denir; tekūlu: خَرَجَ مِنِّي الْمَذْيُ وَالْمَذِيُّ وَالْمَذِي وَهُوَ مَا يَخْرُجُ مِنْكَ عِنْدَ الْمُلَاعَبَةِ وَالتَّقْبِيلِ Ve

مَذْيٌ [meẕy] (mīm'in fethi ve ẕāl'ın sükūnuyla) Havuz lülesinden akan suya denir.

اَلْمَذِيَّةُ [el-Meẕiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Bir şāʿirin vālidesi lakabıdır ki şāʿir-i mezbūr onunla taʿyīr ve izdirā' olunur idi. Ve

مَذِيَّةٌ [meẕiyyet] Aynaya denir, مَذْيَةٌ [meẕyet] dahi denir, تَمْرَةٌ [temret] vezninde; cemʿi مَذِيَّاتٌ [meẕiyyāt] gelir ve مِذَاءٌ [miẕā'] gelir mīm'in kesriyle; yukālu: نَظَرَ فِي الْمَذِيَّةِ وَالْمَذْيَةِ أَيِ الْمِرْآةِ

اَلْإِمْذَاءُ [el-imẕā'] (إِمْضَاءٌ [imḍā'] vezninde) Bir kimse ʿayāli tarafına pezevenklik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْذَى الرَّجُلُ إِذَا قَادَ عَلَى أَهْلِهِ Ve şarāba çok su katmakla duru ve yufka eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْذَى شَرَابَهُ إِذَا زَادَ فِي مَزْجِهِ Ve atı otlağa salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْذَى الْفَرَسَ إِذَا أَرْسَلَهُ يَرْعَى Ve atın dizginini gevşetip üzerine atmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَمْذِ بِعِنَانِ فَرَسِكَ أَيِ اتْرُكْهُ

اَلْمَذْيُ [el-meẕy] (mīm'in fethi ve ẕāl'ın sükūnuyla) ve

اَلتَّمْذِيَةُ [et-temẕiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznninde) Bunlar da atı merʿāya salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: مَذَى الْفَرَسَ يَمْذِيهِ مَذْيًا وَمَذَّاهُ تَمْذِيَةً إِذَا أَرْسَلَهُ يَرْعَى

اَلْمِذَاءُ [el-miẕā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) Ricāl ve nisāyı bir yere götürüp birbiriyle mulāʿabe ettirmek maʿnāsınadır ki o sebeble tarafeyn şehvete gelip mezīleri zuhūr eder yāhūd pezevenklik eylemek maʿnāsınadır. Ve bu مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] ten masdardır, مُمَاذَاةٌ [mumāẕāt] dahi bu

maʿnāyadır; yukālu: مَاذَى فُلَانٌ مِذَاءً وَمُمَاذَاةً إِذَا جَمَعَ الرِّجَالَ وَالنِّسَاءَ وَتَرَكَهُمْ يُلَاعِبُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا أَوِ الدِّيَاثَةُ Burada كَسَمَاءٍ nüshası galattır.

اَلْمَاذِيُّ [el-māẕiyy] Bala denir, عَسَلٌ [ʿasel] maʿnāsına. Ve mutlakan demirden olan silāha denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ مَاذِيٌّ أَيْ سِلَاحٌ مِنْ حَدِيدٍ

اَلْمَاذِيَّةُ [el-māẕiyyet] Hoş-güvār olan yaʿnī içimli hamre denir; yukālu: خَمْرٌ مَاذِيَّةٌ أَيْ سَهْلَةٌ Ve mülāyim zırha denir ki sert olmaya yāhūd beyāz olanına denir.

اَلْمَاذِيَانَاتُ [el-māẕiyānāt] (ẕāl'ın kesri ve fethiyle) Su mecrālarına denir; müfredi مَاذِيَانَةٌ [māẕiyānet]tir, ʿalā-kavlin su akıntılarının iki taraflı kıyılarında bitmiş çayıra ve çimene denir yāhūd bāgçe suvardıkları dolapların yörelerinde nābit olanına denir.

اَلْوَاوِيُّ

[م ر و]

اَلْمَرْوُ [el-merv] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir cins ak ve berrāk çakmak taşına denir ki frenk taşı dedikleridir, ekserī tüfek çakmaklarına uydururlar, ʿalā-kavlin be-gāyet pek ve metīn taşa denir; müfredi مَرْوَةٌ [mervet]tir; yukālu: أَرْضٌ بِهَا مَرْوٌ وَهِيَ حِجَارَةٌ بِيضٌ بَرَّاقَةٌ تُورِي النَّارَ أَوْ أَصْلَبُ الْحِجَارَةِ Ve

مَرْوٌ [merv] Bir şecer adıdır, müfredātta مَرْوٌ [merv] envāʿ-ı reyāhīne ıtlāk olunur. İsm-i cins menzilinde olmak üzere mersūmdur, mutlakan zikr olundukta mermāhūz murād olur ki koca yarpuzu dedikleridir. Ve

مَرْوٌ [Merv] Fāris ülkesinde bir belde adıdır; nisbetinde مَرْوِيٌّ [Merviyy] denir ve مَرَوِيٌّ [mereviyy] denir, عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde ve مَرْوَزِيٌّ [Merveziyy] denir zāyı muʿceme ziyādesiyle ki gayr-i kıyās üzeredir. Şārih der ki insān kısmıyla sāʾir nesnenin beynini fark için irtikāb eylediler. İnsānın nisbetinde مَرْوَزِيٌّ [Merveziyy] denir zā'yla ve sevb makūlesi eşyāʾ nisbetinde مَرْوِيٌّ [Merviyy] denir.

اَلْمَرْوَةُ [el-Mervet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mekke-i mükerreme'de bir cebel adıdır ki Ṣafā dedikleri cebelin birāderidir; مَرْوٌ [merv] dedikleri taşla müsemmādır.

مَرْوَانُ [Mervān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْمَرْوَرَاةُ [el-merevrāt] (خَجَوْجَاةٌ [ẖacevcāt] vezninde) Kır ve çıplak arza denir; cemʿi مَرْوَرَى [merevrā] ve مَرْوَرَيَاتٌ [merevreyāt] gelir ve مَرَارِي [merārī] gelir. Ve

مَرْوَرَاةُ [Merevrāt] Mahsūs bir arzın ismidir.

اَلْيَائِيُّ

[م ر ي]

اَلْمَرْيُ [el-mery] (جَرْيٌ [cery] vezninde) Süt vermek için nākanın memesini sığamak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَى النَّاقَةَ مَرْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَسَحَ ضَرْعَهَا لِتَدِرَّ Ve bir nesneyi hārice çıkartmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَى الشَّيْءَ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ Ve bir adamın hakkını inkār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَى حَقَّهُ إِذَا جَحَدَهُ Ve vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَى فُلَانًا مِائَةَ سَوْطٍ إِذَا ضَرَبَهُ Ve at kısmının bir eli yā bir ayağı kırık yāhūd aksak şeklinde yeri sürüştürmek maʿnāsınadır ki murād üç ayağı üzere durup biriyle yeri kazıp sürüştürmektir, ekserī yem ve su vaktinde ederler; yukālu: مَرَى الْفَرَسُ إِذَا جَعَلَ يَمْسَحُ الْأَرْضَ وَيَجُرُّهَا بِيَدِهِ أَوْ رِجْلِهِ مِنْ كَسْرٍ أَوْ ظَلَعٍ

اَلْإِمْرَاءُ [el-imrāʾ] (hemzenin kesriyle) Memesi sığanan nāka süt idrār eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: مَرَى النَّاقَةَ فَأَمْرَتْ أَيْ دَرَّ لَبَنُهَا

اَلْمُرْيَةُ [el-muryet] (mīm'in zammı ve kesriyle) Nākanın memesi sığanmakla idrār eylediği süte denir; tekūlu: أَخَذْتُ مُرْيَةَ النَّاقَةِ أَيْ مَا حُلِبَ مِنْهَا بِالْمَرْيِ Ve

مِرْيَةٌ [miryet] (mīm'in kesri ve zammıyla) Şekk ve şübhe maʿnāsınadır; yukālu: هَذِهِ فِرْيَةٌ بِلَا مِرْيَةٍ أَيْ بِلَا شَكٍّ Ve cedel ve nizāʿ maʿnāsınadır; yukālu: مَا فِيهِ مِرْيَةٌ أَيْ جَدَلٌ

اَلْإِمْتِرَاءُ [el-imtirāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi yerinden çıkartmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَاهُ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ Ve bir nesneden şekk ve tereddüd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَى فِيهِ إِذَا شَكَّ

اَلْمَرِيُّ [el-meriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Pek sütlü nākaya denir, ʿalā-kavlin şol nākaya denir ki yavrusuz kalmakla sütü memesini sığamakla gelir ola; yukālu: نَاقَةٌ مَرِيٌّ أَيْ غَزِيرَةُ اللَّبَنِ أَوْ لَا وَلَدَ لَهَا فَهِيَ تَدُرُّ بِالْمَرْيِ عَلَى يَدِ الْحَالِبِ

اَلْمُمْرِي [el-mumrī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol nākaya denir ki buğurun menīsini bi'l-cümle rahmine cezb ve cemʿ edip taşra salıvermez ola. Ve yolunda rāst ve dürüst olan işe denir; yukālu: أَمْرٌ مُمْرٍ أَيْ مُسْتَقِيمٌ

اَلْمُمَارَاةُ [el-mumārāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلْمِرَاءُ [el-mirāʾ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Mücādele ve münāzaʿa eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَارَاهُ مُمَارَاةً وَمِرَاءً إِذَا جَادَلَهُ

اَلتَّمَارِي [et-temārī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Şekk ve tereddüd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَارَى فِيهِ إِذَا شَكَّ

اَلْمَارِيَّةُ [el-māriyyet] (yā-yı müşeddede ile) Tüyleri düpdüz ve hemvār bağırtlak kuşuna denir. Ve bedeni sīm-i sāfī gibi ak ve berrāk olan mahbūbeye denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَارِيَّةٌ أَيْ بَيْضَاءُ بَرَّاقَةٌ

اَلْمَارِيُّ [el-māriyy] Tüyleri ak ve düpdüz yalım buzağıya denir; dişisine مَارِيَّةٌ [māriyyet] denir. Ve kalemli küçük kilime ve cācīme denir. Ve kuyudan su çeken adamın beline tutunduğu kalemli peştemāle denir. Ve bağırtlak kuşunun avcısına denir. Ve pöç tarafına kadar eskiyip yeprimiş sevbe denir.

اَلْمُمْرِيَةُ [el-mumriyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

اَلْمَارِيَةُ [el-māriyet] (صَاحِبَةٌ [ṣāhibet] vezninde) Ak ve düz tüylü buzağısı olan ineğe denir. Zāhiren lisān-ı ʿavāmda dişi koyuna marya taʿbīri bundandır. Ve Māriye bint Erḳam yāhūd bint Ẓālim bir hatundur ki "خُذْهُ وَلَوْ بِقُرْطَيْ مَارِيَةَ" meselinin menşeʾidir. Aslı budur ki Māriye-i merkūme mülūk-i Kinde evlādından olmakla kulağına takındığı küpelerde iki yüz dīnār yāhūd kırk bin altın kıymetli bir cevher-i nefīs yāhūd güvercin yumurtası kadar iki şeh-dāne inci var idi ki misli merʾī değil idi. Nefsine īsār ile o küpeleri Kaʿbe-i muʿazzamaya ihdā eylemekle hāzin-i hızāne-i Kaʿbe dahi alıp Beyt-i şerīf içre taʿlīk eyledi. Min baʿd bir nesneye tergīb ve ʿalā-eyyi hāl ihrāz ve istihsāli husūsuna igrā ve teşvīk zımnında kelām-ı mezbūr mesel oldu. "بِقُرْطَيْ مَارِيَةَ" terkībinde bāʾ harfi mukābile maʿnāsına olmakla "Onu ahz ve tahsīl eyle, eger mukābilinde Māriye'nin küpelerini dahi vermek iktizā ederse de" demektir.

اَلْمَرِيَّةُ [el-Meriyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Endelus diyārında bir beldedir. Ve yine diyār-ı mezbūrede bir mevziʿ adı-

dır. Ve Vāsiṭ ile Başra arasında bir karye adıdır.

اَلْمَرَايَا [el-merāyā] (mīm'in fethiyle) Hayvānda süt damarlarına denir ki memeye süt onlardan gelir; مَرِيٌّ [meriyy] müfredidir, غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde.

اَلتَّمَرِّي [et-temerrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Bezenmek ve donanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَرَّى بِهِ إِذَا تَزَيَّنَ

اَلْوَاوِيُّ

[م ز و]

اَلْمَزِيَّةُ [el-meziyyet] (zā-yı muʿceme ile غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Fazīlet maʿnāsınadır ki sāʾir üzere tahakkuk eden māye-i rüchāndır. Hulāsası baʿzı adamın müte-hassıs ve mümtāz olduğu niʿmet-i gayr-i müteʿaddiyedir, ʿilm ve semāhat ve şecāʿat gibi; yukālu: لَهُ عَلَى فُلَانٍ مَزِيَّةٌ أَيْ فَضِيلَةٌ Şārih der ki bundan fiʿl-i sülāsī mutasarrıf değildir.

اَلْمَازِيَةُ [el-māziyet] مَزِيَّةٌ [meziyyet] maʿnāsınadır.

اَلْيَائِيُّ

[م ز ي]

اَلْمَزْيُ [el-mezy] (mīm'in fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Kibr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَى الرَّجُلُ يَمْزِي مَزْيًا إِذَا تَكَبَّرَ

اَلْمُزَاةُ [el-muzāt] (قُضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde) Cebābireye denir; مَازِي [māzī] müfredidir; yukālu: أَكْثَرُ الْقُضَاةِ مُزَاةٌ أَيْ جَبَابِرَةٌ

اَلْمَزِيُّ [el-meziyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Zarīf ve şūh-meşreb nāzük adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَزِيٌّ أَيْ ظَرِيفٌ

اَلتَّمْزِيَةُ [et-temziyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Medh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَّاهُ إِذَا مَدَحَهُ

اَلْمَازِي [el-māzī] ve

اَلْمُتَمَازِي [el-mutemāzī] Nāstan kenār ke-sip alarga ve bertaraf olan adama denir; tekūlu: قَعَدَ فُلَانٌ عَنِّي مَازِيًا وَمُتَمَازِيًا أَيْ مُخَالِفًا بَعِيدًا

اَلْوَاوِيُّ

[م س و]

اَلْمَسْوُ [el-mesv] (حَسْوٌ [ḥasv] vezninde) Soyu pāk hayvāna bīgāne erkek aşmak-la sāhibi fercine elini sokup rahiminden menīyi çıkarıp pāklamak maʿnāsınadır; tekūlu: مَسَوْتُ عَلَى النَّاقَةِ مَسْوًا إِذَا أَدْخَلْتَ يَدَكَ فِي حَيَائِهَا فَنَقَّيْتَهُ Ve eşek hırçınlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَسَا الْحِمَارُ إِذَا حَرَنَ

اَلْمَساءُ [el-mesāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Akşam vaktine denir ki zahrdan salāt-ı magribe kadar vaktten ʿibārettir; tekūlu: أَتَيْتُهُ مَسَاءً وَهُوَ ضِدُّ الصَّبَاحِ وَتَقُولُ أَتَيْتُهُ مَسَاءَ أَمْسِ كَمَا سَيُذْكَرُ وَيُقَالُ أَتَى صَبَاحَ مَسَاءَ وَصَبَاحَ مَسَاءٍ بِالْإِضَافَةِ Yaʿnī mürekkeb olarak أَتَى صَبَاحَ مَسَاءَ derler ki vāv ʿātıfayı mutazammindir, صَبَاحًا وَمَسَاءً maʿnāsınadır ki "Ona ben her sabāh ve her akşam geldim" demektir. Ve bu وَقَعُوا فِي حَيْصَ بَيْصَ ve يَوْمَ يَوْمَ kabīlindendir. Ve izāfetle صَبَاحَ مَسَاءٍ dahi cāʾizdir.

Mütercim-i hakīr der ki Ḥarīrī *Durre*'de dedi ki baʿzılar زَيْدٌ يَأْتِينَا صَبَاحَ مَسَاءٍ derler izāfetle ve صَبَاحَ مَسَاءَ derler izāfetsiz ve bun-ların beynlerini fark eylemezler, hālbūki beynlerinde fark vardır, zīrā kavl-i evve-le göre يَأْتِينَا فِي صَبَاحِ مَسَاءٍ sebkinde olmakla "Akşamın sabāhında yaʿnī hemān sabāh deminde gelir" demek olur ve sānīye göre يَأْتِي فِي الصَّبَاحِ وَالْمَسَاءِ sebkinde olmakla "Her sabāh ve her akşam gelir" demektir. Bu-nun aslı يَأْتِينَا صَبَاحًا وَمَسَاءً idi, vāv-ı ʿātıfe

hazf olunup baʿde't-terkīb أَحَدَ عَشَرَ gibi feth üzere mebnī oldu. İntehā.

Ve ʿArablar bir kimseden tetayyür ve teşe»üm eyledikte o kimseye karşı مَسَاءَ اللهِ لَا مَسَاؤُكَ derler, مَسَاء kelimelerinin refʿ ve nasblarıyla لَنَا مَسَاءُ اللهِ وَنَرْجُو مَسَاءَ اللهِ takdīrindedir, zīrā ʿArablar akşamla şerr ve veyl ve kederden kināye ederler, niteki sabāhla hayr ve sürūrdan kināye ederler.

اَلْإِمْسَاءُ [el-imsāʾ] (hemzenin kesriyle) Akşamlamak ve akşama kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْسَى زَيْدٌ ضِدُّ أَصْبَحَ

اَلْمُمْسَى [el-mumsā] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) إِمْسَاءٌ [imsāʾ] bābından masdar-ı mīmīdir; yukālu: أَمْسَى إِمْسَاءً وَمُمْسًى ضِدُّ أَصْبَحَ

اَلْمِسْيُ [el-misy] (mīm'in kesri ve zammıyla) إِمْسَاءٌ [imsāʾ] māddesinden ismdir, akşamlamağa denir, niteki صُبْحٌ [ṣubḥ] إِصْبَاحٌ [iṣbāḥ]tan ismdir.

اَلْأُمْسِيَّةُ [el-umsiyyet] (أُنْثِيَّةٌ [uṯfiyyet] vezninde) Akşam çattığı vakte denir; أُصْبُوحَةٌ [uṣbūḥat] mukābilidir; ve minhu yukālu: أَتَيْتُهُ مَسَاءَ أَمْسِ وَمِسْيَهُ وَأُمْسِيَّتَهُ أَيْ أَمْسِ عِنْدَ الْمَسَاءِ

اَلْمُسَيَّانَاتُ [el-museyyānāt] (mīm'in zammıyla) مُسَيَّانٌ [museyyān] kelimesinin cemʿidir ki مَسَاءٌ [mesāʾ] musaggarıdır; yukālu: جَاءَ مُسَيَّانَاتٍ أَيْ مُغَيْرِبَانَاتٌ Ve bu dāʾimā zarf olarak müstaʿmel olur.

اَلتَّمْسِيَةُ [et-temsiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adama كَيْفَ أَمْسَيْتَ Yaʿnī "Bu akşam ne yaptın, ne hālde idin?" yāhūd مَسَّاكَ اللهُ بِالْخَيْرِ Yaʿnī "Hak taʿālā akşamını hayr eylesin" demek maʿnāsınadır; tekūlu: مَسَّيْتُهُ أَيْ قُلْتُ لَهُ كَيْفَ أَمْسَيْتَ أَوْ مَسَّاكَ اللهُ بِالْخَيْرِ

اَلْإِمْتِسَاءُ [el-imtisāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesnenin cümlesini birden sıyırıp almak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَسَى مَا عِنْدَهُ إِذَا أَخَذَ كُلَّهُ

اَلْيَائِيُّ

[م س ي]

اَلْمَسْيُ [el-mesy] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) مَسْوٌ [mesv] lafzında lügattir ki nākanın yā kısrağın rahimini bīgāne menīden pāklamak maʿnāsınadır; yukālu: مَسَى النَّاقَةَ وَالْفَرَسَ مَسْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَّى رَحِمَهَا Ve havānın ıssılığı davarı zebūnlatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَسَى الْحَرُّ الْمَالَ إِذَا هَزَلَهُ Ve yapça yapça yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَسَى السَّيْرَ إِذَا رَفَقَ بِهِ Ve bir nesneyi el ile sığamak maʿnāsınadır; yukālu: مَسَى الشَّيْءَ إِذَا مَسَحَهُ بِيَدِهِ Ve bir nesneyi sıyırıp çıkarmak maʿnāsınadır, kından kılıç sıyırmak gibi; yukālu: مَسَاهُ إِذَا اسْتَلَّهُ

اَلْمَاسِي [el-māsī] Şol mütemerrid adama denir ki bir ferdin nush ve pendine iltifāt ve isgā eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مَاسٍ إِذَا كَانَ لَا يَلْتَفِتُ إِلَى مَوْعِظَةِ أَحَدٍ

اَلْإِمْتِسَاءُ [el-imtisāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Susamak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَسَى الرَّجُلُ إِذَا عَطِشَ

اَلتَّمَسِّي [et-temessī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلتَّمَاسِي [et-temāsī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesne bend bend kesilip parça parça olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَسَّى الشَّيْءُ وَتَمَاسَى إِذَا تَقَطَّعَ ve

تَمَاسِي [temāsī] Devāhī maʿnāsınadır, müfredi yoktur; yukālu: أَصَابَتْهُمُ التَّمَاسِي أَيِ الدَّوَاهِي

مِسِّينَا [Missīnā] (خِصِّيصَا [ḫiṣṣīṣā] vezninde) Berr-i Ḳoṣṭanṭīniyye'de bir belde adıdır. Şārih der ki Ḳoṣṭanṭiniyye ile Edirne beynindedir ki Rūmili tarafında olur, lākin

meşhūr olan Misīne ki tahfīfledir, bahr-i sefīd aksāsında bir ceziredir; cāʾizdir ki selefte bu ismde orada dahi bir şehr olmuş ola.

اَلْيَائِيُّ

[م ش ي]

اَلْمَشْيُ [el-meşy] (mīm'in fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Yürümek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَى الرَّجُلُ يَمْشِي مَشْيًا إِذَا مَرَّ Ve bir adamın māşiyesi çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَى فُلَانٌ إِذَا كَثُرَتْ مَاشِيَتُهُ Ve doğru yol bulmak ve doğru yola gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَى الرَّجُلُ إِذَا اهْتَدَى ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿نُورًا تَمْشُونَ بِهِ﴾ أَيْ تَهْتَدُونَ بِهِ

اَلْمِشْيَةُ [el-mişyet] (mīm'in kesriyle) İsmdir, yürümeğe ve yürüyüşe denir. Ve binā-i nevʿ olur; yukālu: مَشَى مِشْيَةً حَسَنَةً

اَلتَّمْشِيَةُ [et-temşiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi yürümek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَّى الرَّجُلُ إِذَا مَرَّ

اَلْإِمْشَاءُ [el-imşāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın māşiyesi çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْشَى زَيْدٌ إِذَا كَثُرَتْ مَاشِيَتُهُ Kezālik bir adamın māşiyelerinin dölleri döşleri firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْشَى الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَتْ أَوْلَادُ مَاشِيَتِهِمْ

اَلتِّمْشَاءُ [et-timşāʾ] (tā'nın kesriyle) Sülāsīden masdardır, yürümek maʿnāsına; yukālu: مَشَى زَيْدٌ مَشْيًا وَتِمْشَاءً إِذَا مَرَّ

اَلْمَشَّاءُ [el-meşşāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Koğucuya ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مَشَّاءٌ أَيْ نَمَّامٌ

اَلْمُشَاةُ [el-muşāt] (mīm'in zammıyla) مَاشٍ [māşī] kelimesinin cemʿidir, gammāz ve sāʿīye denir; yukālu: هُمْ مُشَاةٌ أَيْ وُشَاةٌ

اَلْمَاشِيَةُ [el-māşiyet] Deve ve koyun ve keçi kısmına ıtlāk olunur; cemʿi مَوَاشٍ [mevāşī] gelir; yukālu: لَهُ مَاشِيَةٌ كَثِيرَةٌ وَهِيَ الْإِبِلُ وَالْغَنَمُ Ve

مَاشِيَةٌ [māşiyet] Evlādı kesir olan hatuna ve sāʾir hayvāna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَاشِيَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْوَلَدِ

اَلْمَشَاءُ [el-meşāʾ] (سَخَاءٌ [seḫāʾ] vezninde) Bir hatunun yā hayvānın evlādı kesīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَشَتِ الْمَرْأَةُ مَشَاءً إِذَا كَثُرَتْ أَوْلَادُهَا

اَلْإِمْتِشَاءُ [el-imtişāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznnde) Bir adamın māşiyesi kesīrü'l-evlād olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَى الْقَوْمُ إِذَا أَمْشَى

اَلْوَاوِيُّ

[م ش و]

اَلْمَشْوُ [el-meşv] (حَشْوٌ [ḥaşv] vezninde) ve

اَلْمَشُوُّ [el-meşuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) ve

اَلْمَشِيُّ [el-meşiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْمَشَاءُ [el-meşāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Müshil dārūya denir, rāvend ve sinā-i Mekkī gibi; yukālu: شَرِبَ مَشْوًا وَمَشُوًّا وَمَشِيًّا وَمَشَاءً أَيْ دَوَاءً مُسْهِلًا

اَلْإِسْتِمْشَاءُ [el-istimşāʾ] Müshil devā istiʿmāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمْشَى الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْمَشِيَّ

اَلْإِمْشَاءُ [el-imşāʾ] (hemzenin kesriyle) Müshil dārū yüreği sürdürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْشَاهُ الدَّوَاءُ إِذَا أَطْلَقَ بَطْنَهُ Beyt-i ḫelāya مَمْشًى [memşā] ıtlākı bundandır. Ve müshil içmiş adamın yüreği sürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْشَى الرَّجُلُ إِذَا ارْتُجِيَ دَوَاؤُهُ

اَلْمَشَا [el-meşā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Sebzevāttan havuca denir, ʿalā-kavlin ona

şebīh bir nebāttır.

اَلْوَاوِيُّ

[م ص و]

اَلْمَصْوَاءُ [el-maṣvā'] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrā'] veznin-de) Dübür ve makʿada denir. Ve uylukları etsiz ve çelimsiz ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَصْوَاءُ أَيْ لَا لَحْمَ عَلَى فَخِذَيْهَا

اَلْمُصَايَةُ el-muṣāyet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Küçük şīşeye denir, kārūre-i sagīre maʿnāsına.

اَلْيَائِيُّ

[م ض ي]

اَلْمُضِيُّ [el-muḍiyy] (ḍād-ı muʿceme ile عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلْمُضُوُّ [el-muḍuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] veznin-de) Geçip gitmek maʿnāsınadır ki Fārisīde güzeşten mürādifidir, zamānın geçip gitmesi gibi; yukālu: مَضَى الشَّيْءُ يَمْضِي مُضِيًّا وَمُضُوًّا إِذَا خَلَا Ve

مَضَاءٌ [meḍā'] (سَخَاءٌ [seḫā'] vezninde) ve

مُضُوٌّ [muḍuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Bir nesnenin ötesine geçmek maʿnāsınadır ki öte işlemek taʿbīr olunur; yukālu: مَضَى فِي الْأَمْرِ مَضَاءً وَمُضُوًّا إِذَا نَفَذَ فِيهِ Ve

مُضُوُّ سَبِيلٍ [muḍuvvu sebīl] Ölmekten kināyedir; yukālu: مَضَى فُلَانٌ سَبِيلَهُ إِذَا مَاتَ Ve

مَضَاءٌ [meḍā'] Vurulan nesneye kılıç işleyip kesmek maʿnāsınadır; yukālu: مَضَى السَّيْفُ فِي الضَّرِيبَةِ مَضَاءً إِذَا قَطَعَ Ve işletmek, infāz maʿnāsınadır; tekūlu: مَضَيْتُ عَلَى بَيْعِي إِذَا أَجَزْتَهُ

اَلْمَمْضُوُّ عَلَيْهِ [el-memḍuvvu ʿaleyhi] İnfāz ile karār-dāde olmuş işe denir; yukālu: أَمْرٌ مَمْضُوٌّ عَلَيْهِ أَيْ نُفِذَ

اَلْإِمْضَاءُ [el-imḍā'] (hemzenin kesriyle) Bu dahi işletip öte geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْضَاهُ إِذَا أَنْفَذَهُ Ve bir nesneyi itmām ve icrā kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَمْضَيْتُ بَيْعِي إِذَا أَجَزْتَهُ [Ve] تَوْقِيعٌ [tevḳīʿ] yerinde إِمْضَاءٌ [imḍā']-i ṣukūk ü mekātib bundandır. Ve mersūm olana da إِمْضَاءٌ [imḍā'] ıtlakı مَمْضَى [memḍā] maʿnāsıyla müʾevveldir.

اَلْمُضَوَاءُ [el-muḍevā'] (غُلَوَاءُ [ġulevā'] vezninde) İleri geçmeğe denir, takaddüm maʿnāsınadır.

أَبُو الْمَضَاءِ [ebu'l-meḍā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) At kısmının künyesidir. Ve el-Meḍā' el-Fāyişī tābiʿīndendir.

اَلْمَاضِي [el-māḍī] Kılıca ve arslana ıtlāk olunur.

اَلْوَاوِيُّ

[م ط و]

اَلْمَطْوُ [el-maṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Pek cidd ve cehd edip sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَا الرَّجُلُ مَطْوًا إِذَا جَدَّ فِي السَّيْرِ وَأَسْرَعَ Ve salkımdan hurmā koparıp yemek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَا الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الرُّطَبَ مِنَ الْكِبَاسَةِ Ve dost-ı samīmī ile yār ve hem-dem olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَطَا زَيْدٌ إِذَا صَاحَبَ صَدِيقًا Ve gözleri açmak maʿnāsınadır; yukālu: مَطَا الرَّجُلُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ Ve bir nesneyi çekip uzatmak ve germek maʿnāsınadır, ipi çekip germek gibi; ve minhu yukālu: مَطَا بِالْقَوْمِ إِذَا مَدَّ بِهِمْ فِي السَّيْرِ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَا الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا

اَلتَّمَطِّي [et-tamaṭṭī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Gerinmek ve sünüp uzanmak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: تَمَطَّى النَّهَارُ

وَغَيْرُهُ إِذَا امْتَدَّ وَطَالَ

اَلْمُطَوَاءُ [el-muṭavāʾ] (غُلَوَاءُ [ġulevāʾ] vezninde) İsmdir, gerinmeğe ve sünüp uzanmağa denir.

اَلْمَطَا [el-meṭā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Gerinmek maʿnāsınadır; yukālu: مَطِيَ الرَّجُلُ مَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى تَمَطَّى Ve

مَطَا [meṭā] Arkaya denir, zahr maʿnāsına; cemʿi أَمْطَاءٌ [emṭāʾ] gelir; yukālu: رَكِبَ مَطَا الدَّابَّةِ أَيْ ظَهْرَهَا Ve hurmā salkımına denir.

اَلْمَطِيَّةُ [el-meṭiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Gerinerek ve sünüp uzanarak yürüyen dābbe-i merkūbeye denir; cemʿi مَطَايَا [meṭāyā] gelir ve مَطِيٌّ [meṭiyy] gelir hā'sız. Şārih der ki baʿdehu mutlakan rükūb olunacak dābbede istiʿmāl olundu.

اَلْإِمْتِطَاءُ [el-imtiṭāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Bir dābbeyi مَطِيَّةٌ [meṭiyyet] edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَطَى الدَّابَّةَ إِذَا جَعَلَهَا مَطِيَّةً

اَلْإِمْطَاءُ [el-imṭāʾ] (hemzenin kesriyle) إِمْتِطَاءٌ [imtiṭāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: أَمْطَى الدَّابَّةَ بِمَعْنَى امْتَطَاهَا

اَلْمَطْوُ [el-maṭv] (mīm'in fethi ve kesriyle) Ekin demeti bağlayacak hurmā cerīdine denir ki ortasından iki dilip onunla demeti bend ederler. Ve hurmā salkımına denir; cemʿi مِطَاءٌ [miṭāʾ] gelir mīm'in kesriyle ve أَمْطَاءٌ [emṭāʾ] gelir ve مَطِيٌّ [meṭiyy] gelir غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde ki şārihin beyānına göre ism-i cemʿdir.

اَلْأُمْطِيُّ [el-umṭiyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] veznide) Bir gūne samg-ı meʾkūl ismidir. Ve uzun boylu mevzūn adama denir.

اَلْمَطْوَةُ [el-maṭvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Sāʿat ve vakt maʿnāsınadır; yukālu: مَضَتْ مِنَ اللَّيْلِ مَطْوَةٌ أَيْ سَاعَةٌ

اَلْمِطْوُ [el-miṭv] (mīm'in kesriyle) Misl ve nazīr maʿnāsınadır. Ve bir adamın yār ve hem-demine denir; yukālu: هُوَ مِطْوُهُ أَيْ صَاحِبُهُ Ve mısır buğdayının sünbülesine denir.

اَلْوَاوِيُّ

[م ع و]

اَلْمَعْوُ [el-maʿv] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Olmuş tāze hurmāya denir, ʿalā-kavlin olmak rütbesine varmışına denir; tekūlu: أَطْعَمَنَا الْمَعْوَ أَيِ الرُّطَبَ أَوِ الْيُسْرَ عَمَّهُ الْإِرْطَابُ Ve devenin alt dudağında olan yarığa ve şikāfa denir.

اَلْمُعَاءُ [el-muʿāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kedi pek pek mavlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَا السِّنَّوْرُ يَمْعُو مُعَاءً إِذَا صَوَّتَ

اَلتَّمَعِّي [et-temaʿʿī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesne sünüp uzanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَعَّى السِّقَاءُ إِذَا تَمَدَّدَ Ve beyne'n-nās şerr ve şūr ve fitne yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَعَّى الشَّرُّ إِذَا فَشَا

اَلْيَائِيُّ

[م ع ي]

اَلْمَعَى [el-meʿā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) ve

اَلْمِعَى [el-miʿā] (رِضَا [riḍā] vezninde) أَعْفَاجُ بَطْنٍ [aʿfācu baṭn]dan bağırsağa denir, Fārisīde rūde denir. Baʿzen müʾennes olur; cemʿi أَمْعَاءٌ [emʿāʾ] gelir; ve tekūlu'l-ʿArab: هُمْ مِثْلُ الْمِعَى وَالْكَرِشِ أَيْ أَخْصَبُوا وَحَسُنَتْ حَالُهُمْ Yaʿnī "Hısb ve rehāda olup hüsn-i hāl ve nizām ve refāh sāhibleridir" demektir, zīrā bağırsak ve işkenbe mādām ki derūn-ı batnda oldukça ter ü tāze ve mutarrā ve ahdās-ı dehrden emīn olurlar. Ve

مِعَى [miʿā] (إِلَى [ilā] vezninde) Şol engebe su akıntısına denir ki binā-i destegī gibi yüksek akıntıya muttasıl ola, yaʿnī aralıkları duvar mesābesinde ola, zīrā o güne akıntılar bağırsaklar sūretinde olur. Dere ayaklarında vasf-ı mezkūr üzere olan akıntılara أَمْعَاءُ الْوَادِي [emʿāʾu'l-vādī] ıtlāk ederler ki oluk oluk akıntılardan ʿibārettir. Ve ʿinde'l-baʿz iki kıtʿa pek ve katı yerler aralığında olan yumuşak yere denir.

مِعَى الْفَارِ [miʿa'l-fār] Bir cins kemter hurmāya denir.

اَلْمَاعِي [el-māʿī] Yumuşak ve sehl ve mülāyim taʿāma denir.

اَلْمَاعِيَةُ [el-māʿiyet] Pāre pāre ve rīze rīze olmak şānından olan nesneye denir, müdemdime maʿnāsına; hā-i teʾnīs mevsūf yāhūd mübālaga içindir.

مُعَيٌّ [Muʿayy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[م غ و]

اَلْمُغَاءُ [el-muġāʾ] (ġayn-ı muʿceme ile غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kedi mavlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَغَا السِّنَّوْرُ يَمْغُو مُغَاءً إِذَا صَاحَ

اَلْيَائِيُّ

[م غ ي]

اَلْمَغْيُ [el-maġy] (mīm'in fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Gönde ve meşinde olan yumuşaklığa ve gevşekliğe denir. Ve hezl yā cidd ve tahkīk vechiyle bir kimseyi muttasıf olmadığı mehāmide ile vasf eylemeğe denir; tekūlu: مَا هَذَا الْمَغْيُ وَهُوَ أَنْ يَقُولَ فِيهِ مَا لَيْسَ فِيهِ إِمَّا هَازِلًا أَوْ جَادًّا Ve söz söylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَغَيْتُ مَغْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ نَغَيْتُ

اَلتَّمَغِّي [et-temaġġī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Meşin ve sahtiyān makūlesi gevşeyip yumuşamak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَغَّى الْأَدِيمُ إِذَا اسْتَرْخَى

اَلْمَاغِيَةُ [el-māġiyet] Dāʾimā nāsa sūʾ-i zann üzere olan iftirācı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَاغِيَةٌ أَيْ مُرِيبَةٌ

اَلْوَاوِيُّ

[م ق و]

اَلْمَقْوُ el-maḳv] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Deve yavrusu anasını şiddetle emmek maʿnāsınadır; yukālu: مَقَا الْفَصِيلُ أُمَّهُ مَقْوًا إِذَا رَضَعَهَا شَدِيدًا Ve bir nesnenin kīr ve pāsını açıp cilā vermek maʿnāsınadır; yukālu: مَقَا السَّيْفَ وَالسِّنَّ وَنَحْوَهُ إِذَا جَلَاهُ Ve

مَقْوٌ [maḳv] ve

مَقْوَةٌ [maḳvet] ve

مُقَاوَةٌ [muḳāvet] (ki mīm'in zammıyladır) Bir nesneyi sakınıp sıyānet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أُمْقُهُ مَقْوَكَ وَمَقْوَتَكَ وَمُقَاوَتَكَ مَالَكَ أَيْ صُنْهُ صِيَانَتَكَ مَالَكَ Şārihin beyānına göre مُقَاوَةٌ [muḳāvet] ism-i masdardır.

اَلْيَائِيُّ

[م ق ي]

اَلْمَقْيُ [el-maḳy] مَقْوٌ [maḳv] vezninde ve onda lügattir; tekūlu: مَقَيْتُ أَسْنَانِي مَقْيًا لُغَةٌ فِي مَقَوْتُ وَتَقُولُ إِمْقِهِ مَقْيَتَكَ مَالَكَ أَيْ صُنْهُ صِيَانَتَكَ مَالَكَ

اَلْمَقْيَةُ [el-maḳyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Gözün pınarına denir, مَاقٌ [māḳ] maʿnāsına.

اَلْوَاوِيُّ

[م ك و]

اَلْمَكْوُ [el-mekv] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükûnuyla) ve

اَلْمُكَاءُ [el-mukāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Dudakla ıslık çalmak maʿnāsınadır, ʿalākavlin parmakları halka gibi müşebbek eylemekle boru tarzında edip üfürmekle öttürmek maʿnāsınadır ki ekserī çoban ve kuşçu makūlesi ederler; ona dahi ıslık ve sıslık taʿbīr olunur; yukālu: مَكَا الرَّجُلُ مَكْوًا وَمُكَاءً إِذَا صَفَرَ بِفِيهِ أَوْ شَبَّكَ بِأَصَابِعِهِ وَنَفَخَ فِيهَا Ve zartalamak maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve bu mekşūf ve meftūh olan makʿadın yāhūd dābbe kısmının zartasına mahsūstur; yukālu: مَكَتْ اِسْتُهُ إِذَا نَفَخَتْ وَلَا يَكُونُ إِلَّا وَهِيَ مَكْشُوفَةٌ مَفْتُوحَةٌ أَوْ خَاصَّةٌ بِالدَّابَّةِ Ve

مَكْوٌ [mekv] Tilki ve tavşan makūlesi vuhūşun inine denir.

اَلْمِكْوَةُ [el-mikvet] (mīm'in kesriyle) اِسْتٌ [ist] ve makʿada denir.

اَلْمَكَا [el-mekā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi tilki ve tavşan makūlesi vuhūşun inine denir. Ve Cebelu Nuʿmān üzere müşrif bir cebel adıdır.

اَلْمُكَّاءُ [el-mukkāʾ] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Çoban aldankıcı dedikleri kuşa denir ki dāʾimā safīr eder; cemʿi مَكَاكِيُّ [mekākiyy] gelir mīm'in fethiyle.

اَلتَّمَكِّي [et-temekkī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Terleyip ıslanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَكَّى الْفَرَسُ إِذَا ابْتَلَّ بِالْعَرَقِ Ve at dizleriyle gözünü kaşımak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَكَّى الْفَرَسُ إِذَا حَكَّ عَيْنَهُ بِرُكْبَتَيْهِ

اَلْمَكَا [el-mekā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) El kesret-i ʿamelden nasırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: مَكِيَتْ يَدُهُ مَكًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَجِلَتْ مِنَ الْعَمَلِ

مِيكَائِيلُ [Mīkāʾīl] (mīm'in kesriyle) Erzāk üzere müʾekkel olan ferişstenin ismidir, ʿaleyhi's-selām. Ve bunda مِيكَالُ [Mīkāl] ve lām bedeli nūn'la مِيكَائِينُ [Mīkāʾīn] dahi lügattir. Şārihin beyānına göre عَبْدُ اللهِ demektir. Ve مِيكَائِيلُ [Mīkāʾīl] bir recül adıdır.

مَكْوَةُ [Mekvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bahr-i ʿUmān'da bir cebel adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[م ل و]

اَلْمَلْوُ [el-melv] (mīm'in fethi ve lām'ın sükûnuyla) Şiddetle yürümek yāhūd yelmek maʿnāsınadır; yukālu: مَلَا الْبَعِيرُ مَلْوًا إِذَا سَارَ شَدِيدًا أَوْ عَدَا

اَلتَّمْلِيَةُ [et-temliyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adamı bir nesne mütemettiʿ edip müddet-i medīde onunla bilece geçindirmek maʿnāsınadır; tekūlu: مَلَّاكَ اللهُ حَبِيبَكَ أَيْ مَتَّعَكَ بِهِ وَأَعَاشَكَ مَعَهُ طَوِيلا Ve Hak taʿālā bir adamın tūl-i ʿömr ile behremend ve berhūrdār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَلَّاهُ اللهُ عُمْرَهُ أَيْ أَطَالَهُ وَمَتَّعَهُ بِهِ

اَلْمُلِيُّ [el-muliyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ʿAyş ve hayāt maʿnāsınadır.

اَلتَّمَلِّي [et-temellī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Tūl-i ʿömr ile behremend ve berhūrdār olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَلَّى فُلَانٌ عُمْرَهُ وَمُلِيَّهُ أَيِ اسْتَمْتَعَ مِنْهُ

اَلْإِمْلَاءُ [el-imlāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi Hak taʿālā bir kulunu tūl-i ʿömr ve ʿāfiyetle behremend ve berhūrdār kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْلَاهُ اللهُ عُمْرَهُ أَيْ أَطَالَهُ وَمَتَّعَهُ بِهِ Ve müddeti imhālle uzatmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَمْلَيْتُ لَهُ فِي غَيِّهِ إِذَا أَطَلْتَ

Ve devenin ayağı bağını uzatıp meydānlı kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَمْلَيْتُ الْبَعِيرَ إِذَا وَسَّعْتَ لَهُ فِي قَيْدِهِ Ve إِمْلَالٌ [imlāl] maʿnāsınadır ki bir adam takrīr ve bir āher kimse yazmaktan yāhūd nüshaya nazar etmeyip ʿan zahri'l-kalb yazmaktan ʿibārettir; tekūlu: أَمْلَيْتُ الْكِتَابَ أَيْ أَمْلَلْتُهُ Ve imhāl ve teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْلَى اللهُ لِلظَّالِمِ أَيْ أَمْهَلَهُ

اَلْمَلَاوَةُ [el-melāvet] ve

اَلْمَلْوَةُ [el-melvet] (mīm'lerin harekāt-ı selāsı ve ahīre تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Zamāndan bir müddete denir; tekūlu: أَقَمْتُ عِنْدَهُ مَلَاوَةً مِنَ الدَّهْرِ وَمَلْوَةً أَيْ بُرْهَةً

اَلْمَلِيُّ [el-meliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] veznide) Zamāndan müddet-i medīdeye denir; yukālu: أَقَامَ بِهِ مَلِيًّا مِنَ الدَّهْرِ أَيْ هَوِيًّا Ve nehārdan sāʿat-i tavīleye denir; yukālu: مَضَى مَلِيٌّ مِنَ النَّهَارِ أَيْ سَاعَةٌ طَوِيلَةٌ

اَلْمَلَا [el-melā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Sahrāʾ maʿnāsınadır.

اَلْمَلَوَانِ [el-melevān] (fetehātla ki tesniyedir) Leyl ve nehāra ʿalā-kavlin leyl ve nehārın iki tarafına ıtlāk olunur ki evvel ve āhirlerinden ʿibārettir; müfredi مَلَا [melā]dır, عَصَا [ʿaṣā] vezninde; sahrāʾ maʿnāsındandır; tekūlu: لَا أَفْعَلُهُ مَا اخْتَلَفَ الْمَلَوَانِ أَيِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ أَوْ طَرَفَاهُمَا

اَلْإِسْتِمْلَاءُ [el-istimlāʾ] Bir adamın imlā eylemesini istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمْلَاهُ إِذَا سَأَلَهُ الْإِمْلَاءَ

اَلْمَلَاةُ [el-melāt] (قَنَاةٌ [ḳanāt] vezninde) Şol çöl beyābāna denir ki be-gāyet ıssı olup cā-be-cā serāb lemeʿān eder ola; cemʿi مَلَا [melā] gelir, حَصَا [ḥaṣā] gibi.

اَلْيَائِيُّ

[م ن ي]

اَلْمَنْيُ [el-meny] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Takdīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَاهُ اللهُ مَنْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ قَدَّرَهُ Şārih der ki bu mādde takdīr maʿnāsına mevzūʿdur, maʿānī-i sāʾire birer şuʿbe ile ondan müteferraʿdır. İntehā. Ve bir nesne ile mübtelā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: مَنَاهُ اللهُ بِهِ إِذَا ابْتَلَاهُ بِهِ Ve yoklayıp sınamak maʿnāsınadır; yukālu: مَنَاهُ إِذَا اخْتَبَرَهُ Ve bi nesneye mübtelā olmak maʿnāsınadır; yukālu: مُنِيَ بِكَذَا عَلَى الْمَجْهُولِ أَيِ ابْتُلِيَ بِهِ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir nesneye muvaffak olmak maʿnāsınadır; yukālu: مُنِيَ لِكَذَا عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ وُفِّقَ لَهُ Ve inzāl-i menī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَا الرَّجُلُ إِذَا أَنْزَلَ الْمَنِيَّ

اَلْمَنَا [el-menā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْمَنِيَّةُ [el-meniyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Ölüme denir ki ecel-i makdūrdur; cemʿi مَنَايَا [menāyā] gelir. Ve

مَنَا [menā] Kader-i ilāhīye denir; tekūlu: أَنَا رَاضٍ بِمَنَا اللهِ أَيْ بِقَدَرِهِ Ve kasd ve ārzū maʿnāsınadır ki istemek ve hāhiş taʿbīr olunur; yukālu: لَهُ مَنًا أَيْ قَصْدٌ

اَلْمَنِيُّ [el-meniyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْمِنَى [el-minā] (إِلَى [ilā] vezninde) ve

اَلْمَنْيَةُ [el-menyet] (رَمْيَةٌ [remyet] vezninde) Mādde-i tevlīd olan suya denir; erkeğin ve dişinin suyundan eʿamdır, ondan hayvān takdīr ve tasvīr olunur. Ve مَنِيٌّ [meniyy] lafzının cemʿi مُنْيٌ [muny] gelir, قُفْلٌ [ḳufl] vezninde, بَرِيدٌ [berīd] ve بُرْدٌ [burd] gibi.

اَلْإِمْنَاءُ [el-imnāʾ] (hemzenin kesriyle) Menī

inzāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْنَى الرَّجُلُ إِذَا أَنْزَلَ الْمَنِيَّ Ve Mekke'de Minā dedikleri mahalle gelmek maʿnāsınadır, ʿalākavlin Minā'ya konmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْنَى الْحَاجُّ إِذَا أَتَى مِنًى أَوْ نَزَلَهَا Ve nāka مُمْنِيَةٌ [mumniyet] olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْنَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ مُمْنِيَةً

اَلتَّمْنِيَةُ [et-temniyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi inzāl-i menī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَّى الرَّجُلُ إِذَا أَنْزَلَ الْمَنِيَّ Ve bir adamı bir nesneye umdurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَنَّاهُ إِيَّاهُ وَبِهِ أَيْ جَعَلَ لَهُ أُمْنِيَّتَهُ

اَلْإِسْتِمْنَاءُ [el-istimnāʾ] Bir adam kendiden menī hurūcunu istemek maʿnāsınadır, tecelluḳ gibi; yukālu: إِسْتَمْنَى الرَّجُلُ إِذَا طَلَبَ خُرُوجَ الْمَنِيِّ Ve nāka مُمْنِيَةٌ [mumniyet] midir değil midir yoklayıp denemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَمْنَيْتُ النَّاقَةَ أَيِ اخْتَبَرْتُهَا مُمْنِيَةٌ هِيَ أَمْ لا

مِنًى [Minā] (إِلَى [ilā] vezninde) Mekke kazāsında bir karye adıdır; gayr-i munsarıf ve munsarıf olur, mahall-i mezbūrda dimā-i zebāyih imnāʾ ve irāka olunduğu bāʿis-i tesmiyedir. Ve İbn ʿAbbās radıyallāhu ʿanhu hazretlerinden mervīdir ki mahall-i mezbūrda Cibrīl-i emīn, Ādem ʿaleyhime's-selām hazretlerinden müfārakat eyleyecekleri hengāmda Hazret-i Ādem'e "تَمَنَّ" yaʿnī dergāh-ı ilāhīden bir أُمْنِيَّةٌ [umniyyet] ve تَمَنِّي [temennī] ve niyāz eyle dedikte Hazret-i Ādem dahi cenneti temennī ederim demekle أُمْنِيَّةٌ [umniyyet] ve تَمَنِّي [temennī] maʿnāsından مِنًى [Minā] ile müsemmā oldu. Şārih der ki zāhiren mükāleme-i mezbūre lisān-ı ʿArabī ile vākiʿ olmuştur. Ve

مِنًى [Minā] Necd ülkesinde bir mevziʿ-i āher ismidir. Ve Ḍariyye kurbünde bir su adıdır.

اَلْإِمْتِنَاءُ [el-imtināʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Minā nām mahall-i mezbūra varmak yāhūd oraya konmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَنَى الْحَاجُّ إِذَا أَتَى مِنًى أَوْ نَزَلَهَا

اَلتَّمَنِّي [et-temennī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi dilemek ve ummak maʿnāsınadır ki takdīr maʿnāsından meʾhūzdur, ārzū eylediği nesneyi nefs ve mütehayyilede takdīr ve tasvīrden ʿibārettir; yukālu: تَمَنَّى الشَّيْءَ إِذَا أَرَادَهُ Ve yalan söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَمَنَّى الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve okumak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَمَنَّى الْكِتَابَ إِذَا قَرَأَهُ Ve yalandan düzme lakırdı çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَنَّى الْحَدِيثَ إِذَا اخْتَرَعَهُ وَافْتَعَلَهُ

اَلْمُنْيَةُ [el-munyet] (mīm'in zammı ve kesriyle) ve

اَلْأُمْنِيَّةُ [el-umniyyet] (أُفْعِيَّةٌ [uṣfiyyet] vezninde) Umulan ve temennī olunan ārzū ve maksūda denir. Ve

مُنْيَةٌ [munyet] (kezālik mīm'in zammıyla ve kesriyle) ve

مُنْوَةٌ [munvet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Nākanın çekildikten sonra hāmil olup olmadığı zāhir olunca kadar mümtedd olan eyyāma ıtlāk olunur, meselā genç buğur mukaddem gebe olmamış genç nākaya aştığı günden on güne varınca kadar eyyāmdan ʿibārettir. Ve مُنْيَةُ الثَّنِيِّ [munyetu'ṯ-ṯeniyy] yaʿnī altı yaşına giren buğurun مُنْيَةٌ [munyet]i on beş güne kadardır, bu müddetler inkızāsında nākanın hamli ve ʿadem-i hamli mütebeyyin olur.

اَلْمُمْنِي [el-mumnī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

اَلْمُمْنِيَةُ [el-mumniyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Henüz zikr olunan مُنْيَةٌ [munyet] içre olan nākaya denir ki hamli ve ʿadem-i hamli mütebeyyin değildir.

اَلْمُمَانَاةُ [el-mumānāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Mücāzāt maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin bir nesneyi bir adama lāzım kılmak, ilzām ve īcāb maʿnāsınadır; yukālu: مَانَاهُ إِذَا جَازَاهُ أَوْ أَلْزَمَهُ Ve geciktirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَانَاهُ إِذَا مَاطَلَهُ Ve müdārā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: مَانَاهُ إِذَا دَارَاهُ Ve rākibin ensesine binmek maʿnāsınadır; yukālu: مَانَاهُ إِذَا عَاقَبَهُ فِي الرُّكُوبِ

تَمَنِّي [Temennī] (تَجَلِّي [tecellī] vezninde) Beyne'l-Ḥaremeyn bir belde adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[م ن و]

اَلْمَنَا [el-menā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْمَنَاةُ [el-menāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bir güne ölçek ʿalā-kavlin bir güne tartı ismidir ki Türkīde batman taʿbīr olunur; tesniyesinde مَنَوَانِ [menevān] ve مَنَيَانِ [meneyān] denir fetehātla, yāʾ hiffet için müteʿākib olmuştur; cemʿi أَمْنَاءٌ [emnāʾ] gelir ve أَمْنِي [emnī] gelir hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle ve مُنِيٌّ [muniyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve مِنِيٌّ [miniyy] gelir kesreteynle. Şārih der ki müʾellif bunu "م،ن،ن" māddesinde dahi zikr ve tafsīl eyledi.

اَلْمَنْوُ [el-menv] (حَنْوٌ [ḥanv] vezninde) مَنْيٌ [meny] gibi bir adamı bir nesne ile mübtelā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: مَنَاهُ يَمْنُوهُ مَنْوًا إِذَا ابْتَلَاهُ Ve yoklayıp denemek maʿnāsınadır; yukālu: مَنَاهُ إِذَا اخْتَبَرَهُ

اَلْمُنُوَّةُ [el-munuvvet] (فُتُوَّةٌ [futuvvet] vezninde) Ārzū ve ümniyye maʿnāsınadır.

اَلْمَنَا [el-menā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir nesnenin yamacına ve tamām karşısına denir; tekūlu: دَارِي مَنَا دَارِهِ أَيْ حِذَاءَهَا

مَنَاةُ [Menāt] (قَنَاةٌ [ḳanāt] vezninde) Ḥicāz'da bir mevziʿ adıdır. Ve bir sanem ismidir; medd ile zebān-zededir.

اَلْمَمْنَاةُ [el-memnāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) Toprağı siyāh arza denir.

اَلْمُمَانِي [el-mumānī] (mīm'in zammıyla) Deyyūs ve kaltabana denir; yukālu: هُوَ مُمَانٍ أَيْ دَيُّوثٌ

مَانِي اَلْمُوَسْوِسُ [Mānī'l-Muvesvis] Eşʿār-ı rakīka sāhibi bir şāʿirin lakabıdır. Ve

مَانِي [Mānī] Bir zındīk adıdır; ona iktidā eden bī-mezheblere مَانَوِيٌّ [Māneviyy] ıtlāk olunur. Şārih der ki şark cānibinde zuhūr eylemiştir, fāʿil-i hayr nūr ve fāʿil-i şerr zalām olmasına zāhib idi, niteki Mutenebbī işbu beytinde işāret eylemiştir: "وَكَمْ لِظَلَامِ اللَّيْلِ عِنْدِي مِنْ يَدٍ || تُخَبِّرُ أَنَّ الْمَانَوِيَّةَ تَكْذِبُ"

اَلتَّمَانِي [et-temānī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Parmak hesābıyla tevzīʿ ve taksīm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَانَى الْقَوْمُ إِذَا عَامَلُوا بِالْمُخَارَجَةِ

اَلْوَاوِيُّ

[م و و]

اَلْمَوْمَاءُ [el-mevmāʾ] ve

اَلْمَوْمَاةُ [el-mevmāt] (mīm'lerin fethiyle) Beyābāna denir, فَلَاةٌ [felāt] maʿnāsınadır; cemʿi مَوَامِي [mevāmī] gelir.

اَلْمُو [el-mū] (mīm'in zammı ve meddiyle)

Bir güne devāyī dārū ismidir ki vecaʿ-ı mefāsıla ve kebide ve şürben ve tılāʾen nāfiʿdir ve ʿusr-i bevl ve mesāne ve rahim evcāʿına ve sancı ve nefh-i rīh ʿārızalarına müfīddir. Bu darı ve sünbül-i cebelī ve sünbülü'l-esed dedikleri köktür ve ʿindelbaʿz yaban havucudur.

اَلْوَاوِيُّ

[م ه و]

اَلْمَهْوُ [el-mehv] (سَهْوٌ [sehv] vezninde) Tāze hurmāya denir, رُطَبٌ [ruṭab] maʿnāsına. Ve inciye denir, لُؤْلُؤٌ [luʾluʾ] maʿnāsına. Ve bir cins ak çakıl taşına denir. Müfredātın beyānına göre Rūm diyārından ve Ṣaʿīd nevāhīsinden zuhūr eden elmās gibi ak ve şeffāf olur, frenk taşı taʿbīr ederler, baʿzı bıçak kabzası ve zurūf yaparlar ve bu hacer سُلْوَانٌ [sulvān]ın gayrıdır. Ve

مَهْوٌ [mehv] Doluya denir ki gökten yağar, بَرَدٌ [bered] maʿnāsına. Ve yufkaca nāzük kılıca denir, ʿalā-kavlin cevherli tāb-dār olanına denir. Ve ʿAbdulḳays kabīlesinden bir cemāʿatin pederi adıdır. Ve duruca olan süte denir. Ve

مَهْوٌ [mehv] Masdar olur, pek vurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَهَاهُ مَهْوًا إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا

اَلْإِمْهَاءُ [el-imhāʾ] (hemzenin kesriyle) Yağ ve süt ve şerbet makūlesine çok su katmakla pek duru kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْهَى السَّمْنَ وَالشَّرَابَ إِذَا أَكْثَرَ مَاءَهُ Ve demir āleti suvarıp keskinletmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْهَى الْحَدِيدَةَ إِذَا أَحَدَّهَا وَسَقَاهَا الْمَاءَ Ve davarın ayağı kösteğini yā ipini uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْهَى الْفَرَسَ إِذَا طَوَّلَ رَسَنَهُ

اَلْمَهَاوَةُ [el-mehāvet] (حَلَاوَةٌ [ḥalāvet] vezninde) Yağ yā süt makūlesi çok su katılmakla pek duru olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَهُوَ السَّمْنُ مَهَاوَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ مَهْوًا فَهُوَ مَهْوٌ Ke-mā zukire.

اَلْمَهْيُ [el-mehy] (نَهْيٌ [nehy] vezninde) İsmdir, atın kösteğini uzatmağa denir. Ve

مَهْيٌ [mehy] Masdar olur yaldızlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَهَى الشَّيْءَ يَمْهَاهُ وَيَمْهِيهِ مَهْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالثَّانِي إِذَا مَوَّهَهُ Bunlar da harf-i halk için yāʾ muʿākab olmuştur.

اَلْمَهَاةُ [el-mehāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Güneşe denir; yukālu: طَلَعَتِ الْمَهَاةُ أَيِ الشَّمْسُ Ve yaban sığırına denir ki kolan taʿbīr olunur, gāv-ı kūhī maʿnāsına. Ve billūra denir ki sırça cinsindendir; cemʿi مَهَا [mehā] gelir, حَصَا [ḥaṣā] vezninde ve مَهَوَاتٌ [mehevāt] ve مَهَيَاتٌ [meheyāt] gelir fetehātla.

اَلْمُهَاةُ [el-muhāt] (mīm'in zammıyla) Erkek hayvānın nutfesine denir; cemʿi مُهَى [muhā] gelir mīm'in zammıyla, هُدَى [hudā] vezninde.

اَلْمِمْهَاءُ [el-mimhāʾ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Sütü duru ve yufka olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِمْهَاءٌ أَيْ رَقِيقَةُ اللَّبَنِ

اَلْمَهَاءُ [el-mehāʾ] (سَخَاءٌ [seḫā] vezninde) Baʿzı okta olan eğriliğe denir ki doğru olmayıp bir tarafa kaçık olmasıdır; yukālu: فِي الْقِدْحِ مَهَاءٌ أَيْ أَوَدٌ

اَلْيَائِيُّ

[م ه ي]

اَلْمَهْيُ [el-mehy] (نَهْيٌ [nehy] vezninde) Bıçağın ağzını yufkaltıp keskinletmek maʿnāsınadır; yukālu: مَهَى الشَّفْرَةَ مَهْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَقَّقَهَا

اَلْإِمْهَاءُ [el-imhāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِمْتِهَاءُ [el-imtihāʾ] (إِفْتِعَالٌ [ifticāl] vezninde) مَهْيٌ [mehy] maʿnāsınadır; yukālu: أَمْهَى

الشَّفْرَةَ وَامْتَهَاهَا بِمَعْنَى مَهَاهَا

اَلْمِمْهَى [el-Mimhā] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) ʿAbs kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

اَلْإِسْتِمْهَاءُ [el-istimhāʾ] Cenkte düşma-nın taburunu ḫarḳ ve hezm eylemek maʿnāsınadır; ve minhu: هُمْ يَسْتَمْهُونَ فِي الْبُهَمِ أَيْ يُخَرِّقُونَ الصُّفُوفَ فِي الْحُرُوبِ فَلَا يُقْدَرُ عَلَيْهِمْ Şārih der ki müʾellif bu māddede pek īcāz eylemiştir. *Lisānu'l-ʿArab*'da zikr olunduğu üzere إِسْتِمْهَاءٌ [istimhāʾ] at kıs-mının ʿuhde-i iktidārında olan seğirtmeği istihrāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمْهَى الْفَرَسُ إِذَا اسْتَخْرَجَ مَا عِنْدَهُ مِنَ الْجَرْيِ Pes müʾellifin iktifāʾ eylediği kelām ki ʿAdiyy b. er-Riḳāʿ nām şāʿirin işbu: هُمْ يَسْتَجِيبُونَ لِلدَّاعِي وَيُكْرِهُهُمْ | | حَدُّ الْخَمِيسِ وَيَسْتَمْهُونَ فِي الْبُهَمِ" beytinde muktasardır, yaʿnī müşārünileyh olan cemāʿat be-gāyet bahādır ve dil-āver olmalarıyla cenklerde düşmanın taburları-nı hark ve hezm edip ve kimse onların ahz ve katllerine kādir olmazlar. Pes maʿnā-yı mezbūrlardan meʾhūzlardır. Ve بُهَمٌ [bu-hem] bā'nın zammıyla ʿaskere denir.

اَلْيَائِيُّ

[م ي ي]

مَيَّةُ [Meyyet] ve

مَيٌّ [Meyy] (mīm'lerin fethi ve yā'ların teşdīdleriyle) Esmā-i nisvāndandır.

مَيَّا [Meyyā] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Bintu Udd b. Evd nām hatundur ki Fāriḳīn dedikleri beldenin bāniyesidir. İsmi muzāf olup Meyyāfāriḳīn ile müşte-hir olmuştur.

FASLU'N-NŪN

(فَصْلُ النُّونِ)

اَلْيَائِيُّ

[ن أ ي]

اَلنَّأْيُ [en-neʾy] (رَأْيٌ [reʾy] vezninde) Bir nesneden baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَأَيْتُهُ وَعَنْهُ نَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ بَعُدْتُ Ve alaçık yāhūd çadır etrāfına māniʿ-i sel olmak için ark kazmak maʿnāsınadır; yukālu: نَأَى النُّؤْيَ لِلْخَيْمَةِ إِذَا عَمِلَهُ لَهَا Ve vech-i mezkūr üzere çadır etrāfında kazılmış arka denir, نَأْيٌ [neʾy] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِنَآءُ [el-inʾāʾ] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) Baʿīd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنَأْتُهُ عَنْهُ إِذَا أَبْعَدْتَهُ Ve çadır çevresine ark kazmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَأَى الْخَيْمَةَ إِذَا عَمِلَ لَهَا نُؤْيًا وَتَقُولُ أَنَأْتُ النُّؤْيَ إِذَا عَمِلْتَهُ

اَلْإِنْتِآءُ [el-intiʾāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Tebʿīd olunmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَنْأَيْتُهُ فَانْتَأَى أَيْ أَبْعَدْتُهُ فَبَعُدَ Ve çadır havālīsine ark eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنْأَيْتُ النُّؤْيَ إِذَا عَمِلْتَهُ

اَلتَّنَائِي [et-tenāʾī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Iraklaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاوَؤا عَنْهُ إِذَا تَبَاعَدُوا

اَلْمُنْتَآى [el-munteʾā] (مُنْتَهَى [muntehā] vez-ninde) Mevziʿ-i baʿīde denir.

اَلنَّأْيُ [en-neʾy] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

اَلنُّؤْيُ [un-nuʾy] (nūn'un zammıyla) ve

اَلنِّئْيُ [en-niʾy] (nūn'un kesriyle) ve

اَلنُّوَى [en-nuvā] (هُدًى [hudā] vezninde) Şol arka denir ki alaçık ve çadır içlerine su

girmemek için etrāfına kazılmış ola; cemʿi آنَاءٌ [ānāʾ] gelir, آبَارٌ [ābār] vezninde ve أَنْأَى [enʾā] gelir hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla ve نُئِيٌّ [nuʾiyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde ve نِئِيٌّ [niʾiyy] gelir kesreteynle. Bunlar mecmūʿunun cemʿidir.

اَلْوَاوِيُّ

[ن أ و]

اَلنَّأْوُ [en-neʾv] نَأْيٌ [neʾy] vezninde ve onda lügattir ki baʿīd olmak maʿnāsınadır; tekūlu: نَأَوْتُ عَنْهُ نَأْوًا لُغَةٌ فِي نَأَيْتُ

اَلْوَاوِيُّ

[ن ب و]

اَلنُّبُوُّ [en-nubuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلنُّبِيُّ [en-nubiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلنَّبْوَةُ [en-nebvet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde) Göz bir nesneden yayınmak ve çöngelmek maʿnāsınadır ki pek korkunç yāhūd murdār ve kerīh olduğundan bāsıra nüfūz ve müstakarr olmayıp yayınmaktan ʿibārettir, niteki düşman yüzüne bakmak hāletinde olur; yukālu: نَبَا بَصَرُهُ نُبُوًّا وَنُبِيًّا وَنَبْوَةً Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye* ve fī hadīsi'l-Aḥnef: "قَدِمْنَا عَلَى عُمَرَ مَعَ وَفْدٍ فَنَبَتْ عَيْنَاهُ عَنْهُمْ وَوَقَعَتْ عَلَيَّ" أَيْ تَجَافَى نَظَرُهُ وَلَمْ يَنْظُرْ إِلَيْهِمْ Ve kılıç vurulan nesneye işlemeyip geri sıçramak ve geri dönmek maʿnāsınadır; yukālu: نَبَا السَّيْفُ عَنِ الضَّرِيبَةِ إِذَا كَلَّ وَارْتَدَّ عَنْهَا وَلَمْ يَمْضِ Ve bir kimse yā bir nesne pek çirkīn ve bed-sūret olmakla göz ondan munsarıf olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَبَتْ صُورَتُهُ أَيْ قَبُحَتْ فَلَمْ تَقْبَلْهَا الْعَيْنُ Ve bir yerin havāsı mizāca uymaz olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَبَا مَنْزِلُهُ بِهِ إِذَا لَمْ يُوَافِقْهُ Ve bir adamın yatağı uygun olmamakla ārām ve rāhat edemeyip beri öte muztarib ve bī-karār olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَبَا جَنْبُهُ عَنِ الْفِرَاشِ إِذَا لَمْ يَطْمَئِنَّ عَلَيْهِ Ve ok nişāneye varamaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَبَا السَّهْمُ عَنِ الْهَدَفِ إِذَا قَصَّرَ

اَلنَّابِيَةُ [en-nābiyet] Şol yaya denir ki kirişinden meydānlı ola; yukālu: قَوْسٌ نَابِيَةٌ إِذَا نَبَتْ عَنْ وَتَرِهَا

اَلنَّبِيُّ [en-nebiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Yola denir; yukālu: أَخَذَ نَبِيًّا سَدِيدًا أَيْ طَرِيقًا

اَلنَّبِيَّةُ [en-nebiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Hurmā yaprağından örülmüş sofraya denir. Ve bu Fārisīdir, muʿarrebinde نَفِيَّةٌ [nefiyyet] denir niteki "ن،ف،ف" māddesinde zikr olundu; Türkīde ona tepir taʿbīr olunur, tabla tarzında olur.

اَلنَّبَاوَةُ [en-nebāvet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ve

اَلنَّبْوَةُ [en-nebvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلنَّبِيُّ [en-nebiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Yüksek arza denir. Ve

نَبَاوَةُ [Nebāvet] Ṭāʾif'te bir mevziʿ adıdır. Şārih der ki bunlar hemze bābında dahi zikr olundu.

اَلنِّبَاوَةُ [en-nibāvet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmdir, yüksekliğe denir.

نَابِي [Nābī] Esmādandır: Nābī b. Ẓabyān muhaddistir. Ve ashābdan ʿAḳabe b. ʿĀmir'in ceddi ve Ṣaʿlebe b. ʿAneme b. ʿAdiyy nām sahābenin cedd-i vālidi ismleridir.

نُبَيٌّ [Nubeyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) İbn Hurmuz el-Bāhilī'dir ki tābiʿīdir.

ذُوالنَّبَوَانِ [Ẕu'n-Nebevān] (fetehātla) Vedīʿa

b. Merṣed nām kimsenin lakabıdır.

اَلنَّبَوَانُ [en-Nebevān] (fetehātla) Bir suyun adıdır.

اَلْإِنْبَاءُ [el-inbaʾ] (hemzenin kesriyle) Haber vermek maʿnāsınadır; mehmūz da lügattir; tekūlu: أَنْبَيْتُهُ لُغَةٌ فِي أَنْبَأْتُهُ Ve Ebu'l-Beyān Nebā b. Muḥammed b. Maḥfūẓ ki عَصَا [ʿaṣā] veznindedir, tarīk-i Beyāniyyūn süllākının şeyhidir.

اَلْوَاوِيُّ

[ن ت و]

اَلنُّتُوُّ [en-nutuvv] (tā-yı fevkiyye ile عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ʿUzv-ı beden şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: نَتَا عُضْوُهُ نُتُوًّا إِذَا وَرِمَ Asl bir nesne tümüp domalmak maʿnāsınadır; bedende henüz çıkmağa başlayan çıbanın tümüp domalması gibi, niteki mehmūze de lügattir.

اَلنَّوَتَاةُ [en-nevetāt] (fetehātla) Bodur adama denir; cemʿi نَوَاتِي [nevātī] gelir.

اَلنَّاتِي [en-nātī] Şişip kabarmış ʿuzva denir; yukālu: عُضْوٌ نَاتٍ أَيْ وَرِمٌ

اَلْإِنْتَاءُ [el-intāʾ] (hemzenin kesriyle) Gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْتَى الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ Ve bir adamın vurup burnunu ezmekle şişip kabartmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْتَى فُلَانٌ إِذَا كَسَرَ أَنْفَ إِنْسَانٍ فَوَرَّمَهُ وَيُقَالُ أَنْتَاهُ Ve bir adama şekl ve şemāʾilde ve hulk ve meşrebde uygun olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْتَى فُلَانًا إِذَا وَافَقَ شَكْلَهُ وَخُلُقَهُ

اَلتَّنَتِّي [et-tenettī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Sürʿatle pertāv edip atılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَتَّى عَلَيْهِ إِذَا تَنَزَّى

اَلْإِسْتِنْتَاءُ [el-istintāʾ] Çıban gereği gibi çirkle dolup kalkıp domalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْتَى الدُّمَّلُ إِذَا اسْتَقْرَنَ

اَلْيَائِيُّ

[ن ت ي]

اَلنَّوَاتِي [en-nevātī] (nūn'un fethiyle) نُوتِيٌّ [nūtiyy] kelimesinin cemʿidir ki gemi tayfasına ve hizmetçi neferine denir ki levend taʿbīr olunur, مَلَّاحُونَ [mellāḥūn] maʿnāsınadır. Müʾellif bunu "ن،و،ت" māddesinde dahi zikr eyledi.

اَلْوَاوِيُّ

[ن ث و]

اَلنَّثْوُ [en-neṯv] (nūn'un fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Bir lakırdıyı herkese söyleyip fāş ve şāyiʿ kılmak maʿnāsınadır ki dillere dāsitān eylemek taʿbīr olunur; yukālu: نَثَا الْحَدِيثَ يَنْثُو نَثْوًا إِذَا حَدَّثَ بِهِ وَأَشَاعَهُ Ve bir nesneyi dağıtıp yaymak maʿnāsınadır; yukālu: نَثَا الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ وَأَذَاعَهُ

اَلنَّثَا [en-neṯā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir adamın yād ve ihbār olunan vasf-ı hāline ıtlāk olunur, gerek güzel ve gerek kabīh olsun; yukālu: هُوَ حَسَنُ النَّثَا وَهُوَ مَا أَخْبَرْتَ عَنِ الرَّجُلِ مِنْ حَسَنٍ أَوْ سَيِّءٍ

اَلنَّثِيُّ en-neṯiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Kuyudan su çekerken ipten saçılan su saçıntısına denir.

اَلتَّنَاثِي [et-tenāṯī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Biraz kimseler beynlerinde bir adamı yā bir nesneyi zikr ve yād edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاثَوْهُ أَيْ تَذَاكَرُوهُ

اَلْيَائِيُّ

[ن ث ي]

اَلنَّثْيُ [en-neṯy] نَثْوٌ [neṯv] vezninde ve onda lügattir ki zikr olundu; tekūlu: نَثَيْتُ الْحَدِيثَ

نَثْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي لُغَةٌ فِي نَثَوْتُ

اَلْإِنْثَاءُ [el-inṯāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı fasl ve gıybet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْثَى زَيْدٌ إِذَا اغْتَابَ Ve bir nesneden ʿār ve cināble istinkāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْثَى عَنِ الشَّيْءِ إِذَا أَنِفَ مِنْهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ن ج و]

اَلنَّجْوُ [en-necv] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

اَلنَّجَاءُ [en-necāʾ] ve

اَلنَّجَاةُ [en-necāt] ve

اَلنَّجَايَةُ [en-necāyet] (nūn'ların fethiyle) Kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: نَجَا مِنْهُ يَنْجُو نَجْوًا وَنَجَاءً وَنَجَاةً وَنَجَايَةً إِذَا خَلَصَ مِنْهُ Mütercim der ki Rāġib'in beyānına göre bu mādde infisāl mine'ş-şeyʾ maʿnāsına mevzūʿdur. Ve

نَجْوٌ [necv] [Ağacı kesmek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَا الشَّجَرَةَ نَجْوًا إِذَا قَطَعَهَا Ve

نَجْوٌ [necv] ve

نَجَا [necā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Deriyi yüzmek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَا الْجِلْدَ نَجْوًا وَنَجًا إِذَا كَشَطَهُ Ve

نَجْوٌ [necv] ve

نَجًا [necā] Yüzülmüş deriye denir; yukālu: عِنْدَهُ نَجْوٌ وَنَجًا أَيْ جِلْدٌ مَنْجُوٌّ Ve

نَجْوٌ [necv] Hadeslemek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَا الصَّبِيُّ إِذَا أَحْدَثَ Ve

نَجْوٌ [necv] Mutlakan batndan hurūc eden şeyʾe denir, gerek necis ve gerek rīh olsun. Ve نَجْوَى [necvā] maʿnāsına gelir, ke-mā se-yuzkeru. Ve yağmuru dökülmekle boş kalmış sehāba denir. Ve bir adama yāhūd bir nesneye göz değirmek için bed nazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَا لِفُلَانٍ إِذَا تَشَوَّهَ لَهُ لِيُصِيبَهُ بِالْعَيْنِ Ve batndan hades çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَجَا الْحَدَثُ إِذَا خَرَجَ

اَلتَّنْجِيَةُ [et-tenciyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: نَجَّى مِنْهُ إِذَا خَلَصَ Ve kurtarmak maʿnāsınadır; yukālu: نَجَّاهُ اللهُ أَيْ خَلَّصَهُ

اَلْإِسْتِنْجَاءُ [el-istincāʾ] Bu dahi kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَى مِنْهُ إِذَا خَلَصَ Ve ağaç kesmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَى الشَّجَرَةَ إِذَا قَطَعَهَا Ve bir kimse bir adamdan kendi hācet ve maksūdunu istihsāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَى مِنْهُ حَاجَتَهُ أَيْ تَخَلَّصَهَا Ve kazā-yı hācetten sonra mevziʿ-i tahāreti su ile yaykanmak yāhūd taşla silinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَى الرَّجُلُ إِذَا اغْتَسَلَ بِالْمَاءِ مِنَ النَّجْوِ أَوْ تَمَسَّحَ بِالْحَجَرِ

Mütercim der ki *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre bu maʿnā katʿ-ı şecer maʿnāsına olan إِسْتِنْجَاءٌ [istincāʾ] māddesinden yāhūd iltiḳāṭ-ı ruṭab maʿnāsından meʾhūzdur. Ve Rāġib تَحَرَّى إِزَالَةَ النَّجْوِ أَوْ طَلَبَ نَجْوَةً لِإِلْقَاءِ الْأَذَى ʿibāreleriyle tefsīr eylemekle evvele göre iʿtāb ve istiʿtāb kabīlinden olur, yaʿnī mezīdün fīhi taleb için olur. إِعْتَابٌ [iʿtāb] kelimesinin hemzesi selb için olduğu gibi, bunun mezīdi olan إِنْجَاءٌ [incāʾ] kelimesinin dahi selb için olmakla إِسْتِنْجَاءٌ [istincāʾ] izāle-i نَجْوٌ [necv] taleb eylemek maʿnāsına olur. Ve terdīd-i sānīye göre tesettür için نَجْوَةٌ [necvet] yaʿnī yüksekçe yer aramak maʿnāsına olup baʿdehu maʿnā-yı mezkūrda müteʿāref olmuş olur, niteki تَغَوُّطٌ [teġavvut] ibtidā غَائِطٌ [ġāʾiṭ] yaʿnī çukurca yer aramak maʿnāsınadır, lākin vech-i evvel evcehtir. Vücūh-ı sāʾire mecāz olmakla istihlās maʿnāsından meʾhūz denmek

onlardan akrebdir. İntehā. Ve

إِسْتِنْجَاءٌ [istincāʾ] Tāze hurmāya erişmek yāhūd tāze hurmā yemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَى الْقَوْمُ إِذَا أَصَابُوا الرُّطَبَ أَوْ أَكَلُوهُ Ve mutlakan ağaçtan yemiş dermek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَى الْجِنَاءَ إِذَا اجْتَنَاهُ

اَلْإِنْجَاءُ [el-incāʾ] (hemzenin kesriyle) Kurtarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَاهُ اللهُ مِنْهُ أَيْ خَلَّصَهُ Ve ağaç kesmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَى الشَّجَرَةَ إِذَا قَطَعَهَا Ve deri soymak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَى الْجِلْدَ إِذَا كَشَطَهُ Ve bulut yağdırdıktan sonra geldiği semte dönüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَتِ السَّحَابَةُ إِذَا وَلَّتْ أَيْ أَدْبَرَتْ بَعْدَمَا أَمْطَرَتْ Ve ağacın meyvesinin derme zamānı hulūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَتِ النَّخْلَةُ إِذَا أَجْنَتْ Ve bir nesneyi keşf ve izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَى الشَّيْءَ إِذَا كَشَفَهُ

اَلْإِنْتِجَاءُ [el-inticāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adamdan bir kimse hācetini istihsāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَجَى مِنْهُ حَاجَتَهُ إِذَا تَخَلَّصَهَا Ve bir adamı sırdaş eylemeğe tahsīs ve ihtiyār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَجَاهُ إِذَا خَصَّهُ بِمُنَاجَاتِهِ Ve mürtefiʿ yere oturmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَجَى الرَّجُلُ إِذَا قَعَدَ عَلَى نَجْوَةٍ Ve fısıldaşmak maʿnāsınadır ki müşāreket içindir; yukālu: إِنْتَجَى الْقَوْمُ إِذَا تَسَارُّوا

اَلنَّجَا [en-necā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلنَّجْوَةُ [en-necvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْمَنْجَى [el-mencā] (مَرْمَى [mermā] vezninde) Tümsek ve yüksek yere denir, gūyā ki sel suyundan necāta bāʿistir; yukālu: نَزَلُوا وَرَاءَ النَّجَا وَالنَّجْوَةِ وَالْمَنْجَى أَيْ مَا ارْتَفَعَ مِنَ الْأَرْضِ Ve

نَجَا [necā] Değneğe denir, عَصَا [ʿaṣā] maʿnāsına. Ve değnek düzecek sırık makūlesi ağaca denir.

اَلنَّاجِيَةُ [en-nāciyet] ve

اَلنَّجِيَّةُ [en-neciyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Pek çabuk ve revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَاجِيَةٌ وَنَجِيَّةٌ أَيْ سَرِيعَةٌ Ve bununla erkek deve sıfatlanmaz ve ʿinde'l-baʿz sıfatlanır; yukālu: بَعِيرٌ نَاجٍ وَنَجِيٌّ أَيْ سَرِيعٌ

اَلنَّجْوُ [en-necv] (نَجْمٌ [necm] vezninde) ve

اَلنَّجْوَى [en-necvā] (دَعْوَى [daʿvā] vezninde) Bir adama sırren söz söylemek maʿnāsınadır ki fısıldamak taʿbīr olunur; yukālu: نَجَاهُ نَجْوًا وَنَجْوَى إِذَا سَارَّهُ Ve bir adamın ağzını koklamak maʿnāsınadır; yukālu: نَجَاهُ إِذَا نَكَهَهُ Ve

نَجْوَى [necvā] İsm olur, نَجًا [necā] gibi fısıltıya denir; yukālu: بَيْنَهُمْ نَجًا وَنَجْوَى أَيْ تَسَارٌّ Ve fısıltı eden kimselere denir ki vasf bi'l-masdar olur; yukālu: هُمْ نَجْوَى الْمُسَارُّونَ Şārih der ki müfred ve cemʿe ıtlāk olunur.

اَلْمُنَاجَاةُ [el-munācāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلنِّجَاءُ [en-nicāʾ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Bir kimseye fısıldamak maʿnāsınadır; yukālu: نَاجَاهُ مُنَاجَاةً وَنِجَاءً إِذَا سَارَّهُ Şārih der ki niyāz-ı dergāh-ı ilāhīye مُنَاجَاةٌ [munācāt] ıtlākı iḫfāʾ cihetiyle olduğuna mebnīdir.

اَلتَّنَاجِي [et-tenācī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Fısıldaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاجَى الْقَوْمُ إِذَا تَسَارَّوْا

اَلنَّجِيُّ [en-neciyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Fısıltıya denir. Ve bir adamla fısıltı edene denir ki sırdaş ve hem-rāz olacaktır; cemʿi أَنْجِيَةٌ [enciyet] gelir; yukālu: هُوَ نَجِيُّهُ أَيْ يُسَارُّهُ

نُجَى [Nucā] (هُدَى [hudā] vezninde) Sāhil-i bahr-i Zengibār'da bir belde adıdır.

اَلنَّجَاءَكَ النَّجَاءَكَ [en-necāʾeke en-necāʾeke] (nūn'ların fethi ve eliflerin meddiyle ve

kasrıyla) أَسْرِعْ أَسْرِعْ maʿnāsınadır ki emr-i hāzırlardır, "Çabuk ol, çabuk ol!" demektir. Ve bu igrāʾ bābındandır. Fiʿli vücūben mahzūftur, إِلْزَمِ النَّجَاءَ sebkindedir, tahsīs-i hitāb için kāf lāhık oldu, ذَلِكَ ve هُنَالِكَ kāfları gibi; iʿrābdan mahalli yoktur. Hulāsası "Çabuk ol, kurtulmağa bak!" demektir. Kurtulmanın melzūmu olan sürʿat maʿnāsına istiʿmāl olunmuştur; yukālu: اَلنَّجَاءَكَ النَّجَاءَكَ بِالْمَدِّ وَالْقَصْرِ أَيْ أَسْرِعْ أَسْرِعْ

اَلنَّجَاةُ [en-necāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Kurtulmak maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve hırs maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ نَجَاةٌ أَيْ حِرْصٌ Ve hased maʿnāsınadır. Zāhiren bunlar قَذِرَةٌ [ḳaẕiret] maʿnāsından meʾhūzdur. Ve

نَجَاةٌ [necāt] Mantara denir, كَمْأَةٌ [kemʾet] maʿnāsına.

اَلتَّنَجِّي [et-teneccī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Mürtefiʿce yer araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَجَّى الرَّجُلُ إِذَا الْتَمَسَ نَجْوَةً مِنَ الْأَرْضِ Ve bir adama yā bir nesneye göz değirmek için bed nazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَجَّى لِفُلَانٍ إِذَا تَشَوَّهَ لَهُ لِيُصِيبَهُ بِالْعَيْنِ

اَلنَّجَاوَةُ [en-necāvet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Vüsʿatli meydānlı arza denir; tekūlu: بَيْنَنَا نَجَاوَةٌ مِنَ الْأَرْضِ أَيْ سَعَةٌ

اَلنُّجَوَاءُ [en-nucevāʾ] غُلَوَاءُ [ġulevāʾ] vezninde ki Cevherī galat edip gerinmek maʿnāsıyla tefsīr eylemiştir, savāb olan ḥā-yı mühmele ile olmaktır.

يَنْجَى [Yencā] (يَرْضَى [yerḍā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْمَنْجِيُّ [el-Menciyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Bir kılıcın ismidir. Ve bir recül adıdır.

نَاجِيَةُ [Nāciyet] Benū Esed yurdunda bir su adıdır. Ve Baṣra'da bir mevziʿ adıdır.

نُجَيٌّ [Nuceyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلنَّجْوَةُ [en-Necvet] (harf-i taʿrīfle تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Baḥreyn kazāsında bir karye adıdır. Ve

نَجْوَةُ [Necvet] (harf-i taʿrīfsiz) Bir recül adıdır.

اَلنَّاجِي [en-Nācī] Ebu'l-Mutevekkil ʿAlī b. Dāvūd ve Ebu'ṣ-Ṣiddīḳ Bekr b. ʿAmr ve rāvīʾ-i Ḥasen-i Baṣrī olan Ebū ʿUbeyde ve Reyḥān b. Saʿīd nām muhaddislerin lakablarıdır. Ve ʿAlī b. Necā el-Vāʿiẓ el-Ḥanbelī ki aʿlāmdandır, İbn Nuceyye demekle maʿrūftur ki سُمَيَّةُ [sumeyyet] veznindedir.

نَجِيَّةُ [Neciyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) İbn Ṣevāb el-Iṣfahānī'dir ki muhaddistir.

اَلْوَاوِيُّ

[ن ح و]

اَلنَّحْوُ [en-naḥv] (مَحْوٌ [maḥv] vezninde) Yola denir; yukālu: أَخَذَ نَحْوًا أَيْ طَرِيقًا Ve cihet maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى نَحْوِهِ أَيْ جِهَتِهِ Cemʿi أَنْحَاءٌ [enḥāʾ] ve نُحُوٌّ [nuḥuvv] gelir, عُتُلٌّ [ʿutull] vezninde. Ve kasd maʿnāsına gelir; bu maʿnāda zarf ve ism olur; tekūlu: نَحْوِي إِلَيْهِ نَحَوْتُ نَحْوَهُ أَيْ قَصَدْتُ قَصْدَهُ Ve tekūlu: نَحْوَ الْعَرَبِيَّةِ أَيْ قَصْدِي ve minhu: Yaʿnī ʿilm-i nahv ıtlāk olunan fenn-i maʿhūd işbu kasd maʿnāsındandır, zīrā onunla kelām-ı ʿArabīnin semt ve minhācı idrāk olunur. Bunun cemʿi نُحُوٌّ [nuḥuvv] gelir, عُتُلٌّ [ʿutull] vezninde ve نُحِيَّةٌ [nuḥiyyet] gelir, دُلِيَّةٌ [duliyyet] vezninde. Ve kasd ve ʿazm eylemek maʿnāsına masdar olur; yukālu: نَحَاهُ يَنْحُوهُ وَيَنْحَاهُ نَحْوًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا

قَصَدَهُ Ve bir kimse bir yanı üzere meyl edip ağmak yāhūd ok atan kimse yayı çekerken bir semte doğru eğilip avrılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَحَا الرَّجُلُ إِذَا مَالَ عَلَى أَحَدِ شِقَّيْهِ أَوِ انْحَنَى فِي قَوْسِهِ Ve bir nesneyi bir tarafa sarf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَحَاهُ إِذَا صَرَفَهُ Ve bir nesneye göz döndürüp bakmak maʿnāsınadır; yukālu: نَحَا إِلَيْهِ بَصَرَهُ يَنْحَاهُ وَيَنْحُوهُ إِذَا رَدَّهُ

اَلْإِنْتِحَاءُ [el-intiḥāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir semte ve bir nesneye kasd ve ʿazīmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَحَاهُ إِذَا قَصَدَهُ Ve bir nesneye söykenip dayanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَحَى لَهُ إِذَا اعْتَمَدَ Ve deve kısmı tek dizgin at gibi sol tarafa doğru yamanıp çökerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَحَى الْبَعِيرُ إِذَا اعْتَمَدَ فِي سَيْرِهِ عَلَى أَيْسَرِهِ

اَلنَّاحِي [en-nāḥī] (niseb üzere ism-i fāʿildir) ʿİlm-i nahve müntesib olan adama denir; cemʿi نُحَاةٌ [nuḥāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde; yukālu: رَجُلٌ نَاحٍ مِنْ قَوْمٍ نُحَاةٍ أَيْ نَحْوِيٍّ

اَلْإِنْحَاءُ [el-inḥāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye yā bir nesneye kasd ve teveccüh kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْحَى عَلَيْهِ ضَرْبًا إِذَا أَقْبَلَ Ve bir nesneden sarf-ı basar kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْحَى بَصَرَهُ عَنْهُ إِذَا عَدَلَهُ Ve deve yürürken sol tarafına doğru yamanarak ve söykenerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْحَى الْبَعِيرُ إِذَا اعْتَمَدَ فِي سَيْرِهِ عَلَى أَيْسَرِهِ

اَلنُّحَوَاءُ [en-nuḥavāʾ] (غُلَوَاءُ [ġulevāʾ] vezninde) Titretip gerinmeğe denir ki sıtma mukaddimesidir; yukālu. أَخَذَتْهُ النُّحَوَاءُ أَيِ الرِّعْدَةُ وَالتَّمَطِّي

بَنُو نَحْوٍ [Benū Naḥv] Ezd kabīlesinden bir cemāʿattir.

اَلْيَائِيُّ

[ن ح ي]

اَلنِّحْيُ [en-niḥy] (nūn'un kesriyle) Tuluma denir, زِقٌّ [ziḳḳ] maʿnāsına, ʿalā-kavlin hāssaten yağ tulumuna denir, niteki نَحْيٌ [naḥy] dahi denir, وَحْيٌ [vaḥy] vezninde ve نَحًى [neḥā] dahi denir, فَتًى [fetā] vezninde; yukālu: جَعَلَهُ فِي نِحْيٍ وَفِي نَحْيٍ وَفِي نَحًى أَيْ فِي زِقٍّ أَوْ هُوَ مَا كَانَ لِلسَّمْنِ خَاصَّةً

Mütercim der ki müʾellif أَشْغَلُ مِنْ ذَاتِ النِّحْيَيْنِ" meselinden zühūl eyledi. Aslı budur ki Teymullāh b. Ṣaʿlebe kabīlesinden bir hatun zamān-ı Cāhiliyye'de iki tulum ile bir pazarın alarga mahallinde yağ beyʿ eder idi. Ḫavvāt b. Cubeyr el-Enṣārī yağ almak sūretiyle yanına gelip çeşnilerine bakmak için tulumun birinin ağzını çözdürdü. Onun çeşnisini gördükten sonra diğer tulumun dahi ağzını çözdürüp gūyā ki onun da çeşnisine baktı. Hatun yağ akmasın diye iki eliyle iki tulumun ağzını tuttukta hemān Ḫavvāt hatunun ensesine geçip ikiye de donsuz olmakla başka dād u sitede mübāşeret eyledi. Hatun defʿ sadedinde olsa yağ gider, ne yapsın bi'z-zarūre bu pazarlığa kāʾil oldu. Min-baʿd be-gāyet meşgūl olan kimse hakkında "أَشْغَلُ مِنْ ذَاتِ النِّحْيَيْنِ" mesel oldu. Baʿdezamān Ḫavvāt İslām'a gelmekle Server-i enām ʿaleyhi'ṣ-ṣalātu ve's-selām hazretleri mādde-i mezbūre zımnında Ḫavvāt ile mülātafe buyururlar idi. Ve

نِحْيٌ [niḥy] (nūn'un kesriyle) Toprak destīye denir ki yayık edip içinde süt yayılır. Ve bir nevʿ tāze hurmā ismidir. Ve enli temrenli oka denir; cemʿleri أَنْحَاءٌ [enḥāʾ] gelir ve نُحِيٌّ [nuḥiyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy]

vezninde ve نِحَاءٌ [niḥāʾ] gelir nūn'un kesriyle.

اَلنَّحْيُ [en-naḥy] (وَحْيٌ [vaḥy] vezninde) Yayıkta yağı çıkmak için sütü çalkayıp yaymak maʿnāsınadır; yukālu: نَحَى اللَّبَنَ يَنْحِيهِ وَيَنْحَاهُ نَحْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا مَخَضَهُ Ve bir nesneyi yerinden alarga kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَحَى الشَّيْءَ إِذَا أَزَالَهُ Ve bir nesne cānibine imāle-i nazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَحَى بَصَرَهُ إِلَيْهِ إِذَا صَرَفَهُ

اَلتَّنْحِيَةُ [et-tenḥiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Bu dahi bir nesneyi yerinden ayırıp alarga kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَحَّاهُ إِذَا أَزَالَهُ

اَلتَّنَحِّي [et-tenaḥḥī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Alarga olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَحَّاهُ فَتَنَحَّى أَيْ أَزَالَهُ فَزَالَ

اَلنَّاحِيَةُ [en-nāḥiyet] ve

اَلنَّاحَاةُ [en-nāḥāt] Cānib maʿnāsınadır ki karār-gāhtan alargaca olan semtten ʿibārettir; yukālu: قَعَدَ فِي نَاحِيَتِهِ وَنَاحَاتِهِ أَيْ جَانِبِهِ

اَلنَّحِيُّ [en-neḥiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Alargada giden develere denir; yukālu: إِبِلٌ نَحِيٌّ أَيْ مُنْتَحِيَةٌ

اَلْمَنْحَاةُ [el-menḥāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] veznin-de) Burgaç su akıntısına denir. Ve dolap davarının yoluna denir ki su çekerken ora-dan tereddüd eder.

أَهْلُ الْمَنْحَاةِ [ehlu'l-menḥāt] (neseb cihe-tiyle) Birbirine baʿīd olan cemāʿate ıtlāk olunur.

اَلْمُنْحَاةُ [el-munḥāt] (mīm'in zammıyla) İri ve büyük yaya denir; yukālu: قَوْسٌ مُنْحَاةٌ أَيْ ضَخْمَةٌ Ve büyük hörgüçlü develere denir.

اَلْإِنْحَاءُ [el-inḥāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir kimse cānibine imāle ve tevcīh eylemek maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: أَنْحَى لَهُ السِّلَاحَ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ

اَلْإِنْتِحَاءُ [el-intiḥāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir işe çalışıp çabalamak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَحَى فِي الْأَمْرِ إِذَا جَدَّ Ve bir nesneye söykenip dayamak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَحَى فِي الشَّيْءِ إِذَا اعْتَمَدَ عَلَيْهِ

اَلنَّحِيَّةُ [en-neḥiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vez-ninde) Kasd maʿnāsına olan نَحْوٌ [naḥv]dan faʿīlet bi-maʿnā mefʿūlettir ki her nesne-nin kasd edeceği şeyʾ demektir; ve minhu yukālu: هُوَ نَحِيَّةُ الْقَوَارِعِ أَيِ الشَّدَائِدَ تَنْتَحِيهِ Yaʿnī "Filān şedāʾid ü mihen-i rüzgārın tahta-i taʿlīm gibi maksadı ve teveccüh-gāhıdır, aslā kendiden dūr ve münfekk olmaz."

اَلْوَاوِيُّ

[ن خ و]

اَلنَّخْوَةُ [en-naḫvet] (ḫā-yı muʿceme ile خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde) Bir kimse büyüklenip hod-bīnlik ve taʿazzum ve iftihār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَخَا الرَّجُلُ يَنْخُو نَخْوَةً وَيُقَالُ نُخِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا افْتَخَرَ وَتَعَظَّمَ Ve bir adamı medh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَخَا فُلَانًا إِذَا مَدَحَهُ

اَلْإِنْتِخَاءُ [el-intiḫāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi taʿazzum ve iftihār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَخَى الرَّجُلُ إِذَا افْتَخَرَ وَتَعَظَّمَ

اَلْإِنْخَاءُ [el-inḫāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın kibr ve nahveti ziyāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْخَى الرَّجُلُ إِذَا زَادَتْ نَخْوَتُهُ

اَلْوَاوِيُّ وَالْيَائِيُّ

[ن د و - ي]

اَلنَّدْوُ [en-nedv] (حَدْوٌ [ḥadv] vezninde) Nās bir araya gelip birikmek maʿnāsınadır;

yukālu: نَدَا الْقَوْمُ يَنْدُو نَدْوًا إِذَا اجْتَمَعُوا Ve bir nesne dağılmak maʿnāsındadır; yukālu: نَدَا الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ Ve nās meclis-i meşveret gibi cemʿiyyet-gāha hāzır olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدَا الْقَوْمُ إِذَا حَضَرُوا النَّدِيَّ Ve deve kısmı ekşi otlaktan tatlı otlağa çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدَتِ الْإِبِلُ إِذَا خَرَجَتْ مِنَ الْحَمْضِ إِلَى الْخُلَّةِ Ve bir nesneye benzenip halk ve hulk cihetiyle ona çekmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَاقَةٌ تَنْدُو إِلَى نُوقٍ كِرَامٍ أَيْ تَنْزَعُ

اَلْإِنْتِدَاءُ [el-intidāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّنَادِي [et-tenādī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi nās bir araya gelip birikmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَدَى الْقَوْمُ وَتَنَادَوْا إِذَا اجْتَمَعُوا Ve

تَنَادِي [tenādī] Birbirine çağırmak maʿnāsınadır ki نِدَاءٌ [nidāʾ] māddesindendir: yukālu: تَنَادَوْا إِذَا نَادَى بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ve meclis kurup ʿakd-i encümen eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَادَى الْقَوْمُ إِذَا تَجَالَسُوا فِي النَّادِي

اَلتَّنْدِيَةُ [et-tendiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Develeri ekşi otlaktan tatlı otlağa çıkarmak maʿnāsınadır; tekūlu: نَدَّيْتُ الْإِبِلَ إِذَا أَخْرَجْتَهَا مِنَ الْحَمْضِ إِلَى الْخُلَّةِ Ve ʿinde'l-baʿz develeri suya götürüp bir mikdār içtikten sonra biraz otarıp baʿdehu yine suya götürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَّى الْإِبِلَ إِذَا أَوْرَدَهَا فَشَرِبَ قَلِيلًا ثُمَّ رَعَاهَا قَلِيلًا ثُمَّ رَدَّهَا إِلَى الْمَاءِ Ve bir nesneyi nem-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَّيْتُ الشَّيْءَ إِذَا بَلَلْتَهُ

اَلْمُنْدَى [el-mundā] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) At ve deve kısmının vech-i mezkūr üzere iki suvarmak beyninde otardıkları otlağa denir; tekūlu: هَذَا مُنْدَى خَيْلِنَا أَيْ مَوْضِعُ تَنْدِيَتِهَا

اَلنَّوَادِي [en-nevādī] Ürkek develere denir; yukālu: إِبِلٌ نَوَادٍ أَيْ شَارِدَةٌ Ve

نَوَادِي النَّوَى [nevādi'n-nevā] Hurmā çekirdeklerini deveye ʿalef için kırıp ezdiklerinde sıçrayan sıçrantılarına denir.

اَلنَّدْوَةُ [en-nedvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ʿAkd-i meclis eden cemāʿate denir. Ve

نَدْوَةٌ [nedvet] Nāsın gündüz müctemiʿ oldukları meclis ve encümene denir; ʿalā-kavlin nās müctemiʿ oldukları hālde ıtlāk olunur, kalkıp dağıldıklarında ıtlāk olunmaz, niteki نَدِيٌّ [nediyy] ve نَادِي [nādī] dahi bu maʿnāyadır, ke-mā se-yuzkeru.

دَارُ النَّدْوَةِ [Dāru'n-Nedvet] Mekke'de bir hāne-i maʿlūmdur, yaʿnī Ḳuṣayy binā eylediği hānedir ki Ḳureyş onda dāʾimā müctemiʿ olup müşāvere ederler idi.

اَلْمُنَادَاةُ [el-munādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile encümen olup hem-nişīn olmak maʿnāsınadır ve ʿindelbaʿz müfāhare maʿnāsınadır; yukālu: نَادَاهُ إِذَا جَالَسَهُ أَوْ فَاخَرَهُ Ve bir kimse rāzını izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَادَى بِسِرِّهِ أَيْ أَظْهَرَهُ Ve yol belirip açığa çıkmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَادَى لَهُ الطَّرِيقُ إِذَا ظَهَرَ Ve bir nesneyi görüp bilmek maʿnāsınadır; yukālu: نَادَى الشَّيْءَ إِذَا رَآهُ وَعَلِمَهُ Ve bir adamı çağırmak maʿnāsınadır; tekūlu: نَادَيْتُهُ وَبِهِ أَيْ صِحْتُ بِهِ

اَلنَّدِيُّ [en-nediyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلنَّادِي [en-nādī] ve

اَلنَّدْوَةُ [en-nedvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْمُنْتَدَى [el-muntedā] (مُلْتَقًى [multeḳā] vezninde) Nāsın gündüz biriktikleri meclis ve encümene denir, ʿalā-kavlin müctemiʿ

oldukları hālde ıtlāk olunur, teferruklarında ıtlāk olunmaz; tekūlu: حَضَرْنَا نَدِيَّهُمْ وَنَادِيَهُمْ وَنَدْوَتَهُمْ وَمُنْتَدَاهُمْ أَيْ مَجْلِسَهُمْ نَهَارًا أَوْ هُوَ الْمَجْلِسُ مَا دَامُوا مُجْتَمِعِينَ فِيهِ Ve tekūlu'l-ʿArab: مَا يَنْدُوهُمُ النَّادِي أَيْ مَا يَسَعُهُمْ Yaʿnī "Cemāʿat pek çok olmakla meclis onları ihāta eylemez."

اَلتَّنَدِّي [et-teneddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adam civān-merdlik edip bir kimseye ihsān ve inʿām eylemek maʿnāsınadır; maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur; yukālu: تَنَدَّى الرَّجُلُ إِذَا تَسَخَّى وَأَفْضَلَ

اَلْإِنْدَاءُ [el-indāʾ] (إِكْرَامٌ [ikrām] vezninde) تَنَدِّي [teneddī] maʿnāsınadır; yukālu: أَنْدَى فُلَانٌ بِمَعْنَى تَنَدَّى Ve bir nesneyi nem-nāk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنْدَيْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ نَدِيًّا Ve bir kimse kesīrü'l-ʿatāʾ olmak yāhūd hoş-āvāz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْدَاكَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ عَطَاهُ أَوْ حَسُنَ صَوْتُهُ

اَلنَّدَى [en-nedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Yerde olan yaş toprağa denir, ثَرَى [ṣerā] maʿnāsına. Ve et yağına denir شَحْمٌ [şaḥm] maʿnāsına. Ve yağmura denir. Ve yaşlığa denir; yukālu: بِهِ نَدًى أَيْ بَلَلٌ Ve çayıra denir, كَلَأٌ [kele'] maʿnāsına. Ve buhūr gibi hoş-bū bir nesneye denir ki onunla tatayyüb olunur. Ve gāyet ve medā maʿnāsınadır; cemʿi أَنْدِيَةٌ [endiyet] ve أَنْدَاءٌ [endāʾ] gelir.

اَلنَّدِيُّ [en-nediyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Islak nesneye denir. Bu münāsebetle sehī ve kerīm adama نَدِيُّ الْكَفِّ [nediyyu'l-keff] ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ نَدِيُّ الْكَفِّ أَيْ سَخِيٌّ Ve bülend-āvāz olup sesi mesāfe-i baʿīdeye bālig olan adama نَدِيُّ الصَّوْتِ [nediyyu'ṣ-ṣavt] ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ نَدِيُّ الصَّوْتِ أَيْ بَعِيدُهُ

اَلْمُنْدِيَةُ [el-mundiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol söze ıtlāk olunur ki muhātab olan adamın şerm ve hayādan alnı terler ola; yukālu: كَلِمَةٌ مُنْدِيَةٌ أَيْ يَنْدَى بِهَا الْجَبِينُ

اَلنُّدَاءُ [en-nudāʾ] (nūn'un zammı ve kesriyle) Sese denir, savt maʿnāsına.

اَلنَّدَى [en-nedā] (فَتَى [fetā] vezninde) Ses ırak gitmek maʿnāsınadır; yukālu: نَدِيَ الصَّوْتُ نَدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَعُدَ

اَلنَّادِيَةُ [en-nādiyet] Sudan baʿīd olan hurmālığa denir; yukālu: نَخْلٌ نَادِيَةٌ أَيْ بَعِيدَةٌ عَنِ الْمَاءِ

اَلنَّدْءَتَانِ [en-nedʾetān] (تَمْرَتَانِ [temretān] vezninde) نَدْءَةٌ [nedʾet] kelimesinin tesniyesidir, at kısmının yan başlarının iç taraflarına karīb olan yerlerine denir.

اَلْمُنْدِيَاتُ [el-mundiyāt] (مُحْسِنَاتٌ [muḥsināt] vezninde) Adamı rüsvā ve müfteḍciḥ eden akvāl ve efʿāle ıtlāk olunur ki şermendelikten cebheyi terletir ola; yukālu: أَفْعَالٌ أَوْ أَقْوَالٌ مُنْدِيَاتٌ أَيْ مُخْزِيَاتٌ

اَلنَّدَى [en-nedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir nesne yaşarıp nem-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدِيَ الشَّيْءُ نَدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلَّ

اَلنَّدِي [en-nedī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Islanmış nem-nāk şeyʾe denir.

اَلنَّوَادِي [en-nevādī] Havādis-i rüzgāra ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُمُ النَّوَادِي أَيِ الْحَوَادِثُ

اَلنَّادِيَاتُ [en-nādiyāt] Bir nesnenin evāʾiline ıtlāk olunur; yukālu: بَدَتْ نَادِيَاتُهُ أَيْ أَوَائِلُهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ن ر و]

اَلنَّرْوَةُ [en-nervet] (مَرْوَةٌ [mervet] vezninde) Bir cins ak ve yufka taş ismidir ki baʿzen ondan çakmak düzülür.

اَلْوَاوِيُّ

[ن ز و]

اَلنَّزْوُ [en-nezv] (nūn'un fethi ve zāy-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلنُّزَاءُ [en-nuzāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلنُّزُوُّ [en-nuzuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) ve

اَلنَّزَوَانُ [en-nezevān] (fetehātla) Sıçramak ve atlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَزَا عَلَيْهِ يَنْزُو نَزْوًا وَنُزَاءً وَنُزُوًّا وَنَزَوَانًا إِذَا وَثَبَ عَلَيْهِ Ve gönül bir nesneye çekinmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَزَا بِهِ قَلْبُهُ إِذَا طَمَحَ Ve eşek kısmı haşarılıktan beri öte şātır gibi kalkımak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَزَتِ الْحُمُرُ إِذَا وَثَبَتْ مِنَ الْمَرَاحِ أَيْ مَرِحَتْ فَوَثَبَتْ Ve tencerede taʿām kaynamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَزَا الطَّعَامُ إِذَا غَلَا

اَلتَّنْزِيَةُ [et-tenziyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Sıçramak ve aşmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزَّى عَلَيْهِ بِمَعْنَى نَزَا Ve

تَنْزِيَةٌ [tenziyet] ve

تَنَزِّي [tenezzī] (hā'sız) Müteʿaddī olur, sıçratmak ve aşırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزَّاهُ تَنْزِيَةً وَتَنَزِّيًا إِذَا وَثَبَ بِهِ

اَلْإِنْزَاءُ [el-inzāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sıçratmak ve aşırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَاهُ بِمَعْنَى نَزَّاهُ

اَلنَّزَوَانُ [en-nezevān] (fetehātla) Sıçramak maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve bir nesne şeyʾ-i āherden sıyrılıp kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزَا عَنْهُ نَزَوَانًا إِذَا تَفَلَّتَ Burada ḳāf ve bā ile تَقَلَّبَ nüshası galattır. Ve hiddet ve sevret maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ نَزَوَانٌ أَيْ سَوْرَةٌ

اَلنَّزِيُّ [en-neziyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلنَّزَّاءُ [en-nezzāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْمُتَنَزِّي [el-mutenezzī] (مُتَنَزِّهٌ [mutenezzih] vezninde) Şerr ve şūr ve fitne husūsuna cesūr ve şīr-merd ve cüst ve çālāk olan adama ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَنَزِيٌّ إِلَى الشَّرِّ وَنَزَّاءٌ وَمُتَنَزِّ أَيْ سَوَّارٌ إِلَيْهِ

اَلنَّازِيَةُ [en-nāziyet] Tīzlik, hiddet maʿnāsınadır; yukālu: فِي طَبْعِهِ نَازِيَةٌ أَيْ حِدَّةٌ وَهَفْوَةٌ Ve bādireye ıtlāk olunur; yukālu: صَدَرَتْ مِنْهُ نَازِيَةٌ أَيْ بَادِرَةٌ Ve dibi çukur çanağa ve kāseye denir. Ve beyne'l-Ḥaremeyn Ṣafrāʾ nām mahal kurbünde bir pınar adıdır.

اَلنَّزِيَّةُ [en-neziyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznide) Bu dahi dibi çukur çanağa ve kāseye denir; yukālu: قَصْعَةٌ نَازِيَةٌ وَنَزِيَّةٌ أَيْ قَعِيرَةٌ

اَلنَّزَاءُ [en-nezāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) ve

اَلنِّزَاءُ [en-nizāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Erkek hayvān dişiye aşmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزَا الْفَحْلُ عَلَى النَّاقَةِ نَزَاءً وَنِزَاءً إِذَا سَفَدَ

اَلتَّنَزِّي [et-tenezzī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Bir nesneye sürʿatle sıçrayıp atılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَزَّى عَلَيْهِ إِذَا تَوَثَّبَ وَتَسَرَّعَ

اَلنَّزْوُ [en-nezv] (حَذْوٌ [ḥaẕv] vezninde) Cirāhatten kan pek çok akmakla bī-hod olmak maʿnāsınadır; yukālu: نُزِيَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ نَزْوًا أَيْ نُزِفَ Şārih der ki burada ḳāf ile نَزِقَ nüshası galattır; ve minhu fi'n-*Nihāye* ve fī hadīsi Ebī ʿĀmir el-Eşʿarī: ''أَنَّهُ رُمِيَ بِسَهْمٍ فِي رُكْبَتِهِ فَنُزِيَ مِنْهُ فَمَاتَ'' يُقَالُ أَصَابَهُ جُرْحٌ فَنُزِيَ مِنْهُ فَمَاتَ وَذَلِكَ إِذَا أَصَابَتْهُ جِرَاحَةٌ فَجَرَى دَمُهُ وَلَمْ يَنْقَطِعْ

اَلنَّزْوَةُ [en-nezvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kısa ve bodur nesneye denir. Ve

نَزْوَةُ [Nezvet] ʿUmān turābında bir dağın

adıdır.

اَلنَّزِيَّةُ [en-neziyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) Sehāba denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ن س و]

اَلنِّسْوَةُ [en-nisvet] (nūn'un kesri ve zammı ve sīn'in sükūnuyla) ve

اَلنِّسَاءُ [en-nisāʾ] ve

اَلنِّسْوَانُ [en-nisvān] ve

اَلنِّسُونَ [en-nisūn] (nūn'ların kesriyle) مَرْأَةٌ [merʾet] kelimesinin min-gayri lafzihā cemʿleridir; nisbetinde نِسْوِيٌّ [nisviyy] de-nir, nūn'un kesri ve sīn'in sükūnuyla.

اَلنَّسْوَةُ [en-nesvet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] veznin-de) Bir iş işleyen kimse işi terk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَسَا عَمَلَهُ يَنْسُوهُ نَسْوَةً إِذَا تَرَكَهُ Ve

نَسْوَةٌ [nesvet] Bir içim süte denir; tekūlu: سَقَانِي نَسْوَةً مِنَ اللَّبَنِ أَيْ جَرْعَةً مِنْهُ Mütercim der ki نِسْوَةٌ [nisvet] māddesi bundan meʾhūz olmak agleb-i melhūzdur, zīrā ʿArab kıs-mı bi't-tabʿ zen-dost olup ve ʿindlerinde süt eltaf-ı agdiye belki gıdā-yı mahsūs olduğu maʿlūmdur. Bu mülābese tasavvu-ruyla ahz ve ıtlāk eylemeleri karībdir.

نَسَا [Nesā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Fāris ülkesinde bir belde adıdır. Ve Seraḫs kazāsında bir karye adıdır. Ve Kirmān ve Hemedān kazālarında birer karye adıdır. Ve

نَسَا [nesā] But damarına denir ki topuğa kadar mümtedd olur, her kalçada bir dāne olur; tesniyesinde نَسَوَانِ [nesevān] ve نَسَيَانِ [neseyān] denir fetehātla. İmām Zeccāc ʿaleyhi'r-rahme dedi ki bunda عِرْقُ النَّسَا [ʿirḳu'n-nesā] demek cāʾiz değildir, zīrā şeyʾ kendi nefsine muzāf olmaz. Şārih der ki ʿāmmın hāssa izāfetine haml ile cāʾizdir, شَجَرُ الْأَرَاكِ ve يَوْمُ الْأَحَدِ dedikleri gibi yāhūd müsemmānın ismine izāfeti yāhūd ihtilāf hasebiyle şeyʾin kendi nefsine izāfeti kabīlinden olur.

اَلْيَائِيُّ

[ن س ي]

اَلنِّسْيُ [en-nisy] ve

اَلنِّسْيَانُ [en-nisyān] ve

اَلنِّسَايَةُ [en-nisāyet] ve

اَلنِّسَاوَةُ [en-nisāvet] (nūn'ların kesriyle) ve

اَلنَّسْوَةُ [en-nesvet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] veznin-de) Unutmak maʿnāsınadır; yukālu نَسِيَهُ نَسْيًا وَنِسْيَانًا وَنِسَايَةً وَنِسَاوَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ حَفِظَهُ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre نِسْيَانٌ [nisyān] māddesi bir adam kendisine istīdāʿ olunan nesnenin zabtını terk ey-lemekten ʿibārettir. O dahi adamın zaʿf-ı kalbinden yaʿnī hāfızası zaʿīf olduğundan yāhūd gafletinden neşʾet eder yāhūd ʿan-kasdin kalbinden zikri sākıt olur; hakkın-da zemm-i ilāhī müteretteb olan kısm-ı ahīrdir.

اَلْإِنْسَاءُ [el-insāʾ] (hemzenin kesriyle) Unut-turmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْسَاهُ إِيَّاهُ

اَلنِّسْيُ [en-nisy] (nūn'un kesriyle ve fethiy-le) Unutulup ferāmūş olunmuş nesneye denir; yukālu: هُوَ نِسْيُهُ أَيْ مَا نُسِيَ Ve nisvānın yabana attıkları hayz paçavrasına denir; yukālu: أَلْقَاهُ كَالنِّسْيِ وَهُوَ مَا تَلْقَاهُ الْمَرْأَةُ مِنْ خِرَقِ اعْتِلَالِهَا

اَلنَّسِيُّ [en-nesiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Beyne'l-kavm maʿdūd ve muʿteber olma-yan adama denir; yukālu: هُوَ نَسِيٌّ أَيْ لَا يُعَدُّ فِي الْقَوْمِ Ve kuvvet-i hāfızası olmamakla

kesīrü'n-nisyān olan adama denir ki unutgan taᶜbīr olunur.

اَلنَّسْيَانُ [en-nesyān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznide) Bu dahi unutgan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَسِيٌّ وَنَسْيَانُ أَيْ كَثِيرُ النِّسْيَانِ

اَلنَّسْيُ [en-nesy] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir adamın نَسَا [nesā] dedikleri zikr olunan but damarına vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَسِيَهُ نَسْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَرَبَ نَسَاهُ

اَلنَّسَا [en-nesā] (عَصَا [ᶜaṣā] vezninde) Bir adamın but damarı ağrımak maᶜnāsınadır; yukālu: نَسِيَ الرَّجُلُ نَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَكَا نَسَاهُ

اَلْأَنْسَى [el-ensā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde) But damarı ağrır olan kişiye denir; نَسْيَاءُ [nesyā'] müᵓennesidir, حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde.

اَلْإِنْسِيُّ [el-insiyy] (hemzenin fethi ve sīn'in kesriyle) Sāk-ı süflāda yaᶜnī inciğin aşağısında bir damar adıdır. Bu damar ᶜāmmenin ᶜırḳu'l-ünsā dedikleri damar olacaktır.

اَلْيَائِيُّ

[ن ش ي]

اَلنُّشْوَةُ [en-nuşvet] (nūn'un harekāt-ı selāsı ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Hoş-bū nesne koklamak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin eᶜammdır; yukālu: نَشِيَ رِيحًا طَيِّبَةً أَوْ عَامٌّ نُشْوَةً مُثَلَّثَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَمَّهَا Ve bir haberi iyice duyup ḥakīkatine vākıf olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَشِيَ الْخَبَرَ إِذَا عَلِمَهُ Ve sarhoş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشِيَ مِنَ الشَّرَابِ إِذَا سَكِرَ Ve bir nesneyi merreten baᶜde-uhrā muᶜāvedet ve tekrār kılmak maᶜnāsınadır ki murād iᶜtiyād eylemektir; yukālu: نَشِيَ بِالشَّيْءِ إِذَا عَاوَدَهُ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى Ve mevāşī mugaylān gibi iri meşe ağaçlarının نَشْوَةٌ [neşvet]lerinden otlamakla hasta olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشِيَ الْمَالُ إِذَا أَخَذَهُ دَاءٌ مِنْ نَشْوَةِ الْغَضَا

اَلْإِسْتِشَاءُ [el-istinşā'] Bu dahi hoş rāyiha koklamak yāhud mutlakan rāyiha koklamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْشَى رِيحًا طَيِّبَةً أَوْ عَامٌّ إِذَا شَمَّهَا

اَلْإِنْتِشَاءُ [el-intişā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) ve

اَلتَّنَشِّي [et-teneşşī] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznide) إِسْتِنْشَاءٌ [istinşā'] maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَى وَتَنَشَّى بِمَعْنَى اسْتَنْشَى Ve mest ve sarhoş olmak maᶜnāsınadır, yukālu: إِنْتَشَى الرَّجُلُ وَتَنَشَّى إِذَا سَكِرَ

اَلنَّشْوَةُ [en-neşvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mugaylān gibi iri meşe ağaçlarından en evvel çiçek tarzında zuhūr eder bir nesneye denir. Ve rāyihaya denir; yukālu: أَخَذَ نَشْوَتَهُ أَيْ رَائِحَتَهُ Ve sarhoşluğa denir; yukālu: بِهِ نَشْوَةٌ أَيْ سَكْرَةٌ Ve bir senelik ağaç kavunu dedikleri meyveye denir; yukālu: أُتْرُجَّةٌ نَشْوَةٌ أَيْ لِسَتِّهَا

اَلْإِنْشَاءُ [el-inşā'] (hemzenin kesriyle) Mevāşī mugaylān gibi iri meşe ağacının نَشْوَةٌ [neşvet]ini bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْشَى الْبَعِيرُ إِذَا وَجَدَ نَشْوَةَ الْعِضَاهِ

اَلنَّشِيَّةُ [en-neşiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznide) Rāyihaya denir.

اَلنَّشْوَانُ [en-neşvān] ve

اَلنَّشْيَانُ [en-neşyān] (سَكْرَانُ [sekrān] veznlerinde) Sarhoşa denir; yukālu: رَجُلٌ نَشْوَانُ وَنَشْيَانُ أَيْ سَكْرَانُ Ve bir haberin ibtidā zuhūrunda cüst ü cū eder olan adama denir; yukālu: هُوَ نَشْيَانُ بِالْأَخْبَارِ أَيْ يَتَخَبَّرُ الْأَخْبَارَ أَوَّلَ وُرُودِهَا

اَلنِّشْوَةُ [en-nişvet] (nūn'un kesriyle) Haber

duymağa denir.

اَلنَّشَا [en-neşā] (عَصَا [ʿaṣā] ve baʿzen سَمَاءٌ [semāʾ] veznlerinde) نَشَاسْتَجٌ [neşāstec] ismidir ki Türkīde nişasta taʿbīr ettikleridir, buğdayın özünden yapılır. İşbu نَشَا [neşā] kelimesini aslı نَشَاسْتَجٌ [neşāstec] idi ki neşāste-i Fārisī muʿarrebidir, tahfīfen şatr-ı kelime hazf olundu. Muhaddisīnden Muḥammed b. Ḥabīb en-Neşāʾī نَشَا [neşā] ʿameline mensūbdur.

نَشْوَى [Neşvā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Āẕerbaycān ülkesinde bir beldedir. Ona Naḫcuvān ve Naḫşuvān ve Naġşuvān demek cāʾiz değildir. Bu belde hālen Şirvān tarafında Naḫcuvān dedikleri olacaktır.

اَلنَّشَاةُ [en-neşāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) نَشْوَةٌ [neşvet]i olan meşe ağacına yāhūd rāyihalı olan ağaca denir; cemʿi نَشَا [neşā] gelir, حَصَا [ḥaṣā] gibi.

اَلْوَاوِيُّ

[ن ص و]

اَلنَّاصِيَةُ [en-nāṣiyet] ve

اَلنَّاصَاةُ [en-nāṣāt] Başın ön tarafında kıl bittiği yerin nihāyet bulduğu mahalle denir ki alın taʿbīr olunur, قُصَاصُ الشَّعْرِ [ḳuṣāṣu'ş-şaʿr] maʿnāsınadır. Müʾellife göre قُصَاصُ الشَّعْرِ [ḳuṣāṣu'ş-şaʿr] başın önünden ve ensesinden kıl bitmesi nihāyet bulan mevzūʿdur, şöhretine mebnī ön tarafı mütebādirdir. Ve şārihin beyānına göre orada olan perçeme ve kaküle نَاصِيَةٌ [nāṣiyet] ıtlākı mecāzdır, hāliyyet ve mahalliyyet ʿalākasına mebnīdir.

اَلنَّصْوُ [en-naṣv] (nūn'un fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Bir adamın alnında olan perçeme yapışıp kavramak yāhūd perçemini çekmek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَاهُ نَصْوًا إِذَا قَبَضَ نَاصِيَتَهُ أَوْ مَدَّ بِهَا Ve beyābān beyābāna muttasıl olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَتِ الْمَفَازَةُ بِالْمَفَازَةِ إِذَا اتَّصَلَتْ Ve bedenden libāsı soyup çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَا الثَّوْبَ إِذَا كَشَفَهُ Ve

نَصْوٌ [naṣv] Sancıya şebīh vecaʿa denir ki cevf-i insānīye ʿārız olur.

اَلْإِنْصَاءُ [el-inṣāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın alnını kavrayıp çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْصَاهُ إِذَا قَبَضَ بِنَاصِيَتِهِ

اَلْمُنَاصَاةُ [el-munāṣāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلنِّصَاءُ [en-niṣāʾ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) Birbirinin alınları perçemini kavrayıp çekiştirmek maʿnāsınadır; tekūlu: نَاصَيْتُهُ مُنَاصَاةً وَنِصَاءً أَيْ نَصَوْتُهُ وَنَصَانِي

اَلْمُنْتَصَى [el-munteṣā] (مُنْتَقًى [munteḳā] vezninde) Birbirine muttasıl olan iki derenin üst tarafına denir ki birbirine kavuştukları mahaldir. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلنَّاصِيَةُ [en-nāṣiyet] Merʿānın ileri ve yukarı tarafında otlayan develere denir; yukālu: إِبِلٌ نَاصِيَةٌ أَيِ ارْتَفَعَتْ فِي الْمَرْعَى

نِصَاءٌ [Niṣāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلنَّوَاصِي [en-nevāṣī] نَاصِيَةٌ [nāṣiyet]in cemʿidir ki alına denir. Bu münāsebetle eşrāf-ı nāsa ıtlāk olunur, niteki أَذْنَابٌ [eẕnāb] esāfil-i nāsa ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ نَوَاصِي الْقَوْمِ أَيْ أَشْرَافُهُمْ

اَلْيَائِيُّ

[ن ص ي]

اَلنَّصِيَّةُ [en-neṣiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Nāsın güzīde ve hıyārına denir; cemʿi نَصِيٌّ [neṣiyy] ve أَنْصَاءٌ [enṣāʾ] ve أَنَاصِي

[enāṣī] gelir.

اَلْإِنْصَاءُ [el-inṣā'] (hemzenin kesriyle) Bir yerde نَصِيٌّ [neṣiyy] dedikleri ot çok olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْصَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ نَصِيُّهَا Şārih der ki نَصِيٌّ [neṣiyy] kelimesinin taᶜrīfi nüshalardan sākıt olmuştur. Ve

نَصِيٌّ [neṣiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Efdal-i merᶜādır, tāzesine نَصِيٌّ [neṣiyy] ve صِلِّيَانٌ [ṣilliyān] ve ağardıkta طَرِيفَةٌ [ṭarīfet] ve yoğunlanıp kartlandıkta حَلِيٌّ [ḥaliyy] denir; Türkīde buğdaycık otu ve eşek kengeri ve dipçik otu taᶜbīr olunur.

اَلْإِنْتِصَاءُ [el-intiṣā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Üründülemek, ihtiyār maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَصَاءُ إِذَا اخْتَارَهُ Ve dağ yāhūd arz uzun uzadı yüksek olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَصَى الْجَبَلُ وَالْأَرْضُ إِذَا طَالَا وَارْتَفَعَا

اَلتَّنَصِّي [et-tenaṣṣī] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Bir nesneye yanaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَصَّى الشَّيْءُ بِهِ إِذَا اتَّصَلَ Ve bir kavmin eşrāf-zādesini tezevvüc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَصَّى بَنِي فُلَانٍ إِذَا تَزَوَّجَ فِي نَوَاصِيهِمْ

اَلْوَاوِيُّ

[ن ض و]

اَلنَّضْوُ [en-naḍv] (nūn'un fethi ve ḍād-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Arkadan libās soyup çıplatmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَضَاهُ مِنْ ثَوْبِهِ نَضْوًا إِذَا جَرَّدَهُ Ve sā'ire sebk ve takaddüm eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir, gūyā ki onların içinden kendi nefsini tecrīd eder; yukālu: نَضَا الْفَرَسُ إِذَا سَبَقَ غَيْرَهُ Ve kından kılıcı sıyırmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَضَا السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ Ve katᶜ-ı mesāfe eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَضَا الْبِلَادَ إِذَا قَطَعَهَا Ve

نَضْوٌ [naḍv] ve

نُضُوٌّ [nuḍuvv] عُلُوٌّ [ᶜuluvv] vezninde) Elde ve ayakta ve başta ve sakalda olan خِضَابٌ [ḫiḍāb]ın rengi zā'il olmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin baş ile sakalda olan ḫiḍāba mahsūstur; yukālu: نَضَا الْخِضَابُ نَضْوًا وَنُضُوًّا إِذَا ذَهَبَ لَوْنُهُ يَكُونُ فِي الْيَدِ وَالرِّجْلِ وَالرَّأْسِ وَاللِّحْيَةِ أَوْ يَخُصُّهُمَا Ve bedende olan verem sākin olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَضَا الْبَدَنُ إِذَا سَكَنَ وَرَمُهُ Ve su neşf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَضَا الْمَاءُ إِذَا نَشِفَ

اَلْإِنْتِضَاءُ [el-intiḍā'] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi kından kılıç sıyırmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَضَى السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ Ve libāsı eskitmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَضَى الثَّوْبَ إِذَا أَبْلَاهُ

اَلنِّضْوُ [en-niḍv] (nūn'un kesriyle) At uyanının başlıksız yalnızca gemine denir. Ve arık ve mehzūl olan hayvāna denir; yukālu: رَكِبَ نِضْوًا أَيْ مَهْزُولًا مِنَ الْإِبِلِ وَغَيْرِهَا Mü'ennesi نِضْوَةٌ [niḍvet]tir, cemᶜi أَنْضَاءٌ [enḍā'] gelir. Ve ince oka denir, ḳıdḥ-ı raḳīḳ maᶜnāsına. Ve çok kullanılıp atılmakla köhne ve fāsid olmuş oka denir. Ve köhne libāsa denir.

اَلنَّضِيُّ [en-neḍiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Arık ve mehzūl hayvāna denir; yukālu: بَعِيرٌ نَضِيٌّ أَيْ مَهْزُولٌ Ve temrensiz, yeleksiz oka denir. Ve mızrağın el ile tutacak yerinden yukarısına denir yāhūd boynun baştan tarafa yukarısına denir yāhūd kemiğine yāhūd çiğini ile kulak aralığına denir. Ve نَضِيُّ الْكَاهِلِ [naḍiyyu'l-kāhil] yağrınıda olan omurga kemiklerine denir. Ve insānın ālet-i tenāsülüne denir.

اَلْإِنْضَاءُ [el-inḍā'] (hemzenin kesriyle) Dābbeyi mehzūl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْضَى بَعِيرَهُ إِذَا هَزَلَهُ Ve bir adama mehzūl hayvān vermek maᶜnāsınadır;

yukālu: أَنْضَاهُ إِذَا أَعْطَاهُ مَهْزُولا Ve libāsı eskitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْضَى الثَّوْبَ إِذَا أَبْلَاهُ

اَلْيَائِيُّ

[ن ض و]

اَلنَّضْيُ [en-naḍy] (نَضْوٌ [naḍv] vezninde) Kından kılıç sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَضَيْتُ السَّيْفَ نَضْيًا لُغَةٌ فِي نَضَوْتُهُ Ve libāsı eskitmek maʿnāsınadır; tekūlu: نَضَيْتُ الثَّوْبَ إِذَا أَبْلَيْتَهُ

اَلْإِنْضَاءُ [el-inḍāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِنْتِضَاءُ [el-intiḍāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bunlar da libāsı eskitmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنْضَيْتُ الثَّوْبَ وَانْتَضَيْتُهُ إِذَا أَبْلَيْتَهُ

اَلْمُنْتَضَى [el-Munteḍā] (مُنْتَقًى [munteḳā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ن ط و]

اَلنَّطْوُ [en-naṭv] (خَطْوٌ [ḫaṭv] vezninde) Bir nesneyi çekip sündürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَطَا الْحَبْلَ يَنْطُو نَطْوًا إِذَا مَدَّهُ Ve baʿīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطَا الْمَنْزِلُ إِذَا بَعُدَ Ve bir nesneyi tınmayıp epsem olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطَا عَنْهُ إِذَا سَكَتَ Ve nesc olunacak beze ipliği arış eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَطَا الْغَزْلَ إِذَا سَدَّاهُ

اَلنَّطَاةُ [en-neṭāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Hurmā koruğunun dibinde olan kapçığa denir yāhūd hurmā salkımına denir; cemʿi أَنْطَاءٌ [enṭāʾ] gelir. Ve

نَطَاةُ [Neṭāt] Ḫayber eyāletine denir, ʿalākavlin onda bir çeşmenin yāhūd bir kalʿanın adıdır yāhūd Ḫayber'in hummā ʿārızasına denir.

اَلْإِنْطَاءُ [el-inṭāʾ] (إِعْطَاءٌ [iʿṭāʾ] vezninde ve mürādifidir ki vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْطَاهُ أَيْ أَعْطَاهُ

اَلتَّنَاطِي [et-tenāṭī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirini sebk için seğirtişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاطَى الْقَوْمُ إِذَا تَسَابَقُوا Ve bir kimse ile bir nesne zımnında dürüşüp uğraşmak ve savaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاطَى فُلَانًا إِذَا مَارَسَهُ Ve birbiriyle sözde keşākeş üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاطَى الْكَلَامَ إِذَا تَعَاطَاهُ وَتَجَاذَبَهُ

اَلْمُنَاطَاةُ [el-munāṭāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Birbiriyle nizāʿ ve tetāvul eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَاطَاهُ إِذَا نَازَعَهُ وَطَاوَلَهُ Ve iki hatun oturup sevbe arış eylemek için birbirine iplik yumağı atmak maʿnāsınadır; tekūlu: رَأَيْتُ مُنَاطَاتَهُمَا وَهِيَ أَنْ تَجْلِسَ الْمَرْأَتَانِ فَتَرْمِي كُلُّ وَاحِدَةٍ إِلَى صَاحِبِهَا كُبَّةَ غَزْلٍ حَتَّى تُسَدِّيَ الثَّوْبَ Ve işbu مُنَاطَاةٌ [munāṭat] bez nesc ederken olur.

اَلْوَاوِيُّ

[ن ع و]

اَلنَّعْوُ [en-naʿv] (nūn'un fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Üst dudağın burun altında olan değirmi yive denir. Ve deve kısmının üst dudağında olan yarığa denir. Ve at kısmının tırnağının gerisinde olan kıynağın yarığına kezālik tırnağının gerisinde olan yarığa denir. Ve tāze hurmāya denir.

نَعْوَةُ [Naʿvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلنُّعَاءُ [en-nuʿāʾ] (دُعَاءٌ [duʿāʾ] vezninde) Kedi mavlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَعَا السِّنَّوْرُ نُعَاءً إِذَا صَاتَ

نَعْوَانُ [Naʿvān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir vādī ismidir.

اَلْيَائِيُّ

[ن ع ي]

اَلنَّعْيُ [en-naʿy] (سَعْيٌ [saʿy] vezninde) ve

اَلنَّعِيُّ [en-neʿiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلنُّعْيَانُ [en-nuʿyān] (غُفْرَانٌ [ġufrān] veznin-de) Bir adamın vefāt eylediğini haber vermek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَاهُ لَهُ يَنْعِيهِ نَعْيًا وَنَعِيًّا وَنُعْيَانًا إِذَا أَخْبَرَهُ بِمَوْتِهِ Ve bir adamın zünūb ve kabāyihini izhār ve işāʿa eyle-mek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ يَنْعِي عَلَى زَيْدٍ ذُنُوبَهُ أَيْ يُظْهِرُهَا وَيَشْهَرُهَا

اَلنَّعِيُّ [en-neʿiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Mevt haberini iʿlām eden adama denir. ʿArabda mahsūs نَاعِي [nāʿī] olur; yukālu: هُوَ نَعِيٌّ أَيْ نَاعٍ Ve

نَعِيٌّ [neʿiyy] Bi-maʿnā mefʿūl olur, mev-ti haberi iʿlām olunmuş adama denir; yukālu: هُوَ نَعِيٌّ أَيْ مَنْعِيٌّ

اَلْإِسْتِنْعَاءُ [el-istinʿāʾ] Deve sāʾirleri savuş-mak yāhūd ürküp geri dönmek yāhūd se-ğirterek rākibini yā sāhibini alıp kaçmak yāhūd develer perākende ve tārümār ol-mak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْعَتِ النَّاقَةُ إِذَا تَقَدَّمَتْ أَوْ تَرَاجَعَتْ نَافِرَةً أَوْ عَدَتْ بِصَاحِبِهَا أَوْ تَفَرَّقَتْ وَانْتَشَرَتْ Ve koyun kısmının önüne geçip ar-dımca gelsin diye çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْعَى الرَّجُلُ الْغَنَمَ إِذَا دَعَاهَا لِتَتْبَعَهُ

اَلتَّنَاعِي [et-tenāʿī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nās cenkte birbirini igrāʾ ve teşdīd için birbirine maktūllerinin haberini bildiriş-mek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاعَى الْقَوْمُ إِذَا نَعَوْا قَتْلَاهُمْ لِيُحَرِّضَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اَلْمَنْعَى [el-menʿā] ve

اَلْمَنْعَاةُ [el-menʿāt] (mīm'lerin fethiyle) Mevt haberine denir.

نَعَاءِ [neʿāʾi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) İsm-i fiʿl-i emrdir, نَعْيٌ [naʿy] yaʿnī filānın mev-ti haberini herkese iʿlām ve izhār eyle demektir; yukālu: نَعَاءِ فُلَانًا أَيِ انْعِهِ وَأَظْهِرْ خَبَرَ مَوْتِهِ Şārih der ki ʿArab merāsimindendir ki bir zī-şān kimse vefāt eyledikte biri süvār olup beyne'l-kabāʾil ve beyne'l-kavm نَعْيٌ [naʿy] ve iʿlān ederek devr eder.

اَلْيَائِيُّ

[ن غ ي]

اَلنَّغْيُ [en-naġy] (ġayn-ı muʿceme ile بَغْيٌ [baġy] vezninde) Fehm olunacak söz söy-lemek maʿnāsınadır; yukālu: نَغَى إِلَيْهِ يَنْغِي نَغْيًا إِذَا تَكَلَّمَ بِكَلَامٍ يُفْهَمُ

اَلْإِنْغَاءُ [el-inġāʾ] (إِصْغَاءٌ [işġāʾ] vezninde) نَغْيٌ [naġy] maʿnāsınadır; yukālu: أَنْغَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى نَغَى

اَلنَّغْيَةُ [en-naġyet] نَغْمَةٌ [naġmet] vezninde ve mürādifidir ki bir hoş āyende ve latīf söze denir; tekūlu: سَمِعْتُ نَغْيَتَهُ أَيْ نَغْمَتَهُ Ve tāze işitilen habere denir, henüz sıhhat ve hakīkati sebāt ve temkīn bulmaksızın; tekūlu: سَمِعْتُ نَغْيَةً وَهِيَ أَوَّلُ الْخَبَرِ قَبْلَ أَنْ يَسْتَثْبِتَهُ

اَلْمُنَاغَاةُ [el-munāġāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vez-ninde) Bir nesneye pek yaklaşıp çatmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاغَاهُ إِذَا دَانَاهُ Ve ya-rışmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاغَاهُ إِذَا بَارَاهُ Ve mahbūbe ile lāg ve latīfe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَاغَى الْمَرْأَةَ إِذَا غَازَلَهَا

نَغْيَا [Naġyā] (يَحْيَا [yaḥyā] vezninde) Enbār kazāsında bir karye adıdır. Ve Vāsiṭ ile Başra beyninde bir karye adıdır.

اَلْوَاوِيُّ

[ن غ و]

اَلنَّغْوَةُ [en-naġvet] نَغْيَةٌ [naġyet] vezninde ve

mürādifidir ki zikr olundu.

اَلنَّغْوُ [en-naġv] نَغْيٌ [naġy] vezninde ve onda lügattir; tekūlu: نَغَوْتُ لُغَةٌ فِي نَغَيْتُ

اَلْيَائِيُّ

[ن ف ي]

اَلنَّفْيُ [en-nefy] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi yerinden ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَاهُ يَنْفِيهِ نَفْيًا إِذَا نَحَّاهُ ve yukālu: نَفَاهُ يَنْفُوهُ نَفْوًا وَهَذَا مَرْوِيٌّ عَنْ أَبِي حَيَّانَ Ve

نَفْيٌ [nefy] Lāzım olur, yerinden ayrılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَاهُ فَنَفَى مُتَعَدٍّ وَلَازِمٌ Ve sel suyu selintiyi götürüp iletmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَفَى السَّيْلُ الْغُثَاءَ إِذَا حَمَلَهُ Ve inkār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَى الشَّيْءَ إِذَا جَحَدَهُ Ve

نَفْيٌ [nefy] ve

نَفَيَانٌ [nefeyān] (fetehātla) Yel toprak tozutmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَتِ الرِّيحُ التُّرَابَ نَفْيًا وَنَفَيَانًا إِذَا أَطَارَتْهُ Ve üğürtlemek için akçeyi el ile savurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَى الدَّرَاهِمَ إِذَا أَثَارَهَا لِلْإِنْتِقَادِ Ve bulut yağmur fışkırtmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَتِ السَّحَابَةُ مَاءَهَا إِذَا مَجَّتْهُ

اَلْإِنْتِفَاءُ [el-intifāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne yerinden ayrılıp alarga olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَفَى مِنْهُ إِذَا تَنَحَّى

اَلنَّفِيُّ [en-nefiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Nefy olunmuş, مَنْفِيٌّ [menfiyy] maʿnāsınadır. ʿArabların اِبْنُ نَفِيٍّ [ibn nefiyy] ıtlāk eylemeleri bundandır ki pederi bir oğuldan bīzār olmakla bu benim oğlum değildir diye cahd ve selb eylediği oğlana ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ ابْنُ نَفِيٍّ أَيْ نَفَاهُ أَبُوهُ Ve

نَفِيٌّ [nefiyy] Çömlek kaynarken taşra attığı kefe ve köpüğe denir; yukālu: نَفِيُّ الْقِدْرِ أَيْ مَا جَفَأَتْ بِهِ عِنْدَ الْغَلَيَانِ Ve

نَفِيُّ الْمَاءِ [nefiyyu'l-māʾ] Serpilen suyun serpintisine denir; yukālu: هَذَا نَفِيُّ الْمَاءِ أَيْ مَا تَطَايَرَ مِنْهُ عَنِ الرِّشَاءِ Ve

نَفِيُّ الْحَوَافِرِ [nefiyyu'l-ḥavāfir] Dābbe yürürken ayağı altından kayıp giden taş ve moloz makūlesine denir. Ve

نَفِيٌّ [nefiyy] Hurmā yaprağından örülmüş kalkana denir. Ve

نَفِيُّ الرِّيحِ [nefiyyu'r-rīḥ] Eşcār diplerine rüzgārın savurup yığdığı toprağa denir. Ve ʿasker-i ʿazīm içinden kenār kesip gerilenen yādigāra denir. Ve

نَفِيٌّ [nefiyy] Vaʿīd maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَتَانَا نَفِيُّكُمْ أَيْ وَعِيدُكُمْ

اَلنَّفَيَانُ [en-nefeyān] (fetehātla) Bu dahi eşcār diplerine rüzgārın savurup sürdüğü toprağa denir.

اَلنَّفَايَةُ [en-nefāyet] (nūn'un fethi ve zammıyla) ve

اَلنَّفَاةُ [en-nefāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) ve

اَلنَّفْوَةُ [en-nefvet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلنَّفِيَّةُ [en-nefiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

اَلنَّفَاءُ [en-nefāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) ve

اَلنُّفَاوَةُ [en-nufāvet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir nesnenin geriye kalan kemterine ve kötüsüne denir, harman arziyyesi gibi. Ve

نَفْيَةٌ [nefyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

نَفِيَّةٌ [nefiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Hurmā yaprağından örülmüş sofraya denir ki üzerine keş yapmak için yoğurt serilir.

اَلْوَاوِيُّ

[ن ف و]

اَلنَّفْوُ [en-nefv] نَفْيٌ [nefy] vezninde ve onda lügattir. Ve bu *İrtişāf* nām kitābdan menkūldur ki Ebū Ḥayyān kavlidir; yukālu: نَفَاهُ يَنْفُوهُ نَفْوًا لُغَةٌ فِي نَفَاهُ يَنْفِيهِ نَفْيًا

اَلْوَاوِيُّ

[ن ق و]

اَلنَّقَاوَةُ [en-neḳāvet] ve

اَلنَّقَاءُ [en-neḳāʾ] ve

اَلنَّقَاءَةُ [en-neḳāʾet] (nūn'ların fethiyle) ve

اَلنُّقَاوَةُ [en-nuḳāvet] ve

اَلنُّقَايَةُ [en-nuḳāyet] (nūn'ların zammıyla) Bir nesne pāk ve pākīze olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقِيَ الشَّيْءُ نَقَاوَةً وَنَقَاءً وَنَقَاءَةً وَنُقَاوَةً وَنُقَايَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَظُفَتْ

اَلنَّقِيُّ [en-neḳiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Pāk ve pākīze nesneye denir; cemʿi نِقَاءٌ [niḳāʾ] gelir nūn'un kesriyle ve نُقَوَاءٌ [nuḳavāʾ] gelir, نُقَبَاءُ [nuḳabāʾ] vezninde ve bu nādirdir; yukālu: هُوَ نَقِيٌّ أَيْ نَظِيفٌ

اَلْإِنْقَاءُ [el-inḳāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi pāk ve pākīze kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَاهُ أَيْ نَظَّفَهُ Ve hayvān ilik bağlayıp semirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ Ve galle gereği gibi özlenip kalınlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَى الْبُرُّ إِذَا سَمِنَ

اَلتَّنَقِّي [et-tenaḳḳī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَلْإِنْتِقَاءُ [el-intiḳāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneyi üründülemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَقَّاهُ وَانْتَقَاهُ إِذَا اخْتَارَهُ

اَلنَّقْوَةُ [en-naḳvet] ve

اَلنَّقَاوَةُ [en-neḳāvet] ve

اَلنَّقَاةُ [en-neḳāt] (nūn'ların fethiyle) ve

اَلنُّقَايَةُ [en-nuḳāyet] ve

اَلنُّقَاوَةُ [en-nuḳāvet] (nūn'ların zammıyla) İsm olurlar, bir nesnenin güzīde ve muhtārına ıtlāk olunurlar. Ve نُقَاوَةٌ [nukāvet] lafzının ki nūn'un zammıyladır, cemʿi نُقًى [nuḳā] gelir, هُدًى [hudā] vezninde ve نُقَاءٌ [nuḳāʾ] gelir medd ile. Ve نُقَايَةٌ [nuḳāyet] kelimesinin ki yine nūn'un zammıyladır, cemʿi نَقَايَا [neḳāyā] gelir nūn'un fethiyle ve نُقَاءٌ [nuḳāʾ] gelir nūn'un zammıyla ve medd ile; yukālu: هُوَ نَقْوَتُهُ وَنَقَاوَتُهُ وَنَقَاتُهُ وَنُقَايَتُهُ وَنُقَاوَتُهُ أَيْ خِيَارُهُ Ve

نَقَاوَةُ الطَّعَامِ [neḳāvetu't-ṭaʿām] ve

نَقَايَةُ الطَّعَامِ [neḳāyetu't-ṭaʿām] (nūn'ların fethi ve zammıyladır) Buğdayı ayırtlayıp pāk ederken yabana attıkları delice ve çavdar ve sāʾir fazalāt makūlesi nesneden ʿibārettir.

اَلنَّقَا [en-neḳā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Sırtı hörgüç gibi büğrü olan yumuşak kum yığınına denir; tesniyesinde نَقَوَانِ [neḳavān] ve نَقَيَانِ [neḳayān] denir fetehātla, cemʿi أَنْقَاءٌ [enḳāʾ] ve نُقِيٌّ [nuḳiyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde.

بَنَاتُ النَّقَا [benātu'n-neḳā] Bir cānverciktir, kumsallarda olur ve ona شَحْمَةُ النَّقَا [şaḥmetu'n-neḳā] dahi derler.

اَلنَّقْوُ [en-naḳv] حَقْوٌ [ḥaḳv] vezninde) ve

اَلنَّقَا [en-neḳā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Kol kemiğine denir, ʿalā-kavlin mutlakan ilikli kemiğe denir; cemʿi أَنْقَاءٌ [enḳāʾ] gelir.

اَلنِّقْيُ [en-niḳy] (nūn'un kesriyle) İliğe denir, مُخٌّ[muḫḫ] maʿnāsına; yukālu: أَخْرَجَ نِقْيَهُ أَيْ مُخَّهُ

اَلْأَنْقَى [el-enḳā] (أَحْوَى [aḥvā] vezninde)

Vücūdunda ilikli kemikleri ince olan adama denir; نَقْوَاءُ [naḳvāʾ] müʾennesidir; yukālu: رَجُلٌ أَنْقَى وَامْرَأَةٌ نَقْوَاءُ أَيْ دَقِيقَا الْقَصَبِ

اَلنِّقَةُ [en-niḳat] نِقَةٌ [s̱iḳat] vezninde ve ona müzāveceten zikr olunur; yukālu: نِقَةٌ نِقَةٌ إِتْبَاعٌ

اَلنُّقَاوَةُ [en-nuḳāvet] (ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] vezninde) Bir güne nebāttır ki sābūn gibi onunla esvāb gasl olunur; cemʿi نُقَاوَى [nuḳāvā] gelir nūn'un zammıyla.

اَلْيَائِيُّ

[ن ق ي]

اَلنَّقْيَةُ [en-naḳyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir söze denir; yukālu: مَا فَاهَ بِنَقْيَةٍ أَيْ بِكَلِمَةٍ

اَلنَّقِيُّ [en-neḳiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Hās undan yapılmış beyāz ekmeğe denir, حُوَّارَى [ḥuvvārā] maʿnāsına.

اَلْمُنَقَّى [el-munaḳḳā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Yola denir, طَرِيقٌ [ṭarīḳ] maʿnāsına. Ve Medīne ile Cebelu Uḥud beyninde bir mevziʿ adıdır.

نِقْيَا [Niḳyā] (nūn'un kesriyle) Enbār'da bir karye adıdır; Yaḥyā b. Maʿīn el-Ḥāfiẓ en-Niḳyāvī oradandır.

بَانِقْيَا [Bāniḳyā] (nūn'un kesriyle) Kūfe kazāsında bir karyedir.

اَلنِّقَاءُ [en-niḳāʾ] لِقَاءٌ [liḳāʾ] vezninde ve mürādifidir ki buluşmak maʿnāsınadır; tekūlu: نَقِيتُهُ نِقَاءً أَيْ لَقِيتُهُ لِقَاءً

اَلْيَائِيُّ

[ن ك ي]

اَلنِّكَايَةُ [en-nikāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Aʿdāyı kırıp geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَى الْعَدُوَّ وَفِيهِ نِكَايَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَتَلَ وَجَرَحَ Ve hām çıbanın başını koparıp deşmek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَى الْقُرْحَةَ إِذَا نَكَأَهَا Ve tekūlu'l-ʿArab: لَا هُنِيتَ وَلَا تُنْكَ أَيْ لَا نُكِيتَ وَلَا جُعِلْتَ مَنْكِيًّا Ve bu terkīb duʿādır. Ve لَا تُنْكَ kelimesi mechūldür, nākıs olmakla āhiri menkūstur, "Hemīşe aʿdāʾ üzere gālib ve muzaffer olup aslā menkūb ve mahzūl olmayasın" demektir. Ve مَنْكِيٌّ [menkiyy] kelimesi نِكَايَةٌ [nikāyet]ten مَرْمِيٌّ [mermiyy] veznindedir.

اَلْوَاوِيُّ

[ن م و]

اَلنُّمُوُّ [en-numuvv] (عُلُوٌّ [ʿuluvv] vezninde) Bir nesne bereketlenip artmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمَا الشَّيْءُ يَنْمُو نُمُوًّا إِذَا زَادَ Ve ele ve sakala yakılan خِضَابٌ [ḫiḍāb]ın rengi koyulanmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمَا الْخِضَابُ إِذَا ازْدَادَ حُمْرَةً وَسَوَادًا

اَلْيَائِيُّ

[ن م ي]

اَلنَّمْيُ [en-nemy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) ve

اَلنُّمِيُّ [en-numiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلنَّمَاءُ [en-nemāʾ] (سَخَاءٌ [seḫāʾ] vezninde) ve

اَلنَّمِيَّةُ [en-nemiyyet] (عَطِيَّةٌ [ʿaṭiyyet] vezninde) نُمُوٌّ [numuvv] kelimesinde lügattir; yukālu: نَمَى الشَّيْءُ يَنْمِي نَمْيًا وَنُمِيًّا نَمَاءً وَنَمِيَّةً إِذَا زَادَ Ve tutruğu çoğaltmakla āteşi pek ʿalevlendirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَمَى النَّارَ إِذَا رَفَعَهَا وَأَشْبَعَ وَقُودَهَا Ve semirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَمَى الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ Ve nehr ve bahrin suyu kabarıp kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمَى الْمَاءُ إِذَا طَمَا Ve bir adama bir kelām ve haber refʿ ve isnād

olunmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمَى إِلَيْهِ الْحَدِيثُ إِذَا ارْتَفَعَ إِلَيْهِ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekūlu: نَمَيْتُ الْحَدِيثَ إِلَيْهِ إِذَا رَفَعْتَهُ وَعَزَوْتَهُ

اَلْإِنْمَاءُ [el-inmāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne artmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْمَى الشَّيْءُ إِذَا زَادَ Ve artırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْمَاهُ إِذَا زَادَهُ Ve bir sözü nemīme vechiyle işāʿa ve iblāg eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْمَى الْحَدِيثَ إِذَا أَذَاعَهُ عَلَى وَجْهِ النَّمِيمَةِ Ve şikārı görmeyerek öldürmek maʿnāsınadır ki darb eden kimsenin önünden firār ve nazar-gāhından gāʾib olduktan sonra ölmekten ʿibārettir; yukālu: أَنْمَى الصَّيْدَ إِذَا رَمَاهُ فَأَصَابَهُ ثُمَّ ذَهَبَ عَنْهُ فَمَاتَ

اَلتَّنْمِيَةُ [et-tenmiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Bu dahi bir nesne bereketlenip art-mak maʿnāsınadır; yukālu: نَمَّى الشَّيْءُ إِذَا زَادَ Ve bir haber ve kelāmı bir adama ʿazv ve isnād eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: نَمَّيْتُ إِلَيْهِ الْحَدِيثَ إِذَا رَفَعْتَهُ إِلَيْهِ وَعَزَوْتَهُ

اَلْإِنْتِمَاءُ [el-intimāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam bir kimseye kendisini nisbet ey-lemek, intisāb maʿnāsınadır ki nisbetlen-mek taʿbīr olunur; yukālu: إِنْتَمَى إِلَيْهِ إِذَا انْتَسَبَ Ve kuş bir mahalden kalkıp āher mahalle konmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَمَى الْبَازِي إِذَا ارْتَفَعَ مِنْ مَوْضِعِهِ إِلَى آخَرَ

اَلتَّنَمِّي [et-tenemmī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezni-nde) Bu dahi kuş yerinden kalkıp başka yere konmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَمَّى الْبَازِي بِمَعْنَى إِنْتَمَى

اَلنَّامِيَةُ [en-nāmiyet] Kuvvet ve nemāʾ sāhibidir ki artıp büyümek şānından olan nesnelerdir, murād mahlūk-ı ilāhīdir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "لَا تُمَثِّلُوا بِنَامِيَةِ اللهِ" أَيِ الْخَلْقِ Ve

نَامِيَةُ الْكَرْمِ [nāmiyetu'l-kerm] Asmanın sal-kımlı olan çubuğuna ıtlāk olunur. Ve

نَامِيَةُ [Nāmiyet] Bir maʿrūf suyun adıdır.

اَلْأُنْمِيُّ [el-unmiyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] vez-ninde) İçi samanla doldurulmuş gılāf makūlesine denir, yastık ve deve havudu ve sāʾiri gibi. Burada خَيْشَةٌ ve خَسِيَّةٌ nüsha-ları galattır, savāb olan حَشِيَّةٌ [ḥaşiyyet]tir ki حَشْوٌ [ḥaşv]den meʾhūzdur.

اَلنَّمَاةُ [en-nemāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Ufak karıncaya denir; cemʿi نَمَى [nemā] gelir, حَصَا [ḥaṣā] vezninde.

اَلنَّامِيَانِ [en-Nāmiyān] İki şāʿire ıtlāk olu-nur. Biri Maşīşalı ve biri Ġazzelidir.

اَلنَّمِيَّةُ [en-nemiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vez-ninde) İplik eğiren kimsenin çıkrıktan sıyırdığı birbirine mukābil iki iplik kale-midir ki üzerlerine iplik sarılmakla yumak olurlar.

اَلنُّمِيُّ [en-numiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) "ن،م،م" māddesinde zikr olundu ki lügat-i Rūmiyyede fels maʿnāsınadır ki pula ve mangıra denir.

اَلْيَائِيُّ

[ن ن ي]

نَنَا [Nenā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Ebū Bekr Muḥammed b. Maḥmūd el-Işfahānī nām fakīh ve muhaddisin pederi ismidir.

اَلْيَائِيُّ

[ن و ي]

اَلنِّيَّةُ [en-niyyet] (nūn'un kesri ve yā'nın teşdīdi ve tahfīfiyle) Bir nesneye kasd ve ʿazm eylemek maʿnāsınadır ki ona mübāşerete ʿakd-i kalb eylemekten ʿibārettir; yukālu: نَوَى الشَّيْءَ يَنْوِيهِ نِيَّةً وَنِيَّةً

إِذَا قَصَدَهُ Ve bir nesneyi zāyiʿ eylemeyip hıfz ve sıyānet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, lüzūm ʿalākasıyla; yukālu: نَوَى اللهُ فُلَانًا أَيْ حَفِظَهُ Ve

نِيَّةٌ [niyyet] ʿAzm ve teveccüh olunan semt ve merāma denir, gerek sefer ve gerek ʿamel ve hācet makūlesi olsun; yukālu: نَوَى نِيَّةً أَيْ قَصَدَ الْوَجْهَ الَّذِي يُذْهَبُ فِيهِ Ve ırak olmak, buʿd maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِنْتِوَاءُ [el-intivāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu nesneye ʿazm ve kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَوَاهُ إِذَا قَصَدَهُ

اَلتَّنَوِّي [et-tenevvī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) إِنْتِوَاءٌ [intivāʾ] maʿnāsınadır; yukālu: تَنَوَّاهُ إِذَا قَصَدَهُ

اَلنَّوَى [en-nevā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bu dahi ʿazm ve kasd olunan semt ve cihet ve merāma denir; yukālu: نَوَى نَوًى بَعِيدَةً أَيْ جِهَةً يَذْهَبُ فِيهَا Ve ırak olmak maʿnāsınadır, نِيَّةٌ [niyyet] gibi; yukālu: نَوَى عَنْهُ نِيَّةً وَنَوًى إِذَا بَعُدَ Ve

نَوًى [nevā] Hāne ve sarāya ıtlāk olunur. Ve bir mekāndan mekān-ı āhere nakl ve tahavvül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَوَى مِنْ مَكَانٍ إِلَى آخَرَ إِذَا تَحَوَّلَ Ve نَوَاةٌ [nevāt] lafzından cemʿ olur ki çekirdeğe denir; cemʿü'l-cemʿi أَنْوَاءٌ [envāʾ] gelir ve نُوِيٌّ [nuviyy] gelir, عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve نِوِيٌّ [niviyy] gelir kesreteynle. Ve

نَوَى [nevā] Kızları hitān eden sünnetçiye denir. Ve Şām diyārında bir karye adıdır, Şeyhu'l-İslām Ebū Zekeriyyā Yaḥyā en-Nevevī kaddesallāhu rūhahu oradandır. Ve Semerḳand kazāsında bir karye adıdır. Ve

نَوَى [nevā] Masdar olur, çekirdek atmak maʿnāsınadır; yukālu: نَوَى الرَّجُلُ نَوًى إِذَا أَلْقَى النَّوَاةَ

اَلْإِنْوَاءُ [el-invāʾ] (hemzenin kesriyle) Irak-laşmak maʿnāsınadır yāhūd kesīrü'l-esfār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْوَى الرَّجُلُ إِذَا تَبَاعَدَ أَوْ كَثُرَتْ أَسْفَارُهُ Ve bir adamın işini bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْوَى حَاجَتَهُ إِذَا قَضَاهَا Ve hurmā koruğu ve sāʾir meyve çekirdek bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْوَتِ الْبُسْرَةُ إِذَا عَقَدَتْ نَوَاهَا Ve çekirdek atmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْوَى الرَّجُلُ إِذَا أَلْقَى النَّوَاةَ Ve nākayı tavlandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْوَى النَّاقَةَ السِّمَنُ إِذَا جَعَلَهَا نَاوِيَةً

اَلتَّنْوِيَةُ [et-tenviyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vez-ninde) Bu dahi bir adamın işini bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّى حَاجَتَهُ إِذَا قَضَاهَا Ve meyve kısmı çekirdek bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّتِ الْبُسْرَةُ إِذَا عَقَدَتْ نَوَاهَا Ve çekirdek atmak maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّى الرَّجُلُ إِذَا أَلْقَى النَّوَاةَ

اَلنَّوَاةُ [en-nevāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Çe-kirdeğe denir ki zikr olundu. Ve aʿdāddan yirmi ʿalā-kavlin on ʿadede denir; yukālu: أَخَذَ مِنْهُ نَوَاةً أَيْ عِشْرِينَ أَوْ عَشَرَةً Ve bir ūkiyye altına denir, ʿalā-kavlin dört dāne meskūk altına denir yāhūd beş dirhem vezninde yāhūd üç dirhem vezninde yāhūd üç bu-çuk dirhem vezninde olana denir; yukālu: تَزَوَّجَهَا عَلَى نَوَاةٍ مِنْ ذَهَبٍ أَيْ عَلَى أُوقِيَّةٍ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ هِيَ أَرْبَعَةُ دَنَانِيرَ أَوْ مَا زِنَتُهُ خَمْسَةُ دَرَاهِمَ أَوْ ثَلَاثَةُ دَرَاهِمَ أَوْ ثَلَاثَةٌ وَنِصْفٌ Şārih der ki bu maʿnā çekirdek maʿnāsından meʾhūzdur. Ve *Nihāye*'de beş dirhem kıymetinde olan al-tınla da müfesserdir.

بَنُو نَوَى [Benū Nevā] (فَتًى [fetā] vezninde) Bir kabīledir.

نَاوٌ [Nāv] (حَالٌ [ḥāl] vezninde) Bir kalʿa adıdır.

اَلنَّيُّ [en-neyy] (nūn'un fethiyle) İç yağına denir شَحْمٌ [şaḥm] maʿnāsına.

نَيَّانُ [Neyyān] (رَيَّانُ [reyyān] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلنَّوَوِيَّةُ [en-neveviyyet] (عَرَبِيَّةٌ [ʿarabiyyet] vezninde) Dāʾimā hurmā çekirdeği ekl eden develere denir; yukālu: إِبِلٌ نَوَوِيَّةٌ أَيْ تَأْكُلُ النَّوَى

اَلْإِسْتِنْوَاءُ [el-istinvāʾ] Bu dahi çekirdek atmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْوَى الرَّجُلُ إِذَا أَلْقَى النَّوَاةَ

اَلنَّيُّ [en-neyy] (طَيٌّ [ṭayy] vezninde) ve

اَلنَّوَايَةُ [en-nevāyet] (nūn'un fethi ve kesriyle) Nāka semirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَوَتِ النَّاقَةُ تَنْوِي نَيًّا وَنَوَايَةً إِذَا سَمِنَتْ

اَلنَّاوِيَةُ [en-nāviyet] ve

اَلنَّاوِي [en-nāvī] Semiz ve tavlı nākaya denir, vasf-ı hāstır; cemʿi نِوَاءٌ [nivāʾ] gelir nūn'un kesriyle.

اَلنِّيُّ [en-niyy] (nūn'un kesriyle) Maʿnā-yı mezbūrdan ismdir, nākanın semizliğine denir; yukālu: بِالنَّاقَةِ نِيٌّ أَيْ سِمَنٌ

اَلْيَائِيُّ

[ن ه ي]

اَلنَّهْيُ [en-nehy] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir adamı bir nesneden menʿ ve yasak eylemek maʿnāsınadır ki emr mukābilidir; yukālu: نَهَاهُ عَنْهُ يَنْهَاهُ نَهْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ ضِدُّ أَمَرَهُ

اَلْإِنْتِهَاءُ [el-intihāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Mutāviʿdir ki yasağı esleyip geri durmak maʿnāsınadır; yukālu: نَهَاهُ عَنْهُ فَانْتَهَى Ve bir nesne gāyete varmak maʿnāsınadır ki tecāvüz eylemeyip oradan durmaktan ʿibārettir; yukālu: إِنْتَهَى الشَّيْءُ إِذَا بَلَغَ نِهَايَتَهُ Ve bir adama bir haber yetişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلَيْكَ أَنْتَهِي الْمَثَلُ فَانْتَهَى أَيْ بَلَغَ

اَلتَّنَاهِي [et-tenāhī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznide) Bu dahi yasağı kabūlle geri durmak maʿnāsınadır; yukālu: نَهَاهُ فَتَنَاهَى Ve bir nesne nihāyet bulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاهَى الشَّيْءُ إِذَا بَلَغَ نِهَايَتَهُ

اَلنَّهُوُّ [en-nehuvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) Münkerāttan dāʾimā nāsı zecr ve menʿ eden adama denir; yukālu: هُوَ نَهُوٌّ عَنِ الْمُنْكَرِ أَمُورٌ بِالْمَعْرُوفِ

اَلنُّهْيَةُ [en-nuhyet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, bir nesneden geri durdurmağa denir ki yasak taʿbīr olunur. Ve bir nesnenin gāyet ve encāmına denir; yukālu: بَلَغَ الشَّيْءُ نُهْيَتَهُ أَيْ غَايَتَهُ وَآخِرَهُ Ve yere kakılan kazığın başında olan kertiğe denir ki ona ip geçirilir. Ve ʿakl ve müdrikeye denir, sāhibini kabāyihten nehy eylediği için; cemʿi نُهًى [nuhā] gelir, مُدْيَةٌ [mudyet] ve مُدًى [mudā] gibi. Ve نُهَى [nuhā], هُدًى [hudā] gibi müfred olur; yukālu: هُوَ ذُو النُّهْيَةِ وَالنُّهَى وَهُمْ أُولُو النُّهَى أَيِ الْعَقْلِ وَالْعُقُولِ

اَلنِّهَايَةُ [en-nihāyet] ve

اَلنِّهَاءُ [en-nihāʾ] (nūn'ların kesriyle) Bunlar da bir şeyʾin gāyet ve āhirine denir; yukālu: بَلَغَ نُهْيَتَهُ وَنِهَايَتَهُ وَنِهَائَهُ أَيْ غَايَتَهُ وَآخِرَهُ Ve

نِهَايَةٌ [nihāyet] Besirek devenin burnuna geçirdikleri ağacın ucuna denir. Ve şol tahtaya denir ki karşılıklı düzüp üzerinde dābbeye yük tahmīl olunur; iki tarafında olana حَامِلَتَانِ [ḥāmiletān] ve عَاضِدَتَانِ [ʿāḍidetān] dahi derler. Ve

نِهَاءٌ [nihāʾ] Pek küçük yağmur gölcüğüne denir. Ve

نِهَاءُ النَّهَارِ [nihāʾu'n-nehār] Gündüzün kemāl-i irtifāʿından ʿibārettir ki murād nısf-ı nehāra karībdir. Ve

نِهَاءُ الْمَاءِ [nihāʾu'l-māʾ] Suyun gereği gibi

kabarıp kalkmasından ʿibārettir. Ve

نِهَاءٌ [nihāʾ] Sırçaya denir, زُجَاجٌ [zucāc] maʿnāsına, ʿalā-kavlin sırçadan düzülmüş şīşe ve bardak makūlesine denir; bunda kasr ile de lügattir, müfredi نِهَاءَةٌ [nihāʾet] tir hā'yla. Ve bir nevʿ ak taş ismidir ki mermerden yumuşak olur. Ve bādiyede bir devāyī nebāt adıdır. Ve bir cins boncuk adıdır.

اَلتَّنْهِيَةُ [et-tenhiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir nesne nihāyete ermek maʿnāsınadır; yukālu: نَهَّى الشَّيْءُ إِذَا بَلَغَ نِهَايَتَهُ Ve bir adama bir sözü ve bir haberi yetiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَهَّى إِلَيْهِ الْخَبَرَ إِذَا بَلَّغَهُ ve **تَنْهِيَةٌ** [tenhiyet] İsm olur, derenin suyu müntehī olduğu yere denir.

اَلْإِنْهَاءُ [el-inhāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir sözü ve haberi yetiştirmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِلَيْكَ أَنْهَى الْمَثَلُ وَنَهَى كَمَا ذُكِرَ أَيْ بَلَغَهُ وَيُقَالُ إِنْتَهَى إِلَيْهِ الْمَثَلُ وَنُهِيَ وَأُنْهِيَ مَجْهُولَيْنِ وَنَهَى كَسَعَى قَلِيلَةٌ Yaʿnī bu māddeden söz yetişmek maʿnāsına mechūl istiʿmāl olunur, lākin maʿlūm olarak vürūdu lügat-i nādiredir. Ve

إِنْهَاءٌ [inhāʾ] Su gölüne gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْهَى الرَّجُلُ إِذَا أَتَى نِهْيًا أَيْ غَدِيرًا Ve bir nesneyi yerine iblāg eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْهَى الشَّيْءَ إِذَا أَبْلَغَهُ

اَلنِّهْيُ [en-nihy] (nūn'un kesri ve fethi ve hā'nın sükūnuyla) Su gölüne denir, غَدِيرٌ [ġadīr] maʿnāsına yāhūd göle şebīh yere denir ki onda su irkilir; cemʿi أَنْهِي [enhī] gelir hemzenin fethi ve hā'nın kesriyle ve أَنْهَاءٌ [enhāʾ] gelir ve نُهِيٌّ [nuhiyy] gelir, صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde ve نِهَاءٌ [nihāʾ] gelir, كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde.

اَلتَّنْهَاءُ [et-tenhāʾ] (tā'nın fethiyle) Derenin suyu müntehī olduğu yere denir, تَنْهِيَةٌ [tenhiyet] gibi.

اَلنِّهْيَةُ [en-nihyet] (nūn'un kesriyle) ve

اَلنَّهِيَّةُ [en-nehiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Nihāyet derecede semiz ve tavlı nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نِهْيَةٌ وَنَهِيَّةٌ إِذَا بَلَغَتْ غَايَةَ السِّمَنِ

اَلْمَنْهَاةُ [el-menhāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] vezninde) ʿĀkıl adama denir, nefsini ve sāʾiri kabāyihten nehy ve menʿe bāʿis olduğu için; yukālu: رَجُلٌ مَنْهَاةٌ أَيْ عَاقِلٌ

اَلنَّهَاوَةُ [en-nehāvet] (حَلَاوَةٌ [ḥalāvet] vezninde) Bir kimse ʿākıl ve hūş-mend olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَهُوَ الرَّجُلُ نَهَاوَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ مَنْهَاةً

اَلنَّهِيُّ [en-nehiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ʿĀkıl adama denir; cemʿi أَنْهِيَاءُ [enhiyāʾ] gelir.

اَلنَّهِي [en-nehī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Bu dahi pek ʿākıl adama denir; cemʿi نَهُونَ [nehūn] gelir, عَمُونَ [ʿamūn] vezninde ki iʿlāl olunmuştur; yukālu: هُوَ نَهِيٌّ مِنْ قَوْمٍ أَنْهِيَاءَ وَنَهٍ مِنْ نَهِينَ وَيُقَالُ نِهٍ بِالْكَسْرِ عَلَى الْإِتْبَاعِ أَيْ هَذَا نَهْيُكَ مِنْ رَجُلٍ [ve yukālu:] مُتَنَاهِي الْعَقْلِ حَسْبُكَ Mecmūʿu وَنَاهِيكَ مِنْ رَجُلٍ وَنَهَاكَ مِنْ رَجُلٍ maʿnāsınadır; tekūlu: نَهْيُكَ مِنْ رَجُلٍ وَنَاهِيكَ مِنْهُ وَنَهَاكَ مِنْهُ أَيْ حَسْبُكَ Yaʿnī "Filān bir gāyettir ki sana her vechle kāfī ve vāfī olmakla seni sāʾire taleb ve mürācaʿattan lisān-ı hālle nehy ve menʿ eder." Misāl-i evvel mübālagaten vasf bi'l-masdardır. Şārih der ki misāl-i evvelde müfred ve cemʿ ve müzekker ve müʾennes müsāvīdir ve misāl-i sānī ki ism-i fāʿildir ve sālis ki fiʿl-i māzīdir onlar da merʾīdir ve sānī hāliyyet üzere mansūbdur.

نَهَاةٌ [Nehāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bir feres adıdır.

نُهَيَّةُ [Nuheyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Esed b. ʿAbdulʿuzzā nām kimsenin ümm-i veledi ismidir ki Hazret-i Ḫadīce'nin ceddesidir. Kezālik ʿÖmer b. el-Ḫattāb radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin umm-i veledi ismidir.

اَلنَّهَى [en-nehā] (فَتَى [fetā] vezninde) Terk-i hācet eylemek maʿnāsınadır; gūyā ki kendi nefsi cihetinden nehy olunmuştur; yukālu: طَلَبَ حَاجَتَهُ حَتَّى نَهِيَ عَنْهَا نَهَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ أَنْهَى عَنْهَا أَيْ تَرَكَهَا ظَفِرَ بِهَا أَوْ لَمْ يَظْفَرْ

نِهْيَا [Nihyā] (nūn'un kesriyle) ve

نَهَيَا [Neheyā] (fetehātla) Bir su adıdır.

اَلنُّهَاءُ [en-nuhāʾ] (nūn'un zammıyla) زُهَاءُ [zuhāʾ] vezninde ve mürādifidir ki mikdār maʿnāsınadır; yukālu: نُهَاءُ مِائَةٍ أَيْ زُهَاؤُهَا

دَيْرُ نِهْيَا [Deyru Nihyā] (nūn'un kesriyle) Mıṣır'da bir karyedir.

نُهَى [Nuhā] (هُدَى [hudā] vezninde) Baḥreyn kazāsında bir karyedir.

اَلتِّنْهَاةُ [et-tinhāt] (tā'nın kesriyle) Toprak ve çamur makūlesinden yapma su bendine denir ki onunla semt-i āhere sarf olunur.

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

اَلْيَائِيُّ

[و أ ي]

اَلْوَأْيُ [el-veʾy] (رَأْيٌ [reʾy] vezninde) Vaʿd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَأَى الشَّيْءَ وَأْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَعَدَهُ Ve bir nesneyi derʿuhde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَآهُ إِذَا ضَمِنَهُ Ve

وَأْيٌ [veʾy] Nāstan ʿaded-i kesīre denir. Ve vehm ve zann maʿnāsınadır; tekūlu: فِي وَأْيِي كَذَا أَيْ فِي وَهْمِي وَظَنِّي

اَلْوَئَى [el-veʾā] (فَتًى [fetā] vezninde) Yavuz ve cüst ve çālāk dābbeye denir. Ve yaban eşeğine denir;وَآةٌ [veʾāt] müʾennesidir, فَتَاةٌ [fetāt] gibi.

اَلْوَئِيَّةُ [el-veʾiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznide) İnciye denir, دُرَّةٌ [durret] maʿnāsına. Ve geniş tencereye ve çanağa denir, وَأْيَةٌ [veʾyet] dahi denir,تَمْرَةٌ [temret] vezninde; yukālu: قِدْرٌ وَقَصْعَةٌ وَئِيَّةٌ وَوَأْيَةٌ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve büyük çuvala denir. Ve büyük karınlı nākaya denir. Ve umūr-ı beytini güzel idāre ve hıfz eden kār-güzār kadına denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَئِيَّةٌ أَيْ حَافِظَةٌ لِبَيْتِهَا

اَلْإِتِّآءُ [el-ittiʾāʾ] (إِتِّكَاءٌ [ittikāʾ] veznide) Bir adamın vaʿdini kabūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّأَى الرَّجُلُ إِذَا اتَّعَدَ

اَلْإِسْتِيآءُ [el-istīʾāʾ] Bir adamdan vaʿde istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْآهُ أَيِ اسْتَوْعَدَهُ

اَلتَّوَائِي [et-tevāʾī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَئَّى الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

اَلْيَائِيُّ

[و ت ي]

اَلْوَتْيُ [el-vety] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Gölcüklere denir, جَيْئَاتٌ [ceyʾāt] maʿnāsına;müfredi وَتْيَةٌ [vetyet]tir.

اَلْيَائِيُّ

[و ث ي]

اَلْوَثْيُ [el-veṯy] (ṯā-yı müsellese ile حَسْيٌ [ḥasy] vezninde) وَثْءٌ [veṯʾ] maʿnāsınadır ki mefāsılda olan vecaʿa denir, Türkīde sızı taʿbīr olunur; yukālu: فِي مَفَاصِلِهِ وَثْيٌ أَيْ وَثْءٌ

اَلْمَوْثِيَّةُ [el-mevṯiyyet] (مَرْمِيَّةٌ [mermiyyet] vezninde) Bir ʿuzv ve mafsalında sızı peydā olmuş adama denir; yukālu: وُثِيَتْ يَدُهُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهِيَ مَوْثِيَّةٌ أَيْ مَوْثُوءَةٌ بِهَا وَثْيٌ

اَلْوُثَى [el-vuṯā] (vāv'ın zammıyla هُدَى [hudā] vezninde) وَثْيٌ [veṯy] lafzından cemʿdir, sızılar demektir.

اَلْإِيثَاءُ [el-īṯāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın merkūbu olan hayvān yāhūd gemi sınıp berbād olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْثَى الرَّجُلُ إِذَا انْكَسَرَ بِهِ مَرْكَبُهُ مِنْ حَيَوَانٍ أَوْ سَفِينَةٍ

اَلْمِيثَاءَةُ [el-mīṯāʾet] (mīm'in kesriyle) Demir çomağa ve gürze denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْمِيثَاءَةِ أَيْ بِالْمِرْزَبَّةِ

اَلْيَائِيُّ

[و ج ي]

اَلْوَجَى [el-vecā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Ayak yā tırnak yalın yürümekten yāhūd taşlık sert yerde yürümekten aşınıp fersūde olmak yāhūd ondan eşedd olan hālete uğramak maʿnāsınadır ki taşırkamaktan derileri soyulup etleri pāre pāre olmaktan ʿibārettir; yukālu: وَجِيَ الْمَاشِي وَجًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَفِيَ أَوْ أَشَدُّ مِنْهُ وَيُقَالُ أَصَابَهُ الْوَجَى

اَلْوَجِي [el-vecī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) ve

اَلْوَجِيُّ [el-veciyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Ayağı taşırkamakla aşınıp yeprimiş adama denir;müʾennesi وَجْيَاءُ [vecyāʾ]dır, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] gibi.

اَلتَّوَجِّي [et-teveccī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bu dahi ayak aşınıp yeprimek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّى الْفَرَسُ بِمَعْنَى وَجِيَ

اَلْإِيجَاءُ [el-īcāʾ] (hemzenin kesriyle) Ayağı taşırkatıp aşındırmak maʿnāsınadır; tekūlu:أَوْجَيْتُهُ أَيْ جَعَلْتُهُ وَجِيًّا Ve vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْجَاهُ إِذَا أَعْطَاهُ Ve buhl eylemek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: أَوْجَى الرَّجُلُ عَلَيَّ إِذَا بَخِلَ Ve أَوْجِيَةٌ [evciyet] satmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْجَى فُلَانٌ إِذَا بَاعَ الْأَوْجِيَةَ Ve sayyād av bulmayıp hāʾiben dönmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْجَى الصَّائِدُ إِذَا أَخْفَقَ Ve atın tırnakları pek körlenip künd olmakla bastığı yere teʾsīr eylemeyip kazmaktan kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْجَى الْحَافِرُ إِذَا انْتَهَى إِلَى صَلَابَةٍ وَلَمْ يُنْبِطْ Ve bir nesneden fārig olup geri çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْجَى عَنْ كَذَا إِذَا أَضْرَبَ وَانْتَزَعَ Ve bir adamı işe yaramaz hayr ve menfaʿatsiz bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: سَأَلْنَاهُ فَأَوْجَيْنَاهُ أَيْ وَجَدْنَاهُ وَجِيًّا

اَلْوَجْيُ [el-vecy] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bu dahi bir kimseyi hayr ve menfaʿatsiz bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: سَأَلْنَاهُ فَوَجَيْنَاهُ وَجْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ وَجَدْنَاهُ وَجِيًّا Ve enemek,خَصْيٌ [ḫaṣy] maʿnāsınadır; tekūlu: وَجَيْتُهُ إِذَا خَصَيْتَهُ

اَلْأَوْجِيَةُ [el-evciyet] (أَوْدِيَةٌ [evdiyet] veznninde) وِجَاءٌ [vicāʾ] lafzından ki كِسَاءٌ [kisāʾ]

veznindedir, cemʿdir, küçük arka yüklerine denir, عُكُومٌ صِغَارٌ maʿnāsına.

اَلْوَجِيُّ [el-veciyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Hayr ve menfaʿatsiz, cemādāt kabīlinden olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ وَجِيٌّ أَيْ لَا خَيْرَ عِنْدَهُ

مِيجَى [Mīcā] (عِيسَى [ʿīsā] vezninde) Nuʿmān b. Muḳarrin eṣ-Ṣaḥābī ceddinin ismidir.

اَلْيَائِيُّ

[و ح ي]

اَلْوَحْيُ [el-vaḥy] (vāv'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) İşāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَحَى إِلَيْهِ يَحْيِى وَحْيًا إِذَا أَشَارَ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre işāret-i serīʿa maʿnāsına mevzūʿdur. Ve maʿnā-yı merkūm ʿalā-vechi'r-remz ve't-taʿrīz kelāmla ve terkībden mücerred savtla ve baʿzı cevārihle bi'l-işāre hāsıl olur ve kitābetle de sūret bulur. Bu cihetle bunların her birinde istiʿmāl olunur. Ve *Baṣāʾir*'de bundan başka nefāyis dahi olmakla rāgib olanlar mürācaʿat ederler. İntehā. Ve

وَحْيٌ [vaḥy] Yazı yazmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَحَيْتُ الْكِتَابَ إِذَا كَتَبْتَهُ Ve yazılmış nāme ve kitāba ıtlāk olunur. Ve elçi göndermek maʿnāsınadır; yukālu: وَحَى إِلَيْهِ إِذَا أَرْسَلَ إِلَيْهِ رَسُولا Ve ilhām maʿnāsınadır; yukālu: وَحَى اللهُ فِي قَلْبِهِ كَذَا أَيْ أَلْهَمَهُ Ve gizlice söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَحَى إِلَيْهِ إِذَا كَلَّمَهُ خَفِيًّا Ve mutlakan bir āher adama ilkā olunan kelāma denir. Ve savt ve āvāza denir, gerek insānın ve gerek sāʾirin olsun;cemʿi وُحِيٌّ [vuḥiyy] gelir,حُلِيٌّ [ḥuliyy] vezninde. Ve

وَحْيٌ [vaḥy] Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu:وَحَى الرَّجُلُ وَحْيًا إِذَا أَسْرَعَ

اَلْوَحَا [el-veḥā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) ve

اَلْوَحَاةُ [el-veḥāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Bunlar da savt ve āvāza denir. Ve

وَحَا [veḥā] Bir kavmin seyyid ve zī-şānına denir; yukālu: هُوَ وَحَا الْقَوْمِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve āteşe denir. Ve ferişteye denir, melek maʿnāsına. Ve ʿacele ve isrāʿ maʿnāsınadır;bunda medd ile de lügattir; ve minhu kavluhum: اَلْوَحَا اَلْوَحَا أَيِ الْعَجَلَةَ وَالْإِسْرَاعَ Ve bu, fiʿl-i muzmer ile igrāʾ üzere mansūbdur; ve yukālu: وَحَى يَحِي وَحًا وَوَحَاءً إِذَا أَسْرَعَ

اَلْإِيحَاءُ [el-īḥāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adama bir kimseyi yā bir nesneyi göndermek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْحَى إِلَيْهِ إِذَا بَعَثَهُ Ve ilhām maʿnāsınadır; yukālu: أَوْحَى اللهُ إِلَيْهِ أَيْ أَلْهَمَهُ Ve kalbe havf ve endīşe düşüp havf-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْحَتْ نَفْسُهُ أَيْ وَقَعَ فِيهَا خَوْفٌ

اَلتَّوَحِّي [et-tevaḥḥī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَحَّى الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْوَحِيُّ [el-veḥiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Tīz ve sürʿatli, çabuk maʿnāsınadır, yukālu: شَيْءٌ وَحِيٌّ أَيْ عَجِلٌ مُسْرِعٌ

اَلْإِسْتِيحَاءُ [el-istīḥāʾ] Bir adamı bir yere göndermek için çağırıp onu tahrīk ve teşvīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْحَاهُ إِذَا حَرَّكَهُ وَدَعَاهُ لِيُرْسِلَهُ Ve bir nesnenin fehm ve idrākini taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْحَاهُ إِذَا اسْتَفْهَمَهُ

اَلتَّوْحِيَةُ [et-tevḥiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznninde) Bir kimseye taʿcīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَحَّاهُ إِذَا عَجَّلَهُ

اَلْيَائِيُّ

[و خ ي]

اَلْوَخْيُ [el-vaḫy] (vāv'ın fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَخَاهُ يَخِيهِ وَخْيًا إِذَا قَصَدَهُ Ve muʿtemed yola denir ki herkes kasd eder; yukālu: أَخَذَ وَخْيًا أَيْ طَرِيقًا مُعْتَمَدًا Ve قَاصِدٌ [ḳāṣid] maʿnāsınadır ki kasd ve iʿtidāli olan yola denir;cemʿi وُخِيٌّ [vuḫiyy] gelir,عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve وِخِيٌّ [viḫiyy] gelir kesreteynle. Ve

وَخْيٌ [vaḫy] Muʿtedil yürümek maʿnāsınadır; yukālu: وَخَى الرَّجُلُ يَخِي وَخْيًا إِذَا سَارَ قَصْدًا

اَلتَّوْخِيَةُ [et-tevḫiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adamı bir işe tevcīh ve taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَخَّاهُ لِلْأَمْرِ إِذَا وَجَّهَهُ لَهُ Ve bir nesneyi taharrī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَخَّى رِضَاهُ إِذَا تَحَرَّى

اَلْإِسْتِيخَاءُ [el-istīḫāʾ] İstihbār maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْخَى الْقَوْمَ إِذَا اسْتَخْبَرَهُمْ

اَلتَّوَخِّي [et-tevaḫḫī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Taharrī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَخَّى رِضَاهُ إِذَا تَحَرَّاهُ

اَلْيَائِيُّ

[د ي ي]

اَلدِّيَةُ [ed-diyet] (dāl'ın kesri ve yā'nın tahfīfiyle) Maktūl için verilen hūn-bahāya denir ki kanı pahasıdır;cemʿi دِيَاتٌ [diyāt] gelir; yukālu: أَدَّى دِيَةَ الْقَتِيلِ أَيْ حَقَّهُ Şārihin beyānına göre fi'l-asl masdardır. Aslı وِدْيٌ [vidy] idi, āhirindeki hāʾ vāv-ı mahzūfeden ʿivazdır.

اَلْوَدْيُ [el-vedy] (وَعْدٌ [vaʿd] vezninde) ve

اَلدِّيَةُ [ed-diyet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Maktūl için vārisine kan pahası vermek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَى الْقَتِيلَ يَدِيهِ وَدْيًا Ve bir işi yaklaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدِيَةً إِذَا أَعْطَى دِيَتَهُ Ve buğur kaşanmak için yā dişiye aşmak için āletini sarkıtmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَى الْأَمْرَ إِذَا قَرَّبَهُ Ve وَدَى الْبَعِيرُ إِذَا أَدْلَى لِيَبُولَ أَوْ لِيَضْرِبَ

وَدْيٌ [vedy] Baʿde'l-bevl zekerden çıkan koyuca lüzūcetli sucağıza denir;وَدِيٌّ [vediyy] dahi denir,غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde kemā se-yuzkeru; yukālu: اَلْوَدْيُ لَا يُوجِبُ الْغُسْلَ وَهُوَ مَا يَخْرُجُ بَعْدَ الْبَوْلِ Ve masdar olur, bir adamdan وَدْيٌ [vedy] gelmek maʿnāsına; yukālu: وَدَى الرَّجُلُ وَدْيًا إِذَا خَرَجَ مِنْهُ الْوَدْيُ

اَلْوَادِي [el-vādī] Dağlar ve tepeler ve bayırlar aralıklarında olan açık ve ayrık yere denir ki dere taʿbīr olunur;cemʿi أَوْدَاءٌ [evdāʾ] ve أَوْدِيَةٌ [evdiyet] ve أَوْدَاةٌ [evdāt] ve أَوْدَايَةٌ [evdāyet] gelir. Şārih der ki وَدْيٌ [vedy] māddesindendir ki seyelān maʿnāsınadır, māʾ-i mezkūrdan meʾhūzdur.

اَلْإِيدَاءُ [el-īdāʾ] (hemzenin kesriyle) Helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْدَى الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ Ve bir adamı iʿdām ve nā-bedīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْدَى بِهِ الْمَوْتُ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve bir kimse silāh ve yarağa müstagrak olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْدَى الرَّجُلُ إِذَا تَفَكَّرَ بِالسِّلَاحِ Ve bir adamın zekerinden baʿde'l-bevl وَدْيٌ [vedy] gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْدَى الرَّجُلُ بِمَعْنَى وَدَى

اَلْإِسْتِيدَاءُ [el-istīdāʾ] Bir adamın hakkını ikrār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَوْدَى بِحَقِّي أَيْ أَقَرَّ بِهِ

اَلْوَدَى [el-vedā] (فَتًى [fetā] vezninde) Helāk maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ الْوَدَى أَيِ الْهَلَاكُ

اَلْوَدِيُّ [el-vediyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Küçük küçük hurmā fidanları-

na denir;müfredi وَدِيَّةٌ [vediyyet]tir. Ve baʿde'l-bevl zekerden çıkan lüzūcetli sucağıza denir, niteki وَدْيٌ [vedy] dahi denir ki zikr olundu.

اَلتَّوْدِيَةُ [et-tevdiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Zekerden وَدْيٌ [vedy] çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّى الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ الْوَدْيُ Ve

تَوْدِيَةٌ [tevdiyet] İsm olur, şol ağaç pāresine denir ki sütü akmasın diye nākanın memesini onunla sarıp bend ederler;cemʿi تَوَادِي [tevādī] gelir. Ve bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ تَوْدِيَةٌ أَيْ قَصِيرٌ

اَلْمُودِي [el-mūdī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Arslana denir.

اَلْيَائِيُّ

[و ذ ي]

اَلْوَذْيُ [el-veẕy] (vāv'ın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) Tırmalamak maʿnāsınadır; yukālu: وَذَى وَجْهَهُ بِذِيهِ إِذَا خَدَشَهُ

اَلْوَذْيَةُ [el-veẕyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ağrıya ve sızıya denir; yukālu: أَخَذَتْهُ وَذْيَةٌ أَيْ وَجَعٌ وَمَرَضٌ Ve azca suya denir. Ve ʿayb ve nakīsaya denir; yukālu: مَا فِيهِ وَذْيَةٌ أَيْ عَيْبٌ

اَلْوَذَاةُ [el-veẕāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Müteʾezzī ve rencīde olunacak nesneye denir; yukālu: أَصَابَتْهُ وَذَاةٌ أَيْ مَا يُتَأَذَّى بِهِ

اَلْيَائِيُّ

[و ر ي]

اَلْوَرْيُ [el-very] (vāv'ın ve rā'nın sükūnuyla) İnsān ve hayvānın veremden yā bir marazdan nāşī cevfinde hādis olan irine ve çirke denir yāhūd şol şedīd yāraya denir ki içeride hādis olup kan ve irin kusmağa müʾeddī ola; yukālu: فِي جَوْفِهِ وَرْيٌ أَيْ قَيْحٌ فِي الْجَوْفِ أَوْ قَرْحٌ شَدِيدٌ يُقَاءُ مِنْهُ الْقَيْحُ Ve

وَرْيٌ [very] Masdar olur, adamın içerisini yaradan hādis olan irin berbād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَرَى الْقَيْحُ جَوْفَهُ يَرِي وَرْيًا إِذَا أَفْسَدَهُ Ve bir adamın akciğerine vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرَى فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا أَصَابَ رِئَتَهُ Ve

وَرْيٌ [very] ve

رِيَةٌ [riyet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Āteş yanıp ʿalevlenmek maʿnāsınadır; yukālu: وَرَتِ النَّارُ وَرْيًا وَرِيَةً إِذَا اتَّقَدَتْ Ve deve semirip yağ ve ilik bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: وَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ فَكَثُرَ شَحْمُهَا وَنِقْيُهَا Ve

وَرْيٌ [very] ve

وُرِيٌّ [vuriyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

رِيَةٌ [riyet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Çakmaktan āteş çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرَى الزَّنْدُ وَوَرِيَ وَرْيًا وَوُرِيًّا وَرِيَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا خَرَجَتْ نَارُهُ Ve gövdenin iliği sımsıkı dolgun olmak maʿnāsınadır, yukālu: وَرِيَ الْمُخُّ وَرْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اكْتَنَزَ

اَلْإِيرَاءُ [el-īrāʾ] (hemzenin kesriyle) Deveyi semizlik yağlandırıp iliklendirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْرَى الْإِبِلَ السِّمَنُ إِذَا أَكْثَرَ شَحْمَهَا وَنِقْيَهَا Ve çakmaktan āteş çıkartmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَوْرَيْتُ الزَّنْدَ إِذَا أَخْرَجْتَ نَارَهُ

اَلْوَارِيَةُ [el-vāriyet] Akciğere ʿārız olan ʿillete denir. Ve buرِئَةٌ [riʾet] lafzından meʾhūz değildir, zīrā رِئَةٌ [riʾet] mehmūzü'l-ʿayndır; yukālu: أَصَابَتْهُ وَارِيَتُهُ أَيْ دَاءٌ فِي رِئَتِهِ

اَلْوَارِي [el-vārī] ve

اَلْوَرِيُّ [el-veriyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Semiz ve dolgun iç yağına denir. Ve

وَارِي [vārī] Āteşli çakmağa denir; yukālu: زَنْدٌ وَارٍ أَيْ تَخْرُجُ مِنْهَا النَّارُ Ve tīz rāyihalı pek aʿlā miske denir; yukālu: مِسْكٌ وَارٍ أَيْ رَفِيعٌ

جِدًّا

اَلتَّوْرِيَةُ [et-tevriyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Çakmaktan āteş çıkarmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَرَّيْتُ الزَّنْدَ إِذَا أَخْرَجْتَ نَارَهُ Ve bir nesneyi örtüp gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: وَرَّى الشَّيْءَ إِذَا أَخْفَاهُ Ve bir lakırdıyı ve bir haberi izhār ve tasrīh eylemeyip perde-i hafāda komak maʿnāsınadır; yukālu: وَرَّى الْخَبَرَ إِذَا جَعَلَهُ وَرَاءَهُ Ve bir nesneyi murād edip zāhirde gayrı izhār eylemek maʿnāsınadır, meselā bir lafz zikr eylese ki iki maʿnāya delāleti olup biri karīb ve biri baʿīd ola, karīne-i hafiyyeye iʿtimāden maʿnā-yı baʿīd murād eylemek gibi; yukālu: وَرَّى عَنْ كَذَا أَيْ أَرَادَهُ وَأَظْهَرَ غَيْرَهُ Ve bir adama nusret edip tarafına müteveccih olan havādis ve mezālim makūlesi hālātı ondan defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَرَّى عَنْهُ إِذَا نَصَرَهُ وَدَفَعَهُ Burada bā-yı muvahhade ile بَصَرَهُ nüshaları galattır.

اَلْإِسْتِيرَاءُ [el-istīrāʾ] Çakmaktan āteş çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْرَيْتُ الزَّنْدَ بِمَعْنَى أَوْرَيْتُ

اَلْوَرْيَةُ [el-veryet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلرِّيَةُ [er-riyet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Kava ve sāʾir āteş tutruğuna denir, paçavra ve pamuk ve odun hurdeleri gibi; tekūlu: هَلْ عِنْدَكَ وَرْيَةٌ وَرِيَةٌ أَيْ مَا تُورَى بِهِ مِنْ خِرْقَةٍ أَوْ حَطَبَةٍ

اَلتَّوْرَاةُ [et-Tevrāt] (tā'nın fethiyle) Maʿnā-yı mezbūrdan تَفْعِلَةٌ [tefʿilet]tir, kütüb-i erbaʿadan Mūsā ʿaleyhi's-selām hazretlerine nāzil olan kitāb ismidir.تَوْرِيَةٌ [tevriyet]-i zend maʿnāsından meʾhūz ismdir, sebeb-i ziyāʾ vü nūr olduğu için ıtlāk olundu.

Mütercim der ki ekser-i ʿulemāʾ ʿİbrānīden muʿarreb olmasına zāhiblerdir, nūr ve ziyāʾ maʿnāsınadır.Ve Kūfiyyūn ʿArabī olup vezni تَفْعَلَةٌ [tefʿalet] olduğuna zāhiblerdir, وَرْيُ زَنْدٍ māddesindendir, tahfīf için rā'nın kesresi fethaya tebdīl ve elife kalb olundu. Ve Baṣriyyūn ʿindinde vezni فَوْعَلَةٌ [fevʿalet]tir ve teʾnīsi مَوْمَاةٌ [mevmāt] kelimesine nazīr olduğuna mebnidir. Hālen Yehūdlar sifr-i torā derler tā'nın zammıyla,bu vechle ʿİbrāniyyü'l-asl olmak gālibdir.

اَلْمُوَارَاةُ [el-muvārāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bu dahi bir nesneyi örtüp gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: وَارَاهُ إِذَا أَخْفَاهُ

اَلتَّوَارِي [et-tevārī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَارَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ

اَلتَّرِيَّةُ [et-teriyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) Hāʾiz hatunun tatahhür için igtisāl eylediği vaktte gördüğü bulanıkça suya denir ki sufretten ve küdretten ekall ve hafī olur; yukālu: قَالَتْ رَأَيْتُ تَرِيَّةً وَهِيَ مَا تَرَاهُ الْحَائِضُ عِنْدَ الْإِغْتِسَالِ وَهُوَ الشَّيْءُ الْخَفِيُّ الْيَسِيرُ أَقَلُّ مِنَ الصُّفْرَةِ وَالْكُدْرَةِ

اَلْوَرَى [el-verā] (فَتًى [fetā] vezninde) Halk ve mahlūk maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ الْوَرَى هُوَ أَيْ أَيُّ الْخَلْقِ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre setr ve ihfā maʿnāsınadır ki vech-i arzı setr eyledikleri ʿalākasıyladır. Bu cihetle geçmiş ve gelecek halka ıtlāk olunmayıp bir ʿasr ve karnda olana ıtlāk olunur.

وَرَاءَ [verāʾ] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla mebnī olarak) ve

اَلْوَرَاءُ [el-verāʾ] (maʿrife olarak) Zurūftandır, ense cihete ve ön cihete ıtlāk olunmakla azdāddandır; yukālu: هُوَ وَرَاءَكَ أَيْ خَلْفَكَ أَوْ قُدَّامَكَ ʿAlā-kavlin azdāddan değildir, zīrā ikisi bir maʿnāyadır; yaʿnī fi'l-asl وَرَاءَ [verāʾ] masdar olup setr maʿnāsına

olmakla bir defʿa sātiriyyet murād olup fāʿile muzāf olur, ense maʿnāsına olur; meselā زَيْدٌ وَرَاءَ بَكْرٍ misālinde Bekr sātir olmakla Zeyd, Bekr'in ensesinde olur; kezālik بَكْرٌ وَرَاءَ زَيْدٍ misālinde Zeyd mestūr olmakla Bekr, Zeyd'in önünde olur. Bu cihetle emr-i nisbī olduğundan azdāddan maʿdūd değildir. Pes fi'l-hakīka senden mütevārī olan cihet olur. Ve

وَرَاءٌ [verāʾ] Bir adamın veled-i veledine ıtlāk olunur. Veled-i evvelin ardında olmakla ıtlāk olundu; yukālu: هُوَ ابْنُهُ مِنَ الْوَرَاءِ أَيْ وَلَدُ وَلَدِهِ

اَلْوَاوِيُّ

[و ز ي]

اَلْوَزْيُ [el-vezy] (vāv'ın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Bir nesne toplanmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَى الشَّيْءُ وَزْيًا إِذَا اجْتَمَعَ

اَلْإِيزَاءُ [el-īzāʾ] (hemzenin kesriyle) Arkayı bir nesneye dayamak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْزَى ظَهْرَهُ إِذَا أَسْنَدَهُ Ve hāne duvarının çevresini çamurlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْزَى لِدَارِهِ إِذَا جَعَلَ حَوْلَ حِيطَانِهَا الطِّينَ

اَلْإِسْتِيزَاءُ [el-istīzāʾ] Bir nesneye arka vermek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْزَى فِي الْجَبَلِ إِذَا أَسْنَدَ فِيهِ

اَلْوَزَى [el-vezā] (فَتًى [fetā] vezninde) Yavuz ve taş döven cellād eşeğe denir. Ve gövdesi sımsıkı tıknaz ve topaç bodura denir.

اَلْمُسْتَوْزِي [el-mustevzī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Mīl gibi dimdik nesneye ve şahsa denir; yukālu: شَيْءٌ مُسْتَوْزٍ أَيْ مُنْتَصِبٌ Ve hod-reʾy adama denir ki hemīşe kendi reʾyiyle ʿāmil olup āherin reʾy ve tedbīrine mürācaʿat eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَوْزٍ أَيْ مُسْتَبِدٌّ بِرَأْيِهِ

اَلْيَائِيُّ

[و س ي]

اَلْإِيسَاءُ [el-īsāʾ] (hemzenin kesriyle) Tıraş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْسَى رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْسَاهُ إِذَا قَطَعَهُ

اَلْمُوسَى [el-mūsā] (mīmin zammı ve elifin kasrıyla) Usturaya denir ki onunla baş tıraş olunur; yukālu: أَوْسَى رَأْسَهُ بِالْمُوسَى وَهُوَ مَا يُحْلَقُ بِهِ Bunun vezni İmām Ferrāʾ kavlince فُعْلَى [fuʿlā]dır. Şārih der ki İmām Ferrā'ya göre mīm'i asliyye olup ve müʾennes olur, tafsīli "م،و،س" māddesinde mürūr eyledi. Ve

مُوسَى [Mūsā] Benī Rebīʿa yurdunda bir hafr ismidir. Ve

مُوسَى الْقَوْنَسِ [mūsa'l-ḳavnes] Cenkte başa giyilen tolganın kenārına denir ki ustura gibi keskin olur.

بَنْدَرُ مُوسَى [Benderu Mūsā] Baḥr-i Hind iskelesinde bir mevziʿdir.

اَلْمُوَاسَاةُ [el-muvāsāt] مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama yār ve gam-güsārlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَاسَاهُ فِي لُغَةٌ آسَاهُ وَهِيَ لُغَةٌ رَدِيَّةٌ

اَلْإِسْتِيسَاءُ [el-istīsāʾ] Bir adamdan yārlık ve gam-güsārlık istemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَوْسَيْتُهُ إِذَا قُلْتَ لَهُ وَاسِنِي وَالصَّوَابُ أَنْ يُقَالَ إِسْتَأْسَيْتُهُ وَآسَيْتُهُ

اَلْيَائِيُّ

[و ش ي]

اَلْوَشْيُ [el-veşy] (vāv'ın fethi ve şīn-i muʿcemenin sükūnuyla) Bez ve kumaş makūlesinin nakşına ve alacasına denir,

her ne renkten olursa olsun; tekūlu: أَعْجَبَنِي وَشْيُ هَذَا الثَّوْبِ أَيْ نَقْشُهُ Şārihin beyānına göre alaca sevbe dahi denir. Ve

وَشْيُ السَّيْفِ [veşyu's-seyf] Kılıcın suyunda olan cevherine denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ وَشْيَ السَّيْفِ أَيْ فِرِنْدَهُ Ve

وَشْيٌ [veşy] ve

شِيَةٌ [şiyet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Masdar olurlar, sevb ve kumaş makūlesini alaca eylemek maʿnāsınadır ki güzel nakş ve nigār ile nakşlayıp müzeyyen ve hoş-manzar eylemekten ʿibārettir; yukālu: وَشَى الثَّوْبَ يَشِيهِ وَشْيًا وَشِيَةً حَسَنَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَمْنَمَهُ وَنَقَشَهُ وَحَسَّنَهُ Ve söze düzme yalanlar yakıştırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَشَى الْكَلَامَ إِذَا كَذَبَ فِيهِ Ve

وَشْيٌ [veşy] ve

وِشَايَةٌ [vişāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Gamz ve siʿāyet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَشَى بِهِ إِلَى السُّلْطَانِ وَشْيًا وَوِشَايَةً إِذَا نَمَّ عَلَيْهِ وَسَعَى بِهِ Ve bir adamın nesl ve zürriyyeti çoğalmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki zīnet-i dünyāya bāʿistir; yukālu: وَشَى بَنُو فُلَانٍ إِذَا كَثُرُوا Ve

وَشْيٌ [veşy] Zehebiyyeti olan filiz-i maʿdine ıtlāk olunur; yukālu: حَجَرٌ بِهِ وَشْيٌ أَيْ مِنْ مَعْدِنٍ فِيهِ ذَهَبٌ Ve

شِيَةٌ [şiyet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Bir nesnenin levnine denir ki murād asl levnine karışık levni olacaktır ki alaca taʿbīr olunur; yukālu: مَا أَحْسَنَ شِيَةَ هَذَا الْفَرَسِ أَيْ لَوْنَهُ يَعْنِي زَائِدًا عَلَيْهِ Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿لَا شِيَةَ فِيهَا﴾ أَيْ لَيْسَ فِيهَا لَوْنٌ يُخَالِفُ سَائِرَ لَوْنِهَا Ve yekūlūne: "اَللَّيْلُ طَوِيلٌ لَا آشِ شِيَتَهُ" أَيْ لَا أَسْهَرُهُ لِلْفِكْرِ وَتَدْبِيرِ مَا أُرِيدُ أَنْ أُدَبِّرَهُ Yaʿnī "Gerçi gece uzundur,lākin benim onda reʾy ve tedbīrim maksūd olan mādde için iʿmāl-i fikr ve işgāl-i zihn ü endīşe eylemek zımnında uykudan kalıp taʿab-ı seheri tahammül ve irtikāb eylemem." Şārihin beyānına göre لَا آشِ kelimesi hemzenin meddiyle olduğuna göre إِفْعَالٌ [ifʿāl] yāhūd مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] bābından nefs-i mütekellim-i müstakbel ve menkūsü'l-lāmdır, nakş eylemek yāhūd nakşını çıkarmak maʿnāsınadır ve kasrına göre sülāsīden olur ki nakş eylemek maʿnāsınadır ki ikisi de gece içre dembedem tefekkür ve mülāhaza eylemek demektir, gūyā ki uykusuzlukta iʿmāl-i fikr ile geceyi alacalayıp nakş edip ve nakşını işler olur. Ve kaldı ki مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten olduğuna göre aslı وَاشَاهُ olup وَاسَاهُ gibi vāv hemzeye mübeddel olur. Ve müʾellifin وَلَا تُعْرَفُ صِيغَةُ إِشَ وَلَا وَجْهُ تَصْرِيفِهَا kavlinde إِشَ kelimesi hemze-i meksūre ve şīn-i meftūha ile gūyā ki emr bünyesindedir, ne sīgasının vechi ve ne maʿnā-yı mesele iltiyāmı maʿlūm değildir. Ve baʿzılar kelām-ı mezbūru duʿā mevkiʿine haml eylemekle "Hak taʿālā o mādde için beni geceler uykusuzluk zahmetine giriftār eylemeye" demek olur.

اَلْأُشِيُّ [el-uşiyy] (صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) At kısmının alnında olan gurreye denir ki sabāhu'l-hayr taʿbīr olunur; yukālu: فَرَسٌ بِهِ أُشِيٌّ أَيْ فِي جَبْهَتِهِ غُرَّةٌ Kezālik atın ayağında sekil taʿbīr olunan beyāza denir; yukālu: فَرَسٌ حَسَنُ الْأُشِيِّ أَيِ التَّحْجِيلِ Bunun aslı وُشِيٌّ idi.

اَلتَّوَشِّي [et-teveşşī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Saç ve sakal cā-be-cā kır serpmekle alacalanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَشَّى فِيهِ الشَّيْبُ إِذَا ظَهَرَ كَالشِّيَةِ

اَلْإِيشَاءُ [el-īşāʾ] (hemzenin kesriyle) Yerin ibtidā nebātları cā-be-cā nukūş gibi zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَتِ

الْأَرْضُ إِذَا خَرَجَ أَوَّلُ نَبْتِهَا Ve hurmā ağacının korukları olup tāze hurmaları görünmeğe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَتِ النَّخْلَةُ إِذَا رُؤِيَ أَوَّلُ رُطَبِهَا Ve bir adamın mālı çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَى الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ Ve bir kelāmın yā bir şiʿrin maʿnā ve mefhūmunu istihrāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَى الرَّجُلُ إِذَا اسْتَخْرَجَ مَعْنَى كَلَامٍ أَوْ شِعْرٍ Ve maʿdende bir mikdārca altın bulunmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَى الْمَعْدِنُ إِذَا وُجِدَ فِيهِ يَسِيرٌ مِنْ ذَهَبٍ Ve bir nesneyi yapça yapça sühūletle çekip çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَى الشَّيْءَ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ بِرِفْقٍ Ve atı pek koşturmakla vüsʿünde olan yüğrüklük māyesini zāhire çıkartmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَى فَرَسَهُ إِذَا أَخْرَجَ مَا عِنْدَهُ مِنَ الْجَرْيِ Ve bir nesneyi bilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَى الشَّيْءَ إِذَا عَلِمَهُ Ve meydānda olan nesneden bir mikdārını ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَى فِي الدَّرَاهِمِ إِذَا أَخَذَ مِنْهَا Ve ʿilāc ve devāʾ hastayı sağaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْشَى الدَّوَاءُ الْمَرِيضَ إِذَا بَرَأَهُ

اَلْوَشَاءُ [el-veşāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Kesret-i māl maʿnāsına olan إِيشَاءٌ [īşāʾ] māddesinden ismdir, çok māla ve mālın çokluğuna denir.

اَلْإِسْتِيشَاءُ [el-istīşāʾ] Bu dahi atı pek seğirtmekle ʿuhdesinde olan yüğrüklük māyesini zāhire çıkartmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْشَى الْفَرَسَ بِمَعْنَى أَوْشَاهُ Ve bir adamı bir mahalle irsāl için çağırıp tahrīk ve igrā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْشَاهُ إِذَا دَعَاهُ وَحَرَّكَهُ لِيُرْسِلَهُ

اَلْوُشَاةُ [el-vuşāt] (قُضَاةٌ [ḳuḍāt] vezninde) وَاشِي [vāşī] lafzından cemʿdir, darb-hānede altın darb edenlere denir ki sikke-zen taʿbīr olunur; yukālu: هُمْ وُشَاةٌ أَيِ الضَّرَّابُونَ لِلذَّهَبِ Ve

وَاشِي [vāşī] Kesīrü'l-veled adama denir; müʾennesi وَاشِيَةٌ [vāşiyet]tir. Ve cullāha denir, حَائِكٌ [ḥāʾik] maʿnāsına.

اَلْإِيتِشَاءُ [el-ītişāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bedende kırık kemik onulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِيتَشَى الْعَظْمُ إِذَا بَرَأَ مِنْ كَسْرٍ كَانَ بِهِ

اَلْيَائِيُّ

[و ص ي]

اَلْوَصْيُ [el-vaṣy] (vāv'ın fethi ve ṣād'ın sükūnuyla) Bir kimse ʿālī-kadr iken pestpāye olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَصَى الرَّجُلُ يَصِي وَصْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَسَّ بَعْدَ رِفْعَةٍ Ve hafīfü't-tabʿ iken ağırlanıp vakār ve temkīn sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَصَى الرَّجُلُ إِذَا اتَّزَنَ بَعْدَ خِفَّةٍ Ve bir nesne şeyʾ-i āhere muttasıl olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَصَى الشَّيْءُ بِهِ إِذَا اتَّصَلَ بِهِ Ve bir nesneyi şeyʾ-i āhere vasl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَصَى الشَّيْءَ بِهِ إِذَا وَصَلَهُ بِهِ Ve

وَصْيٌ [vaṣy] ve

وُصِيٌّ [vuṣiyy] صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde ve

وَصَاءٌ [veṣāʾ] ve

وَصَاءَةٌ [veṣāʾet] (vāv'ların fethiyle) Yerin otları birbirine bitişik olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَصَتِ الْأَرْضُ وَصْيًا وَوُصِيًّا وَوَصَاءً وَوَصَاءَةً إِذَا اتَّصَلَ نَبَاتُهَا

اَلْإِيصَاءُ [el-īṣāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّوْصِيَةُ [et-tavṣiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir nesnenin işlemesini bir adama sipārişle der-ʿuhde ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْصَاهُ وَوَصَّاهُ أَيْ عَهِدَ إِلَيْهِ Şārih der ki إِيصَاءٌ [īṣāʾ] ve تَوْصِيَةٌ [tavṣiyet]-i şerʿī bundan meʾhūzdur, ittisāl maʿnāsından müteferraʿdır. Müʾellif kasr ve īcāz eylemiştir, zīrā عَهْدٌ lafzını māddesinde وَصِيَّةٌ

[veṣiyyet] ile ve burada وَصِيَّةٌ [veṣiyyet]i عَهْدٌ ile tefsīr eyledi.Asl إِيصَاءٌ [īṣāʾ] lügatte bir kimse kendi gaybetinde bir āher adamdan bir işin işlemesini taleb eylemeğe denir ve şerʿde baʿde vefātihi işlemesini talebden ʿibārettir. Ve işbu إِيصَاءٌ [īṣāʾ] māddesi lām ile müstaʿmel olur, meselā أَوْصَى فُلَانٌ لِفُلَانٍ بِكَذَا derler, مَلَّكَهُ لَهُ بَعْدَ مَوْتِهِ maʿnāsınadır ki "Filān için şu mālı vasī nasb eylediği kimseye vasiyyet eyledi" demektir. Ve إِلَى ile müstaʿmel olur, meselā أَوْصَى فُلَانٌ إِلَى فُلَانٍ جَعَلَهُ وَصِيًّا لَهُ يَتَصَرَّفُ فِي مَالِهِ وَأَطْفَالِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ maʿnāsına ki "Filānı mutlakan mālına vasī nasb eyledi" demektir.

اَلْوَصَاةُ [el-veṣāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) ve

اَلْوَصَايَةُ [el-veṣāyet] (vāv'ın fethi ve kesriyle) ve

اَلْوَصِيَّةُ [el-veṣiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) İsmlerdir, bir nesnenin işlemesini bir adama bir kimsenin eylediği sipārişe ve ısmarıca denir; tekūlu: قَبِلَ وَصَاتِي وَوَصَايَتِي وَوَصِيَّتِي Kezālik وَصِيَّةٌ [veṣiyyet] meyyitin vasiyyet eylediği māla denir; yukālu: هَذَا وَصِيَّتُهُ أَيِ الْمُوصَى بِهِ Ve

وَصَاةٌ [veṣāt] ve

وَصِيَّةٌ [veṣiyyet] Bohça makūlesini sarıp bağladıkları hurmā dallarına denir.وَصَاةٌ [veṣāt] lafzının cemʿi وَصَا [veṣā] gelir,حَصَا [ḥaṣā] gibi ve وَصِيَّةٌ [veṣiyyet]in cemʿi وَصًى [veṣā] gelir.

اَلْوَصِيُّ [el-veṣiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Nesne vasiyyet eden adama denir; yukālu: هُوَ وَصِيٌّ لَهُ أَيِ الْمُوصِي Ve kendisine nesne vasiyyet olunmuş adama denir; yukālu: قَبِلَ الْوَصِيُّ وَصَايَتَهُ أَيِ الْمُوصَى Bunun müʾennesinde dahi وَصِيٌّ [veṣiyy] denir ki ismiyyeti murād olur, وَكِيلٌ [vekīl] gibi;cemʿi أَوْصِيَاءُ [evṣiyāʾ] gelir, ʿalā-kavlin tesniye ve cemʿi gelmez.

اَلْإِيصَاءُ [el-īṣāʾ] Vasī nasb eylemek ve nesne vasiyyet eylemek maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve kavluhu taʿālā: ﴿يُوصِيكُمُ اللهُ فِي أَوْلَادِكُمْ﴾ أَيْ يُفْرِضُ عَلَيْكُمْ Zīrā Ḫudā-yı müteʿāl tarafından vasiyyet emr ve īcābdır. Şārih der ki وَصِيَّةٌ [veṣiyyet] māddesi vech-i meşrūh üzere ısmarlamak maʿnāsınadır ve mecāzen istiʿtāf ve emr maʿnālarına istiʿmāl olunur. Şāriʿ tarafından vārid oldukta elbette emr ve īcāb maʿnāsına olur, niteki maʿnā-yı talebi mutazammın olan cemīʿ-i ihbār sīgaları emr maʿnāsınadır. Meselā "لَقَدْ فَازَ مَنِ اتَّقَى" ve "رَحِمَ اللهُ مَنْ شَغَلَهُ عَيْبُهُ عَنْ عُيُوبِ النَّاسِ" hadīsleri gibi.

اَلتَّوَاصِي [et-tevāṣī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine vasiyyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَاصَوْا إِذَا وَصَّى بَعْضَهُمْ بَعْضًا ve kavluhu taʿālā: ﴿أَتَوَاصَوْا بِهِ﴾ اَلْآيَةَ أَيْ أَوْصَى بِهِ أَوَّلُهُمْ آخِرَهُمْ Burada elif istifhāmiyyedir, tevbīh ve takrīʿi mutazammındır.

يَوَصَّى [yevaṣṣā] (yā'nın ve vāv'ın ve ṣād-ı müşeddedenin fethi ve elifin kasrıyla) Bir kuş adıdır. Baʿzılar ʿindinde atmaca kuşudur.

اَلْيَائِيُّ

[و ع ي]

اَلْوَعْيُ [el-vaʿy] (رَعْيٌ [raʿy] vezninde) Bir nesneyi saklamak ve sözü ezberlemek maʿnāsınadır ki kalbde saklamaktan ʿibārettir; yukālu: وَعَى الشَّيْءَ وَالْكَلَامَ وَعْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَفِظَهُ Ve biriktirmek maʿnāsınadır;yukālu: وَعَاهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve bedende sınık kemik eğrice onulup bitişmek maʿnāsınadır; yukālu: وَعَى الْعَظْمُ إِذَا بَرَأَ عَلَى

عَثْمٍ Ve

وَغْيٌ [vaʿy] Cirāhattan akan irine ve sarı suya denir; yukālu: سَالَ مِنْهُ الْوَغْيُ أَيِ الْقَيْحُ Ve girīv ve feryāda ve çığıltıya denir, ʿalā-kavlin kilāb kısmının şamatalarına mahsūstur. Ve ḫulūvv ve iftirāk maʿnāsınadır ki nefye mahsūs olmakla zarūrī ve nāçār demek olur; tekūlu: مَا لِي عَنْهُ وَغْيٌ أَيْ بُدٌّ Ve kudret ve temāsük maʿnāsınadır; yukālu: لَا وَغْيَ لَكَ عَنْ ذَلِكَ أَيْ لَا تَمَاسُكَ دُونَهُ

اَلْوَغَى [el-veʿā] (فَتًى [fetā] vezninde) Bu dahi şamataya ve gırīv ve kavgaya denir.

اَلْإِيغَاءُ [el-īʿāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hıfz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَاهُ إِذَا حَفِظَهُ Ve biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَاهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve infāk husūsunda buhl ve tazyīk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir. Fi'l-asl bir nesneyi bir kap içre koyup saklamak maʿnāsına olmakla maʿnā-yı mezbūr ondan meʾhūzdur; yukālu: أَوْغَاهُ عَلَيْهِ إِذَا قَتَرَ عَلَيْهِ وَأَوْغَى Ve minhu'l-hadīsu: "لَا تُوغِي فَيُوغِيَ اللهُ عَلَيْكَ" يَعْنِيقَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ "لِأَسْمَاءَ لَا تُوغِي فَيُوغِيَ اللهُ عَلَيْكِ" أَيْ لَا تَجْمَعِي وَتَشِحِّي بِالنَّفَقَةِ فَيُشَحَّعَلَيْكِ وَيُجَازَيْ بِتَضْيِيقِ رِزْقِكِ Ve

إِيغَاءٌ [īʿāʾ] Bir kimsenin burnunu istīsāl vechiyle kesmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَى جَدْعَهُ إِذَا أَوْعَبَهُ

اَلْإِسْتِيغَاءُ [el-istīʿāʾ] Bu dahi burnu istīsāl vechiyle kesmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْغَى جَدْعَهُ إِذَا اسْتَوْعَبَهُ

اَلْوَعَا [el-veʿā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Şamataya ve gırīv ve feryāda denir. Ve yavuz ve şedīd ata denir; yukālu: فَرَسٌ وَعًا أَيْ شَدِيدٌ

اَلْوِعَاءُ [el-viʿāʾ] (vāv'ın kesri ve zammıyla) ve

اَلْإِعَاءُ [el-iʿāʾ] (vāv'dan mübeddel hemze ile) Kaba denir, hıfz ve cemʿ maʿnāsındandır;cemʿi أَوْعِيَةٌ [evʿiyet] gelir; yukālu: جَعَلَهُ فِي الْوِعَاءِ وَالْإِعَاءِ أَيِ الظَّرْفِ

اَلْوَاعِيَةُ [el-vāʿiyet] Gırīv ve feryāda denir, yoksa Cevherī'nin vehmi gibi صَارِخَةٌ [ṣāriḫat] maʿnāsına değildir. Kāle fi'l-*Esās*: إِرْتَفَعَتِ الْوَاعِيَةُ أَيِ الصُّرَاخُ وَالصَّوْتُ وَتَقُولُ سَمِعْتُ وَاعِيَةَ الْقَوْمِ أَيْ أَصْوَاتَهُمْ

اَلْوَاعِي [el-vāʿī] Hāfız ve vālī ve mürāʿī maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ وَاعِي الْبَيْتِمِ أَيْ وَالِيهِ

اَلْمَوْعِيُّ [el-mevʿiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Burulup bükülmekten mahfūz, kavī ve zūr-mend olan bilekçeye vasf olur; yukālu: هُوَ مَوْعِيُّ الرُّسْغِ أَيْ مُوَثَّقُهُ

اَلْيَائِيُّ

[و غ ي]

اَلْوَغَا [el-veġā] (فَتًى [fetā] vezninde) ve

اَلْوَغْيُ [el-vaġy] (رَمْيٌ [remy] vezninde) Nāsın şamatasına ve gırīv ve feryādına denir; tekūlu: سَمِعْتُ وَغَا الْقَوْمِ وَوَغْيَهُمْ أَيْ صَوْتَهُمْ وَجَلَبَتَهُمْ

اَلْوَغْيَةُ [el-vaġyet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir mikdārca nesneye denir; yukālu: وَغْيَةٌ مِنْ خَيْرٍ أَيْ نَبْذٌ مِنْهُ

اَلْيَائِيُّ

[و ف ي]

اَلْوَفَاءُ [el-vefāʾ] (سَخَاءٌ [seḫāʾ] vezninde) ʿAhd ve peymānı nakz eylemeyip muhāfaza eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَفَى بِالْعَهْدِ يَفِي وَفَاءً ضِدُّ غَدَرَ Ve bir nesne uzun olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَفَى الشَّيْءُ إِذَا مَاتَ فُلَانٌ وَأَنْتَ بِوَفَاءٍ أَيْ طَالَ بِطُولِ عُمُرٍ ve minhu yukālu:

اَلْوُفِيُّ [el-vufiyy] (vāv'ın zammıyla صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) Bir nesne firāvān ve

tām ve vāfir olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَفَى الشَّيْءُ وُفِيًّا إِذَا تَمَّ وَكَثُرَ Ve dirhem miskāla muʿādil olmak maʿnāsınadır ki tamām-ı veznde berāber gelmekten ʿibārettir; yukālu: وَفَى الدِّرْهَمُ الْمِثْقَالَ إِذَا عَدَلَهُ

اَلْإِيفَاءُ [el-īfāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ʿahde gadr etmeyip muhāfaza ve murāʿāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْفَى بِالْعَهْدِ بِمَعْنَى وَفَى Ve bir nesnenin üzerine ağmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْفَى عَلَيْهِ Ve bir nesneyi bi't-tamām vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْفَى فُلَانًا حَقَّهُ إِذَا أَعْطَاهُ Ve bir adama yā bir mahalle gelmek maʿnāsınadır, gūyā ki gelmek vaʿdine vefā eder; tekūlu: أَوْفَيْتُ الْقَوْمَ إِذَا أَتَيْتَهُمْ

اَلْوَفِيُّ [el-vefiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) ve

اَلْوَافِي [el-vāfī] Tām ve firāvān nesneye denir; yukālu: مَالٌ وَدِرْهَمٌ وَكَيْلٌ وَفِيٌّ وَوَافٍ أَيْ كَثِيرٌ تَامٌّ

اَلتَّوْفِيَةُ [et-tevfiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi bi't-tamām vermek maʿnāsınadır; yukālu: وَفَّاهُ حَقَّهُ إِذَا أَعْطَاهُ وَافِيًا

اَلْمُوَافَاةُ [el-muvāfāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) تَوْفِيَةٌ [tevfiyet] maʿnāsınadır; yukālu: وَافَاهُ حَقَّهُ بِمَعْنَى وَفَّاهُ Ve hacc eylemek maʿnāsınadır ki gūyā ki hasebe'l-vaʿd mīʿāda gelmiş olur; tekūlu: وَافَيْتُ الْعَامَ إِذَا حَجَجْتَ Ve bir adama yā bir mekāna gelmek maʿnāsınadır; tekūlu: وَافَيْتُ الْقَوْمَ إِذَا أَتَيْتَهُمْ

اَلْإِسْتِيفَاءُ [el-istīfāʾ] ve

اَلتَّوَفِّي [et-tevefffī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi bi't-tamām almak maʿnāsınadır; yukālu: وَفَّى فُلَانًا حَقَّهُ فَاسْتَوْفَاهُ وَتَوَفَّاهُ أَيْ أَخَذَهُ وَافِيًا Ve

تَوَفِّي [teveffī] Hak taʿālā mahlūkunun rūhunu kabz eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki mahlūkunu kāmilen ahz ve kabz eylemekten yaʿnī rūhun zāhiren bātınen yāhūd zāhiren lā bātınen ebdāndan taʿalluk ve tasarrufunu katʿ edip cānib-i ıtlāka kabz ve istircāʿ eylemekten ʿibarettir.Şıkk-ı evvel mevt ve sānī nevm olacaktır; yukālu: تَوَفَّاهُ اللهُ أَيْ قَبَضَ رُوحَهُ

اَلْوَفَاةُ [el-vefāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) İsmdir, ölmeğe denir; yukālu: أَدْرَكَتْهُ الْوَفَاةُ أَيِ الْمَوْتُ

اَلْمُوفِيَةُ [el-Mūfiyet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Bir karye adıdır.

اَلْمُوَفِّيَةُ [el-Muveffiyet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṣet] vezninde) Medīne-i münevvere'nin ismidir.

اَلْوَفَاءُ [el-Vefāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْمِيفَا [el-mīfā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Tennūr kapağına denir. Ve kerpiç tabh eyledikleri kerpiç-hāneye denir. Ve etrāfından yüksek havāle yere denir;مِيفَاةٌ [mīfāt] dahi denir hā'yla, وَفْيٌ [vefy] dahi denir, رَمْيٌ [remy] vezninde.

أَوْفَى [Evfā] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Esmādandır: Evfā b. Maṭar ve ʿAbdullāh b. Ebī Evfā sahābīlerdir.

اَلتَّوَافِي [et-tevāfī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznide) Nās bi'l-cümle bir araya gelip tamām olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَافَى الْقَوْمُ إِذَا تَتَامُّوا

اَلْوَافِي [el-vāfī] Evzāndan bir dirhemle dört دَانِقٌ [dāniḳ] vezne ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عَلَى زِنَةِ الْوَافِي وَهُوَ دِرْهَمٌ وَأَرْبَعَةُ دَوَانِيقَ

اَلْيَائِيُّ

[و ق ي]

اَلْوَقْيُ [el-vaḳy] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

اَلْوِقَايَةُ [el-viḳāyet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْوَاقِيَةُ [el-vāḳiyet] (لَاغِيَةٌ [lāġiyet] veznin-de) Bir nesneyi sakınmak hıfz ve sıyānet maʿnāsınadır; yukālu: وَقَاهُ يَقِيهِ وَقْيًا وَوِقَايَةً وَوَاقِيَةً إِذَا صَانَهُ عَلَى ظَلْعِكَ أَيِ الْزَمْهُ وَارْبَعْ عَلَيْهِ أَوْ أَصْلِحْ أَوَّلًا أَمْرَكَ فَتَقُولُ قَدْ وَقَيْتُ وَقْيًا وَوُقِيًّا Yaʿnī ʿArablar عَلَى ظَلْعِكَ derler ki وِقَايَةٌ [viḳāyet]ten emr-i hāzırdır, "Aya-ğın aksaklığına bakıp ʿuhdenden hāric harekāttan nefsini sıyānet kıl" demektir ki murād kendi ʿaybını sakın, beyne'n-nās maʿyūblukla müştehir olma demek-tir yāhūd "İbtidā sen kendi maslahatını hıfz ve ıslāh edip baʿdehu gayrın umūru gā'ilesine meşgūl olasın" demektir. Bu meselin işbāʿ üzere tafsīli "ظ،ل،ع" ve "ر،ق،ق" māddelerinde mürūr eyledi. Ve

وَقْيٌ [vaḳy] ve

وُقِيٌّ [vuḳiyy] (عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Bir işi ıslāh eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: وَقَيْتُ الْأَمْرَ وَقْيًا وَوُقِيًّا إِذَا أَصْلَحْتَهُ Ve

وُقِيٌّ [vuḳiyy] Davar yalın yürümekten ayağı taşırkamak maʿnāsınadır; yukālu: وَقِيَ الْفَرَسُ مِنَ الْحَفَا وُقِيًّا بِمَعْنَى وَجِيَ كَمَا يُقَالُ وَقِيَ مِنَ الْحَفَا وَقًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

اَلتَّوْقِيَةُ [et-tevḳiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vez-ninde) Bu dahi bir nesneyi sakınmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّاهُ بِمَعْنَى وَقَاهُ Ve bir nesneyi görüp gözetmek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّاهُ إِذَا كَلَأَهُ وَحَفِظَهُ

اَلْوِقَاءُ [el-viḳā'] (vāv'ın fethi ve kesriyle) ve

اَلْوِقَايَةُ [el-viḳāyet] (vāv'ın harekāt-ı selāsıyla) Şol şey'e denir ki onunla bir nesne saklanır; yukālu: هَذَا وِقَاءٌ لَهُ وَوِقَايَةٌ وَهُوَ مَا يُوقَى بِهِ

اَلْإِتِّقَاءُ [el-ittiḳā'] (إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezninde) Bir nesneden sakınmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِتَّقَيْتُهُ إِذَا حَذِرْتَهُ Bunun aslı إِوْتَقَيْتُ idi.

اَلتُّقَى [et-tuḳā] (هُدَى [hudā] vezninde) ve

اَلتَّقِيَّةُ [et-teḳiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) ve

اَلتِّقَاءُ [et-tiḳā'] (كِسَاءٌ [kisā'] vezninde) Bun-lar da sakınmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَقَيْتُهُ أَتْقِيهِ تُقًى وَتَقْيَةً وَتِقَاءً إِذَا حَذِرْتَهُ Şārihin beyānına göre bunların da aslı vāv'dır, tā' vāv'dan bedeldir. Ve ʿinde'l-baʿz masādır-ı mezbūre إِفْتِعَالٌ [ifti'āl]-i mevhūmdandır. *Şāfiye*'de bu bahs mebsūttur.

اَلتَّقْوَى [et-taḳvā] (دَعْوَى [daʿvā] vezninde) İsmdir, sakınmağa denir; yukālu: هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى أَيِ الْحَذَرِ Bunun aslı تَقْيَا idi, ism ile sıfat beynini fark için yā'yı vāv'a kalb ey-lediler, خَزْيَا [ḫazyā] ve صَدْيَا [ṣadyā] keli-meleri gibi ki bunlar sıfat olmalarıyla yā' vāv'a kalb olunmadı. Ve şārihin beyānına göre tā' vāv'dan mübeddeldir. Ve kavluhu taʿālā: ﴿هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى﴾ أَيْ أَهْلٌ أَنْ يُتَّقَى عِقَابُهُ

اَلتَّقِيُّ [et-teḳiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Takvā sāhibi adama denir;cemʿi أَتْقِيَاءُ [etḳ iyā'] ve تُقَوَاءُ [tuḳavā'] gelir,شُرَفَاءُ [şurefā'] vezninde nādir olarak.

اَلْأُوقِيَّةُ [el-ūḳiyyet] (hemzenin zammı ve ḳ āf'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْوُقِيَّةُ [el-vuḳiyyet] (hemzenin hazfiyle) Evzāndan yedi miskāl veznidir. Ve kırk dirhem olan vezne dahi denir;cemʿi أَوَاقِيُّ [evāḳiyy] ve أَوَاقِي [evāḳī] gelir yā'nın

teşdīdiyle ve tahfīfiyle ve وَقَايَا [veḳāyā] gelir,بَقَايَا [beḳāyā] vezninde; yukālu: وَزْنُهُ أَكْثَرُ مِنْ أُوقِيَّةٍ وَوُقِيَّةٍ وَهِيَ سَبْعَةُ مَثَاقِيلَ وَكَذَا أَرْبَعُونَ دِرْهَمًا Şārih der ki bunun vezni أُفْعُولَةٌ [ufʿūlet]tir, أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] gibi. Ve müʾellif işbu evzān husūsunu "م،ك" māddesinde tafsīl eyledi.

اَلْوَاقِي [el-vāḳī] Sakınıp sıyānet ediciye denir; ve minhu yukālu: سَرْجٌ وَاقٍ أَيْ بَيِّنُ الْوِقَاءِ Yaʿnī teğeltisi düz olmakla atın sırtını basmaktan hıfz ve sıyānet edici eyerdir. Ve

وَاقِي [vāḳī] Kerkenez taʿbīr olunan kuşa denir,صُرَدٌ [ṣurad] maʿnāsına.

اَلْوَقِيُّ [el-veḳiyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Bu dahi serc-i وَاقِي [vāḳī]ye denir.

إِبْنُ وَقَّاءٍ [İbnu Veḳḳāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde ve كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Bir recüldür.

اَلْمُوَقَّى [el-muvaḳḳā] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Dilīr ve bahādıra ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُوَقًّى أَيْ شُجَاعٌ

وَقَّاءٌ [Veḳḳāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] vezninde) İbn İyās'tır ki muhaddistir.

اَلتُّقَيُّ [et-Tuḳayy] (سُمَيٌّ [sumeyy] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

أَبُوالتُّقَى [Ebu't-Tuḳā] (هُدَى [hudā] vezninde) Sıbṭ es-Selefī nām şeyh-i kebīrin rāvīleri Muḥammed b. el-Ḥasen ve ʿAbdurraḥmān b. ʿĪsā b. Tuḳā nām zātların künyeleridir.

تَقِيَّةُ الْأَرْمَنَازِيَّةِ [Teḳiyyetu'l-Ermenāziyyet] Bir şāʿire-i bedīʿatü'n-nazmdır. Ve Teḳiyye bint Aḥmed ve Teḳiyye bint Emūsān iki muhaddiselerdir.

اَلْيَائِيُّ

[و ك ي]

اَلْوِكَاءُ [el-vikāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Kırba ve tulum makūlesinin ağızlarını bağlayacak bağa denir; yukālu: شَدَّ الْقِرْبَةَ بِالْوِكَاءِ أَيْ بِالرِّبَاطِ

اَلْوَكْيُ [el-veky] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kırba makūlesinin ağzını bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَى الْقِرْبَةَ يَكِيهِ وَكْيًا إِذَا شَدَّهَا بِالْوِكَاءِ

اَلْإِيكَاءُ [el-īkāʾ] (hemzenin kesriyle) وَكْيٌ [veky] maʿnāsınadır; yukālu: أَوْكَى الْقِرْبَةَ وَعَلَى الْقِرْبَةِ بِمَعْنَى وَكَاهَا Ve buhl ve imsāk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سُئِلَ فَأَوْكَى أَيْ بَخِلَ

اَلْإِسْتِيكَاءُ [el-istīkāʾ] Havyān semirip gövdesi yağla tulum gibi dolmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْكَتِ النَّاقَةُ إِذَا امْتَلَأَتْ شَحْمًا Ve batn munkabız olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْكَى الْبَطْنُ إِذَا كَانَ لَا يَخْرُجُ مِنْهُ النَّجْوُ Ve kırba ve tulum makūlesi dolmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْكَى السِّقَاءُ إِذَا امْتَلَأَ

اَلْيَائِيُّ

[و ل ي]

اَلْوَلْيُ [el-vely] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneye pek yakın olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَلِيَهُ يَلِيهِ وَلْيًا مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ وَوَلَاهُ يَلِيهِ مِنَ الثَّانِي إِذَا دَنَا مِنْهُ وَقَرُبَ وَتَقُولُ كُلْ مِمَّا يَلِيكَ أَيْ مِمَّا يُقَارِبُكَ Ve

وَلْيٌ [vely] Bir şeyʾe karīb olan nesneye denir ki vasf bi'l-masdardır; tekūlu: دَارُهُ وَلْيُ دَارِي أَيْ قَرِيبَةٌ مِنْهَا Ve bir yağmurun ʿakibinde yağan yağmura denir; yukālu: سَقَطَ الْوَلْيُ أَيِ الْمَطَرُ بَعْدَ الْمَطَرِ Şārihin beyānına göre bahār yağmurundan sonraca olan yağmur olacaktır. Ve

وَلْيٌ [vely] Bu maʿnāda masdar olur; yukālu: وُلِيَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا مُطِرَتْ بِالْوَلْيِ

اَلْوَلِيُّ [el-veliyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) İsmdir, bir yağmur ʿakibinde yağan yağmura denir. Ve

وَلِيٌّ [veliyy] Bir adamın dostuna ve yâr ve sadîkine denir; yukālu: هُوَ وَلِيُّهُ أَيْ مُحِبُّهُ وَصَدِيقُهُ Ve muʿīn ve nasīr maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ وَلِيُّهُ أَيْ نَصِيرُهُ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre işbu وَلِيٌّ [veliyy] mâddesi iki yâhûd ziyâde nesnenin beynlerine ecnebî tahallül eylemeyerek müteʿâkiben husûllerine mevzūʿdur. Ve istiʿâre vechiyle husûl-i mezkûr min-haysü'l-mekân ve min-haysü'n-nisbe ve min-haysü'd-dîn ve min-haysü's-sadâka ve min-haysü'n-nusret ve min-haysü'l-iʿtikâd kurbiyyette istiʿmâl olunur.

اَلْوِلَايَةُ [el-vilāyet] (vāv'ın kesriyle) ve

اَلْوَلَايَةُ [el-velāyet] (vāv'ın fethiyle) Bir nesneye kudret cihetiyle bi-reʾsihi zâbıt ve mutasarrıf olmak maʿnāsınadır ki hudâvendigâr olmak taʿbîr olunur; yukālu: وَلِيَ الشَّيْءَ وَعَلَيْهِ وِلَايَةً وَوَلَايَةً مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ إِذَا مَلَكَ أَمْرَهُ Ve ʿinde'l-baʿz vāv'ın fethiyle masdardır zikr olunan وَلِيٌّ [veliyy] mâddelerinden ki dost ve sadîk olmak ve bir adama muʿîn ve nasîr olmak maʿnāsınadır. Ve vāv'ın kesriyle خُطَّةٌ [ḫuṭṭat] maʿnāsınadır ki vâlînin taht-ı tevliyetinde olan arz-ı muʿayyeneden ʿibârettir;ıstılâhımızda dahi vilâyet ve eyâlet taʿbîr olunur, kezâlik beylik ve hâkimlik ve pâdişâhlık maʿnâlarınadır; fe-yukālu: وَلِيَهُ وَلَايَةً بِالْفَتْحِ إِذَا أَحَبَّهُ وَوَلِيَهُ وَعَلَيْهِ إِذَا نَصَرَهُ وَيُقَالُ تَحْتَ يَدِهِ وِلَايَةٌ بِالْكَسْرِ أَيْ خُطَّةٌ وَوَلِيَ الْبَلَدَ إِذَا كَانَ أَمِيرًا أَوْ سُلْطَانًا فَهُوَ وَالِي الْبَلَدِ وَيُقَالُ الْقَوْمُ عَلَى وَلَايَةٍ وَاحِدَةٍ بِالْفَتْحِ وَالْكَسْرِ أَيْ يَدٍ وَاحِدَةٍ Yaʿnī birbirine ʿavn ve nusretle yek-cihetlerdir. Şârih der ki Sîbeveyhi dedi ki وَلَايَةٌ fethle masdardır, emîr ve vâlî olmak maʿnâsına ve kesr ile ismdir beylik ve hâkimlik ve pâdişâhlık maʿnâsınadır,إِمَارَةٌ [imâret] ve نِقَابَةٌ [niḳābet] gibi.

اَلْإِيلَاءُ [el-īlāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir işe vâlî ve mutasarrıf kılmak maʿnâsınadır; tekūlu: أَوْلَيْتُهُ الْأَمْرَ إِذَا جَعَلْتَهُ وَالِيًا عَلَيْهِ Ve bir adamı bir yetîme vasî nasb eylemek maʿnâsınadır; yukālu: أَوْلَاهُ عَلَى الْيَتِيمِ إِذَا أَوْصَى عَلَيْهِ

اَلتَّوْلِيَةُ [et-tevliyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bu dahi bir adamı bir işe vâlî ve mutasarrıf kılmak maʿnâsınadır; tekūlu: وَلَّيْتُهُ الْأَمْرَ بِمَعْنَى أَوْلَيْتُهُ Ve tâze hurmâ kurumağa yüz tutmak maʿnâsınadır ki maʿnâyı âtîden meʾhûzdur; yukālu: وَلَّى الرُّطَبُ إِذَا أَخَذَ فِي الْهَيْجِ Ve bir nesneye ense çevirmek maʿnâsınadır; yukālu: وَلَّى هَارِبًا إِذَا أَدْبَرَ Ve bir nesneden iʿrâz edip yüz döndürmek, ʿalâ-kavlin ondan alarga olup ıraklaşmak maʿnâsınadır; yukālu: وَلَّى الشَّيْءَ وَعَنْهُ إِذَا أَعْرَضَ أَوْ نَأَى Ve

تَوْلِيَةٌ فِي الْبَيْعِ [tevliyet fi'l-beyʿ] ʿAkd-i evvel ile ve semen-i evvel ile mâlik olduğu metāʿı min-gayri ziyâdetin âhere nakl ve tevcîh ve beyʿ eylemekten ʿibârettir; yukālu: بَاعَهُ تَوْلِيَةً وَهُوَ نَقْلُ مَا مَلَكَهُ بِالْعَقْدِ الْأَوَّلِ وَبِالثَّمَنِ الْأَوَّلِ مِنْ غَيْرِ زِيَادَةٍ

اَلْوَلَاءُ [el-velāʾ] (vāv'ın fethiyle) Milk ve mâlikiyyet maʿnâsınadır; yukālu: هُوَ صَاحِبُهُ وَلَاءً أَيْ مِلْكًا Ve yakınlık maʿnâsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا وَلَاءٌ أَيْ قَرَابَةٌ Şârih der ki وَلَاءُ عِتْقٍ [velāʾu ʿitḳ] bunlardan meʾhûzdur.

اَلْمَوْلَى [el-mevlā] (mīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Mâlik maʿnâsınadır; yukālu: هُوَ مَوْلَاهُ أَيْ مَالِكُهُ Ve kula denir, ʿabd maʿnâsına;cāriyeye مَوْلَاةٌ [mevlāt] denir. Ve kul âzâd eden adama denir, مُعْتِقٌ

[muʿtiḳ] maʿnāsına. Ve āzād olmuş kula denir, مُعْتَقٌ [muʿtaḳ] maʿnāsına. Ve bir adamın yār ve hem-dem sāhibine denir. Ve bir kimsenin yakın hısımına denir, ʿamm-zāde ve dayı-zāde gibi. Ve komşuya denir, جَارٌ [cār] maʿnāsına. Ve bir adamın hem-ʿahdine ve halīf ve muʿāhedine denir;ferāʾizde مَوْلَى الْمُوَالَاةِ bundandır. Ve bir adamın oğluna denir, yukālu: هَذَا مَوْلَاهُ أَيِ ابْنُهُ Ve ʿamucasına denir. Ve mihmān ve nezīline denir. Ve şerīk ve ortağa denir. Ve bir adamın kız kardeşi oğluna denir ki yeğen taʿbīr olunur. Ve bir adamın velīsine denir ki umūrunda velāyeti olan kimseden ʿibārettir, veliyy-i nikāh ve veliyy-i yetīm gibi. Ve bir adamın mürebbīsine denir; yukālu: هُوَ مَوْلَاهُ أَيْ رَبُّهُ Ve muʿīn ve nāsır maʿnāsınadır. Ve inʿām eden adama denir, مُنْعِمٌ [munʿim] maʿnāsına. Ve inʿām olunmuş adama denir, مُنْعَمٌ عَلَيْهِ[munʿamun ʿaleyh] maʿnāsına. Ve bir adamın dostuna ve muhibbine denir. Ve bir kimsenin tābiʿine denir; yukālu: هَذَا مَوْلَاهُ أَيْ تَابِعُهُ Ve dāmāda denir, صِهْرٌ [ṣihr] maʿnāsına. Ve seyyid ve zī-şān adama denir; yukālu: هُوَ مَوْلَاهُمْ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve مَوْلَى [mevlā] lafzının cemʿi مَوَالِي [mevālī] gelir ve bu kurb maʿnāsına olan وَلْيٌ [vely] māddesinden مَفْعَلٌ [mefʿal]dir.

اَلْمَوْلَوِيَّةُ [el-mevleviyyet] (أَوْلَوِيَّةٌ [evleviyyet] vezninde) Mevlālanmak maʿnāsınadır ki mevālī zümresine müşābehetten ʿibārettir, ne maʿnāya iʿtibār olunursa olsun; yukālu: فِيهِ مَوْلَوِيَّةٌ أَيْ يُشْبِهُ الْمَوَالِي

اَلتَّمَوْلِي [et-temevlī] (تَسَلْقِي [teselḳī] vezninde) Mevālīye yaʿnī sādāt ve kibāra teşebbüh ve taklīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَمَوْلَى تَمَوْلِيًا أَيْ يَتَشَبَّهُ بِالْمَوَالِي أَيِ السَّادَاةِ

اَلتَّوَلِّي [et-tevellī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir adamı dost edinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَلَّاهُ إِذَا اتَّخَذَهُ وَلِيًّا Ve bir işi der-ʿuhde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَلَّى الْأَمْرَ Ve bir adam ense çevirip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَلَّى هَارِبًا إِذَا أَدْبَرَ

اَلْوَلَاةُ [el-velāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) ve

اَلْوَلِيَّةُ [el-veliyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

اَلتَّوَلِّي [et-tevellī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَلْوَلَاءُ [el-velāʾ] (سَخَاءٌ [seḫāʾ] vezninde) ve

اَلْوَلَايَةُ [el-velāyet] (vāv'ın fethi ve kesriyle) Cümlesi yakınlık, karābet maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَبَيِّنُ الْوَلَاةِ وَالْوِلِيَّةِ وَالتَّوَلِّي وَالْوَلَاءِ وَالْوَلَايَةِ أَيِ الْقَرَابَةِ Ve وَلِيَّةٌ [veliyyet] vasf olur, karībe maʿnāsına; yukālu: دَارٌ وَلِيَّةٌ أَيْ قَرِيبَةٌ

اَلْمُوَالَاةُ [el-muvālāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) ve

اَلْوِلَاءُ [el-vilāʾ] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) İki nesneyi birbiri ardınca kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَالَى بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ مُوَالَاةً وَوِلَاءً إِذَا تَابَعَ Ve sürüden baʿzıları baʿzından ayırıp alarga kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَالَى غَنَمَهُ إِذَا عَزَلَ بَعْضَهَا عَنْ بَعْضٍ وَمَيَّزَهَا

اَلتَّوَالِي [et-tevālī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbiri ardınca olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَالَى عَلَيْهِ شَهْرَانِ إِذَا تَتَابَعَ Ve tāze hurmā kurumağa başlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَالَى الرُّطَبُ إِذَا أَخَذَ فِي الْهَيْجِ

اَلْوَلِيَّةُ [el-veliyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Eyerin ve pālānın teğeltisine denir ki dābbenin sırtına gelir, ʿalā-kavlin teğelti altına yayılan pālāsa denir. Ve nisvānın ihtiyātan mihmān için hıfz eylediği zād ve taʿāma denir;cemʿi وَلَايَا [velāyā] gelir.

اَلْإِسْتِيلَاءُ [el-istīlāʾ] Meydānın nihāyetine

bālig olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْلَى عَلَى الْأَمْدِ إِذَا بَلَغَ الْغَايَةَ Şārih der ki iktidār ve tagallüb maʿnāsı bundandır.

أَوْلَى لَكَ [evlā leke] (hemzenin fethiyle) Bir taʿbīrdir ki onunla vaʿīd ve tehdīd kasd olunur; yukālu: أَوْلَى لَكَ أَيْ قَارَبَكَ مَا يُهْلِكُكَ وَيُقَالُ أَوْلَى لَهُ وَأَوْلَى لِي كَذَلِكَ Yaʿnī ona dāhiye-i mühlike mukārib yaʿnī nāzil ve vāki olsun demektir ki duʿāʾiyyedir yāhūd hikāye olur.Pes kurb maʿnāsından olan إِيلَاءٌ [īlāʾ] kelimesinden māzī olup fāʿili mahzūf olur. Şārihin beyānı üzere bu muhāverāt-ı ʿArabdandır.

Baʿzılar أَوْلَى kelimesini أَحْرَى ve أَجْدَرُ maʿnāsına haml ile أَوْلَى لَكَ الْعِقَابُ أَوِ الْهَلَاكُ ile teʾvīl eylediler ki "İkāb yāhūd helāk sana her vechle elyaktır" demek olur. Ve baʿzılar aslı أَوْلَاكَ اللهُ مَا تَكْرَهُهُ olmakla lām zāʾidedir, "Hak taʿālā sana hoşlanmadığın hāleti īkāʿ eylesin" demek olur. Ve ʿinde'l-baʿz أَوْلَى kelimesi وَيْلٌ kelimesinden maklūb efʿaldir, niteki دُونَ lafzından أَدْنَى maklūb efʿaldir. Ve ʿalā-kavlin "آلَ–يَؤُولُ" māddesinden فَعْلَى [faʿlā] olmakla عُقْبَاكَ النَّارُ yaʿnī "ʿĀkıbet varacağın cehennem olsun" demek olur. İntehā.Ve

أَوْلَى [evlā] Pek lāyık ve sezā maʿnāsına gelir ki أَقْرَبُ [aḳreb] maʿnāsından müsteʿārdır; yukālu: هُوَ أَوْلَى بِكَذَا أَيْ أَحْرَى Cemʿi أَوْلِى [evlī] gelir hemzenin fethi ve lām'ın kesriyle ve أَوَالِي [evālī] gelir,أَعَالِي [eʿālī] gibi ve أَوْلَوْنَ [evlevn] gelir,أَعْلَوْنَ [aʿlevn] gibi ve tesniyesinde أَوْلَيَانِ [evleyān] denir. Ve müʾennesinde وُلْيَا [vulyā] denir vāv'ın zammıyla ve tesniyesinde وُلْيَيَانِ [vulyeyān] denir ve cemʿinde وُلَى [vulā] denir vāv'ın zammı ve elifin kasrıyla ve وُلْيَيَاتٌ [vulyeyāt] denir كُبْرَيَاتٌ [kubreyāt] vezninde.

اَلْيَائِيُّ

[و ن ي]

اَلْوَنَى [el-venā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Renc ve emekten olan yorgunluğa denir; yukālu: بِهِ وَنًى أَيْ تَعَبٌ Ve süstlük ve gevşeklik, fetret maʿnāsına olmakla zıdd olur;وَنَاءٌ [venāʾ] dahi lügattir medd ile; yukālu: بِهِ وَنًى وَوَنَاءٌ أَيْ فَتْرَةٌ

اَلْوَنْيُ [el-veny] (رَمْيٌ [remy] vezninde) ve

اَلْوُنِيُّ [el-vuniyy] (صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) ve

اَلْوِنَاءُ [el-vināʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) ve

اَلْوِنْيَةُ [el-vinyet] (vāv'ın kesriyle) ve

اَلْوَنَى [el-venā] (فَتًى [fetā] vezninde) Gevşek ve süst ve bī-tāb olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَنَى الرَّجُلُ يَنِي وَنْيًا وَوُنِيًّا وَوِنَاءً وَوِنْيَةً وَوَنًى مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَتَرَ وَضَعُفَ Ve nās bir adamı terk ve ihmāl eylemek maʿnāsınadır;yukālu: وَنَاهُ الْقَوْمُ إِذَا تَرَكُوهُ Ve sevbin yenini sığamak maʿnāsınadır; yukālu: وَنَى الْكُمُّ إِذَا شَمَّرَهُ

اَلْإِينَاءُ [el-īnāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı yā bir hayvānı süst ve zaʿīf ve bī-dermān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْنَاهُ إِذَا أَضْعَفَهُ

اَلتَّوَانِي [et-tevānī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir işte taksīr ve tekāsül ve fütūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَانَى فِي حَاجَتِهِ إِذَا قَصَّرَ

اَلْوَانِيَةُ [el-vāniyet] Süst ve ʿamel-mānde nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ وَانِيَةٌ أَيْ فَاتِرَةٌ طَلِيحٌ

اَلْوَنَاةُ [el-venāt] ve

اَلْأَنَاةُ [el-enāt] (hemze ile قَنَاةٌ [ḳanāt] vezninde) ve

اَلْأَنِيَّةُ [el-eniyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Ağır tabīʿatlı ʿavrete denir ki kıyām ve

kuʿūd ve meşyi ağır ve geç olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَنَاةٌ وَأَنَاةٌ وَأَنِيَّةٌ أَيْ حَلِيمَةٌ بَطِيئَةُ الْقِيَامِ وَالْقُعُودِ وَالْمَشْيِ

اَلْمِينَا [el-mīnā] (mīm'in kesri ve elifin kasrıyla ve meddiyle) İskeleye denir, مِرْفَأٌ [mirfeʾ] maʿnāsına. Ve sırçanın cevherine ve asl ve mâddesine denir, Fārisīde âbgīne derler.

اَلْوَنِيَّةُ [el-veniyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) ve

اَلْوَنَاةُ [el-venāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) İnciye denir, ʿalā-kavlin inci dizisine denir. Ve

وَنِيَّةٌ [veniyyet] Çuvala denir. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلتَّوْنِيَةُ [et-tevniyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Bir kimse bir işte cidd ve ihtimâm eylemeyip taksīr ve fütūr ile işlemek maʿnāsınadır; yukālu: وَنَّى الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَجِدَّ فِي الْعَمَلِ

اَلْوَاوِيُّ

[و ي و]

اَلْوَاوُ [el-vāv] Hurūf-ı hecâdan bir harf-tir, sülâsiyyedendir. Ve bunda وَوْ dahi denir sünāʾī olarak.Ve وَاوٌ [vāv] lafzı ki müsemmâdır, vāv ve yāʾ ve vāv'dan mü-rekkebdir. Ve vāv'ın aksâmı hurūf-ı ley-yinede zikr olunur, inşāʾallāhu taʿālā. Mü-tercim der ki ʿinde'l-Aḫfeş aslı üç vāv'dan ʿibārettir.

اَلْيَائِيُّ

[و ه ي]

اَلْوَهْيُ [el-vehy] (نَهْيٌ [nehy] vezninde) Bir nesnede olan yırtığa denir;cemʿi وُهِيٌّ [vu-hiyy] gelir,صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde ve أَوْهِيَةٌ [evhiyet] gelir; yukālu: فِي الثَّوْبِ وَهْيٌ أَيْ شَقٌّ Ve masdar olur, bir nesne yepriyip yırtıl-mak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَى الثَّوْبُ وَوَهِيَ وَهْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالسَّادِسِ إِذَا تَخَرَّقَ وَانْشَقَّ Ve bir nesnenin bağı gevşemek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَى السِّقَاءُ إِذَا اسْتَرْخَى رِبَاطُهُ Ve bulu-tun yağmuru şiddetle sulu sepken yağmak maʿnāsınadır, güyā ki bulut tulum gibi yırtılıp suyu boşanmış olur; yukālu: وَهَى السَّحَابُ إِذَا انْبَثَقَ شَدِيدًا Ve bir adam bön ve ahmak olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَى الرَّجُلُ إِذَا حَمُقَ Ve bir kimse salkı, düşkün ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَى الرَّجُلُ إِذَا سَقَطَ

اَلْوَهِيَّةُ [el-vehiyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vez-ninde) Bir dâne inciye denir; yukālu: رَأَيْتُ وَهِيَّةً كَبِيرَةً أَيْ دُرَّةً Ve iri ve tenū-mend olan kurbânlık deveye denir.

اَلْأُوهِيَّةُ [el-ūhiyyet] (رُومِيَّةٌ [rūmiyyet] vez-ninde) İki dağ aralığında olan fürceye denir. Ve dağın tepesinden dibinde olan dereye gelince yöreye ve yalıma denir.

اَلْيَائِيُّ

[و ي]

وَيْ [vey] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kelime-i taʿaccübdür, ʿaceb ve zehī demektir. Ve kāf-ı hitāb lâhık olup وَيْكَ dahi denir; yukālu: وَيْكَ لِزَيْدٍ وَوَيْ لَهُ أَيْ عَجَبًا Ve gâh olur ki وَيْ kelimesi muhaf-fef ve müşedded olan كَأَنَّ kelimesinden ki hurūf-ı müşebbehedendir, dâhil olur. Ve وَيْ kelimesiyle وَيْلٌ maʿnāsından kinâye olur, yaʿnī وَيْلٌ maʿnāsına da müstaʿmel olur. Ve işbu: ﴿وَيْكَأَنَّ اللهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾ āyetinde Sîbeveyhi dedi ki وَيْ kelimesi كَأَنَّ kelimesinden mafsūl olarak resm olunur. Ve ʿinde'l-baʿz أَلَمْ تَرَ maʿnāsınadır ki "Sen

görmedin mi?" demektir, yine merciʿi taʿaccübdür. Ve baʿzılar وَيْلَكَ maʿnāsınadır, yaʿnī aslı إِنَّ وَيْلَكَ idi ʿAlā-kavlin إِعْلَمْ maʿnāsınadır ki emr-i hāzırdır. Ve وَيْ [vey] kelimesiyle veyl ve helāktan kināye olunur. Mütercim der ki bu māddeyi dahi Şeyh Raḍī ism-i fiʿl bābında şerh ve tafsīl eylemiştir.

FASLU'L-HĀ'
(فَصْلُ الْهَاءِ)

اَلْوَاوِيُّ

[ه ب و]

اَلْهَبْوَةُ [el-hebvet] (hā'nın fethi ve bānın sükūnuyla) Tozluluk,غُبْرَةٌ [ġubret] maʿnāsınadır.

اَلْهَبَاءُ [el-hebā'] (سَمَاءٌ [semā'] vezninde) Toza denir, ʿalā-kavlin tütün gibi havāya ağan toza denir; yukālu: صَارَ هَبَاءً أَيْ غُبَارًا أَوْ هُوَ مَا يُشْبِهُ الدُّخَانَ Ve havāya ağıp ve yer-yüzüne dağılmış hurde toprağa denir. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre bu şuʿāʿ-ı şemsle ev içinde merʾī olan hurde hurde toz olacaktır ki bacaya ve pencereye doğru çekilir, ʿāmme ona zerre taʿbīr ederler. Ve

هَبَاءٌ [hebā'] Kalīlü'l-ʿakl adamlara ıtlāk olunur;vāhidi هَبَاءَةٌ [hebāʾet]tir,cemʿi أَهْبَاءٌ [ehbā'] gelir.

اَلْهُبُوُّ [el-hubuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] veznin-de) Havāya toz ağmak maʿnāsınadır; yukālu: هَبَا الْغُبَارُ يَهْبُو هُبُوًّا إِذَا سَطَعَ Ve kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: هَبَا الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ Ve öl-mek maʿnāsınadır; yukālu: هَبَا الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ

اَلْإِهْبَاءُ [el-ihbā'] (hemzenin kesriyle) Toz tozutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهْبَى الْفَرَسُ إِذَا أَثَارَ الْهَبَاءَ

اَلْهَابِي [el-hābī] Mezār toprağına denir.

اَلتَّهَبِّي [et-tehebbī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Toz tozmak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: جَاءَ يَتَهَبَّى أَيْ يَنْفُضُ يَدَيْهِ Yaʿnī "Ellerini silkerek geldi" ki tozarak geldi demektir.

اَلْهُبَّى [el-hubbā] (hā'nın zammıyla رُبَّى [rubbā] vezninde) Tozu bürünmüş yaʿnī

toz ve duman ile kaplanıp nā-bedīd olmuş kevākibe denir; yukālu: نُجُومٌ هُبَّى أَيْ هَابِيَةٌ قَدِ اسْتَتَرَتْ بِالْهَبَاءِ Bunun müfredi هَابِي [hābī]dir.

اَلْمُتَهَبِّي [el-mutehebbī] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Zaʿf-ı basara mübtelā adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَهَبِّبٌ أَيْ ضَعِيفُ الْبَصَرِ

اَلْهَبْوُ [el-Hebv] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir cemāʿattir.

اَلْهَبَاءَةُ [el-Hebāʾet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Kabīle-i Ġaṭafān yurdunda bir arz adıdır ve onda bir vakʿa olmuştur.

هَبِي [hebī] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) At kısmına mahsūs zecr ve āzār kelimātındandır ki eşmek zımnında söylenir.

اَلْهَبِيُّ [el-hebeyy] (fethateynle ve teşdīd-i yā'yla) Küçük maʿsūma denir;müʾennesi هَبِيَّةٌ [hebeyyet]tir.

اَلْهُبَايَةُ [el-hubāyet] (ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] vezninde) Ağaç kabuğuna denir.

اَلْيَائِيُّ

[ه ت ي]

هَاتِ [hāti] (tā'nın kesr üzere bināsıyla) Fiʿl-i emrdir, ver maʿnāsına; tekūlu: هَاتِ يَا رَجُلُ أَيْ أَعْطِ Şārih der ki bunun emr-i hāzırdan maʿ-adā sīgasını ʿArablar istiʿmāl eylemeyip imāte eylediler,ancak Ḥīre ahālīsi istiʿmāl eylediler; ve tekūlu: هَاتَا وَهَاتُوا وَهَاتِي

اَلْمُهَاتَاةُ [el-muhātāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) مُعَاطَاةٌ [muʿāṭāt] maʿnāsınadır,bir adama bir nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: هَاتَاهُ أَيْ عَاطَاهُ وَتَقُولُ مَا أُهَاتِيكَ أَيْ مَا أَنَا بِمُعْطِيكَ

اَلْهَتْي [el-hety] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Geceden bir vakte denir; yukālu: مَضَى هَتْيٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ هَتْءٌ

اَلْوَاوِيُّ

[ه ت و]

اَلْهَتْوُ [el-hetv] (hā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ayakla basıp kırmak maʿnāsınadır; tekūlu: هَتَوْتُ الشَّيْءَ أَهْتُوهُ أَيْ كَسَرْتُهُ وَطْئًا بِرِجْلِي

اَلْمُهَاتَاةُ [el-muhātāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: هَاتَاهُ مُهَاتَاةً إِذَا أَعْطَاهُ Ve bunun tasrīfi مُعَاطَاةٌ [muʿāṭāt] māddesinin tasrīfi gibidir.

اَلْيَائِيُّ

[ه ث ي]

اَلْهَشْيَانُ [el-heş̱yān] (hā'nın ve ş̱ā-yı müsellesenin fethiyle) Toprak saçmak,حَثْوٌ [ḥaş̱v] maʿnāsınadır. Şārihin beyānı üzere şīn-i muʿceme ile حَشْوٌ nüshaları galattır; yukālu: هَشَى التُّرَابَ يَهْشِيهِ هَشْيَانًا إِذَا حَثَاهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ه ج و]

اَلْهَجْوُ [el-hecv] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

اَلْهِجَاءُ [el-hicāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Bir adamı şiʿr ile zemm ve şetm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَجَاهُ الشَّاعِرُ يَهْجُوهُ هَجْوًا وَهِجَاءً إِذَا شَتَمَهُ بِالشِّعْرِ Ve bu taʿdīd hurūf-ı teheccīden meʾhūzdur.

اَلْمُهَاجَاةُ [el-muhācāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Şāʿirler birbirini hicv ve kadh eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: هَاجَيْتُهُ مُهَاجَاةً أَيْ هَجَوْتُهُ وَهَجَانِي

اَلْأُهْجِيَّةُ [el-uhciyyet] (أُثْفِيَّةٌ [uṣ̱fiyyet] vez-

ninde) ve

اَلْأُهْجُوَّةُ [el-uhcuvvet] (أُحْجُوَّةٌ [uḥcuvvet] vezninde) Mādde-i hicv olan nesnedir ki ʿāmme hicviyye taʿbīr ederler, هِجْوٌ [hicv] zımnında nazm olan kıtʿa ve kasīde gibi; yukālu: بَيْنَهُمْ أُهْجِيَّةٌ وَأُهْجُوَّةٌ يَتَهَاجَوْنَ بِهَا

اَلْهِجَاءُ [el-hicāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Bir lafzı hurūfuyla taktīʿ eylemek maʿnāsınadır ki hurūfunu elif bāʾ ve cīm ve dāl diye taʿdād eylemekten ʿibārettir; tekūlu: هَجَيْتُ حُرُوفَ اللَّفْظِ هِجَاءً إِذَا قَطَّعْتَهَا وَعَدَدْتَهَا وَتَقُولُ تَعْلَمُ هِجَاءَ الْحُرُوفِ أَيْ تَعْدِيدَهَا Ve

هِجَاءٌ [hicāʾ] Şekl ve kıyāfet maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا عَلَى هِجَاءِ هَذَا أَيْ عَلَى شَكْلِهِ

اَلتَّهْجِيَةُ [et-tehciyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) ve

اَلتَّهَجِّي [et-tehecciī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bunlar da هِجَاءٌ [hicāʾ]-i huruf maʿnāsınadır; tekūlu: هَجَّيْتُ الْحُرُوفَ وَتَهَجَّيْتُهَا إِذَا عَدَدْتَهَا

اَلْهَجَاوَةُ [el-hecāvet] (عَدَاوَةٌ [ʿadāvet] vez-ninde) Gün pek ıssı olmak maʿnāsınadır; tekūlu: هَجُوَ يَوْمُنَا هَجَاوَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

اَلْهَجَاةُ el-hecāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Kurbağaya denir, ضِفْدَعٌ [ḍifdaʿ] maʿnāsına.

اَلْإِهْجَاءُ [el-ihcāʾ] (hemzenin kesriyle) Bir şiʿri hicviyye bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَهْجَيْتُ الشِّعْرَ إِذَا وَجَدْتَهُ هِجَاءً

اَلْمُهْتَجُونَ [el-muhtecūn] (مُهْتَدُونَ [muhtedūn] vezninde) إِهْتِجَاءٌ [ihticāʾ] kelimesinden cemʿ-i ism-i fāʿildir, مُهَاجُونَ [muhācūn] maʿnāsınadır ki birbirini hicv ile müşta-gil olan şāʿirlerdir; yukālu: هُمُ الْمُهْتَجُونَ أَيِ الْمُهَاجُونَ

اَلْيَائِيُّ

[ه ج ي]

اَلْهَجْيُ [el-hecy] (hāʾnın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir nesne kapalı olmayıp açık olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَجِيَ الْبَيْتُ هَجْيًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْكَشَفَ Ve göz içeri batmak maʿnāsınadır; yukālu: هَجِيَتْ عَيْنُ الْبَعِيرِ إِذَا غَارَتْ

اَلْيَائِيُّ

[ه د ي]

اَلْهُدَى [el-hudā] (hāʾnın zammı ve elifin kasrıyla) Doğru yola gitmeğe denir, reşād maʿnāsına. Ve doğru yola delālet eyleme-ğe denir ki ismdir. Ve bu müʾennestir ve müzekker olur; yukālu: هُوَ عَلَى الْهُدَى أَيْ عَلَى سَلِ اللهَ الْهُدَى أَيِ الدَّلَالَةَ عَلَى الرَّشَادِ ve yukālu: الرَّشَادِ Ve

هُدًى [hudā] Gündüze ıtlāk olunur, nehār maʿnāsına. Ve

هُدَى [hudā] ve

هَدْيٌ [hedy] (hāʾnın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

هِدَايَةٌ [hidāyet] (hāʾnın kesriyle) ve

هِدْيَةٌ [hidyet] (فِدْيَةٌ [fidyet] vezninde) Matlūba īsāl eylemek şānından olan tarīka delālet ve irşād eylemek maʿnāsına mas-dar olur; yukālu: هَدَاهُ يَهْدِيهِ هُدًى وَهَدْيًا وَهِدَايَةً وَهِدْيَةً إِذَا أَرْشَدَهُ Ve bu maʿnāda lāzım olur ki hidāyet bulmak ve hidāyetlenmek maʿnāsına olur; yukālu: هَدَاهُ فَهَدَى أَيِ اهْتَدَى Ve işbu mādde irāʾet-i tarīk maʿnāsını mülāhaza ile bi'n-nefs mefʿūl-i sānīye müteʿaddī olur; yukālu: هَدَاهُ اللهُ الطَّرِيقَ Ve işāret-i tarīk mülāhazasıyla إِلَى harfiyle müteʿaddī olur; yukālu: هَدَاهُ إِلَيْهِ Ve telvīh-i

tarīk mülāhazasıyla lām'la müteʿaddī olur; yukālu: هَدَاهُ لَهُ

اَلتَّهَدِّي [et-teheddī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) ve

اَلْإِهْتِدَاءُ [el-ihtidāʾ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Delālet ve irşādı kabūlle hidāyetlenip doğru yola gitmek maʿnāsınadır ki mutāviʿlerdir; yukālu: هَدَاهُ فَتَهَدَّى وَاهْتَدَى Ve mutāviʿ olmayarak istiʿmāl olunur ki bi-nefsihi doğru yol bulmak ve doğru yola gitmek maʿnāsına olur; yukālu: هُوَ لَا يَهْدِي الطَّرِيقَ ثُلَاثِيًّا وَلَا يَهْتَدِي وَلَا يَهَدِّي بِفَتْحِ الْيَاءِ وَالْهَاءِ وَكَسْرِ الدَّالِ الْمُشَدَّدَةِ وَلَا يَهِدِّي بِفَتْحِ الْيَاءِ وَكَسْرِهَا مَعَ كَسْرِ الْهَاءِ وَالدَّالِ الْمُشَدَّدَةِ أَيْ لَا يَكُونُ مُهْتَدِيًا Bura-da يَهَدِّي kelimesi ki yāʾnın ve hāʾnın fethi ve dāl-ı müşeddede iledir, aslı يَهْتَدِي idi, tāʾ dāl'a idgām olunup tāʾnın fethasıy-la hāʾ meftūh oldu.İkinciye göre iltikāʾ-i sākineyn için hāʾ meksūr oldu. Ve üçün-cüye göre hāʾnın kesresine ittibāʿan yāʾ meksūr oldu. Kāle'ş-şārih ve minhu kav-luhu taʿālā: ﴿أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهِدِّي إِلَّا أَنْ يُهْدَى﴾ اَلْآيَة أَيْ أَمِ الَّذِي لَا يَهْتَدِي إِلَّا أَنْ يُهْدَى مِنْ قَوْلِهِمْ هَدَى بِنَفْسِهِ أَيِ اهْتَدَى Ve

إِهْتِدَاءٌ [ihtidāʾ] Gelini güveyi evine gönde-rip gerdek eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَدَى الْعَرُوسَ إِلَى بَعْلِهَا أَيْ زَفَّهَا إِلَيْهِ Ve sāʾire ta-kaddüm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِهْتَدَى الْفَرَسُ الْخَيْلَ إِذَا صَارَ فِي أَوَائِلِهَا

اَلْهَدُوُّ [el-heduvv] (عَدُوٌّ [ʿaduvv] vezninde) ve

اَلْهَادِي [el-hādī] Doğru yol gösterici delīl ve mürşide denir; yukālu: رَجُلٌ هَدُوٌّ وَهَادٍ أَيْ يُرْشِدُ

اَلْمُهَيْدِيَةُ [el-muheydiyet] (musaggar bünye-siyle) Bir adamın bulunduğu hāl ve şān ve sīretine denir. Bunun mükebberi yoktur; yukālu: هُوَ عَلَى مُهَيْدِيَتِهِ أَيْ عَلَى حَالِهِ يَعْنِي الَّتِي كَانَ عَلَيْهَا

اَلْهُدَيَّا [el-hudeyyā] (musaggar bünyesiyle) Bir şeyʾin misl ve mānendine ıtlāk olunur; yukālu: لَكَ عِنْدِي هُدَيَّاهَا أَيْ مِثْلُهَا Zamīr قِصَّةٌ [kiṣṣat]a rāciʿdir.

اَلْهَدْيَةُ [el-hedyet] (hāʾnın harekāt-ı selāsı ve dāl'ın sükūnuyla) Bir işin rāst ve dü-rüst olacağı semt ve cihetine ıtlāk olunur; yukālu: نَظَرَ فُلَانٌ هَدْيَةَ أَمْرِهِ مُثَلَّثَةً أَيْ جِهَتَهُ

اَلْهَدْيُ [el-hedy] ve

اَلْهَدِيَةُ [el-hedyet] (hāʾların fethi ve kesri ve dāl'ların sükūnuyla) Bir adamın sīret ve meslek ve tarīkatine denir, rāh ve reviş maʿnāsına; yukālu: هَدَى هَدْيَ فُلَانٍ وَهَدْيَتَهُ أَيْ سَارَ طَرِيقَتَهُ وَسِيرَتَهُ

اَلْهَادِي [el-hādī] Hidāyet edici ki zikr olun-du. Ve sāʾirden ileri ve mütekaddim olana ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ هَادٍ أَيْ مُتَقَدِّمٌ Ve bo-yuna ıtlāk olunur; aʿzāʾ-i sāʾireden müte-kaddem olduğu için;cemʿi هَوَادِي [hevādī] gelir.Ve

هَوَادِي اللَّيْلِ [hevādi'l-leyl] Gecenin evāʾiline ıtlāk olunur; yukālu: يَنَامُ فِي هَوَادِي اللَّيْلِ أَيْ أَوَائِلِهِ Ve

هَوَادِي الْإِبِلِ [hevādi'l-ibil] Deve sürüsünün önlerinde olup ibtidā zuhūr eden develer-den ʿibārettir. Ve

هَادِي [hādī] Ok ve mızrak temrenine denir; yukālu: أَصَابَهُ هَادِي السَّهْمِ أَيْ نَصْلُهُ Ve harmana koşulan öküzlerin en içinde deverān eden öküze denir, niteki رَاكِسٌ [rākis] dahi der-ler. Ve arslana denir.

اَلْهَدِيَّةُ [el-hediyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] veznin-de) Armağana denir,ekserī hācāt önleri-nde takdīm olunduğu için yāhūd ülfet ve muhabbete irşād için yāhūd mehdiyyün leh yanına sāhibinden mukaddem vardı-

ğı için ola;cemʿi هَدَايَا [hedāyā] ve هَدَاوَى [hedāvā] gelir, bunda vāv'ın kesriyle de lügattir ve هَدَاوِي [hedāvī] gelir vāv'ın kesriyle; yukālu: أَرْسَلَ هَدِيَّةً وَهِيَ مَا أُتْحِفَ بِهِ

اَلْإِهْدَاءُ [el-ihdāʾ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّهْدِيَةُ [et-tehdiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Bir adama armağan göndermek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْدَى لَهُ الْهَدِيَّةَ إِذَا أَتْحَفَهَا Ve

إِهْدَاءٌ [ihdāʾ] Gelini dāmād tarafına gönderip gerdek eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْدَى الْعَرُوسَ إِلَى بَعْلِهَا إِذَا زَفَّهَا إِلَيْهِ Ve

تَهْدِيَةٌ [tehdiyet] Dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: هَدَّى الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ

اَلْمِهْدَى [el-mihdā] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İçinde hediyye irsāl olunan zarfa denir, tabak ve kutu gibi. Ve kesīretü'l-ihdāʾ olan hatuna denir. Şārih der ki bunda savāb olan medd ile olmaktır.

اَلْهِدَاءُ [el-hidāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) ʿĀrifāne tarīkiyle taʿām eylemek maʿnāsınadır ki her biri bir türlü götürüp müctemiʿan safālanmaktan ʿibārettir; yukālu: هَادَى الرَّجُلَانِ هِدَاءً إِذَا جَاءَ أَحَدُهُمَا بِطَعَامٍ وَالْآخَرُ بِطَعَامٍ فَأَكَلَا مَعًا Ve

هِدَاءٌ [hidāʾ] Sülāsīden masdar olur, gelini güveyiye yollamak maʿnāsına; yukālu: هَدَى الْعَرُوسَ إِلَى بَعْلِهَا هِدَاءً إِذَا زَفَّهَا إِلَيْهِ Ve

هِدَاءٌ [hidāʾ] ʿAklı zaʿīf, belādetli nādān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هِدَاءٌ أَيْ ضَعِيفٌ بَلِيدٌ

اَلْهَدِيُّ [el-hediyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Tutsağa denir, esīr maʿnāsına. Ve geline denir, هَدِيَّةٌ [hediyyet] dahi denir hā'yla,عَرُوسٌ [ʿarūs] maʿnāsına. Ve Harem-i şerīfe sevk olunan kurbāna denir ve ona هَدْيٌ [hedy] dahi denir hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla; yukālu: أَهْدَى إِلَى الْحَرَمِ هَدِيًّا وَهَدْيًا وَهُوَ مَا أُهْدِيَ إِلَى مَكَّةَ Müʾellif burada كَالْهَدْيِ فِيهِمَا ʿunvānıyla resm eylemekle şārih der ki tesniye zamīrinin vechi maʿlūm değildir, gālibā ʿibārede sakta vākiʿdir, zīrā ümmehāt-ı sāʾirede اَلْهَدِيُّ مَا أُهْدِيَ إِلَى مَكَّةَ وَالرَّجُلُ ذُو الْحُرْمَةِ كَالْهَدْيِ فِيهِمَا ʿibāretiyle müsebbet olmakla burada dahi ʿunvān-ı merkūmla iken aklām-ı nüssāhtan sākıt olmuştur, pes هَدِيٌّ [hediyy] غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde ve هَدْيٌ [hedy] dāl'ın sükūnuyla ʿizz ve hürmet ve vakʿ ve haşmet sāhibi adama da denir.

اَلْهَادِيَةُ [el-hādiyet] ʿAsāya ıtlāk olunur; yukālu: تَوَكَّأَ عَلَى الْهَادِيَةِ أَيِ الْعَصَا Ve su içre tümüp çıkmış kayaya denir.

اَلْهَدَاةُ [el-hedāt] أَدَاةٌ [edāt] vezninde ve mürādifidir, el āletidir, yarak ve pusat ve avadanlık taʿbīr olunur; hāʾ hemzeden mübeddeldir.

اَلْمَهْدِيَّةُ [el-Mehdiyyet] (مَرْثِيَّةٌ [merṣiyyet] vezninde) Maġrib'de bir belde adıdır.

هَدِيَّةُ [Hediyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) ve

هُدَيَّةُ [Hudeyyet] (سُمَيَّةٌ [sumeyyet] vezninde) Esāmī-i nisvāndandır.

اَلتَّهَادِي [et-tehādī] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) İki tarafa temāyül ile salınarak yürümekmaʿnāsınadır; yukālu: تَهَادَتِ الْمَرْأَةُ تَهَادِي إِذَا تَمَايَلَتْ فِي مِشْيَتِهَا Mütercim der ki [tehādī] hediyyeleşmek maʿnāsına da gelir; ve minhu'l-hadīsu: "تَهَادَوْا تَحَابُّوا" Yaʿnī "Birbirinize hediyye ihdā edesiz ki muhabbetinize vesīle olur."

اَلْمُهَادَاةُ [el-muhādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) İki cānibe boca vurarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ يُهَادِي بَيْنَ اثْنَيْنِ أَيْ يَتَمَايَلُ

اَلْيَائِيُّ

[ه ذ ي]

اَلْهَذْيُ [el-heẕy] (hā'nın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْهَذَيَانُ [el-heẕeyān] (fetehātla) Herze ve yāve ve nā-maʿkūl söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَذَى الرَّجُلُ هَذْيًا وَهَذَيَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَكَلَّمَ بِغَيْرِ مَعْقُولٍ لِمَرَضٍ أَوْ غَيْرِهِ

اَلْهُذَاءُ [el-huẕāʾ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Herze ve yāve ve perīşān söze denir; yukālu: هَذَا هُذَاءٌ مِنَ الْقَوْلِ أَيْ كَلَامٌ غَيْرُ مَعْقُولٍ

اَلْهَذَّاءُ [el-heẕẕāʾ] ve

اَلْهَذَّاءَةُ [el-heẕẕāʾet] (hā'ların fethi ve zāl'ların teşdīdiyle) Herze söyleyici perīşān-güftār adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَذَّاءٌ وَهَذَّاءَةٌ أَيْ كَثِيرُ الْهَذَيَانِ

اَلْإِهْذَاءُ [el-ihẕāʾ] (hemzenin kesriyle) Eti müherrā olunca pişirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْذَيْتُ اللَّحْمَ إِذَا أَنْضَجْتَهُ حَتَّى لَا يَتَمَاسَكُ

اَلْوَاوِيُّ

[ه ذ و]

اَلْهَذْوُ [el-heẕv] (عَزْوٌ [ʿavz] vezninde) Bir nesneyi kılıçla bir çalımda kesmek maʿnāsınadır; tekūlu: هَذَوْتُهُ بِالسَّيْفِ هَذْوًا إِذَا هَذَذْتَهُ بِهِ Burada هَذَوْتُ السَّيْفَ nüshası galattır. Ve

هَذْوٌ [heẕv] هَذْيٌ [heẕy] lafzında lügattir ki saçma sapan söz söylemek maʿnāsınadır; tekūlu: هَذَوْتُ فِي الْكَلَامِ هَذْوًا لُغَةٌ فِي هَذَيْتُ

اَلْوَاوِيُّ

[ه ر و]

اَلْهِرَاوَةُ [el-hirāvet] (hā'nın kesriyle) İki kısrağın adıdır. Ve ʿasāya ve çūp-deste denir;cemʿi هَرَاوَى [herāvā] gelir hā'nın ve vāv'ın fethiyle ve هُرِيٌّ [huriyy] gelir,عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde ve هِرِيٌّ [hiriyy] gelir kesreteynle; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْهِرَاوَةِ أَيِ الْعَصَا

اَلْهَرْوُ [el-herv] (سَرْوٌ [serv] vezninde) ve

اَلتَّهَرِّي [et-teherrī] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ʿAsā ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَاهُ يَهْرُوهُ هَرْوًا وَتَهَرَّاهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْهِرَاوَةِ

اَلْيَائِيُّ

[ه ر ي]

اَلْهَرْيُ [el-hery] (جَرْيٌ [cery] vezninde) هَرْوٌ [herv] lafzında lügattir ki ʿasā ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَاهُ يَهْرِيهِ هَرْيًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْهِرَاوَةِ

اَلْهُرْيُ [el-hury] (hā'nın zammı ve rānın sükūnuyla) Mīrī gılāli yığılan büyük anbāra denir;cemʿi أَهْرَاءٌ [ehrāʾ] gelir; yukālu: نَقَلَ الطَّعَامَ إِلَى الْهُرْيِ وَهُوَ بَيْتٌ كَبِيرٌ يُجْمَعُ فِيهِ طَعَامُ السُّلْطَانِ

هَرَاةُ [Herāt] (حَصَاةٌ [ḥaṣāt] vezninde) Ḫorāsān eyāletinde bir belde adıdır. Ve Fāris ülkesinde bir karye adıdır;nisbetinde هَرَوِيٌّ [Hereviyy] denir عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde.

اَلتَّهْرِيَةُ [et-tehriyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] veznin-de) Herāt şehrinde nesc olunmuş sevb edinmek yāhūd sevbi sarıya boyamak maʿnāsınadır; zīrā onda aʿlā sarı boya olmakla ekserī esvābı sarı ederler; yukālu: هَرَّى ثَوْبَهُ إِذَا اتَّخَذَهُ هَرَوِيًّا أَوْ صَفَّرَهُ

اَلْهَرَّاءُ [el-herrāʾ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Sevb-i Herevī satıcıya denir; ve minhu: مُعَاذٌ اَلْهَرَّاءُ لِبَيْعِهِ الثِّيَابَ الْهَرَوِيَّةَ

اَلْمُهَارَاةُ [el-muhārāt] (مُبَارَاةٌ [mubārāt] vezninde) Bir adamın sakalına gülüp tanz ve temeshur eylemek maʿnāsınadır; yukālu:

هَارَاهُ إِذَا طَانَزَهُ Burada نَاظَرَهُ nüshası galattır.

اَلْهِرَاءُ [el-hirā'] (كِسَاءٌ [kisā'] veznin-de) Hurmā fidānına denir,فَسِيلٌ [fesīl] ma'nāsına.

اَلْوَاوِيُّ

[ه ز و]

اَلْهَزْوُ [el-hezv] (عَزْوٌ [ʿazv] vezninde) Gez-mek ma'nāsınadır; yukālu: هَزَا الرَّجُلُ يَهْزُو هَزْوًا إِذَا سَارَ

أَبُو هَزْوَانَ النَّبَطِيُّ [Ebū Hezvān en-Nebeṭiyy] ki سَحْبَانُ [seḥbān] vezninde, ümerā-yı Umeviyye'den Hişām b. ʿAbdulmelik havāşīsinden bir kimsedir.

اَلْوَاوِيُّ

[ه س و]

اَلْأَهْسَاءُ [el-ehsā'] (hemzenin fethiyle) Deng ve hayrān olmuş kimselere denir;müfredi mesmūʿ değildir; yukālu: هُمْ أَهْسَاءٌ أَيِ الْمُتَحَيِّرُونَ

اَلْوَاوِيُّ

[ه ش و]

اَلْمُهَاشَاةُ [el-muhāşāt] (şīn-i muʿceme ile مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir kimse ile lāg ve latīfe eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَاشَاهُ إِذَا مَازَحَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ه ص و]

اَلْهَصْوُ [el-haşv] (hā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Kocamak ma'nāsınadır; yukālu: هَصَا الرَّجُلُ يَهْصُو هَصْوًا إِذَا أَسَنَّ وَكَبِرَ

اَلْأَهْصَاءُ [el-ehṣā'] (hemzenin fethiyle) Tünd ve kavī ve şedīd olan adamlara denir; yukālu: هُمُ الْأَهْصَاءُ أَيِ الْأَشِدَّاءُ

اَلْمُهَاصَاةُ [el-muhāṣāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adamın belini kırıp hurd ey-lemek ma'nāsınadır; yukālu: هَاصَاهُ إِذَا كَسَرَ صُلْبَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ه ض و]

اَلْمُهَاضَاةُ [el-muhāḍāt] (ḍād-ı muʿceme ile مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir ada-mı bönsenip hezl ve istihfāf eylemek ma'nāsınadır; yukālu: هَاضَاهُ إِذَا اسْتَحْمَقَهُ وَاسْتَخَفَّ بِهِ

اَلْأَهْضَاءُ [el-ehḍā'] (hemzenin fethiyle) Cemāʿat-i insānīye denir.

اَلْهِضَاةُ [el-hiḍāt] (hā'nın kesriyle) Zülf ve ذُؤَابَةٌ [ẕuʾābet] ma'nāsınadır. Ve kancık hımāra denir.

اَلْوَاوِيُّ

[ه ط و]

اَلْهَطْوُ [el-haṭv] (خَطْوٌ [ẖaṭv] vezninde) At-mak ma'nāsınadır; yukālu: هَطَا بِهِ يَهْطُو هَطْوًا إِذَا رَمَى بِهِ

اَلْهُطَى [el-huṭā] (هُدَى [hudā] vezninde) Güreş tutuşmak,صِرَاعٌ [şirāʿ] ma'nāsınadır yāhūd şiddetle vuruşmak ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمَا الْهُطَى أَيِ الصِّرَاعُ أَوِ الضِّرَابُ الشَّدِيدُ

اَلْيَائِيُّ

[ه غ ي]

اَلْهَاغِيَةُ [el-hāġiyet] (ġayn-ı muʿceme ile لَاغِيَةٌ [lāġiyet] vezninde) Bön ve gevşek hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَاغِيَةٌ أَيْ رَعْنَاءُ

اَلْوَاوِيُّ

[ه ف و]

اَلْهَفْوُ [el-hefv] (عَفْوٌ [ʿafv] vezninde) ve

اَلْهَفْوَةُ [el-hefvet] (خَطْوَةٌ [ḫaṭvet] vezninde) ve

اَلْهَفَوَانُ [el-hefevān] (هَذَيَانٌ [heẕeyān] vezninde) Sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: هَفَا الرَّجُلُ يَهْفُو هَفْوًا وَهَفْوَةً وَهَفَوَانًا إِذَا أَسْرَعَ Ve kuş kanat kakıp uçmak maʿnāsınadır; yukālu: هَفَا الطَّائِرُ بِجَنَاحَيْهِ إِذَا خَفَقَ Ve bir adamın ayağı kayıp sürçmek maʿnāsınadır; yukālu هَفَا الرَّجُلُ إِذَا زَلَّ Ve acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: هَفَا زَيْدٌ إِذَا جَاعَ Ve

هَفْوٌ [hefv] ve

هُفُوٌّ [hufuvv] (سُمُوٌّ [sumuvv] vezninde) Yün pāresi havāya ağıp tozmak maʿnāsınadır; yukālu: هَفَتِ الصُّوفَةُ هَفْوًا وَهُفُوًّا إِذَا ذَهَبَ Ve yel yün pāresini havāda beri öte oynatmak maʿnāsınadır; yukālu: هَفَتِ الرِّيحُ بِالصُّوفَةِ إِذَا حَرَّكَتْهَا وَذَهَبَتْ بِهَا Ve gönül müteʿallik olduğu nesnenin ardınca gitmek maʿnāsınadır; yukālu: هَفَا الْفُؤَادُ إِذَا ذَهَبَ فِي أَثَرِ الشَّيْءِ Ve sevinip tarab-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَفَا الرَّجُلُ إِذَا طَرِبَ

اَلْهَفَا [el-hefā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir kerre yağıp bir kerre dinip aralık veren yağmura denir; yukālu: عَطَاؤُهُ كَالْهَفَا وَهُوَ مَطَرٌ يُمْطِرُ ثُمَّ يَكُفُّ

اَلْهَفْوُ [el-hefv] (hā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Cüst ve hafīf adama denir.

اَلْهَوَافِي [el-hevāfī] (قَوَافِي [ḳavāfī] vezninde) Azmış develere denir; yukālu: هَذَا مِنْ هَوَافِي الْإِبِلِ أَيْ ضَوَالِّهَا Müfredi هَافِيَةٌ [hāfiyet]tir.

اَلْهَفَاةُ [el-hefāt] (hā'nın fethiyle) Yağmur dānesine denir, مَطْرَةٌ [maṭret] maʿnāsına;yoksa Cevherī'nin vehmi gibi نَظْرَةٌ maʿnāsına değildir. Ve رِهْمَةٌ [rihmet] ten yaʿnī muttasıl yağan yağmurdan bir mikdāra denir.

اَلْأَهْفَاءُ [el-ehfāʾ] (hemzenin fethiyle) Bön ve ahmak adamlara denir; yukālu: هُمْ أَهْفَاءٌ أَيْ حَمْقَى Zāhiren müfredi müstaʿmel değildir.

اَلْمُهَافَاةُ [el-muhāfāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adamı bir kimse kendi hevā ve hevesine meyl ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: هَافَاهُ إِذَا مَايَلَهُ إِلَى هَوَاهُ

اَلْيَائِيُّ

[ه ق ي]

Şārihin beyānına göre burada vāv nüshaları galattır.

اَلْهَقْيُ [el-haḳy] (hā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Herze ve hezeyān söylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَقَى الرَّجُلُ يَهْقِي هَقْيًا إِذَا هَذَى Ve bir adamı zemm ve kadh edip dillemek maʿnāsınadır; yukālu: هَقَى فُلَانًا إِذَا تَنَاوَلَهُ بِالْقَبِيحِ Ve gönül meftūn olduğu nesnenin ensesinde gitmek maʿnāsınadır; yukālu: هَقَى فُؤَادُهُ إِذَا هَفَا

اَلْإِهْقَاءُ [el-ihḳāʾ] (hemzenin kesriyle) İfsād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْقَاهُ إِذَا أَفْسَدَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ه ك و]

اَلْأَهْكَاءُ [el-ehkāʾ] (hemzenin fethiyle) Āşüfte ve hayrān adamlara denir; yukālu: هُمْ أَهْكَاءٌ أَيِ الْمُتَحَيِّرُونَ

اَلْمُهَاكَاةُ [el-mukāhāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adamın ʿaklını istisgār edip ebleh ve ahmak yerine komak maʿnāsınadır; yukālu: هَاكَاهُ إِذَا اسْتَصْغَرَ عَقْلَهُ

اَلْوَاوِيُّ

[ه ل و]

اَلْمُهَالَاةُ [el-muhālāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adamı korkunç nesne ile belinletip korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: هَالَاهُ إِذَا فَازَعَهُ Ve bu هَاوَلَ māddesinden maklūbdur.

هَلَا [helā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla) At kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyātındandır, öte ve alarga demektir.

ذُو هِلِّيَانَ [ẕu hilliyān] (hā'nın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) ذُو بِلِّيَانَ [ẕū billiyān] vezninde ve mürādifidir ki nā-bedīdlik vādīsine ıtlāk olunur; yukālu: ذَهَبَ بِذِي بِلِّيَانَ وَبِذِي هِلِّيَانَ أَيْ حَيْثُ لَا يُدْرَى Ve bunlar gayr-i munsarıflardır ve baʿzen munsarıf olurlar. Ve işbu هِلِّيَانُ [hilliyān] مُهَالَاةٌ [muhālāt] māddesindendir ki hāsılı "Korkunç yere gitmekle nā-bedīd oldu" demektir. Ve bunlar mübālagayı mutazammın terākīb-i mahsūsadandır, niteki بِلِّيَانُ [billiyān] māddesinde tafsīl olundu.

اَلْيَائِيُّ

[ه م ي]

اَلْهَمْيُ [el-hemy] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْهُمِيُّ [el-humiyy] (صُلِيٌّ [ṣuliyy] vezninde) ve

اَلْهَمَيَانُ [el-hemeyān] (fetehātla) Akmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَى الْمَاءُ وَالدَّمْعُ هَمْيًا وَهُمِيًّا وَهَمَيَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ Ve göz kendi yaşını sapır sapır dökmek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَتِ الْعَيْنُ إِذَا صَبَّتْ دَمْعَهَا Ve hayvānlar otlamağa birden koşup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا نَدَّتْ لِلرَّعْيِ Ve

هَمْيٌ [hemy] Yere düşmek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَى الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ

اَلْهَوَامِي [el-hevāmī] (hā'nın fethiyle) Azıp perākende olmuş develere denir; yukālu: هُوَ مِنْ هَوَامِي الْإِبِلِ أَيْ ضَوَالِّهَا

اَلْهِمْيَانُ [el-himyān] (hā'nın kesriyle) Serāvīl bağına denir ki uçkur taʿbīr olunur. Ve akçe kesesine denir; yukālu: جَعَلَ الدَّرَاهِمَ فِي الْهِمْيَانِ أَيْ وِعَائِهَا Ve

هِمْيَانُ [Himyān] Bir şāʿir adıdır ve bunda harekāt-ı selāsla zebān-zededir. Şārih der ki هِمْيَانُ [himyān] Fārisīde dağarcığa denir. Ezherī bunun dahīl olmasına zāhib oldu, ʿinde'l-baʿz muʿarrebdir.

هَمَيَانُ [Hemeyān] (غَيَانُ [ġaşeyān] veznince) Bir mevziʿ adıdır.

هَمَا [hemā] (hā'nın fethiyle) أَمَا [emā] lafzında lügattir ki kelime-i istiftāhtır; tekūlu: هَمَا وَاللهِ أَيْ أَمَا

اَلْوَاوِيُّ

[ه م و]

اَلْهَمْوُ [el-hemv] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) هَمْيٌ [hemy] lafzında lügattir, akmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَا الدَّمْعُ يَهْمُو هَمْوًا لُغَةٌ فِي هَمَى

اَلْوَاوِيُّ

[ه ن و]

اَلْهِنْوُ [el-hinv] (hā'nın kesriyle) Vakt ve zamān maʿnāsınadır; yukālu: مَضَى هِنْوٌ أَيْ وَقْتٌ Ve bir kabīle pederinin ismidir.

اَلْهَنُ [el-hen] (hā'nın fethi ve nūn'un tahfīfiyle أَخٌ [aḫ] vezninde) Şeyʾ maʿnāsınadır; yaʿnī onunla ismini zikr ey-

lemediğin her ism-i cinsten kināye olur; bundan ʿāmme-i Türkīde nesne muharrefi olan neste ile taʿbīr olunur ki tā-yı fevkiyyedir; yukālu: هَذَا هَنُكَ أَيْ شَيْئُكَ

Şārih der ki ekserī tasrīhi müstehcen yāhūd gayr-i münāsib olan mahalde īrād olunur. Ve bunun aslı هَنْوٌ idi أَخٌ [eḫ] ve أَخَوٌ [eḫav] gibi.Ve yukālu fi'n-nidāʾi li'r-recul: يَا هَنُ أَقْبِلْ أَيْ يَا رَجُلُ أَقْبِلْ وَيَا هَنَانِ أَقْبِلَا وَيَا هَنُونَ أَقْبِلُوا وَلِلْمَرْأَةِ يَا هَنَةُ أَقْبِلِي وَيُقَالُ يَا هَنْتَ أَقْبِلِي عَلَى زِنَةِ أَنْتَ طَوِيلَةٌ Ve bu أُخْتٌ [uḫt] ve بِنْتٌ [bint] kelimeleri gibi olur; cemʿinde هَنَاتٌ [henāt] ve هَنَوَاتٌ [henevāt] denir fetehātla. Ve cāʾe fi'l-hadīsi: هُنَيَّةٌ مُصَغَّرَةُ هَنَةٍ أَصْلُهَا هَنْوَةٌ أَيْ شَيْءٌ يَسِيرٌ وَيُرْوَى هُنَيْهَةٌ بِإِبْدَالِ الْيَاءِ هَاءً يَعْنِي جَاءَ فِي الْحَدِيثِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ ''يَسْكُتُ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ اِسْكَاتَةً'' قَالَ أَحْسِبُهُ ''هُنَيَّةً'' وَكَذَا فِي الْحَدِيثِ أَنَّهُ ''أَقَامَ هُنَيَّةً'' أَيْ قَلِيلًا مِنَ الزَّمَانِ وَهُوَ تَصْغِيرُ هَنَةٍ وَيُقَالُ هُنَيْهَةً Pes musaggarı pek azca nesneden kināye olur. Ve هَنٌ [hen] kelimesinin tesniyesinde هَنَانِ [henān] ve هَنَوَانِ [henevān] denir. Ve nisvāna muzāf olursa ferci murād olur; yukālu: هَنُ الْمَرْأَةِ أَيْ فَرْجُهَا Şārih der ki nisvāna mahsūs değildir, belki ricāl ve nisvānın mevziʿ-i ʿavretlerinde istiʿmāl olunur.

اَلْهَنَاةُ [el-henāt] (قَنَاةٌ [ḳanāt] veznnde) Dāhiyeye ıtlāk olunur;cemʿi هَنَوَاتٌ [henevāt] gelir fetehātla.

اَلْيَائِيُّ

[ه ن ي]

هَنَيْتُ [heneytu] Mütekellim māzī olarak فَعَلْتُ maʿnāsından kināye olur ki ben ettim ve ben işledim demektir. Ve bu هَنٌ kelimesinden mutasarrıftır.

اَلْوَاوِيُّ

[ه و و]

اَلْهُوَّةُ [el-huvvet] (قُوَّةٌ [ḳuvvet] vezninde) Çukur ve engebe yere denir yāhūd pek derin olan çukur yere denir; yukālu: سَقَطَ فِي الْهُوَّةِ أَيْ مَا انْهَبَطَ مِنَ الْأَرْضِ أَوِ الْوَهْدَةُ الْغَامِضَةُ مِنْهَا

اَلْهُوَّاءَةُ [el-huvvāʾet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] veznninde) هُوَّةٌ [huvvet] maʿnāsınadır.

اَلْهُوُّ [el-hevv] (hā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Cānib maʿnāsınadır; yukālu: قَعَدَ فِي هَوِّهِ أَيْ جَانِبِهِ Ve bacaya denir, كَوَّةٌ [kevvet] maʿnāsına.

اَلْيَائِيُّ

[ه و ي]

اَلْهَوَاءُ [el-hevāʾ] (سَمَاءٌ [semāʾ] veznninde) Yer ile gök arasına denir,جَوٌّ [cevv] maʿnāsına. Şārih der ki ʿinde't-tahkīk ʿanāsır-ı erbaʿa aksāmındandır ki kürre-i nārdan aşağı ve māʾ ve türābdan yukarı, cirm-i basīt ve hārr ve ratb ve şeffāf velatīf ve müteharriktir. İntehā. Ve

هَوَاءٌ [hevāʾ] Bir nesne ile memlū ve meşgūl olmayıp mutlakan fārig ve hālī olan yere ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَأَفْئِدَتُهُمْ هَوَاءٌ﴾ أَيْ لَا عُقُولَ لَهُمْ Ve korkak ve cebān adama ıtlāk olunur, kalbi cürʾetten hālī olduğu için.

اَلْمَهْوَاةُ [el-mehvāt] (مَرْمَاةٌ [mermāt] veznninde) ve

اَلْهَوَّةُ [el-hevvet] (كَوَّةٌ [kevvet] vezninde) ve

اَلْأُهْوِيَّةُ [el-uhviyyet] (أُشْفِيَّةٌ [uṣfiyyet] veznninde) ve

اَلْهَاوِيَةُ [el-hāviyet] Bunlar da هَوَاءٌ [hevāʾ] maʿnāsınadır ki arz ve semāʾ beyninden ʿibārettir.

اَلْهَوَى [el-hevā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Bir nesneye meftūnluğa denir, ʿaşk maʿnāsınadır, ismdir. Ve bu hayrda ve şerrde müstaʿmel olur; yukālu: أَخَذَهُ هَوًى سَيِّءٌ وَهَوًى حَسَنٌ أَيْ عِشْقٌ Ve nefsin irāde ve ārzūsuna denir ki murād şehevāta ārzūdur;bunlar sāhibini vartaya düşürdüğünden ıtlāk olundu; yukālu: لَا تَتَّبِعْ هَوَى النَّفْسِ أَيْ إِرَادَتَهَا Şārihin beyānına göre cemʿi أَهْوَاءٌ [ehvāʾ] gelir. Ve

هَوَى [hevā] Nefsin irāde ve ārzū eylediği nesneye denir; yukālu: هُوَ هَوَاهُ أَيْ مَهْوِيُّهُ Ve

هَوَى [hevā] Bir nesneye muhabbet eylemek maʿnāsına masdar olur; yukālu: هَوِيَهُ هَوًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَحَبَّهُ

اَلْهُوِيُّ [el-huviyy] (hā'nın zammıyla عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) Mızrak temreninin darbesinden olan yaranın lāle gibi ağzı açılmak maʿnāsınadır; yukālu: هَوَتِ الطَّعْنَةُ تَهْوِي هُوِيًّا إِذَا فَتَحَتْ فَاهَا Ve şāhīn ve ʿukāb makūlesi kuş yukarıdan aşağıya bir nesne üzere sāʿika gibi süzülüp inmek maʿnāsınadır; yukālu: هَوَتِ الْعُقَابُ إِذَا انْقَضَّتْ عَلَى صَيْدٍ أَوْ غَيْرِهِ Ve bir nesne yukarıdan aşağıya düşmek manāsınadır; yukālu: هَوَى الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ Ve bir nesneyi almak için el sunulmak ve el uzanmak maʿnāsınadır; tekūlu: هَوَتْ يَدِي لَهُ أَيِ امْتَدَّتْ وَارْتَفَعَتْ Ve yel esmek maʿnāsınadır; yukālu: هَوَتِ الرِّيحُ إِذَا هَبَّتْ Ve ölmek maʿnāsınadır; yukālu: هَوَى فُلَانٌ إِذَا مَاتَ

اَلْإِهْوَاءُ [el-ihvāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yukarıdan aşağıya düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْوَى الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ Ve bir nesneye el sunulmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَهْوَتْ يَدِي لَهُ إِذَا امْتَدَّتْ وَارْتَفَعَتْ Şārih der ki bu maʿnāda هَوَى [hevā] ve إِهْوَاءٌ [ihvāʾ] bāʾ ile müteʿaddī olurlar ki bir nesneye el sunmak maʿnāsına olur.

اَلْإِنْهِوَاءُ [el-inhivāʾ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznince) Bu dahi yukarıdan aşağıya düşmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْهَوَى الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ مِنْ عُلْوٍ إِلَى سُفْلٍ

اَلْهَوِيُّ [el-heviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] ve عُتِيٌّ [ʿutiyy] veznlerinde) ve

اَلْهَوَيَانُ [el-heveyān] (هَذَيَانٌ [heẕeyān] vezninde) Bunlar da yukarıdan aşağıya düşmek maʿnāsınadır; yukālu: هَوَى الشَّيْءُ هَوِيًّا وَهُوِيًّا وَهَوَيَانًا إِذَا سَقَطَ مِنْ عُلْوٍ إِلَى سُفْلٍ Ve ʿinde'l-baʿz هَوِيٌّ غَنِيٌّ [heviyy] [ġaniyy] vezninde yukarı ağıp çıkmak maʿnāsınadır ve هُوِيٌّ [huviyy] عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde inişe ve engebeye inmek maʿnāsınadır; fe-yukālu: هَوَى الرَّجُلُ هَوِيًّا إِذَا صَعِدَ وَارْتَفَعَ وَهَوَى الرَّجُلُ هُوِيًّا إِذَا انْحَدَرَ

اَلْهَوَّةُ [el-hevvet] (كَوَّةٌ [kevvet] veznince) Yukarıya ağıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: هَوَى الرَّجُلُ الْجَبَلَ هَوَّةً إِذَا صَعِدَ وَارْتَفَعَ

اَلْهَوِي [el-hevī] (عَمِي [ʿamī] vezninde) Muhabbet maʿnāsına olan هَوًى [hevā] māddesinden ism-i fāʿildir, muhibb ve dost maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ لَهُ هَوٍ أَيْ مُحِبٌّ

اَلْإِسْتِهْوَاءُ [el-istihvāʾ] Şeytān bir adamın ʿakl ve şuʿūrunu çalmak yāhūd sergeşte ve hayrān kılmak yāhūd hevā ve hevesini kendisine hoş göstermek maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ﴾ اَلْآيَة أَيْ ذَهَبَتْ بِهَوَاهُ وَعَقْلِهِ أَوِ اسْتَهَامَتْهُ وَحَيَّرَتْهُ أَوْ زَيَّنَتْ لَهُ هَوَاهُ

اَلْهَاوِي [el-hāvī] Çekirgeye ıtlāk olunur.

هَاوِيَةُ [hāviyet] (harf-i taʿrīfsiz) ve

اَلْهَاوِيَةُ [el-hāviyet] (harf-i taʿrīfle) Cehennem esmāsındandır, eʿazenallāhu taʿālā minhā. Şārih der ki sukūt maʿnāsından meʾhūzdur;harf-i taʿrīften tecerrüdü ʿalem

olduğuna mebnī ve harf-i taʿrīfle lemh ve safī mutazammın olduğundan nāşīdir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ﴾ أَيْ جَهَنَّمُ

اَلْهَوِيُّ [el-heviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde ve عُتِيٌّ [ʿutiyy] vezninde) ve

اَلتَّهْوَاءُ [et-tehvāʾ] (tā-yı meftūha ile) Geceden bir sāʿate denir; yukālu: مَضَى هَوِيٌّ مِنَ اللَّيْلِ وَهُوِيٌّ وَتَهْوَاءٌ أَيْ سَاعَةٌ

أَهْوَى [Ehvā] (أَحْرَى [aḥrā] vezninde) ve

سُوقَةُ أَهْوَى [Sūḳatu Ehvā] ve

دَارَةُ أَهْوَى [Dāretu Ehvā] Birer mevziʿdir.

اَلْوَاوِيُّ

[ه و ي]

اَلْهَاءُ [el-hāʾ] Hurūf-ı mehmūseden bir harftir, gāh olur ki harf-i āhire yaʿnī yā-yı tahtiyyeye ve hemzeye ve elife ibdāl olunur ve bir kelimenin evveline ve āhirine ziyāde kılınır.

اَلْهَوْهَاةُ [el-hevhāt] (hā'nın fethi ve zammıyla) Bön ve ahmak adama denir. Ve şol kuyuya denir ki pek geniş olmakla içine nüzūl edecek kimse için aslā el yapışacak ve ayak iliştirecek yeri olmaya; yukālu: بِئْرٌ هَوْهَاةٌ لَا مُتَعَلَّقَ لَهَا وَلَا مَوْضِعَ لِرِجْلِ نَازِلِهَا لِبُعْدِهَا جَالِيَهَا

اَلْهَوِيَّةُ [el-heviyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Dibi pek derin çukura ve kuyuya denir.

اَلْهَوِيُّ [el-heviyy] (غَنِيٌّ [ġaniyy] vezninde) Kulak gürültüsüne denir; yukālu: سَمِعَ لِأُذُنِهِ هَوِيًّا أَيْ دَوِيًّا Ve kulak gürüldemek maʿnāsına masdar olur; yukālu: هَوَتْ أُذُنُهُ هَوِيًّا إِذَا دَوِيَ

هَيِّ [heyyi] (hā'nın fethi ve yā-yı müşeddedenin kesr üzere bināsıyla) İsm-i fiʿl-i emrdir, أَسْرِعْ فِيمَا أَنْتَ maʿnāsına ki "Müştagil olduğun işte çabuk ol" demektir. Ve رُوَيْدَكَ ve هَاكَ kelimeleri gibi ona dahi kāf-ı hitāb lāhık olur; tekūlu: هَيِّكَ يَا رَجُلُ أَيْ أَسْرِعْ فِيمَا أَنْتَ Şārih der ki tesniye ve cemʿinde هَيَّا ve هَيُّوا denir.

اَلْهَيَّانُ [el-heyyān] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Emr ve hāl ve şān maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَيَّانُهُ أَيْ مَا أَمْرُهُ Şārih der ki bu taʿbīr مَا [mā]-i istifhāmiyye ile bu ʿunvānda ʿArabdan mesmūʿdur. Ve

هَيَّانُ [heyyān] Mechūl kimseden kināye olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمُهَاوَاةُ [el-muhāvāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama müdārā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَاوَاهُ إِذَا دَارَاهُ وَيُهْمَزُ فَيُقَالُ هَاوَأَهُ

اَلْهِوَاءُ [el-hivāʾ] (كِسَاءٌ [kisāʾ] vezninde) Bir nesneye ikbāl ve teveccüh eylemek maʿnāsınadır, niteki لِوَاءٌ [livāʾ] bir nesneye ense verip yüz döndürmek,إِدْبَارٌ [idbār] maʿnāsınadır. Ve bunlar müzdevicen istiʿmāl olunur,bir kerre rıfk ve mülāyemet gösterip ve bir defʿa şiddetle muʿāmele eylemek mevkiʿine mahsustur,meselā bir adam bir nesneyi inkār yāhūd taʿassub eyledikte gāh sühūlet ve mülāyemet ve gāh teşdīd ve tazyīk eylemek gibi; yukālu: عَامَلَهُ بِالْهِوَاءِ وَاللِّوَاءِ وَهُوَ أَنْ يُقْبِلَ بِالشَّيْءِ وَيُدْبِرَ أَيْ يُلَايِنُهُ مَرَّةً وَيُشَادُّهُ أُخْرَى

هِيَ [hiye] (hā'nın kesri ve yā'nın tahfīfi ve teşdīdiyle) Zamīrdir, müfred müʾennesten kināyedir, niteki هُوَ müfred müzekkerden kināyedir; yukālu: هِيَ هِنْدُ Ve gāh olur āhirinde olan yāʾ hazf olunur; yukālu: حَتَّاهِ فَعَلْتَ ذَاكَ أَيْ حَتَّى هِيَ فَعَلَتْ ve minhu kavlu'ş-şāʿir: "دِيَارُ سُعْدَى إِذْهِ مِنْ هَوَاكَا" أَيْ إِذْ هِيَ

هَيُّ بْنُ بَيٍّ[Heyyu'bnu Beyy] (hā'nın ve bā'nın fethi ve yā'ların teşdīdiyle) ve

هَيَّانُ بْنُ بَيَّانَ [Heyyānu'bnu Beyyān]

(kezālik teşdīd ile) Mechūlü'z-zāt ve'n-neseb olan kimseden kināye olur; yukālu: هُوَ هَيٌّ بْنُ بَيٍّ وَهَيَّانُ بْنُ بَيَّانَ أَيْ لَا يُعْرَفُ هُوَ وَلَا أَبُوهُ Baʿzılar dedi ki هَيٌّ [Heyy] Hazret-i Ādem ʿaleyhi's-selām evlādından idi, lākin nesli munkatıʿ ve munkarız oldu,baʿdehu mutlakan mechūl şahstan kināye eylediler ve teʾkīden بَيٌّ [beyy] kelimesinde muzāf eylediler. Ve هَيَّانُ [heyyān] ve بَيَّانُ [beyyān] dahi onlardan mübālagadır. Hulāsā bīnām u nişān şahstan onlar ile kināye eylediler. Müʾellif bunu "ب،ي،ي" māddesinde dahi zikr eyledi.

هَيٌّ [heyy] (hā'nın ve yā-yı müşeddedenin fethiyle,mehmūzda lügattir ki)Kelime-i taʿaccübdür, مَا [mā]-i istifhāmiyyeye makrūnen istiʿmāl olunur; tekūlu: يَا هَيَّ مَا لِي وَيَا هَيْءَ مَا لِي أَيْ يَا عَجَبًا مَا لِي Ve ʿArablar فِي شَيْءٌ kelimelerini dahi bunun gibi mahall-i taʿaccübde istiʿmāl ederler ve herbirini bir maʿnādan tasvīr ederler. Ve bunda مَا [mā] kelimesi ibtidā üzere merfūʿ ve haberi mā-baʿdinde olan zarftır.

هَيَّا هَيَّا [heyyā heyyā] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Deve kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyātındandır, çabuk eşip yürümesi zımnında tefevvüh olunur. Şārihin beyānına göre mükerreren ve gayr-i mükerrer īrād olunur.

FASLU'L-YĀʾİ'T-TAHTİYYE

(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي د ي]

اَلْيَدُ [el-yed] (yā'nın fethi ve dāl'ın tahfīfiyle) Aʿzāʾ-i bedeniyyeden ele denir, كَفٌّ [keff] maʿnāsınadır ki Fārisīde dest denir, bilekçeden beri parmaklar ile el ayasından mürekkeb olan ʿuzv-ı maʿhūddur. Baʿzılar parmakların uçlarından omuz başına varınca mikdār ile tahdīd eylediler; yukālu: ضَرَبَهُ بِيَدِهِ أَيْ بِالْكَفِّ أَوْ هِيَ مِنْ أَطْرَافِ الْأَصَابِعِ إِلَى الْكَتِفِ

Ve يَدٌ [yed] lafzının aslı يَدْيٌ [yedy] idi dāl'ın sükūnu ve āhirde yā-yı muhaffefe ile, baʿdehu yāʾ tahfīfen hazf olundu. Ve cemʿi أَيْدِي [eydī] gelir hemzenin fethi ve dāl'ın kesriyle ve يُدِيٌّ [yudiyy] gelir yā'nın zammı ve dāl'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle ki fuʿūl vezninde olur ve cemʿü'l-cemʿi أَيَادِي [eyādī] gelir أَفَاعِي [efāʿī] vezninde. Ve يَدٌ [yed] lafzında يَدًى [yedā] ki فَتًى [fetā] veznindedir ve يَدَهٌ [yedeh] ki hā'yladır ve يَدٌّ [yedd] ki dāl-ı müşeddede iledir lügattir ve فَتًى [fetā] vezninde يَدًى [yedā] lügatine göre tesniyesinde يَدَيَانِ [yedeyān] denir,lügat-i evvele göre يَدَانِ [yedān] denir.

Şārih der ki يَدٌ [yed] lafzını parmakların uçlarından omuz başına varınca mikdār ile tahdīd eylemek katʿ-ı yed-i sārik māddesine muhālif olur, lākin bunda hakīkat olursa maʿnā-yı evvelde mecāz olur, zīrā cināyet-i sirkat keff ile sūret bulur, hattā ābdest husūsunda gasl-i yed dahi maʿnā-yı evvele müteʿalliktir, Ḫavāric tāʾifesi kavl-i sānīyi iʿtibār eylemeleriyle menkibden katʿ ederler. İntehā. Ve

يَدٌّ [yed] Cāh ve kadr ve şān maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَهُ عِنْدَ النَّاسِ يَدٌّ أَيْ جَاهٌ Ve vakār ve temkīn ve rezānet maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: شَاهَدْتُ فِيهِ يَدًا أَيْ وَقَارًا Ve bir nesneye müstehak olanı ondan menʿ ve tahrīm maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve mazlūm üzerinden zulm ve sitemi menʿ maʿnāsında müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ صَاحِبُ الْيَدِ أَيْ يَمْنَعُ الظُّلْمَ Ve yola ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذَ بِهِمْ يَدَ الْبَحْرِ أَيْ طَرِيقَهُ Ve bilād-ı Yemen'e ıtlāk olunur, güyā ki Cezīre-i ʿArabın يَدٌ [yed]i menzilindedir.Ve zor ve kuvvet maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: Kāle'ş-şārih ve yukālu: بِهِ يَدٌّ عَظِيمَةٌ أَيْ قُوَّةٌ Ve kudret maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: آدَ يَئِيدُ أَيْدًا إِذَا قَوِيَ Ve sultān ve vilāyet maʿnāsınadır; tekūlu: اَلْأَمْرُ بِيَدِ اللهِ أَيْ بِقُدْرَتِهِ Ve milk maʿnāsınadır ki mīm'in kesriyledir; yukālu: مَا لَكَ عَلَيْهِ يَدٌ أَيْ سُلْطَانٌ وَوِلَايَةٌ Ve cemāʿate ıtlāk olunur; yukālu: هَذِهِ الدَّارُ فِي يَدِهِ أَيْ فِي مِلْكِهِ Ve ekl maʿnāsına müstaʿmeldir, ālet olduğu için; yukālu: اَلْقَوْمُ يَدٌ وَاحِدَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve peşīmānlığa denir, ʿādeten nādim olan elini ısırıp yāhūd teʾessüfle taklīb yā darb ve taṣfīḳ eylediği tasavvuruna mebnīdir; yukālu: هُوَ أَشَدُّ يَدًا أَيْ أَكْلًا Ve meded ve gıyās maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَخَذْتُهُ عَلَيْهِ يَدٌ أَيْ نَدَمٌ Ve inkıyād ve istislām maʿnāsınadır. Şārih der ki burada نَجَا بِيَدِهِ أَيْ بِغِيَاثِهِ إِسْتِلَامٌ nüshası galattır. Ve kāle kālū fī hadīsi: "أَعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ" أَيْ عَنِ انْقِيَادٍ وَاسْتِلَامٍ Ve minhu hadīsu ʿOsmān radıyallāhu ʿanhu: ""هَذِهِ يَدِي لِعَمَّارٍ Lākin إِسْتِلَامٌ maʿnāsı dahi sahīhtir ki hacer-i esvede el sürmek ve mess eylemek maʿnāsınadır, zīrā fiʿl-i mezbūr yedin fiʿlidir, ke-mā fi'n-*Nihāye* ve fi'l-hadīsi: "اَلْحَجَرُ الْأَسْوَدُ يَمِينُ اللهِ فِي الْأَرْضِ" قَالَ هَذَا كَلَامُ تَمْثِيلٍ وَتَخْيِيلٍ وَأَصْلُهُ أَنَّ الْمَلِكَ إِذَا صَافَحَ رَجُلًا قَبَّلَ الرَّجُلُ يَدَهُ فَكَأَنَّ الْحَجَرَ الْأَسْوَدَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِمَنْزِلَةِ الْيَمِينِ لِلْمَلِكِ حَيْثُ يُسْتَلَمُ وَيُلْثَمُ وَمِنْهُ الْحَدِيثُ الْآخَرُ "وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ" أَيْ إِنَّ يَدَيْهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِصِفَةِ الْكَمَالِ لَا نَقْصَ فِي وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا لِأَنَّ الشِّمَالَ تَنْقُصُ عَنِ الْيَمِينِ وَكُلَّمَا جَاءَ فِي الْقُرْآنِ وَالْحَدِيثِ مِنْ إِضَافَةِ الْيَدِ وَالْيَمِينِ وَغَيْرِ ذَلِكَ مِنْ أَسْمَاءِ الْجَوَارِحِ إِلَى اللهِ تَعَالَى فَإِنَّمَا هُوَ عَلَى سَبِيلِ الْإِسْتِعَارَةِ وَالْمَجَازِ Ve züll ve hakāret maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ﴾ أَيْ عَنْ ذُلٍّ Ve niʿmet maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنَّهُ لَذُو يَدٍ أَيْ نِعْمَةٍ Ve bir adama birinin eylediği ihsān ve mekrümet ve cemīleye ıtlāk olunur; tekūlu: لِفُلَانٍ عِنْدِي يَدٌ أَيْ إِحْسَانٌ اِصْطَنَعَهُ عَلَيَّ İşbu niʿmet ve ihsān maʿnālarında cemʿi يَدِيٌّ [yediyy] gelir yā-yı ʿulānın harekāt-ı selāsı ve dāl'ın kesriyle ve أَيْدِي [eydī] gelir hemzenin fethi ve dāl'ın kesriyle. Şārih der ki baʿzılar أَيْدِي [eydī] kelimesini cārihanın ve أَيَادِي [eyādī]yi niʿmet ve ihsānın cemʿine tahsīs eylediler, zāhiren istiʿmāl kabīlindendir. İntehā. Ve tekūlu'l-ʿArab: أَعْطَاهُ عَنْ ظَهْرِ يَدٍ أَيْ فَضْلًا لَا بِبَيْعٍ وَمُكَافَاةٍ وَقَرْضٍ Yaʿnī "O nesneyi garaz ve ʿivazsız hasbī olarak verdi" demektir.Ve yukālu: إِبْتَعْتُ الْغَنَمَ بِيَدَيْنِ أَيْ بِثَمَنَيْنِ مُخْتَلِفَيْنِ Yaʿnī "O koyunları ben iki güne akçe ile iştirā eyledim" demektir.Ve yukālu: بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ أَيْ قُدَّامَهَا Zīrā bir nesnenin kuddāmı mütevecciihin yemīn ve şimāl beynine müsāvemet olmakla cihet-i kuddāmı beyne yedeyn ile istiʿāre eylediler. Şārih der ki mekāndan zamānı dahi istiʿāre ederler. Ve nisbetle zamān-ı māzī ve müstakbel iʿtibār olunur. İntehā.Ve yukālu: لَقِيتُهُ أَوَّلَ ذَاتِ يَدَيْنِ أَيْ أَوَّلَ شَيْءٍ Yaʿnī "Ona her nesneden evvel mülākī oldum." Ve yukālu: سُقِطَ فِي يَدَيْهِ وَأُسْقِطَ فِي يَدَيْهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ نَدِمَ Zīrā يَدٌ [yed] edāt-ı işʿār-ı teʾessüf ü nedāmettir; ve yukālu: هَذَا الشَّيْءُ فِي يَدَيَّ أَيْ فِي مِلْكِي Nite-

ki zikr olundu; ve yukālu: لَا يَدَانِ لَكَ بِهَذَا أَيْ لَا قُوَّةَ لَكَ Zīrā mukāvemet ve müdāvemet yedler ile olmakla ʿaczinden gūyā ki maʿdūmetü'l-yedān olmuştur. Ve يَدٌ [yed] lafzının nisbetinde يَدِيٌّ [yediyy] ve يَدَوِيٌّ [yedeviyy] dahi denir. İkinci aslı üzeredir ki yā' vāv'a mübdeledir, yāhūd فَتًى [fetā] vezninde olan lügate mebnīdir. Ve

يَدُ الْقَوْسِ [yedu'l-ḳavs] Yayın köşesine ıtlāk olunur. Ve

يَدُ الْفَأْسِ [yedu'l-feʾs] Baltanın sapıdır. Ve

يَدُ الرَّحَى [yedu'r-reḥā] Değirmen sapıdır ki değirmen eli taʿbīr olunur. Ve

يَدُ الطَّائِرِ [yedu'ṭ-ṭāʾir] Kuşun kanadından ʿibārettir. Ve

يَدُ الرِّيحِ [yedu'r-rīḥ] Rüzgārın kemāl-i kuvvet ü istīlāsından ʿibārettir; yukālu: قَوِيَتْ يَدُ الرِّيحِ أَيْ سُلْطَانُهَا Ve

يَدُ الدَّهْرِ [yedu'd-dehr] Zamānın medd ve imtidādından ʿibārettir ki teʾbīdden kināyedir; tekūlu: لَا أَفْعَلُهُ يَدَ الدَّهْرِ أَيْ مَدَّهَ يَعْنِي أَبَدًا Burada يَدٌ [yed] zarfiyyet üzere mansūbdur.

اَلْيَدْيُ [el-yedy] (yā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلْيَدَى [el-yedā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Bir adamın niʿmet ve ihsānına mazhar olmak maʿnāsınadır; yukālu: يُدِيَ الرَّجُلُ مِنْهُ عَلَى الْمَجْهُولِ وَيَدِيَ كَرَضِيَ يَدْيًا وَيَدًى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أُولِيَ بِرًّا Ve bir adamın eli kuruyup tutmaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: يَدِيَ فُلَانٌ مِنْ يَدِهِ إِذَا ذَهَبَتْ يَدُهُ وَيَبِسَتْ Ve

يَدْيٌ [yedy] (ثَدْيٌ[ṣedy] vezninde) Bir adamın eline dokunmak yāhūd vurmak maʿnāsınadır; tekūlu: يَدَيْتُهُ يَدْيًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَصَبْتَ يَدَهُ Ve bir adama cemīle ve ihsān eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: يَدَيْتُهُ أَيِ اتَّخَذْتُ عِنْدَهُ يَدًا

اَلْإِيدَاءُ [el-īdāʾ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama cemīle ve ihsān kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَيْدَيْتُ عِنْدَهُ أَيِ اتَّخَذْتُ عِنْدَهُ يَدًا وَهَذِهِ أَكْثَرُ Yaʿnī bu maʿnāda mezīd istiʿmāli sülāsīden ekserdir.

اَلْمُودِي [el-mūdī] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bir adama cemīle ve ihsān eden kimseye denir, niteki ism-i mefʿūlünde مُودَى [mūdā ileyh] denir; yukālu: هُوَ مُودٍ لِفُلَانٍ إِلَيْهِ أَوْ مُنْعِمٌ وَمُحْسِنٌ وَذَاكَ مُودًى إِلَيْهِ

اَلْمَيْدِيُّ [el-meydiyy] (مَرْمِيٌّ [mermiyy] vezninde) Elleri tuzağa ilişip kalmış āhūya denir; yukālu: ظَبْيٌ مَيْدِيٌّ أَيْ وَقَعَتْ يَدُهُ فِي الْحِبَالَةِ Ve eli kesilmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَيْدِيٌّ أَيْ مَقْطُوعُ الْيَدِ

اَلْمُيَادَاةُ [el-muyādāt] (مُبَاهَاةٌ [mubāhāt] vezninde) Bir adama yeden bi-yedin ʿivaz ve mükāfāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: يَادَاهُ إِذَا جَازَاهُ يَدًا بِيَدٍ Ve bir nesneyi yeden bi-yedin vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْطَاهُ مُبَادَةً أَيْ يَدًا بِيَدٍ

اَلْيَدِيَّةُ [el-yediyyet] (غَنِيَّةٌ [ġaniyyet] vezninde) Dāʿimā işte güçte olan hamāret ve pīşe-ger hatune denir ki iplik eğirir ve bez dokuyup sāʾir güne sanāyiʿ işler; yukālu: إِمْرَأَةٌ يَدِيَّةٌ أَيْ صَنَّاعَةٌ Müzekkerinde يَدِيٌّ [yediyy] denir; yukālu: رَجُلٌ يَدِيٌّ أَيْ صَنَّاعٌ Ve

يَدِيٌّ [yediyy] Bol sevbe denir, أَدِيٌّ [ediyy] dahi denir, hemze ile; yukālu: ثَوْبٌ وَدِيٌّ وَأَدِيٌّ أَيْ وَاسِعٌ

مَا أَيْدَى [mā eydā] Fiʿl-i taʿaccübdür, ne ʿaceb işçimen ve elinden her iş gelir pīşeger demektir; yukālu: مَا أَيْدَى فُلَانَةَ أَيْ مَا أَصْنَعَهَا

ذُو الْيَدَيَّةِ [Ẕu'l-Yudeyyet] (سُمَيَّةُ [sumeyyet] vezninde) Ḫurḳūṣ b. Zuheyr nām şahsın lakabıdır ki reʾīs-i Ḫavāric idi. Baʿzılar

bunu s̱ā-yı müsellese ile ذُو الثُّدَيَّةِ [Ẕu's̱-Ṣudeyyet] ʿunvānıyla kayd eylediler ki "ث،د،ي" māddesinde mürūr eyledi. Ve mesfūr Nehrevān vākıʿasında katl olundu.

ذُو الْيَدَيْنِ [Ẕu'l-Yedeyn] Ḥirbāḳ es-Sulemī lakabıdır ki ashābdandır,işi iki eliyle işler idi. Ve

ذُو الْيَدَيْنِ [Ẕu'l-Yedeyn] Nufeyl b. Ḥabīb; o kimsedir ki fīl kıssasında Ḥabeşe tāʾifesini Mekke'ye īsāl için delīl olmuştu.

اَلْيَدَاءُ [el-yudāʾ] (دُعَاءٌ [duʿāʾ] vezninde) El ağrısına denir; yukālu: أَصَابَهُ الْيَدَاءُ أَيْ وَجَعُ الْيَدِ

اَلْيَائِيُّ

[ي ه ي]

يَهْيَا [yehyā] (yā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Çoban kelimātındandır ki deve kısmını sürerken zecr ederler.

اَلْيَائِيُّ

[ي و ي]

يُوَيُّ [Yuveyy] (سُمَيٌّ [sumeyy] veznin-de) Bir adamın ismi olmak zann olunur. Ve ehl-i Sāve'den Yuveʾiyyūn dedikleri cemāʿat ona mensūblardır. Naṣr b. Aḥmed el-Yuveʾī ki Ḥāfıẓ Ebū Ṭāhir es-Selefī on-dan baʿzı enāşīd ketb eyledi, onlardandır.

هَذَا آخِرُ الْيَاءِ مِنَ الْأُوقْيَانُوسِ الْبَسِيطِ فِي تَرْجَمَةِ الْقَامُوسِ الْمُحِيطِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ وَصَلَّى اللهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَأَتْبَاعِهِ مَا اتَّصَلَتِ الْحُرُوفُ إِلَى النِّهَايَاتِ

BĀBU'L-ELİFİ'L-LEYYİNET
(بَابُ الْأَلِفِ اللَّيِّنَةِ)

[أْ]

أْ (maksūre ve mevkūfe olarak) Hurūf-ı hecādandır. Ve memdūd olur, yaʿnī ism kılındığı sūrette medd olunur. Müʾellif *Baṣāʾir*'de dedi ki أَلْفٌ [elf] فَعْلٌ [faʿl] vezninde bir kelimedir ki أُلْفَةٌ [ulfet] ten meʾhūzdur, zīrā hurūfun cümlesiyle ülfet eder. Ve آ [ā] lafzı ismdir, elif müsemmāsıdır. Ve elif hurūf-ı havāʾīdir ki cevften zāhir olur ve mahreci ʿayn mahrecine karībdir. Ve elif-i hakīkī elif-i sākinedir; لَا ve مَا kelimelerinde olduğu gibi. Ve ona elif-i leyyine denir ve müteharrik oldukta ona hemze denir ve gāh olur ki tevessüʿen elife hemze ıtlāk olunur. İntehā.

آا [ā] (medd ile) Harf-i nidādır, onunla münādā-yı baʿīd nidā olunur; tekūlu: آ زَيْدُ أَقْبِلْ Ve maʿlūm ola ki elif harfi usūl-i selāse üzere olup mā-ʿadāsı onların fürūʿ ve tevābiʿidir. Usūl-i mezbūrenin biri elif-i asliyyedir ki cevher-i kelimedendir, أَخَذَ kelimesinin elifi gibi; sānī elif-i katʿiyyedir, أَبٌ ve إِبِلٌ ve أَحْمَدُ ve أَحْسَنُ kelimelerinin elifi gibi; sālis elif-i vasliyyedir, اِسْتَخْرَجَ ve اِسْتَوْفَى ve اِبْنٌ ve اِبْنَةٌ kelimelerinin elifleri gibi. Bu zikr olunanlar usūldür.

Ve zikr olunacak elifāt bunların tevābiʿidir ki bu kitābda on altı güne eliften ʿibārettir: 1) Elif-i fāsıladır. Ve bu iki günedir: biri vāv-ı cemʿden sonra hatt ve kitābette resm olunur; vāv-ı cemʿ ile mā-baʿdinde olan kelimenin beynini fasl için, zīrā elif resm olmayınca vāv-ı merkūme mā-baʿdine muttasıl kıyās olunur, شَكَرُوا ve كَفَرُوا kelimelerinde resm olunduğu gibi. 2) ʿAlāmāt-ı inās olan nūn'la ve nūn-ı sakīle beynlerini fasl için ziyāde kılınır; إِفْعَلْنَانِّ kelimesinde olduğu gibi. 3) Elif-i ʿibāredir ki mütekellim onunla nefsinden taʿbīr eder ve ona elif-i ʿāmile dahi ıtlāk olunur; أَنَا أَفْعَلُ كَذَا ve أَنَا أَسْتَغْفِرُ اللهَ kavllerindeki elif gibi. 4) Elif-i mechūledir, فَاعَلَ ve فَاعُولٌ kelimelerindeki elif gibi. Ve bu şol eliftir ki ism ve fiʿlde işbāʿ-ı fetha için ziyāde olunur. 5) Elif-i ʿivazdır ki tenvīne mübeddel olur; رَأَيْتُ زَيْدًا kavlindeki elif gibi. 6) Elif-i sıladır ki onunla fevāsıl-ı āyāt ve kavāfī-i ebyātın fethasına vasl olunur, beyān-ı fetha için; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَتَظُنُّونَ بِاللهِ الظُّنُونَا﴾ Ve elif-i sıla ile elif-i vaslın farkı budur ki elif-i sıla evāhir-i esmāya celb ve ilhāk olunur ve elif-i vasl esmāʾ ve efʿāl evāʾiline ziyāde kılınır. 7) Elif-i nūn-ı hafīfedir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ﴾ 8) Elif-i cemʿdir; nahvu: جِبَالٌ ve مَسَاجِدُ 9) Elif-i tafdīl ü taksīrdir ki efʿal-i tafdīl elifidir; nahvu: هُوَ أَكْرَمُ مِنْكَ وَأَجْهَلُ مِنْكَ 10) Elif-i nidādır; ke-kavlike: أَزَيْدُ أَيْ يَا زَيْدُ Ve bu nidā-i karīb içindir. 11) Elif-i nüdbedir; nahvu: وَا زَيْدَاهُ 12) Elif-i teʾnīstir, حَمْرَاءُ ve بَيْضَاءُ kelimelerinin elifleri gibi, elif-i memdūdedir ve سَكْرَى ve حُبْلَى kelimelerinin elifleri gibi ki elif-i maksūredir. 13) Elif-i teʿāyīdir ki "ع،ي،ي" maddesindendir. Meselā bir adam إِنَّ عُمَرَ مُنْطَلِقٌ demek murād edip إِنَّ عُمَرَ dedikte hasr olup gerisini edāya muktedir olmamakla orada إِنَّ عُمَرَا إِنَّ عُمَرَا diye rā'yı medd ederek tevakkuf eyledikte işte o ilhāk ve medd eylediği elife elif-i teʿāyī taʿbīr olunur, gūyā ki onunla bakiyye-i kelāmın infitāhını istimdād eder. 14) Elifāt-ı meddāttır, خَاتَمٌ ve كَلْكَلٌ ve دَانَاقٌ ve خَاتَامٌ ve كَلْكَالٌ kelimelerinde

dedikleri gibi. 15) Elif-i muhavveledir ki vāv'dan ve yā'dan münkalib olan eliftir; nahvu: بَاعَ ve قَالَ 16) Elif-i tesniyedir, nahvu: زَيْدَانِ ve يَذْهَبَانِ ve يَجْلِسَانِ

Müʾellif ibtidā-yı māddede elif-i katʿ ve elif-i vaslı esmādan īrād eylememekle zeyl-i māddede īrād edip derler ki cemʿ sīgasında elif-i katʿ أَزْوَاجٌ ve أَلْوَانٌ kelimelerinin elifleri gibidir ve evāʾil-i esmāda elif-i vasl işbu اِبْنٌ ve اِبْنُمٌ ve اِبْنَةٌ ve اِثْنَيْنِ ve اِثْنَتَيْنِ ve اِمْرَأَةٌ ve اِمْرُؤٌ ve اِسْمٌ ve اِسْتٌ ve اَيْمُنٌ ve اَيْمٌ kelimelerinin hemzeleri gibidir. Ve müʾellif *Baṣāʾir*'de elifi kırk vech üzere sebt ve ferden ferden misāllerini īrād eylemiştir.

[إذا]

إِذَا [iẕā] (hemzenin kesri ve elifin kasrıyla) Müfāceʾe için olur ki sen bir iş üzere iken nāgehānī ve bagteten bir şeyʾin husūl ve zuhūrunu ifāde eder. Bu sūrette cümle-i ismiyyeye mahsūs olur. Ve şart maʿnāsını mutazammın olmamakla cevāb īrādına muhtāc olmaz. Ve kelāmın sadr ve ibtidāsında vākiʿ olmaz, zīrā onu ityāndan garaz mā-kablinin vücūdundan sonra mābaʿdinin ʿalā-sebīli'l-müfāceʾe husūlüne delālet eylemektir. Ve işbu إِذَا [iẕā]-ı müfāceʾe zamān-ı hāle delālet eder, şartiyye gibi istikbāle delālet eylemez; nahvu: خَرَجْتُ فَإِذَا الْأَسَدُ بِالْبَابِ ve ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَى﴾ Ve bu ʿinde'l-Aḫfeş harftir ve ʿinde'l-Muberred zarf-ı mekāndır ve ʿinde'z-Zeccāc zarf-ı zamāndır ki zamān-ı müstakbele delālet eder.

Ve müfāceʾe için olmayan إِذَا kelimesi gāliben zarf-ı zamān-ı müstakbel olup şart maʿnāsını mutazammın olur. Bu sūrette cümle-i fiʿliyyeye dāhil olur. Ve fiʿl-i mezbūr ekserī māzī ve baʿzen muzāriʿ vākiʿ olur. Ve gāh olur ki zarf-ı zamān-ı māzī vākiʿ olur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿إِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا﴾ اَلْآيَة Ve gāh olur ki zarf-ı zamān-ı hāl olur. Ve bu baʿde'l-kasem vākiʿ oldukta olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى﴾ ve ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى﴾ Ve إِذَا kelimesinin nāsıbı husūsunda iki mezheb vardır: biri nāsıbı fiʿl-i şarttır; sānī cevāb vākiʿ olan fiʿl yāhūd şibh-i fiʿldir.

إِذْ [iẕ] (hemzenin kesri ve ẕāl'ın sükūnuyla) Zamān-ı māzī içindir. Ve gāhca müfāceʾe için gelir, eger بَيْنَا ve بَيْنَمَا kelimelerinden sonra vākiʿ olur ise; tekūlu: بَيْنَا وَبَيْنَمَا أَنَا كَذَا إِذْ جَاءَ زَيْدٌ Yaʿnī "Ben şu işe meşgūl olduğum esnāda nāgehānī Zeyd çıkageldi."

[إلى]

إِلَى [ilā] (hemzenin kesri ve elifin kasrıyla) Hurūf-ı cārredendir, intihā-i gāyet içindir. Ve gāyet-i zamāniyye olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ﴾ Ve mekāniyye olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى﴾ Ve maʿiyyet için yaʿnī مَعَ maʿnāsına olur. Ve bu bir nesneyi şeyʾ-i āhere zamm eylediğin hālde olur, kendilere müteʿallik maʿnā iʿtibārıyla ve şeyʾ-i āher gerek cinsinden olsun gerek olmasın; ke-kavlihi taʿālā: ﴿مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللهِ﴾ أَيْ مَعَ اللهِ ve ke-kavlihim: "اَلذَّوْدُ إِلَى الذَّوْدِ إِبِلٌ" أَيْ إِذَا اجْتَمَعَ الْقَلِيلُ مَعَ الْقَلِيلِ كَثِيرٌ Ve tebyīn maʿnāsına gelir ki mecrūrunun fāʿiliyyetini yaʿnī إِلَى kelimesinin müteʿalliki olan hadese bihasebi'l-maʿnā fāʿil olduğunu mukaddeminde zikr olunan fiʿl-i taʿaccüb yāhūd ism-i tafdīlden muhabbet yāhūd bugz ve ʿadāvet maʿnāsını ifāde eyledikten sonra mübeyyen olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿رَبِّ

Burada إِلَى kelimesi kendi mecrūru olan nefs-i mütekellimin ki murād Yūsuf ʿaleyhi's-selāmdır, ism-i tafdīl olan أَحَبُّ kelimesinin medlūlü olan muhabbet hadesine fāʿil olduğunu beyān ve işʿār eylemiştir. Ve lām-ı cārreye mürādif olur, ke-mā fī hadīsi'd-duʿāʾi: "وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ" Ve فِي maʿnāsına olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَمَةِ﴾ أَيْ فِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ Ve ibtidā-i gāyet için olur, مِنْ gibi; ke-kavli İbn Aḥmer: "تَقُولُ وَقَدْ عَالَيْتُ بِالْكُورِ فَوْقَهَا || أَيُسْقَى فَلَا يَرْوَى إِلَيَّ ابْنُ أَحْمَرَا" أَيْ فَلَا يَرْوَى مِنِّي Bu beyttе كُورٌ lafzı kāf'ın zammıyla pālāna denir. Ve يُسْقَى kelimesi muzāriʿ-i mechūldür. Ve يَرْوَى vāv'ın fethiyle fiʿl-i muzāriʿ-i maʿlūmdur. Ve إِبْنُ أَحْمَرَ fāʿildir. Ve فَوْقَهَا zamīri نَاقَةٌ [nāḳat]a rāciʿdir. Mazmūnu budur ki "Nāka-i mezbūre ben pālānını üzerine vazʿ ederken lisān-ı hālle İbn Aḥmer bana binmekten ʿacabā hergiz usanmaz mı ola diye şikāyet eyledi." Saky ve irvāʾ hāleti istiʿāre-i temsīliyyeyi mutazammındır, rükūb ve melāl keyfiyyetlerine teşbīh olunmuştur. Ve إِلَى kelimesi عِنْدَ maʿnāsına olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "أَمْ لَا سَبِيلَ إِلَى الشَّبَابِ وَذِكْرُهُ || أَشْهَى إِلَيَّ مِنَ الرَّحِيقِ السَّلْسَلِ" أَيْ أَشْهَى عِنْدِي Ve teʾkīd için olur ki zāʾid olur; ke-kavlihi taʿālā: "فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوَى إِلَيْهِمْ" بِفَتْحِ الْوَاوِ أَيْ تَهْوَاهُمْ Ve bu İmām Ferrāʾ kavlidir.

إِلَيْكَ [ileyke] (ism-i fiʿl-i emrdir) Alarga ve bertaraf ol, sāʾir adamlar ile uğraşma, senin gayrı kimsede işin olmasın maʿnāsınadır; tekūlu: إِلَيْكَ عَنِّي أَيْ أَمْسِكْ وَكُفَّ وَتَقُولُ إِلَيْكَ كَذَا أَيْ خُذْهُ وَإِذَا قَالُوا إِذْهَبْ إِلَيْكَ فَإِنَّ مَعْنَاهُ اشْتَغِلْ بِنَفْسِكَ Yaʿnī "Yürü sen kendi umūruna bak, kendi ahvāline meşgūl ol, Zeyd ve ʿAmr'ın ahvāli sana ne lāzımdır!"

[أَلا]

أَلا [elā] (hemzenin fethi ve lām'ın tahfīfi ve elifin kasrıyla) Harf-i istiftāhtır ki onunla kelāma bedʾ ve āgāz olunur, yaʿnī ibtidā-i kelāmda muhātabı īkāz ve gerek takrīrine şürūʿ olunacak kelāmın celāletini ve sezā-yı isgā olduğunu işʿār için evvel-i nakle tasdīr eyledikleri edāttandır ki baʿzen fiʿl olur, إِعْلَمْ gibi ve ism olur, ذَلِكَ gibi ve harf olur, أَلا gibi.

Ve أَلا [elā] kelimesi beş vech üzere istiʿmāl olunur: 1) Tenbīh için olur ki āgāh ve haberdār ol, gāfil olma demektir; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ﴾ Ve bu sūrette tahkīk ve takrīr-i kelāmı müfīd olur, zīrā fi'l-asl hemze-i istifhāmla لا [lā]-i nāfiyeden mürekkeb olur, hemze-i istifhām ise nefye dāhil oldukta tahkīk ve isbātı müfīd olur; nahvu: ﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ﴾ أَيْ هُوَ قَادِرٌ Sānī tevbīh ve takrīʿ ve inkār için olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "أَلَا ارْعِوَاءَ لِمَنْ وَلَّتْ شَبِيبَتُهُ || وَآذَنَتْ بِمَشِيبٍ بَعْدَهُ هَرَمُ" Sālis istifhām ʿani'n-nefy olur, ke-kavli'ş-şāʿir: "أَلَا اصْطِبَارَ لِسَلْمَى أَمْ بِهِ جَلَدٌ || إِذَا أُلَاقِي الَّذِي لَاقَاهُ أَمْثَالِي" Rābiʿ ʿarz için olur. Hāmis ḫaṣṣ ve taḥḍīḍ için olur, gerçi ikisi de bir nesnenin talebine delālet eder, lākin ʿarzın mefhūmu rıfk ve mülāyemetle taleb eylemeği mutazammındır, kibār ve ecilleden ve huşūnet fehm olunan kimseden bir nesnenin talebi gibi; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللهُ لَكُمْ﴾ Ve taḥḍīḍ-i ḫaṣṣ ve igrāʾ ve tergīble taleb eylemeği mutazammındır, meselā أَلَا تَضْرِبُ زَيْدًا kavli gibi ki "Ne duruyorsun, Zeyd'i dövmez misin!" maʿnāsınadır ki merciʿi Zeyd'i dövmesini talebdir.

[أ ولو]

أُولُو [ulū] (zammeteynle) Bir cemʿdir ki lafzından müfredi yoktur; ʿalā-kavlin ism-i cemʿdir, müfredi ذُو [ẕū] kelimesidir ki sāhib maʿnāsınadır.

أُولَاتُ [ulāt] (hemzenin zammı ve āhirinin iʿrābıyla) Cemʿ-i müʾennesidir, müfredi ذَاتُ [ẕāt] kelimesidir. Meselā: أُولُو الْأَلْبَابِ derler, "zevi'l-ʿukūl olan ricāl" ve أُولَاتُ الْأَحْمَالِ denir, "haml sāhibeleri" yaʿnī gebe hatunlardır demektir.

أُلَى [ulā] (hemzenin zammıyla هُدَى [hudā] veznindedir ve medd ile cāʾizdir) Bir cemʿdir ki lafzından müfredi yoktur, ʿalā-kavlin müfred-i müzekkeri ذَا [ẕā] kelimesidir. Ve müfred-i müʾennesi ذِهِ [ẕihi] kelimesidir, onlar maʿnāsınadır ki Fārisīde ānān müradifidir. Ve gāh olur ki evveline harf-i tenbīh dāhil olup هَؤُلَاءِ derler ki işte onlar demek olur. Ve āhirine kāf-ı hitāb lāhık olup أُولَئِكَ derler ve أُولَاكَ derler medd ve kasr ile ve أُولَالِكَ derler lām tavsītiyle, هُنَالِكَ ve ذَلِكَ gibi; ve أُلَّاكَ derler hemzenin zammı ve lām'ın teşdīdiyle; ke-mā kāle'r-rāciz: "مَا بَيْنَ أُلَّاكَ إِلَى أُلَّاكَا" Ve ammā ʿArabların ذَهَبَتِ الْعَرَبُ الْأُلَى kavllerinde أُلَى kelimesi أُولَى kelimesinden maklūbdur ki أُولَى lafzının cemʿidir, أُخْرَى [uḫrā] ve أُخَرُ [uḫar] gibi.

[إلا]

إِلَا [illā] (hemzenin kesri ve lām'ın teşdīdiyle) Harf-i istisnādır, medhūlünü müteʿaddid sābıktan ihrāc ve ifrāz eder, Fārisīde meger mürādifidir; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا﴾ Ve bu, kelām-ı mūcibeye misāldir. Ve bunda mā-baʿdinin nasbı إِلَا iledir. Ve nefyden sonra vāḳiʿ olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿مَا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ﴾ Ve bunun mā-baʿdi mā-kablinden bedel-i baʿz mine'l-küll cihetiyle bedeliyyet üzere merfūʿdur. Ve gāh olur ki إِلَا kelimesi غَيْرُ kelimesi menzilinde istiʿmāl olunur ki mā-baʿdi mā-kabline zāten yāhūd sıfaten mugāyir olur. Bu sūrette إِلَا [illā] maʿa-mā-baʿdihā bir cemʿ-i münekkere yāhūd şibh-i cemʿ-i münekkere sıfat vākiʿ olur, yaʿnī böyle olduğu sūrette غَيْرُ maʿnāsına olur. Ve'l-hāsıl إِلَا kelimesinde asl olan istisnāʾ maʿnāsınadır. Ve غَيْرُ kelimesinde asl olan iʿrābda mā-kabline tābiʿ sıfat olmaktır. إِلَا [illā] kelimesi cemʿ-i münekker-i gayr-i mahsūra tābiʿ olarak zikr olunup ve maʿnā-yı istisnāʾ mümteniʿ olursa غَيْرُ kelimesi üzere haml ile إِلَا [illā] yı bi-tālīhā cemʿ-i mezkūra sıfat ederler; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللهُ لَفَسَدَتَا﴾ اَلْآيَة تَقْدِيرُهُ لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ غَيْرُ اللهِ Pes burada آلِهَةٌ إِلَّا اللهُ kelimesi آلِهَةٌ lafzına sıfat vakiʿ olmuştur, zīrā burada istisnāʾ maʿnāsı mümteniʿdir, آلِهَةٌ [ālihet]e dāhil değildir ihrāc oluna. Ve gāh olur ki şibh-i cemʿ-i münekkere yaʿnī taʿrīf lafzı ile maʿrūf olan cemʿa yāhūd cemʿ maʿnāsına olan nekreye sıfat olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "أُنِيخَتْ فَأَلْقَتْ بَلْدَةً فَوْقَ بَلْدَةٍ || قَلِيلٍ بِهَا الْأَصْوَاتُ إِلَّا بُغَامُهَا" Burada أَصْوَاتٌ kelimesine sıfat vākiʿ olmuştur, zīrā اَلْأَصْوَاتُ lafzının taʿrīfi taʿrīf-i cins olmakla nekre hükmündedir. Ve gāh olur ki إِلَا kelimesi ʿātıfe olup vāv menzilinde olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿لِئَلَا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ve kavlihi taʿālā: ﴿لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ أَيْ وَلَا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَلَا مَنْ ظَلَمَ﴾ Ve إِلَا gāh olur ki zāʾid olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "حَرَاجِيجُ مَا تَنْفَكُّ إِلَّا مُنَاخَةً || عَلَى الْخَسْفِ أَوْ نَرْمِي بِهَا بَلْدَةً قَفْرَا"

[أَلا]

أَلا [ellā] (hemzenin fethi ve lām'ın teşdīdiyle) Harf-i tahdīddir ki onunla bir nesneye ḫaṣṣ ve igrā olunur. Ve bu cümle-i fiʿliyye-i haberiyyeye mahsūstur, zīrā tahdīd emr-i müteceddidi talebden ʿibāret olup teceddüd ise fiʿlin şānından olup ismin şānından değildir, kezālik haberiyye ile hāricden mütehassıl olan şeyʾ taleb olunup inşānın hāric ve vākiʿi olmamakla haberiyyeye muhtass oldu. Pes işbu أَلَّا مَرَرْتَ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ kavli "Meclis-i zikre varmadın mı? Niçin varmadın? Varsan pek münāsib olur. varmağa saʿy eyle" demektir.

[أنى]

أَنَّى [ennā] (nūn'la حَتَّى [ḥattā] vezninde) مِنْ أَيْنَ maʿnāsınadır ki nerden ve kandan demektir, Fārisīde ez-kucā mürādifidir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿أَنَّى لَكِ هَذَا﴾ أَيْ مِنْ أَيْنَ لَكِ Ve مَتَى [metā] mürādifi olur ki kaçan ve ne zaman demektir; tekūlu: أَنَّى يَكُونُ هَذَا أَيْ مَتَى يَكُونُ Ve كَيْفَ [keyfe] maʿnāsına gelir ki ne güne ve niçe demektir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللهُ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ أَيْ كَيْفَ يُحْيِي Ve işbu أَنَّى [ennā] kelimesi kendisiyle mücāz olan zurūf aksāmından olur, yaʿnī şartiyye ve cezāʾiyye taʿbīr olunan cümle-i fiʿliyyelere dāhil olup, şartiyyeyi sebeb ve cezāʾiyyeyi müsebbeb eder; tekūlu: أَنَّى تَأْتِنِي آتِكَ Ve

أَنَا [ene] kelimesi ki mürekkebdir nūn bābında zikr olundu.

[أيا]

أَيَا [eyā] (hemzenin fethi ve yā'nın tahfīfiyle) Harf-i nidādır, onunla baʿīd nidā olunur. Cevherī'nin vehm eylediği gibi karībe mahsūs değildir. Ve gāh olur ki hemzesi hā'ya ibdāl olunup هَيَا [heyā] denir.

[إيا]

إِيَّا [iyyā] (hemzenin kesri ve yā'nın teşdīdiyle) İsm-i mübhemdir ki cemīʿ-i muzmerāt-ı muttasıla-i mansūbe ona lāhık olur. Zamīr-i muhātaba muttasıl olursa "sana" ve zamīr-i gāʾibe muttasıl olursa "ona" ve zamīr-i mütekellime muttasıl olursa "bana" ve "bize" demek olur; tekūlu: إِيَّاكَ وَإِيَّاهُ وَإِيَّايَ وَإِيَّانَا Ve gāh olur ki hemzesi hā'ya ibdāl olunup هِيَّاكَ وَهِيَّاهُ denir. Ve baʿzen vāv'a tebdīl olunup وِيَّاكَ derler.

İmām Ḫalīl eyitti ki إِيَّا kelimesi ism-i muzmerdir, kāf'a yaʿnī mā-baʿdine muzāftır. Ve Aḫfeş dedi ki إِيَّا kelimesi ism-i müfred ü muzmerdir, āhiri mütegayyir olur, niteki muzmerātın evāhiri mütegayyir olur, muzmerīnin yaʿnī hitāb ve tekellüm ve gāʾib ve zamīrlerinin ihtilāf-ı aʿdādlarına bināʾen. Ve

إِيَا [iyā] (ki hemzenin kesri ve yā'nın tahfīfi ve kasr iledir) kezālik

أَيَاءُ [eyāʾ] (ki hemzenin fethi ve elifin meddiyledir) ve

أَيَاةُ [eyāt] (ki hemzenin fethi ve kesriyledir) Güneşin nūr ve ziyāʾ ve hüsn ve revnakına denir. Kezālik nebāt kısmının hüsn ü letāfetine ve tāb u revnakına denir; tekūlu: أَعْجَبَنِي نِيَا الشَّمْسِ وَأَيَاؤُهَا وَأَيَاتُهَا وَنِيَا النَّبَاتِ وَأَيَاؤُهُ وَأَيَاتُهُ أَيْ نُورُهَا وَحُسْنُهَا

أَيَايَا [eyāyā] (hemzenin fethiyle) ve

يَايَا [yāyā] (hemzesiz) ve

يَايَهْ [yāyeh] Deve kısmını eştirip sürmeğe mahsūs zecr hikāyātındandır. Ve bundan

fiʿl tasrīf ederler; yukālu: أَيَّا بِالْإِبِلِ وَيَهْيَهُ بِهَا Muzāriʿinde hemze hā'ya mübeddeldir.

[اَلْبَاءُ]

اَلْبَاءُ [el-bāʾ] (medd ile) Hurūf-ı cārredendir, maʿānī-i ʿadīdeye delālet eder: 1) İlsāk için olur ki fiʿli mefʿūlün bih olan kelimeye īsālden ʿibārettir ve ilsāk hakīkī olur; nahvu: أَمْسَكْتُ بِزَيْدٍ Burada إِمْسَاكٌ fiʿli hakīkaten vücūd-ı Zeyd'e vāsıl olmuştur ve mecāzī olur; nahvu: مَرَرْتُ بِزَيْدٍ Bunda مُرُورٌ bi'l-hakīka Zeyd'e vāsıl olmayıp belki Zeyd'in mekānına akreb mekāna vāsıl olur. Şārih der ki maʿnā-yı ilsāk bā-i cārrenin maʿnā-yı aslīsidir, maʿānī-i sāʾire gūyā ki ondan müteferraʿdır, zīrā sāʾir maʿnāların her birinde şemme-i ilsāk mevcūddur, bināʾen ʿaleyh Sībeveyhi ona iktisār eylemiştir. 2) Taʿdiye için olur ki fiʿl-i lāzımı taṣyīr maʿnāsını tazmīnle müteʿaddī kılmaktan ʿibārettir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿ذَهَبَ اللهُ بِنُورِهِمْ﴾ أَيْ صَيَّرَ اللهُ نُورَهُمْ ذَاهِبًا 3) İstiʿāne için olur; nahvu: كَتَبْتُ بِالْقَلَمِ ve نَجَرْتُ بِالْقَدُومِ Ve besmele-i şerīfenin evvelinde olan bāʾ dahi bu maʿnādandır. 4) Sebebiyye içindir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ﴾ أَيْ بِسَبَبِ ذَنْبِهِ ve ke-kavlihi taʿālā: ﴿إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ﴾ أَيْ بِسَبَبِ اتِّخَاذِكُمْ 5) Musāhabet içindir. Ve bunun iki musahhihi vardır: Biri bāʾ yerine مَعَ kelimesinin kıyāmı mülāyim olmaktır; ke-kavlihi taʿālā: ﴿اهْبِطْ بِسَلَامٍ﴾ أَيْ مَعَهُ Ve biri bāʾ ile medhūlünün hāl ile müʾevvel olması sahīh olmaktır; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ﴾ أَيْ كَافِرِينَ 6) Zarfiyyet için olur, yaʿnī فِي maʿnāsına olur, gerek zarf-ı mekānī olsun ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللهُ بِبَدْرٍ﴾ أَيْ فِي بَدْرٍ Ve gerek zamānī olsun; nahvu: ﴿بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ﴾ ve nahvu: ﴿وَنَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ﴾ أَيْ فِي أَيِّكُمُ الْفِئَتُهُ 7) Bedel maʿnāsına olur. Ve bunun musahhahı makāmına bedel lafzını ikāmetin sahīh olmasıdır; ke-kavli'ş-şāʿir: "فَلَيْتَ لِي بِهِمْ قَوْمًا إِذَا رَكِبُوا || شَنُّوا الْإِغَارَةَ فُرْسَانًا وَرُكْبَانَا" أَيْ بَدَلًا بِهِمْ 8) Mukābele için olur ki bā-i ʿivaz dahi derler; nahvu: كَافَأْتُهُ بِضِعْفِ إِحْسَانِهِ ve nahvu: إِشْتَرَيْتُ بِأَلْفٍ 9) Mücāveze için olur, عَنْ gibi. Ve ʿinde'l-baʿz bu maʿnā mevkiʿ-i suʾāle mahsūstur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَسْئَلْ بِهِ خَبِيرًا﴾ أَيْ عَنْهُ Ve ʿalā-kavlin suʾāle mahsūs değildir; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ﴾ أَيْ عَنِ الْغَمَامِ ve ke-kavlihi taʿālā: ﴿مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ﴾ أَيْ مَا خَدَعَكَ عَنْ رَبِّكَ وَالْإِيمَانِ بِهِ 10) İstiʿlā için olur, عَلَى gibi; ke-kavlihi taʿālā: ﴿مَنْ إِنْ تَأْمَنْهُ بِقِنْطَارٍ﴾ أَيْ عَلَى قِنْطَارٍ 11) Tebʿīḍ içindir, مِنْ gibi; ke-kavlihi taʿālā: ﴿عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللهِ﴾ أَيْ مِنْهَا ve ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَامْسَحُوا بِرُؤُسِكُمْ﴾ أَيْ بَعْضِ رُؤُوسِكُمْ 12) Kasem için olur; nahvu: أُقْسِمُ بِاللهِ 13) Gāyet maʿnāsına olur; nahvu: ﴿أَحْسَنَ بِي﴾ أَيْ إِلَيَّ 14) Mücerred teʾkīd için olur ki bā-i zāʾide dedikleridir. Ve bunun gāhī ziyādesi vācib olur; nahvu: أَحْسِنْ بِزَيْدٍ أَيْ أَحْسَنَ زَيْدٌ أَيْ صَارَ ذَا حُسْنٍ Yaʿnī bu fiʿl-i taʿaccübdür, aslı أَحْسَنَ زَيْدٌ idi ki "Zeyd güzel oldu" demektir, baʿdehu sīga-i haber taleb ve inşāya tagyīr olunmakla ıslāhan li'l-lafz bāʾ ziyāde kılındı. Ve gāh olur ki ziyādesi gālib olur ve bu كَفَى fiʿlinin fāʿiline ziyāde kılınır; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَكَفَى بِاللهِ شَهِيدًا﴾ Ve gāh olur ki ziyādesi zarūret-i şiʿre mebnī olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "أَلَمْ يَأْتِيكَ وَالْأَنْبَاءُ تَنْمِي || بِمَا لَاقَتْ لَبُونُ بَنِي زِيَادِ" Ve maʿlūm ola ki bāʾ harfi şefevīdir ve dāʾimā meksūr tefevvüh olunur. Ve baʿzılar ʿindinde ism-i zāhire muttasıl oldukta meftūh olur; nahvu: مُرَّ بِزَيْدٍ

[اَلتَّاءُ]

اَلتَّاءُ [et-tāʾ] Hurūf-ı hecādandır; nisbetinde تَاوِيٌّ [tāviyy] ve تَيَوِيٌّ [teyeviyy] denir, عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde; yukālu: قَصِيدَةٌ تَائِيَّةٌ وَتَيَوِيَّةٌ أَيْ رَوِيُّهَا التَّاءُ

اَلتَّتْيِيَةُ [et-tetyiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Tāʾ harfi yazmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَتَيَّتُ تَاءً حَسَنَةً إِذَا كَتَبْتَهَا Maʿlūm ola ki tā-i müfrede dört günedir: Evvel evāʾil-i esmāda müteharrik olur. Sānī evāhir-i esmāda müteharrik olur. Sālis evāhir-i efʿālde müteharrik olur. Rābiʿ evāhir-i efʿālde sākin olur. Kısm-ı evvel hurūf-ı cārredendir, kasem maʿnāsına delālet eder ki tā-yı kasemiyye taʿbīr olunur. Ve bu taʿaccüb mevkiʿine ve ism-i celāle mahsūstur; nahvu: تَاللهِ لَأَفْعَلَنَّ Ve gāh olur ki تَرَبِّي وَتَرَبِّ الْكَعْبَةِ ve تَا الرَّحْمَنِ dahi derler ki sāʾir esmā-i hüsnāya da dahil olur. Ve kısm-ı sānī harf-i hitābdır, أَنْتَ ve أَنْتِ kelimeleri gibi. Ve kısm-ı salis ki evāhir-i efʿālde müteharrik olandır, mütekellim ve hitāb ve gāʾib zamīri olan tāʾdır, قُمْتُ ve قُمْتَ ve قُمْتِ gibi. Ve kısm-ı rābiʿ ʿalāmet-i teʾnīs için yaʿnī müsnedün ileyhin müʾennes olduğuna ʿalāmet için vazʿ olunan tā'dır, قَامَتْ kelimesindeki tāʾ gibi. Ve gāh olur ki tā-i mezkūre ثُمَّ ve رُبَّ kelimelerine de ilhāk olunup ثُمَّتَ ve رُبَّتَ dahi derler. Ve ekserī bunlar da meftūh olur. Ve tāʾ lafzı gāh olur ki ism olup kendisiyle müʾennese işāret olunur, ذَا ile müzekkere işāret olundu gibi.

تِهْ [tih] (tā'nın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Bu dahi ism-i işāret-i müʾennestir, şu hatun demektir, niteki ذِهْ [ẕih] ẕāl'ın kesriyle müzekkere işārettir; tesniyesinde تَانِ denir nūn'un kesriyle ve cemʿinde أُلَاءِ denir, niteki beyān olundu ve musaggarında تَيَّا denir tā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle, şu hatuncağız demektir. Ve gāh olur ki kāf-ı hitāb ilhākıyla تَيَّاكَ derler ve lām tevsīṭiyle تَيَّالِكَ derler. Ve zikr olunan tāʾ kelimesine hā-i tenbīh ilhākıyla هَاتَا dahi denir, işte şu hatun demektir. Ve bir kimseye hitāb mevkiʿinde īrād olunursa kāf ile تِيكَ ve تَاكَ ve تِلْكَ denir, tā'nın kesriyle ve tā'nın fethiyle; تَلْكَ lügatı rediyyedir. Ve tesniyede تَالِكَ derler lām-ı meksūre ile ve تَانِكَ derler nūn-ı meksūre-i muhaffefe ile ve تَانِّكَ derler nūn-ı müşeddede ile. Ve bi'l-cümle tezkīr ve teʾnīste ve ifrād ve tesniye ve cemʿinde kāf-ı hitāb muhātab olan kimseye tābiʿdir. Ve kāf'ın mā-kabli müşārünileyhe tābiʿdir. Ve gāh olur ki تِيكَ ve تَاكَ kelimelerine hā-i tenbīh dāhil olup هَاتَاكَ ve هَاتِيكَ derler.

[اَلْحَاءُ]

اَلْحَاءُ [el-ḥāʾ] (mühmele olarak) Hurūf-ı hecādandır; elifin kasrı ve meddi cāʾizdir. Ve

حَاءُ [Ḥāʾ] kelimesi medd ile Meẕḥic kabīlesinden bir cemāʿat adıdır. Ve İmām Ḫalīl kavli üzere bed-zebān ve selīta hatuna denir. Ve bir recül adıdır ki Medīne'de بِئْرُ حَاءٍ [Biʾru Ḥāʾ] dedikleri kuyu ona mensūbdur. Ve baʿzen bunda elifi kasr ederler. Ve baʿzılar dedi ki bunda savāb بَيْرَحَى [Beyreḥā] olmaktır, فَيْعَلَى [feyʿalā] vezninde, niteki "ب،ر،ح" māddesinde beyān olundu.

حَاءِ [ḥāʾ] (elifin meddi ve baʿzen kasrıyla ve hemzenin kesr üzere bināsıyla) Deve kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyātındandır. Ve kaçan keçi kısmını yanlarına çağırsalar, حَاحَيْتُ بِالْمَعْزِ حَيْحَاءً وَحَيْحَاةً derler. Ve koyunlarını yanına çağır diyecek yerde حَاءِ

بِضَأْنِكَ derler ki مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] bābından emr-i hāzırdır. Ve ʿArablar yüz yaşına bālig olmuş kimse hakkında لَا حَاءَ وَلَا سَاءَ derler, لَا مُحْسِنٌ وَلَا مُسِيءٌ maʿnāsına ki min-baʿd elinden iyilik ve kemlik gelmez demektir yāhūd لَا رَجُلٌ وَلَا امْرَأَةٌ maʿnāsı murād ederler yāhūd koyunları حَاءِ kelimesiyle ve hımārı سَاءِ kelimesiyle zecr eylemeğe kādir değildir maʿnāsını kasd ederler. Şārih der ki maʿnā-yı evvelleri dahi bundan meʾhūz kināyelerdir, niteki hemze bābında حَاءِ ve سَاءِ māddelerinde maʿnāları zikr olundu.

[اَلْخَاءُ]

خَاءٌ [ḫāʾ] (iʿcāmla) Hemze bābında mürūr eyledi.

[ذا]

ذَا [ẕā] (iʿcāmla ve kasr ile) İsm-i işārettir, müşārı müfred müzekkerdir; yukālu: ذَا ve ذَاكَ Ve gāhī lām tesvīṭ olunup ذَلِكَ derler, teʾkīdi mutazammındır. Ve baʿzen lām bedeli hemze ziyāde kılınıp ذَائِكَ derler. Ve ذَاكَ lafzının musaggarında ذَيَّاكَ denir yā'nın teşdīdiyle, şuncağız demektir. Ve ذَلِكَ kelimesinin musaggarında ذَيَّالِكَ derler. Ve gāhī ذَا kelimesine hā-i tenbīh dāhil olup هَذَا derler, işte şu demek olur.

ذِي [ẕī] (ẕāl'ın kesri ve meddiyle) ve

ذِهْ [ẕih] (hā-i mevkūfe ile) Müfred müʾennese işarettir; tekūlu: ذِي أَمَةُ اللهِ وَذِهْ أَمَةُ اللهِ Ve hā-i mezkūre teʾnīs için değildir, yā'dan mübeddeledir.

[ذو]

ذُو [ẕū] (ẕāl'ın zammı ve meddiyle) Sāhib maʿnāsınadır, onunla esmā-i ecnās vasfına tevassul olunur, ism-i cinse muzāf olup onu nekreye sıfat kılar, niteki اَلَّذِي ile vasf-ı maʿārife tevassul olunur; cemʿi ذَوُونَ [zevūn] gelir; müʾennesinde ذَاتُ denir, tesniyesinde ذَوَاتَانِ ve cemʿinde ذَوَاتُ denir; ve kavluhu taʿālā: ﴿وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ﴾ أَيْ حَقِيقَةَ وَصْلِكُمْ أَوْ ذَاتُ الْبَيْنِ اَلْحَالُ الَّتِي بِهَا يَجْتَمِعُ الْمُسْلِمُونَ Şārih der ki ذَاتُ māddesini bir nesnenin ʿayn ve hakīkatinde ve nefs ve hāssasında bi'l-istiʿāre istiʿmāl ederler. Ve burada ahvālin beyne mülābese ve mülāzemesi ʿalākasıyla ذَاتُ الْبَيْنِ ile taʿbīr olundu, niteki muzmerāt-ı kalbiyyeyi ذَاتُ الصُّدُورِ ile taʿbīr ederler. Ve ʿArablar إِسْقِنِي ذَا إِنَائِكَ derler, مَا فِي الْإِنَاءِ مِنَ الشَّرَابِ maʿnāsına ki kapta olan şerbeti murād ederler. Ve هَذَا ذُو زَيْدٍ derler هَذَا صَاحِبُ هَذَا الْإِسْمِ maʿnāsını irāde ederler. Ve yukālu: جَاءَ مِنْ ذِي نَفْسِهِ وَمِنْ ذَاتِ نَفْسِهِ أَيْ طَيْعًا Yaʿnī "Bi't-tavʿ ve'l-ihtiyār geldi."

Ve ذُو kelimesi Ṭayyiʾ lügatinde اَلَّذِي maʿnāsına ism-i mevsūl olur, cümle ile vasf-ı maʿārife vesīle-i vuslat olur. Pes nākıs olmakla lafzında iʿrāb zāhir olmaz اَلَّذِي kelimesi gibi ve ifrād ve tesniye ve cemʿ ve tezkīr ve teʾnīsi müsāvī olur; tekūlu: أَتَانِي ذُو قَالَ كَذَا أَيِ الَّذِي قَالَ Ve tekūlu'l-ʿArab: لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ بِذِي تَسْلَمُ وَبِذِي تَسْلَمَانِ وَبِذِي تَسْلَمُونَ وَالْمَعْنَى لَا وَسَلَامَتِكَ أَوْ لَا وَالَّذِي يُسَلِّمُكَ İki vechte dahi bāʾ kasem içindir, evvelde بِالَّذِي يُسَلِّمُكَ ve sānīde بِالَّذِي فِيهِ سَلَامَتُكَ sebkindedir. Şārih der ki niteki إِذْهَبْ بِذِي تَسْلَمُ dahi derler; bunda bāʾ zarfiyyet için ve ذِي [ẕī] زَمَنٌ [zemen]-i mahzūfun sıfatıdır yāhūd bāʾ musāhabet içindir, إِذْهَبْ بِالشَّأْنِ الَّذِي يُقَالُ لَكَ تَسْلَمُ sebkindedir yāhūd صَاحِبٌ [ṣāḥib] maʿnāsına olmakla mevsūf nekre olur, إِذْهَبْ فِي وَقْتٍ صَاحِبِ سَلَامَةٍ demek olur.

[اَلْفَاءُ]

اَلْفَاءُ [el-fāʾ] Fā-i müfrede harf-i mühmeledir, yaʿnī hurūf-ı ʿāmileden değildir. Ve ʿinde'l-baʿz ʿāmiledendir, bi-nefsihā fiʿl-i

muzāriʿi nasb eder; nahvu: مَا تَأْتِينَا فَتُحَدِّثَنَا Ve baʿzılar ʿindinde cārredir, medhūlünü cerr eder; nahvu kavlihi: فَمِثْلِكِ حُبْلَى قَدْ طَرَقْتُ وَمُرْضِعِ" بِجَرِّ مِثْلِكَ" Şārih der ki ihmāli cumhūr mezhebidir, misāl-i evvvelde أَنْ [en]-i nāsibe ve sānīde رُبَّ izmār ederler. Ve fāʾ kelimesi ʿātıfe olurki maʿtūfla maʿtūfun ʿaleyh beyninde tertībi ifāde eder. Ve bu iki nevʿ üzeredir: Biri tertīb-i maʿnevīdir; قَامَ زَيْدٌ فَعَمْرٌ gibi ve biri tertīb-i zikrīdir ki maʿtūf bi-hasebi'l-lafz maʿtūfun ʿaleyhten sonra vākiʿ olur. Ve işbu tertīb-i zikrī mücmeli mufassal üzere ʿatf eylemek mahallinde tahakkuk eder; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ﴾ اَلْآيَة Bu misālde عَنْهَا zamīri جَنَّةٌ [cennet] e rāciʿ olduğuna mebnīdir. Ve eger شَجَرَةٌ [şeceret]e rāciʿ olursa kısm-ı evvelden olur.

Ve fāʾ taʿkīb için olur ki mā-baʿdi mingayri mühlet ve lā-terāhin mā-kablinden sonra vākiʿ olur, yaʿnī cümle-i sāniyenin mazmūnu cümle-i ūlā ʿakibinde olduğunu ifāde eder. Ve bu makāmın muktezāsına göre olur, meselā تَزَوَّجَ فَوَلَدَ لَهُ وَلَدٌ kavlinde tezevvücle vilādet beyninde müddet-i haml olmakla bi-hasebi'l-ʿādet müteʿakabdır, her ne kadar müddet-i mezkūre mütetāvile ise de.

Ve ثُمَّ maʿnāsına olur ki maʿa't-terāhī cemʿ-i mutlaka delālet eder; ke-kavlihi taʿālā: ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ اَلْآيَة Burada fāʾ kelimeleri ثُمَّ maʿnāsınadır, zīrā maʿtūflar maʿtūfun ʿaleyhlerden müterāhīdir.

Ve vāv-ı ʿātife maʿnāsına gelir ki mingayri tertīb cemʿ-i mutlak ifāde eder; kekavli İmriʾilḳays: "بِسِقْطِ اللِّوَى بَيْنَ الدَّخُولِ فَحَوْمَلِ" أَيْ بَيْنَ مَوَاضِعِ الدَّخُولِ وَحَوْمَلِ

Ve sebebiyye için olur ki mā-kablinin mā-baʿdine sebeb olduğunu ifāde eder. Ve bu ʿātıfada gālibdir, gerek cümle olsun ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَوَكَزَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ﴾ yāhūd sıfat olsun; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿لَآكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ فَمَالِؤُنَ مِنْهَا الْبُطُونَ فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ﴾ Şārih der ki fā-i fasīha bundan müteferraʿdır ki mukadder olan maʿtūfun ʿaleyh maʿtūfa sebeb olur. Ve fā-i taʿlīliyye bundan başkadır ki o lām-ı taʿlīliyye maʿnāsınadır.

Ve fāʾ rābita-i cevāb olur, yaʿnī cevābı şartına rabt ve taʿlīk eder. Ve bir bir niçe mevkiʿde olur: Biri cevāb cümle-i ismiyye vākiʿ oldukta olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ve nahvu kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ Sānī cevāb gāhca cümle-i ismiyyeye şebīh cümle-i fiʿliyye olur, yaʿnī mutasarrıf olmayıp efʿāl-i mukārebe ve efʿāl-i medh ü zemm gibi cāmid olan fiʿl vākiʿ olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَوَلَدًا فَعَسَى رَبِّي أَنْ يُؤْتِيَنِ﴾ ve kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ﴾ Yāhūd fiʿli inşāʾī olur, emr ve nehy gibi; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللهَ فَاتَّبِعُونِي﴾ Yāhūd fiʿl lafzen ve maʿnen māzī olur, o dahi hakīkī olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ يَسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَهُ مِنْ قَبْلُ﴾ Yā mecāzī olur; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ﴾ Burada كَبَّ fiʿli tahakkuk-ı vukūʿuna bināʾen māzī menziline tenzīl olunmakla māzī ile taʿbīr olundu. Ve gāhca fāʾ zarūret-i şiʿr sebebiyle kelimeden hazf olunur; ke-kavli'ş-şāʿir: "مَنْ يَفْعَلِ الْحَسَنَاتِ اللهُ يَشْكُرُهَا" أَيْ فَاللهُ Ve ʿinde'l-baʿz yaʿnī

ʿinde'l-Muberred mutlakan yaʿnī siʿatte ve zarūrette hazfi cāʾiz değildir. Ve mısrāʿ-ı merkūmda rivāyet-i sahīha "مَنْ يَفْعَلِ الْخَيْرَ فَالرَّحْمَنُ يَشْكُرُهُ" ʿunvānıyladır; ʿalā-kavlin yaʿnī ʿindel-Aḫfeş fā'nın kelāmdan hazfi lügat-i fasīhadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿إِنْ تَرَكَ خَيْرًا اَلْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ﴾ أَيْ فَالْوَصِيَّةُ ve minhu eyzan hadīsu'l-luḳṭati: "فَإِنْ جَاءَ صَاحِبُهَا وَإِلَّا اسْتَمْتِعْ بِهَا" أَيْ فَاسْتَمْتِعْ بِهَا

[كذا]

كَذَا [kezā] (kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla) İsm-i mübhemdir, onunla bir nesneden kināye olunur, şöylece ve bunun gibi demektir. Fi'l-asl kāf-ı teşbīhle ism-i işāretten mürekkebdir ve gāhca كَمْ kelimesinin makāmında ʿadedden kināye olur. Bu sūrette mā-baʿdi temeyyüziyyet üzere mansūb olur, meselā أَعْطَانِي أَرْبَعِينَ دِرْهَمًا yerinde كَذَا دِرْهَمًا derler, bana şu kadar akçe verdi demektir.

Ḥarīrī *Durre*'de bu resme serd eylemiştir ki ʿArablar كَذَا kelimesiyle bir nesnenin ʿadedinden ve mikdārından kināye ederler, meselā filān şāʿir şu kadar beyt söyledi diyecek yerde قَالَ فُلَانٌ مِنَ الشِّعْرِ كَذَا وَكَذَا derler. Ve emīr şu mikdār nefer kul aldı diyecek yerde إِشْتَرَى الْأَمِيرُ كَذَا وَكَذَا عَبْدًا derler. Kaldı ki bu, kāf-ı teşbīhle ism-i işaretten mürekkebdir, baʿdehu kāf'tan teşbīh ve ذَا dan işāret maʿnāları münhaliʿ olmuştur, zīrā bununla ne bir şeyʾe işāret ve ne teşbīh kasd olunur, belki ʿaded ve mikdārdan kināye olunur, pes kāf zāʾide-i lāzime menziline tenzīl olunmuştur. Ve lüzūm cihetinden ذَا ile mümtezic olmakla kelime-i vāhide hükmünde olduklarından حَبَّذَا lafzına muvāfık olup ʿalāmet-i teʾnīs ilhākı cāʾiz görülmedi, pes عِنْدِي كَذَا وَكَذَا عَبْدًا وَجَارِيَةً denir, كَذَا جَارِيَةً demek cāʾiz değildir. Ve bunun müteferreʿātındır ki istiʿmālāt-ı ʿArabiyyede dürbet ve dirāyeti olan edīb bilā-ʿatf لِفُلَانٍ عَلَيَّ كَذَا كَذَا دِرْهَمًا dese ona on bir dirhem lāzım gelir, zīrā إِحْدَى عَشَرَةَ ekall-i aʿdād-ı mürekkebedir. Ve eger ʿatfla لَهُ عَلَيَّ كَذَا وَكَذَا دِرْهَمًا dese yirmi [bir] dirhem deyni olduğunu ikrār eylemiş olur, zīrā أَحَدٌ وَعِشْرُونَ ekall-i merātib-i ʿaded-i maʿtūftur, zīrā şeyʾ-i mübhemi mukirr olan kimse üzere ikrārın ekall-i muhtemeli lāzım gelir, niteki لَهُ عَلَيَّ دَرَاهِمُ dese üç dirhem lāzım gelir ki ekall-i muhtemel-i cemʿdir.

[كَلَا]

كَلَا [kellā] (حَتَّى [ḥattā]vezninde) Mā-baʿdine sıla olur, yaʿnī üzerine vakf-ı sahīh olmayıp mā-baʿdine vasl olunur. Ve redʿ ve zecr maʿnāsına olur ki öyle değil demektir. Ve kelime-i tahkīk olur ki حَقًّا maʿnāsına olur. Ve ʿArablar muhāverede kāf-ı hitāb ilhākıyla وَاللهِ كَلَّاكَ ve بَلَاكَ وَاللهِderler, كَلَّا وَاللهِ ve بَلَى وَاللهِ demektir. İbn Fāris işbu كَلَا kelimesinin tahkīkinde müstakil bir kitāb tasnīf eyledi.

[لَا]

لَا [lā] (elifin kasrıyla) Nāfiye olur, yaʿnī harf-i nefy olur ki cevāb mahallinde ve gayrı mahall-i inkārda īrād olunur; yoktur ve değildir maʿnālarınadır, Fārisīde ne lafzıyla edā olunur. Ve işbu لَا [lā]-i nāfiye beş vech üzere istiʿmāl olunur: 1) ʿĀmil olup meksūretü'l-hemze olan إِنَّ kelimesinin ʿameli gibi ismini nasb ve haberini refʿ eder; nahvu: لَا صَاحِبَ جُودٍ مَمْقُوتٍ 2) لَيْسَ kelimesinin ʿameli gibi ʿamel eder ki ismini refʿ ve haberini nasb eder; nahvu: لَا رَجُلٌ فِي الدَّارِ Ve لَا kelimesi hemān nek-

relerde ᶜamel eder; ke-kavli'ş-şāᶜir: "مَنْ صَدَّ عَنْ نِيرَانِهَا || فَأَنَا ابْنُ قَيْسٍ لَا بُرَاحَ" قَوْلُهُ لَا بُرَاحَ 3) مَنْصُوبٌ مِثْلَ لَا رَيْبَ وَيُجُوزُ رَفْعُهُ فَتَكُونُ بِمَنْزِلَةِ لَيْسَ ᶜĀtıfe olur. Ve bunun üç şartı vardır: biri لا dan mukaddem müsbet vākiᶜ olmaktır ki maᶜtūfun ᶜaleyh üzere sābit olan hükmü maᶜtūftan nefy eder, pes hükm maᶜtūfun ᶜaleyh üzere vākiᶜ olur; misle: جَاءَنِي زَيْدٌ لَا عَمْرٌو Yāhūd kendiden mukaddem sīga-i emr vākiᶜ olmaktır; misle: إِضْرِبْ زَيْدًا لَا عَمْرًا Sānī müteᶜātıfları mütegāyir olmaktır, pes جَاءَنِي رَجُلٌ لَا زَيْدٌ terkībi cāᵓiz değildir, zīrā زَيْدٌ [zeyd]e ism-i recül sādık olup ᶜatf ise tegāyür iktizā eylemekle ᶜatf-ı mezbūr sahīh olmaz. Sālis ki müᵓellif ondan sükūt eylemiştir, başka bir harf-i ᶜatfa mukārin olmamaktır, meselā: جَاءَنِي زَيْدٌ لَا بَلْ عَمْرٌو kavlinde ᶜātıf بَلْ kelimesidir, لا kelimesi mukaddemini redd ve nefyi mutazammındır. Ve لا kelimesi harf-i tasdīk olan نَعَمْ kelimesine münākız cevāb olur. Bu sūrette kendinden sonra vākiᶜ olan cümleler ekserī hazf olunur, meselā أَجَاءَكَ زَيْدٌ kavliyle "Zeyd sana geldi mi?" diye suᵓāl eyleseler cevābında لا dersin لَا جَاءَ sebkindedir, yok gelmedi demektir. Ve gāh olur ki لا [lā]-i nāfiye cārr ile mecrūr beynine tahallül ve iᶜtirāz eder; yukālu: جِئْتُ بِلَا زَادٍ ve غَضِبْتُ مِنْ لَا شَيْءٍ 4) Bir fiᶜlin terkini taleb için mevzūᶜdur ki لا [lā]-i nāhiye ıtlāk ederler. Ve bu hāssaten fiᶜl-i muzāriᶜe dāhil olup maᶜnāsının istikbālini ve āhir harfinin cezmini iktizā eder; nahvu kavlihi taᶜālā: ﴿لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ 5) Zāᵓid olur; nahvu kavlihi taᶜālā: ﴿مَا مَنَعَكَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا أَلَّا تَتَّبِعَنِ﴾ أَيْ أَنْ تَتَّبِعَنِي ve kavlihi taᶜālā: ﴿مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ﴾ أَيْ أَنْ تَسْجُدَ ve kavlihi taᶜālā: ﴿لِئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ﴾ أَيْ لِيَعْلَمُوا

[لو]

لَوْ [lev] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir harftir ki māzīye dāhil olup vely eylediği kelimenin ki şart ve mukaddem ıtlāk olunur, imtināᶜ-ı mefhūmunu ve onun tālīsinin ki cezāᵓ ve tālī taᶜbīr olunur, istilzāmını iktizā eder. Sībeveyhi dedi ki لَوْ kelimesi gayrın yaᶜnī evvelin vukūᶜundan nāşī zamān-ı istikbālde karīben vākiᶜ olacak nesnenin ki sānī taᶜbīr olunur, vukūᶜuna delālet eder. Ve müteᵓahhirīnin لَوْ kelimesi harf-i imtināᶜdır yaᶜnī gayrın imtināᶜından nāşī şeyᵓin imtināᶜına delālet eder demeleri hulftür, yaᶜnī tahkīka muhālefeti ve bilādelīl daᶜvāyı mutazammındır.

Ve bi'l-cümle لَوْ kelimesi beş vech üzere müstaᶜmeldir. Evvel لَوْ جَاءَنِي أَكْرَمْتُهُ misilli terākībde istiᶜmāl olunandır. Ve bu üç ahvāli müfīddir: 1) Şartiyye yaᶜnī kendiden sonra vākiᶜ olan cümleteyn beyninde sebebiyyet ve müsebbebiyyet husūsunun ᶜakd ve inᶜikādına delālet eder ki cümle-i ulānın vukūᶜunu sāniyenin tahakkukuna sebeb ve bādī kılar. 2) Şartiyyeyi zamān-ı māzīye rabt ve takyīd eder yaᶜnī zamān-ı māzīde şart için olur. 3) İmtināᶜ için yaᶜnī mutlakan mukaddemin imtināᶜından nāşī tālīnin imtināᶜına delālet eder, tafsīli kütüb-i nahviyyede mebsūttur.

[مَا]

مَا [mā] (elif-i maksūre ile) İki vech üzere müstaᶜmeldir: Biri ismiyye, sānī harfiyye olur. Ve ismiyye üç kısmdır: Bir maᶜrife olur. Bu dahi iki günedir: Biri nākısadır ki اَلَّذِي maᶜnāsınadır. Ve bu مَا [mā]-i mevsūle dedikleridir, sıla ile itmāma muhtācdır; ke-kavlihi taᶜālā: ﴿مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللهِ بَاقٍ﴾ Sānī tāmmedir, bu dahi iki nevᶜdir:

Biri ʿāmmedir ki muʿarref اَلشَّيْءُ kelimesiyle mukadderdir ve bu kendisini ism takaddüm eylemeyen mevkiʿde tahakkuk eder; ke-kavlihi taʿālā: ﴿إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ﴾ أَيْ فَنِعْمَ الشَّيْءُ هِيَ Ve bu fi'l-asl فَنِعْمَ الشَّيْءُ إِبْدَاؤُهَا idi. Sānī hāssadır ki kendiden mukaddem ism zikr olunup ve kendisi o ismin lazfından takdīr olunur; nahvu: غَسَلْتُهُ غُسْلًا نِعِمَّا أَيْ نِعْمَ الْغُسْلُ 2) Maʿnā-yı harften mücerred nekre olur. Bu dahi iki nevʿdir: Biri nākısadır ki مَا [mā]-i mevsūfe dedikleridir, sıfata muhtācdır, münekker شَيْءٌ kelimesiyle takdīr ve teʾvīl olunur; nahvu: مَرَرْتُ بِمَا مُعْجِبٍ لَكَ أَيْ بِشَيْءٍ مُعْجِبٍ لَكَ Sānī tāmmedir. Bu dahi üç bābda vākiʿ olur: 1) Taʿaccüb bābında olur; nahvu: مَا أَحْسَنَ زَيْدًا (2 أَيْ شَيْءٌ أَحْسَنَ زَيْدًا ve نِعْمَ بِئْسَ bābıdır ki efʿāl-i medh ü zemm bābıdır; nahvu: غَسَلْتُهُ غُسْلًا نِعِمَّا أَيْ نِعْمَ شَيْئًا Pes burada مَا [mā] kelimesi temeyyüziyyet üzere mansūbdur. 3) Mübālaga için olur; meselā bir adamın bir fiʿli ez-cümle yazıyı pek çok yazdığını ihbār eylemek murād eyledikte إِنَّ زَيْدًا مِمَّا أَنْ يَكْتُبَ derler, gūyā ki Zeyd kitābet fiʿlinden halk olunmuştur demektir. مَا kelimesi burada شَيْءٌ maʿnāsınadır; ve أَنْ hemze-i meftūha ve nūn-ı sākine iledir, maʿa-sılatihā bedeliyyet üzere mahallen mecrūrdur. Kısm-ı sālis maʿnā-yı harfi mutazammın nekre olur. Bu dahi iki nevʿdir: 1) İstifhamiyyedir ki أَيُّ شَيْءٍ maʿnāsınadır, nedir demektir; nahvu kavlihi taʿālā: ﴿مَا هِيَ﴾ ve kavlihi taʿālā: ﴿مَا لَوْنُهَا﴾ ve kavlihi taʿālā: ﴿وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ﴾ Ve işbu مَا istifhāmiyye bir harf-i cerr ile mecrūr vākiʿ oldukta elifi hazf olunup elife delalet için mīm'i fetha üzere ibkā olunmak vācibedendir; nahvu: فِيمَ وَإِلَامَ وَعَلَامَ أَيْ فِيمَا وَإِلَى مَا وَعَلَى مَا Ve gāh olur ki zarūret-i şiʿr için fetha elife tābiʿ olup hazf olunmakla mīm sākinen telaffuz olunur; nahvu kavlihi: "يَا أَبَا الْأَسْوَدِ لِمْ خَلَّفْتَنِي بِسُكُونِ الْمِيمِ Ve ism-i işret olan ذَا ile müterekkeb oldukta elifi hazf olunmak cāʾiz değildir; nahvu: لِمَاذَا جِئْتَ

مَاذَا [mā-ẕā] Bir niçe vech üzere müstaʿmeldir: 1) مَا [mā] istifhāmiyye olup ve ذَا [ẕā] ism-i işāret olmaktır; nahvu: مَاذَا التَّوَانِي وَمَاذَا الْوُقُوفُ أَيْ أَيُّ شَيْءٍ هَذَا التَّوَانِي 2) وَهَذَا الْوُقُوفُ مَا [mā] yine istifhāmiyye olup ذَا kelimesi mevsūle olmaktır ki اَلَّذِي maʿnāsına olur ki ke-kavli Lebīd: "أَلَا تَسْأَلَانِ الْمَرْءَ مَاذَا يُحَاوِلُ || أَنَحْبٌ فَيُقْضَى أَمْ ضَلَالٌ وَبَاطِلُ" Burada مَا mubtedā ve ذَا mevsūl ve يُحَاوِلُ sılasıdır. 3) مَاذَا kelimesi ʿale't-terkīb istifhām olmaktır; ke-kavlike: 4) لِمَاذَا جِئْتَ مَاذَا kelimesinin mecmūʿu ism-i cins olmaktır, شَيْءٌ maʿnāsına yāhūd mevsūl olmaktır, اَلَّذِي maʿnāsına; ke-kavlihi: "دَعِي مَاذَا عَلِمْتِ سَأَتَّقِيهِ || وَلَكِنْ بِالْمَغِيبِ خَبِّرِينِي" (5 مَا kelimesi zāʾid olup ve ذَا kelimesi ism-i işāret olmaktır; nahvu kavlihi: "أَنُورًا سَرْعَ مَاذَا فَرْعُ فَرُوقُ يَا فَرُوقُ" Burada سَرْعَ kelimesi [ferʿ] veznindedir; سَرُعَ lafzından ki rā'nın zammıyla māzīdir, muhaffeftir; yukālu: سَرُعَ ذَا خُرُوجًا 6) مَا [mā] kelimesi istifhāmiyye ve ذَا zāʾid olmaktır; nahvu: مَاذَا صَنَعْتَ أَيْ أَيَّ شَيْءٍ صَنَعْتَ Ve mutlakan مَا kelimesi gāhca şartiyye olur, eger maʿnāsına. Bu dahi iki nevʿdir: biri gayr-i zamāniyyedir, ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللهُ﴾ ve kavlihi taʿālā: ﴿مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنْسِهَا﴾ Sānī zamāniyye olur, nahvu kavlihi taʿālā: ﴿فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ﴾ أَيْ مُدَّةَ اسْتِقَامَتِهِمْ لَكُمْ Ve harfiyye olan مَا için dahi vücūh-ı ʿadīde vardır: 1) Nāfiye olmaktır, eger cümle-i ismiyyeye dāhil olursa Ḥicāziyyūn ve Tihāmiyyūn ve Necdiyyūn ʿindlerinde لَيْسَ kelimesinin

ᶜameli gibi ᶜamel eder, مَا ile medhūlü beynine إِنْ kelimesi tavassut eylememek ve ismine haberi takaddüm eylememek gibi şurūtla meşrūttur; nahvu kavlihi taᶜālā: ﴿مَا هَذَا بَشَرًا﴾ ve kavlihi taᶜālā: ﴿مَا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ﴾ Ve مَا kelimesinin لَا kelimesine teşbīhen nekre ile terekkübü yaᶜnī nekreye duhūlü nādirdir, ke-kavlihi: "وَمَا بَأْسَ لَوْ رَدَّتْ عَلَيْنَا تَحِيَّةً || قَلِيلٌ عَلَى مَنْ يَعْرِفُ الْحَقَّ عَابُهَا" Ve gāhca إِلَا [illā]-yı istisnāᵓiyye maᶜnāsına müstaᶜmel olur; ke-kavlihim: كُلُّ شَيْءٍ مَهَهْ مَا النِّسَاءَ وَذِكْرُهُنَّ Burada اَلنِّسَاءَ kelimesi istisnāᵓiyyet üzere mansūbdur, yaᶜnī nisvānla ülfet ve muhādesetten mā-ᶜadā her bir şeyᵓ hoş ve tabᶜa mülāyim ve ensebdir. Ve مَا kelimesi masdariyye olur. Bu dahi iki nevᶜdir: Gayr-i zamānī olur; nahvu kavlihi taᶜālā: ﴿وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ﴾ ve kavlihi taᶜālā: ﴿عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ﴾ ve kavlihi taᶜālā: ﴿فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا﴾ Ve zamāniyye olur; nahvu kavlihi taᶜālā: ﴿مَا دُمْتُ حَيًّا﴾ أَيْ مُدَّةَ دَوَامِي حَيًّا ve kavlihi taᶜālā: ﴿فَاتَّقُوا اللهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ أَيْ مُدَّةَ اسْتِطَاعَتِكُمْ Ve gāhca zāᵓid olur. Bu dahi iki nevᶜdir: Biri مَا [mā]-i kāffedir ki muttasıl olduğu ᶜāmili ᶜamelden menᶜ eder. Bu dahi üç nevᶜ üzeredir: 1) Refᶜ ᶜamelinden keff ve menᶜ eder. Ve bu hemān üç fiᶜle muttasıl olur: biri قَلَّ fiᶜlidir. Ve biri كَثُرَ ve biri طَالَ fiᶜlleridir; yukālu: قَلَّمَا وَكَثُرَمَا وَطَالَمَا 2) Nasb ve refᶜ ᶜamelinden menᶜ eder. Ve bu hurūf-ı müşebbiheye muttasıl olan مَا [mā]dır; nahvu kavlihi taᶜālā: ﴿إِنَّمَا اللهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ﴾ ve kavluhu taᶜālā: ﴿كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ﴾ 3) Cerr ᶜamelinden menᶜ eder. Ve bu hurūf-ı cārreye ve zurūfa muttasıl olan مَا dır. Hurūf-ı cārreden murād işbu dört harftir: 1) رُبَّ kelimesidir, ke-kavlihi: "رُبَّمَا أَوْفَيْتُ فِي عَلَمٍ || تَرْفَعْنَ ثَوْبِي شَمَالَاتُ" أَيْ رُبَّمَا صَعَدْتُ فِي جَبَلٍ وَالشَّمَالَاتُ جَمْعُ شَمَالٍ 2) Kāf'tır; ke-kavlihi: "3) كَمَا سَيْفُ عَمْرٍو لَمْ تَخُنْهُ مَضَارِبُهْ Bāᵓ harfidir; ke-kavlihi: "فَلَئِنْ صِرْتَ لَا تَحِيرُ جَوَابًا || لَبِمَا قَدْ تُرَى وَأَنْتَ خَطِيبُ" مِنْ (4 harfidir; ke-kavlihi: "وَإِنَّا لَمِمَّا يَضْرِبُ الْكَبْشَ ضَرْبَةً" Ve مَا kelimesinin muttasıl olduğu zurūf بَعْدَ kelimesidir; ke-kavlihi: "أَعَلَاقَةٌ أُمَّ الْوَلِيدِ بَعْدَ مَا || أَفْنَانُ رَأْسِكِ كَالثُّغَامِ الْمُخْلِسِ" Ve بَيْنَ kelimesidir; ke-kavlihi: "بَيْنَمَا نَحْنُ بِالْأَرَاكِ مَعًا || إِذَا أَتَى رَاكِبٌ عَلَى جَمَلِهْ" Müᵓellif حَيْثُ ve إِذَا kelimelerine muttasıl olandan sükūt eyledi. Nevᶜ-i sānī مَا [mā]-i gayr-i kāffedir. Bu dahi iki nevᶜdir: Biri fiᶜlden ᶜivaz olur. Ve bu iki mevziᶜde olur: أَمَّا أَنْتَ مُنْطَلِقًا إِنْطَلَقْتُ مَعَكَ kavlinde olur ki aslı إِنْطَلَقْتُ لِأَنْ كُنْتَ مُنْطَلِقًا idi. Ve biri إِمَّا لَا هَذَا إِفْعَلْ kavlinde olur ki sebkindedir. Sānī gayr-i إِنْ كُنْتَ لَا تَفْعَلُ غَيْرَهُ ᶜivaz olandır. Ve bu rāfiᶜden sonra vākiᶜ olur; nahvu: شَتَّانَ مَا زَيْدٌ وَعَمْرٍو ve ke-kavli'ş-şāᶜir: "لَوْ بِأَبَانَيْنِ جَاءَ يَخْطُبُهَا || رُمِّلَ مَا أَنْفُ خَاطِبٍ بِدَمِ" Ve nasb ve refᶜ ile ᶜāmil olandan sonra vākiᶜ olur; nahvu: لَيْتَمَا زَيْدًا قَائِمٌ Ve cāzimden sonra vākiᶜ olur; nahvu kavlihi taᶜālā: ﴿وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ﴾ ve kavlihi taᶜālā: ﴿أَيًّا مَا تَدْعُوا﴾ Ve cerr ile ᶜāmil olandan sonra olur, gerek harf-i cerr olsun ke-kavlihi taᶜālā: ﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللهِ﴾ Ve gerek ism olsun; ke-kavlihi taᶜālā: ﴿أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ﴾ Ve gāh olur ki مَا [mā] zevi'l-ᶜukūla mahsūs olan مَنْ mevziᶜinde istiᶜmāl olunur; ke-kavlihi taᶜālā: ﴿وَلَا تَنْكِحُوا مَا نَكَحَ آبَاؤُكُمْ﴾ اَلتَّقْدِيرُ مَنْ نَكَحَ Ve مَا kelimesinin nisbetinde مَاوِيَّةٌ ve مَوَوِيَّةٌ denir, vāv ile; yukālu: قَصِيدَةٌ مَوَوِيَّةٌ وَمَاوِيَّةٌ أَيْ آخِرُهَا مَاءٌ

[مهما]

مَهْمَا [mehmā] (mīm'in fethiyle) Kelime-i mücāzāttandır, her kaçan maᶜnāsınadır. Ve مَهْمَا [mehmā] kelimesi basītedir, أُكْفُفْ maᶜnāsına olan مَهْ ile مَا kelimesinden

mürekkeb değildir, kezālik aslı مَا olup مَا [mā]-i zāʾide zamm olunduktan sonra elifi hāʾya kalb olunmuş değildir. Ve bu iki kavl baʿzıların zuʿmleridir. Ve işbu مَهْمَا [mehmā] kelimesi üç maʿnāyı müştemildir: 1) Şart maʿnāsını mutazammın olarak zamānın gayrı mā-lā yaʿkilde yaʿnī zevi'l-ʿukūlün gayrıda istiʿmāl olunur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ﴾ 2) Şart-ı zamānī olur, bu sūrette fiʿl-i şarta zarf vākiʿ olur; ke-kavli'ş-şāʿir: "وَإِنَّكَ مَهْمَا تُعءطِ بَطْنَكَ سُؤْلَهُ || وَفَرْجَكَ نَالَا مُنْتَهَى الذَّمِّ أَجْمَعَا" 3) İstifhām için olur; ke-kavlihi: "مَهْمَا لِيَ اللَّيْلَةَ مَهْمَا لِيَهْ || أَوْدَى بِنَعْلَيَّ وَسِرْبَالِيَهْ"

[متى]

مَتَى [metā](mīm'in fethi ve kalīlen zammı ve elifin kasrıyla) Zarf-ı gayr-i mütemekkindir, onunla bir emrin zamānından suʾāl olunur, kaçan ve ne zamān demektir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿مَتَى نَصْرُ الله﴾ أَيْ فِي أَيِّ زَمَانٍ Ve mücāzāt için olur; tekūlu: مَتَى تَأْتِنِي آتِكَ Ve baʿzen مِنْ [min]-i cārre maʿnāsına olur; nahvu: أَخْرَجَهَا مَتَّى كُمِّهِ أَيْ مِنْ كُمِّهِ Ve ism-i şart olur; ke-kavlihi: "مَتَى أَضَعِ الْعِمَامَةَ تَعْرِفُونِي" Ve vasat maʿnāsına olur;bunda hemān mīm'in fethiyledir; tekūlu: وَضَعْتُهُ مَتَى كُمِّي أَيْ فِي وَسَطِهِ

[وَا]

وَا [vā] (elifin kasrıyla) İki güne müstaʿmeldir. Biri harf olur, yaʿnī bāb-ı nüdbeye mahsūs harf-i nidā olur ki musībet ve mātem vaktinde mendūb olan isme idhāl olunur; meselā vefāt eylemiş Zeyd'e tahassür makāmında وَا زَيْدَاهْ derler. Ve ʿinde'l-baʿz münādā-yı hakīkīde istiʿmāl olunur; tekūlu: وَا زَيْدُ Sānī ism olur, أَعْجِبْ maʿnāsına ki taʿaccübden emr-i hāzırdır; ke-kavli'ş-şāʿir: "وَا بِأَبِي أَنْتِ وَفُوكِ || كَأَنَّمَا ذُرَّ عَلَيْهِ الزَّرْنَبُ الْأَشْنَبُ"

[اَلْوَاو]

اَلْوَاوُ [el-vāv] Maʿlūm ola ki vāv-ı müfrede bir niçe kısmdır: Biri harf-i ʿatf olur, cemʿ-i mutlak maʿnāsına ki bir nesneyi musāhibi üzere ʿatfla beynlerini bi't-tertīb ve bilā-tertīb cemʿ için müstaʿmeldir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ﴾ Ve sābıkı üzere ʿatfla da cemʿ eder; ke-kavlihi taʿālā: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ﴾ Ve lāhıkı üzere de ʿatf eder; ke-kavlihi taʿālā: ﴿كَذَلِكَ يُوحِي إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ﴾ Ve meselā قَامَ زَيْدٌ وَعَمْرٌو terkībinde maʿānī-i selāse-i mezkūre muhtemeldir. Ve maʿānī-i mezkūreden müteʿātıfeynin maʿiyyet üzere olmalarına delāleti rācih ve tertībe delāleti kesīrdir ve bi'l-ʿaks olmak kalīl ve nādirdir. Ve müteʿātıfeyn beyninde tekārüb yāhūd terāhī olmak da cāʾizdir; ke-kavlihi taʿālā: ﴿إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ Ve gāh olur ki cemʿ-i mutlak maʿnāsını ifādeden hāric olur. Ve bu vücūh-ı ʿadīdeyi müştemildir: Biri أَوْ maʿnāsına oldukta olur. Ve bu üç vech üzeredir: 1) أَوْ kelimesinin medlūlü olan taksīm maʿnāsına olmaktır; nahvu: اَلْكَلِمَةُ اسْمٌ وَفِعْلٌ وَحَرْفٌ 2) İbāhet maʿnāsına delālet eylemektir ki bu dahi أَوْ kelimesinin medlūlātındandır; nahvu: جَالِسِ الْحَسَنَ وَابْنَ سِيرِينَ أَيْ اَحَدَهُمَا 3) Tahyīr maʿnāsına olmaktır; ke-kavlihi: "وَقَالُوا نَأْتْ فَاخْتَرْ لَهَا الصَّبْرَ وَالْبُكَا" Vech-i sānī bā-i cārre maʿnāsına olmaktır; nahvu: أَنْتَ أَعْلَمُ وَمَالَكَ بِعْتُ الشَّاةَ شَاةً وَدِرْهَمًا أَيْ بِدِرْهَمٍ ve أَيْ بِمَالِكَ Vech-i sālis lām-ı taʿlīl maʿnāsına olmaktır; ke-kavlihi taʿālā: ﴿يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ﴾ أَيْ لِئَلَّا نُكَذِّبَ Ve bu maʿnā tekmiletü'l-ʿayn müʾellifi Ḫārzencī kavlidir. Rābiʿ istīnāf için olur ki medhūlü mā-kablinden mü-

nakkaᶜ olur; ke-kavlihim: لَا تَأْكُلِ السَّمَكَ وَتَشْرَبُ اللَّبَنَ فِيمَنْ رَفَعَ تَشْرَبُ Yaᶜnī تَشْرَبُ laf-zının refᶜi sūretinde ekl-i semekten nehy olup şürb-i lebeni ibāhaya dāll olur ki وَلَكَ شُرْبُ اللَّبَنِ sebkinde olur. Ve nasb sūretinde maᶜnā üzere maᶜtūf olmakla ekl-i semek ve şürb-i lebenden bi'l-maᶜiyye nehyi mutazammın olur. Hāmis mefᶜūlün maᶜah vāvıdır ki ona dāhil olup mansūb eder; nahvu: سِرْتُ وَالنِّيلَ أَيْ مَعَ النِّيلِ Sādis vāv-ı kasemdir. Ve bu ancak ism-i zāhire dāhil olur. Ve hemān mahzūfa taᶜalluk eder; ke-kavlihi taᶜālā: ﴿وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ﴾ Ve eger vāv-ı mezbūreden sonra sūret-i kasemde bir vāv dahi vārid olursa o vāv āhiri ᶜatf için olur. Ve eger böylece olmasa her biri ᶜalā-hidetin cevāba muhtāc olmak lāzım gelir; ke-kavlihi taᶜālā: ﴿وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ﴾ Sābiᶜ رُبَّ maᶜnāsına olan vāv'dır. Ve bu ancak ism-i münekkere dāhil olur; nahvu: ”وَبَلْدَةٍ لَيْسَ لَهَا أَنِيسُ“ أَيْ رُبَّ بَلْدَةٍ Sāmin vāv-ı zāᵓidedir; ke-kavlihi taᶜālā: ﴿حَتَّى إِذَا جَاؤُهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾ Tāsiᶜ vāv-ı semāniyedir; yekūlūne: سِتَّةٌ سَبْعَةٌ وَثَمَانِيَةٌ ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ﴾ ᶜArablar beynin-de سَبْعَةٌ ᶜaded-i kāmil olmakla sekizinciye şürūᶜda güyā ki istīnāf ederler.

Mütercim der ki ᶜaded-i sebᶜin kāmil ol-masının vechi budur ki ᶜaded-i sebᶜ min-haysü'l-ᶜaded cāmiᶜ-i maᶜānīdir; zīrā ᶜaded yā zevc veyā ferd veyā zevc maᶜa'l-ferd olur. Sebᶜ ᶜadedinde işbu maᶜānī müctemiᶜdir, zīrā zevc-i evvel ki ikidir ve zevc-i sānī ki dörttür ve zevc-i sālis altı-dır, kezālik ferd-i evvel birdir ve sānī üç-tür ve sālis beştir. Pes ferd-i evvel ki birdir zevc-i sālis ile ki altıdır, müctemiᶜ oldük-ta yedi olur. Kezālik ferd-i sānī ki üçtür zevc-i sānī ile ki dörttür, cemᶜ olundukta yedi olur; kezālik zevc-i evvel ki ikidir, ferd-i sālis ile ki beştir, cemᶜ olundük-ta yedi olur. Ve sebᶜ bir ᶜadeddir ki vitri şefᶜdir ki vāhid ve selās ve hams ve sebᶜ denir ve şefᶜi vitrdir ki isnān ve erbaᶜa ve sitte denir. Vech-i mezkūr üzere eczā-yı vitr eczā-yı şefᶜle cemᶜ olundukta yedi hāsıl olur. Ve ᶜArablar bu cihetle sekizin-ciye nakl eyledikte vāv idhāl ederlerve ona vāv-ı semāniye taᶜbīr olunur; ve min-hu kavluhu taᶜālā: ﴿اَلتَّائِبُونَ الْعَابِدُونَ الْحَامِدُونَ السَّائِحُونَ الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ اَلْآيَة

ᶜĀşir cemᶜ-i müzekker zamīri olan vāv'dır; nahvu: اَلرِّجَالُ قَامُوا Ve bu vāv ᶜinde'l-cumhūr ism ve ᶜinde'l-Aḫfeş ve el-Māzinī harftir. Hādī ᶜaşere cemᶜ-i mü-zekker ᶜalāmeti olan vāv'dır. Ve Ṭayyiᵓ lü-gatine yāhūd Ezdu Şenūᵓe yāhūd Belḥāriṣ lügatine mahsūstur; ve minhu'l-hadīsu: ”يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ“ Sānī ᶜaşere vāv-ı inkāriyyedir; meselā bir adam قَامَ الرَّجُلُ dedikte muhātabın lisān-ı inkār ile اَلرَّجُلُوهُ kavli gibi. Bunda olan hāᵓ vak-fiyyedir, رَجُلٌ [recul]un kıyāmını inkār ile lām'ı zammesi üzere medd edip vāv ile tasvīr eylemiştir. Sālis ᶜaşere mā-kabli mazmūm olan hemze-i istifhāmdan mü-beddele vāv'dır, niteki Ḳunbul nām rāvī işbu: ﴿وَإِلَيْهِ النُّشُورُ﴾ ve ﴿ءَأَمِنتُمْ﴾ kezālik ﴿قَالَ فِرْعَوْنُ آمَنتُمْ﴾ āyetlerini öylece kıraᵓat ey-ledi ki aslları hemze-i istifhāmiyye idi. Rābiᶜ ᶜaşere vāv-ı tezkīrdir; meselā يَقُومُ زَيْدٌ demeyi kasd eden kimse يَقُومُ kelime-sini söyleyip lākin زَيْدٌ [zeyd]i unuttukta tezekküre irād için يَقُومُ kelimesini katᶜ eylemeyip زَيْدٌ [zeyd]i der-hātır eylemek için يَقُومُو diye medd eylemesi gibi. Hāmis ᶜaşere vāv-ı kavāfīdir ki kāfiyelere ihlāk

olunur, vāv-ı sıla dahi derler; ke-kavli'ş-şāᶜir: "قِفْ بِالدِّيَارِ الَّتِي لَمْ يَعْفُهَا الْقِدَمُو" Asl اَلْقِدَمُ idi, mīm'in zammesi medd olunup vāv'a vasl olunmakla vezn tāmm oldu. Sādise ᶜaşere vāv-ı işbāᶜdır, بُرْقُوعٌ [burḳūᶜ] kelimesinin vāv'ı gibi ki aslı بُرْقُعٌ idi. Sābiᶜ ᶜaşere ism-i münādāyı medd ile hāsıl olan vāv'dır; meselā: "يَا قُرْطُ" diye nidā eden kimse imtidād-ı savt için ḳāf'ın zammesini medd edip يَا قُورْطُ demesi gibi. Sāmin ᶜaşere vāv-ı muhavveledir ki yā'dan mübeddele olan vāv'dır, meselā طُوبَى kelimesinin vāv'ı gibi ki aslı طُيْبَى idi. Tāsiᶜ ᶜaşere vāvāt-ı ebniyedir, جَوْرَبٌ ve تَوْرَبٌ ve جَدْوَلٌ kelimelerinde olan vāv gibi. ᶜİşrūn vāv-ı vaktiyyedir ki mefhūmda vāv-ı hāliyyeye mütekāribdir; ke-kavlike: إِعْمَلْ وَأَنْتَ صَحِيحٌ أَيْ فِي وَقْتِ صِحَّتِكَ el-Hādī ve'l-ᶜişrūn vāv-ı nisbettir; meselā: أَخٌ kelimesinin nisbetinde أَخَوِيٌّ dedikleri gibi. es-Sānī ve'l-ᶜişrūn عَمْرٌو kelimesinin āhirine ilhāk olunan vāv'dır ki refᶜ ve cerr hāletlerinde عُمَرُ ile عَمْرٌو kelimesini müferriktir. Ve hālet-i nasbda iltibāstan meᵓmūn olmakla ilhāk olunmaz. Ve عَمْرٌو kelimesi عُمَرُ den eskal olmakla ona tahsīs olundu; tekūlu: جَاءَنِي عَمْرٌو ve رَأَيْتُ عَمْرًا ve مَرَرْتُ بِعَمْرٍو es-Sālis ve'l-ᶜişrūn vāv-ı fārikadır ki harfeyn-i müşebbeheyn fi'r-resm beynini fark için dāhil olur, meselā أُولَئِكَ ve أُولِي kelimelerinde hemze ile lām beynlerine vāv idhāl ederler; إِلَيْكَ ve إِلَى kelimelerine müştebih olmamak için. er-Rābiᶜ ve'l-ᶜişrūn sūret-i hatta merkez-i hemze olan vāv'dır ki mazmūmeteyne ᶜalāmettir, telaffuz olunmaz; nahvu: هَذِهِ نِسَاؤُكَ وَشَاؤُكَ Kezālik vāv-ı mezbūr mütelaffaz olur; حَمْرَاوَانِ ve سَوْدَاوَانِ gibi. el-Hāmis ve'l-ᶜişrūn vāv-ı nidāᵓ ve vāv-ı nüdbedir: وَا زَيْدُ [ve] وَا غُرْبَتَاهْ gibi. es-Sādis ve'l-ᶜişrūn vāv-ı hāliyyedir; ke-kavlike أَتَيْتُهُ وَالشَّمْسُ طَالِعَةٌ أَيْ فِي حَالِ طُلُوعِهَا es-Sābiᶜ ve'l-ᶜişrūn vāv-ı sarftır. Ve bu şol vāv'dır ki evvelinde maᶜtūf hakkında iᶜādesi sahīh ve müstakīm olmayan hādiseyi müştemil kelām üzere bir kelāmı ᶜatf için īrād ederler. Pes mā-kablinde vākiᶜ olan hādise mā-baᶜdinde revā olmadığından nāşī munsarıf olmakla vāv-ı sarf ile taᶜbīr eylediler; ke-kavlihi: "لَا تَنْهَ عَنْ خُلُقٍ وَتَأْتِيَ مِثْلَهُ || عَارٌ عَلَيْكَ إِذَا فَعَلْتَ عَظِيمٌ" Yaᶜnī "Sen kendin mütehallik olduğun hulk-ı nā-sezādan sāᵓiri nehy ve menᶜ eyleme, zīrā böyle eylemek sana ᶜār ve ᶜayb-ı ᶜazīmdir."Pes burada evvel-i kelāmda vākiᶜ hādiseden murād nehy ᶜani'l-hulk hāletidir. Eger لَا تَنْهَ تَأْتِيَ مِثْلَهُ kavli fiᶜli üzere ᶜatf olunsa لا kelimesi ona dahi tasaddur eylemek lāzım olmakla maᶜnā-yı murāda muhālif olur. Bu cihetle sūretā ᶜatf ve maᶜnā cihetiyle sarf olundu. Burada فَإِنَّهُ لا يَجُوزُ إِعَادَةُ وَتَأْتِيَ مِثْلَهُ عَلَى تَنْهَ nüshaları galattır, asahh olan لَا يَجُوزُ إِعَادَةُ لَا عَلَى وَتَأْتِيَ مِثْلَهُ ᶜibāretiyle olmaktır.

[اَلْهَاءُ]

اَلْهَاءُ [el-hāᵓ] Hurūf-ı muᶜcemeden yaᶜnī hurūf-ı hecādan bir harftir.Beş vech üzere müstaᶜmeldir; evvel zamīr-i gāᵓib olup nasb ve cerr mevziᶜlerinde istiᶜmāl olunur; ke-kavlihi taᶜālā: ﴿قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ﴾ Sānī harf-i gaybet olur, yaᶜnī mücerred gāᵓib maᶜnāsına dāll olur,إِيَّاهُ kelimesindeki hāᵓ gibi, pes zamīr yalnız إِيَّا lafzı olur. Sālis hā-i sektedir ki kelimenin āhirinde olan harekeyi yāhūd harfi beyān için āhirine ilhāk olunur, ﴿مَاهِيَهْ﴾ ve هَهْنَاهْ kelimelerinde olan hāᵓ gibi. Ve bunda asl olan üzerine tevakkuf olunmaktır. Ve baᶜzen ᶜalā-

niyyeti'l-vakf vasl olunur. Rābiᶜ hemze-i istifhāmdan mübeddele olan hāᵓ'dır; kekavlihi: "مَنَحَ" "وَأَتَى صَوَاحِبُهَا فَقُلْنَ هَذَا الَّذِي" Hāmis hā-i teᵓnīstir ki gird-i tāᵓ taᶜbīr ettikleridir, vakf hālinde رَحْمَهْ kelimesinin hā'yı gibi.

[هَا]

هَا [hā] (kasr ile) Kelime-i tenbīhtir, onunla siyāk-ı kelāma āgāh olup nasb-ı zihn eylemek zımnında muhātaba tenbīh ve teᵓkīd olunur. Ve gāh olur ki ism-i işāret olan ذَا ve ذِي kelimelerine dāhil olur هَذَا ve هَذِهِ ve هَاذَاكَ ve هَاذِيكَ gibi, ᶜalā-kavlin ذَا baᶜīd ve هَذَا karīb olan müşārünileyhe mahsūstur; pes ذَا o recül ve هَذَا işte şu recül demek olur. Ve هَا lafzı müfred ve müᵓennesten kināye olur; رَأَيْتُهَا gibi ki رَأَيْتُ مَرْأَةً sebkindedir. Ve bu zamīr-i müᵓennes olan hāᵓ değildir.

Ve hāᵓ kelimesi deve kısmına mahsūs zecr hikāyātındandır ki onunla deveyi sürüp götürürler, kezālik deveyi çağıracak asvāttandır. Ve kelime-i telbiye vü icābet olur; meselā bir adamı çağırdığında cevābında "hā" der ki işte vardım demek olur. Ve ism-i fiᶜl-i emr olur, خُذْ maᶜnāsına ki al ve tut demektir. Bunda medd ile de lügattir. Ve ikisi de kāf-ı hitāb ile de müstaᶜmel olurlar; meselā هَاكَ ve هَاءَكَ derler sen al maᶜnāsına.Ve memdūdede kāf'tan müstagnī olmak cāᵓizdir. Bu sürette hemzesi kāf'ın tasrīfleri gibi tasrīf olunur; meselā هَاءَ يَا رَجُلُ derler hemzenin fethiyle ve هَاءِ يَا مَرْأَةُ derler, hemzenin kesriyle ve هَاؤُمَا يَا رَجُلَانِ وَيَا امْرَأَتَانِ ve هَاؤُنَّ يَا نِسْوَةُ ve هَاؤُمْ يَا رِجَالُ derler; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿هَاؤُمُ اقْرَؤُا كِتَابِيَهْ﴾ Vech-i sānī zamīr-i müᵓennes olup mahallen mecrūr ve mahallen mansūb olarak istiᶜmāl olunur; nahvu: ﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوِيهَا﴾ Evvelde mefᶜūliyyet üzere mansūb ve sānī ve sāliste izāfetle mecrūrlardır;sālis tenbīh için olur. Bu sürette dört kelimeye dāhil olur: 1) Baᶜīde muhtass olmayan ism-i işārete dāhil olur, هَذَا gibi. 2) İsm-i işāretle muhberün ᶜanhu olan zamīr-i merfūᶜa dāhil olur; nahvu: ﴿هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ﴾ 3) Nidā mevkiᶜinde vuslat olan أَيُّ kelimesine dāhil olur: يَا أَيُّهَا الرَّجُلُ gibi. Bu makāmda hā'nın duhūlü vācibdir,münādānın maksūdun bi'n-nidā olduğunu tenbīh için.Ve Benī Esed lügatinde hā-i mezbūrenin elifi hazf olunup hā'yı أَيُّ kelimesinin zammesine ittibāᶜan mazmūm olmak cāᵓizdir; ve minhu kırāᵓatu İbn ᶜĀmir: "أَيُّهُ الثَّقَلَانِ" بِضَمِّ الْهَاءِ فِي الْوَصْلِ 4) Kasem mevkiᶜinde ism-i celāle dāhil olurve bu harf-i kasem hazf olunduğu sürette olur; tekūlu: هَا اللهِ بِقَطْعِ الْهَمْزَةِ وَوَصْلِهِمَا وَكِلَاهُمَا مَعَ إِثْبَاتِ أَلِفِ هَا وَحَذْفِهَا

هُوَ [Huve] (hā'nın zammıyla) Ṣaᶜīd ilinde bir belde adıdır.

هَيُوهُ [Heyūh] (hā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Yemen'de bir hisār adıdır.

[هلا]

هَلا [helā] (hā'nın fethi ve lām'ın tahfīfiyle) At kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındandır,bir hāletten zecr ve menᶜ zımnında tefevvüh olunur.

هَلا [hellā] (teşdīd-i lām'la) Tahdīd ve tergīb ve igrā maᶜnāsına müstaᶜmeldir; هَلْ ile لا dan mürekkebdir; meselā هَلَّا مَرَرْتَ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ derler ki "Meclis-i zikre varmadın mı niçin varmadın ne dursun varsan ensebdir" demektir.

اَلتَّهَلِّي [et-tehellī] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; kelime-i

mezkūreden mutasarrıftır; yukālu: تَهَلَّى الْفَرَسُ إِذَا أَسْرَعَ

[هنا]

هُنَا [hunā] (hā'nın zammı ve nūn'un tahfīfiyle) ve

هَهُنَا [hāhunā] (hāᵓ ziyādesiyle) Zurūf-ı mekāniyyedendir. Bunlar ile karīb irāde olunur; meselā إِجْلِسْ هُنَا وَهَهُنَا derler ki "Şuraya ve işte şuraya otur" demektir.

هَنَّا [hennā] ve

هَاهَنَّا [hā hennā] ve

هَنَّاكَ [hennāke] ve

هَا هَنَّاكَ [hā hennāke] (hā'ların fethi ve nūn'ların teşdīdiyle) Baʿīde işaretlerdir, lisānımızda "ora" ile taʿbīr olunur. Ve ʿArablar dostuna هَاهُنَا وَهُنَا derler ki hā'ların zammıyladır, أُدْنُ ve تَقَرَّبْ maʿnāsına ki "Bana pek yakın gel" demektir. Ve sevmediği adama هَاهَنَّا وَهَنَّا derler ki hā'ların fethi ve nūn'ların teşdīdleriyle تَنَحَّ بَعِيدًا maʿnāsınadır ki "Benden dūr ol" maʿnāsına gūyā ki ism-i fiʿl mevkiʿinde istiʿmāl ederler. Ve

هُنَا [hunā] (hā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Maʿrifet-i lehv ü laʿib maʿnāsınadır. Ve

هُنَا [Hunā] Bir mevziʿin adıdır. Ve gāh olur ki ʿArablar مِنْ هَنِي derler, hā'nın fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın sükūnuyla مِنْ هُنَا diyecek yerde ve gāh olur ki أَنَا ve أَنْتَ kelimelerinin hemzelerini hā'ya ibdālle هَنَا ve هَنْتَ derler.

اَلْهَنَا [el-henā] (عَصَا [ʿaṣā] vezninde) Fürūmāye ve mechūl olan nesneye denir.

هَنَاهْ [henāh] (hā'nın fethiyle) Hāssaten nidā mevkiʿinde فُلَانٌ maʿnāsına istiʿmāl olunur ki elfāz-ı kināyedendir; yukālu: يَا هَنَاهْ Ve bu "ه،ن،و" māddesinden meᵓhūzdur.

[هَيَا]

هَيَا [heyā] (hā'nın fethiyle) Harf-i nidādır, aslı أَيَا idi, hemze yā'ya ibdāl olundu.

[اَلْيَاءُ]

اَلْيَاءُ [el-yāᵓ] Hurūf-ı hecādır ve hurūf-ı mehmūsedendir. Ve şedīde ile riḫve beyninde mütevassıttır ki ne kuvvetli ve ne zaʿīftir. Ve hurūf-ı münfetiḥadandır ve o "ضط ضط" harflerinden mā-ʿadā hurūftan ʿibārettir. Ve hurūf-ı münḫafiḍadandırve o ḳāf ve ġayn ve ḍād ve ḫā-i muʿcemāt ve ṣād u ṭā-i mühmeleteyn ve ẓā-yı muʿcemeden mā-ʿadā hurūftan ʿibārettir. Ve muṣmetedendir ki "مُرْ بِنَفْلٍ" hurūfundan mā-ʿadāsıdır.

Şārih der ki burada مِنَ الْمَهْمُوسَةِ ʿibāreti kalem-i nāsihten sehvdir, zīrā hurūf-ı mehmūse"ه،م،س" māddesinde zikr olunduğu üzere "حَثَّهُ شَخْصٌ فَسَكَتَ" harfleridir ve *Baṣāᵓir*'de yā-i şeceriyyeden olmak üzere mersūmdur. Ve maʿlūm ola ki işbu yāᵓ harfi üç vech üzere istiʿmāl olunur: 1) Zamīr-i müᵓennes olur; nahvu: تَقُومِينَ 2) Harf-i inkār olur, meselā bir kimse قُومِي لِلْأَمْرِ ve nahvu: لِلْمُخَاطَبَةِ رَأَيْتُ زَيْدًا dedikte lisān-ı inkār ile أَزَيْدَنِيهِ kavlinde olduğu gibi. 3) Harf-i tezkār olur; nahvu: قَدِيVe bu bi-ʿaynihi vāv māddesinde vāv'ın inkār için ve tezekkür için geldiği gibidir.

Ve يَا kelimesi ki elifledir, harf-i nidādır, münādā-yı baʿīd nidā olunur, gerek hakīkī ve gerek hükmī olsun.Ve gāh olur ki onunla münādā-yı karīb nidā olunur, teᵓkīd için; ve minhu kavlu'd-dāʿī: يَا اَللهُ يَا رَبِّ Ve ʿinde'l-baʿz karīb ve baʿīd beyninde ve ʿalā-kavlin karīb ve baʿīd ve mütevassıt beynlerinde müşterektir.

Ve işbu يَا kelimesi sāʾir hurūf-ı nidādān ekser müstaʿmeldir, bināʾenʿaleyh harf-i nidā mahzūf olan mevkiʿde ondan gayrı takdīr olunmaz; ke-kavlihi taʿālā: ﴿يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَذَا﴾ أَيْ يَا يُوسُفُ Ve ism-i celāl ve ism-i müstegās ve أَيُّهَا ve أَيَّتُهَا kelimeleri hemān onunla nidā olur, kezālik mendūb onunla nidā olunur yāhūd وَا ile nidā olunur.

Ve hafī olmaya ki يَا kelimesi meselā fiʿl gibi muzāf olmayan kelimeyi vely eyledikte yaʿnī ona dāhil oldukta kezālik nidā için olup münādā mahzūf olur; ke-kāvlihi taʿālā: "أَلَا يَا اسْجُدُوا فِي قِرَاءَةٍ أَيْ أَلَا يَا" ve ke-kavli'ş-şāʿir: "أَلَا يَا اسْقِيَانِي قَبْلَ غَارَةِ قَوْمُ سِنْجَالِ" Kezālik vely eylediği harf olursa da mahzūf olur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ﴾ ve minhu'l-hadīsu: "يَا رُبَّ كَاسِيَةٍ فِي الدُّنْيَا عَارِيَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ" Kezālik cümle-i ismiyye olursa mahzūf olur; ke-kavlihi: "يَا لَعْنَةُ اللهِ وَالْأَقْوَامِ كُلِّهِمْ || وَالصَّالِحِينَ عَلَى سَمْعَانَ مِنْ جَارِ" Bunların mecmūʿunda münādā mahzūftur, ʿalā-kavlin mücerred tenbīh için olur, tā ki cümleyi bi-küllihā hazfle icḥāf-ı kelime lāzım gelmeye.Ve baʿzılar dedi ki eger يَا kelimesini duʿā yāhūd sīga-i emr vely ederse nidā için olup bunlardan gayrı olursa tenbīh için olur.

Ve يَا harfi elkāb-ı ʿadīdeyi müştemildir: Ez-cümle yā-i teʿnīstir, إِضْرِبِي kelimesinde olduğu gibi. Ve esmāʾ ve sıfātta حُبْلَى ve عَطْشَى ve ذِكْرَى ve سِيمَى kelimelerinde olduğu gibi. Ve yā-i tesniye ve yā-i cemʿdir. Ve kavāfīye lāhık olan yāʾ-ı sıladır, vāv-ı sıla gibi. Ve vāvdan muhavvel olan yā'dır,مِيزَانٌ gibi ki aslı مِوْزَانٌ idi. Ve yā-i istinkārdır, meselā bir adam مَرَرْتُ بِالْحَسَنِ dedikte müstenkir olan kimsenin أَبِحَسَنِيهِ kavlinde olan gibi. Ve yā-i teʿāyīdir ki murād eylediği kelāmı istihzārdan ʿāciz olmakla istihzār için geldiği kelimenin āhirini medd ile hāsıl olan yā'dır, meselā مَرَرْتُ بِالْحَسَنِ deyip أَخِي زَيْدٌ demeği istihzār eylemekteder-hātır eylemeğe vesīle olmak için بِالْحَسَنِي diye medd eder. Ve yā-i meddi'l-münādīdir, meselā يَا بِشْرُ kelimesini nidādā يَا بِشْرُ diye medd eyledikleri yā'dır. Ve ebniyede fāsıl olan yāʾdır, yā-i صَيْقَلٌ ve yā-i بَيْطَارٌ gibi. Ve sūret-i hatta merkez-i hemze olan yāʾdır ki hemzenin meksūriyyetini ifāde için resm olunur. Kezālik telaffuzda hemze bedeli telaffuz olunan yā'dır, قَايِمٌ ve سَايِلٌ gibi. Ve yā-yı tasgīrdir; nahvu: عُمَيْرٌ فِي عُمَرَ Ve lām-ı fiʿl-i kelimeden mübdele olan yā'dır,خَامِسٌ ve سَادِسٌ kelimelerinde خَامِي ve سَادِي dedikleri gibi ve ثَعَالِبُ lafzında ثَعَالِي dedikleri gibi. Ve yā-i sākinedir ki cezm mevziʿinde ʿalā-hālihā terk ve ibkā olunur; ke-kavlihi: "أَلَمْ يَأْتِيكَ وَالْأَنْبَاءُ تَنْمِي || بِمَا لَاقَتْ لَبُونُ بَنِي زِيَادِ" Ve birisi icābet şānından olmayan şeyʾi nidā eyledikte ona tasdīr olunan yā-i nidādır, yaʿnī zevi'l-ʿakla teşbīhen gayr-i ʿākıl üzere tasdīr olunur; ke-kavlihi taʿālā: ﴿يَا وَيْلَتَى﴾ ve kavlihi taʿālā: ﴿يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ﴾ Ve birisi yā-i cezm-i mürseldir; ke-kavlike: إِقْضِي الْأَمْرَ Ve bunun mākabli meksūr olup kesre kendisine kāʾim-i makām olmakla hazf olunur. Ve birisi yā-i cezm-i münbasittir; ke-kavlike: رَأَيْتُ عَبْدَيِ اللهِ Ve bunda yāʾ sākıt olmaz, zīrā yerine kāʾim-i makām olacak kesre yoktur.

اَلتَّنْبِيَةُ [et-teyʾiyet] (تَفْعِلَةٌ [tefʿilet] vezninde) Yāʾ harfini yazmak maʿnāsınadır; tekūlu: يَيَّيْتُ يَاءً أَيْ كَتَبْتُهَا

قَالَ مُتَرْجِمُهُ الْعَبْدُ الْقَلِيلُ الْعَلِيلُ الْكَلِيلُ الْآثِمُ * اَلْغَرِيقُ فِي لُجَّةِ الْمَعَاصِي وَالْمَآثِمِ * أَبُو الْكَمَالِ اَلسَّيِّدُ أَحْمَدُ عَاصِمٌ عَصَمَهُ اللهُ تَعَالَى فِي حِرْزِهِ الدَّائِمِ * فَحَمْدًا ثُمَّ حَمْدًا ثُمَّ حَمْدًا لِمَنْ تَيْسِيرُهُ بِالْخَتْمِ أَبْدَى* هَذَا هُوَ الْمِرْفَأُ لِسَفِينَةِ الْقَلَمِ الْجَارِيَةِ عَلَى الْبَحْرِ الْخِضَمِّ الْعَيْنَمِ وَالْيَمِّ الْهِقَمِّ الْغَطَمْطَمِ * اَلَّذِي تَخْلُو عَنْ إِدْرَاكِ سَاحِلِهِ خَلَايَا الْأَوْهَامِ * فَكَأَنَّهُ عُنْصُرُ الْمَاءِ الْبَعِيدِ الْغَوْرِ عَنْ بَلَدِ الْعُقُولِ وَالْأَفْهَامِ * أَلَا وَهُوَ الْأُوقِيَانُوسُ الْبَسِيطُ * فِي تَرْجَمَةِ الْقَامُوسِ الْمُحِيطِ وَالْقَابُوسِ الْوَسِيطِ * وَقَدِ اتَّفَقَ التَّوَقُّفُ وَالْإِسْتِوَاءُ * عَلَى مِينَاءِ فُرْضَةِ الْإِنْتِهَاءِ * بِشُرْطَةِ التَّوْفِيقِ مِنْ مُجْرَى الرِّيَاحِ عَلَى وَفْقِ الْإِشْتِهَاءِ * فِي الْيَوْمِ الرَّابِعَ عَشَرَ وَهُوَ يَوْمُ الْأَحَدِ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ الشَّرِيفَةِ الْمُنْخَرِطَةِ فِي سِلْكِ شُهُورِ سَنَةِ خَمْسٍ وَعِشْرِينَ وَمِائَتَيْنِ وَأَلْفٍ * مِنْ هِجْرَةِ مَنْ كَمَا يَرَى مِنْ قُدَّامِهِ يَرَى مِنْ خَلْفٍ * وَهِيَ مُوَافِقَةٌ لِحِسَابِ ''كُتُبْخَانَهءِ عُلُومْ'' 1225 وَدَقِيقَةً هَذَا التَّارِيخِ غَيْرُ سَتِيرٍ عَلَى أَصْحَابِ الْفُهُومِ * اَللَّهُمَّ انْفَعْ بِفَوَائِدِهِ جَمِيعَ الْمُسْلِمِينَ * وَمَتِّعْ مِنْ عَوَائِدِهِ كَافَّةَ الطَّالِبِينَ * وَاجْعَلْهُ ذُخْرًا لِآخِرَتِي * وَلِنِسْبَةِ نَبِيِّكَ النَّبِيهِ وَسِيلَتِي * وَاعْفُ عَنِّي مَا صَدَرَ مِنِّي مِنْ زَلَّتِي * وَصُنْ وَجْهِي يَوْمَ الْحَسْرَةِ عَنْ ذِلَّتِي * وَهُوَ يَوْمٌ يُنْدَبُ فِيهِ وَيُسْتَغَاثُ بِنُدْبَةِ فَيَا خَجْلَتَا يَا كُرْبَتَا يَا نَدَامَتَا عَلَى سُوءِ أَعْمَالِي وَهُجْنَةِ حَالَتِي * وَاغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِجُمْلَةِ أُصُولِي وَفُرُوعِي وَقَرَابَتِي * وَأَحِبَّتِي وَأَسَاتِذَتِي وَمَشِيخَتِي وَلِجَمِيعِ أُمَّةِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ * بِحُرْمَةِ مَنْ بِهِ خُتِمَ مُصْحَفُ الرِّسَالَةِ وَهُوَ فَاتِحَةُ الْأَنْبِيَاءِ الْعِظَامِ * وَصَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَخُلَفَائِهِ وَأَتْبَاعِهِ وَأَحِبَّائِهِ وَأَشْيَاعِهِ وَعُلَمَائِهِ وَأَنْصَارِهِ وَأَوْلِيَائِهِ * وَعَلَى قَاطِبَةِ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِينَ * وَالْمَلَائِكَةِ أَجْمَعِينَ * مَا جَرَتْ جَوَارِي الْأَقْلَامِ فِي عَيَالِمِ عَوَالِمِ الْعُلُومِ * مُوشِيَاتِ الْمَعَالِمِ وَمُنْشَآتِ الْأَعْلَامِ. تَمَّ

تَارِيخ:

تَرْجَمَةُ الْقَامُوسِ لَمَّا كَمُلَتْ ... مِسْكِيَّةَ الْخَتْمِ عَلَى خَيْرِ الْخُتُومِ
أَرَّخْتُ لِلْإِسْمِ وَلِلْإِتْمَامِ ... قَدْ تَمَّ الْأُوقِيَانُوسُ بَحْرٌ لِلْعُلُومِ

سنة 1225

***

لِلَّهِ دَرُّ الْعَاصِمِ الْحِبْرِ الَّذِي ... ذَاعَتْ فَضَائِلُهُ لَدَى الْآفَاقِ
فَاقَ الْأَنَامَ سِيَادَةً وَزَهَادَةً ... وَعَلَا سَنَاءَ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ
هُوَ تَرْجَمَ الْقَامُوسَ كَشْفًا وَاضِحًا ... مِنْ بَحْرِ عِلْمٍ ذَاخِرٍ دَفَّاقِ
حَتَّى مَأَى فِيهِ وَحَلَّ رُمُوزَهَا ... بِتَعَمُّقٍ خَالٍ عَنِ الْإِغْلَاقِ
لَا يَبْتَغِي الْخُيَلَاءُ مِنْ تَصْنِيفِهِ ... إِلَّا رِضَاءَ الْقَادِرِ الْخَلَّاقِ
وَاللهِ يَنْفَدُ عِنْدَ شَخْصٍ مَا اقْتَنَا ... أَمَّا لَدَى الرَّحْمَنِ فَهُوَ الْبَاقِي
لَا زَالَ فِي أَوْجِ السَّعَادَةِ صَاعِدًا ... وَحَسُودُهُ فِي الْخَسْفِ وَالْإِمْلَاقِ

كَتَبَهُ عُثْمَانُ بْنُ سُلَيْمَانْ يَنَاه غَفَرَ لَهُمَا الْإِلَهُ، تَمَّ

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Sesliler:

ـَـ	: a, e
ـِـ	: i
ـُـ	: u
آ , ـَا , ـَى	: ā
ـِى	: ī
ـُو	: ū

Sessizler:

ء	: ʾ
ب	: b
ت	: t
ة	: t
ث	: s̱
ج	: c
ح	: ḥ
خ	: ḫ
د	: d
ذ	: ẕ
ر	: r
ز	: z
س	: s
ش	: ş
ص	: ṣ
ض	: ḍ
ط	: ṭ
ظ	: ẓ
ع	: ʿ
غ	: ġ
ف	: f
ق	: ḳ
ك	: k
ل	: l
م	: m
ن	: n
و	: v
ه	: h
ى	: y

Terkip halindeki özel isimler ve lakaplar bitişik yazılmıştır. Seyfuddīn, ʿAbdullāh, Ḥamīduddīn gibi.

Arapça tamlamaların sonundaki iʿrab alameti, tamlamanın cümle içindeki konumuna göre değiştiğinden gerek görüldüğü yerde konulmuştur.

Şemsī-kamerī harflerden önce gelen elif lām (ال) takısında telaffuz esas alınmıştır: ez-Zemaḫşerī ve eş-Şāfiʿī ve el-Kitāb, el-Ferrāʾ gibi.

NOTLAR

Kâmûs'ta referans olarak verilen Âsım kıraati dışındaki kıraatli ayetler, ayet işareti olan ﴿ ﴾ ile değil, hadislerde tatbik ettiğimiz gibi tırnak içinde gösterilmiştir.

Kâmûs metninde standart söyleyiş esas alınmıştır. İmlasına rağmen tercih ettiğimiz bazı umumî okuyuşlar şunlardır:

acur < ʿacūr (عجور)
adam < ādem (آدم)
ahır < āhūr (آخور)
aksak < ağsak (اغسق)
aksamak < agsamak (اغسه مق)
aksırık < ağsırık (آغسريق)
akşam < ahşām (اخشام)
Arablık < Arablik (عربلك)
ark < hark (خرق) Metinde ark (ارق) imlasına da rastlanır.
armut < emrūd (امرود)
aşk < ışk (عشق)
avlu < havlu (حولو)
ayblamak < ayblemek (عيبله مك)
ayna < āyīne (آيينه)
bey < beğ (بگ)
beygir < bārgīr (بارگير)
beyin < beyni (بيني)
bıngıldayık bınkıldayık (بنقلده يق)
birbiri < biri biri (بري بري)
boca < poça (پوچه)
bohça < boğça (بوغچه)
bornoz < burnus (برنس)
böbrek < böğrek (بوكرك)
buğur < puğur (پوغور)
bulaşık < bılaşık (بيلاشق)
bulaşmak < bılaşmak (بيلاشمق)
burunduruk < burundarık (برونده رق)
camız < çamuş (چاموش)
cımbız < cinbis (جنبس)
çabuk < çāpük (چاپك)
çaparız < çepāriz (چپارز)
çar < car (جار)
çardak < çārtāk (چارطاق)
çarşaf < çārşeb (چارشب)
çarşamba < çārşenbe (چارشنبه)
çeç < cec (جج)
çengel < çengāl (چنگال)
çesbān < cesbān (چسبان)
çeşni < çāşnī (چاشني)
çiğ < çi (چه)
çiğnemek: (ayakla: چكنمك; ağızla: چينمك)
çizme < cizme (جزمه)
çizmek < cızmak (جزمق)
çorba < şūrbā (شوربا)
çuvaldız < çuvāldūz (چوالدوز)
damga < tamga (تمغا)
diken < tiken (تيكن)
dolap < dūlāb (دولاب)
domuz < tonuz (طوكز)
dövmek < döğmek (دوگمك)
dubara < dūbāre (دوباره)
duvar < dīvār (ديوار)
düşman < düşmen (دشمن)
düven < düğen (دوگن)
ekmek < etmek (اتمك)
fırın < furun (فرون)
fırsat < fursat (فرصة)
fısıldamak fisildemek (فسلده مك)
fitil < fetīl (فتيل)
fodul < fuzūl (فضول)
gamlanmak < gamlenmek (غملنمك)
gerdan < gerden (گردن)

gergedan < gergeden (كركدن)
geri < girü (گيرو)
gıcıklamak < kıcıklamak (قجقلمق)
gıcırdamak < kıcırdamak (قجرده مق)
gırtlak < hırtlak (خرتلاق) Bazen kırtlak (قرتلاق)
gocunmak < kocunmak (قوجنمق)
göstermek < göstürmek (گوستورمك)
guruldamak < kuruldamak (قورلده مق)
güvercin < güğercin (كوكرجين)
güvey < güyegü (كويكو)
hafta < hefte (هفته)
hamur < hamīr (خمير)
hangi < kankı (قنقي)
hasır < hasīr (حصير)
havan < hāven (هاون)
havuç < hāvīc (هاويج)
havuz < havz (حوض)
hendek < handak (خندق)
heybe < heğbe (هگبه)
hıçkırık < ınçkırık (انجقرق)
hizmet < hıdmet (خدمت)
horoz < horūs (خروس)
hörgüç < örgüç (اوركچ)
höyük < öyük (اويك)
ıslık < sıslık (صصلق) Metinde ıslık (اصلق) imlasına da rastlanır.
ıssılık < isilik (اسّيلك)
iğrenmek < Bazen yiğrenmek (يكرنمك)
kadife < katīfe (قطيفه)
kalabalık < galebelik (غلبه لك)
kambur < kanbūr (قنبور)
kandīl < kındīl (قنديل)
kaplumbağa < kablubağa (قبلوبغه)
karanlık < karanuluk (قراگولق)
katar < kıtār (قطار)
kavga < gavgā (غوغا)
kazan < kazgan (قزغان)
kek < kāk (كاك)
kemirmek < gemirmek (گميرمك)
kene < gene (گنه)
kenet < kenād (كناد)
kereste < kerāste (كراسته)
kereviz < kerefs (كرفس)
kerpeten < kelpetān (كلپتان)
kese < kīse (كيسه)
keten < kettān (كتان)
kırağı < kıragu (قيراغو)
kırlangıç < kırlagıç (قرلغچ)
kıymet < kīmet (قيمت)
kiler < kīlār (كيلار)
kilise < kelīsā (كليسا)
kimyon < kemmūn (كمون)
kiraz < kirās (كراس)
kova < koğa (قوغه)
kovmak < koğmak (قوغمق)
köşe < kūşe (كوشه)
kumar < kımār (قمار)
kumru < kumrī (قمري)
kuruş < guruş (غروش)
küfe < ḳuffet (قفة)
lavta < laguta (لاغوطه)
cogrāfiyye < cogrāfiyyā (جغرافيا)
lohusa < loğusa (لوغسه)
madrabaz < matra-bāz (مطره باز)
mağara < megāre (مغاره)
mahmuz < māhmīz (ماهميز)
makara < bekre (بكره) Bazen makara (مقاره)
mangır < mankur (منقور)
maskara < mashara (مسخره)
matara < mathere (مطهره)
mazı < māzū (مازو)
mendil < mindīl (منديل)

merdiven < nerdübān (نردبان)
meşe < mīşe (میشه)
meşin < mīşīn (میشین)
meyve < mīve (میوه)
mışıltı < muşultı (موشلتی)
misāfir < müsāfir (مسافر)
misvāklanmak < misvāklenmek (مسواکلنمك)
muhabbet < mahabbet (محبت)
naʿllamak < naʿllemek (نعللمك)
nasır < nāsūr (ناصور)
nem-nāklık < nem-nāklik (نمناکلك)
neşter < nīşter (نیشتر)
nöbet < nevbet (نوبت)
o < ol (اول)
oklava > oklağu (اوقلاغو, اوقلغو)
okşamak < ohşamak (اوخشامق)
omurga < onurga (اوگورغه)
ovmak < oğmak (اوغمق)
öbür < ol bir (اول بر)
ödül < öğdül (اوکدول)
öfke < öyke (اویکه)
öğle < öyle (اویله)
öğün < öyün
övmek < öğmek (اوگمك)
paça < pāçe (پاچه)
palamar < palamur
palanga < palanka (پلانقه)
papaz < papas (پاپاس)
papuç < pāpūş (پاپوش)
pazı < bāzū (بازو)
peksimet < peksimād (پکسماد)
perşembe < pençşenbih (پنچشنبه)
peşin < pīşīn (پیشین)
peynir < penīr (پنیر)
pıtrak < putrak (پوتراق)
reçel < leçer (لچر) Bazen rīçāl (ریچال)
rüzgār < rüzgār (روزگار)
salaş < salac (صلاج)
sandalye < sandalī (صندلي)
sargı < sarkı (صارقی)
sel < seyl (سیل)
seyis < sāyis (سایس)
sıpa < supa (صوپه)
sıtma < ısıtma (استمه) ve (ستمه)
sidik < südük (سودك)
sofa < suffe (صفه)
solucan < soğulcan (صوغلجان)
sönmek < söyünmek (سوینمك)
sövmek < söğmek (سوگمك)
sumāk < summāk (سمّاق)
şıra < şīre (شیره)
şişe < şīşe (شیشه)
takke < takye (تقیه)
tarçın < dārçīn (دارچین)
tasa < tāse (تاسه)
tekke < tekye (تکیه)
terazi < terāzū (ترازو)
tercüme < terceme
tevek < teğek (تکاك)
tiksinmek < titsinmek (تتسنمك)
tolga < toğulga (توغولغه)
tunç < tuç (توج)
turşu < turşī (ترشي)
vurmak < urmak (اورمق)
yele < yeli (یلی)
yılkı < ılkı (ایلقی)
yoksa < yohsa (یوخسه)
zamk < samg (صمغ)
zerdali < zerdālū (زردالو)
zor < zūr (زور)